

D. JO. BAPTISTÆ DE LUCA

S.R.E. CARDIN. INNOCENTII XI. P. M. Auditoris & Supplicum Libellorum Secretarii,

THEATRUM VERITATIS ET JUSTITIÆ,

SIVE

DECISIVI DISCURSUS

per Materias, seu Titulos distincti, & ad Veritatem editi in Forensibus Controversiis Canonicis, & Civilibus, in quibus dum in Urbe Advocatus, pro una Partium scripsit, vel Consultus respondit. TOMUS II.

DE REGALIBUS,

HOC EST,

OFFICIIS VENALIBUS, LOCIS MONTIUM, aliisque Juribus cum Principe seu Republica, Vectigalibus & Gabellis, Salinis & Mineralibus; Monetis, Viis publicis, Fisco, & aliis, de quibus in Cap. unico, Quæ sint Regalia.

ULTIMA EDITIO, CUM NOVISSIMIS ADDITAMENTIS, EX AUTHORIS Schedis depromptis; necnon Discursibus, antehac in SUPPLEMENTO sejunctim editis, suis loco & ordine insertis. *Cum* INDICIBUS *Argumentorum, Causarum ac Rerum Locupletissimis.*

LUGDUNI.
Sumptibus J. A. CRAMER & P. PERACHON.
M. DC. XCVII.

REGI CATHOLICO
CAROLO II.

J. BAPT. DE LUCA

FELICITATEM

EGALIVM opus, sub Tui Nominis tutela publicam lucem accipere, dignum est; Regalia namque Regem adeò excelsum decent; Ac etiam quia, quod in me est, totum est Tuum; Tua enim apud antiquitatem conspicua *Venusina Civitas*, mihi ad hæc scribendum, spititum, ac vitam dedit; Tuæque *Magnæ Neapolitanæ Civitatis* celeberrima gymnasia; & Tribunalia; legum, & canonum scientia me imbuerunt; Et quamvis quod ibi degutivi, in ... *Maximo Romanæ Curiæ totius Orbis Theatro* digerere occasio dederit, adhuc tamen tuus perstiti, dum amplissimæ tuæ Monarchiæ, unicum Advocatum in officium hic agendo, Tibi etiam mancipatus vixi &

vivo. Dignetur igitur Majeſtas Tua benignè recipere hos minorum *Regalium* labores, tanquam arrhas illorum, quos me facturum ſpero circa ea *Regalia* majora, quæ cum adulta ætate, tua virtus, & fortuna augebunt, ſuperando tuorum parentum, à quibus deſcendis, CAROLI MAGNI, & CAROLI V. Imperium & gloriam. Vale, ac diu Catholicæ rei Deus te incolumem reddat.

INDEX

INDEX
ARGUMENTORUM
IN DISCURSIBUS

Qui habentur in hoc Titulo, de* REGALIBUS, *hoc est Officiis venalibus, locis Montium, aliisque juribus cum Principe, seu Republica, vectigalibus, & gabellis, salinis, & mineralibus, monetis, viis publicis, fisco, & aliis, de quibus in cap. unico, quæ sint Regalia.

Et

Et de cessione vel hypotheca commoditatis in feudis vel aliis alienari vel hypothecari prohibitis, quid importare dicatur; & an hoc jus sit exercibile contra tertium, & postquam ipsa res desiit esse de dominio debitoris vel cedentis.

DISC. XXXVIII. *Romana Salviani.*

De motu proprio Urb. III. super libero transitu locorum Montium in resignatarium, quando locum habeat, & quomodo sit intelligendus.

An super locis Montium competant Salvianum vel alia interdicta possessoria, ut in aliis bonis; Et quid in eis operetur clausula constituti.

DISC. XXXIX. *Romana locorum Montium de Herreris.*

An creditores, ad quorum favorem attergata sunt loca Montium, sint in istis potiores, ac vincant alios anteriores, hujusmodi attergationem non habentes, seu venientes cum sola hypotheca generali anteriori; Et an locis Montium hæreditariis ad favorem creditorum hæredis attergatis, jus habeant creditores defuncti ex beneficio separationis bonorum.

DISC. XL. *Mediolanen. seu Neapolitana.*

De juribus, quæ in Civitate, & Regno Neapolis habentur cum Principe, & Regia Curia, super illis vectigalibus & arrendamentis, An liberè transeant in tertium, in cujus faciem intestantur, ita ut iste sit tutus à creditoribus, vel aliis antea jus habentibus.

DISC. XLI. *Romana locorum Montium de Monaldensibus.*

Promissio de vendendo loca Montium, An & quando sit perfecta, ita ut jus vel actionem tribuat emptori, Et quid si postea fuerint alteri resignata.

DISC. XLII. *Bononien. Assignamentorum.*

Cognitio causarum super Montibus Bononiæ, & Ferrariæ, An spectet ad Thesaurarium, & Congregationem Montium; vel potius ad Cameram.

In qua moneta solutio fructuum locorum Montium facienda sit, Et quid in hoc operetur observantia, & cujus beneficio cedat monetæ augmentum.

DISC. XLIII. *Ferrarien. gabellæ locorum Montium.*

An loca Montium circumscribantur loco, & veniant sub nomine stabilium.

Et an pro alienationibus locorum Montium debeatur gabella contractuum.

DISC. XLIV. *Spoletana Gabellæ.*

Annona Urbis an gaudeat privilegio fisci circa exemptionem à gabellis, & vectigalibus, Et an idem sit Camera & Annona.

DISC. XLV. *Ferrarien. Gabellæ frumenti.*

An gabella frumenti vel panis, debeatur pro eo frumento, quod ipsa Civitas de tempore penuriæ introducit pro beneficio Annonæ.

DISC. XLVI. *Civitatis Castelli portus litterarum.*

Emolumenta, quæ pro litterarum portu solvuntur, An dicantur importare simplicem mercedem laboris & operæ, vel vectigal seu gabellam, Et an exemptio ex consuetudine per aliquos quæsita à dicta solutione, cadat sub Constitutionibus Apostolicis revocatoriis omnium exemptionum & franchitiarum; Qua occasione agitur incidenter de appaltu nivis, an importet vectigal vel emolumentum fiscale, idemque de appaltu impressionis librorum.

Et de officio Cursoris, seu Magistri Postarum, ejusque inventione, & utilitate: Et an sit de Regalibus.

DISC. XLVII. *Sabinen. exemptionis.*

De Constitutionibus Apostolicis exemptionum, & franchitiarum revocatoriis. Quando obstent, necne.

An & quando productio tituli exemptionis obstet præscriptioni immemorabili, illamque cessare faciat tanquam ex apparente initio:

Exemptionis privilegium ab oneribus, quando dicatur ex causa meritoria & onerosa, ita ut non cadat sub generali revocatione. Et an exemptio suffragetur pro oneribus impositis ex magna necessitate.

Verbum *fodrus* quid significet.

DISC. XLVIII. *Spoletana onerum.*

An Ratiocinatores Cameræ gaudeant exemptionibus Cameralium ab oneribus & gabellis. Et de materia præscriptionis à gabellis & oneribus decursis, quomodo, & per quantum tempus inducatur.

DISC. XLIX. *Ferrarien. gabellæ contractuum.*

De Constitutione Urb. VIII. revocatoria exemptionum, An & quando comprehendat gabellarum moderationes jam concessas.

Et aliqua de non usu gratiæ, seu privilegii.

Et quando contractus dicatur venditionis, vel permutationis, ad effectum gabellæ.

DISC. L. *Hydruntina exemptionis seu onerum.*

An & ad quæ onera laicalia teneantur clerici & ecclesiastici pro bonis emptis vel alias acquisitis à laicis.

DISC. LI. *Mediolanen. imbottatus.*

De eadem materia discursus præcedentis, An scilicet ecclesiastici pro bonis à laicis in eos obventis, teneantur ad onera eisdem bonis incumbentia; Et ad quæ onera laicalia teneantur laici coloni ecclesiasticorum.

DISC. LII. *Perusina gabellæ vini.*

An & quando clerici, & ecclesiastici vendere possint vinum aliosque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum absque solutione gabellæ, vel potius ista debita sit, & quando.

DISC. LIII. *Mantuana exemptionis.*

De exemptione à gabellis, & oneribus laicalibus competente colonis, conductoribus, & emptoribus bonorum ecclesiasticorum eorumque fructuum, quomodo & quando locum habeat. Et an exemptio competens pro vino competat pro aqua vita.

DISC. LIV. *Nullius Baren. gabellæ farinæ.*

De franchitia Ecclesiasticis competente, à gabella farinæ seu macinatus, quomodo competat, & ad quam rationem, Et an ecclesiastici pagellas seu bulletas franchitiæ concedere seu vendere possint laicis, & gabellæ subjectis.

DISC. LV. *Ferrarien. exemptionis.*

Gabellæ Status Ecclesiastici, An & quando exigi possint à clericis, & ecclesiasticis, Et de ratione ob quam in hoc Statu, etiam ecclesiastici subjiciuntur publicis oneribus, ac immunitas ecclesiastica non suffragatur.

DISC. LVI. *Ferrarien prætensæ exemptionis.*

Gabella imposita cum Apostolica auctoritate, sub lege, ut etiam per clericos & ecclesiasticos solvi debeat, sive sæculares sive Regulares, An comprehendat Congregationes Ordinis S. Benedicti amplissimè exemptas, cum speciali privilegio, quod earum exemptioni; utpotè ex causa onerosa concessæ derogatum non censeatur, absque specifica mentione.

DISC. LVII. *Romana exemptionis Mendicantium*

Religiosi mendicantes per veritatem cum quælibet ratione, An teneantur pro rebus alias gabellabilibus, quas ex eleemosynis acquirunt in ipsa specie, vel emunt cum pecuniis eleemosynaliter obventis, solvere illas gabellas, quas Pontifex voluit solvi per omnes ecclesiasticos, & Regulares, etiam mendicantes.

Et quatenus non teneantur, An saltem obligati sint distinctè denunciare gabellario ipsas res, quas introducunt, ita ut alias prætendi possit commissum.

DISC. LVIII. *Barchinonen. exemptionis.*

In locis, in quibus exigitur gabella carnis, An fraudes evitandas, statui possint vel debeant, unum vel plura macella particularia, cum præfinito numero animalium mactandorum absque solutione gabellæ pro usu ecclesiasticorum.

An & quando ecclesiastici teneantur ad contributiones vel taxas pro refectione murorum, pontium, viarum, aquæductuum & similium publicam utilitatem, ac usum concernentium; Et quæ requisita pro hujusmodi contributione concurrere debeant.

Et incidenter, An gabellæ inseparabiles ratione mercium, & victualium indefinitè exigi possint etiam ab ecclesiasticis quibus in fine anni vel alterius temporis

gabellæ æquivalentia reficiatur in pecunia, cum aliis circa ecclesiasticorum exemptionem.

DISC. LIX. *Ravennaten. collectæ.*

De contributione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum privatam utilitatem, secundario verò publicam, Ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, & similes, Quomodo talis contributio seu separtitio facienda sit pro rata bonorum; Et aliqua de expensis concernentibus annonam, vel aquas & fontes, An & quando etiam ecclesiastici ad eas teneantur.

DISC. LX. *Hydruntina collectarum.*

An Clerici Orientales, seu Græci conjugati in minoribus, solaque prima tonsura initiati, sint exempti à collectis, aliisque oneribus laicalibus, vel potius jure aliorum clericorum conjugatorum ritus latini in hoc proposito censendi sint.

Et de probatione clericatus, quando dicatur adesse sufficiens, Et de differentia inter probationem clericatus in genere, & probationem unius vel alterius qualitatis ejusdem clericatus, posita ejus substantia, an scilicet esset in uno, vel altero situ.

DISC. LXI. *Veliterna Panis.*

De jure privativo faciendi furnos, & vendendi panem, An jus vectigalis importare dicatur; Et an cives, etiam ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiæ & famulorum usu, possint in præjudicium furnorum publicorum, dare panem operariis diurnis.

DISC. LXII. *Ferrarien. gabella carnis.*

An gabella imposita carni venali in frustra ad certam rationem pro qualibet libra vel pondere, debeatur pro illis animalibus, quæ viva introducantur ad effectum mactandi in propria domo, & pro usu proprio. Et an gabellarius incurrat censuras inflictas contra exigentes gabellas ab ecclesiasticis ob indebitam vel excessivam ejus exactionem, si ipsi ecclesiastici eidem gabellæ in genere subjecti sint, & sola quæstio sit super interpretatione vel super comprehensione casus.

DISC. LXIII. *Romana gabella ferri.*

An gabella imposita pro introductione mercium in Civitatem vel Ditionem, solvenda sit per emptorem, vel per venditorem, & quis dicatur introductor, & quomodo introductio capienda sit.

Gabella pro introductione non debetur de mercibus, quæ introducuntur per transitum, & quando secus.

DISC. LXIV. *Romana Solidationis computorum.*

An Appaltatori vectigalium seu aliorum jurium, & bonorum Regalium seu Principis debeatur defalcum etiamsi non sit intolerabile, sed quale quale &c. ob impedimentum belli habiti per eumdem Principem locatorem.

Immunitas competens fisco à vectigalibus, an competat pro mercibus & bonis, non ab ipso fisco introductis, sed emptis à mercatoribus aliisque privatis, qui jam gabellam solverant, seu ejus debitores effecti erant.

DISC. LXV. *Romana defalchi.*

De Dohanis, unde illarum nomen derivet, earumque natura, & qualitate, & in quo illarum, seu alterius vectigalis substantia consistere dicatur.

An nova introductio artium in Civitate, unde deficiat concursus mercium exterarum, dicatur percutere substantiam dohanarum, seu vectigalium.

Et quando damnum dicatur esse in substantia, vel in fructibus.

De defalco seu remissione pensionis competente Appaltatori dohanarum, seu vectigalium ob impedimentum causatum à bello, & quale damnum ad illum effectum requiratur de jure, & quid in casu pacti; An illud attendatur habita ratione fructuum, vel solùm pensionis.

DISC. LXVI. *Romana seu Albanen. defalchi.*

An locator vel respectivè conductor, & appaltator vectigalium aliorumque jurium Principis vel Reipublicæ, possit altera parte invita, ad certificandam quantitatem damni, quod timetur, vel lucri quod speratur, petere a judice deputari contrascriptorem, qui fructus colligendos describat loco probationis; Et aliqua de materia judicii præventivi de futuro.

In restauro seu remissione conductori facienda ratione damni intolerabilis, An reficiendum sit totum damnum usque ad supplementum integræ pensionis, vel id solum quod deficit ad æquandam dimidiam seu respectivè tertiam, ita ut cessante hujus ratæ excessu tollatur damni intolerabilitas.

DISC. LXVII. *Romana Dohanæ.*

An dohana solvenda ex mercibus, (quæ præsertim per flumen introducuntur) habita proportione illarum valoris ad rationem tot pro centenario, debeatur de integro valore non detractis expensis, vel potius istæ sint prius detrahendæ.

Item eligente mercatore, ex facultate sibi tributa in capitulis dohanæ illam solvere, non in pecunia, sed in ipsarum mercium rata, An de ista solvi etiam debeat dohana.

Et sive in pecunia sive in specie solvenda ad tot pro centenario, An dohana detrahenda sit ex 100. scut. ita ut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicet mercatori remaneant 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

Gabella quæ exigitur pro quolibet dolio vini ad Urbem per flumen introducendi, quomodo exigatur, & quæ detractio facienda sit pro quolibet dolio ratione fæcium, & diminutionis.

DISC. LXVIII. *Romana seu Veliterna Aqua vitæ.*

Aquavita an dicatur merces, vel potius vinum, ita ut pro ea solvi debeat dohana tanquam pro merce, vel gabella tanquam pro vino, vel potius utraque.

Et aliqua de repetitione gabellæ indebitè solutæ.

DISC. LXIX. *Romana fraudata gabella.*

Defraudata gabella, seu dohana, quomodo probetur, tam ad effectum commissi & pœnæ, quam ad effectum exactionis ipsius gabellæ, seu dohanæ; Et de præscriptione tam gabellæ, quam pœnæ.

DISC. LXX. *Terracinen. gabellæ carnis.*

Disponente Statuto seu capitulis gabellæ carnis, illam solvendam non esse pro porcis, in propriis, & privatis domibus occidendis pro eorum usu; An exemptio suffragetur dominis porcorum, illos ex industria & mercimonio vendentibus particularibus, qui in privatis domibus eos mactarent ad usum proprium.

DISC. LXXI. *Romana Appaltus gabellæ carnis.*

An Appaltator gabellæ exigens in excessu, non ex nova introductione, sed ex præterita observantia, teneatur ad restitutionem indebitè, & excessivè exacti nec nè; Et quatenus teneatur, cui dicta restitutio facienda sit.

Et an & quale defalcum competat Appaltatori gabellæ pro immutatione consueti status.

DISC. LXXII. *Romana gabella equorum seu plani.*

De gabella equorum alias plani, An possit exigi in toto districtu Urbis. Et de dicto districtu antiquo, & moderno quantum se extendat respectivè; Et de plano Urbis quid significet.

DISC. LXXIII. *Perusina seu Assisien.*

An concordia inita super modo solvendi onera pro bonis, quæ forenses possident in territorio alicujus Civitatis servanda sit, si tractu temporis onera notabiliter augeantur, ita ut id, quod solvi consuevit, reddatur oneribus incongruum.

DISC. LXXIV. *Camerinen gabellæ.*

Gabella imposita pro una specie, An debeatur pro altera, in qua admista sit aliqua pars illius materiæ, ex qua dicta species gabellata constat, ita ut in toto vel in parte faciat eamdem operationem; Et in specie, An gabella saponis debeatur pro aqua composita ex aliqua parte olei,

olei, aliisq; rebus, ex quibus sapu conficitur.

DISC. LXXV. *Romana gabella fœni.*

Solutio novæ gabellæ impositæ super fœno, vel aliis victualibus, An solvi debeat per eum, qui fœnum vel alia victualia menstruatim sub certo pretio subministrare tenetur, vel per eum, qui eadem victualia recipit.

DISC. LXXVI. *Romana gabellæ vini.*

Pro gabella solvenda in ingressu portæ pro introductione vini, An cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellarii, ac relinquere pignus portæ custodi, vel potiùs teneatur gabellarius oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

DISC. LXXVII. *Urbinaten. collectæ.*

De consuetudine collectandi forenses duplo pluris quam fiat cum civibus, an valeat.

DISC. LXXVIII. *Perusina appaltus.*

An & quando novus Appaltator gabellæ prætendere possit gabellam de mercibus habentibus nullum appaltatoris prædecessoris; Et quando dicator quod prædecessor supplanter successorem in appaltu.

DISC. LXXIX. *Romana bulli alearum.*

Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vectigalium, An possint in fine appaltus, gabellam, seu vectigal diminuere, ut ita frequentior sit rerum gabellabilium usus, ex quo locatoris vel Appaltatoris successoris præjudicium & supplantatio resultet.

DISC. LXXX. *Romana bulli alearum.*

An ille, cui aliquod vectigal seu aliud jus concessum est pro universo Statu ecclesiastico, valeat idem vectigal seu jus exigere in ea parte seu ditione, quæ de tempore concessionis, tanquam infeudata non reputabatur de statu, deinde verò per devolutionem, vel ex alio titulo cum illo incorporata est, seu alias eodem modo regitur.

DISC. LXXXI. *Romana appaltus lignorum.*

De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, quando, non à fisco, sed à privato possidentur.

Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ.

Quando Regalia possessa per privatum desinant esse Regalia, eorumque nomen & prærogativam amittant.

Et aliqua de materia novæ addictionis post factum appaltum.

DISC. LXXXII. *Ferrarien. Datii.*

De Gabella exigi solita pro transitu salis, ad quam mensuram, seu rationem exigenda sit.

Et aliqua de materia ponderum, & mensurarum.

DISC. LXXXIII. *Senen. Gabella.*

An gabella solvanda per forenses pro legatis, & relictis; debeatur pro successiona ab intestato, vel etiam testata universali jure hæreditario directo.

Et an dicta gabella debeatur per conjunctos, quibus ex ratione, seu ordine naturæ, vel sanguinis, successio, vel dispositio morientis conveniat.

Qui dicantur in proposito forenses, & an mulier originaria, quæ occasione matrimonii degit in domicilio viri, amittat civilitatem naturalem, i.a ut dicenda sit civis vel forensis.

De validitate hujusmodi Statutorum excludentium forenses à successione, vel eos ratione successionis, & acquisitionis bonorum gravantium ad certum onus, An fieri possint per Civitates recognoscentes Superiorem, Et an illa sint favorabilia, vel odiosa.

DISC. LXXXIV. *Forolivien. Gabellæ.*

De Statuto Civitatis disponente, de bonis extradotalibus, constante matrimonio delatis mulieri nuptæ viro forensi, certam gabellam à viro solvendam esse, An tale Statutum valeat, & liget, & quatenus valeat; quando ista gabella solvi debeat.

DISC. LXXXV. *Romana gabella statera.*

An gabella duorum pro centenario ratione ponderis cum statera grossa Populi Romani, debeatur pro pondaratione ferri, vel alterius materiæ mineralis & satis ponderosæ.

DISC. LXXXVI. *Romana redditionis rationum.*

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimatur seu tollatur, quam actionem habeat adversus Cameram locantem, & econversò ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declaretur Administrator obligatus ad redditionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

DISC. LXXXVII. *Romana prætensæ fraudis.*

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subjaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subjacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed justa, an debeat infirmari, vel confirmari.

DISC. LXXXVIII. *Spoletana commissi.*

An excusetur transiens per locum gabellæ, illa non soluta, neque habita solita bulletta, allegando quod faciendi solutionem, vel capiendi bullettam curam dedisset famulo vel alteri, qui neglexit.

DISC. LXXXIX. *Perusina Piumbi, seu commissi.*

An & quando dicatur factum esse locum commisso, & pœnæ ob contrectationem materiæ, in qua appaltatori tantùm competat jus contrectandi privativè ad omnes.

Et an ad incursum pœnæ, & commissi requiratur dolus verus, vel sufficiat præsumptus.

Et aliqua de bannimentis Thesaurarii Generalis vel alterius officialis quantum durent.

DISC. XC. *Viterbien. Gabellæ.*

De exemptione à solutione gabellæ ex privilegio alicui concessa in præmium inventionis, vel introductionis alicujus novæ artis vel mercaturæ, An suffragetur ejus sociis, vel alias in negotio participantibus, etiam dissoluta societate per mortem uonus, dum cum hæredibus non continuatur.

DISC. XCI. *Romana Appaltus fœni.*

De societate vectigalium, an sit quandocumque dissolubilis, & quid agendum sit super vectigalium exactione & administratione, sociis inter se discordantibus.

DISC. XCII. *Romana seu Tudertina collectæ.*

An & quando forenses collectari possint per Communitates pro bonis ibi possessis, Et quid pro censibus cum eadem Communitate impositis super bonis particularium; Et aliqua de exemptione civium Romanorum.

Ad collectas debitas ratione fundi censiti, an creditor censuarius cum debitore fundi domino contribuere teneatur.

DISC. XCIII. *Carpen. transactionis.*

De Constitutionibus seu Decretis revocatoriis exemptionum & franchitiarum, An complectantur transactiones initas super litibus & controversiis, quæ vertebantur super onerum & gabellarum solutione, vel franchitia respectivè.

DISC. XCIV. *Romana fidæ.*

Fidæ onus quid sit, quomodo introductum, quando & pro quibus animalibus debeatur.

De districtu Urbis, & an cives Romani dicantur cives in toto districtu quoad omnia jura civica, nec ne.

DISC. XCV. *Sutrina fidæ.*

Quando Incolæ unius loci, depasci dicantur cum animalibus in pascuis alienis, ita ut intret nec ne Constitutio *Gregor. XIII.* super solutione fidæ.

Et an plura loca ad unum Statum, seu dominium spectantia, constituere dicantur unum Territorium.

Et de societate Territoriorum, ac promiscui ususpascendi inter plures Civitates; Oppida, vel loca.

DISC. XCVI. *Sabinen Focatici.*

An & quando filius dicatur vivere seorsum à patre, ut diversum foculare constituat, ac paterfamilias censeatur, ad effectum onerum, collectarum, & contributionum.

DISC. XCVII. *Prænestina Plazzatici.*

De onere, seu vectigali quod nuncupatur *plazzaticum seu plateaticum* quid significat, & impositum pro animalibus aliisque bonis, quæ vendantur, an debeatur pro animalibus vel aliis rebus venditis extra locum seu territorium.

DISC. XCVIII. *Romana taxa Nursinorum.*

De Contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes, An debeatur licet artem non exerceant, vel alteri Universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

DISC. XCIX. *Romana contributionis.*

An contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intret, ubi pictura vel res venditur accessoriè ad aliud opus.

DISC. C. *Romana collectæ Hebræorum.*

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datiis solvendis per quinquennium, si isto durante, bona possessa per unum, ex causa dotis vel alia, transeant in alium, An & quomodo datium augeri, ac respectivè minui, seu alias variari debeat.

DISC. CI. *Romana collectæ Hebræorum.*

In datiis seu collectis Hebræorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in sorte principali, vel in fructibus.

DISC. CII. *Romana datiorum.*

An & quando Hebræi non possidentes bona cadentia sub juramento seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria, & labore personali, Et quid in hoc operetur observantia præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli, aut simili.

DISC. CIII. *Alia Romana datiorum.*

An Universitas impedire possit Hebræis, ne ab Urbe extrahant, aliòque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliaque bona in præjudicium collectarum & datiorum ipsius Universitatis.

DISC. CIV. *Anconitana onerum Hebræorum.*

De immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, An competat illis, qui longo tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, sive iis, qui ex orientalibus procreati sunt, & ibidem nati, Et an isti potius Itali censendi veniant, quam Orientales.

DISC. CV. *Romana defalchi salis.*

An deficientia hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere faciat in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi.

Et de materia vectigalis salis, & salinarum earumque origine & usu, ac jure, quod Princeps in eis habet, Et an salinæ dicantur de Regalibus.

DISC. CVI. *Tudertina salis.*

Sub appaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, an teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non levaverit, ita ut obstet nec ne exceptio rei non traditæ, & de ratione.

Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & si exigatur in excessu, est restituendum. Et quando excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

DISC. CVII. *Fulginaten. salinum.*

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem salis consueti, & certæ qualitatis pro certo pretio; Si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis, an possint Appaltatores prætendere aliquod defalcum, vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultans.

DISC. CVIII. *Cervien. seu Ravennaten.*

De remissione pensionis facienda Appaltatori salinarum, ob istarum sterilitatem, unde consueta salis quantitas percipi non potuit; Et quando hujusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatoris culpæ tribuenda sit.

DISC. CIX. *Ferrarien. salis.*

Obligatio præstandi Appaltatori certam quantitatem salis ex consuetis salinis, An dicatur stare taxativè, vel demonstrativè, iis ne dicatur obligatio speciei, vel generis; Et locatore non adimplente, ad quid ergà conductorem teneatur, An scilicet ad solam remissionem pensionis, vel etiam ad interesse; Et quatenus istud prætendi possit; An debeatur solum interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

DISC. CX. *Spoletana prætii salis.*

An aliqua communitas, vel populus ex temporis observantia præscribere possit sibi deberi salis distributionem pro minori pretio, quam alibi distribuatur, Et an in Regalibus seu vectigalibus exemptione competat manutentio.

DISC. CXI. *Urbinaten. pretii salis.*

Salis consignatio, an sit facienda in pondere, vel in mensura, ubi præsertim variatur species, ita ut nova & insulana sit ponderosior; Et quando conventum in mensura possit dari in pondere.

DISC. CXII. *Cervien. salinum.*

An Appaltator circa finem Appaltus distribuere possit Communitatibus, & populis salem excedentem usum temporis, quo ejus Appaltus durare debet, Ideoque dicti excrescentis salis pretium, an cedere debeat commodo ipsorum Appaltatorum distribuentium, vel potius successorum pro rata temporis sub eorum novo appaltu cadentia; Et an Camera teneatur in hoc novis Appaltatoribus assistere ac alias teneri ad quanti interest.

DISC. CXIII. *Romana pecuniaria.*

De diminutione quæ sequi solet in sale, tam pro asportatione de loco ad locum, quam ex mora in repositoriis, & ex diminutis venditionibus, ad effectum bonificandi administratori dictam diminutionem.

De materia liquidationis, & quando ab ista detur appellatio suspensiva etiam in executivis.

DISC. CXIV. *Urbinaten. pretii salis.*

De augmento monetæ, in qua salis pretium solvi solitum vel statutum est, cujus damno cedat, Et an scuti aurei attendi debeant juxta antiquum valorem, non attento eorum intrinseco augmento, vel potius in ipsis scutis seu æquivalenti valore ad præsens currenti.

DISC. CXV. *Anconitana salinum.*

De pretio salis quomodo liquidandum & solvendum sit vero illius domino per eum, qui à non domino emit, & ipsam speciem consumptam restituere non potest.

Mandatum datum corresponsali ad merces vendendas quomodo probetur, & quomodo probetur etiam ejus revocatio, & an illa resultare dicatur ex corresponsalis decoctione.

Revocatio mandati dati corresponsali, an præjudicet tertio cum eo contrahenti.

Quando quis dicatur decoctus vel decoctioni proximus, & de nullitate actus gesti à proximè decocturo.

Quæ actio detur mercium domino contra tertium emptorem, ubi illæ sunt consumptæ vel commixtæ.

DISC. CXVI. *Perusina compensationis.*

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos, qui salem habuerunt ab Appaltatore eorum debitore cum quo compensarunt.

DISC. CXVII. *Romana locationis venæ ferri.*

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicatur, an in ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potius in extractione seu jure vendendi, Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, ita ut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis & diminutis.

An in hujusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materiæ differant ab aliis mercibus & rebus indifferentibus.

Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus.

Et an & quando contractus locationis & venditionis admix-

admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

DISC. CXVIII. *Romana ferraccis.*

Periculum rerum venditarum consistentium in pondere, numero, vel mensura, An & quando sit venditoris vel emptoris, Et quando venditori, non obstante exceptione rei non traditæ, jus competat consequendi pretium ex peculiari natura mineralium.

Casus belli, cujus damno cedere debeat, & an dicatur sequutus ex culpa venditoris seu locatoris, ita ut emptorem, vel conductorem liberet.

DISC. CXIX. *Ferrarien decupli.*

De pœna decupli imposita per Bullam Pauli III. contra fraudantes fiscum & Cameram, quando incurratur, & quid ad hunc effectum requiratur; Et an petatur mortuo delinquente, & de præscriptione dictæ pœnæ.

DISC. CXX. *Bononien. decupli.*

De eadem materia pœnæ decupli contra dantes minus fideles rationes administrationis, vel appaltus rerum fiscalium.

DISC. CXXI. *Romana decupli.*

De eadem materia pœnæ decupli resultan. ex Bulla Pauli III.

Et aliqua de administratione cussionis monetarum, & expensarum desuper currentium.

DISC. CXXII. *Romana seu Viterbien. appaltus.*

An fiscus sit in aliquo privilegiatus circa facultatem jurandi suspectos ejus debitores & Appaltatores diversimodè quam cuilibet privato creditori competat.

Facto appaltu bonorum & jurium fiscalium ad certum tempus sub certa pensione in singulos annos distributa, sub dilatione tamen majoris temporis circa solutionem, An dicta dilatione durante Appaltator dici possit debitor pensionis pro rata temporis decursi, & quomodo hujusmodi appaltus consistens in Regalibus & juribus fiscalibus reguletur.

Et aliqua de utroque pretio intrinseco, & extrinseco locorum montium, quomodo hæc pretia differant.

DISC. CXXIII. *Romana pratensa confiscationis.*

An fiscus ex persona & juribus banniti capitalis, actionem habeat ad fideicommissum bannito ante vel post bannum respectivè delatum, sed non agnitum.

Et de juribus de sui natura transmissibilibus ad hæredes, quæ non transmittuntur in fiscum.

DISC. CXXIV. *Perusina participationis pœnarum.*

Appaltatori ærarium seu proventuum ex maleficiis, an debeantur pœnæ, seu proventus provenientes ex condemnationibus seu mulctis, aut compositione sequutis in Curia Principis pro delicto in loco appaltus.

DISC. CXXV. *Neapolitana frumenti.*

De Obligatione Principis ejusque potestate circa concernentia Annonam; atque de istius administratione penes quem resideat, Et quando ex ista causa Fiscus obligetur.

Prorea an possit facere fidejussiones & assecurationes pro annona ad favorem dominorum frumenti, & victualium Civitatis, obligando Fiscum Regium ejusque bona.

Periculum rei venditæ cujus sit, & quando inducatur distractus, vel novatio contractus jam perfecti.

DISC. CXXVI. *Melevitana quinque Canonicatuum.*

De qua moneta intelligenda sit erectio facta per Sedem Apostolicam de Canonicatibus, vel aliis beneficiis noviter erectis, & de obligatione Principis circa monetæ cussionem.

DISC. CXXVII. *Rhegginen. pensionis.*

An moneta unius Regni vel Principatus attendi debeat in altero diverso, ex eo quod ibi ob alterius Regni adjacentiam de facto esset in usu; Et in specie, reservata pensione in scutis monetæ regionis super Ecclesia existente in Provincia Calabriæ, An debeatur in scutis monetæ Regni Neapolitani, vel in illis monetæ Regni Siciliæ ultra Pharum; Et aliqua de hujusmodi Regnorum origine, unitate, ac diversitate respectivè.

DISC. CXXVIII. *Romana, seu Januen. dotis.*

De eadem materia monetarum, An scilicet edicta, vel aliæ Provisiones Principis loci, in quo initus est contractus super earum valutatione, afficiant creditorem, vel respectivè debitorem extra ejus ditionem, quomodo, & quando.

DISC. CXXIX. *Romana, seu Civitatis Vetulæ mercium.*

De materia salviconductus & portus franchi; Et an emens à non domino merces in portu, sive in nundinis vel alio publico emporio sit tutus, ita ut per illarum dominum vendicari non possint saltem non restituto pretio soluto, vel econtra.

Emens à non domino merces furtivas, an & quando eisdem mercibus distractis & non extantibus teneatur domino illarum valorem restituere.

DISC. CXXX. *Romana, seu Civitatis Vetulæ statera.*

De materia ponderum & mensurarum, ac jure privativo alicui Communitati competente ponderandi, vel mensurandi merces in loco contrectandas, An illi subjaceant forenses, Præsertim in Portu ementes, & vendentes. Et an hoc dicatur species vectigalis & gabellæ; Et aliqua de immunitate portus.

DISC. CXXXI. *Nazarena Pedagiorum & nundinarum.*

Facta per Principem sæcularem concessione juris nundinarum alicui Ecclesiæ, An exemptio à vectigalibus & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas accedentibus jure ecclesiasticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vectigalium, & pedagiorum exactionem, Et de franchitiis, & exemptionibus competentibus in nundinis, & mercatis.

DISC. CXXXII. *Imolen. Nundinarum.*

De nundinis, seu mercatis, an fieri possint absque auctoritate Principis. Et an concessio loci nundinarum facta per Principem importet jus privativum & necessarium, ita ut mutari non possit.

Et de foro, in quo hujusmodi quæstiones cognosci debent.

DISC. CXXXIII. *Ferrarien. Extractionis, seu Tractæ.*

De tracta concessa alicui Appaltatori, an exerceri possit finito appaltu in frugibus emptis eo durante.

DISC. CXXXIV. *Romana Pischeriarum, seu Defalchi.*

De Regalia consistente in pischeriis enunciatis *in cap. unico quæ sint Regalia*, qualis sit, & in quo consistere dicatur; Et an impedimentum superveniens super consueto usu piscium dicatur percutere substantiam appaltus pischeriarum, vel potius damnum in fructibus, ad effectum defalchi hujusmodi Regaliæ Appaltatori, cum aliquibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac specie Regalium.

DISC. CXXXV. *Romana platea S. Ioannis.*

De platea, quando dicatur publica vel privata. Et de privilegio habendi usum plateæ, quamvis publicæ privativè ad alios circa venditionem aliquorum bonorum.

Via publica exiens in plateam, An desinat esse via, & fiat platea vel potius retineat qualitatem viæ, Et aliqua de jure privativo in aliquo loco publico.

DISC. CXXXVI. *Sabinen. via, seu Transitus.*

Via quando dicatur publica, Et de illius requisitis, pluribusque viarum speciebus, & cui incumbat onus probandi eam esse talem, vel esse potius privatam, Et quando requiratur immemorabilis nec ne.

DISC. CXXXVII. *Spoletana via.*

De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur constituta in fundo privato, à cujus Domino impediri non possit.

DISC. CXXXVIII. *Romana Situs.*

Ripa fluminis, vel alter situs propè flumen, An dicatur juris publici, & de Regalibus.

Et an in iis, quæ prætenduntur esse de Regalibus, & juris publici locum habeant interdicta possessoria sine justificatione tituli.

DISC. CXXXIX. *Reatina Taxæ.*

De contributione, seu taxa pro refectione pontium, & viarum, quomodo per dominos prædiorum vel alios facienda sit.

DISC

INDEX ARGVMENTORVM

DISC. CXL. *Romana Taxa viarum.*

De eadem materia contributionis, seu taxæ pro refectione viarum, ad quem hujusmodi onus pertineat, An ad dominos & locatores prædiorum, vel ad conductores; Et quid accedente pacto, ut ad conductores spectare debeat, quomodo illud intelligendum sit.

DISC. CXLI. *Reatina viarum.*

De Jurisdictione Magistrorum, ac Præsidis Viarum circa contributiones pro refectionibus viarum, quantum se extendat; Et quando Communitates, & populi teneantur ad hujusmodi contributiones, & collectas pro viis publicis reficiendis

DISC. CXLII. *Romana plateæ Rotundæ.*

De jure privativo competente in aliqua platea quid importet, Et an per illud impediri possint privati domorum & apothecarum domini vendere bona in ipsis domibus, earumque stillicidio, seu area in ipsam plateam respondente.

DISC. CXLIII. *Tiburtina Hospitii.*

An Communitas prohibere possit Domino loci, seu Baroni novum hospitium, ex eo quod ipsa solum de præterito illud habuerit; Et de differentia inter subditos Communitatis, & ipsum Dominum.

DISC. CXLIV. *Cornetana Molendini.*

An Communitates Civitatum & locorum subditorum condere possint statuta prohibentia accessum ad aliena molendina, seu alienos furnos, & successivè cogendi ad accessum ad propria. Et quando data etiam potestate ita statuendi cum civibus tanquam propriis subditis, hujusmodi statuta, vel edicta corruant ex eo, quod domini furnorum vel molendinorum à statuentis jurisdictione exempti sint; Et an ubi hoc jus competat, possint exinde prohiberi novæ molendinorum, vel furnorum constructiones remissivè.

DISC. CXLV. *Farfen. Molendini.*

De eadem materia juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & respectivè cogendi ad accessum ad propria competentis Baroni, seu Domino contra vasallos.

DISC. CXLVI. *Amerina servitiorum.*

De angariis & perangariis, quæ dicantur, & an & quando competant Baronibus & inferioribus Dominis non habentibus jura Regalia; Et generaliter de servitiis per vasallos domino, seu Baroni præstandis. Et quid in possessorio, quando possessio sit manutenibilis; Et an in proposito adsit differentia inter Barones possidentes castra in feudum, & illos, qui ea possident in allodium.

DISC. CXLVII. *Romana seu &c. Rerum existentium post superficiem.*

An & quæ res existentes post superficiem terræ, sive subtus solum sint de Regalibus, vel respectivè juris privati; Et quando privato liceat absq; publica auctoritate facere fodinas, seu excavationes; Et posito jure privato in toto vel in parte, An hujusmodi res pertineant ad Dominum directum, vel potius ad Dominum utilem sive subalternum.

DISC. CXLVIII. *Romana, seu Salernitana Revocationis Demanii.*

De potestate Principis concedendi aliis in feudum vel allodium subditos, seu vasallos invitos, non obstante privilegio eisdem tributo, ne concedi possint, Et ut vulgò dicitur de potestate revocandi demanium. Qua occasione obiter habetur de hoc jure Regali potestatis tollendi jus tertii, de qua Regalium specie sit, & quibus competat, Et quando revocari possint gratiæ, privilegia, & concessiones officiorum, ac beneficiorum, & similium jurium; Et quid de contractibus, & de potestate tollendi bona privatorum; Et de habilitatione inhabilium in præjudicium juris aliis habilibus & capacibus quæsiti, vel quærendi, Et generaliter de jure tertio quæsito tollendo, vel non tollendo.

DISC. CXLIX. *Sancti Domini bonorum vacantium.*

Moriente clerico absque legitimo successore cuinam debeatur successio in ejus bonis stabilibus, seu quæ pro stabilibus habentur, ac loco circumscribuntur, An fisco principis sæcularis, vel potius fisco, ecclesiastico, sive ejus loco Ecclesiæ.

DISC. CL. *Romana hæreditatis de Rivaldis.*

An officium Prælatitium venale acquisitum per filium familias præsumatur quæsitum de pecunia patris, Et quatenus hæc præsumptio, seu etiam probatio intret, An dictum officium vel pretium in ejus acquisitione erogatum censeatur donatum, ita ut veniat nec ne in collatione sive in imputatione.

DISC. CLI. *Romana exhibitionis librorum.*

An & quando gabellarius conservare teneatur libros gabellæ, eosque cuicumque interessato petenti exhibere; An hujusmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel contra tertium, quam etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerando, seu cassando, aut alias alterando criminaliter puniri possit, seu civiliter ad aliquid teneri.

DISC. CLII. *Romana prætensæ fraudis.*

An & quando dicatur constare de contraventione bannimentorum gabellæ, & de fraude, ita ut intrent commissum & aliæ pœnæ nec ne.

DISC. CLIII. *Camerinen. fraudis.*

De eadem materia discursus præcedentis, An scilicet, & quando constare dicatur de fraude, ita ut sit locus commisso, & pœnis fraudatæ gabellæ.

DISC. CLIV. *Florentina gabellæ.*

De gabella debita pro successione in hæreditatem alicujus extranei, vel remotioris conjuncti, An debeatur pro successione mediata, seu fideicommissaria, & quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommittentis, vel potius illa gravati ultimo morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successionis proximiorum.

DISC. CLV. *Tranen. gabellæ.*

De gabella farinæ seu molituræ, An & quando debeatur per colonos & laboratores clericorum, & ecclesiasticorum, Et an isti dare possint colonis panem non gabellatum, sive istius ratione ipsi ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

DISC. CLVI. *Nepesina gabellæ passus.*

De gabella passus, seu pedagii exigenda à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur. Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva, & præjudicialis.

DISC. CLVII. *Imolen. societatis vectigalium.*

Quomodo computari debeat annus in illis appaltibus vectigalium, quæ uniformem fructum in omnibus anni partibus non reddunt, ut est appaltus gabellæ carnis, quæ est infructifera de tempore quadragesimali, cum similibus.

DISC. CLVIII. *Imolen, seu Faventina datii.*

Si Civitas subdita habeat jus exigendi aliquod datium pro omnibus rebus & mercibus transeuntibus per ejus territorium, An exigere possit datium prædictum pro transitu illius salis, quem Civitates & loca recipiunt de necessitate à salaria Principis, cum prohibitione habendi aliunde, & cum onere solvendi cariori pretio, sub quo vectigal Principi solvi dicitur.

DISC. CLIX. *Ferrarien. defalchi.*

An diminuto solito pretio salis in una provincia, possit Appaltator salariæ alterius provinciæ ejusdem Principatus dicere se damnificatum ex facto locatoris, atque ita petere refectionem damnorum, vel remissionem pensionis; Et generaliter, An & quando damna provenientia Appaltatoribus vectigalium aliorumque jurium Regalium ex augmentis vel diminutionibus eorumdem vectigalium sive ex aliis provisionibus refici debeant nec ne; Et de differentia inter casum quo innovatio sit causa proxima immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

DISC.

sionibus refici debeant nec ne, Et de differentia inter casum quo innovatio sit causa proxima immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

DISC. CLX. *Romana, & Firmana confiscationis.*

De pluribus ad materiã confiscationis seu publicationis bonorum; Primò nempe an valeant privationes vel substitutiones factę delinquentibus in exclusionem Fisci; Secundo an hujusmodi substitutiones vel privationes capiant legitimum, tam in ordine ad voluntatem, quam in ordine ad potestatem, Tertiò, an & quando numerus filiorum cessare faciat confiscationem; Quartò de inhabilitatione seu incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis; Et quintò, an & quando restitutus in gratiam recuperet bona confiscata translata in tertium; Et incidenter de aliis fisci pœnalis seu confiscatoris materiam concernentibus.

Ex Supple. DISC. CLXI. *Romana Incamerationis.*

An Confiscatio intret in bonis subjectis fideicommisso, & quando.

Et de propositione, quod quilibet confiscat in suo territorio, quando, & quomodo procedat.

Et de probatione delicti ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine actis.

DISC. CLXII. *Romana Quindenniorum.*

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possidentur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas debeantur quindennia, eo modo, quo debeantur pro beneficiis unitis.

DISC. CLXIII. *Romana locorum Montium de Iustinianis.*

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam in dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatus per subhastationem, seu aliàs cum Judicis auctoritate, vel potius libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum dominium, & possessorem.

DISC. CLXIV. *Romana evictionis locorum montium.*

Vendens loca montium vinculata, an, & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionẽ ob factũ casũ vinculi, si ex facto ipsius venditoris id processit,

DISC. CLXV. *Interamnen. juris collectandi.*

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterea constituant unum corpus, atque participare debeant de juribus & proventibus Civitatis pro supportationę onerum, vel è converso, an debeant Castra contribuere in oneribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

DISC. CLXVI. *Romana Gabellæ Cadaveris.*

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

DISC. CLXVII. *Faven. Molendini.*

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 144, & 45 juris prohibendi constructionem novi Molendini. Et incidenter de iisdem, de quibus *disc.* 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

DISC. CLXVIII. *Placentin. introductionis Salis.*

De facultate introducendi salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeò ut competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quamvis competat, an concessio istius juris in appaltum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

DISC. CLXIX. *Romana Portæ Sancti Pauli.*

De eadem materia, de qua supra *disc.* 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores, Et quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

DISC. CLXX. *Melevitana Depredationis.*

De represaliis, vel depredatione bonorum, quæ jure belli fiant contrà subditos infidelium, vel inimicorum; quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant; Et quid inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigeat bellum.

DISC. CLXXI. *Cracovien. Navigii.*

An, & quando in juribus regalibus compretant remedia possessoria sine titulo habito à Principe supremo, vel potius iste sit necessarius, Et ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.

DISC. CLXXII. *Romana Proxeneticæ.*

De jure privativo concesso aliquibus personis exercendi in Civitate, vel in Emporio, artam proxeneticam super contractatione mercium, an importet etiam jus coactivum, ut propterea mercatores, aliique contractare volentes, teneantur eorundem Proxenetarum operã adhibere. DISC. CLXXIII. *Fursin. Gabellæ Macinatus.*

An & quando pro eadem re duplex gabella solvi debeat, Et in specie an debeatur pro illo firmamento, quod solvitur pro molitura gabellæ macinatus, quæ per accedentes ad molendum jam soluta sit.

DISC. CLXXIV. *Romana Gabellæ lignorum.*

An & quando regalia penes privatos retineant suam naturam, ut possideri non possint sine titulo, quodque sola possessio nõ sufficiat; Et de interpretatione, concessionis gabellæ, quid comprehendat; Et de bannimentis, Camerarii in Urbe.

DISC. CLXXV. *Romana Appaltus, vel Defalchi.*

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 159. An scilicet, & quando Appaltatoribus gabellarum, & vectigaliũ competat defalchũ, ob fraudes, & contrabanna ex eo, quod locator, vel ejus officiales illis aliquã dederint causã sive negligant ea impedire, atque opportunas tradere provisiones.

DISC. CLXXVI. *Nullius fortificationum, vel concessionis.*

De eadem materia, de qua suprà *d.* 148. potestatis Principis tollendi jus tertii, vel disponendi de bonis alienis, & præsertim occupandi bona privatorum pro mœniis, vel fortificationibus, Et quatenus id de facto sequatur deindèq; fortificationes demoliantur, vel earum necessitas cesset, an bona occupata prioribus dominis restitui debeant, sive ab eis vendicari possint.

DISC. CLXXVII. *Pisauren. Indulti.*

De eadem materia, de qua *disc.* 148. super potestate Principis tollendi jus tertii, ac de regulatione voluntatis, ac aliis ad hanc materiam; Et de alia materia concessionis, & revocationis gratiarum vel earum nullitatis.

DISC. CLXXVIII. *Romana juris doctorandi.*

De facultate, vel jure doctorandi, cui competat, Et an, & quando secunda concessio desuper facta; priori præjudicet; Et præsertim de differentia inter doctoratum in utroq; jure, & illum in aliis scientiis, vel facultatibus;

Et incidenter de administratione Universitatis divisa inter plurium facultatum Collegia, an Medici, & Philosophi diversa constituant Collegia, vel unum tantùm, quod sit utriusque facultatis complexivum.

DISC. CLXXIX. *Romana Datiorum;*

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 100. An scilicet & quando durante quinquannio juramenti præstiti inter Hebræos pro regulatione Datiorum, locus sit defalcho, ob superventa infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passa sint.

DISC. CLXXX. *Pisana, seu Florentina deprædationis.*

De materia deprædationis indebitè factæ per navem piraticam, ejusque Magistrum, seu Capitaneum, An de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præposuit; Et quid ubi eulposus non fuerit præpositus ab ipso Domino, sed ab altero per eum præposito.

DISC. CLXXXI. *Perusina Represaliarum.*

De represaliis, à quibus, & contrà quos exerceri possint, & de earum diversis speciebus.

DISC. CLXXXII. *Romana libertatis.*

An Hebræi Orientales domicilium habentes in locis de dominio Turcarum, efficiantur servi Christianorũ, à quibus vi bellica in terra, vel mari capiantur, Et quid de ipsismet Christianis subditis infidelium, Et de Christianis apostatis. DISC. CLXXXIII. *Januen. seu Mediolanen. locorum montium.*

Augmentum, vel diminutio locorum montiũ sequutá intermedio tempore inter venditionem, & translationẽ, cujus cõmodo, vel incõmodo cedat, an emptoris, vel vẽditoris.

DISC.

DISC. CLXXXIV. *Firmana Bulletta.*

In qua specie onerum suffragetur possessio exemptionis, etiam in Statu Ecclesiastico, absque eo, quod obstent Constitutiones revocatoriæ exemptionum.

DISC. CLXXXV. *Romana Montis Cera.*

De eadem materia, de qua suprà *disc.*148. & 177. id est de potestate Principis tollendi jus tertii, & præsertim de suspensione, vel remotione hypothecarum, aliorumque vinculorum à bonis assignatis, pro erectione Montis baronalis.

DISC. CLXXXVI. *Romana Supplementi.*

An officia vacabilia in prohibitoriis, veniant sub genere contractuum vitalitiorum, quos illa persona prohibita sit facere ob præjudicium tertii.

DISC. CLXXXVII. *Romana Palatii.*

De Fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant de uno in alterum, sive quomodo amittantur; Et incidenter de pacto resolutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potiùs personale.

DISC. CLXXXVIII. *Romana Officii Cursoratus.*

An, & quando reservatarius officii dicendus sit dominus; vel potiùs creditor; Et de effectibus exindè resultantibus pro augmento, vel diminutione valoris, cujus commodo, vel incommodo cedat.

DISC. CLXXXIX. *Spoletana, seu Reatina Collecta.*

An, & ad quæ onera teneantur Forenses pro bonis, quæ in territorio possident.

DISC. CXC. *Assisien. Collectarum.*

An, & quando castrum, quod aliàs sit de districtu Civitatis, alteri concedatur in feudum proprium, vel improprium, sive in Baroniam cum jurisdictione, & imperio, dicatur ab eadem Civitate omninò dismembratum, etiam ad effectum collectarum, aliorumque publicorum onerum.

DISC. CXCI. *Taurinen.*

De eadem materia confiscationis, de qua *disc.* 160. & 161. An scilicet per delinquentem in Fisci præjudicium, bona donari, vel aliàs alienari possint, Et an donatarius, vel alter possessor bonorum, sive delinquentis creditores, aliique interessati admittendi veniant ad exculpationem, vel defensionem Inquisiti absentis, & contumacis; Et quid cessante interesse.

DISC. CXCII. *Foro semprionen. Appaltus.*

De obligatione, quam habet Appaltator juris privativi vendendi victualia minutatim, emendi eadem victualia à possessoribus prædiorum illa producentium, quomodo, & quando procedat.

DISC. CXCIII. *Mutinen. legitimationis.*

De eadem materia, de qua *disc.* 148. & 177. super potestate Principis tollendi jus tertii cum ejus gratiis, & habilitationibus nobilium, ipsoque declarante, non habuisse animum præjudicandi tertio, quomodo hæc declaratio intelligenda veniat.

Et in specie de legitimatione illegitimorum, an attendatur, & operativa sit extra territorium, & legitimantis jurisdictionem.

DISC. CXCIV. *Taurinen. Renuntiationis.*

De eadem materia potestatis Principis præjudicandi tertio: Et incidenter, quando Princeps judex laicus sit competens in causis Ecclesiasticorum, sive istorum jus tollat; Et aliqua ad materiam renunciationis factæ per ingressuros in Monasterium.

DISC. CXCV. *Pisana, seu Liburnen. deprædationis.*

An, & quando pyratica deprædatio sit licita, necne: Et quatenus illicita detegatur, an deprædator teneatur erga deprædatum ad damna, & interesse; Et de modo justificandi casum deprædationis, & liquidandi valorem rerum deprædatarum.

DISC. CXCVI. *Senen. Gabella, seu Contractus.*

De gabella solvenda pro contractibus, quando debeatur, nec ne, & de annullatione contractuum in casu non denunciatæ, & non solutæ gabellæ, quomodo, & quando procedat.

DISC. CXCVII. *Avenionen. Redditionis rationum.*

An, & quando Officialis cum pecunia fiscali possit ad sui commodum facere lucrum cum negotiationibus, vel cum agiis, & permutationibus monetarum, vel alias, &c.

DISC. CXCVIII. *Romana Officii.*

De eadem materia, & puncto de quo suprà *disc.* 3. prorogationis officii ad vitam alterius; Et vendens officium non vacatum, ad quid officiali teneatur, an ad pretium, vel ad fructus donec vixit.

Et incidenter ad quid teneatur ille, qui concessionem à Principe obtinuit de re alterius.

DISC. CXCIX. *Taurinen. bonorum.*

An Fisco competant remedia possessoris, & præsertim illud adipiscendæ ad bona, & jura delata delinquenti, vel indigno. Et de donatione facta per patrem filio quando ut revocabilis, vel onerari possit fideicommisso in exclusionem confiscationis bonorum filii donatarii.

DISC. CC. *Romana extinctionis montis.*

Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ restituendæ pro extinctione locorum montium cum illis Montistis, qui citati, non curant in termino comparere, & recipere pecuniam.

DISC. CCI. *Romana Appaltuum.*

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 81. super privilegio Fisci addictionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis. Et incidenter, an Princeps successor obligetur facto prædecessoris.

SVMMA SEV COMPENDIVM *eorum quæ in Foromagis practicabilia continentur in Titulo de* REGALIBVS.

INDEX CAUSARUM

Tituli de REGALIBUS *ordine alphabetico juxta earum Diœceses dispositus.*

D. IO. BAPT.

D. JOAN. BAPTISTÆ DE LUCA,

DE REGALIBUS, AD MATERIAM OFFICIORUM.

ROMANA HÆREDITATIS seu OFFICII
Pro MARCO ANTONIO JUSTINIANO
Cum FLORAVANTE MARTINELLO.

Casus decisus per Rotam pro Martinello.

Officium emptum sub nomine unius cum pecunia alterius, cum reservatione decreti ad istius favorem, de cujus dominio esse dicatur, & quando censeatur donatum titulari; Et de pluribus speciebus seu formulis reservationis decreti, ac effectibus exinde resultantibus.

Et aliqua de re succedente nec ne loco pecuniæ hæreditariæ, cum qua quæsita sit, & quando hujusmodi subrogatio sit operativa contra tertium possessorem titulo singulari.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum decisione casus.*
2 *De articulis in disputatione deductis.*
3 *Distinguuntur plures species seu formula reservationis decreti super facultate disponendi de officio in alterius perso a empto, & de variis effectibus inde resultantibus.*
4 *Facultas ex decreto reservata disponendi in vita, an exerceri possit in morte per ultimam voluntatem.*
5 *Habens facultatem disponendi, quando censeatur illa usus, & an per actum compatibilem illa deducatur.*
6 *Quando prohibitio alienationis non dicatur continere onus, sed potius favorem prohibiti.*
7 *Hæres putativus bonæ fidei ad quid teneatur erga verum hæredem.*
8 *Quando res probetur quæsita de pecunia hæreditaria.*
9 *In particularibus an & quando res quæsita ex pecunia hæreditaria fiat talis, & competat hæredi vendicatio contra tertium.*
10 *Pecunia data simpliciter, an censeatur mutuata, vel potius donata.*
11 *Ingratitudo dicitur vitium aptum etiam ad peccatum mortale.*
12 *Ob ingratitudinem donatarii revocatur donatio, atque donatio remuneratoria dicitur onerosa.*
13 *Capienda est interpretatio pro exclusione ingratitudinis.*

† 1 *De Regalium origine, introductione, & distinctione in genere remissive.*
2 *De præsumpta, vel implicita donatione pretii erogati in emptione officii.*
3 *De quæstionibus inter hæredem verum, & putativum.*
4 *De testamento, de quo agitur in discursu.*

DISCURSUS I.

CUM juxta facti seriem magis distinctè enarratam *sub titulo de testamentis in Romana Hæreditatis de Justinianis*, Cardinali Justiniano successisset Julianus germanus frater, legitimus etiam ab intestato hæres, qui se testamentarium donec vixit credidit, in vim Schedulæ ad formam Indulti Cardinalitii confectæ, distraxit iste bona hæreditaria, in supellectilibus consistentia, pretii partem in varios usus pios erogando, partem verò, præsumptivè, & absque certa probatione, ut infra, in emptionem cujusdam officii vacabilis Cancellariæ Apostolicæ in personam Marci Antonii Justiniani pupilli, aliqualiter attinentis, cum reservatione decreti, super libera ejusdem officii & fructuum dispositione, ad favorem ipsius Juliani donec viveret, ita ut eo in vita non disponente, illud esset liberum ejusdem Marci Antonii, quem (absque eo quod vivens de officio prædicto disposuerit) reliquorum ejus bonorum hæredem universalem instituit, eidem prohibendo dicti officii alienationem usque ad completam ætatem 25. annorum. 1

Cumque post sequutam mortem Juliani, Martinellus obtinuisset per tres conformes se declarari verum hæredem Cardinalis ex priori testamento condito ante Cardinalatum, stante posterioris imperfectione, *ut dicto tit. de testamentis*, atque in executionem trium conformium reportasset mandatum executivum contra bona hæreditaria ejusdem Juliani pro scut. m., ad quæ ex judicio peritorum liquidatus fuit valor bonorum hæreditariorum Cardinalis, post illud consummatum in omnibus reliquis bonis hæreditariis ejusdem Juliani, prætendere cœpit illius executionem super dicto officio tanquam hæreditario, vel Juliani, vel Cardinalis, & dato dubio in Rota *coram Nunot, an in dictam executionem procedendum esset*, illoque proposito *sub die 9. Aprilis 1663.* quamvis non essent concordantia vota super articulis in hac disputatione deductis, an scilicet

Julianus dicto decreto usus esset, atque disponendi facultatem ad exercitium deduxisset, & quatenus adesset voluntas, an concurreret potestas, ut infrà.

Prodiit tamen resolutio Martinello favorabilis, ex eo quod hujusmodi officium utpote emptum de pecunia hæreditaria Cardinalis, ad istius hæreditatem potiùs, quàm illam Juliani hæredis putativi spectare diceretur, proindeque stante insufficientia bonorum dicti Juliani, competeret vero hæredi subsidiaria vendicatio, etiam contra tertium, utpote titulum lucrativum foventem, ita confirmando decisiones super ejusdem mandati executione præcedenter editas 10. *Decemb.* 1660. *&* 13. *Junii* 1661. *coram Celso, inter suas decis.* 337 *&* 356. *atque in decisi perstitum fuit* 3. *Decembris ejusdem anni* 1663. *coram eodem Ninot*. decidendo in hac secunda, id quod in præcedenti remanserat indecisum, tàm circa voluntatem, quam circa potestatem disponendi, ita ut ubi etiam officium prædictum non spectaret ad hæreditatem Cardinalis, adhuc tanquam hæreditarium Juliani debitoris caderet sub dicti mandati executione.

Potissimum verò ac principale fundamentum fuit, quod revera officium prædictum censendum esset hæreditarium Cardinalis, utpote quæsitum ex pecunia hæreditaria, ita ut locus esset subsidiariæ vendicationi adversus possidentem ex causa lucrativa ex deductis *apud Duran. dec.* 63. *Buratt. dec.* 784. *&* 874. ut liquet ex decisionibus desuper editis, præsertim secunda 3. *Decembris* 1663. atque actore solum informante, in parte confirmata, & in parte declarata 19. *Januarii* 1665. coram eodem *Ninot*, qua ultima decisione edita concessa fuit expedito cum subsequuta executione.

De pluribus igitur articulis in hujusmodi disputatio-
2 nibus actum fuit, potissimè autem de prædicti officii dominio, penes quem esse diceretur, an scilicet penes hæreditatem Juliani, & successivè penes Marcum Antonium tanquàm hæredem, vel potiùs penes istum tanquam tertium possessorem titulo donationis, quod pendebat à dictis punctis voluntatis & potestatis, copulativè verificandis, quod scilicet Julianus potuerit moriens in vim reservationis decreti disponere, quodque disposuerit. Et quatenus in his difficultas subesset, an potiùs idem officium censendum esset hæreditarium Cardinalis, quod pariter à duplici puncto pendebat, uno facti, an scilicet constaret illud de pecunia hæreditaria emptum esse; & altero juris, an constito, competeret hæredi vendicatio adversùs tertium, super quibus omnibus, dictæ resolutiones (reflectendo ad veritatem) partim probabiles, partim verò improbabiles videbantur.

Distinguendo siquidem causam in quatuor inspectiones, unam scilicet, an dictus Julianus, qui sub nomine Marci Antonii officium cum sua pecunia emerat, potuisset moriens in testamento sibi reservatam disponendi facultatem ad exercitium deducere; Alteram, an voluerit, ita ut disposuisse dicatur; Tertiam an constaret pecuniam in dicti officii emptionem erogatam, esse hæreditariam Cardinalis; Et quartam hoc posito, an & quæ actio ejusdem Cardinalis vero hæredi competeret adversùs ejusdem officii titularem, & possessorem habentem causam ab hærede putativo.

Quatenùs pertinet ad primum punctum potestatis
3 disponendi resultantis ex reservatione decreti, pro tollendis æquivocis (in quæ scribentes hinc inde incidisse fortè videbantur, applicando auctoritates, & decisiones unos terminos percutientes, aliis omninò diversis,) observabam plures casus distinguendos esse, utpotè diversos, & diversam rationem habentes, ideoque non benè auctoritates de unō loquentes, aliis applicari.

Primus casus est, ubi quis cum propria pecunia simpliciter, absque reservatione decreti, vel alia declaratione, emit officium sub nomine, seu in personam alterius, & tunc non solùm officii substantia residere dicitur in persona titularis, sed etiam eidem acquisitum pretium, quod per actum occultum, censetur sibi per acquirentē liberè donatum, ita ut illicò titularis efficiatur plenus & liber officii dominus, tàm quoad substantiā, quàm quoad pretium, & utilitatē *Grat. discept.* 50. *&* 221 *Seraph. dec.* 1303 *num.* 3. *&* 11. & admittitur *apud Cavaler. dec.* 635. *num fin.* & in aliis decisionibos, de quibus infra.

Solumque isto casu intrat quæstio imputationis pretii in legitimam, quando titulari ista competit in bonis acquirentis, juxta *dec.* 273. *Merlin. alias dec.* 54. *p.* 5. *rec. & dec.* 660. *par.* 4. *rec. tom* 3. in quibus deciditur affirmativè; Ac altera, an referri debeat in executionem legati, seu alterius præcedentis dispositionis juxta casum in *Romana legati sen.* 50. *m coram Dunozetto & Cerro, quarum aliquæ habentur impressa dec.* 41. *&* 309 *par.* 9. *rec.* ex quibus, & aliis in ea causa editis liquet, Rotam variasse, usquequo concordia illam quæstionem terminaverit.

Alter casus est, ubi de unius pecunia fit emptio officii in persona alterius, sub simplici ac indefinita reservatione decreti seu facultatis disponendi in sorte, & fructibus, ad favorem Domini pecuniæ: Et tunc licet substantia officii residere dicatur in persona titularis, quem Princeps in ejus officialem agnoscit, tàm ad effectum vacationis per istius mortem naturalem vel civilem, quàm circa ejusdem officii exercitium, præeminentias, & alia personis officialium incumbentia, quia in regalibus, vel feudis aliisque similibus bonis vel juribus differentibus, locum non habet titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur*, sed ipsum nudum factum spectatur, ut in proposito feudorum habetur, cæteris allegatis *per Rotam dec.* 100 *num.* 20. *& seqq. par.* 9. *rec. repetit. apud Marin. lib* 2. *par. post resol.* 38. ubi idem auctor concordantes colligit, & habetur sæpiùs in sua materia *sub tit. de feud. præsertim in Tiburtina Castrorum, disc.* 62. *& Romana seu Status Ecclesiastici infeuda tionum disc.* 61.

Nihilominùs, quoad ejusdem officii utilitatem, tàm in sorte quàm in fructibus seu emolumentis, dicitur esse in pleno, & totali dominio reservatarii, ita ut persona titularis, dicatur solùm demonstrata, ad effectum vacationis, vel similes effectus, taleque dominium est transmissibile ad hæredes reservatarii, per cujus mortem vacatio non sequitur, sed per illam titularis; Atque licet sub dominio non cadat substantia officii, attamen adhuc cadere dicitur facultas cogendi titularem ad vendendum, seu jus implorandi ab eodem Principe, ut titulari etiam inviro, illud officium alteri conferat *Cavaler. dec.* 603. *&* 635 *Buratt. dec* 863. *Romana officii* 2. *Junii* 1656. *&* 25. *Junii* 1657. *Dunozetto*. ubi reservatarius ad effectum istius facultatis vendendi habetur tanquam Dominus, atque hic emendi usus in Curia Romana est frequentissimus, licet istæ decisiones reverà percutiant casum proximè sequentem in quo de hoc assumpto potest dubitari.

Tertius est casus, pariter in Cura frequentissimus, præsertim in officiis Notariorum A C. vel Cameralium, ubi scilicet officium verè emitur in persona titularis, tàm quoad substantiam, quàm quoad utilitatem; sed quia emptor non habet pecuniam ad ejus acquisitionem necessariam, illam sub Societatis, vel cambii, seu alterius contractus nomine recipit ab uno vel pluribus, mutuantibus sub reservatione decreti ad eorum favorem, & tunc ista reservatio non importat dominium, neque quoad substantiam, neque quoad utilitatem (ut plerique non benè opinantur,) sed solùm importat quandam hypothecam, seu jus reale, & privilegiativum adversus quoscunque ejusdem officialis creditores in ipso officio cum facultate cogendi ad venditionem, ut sæpiùs hoc eod. tit. ad hanc materiam officiorum, præsertim *in Romana diminutionis pretii pro creditoribus Curti. disc.* 12. *& in alia Romana pro creditoribus Valtrini, disc.* 11. ubi de dictis decisionibus in præcedenti casu allegatis coram *Dunozetto*.

Quartus est, ubi (juxta primum & secundum,) de pecunia unius acquiritur officium in persona alterius, sub reservatione decreti ad favorem Domini pecuniæ,

ſed limitata ad vitam, quia nempe ſibi reſervata ſit facultas liberè diſponeodi in vita, alio non expreſſo, & tunc hujuſmodi reſervationis formula ſeu ſpecies, continere dicitur caſum mixtum, participantem de primo, & ſecundo, & ſic quandam donarionem conditionalem ad favorem titularis, ſub condirione ſcilicet, quatenus in vita non diſponat, ita ut eo non diſponente, officium pleno jure, tàm quoad ſubſtantiam, quàm quoad utilitatem, juxta primum caſum, remaneat penes titularem, ob implicitam donationem de tali pecunia ſibi factam. *Gratian. dicta diſcept. 50. num 18. & 221. n. 3.* admittitur *apud Burats dict. dec. 863. n. 5 & 6. Romana legati ſcut. 50. m. 11. Maij* 1640. *Dunozetto*, à quo circa iſtam propoſitionem receſſum non eſt in ſuprà inſinuatis deciſionibus revocatoriis 41. & 309. *par. 9. rec.* in quarum prima *n. 41. & ſequen* potius comprobatur; Solumque iſto caſu, dubitari ſolet de natura ſeu qualitate hujuſmodi occultæ donationis, an ſcilicet cenſenda ſit inter vivos ab initio perfecta, reſolutioni ſolùm ſubjecta (ut mihi probabilius videtur) vel potiùs causâ mortis, in cujus tempus, donationis ſubſtantia ſeu perfectio collata ſit, ex iis, quæ eod. tit. ad materiam locorum montium babentur in *Romana de Falconeriis diſc. 24.* ac etiam in aliis.

Quintus demùm eſt caſus clarior, obi ultra dictam facultatis limitationem ad vitam, exprimitur etiam, quod ſi reſervatarius in vita non diſpoſuerit, officium, libere, ac pleno jure temaneat penes titularem, & tunc magis de pleno intrat dicta donatio conditionalis in quarto caſu firmata, ob clariorem, magiſque expreſſam voluntatem reſervatarii, & fortiùs intrant allegatæ auctoritates, & deciſiones, oeque hujus diſputationis occaſione quidquam in contrarium per ſcribentes hinc inde deducebatur.

In hoc autem ultimo caſu verſabamur, quía juxta hanc ultimam ſpeciem, ſeu formulam, reſervatio facta erat, undè poſito quod non conſtaret de valida diſpoſitione, Indubitatum remanebat, reum conventum poſſidere officium, non ex titulo hæreditario, ſed jure particulati donationis, ideóque conſiderandus veniebat tertius poſſeſſor titulo ſingulari, contra quem impoſſibile erat exercere directam actionem perſonalem executivam, abſque dubio non competentem contra tertium, cum quo ſolum exercibilis eſt actio tealis vel rei perſecutoria, cùm actió perſonalis, tanquam filia obligationis, abſque iſta tanquam ſine matre dari non poſſit, ut etiam agnoſcit Rota in ultima deciſione 19. *Ianuarii* 1665. *coram Ninot.*

His poſitis, dum non conſtabat de aliqua diſpoſitio-
4 ne per actum inter vivos, ſed ea implicitè deducebatur ſolùm ex teſtamento, dicebam, ſcribens pro reo tanquam Advocatus, quod cum reſervata facultas concerneret diſpoſitionem in vita, exerceri non poterat in morte, & per actum ultimæ voluntatis, ut in ſpecialibus terminis facultatis diſponendi de officiis, ut fieri non poſſit in morte. *Marta voto 40. num. 5. Gratian. diſcept. 539. per tot* Et generaliter de facultate diſponendi in vita, non trahenda ad ultimas voluntates *Peregr. de fideic. art. 40 n 62.* & cæteri apud *Fuſar. q. 549. n. 10.*

Verùm, in ſenſu veritatis, putabam hoc eſſe minus tutum fundamentum, unde propterea reſolutio in hac parte viſa eſt prohabilis; Nimis enim dura eſſet conditio ementium cum ſua pecunia hujuſmodi officia ſub alieno nominé, illam facultatem, quam per actus inter vivos habent liberè diſponendi tanquam de bonis ſuis, habere non debeant morientes, & per actus ultimæ voluntatis, cum nulla differentiæ ratio excogitabilis adeſſe videatur, ut habetur *apud eundem Gratian. diſcept. 252. num. 13.* Dicta verò propoſitio generalis de facultate conceſſa in vita, non extendenda ad actus per ultimam voluntatem, recipienda eſt prohibitis diſponere de bonis, tanquam alienis, vel ita quæſitis, quod eorum diſpoſitio libera non ſit, tunc enim quia permiſſio ſtare dicitur tanquam diſpenſatio, ſeu limitatio regulæ prohibitoriæ, non mirum ſi ad ejus præciſos limites reſtringenda eſt, cum extra caſum limitatum urgeat regula; Secus autem ubi agitur de diſpoſitione rei propriæ, alteri ita implicitè donatæ, quatenus aliàs diſponere non placeat, cùm tunc nil videatur urgere, quod prohibeat, uno vel altero modo diſponendi.

Fundamenta verò, quibus innititur *Grat.* percutiunt magis voluntatem, quàm poteſtatem, an ſcilicet hujuſmodi facultas dicatur ad exercitium deducta per ſolam inſtitutionem hæredis, ſeu aliam diſpoſitionem generalem, vel potiùs requiratur mentio ſpecialis, & in hoc bene *Grat.* loquitur, ut habetur in *Florent. locorum montium diſc. 25.* & in aliis *hoc eod. tit.* Sed ubi conſtat de voluntate clara, ita ut quæſtio redocatur ad poteſtatem, caſus videtur indubitatus pro diſponente, *ut idem Gratian. dict. diſcept. 252.* ubi reprobatur contraria opinio *Theſauri*, *Marta* verò ut ex lectura voti liquet, ſe involvit in materia, ejuſque parum informatum ſe oſtendit, dum confundit facultatem diſponendi de ipſomet officio, ac de pretio, undè meritò in eo caſu contrarium deciſum fuit, quia hæc videtur certa veritas.

Minùs tamen probabilem credebam reſolutionem, 5
circa alterum punctum voluntaris, ex eo deductum, quod Julianus Marco Antonio titulari prohibuerit, ne ante completam ætatem 25. annorum officium alienare poſſet; Cum enim talis diſpoſitio importare dicatur donationis jam perfectæ revocationem, ad iſtam inducendam, requiritur actus, cum ejuſdem donationis obſervantia & duratione incompatibilis, per quem conſtet de pœnitentia, & voluntatis mutatione, ſeu ademptione, pro qua excludenda omnis poſſibilis compatibilis intellectus capiendus eſt, ex iis, quæ in his proximis terminis, & peculiari materia officiorum habentur *in allegata Romana legati ſcutorum 50. coram Dunozetto.* Et in terminis procedunt deciſiones in Romana dotis *coram Cerro dec. 205 per tot. par. 9. rec. & 15. Maij 1656. coram eodem*, in quibus duæ priores deciſiones 9. *Aprilis & 3. Decembris* 1663. fundantur, ubi ſcilicet ille, qui diſponendi facultatem habebat, debita contraxit, ſeu alios actus geſſit, cum præcedenti revocabili donatione incompatibiles, ſecus autem, ubi actus eſt compatibilis, tendens in ejuſdem donationis obſervantiam, ac majorem firmitatem.

Et in his ultimis terminis in hac facti ſpecie verſari credebam, quoniam Julianus non adjecit dictam prohibitionem, tanquam onus ſeu vinculum ad favorem alterius, per quod libera diſponendi facultas ex donatione reſultans ſublata vel impedita eſſet, ut credunt dictæ
deciſiones, quaſi quod, adjiciendo vinculum, videatur 6
revocaſſe donationem, ſed eadem prohibitio continet ſolum quemdam favorem, ac providum conſilium ejuſdem donatarii, ne ſcilicet, durante minori ætate, imprudentiis, & diſſipationibus ſubjecta, ſe privaret ejuſdem donationis commodo & effectu; Ad inſtar eorum, quæ habemus in prohibitione alienandi, vel alio onere non cadentibus ſuper legitima, admittendis tamen ubi reſtrictionem haberent ad minorem ætatem; quia tunc non dicitur onus, ſed potiùs favor & providum conſilium ipſiuſmet prohibiti ex deductis *per Merlin. de legit. lib. 3. tit. 2. q. 11.* cum ſimilibus; Et hic propriè videbatur caſus, unde in hac parte deciſiones prædictas nullatenus ſuſtentabiles eſſe dicebam, quod agnovit etiam Rota in dicta ultima deciſione 19 *Ianuar.* 1655. eas in hac parte reformando, ſeu declarando, ut ſcilicet per dictam prohibitionem limitatam ad minorem ætatem, non cenſeatur revocata dicta donatio, ſeu officium ita penes titularem continuaret.

Item poſito, quod ob diſpoſitionem à Juliano fac-
tam de hoc officio tanquam ſuo, illud ſeu ejus pretium 7
dicendum eſſet hæreditarium ejuſdem, adhuc tamen mandatum contra iſtam hæreditatem videbatur parum tutum, utpote relaxatum pro integra ſumma, quam importabat valor bonorum hæreditatis Cardinalis de tempore mortis, dum non conſtabat, quid & quantum

de tempore quo verus hæres detectus est, repeteretur extare in specie, vel in æquipollenti penes hæredem putativum bonæ fidei, non obligatum restituere hæredi vero, nisi id quod habet. & in quo retinendo côtenderet de lucro captando; Idque adeò verum, ut etiamsi imprudenter, & malè aliqua bona dissipasset, neque de his teneretur; Imò si esset hæres in parte, neque in judicio familiæ erciscundæ teneretur in portionem propriam imputare id quod dissipatum seu alias, in statu bonæ fidei consumptum esset, sed admittendus veniret ad æqualem divisionem extantium, juxta textus claros *in l. sed etsi lege. §. cos autem, & l. item veniunt § consuluit ff. de petit. hæred. ubi glos.* allegat concordantia & sine discrepantia firmant *DD. ibidem. præsertim Angel. & Cast. in d. §. consulunt Faber in Cod. lib. 3. tit. 21. d. fin. 8. in fin.* & agnovit etiam Rota in decisione edita in hac eadem causa coram eodem Nunr. 23 *Junii* 1662. neque in hoc potui unquam audire adæquatam responsionem; Licet enim, ut infra, quoad istius officii pretium, illud utporè satis probabiliter veniens ex venditione bonorum hæreditariorum Cardinalis, diceretur extans, & non consumptum, attamen de hac rata extante, hæres verus jam satisfactus erat cum aliis bonis propriis hæredis putativi ad id non obligati.

Quovero ad aliam dictarum decisionum partem, an
8 scilicet officium prædictum censeudum potiùs esset hæreditarium Cardinalis, quamvis multa per defensores rei conventi dicerentur circa probationem versionis, an scilicet constaret vel ne, illud quæsitum esse ex pecuniis retractis à venditione bonorum hæreditariorum Cardinalis, attamen inspecta veritate, credebam justas esse resolutiones, quoniam stante præcedenti insufficientia dicti Juliani, proximitate actuum, aliisque facti circumstantiis, abundans adesse videbatur probatio, quæ in proposito sufficit præsumptiva, *ut firmatur in decisionibus d. super editis in hac parte bene fundatis.*

Difficultas autem erat in ultima inspectione juris, an
9 scilicet concurrerent duo requisita copulativè desiderata, ut in particularibus res succedat loco pretii seu pecuniæ, cum qua per alterum nomine proprio quæsita est, quod nempe adsit casus subsidii, quodque possessor foveat causam lucrativam ex deductis in allegatis decisionibus *Buratt 784. & 874. Et Durun. dec. 63.* Quando enim essemus in casu, tunc dicta demandata executio substentabilis esset, non quidem in vim trium conformium contra hæreditatem & bona hæredis putativi, sed in vim mandati de immittendo in eisdem sententiis concessi ad bona hæreditaria ipsius Cardinalis, quæ immissio practicabilis est contra tertium possessorem titulo singulari, contra quem tamen omnino impracticabilis est executio alterius mandati, ut agnoscit ac declarat dicta ultima *decisio 19. Januarii* 1665.

Quando igitur reus aliam non haberet possidendi causam, nisi illam à dicta occulta conditionali donatione, quæ adesse dicitur sub emptione officii per aliquem ad alterius favorem facta; nunc stante jam probata inopia Juliani hæredis putativi, quoties non obstaret dictum alterum irrefragabile fundamentum, cui decisiones non respondent, de cessante ejusdem hæredis putativi debito, ultra id quod probetur adesse de tempore detecti veri hæredis, justas, ac probabiles dicerem resolutiones, quas tamen minùs probabiles credebam, ex cessante hoc secundo requisito causæ lucrativo, cum probabilius videretur præfatum Marcum Antonium, onerosam, & correspectivam causam potius fovere.

Ad id probandum dicebam, concludenter in facto justificari, Josephum Marci Antonii patrem, quamvis fortunæ bonis non multum provisum, ac numerosa familia oneratum, diversis vicibus dedisse eidem Cardinali scut. ter mille pro necessariis expensis, quando ab Oratorio Sancti Philippi Nerii in Vaticella promotus fuit ad Episcopatum Montis alti, atque ab isto translatus fuit ad Nucerinum, ac etiam occasione Cardinalatus, unde propterea, non constito de titulo donationis, in dubio non præsumendæ, Cardinalis remanebat ejusdem Marci Antonii præfati Josephi interim defuncti filii, & hæredis debitor in dicta summa, adæquante, & forsan adsorbente dicti officii valorem, unde causa possidendi remanebat onerosa, non autem lucrativa.

Et quamvis Rota occasione consimilis summæ scut. 10
3. m. post promotionem ad Cardinalatum datæ eidem Cardinali per Lucam Justinianum, censuerit eam, donationis titulo datam esse, ut liquet ex decisionibus editis in *Romana pecuniaria coram Cerro, & Celso, quarum prima impressa est post Zuffum de legitim. process. dec. 10. & 315. par. 11. rec.* & altera inter proprias Celsi *decis.* 389 cum quibus decisionibus pro exclusione motivi absque formali discussione articuli processum fuit.

In hoc tamen credebam consistere hujus partis gravamen, quoniam eædem decisiones admittunt; ac firmant regulam exclusivam donationis, quoties istius probationes saltem adminiculativæ non concurrunt, in eo tamen casu inductæ ob facti circumstantias à præsenti omnino diversas, ibi enim agebatur de pecuniis traditis per Lucam virum opulentissimum, & tunc illius Reipublicæ Ducem, Cardinali postquam ad illam dignitatem promotus fuerat, unde ob ætatem, aliasque conspicuas qualitates, proximùs sperari poterat illi majori dignitati, cujus intuitu hujusmodi donativa libenter ob speratas majores remunerationes fieri solent. Non sic est in hac facti specie, dum Joseph erat fortunæ bonis, inspecta ejus conditione ac numerosa familia destitutus, atque potius pauper quàm dives, dictæque pecuniæ datæ non fuerunt in dicto statu majoribus fortunis proximo, sed in altero, quando spes erat multum remota, unde personarum & temporum circumstantiæ erant satis diversæ, atque ex istis pendere hujusmodi quæstionis determinationem habetur in eisdem proxime allegatis decisionibus & prius latè *Rot. apud Merlin. dec 692. al. as dec. 69. par. 7. recent.*

Præterea ubi etiam in hac pecunia data per Josephum, admittendus esset idem titulus donationis, firmatus in dicta altera pecunia data per Lucam, observabam tamen, negari non posse, illud magnum fuisse beneficium, obligans ad antidora, & ad concedentem remunerationem, dum Joseph, vel nullatenus conjunctus, vel satis remotus, in malo potius, quàm bono fortunæ statu constitutus, ac numerosa familia oneratus, a leo notabili summa se privavit, ut amicum, vel remotum agnatum indigentem adjuvaret ad majores fortunas parandas, ita ut non improbabiliter dici posset, Cardinalem ad meliorem statum deventum, prorsus irrationabilis, ac damnabilis ingratitudinis notæ judicandum esse, si sciens adeo grati benefactoris defuncti filium in ætate pupillari, & in aliquo indigentiæ statu constitutum, istum moriens omnino sprevisset, ut prorsus extraneum famulum, ab eo etiam vivente satis benè provisum ditaret.

Ingratitudinem verò, utpote oppositam virtuti gra- 11
titudinis, dici vitium tale, quod aptum etiam sit ad justitiæ legem offendendam, ac peccatum mortale pro facti circumstantiis inducendum *ex Div. Th. q. 107. art. 3.* sentit *Silvester in summa verbo ingratitudo n. 4.* cum quo cæteri moderniores morales transeunt. Et de ingratitudine plura habentur per Tusc. litt. *I. co. cl.* 131.

Quodque ingratitudo sit causa revocationis donatio-
nis, ita ut donatarius effectus indignus liberalitate cum 12
eo exercita, evadat debitor ejus, quod accepit ex text. *in l. fin. Cod. de revoc. donat. cum ibi not.* Atque donationem vel alium actum gestum ex motivo gratitudinis, & in remunerationem meritorum, satisfaciendumque obligationi antidorali, censeri potius onerosam, & correspectivam, probatum habetur *in Romana donationis pro Castellano sub tit. de feud. ad materiam Bulla Baronum disc. 94.* & in sua materia *sub tit. de donationibus.*

Quare ad hujusmodi adeo turpem notam excludendam in dicto Cardinali tantæ pietatis, & virtutum vi- 13
ro, omninò probabilius credendum esse insinuabam,

Julianum,

Julianum, virum etiam piissimum, ac Sacerdotem ejusdem Oratorii, vitæ nimis exemplaris, de fratris voluntate informatissimum, cum esset etiam ejus Confessarius, emisse istud officium in persona dicti Marci Antonii cum dicta magis stricta reservationis decreti formula, ut ita dictam antidoralem obligationem impleret, ac debito gratitudinis satisfaceret ad excludendam ingratitudinem. pro cujus exclusione omnis interpretatio facienda est. *Menoch. lib. 1. præsump. 18. n. 5 & 6. & lib. 5. presumpt. 4. num. 11.* de quibus tamen considerationibus nulla in decisionibus ratio habetur.

† Super iis, quæ Regalium in genere, originem, vel introductionem, ac naturam, diversasque species concernunt, videnda sunt, quæ infrà *in principio Summe, seù Compendii* insinuantur, ac etiam aliquid incidenter habetur *sub tit. de feud. disc 2.*

1 Ea verò, quæ hujus discursus particularem concernunt materiam, super præsumpta, vel implicita donatione pretii erogati in emptionem officii in alterius persona; Quamvis in dubio pro simplici juris præsumptione ab hîc recensita distinctione, regulam accipiant; Nihilominùs dicenda potiùs est quæstio facti, & voluntatis, quàm juris, ex facti circumstantiis principaliter decidenda, ut etiam advertitur *infrà disc. 14.*

2 In Idem conferentibus iis, quæ habentur *sub tit. de feud. disc. 75. & 113.* super puncto præsumptæ, vel implicitæ donationis favore filiorum, & descendentium, aliorumque comprehensorum in investitura feudali, vel emphyteutica acquisita titulo oneroso, & ex causa correspectiva, cum in omnibus eadē procedere videantur.

Alia verò in discursu contenta, super quæstionibus inter hæredem verum, & putativum ad istam Rega-

3 lium materiam non pertinent, sed illam percutiunt hæredis, & hæreditatis, ideóque in sua peculiari sede agitur *sub tit. de Herede.*

Et de hoc ultimo testamento, cujus ratio habita non

4 fuit favore secundi testamentarii, qui erat etiam ab intestato successor, substinendi primum testamentum ad favorem extranei, contrà omnem æquitatem ac probabilitatem agitur *sub tit. de Testam. disc. 7.*

NEAPOLITANA PRETII OFFICIORUM

Pro PRINCIPE LUDOVISIO

Cum ALMA DOMO ANNUNTIATÆ NEAPOLIS.

Casus decisus per Sac. Concilium Neapolitanum pro Ludovisio & pendet.

De natura & qualitate officiorum venalium Romanæ Curiæ, eorumque pretio, administratione, præeminentiis, & vacatione, præsertim illa resultante ex promotione officialis ad Cardinalatum, Quomodo ista vacatio per promotionem sequatur; Et de eorundem officiorum commercio, & facultate disponendi.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Fundamenta scribentium hinc inde.*
3 *Non datur repetitio turpiter dati, ubi turpitudo concurrit etiam in dante.*
4 *Officia vacabilia, frequentia etiam in antiqua Republica Romana sub nomine militiarum in Iure nuncupata.*
5 *Hodie etiam frequentia in Regno Neapoliano & Hispania.*
6 *Officia Romanæ Curiæ aliquam habent peculiarem qualitatem ab aliis diversam.*
7 *Describuntur officia dictæ Curiæ Romanæ cum eorum qualitatibus, pretiis & muniis incumbentibus.*
8 *Officia Curiæ Romanæ sunt in commercio, quomodo id intelligatur, & quando assensus Papæ requiratur.*
9 *Quando assensus prædictus urgeat.*
10 *Quomodo dicta officia vendantur seu de uno in alium transferantur.*
11 *Vacantia sunt ad liberam dispositionem Papæ.*
12 *Ex quibus causis contingat officiorum vacatio in Clericis Cameræ.*
13 *Quare Clerici Cameræ promoveantur ad Cardinalatum, & an ratione officii.*
14 *De Rotæ Auditoribus.*
15 *In quo consistat valor Clericatuum Cameræ & qua ratione tantum sit eorum pretium.*
16 *De viris insignibus, qui fuerunt Clerici Cameræ.*
17 *Venditor officiorum non tenetur inquirere de qualitatibus emptoris.*
18 *Quæ simulatio detur in his officiis.*
19 *Qui dat sub spe, non habet actionem vel exceptionem, si sua spe frustratus remanet.*
20 *Hæres allegans defuncti delictum fit indignus.*
21 *De facultate, quæ officiali concedatur disponendi de officio etiam in gravi ætate vel infirmitate, quomodo intelligenda & exercenda sit.*
22 *Quis sit talis facultatis effectus, & an suffragetur si male exerceatur.*

† 1 *De statu causæ.*
2 *De alio casu controversia.*
3 *Quale pretium solvi debeat in emptione coacta.*
4 *Quale sit hodie pretium Clericatuum Cameræ.*

DISCURSUS II.

Marchio Corati Antonius Carafa, vendito feudo prædicto satis qualificato, in satis gravi, ac penè decrepita ætate, Clericalem, ac Prælatitiam vitam Assumendo in Curia Romana, præter omnes prudentiæ leges, Clericatum Cameræ, ac etiam Protonotariatum Apostolicum emit, atque his non contentus, de mensibus Junii, Septembris anni 1622. à Cardinali & Principe de Ludovisiis, Gregorii XV. tunc Pontificis ex fratre germano nepotibus, emit, 62. officia vacabilia minora, eisdem à patruo elargita pro pretio scut. 83755. hoc est 39. à Cardinali pro scutis 58425. & 23. à Principe pro scut. 25330. ex quibus à Cardinali venditis remanserunt sulvenda scut. 8255. omninò tamen perfecta emptione sequuta, nedum per supplicationes juxta solitum manu Papæ signatas, sed etiam per admissionem in Cancellaria, & descriptionem officiorum in ejus faciem, cum participatione etiam emolumentorum, ita ut aliud ad actus perfectionem non remaneret desiderandum. 1

Cum autem de mense Februarii præcedentis, ab eodem Gregorio per Chirographum obtinuisset facultatem disponendi de officiis, vel locis montium vacabilibus in futurum acquirendis, quod scilicet posset illa resignare, quamvis in gravissima ætate vel infirmitate cōstitutus, ita ut præsens per seipsum, ac absens per procuratorem, dare posset in manibus Datarii consensum, quo præstito, ea censerentur translata in resignatarium, quamvis resignatio non esset admissa, minusque resignans per 40. vel 20. dies superviveret; Hinc infirmatus graviter versus finem mensis Octobris sequentis in Civitate Neapolis, testamentum condidit, in quo hæredem scripsit Insignem Almam Domum Sanctissimæ Annuntiatæ ejusdem Civitatis, ad cujus favorem, in vim dictæ facultatis, particulariter disponere professus est de officiis & locis montium vacabilibus de proximo infra summam ducatorum circiter 100. m. per eum emptis; Quare sequuta ejus morte, dictoque Cardinali pro residualis pretii assequutione, de anno 1627. judicium instituente in Sac. Concilio Capuanæ contra dictam hæredem, hæc ipsum reconvenit, prætendendo repetitionem soluti, ex causa dictæ emptionis, stante quod idem Papa seu officiales Camerales dicta officia tanquam vacata aliis vendiderant vel concesserant, defunctoque Cardinali, lite adhuc pendente, scripto hærede dicto Principe ejus germano fratre, hic de anno 1635. ex ministrorum incuria, judicium nomine proprio pro dicto residuo instituit: Unde propterea de anno 1648. referente Consiliario Miraballo, prodiit sententia dictæ Almæ domus reæ conventæ absolutoria ex defectu actionis, quoniam in actis justificabatur ipsum actorem pro

officiis ab eo venditis integrè satisfactum esse; Ideoque idem Princeps restaurata per insufflationem spiritus dicta priori instantia cœpta per Cardinalem, istius hæreditario nomine eam prosequutus est, atque de anno 1659. referente Consiliario Raitano, prodiit sententia condemnatoria Almæ Domus ad solvendum hæreditati Cardinalis dictum residuum scut. 8255. unà cum interesse, absolvendo eandem hæreditatem Cardinalis à petita reconventione; Et quoniam à sententiis illius Sacri Concilii, sive quia proferantur nomine Regio, sive quia dicantur sententiæ Præfecti prætorio, denegatur ordinarium remedium appellationis, idcircò ex parte Almæ Domus condemnatæ intentatum fuit extraordinarium remedium restitutionis in integrum, cujus disputatione pendente, an scilicet petitæ restitutioni deferendum esset, nec ne, cum informationes hinc inde per utriusque partis defensores essent editæ, atque per dicti Principis agentes ad Urbem pro meo consilio transmissæ.

Ex parte Almæ Domus reæ conventæ insistebatur
2 in eo, quod cum dictus Antonius de tempore emptionis officiorum, esset, ut dictum est, in penè decrepita ætate, referri non poterat hujusmodi emptio ad lucrum, & industre investimentum pecuniarum, ut per juvenes, & robustos fieri solet, minusque ad honorificentiam, vel gradum, quem hujusmodi officia minuta, & popularia nullatenus tribuebant ei, qui jam erat Prælatus & Cameræ Clericus, unde propterea inferebatur, unicam, ac finalem causam fuisse illam, ita solvendi, ac respectivè promittendi hanc ingentem summam scut. 83755. dictis duobus Papæ nepotibus, ex causa assequutionis Cardinalitiæ dignitatis, quam ipsi turpem dicebant, ita sub hoc simulato venditionis officiorum contractu cohonestatam, insistentes in regulis generalibus, præsumptivæ, seu adminiculativæ, & imperfectæ probationis, admittendæ in materia simulationis difficilis probationis, cum actus simulati, & in fraudem legis, clam fieri soleant; Exinde etiam inferentes ad cessantem actionem petendi, quod ex turpi causa promissum est, quinimò ad repetitionem ejus, quod in eadem datum esset, magnum etiam constituendo fundamentum in dicto Chirographo Pontificio super facultate disponendi, nulla tamen expressa ratione, ob quam dictum Chirographum in proposito esset considerabile, & hæc in substantia erant dictæ Domus reæ conventæ fundamenta.

E converso autem scribentes pro actore, insistentes etiam in regulis generalibus super simulatione in dubio non præsumenda, sed probanda per allegantem, ex deductis potissimè in his terminis officiorum per *Gratian disc. ept. 252.* (quam auctoritatem, tanquàm punctualem nimium magnificabant) magnum ac potissimum fundamentum in eo constituebant, quod etiam datum ex turpi causa non repetitur, quando ex parte
3 dantis, turpitudo quoque concurrit, quia in pari causa, ob mutuam delicti compensationem, potior est conditio possessoris *l. 3. & l. pen. ff. de condict. ob turpem caus. l. 2. & l. Mercalem C. eodem*, & hæc in substantia erant fundamenta hujus partis.

Cum ergo ex his dignoscerem (excusabiliter quidem ob cessantem subjectæ materiæ notitiam,) procedi hincindè in obscuro, ac aliquo æquivoco laborari, opportunum proindè censui, ad causæ dilucidationem, supra hujusmodi Romanæ Curiæ officiorum vacabilium natura, & qualitate, eorumque vacatione, ac modo, quo sunt in commercio informationem potiùs historicam, seu instructivam edere, ut ita dignosceretur, omnes terminos, tàm simulationis, quàm turpitudinis, omninò improprios esse, ac extraneos à casu controversiæ, scribendo ut sequitur.

Quamvis officia venalia ad vitam, in antiqua etiam
4 Romana Republica, seu Romano Imperio frequentia essent, sub militiarum nomine in jure explicata, *ad text. in l. Lucius Titius ff. de leg. ... l. fideicommissa, § si servo ff. de legat. 3. l. omnimodo §. imputari Cod. de inoff. testam. & l. in fin. C. de pignor. cum concord.* Atque etiam hodie, nedum in Curia Romana, sed in omnibus Principatibus in usu existant, ut in specie de eis in ipsomet Regno Neapolitano, *Apont. decis. 18. & 37. & de pote-* 5
state Proreg. tit. de divers. provis. rub. de potestate substituendi in officiis, Rovit. decis. 45. & 71. Capic. Latr. decis. 6. 26. & 182. Reverter. ibique Mariz. in addit. dec. 230. 285. 551. & 554. Pratus discept. 18. tom. 2. & respons. crimin. 2. Amichangel. in tract. de regal. off. & cæteri; Et de illis Hispaniarum *Salgad.* alios colligens *in labyrint. par. 2. cap. 27. & par. 1. cap. 35.* Et frequentiora quàm alibi sint in Gallia.

Attamen ob qualitatem hujus Pontificii Principatus electui, ac etiam utrumque gladium spiritualem, & temporalem habentis, cum Papa duplicem personam constituere dicatur, unam Summi Pontificis, & 6
Episcopi Ecclesiæ universalis, alteram Regis, seu Principis sæcularis in Urbe, & Statu Ecclesiastico mediato, & immediato *ad text. in cap. cum inter il secondo in fine de electione*; Nec non ob eam officiorum vacationem, quæ singulariter ad alios Principatus, in isto resultat ex possessorum promotione ad Cardinalatum, cum eis incompatibilem, mortis effectum in proposito operantem; Hinc proinde Romanam Curiam non benè versantes, incredibile est quàm erroneas habeant super hoc opiniones, ideoque quædam magis specifica, & distincta notitia necessaria est hujusmodi officiorum, eorumque peculiaris naturæ, ac dictæ accidentalis vacationis, ob quam, cum nimis evidenti æquivoco, ignarus vulgus aliquam sinistram opinionem super interventu pretii pro assequutione Cardinalitiæ dignitatis habere solet.

Triplicis ergo generis, seu qualitatis sunt ea officia venalia ad vitam, seu vacabilia, quæ ad Papam, ejus- 7
que Cameram Apostolicam, ex utroque Principatu constitutam pertinent, ultra ea, quæ spectant ad populum Romanum ejusque Cameram particularem, de quibus nil ad rem in proposito facientibus agitur *in Romana officiorum de maximis disc. seq.*

Primi generis sunt ea, quæ Prælaturam, ac justitiæ vel alterius muneris administrationem annexam habent, ita ut eligatur industria personæ, ideoque frequentiùs conferri solent viris jam benemeritis, vel respectivè talibus, quod ex natalium conspicua qualitate, animique dotibus, Sedis Apostolicæ, & Ecclesiæ servitium, ac benemerentia probabiliter sperari valeant, & juxta officiorum qualitatem, cùm alia sint, quæ non nisi Prælatis provectis, jam benemeritis conferantur; alia verò, quæ occasione adeptionis Prælaturæ obtinentur, & hæc sunt:

Primò duo majora, & primaria officia, Auditoris Cameræ, & Thesaurarii Generalis, quorum pretium, intuitu magnorum emolumentorum, quæ per possessores obtinentur, est scut. 56. m. auri stamparum pro quolibet stante moderno augmento scut. 6. m. ad quæ officia assumi non solent, nisi ex Collegio Clericorum Cameræ, atque in isto munere jam versati, cum facultate se reintegrandi de pretio Clericatûs ab eo, cui Clericatus ita vacans per Papam concedatur.

Secundò sunt 12. Clericatus Cameræ, constituentes Tribunal procuratoris Cæsaris, eo modo, quo in dicto Regno Præsidentes constituunt illud, quod ibi dicitur *Regia Camera Summaria*, illorumque singulorum valor, intuitu etiam magnorum emolumentorum, stante dicto moderno augmento scut. 6. m. est scut. 42. m. auri, pariter stamparum.

Et tertiò sunt alia officia Prælatitia venalia, diversum habentia valorem, majorem vel minorem, juxta majora, vel minora emolumenta, ad quorum proportionem pretium regulatur, omnia tamen Clericatibus Cameræ, etiam infrà dimidium minora, prout sunt, Præsidens Cameræ, Regens, & Abbreviatores, aliique officiales Cancellariæ, seu de parco, Protonotarii Apostolici, Auditores confidentiarum, & contradictarum,

cum

cum similibus, aliquam respectivè annexam habentia administrationem justitiæ, circa expeditionem Bullarum Apostolicarum, aliaque munera.

Secundi generis officia sunt illa, quæ annexam non habent Prælaturam, vel justitiæ administrationem, habent tamen annexam aliquam administrationem, circa Bullas, & litteras Apostolicas, vel circa alia, ac etiam respectivè tribuunt prærogativam, quid medium constituentia inter dicta officia primi generis, & alia minora popularia tertii generis, de quo infra, atq; in istis, partim electa censetur industria personæ, ita ut exerceri oporteat per se ipsos; partim verò secus, quia exercitium admittitur per peritos substitutos, eorumque valor, major vel minor, pariter pendet à quantitate, & proportione emolumentorum, ob quorum solam rationem emuntur, & possidentur, etiam à sæcularibus, & uxoratis, quamvis non implicet, etiam à Clericis, & Prælatis acquiri, & possideri, prout sunt Secretarii, & Scriptores Apostolici, Plumbatores, Correctores, seu Revisores, & similes, ac etiam Notarii Tribunalium Cameræ, & Auditoris Cameræ, Cursores, & alii.

Tertii demum generis sunt officia minora, & merè popularia, nullam, vel satis modicam administrationem habentia, quorum aliqua antiquum nomen militiam, vulgò equitatuum, adhuc retinent, eorumque valor, totus etiam pendet ab emolumentis, & commodo bursali, absque aliqua honorificentia, istorumque sunt capaces omnes de populo civico, & forensi cujuscumque qualitatis, sive Clerici, & Prælati, sive magnates, & nobiles, sive populares, tàm præsentes, quam absentes, etiam infames, & mulieres juxta eorum respectivè diversas qualitates; Et hæc secundi & tertii generis officia, juxta distinctionem, de qua infrà, utpotè in magno numero, sunt in quotidiano commercio, ita ut ferè major populi sustentatio in eis consistat, pretium penè certum, ac determinatum à publico foro juxta temporum conditionem habentia, & publicè contractari solita per proxenetas, eodem modo quo reliqua negotia tractantur, præsertim loca montium vacabilia, quorum jure officia, ferè in omnibus censentur.

Hinc volitat per ora scribentium, officia Romanæ
8 Curiæ esse in commercio, adinstar aliarum rerum indifferentium, ut liquet ex deductis per *Gratian. discept. 670. num. 12 cum sequen. Seraph. dec. 1294. Capic. Latr. decis. 26. num 8. latè Salgad. dicta par. 1. cap. 35. num. 5. dec. 116. n. 14. & 15. par. 4 rec. tom. 2. & in aliis.* Quod tamen procedit cum recepta distinctione, de qua in originali *Romana officii Scriptoriæ, prima Aprilis* 1588. *coram Pamfilio. & in aliis*, de quibus hoc tit. ad istam officiorum materiam frequenter, eodem modo, quo habemus in feudis, & aliis hujusmodi bonis differentibus, Quod aut agitur de alienanda officiorum commoditate, & emolumentis, firma remanente eorum substantia penes venditores, seu cedentes, ex quorum persona vacatio regulanda est, & id fieri potest ex privatis conventionibus, eodem modo, quo in reliquis rebus indifferentibus absque aliquo Papæ assensu, quia non tangitur officii substantia, neque acquiritur jus in re vel ad rem, quod etiam in ipsismet pensionibus Ecclesiasticis, aliàs in commercio pecuniario sine dubio non existentibus, receptum habemus.

Aut agitur de transferendo titulo seu substantia officii de uno in alterum, ita ut venditor desinat esse, ac emptor fiat officialis, sive de jure reali quod ipsius officii substantiam tangat, & tunc quia hæc dicuntur jura regalia, non sunt in commercio absque assensu Papæ, ad quem pertinet officiales jam creatos absolvere, aliosque
9 que de novo in eorum locum creare; qui tamen assensus nemini solet negari, præterquàm in casu infirmitatis vel gravis ætatis, ita ut subsit occasio fraudandi imminentem vacationem juxta ea, quæ habentur hoc eodem tit. *in Romana pro Zonga disc. 6.*

Quando autem juxta hanc secundam speciem acquirenda sunt, tunc aut agitur de officiis jam plenis, ab eorum possessoribus acquirendis, & proceditur per 10
supplicationes resignationum manu Papæ signatas, eodem modo, quo practicatur resignatio beneficii ad favorem certæ personæ, quos terminos parificant in proposito Doctores, ut liquet ex deductis per *Salgad. in labyrint. ubi suprà*; Aut agitur de jam vacantibus, & ista acquiruntur à Papa ejusque Dataria, mediantibus etiam supplicationibus ut suprà signatis per Papam, ad cujus beneficium cedit pretium, quod primo casu cedit ad beneficium resignantium, & utraque contractatio fit publicè, & palam, mediantibus proxenetis hanc artem pro principali instituto exercentibus, cum certa mercede per consuetudinem taxata.

Vacantia sunt ad liberam dispositionem Papæ, qui eodem modo, quo de locis montium vacabilibus; priusquam sub Alexandro VII. supprimerentur, eroga- 11
re solet pretium, vel in Sedis, & Cameræ necessitates, vel in subventionem Principum Catholicorum adversus Infideles, & Hæreticos, aliaque pia, & publica opera, & quandoque solet eadem officia vacantia gratis concedere & elargiri ejus conjunctis, familiaribus, & benevolis pro seipsis ea retinentibus, vel accepto pretio aliis vendentibus, & resignantibus, ut est casus officiorum, de quibus in hac facti specie agitur, cum 62. officia minuta, & popularia tertii generis vacantia, Gregor. XV. ejus nepotibus elargitus esset, ad eorum liberam dispositionem, & commodum.

Omnium autem prædictorum, primi, secundi & tertii generis officiorum vacatio, ultra resignationem ad favorem ut supra, ex tribus causis contingit, Primò sci- 12
licet per mortem naturalem: Secundò per delictum in officio & Tertiò per promotionem ad Cardinalatum, cum hæc dignitas ex antiqua consuetudine, clarius comprobata *ex constitutione* 148. *Urb. VIII* reputetur cum dictis officiis incompatibilis, ideóque per ejus assequutionem, adinstar mortis naturalis, vacatio ad beneficium Cameræ sequi dicitur, professio autem in Religione, vel alia species mortis civilis vacationem non inducit, ut *dec. 543. par. 2. recen & in aliis.*

Quia vero Pontificum consuetudo est, in Cardina- 13
lium promotionibus frequenter assumendi præfatos duos primarios officiales, Auditorem scilicet Cameræ & Thesaurarium, ob eorum muneris conspicuam qualitatem, ita ut quando Papa confert alicui Prælato unum ex his duobus officiis, ita eum jam destinasse videatur, ob ejus merita in Cardinalem, nec non quandoque honorandi duo primaria Curiæ Tribunalia ad justitiæ administrationem principaliter deputata, præfatum scilicet Cameræ, constitutum ex 12. Clericis, & alterum Rotæ, gerens propriè eas partes, & figuram, quas in dicto Regno gerit idem Sac. Concilium, in quo præsens controversia tractatur, constitutum ex 12. Prælatis, qui dicuntur Capellam Papæ, vulgo Auditores
nuncupati, gratis assumpti ex variis nationibus, (inter 14
quas, vel ex majorum nostrorum consuetis negligentiis, modicoque zelo ad bonum publicum, vel ex regionis malo fato, non adsunt de dicto nostro Regno adeo Sedis Apostolicæ bene merito, Romanamque Curiam penè sustinente,) tres scilicet Romani, duo Hispani, Gallus, Germanus, Venetus, Mediolanensis, Bononiensis, Ferrariensis, & Etruscus, promovendo ad Cardinalatum unum ex quolibet Tribunali magis bene meritum, vel magis gratum, & benevolum, eodem modo, quo in isto Regno, solet Rex dicta Tribunalia Consilii, & Cameræ honorare, assumendo ex eis fere alternatim, ad magis supremum munus Regentis Regiam Cancellariam, vel ad supremum Italiæ Concilium, seu duos majores Magistratus, Præsidis Sac. Concilii, & Locumtenentis Regiæ Cameræ.

Hinc proinde, apud ignarum vulgus, vel apud ambitionis febre laborantes, parum verò in Curia versatos, viget opinio verè fallax, nullique fundamento innixa, quod magna vacatio aliorum officiorum, ultra Clericatum Cameræ, resultans ex promotione, causare

possit, potius unius quàm alterius ex dicto duodenario numero præelectionem, proindeque aliquando, licet raro, illi, quorum vires suppetunt, ultra Clericatum, alia quoque officia emere solent, quam credulitatem forte habuit iste parum Curiæ expers, ac nescio quantum prudens senex, qui emendo supradicta officia, æque se exposuit exoptato periculo vacationis, resultare debentis ex ejus promotione, ac ex morte, per omnes etiam juvenes, & validos ad horam timenda, multo magis per senem, ac ferè decrepitum,

Prorsus autem erronea est exterorum Inexpertorum, seu infimi, & ignari vulgi opinio, quod adeo ingens,
15 Auditoratus, Thesaurariæ, & Clericatuum Cameræ valor, resultet à spe assequendi Cardinalitiam dignitatem, quæ ita pretio obtineri dicatur, ut plerique obloqui solent, quoniam valor totus pendet ab emolumentis, quæ non minora sunt in istis officiis majoribus, honorificentiam, & Jurisdictionem quoque tribuentibus, ac sunt in aliis, secundi, & tertii generis minoribus, & popularibus, emi solitis per laicos uxoratos, infantes, & mulieres, à quibus hæc spes omnino abest, ita ut si hæc officia majora, & Cameralia, per Papam efficerentur laicalia, quorum essent capaces laici, & Uxorati, eodem modo, quo sunt capaces aliorum, cum omnimoda dictæ spei absentia, adhuc absque dubio, pro eodem pretio prompti haberentur emptores, eorum pecuniam ita sub hac incerta alea ad majorem fructum pro industria investientes; Si enim id agitur in dictis officiis minoribus in tanta quantitate, quod frequenter unus ex eis habeat, quantum importet valor Clericatus vel Auditoratus Cameræ, absque ulla prærogativa, præeminentia, vel jurisdictione, multomagis emerentur ista, in quibus oltra simile emolumentum, alia prædicta obtinentur, ideoque prorsus fabulosa opinatio est, quod hoc pretium solvatur pro Cardinalatu, dum Clerici Cameræ, frequentius, & penè semper pariformiter tractantur Auditores Rotæ, in quibus hæc ratio non urget, quia est honorificentia Tribunalium ut supra.

Insignes enim nostri sæculi Pontifices, Paulus V. &
16 Urbanus VIII. fuerunt Clerici Cameræ, non tamen ex sola ratione Clericatus ad Cardinalatum evecti, sed ob eorum virtutes, ac magna servitia in Nuntiaturis apud Reges aliisque muneribus Sedis Apostolicæ præstitis, ob quæ ad Summum Pontificatus apicem adeo dignè assumi meruerunt, atque noster Regnicola Insignis I. C. Parisius, Consiliorum, ac repetitionum auctor, fuit Auditor Cameræ, non ob officii pretium, sed ob virtutes ad Cardinalatum promotus, prout actu in Sac. Collegio plures cernuntur eximii, & primi ordinis Cardinales, qui fuerunt Clerici Cameræ.

His igitur ita se habentibus, omnino extranei, ac improprii remanent termini simulationis, vel turpiter dati seu promissi, cum quibus per doctos hinc inde scribentes procedi video, nunquam enim intrat simulatio
17 in jure damnata, in illis actibus, qui eo modo quo facti sunt, publicè, & palam licite fieri possunt, cum esset quæcunque causa simulandi, unde cum hujusmodi officiorum venditio facta esset publicè & palam mediantibus supplicationibus, aliisque servari solitis, & per proxenetas consuetam etiam mercedem obtinentes, non videtur ubinam caderet simulatio, potissime quia venditio facta est pro illo eodem consueto pretio, pro quo absque aliqua differentia, tunc quibuscunque aliis privatis emptoribus, quorum copia semper prompta est, vendi poterant, ita ut istum aliis prætulisse, benevolæ gratificationi potius referendum sit.

Ad venditorem autem, inquirere non pertinet de intentione emptoris, seu fine ob quem officia emat, an ad industriam, & emolumenta, vel ad spem, & facilitatem alicujus dignitatis, sive an sit senex, vel juvenis, validus, vel infirmus, ad hæc enim cogitare pertinet ad ipsum emptorem, qui si imprudenter huic aleæ se exponit, sibi imputet, cùm venditor eo ipso quod resignationi consensum præstat, accepto pretio, statim exeat de Scæna, non curato futuro eventu vacationis ex persona emptoris.

Illaque solum simulatio, de jure non damnata, in hujusmodi officiis cadit, quæ frequenter etiam in feudis cadere solet, juxta casum, de quo *in Rossanen. decimarum dec. 100. par. 9. rec. & post Marin. resol. 38. lib 2.* 18
& sæpius sub tit. de feud. ac etiam frequenter hoc eod. tit. ad istam materiam officiorum, præsertim *disc. praeced.* ubi scilicet quis de propria pecunia ad proprium commodum emit officium sub nomine alterius, cujus, & non sui periculum vult currere, de reliquo autem remanent termini omnino alieni.

Et nihilominus, ubi etiam dicendum esset per possibile, Antonium sub spe assequendæ dictæ dignitatis, eamque facilitandi, Papæ nepotes sibi gratos ita redde- 19
re voluisse, emendo ab eis hæc officia, non inde tamen, quod sua spe elusus remanserit, sequitur aliquam actionem vel exceptionem competere ad text. litteralem *in l. 3. § si quis quasi ff. de condict. caus. dat.* ibi, *qui ea spe dedit, ut ab eo qui accipit remunerari existimaret, vel magis carum eum sibi esse futurum, si sua spe, vel falsa opinione deceptus est &c.* de quo textu habetur apud *Manticam dec. 266. num. 6. & 7.* ubi concordantes.

Et ulterius, eidem sub dicto fine officia ementi, recte dici potest, quod non debebat ita cito mori, sed expectare futuram promotionem, in qua, juxta morem, dicta tribunalia Rotæ, & Cameræ per assumptionem unius ex quolibet honorari solent, ideoque sibi imputet dum ex parte sua provenit impedimentum, quo non sequuto, forsan attentis ejus ætate, conspicua nobilitate, aliisque partibus, exoptatum finem obtinuisset, sed hæc ad superabundantiam, cum verè id nihil faciat ad rem.

Omnisque demum difficultas penitus cessat ex eo, quod ipsemet emptor moriens, in testamento, ex quo Alma Domus totum suum Jus metitur, ingenue rei veritatem agnoscendo, declaravit se hujusmodi emptionem fecisse, atque credens sibi vim dicti Chirographi licere disponere, eo modo quo fecit, de eis disposuit ad favorem ejusdem Almæ Domus, unde propterea ex dicto motivo allegatæ turpitudinis potius resultare vi- 20
detur ipsius hæredis indignitas, objiciendi propriò auctori & benefactori hanc turpitudinem *ad text. in l. prima ff. de his quæ ut indign.* per quem indignus reputatur ille hæres, qui proprium auctorem, & benefactorem, quasi illicitæ mercis negotiatorem detrahit; multo magis ubi hæc nota, & turpitudo gravior objicitur.

Quo verò ad dictum Chirographum, non videtur ad quid illud deducatur contra officiorum venditorem, ad quem, ut suprà, nil pertinet inquirere, an emptor haberet facultatem disponendi necne; Adhoc tamen tres dantur responsiones; Primo quod ita cessat objec- 21
tum ex parte Almæ Domus deductum, quod emptio prædicta utpote non referibilis, nec ad lucrum nec ad honorificentiam, aliam non haberet causam, nisi ut supra oppositam turpitudinis ac simulationis, ita enim stante dicta facultate, recte dici potest, emptionem esse ad lucrum, & industriam, quoniam magis expedit in gravi ætate, vel mala valetudine emere hæc officia cum dicta facultate, quam sine illa eandem emptionem facere in juventute seu valido, & robusto statu: Secundo quod gratia prædicta non continet liberam facultatem disponendi in ultima voluntate de officiis tanquam de re propria libera, & allodiali, sed facultatem illa resignandi mediante solito consensu præstando coram Datario, vel ejus officialibus, quamvis ab eis ille non acceptaretur, quia nempe ratione ætatis vel infirmitatis juxta consuetum Datariæ stylum respueretur, unde gratia in hoc consistere dicitur, quod supplet istum defectum, ac alium supervivientiæ per 40. vel 20. dies, sed non ultrò se extendit, Ideoque habens istas facultates,

facultates, eas non deducit ad exercitium, sibi imputet, & gratia non suffragatur ex collectis per *Salgad. in labyrint. par. 2. cap. 10. num. 65. & seq. & num. 94. & seq.*

Et tertio quod hujusmodi resignationes fieri non possunt nisi certis personis morti subjectis, ex qua vacatio resultare valeat, ideoque facultas intelligitur de similibus, non autem de manibus mortuis, in quibus casus vacationis non datur; Quod jure clare probari videtur, tum ex iis, quæ frequenter habemus in materia facultatum transferendi pensiones, quia nisi exerceantur juxta formam præscriptam, nil suffragantur, *ut decis. 38. part. 6. recent.* & pluries in sua materia *sub tit. de pension.* præsertim *in Imolen.* tum ex iis, quæ habentur in *Senogallien. Castrorum sub tit. de feudis disc. 1.* in materia facultatis subinfeudandi, quia intelligitur, quatenus facultas, sincerè, & ad formam præscriptam exerceatur, & cum personis paris conditionis, ex ibi deductis. Et hæc dico, etiam cum sensu veritatis, quæ juxta præmissa procedit, ideoque prorsus incongruum videtur, ne dicam scandalosum, ut adeo insignis, & celeberrimus pius locus, ad tanta pietatis opera exercenda destinatus, litem adeo insubsistentem, 40. & ultra annorum spatio substineat, & quod suum est alteri deneget.

Ponderabam item post hæc scripta, quod ubi etiam essemus in casu quo venditor evictionem aliquam præstare deberet, cujus contrarium omnino verius est, quia hic dicitur casus sequutus ex natura rei, adhuc illa non intraret ob dilemma clarum; Aut enim dictus Auctor, legitimè, & valide usus erat dicta facultate, aut non; si non usus vel male sibi imputet, atque dicitur evictio sequuta ejus culpa de jure non præstanda ex deductis præsertim *in Ariminen. evictionis castrorum sub tit. de feud. disc 44.* ubi etiam de materia non præstandæ evictionis de natura rei: Et si validè usus est, agere debebat ipsa hæres contra Cameram, vel Datariam pro redintegratione officiorum seu eorum valore; Et quatenus agendo suasque diligentias faciendo id obtinere non posset, esset evictio per injuriam superioris, pariter non præstanda, dum præsertim non à simplici judice, sed à Principe, cujus factum reputatur casus fortuitus, multo magis, dum neque dictæ diligentiæ factæ erant.

Dabam in hoc practicum exemplum loco controversiæ satis adaptatum; Si enim possessor feudorum habens legitimos successores, & volens illa vendere cum regio assensu, qui habenti legitimum feudorum successorem non denegatur, inter plures emptores, quos prompte habere potuisset, illa vendiderit alicui, qui non habens legitimos feudorum successores, timensque proinde de facili ac brevi devolutionis casum curet, etiam mediante opera & intercessione ipsius feudatarii venditoris obtinere Regiam facultatem disponendi de feudis etiam in extraneos, ac præter leges communes vel municipales feodales, deindeque eo moriente, ac disponente, Regia Camera capiat possessionem feudorum, illaque tanquam devoluta aliis vendat, non curata dicta Regia facultate, vel quia male ad exercitium deducta sit, vel quia male obtenta, seu quod ipsis Cameralibus, etiam injuste ita placeat, & de facto, non exinde tamen resultat adversus feudatarium venditorem pro pretio competere aliquam actionem repetitionis, vel exceptionem denegationis solutionis illius ratæ, quæ adhuc debenda superesset, & hic est casus,

† CAusa contenta in hoc discursu adhuc pendet in Sac. Concilio in eodem statu, cum istius domus
1 infortunia recensita, *sub tit. de feud. disc. 168. & sub tit. de Cred. disc. 53. & 151.* Omnia favorabilia, & proficua silere fecerint, odiosis verò & præjudicialibus, velocissimam dederint cursitationem, talis est mundanarum rerum vicissitudo. Sed quò magis ad hujus controversiæ casum reflectere occasio præbet, eò magis crescit admiratio, ut id in quæstione positum sit, tanquàm diuturnam habuerit, ac habeat litem, cui tam magna dos attributa fuerit, cùm re vera sit disputatione indigna, etiam coram exiguæ Villæ pedaneo Judice.

Quo verò ad pretium officiorum in genere, & præsertim Clericatuum Cameræ; hoc medio tempore, in
forma potiùs extrajudiciali, coram tribus Cardinalibus 2
arbitris ex voluntario compromisso, disputatio habita fuit super illo augmento scutorum sex mille auri, quod sequutum fuit sub Pontificatu Alexandri VII. ut in discursu insinuatur, quoniam cum Clemens IX. immediatus successur, Clericatus sub eo vacatos concessisset pro consueto pretio antiquo scut. 36. mil. auri, sine dicto augmento atque in fine ejusdem Pontificatus, ille, qui Clericatum obtinuerat sub Alexandro cum præfato augmento, occasione suæ assumptionis ad majus munus Thesaurarii Generalis, illum resignasset alteri Prælato ab eodem Clemente nominato, juxtà stylum; Hinc orta est controversia super dicto augmento, an esset solvendum necnè, atque rationabiliter quidem, & fundatè juxta meum sensum, favore resignantis prodiit laudum pro solutione illius integri pretii, quod ipse solverat, ex conclusione, de qua pluries *sub titul. de servit.* in materia Retractus, ac etiam *sub titul. de Emphiteu. disc. 12.* & alibi, quòd scilicet, cùm ista sit species venditionis necessariæ, & per quan-
dam similitudinem retractus, retrahens teneatur pos- 3
sessori rei retractæ reficere totum, etiam expensas extrinsecas.

Cessat autem hodie ista quæstio, dum ex Clemen.
X. successoris decreto generali præfinitum est pretium 4
Clericatus cum dicto augmento, sine cujus distinctione, pretium ordinarium est quadraginta duorum mille auri.

ROMANA OFFICIORUM DE MAXIMIS.

Pro MARIO DE MAXIMIS, ET JACOBATIIS

Cum CAMERA POPULI ROMANI.

Casus non decisus.

An Conservatores Populi Romani prorogare possint officia vacabilia Capitolina de una persona ad aliam, sive concedere futuram officiorum successionem; Et de materia, quando id fieri possit per Principem vel inferiorem magistratum in supplantationem Successoris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Decuriones seu officiales inferiores Principe an possint concedere officia vacatura, seu viventis cum futura concessione.*
3 *Quid in Principe.*
4 *Declaratur conclusio, de qua num. 2.*
5 *Unum & idem officium potest eodem tempore pluribus conferri cum jure non decrescendi inter eos.*
6 *A feudis ad officia validum est argumentum.*
7 *Communis error facit jus, & antiqua consuetudo concedit id, quod aliàs non competeret.*
8 *Ubi Officialis aliquid gerit publice palam & pluries, intrat præsumptio potestatis.*
9 *Confirmatio actus invalidi sapit speciem novæ concessionis, ejusque effectum operatur.*
10 *De nullitate ex capite erroris vel falsi præsuppositi in confirmante an & quando procedat.*
11 *Ignorantia vel error in iis, quæ juris sunt non datur in Papa.*

DISCUR

DISCURSUS III.

1 OBtinens Dominicus de Jacobatiis ultimus de hac Familia, quædam officia Capitolina seu Populi Romani in ejus persona residentia, & cum ejus morte vacabilia, obtinuit de anno 1636. ab ejusdem Populi Conservatoribus, tanquam per viam novæ concessionis insolidum, sibi, necnon Mario de Maximis, & cuidam alteri cum jure accrescendi, eadem officia concedi, ita ut in ultimo superstite omnia consolidarentur, dictamque. concessionem confirmari obtinuit de anno 1637. Urbano VIII. per litteras in forma Brevis; Innocentius autem X. Successor, prohibuit de anno 1649. Conservatoribus in futurum hujusmodi concessiones, ac moriente demum Dominico de anno 1661. scripto hærede supradicto Mario, Cameræ Populi Romani prætendere cœpit dictorum officiorum vacationem, atque superiorum auctoritate sibi assistente, de facto illa sequestravit.

Prætensionem fundabat Camera in auctoritate *So-*
2 *cini cons. 53. lib. 3 alias cons. 288. lib. 2.* qui loquens de concessione officii viventis cum futura successione facta per Priores Civitatis Senarum, concludit fieri non potuisse, ex duplici ratione, una, nempè quod officia viventium concedi non possunt absque consensu possidentis, etiam per Principem de potestate ordinaria, propter votum captandæ mortis, multo minus per Decuriones, aliosque inferiores Magistratus, & altera quod quatenus etiam possessoris consensus accederet, adhuc tamen fieri non potest ex ratione supplantandi successorem, ad quem officii collatio, quando casus vacationis evenerit, spectare debet: Unde esset conferre provisionem in tempus inhabile, quando hujusmodi præventivam concessionem facientes non erunt amplius Officiales.

Ex cujus Concilii auctoritate, ita in puncto consimilis concessionis officii vacaturi factæ per Conservatores Populi Romani, decisum fuit per Rotam *in una Romana officii æstimatoris Ripa 24. Aprilis 1570. coram Lancelloto* relata per *Fenzon. ad statut. 15. lib. 1. in fine, & per Gratian. discept. 167. num. 4.* Et est recepta propositio generalis de prohibitis concessionibus officii rei vacaturæ in supplantationem successoris, ex deductis *in Fulginat. emphyteusis seu domus sub tit. de emphyteusi.* ubi de hac materia supplantandi successorem ac præventivis concessionibus latiùs.

Ego pro Maximo scribens dicebam, præmissa in Decurionibus & inferioribus Magistratibus esse vera, non solum ubi possessoris consensu deficiente utraque ratio militat, cum tunc sit absolutum, quia etiam
3 in Principe, de ordinaria potestate propter votum captandæ mortis, id negatur, quamvis de potestate absoluta, ex magis communi & recepta opinione concedatur ex deductis *per Mastrill. de Magistratib. lib. 1. cap. 25. Fontanell. dec. 212. & sequen. Cabedo dec. 2. Capic. Latr. consult. 145. num. 30. & sequen. & num. 147. & seq.* & in Beneficialibus habemus circa gratias expectativas; sed etiam ubi tali consensu accedente obstaret solum secunda ratio supplantandi successorem, quia hæc non obstat Principi ex isto solo motivo præventivas concessiones de officiis vel rebus vacaturis facere non prohibito, sed bene in Decurionibus, vel aliis inferioribus Magistratibus ut etiam *in dicta Fulginaten.*

Verum credebam non esse in casu, ideoque omnia præmissa cessare ex defectu applicationis, procedunt etenim in illis concessionibus, quæ ad formam expectativæ, sive coadjutoriæ cum futura successione fiunt,
4 ita ut provisus, non nisi post mortem possidentis officium sit assecuturus, in quibus terminis loquuntur *Socin. & Rota decisiones ubi supra,* qualis non erat casus, in quo, Dominico officiorum possessore consentiente & supplicante Conservatores eadem officia, quæ prius in una persona residebant, ex tunc pluribus insolidum concesserunt, ita ut omnes ex tunc effecti fuerint Officiales; Neque implicat, ut unum & idem officium in plurium personis eodem tempore insolidum resi- 5
deat, ita ut per unius mortem, vel delictum, tanquam individuum, ratione Juris non decrescendi, in superstite remaneat, non per viam successionis, vel novæ acquisitionis, sed per viam retentionis & continuationis proprii juris *Lanar. cons. 59. num 27. & 28. Reverter. dec. 168. Merlin. in voto edito in Romana officii Ricontri 5. Junii 1623. de quo in Romana fideicommissi de Boncompagnis 14. Decembris 1663. Bevilaqua §. fin.* & conferunt in terminis feudorum deductis *in Mutinen. feudi de Rangonis sub tit. de feudis disc. 8.*

Unde quemadmodum, si tunc hujusmodi officiis vacantibus per mortem, vel resignationem Dominici, Conservatores ex Statuto Urbis 15. illorum collationem habentes, non fuissent prohibiti illa pluribus insolidum eodem tempore concedere, ita ut resultaret jus non decrescendi, quod sequi non dicitur ex potestate concedentis, sed ex dispositione Juris, & propter subjectam materiam individuam, ita non videtur, quid prohibuerit per actum occultum resignationis à Dominico factæ in manibus Conservatorum, quando consensum præstitit, ut ab istis dicta officia, tanquam per resignationem vacantia, pluribus personis (illa etiam ejusdem Domioici inter eas comprehensa) potuerint conferri.

Eodem modo, quo officia vel beneficia io una persona residentia, de istius consensu in alteram transferuntur, quia fingitur possessore dimittere officium vel beneficium in manibus Superioris, & ab isto tanquam vacans alteri conferri ex deductis per *Larream alleg.* 6
22. Salgad. in Labyrinth. par. 1. cap. 35. num. 21. 23. & 26. cum aliis io materia locorum montium sæpius deductis *hoc eodem tit.* & habetur etiam deductum *sub tit. de feudis,* à quibus ad officia validum est argumentum. *Larrea dicta alleg. 22. num. 31. & 32. Mastrill de Magistr. lib. 1. cap. 25 num. 7. & 10. cum seq. Nogerol. alleg. 23. num. 5.* Et sic dicebam, in effectu nostram concessionem non continere expectativam seu futuram concessionem juxta objecta, sed concessionem officiorum tanquam tunc vacantium, alterato solum consueto, quod scilicet, quemadmodum prius in una tantum persona residebant, ita deinde in pluribus constituta sint.

Et quando de potestate Conservatorum faciendi hujusmodi collationes in plurium personis, aliqua dubitatio haberi posset, quasi quod ita per indirectum fraus fieri posset legi, atque induci supplantatio successoris (de quo cessante consuetudine satis dubitarem,) in præsenti tamen omnem difficultatem cessare dicebam, stante consoetudine à magna consimilium actuum frequentia ab antiquissimo tempore bene probata, quæ
propterea attendenda est, vel ratione communis erroris, 8
qui jus facere dicitur *ad in l. Barbarius ff. de officio prætoris ubi DD. Rot. decis. 608. num. 12. par. 2. rec. cum aliis per Salgad. in Labyrint. p. 2. cap. 9. num. 144. ubi distinguit.* Vel clariùs quia ubi Magistratus, publicè, palam, & frequenter plures actus exercet, cum subsecuto effectu, præsertim in faciem Principis, intrat potestas præsumpta, quæ sufficit ad actum substinendum, ut bene *Baldus*, qui dicit notandum & menti tenendum *in l. exemplo num. 8. vers. extra quæritur C. de probat. Felin. in cap. cum in Iureperitus num. 11. vers. limito nisi de off. legati Paris. cons. 104. num 54. lib. 1. add. ad decis. ult. num. 11. de Consuetud. in novis*, & confert dispositio textus *in cap. nobilissimus 97. distinct.*

Et in puncto, quod ubi aliquod officium solitum est conferri per Magistratum, sustineatur, quamvis de Jure talem potestatem non habeat, & collatio non ad ipsum, sed ad Principem pertineat, firmat ac decisum refert *Amicangel. in tract. de regalibus offic. quæst. 10. num. 15.* dictamque consuetudinem de præterito comprobari dicebam, etiam per eandem Innocentii prohi-

tionem

bitionem de futuro, quia sic tacite, & implicite approbare, & fateri videbatur, quod ita de præterito factum esset, ac fieri soleret.

Nec obstare videbatur, quod in dicta decisione Rotæ *coram Lancellotto* hujusmodi consuetudinis motivum deductum ac rejectum esset ex defectu illius non bene probatæ, tum quia ab eo tempore ad præsentem, effluxit spatium centum annorum, per quod legitima consuetudo tunc non bene inducta induci potuit, sive tunc non bene probata nunc probari; Tum etiam quia casus est diversus, ibi enim agebatur de concessione in forma veræ expectativæ, seu coadjutoriæ cum futura successione, cui in Decurionibus, & inferioribus magistratibus lex expresse resistit, ideo requiritur formalis consuetudo præscriptiva, & sufficiens ad acquirendum id, quod à lege est prohibitum: Hic autem agitur de diverso casu, qui prætenditur in puncto Juris validus & legitimus, non indigens consuetudine præscriptiva, per quam Juris prohibitio seu resistentia tollatur, ideoque dicebam eam capiendam esse tanquam observantiam interpretativam illius Juris, quod dubium prætendi posset, atque ita omnem difficultatem cessare, cum observantia interpretativa non egeat formali præscriptione, sed sufficiat ita aliquando observatum fuisse: Unde de uno casu ad alium non recte inferebatur.

Demum omnem difficultatem tolli dicebam ex Apostolica confirmatione, concessa per Urbanum VIII. omnium defectuum suppletiva, cum enim Papæ potes-
9 tas sit indubitata, sequitur confirmationem actus quantumvis nulli, stare loco novæ concessionis, ejusque vim habere, *Decius consil. 341. num. 7. Cassador. dec. unica de Confirmat. utili vel inutili Seraph. dec. 1432. num. 1. Rota decis. 157. num 9. par. 6. recen. & 145. num. 4. & 5. par. 7.* & in aliis frequenter.

Adversus hujusmodi confirmationem dicebatur ex parte Cameræ, illam esse invalidam, utpote concessam sub erroneo prætextu seu falso præsupposito potestatis Conservatorum. Verum respondebam cum distinctio-
10 ne *Felini in cap. inter dilectos num. 6. de fide Instrumentorum*, quod aut confirmans innititur simpliciter concessioni, quæ falsa vel defectiva reperiatur, non subjungendo alia verba suppletiva, defectuumque sanativa, & tunc confirmatio nihil prodest, aut dicta verba adjiciuntur, ita ut aliquid ultra confirmatum agatur, & confirmatio habet vim novæ concessionis, quia ex isto modo liquet fuisse dubitatum de concessionis invaliditate vel defectu, ad quem sanandum vel supplendum, Principis auctoritas implorata est.

Quod clarius in præsenti procedere videbatur, quia in literis expeditis per Conservatores, expresse & conditionaliter cum clausula (*& non alias*) reservatur Beneplacitum Apostolicum proinde obtentum, quasi quod concedentes & recipientes ita de actus validitate dubitantes, noluerint illum perficere nisi cum Principis approbatione; Unde corruit objectum falsi præsuppositi, quod scilicet Papa præsupposuerit Conservatores habuisse potestatem hujusmodi actum faciendi, quia si tam ipsi, quam partes id credidissent, incongrua erat Beneplaciti reservatio cum clausulis conditionem & præcisam illius necessitatem importantibus, ita ut actus, à dicto Beneplacito magis, quàm ab ipsa concessione animari, & informari diceretur.

Eoque magis hoc objectum falsi præsuppositi cessare videbatur, quia defectus potestatis Conservatorum
11 non consistit in facto, sed in jure, ipsi etenim tanquam Decuriones ex Statuto *cap. 15.* ac etiam forte ex Juris communis dispositione facultatem habent conferendi ea Populi & Capitolii officia, quæ de tempore eorum decurionatûs vacare contingit, defectus autem conferendi officia vacatura seu faciendi hujusmodi prorogationes provenit à mera dispositione juris, cujus ignorantia in Papa non datur.

Hinc adducebam simile, quod si Episcopus vel alius inferior collator, sub reservatione Beneplaciti Apostolici cum clausula, & *non aliàs*, concedat super beneficio coadjutoriam cum futura successione, sive pensionem reservet, vel aliud faciat, quod suæ ordinariæ potestati de jure non concedatur, Papa verò dictum actum approbet & confirmet, cum verbis importantibus suppletionem omnium tàm juris, quàm facti defectuum, utique vanum esset; adversus hujusmodi Beneplacitum seu confirmationem allegare in Papa credulitatem vel præsuppositum, quod inferior ordinarius collator hujusmodi actum facere potuisset, quia esset in eo supponere manifestam fatuitatem in iis, quæ juris sunt, quæ non datur.

Et ex his credebam meliora jura fovere Maximum quàm Cameram, stante præsertim dicta Apostolica confirmatione, cum omnium defectuum, tàm juris, quam facti suppletione, sine qua tamen, cum solo fundamento concessionis Conservatorum dubitabam, quia stante comprehensione ejusdem Dominici, cessare videntur considerationes de præsentanea vacatione per dimissionem, & nova concessione ex tunc tanquam de vacanti ut suprà, dum enim idem dimittens donec vivit, adhuc perseverat in officio, aliorum adjunctio, aliud in effectu importare non videtur, nisi istorum futuram successionem, quatenus officialis antea deficeret, quia supervivit, nihil ex aliorum deficientia plus acquirere dicitur, ac etiam cessat altera ratio, quæ hujusmodi actum salvare posset resultans ab incerto eventu præmorientiæ illorum, in quos officium transferretur. Casus non fuit formiter in judicio discussus nec decisus, sed remanendo sub silentio, succumbentiam in Maximo fortè causavit, unde cum non fuerit formiter discussus, non potuit super eo efformari maturum judicium pro veritate.

† IN præcisis terminis hujus discursus, super præventiva scilicet concessione facta per Magistratum Civitatis, officii adhuc non vacari, extat moderna *consult. 64. Rosæ,* qui testatur ita decisum, quamvis in eo casu aliquæ particulares accederent circumstantiæ super defectu potestatis, quæ rem faciunt magis claram, super qua dictus Scriptor insistit: Ex duabus autem rationibus, illa voti captandæ mortis, generaliter videtur levis, & fortè contemptibilis, multò verò magis ubi accedat consensus possessoris officii, ex iis, quæ in hac materia habentur *sub tit. de Emphyteusi disc. 1. & 2.* Idcóque remanet solùm firma, & considerabilis in subditis: altera ratio supplantationis successoris, super quo, ultra deducta *in hoc disc.* & in suprà allegatis *disc. 1. & 2. de Emphyt* plenius, magisque ex professo agitur *sub tit. de Pens. disc. 1.* & licèt contra ibi deducta, plura deducantur per quendam scribentem apud *Torre de pact. fut. succ. in fine operis ante decisiones Rotæ ibi registratas;* Adhuc tamen verius, ac firmum esse videtur id, quod *in d. disc. 1. de Pens.* firmatur, ut in ejus Annotatione advertitur.

ROMANA PRETII OFFICIORUM
Pro CREDITORIBUS VALERII DE MAXIMIS
Cum HÆREDE CARDINALIS CEVÆ.

Casus decisus per Rotam pro creditoribus.

An creditor in tempore posterior qui habeat reservationem decreti super officio, præferatur in officii pretio creditoribus in tempore anterioribus: Et quomodo officia Romanæ Curiæ dicantur esse in commercio, ac veniant sub hypothecis, & obligationibus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Ubi debitor est detectus non idoneus, pecunia exacta per creditores semper dicitur extare, & potest avocari per anteriores.*
3 *Creditores habentes reservationem decreti super officio vincunt anteriores, & num 8.*

4 Quid

4 *Quid in pretio efficii, an regulitur eodem jure quo ipsum efficium.*

5 *Resolutio causa.*

6 *Rejicitur unum fundamentum resolutionis.*

7 *Pretium quando succedat loco rei, ac ejus jure regulatur.*

8 *De conclusione de qua n. 3. an procedat pro fructibus*

9 *Reservatio decreti concessa mutuantibus ad officium emendum est naturalis & non tollit jus tertii.*

10 *Princeps, præsertim Papa, non censetur velle tollere jus tertii.*

11 *Gratia sub falsa narrativa est invalida.*

12 *In gratiis quæ solent concedi & non denegantur, non attenditur surreptio.*

13 *In specie de gratia derogationis fideicommissi ut sit nulla ex defectu surreptionis.*

14 *Facilius ista conceditur quàm illa tollens jus creditorum & de ratione differentia.*

15 *Quando assensus, vel facultas non percutiat substantiam contractus, neque idem annullet, declaratur.*

DISCURSUS IV.

Super duobus officiis Cancellariæ quæsitis per Va-
1 lerium de Maximis usque ab anno 1609. curavit iste ad cautelam Cardinalis Cevæ de anno 1620. certam pecuniam sibi mutuantis, fieri super dictis officiis consuetam decreti reservationem sub narrativa, quod de ejusdem Cardinalis pecuniis quæsita essent, atque sequuta in vim dicti decreti eorundem officiorum venditione obventoque pretio in dictum Cardinalem, contra istius hæredem, dicti Valerii creditores hypothecarii in tempore anteriores, judicium instituerunt in Rota coram *Bevilaqua* pro dicti pretii avocatione, absque dubio regulariter intrante, dum exactio sequuta erat facto judicis, post jam detectam debitoris decoctionem seu insufficientiam, quo casu pecunia habetur pro ex-
2 tanti, neque ejus bona fide consumptio allegari potest. *Gaie. de cred. cap. 4. q. 11. num 1319. cum seqq. Rot dec. 317. par 3. rec. 516. num. 6. p. 4.* & est conclusio plana, de qua sæpè in sua materia, *sub tit. de credito.*

Non negabantur hæc per scribentes pro hærede reo convento, sed dicebatur, quod cum officia, utpotè de Regalibus non sint in commercio absque Papæ beneplacito, quod ita per hanc decreti reservationem concedi dicitur, hinc ad instar eorum quæ passim, & absque dubio recepta habemus in feudis, aliisque alienari, vel obligari prohibitis, habentes assensum seu beneplacitum, quamvis posteriores, vincunt anteriores illo carentes in ipsa re prohibita, cujus respectu dicun-
3 tur simplices creditores chyrographarii, ut clarè occasione locorum montium disponitur *in constitutione 154. Urb VIII.* ac declarant *Gratian. discept. 30. n. 27. Pacificus de salu. invest. 3. cap. 2. num 637. Seraphin. decis. 1294. num. 4. Rot dec. 116. num. 12. p. rec. tom. 2.* & conferunt quæ latè habentur apud *Salgad. in labyrint. par. 2. c. 27. per tot. dec. 106. num. 7. & 8. par. 11. rec.* ex ea clara ratione, quòd ita creditor habens assensum dicitur sequi fidem Principis, atque ipse est primus qui suum jus comprimit in officio, usque tunc libero, & immuni.

Econverso Ego, & cæteri scribentes pro actoribus,
4 non negabamus dictæ conclusionis, verè inconvertibilem veritatem, dicebamus tamen eam procedere, quoad ipsa officia, eorumque substantiam, secus autem quoad eorum pretium, quod censetur tanquam allodiale, ac jure aliorum bonorum indifferentium regulatur, unde propterea cum hac distinctione officia Romanæ Curiæ dicuntur esse in commercio *Gratian. discept. 670. num. 12. cum seq. Pacific. loco cit. num. 647. Seraphin. dec. 384. num. 6. & 7. & 1294. num. 3. Millin. dec. 251. num. 9. dicta decis. 116. num. 12. & 13. p. 4. rec tom. 2. dec. 338. num. 1 & seq. par. 11.* & ita distinguendo habetur supra *in Neapolitana disc. 2. & alibi hoc tit. sæpius.*

Et ex hoc fundamento sub die 27. *Novembris* 1658. prodiit resolutio actoribus favorabilis, confirmata *pri-* 5
ma Decembris 1659. ut patet ex decisionibus desuper editis *coram Bevilaqua.*

Quamvis autem dictæ resolutiones ex alio motivo infectionis dictæ reservationis, ut infra probabiles es- 6
sent, ac fundatæ, nihilominus istud fundamentum, mihi licet pro parte obtinente scribenti, reflectendo ad veritatem, videbatur periculosum, parumque tutum; Licet enim distinctio inter substantiam officii, ejusque pretium sit vera, eodem modo quo est in feudis, quia pretium feudi non est feudale, neque cadit sub juribus feudalibus eorumque prohibitionibus, attamen, ut habemus receptissimum in materia feudali, id non procedit, quando officium vel feudum venditur de mandato ju- 7
dicis, ad effectum ut exinde satisfiat creditoribus jus habentibus in officio vel feudo, tunc enim pretium succedit loco rei, ejusque naturam in omnibus sortitur, ut apud *Franch decis. 64. Surd. decis. 306.* & habetur particulariter actum *in Romana locorum montium sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum disc. 98.*

Idque agnovit etiam postmodum Rota *in Romana concursus 10. Iunii 1661. coram Cerro* ubi firmatur po- 8
tioritas in pretio officiorum ad favorem creditorum posteriorum habentium reservationem decreti, solumque ibi dubitatum fuit, an id procedat in credito ex causa fructuum, atque ibi deciditur negativè, cujus tamen contrarium esse probabilius habetur infra in *eadem Romana concursus hoc eodem tit. disc. 10.*

Probabiles autem, benéque fundatæ mihi, reflectendo etiam ad veritatem, visæ fuerunt dictæ resolutiones, ea alio motivo infectionis dictæ reservationis decreti, utpote concessæ sub falsa narrativa quod pecunia data esset ad ipsa officia emenda, quo casu, justè ac 9
rationabiliter Papa decreti reservationem concessisset absque aliquo creditorum anteriorum præjudicio, dum aliàs eadem officia non fuissent in bonis debitoris, de cujus patrimonio nil diminuitur ad terminos *tex. in l. licet, C. qui potior. in pign. hab. cum ibi communiter not.* Et in terminis assensus dati mutuantibus ad officium emēdum: *Aponte dec. 34. Galeot. lib. p. controv. 21 Salgad. in labyrint. par. 1. c. 21.* aliis deductis, *In Romana diminutionis pretii pro creditoribus Curti hoc eod. tit. disc. 12.* secus autem, ubi ut in præsenti officia per decennium, & ultra erant in bonis debitoris, cujus creditoribus, licet nullum quæsitum esset jus reale, quod ipsorum officiorum substantiam percuteret, quæsitum tamen erat jus in pretio erogato in emptionem, utpote de bonis debitoris, & quod contradistinctum ab ipsis officiis, vel ceciderat sub hypotheca, vel affectum erat ejusdem creditoribus in spe satis proxima, resultante ab illa imploratione officii judicis, quæ datur etiam creditoribus sine assensu ad cogendum feudi vel officii possessorem in actione personali ad illud vendendum, ut ex pretio exinde retrahendo tanquam libero, & allodiali, possit eis satisfieri juxta *decis. 704. Franchi,* & frequenter *sub tit. de feudis.*

Ideoque ita esset tollere jus tertii, quod omissa quæstione potestatis de qua *Gabr. de jure tertii quæsito non tollen. q. 1. Gomes. ad regul. de jure tertii quæsito non tollen. Capic. latr. decis. 188. & seq. Galeot. responso Fiscali 23. adden. ad dec. 666. p. 4. rec. tom. 3.* illa etiam admissa, 10
non solet per Principem tolli, ideoque intrat defectus voluntatis, qui si regulariter intrat in quocunque Principe, multo magis in Papa, qui per dictam regulam de jure tertii quæsito non tollendo, specialiter, & expressè id profitetur nisi expressè dicat, & cum dictæ regulæ derogatione, nisi agatur de gratia de sui natura, & pernecessè præjudiciali.

Et consequenter intrat clara regula *tex. in C. super li-* 11
teris, C. si proponente, c. ad audientiam, & cap. postulasti de rescript. quod falsus orator precibus, ac impetratis gaudere non debet, ut latius in hujus causæ decisionibus.

Et quamvis in ratione dubitandi videretur dicendum,

dum, quod cum Papa, quoties præservatur ejus, ac datariæ præjudicium, soleat esse facilis ad hujusmodi gra-
12 tiæ concessionem, idcirco non videantur intrare rigorosi termini surreptionis, ex iis quæ in proposito derogationis Sixtinæ dotium moderatoriæ habetur *in Romana dotis coram Verospio decis. 213. par. 11. recent. n. 7.* & est actum *in Spoletana dotis pro Polo*, ac aliis frequenter *sub tit. de dote*, cum similibus; Nihilominus id percutere videtur ipsummet debitorem, sed habentem causam ab eo, ne assensus, vel decreti nullitatem allegare valeat, secus autem quoad tertium, cujus præjudicium alias grana contineret, ejusque jus tolleret; tunc enim strictè, ac rigorosè procedendum est super narrativa, quæ est fundamentum gratiæ, aliàs, vel nullatenus, vel difficiliùs concedendæ, ut passim habemus in materia derogationis fideicommissorum, & majoratuum, ut ea non suffragetur quoties ex falsa causa, vel ob taciturnitatem aliquarum circumstantiarum gratia patitur defectum surreptionis, vel obreptionis, seu defec-
13 tus intentionis ex plenè collectis, *dec. 41. & 363. par. 10. recent. Firmana fideicommissi 31. Ianuarii, & 20. Iunii 1653. Putino. & 18. Maij 1657. Priolo*, & habetur *in nullius vendicationis feudi sub tit. de feud. disc. 50.* ac frequenter in sua materia *sub tit. de fideicommissis.*

Et nihilominùs ista gratia non videtur adeò præju-
14 dicialis, minusque jus tertii adeò radicatum, vel quia successor fideicommissi certet magis de lucro captando, quàm de damno vitando, vel quia sit jus incertum, & eventuale, cum substituti præmori possint gravato, qui interim, juxta veriorem, & receptam opinionem, est verus Dominus, vel demum quia jus vocatorum ad fideicommissum resultat magis ex quadam indulgentia juris positivi à temporibus Augusti citrà, ex iis quæ habentur frequenter deducta *sub tit. de feud.* ad materiam Bullæ Baronum, præsertim *in Rom. contributionis de Cesiis disc. 89. & in Rom. pecuniaria de Pallavicinis disc. 74.* & in aliis, secus autem in præsenti, dum creditores certant de damno vitando, atque eorum jus quæsitum videtur ex eorum providentia, & ex jure naturæ, vel gentium magis, quàm positivo, saltem in pretio, juxta communem distinctionem in proposito potioritatis resultantis ex dispositione *text. in l. Assiduis, C. qui potior. pignor. hab.* ut plenè *per Add. ad dictam dec. 666. part. 4. rec. tom. 3.* & in dicta materia *sub tit. de dote*; Accedentibus etiam aliis defectibus in commissionibus à dicto creditore obtentis super facultate subhastandi dicta officia, ut in dictis causæ decisionibus deducitur, ideóque resolutiones fuerunt omninò justæ & probabiles.

Atque considerabam intrare clarum dilemma inevitabile: Aut enim gratia hujusmodi decreti, seu assensus erat præcisè necessaria, utpote percutiens substantiam contractus, & de plano intrabant præmissa: Aut non percutiebat substantiam contractus, qui sine illa validus esset & perfectus, sed solum quoddam implementum illius modi quem Princeps pro jure suorum officialium
15 circa emolumenta desideravit, ut habetur *apud Salgad. in labyrint. par. 1. cap. 15 n. 69.* in qua auctoritate scribentes in contrarium magnum constituebant fundamentum, & tunc quæsitum esset jus creditoribus anterioribus ab initio hypothecam generalem; Revera tamen versabamur in prima parte, cum *Salgad. loco cit.* percutiat terminos diversos, ubi scilicet præcedit assensus, seu facultas, jam perfecta cum signatura supplicationis, solumque superest expeditio litterarum tanquam conditio, vel modus præscriptus à Principe concedente pro interesse officialium ratione emolumentorum, quod nil habet commune cum his terminis.]

† SUper contentis in hoc discursu, & in pluribus aliis sequentibus, concernentibus materiam concursus creditorum, inter eos, qui habeant reservationem decreti, & illos, qui non habeant, hoc medio tempore defuit occasio disputandi in his præcisis terminis officiorum; benè tamen ad rem faciunt ea, quæ super concursu in bonis jurisdictionalibus, & aliis, alienari, vel obligari prohibitis, absque alterius licentia, vel assensu, habentur postmodum disputata *sub tit. de Cred. disc. 13. & 151.* & conferunt, quæ habentur *sub tit. de feud. disc. 78. & sub tit. de Emphyt. disc. 58.* cum omnia hujusmodi bona, vel jura pari passu ambulare videantur, ideóque ea, quæ in uno hujusmodi bonorum genere dicuntur, generaliter aliis similis naturæ, vel qualitatis congruere videntur, cum eædem intrant rationes.

ROMANA OFFICII SECRETARIATUS
Pro PHILIPPO BONCOMPAGNO
Cum DATARIA APOSTOLICA.

Casus sopitus per Concordiam.

Officia, quando non terminentur cum persona, sed sint transitoria ad hæredes quoscunque, vel sint cessibilia; Et sub nomine hæredum, qui veniant in officiorum concessione.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Officiorum concessio dicitur personalis, & durante tantum vita concessionarii.*
3 *Amplia, etiamsi in perpetuum facta esset concessio, quia intelligitur de perpetuitate vitæ.*
4 *Princeps verò potest illa concedere in perpetuum, ita ut sint alienabilia, & ad quoscunque hæredes transmissibilia.*
5 *Maximè in officiis non creatis pro justitia administranda, sed pro œconomica administratione sine Iurisdictione, & cum certo emolumento.*
6 *Industria personæ non requiritur de necessitate in istis officiis œconomicis.*
7 *Ita ut possint vendi adhibita licentia Principis, & in hæredes extraneos transferri.*
8 *In officiis Iurisdictionem habentibus dicitur electa industria personæ.*
9 *Officia, quæ transeunt ad hæredes imputantur in legitimam.*
10 *Capitolina officia Romanæ Curiæ priùs erant vacabilia, sed nunc facta sunt perpetua, & ab hæredes transitoria.*
11 *Vacationis verò decretum horum officiorum per mortem Civilem, & naturalem, apponitur propter emolumenta Datariæ, & solutiones Regaliarum, non quod ex illo fiant verè vacabilia.*
12 *Emphyteusis concessa in perpetuum de una vita in alteram, seu de 29. in 29. ann. non dicitur limitata ad dictum tempus, sed ad effectum faciendi renovationes propter laudemia consequenda, ac alia emolumenta.*
13 *Super officiorum perpetuitate cadit solum quæstio voluntatis in Principe.*
14 *Concessio officiorum pro solis hæredibus sanguinis, an efficiat, ut isti veniant jure proprio, tanquam hæredes primi acquirentis.*
15 *De natura feudorum est, ut ad hæredes sanguinis restringatur.*
16 *Feudum hæreditarium dicitur feudum corruptum, cum potiùs, ut alia bona hæreditaria reputetur.*
17 *Concessio officii facta pro se, & hæredibus simpliciter non restringitur ad solos hæredes sanguinis, sed etiam ad extraneos transit.*
18 *Maximè si dictio,* quibuscunque *adjecta fuisset.*
19 *Vel alia clausula omnimodam translationem dominii, & alienabilitatem importantes apponantur in concessione.*
20 *Ex observantia verò colligitur, an hæredes solùm sanguinis, vel etiam extranei sint in concessione officii comprehensi.*
21 *Regula Cancellariæ 64. & Constitutiones Sixti V.*

& Pauli V. de officiis non alienandis non habent locum in officiis, quæ alterata eorum natura sunt in purum allodium concessa.

22 *Quæ & qualia emolumenta debeantur pro translatione officii perpetui de uno in alium.*

DISCURSUS V.

1 IN erectione facta de anno 1563. per Pium IV. Montis Pii vacabilis *recuperati* nuncupati, deputatus fuit depositarius Hieronymus Cenlus *pro se, hæredibus, & successoribus quibuscunque in perpetuum*, cum facultate deputandi Secretarium, & ratiocinatorem, prout de facto, tàm ipse quàm Tiberius filius, ac Lælius nepos, & hæredes, deputarunt dictos officiales usque ad annum 1608. quo per Lælii creditores dictum depositariæ officium pro certo pretium retrocessum fuit Cameræ, quæ illud deindè vendidit cum eisdem facultatibus Ascanio Costaguto, pariter *pro se ejusque hæredibus, & successoribus*, qui deputavit in Secretarium quendam Bandinum, quo resignante, de anno 1630. certo pretio soluto, deputavit Philippum Boncompagnum, contra quem de anno 1653. Camera, seu Dataria Apostolica prætendere cœpit vacationem per Costaguti obitum, quare Boncompagno scribens dicebam ut sequitur.

Quamvis officiorum natura sit personalis, unde fac-
2 ta simpliciter illorum concessione absque alia expressione, censeantur concessa in administrationem durante vita concessionarii, cujus personæ industria electa dicitur *ad text. in l. antepenultima. ff. de tutelis cap. fin. §. 1. ubi glos. de Testamentis in sexto cum concordantibus per Bald. cons. 159. n. 5. lib. 3. Ciriac. controv. 398.*
3 *n. 1. & 2.* adeo ut etiam dicatur concessionem fieri in perpetuum, intelligatur de perpetuitate vitæ ex deductis per *Pratum discept. 18. n. 7a vol. 2.* ubi concordantes; Non est tamen hæc natura immutabilis, quin proptereà possint per Principem alterari, & concedi etiam
4 in dominium, atque ad instar allodii fieri alienabilia, vel ad hæredes transmissibilia, quia tempus est de officiorum naturalibus, non autem de substantialibus, cum totum pendeat à voluntate concedentis, quomodo & ad quantum tempus concedere velit *Bald. dict. cons. 159. num. 5.* benè aliis allegatis *Montanus de regalibus officii num. 5. fol. 16. Rot. in Romana officii notariatus 2. Martii, & 22. Iunii 1668. Burlemont.* de qua causa
5 habetur hoc tit. *in Rom. officii agricultura disc. 17.* Quod maximè procedit in hujusmodi officiis mixtis non creatis ad justitiam administrandam, vel expediendam, sed habentibus quandam, œconomicam potiùs quàm politicam administrationem, cum certo emolumento sine jurisdictione. quam distinctionem *ex Saliceto ponderat Rota dec. 138. n. 1. par. 11. rec.*

In istis etenim non videtur præcisè necessaria perso-
6 næ industria, sicut in illis, quæ ad Reipublicæ regimen, & justitiæ administrationem creata sunt: Unde
7 quemadmodum licitè venduntur, ac more bonorum indifferentium, cum sola necessitate adhibendi Principis auctoritatem, sunt in commercio, ita nil repugnare videtur, concedi magis ad vitam quàm in perpetuum, ac transferri in hæredes de tempore concessionis ignotos, quorum industria electa dici non potest,
8 cum ex hoc justitia non lædatur, neque Respublica patiatur detrimentum, sicuti sequeretur, si id in officiis habentibus jurisdictionem & publicam administrationem fieret, *Salicet. in leg. 3. num. 3. Cod. ad legem Iuliam de ambitu. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 20. num. 22. & 24. Ioan. Andr. de Georgio de feudis cap. 54. num. 10. Staiban. jun. resol. 100. num 4. & seqq. Montanus ubi supra num. 7. fol. 170. colum. 2.* & habemus in jure communi statutum in militiis, quarum loco hujus-
9 modi, vel alia officia subrogata sunt ut suprà *disc. 2.* nam ad hæredes transeunt, in legitimam imputantur, atque de eis tanquam de cæteris bonis judicatur, *ad text. in leg. omnimodo. §. imputari Cod. de inoff. testamento & l. illud, Cod. de collat. cum concordantibus per Montan. de regal. off. dicto num. 7. Rovit. cons. 106. n. 6. lib. 2. Arias de Mesa lib. 3. variarum cap. 49. num. 26.*

Idque in Curia Romana de facto in praxi videmus, 10
in officiis præsertim Notariorum fori Capitolini, quæ antiquitùs, juxta officiorum regularem naturam vacabilia, facta sunt perpetua & ad instar allodialium ad hæredes transitoria *Grat. disc. 580. num. 1. & 9. & disc. 730. n. 8. Rota dec. 14 post Fenzon. ad statuta in Romana off. notariatus 6. Februarii 1654. coram Celso, inter suas dec. 178. & dec. 144. part. 5. rec. num. 13.* ubi benè no-
tatur, Decreta vacationis hujusmodi officiorum per 11
mortem naturalem vel civilem apponi propter emolumenta Datariæ & solutiones regaliarum, non autem respectu dominii; Quodque revera hujusmodi decreti appositio illa non faciat vacabilia, & habetur *in dicta Romana officii agricultura hoc tit. disc. 17.*

Quod in simili habemus in materia emphyteutica, quia fieri solent concessiones *de 29. in 29.* annis, sive
de una vita in alteram in perpetuum, sed hujusmodi 12
temporis limitatio adjecta dicitur ad effectum petendi renovationem, pro qua Laudemia sive caposolda solvi solent, & pro hujusmodi emolumentorum assecutione, non autem ad terminandam concessionem, ita ut illa temporalis censeatur. *Duran. dec. 402. num. 7. 381. numer. 14. p. 5. Ottobon. dec. 103 & sæpius*, multò magis ubi dictum vacationis Decretum adjectum non est, ut in præsenti.

Quapropter nulla in proposito cadere videtur quæs-
tio potestatis, an scilicet possit, nec ne Princeps hujus- 13
modi officia facere perpetua, cessibilia, & ad hæredes transmissibilia, sed tota est quæstio voluntatis, an scilicet voluerit. Et quatenus respectu transitus ad hæredes & successores voluntas esset certa, quia expresse diceretur concessionem alicui fieri, ejusque hæredibus, & successoribus, an intelligatur de solis hæredibus sanguinis, vel etiam de extraneis quibuscunque rei familiaris: effectus autem quæstionis est valde notabilis, ubi enim
concessio est pro solis hæredibus sanguinis, quicquid 14
sit, an isti jure proprio veniant, vel primi acquirentis hæreditariam qualitatem habere debeant, de quo in specie *Ciriac. contr. 398* (cujus tamen opinio minus onta videtur, obi tractatur de acquisitione titulo oneroso, & pretio mediante) exindè resultat, quod illis deficientibus, officia revertuntur ad Principem, ac etiam eis extantibus, non per hoc fiunt alienabilia, quia vocatio hæredum sanguinis facit, ut dici non posset electa industria personæ, & in hac parte alteratur quoad inalienabilitatem, quia censetur, sequuto officialis obitu, hæredem sanguinis, illud directè habere à Principe per actum occultum novæ concessionis, ex tunc prima concessione explicatæ; Ad instar concessionis feudorum, cujus natura est, ut ad sanguinis hæredes restrin-
gatur, nec proindè inalienabilitas immutetur ex dedu- 15
ctis *per Peregr. de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 101. Ciriac. dicta controv. 398.* Secus autem, ubi intelligitur de quibuscunque hæredibus rei familiaris, quia tunc officiorum natura omninò corrupta seu impropriata censetur, ita ut redacta ad naturam cæterorum bonorum & jurium merè allodialium & indifferentium sint in li-
bero commercio, & alienabilitate, eodem modo, quo 16
habemus in feudis merè hæreditariis, quorum natura corrupta, dicitur, ita ut allodialia magis quàm feuda censenda sint, ut sæpe *in tit. de feud.*

Ista voluntatis quæstio cadit, ubi agitur de concessione facta pro se ejusque hæredibus simpliciter, an scilicet sub hoc nomine veniant solum illi sanguinis vel etiam extranei, & pro restrictione ad illos sanguinis la-
tissimè agit *Galeot. responso fiscali 12. num. 104 & seq.* 17
contrarium autem veriùs firmant *Montan. de regal. offic. num. 7 fol. 171. & in repetitione Capituli Imperialem §. Ducatus numer. 33 & 34. à Ponte dec. 18. post numer. 62. Lanar. jun. in addit. ad Lanar. sen. in capit. 1. de successione feudi num. 59. §. & advertatur Rovit. dec. 72.*

decis. 72. numer. 41. & seqq. Istaque doctrina magnifacienda videtur, nedum ob auctoris gravem auctoritatem, sed quia ibi conclusivè hoc firmatur post maturam discussionem in arduissima causa, in qua prodiit dictum responsum fiscale 12. *Galeot*, qui pariter *num.* 134. id admittere videtur, ex ea clara ratione, quia cum hæredes etiam sanguinis erant concedenti ignoti, non dicitur electa industria personæ, qua ratione cessante, nulla subest ratio differentiæ, maximè in hujusmodi officiis, quæ non gratis, & ex Principis munificentia, vel ex aliquo personæ particulari respectu, sed pretio mediante ad terminos justitiæ commutativæ, & in specie contractus correspectivi conceduntur, & hæc videtur veritas.

Sed ubi aliqua subesse posset difficultas in abstracto, ubi scilicet agitur de hujusmodi concessione pro se & hæredibus simpliciter, in concreto cessat, quia
18 verbo *hæredum*, adjecta erat dictio, *quibuscunque*, ob cujus universalitatem apud omnes receptum est, etiam in feudis aliisque materiis indifferentibus venire etiam extraneos, ut latè in terminis feudorum habetur *in Sarsinaten. feudi 22. Iunii, & 14. Decembris 1645. coram Dunozetto & post Cerrium dec. 18 & 19. & apud Otthobon dec. 265. Capic. Latr consult 75. & alios*, & habetur in eisdem terminis feudalibus *in Camerinen Castrorum sub tit. de feudis disc 49.* Undè stante hujusmodi dictione, casus videbatur extra controversiam.

Multò magis accedentibus aliis clausulis, & ver-
19 bis omnimodam dominii translationem & alienabilitatem importantibus, ibi, *transferens omnia jura*, &c. *nullo jure reservato & cum clausula ab habendum*, quam etiam in feudis hujusmodi effectum operari, *habetur in Mantuana feudi dict. tit. de feud. disc. 10.*

Omnisque difficultas tolli videtur ex subsequuta
20 observantia, quæ in omnibus dubiis materiis dicitur optima interpres, ut ultra generalia, in his terminis *Galeot. dicta respons. 12. num. 110. Lanar. cons. 34. num. 2. cum seq. Rovit dicta dec. 72. num. 6.*

Neque constant regula 64. Cancellariæ, & Consti-
21 tutiones Sixti V. & Pauli V. quæ in contrarium allegantur, facilis enim est replicatio, illas scilicet de officiis simpliciter loquentes intelligendas esse de illis, quæ in suo naturali officiorum statu existunt, non autem de iis, quæ alterata & corrupta eorum natura concessa sunt in purum allodium, *Gratian. discept 730. num. 52. & seqq.* Et in simili habemus in feudis, à quibus ad officia datur in jure argumentum, *Novegrol. alleg. 33. num. 5. Larre. alleg. 22. num 31. & 32. Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 25. num. 7. & 10. cum seqq.* quod licet reges feudales, præsertim *in cap. Imperialem de prohibita feudi alienatione per Federicum* rigorosè prohibeant feudorum alienationem vel transitum ad hæredes extraneos, non tamen conveniunt illis feudis, quæ in forma puri hæreditarii pro hæredibus quibuscunque concessa sunt, quia tunc feudalis qualitas alterata seu corrupta dicitur *ut in dictis Mantuana, & Camerinen. sub tit. de feud.* & passim.

Minusque obstare videtur Datariæ prætensio, quod saltem fieri debeant novæ expeditiones, cum solutio-
22 nibus emolumentorum, eo modo quo practicatur in officiis Capitolinis, quamvis esset ad quoscunque extraneos hæredes transmissibilia, respondetur enim id procedere, quoniam ita in eorum concessionibus ex decreto disponitur *ut dicta dec. 244 par 5. recent.*

Quamvis autem hæc de jure solita & vera crederem, etiam cum aliquo sensu veritatis, adhuc tamen, ex prudentialibus motivis, consului concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ

Pro JOANNE ZONGA

Cum DATARIA APOSTOLICA.

Casus per Concordiam sopitus.

Regula de viginti, sive de infirmis resignantibus, an habeat locum in officiis; Et de invaliditate licentiæ resignandi officium obtentæ dum officialis est morti proximus.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *An Regula de infirmis seu de 20. intret solum in Beneficiis vel etiam in officiis laicalibus.*
3 *De praxi Dataria in resignatione officiorum.*
4 *Admissa resignatione post relationem officialis si cito sequatur mors, an actus remaneat validus.*
5 *Infirmitatis mentio ubi fit de Iure communi, de qua intelligatur.*
6 *Feudi refutatio an dicatur fraudulenter facta ubi fit ab infirmo.*
7 *Quid ubi mors provenit ex alia causa quàm ex prima infirmitate.*
8 *Medicorum judicio deferendum est.*
9 *Quando in licentia resignandi adesse vel abesse dicatur fraus.*

DISCURSUS VI.

CAtharina Zonga possidens quoddam officium vacabile, portionis Ripæ nuncupatum, pretio me- 1
diante, juxta hujusmodi officiorum naturam acquisitum, agnoscens se aliquibus infirmitatibus subjectam, quamvis in florida ætate constituta esset, supplicavit pro licentia resignationis ad favorem Joannis, Unde Datariæ Officiales fraudem timentes, illam visitari curarunt, deindeque licentiæ concessionem differentes per duos menses, stantibus continuatis instantiis, aliam visitationem demandarunt, qua sequuta, admissa fuit resignatio, post cujus perfectionem, casus dedit, quod ex superventa febre infra paucos dies decessit, unde Dataria prætendere cæpit resignationis nullitatem, idcóque expeditionem litterarum negabat; Ego autem pro Joanne resignatario scribens, dicebam hujusmòdi prætensionem nullum habere juris fundamentum; Aut enim hujusmodi resignatio nulla prætendebatur ex regula Cancellariæ de infirmis resignantibus vulgò nun- 2
cupata *regula de* 20. aut ex dispositione Juris communis.

Primo casu, vana erat prætensio, quia regula prædicta, loquens de Beneficiis Ecclesiasticis, locum non habet in hujusmodi officiis laicalibus, quæ Viris uxoratis, ac mulieribus conferri solent, *Gomes. in dicta regula quæst 22. de Paris de resignatione lib. 12. quæst. 1. in fin. & plenius quæst. 3. n. 61. & 64. Gonzal. ad regulam octavam glos. 5. §. ult num. 24. & licet Salgad. ex Garzia in labyrint. par. 1. cap. 35. n 2.* dicat contrarium, attamen de eo non videtur habenda ratio, quia in hoc loquatur sine fundamento.

Secundo verò casu minùs, quia cum hujusmodi officia ex causa merè onerosa, & correspectiva concedantur, cum facultate illa liberè, & quandocunque resignandi, Princeps non ex gratia, & benignitate, ut est in Beneficiis vel officiis gratuitis, sed ex debito justitiæ, & ex lege contractus, resignationem admittere tenetur, præterquàm in casu infirmitatis, ut in eisdem litteris concessionis disponitur; Undè propterea mos est 3
Datariæ, quando hujusmodi resignationes petuntur, faciendi per aliquem ejus Officialem explorationem Status resignantis, cujus relatione habita, licentiam concedere vel denegare solet *Seraphin. decisione* 1194.

num, 5. Rot. dec 605. num. 14. & 615. num. 11. par. 5. recen. Unde dum in casu, de quo agitur, bina exploratio sequuta erat, cum intervallo temporis duorum mensium, & in secunda exploratione resignans reperta fuerat in statu salutis, ut Officialis retulit, ideoque jam signata esset supplicatio, & admissa resignatio, hinc proinde non videbatur subesse ratio prætendendi ejus invaliditatem, & impediendi effectuationem.

Ubi etenim resignans est infirmus, sive aliàs suspi-
4 cio fraudis habetur, potest Dataria sequendo ejus Officialis relationem, absque læsione justitiæ & conventionis denegare licentiam, sed si post explorationem factam, illam concedit, tunc cuicunque suo juri & denegandi facultati, quam habebat, jam præjudicavit, nisi probaretur collusio inter resignantem & officialem exploratorem, qui fraudulenter ad partis instantiam, falsam relationem dedisset, sive de personæ suppositione constaret.

Eò magis quia verè & realiter, quamvis dicta mulier aliquibus uteri passionibus esset subjecta, ex quibus quandoque in mortis articulo constituta videri solceret, de eo tamen tempore, quo tàm prima, quàm secunda exploratio sequuta est, fuit semper in statu salutis; Et nihilominus attenta dispositione Juris commu-
5 nis, ubi de infirmitate fit mentio, intelligitur, non de qualibet, sed de gravi, ex qua probabilis mortis timor habeatur, *ad text. in cap. 2. de renunciationibus in Sexto, ubi Franch. num 2. & cæteri per Parif. de resignatione dicto lib. 12 quæst. 6. n. 10.* & faciunt quæ notant Feudistæ de refutatione feudi præsumenda in fraudem re-
6 levii ubi fit ab infirmo, ut intelligatur de infirmitate gravi, & ex qua mors tunc timeri valeat, non de illa, quæ solet esse longæva, ac potiùs, non perfectam sanitatem, quam actualem periculosam infirmitatem sapere dicitur, ex deductis *per Capan. de jure relevii par. 4. quæst. 18. & quæst. 21.* & habetur de hac materia fraudis in refutatione vel infeudatione actum *in Senogallien. Castrorum sub tit. de feud. disc. 1.*

Nec obstare videbatur, qood illinc ad paucos dies mors sequuta esset, tùm quia casus ita dedit, nam etiam validi & robusti ex improviso mori solent, unde sufficit tempore admissæ resignationis non fuisse in eo statu; Tum etiam clarius quia probatur, mortem sequutam
7 non esse ex uteri affectionibus, vel ex hydropisi, cujus initium in ea prætendebatur, sed ex febre acuta postmodum superventa, ut testabantur Medici, quibus tanquam in arte peritis deferendum esse admonet *text. in l. septimo mense ff. de statu hominum Gregor. dec. 125. n. 9.* Unde intrat criminalistarum traditio, quod si vulnera-
8 to superveniat febris à vulnere immediatè non causata, ex qua sequatur mors, vulnerans non tenetur de homicidio, quia non ex vulnere, sed ex febre mors sequuta fuit, & in his terminis vel proximis *Gomez ad dictam regulam de viginti quæst 11. Capan de jure relevii dicta par. 4 quæst. 11. num 6. & 8.*

Eo magis quia non agebatur de licentia concessa illicò postquam petita fuit, unde ex brevi morte, Data-
9 riæ Officiales se deceptos dicere possent, quia petita fuit per duos menses antea, ita ut si tunc concessa esset, satisfactum esset regulæ de viginti superabundè. Ac etiam quia licentia non conceditur ad solam petentis assertionem, ut sequitur in resignationibus beneficiorum, sed prævia visitatione, & recognitione Datariæ per suos Officiales, in quibus fraus vel ineptia non præsumitur, atque in dubio præsumptio est pro exclusione delicti ad communiter not. *in l. 1. de dolo,* concordia verò dedit finem controversiæ.

† DE ista regula de viginti, quæ percutit materiam beneficialem, agitur præsertim *sub tit. de Benefic. disc. 34.* Reflectendo autem denuo ad casum præsentis controversiæ, an scilicet eadem regula locum habeat in resignationibus hujusmodi officiorum; Adhuc probabilior videtur negativa, ex pluribus rationibus, de quibus etiam in discursu; Primò nempe ex ratione, seu regula generali, quod in exorbitantibus non datur extentio de casu ad casum, ex iis, quæ in materia statutorum habentur pluries *sub tit. de Success.* Secundò, ob adeò frequenter insinuatam distinctionem personarum formalium in una eademque persona materiali Papæ, pro diversitate respectuum, quod scilicèt alia sit persona Summi Pontificis & Episcopi Ecclesiæ universalis; Alia verò sit persona Principis temporalis Status Ecclesiastici, ideòque cum regula de viginti edatur in materia beneficiali per Papam, juxtà primam personam, ista verò officia venalia saltem pro majori parte, præsertim popularia, & non prælatitia, neque spectantia ad negotia Datariæ, & Cancellariæ, pertineant ad alteram personam Principis temporalis, ut præcisè erat in casu, de quo in discursu, idcirco una lex connexionem non habet cum altera.

Et tertiò fortiùs, ob diversitatem rationis, quoniam dicta regula procedit in beneficiis universi Orbis Catholici, etiam remotarum Regionum, & super quarum provisione, vel resignatione defertur assertionibus partium, unde propterea de facili Papa decipi potest; Secùs autem in præsenti in quo agitur de officiis in ipsamet Urbe, in qua sunt præsentes illi, qui resignationes facere volunt; & quod magis est, non defertur partium assertionibus, sed per officiales, & deputatos visitatur, & recognoscitur status personæ, juxtà modum in discursu enunciatum, & per consequens longè diversa est ratio, recteque dici potest, quod Dataria imputat ejus officialibus, si benè non implent suas partes: Atque ad id conferre videntur ea, quæ habentur infrà *hoc eod. tit. disc. 69.* in materia fraudatæ gabellæ circa differentiam inter casum, in quo Gabellarius sequatur fidem deferentium merces, eorumque attestationibus deferat, & casum, quo ipsi Gabellarii, vel eorum ministri revolvant sarcinas, cum similibus.

ROMANA PECUNIARIA DE ERRERA, ET COSTA

Pro HÆREDIBUS QUORUNDAM NOTARIORUM Cum ILLIS DE ERRERA, ET COSTA.

Casus disputatus coram Cardinali Dicto Commissario.

De reservatione Decreti super officiis quid importet, & an ille ad cujus favorem facta est reservatio habeat officii dominium, & liberam dispositionem, & de differentia inter reservationem, quæ fit jure dominii, & eam quæ fit jure hypotheci seu cautelæ creditori, & quid isto secundo casu creditor facere possit, an vendere officium vel illud transferre de una persona ad aliam, & quatenus transferat, cujus sit periculum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Creditor in vim Decreti non potest transferre officium in aliam personam, si officialis non fuit in mora solvendi.*
3 *Disponens de re aliena dicitur in delicto, & tenetur Domino rei ad quantum interest id non esse factum.*
4 *Etiamsi damnum à casu procedat.*
5 *Creditor habens à debitore facultatem vendendi pignus, etiam propria auctoritate, si vendit, tenetur pretium imputare in ipsius creditum.*
6 *Nec talis creditor potest vendere habita fide de pretio.*
7 *Creditor in vim Decreti potest resignare officium, & periculum vitæ transmutare de persona ad personam etiam contradicente officiali.*
8 *Reservatio Decreti tunc importat dominium ad favorem reservatarii, ubi iste de propriis pecuniis emit officium sub nomine alterius cum libera reservatione Decreti ad ejus favorem.*
9 *Secus est ad favorem Creditoris mutuantis pro officio emendo.*

DISCUR

DISCURSUS VII.

1 QUatuor Notarii Camerales, qui pro eorum officiis emendis pecunias ad Cambium sive Societatem officii acceperant, ut à gravioribus usuris se liberarent, summam scut. 23.m. acceperunt ad cambium sub minoris usuris ab Herrera, & Costa Urbis Mercatoribus cum obligatione insolidum, & cum reservatione decreti super dictis officiis ad favorem creditorum, data eis facultate in casu non sequutæ solutionis pagarum seu terminorum conventorum, dicta officia, seu eorum aliquod pro eorum arbitrio vendendi, resignandi, & alienandi, ita tamen, quod dicta facultate uti non possent nisi in casu moræ, & inobservantiæ: Cum autem dicti creditores ob unius ex dictis Notariis moram in sui debiti portione solvenda, istius officium transtulissent in aliam personam, ob cujus mortem brevi tempore sequutam, officium, ad favorem Cameræ seu Datariæ vacavit, hinc proinde creditores prædicti ab aliis tribus Notariis, à quibus de eorum ratis integre satisfacti erant, prætendere cœperunt ratam quam insolidum obligatis solutionem ratæ non solutæ per dictum quartum Notarium defectum, cujus officium ut supra translatum vacaverat: Unde post varias coram inferioribus Iudicibus controversias, commissa per Papam causa Cardinali Petro Aloysio Caraffæ.

Pro dictis Notariis, vel eorum hæredibus scribens, dicebam minus justam videri creditorum petitionem, atque periculum dictæ vacationis officii, cujus pretium, residualem debiti summam non excedebat, cedere debere ipsorum creditorum, non autem fidejussorum, sive debendi correorum damno.

Aut enim Notarius, cujus officium per creditores in
2 vim decreti in aliam personam translatum fuit, erat in mora, aut non, Si non erat, ut per scribentes in facto pro hac parte prætendebatur, utique facultatem non habebant creditores utendi dicto decreto, & faciendi hujusmodi translationem, quæ fuit causa periculi,
3 ideoque dato defectu potestatis, resultat Iuris propositio, quod indebitè disponens de re aliena dicitur in delicto, & tenetur rei domino ad quantum interest id non esse factum ad text. in l. *locatio §. quod illicite ff. de Publicanis & l. 2. ff. de privatis delictis cum pluribus concordantibus*, etiamsi damnum proveniat à casu, quia
4 ubi culpa præcedit casum aliàs non eventurum, nisi illa præcessisset, culposus etiam de casu tenetur *ad text. in l. non omne 38. ff. de Stat. liber. l. 15. ff. de act. & oblig. cum concordantibus per Surd. cons.* 12. *n.* 20. & latius ista conclusio examinata habetur *sub tit. de locato, & conducto in Massanen. damnorum, & in Bonon. mercium.*

Aut juxta eorundem creditorum prætensionem aderat mora, ita ut factus esset locus usui decreti, ac facultatibus sibi concessis, & adhuc idem resultabat effectus, quia creditor, cui in casu moræ data est facultas vendendi, etiam propria auctoritate pignus à debitore traditum, si illud vendit, tenetur pretium in ejus cre-
5 ditum imputare *ad text. in l. quamvis §. 1. l. sequen. & l. eleganter §. si vendiderit ff. de pignoratitia actione cum pluribus concordantibus per Negusantium de pignor. p. 6. membr. p. n. 37. & seqq. Merlin. de pignor. lib. 4. q. 99.* per quos & alios passim firmatur, venditionem fieri non posse pecunia credita sub periculo, & damno debitoris, qui vendendi pignoris facultatem creditori dedisse
6 censetur, ut ita se à debito liberaret, aliàs enim nimis iniquum esset, ut debitor facto ejusdem creditoris bonis privatus, adhuc debito subjectus remanere deberet.

Hinc dicebam non obstare conclusionem, quæ pro unico, & præcipuo fundamento per creditores dedu-
7 cebatur, Eum scilicet, ad cujus favorem reservatum est decretum habere liberam officii dispositionem, illudque posse resignare, sive vitæ periculum transmutare de persona ad personam pro ejus libito, quamvis invito & contradicente officiali, ex deductis *per Gratian. disc. pr. 900. Buratt. dec. 863. Coccin. dec. 481. & alios, de quibus infra.*

Dupliciter enim dicebam hujusmodi decreti reservationem fieri solitam esse, uno scilicet modo, ubi quis de propria pecunia emit officium sub nomine al- 8
terius cum libera reservatione decreti ad ejus favorem, & tunc hujusmodi reservatio importare dicitur dominium ad favorem reservatarii, ita ut officium in ejus bonis esse dicatur, persona verò officialis præstare dicitur solum nudum nomen, solumque demonstrata tanquam illa, sub cujus vita periculum currere debet, & in his terminis procedunt deducta *per Gratian. & alios suprà allegatos. bene Millin. dec. 380. dec. 266. par. 1. div. dec. 550. par. 4. rec. tom. 3. Romana legati scut. 50. m. 11. Martii 1640. coram Dunozetto, & 26. Junii 1641 coram Cerro, quarum prima est 157 post Merlin. de legit. ac habetur deductum suprà hoc tit. in Romana hæreditatis disc. 1.* Sed hic dici non poterat casus noster, quia Notarii, quando contraxerunt debitum & consenserunt reservari decretum ad favorem creditorum, jam possidebant officia de aliis pecuniis ad proprium commodum, vel periculum acquisita.

Alter modus est, ubi emere volens officium nomine, & commodo proprio, pro illo emendo, sive possidens jam officium, pro aliis ejus occurrentiis indiget 9
pecuniis mutuo accipiendis ab aliquo mercatore, pro cujus securitate ipsum officium ejusque pretium, & emolumenta obligare velit, & tunc quia hujusmodi officia non sunt in commercio, neque veniunt sub hypotheca, nisi Principis auctoritate accedente, ideirco loco dictæ hypothecæ & pro securitate creditoris, ne Officialis debitor, officium in creditoris præjudicium resignare valeat, atque in casu moræ jus habeat creditor illud vendendi, ad effectum sibi satisfaciendi de pretio, eomodo quo de pignore facere posset, hinc proinde inolevit ista cautela reservandi de consensu Officialis hujusmodi decretum ad favorem creditoris, quo casu, reservatio importare non potest dominium, ut in præcedenti, quia implicat, ut quis esset dominus, & creditor, sed importat quandam hypothecam specialem, sive vinculum, & securitatem adversus quoscunque alios Officialis creditores, vel cessionarios, *ut per Millin. dicta dec. 380. & alios allegatos*, & habetur *in Romana pretii officiorum disc.* 4. & in aliis hoc tit. frequenter. Et hic est casus noster, unde semper firmum remanet, creditores non potuisse transferre officium de persona debitoris in alteram, nisi mediante venditione, ut ex pretio debitor liberationem consequeretur, ac aliàs totum periculum esse debere ipsorum; Et hanc dicebam esse veritatem: Causa tamen non fuit decisa per Cardinalem ob ejus discessum ad legationem Bononiæ. Et licèt Rota *in Romana officii 2. Junii 1656.* & magis ex professo 25. *Junii 1657. Dunozetto*, etiam isto casu appellet creditores habentes reservationem decreti condominos, ac habentes dominium, attamen id intelligendum venit impropriè ad effectum dictæ licitæ venditionis invito officiali, seu etiam ad effectum alicujus participationis fructuum, nullatenus autem propriè, & per veritatem, ut *pluries hoc eodem tit. & ad istam materiam*, observatum habetur, quoniam est implicantia manifesta, & præsertim in *Romana pecuniaria de Valtrinis disc.* 11.

† DE facultate creditoris vendendi pignus, habetur actum *sub tit. de Cred. disc.* 22. Et de periculo vacationis hujusmodi officiorum, quæ remanent in alicujus hæreditate *sub tit. de fideic. disc.* 192. Et de imputatione, vel collatione, agitur infrà *disc.* 150. & *tit. de legitim. & detraction. disc.* 15.

ROMANA EXTINCTIONIS LOCORUM MONTIUM.

Pro RUFFINO PLEBANO Cum DOMINICO DE NICCOLIS.

Casus decisus per Cameram ad favorem Plebani.

Facta Officii resignatione ad favorem alterius sub conventione, ut resignatarius subintret ad omnia onera, & debita officii, resignans autem teneatur ad ea onera, & debita, quæ sibi ex propria persona incumbunt. An & ad quæ Officialis prædecessor resignans, & ad quæ Officialis successor, & resignatarius teneatur.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*
2 *In claris non intrant argumenta.*
3 *Ad quæ debita contracta per Officialem teneatur officii successor, vel ipsius Officialis heres, etiam dimisso officio; Distinguuntur plures casus.*
4 *De tertio possessore fundi censiti ad quos census, seu fructus dimissa re teneatur.*
5 *Et de hærede gravato post restitutum fideicommissum.*
6 *Clausula præservativa intelligenda sunt de aliis quàm expressis.*
7 *Ex pretii quantitate colligitur quid veniat in contractum.*

DISCURSUS VIII.

1 SUb Gregorio XV. aliqui Cameræ Apostolicæ Notarii licentiam obtinuerunt, ut pro pecuniis mutuo accipiendis, officia obligare possent; Superveniens autem Urbanus Octavus, videnſque hujuſmodi facultatem, jam ad exercitium deductam, Cameræ, seu Datariæ nimis esse præjudicialem in casu vacationis officiorum, mandavit cogi dictos Notarios ad extinctionem debiti, eorum verò precibus inductus, concessit dilationem ad id faciendum diminutè, ſolvendo ſcilicet singulis annis ſcut. 250. & facta obligatione de revelando indemnem Cameram à præjudicio in officiis vacaturis, quæ libera ad ipsam reverti deberent, ita ut non existente idonea hæreditate Notarii morientis obligati, teneantur alii Notarii ad dictæ ratæ ſolutionem, vel accollationem, cum declaratione, ut obligatio remanere debeat fixa, & indefinita ad hæredes transitoria, respectu illorum Notariorum, qui debita contraxerunt, ac pecunias in eorum privatos extraneos uſus erogarunt. Respectu verò ſucceſſorum in officio, eorum obligatio duraret durante officio, quo in eis ceſſato, transire deberet in ſucceſſorem, de conſenſu tamen Theſaurarii admittendum; Cumque ob temporum calamitates, dictas annuas ſolutiones ſcut. 250. pro quolibet dicti Notarii integrè facere non potuiſſent, ex nova gratia obtinuerunt ab eodem Urbano admitti ad quendam Montem, destinato quodam multiplico pro extinctione locorum montium pro dicto debito erigendorum.

Unum ex dictis officiis devenit in Ruffinum Plebanum, qui illud emens mediate, vel immediate ab eo Notario, qui debitum contraxerat, omnia officii onera, etiam ex dicto debito contracta, vel ad illud augmentum, quod pro Notarii morientis rata accreverat, in ſe aſſumpſit, deindéque Ruffinus, poſt plurium annorum exercitium, idem officium, pretio mediante, reſignavit, cum Papæ Beneplacito, Dominico de Niccolis, qui omnia officii onera, illa præſertim locorum montium, tam antiqua, quam ex Notariorum deficientia adaucta in ſe aſſumpſit, & accollavit, cum obligatione eximendi reſignantem à quocunque damno, & moleſtia; Et econverſo reſignans quoque promiſit ſolvere onera, & debita ad ipſum uſque ad diem dimittendæ poſſeſſionis ſpectantia; Unde cum Cameræ Officiales urgerent ad dictorum Montium extinctionem, orta eſt inter prædictos quæſtio, prætendente Niccolo reſignatario, Plebanum teneri ad extinctionem onerum, ſeu locorum, quæ ob aliorum officiorum vacationem accreverunt, quaſi quod hujuſmodi onus annexum non eſſet officio, ſed incumberet perſonæ ipſius Officialis reſignantis, qui in culpa dicendus erat, non ſolvendo ſuis temporibus id, quod pro rata dictorum officiorum vacantium ex chirographo Papæ ſolvendum erat.

Improbabilem tamen dicebam (pro Plebano ſcribens) hujuſmodi prætenſionem, qualem etiam Theſaurarius, & in gradu appellationis Camera judicavit, quia ubi verba conventionis, vel cujuſcunque alterius diſpoſitionis ſunt clara, locus non eſt argumentis, vel illationibus & interpretationibus *ad text. in l. ille aut ille, ff. de legatis 3.* cujus diſpoſitionem procedere in 2
omni materia, & præſertim in contractibus firmant communiter ſcribentes late congeſti *per Rot. dec. 44. par. 11. recent. n. 14.* Unde dum in apoca conventionis clariſſimis verbis dicitur, reſignatarium in ſe aſſumere omnia onera, etiam illud reſultans ex dicto augmento ob aliorum officiorum vacationem, idcirco caſus remanebat extra omnem controverſiam, neque dabatur locus diſputationibus ſuper intelligentia contractus adverſus quem ubi eſt clarus, intrare quidem poteſt remedium reſciſſionis ex capite læſionis, vel alia cauſa, ſed non intrat quæſtio comprehenſionis.

Nil obſtante quod reſignans promiſerit adimplere onera pro tempore ſuæ poſſeſſionis ſibi incumbentia, quia in hujuſmodi debitis, tres ſpecies diſtinguendas
eſſe dicebam, una eſt illius debiti in ſorte, quod ab 3
initio ſub Gregorio XV. inſimul primi Notarii contraxerant, non ratione officii, ſed privatis nominibus, in proprios & privatos uſus pecunias convertendo, cum obligatione officiorum: Et hoc verè, iſtorum contrahentium reſpectu, dicendum non eſt debitum cauſativum & occaſionale, ſed proprium & perſonale, non contractum ratione officii, ſed ratione pecuniæ in alios proprios uſus erogatæ, quod propterea dimiſſo officio non ceſſat, cum adhuc poſt hujuſmodi dimiſſionem, penes eum remaneat cauſa debiti productiva, ita ut in effectu, perſona contrahentis dicatur debitor principalis, Officialis verò in eodem ſubjecto tanquam diverſa perſona reduplicativè conſideratus, dicatur merus fidejuſſor; Sed hæc prima ſpecies convenire non poterat Plebano reſignanti, qui non fuit ex primis contrahentibus debitum, neque pecuniam habuit in privatos uſus erogatam, ſed ſolum conſiderandus erat debitor occaſionalis, ſeu cauſativus, catenus obligatus, quatenus eſſet poſſeſſor officii, quo dimiſſo, tanquam ex ceſſante cauſa liber evadebat, non ſolum ex chirographo Papæ, ita expreſſe diſponente, ſed etiam de jure, cujus diſpoſitione attenta, debitor cauſativus ſeu occaſionalis, ceſſante cauſa remanet abſolutus, quamvis cum perſonali obligatione ſe adſtrinxiſſet, niſi dolo, culpa, vel cauſa merè voluntaria & jura non probata habere deſierit, ut in emptore in ſe accollante debita venditoris, ſeu aliàs ad pretium ſe obligante, ut ſequuta evictione ex facto venditoris, vel ex natura rei, abſolutus remaneat; Sive de tertio poſſeſſore rei cenſuatæ, vel aliis oneribus obnoxiæ, cum ſimilibus *Tiraquell. ceſſante cauſa par. 1. n. 224. plene Amatus variar. reſol. cap. 21. n. 1. & per tot. Capic. Latr. dec. 200. n. 75. Rota decis. 428. par. 1. recen dec. 190. n. 17. poſt Zacch. de oblig. in Bonon. Cenſus 4. Februarii 1654. coram Melzio & in aliis*, ac habetur ſpecialiter in ſua materia *ſub tit. de emptione & venditione*, præſertim *in Sutrina cenſus pro Rosio*; Quod etiam exemplificari poteſt in poſſeſſore fideicommiſſi, majoratus, feudi, beneficii &c. Unde in hac ſpecie dici non poterat debitum proprium reſignantis.

Altera ſpecies eſt fructuum, qui ſingulis annis per officii poſſeſſorem ex cauſa dicti debiti & locorum montium ſolvendi erant, & hoc admittebam eſſe debitum proprium reſignantis, ad illud ſolvendum, dimiſſo

etiam

etiam officio obligati, cum respectu possessoris intret eadem ratio, quæ militat contra primos Notarios in causam propriam debitum contrahentes; Fructus enim passivi alicui prædio, vel rei incumbentes, solvendi sunt singulis annis ex ejusdem prædii vel rei fructibus activis, quos possessor percipit, ideoque pro tempore possessionis officii possessor, eos pro rata onerum, indebitè facit suos, eosque in alios privatos usus convertit, & consequenter dimisso etiam officio remanet debitor, & non cessat causa debendi, quia illa non consistit in ipso officio, vel rei proprietate, sed consistit in fructibus penes eum, sequuta etiam dimissione, remanentibus.

Unde tertius possessor rei censuatæ, quamvis cessante rei possessione liberatus remaneat ab oneribus
4 in futurum, non per hoc tamen consequitur liberationem à fructibus temporis decursi, in quo ipse rei fructus percepit *Amat. dicta resol. 21. num. 8. Rovit. pragm. 1. de cens. num. 21.* Et in terminis hæredis gravati vel fideicommissarii, ut facto casu restitutionis,
5 adhuc remaneat debitor fructuum & onerum decursorum durante suo jure, uti solvendorum ex fructibus quos ipse percepit *Ottob. dec. 146. n. 9. de . 260. par. 21. rec. Romana fideicommissi de Marianis 58. Ianuarii 1661. Albergato.* Et ex rationis identitate idem procedit in possessore feudi, beneficii ecclesiastici, & similium jurium resolubilium circa onera causativa, seu occasionalia.

Tertia debiti species est, oriens ex illo augmento, quod in officiis non vacatis supervenit, propter aliorum officiorum vacationem, dum Papa voluit, officium debere liberum reverti ad Cameram, ita ut debitum, quod super eo aderat, accrescere deberet superstitibus Notariis, ad illius extinctionem obligatis, quatenus à Notarii morientis hæredibus se reintegrare non possent, & in hac tertia specie consistebat difficultas, dicebat enim resignatarius, ex ejusdem chirographi dispositione, debuisse Notarios tunc superstites, & possidentes, quando casus vacationis advenit, extinguere istam ratam cum illis pecuniis, quas singulis annis ad rationem scutorum 250. pro quolibet solvere tenebantur, ideoque non solvendo, à propria & privata obligatione defecisse dicuntur; Verum in casu difficultas cessabat ex facto, dum expresse & litteraliter resignatarius istud onus in se assumpserat, unde obligatio resignantis de solvendis debitis propriis, intelligenda veniebat de aliis quàm de expressis, in quibus tanquam in claris non intrant argumenta & ratiocinia ut supra.

Quod adeo verum est, ut etiamsi adessent clausulæ,
6 seu verba jurium præservationem importantia, intelligenda venirent de aliis quàm de expressis ad evitandam repugnantiam, & subitam contradictionem *Barbos. claus. 157. n. 5. Buratt. & adden. dec. 193. num. 21. 375. n. 8. 441. n. 5. & 451. n. 3. dec. 549. par. 5. rec. decis. 221. num. 56. & 27. par. 7.*

Verum ubi etiam conventionis verba fuissent dubia, adhuc pro resignante, inspecta etiam veritate, respondendum esse dicebam, quia licèt Papa, officiorum possessores ad hujusmodi debitum obligasset, semper tamen dicitur debitum occasionale, seu causativum ratione officii, non autem ratione propriæ, & privatæ personæ, si etenim nunquam fuisset officialis, utique ad illud nullam obligationem haberet, neque illius respectu intrat ea ratio utilitatis, quæ cadit in secunda specie fructuum penes Notarium dimittentem, etiam post dimissionem remanentium, Et sic nulla subest causa obligatoria, quæ faciat debitum proprium; In effectu enim dictum debitum est Notariorum morientium, qui pecunias habuerunt, sive qui illorum loco successerunt, per quorum obitum vacatio sequuta est, aliorum autem Notariorum obligatio est fidejussoria, quatenus deficientis hæreditas idonea non esset, ut in eodem chirographo disponitur, consequenter semper est debitum officii, & occasionale.

Omnemque difficultatem cessare dicebam ex quan- 7
titate pretii, pro quo officium resignatum erat, ex ista namque colligitur partium voluntas, & quid in contractum deductum sit *Alex. cons. 26. lib. 4. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 9. n. 8. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 73. Gregor. & adden. decis. 126. n. 9. Buratt. dec. 471. n. 4. & 697. n. 5. plenè in Romana apotecæ seu pecuniaria 8. Iunii 1654. & 25. Iunii 1655. coram Bichio in eadem 7. Februarii 1656. coram Bevilaqua, & in aliis frequenter*; Pretium enim solutum, unitum cum eo quod importabat omnia dicta onera, ad amussim correspondebat pretio, quo hujusmodi officia ab oneribus libera vendi solent, igitur clarum remanebat, onera prædicta fuisse accollata tanquam pretii partem, perinde ac si resignatarius totum pretium resignanti solvisset, deindeque ab eo brevi manu partem recepisset, ut dictorum onerum extinctionem in se assumeret, cum hic sit effectus accollationis, & hoc motivum apud Iudices omnem sustulit dubitationem.

His stantibus, prætendere cœpit resignatarius, regressum habere posse contra hæredes illius Notarii, qui pecunias acceperat, & officium deinde Plebano ejus auctori resignaverat, quæ molestiæ, per indirectum percutiebant eundem resignantem, qui recipiendo officii resignationem, atque onera in se assumendo, se obligaverat indemnem eximere ejus auctorem ab omni obligatione, & molestia: Sed oppositum justè judicatum fuit, quia primus Notarius resignans pro eo minori pretio, quod dicta onera importabant, verè acceptam pecuniam restituisse dicitur, habendo illud minus; Si enim pro integro pretio vendidisset, potuisset cum ea rata dimissa tunc onus extinguere. Undequemadmodum ille Notarius, qui pro integro pretio officium ab alio acquirit subjacet periculo vacationis super toto pretio soluto, ita subjacere debet iste pro eodem pretio, partim soluto, & partim accollato, aliàs sequeretur, quod resignatarius ita esset in lucro de alieno; quia rem plus valentem, ita minus absque causa, & sine Domini voluntate obtineret; Solumque regressum habere posse dicebam adversus hæredes illorum Notariorum, per quorum obitum officia vacaverant, & onera pro ratis eis incumbentibus aliis officiis accreverant, cum apud prædictorum hæreditates remaneant acceptæ pecuniæ in privatos usus erogatæ, & hæc videbatur veritas.

† Contenta in hoc & seq. discursu, re verà non pertinent ad istam materiam Regalium, neque percutiunt peculiarem naturam officiorum, sed cadunt sub generali, & indifferenti materia obligationis causativæ, an, & quando cesset, cessante causa, de quo agitur etiam infrà *disc. 98. & tit. de feud. disc. 47. & 57. de Cens. disc. 28. de Empt. & vendit. disc. 53. & 39. de Credito disc. 71. & de fideic. disc. 175.*

Et de materia novationis, agitur infrà *disc. 23. & 33. tit. de Dote disc. 28. & 159.* & pluries *tit. de Cred.* præsertim *disc. 67.*

ALIA ROMANA EXTINCTIONIS
LOCORUM MONTIUM
Pro NOTARIIS AUDITORIS CAMERÆ
Cum HÆREDITATE VATELLI

Casus disputatus in Congreg. Camerali, postea concordatus.

De eadem materia obligationis incumbentis Officiali, vel ejus hæredi solvendi de proprio onera per ipsum in propriam, & privatam causam imposita super officio postmodum vacato, quomodo intelligenda sit, & ad quid Officialis dimisso officio teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Officialis in causam privatam contrahens debitum, &*

cum

cum assensu Principis obligans officium, dicitur principalis debitor, & officium stat loco fidejussoris.
3 *Declaratur conclusio, ut debitor occasionalis dimissa re, quæ est causa debiti liberetur.*
4 *Novatio excluditur ex contraria animi declaratione.*
5 *Quando Novatio induci dicatur.*

DISCURSUS IX.

1 EAdem facti specie, de quo in præcedenti retenta, cum Notarii Camerales, tam sub Gregorio, quam sub Urbano, idem quoque in omnibus fecissent, atque Vatellus unus ex illis Notariis, qui pecunias acceperat, ejus officium resignasset cuidam alteri omnia onera in se assumenti, qui paulò post obiit, ut se officium liberum ad Cameram seu Datariam reversum fuit, accreto onere illi incumbente superstitibus Connotariis, isti post aliquod tempus, eorum præjudicium agnoscentes, pulsare cœperunt dicti Vatelli hæredes ad eorum relevationem, atque extinctionem illorum locorum montium, quæ officio per ipsum jam possesso incumbebant, stante quod ultimi possidentis hæreditas erat non solvendo.

Adversus quam prætensionem pulsati hæredes excipiebant de novatione resultante à chirographo Urbani, expresse disponente, Notarios ad onera teneri, donec officia retinerent, ita ut eis de consensu Thesaurarii dimissis, liberi remanerent, transfuso onere in successorem: Unde cum Vatellus ita officium dimisisset, eum liberum effectum esse asserebant neque aliam adversus ejus hæreditatem competere actionem.

Verùm pro Notariorum Collegio scribens dicebam fundatam esse intentionem Notariorum agentium, quia cum Vatellus, in privatam, & propriam causam debitum contraxisset sub officii obligatione,
2 ipse dicendus erat principalis debitor, officium verò ex Principis indulgentia faciebat partes fidejussoris, quem debitor de suo relevare tenetur, cum officii obligatio esset solum species cautionis pro cautela creditoris. Ut in similibus terminis possessoris majoratus, vel fideicommissi obligantis de Principis licentia pro ejus privatis debitis bona ad fideicommissum, vel majoratum spectantia, ut intrent dicti termini fidejussoris relevandi *Molin. de primogen. lib. 4. cap. 7. n. 16. & ibi plene addentes. Avendan. de censib. cap 65. Salgad. in labyrint. creditorum par. 2. cap. 7. n. 56. & 57.* & non semel dictum fuit sub tit. de feudis in materia Bullæ Baronum, quæ pariter obligat Barones ad supplendum de suis bonis liberis, id quod pro eorum debitis in vim ejusdem Bullæ de bonis fideicommissariis alienatum esset, Dictam autem fidejussoriam obligationem, quæ ex concessione Gregorii incumbebat officio per ipsum officialem obligantem possesso, Urbanus in casu ejusdem officii vacationis, ut illud liberum ad Cameram reverteretur, transtulit in alia officia per superstites officiales possessa, tanquam in confidejussores, & sic semper istis indubitanter competere dicebam illam relevationis actionem, quæ fidejussori contra principalem debitorem competit.

Nec referre videbatur, Vatellum alteri resignasse officium cum accollatione onerum, quæ tanquam pars pretii in accollatarium transeunt ex deductis *discursu præcedenti*; Id enim est verissimum inter resignantem, & resignatarium, ad effectum, ut iste illum omnino relevare teneatur, sed posita resignatarii insufficientia, non inde resultat, principalem debitorem remanere liberatum ad obligatione erga tertium, cui gesta inter ipsum, & alium in ejus locum succedentem præjudicare non debent, adinstar imponentis sub alterius fidejussione censum super bonis emphyteuticis, vel aliàs devolutioni subjectis; Si enim eadem bona alteri vendit, qui censum in se accollet cum obligatione extinctionis, deindéque ista non sequuta, per obitum emptoris, bona ad Dominum directum libera revertantur, atque creditor censuarius cogat fidejussorem ad solutionem, utique non posset principalis debitor effugere obligationem relevationis, ex eo quod rem censuatam alteri cessisset cum oneris accollatione, cum id solum sibi actionem præstet contra accollatarium pro relevatione, non autem ejus liberationem à propria obligatione erga fidejussorem.

Conclusio enim de qua *disc. præced.* ut possidens rem censui vel alteri oneri obnoxiam, dimisso onere liberetur, cum duplici temperamento intelligenda venit, primo nempe, nisi dimissio sit omnino voluntaria & indebita, quod in præsenti dici non poterat, cum Papæ auctoritate resignatio sequuta sit: Secundo ubi obligatio possessoris non est personalis, & propria, sed mere causativa seu occasionalis, eatenus contra eum militans, quatenus sit rei obligatæ possessor, ita ut agatur de onere mere reali, & non alia occasione, quam ex ipsius rei possessione debendo, & in his terminis procedunt omnes auctoritates super hujusmodi conclusione in dicto præcedenti discursu deductæ, quod dici non potest in casu, dum obligatio principaliter erat personalis, contracta in causam propriam & privatam, ut in terminis impositoris census, quod translata re censuata in alium, adhuc duret ejus obligatio personalis, atque per creditorem conveniri valeat, *Cen. de Censibus quæst. 73. n. 13. & qu. 96. n. 10. cum seqq. De Marin. resol. 100. n. 3. & 10. lib. 1.*

Atque in hoc sensu accipiendum esse dicebam chirographum Urbani, quatenus disponat, Notarios non teneri ad onera nisi durante officiorum retentione, respectu scilicet successorum, de quibus proprie chirographum loquitur, quorum obligatio erat solum causativa sive occasionalis, non alia ratione quàm ex officii acquisitione & possessione contracta, cum Principis decreta & provisiones passivam interpretationem semper recipiant à juris dispositione.

Novatio autem, quæ per hæredes allegabatur, pariter non subsistebat: Aut enim illa attendebatur respectu Cameræ, & de plano cessabat ex facto, cum idem chirographum expressam contineret reservationem jurium Cameræ, & ne in ejus præjudicium aliquid innovatum censeretur, Novatio enim est actus pendens à voluntate, sine qua dari non potest:
Unde hujusmodi protestatione accedente semper exclusa remanet *dec. 425. n. 18. par. 1. rec. Orib. dec. 13. n. 10.* 4

Aut prætendebatur respectu Notariorum, quasi quod admittendo resignatarium in eorum Collegium, ita istum in debitorem agnoverint, ac sibi præjudicaverint, & hoc assumptum, nec jure, nec ratione probari dicebam, quia dum tuti erant de eorum jure, quod salvum esse sciebant cum Vatellio resignante, quatenus resignatarius suum onus non impleret, nihil eorum intererat aliam personam subrogari, quinimo ipsasum cautela crescebat, quia sic duos habebant obligatos; Novatio enim hodie de jure non inducitur, nisi
expresse dicatur *juxta text. clarum in l. fin. C. de novat.* Et 5
licet etiam hodie ista regula limitetur, ubi conjecturæ accedunt novam voluntatem præseferentes, sive ob actuum incompatibilitatem ex deductis per *Menoch. lib. 3. præsumpt. 134. Mantic. de tacit. lib. 17. tit. 3. Anat. var. resol. cap. 50. Capic. latr. consult. 120. n. 1. cum seqq. & dec. 100. adden. ad Gregor. dec 76. Romana donationis de Stellis 8. Martii 1606. coram Pamphilio postea Innoc. X.* apud quos habetur de materia, neutrum tamen concurrebat, quia nullæ militabant urgentes conjecturæ. nullaque considerabatur incompatibilitas respectu Notariorum admittentium ad eorum Collegium resignatarium à Papa admissum, quia rectè sciebant durare obligationem personalem Vatelli, atque tunc ex admissione præjudicium resultare potuisset, ubi resignans non fuisset ex primis Notarii contrahentibus debitum, sed successor, ideoque debitor causativus sive occasionalis, quem Papa in dicto chirographo voluit dimisso officio remanere liberatum, quia si resignatarius non fuisset ita idoneus sicut resignans, scientes istius obligationem solvi, potuissent, ac

debuissent

debuissent se opponere admissioni resignatarii pro eorum indemnitate, ideoque id respectu successorum, qui sunt solum debitores occasionales, non autem illorum, qui debita contraxerunt intelligendum erat; Quamvis autem Congregatio Cameralis inclinaret ad favorem Collegii, attamen satis honesta concordia me laudante, & consulente, controversiam terminavit.

ROMANA CONCURSUS CREDITORUM

Pro CREDITORIBUS POSTERIORIBUS OFFICIALIS HABENTIBUS RESERVATIONEM DECRETI

Cum CREDITORIBUS ANTERIORIBUS DICTAM RESERVATIONEM NON HABENTIBUS.

Votum decisivum pro veritate.

An potioritas competens super pretio officii creditoribus posterioribus habentibus Decretum pro eorum creditis in sorte principali, competat etiam pro usuris seu fructibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Assensus præstitus super obligatione feudi vel alterius rei prohibita pro certo debito an suffragetur etiam quoad fructus seu usuras.*
3 *An auth. res quæ, suffragetur quoad usuras dotales & num. 9.*
4 *Datur distinctio quando assensus prosit etiam quoad usuras, & quando non.*
5 *Examinantur auctoritates hinc inde hoc articulo agentes.*
6 *Quid importet reservatio decreti super officiis.*
7 *Fidejussor præstitus pro sorte an censeatur etiam obligatus ad fructus seu usuras.*
8 *An summa debiti contenta in decreto vel assensu dicatur stare taxativè.*
9 *De eadem conclusione. de qua n. 3.*
10 *Creditores habentes reservationem decreti super officio, an dicantur habere condominium.*

DISCURSUS X.

1 CUm Dominicus Petrucciolus unus ex Notariis Auditoris Cameræ, quamplura debita contraxisset triplicis generis. quædam scilicet mutui, vel Cambii anteriora sine aliqua Decreti reservatione, super officio per eum possesso, quædam alia Societatum super eodem officio, sed pariter sine Decreto, & quædam alia Societatum vel Cambiorum, sed cum dicti Decreti reservatione, ipso jam effecto non solvendo, formatoque in ejus bonis concursu creditorum, ac vendito ad eorum instantiam per Datariam officio, de istius pretio in Sacro Monte pietatis depositato; absque difficultate satisfacti fuerunt creditores habentes reservationem Decreti, utpote indubitatè potiores in sorte principali, ex rationibus & fundamentis, de quibus *in Romana pretii officiorum hoc eodem titulo, disc. 4.* Cum autem orta esset quæstio, an eadem potioritas competeret etiam pro usuris, seu fructibus, atque in ejusdem officii pretio residuali, altera exorta esset controversia inter creditores anteriores ex causa mutui vel cambii, & posteriores ex causa Societatum contractarum super eodem officio, prætendentibus istis prioritatem, ex ea juris propositione, quod creditores Societatis in negotio sociali, & bonis ad illud spectantibus, vincant quoscunque creditores quantumvis anteriores & potiores socii privato nomine considerati, visum fuit Datario hujusmodi quæstiones Rotæ decidendas remittere, unde assumpta hac ultima disputatione inter creditores æquè Decreto carentes, An scilicet causa Societatis potioritatem induceret *sub die 12. Junii 1661. Coram Cerro* prodiit resolutio creditoribus anterioribus favorabilis, ut constat ex decisione desuper edita. Deinde vero assumpta altera disputatione super priori controversia, *sub die 24. Martii 1662. coram eodem Cerro* resolutum fuit contra creditores posteriores habentes Decretum, eorum scilicet potioritatem ex Decreti reservatione resultantem, pro constanti firmatam quoad sortem principalem, tam in prima, quam in hac secunda decisione, non competere pro fructibus seu usuris, sequendo opinionem *Afflicti* relatam & amplexam *per Frecc. de subfeud. lib. 2. quæst. 20. num. 6. cum sequen.* & quam sequuntur *Cannetius*, & cæteri relati *per Staiban. jun. resol. 61. num. 24. cum sequen. & Larrea decis. 57.* quod scilicet assensus à Principe præstitus super obligatione feudorum, officiorum, majoratuum, vel similium bonorum inalienabilium, & in commercio non existentium, operatur quoad solam sortem, non autem quoad fructus, seu usuras, præsertim ubi debitum, super quo assensus interpositus est, expressum fuit sub certa summa, quo casu dicta opinio *Afflicti & Freccia* omninò verior reputatur, quamvis de illa dubitari posset in altero casu, quo assensus, super debito simpliciter contrahendo, absque alicujus certæ Summæ expressione præstitus esset. 2

Et quod magis Rotam impulit ad hujusmodi resolutionem (ut ipsa decisio ostendit,) fuit recepta ab eodem Tribunali propositio, quod licèt dispositio *auth. res quæ*, importans favore dotis quendam legis assensum generalem obligatione bonorum fideicommissariorum aliàs inalienabilium, juxta magis communem & receptam, procedat etiam in fructibus seu usuris, Nihilominus pro istis non competit actio ad ipsam sortem bonorum fideicommissariorum, sed solum ad illorum fructus, cum axiomate per ora pragmaticorum volitare solito, ut sors ex sorte, fructus ex fructibus, ut *satè in sua materia sub tit. de dote, ac plenè in Romana restitutionis pecuniarum pro Cesarellis sub tit. de credit. ad ma etiam Bella Bitontum disc. 79.* 3

Edita ista decisione, cùm ego pro neutra partium in causa scripserim, quidam magnus Officialis, cui incumbebat resolutionis subsistentiam inquirere, meum votum pro veritate requisivit, tanquam à Viro naturali, Unde habita desuper omni, quæ magis possibilis fuit matura consideratione, captivare non potui intellectum, in obsequium à voluntate professarum dictæ ultimæ resolutionis, super qua tantum de proprio judicio respondere debebam, ideoque respondi, eam periculosam videri, cùm ageretur de contractibus bona fide & sui natura fructiferis, ita ut fructus seu usuræ non venirent accidentaliter, ex eo solo Judicis officio post motam litem, ut contingit in contractibus stricti juris, sed veniant nedum ex intrinseca natura contractus seu crediti qualitate, sed etiam ex implicita vel explicita partium stipulatione, ita ut creditum fructuum non sit accidentale, neque omnino diversum & separatum ab altero sortis, ut est in primo casu, sed sit unum & idem cum sorte, tanquam intrinsecus & naturalis effectus ejusdem contractus. 4

Et cum qua distinctione recipienda est opinio *Freccia*, ut scilicet vera sit in primo casu interesse accidentalis; In altero autem, qualis erat controversus, minùs vera, & omnino reprobata sit, quia contrarium ubique, ubi istæ controversiæ sunt frequentes, receptum est, ut constat *ex Apontæ cons. 64. num. 19. & melius num. 31. & 32. & cons. 76. num. 14. cum sequen. volum. primo, & decis. 34. num. 38. Pascal. de patr. potest. par. 2. cap. 7. num. 44. & sequen. Prat. observat. 78. num. 46. De Marin. resol. quotid. 76. num 8. & 9. volum primo & resol. 166. num. 26. & 34. volum. & in additionibus ad decis. 66. Reverter. num final. bene Annibin. de praevent. cap. 2. n. 40.*

Qui omnes agunt de assensu, vel speciali, vel generali competente favore dotis super obligatione feudalium; Et in terminis assensus super obligatione majoratuum & fideicommissorum, ac etiam feudorum, latissimè relatis omnium opinionibus & fundamentis,

juxta

juxta consuetum prolixum stylum *Castill. de alimentis alias 8. tom. controv. cap. 36 § 5.* Ex quibus liquet hanc opinionem, juxta distinctionem prædictam, esse magis communem atque in foro receptam, melioribusque fundamentis innixam.

Quinto observabam, consideratis, vel rationibus, vel circumstantiis, in quibus fundantur tenentes con-
5 trariam, in proposita facti specie, auctoritates prædictas, vel potius creditoribus assensum habentibus assistere, vel saltem non adversari, sicuti est potissimè decisio Senatus Granatensis apud *Larream loco citato*, in qua decisione constat Rotam satis fundasse, quoniam *num. 16.* ubi Senatus determinatio refertur, proceditur cum dicta distinctione, ut scilicet in assensu non veniat illud interesse, quod ab initio conventum non est, neque à Principe concedente cogitatum fuit, sed est accidentale, oriens tanquam novum debitum ex mora, quod his terminis convenire non poterat, dum agebatur de creditis ex causa cambiorum vel Societatum officö de sui natura fructiferis, & sub quibus fructus veniunt ex conventione ab initio & ex natura contractus, ita ut absque dubio Princeps concedendo assensum seu decretum, de illis cogitare potuerit ac debuerit, unde cessat illud præcipuum contrariæ sententiæ fundamentum, resultans ex cessante voluntate Principis concedentis assensum.

Præterea *Frecia* loco citato, eatenus veriorem credit negativam, quatenus agatur de ipsius Domini præjudicio, & supplantatione super feudo in casu devolutionis, ut constat *num. 6.* ubi rationem assignant, quod aliàs Dominus in re sua ex alieno delicto pœnas lueret, quia ex culpa debitoris non solventis fructus seu usuras, Dominus in casu devolutionis totum feudum creditori assignare cogeretur; legitur loquitur solum pro evitando præjudicio Domini, quem censendum est voluntatem restrictam habuisse, sibi quo minus fieri potest præjudicandi, quæ ratio nullatenus cadebat in proposita facti specie, in qua nullum aderat Datariæ præjudicium, dum in hujusmodi Decretis, illud etiam respectu sortis præservatur, ita ut in casu vacationis officium devolvatur liberum, ideoque non intrant difficultates excitatæ per feudistas super eo assensu, qui ita feudum afficiat, ut in casu devolutionis, affectum transeat ad Dominum ad debiti solutionem obligatum.

Eademque difficultatis ratio ex cujusdam æquitatis seu humani discursus motivo cadit in altero casu assensus interpositi super obligatione feudorum vel majoratuum & fideicommissorum in præjudicium agnatorum seu successorum, jure proprio & independenter à debitore venientium, quia pariter gratia assensus tali casu dicitur à jure exorbitans, & præjudicialis, utpote tollens jus tertii, proindeque quo magis stricte fieri potest intelligenda, & non extendenda, sed restringenda, juxta regularem naturam exorbitantium, & præjudicialium, in quibus terminis procedunt deducta *per Larream dicta decisione 37.* & alios per eum deductos.

Et nihilominùs, etiam isto casu, probabilius est, assensum, non in ratione extensiva, sed in ratione comprehensiva, suffragari etiam quoad fructus seu usuras, juxta dictam distinctionem, ex natura contractus, sive explicita vel implicita conventione venientes, unum & idem debitum constituentes, ut constat apud *Castell. loco cit. Salgad. in labyr. par 2. cap. 8. num. 15. & seq.* & ex iis quæ in terminis assensus legalis resultantis *ex auth. res qua* suffragantis etiam quoad usuras seu fructus habentur *in dicta Romana restitutionis pecuniarum sub titul. de feudis ad materiam Bullæ Baronum discurs. 79.* ac etiam in sua materia *sub titul. de dote pluries.*

Sed in nullo istorum casuum in proposito versari observabam, nullamque dictum decretum continebat exorbitantiam, vel præjudicium tertii, cujus jus tolleretur, Non quidem illud ipsius Principis assentientis, quod remanet præservatum ut supra, neque alterum eorum, qui jus in officio haberet, quia creditores, Decreti reservationem non habentes, quoad officium reputantur nudi Chirographarii, nullum jus in eo vel ad illud habentes, neque officii fidem vel cautelam sequentes ut *in dicta Romana pretii offic. hoc tit. disc. 4.*

Unde quemadmodum lex facultatem concedit ipsimet debitori, ut contra bonam fidem, in præjudicium creditorum Chirographariorum, quibus jam premebatur, hypothecare valeat ad favorem posteriorum ejus bona, tam pro sorte quàm pro fructibus seu usuris in stipulationem explicitam vel implicitam deductis juxta terminos textus *in leg. Lucius ff. qui potior. in pign. habeantur*, quia creditoribus in ipsis rebus jus non habentibus injuria inferri non dicitur, nec aliquod jus quæsitum tolli; Ita omnino in præsenti dicendum esse considerabam, cum in effectu assensus seu Decretum (quod sonat in idem) aliud importare non videatur, 6
nisi habilitationem officialis ad commercium super officio ad favorem illius creditoris, & sic approbationem actus, sive remotionem obstaculi prohibitivi, per quam à cessante prohibitione, seu ob dissolutionem vinculi, officium reducitur ad naturam bonorum indifferentium, & liberæ dispositionis, in quibus tanquam ex remoto obstaculo, ex sola juris communis dispositione, creditores cum assensu, utpote hypothecarii, quamvis posteriores, tam pro sorte quam pro fructibus vincunt Chirographarios quamvis anteriores, de propria negligentia imputandos, cur eadem cautela sibi non consuluerint, Ut de assensu removente obstaculum. *Apont. de potestate Proreg. titulo de refut. feud. § 11. num. 17. Capic. Larr. consil. 82. num 51.*

Et quod hæc esset genuina veritas, ponderabam, Doctores contrariam sententiam tenentes, ut præsertim constat apud *Frec. & Larream*, satis inniti pro eorum fundamento iis quæ in jure habentur de obli- 7
gatione fidejussoris, non extendenda ad usuras seu fructus; Et nihilominus id procedit cum dicta distinctione, usurarum scilicet accidentalium, judicis officio resultantium, non autem venientium ex intrinseca natura contractus, & quæ ab initio deductæ sunt explicitè in conventione, vel etiam implicitè sub clausula, *pro quibus omnibus observandis*, *vel æquipollenti.* cum non dubitetur fidejussorem, ubi ejus obligatio non habet expressam restrictivam, ad id teneri, *ut per Rosenthal. de feud. cap. 9. concl. 19. num. 3 & 4.* Igitur juxta hoc simile, & ad limites dictæ distinctionis contraria opinio recipienda est.

Prout nullius momenti ponderabam expressionem certæ summæ, tum quia hujusmodi assensus nunquam indefinitè concedi solent, sed semper certam summam habent expressam, tum etiam quia, ubi non accedunt verba præcisam taxationem importantia, summa expressa dicitur stare demonstrativè ad eam pecuniæ quantitatem, quæ in contractum deducitur, & pro qua contrahitur bonorum prohibitorum obligatio, sed sub ea tanquam de necessario, seu connaturali consequenti veniunt accessiones, ut dictum est, non accidentaliter, & extrinsece, sed intrinsece, & connaturaliter, ex ratione comprehensiva, non autem extensiva, 8
& in hoc ponderabam esse punctum inevitabilem; Conclusio enim *de qua Salg. in labyrint. par. 2 cap. 4.* ut summa censeatur stare taxative, recte procedit ne excedat sortem, sive ut sub assensu non veniat interesse extrinsecum à concedente assensum non præcogitatum, non autem intrinsecum, veniens de necessaria consequentia, seu de natura contractus, cui adjectus est.

Demum ponderationem factam per decisionem (tanquam forte resolutionis præcipuum fundamentum) de 9
similibus terminis assensus legalis resultantis in obligatione bonorum fideicommissariorum *ex auth. res quæ*,

observabam

observabam potius retorqueri, quia ex ejusdem Rotæ sensu, omnino verius, ac magis receptum est, dispositionem *dicta authentica*, ita suffragari pro sorte, ac pro fructibus, atque temperamentum satisfaciendi fructus ex fructibus, percutit fideicommissi, vel rei majorem conservationem, quoties dicta satisfactio est cum fructibus practicabilis, secus autem ubi ipsa re vendita; in concursu ad pretium, ageretur de excludendo creditore cum assensu, ad favorem creditoris illo destituti, *ut dicto disc. 79.* Et hanc retuli mihi videri veritatem; Potissimè verò respectu illorum creditorum, qui pecuniam dederunt ad officium emendum cum reservatione decreti, cum isti videantur condomini, vel quasi ex deductis *in Romana de Valtrinis disc. sequenti*, & in aliis hoc tit. pluries.

† SUper puncto, de quo principaliter agitur in hoc & seq. discurs. an scilicet eadem potioritas, vel anterioritas, pro sorte, competat pro fructibus, vel usuris, agitur pluties in sua materia *sub tit. de Credito disc. 5. & 6. 14. 19. 37. & in aliis.*

Et de fructibus de dotalibus, an habeant idem privilegium, eandemque potioritatem adversus creditores Baronis in bonis fideicommissariis, quando fideicommissum destruitur in vim Bullæ Baronum, habetur *sub tit. de feud. disc. 79. & sub tit. de Dote disc. 145.*

An autem damna & interesse, vel fructus recompensativi hujusmodi vacabilium, seù alias periculo subjectorum, debeantur ad eandem rationem, cum considerationibus, de quibus in his discursibus habetur *sub tit. de Legat. disc. 21.* & apud *Ciriac. contr. 259.* ubi de fructibus animalium.

Et de altero puncto, an assensus præstitus super obligatione feudi, suffragetur etiam quoad fructus, ultra hìc deducta, *de Marin. ad Reverter. decis. 290.*

ROMANA PECUNIARIA DE VALTRINIS

Pro CREDITORIBUS RESERVATARIIS MATTHIÆ VALTRINI

Cum JOACHINO PARITER VALTRINO.

Casus disputatus coram Vicecancellario, & resolutus pro creditoribus, pendet in gradu appellationis.

An illa potioritas, quæ competit super officio, ejusque pretio creditoribus habentibus reservationem Decreti adversus creditores anteriores Officialis, competat etiam super ejusdem officii fructibus. Et an reservatarius Decreti dicatur Dominus officii, & ad quos effectus.

Et aliqua de cursu fructuum ad favorem eorundem reservatariorum post disdictas Societates.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Creditores habentes decretum posteriores, vincunt in pretio officii anteriores.*
3 *Fructus feudi, & officii dicuntur allodiales, & non cadunt sub dicta regula.*
4 *Commoditas fructuum in prohibitis est alienabilis.*
5 *Declaratur conclusio, de qua, n. 3.*
6 *Solutum per debitorem decoctum habetur pro extanti, & avocatur.*
7 *Idem de eo, quod à creditore exactum est manu sua.*
8 *Fructus dicuntur pars rei, & censentur eodem Iure, quo ipsa res, & quando*
9 *De ratione, ob quam creditores habentes decretum, vincunt alios etiam anteriores.*
10 *Fructus Beneficii quomodo veniant in concursu.*
11 *Quid de fructibus feudi.*
12 *De concursu legatarii, & creditoris hæredis in fructibus bonorum hæreditariorum.*
13 *Creditores habentes reservationem Decreti, an dicantur Domini officii.*
14 *Declarantur plures species reservationum Decreti.*
15 *An post disdictam societatem officii currant fructus favore ejus, qui dedit pecuniam ad officium emendum.*

DISCURSUS XI.

PRiusquam Matthias obtineret quædam officia Cancellariæ Apostolicæ, convenit cum Joachino patruo 1 pro eo fidejubere debente pro fructibus societatum contrahendarum cum creditoribus daturis pecuniam ad eorundem officiorum emptionem, de ejus relevatione, ac aliis interesse inter eos vertentibus, sub pacto etiam, quod ipse Joachim percipere deberet ipsorum officiorum fructus; Postmodum verò Matthias obtentis officiis, pro pecunia ad eorum emptionem necessaria, plures iniit Societates super eisdem officiis, super quibus ad favorem creditorum prodiit reservatio Decreti in forma. Cumque post aliquod tempus, ære alieno pressus, facta Societatum disdicta fugam arripuisset, Joachim verò, qui fidejussor erat in fructibus tantum, per aliquod spatium, antequam ad officiorum venditionem ad instantiam creditorum procederetur, fructus in vim mandati ejusdem Matthiæ percepisset; Hinc orta est controversia, inter ipsum, & dictos creditores super duobus, primò super concursu ad dictus fructus per eum exactos, an scilicet ipse tanquam creditor in tempore anterior sine Decreto, vincere deberet posteriores reservatarios in residuo sortis, stante venditione officiorum pro minori pretio; Et secundo, an post disdictas Societates, donec officia retenta sunt sub nomine debitoris, eisdem creditoribus deberentur fructus; Et super primo puncto per Vicecancellarium, seu Judicem ab eo deputatum prodiit sententia creditoribus reservatariis favorabilis, à qua pendet appellatio; Secundus autem, adhuc non est, quod sciam determinatus.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum concursus, seu potioritatis, scribentes pro Joachino in 2 tempore anteriori, non negabant potioritatem creditorum habentium reservatione Decreti, quamvis posteriorum super ipsis officiis, eorumque pretio u pote incontrovertibilem, ex iis quæ habentur *in Romana concursus disc. præcedenti, & in aliis hoc eod. tit.* cum officia tanquam de Regalibus non sint in commercio, neque sub privatorum hypothecis, & conventionibus cadant sine Principis assensu, ita per hujusmodi reservationem Decreti præstari solito, unde propterea intrat propositio inter Feudistas receptissima, huic materiæ quoque congruè applicabilis, quod creditores quamvis posteriores cum assensu, vincunt anteriores sine assensu, ex cujus tempore in hujusmodi bonis differentibus, & non existentibus in commercio hypotheca initium desumit, ac essentiam recipit, quoniam assensus animat.

Secus autem dicebant eorundem officiorum fructibus jam perceptis, & ab ipsa causa eorum productiva separatis; isti enim, ex eorundem Feudistarum pari- 3 ter recepta propositione, non remanent feudales, sed cum reliquo paganico seu allodiali patrimonio comprehenduntur, ejusque naturam assumunt, ut in proposito fructuum feudi, majoratus, officii vel beneficii cadentium sub concursu creditorum amplè *Salgad. in labyr. int. par. 3. cap. 15 ubi concordantes*; Et consequenter in eis intrat regula *text. in cap. qui prior de regul. Iur. in sexto*, tanquam in bonis liberis, & indifferentibus, in quibus anterioritas desumitur ex tempore.

Et ex qua ratione receptum pariter habemus, tam in feudis ac officiis, aliisque hujusmodi in commercio non existentibus, quàm etiam in ipsismet Beneficiis, & pensionibus Ecclesiasticis, esse in commercio commo- 4 ditatem fructuum, utpote percutientem ipsos fructus, ab eorum causa productiva separatos tanquam allodiales, absque eo quod ipsa rei substantia tangatur, ex recepta theor. *Bart. in l. is qui §. usufructus ff. de pignor. de qua Rosenthal. de feud. c. 9. concl. 9. n. Amichangel. feudal. quæst.*

quæst. 18. num. 10. dec. 481. p. 4. rec. tom. 2. 167. p. 9. & habetur frequenter sub tit. de feudis, ac etiam sub aliis de emphytheusi, & de pensionibus.

Quamvis autem omnes dictæ conclusiones, tanquam veræ quoad fructuum à causa productiva separatorum allodialitatem ac liberum commercium, per me scri-
5 bentem pro creditoribus reservatariis admitterentur; Dicebam tamen, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie in hujusmodi fructibus, pro creditoribus reservatariis respondendum esse, undè propterea, justa, & probabilis fuit determinatio, præmissa enim procedunt, quoties, vel fructus à solo seu causa productiva separati, ita confusi essent cum reliquo patrimonio allodiali feudatarii vel officialis, quod eorum vendicatio practicabilis non esset, vel quod eis distractis voluntariè, non autem de mandato Judicis, concursus esset in pretio, quod juxta regulam non succederet loco rei, ejusque naturam non assumeret; Sive quod in eisdem fructibus ipse principalis debitor, feudatarius, vel officialis solvisset creditoribus bona fide recipientibus, & consumentibus, unde ab eis danda non esset avocatio; juxta ea, quæ generaliter habemus de pecunia creditori posteriori bona fide soluta, & consumpta, per anteriores non avocanda.

Non autem ubi fructus extant verè, vel æquipollenter, quia nempe percepti & consumpti mala fide, ita ut habeantur pro extantibus, ut in præsenti, absque dubio dicendum erat, tum ob decoctionem debitoris, ex quo tempore non datur amplius bona fides in creditore recipiente solutionem de pecunia & bonis de-
6 bitoris, *Seraph. Penia dec. 1074. dec. 338. cum aliis per add. ad dec. 9. num. 45. & seqq. p. 3. rec.* Tum etiam quia non agebatur de solutione, quam debitor, habens suorum bonorum administrationem, per gratificationem fecisset alicui creditori bona fide consumenti, seu receptam pecuniam cum reliquo ejus patrimonio commiscenti, quo casu ex quadam æquitate magis, quàm de stricto jure à commercii libertate derivata, denegatur avocatio, *juxta receptam decisionem* 190. *Afflicti,*
7 sed de creditore rectè sciente adesse alios, vel anteriores, vel potiores, & exigente effectus debitoris manu sua, quo casu dicta æquitas non intrat, quia non datur translatio dominii in recipientem, *Rot. dec. 516. num. 4. p. 4. rec. Cap. Latrad. c. 24. num. 24. & in sua materia* sub tit. *de creditoribus.*

Fructus autem, vel pendentes, vel adhuc extantes, seu habendi pro extantibus, regulantur eodem jure ipsius rei principalis seu causæ productivæ, caduntque
8 sub eadem hypotheca, cui ipsa res affecta est, quoties nascuntur de tempore quo eadem res est in dominio debitoris, juxta *text. expressum in l. Paulus 29. §. 1. ff. de pign.* ibi, *si mancipia in causam pignoris ceciderunt, ea quoque quæ ex his nata sunt eodem jure habentur.* & probatur etiam *in l. 1. §. cum prædium & l. grege in principio ff. eodem l. prædiis ff. in quib. caus. tacitè hypotheca contrahatur l. quamvis, Cod. eodem l. prima, Cod. de partu pignor. cum concor.*

Ideoque cum creditores reservatarii, ipsum officium affectum habeant per quandam speciem hypothecæ vallatæ assensu Principis, cæteri verò destituti decreto nullam desuper habeant hypothecam, quæ ipsam rei
9 substantiam tangat, utpote in jure Regali non existente in commercio, exinde de plano dicebam resultare illam anterioritatem, vel potioritatem, quam creditor hypothecarius habet adversus Chyrographarium, & in sola actione personali. Et ex qua ratione prodita est conclusio, de qua *in Romana precii officiorum, & in Romana concursus disc. 4. & 10.* & in aliis *hoc tit.* quod in hujusmodi officiis, vel feudis, aliisque prohibitis, & in commercio non existentibus, habentes assensum quamvis posteriores vincunt anteriores, sine assensu, Ista enim conclusio, seu ejusdem conclusionis ratio, ita militat in ipsa re, sicuti in ejusdem rei fructibus, qui in dominio debitoris nascantur, eodemque jure regulandi sint, quia dicuntur pars rei.

Quod evidenter probari dicebam ex eo, quod quotidiana praxis docet in terminis satis proximis fructuum beneficii Ecclesiastici, qui abscissi ab ipso beneficio ejusque causa productiva, jure aliorum bonorum
privatorum & indifferentium beneficiati censentur, at- 10
que in creditorum concursu veniunt, non tamen in præjudicium pensionarii, seu alterius ex auctoritate Papæ habentis affectum ipsum beneficium ejusque fructus, quoniam hic omnes alios vincit ex deductis per *Salgad. in labyrint. par. 1. cap. 42. per totum, præsertim n. 12. cum sequen. & n. 23. cum seq. & est de jure planum.*

Idemque praxis docet in concursibus, qui habentur
in bonis feudatarii habentis duplex patrimonium feu- 11
dale, & allodiale, seu militare & paganicum, quoniam in feudalibus, creditores cum assensu vincunt alios absque assensu, nedum in sorte pretii ex feudi venditione retrahendi, sed etiam in fructibus, quæ interim, donec feuda sunt, sub concursu ex eis percipiuntur: Idemque in bonis fideicommissariis & majoratuum, quoniam creditores, vel ex defuncti judicio, vel ex Principis auctoritate, habentes jus, vel hypothecam in ipsis bonis, quæ aliàs hypothecabilia non sunt, vincunt alios, etiam in fructibus, quoties existunt, & confusibus non sunt cum reliquo patrimonio libero ut suprà, cum similibus.

Quæ omnia magis de plano procedunt, quoties immutata non est persona possessoris, ideoque agatur de fructibus nascentibus in dominio ejusdem debitoris, quo casu non intrat ea difficultas, quæ cadere solet, quoties agitur de fructibus natis penes hæredem in concursu creditorum defuncti, seu legatariorum & creditorum hæredis juxta casum, de quo apud *Mandosam*
dec. 20. & Apont. cons. 32. lib. 1. Ubi de concursu le- 12
gatarii, & creditoris hæredis in fructibus bonorum hæreditariorum, de quo habetur actum in specie *sub tit. de legatis*, ideoque videbamur esse extra omnem controversiam, cùm nulla suppetat ratio, ob quam creditor nullum penitùs jus habens, in re, vel ad rem, vincere deberet creditores tale jus reale habentes, in illis fructibus, qui ipsius rei pars dici possunt, ejusque jure regulantur.

Dicebam quoque scribens tanquam Advocatus, neque intrare istos terminos concursus inter concreditores super bonis debitoris, sed potius terminos dominii, quod sine dubio vincit quamcunque hypothecam, quantumvis antiquam & privilegiatam, ut quotidianum habemus in venditoribus habentibus reservationem dominii ipsius rei venditæ pro pretio: Sive in creditoribus defuncti ex beneficio separationis bonorum adversus creditores hæredis quamvis anteriores, hypothecarios, & privilegiatos cum similibus, eo quia creditores habentes reservationem decreti dicuntur ha-
bere officii dominium, & tanquam domini illuc invi- 13
to titulari, ac sine ejus assensu vendere possunt, ut firmavit Rota *in Romana officii 2. Iunii 1656. & 25. Ianii 1657. coram Dano Zetto inter suas dec. 986. & 1005. prius in Rom. officii Notariatus 4. Decembris 1651. coram Verospio decis. 206. part. 11. recent. ac in aliis ibidem cumulatis,* ideoque posito dominio ipsius officii, resultat dominium fructuum, qui sunt ejus sequela *ad text. in l. si dominium, Cod. de pignor. l. fructus, & l. ex diverso, ff. de usuris cum concord.* & habetur *infra disc. 17.*

Verùm reflectendo ad veritatem, istud motivum ita præcisè sumptum videbatur minùs tutum, quoniam ex
iis, quæ *hoc eod. tit. in ista materia officiorum,* sæpius ha- 14
bentur, præsertim *in Romana hæreditatis, & in Romana diminutionis pretii disc. 1. & 12. ac in aliis,* diversa est illa decreti reservatio, quæ fit jure dominii, ad favorem scilicet ejus, qui ad proprium commodum vel incommodum, cum ejus pecunia emit officium in faciem & sub nomine alterius, cujus persona pro regulando tantum periculo, seu casu vacationis demonstrata est, ab illa reservatione, quæ fit ad favorem credituris mu-

tuantis

tuantis pecuniam ad officium emendum ei, quidem officium acquirit ad proprium commodum vel incom-
11 modum propriumque periculum; ita ut si per ejus mortem vel delictum, casus vacationis contingat, creditor non desinat esse talis, sibique integra remaneat adversus personam vel bona Officialis, atque officii augmentum vel decrementum, non ipsorum creditorum, sed ipsius Officialis tantum damno vel respectivè commodo cedat: Et consequenter impossibile est dare verum dominium, quod haberet fructus tanquam ejus sequelam, quoniam sub eadem sequela dare oporteret dictos effectus ejusdem periculi vel commodi; Ac etiam quia in eadem persona, cessante diversitate respectuum seu reduplicatione, implicat dari dominium & creditum, cum nemo sit creditor vel debitor sui ipsius, ideoque illud dominium, quod in allegatis decisionibus favore reservatoriorum firmatur, dicendum potius est improprium, & quasi dominium, eo modo, quo datur in venditore illud sibi reservante pro consecutione pretii, cujus fides habita sit, ad effectum scilicet potioritatis adversus omnes creditores, ac etiam ad effectum licentiæ & facultatis vendendi quoque sine consensu ipsius Titularis, cujus ad hunc effectum mandatarii, & procuratores irrevocabiles reservatarii esse videntur, & hæc videtur vera distinctio.

Quo verò ad alium punctum cessationis fructuum post disdictas societates, modica, & ferè nulla habita fuit disputatio ob cessantem effectum, stante debitoris inopia, quæ inanem reddebat actionem, cum fructus activi, super quibus erat concursus, neque sufficerent ad adæquandum creditum in sorte ob sequutam pretii officiorum diminutionem in nova venditione; Dicebam tamen, casum esse decisum in Signatura Gratiæ
15 sub Gregorio XIII. *de anno* 1578. ut testatur *Boccacc. in tractat. de Societat. officii num.* 178. ex eo quod dans pecuniam Officiali ad officium emendum, ita videatur condominus, atque ejus favore contra Officialem intret æquitas, seu ratio textus *in leg. Curabit Codice de action. emp. &c.* ne eodem tempore habeatur res & pretium, & quam æquitatem receptum est, ita procedere favore venditoris contra emptorem, sicuti econverso *Leotar. de usuris quæst.* 27. *num.* 54. *& seqq. Surd. cons.* 101. *num.* 26. *Gregor. decis.* 347. *n.* 7. *ubi Add. n.* 18. *apud quos concordantes.*

Verum, ut advertitur *in Romana offi.ii agricultu-æ, disc. seq. & in aliis hoc tit. ad istam materiam* id mihi semper visum est durum, quod scilicet ita cessante periculo amissionis sortis, quod in societatibus officiorum unicè salvat, ac licitam reddit perceptionem fructuum in adeo excessiva summa, eorundem fructuum cursus dari debeat, nisi id salvet ea ratio, quæ habetur ponderata *in Romana inter Oliganum, & Pasquettum sub tit. de Societate officii*, quod scilicet, quamvis sequuta disdicta, contingente casu vacationis officii per mortem Officialis, sub cujus vitæ periculo frequentiùs hujusmodi societates iniri solent, creditor de jure non currat periculum, illud tamen currit de facto, quoniam ementes hujusmodi officia, quorum majus emolumentum in manuali exercitio, ac industria personæ consistit, ut sunt Notarii Cameræ, vel Auditores Cameræ, & similes, ac Officiales Datariæ, & Cancellariæ, frequentiùs, ut praxis docet, sunt quidem industres, & periti, sed pauperes juvenes, nihil proprium habentes, totamque eorum fortunam ita fabricantes sub periculo mutuantium pecuniam pro officii acquisitione necessaria, ad Societatem officii, cujus vacatio producit amissionem pecuniæ mutuatæ, sive de jure durante Societate, sive etiam de facto ob debitoris insufficientiam, & ex qua ratione inolevit usus, quod frequentiùs hujusmodi Societates non fiunt sub periculo vitæ ipsius mutuantis, vel alterius sibi benè visæ personæ, ut fit in illis Societatibus, quæ verè contrahuntur inter privatos non Officiales bonam fidem recognoscentes, sed fiunt super periculo vitæ ipsiusmet Notarii, seu alterius Officialis, quæ distinctio, seu distinctionis ratio ponderatur in dicto Decreto *Gregorii XIII. relato per Boccacc. ut supra.*

ROMANA DIMINUTIONIS

Pro CREDITORIBUS ANTIMI CURTI
Cum HÆREDIBUS DOMINICI VAINI.

Casus resolutus per A. C. contra creditores.

Diminuto pretio officii, ad quod emendum plures cum reservatione Decreti pecuniam mutuarunt, quorum damno diminutio cedere debeat; Et an inter habentes reservationem decreti diverso tempore factam detur anterioritas, & concursus, &c.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Reservatio Decreti super officio importat dominium favore reservatarii.*
3 *Declaratur distinguendo plures species reservationis, & quæ sit illa importans dominium.*
4 *De altera importante speciem hypothecæ ad favorem creditoris.*
5 *De concursu æquali creditorum habentium eandem reservationem, licet in tempore crediti sint inæquales.*
6 *Secus respectu illius, qui obtinuit reservationem separatam posteriorem.*
7 *De concursu creditorum diverso tempore mutuantium in eandem causam, an ratione causæ sint æquales.*
8 *De potioritate mutuantis ad rem emendam quando intret.*
9 *Si dominus officii illud vendat habita fide de pretio pro quo sibi reservat dominium absque decreto, an creditores emptoris cum decreto ei præferantur.*

DISCURSUS XII.

UT Antimus Curtus officium Notariatûs acquireret, diversas pecuniarum summas, illam scut. 17500. constituentes, à pluribus accepit ad Societatem officii, atque eodem tempore in eadem supplicatione, per quam sibi officium collatum fuit, reservatum quoque fuit Decretum ad favorem dictorum creditorum, cum expressione, quod omnium ad dictum officium emendum pecuniam credentium, æqualis esse deberet conditio, nulla inter eos, anterioritatis, vel potioritatis differentia constituta; Die verò sequenti idem Antimus, aliam summam scut. 500. accepit ad Societatem officii à Vaino, sub pacto reservationis decreti, quæ per separatam supplicationem, cum præsupposito jam sequutæ collationis subsequuta fuit, dictaque pecunia erogata quoque fuit in officii prædicti pretium cum resignante conventum in scut. 18. m. Cumque ad breve tempus Antimo defecto, ad creditorum instantiam officium venditum esset pro scut. 16500. ortaest dubitatio, an deficientia 1500. omnium creditorum damno cedere deberet, admittendo ad æqualem concursum prædictum Dominicum, vel potiùs cedentibus integris scut. 16500. ad commodum dictorum priorum creditorum, deberent isti sentire solam jacturam scut. mille ad eorum credita supplenda deficientium, Vainus autem totius crediti posterioris jacturam pati. 1

Et introducta causa coram A.C. seu Prælato deputato, scribentes pro Vaini interim defuncti hæredibus, in eo constituebant fundamentum, quod cum reservatio decreti importaret reservationem dominii *ex deductis dec.* 151. *post Pacif. de Salviano, & decis.* 16. *post Fenzon.* 2 *ad Statut* ita omnes reservatarii dicebantur effecti consocii, eandem rem pro commumi possidentes, & consequenter omnes proportionabiliter, & pro rata sentire debebant diminutionis damnum quod est dominii sequela.

sequela, allegantes auctoritatem *Romani cons. 89. n. 1. & seq.* Ac etiam quia ubi tanquam creditores considerandi essent, omnium æqualis debebat esse conditio, dum erant æquales in causa, quia tota pecunia in ejusdem officii acquisitionem erogata erat, in id allegantes deducta *per Galeot. lib. 1. cont. 21.*

Contrarium, cum aliquo etiam sensu veritatis, crede-
3 bam scribens pro creditoribus, esse probabilius, quodque ab hac facti specie remanent extranei termini dominii, cum quibus processerant scribentes in contrarium; Ad quod clarè dignoscendum, dictumque æquivocum convincendum, reflectendum observabam ad diversas hujusmodi decreti reservationis species, diversosque effectus ex eis resultantes juxta ea quæ *in Romana hæreditatis seu officii disc. 1. & in aliis hoc eod. tit.* pluries deducta habentur; Prima enim species est, quando decretum reservatur ad favorem ejus, qui cum sua pecunia, & ad proprium commodum emit officium, in faciem, seu caput alterius, tunc enim licet substantia officii residere dicatur penes illam personam, in cujus faciem acquisitum est, ita ut per istius mortem vel delictum vacet, quia huic Princeps illud contulit, ipseque in rotulo, seu libris Officialium est descriptus, nihilominus dominium pretii, ac etiam emolumentorum totiusque utilitatis, est Domini pecuniæ habentis Decreti reservationem, solumque in proposito cadit quæstio super reservata facultate disponendi ad exercitium non redacta, num per reservatarii mortem evanescat, & officium remaneat jure cujusdam implicitæ donationis penes titularem, nec ne, *ex iis quæ sæpius habentur hoc tit. à l. titulo materiam officiorum, præsertim in dicta Romana hæreditatis vel offi. disc. 1.* ubi de pluribus hujusmodi reservationis formulis, seu speciebus: Atque isto casu officii augmentum, vel decrementum cedit commodo, & respectivè incommodo reservatarii Domini; Etsi sunt plures, coæquale est damnum, vel respectivè lucrum, atque bene intrant termini Societatis vel possessionis plurium pro communi, cùm dominium pretii, & utilitatis reputetur quid merè allodiale omnino distinctum ab ipsa officii substantia, unde nil impedit esse penes plures pro communi.

Altera species reservationis decreti est illa, quæ existente officio, tam in substantia, quàm in pretio, & utilitate in dominio Officialis, cujus commodo, vel respectivè incommodo cedat ejusdem officii augmentum, vel decrementum, reservatio fit ad favorem creditorum, qui Officiali pecunias ad societatem officii, vel sub alterius contractus nomine juxta frequentissimum Curiæ usum crediderunt, ut est dictus casus *in Romana pretii officiorum 27. Novembris 1658. & prima Decembris 1659. Bevilaqua. & in Romana concursus creditorum decima Iunii 1661. Cerro*, de quarum utraque habetur etiam hoc titul. ad hanc eandem materiam *disc. 4. & 10.* Et tunc omnino extranei sunt dicti termini dominii, & Societatis, quoniam reservatarii gerunt personam creditoris, implicantem cum persona Domini, atque accidentale officii augmentum vel decrementum cedit commodo, & respectivè incommodo Officialis, creditores autem certæ quantitatis, semper sunt tales, neque ista ex officii alteratione alteratur, existentibus solum creditoribus subjectis periculo vacationis ex natura contractus societatis officii magis, quam reservationis Decreti, ita ut si officium vacet per privationem, & delictum seu etiam per mortem, cujus casus non induceat lucrum, adhuc creditoribus salvum remanet jus contra Officialem ejusque hæredes, & bona, ideoque absolutum videri dicebam, eos censeri non posse officii dominos.

Unde isto casu dicta reservatio, aliud importare non dicitur, nisi quandam speciem assensus præstiti per Papam super officii hypotheca aliàs prohibita, quodque creditoribus, absque præjudicio Cameræ in casu vacationis, Jus acquiratur super eodem officio, adinstar illius assensus, qui cum clausula *sine præjudicio* per Dominum directum præstatur super obligatione bonorum feudalium vel emphyteuticorum, aliàs ex jure generali feudorum, vel ex lege particulari Investituræ in commercio non existentium absque Domini licentia vel assensu, solumque dominium seu societas impropriè considerari potest ad effectum cursus fructuum societatum officii, etiam post illarum disdictam, ex iis quæ habentur *disc. præcedenti.*

His sic stantibus, cessabant termini damni diminutionis cadentis inter plures condominos, sed bene ca- 5
debant termini contributionis inter plures concreditores coæquales ex eodem jure venientes, quales erant omnes isti, ad quorum favorem in summa scut. 17500. prior decreti reservatio ut supra dicta erat, tum quia ita in ipso decreto expressè disponitur, tum etiam quia, hujusmodi etiam provisione cessante, ita de jure subintelligeretur, dum eodem tempore, æqualiter cum unico decreto omnes ad idem Jus per Principem habilitantur, juxta exemplum aliàs datum *in Romana restitutionis pecuniarum pro Coffarellis sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baron. disc. 78.* de pluribus existentibus ante januas domus clausæ, ad quam Jus ingrediendi alias non haberent, nisi ex gratia concedat ille, qui habens claves januas eis aperiat, quia si eas eodem tempore in gratiam omnium congregatorum aperit, æqualis, & simultaneus est ingressus, & fruitio domus, non curato quisnam prius & quis posterius approximaverit; Et licet idem exemplum procedere deberet in terminis Bullæ Baronum, in quibus contrarium servat praxis, attamen, ut proximè insinuato loco habetur, id procedit, quia sic disponit eadem Bulla, mandans satisfieri creditoribus juxta ordinem anterioritatis, & potioritatis, nam alias æqualis esse deberet eorum conditio, adinstar plurium pensionariorum ex eadem reservatione venientium, & similium, de quibus ad *Salg. in Labyr. par. 2. cap. 4.*

Inter istos autem concurrentes, venire non poterat
6 cum coæquali jure dictus ultimus creditor, secundam posteriorem reservationem habens, quoniam de tempore quo ipse Jus in officio acquisivit, jam illud ex præcedenti reservatione aliis affectum erat, unde quemadmodum in bonis indifferentibus attenditur prioritas temporis deducta ex die contractus, per quem hypotheca vel aliud jus reale ipsis bonis impressum fuit, ita dicendum est inter plures eundem assensum seu eandem reservationem per prius, & posterius habentes, cum eadem respective sit ratio, metiendo tempus à die assensus, qui animat, & informat, ideoque creditor anterior in assensu vincit absque dubio posteriorem in assensu, quamvis esset anterior in conventione, *ex deductis per Salg. dict. p. 2. c. 21.* & passim, quia est principium receptissimum, & in feudali materia quotidianū.

Ea etiam differentiæ ratione inter unam, & alteram
7 reservationem ponderata, quod prima facta fuit simultaneè cum collatione officii in eadem supplicatione, & in ipso actu conferendi, ita ut officium in actu acquirendi, transierit in Officialem ità affectum, quod est in secunda facta de tempore, quo jam officium collatum erat, ejusque substantia in persona Officialis debitoris residebat, adinstar illius reservationis, quæ concedi solet credentibus pecunias Officialibus, & postquam diu officium possederunt, & sic magna erat differentia inter unum casum, & alterum.

Quare sola difficultas restringebatur ad æqualem concursum de jure resultantem ex identitate causæ, dum omnium pecunia æqualiter erogata erat in officii pretium solvendum, ex firmatis apud *Apont. dec. 34. & Galeot. lib. 1. controv. 21.* cum aliis *per Salgad. dicto cap. 21.* sed illa removeri videbatur ex facto, in quo cæteri creditores benè justificabant, eorum pecuniam expressè istam causam datam fuisse, antequam concessio officii sequeretur, in alios usus non convertibilem; E converso autem hæc ultima partita scut. 500. data

erat

erat simpliciter ad Societatem officii, nulla expressa causa, in quam daretur, unde poterat debitor eam pro libito in alios usus convertere; Et licet in istam quoque erogata esset, attamen id à casu potius quam à conventione provenerat, ideoque non intrat prioritas competens *ex l. licet, Cod. qui potior. ut probatur ibidem. & §. his consequens auth. de equal. dot. Gratian. discept. 670. addenda d Buratt. dec. 61. decis. 93. n. 12. & 13. post Merlin. de pignor.*

Prout ex eadem ratione non subintrat in locum dimissi creditoris ille, cum cujus pecunia dimissio facta est, ubi non à conventione, sed à casu id accidit, ex firmatis per *Apont. consl. 87. lib. 1. & per Rot. dicta dec. 93. post Merlin. de pignor. reptis. dec. 324. por. 9. rec. n. 22. cum sequen. & in Romana Solviani 5. Februarii 1665. Albergato, & in eadem 19. Novembris 1666. coram Carpineo*; Licet enim dicta decisio in suo casu non videretur omnino tuta, ex iis quæ scribendo in contrarium habentur deducta in eadem causa pro Marchione Lancea *sub tit. de credito*, ob facti circumstantias in eo casu concurrentes, nihilominus ubi factum non assistit, non negatur conclusio, ut ibi.

Scribentes pro hoc ultimo creditore insistebant in dictæ conventionis probatione deducta ex pacto reservationis decreti cum subsequuto effectu: verùm id non concludebat, quoniam ex præmissis, hujusmodi reservatio, utpote importans quandam speciem assensus præstiti obligationi bonorum, aliàs in commercio non existentium, rectè conveniri potuit pro debito ex alia causa contracto, etiamsi accepta pecunia in alios usus erogata esset, ut docet praxis quotidiana in reservationibus quæ fiunt pro cautela creditorum, & super officiis jam diu per debitorem possessis juxta casum de quo in *Rom. pretii officiorum hoc cod. tit. disc. 4.*

Cæterum, ubi etiam dici posset, hunc ultimum creditorem ad rem emendam quoque mutuasse, unde sibi convenire possent termini *text. in l. licet, C. qui potior. in pign. hab.* adhuc in proposito ratione subjectæ materiæ id non videbatur suffragari; In officiis enim utpote de Regalibus, atque non existentibus in commercio sine assensu Principis, privatæ partium conventiones nihil faciunt, sed solum ejusdem Principis factum, eo modo quo ipse gessit attendendum est, quamvis id de consensu Officialis, & ad ejus instantiam sequatur, quoniam adhuc jus obtinens super officio, non ab Officiali, sed à Principe jus metiri dicitur, ad instar obtinentis pensionem voluntariam super beneficio pro de consensu titularis, *ex deduct. per Salg. in labyr. par. 1. cap. 35. num. 17. & seqq. & par. 2. c. 27. per tot. & in aliis hoc cod. tit. sepius.*

Unde propterea si daret casus quod possessor officii habita fide de pretio convento, illud resignaret alteri sub pacto inter eos reservationis dominii; ac potioritatis, id autem non exprimeretur in supplicatione, atque resignans liberum daret consensum in Dataria, cujus consensus vigore signaretur suppositio, vel signata relaxaretur ad favorem resignatarii, iste ex tunc esset Officialis, qui si alia contraheret debita, etiam pro aliis usibus, & curaret ad istorum creditorum favorem fieri reservationem decreti, utique isti reservatarii super officio vincerent ipsummet resignantem creditorem pro pretio, non obstante quacunque conventione, quia non spectatur factum partium, sed factum Principis, ejusque assensus qui animat & informat actum, totumque jus tribuit, unde propterea in similibus terminis feudorum receptum habemus, quod non intrat titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur*, minusque alter titulus *de separatione locorum*, sed creditores hæredis cum assensu vincunt creditores defuncti sine assensu, quamvis feudum esset hæreditarium, ut in sua feudali materia pluries, quidquid teneat *Gratian. discept. 730.* quia vel ejus opinio de jure non subsistit, vel sustineri potest in eo casu cum præsupposito, quod Officia Notariorum Capitolii utpote non vacabilia, & transitoria ad hæredes jure allodialium, & indifferentium bonorum censeri debeant.

Ideoque cùm per primam reservationem, jus quæsitum esset primis creditoribus, non potuit istis per secundam præjudicare, intrantibus etiam terminis, *cap. qui prior* inter plures assensus Principis, eo modo quo inter plures reservationes pensionis super eodem beneficio cum similibus.

Quod clariùs procedere observabam, stante Dataria stylo anno 1630. circiter habendi duos hujusmodi decretorum libros, unum in quo registrantur decreta super officiis conferendis, & in ipso actu quo conferuntur, alterum super officiis jam collatis, & plenis, cum discretiva decreti juxta unam vel alteram speciem, quæ discretiva in præsenti concurrebat, atque in secunda reservatione fiebat mentio primæ, cui Papæ intentio fuit non præjudicandi.

Neque præmissis obstare videbantur firmata *per Aponte dicta dec. 34. & Golost. lib. 1. controv. 11. & Salgad. dicto par. 1. cap. 21.* super æquali concursu regulando ab identitate causæ, non curata diversitate temporis, quoniam id rectè procedit quando unicum est pretium ab initio conventum, in cujus causam plures diversis temporibus diversas credunt pecunias in simul conflandas pro assequutione ejusdem officii aliàs non obtinendi, sub eadem formula assensus, ita ut quilibet mutuans sciret, vel scire deberet habere socios seu correos credendi in tota summa pro officii acquisitione necessaria, & cuilibet cognita, unde quoad assensum, & voluntatem Principis, dici poterat illum esse unicum, omnibus, & pro tota summa æqualiter concessum in eandem coæqualem causam, quod non videbatur ad hanc facti speciem applicabile; His autem non obstantibus, incertum est ex quo fundamento, contrarium in prima instantia fuit judicatum, cui intellectus non acquiescebat, cum inspecta etiam veritate probabiliores viderentur partes creditorum primam reservationem habentium.

† Circa concursum creditorum, qui diversis temporibus mutuarunt in eandem causam, agitur in sua peculiari materia *sub tit. de Cred. disc. 3. & 4.* Neque super aliis discursibus sequentibus in hac materia officiorum vacabilium, occasio dedit hoc medio tempore disputare, vel aliud adnotare; Potissimè quia est materia finita, quæ circà jam adnotata, ut plurimum circumfertur, cum ea sola variatione, quæ resultat à diversis facti circumstantiis, ex quibus in omnibus ferè aliis materiis, forensium controversiarum decisiones hodie pendere videntur; Ideóque ex jam deductis, rectè desumi valent regulæ seu Theoricæ generales; Sed punctus est applicandi congruè activa passivis: in hoc certa regula statui non potest, dum totum pendet ex singulorum casuum qualitate, & circumstantiis, ad quas principaliter per Judices, & consulentes est reflectendum.

An autem major pars creditorum cogere possit minorem ad præstandum consensum in resignatione officii, ad quod emendum omnes pecuniam crediderint, etiam quod agatur de reductione Societatum, habetur *sub tit. de Cred. in Supplemento in una Romana Resignationis Officii pro Creditoribus Antonii de Blanchis.*

ROMANA OFFICII NOTARIATUS A. C.

Pro ANTONIO FELICE PEDROCCA

Cum ANTONIO BOSSIO EIUSQUE CREDITORIBUS.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Antonio Felice.

De venditione officii facta per Judicem, qui ex auctoritate Papæ, suppleat consensum Officialis ejusque Creditorum habentium reservationem Decreti, an ob non servatam formam in Chirographo Pontificio præscriptam, sit invalida; & an forma impleri debeat præcisè, vel sufficiat implementum per æquipollens: Et ad validitatem translationis officii, an attendi

attendi debeat Instrumentum venditionis inter partes, vel potius supplicatio signata per Papam.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Alienatio bonorum inalienabilium sine assensu Principis corruit, non servata dicti assensus forma.*
3 *Venditio per judicem fieri non potest nisi præsenti pecunia, & de ratione.*
4 *Vbi forma respicit certum effectum, sufficit impleri per æquipollens.*
5 *Præjudicium accidentale & consequutivum tertii non tollit implementum formæ.*
6 *De distinctione inter substantiam, & emolumenta officii, ut primum non sit in commercio, secundum verò sic.*
7 *Vbi agitur de substantia, gesta partium non attenduntur, sed conveniens simpliciter tractatum.*
8 *Pro validitate gratiæ attenditur, quid Papa narratum sit.*

DISCURSUS XIII.

PResso Antonio Bossio Notario A.C. gravi ære alie-
1 no, pro quo latitare cogebatur, neque officium exercere poterat, Papa, aliquibus creditoribus instantibus, per Chirographum commisit A. C. quod ad prædicti officii venditionem procederet ad favorem Antonii Felicis Pedrocchæ, qui inter plures meliorem fecerat oblationem scut. 12200. quæ deponi deberent in monte Pietatis, vel in banco Sancti Spiritus, ad effectum, ut satisfactis oneribus Cameralibus officio incumbentibus, reliquum solveretur creditoribus, dando facultatem supplendi consensum ipsius Officialis, illorumque creditorum, qui habentes decreti reservationem consentire nollent; Cumque post dictum Chirographum, aliqui ex creditoribus in summa scut. 6100. cum dicto Pedroccha futuro Officiali Societates renovassent, ita jure novationis satisfactos se vocantes, ob transfusionem pretii in diversum contractum, idcircò in executionem Chirographi, sub die 3. *Februarii 1664.* processum est ad confectionem Instrumenti venditionis, in quo, stante dicta accollatione pro scut. 6100. conventum est, reliqua scut. 6100. in uno ex dictis banchis deponi debere, prout sub die 20. *Martii*, quando ad beneficium novi Officialis relaxata fuit supplicatio, signata sub 11. ejusdem mensis, ex aliquibus tamen impedimentis retenta, sequutum fuit.

Ex dicta verò pecunia sic deposita, idem A.C. mandavit solvi integra onera, quæ per contributum solvenda erant per omnes creditores, etiam alios per novationem ut supra satisfactos; Hinc proinde isti creditores non consentientes, atque idem Bossius prior Officialis, prætendentes ob non servatam formam in Chirographo præscriptam deponendi integra scuta 12200. actum remanere invalidum, in eodem Tribunali A. C. sed coram successore illius, qui hæc omnia gesserat, judicium instituerunt reintegrationis ad officium, ejusque possessionem.

Nullitatem dictæ venditionis officii cum omnibus inde sequutis, fundabant actores dupliciter, primo in vera recepta conclusione, quam frequentem & quotidianam habemus in materia alienationis bonorum Ecclesiæ, ac etiam in illa alienationis bonorum fideicommissariorum seu aliàs inalienabilium, super nullitate actûs ob non servatam formam in beneplacito Apostolico seu Principis licentia vel assensu præscriptam, cùm paria sint, nullum adesse beneplacitum, & adesse,
2 sed malè exequutum, ejusque formam non servatam, *decis. 519. par. 4. rec. tom 2. dec. 375. par. 5. 41. & 363. par. 10. & passim.* Et secundò in altera pariter vera & recepta conclusione, quod ubi Judex instantibus creditoribus vendit bona debitoris non consentientis, ven-
dere non potest habita fide de pretio, sed venditio fa- 3
cienda est præsenti pecunia, per quam illicò creditoribus solutam, vel ad eorum favorem depositatam, debitor liberationem obtineat, quia nec justum est nec rationabile, ut debitor spolietur bonis suis, & adhuc remaneat creditoribus obnoxius, ac aliàs venditio nulla remanet, tanquam ex deficiente potestate, nisi eorundem creditorum accedat assensus, per quem resultare dicitur debitoris liberatio, proindeque cessat ratio conclusionis, *Greg. & adden. dec. 23. Duran. dec. 257. Rojas dec. 185. & sæpius.*

Eoque magis præmissis locum fore dicebant, tum quia non unicus erat defectus, fortè sanabilis, sed duplex, unus resultans à jure communi, alter à jure speciali formæ præscriptæ in Chirographo; tum etiam quia ex dicta forma non servata, creditorum præjudicium à Papa nolitum resultavit, quia si tota pecunia depositata fuisset, id quod ex deposito idem A.C. mandavit percipi pro satisfaciendis oneribus Cameralibus, omnium creditorum damno propotrionabiliter cessisset, non autem in solum damnum medietatis creditorum, aliis integrum creditum obtinentibus,

Contrarium verò, his non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, dicebam esse probabilius, pro Notario emptore scribens, quia ubi etiam cum Chirographo procedendum esset, illius tenor ostendebat, depositum non fuisse præscriptum præcisè pro forma prius adimplenda, & tanquam species conditionis, sine qua facultas data non esset, ut est in casibus suprà exemplificatis, & similibus, se remittendo totum arbitrio & discretioni ejusdem A. C. id respiciebat solum finem seu effectum, ut pecunia ex tali venditione redigenda, in alios usus erogari non posset, nisi in satisfactionem onerum Cameralium & creditorum, ideóque intrabat
pariter vera conclusio, quod ubi forma respicit certum 4
effectum, sufficit istum sequi, idroque attenditur etiam implementum per æquipollens *ex plenè deductis per adden. ad decis. 542. num. 8. ... par. 4. rec. tom. 3. dec. 149. num. 5. & fin par. 6. Salgad. in labyrint. par. 1. cap. fin. num. 135. & sequen.*

Et in specialibus terminis depositi faciendi ex præscripto Chirographi Pontificii in monte Pietatis ad commodum creditorum, ut eidem Chirographo satisfactum dicatur, si pecunia consentientibus creditoribus remaneret penes eumdem campsorem, à quo solvenda erat ad effectum deponendi, quia sufficit obtineri effectum, habetur *in Romana cambiorum 14. Iunii 1660. §. fin 10. Martii & 4. Decembris 1662. Verospio, quarum secunda est decis. 95. post Bonden. collect. & in aliis.* Unde cum illi creditores, quibus erat deliberandum pretium deponendum, se habendo pro satisfactis, renovassent Societates cum novo Officiali, depositum aliud non contineret, nisi circuitum merè inanem, non percutientem effectum, ob quem demandatum fuit.

Et qnamvis exindè aliquod præjudicium resultasset aliis creditoribus non consentientibus, dum ex reliqua
pecunia depositata, detractum est totum id quod pro 5
oneribus Cameralibus ex integra summa extrahendum erat, in damnum omnium creditorum, nihilominus hæc potiùs dicenda est injuria judicis, qui debebat dictos alios creditores, qui novaverant tanquam jam satisfactos cogere ad contributum, neqne id ex post sequutum, aptum esse poterat ad inficiendum actum jam perfectum & validum, potissimè quia dicto creditorum præjudicio incontinenti occurri poterat, cogendo dictos alios creditores notoriæ & promptæ idoneitatis ad refectionem; Vel dicebam ad eandem promptè cogi posse eundem Notarium, cujus nil intererat solvere hanc ratam ex ejus debito, cum dictis aliis creditoribus contracto detrahendam, & sic præjudicium accidentale oon in toto, sed in parte, cui sic promptè occurri poterat, non videbatur aptum ad annullationem totius actus.

Discurrebam præmissa ex abundanti, procedendo etiam cum dictis regulis & conclusionibus generalibus, quas habemus in materiis indifferentibus, Verùm clarum æquivocum videbatur cum dictis regulis procedere, atque regulare substantiam officii ex dicto chirographo seu ex subsequuto Instrumento venditionis facto per Iudicem supplentem consensum & vices Officialis principalis debitoris, & creditorum habentium reservationem decreti, pro qua suppletione, verè & propriè dictum chirographum prodierat.

Ut enim satis frequenter ad hanc officiorum & locorum montium materiam deductum habetur, duo in
6 eis considerantur, unum est ipsis officii jus seu substantia, alterum verò est ejusdem officii utilitas seu emolumentum bursale; ista secunda species dicitur sapere allodium, & est in privato commercio, ita ut super ea dentur cessiones, venditiones, Societates, obligationes, aliæque privatæ conventiones in rebus allodialibus, & in commercio existentibus cadentes, prima verò species dicitur de Regalibus omninò pendens à potestate Papæ tanquam species gratiæ conferri solitæ per supplicationes, ejus manu, per organum tamen Datariæ ejusque officialium signatas, neque alio modo officia auferuntur ab uno, & transferuntur in alterum, ita ut, quæcunque Instrumenta aliaque gesta, vel partium, vel judicum, continere solùm dicatur quandam promissionem de resignando, seu præparationem futuræ resignationis, qua mediante, prior officialis tollat se de medio, atque jus suum extinguat, refutando officium in manu Papæ, à quo, ad instar beneficiorum, per quandam speciem novæ collationis obtinere dicitur resignatarius.

Quibus sic stantibus, quatenus pertinet ad substantiam officii, & an collatio, per quam, privato antiquo
7 Officiali, novus creatus est, dicenda esset valida vel invalida, dicebam spectandum non esse, quid chirographum vel Instrumentum continerent, quia his attentis, novus officialis creatus non fuit, neque officium ab uno ablatum & in alterum translatum, sed hoc totum pendet à supplicatione per organum Datariæ signata, datata, & perfecta; Ideoque cum hæc esset illa, quæ animabat & informabat actum, cum ea procedendum erat, ejusque tenor solùm attendendus, dum præcedentes actus prædicti respiciebant, vel præparationem futuri consensus in Dataria præstandi super resignatione, vel interesse bursale, cadens super utilitate officii, non autem super substantia.

Unde cum in supplicatione, adamussim narratum esset Papæ, id quod ut supra sequutum fuerat, quod scilicet ex oblato & stabilito pretio scut. 12200. sola
8 medietas deponi deberet, tanquam super actu de futuro explicando instantaneè cum effectuatione gratiæ, ut sequutum fuit, reliqua verò medietas habenda esset pro effectivè soluta, utpotè novata per Societates cum isto novo futuro Officiali initas, & Papa totum id probaverit, ita ut nulla subreptio vel obreptio caderet in supplicatione, in qua gratiæ substantia residet, vanum dicebam prætendere invaliditatem collationis officii quoad istius substantiam, sed si qui defectus erat, ille erat circa interesse bursale, circa quod aliud prætendi non poterat, nisi quanti partis interest, & sic solùm actio ad suppletionem interesse; Et ex his justè novus officialis absolutus fuit, cum condemnatione dictorum creditorum, qui cum isto novaverant ad contributionem prædictam, cui resolutioni non acquiescentes, tàm Bossius quàm creditores, adierunt signaturam gratiæ pro apertione oris, adversus clausulas chirographi & commissione causæ in Rota, sed rejecti fuerunt nil rescribendo.

ROMANA OFFICII DE VAIIS

Pro VAIIS, CUM SERTORIO THEOPHILO.

Casus variè decisus per Rotam.

An possidens officia vel alia Regalia cogi possit ad docendum de titulo, aliàs privari: Et quando sit locus privationi, ad quam Princeps, vel alter procedere posuit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Possessores officiorum & regalium cogi possunt ad justificationem tituli, aliàs privari, declaratur n.8.*
3 *Negativa ubi est fundamentum intentionis est probanda.*
4 *Quid requiratur, ut negativa probetur ex revolutione.*
5 *Officialis de respectante ad ejus officium quando sit credendum.*
6 *De attestatione Datarii post finitum officium.*
7 *De adminiculis exhibitionem tituli officii suadentibus.*
9 *Pœna privationis non inducenda, nisi ubi expressè ita disponitur.*
10 *Et ubi adjicitur in officiis emptitiis intelligendum quoad fructus, & quoad exercitium tantùm.*

DISCURSUS XIV.

EMpto de anno 1646. per Stephanum Vajum Hospitalis Sancti Spiritus majorem Commendatarium, 1
officio computistæ seu ratiocinatoris populi Romani pro sc. 4000. sub nomine Francisci Portii, cum decreto liberæ dispositionis ad ejus favorem 1649. Cum de anno Innoc. X. per Chirographum mandasset, titulares, vel reservatarios officiorum Capitolii exhibere teneri titolos, cum quibus illa possiderent infra sex menses, quibus elapsis ad opportunas provisiones procederetur, mandando pro dictis sex mensibus tantum, & non ultrà eorundem officiorum fructus seu emolumenta persolvi; Atque post dictos sex menses cum aliquo intervallo obierit dictus Stephanus reservatarius; scripto hærede Vajo fratre cum perpetuo fideicommisso ad favorem ejus descendentium, dictus hæres per annum, & ultra dicti officii emolumenta (justificato coram Conservatoribus titulo hæreditario) pacificè exegit, ejusque etiam obitu ad breve tempus sequuto, superstite Ioanne filio, seu ex altero fratre nepote, in dicta hæreditate Stephani Iure fideicommissi succedente, idem Innocentius per Breve, prævia narrativa, quod stante exhibitione tituli infrà sex menses non facta, officium prædictum per mortem Vaii vacasset, illud tanquam vacans concessit, cum subsequuta possessione, Sertorio Theophilo, contra quem dictus Ioannes, cum Franciscus Portius Titularis adhuc viveret, judicium instituit pro dicti officii vendicatione & introducta causa in Rota coram Verospio *sub die 9. Maii* 1659. resolutio Ioanni favorabilis prodiit, sub fundamento deficientis intentionis Papæ procedentis juxta Brevis narrativam, cum falso præsupposito, quod officium vacaverit per mortem Vaii, quod liquidò constabat non subsistere, dum illud residebat in persona Portii, adhuc viventis, per cujus, non autem per reservatarii mortem vacatio sine dubio sequi dicitur; Ponderando etiam neque aliquam vacationem deduci posse ex non exhibitione tituli infrà terminum, ut suprà præfixum, stante quod non constabat ad titularis vel reservatarii notitiam hujusmodi præceptum devenisse.

Verum concessa adversus dictam decisionem nova audientia, & reassumpta disputatione sub die 14. *Februarii* 1661. recedendo à decisis, contrarium pro Theophilo noviter proviso resolutum fuit; ex eo funda-

mento, quod vacatio per Papam præsupposita, & decreta fuerit, non per mortem Vaii, solùm incidenter enunciatam, sed per non exhibitionem tituli, ita ut mors prædicta fuerit occasio excitativa, ob quam ad Papæ notitiam vacatio devenerit: Et ad primæ decisionis fundamentum non habitæ notitiæ dicti præcepti, respondetur, eam satis præsomptivè, ac verisimiliter deduci ex chirographi prædicti affixione in Aula Secretarii seu Scribæ populi, ubi omnibus patebat aditus, præsertim huic Officiali, qui erat ejusdem Populi Computista, seu ratiocinator, in Capitolio, & in dicta Scribæ Aula pro sui muneris exercitio frequentare debens.

Negativam verò exhibitionis tituli dixit Rota probari ex attestatione ejus, qui tunc erat Fiscalis Capitolinus, penes quem, titulorum exhibitionem fieri debere idem chirographum disponit, & qua exhibitione non sequuta, infertur ad privationem seu vacationis decre-
2 tum, rectè processum esse, quia possessores officiorum aliorumque Regalium, quæ sine Principis concessione possident non possunt ab eo tem Principe cogi valent ad docendum de titulo, aliàs ad officia & jura dimittendum absque eo quod sola possessio suffragetur, ex originali dicto *Luca de Penna in l. quicunque n. 2. Cod. de fundis li nitrophis lib. 11.* cum quo transeunt *Afflict. in cap. primo §. illud num. 52. de prohibita feudi alienatione, Roland. cons. 89. n. 24. lib. 2. dec. 335. n. 3. apud Postum de manutent. qua est repetita decis. 352. par. 11. rec. cum aliis in decisione.*

Advertùt hanc secundam decisionem, concessa etiam juxta stylum audientia prædicti Joannis interim defuncti filius, & dicto dubio, *an in primo vel secundo loco decisis standum esset*, in hoc statu ad causæ defensionem per dictos de Vaiis assumptus, in disputatione desuper habita, *de mense Maii* 1664. (cum sensu etiam veritatis) dicebam parum probabilem videri hanc ultimam resolutionem, ideoque standum esse in primo loco decisis, ubi etiam, juxta ejusdem decisionis desuper editæ sensum, procedendum esset cum præsupposito, quod Papa vacationem narraverit, & decreverit, non per obitum Vaii, sed ex dicta alia causa, quod scilicet, nec per Stephanum reservatarium, nec per Vajum primum hæredem, nec per Franciscum Titularem, infra sex menses ad chirographi præscriptum facta esset tituli exhibitio.

Ad quod probandum, duas constituebam inspectiones, unam facti, an scilicet constaret de hujusmodi exhibitionis negativa, per Papam præsupposita, alteram verò juris, an ea etiam probata, resultasset officii vacatio, cum unius vel alterius puncti insubsistentia pro vacationis exclusione sufficeret.

Quatenus igitur pertinet ad primam, cum negativa prædicta esset fundamentum vacationis, indubitatum
3 de jure dicebam, illam probandam esse ab eo, cujus fundamentum in ipsa consistebat, *ex deductis per Gabriel. de probationibus conclus. 9. Greg. & adden. dec. 13. 210. 242. & 262. Burat. & adden. dec. 10. & om. es passim*, quæ probatio non aderat, licèt enim Theophilus doceret de productione 18. titulorum per alios officiales facta, hæc tamen species probationis nullatenus concludebat, cum officia essent in totum 150. & non constaret alios titulos exhibitos, registratos, seu in aliquam scripturam redactos esse, ita ut exhibitio tituli pernecesse contineri deberet in tali registro seu scri-
4 ptura, cujus revolutio negativam probaret, ut ad hunc effectum requirent *ex theor. Bald. in l. finali num. 7. Cod. de rebus creditis cum concord. per Burat. dec. 10. num. 6.*

Minus eandem negativam probatam dicebam per illam Fiscalis attestationem, in qua secunda decisio to-
5 tum fundamentum constituit, ea eo quod officiali de re ejus officium concernente deferendum sit, ex deductis per *D.D. in cap. post cessionem de probationibus Coccin. dec. 88. num. 1. & 404. num. 3. Greg. dec. 416. num. 5. & alibi frequenter.*

Id enim procedit cum duplici temperamento, primò nempe quod officialis perseveret in officio, ita ut attestetur tanquam officialis, & secundò, quod de re ad ejus officium spectante, in quibus terminis allegati & cæteri loquuntur, quorum utrumque in proposito cessabat, quia attestans non erat amplius in officio, sed in statu privato, ideoque faciebat solùm figuram simplicis testis, cui unico non jurato, nec formiter examinato, sed cum privata extrajudiciali attestatione deponenti, nulla fides de jure præstanda erat, ut in specialibus ac majoribus terminis cujusdam, qui fuerat Da- 6
tarius, deponentis de re spectante ad ejus factum, & officium post illud dimissum *Burat. dec. 835. num. 14. & admittitur per Rotam dec. 5. p. 10. rec. num. 9. & seqq.* ubi bene distinguitur inter voluntariam attestationem, quæ parte petente fiat, & alteram, quæ fiat Judici ex officio pro ejus informatione interroganti, ut primo casu tanquam simplex privata attestatio nullum constituat probationis gradum, secundo autem resideat in Judicis arbitrio illi deferre, prout exigit attestantis qualitas, quæ ubi agitur de exercente officium satis Insigne, ut est illud Datarii, supponenda est conspicua, cujus contrarium dicendum erat in hoc non adeò qualificato officio Fiscalis Capitolini comparativè ad dictum munus Datarii, dum præsertim versabamur in prima parte distinctionis.

Et nihilominùs, etiamsi hujusmodi attestationi plenè deferendum esset, adhuc tamen dicebam, illam nihil concludere ad effectum de quo erat quæstio, attestatur enim notificasse Stephano chirographum, illumque nec infrà sex menses, nec postea curasse tituli exhibitionem facere, sed hoc nil concludebat, quia dum exhibitio fieri potuit per titularem, cui magis quàm reservatario congruit privilegium exhibere, & Papa loquitur alternativè, de titulari, vel reservatario, nil concludit esse denunciatum uni, qui non exhibuit, ad negativam exhibitionis, quæ ab alio fieri potuit, ut in proximis terminis publicationis faciendæ, à resignante vel à resignatario *Greg. dec. 210.* cum similibus, unde intrat receptum axioma, quod sola contraria possibilitas, præsertim in negativis, tollit probationem concludentem.

Et quidem cum dictus Fiscalis, cui per chirographum demandabatur titulorum exhibitionem faciendam esse, registrum non fecisset, ex cujus inspectione devenire posset ex intervallo ad notitiam, quinam tituli exhibiti essent nec ne, omninò improbabile erat, ut post decennium, dimissoque jam officio, quando 7
sua nil intererat hæc menti retinere, posset pro certo id affirmare in 150. officiis, quorum tituli partim producti erant, & partim non, *ut ad rem bene ratiocinatur Alex. cons. 215. num. 5. lib. 2.*

Clariùs urgentibus pluribus adminiculis factam exhibitionem suadentibus, ex quibus indubitatum videbatur, obscuram reddi negativæ probationem, quod in proposito sufficiebat; Primum enim adminiculum resultabat ex primordio veritatis, quia verè & realiter aderat titulus habitus ex causa onerosa. Alterum ex brevitate temporis, cum illud exemptum fuisset pro notabili pretio scutorum a.m. de anno 1646. triennio antea, ita ut videretur species notorii apud fiscalem & alios officiales. Tertium ex qualitate Stephani reservatarii viri doctissimi, & ex primariis Curiæ Prælatis, quem omnino improbabile videbatur negligere voluisse adimplere rem adeò facilem & promptam. Quartum satis urgens deducebam ex continuata solutione fructuum, seu emolumentorum per annum & menses post elapsum terminum semestris in chirographo præfinitum; Cum enim in eo mandaretur fructus per dictos menses tantum solvi, ad effectum, ut non exhibentibus titulos, denegaretur solutio, atque ita, vel urgerentur ad exhibendum, vel de facto privationem sentirent, nihilominus ejusdem officii emolumentorum solutio pacificè continuata fuit, cum scientia & con-

sensu

sensu ejusdem fiscalis, qui tunc, quando memoria erat recens, rectè sciebat, qui tituli exhibiti essent, & qui non.

Et quintum demum fortissimum, quia subsequuta morte Stephani, non potuisset Vajus hæres admitti ad participationem dictorum fructuum seu emolumentorum, nisi benè legitimata ejus persona, ejusque reservationis titulo justificato, undè propterea istam circumstantiam solam importare dicebam clarum implementum chirographi; Atque ex his duobus ultimis adminiculis, clarius observabam omnino ademptam remanere eam fidem, quam aliàs dicta attestatio fiscalis mereri potuisset, dum ita detegebat ejus turpitudinem, ac se declarabat in officio delinquentem, mandando solutionem emolumentorum, tam reservatario vivente, quàm successivè ejus hæredi contra formam chirographi, si exhibitio facta non fuisset, quod omnino videbatur inverisimile, ideoque in isto homine, quem hujusmodi circumstantiæ ita defectivum ostendebant, potiùs attendendus erat defectus magis verisimilis minùsque criminosus resultans à lapsu memoriæ, ob quem dictam attestationem facere potuit, quam aliæ causæ per principalem interessatum suspicatæ.

Hinc superfluas dicebam disputationes, in quibus principaliter insistebant utriusque partis defensores, super puncto scientiæ, an scilicet illa probaretur, nec ne, & num ad effectum privationis, & pœnæ sufficeret præsumpta, vel requireretur vera, super quo articulo, quasi quod in eo tota causa resideret, inani labore chartæ implebantur, quia pro meo judicio punctus non erat, an probaretur scientia chirographi, nec ne, sed erat, an constaret de negativa exhibitionis, quæ erat fundamentum vacationis.

Quo verò ad alteram inspectionem, an scilicet posi-
8 ta etiam certa probatione, tàm scientiæ chirographi, quàm non exhibitionis prædictæ, resultaret officii vacatio, pariter dicebam omninò certam videri negativam; Licet enim regulariter vera videretur contrariæ decisionis propositio (suas tamen habens declarationes ad rem non facientes) quod scilicet in hujusmodi officiis, aliisque juribus Regalibus, quæ sine titulo à Principe habito per privatum possideri non possunt, non sufficiat sola possessio, ideoque possessores cogi possint, vel ad legitimos titulos ostendendum, vel ad dimittendum ex supra allegatis, cum aliis per *Rovit. super pragm. 1. de jurisd. invicem non turban. num. 29. & seqq.*

Nihilominus id rectè procedit, ad effectum ut titulo destitutus, non possit ex sola possessione in officio se confovere, ita ut privatio non resultet ex sola contumacia, seu negligentia in non exhibendo titulum, quem verè habet in tempore præfinito, sed ex ejusdem tituli carentia, ut benè probari observabam *ex eodem Luca de Penna num. 2. vers. sic etiam*, ubi dicit, quod si quis spolietur beneficio ecclesiastico, & petat restitui, non est restituendus, nisi probet, quod auctoritate Superioris habuerit installationem: Ergo Lucas admittit, quod etiam si post privationem de titulo doceat, restituendus est, quia privatio resultat ex deficiente substantia tituli non ex accidentali contumacia exhibitionis in tempore; Et clariùs, quia chirographum prædictum adversus non exhibentes nullam adjiciebat, vel comminabatur pœnam, sed solum quod elapso termino præfinito; ad opportunas provisiones procederetur.

Pœna enim privationis officii, præsertim emptitii, &
9 titulo oneroso habiti, nunquam inducenda est, nisi ubi expressè dicatur, ut benè in specialibus terminis officiorum *Rota dec. 769. num. 1. p. 1. divers.* Quinimò ubi etiam illa adjiceretur, adhuc intelligenda veniret de privatione quoad exercitium, & emolumenta, non autem quoad proprietatem, non enim de facili admittenda est privatio hujusmodi officiorum emptitiorum, quorum privatio contineret potius violationem con-
10 tractus & justitiæ commutativæ, quàm denegationem gratiæ, seu justitiæ distributivæ, quæ in officiis gratuitis considerantur, *ut benè dicta dec. 769. num. 11. & seqq. & dec. 812. num. 19. & seq. ead. p. 1. divers.* quæ reputari solent in materia magistrales & habetur *apud Farinac. cons. 5. n. 39. & seqq. & num. 49. & seqq. Rovit. cons. 104. & 105. lib. 2. Merlin. lib. 2. controv. 30. Capic. Latr. consult. 33. num. 36. & seqq. & consult. 34. num. 48. Apont. dec. 7. n. 12. & dec. 16. per tot.* apud quos controversia est, quoties agitur de privationis pœna resultante ex delicto & mala administratione in officio.

Quidquid enim sit de veritate assumpti in eo casu, id indubitatè recipiendum videtur in præsenti, in quo, admissa etiam probatione scientiæ, & negativæ ut supra, agebatur de simplici negligentia seu mora, quæ vel remissa videbatur per subsequutas emolumentorum solutiones; quasi quod in hoc titulo tanquam de recenti habito, & noto, non procederet ratio tollendi usurpationes seu intrusiones, ob quam dicta exhibitio demandata erat, vel quod admitti debuerit moræ purgatio: Et clarius, quia ejusdem chirographi tenor ostendebat, mentem doctissimi Pontificis fuisse, dictæ juris dispositioni conformem, mulctandi solum non exhibentes cum pœna denegationis fructuum & emolumentorum, dum hæc pro solo termino præfinito & non ultra in eodem chirographo solvi præcepit. Proposita causa ut suprà non fuit capta resolutio, ea eo quod Theophilus agitis difficultatibus petiit dilationem de stylo Tribunalis facile concedi solitam. Reproposita verò causa post diuturnum silentium *sub die 7. Maii 1668. coram Bevilaqua* in locum Verospii interim defuncti subrogato prodiit resolutio *juxta* præmissa, recedendo scilicet ab ultimo loco, ac persistendo in primo loco decisis, & quidem justè ac satis probabiliter.

ROMANA PORTIONIS RIPÆ

Pro VALENTE CUM GENTILE.

Casus disputatus coram Datario, & resolutus pro Valente.

Si reperiantur duæ personæ ejusdem nominis, atque adjectum quod uni congruit, ea applicatum sit in altera, in qua istarum personarum dicatur residere officium, ad effectum vacationis, vel potiùs actus ratione incertitudinis remaneat invalidus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Incertitudo personæ potest certificari ex adminiculis & indiciis.*
3 *Resignatio ad favorem certæ personæ non abdicat jus à resignante nisi illa effectuetur in resignatario, quod declaratur num. 7.*
4 *De incertitudine personæ vitiante actum.*
5 *Quando procedat conclusio, de qua n. 2.*
6 *In feudis vel officiis non attenditur simulatio.*
7 *Declaratio etiam ex intervallo fieri potest.*
8 *Datarius est organum Papæ, & quando ejus declarationi standum sit.*

DISCURSUS XV.

Jacobus Gentilis — Flaminia uxor.

Joannes Baptista

Joannes Stephanus — Flaminia

CUm Jacobus Gentilis Jannensis emisset in faciem
Joannis Stephani, ejus ex Joanne Baptista filio ne- 1

potis officium portionis Ripæ, cum reservatione decreti super ejus libera dispositione, sequuta ejusdem Jacobi morte, executores testamentarii (qui in ea Civitate fideicommissarii vocantur) facultatem opportunam à testatore habentes, procuratorem constituerunt ad transmutandum vitæ periculum, dictumque officium transferendum à persona dicti Joannis Stephani, (de cujus valetudine forsan timebatur) in illam Flaminiæ ejusdem Jacobi ex eodem Jo. Baptista neptis, Unde procurator sub nomine Joannis Stephani de anno 1631. consensum in forma consueta præstitit ad favorem Flamminiæ, pro qua signata fuit supplicatio, in qua loco dicendi *Flamminiam natam Ioannis Baptistæ*, dictum fuit *Flamminiam natam Iacobi*, sub quo nomine *Flamminia Iacobi*, facta fuit descriptio in rotulo officialium, dictique officii emolumenta exacta fuerunt usque ad annum 1638. de quo tempore, denunciato Datariæ officialibus obitu Flamminiæ senioris dicti Jacobi uxoris, alterius Flamminiæ junioris aviæ, cessatum fuit à solutione emolumentorum usque ad annum 1646. quando Datarius, post plures disputationes, decrevit officium prædictum vacasse usque à dicto anno 1638. per obitum præfatæ Flamminiæ senioris; & in cujus decreti executionem, de eodem anno Dataria officium alteri vendidit, Atque Philippus de Valentibus appaltator fructuum & emolumentorum officiorum vacantium, ejusdem officii fructus, seu emolumenta hoc medio tempore decursa exegit; Quibus ita peractis, post annos ferè quindecim, comparuit hæres dicti Jacobi reservatarii, & prætendens officium non vacasse per mortem Flamminiæ senioris, sed vel resedisse in persona Flamminiæ junioris, vel habendo dictam mutationem pro infecta perseverasse in persona dicti Joannis Stephani adhuc viventis, judicium instituit coram Datario, tàm contra Datariam pro reintegratione officii, vel pretii cum fructibus ab anno 1646. citra, quàm contra Valentem pro restitutione fructuum ut suprà decursorum ab anno 1638. ad 1646.

Et pro actore scribentes dicebant, quod licèt ob duplicitatem personarum ejusdem nominis, quarum neutræ adjectum in supplicatione contentum conveniebat, quia Flamminia senior dici non poterat *nata Jacobi*, cujus uxor relicta erat, non autem filia, minusque Flamminia junior, quæ Joannis Baptistæ, non autem Jacobi nata erat, incertitudo eadem resultaret
a *juxta terminos text. in l. duo sunt Titii ff. de testam. tut. l. si ita ff. de reb. dub. cum concord.* Nihilominus ex adminiculis, & conjecturis ac facti circumstantiis, rectè ad certitudinem personæ deveniri potest, etiam ad effectum vacationis, vel alios in hujusmodi vacabilibus deduci solitos, juxta punctualem *decisionem 245. par. 5. rec.* ubi de societate officii contracta super periculo personæ habentis idem nomen & cognomen, quibus alter etiam utebatur; Et generaliter de certificatione personæ aliàs incertæ ob nominis duplicitatem hæredis instituræ, ex conjecturis habetur *dec. 310. & 350. p. 10. rec. & est actum in Urbevetana seu Orbetelli testamenti sub tit. de testam.*

Conjecturæ autem ac circumstantiæ, plures deducebantur, prima nempe ex mandato procuræ facto per dictos fideicommissarios cantante pro translatione officii in personam *Flamminiæ natæ Joannis Baptistæ quondam Jacobi*, quod conveniebat juniori non autem seniori; Secundò, quia verbum *nata Jacobi*, nullatenus convenire poterat Flamminiæ seniori, rectè autem juniori, quæ legaliter dici etiam poterat nata Jacobi avi, à quo mediatè nascebatur, cum verbum *nasci* non incongruat etiam mediatis, ut sæpius habetur formiter actum sub tit. de fideicommissis, præsertim *in firmana primogeniture. & in Bonon. fideicommissi de Barberiis*; Et tertiò ratione maximæ inverisimilitudinis, cum prorsus inverisimile esset, ut officium cantans in persona Joannis Stephani adolescentis, ab isto removeri debuerit, ut transferretur in mulierem senem morti proximam, accedente quoque observantia circa plura consimilia officia ad eandem dicti Jacobi hæreditatem pertinentia.

Et in omnem eventum, quando, ratione incertitudinis personæ, dicta nova collatio officii sub nomine 3
Flamminiæ dicenda esset invalida, *juxta not. in d. l. duo sunt Titii*, ita proinde officium perseverabat in persona Joannis Stephani jam viventis, cum hic resignationem fecerit ad favorem certæ personæ, cujus resignationis utpote conditionalis natura est, ut jus non auferat à resignante, neque effectuata dicatur, nisi officium, vel beneficium cadat in persona resignatarii *ex deductis per Buratt. & adden. dec. 136. num. 35.* & per beneficialistas passim, cum sit propositio in materia beneficiali plana & recepta.

Pro Valente autem scribens, quamvis more Advocati, plura deducerem circa rem judicatam, resultantem ex decreto Datarii prolato & exequuto usque ab anno 1646 impediente proindè, ne idem tribunal de hoc cognoscere possit, ac etiam deducerem motivum usucapionis triennalis, cujus beneficio tertius possessor bonæ fidei tutus redditur *ad text. in §. 1. Instit. de usucapion.* præsertim, dum quæstio erat de fructibus non extantibus, sed jam consumptis, quorum respectu, regula est, tertium bonæ fidei possessorem excusari, quinimò neque bonam fidem positivam necessariam esse, sed sufficere abesse malam, ex deductis *per Gregar. & adden. dec. 74. Buratt. & add. dec. 184. & passim.*

Nihilominus, hic etiam circumscriptis, quæ ex facti circumstantiis patum tuta fundamenta videbantur, cum sensu etiam veritatis, credebam actori competere fortè actionem contra Datariam ad dicti officii per eam venditi pretium, defalcatis fructibus ab eodem actore, vel ejus auctoribus perceptis ab anno 1631. quo Joannes Stephanus resignationem fecit usque ad 1638. Sed contra Valentem legitimo titulo percipientem fructus officiorum vacantium, omninò injustam, maleque fundatam esse prætensionem, cum attenta etiam lectura ipsius actoris, quam probabilem reputabam, ut de Flamminia seniore nullatenus partium intentio fuerit intelligendi, Exindè resultet quod ob non certam & benè explicatam personam Flamminiæ junioris, de qua intelligere voluerunt, officium verè fuerit in statu vacationis ab ipsa die, quo resignatio Joannis Ste- 4
phani admissa & perfecta fuit, stante invaliditate novæ collationis in persona incerta juxta terminos text. *in d. l. duo sunt Titii, ff. de testamentar. tutela, & l. si ita ff. de reb. dub.*

Nil refragantibus suprà insinuatis, quæ ex parte actoris deducebantur ex dicta decisione 245. *par. 4. recent.* firmante, ut ex conjecturis, & circumstantiis haberi possit certitudo illius personæ, quæ aliàs videtur incerta; Replicabam enim, ac replicatio verè solida videbatur, id admitti posse in rebus indifferentibus, & in actibus à sola contrahentium voluntate re-
gulandis, non autem in hujusmodi Regalibus, in qui- 5
bus, principaliter spectanda est, ac totum fieri voluntas Principis, à cujus facto totum pendet, Ut in proposito habemus in feudis, in quibus non procedit titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur*, sed ille dicitur feudatarius, quem Princeps investivit, & sub cujus nomine Investitura cantat, quam-
vis illius persona simulatè adjecta esset, ac verè feu- 6
dum de aliena pecunia ad istius domini commodum, & utilitatem quæsitum esset, quia non curantur gesta inter partes, & quid ipsæ voluerint, sed solum spectatur, quid egerit, & voluerit Princeps, cujus assensus, seu voluntas hujusmodi actus animat & informat, *Apont. conf. 45. n. 14. cum seqq. lib. 2. Merlin. lib. 1. controv. 67. n. 17. Capic. Latr. decis. 168. n. 45. cum seq. de Marin. resol. 38. lib. 2.* & dixit etiam Rota *in Rossanen. Decimarum coram Bichio impress. post Marin. dicta resol. 38. & dec. 10. par. 9. rec.*

Ita

Ita in proposito, cum feuda, & officia symbolixent, spectanda non est persona, de qua ipsæ partes sentire voluerint, sed illa, de qua sensit Papa Officii Collator, unde cùm ipse senserit *de Flaminia Iacobi*; Idcircò, vel in ea dicendum est officium fuisse substantiatum, proindeque per ejus obitum vacasse, sibi ipsis imputando partes, cur unam personam loco alterius malè expressérint, vel saltem, ita Papam fuisse incertum, & consequenter collationem remanere invalidam, quod idem importabat ad effectum controversum, quamvis respectu Datariæ, satis interesset, ut suprà.

Agnoscentes actoris defensores difficultatem, dicebant, stante hujusmodi nullitate ratione incertitudinis resultante, officium continuasse in persona Joannis Stephani resignantis adhuc viventis, à quo ita nunquam abdicatum erat ex dicta regula apud Beneficia-
7 listas recepta, ut resignatio ad favorem certæ personæ habeatur pro infecta, neque tollat jus resignantis, nisi resignatio suum plenum sortiatur effectum in persona, ad cujus favorem facta est, ex ea clara ratione, quod dicitur conditionalis, effectum proindè non sortitura, nisi conditione impleta, sed facilis fuit responsio, conclusionem scilicet, regulariter veram, rectè procedere, quando ineffectuatio provenit à facto, & voluntate Superioris nolentis admittere resignationem, seu ab alio casu non culposo, per quem ineffectuatio impediatur, secus autem, ubi resignatio per Superiorem admissa fuit, seu infectio resultat ex facto, & culpa ipsarum partium, vel unius ipsarum, quia tunc conditio suspensiva resignationi adjecta, dicitur jam impleta, quamvis deinde actus ex alio casu esset *ex deductis per Adden. ad Baratt. dec. 136. num 36. & 37.* & latiùs in dicta sua sede *de benef* ac etiam *sub titul. de pension.* Et hic erat casus, quoniam Papa resignationem admisit, & officium contulit, cum subsequuto etiam effectu perceptionis emolumentorum personæ ab ipso resignante explicatæ, unde si hæc erat incerta, per ipsum erroneè significata, id non impedit resignationis perfectionem, nam aliàs de facili, studiosè hujusmodi errores committi possent, ad evitandum vacationis periculum, quatenus contingeret resignatarium resignanti præcedere.

Et quamvis meæ non essent partes jura Datariæ tuendi, pro ipsa nihilominus ponderabam, ad effectum vacationis officii per mortem dictæ Flamminiæ senioris, quod cum præmissis, voluntas Papæ totum faciat, idcircò, quamvis probabilius esset, partes sensisse de Flamminia juniore, ex errore tamen narratum esset illud adjectum, quod seniori conveniebat, Nilominùs si constat de voluntate Papæ, quod de ista
8 senserit, cessat omnis disputatio, & hæc voluntas etiam ex post facto declarari potest, qoia non est dispositio, sed aperitio veritatis ex intervallo, etiam admissa in eo qui in contrarium disponere non posset, *ex deductis per Cyriac. controv. 295. numer. 30. cum seqq. Orthob. decis. 119. numer.* 8. & 195. *numer.* 18. Unde cum de anno 1645. Datarius declaraverit officium resedisse in persona Flamminiæ senioris, proindeque per ejus obitum vacasse, ita dicitur declarata voluntas Pa-
9 pæ, cujus Datarius dicitur organum aptum ad talem voluntatem declarandam, & probandam, præsertim dum est in officio, cùm difficultas cadat post illud cessatum *Baratt. dec.* 883. *num.* 10. *Rot. decis.* 115. *par.* 10. *rec.* & in aliis; Sed quidquid esset de his, respectu jurium actoris cum Dataria, claram tamen etiam cum sensu veritatis, dicebam actoris prætensionem non subsistere contra reum conventum, pro quo resolutio prodiit.

ROMANA PECUNIARIA seu OFFICII

Pro CAMASSEO

Cum CHRISPOLTO SOPHIO.

Casus disputatus coram A.C. & sopitus per concordiam.

Officia Romanæ Curiæ, an & quando possint vendi, vel in contractum deduci absque Beneplacito Apostolico, cum distinctione inter substantiam officii, ejusque fructus, & utilitatem; Et de eorundem officiorum periculo, & vacatione per obitum Officialis, an damno emptoris, vel venditoris; Et data facultate disdicendi emptionem, ac ab ea recedendi, quando disdicta dicatur benefacta, pro periculo evitando.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

3 *Quando terminus dicatur stare pro dilatione, vel causa terminandi.*

3 *Officia an sint in commercio, & vendi possint absque Beneplacito Apostolico, datur distinctio.*

4 *De disdicta vel declaratione animi recedendi à contractu, quando benefacta sit.*

DISCURSUS XVI.

JOseph Camasseus possessor cujusdam officii venalis 1
Ripæ, illud sub die 25. Novembris anni 1662. purè & liberè vendidit Chrispolto Sophio, cum fructibus à Kalendis dicti mensis jam currere cæptis, pro certo pretio convento & soluto, cum verbis, & clausulis, perfectam venditionem, ac traditionem, seu translationem in forma consueta importantibus; Quibus ita peractis, in eodem instrumento per novum capitulum, seu periodum, venditor promisit infra annum consentire ejusdem officii translationi in aliam personam emptori benè visam, ac Beneplacitum Apostolicum desuper necessarium obtinere, ita tamen, quod elapso anno, & dicta translatione non facta, esset in arbitrio emptoris, vel continuare periculum vitæ in persona venditoris, vel recedere à contractu, pretiumque solutum repetere.

Nulla sequuta fuit infrà annum translatio officii, quod semper continuavit in persona venditoris, atque in fine anni, Chrispoltus per quosdam actus, denunciationes extrajudiciales, per se ipsum venditori factas, patefecit voluntatem recedendi à contractu, ac rehabendi pretium in alios ejus usus convertendum; hoc autem non obstante continuavit in exactione fructuum, seu emolumentorum ad totum mensem Januarii, & sic ultra jam complementum annum, de mense Novembris præcedentis cœptum; Cumque de mense Februarii Joseph venditor graviter ægrotaret, Chrispoltus, sub die 16. ejusdem, fecit disdictam formalem, domi dimissa copia ad januam, seu in manibus domesticorum exequutam, & in actis reproductam, ad duos verò, vel tres dies subsequentes Josephus obiit, qua morte sequuta, dictoque officio exinde vacato, Chrispoltus pulsare cœpit filios, & hæredes dicti Josephi ad restitutionem pretii.

Et introducta causa coram A.C. actor dicebat habere intentionem fundatam in conventione, ut elapso anno, esset in ejus arbitrio, vel continuare, vel recedere, unde cum ipse arbitrium exercendo, declaraverit nolle ampliùs continuare, tàm cum benevolis extrajudicialibus declarationibus, quàm cum formali interpellatione, ac disdicta judiciali, idcircò ex tunc contractus habendus erat pro resoluto, ac factus locus repetitioni pretii, procedendo cum terminis generalibus emptionis, & venditionis cum pacto de retrovendendo; Et èconversò alii defensores reorum dicebant, quod cum elapso anno emptor continuaverit in contractu, percipiendo

piendo fructus per duos, vel tres menses, ita videbatur immutata voluntas recedendi à contractu, quem ita firmatum, non poterat amplius impugnare.

Judex autem neutri complacendo, motivabat de nullitate actus ex defectu Beneplaciti Apostolici, sine quo hæc officia, utpotè de Regalibus, in commercio esse non possunt, neque in contractum emptionis & venditionis deduci; Et hoc stante inferebat, periculum vacationis cessisse damno venditoris tanquam Domini, cùm periculum sit sequela dominii, cujus etiam sequela sunt fructus post contractum decursi, ad eundem venditorem spectantes, proindeque sua opinio erat, condemnandi reos ad restitutionem pretii, deducta rata, quam importabant fructus ab emptore percepti in sortem imputandi, cum absque vacationis periculo non potuerit fructus percipere, ac suos facere.

Ego verò scribens pro reis conventis, non laudabam
2 motivum aliorum hujus partis defensorum, quoniam terminis anni, adjectus non erat causa terminandæ facultatis eligendi continuationem, vel dissolutionem contractûs, sed potius causa differendi hujusmodi facultatem, non anteà exercibilem; unde si eo elapso, per brevem continuationem præclusa esset via exercendi tale arbitrium seu facultatem, sequeretur ad id gerendum aliud tempus datum non fuisse nisi momentaneum, quod utique esset absurdum, verisimili contrahentium voluntati contrarium, ut in specie ponderatur per *Rotam decis. 234. par. 5. num. 8. & seqq.* & habetur etiam latius actum in materia juris redimendi infra certum terminum *in Romana seu Ianuen. juris redimendi prò Cataneis cum Costa sub tit. de emptione & venditione*: Ideoque dicebam, terminum anni stare pro dilatione, seu necessitate intrà quem, uterque, vel eorum alter, licet invitus stare cogeretur contractui, exindè verò, remanere in facultate quandocunque pro arbitrio exercibili ab eo recedendi, adinstar Societatis officii solitæ contrahi ad annum vel sex menses, & exinde beneplacitum, quia pro primo tempore est necessaria; exinde autem voluntaria, & licèt tacitè prorogabilis seu renovata per receptionem fructuum, attamen id procedit pro solo tempore fructuum solutioni proportionato, ut in sua materia, *sub tit. de Societate officiorum præsertim in Romana Societatis officii pro Cescarino.*

Quo verò ad motivum Judicis, credendo primo aspectu indefinitè recipiendam esse conclusionem (in suo casu verissimam) ut hæc officia, utpotè de Regalibus, non sint in commercio absque Principis placito, putabam exinde ad excludendum delictum usuræ aliàs ex perceptione fructuum sine periculo in datore pecuniæ resultans, istum contractum resolvi in quandam Societatem officii, per quam, pecuniæ dator, licitè percipit fructus, quia periculo subjacet, proindeque credebam causæ difficultatem restringi ad punctum, an benè vel malè facta esset disdicta, juxta terminos Societatis officii.

Attentius autem deinde casum considerando, agnovi, neque judicem, neque me benè dicere, quia versabamur in puris terminis contractus emptionis & venditionis de jure validi & liciti, ita ut non concurrente legitima disdicta seu interpellatione, super ejusdem contractûs resolutione, periculum juxta naturam perfectæ emptionis, esse deberet emptoris, *ad notos terminos tot. tit. ff. Cod. de peric. & commodo rei vendita*, neque defectum Beneplaciti Apostolici in aliquo præmissis refragari.

In hac etenim officiorum vacabilium contractatione, quicquid antiquitùs dubitatum sit, illa videtur vera & recepta distinctio, quod aut agitur de translatione ipsius officii ejusque substantiæ seu tituli de una perso-
3 na ad aliam, ad effectum mutationis periculi vacationis per mortem naturalem vel civilem, & tunc omninò sit necessarium beneplacitum Apostolicum, seu assensus illius, ad quem spectat officia conferre, & ad quem solum spectat unum officialem absolvere & alium creare, ac etiam agnoscere, suos Officiales, & personas, per quarum mortem, naturalem vel civilem, officiorum vacatio sequi debeat, neque privatorum conventio ad hunc effectum est alicujus operationis; Idemque dicendum est ad acquirendam super eodem officio hypothecam, vel aliud jus reale, unde propterea receptum est, creditores habentes assensum super officii hypotheca, seu decreti reservationem, quæ stat loco dicti assensus, vincere creditores absque assensu, utpote solam personalem respectu officii habentes, *ut disc. 4. & 10. & pluries.*

Aut verò agitur de alienatione juris percipiendi officii emolumenta, considerari non tanquam jus percutiens substantiam officii, sed tanquam commoditas seu nudum factum perceptionis emolumentorum, & tunc dicuntur in commercio, & contractatione absque aliquo assensu, cum substantia officii resideat in persona officialis venditoris, per cujus obitum vel delictum vacat, periculo emptoris, qui venditoris vitam emisse dicitur eo modo quo emitur commoditas pensionum Ecclesiarum, ut benè ita distinguendo firmatur *in Romana officii Scriptoria 1. Aprilis 1588. coram Pamphilio*, quæ reputari solet in materia Magistralis, sæpè canonizata, præsertim in *Tudertina officii Cancellaria 19. Ianuarii 1598. coram Lancelloto, apud Seraph. dec. 189. num. 6. & 7. Mil'in. dec. 251. num. 9. & 10. decis. 116. num. 14. & 15. part. 4. rec. tom 2.* in quibus primis decisionibus coram *Pamphilio & Lancelloto*, benè quoque firmatur, in dubio, non constito de contraria voluntate hoc jus censeri in contractum deductum, quia præsumptio est, partes fecisse id quod licitè facere poterant, & ut actus sit validus, non autem inutilis & illicitus.

Fortius id procedere dicebam in præsenti, dum ultra dictam præsumptionem, concurrebat clara voluntas ita contrahendi, quia emptor voluit esse dominus emolumentorum, eòam per multos dies ante contractum, ac ulteriùs voluit esse in ejus libito continuare infra annum, & postea, periculum super vita venditoris, vel illud transmutare, transferendo cum Papæ licentia officium in aliam personam; Et his stantibus difficultas tota restringebatur ad punctum disdictæ seu validæ declarationis, recedendi à contractu, ac utendi conventa facultate, ut suprà.

Duo autem hujus disdictæ seu declarationis animi actus per actorem deducebantur, unus extrajudicialis probatus per testes, dicentes emptorem dixisse ven- 4
ditori, ut sibi restitueret pecunias ad alios usus convertendas, quia non intendebat in contractu perseverare, data sibi intentione per venditorem eas restituendi; Alter verò judicialis, continens formalem disdictam, ut supra intimatam & reproductam.

De primo actu nullam dicebam habendam esse rationem, tum quia ad evitandas fraudes usurarum, & ne dator pecuniæ ita magnos fructus absque periculo percipere satagat, disdicta debet esset hinc inde certa & invariabilis, ut ex reformatione Pauli V. habemus in materia Societatum officii *ex deductis in Romana Societatis off. 2. Maij 1659. coram Meltio*, & habetur actum in eadem causa pro Cæsare Columna in sua materia *sub tit. de Societ. offic.*

Tum etiam, quia si quem habuit emptor animum recedendi à contractu, ille fuit in via, non in termino, & sic simplex velleitas, non deducta ad voluntatem determinatam hinc inde stabilitam; Et clariùs quia si quæ adfuisset voluntas deducta ex dictis actibus sequutis de mensibus Novembris & Decembris, & ab ea recessum fuit per actum contrarium facti, prævalentem verbis, cum exactione fructuum seu emolumentorum pro alio mense subsequuto, ex quo actu dicitur immutata prior voluntas, quia non possunt stare simul, contractum esse dissolutum, ac fructus percipi, ut frequenter in dicta materia societaris offic, præsertim *in dicta Romana Societatis offic. pro Cescarino.*

Quoverò

Quoverò ad alium actum judicialis disdictæ, ex duobus dicebam illam non suffragari, primò quia interpellatio non erat personalis, prout requiritur ad effectum inducendi veram & certam scientiam in altero contrahente, qui certus ita reddatur de dissolutione contractus, licet enim in Societatibus officii contrarium servetur, attamen id procedit stante pacto, ut observat *Zacch. de Societ. offic. num. 122. cum seqq.*

Et secundo clarius, quia stante gravi infirmitate, cum imminenti periculo mortis, jam ad duos vel tres dies subsequutæ, actus dicitur continere fraudem manifestam *ad text in cap. 1. de renunciationibus in 6. ubi Franch. & cæteri Paris. de resign. lib. 12. q. 6 Gomez. in regula de viginti*, & in terminis feudalibus, de refutatione vel subinfeudatione facta in infirmitate, *Capan. de jure relevii quæst. 18. & 21. p. 4.* cum aliis *in Senogal ien. Castr. tit sub de feud. disc. 1.* Et in terminis mutationis periculi vitæ Societatis offic. in infirmitate *dec. 145. n. 10. p. 5. recent.* Unde propterea in beneficialibus, renunciationes factæ per 20. dies ante mortem judicantur fraudulentæ per regulam de 20. Et in terminis Societatis officii, reformatio Pauli V. præscripsit terminum 15. dierum, & ad quam materiam fraudis in his terminis conferunt deducta *in Romana pro Zonghis hoc titul. ad hanc eandem materiam officiorum disc. 6.* Unde propterea actor, visis his difficultatibus assumpsit onus probandi disdictam extrajudicialem in tempore congruo factam, quam non negabam ita fieri posse, *ut advertit Zacchias de Societate offic. num. 215. & seqq.* ubi allegantur *Salustius* & cæteri, sed deinde causa fuit concordata.

ROMANA OFFICII AGRICULTURÆ
Pro CECILIA PAGNA
Cum BENEDICTO FRATRE.

Discursus pro veritate super caso postea deciso per Rotam ut infra.

Si ex Apostolica provisione officium non vacat, sed transmittitur ad hæredes Officialis, an transmitti dicatur ipsa officii substantia, vel potiùs solum pretium, & quatenus istud transmittatur, an pendente illius solutione transmissarius participare debeat de ejusdem officii emolumentis pro rata, Et quod tempus attendi debeat in regulando valore officii.

SVMMARIVM.

1 *Casus controversia.*
2 *De fructibus recompensativis debitis per emptorem officii creditori pretii ex l. curabit.*
3 *An dispositio d. l. procedat aliàs quàm ad favorem venditoris, ad favorem scilicet creditoris ipsius venditoris.*
4 *Declaratur conclusio quod favore dicti creditoris non currant fructus recompensativi.*
5 *De fructibus debitis per primogenitum de pretio feudi novi communicando secundogenitis.*
6 *Dominus partis officii non vacabilis, post mortem Officialis, an dicatur habere condominium ipsius officii, vel solum pretii, & de effectibus.*
7 *Officium concedi potest duobus insolidum.*
8 *Quando & ad quos effectus officia sint in commercio, & reputentur jure allodialium.*
9 *In officiis & feudis, non attenditur simulatio, neque locum habet titulus plus valere quod agitur, &c.*
10 *Damna & interesse seu fructus recompensativi an debeantur ad rationem fructuum officii vacabilis.*

DISCURSUS XVII.

1 Officium Notariatus agriculturæ, Sixtus V. adempta facultate, aliàs Consulibus competente conferendi, applicavit Cameræ Apostolicæ, illudque mediante cujusdam summæ solutione contulit, sub decreto, quod si mors Officialis contingeret infra proximum triennium, ejus vacatio sequi non deberet, sed pro integro valore ad ejusdem Officialis hæredes transmitteretur, abindè verò citrà per mortem, sequi deberet vacatio pro sola medietate, pro alia verò transmitteretur ad hæredes, quibus successor de officio provisus pretium pro hac rata solvere teneretur; Cùm autem Benedicti & Ceciliæ pater, aliquam dicti officii portionem possideret, atque sequuta ejus vacatione, illud per Papam collatum esset dicto Benedicto, post plures annos, in quibus fuit possessor, & emolumenta percepit, fuerunt inter eosdem Benedictum & Ceciliam communis parentis hæredes plures controversiæ, super paternæ hæreditatis divisione, compromissæ in arbitros, inter quas per istos decisas, super di officii fructibus seu emolumentis, an scilicet pro rata non vacante, quæ ad hæreditatem pertinebat, in hoc judicio familiæ erciscundæ venirent dicta emolumenta, nec non officii valor, ut de præsenti, vel potiùs attento tempore mortis communis parentis, & in omnibus, ad favorem Ceciliæ decisum fuit, venire scilicet emolumenta, & attendendum esse valorem de præsenti.

Non acquievit in hac parte laudo Benedictus, prætendens in hæreditate remansisse solum creditum pecuniarium infructiferum pro rata ab Officiali successore assequendum, attento valore de tempore vacationis, emolumenta verò, utpotè sequelam dominii, spectare ad ipsum tanquam officii dominum; Et introducta desuper lite coram A. C. seu Prælato deputato ad laudi executionem, ex parte Ceciliæ, ac etiam arbitrorum, pro veritate de meo judicio requisitus fui, super solo puncto participationis emolumentorum.

Pro laudi justitia censui respondendum, ex duplici fundamento, primo quia ubi etiam, juxta Officialis prætensionem, jus hæreditatis consisteret in solo credito pro rata pretii, adhuc tamen ad effectum de quo 2
erat controversia, id reincidebat in idem, quia cum esset creditum ex causa pretii rei fructiferæ, intraret æquitas *text. in leg. curabit Codice de action. empti*, cum non debeat emptor eodem tempore habere rem & pretium; Licet enim ista æquitas procedat favore domini, fructus rei venditæ aliàs percepturi, & quorum fru- 3
ctuum loco subrogatæ dicuntur usuræ resultantes ex dicta æquitate, recompensativæ proindè nuncupatæ, secus autem favore creditoris pecuniarii venditoris, per emptorem accollati, ex ea ratione quod si actus venditionis sequutus non esset, de ipsius rei venditæ fructibus, quorum loco istæ usuræ subrogatæ sunt, ipse non participasset, ideoque dari non potest subrogatum sine principali, ut in his terminis firmatur *apud Mill. n. dec. 378. & dec. 258. num. 3. par. 10. rec.* non obstante quod ab hac decisione recessum sit, *ut dec. 366 eadem par. 10.* quoniam id fuit ex alio facti fundamento, non quod impugnetur dicta conclusio potiùs approbata, & de qua solùm dubitari potest in casu posito per *Leotar. de usur. quæst. 78. num. 18. & 19.* de quo in præsenti opus non fuit agere.

Attamen hanc difficultatem intrare dicebam in eo, qui esset creditor venditoris ex causa mutui, veri, vel 4
interpretativi, sine quo receptum est non dari usuram, quam ita creditor ex dicta causa committeret recipiendo istos fructus, de quibus utpotè non suis inspicere non pertinet ad creditorem, an illi percipiantur per venditorem vel per emptorem, & an hic ob retardatam sibi debitæ pecuniæ solutionem sit in lucro, nec ne, quia in materia usuraria non spectatur utilitas debitoris, sed solùm id quod interest creditoris; *Leotar. de usur. quæst. 3. num. fin. quæst. 78. numer. 14. & quæst. 80. num. 8. & rapiùs in sua materia sub titol. de usur.* Secus autem ubi creditum nullum sub se continet mutuum verum vel interpretativum, sed provenit à condominio rei,

rei, ob cujus individuitatem, illud per mortem Officialis pro rata non vacante resolvitur in pretium, ipsius rei loco subrogatum, quia tunc occultari videtur quidam actus emptionis & venditionis, quod scilicet, illa officii rata non vacabilis, quæ jure dominii per officialem viventem possidebatur, ob impeditam divisionem ab ipsa subjecta materia resultantem, censeatur per hæreditatem Officialis morientis vendita Officiali successori, ita proinde effecto debitori in pretio rei fructiferæ, ideoque dicta difficultas, quam à scribentibus pro Benedicto non tactam, ergo pro ratione dubitandi deducebam, non videbatur ad facti speciem applicabilis.

5 Ponderabam ad id probandum, simile de pretio feudi novi acquisiti titulo oneroso in forma individua juris Francorum, per primogenitum, communicando secundo genitis, juxta ea quæ habentur sæpius deducta *in sua materia sub titul. de feudis, præsertim in Parmen. disc.* 12. quoniam in locis in quibus hæc materia est frequens, receptissimum est, pro dicta rata pretii, deberi secundo genitis interesse recompensativum fructuum feudi, ad eam rationem, quam illud fructavit; Prout si legitima, quæ debetur filiis in corporibus, ob istorum individuam naturam, seu ex alia probabili causa assignetur in pecunia, debentur adhuc fructus ad eam ratam, quam importent fructus ipsorum bonorum, quorum loco subrogata est dicta pecunia, tanquam pretium illorum jure venditionis, quam ita lex occultat, cum similibus, stante præsertim observantia ipsius Cameræ, quæ pro tempore vacationis istius officii, plurium annorum spatio ignotæ, ob sequutam in Germaniæ partibus mortem illius, in cujus faciem caurabat, repetiit solum fructus pro medietate vacata, agnoscendo reliquæ medietatis fructus, non ad ipsam, sed ad hæredes Officialis pertinere.

6 Alterum erat solidum fundamentum, quod (prædicto etiam cessante) sufficiens erat ad laudi justificationem, quod hæc rata officii non vacabilis pertinere diceretur ratione dominii productivi fructuum, & pertinentiæ emolumentorum. Ad quod probandum, reflectendum esse dicebam ad receptissimam distinctionem, quam in hac materia habemus, quod aliud est agere de ipsius officii substantia, ad effectum ut ejus possessor dicatur Officialis, ac exercere possit munia officio incumbentia: aliud verò agere de ejusdem officii commodo, & utilitate, tàm in sorte, quàm in fructibus.

Primo casu, & ad primum effectum, admittebam benè dici per scribentes pro Benedicto, officium non residere nisi penes eum, cui Papa concessit, ipsumque dici officialem, quoniam ut hic dicatur talis, opus est, quod per Principem, vel eum, quem Princeps deputavit, cognoscatur & reputetur idoneus ad exercendum illud munus, quod officio incumbit, illumque solum Princeps in suis libris, vel rotulis officialium descriptum habet, ad effectum etiam sciendi personam, per cujus mortem vel delictum est vacaturum, atque isto casu, & ad effectus prædictos, benè procedit conclusio, quod officia, utpote de Regalibus, non sunt in commercio, neque transeunt de uno in alterum absque beneplacito Principis, prout quod in officiis, adinstar feudorum non intrat titulus *plus valere quod agitur, quàm quod simulatè concipitur*, ut infrà, & his omnibus spectatis, admittebam, quod solus Benedictus esset Officialis.

7 Licet enim non implicet officium concedi, etiam quoad hanc substantiam pluribus eodem tempore insolidum, *ut per Reverter. decis.* 168. *Lanar. cons.* 59. *numer.* 27. *&* 28. & in voto Merlin. Datarii *in Romana officii Riscontri* 5. *Iunii* 1623. de quo *in Romana fideicommissi de Boncompagnis* 14. *Septembris* 1663. *coram Bevilaqua in fin. etiam habetur in Romana offic. de Maximis hoc titulo discurs.* 3. nihilominus Papa id non fecit, neque Domini hujus ratæ non vacabilis, qui possunt esse infantes vel mulieres, dici possunt Officiales.

Secondo autem casu & ad dictum effectum commodi ex ejusdem officii emolumentis resultantis, secus dicendum est, quia hæc reputantur tanquam merè allodialia, sunt in commercio absque Principis Beneplacito, & possideri possunt per quemcunque, licet inhabilem ad officii exercitium, etiam infantes, & mulieres, cum quibuscunque aliis dominii, & liberæ dispositionis effectus, ut in Magistrali *Romana officii scriptoriæ* 13. *Maii* 1583. *Allobrandino, & prima Aprilis* 1588. *coram Pamphilio confirmata* 27. *Martii* 1591. *coram eodem, In Tudertina officii Cancellariæ* 19. *Ianuarii* 1598. *Lancelloto, apud Seraph. dec.* 189. *num.* 6. *&* 7. *Millin. dec.* 251. *num* 9. *&* 10. *dec.* 14. *post Fenzon. ad Statut. dec.* 116. *num.* 14. *&* 15. *par.* 4. *recent. tom.* 2. *dec.* 335. *num.* 15 *apud Postium de manut. Romana pretii officiorum* 17. *Novembris* 1658. *§. non obstat in fin. & §. sequen. &* 1. *Decembris* 1659. *coram Bevilaqua*, & habetur sæpius hoc tit. ad hanc eandem materiam. 8

Illud secundum dominium, verè & propriè non consistit in ipsa substantia seu titulo officii, sed solùm consistit in ejus pretio. Unde Sixtus V. benè loquutus est, dicendo, ad hæredes Notarii defuncti transmitti pretium portionis non vacabilis, hoc verò pretium non dicitur spectare jure simplicis crediti, sed jure dominii productivi fructuum, & emolumentorum, & sic stant simul, dominium esse in pretio, & ex eo resultare dictum effectum.

Hinc si Mevius cum sua pecunia, & ad proprium commodum emit officium in faciem Titii, absque dubio, quoad Principem Titius non autem Mevius est Officialis, quem solum Princeps in talem agnoscit, & tamen officii emolumenta pertinent ad Mevium, qui est dominus pretii, quia quoad utilitatem, hic est dominus officii, quamvis ille sit Officialis quoad nomen, & potestatem exercendi munia personalia, officio incumbentia.

Habemus hoc in feudis, quæ fraternizant cum officiis, & pari passu ambulant, quoniam in eis non datur simulatio, ideoque locum non habet titulus *plus valere quod agitur, &c.* unde si ego cum mea pecunia emo feudum ad proprium commodum, sub simulato nomine Titii, expressè declarantis se habere nudum nomen, adhuc tamen ille est verè feudatarius, & Baro, *ut latè decis* 100. *par.* 9. *recent. repetit. post Marin. resol.* 38. *lib.* 2. *ubi item & frequenter in Mantuana bonorum, & in aliis in sua materia sub tit. de feud.* & tamen tota utilitas feudi est Domini pecuniæ, non autem illius, quem Princeps de feudo investivit, quamvis ille sit feudatarius. 9

Comprobari dicebam hæc evidenter ex duplici circumstantia, una scilicet jam dictæ observantiæ Datariæ, quæ pro tempore vacationis, ut suprà, per plures annos ignotæ, fructus repetiit à possessore pro sola medietate vacata, pro absoluto præsupponendo, reliquos pertinere ad Officialis hæredes, seu dictæ ratæ non vacabilis dominos, ob jam dictum dominium utilitatis; Et altera, quod idem Sixtus sub eadem lege erexit vel reformavit Officia Notariorum Curiæ Capitolinæ, ut scilicet succedente morte Officialis infrà primum triennium, non sequeretur vacatio; ab inde verò sequatur solum pro medietate pro qua emolumenta deberentur hæredibus, donec successor pretium solveret.

Neque novum est vacationem ita non sequi, nam etiam in antiquis militiis, quorum loco ista moderna officia subrogata sunt, seu speciem habent, idem quoque decerni solebat, ut scilicet infrà certum tempus non vacarent, vel solum in parte, *ut in l. omnimodo § imputari. Cod. de inoff. testam. ubi optima glos. verbo* in morte testatoris.

Quodque etiam in officiis vacabilibus, damna, & interesse, debeantur ad rationem fructuum ipsorum 10

officiorum,

officiorum, habetur *apud Seraph. decis.* 714. *n.* 4. quod in parte vacabili videtur parum probabile, quia nec justum, nec æquum est, ut absque periculo, fructum adeò excessivum percipere debeat, qui sortem habet salvam, de quo tamen habetur actum *in Rom. pecuniaria Valerini hoc tit. disc.* 15. sed quoad partem non vacabilem, ob cessantem dictam dubitandi rationem casus videtur planus.

Edito isto responso, neque Benedictus acquievit, sed introducta postmodum in Rota *coram Bourlemont*, me pro neutra partium scribente, ut frequenter contingere solet in respondentibus pro veritate, assumpta fuit disputatio super valore, an scilicet in hæreditate communis parentis adesset pretium, pro quo medietas non vacabilis acquisita fuit, & quod tempus esset attendendum, an scilicet illud mortis, vel potius præsens, ita ut augmentum ex temporis beneficio causatum, hæreditatis, ac successivè utriusque hæredis commodo cedere deberet, necne, & sub diebus 2. *Martii & 21. Junii* 1668. ad favorem Cæciliæ pro attendendo valore de tempore præsenti prodierunt resolutiones, ex quibus de consequenti resultat altera circa fructus, super qua solum requisitus fueram, dictæque resolutiones mihi justæ, & probabiles visæ sunt, ex dicta ratione, quod licèt officium quoad ejus substantiam sit de Regalibus, & non possit residere nisi penes eum, quem Princeps deputavit, ad effectum, ut iste in officialium rotulo sit descriptus, ipseque dicatur persona publica, officii exercitium, & præeminentias, ac jurisdictiones habens, nihilominus non implicat, etiam sine Principis placito, utilitatem bursalem esse alterius, multo magis ac indubitanter, ejusdem Principis auctoritate accedente, eo modo quo habemus de habentibus liberam reservationem decreti, quoniam in effectu, quoad pretium, omnesque commodi pecuniarii, & utilitatis vel damni effectus, officium dicitur in dominio reservatarii, non autem titularis, & consequenter istius debet esse augmentum, sicut è converso fuisset decrementum, ex regula *secundum naturam, &c.* Individua verò officii natura percutit titulum seu substantiam ad dictos alios effectus exercitii, ac fidei præstandæ exercenti tanquam publico officiali, nec non amissionis ob delictum, seu mutationis personæ ob mortem naturalem vel civilem, cum similibus, non autem dictos alios effectus compatibiles cum individuitate ac jure Regaliæ, ut ità conciliando contrarias auctoritates ac decisiones habetur in decisionibus desuper sub dictis diebus editis *coram Bourlemont*, præsertim *secunda* 22. *Junii* 1668. licèt in ea pro meo judicio non benè dicatur idem officium esse diversæ naturæ pro medietate scilicet personale, & pro alia medietate hæreditarium, & non vacabile, quoniam quoad ipsum titulum ejusque substantiam hoc est incompatibile, dum ita dare oporteret, quod si officialis defuncti plures essent hæredes pueri, & mulieres, seu aliàs inepti, omnes essent officiales, & Notarii, ac ea, quæ ad officium pertinent exercere possent, quod utique dicendum non est, quia unicus esse debet actualis officialis, in cujus persona titulus & substantia officii resideat cum exercitio, & præeminentiis; transmissibilitas verò partis percutit commodum & utilitatem, ut suprà.

ROMANA Seu MACERATEN. FRUCTUUM

Pro VALENTE

Cum CAMERA APOSTOLICA.

Casus disputatus coram Thesaurario.

Quomodo probetur perfecta alienatio commoditatis officii; Et an in his juribus vitalitiis habentibus periculum amissionis potiùs per mortem unius, quàm alterius personæ, dentur contractus præsumpti, & taciti, vel debeant esse expressi.

S U M M A R I U M.

1. *Facti series.*
2. *Commoditas officiorum etiam sine beneplacito est in commercio.*
3. *In juribus vitalitiis, & vacationi subjectis contractus debet esse expressus, & non attenditur tacitus seu præsumptus, & de ratione.*
4. *Examinantur adminicula inclusiva vel exclusiva consensus.*

DISCURSUS XVIII.

Officium Notariatus Maceratæ, ex consuetudine solitum retineri in dominio seu commoditate Thesaurariorum Marchiæ pro tempore, per prædecessorem Thesaurarium cessum fuit Hadriano Honorato in Thesauraria successori, non curanti personam officialis mutare, sub cujus vitæ periculo repositum erat; Mortuo autem dicto Hadriano, ac deputato administrationi Thesaurariæ, cujus appaltus adhuc durabat, Quintiliano Valente, cum Cecolini & Silvestri novum ejusdem Thesaurariæ appaltum suscepissent, factis quibusdam calculis dati & accepti, inter dictos novos Thesaurarios, & dictum administratorem, inita fuit per istum sub die Septembris 1653. apoca, per quam declaravit Honoratum seu negotium debitorem in sc. 2123. ex quibus, bonificatis scut. 1350. pro pretio officii Notariatus, promisit solutionem residui, quando Camera bonificaret eas partitas, ex quibus dictum creditum proveniebat, quibus peractis, ratio bancaria Philippi Valentis de mense Martii 1656 se composuit cum Camera, subintrando in universum jus activum, & passivum dicti Honorati & Cameræ, & successivè sub credulitate, quod inter Honorati effectus adesset dictum officium; De anno 1650. curavit mutari personam, sub cujus nomine, & periculo illud staret, atque de anno 1665. illud cum Beneplacito Apostolico alteri, pro pretio scut. mille circiter vendidit. 1

Cum autem Camera esset in notabili summa creditrix prædictorum de Cicolinis & Silvestris ex eadem casu Thesaurariæ prætendere cœpit dicti residui solutionem à Valente excipiente de solutione cum dicti officii fructibus, seu emolumentis in Thesaurariæ capsam obventis, quod non solum per Camerales impugnabatur, sed per viam reconventionis petebatur etiam pretium dicti officii per Valentem venditi, utpote ad prædictos Cecolinum & Silvestrum pertinentis à dicto anno 1653. in quo illud venditum, seu in solutum datum fuit, de cujus venditionis vel dationis in solutum imperfectione seu ineffectuatione replicabatur; unde propterea.

Introducta causa coram Thesaurario Generali, Camerales fundatam dicebant eorum intentionem, 2
in eo quod ad perfectionem contractus emptionis & venditionis, sufficit intervenire tria consueta requisita, nempe rem, pretium, & consensum, absque necessitate justificandi traditionem, quamvis necessariam ad translationem dominii, cùm hæc non exigatur in juribus incorporalibus, in quibus sola cessio stat loco traditionis ac etiam, quia hæc sequuta dicitur, dum iidem Cicolini & Silvestri ejusdem officii emolumenta exegerant, & in qua præsertim exactione tanquam observantia & effectuatione actus magnam vim faciebant, subjungendo (& in hac parte bene) ad hujusmodi dominii translationem non fuisse desiderandum Beneplacitum Apostolicum, quia istud necessarium est, ubi agitur de ipsa substantia officii transferenda de una persona ad aliam, secus autem ubi persona Officialis non immutata, tractatur de sola translatione commoditatis, ex iis, quæ habentur *in Romana officii seu pecuniaria pro Camasseo disc.* 16. & in aliis *hoc tit.* ad hanc materiam officiorum, cum sit hodie conclusio plana.

Scribens pro dicta ratione bancaria rea conventa, non negabam, quod ubi in facto verificaretur legitimus concursus dictorum trium requisitorum resultaret perfectio contractus absque alio requisito traditionis, ex præmissis in jure veris; Sed oltra defectum potestatis vendendi concurrentem in Quintiliano administratore, super quo puncto, utpote in nudo facto consistente partes non erant Advocati, sed causæ Patroni, dicebam difficultatem residere in verificatione tertii requisiti consensus, qui debet esse utriusque contrahentis insimul junctus, cum alius non sit contractus, nisi duorum consensus in idem tendens, ita ut quando sequitur conjunctio consensuum; tunc dicatur ille perfici, *ut decis. 395. nu n. 1. par. 5. rec. & passim*; cum sint principia certa; De ista verò consensuum conjunctione non constabat, quoniam apoca facta erat per solum Quintilianum, personam venditoris gerentem, absentibus illis, qui personam emptorum gerere debebant, de quorum subsequuto consensu nullibi docebatur.

3 Et quamvis Cameral es replicarent de consensu præsumpto, seu implicito deducto ex dicta observantia in percipiendis dicti officii emolumentis, nec non ex silentio in petendo residuali debito, quod aliàs non acceptata dicti officii venditione, seu datione in solutum in vim eiusdem apocæ solvi debuisset, Nihilominus dicebam, id rectè sufficere, ubi ageretur de cõtractu super rebus & bonis indifferentibus, cum voluntas non minus verbis, quàm factis probari possit; secus autem in hujusmodi officiis, & juribus vitalitiis, periculo vacationis subjectis, & cujus periculi ratione magnum solet esse eorum emolumentum longe supra fructuum bonorum indifferentium, dicto periculo non subjectorum, tunc enim consensus debet esse clarus & expressus, alteri contrahenti innotescens, ita & taliter, quod actus remaneat omnino irretractabilis hinc inde, ex ea clara ratione, quod aliàs de facili posset fraus fieri per eum, de cujus expresso consensu non apparet, dum ita posset se regulare ab eventu longævæ vel respectivè brevis vitæ officialis, à quo pendet periculum vacationis, atque contingente vacatione de proximo, negare contractum, ut in consimilibus terminis Societatis officii *Zacch. de Societ. num. 395. & sequen. Ciriac. controv. 452. num. 4. & 5. Rota dec. 660. par. 1. diversf.* & habetur deductum in sua materia sub tit. *de Soc. off.* præsertim *in Romana pro Cæsare Columna*, & in aliis.

4 Clarius accedente adminiculo, dicti consensus potius exclusivo, dum præfati Cicolini & Silvestri, nunquam curarunt, vel mutare personam officialis, vel obtinere reservationem decreti ad eorum favorem, & econverso id gestum fuit per Valentem de anno 1658 & qui deinde tanquam dominus ad venditionem etiam processit.

Contrarium verò adminiculum deductum ab exactione emolumentorum erat æquivocum, quia cum dicti Thesaurarii essent creditores Honorati, & successivè Valentia, utpote in universum Jus activum, & passivum istius subrogati, prædicti residui, rectè potuerunt dicta emolumenta sua manu exigere in satisfactionem, & sic non est observantia univoca quæ concludat pernecesse; potissime quia officium prædictum ex consuetudine præterita, erat quodammodo annexum Thesaurariæ, cujus Capserio, seu depositario, sobstituti dictum officium exercentes, cum præsupposito dictæ annexionis, continuantes antiquam consuetudinem, menstruatim emolumenta solvebant, Unde erat actus æquivocus non sufficiens ad illum consensum, qui debet esse expressus, ex dicta ratione, quam cum sensu etiam veritatis credebam probabilem.

REATINA CANCELLARIÆ
Pro JOANNE DE BONIS
Cum CAMERA APOSTOLICA.

Casus disputatus coram Thesauraria, incertus est exitus.

An reservatarius dispositionis officii ex Decreto apponi solito, possit dictum decretum seu dispositionem sine Beneplacito Apostolico remittere eidem officiali, etiam in præjudicium creditorum hypothecariorum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quando officia sunt in commercio, & alienari vel obligari possint absque assensu.*
3 *In titulari an dari possit cessio translativa reservationis decreti; & quid hac cessio operetur.*
4 *Quid in præjudicium creditorum cedentis, qui habebat decreti reservationem.*

DISCURSUS XIX.

EMit Mutius Orsinus de ejus pecunia. officium 1
Cancellariæ Reatinæ, sub nomine, & in faciem Joannis de Bonis, cum reservatione Decreti super pura & libera dispositione ad ejus favorem, & postquam debitum cum Camera Apostolica contraxerat per susceptionem Appaltus Status Castri, omne Jus. quod ipse in dicto officio habebat, eidem Joanni vendidit seu cessit pro eodem pretio, pro quo officium emptum fuerat coram Notario, & testibus effectivè numerato; Cumque post aliquod breve tempus idem Mutius prætenderetur Cameræ debitor in notabili summa juxta seriem, de qua *in Romana seu Viterbiensi appaltus hoc titulo discurs. 122.* Hinc proinde Camerales molestare cœperunt dictum Joannem coram Thesaurario Judice ordinario causarum Cameralium in prima instantia, prætendentes in vim dicti decreti procedere ad alienationem officii, tanquam de bonis debitoris, non obstante prædicta cessione, utpote invalida, & habẽda pro infecta ex defectu Beneplaciti Apostolici.

Pro reo convento scribens, cum sensu etiam veritatis, nisi facti circumstantiæ concurrerent probantes fraudem, & collusionem in dubio non præsumendam, dum præsertim actus publice, & sincere facta apparebat mediante effectiva solutione pretii in pecunia numerata coram Notario, & testibus, in ipso actu alienationis, parum probabilem dicebam Cameralium prætensionem, cum ageretur de re indifferenti in libero commercio existente, quam nil impediebat in alium transferri.

Licet enim officia dicantur de Regalibus, neque sint in commercio sine Principis beneplacito, attamen id procedit quoad ipsius officii substantiam ejusque translationem de una persona in alteram, ita ut agatur de creando novo Officiali, vel ubi agitur de acquirendo Jure reali super ipso officio in præjudicium Principis in casu vacationis, vel tertii, ex ejusdem Principis concessione, vel assensu Jus acquirentis, secus autem ubi de solo commodo, & interesse bursali circa pretium, vel circa fructus, & emolumenta, ut ita distinguendo firmatur *in Romana officii Scriptoriæ prima Aprilis 1588. coram Pamphilia*, quæ reputatur in materia magistralis, sæpius canonizata, præsertim *in Tudertina officii Cancell. 9. Ianu. 1598. coram Lancellotto apud Serap. decis. 389. n. 6. & 7. Millin. decis. 25. n. 9. & 10. decis. 116. n. 14. & 15 par. 4. rec. tom. 1. & in aliis, ut in Romana pecuniaria, seu officii pro Camasseo hoc eod. tit. disc. 16.* 2

Si ergo hujusmodi facultatis alienatio, utpote concernens merum commodum bursale super assecutione pretii, & emolumentorum, Officialis persona non immutata, cum non percuteret officii substantiam, 3 fieri

fieri poterat sine beneplacito, etiam per viam translativæ cessionis in quemcunque tertium, multo magis fieri potuisse dicebam ad favorem ipsiusmet Officialis, cujus respectu, alienatio seu cessio prædicta, potius extinctiva, quam translativa dicenda erat, importans solum liberationem officii ab ea servitute, seu vinculo, cui ex decreto obnoxium erat, cum alias dari non pos-
3 sit actio, & passio in eodem subjecto, ex iis quæ ad rem facere videntur *apud Buratt. decis. 910. num. 6. 7. & 8.* Et adinstar cessionis, seu alienationis usufructus, quæ fiat ad favorem proprietarii *ad text. in l. usufructu, ff. solut. matrim. & l. cum in fundo, ff. de jure dotium cum concord. per Cenc. quæst. 114.* ubi de Domino fundi censiti acquirente censum, vel èconverso de creditore censuatio, qui fiat dominus fundi, & conferunt quæ habentur apud *Greg. decis. 68 num. 4. & 5.* de cessione non reportanda à creditoribus satisfactis de pretio bonorum debitoris, ita ut illa resolvatur in simplicem quietantiam, cum similibus.

Verum licet tanquam Advocatus hæc deducerem, non tamen in ordine ad omnimodam incompatibilitatem in hujusmodi officiis, & Juribus differentibus illa reputabam omnino tuta, ex iis quæ de compatibilitate possessoris beneficii ad acquirendam translativè commoditatem pensionis super eodem beneficio reservatæ, habentur *in Alban. pensionis 4. Decembris 1658. coram Priolo,* & latius in ea causa in materia *sub tit. de pensionibus*, Sed opus non fuit discutere in hujusmodi disputatione, dum in ea strictè satisfaciendo Cameralium objecto, agebatur de solo puncto, num in hujusmodi cessionibus, vel alienationibus requisitum esset nec ne Beneplacitum Apostolicum.

Examinandus tamen veniret hic punctus, quando
4 admissa etiam validitate cessionis, prætenderat Camerales, vel alii cedentis creditores super hujusmodi pretio, seu commodo pecuniario ex dicto reservationis decreto resultante, hypothecam jam contractam exercere, quia ex eodem principio ex parte cessionarii, ut supra deducto, quod officia respectu commodi bursalis (ipsorum substantia non immutata) sint in libero commercio, adinstar quorumcunque bonorum allodialium, sequitur sub hypotheca etiam creditorum cadere, & consequenter illam exercibilem contra quemcunque tertium, in quem res hypothecata transierit, cum non potuerit debitor alienando, Juri per creditores quæsito præjudicare, & in hoc puncto parti meum patrocinium requirenti, pro veritate juxta stylum, insinuabam residere majorem difficultatem, cum ita conclusiones ut supra ex hac parte deductæ retorqueri possent.

Ad hanc autem difficultatem evitandam, cogitabam congruum esse dictum motivum cessionis extinctivæ seu liberationis ab onere, seu vinculo, tanquam per dicti Juris confusionem, seu annihilationem, cum tunc hypothecæ resolvantur ex cessante subjecto, Adinstar hypothecæ competentis super censu, quem debitor activum habeat, quia si translativè in alterum alienetur, hypothecæ adhuc durant, sed si per debitorem extinguatur, evanescunt, quod pariter procedit in hypotheca competente super usufructu extincto, & cum proprietate consolidato, sive in pensione Ecclesiastica extincta cum similibus.

In hoc autem, cum verba acquisitionis concepta essent per viam emptionis, & translativæ cessionis, intrare poterat aliqua difficultas, quatenus id esset compatibile, Et sic pro meo judicio totus punctus erat in ista compatibilitate, de qua satis dubitabam contra clientem, ex iis, quæ habentur in *dicta Albanen. pensionis*, quia tamen adhuc formiter punctum disputare occasio non præbuit, his ita per modum motivandi insinuatis, maturius judicium reservatur, quod in ista disputatione efformari non potuit, cum communicatæ non essent informationes Cameralium, &c.

MACERATEN. OFFICII SECRETARIATUS
Pro DOMINICO STAMPETTO
Cum FRANCISCO TALLEONO.

Casus disputatus in Congregatione boni Regiminis, sed non resolutus ob mortem Stampetti.

Officialis, qui manualiter, & non in titulum, ex electione alicujus Universitatis, assumptus est ad officium, an possit removeri etiam sine causa, & an talis officialis petere possit manutentionem in quasi possessione.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Remotus ab officio debet in possessione manuteneri, donec videatur, an potuerit removeri.*
3 *An Officialis possit removeri ab officio negativè.*
4 *Declaratur, quando id procedat.*
5 *Cappellani manuales possunt amoveri etiam sine causa.*
6 *Infirmitas vel senectus an sit justa causa remotionis, & præsertim de morbo podagræ.*
7 *Declaratur, quando illa amovendi facultas alias de jure libera, non sit absque causa exercibilis.*

DISCURSUS XX.

CONgregatio generalis Provinciæ Marchiæ Anco- 1
nitanæ, solita habere Secretarium, qui apud illum Præsidem, seu Gubernatorem resideret, ejusdemque Provinciæ negotia gereret, de anno 1622. ad hujusmodi officium, simpliciter, & absque aliqua temporis præfinitione, elegit Dominicum Stampettum, qui continuato spatio annorum 43 illud accuratè, ac laudabiliter exercuit, obtento consueto Salario annuorum scut. 150. Cum autem de anno 1665. eadem Congregatio illum amovisset, atque ad idem officium elegisset Franciscum Talleonum assignata ratione inhabilitatis Stampetti ob podagræ morbum quo laborabat, habito per amotum recursu ad Congregationem Boni Regiminis, ac petendo in primis, & ante omnia manutentionem in sua longæva quasi possessione, assumptaq; desuper disputatione.

Pro isto scribens dicebam, quod ex infra dicendis, negari non poterat probabiliter dubiam reddi facultatem dictæ Congregationis removendi de facto, & sine causa illum Officialem, qui laudabiliter officium exercuerat spatio annorum 43. quod sufficiebat, ut in summariissimo possessorio retinendæ pro eo respondendum esset, ut in specialibus terminis manutentionis dandæ Officiali de facto remoto, donec videatur, an remotio fieri potuerit necne, habetur firmatum per Rotam *dec. 339. par. 9. rec. num. 17. & sequen. & per tot.* ubi de rationibus, & auctoritatibus ibi de facili videndis.

Quod autem dicta remotio fieri non potuerit, vel saltem id esset probabiliter dubium, in petitorio discutiendum, ita ut resultaret dictus effectus principaliter desideratus manutentionis, hac discussione pendente, obtinendæ, deducebam tanquam Advocatus latè firmata *per Mastrill. de Magistrat. lib. 1. c. 27. n. 16. & seqq. Larrea dec. 2. n. 5. & seqq. Fregos. de regim. Reipublica par. 1. lib. 3. disp. 5. n. 41. & seq* per quos cæteris allegatis, firmatur hujusmodi remotiones ab officiis, de facto & sine demerentia fieri non posse, quod in iis qui sint Principe inferiores admittit etiam *Capic. Latr. consult. 47. n. 18 & seq.* ubi remotionem substinendo, totum se fundat in suprema, & absoluta potestate Principis, cui dici non potest, cur ita facis, admittẽdo veriorem esse negativam in Reliquis Principe inferioribus, in quibus dicta ratio nõ urgeat, & in specialibus terminis officii tabellionatus cõcessi absque limitatione temporis, non amovendi sine causa, *Grat. disc. 167. n. 15 cum seq. & 590. n. 12. cũ seqq.*

Verum quidquid esset de præmissorum veritate in suis casibus, eorum tamen applicatio cessabat in hac facti specie, unde propterea reflectendo ad veritatem, motivum remanebat periculosum, quoniam dicta etiam opinione retenta, pro meo etiam judicio veriori, in iis, qui jura Supremi Principis non habent, ea procedit

in illis officii, quæ de sui natura, ex consuetudine saltem impressa perpetuo, & ad vitam conferri solent, cum tunc inter dantem & Officialem, initus videatur quidam quasi contractus, per quem uterque obligatus dicitur pro toto tempore vitæ, Adinstar illius quasi contractus, qui contrahi dicitur inter Beneficiatum & Ecclesiam, seu Beneficii collatorem, ex deductis *per Barbos. de univers. Iur. Eccles. lib. 3. cap 15 num. 14. & 15. ac omnes Beneficialistas*; Secus autem in hujusmodi muneribus manualibus jure simplicis famulatus, non autem officii regulandis, ex iis quæ, procedendo cum similibus terminis beneficialibus, habemus de Capellaniis manualibus, quæ jure simplicis famulatus regulandæ sunt, ideoque sunt amovibiles etiam sine causa
5 juxta veriorem ac magis receptam opinionem *Car. in. in Clem. primo §. præmissa de supplen. neglig. Prælat. num. 4. Rot. dec. 778. par. 1. divers. 325. par. 2. rec. Hispalen. Iuris amovendi Curatos 20. Aprilis 1640. 21. Iunii 1641. & 22. Iunii 1642. Peutingerio, quarum ultima est 116. pars. 9. rec. Pampilonen. Vicariæ decima octava Martii 1759. Albergato, Sulmonem juris amovendi Cappellanos decima Ianuarii 1655. Priolo & in aliis, de quibus sub titul. de Benef.* in genere, ac etiam sub altero *de Parochis* non obstante longævo servitio, quoniam istud non obligat dominum invitum ad retinendum famulum, & èconverso non obligat istum ad serviendum, cum solum tempus non sit aptum ad inducendam vel tollendam obligationem *ad communiter notat. in l. si certis annis Cod. de pact.*

Potissimè quia in præsenti, neque omnino dici po-
6 terat rationem esse sine causa, stante senectute juncta cum morbo podagræ, & sic dupliciter hic dici poterat morbosus, minusque aptus ad servitium; Licet enim scribens tanquam Advocatus dicerem, podagram, ubi præsertim non est continua, non inhabilitare ad officia & munera publica *ad text. in leg. unic. Cod. qui morbo se excusant, & l. à munerib. C. de Decur. lib. 10* & in specie de non removendo Officiali ex causa infirmitatis *Fagnan. in cap. cæterum n. 36. & seqq. de rescript.* Nihilominus id pariter est recipiendum, ubi ageretur de remotione ab officio de sui natura perpetuo, & ad vitam seu ad certum tempus concedi solito, ita ut possessor quoddam Jus & quasi dominium ejus vita, seu præfinito tempore durante habere videatur, secus autem in istis merè manualibus, quibus ju idice, non officii, sed famulatus titulus congruentius convenit, *A ponte de potestate Prorreg. tit. 5. de elect. official. n. 8. Rovertor. decis. 511. n. 2. ubi de Marin. in addit.*

Id autem, quod in proposito aliquam probabilita-
7 tem habere videbatur, erat, quod ubi non agitur de simplici famulatu privato, in quo unus gerat personam famuli, alter autem Domini habentis liberam suæ domus ejusque bonorum administrationem, sed de quibusdam muneribus publicis ad quæ deputatio vel respectivè remotio fiat, non per dominum jure privato de rebus suis disponentem, sed per alios pariter Officiales & administratores, tunc licet verum sit, competere in stricto jure facultatem amovendi sine causa nihilominus hoc arbitrium videtur aliqualiter refrænatum à ratione, qua cessante potest haberi recursus ad Superiorem, saltem per viam querelæ, præsertim ubi remotio aliquam injuriam vel notabile præjudicium remoto causaret, *ex deductis per Merlin dec. 882. num. 20. vers. cessat autem difficultas*, quod etiam receptum est ac vide sæpius practicatum in Cappellaniis manualibus, ut in sua materia *sub tit. de Beneficiis* in genere, ac sub altero de Canonicis & Capitulo ubi præsertim *in una Materanen.* Cum enim iste laudabiliter se gesserit in officio spatio annorum 43. neque senectus vel podagra impedimentum afferrent, quia duos instruxerat filios, omnia necessaria satis benè exercentes, ac etiam daretur fumus alicujus livoris in aliquibus Provinciæ deputaris, considerabam rectè posse instare dictæ Congregationis arbitrium pro dicta facultate refrænanda.

Proposita causa, Congregatio scripsit Gubernatori pro informatione ad effectum sciendi, an hæc remotio ex præsupposito livore prodiisset, dictæque Congregationis sensus erat expectandi novam Congregationem pro indaganda vera intentione Provinciæ, sed subsequuta mors Stamperti, liti finem dedit.

ROMANA SALARII
Pro FRANCISCO ET MAURITIO DE ASTE
Cum HÆREDE OCTAVII TOTH.

Casus disputatus coram Iudice particulari.

Onera incumbentia officiis, quæ ab uno possidentur in dominio, sed ab altero exercentur titulo conductionis, ad quem pertineant, præsertim illud salarii judici debito, an Judex non satisfactus Salario à Notario exercente, habeat regressum contra officii dominum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Qui propriè & secundum communem usum dicantur Notarii.*
3 *Verba legum & Constitutionum intelligenda sunt juxta communem usum loquendi.*
4 *Iudices tractant cum Notariis in exercitio, non cum Notariis in dominio.*
3 *Observantia satis attendenda præsertim in materia Salarii, an ab uno vel altero debeatur.*

DISCURSUS XXI.

DUo Officia Notariorum Civilium Gubernatoris 1
Urbis, ex Apostolica concessione onerosa possidebant per Joannem Baptistam de Aste, seu dictos Franciscum & Mauritium ejus hæredes, qui utpotè Viri nobiles, ad solum redditum seu industriam possidentes, illa juxta antiquam consuetudinem, pro certa annua seu menstrua pensione locare solebant duobus Notariis, omnia eorundem officiorum onera in se assumentibus, eo modo, quo practicatur etiam in majori Officio Notariatûs Criminalis ejusdem Gubernatoris, quod in dominio pertinet ad insignem Archiconfraternitatem Charitatis in Ecclesia Sancti Hieronymi, exercitium verò residet penes unum Notarium conductorē.

Cum autem inter alia onera dictis duobus Officiis incumbentia, illud esset à reformatione Pauli V. præscriptum, ut singuli Notarii tenerentur singulis mensibus anticipatè solvere Locumtenenti causarum Civilium Gubernatoris scut. sex pro ejus Salario, atque discessu ab Urbe quodam Notario, qui tanquam conductor per plures annos unum ex dictis officiis exercuerat, Octavius Tostus Locumtenens, ab altero Notario conductore pro sua rata integrè satisfactus, prætenderet à dicto Notario jam absente consequi debere integrum Salarium unius anni, pro isto, vivens molestare cœpit dictos de Aste Officii dominos, quam molestiam post annos 20. & plus, ejus jam defuncti hærede reassumendo. Ultra facti circumstantias, ex quibus præsumpta solutio deducebatur, assumptus fuit disputandus articulus in Curia novus, nunquam antea pro notitia disputatus, nec decisus, An reformatio loquens de Notariis, intelligenda sit de habentibus officium in dominio & pro solo emolumento, vel de Notariis officium actu exercentibus, ita ut pro officii oneribus actio contra Dominum competat nec ne.

Pro dictis de Aste Officiorum Dominis scribens dicebam, Reformationem Pauli V. *in Bullar. Constit. 71. titul. de Gubernatore Urbis § 7.* disponere, *quod Locumtenens habere debeat scut. auri quinque à quolibet ex duobus Notariis causarum Civilium hujus Curiæ quolibet mense in ejus principio solvenda.*

Istud autem *Notarii* verbum, indubitanter in proposito dicendum est ambiguum, seu æquivocum, utpotè aptum convenire, tam habenti Notariatus officium in
dominio, quam alteri illud habenti in exercitio. Potius 2
autem cōvenire videtur huic quam illi, quia secundum

communem

communem usum loquendi, Notarii propriè dicuntur illi qui tales creantur à Principe vel aliquo Magistratu ad id deputato, ad effectum conficiendi Instrumenta vel alia acta per Notarios & publicos tabelliones confici solita, & sub quorum vocabulo juxta dictum communem usum, veniunt non solent habentes hujusmodi officia in dominio ad hæredes etiam transmissibilia pro sola emolumentorum utilitate, cum sæpè haberi soleant per viros qualificatos, quibus Notariatus omnino est incongruus, sive per Infantes vel ignaros ad illud ineptos, quia Notarius propriè est scriptor gl. in l. si tibi notarium, C. de pignor. & in l. defens. C. de jur. fisci lib. 10. ideoque dicebam verba Constitutionis intelligenda esse juxta communem usum loquendi ad not. in cap. ex litteris de Sponsal. & l. librorum 3 §. quod autem Cassius, ff. de legat. 3. Mantic. dec. 59. n. 3. late Rota dec. 135. n. 4. & 5. par. 10. rec. & in aliis.

Clarius verò observabam, dictam Constitutionem loqui voluisse de Notariis exercentibus, quia Judex non tractat cum Dominis hujusmodi officiorum sibi probabiliter ignotis, sed versatur & tractat cum Notariis exercentibus, per quorum manus concedit sen-4 tentias vel mandata, pro quibus singulis, ab eorundem Notariorum manibus de jure recipere deberet sportolas seu emolumenta, quorum loco, ad tollendos abusus vel contentiones, reformator certam summam præscripsit, ab ipsis Notariis quolibet mense anticipatè solvendam, Subrogatum enim sapit naturam ejus, cujus loco subrogatur, unde quemadmodum sportulæ seu quotidiana emolumenta prò singulis actis seu expeditionibus præstanda essent Judici per manus illius Notarii actualis, qui expeditiones, & acta facit, ita per easdem manus recipere debet hanc mercedem, de cujus inexactione conqueri non potest, nisi de seipso, quia cum reformator mandet illam à Notariis præstari quolibet mense anticipatè, promptum habet modum exactionis absque aliquo coactionis actu, cum sola denegatione subscriptionis, & concessionis decretorum & expeditionum, ideoque nullam dicebam suppetere legalem, vel naturalem rationem, cur hujus negligentiæ pœnam, non ipse negligens, sed officii Dominus innocens luere deberet.

Et nihilominus, sufficere observabam, ex præmissis casum dici posse dubium, ut propterea omnino defendendum veniret observantiæ, quæ ab ipso initio editæ reformationis usque ad præsens semper fuit uniformis, ut hujusmodi Locumtenentes exegerint Salarium à Notariis exercentibus, non autem ab habentibus officii dominium in sola utilitate emolumentorum; Sem-5 per enim in ambiguis attendenda est observantia tanquam optima interpres ad notat. in l. si de interpret. ff. de legibus Greg. & adden. dec. 184. Cæsaraugust ana portionum 16. Junii 1659. Albergato, & alias quotidie; Et in specie salarii præstandi officialibus, ut satis defendendum sit consuetudini seu observantiæ Mastrill. de Magistrat. lib. 1. cap. 3. a. ex n. 17. & n. 25. cum seq.

Barones vel Communitates, ut plurimum habent in dominio Cancellarias, quas singulis annis locant Notariis illas exercentibus, & istorum generalis observantia docet onus esse solvendi officialium emolumenta, vel quotidiana, vel menstrua, atque scio in Regno Neapolitano, aliquas adesse familias privatas ea Regia concessione possidentes aliquarum Civitatum vel locorum Cancellarias in dominio seu utilitate, ita ut tale aliquando residere etiam in mulieribus vel infantibus, & tamen nomine Notariorum seu actuariorum, absque dubio non veniunt hujusmodi Domini seu possessores, sed illi actuarii, vel Notarii qui conductionis vel administrationis titulo Cancellariam exercent; Et hanc dicebam saltem ex communi usu, mihi videri veritatem.

ROMANA EMOLUMENTORUM

Pro JO. ANTONIO TERRIBIO

Cum SERTORIO THEOPHILO.

Casus disputatus coram A. C. credo concordatus.

Si Officialis cedit alteri commoditatem seu emolumenta officii sub assertione quod importarent certam quantitatem, an cedens teneatur de supervenienti diminutione si quota ex facto Principis vel Superiorum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Quando periculum casus provenientis ex facto Superiorum cedentis vel cessionarii.*
3 *Et quid de sbassatione censuum.*
4 *Quando cessa commoditate officii cum expressione certæ summæ, videantur hæc stare taxativè vel demonstrativè.*
5 *Sciens futurum casum, & cadens, tenetur de casu.*

DISCURSUS XXII.

POssidens Theophilus officium litigiosum, *de quo disc. 14.* illius commoditatem & emolumenta ad 1 ejus vitam pro pretio correspectivo cessit Terribio, sub narrativa, quod emolumenta importarent Scut. 58. in anno, quo sal fabricatur, & in 18. in anno, quo non fabricatur, & in qua perceptione cessionarium manutenere promisit; Cum autem post mensem de Superiorum mandato, salis pretium notabiliter diminutum esset, unde propterea resultavit eorundem emolumentorum diminutio, ita ut ex scut. 58. quæ in anno fabricationis importabant, redacta essent ad 18. circiter, Terribius cessionarius, vigore dictæ promissionis de manutenendo, cedentem pulsavit ad refectionem.

Et introducta causa coram A. C. reus conventus, injustam dicebat actoris, prætensionem, ex recepta juris propositione, quod factum Principis, vel aliorum Superiorum, quibus resisti non potest, reputatur casus fortuitus, qui cedere debet periculo cessionarii tanquam domini juris cessi, cum periculum sit sequela dominii; Et quoad manutentionem promissam dicebatur, illam intelligendam esse respectu ipsius cedentis, & 2 habentium causam ab eo; Ad quod probandum adducebatur punctualis auctoritas Ciriac. co trov. 458. ubi firmatur, quod facta cessione fructuum domus existentis in ghetto hebræorum ascendentium ad certam Summam, quam cedens manutenere promisit, si ex facto Principis, testricto ghetto, domus extra illum remaneat, unde fructus diminuantur, id cessionarii, non autem cedentis damno, tanquam casus fortuitus cedere debeat *ad text. in l. Lucius ff. de evictión.* & ex hia Judex dicebat casum indubitatum pro reo.

In hoc statu ad actoris defensionem assumptus, primo aspectu, solida credebam rei conventi fundamenta, tam ex prædictis, quam aliis in proximis terminis deductis per *Oleam de cessione tit. 7. quæst. 3. num. 31. & seqq. & Leotar. de usur. quæst. 80. num. 31. & sequent.* per quos agendo de cessione censuum, qui ha-3 beantur cum Communitatibus, cum promissione manutentionis, & exigibilitatis, distinguitur, & benè, Quod aut censuum diminutio, seu, ut vulgo dicitur, sbassatio, provenit ex injustitia, seu alio defectu contractus, seu etiam ex inopia debitoris, & cedens stante tali promissione teneatur, Aut provenit ex provisione Principis, vel alicujus majoris Magistratus talem potestatem habentis, ob publicam utilitatem, seu calamitates belli divini vel humani, seu alia publica infortunia, ut frequenter contingit,

& secus, ea jam dicta ratione, quod casus fortuitus, qualis dicitur proveniens ex facto Principis absque culpa vendentis vel cedentis, nunquam ab isto præstandus est, nisi expressè conveniatur.

Cogitabam tamen pro ratione motivandi tanquam Advocatus, an dici possit, quod cum venditum non sit ipsum officium, quod utpotè de Regalibus non est in commercio absque Principis placito, sed solum cessum esset nudum emolumentum pecuniarium, an scilicet stante illius expressione in certa uniformi summa singulis annis respectivè percipienda, & quam cedens manutenere promisit, hujusmodi expressio censeretur solum gratia demonstrationis, quanti tunc officium fructaret, vel potius gratia taxationis hinc inde, ita ut
4 augmentum cederet ad beneficium cedentis non autem cessionarii; Isto enim secundo casu, justum non esset, ut qui non poterat sperare augmentum, subjacere deberet diminutioni, & è contra ad regulam *secundùm naturam, &c.* Atque tali casu potius quædam annua præstatio certa ad vitam cedentis in contractum deducta videretur, cujus solutio super dicti officii fructibus esset assignata, secus èconträ.

Et quod essemus in casu taxationis, desumi observabam ex præcisa taxatione summæ, quæ subjectæ materiæ incongrua sive superflua videbatur, quia sufficiebat cedere simpliciter fructus, seu emolumenta officii, talia qualia essent; Eo etiam potissimè considerato, quod obligatio manutentionis in tanta summa, ad alium casum non videbatur referibilis, cum nemo possit officiorum emolumenta augere vel minuere, nisi Princeps, ad quem solùm pertinet salis pretium taxare, illud augendo vel minuendo, & ex cujus pretii quantitate resultat, major vel minor emolumentorum perceptio.

Illud verò quod pro meo judicio, reflectendo ad veritatem, tollebat in præsenti dictas difficultates atque probabilem reddere videbatur causam actoris, consistebat in mala fide cedentis, quæ satis verisimilis
5 reddebatur, ex nimis temporis brevitate inter cessionem ac respectivè diminutionem, attenta præsertim qualitate personarum cedentis, ac cessionarii respectivè; Cum enim hujusmodi innovationes fieri non soleant ex abrupto, sed prævio discursu, ac maturo consilio, (quamvis occultè,) per menses, atque cedens esset Vir nobilis, in Populi, & Capitolii negotiis versatus, verisimiliter de hujusmodi futura innovatione conscius; Econverso autem cessionarius esset mercator ab his materiis alienus, idcirco, probabile omnino videbatur, cedentem in aliqua fraude versatum esse, cedendo pro majori pretio illam rem, quam ad dies sciebat esse diminuendam, Ad instar contrahentis cum pecunia, quam sciebat de proximo reprobandam vel minuendam esse, sive quod cessionarius de hoc suspicans, studiosè de certæ summæ manutentione convenerit. Quod motivum Judici etiam probabile videbatur, cupiebat tamen aliquam adminiculativam probationem, quod scilicet de tempore factæ cessionis, in Consilio Capitolino, seu etiam apud Officiales Camerales, de innovatione jam agi cæptum esset, cum in his materiis, etiam ex adminiculativis, & conjecturata scientia mala fides deducatur, *ut apud Muscard. de probat. concl. 1003. num 36. & seq.* quod, ut censeo, ansam dedit concordiæ, dum post unicam disputationem amplius de causa tractatum non fuit.

ROMANA FRUCTUUM LOCORUM MONTIUM
Pro FIDEICOMMISSO DE BELLIS HOMINIBUS
Cum HORATIO FALCONERIO.

Casus variè decisus per Cameram.

Depositarii locorum montium, an teneantur esse solliciti de vinculo, seu investimento fructuum locorum destinatorum multiplicis, ita ut liberè solvendo, teneantur, necne ad iteratam solutionem.

Deputatis à Superiore pluribus depositariis montis in solidum, & cum jure accrescendi, an possit unus ex eis absque eorundem superiorum licentia, cedere consortibus jus depositariæ, atque ita se liberare; Et de diversis hujusmodi cessionum speciebus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Dividuntur puncti, seu inspectiones controversiæ.*
3 *Repudiatio habet vim mortis ad effectum juris accrescendi vel non decrescendi.*
4 *Feudatarius vel emphyteuta licitè alienat sine assensu in consortes, seu comprehensos in Investitura, & n. 9.*
5 *Quando ex pluribus consortibus, unus dicatur alienare, vel potius omnes alienent in aliquos ex eis diversam personam repræsentantes.*
6 *Una & eadem persona materialis potest repræsentare diversas personas, etiam cum concursu incompatibilium inter eas.*
7 *Cessio officii sine assensu Papæ importat cessionem commoditatis, non autem substantiæ, & tituli.*
8 *Officialis tenetur de facto substituti, seu cessionarii voluntarii.*
9 *Examinatur conclusio, de qua num. 4. distinguendo plures casus seu effectus.*
10 *Termini feudi vel emphyteusis in proposito non parificantur cum illis officiorum, & de ratione differentiæ.*
11 *Unus ex pluribus tutoribus cedendo tutelam vel administrationem contutoribus non liberatur.*
12 *Idem de pluribus Officialibus.*
13 *In negotiis socialibus exprimi solet solum nomen unius vel aliquorum, & non omnium.*
14 *Novatio non inducitur, nisi expressè dicatur, vel per actus omnino incompatibiles.*
15 *Deputationes depositariorum montium fieri solent per litteras patentes, aut Chirographum Pontificium.*
16 *De vera solutione resultante à novatione, seu transfusione de una specie ad aliam.*
17 *Depositarius vel debitor solvens contra formam præscriptam non liberatur, & tenetur ad iteratam solutionem.*
18 *Loca montium sicut debitum annui redditus, seu Census cum Principe, vel Republica.*
19 *Litteræ patentes, & libri sunt loco Instrumentorum.*
20 *De ratione ob quam depositarii montium non possunt liberè solvere fructus locorum vinculatorum pro multiplicis.*
21 *Quando quietantiæ cum transfusione crediti in aliam speciem, non importent novationem, sed solum fieri dicantur pro accommodatione scripturæ, vel ad alium effectum.*
22 *De conclusione, quod depositarius montium non tenetur esse sollicitus de investimento, vel de multiplico, ad quem effectum procedat.*
23 *Obligatus ad investiendum, seu multiplicandum, si non adimplet, tenetur ad quanti interest id esse sequutum.*
24 *De defectu investimenti, seu multiplici quis opponere possit, an solus emptor, vel etiam alii interessati.*
25 *Emptor bonorum fideicommissariorum cum derogatione fideicommissi sub certa forma servanda in Investimento, & multiplico pretii, an sibi præjudicet, si remittat dictæ formæ implementum.*

DISCURSUS XXIII.

APerta ante annum 1611. ratione bancaria in Urbe per Horatium Falconerium, & Camillum Palaginm, Thesaurarius Generalis in vim facultatis sibi ex Pontificio Chirographo competentis, per litteras patentes deputavit Depositarios montis *SUBSIDII* nuncupati dictos Horatium, & Camillum socios, 1

socios, necnon Guidum Camilli filium ad eorum vitam insolidum, & cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, facta per Camillum nomine omnium obligatione, de bene, & fideliter administrando, ac rationes reddendo, necnon de solvendo fructus Montistis, sive exigeret assignamenta, sive non, quæ est consueta formula obligationis hujusmodi depositariorum; Cumque prævia derogatione Apostolica fideicommissi ordinati per N. de Bellis hominibus, per ejusdem fideicommissi possessorem vendituni fuisset Principi, seu Cardinali Burghesio quoddam Ca ale fideicommittentis, sub lege, ut in hujusmodi derogationibus apponi consueta, ut pars pretii investiri deberet in tot loca Montium, quorum fructua, ac fructuum fructus, per fideicommissi possessores investiri deberent; neque ad alium usum converti possent, usque quo conflata esset integra summa, quæ dicti Casalis valorem pro fideicommissi reintegratione adæquaret; Casus dedit, quod plura ex dictis locis montium erant de cadentibus sub hac depositaria, quam una cum ratione bancaria à dicto anno 1611. usque ad 1625. Horatius, & Camillus exercuerunt, ita ut sub eorum nomine consueta mandata Cameralia directa essent; De dicto autem anno 1625. sociale negotium rationis bancariæ dissolutum fuit, novumque apertum sub nomine Camilli, & Guidi, cui novæ rationi, dicta antiqua ratio sub nomine Horatii Camilli, & Guidi, cessit pro pretio scu. 5. m. ad commune commodum converso dictam depositariam, eaindeque de facto mandata Cameralia directa fuerunt sub nomine Camilli, & Guidi omisso illo Horatii.

Ab hoc autem anno 1625. usque ad 1635. quo hæc nova ratio defecit, aliqui procuratores deputati per dicti fideicommissi possessores, consueverunt in aliquibus annis facere in libris seu listis solitis receptas fructuum dictorum locorum montium, tanquam de solutis, eodemque contextu, nullo solutionis actu vere intercedente, curarunt pro eisdem fructibus, dictum fideicommissum seu ejus possessores eorum principales describi conditores in libris dictæ rationis bancariæ, tanquam ex causa depositi, unde ob subsequutam deficientiam desperata fuit actio recuperationis.

Quia verò in litteris patentibus præscripta est lex, ut hujusmodi fructus exigi non possent, nisi ad effectum investiendi unico contextu, vel ad effectum eos deponendi in S. Monte Pietatis cum vinculo investimenti pro multiplico, ut continetur est formula litterarum patentium in hujusmodi locis montium quæ multiplicis destinata sunt; Hinc proinde Petrus Franchinus dicti fideicommissi possessor, judicium instituit coram Thesaurario contra dictum Horatium tanquam depositarium, pro dictorum fructuum male solutorum reiterata solutione, & obtinuit decretum favorabile, à quo introducta per appellationem causa in Camera, & judicium prosequente Ascanio Cansacco in eodem fideicommisso per obitum Franchini succedente, pro confirmatione, & executione dicti mandati, cum bina seu trina resolutione coram *Giustto* responsum fuit, ex denuo commissa causa appellationis coram *Aquino*, bis responsum fuit pro infirmatione, cum absolutione hæreditatis dicti Horatii hoc medio tempore defuncti.

In hujusmodi autem tot reiteratis disputationibus, 2 tres erant inspectiones, Una super cessata, vel respective durante obligatione Horatii, postquam de anno 1625. dissoluto dicto negotio sociali ipse tollendo se de medio, cesserat hoc depositariæ officium Camillo, & Guido Consortibus; Altera, posito quod duraret eius obligatio, an hæc dissoluta esset per solutiones fructuum factas procuratoribus deputatis per possessores fideicommissi, quibus ad formam derogationis Apostolicæ onus & cura multiplici incumbebat, & tertia, num hoc Jus dicendi de nullitate hujusmodi solutionum præter legem litterarum patentium, competeret totum Burghesio emptori, & in multiplico interessato, ut prætendebat reus, vel etiam possessori fideicommissi, ut prætendebat actor.

Quatenus autem pertinet ad primum, scribentes pro Falconerio reo convento dicebant, quod cum istud officium concessum esset Horatio, Camillo, & Guido insolidum cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, exinde resultabat, licite potuisse Horatium tollere se de medio, & cedere ejus portionem consortibus, duplicem in hoc deduceodo conclusionem, Unam scilicet quod repudiatio æquiparatur morti, 3 ejusque effectum Juris accrescendi vel non decrescendi operatur, *ut plene colligit Bellon. jun. de Jur. accresc. cap. 7. q. 35. num. 1. cum sequen.*

Et alteram, quod licet feudatarius vel emphyteuta sit prohibitus alteri feudum vel emphyteusim cedere, seu aliàs alienare sine Domini assensu, attamen id licite 4 fieri potest in consortes in eadem Investitura vocatos, quoties pluribus concessio facta est in insolidum, & cum jure accrescendi, vel non decrescendi inter eos, quia non dicitur alienari ad nostros, & ignotos; Ac etiam quia data concessione in solidum, totum Jus habitualiter esse dicitur penes singulos *juxta cons. 10. Calderin. de locat. &* sequuntur cæteri collecti per *Cirocch. discept. 60. n. 57. Fulgin. de emphyt. tit. de alien. q. c. n. 193. & sequen. Surd. dec. 343. num. 11. & seq.*

Multoque magis id procedere dicebant, quia dictæ cessioni, assensus quoque Thesauraru altorumque officialium accessisse videbatur, dum à dicto anno 1625. citra, immutata ut supra forma mandatorum Cameralium, ista non fuerunt amplius directa in Horatium & Camillum ut prius, sed in Camillum & Guidum, unde inferebant, ita inductam seu approbatam esse novationem; Et fortius quia de anno 1635. vel sequenti, post dictorum Camilli & Guidi deficientiam; Camera dictam depositariam alteri concesserat, non citato vel audito Horatio quamvis adhuc vivente.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, dicebam verius videri, obligationem Horatii non dissolutam non esse, ideoque probabiliores esse primas resolutiones, dictasque conclusiones, quamvis in suis casibus veras, incongrue tamen ad rem adaptari, esse que à casu extraneas; Illud in primis advertendo, elatum æquivocum continere dictum facti præsuppositum, quod ex tribus officialibus, ut supra in solidum deputatis, unus tollendo se de medio, consociis jus suum 5 cessisse per quandam speciem repudiationis, ob quam locum aparuerit juri accrescendi vel decrescendi; Id enim tunc procedere dicitur, quando unus ex pluribus habens se abstinere, ita ficte faciendo se mortuum, atque casum seu effectum mortis naturalis præveniendo, aliis locum præbeat, ita ut superstites, non ex jure cesso, tanquam ex novo titulo, defectam portionem obtinere dicantur, sed ex primævo, & proprio Jure, ita per quandam cessationem consortii accretam seu non decretam, juxta ea quæ in proposito feudi individui, vel Juris patronatus, cum similibus, habentur deducta *in Mutinen. feudorum de Rangonis sub tit. de feudis, disc. 8.* Sed non erat iste casus, quoniam ex articulis ab eodem Horatio datis, ac testibus desuper ab ipso inductis constabat, omnes tres, pretiumque rationem bancariam, ad commune omnium commodum, cessisse hoc officium novo negotio, seu novæ rationi erectæ per Camillum, & Guidum, ideoque isti, utpote repræsentantes novam ac diversam personam formalem, emetant officium à seipsis & ab Horatio aliam repræsentantibus personam officialium, cum aliàs dari non potuisset, citra implicantiam, ut iidem essent emptores, & venditores, atque mediante pretio accepto emisset rem propriam, illamque ex novo titulo dominii translatio acquisivissent.

Neque novum est in Jure, immo satis frequens & quotidianum, ut in eadem persona materiali concurre- 6

re seu repræsentari valeant, diversis respectibus, plures personæ formales, inter se omnino diversæ, cum concursu actuum incompatibilium inter eas, ita ut unus, & idem sit sui ipsius debitor, & creditor, emptor, & venditor, mandans, & mandatarius, *ex collectis per Surdum cons. 300. n. 13. d c. 536. par. 3. rec. n. 3. 271. n. 8. & & 9. p. tr. 4. tom. 1. dec. 174. post Zacch. n. 9. & seqq.* & habetur frequenter *sub tit. de credito & sub altero de cambiis* præsertim *in Romana Cambiorum de Valentibus*, ac in decisionibus in ea causa editis & ibidem allegatis *10. Jun. 1660. 10. Martii, & 4. Septembris 1662. coram Verospio*, & non negabant, quinimo his decisionibus allegatis, deducebant, ac firmiter insistebant iidem scribentes in contrarium super secunda inspectione, ut infra, distinguendo in eisdem Camillo, & Guido duas personas diversas, unam scilicet depositarii, qui fructus statutis temporibus procuratoribus fideicommissariorum ut supra solvisset, & alteram Bancherii recipientis in depositum in ejus banco pecuniam ex dictorum fructuum exactione provenientem.

Hinc proinde resultare dicebam, quod cum dicta cessio per quandam speciem venditionis, seu translativæ renunciationis, per omnes tres, tanquam repræsen-
7 tantes unam personam depositarii, facta esset dictæ novæ rationi bancariæ, tanquam diversæ, ac extraneæ personæ absque assensu Papæ, aliud iste actus non importabat nisi cessionem commoditatis, & exercitii, non autem substantiæ ipsius officii, quod ita cessionarius tanquam procurator in rem propriam exercere dicitur nomine officialis cedentis, & tanquam ejus substitutus & vicesgerens; Cum enim hujusmodi officia sint de Regalibus, & proinde extra commercium sine Principis assensu, idcirco receptissima est distinctio, de qua in magistrali *Romana officii scriptoriæ 1. Aprilis 1588. coram Pamphilio, Millin. dec. 251. dec. 116. n. 14. & 15. par. 4. rec. tom. 1.* & sæpius in præcedentibus *hoc eod. tit.* ad materiam officiorum, quod scilicet, aut agitur de cedenda substantia officii ejusque translatione de una persona ad alteram, & omnino necessarius est Papæ assensus sine quo cessio est inefficax, nulliusq; operationis, ratione subjectæ materiæ non existentis in commercio privato; Aut agitur de cessione commoditatis & exercitii, firmis remanentibus & continuantibus in persona ipsius Officialis cedentis, substantia, & titulo officii, cujus vacatio ex ejus persona regulanda sit ad cessionarii commodum vel incommodum, & tunc id absque assensu fieri possit ex sola privata conventione, in cujus casu, desumendo voluntatem à potestate, præsumptio est ita gestum esse.

Et hic erat casus, quoniam omnes tres Officiales, utpote unam socialem seu collegiativam Depositarii personam repræsentantes, absque assensu Papæ, vel officialium, ad quos pertinet, ex privata conventione officium cesserunt novæ Rationi, omnino diversam, & extraneam personam repræsentanti, unde cessio remanebat in terminis simplicis commoditatis, proindeque officium semper continuavit in cedentibus, quorum vice & nomine, cessionarii tanquam eorum procurato-
8 res & consequenter ipsi tenentur de facto illius substituti, quem non ex officii necessitate sed voluntarie deputarunt *ad text. cum ibi notatis in l. nullus, & l. neminem Cod. de decurion. lib. 10.* & habetur plene deductum *apud Rovit. dec. 79. Greg. dec. 131. Reverter. & add. decis. 206. & 315.*

Quare extraneæ remanebant dictæ conclusiones, quæ in contrarium deducebantur, vel super effectu mortis resultante à repudiatione, vel super cessione juris proprii ad beneficium consortium, ita obtinentium totum jure proprio, & ex beneficio juris accrescendi vel non decrescendi, ut supra, cum in neutro casu versaremur, quoniam Horatius non cesserat abstentive relinquendo pinguiorem locum consortibus, sed diverso modo ut supra, & ad quam renunciandi speciem contra distinguendum bene conferunt ea, quæ habentur *in Marsicana successionis, in Sabinen.* & in aliis plures *sub tit. de Renunciationibus* circa renunciationes reales vel personales, sive translativas, & extinctivas.

Ad superabundantiam tamen, quatenus pertinet ad dictam conclusionem feudatarii vel emphyteutæ, licite absque Domini assensu contrahentis seu disponen- 9
tis cum consortibus seu successoribus in eadem Investitura vocatis, dicebam ad quatuor effectus de hoc in jure agi, Primo scilicet ad illum caducitatis alias incurrendæ ob alienationem sine assensu Domini factam, & sic ad solum effectum evitandi pœnam, & tunc recte procedit conclusio, quamvis non in proximiorem, sed in remotiorem alienatio fieret, cum id nil Domini intersit, sed solum concernat jus & interesse ipsorum vocatorum inter se, & de hoc proprie agunt *Calderin. dicto cons. 10. & cæteri apud Fulgin. Cyroc. & Surd. locis citatis.*

Alter est effectus divisionis, an scilicet res feudalis, vel emphyteutica pluribus concessa, inter eos absque Domini assensu dividi possit, & tunc possita competentia omnibus insolidum cum jure accrescendi vel non decrescendi, regulariter admittitur facultas dividendi ex *deductis per Clar. in §. emphyteusis quæst. 14. Fulgin eod. quæst. 1 sub tit. de alienatione n. 204. & sequen. Burats. & adden. decis. 50.* sed cum eodem præsupposito, quod nil intersit Domini, ad cujus favorem omnes remaneant obligati, ut explicite habetur *apud Clar. dicta q. 14. in fine, & apud Cephal. cons. 105. num. 25.* & supponitur apud alios, de quibus *Burats. & Fulgin. ubi supra.*

Tertius est effectus unionis in una persona, num scilicet in bonis feudalibus vel emphyteuticis, quæ pluribus concessa sunt, vel quorum successio pluribus, attenta natura Investituræ, deferenda est, erigi valeat primogenitura, juxta casum, de quo in *Mantuana feudi disc. 10. in Mon... feudi disc. 9.* & in aliis *sub tit. de feudis*, Et tunc ut patet ex ibi deductis, conceditur quidem id fieri posse, quoties pariter nullum exinde resultet Domini directi interesse vel præjudicium, secus ubi immutatio naturæ concessionis sibi præjudicat, quia nempe sua interesset plures habere Vassallos actuales quam unum.

Quartus demum est effectus circa liberationem refutantis seu cedentis suam portionem, ita ut de Vassallo fiat non Vassallus, ac eximatur à servitio aliisque oneribus feudo vel emphyteusi incumbentibus, & tunc juxta ea, quæ discursa habentur *in Roman. seu &c. refutationis disc. 71. eod. tit. de Feudis*, difficultas cadit respectu feudorum, ob eorum peculiarem legem in *Cap. unico de Vassallo qui contra Constitutionem Lotharii*, per quam id permittitur, & nihilominus etiam isto casu, ubi Domini interest, neque id admittitur ex ibi deductis, sed respectu emphyteusis, vel aliorum contractuum indifferentium ex juris communis dispositione regulandorum, indubitata est negativa, quoniam cum inter dantem, & recipientem sit initus perfectus contractus vel quasi correspectivus ex mutuo consensu, idem omnino necessarius est in distractu, quia unumquodque solvi debet eodem modo, quo ligatum est; Unde propterea quando etiam versaremur in casu per dictos scribentes in contrarium ut supra præsupposito, ut scilicet unus ex pluribus officialibus per viam repudiationis seu extinctivæ cessionis, tollendo se de medio, aliis locum integrum ex beneficio juris accrescendi relinquere voluerit, adhuc tamen, respectu Principis vel aliorum interessatorum, in quorum gratiam Princeps hujusmodi officiales deputat, dici non poterat soluta ipsius cedentis obligatio.

Fortius vero ac extra difficultatem, ob terminorum seu rationis diversitatem, ob quam dicta conclusio in 10

materia

materia feudali vel emphyteutica remanebat etiam extranea; Cum enim, ut advertitur quoque *in dicta Romana refutationis*, à frequentius contingentibus, feudum vel emphyteusis majoris utilitatis seu valoris esse soleat, quam servitii vel præstationis onus importet, ideireo, nihil vel parum Domini interesse videtur, rem pluribus concessam, penes aliquos tantum remanere; Secus verò est in hujusmodi officiis in quibus principaliter tractatur de idoneitate, & integritate personarum, quarum industria electa eé fetur, unde ex unius vel alterius mutatione, satis grave præjudicium, vel inconveniens resultare potest, & sic termini non sunt æquales, potissimè quia juxta frequentem praxim, hujusmodi negotia socialia exerceri solent per plures diversæ qualitatis, quia nempè unus notoriè dives, & idoneus, ut eos quos alias ministros, & famulos habere deberet, utpotè agentes causam propriam, ad majorem diligentiam alliceret, assumit in socios & participes, unde quando Princeps, vel ejus Officiales hujusmodi sociis hæc officia concedunt, principaliter respiciunt ad illum, quem certo sciunt probum, & idoneum, cujus fidem sequuntur, & sine quo alias non sequerentur illam consortium, quibus facto casu mortis dicti socii principalis, probabiliter officium adimerent, ideoque repositum esse non debet in partium libito ex privata conventione se eximere, ac deputationem alterare.

Proindeque dicebam, magis proximos, ac proprios videri terminos *textus in l. 2 Cod. de dividenda tutela*, ot scilicet plures tutores à Judice, vel testature deputati
11 insolidum, ac munus demandatum acceptantes, non possint ex eorum privatis conventionibus se eximere, ac tollere pupillo actionem contra omnes competentem, saltem in subsidium, *ex deductis per Surd cons. 170. numer. 11. cum sequen. Gratian. discept. 760. Capic. Latr. consult 58 Merlin. dec. 500. num. 12. alias dec. 3. num. 18. & sequen. par. 6. rec. dec. 69. num 6 cum sequen. par. 11. & in aliis.*

Et magis proximè, ac in individuo convenire dispo-
12 sitionem *textus in l. 3. Cod. de conveniendis Fisci debitoribus lib. 10.* ubi clarè disponitur, quod pluribus ad idem officium assomptis, non potest unus ex privata conventione, absque deputantis consensu ab eo se eximere, ex dicta ratione, quod unumquodque dissolvendum est eo modo, quo est ligatum.

Neque consensus Papæ aut Thesaurarii vel aliorum officialium desumi poterat ex dicta immutatione mandatorum Cameralium ut supra, quoniam necessarium non est in socialibus negotiis, omnium sociorum nomina exprimi, cum frequentius sub aliquorum, immò
13 unius tantum nomine illa explicari soleant, prout ipsis sociis videatur *Magon. decis. Lucen. prima num. 27. Gratian. discept 768. in principio Capic. Latr. dec. 189. num. 31. Rocch. in notabil. de societ. mercatorum post primum volum. cons. notab. 6. num 128. Rota decis. 193. num 5 post Zacch. de oblig.* Ideoque non ex eo, quod ipsi socii nomen variaverint, sequitur inferri posse ad hujusmodi innovationis scientiam & approbationem, cum novatio hodie non inducatur, nisi dicatur, expressè, vel per
14 actus omnino incompatibiles illam pernecesse inducentes *ad text. in l. fin. Cod. de novat. cum concord per Amat. resol 50. Capic. Latr. consult. 120.* Ac propterea necessaria erat certa publicatio dissolutionis prioris societatis, juxta decisiones *in Romana societatis de Rosigni coram Ghislerio apud Marin. resolut. 207. lib. 1. & decis. 151. par. 10. rec. alias 30 post Salgad.* cum aliis *in Romana creditorum Lugi & Serenæ sub tit. de credito.*

Potissimè quia, etiam durante primo negotio, quamvis tres essent socii in hoc officio depositariæ, attamen duorum tantum, Horatii scilicet, & Camilli nomen ex-
15 primebatur, neglecto illo Guidi, Ergo à nomine desumi non potest concludens argumentum; Ac etiam quia, hujusmodi deputationes fieri non solent tacitè & per actus præsumptos, sed à Papa per litteras in forma Brevis, vel per Chirographum, aut à Thesaurario per litteras patentes, prævio implemento obligationis de benè & fideliter administrando, & solvendo fructus, quæ de forma, ante Officii assequutionem implendam adjici solet, ut *dec. 388. num. 2. par. 9. rec.* ubi quod depositarii montium deputantur auctoritate publica.

Argumentum autem deductum ex eo quod Papa seu ejus Officiales, adhuc vivente Horatio, eo non citato, nec audito, post sequutam defectionem Camilli Guidi concessissent alteri idem officium, non concludebat, tum quia est allegare inconveniens, tum etiam quia quoad ipsas partes inter officium præfatum in ordine ad commodum, jam abdicatum erat ab uno, & translatum in alterum, sed punctus erat in non translata substantia, ob quam Officialis tenebatur à facto cessionarii tanquam ejus substituti ut supra, Unde quoad hanc primam inspectionem, reflectendo etiam ad veritatem, clarum videbatur, Horatii obligationem dissolutam non esse.

Quo verò ad secundam inspectionem alterius dissolutionis obligationis, ob solutionem, ob quam benè & valide factam non dubitatur dissolvi quamcumque obligationem, dicebant scribentes pro reo convento, quod cum procuratores constituti per eos, quibus ex ejusdem Apostolicæ derogationis tenore incumbebat onus & cura multiplici, fecissent in listis, seu libris consuetas quietantias, tanquam de recepto, ita persona depositariorum liberata remanebat, non obstante quod unico contextu pecunia depositata esset in eodem solventium banco, quoniam ita effinguntur in
eisdem personis materialibus duæ personæ formales, 16
una scilicet debitorum ratione officii depositariæ montis solventium fructus, altera verò bancheriorum recipientium in eorum banco pecunias in depositum, ut punctualiter firmatur *in Romana Cambiorum decima Junii 1660. decima Martii & quarta Decembris 1662. Verospio*, de qua causa habetur actum *sub tit. de Cambiis*, ubi penes illum, qui tanquam campsor seu cedulista ementis castra à Congregatione Baronum faciebat solutiones, remanebant pecuniæ solutæ tanquam penes bancherium, seu depositarium, & sic diversam personam, quamvis actus numerationis non intercederet, ita ex legis ministerio verè subintellectus ex collectis in dictis decisionibus, & in discursu desuper edito in dicta sua materia.

Non negabam ego dictam personarum duplicitatem in eadem persona materiali, quodque data potestate in Depositario montis solvendi liberè dictos fructus ipsis principalibus, vel eorum procuratoribus, ita etiam sine actuali numeratione inducta diceretur solutio, quæ virtualiter inesse dicitur novationi, seu transfusioni crediti ab una specie ad aliam, cum liberatione primæ personæ solventis, ac nova obligatione secundæ recipientis in depositum; Verum punctum difficultatis consistere dicebam in eo, quod in procederet, quando ille, cui per depositarium montis fit fructuum solutio, sive sit principalis, sive procurator, libertatem haberet pecunias exinde retractas in eodem banco deponendi, vel secum asportandi pro libito voluntatis, & ubi magis placuerit deponendas, aut in propria arca reponendas, seu in alios usus convertendas, secus autem ubi depositarius solvere non posset nisi sub certa forma seu lege, ad effectum scilicet investiendi, & in ipso actu investimenti, vel ad effectum deponendi directè, & immediatè in Sac. Monte Pietatis, cum eodem vinculo investimenti.

Isto enim secundo casu, solvens alias quàm juxta
dictam formam, quoad eum qui solutionem recipit, 17
remanet liberatus secus autem quoad tertium, cujus interest dictam formam servari, ut in terminis depositarii seu banci aliàs malè solventis, & ad reiteratam solutionem obligati ad favorem tertii, ex cujus solutione alias facta præjudicatum remanet, contra montem pietatis Urbis decisum fuit *in Romana Census seu*

depositi

depositi decima octavo Martii, & vigesima prima Junii 1641. *coram Dunozetto, inter suas dec.* 604. & successivè in aliis instantiis, & de qua causa habetur pro dicto Monte Pietatis *sub tit. de Credito.*

Et de debitore census creari de pecuniis spectantibus ad fideicommissum, sub ea lege, ut in casu redemptionis, pecunia sortis principalis deponi deberet in Sacra Montis Pietatis vinculata, ad effectum reinvestiendi pro fideicommisso, quod si liberè ac alias restituatur hæredi gravato, seu fideicommissi possessori, malè soluta sit, & consequenter successoribus ad fideicommissum vocatis competat actio ad reiteratam solutionem, ac si extinctio facta non esset ex *Cencio de Cens. quæst.* 59. *num.* 35. *& seqq. Gratian. discept.* 45. & aliis ibidem allegatis firmatur per Rotam *in Romana fructuum Census* 22. *Iunii* 1646. *coram Cerro* passim tecepta, *decisione* 175. *num.* 7. *&* 9. *part.* 11. *recent. & in aliis.*

Et hic erat casus, quoniam ut habetur hoc tit. frequenter ab hanc materiam locorum montium, & in proposito jurium Hispaniæ *apud Larream alleg.* 21. *& alios*, ista loca montium non suot aliud nisi quæ iam
18 species redditunm, seu Censuum, qui emuntur à Principe seu Republica, mediantibus litteris patentibus ac registris publicis, quæ sunt loco instrumenti alias inter
19 privatos iniri soliti; Ideoque sicuti in casu, quo debitor solvit, spreta lege seu forma in ipso debiti instrumento contenta, malè solvere dicitur, ut supra, ita etiam malè solvit Camera, quæ proinde damnificata remanere non debet ex culpa, & facto Officialium ad id deputatorum, contra quos interessati, vel directè & immediatè, vel mediatè ex juribus Cameræ debitricis actionem habent.

Idemque omnino convincenter docente viva ratio-
20 ne impracticabilitatis hujusmodi multiplicorum, ac facilis supplantationis, & destructionis omnium fideicommissorum, eludendo & fraudando montem Summi Pontificis, vel alterius ad id potestatem habentis, eum hac lege & non alias derogantis fideicommisso, cujus præjudicium ita credit solum temporale, ob reintegrationem è multiplico partis pretii sequendam; Ex tali enim lege non solvendi, nisi vel ad effectum investiendi, vel deponendi in Sac. monte Pietatis, constat evidenter Papam noluisse sequi fidem ipsorum fideicommissi possessorum, minusque aliorum bancheriorum sibi ignotorum, & privatorum, qui tam de facili decoctioni subjacent, sed solum voluisse sequi fidem, vel ipsorum depositariorum tanquam publicorum Officialium in montis administratione deputatorum quorum fidem ipse Papa sic probatam habet, vel illam Sac. Montis Pietatis probabiliter non defecturi & tuti, & hic videbatur punctus solidissimus, ac pro meo judicio inevitabilis.

Unde propterea dicebam quod metiendo voluntatem à potestate, non intrabat dicta novatio seu crediti transmutatio de persona ad personam diversam, sed solum transmutatio crediti de causa ad causam, penes eandem tamen personam Officialium, & depositariorum montis, quod scilicet, cum hujusmodi fructus solvi debeant & soleant singulo quoque bimestri, pro
21 qoo absque alterius bimestris confusione, receptæ per creditores eorumque mandatarios fiunt, isti autem fructus liberè solvi non possint, sed eos cumulate oporteat usquequo conflaretur summa, congruo, & opportuno investimento apta, idcirco pro accommodatione scripturæ fieri solent dictæ quietentiæ, sed unico contextu, nulla verè interveniente solutione, efformatur partita depositi penes eosdem depositarios, non tanquam tertios & diversos, sed tanquam tales, & non immutata ista persona, ita ut, verè & realiter solutio habeatur pro non facta, eo modo, quo ad effectum liquidandi instrumenta servata forma ritus M. C. V. inolevit in Regno Neapolitano mos, quod viri faciunt dotantibus quietantiam de recepta dote, & unico contextu dotans se constituit viri debitorem in æquivalenti summa ex causa mutui, quia tali transmutatio facta ad dictum effectum, verè non inducit novationem, neque operatur illos effectus, qui aliàs ex ea resultare solent, ut *in sua materia sub tit. de dote* pluries.

Satis quoque insistebatur per scribentes pro reo,
quod cura & onus multiplici injuncta essent vendito- 22
ri, aliisque fideicommissi pro tempore possessoribus, quorum fidem Papa sequi voluit, ideoque depositarius montis non tenebatur de tali multiplico esse sollicitus, cum id sibi demandatum non esset; Verum & hoc motivum ex defectu applicationis non videbatur habere probabilem subsistentiam; Aliud enim est agere, cuinam incumbat onus & cura multiplici, ad effectum, ut eo debitis temporibus non facto, ac pecunia retenta otiosa, seu in alios usus erogata, jus competat interessatis petendi damna & interesse, ac si investimentum debitis temporibus ad
formam multipici sequutum esset juxta decisiones *in* 23
Romana multiplici dec. 85. *&* 668. *par.* 4. *rec. tom.* 2. *&* 3. *& in eadem* 18. *Martii* 1654. *coram Melzio*, ac habetur pluries sub tit. de usuris, & ad hunc effectum, rectè dicebatur depositarios non teneri de hoc esse sollicitos, neque ipsis hoc onus incumbere, ita ut etiamsi per 100. annos pecunia penes eos remansisset, nihil exinde prætendi debuisset, præterquam ipsum debitum; Secus verò quoad ipsius debiti bonam vel malam solutionem, eodem modo quo habetur *in d. Rom. Census seu depositi montis Pietatis, sub tit. de credito*, si enim deponitur pecunia cum aliquo vinculo seu alia forma, non tenetur Mons seu alter depositarius curare, an illud vinculum seu forma statutis temporibus impleatur necne, sed bene sollicitus esse debet, ne pecunia depositata solvatur aliàs quam juxta formam præscriptam, qua neglecta, habetur ac si solutio facta non esset, ut in decisionibus in ea causa editis, cum aliis suprà allegatis.

Demum quoad tertiam inspectionem, an scilicet de prædictæ formæ violatione solum opponere posset emptor, in multiplico interessatus pro cautela evictionis, fallacia motivi erat etiam clara, id enim procederet,
quando vinculum, alium interessatum non respiceret 24
quàm emptorem, ita ut circumscripto pacto pro istius cautela adjecto, pretium esset liberum, & ad liberam venditoris dispositionem, cum tunc ipsemet venditor, qui solutionem ita male factam recipit, seu ejus hæres, aut alias ab eo causam habens, absque dubio de hoc opponere non valeat, cum sit solum interesse emptoris, qui potest illud negligere, suisque cautelis renuntiare, ut advertitur *in Romana Salviani* 23. *Januar.* 1644. *coram Dunozetto inter suas decis.* 699. & habetur pluries deductum præsertim ad materiam Bullæ Baronum sub tit. de feudis, secus verò est, ubi agitur de hujusmodi investimentis & respective multiplicis ad præscriptum derogationis Apostolicæ pro reintegratione fideicommissi, cui derogatum est, tunc enim quamvis in verbis dici soleat, quod effectus exinde acquirendi, stare deberent primario affecti ipsi emptori in casu evictionis & molestiarum, secundario verò pro fideicommisso, ac vocatis ad illud, nihilominus quoties, ut in præsenti, derogatio continet eam formulam, quam Pontifices quandoque adjicere solent, in gratiam emptoris, istum scilicet non teneri de investimento & multiplico respective esse sollicitum, eximendo ipsam rem ab omnibus vinculis & hypothecis, illaque transferendo in pretium, tunc hujusmodi investimentum quoad ipsum emptorem est, vel superfluum, vel parum necessarium, unde propterea, quidquid ut supra dicatur in verbis, in rei tamen substantia, principale interesse est vocatorum ad fideicommissum.

Idque adeò verum, quod Rota *in Romana Vineæ coram Bichio decis.* 109. *&* 278. *par.* 9. *rec.* fuerit in sensu, emptorem neque posse hujusmodi vinculis & investimentis

mentis in Apostolica derogatione demandatis expressè renunciare; quasi quod ita, violando formam in dicta derogatione præscriptam, reddatur indignus, illaque sibi non suffragetur; Quicquid enim sit de veritate istius assumpti, quoties præsertim consensus caurivè præstatur *pro eo quod concernit proprium interesse, propriamque cautelam tantum, & non alias aliter, nec alio modo*, ut consueta cautela est illum præstandi, Attamen id satis considerabile videtur in proposito, per argumentum à fortiori, ad inspiciendum quod primarium, ac principale interesse in substantia sit vocatorum ad fideicommissum; Dictarumque decisionum ratiocinium seu discursus optimè comprobat rationem superiùs insinuatam, quod scilicet impracticabilitatem aliàs resultantem, atque hujusmodi multiplicorum facilem fraudem, quæ aliàs sequi posset ut supra, pernecesse dare oportet in Montium Depositariis hanc obligationem adimplendi dictam formam, quoties tamen per eorundem montium Secretarios, in listis, quæ eis dari solent, insinuatur vinculum, secus autem si negligatur, cum tunc depositarius rectè solvat, obligatio autem ad damna transfundatur in Secretarium in suo munere deficientem.

Ut enim advertitur *in dicta Romana Census seu depositi pro Monte Pietatis sub tit. de credito*, principalis interessatus, in cujus præjudicium solutionis forma neglecta est, actionem habet contra ipsum corpus inanimatum Cameræ, seu Montis, &c. sed quia istud est incapax culpæ, pernecesse supponendæ in aliquo culpæ ex ejus officialibus super hoc deputatis, obligatis proinde ad ejus indemnitatem, idcirco sicuti in banco culpa supponenda est, vel in ratiocinatore, vel in capserio, ita in præsenti, danda est, vel in Secretario, vel in Depositario, prout respectivè aliquis eorum culposus fuerit; Verum eis non obstantibus petitum fuit in ultimo loco decisis ad favorem rei conventi, incertum autem est quænam fuerint fundamenta resolutionis cui intellectus restringendo etiam ad veritatem non acquievit, dum hoc Tribunal non habet stilum Rotæ edendi decisiones rationem reddentes de resolutis.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
DE FALCONERIIS

Pro HÆREDE ALEXANDRÆ FALCONERIÆ,
Cum HÆREDE HORATII ETIAM FALCONERII.

Casus sopitus per concordiam.

Facta resignatione locorum montium vacabilium sub reservatione facultatis disponendi ad favorem resignantis, quatenus in vita disponere velit, si resignatarius prædecedat resignanti, qui nulla facta dispositione etiam moriatur, ad quem dicta loca de vocabilibus facta perpetua pertineant.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Quando loca montium de aliena pecunia acquisita in faciem alterius, ad istum spectent, & censeantur donata.*
3 *Quando dicatur donatio causa mortis, & substantia donationis collata in tempus mortis.*
4 *Dari potest donatio pura, & inter vivos, subjecta revocationi seu resolutioni.*

DISCURSUS XXIV.

1 HOratius Falconerius creditor in satis notabili summa montis Salis vacabilis, loca decem cum fructibus ea tunc decurrendis, resignavit ad favorem Alexandræ, ejus ex fratre nepris, sibi reservata dispositione sortis principalis tantum, sub conditione, quod si in vita disposuerit, post ejus mortem, libera dictæ Alexandræ remanerent; Extinctoque monte prædicto, pretium in alia loca montium non vacabilia, eum eisdem conditionibus investitum fuit.

Obiit prius Alexandra, & deinde post aliquod tempus, nulla facta dispositione, obiit etiam Horatius, unde inter utriusque hæredes orta est controversia super hujusmodi locorum pertinentia. Et commissa concorditer causa in Rota, ibique assumpta disputatione, Pro hæredibus dictæ Alexandræ scribens (cum aliquo etiam sensu veritatis) dicebam pro istis probabilius respondendum esse, procedendo enim cum distinctione tradita etiam in proposito officiorum *in Romana Hæreditatis hoc etiam titul. disc. 1.* Quatuor casus distinguendos esse advertebam, quorum primus est, 2
ubi quis cum propriis pecuniis emit hujusmodi jura, sub nomine, & in faciem alterius absque aliqua reservatione, & tunc censetur inducta pura & libera donatio ad favorem ejus, in cujus faciem acquisitio facta est *Seraph. dec. 1303. num. 3. & 9. Grat. discept. 50. & 221. Rom. legati scut. 50. m. 11. Maji 1640. coram Dunoz. inter suas dec. 560.* & in aliis, solumque isto casu cadit difficultas, de qua *dec. 54. part. 5. recen. & in aliis*, quoties illi, ad quorum favorem hujusmodi acquisitio facta est, sint tales, quod eis debita sit legitima in bonis acquirentis, an scilicet hujusmodi donatio in eam imputanda sit.

Alter est casus, ubi facta dicta emptione, fit etiam reservatio dispositionis ad favorem acquirentis, & Domini pecuniæ simpliciter & indeterminatè, & tunc omnimodum dominium esse dicitur acquirentis, nullo jure quæsito resignatario, cujus persona, tantum electa seu demonstrata dicitur pro periculo vitæ seu pro vacationis casu & non alias. *Caval. dec. 603. & 635. Buratt. decis. 863. Romana officii 2. Junii 1656. & 25. Maji 1657. Dunozetto*, & in aliis, quia est propositio plana, qua nil frequentius in Curia, unde moriente reservatario, tale jus seu dominium remanere dicitur in ejus hæreditate, absque eo quod Titularis quicquam prætendere valeat.

Tertius casus est mixtus, ubi scilicet acquirens sibi reservat disponendi facultatem, sed limitatam ad ejus vitam alio non expresso, & tunc receptum est, hujusmodi sic limitatam reservationem importare ad favorem Titularis quandam donationem conditionalem sub conditione resolutiva, quatenus scilicet acquirens non disponat *Gratian. d. discept. 50. num. 110. & 221. n. 3.* admittitur apud *Buratt. dicta decis. 863. n. 5. & 6. in Romana legati scut. 50. m. 11. Maji 1640. coram Dunoz. inter suas dec. 560. & est dec. 357. post Merl. de legit. & in Rom. Hæreditatis 9. April. & 3. Decemb. 1663. coram Ninot. de qua causa hoc tit. ut supra disc. 1.*

Quartus demum est casus minus dubitabilis, ubi ultra dictam limitationem adjectam facultati disponendi in vita, adjicitur etiam declaratio, quod si non disposuerit, remaneat jus prædictum in dominio & libera dispositione Titularis, & tunc res est indubitata non admittens disputationem juxta terminos *text. in l. ille aut ille, ff. de legat. tertio*, ut in specie habetur *in Romana Scriptoria coram Marco Montio registrata apud Gratian. dicta discept. 221. num. 12. & post Pacif. de Salviano dec. 150.* & admittitur in proximè allegatis decisionibus *Romana legati coram Dunozetto, & Romana Hæreditatis coram Ninot.* unde cum versaremur in his ultimis terminis, dicebam casum esse planum.

Alterius partis defensores, agnoscentes hujus distinctionis veritatem, illam non controvertebant, sed se restringebant ad punctum, quod hæc esset donatio causæ mortis, cujus substantia post donatoris mortem 3
collata erat, quo posito inferebant, quod cum donataria donatori prædecesserit, donatio remansit caducata, neque proinde ad donatarii hæredes transmitti potuit ex deductis *per Menoch. lib. 3. præs. 57. num. 43. Noal. de transmiss. casu 45. num. 1. & alios passim in sua materia sub tit. de donat.* cum esset juris principium, quod Ego non impugnabam.

Ideoque tota controversia restringebatur ad hunc punctum,

punctum, an dicenda esset donatio causa mortis, cujus substantia post mortem acquirentis collata esset, vel potiùs pura & inter vivos, sub facultate revocandi, sive sub aliqua conditione resolutiva concepta; Et omninò probabilius dicebam in his ultimis terminis versari, cum agatur de actu puro & perfecto, subsequuta etiam actuali traditione, ita ut ipsius juris Dominium jam residere diceretur in persona Titularis quam-
4 vis resolutioni subjectum, cum non implicet fieri donationem inter vivos puram & perfectam sub dispositionis reservatione, sive sub aliqua conditione vel pacto resolutivo, *ex deductis apud Thesaur. decis. 97. in Mediolanen. donationis 10. Iunii 1645. 16. Martii 1646. coram Ghislerio & in aliis.*

Quod si procedit in omni materia indifferenti, multò magis procedere dicebam in hujusmodi juribus cum Principe, quæ quoad ipsorum substantiam, verè & propriè residere dicuntur in persona Titularis, à cujus vita eorum vacatio seu cessatio pendet, quamvis dispositio pretii & emolumentorum esset alterius; Donatio enim causa mortis, licet in fieri habeat figuram contractus, attamen in facto esse dicitur potiùs ultima voluntas. quod hic ratione subjectæ materiæ nullatenus cogitari poterat, dum vita reservatarii adjecta solùm erat pro tempore in quo voluit donator reservatam facultatem posse exercere, & sic non donatio collata erat ad tempus mortis, sed potiùs disponendi facultas restricta ad tempus vitæ.

Adducebantur per alteram partem *decis. in Romana legati scut. 50. m. 16. Ianuar. & 11. Maij 1640. coram Dunozetta inter suas dec. 560. & 579. quarum secunda est impressa dec. 157. post Merl. de legit.* firmantes hujusmodi reservationes post mortem, & in casu non factæ dispositionis, importare donationem causa mortis, & istæ magnam judicantibus inferebant difficultatem stante abusu, quod auctoritates speciales magni fieri solent, non examinando circumstantias in quibus loquantur earumque fundamenta; Replicabam tamen dictas decisiones (in eorum casu etiam revocatas in alia instantia coram Cerro, *ut dec. 41. parte 9. recent.*) percutere terminos diversos, quia Marchio Iustinianus emerat officia & loca montium sub nomine diversarum personarum, cum decreto reservationis dispositionis ad ejus favorem, quodque eo non disponente in vita, censeretur idem decretum post ejus mortem reservatum ad favorem Camilli de Maximis, cujus respectu benè dicitur, talem reservationem factam esse per speciem donationis causa mortis, quia nil in vita ei traditum erat, sed tota dispositionis substantia residens penes Marchionem collata erat post ejus mortem, ante cujus casum nil penitus nisi nuda spes transierat in donatarium; sed non erat iste casus controversiæ, dum loca montium jam perfectè resignata erant Alexandræ, cui etiam fructuum perceptio ac dispositio illicò data erat, unde facultas disponendi Horatio reservata in effectu importabat solum speciem conditionis seu pacti resolutivi, ut admittitur *dec. 149. post num. 9. Pacif. de Salviano;* & quod sit conditio potiùs resolutiva quàm suspensiva habetur in terminis *dicta decis. 41. num. 69. part. 9. recent.*

Quodque dicta donatio esset verè perfecta & translativa dominii ab initio, subjecta solùm resolutioni, considerabam quod hæc non erat acquisitio mediante resignatione ab alio facta, sed facta per eundem Horatium priorem Dominum, unde implicare videbatur, quod idem dominium continuaret in eadem persona, quæ esset resignans & resignatarius, cum claro concursu actionis & passionis in eodem subjecto; Item, quod donec Horatius disponeret de sorte, fructus currebant ad favorem Alexandræ, quæ donec vixit per plures annos percepit, atque de eis nulla erat controversia, igitur ipsa erat Domina, cum fructus sequantur dominium, ideoque non videbantur verificabiles termini donationis causa mortis, cujus substantia collata esset in tempus mortis donatoris, penes quem dominium ita perseverare dicitur, minusque applicabiles termini dictarum decisionum, quæ adducebantur tanquam punctuales, quia in Camillum reservatarium nil de præsenti translatum fuerat, atque ad nullam traditionem facti deventum, sed erat sola spes eventualis, ac actus expectans perfectionem à futuro eventu.

Dicebatur etiam per alteram partem, quod contractus initus sub conditione merè potestativa, dicitur imperfectus, recipiens perfectionem ex tempore purificationis absque retrotractione, cum hæc sit differentia inter conditionem potestativam & casualem vel mixtam, sed de facili tolli putabam objectum cum eadem responsione, ut id scilicet procedat in conditione suspensiva, quæ se opponat principio acquisitionis, ac perfectionem actus impediat, secus autem in conditione resolutiva, quæ supponit actum perfectum & purum licet resolubilem *ex deduct. per Mantic. de conject. lib. 1. titulo 13 num 10.* causa bis proposita, ob difficultates captas non fuit resoluta, unde, eadem Rota insinuante, concordia terminavit quæstionem.

† SUper prædicto particulari contentu in hoc discursu 24. implicitæ scilicet donationis, quæ inesse dicitur, quando per unum emuntur cum sua pecunia loca Montium in faciem, vel in personam alterius, est actum supra *in Annot. ad disc. 1.* occasione agendi de eodem puncto circa emptiones officiorum, cum intrent iidem termini.

Quæstiones autem magis frequentes, quæ in hac peculiari materia contingere solent, percutiunt libertatem, & quando tertius possessor reddatur tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, & oneribus, quinimò etiam à jure dominii prioris possessoris, ultra deducta in his discursibus, distinguendo plures casus pro materiæ dilucidatione, advertitur *infra in Rom. locorum Montium de Iustinianis disc. 163.*

FLORENTINA LOCORUM MONTIUM

Pro JACOBO, ET VINCENTIO DE QUARATESIIS.

Discursus pro veritate.

Resignans loca montium, sibi reservata facultate disponendi, si non disponat expressè, an censeatur disposuisse per solam institutionem hæredis universalis, & quando.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Damnatur stylus pragmaticè immorandi in solis auctoritatibus.*
3 *Facultas disponendi, an censetur deducta ad exercitium per institutionem hæredis.*
4 *Translatio locorum montium cum reservatione facultatis disponendi, an importet donationem & quam.*
5 *Donatio censetur revocata per alterius institutionem, & num. 8.*
6 *Quando dicatur donatio inter vivos, vel causa mortis.*
7 *Dari potest donatio inter vivos revocabilis, seu resolubilis.*
8 *Declaratur conclusio, de qua num. 5.*

DISCURSUS XXV.

POssidens Antonius Quaratesius loca 36. montis pii Florentiæ, de anno 1664. ea resignavit, atque ab 1
ejus persona transferri mandavit in illam Franciscæ Alemannæ, ad effectum, ut sequuta ipsius morte, dicta Francisca esset eorum usufructuaria ad vitam, qua finita, transire deberent in Teresiam Capponiam, cum reser-

vatione

vatione ad favorem ipsius Antonii, ususfructus, & facultatis quandocunque de dictis locis Montium ad libitum disponendi, & per illa verba, *ad ogni mio piacere*.

Obiit Antonius de anno 1666. condito testamento, in quo *in omnibus ejus bonis, mobilibus, stabilibus, semoventibus, juribus, actionibus & creditis montium cujuscunque generis & ubicunque existentibus*, instituit hæredes, Jacobum, & Vincentium de Quaratesiis nepotes, unde propterea orta est controversia super dictis locis 36. an scilicet per dictam generalem dispositionem de illis dispositum censeretur, ita ut ad hæredes pertinerent, vel potius ob dictam reservatam facultatem ad exercitium non deductam pertinerent ad Alemannam, vel Capponiam.

Scribentes tanquam Advocatus ad causæ opportunitatem pro dictis Jacobo, & Vincentio hæredibus,
2 sciensque ubique invaluisse damnabilem usum pragmaticum immorandi in auctoritatibus individualibus, non perscrutando, an sint veræ vel fallaces, & fortius non curato, an veræ in casu suo applicentur necne ad casum controversiæ, & in quo malæ applicationis puncto totus effectus perniciosus hujusmodi abusus consistit, adducebam tanquam individuales, ac præcisas
3 tres Rotæ decisiones *in Romana locorum montium 16. Junii 1659. & 5. Martii 1660. coram Priolo, & 10 Decembris ejusdem anni coram Taja*, quarum duæ priores sunt impressæ apud *Altograd. junior. post controv.* 48 in quibus firmatur, facultatem à testatore hæredi gravato tributam disponendi de locis Montium, ad exercitium deductam censeri, per solam institutionẽ universalem.

Quas decisiones dicebam loqui in terminis fortioribus, in quibus agebatur de disponendi facultate concessa hæredi gravato fideicommissi onere, multò magis in præsenti, dum agebatur de talis facultatis reservatione ad favorem ipsiusmet Domini, qui sic fecisse dicebatur quamdam donationem causa mortis valituram;
4 quatenus donator in eadem voluntate perseverasset usque ad mortem, à qua perfectionem recipiebat, ut in his specialibus terminis officiorum habetur *in Romana legati scut. 50. m. 16 Januarii, & 11. Maji 1640. coram Dunozetto inter suas dec. 560. & 579.* quarum posterior est impressa *dec. 157. post Merlin. de legit.* & habetur discursum *in Rom. locorum montium de Falconeriis hoc eod. tit. disc. praced.*

Ponderando etiam aliquas majores circumstantias in præsenti casu concurrentes, quæ deerant in allegatis decisionibus coram *Priolo & Taja*, quod scilicet ibi tota hæreditas consistebat in illis locis montiũ, ita ut quando facultas disponẽdi importaret illã libertatem, quam ibi Rota credidit fideicommissaria dispositio esset inanis, & fatua, ut habetur deductum in casu dictarum decisionum *sub tit. de fideicom. in Romana locorum montium de Boncompagnis*; Et altera, quod in hac institutione hæredis, specialiter dicitur eam fieri etiam *in locis seu creditis Montium*, quæ verba in aliis verificari non poterant, dum alia hujusmodi jura in hæreditate non aderant; Ponderando etiam circa tacitam, & implicitam dispositionem, seu dictæ facultatis usum, firmata *in Romana hæreditatis 9. Aprilis, & 3. Decembris 1663. co-*
5 *ram Ninot.* de qua causa habetur pariter hoc tit. ad materiam officiorum *disc. 1.* Et de implicita revocatione donationis revocabilis per generalem dispositionem *disc. 27. n. 7. & 8. par. 7 rec.*

Quamvis autem hæc deducerem tanquam Advocatus, addendo illas etias regulas, & conclusiones generales, quas Advocatorum consuetudo est adducendi pro ornatu consiliorum, seu informationum, ita ignaro vulgo placentium liberè tamen requirentibus, juxta stylum, insinuavi, me non levem difficultatem contra eos sentire, tum quia dictas decisiones *coram Priolo*, neque in eo casu tutas credebam, ex iis, quæ in ea causa habentur deducta *sub dicto tit. de fideic.* Tum etiam quia, neque verum credebam assumptum, ut dicta translatio sub reservata facultate disponendi, importaret donationem causa mortis expectantem perfectionem à morte; Hujusmodi enim donationis natura est, ut interim 6
bonorum donatorum dominium non abdicetur à donante, donec vivit, ita ut licet illa in fieri speciem contractus habeat, attamen in facto esse est potiùs species ultimæ voluntatis, quod repugnat translationi locorum Montium, quæ fit ab uno in alterum, cum tunc in translatarium, tanquam ex novi juris efformatione, substantia ipsorum locorum, seu jurium transire dicatur, ut in proposito habetur *in dicta Romana locorum Montium de Falconeriis hoc tit. disc. praced.*

Fortiùs verò accedente reservatione ususfructus ad favorem ipsius donatoris, resignantis, hoc enim de directo adversatur donationi causa mortis, ac pernecesse supponit donationem inter vivos ab initio perfectam, & translativam dominii, & possessionis bonorum donatorum in donatarium, quia cum ususfructus sit servitus, quæ dari non potest in re propria, non potest quis esse eodem tempore Dominus, & usufructuarius, ut in proximè allegata *de Falconeriis*, ac non semel in sua materia *sub tit. de donationibus*, ideoque probabilius dicendum venit, hanc esse donationem ab initio validam & perfectam inter vivos, sub certa conditione resolutiva conceptam.

Regulariter enim, & attenta sola juris dispositione, in hoc differunt donatio inter vivos, & causa mortis, ut ista sit revocabilis, illa verò secus, sed nulla impli- 7
cantia adest, ut etiam illa de sui natura irrevocabilis, attamen ex conventione possit esse revocabilis, vel sub certa conditione resolubilis *ad text. in l. 2. Cod. de condit. qua sub mod. & l. fin. Cod. de donat.* utrobique scribentes, de quibus *in Mediolanen. donationis 10. Junii 1645. 16. Martii, & 17. Decembris 1646 Ghislerio*; Et de emptione officiorum, vel locorum Montium in faciem unius sub reservatione decreti, seu facultate disponendi limitata in vita, quod importet donationem resolutivam, habetur etiam ad materiam officiorum *in dict. Roman. hæred. seu offic. disc. 1.* & in aliis frequenter *hoc eod. tit.*

Posito autem, quod donatio sit ab initio perfecta, & translativa dominii in resignatarium, sub certa conditione resolutiva, quatenus non disponatur, tunc requisita videtur dispositio specialis, per quam declaretur mutatio animi, in dubio non præsumenda; Eatenus enim per subsequentem testamentariam, seu generalem dispositionem censetur à priori donatione recessum, ac 8
probatur animus adimendi, quatenus præcedens donatio sit universalis omnium bonorum, ita ut subsequens dispositio sit cum donatione incompatibilis, & in his terminis loquitur *dec. 27. par. 7. rec.* quæ data compatibilitate *eodem n. 7. & 8.* contrariam potius firmat *per text. in leg. cum hic status §. 1. ff. de donat. inter virum & Uxor.* Et de sequenti dispositione generali non complectente revocationem reservationis decreti, seu alterius dispositionis in terminis officiorum *Pacif. de Salviano inspect. 3. c. 2. n. 666. & seq.*

Et licet mentio specifica locorum seu jurium Montium, aliquam inferret difficultatem, attamen testamenti tenor ostendebat, id provenire à consueta superflua formula Notariorum exprimendi sub hæredis institutione bona stabilia, mobilia, aurum, argentum, jura, actiones, nomina debitorum, jura Montium, & quæcunque alia, ita ut hæc generalis expressio sufficere non videretur, dum aderat possibilitas acquirendi alia loca Montium ante mortem, nisi alia accederent adminicula mutatæ voluntatis, quodque ex iis desumi posset immutata voluntas, & sine quibus credebam hæredes malum jus potius fovere, quamvis *Menoch. cons. 210. per tot. & cons. 1130. n. 8. & seq.* latè sustineat generalem expressionem hujusmodi comprehendere ea, quæ erant sub facultate disponendi ad beneplacitum; Quod tamen mihi non satisfacit, incertus est exitus, quia causa extra Curiam.

MEDIOLANEN. seu JANUEN. LOCORUM MONTIUM,

PRO JOSEPHO MARIA

ET MARCELLO DE DURATIIS.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De materia locorum montium seu jurium, quæ habentur cum Principe vel Republica, an & quomodo sint in commercio, & de uno in alium transferantur, & an retineant hypothecas vel alia vincula.

De retentione seu compensatione competente creditori posteriori vel chirographario in præjudicium Creditoris anterioris vel hypothecarii, quando intret, & practicari possit, & præsertim post mortem debitoris; Et an in prohibitios alienari sine assensu, quatenus iste accedat alienationi, sed non pacto de retrovertendo, istud valeat, & sit operativum.

Et de effectu dicti pacti pro reviviscentia antiqui dominii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De natura locorum montium, eorumque libero transitu ad resignatarium, & de ratione.*
3 *Locorum montium dominium non transfertur ex solo facto partium, nisi accedat auctoritas officialis.*
4 *Emptor cum pacto de retrovendendo interim est perfecte Dominus.*
5 *De venditione feudi cum pacto de retrovendendo, super quo non assensus præstitus super sola venditione.*
6 *Compensatio non datur de specie ad quantitatem.*
7 *An detur compensatio in præjudicium creditoris intermedii.*
8 *Emptor cum pacto de retrovendendo, an habeat retentionem adversùs venditorem pro aliis creditis.*
9 *An pro litteris Cambii competat hypotheca.*

DISCURSUS XXVI.

1 OLim Augustinus Ayrolus sub nomine Joannis Baptistæ Balbi possidebat duas partitas Montium Sancti Caroli Mediolani, unam scutorum 60. m. alteram scutorum 23236. quorum omnium dominium & utilitatem spectare ad Ayrolum, atque Balbum habere nudum nomen, hic per publicum instrumentum declaravit.

Sub ejusdem Balbi nomine de mense Julii 1654. vendita fuit dicta secunda partita scutorum 23236. Cæsari Ayroldo cum pacto redimendi, atque pro hujusmodi redemptionis effectu assignati fuerunt præfato Ayroldo fructus primæ partitæ scutorum 60. m. conventione habita, quod singulis annis vel temporibus pro rata dictorum fructuum exigenda, recedi debeat rata dictorum Montium.

De mense Octobris 1656. Ayrolus vendidit Joanni Philippo Spinulæ dictam primam partitam scutorum 60. m. cum jure percipiendi fructus, postquam tamen secuta erit satisfactio Ayroldi pro retrovenditione prædictæ alterius partitæ scutorum 23236. Et de mense Julii 1657. idem Ayrolus mediante publico instrumento cessit Spinulæ ratas montium Ayroldo ut supra venditorum, Et cum dictis fructibus pro tempore redimendorum, nulla facta expressione causæ, ob quam hujusmodi cessio fieret; Atque de præcedenti mense Maji idem Ayrolus accepit ad Cambium à Duratiis scut. 8. m. auri marcharum.

De mense Novembris 1658. Ayroldus ratam dictorum Montium adhuc non redemptam importantem summam scutorum 12879. vendidit seu cessit Duratiis, cum jure sibi competente exigendi fructus dictæ alterius partitæ scutorum 60. m. pro dictæ restantis ratæ redemptione, ac de tempore cessionis prædictæ, tam Ayroldus cedens, quam Duratii cessionarii, erant ignari præfatæ cessionis, quam Ayrolus de mense Julii 1657. fecerat Spinulæ.

Mortuo demum Ayrolo gravi æris alieni mole presso, quamvis in vita non esset declaratus decoctus, ita ut hæreditas defecta, & creditoribus minus idonea deserta sit; Cum Duratii dictos fructus scutorum 60. m. exegerint in tanta quantitate, quod dictorum aliorum Montium pretium jam adæquarint, Unde propterea factus est locus obligationi Ayroldi, in qua ipsi successerunt, restituendi Ayrolo, seu ejus hæreditati dicta loca Montium utpote jam redempta.

Orta est difficultas, an iidem Duratii pro dicto alio credito scutorum 8000. Cambii prædicta loca Montium retinere, sibique appropriare potuerint, vel possint in præjudicium Spinulæ cessionarii, & quæ actio dicto Spinulæ competeret, ac desuper per Duratios pro veritate consultus respondi, ut sequitur.

Pro clariori resolutione prænotanda est peculiaris qualitas, & natura hujusmodi Montium, quæ tanquam jura cum Principe vel Republica, non sunt in libero commercio, absque ejusdem Principis vel Reipublicæ assensu, præstari solito per officialem ad id deputatum, quo accedente, transeunt in emptorem, seu resignatarium libera ab omni hypotheca, alioque vinculo, cui penes venditorem, priorémque possessorem affecta essent, qui fingitur, vendentem seu resignantem illa refutare in manu ipsius Principis, ita ut sequatur extinctio, deindeque per actum occultum novæ efformationis, illa de novo constitui, & conferri seu resignatario, illa recipienti immediate ab ipso Principe vel Republica, ita ut consensus venditoris aliud non sit, nisi instrumentum seu causa effectiva concessionis, Adinstar resignationum beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ fiunt apud Papam ad favorem certæ personæ, quia resignatarius obtinet beneficium directè à Papa, non autem à resignante, qui solum tollendo se de medio causat vacationem, quæ causa est collationis, ideóque aliud non retinent vinculum nisi illud, quod ab eodem Principe vel ejus officiali, in litteris seu decreto translationis continetur, *Larrea allegat.* 22. *Salgad. in labyrinth. par. 2. cap.* 27. *num.* 39. *& sequen.* qui loquuntur de Juribus Hispaniarum. 2

Et de locis Montium Urbis *Gratian. discept.* 730. *n.* 48. *Cenc. de Cens. q.* 29. *n.* 13. *Merlin. de pignor. lib.* 2 *tit.* 1. *quæst.* 24. *num.* 18. *Rota decis.* 77. *num.* 20. *par.* 6. *recent.* quod etiam ad uberiorem cautelam expressè declaravit Urbanus Octavus in ejus proprio motu proprio de anno 1639. & sæpius habetur in aliis hoc eodem titulo ad istam materiam locorum Montium.

Unde si quis alteri vendat, seu cedat hujusmodi jura, non dicitur perfecta venditio translativa dominii, sed tantum tractatus, vel promissio de vendendo, inducens solum obligationem personalem ad factum, 3 non tamen tribuens jus in re, ut bene in his terminis Rota *in Romana laudi seu locorum Montium* 19. *Maji* 1641. *Verospio*, & in *Romana locorum Montium* 29. *Novemb* 1660. *Bevilaqua*, & hoc eod. tit. *in Rom de Menaldensib. disc.* 41. & in aliis; Et ea hoc in proposito resultat, quod cessio hujusmodi locorum redimendorum ab Ayroldo facta Spinulæ, nullum in istum transtulit dominium vel jus reale.

His prænotatis, videndum est, an ipso in decreto translationis seu intestationis hujusmodi Montium, à persona Balbi, ad illam Ayroldi, contineatur, necne reciproca obligatio redimendi, & respectivè retrovendendi, vel potius existente intestatione libera, istud jus resultet ex privata ipsarum partium conventione.

Si enim in ipsius translationis decreto seu litteris hoc redemptionis vinculum utrinque obligatorium

adjectum

adjectum est, ita ut Principis vel officialis ad id deputati assensus accedat, tunc eorundem jurium seu Montium dominium non videtur omninò abdicatum à venditore, & translatum in emptorem, sed retinere dicitur prioris domini aptitudinem, atque jus redimendi afficit ipsam rem ejusque substantiam, ita ut sequuto casu reimbursationis pretii tanquam ex purificata conditione resolutiva, res dicatur eo ipso effici de dominio venditoris, seu verius antiquum dominium, sublato impedimento, continuare jure suo primævo, tanquam à somno excitatum.

Quamvis etenim emptor cum pacto de retrovenden-
4 do, interim non sequuta redemptione, ad effectum periculi, & alios quoscunque, ex veriori sententia dicatur perfectè Dominus, ex plenè deductis *per Burat. dec. 677. num. 1. Revit. super pragm. 1. de jur. & exact. fiscal. n. 81. cum sequen.* attamen sequuto casu redemptionis, causa reducitur ad non causam, atque per speciem retrotractionis, excitatur antiquum dominium, quod cõtinuare dicitur, non autem novum acquiri, illudque excitatur eo ipso quod pretium est restitutum absque aliquo hominis, sed solo ministerio legis.

Si verò translatio, seu intestatio est libera, pactum autem redemptionis resultat ex privata conventione, tunc ipsa loca Montium sunt in libero, pleno & non resolubili dominio resignatarii, neque resignanti remanet aliquod jus reale, quod prioris domini conservationem importet, seu ipsius rei substantiam tangat, sed solùm, tale pactum obligat personam paciscentis, cogendam in actione personali ad præstandum factũ promissũ, quia in hujusmodi bonis, & juribus indifferentibus, absque Principis vel alterius superioris assensu, de uno in alium non transmissibilibus, sola partium conventio non operatur, Ut habemus in similibus terminis feudorum in commercio sine Principis assensu non exi-
5 stentium ex dispositione *Cap. Imperialem de prohib. feud. alien. per Federic.* quia si quis vendat feudum cum pacto de retrovendendo, cum Principis assensu præstito super venditione, non autem super pacto, ita ut in registria seu quinternionibus Domini, emptor describatur liberè, & simpliciter absque dicto vinculo, tunc quidquid sit de quæstione inter feudistas, an ob nullitatem pacti, propter individuum voluntatis vitietur etiam ipsa venditio, quamvis habeat assensum, vel potiùs illa valida existente, ipsum solum pactum vitiatum remaneat, de quo *sub tit. de feud. in Rom. pro Guelfo disc. 69. in Camerinen. jurisdictionis disc. 67. & in aliis*; Hoc unum tamen certum est, omnesque concordant, per hujusmodi pactum à Principe non approbatum, & in ipso assensu non contentum, nullum jus remanere venditori, & priori Domino ad ipsam rem ejusque substantiam, sed solùm, juxta opinionem aliquorum, (à Regnicolis tamen non admissam) ex eo resultat actio personalis ad factum, sive ejus loco actio ad interesse, ut constat ex deductis in specie per *Affl. in Constitutionem divæ memoriæ n. 31.* & generaliter *per Hodiern. controv. 26. n. 55. & sequen.*

Effectus hujus distinctionis in proposito est maximus, quia si pactum redimendi cõtinetur, juxta primam distinctionis partem, in ipso decreto seu litteris translationis, stante subsequuta reimbursatione pretii, per quam purificata est conditio resolutiva, dominium Montium remanet in hæreditate Ayroli defuncti, atque Ayroldus, sive Duratii in ejus locum subrogati, dicuntur debitores ipsorum Montium in specie per reso-
6 lutionem eorum dominii, consequenter suffragari eis non potest beneficium compensationis, quæ non datur de specie ad quantitatem *leg. divortio §. ob donationes, ubi Bald. & cæteri, ff. sol. matr. Franch. dec. 51. num. 2. & omnes*, ideoque in eis tanquam in bonis hæreditariis debitoris, Creditores prætendere possunt concursum, in quo Spinula tanquam hypothecarius, quatenus tamen se creditorem justificet, vincere poterit absque dubio Duratios chirographarios, qui quantum-

vis antiquiores, semper locum cedunt hypothecariis.

E converso autem, ubi translatio esset libera, tunc Ayrolus, & ex ejus persona Spinula seu alii creditores, prætendere non possunt dominium ipsorum Montium, vel aliud jus reale, sed solùm prætendere possent contra Ayroldum, & successivè contra Duratios in istius locum subrogatos, actionem ad adimplementum, sive ad interesse, quod aliud non importat nisi creditum quantitatis, unde propterea rectè cadere possunt termini compensationis cum alio credito superveniente.

Nec de jure dubitatur, pro rata fructuum perceptorum in causam redemptionis ex alio assignamento, initiare compensationem, durante vita Ayroli debitoris, 7
quamvis Duratii utpote chirographarii tantum essent posteriores, quoniam quicquid dubitaverint *Franch. dec 53. & cæteri apud Salgad. in labyrint. par. 2. cap. 28. num. 31. & seqq.* magis communis, & in foro recepta est opinio, ut initiet compensatio etiam in præjudicium creditoris anterioris, quoties cessat debitoris decoctio, vel collusio, & mala fides, ut constat ex deductis *per Capic. Latr. & Adden. dec. 25. apud Ottobon. dec. 55. n. 13. cum seqq. & decis. 183. p. 9. recent. & pluries sub tit. de credito.*

Benè verum, quod ubi etiam essemus in casu secundæ partis distinctionis, quæ Duratiis est favorabilior, ita ut istis suffragari valeat compensatio; ea tamen solum revaleret pro ratis obventis usque ad obitum Ayroli debitoris, quem supponitur pro tempore vitæ nonquam fuisse declaratum decoctum; Ab instanti autem subsequutæ mortis, ob quam decoctio illico detecta fuit, ob supervenientem malam fidem, non est amplius locus compensationi in præjudicium creditorum anteriorum, *ut cum Franch. & Salgad.* concordant omnes pro compensatione supra allegati.

Et quidem à tempore mortis ac detectæ decoctionis, compensatio vel retentio nullatenus est sustentabilis, dum redemptio sequuta est ex fructibus alterius assignamenti scutorum 60. m. qui ex dicto tempore, utpote existentes in hæreditate debitoris, affecti erant creditoribus, neque in eorum præjudicium potuerunt sibi appropriare, ideoque satis dubito de juribus Duratiorum ab hoc tempore citra.

Neque in hoc suffragari possunt firmata *per Fabrum in Cod. lib. 8. tit. 16. defin. 4.* circa retentionem compe- 8
tentem emptori cum pacto de retrovendendo, pro credito ex alia causa sibi obvento, ex ea bona ratione, quod si retentio datur possidenti jure pignoris, moliò magis danda est possidenti jure dominii, quia id rectè procederet contra ipsum venditorem exercere volentem jus redemptionis, seu habentes causam ab eo, non autem contra creditores anteriores, cum quibus est punctus difficultatis.

Quare pro sustentatione Duratiorum, ac repellendo Spinola, seu alio ex ejus jure veniente, unicus punctus esse videtur in negando istum esse creditorem hypothecarium, præfatis Duratiis chirographariis anteponẽdum, si enim verum est facti præsuppositum, quod cessio facta per Ayroldum Spinolæ de anno 1657. nullam continet causam onerosam, & correspectivam, absque dubio Spinola dici non poterit creditor hypothecarius anteponendus Duratiis chirographariis, etiamsi adesset expressa promissio evictionis cum hypotheca, quia cessante causa correspectiva Spinola gereret figuram donatarii seu cessionarii ex causa lucrativa, quæ concursum prætendere non potest cum creditoribus onerosis, de tempore factæ cessionis jam existentibus, quamvis chirographariis, dum cedens detectus est decoctus per exceptionem doli resultantem ex edicto *de iis, quæ in fraudem, &c.* Si verò cessio haberet causam onerosam, & & correspectivam, ita ut cessionarius propter dictæ cessionis observantiam dici possit creditor hypothecarius ex causa verè onerosa, tunc ut dixi, non levem sentio difficultatem contra Duratios.

Et quando sustentabilis esset opinio *Bursati, Paschа-*
9 *lis, & sequatium*, quod pro litteris cambii competat hypotheca, omnes supradictæ inspectiones remanerent superfluæ, cum litteræ continentes creditum Dutettorum habeant datam anteriorem, atque difficultas resultans *ex l. scripturas C. qui pot. in pign. hab.* esset superabilis, cum veritas datæ posset de facili aliunde comprobari, quia ea veritati sententia sufficit satisfacere dictæ legi per æquipollens; Verum non videtur hæc opinio sustentabilis, cum contraria sit magis communiter in foro recepta, *ut per Merlin. de pignor. lib. 3. quæst. 16. num. 7. & seqq. Acosta de privil. cred. regul. 3. limit. 12.* per quos cumulantur *Surd. Gaitus*, & cæteri.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
DE FRANCIONIS

Pro NICOLAO FRANCIONO
Cum VICTORIA PECORINA.

Casus decisus per Rotam pro Nicolao.

Resignatarius locorum Montium continentium aliquod vinculum, an ab aliis sit tutus, ita ut teneatur solum pro expresso: Et quæ actio competere valeat ad loca Montium contra tertium possessorem ex resignatione.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Loca Montium transeunt libera in emptorem, & de ratione.*
3 *Intellige, ubi acquiruntur per resignationem admissam ab officiali ad id deputato, secus si à parte, vel etiam à judice.*
4 *Partium conventio super locis Montium quid importet.*
5 *Vendita vel cessa re duobus quis præferatur.*
6 *Vinculum contentum in litteris patentibus solum est attendendum, & ad cujus favorem.*

DISCURSUS XXVII.

1 Defunctis Ovidia, & Aurelia de Franguellis donatariis Dominici patrui decem locorum Montium ad eas translatorum, germani fratres de Sacchis, nepotes ac hæredes testamentarii Aureliæ, quæ supponebatur hæres ab intestato Ovidiæ, obtinuerunt immitti ad dicta loca Montium in eorum faciem translata cum clausula *dummodo possessio sit vacans, & sine præjudicio habentium meliora & potiora jura in hæreditate Ovidia ab intestato defuncta*, quibus sequutis fratres prædicti præfata loca Montium resignarunt Franciono cum dicto vinculo.

Insurrexit post plures annos Victoria Pecorina, & prætendens in vim cujusdam concordiæ, loca Montium prædicta, per dictos fratres de Sacchis fuisse sibi cessa per biennium, antequam ab eis ad favorem Franciono resignarentur, obtinuit ab A. C. mandatum de transferendo, à quo interposita appellatione ad Rotam, me pro Franciono scribente, emanavit *sub die 19. Novembris* 1660. *coram Bevilaqua* resolutio hac huic parti favorabilis, infirmando gesta per judicem primæ instantiæ, & resolutio, justa, beneque fundata visa est.

Quia ex particulari privilegio locorum Montium,
2 resultante ex motu proprio Urb. VIII. de anno 1639. *in Bullar. const. 154.* illa transeunt libera in tertium acquirentem titulo particulari, à quibuscunque oneribus, vinculis, hypothecis, aliisque juribus, præterquam ab expressis in ipsis litteris patentibus; Quod ultra dictum motum proprium, ad majorem ementium cautelam emanatum, etiàs de jure seu consuetudine firmant *Gratian. discept. 230. n. 48. Cenc. de Censibus q. 29. num. 13. Merlin. de pignor. lib. 2. quæst. 14. n. 28. & 29.* ac etiam dixit Rota *decis. 14. in fin. post Fenzon. ad Statuta, Merlin. dec. 533. num. 16. & seqq. aliàs 77. par. 6. rec.* & conferunt in proposito firmata per *Salgad. in labyr. par. 2. cap. 27. n. 39.*

Ex ea manifesta ratione, quod acquirens mediante formali resignatione, non dicitur acquirere à resignante, sed à Principe penes quem resignans illa dimittit, ad instar resignationis beneficii Ecclesiastici seu translationis pensionis, ut sæpius in aliis hoc eodem titul. habetur.

Hinc propterea dicebam non obstare prætensam eorundem locorum cessionem actrici factam biennio antea, tum quia de illa docebatur per simplicem apocam privatam non recognitam, juxta formam præcisam, vel saltem æquipollentem creditam per *text. in l. Scripturas C. qui potiores in pignore habeantur*, unde ob possibilem antidatam, concursus prætendi non poterat cum habente publicum instrumentum resignationis penes acta Secretarii Montium; Tùm clarius quia data etiam dicta recognitione, translatio hujusmodi locorum Montium vel jurium, non pendet à voluntate & facto partium quinimo nec etiam Judicum; Unde si de man- 3
dato judicis subhastentur, licitator non erit tutus, sed contra eum exerceri poterunt hypothecæ, aliaque jura, quæ aliàs præambula venditionis seu subhastationis hora competere poterant contra priorem possessorem, *ut in Jannen. pecuniaria seu attemptorum coram Dunozett. inter suas decis. 480. & 574. & apud Postium de subhast. dec. 112.* quia penes eum adhuc dominium residere dicitur, cum illud ab eo non auferatur, neque transferatur in alterum, nisi sequatur consensus Principis, explicandus per organum Secretarii admittentis resignationem; per cujus admissionem ille præstari dicitur, ac aliàs quæcunque partium conventiones important simplicem velleitatem, sive promissionem de præstando consensu, sed non perfectionem actus & translationem
dominii, ut benè habetur explicatum *in Romana laudi* 4
seu locorum montium 19. Maji 1641. coram Verospio, & in Jannen. fructuum dotis coram Cerro, quarum secunda est impressa apud Postium de subhastationibus dec. 197. & habetur in Romana locorum montium de Monaldens. disc. 41. & aliis hoc eod. tit. pluries.

Unde ad summum, ex tali conventione resultare poterit contra promittentem actio personalis ad præstandum factum promissum, sive ad interesse, nullum verò jus in re, neque ad rem non existentem in commercio absque certa prævia solemnitate, ut declaratur *in dicta const. 154. Urb. VIII.* adinstar eorum, quæ habemus in feudis, ac etiam in Beneficiis, &c. Quod etiam in jure communi habemus in usufructu, cujus jus formale absque proprietarii consensu in alium per cessionem transferri non potest, ita ut facta cessione seu venditione, illa, vel resolvatur in simplicem commoditatem prout facti est, firma remanente juris substantia penes cedentem, per cujus cessationem expirare dicitur, vel actus remanet invalidus, ex deductis *apud Merl. dec. 843. & in Alban. pensionis sub tit. de pensionib.*

Et si de jure communi, in rebus etiam indifferenti-
bus, statutum habemus, ut vendita vel cessa re duo- 5
bus, potior sit conditio ejus, cujus traditio facta est, quamvis esset posterior, non curata cessione præcedenti, quæ sine traditione producit quidem actionem ad tradendum, vel ad interesse non autem dominii translationem *juxta text. in l. quoties C. de rei vendic.* quem benè exornat Rota *apud Merlin. dec. 568. n. 30. aliàs decis. 174. part. 6. recen. & dec. 273. par. 11. rec. n. 2.* in quarum prima habentur etiam dictæ legis limitationes, & tamen translatio dominii est in potestate cedentis, à cujus solo facto pendet traditionem sequi, quod etiam habemus in promissione de vendendo seu de donando ex deductis *dec. 58. par. 6. recen.* Multo magis in præsenti, in quo formalis traditio non est in potestate cedentis, nec ab ejus facto pendet.

Vinculum verò adjectum in litteris patentibus, continet

6 tinet solùm præservationem jurium competentium hæreditati Ovidiæ, unde suffragari potuisset actrici, quando suum jus à prædicta Ovidia dependeret, cum hujusmodi præservatio faciat extare bona in eadem hæreditate, perinde ac si adhuc in ejus faciem cantarent, ut habetur *in disc. sequenti*, vincula etenim in proposito non attenduntur nisi ad favorem eorum, quorum interesse respiciunt, in reliquis autem loca reputantur libera, perinde ac si eà adjecta non essent, ut *in eodem motu proprio Urbani* claré disponitur; Et firmatur *in decisione dicta die in causa edita*, cui huc que altera pars acquievit.

ROMANA DOTIS

Pro JOANNA GADINA
Cum NICOLAO SPINOLA.

Casus disputatus coràm Prælato Judice commissario, & sopitus per concordiam.

An loca montium hæreditaria translata in faciem hæredis, cum expressione in litteris, quod essent hæreditaria & subjecta vinculo fideicommissi per defunctum ordinati, subjaceant aliis vinculis in litteris non expressis à dicta hæreditaria & fideicommissaria qualitate consecutivis, ita ut emptor non sit tutus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De libertate locorum Montium & securitate emptoris.*
3 *De ratione dictæ libertatis.*
4 *Translatio locorum Montium à persona defuncti ad illam hæredis quid operetur.*
5 *Substituti avocant ab emptore loca Montium habentia vinculum fideicommissi.*
6 *In quo operativa remaneat libertas, quando solum vinculum fideicommissi expressum est.*

DISCURSUS XXVIII.

1 TEstator instituto unico ejus filio hærede cum perpetuo successivo fideicommisso ad favorem descendentium, legavit dotem quibusdam puellis quatenus nuberent; Cumque in hæreditate quædam loca Montium remansissent, illaque juxta solitum, translata fuissent in faciem hæredis cum vinculo in litteris patentibus adjecto, ut remanere deberent obnoxia dicto fideicommisso, sub cujus vinculo hæres illa deinde resignasset ad favorem Nicolai Spinolæ, contra illum ad dicta loca Montium, Joanna una ex dictis puellis, facto casu nuptiarum, pro dicto legato dotis judicium instituit executivum, quod ex Statuto Urbis 85. competit etiam contra tertium in bonis, quæ debitoris fuerunt. Excipiente autem reo & possessore de motu proprio Urbani VIII. de quo *disc. præcedenti*, & frequenter, emptorem tutum reddente ab omnibus vinculis, præterquam iis, quæ exprimerentur in litteris patentibus, in quibus continebatur solùm illud fideicommissi; Hinc orta est difficultas, an adversùs dictum possessorem solùm & privativè competeret actio substitutis seu vocatis ad fideicommissum postquam ejus casus factus erit non autem creditoribus defuncti vel legatariis; Et quoniam articulus reputatus fuit novus, cum per scribentes hinc inde nulla desuper deduceretur specialis auctoritas, vel decisio, ideircò Judex diu stetit indeterminatus mandando solùm revocationem quorundam attentatorum, unde propterea partes devenerunt ad concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

Scribens autem pro legataria actrice, cum sensu
2 etiam veritatis, credebam pro ipsa probabilius respondendum videri; Admittendo siquidem generaliter & in abstracto ea, quæ per scribentes in contrarium deducebantur, circa omnimodam hujusmodi locorum Montium libertatem, tam ex dispositione, seu intentione juris communis, ob eorum peculiarem naturam, & ratione subjectæ materiæ, quam etiam ex dicto motu proprio *rb.8. in ejus Constit.* 154. ad majorem declarationem emanato ex deductis *dict. disc. præcedenti* & alibi, firmis solùm & privativè remanentibus illis vinculis, quæ in ipsis litteris expressa sunt.

Dicebam tamen, fallaciam consistere in applicatione ad factum, quoniam expressio in eisdem litteris contenta, quod hæc loca Montium essent hæreditaria, ideoque subjecta remanere deberent dictæ fideicommissariæ dispositioni per defunctum ordinatæ, implicitè continet vinculum subjectionis omnibus creditoribus defuncti, & legatariis, perinde ac si ipsa loca adhuc in hæreditate, & in faciem defuncti continuarent, ob claré cessantem rationem dictæ libertatis productivam.

Ut enim habetur in præcedenti & sæpius in aliis, ideo loca Montium empta cum formali resignatione 3 admissa per Secretarium seu officialem ad id deputatum, transeunt libera in resignatarium, quia hic non agnoscit in auctorem resignantem, sed ipsum Principem seu Rempublicam, prævio actu occulto extinctionis prioris juris resignanti competentis, ac novæ efformationis cum eo, ideoque aliud vinculum non remanet, nisi illud, quod ipse concedens adjecit; Quæ ratio cessat in præsenti, quoniam quando Secretarius transfert loca Montium hæreditaria à nomine defuncti ad illud hæredis, non intendit aliquid novare, neque sequitur hujusmodi extinctio & respective no- 4
va efformatio, sed solum, gratiâ exactionis fructuum, & ut satisfieret consuetudini, fit dicta translatio in hæredem, non nomine proprio, sed cum dicta qualitate, quæ eum tanquam administratorem potius constituit, ita ut loca continuare dicantur in ipsa hæreditate, dum adjicitur expressio vinculi fideicommissi, per quod officialis redditus fuit certus, illa non posse liberè transferri in præjudicium jus habentium in hæreditate, utpote tanquam jus consequutivum & accessorium dicto vinculo reservato, juris hæreditarii conservativo.

Quemadmodum enim si substituti, facto casu restitutionis, vendicassent à possessore hujusmodi loca, ut 5 absque dubio vendicare potuissent, *ut dec. 83. num. 14. par. 6. rec. 144. n. 1. par. 8. 231. in principio par. 10. & passim*, utique legataria prædicta contra hujusmodi fideicommissarios, tanquam pro debito testatoris, ad hæc loca Montium agere posset, ita ratione evitandi circuitus, eandem actionem indubitanter competere dicebam adversùs dictum possessorem repræsentantem hæredem gravatum, cujus jura tantum ita emisse dicitur; Unde propterea libertas rectè operativa re- 6
manet quoad hypothecas aliaque vincula resultantia ex facto ipsius hæredis, non autem quoad reliqua concernentia ipsam hæreditatem, cum ita resignatarius sciat loca Montium remanere hæreditaria, & consequenter subjecta vinculis per defunctum adjectis, cum Principis seu officialis ab eo deputati intentio non adsit, hujusmodi vincula, cum formali extinctione prioris juris, extinguendi.

Quando enim emuntur loca Montium libera emptor sequitur principaliter fidem publicam officialis admittentis resignationem, non curata notitia personæ resignantis, vel juris illi competentis, unde propterea, quando quis volt emere loca Montium libera, dirigit pro pretio ordines Monti pietatis, vel alteri banco pro solutione pretii facienda ei qui liberè tot loca sibi resignasset, cum sola fide Secretarii, ignorando quis fuit eius esset venditor, ideoque nullius privati fidem, sed solùm publicam emptor sequitur, & consequenter, ubi qualitas hæreditaria enunciatur, ac præservatur vinculum hæreditati injunctum, Officialis denunciat resignatario, se non publicam,

sed resignantis privatam fidem sequi, solumque acquirere jura ipsi resignanti competentia cum securitate ab hypothecis & vinculis, ex ipsius resignantis facto resultantibus, explicato solùm vinculo fideicommissi, tanquam universali & conservativo juris hæreditarii, perindè acsi, ut dictum est, ipsa loca, in hæreditate adhuc perseveraret, eum deficiat voluntas novandi, adinstar eorum, quæ habemus in pecunia soluta creditoribus cum obligatione seu cautione de restituendo, &c. quoniam fingitur non soluta, ac habetur pro adhuc extanti, & in dominio, & patrimonio debitoris, cum similibus, Et istam credebam veritatem, adhuc tamen occasio non præbuit eam maturius inquirere & examinare, cum præsens controversia unicam tantum habuerit disputationem.

ROMANA LEGATI

Pro CONGREGATIONE ORATORII Cum FLORAVANTE MARTINELLO.

Discursus pro directione ad concordiam.

An libertas locorum Montium penes tertium in quem translata sunt, procedat ubi translatio sequatur ex causa legati, seu aliàs lucrativa.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De libertate locorum montium penes tertium.*
3 *De avocatione pecunia soluta posteriori per anteriorem.*
4 *De eadem libertate de qua num. 2. quando procedat.*
5 *An illam obtineat acquirens loca montium facto judicis.*
6 *Et quid de translatione facta in hæredem vel legatarium an inducat libertatem.*
7 *Hæres putativus quid restituere teneatur hæredi vero.*

DISCURSUS XXIX.

1 CArdinalis Horatius Justinianus emit loca quinque Montium sub nomine Juliani fratris Presbyteri Oratorii, cum reservatione liberæ dispositionis tam de sorte quàm de fructibus ejus vita durante, ita tamen, quod eo non disponente, libera remanerent dicti Juliani, qui dicto Cardinali non disponenti superstes, in ejus testamento, illa jure legati reliquit dicto Oratorio, cum onere preces Deo fundendi pro anima ipsius, & ejusdem Cardinalis, qui pariter in eadem Congregatione, antequam ad Episcopatum assumeretur, diu & laudabiliter vixerat, unde sequuta morte testatoria, eadem Congregatio dicta loca Montium vendidit, ad effectum erogandi pretium in Oratorii seu habitationis ipsorum Presbyterorum fabricam, quam in licentia vendendi per Thesaurarium concessa, dictum fuit remanere debere subrogatam loco dicto locorum Montium pro indemnitate omnium in eis jus habentium, Cum autem juxta seriem de qua supra *in Romana hæreditatis seu off. disc.* 1. Floravantes Martinellus, in vim trium conformium, declaratus fuisset creditor dicti Juliani, ejusque hæreditatis in scutis 9. m. pro pretio bonorum hæreditariorum dicti Cardinalis, cujus ipse hæres testamentarius declaratus fuit, proindeque, eodem modo quo egit contra possessorem officii per dictum Julianum empti, judicium quoque instituit contra dictam congregationem pro restitutione pretii dictorum locorum Montium hæreditariorum dicti Juliani sui debitoris; Idcircò dictæ Congregationis Partes, plurium Advocatorum judicium, tam in scriptis, quàm oretenus in congressu pro veritate experierunt, ad effectum determinandi, an litigare deberent, vel potius amplecti honestam concordiam ab actore oblatam, post congressum ob votorum varietatem, me præsertim consulente, acceptatam, unde propterea controversia ulteriorem non habuit disputationis progressum.

In dicto igitur congressu, ac etiam in discursibus in scriptis editis, varia fuerunt vota, aliqui enim principaliter insistebant in privilegio & connaturali libertate locorum Montium resultante, tam ex dispo- 2
sitione seu intentione juris communis, quàm ex motu proprio *Urbani Octavi in ejus Constitutione* 154. ut in præsentibus, unde propterea dicebant, quod cum sequuta morte testatoris, dicta loca Montium, liberè & absque vinculo translata essent in dictam Congregationem legatariam, ita hæc effecta erat immunis & exempta ab omnibus vinculis & molestiis, deducendo firmata *Romana locorum Montium* 29. *Novembr.* 1660 *coram Bevilaqua*, ubi non solum pro hujusmodi libertate fundamentum constituitur in dicto motu proprio *Urbani VIII.* sed etiam in peculiari natura hujusmodi jurium, ex iis, quæ habentur *apud Gratian. discept.* 730. *num.* 4. *Cen. de Cens. quæst.* 29. *n.* 13. *Larrea alleg.* 22. *num.* 29. *Salgad. in labyrint. par.* 1. *c.* 35. *n.* 20. *cum seq. Rota dec.* 77. *num.* 20. *par.* 6. *rec.*

Alii insistebant super impugnanda avocatione pecuniæ, bona fidei consumptæ per creditorem quamvis posteriorem, juxta opinionem ex æquitate 3
& ratione commercii in foro magis receptam verum de hoc alii dubitabant, ex eo quod dicta æquitas procedat favore creditoris ex causa onerosa, secus autem ex causa lucrativa ex deductis per *Amat. resol. cap.* 51. *n.* 21. *&* 22. *de Marin resol.* 71. *n.* 5 *lib.* 1. *Rot. decis.* 595. *n.* 1. *&* 760. *num.* 1. *par* 8. *rec* Et in specie subsidiariæ avocationis locorum Montium à legatario in *Romana lucri dotis coram Ghislerio, & Albergato decis.* 41. *num.* 40 *par.* 10. *& dec.* 15 *num* 5. *& seque. par.* 11. *rec.* Et de qua causa habetur actum *sub tit. de dote* pro PP. S. Caroli ad Catinarios, atque super hoc puncto magna inter eos erat quæstio.

Neutra ex his opinionibus mihi placebat, Quatenus enim pertinet ad hanc secundam, inanis videbatur dicta quæstio, dum de mandato judicis subrogata erat fabrica, in quam pretium dictorum locorum Montium erogatum fuit, unde propterea pecunia dicebatur extare in æquipollenti, in quo saltem ex æquitate *text. in l. si me & Titium, ff. si certum petatur.* sive ex æquitativa actione de in rem verso, aut conditionis sine causa, vel doli, & locupletationis de alieno fovens causam lucrativam tenetur erga foventem causam onerosam, Atque tunc fovent causam lucrativam consumptio suffragari posset, quando illa esset omnimoda, ita ut, nec in specie, nec in æquipollenti adesset, juxta ea quæ habentur *in Romana Volaterrana spolii sub tit. de donation.*

Quo verò ad alteram, dicebam tunc intrare privilegium prædictum, quando militaret ratio ejus in- 4
ductiva, quod scilicet, aliàs publicum commercium in hujusmodi juribus præjudicatum remaneret, sive præjudicata remaneret fidea publica per Principem interposita, quam potiùs ementes hujusmodi loca Montium, vel jura, sequi dicuntur, agnoscendo ipsum Principem in auctorem, ut contingit in illis, qui cum pretio currenti mandant banco solutionem certæ summæ personæ ignotæ, cui Secretarius Montium, seu alter Officialis ad id deputatus testetur solvi posse, ob liberam resignationem, ut in præcedenti & frequenter & in aliis *hoc tit. ad hanc materiam*; Secus autem ubi quis non publicam fidem ut supra sequitur, neque Principem in auctorem immediatum agnoscit, sed directam & immediatam causam habet à privato jure hæreditario, seu legati, aut simili, juxta ea, quæ habentur *dict. disc. prec.*

Idque adeò verum, quod etiamsi hujusmodi loca Montium emantur sub hasta de mandato judicis, sive etiam ex eadem judiciali auctoritate adjudicentur, adhuc in libris cautare dicuntur sub nomine prioris montistæ, qui reputatur eorum dominus, unde propte- 5
rea super eis exerceri possunt hypothecæ, aliaque jura, quæ aliàs contra dictum priorem Dominum exer-

ceri

ceri possent si dicta alienatio sequuta non esset, *ut dec. 512. apud Post. d: subhast. aliàs apud Dunoz. decis. 642. Januen. fructuum doris 29. Janu. 1646. Cerro, & admittitur in dicta Romana locorum Montium 19. Novembris 1660. Bevilaqua*, cum eatenus hujusmodi libertas resultet, quatenus sequantur illi duo actus, qui in hujusmodi resignationibus occultati dicuntur, formalis scilicet extinctionis prioris juris resignantis, per quandam retrovenditionem, & efformationis novi juris cum resignatario, quod sequi non dicitur, nisi ubi accedit factum ipsius Principis Officialis ad id deputati.

Et quamvis in hac facti specie adesset factum offi-
6 cialis, circa translationem locorum Montium, à persona Juliani testatoris, in personam, seu nomen Congregationis legatariæ, nihilominus ista translatio, utpotè facta non animo innovandi, ac retinens titulum hæreditarium, neque realiter continens dictos actus occultos, sive non habens rationem, cui hæc libertas innititur, non videtur in proposito considerabilis juxta ea, quæ habentur *in dicta Romana de 1. disc. precedenti*, nisi in ordine ad tertium, cui deinde ex causa correspectiva, & sub interpositione publicæ fidei ut supra per hujusmodi translatarium, eorum resignatio facta esset.

Clarius verò ista opinio non videbatur sustentabilis cùm hodie non ageretur de ipsis locis Montium, ad quæ etiam contra legatarium utpotè foventem causam lucrativam dari subsidiarium regressum habetur *in dicta Romana lucri doris decis. 43. par. 10. & dec. 25. par. 11.* sed ageretur de pretio, & sic indifferenti, in qua non urgebat ratio libertatis verè militans favore tertii, & commercii ut suprà.

Unicum ergo motivum, quod attenta veritate mihi
7 videbatur omninò probabile, erat illud deficientis crediti in actore in bonis propriis dicti Juliani, quoniam juxta ea, quæ habentur deducta suprà *in dicta Romana hæreditatis hoc eod. tit. disc. 1.* hæres bonæ fidei putativus, non est debitor hæredis veri, in toto eo, quod constat ad ejus manus pervenisse, sed solum in eo, quod extat in specie, vel in æquipollenti, sive in eo, quod dolo desiisset possidere, ac mala fide consumpsisset, secus autem in eo, quod consumptum fuit in statu bonæ fidei, etiamsi imprudenter, & dissipatoriè, ex claris juribus ibi deductis; & sic non ex eo, quod probatur bona remansa in hæreditate Cardinalis importare scut. 9. m. sequebatur, in tanta summa hæreditatem Juliani remanere debitricem, ut condemnata fuit; In hoc enim mihi videbatur gravamen consistere, cum exceptis bonis hæreditariis dicti Cardinalis, existentibus, vel in specie, vel in æquipollenti, ut erat officium, de quo suprà *in dicta Romana hæreditatis disc. 1* in reliquis bona fide consumptis, verè alia non competeret actio, nisi in eo, in quo constaret hæredem putativum effectum esse locupletiorem; Nimis enim asperum ac irrationabile videbatur, ut dictus hæres putativus teneri deberet de proprio ad restituendum illud, quod in statu bonæ fidei, ut attenta qualitate personæ satis probabile erat, erogasset in eleemosynas, aliaque pia opera pro suffragio animæ ejusdem Cardinalis; Verùm quia in dicta alia causa, jam expertus eram, istud motivum, quamvis reputatum verum, utpotè tardè, & post tres conformes deductum, parùm profuisse; Ideircò, quamvis crederem illud esse solidum, cum in ista causa non obstaret dicta consideratio mali status causæ jam finitæ, cum actor satis honestam concordiam offerret, eam pro evitandis saltem litis sumptibus, & incommodis, amplectendam consului.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
DE ORICELLARIIS
PRO PAULO SFORTIA
Cum HORATIO ORICELLARIO.

Casus disputatus in Rota, & sopitus per concordiam.

De pretio locorum Montium vinculatorum, quando dicatur esse justum, vel respectivè læsivum, & quæ læsio attendi debeat in juribus vitalitiis, & quomodo æstimetur vita hominis.

Venditor locorum montium, quam evictionem in casu extractionis præstare teneatur, si extractio fieret in minori summa, quam venditio facta sit, sive in diversa moneta.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De valutatione jurium ad vitam ex dispositione* l. hæreditatum ad l. falcid. *& num. 5.*
3 *Restitutio fructuum venit in casu nullitatis, non autem in casu rescissionis ob læsionem.*
4 *De nullitate ex dolo præsumpto ratione læsionis enormissimæ in magno excessu.*
5 *De collusione, de qua num. 2.*
6 *Æstimatio jurium vitalitiorum quomodo facienda sit.*
7 *Pecunia prompta, & unita, plus æstimatur quàm diminuta.*
8 *Distinguuntur plures casus circa valutationem locorum montium vinculatorum.*
9 *Pluralitas vinculorum minuit de pretio.*
10 *In vitalitiis difficile est concludere læsionem.*
11 *De contractu sortis nuncupato* Lotto.
12 *De læsione in venditione sub hasta.*
13 *De alio casu valutationis locorum vinculatorum.*
14 *Emens loca montium cum vinculo fideicommissi, an isto caducato, seu cessato, remaneat eorum Dominus.*
15 *Si loca montium vendita sunt juxta unam monetam, & fundata sunt in alia minori restituenda in casu extractionis, ad quid venditor teneatur.*
16 *De pretio extrinseco, augente, vel minuente pretium intrinsecum locorum montium.*

DISCURSUS XXX.

PAulus Sfortia, Horatii Oricellarii creditor, ser.
ser. exequi, & subhastari fecit quædam loca 1
Montium spectantia ad fideicommissum Horatii Oricellarii senioris, provenientia ex pretio Palatii venditi Duci Caëtano; Cumque subhasta posita esset sola commoditas, pro vita, seu jure dicti Horatii debitoris, firmo remanente vinculo fideicommissi, non reperto majori oblatore, sibimet tanquam extraneo licitatori, & plus offerenti deliberata fuerunt, pro pretio scutorum 13. circiter pro quolibet loco, unde propterea post aliquod temporis intervallum, Horatius prædictus, in exequutionem quarundam litterarum Apostolicarum de quibus non ad rem, judicium instituit priùs coram A.C. deinde in *Rota* coram *Celso.* super dictorum locorum Montium recuperatione, ob dictæ venditionis nullitatem, resultantem ab enormissima læsione, cujus ratione prætendebat restitutionem fructuum medio tempore perceptorum, sive illorum imputationem in dictum creditum, ita satisfactum, atque post binam propositionem in Rota absque resolutione, ex ejusdem Rotæ sensu, deventum est ad concordiam, quæ controversiæ finem dedit.

In hujusmodi autem disputationibus, scribentes
pro actore, cum ageretur de venditione juris vitalitii, 2
læsionem regulabant ex dispositione *text. in l. hæreditatum ff. ad leg. falcidiam* quam in proposito attendendam esse, habetur in specie *apud Cavaler. decis. 187. n. 4.* qua valutatione facta, attendendo ætatem dicti Horatii, inferebatur ad læsionem longè ultra dimidiam,

cum tamen in Urbe ex Statuto, sufficiat ultra tertiam.

Quia verò controversia erat principaliter super puncto restitutionis fructuum medio tempore perceptorum, cum de reliquo, reus conventus, & possessor non curaret sustinere actum, ac offerret restitutionem locorum Montium, restituto pretio, Ideirco scribens pro dicto reo, & possessore dicebam, quod obi etiam dicta prætensa læsio probata esset, ita ut intrarent termini *textus in l. 2. Cod. de rescind. vendit.* non inde tamen inferri poterat ad restitutionem fructuum, intrantem in casu nullitatis, non autem in ca-
3 su rescisionis ex dicto remedio, juxta veriorem magisque receptam opinionem, de qua *Fran. en. & Alden. decis. 495. & sequen. Fab. de Ann. cons. 84. Hodiern. controv. 3. n. 87. & sequen. Rota in Romana domus 14. Maii 1657. Bevilaqua*, ubi in hac materia fructuum distinguitur, an actus impugnetur ex capite nullitatis, vel ex capite rescisionis, ut primo casu intret eorum restitutio, secus autem secundo.

Prætendebant scribentes pro actore, adesse nulli-
4 tatem resultantem ex dolo præsumpto, ratione læsionis in magno excessu, qui adesse dicitur, ubi est in bisse, *ut per Fontanell. dec. 66* cujus opinionem tenuit Rota *in Romana transactionis 19. Aprilis, & 29. Junii 1660. coram Verospio*. Verùm, reflectendo etiam ad solam veritatem, credebam hujusmodi prætensionem omni prorsùs carere fundamento, tum quia ex infrà deducendis impossibile erat probare læsionem, & statuere justum pretium, nedum quia agebatur de jure vitalitio, sed etiam ob alia vincula, & pericula ut infrà, Tum etiam quia, ex iis, quæ habentur super hoc puncto magis particulariter deducta *in dicta Romana transactionis sub tit. de emptione, & venditione*, contrarium probabilius videtur *per text. in cap. 3. de emptione, & venditione*, ubi res quæ valebat 52. libris, vendita fuit pro solis *decem*, & tamen deciditur intrare solùm rescisionem, cum electione emptoris, vel restituendi rem recepto pretio soluto, vel supplendi justum pretium, quæ electio utique non intrat, quoties accedit dolus importans nullitatem, ideoque verius est, hujusmodi dolum non resultare, nisi ex satis magno excessu, ita ut nec quinta, vel sexta pars justi pretii solvatur, ut benè aliis allegatis probant *Bargal. de dolo lib. 2. cap. de dolo reipsa fol. 159. & seqq. & plenè Castill. lib. 6. controversiarum cap. 18. n. 108. & seqq.* qui in specie reprobat *Fontanellam*, & observat istum motum esse auctoritate *Fabri in Codice*, qui deinde palynodiam canendo, contrariam sententiam, magis securè affirmandam esse dixit *de erroribus pragmaticorum decade prima errore septimo, ut per Castill. n. 109.* Et hanc veritatem agnovit etiam postmodum Rota *in dicta Romana transactionis 19. Februarii 1661. coram Verospio*, ubi persistendo in sententia, quod in ea transactione intraret læsio (quod tamen in eo casu adhuc minus probabile mihi videtur) ut habetur in dicta causa *sub tit. de emptione & venditione*, Attamen recedendo ab antecedenter suprà decisis, firmatur intrare electionem, juxta terminos textus *in dicto cap. 3 de emptione & venditione*.

Quatenus igitur ad punctum læsionis pertinet, prorsùs erroneum dicebam assumptum actoris, ut
5 pretium hujusmodi locorum, quæ cum vinculo fideicommissi, ad solam vitam fideicommissarii, sive aliorum jurium vitalitiorum, venduntur, æstimandum esset juxta taxam textus *in dicta l. hæreditatum*, ut incidenter, & non discusso articulo sentire visa est Rota *apud Cavaler. dicta dec. 387.* Dicta etenim taxa, est solum præsumpta ad firmandum statum hæreditatis, & pro faciendis detractionibus, firma tamen in suo esse remanente incertitudine commodi vel incommodi ex longiori vel breviori vita resultante, quia si legatarius usufructus, vel annuæ præstationis ad vitam vivit ultra tempus à dicta lege taxatum, adhuc pro subsequentibus annis legatum consequitur, & è contra, si brevi tempore moritur, legatum cessat, juxta opinionem, quæ videtur magis communis, & probabilis, licet non desint tenentes contrariam, ex deductis hinc inde *per Franch. dec. 186. n. 6. & per eos.*

Et quidem omninò improbabile dicebam, ita generaliter & distinctè applicare dispositionem dicti textus istis terminis, ex duplici manifesta ratione; Una, quia, non omnium hominum salus, & vitæ periodus est uniformis, cum id pendeat, ex magis, & minus robusta, vel exili complexione, nec non ex valida vel infirma valetudine, & ex moderato vel irregulato vivendi modo, ac etiam ex aëris majori vel minori salubritate, & similibus, cum sæpè res ad vitam vilius vendatur juveni exilis & delicatæ complexionis, ac malæ habitudinis, quàm seni valido, & robusto, ut quotidie experimur.

Ideóque prudentis Judicis arbitrio, inspectis singulorum casuum particularibus facti circumstantiis, hujusmodi pretium regulandum esse, occasione regulandi justum pretium in censibus vitalitiis, melius 6
dixit Rota *in Bonon. Salv. 25. Jun. 1629. coram Virili, & in Romana Domus tertia Decemb. ejusdem anni coram Pirovano*, & benè prosequitur *Leotar. de usuris q. 49. n. 6.*

Altera, quia pecunia diminutè singulis annis in plurium annorum spatio colligenda, multò minus 7
æstimanda est, quàm unita & prompta ab initio, ex deductis *dec. 4. n. 12. p. 9. rec. & sæpius* Ideoque, non ex eo, quod vendens rem ad vitam præsumatur vivere tot annis, in quibus tot fructus percipere posset, Ergo tanti res vendenda est, Hoc enim videbatur merum figmentum propter incertitudinis periculum, quia posset venditor ad horam mori, unde emptor nihil penitus percipiendo, totum pretium amitteret, Ac etiam quia nullus unquam reperiretur adeò fatuus, qui ab initio solvere deberet, quantum plurium annorum spatio cum diminutis perceptionibus assequuturus erit.

Clarius verò, ac ad nimiam evidentiam, quoniam aliàs jus percipiendi fructus ex aliqua re ad vitam, plus æstimandum esset quàm ipsiusmet rei proprietas in perpetuum vendenda esset; Siquidem in juvene, dicta lex præsumit ætatem etiam usque ad 30. annos, ut ibidem disponitur, & tamen ipsius rei pretium justum dicitur, ubi adæquatum est fructibus 20. annorum spatio percipiendis, juxta receptam *glossam in auth. perpetua C. de Sacrosanctis Ecclesiis*, Et sic res quæ pleno jure & in proprietate fructuando annua scuta 100. valeret scutis bis mille, ita ad solam vitam valeret 3000. quo nil absurdius. ideoque hujusmodi assumptum verè fabulosum dicendum est, ac leguleicam continet simplicitatem, potissimum verò stante quotidiana praxi, & observantia, quam ubique habemus in venditionibus ad vitam, frequentius verò in extinctionibus pensionum, sive in cessionibus illarum commoditatis, quia fiunt pro sex, quinque, quatuor, & quandoque etiam pro duabus annatis, prout personarum qualitas, aliæque facti circumstantiæ exigunt, idemque quotidiana praxis docet in ipsis locis Montium, ut etiam infra *Romana locorum montium de Panefiis hoc eod. tit. disc. seq.*

Ad judicandum igitur justum pretium hujusmodi locorum montium vinculatorum, plures casus di- 8
stinguendos esse inadvertebam, Unus est, ubi venduntur loca Montium in proprietate in perpetuum absque aliquo vinculo fideicommissi, sed solùm cum vinculo alicujus evictionis, vel restitutionis creditoribus anterioribus, ut quotidie in Curia practicatur, quia loco cautionis de evictione vel de restituendo anterioribus, investiuntur pecuniæ in loca Montium cum isto vinculo, & tunc pretium regulatur à numero vinculorum, atque ab illorum, magis vel minùs probabili timore, juxta facti circumstantias, cum plura vincula magis minuant de pretio *Altogr. cons. 3 ina. mon. 70. lib. 2. Surd. dec. 30. n. 15. Buratt. dec. 675. n. 10.* 9
&

& seqq. Rot. apud Postium de subhastatione in addit. dec. ult. alias, dec. 264. n. 5. par. 11. recent. Ideoque certa regula dari non potest, sed attendendum est judicium proxenetarum, & negotiatorum, per quorum manus in dies hujusmodi venditiones transeunt, inspiciendo scilicet quanti hujusmodi loca in banchis, seu publico foro venalia exposita, verisimiliter attento tempore contractus vendi possent, & ex hujusmodi quantitate regulanda est circumventio seu læsio.

Ista enim vincula, solum casum evictionis, vel restitutionis concernentia, non habent eam resolutionis certitudinem & determinationem ad solam vitam, quam habent ea loca, quæ venduntur cum fideicommisso, quorum venditio à communiter contingentibus, in effectus est potiùs de sola commoditate percipiendi fructus, durante vita seu jure venditoris, unde casus evictionis potest non contingere, stante præsertim Bulla Baronum, ideoque pretium solet esse multo majus; Atque *in Romana cambiorum 28 Janu. 1664.* coram *Verospio* taxata fuerunt ad scut. 60. pro quolibet, cum tamen illa cum vinculo fideicommissi vendantur ad 25. vel ad summum pro 30. *ut in d. Romana de Panesiis disc. seq.*

Alter casus est, ubi venduntur loca Montium cum vinculo fideicommissi, & tunc, neque certa, & uniformis regula dari potest, sed totum pendet à circumstantiis facti, quibus attentis, exquirendum pariter videtur, proxenetarum, & negotiantium judicium, eodem modo quo suprà, inspiciendo nempè, an fideicommissum sit clarum, vel turbidum, & disputabile, ita ut prætendi possit ejus non existentia, & locorum libertas; Et quatenus sit clarum, inspiciendum pariter, an sit omninò exiturum, quia nempe substituta sit Ecclesia, vel aliud corpus, quod nunquam perit, sive aliquod genus personarum verisimiliter non defecturum ante venditorem, Vel potiùs èconverso sperari possit fideicommissi caducatio, ejusque conditionis defectus.

Prout spectandum est quoque, an posito fideicommisso certo, emptoris periculum sit solum in vita venditoris, ita ut fieri non debeat casus restitutionis, nisi ejus morte sequuta, vel potiùs eo etiam vivente, aliud caducitatis periculum subsit, ex dispositione legis vel testatoris, ratione delicti, vel alienationum seu dissipationum resultante, Quibus omnibus pensatis, quatenus periculum restringatur ad solam vitam venditoris, tunc spectanda est ejus ætas, necnon bona vel mala valetudo, ac moderata vel irregulata vita, cum aliis ut supra.

Ex quibus omnibus, nisi aliæ concurrant circumstantiæ dolum & positivam deceptionem redolentes,
10 impossibilis videtur probatio læsionis, quæ non datur in actu omninò incerto, ex quo commodum vel incommodum resultare potest, quia in effectu est emere aleam, sive jactum teris, *ad communiter notata per DD. in l. de fideicommisso C. de transactionibus*, & latè habetur *in Signina Castrorum dec. 12. 292. & 320. par. 6. recen.* ubi futura spes fideicommissi importans scut. 200.
11 m. & ultrà, cessa fuit pro solo pretio scut. 25. m. Quod etiam firmatur apud Otthob. *decis. 182. & dec. 25. par. 11. rec.* Et ex qua ratione resoltat, apud morales sustineri contractum sortis vulgò nuncupato *Lotto*, in quo cum uno denario, centum vel mille denarios quis lucrari potest, ut habetur *in Romana fideicommissi 24. Martii 1662. coram Taja, ubi cæteri.*

Applicando igitur ad casum, hujusmodi loca Montium, pluribus subjacebant vinculis & periculis, non solum enim habebant illud fideicommissi omninò certi & exituri post mortem Horatii venditoris, ita ut ejus vita spectanda esset, sed habebant etiam alterum, quod in dies contingere poterat casus ejusdem fideicommissi, vivente etiam venditore, ob multas caducitates ab eodem testatore in casu delicti, alienationis, vel continuatæ assumptionis cognominis, & insignium demandatas, ut eventus docuit; Ac ulterius aderat etiam aliud vinculum evictionis palatii, ex cujus pretio hujusmodi loca proveniebant, necnon aliud suberat periculum creditorum anteriorum ejusdem venditoris, qui poterant emptorem molestare, cum non intret privilegium locorum Montium favore ementis subhasta solum jus venditoris, penes quem ejusdem loci substantia perseverat, quia nempe per formalem resignationem à Secretario admissam processum non fuerit, ut in præcedentibus habetur; Quibus omnibus pensatis, verisimiliter nec emptor inventus esset, qui decem pro quolibet loco solvisset.

Eo magis quia non tractabatur de venditione voluntaria, resultante ex privata conventione, in qua terminus circumventionis, & doli facilius cadit, & frequenter contingit, sed de emptione judiciali, publicè & palàm subhasta non reperto meliori oblatore; Licet enim etiam hujusmodi venditiones ex capite læsionis rescindantur, ac in eis locum habeat dispositio textus *in l. 2. C. de rescindenda venditione*, eodem modo, quo locum habet in venditione conventionali, Quinimo juxta opinionem Regnicolarum, sufficit in his venditionibus subhasta læsio in sexta, quam tamen Rota & Curia Romana, licet discursivè deducat *in Romana læsionis 15 Junii 1654. coram Bichio*, nunquam recipere voluit, ut se pluries declaravit præsertim, *Fulginaten. subhastationis 14. Martii 1655. Alberg. Fanen. separationis bonorum 14. Februarii 1656. Bevilaqua, Imolen. bonorum 6. Martii 1665. Verospio*, & in aliis post dictum discursum *coram Bichio* editis; adhuc tamen hujusmodi circumstantia considerabilis dicebatur, ad effectum tollendi dolum & formalem circumventionem, quæ inter versutum emptorem, ac facilem, & imprudentem, sive inexpertum venditorem datur stante libertate cujuscunque absque oblatoris tractatu, & conventione venditoris qui se circumventum dicat.

Bis proposita & disputata causa coram *Celso*, capta non fuit resolutio, sed mediante ejusdem *Ponentis* opera, me laudante & cooperante, controversia per honestam concordiam sopita fuit.

In alio autem casu converso, disputato per Me *coram A. C.* cujus tamen exitus est incertus, inter Bartholomæum Rotam & Christophorum Cincium, actum fuit de eodem puncto læsionis in venditione locorum 13
Montium vinculatorum, quia cum Rota emisset à Cincio aliqua loca Montium ad rationem integri valoris intrinseci scutor. 100. pro quolibet, in quorum litteris aderat vinculum fideicommissi, cujus casus detectus fuit, unde dictus emptor illis remansit spoliatus, dicebatur, vel venditorem teneri de dolo, dum sub verborum involucro assernit se cessionarium fisci, qui ob notorium parricidii infortunium in ista aliàs ditissima domo eventum, omnia confiscare prætendebat, credere potuit, sed hoc cessionario nomine vendidisse, tanquam per jus fisci effecta libera, ut ostendit qualitas pretii, ex quo semper desumi solet intentio contrahentium, & quid veniat in contractu *Alex. cons. 26. lib. 4. Gregor. dec. 126. Buratt. dec. 471. & 697. ac cæteri*; Vel saltem locum esse læsioni ultra tertiam, quæ in urbe sufficit ex Statuto, cum tamen adesset etiam ultra dimidiam juxta terminos *l. 2. C. de rescind. vend.* dum ex communi usu, ac etiam ex particulari observantia ejusdem venditoris ostendebatur, pretium hujusmodi locorum vinculatorum, sub vinculo fideicommissi certi, ita ut sola vita venditoris acquiri dicatur, non excedere scut. 30. pro quolibet; Et quamvis pro dicto pretio regulando deduceretur dicta taxa facta per text. *in l. hæreditatum ff. ad l. Falcid.* respondebatur cum eisdem de quibus supra.

Contigit etiam mihi disputandus casus in alia Romana, cujus exitum ac partium nomina memoria non
suggerit, quod facta venditione locorum Montium ita 14
vinculatorum cum vinculo fideicommissi clari, casus dedit, quod ob plurium vocatorum tunc viventium prædecessum, fideicommissum remansit caducatum, bonaque effecta libera, Num scilicet, sequuta morte venditoris,

ditoris, loca Montium reverti deberent ad ejus hæredes, Et respondi negativè, si venditionis verba percuterent ipsa loca eorumque substantiam, quia fideicommissarius ejus jure durante dicitur Dominus, juxta veriorem opinionem, quam tenet Rota, & Curia, ideoque ipsorum bonorum dominium, cessante expressa hominis dispositione, in alium transfert, quamvis facto casu restitutionis, resolubile, unde per cessationem objecti, seu casus aliàs inducentis resolutionem, remanere dicuntur bona empta penes emptorem jure continuationis dominii jam quæsiti, reportando commodum aleæ seu fortunæ, quam ita emere voluit, nisi verba contractus vel aliæ facti circumstantiæ ostenderent, deductam esse in conventionem solam commoditatem percipiendi fructus, durante vita alienantis, ac propterea esse quæstionem facti potiùs quàm juris, ex pretii quantitate satis regulandam.

Et *in alia Romana* pro Urbano Rosario, alter casus
15 in proposito *coram A. C.* mihi pro Rosario scribenti contingit disputandus, sed non absque ratione succubui, quod cum Rosarius emisset ad rationem scut. 100. monetæ Romanæ tot Loca Montium benè fructantia Civitatis Ferrariæ, quorum tamen erectio facta erat ad rationem consueti valoris intrinseci scut. 100. monetæ Ferrariæ importantis quid minus, quàm moneta Romana, atque facto casu extinctionis in ea moneta inferiori, cum qua erecta fuerunt emptor remansisset damnificatus, idcircò prætendere cœpit à venditore hujusmodi damni emendationem, Ad quod adducebam intrare actionem quanti minoris resultan. ex text. *in l. cum ab eo in fin. ff. de contrahen. empt. cum concor. per Surd. decis. 165. Ciriac. controv. 54. num. 6. Gregor. dec. 119. num. 3. dec. 136. post secundum vol. cons. Farinac.* Sed replicabatur dupliciter & male. Primo quia dum venditor professus est vendere loca Montium Ferrariæ, in nihilo decepit emptorem, qui sibi imputet propriam erroneam credulitatem, quod illa moneta esset æqualis Romanæ, quoties credulitas non fundatur in ejusdem venditoris diversa assertione quo casu intrare dicitur actio quanti minoris vel doli, & secundo clarius, quia etiam apud eos, qui hanc circumstantiam sciebant, erant hujusmodi loca ob eorum bonitatem in commercio ad rationem monetæ Romanæ, cujus major valor erat species illius augmenti extrinseci, quod frequenter habetur etiam in locis Montium Urbis, quæ licet extinguibilia ad rationem scut. 100. pro quolibet, vendi vidimus etiam ad rationem scut. 115.
16 Ac etiam in censibus pro certo pretio constitutis, datur cum tertio non emptore augmentum vel diminutio pretii extrinseci resultantis à bona vel mala debitoris qualitate ex deductis per *Cenc. de Cens. quæst. 72. Roter. ann. reddit. lib. 1. quæst. 8. n. 12. Ciriac. controv. 170. n. 13. Salgad. in labyrint. par. 1. cap. 13. §. 2. num. 36. & seqq. & cap. 17. num. 80. & seqq.* Atque ubique docet quotidiana praxis, nam vidimus fiscalia & jura super arrendamentis Neapolis, ac jura Hispaniarum vel loca Montium Florentiæ, Venetiarum, & aliorum locorum, & etiam quædam Baronalia malè dotata in Urbe, vendi ad rationem 50. 40. & 30. ac multo minus pro centenario, ut habetur in Januen. separationis thori 28. *Junii 1649. & 22. Junii 1650. coram Meltio Capic. Latr. dec. 188. Olea de cessione tit. 7. quæst. 3. num. 32.* ubi quod augmentum vel decrementum est cessionarii non autem cedentis; Et ad materiam pretii locorum vinculatorum habetur *in alia Romana locorum Montium de Panesiis hoc tit. disc. seq.*

† De valutatione autem locorum Montium vinculatorum, juxta deducta *disc. 30. & seq.* quando præsertim agatur de venditione juris possessoris ad vitam, quomodo scilicet vita hominis æstimetur, plenè agitur *sub tit. de Donat. disc. 54.* & de contentis *disc. 31.* super pacto redimendi an causet usuram, in sua materia *sub tit. de Usuris.*

ROMANA LOCORUM MONTIUM DE PANESIIS

Pro HÆREDITATE FRANCISCI CICOGNINI

Cum JOAN. BAPTISTA ET STEPHANO DE PANESIIS.

Casus variè decisus per Cameram ubi pendet.

Vendens ad ejus vitam, loca Montium cum eorum vinculo fideicommissi, per venditorem sperati, per ipsum tamen possessa jure assignationis sibi factæ à patre pro alimentis, An sequuta morte patris, ac facto casu fideicommissi ad ejus favorem, venditioni contravenire valeat, ipsaque loca vendicare, & quatenus id non concedatur, An aperto fideicommisso, tam ad favorem ipsius venditoris, quàm aliorum ipsius venditoris, quam aliorum ipsius fratrum, possint isti pro eorum virili dicta loca vindicare; Et quatenus possint, An dictus venditor ad evictionem, vel aliud teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Causa resolutio.*
3 *De casu, in quo vendens loca Montium cum vinculo fideicommissi, ipsemet admittitur ad ea vendicanda.*
4 *Venditio facta ad certum tempus, vel sub certa conditione, resolvitur defecta die vel conditione.*
5 *Venditor censetur vendidisse pro eo jure, quod tunc habebat, non pro altero diverso superveniente.*
6 *Evictio de natura rei non præstatur.*
7 *Emens rem vinculatam scienter, non agit de evictione.*
8 *De ea conclusione, de qua n. 5.*
9 *Quando intret dicta conclusio, & quod ista sit quæstio cadens solum in dubio, ubi voluntas est ambigua.*
10 *In claris non intrant præsumptiones & argumenta.*
11 *Vendi etiam potest res, tam pro jure de præsenti, quàm de futuro sperata.*
12 *Vendita jure vitalitia, censetur vendita tota vita naturalis, unde si res esset ex facto venditoris, ipse tenetur ad quanti interest.*
13 *Idem si sequatur ejus mors violenta per manus Justitiæ.*
14 *Moriens per manus Justitiæ dicitur voluntariè mori.*
15 *Ex pretii quantitate resultat argumentum voluntatis partium, & quid in contractum deductum sit.*
16 *Quomodo æstimetur pretium locorum Montium vinculatorum, ac jurium ad vitam.*
17 *Declarantur decisiones Rotæ in Romana locorum Montium coram Ninot.*
18 *Frater non obligat fratrem, neque ejus bona alienat.*
19 *Alienationes factæ per gravatum cedunt in causam legitimæ, aliarumque detractionum, & sustinentur.*
20 *Gravatus possidens bona propria pro communi cum fideicommisso, si alienat aliquam rem, in totum sustinetur alienatio, & de ratione.*

DISCURSUS XXXI.

Possidente Hieronymo Panesio Januense, Urbis incola quamplura loca Mõtium, aliaque bona subjecta perpetuo descensivo fideicommisso per ejus patrem ordinato, cum Joannes Baptista ejus filius primogenitus, jam adultus & major, ex aliquibus causis in paterna domo vivere, ac alimenta suscipere non posset, ex Judicis auctoritate obtinuit, ab eodem patre pro alimentis sibi assignari nonnolla ex dictis locis Montium fideicommissarius, cum ipso vinculo fideicommissi, cum quo idem Joannes Baptista 19. loca Montium, seu eorum fructus, & cõmoditatem ad ejus vitam, juxta consuetas hujusmodi locorum vinculatorum venditiones, cessit seu resignavit ad favorem Francisci Cicognini, cum pacto redimendi pro pretio scut. 613, & sic ad rationem scutor. 32. circiter pro quolibet. Cum autem ad breve tempus biennii sequuta esset mors dicti Hieronymi, 1

ronymi,

ronymi, proindeque dictum fideicommissum delatum, tam dicto Joanni Baptistæ, quàm Stephano alteri ejusdem Hieronymi filio; Hinc uterque judicium instituit coram Thesaurario contra dicti Francisci interim defuncti hæreditatem, sub quibusdam administratoribus pro ejus erogatione in pios usus existentem, pro dictorum Montium vendicatione, super qua sententia ac- 2 toribus favorabilis prodiit, & introducta per appellationem causa in Camera coram *de Mari*, datoque dubio, *an dicta sententia Thesaurarii sit confirmanda vel infirmanda*, pro confirmatione prodiit resolutio, quæ in repropositione coram eodem reformata fuit pro medietate, ut scilicet dicta vendicatio non competeret Joanni Baptistæ venditori pro ejus virili, secus autem quoad portionem Stephani alterius fideicommissarii in dicta venditione non intervenientis, adversùs quam secundam resolutionem pendet nova audientia dictæ hæreditati concessa, Atque ex meo judicio, in repropositione probabiliter sperandus creditur recessus ab hac ultima, confirmando primam resolutionem in totum, vel saltem declarando, quod ubi etiam dicto Stephano competeret jus vindicandi propriam portionem, teneretur Joannes Baptista venditor præstare evictionem, seu quanti interest.

Fundamentum scribentium pro actoribus, principaliter consistebat in duabus Rotæ decisionibus, quæ videbantur nimis punctuales *in Romana Locorum Montium 16. Januar. 1662. & 23. Januar. 1664. coram Ninot*, 3 in quorum casu cum Christophorus & Franciscus de Cinciis vendidissent insimul quædam loca Montium cum vinculo fideicommissi eorum majorum, sequuto casu mortis Francisci absque filiis, apertoque proinde in ejus portione fideicommisso ad favorem Christophori fratris, Hic non impugnando venditionem propriæ portionis, admissus fuit ad vendicanda loca Montium cadentia sub portione dicti Francisci defuncti, ex auctoritate *Romani cons. 503. n. 10. & 11. Surd. cons. 70.* cũ aliis deductis in præfatas decisionibus & hoc respectu portionis spectãtis ad Stephanum non vẽditorem.

Quo verò ad portionem propriam ipsius venditoris, adhuc dicebant pro eo scribentes, licitè factum proprium impugnari posse, dictamque vendicationem cõpetere, quoniam loca prædicta ab ipso Joan. Baptista nõ possidebantur jure fideicommissi vivente patre adhuc non aperti, neque delati, sed jure alimentorum, quæ sibi, vel à patre ex paterna obligatione, vel ex bonis avitis adinstat, & ex ratione textus *in auth. res quæ C. commun. de legat.* tanquam descendenti, & ad fideicommissum vocato per hæredem gravatum debebantur, quæ assignationis causa utpote militans durante vita patris, ita cessaverat & consequenter resolutum erat jus emptoris, qui stante expressa reservatione vinculi fideicommissi in litteris patentibus, censebatur solum emisse hanc incertam aleam, seu jus venditori competens, durante dicta causa suæ possessionis, qua cessata resolu- 4 tum erat ad regulam *text. in l. lex vectigali ff. de pignor.* & magis ad rem facit regula text. *in l. fin. & tot. tit. de lege commissoria*, super cessante jure ementis rem ad certum tempus seu sub certa conditione facto istius casu ex deduct. *per Leotar. de usur. quæst. 69. & 70.* Censetur enim venditum illud jus quod tunc venditori competebat, non autem alterum postea ex diverso titulo de novo superventum, quia in eo consideratur 5 tanquam novus & diversus homo ex deduct. *per Roman. dicto cons. 503. Surd. de cons. 70.* cum aliis in allegatis decisionibus *Roman. locorum Montium coram Ninot.*

Hinc proinde dicebant excludi quamcunque evictionis obligationem, vel quia hæc sit evictio de natura 6 rei, quæ de jure præstanda non est *juxta glos. Magistralem in l. si familia C. famil. ercis.* quam sequuntur communiter DD. plene collecti per *Thes. jun. lib. 2. quæst. forens. 23.* & habetur actum in *Arimin. evictionis castrorum sub tit. de feudis disc. 44.* Vel quia emptor sciret vitium seu vinculum rei, utpote expressum in ipsa resignatione ac litteris patentibus, quo casu neque intrat evictio, minusque juxta magis communem opinionem, restitutio pretii, nisi conventum sit, ad *text. in l. fundum sciens Cod. de eviction. & plenè firmatur dec. 455. 457. & 469. par. 9. rec.* ubi concordantes, ac in specie 7 advertitur in dictis decisionibus *coram Ninot.* Atque comprobat communis usus, & quotidiana Curiæ observantia, tam circa hujusmodi venditiones locorum Montium vinculatorum, quoniam contingente casu vinculi, venditor est tutus, neque emptor aliam habet actionem dum solum illud jus seu aliam emisse dicitur, quam etiam habemus frequentissimam in venditionibus seu cessionibus commoditatis pensionis.

Scribeos pro hæreditate rea conventa dicebam, etiam cum sensu veritatis, præmissas conclusiones, generaliter, & in abstracto esse veras, fallaciam verò manifestam consistere in applicatione ad casum; Quare distinguendo disputationem in duas inspectiones, unam circa medietatem dictorum locorum Montium cadentem sub propria portione fideicommissaria ipsius venditoris, alteram verò circa reliquam medietatem cadentem sub portione ejus fratris non venditoris, Quatenus pertinet ad primam, dicebam quod tunc difficultas caderet, quando venditor, facta narrativa causæ, ob quam dicta loca Montium possidebat, alio non expresso, simpliciter cum vinculo in litteris patentibus contento, illa, seu illorum commoditatem cessisset, cum tali casu censeatur deductum in contractum jus, quod tunc venditori competebat, non autem illud postmodum super- 8 ventum ex diverso titulo, per quem repræsentari dicitur novus & diversus homo, & consequenter cum reduplicatione personarum non prohibetur evincere ab ipsomet causam habente, juxta *dictum consil. 503. Romani* cum aliis allegatis.

Secus autem dum expresse professus est vendere dicta loca Montium ad ejus vitam, illaque durante, quoniam hoc est tempus, quod deductum est in contractum, neque ad emptorem pertinet inquirere de causa, ob quam venditor rei venditæ dominium, vel possessionem obtinuerit, sed attendit ad substantiam tem- 9 poris, vel conditionis, sub qua ille vendere professus est. Quæstio enim, an vendens rem, seu aliâs de ea disponens, censeatur eam vendere totam, vel solum pro parte seu jure ad ipsum spectante, seu ubi ea est aliena, etiam in gratuitis dispositionibus puta legatis, &c. an intret æstimatio cum similibus, tota est voluntatis, quoties hæc est ambigua, ad *notat in l. qui tabernas, ff. de contrahen. empt. & in cap. Pastoralis de donat. cum concord. per Greg. & Adden. decis. 525. Cen. de Cens. q. 20. Rota in Romana pecuniaria apothecæ 8. Junii 1654. & 23. Junii 1655. coram Bichio, & in eadem 7. Februarii 1656. coram Bevilaqua Melevitana territorii coram Ottobono inter suas decis. 145.* ac habetur pluries actum *sub tit. de legatis, & sub tit. de emptione, & venditione*; Sed ubi verba sunt clara, quia nempe quis expresse dicat, vendere seu aliàs concedere totum, tunc ista quæstio cessat, ut patet ex eisdem mox allegatis auctoritatibus ex volgari regula text. *in l. ille, aut ille §. cum in verbis ff. de legatis tertio*, generaliter irritante in omni materia, 10 etiam in actibus inter vivos, ut cæteris collectis advertitur *dec. 44. n. 14. par. 11. rec.*

Et ideo cum expresse dictum sit vendi hæc loca Montium, ad ipsius venditoris vitam, eaque durante, versabamur in claris, dum ipse adhuc vivebat, & sic durabat conditio sub qua venditio facta sit, non obstante quod tunc viveret pater venditoris, qui possidebat fideicommissum, atque possessio ipsius venditoris cesset ex diversa causa assignationis alimentorum, quoniam cum ipse venditor vocatus esset ad fideicommissum 11 post mortem patris, unde esset proxime successurus, recte suam vendidit, quoniam aut pater præmoriebatur, priusquam fieret casus fideicommissi, & jus emptoris resolvebatur tanquam ex defecta conditione, aut supervivebat, & ipsemet venditor ad ejus vitam, ex dicto jam

jam prævifo,& de recenti fperato titulo fideicommiffi futurus erat dominus,poffeffor,unde ita utrúque jus in contractum deduxit, actuale fcilicet, & habituale feu fperatum, quod exceptis cafibus, in quibus votum captandæ mortis, in jure prohibitum eft, non prohibetur vendi feu alias in contractum deduci ad text. in l. fpem Cod. de donation. & habetur frequenter deductum in fua materia *fub tit. de Renuntiationibus.*

Adeoque ubi venditur res ad vitam, durat jus emp-
12 toris, ac refpective obligatio venditoris, quod id cenfeatur durante re naturali, quæ in contractum deducta dicitur,adeo ut fi per venditoris fellonian,vel aliud factum, devolvatur feudum, five amittatur penfio,aut aperiatur fideicommiffum pœnale, cum fimilibus, ipfe teneatur emptori ad quanti intereft, ut bene *Bald. Thom. de Marin. & aliis feudiftis, Rofenthal. de feudis cap. 9. concluf. 99. in gloff. littera L.* Unde propterea *in Melphi.en. penfionis,* de qua habetur in fua materia *fub tit. de penfion.* fubftinui,quod fi penfionarius,qui penfionis commoditatem alteri ceffit ad ejus vitam, iftam
13 amittat violenter per manus juftitiæ,ob ejus delictum, tenetur emptor ad quanti intereft, quia moriens per manus juftitiæ, dicitur voluntarie mori, & ex facto proprio, ob quafi contractum, quem, contrahendo de-
14 lictum, init cum Republica, & Juftitia, *Caftracan. de Societ. officii cap. 29. n. 11. & per totum, Rota decif. 54. poft Zacch. de focietate officii.*

Omnifque penitus difficultas, pro meo judicio, in hac facti fpecie ceffare videbatur ex quantitate pretii, pro quo hujufmodi venditio facta erat, quod eft omnium clarius, & fortiffimum argumentum voluntatis partium, & quid in contractum deductum fit, *Alex.*
15 *conf. 26. lib. 4. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 9. num. 8. Gregor dec. 126. num 9. Buratt. dec. 471. n. 4. late in dicta Romana apotheca feu pecuniaria 8. Junii 1654. & 15. Junii 1655. Bichio, & 7. Februarii 1656. Bevilaqua.*

Pretium etenim hujufmodi locorum Montium vinculatorum, feu jurium ad vitam, non recipit certam &
16 uniformem æftimationem, fed regulandum eft ex facti circumftantiis, ac juxta majorem probabilitatem periculi, ex iis, quæ in propofito fuper hoc puncto habentur particulariter & ex profeffo tractata in *Romana locorum Montium de Oricellariis pro Paulo Sforzia hoc eod. tit. difc. praeced.* Unde cum pater dicti venditoris effet in ftatu fatis malæ valetudinis, ita ut ad menfes,& dies timeri,feu verius à filio fperari deberet ejus mors, Nullatenus probabile erat, quod pro pretio fcut. circiter 32. quod in hujufmodi venditionibus ad unitam eft omnium majus,dum confuetum pretium,etiam ubi juvenes, & robufti vendunt, vix & raro ad fcuta 30. afcendere foleat, voluerit alea fub duplicato periculo, uno pene imminenti mortis patris, altero mortis ejufdem juvenis venditoris ante patrem, cum fæpe agni ovibus præcedere foleant, juxta frequentem traditionem beneficialiftarum in materia tranflationis penfionis; Adeo ut alea prædicta, neque pro fcutis decem & minus inveniffet emptorem; Et fi partium intentio fuiffet deducendi in contractum vitam patris, ita expreffa fuiffet, non autem illa filii, onde propterea cafus mihi videbatur dubitatione ac difputatione indignus, & tamen adeo dubitatum fuit, unde edocemur, quanta fit ingeniorum varietas, & quantum ex ifta ratione varietatis ingeniorum, incerti ac periculofi fint litium eventus.

Decifiones autem prædictæ in *Romana locorum Montium 16. Januar. 1662. & 23. Januar. 1664. coram Ni-*
17 *net.* funt veræ in cafu fuo, quoniam ibi quilibet ex fratribus in propria portione aleam fui juos, fuæque vitæ vendiderat. unde facto cafu mortis unius, jam in ea portione purificata erat conditio, & refolutum jus emptoria, cujus proinde nihil intereft, an bona, in quibus ipfe amplius jus non habebat, tranfirent in extraneum, vel in eum, qui fuam etiam portionem, & vitam fibi vendiderat, cum venditio vitæ fupervivents, percuteret folum portionem propriam, Quæ omnia nil penitus commune habent cum cafu præfentis controverfiæ, in quo unicus erat venditor, qui omnia loca, fub unica conditione ejus vitæ vendiderat, unde, five ea effent propria, five aliena, ifte tenebatur confervare emptorem in poffeffione juris venditi, aliàs ad evictionem, feu ad quanti intereft, ex vulgari juris propofitione, quod etiam res aliena vendi poteft.

Hinc proinde quatenus pertinet ad alteram infpectionem portionis fpectantis ad venditoris fratrem, qui in venditione non intervenerat, neque ex facto fratris præjudicium pati poterat juxta textum expreffum *in l.*
3. Cod. res inter alios acta Buratt. decif. 810. n. 1. & paf- 18
fim; Dicebam inane opus effe difputationem affumere, quoniam parum vel nihil intererat, ipfa loca pro medietate vindicari, fi venditor ad evictionem, vel ad quanti intereft tenebatur, cum effectus effet idem.

Verum cum in hac fideicommiffaria hæreditate pleraque alia adeffent loca Montium, bona,& jura, in quibus integram fuam portionem dictus alter frater percipere poterat, atque hæc integra 19. loca recte caderent fub portione venditoris; Ideirco venditio in totum fubftineri debebat, ex recepta æquitate, feu ratione circuitus, ut quotidianum,& receptum in foro habemus circa alienationes, quæ fiunt per hæredes gravatos, quibus legitima, vel alia detractio competit, & in cujus caufam alienatio facta cenfetur juxta regulam text. in l. Marcellus ff. ad Trebell. Licet enim de ftricto jure, legitima pro ejus quota debeatur de fingulis
bonis, & corporibus hæreditariis, atque, ut noftri di- 19
cunt, ex quslibet gleba, nihilominus ex quadam recepta æquitate, quoties non agitur de bonis melioribus,& quæ in fideicommiffo confervare expediat, fubftinetur alienatio in tota re, quamvis in ea folam tertiam partem pro legitima, ille qui alienavit haberet, ex deductis per *Adden. ad Gregor. decif. 580. n. 7. cum feqq.* & habetur frequenter *fub tit. de fideicommiffis,* ac etiam fub altero *de legitima, & detractionibus.*

Ad quod etiam confert conclufio, de qua *Hondd. conf. 58. n. 18. & 23. lib. 1. Fufar q. 718. n. 68.* bene *Rota dec. 429. par. 4. diverf.* & habetur pluries actum *fub tit. de fideicommiffis,* præfertim *in Eugubina fideicommiffi de*
Bonamatis, quod fi fideicommiffo gravatus poffideret 20
plura bona pro communi cum fideicommittente, ita ut fingulorum corporum,& bonorum medietas, ad ipfum pertineret tanquam libera, altera verò medietas effet fideicommiffaria, fi ipfe unam vel plures res in totum alienat, fubftinetur alienatio, quoniam ad excludendum delictum alienationis rei non fuæ, lex præfumit quandam occultam divifionem, per quam gravatus alienans, ipfa bona alienata elegiffe dicatur integre in portionem propriam liberam, & reliqua æquivalentia integre affignaffe in portionem fideicommiffariam; Qui termini ad rem bene facere videbantur, cum loca Montium videantur fapere fpeciem bonorum recipientium functionem in genere unde propterea nil refert, una vel alia loca habere, & fic ceffat illa difficultas, quæ in propofito cadere folet inter bona meliora, & deteriora, ideoque omnino jufta, & probabilis videbatur dicta prima refolutio fuper inficiatione fententiæ in totum.

ROMANA DE MUTIS

Pro HÆREDITATE HIERONYMI MUTI.

Cum ANNA CRESCENTIA.

Cafus refolutus per Judicem particularem pro hæreditate.

An quando pretium locorum Montium vinculatorum, dicatur injuftum, & læfivum.

Et an venditio cum pacto de retrovendendo, juncta cum modicitate pretii fit fœneratitia.

SUM

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De Statuto Urbis reducente læsionem ad tertiam partem.*
3 *De requisitis ad faciendum Contractum fœneratitium.*
4 *Statuta Urbis non ligant Ecclesiasticos.*
5 *Tales dicuntur milites militiarum à Sede Apostolica probatarum.*
6 *Vincula minuunt valorem locorum Montium.*
7 *Loca Montium transeunt libera in resignatarium.*
8 *Quando ex causa læsionis veniat restitutio fructuum.*
9 *Læsio quando dicatur in magno excessu ut dolum redoleat.*
10 *De differentia inter emptionem, & venditionem, ac dationem in solutum ad effectum judicandi contractum fœneratitium.*
11 *Bona fama creditoris attendenda est ad exclusionem fœnoris.*
12 *Statutum Urbis disponens de læsione, an inducat præsumptionem doli.*

DISCURSUS XXXII.

1 ANna Crescentia hæres N. Crescentii debitoris Hieronymi Mati in annuo censu, pro istius fructibus decursis in summa scut. circiter 400. mediante ejus procuratore, de mandato tamen capiesso non docente, in solutum dedit loca octo Montium vincolata pro evictione quorundam bonorum, & sub aliis vinculis, cum pacto redimendi infra triennium, sed quia non docebatur de mandato procuræ, idcirco conventum est, quod in eventum, in quem ea causa vinculorum evincerentur, possit creditor ad ejus primæva jura redire pro dictorum fructuum consecutione, pacto etiam adjecto, ut fructus currere non deberent ad favorem resignatarii nisi post sex menses à die cessionis.

Post annos 25. & ultra, prætendens Anna dictum contractum, vel esse nullum ratione enormissimæ læsione redolentis dolum, vel esse fœneratitium ob pretii modicitatem, ac pactum de retrovendendo, ideoque, sive uno, sive alio modo, fructus hoc medio tempore perceptos esse imputandos, ac respective restituendos; Hinc judicium introduxit contra dicti Hieronymi jam defuncti hæredes coram Vicario Sanctæ Mariæ Majoris; ex eo quod unus ex hæredibus esset illius Basilicæ Canonicus; Atque læsionem, seu pretii modicitatem probandam, deducebat locorum Montium valorem intrinsecum consistentem in scut. 100. pro quolibet, & qui potius major, quàm minor ratione valoris extrinseci, dum etiam pro 104. & ultra eo tempore vendi solita esse dicebat, unde propterea inferebat ad pretii diminutionem notabilem cum data essent in solutum ad rationem scut. 50. & minus, quæ dimi-
2 nutio enormissima dici poterat attento Statuto Urbis 154. per quod, reformata dispositione juris in *l. 2. C. de rescind. vend.* illa læsio quæ non judicatur enormis, nisi dimidium excedat, ad solum excessum in tertia parte reducitur.

Ulterius dicebatur, dictum Statutum inducere dolum, quo concurrente contractus remanet ipso jure nullus, ita ut fructus etiam debeantur, quamvis læsio esset infra dimidiam; ut late alios cummulando probat *Capic. Latr. consult. 35. num. 25. cum sequen.* Atque hinc, stante pacto de retrovendendo, inferebatur ad fœneratitiam qualitatem, pro qua licet plerique, ultra duo necessaria requisita consistentia in pacto de retrovendendo, ac pretii diminutione, aliud desiderent, quod
3 emptor solitus esset fœnerari. Magis tamen communis & recepta opinio est, istud tertium non esse necessarium, atque duo priora sufficere aliis allegatis *Menoch. lib. 3. præsumpt. 122. n. 30. & seqq. Revir. pragmat. 1. de fid. memorial. n. 50. tient Adden. ad Burat. dec. 761. Rot. dec. 17. par. 6. recen. num. 3. Romana simulationis contractus 29. Maji 1648. Dunozetto inter suas dec. 801.*

Accedentibus præsertim conjecturis, quibus concurrentibus, concors est scribentium sententia, dictum tertium requisitum non esse desiderandum, quia in usuris, quæ in fraudem prohibitionis, clam & occulte, sub alia licita specie ut plurimum palliari solent receptissima omnium est propositio conjecturas & præsumptiones admitti, *ut in Savonen. & in aliis in sua materia sub tit. de usuris*, Conjecturæ autem plures deducebantur; primo scilicet dolus à dicto Statuto Urbis 154. 2 præsumptus, secundo pactum regressus ad primæva jura, & tertio quod incertum esset, an fructus decursi & debiti ascenderent ad tantam summam, pro qua datio in solutum facta erat, unde conventum fuit, ut illud plus, quod forte excederet, deberet in causam maturandorum, licet enim aliæ deducerentur, attamen cessabant evidenter ex facto, in quo fuerat æquivocatum, ideo discursu indignæ.

Pro reis conventis autem scribens, pro clariori veritatis indagatione, distinguebam inspectionem læsionis, ab altera fœnoris, quarum quælibet diversos habet terminos, & rationes. Unde quatenus ad primam læsionis pertineret, dicebam locum non esse Statuto Urbis præscribenti læsionem in tertia parte, sed procedendum esse cum dispositione juris communis *in l. 2. C. de rescind. vend. & cap. 2. & 3. de empt. & vend.* quia 4
juxta opinionem, in qua hodie resident Rota, & Curia, Statuta Urbis tanquam Laicalia non capiunt personas Ecclesiasticas, nisi ubi explicita, vel implicita ipsorum mentio habeatur, ut ultra generalia, in specialibus terminis hujus Statuti 154. habetur *dec. 69. post Fenzon. ad Statut. & in Romana læsionis 12. Junii 1654. coram Bichio*, unde cum dictus Hieronymus esset Eques Sancti Jacobi de Spata, censendus erat in proposito persona Ecclesiastica, ut in terminis istorum Equitum non cadentium sub Statutis Urbis, habetur *in Romana dotis* 5
11. Februar. 1647. coram Bichio. de quo puncto habetur formiter actum *in Lucana sub tit. de Jurisdictione* ubi de his militibus Sancti Jacobi de Spata, de Calatrava, de Alcantara, & Sancti Stephani ac similibus.

Læsio autem, attento jure communi, ultra dimidiam non aderat, quia valor intrinsecus locorum Montium ad rationem scutor. 100. pro quolibet de anno 1644. quo hæc datio in solutum sequuta est, ob bellum inter Sedem Apostolicam & aliquos Italiæ Principes, adhuc vigens, vel de proximo cessatum, potius diminutus erat, ut excessus in dimidia vere considerari non posset, quamvis ageretur de locis liberis nullum habentibus annexum vinculum, quod valoris diminutionem importaret, unde quæstio cessabat ex facto.

Multo magis, dum non agebatur de locis liberis, sed vincolatis, quorum pretium, sed notorium est, esse longe inferius, quia vincula & onera minuunt de valore,
ut in specie firmatur *dec. 249. n. 5. apud Postium de sub. hast. in addit. in Romana Cambiorum 4. Decembris 1662. §. fin. coram Verospio, & in aliis hoc tit. præsertim disc. 30. & 31.* Nil obstante replicatione, quod de vinculis habenda non esset ratio, stante pacto regressus ad primæva jura in casu quo illorum ratione sequeretur evictio, unde cessabat periculum, cujus ratione pretii diminutio resultat, quia posito etiam dicto libero regressu, qui tamen utpote ad certum casum restrictus in facto cessabat ut infra, adhuc vincula operantur notabilem pretii diminutionem. 6

Longa siquidem differentia est inter loca Montium, quæ libera absque aliquo vinculo resignantur, & loca vinculata, quamvis in casu vinculorum cedens promittat cessionario accepti pretii restitutionem; Ubi enim sunt libera, emptor omnino tutus est à quibuscunque hypothecis, obligationibus, fideicommissis, vel aliis nexibus, quibus penes venditorem obnoxia 7
erant, tum ex juris dispositione, ob hujusmodi jurium naturam ex deductis per *Gratian. discept. 730. numer. 48. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 2. quæst. 14. num. 28. Rot. dec. 77. n. 19. & 20. par. 6. rec.* & est sæpius deductum hoc titulo; Tum clarius attento motu proprio Urb. VIII. inter ejus constitutiones illa 154. ut firmatur

Romana locorum Montium 29. Novembris 1660. Bevilaq. & satis frequenter hoc tit.

Econverso autem ubi non resignantur tanquam omnino libera, remanent obnoxia prioribus vinculis & oneribus, & quamvis contingente casu vinculi remaneat actio evictionis, attamen adhuc duo concurrunt mala, valorem minuentia, unum nempe litis, quam in casu evictionis contra venditorem agere oportet, alterū periculi, quod interim venditor fiat seu delegatur non solvendo, ita ut actio evictionis remaneat inanis.

Altera notabilis est differentia, quod loca Montium
8 libera habentur loco pecuniæ numeratæ in arca promptè existentis, in quocunque fortunæ statu illorum possessor reperiatur, dum illico invenitur emptor, ad quem indagare non pertinet, an venditor, vel ejus auctor sit idoneus necne, dum transeunt in resignatarium libera ab omni nexu ut supra; Non sic est in vinculatis, pro quibus distrahendis, necessarium esset emptori seipsum obligare ad evictionem, ac etiam se ostendere divitem, & omnino idoneum, ut emptor sua obligatione contenteretur, aliàs in malo statu constitutus, vel forensis non possidens in loco bona stabilia, emptorem non inveniret absque idonea cautione; Et nihilominus etiamsi dives & idoneus, adhuc absque dubio nunquam inveniret emptorem pro eo pretio, quo currunt loca libera, unde mera stultitia videtur velle asserere, quod ob cautelam evictionis, seu regressus ad primæva jura, idem censeri debeat valor locorum liberorum, ac vinculatorum cum promissione evictionis.

Et his circumstantiis minuentibus, aliæ duæ accedebant relevantes, una nempe pacti de retrovendendo, quod minuit de justo pretio juxta benigniorem opinionem in sexta parte, & altera, quod in casu evictionis, alia non competeret actio, nisi ad regressum ad primæva jura, ita ut quodcunque augmentum medio tempore occurrens amitteretur, cum quibus omnibus circumstantiis, si hujusmodi loca Montium in banchia venalia tunc exposita fuissent; utique non invenissent emptorem pro scut. 60. circiter, ita ut nedum in dimidia, sed neque in tertia parte læsio considerari posset.

Fortius quia de læsione in proposito non agebatur
9 ad effectum à jure præscriptum *in d.l.2.Cod.de rescind. vend. & cap. 3. de empt. & vend.* ut scilicet de rescisso contractu, sit in electione emptoris, vel justum pretium supplere, vel rem recepto pretio soluto resistere, cum hanc restitutionem, etiam non concurrente sufficienti læsione, emptor vivens, ejusque hæredes ex benevolentia non semel obtulerint; Quam oblationem in specie ad effectum excludendi læsionem ac depravatum emptoris animum ponderat Rota *decis. 221. & 249. utrobique in fin. apud Postium de subhastat.* Sed agebatur ad effectum restitutionis fructuum, ad quem effectum omnino, verior ac recepta est opinio; fructus medii temporis non venire ex simplici enormi læsione quamvis ad rescissionem idonea, sed necessariam esse enormissimam in tam magno excessu, quod dolum redoleat annullantem actum ab initio, qui excessus, justa opinionem pro venditore benigniorem, saltem esse debet ultra bessem, & sic ultra duas tertias partes juxta *decis. 64. & seqq. Fontanella*, cum quibus processit Rota *in Romana transactionis 28. Junii 1660. coram Verospio*, quæ tamen opinio neque in puncto Juris subsistit, *ut ex Bargal. de dolo & aliis late habetur per Castill. lib 6. controv. cap. 18. n. 108. & sequen.* & est dictum *in d. Rom. de Oricellariis hoc tit. dis. 30.* & ex professo probatur *in d Romana transactionis pro Honorato sub tit. de emptione, & venditione.* Unde quoad fructuum restitutionem, prorsus improbabilis erat prætensio ex capite læsionis.

Idque etiamsi admitteretur facti præsuppositum, quod emptor seu cessionarius, vinculorum periculo subjacere noluisset, sed in eorum casu, libere & simpliciter de regressu ad primæva jura sibi consuluisset, multo magis hoc præsupposito cessante, quia vere pactum dicti regressus conceptum esse ostendebatur ex lectura instrumenti, ob defectum mandati procuratoris, quo, seu ratificatione accedente evanuerat, et emptor seu hæredes ita contra seipsos pacta interpretabantur, neque interim venditor in vim pacti prædicti aliquod damnum vel molestiam passus erat.

His stantibus, corruere dicebam de consequenti alterum fœnoris objectum, quia hoc dari non potest absque notabili pretii diminutione, quæ est ejus fundamentum, ut observat *Leotar. de usur. quæst. 9. num. 12.* Et nihilominus ea concurrente, dubitari facilius posse observabam de fœnore in contractu emptionis & ven- 10
ditionis, secus autem in illo dationis in solutum, ex ea differentiæ ratione, quod usura non datur absque mutuo vero vel interpretativo, quod de facili cadit in emptione, & venditione, ob pecuniam indigenti sub nomine pretii datam, non autem in datione in solutum, in qua nullus adest promptæ pecuniæ usus, ut bene *Fulgos. cons. 133. Decius cons. 166. n 6. Menoch. cons. 34. n. 17.* & cæteri simpliciter negantes hoc fœnus in datione in solutum.

Et quamvis hæc opinio non videatur tuta, quia etiam in datione in solutum ob creditum pecuniarum, verificari potest mutuum implicitum seu interpretativum, ob suffocationem debitoris inferendam à depravato fœneratore, ita usuras sub hoc specioso titulo extorquere volente, ut habetur late deductum *in Tiburtina Castri Sancti Angeli 26. Januarii 1654. & 14. Februar. 1656. coram Meltio*, de qua causa habetur actum *sub tit. de usuris*, attamen major pretii diminutio ac majores fœnoris conjecturæ desiderantur, ut alia allegatis advertunt & probant *Mantic. de tacit. lib. 8. tit. 23. Leotar. de usur. q. 40. n. 24. & seqq.*

Accedebat bona fama integritatis dicti Hieronymi,
emptoris de fœnore non suspecti, quam in proposito, 11
& pro fœnoris exclusione, satis esse spectandam observant *Mantic. dicto lib. 8. tit. 25. n. 3. & Leotar. quæst. 93. n. 57.* qui alios adducunt, & quia vere venditor nullum damnum vel præjudicium exinde passus est.

Conjecturæ autem erant levissimæ, utpote solum 12
percutientes diminutionem pretii, quæ est principale requisitum, non aptum operari etiam alias extrinsecas conjecturas; Et dolus præsumptus Urbis 154. omnino cessabat, tum quia emptor tanquam Ecclesiasticus ei non subjacebat ut supra, tum clarius quia Statutum non præsumit contractum dolosum, neque ex sola læsione in tertia parte doli præsumptionem inducit, sed solum ad enervandam vim juramenti, istud præsumit dolo exortum, eodem modo, quo in omnibus contractibus sub certa solemnitate non confectis disponit, Et sic dolus præsumptus non est in contractu, sed in juramento pro istius inefficacia. Et propterea satis juste, cum sensu veritatis, mihi visum est, dictis reis absolutoria concessam esse.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
RELIGIONIS
Pro MONTISTIS CUM CAMERA.

An & quando augmentum, seu pretium extrinsecum locorum Montium sit restituendum; Et quid ubi erectio facta est in scutis auri, an possit immutari, & reduci ad scutos monetæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Pacta per Principem etiam servari debent.*
3 *Pro extinctione locorum Montium sufficit solvere pretium intrinsecum.*
4 *Quale dicatur pretium extrinsecum.*
5 *Idem in censibus.*
6 *Cessionarius censûs repetit totum pretium sortis, licet pro minori acquisierit.*

7 De

7 *De cessione ad terminos text. in l.* per diversas, & l. ab Anastasio C. mandat.
8 *Pretium extrinsecum restituendum est accedenti pacto.*
9 *Transmutatio locorum Montium de una specie moneta ad alteram non tollit obligationem.*
10 *Quid operetur dicta transmutatio.*
11 *Novatio censetur facta cum eisdem qualitatibus.*
12 *Subrogatum assumit naturam ejus in cujus locum facta est subrogatio.*
13 *Extinctio Montium facienda est in specie moneta, in qua facta est erectio.*
14 *Datur novatio circa modum solvendi fructus absque novatione in sorte principali.*
15 *Quando hodie detur novatio.*
16 *Procurator ad exigendum fructus non potest recipere sortem, neque novare.*

DISCURSUS XXXIII.

1 Pius V. erexit montem Religionis in scutis aureis, ad
rationem centum pro quolibet loco pro quo pretio,
sub ipso, & successoribus, Camera partem dictorum lo-
corum vendidit, partem autem adhuc invenditam in
summa locorum 2188. Sub Sixto V. vendidit ad ra-
tionem scutorum 180. cum pacto, ut in casu extinc-
tionis eadem summa scutorum 108. auri restituenda
esset, quamvis aliis primis emptoribus sola centum
restituerentur.

De anno 1652. Thesaurarius ex Papæ oraculo, ut est probabile, mandavit dicti Montis Secretario, ut loco cujuslibet Montis in auro, quemlibet Montistam loci Montis unius cum dimidio monetæ in lista creditorem constitueret, prout etiam in sorte, tunc tanti importabant scuta 108. auri, quanti locus unus, cum dimidio monetæ, computato etiam augmento extrinseco, cum ista loca valerent ad rationem scutorum 150. pro quolibet, ac demum de anno 1656. facta fuit dictorum locorum extinctio, quo tempore attento, adhuc dictum pretium extrinsecum ad rationem scutorum 150. pro quolibet continuabat, & potius majus.

Prætendente autem Camera, generaliter, & indefinite, juxta omnium locorum Montium regularem naturam, restituere solum valorem intrinsecum scutorum 110. pro quolibet, hinc orta fuit difficultas respectu dictorum locorum 2188. quæ, ut supra dictum est, vendita fuerunt cum pacto expresso restituendi illud idem pretium scutorum 108. auri pro quo empta fuerant, onde assumpta desuper amicabili & extrajudiciali, ad veritatem potius, quam contentiosa disputatione in Congregatione Camerali.

Ego scribens pro aliquibus Januensibus, qui pro majori parte dicta loca possidebant, distinguebam disputationem in duos punctos, quorum primus erat super restitutione augmenti extrinseci in genere, sive esset in auro, sive in moneta, Alter vero, posita obligatione restituendi dictum augmentum, an restitutio facienda esset in scutis 108. aureis pro uno loco, vel ad rationem scutorum 310. monetæ juxta valutationem unius loci cum dimidio.

Quoad primum, dicebam rem esse planam, disputa-
tione indignam, stante pacto expresso, quod etiam à
2 Principe servandum est *ad notata per Canonistas in cap.*
1. de probat. & Civilistas in l. digna vox C. de legibus
& l. 1. ff. de pactis cum concordan. deductis in his ter-
minis per *Capic. Latr. dec. 188. num. 5. & seqq. & 191.*
3 *num. 41.* Licet enim, ubi hujusmodi locorum Montium
extinctio sequitur, Camera, vel alter Montis debitor,
regulariter restituere non soleat, nec debeat, nisi in-
trinsecum pretium scutorum 100. pro quolibet loco,
non autem augmentum extrinsecum, attamen id pro-
venit, quia ipse debitor aliud non recepit nisi dictum
4 intrinsecum valorem, ad tantundem propterea obliga-
tus, cum extrinsecum dicatur pretium affectionis, seu
negotiationis in privatis venditionibus inter ipsos Mó-
ntistas, Ad instar census, qui impositus per debitorem in
mille cum primævo emptore, quamvis pro majori pretio
alteri ratione bonitatis vel affectionis cedatur, quod
de jure fieri posse, jam in foro est receptum, nihilo- 5
minus debitor volens censum redimere, non tenetur
nisi ad sola mille, & sic ad quanti recepit, quia è con-
verso si cessionarius pro minori pretio illum acquisi-
vit, adhuc debitor cessus non liberatur nisi restituendo
totum *Salgad. in labyrint. par. 1. cap. 27. num. 80. & seqq.* 6
quoniam in cessionibus hujusmodi potiorum non litigio-
sorum non intrat dispositio textus *in l. per diversas &* 7
l. ab Anastasio C. mandati ex deduct. per Oleam de cess. tit.
6. quæst. 10. n. 53. & seqq. & frequenter sub tit. de credito.

Attamen ubi expressum pactum accedit à re ipsa,
seu justitia commutativa vestitum, quia nempe eadem 8
Camera in ipsa prima venditione recepit hujusmodi
augmentum, tanquam speciem pretii intrinseci, cum
obligatione restituendi tantundem, tunc nulla penitus,
nec legalis, nec naturalis subesse videtur ratio, quæ ab
hujusmodi restitutione excusaret, Et de pretio extrin-
seco restituendo in casu pacti *Gravett. cons. 47. num 1.*
Aliàs enim sequeretur, quod emptores inæqualiter
ementes, æqualiter tractarentur, contra omnem justi-
tiæ rationem, ut bene in his terminis *Capic. Latr. dicta*
decis. 188. num. 92. seqq. ubi testatur, prævia magna dis-
cussione, resolutum fuisse, ut cui plus solvit, plus res-
titui deberet, juxta terminos, & proportionem justitiæ
commutativæ.

Nec referre dicebam, quod per hujusmodi trans-
mutationem de uno loco auri in unum cum dimidio
monetæ, inducta esset novatio dictæ conventionis, tum
quia hæc negabatur ut infra in sequenti puncto, tum 9
etiam quia ea admissa, semper obstabat, non restitui
tantundem, neque satisfieri justitiæ commutativæ.

Per novationem enim fingitur actus extinctionis
primi contractus, & creationis novi, perinde ac si tunc
Camera restituisset Montistis scuta 108. aurea pro quo-
libet loco, & Montistæ cum eadem moneta inconti-
nenti denuo emissent ab eadem Camera locum unum
cum dimidio in moneta ad rationem scutorum 110. 10
pro quolibet, sic semper firmum remanet, pretium ex-
trinsecũ pervenisse ad manus primi venditoris, tanquam
pretium intrinsecum, ac propterea Montis debitorem,
seu venditorem cum pacto redimendi, redimere, seu ex-
tinguere volentem teneri restituere totum acceptum.

Novatio enim censetur facta cum omnibus quali-
tatibus, quæ ex conventione vel juris dispositione in-
sunt in actu novato favore creditoris, quidquid sit in
illis, quæ insunt in solum odium debitoris juxta theor. 11
Bart. communiter receptam *in l. si quis cum aliter 36. n.*
4. ff. de verbor. obligat. ubi *Alex. n. 3. Jason. n. 12. & caeteri*
per Surd. cons. 289. num. 17. Mantic. de tacit. lib. 3. tit. 3.
num. 14. Capic. Latr. consult. 110. num. 47. & seqq. Suf-
fragante quoque alia juris regula, ut subrogatum as-
sumat naturam, & qualitatem ejus, in cujus locum fit
subrogatio, etiam in materia stricta & correctoria, itaut
qualitates censeantur repetit. *Decius consult. 189. aliàs*
190. num. 3. & 5. Menoch. cons. 117. num. 70. Capic. Latr.
dicta consult. 120. num. 62. & seqq. late Barbosa axiom.
213. Rota dec. 232. n. 14. post Zacchiam de oblig. Camer.
ideoque in hoc primo puncto dicebam versari omnino
in claris, Montistæ siquidem, videntes loco unius
Montis aurei, tunc communiter vendi soliti pro scu-
tis 165. monetæ, sibi assignari locum unum cum di-
midio monetæ importans eandem summam scut. 165.
juxta valorem tunc currentem, tanquam in æquiva-
lenti satisfacti, non habebant causam contradicendi
hujusmodi novationi, cui propterea acquieverunt,
juste credentes, dictum augmentum, tanquam effec-
tum ex pacto intrinsecum, manere in sua natura, at-
que loca subrogata, esse in hac parte ejusdem naturæ
& qualitatis, qualia erant illa pro quibus subrogatio
facta erat.

Hoc firmato, modica disputationis occasio remane-

bat super secundo puncto, quia inter scuta 108. auri & 165. monetæ fere nulla vel satis modica versabatur differentia; Et nihilominus, in stricta juris censura dicebam, restitutionem in auro esse potius faciendam juxta primævam conventionem; Nil obstante novatione per Cameram prætensa, quia ordo Thesaurarii non loquebatur de sorte, ut scilicet, qui erat creditor unius loci in auro crearetur creditor unius loci cum dimidio in moneta, sed loquebatur solum de modo solvendi fructus, ut scilicet fructus, qui prius ad formam erectionis solvebantur uno modo, tunc solverentur ad illam rationem, quam importarent fructus unius loci cum dimidio ea illis monetæ, & sic montistæ credere
14 potuerunt hujusmodi innovationem fuisse solum circa modum solvendi fructus, qui non alterata debiti substantia in sorte principali recte innovari potest & solet *ad notata per Doctores in c. cum olim de Censibus dist.* 126. & habetur *hoc eod. tit. ad materiam monetarum*, ac etiam *sub tit. de pensionibus* non semel deductum; Ideoque hæc sola possibilitas seu compatibilitas sufficit
15 ad excludendam novationem, quæ hodie non inducitur nisi expresse dicatur *juxta text. clarum in l. fin. C. de novationibus*, qui licet limitetur, ubi accedit incompatibilitas, cujus ratione, etiam ex actu tacito resultat novatio, attamen sola compatibilitatis possibilitas sufficit pro illa excludenda, saltem in parte compatibili *Gratian. discept. 590. num. 23. & seqq. Capic. Latr. consult.* 120. *num* 43.

Eo magis respectu Montistarum absentium, quales erant Januenses, in quibus nullus proprius consensus considerari poterat, dum exigerant juxta formam immutatam per eorum procuratores, qui tanquam depu-
16 tati ad exigendum solos fructus, sicuti absque speciali mandato sortem exigere non poterant, ex plene deductis *in Romana census* 10. *Februarii* 1659. *&* 31. *Maji* 1660. *Meliia Cenc. de cens. quæst.* 109. *num.* 49. *& seqq.* & fortiter deputatum habetur *sub tit. de Censibus id ead. Rom. Census pro P.P. Jesuitis domus professæ*; Ita neque novare, vel alium actum præjudicialem facere potuerunt, cum prohibitos recipere solutionem veram & expressam, non possit facere actum, ex quo illa ficta & tacita resultet *Surd. dec.* 229. *num* 27. *Seraph. dec.* 831. *num.* 1. *& seqq. Gregor. dec.* 311. *num.* 1. *& seqq. Rot. dec.* 374. *n.* 1. *& seqq. par.* 5. *rec. & dec.* 44. *n.* 8 *post Merlin. de pignor.*

Et quamvis replicaretur de præsumpta verisimili certioratione, stante longæva acquiescentia, dicebam tamen id percutere fructus, non autem sortem, circa quam impossibile videbatur, novationem respectu præsertim absentium, induci posse, quia neque de ipsorum procuratorum seu exactorum vera scientia constabat, sed illa solum præsumptive deducebatur ex actu exactionis fructuum, ideoque ex scientia præsumpta procuratoris inferri non poterat ad alteram scientiam præsumptam principalium, quia esset dare cumulum præsumptionum de jure prohibitum. Camerales igitur agnoscentes justitiam Montistarum honestam obtulerunt concordiam, libenter acceptatam per quam controversia ulteriorem disputationis progressum non habuit, unde inspici non potuit, pro melius eruenda veritate, quid in contrarium his responderetur.

ROMANA seu JANUEN. LOCORUM MONTIUM

Pro ILLIS DE PAVIA.

Responsum pro veritate.

Assignatis filiis Religiosis fructibus locorum Montium vacabilium, sub eorundem Religiosorum vitæ periculo existentium, pro illis vitalitiis subventionibus, quæ Religiosis, præsertim Monialibus dari solent, si hujusmodi locorum extinctio sequatur mediante pretii restitutione, An istud pertineat ad monasterium, vel ad assignantem.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *In juribus vitalitiis sors principalis dicitur mori à principio, nec repeti potest.*
3 *Restitutio sortis jurium vitalitiorum dicitur quædam anticipatio solutionis fructuum futurorum.*
4 *Pensio Ecclesiastica extincta per Titularem cum Beneplacito Apostolico dicitur soluta loco fructuum futurorum.*
5 *Si loca Montium vacabilia assignata Religioso extinguatur, cui debeatur pretium pro extinctione restitutum, & quatenus debeatur Monasterio, an & qualem actionem habeant conjuncti religiosi pro istius subventione.*

DISCURSUS XXXIV.

JOannes Thomas Pavia Januen. duobus filiis religiosis, & tribus filiabus monialibus, pro ea vitalitia subventione, quæ ea tolerata Ecclesiæ consuetudine Religiosis per parentes, præsertim nobiles, vel divites præstari solet, & quæ in Monialibus reputatur dos, vel dotis pars, ut apud *Merlin. dec.* 671. *num.* 29. *& seqq.* alias *dec.* 30. *par.* 7. *rec.* & habetur *sub tit. de dote*, & alibi, emit in faciem cujuslibet, tot loca Montium vacabilia, ut ex eorum fructibus dictam subventionem consequerentur. 1

Cum autem, præter omnem credulitatem, contigisset hujusmodi Montium vacabilium extinctio, cum restitutione pretii tunc currentis in pecunia, vel istius vice, in uno loco cum dimidio Montis non vacabilis noviter erecti; Orta est dubitatio, an dicta Sors restituta pertineret ad Religiosos, & successive ex eorum persona ad Monasterium, vel potius ad assignantem, obligatum proinde continuare dictam vitalitiam præstationem, ad tandem rationem primævæ assignationis.

Contra assignantem, favore Monasterii censui respondendum quia restitutio, quam Camera fecit Montistis, vere, & proprie non est restitutio sortis debitæ, quia in juribus vitalitiis illa ab initio, & incontinenti absque spe repetitionis omnino moritur *ex deductis per* 2
Leotar. de usur. quæst. 49. *num* 7. Sed est quædam compensatio, seu anticipata solutio illorum fructuum, quos plurium annorum spatio Montista pro ejus vita perci- 3
pere debuisset; Eodem modo, quo cum Beneplacito Apostolico, cum certa summa ab initio soluta, extinguitur pensio Ecclesiastica per titularem ad illius solutionem obligatum, ideoque tanquam soluta loco futurorum fructuum, debita videtur ei, cui fructus debe- 4
bantur. Unde nullam dignosci dicebam rationem, quæ contrarium suaderet.

Eo magis, quia pater ad hujusmodi vitalitiam præstationem, loco alimentorum, seu dotis, erga filios obligatus, quando assignavit dicta loca, cum eorundem filiorum vita vacare debentia, jam cogitavit, se suamque hæreditatem, totaliter privare illa pecunia, quam in dictorum locorum Montium acquisitionem erogavit, cum attenta præterita observantia, nulla subesset spes illius repetitionis, quæ licet practicari solita esset in æquipollenti mediante eorundem locorum venditione, cum licentia Papæ de facili concedi solita, quoties mala valetudo, vel gravis ætas ex præsumpta fraude impedimentum non præstat, eo modo, quo in officiis, nihilominus assignans hujusmodi voluntatem non habuit, dum nullam dispositionem sibi reservavit, ut fieri solet, ideoque hoc jus percipiendi ad vitam quandam annuam præstationem, in quo jure adinstar census vitalitii proprie, loca Montium vacabilia consistere dicuntur, quæsitum fuit assignatario, & successive Monasterio.

Bene verum, quod cum ex hujusmodi pretio restituto, per Monasterium investiendo, sive in aliam locorum Montium speciem investito, percipi non possit 5
tantus

tantus fructus, quantus ex locis vacabilibus percipiebatur, unde assignatarii non habuissent eam integram subventionem, quam Pater eis assignata voluit; Hinc proinde dicebam, juste ab isto, vel ejus hæredibus prætendi posse, quod Monasterium dictam sortem lucrari volens, cogi posset ad præstandam assignatariis dictam subventionem, ad eandem rationem, vel ad investiendam dictam pecuniam in emptionem alterius redditus vitalitii consimilis, quia finalis causa, & intentio assignantis, non fuit ditandi Monasterium, neque ei aliquid dandi, sed pinguius providendi filiorum necessitatibus, in quam causam, & non aliàs dedit; Ideoque, etiam ipsum Patrem, vel ejus hæredes, dictorum religiosorum fratres rectè ad id agere possint.

Adinstar donationis factæ contemplatione matrimonii Sponso, ut commodius vivat, nam Sponsæ, & filiorum conjuncti, ad illius implementum, etiam invito donatario agere possunt *ex deductis per Franch. dec. 205. Rot. dec. 44. par. 6. rec.* & in aliis de quibus *in Romana donationis de Jordanis, & in Urbinaten. sub tit. de donationibus.*

Quinimo dictorum patris, vel fratrum interesse, isto casu videtur esse primarium, quia cum per Monasteria suppeditari non soleant omnia ad commodiorem usum necessaria, hinc sequitur, quod in casu indigentiæ, onus redundat in ipsos, saltem ex debito charitatis, vel ex ratione convenientiæ, supplendi totum id quod deest, ut frequens experientia comprobat, unde propterea esset locupletatio cum aliena jactura, ut usurpatio rei alienæ invito Domino; Sufficere igitur debere Monasterio sibi concedi electionem, unum vel alterum, prout sibi magis expediret faciendi; Et hoc mihi visum fuit in ista non multum tractata controversia respondere.

ROMANA FRUCTUUM seu DOTIS
Pro FRANCISCA PENNACCHIA
Cum VANNINIS.

Casus sopitus per concordiam.

Marito exigente fructus locorum Montium vacabilium Uxoris, dotalium, & extra dotalium, quid in uno vel altero casu restituere teneatur soluto matrimonio, Ex quo infertur etiam ad officia, vel alia hujusmodi jura vacabilia, quæ dantur in dotem, vel paraphernum, An & quid soluto matrimonio sit à Viro restituendum, Atque ex cujus persona, & cujus periculo hujusmodi officia, vel jura vitalitia in dotem data vacare dicantur.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *De fructibus bonorum extradotalium, quando maritus faciat suos.*
3 *Usufructuarius jurium vitalitiorum finito usufructu quid restituere teneatur.*
4 *De qua imputatione Census vitalitii in legitimam.*
5 *Soluto matrimonio quid maritus teneatur restituere de fructibus locorum Montium vacabilium, aliorumque jurium vitalitiorum dotalium.*
6 *Loca Montium vacabilia, seu alia jura vitalitia data in dotem, per cujus mortem vacent, Viri, vel Uxoris, & cujus periculo.*
7 *Casus, in quo officium cantans in faciem Viri, per ejus mortem non vacat.*
8 *De pensionibus Hispania conferri solitis Italis sub nomine Hispanorum.*
9 *Et de pensionibus confidentiariis.*
10 *Distinguuntur plures casus de quæstione, de qua n. 6.*
11 *Valor jurium vitalitiorum quomodo æstimandus in sorte principali.*

DISCURSUS XXXV.

NUbens Francisca, simpliciter ejus bona in dotem dedit, inter quæ aderant quædam loca Montium vacabilia, officiis, sive censibus vitalitiis assimilata, & quæ per Hispanos dicuntur *Juros por vida*, & post matrimonium alia similia loca Montium vacabilia, ex conjunctorum successionibus quæsivit, quorum omnium, tam dotalium, quàm extradotalium fructus, vir exegit constante matrimonio, quo per Viri obitum dissoluto, inter istius hæredes, & mulierem, orta est quæstio coram *A. C.* super dictorum fructuum restitutione, atque in disputationibus desuper habitis, distinguendo extradotalia à dotalibus. 1

Quatenus ad primam speciem pertinet, pro muliere scribens dicebam, quod quicquid sit de fructibus illorum bonorum, quorum proprietas & substantia salva remanet, ut sunt prædia, domus, Vineæ, census perpetui, loca Montium non vacabilia & similia, num scilicet maritus, de expresso, vel tacito uxoris mandato illos percipiens faciat suos, *de quo Thesaur. decis. 178. Surd. cons. 290. ex num. 29. Fontanella de pactis claus. 6. glos. 2. par. 7. Arias de mesa lib. 2. variarum cap. 30. Merlin. lib. 2. controv. lib 92. num. 35. cum seqq.* & non semel in sua materia *sub tit. de dote.*

In istis tamen locis Montium vacabilium, res videtur plana pro restitutione, quia cum eorum proprietas non remaneat salva, dum per possessoris mortem extinguuntur, & vacant, ita ut tanquam jura vitalitia, cum terminis ususfructus, seu census vitalitii regulanda sint; Hinc sequitur, quod talis annua perceptio, proprietatis potius, quàm fructuum jure censenda est, unde quicquid sit in dotalibus, in quibus maritus habet dominium, vel quasi, & emolumenta percipit jure suo, & ex causa onerosa in compensationem onerum matrimonii, de quo infra. 2

In extradotalibus tamen, cum habeat solum, ex præsumpto mulieris consensu, quandam legalem administrationem, cujus ratione in casibus, de quibus per DD. supra allegatos ex dispositione *textus in leg. fin. Cod. de pactis convent.* suos facit fructus, seu usuras consumptas, quia Uxori consultum dicitur per conservationem proprietatis ex Viri administratione resultantem, nullatenus dici posse videtur, ut suos facere debeat istos fructus, in quibus ipsa proprietas, seu substantia consistit, quia non esset administrator, sed Dominus, qui totam administratam substantiam in usus converteret.

Ad quod probandum deducebam firmata per *Surd. cons. 575.* in terminis usufructuarii hujusmodi jurium, & emolumentorum ad vitam, ut finito usufructu, teneatur emolumenta percepta restituere tanquam sortem, considerato solum usufructu in ea commoditate, seu fruitione medii temporis, adinstar usufructus pecuniæ sive bonorum, quæ usu consumuntur; Et nihilominus absolutum est, longe potentius esse jus usufructuarii quàm Viri in extradotalibus, quia ille percipit jure suo, iste verò jure alieno; & simplicis administrationis, secum ferentis hujusmodi licentiam, & utilitatem, ex sola tacita, & præsumpta Domini voluntate. 3

Atque in idem conferunt, quæ in fortioribus etiam terminis habentur de imputatione per filios facienda in legitimam fructuum ex censibus vitalitiis, vel officiis vacabilibus, ad paternam hæreditatem spectantibus perceptorum, *ut in Romana fideicommissi de Marianis pro Alicorna sub tit. de legitima, seu detractionibus*; Ideoque doctus Judex super his nullam difficultatem habebat, quæ solum erat in ordine ad extradotalia, circa fructus locorum Montium non vacabilium, aliorumque bonorum fructiferorum, quorum proprietas salva remanebat, stante quod ex parte mulieris prætendebatur, illos in æquipollenti adhuc extare, tanquam investitos in census, & alia bona ad favorem Viri, qui 4

exinde locupletior remanebat, quos virum non facere suos probant superius allegati, & super quibus, me approbante honesta emanavit concordia.

Quo verò ad fructus illorum locorum Montium vacabilium, quæ dotalia erant discerni non poterat, an essemus in terminis *text. in l. usufructu, ff. soluto matri-*
5 *monio. & l. convenerit ff. de pactis dotal.* per quos disponitur, fructus, vel emolumenta vitalitiis juribus uxoris percepta, soluto matrimonio restituenda esse tanquam sortem; Vel potius essemus in casu text. *in l. dotis fructum vers. Si Usufructus. ff. de jur. dot.* in quo disponitur, maritum soluto matrimonio, fructus & emolumenta percepta ea usufructu, vel juribus vitalitiis uxori competentibus, non teneri restituere, sed suæ satisfacere obligationi, si restituat ipsum usumfructum, sive ipsum jus dictorum emolumentorum productivum, quatenus adhuc extet, & doret.

Istarum autem legum contrarietatem nostri scribentes communiter conciliant, cum ea distinctione, quod aut in dotem dati sunt principaliter ipsi fructus, seu emolumenta, & procedant jura primo loco allegata, ut fructus restituantur tanquam sors, aut datum est ipsum jus ususfructus seu percipiendi annua emolumenta, & procedant jura secundo loco allegata pro non restitutione, ut post antiquiores *Barbos. in d. l. usufructu, ff. soluto matrim. Thesaur. lib. 1. qu. forens. 41. plene Rota apud Merlin. dec. 843. n. 5. & 6.* ubi luculenter & doctè iste articulus examinatur, ideoque ista videtur potius quæstio facti, & applicationis quàm juris, an scilicet in una vel altera distinctionis parte versaremur.

In casu autem, de quo agebatur, non poterat ex facto percipi, in qua distinctionis parte versaremur, quin nulla specialis conventio super hujusmodi bonorum specie legebatur, cum simpliciter mulier, sub generica dispositione, omnia bona & jura, quæ tunc habebat in dotem dederit, Unde propterea in casu ambiguo, ubi scilicet incertum est, an uno vel altero modo talia jura data sint, recurrendum esse ad conjecturas, & præsumptiones, bene aliis allegatis habetur *apud Merlin. dicta dec. 843. num. 12.*

Inter conjecturas autem, & præsumptiones, ea fortis & frequens videtur, resultans ex conjugum qualitate, dictorumque jurium, aliorumque bonorum quantitate, cum regula vulgari, quod ex pretii quantitate desumitur contrahentium voluntas, & quid in contractum deductum sit; Si enim conjugum conditio est talis quod hujusmodi jurium emolumenta, unita cum aliorum bonorum dotalium fructibus, matrimonii onera adæquent, sive parum excedant, ita ut dici non valeat, solum usumfructum dictorum fructuum seu emolumentorum esse matrimonii oneribus adæquatum, & tunc sine dubio præsumendum est, hujusmodi jura censeri data ad formam *text. in l. dotis fructus, ff. de jur. dot.* ut scilicet non ipsa emolumenta tanquam sors in dotem data censeantur, sed ipsum jus illorum productivum, quod solum restituere sufficit.

Aut è converso dicta emolumenta sint in magna quantitate, & talia, quod illorum sola fruitio, juncta cum fructibus aliorum bonorum, matrimonii oneribus præponderet, & tunc secus; Et casus est dubius, tunc præsumptio assistere videtur magis viro, quàm uxori, ut potius ipsum jus, quam ipsa emolumenta data censeantur, ut probare videtur *text. in l. d. dotis fructum vers. si ususfructus*, ibi: *& nisi appareat aliud putare se ipsum jus in dotem esse, non etiam fructus*, & observat *Menoch. lib. 3. præsumpt. 9. num.* 8. qui ad id allegat *Joannem Andream ad Speculatorem*, quantum videre potui id non asserentem; Et sic in summa concludebam, istam esse quæstionem facti, juxta ejus circumstantias, pro judicis prudenti arbitrio terminandam.

Incidenter verò, ad docti Judicis satisfactionem potius, quàm ad causæ necessitatem, cum præmissa omnia procedant, ubi loca Montium vacabilia, sive officia, vel alia hujusmodi jura vitalitia viro dantur in dotem ad solam fruitionem, sive emolumentorum perceptionem, ipsius juris substantia in ejusdem mulieris persona adhuc remanente, & perseverante.

Assumpta fuit disputatio, quid, ubi eadem jura formaliter viro dentur, ita ut Principis seu proprietarii, 6
vel alterius, ad quem pertinet, accedente consensu, illa in ipsum virum transferantur, atque in ejus persona, per actum cujusdam novæ creationis, ut dici solet, intestentur, Quid scilicet soluto matrimonio veniat restituendum, & cujus damno seu periculo ejusdem officii vel juris vacatio seu extinctio cedat, atque ex cujus persona, an scilicet ipsius viri, vel mulieris, hujusmodi vacatio sequi dicatur.

In hoc autem spectandam in primis esse dicebam partium voluntatem, qua clara accedente, aliud non est inquirendum juxta terminos textus *in l. ille aut ille, ff. de legat. 3. cum concordan.* Unde si in faciem viri officia vel loca Montium & similia descripta sunt, eo animo, & intentione, ut persona viri solum demonstrata sit, remanente durationis utilitatis penes mulierem, & tunc, damnum, seu periculum vacationis erit mulieris, cujus effectu erat officii vel alterius juris vacabilis dominium, Eo modo quo practicamus quotidie in vacationibus seu cessationibus officiorum, locorum Montium, societatum officii, & censuum vitalitiorum, quorum dominium est unius, vitæ autem periculum in alterius penitus extraneæ personæ nomine apponi solet, juxta distinctiones de quibus in proposito officiorum *hoc eod. tit. disc.* 1. & in aliis; Atque tali casu circa restitutionem à viro de perceptis faciendam, procedendum etiam est detur cum eadem superius tradita distinctione ususfructus vel similis rei, quæ residens in persona mulieris, viro in dotem tradatur.

Nisi quoad vacationem intret ratio confidentiæ,
quod scilicet Princeps tradere voluerit officium mulieri, ut ista donec vixerit commodum consequatur, 7
sed ob ejusdem officii qualitatem non aptam in muliebri sexu residere, illud concessum sit sub nomine viri, quia ipso naturaliter vel civiliter moriente, tunc ex ejusdem Principis tacita, seu præsumpta voluntate, vacare non dicitur, sed in alterius masculi persona, cum eodem confidentiæ titulo admittenda est situatio, donec mulier vivat, ut bene in his terminis habetur *apud Capic. Latr. dec. 182.* ex rationibus ibidem deductis, quamvis valde remotis.

Quibus magis proxime addi possunt, quæ habemus in materia pensionum Ecclesiasticarum, quæ super beneficiis Hispaniarum quotidie per Papam reservantur
ad favorem Italorum, vel Romanæ Curiæ Curialium, 8
Ex privilegiis enim, nec beneficia, nec pensiones in Hispaniis haberi possunt ab aliis, quam à naturalibus, unde propterea usus inolevit, quod pensiones per Papam reservantur super illis beneficiis ad favorem unius Hispani confidentiarii nudum nomen præstantis, vulgo nuncupati *testa di ferro*, ad commodum tamen alterius, cui Papa gratificari voluerit, & cujus persona spectatur, ita ut, naturaliter vel civiliter moriente Hispano reservatario, non per hoc pensio extinguatur, ut plene aliis allegatis habetur *in Toletana pensionis 15. Januarii 1646. coram Dunozetto inter suas dec. 761. repetita apud Dianam par. 8. resolut.* & latius explicatum habetur in sua materia *sub tit. de pensionibus.*

Potest etiam in Italia dari casus hujusmodi confidentiariæ reservationis, quia nempe volens Papa uni gratificari, qui sit incapax pensionis, illam reservat sub nomine capacis, ad commodum tamen & utilitatem ejus, cui gratificari voluit, juxta casum positum *per Burate. dec. 724. 791. & 835.* in quarum ultima firmatur, id solum admittendum, quatenus scientia & voluntas saltem tacita accedat Papæ, ex cujus defectu, recedendo à duabus præcedentibus, firmatur contra prætendentem commodum, & de qua materia pensionis confidentiariæ in Italia habetur præsertim actum *in Imolen. pensionis sub tit. de pension.*

Ea

Ex qua ratione, idem quod de officiis ob Principis voluntatem dicitur, adaptabile dicebam quoque usufructui, Societati officii, vel censui vitalitio, quoties proprietarii, vel Officialis seu debitoris voluntas accedit, quia nulla dignosci videtur ratio differentiæ, nisi facti circumstantiæ suadeant in fraudem usurarum, ac ad evitandum periculum, per callidum creditorem ita conventum esse, quod ex facti qualitate judicandum est.

Aut formaliter, & vere officium sive ususfructus
20 vel aliud jus vitalitium, de consensu Principis, sive proprietarii, vel alterius interessati, substantiatus in persona viri, & tunc per istius, non autem per mulieris cessationem, vacatio sequi dicitur, juxta dispositionem textus *in l. 4. ff. de novationibus Barbos. in l. usufructu ff. soluto matrimonio n. 20. & cæteri apud Castill. de usufructu cap 69. n. 7. Salgad. in labyrint. par prima, cap. 43. n. 14. & seqq. Merlin dec. 843.* cum per illius cessationem hujusmodi jura cessare dicantur, in cujus persona ipsius juris substantia resider, non autem illius, cujus sit commoditas, vel utilitas, ut latius habetur *sub tit. de pensionibus. & sub altero de societatibus officii.*

Atque tali casu, ad effectum restitutionis, dicebam mihi videri, non esse restituenda emolumenta percepta, quia ea vir accepit, non tanquam dotalia, sed
21 tanquam sua, neque restituendum esse ipsum jus, cujus duratio dari potest, casu quo matrimonium morte mulieris, vel ex divortio dissolvatur, sive etiam matrimonio constante, alter restitutionis casus eveniat.

Cum tunc dos dicatur consistere in ea quantitate, quam dicti officii seu juris valor, attento tempore hujusmodi transmutationis importaret, regulandus, vel juxta unam opinionem (meo judicio minus veram) juxta computationem *textus in l. hereditatum ff. ad leg. falcidiam*, vel juxta alteram veriorem, peritorum judicio, & prout hujusmodi jura attento eo tempore, attentisque particularibus facti circumstantiis, vendi seu æstimari solebant, ex deductis *supra in Rom. locorum Montium de Oricell. disc. 30.* quia in effectu videtur dictum jus ita datum æstimatum vera æstimatione, ita ut insit ille actus occultus emptionis & venditionis, qui in bonis, quæ in dotem æstimata dantur, subintelligitur; Et hanc dixi mihi videri veritatem, circa theoricam in abstracto, absque eo quod certa, & determinata regula seu decisio cadat in concreto, cum ut supra, totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis, ex quibus contrahentium voluntas desumenda est.

JANUEN. LEGATI

AD INTERROGATIONEM SUPPRESSIS NOMINIBUS.

Responsum pro veritate.

Legatis locis Montium vacabilibus, vel similibus juribus vitalitiis, an veniant fructus decursi in vita Testatoris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Fructus decursi in vita testatoris debentur legatariis.*
3 *Contrarium.*
4 *Distinguitur.*
5 *Fructus Censuum habentur tanquam debitum sortis stans de per se.*
6 *An ex fructibus Censuum debeatur interesse.*
7 *Redditus vitalitii decursi in vita defuncti non debentur legatariis.*
8 *Sors Census vitalitii demortua dicitur, & repeti non valet.*
9 *Testatore mandante solvi redditus annuos legatariis non dicitur legasse decursos in vita sua.*

DISCURSUS XXXVI.

Testator possidens quædam loca Montium vacabilia, seu annuum redditum vitalitium super vectigalibus & juribus Reipublicæ Venetæ, sub diversarum personarum nominibus cantantia, & sub quarum vitæ periculo acquisivit, ut frequenter etiam in Urbe in officiis, & locis vacabilibus practicatur, dictos redditus legavit diversis personis, quæ prætendere cœperunt, sibi etiam deberi fructus sive annualitates in vita Testatoris decursas & non exactas; Unde orta inter eos, & hæredes extrajudiciali controversia, utriusque partis nomine pro veritate interrogatus. 1

Respondi primo aspectu pro legatariis respondendum videri *per text. in l. nomen debitoris ff. de legatis 3.* ubi deciditur, quod sub legato nominis debitoris, veniunt etiam usuræ decursæ in vita Testatoris, per quem text. *Paulus de Castro in l. si tibi homo § cum servus ff. de legatis 1. n. 3.* dicit consuluisse, quod legata sorte, quam quis habebat super Montibus Florentiæ, vel Venetiarum, censetur etiam legasse fructus, vel usuras vivente Testatore decursas, quæ auctoritas videtur individualis, *& Castrensem sequuntur Alex. ibidem num 8. Jason. n. 1. & alii deducti per Surd. dec. 88. num. 18.* 2

In contrarium tamen dixi mihi videri veritatem, quoniam auctoritates prædictæ procedunt in usuris, 3 seu accessionibus crediti pecuniarii, mutui vel impræstantiæ naturam retinentis, & per creditorem re- 4 petibilis, ita ut veniat sub nominibus debitorum, de quibus proprie loquitur text. cum tali casu hujusmodi fructus dicantur omnino accessorii; In pluribus enim locis practicatur, quod publicum bancum, vel pius locus recipit pecunias sub quadam specie mutui, vel depositi, solvendo deponentibus quandam fructuum seu usurarum moderatam quantitatem pro tempore quo pecuniam retinent, habita ratione ad majus emolumentum, quod ex hujusmodi pecuniæ retentione & trafico reportant (quod an licite fieri possit necne, utpote extra casum, non censui examinandum) ut præsertim practicare solet Bancum Insignis Hospitalis Sanctissimæ Annuntiatæ Neapolis, & in his terminis bene procederet legatariorum prætensio.

Sed ubi agitur de annuis redditibus legitime con- 5 stitutis sub titulo census, vel simili, ita ut sors, quæ pro eis soluta est, non sit repetibilis, neque depositi vel mutui naturam retineat, sed potius dicatur pretium illius juris exigendi annuam præstationem; Et tunc fructus, sive annualitates hujusmodi, non dicuntur accessiones, neque sub usurarum nomine veniunt, sed reputantur tanquam species sortis stantis de per se, ita ut quot sunt anni, tot sint credita *Merlin. dec. 583. & 663. alias dec. 3. n. 6. & seq. dec. 281. n. 4. & seqq p. 8. rec.* Idque etiamsi ageretur de censibus vel redditibus perpetuis non redimibilibus, nisi mediante ejusdem pretii restitutione, quia interim sors dicitur demortua, neque acquirens redditum dicitur ejus creditor, sed solum consideratur tanquam pretium à venditore restituendum, quatenus rem venditam in vim pacti de retrovendendo redimere velit, ut bene dictis auctoribus declaratis firmant *Franc. dec. 254. n. 9. & seq. Castil. dec. 4. n. 13. & seqq. Mastrill. dec. 135. Hodier. ad Surd. dec. 88. num. 5. Cen. de Cens. q. 72. n. 28. Duard. eod. tract. in principio quæst. 26. num. 75. & § 3. quæst. 19. num. 12. De Marinis resol. 10. vol. 1. Mansic. dec. 14. n. 7.* firmantes sub legato census non venire fructus decursos in vita Testatoris.

Adeoque tenaciter dictam propositionem veram habent DD. dictos scilicet annuos redditus non re- 6 putari accessiones, & veros fructus, sed considerari tanquam sortem stantem de per se, quod plerique, præsertim Regnicolæ, licet tanquam absolutam te-

neant opinionem, ut non dentur fructus fructuum, neque usuræ usurarum, attamen ex hujusmodi annualitatibus, quas vocant terzias, pro constanti tenent, & practicant, dari usuras sive interesse, liciteque converti posse in sortem principalem, & constitui novum censum sive redditum aliorum fructuum productivum, quod tamen Curia Romana non recipit, ut habetur in sua materia *sub tit. de Censibus, & in altero de usuris.*

Longe clarius in hujusmodi juribus, seu redditi-
7 bus vitalitiis, in quibus sors, neque tanquam pretium amplius existit, neque illius probabilis spes pro casu redemptionis viget, nam quod ab initio solvitur, consideratur tanquam pretium aleæ & spei rehabendi majorem sortis quantitatem, diminutè exigendam in tot annis, quot acquirentis vita importabit, sub periculo consequendi parum vel nihil, ob mortem brevi contingentem, & per quod compensatur
8 illa major utilitas, quæ ex longæva vita reportatur, ut benè in terminis census vitalitii, ut ejus sors omninò demortua sit absque illa spe repetitionis, quæ viget in censu perpetuo *Leotar. de usur. q. 49. n. 7. Rovit. in pragm. 2. de Censibus num.* 4. qui alios allegant & rationes expendunt.

Hæc procedere dixi generaliter, sed fortius in casu, de quo agebatur, quia Testator non reliquerat hujusmodi redditus, seu jura directè legatariis, itaut
9 transeunte in eorumdem dominio, dici posset, accessoriè & consequutivè transire fructus decursos, & non exactos in vita Testatoris *Mantic. dec. 14. Cenc. de cens. qu. 72. n. 28.* Sed mandaverat quibusdam exequutoribus, quos in Civitate Januæ nuncupant fideicommissarios, ut hujusmodi annuos redditus exigerent, & legatariis distribuerent, & sic legatum non consistebat in ipsius juris exigendi substantia, sed in singulis annuis distributionibus, ita ut tot essent legata, quot sunt anni, unde casum dicebam indubitatum pro hærede contra legatarios.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
DE ALVERIS

Pro ABB. ANGELO LANA ET CONSORTIBUS
Cum CREDITORIBUS GASPARIS ALVERI.

Casus disputatus coram A.C. & resolutus pro creditoribus.

De locis Montium subrogatis in locum rei alienatæ & cum eisdem vinculis, quibus ipsa res subjacebat, Si tertio resignata fuerint, quale jus od illa habeant Creditores resignantis.

Et de cessione vel hypotheca commoditatis in feudis vel aliis alienari vel hypothecari prohibitis, quid importare dicatur, & an hoc jus sit exercibile contra tertium, & postquam ipsa res desiit esse de dominio debitoris vel cedentis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Loca Montium quando subrogata loco rei subjaceant eisdem vinculis.*
3 *Regulariter transeunt libera in resignatarium.*
4 *Ubi prohibitioni legis accedit etiam prohibitio hominis, alienatio est ipso jure nulla.*
5 *De prohibitione alienandi vel obligandi bona jurisdictionalia, & an capiat etiam impositiones censuum.*
6 *An dicta prohibitio capiat alienationem commoditatis.*
7 *De dicta commoditatis alienatione vel hypotheca in prohibitis.*
8 *An dicta commoditatis cessio vel hypotheca sit exercibilis contra tertium possessorem titulo singulari.*
9 *Explicatur natura seu ratio dictæ commoditatis, & quid ejus ratione acquiratur, cessionario vel creditori.*
10 *Fructus quando cadant sub hypotheca, cui res affecta est.*
11 *Quod jus competat in feudis, Creditoribus sine assensu.*
12 *De distinctione feudi vel emphyteusis ad effectum commoditatis.*

DISCURSUS XXXVII.

GAspar Albertus possidens Castrum dirutum jurisdictionale nuncupatum *Castel Romano*, suorum majorum fideicommisso subjectum, cum strictissima prohibitione alienationis & hypothecæ, illud cum Beneplacito Apostolico vendidit Cardinali Sacchetto pro scut. 60. m. quorum pars erogata fuit in extinctionem æris alieni ipsius venditoris, altera pars destinata fuit multiplico usque ad integri valoris supplementum pro reintegratione fideicommissi, & residuum in summa scut. 20. m. investitum fuit in loca Montium, prævia per Papæ chirographum derogatione quibuscunque fideicommissis, dictique castri liberatione à quibuscunque hypothecis, oneribus & vinculis, quæ omnia Papa transtulit in pretium, tam remanens, ut supra in loca Montium investitum, quàm alterum ex multiplico adæquandum, ita ut pretium, in omnibus loco rei subrogatum remaneret; Cum autem idem Gaspar loca Montium ex dictis scut. 20. m. comparata, cum dictis vinculis, mediante resignatione, pro modico pretio scutorum circiter 25. pro quolibet, juxta naturam vinculatorum, alienasset in Lanam & alios, post hæc alii ejus creditores, dictos locorum Montium possessores coram A. C. molestarent cum remedio associationis in vim clausulæ constituti vel pacti de capiendo adjecti in ipsius castri obligatione. 1

Pro dictis possessoribus scribens, dicebam, loca Montium, de quibus agitur, ex chirographo, esse quidem in omnibus subrogata loco castri, unde admittebam illa subjacere omnibus illis oneribus, vinculis, & hypothecis, quæ ad ipsum castrum competerent, quatenus istud in reos conventos distractum fuisset, perinde ac si ipsi essent dicti castri possessores, quod in locis Montium emptis ex pretio castri alienati de ordine Congregationis Baronum, in specie dixit aliquando Rota præsertim *dec. 4. 43. & 171. p. 11. rec.* & sæpè ad materiam Bullæ Baronum *sub tit. de feud.* 2

Verùm ultra vincula in ipsis literis expressa, aliud prætendi non poterat, quia loca Montium de peculiari eorum natura & privilegio, tam ex intentione juris communis, quàm ex motu proprio Urb. VIII. *ex* 3
const. 154 aliud non recipiunt vinculum, nisi illud, quod in ipsis litteris patentibus exprimitur, *ut per Gratian. discept. 730. n. 48. Cen. de cens. quæst. 29. n. 13. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 14. n. 28. dec. 77. n. 19. & 20. par. 6. recen. in Romana locorum Montium 29. Novembris* 1660. § *Injustitia coram Bevilaqua* edita in causa de qua *hoc eodem tit. pro Franciono disc.* 26.

Quare punctus in eo consistebat quid dicendum esset, si ipsum castrum ab Alvero absque liberatione vinculorum, cum ejus intrinsecis vinculis, & oneribus distractum esset in dictorum locorum Montium emptores, qui essent illius tertii possessores, an scilicet, & quæ actio actoribus competeret contra eos.

Et nullam competere dicebam, quia dictum castrum erat cujuscunque hypothecæ generalis vel specialis incapax, ita ut creditores, nullum jus reale desuper haberent, tam ex ratione fideicommissi, cui subjacere supponebatur habentis strictissimam & expressam prohibitionem alienationis latissimè sumpto vocabulo, sub qua venit etiam hypotheca, cujus specialis, & expressa prohibitio quoque supponebatur, ideoque de jure dubitandum non erat de nullitate actus, & rei incapacitate, etiam pro vita fideicommissarii, nam 4
quoties prohibitioni legis accedit etiam prohibitio hominis, ne ista illa videatur otiosa, & inanis, operatur hunc effectum juxta conclusionem hodie receptissimam, amplius testimoniis non indigentem de qua non semel *in sua materia sub tit. de fideicommissis.*

Quàm

Quam etiam, quia tractabatur de castro Jurisdictionali, quod ex Constitutionibus Clem VIII. Pauli V. & Urb. VIII. nullatenus alienari vel alicui oneri subjici potuit absque beneplacito Apostolico, quas Constitutiones, procedere etiam in impositione census, expressè declaratum fuit in Constitutione 65. Urb. VIII. de qua *Rot. dec. 111. & 318. par. 5. recen. & in aliis*, idcoque dicti creditores habere non poterant in subrogato, plus juris quàm in principali, ea vulgari axiomate subrogatorum, de quo *Barbos. axiom. 215. Gregor. dec. 515. &c.*

Neque obstare videbatur unicum objectum, quod scilicet sub creditorum hypotheca, saltem veniret dicti castri commoditas, quoniam istam conclusionem procedere insinuabam, ubi concurreret solum 6 obstaculum resultans à fideicommisso, ea privata prohibitione fideicommittentis, secus autem concurrente altero Constitutionum Apostolicarum, quæ in hac materia nimis latè & rigorosè disponunt, ut præsertim constat ea dictis Constitutionibus Clem. & Urb. & ea alia ejusdem Urbani la 15 1. & strictius ex Constitutione Innoc. per Alex. VII. innovata, ex quibus liquet, omnem & quamcunque speciem contrahendi, directam & indirectam prohibitam esse, ita ut per generalem prohibitionem cujuscunque contractus, ac etiam tractatus, prohibitum quoque videatur id quod respectu commoditatis etiam in feudis, & aliis bonis alienari prohibitis est permissum, ut proximè infrà.

Præterea quatenus pertinet ad dictam conclusionem super alienatione commoditatis etiam in feudis, & aliis prohibitis, derivatam *ex theor. Bar. in l. si is qui §. usufructus ff. de pignor. & l. Codicillis § instituto n. 4 ff. de leg. 2. & de qua Specul. 1. part. tit. de primo decreto § 3. incipien.* Restat. *n. 8 circa med. vers. Item in Vassallo, cum quibus transeunt cæteri communiter, congesti per Rosenthal. de feud cap. 9 concl. 9. n. 1. & conclus. 10. n. 5. Barbos. in l. usufructu n. 15 ff. solut. matrim. Giurb. ad consuetud. Messan. cap. 1. glos. 2. par. 1. n. 10. Amichaegel. quæst. feudal. 18. n. 10. & seqq. & Rot in Romana Salviani 17. Aprilis 1643. & latius 9. Decemb. 1644. coram Cerro. quarum prima est dec. 238. post Zacch. de oblig. n. 5. & dec. 57. post Merlin. de pignor & 167. p. 9. recent.* cum aliis *in Rom. seu status Ecclesiastici in feudationum, & in Tiburt. Castrarum sub tit. de feudis disc. 61. & 62.* circumspectè procedendum esse; neque ita generaliter, & indefinitè illam capi debere; Procedit enim donec ipsa bona possidentur per ipsum debitorem hypothecantem seu ejus hæredem & successorem universalem, quem afficit etiam eadem actio seu obligatio personalis, quæ afficiebat personam principalis debitoris, ab hærede in omnibus tanquam eandem repræsentatam.

Secus autem ubi res transit in tertium titulo singulari translativo dominii, quia tunc ista commodi- 8 tas nullius remanet operationis, neque creditori datur actio contra tertium exercibilis, *ut optimè Speculator dict. tit. de primo decreto §. tertiò restat n. 8. circa med. ibique Jo. Andr. in addit. lit. B. ad quem locum se remittit idem Jo. Andr. ad eund. Spec. par. 4. in rubr. de pignor. n. 30. litt. G. bene afflict. in Constit. Regni incipientes si quis post litem n. 18. Genc. de Cens. quæst. 19. n. 27. in fin. Salgad. in labyrint. par. 3. cap. 15. n. 25.* & declaravit *Rota* quamvis sub obscurè *in Romana Census 8. Iunii 1654. coram Bichio*, quidquid prius dixerit *in dicta Romana Salviani coram Cerro, & Tusculana Salviani 22. Maii 1654. coram Zarata*, quia verè assumptum in dictis decisionibus contentum non videtur tutum, ut latius habetur deductum *in dicta Tusculana sub tit. de emphyteusi.*

Viva etenim ac nimis evidens hujus assumpti ra-
9 tio ea videtur, quod commoditas in proposito, non consideratur tanquam jus afficiens ipsam rem ejusque substantiam, quia stante prohibitione dicitur incapax hujus oneris, seu vinculi, à quo remanet omninò libera, sed consideratur tanquam nudum factum merè personale, respiciens rei fructus & emolumenta, tanquam bona libera, & indifferentia, ab ipsa re separata, ipsique personæ cedentis annexa, quia lex fingit ut eo ipso, quod fructus percipiuntur, in ipso instanti perceptionis, tanquam ab ipsa re prohibita separati, efficiantur de bonis liberis & indifferentibus debitoris, seu cedentis, cujus vice & nomine cessionarius vel creditor hypothecarius, tanquam ejus procurator in rem propriam eos capit, seu ejus hypotheca illos afficit, ut constat *apud Rosenthal. & alios allegatos, benè Aponte, cons. 34. n. 8. cum seqq. vol. 1.* & est ratio, ob quam salvantur quotidie practicatæ, cessiones commoditatis pensionum Ecclesiasticarum mediante pecunia sine Beneplacito Apostolico, absque labe Simoniæ, ut in sua materia *sub tit. de pension. præsertim in Albanen. pensionis.*

Ut autem istos fructus seu commoditatem, cessionarius vel creditor capiat tanquam bona sui debitoris vel cedentis, omninò necessarium est, ut nascantur & existant in dominio sui auctoris, nam aliàs est 10 impossibile, cum hæc nativitas dari non possit absque dominio ipsius rei tanquam causæ fructuum productivæ, Atque de jure est impossibile, ut dominium rei sit unius, & fructus nati post dictam dominii translationem sint alterius, *juxta text. claros in l. 1 §. cum prædium, & l. Paulus in principio ff. de pignor.* quæ jura doctè in proposito allegantur *per Jo. Andr. ad Spec. ubi supra tit. de primo decreto*, quod etiam probatur *in l. potior §. de futura ff. qui po ior. in pig. ubi gloss. communiter approbata per Bart. Salicet. & alios ibidem, ac cæteros. de quibus Merlin lib 1. controv. 24. n. 5. & alter Merlin. de pignor. lib. 1. quæst. 52. n. 48. & seqq. & quæst. 53. n. 27. & habetur supra in Romana de Valerenis ad materiam officiorum disc. 11.*

Atque antiquitus in utriusque Siciliæ Regnis, præsertim in nostro citeriori, id erat receptissimum, & 11 quotidianum, quia creditoribus sine assensu, nullum jus, nullamque actionem habentibus ad feudum, ex dicta theorica *Speculatoris loco citato*, dabatur facultas habendi istam commoditatem, quam ibi *tenutam* dicebant, de qua loquuntur *Afflict. loco cit. Aponte dict. cons. 34. n. 8. cum seqq. vol. 1. Amichangel. dicta qu. feudal. 18. n. 50. cum seqq. ex traditione Bart. in l. si finita §. si de vectigali ff. de damn infect. ubi Ias. n. 16. Castr. n. 6. & cæteri*, quæ tamen hodie per prohibitionem Regiam recessit ab aula, sed solùm talibus creditoribus consulitur de remedio implorandi officium Judicis, ut feudatarium vel ejus hæredem cogat in actione personali ad vendendum feudum, ut de illius pretio tanquam allodiali & effectu libero istis creditoribus satisfiat, *ut per Franc. decis. 704. & alios.*

Absolutum autem dicebam, absque principio dubitandi, quod unum vel alterum remedium sit solum exercibile ad rem possessam ab ipso debitore vel ejus hærede universali, non autem à tertio possessore, quem non afficit actio personalis, sed solùm actio realis ipsi rei infixa, unde ad istum effectum omninò necessarium est, ut hypotheca ipsam rei substantiam afficiat, quod stante prohibitione dari non potest, & hanc dicebam videri genuinam veritatem.

Ad distinctionem autem in proposito traditam *in* 12 *dicta Romana Salviani coram Cerro, & in dicta Tusculana Salviani coram Zarata* inter concessionem hæreditariam, vel ex pacto & providentia satisfactum est *in dicta Tusculana sub tit. de emphyt.* ubi ostenditur in hoc videri fortè procedi cum aliquo æquivoco; Substulit autem hanc controversiam nova prætensio uxoris ejusdem Gasparis agentis ad hæc loca Montium in exclusionem utriusque partis pro ejus dote, pro qua in vim *auth res quæ*, actionem habebat, non obstante fideicommisso, unde ita cessat totus dictus discursus.

† AD casum, de quo *disc. 37.* an, & ad quid teneatur venditor locorum Montium vinculatorum quatenus ab emptore avocentur per alium, agitur in
specie

specie cum codē Alvaro venditore infrà *disc.* 164. ubi etiam declarantur ea, quæ habentur supra *disc.* 31. an scilicet, & quando eidem venditori, ex novo jure supervento liceat venire contra factum proprium, & revocare alienationem non restituto pretio.

ROMANA SALVIANI

Pro STEPHANO PALLAVICINO

Cum JULIANO ORICELLARIO.

Casus disputatus in Congregatione Montium, & resolutus pro Iuliano.

De motu proprio Urb. VIII. super libero transitu locorum Montium in resignatarium, quando locum habeat, & quomodo sit intelligendus.

An super locis Montium competant Salvianum, vel alia interdicta possessoria, ut in aliis bonis; Et quid in eis operetur clausula constituti.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Super locis Montium non exequuntur mandata aliorum judicum, nisi cum licentia Thesaurarii.*

3 *De motu proprio Urb. VIII. super locis montium quod disponat.*

4 *An super locis Montium competat Salvianum.*

5 *In bonis prohibitis adhuc cadit hypotheca super commoditate.*

6 *Libertas locorum Montium resultat etiam de jure & ex ipsorum natura, & de ratione.*

7 *An constitutum transferat possessionem locorum Montium in constituarium, suosque effectus operetur.*

8 *Loca Montium dicuntur possideri ab eo, in cujus faciem cantant.*

9 *In feudis non datur simulatio.*

DISCURSUS XXXVIII.

1 INter bona spectantia ad fideicommissum ordinatum ab Horatio Oricellario seniore, ac possessum per Horatium juniorem, sive Aloysium ejus filium ex forsan collusiva caducitate adversùs patrem volentem intentata, adsunt quædam loca Montium, quæ prædicti Horatius & Aloysius resignarunt cum vinculo fideicommissi prædicti, ad favorem Philippi de Aste illorum creditoris scut. circiter 1500. non tamen in solutum & jure dominii, sed in pignus & loco cautionis, donec de eorundem fructibus satisfieret, ita ut eorum augmentum vel decrementum, resignantium, non autem resignatarii commodo vel respectivè damno cederet; Cumque Philippus in parte ex dictis fructibus satisfactus, in solo residuo scut. circiter 750. creditor esset, Julianus alter Horatii filius, hanc summam solvendo, ea sibi resignari obtinuit cum eadem lege; Quia verò Horatius obtinuerat Apostolicum indultum obligandi bona fideicommissi prædicti in summa scut. 8. m. dictique indulti vigore quandam pecuniarum summam habuerat ad cambium à Stephano Pallavicino, hic pro dicti crediti, in tempore etiam anterioris, assequutione, obtinuit ab A. C. in vim interdicti Salviani immitti ad loca Montium prædicta, contra Philippum, & successivè contra Julianum, in quem hac lite pendente ut supra fuerant resignata; Verùm quia super locis Montium, quo-
2 rumcunque judicum sententiæ, & mandata exequi non possunt, nisi cum licentia Thesaurarii Generalis, qui in casibus dubiis, votum Congregationis Montium semper exquirere solet; Idcirco remisso negotio ad Congregationem prædictam.

Assumpta desuper disputatione, rei conventi defensores unicè insistebant super motu proprio Urb. VIII. edito de anno 1639. *impress. in Bullar. Constit.*
3 154. per quem explicitè declaratur, omnes, & quascunque privatorum conventiones super locorum Montium obligatione, hypotheca, vel quocunque alio vinculo vel nexu, afficere quidem ipsos contrahentes quoad obligationem personalem, ac actionem ad interesse, nullatenus verò ipsa loca Montium, neque super eis aliquod jus acquiri, nisi de licentia Pontificis, vel Officialium ad id deputatorum, ad quos pertinet conficere litteras patentes, in quibus talia vincula, vel onera exprimi debeant, adinstar officiorum, in quibus in eodem motu proprio declaratur, nullum jus ex privatis conventionibus quæri, nisi decretum, seu beneplacitum apostolicum accedat.

Et ex quo motu proprio, Curiæ opinio est, libertatem omnimodam hujusmodi locorum Montium re- 4
sultare, ita ut omninò libera transeant in resignatarios, præterquam à vinculis in litteris patentibus expressis, unde tàm ad incompetentiam dicti remedii ob defectum hypothecæ, sine qua non datur Salvianum, quàm ad possessoris omnimodam securitatem inserebant, non curatis firmatis per *Rotam decis.* 29. *post Pacif. de Salviano, & per Gratian. discept.* 943. *n.* 22. *& seq.* Super competentia Salviani, etiam ad loca Montium, quasi quod id procederet antequam dictus motus proprius emanaret, non autem postea.

Scribens in contrarium pro actore, dicebam punctum difficultatis consistere in secunda exceptione securitatis resignatarii, seu transitus liberi; Ista siquidem non subsistente, parvifaciendā erat prima exceptio incompetentiæ Salviani, quoniam licet in hujusmodi bonis differentibus in commercio sine Principis, vel alterius licentia non existentibus, non detur hypotheca, neque ex facto privatorum jus reale quæratur, adhuc tamen exercibilis est hypotheca, & successivè exerceri possunt remedia ejus vigore competentia, ad illorum commoditatem, quæ tanquam quid separatum ab ipsa re, & non tangens ejus substantiam, sed inhærens personæ debitoris, cadit sub commercio, & hypotheca, Unde propterea nil prohibet, Salvianum, vel aliud remedium exerceri posse, non ad ipsorum locorum proprietatem, seu substantiam, ita ut jus in re acquiratur, sed ad dictam commoditatem, Adinstar eorum quæ in feudo, emphyteusi pactionata, & similibus habemus, ex deductis 5
decis. 167. *par.* 9. *recent.* & sæpius *sub tit. de emphyteusi* præsertim *in Tusculana Salviani*, ac etiam *sub tit. de feudis in Romana seu Status Ecclesiastici infeudationum. in Tiburtina Castrorum disc.* 61. *&* 62. *& aliis*; Ideoque stant benè simul, ad loca Montium ex privata conventione jus reale non acquiri, & tamen interdictum prædictum, vel aliud remedium, cum dicto temperamento exercere posse super eorum commoditate.

Restringebatur igitur tota difficultas ad secundam exceptionem liberi transitus in resignatarium, qui verè non resultat directè ex dicto motu proprio, id in verbis non disponente, sed potius consecutivè, dum ipsa re non recipiente vinculum, resultat de consequenti libertas, quæ potiùs resultare dicitur ab 6
ipsius rei, seu subjectæ materiæ natura, & ex juris communis, vel intentione, vel ratione, etiam sine dicto motu proprio, dum ante ejus editionem id firmavit etiam Rota *decis.* 77. *num.* 19. *&* 20. *p.* 6. *rec.* ac dixerunt *Gratian. discept.* 730. *n.* 43. & alii de quibus *in Romana locorum Montium* 29. *Novembris* 1660. *Bevilaqua.* in qua causa, & in aliis sæpius dictum est hoc eodem tit. Et in terminis jurium Hispaniæ, quæ sunt item ac nostra loca Montium *Larrea alleg.* 22. *Salgad. in labyrint. par.* 1. *cap.* 35. *& par.* 2. *cap.* 27.

Ex ea vivente ratione, quod cum hæc sint jura regalia, quæ cum Principe habentur, ab isto super vectigalibus aliisque regaliis imposita, nemo potest ea obtinere, nisi ille, cui ipse Princeps concedat, unde quando unus privatus illorum possessor alteri resignat, non est ille qui transfert, neque resignatarius agnoscere dicitur in auctorem resignantem, sed hic re-

futando

refutando suum jus ipsi Principi, illud extinguit, atque idem Princeps per actum occultum extinctionis, novæque efformationis, tale jus tanquam ex integro, & de novo confert resignatario, qui Principem in auctorem directum & immediatum agnoscit, *ut per Cohell. ad Bull. boni Regim. cap. 34. artic. 23. num. 1. & seqq.* & satis frequenter in aliis *hoc tit.* Resignans verò est causa, seu instrumentum, ut id sequatur, Ad instar beneficii Ecclesiastici per unum ad alterius favorem resignati, quia resignatarius illud, non à resignante, sed à Papa dicitur obtinere, solumque resignans est causa, ut obtineat; Et hoc stante dum prius jus extinguitur, ac novum efformatur, durare non possunt priora vincula, nisi ea in hac nova collatione repetantur.

Altera in idem concurrente ratione, quod qui hujusmodi loca Montium, vel jura publica Principis, seu Reipublicæ emit, sequi non dicitur fidem privatam possessoris, sed publicam ipsius Principis, vel Reipublicæ, unde praxis docet, quod volentes emere hujusmodi loca, vel jura, non sunt solliciti de persona venditoris; & quisnam esset resignatarius, an pauper, vel dives, sed simpliciter fiunt per ordines directi Monti pietatis, vel alteri publico banco, ut solvatur tanta pecunia ei, qui liberè tot loca Montium resignasset, solvenda cum fide secretarii super libera resignatione, absque aliqua notitia personæ, quæ resignat; unde propterea dicta libertas est præcisè necessaria, ne aliàs fide publica elusi remanerent illam sequentes.

Posita verò ista verissima theorica, dicebam scribendo tanquam actoris Advocatus, eam recipiendam esse in dicto suo casu, quando scilicet emptor, non alicujus privatam fidem, sed solùm publicam Principis sequitur, atque ad praxim reducitur dicta prioris juris extinctio, cum nova efformatione, ita ut resignatarius efficiatur dictorum jurium dominus & titularis, quorum neutrum in præsenti concurrebat, ideoque cessabat dictæ theoricæ, seu motus proprii applicatio ad factum, dum Astius resignatarius, potius privatam fidem Horatii, & Aloysii sequutus erat, neque loca Montium in resignatarium jure dominii translata erant, sed jure pignoris, & hypothecæ, remanente dominio penes debitores, quorum deberet esse augmentum vel diminutio, ac etiam fructus, dum Astius volebat fructus cambii ad ejus favorem currere, unde casus erat omissus.

Verùm reflectendo ad veritatem, dubitabam de motivo, quoniam licet creditor, cum privato potiùs contraxisset, neque cum eo dicta omnimoda nova efformatio sequeretur, attamen noluit privatam fidem sequi, nisi illa etiam Principis, vel officialis ab eo deputati accederet, admittendo resignationem cum solo vinculo fideicommissi, quo excepto, creditor ita credidit ejus pecuniam, aliàs eam non daturus, ita ut iste actus esset species assensus, præstitus obligationi rei aliàs non obligabilis, ex iis, quæ in proposito attergationis, quæ est quid minus, habetur *hoc eod. tit. disc. 26. 28. & disc. seq.* & adinstar illius reservationis decreti, quæ super officiis, etiam sine ipsorum officiorum translatione de uno in alium fieri solet, ut pariter *hoc tit.* sæpius, & ita judicatum fuit cum justitiæ fundamento.

7 In vim autem dicti motus proprii, dixi aliàs, & sustinui coram A.C. *in una Auximana bonorum pro Abbate Petro Stephano Gallo*, quod licet clausula constituti esset apta ad translationem possessionis in Constitutarium, cui proinde adversùs constituentem, vel habentes causam ab eo, competit etiam manutentio, ut est hodie receptissima, & in foro quotidiana conclusio, nihilominus ad recipiendum non veniat in loca Montium, in quibus factum privatorum nil facere potest, quod eorum substantiam percutiat donec sequatur auctoritas Principis, vel illius Officialis, ad quem pertinet, ut in specie *decis. 197. num. 10. & 11. apud Postium de subhastat. in addit.* ex ea clara ratione, quod ille dicitur Montista, seu hujusmodi jurium possessor, quem ipse Princeps, vel officialis descriptum habet in ejus libris, & sub cujus nomine in libris, ac litteris patentibus cantant, *ut decis. 434. par. 9. & 244. par. 10. rec.* 8

Quare scribens in hoc puncto, assimilabam hos terminos feudalibus in quibus spectatur illa persona, in cujus faciem cantat Investitura, & quæ descripta est in quinternionibus, seu libris Principis, etiamsi facta esset acquisitio de aliena pecunia, & sub simulato nomine alterius, quia his materiis non attenditur *tit. plus valere, quod agitur*, ut cæteris allegatis plenè firmatur per *Rot. decis. 100. par. 9. recen. repertis. post Marin. resol. 38. lib. 2.* ubi idem *Marin.* Unde cum soror dicti Galli nubendo Guarnerio secundo viro, dedisset in dotem quamplura bona, & præsertim 40 loca Montium, cum clausula constituti, atque brevi tempore sequuta dictæ mulieris morte, instituto hærede usufructuario viro, hic in vim dicti constituti, mutata causa possidendi peteret manutentionem, dixi eam denegandam esse, ut sequutum fuit, quia manutentio in aliis concessa, & in istis denegata fuit.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
DE HERRERIS
Pro FABRITIO SBORDONIO ET ALIIS
Cum HÆREDITATE JULIÆ.

Casus disputatus coram A. C.

An creditores, ad quorum favorem attergata sunt loca Montium, sint in istis potiores, ac vincant alios anteriores, hujusmodi attergationem non habentes, seu venientes cum sola hypotheca generali anteriori; Et an in locis Montium hæreditariis ad favorem creditorum hæredis attergatis, jus habeant creditores defuncti ex beneficio separationis bonorum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *An privilegium locorum Montium competens ei cui resignata sunt, competat ei, ad cujus favorem sunt attergata.*
3 *In feudis officiis, & juribus in commercio non existentibus, Creditores posteriores cum assensu vincunt anteriores eo carentes.*
4 *De beneficio separationis bonorum competenti creditoribus defuncti adversus creditores hæredis, an procedat in feudis, & locis Montium.*

DISCURSUS XXXIX.

Nicolaus Errera Romanæ Curiæ Prælatus, quem adolescens, & scholaris, in Civitate Neapolis Nuntium Apostolicum cognovi, moriens in ejus testamento sibi scripsit hæredes, Paulum & Joannem Philippum ex defuncto fratre nepotes, quorum primo ab intestato defuncto, alter superstes nonnulla loca Montium hæreditaria in sui faciem, juxta solitum, transferri curavit, litterasque patentes obtinere quorum locorum partem de licentia & consensu Thesaurarii Generalis, tanquam Supremi Gubernatoris, & officialis Montium, specialiter obligavit ad favorem Sbordonii, aliorumque creditorum, cum consueta attergatione in dorso ipsarummet litterarum patentium; Cum autem ad instantiam aliorum creditorum dicti Joannis Philippi fieret in ejus bonis concursus, inter cæteros se opposuerunt administratores hæreditatis Juliæ ejusdem Joannis Philippi matris, quæ pro credito suarum dotium omnes vincebat tanquam creditrix dicti Nicolai defuncti, à quo bona per debitorem possessa proveniebant, ea vera & passim recepta propositione, quod creditores defuncti, quantumvis posteriores, vel in sola personali, in istius bonis, ex beneficio separationis bonorum vincunt creditores hæredis, quantumvis hypothecarios, anteriores & privilegiatos, multò magis, dum ipsa etiam in tempore erat omnibus anterior. 1

Inter

Inter plures autem disputationes, quæ in hujusmodi controversia habitæ fuerunt, illa erat præsertim super dictis locis Montium, ut supra attergatis, an scilicet dicta creditrix anterior, & privilegiata excludetet eos ad quorum favorem attergatio facta erat; Et clamam dicebant affirmativam pro dictæ hæreditate scribentes, licet enim agnoscerent peculiarem qualitatem locorum Montium, iam ea juris communis intentione, quàm clarius ea motu proprio Urbani Octavi, ut ea nullum reciperent hypothecam, nullumque vinculum, nisi in ipsis litteris patentibus expressum, ita ut omninò libera transeant in eum, cui de consensu superiorum, ad quos pertinet, translata sunt, quia resignatarius potiùs Principem, quam resignantem in ejus auctorem, adinstar beneficiorum ecclesiasticorum, agnoscere dicitur, ea iis, quæ sæpius *hoc eodem tit.* deducta habentur; Nihilominus id procedere dicebant, quoties agitur de totali translatione dominii in tertium, per viam formalis resignationis, secus autem, ubi illis perseverantibus in dominio debitoris, agitur de eorum simplici obligatione, quia dum privilegium prædictum fundatum est in ratione libertatis commercii, procedere solum debet, quoties agitur de resignatione, cum aliàs loca Montium cadant sub hypotheca possidentis, ita ut ad ea competant Salvianum, aliaque remedia competentia creditoribus in bonis debitorum.

Quinimo etiam de mandato judicis, exequota, & subhasta alienentur in tertium, non per hoc iste res à ne tutus à molestiis, vel ejusdemmet possessoris, ad-
2 vetiùs judicis factum nullum, vel injustum venientis, vel creditorum seu aliorum jus habentium ea deducsis *decis. 70. & 305 par. 7. recen. in Januen. pecuniaria seu attentatorum 24. Ianuarii 1642. coram Dunozetto inter suas decis. 641.* & in aliis, quæ occasione aliarum controversiarum pluries *hoc eod. tit.* ad istorum locorum Montium materiam deducta sunt, præsertim *in Romana dotis pro Gadina disc. 28.* ubi egomet, cum hac distinctione procedebam.

Pro creditoribus autem scribens, admissa tanquam indubitata in aliis bonis indifferentibus à dicto Nicolao provenientibus præfatæ Juliæ anterioritate seu potioritate ex beneficio separationis bonorum; Quatenus ad hæc loca Montium attergata pertinet, probabilia dicebam, pro attergatariis respondendum esse, quia dictæ propositiones, et alteram partem deductæ, super hypotheca, alisque vinculis in locis Montium perseverantibus, rectè procedunt contra eos, in quos eadem loca Montium distracta vel affecta sunt ex privato facto ipsius possessoris, vel etiam judicis, in casu quo ejus factum, dicatur factum partis, & hiis terminis rectè prædicta omnia procedere videtur, secus autem ubi accedit auctoritas Principis, vel illius officialis, ad quem ex ejusdem Principis commissione id pertinet, tunc enim ille tertius qui, vel per viam acquisitionis dominii, vel per viam hypothecæ, jus in ipsis locis Montium de Principis assensu, & auctoritate acquirere curat, dicitur sequi, non fidem privatam possessoris, sed publicam ipsius Principis, in quo prudenè elusus remanere debet, unde propterea eadem ratio, ob quam tutus est resignatarius, debet reddere tutum attergatarium, tanquam sequentem potiùs fidem publicam, quàm privatam ut supra.

Ut in proposito habemus in officiis, cum locis Montium symbolizantibus, cum omnia sint juxta Regalia, eisdem regulis metienda, quia donec sunt penes officialem, illorum pretium, & emolumenta dicuntur omnibus creditoribus vel jus habentibus affecta, adinstar quorumcunque bonorum allodialium, sed si firmo remanente officio penes eundem debitorem, fiat reservatio decreti ad favorem alicujus creditoris, iste quan-
3 tumvis posterior alios vincet, Adinstar creditoris habentis obligatum feudum cum assensu, vincentis omnes alios creditores anteriores sine assensu, quantumvis omnibus creditoribus jus competeret cogendi debitorem ad vendendum feudum, in cujus pretio deinde ordo anterioritatis vel potioritatis, adinstar aliorum bonorum allodialium, servandus esset, ut non semel hoc *eod. tit.* habetur in materia officiorum, ac etiam *sub tit. de Feudis*, & sub altero *de Emphyteusi*; Ea ex clara ratione, quod substantia feudorum, officiorum, ac hujusmodi jurium Regalium, quæ cum Principe habentur, non est in commercio sine Principis assensu, neque cadit sub hypotheca, cujus effectus, impropriè, & remotè super illis exercetur, vel cogendo ad venditionem, ut creditoribus satisfiat ex pretio tanquam re allodiali & indifferenti, vel super eorundem fructibus, emolumentis & commoditate tanquam pariter allodialibus, & ab ipsa rei substantia separatis, ita ut in ordine ad ipsam, creditores ex solo privato possessoris venientes, non dicantur hypothecarii, sed in sola personali, cedere proinde debentes locum habentibus hypothecam in ipsa substantia ex publica Principis auctoritate.

Quando autem ageretur de concursu plurium ejusdem hæredis creditorum, cum sensu etiam veritatis, di- 4
cebam hæc solida videri; Difficultas tamen mea erat respectu creditorum defuncti, venientium ex beneficio separationis bonorum, quod importare non dicitur concursum in sola ratione hypothecæ, sed avocationem juris dominii, perinde ac si illud nunquam fuisset in bonis hæredis; Super quo casu novo, & quantum mea notitia præbeat, satiniter non disputato, nisi aliqualiter in *dicta Romana dotis Gadina disc. 28.* cogitabam adhuc probabiliter pro dictis attergatariis respondeti posse, ea iis quæ in terminis feudorum firmarunt per *Georgium alleg. 18. & Theodorum alleg. 83.* ut in feudis locum non habeat *tit. de separatione bonorum*, ideoque creditores hæredis cum assensu vincant illos defuncti assensum non habentes, juxta magis probabilem opinionem, quam Sac. Concilium Neapolitanum non semel canonizavit, rejecta contraria opinione, de qua *Anna alleg. 30. Apont. de potest. Proreg. tit. de feudorum §. 8. & alii per Capic. Latr. consult. 99.* qui scribens pro creditoribus defuncti in eod. casu, in quo scripsit *Theodorus*, succubuit; Verum hæc in unica disputatione desuper habita; quasi ex improviso motivata fuerunt, maturius examinanda, si occasio, in ista vel alia controversia ulteriorem disputationem præbeбit. Quod autem contra præmissa dubitandi occasionem præbebat, quodque inter resignatarium, & attergatarium notabilis esset differentia, in eo consistebat, quod resignatarii ignorant, atque curare non solent qui sint resignantes, & à quibus emant, cum ut plurimum pretia solvantur, cum ordinibus directis publico banco, *à chi haverà raggione, &c.* ita ut emptor, solius Principis vel Secretarii publicam fidem sequatur, Non sic est in altero casu, in quo attergatarius scit cum quo contrahit, & quam speciem locorum Montium obligatam habet, unde videns illa esse hæreditaria, rectè scire potuit, ac debuit oneribus hæreditatis subjacere, ea ponderatis *in dicta Romana dotis pro Galina disc. 28.* ac etiam quia sic infinitæ fraudes, & creditorum hæreditariorum supplantationes fieri possent.

MEDIOLANEN. seu NEAPOLITANA

Pro CONGREGATIONE OLIVETANA, seu MONASTERIO SANCTI VICTORIS MEDIOLANI,

Cum CARDINALI HOMODEO.

Discursus pro veritate super casu concordato.

De juribus, quæ in Civitate, & Regno Neapolis habentur cum Principe, & Regia Curia, super illis vectigalibus, & arrendamentis, An liberè transeant in Tertium, in cujus faciem instantur, ita ut iste sit tutus à creditoribus, vel aliis antea jus habentibus.

SUM

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Iura super vectigalibus & arrendamentis Neapolis sunt eidem ac loca Montium Urbis, & cum eis fraternizant.*
3 *Transeunt perinde ac libera in resignatarium, & de ratione.*
4 *In feudis non attenditur simulatio, sed ille dicitur feudatarius, qui est descriptus in libris Principis.*
5 *Quando istorum jurium resignatarius & possessor molestari possit ex actionibus competentibus contra resignantem.*

DISCURSUS XL.

1 Habens Cardinalis Homodeus quandam gravem litem in Regia Camera Neapolis, super recuperatione plurium effectuum, praesertim quorundam jurium super vectigalibus & arrendamentis Regiis, fatigatus ex temporis longitudine, ac non parvis expensis, quas ibi litigantes pati oportet, determinaverat litem deserere, sed cum P. Abbas Homodeus Congregationis Olivetanae in dicta Civitate commorans, & qui prius dictae litis aliquam curam habuerat, eum incitasset ad prosequendum coeptum opus bono fini proximum, Cardinalis, dato eidem P. Abbati amplissimo mandato, ad dictam litem prosequendam, quam ad transigendum, nec non ad alienandum, ac resignandum jura, quae recuperari sperabatur, per binas epistolas eidem scripsit, quod libenter opus prosequeretur cum praemio scut. 4. m. ea recuperandis.

Sequuta exinde fuit alicujus partis recuperatio, atque ex effectibus recuperatis dictus Abbas vigore mandati quod habebat, cessit ac resignavit ad favorem sui Monasterii originarii Sancti Victoris Mediolani tot jura pro rata duc.at.4.m. quae in faciem seu nomen dicti Monasterii in illis libris inteftata fuerunt, cumque paulò post sequuta esset mors dicti Abbatis, habita de hia notitia per Cardinalem, hic praetendere coepit restitutionem dictorum jurium, utpote ad se spectantium Assumptoque benevolo tractatu cum eisdem Congregationis superioribus, aliqui istius consultores credebant, ipsam seu dictum Monasterium esse tutum à molestiis Cardinalis ex privilegio seu natura dictorum jurium, quae postquam ab una persona ad aliam transierunt atque in istius novae personae faciem seu nomen intestata sont, transeunt immunia, & libera à quibuscunque nexibus, & vinculis, quibus penes priorem possessorem subjacebant, Atque de hoc pro veritate consultus ab eisdem dictae Congregationis superioribus.

Respondi quoad ea, quae juris sunt generaliter, & 2 in abstracto, verum esse dictam propositionem, quoniam haec jura, quae cum Principe vel Republica habentur, adinstar nostrorum locorum Montium, cum quibus in omnibus fraternizara videntur, ea eorum peculiari natura, ac ratione subjectae materiae, libera transeunt ad resignatarium, quem Princeps vel Respublica, seu ejus officialis in creditorem seu dominum descripserint, cum haec jura dicantur de Regalibus, quae directè & immediatè per resignatarium ob- 3 tinent dicuntur à Principe vel Republica per actum occultum extinctionis antiqui juris competentis resignanti seu cedenti, & creationis juris omninò novi in resignatario. ita ut resignans sit solum instrumentum seu causa, ut haec ita sequantur, Adinstar beneficiorum Ecclesiasticorum seu officiorum, ut de nostris locis Montium vel officiis satis frequenter habetur *hoc tod. tit.* & de consimilibus juribus Hispaniarum *Larrea alleg. 22. Salgad. in labyrint. par. 1. c. 27.*

Atque illa regulanda videntur jure feudorum, in qui- 4 bus Princeps alium non agnoscit possessorem vel jus habentem, nisi eum, quem in suis libris & quinternioribus descriptum habet, non curato, an ille simulatè ad alterius commodum, aliena pecunia quaesierit, ex deductis per *Rot. 100. par. 9. rec. repetit. post Marin. resol. 38. lib. 2. & per eund. Marin. ibid. ubi concordantes*, & frequenter in ista materia *sub tit. de feudis*, Unde quando dictus Abbas tanquam legitimus procurator Cardinalis dicta jura resignavit Monasterio ex causa onerosa & correspectiva accepti pretii dicebam Monasterium esse tutum, licet procurator acceptum pretii nullam mandanti redderet rationem, sed constaret illud profusisse, quia de hoc nil ad tertium emptorem. 5

Mea tamen non levis difficultas contra Monasterium erat, quod ipsum foveret causam lucrativam, dictaque jura obtineret ex industria & liberalitate dicti Abbatis, qui ea credendo esse sua, elargiri voluit, seu juxta juris dispositionem acquisita esse declaravit suo Monasterio, quod proinde suum auctorem repraesentabat, neque majus jus habere poterat quàm ille habebat, & propterea quando subsisteret praetensio Cardinalis, quod suae pollicitationis vel promissi praemii causa non evenisset, neque conditio purificata esset, ita ut dictus Abbas actionem contra eum non haberet, tunc contra Monasterium dixi respondendum videri, non quidem, ut Cardinali jus vel actio realis competeret ad ipsa jura tanquam sua, sed in pretio, actiona de dolo, vel ex condictione sine causa, vel ex aequitate desumpta ex *l. si me & Titium ff. si cert. petatur*, cum aliàs Monasterium possideret haec jura sine causa, & locupletaretur cum aliena jactura, quod si cuicunque privato est prohibitum, multo magis Ecclesiae, quae fortiur justitiae & aequitatis est cultrix, & ne quod laicis Religiosi & Ecclesiastici prohibent, pro seipsis practicent; Dictamque aequitatem intrare in his terminis habetur *dec 77. num. 24. & seq. par. 6. rec.*

Idcoque mea sententia fuit, quod videretur, an lis, prosequuta fuisset cura & sumptu dicti P. Abbatis, nec non inspicerentur effectus ea victoria judiciali vel concordia recuperati, ad effectum inspiciendi, an factus esset locus promisso praemio in toto, vel saltem proportionabiliter, & pro rata, ita ut Monasterium foveret causam onerosam & correspectivam, in qua pro ipso Monasterio justitiam assistere dicebam, secus verò in ea rata, in qua foveret causam lucrativam & indebitam, ideoque dicebam, quod ita benevolè inspecta veritate controversia terminari poterat per concordiam, ut sequutum fuit.

ROMANA LOCORUM MONTIUM
De Monaldensibus.

Pro PANTASILEA MONALDENSE

Cum ANTONIO DE FEDERICIS.

Casus decisus per Rotam pro Antonio.

Promissio de vendendo loca Montium, an & quando fit perfecta, ita ut jus vel actionem tribuat emptori, Et quid si postea fuerint alteri resignata.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Promissio de vendendo an importet venditionem.*
3 *Producit dicta promissio obligationem personalem ad observantiam, vel ad interesse.*
4 *Ubi potest praestari species, non admittitur praestatio interesse, quae solum est subsidiaria.*
5 *Quid requiratur, ut loca Montium dicantur perfectè vendita, & de uno ad alteram transferantur.*
6 *Privata conventiones partium sine consensu Officialis nil operantur, quoad loca Montium.*
7 *Ex duobus, quibus permissum est vendi loca Montium potior est conditio primi.*

DISCURSUS XVI.

1 POssidena Antonius de Fed. cis 46. loca Montium vinculata, sibi vendita per Joannem Rainaldum Monaldensem, requisitus fui per Pantasileam dicti venditoris germanam sororem, & hæredem ad ea sibi revendenda, & Antonius promisit id agere, dicendo plures, etiam in fide Sacerdotis, velle sibi complacere, deinde verò requisitus per Mariannam alteram sororem & cohæredem, ut reservando dictæ Pantasileæ ratam cadentem pro sua virili, ac alteram spectantem ad virilem alterius Sororis, sibi venderet suam ratam importantem loca circiter 16. Antonius judicans petitionem esse justam, et annuit, & per publicum instrumentum dictam ratam Mariannæ retrovendidit. quamvis ambo inhibiti essent ad instantiam dictæ Pantasileæ, quæ prætendens ei agi non potuisse in præjudicium promissionis sibi factæ de integra omnium 46. locorum retrovenditione, judicium instituit contra prædictos, prius coram A. C. & deinde in Rota *coram Cerro*, coram quo dato dubio, *an Antonius teneretur vendere loca Montium.*

In congressu ex parte Pantasileæ, juxta stylum habito, pro examinandis meritis causæ ejusque directione, ego magnam habebam difficultatem, satisque contra votum aliquorum dubitabam de succumbentia, qualem eventus declaravit, nam proposita causa *sub die 15. Januarii 1666.* resolutum fuit teneri, & resolutio mihi visa est probabilis, non quidem ex conclusionibus juris, sed ex facto; Dicebam etenim in dicto congressu, prout etiam in Rota scribendo tanquam Advocatus, quod posita in facto perfecta promissione vendendi, resultabat exinde clarum esse de jure, Antonium promittentem teneri atque Mariannæ posteriori, emptrici nullum jus quæsitum esse.

Licet enim satis controversa sit quæstio inter Doctores an promissio de vendendo importet nec ne
2 perfectam venditionem, in qua pro utraque sententia plures colligunt, *Tiraquell. de retract. convent. §. fin. n. 40. & sequen. Barz. dec. 111. in principio Fachin. lib. 2. controv. cap. 7. Thesaur. dec. 233. Seraph. dec. 805.* Attamen id percutit effectum translationis dominii vel acquisitionis juris realis in præjudicium tertii, in quem deinde, ex perfecta venditione vel alio titulo translativo dominii, res ad alium devenisset, atque ad istum vel similes effectus dicta quæstio cadit.

Secus autem quoad obligationem saltem personalem ipsius promittentis, cum tunc data perfecta promissio-
3 ne, intret talis ad observantiam, vel in specie, vel in æquipollenti consistente in præstatione interesse, *ad text. in l. si sterilis §. si tibi fundum ff. de action. empt. & l. qui fundum ff. de contrahe. empt. Surd. cons. 51 n. 21. Gratian. discept. 887. num 32. Capci. Latr. consult. 51. num. 1. Seraph. dec. 805. num. 1. & per tot.* Et in terminis promissionis de donando latè *tit. 58. par. 6. rec.* qui videtur in materia magistralis; Atque in spississimis terminis promissionis de vendendo loca Montium factæ ab eodem Antonio, tanquam certum supponitur per Rotam *in Romana laudi seu locorum Montium 19. Maij 1641. coram Vrosfpio*, cujus decisionis pro eo solùm informante editæ fundamentum, fuit pariter illud facti, imperfectæ scilicet, seu non benè probatæ promissionis, quaposita, admittitur de plano juris conclusio,

Hinc resultare dicebam, nullum jus quæsitum esse Mariannæ secundæ emptrici, sed loca Montium adhuc esse in dominio & possessione ipsius dominii promittendi, cogendi proinde ad ipsam speciem præstan-
4 dam, quæ dum præstari potest, non admittit interesse, Gt gor. & adden. dec. 141. dec. 584. num. 31. cum seqq. par. 9. rec. ubi concordantes; Siquidem loca Montium non sunt in commercio, neque de uno in alterum transferri possunt, nisi de beneplacito Papæ, cujus vi ces in hac parte gerere dicuntur Thesaurarios, qui possessori alienandi licentiam tribuit, & Secretarius qui 5
resignationem admittit *ut in dicta Romana laudi coram Vrosfpio, & sæpius in aliis hoc tit.* ita ut partium conventiones nihil in hoc operentur, neque sint aptæ ad dominii translationem, seu aliud jus reale acquirendum, ideoque sive conventio concipiatur per viam promissionis de vendendo, sive per potam & perfec- 6
tam venditionem, semper est promissio faciendi, ac præparatio futuri actus, perfectionem ab admissiona Secretarii recipiens, ideoque utraque concurrens dici æqualiter poterat promissaria, ut de promissione nominandi ad officium non operativa donec sequatur assensus *de Marin. resolut. 148. lib. 2. & Reverter. dec. 214. n. 1.* Et consequenter in earum concursu; stante mala 7
fide posterioris, melior erat conditio prioris, *ut bene dec. 12. num. 2. & 3. post Merlin de pignor. Buratt. dec. 772. num. 7.*

Sed scribentes in contrarium dicebant, & benè, omnia hæc rectè procedere in jure, præsupposito facto, cui jus est adaptandum, quod scilicet constaret de promissione facta per viam determinatæ voluntatis, & animo se obligandi, non autem ubi agitur de quadam insinuata velleitate, explicata cum verbis urbanis hunc animam præ se ferentibus, unde resolutio prodiit juxta votum, & reflectendo ad veritatem visa est probabilis.

Et potissimum circumstantia notabili accedere, quod Antonius, non ex motivo violandi fidem, vel secundo emptori complacendi, id ageret, sed ex satis æquo & rationabili motivo restituendi dicta loca Montium hæreditati venditoris, & sic ejus Sororibus & hæredibus, cuilibet pro virili, putans quando promissionem fecit Pantasileæ vel illam esse unicam, vel commune negotium gerere, ac nomine omnium id petere, unde propterea non intrabant illi rigores aliàs de jure cadentes contra promissæ fidei violatorem sine causa.

BONONIEN. ASSIGNAMENTORUM

Pro MACHIONE BARBATIA THESAURARIO APPALTUS VINI.

Cum MONTISTIS EJUSDEM APPALTUS.

Casus decisus per Cameram pro Montistis.

Cognitio Causarum super Montibus Bononiæ, & Ferrariæ, An spectet ad Thesaurarium, & Congregationem Montium, vel potius ad Cameram.

In qua moneta solutio fructuum locorum Montium facienda sit, Et quid in hoc operetur observantia, & cujus beneficio cedat monetæ augmentum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Bononiæ scuti aurei.*
3 *Causæ Montium Bononiæ & Ferrariæ an spectent ad Congregationem Montium, vel ad Thesaurarium.*
4 *In quibus locis montium procedant Constitutiones Apostolicæ super facultatibus Congregationis Montium.*
5 *In judicio manutentionis non quæritur de justitia vel injustitia, sed attenditur nudum factum possessionis.*
6 *Debitor est manutendus in quasi possessione sol vendi ad minorem rationem.*
7 *De varietate scutorum auri Bononiæ, & an dici possint moneta imaginaria.*
8 *Possessio prædecessoris ratione officii suffragatur successori.*
9 *An & quando per longævam solutionem in moneta minoris valoris seu bonitatis, inducatur præscriptio solvendi in futurum.*
10 *Vbi contractus tractu temporis fit injustus & notabiliter læsivus reducendus est ad justitiam.*

DISC.

DISCURSUS XLII.

SUb Paulo IV. duæ sequutæ fuerunt erectiones Mon-
1 tium super Dario vini Bononiæ, una, quæ dicitur *montis veteris* in ducatis, altera, quæ dicitur *montis novi* in scutis auri nuncupati d'*Italia*, ad rationem octo pro centenario, sed quia moneta ducati non currit nec reperitur; illa verò scutorum, vel etiam non reperitur, vel est rara, ac etiam incerta; quia duæ scuti auri species diversi valoris antiquitus habebantur, ut deductum habetur per Rotam *dec. 119. post. Merlin. de pignor. & decis. 398. n. 8. par. 9. recent.* Idcircò consuetum semper fuit solvi per Thesaurarium dicti Datii hujusmodi montium fructus ad rationem librarum
2 quinque & quorundam soldorum pro quolibet ducato, & librarum sex pro quolibet scuto, & præcipuè ab annis ferè 40. citra, quibus hujusmodi Thesauraria tenta fuit in Appaltum per Marchiones Patrem & Filium de Tanatiis, ita servatum fuit absque controversia, usque quo eadem Thesauraria concessa fuit Marchioni Barbatiæ, à quo Montistæ, præteritæ observantiæ non acquiescentes, prætendere cœperunt solutionem fructuum ad formam erectionis in ipsis scutis auri, vel æquivalenti, juxta valorem nunc currentem, qui stante excrescentia notabiliter crevit; Sed introducta causa coram V. Legato, hic mandavit servari solitum; cui provisioni Montistæ non acquiescentes, adierunt Thesaurarium Generalem, qui mandatum decrevit contra dictum Thesaurarium juxta Montistarum prætensionem, atque ab hoc decreto interposita appellatione in Camera, orta est in primis controversia jurisdictionis seu competentiæ fori, prætendentibus Montistis, causam spectare ac remittendam esse ad congregationem Montium, quam privativè ad quoscunque Judices, dicebatur per Summos Pontifices erectam esse ad dedicendas controversias super locis Montium oriente.

Pro Barbatia scribens dicebam, causam spectare ad Cameram, tum quia juxta judiciorum ordinem, ordinarius judex appellationis à sententiis vel decretis
3 Thesaurarii, qui in causis cameralibus est judex primæ instantiæ, alius non est nisi Tribunal Cameræ, *Scaccia de appell. quæst. 8. n. 151. & seq. Ridolfin. in prax. p. 1. c. 13. nu. 225.* & est expressè determinatum per Constitutionem tuo. Sixti V. super Thesaurarii facultatibus. Tum etiam quia, cum hujusmodi causa non ageretur inter privatos hinc inde, sed pro Montistis contra Cameram, cujus principaliter interest, fructuum solutionem, in una vel altera monetæ specie fieri, cum juxta novam prætensionem onus notabiliter cresceret; Hinc sequi dicebam, quod causa esset Fiscalis, ideoque non alibi tractanda quàm in hoc Tribunali, quod loco Procuratoris Cæsaris ubique subrogatum est ad hujusmodi causarum privativam cognitionem, ut expressè disponitur per constitutionem 9. Pauli III. & per reformationem Pii IV. quæ in Bullario inter suas est *Constit. 55.* renovata per reformationem Pauli V. in ejus *Constit. 71.* Et de consimili Tribunali Cameræ in Regno Neapolitano plenè habetur *per Rovit. super pragmat. in rubr. & toto tit. de offic. procuratoris Cæsaris*, ubi hujusmodi observantiam, à juris communis dispositione derivantem benè ostendit.

Nec obstare dicebam Constitutiones Apostolicas,
4 illam præsertim Clementis VIII. editam 15. *Maj* 1600. à qua cæteræ derivant, per quas in causis Montium tribuitur privativè cognitio Thesaurario, & alteram *Pauli V. editam* 13. *Septembris* 1608 super erectione Congregationis Montium, cum omnes dictæ & aliæ subsequenter constitutiones loquuntur de locis Montium Urbis utpotè erectis in Urbe, ubi etiam solvuntur fructus, unde de ejus territorio existere, ejusque loco circumscribi dicuntur, quamvis bona pro ejus dote assignata per universum Statum Ecclesiasticum sparsa essent, quia locus erectionis attenditur, ut firmatur *in Viterbien. de Chisiis apud Rojas decis. 66. n. 10.* & in aliis, quia est hodie receptum, & in similibus terminis latè *Rovit. super pragmat. 1. de jur. & exaction. fiscal.* ideò non comprehendunt loca Montium Bononiæ & Ferrariæ ibi erecta, & ubi etiam fructus solvuntur, quia censentur de loco ipsarum Civitatum, non autem Urbis, de qua dictæ Constitutiones cæteræque provisiones loquuntur.

Eo magis accedente magna rationis disparitate, quia in causis Montium Curiæ Romanæ, Thesaurarius est judex primæ instantiæ, ideò non mirum si secunda instantia tribuitur Congregationi Montium, quia adhuc remanet tertia, quæ in Camera cognosci potest, in illis autem Bononiæ & Ferrariæ, prima instantia pertinet ad Legatum, in secunda appellatur ad Thesaurarium, unde si tertia spectaret ad Congregationem, sequeretur quod vel Tribunal Cameræ hujusmodi causarum cognitione omninò destitutum remaneret, vel opus esset dare quartam instantiam in jure prohibitam, *ut toto tit. Cod. ne liceat tertio provocare*; Ideoque dicebam in hujusmodi locis Montium, quæ non Urbis vel Curiæ Romanæ sed Bononiæ, & Ferrariæ dicuntur, Congregationem prædictam, vel nullam habere cognitionem, vel illam esse solùm in secunda instantia cum Thesaurario, ita ut in proposito Congregatio, & Thesaurarius unum, & idem Tribunal constituant.

Et ita resolutum fuit, causam scilicet ad ipsam spectare, non autem ad Congregationem Montium, ideoque ad ulteriora in ea procedendum esse.

Firmato puncto jurisdictionis, atque assumpta disputatione super meritis; Ego pro Barbatia scribens, agnoscendo petitorii difficultatem, cùm juris regulæ resisterent, insistebam in possessorio, super manutentione scilicet in statu solvendi in dicta monetæ specie & quantitate, in qua constabat, per annos ferè 40. solvi consuetum esse, & in hoc dicebam appaltatorem à 5
Thesaurario fuisse gravatum, quia in hoc judicio non quæritur de justitia possessionis, sed spectatur nudum factum possessionis, *Seraph. dec. 582. n. 5. & 1471. n. 7. & in aliis per Postium de manut. obser. 42.* Et in specie, 6
quod debitor sit manutendus in quasi possessione solvendi ad minorem rationem, in qua reperitur *decis. 454. n. 1. par. 1. recent. Post. dicto tract. obser. 10. n. 77.*

Quam possessionem eò magis attendendum dicebam quia ducatus est moneta imaginaria, quæ Bononiæ non reperitur, scutus verò autem Italiæ in dicta 7
Civitate de eo tempore erat varius, duplicis scilicet speciei, majoris, & minoris valoris, ut in specie habetur *in dict. dec. 119 post Merlin. de pignor.* aliàs 398. *par. 9. recent. n. 8.* Ideoque stante dubietate qualitatis monetæ, de qua erectiones loquuntur rectè observantia tanquam interpretativa potiùs, quàm præscriptiva spectanda erat, *ad not. in his terminis per DD. in cap. cum olim de censibus, de quibus infrà*, unde dici non poterat esse in casu possessionis, cui justitia petitorii resisteret, vel adeò non assisteret.

Et quamvis ex parte Montistarum opponeretur, hu- 8
jusmodi possessionem quæsitam per illos de Tanatiis non suffragari Barbatiæ tanquam diversæ personæ, facilis tamen erat solutio, possessionem scilicet quæsitam, non ratione personæ, sed ratione officii, suffragari etiam successori, qui ea persona prædecessoris ram allegare potest, quia possessio quæsita dicitur ipsi officio seu dignitati *ad communiter not. in cap. cum super de caus. possessionis & proprietatis*, & est receptissima propositio, de qua copiosè *Postius obser. 55. n. 90.*

Difficultas etiam in possessorio, tam apud Thesaurarium quàm apud Cameram, quæ his non obstantibus Thesaurarii decretum approbavit, consistebat in novatione contenta in obligatione facta per Barbatiam, quando suscepit appaltum, de solvendo (*sunt verba præcisa*) *li assignamenti soliti pagarsi alli Monisti nella moneta, & nel modo, e forma, che si deue secondo l'erettione di detti Monti*; Quasi quod rectè Superiores con-

scit de Montistarum conquestionibus super prætetito modo solvendi in specie monetæ diminutæ. & diversæ ab erectione, ita per novam conventionem, cujuscumque contrariæ observantiæ destructivam, novum Thesauratiom obligare voluerint; Et quamvis replicarem, per hujusmodi verba non cessare efficaciam observantiæ, attento quod erectio non est clara, sed dubia, dum continet monetam adhuc incertam, seu variam ut supra, nihilominus apud Judices habita fuit pro clara, quia erectio non loquitur de scuto aureo Bononiæ, sed de scuto aureo Italiæ, quæ monetæ species est certa, unde ob hujusmodi innovativam conventionem, judicatum fuit cessisse quamcumque contrariam possessionem à prædecessoribus quæsitam.

De petitorio non fuit actum, nisi incidenter, stantibus ejus non levibus difficultatibus, quia ob Montistarum contradictiones, aliasque facti circumstantias,
9 justificari non poterat pacifica observantia tricennalis, qua concurrente inducitur præscriptio solvendi in moneta diversa quamvis minoris valoris, juxta terminos *textus in cap. cum olim de Censibus, ubi gloss. Innocent. Abb. & cæteri, de quibus Surd. consil.* 335. *n.* 18. *cum seqq. & n.* 56. *& latius habetur in Melevitan. disc.* 126. *&* in aliis *hoc eodem tit.* ad materiam monetarum, ac etiam *sub tit. de pensionibus*, qua præscriptione cessante, juris regula est, solutionem faciendam esse in moneta, quæ est in obligatione, sive obi difficile debitori redditur in ipsa individuali moneta utpote parum frequenti, eam facere in alia specie, quæ tamen æquivaleat, habito etiam ratione augmenti intrinseci, ad commodum creditoris cedere debentis, ex deductis locis proximè citatis.

Ponderabam tamen in proposito, spectandam esse magnam injustitiam, ea hujusmodi augmento, in Cameræ præjudicium resultantem, quia attento valore, pro quo hujusmodi loca Montium empta fuerunt, nunc fructarent ferè 15. pro centenario, unde licet regula sit, quod in contractibus spectanda est origo seu tempus, in quo confecti sunt, non curando, quid postea casus dederit, quia sicuti bonus eventus augmenti valoris auri dedit Montistis commodum, ita malus eventus
10 diminutionis dare poterat damnum, & præjudicium *ad communiter not. in l. de fideicommisso C. de transact.* & in his specialibus terminis augmenti monetæ in creatione census habetur *in Landen. census sub tit. de censibus*, ubi hæc materia examinatur; Nihilominus ubi tractu temporis contractus reducitur ad magnam injustitiam, quæ iniquitatem sapiat reducendus est ad justitiam, & æquitatem *ad not. in cap suggestum de decim.* & in his terminis augmenti monetæ *Thesaur. decis.* 126. *per tot.* ac generaliter habetur *per Capic. Latr. decis.* 18. *& non simul sit. de empt. & vend. seu de contractibus.*

Ad quod in proposito hujusmodi juriom. quæ cum Principis, ejusque Cameræ habentur, ponderabam plenè deducta per *Capic. Latr. decis.* 188. super reductione quando Cameræ remanet notabiliter damnificata.

Verùm egomet, qui motivum excitabam, dubitabam de applicatione, quoniam ut hujusmodi conclusio intret, non sufficit qualibet læsio, quæ in præsenti neque dimidium excedebat, sed esse debet in magno excessu, ita ut redoleat speciem iniquitatis, ad quam tollendam intrat contraria æquitas; Et nihilominus dicebant judices, in hujusmodi materiis Cameralibus, stante præsentia Principis de his verisimiliter informari, vel de facili per ministros Camerales informandi, ut judices non spectare de his inspicere, sed eundem Principem adeundum esse, & ex cujus non autem judicum auctoritate, reductionem practicari quotidiana praxis docet.

† CØntenta in hoc discursu circa competentiam fori, cadunt sub sua peculiari sede, sub *tit. de jurisdict. & for. compet.* ac etiam, *disc.* 3. *de judic.* In hac tamen speciali materia locorum Montium, quæ in jure non est cognita, & localis dici potest in Curia, dum adest Congregatio particularis, de que coojunctè cum altera Baronum fit sermo *in relatione Curiæ disc.* 28. certa regula desuper fieri non potest, cum totum pendeat à Constitutionibus vel Chirographis Pontificiis particularibus, ac etiam eb observantia, tanquam optima interprete.

De materia verò alterationis monetæ ultra insinuata infrà *disc.* 42. agitur plenius *disc.* 126. *& seq. tit. de Cred. disc.* 140. *& tit. de Pens. disc.* 54. *& seq.*

FERRARIEN. GABELLÆ LOCORUM MONTIUM

Pro FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE

Cum DIVERSIS.

Casus sopitus per concordiam.

An loca Montium circumscribantur loco, & veniant sub nomine stabilium.

Et an pro alienationibus locorum Montium debeatur Gabella contractuum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Loca Montium veniunt appellatione stabilium, & loco circumscribuntur, & de quo loco dicuntur.*
3 *De pluribus effectibus resultantibus ex dicta conclusione, ut loca Montium habeantur loco stabilium.*
4 *In qua specie locorum Montium dicta conclusio procedat.*
5 *Hodierna vectigalia subrogata sunt loco antiquè tributi.*
6 *Vectigalia spectantia ad Principem vel Rempublicam dicuntur de Regalibus, & sunt exempta à gabellis.*
7 *An & quando gabellæ, & vectigalia non sint de Regalibus.*
8 *Quare pro locis Montium erectis à Principe non debeatur gabella.*
9 *Dicta exemptio non procedit, quando venditio locorum sit inter privatos, & num.* 12.
10 *Regalia desinunt esse talia penes privatum.*
11 *De exemptione Laicorum ementium à Clericis.*
12 *Declaratur conclusio, de qua num.* 9.
13 *Quomodo dominium locorum Montium ab uno in alium transferri dicatur.*

DISCURSUS XLIII.

ERectò per Civitatem Ferrariæ, prævia Papæ licentia, super quodam ejus gabellarum augmento, aliisque redditibus, uno Monte locorum mille, ad effectum extinguendi æs alienum, de anno 1643. occasione belli contractum; Cum in ea Civitate, inter alias gabellas reperiatur illa contractuum, Franciscus Rimbaldesius Apaltator generalis, prætendere cœpit de venditionibus dictorum locorum Montium factis, & faciendis, tam prima vice per Civitatem personis privatis, quàm deinde de uno privato in alium, sibi ratione contractus deberi gabellam, Unde assumpta desuper disputatione in Camera.

Pro Rimbaldesio scribens, ad clariorem materiæ resolutionem, in tres inspectiones causam dividebam; Primò nempè, An statuta super gabella contractuum comprehendant venditiones, seu resignationes locorum Montium in genere, abstrahendo à peculiari qualitate Regalium, de quibus dicuntur loca Montium, quæ per Principem super Vectigalibus, & publicis redditibus erigentur, cum habeamus etiam de Principis auctoritate multas Montium erectiones per Barones, vel etiam privatos super Castris, Tenutis, & bonis allodialibus.

Secundo, an posita generali comprehensione, illa cesset in casu speciali, de quo agebatur, propter prætensam qualitatem Regalium; Et tertio, an generalis exemptio à quibuscunque oneribus favore Montistarum contenta in Brevi Apostolico erectionis Urbani VIII. suffra-

suffragaretur ad effectum, de quo erat quæstio.

Quoad primum, cum statuta disponant, gabellam solvi debere de quibuscunque contractibus, tam stabilium, quàm mobilium, ac jurium & actionum, casus videbatur planus, quia de necessitate hujusmodi loca Montium sub una ex his tribus speciebus veniunt retenta siquidem opinione, ut veniant sub nomine jurium, & actionum, sive quod tertiam speciem constituant, ita comprehenderentur.

Probabilius tamen ac receptum est reputari tanquam stabilia, ita ut stabilium appellatione veniant, ac loco etiam circumscribantur, Civitatis scilicet Metro-
2 polis, in qua fit erectio, ut in specie firmant *Gabr. cons. 141. n. 23. lib. 2. Alex. cons. 179. nu. 3. lib. 6. & cons. 15. num. 3. lib. 7. Thes. jun. lib. 2. quæst. forens. 5. in fin. Burratt. decis. 474. n. 1. & 913. n. 10. Rovit. in pragm. 1. de Juribus, & exactionibus Fiscalibus n. 66. & 80.* ubi de Fiscalibus Neapolis, sive aliis juribus super Attendamentis, quæ idem sunt ac loca Montium Urbis. *Barbos. de Episc. alleg. 95. n. 44. Rot. in Veneta pretii, seu nullitatis contractus 24. Novembris 1602. coram Pamphilio* ubi de Montibus Venetiarum *decis. 177. n. 38. par. 5. recen.* aliàs apud *Merlin. decis. 355. & plenè in Viterbien. hæreditatis de Ghisliis coram Roias inter suas decis. 65. n. 10.*

Hinc venire sub legato immobilium habetur *apud Gabr. Thesaur. & Burratt. ubi supra, & dicta decis. 177. & 355. n. 28. par. 5.* In eis locum habere statuta exclusiva
3 à successione stabilium, nisi excipiantur *dicta decis. 177. n. 38. Adden. ad Buratt. decis. 535.* Et competere interdicta possessoria. illud præsertim quorum bonorum *Buratt. dicta dec. 474.* & illud Salviani *Gratian. disc. pe. 545. n. 22. & seqq. Rot. decis. 29. post Pacif. de Salviano;* In eis habere locum Statuta Urbis 113. & 151. tanquam super alienatione stabilium nisi excipiantur, ut ratione commercii frequenter solet *decis. 114. num. 11. post. Merlin. de pignor.* Et comprehendi sub *extravaganti ambitiosæ de reb. Ecclesiæ non alienandis*, nisi per Papam in erectione pro commercii libertate aliud disponatur, ut frequentissimè solet *Rota in dicta Veneta pretii, seu nullitatis tertia Novembris 1602. coram Pamphilio, & 184. n. 15. & 16. p. 9. rec.* Atque super eis imponi posse census tanquam super stabilibus *Cenc. de cens. par. 1. cap. 3. quæst. 1. art. 3. n. 12. & 13. aliàs quæst. 19. Buratt. dicta decis. 913. n. 10. Rot. decis. 133. n. 13. post Merlin. de pignor.*

Et quamvis replicaretur, id procedere in locis Montium fundatis super bonis stabilibus, de quorum natura tanquam jura super illis competentia participare di-
4 cuntur, ad instar censuum, de quibus in proposito gabellarum agitur *in Romana seu Tudertina Collecta infra hoc tit. disc. 92.* Nihilominùs dicebam Doctores indistinctè prædicta firmare in locis Montium, quæ ut plurimum, & frequentiùs consistunt in Vectigalibus, aliisque juribus Principis, ut in specie de Fiscalibus *Rovit. loco cit.* & de pecuniis super Montibus Venetiarum *Rota in dicta Veneta coram Pamphilio*, quicquid dicat in contrarium *Peregr. cons. 43. lib. 1.*

Ut enim benè advertit *Rovit. loco cit. n. 68. & seqq.* hodierna vectigalia & collectæ Principis, & Reipublicæ subrogata sunt loco antiqui tributi, seu indicti,
5 quod erat onus reale, & tanquam solo inhærens propter bona, ex quibus solvebatur, sub stabilium specie veniebat, ideò ejusdem naturæ esse debent subrogata, ex vulgari axiomate, quod subrogatum &c. Quamvis enim ex communi hominum opinione de facto reputentur stabilia æ... inter mobilia magis computanda, propter satis periculosam eorum conditionem, ac brevem durationem, *ut idem Rovit. n. 72. & seqq.* Attamen quoad effectus juris, Doctores omnis concorditer illa situant inter stabilia, unde quoad hunc primum punctum, nisi duo sequentes vel communiter obstassent, planum videbatur, Appaltatorem habere intentionem fundatam.

Quo verò ad secundum, super quo acrior fuit disputatio, an scilicet pro locis Montium tanquam de Regalibus deberetur gabella, quæstio videbatur cessare ex facto, seu defectu applicationis, cum proce- 6
dat in illis locis Montium, quæ per Principem, vel Rempublicam non recognoscentem Superiorem, super vectigalibus aliisque publicis juribus eriguntur, in quibus terminis loquuntur *Lassart. de decima cap. 10. n. 43. Gutier. de gabellis qu. 57. n. 17. Cabedo dec. 113. n. 7. lib. 2. Fragos. de Republica lib. 3. disput. 8. n. 48. Larrea alleg. 83. n. 50.* & alii loquentes in iis juribus Hispaniarum, quæ sunt Principis, & vocantur *los juros del Rey*; Secus autem in erectis super gabella imposita per Communitatem, quia tanquam imposita per Civitatem subditam, non dicitur de Regalibus.

Licet enim jus indicendi collectas & gabellas regulariter sit de Regalibus, non semper tamen, & per- 7
petuò gabellæ sunt tales, nam etiam Barones, vel Communitates subditæ, ex antiqua consuetudine, vel Principis privilegio generali, seu licentia particulari, toties, quoties concedenda, collectas, & gabellas imponunt, *ut per Franch. decis. 56. n. 11. & seqq. Capic. decis. 148. cum aliis per Cobell. ad bullam boni regim. cap. 47. n. 5. & 15.* ac passim in dies videmus in Statu Ecclesiastico, & frequentius in Regno Neapolitano, ubi omnes ferè gabellæ imponuntur, non per Principem directè, sed cum ejus assensu, & licentia per Communitates, & Populos, ad effectum solvendi onera eidem Principi, & alia communitativa ex copiosè deductis per *Marottam in ejus tractatu de collecta, sen bona tenentia.*

Idcircò enim pro locis Montium, quæ Princeps super ejus publicis juribus erigit, ac aliis vendit, quæ per Hispanos ut supra dicuntur *Juros del Rey*, iidem 8
dicunt tanquam de Regalibus non deberi gabellam, quia Princeps, seu Fiscus, qui est gabellæ Dominus, eamque aliis exigendam in appaltum concedit, est de jure ab illa exemptus juxta *text. in l. locatio aliàs licitatio 9. §. Fiscus ff. de vectigal. cum concordan.* Ideò extendendum non est ad Communitatem, quæ privatam personam potiùs repræsentare dicitur, & de facto in hac Civitate adsunt gabellæ Civitatis contradistinctæ à Cameralibus.

Et nihilominùs, ubi etiam ab ipso Principe super publicis Juribus Montes eriguntur, adhuc dicebam, emptorem procedere circa primam venditionem ab 9
ipso Principe privatis faciendam, secus autem quoad frequentes contractus, & resignationes inter ipsos privatos, ut distinguendo habetur *apud Ciriac. controv. 141. n. 62.* idque triplici clara ratione, prima nempe, quod jura Regalia dicuntur talia, donec resident penes Principem, sive penes privatum, quatenus ad ipsius Principis jura, & interesse pertinet, secus autem quoad solùm interesse privatum, quia desinunt esse talia, *Isernia* 10
in cap. 1. quæ sint Regalia verb. Angariæ ad finem n. 52. Afflict. in Constit. quia frequenter n. 4. Peregr. de jur. Fisci lib. 6. tit. 5. n. 26. Lanar. cons. 34. n. 8. & cons. 39. n. 6. Marta cons. 145. n. 1. & seq. Avendan. de Censibus cap. 93. n. 6. Franch. decis. 56. n. 16. & cæteri de quibus hoc eodem tit. sæpiùs præsertim in Romana appaltus lignorum ad materiam Vectigalium disc. 81. ac etiam sub altero de feudis præsertim in Pisauren. Molendinorum disc. 3.

Altera, quia gabella non solvitur ratione rei, sed ratione contractus, qui cum geratur inter privatos, nullatenus jus Principis lædi dicitur *Gabr. cons. 156. & 161. lib. 2.* Et tertia quia ideò de jure exempti pro hujusmodi contractibus, reddunt etiam privatos emptores immunes, quia in effectu onus ementis redundaret in damnum vendentis, cum gabella dicatur pars pretii, quod majus esse solet, ubi non solvitur, quàm ubi præstanda est.

Ex qua ratione inferunt Canonistæ, & Morales, laicos ementes à clericis, beneficio exemptionis, & im- 11
munitatis gaudere *ex deductis per Sperell. decis. 41. n. 7. & per Rot. dec. 412. n. 36. & seqq. par. 9. rec. & 139. in fin. par. 10.* & non semel hoc tit. ad materiam franchitiatum præsertim *in Mantuana exemptionis disc. 53.* quæ ratio

 cessat,

cessat, ubi perfecta jam venditione per clericum, atque effectis bonis de dominio laici, per istum alteri laico venduntur, quia tunc vendi dicuntur bona merè laicalia, & nihil interest clerici, an pretium propter onus gabellæ sit diminutum nec ne, quod rectè convenire dicebam discretivè terminis nostris, ubi scilicet prima vice vendit Princeps, deinde verò vendunt privati.

His stantibus, etiam quoad hunc secundum punctum, fundata videbatur Appaltatoris intentio; Verùm non levem difficultatem faciebat Breve Apostolicum amplissima verba, & clausulas exemptionis continens, præsertim ratione subjectæ materiæ, cum hujusmodi loca Montium ob commercii opportunitatem, tanquam species bonorum differentium, soleant esse magis privilegiata, & exempta ab illis nexibus, & oneribus, quibus alia bona indifferentia subjacent.

Aliam etiam majorem difficultatem, per scribentes pro Civitate & Montistis non deductam, ponderabam contra Appaltatorem urgere, quod scilicet in
12 hujusmodi locorum Montium alienationibus, nullus inter privatos vere, & proprie interveniat contractus, sed simplex tractatus super consensu præstando; quia ut non semel habetur *ad istam materiam locorum Montium beterolem cit.* dominium locorum Montium non transfertur de uno in alium per simplicem partium voluntatem cum subsequuta traditione, ut in aliis bonis indifferentibus sequi dicitur, sed non nisi Principis vel Officialis per eum ad id deputati auctoritas accedat, unde emptor acquirere magis dicitur ab ipso Princi-
13 pe, quem in ejus auctorem immediatum agnoscit, cum fingatur venditorem resignare hujusmodi jura in manibus Principis, vel etiam Civitatis concedentis, & ab ipso per actum occultum novæ creationis seu effurmationis de novo concedi resignatario, Unde propterea, inter ipsos privatos, nullus intervenire dicitur contractus dominii translativus, sed uterque actus est respective inter Principem & privatum; Quare ob materiæ exemplaritatem, & contrariam communem observantiam, dictisque prævisas difficultates, honesta concordia laudata fuit, & de facto sequuta, approbante Camera, quæ causa pluries proposita, remanebat satis perplexa in capienda resolutione.

SPOLETANA GABELLÆ

Pro THESAURARIIS SPOLETI

Cum ANNONA URBIS.

Casus sopitus per Concordiam.

Annona Urbis an gaudeat privilegio fisci circa exemptionem à gabellis, & vectigalibus, Et an idem sit Camera & Annona.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De Privilegio fisci super exemptione à gabellis.*
3 *Princeps dicitur maritus Reipublicæ.*
4 *Quid sit annona, & an sit de rebus ad fiscum pertinentibus.*
5 *De juribus loquentibus de re frumentaria quoad Principem vel fiscum in quibus casibus procedant.*
6 *De distinctione inter annonam œconomicam pro usu Civium, & annonam Principis pro subventione pauperum.*
7 *Quid sit fiscus, de ejus origine, & denominatione & num. 20.*
8 *De origine, & introductione annonæ.*
9 *Ad quem pertineat administratio annonæ.*
10 *Quid in Urbe, & de introductione Præfecti annonæ.*
11 *De quibus in jure expressis super immunitate à gabellis.*
12 *An & quando competat exemptio pro frumento, & aliis victualibus necessariis pro exercitu & militibus.*
13 *Fiscus non est exemptus pro mercatura & industriis.*
14 *Explicatur text. in l. 1. Cod. de navicular. lib. 11. quando procedat circa exemptionem frumenti.*
15 *Cives cogi possunt ad emendum frumentum publicum, quod corrumpitur vel superat.*
16 *Princeps vel Superior cogere potest cives divites, ut emant frumentum distribuendum populo.*
17 *An & quando magistratus, & officiales statuere possint, ut deferentes frumentum, & victualia sint exempti.*
18 *Declaratur quando pro frumento annona publica debeatur gabella vel ne.*
19 *Quomodo annona debeat administrari, & de ratione, eo quam permittitur, ut vendat carius frumentum, quod vilius emit.*
20 *Sub nomine jurium & bonorum fisci, & Principis quid veniat.*
21 *De decisione Reverteran. gabella non debeatur pro frumento publico introducto per Civitatem.*

DISCURSUS XLIV.

OB penuriam, quam de anno 1648. Annona Ur-
bis patiebatur, emerunt illius Officiales in Pro- 1
vincia Marchiæ Anconitanæ notabilem tritici quantitatem in dorso animalium evectam, mediante necessario transitu per Civitatem Spoleti, in cujus ingressu, pro quolibet animali onusto, solvenda est quædam gabella, quam Gabellariis petentibus, Annonæ vero Officialibus recusantibus ex privilegio fisci juxta dispositionem text. *in l. licitatio aliàs locatio ff. de publicanis*, quasi quod fiscus & Annona essent idem; Hinc introducta fuit desuper disputatio in Congregatione computorum, in qua pro Thesaurariis seu gabellariis scribens.

Dicebam, fisci privilegium procedere in iis, quæ
spectant ad Cameram Principis, seu Reipublicæ, ad 2
quam spectare dicuntur ea, quæ populus seu Respublica ei assignavit pro publicis Principatus oneribus substinendis, ad instar dotis, quam mulier pro matri-
monii oneribus assignat marito, cui Princeps respectu 3
Reipublicæ comparatur, *Peregr. de jure fisci lib. 1. tit. 1. in principio n. 8. & seqq. Mantic. de tacit. l. 11. tit. 18. n. 2.*

Sub hujusmodi autem assignamentorum seu bonorum specie non videtur venire Annonam, cum hæc non contineat aliquem redditum seu emolumentum, sed sit quædam prudens œconomica administratio de-
mandata Magistratibus pro conservanda in Civitate 4
abundantia victualium emendorum à Civibus volentibus, eosque liberandi ab inedia sive à dardanariorum oppressione *tot. tit. ff. ad l. juliam de Annona l. 2. § Curæ carnis ff. de Officio Præfecti Urbis l. 2. ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium cum concordantibus per Paulum de Castro cons. 40. num. 3. lib. 2. sequitur Rips de peste tit. de remediis ad conservandam ubertatem n. 1. & seqq. Decian. tract. criminal. par. 2. lib. 7. tit. 21. de fraudantibus Annonam. Colerus de alimentis lib. 1. cap. 17. Borell. de Magistratuum edictis lib. 3. c. 14. Aponte de potestate Proreg. tit. de abundantia Civitatis § 1. & sequen. Rov. super Rubr. & pragm. n. 1. & 16. de annona, & cons. 73. l. 2. Bovadill. polyt. tom. 2. c. 3. n. 3. & seqq.*

In hoc enim nullum lucrum vel damnum Camera Principis sentit, quia eadem pecunia, quæ in emptionem frumenti, & aliorum victualium erogatur, (& quæ pecunia frumentaria in jure appellari solet) eadem recuperatur à Populo illa emente, ita ut sit solum quædam provida cura œconomica, ne Populus à dardanariis in victualium emptione suffocetur, originaliter derivata ab exemplo Joseph in Ægypto; Et quamvis aliquando Camera Principis aliquam pecuniarum quantitatem pro hujusmodi provisionibus faciendis accommodare soleat, est tamen purum motuum,

de quo, ex eorundem victualium venditione se reintegrat, ut probat *text. in l. 2. §. quid de re frumentaria & l. fin. §. item rescripserant ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, & l fin. §. qui annonam ff. de muneribus & honoribus Ripa, ubi supra n. 176. Rovit. dicta pragmat. 16. de annona n. 3. & seqq. & dicto cons. 73. lib. 1.* Igitur dici non potest esse de bonis, & emolumentis fisci, quia hæc tanquam fructus dotis, in onera Principatus in diem erogantur, & consumuntur absque spe recuperationis, eo modo quo vir consumit fructus dotis in oneribus matrimonii supportandis.

Officiales Annonæ, & Camerales eis adhærentes, se fundabant in dispositione *textus in l. 1. & toto tit. C. de erogatione militaris Annonæ lib. 12. in tit. de Annonis* 5 *Civilibus lib. 11. tit. de condendis in horreis publicis l. 10. tit. de frumento Urbis Constantinopolitanæ l. 11. tit. de Canone frumentario Urbis Romanæ eodem l. tit. de naviculariis l. 10. & tit. ut nemini liceat ab emptione specierum*, &c.

Verum dicebam procedi in hoc cum æquivoco claro, quoniam in dictis legibus agitur, vel de illo frumento, quod ad Principis Cameram pertinet, ex ejus prædiis vel de eo frumento, quod eadem Camera Principis emere, & providere solet pro militum & Palatinorum substentatione, sive etiam tempore penuriæ, pro alimonia pauperum, & pane ex Principis munificentia, & pietate eis elargiendo, ut in eisdem juribus explicant *Bald. Joan. de Platea. Alciat. Rebuff. & bene Ripa loco citato num. 176.*

Alia enim est Annona, quæ conservatur pro usu pau-
6 perum, alia verò pro majore commoditate civium, & ad providè consulendum inediæ; Prima enim species erogatur de pecunia Principis absque recuperatione, unde propriè conveniunt termini fructuum dotalium erogandorum in onera matrimonii, qualia hæc dicuntur in Principe circa substentationem sui ipsius ejusque familiarium & Palatinorum, ac militum, & pauperum; Secus autem in secunda specie, in qua simplex administratio œconomica, omnium civium nomine per Magistratum fieri dicitur; In ista enim onus gabellæ pro hujusmodi frumento, verè solvi non dicitur ab ipso Principe ejusque Camera, sed à civibus, & populo eo plus solvente eorundem victualium pretium, cujus pars tam vecturarum, horreorum & laborantium, quam gabellarum, expensæ dicuntur; Aliàs enim sequeretur, quod totus populus esset exemptus, nullæque victualium gabellæ exigi possent, cum in qualibet fere Civitate, ex Principis provido præcepto, hujusmodi provisiones pro Annona fieri soleant.

Clare id comprobari dicebam ex utriusque stationis diversitate, tam in origine, quàm in administratio-
7 ne; fiscus enim sub Cameræ Principis, seu publici Ærarii nomine antiquitus nuncupatus, originem habuit ab initio nascentis dominationis seu Principatus, ut *ex Peregrin. de jure fisci l. 1. tit. 1. n. 2. cum seqq.* ita ut sine dubio adfuerit per multa sæcula in omnibus Monarchiis & Principatibus, antequam Josephum in Ægypto ex divina providentia hujusmodi annonæ introductio haberetur, Atque in Romana Republica, à qua nostræ leges derivant, certum est adfuisse fiscum seu publicum Ærarium ab ipso exordio.

Hujusmodi autem annonæ introductio & præfectura, vel juxta unam opinionem, quam tenet *Livius Decade prima l. 4.* initium habuit in Lucio Minutio
8 anno 315. ab Urbe condita, vel juxta aliam post electos ædiles Curules, quorum officium cognitum solum fuit post Regum expulsionem, seu verius juxta historiam legalem (quam nos præ ceteris in foro attendere debemus) duos ædiles, qui frumento præessent, *Cereales* à Cerere dictos, primus omnium instituit Cajus Julius Cæsar, *ut in l. 2. § capta deinde Sardinia ff. de origine juris, ut bene Bovadill. de his agens dict. c. 3. polyt. to. 2. n. 3.* Ea quo textu *in §. Deinde cum Ærarium* constat, officium quæstorum circa fisci & Cameræ administrationem, longe antea erectum esse, unde liquet, attenta origine diversam esse unam rem ab altera.

Eadem diversitas desumitur ex administratione, quia 9
fisci administratio directe pertinet ad Principem, & ad Quæstores, aliosque Officiales ab ipso Principe deputatos; & in qua administratione, Populi, vel civitates nullam habent participationem; Annonæ vero Regimen & administratio, tanquam concernens commodum & utilitatem civium, de jure est de spectantibus ad Civitatem ejusque Decuriones, *ut in l. 2 ff. de administratione rerum ad Civitatem pertinentium, & l. Decuriones 6. eodem tit. & in aliis;* Quodque Civitatum cura esse soleat Annonæ providere, probant *Bart. Lucas de Penna & cæteri in l. unica C. ut nemini liceat ab emptione se excusare l. 11.* ubi exemplificando loquuntur de frumento Civitatis, *n. 176. Bovadilla Rovit. & Ganavert locis citatis Capibl. de Baronibus to. 3. c. 9. n. 1. & seqq. Ripa ubi supra,* ubi quod de consuetudine potius quàm de jure, & constat *apud Rot. in Firmana pecuniaria 24. Junii 1647. & 3. Junii 1650. coram Bichio quarum secunda est dec. 49. par. 11. recent.* in quibus præcedentes decisiones referuntur, tractantes de administratione annonæ penes civitatem, quod ubique, & præsertim in Italia docet communis observantia: Et habetur in *Neapolitana hoc tit. disc. 125.*

Et licet in Urbe à temporibus Gregorii XIII. circa
hoc munus demandari soleat Prælato per Papam deputato, Annonæ Præfecto nuncupato, qui esse solet unus ex Cameræ Apostolicæ Clericis, Non inde tamen sequitur intrare privilegia fisci, præsertim istud, quod in effectu, non fisci, sed Civium ementium victualia utilitatem contineret, quia Princeps voluit demandare Prælato illam curam, quæ aliàs Decurionibus incumbebat & sic immutare solum personam administratoris, non autem speciem administrationis. 10

Observandum etiam dicebam, ut jure fuisse expres- 11
sos eos casus, in quibus lex immunitatem à vectigalibus concedere voluit, quos congerit *glos. in l. si publicanus §. 1. ff. de vectigalibus*, inter quos iste descriptus non reperitur, neque prætendi potest comprehensus sub nomine fisci, Tum quia præmissa repugnant ut supra, Tum etiam, quia res pro exercitu paratas, seu ad præsidium, aliorumque publicorum Officialium 12
usus necessarias, lex exprimit, tanquam contradistinctas à rebus fiscalibus, *ut in dicta l. si publicanus §. 1. & l. licitatio aliàs locatio §. res exercitus ff. de publicanis;* Et tamen absque dubio, sub nomine fisci, magis hujusmodi res venire deberent, cum commodum & damnum sint ipsius Principis, ejusque Cameræ.

Ponderando potissime quod quamvis de jure varius sit, pro victualibus & bonis necessariis pro exercitu, vel armamento Principis, vectigal exigi non posse, ut in specie deductum habetur *apud Reverterium & addentes dec. 548. & Bursat. cons. 335.* non est tamen sine controversia, ut constat apud allegatos; Atque cum huiusmodi quæstio habita esset in Congregatione computorum inter Cameram & Appaltatorem generalem Ferrariæ, *sub die 4. Augusti 1642.* resolutum fuit pro frumento parato pro commeatu Exercitus, sive pro Arcium munitionibus, nullam gabellam deberi, illam tamen debitam esse pro eo frumento, quod explanatur pro pane militum, tam præsidiariorum, quàm de leva, dum extra Exercitum permanent in Civitatibus & Oppidis, ex ea clara ratione, quod tunc ex pecuniario stipendio, quod per Principem præstatur, isti panem sibi emunt, unde ex gabellæ solutione, vel exemptione respective, nullum damnum, vel utilitatem fiscus reportat.

Et quod pro rebus paratis pro servitio Exercitus debeatur gabella tenet *Larrea allegat. 54.* ubi sic dicit decisum, licet totum fundamentum sit in legibus particularibus Hispaniæ, supponendo contrarium de jure communi *ex Peregr. de jure Fisci & aliis*, quos allegat; Unde in hac auctoritate nullum fundamentum in proposito puncto constitui posse videtur.

Atque unum de duobus aliàs resultaret, Vel scilicet quod exemptio in effectu redundaret in commodum & utilitatem subditorum, qui ad gabellarum solutionem tenentur, Vel quod ita Princeps sibi ipsi hujusmodi utilitatem applicando, mercaretur & lucrifaceret, quo casu suæ exemptionis privilegium non intrat *ad text. in l. universi C. de vectigalibus, ubi omnes. Natta conf. 139. n. 4. Roland. conf. 61. n. 23. l. 4. Adden. ad Reverter. dicta dec. 548. n. 2.* ubi reprobantur tenentes contrarium.

Nec obstare dicebam text. *in l. prima C. de navicula-*
14 *riis l. 13.* quia vel loquitur de immunitate personali concessa ipsis naviculariis in compensationem periculi, quod subeunt se exponendo navigationi pro bono publico, ut probat *text. in l. semper §. Negociatores ff. de Iure Immunitatis*, quod non est speciale in annona, sed procedit in quacunque specie; Vel quatenus intelligatur de ipsis rebus seu mercibus asportandis, intelligendus est de annona, quæ transvehitur de horreis publicis, in quibus conservabatur frumentum pro Exercitu, vel pro Domo Principis, *ut Bart. ibid. n. 4. 6 & 7. & in l. primi Cod. de conditis in horreis publicis*, & sic exemptio non oritur ratione annonæ, sed quia tractatur de re Principis, & in his terminis loquitur *Sard. conf. 239.* atque in eisdem terminis intelligenda sunt deducta *per Guttier. de gabell. quæst. 93.* ubi scilicet ipsa Civitas est domina gabellæ, quæ ex extractu panis non exigatur, ut particulariter habetur infra *in Ferrarien. gabella frumenti discurs. sequenti.*

Observando etiam *text. in l. 1. & toto tit. ut nemini liceat in emptione specierum l. 11.* disponere, quod si fru-
15 mentum à fisco emptum corrumpitur vel superat, cogi possunt cives ad illud emendum, Ergo intelligi non potest de frumento publico, quod emitur pro Annona Civitatis, & usu omnium civium, sed de frumento privato per fiscum empto pro usibus sibi incumbentibus ut supra; Et quandoque Princeps, vel Magistratus tempore penuriæ, in pauperibus vel minuto populo provideat, eumque à mercatorum & ditiorum oppres-
16 sionibus liberet, cogere solet cives idoneos pro numero & quantitate bonorum ad emendum frumentum, ut pauperibus pro certo taxato pretio minutatim vendant, ut observant *Joan. Ribuff. in d. l. 1. ut nemini liceat ab emptione specierum n. 2. & Bovadill. dict. 10. 2 politic. c. 3.*

Obstare tamen videbatur theorica tradita *per Bart. in l. 1 ff. quod quisque Iur. in princip.* ibique clarius *Castrens. n. 8* & cæteri apud *Paschal. de patr. potest. par. 2. c.*
17 *3. n. 71. & Capob de Baron. dicto c. 9. n. 13.* quod scilicet Magistratus Annonæ possint de tempore carestiæ statuere, ut deferentes victualia sint exempti ab omni onere gabellarum, & pedagiorum; Verum replicari posse dicebam, quod ubi hoc Statutum ab Annonæ Præfecto fieri potuisset, attamen factum non erat, ac ulterius, quod extra Urbem, pro qua Præfectus est deputatus ejus auctoritas absque Papæ participatione & assensu extendi non videtur; Sive quod id intelligendum sit, quando penuria est talis, quod oporteat victualia vendere minus quàm valeant; ita ut non integret reintegratio impensi, in qua est punctus.

Judices inclinabant pro Gabellariis, sed punctus tunc decisus non fuit, dato solum rescripto, *cum Thesaurario ad mentem*, quæ erat concordandi cum honesto medio temperamento, sed vel ex partium negligentia, vel ex immorato rerum statu, ad effectuationem deventum non fuit.

Post annos autem circiter 13. occasione solidationis computorum, quæ ita in suspenso remanserunt, excitata denuo fuit ista quæstio, atque omnibus fere officialibus immutatis, novi Camerales, visis informationibus tunc editis, præsertim meis, prædicta fundamenta continente dicebant difficultatem consistere in diversis facti præsuppositis, ex quibus conclusionum applicatio
18 negabatur; Illæ siquidem procedunt cum præsupposito, quod ageretur de sola œconomica administratione, erogandi pecuniam publicam vel Fiscalem in emptione frumenti, ex habendam ex pane venali civibus, & incolis distribuendo, juxta deducta præsertim *per Rovit. dicto conf. 73. n. 1. & 2.* ubi quod Annona jacturam facere non debet, Sed hoc præsuppositum cessare dicebant, dum factis calculis pecuniæ Cameralis pro emptione frumenti Annonæ diversis temporibus accommodatæ constabat Cameram Apostolicam remanere damnificatam in satis notabili summa de qua nunquam reintegrata fuit.

Verùm isto etiam præsupposito admisso, adhoc, cum sensu veritatis, dicebam parùm probabilem videri eorumdem Cameralium oppositionem, cum dictæ pecuniæ non sequuta reintegratio, tribuenda esset malæ administrationi officialium non benè suum officium exercentium, quia, ut dictum est, Annona ita debet 19
administrari, quod non fiat quidem lucrum & mercatura, non autem ut patiatur proprium damnum, cum ageretur de merè œconomica administratione; Atque idcircò toleratur alteratio pretii, quod scilicet quando frumentum emitur pro scutis quinque, distribuatur pistoribus pro scutis 10. ut istud lucrum compenset præteritum damnum passum in annis sterilibus, quando oportuit distribuere frumentum pro minori pretio quàm emptum esset, vel conservaretur pro eadem compensatione facienda futuri damni ex eadem causa resultantis; Et sic semper firmum remanet, hanc esse puram administrationem, in qua solum dici potest, Cameram remanere pro tali administratione creditricem ejusdem Annonæ, à qua fortè occasione continuatis ubertatis poterit se reintegrare, Non indè tamen inferri potest, quod idem sint Fiscus & Annona, quia id solum verificabile est in eo frumento, quod Princeps suo ære emit, ut gratis & eleemosinaliter, tanquam Pater pauperum subditorum distribuat, ex ea obligatione, quæ sibi ratione Principatus incumbit, sustentandi tempore penuriæ pauperes subditos aliundè non habentes.

Atque ut hæc differentia inter Fiscum seu Cameram Apostolicam, & Annonam Urbis clarè dignosceretur, cogebat, deveniendo ad terminorum explicationem, subjungere, quod sub Fisci seu Cameræ nomine, ve- 20
niunt illa bona & jura, quæ competunt in universum Principi, seu ipsi Reipublicæ, ac Principatui constituto ex Civitatibus, Oppidis, & locis in eo existentibus, quæ tanquam membra insimul concurrunt ad efformandum illud corpus universale seu politicum, cujus juxta unam opinionem, ipse Princeps est Caput, sive juxta alteram ejusdem integri corporis ex ipsis Civitatibus, & locis constituti, Civitate metropolitica capitis figuram faciente, Princeps dicitur supremus Gubernator vel Administrator, seu Reipublicæ, quæ consideratur tanquam mulier Maritus, cui eadem Respublica omnia ejus bona & jura dederit in dotem pro supportandis publicis oneribus, adinstar onerum matrimonialium, & sic quoad concernentia ipsum corpus in universum.

Membra verò prædicta, quæ insimul & unitim concurrentia, dictum corpus constituunt, singulariter, & distinctim considerata, constituunt tot Universitates seu corpora politica separata, constituta ex cujuslibet Civitatis vel loci respectivè civibus & incolis; Ideoque ea, quæ concernunt singularum Civitatum, earumque civium, & incolarum particularem vivendi modum, non dicuntur spectare ad Fiscum, quamvis omnia sub principis directione ac auctoritate fiant, nam aliàs particulares Annonæ omnium Civitatum, Oppidorum, & locorum, dicerentur idem ac Fiscus, atque istius privilegiis gaudere deberent, neque inter Urbem, & aliàs Civitates in proposito aliqua subesse videtur considerabilis ratio differentiæ.

Difficultatem aliquam inferre poterat *dec. 277. Reverteris*, hoc medio tempore impressa, per Cameralea tamen, non allegata, in qua punctualiter firmatur, gabellam solvendam pro transitu vel introductione fru-

menti, non deberi pro eo quod Civitas pro Annonæ servitio introducit, & fortè dicta decisio est in casu in quo scripsit, & succubuit *Rovit. de cons. 73. lib. 2.*

Verùm de facili credebam, ad dictam decisionem ex defectu applicationis posse responderi, quoniam ea gabella non debebatur, pro quocunque frumento, sed pro eo solùm quod introducebatur mercimonii causa, ita ut introductum pro usu proprio civium esset immune; Unde propterea benè dicitur istud frumentum per Civitatis vel Annonæ Officiales tẽpore penuriæ introductum ad evitandam famem, ac mercatorum & dardanariorum oppressionem, dicendũ potiùs esse ad usum proprium civium & incolarum, quorum nomine Civitas tanquam suorum civium Oeconomica administratrix potiùs quàm pro mercatura & lucro id egisse dicitur, ut prætendebatur *per Rovit. dicto cons. 73.* cujus dicta, quãvis abstractè ac in puncto juris essent vera, laborabant tamen in concreto de defectu applicationis; Et ista ratio benè deducta *per Reverter.* potiùs congrua est, quàm altera ponderata in additionibus; nam si esset mercatura, nil relevaret, eandem Civitatem esse gabellæ dominam; Et conferunt ad eandem materiam deducta *in Ferrarien disc. sequen.*

Verùm adhuc urgebat difficultas, quæ etiam apud me non levis erat, quoniã in facto docebatur, de dicto anno 1648. ob magnam victualium penuriam, Papam ut Principem, suæ Metropolis subditis subvenire volentẽ, non quidem ea mutuo animo se reintegrandi, sed gratuito elargitum esse magnam pecuniarum summam pro emendo hoc frumento, quod gratuitum ab Annona habitum compensavit magnam jacturam, quam eadem faciebat in altero proprio, quod in pane explanabat, unde propterea si de hoc solvẽda esset gabella, illa per Principem, ejusque Fiscum solvi deberet; Et quia plures aliæ partitæ in computorum solidatione erant in controversia, ideò super omnibus transactum fuit, satis tamen modica ratione habita de hac prætensione.

† DE materia publicæ Annonæ, de qua agitur in hoc nobis discursu, agitur quoque infrà *disc. 125.* ubi de ejus regimine, ad quem de jure pertineat, & aliquid insinuatur *in Relatione Curiæ disc. 40.* ubi de Congregatione seu de Præfecto Annonæ, de quo etiam *Sanfelic. disc. 190.*

Quo verò ad punctum, de quo principaliter in his discursibus disputatur, an scilicet pro frumento, quod emitur, vel explanatur pro servitio Annonæ publicæ, debeantur gabellæ, aliaque vectigalia; vera nimiumque rationabilis videtur distinctio, de qua infrà in his discursibus, inter illud scilicet frumentum, quod publici officiales emunt, ut revendant, vel explanent, ro sola ratione œconomica, seu administratoria, & illud frumentum, quod ipse Princeps, vel Respublica, pro levamine populorum distribuat gratis omninò, vel diminuto pretio, ex rationibus ibi ponderatis.

Super privilegiis autem, & favoribus publicæ annonæ antiquioribus relatis, plura colligunt *Rovit. cons. 73. l. 2.* & *Sanfelic. d. decis. 190.* & alii relati in his discursibus, ac etiam cum aliqua eruditione, *Amayd. in l. unic. C. ut nemini liceat, in emp. specier. lib. 10.* & aliqua advertit *Massin. de confiscat. quæst. 18. n. 1. & seqq.*

Et in specie propositionis insinuatæ supra *hoc eod. tit. disc. 133 in fine, & disc. 159. n. 4.* quod scilicet de legati, seu impediri possunt tractæ quamvis essent concessæ Apaltatoribus, vel aliis ex causa onerosa, & correspectiva in forma cõtractus, quando id præjudicare possit Annonæ, ac inducere valeat penuriam in Regione, cum semper hujusmodi concessiones sub se contineant hãc implicitam conditionem quatenùs scilicet victualia exuberent usum proprium, *Revert. ibi; de Marin. in add. decis. 425.* & advertitur infrà *disc. 148. n. 30. Roccus de offic. §. 7. de tractis n. 20 add. ad Rovit. super prag. in Rubr. ad extract. Cobel. ad Bull. Bani Regim. c. 50. n. 29. & seqq.*

Hinc sequitur, quod isto casu non potest Apaltator, vel alter contrahens prætendere rigorosam refectionem interesse pretii quanti plurimi, etiam ratione lucri amissi, eo modo, quo prætendi potest, quando impedimentum proveniat à facto voluntario, & culposo locatoris qui promissa non impleat; Minusque èconverso dici potest casus omninò fortuitus, qui pro remissione pensionis regulandus veniat ad terminos *tex. in cap. propter sterilitatem cum concordan.* sed erit justa causa, quæ excuset quidem locatorem ab interesse extrinseco, illum verò obliget ad refectionem interesse intrinseci, id est, ad remissionem pensionis, pro ea rata, qua verisimiliter in hujusmodi tracta, debita proportione conventa fuit, nisi conventio aliter suadeat, juxta distinctiones, de quibus pluries *hoc eod. tit.* & præsertim *d. disc. 159.* ubi recensentur alii præcedentes.

Et in specie solutionis pretii frumenti habiti, ex necessitate annonæ ab Apaltatoribus fiscalibus, qui istud ad majus lucrum, ex jure tractarum alibi vendere distinaverant, cum hac distinctione agit *Mastrill. decis. 257.* ubi plura de materia.

Cadit item in hac materia annonæ quæstio, an Cives, vel Mercatores cogi valeant etiam inviti ad venditionem frumenti, aliorumq; victualium, etiam pro minori pretio, quod Princeps, vel Magistratus taxent; Et quoad primum punctum coactionis in genere, quoties justa causa publicæ annonæ ita suadeat, videtur magis communiter Doctores concordare, atque videtur ubique receptum, ac etiam advertitur in his discursibus, & alibi, & patet apud proximè allegatos.

Difficultas verò est in secunda parte diminutionis pretii. Quamvis etenim à pluribus id quoque firmetur, ex plenè relatis *per Giurb. obser. 1. Massin. de confiscat. d. q. 18. add. ad Franch. decis. 9.* qui referunt *Mexiam de taxa panis, & alios,* contrarium tamen ex professo substinet *Amayda in d. l. unic. C. ut nemini liceat in emptione specierum lib. 10.*

In hoc autem erroneum videtur, ita generaliter, & in abstracto examinare quæstionem, sive unam, vel alteram opinionem sequi, cum solis generalitatibus, quæ per utriusque sequaces ponderari solent, cum verius videatur, decisionem pendere à facti circunstantiis, ac debitis distinctionibus; Ubi etenim certi pretii taxa justum habeat motivum reprimẽdi dardanarias, vel monopolia Mercatorum, seu virorum potentium qui habentes frumentum, aliaque victualia, indebite artentis facti circũstantiis, populum suffocare satagunt, illumque compellere ad emendum victualia, pro injusto, nimiumq; alterato pretio, & tũc rectè procedat prima opinio; Ubi verò pretium rarius, pro locorum, & temporum qualitate, aliisq; circunstantiis sit justum, & currens, quia nempè tanti in eodem loco, aliisq; convicinis frumentũ aliaq; victualia communiter vendantur; undè propterea reductio, seu diminutio fiat ex solo motivo salvandi populũ è majori pressura, & tunc procedat secunda opinio; Ex ea nimiũ congrua ratione, quod istæ partes levandi populum in tempore penurioso pertinent ad Principem, vel ad Rempublicam, cum publicis redditibus, in quibus consistunt fructus dotis hujus politici matrimonii, in his discurs. advertitur, idq; solùm erga pauperes, non autem divites, vel benè provisos; Atq; ubi publici redditus, utpotè aliis indigentiis destinati, desuper erogari non possint, id faciẽdum est cum collectis, & contributionibus omnium pro rata virium, & juxta Regionum qualitates, & mores non autem ita tollendis aliquibus id, quod suum est, juxta ponderationes, de quibus infrà *hoc eod. tit. disc. 148* occasione agendi de venditionibus, vel cõcessionibus Civitatum, & locorum, quæ ex causa onerosa provocatorũ ad demaniũ; Ita etenim duo dignoscuntur inconvenientiæ Primò nẽpe quod divites, & idonei Cives, qui non indigent hoc beneficio, vel subsidio, locupletarentur de alieno, imò etiam exteri, & transeũtes, seu viatores. Et secũdò, quod illud pauperũ subsidium, seu levamen, quod erogandum est ex redditibus publicis, vel universaliũ cõtributionib. & collectis, ita præstaretur per aliquos particulares tantũ, cõtra omnes

Justitiæ

Justitiæ, & æquitatis regulas, & rationes, ideóque cum hac distinctione ista quæstio terminanda videtur.

FERRARIEN. GABELLÆ FRUMENTI

Pro FRANCISCO RIMBARDESIO APPALTATORE, Cum CIVITATE FERRARIÆ.

Casus decisus per Cameram pro Appaltatore postea concordatus.

An gabella frumenti vel panis debeatur pro eo frumento, quod ipsa Civitas de tempore penuriæ introducit pro beneficio Annonæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De gabella non solvenda pro frumento introducto pro publica annona.*
3 *Provisio quam facit Civitas frumenti pro publica annona non dicitur mercatura.*
4 Text. in l. locatio ff. de publican. *inducens exemptionem Principis, procedit etiam in Civitate Domina gabella.*
5 *Cives cogi possunt ad emendum frumentum publicum, quod timetur corrumpi.*
6 *Potest etiam diminuto pretio frumenti vendi panis pretio alterato, si frumentum carius emptum est.*
7 *De casu in quo pro frumento, & aliis pro annona non debeatur gabella.*
8 *Princeps est maritus Reipublicæ, & tenetur providere subditos tempore famis, & pestis.*

DISCURSUS XLV.

Ultra gabellam contractuum in Civitate Ferrarien.
1 existentem, de qua supra *in Ferrarien. gabella locorum Montium disc. 43.* alia ex antiquis Statutis exigebatur per Duces, & nunc per Cameram exigitur, pro omnibus frumenti speciebus, quæ ibi introducuntur, sive ad panem reducantur, sive aliàs contractentur, quam antiquitus exigi solitam ad rationem decem pro centenario, Clemens VIII. in ejusdem Civitatis recuperatione, inter quamplura privilegia, reduxit ad quinque; Cum autèm de anno 1648. ob universalem penuriam, quam passa est Italia, Civitatis Administratores pro bono publico, & ad consulendum fami, seu annonæ, necessariam frumenti quantitatem cum publica pecunia emissent, illudque distribuissent pistoribus pro certo pretio adæquato omnibus expensis emptionis, vecturæ, custodiæ, ac etiam gabellæ, à cujus onere pistores quibus, distributio facta est, fuerunt expressè exempti; Appaltator verò generalis dictam gabellam peteret à Civitate eam solvere recusante; Hinc introducta fuit lis in Camera, ubi assumpta disputatione quamvis Appaltator prætenderet duplicem gabellam sibi deberi, unam nempe specialem frumenti, seu verius sub ejus nomine, pani impositam, & alteram generalem contractuum ex ejusdem frumenti venditione, quam Civitas fecit pistoribus; Ego tamen pro Appaltatore scribens, censui ab hac secunda petitione, tanquam indebita, omninò abstinendum fore, ne illius incongruitas, apud Judices stomachum faciendo, alteri justæ & fundatæ petitioni præjudicaret.

Undè aliis pro eodem scribentibus in eandem sententiam concurrentibus, assumpta solùm fuit disputatio super dicta gabella particulari introductionis, seu explanationis frumenti, circa quam, cùm Appaltator haberet claré intentionem fundatam in antiquis Statutis, & in ipsomet privilegio reductivo cōcesso per Clementem, atque in continuata observantia; Tota vis disputationis consistebat in exceptione Civitatis, non negantis regulariter gabellam deberi, prætendentis autem regulam limitari in hoc frumento, quod ratione penuriæ, ipsa Civitas pro bono publico, & ad consu- 2
lendum annonæ emere, & distribui curavit, allegando ad id comprobandum firmata in his terminis, *per Gutier. de gabellis quæst. 33 per tot. & Bovadil. in politica to. 2. c. 3. n. 58.* qui alios pariter Hispanos adducunt; Ultra quas auctoritates ex parte Civitatis deductas, observabam deduci posse decisionem *Reverterii* 277. quam tunc habebam manuscriptam, postmodum verò impressam, quæ idem satis punctualiter firmat *cum addit. Marin. & Rovit. consil. 73. lib.* 2. ubi admittitur immunitas, quoties fiat ad consulendum publicæ necessitati absque mercatura.

Verùm pro responsione dicebam, in auctoritate *Gutier. & Bovadil.* aliorumque Hispanorum, nullum constitui debere fundamentum, cum omnes loquantur in terminis cujusdam Regiæ pragmaticæ illius Regni, & sic jure municipali, quod extra illam ditionem curandum non est, Ac ulterius loquuntur in terminis gabellæ generalis ratione contractuum, quæ etiam de frumento aliisque mercibus regulariter ibi debetur ratione contractus emptionis, & venditionis, qui adesse dicitur, dum mercatores, vel pistores, frumentum emunt, in populo in ipsamet frumenti specie, minutatim, vel in pane vendant.

Respectu enim istius gabellæ admittebam, etiam ex regulis juris communis dictos Hispanos auctores benè loqui, cum verè istud non sit mercimonium, quia
Civitas non emit, ut venderet, unde propterea in his 3
terminis eam mercaturam non benè dicit *Rovitus dicto consil. 73.* sed est œconomica provisio, quam singuli de populo pro cujuslibet necessario usu ita facere dicuntur per organum Decurionum, tanquam totius Populi administratorum, ita ut, non venditio censenda sit ea, quæ par Civitatem fit pistoribus, sed solùm distributio inter eos, quorum nomine frumentum in alienis provinciis emptum est, & in Civitatem introductum.

Et ea qua ratione, injustam dicebam alteram Appaltatoris prætensionem, à qua abstinendum consului, ut suprà; Verùm præfati Doctores non percutiunt terminos hujus gabellæ specialis, quæ etiam per singulos, pro quocunque frumento sive extero, sive in regione recollecto, in Civitatem introducendo, & in ea explanando debita est, & quam verè dicebam gabellam potius personalem quàm realem, impositam scilicet ipsis civibus, & incolis, ita eam solventibus occasione usus hujus necessarii victualis, eo modo quo de sale, & aliis habetur *hoc eodem tit.* frequenter, & in specie de gabella panis, seu macinæ, & de gabella vini *in nullius Baren. & in Perusina gabella vini hoc tit. disc. 52. & 54.*

Magis ad rem pro Civitate faciebat dicta decisio *Reverterii*, ubi individualiter agitur de gabella speciali imposita super frumento, quod in Civitatem introducitur; Verùm adhuc facili negotio ejus applicationem tolli dicebam, quia in eo casu gabella erat ipsius Civitatis, à qua tanquam Domina Appaltator conduxerat, unde intrabant termini textus *in l. locatio §. Fiscus ff. de publicanis*, quem non solùm in Principe, sed etiam in Civitate, & quocunque alio gabellæ Domino locum habere, *ex Boer. decis.* 213. & aliis observat *de* 4
Marinis in addit. ad dictam decisionem Reverterii, quod nihil commune cum casu nostro, quia gabella non est ipsius Civitatis, sed Principis.

Item in eo casu, à gabella exempti erant cives, frumentum pro eorum usu introducentes, cum solùm exigeretur pro eo frumento, quod cives, vel exteri, non ad privatum usum, sed mercimonii causa introducerent, ex qua ratione fundatissima est decisio, quia ut supra dictum est, Civitas non lucri, & mercimonii causa hujusmodi provisiones, & introductiones facere solet, sed solùm, ut civium necessitati, seu œconomicæ provisioni tempore penurioso consoleret, præsertim ubi nullum lucrum exinde reportat, sed distribuit pro

eodem

eodem pretio, quod emptionis, vecturæ, & custodiæ expensæ important, quia in effectu Civitas dicitur gerere partes institoris, seu administratoris singulorum de populo, pro quorum usu emptio & introductio facta dicitur, ut plenè explicat *idem Reverter.*

Et ex qua ratione cum justitiæ fundamento prodiit propositio, quod Cives idonei, cogi possunt quamvis
5 inviti ad recipiendam distributionem hujusmodi frumenti pro publica annona per Civitatem empti, quoties ejus corruptio timetur *Bovad. in polit. dicto to. 2. ca 3. Pasch. de patr. par. 2. c. 3. n. 73. ubi n. seqq.* desumendo *ab eod. Bov.* multa dedocit ad annonæ materiam notabilia.

Sive etiam ubi ex supervenienta ubertate pretium esset diminutum, ut hoc secundo casu, etiam juxta antiquum
6 alteratum pretium publicus panis venalis vendi possit; quia dum Civitas gessit partes administratoris, non debet esse in damno, sed ab ipsis civibus, quorum nomine negotium gessit reintegrari; Sicuti enim ipsi de tempore penurioso, ex hujusmodi provida administratione notabile commodum reportant, ita & incommodum sentire debent, ex regula *text. in l. secundum naturam de regulis juris*, dummodo tamen Civitas, vel alter Magistratus, id agat more simplicis, & fidelis administratoris, ex solo motivo charitatis & publici boni, ut populo prosit, non autem ad industriam gravando populum ad alteratum panis pretium, tam tempore penuriæ quàm ubertatis.

Omnemque difficultatem in proposito cessare dicebam, quia facto calculo juxta pretium, pro quo Civitas distributionem fecit pistoribus, inclusa etiam erat gabella, quam ita proinde, pistores, seu verius cives à pistoribus panem ementes, solvebant, unde aliàs Civitas fuisset in lucro, sibi appropriando gabellam Principi debitam, quam de facto populus solverat; Et licet revera Civitas, habita ratione, omnium frumentorum, quæ pro annonæ beneficio eo anno providerat, quamvis dictam gabellam sibi appropriatet, non remanerer in lucro, sed in damno notabili, Attamen id proveniebat ob jacturam, quam deinde passa est alicujus quantitatis frumenti ex vi maritimæ tempestatis, sed hoc infortunium tollere non debet jus legitimè jam quæsitum gabellario in ipso instanti introductionis, seu distributionis; Ideoque meritò ita judicatum fuit, quamvis deinde concordia litem diremerit.

Uno autem casu dicebam non deberi gabellam, quamvis Principi debitam ex hujusmodi frumento, quod per
7 Civitatem pro publica annona providetur, quando scilicet penuria est talis, quod Civitas ad consulendum civium, & incolarum necessitati, & ne ob excessivum panis pretium, populus minutus cogatur fame perire, distribuit panem pro minori pretio, quam ipsa emat vel impendat, ita ut ejus publica bursa notabile patiatur detrimentum, Tunc enim rectè dici potest gabellam non deberi, non quidem, ut aliqui credunt ac traditis per *Bartolum in l. 1. ff. quod quisq; juris in principio*, & clarius *Castrens. n. 8.* cum aliis *apud Rotr. decis. 296. n. 7. & Paschal. de patr. potest. par. 2. c. 3. n. 71.* quod scilicet officiales ad annonam deputati statuere possunt, ut deferentes victualia tuti sint ab omni onere gabellarum, & pedagiorum, quia id venit intelligendum, ubi Officialis deputatur ab eo, ad quem pertinet gabella, & sic in gabellis ipsius Civitatis; Sed quia cum hæc sit species eleemosynæ, quàm Civitas, adimplendo eam obligationem, quæ ipsi Principi incumberet, facit ejus civibus, & populo, iniquum esset, quod Princeps obligatos ad hujusmodi subventionem subditis tempore penuriæ præstandam, gravare deberet ad gabellam Civitatem, quæ ipsius Principis obligationem implet.

Comenim Princeps dicatur Reipublicæ maritus, habens publicos redditus, collectas, & vectigalia à sub-
8 ditis pro Reipublicæ oneribus, eo modo quo maritus ob onera matrimonii habet dotem ab uxore, ut habetur supra *Spoletana gabella disc. præced.* Inter alia Reipublicæ onera, videtur illud computandum, subveniendi populo subdito tempore penuriæ, eodem modo quo tempore pestis; vel belli, eorum indemnitati providere tenetur, Ac etiam quia Civitas, ita ejusdem Principis utile negotium facere dicitur, conservando subditos aliàs fame perituros, à quibus collectarum, onerum emolumenta percipit; Ac demum, quia in casu hujusmodi necessitatis, cessare videtur Principis potestas à subditis impotentibus gabellas exigendi, Atque isto casu, in quo verè agitur de publico frumento gratis civibus distribuendo, admittit *idem Revitur consil. 73. lib. 3.* quamvis ipse gabellarius scribat.

CIVITATIS CASTELLI PORTUS LITTERARUM.

Pro EPISCOPO

Cum MAGISTRO POSTARUM.

Casus decisus per Cameram contra Episcopum.

Emolumenta, quæ pro litterarum porto solvuntur, An dicantur importare simplicem mercedem laboris & operæ, vel vectigal seu gabellam. Et an exemptio ex consuetudine per aliquos quæsita à dicta solutione, cadat sub Constitutionibus Apostolicis revocatoriis omnium exemptionum & franchitiarum; Qua occasione agitur incidenter de appaltu nivis, an importet vectigal vel emolumentum fiscale, idemque de appaltu impressionis librorum.

Et de officio Cursoris, seu Magistri Postarum, ejusque inventione & utilitate, Et an sit de Regalibus.

SUMMARIUM.

1 *Falli series.*
2 *Ex actibus facultativis favore pia causa inducitur obligatio in futurum.*
3 *Episcopo an congruat titulus eleemosynæ.*
4 *De Constitutionibus revocatoriis exemptionum, & an tollatur immemorabilis.*
5 *Quæ dicantur vectigalia, gabella & publica onera in dictis Constitutionibus præservata.*
6 *Portus litterarum an sit vectigal seu gabella.*
7 *Officium Cursoris dicitur de Regalibus.*
8 *An possit dari in feudum.*
9 *De inventione, & ratione cursus publici.*
10 *De participatione Principis, utilitatis Cursoris, & quid hoc importet.*
11 *De appaltu nivis, & jure privativo illam vendendi.*
12 *De jure privativo impressoris Cameralis an importet vectigal.*
13 *Deploratur abusus deferendi simpliciter dictis Decretum.*
14 *Verbum. Vectigal. quibus oneribus propriè conveniat.*
15 *Quomodo loquendum sit per Juristas.*
16 *Conductores non possunt præjudicare Domino.*

DISCURSUS XLVI.

Consuevit ab antiquo tempore cursor, seu magister 1 postarum Civitatis Castelli dare Episcopo litteras, quas ab Urbe, vel aliunde asportat; absque alicujus mercedis solutione; Recusata verò hujusmodi exemptionis observantia, Episcopus obtinuit Thesaurario in ea manuteneri, sed per appellationem introducta causa in Camera, assumptaque disputatione in petitorio, ex duobus fundamentis cursor prætendebat, ad id non teneri; Primò quod hic fuisset actus prædecessorum merè facultativus, non aptus inducere præscriptionem, vel obligationem in futurum; Et secundo quod obstarent Constitutiones Apostolicæ diversorum Summorum Pontificum, præsertim novissimæ *Innocentii; & Alexandri*; revocatoriæ quarumcunque exemptionum,

& franchitiarum ex quocunque privilegio, vel consuetudine, quamvis antiquissima, & immemorabili, nisi in Camera justificetur, illam ex causa verè onerosa concessam esse.

Utrumque fundamentum, pro Episcopo scribens, dicebam non subsistere. Quatenus enim pertinet ad primum, ultra multas limitationes, quas patitur regula de actibus facultativis, illa præsertim recepta est favore Ecclesiæ & causæ piæ, ut longissimi temporis observantia præscriptionem obligatoriam inducat, ut au-
2 ctoritate *Bart. Innocentii Abbatis*, & aliorum, probat in terminis eleemosynarum. *Aponte cons.* 144. *n.* 9. *vol.* 2. & generaliter *Rota apud Peniam dec.* 1135. *num.* 2. *cum seqq.* ubi quod sufficit observantia decennalis *decis.* 389. *p.* 5. *recent.* reperta post *Marin resol.* 78. *lib.* 1. *dec.* 504. *p.* 9. 186. & 380. *p.* 11. Tribui enim potest ista consuetudo eleemosynæ, eodem modo, quo cum Patribus Capuccinis aliisque Religiosis pecuniarum usus in capacibus exercetur.

Neque incongruum dicebam, hunc eleemosynæ titulum erga Episcopum, quamvis redditus habentem, quia dicitur Pater pauperum, ac redditus, quos in ejus necessarios usus non impendit, erogare debetur in pau-
3 perum alimoniam, ita ut in effectu, quod Episcopo datur vel remittitur, pauperibus dicatur (quatenus tamen Episcopus suum munus, prout tenetur impleat;) Et verè in hoc motivo Camera non figebat pedes, sed insistebat in secundo constitutionum revocatoriarum, ex quibus major pars fuit in voto contra Episcopum, contra quem pronunciatum fuit, denegata etiam remissoria ad probandum immemorabilem, stante quod huic etiam per ultimam Constitutionum derogatur. quod aliquam admirationem præbuit; Cum enim in-
4 ter alios immemorabilis effectus ille sit præcipuus ut ejus vigore allegari possit quicunque titulus de mundo melior; etiam ex contractu correspectivo, & causa verè onerosa, ita ut ex isto, non autem ex præscriptione, haben immemorabilem possidere dicatur, idcirco non videtur, quomodo stent simul, ut præservetur conventio correspectiva, & quod tollatur hæc species præscriptionis, cujus vigore dicta conventio allegari potest.

Huic tamen fundamento meus intellectus, reflectendo etiam ad veritatem non acquiescebat, quoniam constitutiones revocatoriæ loquuntur de exemptionibus à solutione vectigalium, doanarum, collectarum, gabellarum, & quorumlibet onerum Cameralium, sub quorum nomine absque dubio non videtur istam mercedem portus litterarum venire, quoniam vectigalia & onera sunt illa, quæ per subditos proprio Principi
5 vel Civitati quamvis inviti solvuntur, ex deductis *per Gutierez. de Gabellis quæst.* 1. *num.* 12. *Ganaver. dec.* 16. *num* 23. ita ut etiam onera, quæ per exteros, & non subditos ob mercium introductionem ratione doanæ seu portorii solvi solent, ab ipsis subditis, verè & cum effectu solvi dicantur, ut habetur *hoc eod. tit. in Rom. Gabell. ferri in Rom. doana, disc.* 63. & 67. & in aliis. Hoc autem dici non potest in hujusmodi so-
6 lutione, tum quia per totum Orbem Christianum Catholicum, etiam ubi Ecclesiastica immunitas est in omnimoda, & rigorosa observantia, per cursores à Principibus laicis deputatos, exiguntur hujusmodi emolumenta, quod Ecclesiastici non supportarent, si esset vectigal vel collecta, seu aliud munus publicum; Tum etiam quia videmus in Urbe, cursores à diversis Principibus deputatos, exigere hujusmodi emolumenta pro litteris, & rebus à quolibet Principatu respectivè evectra, quod utique omninò incongruum esset, si vectigalis speciem haberent, cum illud, utpotè de Regalibus, non nisi à proprio Principe in ejus ditione indici, & exigi valeat.

Verè igitur dicebam, hanc esse mercedem laboris, seu vecturæ, ut observantia comprobat, quia ubi major est distantia, majus est emolumentum proportionabiliter; Nil obstante, quod officium cursoris dicatur de Regalibus, juxta plurium sententiam, de qua *Sanchez cons. moral. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 38. *num.* 3. *Larrea alleg. fiscal.* 50. *nu.* 14. *Aponte dic.* 28. *num.* 45. & 48. 7
Rota dec. 338. *num.* 14. *par.* 21. *recent.* Atque hujusmodi officium dari in feudum habetur *apud Bald. in præmio feudorum num.* 48. ubi excitat quæstionem, an 8
concedi possit claudo; Siquidem Regalia consistit in concessione ipsius officii, consistentis in jure privativo vehendi litteras, & res Principis, accessoriè autem privatorum sub ejusdem Principis publico nomine, & publica fide.

Et sic jus Regale consistit in ipso cursu publico, qui inventus fuit principaliter pro servitio Principis, & politico Reipublicæ gubernio, ut quoties aliquod repentinum accideret, mutatione equorum citissimè quo vellet, Princeps Nuntium mittere posset, vel ita citius 9
de Mundi rebus certiorari, ut egregiè *Alciat. super tribus libris Codicis tit. de cursu publico lib.* 12. *tom.* 2. *fol. mihi* 135. & cæteri *apud Larream allegat.* 50. *num.* 4. *cum seqq.* Transportatio autem litterarum & rerum ad privatas personas spectantium, est quid accessorium per accidens, quia ille cursor, qui pro servitio Principis currit, portat etiam litteras privatorum, in eorum gratiam potius & commoditatem, quàm in onus & gravamen, cum volens privatus mittere litteras de loco ad locum utique longè majoribus expensis & periculis subjaceret.

Et quamvis ex hujusmodi officio, seu jure privativo faciendi cursum, litterarum multiplicitatem, magna cursoris resultet utilitas, de qua Princeps participa- 10
re dicitur, Vel concedendo officium pro certo pretio unica vice soluto, ut alicubi practicatur; Vel sub certa diuturna emolumentorum participatione, ut practicatur alibi; Non inde tamen resultat esse vectigal, sed potiùs speciem industriæ, ac utilitatem accidentaliter resultantem ab eo officio, quod principaliter pro publico bono deputatum fuit.

Ad quod comprobandum dabam exemplum de appaltu nivis; Cum enim populorum commoditati & sa- 11
luti, experientia docuerit, nivis usum congruum & proficuum esse, libertatem verò cujuslibet illam reponendi, & vendendi, eadem experientia probaverit incongruam & publico bono præjudicialem, cum sæpè accideret, ita debitas provisiones, vel necessariam conservationem pro integro tempore non fieri, seu pretia notabiliter alterari, Idcircò rationabiliter usus introduxit jus privativum, quod scilicet alteri non liceret nivem colligere, & vendere, nisi ei, quem Princeps, vel Civitas deputaret, assumenti in se onus suo sumptu, & periculo pro integro tempore sub certo uniformi & inalterabili pretio populum providere ex deductis per *Ganaverr. dec.* 16. quamvis aliàs cuilibet liberum esset illam colligere, ex deductis in hac materia nivis per *Gizarell. & add. dec.* 34. *Fontanell. dec.* 520. *Barbat. de divis. fructuum cap.* 17. *n.* 124. *Rota in Toletana nivis coram Celso inter suas decis.* 114. *aliàs dec.* 116. *par* 11. *rec.*

Pro hujusmodi onere seu officio assumendo Princeps vel Civitas, de suo antiquitus hujusmodi Officiali seu appaltatori hoc onus cum jure privativo assumenti quandam subventionem dare solebat, unde inter onera publica id computabatur; Hodie autem, cum luxu nimium excreto, ac etiam quia in aliquibus regionibus experientia probavit id nimium salubritati conferre, magnus ac popularis iste usus effectus esset, Hinc sequutum est, Principem, vel Civitatem notabile emolumentum ex isto appaltu reportare, non inde tamen inferri potest, ementes nivem à dicto appaltatore, aliquod vectigal subire, quia reverà id quod solvitur, est pretium materiæ humano usui præcisè non necessariæ, ut sunt panis, vinum, caro, sal, & similia, quo casu monopolium seu jus privativum contineret vectigal consistens in eo majori pretio accidentali, quod ultra consuetum intrinsecum, & connaturale pretium ita augetur, ex deductis in *Veliterna panis hoc eod. tit. disc.* 61.

Et

Et quamvis apud *Ganaverr. dicta dec.* 16. dubitatum fuerit, an illud emolumentum, quod ex appaltu nivis percipitur, dicendum sit vectigal de Regalibus pertinentibus ad Principem, nihilominus fundamenta, quæ ibi ex parte fisci deducebantur, non videntur revelantia, ut etiam exitus in eo casu comprobavit.

Prout in eisdem terminis appaltus nivis, seu juris prohibendi, quod in eo concedit Princeps vel Respublica, *Magrenus in observationibus ad pragmaticas Siciliæ* longè post hæc scripta editas *in prælud. qu.* 3. *nu.* 31. referendo decisionem sequutam contra Cardinalem de Torres Archiepiscopum Montis Regalis, volentem introducere nivem in Civitatem Panormitanam, id adnotare videatur, tanquam consequentiam propositionis per eum firmatæ, ibidem *num* 15. quod quando stantum est rationabile, & est generale, ac publicam, respicit utilitatem, ligat etiam clericos saltem vi directiva, quod repetit *num.* 18. *& seqq.* Atque *ex num.* 23. *cum plur. seqq.* infert etiam ad provisiones circa Annonam, cum monopolio, seu jure privativo Nihilominus, pace docti amici, tales propositiones videntur parum probabiles, solumque id quod, laudabiliter quidem, per Ecclesiasticos superiores toleratur circa hunc appaltum nivis cum jure privativo non dependet ex dicta ratione, sed ex altera publici boni, ac naturalis dictaminis ita exigentium, cum aliis provideri non posset, cum publico præjudicio, etiam ecclesiasticorum, dummodo tamen sit pretium adæquatum materiæ, habita ratione nedum expensarum & incommodi, sed etiam periculi, tam circa materiæ liquefactionem, quàm pro illis annis, in quibus prope civitatem non ningeret, unde cum magno sumptu & jactura oportet eam habere à longè & vendere pro eodem uniformi pretio, ita ut non intret illud extrinsecum, seu accidentale pretium, sub alteratum, sub quo implicitè vectigal inesse possit, ita per indirectum exigendum, ut agnoscit *Magren. num.* 37. *&* 40. cum sequenti, tunc enim casus esset extra dubitationem, quod ecclesiastica immunitas violaretur.

Ita pariter observabam exemplificari posse in Impressore Camerali principaliter deputato ad imprimendum Constitutiones Apostolicas, edicta, bannimenta & alia ad Principatum spectantia, cui conceditur etiam jus privativum, tam circa præmissa, quàm circa decisiones Rotæ, & alia forum concernentia in capitulis appaltus contenta, nam ob utilitatem impressori resultantem ex privativo jure vendendi constitutiones, bannimenta, & alia hujusmodi, certam annuam pensionem pro hujusmodi officio obtinendo, adinstar aliorum appaltuum solvit, non inde tamen sequitur, ut id quod populus solvit pro hujusmodi scripturis impressis emendis, dicatur vectigal, ut species gabellæ, nisi quoties accederet contradistinctio utriusque pretii naturalis, & accidentalis, seu intrinseci, & extrinseci ut cadit in sale & similibus.

Credebant aliqui ex judicibus, istud dicendum esse vectigal, moti ex verbis moderni Germani *Fausti in consilio pro Ærario class.* 4. *ordinat.* 362. *& class.* 6. *ordinat.* 555. ubi loquendo de hujusmodi cursitationum usu dicit per verba præcisa, *quod non tantùm summam utilitatem, præbent iter facientibus litterasque alicubi mittentibus, sed etiam non parvum vectigal fisco inferunt.* Verùm hæc videbatur satis levis difficultas, ex eo quod hujusmodi Doctor, grammaticali potiùs quàm legali elocutioni inhærendo, accipit vectigal pro quacunque utilitate, seu quocunque emolumento, eo modo, quo *Cicero* dixit, quod *parsimonia magnum vectigal est.*

In terminis autem legalibus istud vocabulum, in stricta & præcisa significatione, importat solum illam quotam, quæ principi solvitur pro introductione mercium, juxta terminos *text. in l.* 7. *& toto tit. Cod. de Vectigal.* largè autem & impropriè usurpatur pro omnibus gabellis & publicis oneribus, sed non inde sequitur, quod conveniat cuicunque Principis vel Reipublicæ emolumento; Unde propterea edocemur in hac legali
facultate, præsertim in foro, adhibendam esse elocutio- 16
nem nostrorum majorum & Præceptorum *Accur. Bart. Bald.* & similium, non autem inhærendum rigoribus grammaticalibus.

Aliqui magis solidè duas excitabant difficultates, unam, quod cum hujus Civitatis Episcopatum possederint aliqui Prælati, qui fuerunt Camerales, portum litterarum ex privilegio gratuitum habentes, idcirco ex hujusmodi accidentali circumstantia potuerit induci hæc observantia; Et alteram, quod cum officium sit de Regalibus Principis, cujus interest esse magis vel minus lucrosum, non potuerint ejusdem officii pro tempore possessores, vel appaltatores in præjudicium Principis ignari, & non consentientis, hujusmodi liberalitatem exercere, eodem modo, quo habemus de arrendatoribus, seu conductoribus decimarum, & similium præstationum, non præjudicantibus locatori, ex eo quod ab aliquibus decimas vel jura exigere negligant Rota 22. *p.* 10. *recen. &* 242. *par.* 11. & sæpius.

Ista mihi videbantur motiva legalia, præsertim secundum, quod fatebar magni ponderis, sed dicebam, quod posito, ut casus non comprehenderetur sub constitutionibus revocatoriis tollentibus etiam immemorabilem illoque remanente in terminis juris communis, utrumque objectum sublatum remaneret ab immemorabili, cujus natura est non dari principium; Unde quoad primum motivum, Aut de hoc principio constabat, & improbabilis reddebatur immemorabilis, Aut non constabat, & motivum cessabat ex facto; Et quoad secundum, Aut Episcopus cum suis requisitis benè probaret immemorabilem, aut non, si non probaret, profitebatur ex hoc motivo dare manus, etsi probabat, allegari poterat quicunque titulus melior de mundo, etiam contractus correspectivi cum ipso Principe, cum iste sit præcipuus ac peculiaris immemorabilis effectus; ideoque reflectendo ad veritatem, solum gravamen consistere videbatur in denegatione facultatis probandi, quodque factis probationibus de his videndum esset.

† EX hoc discursu usque ad 104. inclusivè, agitur de materia Vectigalium, sub quorum genere juxta communem practicum usum loquendi, veniunt non solum ea, quæ propriè sunt vectigalia, sub nomine Dohanæ, vulgò explicari solita, sed etiam Gabellæ, Collectæ, Datia, contributiones, & similia onera publica, super quibus, pro frequentiori praxi, tres controversiarum species cadere solent. Primò nempè, super facultate indicendi hujusmodi onera, cum regulariter id sit de Regalibus, ut advertitur *tit. de feudis dis.* 63. *&* 64. & alibi ideòque, neque per Communitates sine Principis licentia imponi possunt; Verum desuper certa regula generalis, ubique applicabilis statui non potest, ob diversas Regionum, & Principatuum leges, vel consuetudines; Secundò super exemptionibus, & franchitiis, præsertim Ecclesiasticorum, & aliorum, & de his ultra deducta in supra allegatis discursibus *hoc tit.* agitur *in Miscellan. Ecclesiast. lib.* 14. *disc.* 2. *cum plur. seqq* ubi reassumitur penè universa materia Immunitatis realis, ideoque ibi videri potest, cùm recenseantur etiam deducta in hoc titulo; Et tertiò super modo collectandi, vel exigendi hæc onera, atque pariter in hoc certe regula statui non potest, cum totum pendeat ex singulorum casuum particularibus circumstantiis.

Reliqua verò in his discursibus contenta super defalchis, quæ per Appaltatores vectigalium, & gabellarum peti solent, & de quo etiam agitur infrà *disc.* 159. percutiunt potiùs materiam locationis & conductionis, in cujus peculiari sede, seu titulo, de hoc quoque agitur.

Super iis autem, quæ habentur in *hoc disc.* 46. *n.* 2. super actibus facultativis favore piæ causæ, habetur infrà *sub tit. de Decimis, Oblationibus, & Eleemosinis.*

SABINEN. EXEMPTIONIS

Pro COMMUNITATE ARCIS

Seu ROCCHÆ ANTIQUÆ.

Cum CAMERA.

Casus decisus per Cameram contra Communitatem.

De Constitutionibus apostolicis exceptionum, & franchitiarum revocatoriis. Quando obstent, nec ne.

An & quando productio tituli exemptionis obstet præscriptioni immemorabili, illamque cessare faciat tanquam ex apparente initio.

Exemptionis privilegium ab oneribus, quando dicatur ex causa meritoria & onerosa, ita ut non cadat sub generali revocatione. Et an exemptio suffragetur pro oneribus impositis ex magna necessitate.

Verbum *fodrus* quid significet.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De virtute consuetudinis immemorabilis ut allegari possit quicunque titulus de mundo melior.*
3 *Negativa solutionis gabellarum probatur ex inspectione librorum.*
4 *Requisitum immemorabilis est, ut non constet de initio.*
5 *Quando productio tituli operetur restrictionem, ac excludat contrariam immemorabilem.*
7 *De qua mala fide intelligat jus Canonicum impediens præscriptionem.*
8 *Quando privilegium & immemorabilis sint compatibilia.*
9 *Consuetudo stare potest pro interpretatione privilegii, vel è contra.*
10 *Potest etiam consuetudo operari in eo quod non continetur in privilegio.*
11 *An & quando ad effectum præscribendi exemptionem à gabellis requiratur scientia Principis.*
12 *Scientia officialium sufficit.*
13 *Quid significet fodrum seu foderum.*
14 *Exemptio à gabellis non suffragatur pro illis quæ imponuntur pro casibus extraordinariis pestis vel belli.*
15 *Quod declaratur.*
16 *A constitutionibus revocatoriis exemptionum etiam de jure intelligitur excepta exemptio in causa onerosa.*
17 *Quando dicitur causa onerosa.*

DISCURSUS XLVII.

CAstrum dictum Arcis seu Rocchæ antiquæ nun-
1 cupatum, *Nicolaus Secundus* quibusdam ad reædificandum concessit, cum solo onere ipsis & successoribus injuncto solvendi Romanis Pontificibus, juxta eorum possibilitatem, quoddam tributum, ac præstandi seu faciendi *fodrum*, cum promissione in reliquis liberationis, & exemptionis, à quacunque molestia, quod privilegium confirmatum fuit à duobus *Alexandris III. & IV. Gregorio XI. Innocentio IV. Urbano VI. Bonifacio VIII. Pio V. Gregorii XIII.* Atque observantia dedit, quod ad ipso initio reædificationis usque ad Pontificatum *Innocentii X.* istud Castrum reputatum semper fuit exemptum ab oneribus Cameralibus, aliisque gabellis, & impositionibus.

Cum autem circa finem Pontificatus *Urbani VIII.* ob belli necessitates, impositæ fuissent gabellæ, ita nuncupatæ julii macinatus, & quatreni carnis, *Innocentius* verò successor, ampliorem Constitutionem edidisset revocatoriam quarumcunque franchitiarum, & exemptionum, illis exceptis, quas ex causa verè onerosa justificaretur in Camera concessas fuisse; Hinc proinde dictarum gabellarum Appaltator molestare cœpit istam Communitatem, cujus imprudens procurator, ad molestias evitandas, dictum originale privilegium cum prænarratis confirmationibus produxit; Unde assumpta disputatione in Camera, Ego & cæteri pro Communitate scribentes, agnoscentes privilegii fundamentum satis debile, vel ob superventas constitutiones revocatorias *Pauli V. & Urbani VIII.* & dictam ampliorem *Innocentii*, vel quod privilegium non haberet verba tam ampla, quod aptum esset importare exemptionem à gabellis, quas ob insolitas & urgentes Sedis Apostolicæ necessitates imponi contingeret, opportunum credidimus recurrere ad probationem immemorabilis per dictas constitutiones præservatæ, & cujus principalis operatio est, tribuendi facultatem allegandi quem-
cunque titulum de mundo meliorem etiam contractus, 2
& causæ onerosæ & correspectivæ *juxta gloss. finalem in c.1. in aliquibus versic. quia Clerici de Decimis, & in cap. super quibusdam §. præterea de verborum significatione*, ac firmant communiter scribentes de quibus *Roland. cons.66.n.4.lib.2. Menoch. lib.3. præsumpt.131.n.44. Buratt. dec. 673. in fin.* & cæteri latè deducti *dicta dec. 101. p.10. rec.* dictæque consuetudinis probatio, vel magnus fumus pro remissoria etiam in exequutivis conce-
denda, deducebatur ex inspectione librorum super 3
exactionibus onerum & gabellarum, ex quibus probari exemptionem, seu solutionis negativam, eo ipso quod in eis non reperitur scriptum firmant *Bart. in l. pr. C. de exact. tribut. lib. 10. & cæteri collecti per Fabium de Anna cons.59. num.56. Capic. Latr. consult. 68. num. 10.*

Verùm se acriter opposuerunt Camerales concessioni dictæ remissoriæ, ratione irrelevantiæ seu improbabilitatis, quasi quod per productionem privilegii, Communitas se restrinxerit ad illum titulum, ac docuerit de initio, ex quo cessat immemorabilis, cujus præcipuum requisitum est, initii negativa, sive incertitudo *ex cumulatis per add. ad decis.14. par.3. rec. n.52. & seqq. Beneventana jurisdictionis 13. Maii 1652. coram Zarata* sæpius confirmata, ubi latè de ista conclusione regulariter vera & recepta.

Assumpta proinde fuit disputatio super hoc puncto,
an scilicet dictorum privilegiorum productio obstaret 4
immemorabili, ejusque effectus & operationes tolleret, In qua disputatione dicebam scribens pro Communitate, conclusionem ut tituli productio importare dicatur restrictionem ad illum ut potè meliorem, ac inducere præsumptionem exclusivam alterius validioris, qui
vigore immemorabilis allegari potest, non ita simplici- 5
ter & absolutè procedere, sed multa desiderari requisita ad effectum ut illa procedat, inter quæ illud est præcipuum, quod productio facta sit ab ipsomet principali, sive à procuratore cum speciali mandato ad illam faciendam, ex ea potissima ratione, quod non potest plus operari tacitum quàm expressum, unde quemadmodum expressa voluntaria confessio procuratoris ad litem generaliter deputati non præjudicat principali, ita minùs tacita ex productione resultans, ut in specie advertit Rota *apud Gregor. dec. 467. n.11. Buratt. dec. 294. num. fin. dec.44. par. 10. rec. num. 9.* in quibus concordantes.

Adversùs hoc motivum respondebant Camerales, satis constare de mandato speciali ad producendum ex qualitate scripturarum, quæ tanquam originales non potuerunt aliundè haberi per procuratorem, quàm ab ipso principali ut in specie *apud Gregor. & add. dec.331. num.12. Add. ad Buratt. dec.294.* Replicabam tamen non negari penes Communitatem adesse ista privilegia, data procuratori ad propriam instructionem, sive etiam ad effectum illa ostendendi Superioribus, ad probandam qualitatem hujus Castri aliàs diruti, & per incolas reædificati, aliaque proficua, & opportuna in eis contenta deducendi, non autem ad illa producendum tanquam titulum restrictum, & meliorem, alterius validioris exclusivum, cum jure probari non videatur, ut

per

per traditionem scripturarum, & jurium per principa-
lem factam ejus procuratori vel sapienti, ut meliora
eligat & consulat resultare dicatur mandatum speciale
ad faciendam illorum productionem, ex qua effectus
adeò præjudicialis resultet, præsertim cum agatur de
Communitate, cujus Administratores, qui hujusmodi
scripturas procuratori dederunt, non possunt ita cor-
pori administrato præjudicare ac animum declarare, si-
cut quilibet privatus, qui sit in causa principalis potest
in ejus præjudicium facere, Unde propterea dicebam, au-
ctoritates de privato & principali colligitante in pro-
posito loquentes, non de facili applicandas esse hujus-
modi corporum politicorum Administratoribus, qui
non principales; sed procuratores potiùs censendi sunt.

Prætereà tunc tituli productio, quamvis ab ipso
principali facta, immemorabilem excludit, quando
titulus est apertè vitiosus, peccans in forma, vel in po-
testate, quia nempe sit concessio spiritualium facta per
laicum, cum similibus, juxta casum text. *in c. dudum*
6 *Decimis*, à quo dicta conclusio trahit originem, ut ad-
vertunt *Balb. de præscriptionibus 2. par. 5. partis principa-
lis q.6. n. 13. benè Lanar. cons. 94. n. 5 Capoblan. de Ba-
ronibus tom. 1. pragmat. 11. n. 148.* Atque de tituli in-
fectione seu vitio constare debet, per probationes ve-
ras & certas, non autem dubias vel præsumptas, ne
detur præ amplitu præsumptionis, ut advertit *Capo-
blanc. eod. tract. tom. 1. c. 7. n. 6.*

Ideò enim titulos infectus, & vitiosus excludit præ-
scriptionem, quia ejus scientia & retentio juxta *cons. 96.
Geminiani* inducit malam fidem, quia concurrente, nun-
quam ex juris dispositione canonica datur præscriptio,
juxta notum text. *in c. fin. de præscrip.* cujus tamen dis-
7 positio procedit in mala fide vera, & positiva, non au-
tem in ficta & præsumpta, in qua juris civilis disposi-
tionem immutatam non esse, firmant aliis allegatis *Co-
varr. in cap. possessor. par. 1. § 8 n. 3. & cæteri per Rotam
decis. 170. n. 10. par. 6. rec.* ubi quod respectu malæ fi-
dei præsumptæ nulla est differentia inter jus civile, &
canonicum, quæ infectio in proposito prætendi non
poterat, cum ageretur de privilegio concesso per legi-
timum Pontificem, de cujus potestate non est dubitan-
dum. Accedentibus præsertim adeò justa causa, & tot
successorum pontificum spatio annorum 500. & ultra;
expressis, vel tacitis approbationibus, & cujus privile-
gii tenor observatæ exemptioni generali non adversa-
tur, unde motivum infectionis, ex eodem titulo resul-
tantis, omninò videbatur.

Item dicebam, tunc dictam conclusionem procede-
re in præjudicium consuetudinis seu præscriptionis im-
8 memorabilis, quando privilegium, & præscriptio ad
invicem non compatiuntur, sed pugnant, ita ut, dato
privilegio, seu alio titulo, impossibile sit dare præscri-
ptionem, secus autem accedente utriusque tituli com-
patibilitate, quia nempe præcedente immunitate ex me-
morabili resultante, obtentum etiam postea fuerint pri-
vilegium, quod obtineri potuit ad majorem corrobora-
tionem & firmitatem, non excluso priori jure per imme-
morabilem jam quæsito; Sive etiam quod post privile-
gium, alter titulus ex causa onerosa allegetur, post lap-
sum centenariæ vel immemorabilis allegabilis, nisi con-
stet in hoc centenarii vel immemorabilis temporis inter-
vallo, vigore primi tituli seu privilegii, & non aliàs pos-
sessum fuisse, cum non sit prohibita titulorum multi-
plicatio, atque concursus privilegii & præscriptionis,
quoties possunt stare simul, ut ex mente textus *in c. au-
ditis de præscriptionibus & gloss. in cap. nullus de regulis
juris in 6. Abbas in cap. Abbat. num. 12. de verborum sig-
nificatione* & cæteri, de quibus optimè in materia *La-
nar. d. cons. 94. n. 1. & seqq. Capic. Latr. consult. secunda
n. 23.* & plenè ac magistraliter *Rot. dec. 218. n. 7. & seqq.
par. 6. recen. dec. 29. par. 7. & dicta dec. 101. par. 10. rec.
& in aliis.*

Immemorabilis enim, etiamsi posterior si privilegio
(ut in præsenti erat, cum privilegium natum sit in ip-
so initio renascentis Oppidi seu Castri), concurrere
potest cum privilegio ad plures effectus; præcipuè ad
illius confirmationem, nam si illud infringi posset, re-
manet præscriptio *Abbas in dicto capit. Abbate n. 12.*
Sive ad interpretationem, vel ampliationem, quod sci-
licet si privilegium est dubium, illud interpretationem
recipiat ab antiquissima & immemorabilis temporis 9
consuetudine, & observantia, ut generaliter *idem Ab-
bas ubi supra Butr. in c. si diligenti in fin. de præscriptioni-
bus*, & cæteri communiter *in c. cum dilectus de consuetu-
dine*, & observat *Rota d. dec. 218. n. 17. par. 6.* & in his
terminis specialibus *Bart. cons. 59. n. 6. Franc. dec. 56.
n. 6. & 10. Cap. Latr. consult. 2. n. 15. & 16. & consult. 48.
n. 4.* Unde cum privilegium *Nicolai*, litteraliter, & ex-
plicitè non contineat exemptionem à gabellis, & oneri-
bus Cameralibus (tunc ut probabilius est ignotis) ed
dicat, quod *hujus Castri habitatores ab omni infestatione
quieti, ab omni molestatione securi erunt*, de quibus verbis
tanquam æquivocis dubitari potest an intelligantur
de molestiis illicitis, & de facto, vel de illis licitis, quæ
nomine Principis, in onerum & gabellarum exactione
tribuuntur, idcircò rectè intrare potest præscriptio con-
cedens id quod privilegium non tribuit, seu verius de-
clarans ac interpretans privilegium dubium.

Aliud enim est agere de præscriptione ejus, quod
in privilegio continetur, aliud verò de præscriptio- 10
ne illius pluris quod in privilegio non continetur, in
primo enim casus facilius intrat contraria conclusio, se-
cus autem in secundo, quia cessante incompatibilitate,
prohibitum non est, ut id, quod à privilegio non con-
ceditur; per præscriptionem fuerit acquisitum, *ut benè
Lanar. cons. 94. num. 5.*

Replicabant Camerales, hujusmodi præscriptionem
in Cameræ juribus præjudicialem, induci non potuis-
se, sine Papæ scientia, sine qua, ejus tacitus consensus
vel approbatio dari non potest; Sed facilis erat respon-
sio, siquidem id rectè procedit in ordinaria præscriptio-
ne 30. vel 40. annorum, secus autem in centenaria, vel 11
immemorabili, quæ inter alios effectus, illum operatur,
ut vel Principis scientia non requiratur, vel eam præsu-
mere faciat *Isern. in c. 1. § præterea de prohibita feudi alie-
natione per Federic. Capoblanc. dicta pragmat. 1. de Baroni-
bus n. 220.* & in terminis præscribendi pedagia *Balb. de
præscriptionibus secund. 1 parte tertiæ partis q. 6. n. 22.* quia
dato hujusmodi temporis intervallo, inexcusabilis est
saltem scientia officialium, ex qua illa ejusdem Prin-
cipis resultat, ut in terminis, *post Gutier. & alios,* 12
Francus dec. 56. n. 10. in fin.

Objiciebatur etiam ex parte Cameralium, de incom-
patibilitate inter privilegium, & præscriptionem, quasi
quod in eodem privilegio, expressè demandaretur onerū
solutio, dum in eo dicebatur quod futuri hujus Ca-
stricolæ *facere deberent fodrum*, sub quo vocabulo quæ-
cunque onera & gabellas contineri dicebant; Sed pari-
ter satis facilis erat responsio, hoc enim *fodri*, seu *foderi*
vocabulum, in jure communi, atque apud antiquos
linguæ latinæ professores ignotum, ea barbara Longo-
bardorum loquutione originaliter habetur *in cap. sen-* 13
tentia versic. nobis autem intrantibus Lombardiam, *de
pace Constantiæ*, illudque juxta ejusdem textus intel-
lectum passim usurpatur pro annona militari, seu pro ea
frumenti aliarumque frugum præstatione, quam popu-
lus Imperatori seu Regi Italiam intranti solvere tene-
batur, ut ex *Sigonio & aliis Calvin. in lexico. verbo
fodrum, & Laurentius in Amaltea Onomastica verborum
foderum*, quod etiam ex nostris probare videtur *Cravett.
cons. 294. in principio*, ubi agit de concordia inter duas
communitates super exemptione à collectis & oneri-
bus ordinariis, & extraordinariis per verba satis ge-
neralia importantia quarumcunque gabellarum, &
onerum speciem, quibus deinde additur etiam con-
ventio super exemptione à contribuendo *pro fodro* an-
no debito Domino loci, & sic istud vocabulum
capitur pro certa annuali præstatione determinato

tempore facienda, ut quid distinctum ab oneribus, collectis, & gabellis; Et nihilominus dicebam sufficere, quod hujusmodi vocabulum pernecesse non imponeret alia onera, ut vel deferendum sit observantiæ tanquam interpreti, vel tollatur incompatibilitas, seu mala fides positiva resultans ex scientia & receptione privilegii expressè continentis contrarium ejus, quod præscribi prætendebatur, juxta d. *consil. Geminian. 96.* cum mala fides debeat esse vera, ut supra.

Demum objiciebatur quod exemptionis privilegium generaliter concessum, intelligendum esset de gabellis, & muneribus ordinariis, non autem de extraordinariis, quæ præsertim ex causa belli, vel simili urgenti & in-
14 solita imponuntur *ad notata per DD. in l. si ex toto §. 1. ff de legat. 1.* sed in hoc repetebatur principium circa immemorabilem, ista enim data, cum allegari possit quicunque titulus de mundo melior, & alleganti benè visus, idcircò rectè potest dici, quod sub conventione correspectiva etiam de hac onerum specie actum esset.

Accedente etiam observantia, dum ex chronicis docemur, Sedem Apostolicam circa temporalia fuisse retroactis temporibus in longè majoribus angustiis, & nihilominus nunquam istam Communitatem gravatam fuisse ad solutionem onerum, ex bellorum, vel aliarum urgentium necessitatum causa impositorum. Considerando potissimè calamitosa tempora *Alexandri III.* qui tamen hujus Communitatis privilegia approbavit; ac etiam quia conclusio de exemptione non suffragante in casu magnæ & insolitæ necessitatis, procedat, ubi
15 aliis allegatis *Buratt. dec. 391. num. 9.*

Subjungebam etiam ex parte Communitatis, quod ubi immemorabilis cessaret, atque cum solis privilegiis procedendum esset, capiendo solùm præscriptionem tanquam eorundem privilegiorum observantiam, & interpretationem, adhuc revocatoriæ constitutiones non obstabant, stante causa onerosa, quæ in eisdem constitutionibus litteraliter excipitur, ac etiam de jure excepta intelligitur. *Ciriac. controv. 154. n. 17. Rota in dicta dec. 101. p. 10. rec. n. 30.* & in terminis privilegii
16 exemptionis gabellarum *Otthobon. dec. 619. num. 19.*

Causa onerosa videbatur certa ob reædificationem Oppidi seu Castri jam diruti per incolas sub hac lege, cum sumptu & incommodo, tanquam ex contractu reædificati, cum aliàs non reædificassent; Unde locus, quem tanquam dirutum Sedes Apostolica ampliùs non habebat, ita ab istis acquisivit, ideoque dicitur causa merè
17 onerosa, & correspectiva, ut in his terminis *Bart. cons. 59. Aretin cons. 125. n. 10. cum seq. Decian. cons. 2. n. 8. l. 1.* Quod in simili habemus de juspatronatus, quod ita ex causa onerosa acquiri dicitur per novam Ecclesiæ constructionem, ac per antiquæ penitus dirutæ reædificationem *ad not. in c. 3. de jurepatronatus, & in sua materia sub tit. de Jur. patr.*

His non obstantibus denegata fuit remissoria, præsupponendo immemorabilem esse improbabilem, stante initio privilegii producti, ad quod proinde uti meliorem titulum, producentem se restrinxisse judicatum fuit, illudque cadere sub Constitutionibus revocatoriis; Qualia verò fuerint fundamenta, est incertum, cum Tribunal Cameræ non soleat de suis resolutionibus publicas rationes reddere, ut ex laudabili stylo facit Rota; Visa fuit tamen satis rigorosa resolutio, violando immunitatem, quæ potius nativa, quàm dativa dici poterat, dum ab initio ipsius renascentis Oppidi orta fuit, ac spatio annorum 500. & ultra, cum approbatione tot Pontificum observata, præsertim cum contineret satis modicum Cameræ præjudicium, stante loci exiguitate, ita ut onera per ipsam solvenda modicæ considerationis essent quoad Cameræ levamen, maxima verò viderentur quoad ipsos incolas ob loci paupertatem; Omnis autem ulterioris defensionis spes deinde cessavit ob superventam aliam constitutionem revocatoriam Alexandri, per quam etiam immemorabilis fuit sublata.

† DE operatione, & effectibus centenariæ possessionis, an, & quando illi obstet initium vitiosum, quod resultet ex productione tituli, ad quem tanquam meliorem, possessor se restrinxisse censeatur, videnda sunt deducta *sub tit. de Alien. & contract. prohib. disc. 3*

Et circa confectiones revocatorias franchitiarum, & exemptionum, illis exceptis, quæ concessæ fuerunt ex causa onerosa, & contractu correspectivo, conferunt, quæ habentur *sub titulo de feudis disc. 63* Ubi de illis gabellis, vel oneribus, quæ sub istis Constitutionibus non cadunt.

SPOLETANA ONERUM

Pro HÆREDITATE IOANNIS DE CUPPIS

Cum COMMUNITATE MONTIS FALCHI.

Casus disputatus in Congregatione boni Regiminis, pendet in Rota.

An Ratiocinatores Cameræ gaudeant exemptionibus Cameralium ab oneribus & gabellis, Et de materia præscriptionis à gabellis & oneribus decursis, quomodo, & per quantùm tempus inducatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Ratiocinatores Cameræ seu Computistæ sunt familiares Papæ, ac exempti ab oneribus & gabellis.*
3 *Possessio exemptionis per 30. annos illam inducit in futurum.*
4 *An ista conclusio procedat in statu Ecclesiastico, & de ratione dubitandi.*
5 *De quinquennali præscriptione gabellarum quando procedat.*
6 *Onera Cameralia dicuntur species decimæ solvendæ Principi ex fructibus bonorum.*
7 *Bona vel non mala fides sicuti excusat à fructibus consumptis, ita à gabellis, & oneribus non solutis.*
8 *Idem in decimis spiritualibus.*
9 *De ratione ob quam bona fides excusat ab oneribus præteritis.*

DISCURSUS XLVIII.

OLim Pompilius de Cuppis, & successivè Joannes 1
ejus filius, per multos annos usque ad obitum, laudabiliter obtinuerunt officium Ratiocinatoris Cameræ Apostolicæ vulgò *Computista* nuncupatum, cum brevibus Apostolicis eorum deputationis, per quæ conceduntur consueta privilegia, emolumenta, immunitates, & exemptiones, Unde cum ex constitutionibus Apostolicis, Officiales Camerales exempti essent à quibuscunque vectigalibus, gabellis & oneribus etiã Cameralibus, idcircò præfati de Cuppis, utpote sub Cameralium genere venientes, dicta Franchitia potiti sunt in omnibus, etiam in Urbe, & in doana, quæ omnium rigorosius exigitur, & præsertim à contributione onerum Cameralium, aliàs debitorum Communitati Montis Falchi, pro bonis stabilibus in eo territorio possessis.

Defuncto Joanne, filiis minoribus & pupillis superstitibus, dicta Communitas istos pulsavit in Congregatione boni regiminis ad solutionem onerum pro toto tempore decurso, etiam viventibus dictis Pompilio & Joanne, quos prætendebatur non esse exemptos, neque venire sub nomine & genere Cameralium, stante constitutione 28. *Urbani VIII.* revocatoria omnium franchitiarum & exemptionum, excepta illa Cameralium in Camera sedentium, sub quibus dicebatur non venire Ratiocinatores dictam qualitatem sedendi in Camera non habentes, & cum hoc fundamento, non attentis

tis inferiùs deducandis, Congregatio processit ad condemnationem, Unde habitus fuit recorsus ad Signaturam gratiæ, quæ gustato gravamine commisit causam in Rota, ubi pendet absque prosequutione, ita ut silentium fortè reorum victoriæ æquipolleat.

Quatenus autem ex parte Communitatis actricis prosequatur judicium, cum sensu etiam veritatis, credebam omninò contrarium esse resolvendum, ex solo mo-
2 tivo facti, competentiæ scilicet franchitiarum Ratiocinatoribus, dicta constitutione non obstante; Licet enim Ratiocinatores non sedeant in Camera, unde satis probabiliter dubitari posset, an venirent sub dicta exceptatione Cameralium, attamen eadem constitutio excipit etiam Papæ familiares, & commensales, quales dicendi sunt Ratiocinatores, qui ad instar familiarium & commensalium Palatii Apostolici in rotulo descripti sunt, habentes non solum portiones panis & vini, sed etiam pecuniam pro ferculis aliisque ad mensam necessariis, unde non videtur dubitandum de vera familiaritate, concurrentibus omnibus ejus requisitis, de quibus non semel habetur occasione reservationum *sub tit. de Beneficiis.*

Cæterum, circumscripto etiam isto motivo, atque admisso quod de stricto jure de Rationatoribus utpote in Camera non sedentibus dictum franchitiæ privilegium non competeret, adhuc tamen pro Cuppis scribens dicebam, antiquam & continuatam contrariam observantiam, etiam Urbis, absque dubio causasse in supra dictis Pompilio & Joanne justam credulitatem, quod tanquam Officiales Camerales essent exempti, unde propterea fuerint in bona fide, qua posita, & concur-
3 rente possessione annorum 30. & ultra, sequitur non posse amplius molestari, quia possessio exemptionis per spatium 30. annorum inducit illius præscriptionem, non solùm de præterito, sed etiam de futuro, ita ut bona, quæ per tantum tempus exempta fuerunt, remaneant de jure perpetuo talia, ex deductis *per Eugen. cons. 92. n. 25. & seqq. vol. 1. Surd. cons. 134. n. 10. Capic. Latr. consult. 68 num. 4. & seqq. Farinac. quæst. 173. n. 101.*

Et licet hæc juris propositio in Statu Ecclesiastico
4 suas graves patiatur difficultates, eamque dicta Congregatio non admittat, ob decretum irritans contentum in Constitutionibus Apostolicis exemptionum revocatoriis *Pauli V.* & successorum, per quod reficitur quæcunque contraria possessio; Nihilominus id recipiendum esse dicebam pro impedienda libertate bonorum in futurum, pro quo tempore Communitas pro oneribus Cameralibus habere dicitur jus reale successivum, secus autem ad inducendam liberationem personæ pro tempore decurso, ad quem effectum, etiam solum lapsum quinquennii sufficere, cessante dolo firmat *text. in l. 2. C. de publicanis ubi DD. de quibus Gutier. de ga-
5 bellis quæst. 119. num. 4. Ferret. eodem tract. num. 153. Farinac. dicta quæst. 173. num. 49.* de qua tamen quinquennali præscriptione quomodo & quando procedat particulariter habetur *in Romana fraudata gabella hoc eodem tit. disc. 69.*

Verùm neque videbatur opus esse immorari in lapsu temporis, & in beneficio formalis præscriptionis, cum hæc procedant, ubi agitur de præscriptione juris clari, & in casu quo non dubitetur onera solvenda esse, secus autem ubi observantia deducitur tanquam interpretativa potiùs quàm præscriptiva, quia tunc sufficit ita quandoque servatum esse, juxta distinctionem receptissimam, & in foro quotidianam.

Præterea cum ex præmissis negari non posset dictos Pompilium, & Joannem fuisse in bona, vel saltem non in mala fide, id sufficere dicebam ad effectum, de quo agebatur; Hujusmodi enim onera Cameralia utpote per æs, & libram ex bonorum fructibus supportanda, continent in effectu quandam decimæ, seu tributi spe-
6 ciem, quæ Principi debetur ex bonorum fructibus, adinstar decimæ spiritualis *ad text. in l. unica C. de annonis; Bart. in l. interdum §. quoties ff. de publicanis*, & cæteri apud *Surd. cons. 146. n. 6. Guttier. de gabellis quæst. 1.* & habetur in præcedentibus, & sequentibus hoc tit. pluries deductum, ita ut ex octo, vel decem unciis, seu portionibus fructuum, quos bona producunt, unam per æquipollens capere dicatur Princeps, reliquæ remaneant penes dominum, qui ubi scit ad hujusmodi onera teneri, in mala fide dicitur, integros fructus percipiendo, & consumando, cum percipiat portionem, in effectu non suam, ac propterea, consumptione non obstante, remanet debitor, per quinquennii lapsum non excusabilis, cum dicta conclusio de quinquennio procedat in diversa specie gabellarum diversam habentem rationem *ut infra in dicta Romana fraudata gabella disc. 69*

Secus autem ubi bona fide, vel cum non mala dictos fructus consumpsit in currentes, & quotidianos usus, ita ut ex eis non sit effectus locupletior, ut in præsenti, quia si non dominus percipiens fructus ex re aliena, quam bona fide, vel non mala credidit suam, urgeri non potest ad restitutionem consumptorum ex 7
deductis *per Gregor. & Adden. decis. 74. Buratt. & Adden. dec. 184. & aliis passim*, multò minus ille, qui verè est Dominus, & consumpsit fructus rei suæ, non facta detractione quotæ destinatæ publicis oneribus, à quibus bona fide credebat se esse exemptum.

Quod in dies habemus in praxi in materia decima- 8
rum non solutarum per Regulares, vel alios prætendentes vigore privilegiorum, seu præscriptionis se exemptos, quia licet ad instantiam Curati, vel Episcopi declaratum sit, privilegium vel præscriptionem non suffragari, ut non semel habetur in sua materia *sub tit. de decimis*, nunquam tamen auditum est, sequutam esse condemnationem, nisi à die moræ litis, seu alterius actus æquipollentis, ex quo mala fides inducta sit, ideoque non versabamur in terminis præscriptionis onerum, & gabellarum, quæ alias certitudinaliter deberentur.

Atque ultra juris regulas, id ad sensum probari di-
cebam ex humana ratione, quia habens mille in reddi- 9
tu, si scit, ex istis solvere debere 100. Principi pro publicis oneribus, ideoque sibi sola 900. expendibilia in suos usus remanere, curat se restringere, ac vivere eo modo, cum quo redditus sibi remanentes sufficiant; E converso autem credens integra mille esse ad ejus liberam dispositionem, aliquantulum lautius vivit, ac aliquas facit expensas, aliàs non facturus, Unde iniquum esset quod Communitate acquiescente, post longissimi temporis intervallum, cogi debeat, qui in bona fide versatus est, solvere una vice cum maximo incommodo ea onera, quæ aliàs singulis annis minutatim absque incommodo solvisset, quod utique omninò est irrationabile.

FERRARIEN. GABELLÆ CONTRACTUUM

Pro FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE

Cum MARCHIONE MIROLO.

Casus decisus per Cameram pro Mirolo.

De Constitutione Urb. VIII. revocatoria exemptionum, An & quando comprehendat gabellarum moderationes jam concessas.

Et aliqua de non usu gratiæ, seu privilegii.

Et quando contractus dicatur venditionis, vel permutationis, ad effectum gabellæ.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Quando concessio in emphyteusim dicatur potius venditio.*
3 *Contractus regulatur à denominatione partium.*
4 *Potius attendi debet substantia voluntatis quàm verba.*
5 *Et ideo dicitur venditio, si talis est substantia, licet dicatur permutatio.*

6 *Quando dicatur potius permutatio, quàm venditio.*
7 *De Constitutione Urb. VIII, revocatoria exemptionum, ejusque intellectu.*
8 *Gabella quando dicatur extincta.*
9 *De regula revocatoria unionum.*
10 *Lex nova, & quando capiat preterita.*
11 *Voluntas Papæ desumitur ex usu, seu stylo dataria.*
12 *Reformatio gabellæ, an importet novam impositionem.*
13 *Observantia in materia gabellarum est deferendum.*
14 *Quando decretum irritans impediat non usum.*
15 *Particulares nonpossunt præjudicare Communitati, & an exemptus solvendi gabellam sibi præjudicet.*
16 *Privilegia quando amittantur per non usum.*

DISCURSUS XLIX.

1 CUm in Civitate Ferrariæ ex antiquis statutis, pro quibuscunque contractibus quædam gabella solvi debeat, ut occasione illius solvendæ ex venditione locorum Montium habetur supra *in alia Ferrarien. hoc tit. disc.* 43. Gregor. XV. de anno 1621. eadam Civitate supplicante, concessit indultum, ut pro contractibus permutationum, hujusmodi gabella solvi non deberet pro eo bonorum valore, quæ invicem permutantur, sed solùm pro ea rata, quæ in pecunia vel merce refunditur pro rerum permutatarum adæquatione, ita tamen quod hujusmodi gratia practicari non deberet, neque effectum sortiri durante appaltu tunc currente, duraturo usque ad annum 1628. Cùm autem de anno 1624. per Urbanum VIII. edita fuerit Constitutio 18. revocatoria quorumcunque privilegiorum, & gratiarum Cameræ præjudicialium super exemptionibus ab oneribus, & gabellis, atque quatriennio post Appaltator tunc existens, exactionem juxta antiquum morem continuaverit, hinc etiam per successores appaltatores, absque eo quod pro parte Civitatis de dicto Brevi Gregorii opponeretur, in eadem exactione continuatum fuit, Cumque Marchio Mirolus plures inierit permutationum contractus, in quorum uno obtento ab altero contrahente conspicuo palatio, dedit quædam bona longè minoris valoris, ad cujus adæquationem refusit pecunias, & merces; & in altero dedit quædam bona sub titulo emphyteusis cum pacto francandi pro certo pretio ab initio constituto, ad rationem 10. pro centenario, Appaltator autem eum cogeret ad integræ gabellæ solutionem, ipseque prætenderet ad eam non teneri nisi ad formam dicti privilegii Gregorii XV. pro solo pretio refuso in pecunia seu mercibus.

Hinc introducta lite, prius coram Camerario, deinde per appellationem in Camera, in utroque Tribunali decisum fuit contra appaltatorem, non deberi scilicet gabellam, nisi juxta modum in dicto Gregoriano privilegio præscriptum; Et quia per Cameram edi non solent decisiones, in quibus resolutionis ratio reddatur, incertum est quibus fundamentis inniaa fit decisio, quæ tamen mihi pro Appaltatore scribenti, etiam ad veritatem, seclusa clientis affectione reflectenti, non omnino satisfecit,

Dicebam enim, quod amisso etiam ex abundanti dicto privilegio Gregorii, adhuc tamen non eramus in casu permutationis, sed emptionis & venditionis, sub dictis permutationis, seu emphyteusis nominibus ad fraudandam gabellam palliatæ; Quatenùs enim pertinet ad bona, quæ partes dixerunt dare in excambium sub titulo emphyteusis, videbatur istum contractum nullatenus adesse, nisi in solo nomine, in substantia verò esse emptionis & venditionis, stante pacto francandi pro certo pretio ab initio constituto, ut punctualiter firmant *Franch. dec.* 392. *num.* 2. *& seqq. & Merlin. dec.* 210.
2 *num.* 7. qui alios cumulant, atque hæc motivo nulla dabatur relevans responsio, unde in hac parte impenetrabile remanet fundamentum, cum quo processum fuerit.

Quo verò ad alium contractum asserta permutationia rei satis pretiosæ cum altera longè inferioris valoris, pro cujus adæquatione, pecuniæ & merces refusæ fuerunt, dicebam quod quamvis vera sit regula generalis, in qua præcipuum pro Mirolo constituebatur fundamentum, talem scilicet censeri debere contractum,
3 qualem partes denominarunt *ex deductis dec.* 34. *num.* 4. *& 130. num.* 7. *par.* 6 *recen.* & in aliis frequenter *sub tit. de emphyteusi*; occasione inspiciendi, an esset contractus emphyteuticus, vel censualis, aut perpetuæ locationis; ea tamen de facili admittenda est inter ipsas partes contrahentes, non autem respectu tertii, cujus fraus, vel præjudicium admixtum esse potest, Tunc enim, non cortex & figura verborum, sed substantia veritatis attendenda est, ex punctuali theorica *Bald. in l.* 3. *n.* 5. *& seqq. C. de rerum permutatione*, ubi habetur, quod si in instrumento per Notarium scribatur permutatio, & tamen
4 factum sit venditio, dicitur contractus venditionis, non autem permutationis, quam theoricam in præcisis terminis gabellæ sequitur *Paulus de Castro in l.* 1. *n.* 10. *in fin. ff. de rerum permutatione*, cum quo pertransit *Guttier. de Gabellis q.* 23. *num.* 4. Et in proximis terminis laudemii solvendi pro venditione rei emphyteuticæ, sive ad effectum juris congrui cum similibus, cæteri communi-
5 ter, de quibus *Decius cons.* 159. *seu* 160. *n.* 2. benè *Boer. dec.* 144. *Afflict. de jur. protomis.* §. 3. *notabil.* 9. *n.* 15. *Corbul. de causis privationis ob alienationem limitat.* 11. *n.* 9. *Fulgin. de emphyt. tit. de alienat. q.* 1. *n.* 155. *& cæteri*, ac generaliter *Mantica de tacit. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 15. quia in puncto juris propositio est verissima, esset enim aliàs in libera partium voluntate, sub sola verborum figura tertio præjudicare, ac laudemii vel gabellæ solutionem eludere, sive jus retractus tollere.

Ideoque sola difficultas consistere solet in facto, super congrua scilicet prædictæ theoricæ applicatione, circa quam distinctio adhibetur, quod aut res quæ permutantur non dantur æstimatæ, neque illarum pretium traxmt, sed propter inæqualitatem per unam partium refunditur pecunia vel alia merces, & tunc quicquid aliqui variaverint verior, ac magis recepta opinio videtur, attendi debere præponderantiam, si enim major est
6 pecunia, quàm species tunc potiùs emptio, & venditio, quàm permutatio judicanda est, juxta casum *Decii dicto cons.* 159. ut firmant *Boer. dicta dec.* 144. *Corbul. loco citato limitat.* 12. *num.* 6. *& ampliation.* 22. *Fulgin. dicto tit. de alienatione q.* 1. *num.* 72. *& 154. Mantic. de tacit. lib.* 12. *tit.* 28. *num.* 76. *& lib.* 25. *tit.* 2. *num.* 4. *Decian. cons.* 57 *num.* 34. *vol.* 3. *Ciriac. controv.* 69. *num.* 11. *& 56.* & alii apud eosdem, Aut verò res, quæ permutari dicuntur, dantur hinc inde pro certo pretio æstimatæ, & tunc omnes concordare videntur, dici potius emptionem & venditionem, quæ ab æstimatione constituitur, *ut per Mantic. Corbul. Fulgin.* & alios supra citatos.

In quorum utroque casu versabamur, quia rerum permutatarum pretium inter partes constitutum fuit, pecuniæ autem, gemmæ, & merces pro pretii adæquatione, ut vulgo dicitur *pro refuso* datæ, præponderabant valori speciei, quæ dicitur permutata, cum longè excederent illius medietatem, ex qua desumitur præponderantia, ex iis, quæ habentur in materia jurispatronatus ex privilegio ob dotis augmentum aut regulandum, an sit ex gratia vel justitia *in Lucana Prioratus & in aliis sub tit. de Iurepat.* Et hoc secundum fundamentum solidum, & tutum credebam, quasi quod illa modici valoris species, pro pallio & in fraudem gabellæ adjecta sit.

Accedente potissimum alia circunstantia æstimationis, quæ insimul unita magnificienda est, quamvis de ea sola & simpliciter sumpta satis probabiliter sit dubitandum, cum æstimatio fieri possit etiam impropriè, ad sciendum nempè rei valorem, & ad effectum regulandi persequutionum, juxta terminos quos habemus in materia dotis æstimatæ, nam illa est æstimatio vera & propria, quæ importet venditionem, alia verò impropria, quæ fiat ad sciendum valorem pro regulanda cong. uitate,

congruitate, vel lucro, quæ non operatur hunc effectum, ita ut etiam terentis terminis privilegii, videretur illud in proposito casu non suffragari.

Verùm neque de dicto privilegio videbam habendam esse rationem, stante superventa, ante illius effectuationem, dicta Constitutione revocatoria Urbani circa quam, ex alia parte opponebatur, eam tollere privi- 7 legia super exemptionibus, & franchitiis à gabellis, & oneribus jam existentibus, non autem reintegrare gabellas in toto vel in parte jam extinctas in quibus terminis versari dicebatur, quia per dictum breve Gregorii, gabella contractus permutationis intra strictos ejus limites commutandi speciem, extincta & abolita fuerat, & cum hoc fundamento, quantum desumi potuit, Judices processerunt.

Quod esse considerabile admittebam, quoties Breve ante dictam Constitutionem revocatoriam suum effectum sortitum esset, ita ut quando Constitutio superveniit, invenisset respectu hujus contractus gabellam jam 8 extinctam, & amplius in rerum natura non existentem; Sed punctus difficultatis erat in defectu applicationis motivi ad factum, quia ex eodem indulto liquet, hujusmodi gabellam durare debere durante appaltu tunc currente, terminando de anno 1628. unde interim, ac de tempore quo dicta Constitutio supervenit, gratia erat ineffectuata, & gabella durabat, erarque in rerum natura, quod implicat cum extinctione, ideoque rectè convenire observabam terminos regulæ revocatoriæ unionum effectum non sortitarum.

Ideò enim dicta regula non capit uniones effectuatas, quia beneficium unitum, jam extinctum est, neque amplius in rerum natura existit, tanquam effectum prædium Ecclesiæ, cui facta est unio, undè propterea de privatione ad habitum non datur regressus, secus autem si unio effectum sortitura sit post certum tempus, sive post mortem beneficiati, quia interim beneficium dicitur existere, neque ab instanti unionis extinguitur, sed solùm unio continet futuram extinctionem statuto tempore sequendam ex deductis per Cavaler. dec. 403. & est receptum apud beneficialistas, ut habetur in sua materia *sub tit. de beneficiis in Summa Beneficiorum, & in aliis.*

Ad hujusmodi objectum tollendum, deducebantur per alteram partem firmata *apud Lotter. de benef. lib. 1. q.* 9 *29. num. 29. & 30.* ubi *ex Oldrad. conf. 225. nn. 7. & 8.* habetur, posse stare simul, ut gratia dicatur statim effectuata, & tamen ejus effectus seu utilitas in aliquod tempus differatur, ita ut tempus non sit adjectum substantiæ, sed solùm executioni actus jam à principio perfecti, juxta ea, quæ habentur in materia donationis bonorum post mortem donatoris, ut spectetur, an mors adjecta sit substantiæ donationis, quo casu facit eam imperfectam, & causa mortis, vel adjecta sit executioni, quo casu dicitur inter vivos, & perfecta ab initio, dilato solùm effectu, sive magis proximè juxta ea, quæ habentur *in Ravennaten. pensionis sub tit. de pension.* de pensione reservata ad favorem illius post factum casum extinctionis alterius pensionis cum similibus.

Sed pariter applicabam de defectu applicationis, in qua in judicando & consulendo tota vis hodie consistit, *Oldrad.* enim à quo *Lotter. & cæteri* derivant, loquitur de unione, quam ex tunc Papa voluit effectum sortiri, reservatis solùm fructibus, & emolumentis ad commodum ejus, qui beneficii uniti possessor erat, quia tunc iste non dicitur amplius beneficiatus, sed solùm consideratur, tanquam simplex usufructuarius illius rei, quæ effecta est prædium Ecclesiæ, cui facta est unio, Adinstar donationis reservato usufructu ad vitam donatoris, quia donatio ex tunc absque aliqua dilatione dicitur exequta, & effectum sortita, reique donatæ dominium translatum in donatarium remanente ipsa re, penes donatorem tanquam usufructuarium.

Verùm observabam non esse istos terminos nostros, quibus magis conveniunt, quæ habentur de unione effectum sortienda sequuta vacatione, quia si Appaltator continuare debebat in exactione hujusmodi gabellæ usque ad annum 1628. de necessitate pro isto tempore danda est ejus existentia, cum impossibile videatur esse & non esse, atque gabellam jam extinctam existere, ejusque exactionem continuari; Neque compatibiles essent termini usufructus, vel similes, cum quibus procedunt *Oldrad. & cæteri*, quia usufructus penes unum existens, de necessitate supponit existentiam proprietatis penes alterum, neque ille dari potest de re vel jure jam extincto, & in rerum natura amplius non existente.

Ideoque rectè intrare dicebam dictos terminos regulæ vocatoriæ unionum, adhuc effectum non sortitarum ac etiam cadere veram juris conclusionem, quamvis no- 10 væ legis natura sit capere solum futura, attamen rectè capiat etiam præterita expectantia perfectionem à futuro *Bart. in l. omnes populi num. 44 ff. de justitia & jure gloss. & Abbas in Clementina secunda de ætate & qualitate, Mascar. de statutis conclus. 13. nu. 52.* ubi pluribus modis exemplificat, *Farin. in fragmentis verbo lex num. 36. Rota dec. 31. num. 9. post Merlin. de pignor.* & in aliis frequenter.

Præsertim quia dicta Constitutio revocatoria, non solùm revocat exemptiones & franchitias, sed omnia privilegia; omnesque gratias Cameræ præjudiciales, Unde quando etiam dictum indultum non contineret simplicem exemptionem, seu formalem extinctionem gabellæ in hac specie, adhuc cum Constitutio revocatoria inveniat gabellam existentem & non extinctam, remanet operativa, tanquam auferens de medio illam gratiam, seu illud privilegium, cujus vigore futura extinctio sequi debuisset; Ponderando etiam, quod Gregorii intentio non fuit extinguendi, cum ex stylo Papæ, cum multis aliarum gabellarum extinctionibus comprobato liqueret, quod quando aliquam gabellam, extinguere vel supprimere voluit, expressè usus est istis 11 terminis seu vocabulis, Ex consuetudine autem Papæ in rescribendo, desumitur qualis fuerit ejus voluntas in concedendo *Penia dec. 1117. Burat. dec. 513. num. 4. Rot. dec. 250. n. 9. par. 7. recen. dec. 25. p. 10. rec. & in aliis.*

Nec dici poterat, ex hujusmodi reformatione, resultare novi vectigalis speciem, priori extincto *ex dispositione text. in l. vectigalia ff. de publican. ubi gloss. verbo* 12 reformare *Salicet. in l. 2. C. nova vectigal. Engen. consil. 72. n. 8. & seq. lib. 2.* quia id procedit, ubi antiquæ gabellæ forma totaliter alteratur, ita ut, augendo, vel minuendo, ad novam omninò ac diversam formam redigatur, secus ubi firma remanente antiqua gabella, fit aliquod novum augmentum, ut practicavimus in Urbe & Statu Ecclesiastico in gabellis salis & carnis, quia dicitur novum augmentum, non autem omnimoda immutatio antiquæ.

Et è converso in casu diminutionis, remanere dicitur eadem gabella, sed diminuta; Si enim gabella macinatus solvi consueta ad rationem sex juliorum pro quolibet rubro, reduceretur ad julios quatuor, dici non potest istam esse novam gabellam, quæ verius est eadem reductam ad minorem summam, Eodem modo quo in dies practicamus in censibus, qui constituti ad rationem sex vel septem pro centenario, reducuntur ad quatuor, quia est idem census, diminuta solùm oneris quantitate; Ita in casu nostro, remanet eadem gabella contractuum exempta solum à toto illorum genere hac specie, ita ut sit potiùs exemptio certæ speciei ab onere generis; Et quod gabellæ aucta non dicatur nova, *Menoch. conf. 105. Rot. dec. 118. nu. 13. p. 11.* ubi quod exemptus à gabella est etiam exemptus ab augmento, nisi dicatur.

Atque in omnem eventum, negari non poterat, ex his reddi dubium, an dicta Constitutio revocatoria capiat, nec ne hujusmodi indultum, ut propterea deferri debeat observantiæ tanquam interpretativæ, ad com- 13 muniter notata *in l. si de interpretatione ff. de legibus,*

præsertim si in omni materia observantia attendenda est, atque in interpretando obtinet principatum, multò magis in ista materia gabellarum, ex cujus peculiari natura totum consuetudini & observantiæ est deferendum, ut pluries *hoc eodem titulo* deductum habetur.

Pro isto gravi scopulo evitando, confugiebat reus conventus ad virtutem clausulæ *sublata & decreti irritantis*, ex quibus impeditur quicunque contrarius usus, quia sic infecta remanet quæcunque contraria possessio; Sed facilis erat responsio, id scilicet rectè procedere in Cōstitutionibus generalibus emanatis per viam legis, ut propterea ex non usu vel usu contrario earum efficacia non tollatur, nisi accedente Papæ præsumpta scientia

14 & tolerantia, non autem in privilegiis particularibus, quia potest illa persona, seu illud corpus, cui concessum est, nolle uti, ut in præcisis terminis privilegii super materia gabellarum habetur *apud Otthobon. dec.* 229. *n.5. & 6. ubi allegantur Gonzal. ad reg.8. gl.67.n. 52. Gratian. discept.*516. *n* 8. & alii, generaliter istam conclusionem ita distinguentes.

Replicabatur item, aliquorum civium non usum non posse præjudicare Civitati, accedente etiam regula desumpta *ex text. in l.1. & 3. C.de his qui sponte lib.*10.

15 *de qua Capic. Latr. consult.*68. *num.*31. ut exempti solvendo aliquando gabellam, non per hoc sibi præjudicent in futurum; Sed triplici responsione tolli dicebant hoc fundamentum, primò nempè, ut procedat ubi agitur de tollendo, seu præscribendo exemptionis privilegio claro & certo, ita ut contrarius usus attendatur tanquam observantia præscriptiva, secus autem ubi agitur de casu dubio, in quo usus attendatur tanquam observantia interpretativa, & de his ultimis terminis agebatur, quia licet privilegium sit certum, est tamen incertum & dubium, an veniat sub dicta Constitutione revocatoria, de cujus, non autem privilegii interpretatione agitur.

Secundò, ut conclusio procedat, quando privilegium exemptionis est jam executioni cœptum demandari, ita ut agatur de destructione status præcedentis exemptionis jam firmati, ut in his terminis per argumentum à contrario probari videtur ex deductis *per Capic. Latr. dicta consult.*68. *n.*29. *&* 30. Ac demum tertiò, quia procedit conclusio, in observantia modici temporis, non autem longissimi annorum 30. publicè & palam, ita ut omninò concurrat verisimilis scientia totius Universitatis, seu corporis privilegiati, ut admittitur apud eundem *Capic. Latr.* per aliam partem adductum *dicta consult* 68. *num.* 32.

† SUper puncto concernente naturam contractus, & quando censeri debeat emptionis, & venditionis, vel permutationis ad effectum retractus, de quo frequentiùs agi solet, conferunt, quæ habentur sub *tit. de servitut.* ubi agitur de hac materia retractuum *disc.* 73. *&* 76.

HYDRUNTINA EXEMPTIONIS seu ONERUM.

Pro DUCE TERRÆ SANCTI DONATI

Cum CLERO EJUSDEM LOCI.

Casus decisus per Rotam pro Clero.

An & ad quæ onera laicalia teneantur Clerici & Ecclesiastici pro bonis emptis vel aliàs acquisitis à laicis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An & quando Ecclesiastici pro bonis in eos obventis à laicis teneantur ad collectas.*
3 *De decima, quæ per Dominos temporales exigitur, ut non sit collecta sed onus reale ratione dominii bonorum.*
4 *De consuetudine aliquarum regionum, et Barones habeant dominium totius Territorii.*
5 *Barones in regno an imponant collectas.*
6 *Nova onera quando dicantur in locum antiquorum subrogata.*
7 *Translatio non tribuit novum jus vel titulum, sed confirmat antiquum.*

DISCURSUS L.

BAro oppidi Sancti Donati, possidens illud feudum, Ducatus dignitate decoratum, cujus Territorium, juxta communem illius Hydruntinæ Provinciæ usum, totum vel pro majori parte, olivarum arboribus, sylvarum adinstar, plenum est, ex antiquissima consuetudine decimam omnium olivarum percipit, à qua tamen loci cives vel incolæ prætendebant se ex privilegiis immunes, Unde lites & controversiæ exortæ sunt, ad quas componendas emanavit concordia, per quam cives, & incolæ, dictæ exemptionis prætenso privilegio renunciantes, declararunt etiam eorum bona decimabilia, ita ut huic servituti in perpetuum, tanquam oneri reali & infixo, illa subjaceant, ac effecta transeant in eorum hæredes, & successores; Econverso autem Baro plures gratias Communitati & Populo fecit, & quædam onera, & jura sibi debita remisit; Cum autem tractu temporis, & post 40. annorum, & ultra observantiam, Ecclesiastici, in quos ex successionibus, vel emptionibus, aliisque acquisitionum titulis, multa bona obvenerunt, istam decimam solvere recusarent; Hinc orta desuper controversia in Sacra Congregatione immunitatis, ab ista fuit bis resolutum pro Ecclesiasticorum exemptione. 1

Recurrente autem denuò Barone, controversia remissa fuit consulenda Romæ coram *Celso* atque in dicto Tribunali formiter disputato articulo, idem quoque ad favorem Ecclesiasticorum pro immunitate resolutum fuit *sub die* 24. *Maii* 1658. ut patet ex *decis.*259. inter illas *Celsi* confirmata solis Ecclesiasticis informantibus sub *die* 5. *Julii* 1660. ut apud eundem *decis.* 332. sequendo distinctionem in Romana Curia & Congregatione immunitatis receptissimam, aliàs traditam per Rotam *in Brundusina Gabella coram Penia inter suas dec.*1079. *repetita dec.*42. *par.*4. *recen. & in Alben. Gabella coram Merlino inter suas dec.* 902. *repetita dec.* 339. *par.*6. *rec.* quæ in materia sunt magistrales, quod scilicet in Ecclesiasticos transeunt solùm onera verè realia, perpetua, invariabilia, & fixa, quæ principaliter solvuntur propter ipsas res, non propter personas, secus autem mixta, imposita personis propter res, quod desumitur, ubi sunt temporalia, seu variabilia. 2

Dictam verò distinctionem applicando, credidit Rota, istam decimam esse juxta secundam speciem, utpote per cives, & incolas impositam loco aliorum onerum personalium, seu mixtorum, quæ per dictam concordiam remissa fuerunt, nullatenus curata dicta conventione; cum hæc naturam onerum immutare non possit, neque attendenda veniat in præjudicium Ecclesiasticorum, ad quos indirectè oneribus subjacendos, quilibet Princeps vel Dominus laicus, hujusmodi conventiones cum laicorum Communitatibus facere posset. Unde esset facere per indirectum, quod directè fieri non potest.

Ad quod comprobandum, magnum fundamentum constitutum fuit in altera decisione edita *in Albiganen. Avenæ* 12. *Februarii* 1644. *coram Ghislerio*, ubi cum loci Dominus exigeret à qualibet familia seu foculari laicorum quandam spatulam porci, & quosdam panes ibi dictos *annexarios*, nec non prætenderet subditorum successiones ab intestato, sibi debitas esse, conventum fuit, loco dictorum onerum quandam avenæ quantitatem pro quolibet pariter foculari, sive pro bonorum quantitate præstari debere, & deciditur, quod quamvis dicta concordia expressam conventionem contineret,

quod

quod dictum avenæ onus esset perpetuum, invariabile, reale, & in bonis infisum, attamen cùm verè esset subrogatum loco aliorum onerum, quæ non dubitatur esse parsonalia, vel mista merè laicalia, idcirco verborum formulæ,& cautelæ, substantiam veritatis in fraudem; & præjudicium Ecclesiasticæ immunitatis immutare non potuerunt, sic à pari, ut patet ex decisionibus desuper editis.

Mihi pro Barone in Rota solùm scribenti, dicto facto retento, resolutio omninò placuit, non quidem ex aliqua fallacia conclusionum juris, quoniam quicquid super hoc articulo de bonis laicorum ad Ecclesiasticos transeuntibus acriter certent DD. hodie fatuitas esset, præsertim in Curia Romana impugnare supradictam distinctionem firmatam in allegatis *Brundusina & Alben.* passim receptis, & cum quibus procedit S.Congreg. Immunitatis, Verum dicebam fallaciam videri consistere in facto, & super incongrua dictæ distinctionis applicatione.

Hujusmodi enim decimam à Barone universaliter de hujusmodi fructuum specie in ejus territorio nascente, dicebam exigi, non ratione gabellæ, seu alterius oneris jurisdictionalis à subditis, sed ratione dominii, quod
3 in universo Territorio, ex illius præsertim Provinciæ consuetudine, Barones habere dicuntur, quod scilicet ipsi habent dominium directum seu subalternum omnium bonorum in universum, privati autem illorum possessores, habent solum utile, solventes proinde Domino quandam præstationem in decima vel alia quota, de qua consuetudine testatur *Freccia de subfeudis par. a.*
4 *auctoritate 46.n.11.* cum quo pertransfeunt cæteri apud *Capic. Latr. consult. 83.n.14.* & de ista decima per Barones ratione dominii directi vel subalterni in ea Provincia exigi consueta habetur *apud Amtam allegat. 94. Franch. dec. 103. in principio, C.spoblanc. de Baronibus tom.2. c.78.Rovit.dec.97.* Et de decima per Barones in aliis locis exigi solita à vassallis propter Territorii culturam,& possessionam *Franc.dec.117. & 124.in principio.*

Quod in hac facti specie evidenter probari observabam, dum hujusmodi decima universaliter exigitur ab omnibus exteris & non subditis,cives autem & subditi exemptionem prætendebant,nonde jure,sed ex gratiis & privilegiis, quæ omnia repugnare videntur munerum & onerum jurisdictionalium qualitati, quia hæc exiguntur à subditis, non autem à forensibus, & non subditis, ut latè *dec.3.post Cenc. de cens.* & frequenter in aliis *hoc eod. tit.*

Eò magis quia, licet ex recepta Italiæ consuetudine, etiam forenses pro bonis in territorio possessis collectari possint *ut d. dec.3.in Rom. seu Tudertina collectæ & in aliis hoc tit.* attamen hujusmodi collectæ imponuntur vel per Principem, vel juxta Regni consuetudinem per
5 ipsas Communitates cum Regis assensu, & licentia,ad effectum solvendi eidem tributa & onera, Nullum verò jus in hoc habent Barones, quorum aliqui satis rari in toto Regno aliquas collectarum species ex privilegio, vel legitima præscriptione exigunt, ut constat *apud Franch.dec.56.Barbatum* plenè de materia discurrentem in ejus tractatu *de divisione fructuum par. prima cap.8.& Marott. in tractat. de collect. seu bonatenentia post ejus resolut.*

His positis dicebam, Baronem habere regulam seu causam universalem exigendi decimam ratione dominii ex omnibus bonis in ejus Territorio existentibus;Exemptionem verò, quæ per cives & incolas ex privilegiis prætendebatur, continere limitationem dubiam, & litigiosam, quam substulit concordia, quæ proinde aliquod novum onus non induxit, sed solùm, remoto obstaculo privilegiorum per earum renonciationem, bona quæ tanquam ex limitatione prætendebantur exempta, ita reversa fuerunt ad eorum primævam. & ante quam naturam, & causam universalem, ita ut ex ea die emanatæ concordiæ, Baro ex eivum & incolarum bonis decimam exigeret, non jure vel titulo novo, sed jure primævo aliàs à privilegiis impedito, & tanquam per remotionem obstaculi, ad suam primævam operationem restituto *juxta theor. Bald. in c. cum accessissent de Constit. n.17. & tradita per Ancaran. consil. 151. in principio.* Ac passim habemus apud beneficialistas circa induita, quæ juxta antiquam formulam concedebantur Episcopis de conferendo beneficia in omnibus mensibus, non obstantibus reservationibus resultantibus ex regulis cancellariæ,quia stante hujusmodi indulti concessione, Episcopus in mensibus aliàs reservatis, conferre non dicitur ratione privilegii, & jure delegato, sed jure suo ordinario, quod de jure communi competebat, tanquam per remotionem obstaculi, adinstar babentis membra valida ab aliquibus vinculis impedita; quia vinculis solutis, operatur jure suo primævo, & naturali, licet ob modernam indultorum formulam, dicta propositio in materia beneficiali suas patiatur difficultates, ut in sua materia *sub tit. de beneficiis.*

Nec referre dicebam, quod istius conventionis intuitu, Baro Communitati, & subditis remiserit quædam onera personalia vel mixta, quoniam, non inde inferri poterat hujusmodi decimam dici novum onus de novo impositum loco antiquorum subrogatum, tanquam per speciem commutationis, ut propriè erat in
6 casu *dictæ decisionis Albinganen. Avenæ coram Gerslerio,* quam in suo casu verissimam dicebam,incongruam verò esse ejus applicationem ad casum, Quia dictorum onerum remissio, fuit quidem causa, ob quam Communitas & populus se induxit,ac faciliorem reddidit ad renonciandum liti, dictisque prætensis privilegiis, & ut transactionis terminus cadere posset, quod scilicet aliquid hinc inde detur, vel remittatur juxta transactionis naturam, sed non inde inferri potest ad novum onus novo jure inductum loco antiquorum, per viam subrogationis, seu commutationis, ea jam dicta ratione cessantis solum obstaculi.

Per transactionem enim,novus titulus novi juris seu dominii inductivus non inducitur, sed transigens, cui ex colitigantis cessione, bona vel jura remanserunt, il-
7 la obtinere dicitur jure suo antiquo & primævo, sublato solùm obstaculo, quod ex colitigantis molestiis & prætensionibus patiebatur *ad text.in l. si pro fundo Cod. de transactionibus, ubi Bart. n.3. Castrens. n.7. & cæteri Suaex.allegat. 19. n.19. Molin. de primogeniis l.4.c.9.n. 22.in fin. ibique Adden. Rota dec. 306. n.6.par.5.recen. in Romana Casalis 18. Junii 1660. coram Cerro & in aliis.*

Et nihilominus, etiamsi præmissis omnibus cessantibus, ageretur de jure novo ex dicta concordia resultante, Adhuc tamen dicendum videbatur non adversari jam dictæ distinctioni traditæ in allegatis *Brundusina & Alben.* cum bonorum possessores, & domini expressè professi fuerint imponere super eorum bonis hujusmodi decimam, tanquam servitutem, ac onus reale,& perpetuum ipsis bonis infisum, ad eorum hæredes transitorium; Cum etenim quilibet dicatur rei suæ moderator, & arbiter, ac possit etiam ex actu voluntario, & gratuito, super ejus bonis servitutes vel annuas præstationes reales ad alterius favorem imponere, obligando ejus hæredes vel alios ab eo causam habentes, nulla certè videbatur excogitabilis ratio cur successores,ea eo quod sint Ecclesiastici, servare non debeant obligationem & factum sui auctoris, qui poterat totam ipsam rem suo Baroni donare; Et quemadmodum si annuum censum vel livellum constituisset, non possent successores evitare solutionem ea motivo immunitatis Ecclesiasticæ,nil cõmune cum privatis debitis habentis,sic à pari, cũ nulla dignosci videatur differentiæ ratio,neque da jure prohibitum sit bona propria in feudum vel emphyteusim sub obligatione alicujus annuæ præstationis in quota vel in quantia ab alio recognoscere *ut habetur sub tit. de feudis in Mass.Castr. disc.55.& 56. & in aliis.* Unde reflectendo ad veritatem, decisiones, retento facto ut supra præsupposito, non placebant, ob incongruam applicationem conclusionum quæ aliàs

in

in suo casu sunt veræ; Difficultatem tamen majorem apud me contra Baronem faciebat defectus justificationibus facti, quod scilicet non benè probaretur hoc dominium universale territorii, cujus ratione Baro ex omnibus bonis hanc decimam exigeret in recognitionem dominii, & tanquam speciem portionis dominicalis, & ob hanc fortè difficultatem causa ulteriorem prosequutionem non habuit, quamvis attestationes Doctorum ut supra de consuetudine hujus provinciæ satis conferrent.

† SUper materia immunitatis Ecclesiasticæ, sive exemptionis realis Clericorum, & personarum Ecclesiasticorum, ut supra insinuatum est, agitur *in Miscell. Ecclesiast. in libro* 14. *disc.* 2. *cum plur. seqq.* cum quibus præsentes discursus connectendi veniunt pro aliqua notitia materiæ.

Præsertim verò circa distinctionem, de qua hoc *disc.* 50. & 51. trium specierum onerum, personalium scilicet, mixtorum & realium, ut ad hanc ultimam speciem teneantur Ecclesiastici, aliique exempti, ad quos transierint bona possessa per non exemptos; In una Pensionum disputata coram A. C. arguebatur, quod in Regno Neapolitano nuncupatur *bonatenentia*, super quo particularem edidit tractatum *Marotta post ejus disceptationes* dicendum esset reale, ut propterea etiam Clerici successores ex titulo universali, vel particulari ad id teneantur.

Pro affirmativa ponderabam ea, quæ in hoc proposito deducuntur per *Marott. d. tract. c.* 5. ac etiam tres species onerum, quæ supportantur in Regno, quod scilicet, alia sunt illa, quæ imponuntur pro oneribus com-
a monicativis ordinariis, puta pro Medicis, Chirurgis, Hospitalibus, Horologiis, & aliis hujusmodi; Alia quæ etiam pro oneribus communicativis, sed extraordinariis, puta pro transitu, vel Hospitatione militum, pro persequutione bannitorum, & malefactorum, ac etiam pro illis taxis, & contributionibus extraordinariis quæ fiunt pro donativis, per Regnum fieri solitis Regi & similibus; Et demùm alia sunt onera fixa in summa uniformi, quæ ibi dicuntur fiscalia solvenda Regi, ad certam tasam tot carolenorum pro foculari, & sic quod ista species onerum dicenda esset realis, undè propterea bonatenentia solvitur per Neapolitanos, & Barones, ut per *Revis. pragm.* 4 *de Immun. Neap. n.* 1. *cum aliis per Marott. d. tract. de Bonat. c.* 16. *n.* 1.

In contrarium tamen ponderabam, quod id rectè procederet, quando istud onus uniformiter solveretur, tanquam merè reale in summa inalterabili, puta ad rationem tot granorum, vel tot carolenorum, pro quolibet jugere, seu modio terræ, sive in aliqua quota fructuum fixa, & inalterabili, secus autem stante praxi Regni, quod teneatur quidem Communitates solvere Regi hæc fiscalia, ad rationem certam tot carolenorum, pro foculari, sed exactio à Civibus, & Incolis fit difformiter, dum alicubi per Gabellas super victualibus, præsertim super farina, seu molitura tritici, aliisque frugibus, juxta qualitatem Regionum, & alicubi per collectas personales, seu per capitationem, & alibi per æs, & libram, & per consequens dici non potest onus merè reale, juxta dictam tertiam speciem,

---

MEDIOLANEN. IMBOTTATUS

Pro PRINCIPE TRIVULTIO

Cum CLERO, ET ECCLESIASTICIS.

Casus pendet in Rota.

De eadem materia discursu præcedenti; An scilicet Ecclesiastici pro bonis à laicis in eos obvenientibus, teneantur ad onera eisdem bonis incumbentia; Et ad quæ onera laicalia teneantur laici coloni Ecclesiasticorum.

S U M M A R I U M.

1 *De antiquo Vectigali Status Mediolani nuncupata* Imbottato *an ad illud teneantur Ecclesiastici.*
2 *Rota Romana de stylo non exequitur sententias aliorum Tribunalium nisi cognito de illarum justitia.*
3 *An dictum onus sit reale.*
4 *Collecta an debeatur de portione Coloni spectante ad Colonos laicorum bonorum Ecclesiæ.*
5 *De Civitatis Mediolani depopulatione & reædificatione.*
6 *De origine Vectigalis, quod nuncupatur* Imbottatus.
7 *Historiæ quam fidem faciant.*
8 *De Doctoribus dicentibus hoc esse onus reale.*
9 *Hoc vocabulum* Imbottatus *frequens in Lombardia explicandi sub ea vectigalia & onera.*

DISCURSUS LI.

ANtiquissima est in Civitate, & aliqua parte Status Mediolani quædam publicæ præstationis spe- 1
cies, quæ per Principem, vel ejus concessionarios exigitur, ad instar decimæ in certa fructuum quota, postquam collecti sunt, & in colonorum domibus repositi vulgò nuncupata *Imbottatus*, communiter chronistæ dicunt esse mutuis antiquissimum, longè antea Ducum Mediolanensium introductionem, initium habens, de tempore quo Civitas Mediolani cum adjacentibus confœderatis pro Republica se gerebat, ut præsertim constat *ex Chronica Civitatis fol.* 677. & 681. quæ species præstationis In quodam præsertim territorii parte, in qua eam ex Ducali concessione possidet Princeps Trivultius, exigi ab antiquo semper consuevit indistinctè de omnibus bonis, sive Ecclesiasticos, sive per laicos possiderentur; Cum autem in dicto loco pleraque essent bona per ordinem Humiliatorum antiquitus possessa, per cujus suppressionem, ex concessione Pii V. sub præsulatu Sancti Caroli, obve- a
nerunt in Capitulum Ecclesiæ Metropolitanæ, ab isto per plures annos ejusdem præstationis solutio continuata fuit, eodem modo, quo Humiliati prædecessores facere consueverant, sed cum circa annum 1585. illam solvere recusaret, orta controversia coram Ordinario, de anno 1586. emanavit sententia Trivultio favorabilis, quæ de anno 1605. prævia formali discussione in plena Curiæ Archiepiscopalis Congregatione, denuo approbata fuit, & in secunda instantia de anno 1608. confirmata per Vicarium Generalem Papien. delegatum Apostolicum, qui tunc erat *Maceranus Antonius Maceraten.* doctus Canonista & Ecclesiasticæ immunitatis propugnator, ut ejus volumen *variarum resolutionum* ostendit, in tertia etiam instantia confirmata per Vicarium Generalem Lauden. pariter Apostolicum delegatum; A quibus sententiis, postquam in judicatum transierant, commissa in Rota causa restitutionis in integrum, eaque post longum temporis intersititium reassumpta *coram Albergato*, putabant Advocati & Consultores Principis in dicta Mediolanen. Civitate existentes, pro victoria sufficere tres, immò quatuor supradictas sententias transactas in rem judicatam allegare, ac rei judicatæ executionem petere.

Sed ad ejusdem Principis defensionem assumptos, dicebam dictos consulentes, utpote de stylo non informatos, ideoque excusabiles, in hac parte æquivocare. quia Tribunal Rotæ, ex ejus inveterato stylo profitetur non exequi sententias aliorum Judicum, & Tribunalium, nisi prius de illarum justitia ex integro cog- a
noscat, ut testantur *Cæsar de Crass. dec.* 10. *n.* 18. & 13. *de sententia & re judicata Mantic. dec.* 136. *Cavaler. decis.* 62. *n.* 1. 270. *in fin. dec.* 132. *n.* 1. & 2. *par.* 6. *rec.* & in aliis frequenter, ità ut neque sententiarum numerus, neque rei judicatæ qualitas quidquam prodesse soleat,

quia

quia sub specie restitutionis in integrum ex capite injustitiæ, passim adversùs rem judicatam, vel tres conformes, etiam Rotales discutiuntur merita causæ ex integro, Undè perpetuo remanet litigantibus timor & ansa dubitandi.

Rescriptum proindè fuit eisdem Advocatis, & consiliariis de partibus, ut tanquam de causæ meritis instructi, istos Curiæ non informatos de illis certiores redderent; Unde per eos docta, & erudita edita fuerunt responsa, in quibus deducendo, ex Chronistis Mediolanensibus, præsertim ex *Cavatio loco citato*, hujus præstationis antiquitatem, descendendo deinde ad punctum juris, cumulabant, ea quæ post antiquos Canonistas firmantur per *Rotam in Brundusina gabella coram Penia, & in Alben. gabella coram Merlino*, circa obligationem Ecclesiasticorum solvendi pro bonis à laicis in eos obvenitis onera merè realia perpetua, & invariabilia, quia decisiones reassumit *Pater Gattigus de immunitate Ecclesiastica parte prima*, qui, sive scribens apud eum *nu. 12. fol 50.* in puncto firmat
3 istum *imbottatum* esse onus reale, perpetuum, & invariabile ad instar decimæ, Eodemque tempore deducebam ea, quæ juxta unam opinionem per DD. firmantur circa obligationem laicorum, qui sunt Ecclesiasticorum coloni, super solutione vectigalium, aliorumque laicalium onerum pro fructibus sibi pro colonica parte spectantibus.

Visis hujusmodi responsis, habitoque desuper, juxta laudabilem curiæ stylum, plurium Advocatorum & causæ Patroni congressu, Ego observabam, ista duo fundamenta esse invicem pugnantia, ideoque nullatenus insimul deducenda esse, cum uno ab altero debilitato, de facili utrumque corruere posset; Primò enim casu oneris realis ipsis bonis infixi, exactio fieri dicitur ex ratione ipsius rei, & in quota ejus fructuum, ad instar decimæ, sive à Domino, sive à colono, sive ab utroque percipiantur, cum nulla ratio habeatur de personis, sed solùm de bonis; In secundo autem casu exactio munerum laicalium, quæ juxta unam opinionem fit à colonis clericorum, tanquam laicis ex fructibus ad eos pro parte colonica spectantibus, dicitur de oneribus personalibus, vel mixtis, quæ Princeps à suis subditis jurisdictionaliter exigit: Undè non videbatur quomodo hæc insimul stare possent, ideoque dicebam, determinandum esse, quale ex duobus fundamentis tanquam tutius vel probabilius deducendum esset, proponendo mihi tutius videri assumere potiùs primum quàm secundum, tum quia majorem
1 haberet facti assistentiam, & probabilitatem, ut infra, tum etiam quia in puncto juris, firmato facto; est certum & tutum ex deductis *in Hydruntina onerum disc. praced. & aliis hoc tit.*

Econverso autem alterum videbatur periculosum, in Curia, ubi (& rationabiliter) quo magis fieri potest substituetur opinio canonistarum, & moralium immunitati favorabilis, juxta quam, etiam portio colonica
4 prætenditur exempta, quasi quod exemptionis vel solutionis effectus redundet in utilitatem vel respectivè damnum ipsius Ecclesiastici, qui est dominus *ex plenè deductis per Sperell. decis. 41. cum seqq.* cum quo pertranseunt cæteri moderniores de materia tractantes, de quibus *in Mantuana exemptionis hoc tit. disc. 53.*

Maximè quia hujusmodi exactio fieri consuevit, dum fructus adhuc inter dominum, & colonum non divisi, retinentur in domibus colonicis eorundem prædiorum, quod impossibile videtur adaptari posse laicali colonorum oneri, tum quia fructus adhuc esse dicuntur in bonis, & solo clericorum quorum sunt domus, quamvis coloni tanquam instrumenta fundi, & pro istius cultura in eis habitent, tum etiam quia recipiendo de omnibus quotam, est etiam exigere de portione clerici, ita ut non verificetur casus, in quo juxta opinionem legistarum, ac aliquorum etiam canonistarum, ex portione colonica exigi potest collecta, ubi scilicet dicta portio separata est à portione dominicali, & ad laici coloni dominium translata, ita quod, commixta sit cum cæteris ejus bonis, ideoque consideranda tanquam ejus patrimonium, cum non implicet bona esse exempta, & tamen colonos, seu conductores subditos ex fructibus ab eis perceptis de per se consideratis, tanquam ex bonis propriis, ex eorum labore & industria provenientibus, solvere onera, ut in proposito decimarum habetur *in sua materia sub tit. de decimis & in his terminis Carol de Graff. eff. cler. 3. num. 57. Cohel. ad bull. boni regim. c. 50. num. 247. & seq.* cum aliis in *dicta Mantuana exemptionis disc. 53.*

Et in terminis feudalibus, quamvis fructus, dum sunt pendentes, vel a feudo non separati ejus naturam habeant, multisque potiantur exemptionibus, quæ bonis allodialibus non competunt, à feudo tamen separati, dicuntur bona allodialia, aliorum bonorum indifferentium jure regulanda *Rosenth. de feud. c. 10. concl. 42. num. 33. & seqq. & habetur ponderatum in Romana Creditorum Valtrini hoc eod. tit. ad materiam officiorum disc. 11.* Quæ omnia in congressu insinuabam per discursum, nihil tamen determinando super hoc articulo, cujus difficultates solùm ita incidenter excitabam, ad ostendendum, motivum esse periculosum, atque subjectæ materiæ omnino incongruum.

Laudabam igitur primum fundamentum, assumendo scilicet, istud esse onus antiquissimum, perpetuum, invariabile, ac merè reale, ipsis bonis infixum, utpote in certa uniformi fructuum quota consistens, adinstar decimæ, ideoque per Ecclesiasticos, in quos bona transierunt etiam præstandum juxta dictas decisiones *Brundusin. & Alben.* passim receptas, *& in dicta Hydruntina onerum* admissas *per Rotam in decisionibus desuper editis.*

Quare omnibus in eamdem sententiam concurrentibus, & assumpta cum hoc solo fundamento disputatione, proposita causa, capta non fuit resolutio ob veritatem, cum qua scribentes hinc indè processerant; Pro parte siquidem Capituli insistebatur solùm improbando exemptionem colonorum, quasi quod ab istis, utpote laicis & subditis, tanquam onus personale, vel mixtum, hujusmodi exactio prætenderetur, Unde opus non fuit scribentium fundamentis respondere ex defectu applicationis simpliciter negatæ, dicendo solùm non esse istum casum controversiæ.

Ex parte igitur Trivultii in hac disputatione, ad probandam oneris antiquitatem, & realitatem, adducebam Historicorum concordem traditionem, quod circa annum 1162. Civitas Mediolani, post passam diuturnam & generosam obsidionem per Imperatorem Federicum (*Ænobarbam nuncupatum,*) omnino depopulata, & solo æquata fuit, omnibus ejus civibus & incolis, 5
partim fugæ, & partim morti traditis, partim verò in captivitatem traductis, ut habetur præsertim *in compendio Historico Tarcagnota l. 13 pag. mihi 492.* De anno autem 1166. Federico in Germaniam reverso, & prope eadem tempora defuncto, per novum populum, ex adjacentibus Civitatibus conflatum, & in quibus fortè plerique antiqui nobiles & cives Mediolanenses se custodierant, & ex aliis civibus mortuo Federico à captivitate reversis, dicta Civitas ex integro reædificata fuit, atque ad formam Reipublicæ, ex ipsa aliis adjacentibus confederatis Civitatibus constitutæ, se regere, ut ex eodem Tarcagnota *fol. 496.* pro qua Republica conservanda, & in illis adeò bellicosis temporibus à novo excidio defendenda, utique necessarium erat aliquod vectigal habere, quod fama satis verisimilis est; inter cætera fuisse illud impositum bonis tunc in ipsa reædificatione 6
vacantibus, ac de nullius dominio existentibus, in ipsamet primæva distributione seu assignatione, quæ novis civibus & incolis, per quandam legis agrariæ speciem facta fuit, ita ut onus fuerit infixum ipsis bonis, dum erant de publico dominio, & antequam transirent in illud privatorum, hac lege illud acquiren-

tium

tium; Quod rectè probari dicebam *per Chronicam Cavatii fol.677.ibi, Racconiano l'historie, & ordini antichi, che tal Datio era usitato avanti la signoria de Duchi, e che era carico imposto dal supremo Dominio per manutenimento, & conservatione del Stato, & fol.611.ibi, à bello studio si tralascia il carico dell' imbottato, si per non far torto alla terra, &c. come per esser tenue, antico e nato da vera e legitima recognitione donata à naturol Patrone.*

Historicis enim antiquis & in regione receptis, fidem adhibendam esse ad probationem in antiquis, concur-
7 rentibus præsertim adminiculis, firmatur *per Gratian. discept.893.n.6.cum seqq. & Rot.dec.93 n.14. & 15. & decis.553. n.25. par.5. rec.decis.106. par.10. rec.num.9.* & in aliis frequenter.

Adminicula verè plura, & quidem urgentia ponderabantur hujusmodi veritatem comprobantia, primum nempe resultans ex antiqua & generali observantia omnium aliorum Ecclesiasticorum, tam Sæcularium, quàm Regularium, quantumvis privilegiatorum, etiam Religionis sancti Joannis Hyerosolimitani, à quibus generaliter & pacificè ista præstatio exacta fuit, quæ observantia deducebatur, non tanquam præscriptiva, & novi juris inductiva, sed tanquam adminiculativa. & comprobativa dictæ veritatis, cum nullatenus verisimile sit, tot Religiones, Ecclesiasticæ immunitaós eorumque privilegiorum conservationi adeò incumbere solitas, hujusmodi præjudicium pati voluisse attenta fortius circunstantia, quam dicebam notabilissimam istam scilicet Ecclesiam per multos annos rectam fuisse per Sanctum Carolum acerrimum & zelantissimum Ecclesiasticæ immunitatis defensorem & restitutorem, qui multos abusus in hac præsertim specie, cum gravissimis ejus incommodis & ærumnis substulit, Undè nullatenus est probabile, quod hujusmodi exactionem tolerasset à manu privata, quam longè facilius impedire poterat argumento ducto *ab authentica multo magis C. de sacrosanctis Ecclesiis*, quæ consideratio viget quoque in Archiepiscopis successoribus, zelo & pastorali vigilantia conspicuis.

Alterum resultare dicebam adminiculum, ex dictis quatuor sententiis emanatis in Tribunalibus Ecclesiasticis, duabus nempè de annis 1586. & 1605. ab ipso ordinario, causa cognita & prævia formali discussione in plena Congregatione Curiæ Archiepiscopalis; Tertia de anno 1608. per Vicarium Papien. qui erat *Marius Antonius Maceratensis* practicus Curialis, & in his materiis versatissimus, ut ejus opera docent, præsenim cum tunc per quatuor annos præcedentes jam edita esset dicta decisio *Brundusina coram Penia*, per quam hujusmodi articulus fuerat determinatus, Et quarta demum de anno 1614. per Vicarium Lauden. unde improbabile omninò videbatur, tot Judices Ecclesiasticos fuisse ita indoctos, vel perditos, nisi talis esset veritas.

Tertium deducebam ex observantia individua istorum bonorum per longissima tempora, illa siquidem non transierunt ad Capitulum & Ecclesiasticos à manibus laicorum, ita ut dici posset immutasse naturam, quoniam per plura sæcula possessa fuerunt per ordinem Humiliatorum pariter, Ecclesiasticum, & exemptum, à quo transierunt in Capitulum & tamen istud onus semper solutum fuit, Et quartum demum desumendum ad-
8 miniculum ex auctoritate DD. regionis scribentium *apud Cattigum de Immunit. Ecclesiastica, sive in Aurea Catena part.1.n.12.fol.50.* firmantium hoc esse onos reale, & fixum ad instar decimæ, quod semper, & uniformi temporibus pacis & belli exactum fuit, non obstantibus tot Principum & dominorum varietatibus, qoas illa Civitas passa est.

Adducebantur in contrarium litteræ emanatæ per Sacras Congregationes Episcoporum & Concilii de annis 1617. & 1621. per quas Archiepiscopo strictè injũgitur. ne permitteret Ecclesiasticos eorumque colonos pati solutionem munerum laicalium in eis enumeratorum, inter quæ istud præsertim *imbottatus* enunciatur; Respondebam tamen, enonciativam prædictam non esse in specie de hoc onere, quod prævia particulari notitia, una, vel altera Congregatio prohibere voluerit, cum solum in dictis litteris enuncientur generaliter & in abstracto omnia illa gabellarum, vectigalium, & laicalium munerum nomina, cum quibus juxta regionum morès ea explicari solent, inter quæ est istud vocabulum *Imbottatus* in Lombardia usitatum, & de quo mentionem habet *Alex. cons.188. n.1. in fin. vol.7.* & sic litteræ continebant prohibioones genericas, & in abstracto, proot de jure; Quinimò subjungebam, ex illis non leve resultare adminiculum huic parti favorabile, quia cum hujusmodi litterarum vigore, Archiepiscopi, aliorum laicalium onerum exactiones rigorosè prohibuissent, istius tamen continoationem tolerarunt contra omnem verisimilitudinem, cum alia onera exigerentur per Regios officiales, ista verò per manum privatam, quæ est longè facilioris coerctionis.

Dictæ autem litteræ non levem dubitandi ansam Rotæ dederunt, cum pro parte Capituli negaretur contraria generalis observantia post illarum editionem; Undè ad omnem difficultatem removendam, dum in dicta propositione capta non fuit resolutio, judicatum fuit opportunum petere remissoriam, ad effectum probandi dictam observantiam, ac etiam famam, & antiquam traditionem super dicti oneris origine, & introductione; Neque ulteriùs mihi notum est causam à Trivultio prosequutam fuisse, forsan concordia ei finem dederit, vel defensores mutati fuerint, ut sæpè contingit, eveniente casu mutationis causæ patroni, à quo Advocatorum electio, ut plurimum pendet.

PERUSINA GABELLÆ VINI

Pro THESAURARIIS

Cum ECCLESIATICIS PERUSII.

Casus decisus per Cameram pro Ecclesiasticis.

An & quando Clerici, & Ecclesiastici vendere possint vinum aliosque fructus ex eorum bonis collectos ad minutum absque solutione gabellæ, vel potius ista debita sit, & quando.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Observantia est optima interpres.*
3 *Per observantiam 30. annorum acquiritur Immunitas à gabellis, & oneribus, & num.1.*
4 *Negligentia affictuariorum non prejudicat locatori.*
5 *De conclusione de qua num.3. ut non procedat in Statu Ecclesiastico ob Constitutiones revocatorias.*
6 *Clerici possunt vendere vinum, aliosque fructus etiam ad minutum, & non tenentur ad gabellas.*
7 *Impugnatur seu declaratur hac conclusio cum distinctione casuum.*
8 *Clericus an dicatur tabernarius vendendo proprium vinum.*
9 *Clerici non subjacent juri privativo, seu prohibendi venditionem vini & aliarum rerum ad minutum.*
10 *Sunt etiam exempti à gabella, qua directè imponitur ipsis fructibus eorumque Dominis.*
11. *A qua gabella venditionis rerum ad minutum non sint exempti.*
12 *Gabella, que exigitur pro venditione victualium dicitur personalis, & exigitur potius ab emptoribus.*
13 *Declaratio Papalis super hoc.*
14 *In quo consistat Immunitas Ecclesiastica.*
15 *Datur similia de pane, carne, & sale.*
16 *Ecclesiastici ementes victualia ad minutum solvunt illud minus quod imporiat gabella.*

DISC.

DISCURSUS LII.

1 INter cætera Vectigalia Cameralia Thesaurariæ Perusii annexa, illud adest nuncupatum *gabella quinti*, quod exigitur à vendentibus vinum ad minutum, sive in cauponis, & hospitiis, sive in privatis domibus in dicta Civitate, & territorio, quam gabellam solvendam quoque esse ab Ecclesiasticis, decrevit *Sixtus IV.* Sed cum tractu temporis id de facto non servaretur, *Gregorius XIII.* idem decretum renovavit, quod neque effectum sortitum est, quoniam *Sixtus V.* successor concessit Capitulo, & Clero Cathedralis indultum exemptionis pro vino collecto in propriis vineis, cujus indulti vigore omnes Ecclesiastici de facto eamdem exemptionem habuerunt; Cumque moderni Thesaurarii sub *Alexandro VII.* stante dicta restrictiva indulti Sixtini ad Capitulum, & Clerum Cathedralis, ad praxim reducere vellent dicta Decreta Apostolica *Sixti IV.* & *Gregorii XIII* cum aliis Ecclesiasticis, sæcularibus, & Regularibus; Hinc introducta causa coram Thesaurario Generali, prodiit sententia dictis Ecclesiasticis favorabilis, quæ in gradu appellationis cum unica disputatione in qua solùm pro Thesaurariis scripsi) confirmata fuit per Cameram, neque, quod sciam, causa ulteriorem progressum habuit.

Incertum autem est, qualia fuerint Cameræ fundamenta, dum ab hoc Tribunali decisiones edi non solent, potissimum verò creditur fuisse illud tam diuturnæ
2 observantiæ, ità interpretantis dictum Indultum Sixtinum, quod scilicet quamvis de Capitulo, & Clero Cathedralis loquatur, ità disponeret, potiùs demonstrativè quàm taxativè, quasi quod sub nomine Cleri Cathedralis, universus Clerus Civitatis, & districtus ex intentione Papæ veniret, stante dicta observantia, quæ in omnibus reputari solet optima interpres, & interpretationum regina, etiamsi verba in sensu litterali aliter significarent, quamvis non accederet tempus considerabile multo magis ubi est tam diuturna annorum 60. & ultra, proindeque apta etiam ad præscriptionem, juxta communem distinctionem; *de qua Barbos in l. post dotem n. 47. & sequen. ff. solut. matrim. Rota decis. 319. & 451. par. 9. recent.* & sæpissimè, cum sit quotidiana, & receptissima propositio, quà fortè nil frequentius in Rota, & Curia.

Fortius verò in hac materia gabellarum, in qua, ex frequenter ad ejus materiam *tot. tit.* deductis, observan-
3 tia totum facit, & quamdam majorem, ac peculiarem virtutem, ac operationem habet, præsertim ubi est longissima, & tricenaria major, cum per hujusmodi tempus 30. vel 40. annorum acquiratur exemptio, seu immunitas etiam in futurum *Baren. consil. 59. & in l. licitatio §. earum ff. de publican.* sequuntur cæteri, de quibus plenè *Eugen. consil. 92. ex numer. 25. cum plur. seqq. lib. 1. Cobell. ad Bull. c. 50. num. 230. & seq.* & ex hoc fundamento, mihi quamvis pro gabellariis scribenti, resolutio visa est probabilis, nisi obstarent constitutiones revocatoriæ, de quibus infrà, de quo tamen in hac disputatione actum non fuit.

Quamvis enim scribens tanquam Advocatus dicerem,
4 negligentiam Appaltatorum, seu Thesaurariorum, non posse nec debere præjudicare Cameræ, vel Civitati ad *text. in l. locatio §. earum ff. de publican. cum concor. per Capyc. Latr. consult. 66. num. 36. & consult. 68. n. 19.*
5 & alibi hoc tit. sæpius, Ac etiam dictam conclusionem de inducenda præscriptione Immunitatis per longissimum tempus 30. annorum, non esse de facili practicabilem in Statu Ecclesiastico, tam ob decretum irritans contineri solitum in Constitutionibus, vel Chirographis super gabellarum impositione, vel renovatione, quàm etiam ob Constitutiones Apostolicas à Paulo V. citra omnium exemptionum revocatorias, de quibus *in Sabinen. exemptionis disc. 47. in Civitatis Castelli portus litterarum disc. 46. & in aliis hoc eod. tit. frequenter.*

Nihilominus observabam, id rectè procedere, quando immunitas deduceretur ex solo beneficio temporis, seu observantiæ, tanquam per speciem præscriptionis, secùs autem accedente dicto legitimo titulo indulti Apostolici non revocati, atque ita solùm interpretati, cum tunc cessent difficultates aliàs cadere solitæ, *ut apud Eugen. ubi suprà*, & benè *Balb. de præscript. 2. par. 5. par. principalis quæst. 7.* Et quia improbabile est, tam diuturno tempore omnes Thesaurarios, seu Appaltatores, in quibus negligentia non de facili præsumenda est, eorum utilitatem neglexisse, nisi ab initio, ejusdem indulti usus docuisset, talem fuisse Pontificis concedentis intentionem.

His autem particularibus circumstantiis circumscriptis, Quatenus pertinet ad articulum in genere, an scilicet clerici, & ecclesiastici in eorum domibus, seu aliàs vendere possint vinum ad minutum absque solutione gabellæ, scribentes pro eisdem dicebant, hodie hanc 6
videri communem, & receptam propositionem, quam ex communi traditione *gloss. Joannis Andreæ, Gemin. Franchi, & aliorum canonistarum in cap. unico de vita, & honestate clericorum in 6. ac Lambertino de jure patronatus lib. 2. par. 1. quæst. 9. artic. 62. numer. 4. & aliis*, veram ac receptam dicunt, plenè alios colligentes *Marcabr. Abanguill. cons. 18. ex nu. 286. cum seqq. Bellet. disquis. Clerical. tit. de exempt. clericorum a muneribus §. 4. nu. 2. & 5. & tit. de disciplina clericali §. 21. num. 16. Lezzana in summa verbo gabella, Scerell. dec. 94. nu. 30. Cobell. ad Bullam Boni Regiminis cap. 47. nu. 56. cum seqq.* & cæteri generaliter firmantes, clericos, & ecclesiasticos pro introductione, vel venditione fructuum suorum bonorum, nedum ecclesiasticorum, sed etiam patrimonialium, non teneri ad aliquam gabellam, seu aliud onus laicale, de quibus plenè *in Barchionen. exemptionis decis. 159. par. 7. & 411. par. 9. recent.* & in aliis editis in eadem causa, de qua habetur quoque actum *hoc eod. tit. disc. 58.*

Verum quatenus pertinet ad hunc punctum, tam 7
ista, quàm alia occasione, cum sensu etiam veritatis, observabam, istud videri æquivocum clarum, atque istius causæ disputatio, quæ mihi præbuit occasionem videndi dictas litteras *Sixti IV.* assignantes rationem, de qua infrà, me satis confirmavit in hac opinione, quam aliàs habebam.

Pro hujus autem æquivoci solutione dicebam, dictos antiquos canonistas *in cap. unico de vita, & honestate clericorum*, à quibus moderni canonistæ, & morales, quasi unus alterum transcribendo hujusmodi propositionem desumunt, non percutere casum quæstionis 8
circa exemptionem à gabellis, sed diversum; Cum enim per sacros canones prohibitum esset clericis tabernas tenere vel eas frequentare, hinc proinde per dictos canonistas excitata fuit quæstio, an dictæ prohibitioni contravenirent clerici in eorum domibus, vel alibi vendentes vinum, aliosque fructus in eorum bonis collectos ad minutum, ita ut exinde tabernarii dicendi essent, & concluditur negativè, dummodo non per se ipsos, sed per alios id fiat, ita ut non committatur sordidum, vel aliud clericali decori incongruum, quia non est mercatura vel res illicita vendere proprios fructus, etiam ad minutum, & hoc est quod dicunt dicti canonistæ, *ac etiam Lambertin. loco citato Redoan. de Spoliis clericorum, quæst. 2. numero 47. Barbos. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 40. num. 126. & cæteri*, sed istæ auctoritates nihil faciunt ad rem, cum percutiant solùm exclusionem illiciti, & prohibiri usus tabernæ.

Quatenus igitur pertinet ad punctum onerum, vel 9
prohibitionum laicalium super hujusmodi fructuum & victualium venditionibus ad grossum, vel ad minutum respectu Ecclesiasticorum, Observabam plures casus distinguendos esse, quorum primus est, ubi agitur de jure privativo seu jure prohibendi hujusmodi fructuum & victualium venditionem ad minutum, quia nempe ex statuto vel privilegio disponatur, neminem

posse tenere tabernas, nisi eum, qui habuerit licentiam à magistratu vel appaltatore, certa recognitione soluta, vel non nisi in certis locis & modis, & tunc rectè canonistæ & morales firmant, hujusmodi statuta, vel edicta laicalia non afficere, nedum ipsos Ecclesiasticos fructuum & victualium dominos ad minutum vendere volentes, sed neque laicos eorum famulos, & operarios, per quorum organum hujusmodi venditiones fierent, nam aliàs esset lædere immunitatem Ecclesiasticam, atque per indirectum cogere Ecclesiasticos ad onera laicalia, seu ad patiendam subjectionem Edictorum & statutorum laicalium atque istos terminos percutiunt plerique de materia agentes, de quibus *del Bene de Immun. tom. 1. cap. 5. dubit. 7. sect. 16. & sect. 22. cum aliis ibi proximis.*

Alter casus est, ubi agitur de gabella directè imposita
ipsis fructibus & victualibus, puta pro introductione,
10 vel pro facultate vendendi, quia nempe disponatur,
neminem introducere posse vinum in Civitatem, nisi
soluta certa summa pro quolibet cado vel alia mensura, sive neminem posse vendere, tam ad grossum, quam ad minutum, seu aliàs contrectare nisi cum eadem solutione, itaut, ut suprà gabella, directè ipsis fructibus & bonis imposita sit & tunc pariter admittebam, certam esse Ecclesiasticorum exemptionem, cum gabella directè imposita sit ipsis bonis, seu fructibus, & hic est casus, de quo agit *Grammat. dec. 110.* ubi de gabella introductionis vini in Civitatem Salerni, à qua decisione moderniores penè totum desumunt; Solummodo intrat quæstio, an Ecclesiastici hujusmodi exemptionem communicent emptoribus, sive colonis laicis, de quo habetur actum *in Mantuana exemptionis disc. seq.* Tunc enim rectè intrat ratio assignari solita quod gabella minuit de pretio, atque tollit à rerum domino illud majus emolumentum, quod ex rebus suis perciperet, nisi tale onus adesset. Et in quibus terminis procedunt deducta *pro Menoch. cons. 136. & Gratian. discept. 390. cum similibus.*

Tertius demum est casus illius gabellæ, quæ imponi-
11 tur pro minuto & quotidiano usu victualium, unius
scilicet oboli vel quadrantis pro qualibet amphora vini, seu olei, quæ vendatur ad minutum, vel pro qualibet libra carnis quæ vendatur in macello, cum similibus, ita ut si ipsa bona extrahantur, vel introducantur, seu aliàs tetinentantur, vel contractentur, ista gabella non debeatur, An scilicet Ecclesiastici, vendentes eorum vinum, oleum, carnes, & similia, vendere possint ad minutum pro eo pretio, pro quo communiter in foro venduntur dicto onere gabellæ incluso, absque ipsius solutione; Et tunc omninò probabilior mihi videtur negativa contra Ecclesiasticos, quoniam vere, & in effectu ista gabella seu aliud onus, solvi non dicitur per venditorem, ita ut aliàs intrinsecum & consuetum victualium, vel aliarum rerum pretium, ità in eo diminutionem recipiat, sed potiùs solvi dicitur per emptores in eo pluri, ità ex sola ratione gabellæ carius emptores, ita ut in effectu dicatur species gabellæ personalis, quam Princeps à suis subditis & laicis in sua ditione commorantibus, magis commodè ità insensibiliter exigit occasione hujus necessarii usus victualium & mercium, ut satis frequenter habetur *in aliis hoc eodem tit.* & præsertim occasione dohanæ, seu gabellæ introductionis *in Romana gabella ferri, & in Romana dohana disc. 63. & 67.*

Quam rationem optimè assignat & canonizat Pontifex *Sixtus IV.* in dictis ejus litteris per hæc verba præcisa; *Et insuper cum veritate inspecta hujusmodi gabella potiùs ab emptoribus vini, quam à venditoribus exsolvatur, nam vendentes scientes se ad gabellam teneri, student eorum vinum tantò carius vendere, quanta est quantitas gabellæ prædictæ, idcircò eisdem motu proprio, & authoritate decernimus &c.*

Immunitas enim Ecclesiastica consistit in eo, ne clerici graventur oneribus laicalibus, atque ità directè vel indirectè pati cogantur diminutionem illius suarum rerum pretii intrinseci & consueti, quod aliàs absque tali onere quilibet eorum dominus perciperet, non autem
locupletationem de alieno, seu jus exigendi ad propriam 4
utilitatem à populo illud vectigal, quod est Principis & de Regalibus, *ut in Nullius Baren. disc. 54. & in aliis hoc. eod. tit.* Ideoque punctus est in eo, an gabella sit causa diminutionis illius, majoris pretii & valoris communis per quemcumque dominum ex rerum venditione percipiendi, si gabella non adesset, & tunc pro Ecclesiasticis omninò respondendum est, sive ab ipsis, sive ab emptoribus vel à colonis exigatur dummodò iste effectus præjudiciali sequatur juxta deducta *pro Menoch. dict. cons. 136. Gratian. dict. discep. 390. & alios;* Secùs si pretium intrinsecum, commune, & connaturale non minuitur in domino victualium, sed solùm augetur in subditis, volentibus eorum usum, cum aliud non sit immunitas Ecclesiastica, nisi conservatio nativæ libertatis ab accidentali servitute onerum introducta per Principem laicum, & sicut præservet à damno non ut præbeat lucrum de alieno.

Quod docet praxis quotidiana in illis præsertim
regionibus, in quibus habetur grave onus gabellæ
farinæ seu panis, frumentum enim juxta communem fo- 15
ri valorem vendi solet, e g. ad rationem scutorum quinque pro quolibet rubro, sive scuti unius pro quolibet tumulo, & hoc est pretium intrinsecum, & commune, redactum verò in pane importat, juxta ejusdem panis pretii taxam communem, scutum unum cum dimidio pro quolibet tumulo, quoniam gabella molituræ causat illud majus pretium.

Igitur Ecclesiastico sufficit obtinere, integrum pretium intrinsecum & currens frumenti, non autem illud plus, quod solvitur a populo emente panem ratione gabellæ; Idemque respective de animalibus, quæ venduntur in suo, & carnibus, quæ in frusta venduntur in macello, siquidem in regione una vacca communiter vendi solet decem scutis, & tanti est ejus pretium consuetum & commune ideoque si gabella est talis quod eam solvendo minuantur ista decem scuta, rectè Ecclesiasticus ab ea erit exemptus, & neque ipse, neque emptor ad eam tenebitur, sed si eam macellando extrahantur duodecim scuta, tunc quia gabella est causa dicti augmenti, istud cedere non debet ad commodum Ecclesiastici.

Et habemus etiam frequens in sale, cujus pretium intrinsecum & naturale, prout colligitur in salinis tanquam illarum fructus, est quià modicum, vix excedens unum quadrantem pro libra, & tamen populus illum emit longè cariori pretio ratione vectigalis, seu Regaliæ Principis ut frequenter *hoc tit. od ma etiam salinarum,* Ideoque prorsus absonum esset, ut Ecclesiastici colligentes saltem in eorum Salinis, pro tali majori pretio alterato ratione Regaliæ vendere vellent, Et hic est casus etiam in vino.

Illud etiam considerandum, quod clerici emptores ex
hujusmodi gabellis prætendunt exemptionem, & qui-
dem rationabiliter, utpote de jure debitam & de facto
practicatam, quod scilicet de victualibus, quæ emunt,
diminuitur illa rata, quam importat gabella, emendo
pro eo minus, & quantum importat pretium intrinse- 65
cum seu naturale, præterquam in magnis Civitatibus,
in quibus ob impracticabilitatem, reficitur in fine anni
Ecclesiasticis in pecunia id quod gabellæ victualium
importent *ut in Barchinonen. exemptionis hoc tit. disc. 58.*
Igitur istud majus pretium non est ratione rei, sed ratio-
ne vectigalis, quod est Principis, & non debet in pri-
vatam utilitatem converti.

Ex ea verò ratione ego cum essem Superior Ecclesiasticus, substinui in Ecclesiasticis vendentibus vinum ad minutum hanc exemptionem, quia iidem Ecclesiastici ementes, vinum ingabellatum non gaudebant exemptione, atque ità intrabat compensatio, de qua *in dicta nullius Baren. disc. 54.*

MANTUANA EXEMPTIONIS

Pro PAULO VARIA.

Responsum pro veritate extra curiam.

De exemptione à gabellis, & oneribus laicalibus competente colonis, conductoribus, & emptoribus bonorum ecclesiasticorum eorumque fructuum, quomodo, & quando locum habeat, Et an exemptio competens pro vino competat pro aqua vita.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Distinguuntur plures species laicorum conducentium, ementium, vel colentium bona Ecclesiasticorum.*
3 *De Colonorum Partiariorum exemptione, pluribusque quæstionibus remissive.*
4 *De emptoribus fructuum & bonorum Ecclesiæ.*
5 *De conductoribus bonorum Ecclesiæ an sint immunes à gabellis, & oneribus laicalibus.*
6 *Adhibetur distinctio, quæ videtur pro veritate tenenda.*
7 *Gabella imposita vino, debetur etiam pro aqua vita.*
8 *Aquavita dicitur species diversa à vino, & pro ea debetur gabella tanquam pro merce.*
9 *An pro merce, ad quam fructus bonorum Ecclesiæ redacti sint cum industria, debeatur gabella.*
10 *Qua dicatur mercatura Clericis publica.*

DISCURSUS LIII.

1 CONduxit quidam laicus ad triennium sub annua pensione pecuniaria, fructibus proportionata, quædam bona Ecclesiastica coli solita per colonos partiarios, fructuum medietatem pro eorum labore & cultura retinentes, alteram medietatem domino præbentes pro parte dominicali; quæ in dictum locationis contractum deducta est, unde dubitari contigit, an dicta fructuum portio dominicalis gaudeat penes conductorem laicum eadem exemptione à collectis gabellis, aliisque laicalibus oneribus, quæ penes Ecclesiam locatricem gaudere debebat.

Item cum pars vini, quod ex dictis bonis percipitur, in stillatitium seu aquam vitam converti soleret, posita immunitate pro vino, An eadem pro hac altera specie competeret; Super quibus pro veritate consultus respondi ut sequitur.

Quoad primum, moderni canonistæ ac morales ex una, & civilistæ ex altera, sive Ecclesiastici, & laici, quasi ad invicem certantes, propriamque causam singuli tuentes, ad æmulationem potiùs, quàm ad veritatem scripsisse videntur, multa etiam exorbitantia firmantes, cum præjudicio potiùs quàm cum beneficio illius partis, quam tueri profitentur, unos terminos cum aliis quoque confundendo, unde non levem in his materiis confusionem induxisse videntur, præsertim modernorum transcribentium corruptelam, auctoritates de uno casu loquentes, ad alium omninò diversum trahentes.

Pro veritate igitur, quò magis fieri potest sincerè indaganda, æquivocaque tollenda, ad casuum, ac terminorum distinctionem reflectendum, omninò congruum, quinimò necessarium videtur.

Atque omissis terminis colonorum sub diurna vel menstrua mercede bona Ecclesiastica colentium, ac aliorum, qui perpetuò illis ad omnimodam domini utilitatem adscripti sunt, vel qui sub titulo perpetuæ coloniæ, omnes fructus ad proprium commodum, sub recognitione pecuniaria, percipiunt, ut pote ad rem nostram non facientibus.

2 Tres in proposito distinguendæ sunt laicorum species; Alii enim sunt laici coloni, qui prædia ecclesiastica colentes, partem pro portione colonica retinent, & partem domino pro portione dominicali præbent, *partiarii* nuncupati; Alii sunt laici emptores fructuum, qui ex bonis ecclesiasticis jam percepti sunt per ipsos ecclesiasticos dominos; Et alii sunt laici, qui eadem bona sub certa pensione pecuniaria vel in frugibus conducunt *affictuarii* nuncupati.

3 In prima specie colonorum partiariorum, plures cadunt quæstiones, una præsertim, an cum personis animalibus, & plaustris, cogi valeant ad operandum in arcium fortificatione, argerum, pontium, murorum, & viarum refectione, & similibus, de qua ex professo plenissimè agit *Sperell. decis. 41. cum duabus sequentibus* ubi ad satietatem utriusque opinionis rationes & auctoritates expendit.

Altera est, non cogi valeant ad collectas, vel taxas, loco hospitationis militum subrogatæ sunt, & de qua plenè ac doctè agit insignis J.C. & hujus Curiæ sua tempestate primarius Advocatus *Spada* in tribus ejus responsis registratis *in primo vol. ejus consiliorum cons. 131.* ubi diligenter, ac singillatim omnes Doctores hinc inde de illa materia tractantes examinat & declarat, ut ibi videri potest.

Tertia est frequentior, an iidem coloni teneantur ad collectas, & onera laicalia pro fructibus ad eorum portionem colonicam spectantibus, qui est propriè casus *consil. 111. Federic. de Sen. num. 10.* & de qua agunt *Thesaur. & addon. dec. 116. Sperell. decis.* 44. ac etiam *decis. 41. & seq. Cohell. ad Bull. Bon. Regim. cap. 50. num. 247. cum sequen. Marotta in tract. de Collectis seu benatenentia cap. 14. num. 8. Ciarlin. controv. 22.* qui latè alios cumulant; & cæteri moderniores præsertim morales cuicumque mediocriter versato de facili cogniti.

Sed omnes prædictæ ac similes quæstiones percutiunt portionem colonicam, ad ipsum laicum spectantem, non autem portionem dominicalem spectantem ad ipsam Ecclesiam, vel dominum Ecclesiasticum, cujus respectu nemo, etiam ex civilistis, vel laicis dubitat de exemptione, unde propterea, omnia, quæ in his terminis colonorum per DD. hinc inde dicuntur, sunt extra casum nostræ quæstionis, neque in proposito habenda sunt in consideratione.

4 In secunda specie laicorum ementium fructus ac redditus bonorum Ecclesiasticorum, qui per ipsos Ecclesiasticos dominos jam percepti sunt, An scilicet dicti emptores gaudeant illis immunitatibus, quibus ipsi Ecclesiastici gauderent, contendunt scribentes; Negativam enim ex auctoritate *Specul lib. 4. tit. de Immun. Eccles. in fin. Archidiac. in cap penult. de Cens. Ancaran. in Clem. 1. num. 6. de decim.* & aliorum gravium Auctorum, tenent & probant *Gattier. de gabell. qu. 44. num. 3. cum seqq. Rovit. decis. 71. de Marin. resol. quotid. 169. num. 6. lib. 1. & latius in addit. ad Reverter. dec. 192. & 373. utrobique in fine Fontanell. dec. 302. cum plur. seq. Marotta dict. tract. de collecta seu benatenentiaca cap. 14. nu. 6.* impress. post ejus disceptationes, qui alios cumulant de facili videndos.

Affirmativam verò, ut eadem immunitas emptoribus competat, latè tuentur & probant *Riminal. jun. cons. 724. ex num. 21. Gratian. discept. 390 Menoch cons. 196. Lotter. de re benef. lib. 1. quæst. 32. ex num. 57.* & alii relatis per *Sperell. decis. 41. nu. 7. & Ciarlin. dict. controv. 22.*

Alii verò inhærentes distinctioni *Bald. cons. 32. vol 1.* distinguunt, an agatur de onere intrinseco seu correspectivo ad contractum emptionis cum Ecclesiastico initum, vel potius de onere separato ab ipso actu emptionis, ut constat apud *Bellet. disquis. cler. tit. de exempt. cler. à num 68. n. 4. Squillant de privil. Cleric. cap. 8. n. 27. & 28. Sperell. dict. dec. 41. n. 8. Ciarlin. dict. controv. 22. n. 9.*

Quamvis autem iste casus emptionis fructuum, & reddit:uum, fraternizare videatur cum nostro, ita ut *Federic. de Sen. conf.* 111. *n.* 10. *Archidiac. Ancaran.* & cæteri, illos casus de emptore, vel affictuario, pariformiter tanquam synonimos in proposito tractare videantur, ut constat ex eisdem registrata *apud Rovit. dicta decis.* 75. Nihilominus, cum plures rationes, magis uni, quàm alteri casui adaptabiles videantur, idcircò tanquam distincti videntur tractandi, ac propterea iste etiam casus emptoris, eodem modo, quo præcedens coloni, extraneus videtur à casu controversiæ.

Tertius, demum ad rem est species laicorum conducentium bona Ecclesiastica, qui tamen in duas alias spe-
5 cies subdistinguendi videntur, una est conducentium sub annua pensione pecuniaria ipsa bona, proprio sumptu, & industria colenda, cum omnimoda omnium fructuum ad proprium commodum perceptione, ut frequentior ac connaturalis est hujusmodi contractus locationis, & conductionis praxis; Altera est conductorum pariter sub annua pecuniaria pensione solam portionem dominicalem locatori competentem, absque aliqua sumptuum, & industriæ erogatione in bonorum cultura, quæ tota incumbat colono partiario, portionem colonicam proindè obtinenti, qualis est præcisè casus controversus, ita ut contractus locationis consistere dicantur in juribus portionis dominicalis.

Et licet in utraque specie, pro immunitatis competentia militare videatur eadem ratio utilitatis, ac respectivè præjudicii Ecclesiæ, quod scilicet ratione immunitatis bona locentur pro majori pensione, quæ aliàs propter onus gabellarum ex fructibus solvendarum esset longè minor, & quam in dicta secunda specie ementis fructus bonorum Ecclesiasticorum ponderat *Bald. dict. conf.* 31. *vol.* 1. quem cæteri sequuntur superius allegati; Aliqua tamen differentia esse videtur inter unum casum, & alterum, quia in primo inesse videtur quædam magis explicita mercaturæ species, cum fructus eatenùs per conductorem percipiendus, non totus dici valeat fructus i, si is rei Ecclesiasticæ, dum saltem dimidia dicitur potiùs producta ab expensis & industria ipsius conductoris in cultura, onde aliqua major dubitandi ratio contra conductorem cadere videtur.

Generaliter autem, dictas species non distinguendo, ut laici conductores seu affictuarii bonorum Ecclesiasticorum non gaudeant privilegiis Ecclesiæ vel Ecclesiasticis competentibus quoad immunitatem à datiis & gabellis pro fructibus quos percipiunt, *auctoritate glos. in clementin. præsenti verbo non negotiandi de Censibus*, firmant, *Archidiac. Ancharan. Federic. de Sen. & cæteri* superius in causa emptoris allegati, quos in præcisis terminis affictuarii referunt, ac ita firmant, *Rovit. dec.* 71. ubi quæstionem tractat occasione affictuariorum bonorum feudalium *Reverter. dec.* 301. *in fin. ubi Martin. in addit.* qui hanc conclusionem undique receptissimam dicit, quod etiam repetit *in add. ad dec.* 373. *Gutierr. de gabell. dicta quæst.* 44. *num.* 3. *cum seqq. Marotta dict. tract. de collecta seu bonatenentia cap.* 14. *num.* 7. *Fontanell. dec.* 307. *ubi num.* 3. dicit, quòd totus mundus est pro hac opinione, & quod via est unus ex scribentibus qui contrarium tentaverit, & ex modernis ecclesiasticis *Beller. disquis. Cler. dicto tit. de exempt. cler. à muner.* §. 8. *num.* 1.

Eamdem tamen conclusionem limitantes, quando gabella esset ita gravis, quod Ecclesiæ vel Ecclesiastici, cum magna difficultate ac detrimento conductores invenirent, atque pro minori pensione locare cogerentur ut admittit idem *Federic. de Sen. dict. conf.* 111. sequuntur cæteri collecti *per Beller. dict. num.* 2. *in fin. Glorit. resp.* 5. *num.* 56. *cum seqq. Marott. dict. cap.* 14. *nu.* 6. *in fin. Ciarlin. dicta contr.* 22. *idem Fontanell. dict. dec.* 307. *nu.* 18. ubi tamen n. 19. satis hanc limitationem restringit, ubi scilicet gravamen est tale, quod plus exigatur à colonis Ecclesiasticorum quam laicorum quod nullum habere videtur fundamentum.

Mihi autem pro veritate ita distinguendum videtur; Quod aut agitur de illis gabellis & oneribus in- 6
propriè realibus, vel mixtis, quæ Princeps laicus in quantitate vel in quota, directè & immediatè exigit ex fructibus, qui ex bonis in suo territorio possessis percipiuntur, quia nempè pro quolibet modio frumenti, qui colligitur, vel collectus ad certum locum introducitur, solvantur tot solidi, vel certa ejusdem frumenti portio, ita ut sit species decimæ temporalis, quam Princeps laicus exigit à suis subditis, vel ratione bonorum in sua ditione existentium, vel utraque ratione bonorum & personarum, adinstar decimæ spiritualis, quæ Deo solvitur.

Et tunc, quicquid sit in prima specie conductoris pro parte colonica, quam ratione sumptuum ac propriæ industriæ magis, quàm ratione ipsorum bonorum percipere dicitur, & in qua procedendum videtur cum eisdem terminis, cum quibus proceditur cum colonis partiariis portione colonica.

In portione tamen dominicali, quæ propriè ipsius rei Ecclesiasticæ fructus dicitur, omninò, & absolutè pro conductoris exemptione respondendum videtur, quoniam alias ita verè & propriè per indirectum esset exigere onus laicale ex fructibus, & bonis Ecclesiasticis, quos Ecclesia, immunitate solùm percipiendi modo, percipit in pensione, quæ cum à fructuum quantitate regulam seu proportionem recipiat, absque dubio major erit, si fructus prout recipiuntur, integrè ad percipientem absque aliqua detractione directa vel indirecta perveniant, minor autem, si fructus diminutionem patiantur, ita ut in effectu onus laicale, non per laicum conductorem, sed per Ecclesiam vel Ecclesiasticum locatorem solvi diceretur, *ut egregiè Bald. dict. conf.* 41. & sequuntur cæteri plenè deducti apud *Sperell. dicta dec.* 11. & alios, ut supra, Atque isto casu censeo veram esse opinionem, de qua *dict. discept.* 390. *Spad. dicto conf.* 131. *& Sperell. loco cit.* ut privilegium sit potius reale, quàm personale.

Neque huic considerationi obstat text. in *clemen.* 1. *de decim.* in quo potissimè se fundant contrariæ sententiæ auctores præsertim *Fontanell. dict. dec.* 307. *num.* 8. quia in casu decimarum non obstat omnimoda incompatibilitas seu incapacitas exigentis, prout obstat in præsenti, ita ut ibi dominus bonorum locando bona, videatur se privare illo privilegio, cui volens potest renunciare, cum aliàs de jure Ecclesiastici etiam decimis spiritualibus subjaceant, quod in his terminis dici non potest, quia nec volentes clerici, & Ecclesiastici possunt istis oneribus se submittere, ideoque termini non sunt æquales, à quibus argui valeat.

Aut agitur de illis gabellis & oneribus, verè personalibus, & quæ principaliter exiguntur propter personam, non autem propter rem, occasione solum usus rei, utputa pro molitura frumenti ad victum solvenda est certa gabella, ut frequens est in Regno Neapolitano, ut *in Nullius Baren. hoc tit.* ac etiam habetur in Statu Ecclesiastico, & tunc indubitatum videtur, quod privilegium Ecclesiasticorum non transfundatur in conductores laicos, sed pro talium fructuum usu solvenda sit gabella, quamvis ex bonis Ecclesiasticis percepti sint, atqui Ecclesiastici locatores eam non solvant, quia in effectu, non est onus reale, nec mixtum, quod solvatur ex fructibus, propter res, sive ex eisdem propter personas, sed est onus mere personale, quod Princeps à suis subditis exigit occasionaliter, seu mediante tali usu, atque ita passim ubique servat praxis indubitata, quia si Ecclesiastici non solvunt gabellam, id non provenit ratione qualitatis, & exemptionis bonorum, sed ratione exemptionis personarum, ita ut etiamsi frumentum à sæcularibus emptum, pro eorum usu, molere vellent, neque ad tale onus Ecclesiastici tenerentur, ut de hujusmodi gabella pro molitura habetur in dicta *Nullius Baren. hoc eodem tit. disc.* 54.

Aut

Aut demum agitur de gabella, quæ imposita non est ipsis fructibus, neque pro eorum perceptione de necessitate solvenda est, ita ut si conductor eos convertare velit in propriam, suæque familiæ alimoniam, vel alios usus, nullam gabellam solvere teneretur, sed solùm illa præstanda sit pro eorumdem fructuum venditione in foro, sive pro extractione de loco ad locum, vel pro alia contrectatione, quæ mercimonii potiùs ac industriæ speciem sapiat, & tunc concors videtur antiquorum, Et modernorum opinio, conductorem non gaudere illa exemptione, qua gauderet locator, si eosdem fructus vendere seu contrectare vellet, juxta traditionem *Speculator. Archidiac. & aliorum, de quibus apud Rovir dicta decis. 71. de Marin. apud Reverter. dec. 192. & 373. utrobique in fin.* & per alios superiùs allegatos; Et ex Ecclesiasticis admittunt *Belleit. dict. tit. de exempt. cap. n. 4. Squillant. de privil. Cleric. cap. 8. n. 28. del Bene in tract. de immun. tom. 1. cap. 5. dubit. 7. sect. 18. num. 9. fol. 336.*

Prout admittunt etiam omnes, cum eadem distinctione, in colono partiario vendente portionem colonicam, quia in effectu laicus dicitur vendere bona propria, & effecta jam laicalia, atque in eum obventa ex quodam titulo industriæ, & mercaturæ, pro quo neque Ecclesiastici sunt immunes à gabellis.

Et quamvis dici posset, quod communicatio hujusmodi privilegii quam Ecclesiastici facerent laicis, causaret Ecclesiis vel Ecclesiasticis majorem utilitatem, quoniam ita ratione istius franchitiæ invenirent conductores majorem pensionem solventes, & econverso ex dictæ communicationis defectu pensio esset minor. Nihilominus isto casu rectè intrare videtur ponderatio *Bald. consil. 496. lib. 3. num. 3. & 4.* ut attendendum non sit illud minus lucrum, quod accessoriè, & consequutivè ita privilegiatis resultat, quia sufficit onus non esse directum ad ipsa bona, neque quod arctet laicum percipientem ea sola perceptione ad illud solvendum.

Quod tamen ex eadem ratione, in primo casu ex tribus proximè distinctis posito, declarandum seu temperandum venit, nisi, vel ex qualitate fructuum, vel ex more regionis, gabella solvenda pro eorumdem fructuum contrectatione, si non directè, saltem indirectè eos percuteret, ita ut effectus esset idem, quia nempe nisi vendi possent immunes, nullius vel modicæ essent utilitatis, unde Ecclesia conductorem pro justa pensione non inveniret, proindeque gravata remaneret, atque ita in effectu onus gabellæ per ipsam locatricem potiùs, quàm per laicum conductorem sufferri videretur, tunc enim, ex eisdem rationibus, & auctoritatibus de quibus in primo casu, idem omninò dicendum est.

Ideoque decisio quæstionis tota videtur esse facti, & applicationis, an scilicet Ecclesiastici agant de damno vitando vel de lucro captando, convertendo gabellam ad proprium commodum juxta ea quæ habentur *in Perusina gabellæ vini hoc eod. tit. disc. præcedentis* super quo certum judicium dare non potui, cum facti circumstantiarum notitiam non haberem, Hinc autem theoricam juxta meum sensum pro veritate insinuabam, ut juxta facti circumstantias requirens applicaret, indeque dignosceret, an ejus prætensiones haberent nec ne subsistentiam.

Quo verò ad alium punctum stilatitii, seu aquæ vitæ, dicebam, quod aut agitur de gabella vini, num scilicet exigi etiam possit pro aquavitæ, & decisio pendat à jam dicto primo puncto, si enim sumus in casu, quod juxta dictam distinctionem debeatur gabella pro vino, & non adsit alia gabella particularis pro hujus-
7 modi merce, & certum est eandem pro aquavita deberi, vel econtra, cum gabella debita pro simplici, debeatur etiam pro mixto, quando istius tota substantia vel major pars à simplici provenit, ut in individuo gabellæ vini, ut comprehendat etiam aquam vitam firmavit Rota *decis. 158. part. 15. recent.* Et in similibus terminis gabellæ olei exigendæ pro farrina, vel fecini exigenda pro cooteritis benè doctos Mantuanus *Ciriac. controv. 408. n. 18. cum seqq.* & habetur latius dedoctum sub hac eadem materia in aliis, *hoc tit.* præsertim de aqua vita *in Romana seu Veliterna disc. 68.* & de sapona *in Camerinen. disc. 74.*

Aut agitur de gabella particulari, quæ debeatur pro aquavita, tanquam merce diversa à vino, ut practicatur in Urbe, ubi à moderno tempore de mandato *Innocentii X.* non exigitur gabella vini pro aquavita, prout antea exigebatur, sed exigitur dohana tanquam de merce, utpote in effectu constituente diversam speciem à vino *juxta text. clar. in l. si quis vinum 9 ff. de tritico vino & oleo legatis ut in d. Rom. seu Veliterna. disc. 68.* & tunc decisio tota videtur esse facti & applicationis, inspiciendo scilicet, an Ecclesiastici locatores, ad faciliorem vini venditionem, seu aliàs regionis consuetudine ita exigente, ex vino quod à bonis locatis pro portione dominicali percipitur, dictum stillatitium facere consueverint, sive illud facere soleat colonus Partiarius qui deinde, colonica portione pro se retenta, dominicalem tribuat Ecclesiasticis locatoribus & consequenter huic laico conductori eosdem locatores repræsentanti; Vel potius iste laicus conductor, ex propria peculiari industria, ad majorem utilitatem à bonis conductis reportandam, ex vino stillatitium componat.

Primo enim casu, dicendum in omnibus venit de gabella hujus mercis idem, quod dictum est in antecedenti quæsito de gabella fructuum in genere, cum fructus dicatur in hanc speciem pro commodiori & utiliori perceptione conversus; Neque respectu Ecclesiasticorum dici potest mercatura eis prohibita, cum potius dicatur artificium ad fructuum perceptionem ordinatum; Mercatura enim propriè dicitur, ubi eadem res venditur, ut non immutata forma revendatur, secùs autem ubi artificium est admixtum, ut in puncto religiosorum ementium venam ferream insulæ Ilvæ, eamque ad ferrum elaboratum cum industria reducentium *Federic. de Sen. cons. 207.* pleoè alios colligens *Surd. dec. 323.* multò magis dum id geritur pro meliori perceptione fructuum proprii fundi; Ut de clericis sæcularibus vel regularibus, licitè ementibus animalia, ad effectum ea impinguandi cum glandibus & pascuis prædiorum Ecclesiæ vel patrimonalium, sive de nutrientibus bombices cum foliis arborum in propriis prædiis existentium, ad effectum componendi, & vendendi sericum, cum similibus, adsunt decreta generalia Sac. Congreg. Concilii de quibus *Barbos. de univers. jur. Eccl. lib. 1. c. 40. n. 127.* & cæteri moderni collectores hujusmodi passim.

Et sic punctus est, an iidem Religiosi locatores, eamdem conversionem vini in aquam vitam facerent nec ne; Si enim non facerent, ita ut esset mera industria conductoris, absolutum crederem suffragari non posse exemptionem, quia duplex concurreret obstaculum, unum nempe jam dictum, quod fructus non sunt bona ecclesiastica sed laicalia, de laici conductoris dominio existentis, alterum quod immutarunt speciem, & non dicuntur percipi eo modo, quo ecclesiastici locatores percipere solebant, & in ea specie, in qua dici posset impressum privilegium reale exemptionis, secùs autem econverso, quia tunc & ista species dicitur ipsorum bonorum Ecclesiasticorum fructus. Et hanc dixi esse meam sententiam pro veritate, de qua tantùm extra Curiam, mea est consuetudo de jure respondendi.

NULLIUS BAREN. GABELLÆ FARINÆ

Pro GABELLOTIS OPPIDI TERLITII UNIVERSITATE ILLIS ADHÆRENTE

Cum ARCHIPRESBITERO EJUSDEM LOCI.

Casus disputatus in Sac. Congregatione immunitatis, & resolutus ut infrà.

De franchitia Ecclesiasticis competente, à gabella farinæ seu macinatus, quomodo competat, & ad quam rationem, & an Ecclesiastici pagellas seu bullettas franchitiæ concedere seu vendere possint laicis, & gabellæ subjectis.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia, & quomodo practicetur franchitia gabella farina cum Ecclesiasticis.*

2 *Immunitas Ecclesiastica competit Ecclesiasticis à gabellis & oneribus, ut præserventur à damno, non ut lucrentur.*

3 *Ecclesiastici an & quando possint aliis non exemptis vendere vel concedere eorum franchitiam.*

4 *Ubi taxa generalis franchitia non sufficit, an sit danda pro toto usu.*

5 *An Clerici absentes possint prætendere franchitiam gabella farina.*

6 *Gabella farina seu macinatus dicitur personalis, quam Princeps, occasione hujus usus exigit à Subditis.*

DISCURSUS LIV.

1 FRequens est, ac satis gravis in Regni Neapolitani Civitatibus, Oppidis, & Castris, nullo forsan excepto, gabella farinæ seu macinatus, ut scilicet volentes moliri frumentum ad farinam pro usu panis vel alterius rei comestibilis reducendam solvere debeant quandam pecuniarum summam pro quolibet modio ibi *tumulo* nuncupato, præbente gabellario solventi in signum solutæ gabellæ quamdam parvam pagellam seu bullettam, sine qua, molientes, vel alias farinæ usum adhibentes aut panem introducentes ab extra, gravibus pœnis mulctantur; Quia verò Ecclesiastici ab hujusmodi gabella exempti sunt idcircò ut farinæ usum sine illius solutione habeant, evitentur tamen fraudes, totius Regni consuetudo introduxit, ex antiquis etiam (ut fertur) concordatis concedendi singulis mensibus personis Ecclesiasticis gratis dictam bullettam seu pagellam limitatam ad certam frumenti quantitatem, puta unius vel duorum tumulorum, plus & minus, ut singulorum locorum consuetudo induxit, quæ in hoc loco, & ferè generalis est, ut clericis in minoribus detur ad rationem unius tumuli, simplicibus sacerdotibus ad rationem duorum, personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, utpote majori famulatu verisimiliter indigentibus, ad rationem trium, Episcopis verò, vel Prælatis inferioribus Episcopalem jurisdictionem in loco habentibus, absque hac taxa uniformi, in summa discreta & proportionata familiæ quam retinent, ac eleemosynis, quas in pane pro sui muneris debito faciant pauperibus.

Cum autem hujus Oppidi Archipresbiter, saltem de facto, sit in possessione exercendi ordinariam & quasi Episcopalem jurisdictionem, tanquam in loco *Nullius* & territorii separati, cum usu pontificalium, ita ut Episcopi apud vulgus figuram faciat, casus quoque dedit, quod aliqui Archipresbiteri familiam numerosam ad instar divitum Episcoporum retinere studuerunt, ut præsertim fecerat Archipresbiteri moderni prædecessor mediatus supremas etiam vices gerens Domini temporalis absentis, unde propterea franchitiam ad rationem 14. tumulorum pro quolibet mense obtinere consuevit, quia fortè tanta quantitas pro familiæ usu & eleemosynis tunc erat proportionata; Hodiernus autem quamvis modico famulatu sit contentus, ad eamdem tamen rationem consuetam cum prædecessore franchitiam prætendere cœpit, atque aliquo tempore de facto obtinuit, vendendo laicis easdem bullettas, seu gabellas, suum usum in tribus ea quatuor partibus & ultra spectantes; Verum gabellariis, ipsaque Universitate ad talem exuberantem rationem continuare renitentibus, offerentibus tamen dare totam quantitatem suo usui congruam; Hinc propterea eosdem gabellarios excommunicavit, à quibus censuris interposita appellatione ad A.C. atque eodem Archipresbitero curante causam cessumi per Sac. Congregationem Immunitatis, assumpta coram ista disputatione.

Pro Universitate & gabellariis scribens, injustas dicebam censuras, illicitamque hujus Archipresbiteri 2
prætensionem, quia exemptio seu immunitas Ecclesiastica per sacros canones præscribitur, ut clerici, & ecclesiastici tanquam exempti à jurisdictione indicentia gabellam, vel alia onera publica, non cogantur eam solvere, seu panem aliaque victualia ingabellata comedere, vel aliàs de proprio, directè vel indirectè gravari, ac damnificari, Non autem ut gabellas per laicos subditos proprio Principi vel Civitati pro publicis oneribus solvendas, ipsi ad lucrum & privatam utilitatem exigant, quoniam ita esset, non solùm obtinere exemptionem passivam à sacris canonibus demandatam, sed etiam jura Regalia usurpare, ac exercere jus activum exigendi à laicis ea vectigalia & onera publica, quæ Principi vel Civitati pro publicis oneribus debentur, contra omnem juris dispositionem ac rationem, ideoque sufficere debet, ut pro eorum usu exemptione potiantur, *ut in Barchionen. exemptionis disc.* 58. *in Perusina gabellæ vini disc.* 56. & in aliis *hoc titulo*.

Et licet consuetudo præbeat Ecclesiasticis facultatem concedendi laicis, vel etiam pro tanto pretio, quantum gabella importat, vendendi hujusmodi franchitiæ bullettas seu pagellas; Attamen id aliquod habere videtur rationis fomentum, quia cum plerique Ecclesiastici, commoditatem non habeant proprium frumentum macinandi, ac panem faciendi in propria domo, unde propterea coguntur pro eorum personæ, & familiæ usu emere panem venalem ingabellatum, Idcircò justum est, ut de gabella, quam ita solvunt, se reintegrent ex dictæ franchitiæ venditione, quæ nullum gabellariis præjudicium inferre dicitur, dum illa franchitia, quam ita obtinent laici & subditi dictas bullettas ementes, compensata remanet ab ea gabella, quam ipsi Ecclesiastici exempti solvunt, emendo panem venalem ingabellatum, & sic undique compensatio. 5

Est benè verum, quod hujusmodi compensatio dici non potest æqualis & omnimoda, quia sæpè sacerdotes duos franchitiæ tumulos obtinentes, utpote nullum habentes famulatum, pro eorum personæ usu emunt panem, ad unum tumulum ascendentem, quinimò in 4
quibusdam regionibus præsertim in Apulia, & aliquibus Lucaniæ partibus, ubi ob frumenti nimiam ariditatem, & pondus, major panis quantitas obtinetur, vix usus unius personæ medietatem tumuli excedit, unde totum plus cedit lucro Ecclesiastici vendentis franchitiam, ac respectivè damno gabellarii; Quod etiam contigit in iis, qui proprium frumentum macinantes, panem in propria domo fabricant, quia vel panem francum eorum usum excedentem præbent conjunctis, ac aliis gabellam aliàs solvere debentibus, vel utendo bulleta pro sola quantitate usui necessaria, reliquam partem vendunt, idque passim à laicis toleratur; Sed hæc observantia pariter dictæ rationi mutuæ compensationis tribuenda videtur, quia à converso multi etiam adsunt Ecclesiastici onerati numerosa familia, ipsorum Ecclesiasticorum sumptibus sustentata, pro qua hæc tasa generalis, & uniformis non sufficit, unde coguntur panem ingabellatum emere, vel solvere gabellam pro molitura quantitatis exuberantis, quæ sibi necessaria est contra juris dispositionem, cum exemptio clericorum trahatur etiam ad eos, qui licet subditi, vivunt tamen sumptu Ecclesiasticorum, atque sunt de illius familia, non tamen ad industriam, & matrimonium retenta, ut tanquam certum admittit etiam ipsamet Regia Camera in illis locis, in quibus cessante

te ista taxe consuetudinaria, datur franchitia ad rationem tot nociarum panis pro qualibet persona &c. die respectivè juxta ejusdem Cameræ taxam (ea tameo moderatione per illam adjecta, ut famuli esse debeent exteri, ne ita cesset præjudicium Universitatis, & ne ejus cives & subditi vivant sine gabella,) sed obi dicta consuetudo viget, tunc sicuti toleratur, ut ecclesiastici nollem hebentes familiam, pro solo usu eorum personæ obtineant franchitiam longè eacedentem, quam laicis, & subditis cum gabellæ præjudicio manifesto vendunt, ita econverso, ecclesiastici majorem familism tenentes, ac majoris panis quantitate indigentes, ea dicta ratione commodi & respectivè incommodi, pati debent gabellæ solutionem, nam aliàs gabellariis isto casu præstare debentibus totam franchitiam, quamvis consueta taxa majorem, concedenda esset facultas denegandi non indigentibus partem excedentem eorum usum, qood utique resultaret in majorem gebellæ utilitatem, & ecclesiasticorum in universum præjudicium. Et ita ego, cum essem Vicarios Capitularis, & successivè Generalis in patria, respondebam illis ecclesiasticis, qui ratione majoris familiæ majorem franchitiam petebant.

Atque in proposito casus controversi, In quo agentes pro Archipræsbitero magnam vim faciebant in consuetudine, seù præterita observentia, Dicebam, tunc illam judicari posse alicujus momenti, quando esset talis, quod obligaret omnes Archipræsbiteros pro tempore ad se continendum intra hujus quantitatis limites, ita ne majori, pro familiæ, ac eleemosynarum usu indigentes, cogerentur pro excessu solvere gabellam, onde dici posset species taxæ conventionalis, & concordiæ, se habentis ad loctum, & damnum, Sed cum in facultate Prælati pro tempore repositum esset, majorem familiam retinere, atque eleemosynas distribuere, unde propterea majorem petere posset franchitiam, idcircò omninò injustum dicebam, ut ita Universitas esset semper in damno, & præjudicio, nunqusm in lucro contra regulam *text. in cap. Secundum naturam.*

Hinc proinde credidi aliquas declarationes Sac. Congregationis Episcoporum, vel immunitatis editas
5 super ista franchitie frumenti competentia ecclesiasticis quamvis à propria patria absentibus, prodiisse absque distincta notitie, & perceptione qualitatis hujus gabellæ, & franchitiæ respectivè; Cum enim hæc sit exemptio ab onere, non solvendo pro eo pane, quem ipsi Ecclesiastici comedunt, non videnr quomodo non comedentes debeant babare hanc franchitiam ad solum lucrum, ut sæcularibus vendant Ideoque dicebam hanc franchitiam per absentes prætendi solum posse pro illis personis, quæ ab ipsis aluntur, atque eorum quamvis absentium sumptu vivunt, cum aliàs esset exigere gabellam eb ecclesiasticis; Æquivocum autem super hujusmodi declarationibus in eo consistere judicabam, quod Sac. Congregatio crediderit, istam esse gabellam solvendam, pro frumento quod vendatur, seu aliàs contractetor, nam ab ista clerici quamvis absentes deberent pro eorum frumento ex propriis prædiis collecto, vel aliàs quam ex mercimonio obvento, esse exempti, quod liquet ex eisdem declarationibus, præsertim prima, quæ videtur originalis in una *Vigilien.* in qua dicitur *deberi Clericis*
6 *absentibus franchitiam à gabella frumenti*; Sed non est iste casus, cum hæc gabelle in effectu non solvatur pro frumento, sed pro uso panis, quem unusquisque comedit, ita ut adinstar eorum, quæ sæpius habentur hoc tit. de pretio salis, ista dicetur gabella personalis, quam Princeps vel Civitas exigit à personis subditis occasione hujus necessarii victualis, ideoque ecclesiasticis sufficere debet habere hunc usum liberum, & comedere panem non ingabellatum, sed injustum est, ut lucrum faciant, atque activè jus Regale, & publicum ad privatam utilitatem convertant.

Sacræ Congregatio de an. 1664. censuit justam esse Universitatis, & gabellariorum petitionem, sed quia ex parte Archipresbiteri dicebatur hoc emolomentum ex dicta excrescente franchitie resultans dari in compensationem decimarum, quas non exigit, cum hic punctus non percuteret materiam immunitatis Ecclesiasticæ, & consequenter ad ipsam Congregationem non pertineret, idcircò rescripsit quod suspensis censuris, partes utantur eorum juribus coram Judicibus competentibus.

In hoc etiam proposito franchitiæ, quæ clericis præstatur in gabellis ut supra pro exemptione à gabella farinæ, seu macinatus, pluries scio controversum fuisse, An clerici vel presbiteri inservientes Episcopo, in cujus domo panem à gabelle exemptum comedunt, habere debeant hanc franchitiam, ut alias vendant; Et quamvis punctum ego adhuc formiter in judicio non disputaverim, de meo tamen judicio pluries oretenus requisitus, dicere consuevi, quod cur iste clericus habet matrem, seu alios conjunctos suo sumptu viventes, & pro ista rata intret idem, quod supradictum est de clericis, etiam absentibus, Aut ista circunstantia cessat, & tunc de stricta juris censuerim sit negativa contra clericum; quia istud non est emolumentum affirmativum, sed exemptio negative ab onere; ne scilicet cogatur comedere panem ingabellatum, atque ita onera laicalia ferre ideoque sufficit, quod iste finis impleatur, solumque ex ratione dictæ compensativæ consuetudinis per quam clerico habenti minorem familiam datur excessiva franchitia in taxa uniformi etiam pro habente majorem familiam, ut ei debeatur illa rata excedens usum proprium, quam aliàs venderet si in propria domo viveret, ne servitium Episcopi eum credat deterioris conditionis, sed pro rata adæquata suo usui, dum in domo Episcopi comedit panem franchum, non debet Civitas duplici onere gravari, cum nulla penitus ratio suppetat.

Diù verò post hæc reperii casum in specie tractatum per *modernum Pignatellum in quadam Miscellania variarum Consultationum Canonicarum tom. 1. consult. 52.* ubi substinet affirmativam, sed ejus fundamenta non placent, quia ut dictum est, illud verè non est emolumentum, seu jus activum; Datio autem gabellarum, est quidam actus positivus, In effectu continens actum negativum à solutione oneris, & ne clericus pro se, & familia comedat panem ingabellatum, unde propterea omninò extraneæ sunt à casu regulæ & propositiones ibi deductæ,

---

FERRARIEN. EXEMPTIONIS

Pro CARDINALI ROSSETTO

Cum APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ

Casus disputatus in Congregatione Camerali & sopitus ut infra.

Gabellæ status Ecclesiastici, An & quando exigi possint à Clericis, & Ecclesiasticis, Et de ratione ob quam in hoc Statu, etiam Ecclesiastici subjiciuntur publicis oneribus, ac immunitas Ecclesiastica non suffragatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Cardinales an veniant sub dispositionibus generalibus remissivè.*
3 *Clerici, & Ecclesiastici sunt exempti à gabellis, & oneribus laicalibus.*
4 *Papa duplicem gerit personam, Papæ & Regis, seu Domini temporalis.*
5 *Ea quæ disponit tanquam Dominus temporalis regulariter non ligant Ecclesiasticos ex defectu voluntatis.*

6 *Sub Constitutionibus revocatoriis privilegiorum super exemptionibus non venit privilegium resultans à jure communi.*

7 *Verba præsuppositiva non inducunt dispositionem.*

6 *De ratione, ob quam Papa subjicit etiam Ecclesiasticos gabellis, & oneribus laicalibus, & quando id procedat.*

DISCURSUS LV.

1 QUando Civitas cum tota ditione Ferrariæ infeudata erat sub ejus Ducibus, per istos ab antiquo imposita fuit quædam gabella, pro tritici aliarumque frugum extractione, quæ aliquando de facto per gabellarios & ministros, etiam à clericis & ecclesiasticis exigi consuevit, ita ut sub *Nicolao V.* Dux absolutionem à censuris propterea incursis obtinuerit, atque per particulare decretum hujusmodi exactionem ab Ecclesiasticis in futurum omninò interdixerit; Cum autem sub *Clemente VIII.* ob feudi devolutionem, Status prædictus ad Sedem Apostolicam redusset, una cum omnibus antiquis juribus, datiis, & gabellis, in aliqua parte per eumdem *Clementem* moderatis, Cameræ Apostolicæ appaltatores vel ministri, sive ob antiquum abusum prædictum, qui apud vulgi opinionem invaluerat, ut ab ista gabella extractionis neque ecclesiastici essent exempti, sive quia in statu ecclesiastico, quantoque cessat ecclesiasticorum exemptio à vectigalibus & gabellis, idcircò de facto eam indistinctè exigere consueverunt, præterquam à Cardinalibus extrahere volentibus fructus suorum beneficiorum & Abbatiarum, unde in appaltus capitulis, illud præsertim quarto loco adjici consuevit, quod Cardinales, & alii exemptionis privilegium habentes, esse debeant exempti pro extractionibus eorum nomine faciendis, de fructibus ad eorum dominicalem portionem tantùm spectantibus, ne sub eorum nomine, coloni eorum portionem colonicam extraherent; Sed deinde etiam Cardinalibus Appaltator generalis istam exemptionem denegare cœpit, præsertim Cardinali Rossetto extrahere volenti fructus sibi commendatæ Abbatiæ in dicto Statu existentis.

Quare habito recursu ad Congregationem Cameralem, pro removendis illis impedimentis quæ per Appaltatorem de facto præstabatur; Pro Cardinali scribens, dicebam opus non esse agere de qualitate 2 Cardinalitia, ejusque peculiari privilegio, ut illi non veniant sub generalibus dispositionibus odiosis odio irritationabili, ut ita distinguendo habetur *apud Otthob. dec.* 257. ubi concordantes, cum sufficiat generale privilegium clausum in corpore juris communis civilis & canonici, proveniens etiam à jure divino, per quod omnes clerici & ecclesiastici sunt exempti, à gabellis, & muneribus laicalibus, ex copiosè congestis 3 *apud Merlin. dec.* 901.*c.Rot. dec.* 412. *par.* 6. *rec. Hydruntina onerum* 24. *Maji* 1658. *Celsa inter suas dec.* 259. & passim, multo magis dum non agebatur de simplici clerico contendente de exemptione bonorum patrimonialium, sed de illo, qui erat Episcopus, & Cardinalis, atque agebat de immunitate bonorum Ecclesiasticorum, unde in sensu etiam laicorum, ex illis qui magis ecclesiasticæ immunitati sunt infensi, casus remanebat indubitatus, ac ab omni limitatione immunis, dum agebatur de gabella originariè laicali imposita per Ducem Ferrariæ, Principem absque dubio laicum.

Et licet ob devolutionem dicti Status ad Sedem Apostolicam, ista gabella effecta esset cameralis, per Papam etiam approbata, dum *Clemens VIII.* cognito vectigalium & onerum statu, aliqua suppressit, & alia moderatus fuit, reliqua verò continuari voluit, Nihilominus totum id gestum fuit à Papa tanquam Rege, seu Principe sæculari, ob reduplicationem personarum in eo concurrentem, de qua *in c. cum inter de elect. in fine, & cap. licèt de foro compet.* Unde nisi appareat actum, Papali etiam, & ecclesiastica auctoritate gerere voluisse, cum utriusque gladii mixtura, 4
tunc gesta tanquam à Domino temporali Status Ecclesiastici non capiunt clericos & Ecclesiasticos, non quidem ex defectu potestatis, sed voluntatis, ex iis, quæ habemus de confirmatione vel extensione Egidianæ facta per *Sixtum IV. & Paulum III.* & de confirmatione statutorum Urbis, *ut dec.* 58. *par.* 6. *rec. &* 5
in Romana pecuniaria de Sanctacruce 28. *Junii* 1655. *&* 22. *Januarij* 1657. *coram Cerro, de qua sub tit. de dote.*

Prætendebant Camerales adesse Papæ voluntatem comprehendi sub ista gabella etiam Ecclesiasticos, stantibus capitulis appaltus à Pontificibus pro tempore in quocumque appaltu per chirographum confirmari solitis, in quibus præsertim in quarto dicitur, quod privilegium competens Cardinalibus super extractione absque solutione gabellæ, suffragetur pro sola eorum portione dominicali, unde propterea inferebant, exceptionem firmare regulam generalem in contrarium *ad text. in l. nam quod liquidè ff. de penu legata*; Sed satis debile videbatur fundamentum ex triplici responsione, Primò quia capitulum prædictum non loquitur solùm de Cardinalibus, sed de omnibus aliis privilegiatis, quorum nomine, venire debebant, absque du- 6
bio omnes ecclesiastici privilegium habentes de jure communi, adeò latum & pingue, quod sub constitutionibus Apostolicis revocatoriis omnium, & quorumcumque privilegiorum super exemptionibus, & immunitatibus à vectigalibus & gabellis, exceptuatum est privilegium competens de jure communi, ut præsertim liquet ex ultima Constitutione revocatoria *Alexandri Septimi*, regnantis dum hæc disputabantur.

Secundò, quia dictum capitulum non loquitur dispositivè, sed præsuppositivè, quod non importat aliquam novam dispositionem, quia qui præsupponit non disponit, *ex deductis per Gregor. & addtn. dec.* 208. 7
num. 2. *&* 7. & in specie rescripti præsuppositivi Papæ vel Sac. Congregationis *in Romana hæreditatis* 28. *Aprilis* 1659. *coram Meltio* ubi concordantes, potissimè quia verè dictum capitulum, ejus tenore inspecto, non prodiit circa substantiam exemptionis, aliquid super ista disponendo, sed solum circa modum, juxta quem, ad tollendas fraudes practicandum esset, quod à juris canonici dispositione vel intentione non exorbitat, neque Ecclesiasticæ immunitati præjudicat, ex iis, quæ habentur præsertim *in Barchinonen. exemptionis hoc eod. tit. disc.* 58.

Tertiò demum clarius, quia in hac materia spectanda non est tacita & implicita Papæ voluntas, neque ista deducenda est per argumenta & illationes, sed debet esse expressa, & talis, quod denotet, ita causa benè cognita & probata, Papam ut Papam, & Christi Vicarium statuisse.

Cum enim immunitas Ecclesiastica juxta magis communem, & saltem apud canonistas & morales receptam opinionem, sit de jure divino, ex congestis *apud* 8
Merlin. dicta dec. 902. *dec.* 412. *par.* 9. *recen. Ibique Adden.* Papa non potest eis directè derogare, dictamque immunitatem tollere, sed solùm, idem jus interpretando, ea conceditur eam ex justa causa moderari, ac declarare attendendam non esse in illis gabellis & oneribus, quæ ob urgentes Sedis Apostolicæ necessitates imponuntur, quasi quod subsidium ex hujusmodi gabellis resultans, redundet in beneficium Reipublicæ Catholicæ, ac servitium Ecclesiæ universalis; Atque hæc est unica ratio, ob quam plures gabellæ temporales Status Ecclesiastici, etiam à clericis & ecclesiasticis exiguntur; Igitur opus est ut id serio, & causa cognita expressè fiat, non autem tacitè, & super gabella, quæ originem non habet à dicta causa universali, dum provenit à Duce Ferrariæ; Et ex his cum

sensu

cum sensu etiam veritatis credebam, ita providendum esse; Casus autem non fuit judicialiter decisus, forte ne faceret exemplum, sed per speciale chirographum Pontificium Cardinali concessum fuit, id quod petebat.

FERRARIEN. PRÆTENSÆ EXEMPTIONIS

Pro CIVITATE FERRARIÆ.

Cum UNDECIM CONGREGATIONIBUS BENEDICTINIS.

Casus disputatus coram Camerario, & resolutus pro Civitate.

Gabella imposita cum Apostolica auctoritate, sub lege, ut etiam per clericos & ecclesiasticos solvi debeat, sive sæculares sive Regulares, An comprehendat Congregationes Ordinis S. Benedicti amplissime exemptas, cum speciali privilegio, quod eorum exemptioni, utpote ex causa onerosa concessæ derogatum non censeatur, absque specifica mentione.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Privilegia & exemptiones 11. Congregationum S. Benedicti sunt ex causa onerosa.*
3 *Substantia seu verisimilitudine voluntatis accedente sufficiunt verba generalia, etiam ubi requiritur mentio specialis.*
4 *Ad metiendam voluntatem sive subreptionem attenditur stylus seu modus loquendi.*
5 *Quando censeatur Papam velle comprehendere etiam Congregationes speciali nota dignas sub oneribus.*
6 *De divisione ordinum seu generum, ex quibus universa Hierarchia regularis constituitur.*
7 *Ad metiendam etiam dictam voluntatem attendi debet causa dispositionis.*
8 *De aliis argumentis comprehensionis etiam privilegiatorum præsertim quia conclusi sint æqualiter, & magis privilegiati.*
9 *De comprehensione mendicantium sub oneribus.*
10 *De differentia inter privilegia specialia cum privatis, & dispositionem per viam legis generalis.*

DISCURSUS LVI.

1 AD subveniendum pauperum necessitatibus, & pro substentatione Montis pietatis perè inhabilis effecti Civitas Ferrarien. cum Apostolica auctoritate, quamdam gabellam imposuit super vino aliisque rebus in ipsam introducendis, sub lege, ut nullus, quantumvis exemptus & privilegiatus, ab illa excusari posset, quamvis ageretur de introductione facienda per Dominos ex propriis prædiis propriis usu introducentes, vel per Ecclesiasticos & clericos, tam sæculares, quàm quorumvis Ordinum, Societatum, & Congregationum Regulares, etiam illos Sancti Joannis Hierosolymitani, unde propterea ab ipso die impositionis, per spatium annorum circiter 20 omnes Ecclesiastici indistinctè etiam Regulares ex undecim seu duodecim Congregationibus S. Benedicti solverunt dictam gabellam, cujus solutionem deinde recusantes, inhibitionem obtinuerunt à Cardinali Camerario pro eorum privilegiorum observantia, eo facti fundamento, quod ipsorum exemptio non esset merè privilegiativa, & ex sola gratia Sedis Apostolicæ, sed esset onerosa, & ex causa correspectiva subventionis, quam eidem Sedi ipsæ Congregationes præstiterunt, ac præstant, habentes proinde speciale indultum, ut eorum exemptio non veniat sub generali aliarum exemptionum revocatione, sed particulari ac specifica mentione indigeat, non curata contraria 2 observantia; Tum quia aliquorum Abbatum seu inferiorum administratorum negligentia ipsis Congregationibus præjudicare non potuit; Tum etiam, quia, cum eorum privilegia essent clara, non intrabat observantia interpretativa, sed necessaria erat præscriptiva, qualis absque dubio ex dicto spatio temporis resultare non poterat, præsertim dum iste ordo inter cætera privilegia prætendit habere illud centenariæ, quod de jure competit Ecclesiæ Romanæ, Ac etiam ob decretum irritans contentum in eorum Apostolicis privilegiis, quod inficiens quemcunque titulum, & possessionem, impedit contrariam præscriptionem seu consuetudinem, ne oriatur; Et super his omnibus propositionibus, generaliter & abstractè veris, scribens pro eisdem Congregationibus longissimas, juxta modernum abusum, allegationes texebant.

Pro Civitate, ex improviso scribens in locum ordinarium ejusdem Advocati à Curia absentis & amici, cum sensu etiam veritatis, dicebam minus justam videri hujusmodi excitatam prætensionem, qualem quoque causæ eventus declaravit, quoniam hujusmodi quæstio non est potestatis in Papa, de qua nefas est dubitare, stante præsertim observantia, quæ habetur in plerisque aliis gabellis Apostolica auctoritate impositis, quas etiam istæ Congregationes absque dubio solvunt; Sed est voluntatis, ad quam inquirendam immorandum non est in formulis & cortice verborum, sed in ejus substantia, & quid verisimiliter Papa voluerit, qua verisimili voluntate concurrente, attenduntur & sufficiunt verba generalia, etiam in iis casibus, in quibus aliàs necessaria essent specialia *Cravett. cons. 126. nu. 4. & 5. Rota dec. 452. nu. 27. & 28. par. 5. rec.* Et in puncto indulti Apostolici concessi Civitati Mediolani, exigendi etiam ab Ecclesiasticis quædam onera, seu subsidia pro illis publicis necessitatibus super comprehensione etiam Cardinalium, qui aliàs speciali nota digni esse solent, benè apud *Ottbob. dec. 257. num. finali.* 3

Ad metiendam verò dictam voluntatem, principaliter spectandum esse dicebam loquendi usum seu stylum Papæ concedendi vel denegandi, cum ex his desumi soleat voluntas inclusiva vel exclusiva subreptionis, vel defectus intentionis *Mantic. dec. 214. Gregor. & add. decis. 150. dec. 215. nu. 6. par. 10. rec. & frequenter.* Quando igitur Papa vult omnes ecclesiasticos Regulares, nullo excepto, sub hujusmodi oneribus comprehendere, talis est ejus consuetudo loquendi, qualem in hoc indulto adhibuit, ut scilicet teneantur *omnes etiam Ecclesiastici, tam Sæculares quàm quorumvis ordinum etiam mendicantium ac Congregationum & Societatum, nec non Hospitaliam etiam S. Joannis Hierosolymitani,* ut ostendebam ex verbis dicti Indulti Mediolani de quo apud *Ottbob. d. dec. 257. nu. 2.* & ex quamplurimis chirographis super modernis impositionibus gabellarum in Urbe, & sic in verbis expressæ erant Congregationes. 4 5

Mentrò autem ita Papa loquitur, quoniam universa Hierarchia Regularis has quatuor nuncupationes habere solet, utpote in istas quatuor species divisa, aliæ enim dicuntur constituere Ordines, ut sunt e. g. Prædicatores, Minores, Eremitæ S. Augustini & similes, aliæ Congregationes, ut sunt istæ ita nuncupatæ, contradistinctæ vel à reliquis Congregationibus ab eodem ordine S. Benedicti derivantibus ultra montes, vel ab ipsomet ordine omnium complexivo, seu conveniente Monachis nigris per universum Orbem juxta ea quæ habentur *in Colonien. sub titul. de Jurisdictione, disc. 28.* Alii verò in Societates, ut est præsertim illa Jesuitarum, Et alii in Hospitalia seu Militias, ut sunt Hierosolymitani, Theutonici, Templarii & similes, onde propterea, tunc rectè verificabile remanere videtur privilegium Congregationum super mentione 6

speciali

speciali, quo etiam potiuntur Religio Hierosolymitana, Societas Jesu, & pleraeque aliae, quando ageretur de dispositionibus generalibus loquentibus de Regularibus indefinitè; Et nihilominus etiam isto casu, si ex facti circunstantiis, vel ratione subjectae materiae liqueat verisimiliter Papam de istis quoque intelligere voluisse, adhuc dicta generalitas sufficit ut supra.

Ad eamdem voluntatem desumendam, principaliter quoque spectandam esse dicebam causam concessio-
7 nis seu dispositionis, An scilicet illa esset universalis ac talis, quod congruè conveniat nec ne illis, qui se praetendunt à lege generali exemptos, ut bene caeteris allegatis *apud Ottbobon. dicta decis. 257. num. primo & sequen.* Qua causa in hac facti specie spectata, magis Ecclesiastici & Regulares, isti praesertim aliis Regularibus duriores, quàm laici, sub hujusmodi onere comprehendi esse debebant, cum non ageretur de onere laicali pro publicis laicalibus seu communitativis necessitatibus imposito, sed pro substentatione ac supplemento Montis pietatis, ut subveniretur pauperibus, & egenibus, quae pars magis congruit Ecclesiasticis & Regularibus, quorum bona dicuntur Christi, & pauperum; Unde propterea versabamur in terminis longè clarioribus quàm illis, *de quibus apud Ottbob. dicta decis. 257.*

Item quia, ut in eadem *dec. Ottbob. n. 8.* ponderatur, onus impositum non est personis, sed rebus in-
8 troducendis, ideò ad ipsas res indistinctè absque distinctione personarum Papa respexit; Ac etiam quia sub hujusmodi onere comprehendebantur Domini introducentes victualia recollecta in bonis propriis & pro usu proprio, qui de jure regulariter est exemptus; Necnon comprehendere voluit Religionem S. Joannis Hierosolymitani, habentem privilegia ex causa magis onerosa, quae prae caeteris omnibus magis privilegiata est, onde intrat argumentum text. *in auth. multò magis* &c. ut in specie *apud Ottbob. dict. dec. 257. n. 16.*

Quodque causa impositionis seu effectus per imponentem considerarus attendi debeat, ponderabam eas, quae in terminis specialibus onerum Papalium comprehendentium etiam Ecclesiasticos tam Seculares quàm Regulares habentur *apud Ancharan. cons. 109.*
9 cui se subscribit *Buet. cons. 33.* & de quibus occasione comprehensionis Mendicantium sub gabellis habetur *dis. seq.* Cum enim Papa pro expensis recuperatae vel recuperandae Civitatis Bononiae à manibus Tyrannorum, mandasset, per omnes Ecclesiasticos, tam seculares quàm Regulares, quoddam subsidium L g tto Sedis Apostolicae persolvi, atque exorta esset dubitatio, an sub hujusmodi generalitate comprehenderentur Mendicantes, Regulariter sub hujusmodi contributionibus ob eorum paupertatem non venientes, Deciditur, & benè venire illos, qui mendicantes nomine, attamen re tales non essent, utpote possidentes bona ac fructus & redditus ex eis percipientes, quoniam spectanda non est formalitas verborum, sed substantia voluntatis, desumenda ex causa impositionis, quae fuit exigendi quamdam decimae speciem ex bonis Ecclesiasticis, ideò ipsa bona spectanda sunt, non curata qualitate seu occupatione possidentium, & hic videbatur casus.

Accedente etiam observantia, quae in quibuscumque ambiguis est optima interpres, praesertim verò in hac materia onerum, & gabellarum totum facit, ut *hoc eodem titulo* ad istam materiam satis frequenter cum
10 ex praemissis negari non posset saltem casum reddi ambiguum, cui proinde convenirent, magis termini observantiae interpretativae quàm praescriptivae, & haec videbantur specialia, magis praeter casum controversiae percutientia, ideoque praeponenda cum luisonibus generalibus, quae in contrarium deducebantur, quia illa percutiebant terminos privilegiorum, quae uni conceduntur in alterius laesionem & praejudicium; & sic ubi agitur de concursu particularium praejudiciorum vel favorum respectivè, seu de concursu privilegiorum hinc inde; Secùs autem ubi de dispositione concepta per viam legis generalis pro causa publica omnium complexiva, atque ut dictum est, Ecclesiasticis, & religiosis privilegiatis magis quàm non privilegiatis congrua, quoties tamen sola quaestio sit voluntaria, ita ut non concurrat illa potestatis, prout est in oneribus laicalibus per Civitates vel Principes saeculares impositis, in quibus publicitas vel congruentia causae non spectatur circa Ecclesiasticorum comprehensionem ex defectu jurisdictionis seu potestatis ex deductis *in Barchinon. exemptionis disc. 58. & in aliis hoc eod. tit.*

ROMANA EXEMPTIONIS MENDICANTIUM

Pro GABELLARIIS

Cum MONTIBUS OBSERVANTIBUS.

Casus resoluti per Cameram & respectivè Thesaurarium pro Observantibus.

Religiosi mendicantes per veritatem cum quaestuatione, An teneantur pro rebus aliàs gabellabilibus, quas ex eleemosynis acquirunt in ipsa specie, vel emunt cum pecuniis eleemosynaliter obventis, solvere illas gabellas, quas Pontifex voluit solvi per omnes Ecclesiasticos, & Regulares, etiam mendicantes.

Et quatenus non teneantur, An saltem obligati sint distinctè denunciare gabellario ipsas res, quas introducunt, ita ut aliàs praetendi possit commissum.

S V M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *De distinctione inter mendicantes per veritatem, & per fictionem seu privilegium.*
3 *Ubi gabellarius habet pro se regulam, onus est allegantis pro se limitationem vel exemptionem eam probare.*
4 *In quibus casibus procedat exemptio Principis ejusque fisci.*
5 *Expenditur authoritas Ancharan. cons. 109.*
6 *An & quando paupertas seu impotentia excuset à solutione gabellae pro iis rebus, quae obtinentur ex eleemosyna.*
7 *Exempti tenentur denunciare gabellario res, quas introducunt, & de ratione.*

DISCURSUS LVII.

IN plerisque Status Ecclesiastici gabellis, ex Pontificiis diplomatibus statutum est, eas indistinctè solvi 1
deberi per omnes, etiam clericos saeculares, vel regulares, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, quibuscumque privilegiis non obstantibus, praesertim verò in gabella carnis imposita per *Urbanum VIII.* de anno 1642. & in novo augmento gabellae vini in Urbe imposito per *Alexandrum VII.* de anno 1665. quarum secunda latiorem habet quarumcumque exemptionum derogationem etiam respectu cameralium, quinimò ipsiusmet Palatii Apostolici; Unde propterea occasione utriusque gabellae contigit dubitari, an ad eam tenerentur Minores de Observantia, rigorosam paupertatis votum strictè, juxta primaevum institutum, profitentes, qui incapaces bonorum stabilium, & redditum, praeterquam pro infirmaria, fabrica, & Sacristia, ad limites *cap. exiit de verb. signif. & clem. exivi eodem. ac Sac. Conc. Trid.* ex quotidiana ostiaria quaestuatione & eleemosynis vivunt, an scilicet solvere deberent gabellam pro carnibus, vel respectivè vino eleemosynaliter eis datis, seu pro eisdem victualibus, per eosdem religiosos, eorumque syndicos, & procuratores saecu-lares

lares emptis cum pecuniis quæ vel in ratione simplicis eleemosynæ, vel pro celebratione missarum eis elargiantur; Atque tam in prima disputatione habita in Camera occasione gabellæ carnis inter gabellarios Civitatis Reatinæ, dictosque religiosos in eadem Civitate commorantes, quàm etiam in secunda disputatione habita coram Thesaurario occasione gabellæ vini inter gabellarios, & dictos religiosos præsertim Conventus Ara cœli de Urbe casus dedit, quod Ego scribendum requisitus fuerim ex parte gabellariorum, contra quos tamen in utroque casu pro religiosis judicatum fuit, cum obligatione, ipsis vel eorum ministris per Cameram injuncta in dicta *Reatina*, denunciandi gabellario distinctè quantitatem carnis, quæ ab extra introduceretur, Cumque consimilis controversia habita esset in Congregatione boni regiminis, inter gabellarios Civitatis Viterbii, & eosdem Minores vel Capucinos, super Carnibus, quæ etiam ab extra introducerentur atque isto casu scribentem pro religiosis Congregatio diversum habuit sensum, decernendo gabellam non deberi pro illa carne, quæ in ipsa specie daretur, directè pro eleemosyna, secùs autem pro ea, quæ emeretur in macello cum pecunia, ideoque videatur, quomodo judicium super veritate efformari valeat.

In hujusmodi autem disputationibus, est reflectendo etiam ad veritatem, dicebam quod cum in materia non caderent termini immunitatis ecclesiasticæ, ac religiosæ seu clericalis qualitatis, ob expressum decretum Papæ, de cujus potestate non est dubitandum, dum immunitas ecclesiastica fundata non est in paupertate vel divitiis, sed in qualitate Ecclesiastica in genere tribuente exemptionem ab oneribus laicalibus, ideoque æquè procedit in una ac altera religiosorum specie; Idcircò, solus dubitandi punctus consistebat in qualitate mendicitatis, an scilicet ista excusaret ab oneribus, alias etiam per Ecclesiasticos & religiosos solvendis.

Et in hoc, ex parte religiosorum primò constituebatur potissimum fundamentum in auctoritate *Ancharani*
2 *conf*. 109. cui etiam se subscribit in eodem casu *Butr. conf*. 44. ubi agendo in specie de quodam onere imposito per Papam etiam clericis & religiosis, dicitur illud supportandum esse ab illis religiosis, etiam mendicantibus, qui tales in solo nomine etiam per privilegium existentes, re tamen quoad statum mendicitatis non sunt tales quia bona & redditus possideant, admittendo e converso tanquam absolutam exemptionem illorum mendicantium per veritatem, qui bona non possidentes, ex mendicitate & quæstuatione vivant, deducendo etiam auctoritatem *Bart. in tract. Minoricarum. de qua Bertacchin. de gabell. par. 7. num. 13.* in specie collectis non solvendis per istos Minores, quamvis reliqui Ecclesiastici & Regulares illas solverent.

Secundò dicebant scribentes pro Religiosis, quod cum ipsi nihil possideant, ita ut totum quod eis datur, dicitur esse in dominio Papæ & Ecclesiæ universalis, juxta disposita *in dicto cap. exiit, & clementina exivi*, exinde resultabat exemptio, qua potitur ipse Princeps ad *not. text. in d. l. locatio alias licitatio ff. de publican.* & sæpius in aliis ad hanc materiam hoc tit. Et tertiò deducebatur regula in possibilium, quorum nulla est obligatio *ex deduct. per Barbos. axiom. 118. num. 7.* stante formali paupertate ac prohibito usu pecuniarium, sine quibus gabellarum solutio est impossibilis.

His tamen non obstantibus, quidquid esset de quadam non scripta æquitate, ac naturalis discursus repugnantia, cogendi ad gabellam pauperes, de iis quæ eleemosynaliter obtinent, & ex quo motivo veræ dictæ resolutiones prodierunt, non omninò improbandæ; in stricta tamen juris censura dicebam, pro gabellariis res-
3 ponderi debere; Cum enim ipsorum intentio jam fundata esset in regula generali firmata per Pontificia diplomata, ut gabellæ solvi deberent per quorumcumque Ordinum Regulares, etiam Mendicantium, unde verba erant clara, in quibus non intrant præsumptiones & argumenta ad vulgarem regulam *text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3. cum concord. dec. 44. n. 14. par. 11. rec.* Idcircò punctus erat in limitationibus, quibus sublatis vel non probatis, fundata est intentio habentis pro se regulam quam sufficit allegare, *Mantic. dec. 251. num. 4.* Et sic totus punctus erat in expendendis dictis limitationibus, quas singulas examinando.

Quatenùs pertinet ad primam, verè nullum fundamentum habebat, tum quia exemptio, quæ datur Principi seu Fisco, procedit in iis, quæ sunt de publico patrimonio, ac Reipublicæ usui publicisque necessitatibus destinata, tanquam in dote, quæ Principi uti Reipublicæ marito datur pro supportandis oneribus istius polytici matrimonii, non autem in iis, quæ sunt solùm sub Principis regimine & protectione, de facto autem cedunt ad commodum privatum ex deductis *in Spoletana gabella disc. 44. & aliis hoc eod. tit.* Unde dum agebatur de quodam dominio intellectuali, cujus nullus effectus redundabat in Principis, ejusque Fisci utilitatem, sed tantùm intellectualiter, ne alias ob incapacitatem possessorum dominium remanentes in aere, non videbatur intrare dicta ratio; Tum etiam quia præsertim respectu secundæ gabellæ vini, ipsemet Papa pro ejus palatio Apostolico ejusque familiaribus & Cameralibus noluit esse exemptus, ideoque multò minus pro istis. 4

Quo verò ad secundam limitationem deductam à qualitate mendicantium juxta dictas auctoritates *Ancharani* 5
& Butrii, revera dictæ auctoritates non intrabant, quinimò potiùs videbantur benè retorqueri; Cum enim Papa pro expensis ab ejus Legato factis, vel faciendis pro liberanda Civitate Bononien. à manibus Tyrannorum, imposuisset quamdam gabellam per æs & libram; seu pro modo bonorum & facultatum per Ecclesiasticos etiam & regulares solvendam, Exciperet verò religiones mendicantes, de quibus nulla fiebat mentio ad eas non teneri ex mendicitatis instituto; Respondent *Ancharan. & Butr.* & benè, exemptionem competere debere mendicantibus per veritatem, qui verè & de facto tales essent, non autem illis per privilegium vel nuncupationem, qui tamen de facto non essent tales, utpote ad instar aliorum regularium capacium, ex indultis & habilitationibus Apostolicis, possidentes bona stabilia & redditus, ut sunt, Prædicatores, Eremitani, Minores conventuales, & Carmelitæ, unde propterea spectandus est effectus seu substantia veritatis, non autem verbalis nuncupatio, cum Papæ intentio fuerit incipiendi illam subventionem, magis ex ipsis bonis & redditibus Ecclesiasticis, quàm ex personis illa possidentibus, *ut disc. praced.*

Quare applicando ad rem, eatenus talis quæstio ibi intrabat, quatenus nulla facta mendicantium mentione dubitaretur, an Papæ voluntas ad eos traheretur, & sic erat quæstio voluntatis quæ cessat, ubi illa clara est & expressa juxta dictam regulam *text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3. e sio.* Unde cum in his diplomatibus seu chirographis, clara & expressa mentio haberetur, etiam de mendicantibus cujuscumque qualitatis & conditionis, cessabat dicta ratio dubitandi, ob quam ibi ad interpretandam verisimilem Papæ voluntatem, in hoc ambiguam, & ignotam (& in quo casu regula potiùs mendicantibus assistebat,) opus fuit, recurrere ad dictam distinctionem.

Item quia, sicuti ibi dicitur, Papam demandasse subventionem ex ipsis bonis & redditibus, non curata nuncupatione vel qualitate possessorum, Ita in præsenti rectè dicendum videbatur, eumdem Papam pro urgentibus Sedis Apostolicæ necessitatibus, demandasse quamdam speciem decimæ (cui ex frequenter deductis super hac eadem materia, gabellæ & vectigalia assimilantur;) de vino, carnibus, aliisque victualibus, non pietatis personis, penes quas illa existant, vel eorum usum habere debeant; Potissimè dum loquendo de mendicantibus, expressè dicitur *cujuscumque qualitatis & conditionis*; quæ verba ad oculum destruunt dictam distinctionem inter possidentes & non possidentes, seu illos

pii

per veritatem, & alios per fictionem & nuncupationem, quia cum duplicis tantùm generis seu qualitatis essent, talis sermo non erat aliàs, citra facultatem, verificabilis.

Quare tota difficultas residebat in tertia limitatione seu motivo impotentiæ resultantis à stricta paupertate, Verùm neque de juris rigore istud fundamentum subsi-6 stentiam habere videbatur; Distinguendo etenim inter victualia prædicta, quæ in ipsa specie directè & immediatè à piis benefactoribus dantur extra Urbem, seu respectivè Civitatem, in locis, in quibus non solvitur gabella, solvenda in ipsa introductione in Civitatem, ab aliis victualibus, quæ ad instar omnium de clero & populo per eosdem religiosos seu eorum sindicos & procuratores emuntur cum pecuniis, quæ ex eleemosynis, vel pro celebratione missarum, seu ex piis morientium dispositionibus, aut aliàs obveniant, & cum quibus æquè bene emi possunt eadem victualia jam ingabellata in Civitate, ita ut illorum emptio extra, & in locis, ubi non solvitur gabella, sit solùm ad industriam & œconomiam pro evitando illo pretii augmento quod gabella producit.

Primo casu, quamvis in introductione impossibilis esset solutio gabellæ in pecunia, cujus usum hujusmodi religiosi non habent, Nil tamen impedire dicebam, eandem gabellam solvi in ipsorum victualium quota seu quantitate proportionata, retinendo pro se tantò minus, ad instar decimæ, spiritualis Paroco solvendæ, cui hæc materia assimilatur, ut suprà, Verùm agnoscebam esse nimium rigorem, qui ipsi naturali sensui & Christianæ pietati quodammodo repugnare videbatur, unde in hac parte, quamvis scriberem pro gabellariis, dabam quodammodo manus ad favorem religiosorum & resolutiones placuerunt.

E converso autem, in altero casu emptionis mediante pecunia, reflectendo etiam ad veritatem magis probabilis videbatur dicta resolutio Congregationis boni regiminis, quoniam cum cessaret ratio militans in præcedenti, quod scilicet cum in Civitate non possent ita promptè & facilè à piis & devotis benefactoribus haberi hujusmodi victualium eleemosynæ, eo modo quo ab extra in villis, castris, & vineis habentur, impium, ac inhumanum esset eleemosynas impedire; In emptionibus etenim mediante pecunia, nulla dignoscetur differentia inter potentes & impotentes, atque religiosos capaces vel incapaces, eademque victualia, æquè & benè haberi possunt in Civitate ac extra, unde talis emptio fieri dicitur extra, ad industriam & fraudandam gabellam, quod contra expressam determinationem Papæ concedendum non est.

Et quamvis replicaretur, quod illa eleemosynalis pecunia, quæ extra Civitatem sufficit ad majorem victualium emptionem, sufficere non potest in emptione victualium in Civitate, ob pretii augmentum ex gabella resultans, undè esset indirectè tollere vel diminuere eleemosynas, seu ipsorum religiosorum alimenta, & in quo argumento patrices, sequendo quandam naturalem æquitatem; ut supra se fundarunt, Nihilominus videbatur leve fundamentum, quoniam etiam in Regularibus capacibus & possidentibus bona, & redditus eadem ratio urgeret, quia cum præfinitus esset religiosorum numerus juxta redditwum quantitatem, & proportionem, exinde etiam sequitur, quod solvendo onera, istis religiosis minuuntur ea meliora alimenta, quæ resultarent ex majori victualium affluentia, seu minori eorumdem pretio, quatenus gabella non adesset; Sic à pari, cum eadem esset ratio, pecunia enim æqualiter recipit functionem in genere, sive in religiosis capacibus proveniat à redditibus prædiorum per veritatem, sive in incapacibus proveniat à devotorum pietate, in qua hujusmodi mendicantium prædia, & redditus consistere dicuntur.

Et quemadmodum in casu sterilitatis, & penuriæ vitio cæli & naturæ, seu ex alio accidenti, omnes pariformiter coguntur, cum eadem pecunia sentire notabilem diminutionem illorum victualium, quæ tempore ubertatis, seu aliàs non accidentali, in longè majori quantitate ob inferiorem valorem obtinerentur; Ita dicebam non subesse rationem, cui Princeps habens utramque potestatem, non posset ad consulendum Reipublicæ necessitatibus, & occurrendum, ne dicta accidentia circa ipsamet victualia occurrerent, facere id, quod facere solet natura vel casus, pariformiter (data potestate) ab omnibus supportandum.

In casu verò licitæ introductionis ut suprà, adhuc dicebam, & Camera decrevit, omninò de justitia injungendum esse onus ipsis religiosis introducentibus, etiam 7 sub pœna commissi, distinctè denunciandi in quantitate, qualitate, & loco, victualia, quæ introducerent, cum ita expressè dispositum sit de jure *per text. in l. finali 6. divas quoque pius ff. de publican. ubi Bart. & cæteri Bald. cons. 79. num. 4. lib. 2. Ferret. de gabell. num. 172.* & admittitur per Rotam *in Barchionen. exemptionis coram Corrado decis. 412. num. 20. par. 9. rec.* solùm de hoc dubitatur, an id præcipi possit per Principem, vel Magistratum sæcularem, ratione omnimodi defectus jurisdictionis & potestatis in Ecclesiasticos, quæ dubitatio in præsenti cessabat ob utriusque gladii concursum, ut etiam præsupponitur per *Gratian. discept. 148. & Amat. dec. 35.* apud quos sola quæstio est circa commissum, an scilicet exempti non denunciantes, in illud incidant nec ne, uno tenente affirmativam, altero negativam.

Non solùm autem dictam denunciandi necessitatem, justam & probabilem dicebam, quia sic in jure dispositum sit ut supra, sed etiam, ex clara & convincenti ratione evitandi fraudes, quæ aliàs nimis de facili fieri possent gabellis etiam per laicos, ita mediantibus hujusmodi religiosis introducere curantes ab extra, victualia absque solutione gabellæ, quoniam ubi gabellario cognitus est numerus religiosorum, tunc habita tali denuncia, rectè devenire potest ad aliquam probabilem cognitionem, an fieret nec ne introductio excessiva in fraudem, quæ sub velamine pietatis vel ecclesiasticæ immunitatis permittenda non est, cum Sacri canones eam potiùs abhorreant, ex iis quæ in proposito macelli particularis destinandi pro ecclesiasticis cum præfinito arietum, seu aliorum animalium numero habentur *in Barchionen. exemptionis hoc eod. tit. disc. seq.* ubi etiam de permittenda, in magnis præsertim Civitatibus, ad tollendas fraudes, quibus aliàs consuli non potest, indefinita exactione gabellarum ab omnibus etiam ecclesiasticis, & exemptis, reficiendo deinde in annos vel menses in pecunia eisdem ecclesiasticis, id quod dictum onus importaret, ut de facto in pluribus magnis Civitatibus aliisque locis, in quibus aliàs occurri non potest, practicari videmus.

De auctoritate autem *Bart. in tract. Minoricarum* de qua supra, nulla veniebat habendi ratio, cum nullatenus percuteret casum, dum ipse loquitur de illis collectis, quæ solvendæ sunt ratione bonorum per æs & libram, & solvi non debeant pro domibus, quas isti Minores absque fructuum perceptione inhabitant, vel illis hortis, quos ad propriam necessitatem & victum excolunt, unde nihil ad rem.

BARCHIONEN. EXEMPTIONIS

Pro CIVITATE

Cum ECCLESIATICIS.

Casus decisus per Rotam, ut infrà, & respectivè pendet.

In locis, in quibus exigitur gabella carnis, An ad fraudes evitandas, statui possint vel debeant, unum vel plura macella particularia, cum præfinito numero animalium mactandorum absque solutione gabellæ pro usu Ecclesiasticorum.

An

An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones vel taxas pro refectione murorum, pontium, viarum, aquæductuum & similium publicam utilitatem ac usum concernentium; Et quæ requisita pro hujusmodi contributione concurrere debeant.

Et incidenter, An gabellæ inseparabiles ratione mercium, & victualium indefinite exigi possint etiam ab Ecclesiasticis, quibus in fine anni vel alterius temporis gabellæ æquivalentia reficiatur in pecunia, cum aliis circa Ecclesiasticorum exemptionem.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*

2 *Resolutiones super exemptione ecclesiasticorum pro victualibus, & mercibus introducendis, vel extrahendis, & super praxi reficiendi franchisiam in pecunia solutis gabellis indefinitè.*

3 *Rota non sententiat, eque decernit nisi ad limites decisionum, aliàs nulliter agitur.*

4 *Immunitas ecclesiasticorum à gabellis laicalibus est hodie notoria, & non oportet allegare auctoritates.*

5 *Observantia in materia gabellarum est deferendam.*

6 *Conventionibus licitis, & approbatis in materia immunitatis per ecclesiasticos est deferendum.*

7 *Immunitas competit ecclesiasticis ut præserventur à damno, non ut faciant lucrum, & committant fraudes.*

8 *Quæ concernunt publicum bonum impleri etiam debent per Ecclesiasticos ex vi directiva non autem coactiva.*

9 *An deputatio certi loci sit præjudicialis ecclesiasticæ libertati.*

10 *Ecclesiastici inferiores debent se regulare eo modo quo se regulant Episcopus, & Capitulum.*

11 *Quæ sint expensæ primariò respicientes publicum bonum in universum.*

12 *De requisitis quæ concurrere debent, ut ecclesiastici teneantur contribuere ad publicas expensas.*

13 *De ratione ob quam cessantibus dictis requisitis, Ecclesiastici non teneantur ad expensas etiam publicam utilitatem vel necessitatem concernentes.*

14 *Quando dicta requisita verificari dicantur, & præsertim illud consensus Episcopi, & Cleri, an possit suppleri per superiorem.*

15 *De ratione ob quam, verificato requisito subsidii, & impotentia sæcularium, Ecclesiastici debeant contribuere.*

DISCURSUS LVIII.

1 ANtiquissimæ fuerunt controversiæ inter Civitatem Barchionen. & Ecclesiasticos, super istorum exemptione à gabellis, & publicis oneribus, præsertim occasione introductionis, vel extractionis mercium, & victualium, atque inito compromisso in Archiepiscopum Tarraconen. & quemdam civem Barchionen. usque ab anno 1338. prodiit laudum decernens, pro bonis separabilibus, id est penes Ecclesiasticos existentibus, absque mixtura cum bonis alienis, nullam gabellam exigendam esse, pro inseparabilibus autem, id est commixtis cum alienis bonis, & mercibus, indefinitè gabellas solvi, ac respectivè exigi debere, restituendo eisdem Ecclesiasticis circa initium cujuslibet mensis, quicquid solvisse constaret ex eorumdem notulis juratis exhibendis, atque ita servatum fuit usque ad initium sæculi currentis, in quo, occasione forsan aliarum gabellarum, seu notabilis augmenti earum, quæ jam extabant (ut in hoc sæculo tota Europa experta est) dictæ controversiæ acriter excitatæ fuerunt, atque re delata ad *Clementem VIII.* hic de anno 1603. causam commisit in Rota coram *Coccino* absque alia disputatione usque ad 20. *Junii* 1616. in quo, prætia nova delegatione eidem de anno præcedenti per *Urbanum VIII.* facta, assumpta disputatione super hoc puncto.

Prodiit resolutio, firmans indefinitè Ecclesiasticorum exemptionem à quibuscumque gabellis, & pu- 2
blicis oneribus laicalibus pro quibuscumque bonis, sive ecclesiasticis, sive patrimonialibus, aut aliàs obventis præterquam ex causa mercaturæ & negotiationis, ut patet ex decisione desuper edita impress. *decis.* 159. *par.* 7. *rec.* in qua tamen dictum fuit placere temperamentum seu praxim relatam per *Azorium Instit. moral. par.* 2. *lib.* 9. *cap.* 11 §. *quintum privilegium*, ut scilicet in magnis Civitatibus, seu aliàs ubi de facili fraudibus consuli non potest, liceat, gabellas, dohanas, & alia onera, pro mercium, victualium, aliorumque bonorum hujusmodi introductione, vel extractione, ab omnibus etiam ecclesiasticis exigere, cum refectione in fine anni in pecunia id quod hujusmodi gabellæ verisimiliter importarent, dummodo Sedis Apostolicæ approbatio accedat, Ac etiam quod juramentum per ecclesiasticos præstandum tam super quantitate dictæ refectionis, quàm super aliis controversiis, occasione dictæ introductionis, vel extractionis, non nisi coram judice ecclesiastico competenti præstetur, & quam praxim servari videmus in pluribus Italiæ Civitatibus, præsertim metropoliticis, seu magnis emporiis, ut de Civitate Neapolis, tanquam de re notoria possum ego testari, ubi adest concordia per Sedem Apostolicam approbata super taxa ejus, quod singulis clericis sive ecclesiasticis reficiendum est, quadam etiam summa conventa, quoad clericos exteros & vagos in die accedentes & recedentes, seu aliàs incertos, quæ ratione incertitudinis, pro Sedis Apostolicæ arbitrio piis usibus applicatur; Et de Civitate Januen. aliisque locis testatur *Specell. decis.* 37. *numero* 84. *in fine*, *Castill. decis.* 105. *num.* 57. *Diana par.* 1. *de immun. resol.* 44. *in fine*, & *ceteri.*

Siluit autem causa usque ad annum 1646. in quo instante Capitulo & Clero pro expeditione sententiæ coram *Corrado*, in locum *Coccini* interim defuncti subrogato, instantibus verò defensoribus Civitatis iterum audiri, concessaque juxta laudabilem hujus tribunalis stylum nova audientia, & assumpta disputatione super dubio, *an standum esset in decisis coram Coccino*; Sub die 13. *Junii* 1646. prodiit resolutio affirmativa, ut patet ex decisione desuper edita impressa *decis.* 412. *par.* 9. *recent.* ubi nimium fuso calamo, juxta consuetum stylum illius doctissimi quidem, & magni viri, sed nimium accurati, & elaborati, firmatur immunitas ecclesiasticorum, respondendo omnibus objectis, ita ut hæc sola auctoritas loco omnium in materia sufficere videatur, quamvis etiam studiosus & elaboratissimus decisionum compilator, plenas quoque ibidem retexuerit additiones, in qua etiam decisione ex *num.* 60. ad finem, stylo magis asiatico laudatur idem temperamentum brevius explicatum in dicta præcedenti decisione *Coccini*, super indefinita exactione, cum refectione ecclesiasticis ejus quod interest in pecunia ut suprà. Ad cujus decisionis normam expedita sententia, hæc in alia instantia confirmata fuit *coram Bichio*, prævia decisione coram eodem 20 *Maii* 1647. impressa *inter recent. par.* 10. *dec.* 56. in qua compendiosè approbantur omnia fundamenta contenta in dictis præcedentibus decisionibus, Idemque sequutum fuit in altera decisione, quæ in tertia instantia coram *Verospio* prodiit sub die 16. *Decembris ejusdem anni* 1647. pariter impressa inter *recent. dicta par.* 10. *dec.* 139.

Cum autem usque ab anno 1615. ad tollendas fraudes, quæ committebantur in gabella carnis, per transactionem

factionem conventum esset, ut prousu Capitali, aliorumque de Clero, statueretur macellum particulare, in quo singulis diebus 15. arietes in frusta scindi seu macellari deberent, cum facultate augendi, vel respectivè minuendi, prout eorumdem Ecclesiasticorum usus, numerus & necessitas in tempora exigerent, cum subsequuta observantia; Prætendere cæperunt, Beneficiati Ecclesiæ S. Severi, aliique Ecclesiastici libertatem habere emendi carnem in quibuscumque macellis sibi benè visis, absque necessitate adeundi dictum macellum particulare, Unde introducta desuper lite priùs coràm Ordinario, & deinde per appellationem in Rota *coram Taja*, ex parte Civitatis per quamdam speciem reconventionis, excitata etiam fuit prætensio super Ecclesiasticorum contributione ad illas publicas expensas, quæ publicam omnium tam Ecclesiasticorum, quàm sæcularium utilitatem & usum concernunt, ut sunt præsertim illæ, quæ fiunt pro refectione puttus, murorum, & ateium Civitatis, viarum, pontium, aquæductuum, & fontium, cum similibus.

Et assumpta desuper disputatione sub *die 4. Julii* 1664. incertum est ex qua ratione, prodiit satis brevis decisio super generali Ecclesiasticorum exemptione à gabellis & oneribus laicalibus, præterquam ubi quæstio abesset, vel super qualitate clericatus, vel super mercatura & negotiatione, quo casu vel ipsius ecclesiastici juramento, vel judicis ecclesiastici judicio referendum esset; Approbando idem temperamentum indefinitæ exactionis cum refectione in pecunia, juxta dictas præcedentes decisiones, nihil tamen determinando, tam super puncto macelli, quàm super altero contributionis ad publicas expensas, ut suprà; Cujus decisionis vigore Agentes pro Ecclesiasticis, amplam curarunt obtinere sententiam determinantem ferè omnia ab ipsis prætensa, & Civitati præjudicialia, quamvis in decisione non deducta, eisdemque prætendentibus, dictam sententiam, ob appellationem in tempore non interpositam, fecisse transitum in judicatum; Hinc proinde ex parte Civitatis obtenta fuit commissio restitutionis in integrum coram *Bourlemont*. datoque consueto dubio ex eadem commissione resultante, *An constaret de re judicata, vel potiùs de causis restitutionis in integrum*, sub die 29 *Maii* 1665. prodiit resolutio Civitati favorabilis, ex solo fundamento nullitatis resultantis à Constitutione 44. *Pii IV.* & Constitutione 71. *Pauli V.* editis super reformationibus Tribunalium, in quibus sub decreto irritanti disponitur, 3 sententias vel decreta Rotalia transcendere non posse ea quæ in decisionibus præcedenter editis continentur, & ad quarum limites sententiandum vel decernendum est nihil decernendo circa merita, unde propterea dicti puncti adhuc remanent indecisi, neque, quod sciam, causa hucusque ulteriorem habuit disputationis progressum.

In dictis igitur disputationibus, tàm coram *Taja*, quàm coram *Bourlemont*, scribentes pro Ecclesiasticis, aliud non deducebant, nisi satis fuso calamo, & per quamdam speciem transcriptionis ea, quæ super ecclesiasticorum exemptione in genere habentur in allegatis decisionibus coram *Coccino, Corrado, Bichio, & Verospio*, præsertim in secunda, quæ est omnium plenior, non descendendo ad punctos speciales, super quibus erat quæstio, unde propterea super eisdem, non omninò maturum ac determinatum judicium super veritate efformari potuit.

Scribens autem pro Civitate, ac distinguendo disputationem in duas inspectiones, unam super dicto macello particulari, ac prohibitione ecclesiasticorum, ne alibi carnem francam à gabella emant, alteram verò super dicta contributione ad publicas expensas, non impugnantis, sed præsuppositis dictarum decisionum fundamentis super ecclesiasticorum exemptione in genere à gabellis laicalibus, laicali auctoritate impositis, 4 de qua præsertim in Curia Romana, omnibusque ecclesiasticis tribunalibus, species fatuitatis esset hodiè disputare, unde propterea illæ copiosæ allegationes, quæ desuper per modernos retexi solent, continere videntur illum superfluum improbum laborem ignaro vulgo placentem, qui apud litteratos reddere solet legistarum opera insipida & nauseativa.

Quatenus igitur pertinet ad dictum primum punctum, seu inspectionem pro continuatione macelli juxta retroactam observantiam annorum 50. Dando manus variationi numeri in plus & minus, prout ecclesiasticorum numerus, ac temporum necessitas, seu opportunitas exigerent. Dicebam, etiam cum sensu veritatis, pro dicta continuatione omninò respondendum esse, Tum 5 ex regula generali, de qua *hoc tit.* ad istam materiam frequenter, quod si in omni materia consuetudini & observantiæ tanquam optimæ interpreti deferendum est multò magis id sequi debet in materia gabellarum, & vectigalium, in quibus illa totum facit; Tum etiam quia id non proveniebat ex laicorum Magistratuum auctoritate, sed ex conventione & concordia habente, vel expressam Sedis Apostolicæ approbationem, vel etiam præsumptam resultantem à lapsu temporis cum observantia, Ut in proposito contributionis solvendæ per contractum licitum & approbatum advertitur in celebri *Alben. gabella coram Merlino* inter suas *decis. 902. num.* 6 61. repetita *dec. 339. par. 8. recent.* sæpius hoc eodem tit. enunciata, præsertim *in Hydruntina onerum*, in *Mediolanen. Imbottatus*, in aliis, & cum qua, & altera *Brundusina gabella coram Penia* procedit Sac. Congregatio immunitatis, ex deductis in proximè insinuatis locis & per *Adden. ad dictam ratio iem 412. per. 9. recent.*

Ac etiã quia ubi res esset integra, & in fieri adhuc idem, vel de justitia, vel de non deneganda æquitate, per Ecclesiasticos superiores Civitati concedendum esset, ad tollendas fraudes, quibus aliàs non de facili occurri potest; Sacri enim Canones, atque conciliorum & Pontificum decreta, inhærendo, juxta unam opinionem, 7 dispositioni vel intentioni juris divini, concedunt ecclesiasticis exemptionem, ut ipsi præserventur à damno gabellarum, & onerum, & conserventur in primæva naturali libertate, Non autem, ut cum fraude per eosdem Canones omninò abhorrita ditentur, ac lucrum reportent de alieno cum duplici alterius præjudicio, potiùs publico quàm privato uno scilicet Principis, exigendo activè Regalia ad ipsum spectantia, & altero populi, quia ob hujusmodi vectigalium diminutionem, ex fraudibus resultantem, nova onera, & vectigalia imponere oportet, ut publicis necessitatibus provideatur; Atque si Sacri canones declararunt, ecclesiasticam immunitatem non suffragari pro lucro, quod absque alterius injuria, vel præjudicio, ex propria industria mercando reportatur, multò magis non debet eadem immunitas suffragari fraudibus, pro quibus evitandis, ubi aliàs commodè provideri non potest, omninò rationabilia ac justa videntur hujusmodi temperamenta, ex regula, seu axiomate, ut quod uni non nocet, & alteri prodest, denegari non debeat, dummodo tamen id fiat cum beneplacito & consensu superiorum Ecclesiasticorum, à quibus, ex vi directiva potiùs quàm coactiva id non est denegandum, cum sola difficultas, tam in hac materia, quàm in aliis con- 8 cernentibus publicum bonum tempore belli divini vel humani, sive in aliis publicis occurrentiis cadat, an ipsis magistratibus laicis id concedatur, ita ut cadat vis coactiva cum non subditis, quod negandum est, juxta communem & receptam canonistarum & moralium distinctionem, de qua plenè apud *Sperell. decis.* 12. & 13.

Et licet in stricto rigore, cum hujusmodi restrictione videatur quodammodo impedita libertas Ecclesiasticorum, illisque saltem impositum quoddam unus personale circa incommodum emendi illa victualia, quæ in loco magis adjacenti, & congruo habere possunt, ita ut in hoc proposito videantur inferioris conditionis, quàm sæculares, Nihilominus hic videtur nimius rigor,

gor, qui cedere debet epicheiæ seu æquitati consulendi fraudibus, ac majori damno, ex regula, quod de duobus malis eligendum est minus, potissime quia si ob Civitatis amplitudinem, seu aliàs ex facti circumstantiis incommodum esset magnum, consoli potest; deputando duo vel tria loca, diviso eo animalium numero, qui totus destinatus erat pro uno, prudenti arbitrio eorundem Superiorum Ecclesiasticorum, à quibus id decreti petatur, & in quo est punctus inevitabilis, cum, ut dictum est, difficultas oritur solùm, ne à laicis id propria auctoritate decernatur.

Plura enim incommoda patiuntur exempti à gabellis, & vectigalibus, quæ non patiuntur subditi, & non exempti ea solventes, quoniam e.g. non exempti introducendo merces, & solvendo pedagium seu vectigal in ingressu portæ vel alio loco custodibus & ministris deputatis ad nudum factum exactionis, aliud non habent incommodum, exempti verò coguntur accedere ad domum gabellarum, seu alterius deputati circa ea, quæ consistunt magis in judicio intellectus, pro justificatione scilicet, quod victualia & aliæ bona, quæ introducuntur, sunt propria eadentia sub exemptione, & non ad mercaturam, ac etiam pro justificatione illius qualitatis, ex qua resultat exemptio, reportando bulletam seu signum, cujus vigore inferiores ministri & executores omittunt impedimenta cum similibus, quia est satis modicum incommodum comparativè ad illud quod sentit laicus solvendo gabellam, & quia non potest aliàs materia practicari.

Eoque magis in hac facti specie dicebam pro hac parte omnino respondendum esse pro hujusmodi continuatione (prout, quantum datum fuit, occasione dictæ utriusque disputationis habitæ coram Bourlemont; etiam sensus Rotæ) quia non agebatur de inducenda novitate, quo casu magis circumspectè procedendum esset, sed de continuanda observantia antiqua annorum 50. Et quod magis originem non habente ab aliquo facto laicorum, à quibus esset principium infectum,
10 sed ex conventione inita cum Capitulo per Superiores probata & observata, Ac etiam quia magnum mali animi indicium videbatur illud, quod hujusmodi Beneficiati, aliique inferiores Ecclesiastici non acquiescerent ei temperamento, cui acquiescebant Episcopus & Capitulum, à quibus principaliter constitui dicitur corpus Ecclesiasticorum, sive caput, & membra majora, cum quorum regula vivere debent etiam alia membra inferiora; Idcirco solet potius concernere favorem & privilegium Ecclesiasticorum, ut scilicet eis liceat habere furnum seu macellum particulare, & super hoc vidi plures disputatas in Sac. Congreg. Immunitatis, & in Camera, ac etiam in Congregatione boni regiminis, sed non econtra, unde malum signum esse dicebam effugere id quod reputatur favor & privilegium.

Quo verò ad alium punctum contributionis Ecclesiasticorum pro expensis, publicum, & communem omnium utilitatem primario in universum respicientibus, secundariò autem particulari, & sic principaliter pro
11 communi, non autem privato commodo & utilitate singulorum, juxta distinctionem, de qua *in Ravennaten. collectæ disc. sequenti.* prout sunt, ut supra, refectio pontium, & viarum publicarum, aquæductuum, & fontium publicorum, murorum Civitatis, & arcium, cum similibus; Et tunc licet magna sit contentio inter canonistas, & morales ex una, & civilistas seu sæculares ex altera contendentes quasi per classes, & in quorum aliquibus fortè adesse videtur aliquod vitium in utroque extremo, seu contraventio illi ad ò morali & necessario præcepto, *ne quid nimis*, ità ut magnam tractationem exigerat, utriusque opinionis examen, expendendo auctoritates, & rationes; Attamen cum ageretur de disputatione in Rota & Curia, ubi fabulosum esset in defendenda jura Civitatis vel Principis sæculariæ, assumere aliquas propositiones, verè non commendandas seu improbandas, aliquorum civilistarum, seu sæcularium, Ac etiam quia nimium commendandus Curiæ stylus prohibet hujusmodi superfluas & evagatorias disputationes assumere, sed strictè & conclusivè scribendo, agere ad punctum, multa etiam præsupponendo consistentia in receptis regulis & propositionibus.

Idcircò isto stylo retento, admittebam, ac pro certo
12 supponebam, ad hunc effectum necessarium esse concursum copulativum sex requisitorum, quæ ex communi sensu canonistarum & moralium desumuntur ex *consil. 3. Abbatis parte prima*, quod reputatur in materia magistrale. Primò nempe assensus Pontificis; Secundò consensus simultaneus Episcopi, & Cleri; Tertiò, justa causa publicæ necessitatis, vel utilitatis; Quartò, quod illa promiscuè proficiat tam laicos quàm Ecclesiasticos; Quintò, ut sufficiat ratio ita exigat, quia nempe laicorum vires non suppetant; Et sextò, quod hujusmodi exactio fiat cum auctoritate judicis Ecclesiastici, & competentis, non autem magistratuum sæcularium, ut cæteris collectis bene habetur apud *Fagnan. in cap. non minus, de Immunitate Ecclesiastica nu. 231 cum seq.* Et quibus requisitis extantibus, admittebam, veriorem, omnino recipiendam esse canonistarum & moralium opinionem pro Ecclesiasticorum exemptione, non obstantibus declamationibus civilistarum & sæcularium, quod hujusmodi expensæ utpote concernantes commune Reipublicæ bonum, & conservationem,
13 in omnium gratiam, commodum, & utilitatem æqualiter cederent, quoniam cum ad idem commune bonum, & Reipublicæ conservationem requiratur etiam Divina protectio & custodia pro his obtinendis; Hanc proinde Ecclesiastici supportant vectigalia, & onera spiritualia vigiliarum, orationum, jejuniorum, aliorumque spiritualium operum, & laborum, tam circa preces Deo fundendas, quàm circa administrationem Sacramentorum, & curam animarum pro ipsius populi sæcularis salute, & sic divisa sunt onera communia Reipublicæ, nam ipsi laici ferunt laicalia, & clerici ferunt spiritualia, cum mutua, & reciproca compensatione.

Unde propterea dicebam, istam hodie videri quæstionem potiùs facti, quàm juris, non recipientem proinde certam ac generalem determinationem, sed in singulis casibus pro superiorum Ecclesiasticorum prudenti arbitrio decidendam, ex eorum particularibus, & individuis circumstantiis, super dictorum requisitorum concursu, Atque aliàs fabulæ species videtur id prætendere ex solo motivo publicæ necessitatis vel utilitatis, quoniam sine hoc requisito Princeps vel Civitas, neque ipsis sæcularibus, & subditis, gabellas, aliaque onera imponere potest, unde propterea si talis causa sufficeret etiam pro Ecclesiasticis, nunquam istorum exemptio seu immunitas effectum sortiri deberet, Cessanteque dictorum requisitorum concursu, sola quæstio, pariter facti, cadere videtur super qualitate necessitatis vel utilitatis, an scilicet esset illa, quæ principaliter percuteret publicum bonum in universum, accessoriè verò, & consecutivè privatorum, ut erat in casu præsentis controversiæ, & in quo dicta requisita desiderantur, vel potiùs principaliter percuteret utilitatem privatam singulorum, accessorié autem & consecutivè resultaret etiam Reipublicæ bonum in universum juxta casum, de quo *in Ravennaten. discursu sequenti.*

Applicando igitur ad casum, non dubitabatur de verificatione tertii & quarti requisiti; quod scilicet causa esset justa, & necessaria, omnium promiscuam utilitatem concernens, Ac pro certo supponebatur in facto alterum requisitum sobsidii, dum ob notorias il- 14
lius Civitatis calamitates, ille populus ad nimiam paupertatem & miseriam redactus supponebatur, neque controvertebatur observantia sexti super exactione facienda cum auctoritate Superioris Ecclesiastici, primum verò beneplaciti Apostolici pendebat à canonizatione per Rotam facienda aliorum requisitorum, quibus accedentibus, Sedes Apostolica satis benignè se habere solet, recipiendo in hoc hujus Tribunalis resolutiones; àquam

votum consultivum; Ideoque tota difficultas, unicè restringebatur ad secundum requisitum consensus Episcopi & Clerici, qui denegabatur; Verùm dicebam, etiam cum sensu veritatis, quod ubi alia requisita ut supra concurrunt, tunc talis denegatio dicitur injusta, & irrationabilis, Ideoque intrat recursus ad superiorem per viam querelæ pro sup, lesione, ex juris propositione, qua fortè nil in Curiæ praxi frequentius quod judex supplet atque pro præstito declarat illum consensum *Gregor. decis.* 117. *n.* 9. *Mantica decis.* 158. *n.* 9. *decis.* 360. *n.* 6. *par.* 9. *rec.* & passim.

Injustam verò ac irrationabilem dicebam; stante dicto depauperationis ac insufficientiæ populi sæcularis præsupposito, dictam denegationem, ex pluribus rationibus; Una deducta ex *l. fin. C. de revocat. donat.* super donatarii obligatione alendi seu aliàs in necessitatibus sublevandi donatorem cum omnia bona, quæ possident Ecclesiasticæ, & Ecclesiastici, ex largitionibus ac piis dispositionibus sæcularium obveniant; Altera in idem ex eadem subventione debita per Ecclesiam seu beneficiatum Patrono, & fundatori; Et tertia ducto argumento à dispositione *text. in cap. suggestum de decim.* atque ab eo quod in hac materia frequenter firmatum habemus per Rotam, & Doctores circa Regularium exemptionem à decimis, per Parochos, & Episcopos toleratam circa ea intra, in quibus religiosi erant pauci, ac pauca erant bona per eos possessa, Parochi verò aliique Clerici sæculares divites, & benè provisi, cujus contrarium hodie cernitur, ut in dicta sua materia *sub tit. de decimis* pluries actum habetur; Quod propriè ad rem faceret videtur, quoniam antiquitus satis exiguus erat numerus Ecclesiasticorum, ac exigua bona per eos possessa, & econverso populus sæcularis erat longè major in numero, & opibus, ac situs minora erant vectigalium, gabellarum, & collectarum onera, quia ipsæ Communitates erant divites, de communi bursa facientes has expensas, quas nunc per privatorum collectas facere oportet. Quæ omnia ob bella, aliasque calamitates omnimodque excretum Ecclesiasticorum peculium, sunt in oppositum; Quæ numerum tamen omnia consideranda sunt, tanquam justum motivum su etorum Ecclesiasticorum, ut ex æquitate id juxta indigentiam decernant, & concedant; Non autem ut sæculares ex his rationibus auctoritate sua id assumant, Ideoque ut dictum est in hac materia totum malum consistit in vitio utriusque extremi, atque super in observantia dicti præcepti *ne quid nimis* hinc inde.

RAVENNATEN. COLLECTÆ

Pro DEPUTATIS REGIONIS seu CONTRATÆ Nuncupatæ Aqs Bononiæ

Cum ECCLESIASTICIS.

Casus decisus per Rotam ut infrà.

De constitutione Ecclesiasticorum ad publicas expensas principaliter concernentes singulorum privatam utilitatem, secundario verò publicam, Ut sunt, refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, & similes, Quomodo talis contributio seu repartitio facienda sit pro rata bonorum; Et aliqua de expensis concernentibus Annonam, vel aquas & fontes, An & quando etiam Ecclesiastici ad eas teneantur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causa.*
3 *De distinctione inter expensas publicas pro utilitate omnium in universum vel in particulari.*
4 *Ad primam speciem Ecclesiastici non tenentur, nisi concurrentibus requisitis.*
5 *Secùs autem ad secundam, & de ratione.*
6 *Sed exactio facienda est auctoritate Judicis Ecclesiastici.*
7 *Non intrat in his materia immunitatis Ecclesiasticæ.*
8 *Decima debetur etiam de pascuis, atque bona solùm pascuiva dicuntur fructifera & collectabilia.*
9 *Collecta solvenda sunt pro modo fructuum.*
10 *An & quando Ecclesiastici teneantur ad contributiones expensarum pro aquaductibus & fontibus.*
11 *Quomodo ista quæstiones, & à quibus decidenda sint.*

DISCURSUS LIX.

1 OB inundationes, quibus frequenter subjacet territorium Ravennatense, necessitas exigit, cum summa diligentia & notabili sumptu, aggeres constituere, vel constructos reficere & manutenere, ut ita ea prædia & bona præserventur ab inundationibus, quæ non solùm perceptionem fructuum illius anni impediunt, sed etiam sterilitatem pro aliquo futuro tempore inducunt; Quia verò impossibile est, id singulariter & distinctè per prædiorum Dominos perfici, proindeque omnino necessaria est unica refectio facienda per peritos à publico deputatos, quia unius etiam modicæ partis neglecta vel malè facta refectio, it anem reddit omnium aliorum diligentiam & sumptum, Hinc proinde consuetudo induxit, pro hujusmodi impensis, ut per publicos ministros & peritos faciendis, indici collectas pro rata bonorum, ac juxta regionum seu contratarum qualitatem, quia fortè una majori sumptu, quàm altera indigeat; Cum autem contingere solerent controversiæ cum Ecclesiasticis, præsertim Regularibus super hujusmodi contributiones seu collectas, Ideicò de anno 1586 inita fuit inter populum, & Clerum concordia super divisione territorii in regiones & contratas, ac etiam super modo solvendi dictam collectam, ab eo tempore observata. Renuentibus vero moderno tempore aliquibus Ecclesiasticis, præsertim Patribus Cassinensibus Monasterii Classinensis dictam concordiam observare, ut pote Ecclesiasticæ immunitati contrariam, quodque ubi etiam ea servanda esset, tenerentur solùm contribuere pro prædiis & bonis cultis, & ad culturam, fortè ob aquarum inundationem, cui consuli non possit non aptis; sed solùm pascuivis; Orta est controversia, & introducta causa in Rota coram Priolo, *sub die* 2. *Maii* 1664. *prodiit* 2 resolutio pro dictæ concordiæ observantia, & Ecclesiasticorum contributione, cum moderatione tamen respectu incultorum, ut non pariformiter cum cultis & magis fructiferis, ut de præterito servatum fuerat, contribuere deberent, sed proportionabiliter pro rata fructuum; Quæ resolutio mihi pro deputatis, seu Universitate scribenti, visa est justa & rationabilis, non tamen huic parti placuit, quasi quod iste inæqualis modus taxandi esset impracticabilis, plura que produceret inconvenientia, unde propterea subsequuta disputationibus coram *Verospio Carpinea*, & aliis, plures desuper prodierunt resolutiones, quamvis Ego, vel quia dictum temperamentum laudaverim, vel ea alio accidenti, amplius in causa non scripserim.

Duo igitur erant puncti, Unus nempe super dicta taxa seu contributione in genere ad limites concordiæ, & an ista Ecclesiasticæ Immunitati adversaretur. Alter verò super dicta distinctione bonorum cultorum, & incultorum.

Quatenus igitur pertinet ad primum, procedebam cum distinctione insinuata in *Barchinonen. disc. praecedenti*, quod aliæ sunt publicæ impensæ concurrentes primar io

mario utilitatem & necessitatem publicam, secundario verò privatam, Ut sunt illæ quæ fiunt pro refectionibus pontium, & viarum publicarum, aquæ ductuum, & fontium, murorum Civitatis & arcium, stipendiis militum præsidiariorum, seu militum persequentium bannitos, & grassatores, cum similibus concernentibus publicum regimen, & conservationem Reipublicæ seu Principatus in universum, unde propterea, resultat etiam quies & utilitas privatorum, & de qua impensarum specie loquitur *Abbas cons. 3. lib. 1.* ubi de constructione seu refectione murorum castri pro se custodiendo ab incursibus bannitorum vel militum, Aliæ verò sunt concernentes primario necessitatem, vel utilitatem privatam, quamvis exinde utilitas quoque publica resultet, Ut sunt in specie, constructiones, vel refectiones aggerum pro impediendis inundationibus, sive refectiones viarum ante domos in Civitate, aut viarum vicinalium pro commoditate prædiorum, & transportatione fructuum, cum similibus.

Ubi agitur de prima specie, quicquid scribentes variaverint, omninò verius est, Ecclesiasticos regulariter ad eas non teneri, nisi concurrentibus ex requisitis, de quibus *in dicta Barchionen. disc. præcedenti*, ex ratione
4 ibidem assignata, quod licet hujusmodi impensæ, sæcularium & Ecclesiasticorum necessitatem vel utilitatem, pariformiter percutiant, attamen in eamdem publicam necessitatem vel utilitatem etiam laicorum, Ecclesiastici diversam supportant speciem onerum spiritualium, ut ibi.

In altera verò specie econverso, omninò verius est, Ecclesiasticos pariformiter cum sæcularibus ad eas teneri, quoniam nisi ista publica providentia accederet,
5 singuli tenerentur de necessitate pro fructibus colligendis, eorumque prædiis & bonis præservandis, & conservandis hujusmodi expensas facere, in majori tamen quantitate & cum longè minori utilitate, ob evidens periculum, quod, isto præsertim casu refectionis aggerum, incurrerent, ut ob aliquorum particularium neglectam vel malè factam refectionem tota aliorum impensa inutilis remaneret, ideoque hæc publica provisio, in ratione etiam œconomica omninò necessaria est pro majori utilitate singulorum, & consequenter prætensa exemptio ab hujusmodi contributionibus, non importaret ecclesiasticam immunitatem, quæ propriè est conservatio ecclesiasticorum in primæva naturali libertate ob oneribus per Principem laicum indictis, sed esset vella locupletari de alieno, ita evitando illas expensas, quas aliàs de necessitate prædiorum domini, sive Ecclesiastici, sive sæculares facturi essent, etiamsi sublatis omnibus oneribus, restitorio sequaretur primævæ naturali libertati, cum istud non sit onus proveniens à facto Principis vel alterius Magistratus sæcularis, sed de necessitate naturæ, ipsisque bonis insitum.

Ut in specie aggerum, quæ sunt prope mare vel flumen ad evitandas inundationes, *Ancharan. in d. cap. non minus n. 8. de Immun. Eccles. & sequitur Abb. ibidem n. 18. vers. hanc dicit*; Et de refectione viæ ante propriam domum, seu expurgatione putei deservientis ad totius viciniæ usum, *Fagnan. in eodem cap. non minus num. 12. & 13.* & hanc distinctionem sequuntur etiam morales & canonistæ, ut constat ex deductis per *del Bene in tract. de Immun. tom. 1. cap. 5. dubit. 16. & 17.*

Ad quod considerabam etiam conferre ea, quæ in jura habemus de meliorationibus necessariis, vel utilibus, etiam quantumcumque malæ fidei possessori reficiendis, quoties non constat de volontate, quod animo donandi facta essent, ex dicta ratione, quod nisi per dictum possessorem facta fuissent, fieri debuissent per ipsum dominum, respectu necessariorum, & respectu utilium, quia esset locupletari de alieno cum similibus.

Solumque isto casu Ecclesiasticæ libertatis præjudi-
6 cium versari possit, quando Magistratus sæculares cum eorum propria & laicali auctoritate hujusmodi collectarum exactiones facere vellent, cum ex deductis *disc. præcedenti* faciendum sit auctoritate judicis Ecclesiastici id denegare non debentis, eodem modo, quo ex vi directiva magis, quàm coactiva, idem sequi debet circa alia concernentia publicam utilitatem in universum, quæ tamen omnium, sive Ecclesiasticorum, sive sæcularium uniformem observantiam exigunt, Ut sunt ea, quæ concernunt casus belli divini vel humani, salubritatem aëris & similia ex collectis per *Sperell. dec. 12. & 13.* & frequenter habetur actum, præsertim per modernos morales.

Hinc proinde, inane videbatur opus scribentium pro Ecclesiasticis, qui desumendo collecta per *Ratam decis. 412. par. 9. recent. Fagnan. in cap. non minus de im-* 7
mun. Ecclesiarum, longas retexebant allegationes super clericorum & ecclesiarum immunitate à collectis & oneribus laicalibus, ex defectu applicationis, quia non eramus in casu, dum ista non sunt onera per Principem vel Rempublicam in suam causam indicta, sed potiùs prudentes & œconomicæ provisiones pro majori ipsorum privatorum utilitate, quamvis exinde, accessoriè & consecutivè, publica quoque utilitas resultet.

Quo verò ad alium punctum super modo contributionis, ac distinctionis bonorum cultorum & incultorum, non cadebat considaratio qualitatis seu immunitatis Ecclesiasticæ, ut supra cessantis, cum id etiam laicos indifferenter percuteret; Videbatur autem, utrumque extremum esse vitiosum, illud scilicet hujus partis super æquali concursu bonorum sterilium, & incultorum, cum cultis & fertilibus, & illud alterius super commoda contributionis denegatione, ex eo quod bona non essent culta, quoniam etiam inculta & solùm pascuiva dicuntur fructifera in fructu merè naturali, unde habemus, quod etiam de pascuis debetur decima sicuti de aliis fructibus *ad text. in commissum de decim.* 8
Rebuff. de decim. q. 8. n. 22. Barbos. de parocho c. 28 § 1. n. 14. & habetur pluries in sua materia *sub tit. de decim.* Licet ista frequentius exigi soleat in ipsis fœtibus, & fructibus animalium depascentium ut ibi; Quinimò ista prædia solis pascuis destinata, in plerisque locis solent esse magis æstimabilia, & majoris fructus, vel quia plus fructent, vel ob securitatem à periculo sentiendi etiam damnum de proprio, cui dominus bonorum cultorum subjacet, ideoque mihi videbatur intrare terminos textus *in l. 1. & seqq. C. de annon. & tribut. lib. 10. l. fin. C. de immun. nemini conceden. Menoch. cons. 144. num. 6.* cum aliis, de quibus *in Romana collecta hebræorum hoc tit. disc. 80. & 101.* de solvendis collectis & datiis pro modo fructuum, & tanquam per speciem decimæ spi- 9
ritualis, cui isti termini assimilantur.

Sive quod intrarent alii termini expensarum, quæ fiunt gratia fructuum colligendorum, aut alii de in rem verso sive utili negotiorum gestorum, Quibus omnibus attentis, sicuti justum non est, ut qui aliquem fructum percipit, omninò sit immunis, ita neque justum est, ut qui modicum percipit, debeat ferre idem ac æquale onus cum iis, qui percipiunt multum: Et licet dicta antiqua concordia jamdiu observata, indifferenter hanc æqualitatem statuat, spectata solùm quantitate seu mensura bonorum in sorte, Considerabam tamen nunc temporis fortè non adesse hanc inæqualitatem post modum accidentaliter sequutam, undè intrarent duæ propositiones, Una quod actus initus censetur rebus in eo statu permanentibus, Et altera, quod ubi contractus tractu temporis reducitur ad injustitiam vel iniquitatem, justè peti potest ejus reformatio, seu reductio ad æqualitatem, & justitiam *ad not. in c. dudum de decimis, cum concordan. per Thesaur. dec. 236. Capic. Latr. dec. 18.* & alios frequenter; Potissimè verò favore Ecclesiæ pro qua, obtinente omnia jura & privilegia minorum & pupillorum, facilius intrat allegatio læsionis.

In ordine autem ad primum punctum contributionis Ecclesiasticorum, affirmativæ, vel negativæ in publicis expensis, omnium communem ac promiscuam utilitatem concernentibus, Retenta supra dicta distinctione

circa utilitatem principaliter communem in universum, & secundariò privatam vel econtra; major difficultas cadere solet, non quidem theoricè super dictæ distinctionis veritate, quia in effectu est vera, magisque communiter recepta, atque in juris principiis benè fundata, sed practicè quoad ejus applicationem, quando scilicet in uno vel in altero casu esse dicamur, præsertim obi agitur de iis expensis publicis, quæ magis proximè
10 respiciunt privatos, ut sunt, conductiones medicorum, refectiones aquæ ductuum pro fontibus, tam publicis quàm consequenter privatis, nec non provisiones circa annonam, in qua præsertim major est controversia, ut patet ex deductis *per Fagnan. in dicto capite non minus de Immunitate Ecclesiæ* ubi fatetur magis communem esse pro contributione, quamvis ipse contrarium teneat.

Mihi autem, tam occasione istius controversiæ, ac alterius, de qua *disc. præcedenti* quàm etiam aliarum contingentiarum, videbatur periculosum esse generaliter & in abstracto hujusmodi punctum tractare, seu generalem ac indefinitam decisionem desuper tradere, ut facere videntur Doctores hinc inde disputantes collecti per *Fagnan. ubi supra*, sed procedendum esse retenta eadem distinctione generali; Si enim, e.g. aquæ ductus principaliter constructi essent, vel ad publicum omnium resultantem ex publicis, & amœnis fontibus, vel ad quamdam majorem & exuberantem incolarum commoditatem, ita ut etiam sine illis, necessarius, vel sufficiens usus hujus elementi cum non magno sumptu vel incommodo haberetur, & tunc ista dicitur impensa justa primam in partem, principaliter respiciens bonum publicum in universum, quamvis exinde, accessoriè & consecutivè resultet utilitas seu major commoditas privatorum, atque pro non contributione respondendum; Si verò ob situs qualitatem, ubi non habetur aqua per aquæductus à longe traducta, incolæ magnum sentiant incommodum & impensam in singulari pro hujusmodi necessario elemento obtinendo, ita ut constructio vel refectio, principaliter concernat singulorum utilitatem pro evitando majori sumptu aliàs faciendo pro dicto usu aquæ obtinendo, & tunc dicimur esse in secunda parte distinctionis, atque intrant termini negotiorum gestorum, sive æquitativæ actionis de in rem verso, &c.

Prout si essemus etiam in præcedenti casu, in quo aquæductus principaliter constructi essent ad publicum ornatum, majoremque commoditatem, sed aliqui privati Ecclesiastici, non contenti illa accessoria & concessoria & consecutiva commoditate, quam ita obtinent, hauriendo aquam ex publicis fontibus obtinerent à Magistratu facultatem ducendi aquam à publicis aquæductibus, ac faciendi fontes particulares pro usu domus, vel pro irrigandis viridariis, Et tunc proportionaliter, & pro rata, contributioni sine dubio locus est, tanquam in secunda parte distinctionis, ut ubique, præsertim verò in Urbe observantia docet.

Ita pariter circa annonam, si enim à publico consulitur, vel irruentiæ locustarum, vel agrorum inundationibus, aut latronum seu militum incursionibus, undè
15 propterea, ob non impeditam consuetam fructuum perceptionem, resultet ubertas, seu evitetur penuria, unde singuli accessoriè utilitatem quoque reportent, eos emendo pro consueto, non autem cariori insolito pretio; Tunc quoad Ecclesiasticos in universum, dicimus esse in prima parte distinctionis; Sed si Ecclesia & Ecclesiastici possident Casalia, & prædia, unde propterea ex hujusmodi provisionibus reportant utilitatem in particulari, super majori collectione fructuū quam aliàs non fecissent sive per præservationem à majoribus impensis, quas aliàs ipsi particulares singulariter facere debuissent, & tunc dicimus esse in secunda parte, ut moderno tempore vidimus practicari in Urbe super contributionibus pro expurgatione locustarum, de quibus habetur plures *sub tit. de servitutibus ad materiam damni infecti* ac etiam *sub tit. de loco & conduct.*

Et quoad provisiones tritici aliarumque frugum pro publica annona, si sunt expensæ prudentialiter factæ pro evitanda fame, & omnimoda carentia, & sic principaliter pro bono Reipublicæ in universum, sive pro evitandis dardaniorum suffocationibus, & tunc videmur esse in prima parte distinctionis, ac sequenda opinio *Fagnani ubi supra*, & aliorum; Sed si existente communiter victualium pretio cariori, Civitas, vel alter Magistratus, ad quem pertinet, commiserando populum impotentem ad emendum panem, seu alia victualia tam caro pretio, emat frumentum pro majori pretio, sine quo aliàs haberi non potest, revendat autem, seu explanet pro minori, juxta casum, de quo habetur actum *in Ferrarien. hoc eod tit. disc.* 45. & in aliis, & tunc videtur, quod simus in secunda parte privatæ actionis negotiorum gestorum; quoniam non esset præservari à damno resultante ab accidentali indictione collectarum & onerum, quæ per Magistratus sæculares laicali auctoritate fiant cum conservatione in pristina naturali libertate, in quo propriè immunitas consistit, sed est velle facere lucrum de alieno, atque illum panem, quam aliàs emere oporteret pro decem, obtinere pro quinque alieno sumptu; Et sic in summum, ista videtur quæstio potiùs facti & applicationis, quàm juris, uniformem generalem determinationem non recipiens, sed prudentis judicis arbitrio, juxta singulorum casuum particulares circunstantias, ita tamen quod Ecclesiasticorum condemnatio & coerctio, dictæque quæstionis terminatiò, fiat auctoritate judicis Ecclesiastici, & competentis, non autem Magistratus sæcularis suam auctoritatem adhibeat, & sic in vi directiva, non autem coactiva, *ut disc. praced.*

HYDRUNTINA COLLECTARUM

Pro COMMUNITATE OPPIDI, seu LOCI ZULINI.

Cum DOROTHEO STISIO

Casus disputatus in Sac. Congregatione Immunitatis, & resolutus pro Communitate.

An Clerici Orientales, seu Græci conjugati in minoribus, solaque prima tonsura initiati, sint exempti à collectis, aliisque oneribus laicalibus, vel potius jure aliorum clericorum conjugatorum ritus latini in hoc proposito censendi sint.

Et de probatione clericatus, quando dicatur adesse sufficiens, Et de differentia inter probationem clericatus in genere, & probationem unius vel alterius qualitatis ejusdem clericatus, posita ejus substantia, an scilicet esset in uno, vel altero ritu.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio Sac. Congregationis.*
3 *Littera Episcopi probans Clericatum.*
4 *Clericus conjugatus non est exemptus à collectis.*
5 *Quid in Clerico conjugato Græco, seu orientali.*
6 *De ratione, ob quam Clerici Græci etiam in minoribus gaudent exemptione, & privilegiis, etiamsi non habeant requisita Concilii Tridentini.*
7 *Habens regulam habet intentionem fundatam, donec probetur limitatio, quam sufficit reddere dubiam.*
8 *Diversa est forma ordinum Ritus Græci, ac latini.*
9 *Episcopus latinus non confert ordines juxta ritum Græcum.*
10 *Deliberatur conclusio, quod Clericatus admittat imperfectas probationes, & quando debeant esse plenæ.*
11 *Clerici conjugati orientales in minoribus non gaudent Immunitate ab oneribus.*
12 *In Clericis conjugatis in minoribus nulla differentia est inter Græcos & Latinos, & de differentia.*

13 *An*

13 *An Clerici in muneribus de jure sint exempti à collectis & oneribus.*

14 *Declaratur conclusio, quod Clerici Græci non subjacent decretis, & Canonibus Apostolicis.*

DISCURSUS LX.

1 RENUENTE Dorotheo clerico conjugato, loci fortè dittori cive, solvere collectas, aliaque publica & Communitativa onera, sub eo prætextu, quod esset clericus orientalis, seu ritu græco ordinatus, introducta inter ipsum, & Communitatem loci Zuillini caosâ coram Ordinario, prodiit sententia Communitati favorabilis, in gradu appellationis revocata per A.C. in contumaciam tamen, & per contradictas, Atque in
2 hoc statu reassumpta causa per Sac. Congregationem immunitatis, ac disputato dubio, an locus esset prætensæ exemptioni, nec ne, *sub die 15. Junii* 1668. negativa prodiit resolutio Communitati favorabilis, Ex eo principaliter fundamento, quod non constaret de qualitate clericatus juxta ritum græcum, unde propterea regulandus esset jure aliorum clericorum conjugatorum ritus latini, quos non dubitatur, collectis, & oneribus laicalibus subjacere; Sed quatenus etiam hujusmodi qualitas sufficienter justificata esset, adhuc sensus Sac. Congregationis fuit, eam in proposito non suffragari; Et sic duæ fuerunt hujus disputationis partes, seu inspectiones; una scil. super probatione clericatus juxta dictam qualitatem, & altera, posito quod de illa constaret, an suffragaretur, Et in utraque mihi scribenti pro Communitate, reflectendo etiam ad veritatem, justa, & probabilis visa est resolutio.

Quatenus enim pertinet ad primam, quæstio erat magis facti quàm juris, an scilicet adesset sufficiens probatio clericatus, in quo scribentes pro Dorotheo dicebant, ejus intentionem fundatam esse in litteris testimonialibus Episcopi *Alessanen.* vicinioris, qui in vim
3 dimissorialium proprii Ordinarii, eum prima tonsura initiaverat; Recepta enim propositio est, clericatum per hujusmodi litteras rectè, ac sufficienter justificari. *Cavaler. dec.* 485. *&* 502. *Gregor. dec.* 78. *Buratt. dec.* 540. *dec.* 31. *n.* 1. *par.* 10. *rec.* & admittunt *Morlin. lib.* 1. *contr.* 91. *& Sanfelic. dec.* 7. *&* 143. ubi disputant, an probetur per testes, & adminicula; Multo magis, ac extra difficultatem, accedentibus pluribus adminiculis id reddentibus indubitatum, tum quia in pluribus visitationibus factis per Ordinarium, ipse tanquam clericus ad obedientiam evocatus fuerat, & in clericorum catalogo descriptus; Tum clarius ob duplicem dispensationem Apostolicam, unam scilicet alterius revalidatoriam super duplici bigamia, dum secundam uxorem viduam duxerat.

Econverso ex parte communitatis non negabatur veritas clericatus in genere, sed controversia erat super ejusdem clericatus qualitate, an scil. ille, latino, vel græco ritu susceptus esset, cum in hoc resideret substantia quæstionis, quoniam si esset ritu latino, nil referebat ad effectum controversum, dum absolutum est, clericatum in statu conjugali non excusare à collectis, & oneribus realibus, vel mixtis, cum sola controversia sit circa exemptionem à mere personalibus, prout est
4 capitatio, quæ vulgo *la testa* nuncupari solet, ac etiam sunt servitia personalia, ex deductis in materia hinc inde *per Marin. resol.* 59. *lib.* 1. *Fagnan. in cap. pervenit n.* 16. *de Immun. Ecclesiarum Cohell. ad bullam boni Regiminis cap.* 50. *n.* 157. *Del Bene de immun. cap.* 1. *dubit.* 5. *sect.* 3. Unde Rota in una *Romana admissionis ad Capitul. Odoardus* 5. *Martii* 1668. *coram Otalora*, & de qua habetur actum *sub tit. de credito*, dixit clericos conjugatos, excepto privilegio fori, in omnibus haberi tanquam laicos.

Hoc autem, scribentes in contrarium non negabant, sed dicebant procedere in clericis conjugatis ritus latini, secus autem in Orientalibus, in quibus qualitas conjugalis, utpote licita, & rectè compatibilis cum
clericatu, illum non diversificat, neque ejus connaturalia privilegia tollit. Ut in specie exemptionis à collectis. & oneribus clericorum Orientalium conjugatorum *Card. de Graff. de effect. clericatus* 3. *n.* 45. *Del Bene de immun cap* 1. *dub.* 8. *n.* 1. ubi quod etiamsi in illis non concurrerent requisita Sac. Concil. Tridentini, quæ in clericis in minoribus ritus latini non beneficiatis necessaria sunt ad fori privilegium, adhuc tamen privilegiis clericalibus gaudere debeant, assignata ratione,
quod post divisum sub *Leone III.* Imperium orientale ab occidentali, & sic separatam utramque Ecclesiam, quamvis etiam clerici, & subditi Ecclesiæ orientalis, adhuc subdantur Pontifici tanquam Episcopo Ecclesiæ universalis, non tamen subjacent novis legibus Pontificiis, quæ etiam in Conciliis generalibus fierent super statu clericorum, & Ecclesiasticorum, & consequenter exempti sunt à Concilio Tridentino inducente in clericis in minoribus requisita incessus in habitu, & tonsura, & servitii alicujus Ecclesiæ, cui per Ordinarium adscripti essent. 6

Cum igitur punctus quæstionis non esset in substantia clericatus in genere, sed esset in hujusmodi qualitate, quæ ex parte clerici prætendentis exemptionem deducebatur, tanquam limitatio dictæ regulæ generalis assistentis Communitati, volenti exigere collectas adversùs clericos conjugatos; Hinc proinde ejusdem Communitatis intentio fundata remanebat in regula, quam sufficit allegare pro actione fundanda, donec probetur exceptio, quæ utpote non præsumenda, bene, & concludenter per allegantem probanda est, ita ut allegans exceptionem adversùs actorem, qui bene suam
actionem fundavit, gerere dicatur partes actoris, econverso alter partes rei, cui sufficit vincere per non jus, 7
Mantic. dec. 251. *n.* 8. *&* 274. *n.* 4. *Buratt. & adden. decis.* 298. *n.* 2. *&* 3. Quinimo sufficit, quod dubia reddatur probatio ejus, qui vices actoris gerit. *Surd. cons.* 505. *n.* 6. *Merlin. decis.* 597. *num.* 34. *decis.* 158. *num.* 3. *&* 270. *num.* 1. *& seq. par.* 10. *recent.*

Plures autem circunstantiæ, & præsumptiones concurrebant, hujusmodi probationem excludentes, vel debilitantes, primo scilicet, quod illa verba *juxta ritum græcum*, in litteris dicti Episcopi, adjecta essent per apostillam marginalem, de cujus falsitate suspicio erat; Secundo quia in regestro enunciabatur, istum una cum aliis promotum esse ad clericatum juxta ritum S. Romanæ Ecclesiæ, absque eo quod fieret aliqua mentio ritus græci, ut probabatur enunciari in iis, qui juxta dictum ritum ordinati essent. Tertio quia in visitationibus, enunciatus erat simplex clericus una cum aliis ritus latini, absque dicta qualitate, enunciata in aliis, qui revera erant illius ritus clerici vel presbyteri; Et quartò fortiter ob incongruentiam Episcopi ordinantis, qui erat latinus; Licet enim orientales græco ritu viventes, qui domicilium habent in his partibus occidentalibus, subjaceant locorum Ordinariis, atque non nisi de istorum licentia, & auctoritate ad ordines pro-
moveri valeant, nihilominus quia diversa est forma ordinandi in uno ac altero ritu *ex deductis per Fagnan. in cap. cum venissent de Sacra unctione*, idcircò de Episcopi latini licentia, & cum ejus litteris dimissorialibus, ordines conferuntur per Episcopum græcum *ad text. in cap.* 9. *&* 11. *de temporibus ordinationum, ibidem Barbos. in collectan. Azor. Instit. moral. par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 48. *q.* 4. 8
atque ita docet inconcussa praxis, Undè propterea, 9
quidquid esset de hujusmodi adminiculis, an sufficerent necne ad convincendam dictarum litterarum falsitatem, seu alterationem, dicebam id sufficere ad reddendam dubiam probationem dictæ qualitatis, quæ erat fundamentum intentionis prætendentis exemptionem.

Et quamvis in materia probationis clericatus, magis
communiter receptum sit, non adeo mordicus, & rigorosè procedendum esse, sed sufficere etiam probationes imperfectas, & adminiculativas *ex deduct. apud* 10

Gregor. & Ald. decis. 20. 35. & 78. & per beneficialistas passim, ac disputant Merlin. & Sanfelic. ubi supra, Nihilominus advertebam, etiam cum sensu veritatis, in hoc spectandum esse effectum, ad quem hujusmodi probatio facienda est, an scilicet incidenter, ut quotidie contingit in justificationibus litterarum Apostolicarum super collatione beneficii, ad effectum illas exequendi, vel etiam ubi de eodem clericatu ageretur, ad effectum fori judicis laici, quo casu benignè proceditur, ac sufficit casum reddi probabiliter dubium, ut in dubio pro clericatu respondendum sit, quia non incongruit judicem Ecclesiasticum, cognoscere & punire eum, qui possit esse non clericus, sed laicus; sed è converso incongruit judicem laicum cognoscere & punire eum, qui potest esse clericus, idcirco ratione dicti inconvenientis, tutior via eligenda est. Quæ ratio non adaptatur, ubi agitur ad effectum præsentis controversiæ, cum nullum adsit inconveniens, ut clericus conjugatus ferat onera laicalia, ideoque qualitas regulæ limitativa plenè probanda est, & sic magna est differentia inter unum effectum, & alterum.

Verum ubi etiam dicta probatio omninò perfecta admitteretur, Quatenus ad alteram inspectionem pertinet, adhuc, cum sensu etiam veritatis, dicebam ve-
21 riorem videri opinionem *Baldi*, & aliorum relatam per *Joan. Antonium de Nigris super Capitulo Regni 98. n. 17. & 18. & Carol. de Grass. d. effectu 3. n. 45.* neglecta ejus dubitatione, ex pluribus; Primo quia in Ecclesia orientali, seu ritu græco, non videtur in usu iste clericatus in minoribus cum sola tonsura, quæ revera non est ordo, sed solum initium, seu introductio ad ordines, atque adscriptio militiæ cælesti, pro futuris ordi-
22 nibus suscipiendis; Unde propterea quando illi orientales ex antiquo domicilio in his partibus occidentalibus & intra viscera Ecclesiæ latinæ viventes, intendunt clericalem statum suscipere, usus est, quod huic militiæ more aliorum clericorum ritus latini adscribantur per ipsummet Ordinarium loci, seu alterum Episcopum latinum; Quando verò intendunt ad alium ritum in majoribus ordinibus transitum facere, ita per quandam mutationem status, dictos ordines, sub diverso ritu ab Episcopo græco suscipiunt, Ideoque quod clericos in minoribus, præsertim primæ tonsuræ, nulla videtur inter unos & alios clericos subesse differentia, quæ solùm ceroicur in promotis ad ordines majores, in quibus hujusmodi orientalibus, quamvis intra viscera Ecclesiæ occidentalis viventibus, ex quadam permissione Sedis Apostolicæ, toleratur status conjugalis prohibitus clericis ritus latini; Et sic ea quæ dicuntur *per Grass. & alios*, ut clerici orientales quamvis uxorati, adhuc veri clerici sint, atque jure nostrorum clericorum cælibum censendi, procedunt in illis, qui sunt in ordinibus majoribus, & in omnino fixo, & irretractabili statu clericatus, ad effectum ut prætendi non possit eos venire sub canonibus & decretis loquentibus de clericis conjugatis.

Secundò quia in jure expressè determinatum non est, an clerici in minoribus tantum constituti gaudeant illa immunitate à collectis & gabellis, aliisque publicis oneribus, qua indubitanter gaudent existentes in sacris, seu majoribus, plerisque id negantibus in bonis privatis, seu patrimonialibus, ut de facto aliquarum provinciarum, seu locorum usus docet; Et quamvis magis communis & recepta DD. opinio, à frequen-
23 tiori etiam Catholici Orbis observantia comprobata, clericis in minoribus quoque assistat, ex deductis per *Fagnan. in d. cap. pervenit de immun. Ecclesiarum n. 15. Del bene de immun. c. 1. dubit. 5. sect. 1.* Attamen est exemplo qualificata, quatenus scilicet clerici in minoribus sint cælibes, & non conjugati, ex auctoritatibus supra initio allegatis, ideoque cuicumque clerico in minoribus hujusmodi, exemptionem prætendenti, rectè dici potest, nullum habet canonem, vel decretum Apostolicum, quod sibi pro immunitate assistat.

Atque scribendo in causa dicebam, insulsam mihi videri differentiæ rationem ab aliquibus assignari solitam, quod clerici orientales quamvis conjugati sint veri clerici, nam clerici occidentales conjugati sunt etiam tales, destituti tamen ea qualitate, quæ causat aliqua majora privilegia.

Tertio quia ratio assignata à *Del Bene ut supra*, quod scilicet post divisionem Imperii, ac divisionem Ecclesiarum Græcæ & Latinæ, clerici orientales comprehensi esse non deberent sub decretis Apostolicis, quæ exinde fierent etiam in Conciliis Generalibus, congruè adaptabilis est illis, qui tam in origine, quàm in domicilio, verè & de facto vivunt in partibus orientalibus, ac intra illius Ecclesiæ limites, cum eorum particularibus legibus, etiam Conciliaribus, ad tollendam confusionem, quæ ex legum diversitate oriri posset, & quia non debent duplici diversæ legi subjacere; Quæ ratio omninò incongrua est illis, qui licet ex antiquo origine sint orientales, de facto tamen vivunt in his partibus occidentalibus, & intra viscera Ecclesiæ latinæ, absque studio & participatione illarum legum, & Conciliorum, atque sub omnimoda subjectione & correctione Episcoporum, seu Ordinariorum Ecclesiæ latinæ ita ut, excepta tolerantia circa ritum, in reliquis, in nihilo differre videantur à reliquis clericis; Et quidem prorsùs absonū dicebam, ut inter æque existentes in eodem statu clericatus in minoribus, magis privilegiati ac melioris conditionis esse deberent illi, qui in his partibus viventes, à nostræ Ecclesiæ instituto magis deviant, atque græcorum schismati quodam modo, magis approximant, quam nostri, magis Ecclesiæ obedientes & Subditi, unde propterea, justa, beneque fundata visa est resolutio, communis quoque observantiæ fomentum habens.

VELITERNA PANIS

Pro COMMUNITATE CIVITATIS VELLETRI Seu APPALTATORE FURNORUM

Cum CIVIBUS, ET ALIIS PARTICULARIBUS.

Casus decisus per Congregationem Boni Regiminis pro Appaltatore.

De jure privativo faciendi furnos, & vendendi panem; An Jus vectigalis importare dicatur; Et an cives, etiam Ecclesiastici habentes facultatem faciendi panem in eorum domibus pro familiæ & famulorum usu, possint in præjudicium furnorum publicorum, dare panem operariis diurnis.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Capitula Appaltus servanda sunt pro lege.*
3 *Exceptio firmat regulam contrariam.*
4 *Ius habendi furnos panis venalis privativè ad omnes, an sit de Regalibus, & habeatur per Civitates subditas.*
5 *Famulorum appellatione qui veniant, & an operarii diurni.*
6 *De exemptione & privilegio famulorum, & servientium Episcoporum, & Regularium.*
7 *Spectanda est consuetudo in materia operariorum, an eis dentur alimenta vel pecunia.*
8 *Ius privativum vendendi victualia, an importet vectigal.*
9 *De ratione Ecclesiastica Immunitatis, ne Clerici cogantur emere panem publicum venalem.*

DISCURSUS LXI.

IN Civitate Veliterna duæ species furnorum habentur, Unus est in quibus coquitur panis civium habentium

facultatem illum faciendi in propriis domibus pro usu ipsorum eorumque familiæ, & famulorum, qui vulgò *Garzoni* nuncupantur, Alterà publicorum, in quibus coquitur panis venalis, non ab alio faciendus, & vendendus, quam ab eorundem furnorum Appaltatore, qui pro hujusmodi jure privativo solvit Communitati illorum dominæ singulo quoquo anno notabilem summam scut. mille & ultra.

Cum autem aliqui cives prætenderent panem in propriis domibus confectum distribuere posse etiam diurnis operariis in eorum bonis habitantibus; quorum major pars est forensium, ad hoc territorium colendum certis anni temporibus accedentium; Pro Appaltatore scribens dicebam, id eis esse illicitum, ac jure prohibendum ex capitulis appaltus, quæ pro lege in hac materia habenda sunt, ut in specie capitulorum appal-
2 tus *Corn. cons. 339. in princip. lib. 1.* In illis enim expressè cavetur neminem, excepto Appaltatore, vendere vel distribuere posse panem, pastoribus, operariis, & aliis in territorio laborantibus, unde quoties habemus verba clara, locus non est argumentis & interpretationibus *ad text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3.* cujus dispositionem procedere in omni materia late firmatur *decis. 44. par. 11. rec. num. 14.*

Maxime quia post hujusmodi dispositionem adjicitur, exceptio illorum operariorum, qui essent cives, ac etiam famulorum, qui vulgò *Garzoni* nuncupantur, quibus declaratur licitum esse comedere panem privatum, exceptio enim firmat regulam in contrarium *ad text. in l. nam quod liquide ff. de penu legata cum concordan. per Barbos. axiom. 85. num. 4. dec. 240. num. 1. & seqq. par. 6. recen.*

Neque super hujusmodi capitulorum observantia cadere poterat difficultas, nam hujusmodi jus privati-
3 vum, & prohibendi, utpote concernens speciem vectigalis, dicendum esset de Regalibus, & competeret nec Communitati, ut occasione appaltus civis, &
4 juris privativi illam vendendi disputatur hinc inde *apud Ganaver. dec. 16. & Galeot. respons. fiscal. 10.* Et de quo jure prohibendi accessum ad aliena molendina competenti Civitati habetur *in Carpentana, & in Farfen. sub tit. de servitut. ad materiam juris prohibendi*, quia in casu, de quo agebatur, appaltus cum omnibus istis capitulis approbatus fuerat per Congregationem Boni Regiminis, cum Beneplacito etiam Papæ, cum quo Congregatio verbum fecerat, unde cessabat oppositio, quæ fieri posset ex parte Principis, cujus potius concurrebat approbatio.

Prætendebatur per cives, & alios bona in Territorio possidentes, operarios venire sub nomine famulorum, ideoque suffragari dictam exceptionem, sed minus fundatam dicebam hujusmodi prætensionem, tum ex discretiva in eisdem capitulis contenta, quia exci-
5 piuntur operarii cives, & famuli, ergo isti considerantur ut quid distinctum ab illis, respectu enim famulorum exceptio est indefinita; sive sint cives, sive exteri, respectu verò operariorum, excipiuntur soli cives, quibus nihil refert, an panis detur per ipsos dominos, & conductores, cum tanquam cives generaliter sint exempti à necessitate emendi panem publicum, atque jus habeant faciendi panem privatum in propriis domibus, & hoc solum sufficere videbatur.

Sed ubi etiam hujusmodi discretiva non adesset, dicebam, sub famulorum nomine diurnos operarios non venire, famuli enim excipiuntur, quia sunt de domini familia, de qua non censentur, nisi qui pro anno vel menstruo stipendio semper, quibuscumque diebus, horis, & temporibus alieno servitio addicti sunt, non autem diurni operarii, vel alii in aliqua diei vel temporis parte tanquam conductitii aliquod servitium præstantes *Menoch. de arbitrar. cas. 552. n. 8. & 9. Gratian. disceptat. forens. cap. 540. num. 26. plenè Venturin. cons. 21. per tot.* ubi agitur de legatis, quæ per Cardinales, & alios fiunt, eorum famulis distribuenda: Ad quod conferunt, quæ in materia familiarium habentur *sub tit. de benef.* occasione reservationis resultantis ex familiaritate Cardinalium vel Papæ.

Quod in dies praxis docet in materia immunitatis Ecclesiasticæ, quia famuli, & familiares Cardinalium, Episcoporum, aliorumque Ecclesiasticorum, juxta opinionem, quam ex sensu canonistarum, & moralium 6
tenet Curia Romana, gaudent pluribus exemptionibus, immunitatibus, & privilegiis, quibus tamen non gaudent operarii sub diurna mercede conducti, quia verè non sunt tales, ut latiùs deductum habetur *in mea Lauret. sub tit. de jurisdict. & foro compet. disc. 33.* occasione privilegiorum competentium familiaribus, & servientibus S. Domus Lauretanæ, & jurisdictionis Protectoris in eos.

Quod in subjecta materia clariùs probari dicebam ea ratione, quæ, nisi dispositione non refragante, magis juxta meam sententiam spectanda venit, Consuetudo enim inveterata est in loco, præstandi hujusmodi operariis non alimenta, sicut præstantur famulis, sed
mercedem diurnam in pecunia, quam legitimis consue- 7
tudinem in hac operariorum materia spectandam esse, an scilicet eis præstanda sint alimenta, vel merces pecuniaria, notat in specie *Rebuff. in l. f. secundum 70. § idem dicitur ff. de verborum significatione vers. operarius qui operatur.*

Jus autem privativum circa venditionem panis, vel aliarum rerum humano usui necessariarum, importare
dicitur speciem vectigalis *ex latè ded. per Galeot. d. resp.* 8
fiscali 10. num. 30. cum seqq. Ganaver. d. dec. 16. n. 39. & seqq. quidquid sit respectu eorum, quæ sunt ad luxum ut distinguendo habetur *disc. 46.* Ita ut panis, vel alia res quæ venditur per habentes hujusmodi jus privativum, duplex pretium habere dicatur, unum nempè intrinsecum & naturale, quanti verè importat naturalis valor frumenti, & operarum pro illo ad formam panis reducendo, alterum vero extrinsecum, & accidentale, consistens in eo, quod plus venditur, ut in hoc excessu propriè vectigal consistere dicitur *Rossius de vectigal. n. 4. Galeot. dicta respons. 10. num. 39 benè Soccin. cons. 156. lib. 1.* ubi quod appaltus salis consistere dicitur, non in ipsa salis materia, sed in illo privativo jure vendendi, quod sæpius deductum habetur *infrà hoc eod. tit. ad materiam mineralium.*

Quibus sic stantibus, si conducentibus operas, im-
mutata antiqua consuetudine, licitum esset dare pa- 9
nem eorum operariis, id in effectu aliud non contineret, nisi implicitam venditionem, quam de pane cives facerent eisdem operariis, illum dando pro currenti pretio loco pecuniæ aliàs præstandæ, Unde resultaret inconveniens, quod privati cives exigerent ab hujusmodi exteris operariis, cum illicita negociatione, & lucro de alieno, illud vectigal, quod non nisi per Communitatem ex principis concessione exigi potest.

Ex qua ratione, id mihi dicendum videtur, absque aliquo Ecclesiasticæ immunitatis præjudicio, etiam respectu clericorum, & ecclesiasticorum hujusmodi operarios conducentium, ideo enim ipsi ab hujusmodi necessitate emendi publicum panem rationabiliter exempti sunt pro eorum famulis & familia, quia cum ab ipsa persona Ecclesiastica præstanda sint eis alimenta, ita per indirectum solverent gabellas & onera laicalia, emendo victualia eo cariori pretio, quod jus privativum, seu gabella importat, ut occasione gabellæ macinæ seu farinæ habetur *in nullius Baren. disc. 54.* & occasione gabellæ vini *in Perus. disc. 51.* & in aliis *hoc tit.* Quæ ratio non cadit in operariis diurnis quibus ex more regionis certa merces in pecunia præstari solet, quia nihil interest conductoris, an ille operarius cum mercede, quam ab ipso obtinet, cariori vel viliori pretio victualia emat, & an eorum consumat vel retineat mercedem, quam sibi satis est solvisse, Atque aliàs ut dictum est, esset exigere publicum vectigal in privatam

utilitatem,

utilitatem, quod importaret lucrum de alieno, ac negotiationem magis quàm immunitatem quæ in Ecclesiasticis magis quam in laicis est damnabilis; Et ita pro Communitate seu ejus appaltatore respondit Congregatio boni regiminis, Prout etiam S. Congreg. immunitatis ita distinguendo respondere solet, quod scilicet immunitas Ecclesiasticorum suffragetur pro famulis, non autem pro hujusmodi operariis & laboratoribus, ut scio præsertim fuisse ita responsum in una Lucerina & in aliis.

† DE jure privativo habendi furnos, habetur infra *disc.* 144 *&* 145. ubi de Molendinis, & similibus.

Et de propositionibus, de quibus etiam supra *disc.* 53. *&* 54. quod scilicet exemptio sive immunitas præservare debet à damno personas immunes, ut pro solutione gabellæ, vel alterius oneris, nullum patiatur detrimentum, neque diminutionem intrinseci, & naturalis pretii suorum bonorum, & victualium, perinde ac si quoad eos nullæ in rerum natura adessent gabellæ, sed viveretur, ut in primævis temporibus, ante illarum introductionem, & usum, non autem, ut personæ exemptæ exigere possint ad proprium lucrum illud extrinsecum augmentum pretii, quod subditi impositoribus gabellæ persolvunt proprio Principi, vel propriæ Civitati, pro publicis oneribus, quoniam ita est manifesta contrectatio rei alienæ, invito domino, & locupletatio cum aliena jactura, ut plenius advertitur *in Miscell. Ecclesiast. disc.* 5. *&* 6.

FERRARIEN. GABELLÆ CARNIS

Pro APPALTATORIBUS GABELLÆ

Cum ALIQUIBUS MONASTERIIS, ALIISQUE ECCLESIASTICIS.

Casus disputatus coram Camerario, & resolutus ut infra.

An gabella imposita carni venali in frusta ad certam rationem pro qualibet libra vel pondere, debeatur pro illis animalibus, quæ viva introducantur ad effectum mactandi in propria domo, & pro usu proprio. Et an gabellarius incurrat censuras inflictas contra exigentes gabellas ab Ecclesiasticis ob indebitam vel excessivam ejus exactionem, si ipsi Ecclesiastici eidem gabellæ in genere subjecti sint, & sola quæstio sit super interpretatione vel larga comprehensione casus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio casus.*
3 *An & quando incurrantur censuræ & pœnæ Bullæ Cœnæ ob exactionem onerum ab Ecclesiasticis.*
4 *Gabellæ exigi possunt ab Ecclesiasticis ex auctoritate Papæ.*
5 *Quando exigens gabellam excessivè vel indebitè ab Ecclesiasticis, excusetur à Censuris.*
6 *Gabella odiosa, & in dubio contra eam.*
7 *Gabella non debetur pro rebus ad usum proprium, & num.* 12.
8 *Declaratur quando id procedat quoad gabellam carnis.*
9 *Gabellæ impositæ victualibus sunt potius personales.*
10 *Attenditur effectus seu usus, non autem sonus verborum, & multa similia dantur.*
11 *Gabella imposita carni venali quomodo intelligenda.*
12 *Declaratur conclusio, de qua num.* 7.

DISCURSUS LXII.

1 IMposita cum Apostolica auctoritate in Civitate Ferrariæ pro subsidio Montis pietatis gabella super carne venali, ad rationem duorum quadrantium pro libra, cum expresso decreto Pontificio, quod ad eam teneri deberent omnes Ecclesiastici, tam sæculares, quàm quorumcumque ordinum Regulares, ut habetur in alia *Ferrarien.* pro Civitate Ferrariæ cum undecim Congreg. Benedictinis hoc eodem tit. *disc.* 56. Cum Patres Sancti Dominici, aliaque Monasteria, tam virorum quàm mulierum introducerent in Civitatem vitulos in proprio Monasterio mactandos pro usu ipsorum religiosorum, ac personarum in ibi viventium, Gabellarii autem pro hujusmodi introductione exigere voluissent eam gabellam, quæ ultra istam impositam carni venali per frusta, in eadem Civitate exigitur pro inductione animalium, & sub qua Ecclesiastici non sunt comprehensi, Hinc proinde Ordinarius, eosdem gabellarios declaravit incursos in censuras *Bullæ Cœnæ* contra exigentes vectigalia, & onera laicalia ab Ecclesiasticis, Et introducta, nescio quomodo, causa per appellationem coram Camerario, assumptaque desuper disputatione, duo fuerunt puncti, Unus super validitate censurarum, Alter verò super negotio principali; an scilicet hujusmodi gabella debitè vel indebitè exacta esset, dum animalia introducta fuerant à 2
propriis prædiis; Et pro utraque parte respectivè judicatum fuit, gabellariorum scilicet favore, declarando censuras invalidas, ac indebitè promulgatas, Et Ecclesiasticorum, declarando pro animalibus viventibus, quæ præsertim à propriis prædiis & pro usu proprio introducuntur gabellam non deberi, Atque mihi scribenti pro gabellariis, utraque determinatio visa est probabilis; Quatenus tamen secunda pars exemptionis à solutione gabellæ pro introductione animalium viventium, restricta esset ad ea, quæ nata essent in propriis prædiis, secus autem quoad ea, quæ empta essent extra Civitatem pro usu macellandi in propria domo, cum istorum respectu, probabilius mihi videretur, debitam esse illam gabellam duorum quadrantium pro libra, cui ex chirographis seu indultis Pontificiis subjacent etiam Ecclesiastici, absque dubio exempti ab aliis duabus gabellis super carne in eadem Civitate existentibus, una scilicet introductionis animalium, & altera augmenti duorum aliorum quadrantium pro qualibet libra carnis venalis in macello.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum censurarum, scribentes pro Ecclesiasticis, transcribendo copiosè deducta per Rotam *in Barchion. exemptionis coram Corrado decis.* 432. *par.* 9. *& adden. ibidem* insistebant super immunitate eorundem Ecclesiasticorum à gabellis, & oneribus laicalibus sub censuris per Bullam Cœnæ inflictis in contravenientes, & cum quo fundamento Ordinarius ad hujusmodi censurarum declarationem processerat; Sed revera malè fundata fuit dicta declaratio, tum quia ad effectum incursus in censuras Bullæ Cœnæ, non sufficit simplex exactio gabellarum & onerum laicalium ab Ecclesiasticis, cum isto 3
casu possint quidem exactores excommunicari de jure, tanquam violatores immunitatis, sed non intrat dicta Bulla exigens copulativè cum exactione, indictionem, quod scilicet impositio nominatim Ecclesiasticis facta sit, *Ricc. in prax. resol.* 136. *lib.* 3. *Quaranta in summa Bullar. verbo vectigal. vers. ut autem Duard. ad Bullam Cœnæ lib.* 2 *can.* 18. *qu.* 15. *num.* 2. *Vivald. candelabr. aur. bull.* 4. *n.* 5. *fol.* 357. *Nicol. resol. canon. in lib.* 3. *tit.* 39. *n.* 126. *tom.* 1. & cæteri communiter.

Et ulterius eadem Bulla ad litteram, excipit gabellas & onera imposita cum auctoritate Summi Pontificis & Sedis Apostolicæ, unde cum in casu nostro per *Clementem VIII.* ista gabella duorum quadrantium, ut 4
potè ex causa pia, magis ecclesiasticos quàm sæculares tangente, ipsis quoq; expressè imposita esset idemque confirmatum sit per *Paulum V.* & *Alexandrum VII.* nulla adesse videbatur ecclesiasticæ immunitatis violatio, cum de potestate Papæ dubitandum non esset, juxta individualem determinationem ab hoc eodem Tribunali

nali jam factam ad favorem Civitatis contra undecim Congregationes Benedictinas, *ut in dicta alia Ferrarien. disc. 56.*

Et quamvis iidem scribentes in contrarium super hoc puncto censurarum, & ad effectum illas substinendi, deducerent motiva respicientia merita negotii prin-
5 cipalis, an scilicet ista gabella imposita pro carne, quæ venditur in frusta, deberetur necne pro animalibus, quæ pro usu proprio introducuntur viva, & propriæ domi mactantur, Dicebam tamen id esse extra punctum quæstionis, quoniam ob dictum Apostolicum decretum, ecclesiastici in proposito in omnibus exæquati fuerunt sæcularibus, nullaque differentia inter eos constituta est, unde exemptio animalium introducendorum pro usu proprio, quatenus subsisteret, non resultaret ex aliquo ecclesiasticorum privilegio, seu ratione ecclesiasticæ immunitatis, sed ex dispositione juris, pariformiter tangente Ecclesiasticos ac Sæculares, Et nihilominus, cum non adesset temeritas, seu infectio exactionis in radice, seu substantia, sed solùm in prætenso excessu, ac in ratione interpretationis, id sufficere dicebam pro excusatione à censuris, quæ delictum & temeritatem exigunt, donec per Superiorem declararetur casum non esse comprehensum sub decreto afficiente etiam Ecclesiasticos.

Quo verò ad alterum punctum concernentem meri-
6 ta negotii principalis, scribentes in contrarium vim constituebant, Primo in eo, quod chirographum Pontificium super hujusmodi gabellæ impositione, loqueretur de carne venali, & sic de illa, quæ emitur in macellis in frusta, ideoque complecti non deberet casum, de quo agebatur, cum gabella sit materia odiosa, non attendenda nisi ad limites verborum, quæ sufficit esse dubia, ut in dubio pro ejus exclusione sit respondendum, *ut ex Cyriaco contr. 370. num 24. firmatur in Bonon. gabellæ coram Albergato dec. 118. in fine par. 11. rec.* Et secundò corollariè & in comprobationem in regula, quod gabella non debetur de iis, quæ pro usu proprio introducuntur *ad text. in l. si publicanus §. primo ff. de publicanis, & l. universi Cod. vectigalia nova cum concord.*
7 *pe. Surd. cons. 307. num. 1. & sequen.* & alios communiter, Potissimè verò accedente observantia, nedum ecclesiasticorum, sed etiam sæcularium habentium prædia, ubi retinentur & educantur animalia, vulgò in regione nuncupata *Cascine*, quod pro vitulis aliisque animalibus, quæ viventia introducuntur pro usu proprio, nulla gabella solvi consuevit, cum in hac materia præsertim gabellarum, observantia totum faciat, ex deductis *in Romana appellens gabella carnis disc. 71.* & in aliis ad hanc materiam frequenter.

Ex hoc ultimo præsertim motivo observantiæ credebam, reflectendo ad veritatem, probabilem esse dictam prætensionem, omnibus aliis, etiam sæcularibus communem, quoties agitur de animalibus in propriis prædiis educatis pro usu propriæ domus juxta morem regionis, ad quem effectum in chirographo impositio-
8 nis actum fuit de carne venali, ut alias prætenderetur inclusio etiam pullorum, aliorumque volatilium, quæ à propriis prædiis introducuntur sive silvestrium &c. Ac etiam quia consuetum est ab hujusmodi carnibus excipere illa animalia, quæ propriæ domi ad usum mactantur, ex iis quæ habentur *in Terracinen. gabellæ carnis, hoc eod. tit. disc. 70.* ubi de porcis in domibus mactari solitis pro usu carnis salitæ totius anni; atque in hoc sensu, seu ista circunstantia accedente, credebam veritatem magis alteri parti, quàm gabellariis assistere, Secus autem quoad ea animalia, quæ pro usu quotidiano emerentur extra Civitatem, ad effectum macellandi in propria domo, quoniam juxta ea quæ latius habentur examinata *in dict. disc. 71.* verius est in hac materia immorandum non esse in cortice & for-
9 malitate verborum, sed in rei substantia, ac effectu, verè, & propriè consistente in eo, quod populus volens hujus necessarii victualis usum, illum non habeat quotidianum, frequentiùs haberi solitum à carne, quæ emitur in macello, nisi cum hoc onere, quod ita potius dicitur personale & impositum personis occasione usus hujus victualis, quam ipsimet rei, ex auctoritatibus specialibus ac rationibus ibidem deductis.

Quodque spectandus sit effectus, non autem immo-
randum in cortice seu figura verborum; Deducebam 10
ea, quæ habemus de gabella imposita pro frumento moliendo in molino, quod debeatur etiam pro farina, seu etiam pro pane, qui minutatim introducitur, *ut dec. 435. in fine & per tot. par. 9 rec.* & de gabella imposita pro vino, ut debeatur etiam pro aquavita, quoties pro ista tanquam merce non solvatur alia gabella particularis habetur *dicta dec. 118. par. 11. rec. & in Romana seu Veliterna aquavitæ hoc eodem tit. disc. 68.* Prout etiam de gabella imposita pro oleo, solvenda pro inigma seu sapone, & de gabella imposita pro saponi debenda pro quadam aqua proportionabiliter spectato effectu habetur *in Camerinen. gabellæ hoc eod. tit. disc. 74.* cum similibus.

Ideoque dicebam illud verbum *carnis quæ venditur,*
moraliter, non autem physicè intelligendum esse, illud 11
interpretando à communi consuetudine, id est pro illa carne, quæ ex quotidiano usu communiter in frusta in macello quotidiè emi solet, ad differentiam illius, quæ retinetur domi pro usu totius anni ut supra; Sive quæ non solet emi ad usum quotidianum in macello, ut sunt pulli, caro porcina sale condita, & carnes silvestres &c. Nam aliàs diceretur lex imposita verbis potiùs quàm rebus, atque esset species gabellæ irridibilis & nullius emolumenti, quoniam non solùm Regulares utriusque sexus collegialiter viventes, numquam hujusmodi gabellam solverent, dum ob copiam insimul viventium, etiam ad usum quotidianum, congruum est mactare integrum animal propriæ domi, sed etiam personæ nobiles seu habentes numerosam familiam idem practicare possent, quinimò & artifices ac populares inferioris ordinis, conjuncti vel vicini, unum animal inter se repartiendo, quo nil absurdius in hac subjecta materia.

Ad conclusionem verò de vectigalibus non solven-
dis de iis, quæ pro usu proprio introducuntur, dice- 12
bam eam in casu suo esse veram, sed procedi cum æquivoco in applicatione; Jura enim superius allegata & concordantia ita disponunt de vectigalibus, quæ propriè consistunt in illa octava parte, vel alia quota, quæ principi solvitur pro mercibus in portum vel Civitatem gratia negotiationis introducendis, quod vectigal aliàs *portorium* seu *teloneum*, hodie verò communi vocabulo *dohana* nuncupatur ex deductis *in Romana defalchi pro Ravenna disc. 63. & in alia Rom. dohanæ pro Mercatoribus Ripalibus disc. 67. ac in aliis hoc eod. tit. frequenter,* & quæ gabellæ species verificabatur in ea, quæ in hac civitate solvitur pro introductione animalium viventium, ut supra diversa ab ista solvenda minutatim & proportionatè ad pondus; quoniam hujusmodi gabellæ species, ut supra dictum est, censetur magis personalis & respiciens usum proprium; utpotè imposita populo & personis, ita insensibiliter & commodius exigenda occasione necessarii usus hujus victualis, eodem modo; quo frequenter in aliis habetur de vectigali consisten. in alterato seu extrinseco pretio salis cum jure privativo; ac etiam in gabellis macinatus seu panis, vini, olei, aliorumque victualium, & rerum humano usui deservientium; Et istam credebam, ratione subjectæ materiæ & communis usus, esse germinam veritatem, cum dicta scilicet distinctione animalium, quæ sincerè, & citra fraudem quandoque in aliquibus anni temporibus, vel in extraordinariis occasionibus à propriis prædiis viva introducuntur pro usu propriæ domus, ab illis, quæ fraudulenter & affectatè emuntur pro usu quotidiano ad fraudandam gabellam aliàs in macello solvendam.

ROMANA GABELLÆ FERRI

Pro PRINCIPE LUDOVISIO

Cum BETTIS.

Casus decisus per Cameram pro Principe.

An gabella imposita pro introductione mercium in Civitatem vel Ditionem, solvenda sit per emptorem, vel per venditorem, & quis dicatur introductor, & quomodo introductio capienda sit.

Gabella pro introductione non debetur de mercibus, quæ introducuntur per transitum, & quando secus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *In articulo ad quem pertineat solvere gabellam introductionis, an ad emptorem vel venditorem, & quis dicatur introductor, distinguuntur plures casus.*
3 *Hæres tenetur solvere gabellam pro acquisitione rei legatæ præstandæ legatario.*
4 *De distinctione inter introductionem materialem seu momentaneam, ac alteram formalem seu permanentem.*
5 *Venditor seu vector tenetur ad gabellas ratione passuum seu ob scapham vel pontem.*
6 *De vectigali seu Dohana solvenda ob introductionem mercium.*
7 *Istud vectigal non debetur pro mercibus transeuntibus.*
8 *Quis dicatur introductor mercium ad effectum solvendi vectigal.*
9 *Quomodo & à quibus verè dictum vectigal mercium solvi dicatur.*
10 *Rei dominus tenetur solvere gabellam introductionis, & quis in proposito dicatur Dominus.*
11 *Quando periculum rerum consistentium in pondere, numero, & mensura sit emptoris vel venditoris.*
12 *Reservatio dominii mercium venditarum pendente solutione pretii, quid in proposito gabellæ operetur.*
13 *In materia gabellarum satis defertur consuetudini.*
14 *Pretii quantitas regulat conventionem, & quid in contractum deductum sit.*

DISCURSUS LXIII.

IMposita sub *Urbano VIII.* gabella pro qualibet fer-
1 ri vel ferraccii specie in Statum Ecclesiasticum introducenda, cum facultate gabellario illam, ab emptore vel venditore exigendi ad rationem unius quadrantis pro libra; Cum Plumbini Princeps Ludovisius vendidisset Bettis, Patrimonii & Status Castri Thesaurariis, seu Appaltatoribus magnam ferraccii quantitatem, singulis annis spatio novennii, ipsius venditoris cura, sumptu, & periculo ab Insula Ilvæ asportandam, & in littore maris certis præscriptis locis è navibus exoneratam tradendam, Observantia dedit, quod totius novennii spatio, gabella prædicta per venditorem nunquam soluta fuit, sed pro eo tempore quo per alium appaltata erat, emptores post longam dispendiosam litem inter ipsos & appaltatorem, per viam concordiæ illam solverunt; Pro restanti verò tempore cessavit occasio solvendi, quia iidem Betti gabellam conduxerunt; Mortuis autem principalibus conductoribus, eorum hæredes & Camerales eis adhærentes pro interesse crediti ex causa dictorum appaltuum consequendi, ad effugiendam solutionem residualis notabilis summæ ex causa dicti ferraccii debitæ, prætendere cœperunt, solutionem dictæ gabellæ, pro toto tempore ad venditorem spectare, atque ita Thesaurarius Generalis primæ instantiæ judex sententiam protulit, à qua introducta per appellationem causa in Camera, & assumpta desuper disputatione, cum plures auctoritates, de quibus infrà hinc inde deducerentur super hoc articulo, an gabella introductionis, vel alia spectaret ad emptorem vel ad venditorem, & quis in proposito esset introductor; Pro venditore scribens, ad articulum dilucidandum, tollendaque æquivoca dicebam, sequentes casus esse distinguendos.

Primus est de gabella, in Civitate vel extra, sol-
2 venda ad acquisitionem rei, quæ sine illius solutione obtineri non potest, ut exempli gratia, est in Urbe gabella equorum, quos nemo acquirere potest nisi illa soluta, & de qua gabella habetur etiam particulariter actum *hoc tit. in Rom. gabellæ plani seu equorum disc. 72.* & tunc solvenda est ab eo, qui rem acquirendam alteri tradere tenetur; Ideoque testatore gravante hæredem ad tradendum Titio equum in hæreditate non existentem, ita ut illum acquirere oporteat, gabellæ solutio pertinet ad hæredem, qui traditionem facere tenetur, quoniam ipse illam acquirit, ut tradat, unde quando sequitur actus traditionis legatario, res est jam acquisita, & gabella in actu acquisitionis est jam soluta, vel sol-
3 vi debita, & hic est propriè casus, de quo loquitur *Bartolus in l. 1. num. 5. ff. de alimentis & cibariis legatis*, ubi est theorica originalis materiæ, & in his etiam terminis loquuntur *Soccin. cons. 247. num. 2. & 3. lib. 2. Tusch. littera G. conclus. 6. numero 6. & 7.* Sed istas auctoritates extra propositum deduci insinuabam in casu controverso, tanquam ab eo penitùs extraneas.

Alter casus est, de gabella solvenda pro mercibus, quæ ab alienis regionibus vel locis, in Civitatem, locum, vel provinciam introducuntur, & tunc subdistinguendum est, inter introductionem materialem & momentaneam, ac alteram formalem & perma-
4 nentem; Prima species verificatur in ea gabella, quæ solvitur per transvehentem pro passu per certum pontem, scapham, seu locum, sive in ingressu alicujus portæ &c. & quæ generaliter & indefinitè solvitur, sive merces in eo loco permanere debeant, sive sint per transitum, prout est gabella, de qua habetur supra *in Spoletan. disc. 44.* & satis frequenter practicatur in Italia, & de qua agit *Bart. in q. 4. quæ incipit Publicanus*, solvenda Perusii per capita animalium, quæ veniunt ab Apulia, & transeunt per illum pontem; Et hæc solvenda est per introductorem seu vectorem, neque de ea curare tenetur emptor, cui merces consignandæ sunt in Civitate vel loco, quia quando sequitur actus consignationis, jam merces transierunt per pontem, scapham, vel portam; & de hac gabella loquitur *Bald. in l. acceptam num. 42. C. de usur.* dum allegat *text. in l. cum in plures § vehiculum ff. locati*, qui loquitur de gabella ratione transitus de loco ad locum, ut explicat *Salicet. in eadem l. acceptam num. 11.* & dicit etiam *Soccin. dicto cons. 247. num. 3.* & de hac pariter gabella loquuntur incidenter *Surd. cons. 307. & Cohell. ad Bullam Boni Regiminis cap. 47. num. 23.* Sed pariter hujusmodi auctoritates extraneas observabam à casu controverso, atque ad eum malè allegari.

5 Admittebam enim venditorem, qui suo sumptu promiserat tradere emptori venam, vel ferraccium à navibus exoneratam in littore maris, teneri ad omnes illas gabellas, & onera, quæ in itinere, & per transitum per loca solvenda essent, ut in terminis proximis, imò præcisis *Alex. consil. 51. lib. 3.* ubi de venditore ferri, qui promiserat illud conducere ac tradere emptori in portu Pisano ad suum sumptum & periculum, & supponit hujusmodi gabellæ solutionem spectare ad venditorem, quem tamen excusat à gabella, debita ratione contractus, regulariter solvenda per emptorem, quia hoc onus est pars vecturæ, ita ut observantia

ſervantia doceat, qood ſi mulionibus & vecturalibus dantur merces vel bona pro certa mercede aſportanda de loco ad locum, ipſi ſolvunt pedagia ſeu gabellas paſſuum per viam, ſed hic non erat caſus.

Altera eſt ſpecies gabellæ ſolvendæ pro introductione formali, & permanente, quæ propriè eſt illa octava vel decima ſeu altera portio valoris, mercium Principi ſolvenda, & quæ in jure *vectigal*, à vehendo, ſeu *portorium* dicitur, quam vulgò *Dohanam* nuncupamus, de qua loquuntur *text. in l. 6. 7. & 8. C. de vectigali-*
6 *bus Bertachin. de gabellis in præludiis num. 2. Guttier. eodem tractatu q. 1. n. 8. cum ſeqq. Signoroll. de Omodeis conſ. 185. num. 1. & 2.* & omnium latius *Balzaran. de feudis in cap. 1. quæ ſint regalia num. 2. & ſeqq. Rot. dec. 412. par. 9. recent.* & de hac agit *latè Venturin. conſ. 39. per tot. præſertim num. 44. & ſeqq.* & hic eſt caſus noſter.

In hujus autem gabellæ ſolutione, non attenditur actus introductionis materialis, & momentaneæ, ſed ſpectatur effectus, quod ſcilicet, illæ merces, in ea Civitate vel loco permaneant, ibi vendendæ, ita ut introductor in eo loco mercimonium exerceat; Si enim
7 introductio fiat per tranſitum, ut ad alium locum vel provinciam aſportentur, hujuſmodi gabella ſolvenda non eſt *Alex. conſ. 86. num. 3. lib. 4. Ruinus conſ. 112. num. 4. lib. 5. Bertachin. de gabellis par. 8. membr. 1. num. 1. Venturin. dicto conſ. 39. num. 2. Balzaran. ubi ſupra num. 6.* ubi benè dicit, quod circa jus dohanæ, non inſpicitur locus per quem res tranſit, ſed ad quem vadit; Et hujuſmodi qualitatis eſt præſens gabella, in cujus capitulis expreſsè cautum eſt, pro ferro introducendo per tranſitum, nullam gabellam deberi, ita ut poſtquam eſt jam introductum in Statum, ſuperſit introductoribus ſpatium quatuor dierum ad declarandum gabellariis, an illud tranſitare velint ad alium locum vel retinere, & mercari in Statu.

Ideoque introductor in propoſito, non dicitur ille,
8 qui nudum vectoris officium gerit uſque ad oras ſeu littus, ſed ille, in cujus gratiam fit introductio in locum, ut ibi mercetur, vel aliàs utatur, quales in propoſito erant emptores; Idque ex manifeſta ratione, quod in effectu hujuſmodi gabella introductionis per Principem, non exigitur ab exteris non ſubditis, merces in ſuam ditionem introducentibus, ſed verè ſolvitur à ſuo populo, ejuſque ſubditis, eaſdem merces minutatim propter gabellæ onus cariori pretio ementibus, quia ſi introductor vel mercator nullam ſolviſſet gabellam, viliori pretio venderet, & ſic attenditur effectus, non autem actus momentaneus introductionis materialis.

Hujuſmodi enim vectigalia, verè imponi dicuntur,
9 non ipſis rebus, ſed perſonis pro rebus, ſeu pro earum mercimonio & uſu, juxta magiſtralem traditionem *Bart. in l. prima §. 1. num. 4. in fine ff. de publicanis Bertachin eod. tractatu in præludiis num. 16. Cephal. conſ. 553 num. 16. Venturin. dicto conſ. 39. num. 47.* Atque docet quotidiana praxis & obſervantia, quia introductores vini, aliarumque mercium, quoties illas vendunt in navibus antequam exonerentur, & in dohanam introducantur, viliori pretio vendunt, quia non ſolverunt dohanam, ab emptoribus ſolvendam.

Ac etiam pro mercibus, quæ in gratiam mercatorum per venditores uſque ad Urbem aſportantur, non ipſi venditores dohanam ſolvunt, ſed illi, in quorum uſum, & mercimonium in Civitate ſervire debent, adeò ut ſi emptor, in cujus gratiam per venditorem aſportantur, ſit Cameralis, vel alias à vectigalium & gabellarum onere exemptus, expediuntur mandata franchitiæ; Ergo hujuſmodi gabellæ ſolutio tanquam ſolvenda pro introductione formali, & cum effectu futuri uſus ſeu mercimonii, ſolvi debet ab emptore, in cujus gratiam res aſportatur, quia venditor in effectu dicitur ſolum introductor materialis, gerens partes ſimplicis vectoris, emptor autem eſt introductor formalis habens rerum uſum, pro quo vere gabella ſolvitur.

Majorem difficultatem apud judicantes faciebat generalis propoſitio deducta *ex theor. Bart. in d. l. 1. ff.* 10
de alimentis, & cibariis legatis in fine, quam ſequuntur cæteri deducti *per Surd. conſ. 239. & 307. & Venturin. dicto conſ. 39. num. 49.* ut nempè qui eſt rei dominus, gabellam introductionis ſolvere debeat, unde inferebatur quod cum de tempore introductionis in ſtatum, venditor adhuc retineret ferraccii dominium, in emptores non transferendum, niſi ſequuta conſignatione, idcirco ad iſtum ſpectare deberet onus, quia in rebus conſiſtentibus in pondere, numero & menſura, dominium in emptorem non transfertur, ſed penes venditorem remanet, donec ponderatio, vel numeratio ſequatur *l.* 11
quod ſæpè §. in iis ff. de contrahen. empt. l. 2. Cod. de pericul. & commod. rei vend. & in ſua materia ſub tit. de empt. ac vendit. ac etiam in Rom. Ferracii hoc eod. tit. ad materiam Mineralium, diſc. 118.

Sed facilis erat reſponſio, quod cum conſignatio mediante ponderatione, facienda eſſet in littore maris in ipſo actu exonerationis navium, quantum acceſſum ad oras maritimas conventas denunciare ex pacto ſufficiebat, ut emptor per ſeipſum vel miniſtros promptus eſſe deberet ad receptionem, ita ut, eo in denunciata die non comparente, poſſet venditor ferraccium in littore relinquere periculo emptoris, in quem non curantem ad formam conventionis ſtatuto tempore recipere, juris miniſterio translatum dicitur dominium etiam rerum conſiſtentium in pondere, numero, & menſura, quoties per emptorem ſtat, quominus menſuratio vel ponderatio ſequatur *ad text. in l. ſi per emptorem, & illud ff. de periculo & commodo rei venditæ d. l. 2. C. eod. ubi gl. & cæteri Gomez. var. reſol. lib. 2. tit. de empt. & vend. num. 32. Medices de caſibus fortuitis q. 10. par. 2. n. 106. & in dicto diſc. 118. hoc tit.*

Hinc proinde ſequitur, quod in ipſo inſtanti exonerationis, merces efficiuntur de dominio emptoris, qui illas in Urbem vel Statum introducit mercandas cum populo & ſubditis, à quibus, verè, per mercatoris organum, Princeps gabellam exigere dicitur, cum propter eam ſubditi emant merces pretio cariori.

Clarius quia non eo ipſo, quod ferrum vel ferraccium à navibus exoneratum, materialiter, & de facto introducitur ad oras maritimas, ſtatim acquiritur jus gabellario, quia liberum remanet ipſimet venditori, vel emptori illud tranſvehendi ad alienas provincias, ac declarandi introductionem eſſe per tranſitum, pro quo nulla gabella detur, Ut ultra juris diſpoſitionem ut ſupra, expreſsè diſponunt ejuſdem gabellæ capitula, tribuentia introductori terminum dierum quatuor poſt jam ſequutam introductionem ad deliberandum, & gabellario denunciandum, an eam mercem tranſitare velit ad alienas provincias, vel mercari in ſtatu, ideoque gabellarii actio non ſtatim oritur, ſed ex tempore declarationis expreſſæ, vel tacitæ reſultantis ex lapſu termini, & ſic poſt jam emptori quæſitum dominium per quatuor dies præcedentes, unde attenta etiam dicta theorica *Bart.* ut gabella introductionis debeatur per rei dominum, adhuc abſque dubio ſolutio pertinet ad emptorem, qui jam effectus eſt dominus de tempore quo ex gabellabili introductione oritur obligatio illam ſolvendi.

Objiciebatur de pacto reſervationis dominii adjecto ad favorem venditoris, donec ſequeretur ſolutio, quæ poſt plures menſes à die conſignationis ſequi debebat, Unde inferebatur quod de tempore ſolutæ vel ſolvendæ gabellæ, dominium adhuc reſideret in venditore, ſed leve videbatur objectum, quia hujuſmodi reſervatio fit in gratiam & cautelam venditoris, ad ſolum effectum potioritatis adversùs omnes quantumvis
privilegiatos creditores emptoris, ſtante habita fide de 12
pretio; In reliquis autem quoad omnes effectus, illum

præsertim pericull & onerum, dominium transferri dicitur in emptorem, juxta veriorem ac ubique receptam opinionem (quidquid aliqui sophistici dubitaverint,) ex deductis *per Franch. dec. 506. Rot. dec. 135. num. 15. par. 6. recent.* Et in individuo ferraccii habetur *apud Reverter. dec. 189.* ubi quod spectatur persona emptoris, in cujus gratiam venditor hanc mercem ad locum introducit, quæ doctrina tanquam individualis captivavit intellectum alicujus, ex hoc levi fundamento contrarium aliàs sentientis;(deplorandus quidem est hic modernus abusus, quasi quod si *Reverterius* non scripsisset, vel ejus decisiones non essent impressæ, sive casus non dedisset inveniri istam doctrinam, deficeret in mundo lex vel legis ratio, quinimo ea esse deberet in contrarium, ita ut privatus doctor magis quàm Justinianus, legis condendæ facultatem sic habere dicatur.)

Ex his autem in solo puncto juris, abstrahendo à quacumque alia facti circumstantia, dicebam sine dubio respondendum fore contra emptorem; Clarius verò attenta consuetudine generali per mercatorum & negotiantium Urbis attestationem probata, quod hujusmodi gabella, nunquam per venditores ferraccii, sed per emptores, in quorum gratiam ab illis ad solas oras maritimas introducitur, soluta esset, atque in materia gabellarum satis spectatur consuetudo & observantia
13 ex deductis *per Surd. cons. 257. num. 8. & 470. num. 15. Vincurin. dict. cons. 19. num. 17. & 38. Coccin. dec. 354. num. 6. & alios*, cum ad literam id probet *text. in l. si publicanus § fin ff. de vectigalibus.*

Et ultra observantiam generalem, concurrebat particularis, ex eondem emptorum facto dupliciter resultans. Primo quia cum post aliquos annos hujus introductionis emptores molestarentur per gabellarium seu appaltatorem, orta inter eos controversia, exagitata fuit per plures menses acerrima & dispendiosa lis, per concordiam sopita, mediante solutione notabilis summæ scut. 2400. absque eo quod venditori aliquid denunciassent, vel conquæsti essent; Et tamen facillimè ab initio, tam lis quàm solutio evitari poterant cum sola denunciatione facienda Præfecto domus dicti venditoris, obtinendo mandatum franchitiæ, quæ ex Induko tanquam Nepos Innocentii X. tunc regnantis amplissimè potiebatur.

Secundo quia; suscepto per eosdem emptores prædictæ gabellæ appaltu, per plures annos in hujusmodi introductione continuatum fuit, absque eo quod gabellam à venditore peterent, vel eum debitorem in libris constituerent, sive compensationem opponerent, quando etiam judicialiter urgebantur cum non levi incommodo & molestiis ad solutionem pretii ejusdem ferraccii, Unde clarum resultat argumentum, quod agnoverint eorum, & non venditoris onus esse.

Ac demùm id clarissimè comprobari dicebam ex pretii quantitate, cx qua contrahentium intentio colligitur *Alex. cons. 26. lib. 4. Gregor. dec. 126.*
14 *num. 9. Baratt. dec. 471. num. 4.* quia ferraccium venditum fuit pro eodem pretio, quo in ipsamet Insulæ Ilvæ vendi solet, eo modico pluris, quod vecturæ impensa importat, ideoque impossibile videbatur potuisse comprehendi onus gabellæ, quæ notabilem pretii diminutionem importaret; Et ex his meritò pro venditore per Cameram resolutum fuit, ac resolutio mihi, ad solam veritatem reflectenti, justa, benèque fundata visa est; Quia verò concessa fuit nova audientia de stylo non denegari solita, idcircò pendet revisio, in cujus casu cre lo quod de justitia, pro dictæ resolutionis confirmatione responderi debeat.

ROMANA SOLIDATIONIS COMPUTORUM

Pro ACHILLE TERTIO

Cum CAMERA.

Casus sopitus per concordiam.

An Appaltatori vectigalium seu eorum jurium, & bonorum Regalium seu Principis debeatur defalcum etiamsi non sit intolerabile, sed quale quale &c. ob impedimentum belli habiti per eundem Principem locatorum.

Immunitas competens fisco à vectigalibus, an competat pro mercibus & bonis, non ab ipso fisco introductis, sed emptis à Mercatoribus aliisque privatis, qui jam gabellam solverant, seu ejus debitores effecti erant.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Ubi defalcum debetur ex pacto, non attenditur, an sit intolerabile, sed sufficit quale qua'e.*
3 *Ex pacto censetur appaltatorem noluisse conducere tempus accidentale.*
4 *Pactum non suffragatur si non adimpletur interpellatio vel alia qualitas illi adjecta.*
5 *Ubi agitur de ne orio non requiritur protestatio vel interpellatio.*
6 *An appaltatori competat contra locatorem, actio ad interesse vel alia exceptio ob damna passa à bello agitato per ipsum locatorem.*
7 *Quando in materia defalchi defectus interpellationis aliàs requisitæ non attendatur.*
8 *Concurrente justitia evictionis, quam venditor impedire non potuisset, competit ejus actio etiam sine denunciatione.*
9 *Solus timor vel rumor belli vel pestis causare solet appaltatoribus damnum remissione dignum.*
10 *Gabella pro introductione mercium, à quo sit solvenda.*
11 *Per quos verè gabella introductionis folvi dicatur.*
12 *Si gabella est jam soluta per introductorem mercium, adhuc ea est deducenda introductori pro rata deserviente pro fisco vel exemptis.*

DISCURSUS LXIV.

Suscepto per Achillem tertium per plures annos appaltu gabellæ ferri universi Status Ecclesiastici à 1
Camera Apostolica pro annua pensione scut. 7100. sub eo præsertim pacto, quod in casu pestis, vel belli, pro eo tempore, quo tale infortunium durabit in iis locis ubi irrepserit, facta interpellatione Commissario Cameræ, fieri debeat defalcum pensionis pro rata importante emolumenta in locis prædictis percipi consueta, neque aliud pro eis Camera prætendere possit nisi id, quod detractis ministrorum & aliis impensis percipietur.

Inter alia loca seu membra, in quibus gabella notabiliter exigi solet, sunt Ferreriæ Ronciglioni Status Castri subappaltari solitæ pro annuis scutis 1600. Cumque de anno 1654. per Sedem Apostolicam motum esset bellum adversus Ducem Parmæ dicti Status possessorem, unde sequuta est Civitatis Castri seu ejus fortalitii demolitio, dictique Status incameratio, idcircò dicti belli casus dedit Ferrerias prædictas omninò clausas & otiosas pro eo integro anno remansisse.

Item cum Dux Bracchiani notabilem ferri seu ferraccii quantitatem introduxisset importantem gabellam in

in summa scut. 800. illamque vendidisset cuidam Joanni de Sanctis, qui in partem pretii, gabellæ onus in se assumpsit, & gabellam debitorem se constituit; Idemque Joannes fere æquivalentem ferri quantitatem vendidisset Cameræ sub pacto franchitiæ, quam à gabellæ solutione fiscus obtinet ex dispositione *text. in l. licitatio aliàs locatio §. fiscus ff. de publican.*

In solidatione computorum dicti appaltus, duæ inter ministros camerales & appaltatorem, ea præmissa facti serie, ortæ sunt controversiæ. Una nempè super defalco prætictorum scut. 1600. ob impeditas ferrerias Ronciglioni, Altera super bonificatione scut. 900. debitorum appaltatori per Joannem de Sanctis, cujus onus Camera in se susceperat, unde Camerales utramque partitam controverterent, assumpta desuper disputatione in Congregatione computorum.

Pro appaltatore scribens dicebam, quatenus ad primam defalchi partitam pertinet, opus non esse aggredi materiam remissionis pensionis resultantis ex dispositione *textus in l. licet C. locati & cap. propter sterilitatem extra eodem*, stante pacto claro, quo concurrente cessat
2 requisitum intolerabilitatis, sed tale quale sit, reficiendum venit juxta *consil. Ang¹. 412.* admissum *per Coccin. decis. 422.* & alios de materià tractantes, de quibus sæpius habetur *hoc tit.* & plures in sua materia, *præser im in Romana Defalchi pro Ravenna, hoc tit. disc. seq.* maximè quia pactum est purum & simplex nullam habens qualificationem à verbo *notabile* seu alia circumstantia, prout erat *in dict. disc. seq.* neque ad aliud referri poterat, ita ut esset in aliquo operativum, consequenter ne inane remaneret, de plano dicta operatio intrabat, *ut apud Coccin. dicta decis. 422.* cum aliis *in Romana defalchi pro Piceinis sub tit. de locatione*, ubi latius de hac materia remissionis pensionis.

Et clarius quia expressè conventum erat, non solùm de defalco simpliciter, ita ut intrare posset difficultas, an hoc verbum indeterminatè prolatum à juris dispositione regulandum esset, sed expressè fuerat declaratum, Cameram pro loci infortunium patientibus nihil ab
3 appaltatore prætendere posse, nisi id, quod detractis expensis constaret fuisse perceptum, unde manifestum erat, Appaltatorem tali casu noluisse conductoris partes gerere, sed potiùs per actum occultum resolutionis contractus, pro rata temporis & locorum gerere partes administratoris juxta consil. *Soccin. jun. 78. num. 19. & 20. lib. 2. Gavaver. dec. 21.* ac non semel alibi *hoc eod. tit.* deductum fuit.

Non impugnabant Camerales dictarum conclusionum veritatem, negabant verò applicationem, ob non
4 servatam pacti formam, qua cessante dicebant paciscentem non posse uti pacto, nisi cum sua causa, & qualitate, dum prætermiserat interpellationem, sub cujus lege dicta conventio inita fuit; Et quamvis adversùs hoc objectum Appaltator exclamaret cum responsione facti, interpellationem scilicet vere sequutam fuisse, & Cameræ ratiocinatori hoc medio tempore defuncto traditam, quia tamen non justificabatur, idcirco opus fuit assumere juris inspectionem, an scilicet præsupposita dictæ interpellationis omissione, adhuc tamen pactum Appaltatori debeat suffragari.

Et in hoc affirmativè respondendum dicebam, stante facti notorietate, qua concurrente opus non erat interpellationem adhibere, quia notorium, nec probatione, nec protestatione indiget ad tradita *per Gratian. discept.*
5 *354. num. 37. Surd. dec. 326. num. 82.* præsertim quia non tractetur de facto alieno, in quo respectu locatoris solum notorietatis motivum allegari possit, sed de facto proprio, cujus quamvis non notorii scientia est indubitata, cum bellum quod fuit causa damni, ab ipsomet Principe locatore motum & actum esset, adeo ut non desint DD. volentes ex hujusmodi facto itepote ex parte locatoris proveniente, condu-
6 ctori competere actionem ad interesse ob sibi non præstitam vel impeditam patientiam, ut alii pro eodem appaltatore scribentes mordicus insistebant ex *Bart. in l. cotem ferro §. qui maximus num. 7. ff. de publican. Boer. dec. 244. num. 6. cum seqq. Surd. decis. 326. n. 34. & 36.*

Et quamvis ex deductis *per Larream alleg. 17. cum seqq. Et in dicto disc. seq.* istud assumptum mirùs verum à Mercederetur, quia in Principe præsertim Ecclesiastico, qualis est Papa, non de facili dandum est bellum injustum & culposum, unde propterea hoc motivum in ista, & similibus causis ab aliis Advocatis excitatum, mihi nunquam arrisit, Nihilominus illud in proposito dicebam latis ponderandum esse, ad effectum interpellationis, cum prorsùs vanum videatur, aliquem interpellandum ac certiorandum fore de eo facto, quod ab ipso originaliter movetur, & successivè geritur.

Propterea tunc interpellationis defectus videtur considerabilis, quando illa esse potuisset profutura, Secus ubi certum est nullius fuisse operationis, quia adhibendæ non sunt illæ diligentiæ, quæ adhibitæ non relevant, ut in proposito habemus de interpel- 7
lation facienda per emptorem venditori super torentasa evictione, quia si de clara evictionis justitia constet, ita ut venditor interpellatus illam impedire non potuisset, adhuc emptori quamvis non interpellanti competit actio evictionis *Afflict. decis. 49. de Marin. resolut. 108. num. 4. & 5. lib. 1. Rot. decis. 337. in fine, & 190.* 8
num. 1. par. 5. recen. Mediolanen. Bonorum 7. Junii 1647. coram Bichio, & in aliis frequenter, quia est conclusio recepta.

Finis enim interpellationis ille videtur, ut ita interpellatus de impedimento illi occurrere valeat, ideoque ejus requisitum necessarium est in eo casu, in quo ex parte locatoris provideri potuisset, atque impedimentum removeri, quod in præsenti pro eo anno ex facti serie constabat esse omnino impossibile, dum ob amicorum & inimicorum militum incursus, certum est in dictis Ferreriis laborari non potuisse, cum nihilominus in proposito, etiam belli timor impedimentum irreparabile causare soleat ex dedoctis per *Surd. dicta decis. 326. num. 18. Buratt. decis. 398.* ubi de damno 9
proveniente à timore pestis, de quo etiam *Medicos cons. 21. Thorus in compendio dec. tom. 1. verba remissia mercedis fol. 462. & num. 3. verbo Conductor alicujus Dohana fol. 193.*

Quo verò ad aliam controversiæ punctum, super partita scilicet scut. 900, debita pro introductione ferri, seu ferracii facta per Ducem Bracchiani, dicebatur pro parte Appaltatoria, per dictum Ducem originaliter gabellam deberi tanquam introductorem, non momentaneè, & materialiter, sed effectivè, & formaliter, quia ipse nullam habens fodinam, ab aliis emit, ut introduceret, & contractaret, prout deinde cum Joanne de Sanctis contractavit, onde propterea ab ipso gabella solvi debuit juxta distinctionem plene supra deductam *in Romana gabella ferri discursu* 10
præcedenti, ita ut quando ejusdem mercis venditio post consummatam introductionem ab ipso Duce introductione facta est, jam factus esset casus solutionis gabellæ & gabellario quæsitum jus exigendi gabellam ab ipso introductore, cujus vice & nomine emptor vigore accollationis tanquam in partem pretii solvere debebat, & se debitorem constituit, onde fit, quod quando emptor ferrum vendidit Cameræ, jam erat gabellatum, & gabellario jus quæsitum, cum actus, ex quo gabellæ solutio resultat, gestus non esset à Fisco vel Fisci ministris, sed à privato, pro mercimonio, & privata contractatione, unde videbatur non intrare dispositionem *text. in l. licitatio aliàs locatio 9. §. fiscus ff. de publican.*

Verùm in hoc levem sentiebam difficultatem, ac meo judicio probabilis videbatur Cameralium opposi-
tio, quia ut sæpius iam *in dicta Romana gabella ferri*, 11
quàm in aliis *hoc titulo* deductum habetur, hujus-

modi vectigalia, seu gabellæ, non exignuntur ratione solius introductionis materialis & de facto, sed ratione usus, & contractationis cum populo, & subditis, à quibus Princeps mediante hujusmodi mercium usu gabellam exigere dicitur, ita ut si de facto fiat introducto, sed deinde merces ad aliam provinciam, seu Principatū asportentur, nulla gabella solvenda sit, quia spectatur effectus cōtractationis in Civitate, seu provincia subdita, consequenter habetur magis ratio de emptore quam de venditore, Unde si emptor, cujus usu in effectu merces introducta deseruit, sit immunis non vi-
12 detur locum esse gabellæ, nam alias esset per indirectum dare in fiscu, sive in aliis exemptis solutionem illius gabellæ; quam solvere non debent, cum venditor ratione hujusmodi oneris vendat pro majore pretio, cujus pars esse dicitur, atque ita docet praxis & observantia, quia introductis ad portum, seu Civitatem mercibus, exigitur indefinitè ab introducentibus dohana, sed si post introductionem aliqua earumdem mercium pars servire debet pro Cameia vel Cameralibus, aliisque exemptis, datur mandatum franchitiæ, cujus vigore dohanerius istam ratam defalcat, seu restituit, igitur spectatur magis persona emptoris quàm introductoris ratione effectus consistentis in usu mercium, quæ introducunt; Utraque tamen controversia cum honesta concordia finem habuit.

† IN materia defalchi competentis Appaltatori gabellarum, & vectigalium cum pluribus distinctionibus, videnda sunt deducta inferiùs *disc. 159. & tit. de Locat. disc. 1. & seqq.*

ROMANA DEFALCHI

Pro FRANCISCO RAVENNA APPALTATORE DOHANARUM.

Cum CAMERA.

Casus sopitus per Concordiam.

De Dohanis, unde illarum nomen derivet, earumque natura, & qualitate, & in quo illarum, seu alterius Vectigalis substantia consistere dicatur.

An nova introductio artium in Civitate, unde deficiat concursus mercium exterarum, dicatur percutere substantiam dohanarum, seu vectigalium.

Et quando damnum dicatur esse in substantiâ, vel in fructibus.

De defalco seu remissione pensionis competente Appaltatori Dohanarum, seu vectigalium ob impedimentum causatum à bello, & quale damnum ad istum effectum requiratur de jure, & quod in casu pacti; An illud attendatur habita ratione fructuum, vel solum pensionis.

Et de regulatione anni damnificati cum annis præcedentibus, vel subsequentibus fertilibus, & qui dicantur anni fertiles vel steriles.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Dohana nomen seu vocabulum, quid significaret, & unde derivet.*
3 *Unde dictum sit vectigal, & quid importet.*
4 *De vocabulis Armandia, & Tilonia quid significent.*
5 *De Vectigali nuncupato* scaricatura.
6 *Substantia Dohanæ consistere dicitur in mercibus pro quarum introductione solvitur.*
7 *Quando dicatur cessare, seu deficere rei substantia.*
8 *Substantia vectigalium dicitur consistere in ipso jure exigendi.*
9 *Conductor vectigalium aleam futura spei vel eventus emisse, seu conduxisse dicitur.*
10 *Quod in nostro usu, & consueta utilitate amplius non est, dicitur esse in deperdito.*
11 *Casus belli an aliquando importet lucrum, & utilitatem conductoribus vectigalium.*
12 *Animus contrahentium censetur esse rebus in eodem statu permanentibus.*
13 *Ad effectum restauri seu remissionis pensionis, non attenditur, an damnum sit intolerabile, quoties accedit pactum.*
14 *De prædicti pacti operatione, & virtute.*
15 *Verbum* notabile *quod importet.*
16 *Quale dicatur damnum intolerabile, ut intret remissio pensionis Quod sit, ubi est ultra dimidiam.*
17 *In Contractibus cum fisco sufficit esse ultra sextam.*
18 *An damnum regulandum sit habita ratione pensionis vel potius habita ratione fructuum.*
19 *Ubi accedit pactum de attendendo damno in fructibus, arguitur voluntas conductoris non concedendi pro tempore accidentali & damnoso.*
20 *An casus belli moti per Principem locatorem dicatur provenire ex ejus facto, ita ut teneatur conductori ad damna & interesse.*
21 *Et quid in bannimentis, & prohibitionibus commercii ob suspicionem pestis, vel ex alia publica causa.*
22 *De compensatione anni fertilis non sterili, quomodo procedat, & quomodo annorum peræquatio, seu lucri & damni calculus fieri debeat.*
23 *Quando dicatur annus sterilis, & quando damnosus tantum.*
24 *Quando id quod superest dicatur modicum, vel notabile ad effectum dicendi annum uberem vel lucrosum tantum.*
25 *Annus Sedis Papalis vacantis, qui magnam, & insolitam utilitatem Dohanerio causare solet, an veniat in calculo ad compensandum sterilitatem aliorum annorum.*

DISCURSUS LXV.

SUscepit Franciscus Ravenna ad annos 15. appal- 1 tum dohanarum Urbis pro annuo censu, seu pensione scut. 225. m. sub diversis pactis, & capitulis, præsertim duobus, uno nempe, quod ubi aliqualiter nova introductio artium lanæ, & serici in Urbe, jam initium habens, notabilem progressum haberet, onde propterea damnum dohanis resultaret, fieri deberet Appaltatori proportionabiliter defalcum, Alterum, quod in casu belli humani vel devini, seu longævæ absentiæ Papæ ab Urbe, unde dohanæ notabile damnum sentirent, fieri pariter deberet defalcum, regulandum, non inspecto toto tempore appaltus, sed singulis trienniis, regulando scilicet annum damnificatum cum proximè præcedenti, & altero proximè subsequenti.

Cum autem uterque casus contigisset, quia dictarum artium introductio satis notabiliter excrevit, atque evenit etiam casus belli de anno 1642. inter Sedem Apostolicam, & aliquos Italiæ Principes, Hinc proinde terminato appaltu, in solidatione computorum, super defalco ex dicta utraque causa orta est controversia in Congregatione camerali, seu computorum super pluribus punctis; Primo nempe quoad artium propagationem, ob quam exterarum mercium introductio satis diminuta est, an exinde diceretur illatum damnum in fructibus, ita ut illud ad effectum defalchi esse deberet intolerabile, vel potius esset in substantia, ita in parte perempta, ita ut totum damnum, tale quale sit, refici deberet.

Secundò in ordine ad casum belli, quale dicatur damnum notabile ad effectum restauri, seu defalchi, & an illud regulandum esset habita ratione fructuum vel solius

solios pensionis, & quid in proposito operetur pactum.

Tertio demum circa compensationem, seu regulationem anni damnificati cum præcedenti, & subsequenti fertilibus, seu non damnificatis, quomodo ista conventa peræquatio intelligenda, seu practicanda sit.

Quoad primum, pro Appaltatore scribens tanquam Advocatus ad probandum, quod ita rei substantia in parte defecisset, capiendo rem ab alto, seu principiis dicebam, quod *dohanæ* nomen, seu vocabulum, tam apud juris consultos, quàm linguæ latinæ professores ignotum, sive dicamus derivatum à corrupto vocabulo legali, *ducenarii*, quales dicebantur vectigalium exactores *ut in l. 1. C. de exactoribus tributorum lib. 10. Alciat. in l. eum qui 16. & Rebuff. in l. qui neque 48. ff. de verbor. significat.* quasi quod *ducenarii* corrupta pronunciatione *dohanerii* fuerunt nuncupati; Sive, verius, illud dicamus vocabulum barbarum à Longobardis; vel Normandis introductum, & usitari cæptum in Constitutionibus utriusque Siciliæ, in quibus originaliter scriptum reperitur, *ut in Constit. 1. & 2. sub tit. de officio secreti, & in aliis*, utpote denotans comulationem quandam omnium jurium regalium, *ut per Rovit. ad pragm. in rubr. de officio bajuli num. 5.*

Hoc unum certum est, quod *dohana* verè & propriè aliud non importat, nisi illud antiquum vectigal, quod de jure communi exigebatur in octava parte mercium,
3 in portum, vel Civitatem introducendarum, nuncupatum vectigal à *vehendo ad text. in l. 6. 7. & 8. C. de vectigalibus*, quod alio Longobardorum vocabulo apud feudistas inter Regalia enumeratum, *armandiæ* seu
4 *telonia* nuncupatur, ut constat apud *Bertachin de gabellis in præludiis num. 2. Gutier. eodem tract. q. 1. num. 8. & seqq. Signorol. de Homod. conf. 185. num. 1. & 2.* ac omnium latius & melius *Balzaran. de feud. in cap. 1. quæ sint regalia verbo vectigalia num. 2. & seqq.*

Consistit igitur hoc vectigal in mercibus propter
5 illarum introductionem, seu ut vulgò dicitur, *scaritura* quo termino utitur in specie *Bald. l. conf. 472. num. 3. vol. 1. & conf. 254. vol. 4. Balzaran. ubi supra num. 4. & 6. Camill. de medic. conf. 23. per tot.* ubi quod do-
6 bana consistit in mercibus introducendis, quibus cessantibus, certum est hoc vectigal esse prorsus inutile.

Quo posito inferebam, ejus substantiam consistere in ipsis mercibus ab extra introducendis, & consequenter, sicuti omnium mercium introductione generaliter cessante, ipsius dohanæ substantia in totum sine dubio cessare diceretur, ita illis in parte deficientibus, deficere etiam diceretur pars substantiæ, Adinstar fundi, qui in toto vel in parte chasmate vel alluvione pereat, sive infructuosus reddatur, vel in totum, vel
7 etiam in aliqua specie fructuum, Ut puta attento ejus antiquo statu producere solitus erat duas vel tres fructuum species, Deinde verò casus dedit, quod non immutata soli facie, neque illo reddito prorsus infructifero, unam speciem ampliùs non producat, tunc enim dicitur in ea specie absque dubio perempta substantia, dum cessat causa productiva, in qua consistere dicitur rei substantia, quia eadem est ratio totius quoad totum ac partis quoad partem, atque istos dicebam esse nostros terminos, dum ob novarum artium exercitium & introductionem in Urbe, cessabat circa illas merces in perpetuum causa productiva vectigalis.

Adversùs hujusmodi assumptum acriter insurgentes Camerales dicebant, vectigalium & pedagiorum sub-
8 stantiam, verè consistere in ipsa Regalia, seu jure exigendi mercium certam quotam, adinstar decimæ, majorem verò vel minorem mercium quantitatem percutere fructus, adinstar fundi, qui si in uno anno ob accidentale impedimentum efficitur sterilis, vel minus fructuosus, non per hoc ejus substantia deficere dicitur, cum causa productiva adhuc perseveret, & existat in suo naturali statu. Ut in proposito damni contingentis vectigalibus & gabellis ob casum belli divi-

ni vel humani, seu alterius impedimenti ita firmant *Riminald. jun. conf. 281. Galeot. responso Fiscali 17. & 18. plenè Larrea allegat. 17. & pluribus seqq.* qui hodie esse solet Fiscalium Achilles, & magnum propugnaculum.

Replicabam tamen, prædictorum & aliorum Doctorum assumptum, rectè procedere in suo casu, de quo agunt, ubi scilicet ageretur de impedimento accidentali consuetæ perceptionis fructuum in uno vel pluribus annis, firma remanente spe reversionis causæ productivæ ad suam consuetam naturam seu statum; Secus autem ubi deficit spes, quia accidens debeat causam successivam & perpetuam, & cum hac distinctione videtur posse contrariantes auctoritates conciliari, sive ea defectu applicationis removeri, Omnes etenim procedunt cum originali doctrina *Bart. in l. eotem § qui maximus num 4. & 7. ff. de publicanis* ubi ponit exem- 9
plum de conducente pedagium per quinque vel decem annos, si contingat uno anno propter guerram in Apulia non venire equos ad nundinas Perusii, & sic loquitur de impedimento accidentali propter guerram, qua cessante cessat, Et in eisdem terminis loquitur *Bald. in l. licet C. locati num. 8.* ponens exemplum de modico transitu unius anni propter mortalitatem, assignando uterque rationem, quod conductor aleam futuræ spei seu eventus emisse dicitur, super quibus *Bart. & Baldi* auctoritatibus tota fiscalium machina in hac materia circumferri solet. Sed non est iste casus noster, quia impedimentum est perpetuum eradicans spem in futurum illius majoris fructus, qui percipiebatur ab exteris mercibus, quæ cessant ob dictam introductionem habentem causam perpetuam & successivam.

Sublata enim renascentia seu spe celeris reversionis rei ad suum primævum statum, dicitur deficere sub- 10
stantia, quia quod in nostro usu vel consueta utilitate non est, dicitur esse in deperdito ad text. *in l. 15. qui rem §. is, qui ff. de furtis, &c. qui universas § item ff. de acquirenda possessione cum concordantibus per Boss. de remissione mercedis n. 104.* unde licet perseveret eadem causa percipiendi, attamen illa effecta est perpetuo sterilior ejusque potentia productiva diminuta; Ut puta fundus ob majorem affluentiam aquarum illum irrigantium plures olerum, & fructuum species, ac in majori vel meliori quantitate, seu qualitate producere solebat, proindeque pro majori pensione locabatur, si casu aliqui aquarum rivuli perpetuo devientur, vel deficiant, ita ut non possit producere eam olerum quantitatem, vel qualitatem, quam prius ea majori aquarum affluentia producebat, uti que, licet materialiter idem fundus remaneat, attamen dici potest defecta in parte ejus substantia seu causa productiva illius majoris quantitatis, vel melioris qualitatis; quam amplius producere non potest; Ita pariter in molendino ex majori aquarum affluentia magis molente, quàm aquis postea in parte perpetuo deviatis vel exsiccatis cum similibus.

Clarius hæc procedere dicebam in præsenti ex deficienti ratione considerata per *Bart. & Bald. loc. cit*, quod scilicet publicanus aleam emisse dicatur, dupliciter enim istam rationem à casu extraneam esse ponderabam, Primò quia emens aleam, seu fortunam, dicitur emere tam bonam quàm malam, ita ut futurus casus, ita producere possit inopinatum damnum ac inopinatum lucrum, quod verificabile non est in præsenti, dum ex novarum artium introductione nunquam resultare poterat casus lucri, quod multoties resultare vidimus ex 11
casu belli, vel sterilitatis regulariter damnoso, cum aliquando eventus dederit, ut hic idem casus, publicanis seu appaltatoribus magnam utilitatem causaverit.

Et secundo quia appaltator in præsenti illam aleam emere noluit, neque casus est inopinatus, dum illi jam proviso sibi consulere voluit cum pacto expresso indicativo voluntatis aliter non contrahendi, quam rebus tunc in eo statu permanentibus qui antinus, etiam sine 12
hujusmodi expressione de jure præsumitur ea copiosè congestis per *Adden. ad decis. 523. n. 5. par. 4. rec. tom. 2.*

Et in his terminis benè probatur *per Ancharan. in conf.* 402. *approbato per Cravett. conf.* 95. & admisso ab eodem Fiscali *Galeota dicto resp.* 10. *n.*42. ubi agitur de Appaltatore Vectigalium Pistorii de tempore, quo in ea Civitate residebat Papa *Alexandri III.* cum sua Curia, & firmatur, quod propter discessum Papæ & Curiæ absque spe reversionis, deficere dicitur substantia appaltus, quia deficiebat causa productiva illius majoris fructus seu emolumenti, non temporaliter, sed perpetuo, & sublata renascentia, in qua propriè substantia consistit, & nihilominus ipsa vectigalia adhuc extrahant, & in hoc sensus judicantium inclinabat, juxta præmissa pro hac parte, cui probabilitas, stante quod causa erat prævisus, assistere videbatur.

Quo vero ad secundum punctum super qualitate damni remissione digni, quando scilicet illud esset ta-
13 le, dicebam hujusmodi inspectionem in puncto juris non intrare stante pacto, quod ne inane remaneat, temperate videatur juris rigorem, ac operatur, ut damnum, quale sit, quamvis non intolerabile refici debeat juxta traditionem *Angeli consil.* 312. *num* 6. quem cæteri sequuntur latius deducti *in Romana desalchi pro Pacinis sub tit. de locat. & admittitur apud Coe dec.*422. *n.* 9. 11. *& per tot.* quæ in hac materia desalchi circumfertur in Curia tanquam magistralis, & in specialibus terminis appaltatoris dohanarum habetur apud *Cami l. de medicis conf.* 25. juxta quod fuisse decisum, testatur *Thor. in compendio decis. tom.*1. *verbo remissio mercedis fol.* 462. *& tom* 3. *verbo conductor alicujus dohanæ fol.* 193.

Excipiebant tamen Camerales, Primo pactum non
14 esse in hac parte operativum, dum suum faciebat operationem circa peræquationem seu compensationem annorum singulo quinquennio, in qua parte altetatam dicebant juris dispositionem, juxta quam, compensatio seu peræquatio fieri alias deberet attenso toto tempore appaltus, juxta praxim quam tenaciter servant fiscales. Unde dum ita pactum remanebat operativum, ita ut dici non posset inane, extendendum non erat ad aliam operationem in duplicem juris correctionem non admittendam ex copiosè deductis per *Surd. conf.* 34. & in his terminis apud Coccin. *dicta decis.* 422. *num.* 17. *de qua in dicta Romana desalchi pro Pacinis sub tit. de lo at.*

Eo magis, quia pactum non erat simpliciter concep-
15 tum de quocumque damno, sed de *notabili*, ex quo verbo inferebant Camerales ad contrahentium intentionem non alterandi in hac parte dispositionem juris; Hinc proinde per scribentes hinc inde plures habitæ fuerunt disputationes super intelligentia hujus verbi *notabile*, An scilicet intelligendum esset de intolerabili, prout de jure ad effectum remissionis requiritur, vel solum pro exclusione modici & non considerabilis damni, ita ut in proposito negotiantium, seu vulgi opinio attendi debeat; Qui tamen judices inclinabant disputari super qualitate damni intolerabilis, quando scilicet illud in proposito diceretur tale, ad effectum forte gustandi de tota materia, & exinde regulandi concordiam, prout sequutum fuit.

Idcirco assumpta strictè disputatione super hoc punto, dicebant camerales, in Curia Romana esse recep-
16 tam dictam *dec.* 422. *Coccini ubi num.* 5. & 7. firmatur, damnum tunc dici intolerabile, quando fructus, qui deductis expensis eo anno percipitur, non ascendit ad medietatem pensionis eodem anno solvendæ, quoniam ita conductor enormiter læsus remanere dicitur ultra dimidium, regulando materiam cum terminis *text. in l.* 2. *C. de rescindenda venditione* ut esse videtur sensus Bart. Bal. & aliorum *in l. dicet C. locati & tenent. Menoch. de arbitr. casu* 76. *num.* 5. *Surd. conf.* 34. *num.* 7. *Capic. Latr. conf.* 40. *num.* 41. *Barbos. in cap. propter sterilitatem n.* 3. *Gregor. ad Gaill. lib.* 1. *conf.* 23. *num.* 4. *Marchin. de bello divino p.* 9. *cap.* 5. *nu.* 10. (Et verè in Curia cum hac opinione proceditur) Unde cum damnum non ascenderet ad medietatem pensionis, sed esset multo inferius; inferebant nullatenus petito desalco locum esse.

Econverso pro parte Appaltatoris duas Ego & cæteri pro eo scribentes, assumpsimus propositiones, Unam 17
circa damni quotam, ut scilicet admissa etiam inter privatos *decisione Coccini*, in appaltibus tamen fiscalibus sufficiat damnum in sexta parte, Alteram verò, ut in præsenti casu, ex pactorum & conventionum qualitate damnum regulari non debeat à pensione, sed à fructibus.

Quatenus igitur pertinet ad primam, quidquid sit inter privatos, attenta etiam ratione læsionis, ex qua damnum ultra dimidiam juxta supradictam opinionem requiritur, attamen in appaltibus fiscalibus sufficere dicebam damnum ultra sextam partem, quia tanta læsio dicitur enormis, ac sufficit ad contractus rescissionem juxta receptam traditionem *Bar in l. si duo socreta*tem § *arbitrorum ff. pro Socio* sequuntur cæteri, de quibus *Ursill. ad Afflict. dec.* 340. *num.* 8. *De Marin. re. fol.* 147. *num.* 1. *lib.* 1. *Amat. resol.* 38. *num.* 51. *bene Galeat. respon. fiscali* 25. *num.*47. *& seqq.* apud quos cæteri. Et huic opinioni ipsimet Camerales manus dederunt, ita ut hujusmodi causæ occasione id firmatum fuerit tanquam certa propositio, cum qua apud eosdem fiscales & in Congregatione camerali sæpius procedi practicari, Præsertim quia nullus ferè datur appaltus cameralis, in quo non detur pactum huic consimile, quod juris rigorem in aliquo temperare debet circa intolerabilitatem generaliter inter privatos, & cessante pacto regulandam; Sed è converso non omne modicum damnum attendendum videtur, nisi notabile, seu considerabile dici possit, prudentis judicis arbitrio, ex singulorum casuum particularibus circumstantiis regolando, spectatio scilicet, more regionis, qualitate, & materia appaltus, quantitate pensionis, retroacta observantia, cum similibus.

Acrior fuit disputatio circa alterum assumptum, An scilicet damni quantitas regulanda esset habita ratione pensionis, vel potius fructuum, Quamvis enim cessan- 18
te pacto, ex sola dispositione juris juxta terminos *text. in cap. propter sterilitatem, & cap. potuit extra locati*, quicquid Doctores variaverint, receptum videatur ex deductis apud Coccin. *dicta decis.* 422. & alios supra deductos, regulandum esse habita proportione ad pensionem, quia in ea consistit pretium contractus, in quo adest læsio.

In præsenti tamen secus dicendum videbatur, stante particulari, in quo exprimitur, regulandum esse fructum anni damnificati, ex fructu annorum præcedentis & subsequentis, ibi; *Con regulare il danno di quell' anno con il fruttato dell' anno antecedente e susseguente computato il fertile con il sterile &c.* Et sic videbatur per partes habitam fuisse rationem ad fructus non autem ad pensionem, ut firmant *Surd. conf.* 383. *num.* 9. *& seqq. Laderch. conf.* 15. *num.* 1. *Peregrin. conf.* 98. *lib.* 2. & cæteri, quos colligit *Ciriac. controv.* 151.

Stante siquidem pacto ita concepto, inutate dicebam firmata *per Soccin. jun. conf.* 78. *n.* 19. *&* 20. *lib.* 2. quod scilicet appaltatoris intentio fuerit somendi ap- 19
paltum pro solis annis pacificis, seu exemptis ab hujusmodi infortuniis & accidentibus prævisis, pestis, belli, vel absentiæ Papæ ab Urbe, unde locator senearet suo periculo seddere istum annum accidentalem, alius duobus proximis non accidentalibus æqualem, quod utique importare dicitur calculationem in fructu, ita ut tantus debeat esse fructus istius anni, quantum importas ille anterioris & posterioris facta peræquatione.

Sed quamvis attento sono verborum, non improbabile esset hoc Appaltatoris assumptum, nullatenus tamen judicare debentibus arridebat, & meo judicio reflectendo ad veritatem, non immeritò, quoniam si ita esset, sequeretur quod ex accidenti casuali tenetur

retur Camera reficere Appaltatori etiam damnum lucri amissi, quod in perceptione fructuum perceptorum ex duobus annis proximis fecisse ostenderet, quod juris dispositioni ac verisimili intentioni omnino repugnare videtur, cum refectio damni consistentis etiam in amissione lucri solùm detur, ubi illud proveniat facto & culpa locatoris juxta receptam distinctionem *Bart. de qua Soccin. conf. 156. lib. 2.* & sæpè in aliis hoc titulo & in altero de locat.

Et licet ex aliis scribentibus pro Appaltatore replicarent, nos esse in casu dictæ distinctionis, cum casus provenerit ex facto ejusdem Principis locatoris, qui bellum movere voluit, ideoque totum damnum quale qoale sit reficiendum esset, & ultra *Soccin. ubi supra,* firmant *Eugen. conf. 50. num. 58. lib. 1. Mastrill. dec. 199. num. 123. & seqq.* ubi de communi & in judicando recepta *Amat. resol. 18. n. 23. Hier. Phantasman. qu. juris de locato conducto q. 14. n. 15. & per tot.* ubi exactè confirmat, *Surd.* contrarium tenentem refert, & sequitur *Venturin. consil. 15. n. 9. & 10. Medices dict. conf. 23. & Tuor. locis supra citat. in compend. dec. 7. tom. 1. verbo remiss. mercedis & tom. 2. verbo conductor alicujus dohana.*

Rejectum tamen fuit hoc assumptum, quia theorica *Bart.* à qua dicta distinctio derivat, procedit in facto locatoris culposo, seu aliàs mere voluntario, ideoque vana assertio dicebatur, quod Papa & Sedes Apostolica, culposè, & sine justa causa bellum adversùs Principes Christianos movere voluerit, cum verè id gestum esset impellente necessitate originata à motivo justitiæ, ut unicuique daretur, quod suum erat, atque potius dando manum armatam judici seu executori, ad tollenda impedimenta seu reprimendam resistentiam, quam indicendo bellum potius ab aliis indictum, unde meritò in hac parte quod *Larrea in alleg. 27. & seqq.* reprehenduntur asserentes, quod bannimenta prohibentia commercium aliquarum nationum & inimicitias, & bellum, sive ob suspicionem pestis, utpotè provenientia ab eodem Principe locatore vel ejus officialibus, contineant impedimentum à locatore præstitum ad effectum prædictæ distinctionis *Bart.* Atque in hac parte mihi verè nunquam placuit opinio de Medices *dicto conf. 23.* ubi loquitur in specie prohibitionis nundinarum Salerni propter suspicionem pestis, licet ex aliis motivis in ea facti qualitate non improbabiliter pro dohanerio judicatum fuerit, cum gesta per Principem, in proposito dicantur necessaria, pro recta Reipublicæ administratione & gabellario.

20 (margin number beside "cto locatoris culposo")

21 (margin number beside "dictum, unde meritò")

Demum quoad tertium & ultimum punctum peræquationis duorum annorum præcedentis & subsequentis non accidentalium cum anno damnificato ad formam pacti; Dicebant Camerales istam peræquationem idem importare quam compensationem, juxta dispositionem juris volentis, sterilitatem unius anni compensandam esse cum ubertate alterius, ut claré disponitur *in dicto cap. propter sterilitatem,* & ex hoc inferebant, omnes fructus in integro triennio perceptos esse insimul cumulandos, ac facta omnium distributione æquali in singulos annos, videndum, an quilibet remaneret ita damnificatus, quod juxta unam opinionem ultra dimidiam, & juxta alteram ultra sextam, habita ratione pensionis, non autem fructuum enormiter læsus remaneret, juxta modum calculandi derivatum à *glos. in l. si uno ff. locati,* juxta quem calculum non remanebat damnum remissione dignum, attenta etiam opinione, quod sufficiat læsio ultra sextam.

Respondebam tamen pro conductore, etiam cum sensu veritatis, istam calculandi formam nullatenus admittendam esse, cum prædicta glossæ opinio communiter reprobata sit, ut benè constat *ex Imola in c. propter sterilitatem n. 15. & indicet. in l. si non n. 2. ff. eodem, & in l. licet n. 6. C. eodem* cum quibus omnium melius materiam tractantibus pertransit Bossius *de remissione mercedis n. 26.* Atque probari dicebam ad sensum ex irrefragabili & viva ratione naturali, quia si ita esset, sequeretur, quod annus uber seu lucrosus remaneret damnosus, atque naturæ vel fortunæ beneficium redundaret in damnum & maleficium, contra principia juris naturalis & scripti.

Ad faciendam igitur hujusmodi compensationem, ac dignoscendum, quæ dicatur ubertas, cum sterilitate compensanda, dicebam ea mente *Imola, Saliceti, & aliorum,* qui in hoc proposito varias referunt opiniones reassumptas *per Boss. ubi supra n. 27.* Veram, rationabilem, ac magis receptam opinionem videri, ut de fructibus perceptis in eo anno, qui prætenditur fertilis, detrahantur ea rata, quæ juxta ordinarium & naturalem cursum percipi solet, ita ut tam expensis quàm remunerationi laboris & industriæ conductoris ac pensioni respondeat, Dictaque detractione facta, inspiciendum est id quod superest, an sit modicum, seu notabile, Si enim est modicum, cedere debet ad commodum conductoris, neque de eo haberi debet ratio pro hujusmodi compensatione facienda, quia tunc verè non dicitur annus uber, sed solùm lucrosus, eodem modo 23
quo econverso si damnum non est notabile, sed modicum, non dicitur annus sterilis sed damnosus, *ut ex Salicet. & Imola ubi supra, Bossius loco cit. n. 25. & 28.* Si vero excrescens lucrum est notabile, tunc importare dicatur ubertatem cum sterilitate compensandam.

Quando autem id, quod superest dicatur modicum, vel notabile, variæ sunt opiniones; *Bossius enim dicto n. 18* in ea residet, ut notabile dicatur, quando ter- 24
tiam partem ultra solitum excedit, *Salicet.* autem tenet repositum esse in judicis arbitrio, attenta hominum opinione; Mihi tamen verius videri dicebam, quod idem operari debeat propositum in proposito, ac oppositum in opposito, ideoque eadem esse debeat mensura damni ac lucri, Unde quemadmodum annus non dicitur sterilis, neque damnum dicitur notabile nisi inter privatos excedat dimidium pensionis, cum fisco sextam, ita econverso, annus dici non debeat uber, nisi habita eadem proportione, lucrum tanti importet, factis tamen priùs detractionibus expensarum, quarum appellatione non solum veniunt illæ, quæ pro cultura sunt necessariæ, sed etiam pro resarciendo laborem & industriam conductoris, habita etiam convenienti ratione periculi cui se subjecit sentiendi damnum de proprio, ubi illud limites intolerabilitatis non excederet, ut aliis allegatis observat in specie *Barbos. in collectan. ad dictum cap. propter sterilitatem num. 19.* & hæc in effectu videbatur veritas.

Quia tamen casus dederat, post terminatum bellum vacationem Sedis ob mortem Pontificis, ita ut annus immediatè sequens bellicoso, & accidentali, ratione 25
Sedis vacantis fuisset ubertimus; Hinc proinde alia excitata fuit quæstio, An de hujusmodi ubertate habenda esset ratio pro compensanda seu peræquanda sterilitate præcedentis anni accidentalis, ut Camerales prætendebant; In quo puncto, etiam cum sensu veritatis, negativè omnino respondendum dicebam; quia hujusmodi ubertas dici non potest inspetatum seu insolitum naturæ vel fortunæ beneficium, sed est casus prævisus, cujus intuitu & contemplatione appaltator tantam pensionem promisit, quia cum de tempore suscepti appaltus duraturi per annos 15. jam curreret annus 16. Pontificatus *Urbani*, idcirco stante quadam traditione, quam tamen usque ad hæc tempora saltem de facto veram experti sumus, nullum Pontificem excessurum dies Petri, qui attento solum tempore, quo in Ecclesia Romana resedit, calculatur ad annos 25. certam supponebat appaltator saltem unam Sedis vacationem, ac probabiliter plures (stante quadam observantia sæculorum antecedentium) quod post longum Pontificatum plures breves succederent; Et sic istud lucrum insolitum, quod dohanis ratione Sedis vacan-

tis & creationis novi Pontificis in eo anno contingere solet, dicendum est pars pretii seu pensionis, Adinstar illius lucri, quod in una totius anni hebdomada vel die ex domo seu caupona percipi solet ratione nundinarum, seu alicujus festivitatis vel spectacoli ob insolitum hominum concursum, quia dicitur lucrum prævisum, cujus ratione major pensio solvitur, unde propterea per Doctores ob istam circonstantiam soleni hujusmodi domus vel prædia urbana rusticis assimilari juxta traditionem *Bar. in l. item quæritur §. qui impleto ff. locat.* & sequuntur cæteri de quibus *Menoch. lib. 3. præsump. 75.* ac habetur actum *in Romana seu Viterbien. appaltus pro Orsino hoc eodem tit. ad materiam fisci disc. 122.*

Nulla super omnibus præmissis prodiit resolutio, eorum tamen relevantia per Camerales ponderata, ita etiam Judicibus inclinantibus, oblata fuit satis honesta concordia per Appaltatorem, Me & aliis Advocatis consulentibus accepta, quæ controversiæ finem dedit.

ROMANA Seu ALBANEN. DEFALCHI

Pro PHILIPPO DE ASTE, APPALTATORE NEPTUNI.

Cum CAMERA.

Casus sopitus per Concordiam.

An locator vel respectivè conductor, & appaltator vectigalium aliorumque jurium Principis vel Reipublicæ, possit altera parte invita, ad certificandam quantitatem damni quod timetur, vel lucri quod spectatur, petere à judice deputari controscriptorem, qui fructus colligendos describat loco probationis; Et aliqua de materia judicii præventivi de futuro.

In restauro seu remissione conductori facienda ratione damni intolerabilis, An reficiendum sit totum damnum usque ad suppletionem integræ pensionis, vel id solum quod deficit ad æquandam dimidiam seu respectivè sextam, ita ut cessante hujus rata excessu tollatur damni intolerabilitas.

SUMMARIUM.

1 *Facti species.*
2 *An judicium præventivum seu de futuro sit de jure permissum, & quando.*
3 *An circa fructuum quantitatem stari debeat libro publicani.*
4 *Sæpè publicani non describunt omnes fructus & emolumenta in eorum libris.*
5 *An locator deputare possit controscriptorem pro adnotandis fructibus, qui ex appaltu percipiuntur, & econtra num deputatio fieri debeat ad instantiam Appaltatoris.*
6 *Ille cui decima spiritualis vel temporalis debetur, an ponere possit custodem vel ministrum pro fructibus describendis.*
7 *Debitor, an idem prætendere possit super fructibus, qui percipiuntur per creditorem immissum in Salviano.*
8 *Fiscales ad evitandam deputationem controscriptoris solent consentire, ut credatur libris publicani.*
9 *Remissio pensionis ratione damni an facienda sit pro toto damno, vel potius in eo tantum, quod excedit dimidiam, vel sextam partem, cujus ratione resultat intolerabilitas.*
10 *Quando dicatur damnum intolerabile ad effectum remissionis, referuntur variæ opiniones.*
11 *Verius firmatur, quod posita intolerabilitate remissio facienda est in toto, & ponitur modus calculandi.*
12 *Data læsione in emptione, venditione vel alio contractu suppletur totum & non solum id, in qua læsio consistit.*

DISCURSUS LXVI.

Concesso Appaltu vectigalium, aliorumque redditiuum Cameralium Oppidi Neptuni cum anneais Philippo de Aste, cum consuetis capitulis, & præsertim, quod in casu pestis, vel belli, ex quo damnum notabile resultaret, illud refici deberet, eventoque casu pestis, ex quo Appaltator notabiliter damnificaturum pro certo prævidebat, idcirco ad suæ indemnitati consulendum, tollendasque eas difficultates, quæ cum fiscalibus haberi solent in justificatione damni, præsertim cum ageretur de appaltu complexivo plurium jurium & redituum etiam modicæ quantitatis, ita præveniendo, & ne de veritate faciendæ collectionis dubitari posset, instetit apud Thesaurarium provideri eum uno de duobus modis, vel scilicet injungi ministris Cameræ, ut deputarent contrascriptorem, vulgò *vincontro*, nuncupari solitum, cum cujus interventu & assistentia fructus colligerentur & collecti describerentur, vel eis id agere recusantibus, ea tunc decerneret stari debere libris, & notulis ejusdem Appaltatoris, ejusque institorum & ministrorum, cum alius probandi modus, stante subjecta materia, esset adeò difficilis, quod impossibilis speciem haberet. 1

Dictæ autem petitioni se acriter opponentibus Cameralibus, dicentibus judicia de futuro esse regulariter de jure prohibita, neque hujusmodi praxim (cujus nulla habebatur memoria) contra fiscum de novo induci debere, Assumpta proinde desuper disputatione in Congregatione Camerali.

Pro Appaltatore scribens, indebitam dicebam oppositionem Cameralium, quibus optio dabatur, ut unum vel alterum modum eligendi; Quamvis enim regulariter judicium de futuro seu præventivum in jure non sit permissum, attamen id procedere dicebam ad effectum judicandi & judicatum exequendi, ubi præsertim nulla necessitas vel justa causa intercedit, quæ hujusmodi præventionem congruè postulet, secus autem ad effectum parandi eas probationes, quæ lapsu temporis amitti vel difficiliores reddi possunt, cum tunc à juris regulis licitè recedatur *ad not. in cap. quoniam frequenter ut lite non contestata*, & quotidiè practicatur in receptione testium, de quorum absentia, morte vel ab alio impedimento dubitetur. *Vestrius in praxi lib. 6. c. 2. num 4. & seqq.* 2

Et generaliter, ut judicium præventivum admittatur, ubi justa causa concurrit, & actio est certo extitura, quidquid dubitent *Roman. cons. 95. lib. 2. & cæteri apud eum, est verius, & Surdus dec. 120. num. 11. & per tot. ubique post Hodiern. in addit. alios cumulan. Rot. dec. 40. num. 7. Merlin. de pignor. in Camerinen. fideicommissi 21. Maji 1649. coram Dunozetto, inter suas dec. 828. Fab. de Anna cons. 126. n. 1. Amat. resol. 49 n. 26. latè ac magistraliter Rot. in Romana fideicommissi 18. Jun. 1631.* Mormanno ubi satis bene expenduntur rationes & respondetur objectis; Ubi enim de hujusmodi præventivo judicio non causantur molestiæ ante tempus, neque agitur ad effectum condemnandi & exequendi, sed tantum declarandi, sive ita providendi, ut adveniente casu vel tempore facilior sit actionis vel exceptionis executio, nihil peperit alteri parti, proindeque intrat notum axioma, ut quod uni non nocet & alteri prodest, denegari non debeat, ut in proposito considerant *Surd. dicta decis. 120. numer. 12. & cæteri ubi supra.*

De justa verò & congrua causa petendi hujusmodi provisionem dubitandum non esse dicebam, stante subjecta materia, cum concurreret primum requisitum actionis omnino extituræ, quia stante notorio casu

casu pestis supra modum consuetum in dicto loco crassantis, utique certum erat in fine anni actionem vel exemptionem defalchi competere debere, atque concurreret etiam alterum difficilis, ac fere impossibilis probationis perceptionis fructuum, ex quorum quantitate damni qualitas resultat, aliàs quam per descriptionem in libris, cum fructus & redditus appaltus consisterent in multis diminutis exactionibus & responsionibus, quas impossibile erat per testes justificare.

Ponderando etiam quod publicanus de jure praeten-
3 dere potest circa perceptorum quantitatem stari debere ejus libris, ut in specie *Bossius de remissione mercedis publicanorum num 45. Bursat. cons. 409 num 4.* Sed quia fiscales id controvertere solent, atque reputans fisco
4 praejudiciale, quia saepe publicani non omnes fructus in eorum libris describunt *Bossius ubi supra Capic. Latr. consult 40. n. 49.* idcirco praetendere solent, invito etiam Appaltatore, hujusmodi contra scriptorem juridicè apponere posse, & praetensio videtur juridica, ut in specie habetur practicatum apud *Bursat. cons. 409.*
5 Ideoque cum debitor & creditor, seu locator & conductor sint correlativi, apud *Ciriac. controv. 151. & omnes*, quod uni licet, debet etiam alteri licere.

Ad quod comprobandum, dabam exemplum decimarum spiritualium, quas exigunt Parochi, sive temporalium quas exigunt Barones, quod ille cui decimae
6 debentur, volens, potest apponere custodem; seu ministrum pro fructibus describendis, ut de quantitate decimae seu alterius quotae sibi debitae certius reddatur, eo autem non curante, standum est notulis debitoris *per text. in l. si ita §. Dominus ff. de usu & habitatione. Anna allegat. 94. num. 8 franch. dec. 117 Thesaur. Jun lib. 1. q. forens. 9 per tot.* Ita pariter in creditore immisso in vim interdicti Salviani ad bona sibi hypothecata, ad effectum sibi satisfaciendi ex fructibus, quia potest debitor, vel bonorum possessor, invito etiam creditore, apponere custodem seu descriptorem fructuum, ut cer-
7 tius reddatur de illorum quantitate, atque ita occultationi occurratur, sed si debitor vel possessor id agere non curat standum est notulis ipsius creditoris, *ut dec. 161. in fine par. 6. rec. Ottobon. dec. 226.* Sic a pari, ac propterea fisco sufficere debebat utrum partitum, ut unum de duobus eligeret.

Videntes Camerales se convictos, credentes tamen hujusmodi praxim positivam posse in futurum aliquod
8 praejudicium Camerae inferre, curarunt declinare nullam fieri judicialem provisionem, quae futuris successivis temporibus allegari posset in exemplum, sed oretenus habita extrajudiciali informatione integritatis ministrorum, ac librorum fideliter & bene tentorum, assecurarunt Appaltatorem, quod ejus librorum fidem non essent impugnaturi, & promissa servarunt.

Detecto autem in fine anni damno satis intolerabili, longe ultra dimidiam pensionis excedente, ita ut opus non fuerit assumere quaestiones, an damnum esset in substantia vel in fructibus; & an laesio debeat esse ultra dimidiam, vel sufficiat ultra sextam, & quidnam operaretur pactum, quia facti qualitas, quacunque opinione retenta, testatorem omnino postulabat.

Assumpta fuit ex parte Cameralium disputatio, An remissio facienda esset de toto damno, vel de eo tan-
9 tum quod excedit sextam, quam in appaltibus fiscalibus, ea firmatis occasione disputationis habitae cum Ravenna *discursu praecedenti*, jam admittebant, ita ut illud damnum quod erat intra sextam cedere deberet damno conductoris, & econverso damno locatoris illud solum quod erat ultra seu supra sextam, Ad quod probandum adducebant *Menoch de Arbitrar. casu 77. num. 2. vers. secunda opinio*, ubi nullo relato Doctore, qui hujusmodi opinionem teneat, asserit eam esse, ut remissio fiat solum in eo, quod deficit ad faciendum, ut laesio non excedat eam quotam, quae damnum intolerabile causat, atque ad idem adducebantur etiam *Barbos. in collectan. ad cap propter sterilitatem num. 16. Molin. de Contractibus disput. 495. num. 10. vers. intelligerem & Vasquez controv. par. 2. c. 54.*

Contrarium tamen omninò verius (etiam cum sensu veritatis) constanter asserebam, cum tam inter civilistas *in l. licet C. locati*, quam canonistas *in d. cap. propter sterilitatem, & c. potuit*, versetur solùm quaestio super quota constituente damnum intolerabile, & remissio-
ne dignum, nam alii volunt, ut esse debeat ultra di- 10
midiam, alii ultra tertiam, alii ultra sextam, alii juxta vulgi opinionem, & alii demum arbitrio judicis; Sed firmata, juxta unam ex dictis opinionibus in regione receptam, qualitate damni remissione digni, tunc omnes, concordare videntur, ut remissio facienda sit in toto eo quod deficit, quoniam illa quota at-
tenditur pro inducenda ea qualitate, quae necessaria 11
est ad consequendum totum hujusmodi effectum, ut egregiè *Imola* (qui meo judicio omnium melius de hac materia scripsit) *in d. cap. propter sterilitatem num. 16. & ex eo Bossius de remissione mercedis num. 4. & 11.* firmantes, quod si damnum est in toto, sit remissio de tota pensione, si verò est in parte fit pro rata partis, Dantes exemplum, quod si consueverunt percipi 30. & percipiuntur 10. atque pensio consistat in tribus solidis, fit remissio pro duobus tertiis pensionis, & sic unus solidus solvitur, alii duo remittuntur, quod etiam ibidem probant *Jo. Andreas num. 2. Abbas num. 13. in fin. Butrius remissive n. 21 Nevizan. cons. 90. n. 18 & seqq. Capra in regulis litt. R. regula 9 Bursat. cons. 409. num. 3.* Neque contrarium dicit *Barbos. loco cit.* dum juxta terminos dicti text. generaliter dicit, remissionem faciendam esse, praesertim quia iste potius magnus quidem collector, non de facili haec ratiocinia assumebat; Molina verò *dicta disput. 495.* clare decidere videtur casum ob favorem conductoris, dum dicit quod computatis fructibus perceptis una cum expensis, etiam ipsimet conductori pro ejus labore & industria solvendis, demendum est de pensione totum id quod deest ad illam integram solvendam, & sic clarus est ejus sensus, ut fiat suppletio ejus quod deest prout volunt *Imola* & caeteri ubi supra. De auctoritate autem Menoch. *dicto casu 77. n. 2. vers. Secunda opinio* nullam dicebam haberi debere rationem, quia ipse in hoc nihil firmat, neque suam interponit sententiam, sed solum refert hanc esse unam ex opinionibus, nullis tamen relatis auctoribus eam tenentibus, neque relatis fundamentis, quibus ipsa innixa esse possit; Et quamvis ipse teneat, & ante eum *Barbatia cons. 21. num. 18. lib. 2 & seqq.* hujusmodi remissionem judicis arbitrio faciendam esse, nullatenus tamen hanc sententiae defendendum dicebam, cum in contrarium sit magis communis & recepta ut supra, clarum habens fundamentum *in l. 2. C. de rescindenda venditione*, cum cujus terminis
ista materia regulatur, quia si laesio non excedit dimi- 12
diam, tota cedit damno emptoris, seu venditoris respectivè, sed dato excessu, integrum justum pretium supplendum est, vel contractus rescindendus, & sic excessus in quota per legem praefinita, dicitur qualitas necessaria ad actionis vel exceptionis competentiam, sed posita qualitate, integer ejus effectus est attendendus.

Agnoscebant judices hanc veritatem juxta quam certè pronunciatum esset, nisi juxta Cameralium stylum, ad evitandas judiciales determinationes, exemplum in futurum inducentes, obtulissent Appaltatori satis congruam & honestam concordiam libenter acceptatam, quia non expedit cum fisco contendere, maximè mercatoribus & iis, qui hujusmodi appaltibus incumbunt, quibus Cameralium benevolentia nimis opportuna est, immò necessaria.

ROMA

ROMANA DOHANÆ

Pro MERCATORIBUS URBIS

Cum DOHANERIO.

Discursus pro veritate super casu sopito per concordiam.

An Dohana solvenda ex mercibus, quæ (præsertim per flumen introducuntur) habita proportione illarum valoris ad rationem tot pro centenario, debeatur de integro valore non detractis expensis, vel potius istæ sint prius detrahendæ.

Item eligente mercatore, ex facultate sibi tributa in Capitulis dohanæ illam solvere, non in pecunia, sed in ipsamm mercium rata, An de ista solvi etiam debeat dohana.

Et sive in pecunia sive in specie solvenda ad tot pro centenario, An dohana detrahenda sit ex 100. scut. ita ut reliquum sit mercatoris, vel supra 100. quod scilicet mercatori remaneant 100. gabellarius verò percipiat dohanam de eo pluri.

Gabella quæ exigitur pro quolibet dolio vini ad Urbem per flumen introducendi, quomodo exigatur, & quæ detractio facienda sit pro quolibet dolio ratione fecum, & diminutionis.

SUMMARIUM.

1 *Gabella seu Dohana debita pro mercibus pro certa quota valoris an debeatur attento integrè valore non detractis expensis, vel ista sint detrahenda.*
2 *Datur distinctio.*
3 *Quid sit Dohana, explicatur ejus vocabulum & origo.*
4 *Non est onus quantitativum, sed quotativum ipsarum mercium.*
5 *An intret parificatio gabellarum & decimarum.*
6 *De differentia istius Vectigalis ab aliis gabellis, & quis vere dicatur solvere Dohanam.*
7 *Quæ expensæ deducendæ sint à solutione Dohanæ.*
8 *De modo detrahendi quotam pro dohana, an sit facienda infra centum vel supra.*
9 *Decima exigitur non ultra decem.*
10 *Quomodo exigenda sit gabella vini imposita ad rationem tot juliorum pro dolio.*

DISCURSUS LXVII.

1 Ortis pluribus controversiis inter Dohanerium & mercatores super modo solvendi Dohanam, atque per istos requisitus pro consilio in Congregatione cum aliis Advocatis, juxta laudabilem Curiæ stylum eis præstando, ad effectum benevolam concordiam cum dicto Dohanerio tractandi, plures erant casus controversiæ, quarum primus erat, An dohanæ seu aliud vectigal debeatur de toto mercium valore, vel potius de eo, quod superest detractis expensis in earum æstimatione & mercimonio necessariis, habitaque etiam ratione furori periculi, quod pretium diminuit.

Super hoc autem quæsito dicebam, Doctores, præsertim Hispanos in hoc variare, ut constat ex deductis per *Garziam de expensis cap. 1. num. 20. & cap. 11. num. 60. & Guttier. de Gabellis quæst. 52.* apud quos cæteri habentur, Non tamen in eorum dictis juxta unam vel alteram sententiam in proposito constitui posse solidum fundamentum, cum satis ibi quæstionis decisio pendeat, vel ex illarum gabellarum qualitate, vel ex particularium legum dispositione, seu intellectu, quamvis etiam rationes ex juris communis dispositione resultantes, benè deducant, & pondetent.

Quare in hujusmodi quæstionis decisione in abstracto, etiam in sensu, quod sequenda esset magistralis distinctio *Bar. in l. sed si hoc 6 t. §. 1. n. 1. ff. de condit. & demonstr.* quam esse communiter receptam *ex Gomez. var. resol.* dicunt *Cyriac. controv. 265. num. 19. 2 Laffart. de decimis c. 19. n. 1. & seqq. Guttier. dict. cap. 52. num. 5. in fine.* Quod aut statutum mandat solvi gabellam à Domino rei venditæ pro pretio, quod vendendo percipit, & deducendæ sunt omnes expensæ, quia venditor vere percipere non dicitur nisi id quod detractis impensis & oneribus in ejus manibus, & ad propriam utilitatem remanet; Aut dicit solvi gabellam pro pretio, quo res venditur, & tunc nulla facta deductione attenditur totum illud pretium, quod venit in contractu; Aut verba sunt dubia, & prima pars benignior distinctionis attendenda est pro expensarum deductione.

Qua distinctione seu theorica sic stante, quatenus pertinet ad applicationem, cum in proposito supponeretur non haberi statutum vel aliam legem editam super solutione dohanæ, ita ut desumi posset, an in primo, vel in secundo distinctionis casu versaremur, inferebam proinde rem esse dubiam, atque dici posse versari in tertio casu, qui idem est ac primus pro expensarum, aliorumque onerum deductione.

Verum attenta subjecta materia, observabam hujusmodi distinctionem, alioquin veram, & in aliis gabellis, illa præsertim contractuum attendendam, non 3 applicari circa exactionem dohanæ, cujus barbarum vocabulum à Longobardis sive à Normannis, seu aliàs à linguæ latinæ corruptione derivatum, importat verum vectigal, quod licet in larga & grammaticali significatione, quam, unique gabellam, sive publicum redditum & emolumentum importet, In stricta tamen & vera significatione legali, est idem ac *portorium*, sive juxta corruptum feudorum loquendi usum à Longobardis etiam derivatum, *armandia*, dictum à vehendo, utpote importatos octavam, seu novam vel aliam portionem, quam Princeps vel Respublica tanquam decimæ speciem capit ex mercibus ad ejus portum evehendis causa contractandi & mercandi in sua ditione, cum ejus subditis juxta textum *in l. 7. C. de vectigal. cum concordan. per Cyriac. controv. 26. num 8 & 9. laté Balzarani. de feudis in cap. 1. quæ sint regalia num. 1. & seqq. & alios, de quibus in Romana gabellæ ferri & in aliis hoc eod. tit.*

Ita ut non sit onus quantitativum præcisè solvendum in pecunia, cujus quantitas pendeat à pretii valuatione, sed sit onus quotativum consistens in sep 4 tima vel nona portione; quam dohanerius percipit de illis mercibus, prout reperiuntur, dum in portum seu Civitatem vel Ditionem invehuntur; & sic attenditur illud tempus invectionis, atque merces considerantur, prout existentes in eo loco, non curatis expensis vel oneribus itineris, ex quibus jam advectæ effectæ sunt pretiosiores.

Et licet ut plurimum istud onus, non in quota, sed in quanto exigi soleat, id sequitur in gratiam mercatorum pati nolentium mercium scissuram, unde propterea ad majorem commoditatem fit æstimatio mercium, prout valent consideratæ in eo statu & loco, in quo jam reperiuntur, ad effectum ut eam quotam, quam in specie dohanerius percipere deberet, per quemdam actum occultum emptionis & venditionis inter ipsum & mercatorem recipiat pretium, ideoque quidquid sit in terminis aliarum gabellarum, de parificatione cum decimis specialibus, quam acriter impugnat *Garzia* 5 *ubi supra de expensis cap. primo num. 20. & cap. 11. num. 60.* illa bene intrare videtur in hac specie juxta opinionem *Avendani & aliorum* quam rejecto nominatim *Garzia* veriorem profitetur *Guttier. dicta quæst. 52.*

Idem claré suaderi dicebam ex peculiari ratione hujusmodi vectigalis, quæ non convenit aliis gabellis, illi præsertim contractuum, quæ per vendentem, vel acquirentem solvitur absque reintegratione; Ut enim 6 fictum

dictum est *in dicta Romana gabellæ ferri*, illud vectigal vere non solvitur ab introductore ratione materialis introductionis, sed mediante introductore, seu occasione usus mercium & rerum, exigitur à populo, ejusdemque Principis subditis minutatim easdem merces pro eorum usu ementibus, quia solutio dohanæ, quam introductor facit, causat, ut cariori pretio subditi emant illas merces, quas absque hujusmodi onere vilius empturi essent, undè introductor ex pretii alteratione vere se reintegrat de vectigali soluto, atque in substantia obtinet totum illud pretium intrinsecum, quod ex integris mercibus fuisset aliàs percepturus, si dicto onere non existente vilius vendidisset, idcircò cessant omnes rationes per *Garzeam* & sequaces in suo casu ponderatæ.

Quia verò Dohanerius contra antiquam observantiam prætendebat, pro regulanda quantitate suæ quotæ æstimare merces in fundachis vel magazenis postquam introductæ sunt, ac mercimonio adaptatæ & expositæ, Dicebam injustam esse hanc prætensionem, tum quia adversabatur præteritæ observantiæ, quæ in hac materia totum facit, ut sæpius in ista gabellarum materia hoc titulo habetur. Tum etiam quia jus dohanæ consistit in perceptione quotæ in ipso actu advectio-
7 nis, seu introductionis, unde valutatio facienda est attento eo tempore & statu, Vel si facienda est, dum merces sunt in fundachis, & magazenis accommodatæ, deducendæ sunt omnes expensæ, quæ ab ipso actu introducendi erogatæ sunt, habita etiam laboris, & industriæ ipsius mercatoris, nec non periculi cui interim mercator subjectus fuit circa mercium corruptionem, subtractionem, vel alium casum, illum præsertim sæpe contingibilem inopinatæ diminutionis valoris ob illarum affluentiam, hæc enim omnia extranea sunt ab ipsa introductione, tanquam ex post facto sequuta.

Et quèmadmodum, si Dohanerius in ipso actu introducendi, suam quotam in specie percepisset, sibi fuisset necessarium proportionabiliter easdem expensas facere, eidemque periculo subjicere, ut eam reduceret ad statum illius majoris valoris, in quo merces constituuntur, postquam in fundachis venditioni & mercimonio accommodatæ sunt à mercatore. Ita nulla subest ratio, cur dictæ expensæ isto casu, detrahi non debeant, cum sint expensæ necessariæ quantumvis malæ fidei possessori etiam bonificandæ, ex ea viva ratione, quod si factæ non essent ab isto debuissent fieri à domino, qui aliàs locupletaretur de alieno.

Secundus controversiæ casus erat, An scilicet illa septima, seu nona portio, importans respectivè
8 14. vel novem pro centenario, 14. scilicet per flumen & 9. per tertiam, detrahenda sit infra summum scutorum 100. ad quam fit quantitatis peræquatio, vel supra eam, id est aliis mercibus exuberantibus; Dicebam, sine dubio respondendum esse contra mercatores, quod scilicet ex singulis 100. distributis in 7. vel 9. uncias seu portiones, Dohanerius capiat unam, reliquæ sex vel octo mercatori remaneant, Adinstar decimatum, cui hoc onus, utpote quotitativum rectè per DD. supra allegatos & alios assimilatur, quia decima non percipitur ultrà, sed infra 10. Et sic non constituuntur 11. unciæ, seu portiones, ex quibus Curatus unam percipiat, colono autem decem remaneant, sed
9 constituuntur 10. ex quibus Curatus percipit unam, reliquæ novem remanent colono, aliàs enim, non septimam, vel nonam, sed octavam seu decimam, ita præstaret, & in hoc sensu, quamvis aliqui primo aspectu, id non de facili caperent, fuerunt cæteri.

Tertius erat controversiæ casus circa gabellam vini debitam ad rationem tot juliorum pro dolio constituto ex octo cadis, & solvenda proportionabiliter pro vino existente in parvo vase, quod medietatem, vel quartam partem dolii contineret; Cum antiqua observantia daret, ex quolibet dolio detrahendam esse quartam partem pro fæcibus, & floribus ac diminutione ratione subollitionis, Dohanerii autem id controverteret; Dicebam cum modica vel nulla difficultate respondendum esse contra Dohanerium, quia non agitur de ea gabella, quæ solvitur pro simplici transitu per pontem, scapham, vel locum, in qua sola materialitas attendi solet, cum impossibile sit in ipso actu transeundi hujusmodi deductiones & calculationes facere; sed agitur de eodem vectigali seu dohana 10
debita in quota, in qua tamen non exigitur, sed in quantitate ratione subjectæ materiæ, quia impracticabile quodammodo videtur percipere dohanam in ipsa specie de facili corruptibili, & quæ ob tot varias mixturas penes Dohanerium inutilis remaneret, ac evidens periculum corruptionis in restanti quantitate in doliis dimidiariis induceret; Unde faciendo intellectualiter id quod vere & materialiter fieri non potest dicebam, a Dohanerio aliud prætendi non posse, nisi quantum videret septima ipsius speciei portio quam perciperet, quæ septima portio esset solum illius vini, quod purum à dolio extrahitur, detractis fæcibus & calo; Igitur nulla, nec legalis, nec humana ratio subesse poterat, quæ negaret hujusmodi detractionem, ob cujus varietatem, cum fæcium & cali diminutiones esse soleant difformes, juxta vini diversas species & qualitates ac tempora, unde ferè impossibilis esset singularum specierum in singulis casibus diminutiones individuas facere, Idcirco dicebatur, Dohanerium omnino stare debere illi uniformi diminutioni, quam usus & antiqua consuetudo induxit, ut scilicet ex quatuor singulorum doliorum partibus, tres censeantur continere vinum purum, & in commercium deducibile, reliqua verò quarta cedat pro fæcibus & calo; Et hanc bene Ego & cæteri diximus videri veritatem, cum semper in dubio, in materia gabellarum observantiæ deferendum; Sed quoddam concorde temperamentum istas quæstiones terminavit.

ROMANA Seu VELITERNA AQUAVITÆ

Pro GABELLARIO VINI, ET DOHANERIO,

Cum MERCATORIBUS VELITERNI, ET ALIIS.

Incertus est exitus, forsan per concordiam.

Aquavita an dicatur merces, vel potius vinum, ita ut prò ea solvi debeat dohana tanquam pro merce, vel gabella tanquam pro vino, Vel potius utraque.

Et aliqua de repetitione gabellæ Indebitè solutæ,

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De dohana, seu vectigali importante quotam mercium, seu earum valoris.*
3 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam.*
4 *An in materia vectigalium detur præscriptio ex facto appaltatorum.*
5 *Observantia æquivoca non est attendenda.*
6 *Quæ propriè dicantur merces.*
7 *Aquavita an sit vinum, & sub ejus nomine veniat, vel potius sit merces.*
8 *De repetitione gabellæ indebite exacta.*
9 *Quomodo probandum, sit indebitum pro illius repetitione.*
10 *Excessiva solutio gabellarum, & vectigalium non dicitur voluntaria, sed coacta.*
11 *An & quando gabella imposita pro simplici debeatur pro*

pro mixto, puta pro aquavita gabella vini, pro sapone gabella olei, pro pane gabella farinæ vel tritici cum similibus.

12 *Pro eadem re non est solvenda duplex gabella.*

13 *In dubio contra gabellam.*

DISCURSUS LXVIII.

CUm pro mercibus, quæ in Urbem per terram in- 1 troducuntur solvatur dohana ad rationem novem pro centenario, ac etiam adsit gabella super vino, quod in eamdem Urbem introducitur ad rationem tot juliorum pro quolibet cado; Atque à moderno tempore satis inoleverit usus aquævitæ, quæ in magna quantitate conficitur in Civitate Veliterna, unde ad Urbem introducitur; Observantia induxit, quod pro ea duplex gabella exacta fuit, illa scilicet dohanæ, tanquam de merce ad solam rationem juliorum quatuor pro quolibet cado, & altera vini usque ad annum 1651. in quo de mandato *Innocentii X.* particularis appaltus super ea erectus fuit pro exactione dohanæ, tanquam de merce, prohibita exactione alterius gabellæ tanquam de vino; Ex quo tempore Dohanerius exigere cæpit dohanam ad dictam rationem novem pro centenario importan. julios octo circiter pro cado, Unde mercatores Veliterni prætendere cæperunt à Baldinotto, qui erat Dohanerius, & fuerat etiam Appaltator gabellæ vini, quod respectu dohanæ in futurum non deberent teneri; nisi ad consuetam solutionem juliorum quatuor pro dohana, agendo etiam ad repetitionem gabellæ vini de præterito indebitè solutæ; Sed utramque prætensionem, pro Baldinotto scribens dicebam injustam, & non benè fundatam.

Quatenus enim pertinet ad primam circa solutionem in futurum faciendam de dohana, Dicebam haberi legem scriptam, ut illa esse debeat ad rationem 2 novem pro centenario, quod idem est ac illa octava, seu nona portio, quæ de jure communi exigebatur pro vectigali, in quo propriè consistit dohana, ita corrupto vocabulo nuncupata *ex text. in l. à legatis 8. C. de vectigal. cum concor. l. per Balzaran. de feud. cap. 1. quæ sint regalia verbo vectigalia num. 2. & seqq.* & alios allegatos in præcedentibus, in quibus hoc sæpius habetur, ita ut si quædam quota, quæ pro majori mercatorum commoditate exigitur in pecunia, cum ex ejusdem dohanæ capitulis, & decretis, in eorum arbitrio repositum sit, illam solvere in ipsarum mercium quota, quæ juxta currentem valorem idem importabat, ac julios octo.

Nec obstare videbatur, quod prædecessores appaltatores eam exegerint ad solam rationem juliorum quatuor, quia ubi dubium esset quantum solvi deberet, tunc observantia diceretur interpretativa, eique satis deferendum esset, cum in omni materia observantiæ interpretativæ deferri debeat, multo magis in gabellis, in quibus illa totum facit, ut sæpius *ho. tit.* in ista gabellarum materia habetur, sed cum taxa sit 3 certa, in qua non cadit terminus interpretationis, non congruus, nisi in rebus dubiis, idcirco observantia potiùs dicenda est præscriptiva, juxta distinctionem, de qua benè *Barbosa in l. post dotem. 41. ff. solut. matrim. dec. 319. & 351. par. 6. recent. ubi cæteri*; Contra Principem verò præscriptio induci non potest absque ejus scientia, & patientia, in hac præsertim specie vectigalium, ex solo facto appaltatorum juxta text. cla- 4 rum. *in l. locatio 9. § eorum ff. de publican.* Quod generaliter in quocumque conductore, ut non præjudicet locatori, vel successori in affictu circa modum exigendi, habetur frequenter à Rota firmatum in terminis consimilibus decimarum, præsertim *decis. 22. & 212. par. 10. & 242. par. 11. rec.*

Clarius quia diminuta solutio de præterito practicata, aliquam habere potuit rationem nunc cessantem, quod scilicet pro eadem merce solveretur etiam gabella vini, quodque adhuc declaratū non esset, an illa veniret, magis sub nomine mercium, quàm vini, qua dubitatione nunc ex erectione appaltus particularis cessante, ac etiam cessante altera duplicati oneris alterius gabellæ vini; Hinc proinde dicebam, nullam sibi esse rationem, cur consueta dohanæ quantitas correspondens debitæ quotæ, exigi non deberet, & cujus oneris ratione declaratum est aliam gabellam non deberi, ob quam præterita observantia redditur æquivoca, non apta proinde ad firmandum statum, quia observantia æquivoca non 5 attenditur, ac nihil operatur *decis. 294. num. 6. par. 2. divers. Buratt. dec. 464. num. 6.*

Quodque aquavita dicatur merces, atque sub mercium nomine veniret, dicebam non esse ampliùs dubitandum, stante dicta expressa determinatione de mandato Papæ sequuta de an. 1651. Ac etiam in solo puncto juris, ex cujus dispositione merces dicitur quæ- 6 cumque res mobilis mercimonio exposita, & venalis, ut *per Rebuff. & Alciatum in l. mercis appellatio ff. de verb. signif.* præsertim quia est materia mixta pendens ex artificio, ex quo res naturalis recipit alterationem, & non remanet in simplicibus terminis vini, quod à dohana est exemptum, cum verè non sit vinum, sed diversam speciem constituat ad *text. in l. si quis vinum 7 9. ff. de tritico, vino, & oleo legatis.* Atque respectu istius primi puncti, puto ita per Thesaurarium judicem primæ Instantiæ judicatum esse, cum ita de facto exigatur ad dictam rationem novem pro centenario, juxta quam de omnibus mercibus exigitur.

Quo verò ad alium punctum repetitionis gabellæ vini, quæ prætendebatur indebitè exacta, Dicebam quod 8 *text. in l. locatio 9. §. quod illicite, & l. si multi 6. ff de publicanis*, in quibus de hujusmodi repetitione gabellæ indebitè solutæ agitur supponunt pro certo illicitum, ex quo sequuta sit exactio cum injuria, ut verba textus clarè disponunt præsertim *in dict. l. locatio §. fin. ibi passus injuriam*, Unde sufficere videtur bona fides, & probabilis credulitas, seu dubietas, præsertim ubi agitur de re exacta non extante, sed consumpta, pro qua non doceatur de gabellarii clara locupletatione, cujus ratione per æquipollens res exacta extare dicatur, juxta terminos fructuum, quos non dominus ex re aliena bona fide, seu non mala percepit, & consumpsit ex deductis in his terminis *in Spolet. oneru[m] disc. 48. & in Rom. appalt. gabellæ carnis d. 71. hoc tit.*

Deducebam etiam regulam generalem in jure traditam de repetitione indebitè soluti, illud scilicet non præsumi, sed ab allegante esse perfectè, & concludenter probandum, ita ut probationes dubiæ & æquivocæ non sufficiant, ac sola possibilitas debiti excludat indebi- 9 tum, ad notata *in l. cum de indebito ff de probationibus, &c. fin. de solutionib. Federic. de Senis cons. 54. num. 2. Buratt. & Adden. dec. 592. Rot. dec. 38. & 130. par. 5. recen.* & sæpius sub tit. *de credito*, & sub altero *de usuris.*

Verùm agnoscebam id esse minus tutum, & non benè applicabile, cum dicta conclusio procedat in spontanea, & voluntaria solutione, non autem in coacta, qualis semper censenda est illa, quæ fit de gabellis, quas in ingressu portæ, vel alio loco destinato 10 rigorosè exigunt publicani auctoritativè, & manu regia; Licet enim mercium introductores sponte, & nulla prævia coactione solvere soleant, attamen id agunt, Vel quia sciunt posse incontinenti cogi, ideoque ex causa necessaria facere dicitur, qui sciens imminere molestam coactionem, ista non expecta faciat, *Mantic. decis. 315. num. 11. Gregor. 256 num. 3.* Vel (& verius) ad evitandas pœnas commissi, aliasque molestias, & damna quæ sub prætextu fraudatæ gabellæ ab hujusmodi duris exactoribus diligenter inquiri & affectari solent, unde terminus indebiti voluntarii ab hac materia omnino extraneus videtur.

De

De bona fide & justa credulitate gabellarii vini exigendi istam gabellam, quinimo de juris fundamento, satis constare dicebam, nedum ex præterita observantia, non ab ipso gabellario introducta, sed à multis prædecessoribus appaltatoribus practicata, ex iis quæ in proposito habentur supra *in dicta Romana appaltus Gabellæ carnis disc. 71*. Sed etiam quia licet aquavita propriè non sit vinum, sed diversam speciem constituat ad *text. in dicta l. si quis vinum 9 ff. de tritico, vino & oleo legatis* attamen est liquor, qui provenit à vitibus, & à
11 vino, ideoque intrat regula, quod gabella imposita simplici, debetur etiam pro mixto, quando istius tota substantia, vel major pars à simplici provenit, Ut in terminis individualibus gabellæ vini solvendæ de aquavita, firmatum fuit per Rotam *in Bonon. gabellæ 6. Martii 1651. coram Albergato 118. par. 11. rec.* Et de gabella olei, solvenda etiam pro migma seu sapone *Ciriac. controv. 468. num 18* atque ita scio in facti contingentia decisum per Tribunal Cameræ; Et de gabella imposita super frumento solvenda etiam pro introductione farinæ vel panis *Medices consf. 97. Hodiern. ad Surd. decis. 139. Ciriac. dicta controv. 468. num. 26. & seqq. Rota decis. 415. p. 9. rec. & in dicta Bononien.* Et de gabella serici debita etiam pro serico contexto *Medices d. consf. 97. Ciriac. ubi supra num. 30.* cum similibus, cum sit propositio, tam theoricè, quàm practicè ubique recepta, quoties alia gabella particularis pro eo mixto non est solvenda, & de qua *in Camerinen. gabella, disc. 74.* & in aliis *hoc eod. tit.*

Unde major difficultas, quæ considerari poterat, consistebat in duplicitate oneris, quod una & eadem
12 res de jure pati non debet, Ut in specie duplicatæ gabellæ non solvendæ pro eadem re *Soccin. jun. consf. 1. num. 28. lib. 1. & consf. 158. num. 49. lib. 1. & Menoch. lib. 4. præsumpt. 181. num. 16. & 17. Rot. dicta decis. 118. p. 11.* Et propterea, cum pro hujusmodi aquavita exigeretur dohana tanquam de merce, & quæ non exigitur pro vino, injustum videbatur in odiosis eam venire sub nomine vini, & non in favorabilibus.

Duplici autem medio difficultatem prædictam tolli dicebam, primo nempè ex observantia, quæ in his materiis totum facere videtur, nam pro carne sale condita exigi solet dohana tanquam de merce, ac etiam gabella carnis, quia res de utraque specie participat, præsertim quia excessivum onus gabellæ, vere redundare non dicitur in damnum introductorum illam solventium, sed in damnum populi merces introductas ementis, à quo cum alteratione pretii ratione gabellæ resultantis, mercatores se reintegrant, ut *in Roman. gabella ferri disc. 63.* & in aliis habetur *hoc eod. tit.* sæpius.

Secundò clarius, quia in effectu hujusmodi mercatores duplex onus passi non fuerant, dum intuitu fortè istius oneris, aliud dohanæ non integrum, ut de jure tenebantur, sed ferè dimidiatum solverunt, Unde dicebam, quod, Aut mercatores attendere volunt observantiam, & illam dividere non possunt, sed eam attendere, ut jacet, Aut ei stare nolunt, & supplere debent id, quod minus solverunt pro dohana, quod absorbet, & superat gabellam vini, unde Appaltator esset potius in lucro quàm damno; Et ex hoc ultimo motivo, ad veritatem etiam reflectendo, credebam justitiam huic parti assistere, Quamvis eo cessante, ubi mercatores solvissent integram dohanam, tunc indebita mihi videretur exactio gabellæ vini, quia cum illud ad effectum exactionis dohanæ non veniat sub nomine mercium, quod importat privilegium, dum longè majus est onus dohanæ, quam illud gabellæ, irrationabile omninò videbatur, ut aquavita venire debeat sub hac specie in odiosis, & non in favorabilibus, ac ita duplici onere gravari, præsertim
13 quia gabella est materia odiosa, contra quam indubio est judicandum *Ciriac. controv. 197. num. penult. & fin. Rot. dec. 118. par. 11. rec. in fin.* & hoc tit. satis frequenter.

† De hoc puncto, an aquavita dicatur merx, vel vinum, agitur etiam suprà *disc. 53.* occasione agendi, an Clericis, & Religiosis licitum sit ex vino recollecto in eorum vineis, vel prædiis conficere aquavitam ad effectum vendendi adeò ut dici valeat mercatura prohibita, ad quod conferunt etiam deducta *sub tit. de Regular. disc. 60.*

ROMANA FRAUDATÆ GABELLÆ

Prò FRANCISCO RAVENNA APPALTATORE DOHANARUM,

Cum ALIQUIBUS MERCATORIBUS.

Casus decisus per Cameram contra Appaltatorem.

Defraudata gabella, seu dohana, quomodo probetur, tam ad effectum commissi & pœnæ, quàm ad effectum exactionis ipsius gabellæ, seu dohanæ; Et de præscriptione tam gabellæ, quàm pœnæ.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Graviter puniendi sunt mercatores ob minus fidelem denunciam mercium, super quibus gabellarius ejus fidem sequitur.*
3 *De pœna commissi ob fraudatam gabellam.*
4 *Pœna fraudatæ gabellæ spectat ad appaltatorem.*
5 *De præscriptione quinquennali in materia gabellarum, & commissi.*
6 *Distinguuntur species gabellarum ad effectum desumendi dolum in illorum fraudatione.*
7 *De probationibus quæ exiguntur fraudis gabellæ.*
8 *Libri Gabellarii probant negativam solutæ gabellæ.*
9 *Libri mercatorum probant contra eos.*
10 *Fraus exigit probationem concludentem, & quomodo.*
11 *Declaratur.*

DISCURSUS LXIX.

Cum Vectigal, quod *portorium*, seu *dohana*, nuncupatur, inhærendo antiquæ juris dispositioni, exigatur ad rationem quotitativam, seu etiam in quantitate, habita ratione valoris, ut fusius habetur *in Romana pro mercatoribus Ripalibus disc. 67.* & in aliis *hoc tit.* ac propterea opus esset, in omnium mercium introductione, ballas seu sarcinas diligenter, & minutatim revolvere, ad effectum regulandi valorem ex ipsarum mercium meliori, vel inferiori qualitate resultantem, dictaque perquisitio non leve introductorum incommodum, ipsarumque mercium præjudicium, & detrimentum induceret; Hinc proinde in eorundem mercatorum, & introductorum gratiam, per capitula dohanæ dispositum est, Dohanerium sequi debere ipsorum fidem, stando eorum relationi circa mercium quantitatem, & qualitatem, gravibus tamen pœnis, ut patet, eisdem impositis in casu violatæ fidei, & minùs veridicæ relationis, quod etiam de jure dispositum habetur *in l. interdum §. Divitii primo ff. de publicanis, ubi DD. de quibus Mascard. de probationibus conclus. 834. num. 2. Farinac. quæst. 173. num. 17. cum seqq.* 1 2

Prætendens autem Dohanerius, aliquos mercatores, tam in quantitate, quàm in qualitate mercium, dohanas fraudasse, eos pulsavit, tam ad debitæ dohanæ supplementum, quam etiam ad commissum & pœnam, quam ad se spectare disponitur expressè in capitulis appaltus, atque non data contraria conventione est de jure dispositum *ad text. in l. si quis sine C. de vectigali*

3 *vectigalibus, ubi Bald. Salicet. & cæteri, de quibus Surd. conf. 57. num. 20. Capic. latr. conf. 18. num. 1. Farinac. dicta quæst. 173. num. 2.* Et quod pœnæ fraudatæ gabellæ spectent ad eum, cui ipsa gabella in appaltum vel
4 alias concessa est, bene aliis allegatis *Reverter. & adden. dec. 28.*

Mercatores allegabant præscriptionem resultantem
5 ex lapsu quinquennii *juxta text. in l. 2. C. de vectigalibus commissis Bertachin. de gabellis, Peregr. & cæteri per Farinac. dicta quæst. 173. num. 49.* Respondebam tamen ex parte Dohanerii, aliud esse circa gabellam seu dohanam ratione mercium occultarum solvendam, aliud circa commissum seu pœnam ratione occultationis, *ut per Vermigliol. conf. 128. num. 1. & 177. num. 2.* Textus enim prædictus inducens quinquennalem præscriptionem, procedit in jure vindicandi ipsa bona, quæ in commissum ceciderunt, in quibus etiam terminis loquuntur *Bertachin. Peregr. Farinace. & alii*, non autem de ipsa gabella, quia cum sit de jure debita, & super ea non habeamus legem diversimodè disponentem, idcirco venire debet sub generali dispositione *text. in l. omnes & l. sicut. C. de præscriptione 30. vel 40 annorum.*

Sed etiam quoad pœnam seu jus vindicandi bona, quæ in commissum ceciderunt, Dicebam dispositionem dicti textus non suffragari, cum ad litteram ibidem excipiatur casus doli, quod latè probat *Guttier. de gabellis quæst. 113. per tot.* ubi firmat legalem vel statutariam præscriptionem inductam contra gabellarium non petentem gabellam, non currere, si dolo vel culpa illam solvere debentis impeditus esset, quod ... probari videtur ex text. *in l. fin. C. de annal. præscriptione* ubi disponitur, quod non valenti agere non currit præscriptio, cujus text. dispositio benè convenire videtur istis terminis, quia nisi Dohanerius detegat relationem minùs fidelem, nullam habet actionem, quæ tunc nasci dicitur, quando infidelitas detegitur.

Ad probationem autem doli, ac etiam non prius competentis actionis ponderabam, diversos esse terminos il-
6 lius gabellæ, quæ juxta gabellarum regularem naturam solvenda est pro mercibus, quæ pro certum locum transeunt, sive introducuntur, juxta illam quantitatem, quam gabellarii diligentia convenire detegat, ita ut iste non teneatur sequi fidem introductoris, ejusque relationi stare sed possit & soleat sarcinas diligenter revolvere, ac mercium qualitatem, & quantitatem inquirere, ut in eadem dohana practicatur respectu mercium, & bonorum, quæ per privatos in modica quantitate introducuntur in capsulis seu sarcinulis, isto enim casu, cum quilibet ex quodam naturali instinctu, quo magis fieri potest hujusmodi onus effugere, vel diminutum solvere studeat, neque ex parte introductoris vel transeuntis concurrat factum positivum mendacii, & falsæ assertionis, sed solum factum negativum, curando scilicet à gabellario merces non videri, & tunc rectè gabellario opponi posse videtur id quod firmant *Cravett. conf. 969. n. 4. Vermigliol. conf. 178 num. 6. & cæteri*, ut sibi imputet, cur ballas seu sarcinas non aperuerit, earumque quantitatem & qualitatem non benè indagaverit, aliasque diligentias non adhibuerit, sive etiam crediderit introductori, cui ex lege vel consuetudine credere non solet, nec tenetur, juxta quotidianam praxim aliorum privatorum, qui non sint cogniti mercatores loci.

Secus autem respectu mercatorum, frequenter & in magna quantitate merces introducentium, in quorum gratiam consuetudo introduxit non revolvendi ballas seu sarcinas, ob præjudicium, quod ex hujusmodi revolutione mercibus generatur, sequendo eorum fidem; Tunc enim mercatores in expresso & manifesto dolo esse dicuntur cum mendacio positivo, fallendo cam fidem, quam in eorum gratiam & minus detrimentum gabellarius sequitur, ita ut non solùm concurrat vitium mendacii & falsæ assertionis, sed etiam illud ingratitudinis & violatæ fidei, proindeque non intrat ratio superius considerata, ut gabellario imputandum sit, cur suas diligentias non adhibuerit, neque sarcinas benè perquisierit; Et consequenter nullo jure dicendum est, quod præscriptio suffragari possit, stante dolo positivo, qui expressè à dicto textu excipitur, ideoque saltem respectu suppletionis gabellæ seu dohanæ, in hoc motivo, difficultas per judices in puncto juris non constituebatur.

Tota igitur difficultas, cujus ratione Camera contra Dohanerium judicavit, mercatores, tam à gabella, quam à pœna simpliciter absolvendo, fuit circa defectum probationum, quas credidit minus perfectas, & concludentes; Quamvis enim ex parte Dohanerii diceretur gabellæ fraudationem non requirere plenam & exactam probationem; sed conjecturalem & præsumptivam sufficere, cum agatur de actu, qui in occulto & furtim committi solet, ut ultra generalia quæ habemus in terminis simulationis & similium, In specialibus terminis fraudatæ gabellæ firmant *Alex. conf. 188. num. 2. lib. 7.* quod in hac materia tanquam magistrale 7
circumfertur *Cravett. conf. 115. in principio. Mascard. de probationibus conclus. 834. num. 1. & 31. cum seqq. Farinace. quæst. 173. num. 10. & cæteri.* Quod etiam naturali ratione evidenter probari dicebam ex subjecta materia, dum Dohanerius sequi solet fidem ipsorum mercatorum, intra quorum domesticos parietes ballæ seu sarcinæ aperiuntur, ideoque ipsi solum sciunt mercium in eis existentium distinctam quantitatem & qualitatem, quam per testes aliasque perfectæ & concludentis probationis species impossibile est justificare unde esset aperire latissimam ac satis facilem viam fraudibus & deceptionibus, ob quas Dohanerius, cum magno eorundem mercatorum & commercii præjudicio, cogendus esset, sublata hujusmodi laudabili consuetudine, singulas ballas revolvere, & minutatim perquirere.

Et nihilominus, in casu de quo agebatur, probatio videbatur evidens ex combinatione librorum dohanæ, ac librorum eorundem mercatorum, ex quorum utraque specie perfecta probatio resultat; Ex 8
libris enim dohanæ seu gabellæ probari negativam, quod illa soluta non sit, firmant *Bart. & cæteri in l. Titia Textores ff. de legat. 1. Mascard. dicta conclus. 834. num. ult. & conclus. 976. num 39. & 40. Genua de scriptura privata lib. 4. de libris gabellarii num. 1. cum seqq. Ciriac. controv. 512. num. 1. & 2.*

Prout libros mercatorum probare contra ipsos scri- 9
bentes non dubitatur, ut in specie probandi transmissionem mercium Rota *Genuen. decis. 31. num. 7.* & generaliter de libro probante contra scribentem *Cavaler. decis. 626. Bart. & adden. dec. 344. dec. 251. post Zacchiam de obligatione Camerali, & passim in aliis.* Unde cum ex eorundem mercatorum libris constaret, ad eorum manus pervenisse, ac in eorum fundachis contractatas fuisse merces majoris quantitatis & qualitatis, quam in libris dohanæ, eorumque relationibus descriptæ sint, hinc satis clarè probata dicebatur fraudatio, ac minus fidelis relatio.

Judicatum tamen fuit contrarium, quod scilicet probatio non esset perfectè concludens, ut ad hunc effectum requiri firmat in his terminis *Ciriac. dicta controv. 512.* stante contraria possibilitate, quod scilicet illæ merces, quæ in diversa quantitate vel qualitate reperiuntur in libris mercatorum, & non sunt in libris dohanæ in eorundem mercatorum relationibus & partitis, ad eos obvenire potuerint per manus aliorum mercatorum, vel correspondentium in Urbe existentium, sub quorum

quorum nomine fuerint introductæ, ac per eos soluta dohana, cum sæpè soleant mercatores exteri habere in Urbe corresponsalem, cui transmittunt merces in magna quantitate, per istum deinde pluribus mercatoribus Urbis distribuendas, seù in propriis domibus etiam privatis minutatim vendendas, Ac etiam quia solent aliquando in ejusdem dohanæ repositorio seù magazeno vendi merces forensibus per transitum, pro quibus nulla solvitur dohana, unde stant simul, quod mercatores, qui merces modo supradicto vendunt, illas in eorum libros adnotent, & tamen quod adnotatæ non reperiantur in libris dohanæ.

Istud fundamentum dicebam considerabile ad effectum commissi seu pœnæ, ad quem effectum causa dicitur potius criminalis quàm civilis, unde rationabile videtur aliquam magis concludentem probationem requiri, & quia proclivìora sunt jura ad absolvendum à pœnis, & in his terminis loquuntur *Ciriac. dicta controv.* 312. & cæteri apud eum; Sed ad effectum civilem solutionis gabellæ seu dohanæ, quæ respicere videtur magis debitum in terminis justitiæ commutativæ quam pœnam, resolutio non placuit, stante dicta consuetudine sequendi eorumdem mercatorum relationem & fidem, absque eo quod in singulis mercium petiis apponantur bulli dohanæ, quia si nimis facilis & lata induceretur via fraudibus, nullo modo convincibilibus, si sola allegatio dictæ possibilitatis, absque alia probatione sufficeret, Ideoque dicebam saltem debere mercatores indicare, à quibus, seu per quorum manus dictas merces in Urbe jam introductas habuerint; Atque satis eorum fraus convincebatur, dum describendo in libris cum magna diligentia ipsarum mercium singulas quantitates & qualitates, ac etiam minutias, non descripserunt modum, quo mediante ad eorum manus illæ pervenerint.

Eo magis stante discretiva in mercatorum libris contineri solita in mercibus per absentes transmissis, ab
10 aliis, quæ præsentialiter in Urbe consignantur, In illis enim uti solent verbo, *mandatici*, in istis verò *Consignatici*, quam consuetudinem isti mercatores ad reddendam impossibilem fraudis probationem omiserunt, Unde propterea fraudis præsumptio & indicium resultat, omittendo facere id, quod cæteri mercatores communiter facere solent; Atque aliàs nunquàm verificabilis esset supradicta recepta conclusio, fraudatam scilicet gabellam etiam præsumptionibus, indiciis & conjecturis probari, cum impossibile sit à conjecturali, & præsumptiva probatione excludere contrariam possibilitatem, cujus sola allegatio, saltem absque aliquibus indiciis vel vehementi fumo nullo pacto admittenda videtur præcipuè de judicio civili solutionis gabellæ, Ista enim propositione retenta, esset impossibile servare dictam laudabilem consuetudinem, sed de necessitate oporteret, ea immutata, singulas ballas seu sarcinas revolvere quod eorumdem mercatorum, ac publici commercii notabile præjudicium contineret.

Igitur probationis perfectæ rigor est solum attendendus in judicio criminali, quando nempè agitur ad pœnam, & in quibus terminis propriè loquuntur DD. non autem in judicio civili, quale esset illud, in quo
15 agitur solum de solutione gabellæ, non autem de pœna, benè distinguendo habetur apud *Capic latr. consult.* 17. *num.* 4. & 5. Unde saltem cogi debeant ad indicandas personas, à quibus merces in dohana sub eorum nomine non descriptas habuerint, ut ita Dohanerio consultum esse possit, perquirendo originarium illarum introductorem, & hæc quoad possibilem receptionem in Urbe, in qua totum erat fundamentum.

Alia verò excusatio possibilis venditionis à forensibus per transitum, nullius erat ponderis, quia in ejusdem dohanæ libris, ad formam capitulorum, hujusmodi merces, quæ extrahuntur per transitum, distinctè adnotantur, Ideoque laudavi, quidem resolutionem quoad absolutionem à pœna, & commisso, sed laudare non potui quoad absolutionem à debito gabellæ, absque aliquo saltem vehementi bonæ fidei fumo.

TERRACINEN. GABELLÆ CARNIS

Pro GABELLARIO

Cum PARTICULARIBUS.

Casus disputatus in Camera, incertus est exitus.

Disponente Statuto in capitulo gabellæ carnis, illam solvendam non esse pro porcis, in propriis, & privatis domibus occidendis pro eorum usu; An exemptio suffragetur dominis porcorum, illos, ex industria & mercimonio vendentibus particularibus, qui in privatis domibus eos mactarent ad usum proprium.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *A gabella censentur excepta bona deservientia pro usu proprio.*
3 *Gabella carnis vel aliorum victualium potius ab emptoribus ad minutum quam à venditore solvi dicitur.*

DISCURSUS LXX.

CUm in statuto seu capitulis gabellæ carnis loci 1
Sezziæ, aliorumque locorum adjacentium disponatur carnes porcinas subjectas esse gabellæ, exceptis porcis non emptis in macello, qui per rusticos vel alias personas in propriis domibus, & pro familiæ usu occiderentur, ad rationem unius porci pro qualibet familia; Hinc orta est controversia, an istud capitulum intelligeretur solùm de illis porcis, quos rustici vel alii in domibus seu villis nutriunt, Vel etiam procedat in iis, qui per mercatores vel alios, ad industriam, & mercimonium in notabili quantitate vendunt particularibus, qui in privatis domibus, & pro privato usu eos occidant, ac saliant.

Et pro gabellario scribens, dicebam intelligendam esse de illis animalibus, quæ rustici, aliæque privatæ personæ, more parvorum locorum, in propriis domibus seu villis nutriunt ad futurum totius anni usum, qui, cessante ita quacumque mercatura, regulariter ex juris dispositione exemptus est à gabellis *ad text. in l. universi C. de vectigalibus, ubi Bald. Salicet. & cæteri Bertachin. de gabellis secundo membro octavæ partis num.* 2
... & habetur in his terminis gabellæ carnis actum *in Ferrarien. hoc eod. tit. disc.* 62. Data enim mercatura, quæ ex parte venditoria concurrit, semper cessat exemptio sive ex privilegio sive ex juris dispositione competat, Ut de exemptione clericorum, qua nulla datur major, firmant *DD. congesti per Carolum de Grassis de effectibus clericatus effectu tertio num.* 176. Et de exemptione fisci habetur supra *in Spolet. gabellæ disc.* 44. Ponderando præsertim illa verba, *l. porci non comprati al macello.*; quasi quod non de emptis, in quibus saltem ex parte venditoris idest industria, & mercatura, sed juxta morem educatis intellectum sit, stantibus etiam illis aliis verbis, *li contadini ò altre persone*, principaliter enim habetur sermo de villicis, qui ut plurimum hujusmodi animalia ad proprium usum nutrire solent, & licet subjungantur verba generalia de aliis personis, intelligi videtur de similibus, cum regulariter verbum *alius* denotet similitudinem; Aliàs enim multæ fraudes committi possent, & quodammodo gabella eludi, nam ita per universum populum de uno in alium distribui posset caro porcina pro eo hyberno tempore, quo illina

illius usus habetur, absque eo quod macellum adeatur.

Ad veritatem tamen reflectendo, contrarium mihi probabilius videbatur, prout justa meam consuetudinem sequi... insinuabam, quia verus sensus capitulorum esse videtur, eximendi populum ab hujusmodi gabella pro ea carne, quæ ad totius anni usum sale condi solet, illum solum gravando ad solvendum pro ea, quæ pro usu quotidiano emitur in frusta in macello, quia discretivè capitula loquuntur, cum assignatione unius porci pro qualibet familia; Ista etenim exemprio, habens aliquod fomentum rationis, ex qua etiam antiqui Pontifices in universum consimilem concesserunt exemptionem, licet postea revocatum per *Constit. 14. Gregor. XIII.* ita remaneret inutilis, si per illos qui hujusmodi porcos singulis familiis vendunt, gabella solvenda esset, cum ex deductis in præcedentibus, hujusmodi gabella, quamvis per gabellarium exigatur à venditore in ipso actu vendendi, in effectu tamen sol-
3 vatur ab emptoribus, carnis usum habentibus, quam ita cariori pretio emunt, ita ut venditor de soluta gabella se reintegret, nam alias absque illius onere tanto minus fuisset venditurus.

Considerando potissimè, quod capitula unum solum casum excipiunt emptionis à macello ob multas fraudes, quæ sub hoc prætextu per macellarium committi possent, unde intrat vulgata propositio, quo unius casus exceptio firmat regulam generalem in contrarium in casibus non exceptuatis, *ad text. in l. nam quod liquido ff. de penu legata cum concordantibus dec. 54. num. 1. & seqq. par. 6. rec. Barbos. axiom. 85. num. 4.* ideoque dixi Me habere aliquam difficultatem contra gabellarium, quem proinde amplius non vidi, vel quia acquieverit, vel quia se concordaverit, vel quod alium adierit ex genere professorum ob turpe lucrum auribus prurientium, atque ut vulgò dici solet non expellentium pipiones à columbaria; Unde propterea ignotus est eventus controversiæ pendentis in Camera in gradu appellationis à sententia, quæ in prima instantia coram Thesaurario ad gabellarii favorem emanaverat.

ROMANA APPALTUS GABELLÆ CARNIS

Pro FRANCISCO RAVENNA

Cum CAMERA CAPITOLII seu POPULI ROMANI.

Casus disputatus in Congregatione particulari & resolutus pro Camera.

An appaltator gabellæ exigens in excessu, non ex nova introductione, sed ex præterita observantia, teneatur ad restitutionem indebitè, & excessivè exacti nec ne; Et quatenus teneatur, cui dicta restitutio facienda sit.

Et an & quale defalcum competat Appaltatori gabellæ pro immutatione consueti status.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *De quæstionibus disputatis.*
4 *Gabellarius exigens gabellam in excessu tenetur ad restitutionem, & potest puniri.*
5 *Neque consuetudo excusat.*
6 *Conventio derogat contrariæ consuetudini.*
7 *Quod in materia gabellarum deferendum sit consuetudini.*
8 *Appaltus censetur factus juxta solitum.*
9 *Declaratur conclusio de qua num. 5.*
10 *De ratione ob quam in appaltibus attendendum est solitum, ac satis defertur consuetudini.*
11 *Excusatur excessus, & quod potius exactio sit diminuta ejus quod rigorosè exigi potuit.*
12 *De origine hujus gabellæ, & quomodo impositus sit.*
13 *Gabella imposita pro quolibet animali vel bestia quomodo intelligenda sit.*
14 *Quomodo debeatur decima imposita super certo numero animalium, si ille numerus sit minor.*
15 *De absurdo resultante, si gabella exigeretur solum habita ratione duarum specierum.*
16 *Quibus competat actio repetendi à gabellario gabellam excessivè exactam.*
17 *Qualis actio competat Domino gabellæ contra appaltatorem in excessu eam exigentem.*
18 *Publicani an sint administratores fisci, vel potius usufructuarii, & cessionarii.*
19 *Princeps exigit indebitum incertum ratione personarum, quibus facienda est restitutio.*
20 *An & quando ex innovatione seu alteratione status rerum competat appaltatori defalcum vel alia actio.*

DISCURSUS LXXI.

IMposita retroacto sæculo, in Urbe gabella carnis ad rationem ponderis, tot scilicet quadrantium pro qualibet libra, cum penè impossibile esset singula animalia ponderare, hinc proinde ad dictæ gabellæ exactionem regulandam, facta verisimili valutatione ponderis, ac peræquatione majorum vel minorum animalium ejusdem generis, ab initio statuta fuit quædam tariffa præscribens certam taxam pro quolibet genere seu specie animalium, præsertim verò in genere porcorum, statutæ fuerunt duæ species, una quæ dicitur *porci*, id est animalis grossi in juliis 17. & altera *porcastri* in medietate. Quia verò explicatum non fuit, qualis dicendus esset porcus, & qualis porcaster, unde continuæ controversiæ & dissensiones inter gabellarium & venditores animalium antiquitus oriebantur super iis animalibus, quæ medium quod inter unam & alteram speciem constituebant, dum gabellarius prætendebat venire debere sub nomine porci, venditores autem sub nomine porcastri, Ac etiam super illis parvis, quibus habita ratione ponderis, neque congrua erat summa taxata pro porcastro; Idcirco pariter ab antiquo, & prope ipsam impositionem, ad hujusmodi controversias dirimendas, observantia introduxit divisionem quatuor specierum, nempe *porci*, *porcastri*, *& etiam quartorum*, circa ea, quæ incertum erat, an de majori vel minori specie participarent; constituendo quid medium seu tertiam speciem, ac etiam *medii porcastri* circa animalia parva, cum declaratione facienda per peritum ab eodem populo deputatum, sub qua ex dictis speciebus animalia quæ venduntur, respectivè veniant.

Rebus in hoc statu existentibus, Franciscus Ravenna in Urbe negotiator, hujus gabellæ appaltum suscepit, cum hac distinctione illam exigendo ad plures annos, usque ad 1645. in quo, macellariis, & Porcinis conquerentibus de hujusmodi exactione contra formam tariffæ duas tantùm species præscribentis, prodiit ex determinatione cujusdam Congregationis edictum Præsidis gratiæ, quod non nisi in dictis duabus speciebus exactio fieret, declarando, porcastrum esse illum, qui excederet libras 100. porcum verò, qui excederet 200.

Terminato appaltu, cum Ravenna exhibuisset ejus computo ad effectum illa cum Camera Capitolii seu Populi Romani locatrice, justa solitum solidandi, plures in eis deduxit partitas defalcandas sive bonificandas, inter quas fuit una refectionis damnorum, quæ facta peræquatione cum annis præcedentibus, compertum fuerat, causata esse per dictam innovationem à quatuor ad duas species porcorum ut suprà; E converso autem procurator ejusdem Cameræ, nedum prætendebat ex hujusmodi causa nullum defalcum deberi, sed

potius

potiùs eumdem condemnandum esse ad restituendum id, quod sub nomine dictarum aliarum specierum, extra tariffam, in annis præcedentibus exegerat.

Et deputata desuper particulari Congregatione aliquorum Prælatorum, *sub die 23 Octobr. 1659* prodiit resolutio in omnibus Cameræ favorabilis, non solùm rejiciendo dictam Appaltatoris prætensionem circa defalcum, sed eum condemnando ad restitutionem dicti excessus valutati in scut. circiter 20.m. ex quibus, detractis aliquibus partitis, in quibus idem Appaltator ex aliis causis erat Cameræ creditor, executivè & manu regia, denegata appellatione, etiam ad devolutivum, coactus fuit solvere summam scut. 17. circiter erogatam, ut dicebatur in quosdã usus publici ornatus.

In pluribus disputationibus habitis in dicta Congregatione, à qua adinstar Rotæ decisio seu votum, doctè quidem, & elaboratè editum fuit, ultra concernentia plures alias partitas, nullam vel modicam juris inspectionem habentes, sed totam facti, Quoad ea quæ juris sunt, de tribus disputatum fuit, Primò, an Appaltator posito etiam excessu in exactione gabellæ ob duas alias species in tariffa non contentas ut supra, teneri deberet ad restitutionem exacti, vel potiùs esset excusandus; Secundò posito quod locus esset restitutioni, cuinam illa facienda esset, seu cui competeret actio repetendi hujusmodi indebitum; Et tertiò, posito econverso, quod Appaltator licitè dictam exactionem facere potuerit, An ob immutationem solitii status, sibi competeret defalcum, vel alia actio, & quæ.

Quoad primam, super qua major ac pene tota fuit disputatio, scribentes pro Camera dicebant, prout in dicto voto deducitur, casum esse expressè determinatum *per text. in l. locatio aliàs licitatio 9 §. quod illicitè ff. de publicanis, & l. 3. Cod. vectigalia nova &c.* per quæ jura dicitur, publicanum exigentem gabellam in excessu, & ultra modum, teneri ad restitutionem, Quinimo & puniri posse disponit textus *in l. 4. Cod. eod. tit. Vectigalia nova &c. Bajard. ad Clar. § furtum num. 9. Galeat. respons. fiscal. 10. n. 17. cum seq.*

Nil obstante consuetudine, seu justa credulitate, quoniam ista tanquam contra legem, censenda est potius corruptela, frequenter & de facili per hujusmodi publicanos & appaltatores induci solita, ideoque ubi etiam, non per ipsosmet, sed per prædecessores introducta esset, id operari posset excusationem à delicto, & pœna, non autem à restitutione exacti, *Franch. Marc. dec. 421. Facchin. conf. 61. lib. 2. Guttier. de gabell. quæst. 5. n. 14.* apud quos cæteri. Ponderando etiam dedocta per *Lauream alleg. 20. n. 21. sub fine*, ubi quod observantia nihil prodest, si ex veritate tituli appareat aliquid in gabellis non fuisse concessum, *Cornius consil. 181. lib. 5.* ubi etiam si dicatur *à parte vechi & modi usitati*, quia intelligitur de licitis, non de illicitis.

Quæ fortius procedere dicebant, stante quod in ipso instrumento appaltus inserta fuerat tariffa, juxta quam dictum fuit gabellam esse exigendam, ita enim ex pacto & conventione, sublata quacumque retroacta observantia, præscripta fuit lex dictæ consuetudinis abrogativa, Atque istud motivum fortè fuit causa potissima resolutionis, ita respondendo iis, quæ ex parte Appaltatoris deducebantur circa observantiam ut infra.

His tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium mihi probabilius videbatur, unde propterea resolutioni intellectus non acquievit; Eoque magis in hoc sensu me confirmavi, postquam ad breve tempus, etiam sub eodem Pontificatu agnita fuit illa veritas, quam idem Appaltator, dum hæc disputabantur, exaggerabat, erroneam scilicet ac irrationabilem fuisse dictam innovativam determinationem factam de anno 1645. quodque oportebat regredi ad priorem observantiam quatuor specierum, prout sequutum fuit, & de facto servatur.

Pro excusando siquidem gabellario, Ego & cæteri pro eo scribentes dicebamus, omnino sufficere debere dictam retroactam observantiam, dum illa non erat per ipsum inducta, sed talis fuerat apud plures prædecessores appaltatores, quinimo & apud ipsosmet Populi & Cameræ ministros, quando gabella fuit in administratione, idque ab antiquo, & continuato tempore, saltem certitudinaliter, totius sæculi currentis, Et quod magis est publicè & palam, nedum approbante ejusdem populi ministro, qui tanquam peritus deputari consuevit pro dijudicandis dictis quatuor respectivè speciebus, sed etiam præsentibus Piæ fidei aliisque graciæ officialibus, qui in quolibet mercato intervenire solent.

7 Ideoque deferendum est consuetudini, quæ in ista præsertim gabellarum & vectigalium materia est magis pecoliaris, eique potissimum deferendum est *ad text. in l. finali dict. tit. Cod. vectigalia nova*, ibi, *& probatam fuerit ultra antiquam consuetudinem &c. & text. in l. si publicanus § fin. ff. de publican.* ibi, *In omnibus vectigalibus ferè consuetudo spectari solet*, in terminis solutionis gabellæ *Jas. conf. 20. n. 14. l. 1. Menoch. conf. 189. n. 20. Marcabrun. conf. 9. num 18. Bertaz. coll. conf. crim. 476. num. 12. Surd. conf. 470 num. 15.* Et quod appaltus censeatur factus juxta solitum, *Ruin. conf. 74. num. 1. lib. 1 Silvan. conf. 35. n. 2. Borsatt. conf. 190. num. 26 & 37.* 8
Cavaler. dec. 60. num. 4 & cæteri communiter; Quibus non adversantur *Franch. March. Guttieres & cæteri ut suprà* in contrarium deducti, utpote loquentes de consuetudine illicita, moderno tempore per ipsum gabellarium, vel aliquem prædecessorem clandestinè & præter voluntatem Domini gabellæ introductam, cui proinde nomen abusus & corruptelæ congruat; Secus autem ubi agitur de consuetudine antiqua, ab ipso initio impositæ gabellæ per tot prædecessores, publicè & palam observata, scientibus & videntibus Officialibus; Et quod magis, observata ab eadem Camera locatrice, ejusque Officialibus, & ministris in illis intermediis spatiis, in quibus quandoque inter unum appaltum & alterum, gabellæ stent in administratione. 9

Tunc enim, non solùm urget ratio justæ credulitatis, ac bonæ fidei, regulariter excusantis à restitutione ejus, quod etiam de bonis non suis perceptum & consumptum est ex collectis *dec. 3. par. 7. rec.* & passim, Sed etiam urget alia major ratio deficientis voluntatis Appaltatoris alias non suscepturi appaltum pro tanta pensione; Quando enim conductores seu appaltatores hujusmodi appaltus suscipiunt, respiciunt ad illum statum, in quo tunc res existunt, atque correspectivè ad ea emolumenta, quæ tunc exigi solent, & quantum tempore proximè præcedenti fructificare consuevit, regulant oblationes, quas cum eadem regula acceptat locator, non habendo oculos tam retrò, indagando scilicet originem gabellæ seu juris apices, ut communis observantia docet, & advertunt *Silvan. Surd. Ruin.* & cæteri ubi suprà; Ad quod conferunt ea quæ habentur *hoc eod. tit. in Romana appaltus lignorum, disc. 81.* ac etiam in altero *de locato. in Romana officii Notarii Ripæ* super diminutione emolumentorum officii de mandato Superiorum, ex eo quod ex mala introductione ita exigerentur *ad cons. Gravett. 95.* cum similibus, & conferunt deducta *per Ancaran. cons. 401.* de Appaltatore vectigalium Pistorii, de tempore quo Papa ejusque Curia ibi residebat, quod scilicet attendatur ille status, & quanti tunc res in appaltum suscepta fructificare soleat. 10

Præterea pro meo judicio omnis difficultas cessare videbatur, quoniam neque versabamur in casu excessus seu indebiti, ex sola consuetudine & observantia excusandi, in quibus terminis prædicta locum sibi vendicant, Sed potius dici posse observabam versari in casu, quo gabellarius ita aliquam benevolentiam & majorem æquitatem, per quamdam transactionis speciem, cum populo exercuerit, exigendo minus eo, quod rigorosè & ad formam juris exigere potuisset; Cum etiam per eamdem tariffam determinatum non esset, 11

qualis esset porcus; & qualis porcaster, Hinc propterea quoties agebatur de illo medio statu inter unam speciem & alteram, ita ut incertum esset, de qua potius participaret, prætendere potuisset integram gabellam tanquam pro porco, ita venditores & populum magis gravando, Prout quando agebatur de parvis, justè pro illis ad litteralem sensum tariffæ, integram pro porcastrix gabellam exigere potuisset, unde propterea exigendo primo casu tres quartos, dicebant non videri cur judicandum esset quod gabellarius exegisset in excessu unum quartum. & non potius, quod ita remisisset de integro, quod rigorosè exigere poterat; Idemque respectivè quoad remissionem medietatis gabellæ, quam etiam pro parvis animalibus tanquam pro porcastris exigere potuisset, ita dimidiatam exigendo.

Verum siquidem videbatur, hanc fuisse speciem transactionis, ita dirimentis dictam incertitudinem, & controversias inter gabellarium & populum, ideoque non fuit contravenire tariffæ, sed eam melius interpretari, seu cum hoc recuperamento componere casus ab ea omissos & in controversia cadentes; Atque ita satis de facili cessabat dictum motivum, quod forté fuit potissima causa resolutionis, quod scilicet per insertionem dictæ tariffæ in instrumento cum conventione super illius observantia, recessum esset à præterita consuetudine, dum hæc ita non remanet contraria, sed potius compatibilis cum eadem tariffa, potissimè, quia etiam in præcedentibus appaltibus, idem servatum fuit circa dictam insertionem tariffæ, & tamen hoc non obstante, continuatum est cum dicta consuetudine.

Clarius verò, ac extra difficultatem, dum ita exigebat subjecta materia, unde propterea, rationabiliter & pernecesse, moderando dictam innovationem, ut potè irrationabilem, tunc dicebatur, ita etiam in futurum continuari debere, prout eventus ad breve tem-
12 pus docuit, ut supra; Siquidem hujusmodi gabella in sui origine *ex Constitutionibus 31. & 34. Julii III.* & *ex Constitutione 14. Gregorii XIII.* ac etiam ex novis augmentis impositis sub *Vrbano VIII.* imposita non est animalibus viventibus, & per eorum capita, juxta casum, quem *Bart.* & cæteri nostri majores exemplificari solent in animalibus venientibus ab Apulia & transeuntibus per pontem Perosii, cum similibus, Sed imposita est in ratione ponderis, & pro qualibet libra carnis distributivè, & sic est potius gabella personalis imposita populo, à quo ita magis insensibiliter & promptius exigitur occasione hujus necessarii victualis, ut in proposito salis, & gabellæ macinatus vel vini ac etiam carnis habetur in aliis hoc eodem tit. frequenter; Ideoque exactio facienda est distributivè ad ratam ponderis, atque tariffa quamvis de integro animali loquatur, intelligenda est, non physice, & ad litteram, sed moraliter juxta debitam proportionem, attendendo magis rei substantiam seu effectum, quàm formulam, seu figu-
13 ram verborum ex deductis per *Ferrettum de gabellis n. 414. & alios apud Surd. cons. 297. num 9. cum seq.* ubi habetur, quod dictante statuto, ut pro qualibet bestia, quæ venditur, solvi debeant decem pro gabella, in sensu litterali verborum non deberet solvi nisi pro animali vivente non mansueto, cui hoc nomen *bestia* convenit, & tamen si per macellarium vel alium, etiam animal mansuetum venderetur in partes & per frusta, eadem gabella debetur pro rata ponderis, & ad proportionem; Quod etiam in simili probari dicebamus Ego & cæteri scribentes *per glos. in cap. 1. de decimis cum concord. per Rom. cons. 434. n. 2. & 3. Franch. dec. 228 n. 3.*
14 quod si pro singulis centum ovibus certa quota vel quantitas solvenda est, ille, qui non habet centum oves, sed viginti, vel triginta, adhuc solvere debeat proportionabiliter & pro rata, cum similibus; Quod docet etiam observantia ejusdem gabellæ, quando ab extra introducitur in Urbem caro porcina in frusta, etiam in modica quantitate, quoniam exigitur gabella ad rationem tot quadrantium pro libra, non distinguendo, an esset porcus, vel porcaster, ergo attendenda non est littera tariffæ in solis speciebus, de quibus loquitur, sed proportio ponderis.

Alio etiam claro inconveniente resultante à dicta litterali intelligentia tariffæ, & à moderna innovatione, 15
ut supra facta de anno 1645. cuius declaratione, quod porcaster dici non posset nisi qui excederet libras 100. & porcus nisi excedens 200. quibus ponderibus respectivè respondet integra vel media gabella, Quoniam ita, quando porcus est parvus librarum 80. vel 90. nulla exigeretur gabella, & quando est status medii, ita ut excedat 100, sed non ascendat ad 200. sed sit 180. vel 190, &c. totum id quod excedit 100. remaneret sine gabella, contra omnem rationem, ac etiam contra voluntatem Summorum Pontificum impositorum, quoniam cum antiquitus concessa esset immunitas pro 50. libris hujus carnis porcinæ pro qualibet familia in toto anno, adhuc ista franchitia sub *Gregorio XIII.* revocata fuit, ideoque ita in dies major pars carnis venderetur sine gabella, pro illa rata excedente, ut claré ad sensum.

Et quod magis, id non redundat in beneficium & levamen populi, sed macellariorum, quoniam populus pariformiter & indefinitè solvit carnem consueto pretio per gabellam alterato, Ideoque ex dictis fundamentis, quibus votum editum non videtur satisfacere, etiam post sopitam causam, & refrigeratum defensionis calorem, seu cessatam ejusdem causæ affectionem, intellectus dictæ determinationi acquiescere non potuit potissimè dum, ut dictum est, ad breve tempus habitus fuit regressus ad antiquum statum, juxta præfatam observantiam, utpotè rationabilem, quinimò necessariam.

Hinc proindè opus non videbatur assumere dictam secundam inspectionem, cui scilicet competeret actio repetendi hoc indebitum, dum illud non aderat; Sed quatenus eo præsupposito, de hoc agendum esset, di-
cebam illam non competere ipsi Cameræ locatrici in 16
hoc nullatenus damnificatæ, sed vel macellariis, & Porcinis, vel populo, à quo indebita, vel excessiva gabella exacta fuit *per text. in l. locatio §. quod illicite ff. de publican. & in l. unica Cod. de super exaction. lib. 10.* ubi quod hæc actio competit damnificatis, non autem ei qui nullum damnum sensit; Tunc enim domino seu locatori gabellarum ob indebitam & excessivam illarum
exactionem actio competit, quando ipse ita remaneret 17
damnificatus in futurum, quia nempe ob extorsiones gabellarii, mercatores & negotiantes deviati fuerint *Bertachin. par. 4. quæst. 18. n. 15. Franch. March. dicta dec. 421. in fine*, & tunc non actione repetitionis indebiti, sed potius refectionis damnorum & interesse, Cum de reliquo, publicani & appaltatores gabellarum considerentur tanquam usufructuarii illius temporis quo appaltus durat, seu tanquam cessionarii commoditatis, & administratores vel procuratores in rem propriam, *ut bene Dec. cons. 4. n. 2.* quem cæteri sequuntur, unde propterea non dato damno vel supplantatione in futurum, nulla ipsi locatori seu domino actio competere videtur, sed solùm damnificatis, à quibus excessiva, seu aliàs indebita exactio facta est.

Verùm quia incerti omninò sunt illi, à quibus hæc exactio facta est, atque pene impossibilis est praxis reficiendi singulos damnificatos; Ideircò, posito excessu
benè posset Princeps ratione hujusmodi incertitudinis, 18
& tanquam res, quæ dici potest nullius, vel sibi, suoque fisco applicare, vel aliis publicis usibus, ut habetur *in Barchionen. hoc eod. tit. disc. 58.* de illa franchitia, quæ in magnis Civitatibus reficitur pro Ecclesiasticis vagis, & incertis, unde in hoc parum, vel nihil ego immorabar, quamvis meus Collega nimium desuper laborasset, quoniam nil interesat Appaltatoris hujusmodi indebitum restituere debentis, an uni vel alteri pecunia per ipsum solvenda applicanda esset, sed punctus

erat

erat in deficiente indebito ejusque actione, cuicumque illa competeret.

Demum quoad tertiam inspectionem, petitæ scilicet bonificationis damnorum à dicta innovatione resultaorium, & quæ petitio fuit causa hujus damni, Dicebam initio, & in prima disputatione super hujusmodi computorum solidatione habita, casum esse planum pro Appaltatore, quoniam ex supra deductis, appaltus censetur susceptus juxta solitum, & in eo statu, in quo tunc res existunt, Unde propterea quælibet innovatio voluotaria proveniens ex facto ipsius locatoris, vel ejus officialium, & ministrorum, seu eorum quos prohibere potest, producit in Appaltatore actionem
20 refectionis damni exinde resultantis, quale quale sit, quinimò etiam lucri amissi, juxta magistralem distinctionem *Bart. in quæst. 4. incipien. publicanus vers. solutis num. 3. & in l. si uno §. cum quidam num. 2. ff. locati, benè Soccin.* in terminis appaltus salium cum Camera *cons. 156. n. 4. lib. 2. Martian. cons. 7. n. 3. & seq. lib. 2.* & in puncto Appaltatoris gabellæ carnis *Eugen. cons. 50. lib. 1. & Ann. alleg. 21.* & habetur *in Fulginaten. salis disc. 107.* & in aliis hoc tit. frequenter, quoniam nedum innovatio, sed etiam rumor in his materiis attenditur, *ut apud Ann. & Eugen. ubi supra*, Et in specie alterius appaltus Cameræ, seu Populi Romani habetur *in Romana appaltus coram Just. dec. 285. apud Pacif. de Salviano.*

Et quamvis per scribentes pro Camera, satis insisteretur in eo, quod præmissa procederent, ubi innovatio proveniet ex facto omninò voluntario locatoris, non autem ubi ex justa causa, & ad corrigendos abusus, seu ob alia accidentia superventa, & fortius ubi non ab ipso locatore directè & immediatè, sed ab aliis Superioribus, quos prohibere non potest, ut in præsenti contingebat; Attamen responsio mihi placebat in ordine ad evitandam refectionem damni consistentis etiam in admissione lucri, juxta *dictam decisionem 285. post Pacif.* secus autem in ordine ad remissionem pensionis, non aliud est una actio tanquam ad damna & interesse, aliud est altera remissionis pensionis, tanquam exceptio ob patientiam non præstitam, sive ob deficientem rem conductam, ac cessantem voluntatem conducendi pro tanta pensione conventa rebus in eo statu permanentibus juxta dictum casum positum per *Ancaran.* conductoris gabellarum Pistorii, quando Curia ibi residebat, sed super hoc puncto disputatio ulteriorem progressum non habuit, dum tota fuit super dicto judicio reconventionis pro restitutione excessivè exacti ut supra.

† SUper casu contento in isto discursu, (& quæ ulteriorem prosequutionem non habuit) habetur votum impressum *inter decisiones Rotæ par. 12. rec. decis. 414.* Ideoque combinando rationes hinc indè deductas, judicium efformari poterit, cuinam justitia assistat.

ROMANA GABELLÆ EQUORUM Seu PLANI,

Pro DISTRICTUALIBUS URBIS 1

Cum GABELLARIIS.

Casus decisus per Cameram pro Districtualibus.

De gabella equorum aliàs plani, An possit exigi in toto districtu Urbis. Et de dicto districtu antiquo, & moderno quantum se extendat respectivè; Et de Plano Urbis quid significet.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Districtus antiquus Urbis quantum se extenderet, & num 8.*
3 *In dubio contra gabellam.*
4 *Observantia deferendum est in materia gabellarum, Et de differentia inter observantiam pro gabella, vel pro libertate.*
5 *De differentia inter observantiam proscriptivam, & interpretativam.*
6 *Observantia proxima est attendenda non remota.*
7 *Planum Urbis quid significet.*
8 *De eadem materia districtus, de qua num. 2.*
9 *De differentia salis, & focatici.*
10 *Quod districtus sit quid minus, quàm ager Romanus seu planum.*

DISCURSUS LXXII.

AB antiquo exigi consuevit in Urbe pro contrectationibus equorum quædam gabella de cujus originaria impositione non constat, sed prima ejus notitia *Innoc. VIII.* impress. *in Bullario antiquo Sixt. V. const. 9.* ubi quando sit taxa contributionis præstandæ scriptoribus archivii, taxatur, *gabellarius plani seu equorum*, 1
Deinde verò *Julii II.* de an. 1507. istam gabellam concessit Collegio Scriptorum prædictorum; eamque nuncupavit *gabellam plani Urbis*, eodemque vocabulo usus est *Leo X.* qui an. 1538. eamdem concessionem confirmavit; Mox *Pius V.* hujusmodi concessionem revocando, dictam, & alias gabellas, vel jura cameralia, Cameræ restituit; Sed deinde de an. 1570. recepta à dicto Collegio quadam pecuniarum summa, illud ad omnia reintegravit, mandando insuper gabellam prædictam, per omnes quantumvis exemptos debere solvi, atque in constitutione seu motu proprio desuper edito, illam enunciavit *gabellam Urbis, ejusque districtus & plani*; Cumque in postmodum sequuta nova Statutorum reformatione sub *Greg. XIII.* sublatis antiquis differentiis, & dubietatibus, ac distinctione salis, & focatici, firmatum esset Urbis districtum protrahi ad 40. milliaria circum circa Hinc ab aliquo moderno tempore, anno scilicet 1631. circiter, gabellarii ex illo verbo *districtus* in dicto *Pii V.* motu proprio contento, cœperunt ab aliquibus districtualibus gabellam hujusmodi exigere, sed pro majori parte locorum in districtu existentium exacta non fuit, Verùm ab anno 1655. de gabellariis magis eorum fimbrias dilatare cœperunt, unde propterea introducta ad instantiam districtualium causa coram Camerario, ab isto sententia eis favorabilis, pro libertate prodiit; Introductaque per appellationem causa in Camera, habitoque juxta laudabilem Curiæ morem, Advocatorum, & Patronorum congressu pro causæ directione, ejusque meritis examinandis.

Plerique satis de hujus partis justitia dubitabant, stante quod constitutio seu motus proprius *Pii V.* explicitè agit de districtu, qui se extendit ad 40. milliaria, non solùm ex novis reformationibus editis sub *Greg. XIII.* & sic post Pium, sed etiam antea, cum idem firmatum fuerit antiquiori tempore per Rotam *coram Puteo inter suas decis. 24 lib. 3.* 2

Diversa erat mea sententia, ut scilicet, exceptis locis, in quibus ab antiquo talis gabella exigi consuevit, non posset in aliis prætendi, Odibiles enim in jure sunt gabellæ tanquam servitutes, & onera, non extendendæ de casu ad casum, vel de loco ad locum, sed potiùs restringendæ; ita ut sufficiat rem non esse omninò claram, ut in dubio contra eas veniat respondendum *Bart. in l. si papillum ff. ad leg. falcid. Bertius cons. 96. n. 5. & fin. Surd cons. 307. n. fin. Curiac. contr. 297. n. penult. & fin. Roca decis. 118 par. 11. rec. in fine.* Clarius verò ubi casus est dubius in verbis gabellam inducentibus, vel probantibus, atque intellectui qui pro libertate facit, assistit observantia, quæ si in omni materia est optima interpres, ac interpretationum Regina, magis in ista materia gabellarum & vectigalium, in qua majorem ac peculiarem habet operationem, & totum facit, ut satis frequenter *hoc eod. tit.*, potissimè ubi observantia est pro libertate. 3 4

Magna enim differentia est inter unam & alteram observantiam, quia cum publicani, qui in Evangelio in-
5 ter peccatores & malos homines reputantur, soleant esse proclives ad extorsiones, atque ad ampliandas exactiones eis faciles, utpote manum Regiam, & jurisdictionem habentes, idcirco non de facili solent negligere id quod eis jure competit; Econverso autem populus, præsertim minutus & rusticus, cum quo frequentius hujusmodi exactiones contingunt, perhorrescens, non solùm pœnam commissi, sed illorum gabellariorum nimias asperitates, non de facili sibi usurpat possessionem libertatis, quæ diu continuare posset, quia cum hujusmodi gabellæ soleant singulis annis, vel aliis statutis temporibus concedi in appaltum si unus appaltator negligit, non negligit alter, & sic magna differentia est inter unam & alteram observantiæ speciem.

Adeoque in hac materia defertur observantiæ, quod etiam ubi gabella clarè deberetur, adhuc tamen per tricennalem observantiam inducitur præscriptio exemptionis & libertatis, *Eugen. cons. lib.* 1. & cæteri communiter *ut sæpius in aliis hoc eodem tit.* Multò igitur magis ei deferendum est pro interpretatione casus dubii, ad quem effectum, certum ac determinatum temporis spatium, aliaque præscriptionis requisita non desiderantur, sed sufficit ita aliquando servatum fuisse, cum ista sit nimium vulgata, & recepta distinctio inter observantiam interpretativam & præscriptivam *Barbos. in l. post dotem num* 47. *& sequen. ff. solut. mat. decis.* 319. *&* 351. *par. 6. recent. & passim.*

Et licet per dubitantes responderetur hoc observantiæ argumentum posse retorqueri, cum à moderno tempore in aliquibus locis districtus illa regnare videatur unde inferebatur ad universum, ex regula causæ universalis, in qua ex possessione respectu aliquorum actuum, locorum, vel personarum, infertur ad omnes, ex deductis *in Toler. jurisd. sub tit. de jurisd. disc.* 1. Replicabam tamen, quod ubi observantia dici non potest præscriptiva, & novi juris inductiva, sed attendenda est tanquam interpretativa, tunc non attenditur moderna, sed remota spectari debet, utpotè proxima dictæ constitutioni *Pii V.* ex qua ob mentionem districtus prætenditur quædam ampliatio ad illum, Ut de
6 attendenda observantia tunc proxima non autem moderna ut potè remota *Otthob. dec.* 26. *n.* 14 *&* 15.

Quod autem ex prænarratis Constitutionibus etiam ultima *Pii V.* vel nulla per districtuales gabella deberetur, vel saltem esset satis dubium; Pro clariori veritatis notitia, duas constituebam inspectiones, unam spectato antiquo Statuto ante dictam Pii constitutionem, vel motum proprium, alteram isto attento; Quatenus ad primam spectat, Constitutiones *Innoc. VIII. Julii II. & Leonis X.* ex quibus præsu positivè deducitur istius gabellæ antiquus usus, loquuntur solum de *plano* Urbis, sub quo vocabulo dicebam absque dubio, *districtum* non contineri, quoniam *planum* aliud non significat, nisi planitiem, ubi non sunt montes a loca elevata, *ut per Calepen. verbo planum, & verbum planities*, ideoque convenire non potest universo districtui, in cujus plerisque partibus, etiam asperi montes de Apennini partibus reperiuntur.

Quodque planum sit quid diversum à districtu, atque non capiat nisi agrum Romanum, ex oculari inspectione in planitie existentem à montium, seu collium radicibus usque ad mare, justificari observabam, non solùm ex assertionibus multorum peritiam in arte agraria habentium, dicentium sub nomine plani, semper de hac parte, ex majorum traditionibus fuisse intellectum, sed etiam ex ipsamet Constitutione *Pii*, in qua planum, & districtus ponuntur tanquam diversa, ut infra in alia inspectione, atque cum plures adhibuissem diligentias cum pluribus viris eruditis grammaticæ seu eruditionis professoribus, omniumque verborum & vocabulorum diligentissimis indagatoribus, adhuc invenire non licuit, unde hoc vocabulum plani originem traxerit, & quod præcisè significet, cum in jure illud ignotum videatur.

Quo vero ad aliam inspectionem derivantem ex di-
ctâ ultima Constitutione Pii V. in qua totum erat gabellarii, seu Collegii sibi adhærentis fundamentum, difficultas erat in illo verbo *districtus*, quo eadem Constitutio utitur, dum ex allegata *decis.* 24. *Puteï lib.* 5. liquet, etiam ante novas reformationes statutorum, illud protrahi ad 40 milliaria, unde inferebatur, in hoc per dictas novas reformationes nil de novo inductum esse. 7

Pro congrua igitur hujus termini seu vocabuli intelligentia, dicebam advertendum esse, illud non esse vocabulum univocum, sed æquivocum, quod etiam, agro Romano, quantum se protendit, ejus orbibus decem milliarium circum circa, quo venire potest, dum eodem termino utuntur Constitutiones Apostolicæ 8
istum solum recinctum explicantes, ut præsertim liquet ex *constitutione* 18. *Pauli V.* § 1. 3. 4. & 5 ubi eximendo à spoliis morientes in Urbe, ejusque recinctu per decem milliaria, sæpius utitur hoc termino *districtus*, tanquam dicti agri seu recincti significativo. Igitur non est verbum univocum concludens pernecesse districtum comitativum seu jurisdictionalem.

Præterea districtus jurisdictionalis Urbis de jure est 109. milliarium *Bald. in l.* 1. *per illum textum ff de officio Præfecti Urbis Fenz. ad Stat.* 197. *num.* 95. & habetur latius deductum *in Urbi aten. juris Metropolici sub tit. de præeminentiis, disc.* 1. ubi quod hæc est provincia Papæ; non tanquam Papæ & Episcopi Ecclesiæ universalis, sed tanquam Papæ & Episcopi Urbis (quidquid anonymi, geographi somniaverint circa hæc loca suburbicaria, quibus *Alexandro* & cæteri benè responderunt,) ac etiam habetur in *Romana canonicatus pro Cardinali Ursino sub tit. de beneficiis.*

Quia verò ob incursiones barbarorum, omnium rerum ordo præsertim in Italia perversus est, atque dominia, juxta contingentes usurpationes distinguebantur, ut etiam infra mediocritatem versatis in historiis est valdè notum; Idcirco istius districtus quasi memoria periret, solumque Populus Romanus, qui ob Papæ absentiam ab Urbe, & Italia, quando sedes in Civitate Avenionensi fuit, quamdam tandem ac paucam imaginem antiqui dominii & jurisdictionis de facto sibi assumpserat, exercebat ejus potestatem in quibusdam locis suburbicanis, cum distributione salis, & exactione cujusdam vectigalis quod nuncupabatur *focaticum*, Unde propterea dicti loci dicebantur de ipsius populi ac Urbis comitatu & districtu, ut liquet ex 9
Statutis antiquis *lib.* 3. *cap.* 157. ubi explicitè declaratur, qui sit districtus Urbis, id est illæ Terræ, quæ solvant Cameræ populi *sal & focaticum*, sive *impositam salis & focatici*. Atque istius Statuti themate retento dictum fuit coram Puteo *d. dec.* 24. *lib.* 3. districtum ad effectum comprehensionis sub statuto protendi ad 40. milliaria ac etiam ultra, dummodo probetur, quod locus, de quo disputari contingat super Statutorum subjectione, caperet sal & solveret focaticum Cameræ Urbis, ut ex eadem decisione.

Et sic eo tempore attento, priusquam ederentur novæ reformationes, iste terminus *districtus*, non capiebat universum ambitum 40. milliarium circum circa, sed solum illa loca, quæ ob dictam subjectionem dicebantur de districtu, ita sumpto tanquam designativo comitatus, ac locorum sub jurisdictione & superioritate populi viventium. Et consequenter quando Pius V. de districtu loquutus est, intelligere non potuit de illo, qualem hodie habemus, ita constitutum ex novis reformationibus, ex quibus, sublata differentia salis & focatici, universus ambitus indistinctè dicitur de districtu, *ut in Veliterna fideicommissi* 18. *junii* 1632. *Verospio Rubeus tom.* 2. *singularium in obser. ad Statut. Urb.* 178. *seu* 180. *de dotibus n.* 14. *& seq. & in rubr. Statutorum eadem* 1. *tom. n.* 10.

Quinimo observabam, ex eadem constitutione Pii, liquido

Quinimo observabam, ea eadem constitutione Pii, liquidò patere, districtum sumptum esse pro recinctu vinearum, & prædiorum recinctorum Urbis, tanquam quid minus quàm planum, nullatenus verò eum item terminum sumptum fuisse pro districtu jurisdictionali, idque tripliciter; Primo, quia in ea parte, in qua mandatur istam gabellam solvi per omnes, etiam exemptos *planum* ponitur ampliativè, & ut quid latius quam districtus, ibi, *Praterea supradictum Vectigal nullis prorsùs exemptis tam in Urbe & districtis, quam etiam in reliqua ejus plana &c.* Ergo planum latius patet; Secundo quia mandatur, etiam ampliativè ad districtum, solvi in Civitatibus & locis circum circa Urbem, in quibus solvi consuevit, & tamen intra districtum jurisdictionalem, non solùm continentur dictæ Civitates, & loca in circuitu, sed etiam quam plura alia loca ultra circuitum, & quæ ab Urbe non censentur, prout censentur existentia circum circa; Et tertio quia ampliativè seu extensivè, ultra districtum, loquitur etiam de casalibus, & tamen indubitatum est, casalia non esse ultra, sed longè infra districtum jurisdictionalem, & pro majori parte in ipso agro Romano, unde clarum resultat, hoc vocabulum *districtus* hic sumptum esse non latè pro jurisdictionali, sed strictè pro recincta vinearum & prædiorum exclusivè ad casalia, reliquumque planum ac loca, in Urbis circuitu existentia, Ideoque jungendo cum his observantiam de qua supra, pro meo judicio, cum sensu etiam veritatis, clarum videbatur totum jus gabellariorum, & consequenter bonum districtualium, addito etiam fusi argumento ducto à quantitate fructus, quem ea hoc Vectigali ante hujusmodi modernas usurpationes percipi habebat, quia respondet huic recinctui, non autem universo districtui, ex quo satis longè majus emolumentum perciperetur; Et juxta præmissa solutum fuit, atque concessa nova audientia persticum in decisis.

† DE hac materia Districtus Urbis agitur quoque *sub tit. de præeminent. disc. 2. in Miscellan. Eccles. disc. 1. in relat. Curia disc. 2. & alibi pluries*; & conferunt, quæ habentur infrà *in annot. ad disc.* 144. & 145. circa differentiam territorii, & agri, vel districtus.

PERUSINA Seu ASSISIEN.

Pro PERUSINIS POSSIDENTIBUS BONA IN TERRITORIO ASSISIEN.

Cum COMMUNITATE DICTÆ CIVITATIS.

Casus resolutus per Congregationem boni Regiminis pro Communitate.

An concordia inita super modo solvendi onera pro bonis, quæ forenses possident in territorio alicujus Civitatis servanda sit, si tractu temporis onera notabiliter augeantur, ita ut, id quod solvi consuevit, reddatur oneribus incongruum.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Laudum acceptatum habet vim transactionis, & est observandum ac exequendum.*
3 *Observantia tricennalis inducit justificationem etiam sine actis.*
4 *Ad metiendum læsionem vel justitiam seu injustitiam, attendum tempus actus gesti, non quod postea contigerit.*
5 *Limitatur.*
6 *Declaratur limitatio.*
7 *Forenses de jure sunt exempti ab oneribus, quibus subjacent ex consuetudine, & quando hæc cesset.*
8 *Datur distinctio, quando læsio posteà contingens attendi debeat.*
9 *Ad quæ onera forenses teneri non debeant.*

DISCURSUS LXXIII.

AD sedandas controversias inter communitatem Assisii, & Perusinos in eo Territorio bona possidentes, super oneribus ratione dictorum bonorum solvendis, prodiit de anno 1544. laudum à partibus acceptatum, & usque ad hæc tempora servatum, Cardinalium *Ariminensis & Sfortia*, per quod certus solvendi modus præscribitur, cum declaratione, ut dicto modo adimpleto, à quibuscumque aliis datiis, vectigalibus, gabellis, gravaminibus, & oneribus ex quacumque causa, tam per Principem quam per ipsam Civitatem impositis & imponendis, Perusini exempti esse deberent; Cùm autem dicta Civitas prætenderet, ob onerum & gravaminum nimiam excrescentiam, solutionem per dictum laudum demandatam nimis exiguam & incongruam esse, ita ut laudum ad manifestam injustitiam & iniquitatem tractu temporis redactum esset, Hinc introducta desuper causa in Congregatione Boni Regiminis. 1

Pro Perusinis scribens, dicebam, istorum intentionem fundatam esse in laudo, quod tanquam à partibus emologatum vim habet transactionis, pro qua stat præsumptio, ideoque sicuti adversùs transactionem veniri non potest, ita neque adversùs laudum, ut in specie laudi acceptati *Burat. & Adden. dec. 657. Rota dec. 65. num. 1. par. 7. recen. dec. 71. par. 11. rec. num. 8. & 9.* Et de consimili transactione *Tobias Nanius consil. 45.* quod in quibusdam assumptis refellit *Cabell. ad bullam Boni Regim. cap. 35. n. 34.* Accedente præsertim observantia longissimi temporis annorum 100. & ultrà, ex qua justificationis præsumptio resultat, cum ad hunc effectum solus lapsus 30. annorum sufficiat etiam sine actis, *Patens decis. 328. libr. 2. Mamic. dec. 296. n. 6. & 7. Cavaler. dec. 21. n. 5. Burat. & Add. dec. 376.* concurrente etiam eximia arbitrorum qualitate, undè dubitandum non veniebat laudum, justum, & rationabile reputandum esse. 2 3

Non negabantur hæc ex parte Civitatis attento tempore, quo laudum emanavit, sed dicebatur, tractu temporis ob aliquam onerum insperatam, & forsan tunc nullatenus cogitatam adeò magnam excrescentiam, dictum laudum, consideratum etiam tanquam conventionem seu concordiam, redactum esse ad iniquitatem, & injustitiam, unde quamvis regula sit, ut ad effectum læsionis attendendum sit tempus initi contractus; & non quod deinde casualiter contingit, quia sicut casus dedit damnum, ita poterat etiam dare commodum *ad text. in l. de fideicommissa C. de transactionibus Mantic. de tacitis lib. 4. tit. 7. num. 30. Afflict. dec. 17. Surd. de alimentis tit. 9. quæst. 41. num. 21. & 22. Rota in Papien. manutentionis 13. Mart. 1654. Pening. Calaguritana decimarum Sancti Ascentii & Davabilia 26. junii 1658. coram Cerra §. fin.* & in aliis. 4

Attamen id procedere dicebatur in iis conventionibus, quæ unica vice seu actu terminantur secus autem in habentibus tractum successivum, & perpetuum, quia si tractu temporis rerum status ita immutatur, quod antiqua conventio, attento tempore præsenti, satis injusta & iniqua efficiatur, intrat judicis officium, pro illa ad justitiam, & æquitatem reducenda, ut bene *Natta cons. 548. n. 36. Thesaur. dec. 226. Capic. latr. dec. 28. Theodor. alleg. 25. Martin. Andr. decis. 48. num. 14.* Et magis proximè in terminis decimarum *in dicta Calaguritana decimarum Sancti Ascentii & Davabilia 7. Febr. 1659. § Tum quia demum coram Cerra.* 5

Adversus hoc motivum replicabam, conclusionem prædictam procedere posse in actibus successionis obligatoriis, in quibus singulis annis, ille qui ad aliquid solvendum obligatus est, ob oneris insperatam excrescentiam 6

scentiam, ita gravamen sentit, ac iniquitatem patitur; Secus autem in actibus continentibus liberationem, & exemptionem, quia in istis dicitur unica vice perfectus & consumatus actus, absque alio tractu successivo, cum ita bonis impressa fuerit qualitas exemptionis, quæ sive ex conventione, sive etiam ex longissimi temporis præscriptione, semel inducta perpetuò durat, ideoque diversa est ratio actus obligatorii continentis successivum onus & gravamen singulorum annorum, ac actus continentis libertatem, quæ semel quæsita, semper perseverat, ac etiam quia favorabiliora sunt jura pro libertate, quàm pro servitute, ut fusius de ista conclusione actum habetur *in dicta Calaguritana Decimarum sub tit. de Decimis.*

Ponderabam etiam, attenta juris communis dispositione, Perusinos tanquam forenses ab hujusmodi oneribus exemptos esse, eatenus verò eis esse subjectos,
7 quatenus ex generali consuetudine contrarium servetur *ex deductis dec. 3. per Centium de Censibus*, ubi allegantur Bal. & cæteri testantes hanc esse generalem consuetudinem Italiæ *Sperel. dec 15. n. 17. Cohel. ad Bull. Boni Regiminis c. 15. n. 10. cum seqq.* & habetur hoc titulo sæpius deductum; præsertim *disc. 92.* Unde cum consuetudo specialis, sive conventio prævaleat consuetudini generali maximè ubi ista juris dispositioni adversatur, cum tunc illa favorabilior reputetur, utpote reducens rem ad terminos juris communis; Idcircò dicebam, dicti laudi seu conventionis actum fuisse illicò perfectum, & consummatum, tollendo seu moderando dictam contrariam consuetudinem, ac reducendo rem ad terminos juris, quibus attentis, bona forensium sunt exempta, præterquam ab oneribus merè realibus non exceptis.

Verùm hæc, & si primo aspectu aliquam probabilitatem haberent, minùs tamen solida mihi videri, juxta consuetum stylum sincere partibus insinuabam, Tum quia rectè dici poterat, dicti laudi seu concordiæ observantiam continere gravamen successivum singulorum annorum respectu civium, & aliorum bona in Territorio possidentium, qui ob Perusinorum exemptionem, vel satis modicam contributionem plus gravabantur, quàm æqualis contributio importaret, & sic adest gravamen successivum; Tum etiam quia, tam in ipsis arbitris laudantibus, quàm in partibus laudum emologantibus, omnino adesse videtur defectus voluntatis, quod scilicet in caso adeò magnæ excrescentiæ, nunquam speratæ, vel cogitatæ, tam modica contributione contenti esse voluerint, ita ut rectè intrare videatur dicta conclusio, de reducendo ad justitiam, & æquitatem illum contractum, qui tractu temporis ad injustitiam & iniquitatem reducatur, maximè quia non sumus in caso, in quo intret ratio textus *in l. de fideicommissa C. de transactionibus*, quod scilicet actus tractu temporis ita potest esse utilis ac damnosus, undè si casus importat damnum, illud spectandum non est, quia poterat utilitatem importare.

Ista enim quæ est unica & vera ratio, in qua dicta conclusio fundatur, non intrabat, quoniam Civitas utilitatem sperare nunquam poterat, dum probabiliter, juxta præteritam, & futuram observantiam, magna & notabilis onerum diminutio speranda non erat.

Unde propterea, ad veritatem magis reflectendo dicebam, pro hujusmodi controversiæ justa determinatione, atque ad inspiciendam, an conventio injustitiam & iniquitatem contineret, necne, firmandum
8 esse statum antiquum onerum, atque sumpta proportione, tunc per arbitros, attento eo statu, habita, inspiciendam esse novorum excrescentium onerum quantitatem, atque ita cum debita arithmetica proportione videndum, an adesset talis læsio, quæ iniquitatem & magnam injustitiam redoleret, ut necessarium est ad effectum, ut supradicta conclusio intret.

Observabam quoque in novis excretis oneribus metiendis, habendam esse solum rationem de realibus vel mixtis, quæ per æs & libram; ac ratione bonorum solvenda sunt, & ad quæ juxta dictam generalem Italiæ consuetudinem, forenses cogi possunt, non autem 9
de merè personalibus impositis super comedibilibus, prout in specie sunt gabellæ salis, carnis, & macinatus, quæ licet per Communitates, vel ad majorem civium & incolarum commoditatem, vel ex aliis respectibus cum alia collectarum specie solvantur, verè tamen indebitæ videntur per forenses, dum in locis ubi vivunt & victualia sumunt eadem onera fuerunt; ut ita eadem duplicata onera solvunt, Verum Congregatio boni regiminis, cui peculiaris cura est Communitates sublevare, censuit laudum non suffragari.

CAMERINEN. GABELLÆ

Pro UNIVERSITATIBUS ARTIS LANÆ FABRIANI

Cum GABELLARIO.

Casus verè decisus per Concordiam.

Gabella imposita pro una specie, An debeatur pro altera, in qua admixta sit aliqua pars illius materiæ, ex qua dicta species gabellata constat, ita ut in toto vel in parte faciat eamdem operationem, Et in specie, An gabella saponis debeatur pro aqua composita ex aliqua parte olei, aliarumque rerum, ex quibus sapo conficitur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Gabella olei debetur pro sapone.*
3 *Gabella vini debetur pro aquavita, & frumenti pro pane cum similibus.*
4 *Gabella salis non debetur pro aqua salita seu salamora.*
5 *Gabella carnis salitæ an debeatur pro adipe admixto in alia majori materia.*
6 *In gabellis non insistitur in verbis, sed attenditur effectus seu operatio.*
7 *Quando clausula sublata & decretum irritans non obstent.*
8 *De aqua & alia materia non gabellata solvenda non est gabella.*
9 *Quod in gabellis spectetur effectus seu operatio.*

DISCURSUS LXXIV.

IMposita gabella saponis, ad rationem unius solidi 1
vulgò *baiocco*, pro qualibet libra saponis solidi, & unius quadrantis pro qualibet libra fluidi vulgò nuncupato *de spurgo*; Cum in oppido Fabriani exercentes artem lanæ, vel pro expurgandis pannis & caligis, seu pro melius præparanda & facilitanda expurgatione, adhiberent quamdam aquam, admixtam habentem aliquam quantitatem olei, & cineris, aliarumque rerum hujusmodi, volgò *acquarella* nuncupatam, Prætendere cæpit gabellarius, sibi deberi de hujusmodi *acquarella* gabellam, ad rationem unius quadrantis pro libra tanquam pro sapone fluido, & introducta per appellationem à quodam decreto Thesaurarii causa in Camera coram *Pallavicina*, datoque dubio, *an dicta gabella debeatur*, resolutum fuit, eam deberi pro rata illius operationis, quam facit dicta aqua respectivè ad saponem, id est quod si decem libræ hujusmodi aquæ faciant tantam operationem, quantam una libra saponis, debeatur gabella, tanquam pro una libra, & sic ad proportionem, & pro rata; Verùm gabellario non acquiescente, obtentaque nova audientia, cum aliquas dedissem justificationes, quod ibi non reperiretur illa species fluidi saponis, quæ dicitur

da spurgo, non verificabilis, nisi in hujusmodi specie per artifices, *ac quarello* nuncupata, Hinc recedendo à decisis, dictum fuit, deberi integram gabellam, ad rationem unius quadrantis pro libra; Et replicantibus Artificibus, id nullatenus subsistere posse ob magnam quantitatem aquæ, & modicam operationem, unde propterea oportet etiam ad perfectam expurgationem adhibere alteram speciem saponis solidi, Quamvis id per Cameram agnosceretur, Nihilominus credebant Domini, in eis concurrere defectum potestatis, alterandi taxam gabellæ, factam per chirographum Pontificium, unde propterea opus fuit adire Signaturam gratiæ pro removenda hujusmodi difficultate.

Quæ tamen mihi pro Artificibus scribenti, ad solam etiam veritatem reflectenti, non videbatur subsistens, quodque justitia suaderet, omninò servandum esse modum præscriptum in prima resolutione, solvendi scilicet gabellam proportionabiliter, & pro rata; Quamvis enim scribens tanquam Advocatus, ad clientis oportunitatem, substinerem nullam gabellam deberi, tanquam de specie omissa, & sub ejusdem gabellæ impositione non comprehensa, nihilominus credebam eam deberi, sed ad solam ratam operationis spectato effectu.

Dicebam siquidem, quod aut stare volumus in verbis, prout in materia gabellarum, tanquam exorbitanti & odiosa standum esse videtur, adinstar eorum, quæ habemus in materia statutorum exorbitantium; Et tunc de stricta juris censura, ista materia veniæ non deberet, cum gabella imposita sit pro sapone, qui constituitur pro majori parte ex oleo, quamvis adsit mixtura cineris, aliarumque rerum, unde gabella imposita super oleo deberet etiam pro sapone *Medices* 1 *cons. 97. n. 9 in fine*, *Hodiern. ad Surd. dec. 339. n. 5. Cirac. controv. 468. n. 28. Giurb. obser 50. n. 1.* ex eo quia actio fit à prædominante, sub quo mix-2 tum venire dicitur, Unde propterea habetur in *Rom seu Veliterna hoc eod. tit. disc. 68.* gabellam vini deberi etiam pro aquavitâ, utpote ex solo vino compositam, ac pariter gabellam frumenti deberi pro pane, illamserici pro drappis cum similibus deductis apud *Medices, Hodiern. & Cirac.* ubi supra, & per Rotam *in Bonon. gabellæ dec. 118. par. 11. rec.*

Secus autem, ubi controversa species ex alia materia 4 non gabellabili pro majori parte constituta est, admixtam solùm habens aliquam modicam partem materiæ gabellabilis, ut in specie gabellæ salis non debitæ pro aqua salita, naturali, vel etiam artificiali, *muria*, vulgo *Salamora* nuncupata, *Sirace. de. mercatura par. 4 num. 31. Rovit. super pragmat. in rub. de sale num. 2.* Et de gabella imposita super carne salita, ut non 5 debeatur pro illo modico adipe quamvis sale condito, qui adhibetur pro componendis artocreis, vulgò pasticci *Giurba dicta obser. 50. num. 5. num. seq. & num. 14.* quoniam ut dictum est, actio fit à prædominante, à qua species vocabulum assumit, & juxta cujus naturam regulanda est.

Et quamvis, inspecta veritate, crederem, prædictis non obstantibus, hujusmodi gabellam, etiam de ista materia deberi ad proportionem operationis, 6 ex rationibus & auctoritatibus, de quibus *in Rom. appaltus seu gabella carnis hoc tit. disc. 61.* ubi quod in hac materia immorandum non est in cortice & figura verborum, sed spectandos esse effectus, juxta exempla ibi deducta, Nihilominus dicebam, id non provenire ex vi verborum sed ex justa interpretatione, seu mente, & ratione legis pro judicis prudenti arbitrio, & consequenter parùm fundatam dicebam dictam difficultatem super defectu potestatis, quoniam, juxta ea, quæ frequenter recepta habemus in materia clau-7 sulæ *sublata*, & decreti irritantis, quamvis ex illis claudatur os judici, & parti, neque in contrarium judicari possit, ac de directo veniri in casu claro, nihilominus prohibitum non est interpretari seu judicare super non comprehensione casus sub eis ex deductis. *per Buratt. & add. dec. 659. & 720.* & in terminis gabellæ *Ottobob. dec. 158. & in eadem Bonon. gabella 26. Junii 1648. Bich. & alias passim.*

Attenta verò ratione, illa non intrat nisi ad limites operationis, & pro ea rata, in qua præjudicarur materiæ ingabellatæ, & consequenter non nisi pro dicta rata solvenda est gabella, non autem pro aqua, de qua utpote vilissima, & communi materia, nulla debetur gabella, *ut per Gutier. de gabellis q. 35. num. 33.* 8 & benè habetur apud *Medices dicto cons. 97. num. 9.* quæ videtur in hoc puncto doctrina magistralis à qua mutuant *Ciriac.* & cæteri ubi supra, quod scilicet pro sapone debeatur gabella ad ratam olei, non autem cineris, vel aquæ, seu alterius rei non gabellatæ, & habemus in praxi in gabella vini, quia si fiat aquatum, seu raspatum cum aliqua parte vini, pro majori verò aquæ, gabella solùm exigitur pro rata vini, & ad proportionem.

Quod individuo bene comprobari observabam ex eadem impositione hujus gabellæ, dum pro sapone solido, utpote majoris operationis solvitur unus solidus, & pro fluido unus quadrans, & tamen utraque species idem habet vocabulum, ergo spectatur effectus, seu attenditur operatio, potissimè quia docebatur in 9 facto, alibi componi diversam speciem hujus acquatelli cum longè majori quantitate olei, & respectivè minori quantitate aquæ, & sic majoris operationis, Ideoque omninò solus effectus seu rata operationis in proposito attendenda videbatur; Ad quod conferre dicebam deducta in *Fulginaten. salis hoc eod. tit. disc. 107.* de attendenda majori vel minori mixtura terræ intus cum sale, cum similibus; Et hanc dicebam veritatem, qualem cum summo judicio agnovit *sanctissimus Clem. IX.* occasione recursus ad signaturam gratiæ 4. *Decembris 1668.* pro interpretatione chirographi super dictæ gabellæ impositione, dum ita declaravit, unde credo quod lis finita sit.

† CAusa contenta in hoc discursu, pluries passa est variationes tam in Camera, quàm in Signatura Gratiæ; Reverà tamen tantam disputationis dotem non merebatur, cum penderet à puncto nudi facti potiùs, quam juris, circa quantitatem scilicet materiæ gabellabilis, quæ adhibetur in hujus acquatelli compositione, ut fieret proportio ad materiam saponis ejusque gabellam, unde propterea variationes resolutionum provenerunt potius à vario judicio peritorum, ac etiam à variationibus testium super his circumstantiis facti.

ROMANA GABELLÆ FOENI

Pro PRINCIPE BURGHESIO

Cum JUSTO QUARANTA.

Discursus pro veritate.

Solutio novæ gabellæ impositæ super fœnò, vel aliis victualibus, An solvi debeat per eum, qui fœnum vel alia victualia menstruatim sub certo pretio subministrare tenetur, vel per eum, qui eadem victualia recipit.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversus.*
2 *Gabella pertinet ad emptorem.*
3 *Onus collectarum pertinet ad dominum, & locatorem, non autem ad conductorem.*
4 *Ob augmentum gabellæ licitum est recedere à contractu.*
5 *Gabella introductionis solvenda est per dominum, qui merces introducit tanquam suas.*
6 *Declaratur dicta conclusio.*
7 *Qui tenetur praestare rem, solvere debet gabellam, sine qua illa res haberi non potest.*
8 *Qui*

8 *Qui suscipit onus præstandi alimenta, non petit expensas causatas à gabellis impositis super victualibus.*

9 *Gabella est causa, ut alterentur pretia, & de effectibus exinde resultantibus.*

10 *Ubi contractus efficitur læsivus & satis injustus, reducitur ad justitiam.*

11 *In tacita conductione seu renovatione contractus an habenda sit ratio novi oneris, de quo, durante primo contractu protestatum fuit.*

DISCURSUS LXXV.

1 AB annis quindecim circiter Justus Quatanta conducere consueverat de triennio in triennium quandam tenutam Principis Borghesii pro annua pensione scut. 1850. cum obligatione subministrandi fœnum, & paleas pro necessaria substentatione equorum & animalium in prædicti Principis stabulo existentium, ad rationem scut. quinque pro binis equis singulis quibusque mensibus; in dictam pensionem computandis, sub pacto, ut fœnum esse deberet illud, quod colligebatur in ejusdem tenutæ pratis. Cum autem de mense Martii 1664. dicta conventione durante supervenisset nova impositio gabellæ solvendæ pro fœni introductione in Urbem, quæ causa fuit, ut ejusdem fœni pretium aliquam alterationem reciperet, Hinc proinde dubitari contigit, ad quem dictæ supervenientæ gabellæ onus spectaret.

Et parte Justi dicebatur, quod non facta in contra-
2 ctu mentione gabellæ, ista de jure pertinet ad emptorem, qualis erat Burghesius, non autem ad ipsum venditorem, *ad text. in l. debet ff. d. edili edict.* atque plurium antiquorum auctoritate, rejectis contrarium sentientibus, pro eo scribentes dicebant firmari per *Girard. de gabell. p. 4. §. 1. n. 1. Gratian. discept 549. n. 32. cum sequen. Ludovic. dec. Perusin. 114. n. 2. Larrea alleg. 57. num. 12.* & tanquam doctrina satis proxima & specialis adducebatur *Alex. cons. 51. lib 3.* ubi habetur, quod venditor ferri, qui omni suo sumptu & periculo promiserat illud in portu Pisano tradere, non teneatur ad gabellam contractus, qualis in hac specie ista præsupponebatur.

3 Ex his addebatur conclusio firmata per *Alex. cons. 4. lib. 5. Roland. cons. 79. lib. 4. Ossasch. dec. 83. n. 6. cum seq.* apud quos concordantes, quod onus collectarum debitum ratione bonorum, pertineat ad dominum & locatorem prædiorum, non autem ad conductorem; Subjungendo etiam, quod ob dictæ gabellæ superve-
4 nientiam fuisset, ac esset licitum recedere à dicto contractu; allegando *Cap. 1. Latr. dec. 194. n. 1. & 4. cum seq. & per tot. Larrea alleg. fiscal 31. num. 5. & seq. & num 17. & 26. & alleg. 32. num. 8* firmantes quod in effectu hujusmodi gabellæ imponi potius dicuntur emptoribus, quam venditoribus & introductoribus à quibus gratia facilioris exactionis, gabellarii exigunt, dum ejus ratione alteratur pretium, cujus ratione potius emptor quàm venditor illam solvere dicitur, ut advertit *Fontaneli. dec. 266. num. 159.* addendo etiam justificationes facti, quod scilicet menstrua præstatio equorum post gabellam, proportionabiliter aucta esset, atque ista erant conductoris fundamenta.

His verò non obstantibus, ex parte dicti Principis pro veritate, consultus, communicato consilio cum altera ejusdem docto Advocato, Contrarium verius de jure censui, quoniam gabella imposita est pro introductione fœni in Urbem, quæ introductio facta est per Justum, non tanquam simplicem vectorem, & in-
5 troductorem materialem rei alienæ, sed tanquam dominum, & introductorem formalem rei propriæ, ideò ad ipsium spectat solvere gabellam introductionis, quæ solvenda est à Domino *juxta theor. Bart. in l. 1 ff. de alter. & cibar. legat. ut per Surdum cons. 239. & 307.* & latè per *Venturin. cons. 39. num. 49. & per tot.* apud quos
concordantes, de quibus habetur particulariter *in Roman. gabella ferri hoc eod. tit. disc. 63.* 6

Clarius quia non agitur de illa introductione, quæ facta, per venditorem, & dominum, consumetur in ipso actu traditionis, ita ut introducta mercis usus & contrectatio ad emptorem potius pertineant, ut est illa introductio, quam faciunt venditores vini, vel mercium usque ad portum Ripæ, vel alium locum, ut traderent mercatoribus, suo lucro, & damno merces in Urbe contrectantibus, quo casu probabilius dicendum veniret, gabellam introductionis, spectato effectu, ad emptorem potiùs quàm ad venditorem, & introductorem de facto spectare, cum in effectu hujusmodi gabellæ, per Principem impositæ dicantur personis subditorum, à quibus occasione usus talis necessarii victualis exiguntur, ut habemus de gabellis salis, tritici, carnis, vini & similium, ex iis, quæ sæpius ad istam gabellarum materiam habentur *hoc tit.* præsertim *in dict. Romana gabella ferri disc. 63.*

Sed agitur de illo, qui materialiter, & formaliter est mercis introductor, & contractator, ita ut illa, etiam post introductionem, in ejus dominio, & periculo perseveret, dum Burghesius dici non potest emptori fœni, cujus dominium nunquam in eum transiisse dicitur, ideoque de plano intrare videtur dicta traditio, *Bart. in l. 1. num. 5 ff. de alim. & cibar. legat.* quæ est originalis
theorica materiæ, quod scilicet ubi agitur de præstan- 7
da certa re, vel certo actu perficiendo, tunc per eum, qui præstare, vel perficere tenetur, solvenda est ea gabella, absque cujus solutione res præstari, vel actus perfici non potest, & de qua theorica *Soccer. cons. 247. num. 3. lib. 2. & Surd. locis citatis*, Unde testatore gravante hæredem ad tradendum Titio equum in hæreditate non existentem, hæredis onus erit, non solùm emendi equum, sed etiam solvendi gabellam pro equi emptione solvendam, quoniam quando sequitur actus traditionis, & implementi, tunc res est jam ingabellata, & gabella soluta tanquam per antecedens necessarium.

Et hic est casus, in quo verè intrare non videntur termini emptionis, & venditionis, sed potiùs alii susceptionis oneris alimentandi suo sumptu in palea, & fœno equos pro certa summa, adinstar illius oneris, quod aliqua Collegia, & Seminaria, vel Dozinæ sus-
cipiunt de alendis pueris, eisque subministrando omnia 8
ad victum necessaria pro menstrua conventa præstatione, quoniam si super pane, vino, carne, & aliis victualibus, aliquæ gabellæ de novo imponantur, vel augeantur veteres, non per hoc dicendum est, hujusmodi gabellarum onus ad puero alimentandos vel eorum parentes spectare, dum hic dicendus est casus fortuitus, cedens damno ejus, qui victualium dominus est, vel ea præstare tenetur; Et quemadmodum, qui hujusmodi oneris speciem suscipit ob victualium penuriam, ex qua nimia eorum pretii alteratio resultet, istius casus damnum sentire debet, ita ut istum, qui utpotè à facto Principis proveniens, casus fortuitus in jure censetur.

Et quamvis benè diceretur per scribentes pro Justo, quod gabellæ sunt causa alterationis pretii, ita ut spectato effectu, potius ab usque rei ingabellatæ usum ha-
bent, quam ob introductoribus, & venditoribus sol- 9
dicantur, ut de facto in hac specie probavit observantia, quæ dedit alterationem menstruæ præstationis solvi consuetæ pro quibusque bonis, equis, de fœno & palea substentandis, Attamen id rectè procedit, ubi res est in fieri, & in ordine ad regulandum pretium novæ conventionis, in qua justè, & rationabiliter consueti pretii alteratio peti posset.

Secus autem durante tempore prioris conventionis obligatoriæ, & irretractabilis, quoniam tunc licet no-
tabiliter immutato rerum statu, per quem contractus 10
alias justus ad injustitiam, & iniquitatem reducatur, succurrendam sit illi contrahenti, qui ex hujusmodi status immutatione læsus remanet *ad regulam text. in l. cum quidam ff. de usur. & [illegible] quæst. 48. Pilei*, de [illegible]-

stæ

flore promittentre coquere panem pro tota familia, *ut per Thesaur. decis. 226. num. 2.* & alios, Attamen id intelligitur, ubi rerum immutatio causat alterationem satis notabilem, ita ut contractus reducatur ad magnam injustitiam, quæ iniquitatem sapiat, quod absque dubio in præsenti dici non poterat, cum gabella solvenda pro fœno necessario ad substentationem unius equi sit quid satis modicum comparative ad id, quod ex dicta causa per equi dominum solvitur.

Hinc propterea dicebam non obstare superius deducta, præsertim contrariam observantiam in facto justificatam, & quæ tanquam notoria, justificatione non egebat, super alteratione consuetæ menstruæ mercedis, quoniam id rectè procedit in ordine ad regulandam novam conventionem pro tempore futuro, in quo utrique partium liberum est continuare vel recedere, nam etiam ex accidentalibus casibus sterilitatis, & penuriæ fœni, seu magni numeri exterorum, ut est præsertim de tempore sedis vacantis, vel in anno jubilei, dicta alteratio sequi solet, sed hoc non influit ad contractum necessarium, & obligatorium pro tempore illius durationis.

Prout omninò extraneæ videbantur dictæ conclusiones & auctoritates ex parte Justi allegatæ, quoniam earum lectura ad oculum ostendit, eas percutere casus & terminos penitùs diversos, ita ut inanis labor videretur immorari super eis refellendis, cum sola lectura tolleret difficultatem.

Requisitiones autem factæ apud ministros, nullius pariter momenti videbantur, durante eo triennio quo pendente, prædicta novæ gabellæ impositio supervenit, quoniam non potest plus operari protestatio vel requisitio benevola extrajudicialis facta ministris, quam operaretur formalis interpellatio judicialis facta ipsi principi, Unde cum ista nihil afficeret, multo minus operativa & afficiens esse poterat altera; Proindeque dixi Justo aliud remedium non superesse, nisi illud recurrendi ad Burghesii benignitatem, illumque supplicando pro alicujus æquitativæ condonationis concessione.

Quatenùs autem elapso eo triennio, in quo ista
11 rerum immutatio supervenit, casus dedisset quod post dictas extrajudiciales requisitiones, Justus confisus de justitia, & rectitudine dicti Principis Burghesii, ejusque ministrorum, jure tacitæ reconductionis continuasset in contractu per aliud triennium, tunc ob ejus declaratam voluntatem, etiam de rigore justitiæ pro hoc novo tempore dixi, quod meruisset exaudiri, & fortè probabilius pro eo responsum videretur, sed opus non fuit assumere hujusmodi inspectionem facti assistentiam non habentem, dum triennium, quod de tempore impositæ gabellæ currebat, adhuc durabat.

ROMANA GABELLÆ VINI

Pro UNIVERSITATE HOSPITUM seu CAUPONARUM

Cum APPALTATORE NOVÆ GABELLÆ VINI.

Casus discursus coram Conservatoribus, & resolutus pro gabellario.

Pro gabella solvenda in ingressu portæ pro introductione vini. An cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellarii, ac relinquere pignus portæ custodi, vel potius teneatur gabellarius oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Provisiones, & Capitula super gabellis habent suum finem, ut evitentur fraudes, & gabellæ solutio sequatur.*

3 *Non sunt curanda media, ubi habetur finis.*
4 *Relatio Capitulorum unius gabellæ ad capitula alterius gabellæ quomodo intelligenda sit.*
5 *Quando gabellarius justè prætendat, introductores teneri accedere ad solvendam gabellam in certo loco, & non solvere in ingressu portæ.*
6 *De differentia gabellæ, quæ solvitur uniformis, vel solvitur in quota, seu juxta mercium valorem.*

DISCURSUS LXXVI.

CUm Populus Romanus, ultra antiquas gabellas impositas super vino extero in Urbem introdu- 1
cendo, & dohanæ Ripæ non subjecto, aliam novam imposuerit bajoccorum quinque pro quolibet cado, solvendam à quibuscumque, nemine excepto, cum derogatione (prævio Papæ Chirographo) cujuscumque franchitiæ etiam Cameralium; Atque in capitulis appaltus hujus novi augmenti conventum esset cum appaltatoribus, eis competere debere eadem privilegia, quibus frui consueverint cæteri appaltatores aliarum gabellarum vini, eodemque modo istud augmentum exigi posse; Prætendere cœperunt appaltatores, quod vecturales, aliique introductores vini, eo modo quo super antiquis gabellis practicari consuevit, ac etiam practicatur in mercibus dohanæ subjectis, tenerentur relinquere portarum custodibus aliquod pignus majoris valoris, cum obligatione accedendi ad domum gabellarii, ibique solvendi gabellam; E converso autem prætendente Universitate Cauponarum, super hoc puncto principaliter interessata, sufficere oblationem gabellæ in ipso portus ingressu, absque necessitate ulterioris incommodi, introducta causa in prima instantia coram ejusdem populi Conservatoribus.

Appaltatores fundatam dicebant eorum intentionem in capitulis appaltus, quæ pro lege servanda esse firmatur apud *Cornerum cons. 339. lib. 1. in princip.* & sæpius deductum habetur *hoc tit.* Cum enim in dictis capitulis conventum esset, servari debere idem quod per præcedentes aliarum gabellarum appaltatores servatum fuit atque per istos gabella exacta esset in propria domo, seu loco destinato, cum dicta praxi relinquendi pignus portarum custodibus, Idcirco versari dicebant in casu claro non admittente glossas & interpretationes *per text. in l. ille ff. de leg. tertio*, cujus regula nimium in omni materia ut *dec. 44. num. 14. par. 11. rec.*

Pro dicta verò universitate scribens, etiam cum aliquo sensu veritatis, injustam dicebam gabellariorum 2
prætensionem, cum omnia capitula gabellarii favorabilia, & introductorum obligatoria, illum solum percutere finem, ac effectum consulendi, ne fraudes committantur, atque gabella integrè solvatur, præsertim dum fraudandi occasio de facili subesse poterat, stante exemptione vini Romanensis, sub cujus pallio, seu nomine, vina extera & gabellæ subjecta introduci possent; Unde propterea quando vini introductores integram gabellam offerunt, ac solvere parati sunt, cessat quæcumque suspicio vel occasio fraudis, cum ad summum gabellarius aliud prætendere non possit, nisi solutionem ejus quod offertur, Ideoque obtento fine sito effectu, ob quem aliqua forma seu modus præscri- 3
bitur, tunc ista media non curantur *ad not. in l. jubemus C. de testamentis, plenè cæteris alleg. Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 15. nu. 42. Rot. dec. 149. num. 5. par. 6. recent. late adden. ad decis. 541. num. 84. cum seq. par. 4. recent. tom. 3.* Præsertim cum agatur de materia odiosa & gravatoria benignius fieri potest pro populo intelligenda, & strictius contra gabellarium, qui ita obtinens integram gabellam, atque à fraudibus exemptus, non debet populum duplici onere, seu incommodo gravare.

Neque obstare dicebam observantiam tantam per 4

gabellarios antiquarum gabellarum, ad quam observantiam, in capitulo hujus appaltus; relatio habita est, quoniam ista intelligi debet proportionate, & in eis in quibus eadem ratio exigit ita observandi ad consulendum fraudibus, non autem super hoc puncto, stante manifesta rationis diversitate, quoniam ejusdem vini gabellæ veteres non sunt in summa uniformi, sed variabiles, magis & minus, prout melior, vel inferior vini conditio seu valor exigeret, unde cum quantitas esset incerta, & determinanda esset à qualitate, seu valore vini, quod consistit in judicio intellectus; id-
5 circo rationabiliter per gabellarium prætendi potest, id à seipso faciendum esse, non autem à portarum custodibus, qui tanquam inferiores ministri deputantur ad ea quæ sunt nudi facti, & in quodam sensu corporis potius, quam in judicio intellectus consistentia, Quæ ratio cessat in ista gabella, in summa uniformi, & invariabili solvenda, ita ut nulla discussio, nullumque judicium desuper cadat, nisi in casu, quo introductores, recusando gabellæ solutionem, prætenderent vinum esse Romanense exemptum, cum tunc, non à custode portæ, sed de ipso gabellario interessato inspiciendum sit.

6 Ideoque observandum esse dicebam (ad mentem Doctorum de gabellarum materia tractantium,) magnam esse differentiam inter illam gabellam, quæ tanquam species vectigalis solvitur pro introductione mercium in earumdem quota, seu juxta ipsarum valorem; ut est propriè dohana ex deductis *in Rom. pro Mercatoribus Ripæ disc.6-. & in aliis ho. eodem tit.* & illam gabellam, quæ in summa certa, & invariabili solvitur in ingressu portæ, sive intransitu per pontem, per scapham, vel alium locum; In hac enim secunda specie, solutio est uniformis, atque attenditur nuda materialitas, quia nempe solvi debeant tot denarii pro qualibet balla, vel sarcina mercium, non distinguendo, an sint magis vel minus pretiosæ, seu pro quolibet cado vini, non distinguendo, an sit Græcum, Latinum, vel Phalernum, sive pro quolibet equo, non distinguendo, an sit generosus, & magni valoris, vel imbecillis: & ad basium, cum similibus, & hæc est propriè gabella, de qua loquitur *Bart. in quæst.4.* incipien. *Publicanus* ac alibi de animalibus transeuntibus per pontem Perusii, *ut sæpius hoc tit.* Ideoque nil remanet disputandum, unde gabellarius de judice simplicis custodis portæ, consistere non debeat.

Non sic est in prima specie, in qua propriè consistit antiquum vectigal importans quotam adinstar decimæ, & quæ in pecunia, quotæ proportionata, solvi solet pro majori commoditate introducentium merces, ut magis distincte habitis in *dicta Romana, disc. 6-. & alibi hoc eodem tit.* Quia tunc oportet inspicere diligenter mercium qualitatem, easque cum peritorum judicio æstimare, quod explicari non potest cum portarum vel pontium custodibus in ipso momentaneo ingressu, vel transitu, Ideò longa rationis diversitas militat inter unum casum & alterum, neque ab observantia unius inferre licet ad alterum, diversam rationem habentem, nec de facili multiplicanda sunt populorum onera & gravamina, dum etenim gravantur ad novam gabellam, eos gravandos non esse dicebam ad hoc grave incommodum absque aliqua necessitate vel ratione. Et hanc dicebam mihi videri veritatem, cum tamen sufficeret rem esse dubiam, ut ex sæpius insinuatis contra gabellam esset respondendum; Conservatore tamen, coram quibus hæc disputata fuerunt, attendentes solùm corticem ac litteralem sensum capitulorum ut servari deberet idem quod in veteribus gabellis servatur, ita decreverunt, quod mihi, reflectendo ad veritatem, parum probabile videbatur.

URBINATEN. COLLECTÆ

Pro LIVIO BONNAVENTURA

Cum COMMUNITATE MONTISAVII.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis, & decisus pro Livio.

De consuetudine collectandi forenses duplo pluris quàm fiat cum civibus, an valeat.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Forenses de jure collectari non possunt.*
3 *Fallit de consuetudine, quæ declaratur.*
4 *Communitates subditæ non possunt statuere contra jus.*
5 *Qui non potest statuere, non potest inducere consuetudinem.*
6 *Declaratur quando substineantur statuta plus gravantia forenses quàm Cives.*

DISCURSUS LXXVIII.

PRætendente Communitate Montis avii, aliàs Mondavii, in eo loco vigere consuetudinem exigendi à forensibus in illo territorio bona possidentibus collectam duplicatam, seu in medietate pluris, quàm à civibus exigeretur, Introducta causa in partibus, sententia Communitati favorabilis prodiit contra dictum Livium Urbinatensem qui bona in eo territorio possidebat, sed habito per Livium recursu resolutum fuit, Pro isto tunc scribente, in partibus docto & elaborato *Consiglio*, ut liquet ex ejus informatione impressa inter *suas allegationes civil. 28.* ubi constituit fundamentum, tam in defectu legitimæ probationis dictæ consuetudinis, quàm in ejus irrationabilitate ac infectione, & demum in clericatu Livii, ut apud eum est latius videre; Obtento verò per Communitatem adversus dictam resolutionem iterum audiri, & assumpta nova disputatione de mense Septembris 1665. ex parte ejusdem Livii ad scribendum requisitus, cum genio ac stylo perpetuo repugnaverit aliena dicta transcribere, idcirco dum dicti Authoris allegationes nuper essent impressæ, illius citatione contentus, ejusque benè comprobata fundamenta laudando, solùm compendiosè insinuabam, quod in puncto juris, forenses in nihilo possent colle- 1
ctari, tanquam non subditi collectantibus ex copiosè 2
congestis *dec. 3. post Gene. de Cons Rot. in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilaqua*, & habetur sæpius de iectum hoc eod. tit. præsertim *in Romana seu Tudertina collectæ disc. 92.*

Et licet de communi consuetudine Italiæ attestata etiam per *Bart.* hæc juris dispositio non servetur, sed 3
forenses etiam in territorio bona possidentes collectentur, ut in proxime allegatis *decisionibus ac in dicto disc. 92. & in aliis habetur*, Attamen hæc est consuetudo exorbitans à juris dispositione, strictè intelligenda & practicanda in collectis impositis vel imponendis pro illis oneribus quæ Principi, vel aliàs solvuntur loco antiqui tributi, seu pro publicis necessitatibus pro facultatum modo, & habita bonorum ratione ferendis, juxta naturam antiquorum onerum, Non autem pro oneribus privatis habitatorum loci, & quæ ad differentiam Cameralium, seu publicorum Communitativa dici solent, qualia sunt, substentatio Medici, Chirurgi, Magistri scholæ, horologii, & similia, incolarum loci utilitatem vel commoditatem concernentia, & quæ quoad illos singulos dicuntur publica, sed in universum sunt potius privata, quàm publica *Thes dec. 149 Cohell. ad Bullam boni regiminis cap. 18. num. 125.* Unde propterea, ista etiam consuetudine attenta, semper major est onus collectæ respectu civium & incolarum, quàm respectu forensium, Quo sic stante [illegible] ... ebam ad prædictæ alicujus consuetudinis (quamvis probata admitteretur) omnimodam exorbitantiam & irrationabilitatem, cum [illegible] plus gravarentur, [illegible] gravari debent.

Unde

Unde quemadmodum dicta Communitas, ejusque populus id statuere non posset, quia Communitatibus Superiorem recognoscentibus, tam de jure communi, quam fortius in statu Ecclesiastico ob Egidianam non
4 conceditur statuere contra jus *Buratt. dec. 6. & passim*, & quatenus id concedatur, intelligendum veniret cum subditis, cum quibus habent jurisdictionem; Idcircò neque consuetudo desuper induci potuit, quia
5 quod fieri non potest expressè, minus tacitè fieri possit, *glos. in l. 1. ff. de jurisd. omn. judic.* quam sequuntur cæteri congesti *per add. ad decis. 10. n. 28. & seqq. par. 3. recen.* nisi ageretur de immemorabili, quo casu neque operativa esset, tanquam lex ab eo tacitè ordinata sed potius tanquam privilegium Supremi Principis, ad id potestatem habentis, ex virtute immemorabilis, ut ejus vigore quicumque titulus melior de mondo allegari valeat. Qua immemorabili benè probata cessante, (quod satis rarum ac difficile est ad praxim reducere,) abusui potius & injustæ forensium concessioni est tribuendum.

Ad fundamentum verò Communitatis, constitutum in auctoritate *Curt. jun. cons. 119. Decian. cons. 44. num. 2.*
6 *lib. 4.* & aliorum de quibus *apud Caricial. loco cit.* ultrà responsionem ab eo datam, cum contrariis auctoritatibus *Thomati, Beccaccii* & aliorum, de quibus apud eum, Dicebam *Curtium & Decianum* agere de quæstione super validitate Statutorum, plus forenses quàm cives gravantium in terminis diversis, in quibus nempe statuto aliqua justa vel honesta ratio assistat, ut est, exempli gratia, statutum inhabilitans forenses ad acquisitionem honorum in loco, sive concedens civibus, & incolis prælationem cum similibus, quale est illud, de quo *in Senen. gabellæ hoc eodem tit. disc. 83.* gravans ad certam gabellam forenses, qui in loco bona acquirere volunt, tanquam in pretium seu compensationem habilitationis; Ista etenim Statuta principaliter emanasse videntur potius in gratiam & privilegium civium, atque in compensationem onerum, quibus cives & incolæ subjacent, non autem forenses, Et quia ipsamet ratio naturalis docet, ut fructus, quos in eo loco natura producit, potius ejusdem incolas nutriat, & foveat, quàm exinde ad extraneos alendos extrahantur, ut alias in materia hujusmodi frumentorum prohibentur in acquisitionem forensibus habetur *sub tit. de successionibus*, secus autem ubi hæc ratio cessaret.

Ponderabam tamen pro ratione dubitandi, hoc onus duplicatæ collectæ, dictæ rationi quoque tribui posse, quasi quod esset pretium habilitationis forensium ad possidendum bona in territorio, & compensativum incommodi civibus, & incolis resultantis ex eo, quod utilitas bonorum in eorum territorio existentium sit extraneorum, qui licèt solvendo collectam æqualiter cum civibus æqualem onerum supportationem pati dicantur, adhuc tamen non sentiunt onera & incommoda personalia, quibus soli cives & incolæ subjacent; Prout sunt, custodia territorii ab hostibus vel latronibus, excubiæ, hospitationes militum, & similia; Verùm pro responsione ponderabam, hanc rationem non esse talem, quod duplicatæ collectæ exactionem licitam reddat, sed benè dicta ratio esse videtur operativa ad sustinendam dictam consuetudinem generalem aut forenses contra juris communia regulas & dispositionem collectentur, ita ut ratio prædicta in hoc rectè suam faciat congruam operationem, Ideoque nisi constet de bene probata immemorabili, cujus vigore, Principis privilegium allegari valeat; contra hujusmodi consuetudinem quamvis cessaret altera particularis circumstantia clericatus, probabilius respondendum mihi videbatur. Sed proposita causa variæ fuerunt vota. Et quia plures dubitabant de cessante probatione dictæ consuetudinis, in le difficultas cessabat ex facto, ideò dilata fuit resolutio, & dictum fuit quod conducentur probationes ex parte Communitatis, neque scio causam aliam progressum habuisse.

† SUper hoc puncto, an scilicet forenses possint collectari ad majorem rationem, quàm collectentur cives, scripsi in Congregatione Boni Regiminis pro forensibus bona in Territorio Thiferni, quod vulgo dicitur Civitas Castelli, de tempore tamen, quo causa erat adeò vulnerata cum duabus vel tribus resolutionibus favore Communitatis contra forenses, quod dici posset mortua, ideoque obtineri non potuit recessus à jam resolutis, Talisque frequentior est conditio Advocatorum in Curia, quod ut plurimum non vocantur nisi ad causam mortuam, vel graviter vulneratam, seu alias in malo statu constitutam, undè propterea nimium difficile est, eam reponere in bono statu.

Ultra igitur fundamenta in hoc discursu contenta, & alia plenè deducta per elaboratum amicum meum *Conciol. alleg. 88.* Dicebam quod forenses collectari non possunt pro oneribus communitativis, dum illa supportant in propria patria, ideoque justum non est, ut duplex onus pro eodem patrimonio ferre debeant; Potissimè intra eundem Principatum quidquid sit respectu bonorum existentium in diversis Principatibus independentibus, cum tunc quemadmodum quot sunt Principatus, tot censentur esse imperia vel mundi, ita censentur tot patrimonia omninò diversa, in quorum singulis, possessor consideratur tanquam diversus homo, ut nimium frequenter insinuatur, præsertim infra *in Romana Confiscationis disc. 61. & tit. de jurisdict. disc. 90. & tit. de feud. disc. 4 & alibi* unde propterea forensium collecta justiùs dolum pro oneribus Cameralibus.

Ista verò onera sunt in hoc Principatu potiùs realia, quàm personalia, vel mixta, undè propterea in eis non datur exemptio, quamvis clausa sit in corpore juris communis, minimèque favorabilis esset, ut est illa patris duodecim filiorum, vel illa Clericorum, & Ecclesiarum, nisi observantia eis suffragetur,) Minusque illa, quam cives statuto Urbis obtinent Cives Romani intra districtum, ut advertitur *disc. 35 de Servit.* Idque comprobatur ex eo; quod quando Paulus Tertius, vel respectivè Paulus Quartus istud onus imposuit, mandavit mensurari totum territorium status Ecclesiastici, adeò ut Communitates in hoc onerum specie, gerant potiùs personam administratoris, nomine Cameræ, et si Communitas sit dives, non per hoc cives, & incolæ, vel exteri possidentes bona in territorio, ab hac solutione excusantur; Ideoque nulla dignosci videtur differentia inter cives, & cæteros, sive inter privilegiatos, cum non spectetur qualitas possessoris, sed qualitas ipsorum bonorum, exindeque resultat, quod dictæ resolutiones probabili videantur carere fundamento; Atque eatenus essent substentabiles, quatenus, juxta distinctionem, de qua *in annot. ad disc. 1. de Servit.* istud statutum esset valdè antiquum, & conditum, de tempore, quo juxta antiquos mores, pleræque Civitates, in his præsertim Regionibus, libertatem sibi usurpaverant, atque pro Republica se gerebant, unde propterea condebant leges, etiam juri communi contrarias, atque ita inhabilitare poterant forenses ad obtinendum bona in territorio; quodque ista esset conditio adjecta dispensationi, sive habilitationi forensium; Id autem per scribentes pro forensibus in facto negabatur, præsupponendo, quod esset statutum modernum, & de casu, ut forenses possint, ac debeant plus gravari, quàm subditi, habetur infra *disc. 203.*

PERUSINA APPALTUS

Pro HORATIO SALVATORIO

Cum APPALTATORE CORAMINUM PERUSII.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & tandem concordatus.

An & quando novus Appaltator gabellæ prætendere possit gabellam de mercibus habentibus bollum Appaltatoris prædecessoris. Et quando dicatur quod prædecessor supplantet successorem in appaltu.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Conductor in fine conductionis non potest facere ea, quæ judicent novo conductori.*
3 *Datur distinctio, quomodo hæc materia sit intelligenda.*

DISCURSUS LXXVIII.

INter alia capitula appaltus gabellæ coraminum seu pellium Civitatis Perusii, illud præsertim legitur, quod terminato uno appaltu, omnes pelles, quæ de eo tempore per appaltatorem bullatæ seu gabellatæ reperientur; per novum Appaltatorem contrasignari solùm debeant ad evitandas fraudes, absque eo quod novus Appaltator aliam gabellam consistentem in uno obolo pro qualibet pelle prætendere possit. Cum autem de anno 1661. Horatius Salvatorius suscepisset hujusmodi appaltum ad triennium in fine anni 1664. atque initio mensis Septembris hujus ultimi anni quidam Dominicus Belluccius emisset à diversis mercatoribus Perusinis multas bullas coraminum pro pretio scut. 16.m. ea quibus jam ingabellatis, & bullatis hoc appaltu durante, aliqua pars esitata fuerat, Atque Carolus Vermigliolus novus Appaltator prætenderet hujusmodi emptionem in tam magna quantitate sub simulato nomine dicti Belluccii factum fuisse per ipsum Salvatorium Appaltatorem circa finem sui appaltus ad supplantandum successorem, ideoque prætenderet de residualibus bullis, quæ invenditæ remanserant, quamvis bullatis novam gabellam deberi, atque desuper à judice de partibus sententiam obtinuisset; Introducta per appellationem seu recursum causa in Congregatione Boni Regiminis, assumptaque desuper disputatione, ultra ea quæ per causæ Patronum deducebantur, circa dictæ sententiæ nullitatem, ob ordinem judiciarium malè servatum, de quibus ex frequentiori stylo ad Advocatos agere non pertinet.

Quatenus ageretur de concernentibus ejusdem sententiæ justitiam demonstrandum, quoque non potuerit prædecessor Appaltator circa finem sui appaltus, tam notabilem hujusmodi mercium quantitatem bullare in fraudem & supplantationem Appaltatoris successoris, adducebant text. *in l. & hæc distinctio §. fundum ff. locati, ubi Bart.* & cæteri de quibus plenè. *Ludovic. decis.*
2 *Perus. 62. Surd. dec. 151.* Et in terminis specialibus *Franch. decis. 96. Adden. ad Surd. d. dec. 151. Cohell. ad Bullam Boni Regiminis 46. n. 42.* quod etiam deductum habetur *in Romana bulli alearum, disc. seq. & in aliis hoc tit.* Eoque magis hæc procedere dicebant, quòd ex multis præsumptionibus, & adminiculis ac etiam testibus, licet non omninò integris, justificabatur, dicti Belluccii filii familias & pauperis juvenis nomen, simulatè in dicta emptione suppositum fuisse, revera tamen dictam incettationem factam esse ab eodem Salvatorio pro supplantatione Appaltatoris successoris.

Pro Salvatorio scribens, quamvis Advocati more, ut consuetudo est, multa deducerem, quia sæpiùs apud aliquos judices, solida & bona motiva non callentes,
3 minus solida impressionem facere solent. Nihilominus ad veritatem reflectendo, (& quam ipsis partibus juxta stylum liberè insinuabam) pro meo judicio credebam decisionem pendere à puncto, an emptio prædicta verè ac sincerè facta esset per dictum Belluccium, vel alios mercatores sub ejus nomine, absque dicti Appaltatoris præordinatione, vel econverso subsisteret alterius partis præsuppositum; Primo enim casu dicebam in tuto esse jura dicti Salvatorii, ac etiam mercatorum, qui pelles emerant, atque soluta gabella appaltatoris, bullam obtinuerant.

Quatenus enim pertinet ad ipsos tertios mercium introductores, eis assistebat clara lex capitulorum appaltus, quæ pro lege servanda sunt, ut præsertim admonet *Corn. cons. 339. in principio vel primo* ac etiam assistebat legis communis ratio vel dispositio. Cum una & eadem res duplici onere gravari non debeat, proindeque gabella semel soluta, non sit denuò solvenda, ut tanquam absolutum supponitur apud *Franch. d. decis. 96.* ubi quod gabellarius antiquus prohiberi potest, ne in fine affectus ea ratione *dicti textus in l. hæc distinctio §. cum fundum*, remissa seu diminuta gabella, merces insolitas ingabellare valeat, Secùs autem respectu tertii, qui non prohibitus (cessante collusione & fraude positiva,) cum legitimo gabellæ possessore seu administratore contraxit, illamque solvit, cum ad tertios non pertineat indagare, an ille, qui gabellæ exactioni præpositus est, esset affictuarius vel administrator nomine Civitatis, seu an esset in principio vel fine sui appaltus, quamvis aliquam remissionem pro ejus industria & diligentia obtinuisset.

Neque tali casu aliqua actio competeret contra ipsum Appaltatorem prædecessorem, dum ita ingabellando usus est jure suo, & ad propriam utilitatem, quæ principaliter spectanda est, licet in consequentiam id redundaret in alterius damnum seu præjudicium, quoniam istud tanquam accessorium & consequutivum non attenditur, ut ultra regulam generalem deductam *ex text. in l. altius Cod. de servit. & aqua cum ibi notatis*, in his specialibus terminis appaltuum *bene Ruin. cons. 73. libro primo*, cujus dicta rectè procedunt, ubi rectè procedunt, ubi cessante fraude deducta ex notabili gabellæ diminutione, gabellarius utitur jure suo, quoniam ut distinguendo habetur *in d. Rom. bulli alearum, disc. seq.* Eatenus contrarium procedit juxta *dictam decisionem 96. Franchi*, quatenus concurrat res abusus; remittendo in toto vel in parte gabellam, juxta dispositionem textus prædictum ibi notatis per DD. quibus *Ludovic. & Surd. ubi supra* exemplificantes in conductore vineæ, qui in ultimo anno plura capita dimitteret, sive in conductore prædii, qui præter consuetudinem non sineret terram quiescere, sed seraret, ut pro sequenti anno exfructuaret, quoniam ita esset percipere fructum temporis non sui, atque abuti re conducta præter consuetudinem Patrisfamilias, cum Appaltator dicatur procurator locatoris in rem suam seu Dominus illius juris pro eo tempore, juxta tamen modum quo ipse locator ipsa uti solitus est. Secus autem cessante abusu & fraude, ex altera consuetudine à jure præsumpta, quia si fortuna præbet, per aliquos mercatores circa finem unius appaltus, magnam mercium quantitatem introduci, non videtur prohibendus ejus beneficio uti, etiamsi fortuna prædicta coadjuvata esset ab aliqua ipsius Appaltatoris industria & diligentia. Quoties enim cessat ratio abusus ut supra, & successivè fraudis ex illo resultantis tunc hoc fortunæ beneficium sibi non est tollendum, ideoque curandum non est de accessorio seu consequutivo præjudicio successori Appaltatori resultante, & hanc dicebam veram ac genuinam distinctionem, quoties actus esset sincerus, à casu & fortunæ beneficio proveniens, & non aliàs ut supra.

Difficultatem tamen levem habebam in eo, quod ex plurium testium, quamvis non integra fide dignorum, depositione, à pluribus tamen conjecturis, & præsumptionibus adminiculata, satis constare videbatur, dictam incettationem factam fuisse ab ipsomet appaltatore, qui nullam gabellam ex hujusmodi introductione mercium earumque bullo solvendo, ita videbatur id egisse in evidentem fraudem appaltus, cum tanta mercium quantitas verisimiliter esitabilis non esset in suo tempore, unde esset conferre suum jus in tempus inhabile, ac percipere fructum anni futuri, ita ut casus esset fortior quàm ille de quo *apud Franch. dicta decis. 96. in Cervien. salium discurs. 112.*

Unam tamen responsionem (quatenus præsuppositum facti assisteret) pro hujusmodi objecto avitando subsistere credebam, quod scilicet quamvis dicta

incertatio fuisset notabilis quantitatis, attamen illa sequuta non erat in ipso limine expirantis appaltus, sed per quatuor menses antea in quorum intervallo, si non in totum, saltem in magna parte, merces prædictæ consumi, vel elitati verisimiliter potuissent, ut eventus comprobaverat, undè si aliqua minor pars invendita remanserat, præjudicium remanebat modicum, juxta subjectam materiam non considerabile, cum consueta hujusmodi appaltuum natura sit, ut prima tempora, ob Appaltatoris prædecessoris diligentias, sterilia minusque fructifera sint, compensanda cum ubertate ac majori utilitate ultimorum annorum seu mensium, *ut habetur in Fulginaten. Salium hoc eod. disc. 107. & in aliis;* Atque tunc Appaltatoris successoris præjudicium in proposito consideratur, quando illud est magnum, & satisque notabile, ut liquet ex *Cokell. ad Bullam alelo cap. 46. n. 42.* Aliàs enim cessante magno damno, ex quo etiam resultat præsumptio fraudis & supplantationis, esset involvere mundum litibus, ac pervertere communem usum hujusmodi appaltuum, qui sic alias essent impracticabiles, unde totum discretè, atque cum debita moderatione intelligendum est sumpto semper principio à ratione abusus ut supra.

Quodque in præsenti damnum non esset magnum, ideoque fraudis & supplantationis præsumptio non urgeret, justificari videbatur, ex eo quod idem Salvatoris, pedum se offerebat onus appaltus in se suscipere, ac successorem indemnem conservare, sed etiam lucrum scut. centum in singulis annis ei præstare, quæ oblatio, proposita causa, magnam fecit impressionem, unde rescriptum fuit pro concordia.

In consimili autem controversia coram Me tanquam judice Sancti Sixti oretenus disputata absque formali discussione inter novum Appaltatorem bulli alearum & earundem alearum revenditores, quibus ille prætendebat impedire venditionem, alearum bullatarum per Appaltatorem prædecessorem, ob ingentem numerum, ex quo resultabat sui moderni appaltus supplantatio, Motivando dicebam quòd contra revenditores ac similes nullum jus competeret, neque impedimentum præstari posset, nisi probaretur collusio seu fraudis participatio, benè tamen posita veritate asserti excessus, actio competeret contra Appaltatores prædecessores, ita præmaturum fructum colligentes pro tempore, quod non erat suum, juxta ea quæ habentur *in Romana bulli alearum & in d. Cervien. hoc eod. tit. disc. seq.* & *in*, quia emptoribus vel chartariis sufficit solvisse gabellam bulli legitimis appaltatoribus; Ideòque mandavi, quod viderentur tam libri prædecessorum Appaltatorum, quàm libercoli ipsorum revenditorum, ad duplicem effectum, Primò nempè inspiciendi quantitatem alearum quæ vendi, ac respectivè revendi, solitæ sunt singulis mensibus; & secundo in quo tempore venditiones factæ sunt, ut ita ad fraudis & supplantationis notitiam deveniretur. Potissimè quia in hac materia non cadit illa consideratio quæ in Appaltibus dohanarum vel aliorum vectigalium cadere solet, ob scilicet casus præbeat appaltatori, etiam circa finem sui appaltus, introductionem magnæ quantitatis mercium, quia nempe tunc advenerint floræ ab Indiis vel ab aliis regionibus appulerint naves mercibus onustæ, ex quarum introductione magnum Dohanerio seu Appaltatori lucrum resultet, Quia hic dici potest effectus aleæ, ac beneficium fortunæ quo Appaltator non est privandus, quamvis esset circa finem sui appaltus; Et in hac distinctione bonæ, vel malæ fidei, ac sinceritate actus vel fraudis consistere videtur hujus materiæ veritas; Non tamen audivi amplius de controversia actum, quia forsan hæc theorica ità generice motivata, dedit causam concordandi, vel acquiescendi, ob congruam dictæ theoricæ applicationem ad factum.

† Contenta in hoc & seq. disc. super facultatibus Appaltatorum circa finem appaltus, remittendo gabellam in totum, vel in parte, sive alia faciendi ea, quæ præjudicare possent appaltatori successori; revera continent quæstionem potiùs facti quàm juris, ex singulorum casuum circumstantiis decidendam; ideoque non de facili admittunt regulam certam, & generalem, atque error est procedere cum solis generalitatibus, cum totum pendeat à bona, vel mala fide; Istaque potissimùm regulanda venit à stylo, seu consuetudine appaltus quo tam si appaltator in fine sui appaltus id agat, quia idem passus sit à prædecessore, adeò ut pro naturali consuetudine appaltuum, pluries enonciata, præsertim infra *disc. 107.* habendi scilicet primos annos ex ista causa potius steriles, & damnosos, compensandos cum ulterioris annis ex eadem causa lucrosis, & uberibus; ita proprium damnum compensare voluerit; tunc justum non esset, ut illi denegaretur hujusmodi compensatio, secus autem cessante ac ratione, quæ propterea materiam, seu quæstionem regulare debet.

ROMANA BULLI ALEARUM.

Pro HOSPITALE S. SIXTI

Cum JOANNE AZEVEDO APPALTATORE.

Casus non decisus ob concordiam.

Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vectigalium, An possint in fine appaltus gabellam, seu vectigal diminuere, ut ita frequentior sit rerum gabellabilium venditio, ex quo locatoris vel Appaltatoris successoris præjudicium & supplantatio resultet.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Conductor durante conductione nihil facere potest, quod præjudicet locatori, vel successori in conductione.*
3 *De ratione, ob quam Appaltatores, gabellarum & vectigalium non possunt diminuere gabellas & onera.*
4 *Augmentum oneris seu gabellæ continet conductoris præjudicium, ita ut pensionis remissionem prætendere valeat.*
5 *Utilitas appaltuum consistit in jure vendendi ac majori vel minori venditione.*
6 *Vectigal quod solvitur pro bullo alearum lusoriarum est potius pretium quàm gabella.*
7 *Appaltator salis an possit in fine appaltus illum vendere pro minori pretio.*
8 *Authoritas consulentium suspecta, & modica fides.*
9 *De differentia venditionis mineralium & mercium subjectarum Appaltui, quæ fit forensibus non subditis, & quæ fit subditis.*
10 *Conductor potest uti reconducta, sed non abuti, quoties abusus alteri præjudicet.*
11 *Pretia taxata per Principem vel magistratum non possunt per venditores quamvis volentes minui.*
12 *Quomodo practicanda sit hæc prohibitio.*

DISCURSUS LXXIX.

Erecto per Sixtum V. Hospitali ad eximium charitatis opus sustentandi pauperes, qui ob decrepitam ætatem vel infirmam valetudinem victum proprio labore sibi parare non possunt, inter alios redditus dicto Hospitali ultra aliud vectigal lignorum de quo *in Romana appaltus lignorum hoc eodem titulo discurs. 81.* assignavit etiam ac elargitus fuit quoddam vectigal, consistens in bullo alearum lusoriarum, novius nempe julii pro quolibet bullo seu sigillo, sine quo, sub gravibus pœnis, in Urbe Statu Eccle-

ratio mandavit, ut continuaretur in exactione dicti bulli, eo modo, quo per plures annos post dictam unionem, seu Incorporationem practicatum fuerat; Cùm sensu etiam veritatis, scribens pro dictis locis piis, dicebam ex duplici fundamento improbabilem esse dictam oppositionem; Primò quia non agebatur de novi dominii acquisitione per viam unionis, seu formalis additionis, ita ut intraret quæstio, de qua in *Urbinaten. prædii sub tit. de feud. ad materiam bullæ Ba-*
2 *ronum disc.* 83. & in decisionibus desuper editis post *Paitell. decis.* 50. & 51. An scilicet provinciæ, vel Civitates de novo additæ Regno, vel Principatui, cadant sub legibus, privilegiis, vel respectivè oneribus antiquis Regni, vel Principatus ante additionem, Sed agebatur de reversione ad priorem causam seu statum, tanquam per remotionem obstaculi resultantis ab
3 infeudatione, causante quamdam accidentalem separationem, ita ut facto casu devolutionis, seu incamerationis, revera dici non posset additio novæ provinciæ vel ditionis, juxta ea, quæ habentur in eadem *Urbinaten. ac etiam Romana seu Status Ecclesiastici incamerationum eod. tit. de feud. disc.* 61.

Et sic dum concessio est pro universo Statu Ecclesiastico, ista pars veluti divisa tanquam, membrum sub corpore, quamvis de tempore concessionis, ipsum sub eo non comprehenderetur; quoniam attenditur causa universalis, non autem accidentalis alteratio, quæ sicuti potest se habere ad augmentum, ita etiam ad decrementum. Unde quemadmodum super Papam successorem aliqua Civitas, vel Provincia, in qua hujusmodi vectigal exigi consueverat, infeudata esset per viam feudi dignitatis, ita & taliter modo, excepto alto dominio, in reliquis quoad onera & alia, importaret separationem à reliquo Statu, non posset concessionarius conqueri de diminutione, ita sibi denegandum non est augmentum, ad regulam *text. in l. secundum naturam &c.* seu juxta receptam propositionem quam habemus ex *l. Præses Cod. de fideic. cum concord.* ut læsio vel præjudicium allegari non possit ex actu, vel alteratione, quæ æque poterat se habere ad commodum vel incommodum, seu damnum vel utilitatem.

Secundò magis ad rem, quod non ageretur de simplici vectigali, seu gabella imposita in loco, ita ut intraret quæstio; An extenderetur ad loca addita, & per impositionem non contemplata, sed potiùs de quadam pœna seu mulcta, quam cumulativè ad alias pœnas
4 contentas in bannimentis, Papa lusoribus, ad eos reprimendos infligere voluit, ut in puncto advertitur per Rotam *in Rom. appaltus* ... *Julii* 1657. *coram Dunoz. impress. apud Gonsalvum ... qui Jus feneratori maledix. fol.* 98. *& inter suas dec.* 1003. ubi ex dicta ratione deciditur, hujus bulli Appaltatorem non comprehendere prætensum de filium, ob bannimenta prohibentia ludum alearum in anno Jubilæi.

Si ergo est species pœnæ adjectæ pro bono regimine subditorum, unica coercendum ab eo actu, qui per Papam reputatur illicitus, & criminosus, non dicitur onus locale, vel reale, sed potius personale impositum omnibus subditis sub ejusdem Principis regimine viventibus cum quibus pariformiter, justitia ministranda est, & consequenter ista ratio, seu causa universalis debet solùm spectari. Absurdum enim, ac aliàs omnino incongruum esset, quod inter pariformiter Papæ subditos, quinimò sub eodem gubernio viventes, aliquibus ludus esset prohibitus, & non exercibilis, nisi saltem cum hujus oneris solutione, aliis verò licitus, ex recepto juris axiomate, quod dispositio æque respiciens plura determinabilis, debet ea pariformiter determinare.

Neque alicujus momenti videbatur, quod hujusmodi locorum incolis dictus alearum usus absque hujusmodi oneris supportatione aliàs esset permissus, quodque est jus redimendi dari posset casu reversionis hujus Status ad priorem naturam, & sub regimine feudatarii. Quoniam de Papa committit feudatario majori regimen aliquorum populorum, sollicitus non est, quomodo vivant, sed confidit de Domino mediato, ut practicatur in Regno Neapolitano, in Ducatu Parmæ, & Placentiæ, ac practicabatur in Ducatibus Ferrariæ, & Urbini, Sed quando ipse per seipsum ejusque Præsides, & Officiales tale regimen habet, tunc istud est uniforme quoad omnes sub ejusdem legibus, & prohibitionibus vivere debentes, donec ista causa, seu ratio universalis durat.

Major difficultas resultabat ex contraria observantia Ducatuum Ferrariæ, & Urbini, quorum devolutio 5
post dicti oneris indictionem sequuta est, ita ut jure reversionis ad priorem causam effecti sint de Statu Ecclesiastico ex deductis *in Urbinaten. sub tit. de feud. disc.* 83. & tamen non veniunt sub hoc onere; tollebatur verò difficultas ex particularibus facti circumstantiis, ex quibus etiam Civitas Bononiæ cum ejus comitatu, seu legatione non venit, tam sub isto, quàm sub reliquis oneribus, ac collectis Status Ecclesiastici, Quod scilicet Bononienses dictam Civitatem aliàs pro Republica se gerentem, seu sub propriis Tyrannis rectam, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam ipsi sponte relinquere voluerunt in eo consueto statu, etiam cum moneris diversis, & sub diverso modo supportationis publicorum onerum, Cardinali Legato faciente quamdam figuram Principis particularis illius ditionis, idemque & fortè cum amplioribus privilegiis concedere voluit *Clemens VIII.* Ferrariensibus, ut continuarent in earum primævo statu quodammodo separato à reliquo, per ipsum Papam directè, & immediatè gubernato, Atque adinstar, eadem concessit etiam *Urbanus VIII.* pro Statu Urbini, in quibus Cardinalis Legatus facit eam figuram, quam respectivè Dux ante devolutionem faciebat, ex iis, quæ habentur *in Ferrarien. ... tit. de jurisdict. & foro compet.* ita ut licèt ... de Statu Ecclesiastico, qui est unus, & idem, cum non possit Papa esse Dominus, & Feudatarius, attamen ex quadam fictione censeatur durare in antiqua separatione, quod in præsenti dici non potest de hac parte, dum regitur sub S. Consulta, tanquam reliquus Status immediatus.

AD materiam hujus discursus, ut in eodem quoque advertitur, conferunt ea quæ habentur *lib. 1. de feud. disc.* 83. in proposito legum, & dictorum Regni vel Principatus, an comprehendant Civitates vel Provincias de novo additas. Ac etiam circa ... additamenti, conferunt distinctiones deductæ *disc.* 29. *de Præem.* an scilicet fiat per viam reversionis, vel cujusmodi incorporationis, tanquam per speciem alluvionis, ut omnes partes constituant unum, & idem corpus, vel potius per alteram speciem unionis, per quam quælibet Provincia, vel pars constituit unum corpus distinctum, ex ibi ponderatis.

ROMANA APPALTUS BIGNORUM

In ... HOSPITALE SANCTI SIXTI ET VENANTIUM MAJORE ... OBLATORE ...

Cum ANTONIO SCARINO, ET SOCIIS.

Motiva & Votum.

De Solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, quando non à fisco, sed à privato possidentur.
Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ.
Quando Regalia possessa per privatum desinant esse Regalia, eorumque nomen & prærogativam amittant.
Et aliqua de materia novæ addictionis post factum appaltum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Appaltus debetur illi, qui majorem validam oblationem fecit.*
3 *Quando scriptura conventa non est ad substantiam, sed ad probationem contractus ejus omissio non tollit perfectionem actus.*
4 *Inhibitio* prout de Jure, *non officit, nisi quatenus de Jure afficere deberet.*
5 *De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium & num.14.*
6 *Quod ubi vectigalia non sunt penes fiscum, sed penes privatum.*
7 *De solemnitatibus requisitis in locatione bonorum Ecclesiæ vel Hospitalis, & num.9. 13. & 16.*
8 *Hospitalia, & pia loco videntur regulandis jure Universitatum.*
9 *An solemnitates requisita in alienatione bonorum Ecclesiæ sint in usu, & num. 23.*
10 *Negativa solemnitatum adhibitarum quando probetur.*
11 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam, & num. 18.*
12 *De privilegio addictionis in diem competente fisco, vel minori, an Competat Hospitali, & Ecclesiæ, & quando dicta additioni sit locus, & num. 24.*
13 *De solemnitatibus requisitis in locatione vel alienatione bonorum Ecclesiæ & num.16.*
14 *Declaratur, quando in locatione vectigalium vel rerum fiscalium non requirantur solemnitates & n.19.*
15 *Regalia an amittant suam naturam, & privilegia, quando possidentur per privatum, & num.20.*
16 *De conclusione, de qua num.9. & 13.*
17 *An solemnitates de jure requisita in alienationibus bonorum minorum hodie sint in usu.*
18 *De differentia inter observantiam præscriptivam & interpretativam. & num.11.*
19 *De conclusione, de qua num.7. & 24.*
20 *De conclusione, de qua num. 15. & 22.*
21 *Vectigalia licet sint de Regalibus, possunt esse privatorum, & Communitatum.*
22 *De eadem conclusione, de qua num. 15. & 20.*
23 *De ratione dicta conclusionis, quare scilicet penes Principem dicantur Regalia, & penes alios non.*
24 *De addictione, de qua num.12.*
25 *Actus minus solemnis de æquitate sustinetur, quando constat eum bona fide gestum esse.*
26 *An & quando in judicando sequenda sit æquitas non scripta omisso rigore juris scripti.*

DISCURSUS LXXXI.

MOTIVA.

1 ERexit *Sixtus V.* de anno 1587. Hospitale pauperum mendicantium S. Sixti, cui pro dictorum pauperum substentatione, inter cætera assignavit duas gabellas, unam scilicet lignorum combustibilium, & non combustibilium, quæ ad Urbem per flumen, vel per terram introducuntur, & alteram bulli alearum lusoriarum, quæ per ejusdem Hospitalis Gubernatores concedi solent in appaltum, ad septem, ac plus vel minus annos. Et quando ad hujusmodi appaltus faciendos procedendum est, servatum aliquando constat præcessisse edicta impressa per aliquod tempus publicè affixa.

Ut super appaltibus lignorum de annis 1608. 1610. 1621. 1638. & 1656. habentur edicta impressa, quæ pariter habentur impressa super appaltibus bulli alearum de annis 1636. 1645. & 1656. & in quo appaltu constat etiam de consuetudine faciendi edicta, *ex dec. 376. p. 4. recent.* ubi in specie de uno ex his appaltibus neque constat, quod in aliis id servatum non fuerit, ita ut probetur hujusmodi solemnitatis negativa, ut infra.

2 Terminato autem de anno 1637. ultimo appaltu lignorum, ac non reperto forsan novo oblatore pro convenienti pensione, gabella prædicta retenta fuit per Hospitale in administratione usque ad hunc annum 1665. in quo de Mense Maji, Gubernatores, judicantes magis expedire illam concedere in appaltum, ad praxim id reduxerunt, concedendo gabellæ prædictæ appaltum Scationo & sociis ad septennium pro annua pensione scutorum 5850. dictosque contractus, conclusus ac perfectus fuit sub die Mercurii 28. mensis prædicti in Cōgregatione habita in privata domo unius Gubernatoris, omittendo instrumenti stipulationem a in gratiam ipsorum Gubernatorum pro aliquorum capitulorum reformatione, expresso tamen conveniendo, ut hoc non obstante, ex tunc contractus consceretur perfectus, & utriusque partis obligatorius.

Die 30. ejusdem mensis Confatinus obtulit in actis Notarii Hospitalis super dicto appaltu pensionem scutorum 5900. & sic augmentum scutorum 50 atque dicto Scationo & Gubernatoribus oblationem intimando, protestatus fuit non procedi ad confectionem instrumenti, & à me judice hospitalis obtinuit decretum dictam intimationem afficere prout de jure, qua inhibitione non obstante, sub die 1. Junii processum fuit ad dicti instrumenti celebrationem, unde Confatinus prætendens hoc fuisse attentatum, litem instituit coram dicto judice, eaqua pendente. Venantius sub die 7. Julii sequentis aliam fecit in dictis actis oblationem scutorum 5790; petendo dictam ejus obligationem tanquam majorem recipi, ac appaltum sibi adjudicari; Unde Ego tanquam dicti Hospitalis judex auditis pluries partibus hinc inde, habitoque colloquio in Congregatione cum Gubernatoribus; sub die 7. Septembris per modum provisionis, ac sine præjudicio jurium partium, decrevi affigi edicta pro nova accensione candelæ certis die, hora, & loco facienda, & recipi oblationes, ad effectum, ut de eis haberetur ea ratio, quæ de jure habenda erit; In cujus decreti executionem, affixis edictis, atque statuta die & hora, facta accensione candelæ, idem Venantius ibidem præsens, approbando dictam oblationem aliàs factam, alio non comparente remansit major oblator.

His stantibus, introducta causa coram me ad veritatem eruendam edidi motiva ut sequitur.

Decisio hujus controversiæ pendere videtur à puncto validitatis vel invaliditatis dicti primi appaltus; Si enim esset invalidus, de plano resultaret, nullum jus conductori quæsitum esse ideoque instrumentum initum cum Gubernatoribus non suffragari, sed appaltum debitum esse illi, qui validè & cum debitis solemnitatibus est major oblator; Ut in individuo consimilis appaltus dictæ alterius gabellæ bulli alearum facti per Gubernatores istius Hospitalis habetur *dicta dec. 236. par. 4. rec.* & pro absoluto supponitur apud *Marin.* aliosque scribentes apud eum *resol. 46. & 147. lib. 1. & Cohell. ad Bullam boni regim. cap. 49. num. 8.* ubi agitur de materia addictionis in diem admittenda vel neganda, quoniam semper præsupponitur, actum validè & cum debitis solemnitatibus initum esse, in quo tantum casu intrat quæstio addictionis, nullatenus cadens in casu nullitatis.

Pro invaliditate duo fundamenta ponderari possunt; unum quod re integra, & antequam ad instrumenti confectionem processum esset, sperta fuerit major oblatio, præsertim dum adesset inhibitio per judicem admissa, prout de jure; Alterum verò, quod servatæ non essent debitæ solemnitates, illa præsertim affixionis edictorum, quibus mediantibus ad omnium notitiam futurus appaltus devenire potuerit.

Primum fundamentum, etsi primo aspectu magis speciosum, non tamen videtur considerabile, quia cum contractus esset jam perfectus usque à die 27. mensis Maij, non poterant Gubernatores ab eo recedere, datamque fidem violare, atque tollere jus Appaltatori jam quæsitum, nam quo magis agitur de Ecclesia, vel loco pio, eo magis data fides est servanda, ut punctualiter *dicta decis. 576. num. 7. per. 4. recent.* Nihil

obstante

8 *Qui suscipit onus præstandi alimenta, non petit expensas causatas à gabellis impositis super victualibus.*

9 *Gabella est causa, ut alterentur pretia, & de effectibus exinde resultantibus.*

10 *Ubi contractus efficitur læsivus & satis injustus, reducitur ad justitiam.*

11 *In tacita conductione seu renovatione contractus an habenda sit ratio novi oneris, de quo, durante primo contractu protestatum fuit.*

DISCURSUS LXXV.

1 AB annis quindecim circiter Justus Quaranta conducere consueverat de triennio in triennium quandam tenutam Principis Borghesii pro annua pensione scut. 1850. cum obligatione subministrandi fœnum, & paleas pro necessaria substentatione equorum & animalium in prædicti Principis stabulo existentium, ad rationem scut. quinque pro binis equis singulis quibusque mensibus; in dictam pensionem computandis, sub pacto, ut fœnum esse deberet illud, quod colligebatur in ejusdem tenutæ pratis. Cum autem de mensæ Martii 1664. dicta conventione durante supervenisset nova impositio gabellæ solvendæ pro fœni introductione in Urbem, quæ causa fuit, ut ejusdem fœni pretium aliquam alterationem reciperet, Hinc proinde dubitari contigit, ad quem dictæ superventæ gabellæ onus spectaret.

Et parte Justi dicebatur, quod non facta in contra-
2 ctu mentione gabellæ, ista de jure pertinet ad emptorem, qualis erat Burghesius, non autem ad ipsum venditorem, *ad text. in l. debet ff. d. edili edict.* atque pluriu antiquorum auctoritate, rejectis contrarium tenentibus, pro eo scribentes dicebant firmari per *Girard. de gabell. p. 4. §. 1. n. 1. Gratian. discept 549. n. 31 cum sequen. Ludovic. dec. Perusin. 114. n. 2. Larrea alleg. 57. num. 12.* & tanquam doctrina satis proxima & specialis adducebatur *Alex. cons. 51. lib. 3.* ubi habetur, quod venditor ferri, qui omni suo sumptu & periculo promisetat illud in portu Pisano tradere, non teneatur ad gabellam contractus, qualis in hac specie ista præsupponebatur.

3 Ex his addebatur conclusio firmata per *Alex. cons. 4. lib. 5. Roland. cons. 79. lib. 4. Osasch. dec. 83. n. 6. cum seq.* apud quos concordantes, quod onus collectarum debitum ratione bonorum, pertineat ad dominum & locatorem prædiorum, non autem ad conductorem; Subjungendo etiam, quod ob dictæ gabellæ superve-
4 nientiam fuisset, ac esset licitum recedere à dicto contractu; allegando *Cap. 1. Latr. dec. 194. n. 1. & 4. cum seq. & per tot. Larrea alleg. fiscal 31. num. 5. & seq. & num. 17. & 26. & alleg. 51. num. 8* firmantes quod in effectu hujusmodi gabellæ imponi potius dicuntur emptoribus, quam venditoribus & introductoribus à quibus gratia facilioris exactionis, gabellarii exigunt, dum ejus ratione alteratur pretium, cujus ratione potius emptor quàm venditor illam solvere dicitur, ut advertit *Fontaneli. dec. 266. num. 159.* addendo etiam justificationes facti, quod scilicet menstrua præstatio equorum post gabellam, proportionabiliter aucta esset, atque ista erant conductoris fundamenta.

His verò non obstantibus, ex parte dicti Principis pro veritate, consultus, communicato consilio cum altera ejusdem docto Advocato, Contrarium verius de jure censui, quoniam gabella imposita est pro introductione fœni in Urbem, quæ introductio facta est per Justum, non tanquam simplicem vectorem, & in-
5 troductorem materialem rei alienæ, sed tanquam dominum, & introductorem formalem rei propriæ, ideò ad ipsum spectat solvere gabellam introductionis, quæ solvenda est à Domino *juxta theor. Bart. in l. 1 ff. de alter. & cibar. legat. ut per Surdum cons. 239. & 307.* & latè per *Venturin. cons. 39. num. 49. & per tot.* apud quos concordantes, de quibus habetur particulariter *in Ro-* 6
man. gabella ferri hoc eod. tit. disc. 63.

Clarius quia non agitur de illa introductione, quæ facta, per venditorem, & dominum, consumetur in ipso actu traditionis, ita ut introducta mercis usus & contrectatio ad emptorem potius pertineant, ut est illa introductio, quam faciunt venditores vini, vel mercium usque ad portum Ripæ, vel alium locum, ut traderent mercatoribus, suo lucro, & damno merces in Urbe contrectantibus, quo casu probabilius dicendum veniret, gabellam introductionis, spectato effectu, ad emptorem potiùs quàm ad venditorem, & introductorem de facto spectare, cum in effectu hujusmodi gabellæ, per Principem impositæ dicantur personis subditorum, à quibus occasione usus talis necessarii victualis exiguntur, ut habemus de gabellis salis, tritici, carnis, vini & similium, ex iis, quæ sæpius ad istam gabellarum materiam habentur *hoc tit.* præsertim *in dict. Romana gabella ferri disc. 63.*

Sed agitur de illo, qui materialiter, & formaliter est mercis introductor, & contractator, ita ut illa, etiam post introductionem, in ejus dominio, & periculo perseveret, dum Burghesius dici non potest emptori fœni, cujus dominium nunquam in eum transiisse dicitur, ideoque de plano intrare videtur dicta traditio, *Bart. in l. 1. num. 5 ff. de alim. & cibar. legat.* quæ est originalis theorica materiæ, quod scilicet ubi agitur de præstan- 7
da certare, vel certo actu perficiendo, tunc per eum, qui præstare, vel perficere tenetur, solvenda est ea gabella, absque cujus solutione res præstari, vel actus perfici non potest, & de qua theorica *Soccer. cons. 247. num. 3. lib. 2. & Surd. locis citatis*, Unde testatore gravante hæredem ad tradendum Titio equum in hæreditate non existentem, hæredis onus erit, non solùm emendi equum, sed etiam solvendi gabellam pro equi emptione solvendam, quoniam quando sequitur actus traditionis, & implementi, tunc res est jam ingabellata, & gabella soluta tanquam per antecedens necessarium.

Et hic est casus, in quo verè intrare non videntur termini emptionis, & venditionis, sed potiùs alii susceptionis oneris alimentandi suo sumptu in palea, & fœno equos pro certa summa, adinstar illius oneris, quod aliqua Collegia, & Seminaria, vel Dozinæ sus-
cipiunt de alendis pueris, eisque subministrando omnia 8
ad victum necessaria pro menstrua conventa præstatione, quoniam si super pane, vino, carne, & aliis victualibus, aliquæ gabellæ de novo imponantur, vel augeantur veteres, non per hoc dicendum est, hujusmodi gabellarum onus ad puero alimentarios vel eorum parentes spectare, dum hic dicendus est casus fortuitus, cedens damno ejus, qui victualium dominus est, vel ea præstare tenetur; Et quemadmodum, qui hujusmodi oneris speciem suscipit ob victualium penuriam, ex qua nimia eorum pretii alteratio resultet, istius casus damnum sentire debet, ita ut istum, qui utpotè à facto Principis proveniens, casus fortuitus in jure censetur.

Et quamvis benè diceretur per scribentes pro Justo, quod gabellæ sunt causa alterationis pretii, ita ut spectato effectu, potius ab usque rei ingabellatæ usum ha-
bent, quam ob introductoribus, & venditoribus solvi 9
dicantur, ut de facto in hac specie probavit observantia, quæ dedit alterationem menstruæ præstationis solvi consuetæ pro quibusque bonis, equis, de fœno & palea substentandis, Attamen id rectè procedit, ubi res est in fieri, & in ordine ad regulandum pretium novæ conventionis, in qua justè, & rationabiliter consueti pretii alteratio peti posset.

Secus autem durante tempore prioris conventionis obligatoriæ, & irretractabilis, quoniam tunc licet no-
tabiliter immutato rerum statu, per quem contractus 10
alias justus ad injustitiam, & iniquitatem reducatur, succurrendam sit illi contrahenti, qui ex hujusmodi status immutatione læsus remanet *ad regulam text. in l. cum quidam ff. de usur.* & juxta *quæst. 48. Pilei*, de pi-

store

flore promittente coquere panem pro tota familia, *ut per Thesaur. decis. 216. num. 2.* & alios, Attamen id intelligitur, ubi rerum immutatio causat alterationem satis notabilem, ita ut contractus reducatur ad magnam injustitiam, quæ iniquitatem sapiat, quod absque dubio in præsenti diei non poterat, cum gabella solvenda pro fœno necessario ad substentationem unius equi sit quid satis modicum comparative ad id, quod ex dicta causa per equi dominum solvitur.

Hinc propterea dicebam non obstare superius deducta, præsertim contrariam observantiam in facto justificatam, & quæ tanquam notoria, justificatione non egebat, super alteratione consuetæ menstruæ mercedis, quoniam id rectè procedit in ordine ad regulandam novam conventionem pro tempore futuro, in quo utrique partium liberum est continuare vel recedere, nam etiam ex accidentalibus casibus sterilitatis, & penuriæ fœni, seu magni numeri exterorum, ut est præsertim de tempore sedis vacantis, vel in anno jubilæi, dicta alteratio sequi solet, sed hoc non infitit ad contractum necessarium, & obligatorium pro tempore illius durationis.

Prout omninò extraneæ videbantur dictæ conclusiones & auctoritates ex parte Justi allegatæ, quoniam earum lectura ad oculum ostendit, eas percutere casus & terminos penitus diversos, ita ut inanis labor videretur immorari super eis refellendis, cum sola lectura tolleret difficultatem.

Requisitiones autem factæ apud ministros, nullius pariter momenti videbantur, durante eo triennio quo pendente, prædicta novæ gabellæ impositio supervenit, quoniam non potest plus operari protestatio vel requisitio benevola extrajudicialis facta ministris, quam operaretur formalis interpellatio judicialis facta ipsi principi, Unde cum ista nihil afficeret, multo minus operativa & afficiens esse poterat altera; Proindeque dixi Justo aliud remedium non superesse, nisi illud recurrendi ad Burghesii benignitatem, illumque supplicando pro alicujus æquitativæ condonationis concessione.

Quatenus autem elapso eo triennio, in quo ista
11 rerum immutatio supervenit; casus dedisset quod post dictas extrajudiciales requisitiones, Justus confisus de justitia, & rectitudine dicti Principis Burghesii, ejusque ministrorum, jure tacitæ reconductionis continuasset in contractu per aliud triennium, tunc ob ejus declaratam voluntatem, etiam de rigore justitiæ pro hoc novo tempore dixi, quod meruisset excusari, & fortè probabilius pro eo responsum videretur, sed opus non fuit assumere hujusmodi inspectionem dicti allistentiam non habentem, dum triennium, quod de tempore impositæ gabellæ currebat, adhuc durabat.

ROMANA GABELLÆ VINI

Pro UNIVERSITATE HOSPITUM seu CAUPONARUM

Cum APPALTATORE NOVÆ GABELLÆ VINI.

Casus discursus coram Conservatoribus, & resolutus pro gabellario.

Pro gabella solvenda in ingressu portæ pro introductione vini, An cogi possint introductores accedere ad illam solvendam in domo gabellarii, ac relinquere pignus portæ custodi, vel potius teneatur gabellarius oblatam gabellam in ipsa porta recipere.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Provisiones, & Capitula super gabellis habent suum finem, ut evitentur fraudes, & gabella solutio sequatur.*
3 *Non sunt curanda media, ubi habetur finis.*
4 *Relatio Capitulorum unius gabella ad capitula alterius gabella quomodo intellegenda sit.*
5 *Quando gabellarius justè prætendat, introductores teneri accedere ad solvendam gabellam in certo loco, & non solvere in ingressu porta.*
6 *De differentia gabella, qua solvitur uniformis, vel solvitur in quota, seu juxta mercium valorem.*

DISCURSUS LXXVI.

CUm Populus Romanus, ultra antiquas gabellas impositas super vino extero in Urbem introdu- 1
cendo, & dohanæ Ripæ non subjecto, aliam novam imposuerit bajocconum quinque pro quolibet cado, solvendam à quibuscumque, nemine excepto, cum derogatione (prævio Papæ Chirographo) cujuscumque franchitiæ etiam Cameralium; Atque in capitulis appaltus hujus novi augmenti conventum esset cum appaltatoribus, eis competere debere eadem privilegia, quibus frui consueverunt cæteri appaltatores aliarum gabellarum vini, eodemque modo istud augmentum exigi posse; Prætendere cœperunt appaltatores, quod vecturales, aliique introductores vini, eo modo quo super antiquis gabellis practicari consuevit, ac etiam practicatur in mercibus dohanæ subjectis, tenerentur relinquere portarum custodibus aliquod pignus majoris valoris, cum obligatione accedendi ad domum gabellarii, ibique solvendi gabellam; E converso autem prætendente Universitate Cauponarum, super hoc puncto principaliter interessata, sufficere oblationem gabellæ in ipso portus ingressu, absque necessitate ulterioris incommodi, introducta causa in prima instantia coram ejusdem populi Conservatoribus.

Appaltatores fundatam dicebant eorum intentionem in capitulis appaltus, quæ pro lege servanda esse firmatur apud *Corrarum cons. 339. lib. 1. in princip.* & sæpius deductum habetur *hoc tit.* Cum enim in dictis capitulis conventum esset, servari debere idem quod per præcedentes aliarum gabellarum appaltatores servatum fuit atque per istos gabella exacta esset in propria domo, seu loco destinato, cum dicta praxi relinquendi pignus portarum custodibus, Idcirco versari dicebant in casu claro non admittente glossas & interpretationes *per text. in l. ille ff. de leg. tertio*, cujus regula utimur in omni materia *hic, dec. 44. num. 14. par. 11. rec.*

Pro dicta verò universitate scribens, etiam cum aliquo sensu veritatis, injustam dicebam gabellariorum 2
prætensionem, cum omnia capitula gabellarii favorabilia, & introductorum obligatoria, illum solum percurrerent finem, ac effectum consistendi, ne fraudes committantur, atque gabella integrè solvatur, præsertim dum fraudandi occasio de facili subesse poterat, stante exemptione vini Romanensis, sub cujus pallio, seu nomine, vinatera & gabellæ subjecta introduci possent; Unde propterea quando vini introductores integram gabellam offerunt, ac solvere parati sunt, cessat quæcumque suspicio vel occasio fraudis, cum ad summum gabellarius aliud prætendere non possit, nisi solutionem ejus quod offertur, Ideoque obtento, suo effectu, ob quem aliqua forma seu modus præscri- 3
bitur, tunc ista media non curantur *ad not. in l. jubemus C. de testamentis, plenè cæteris alleg. Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 15. nu. 42. Rot. dec. 149. num. 5. par. 6. recent. late, adden. ad decis. 542. num. 84. cum seq. par. 4. recent. tom. 3.* Præsertim cum agatur de materia odiosa & gravatoria benignius fieri potest pro populo intelligenda, & strictius contra gabellarium, qui ita obtinens integram gabellam, atque à fraudibus exemptus, non debet populum duplici onere, seu incommodo gravare.

Neque obstare dicebam observantiam tantam per 4

gabellarios antiquarum gabellarum, ad quam observantiam, in capitulo hujus appaltus, relatio habita est, quoniam ista intelligi debet proportionate, & in cis in quibus eadem ratio exigit ita observandi ad consulendum fraudibus, non autem super hoc puncto, stante manifesta rationis diversitate, quoniam ejusdem vini gabellæ veteres non sunt in summa uniformi, sed variabiles, magis & minus, prout melior, vel inferior vini conditio seu valor exigeret, unde cum quantitas esset incerta, & determinanda esset à qualitate, seu valore vini, quod consistit in judicio intellectus; id-
5 circo rationabiliter per gabellarium prætendi potest, id à seipso faciendum esse, non autem à portarum custodibus, qui tanquam inferiores ministri deputantur ad ea quæ sunt nudi facti, & in quodam sensu corporis potius, quam in judicio intellectus consistentia, Quæ ratio cessat in ista gabella, in summa uniformi, & invariabili solvenda, ita ut nulla discussio, nullumque judicium desuper cadat, nisi in casu, quo introductores, recusando gabellæ solutionem, prætenderent vinum esse Romanense exemptum, cum tunc, non à custode portæ, sed de ipso gabellario interessato inspiciendum sit.

6 Ideoque observandum esse dicebam (ad mentem Doctorum de gabellarum materia tractantium,) magnam esse differentiam inter illam gabellam, quæ tanquam species vectigalis solvitur pro introductione mercium in earumdem quota, seu juxta pretium valorem; ut est propriè doliana ex deductis *in Rom pro Mercatoribus Ripæ disc.67. & in aliis hoc eodem tit.* & illam gabellam, quæ in summa certa, & invariabili solvitur an ingressu portæ, sive in transitu per pontem, per scapham, vel alium locum; In hac enim secunda specie, solutio est uniformis, atque attenditur nuda materialitas, quia nempe solvi debeant tot denarii pro qualibet balla, vel sarcina mercium, non distinguendo, an sint magis vel minus pretiosæ, seu pro quolibet cado vini, non distinguendo, an sit Græcum, Latinum, vel Phalernum, sive pro quolibet equo, non distinguendo, an sit generosus, & magni valoris, vel imbecillis, & ad bastum, cum similibus, & hæc est propriè gabella, de qua loquitur *Bart. in quæst.4.* incip. en. *Publicanus* ac alibi de animalibus transeuntibus per pontem Perusii, *ut sæpius hoc tit.* Ideoque nil remanet disputandum, unde gabellarius de judice simplicis custodis portæ, confidere non debeat.

Non sic est in prima specie, in qua propriè consistit antiquum vectigal importans quotam adinstar decimæ, & quæ in pecunia, quotæ proportionata, solvi solet pro majori commoditate introducentium merces ex magis distinctè habitis in *dicta Romana disc. 67. & alibi hoc eodem tit.* Quia tunc oportet inspicere diligenter mercium qualitatem, easque cum peritorum judicio æstimare, quod explicari non potest cum portarum vel pontium custodibus in ipso momentaneo ingressu, vel transitu, Ideò longa rationis diversitas militat inter unum casum & alterum, neque ab observantia unius inferre licet ad alterum, diversam rationem habentem, nec de facili multiplicanda sunt populorum onera & gravamina, dum etenim gravantur ad novam gabellam, eos gravandos non esse dicebam ad hoc grave incommodum absque aliqua necessitate vel ratione. Et hanc dicebam mihi videri veritatem, cum tamen sufficeret rem esse dubiam, ut ex sæpius insinuatis contra gabellam esset respondendum; Conservatore tamen, coram quibus hæc disputata fuerunt, attendentes solum corticem hic litteralem sensum capitulorum ut servari deberet idem quod in veteribus gabellis servatur, ita decreverunt, quod mihi, reflectendo ad veritatem, parum probabile videbatur.

URBINATEN. COLLECTÆ

Pro LIVIO BONNAVENTURA

Cum COMMUNITATE MONTISAVII.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis, & decisus pro Livio.

De consuetudine collectandi forenses duplo pluris quàm fiat cum civibus, an valeat.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Forenses de jure collectari non possunt.*
3 *Fallit de consuetudine, quæ declaratur.*
4 *Communitates subditæ non possunt statuere contrà jus.*
5 *Qui non potest statuere, non potest inducere consuetudinem.*
6 *Declaratur quando substineantur statuta plus gravamia forenses quàm Cives.*

DISCURSUS LXXVII.

PRætendente Communitate Montis avii, aliàs Mon- 1
daviit, in eo loco vigere consuetudinem exigendi à forensibus in illo territorio bona possidentibus collectam duplicatam, seu in medietate pluris, quàm à civibus exigeretur, introducta causa in partibus, sententia Communitati favorabilis prodiit contra dictum Livium Urbinatensem qui bona in eo territorio possidebat, sed habito per Livium recursu resolutum fuit, Pro isto tunc scribente, in partibus docto & elaborato *Conciolo*, ut liquet ex ejus informatione impressa inter *suas allegationes sigill. 28.* ubi constituit fundamentum, tam in defectu legitimæ probationis dictæ consuetudinis, quàm in ejus irrationabilitate ac infectione, & demum in clericatu Livii, ut apud eum est latiùs videre; Obtento verò per Communitatem adversùs dictam resolutionem iterum audiri, & assumpta nova disputatione de mense Septembris 1665. ex parte ejusdem Livii ad scribendum requisitus, cum genio ac stylo perpetuo repugnaverit aliena dicta transscribere, idcirco dum dicti Authoris allegationes nuper essent impressæ, illius citatione contentus, ejusque bene comprobata fundamenta laudando, solùm compendiosè insinuabam, quod in puncto juris, forenses in nihilo possent colle-
ctari, tanquam non subditi collectantibus ex copiosè 2
congestis *dec. 3. post Cenc. de Cens. Rot. in Ariminen. gabellæ 25. Junii 1657. Bevilaqua*, & habetur sæpius de iuctum *hoc eod. tit.* præsertim *in Romana seu Tudertina collectæ disc.92.*

Et licet de communi consuetudine Italiæ attestata
etiam per *Bart.* hæc juris dispositio non servetur, sed 3
forenses etiam in territorio bona possidentes collectentur, ut in proximè allegatis *decisionibus ac in dicto disc. 92. & in aliis habetur*, Attamen hæc est consuetudo exorbitans à juris dispositione, strictè intelligenda & practicanda in collectis impositis vel imponendis pro illis oneribus quæ Principi, vel aliàs solvuntur loco antiqui tributi, seu pro publicis necessitatibus pro facultatum modo, & habita bonorum ratione ferendis, juxta naturam antiquorum onerum, Non autem pro oneribus privatis habitatorum loci, & quæ ad differentiam Cameralium, seu publicorum Communitativa dici solent, qualia sunt, substentatio Medici, Chirurgi, Magistri scholæ, horologii, & similia, incolarum loci utilitatem vel commoditatem concernentia, & quæ quoad illos singulos dicuntur publica, sed in universum sunt potius privata, quàm publica *Thes dec. 149. Cohell. ad Bullam boni regiminis cap. 18. num. 125.* Unde propterea, ista etiam consuetudine attenta, semper major est onus collectæ respectu civium & incolarum, quàm respectu forensium, Quo sic stante inferebam ad prædictæ allertæ consuetudinis (quamvis probata admitteretur) omnimodam exorbitantiam, & irrationabilitatem, cum ita plus gravarentur, qui minus gravati debent.

Unde quemadmodum dicta Communitas, ejusque populus id statuere non posset, quia Communitatibus Superiorem recognoscentibus, tam de jure communi, quàm fortius in statu Ecclesiastico ob Egidianam non
4 conceditur statuere contra jus *Buratt. dec. 6. & passim*, & quatenus id concedatur, intelligendum venire cum subditis, cum quibus habent jurisdictionem; Idcircò neque consuetudo desuper induci potuit, quia
5 quod fieri non potest expressè, minus tacitè fieri potest, *glos. in l. 1. ff. de jurisd. omn. judic.* quam sequuntur cæteri congesti *per add. ad decis. 20. n. 28. & seqq. par. 3. recen.* nisi ageretur de immemorabili, quo casu neque operativa esset, tanquam lex ab eo tacitè ordinata sed potius tanquam privilegium Supremi Principis, ad id potestatem habentis, ex virtute immemorabilis, ut ejus vigore quicumque titulus melior de mundo allegari valeat. Qua immemorabili benè probata cessante, (quod satis rarum ac difficile est ad praxim reducere,) abusui potius & injustæ forensium concussioni est tribuendum.

Ad fundamentum verò Communitatis, consistentem in auctoritate *Curt. jun. cons. 119. Decian. cons. 44. num. 2.*
6 *lib. 4.* & aliorum de quibus *apud Conciol. loco cit.* ultrà responsionem ab eo datam, cum contrariis auctoritatibus *Thomati, Boccacctii* & aliorum, de quibus apud eum, Dicebam *Curtium & Decianum* agere de quæstione super validitate Statutorum, plus forenses quàm cives gravantium in terminis diversis, in quibus nempe statuto aliqua justa vel honesta ratio assistat, ut est, exempli gratia, statutum inhabilitans forenses ad acquisitionem bonorum in loco, sive concedens civibus & incolis prælationem cum similibus, quale est illud de quo *in Senen. gabellæ hoc eodem tit. disc. 83.* gravans, ad certam gabellam forenses, qui in loco bona acquirere volunt, tanquam in pretium seu compensationem habilitationis; Ista enim Statuta principaliter emanasse videntur potius in gratiam & privilegium civium, atque in compensationem onerum, quibus cives & incolæ subjacent, non autem forenses, Et quia ipsamet ratio naturalis ducet, ut fructus, quos in eo loco natura producit, potiùs ejusdem incolas nutriat & foveat, quàm exinde ad extraneos alendos extrahantur, ut alias in materia hujusmodi statutorum prohibentium acquisitionem forensibus habetur *sub tit. de successionibus*, secus autem ubi hæc ratio cessaret.

Ponderabam tamen pro ratione dubitandi, hoc onus duplicatæ collectæ, dictæ rationi quoque tribui posse, quasi quod esset pretium habilitationis forensium ad possidendum bona in territorio, & compensativum incommodi civibus & incolis resultantis ex eo, quod utilitas bonorum in eorum territorio existentium sit extraneorum, qui licèt solvendo collectam æqualiter cum civibus æqualem onerum supportationem pati dicantur, adhuc tamen non sentiunt onera & incommoda personalia, quibus soli cives & incolæ subjacent; Prout sunt, custodia territorii ab hostibus vel latronibus, excubiæ, hospitationes militum, & similia; Verùm pro responsione ponderabam, hanc rationem non esse talem, quod duplicatæ collectæ exactionem licitam reddat, sed benè dicta ratio esse videtur operativa ad substinendam dictam consuetudinem generalem aut forenses contra juris communis regulas & dispositionem collectentur, ita ut ratio prædicta in hunc rectè suam faciat congruam operationem. Ideoque nisi constet de bene probata immemorabili, cujus vigore, Principis privilegium allegari valeat; contra hujusmodi consuetudinem quamvis cessaret altera particularis circunstantia clericatus, probabilius respondendum mihi videbatur. Sed proposita causa variæ fuerunt vota. Et quia plures dubitabant de cessante probatione dictæ consuetudinis, unde difficultas cessabat ex facto, ideò dilata fuit resolutio, & dictum quod coadjuvenim probationes ex parte Communitatis, neque scio causam altum progressum habuisse.

† Super hoc puncto, an scilicet forenses possint collectari ad majorem rationem, quàm collectentur cives, scripsi in Congregatione Boni Regiminis pro forensibus bona in Territorio Thiferni, quod vulgo dicitur Civitas Castelli, de tempore tamen, quo causa erat adeò vulnerata cum duabus vel tribus resolutionibus favore Communitatis contra forenses, quod dici posset mortua, ideoque obtineri non potuit recessus à jam resolutis, Talisque frequentior est conditio Advocatorum in Curia, quod ut plùrimum non vocantur nisi ad causam mortuam, vel graviter vulneratam, seu aliàs in malo statu constitutam, unde propterea nimium difficile est, eam reponere in bono statu.

Ultra igitur fundamenta in hoc discursu contenta, & alia plenè deducta per elaboratum amicum meum *Conciol. alleg. 18.* Dicebam quod forenses collectari non possunt pro oneribus communitativis, dum illa supportant in propria patria, ideoque justum non est, ut duplex onus pro eodem patrimonio ferre debeant; Potissimè intra eundem Principatum, quidquid sit respectu bonorum existentium in diversis Principatibus independentibus, cum tunc quemadmodum quot sunt Principatus, qui censentur tot imperia vel mundi, ita censentur tot patrimonia omninò diversa, in quorum singulis, possessor consideratur tanquam diversus homo, ut nimium frequenter insinuatur, præsertim infra *in Romana confiscationis, disc. 61. & tit. de jurisdict. disc. 90. & tit. de feud. disc. 3 & alibi* unde propterea forensium collecta juvat solùm pro oneribus Cameralibus.

Ista verò onera sunt in hoc Principatu potiùs realia, quàm personalia, vel mixta, unde propterea in eis non datur exemptio, quamvis clausa sit in corpore juris communis, nimiumque favorabilis esset, ut est illa patris duodecim filiorum, vel illæ Clericorum, & Ecclesiarum, nisi observantia eis suffragetur, Minusque illæ, quas ex statuto Urbis obtinent Cives Romani intra districtum, ut advertitur *disc. 35 de Servit.* Idque comprobatur ex eo, quod quando Paulus Tertius, vel respectivè Paulus Quartus istud onus imposuit, mandavit mensurari totum territorium status Ecclesiastici, adeò ut Communitates in hoc onerum specie, gerant potiùs personam administratoris, nomine Cameræ, etsi Communitas sit dives, non per hoc cives, & incolæ, vel exteri possidentes bona in territorio, ab hac solutione excusantur; ideoque nulla dignosci videtur differentia inter cives, & exteros, sive inter privilegiatos, cum non spectetur qualitas possessoris, sed qualitas ipsorum bonorum, exindeque resultat, quod dictæ resolutiones probabili videantur carere fundamento; Atque eatenus essent substentabiles, quatenùs, juxta distinctionem, de qua *in annot. ad disc. 1. de Servit.* istud statutum esset valde antiquum, & conditum, de tempore, quo juxta antiquos mores, pleræque Civitates, in his præsertim Regionibus, libertatem sibi usurpavetànt, atque pro Republica se gerebant, onde propterea condebant leges, etiam juri communi contrarias, atque ita inhabilitare poterant forenses ad obtinendum bona in territorio, quodque ista esset conditio adjecta dispensationi, sive habilitationi forensium; Id autem per scribentes pro forensibus in facto negabatur, præsupponendo, quod esset statutum modernum, & de casu, ut forenses possint, ac debeant plus gravari, quàm subditi, habetur infra *disc. 203*.

PERUSINA APPALTUS

Pro HORATIO SALVATORIO

Cum APPALTATORE CORAMINUM PERUSII,

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & tredo concordatus.

An & quando novus Appaltator gabellæ prætendere possit gabellam de mercibus habentibus bullum Appaltatoris prædecessoris, Et quando dicatur quod prædecessor supplantet successorem in appaltu.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Conductor in fine conductionis non potest facere ea, quæ judicent novo conductori.*
3 *Datur distinctio, quomodo hæc materia sit intelligenda.*

DISCURSUS LXXVIII.

INter alia capitula appaltus gabellæ coraminum seu pellium Civitatis Peculii, illud præsertim legitur, quod terminato uno appaltu, omnes pelles, quæ de eo tempore per appaltatorem bullatæ seu gabellatæ reperientur; per novum Appaltatorem contrasignari solùm debeant ad evitandas fraudes, absque eo quod novus Appaltator aliam gabellam consistentem in uno obolo pro qualibet pelle prætendere possit. Cum autem de anno 1661. Horatius Salvatorius suscepisset hujusmodi appaltum ad triennium in fine anni 1664. atque initio mensis Septembris hujus ultimi anni quidam Dominicus Belluccius emisset à diversis mercatoribus Pergulanis multas bullas coraminum pro pretio scut. 16.m. ex quibus jam ingabellatis, & bullatis hoc appaltu durante, aliqua pars extracta fuerat, Atque Carolus Vermigliolus novus Appaltator prætenderet hujusmodi emptionem in tam magna quantitate, sub simulato nomine dicti Belluccii factum fuisse per ipsum Salvatorium Appaltatorem circa finem sui appaltus ad supplantandum successorem, ideoque prætenderet de residualibus ballis, quæ invenditæ remanserant, quamvis bullatis novam gabellam deberi, atque desuper à judice de partibus sententiam obtinuisset; introducta per appellationem seu recursum causa in Congregatione Boni Regiminis, assumptaque desuper disputatione, ultra ea quæ per causæ Patronum deducebantur, circa dictæ sententiæ nullitatem, ob ordinem judiciarium malè servatum, de quibus ex frequentiori stylo ad Advocatos agere non pertinet.

Quatenus ageretur de concernentibus ejusdem sententiæ justitiam demonstrandum, quodque non potuerit prædecessor Appaltator circa finem sui appaltus, tam notabilem hujusmodi mercium quantitatem ballare in fraudem & supplantationem Appaltatoris successoris, adducebant text. *in l. & hæc distinctio. §. fundum ff locati, ubi Bart.* & cæteri de quibus plenè. *Ludovic. decis.*
2 *Perus. 62. Surd. dec. 151.* Et in terminis specialibus *Franch. decis. 96. Adden. ad Surd. d. dec. 151. Cohell. ad Bullam Boni Regiminis 46. n. 42.* quod etiam deductum habetur *in Roman. bulli alearum, disc. seq. & in aliis hoc tit.* Eoque magis hæc procedere dicebant, quia ex multis præsumptionibus, & adminiculis ac etiam testibus, licet non omninò integris, justificabatur, dicti Belluccii filii familias & pauperis juvenis nomen, simulatè in dicta emptione appositum fuisse, revera tamen dictam incettationem factam esse ab eodem Salvatorio pro supplantatione Appaltatoris successoris.

Pro Salvatorio scribens, quamvis Advocati more, ut consuetudo est, multa deducerem, quia sæpius apud aliquos judices, solida & bona motiva non callentes,
3 minus solida impressionem facere solent. Nihilominus ad veritatem reflectendo, (& quam ipsis partibus juxta stylum liberè insinuabam) pro meo judicio credebam decisionem pendere à puncto, an emptio prædicta verè ac sincerè facta esset per dictum Belluccium, vel alios mercatores sub ejus nomine, absque dicti Appaltatoris præordinatione, vel econverso subsisteret alterius partis præsuppositum; Primo enim casu dicebam in tuto esse jura dicti Salvatorii, ac etiam mercatorum, qui pellia emerant, atque soluta gabella appaltatoris, bullum obtinuerant.

Quatenus enim pertinet ad ipsos tertios mercium introductores, eis assistebat clara lex capitulorum appaltus; quæ pro lege servanda sunt, ut præsertim admonet *Corn. cons. 339. in principio vel primo* ac etiam assistebat legis communis ratio vel dispositio. Cum una & eadem res duplici onere gravari non debeat, proindeque gabella semel soluta, non sit denuò solvenda, ut tanquam absolutum supponitur apud *Franch. d. decis. 96.* ubi quod gabellarius antiquus prohiberi potest, ne in fine affectus ea ratione *dicti textus in l. hac distinctio §. cum fundum*, remissa seu diminuta gabella, merces insolitas ingabellare valeat, Secùs autem respectu tertii, qui non prohibitus (cessante collusione & fraude positiva,) cum legitimo gabellæ possessore seu administratore contrahit, illamque solvit, cum ad tertios non pertineat indagare, an ille, qui gabellæ exactioni præpositus est, esset affictuarius vel administrator nomine Civitatis, seu an esset in principio vel fine sui appaltus, quamvis aliquam remissionem pro ejus industria & diligentia obtinuisset.

Neque tali casu aliqua actio competeret contra ipsum Appaltatorem prædecessorem, dum ita ingabellando usus est jure suo, & ad propriam utilitatem, quæ principaliter spectanda est, licet in consequentiam id redundaret in alterius damnum seu præjudicium, quoniam illud tanquam accessorium & consequutivum non attenditur, ut ultra regulam generalem deductam *ex text. in l. altius Cod. de servit. & aqua cum ibi notatis*, in his specialibus terminis appaltuum *bene Ruin. cons. 73. libro primo*, cujus dicta rectè procedunt, ubi rectè procedunt, ubi cessante fraude deducta ea notabili gabellæ diminutione, gabellarius utitur jure suo, quoniam ut distinguendo habetur *in d. Rom. bulli alearum, disc. seq.* Eatenus contrarium procedit juxta *dictam decisionem 96. Franchi*, quatenus concurrat ita abusus; remittendo in toto vel in parte gabellam, juxta dispositionem textus prædicti cum ibi notatis per DD. quibus *Ludovic. & Surd. ubi supra* exemplificantes in conductore vineæ, qui in ultimo anno plura capita dimitteret, sive in conductore prædii, qui præter consuetudinem non sineret terram quiescere, sed fereret, ut pro sequenti anno exfructuaret, quoniam ita esset percipere fructum temporis non sui, atque abuti re conducta præter consuetudinem Patrisfamilias, cum Appaltator dicatur procurator locatoris in rem suam seu Dominus illius juris pro eo tempore, juxta tamen modum quo ipse locator ipsa teneri solitus est. Secus autem cessante abusu & fraude, ex altera consuetudine à jure præscripta, quia si fortuna præbet, per aliquos mercatores circa finem unius appaltus, magnam mercium quantitatem introduci, non videtur prohibendus ejus beneficio uti, etiamsi fortuna prædicta coadjuvata esset ab aliqua ipsius. Appaltatoris industria & diligentia. Quoties enim cessat ratio abusus ut supra, & successivè fraudis ex illo resultantis tunc hoc fortunæ beneficium sibi non est tollendum, ideoque curandum non est de accessorio seu consequutivo præjudicio successori Appaltatori resultante, & hanc dicebam veram ac genuinam distinctionem, quoties actus esset sincerus, à casu & fortunæ beneficio proveniens, & non aliàs ut infra.

Difficultatem tamen levem habebam in ea, quod ex plurium testium, quamvis non integra fide dignorum, depositione, à pluribus tamen conjecturis, & præsumptionibus adminiculata, satis constare videbatur, dictam incettationem factam fuisse ab ipsomet appaltatore, qui nullam gabellam ex hujusmodi introductione mercium earumque bullo solvendo, ita videbatur id egisse in evidentem fraudem appaltos, cum tanta mercium quantitas verisimiliter esitabilis non esset in suo tempore, unde esset conferre suum jus in tempus inhabile, ac percipere fructuum anni futuri, ita ut casus esset fortior quàm ille de quo *apud Franch. dicta decis. 96. in Cervien. salinm discurs. 112.*

Unam tantum responsionem (quatenus præsuppositum facti assistere) pro hujusmodi objecto evitando subsistere credebam, quod scilicet quamvis dicta

incertatio fuisset notabilis quantitatis, attamen illa sequuta non erat in ipso limine expirantis appaltus, sed per quosdam menses antea in quorum interstitio, si non in totum, saltem in magna parte merces prædictæ consumi, vel distrahi verisimiliter potuissent, ut eventus comprobaverat, unde si aliqua minor pars invendita remanserat, præjudicium remanebat modicum, juxta subjectam materiam non considerabile, cum consueta hujusmodi appaltuum natura sit, ut prima tempora, ob Appaltatoris prædecessoris diligentias, steriliora minusque fructifera sint, compensanda cum ubertate ac majori utilitate ultimorum annorum seu mensium, ut *habetur in Fulginaten. Salium hoc eod. disc. 107. & in aliis*; Atque tunc Appaltatoris successoris præjudicium in proposito consideratur, quando illud est magnum, ac satisque notabile, ut liquet ex *Cohell. ad Bullam abilo cap. 46. n. 42.* Aliàs enim cessante magno damno, ex quo etiam resultat præsumptio fraudis & supplantationis, esset involvere mundum litibus, ac pervertere communem usum hujusmodi appaltuum, qui sic alias essent impracticabiles, unde totum discrete, atque cum debita modificatione intelligendum est sumpto semper principio à ratione abusus ut supra.

Quodque in præsenti damnum non esset magnum, ideoque fraudis & supplantationis præsumptio non urgeret, justificari videbatur, ex eo quod idem Salinatoris, dudum se offerebat onus appaltus in se suscipere, ac successorem indemnem conservare, sed etiam lucrum scut. centum in singulis annis ei præstare, quæ oblatio, propositis causis, magnam fecit impressionem, unde rescriptum fuit pro concordia.

In consimili autem controversia coram Me tanquam judice Sancti Sixti ostensive disputata absque formali discussione inter novum Appaltatorem bulli alearum & earundem alearum revenditores, quibus ille prætendebat impedire venditionem alearum bullatarum per Appaltatorem prædecessorem, ob ingentem numerum, ex quo resultabat sui moderni appaltus supplantatio, Mediatores dicebam quod contra revenditores ac similes nullum jus competeret, neque impedimentum præstari posset, nisi probaretur collusio seu fraudis participatio, benè tamen posita veritate asserti excessus, actio competeret contra Appaltatores prædecessores, ita permaturum fructum colligentes pro tempore, quod non erat suum, juxta ea quæ habentur *in Romana bulli alearum & in d. Cervien. hoc eod. tit. disc. seq.* & ita quia ementibus vel chartariis sufficit solvisse gabellam bulli legitimis appaltatoribus; Ideoque mandavi, quod videretur tam libri prædecessorum Appaltatorum, quàm libercoli ipsorum revenditorum, ad duplicem effectum, Primò nempe inspiciendi quantitatem alearum quæ vendi ac respective revendi solitæ sunt singulis mensibus; & secundo in quo tempore venditiones factæ sunt, ut ita ad fraudis & supplantationis notitiam deveniretur. Potissimè quia in hac materia non cadit illa consideratio quæ in Appaltibus dohanarum vel aliorum vectigalium cadere solet, ob fortuitos casus præbeat appaltatori, etiam circa finem sui appaltus, introductionem magnæ quantitatis mercium, quia nempe tunc advenerior flottæ ab Indiis vel ab aliis regionibus appulerint naves mercibus onustæ, ex quarum introductione magnum Dohanerio seu Appaltatori lucrum resultet, Quia hic dici potest effectus aleæ, ac beneficium fortunæ quo Appaltator non est privandus, quamvis esset circa finem sui appaltus; Et in hac distinctione bonæ, malæ fidei, ac sinceritatis actus vel fraudis consistere videtur hujus materiæ veritas; Non tamen audivi amplius de controversia actum, quia forsan hæc theorica ita genetice motivata, dedit causam concordandi, vel acquiescendi, ob congruam dictæ theoricæ applicationem ad factum.

† CONtenta in hoc & seq. disc. super facultatibus appaltatorum circa finem appaltus, remittendo gabellam in totum, vel in parte, sive alia faciendi ea, quæ præjudicare possent appaltatori successori; revera continent quæstionem potiùs facti quàm juris, ex singulorum casuum circumstantiis decidendam; ideoque non de facili admittunt regulam certam, & generalem, atque error est procedere cum solis generalitatibus, cum totum pendeat à bona; vel mala fide; Itaque potissimum regulanda venit à stylo, seu consuetudine appaltus quoniam si appaltator in fine sui appaltus id agat, quia idem passus sit à prædecessore, adeò ut pro naturali consuetudine appaltuum, pluries enunciata, præsertim infra *disc. 107.* habendi scilicet primos annos ex ista causa potiùs steriles, & damnosos, compensandos cum ultimis annis ex eadem causa lucrosis, & uberibus, ita proprium damnum compensare voluerit; tunc justum non esset, ut illi denegaretur hujusmodi compensatio, secus autem cessante ac ratione, quæ propriè istam materiam, seu quæstionem regulare debet.

ROMANA BULLI ALEARUM.

Pro HOSPITALE S. SIXTI

Cum JOANNE AZEVEDO APPALTATORE.

Casus non decisus ob concordiam.

Conductores seu Appaltatores gabellarum seu vectigalium, An possint in fine appaltus gabellam, seu vectigal diminuere, ut ita frequentior sit rerum gabellabilium venditio; ex quo Locatoris vel Appaltatoris successoris præjudicium & supplantatio resultet.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Conductor durante conductione nihil facere potest, quod præjudicet locatori, vel successori in conductione.*
3 *De ratione, ob quam Appaltatores, gabellarum & vectigalium non possunt diminuere gabellas & onera.*
4 *Augmentum oneris seu gabella continet conductoris præjudicium, ita ut pensionis remissionem prætendere valeat.*
5 *Utilitas appaltuum consistit in jure vendendi ac majori vel minori venditione.*
6 *Vectigal quod solvitur pro bullo alearum lusoriarum est potius pretium quàm gabella.*
7 *Appaltator salis non possit in fine appaltus illum vendere vel pro minori pretio.*
8 *Authoritas consulentium suspecta, & medica fideia.*
9 *De differentia venditionis mineralium & mercium subjectarum Appaltui, quæ sit forensibus non subditis, & quæ fit subditis.*
10 *Conductor potest uti reconducta, sed non abuti, quoties abusus alteri præjudicet.*
11 *Pretia taxata per Principem vel magistratum non possunt per venditores quamvis volentes minui.*
12 *Quomodo practicanda sit hæc prohibitio.*

DISCURSUS LXXIX.

ERecto per Sixtum V. Hospitali ad eximium charitatis opus sustentandi pauperes, qui ob decrepitam ætatem vel infirmam valetudinem victum proprio labore sibi parare non possunt, inter alios redditus dicto Hospitali ultra aliud vectigal lignorum de quo *in Romana appaltus lignorum hoc eodem titulo discurs. 61.* assignavit etiam ac elargitus fuit quoddam vectigal, consistens in bullo alearum lusoriarum, unius nempe julii pro quolibet bullo seu sigillo, sine quo, sub gravibus pœnis, in Urbe Statu Eccle-

 siasti

fiastico, prohibitum est ludi posse. Cum autem de Anno 1647. Gubernatores Hospitalis concessissent Joanni Azevedo ad novennium in appaltum bullum prædictum seu jus bullandi sub annua pensione scut. circiter 5. m. sub eo pacto inter cætera, quod in ultimo quatrimestre, dictum jus bullandi exercere nullatenus posset, consuetum verò alearum pretium, præsertim in Urbe, esset juliorum duorum pro quolibet fasciculo, vulgo *mazzo* nuncupato, ex quibus unus julius constituitur ex pretio intrinseco ipsius materiæ & opificii, alter verò ex pretio extrinseco ratione dicti vectigalis seu bulli, sine quo nec vendi possunt, neque cum eis ludi: Circa ultimum annum appaltus, conductor curando fabricari extra Urbem in aliquibus locis Status, & præsertim in Oppido Ronciglioni, quasdam aleas inferioris conditionis, quarum intrinsecum pretium erat dimidio inferius illis quæ in Urbe fabricantur, atque ingenti hujusmodi generis quantitate introducta & bullata, illas vendere cœpit ad rationem unius tantum julii pro quolibet fasciculo, de qua innovatione conquerentibus Gubernatoribus Hospitalis, ac etiam alearum artificibus Urbis, utpotè utriusque partis supplantationem continente, Judex dicti Hospitalis, qui tunc erat insignis J.C. & hujus Curiæ Advocatus Consistorialis *Vermiglialus* auctor consiliorum Appaltatori prædicto inhibuit, ne consuetum pretium in aleis vendendis diminuere posset, eoque petente moderationem dictæ inhibitionis utpote restrictivæ illius facultatis, quæ durante appaltu liberè ab eodem Hospitali sibi concessa fuerat, hinc proindè introducta desuper disputatione.

Pro Hospitali scribens, etiam cum sensu veritatis, 2 justam dicebam inhibitionem, ex vero juris assumpto, ut conductor non possit durante conductione aliquid facere, quod ea finita præjudicare possit locatori, vel successori in conductione, quia esset conferre suam facultatem in tempus inhabile, ac percipere ex re conducta fructus ultra tempus suæ conductionis *ad text. in l. & hæc distinctio. §. cum fundum ff. locati, ubi Bart. Castrens. Salicet. & alii, idem Castrens. consil. 70. lib. 2, Ludovic. dec. 131. n. 6. Franch. dec. 96.* ubi in specie appaltatoris gabellæ futuræ seu macinatus, ut non possit remittere partem gabellæ, si ex hujusmodi remissione præjudicium appaltus pro tempore futuro resultet, cujus auctoritate ita generaliter firmat *Gabell. ad bullam boni regiminis c. 46. num. 42.*

Præjudicia verò multa deducebam, primum nempe ex consuetudine, quæ inducebatur emendi aleas longè minori pretio, cum quo populi assueti, difficilius deinde inducerentur, finito appaltu ad illas emendas pro carriori pretio antiquo cujus alteratio videtur species novæ gabellæ seu augmenti, quod nedum populos à frequentiori usu retrahere, sed etiam commotionem parere solet: Unde propterea omnium Europæ Principatuum observantia docet, Publicanis seu vectigalium appaltatoribus prohibitum esse facere diminutiones generales, utpote Principis præjudicium continentes, ex 3 jam dicta ratione, quod populi diminuto oneri assueti, non de facili inducuntur ad statum antiquum, ut præscitim de hujusmodi prohibitionibus habetur in legibus Hispaniæ. de quibus *Guttier. de Gabellis q. 146. n. 27. & per tot.*

Hinc habemus, quod si durante appaltu vectigalis seu alterius oneris, Princeps illud augeat, quinimò augmenti rumor exoriatur, id reputatur Appaltatori præ- 4 judiciale, ex jam dicta ratione, quod populi ob majus gravamen abstinent ab earum rerum frequentiori usu, ex quo vectigal exigitur ex deductis per *Annam alleg. 21. Eugen. cons. 50. lib. 1. Marcian. cons. 7. tom. 2.* & alios; Igitur certum erat præjudicium Hospitalis pro tempore futuro circa venditionem alearum consueto pretio ubi populi cum longè viliori assueti sunt. Alterum locatoris in appaltu præjudicium dicebam illud, consideratum apud *Franch. dicta decis. 96.* quod lusores, & alii hoc infimo pretio allecti, ad superabundantiam de hujusmodi aleis se providerent, ita & taliter, quod pro primis annis novi appaltus, nulla vel satis modica futura esset alearum de novo bullatarum venditio, undè appaltus remaneret inutilis, cum ejus utilitas tota consistat in jure vendendi, ac majori vel minori smaltimento, *juxta consil. 156. Soccin. lib. 2.* ut in præcedentibus discursibus hoc eod. tit. occasione appaltus Salium, vel aliorum minutalium frequenter deductum habetur. Quod evidenter convinci dicebam ex pacto expressè adjecto, ut non possit Appaltator in ultimo quatrimestre jus bullandi exercere, cum hoc ad aliud referri non possit nisi ad occurrendum dicto præjudicio, quod est indubitatum.

Tertium præjudicium resultabat ex opificii destructione, quia cum impossibile esset artificibus, & alearum compositoribus alias conficere, & vendere pro illo solo julio, quem pro bullo seu gabella solvere de- 5 bebant, neque pro majori pretio invenirentur emptores, dum illi eamdem mercem pro dicto viliori ab eodem appaltatore habere poterant, de necessitate artifices cogebantur opus dimittere, aliamque artem assumere, unde finito isto appaltu, jus bullandi ex defectu materiæ remaneret, saltem per aliquod tempus inutile.

Quartò etiam ponderabam, *Sixtum V.* hujusmodi onus, non imposuisse per viam vectigalis seu gabellæ, sed per viam pœnæ, ut scilicet populi ab alearum usu abstinerent, vel facilius retraherentur *ut dixi sup.* proin- 6 deque habentes hujusmodi pœnam sentirent piis usibus applicatam, ex eadem forte ratione; ideoque cum id respiciat bonum publicum, nec Appaltator, neque ipsimet Gubernatores Hospitalis, inconsulto Principe hujusmodi pœnam remittere poterant.

Hinc nullatenus obstare dicebam auctoritatem *Ruini cons. 74. vol. 1.* quæ in contrarium pro unico fundamento adducebatur, ubi in specie agitur de Appaltatore salis non prohibendo per locatorem in ultimo semestri vendere salem in ea majori quantitate, qua po- 7 test, assignata ratione, quod actum licitum faciat rem suam vendendo; Omisso enim, nihil vel modicum in judicando deferendum esse auctoritati hujusmodi consulentium, non ad veritatem sed pecuniæ & clienti servientium, multaque non vera pro ingenii ostentatione assumentium, ut quotidiè experimur, undè propterea consulentium auctoritatem suspectam meritò dicunt nostri, ut apud *Cassinat. cons. 35. num. 16. lib. 1. Franch. dec. 441. nu. 4. Caball. resol. crim. 297. n. 85. decis. 438. p. 9. rec. n. 12.* atque apud me semper nulla visa est, patrum laudando judicea cum consulentibus eorum vota efformantes, cum distinctione tamen inter consilia ad veritatem, & alia ad clientes seu causæ servitium.

Dicebam *Ruinum* loqui in casu diverso, de venditione scilicet salis forensibus non subditis quorum respe- 8 ctu nulla militabat ratio vectigalis seu juris publici, cum illi non subjaceant necessitati emendi privativè à manibus Appaltatoris salem pro pretio alterato, in quo vectigal consistit, ut sæpe ad materiam salinarum nota tit. Sed emunt hujusmodi materiam tanquam simplicem mercem, quam suo arbitrio emere possint, ita ut major vel minor venditio resultet à diligentia, & industria Appaltatoria. Quo impedito, non per hoc cæteri impediuntur aliundè eamdem mercem habere, nec propterea coguntur illam à successore in appaltu suscipere, ut est in populis subditis, ideoque casus est om- 9 nino diversus, longè diversam habens rationem, Licet enim etiam forenses superabundè provisi de hac merce in appaltu præcedenti, abstineant ab illa emptione, quam in tempore subsequenti fortè aliàs facturi essent. Nihilominus hoc est quoddam præjudicium remotum, ac omninò incertum & eventuale quia possent etiam non emere ab eo, sed in aliis locis, & provinciis, & sic non est dare casum, quod conductor supplantet locatorem, seu successorem in conditione cum

præma

præmatura collectione illorum fructuum consistentiam in Regalia magis quàm in ipsa materia, quos in tempore sequenti esset successor omnino percepturus; Et ea qua ratione, in appaltibus præsertim salis, observantia docet, quod Appaltatoribus, intervenientibus appaltus permittuntur pro quocumque pretio venditiones salis ita venditi extra Provinciam seu Principatum, nullatenus verò intra Provinciam & cum subditis; & hæc videtur verissima distinctio.

Replicabat Appaltator se non diminuere bullum, seu vectigal, quod integrum exigebat, sed condonare materiam, quam oporte suam etiam in mare projicere poterat, ex vulgato axiomate, quod quilibet est rei moderator, & arbiter. Sed satis frivola videbatur replicatio quia hoc non esset uti sed abuti, quod conductor facere non potest, ut admittit idem Rota dicta
10 cons. 74. quoties abusus potest alteri præjudicium inferre. Quilibet enim potest projicere suum in ejus solum præjudicium, non autem alterius. Unde quando actus facienti non prodest & alteri nocet continere dicitur fraudem, & æmulationem ad communiter notata in l. altius C. de servitutibus & aqua, Accedente præsertim omnimoda improbabilitate, quod vir sagax & industrius ita suum projicere velit, atque donare incognitis nullas gratias referentibus, ideoque lex imposita diceretur verbis & non rebus, Si quidem Appaltatores salis, & aliarum hujusmodi rerum diminuendo pretium consuetum efficere possent, ita exigere integrum vectigal Principis, sed condonare ipsam materiam, ejusque pretium intrinsecum; quod est suum, sed quia hoc Principi præjudicat, permittendum non est.

Ad quod, cum fortioribus terminis probandum, deducebam, id quod in praxi receptum habemus in vectigalibus, aliisque rebus humanis usus; nam taxato per Principem vel Magistratum certo rerum pretio, non
11 licet pro minori vendere, non obstante ratione prædicta, quod quisque potest suum profundere, ex alia validiori ratione boni seu favoris publici, quia manutenendi & invitandi sunt mercatores, ut Civitas omni tempore abundet; aliàs enim rustici vel transeuntes certo tempore venderent viliori pretio, hujusmodi verò affluentia deficiente, Civitas periret, ex deductis per Bovadill. lib. 3. politicorum cap. 4. num. 65. unde & vidimus practicatum in Urbe, quod cum aliqui pistores vendere vellent panem pro viliori pretio, dando duodecim vel quindecim panes pro quolibet julio, cujus pretium pro decem tantum panibus, certi & determinati ponderis taxatum est, fuit eis prohibitum.

Subjungebam autem, eodem sensu veritatis retento, probibendam non esse Appaltatori industriam, &
12 diligentiam, habendi & vendendi aleas exteras pro minori pretio, quam vendant chartarii Urbis, aut enim dictæ aleæ exteræ sunt æqualis bonitatis, & laudanda est industria & diligentia Appaltatoris in reprimendo artificum monopolium, & injustitiam, Aut sunt inferioris conditionis, & non præjudicat fabricantibus chartas bonas quod inferiores minori pretio vendantur, ut de mercibus & victualibus passim habemus, habentibus varia pretia, juxta eorum majorem vel minorem bonitatem, Neque ex hujusmodi pretii diminutione lusores ab onere, seu pœna relevantur, quia hujusmodi aleæ inferioris qualitatis facilius consumuntur, atque minori tempore durant, unde id quod non solvunt intensivè, solvunt extensivè; Ideoque dicebam, pro meo judicio capiendam esse diligentem informationem de vero valore dictarum alearum exterarum, quanti scilicet Appaltator in earum constructione seu emptione, & vectura impendat, eique inhibendum, ne minori pretio vendat, quàm importent pretium extrinsecum ratione bulli, & dictum pretium intrinsecum ratione materiæ; Et in hoc persistebat etiam doctus Judex, Sed quæstio finem habuit, quia idem Appaltator ad aliud novennium renovavit appaltum.

ROMANA BULLI ALEARUM

Pro HOSPITALIS SIXTI ET SOCIETATE CONFALONIS

Cum CAMERA seu OPPOSITORIBUS.

Discursus loco supplicis libelli ad Sanctissimum.

An ille, cui aliquod vectigal seu aliud jus concessum est pro universo Statu Ecclesiastico, valeat id. in vectigal seu jus exigere ex parte seu ditione, quæ de tempore concessionis, tanquam infeudata non reputabatur de statu, deindè verò per devolutionem, vel ex alio titulo cumulative incorporata est, seu aliàs eodem modo regitur.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *An Civitas, seu provincia addita Regno cadat sub Legibus Regni.*
3 *Quando est per viam devolutionis, seu reversionis ad pristinum statum, non dicitur additio.*
4 *Bullus alearum non est vectigal sed pœna.*
5 *De ratione, ob quam in ditione Bononien. Ferrarien. & Urbinaten. non exiguntur hic bullus alearum, & alia onera.*

DISCURSUS LXXX.

JUxta seriem, de qua disc. praeced. Sixtus V. ad reprimendum ludum alearum, atque ita æqualiter puniendum illos lusores, cum quibus ex defectu probationum, seu aliàs practicari non possint aliæ pœnæ in bannimentis contentæ, imposuit pro Urbe, & universo Statu Ecclesiastico quoddam vectigal, seu onus unius julii pro quolibet fasciculo, vulgò *Mazzo* nuncupato, sub gravibus pœnis adjectis ludentibus cum aleis non habentibus Appaltatoris bullum quod designat dicti julii solutionem; emolumenta verò exindè percipi consueta, nunquam Cameræ incorporavit, sed tanquam speciem mulctæ applicavit per aliquos annos diversis locis, vel operibus piis, deindè verò perpetuò istud jus concessit Hospitali pauperum mendicantium Sancti Sixti, & Societati Confalonis pro quibusdam rata inter se; Cùm autem de eo tempore Status Castri usque à temporibus *Pauli III.* infeudatus Duci Parmæ, ab isto regeretur omninò independenter ab Officialibus, & Ministris Papæ, ita tam quoad justitiæ administrationem, quàm quoad vectigalia aliaque onera, sive de jure, sive de facto (quod mihi ignotum est), reputaretur pars distincta à Statu Ecclesiastico, & sub ea non comprehensa, eodem modo, quo reputatur Ducatus Parmæ, & Placentiæ, ideirco in statu prædicto, usus alearum habitua semper fuit à dicto bullo immunis; Præbente autem casu in chronicis notorio, quod idem Status committeretur gubernio, & administrationi Gubernatoris Viterbii sub directione S. Consultæ, & taliter quod reputaretur tanquam pars reliqui Status Ecclesiastici immediati, proinde quæ appaltatores dicti bulli istum exigerent, & practicarent, eo modo quo in reliquo Statu. Hinc post aliquos annos prætendere cœperunt, vel ejusdem Status populi, vel Camerales, ibi continuari debere usum alearum absque dicto bullo, sicuti retroactis temporibus practicatum fuerat, sub eo prætextu, quod sub dicta impositione, vel respectivè concessione facta per *Sixtum V.* ista pars comprehensa non esset, utpote de eo tempore à Stato dismembrata.

Undè occasione recurrendi ad Papam, in supplici libello legali porrecto eidem, qui justam reputanda Hospitalis, & Societatis petitionem, oretenus Thesau-

ratio mandavit, ut continuarent in exactione dicti bulli, eo modo, quo per plures annos post dictam unionem, seu incorporationem practicatum fuerat; Cùm sensu etiam veritatis, scribens pro dictis locis piis, dicebam ea duplici fundamento improbabilem esse dictam oppositionem; Primò quia non agebatur de novi dominii acquisitione per viam unionis, seu formalis additionis, ita ut intraret quæstio, de qua in *Urbinaten. prædii sub tit. de feud. ad materiam bullæ Ba-*
2 *ronum disc.* 83. & in decisionibus desuper editis post *Paitell. decis.* 50. & 51. An scilicet provinciæ, vel Civitates de novo additæ Regno, vel Principatui, cadant sub legibus, privilegiis, vel respectivè oneribus antiquis Regni, vel Principatus ante additionem, Sed agebatur de reversione ad priorem causam, seu futurum, tanquam per remotionem obstaculi resultantis ab
3 infeudatione, causante quandam accidentalem separationem, ita ut facto casu devolutionis, seu incamerationis, reverà dici non posset additio novæ provinciæ vel ditionis, juxta ea, quæ habentur in eadem *Urbinaten. ac etiam Romana seu Status Ecclesiastici incamerationum eod. tit. de feud. disc.* 62.

Et sic dum concessio est pro universo Statu Ecclesiastico, ista pars venire dicitur tanquam, membrum sub corpore, quamvis de tempore concessionis, tunc sub eo non comprehenderetur; quoniam attenditur causa universalis, non autem accidentalis alteratio, quæ sicuti potest se habere ad augmentum, ita etiam ad decrementum. Unde quemadmodum super Papam successorem aliqua Civitas, vel Provincia, in qua hujusmodi vectigal exigi consueverat, infeudata, illes per verum feudi dignitatis, ita & taliter quod, excepto alto dominio, in reliquis quoad onera & alia, importaret separationem a reliquo Statu, non posset concessionarius conqueri de diminutione, ita sibi denegandum non est augmentum, ad regulam *text. in l. secundum naturam ff.* seu juxta receptam propositionem quam habemus ex *l. Præses Cod. de fid. eic. cum concord.* ut læsio vel præjudicium allegari non possit ex actu, vel alteratione, quæ æque poterat se habere ad commodum vel incommodum, seu damnum vel utilitatem.

Secundo magis ad rem, quod non ageretur de simplici vectigali, seu gabella imposita in loco, ita ut intraret quæstio, An extenderetur ad loca addita, & per impositionem non contemplata, sed potius de quadam pœna seu mulcta, quam cumulativè ad alias pœnas
4 contentas in bannimentis, Papa lusoribus, ad eos reprimendos, infligere voluit, ut in puncto advertitur per Rotam *in Rom. appaltus* ... *Junii* 1657. *coram Dunoz. impress. apud Consalvum* ... *si quis Imperatori maledix. fol.* 98. & *inter suas dec.* 1003. ubi ex dicta ratione deciditur, hujus bulli Appaltatorem non competere prætensum defalcum ob bannimenta prohibentia ludum alearum in anno Jubilæi.

Si ergo est species pœnæ adjectæ pro bono regimine subditorum, qui ea coercentur ab eo actu, qui per Papam reputatur illicitus, & criminosus, non dicitur onus locale, vel reale, sed potius personale impositum omnibus subditis sub ejusdem Principis regimine viventibus cum quibus pariformiter justitia ministranda est, & consequenter ista ratio, seu causa universalis debet solùm spectari. Absurdum enim, ac aliàs omnino incongruum esset, quod inter pariformiter Papæ subditos, quinimò sub eodem gubernio viventes, aliquibus ludus esset prohibitus, & non exercibilis, nisi saltem cum hujus oneris solutione, aliis verò licitus, ex recepto juris axiomate, quod dispositio æque respiciens plura determinabilia, debet ea pariformiter determinare.

Neque alicujus momenti videbatur, quod hujusmodi locorum incolis dictus alearum usus absque hujusmodi oneris supportatione aliàs esset permissus, quodque est jus redimendi dari posset casus reversionis hujus Status ad priorem naturam, & sub regimine feudatarii. Quoniam de Papa committit feudatario majori regimen aliquorum populorum, sollicitus non est, quomodo vivant, sed confidit de Domino mediato, ut practicatur in Regno Neapolitano, in Ducatu Parmæ, & Placentiæ, ac practicabatur in Ducatibus Ferrariæ, & Urbini; Sed quando ipse per seipsum ejusque Præsides, & Officiales tale regimen habent, tunc istud est uniforme quoad omnes sub ejusdem legibus, & prohibitionibus vivere debentes, donec ista causa, seu ratio universalis durat.

Major difficultas resultabat ex contraria observan- 5
tia Ducatuum Ferrariæ, & Urbini, quorum devolutio post dicti oneris indictionem sequuta est, ita ut jure reversionis ad priorem causam effecti sint de Statu Ecclesiastico, ea deductis *in Urbinaten. sub tit. de feud. disc.* 85. & tamen non veniunt sub hoc onere; dicebatur verò differentiam ex particularibus facti circumstantiis, ex quibus etiam Civitas Bononiæ cum ejus comitatu, seu legatione non venit, tam sub isto, quàm sub reliquis oneribus, & collectis Status Ecclesiastici, Quod scilicet Pontifices dictam Civitatem aliàs pro Republica se gerentem, seu sub propriis Tyrannis rectam, & ad Sedis Apostolicæ obedientiam reversam, relinquere voluerint in suo consueto statu, etiam cum moribus diversis, & sub diverso modo supportationis publicorum onerum, Cardinali Legato faciente quandam figuram Principis particularis illius ditionis, Idemque & forè cum amplioribus privilegiis concedere voluit *Clemens VIII.* Ferrariensibus, ut continuarent in eorum primævo statu quodammodo separato à reliquo, per ipsum Papam directè, & immediatè gubernato, Atque adinstar, eidem concessit etiam ... p 8 Statu Urbini, in quibus Cardinalis Legatus facit eam figuram, quam respectivè Dux ante devolutionem faciebat, ex iis, quæ habentur *in Ferrarien. jurisd. de Jurisdict. & foro compet.* ita ut, licet reverà sint de Statu Ecclesiastico, qui est unus & idem, cum non possit Papa esse Dominus, & Feudatarius, attamen ex quadam fictione censeatur durare in antiqua separatione, quod in præsenti dici non potest de hac parte, dum regitur sub S. Consulta, tanquam reliquus Status immediatus.

AD materiam hujus discursus, ut in eodem quoque advertitur, conferunt ea quæ habentur *lib. 3. de feud. disc.* 83. in proposito legum, & dictorum Regni vel Principatus, an comprehendant Civitates vel Provincias de novo additas. Ac etiam circa modum additamenti, conferunt distinctiones deductæ *disc.* 29. *de Præemin.* an scilicet sit per viam reversionis, vel commodæ incorporationis, tanquam per speciem alluvionis, ut omnes partes constituant unum, & idem corpus, vel potius per alteram speciem unionis, per quam quælibet Provincia, vel pars constituit unum corpus distinctum, ex ibi ponderatis.

ROMANA APPALTUS BIGNORUM

Inter HOSPITALE SANCTI SIXTI, ET VENANTIUM MAJORE MODERATOREM

Cum ANTONIO SCARINO, ET SOCIIS.

Motiva & Votum.

De Solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium, quando non à fisco, sed à privato possidentur.
Et quid si ab Hospitali, vel pio loco; Et de locatione bonorum, & jurium Ecclesiæ.
Quando Regalia possessa per privatum desinant esse Regalia, eorumque nomen & prærogativam amittant.
Et aliqua de materia novæ addictionis post factum appaltum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Appal*

2 *Appaltus debetur illi, qui majorem validam oblationem fecit.*
3 *Quando scriptura conventa non est ad substantiam, sed ad probationem contractus ejus omissio non tollit perfectionem actus.*
4 *Inhibitio prout de Jure, non officit, nisi quatenus de Jure afficere deberet.*
5 *De solemnitatibus necessariis in locatione vectigalium & num. 14.*
6 *Quod ubi vectigalia non sunt penes fiscum, sed penes privatum.*
7 *De solemnitatibus requisitis in locatione bonorum Ecclesiæ vel Hospitalis, & num. 9. 13. & 16.*
8 *Hospitalia, & pia loca videntur regulandis jure Universitatum.*
9 *An solemnitates requisita in alienatione bonorum Ecclesiæ sint in usu, & num. 13.*
10 *Negativa solemnitatum adhibitarum quando probetur.*
11 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam, & num. 18.*
12 *De privilegio addictionis in diem competente fisco, vel minori, an Competat Hospitali, & Ecclesiæ, & quando dicta addictioni sit locus, & num. 24.*
13 *De solemnitatibus requisitis in locatione vel alienatione bonorum Ecclesiæ & num. 16.*
14 *Declaratur, quando in locatione vectigalium vel rerum fiscalium non requirantur solemnitates & n. 19.*
15 *Regalia an amittant suam naturam, & privilegia, quando possidentur per privatum, & num. 20.*
16 *De conclusione, de qua num. 9. & 13.*
17 *An solemnitates de jure requisita in alienationibus bonorum minorum hodie sint in usu.*
18 *De differentia inter observantiam præscriptivam & interpretativam, & num. 11.*
19 *De conclusione, de qua num. 7. & 24.*
20 *De conclusione, de qua num. 15. & 22.*
21 *Vectigalia licet sint de Regalibus, possunt esse privatorum, & Communitatum.*
22 *De eadem conclusione, de qua num. 15. & 20.*
23 *De ratione dictæ conclusionis, quare scilicet penes Principem dicantur Regalia, & penes alios non.*
24 *De addictione, de qua num. 12.*
25 *Actus minus solemnis de æquitate sustinetur, quando constat eum bona fide gestum esse.*
26 *An & quando in judicando sequenda sit æquitas non scripta omisso rigore juris scripti.*

DISCURSUS LXXXI.

MOTIVA.

1 Erexit *Sixtus V.* de anno 1587. Hospitale pauperum mendicantium S. Sixti, cui pro dictorum pauperum substentatione, inter cætera assignavit duas gabellas, unam scilicet lignorum combustibilium, & non combustibilium, quæ ad Urbem per flumen, vel per terram introducuntur, & alteram bulli aleatum lusoriarum, quæ per ejusdem Hospitalis Gubernatores concedi solent in appaltum, ad septem, ac plus vel minus annos. Et quando ad hujusmodi appaltus faciendos procedendum est, servatum aliquando constat præcessisse edicta impressa per aliquod tempus publicè affixa.

Ut super appaltibus lignorum de annis 1602. 1610. 1621. 1638. & 1656. habentur edicta impressa, quæ pariter habentur impressa super appaltibus bulli alearum de annis 1636. 1645. & 1656, & in quo appaltu constat etiam de consuetudine faciendi edicta, *ex dec. 376. p. 4. recent.* ubi in specie de uno ex his appaltibus neque constat, quod in aliis id servatum non fuerit, ita ut probetur hujusmodi solemnitatis negativa, ut infra.

2 Terminato autem de anno 1637. ultimo appaltu lignorum, ac non reperto forsan novo oblatore pro convenienti pensione, gabella prædicta tenta fuit per Hospitale in administratione usque ad hunc annum 1665. in quo de Mense Maji, Gubernatores, judicantes magis expedire illam concedere in appaltum, ad praxim id reduxerunt, concedendo gabellæ prædictæ appaltum Scariono & sociis ad septennium pro annua pensione scutorum 5850. dictusque contractus, conclusus ac perfectus fuit sub die Mercurii 28. mensis prædicti in Cōgregatione habita in privata domo unius Gubernatoris, omittendo instrumenti stipulationem in gratiam ipsorum Gubernatorum pro aliquorum capitulorum reformatione, expresso tamen conveniendo, ut hoc non obstante, ex tunc contractus censeretur perfectus, & utriusque partis obligatorius.

Die 30. ejusdem mensis Consatinus obtulit in actis Notarii Hospitalis super dicto appaltu pensionem scutorum 5900. & sic augmentum scutorum 50 atque dicto Scariono & Gubernatoribus oblationem intimando, protestatus fuit non procedi ad confectionem instrumenti, & à me judice hospitalis obtinuit decretum dictam intimationem afficere prout de jure, qua inhibitione non obstante, sub die 1. Junii processum fuit ad dicti instrumenti celebrationem, unde Consatinus prætendens hoc fuisse attentatum, litem instituit coram dicto judice, eaque pendente, Venantius sub die 7. Julii sequentis aliam fecit in dictis actis oblationem scutorum 5790, petendo dictam ejus obligationem tanquam majorem recipi, ac appaltum sibi adjudicari; Unde Ego tanquam dicti Hospitalis judex auditis pluries partibus hinc inde, habitoque colloquio in Congregatione cum Gubernatoribus; sub die 7. Septembris per modum provisionis, ac sine præjudicio jurium partium, decrevi affigi edicta pro nova accensione candelæ certis die, hora, & loco facienda, & recipi oblationes, ad effectum, ut de eis haberetur ea ratio, quæ de jure habenda erit; In cujus decreti executionem, affixis edictis, atque statuta die & hora, facta accensione candelæ, idem Venantius ibidem præsens, approbando dictam oblationem aliàs factam, alio non comparente remansit major oblator.

His stantibus, introducta causa coram me ad veritatem eruendam edidi motiva ut sequitur.

Decisio hujus controversiæ pendere videtur à puncto validitatis vel invaliditatis dicti primi appaltus; Si enim esset invalidus, de plano resultaret, nullum jus conductori quæsitum esse ideoque instrumentum initum cum Gubernatoribus non suffragari, sed appaltum debitum esse illi, qui validè & cum debitis solemnitatibus est major oblator; Ut in individuo consimilis appaltus dictæ alterius gabellæ bulli alearum facti per Gubernatores istius Hospitalis habetur *dicta dec. 236. par. 4. rec.* & pro absoluto supponitur apud *Marin.* aliosque scribentes apud eum *resol. 46. & 147. lib. 1. & Cobell. ad Bullam boni regim. cap. 49. num. 8.* ubi agitur de materia addictionis in diem admittenda vel neganda, quoniam semper præsupponitur, actum validè & cum debitis solemnitatibus initum esse, in quo tantum casu intrat quæstio addictionis, nullatenus cadens in casu nullitatis.

Pro invaliditate duo fundamenta ponderari possunt, unum quod re integra, & antequam ad instrumenti confectionem processum esset, sperata fuerit major oblatio, præsertim dum aderat inhibitio per judicem admissa, prout de jure; Alterum verò, quod servatæ non essent debitæ solemnitates, illa præsertim affixionis edictorum, quibus mediantibus ad omnium notitiam futurus appaltus devenire potuerit.

Primum fundamentum, etsi primo aspectu magis speciosum, non tamen videtur considerabile, quia cum contractus esset jam perfectus usque à die 27. mensis Maij, non poterant Gubernatores ob eo recedere, datamque fidem violare, atque tollere jus Appaltatori jam quæsitum, nam quo magis agitur de Ecclesia, vel loco pio, eo magis data fides est servanda, ut punctualiter *dicta decis. 376. num. 7. per. 4. recent.* Nihil obstante

obstante quod adhuc processum non fuisset ad confectionem instrumenti, quoniam istud non est de substantia contractus locationis, & conductionis, qui sine scriptura confici potest, eaque ad solam meliorem probationem efficacioremque obligationem, ut magis promptam executionem, fieri solet.

Et quando constat futuræ scripturæ conventionem initam esse non ad substantiam, sed ad probationem contractus, tunc illius omissio vel dilatio non præjudicat perfectioni actus *ad text. cum ibi not. in l. contractus Cod. de fid. instrum. & post antiquiores latè Gizzarel. los dec. 5. Tosfaur dec. 197. Rovit. dec. 88. Capic. Latr.*
3 *consult. 11. Burat. & adden. dec. 640 dec. 10. post Mangil. de subhast. Romana pecuniaria 26. junii 1654. Bichio*, & passim.

Et ideò cum ipsimet Gubernatores testentur de omnimoda perfectione contractus sub die 27. suspensa scriptura, gratia accommodationis aliquorum capitulorum, illisque nullum proprium interesse habentibus ob eximiam eorum nobilitatem, integritatem, & optimam conscientiam, omninò deferendum videatur, potissimè quia de eodem facto alii quoque ejusdem Hospitalis ministri testantur; Sequitur proindè dictam oblationem cum inhibitione, omnibusque subsequutis, tanquam in tempore inhabili, nullius esse ponderis, solumque cadere posse quæstionem addictionis in dicon, de qua infra, cum decretum judicis esset, quod inhibitio afficeret, *prout de jure*, quo casu eatenus afficit, quatenus de jure efficientis petitio admittenda esset, ex deductis in terminis clausulæ *prout de jure per Ratbof.*
4 *decis. 115 num 12. Rot dec. 94. par. 11. rec. in fine* ubi de obligato *penes de jure*, & in proximis terminis appellationis admissæ cum clausula, *si & quatenus, add. ad Ugol. lib. 7. cap. ult. num. 22. adden. ad Buratt. decis. 171. num 9.* ubi concordantes.

Deficere has autem esse videtur in altero fundamento omissionis solemnitatum, illius præsertim edictorum, cum subsequuta subhastatione, seu alio actu de consuetudine æquipollenti, qui loco subhastationis rationem satisfacere solet sufficiens, ex deductis *per Cobell. ad Bullam dictam c. 46. n. 5. & seq. num. 50.*

Dictam vero solemnitatem esse necessariam, plura suadent. Primo quia tractatur de locatione gabellarum, in qua subhastationis solemnitatem esse necessariam, *notat in l. licere to ff. de public. & vectigal. l. penult.*
5 *C. de vectigal. & Commiss. & firmant. DD. de quibus Mansi. de consult. lib. primo simpl. tit. 30. n. 11. & post de subhast. inspect. 3. n. 54* Undè cum in præsenti agatur de appaltu gabellæ, videmur esse in casu.

Nil obstante quod dictæ auctoritates, & aliæ, supponant gabellam esse penes fiscum & Rempublicam, seu Communitatem, ut est earum natura, & consuetudo, quoniam esse penes privatum ex Supremi Principis concessione, tollere non videtur naturam Regaliæ, siquidem jus exigendi gabellam utpotè de Regalibus adhuc residet penes ipsum Principem, à quo jus abdicatum non dicitur, sed in Hospitale, vel alium
6 privatum, videtur solùm translatum ipsius Regaliæ commodum, firmo remanente ipso jure penes Principem, quem ita censetur exigere à populo gabellam, dando brevi manu & per actum occultum ejus emolumentum pro eleemosina huic Hospitali, eodem modo quo dicendum esset, si super alicujus gabellæ vel vectigalis emolumentis Papa erigeret Montem, assignando Montistis ipsum vectigal; ut per seipsos administrarent, ac emolumenta perciperent, quia non per hoc vectigal desineret esse fiscale & de Regalibus, ac pertinens ad Principem; Quod etiam comprobat observantia, quia illa vectigalia exiguntur manu regia, & cum instrumentis Cameralibus eodem modo quo reliqua vectigalia cameralia.

Potissimè quia Papa Sixtus, potius actum justitiæ, quam puræ gratiæ & liberalitatis ita executus videtur, quia cum Princeps dicatur Reipublicæ maritus & populorum pater, sibi incumbebat onus providendi populum omni alio auxilio destitutum ac alere eos, qui cum proprio labore victum sibi comparare non possunt, ut sunt illi mendicantes ob decrepitam ætatem vel infirmam valetudinem ad hunc statum redacti, qui permittendi non sunt ut ex ostiaria mendicitate vivant, neque per eos practicabili, ideoque est de rebus ad Principem spectantibus; Et nihilominus, loquendo etiam pragmaticè, juxta nostri sæculi abusum; sufficit dicere, conclusionem generaliter agere de gabellarum locatione, ideoque onus esset allegantis hanc immutationem etiam cum specialibus auctoritatibus probare, *Mantic. dec. 151. num 4.*

Secundò quia de jure statutum etiam est, eamdem solemnitatem requiri in alienatione vel locatione bo- 7
norum Ecclesiarum & Hospitalium *ut ex Munoz. & aliis plenè congestis, Post eodem tract. de subhast. inspect. 2 num. 3.* ubi licet declarare videatur, ut non procedat in locatione ad modicum tempus, attamen quicquid esset antiquitus in terminis *cap. Nulli, de reb. Eccles. non alien. & concord.* hodie dici non potest locatio ad modicum tempus, nisi ea, quæ fit infra triennium, ubi verò illud excedit, venit sub nomine prohibitæ alienationis, neque jure locationis ad longum tempus reparatur per satis notam *extravag. Ambitiosæ de rebus Eccles. non alien.* ubi omnes; de quibus *Merlin. dec. 816. decis. 219. par. 11. rec. Bojanen. affictus 5. Junii 1662. Albergato* & passim.

Tertiò quia iste pius locus continere videtur, quamdam Universitatem seu Communitatem per legales ad 8
ministratores rectam, ideoque dicta solemnitas requiratur, ex deductis *per Pos. dicta inspect. requis n. 40. cum sequen. Cobell. ad Bull. dicto cap. 46. num 3. cum seq.*

Neque præmissis obstare videtur, quod vel de jure canonico, vel de consuetudine, solemnitates alias de jure civili desideratæ, non requirantur in alienatione e 9
vel locatione bonorum Ecclesiæ, ex deductis *per Pos. dicta inspect. 2. num. 13. & 18.* quoniam hæc responsio percutere potest secundum fundamentum, non autem primum, & tertium, quorum unum subsistere sufficit, præsertim quia in Statu Ecclesiastico, in quo jus canonicum, etiam in temporalibus potius attendendum est in proposito non servatur, sed potius usu recepta est dispositio juris civilis in bonis Universitatum, *ut per Cobell. dicto cap. 46.*

Ac ulterius motivum contrariæ consuetudinis generalis, tollitur ex contraria observantia, seu consuetudine particulari hujus loci, de qua in prænarrata facti serie, Nil obstante replicatione, quod dicta observantia non probetur uniformis, & continuata in omnibus appaltibus, ut de jure requiritur ad consuetudinem inducendam, quinimò potius docetur de contrario, quod plerique adiini appaltus, absque istis solemnitatibus initi.

Tum quia hoc ultimum assumptum nullatenus in facto justificatur, non per hoc enim, quod in aliquibus instrumentis dicitur præcessisse edicta, in aliis autem id non dicitur, ergo sequitur probari negativam, quoniam nulla necessitas cogebat id in instrumento asserere, atque possunt insimul stare, edicta præcessisse, & de illis in instrumentis non fieri mentionem, ideoque dici non potest probata negativa, quæ tunc demum 10
ea instrumentis vel scripturis probata dicitur, quando agitur de actu de necessitate justificando ea ipsa scriptura, ea qua, & non aliàs de affirmativa constare deberet. *Surdus dec. 300. n. 11. Buratt. dec. 10. n. 5. & sequent. dec. 20. n. 7. & decis. 120.* & est axioma quotidianum.

Tum clarius, quia non agitur de probanda vel inducenda observantia præscriptiva, vel consuetudine contra jus, ac novi juris inductiva, in quibus terminis 11
hæc rigorosa probatio necessaria est, sed potius de observantia juris interpretativa vel corroborativa, seu impeditiva contrariæ consuetudinis, unde dum constat ita servatum esse usque ab anno 1610. ut supra, si qui diversi moderni actus contrarii darentur, esset potius

allegare

esset potius allegare inconveniens, atque dici posse videtur fuisse in eis erratum, sicut in isto actu controverso enatum prætenditur.

Cæterum ubi etiam ob dictæ solemnitatis omissionem actus non omnino nullus censendus esset, adhuc tamen dicendum videtur esse locum addictioni in diem,
12 cum agatur de gabella, quæ dicitur de rebus fiscalibus ac Regalibus supremo Principi competentibus, in quibus videtur locum esse addictioni in diem, proindeque recipiendas esse novas majores oblationes *ad text. in l. si tempora ubi glos. Bart. & cæteri C. de fisc. instrument. & jure hast. fiscal. lib. 10. l. Lucius §. fin. ff. ad municip. Alfar. de offic. fiscal. glos. 349. special. de Marin. resol. 46. num. 2. lib. 1. & scribentes ibidem num. 13* Non obstante quod non agatur de fisco sed de Hospitali, quia videtur adaptabilis eadem responsio, de qua supra versic. *Nil obstante* &c.

Item Ecclesiæ Hospitalia, & pia loca absque dubio gaudent omnibus privilegiis minorum DD. *communiter in l. in . . . lrorum Cod. in quibus caus. in integr. restit. non est necess. Tiraquell. privileg. piæ causæ 142. ubi Rec. in addit. Rovit. decis. 90. numer. 7.* unde cùm hoc privilegium concedatur minori *per text. in l. & si sine dolo § quæsitum ff. de minor. de Marin. dict. resol. 46. num 7. & 147. nu. 13* & de consequenti competit huic pio loco.

Et licet utroque casu, tam respectu minoris, quàm fisci, de hoc assumpto dubitetur, ubi præsertim res non est adhuc integra, quia deventum esset ad executionem contractus, nihilominus difficultas admittitur cum triplici temperamento; Primò nempe, ubi augmentum non est notabile, Secundò, ubi res non est integra, Et tertiò potissimè, ubi locatio facta est legitimis subhastationibus præcedentibus, atque congruo loco & tempore, *ut per Marin. dicta resol. 46. nu. 8. & resol. 157. num. 23. & in fin. ac per tot.*

Et ideo quicquid sit de primo extremo augmenti notabilis, quod in præsenti videtur dici non posse, cùm neque sit centesima portio, & sic quid modicum in jure non considerabile, cessant alia duo, quia de tempore facti additamenti res erat integra, cùm appaltus initiari deberet die prima Junii, atque dupliciter deficit alterum extremum necessarium; quod scilicet solemnitates, vel legales, vel consuetæ non præcesserunt, quodque appaltus factus non est in loco congruo, quia cum omnes congregationes fieri soleant certis statutis, loco die, & hora, in quadam scilicet mansione Ipsius Hospitalis, & in die lunæ de mane, incongruè in omnibus ita gestum videtur, faciendo dictum appaltum extra diem & locum consuetum, dum id actum fuit in domo privata unius Gubernatoris die Mercurii, & forsan non in hora consueta.

Hæc sunt, quæ in sola ratione motivandi ad veritatem eruendam in præsenti controversia videmus hinc inde facere difficultates, pro quibus respectivè tollendis esse debebit munus utriusque partis defensorum, ut eis visis possit judex adhuc indeterminatus à doctis scribentibus magis illuminatus veritatem dignoscere, atque unicuique quod suum est, præbere; Desiderantur tamen responsiones cathegoricæ, ac strictè percutientes difficultates, cum auctoritatibus specialibus, quia regulæ generales possunt præsupponi. His autem motivis communicatis, ac ponderatis responsionibus datis per scribentes, hinc inde edidi votum, ut sequitur.

VOTUM.

Editis motivis hujus controversiæ præcipuam difficultatem restringentibus ad punctum nullitatis primi appaltus; ob non servatas solemnitates in locationibus bonorum Ecclesiæ & Hospitalium, sive in appaltibus vectigalium requisitas, Scribentes pro Scarione & sociis . . mis Appaltatoribus, quos motiva feriebant, plures dederunt responsiones, atque distinguendo primam speciem solemnitatum requisitarum in locationibus bonorum Ecclesiæ, vel Hospitalis, ab altera illarum, quæ in vectigalium appaltibus requiruntur.

Quatenus pertinet ad primam, dixerunt solemnitates 13
de jure civili in alienatione bonorum Ecclesiæ requisitas super quibus amplè auctoritates colligit *Postius de subhast. inspect. 2. num. primo*, hodie non requiri, vel de consuetudine, vel quia jus canonicum eas non curat; *Redoan. de reb. Eccles. non alien. quæst. 24. num. 39. Gratian. disc. 479. num. 16. Mangil. de subhast. quæst. 29. num. 5. Post. dicta inspect. 2. num. 13.* quibus addi potest *Ridolphin. in praxi par. prima cap. 25. num. 60.* quodque in omnem eventum id non procederet in locatione ad modicum tempus *ex eodem Postio n. 4. & 5.*

Quo verò ad alteram, dupliciter responderunt, primo scilicet id procedere in appaltibus vel alienationibus, 14
quæ fierent per procuratorem fisci, cujus facultas ita restricta est, non autem ubi fiunt per alium ad id deputatum à Principe, *ex Aponte cons. 53. & 54. lib. primo. & de potestate Prorog. tit. 4. de regal. imposit. § 5. num. 30. cum seq.*

Et secundò, ut id procedat quando vectigal possidetur, & ius appaltum conceditur per ipsum fiscum, secus autem si per privatum, cui Princeps concesserit,
quia Regalia possessa per privatum amittunt Regalium 15
naturam & privilegia, & regulantur jure privatorum bonorum allegando *Isern. tit. quæ sint regalia num. 52. in fin. Lanar. cons. 34. n. 8. & cons. 39. num. 6. Rovit. dec. 72. num 33. Franch. dec. 56. num. 16. Cavell. dec. 29. num. 5. Hedicrn. controv. 45. num. 26. & 28. Montan. de regal. in prælud. num. 35. & 39. Lanar. jun. in addit. ad Lanar. Sen. in cap. primo de success. feud. num. 57. in fin.* Quibus addi possunt *Mastrill. de magistrat. lib. 3. cap. 10. num. 335. & lib. 1. cap. 11. numer. 13. Bilot. conclus. feudal. 58. nu. 10. Amichangel. in rubr. quæ sint regalia, cap. 2. nu. 16. & 17. & cap. 5. num. 59.* Et magis ad rem *Cuman. cons. 162. Roland. cons. 42. num. 33. & sequen. lib. 2. Venturin. cons. 21. num. 47.* ubi quod hæc Regalia penes privatos venduntur & locantur jure aliorum privatorum bonorum.

Ad aliam verò difficultatem super addictione, cui re integra locum esse probatur in motivis adinstar minoris, Responderunt cessante læsione, id non esse admittendum post locationis contractum jam perfectum ex collectis *per Amat. var. cap. 38. numer. 19. & de Marin.* in locis allegatis in eisdem motivis.

Responsiones autem prædictæ, quamvis doctæ & elaboratæ, nullatenus tamen satisfacere videntur, neque motivorum vim enervare; singulas etenim juxta præmissum ordinem examinando.

Prima responsio procedit solemnitatem provenientem
ex auth. hoc jus porrectum C. de Sacros. Eccles. & in hoc 16
corpore unde sumitur, & in hoc credo quod benè scribentes dicant, potissimè quia hodie post *extravag. Ambitiosæ*, omnes aliæ solemnitates etiam præscriptæ à jure canonico *in cap. nulli de reb. Eccles. non alien. & concordan.*, dici possunt antiquatæ, cum sufficiat servari formam dictæ *extravag.* consistentis potissimè in beneplacito Apostolico, quod, justa causa concurrente, omnes alias solemnitates supplet *Franch. dec. 163. num. 13. Duran. dec. 397. num. 8. & 459. num. 4. dec. 260. nu. 6. par. 4. rec. tom. 2. 222. par. 7.* & passim. Et ex hoc etiam pendet distinctio inter locationem ad longum vel breve tempus, ad effectum scilicet inspiciendi, quando cadat nec nè sub vocabulo alienationis, de qua loquitur text. *in d. auth. hoc jus porrectum.*

Verùm non est iste casus, quoniam necessitas subhastationum seu edictorum, aliorumque actuum publicationis, ac diligentiarum, non provenit ex dispositione dicti textus, sed ex ea necessitate, quæ tutoribus aliisque legalibus administratoribus incumbit, publice & palam, ac præviis debitis & consuetis diligentiis vendendi seu locandi bona pupillorum, aliorumque sub legali administratione viventium, ut ita omnis deceptionis,

nis, & fraudis suspicio absit, & ne in administratorum arbitrio repositum sit hujusmodi actus clandestinos facere, ut bene *Plot. in tract. de in litem jurando §. 5. num. 3. & 5.* à quo desumit *Munoz. de ratiocin. cap. 16. num. 3.* qui punctualiter agunt de Hospitalibus eorumque administratoribus.

17 Et licet etiam in minoribus ista subhastationis solemnitas videatur antiquata, ex deductis per *Ciarlin. controv. 217. num. 48 & 49. Ridolphin. dicta par. prima cap. 15. num. 61. & sequent. Baron. de effect. minor. ætat. eff. 3. num. 171. & sequent.* apud quos cæteri; Nihilominùs rectè utraque opinio conciliari posse videtur, ut quælibet subsistere juxta usum; Si enim consuetum est dictas diligentias adhiberi, non possunt illæ per administratorem sperni, si verò non sit consuetum, ad eas non tenetur; Unde cum in hac facti specie prædecessores Gubernatores ita facere consueverint, non videtur quod ab isto laudabili usu deviari potuerit, Non capiendo mordicus consuetudinem tanquam hujus solemnitatis inductivam, ita ut eam justificare oporteat cum suis rigorosis requisitis,

18 sed tanquam interpretativam seu corroborativam ejus, quod de jure dispositum est; Sive ad impediendum illum contrarium usum, per quem juris dispositio cesset, ad quem effectum sufficit ita aliquando fuisse servatum, *Cavaler. dec. 80. Cæsar Augustana portionem 16. Junii 1659. Albergato*, & quotidiè, cum sit propositio qua nulla frequentior.

Fortiùs verò urgere videtur aliud motivum omissæ solemnitatis requisitæ in locatione Vectigalium, quam ad solum triennium faciendam esse cum solemnitate subhastationis vel alia æquipollenti, ad litteram probant *text. in l. penes 4. Cod. de vectigal. & l. locatio alias licitatio ff. eodem*. & firmant DD. allegati in motivis, ac alii, de quibus infra.

19 Illud autem enervari non videtur ex prima responsione deducta ex *Apont. conf. 53. & 54. de potestate Proreg. ubi supra*, quoniam ut clarè patet ex eodem *Apont.* præsertim in hoc secundo loco, ipse loquitur de illa venditione, vel concessione, quæ fieret per procuratorem specialem ad id deputatum per ipsum Principem, quia sicut iste non est ligatus solemnitatibus, ita videtur noluisse ligare ejus procuratorem, cujus fidem ad illum actum probavit, & sequutus est, Ac etiam quia Princeps ita dicitur contrahere jure privati, atque procurator gerere actum jure mandati dati ab homine, quod differt à mandato dato à lege, Sed hoc nil commune habet cum casu nostro, in quo agitur de Oeconomis Hospitalis, quos non dubitatur esse administratores legales *l. Orphanotrophos Cod. de Episc. & cler. cum concord.* Igitur hæc responsio corruit ex totali defectu applicationis ad casum: Tunc enim dicta conclusio procedere videtur, quando ipse Princeps, volens aliquam particularem concessionem seu venditionem facere, ad illum actum præcisum deputat procuratorem, ut frequenter practicatur in Urbe in appaltibus dohanarum seu thesaurariatuum, quia ubi Papa solemnitates subhastationum non adhiberi mandat, facit Chirographum particulare Thesaurario, concedendo ei mandatum seu facultatem id agendi; Sed hic non est casus, cum agatur de administratione generali & legali.

20 Minùs relevare videtur altera responsio deducta ex conclusione, quod Regalia, ubi non sunt ampliùs penes Principem, sed penes privatum amittunt Regalium qualitatem, quoniam tunc ista responsio esset considerabilis, quando necessitas solemnitatum provenire ratione Regaliæ, vel ex privilegio fisci, ita ut lex disponeret in Regalibus vel bonis fiscalibus talem solemnitatem servari, sed non sumus in his terminis, quoniam *text. in l. locatio alias licitatio 9. ff. de vectigal. & in d. l. penes 4. Cod. eod.* ita simpliciter, & indefinitè disponunt in locatione vectigalium, non distinguendo an illa sint de Regalibus, & possideantur à Rege, vel possideantur à Civitate, vel privato, dum dictæ leges hoc non disponunt, neque DD. ibidem descendunt ad hanc distinctionem, ideoque dicta conclusio extranea videtur à casu quæstionis, cujus vis non est in Regalia, sed in eo quod agetetur de vectigali, cujus peculiaris qualitas de jure ita exigit.

Quamvis enim vectigalia sint regulariter de Regalibus Principis, hoc tamen non impedit, quin ex ejusdem Principis concessione vel alio jure sint in dominio Civitatis, vel alterius, quæ proptereà non amittunt vectigalium nomen & naturam, ut ad litteram probant *text. in l. vectigalia 10. & l. exceptis fiscal. Cod. de vectigal.* ubi habentur vectigalia pertinentia ad Civitates vel ordines, contrà distincta ab iis, quæ spectant ad patrimonium Principis, & tamen indefinitè disponitur vectigalia ita locari. 21

Et individuo solemnitatum, de quibus in *d. l. 4. Cod. de Vectigal. & l. licitatio ff. eod.* ut requirantur etiam in locatione gabellarum & vectigalium, quæ sunt Communitatum *Bertacchin. de gabell. par. 2. num. 17.* ibi, *& debet fieri talis subhastatio præsentibus officialibus Communitatis*, Et sic supponit vectigal esse communitatis, ibidemque contradistinguit alia bona fisci vel Communitatis.

Idem clarè *Marson. de caus. execut. lib. primo amplist. 30. num. 11. vers. in prædicta Civitate & num. 12.* & clarius *Vigios dec. 359. num. 1.* ubi de gabella Communitatis, in cujus locatione hanc solemnitatem supponit, & tamen indubitatum est penes Communitatem vel Baronem gabellas non esse de Regalibus, quæ solùm dicuntur, ubi sunt penes ipsum Regem juxta *dictum conf. Cuman. 162.* ubi in specie agitur de salinis & vectigalibus *Frecc. de subfeud. lib. 2. auctor. 13. n. 8. post med. fol. 210. in mei. Franch. dicta dec. 56. n. 16.* Neque super hoc aliqua datur auctoritas, quæ dicat, ut *text. in d. l. 4. Cod. de vectigal. cum concord.* procedat solùm, quando locatur vectigal possessum à Principe, non autem quando illud possidetur à Communitate vel pio loco, sed potiùs habemus auctoritates in contrarium, dum vis non est in Regalia, sed in qualitate vectigalis, Accedente potissimùm observantia capienda tanquam interpretativa seu corroborativa dispositionis legalis, ut supra.

Clarius quia tunc dicta conclusio de cessante qualitate Regaliæ procedit, quando à Principe jus Regale omninò abdicatur, & in privatum transfertur perpetuò & irrevocabiliter, secus autem ubi est quædam species precariæ concessionis ad Principis libitum revocabilis, quia tunc non desinit esse de Regalibus, *ut per Rovit. dicta dec. 72. num. 33.* Et hic est casus, quia cum agatur de mera gratiosa concessione pro sola provisione loci pii, hæc est revocabilis quandocumque, ut de facto comprobavit observantia in revocatione alterius vectigalis eodem loco concessi, vulgò nuncupati *del tiro*. 22

Quinimo neque dici posse videtur hoc vectigal exiisse à manu Principis, & transiisse in manum privatam quoniam non sumus in aliqua privata persona hoc vectigal possidente, minùsque in aliqua Universitate, vel corpore habente privatum dominium contradistinctum ab illo Principis, sed agitur de pauperibus, quos in eo loco collectos Princeps ex debito sui officii substentat cum emolumentis istorum vectigalium, & publicorum redditnum, ut in motivis insinuatum est.

Ideo enim Regalia dicuntur penes Principem, & quando transeunt ad privatum desinunt esse talia, quia quando sunt penes Principem, deservire dicuntur publicæ utilitati, publicisque necessitatibus, Quando verò ad alium transferuntur, deficit dicta ratio, quia deserviunt ad privatam utilitatem concessionarii, *ut per Amichangel. dicto cap. 5. n. 59.* Unde cum in præsenti usus hujus vectigalis deserviat ad publicam utilitatem, & pro eo sumptu, qui incumbit Principi tanquam Principi ratione Principatus, ideo dici non potest cessare Regalium. 23

Si enim Papa aliquod vectigal, vel publicum redditum

3

tum assignaret Eleemosinario pro eleemosinis distribuendis, vel pro pauperibus alendis, non dubitaretur jura assignata recipere qualitatem Regaliæ, quamvis esset sub administratione procuratoria fisci; Sic à pari, cum nulla videatur subesse differentiæ ratio, Ideoque hujus hospitalis Gubernatores, ita esse videntur eleemosinarii seu administratores deputati per Papam ad distributionem hujus eleemosinæ, quæ fit per ipsum jura Principatus, & consequenter istud hospitale regulandum non videtur eo jure, quo generaliter alia regulantur ea piis privatorum viventium vel morientium dispositionibus, Ideoque ea jure & ea facto cessare videtur applicatio dictæ conclusionis, in qua totum est dictorum scribentium fundamentum.

Subsistere etiam videtur motivum addictionis ob communicationem privilegii minoris, quod non dubitatur competere Hospitali, *ut per Plot. dicto tract. de in litem jurando §. 5. n. 5. per text. in d. l. Orphanotrophos Cod. de Episc. & Clem. quia contingit de religios. dum utrobique DD.* Nil relevante responsione ea deductis *per Amat. resol. 38. n. 19. Cohell. ad Bullam cap. 46. n. 8.*
24 *Gutierr. lib. 1. pract. quæst. civil. 38. n. 2.* & alios allegatos, quoniam ut patet ex lectura, loquuntur, quando servatis servandis, ac præviis subhastationibus, aliisque solemnitatibus, locationis contractus est jam perfectus, & validus, atque addictio non fit re integra; Quæ omnia in præsenti cessant, nam locatio erat fortum conclusa oretenus, ita ut forsan non improbabiliter, dici posset etiam imperfecta ob reservationem accommodationis capitulorum, ea firmatis *dec. 80. apud Mangil. de subhast.*

Et licet stante attestatione Gubernatorum, quibus omnino deferendum est, Ego haberem actum pro perfecto, ut in motivis, attamen videtur circumstantia satis considerabilis, ad hunc effectum, ut res adhuc quodammodo integra dici posset, potissimè quia non solùm ad possessionis traditionem deventum non erat, sed quod magis est, neque ceperat dies, quo appaltus initiari debebat, & sic magna differentia est inter actus perfectionem ad unum effectum pœnitentiæ, ac liberi recessus, & ad istum admittendi addictionem.

Et in una Veliterna appaltus furnorum Civitatis Veliternæ disputata hoc anno in S. Congregatione boni regiminis; præcipua disputatio, me scribente pro appaltatoribus in rejectionem novæ oblationis, fuit super solemnitatibus bene servatis, quibus cessantibus pro absoluto habebatur addictioni locum esse debere, firmatoque puncto validitatis actus, evitata fuit addictio prædicta, non solùm quia facta aliis diebus post jam initiatum appaltum, & adeptam illius possessionem, sed potissimè, ac principaliter ob provisiones frumenti, quas cum notabili sumptu, incommodo, & periculo fecerant appaltatores, qui sic notabiliter damnificati remanerent, ea punctuali auctoritate *Gutierr. dicto lib. 1. pract. quæst. civil. 38. num. 2. in fin. tum deduct. in dicta Veliterna sub tit. de locato.* Quæ omnia cessant in præsenti, quia nullæ servatæ sunt solemnitates, res erat omnino integra, dum neque ad instrumenti confectionem processum erat, non erat tradita possessio, quinimo neque ceperat dies, quo appaltum initiari deberet, atque conductores in nullo erant damno, Igitur non videtur subesse ratio, ob quam nova oblatio cum loci pii præjudicio respui deberet.

Quod autem solum in præsenti causa mihi inferebat difficultatem adversùs hanc novam majorem oblationem, satisque me tenuit ancipitem, in eo consistebat, quod verè hic actus, prudenter, sincerè, & cum bono fine per Gubernatores gestus esset, ita ut cessaret illa mala suspicio, cujus ratione leges & DD. hujusmodi
25 solemnitates desiderant, & qua bona fide posita, substineri de æquitate actum etiam sine solemnitatibus, haberur in terminis minoris *apud Seraph. dec. 358. num. 1. Rot. dec. 446. num. 2. par. 1. recentior. adden. ad Greg. dec. 483. num. 15.*

Cum enim consuetum non esset fieri subhastationes cum publicis licitationibus ad extinctum candelæ, sed præviis edictis, oblationes fierent per schedulas sigillatas in actis Notarii Hospitalis exhibitas, ut super ex *dec. 376. par. 4. recen.* individualiter firmante hujus Hospitalis obligationem deliberandi appaltum ei, quem comperierit fecisse majorem oblationem in dicta forma schedularum.

Suspicari poterat de collusione inter negotiantes huic appaltui vacare volentes, quod scilicet plures facerent schedulas inferiores, quarum comparatione una earum esset major, sed Hospitalis læsiva, ut quandoque in aliis appaltibus vel rebus licitandis experientia docuit; Cui periculo ita prudenter Gubernatores occurrere voluerunt, ponendo in tuto illam pensionem, quam ex præcedentium annorum experimento, justam, & congruam crediderunt; Eo etiam addito, quod non erat à suspicione alienum, has novas majores oblationes factas fuisse ex motivo æmulationis per aliquos dictis appaltatoribus infensos.

Istud solum motivum videtur pro primis appaltatoribus considerabile, atque attenta præsertim Gubernatorum qualitate, si in judicando daretur arbitrium, seu licentia egrediendi stricti juris cancellos, ex eo, pro primi appaltus validitate libenter judicassem; Sed non potui ad id captivare intellectum, cum hoc motivum videatur æquitati non scriptæ seu legis convenientiæ potiùs quam juris dispositioni innixum, ideoque prævalere non debet dictis juris propositionibus, quo iam, ubi habemus legem scriptam, quamvis rigorosam, locus non est æquitati non scriptæ, *ut apud Merlin. dec. 486. n. 2. alias 243. par. 5. rec. & dec. 567. n. 59 & seq. alias 172. par. 6. rec. cum concord. per adden. ad decis. 28. num. 41. par. 3. recentior.*

Ac etiam quia nunquam locus est æquitati cum præjudicio tertii, cujus jus exinde deterius fiat, ut est vulgaris propositio in materia purgationis moræ cum similibus, Ideoque dum lex ita disponit, attendenda non est dicta non scripta ratio cum notabili præjudicio Hospitalis, non solùm in scut. 700 quantum importat hæc nova major oblatio, quæ est summa notabilis, sed etiam quia hæc major pensio constituit appaltum in statu meliori pro tempore futuro; quod est satis considerabile, ita ut Hospitale contendat de damno, Appaltatores autem de lucro, igitur sibi imputent, cur servatis servandis non contraxerint, quoniam in omnibus alienationibus bonorum Ecclesiæ, quæ fiunt per Episcopos, aliosque Prælatos qualificatos, seu sacerdotes sæculares, vel regulares, præsupponenda est in eis integritas, & optima fides, Sed ea etiam posita, non sufficit, nam si alienationes fiant sine debitis solemnitatibus, eas lex infringit.

Eo magis quia dicta ratio æquitatis seu legis convenientiæ, suffocata remanere videtur ab altera potentiori ratione æquitatis & convenientiæ, non aperiendi hanc novam portam, ut contra antiquam laudabilem observantiam, in arbitrio administratorum esse debeat hos appaltus clandestine concedere pro pretio sibi benè viso; Licet enim actus de quo agitur, fuerit sincerissimus, neque de integritate ac zelo Gubernatorum imaginabilis quidem dubitandi umbra cadere videatur, attamen videtur res mali exempli, ex quo notabilia præjudicia resultare possent hospitali in futurum, quando incertum est, qualis esset morum, & temporum conditio, ideoque ut ita utrique rationi congrue consultum esset, satis desiderassem, quod primi Appaltatores aliquam majorem, vel æqualem oblationem in accensione candelæ fecissent, prælationem absque dubio obtenturi, vel saltem tunc proximè & ante causam discussam, & instructam eamdem prælationem peterent; Instare siquidem videtur dilemma, Aut sequi volumus strictum juris rigorem, & hic urget pro invaliditate actus. Aut sequi volumus æquitatem, & hæc magis assistit Hospitali contendenti de damno, ac etiam ob malum exemplum, malamque ac præjudicialem introductionem.

O Habe

Hactenus motiva, & votum edita per me tanquam judicem dicti Hospitalis, atque ita sententiam pro illi. ent non acquieverunt priores appaltatores, unde causa per Cardinalem Protectorem commissa fuit in gradu Appellationis Auditori Rotæ, sed ulteriorem progressum non habuit, quia partes se concordarunt, cum præjudicio Hospitalis, ita amittentis hoc augmentum; Verum adhuc exinde notabile beneficium Hospitali resultasse videtur, dum in futurum dicta forma in appaltibus utriusque vectigalis bulli alearum & lignorum servanda erit.

† DE addictione in diem, de qua agitur in præsenti discursu, videnda sunt ea, quæ habentur *sub tit. de locat. & Conduct. disc. 46.*

Et de altero assumpto, quod Vectigalia, aliaque jura Regalia assignata huic Hospitali, non amittant naturam, seu qualitatem Regalium, eamque retineant perinde ac si essent penes ipsam Cameram, habetur infra *in Romana Gabellæ lignorum pro eodem Hospitali disc. 184.* ubi declaratur conclusio, quod jura Regalia penes privatos desinant esse Regalia, atque efficiantur bona privata, & indifferentia.

FERRARIEN. DATII.

Pro THESAURARIIS ROMANDIOLÆ

Cum IMPRESSARIIS SALIUM MEDIOLANI.

Casus variè decisus per Camerarium, & Cameram.

De gabella exigi solita pro transitu salis, ad quam mensuram, seu rationem exigenda sit.
Et aliqua de materia ponderum, & mensurarum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversa, & de gabella pro transitu salis.*
2 *De mensuris & ponderibus in contractum deductis, de quibus intelligatur.*
3 *Mensurarum vel ponderum probatio in antiquis quomodo facienda sit.*
4 *Libri gabellarum est deferendum.*
5 *Casus alterius controversia super eadem gabella.*

DISCURSUS LXXXII.

1 PEr antiquos Duces Ferrariæ exigi consuevit quædam gabella pro sale per Padi flumen transitum solito, à Statu Veneto, ad Statum Mediolanensem, de qua gabella loquuntur in specie *Florian. de Sancto Petro conf. 10. Nat. conf. 651. & 662.* Et generaliter, an Appaltatores pro transitu salis teneantur solvere gabellam *Bertacchin. de gabellis par. 7. quæst. 13. num. 32. & seqq.* Eaque post devolutionem hujus Status ad Sedem Apostolicam redacta ad novem julios pro quolibet modio, exigi solita est, non per Appaltatorem generalem Ferrariæ, ut cætera omnia vectigalia, & gabellæ, aliaque ad Cameram in eo Statu pertinentia exiguntur, sed per Thesaurarium Romandiolæ, cui annexus est Appaltus Salinarum Cerviæ, Unde inter istum orta est quæstio, & impressarios salis dicti Status Mediolanen. super modii qualitate, ex qua major, vel minor gabellæ quantitas resultat, de quo scilicet modio chyrographum Clementis, & capitula appaltus loquerentur; An scilicet de illo importante pondera 120. ut impressarii prætendebant, vel de altero importante pondera 55. ut erat Thesaurarii prætensio, cum juxta hoc secundum inferius pondus importaret modius Ferrariæ.

Pro Thesaurario scribens dicebam, quod ubi etiam legem scriptam particularem non haberemus, adhuc de jure attendi deberet modius Ferrariæ; quia ubi de ponderibus, vel mensuris fit sermo, intelligitur de illis loci contractus, seu in quo actus explicandus est, 2
ex Theor. Bart. in l. semper in stipulationibus de regulis Juris. Roland. conf. 100. num. 7. & seqq. lib. 3. Afflict. decis. 363. num. 5. Cenc. de cens. quæst. 85. num. 40. Duard. eodem. tract. §. 3. quæst. 6. num. 50. Ciriac. controv. 131. ubi eruditè de hac materia mensurarum, *Mantic.* qui plures in hac materia refert varias opiniones, *de tacitis, & ambiguis lib. 3. tit. 13. à n. 19. ad 30.* Cum enim in Civitate, seu Territorio Ferrarien. explicetur actus exactionis dictæ gabellæ, de qua mentionem ut supra faciunt *Florian de Sancto Petro dicto conf 661. & seqq. & ubi*, ideirco istius loci modius attendendus videbatur.

Clarius autem attenta lege chirographi, & capitulorum appaltus, in quibus expresse disponitur, exactionem faciendam esse juxta illum modium, quo utebatur Dux Ferrariæ, Unde cum ex Testibus examinatis, & aliquibus ejusdem Cameræ Ducalis Officialium enunciativis, aliisque probationibus constaret, modium Civitatis Ferrariæ, quo Duces utebantur esse ss. istis probationibus deferendum esse dicebam, quamvis illæ non omnino perfectæ, & concludentes, prætendi possent, quæ in hac materia, quoties agitur de facto antiquo, testes de publica voce, & fama, ac le- 5
viores probationes etiam per indicia, & conjecturas sufficiunt, ut ultra generalia, in terminis individualibus ponderum & mensurarum sunt decisiones *Seraphini 1461. & 1499.* in quibus etiam firmatur, quod ubi de una speciè mensuræ constat, & de alia non apparet, ad illam de qua constat referenda sunt verba Statuti, contractus, vel alterius dispositionis de mensura loquentis.

Contrarium fuit judicatum per Camerarium, non quia de dictis conclusionibus dubitaretur, sed quia ab ipso initio reductionis hujusmodi gabellæ factæ per *Clem. VIII.* repertus fuit liber, tunc confectus per quemdam administratorem, seu Appaltatorem, in quo enunciatur ex concordia inita cum impressariis, statutum fuisse modium esse debere ponderum 120. juxta 4
mensuram onerationis salium Venetiis, Et posita dicti libri veritate, ita ut esset fide dignus, resolutio habuisse probabile fundamentum, dum agebatur de enunciativa contenta in libros ejusdem gabellæ modum solvendi, quinimo & exemptionem probantibus *Cobell. ad Bull. Bon. Regim. cap 47. num. 101.* Et quod magis est, percutiebant proximum tempus, sive initium, quo modus hujusmodi exactionis post devolutionem Status innovatus fuit, cum subsequuta longæva observantia, quæ in hujusmodi gabellarum, & vectigalium materiis totum facit, ac perpetuo attendenda est, ut sæpius habetur in præcedentibus ad hanc materiam gabellarũ.

Et quamvis pro Thesaurario Ego & cæteri scribentes replicaremus, dictam observantiam, quinimo & ipsum principium deductum ex præfato libro non esse illius Cameræ eorumque Officialium, sed Appaltatorum, quorum factum, vel negligentia juribus Cameræ præjudicare non potest *ad text. in l. locatio §. eorum ff. de publicanis, ubi omnes.* Replicabatur tamen, & bene, id procedere ubi ageretur de re clara, ita ut observantia contraria, esset potius præscriptiva, seu destructiva jurium Cameræ competentium, quo etiam casu, stante lapsu longissimi temporis, annorum 50. & ultra, & quod de aliquo initio, seu statu contrario non constabat, adhuc posset satis dubitari; Secus autem in casu dubio, & æquivoco; in quo observantia pro interpretatione magis attendenda est, ut pariter de hac observantiæ vera, & receptissima distinctione habetur sæpe hoc tit. Sed punctus gravaminis consistebat in minus probanti forma libri prædicti, qui supponebatur confectus à quodam Zottino asserto Ministro Camerali, quem non justificabatur esse talem; Et quod magis est, neque constabat ejus manu illum tunc temporis confectum esse, ita ut neque haberetur certitudo temporis, quodque confingi potuerit

post

post motam controversiam, Unde propterea delata per appellatorem causa ad Cameram coram *Caetano* ea hoc fundamento prodiit resolutio pro dictæ sententiæ
5 infirmatione, & pendet revisio.

Super hac eadem gabella transitus salis, aliam practicavi controversiam inter dictos impresarios Mediolani, & Appaltatorem generalem Ferrariæ; Cum enim de anno 1643. auctoritate *Urbani VIII.* ad sublevandam dictam Civitatem ab ære alieno scut. 100.m. contracto occasione belli in illis partibus per Sedem Apostolicam habiti, impositum esset quoddam augmentum super omnibus, & quibuscumque gabellis, quæ per Cameram in dicta Civitate, & Statu exiguntur, prætendebat Appaltator generalis, ad quem dicti augmenti exactio etiam spectabat, illud quoque percutere dictam gabellam transitus salis, tanquam spectantem ad Cameram, & sic spectem cadentem sub universo genere, de quo impositio loquebatur ex regula juris ut qui omne dicit nihil excludat; Contrarium tamen fuit judicatum, & resolutio mihi quamvis pro Appaltatore scribenti visa fuit justa, quia licet hujusmodi gabella exigatur pro transitu per Padum in ditione Ferrariensi, atque per antiquos Ferrariæ Duces exigi solita esset. Nihilominus post devolutionem assignata fuit Thesaurario Romandiolæ, & sic constituta sub diversa statione, provincia Unde ex verisimili Papæ intentione sub dicta impositione non veniebat, cum verba chyrographi percutere viderentur illas gabellas, quæ exiguntur in ipso Statu Ferrariæ, ac veniunt sub ejus appaltu generali.

SENEN. GABELLÆ

Pro SIDONIA DE GIOLIS

Cum GABELLARIO CHANCIANI.

Responsum extra Curiam.

An gabella solvenda per forenses pro legatis, & relictis, debeatur pro successione ab intestato, vel etiam testata universali jure hæreditario directo.

Et an dicta gabella debeatur per conjunctos, quibus ex ratione, seu ordine naturæ, vel sanguinis, successio, vel dispositio morientis conveniat.

Qui dicantur in proposito forenses, & an mulier originaria, quæ occasione matrimonii degit in domicilio viri, amittat civilitatem naturalem, ita ut dicenda sit civis vel forensis.

De validitate hujusmodi Statutorum excludentium forenses à successione; vel eorum ratione successionis, & acquisitionis bonorum gravantium ad certum onus, An fieri possint per Civitates recognoscentes Superiorem, Et an illa sint favorabilia, vel odiosa.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Gabella imposita pro successionibus vel legatis, an debeatur per sanguine conjunctos.*
3 *Statutum Civitatis dominantis quomodo, & quando attendendum sit in loco habente Statutum particulare.*
4 *Statuto particulari mandante in casu omisso recurri ad jus commune, an intelligatur de jure Romanorum, vel jure Civitatis dominantis.*
5 *Statuta prohibentia forensibus acquisitiones in loco, an sint favorabilia vel odiosa.*
6 *Quid de statutis non excludentibus, sed gravantibus ad gabellam.*
7 *De stricta hujusmodi Statutorum intelligentia, Et quod loquentia de legatis non procedant in hæreditatibus.*
8 *In dubio contra gabellam.*
9 *Civitates recognoscentes Superiorem, an possint facere Statuta excludentia forenses à successionibus, vel pro eis gravantia ad onus.*
10 *Declaratur, quando forenses possint collectari.*
11 *An quis possit esse Civis plurium locorum.*
12 *Mulier sequens virum alibi habitantem, non amittit civilitatem patriæ.*

DISCURSUS LXXXIII.

Disponente statuto Oppidi Chanciani Senen. Diœcesis, forenses aliquod in eo territorio acquirentes vigore. (*sunt verba statuti*) *delegato, lascito ò Codicillo* pro hujusmodi acquisitione teneri ad solutionem certæ gabellæ; Cum per obitum fratris ab intestato, dicti Oppidi civis & incolæ, delata esset ejus successio Sidoniæ Sorori bona in dicto loco cum fratre pro communi possidenti, quæ tamen longo tempore domicilium habebat in patria viri, Prætendere cœdit Communitas; seu ejus gabellarius pro hujusmodi successione deberi gabellam à Sidonia tanquam forense, atque ex dictæ Sidoniæ parte requisitus. 1

Dicebam, injustam esse prætensionem, quamvis admitteretur eam esse forensem; quia hujusmodi statuta quamvis generaliter & amplè de quacumque successione, vel acquisitione loquentia, non comprehendunt personas adeo conjunctas, ut in terminis filiæ succedentis patri plenè *Surd. cons.* 461. cujus opinio, licet generaliter & abstractè sumpta, tuta non sit, cum acriter impugnetur *per Altograd. cons.* 97. *vol. primo*, ad quos relatio sufficiat pro veritatis examine, cum temporis penuria non concedebat fortiter examinare In casu tamen de quo agitur, eam recipiendam dicebam, stante statuto Senarum, per quod declaratur, à consimili onere exemptos censeri, patres, matres, filios, fratres, sorores &c. Licet enim recepta conclusio sit, statutum particulare loci subordinati prævalere statuto generali Civitatis dominantis ac illud & non istud attendendum esse, nihilominus in casu omisso, istud subintrat, & attendendum venit, *Barz. dec.* 116. *n.* 23. *Burat. dec.* 331. *num.* 1. *& plenè decis.* 161. *par.* 10. *rec.* ubi concordantes; Nil refragante, quod per aliud hujus loci statutum disponatur, ut in ejus defectum recorrendum sit ad jus commune, cujus appellatione, quamvis aliquorum opinio esset venire statutarium Civitatis dominantis, Verior tamen, ac recepta opinio est, venire jus commune Romanorum, quod juxta compilationem Justinianam habemus, ut aliis allegatis *Burat. dicta dec.* 332. *num.* 11. 12. *&* 13. *dec.* 198. *n.* 5. *&* 6. *post Merlin. de legat. addend. ad dec.* 578. *par.* 4. *rec. tom.* 2. 2 3 4

Quoniam id admittendum est quoties jus commune Romanorum desuper statuisset, sed si est casus ab eo etiam non omissus, tunc subintrat statutum loci dominantis *ut ex Decio cons.* 686. *num.* 7. *& in aliis adductis probant, adden. ad dictam decisionem* 378. *par.* 4. *rec. tom.* 2. *num.* 17. *& seqq.* Eo magis quia cum etiam attento statuto particulari dubium sit, stante discrepantia Doctorum, An personæ adeo conjunctæ sub eo comprehensæ intelligatur nec ne, attendendum omnino videtur tale statutum Civitatis dominantis, si non in ratione dispositiva & auctoritativa, in ratione tamen interpretativa, seu declarativa, cum etiam Civitatum & locorum adjacentium, seu vicinorum statuta, & consuetudines attendi soleant pro interpretandis propriis statutis & consuetudinibus dubiis, quinimò etiam pro decidendo aliquo juris articulo dubio *ex collectis apud Pratum responsum crim.* 46. *num.* 53. *& seqq* ac habetur deductum *in Romana ligitime de vitali sub tit. de legitima & detractionibus*, & alibi.

Ex alio etiam capite dicebam, hujusmodi statutum non obstare, quamvis ejus validitas, atque forensitatis qualitas admitterentur, quia utpotè loquens de legatis relictis, seu lascitis, & codicillis, non capiat casum successionis universalis, tam ex testamento, quàm

ab intestato. Quidquid enim sit de illa quæstione, an statuta excludentia forenses a successione vel acquisitione bonorum in loco, favorabilia vel odiosa censenda
5 sint, in qua fortè verior & magis recepta opinio videtur censeri favorabilia, & benignè interpretanda, tanquam emanata in publicum bonum civium & incolarum, atque ut Civitates & loca habitatoribus impleantur, nec bona ab eis exeant, ex plenè deductis *per Surd. conf. 1. num. 33. Barbatia conf. 43. num. 12. seqq. vol. 1 Rot. dec. 251. n. 3. & 6. par. 8. rec.* Ubi tamen agi-
6 tur de statuto, quod non inhabilitat, nec excludit forenses, sed solùm eos gravat ad aliquod onus, vel gabellam, tunc sine dubio dicendum videtur odiosum, quia cessat illa ratio publici boni, & repletionis Civitatum vel locorum, de qua supra, & quæ unicè juxta dictam opinionem facit ea censeri favorabilia, solumque habet onus gabellæ, quod in jure reputatur odiosum, Ut ultra generalia, in individuo hujusmodi statutorum gravantium forenses ad gabellas pro hæreditatibus & acquisitionibus *Rom. conf. 464. in principio Tuschus lit. S. concl. 562. num. 77.*

Ideoque posita odibilitate, ob quam stricta quo magis fieri potest interpretatio capienda est, sequitur, quod loquens de legatis, relictis, & codicillis, intelligendum sit de successionibus jure particulari, & obliquo, ta solo hominis judicio obvenits, non autem de successionibus universalibus jure directo, quamvis ex homi-
7 nis judicio, & multominùs de successionibus ab intestato ex judicio legis, ut punctualiter firmant *Fulgos. conf. 215 n. 1. & seqq. Ruin. conf. 139. num. 17. 18. & 19. vol. 5.* ubi quod hoc est fundamentum verissimum & firmissimum; *Riminald. jun. conf. 15. n. 59. & 63. cum seqq.* Et de simili stricta intelligentia hujusmodi statutorum, etiam simpliciter excludentium, ut loquentia de bonis stabilibus non capiant mobilia, vel jura, tertiam speciem constituentia. *Ciriac. controv. 14. num. 30. & seqq. Rota in Ferrarien. de Pendasiis coram Roias inter ejus impressas dec. 332. n. 4. & dec. 355. n. 9.*
8. Et nihilominus sufficit hæc esse dubia, ut in ambiguo contra gabellam, & pro ejus exclusione respondendum sit, *Dec. conf. 457. num. 21. Ciriac. controv. 370. n. 24. Roias dec. 148. par. 1. rec. in fine.*

Præterea, retento etiam præsupposito forensitatis, ac omissa inspectione, an per Civitates, vel loca recognoscentia Superiorem fieri possint hujusmodi
9 statuta inhabilitantia forenses ad successiones vel acquisitiones bonorum in loco, in qua negativam in specie firmant *Gra tian. discept. 245. num. 37. & 44.* & cæteri apud eum, ac particulariter habetur actum *sub tit. de successionibus*, Quatenus tamen pertinet ad statuta non prohibentia forensibus acquisitionem, sed eos gravantia ad onera & gabellas, defectum potestatis dicebam videri certum, quia cum forenses non sint statuenti subditi, de jure collectari non possint, neque oneribus subjici, cum jus collectandi dicatur munus jurisdictionale, præsertim ubi principaliter directum est in personam, & non in bona, ut in præsenti juxta traditionem *Bartoli in l. libertus §. sola ratio num. 1. ff. ad municipalem*. quem cæteri communiter sequuntur, apud *Gabriel. tit. de immunit. conclus. 1. per tot. Sperell. dec. 35. num 17. Rota dec. 3. num. 1. & seqq. post Conc. de Censibus in Arimin. gabellæ 23. Junii 1657. coram Bevilaqua.*

Et quamvis de communi Italiæ consuetudine relata per *Bart.* collectentur etiam bona forensium, ex cujus consuetudinis potestate admittuntur statuta quamvis Civitatum & locorum inferiorum, Superiorem recognoscentium, ut aliis allegatis admittunt *dicta dec. 3. post Cencium, & in dicta Ariminen. coram Bevilaqua*, ac est deductum pluries hoc eodem tit. ad istam mate-
10 riam gabellarum. Nihilominus hujusmodi consuetudo intelligenda videtur de collectis & oneribus realibus, vel etiam mixtis, quæ tamen principaliter imponuntur pro rebus, sive eorum fructibus, generaliter & indefinite respectu omnium, tam civium, quam forensium bona possidentium, quia rationabile est, ut Commune ex fructibus ab ejus territorio productis, aliquam habeat subventionem pro publicis oneribus supportandis, quorum pleraque eorumdem bonorum & fructuum custodiam & securitatem concernere solent, & in his procedit dicta generalis consuetudo; Secus autem in hujusmodi gabella, quæ præter communem Italiæ morem imponuntur personis forensium, quia nullo pacto dictæ generalis consuetudinis assistentiam vel fomentum habent.

Cæterùm omnem difficultatem in casu cessare dicebam ob cessantem qualitatem forensitatis dum Sidonia ab annis 18. citra cum fratre defuncto bona stabilia, de quibus agitur, in hoc loco pro communi possedit, & successive domum apertam cum fratre habuisse dicitur, atque publica onera more aliorum Civium vel incolarum supportavit. Unde propterea civilitatis vel incolatûs requisita concurrere videbantur; Nil obstante, 11
quod in eodem loco continuam habitationem non habuerit, quia non implicat, quem esse civem vel incolam duorum locorum, ac pro civilitate seu incolatu retinendo sufficit in loco possidere bona cum domo aperta, in qua ejus conjuncti, familiares vel ministri morentur, *ut bene Hieron. Laurentius dec. 240. n. 4. & 5.* Et in specialibus terminis hujusmodi statutorum prohibentium forensibus acquisitiones, *Surd. conf. 461. n. 20. Ciriac. controv. 293. num. 59.* ac data allibratione bonorum, & supportatione onerum, in eisdem terminis statuti inhabilitativi forensium, pro absoluto admittunt *in allegatis Ferrarien. Pendasiis coram Roias inter ejus impressas dec. 332. num. 7. cum seqq. & dec. 355. num. 6. & seqq.* ubi firmatur ad hunc effectum necessariam non esse veram, & præcisam civilitatem, sed etiam fictam & impropriam sufficere, nisi aliàs expressè disponatur, ut faciunt Constitutiones Apostolicæ, de quibus habetur *sub tit. de præeminentiis* ad materiam civilitatis, *in Britorien. pro Marchione Capponico, & in aliis.*

Multò magis cum ista mulier nupta sit viro in alio loco incolatum habenti, quem propterea ex obligatione matrimonii coacta est sequi, ideoque ejus absentia tanquam necessaria, seu causativa non facit amittere 12
civilitatem vel incolatum alterius loci juxta receptam theoricam Bart. *in l. fin. §. item rescripserunt ff. ad municipalem sub n. 5.* & in terminis hujusmodi statutorum *benè Ciriac. dicta controv. 192. num. 35. & seq.* ubi alios cumulat *Altograd. dict. conf. 97. num. 16. & seqq. vol. primo Rot. dec. 66 num 23. & seqq. par. 9. rec.* & est propositio passim in praxim admissa.

Iniquum enim videretur, mulierem, quæ ut legi obediat, virum sequitur, ea hujusmodi actu laudabili & necessario, amittere debere ea, quæ sibi natura vel sua providentia comparavit; & quemadmodum per occasionalem absentiam ratione officii, beneficii, vel militiæ, civilitas non amittitur, ita fortiùs ea ista causa, quæ magis necessaria est, quàm voluntaria.

FOROLIVIEN. GABELLÆ

Pro EQUITE PAULO SALECCHIO

Cum GABELLARIIS CIVITATIS FOROLIVIEN.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De Statuto Civitatis disponente, de bonis extradotalibus, constante matrimonio delatis mulieri nuptæ viro forensi, certam gabellam à viro solvendam esse, An tale Statutum valeat, & liget; & quatenus valeat, quando ista gabella solvi debeat.

SUM

S U M M A R I U M.

1 Facti series.
2 Bona extradotalia tam in proprietate, quam in fructu pertinent ad uxorem.
3 Communitates inferiores recognoscentes Superiorem facere non possunt Statuta juri contraria.
4 Ex Statuto Ariminen. maritus est usufructuarius etiam bonorum extradotalium.
5 Tale Statutum potius favorabiliter & benignè intelligendum est.
6 Idem disponitur per Statutum Forolivien.
7 De jure forenses collectari non possunt pro bonis in Territorio possessis.
8 Fallit de communi consuetudine.
9 Statutum gravans maritum forensem ad gabellam pro bonis extradotalibus in uxorem obventis intelligitur, quatenus maritus ex bonis prædictis percipiat fructus, quorum ratione & non aliàs solutio onerum sustinere possit.
10 Equites Sancti Stephani, an sint exempti à Statutis & oneribus laicalibus.

DISCURSUS LXXXIV.

1 DIsponente Statuto, seu verius nova reformatione per Consilium Civitatis Forolivien. ordinata de anno 1604. quod muliere nupta viro forensi acquirente alia bona præter dotem quovis modo; certa gabella ad rationem toto quadrantenum pro libra per virum solvi debeat; Cum ob mortem Philippi de Messiis, ejus hæreditas delata esset in Margheritam, Thereciam, & Mariam ejus germanas sorores, quarum ultima nupta reperiebatur Equiti Paulo Salecchio Faventino, prætendentibus gabellariis, supradictam gabellam exigere, Salecchius Me pro veritate consuluit; Et primo aspectu omnino iniquam ac exorbitans dicebam hujusmodi Statutum, utpote directum ad solum virum, cum quo nulla hujusmodi exactionis ratio concurrebat, Non poterat enim exigi tanquam onus personale, cum ad id absque principio difficultatis, non possit Civitas cogere forensem in propria patria habitantem, atque nullatenus subditum, Neque exigi tanquam onus reale vel mixtum ratione bonorum in Territorio existentium, cum absolutum sit, dominium bonorum extradotalium spectare ad mulierem, cujus etiam sunt fructus & administratio, quatenus nolit istam esse penes virum, qui aliud de jure in hujusmodi bonis prætendere non potest, nisi excusationem à restituendis fructibus, ex expresso vel conjecturali mulieris consensu in eorum usus con-
2 sumptis, ita ut nec in specie, nec æquipollenti extare dicantur, ad communiter not. in l. finali C. de pact. convent. ibi DD. & in l. maritus C. de procurator. de quibus Fontanel. de pact. nupt. claus. 6. glos. 1. part. 7. Arias de Mesa lib. 1. var. cap. 30. Rota dec. 63. post Merlin. de pign. in Ariminen. fructuum 26. febr. 1654. coram Verospio, & eadem 7. junii 1655. coram Bichio, & habetur latius deductum super hoc titulo in materia locorum montium in Romana fructuum disc. 33. & in sua materia sub tit. de dote. Nec de jure dubitandum ducebam Civitates
3 inferiores Superiorem recognoscentes, prohibitas esse absque speciali confirmatione Apostolica facere hujusmodi ordinationes exorbitantes, & juri contrarias, ut deductis per Barbat. & adden. decis. 6. & alios passim.

Pro notitia verò, quam occasione dictarum decisionum in dicta Ariminen. fructuum coram Verospio & Bichio habebam de Statuto Ariminensis, disponente ad
4 virum spectare debere fructus, seu usumfructum omnium bonorum mulieris, etiam extradotalium; & constante matrimonio obventorum, Quod Statutum benignè Rota in dictis decisionibus interpretata est, ut scilicet locum habeat etiam in fructibus extantibus, ac dissentiente muliere perceptis, respondendo ad contrarias auctoritates firmantes consimilium Statutorum 5
diversam intelligentiam; Idcircò stante istarum Civitatum adjacentia, seu situatione in eadem Provincia, inspicere volui ejusdem Civitatis Foroliviensis Statutum idem disponeret, & inveni, quod lib. 5. rubr. 43 6
idem statuitur, sed cum magis certis & generalibus verbis.

Quo stante, satis dubitabam contra dictum virum requirentem, cum Statutum super solutione gabellæ sit datum sit in ea utilitate, quam vir forensis ex bonis in ejus Territorio existentibus percipit ratione dicti ususfructus, unde cessat illa irrationabilitas & exorbitantia, quam attentis terminis juris communis rationabiliter ut supra conceperam.

Licet enim in puncto juris, ut ista sit conclusio; utrinsque subjectionem, personarum scilicet & bonorum requiri, ut Civitas hujusmodi onera non merè realia, sed mixta exigere valeat, unde propterea col- 7
lectare non potest forenses, quamvis in Territorio bona possidentes, ut per Bart. in l. libertus §. sola ratione, primo ff. ad municipal. Alex. cons. 32. num. 5. lib. 5. & alios plenè deductos per Rotam decis. 3. post Cenc. de Cens. num. 1. cum seqq. & in Ariminen. gabellæ 23. junii 1657. coram Bevilaq. Nihilominus de consuetudine ferè per totam Italiam, ac etiam per alias Provincias, contra- 8
rium receptum est, ut testantur Bart. Bald. & cæteri collecti d. dec. 3. post Cenc. & in d. Ariminen. & est sæpius in præcedentibus deductum, Unde propterea satis dubitabam.

Quia tamen dictus Testator, ex cujus judicio hæc bona in dictam mulierem obvenerunt, usufructuariam reliquerat Lucam Soccium, una cum filiis & uxore, per 9
quarum deficientiam dicta legataria prætendebat ex jure accrescendi, vel non decrescendi, integrum usumfructum ad ipsam spectare, super quo lis pendebat in Rota, ut habetur in forol. olim. sub tit. de Servitutibus ad materiam Ususfructus; Idcircò ex hoc, cum sensu veritatis, scripsi, intempestivam esse gabellariorum prætensionem, non exequibilem, nisi dicta lite finita, quia cum ejus eventus dare posset integram fructuum pertinentiam ad legatariam, cujus vita durante posset matrimonium dissolvi, proindeque effici, quod vir ex hujusmodi bonis nullum fructum; nullamque utilitatem perciperet, cessabat ratio, cum qua unicè hujusmodi Statutum ab exorbitantia & irrationabilitate salvari posset, cum collecta dicatur species decimæ, Principi vel Civitati pro bonis in Territorio existentibus solvenda, ex fructibus seu eorum, vel utilitatis ratione, ad text. in l. prima & in Cod. de Annonis, & sæpius habetur hoc tit. Unde cessante utilitate, cum cujus præsuppositione stante dicto alio Statuto, censendum est hujusmodi novam ordinationem emanasse, nulla suberat ratio, ob quam vir forensis ad hujusmodi gabellam urgeri deberet.

Ponderabam etiam, num dictus vir ab hujusmodi onere esset exemptus, attento quod erat miles Sancti 10
Stephani, ideoque vel Religiosus, vel saltem Ecclesiasticus à laicorum Statutis, jurisdictione & oneribus exemptus; ut in specie istorum militum Sancti Stephani firmant Navarr. cons. 18. de regular. lib. 3. juxta parvam impressionem Venetam anni 1600. alias cons. 33. Cabal. tract. criminal. cas. 125. num. 15. & seqq. Barbos. de Episcopo alleg. 12. num. 45. Novar. de electione fori quæst. 69. parte 1. num. 31. Et generaliter de professoribus hujusmodi Religionum militarium Carleval. de judiciis tom. primo disput. 2. Sperell. decis. 8. & cæteri deducti in Lucana sub tit. de jurisdict. & foro competenti; Hoc tamen deduxi solum motivando, subjungendo pro veritate, deferendum esse observantiæ, utpotè interpretativæ eorum, quæ cum sensu etiam veritatis latiùs deduxi in dicta Lucana.

† DE materia bonorum extradotalium, eorumque fructuum, ultra deducta supra *disc.* 35. particulariter, magisque ex professo agitur *sub tit. de Dote disc.* 168.

ROMANA GABELLÆ STATERÆ

Pro JOANNE FRANCISCO ZANOLO

Cum APPALTATORE GABELLÆ STATERÆ.

Casus decisus in prima instantia pro gabellario, & pendet in Camera.

An gabella duorum pro centenario ratione ponderis cum statera grossa Populi Romani, debeatur pro ponderatione ferri, vel alterius materiæ mineralis & satis ponderosæ.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversiæ.*
2 *Negligentia appaltatorum in non exigendo gabellam an præjudicet & inducat præscriptionem.*
3 *Vectigalia sunt de Regalibus, ideo non nisi per Principem imponi possunt.*
4 *In hac materia spectanda est consuetudo.*
5 *In causa universali per aliquos actus acquiritur & conservatur possessio in totum, & declaratur conclusio.*
6 *De non usu impeditivo oneris, vel præscriptivo, seu sublativo.*
7 *Quæ veniunt sub nomine metallorum.*

DISCURSUS LXXXV.

CUm in Urbe adesset statera populi Romani per
1 ejus ponderatorem privativè ad quoscumque alios in ea forma practicabilis, per quam emptoribus mercium utilitas resultat in quatuor pro quolibet centenario pluris quam ponderatio cum aliis usualibus stateris, ponderum speciebus importet, ita ut centum libræ juxta pondus dictæ stateræ, importent in aliis ponderum speciebus libras 104. Hinc per *Sixtum V.* super hoc *duorum pro centenario*, quod scilicet; ex illis quatuor libris, quas emptor in ponderatione cum dicta statera lucratur, duas pro se retineat, & duas alias solvat dictæ gabellæ seu participationis Appaltatori, imposita necessitate ponderandi in Urbe cum hac statera omnea merces excedentes libras 50. quod in mercibus indistinctè practicatum fuit præterquam in ferro, ære, aliisque similibus satis ponderosis materiis, pro quibus retroactis temporibus, nihil per dictum Appaltatorem exigi consuevit, quamvis frequentius ex partium conventione cum eadem statera populi ponderationes hujusmodi metallorum fierent; Verùm, à moderno tempore excitata per Appaltatorem hujusmodi prætensione contra Zanolum ferri mercatorem & introducta causa coram Dohanarum Præside.

Pro Appaltatore hic judicavit, innisus generalitati impositionis gabellæ, seu participationis prædictæ omnium mercium ponderandum, quia ferrum vel alia similis materia dicitur venire sub nomine universali per viam ponderationis consistens, Ac etiam quia in quibusdam bannimentis editis de annis 1639. & 1644. expressa mentio habetur de ferro, ære, aurichalco, & metallis.

Pro Zanolo autem in gabellæ exclusionem scribens, dicebam hujusmodi motiva esse nimis generalia, illudque præsertim bannimentorum, tunc esse considerabile quando in ipsa gabellæ impositione facta sub *Sixto V.* expressa fieret mentio ferri & metallorum, sive quod observantia impositioni proxima hujusmodi comprehensionem declarasset, ita ut mercatores ex successivè contraria observantia prætenderent exemptionis præscriptionem, pro qua impedienda sive interrumpenda, bene suffragari possent hujusmodi bannimenta, patientiam Domini gabellæ excludentia, malamque fidem in mercatoribus inducentia; Rectè siquidem tali casu per gabellæ Dominum vel successorem Appaltatorem allegari posset conclusio in aliis hoc eodem titulo sæpius deducta *ex text. in l. locatio* 9. §. *fin. ff. de publicanis*, ut prædecessorum appaltatorum negligentia præjudicare non debeat Domino, neque apta sit ad exemptionem inducendam.

Sed quia satis probabiliter dubitari potest, an sub genere mercium venalium cum hac statera de necessitate ponderandarum, veniant, ferrum aliaque metalla, & mineralia nimis ponderosa, ut supra; atque ab initio nascente gabellæ observantia longissimi temporis annorum 50. & ultra, calculando usque ad dictum annum 1639. docuit hanc speciem sub dicto genere non venire unde resultavit, nedum interpretatio, sed etiam perfecta præscriptio, quæ ex solo lapsu 30. annorum non dato initio contrariæ observantiæ absque dubio sufficit juxta distinctionem pluries in aliis super hac eadem materia traditam, Ideircò non potuerunt dicta bannimenta per Appaltatores seu Magistratus Populi edita dictam observantiam, sive interpretativam, jam perfectam reddere, quia esset species impositionis novæ gabellæ; quod utpote de Regalibus, non est, per
principem fieri potest. *leg. & tot. tit. C. Vectigal. nov. impon. non poss. cum concord. per Farinac. quæst.* 174. *n.* 102. *Reverter. dec.* 388. *num.* 2. *Bellon. jun. consf.* 14. *num. primo* 33 *seqq.* 3

Eo magis quia secundum bannimentum de anno 1644. factum à Magistratibus Populi, in corpore ejusque dispositiva, expressè loquitur de rebus & mercibus solitis, se conformando cum dispositione juris, ut in hac materia solitum seu consuetudo spectanda sit, ac totum faciat ad text. in *l. si prohibitionem §. fin. ff. de vectigalibus*, & satis frequenter in aliis hoc eod. tit. ad 4
illam materiam, unde clara resultat bannimenti voluntas, non indicendi novam gabellam, vel includendi sub ea novas & insolitas species, quamvis faciendi potestas adesset, multò magis ista cessante, ex qua voluntas regulari debet; Et quod magis est, ita declaravit successiva eorumdem bannimentorum observantia, quia etiam post illorum editionem in eodem statu continuatum fuit, præsertim cum mercatoribus notabilem & magnam ferri, aliorumque metallorum quantitatem contrectantibus, cum solum ex parte Appaltatoris pro eorumdem bannimentorum observantia addocerentur quædam satis raræ & modicæ exactiones ab exteris, vel non informatis, sequutæ potius per viam illius concussionis, quæ gabellariis solet esse connaturalis.

Et quamvis pro Appaltatore scribentes, insisterent in regulis generalibus, quas absque congruo ratiocinio, judices quandoque sequi solent, quod scilicet in hujusmodi causis universalibus, per aliquos actus quamvis modicos inducitur, & conservatur possessio in totum, ac impeditur non usus ex plenè deductis per 5
Postium de manutenendo observ. 18. *per tot. & observ.* 73. *n.* 73. *& seqq.* Replicabam tamen, conclusionem generaliter & abstractè esse verissimam, fallaciam verò consistere in applicatione, Tunc enim id præcederet, quando posita in Bannientibus potestate imponendi gabellam, seu tollendi legitimam præscriptionem exemptionis respectu istarum specierum, prætenderetur eorumdem bannimentorum vim & efficaciam tollere cum solo motivo non usûs, vel usus contrarii, & in his terminis rectè dicta conclusio procederet, Secus autem 6
ubi bannimenta de per se nullam habent operationem, exceptus resultantem, quatenus successiva observantia illis robur tribueret, Et sic non usus adducebatur, non tanquam destructivus actus validi & perfecti, sed tanquam impeditivus, ne actus imperfectus; ex usu perfectio

perfectionem reciperet, atque in hoc dicebam stare æquivocum, & benè in specie hujusmodi bannimentorum super gabella, ut satis eorum non usus veniat attendendus, quoties non oportet fuisse aliquando usu recepta *Ciriac. controv. 512. num. 42. & seqq.*

Quod autem, ultra motivum observantiæ ab ipso initio impositionis usque ad præsens, vel saltem usque ad annum 1638. quo emanavit primum bannimentum, attendendum tanquam exclusio successivæ patientiæ ut supra, etiam de jure, attento tenore ipsius impositionis probabiliter dubitari posset, an sub genere mercium venalium veniant ferrum, & alia metalla, satis probari dicebam, Primò ex observantia adhuc inconcussa auri, argenti, aurichalci, & similium, Et nihilominus hæc sunt metalla eodem modo quo est ferrum, quod suo metallorum appellatione pariformiter venit, *Lucas de Pennis de rubr. Codicis de metallariis lib. 11. Rebuff. in l. inter publica 27. ff. de verborum signif.* verbo metallorum.

Secundò ab observantia Dohanarum, quæ utpotè importantes antiquum portorium seu vectigal, exiguntur de omnibus mercibus venalibus, quæ in Civitatem introducuntur, & tamen pro introductione ferri rudis non elaborati, vel aliorum metallorum illa
7 non solvitur, sed à moderno tempore particulari, gabella super hujusmodi specie imposita est, ut *in Rom. gabellæ ferri hoc eod. tit. disc. 613.* Igitur claré docemur, sub mercium genere hujusmodi speciem non venire, nisi quoties agitur de ferro, vel metallo elaboratis ad mercium speciem redactis.

Tertiò ex ipsa naturali ratione deductis ex qualitate terræ nimis ponderosæ, quæ proinde subjecta non est necessitati faciendi ponderationem cum dicta statera populi privativè ad quamcumque aliam ponderis speciem, cui necessitati subjacent aliæ merces, Ut passim videmus in ponderationibus; caloris, farinæ, lapidum, & similium, ideoque onus istius gabellæ dicebam esse consequutivum dictæ necessitatis, cui merces subjacent faciendi ponderationes cum ista statera privativè ad quascumque alias ponderum species, qua necessitate cessante, quamvis partes quamcumque aliam stateram adhibere volentes, istam ex voluntaria conventione, adhibeant tanquam benè regulatam, id tamen provenit ex voluntaria partium conventione, eo modo, quo cæteri etiam dictæ necessitati non subjecti & extra Urbis districtum faciunt, ut habituri *in Roman. seu Civitatis Vetulæ stateræ pariter hoc tit. disc 130.* Et tamen isto casu dicta gabella non solvitur; Expectatur igitur judicium Cameræ, quod probabiliter juxta præmissa & contra judicatum in prima instantia credebam posse sperari.

ROMANA REDDITIONIS RATIONUM

Pro ANTONIO FRANCISCO FARSETTO

Cum CAMERA APOSTOLICA.

Casus decisus pro Farsetto per Congregationem computorum.

De Appaltatore gabellæ, quæ appaltu durante per Principem supprimatur seu tollatur, quam actionem habeat adversùs Cameram locantem, & econverso ad quid ipse erga Cameram teneatur. Et quatenus de Appaltatore declaretur Administrator obligatus ad redditionem rationum, an ad eas teneatur pro subappaltatoribus, & inferioribus ministris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Conductor impeditus re conducta ex facto locatoris non solùm liberatur à solutione pensionis, sed habet actionem ad interesse etiam ratione lucri omissi.*
3 *Fallit ubi Princeps id faciat ex causa publica vel alias justa.*
4 *Appaltator alicujus vectigalis vel gabellæ, qua durante appaltu extinguatur, remanet administrator obligatus reddere rationes.*
5 *Appaltator an teneatur de facto subappaltatorum.*
6 *Publicanus an teneatur de facto & culpa famulorum & ministrorum, Et quomodo intelligatur Juris dispositio, ut eos exhibere teneatur.*
7 *Præponens, an & quando teneatur de culpa & facto præpositi.*
8 *Duæ sunt species publicanorum, una administrantium nomine fisci, altera conducentium & administrantium ad propriam utilitatem.*
9 *Ministri inferiores deputati per Tutores an conveniri possint directè per pupillos, & an tutor ex istorum facto teneatur.*

DISCURSUS LXXXVI.

IMposita sub *Urbano VIII.* de anno 1643. qua jam gabella super ferro per universum Statum Ecclesiasticum, eaque concessa in appaltum Farsetto, ob plures difficultates in ejus exactione exortas, & ex aliis rationibus, ob temporum qualitatem tunc ita exigentibus, idem *Urbanus* de mense Julii 1644. ejus obitu jam imminente, illam extinxit, atque Appaltatorem à quacumque obligatione liberavit, mandando ipsum ejusque subappaltatores teneri solùm ad instar administratorum, reddere rationem Cameræ de exactis, & ad eorum manus obventis. 1

Reddidit Farsettus rationes de exactis per ipsum ejusque famulos ministros, negligentibus autem cameralibus plurium annorum intervallo easdem rationes exigere à quibusdam subappaltatoribus interim minùs idoneis effectis, Prætendere cœperunt iidem Camerales, pro istis quoque Farsettum teneri debere, Unde assumpta desuper disputatione in Congregatione computorum, Minus probabilem hujusmodi prætensionem dicebam, cum ita esset inferre damnum innocenti ad beneficium culposi, & constituere reum & debitorem eum, qui de justitia esse deberet actor & creditor.

Ubi enim conductori promissa patientia non præstatur, itaut ex culpa vel alio pacto voluntario locatoris ipse re conducta frui non valeat, tunc non solùm efficitur liber à quacumque pensionis obligatione, sed actionem habet ad damna & interesse, etiam ratione lucri amissi, juxta receptam distinctionem *Bart. in q. 4.* quæ incipit *Publicanus, & in l. si uno § item cum quidam ff. locat.* de qua in specie appaltuum cameralium, *Soccin consil. 156. n. 4 & per tot. vol. 2. bene Rota dec. 285. post Pacif. de Salviano*, Ideoque cum contractus fuerit resolutus ex facto voluntario ipsius Principis locatoris, tantum abesse dicebam debere appaltatorem in aliquo remanere damnificatum de suo, prout sequeretur, si pro subappaltatoribus defectis teneri deberet, quod potius sibi de justitia competeret actio, tam ad damnum, quàm ad lucrum amissum reficiendum. 2

Est benè verum, quod in sensu veritatis, de applicatione dictæ distinctionis satis dubitabam, quia ubi Princeps, publici boni ac status, justis & politicis rationibus exigentibus, ad hujusmodi gabellarum suppressiones descendit, non voluntariè, sed coactè facere dicitur, undè potius casui fortuito quàm culpæ, vel facto merè ordinario tribuendum est, ac propterea Appaltator resoluto appaltu, ne quod ad ejus manus pervenit sine causa remaneat, mutata persona, remanet purus administrator, obligatus restituere id, in quo aliàs remaneret de alieno locupletatus, juxta terminos seu rationem text. *in l. si me & Titium ff. si certum peta-* 3

4

 tur

tur ex cujus textus dispositione, ita ut specie practicatum habetur *apud Gratian. dec. 21.* ubi de Appaltatore, qui ex lege conventionis in certis casibus efficiebatur administrator, et magis proximè, in punctualibus terminis gabellæ extinctæ habetur *apud Thorum in compendia decis. tom. 2. verb. gabella locata*, Sed cum Appaltatur, totum id, quod ad ejus manus pervenit jam restituisset, jam satisfecerat dispositioni seu rationi text. præfati, consequenter ad aliud urgeri non debebat, cum etiam ex tenore chyrographi, talem fuisse Pontificis intentionem liquido constaret.

Prætendebant Camerales, Appaltatorem teneri de 5 facto subappaltatorum, eodem modo quo deputatus ad officium tenetur de ejus familiis, vel ministris ab ipso deputatis juxta deducta *per Rovit. dec. 79.* & in 6 specie publicanorum disponitur *per text. in l. 1. §. penult. & fin. ff. de publican.* ubi quod eos saltem exhibere tenetur; Respondebam tamen, textum prædictum loqui de servis propriis vel alienis, qui privata auctoritate, tanquam in potestate constituti, carcerati, & exhiberi possunt, ita ut hujusmodi exhibitionis implementum esset in facultate Publicani vel Officialis illud facere debentis, ideoque termini dicti textus verificabiles non sunt in iis subappaltatoribus vel ministris, qui sunt liberi homines, privata auctoritate exhibibiles; dictamque exhibitionem sufficienter fieri dicebam per æquipollens mediante indicatione nominis, & cognominis, ac editione instrumentorum, aliorumque documentorum, quorum vigore Camera habens eam coercendi facultatem, quam non habet Appaltator, eos cogere poterat.

Verum quia debitorum inopiam hujusmodi coercendi facultas inanis remanebat, idcircò prætensio Cameralium in eo versabatur, Appaltatorem utpotè præponentem personas minùs idoneas, dici in culpa, 7 proindeque de præpositis teneri juxta terminos text. *in l. si servus §. forn. carius ff. ad legem Aquiliam cum concordan. per Rovit. dicta decis. 79. Farinac. quæst. 110. num. 111.* Sed replicabam tunc hujusmodi difficultatem intrare, ubi Farsetus ab initio fuisset per Cameram deputatus, tanquam ejus administrator & officialis major.

Duplicis enim qualitatis publicanos in jure habe- 8 mus, Alii enim sunt, qui nomine fisci tanquam simplices administratores vectigalia exigunt & gubernant ad omnimodam ejusdem fisci utilitatem, Alii vero frequentius, sunt qui tanquam conductores, certa pensione fisco soluta, illa exigunt & gubernant ad propriam utilitatem, ita ut bonum vel malum gubernium, non fisci locatoris, sed ipsius Publicani conductoris commodum, vel respectivè incommodum concernat, *ut bene probat text. in l. 1. §. 1. ff. de publican.* In prima specie, quamvis Publicanus deputans ministros inferiores, quoties non ex voluntate, sed ex officii necessitate, & rationes eos deputat, ad aliud non teneatur nisi ad eorum exhibitionem, per quam liberatur, attamen cum ab initio sciat se esse administratorem, ac teneri de omnibus per eos gestis reddere rationes, ideo invigilare tenetur, ac diligenter inquirere quos ministros & inferiores officiales eligat, seu deputet, ideoque teneri debet de culpa in malè eligendo, ut probare videtur text. *in l. 3. ff. eodem tit. de publicanis.*

Secus autem in secunda specie, quia cum tota negotii utilitas, vel jactura sit ipsius Publicani, hinc proinde ipse certo sciens ad aliquam rationum redditionem non teneri, sed solùm ad conventæ pensionis solutionem, quia sequuta remanet omnino liber, non tenetur hanc diligentiam respectu fisci adhibere, quia sive subappaltatores essent idonei, sive minus, suum erat periculum, quod frequenter negotiatores suscipiunt sub spe majoris lucri, quia semper hujusmodi personæ minùs idoneæ pro majori pensione subappaltus facere solent, ideoque de nulla culpa redargui debebat ob non adhibitam eam diligentiam, ad quam se non teneri sciebat.

Hinc veritatem clarè agnitam esse dicebam ab eodem Pontifice, dum in chirographo supplicatis gabellæ præcepit Cameralibus, ut rationes exigerent, tam ab Appaltatore, quam à subappaltatoribus, quos aliàs Camera ad id urgere non potuisset, quia ministri & substituti tutorum vel curatorum non pulsantur directè à pupillo, qui eorum bona hypothecata non habet, 9 sed solùm tutor tenetur reddere rationes de universa administratione, ipse vero exigit rationes à suis factoribus & ministris subordinatis, *ut per Munnoz. de ratiocin. cap. 4. & 39. utrobique num. 16. Merlin. dec. 473. num. 9. & 10.* ubi benè firmatur, quod si principalis, cujus bona administrata sunt, pulsat ministros inferiores, & subordinatos ad rationum redditionem, illos ita agnoscit in principales administratores, qui termini non videntur nostris satis applicabiles; Et justa præmissa rationabiliter & justè fuit resolutum.

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS

Pro PACE DE SORANO HÆBREO

Cum GABELLARIO TABACCI.

Casus sopitus per Concordiam.

An & quando locus additus Provinciæ vel Gubernio subjaceat gabellis, quibus reliqua Provinciæ, seu Gubernii loca subjacebant; Et aliqua de sententia nulla, sed justa, an debeat infirmari vel confirmari.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Sententia nulla, sed justa an sit infirmanda vel confirmanda.*
3 *Bannimenta super gabellis non extenduntur ad loca non expressa.*
4 *Civitas vel provincia dismembrata à Regno vel ditione, an reversa in dominium prioris domini vel concedentis, dicatur reversa ad priorem naturam, vel potius reguletur tanquam pars dismembrata.*
5 *Quando feudum vel emphyteusis esse possit penes Dominum directum retenta ejus qualitate.*
6 *Appaltus tabacci, quæ loca comprehendat, & cujus vectigalis loco illud subrogatum sit.*
7 *Qualibet causa probabiliter opinata excusat à pœna præsertim fraudata gabella.*

DISCURSUS LXXXVIII.

CUm ad supplendam diminutionem vectigalis seu 1 augmenti salis pro Urbe, & locis ejus salariæ annexis, imposita esset gabella tabacci, quam cum jure privativo in appaltum acceperunt Nethi ejusdem Salariæ Appaltatores, atque Pacis de Soraño Hæbreus quamdam tabacci quantitatem introduxisset in Oppidum Montis Alti, ibique aliquam partem vendidisset, Appaltator autem, cujus appaltus substantia, ad instar mineralium, esse dicitur in jure privativo introducendi & vendendi pro aliquo alterato pretio, in quo Principis vectigal consistit, prætenderet commissam esse fraudem proindeque factum locum commisso, aliisque pœnis in bannimentis comminatis; Hinc à judice sibi ad hoc specialiter deputato, sententiam ejus prætensionibus conformem reportavit, à qua introducta causa per viam appellationis coram Thesaurario, hic dictam sententiam infirmavit, Hebreum absolvendo, introductaque causa appellationis in Camera, ista infirmavit sententiam Thesaurarii ex solo capite nullitatum, reservando deinde videre de justitia.

Quam

Quamvis enim, pro Hæbreo scribens, dicerem, quod de stylo magnorum præsertim Tribunalium Curiæ, ubi sententia est nulla, sed justa, solitum esset eam infirmare stantibus nullitatibus, eodem tamen tempore tanquam justam confirmare, seu verius ex integro tanquam in prima ita sententiare *Puteus dec.* 72. *lib.* 3. *Seraph. dec* 837. *num. fin.* & 878. *per tot. Rovit. pragm.* 5. *de officio S.R.Consil. num.* 30. & *aliis de quibus infra*: Replicabatur tamen, & benè; id verum esse, parte ab initio formiter non opponente de nullitatibus, secus autem data hujusmodi oppositione, cum protestatione, ut in primis & ante omnia procedendum sit ad infirmationem, eaque sequuta ex integro agi debeat de meritis; Tunc etenim ubi nullitas est clara, dictus stylus non intrat, sed pronunciandum prius est super infirmatione, dummodo tamen hujusmodi oppositio fiat in principio causæ, antequam illa sit instructa, secus autem postquam merita sint discussa, & causa instructa, & fortius post servatos terminos substantiales *juxta decis. Coccin.* 206. *Gregor. decis.* 151. & ita distinguendo inter nullitatem claram, & oppositam, à principio, vel dubiam, seu non oppositam, sæpè Rota declaravit, ut præsertim habetur *dec.* 340. & 389. *par.* 9. *rec. in Baren. Salviani* 10. *junii* 1653. & 24. *Martis* 1653. *coram Bichio, Placentina nullitatis professionis* 31. *Martis.* 1656. *Albergato* & *in aliis.* Unde dicta infirmatione sequuta, Appaltator sentiens difficultates in meritis negotii principalis occasione hujusmodi disputatione excitatas, se facilem reddidit honestæ concordiæ, cui altera pars pro evitandis litium dispendiis, eorumque perpetuo & connaturali periculo incerti eventus, Me etiam consultore acquievit.

Quatenus verò ad justitiam & merita causæ pertinet dicebam. bannimenta prohibentia introductionem & contractationem tabacci loqui solùm de locis subjectis salariæ Urbis, qualis dici non poterat Oppidum Montis Alti, quod tanquam de pertinentiis Status Castri per *Paulum III.* à Provinciæ Patrimonii dismembrati, dictæ salariæ non subjacebat; unde propterea non eramus in casu bannimentorum, quæ ex consueta odibili natura pœnalium & exorbitantium non extenduntur ultra loca expressa *Farinac. in fragment. bannimenta num.* 4.

Et quamvis ex altera parte diceretur, quod in vim contractus initi inter Cameram & Ducem Parmæ dicti Status feudatarium, ille ad eandem Cameram, pro extinctione locorum Montium sub pacto redimendi infra certum terminum reversus fuerit; Unde appaltator dicebat dictam partem alias dismembratam à Provincia, reversam esse per remotionem obstaculi ad suam primævam naturam, ea ut, quæ habentur *in Urbinaten, sub tit. de feudis ad materiam Bull. & Baronum disc.* 83, & magis ad rem in *Romana bulli aliarum hoc eodem tit. disc.* 80. ubi de hoc Statu.

Nihilominus quidquid esset de hujusmodi reversione seu incorporatione post capitatum terminum concessum ad redimendum, & subsequutam formalem incamerationem, de quo cum tunc casus non evenisset, incongruum erat agere, integrumque locum veritati desuper relinquendo) Eo tamen tempore attento, quo pactum de retrovendendo adhuc durabat; dicebam hujusmodi incorporationem seu reversionem ad primævam naturam, tunc demum procedere, quando sequitur formalis devolutio cum omnimoda cessatione investituræ ea capite lineæ finitæ, vel alia causa, quæ ex feudorum natura eumdem effectum operetur, ita ut qualitas feudalis extingui ac mori dicatur, ac redeat de esse ad non esse, quod in præsenti dici non poterat, dum investitura adhuc durabat, Dominus dictus, non ex capite formalis devolutionis, sed ex contractu venditionis seu dationis in solutum cum jure redimendi, ad formam Bullæ Baronum, acquisierat.

Tunc etenim durare dicitur jus feudalitatis, atque Dominus possidere, non ea ejus primævo jure & per viam consolidationis dominii utilis cum directo, sed potiùs tanquam cessionarius feudatarii, ut firmant *Frecc. de subfeudis lib.* 2. *auth.* 29. *num.* 9. *Borr. decis.* 181. *num.* 7 & cæteri quos cumulant *Surd. dec.* 102. *sub n.* 14. *vers. infertur, autem Hodiern. in addit. ad eundem dec.* 160. *n.* 4.

Multo magis stante dicto jure redimendi, quo durante, indubitatum dicebam, feudum retinere suam naturam, & continuare in antiqua qualitate, suspensis solùm in feudatario, possessione & utilitate; Si enim extinctio feudi cum vera consolidatione sequuta esset, non potuisset amplius jus redimendi exerceri, per quod subsequuto exercitio fingitur rem nunquam de prioris venditoris dominio exiisse, unde propterea resolvuntur & evanescunt omnes hypothecæ, servitutes, & onera, quæ per emptorem vel cessionarium intermedio tempore contracta vel imposita essent. *Surd. dec.* 286. *num.* 12, *Rota decis.* 86. *num.* 5. *par.* 5. *rec.* & sæpius ex recepta regula *text. in l. lex vectigali ff. de pignor.*

Præterea quidquid esset de præmissis quoad alios effectus, ad illum tamen, de quo agebatur in casu, dicebam indubitatum circa hujus loci non comprehensionem sub appaltu, tam à priori quam à posteriori; A priori etenim, quia hujusmodi vectigal restrictum est ad loca subjecta salariæ, non ea sola vi verborum, sed ea ratione subrogationis, cum illud impositum esset loco diminutæ gabellæ salis, & pro hujusmodi diminutione supplenda, unde cum dictus locus esset à præfata salaria exemptus; ac propterea, non sentiret commodum diminutionis salis, subjectum esse non debebat gravamini novi oneris in compensationem dictæ diminutionis impositi, tum ea regula, ut subrogatus regulari debeat jure illius rei, in cujus locum facta est subrogatio, tum ex altera, ut eum sequi debeant incommoda, quem sequuntur commoda, & è converso.

A posteriori etiam, quia post dicti Status acquisitionem seu reversionem ad Cameram, ista eumdem Statum locavit cum eadem prærogativa exemptionis à salaria, & cum facultate providendi de sale aliunde, unde duo resultabant, Unum nempe cessantis rationis seu causæ hujusmodi novi vectigalis, Alterum, quod eadem Camera ita declaravit dictum Statum retinere suam priævam naturam, & constituere corpus diversum à reliqua Provincia.

Et nihilominus sufficiebat id esse probabiliter dubium, sive aptum ad inducendam in hominibus justam & probabilem causam ita credendi & opinandi, ad effectum evitandi pœnam, à qua qualibet causa quamvis injusta, justè tamen & probabiliter opinata excusat *Cavaler. dec.* 81. *num.* 3. *Rot. dec.* 195. *num.* 5. *par.* 6. *recent.* Et in terminis evitandi pœnam fraudatæ gabellæ *Ciriac. contr.* 512. & ab eadem Camera judicatum fuit *in alia Rom. fraudatæ gabellæ pro Ravenna hoc tit. disc.* 69. Et ita pro certo credebam judicandum esse, nisi concordia controversiæ finem dedisset.

† Vide Annotata ad disc. 80.

SPOLETANA COMMISSI

Pro THESAURARIIS UMBRIÆ

Cum QUODAM VECTURALI.

Exitus est incertus, forsan causa sopita per concordiam.

An excusetur transiens per locum gabellæ, illa non soluta, neque habita scorta bulletta, allegando quod faciendi solutionem, vel capiendi bullettam curam dedisset famulo vel alteri qui neglexit.

ARGUMENTUM EST LOCO SUMMARII.

DISC.

DISCURSUS LXXXVIII.

PRætendentibus Thesaurariis Umbriæ ad formam capitulorum eorum appaltus, & gabellæ in Civitate Spoletana solvendæ, cecidisse in commissum aliquas merces per vecturalem introductas vel transvectas, non facta in debito loco denunciatione gabellario, neque soluta gabella; Introductaque proinde causa coram Thesaurario generali prætendebat Vecturalis ab hujusmodi pœna excusari, ex eo quod ejus famulo, qui vulgo in regione nuncupatur *ragacius*, commissionem dedisset faciendi consuetam bullettam ex dicti famuli negligentia omissam, quam causam dicebat sufficientem ad ipsum excusandum à dolo necessario ad pœnam incurrendam, à qua juxta generales regulas quælibet causa & probabilis opinatio escusat.

Pro Thesaurariis autem scribens, dicebam hujusmodi punctum esse exemplarem, ideoque satis cautè per judicem in eo procedendum esse, non solùm ratione individualis controversiæ, in qua Egomet, ex aliquibus facti circunstantiis, credebam istum vecturalem aliqua commiseratione dignum, & ad satis suavem concordiam admittendum esse (ut credo juxta consilium sequutum) sed ratione mali exempli, quia si aperiretur hæc porta, ut sola assertio vel probatio commissionis datæ ejus famulo sufficeret, actum prorsùs esset de hujusmodi vectigalibus & gabellis, Quilibet enim tutè posset illas fraudare absque aliquo periculo, quia si transeundo per locum destinatum à gabellario non detegatur, erit immunis à gabella, & si detegatur, erit immunis à pœna cum dicta excusatione, unde inanis remaneret necessitas denunciandi.

Fundatam igitur dicebam intentionem, Gabellariis, quod merces ob introductionem vel transitum, non soluto debito vectigali, ceciderint in commissum, tum ex bannimentis particularibus ejusdem gabellæ, tum etiam ex dispositione juris communis *in l. prima & secunda C. de vectigalibus & commissis l. commissa ff. de publicanis Bertacchin. de gabellis par. 9. num. 7. Farinac. quæst. 173. num. 2.* ubi cæteris.

Nec relevare dicebam quod ad hujusmodi pœnæ incursum requiratur dolus, quoniam iste per gabellarium probatus dicitur eo ipso, quod vecturalis transivit ultra locum destinatum, non soluta gabella, vel non facta debita denuntiatione, qui dolus præsumptus sufficit, donec à transeunte probetur justa & legitima excusationis causa, *Bertacchin. dicta par. 9. num. 3.* & alii communiter *apud Farinac. dicta quæst. 173. num. 17.*

Inter causas autem excusationis congestas *à Farinacio dicta quæst. 173. num. 45.* non reperitur ista credulitatis, quod famulus seu ragacius gabellam solverit, cum DD. exemplificare soleant probabilem errorem, ubi transiens esset forensis in regione non versatus, & verisimiliter gabellæ ignarus, vel quia justè credere potuit personæ probatæ, & fide dignæ asserenti gabellam non solvi, sive quia gabellarius non esset in loco destinato, sive quia bulletta facta esset ab eo, qui justè credebatur gabellarius vel gabellarii officialis, habens sufficientem facultatem, Et nihilominus etiam in istis vel similibus casibus, ferè unquam vel satis raro hujusmodi excusationes prosunt in praxi ad totalem pœnam evitandam, sed benè ad temperandum illius rigorem, ac honestam concordiam facilitandam, ut pluries vidi practicari.

Sed protiùs vanum dicebam, solam commissionem datam famulo, etiamsi illa probaretur ad id sufficere cum de facili collusio ita inter eos ad fraudandam gabellam fieri posset, ut ita transiens extra periculum esset, dictaque mala præsumptio de facili intrat in hujusmodi personis ex deductis *per Alciat. de præsumptionibus reg. 3. præsump. 40. Magon. dec. Florentina 11. post num. 56.*

Sed quando etiam verè dominus hujusmodi commissionem dedisset famulo, ex cujus culpa bulletta capta non esset, adhuc tamen non excusaretur ex juris regula, quod dominus seu præponens tenetur de facto famuli seu præpositi, si iste erravit vel deliquit circa opus cui præpositus fuit, maximè ubi scit qualitatem personæ *ad l. videamus ff. locati* cum concordantibus plenè deductis *per Farinacc. quæst. 110. num. 120. cum seqq.* & ad aliud propositum fusius deductum habetur *sub tit. de locato in Romana Incendii pro Confraternitate Spiritus Sancti*; potissimè ubi culpa consistit in omittendo, quo casu etiam negligentia, famuli vel procuratoris, aut similis ministri præjudicat, juxta receptam distinctionem quam habemus in quæstione, an & quando procuratoris factum causet præjudicium, & incursum pœnæ in principali.

PERUSINA PLUMBI, Seu COMMISSI

Pro APPALTATORIBUS PLUMBI,

Cum QUIBUSDAM SUBAPPALTATORIBUS.

Casus decisus per Cameram pro subappaltatoribus.

An & quando dicatur factum esse locum commisso, & pœnæ ob contrectationem materiæ in qua Appaltatori tantum competat jus contrectandi privativè ad omnes.

Et an ad incursum pœnæ, & commissi requiratur dolus verus, vel sufficiat præsumptus.

Et aliqua de bannimentis Thesaurarii Generalis vel cæterius officialis quantum durent.

S U M M A R I U M.

1. *Facti series.*
2. *An bannimenta Thesaurarii vel alterius officialis cessent per cessationem officii.*
3. *Capitula appaltus habenda sunt pro lege.*
4. *Statuta obligant non subditos ratione conventionis ob quam illi se subjecerunt.*
5. *In quo consistere dicatur appaltus rerum cum jure privativo vendendarum.*
6. *An in introductione vel contrectatione mercium prohibitarum requiratur dolus pro pœna.*
7. *Pœna fraudatæ gabellæ consistit in commisso.*
8. *Ad pœnam conventionalem non requiritur dolus.*

DISCURSUS LXXXIX.

APpaltatores generales plumbi in toto districtu Perusino, aliisque forsan locis adjacentibus, concesserunt aliquibus personis subappaltum pro loco nuncupato *Diruta* in districtu Perusino existente sub variis legibus, illis præsertim, quod certam plumbi quantitatem ab ipsis Appaltatoribus singulis annis recipere deberent, solvendam ad rationem scut. 45. pro singulis mille libris, & si majori quantitate ultra prædictam indigerent, solvere deberent ad rationem scutor. 40. quodque introducere non possint vel contrectare plumbum exterum seu elaboratum, sed solùm illud, quod ab ipsis Appaltatoribus habebunt, sub pœnis contentis in bannimentis.

Post aliquod tempus, eisdem subappaltatoribus concessus fuit ab Appaltatoribus totus appaltus generalis; seu ejus administratio ad biennium tantùm, quo expleto, dictoque appaltu generali per ipsos Appaltatores reassumpto, Cum ad istorum notitiam devenisset, in dicto loco *Diruta*, ac in subappaltatorum magazenis, notabilem reperiri plumbi quantitatem, ac etiam plumbum elaboratum ab eis contractatum esse, prætendentes ita contraventum esse capitulis subappaltus, ideoque commissam esse fraudem, atque factum locum pœnis contentis in bannimentis, amissionis

nis scilicet ipsius plumbi & solutionis omus scuti pro qualibet libra; Ideirco de facto cum ea manu Regia, quæ per Cameram ipsis concessa fuit, totum dictum plumbum in dicto loco repetitum, tanquam commissum acceperunt, subappaltatores etiam ad pœnæ solutionem urgendo, Unde introducta causa coram Thesaurario, ab isto appaltatores fuerunt absoluti, demandando plumbi restitutionem, idemque in gradu appellationis approbatum fuit à Camera.

In hujus igitur causæ disputatione, scribentes pro subappaltatoribus, satis insistebant in duobus fundamentis pro pœna & commisso evitandis, uno nempè quod hujusmodi pœna imposita esset in bannimentis emanatis per Cardinalem Franzonum tunc Thesau-
2 rarium, cujus officium per promotionem ad Cardinalatum capitaverat proindeque ejus edicta & bannimenta cessaverant *Afflict. dec. 190. & ibi Ursill. Farinacc. in fragmen.* verbo *bannimenta num. 5. Rota dec. 194. num. fin. par. 4. recen. tom. 2.* Altero, quod ad pœnæ, & commissi incursum requiratur dolus verus, vel saltem præsumptus ex parte agentis probandus.

Utrumque tamen facili negotio cessare pro Appaltatoribus scribens dicebam, Quatenus enim pertinet ad primum expirationis bannimentorum ob cessatum officium Bannientis, quidquid sit de conclusione in abstracto, in qua etiam dici potest, quod non procedat, ubi officialis edit bannimenta de mandato Principis, vel alterius superioris, cujus potestas durat, ut per *Farinac. ubi supra num. 7.* Supervacaneum observabam hujusmodi disputationem in puncto juris assumere, stantibus facti circumstantiis omnem quæstionem dirimentibus, quia in capitulis appaltus, per viam pacti & conventionis cum Camera initis, atque cum Papæ chyrographo approbatis, expressè conventum erat, contra introducentes, vendentes, vel alias contractantes plumbum intra limites appaltus, posse Appaltatores ad hujusmodi pœnæ exactionem procedere, Unde facultas exigendi pœnam non resultabat ex solis bannimentis Thesaurarii, sed ex capitulis, quæ pro lege habenda esse firmat in terminis capitu-
3 lorum consimilis appaltus cameralis *Corn. cons. 399. in principio vol. 1.* cuinque durare appaltus, ejus etiam capitola & conventiones tanquam pars contractus durare necesse erat, maximè quia monita erant ejusdem Papæ auctoritate.

Sed quando etiam hujusmodi bannimenta, ob cessatum officium Bannientis expirassent, id suffragari posse dicebam aliis, aliam prohibitionem non habentibus, qui illam ex eis retulerant, non autem istis subappaltatoribus ad id obligatis ex lege contractus, quia in capitulis subappaltus, expressè conventum est, ipsos non posse introducere, vendere, vel alias contractare aliud plumbum, quàm illud, quod haberetur ab Appaltatoribus; ac alias censeantur esse in fraude, & incursi in pœnas contentas in bannimentis; & sic quatenus bannimenta tanquam talia post expiratum officium eos non afficerent, affecti tamen remanebant eisdem ex lege conventionis & pacti, Ut in proposito habemus de non subditis alicui statuto vel consuetudini ad illius formam paciscentibus, eique se subjicientibus, quia licet illud statutum vel consuetudo
4 eos non obliget ratione potestativa & jurisdictionali tanquam lex; obligat tamen tanquam conventio, *Abbas cons 33. sub num. 2. & seq. vol. 2. Surd. dec. 13. n. 4. Galeot. lib. 2. controv. 30. num. 59. & sequen.* Et quoties non concurrat præjudicium Ecclesiasticæ Immunitatis, vel simile; super quo nec volentes partes pacisci possunt, admittitur per Rotam *in Baren. seu nullius pecuniaria coram Cerro post Zacchiam de obligatione Camerali dec. 180. n. 10. cum seq.* repetita *dec. 348 par. 9. rec.*

Eo magis attenta ejusdem conventionis evidenti rationabilitate propter subjectam materiam de negotii natura id postulantem; Appaltus enim plombi, seu aliorum hujusmodi mineralium, qui per Principem vel ejus Cameram conceduntur; & cujus ratione notabilis pensio solvi solet, in alio non consistit nisi in ju- 5
re privativo vendendi in ea Civitate vel Provincia eam speciem, quam proinde, ultra ejus intrinsecum valorem cariori pretio Appaltator vendit, & in quo jure vendendi ejusque extrinseco augmento, appaltus consistit, ut benè in puncto appaltus salium Marchiæ *Soccin. cons. 156. vol. 1. Galeot. respons. fiscal. 10. n. 59.* & habetur non semel in aliis hoc tit. deductum ad materiam salinarum, & mineralium; Atque de facto in præsenti constabat, quia intrinsecus valor plumbi, comprehensis etiam omnibus expensis, non excedebat scutos 34. & tamen conventum est solvi debere scut. 45. & 40 respectivè, Igitur de necessitate supponenda est prohibitio pœnalis introducendi vel contractandi aliud plumbum; quoniam aliàs jus privativum inutile remaneret, atque inanis esset, conventio, dum habentes aliunde eandem mercem viliori pretio absque dubio illam Appaltatoris pro longè cariori non emerent.

Quo verò ad aliud fundamentum doli veri vel præsumpti, dicebam illius quæstionem hodie in hujusmodi mineralium, vel aliarum rerum speciebus, quæ in appaltum cum jure privativo per solum Principem concedi solent, prorsus cessare, quoniam apud populos ex 6
longæva observantia, omnia notoria est prohibitio, hujusmodi merces, & bona introducendi & contractandi aliàs quàm per manus appaltatorum vel officialium ad id à publico destinatorum; Unde data diversa introductione, dicitur eo ipso probatus dolus sufficiens ad contraventionem, cum absque dubio non sit amplius allegabilis justa ignorantia, & bona fides, atque ita ubique in Orbe Christiano docet praxis, nam alias actum esset de hujusmodi appaltubus & juribus privativis, si in quolibet contraventionis casu, ad doli probationem Appaltator cogendus esset.

Et nihilominus adhuc in præsenti hæc difficultas cessabat ex facto, stante dicta expressa conventione non introducendi vel contractandi aliud plumbum, quam habendum ab appaltatoribus sub pœna fraudis, 7
quæ etiam ex sola juris dispositione importat commissum rei, super qua fraus commissa est *ad. text. in l. 1. & 2. C. de vectigalibus & commissis l. commissa ff. de publicanis Bertazzolin. de gabellis par. 9. n. 7. Farinac. quæst. 173. num. 2. & cæteris* & sic adest pœna conventiona- 8
lis, pro qua opus non est ex parte agentis probari dolum verum vel præsumptum, sed sufficit probari contraventionem, ut plenè firmatur apud *Caravarium decis. criminal. 18. num. 13. & seqq.* & similia haberet *in Ferrarien. decupli hoc eodem tit. decis. 119.* ubi ista conclusio, doli veri, vel præsumpti circa pœnas conventionales examinatur.

Solidum igitur fundamentum, cujus ratione ab initio de juribus Appaltatorum dubitavi, onde resolutio à justitia visa non est aliena, consistebat in eo, quod iidem subappaltatores per biennium antecedens universum appaltum habuerunt sive administrarunt, unde ista occasione utentes, sibi quamvis in aliquo excessu pro eorum subappaltu providerunt, ideoque cessabat contraventio, dum ad formam capitulorum in locum subappaltus aliud plumbum non introduxerunt, nisi illud quod à seipsis tanquam appaltatoribus habuerunt.

Et quamvis scribendo tanquam Advocatus replicarem, eos tanquam diversam personam appaltatorum repræsentantes, non potuisse sibi ipsis tanquam subappaltatoribus tradere insolitam, & excessivam plumbi quantitatem ultra necessitatem illius biennii, cum ita supplantatus remaneret appaltator successor pro annis sequentibus, in quibus novi plumbi emendi necessitas ita cessabat ex deductis per *Franc. dec. 96. in Romana bull. alterum, & in Romana locationis venæ ferri hoc* tod.

eod. tit. disc. 117. dictumque assumptum, verum, ac
solidum crederem, Nihilominus, ut Egomet in con-
gressu cum aliis Advocatis dicebam, id suffragari po-
terat ad effectum prohibendi dictæ excessivæ quanti-
tatis contractationem, ac jus cogendi subappaltatores
ad restituendum eisdem appaltatoribus quantitatem ex-
cessivam, eodem modo, quo in sale, & aliis hujusmo-
di materiis practicatur, in locis citatis, Non autem ad
effectum inferendi ad contraventionem, & pœnam,
quia dum mera habita est modo legitimo, & à mani-
bus eorum, qui tunc erant appaltatores, dici non po-
test contraventum, nec bannimentis, nec legibus con-
ventionis, cum jus appaltatorum respiciat, magis pro-
hibitionem retentionis quam infectionem acquisitionis
& introductionis; Ideoque hanc solam actionem in-
tentare sanius consilium judicassem, sed ad causam
evocatus fui post hæc jam sequuta, Voluerunt autem
Appaltatores mutatis defensoribus prosequi caosam in
Camera, sed adhuc succubuerunt.

VITERBIEN. GABELLÆ

Pro GABELLARIIS VITERBII

Cum CIOFIS.

Casus resolutus per Thesaurarium contra gabellarios.

De exemptione à solutione gabellæ ex privilegio ali-
cui concessa in præmium inventionis, vel introdu-
ctionis, alicujus novæ artis vel mercaturæ, An suf-
fragetur ejus sociis, vel aliàs in negotio participan-
tibus, etiam dissoluta societate per mortem unius,
dum cum hæredibus non continuatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Gabellarius habet intentionem fundatam in causa gene-
rali exigendi gabellas à quibuscumque.*
3 *Limitatio est probanda ab allegante.*
4 *Decima & gabella fraternizant.*
5 *Societas per mortem dissolvitur.*
6 *Si continuetur cum hæredibus, dicitur nova.*
7 *An ex pacto præsertim jurato fieri possit, ut societas
continuari debeat etiam post mortem.*
8 *Privilegium reale transit in quemcumque rei possesso-
rem.*
9 *Et quando dicatur reale, vel personale.*
10 *Socii quando & qua ratione gaudeant privilegio, aut
ex sociis concesso; Et an eo gaudere possint finita so-
cietate.*
11 *Concesso privilegio, vel alio jure pro persona nomi-
nanda, facta nominatione, nominatus dicitur il-
lud directè, & immediatè habere à primo conce-
dente.*
12 *Aliud est societas appaltus, aliud verò participatio
utilium.*
13 *Illud privilegium quod est transmissibile ad hæredes an
sit cessibile.*

DISCURSUS XC.

1 CUm Vincentius Galera modum dealbandi ceram
citoceam didicisset, istudque negotium in Civi-
tate Viterbien. introducere vellet, eadem Civitas in
præmium hujusmodi inventionis, vel introductionis,
prudenter ei concessit pro seipso, ejusque hæredibus,
& successoribus, ac etiam sociis in negotio assumen-
dis, exemptionem per annos 20. à solutione gabellæ
introductionis ceræ, quæ in dicta Civitate exigi so-
let, quod privilegium auctoritate etiam Apostolica
communitum fuit, nec non eidem concessit appaltum
pro vilissimo pretio gabellæ bombicis, Post cujus con-
cessionem, apertum fuit dictum negotium dealbatio-
tionis ceræ in quodam burco mensæ Episcopalis una
cum illis de Ciofis, tanquam dominis instrumentorum,
quæ ad hujusmodi opus necessaria sunt, Inita inter
eos sub quibusdam capitulis societate ad novannium,
intra quod defuncto Galera, Ciofi nullam cum mo-
rientis hæredibus societatem continuantes, vel reno-
vantes, ad solum proprium nomen, & commodum di-
ctum negotium continuarunt, etiam post dictum no-
vennium; Unde petentibus gabellariis Civitatis solu-
tionem consuetæ gabellæ pro introductione ceræ &
bombicis, eis autem excipientibus de præfato privile-
gio exemptionis, & appaltu, utpote ad viginti annos
concessis, Orta fuit controversia, num privilegium &
appaltus, Galeræ ejusque hæredibus & sociis concessa
suffragari possint Ciofis à die mortis dicti Galeræ ci-
tra, Introductaque proinde causa coram Thesaurario.

Pro Gabellariis scribens, dicebam fundatam esse il-
lorum intentionem in jure seu causa universali exigen- 2
di gabellam à quibuscumque, donec probetur exem-
ptio, quæ tanquam species limitationis ab allegante 3
concludentes probanda est *Mantic. decis.* 251. *num.* 4.
Quod habemus quotidianum in materia decimarum,
quarum termini cum istis gabellarum fraternizant, cum
gabellæ, & onera publica dicantur species decimæ,
quam populus solvit Principi pro protectione, & gu-
bernio temporali, eodem modo quo solvit decimam 4
Curato pro gubernio spirituali, ut pluries hoc eodem
titulo, quia Parochus habet intentionem fundatam in
causa universali contra omnes ad decimas, donec do-
ceatur de exemptione, *ut in sua materia sub tit. de decimis.*

Privilegium autem exemptionis dicto Galeræ con-
cessum, suffragari non posse dicebam Ciofis, quia il-
lud concessum legitur pro hæredibus vel sociis, quo-
rum neutram personam ipsi à tempore dictæ mortis ci- 5
tra gerebant, Non erant enim ejus hæredes, minusque
dici poterant socii post sequutam consocii mortem, per
quam certum est societatem dissolvi §. *solvitur instit. de
Societ. l. actione* §. *morte ff. pro socio, Doctores communi-
ter, de quibus Michalor. de fratribus par.* 2. *cap.* 40. *num.* 6
1. *cum seqq. Capic. Latr. decis.* 26. *num.* 20. *cum seqq. &
decis.* 89. *num.* 17. *cum seqq.* ubi verius probat, quod
etiamsi cum hæredibus societas continuetur, non erit
eadem, sed nova societas. *in Bononien. pilarum coram
Celso, inter suas decis.* 345. *& in aliis coram Tajs*, in 7
quibus adeò tenaciter reformarunt, ut à cedente etiam
juramento non possit ex pacto fieri, ut Societas morte
non dissolvatur, & in hæredes transeat (quod tamen
non leves habet difficultates per generalem dispositio-
nem *textus in cap. cum contingat de jurejurando*, super
observantia juramenti, quoties absque interitu æternæ
salutis servari potest, nec favor publicus principaliter,
non autem secundariò consideratus obstat.) Quorum
neutrum tamen hic examinare opus erat, quia nec pa-
ctum aliquod de continuando post mortem aderat,
& deficiebat continuatio de facto cum hæredibus, qui-
bus omnino neglectis ipsi soli rei conventi negotium
continuarunt.

Prætendebatur à reis, exemptionis privilegium con-
cessum fuisse ipsi negotio, & cum eo incorporatum, ita
ut tanquam privilegium reale, transierit in quemcum-
que ipsius rei possessorem ex plurie deductis *per Menoch.* 8
lib. 3. *præsumpt.* 104. quem solum in hac materia privi-
legii; an sit reale, vel personale, vel mixtum alleg. re fos-
sunt, *& per Rot. decis.* 400. *par.* 9. *recen. & in eadem
Cesenaten. seu Sarsinaten. Laudemiorum* 19. *Junii* 1656
coram Albergata decis. 35. *post lucubrationes Bordoni*, in 9
quibus de hac materia privilegii realis, vel personalis;
Sed absque fundamento facti, vel juris adducebatur
hæc prætensio, cum ex tenore privilegii constaret, il-
lud principaliter concessum esse personæ ipsius Vin-
centii in præmium inventionis, seu introductionis
hujus novi artificii in Civitatem, communicatum ejus
sociis in ejusdem inventoris gratiam, & commodita-
tem,

tem, quia cum pro hujusmodi negotio explicando multa instrumenta, & utensilia necessaria essent, ac notabile peculium super eo implicatum habere oporteret, quibus omnibus ipse destitutus erat, inanis fuisset inventio, & successivè inane privilegium, nisi assumere potuisset socios, quorum opera, & auxilio explicaretur negotium sibi aliàs impossibile, ideoque socii tanquam ab ipso dependentes, & accessorii, per quandam speciem com-
10 municationis dicto privilegio potiebantur ex causa onerosa, & correspectiva, cum in societate ipsi ponerent pecunias, & instrumenta, alter verò solam operam; atque hoc privilegium, ex istius parte, peculii seu capitalis species dici poterat, ideoque injustum, ac juris principiis omnino contrarium dicebam, ut socii accessoriè ad istud privilegium admissi, post dissolutam societatem illo gaudere deberent absque causa, nullaque data participatione lucrorum hæredibus illius, cui principaliter, & in præmium suæ virtutis concessum fuit.

Hæc omnia benè procedebant, & secundùm ea debuisset de justitia judicari, nisi ex parte reorum exhibita fuisset declaratio per eumdem Galeram viventem facta, quod privilegium prædictum, ac appaltus, eorumque totum commodum, ad ipsos eorumque negotium omnino spectare deberet, contentus ea lucrorum participatione, quæ sibi dicto statuto tempore promissa erat; Licet enim privilegium exemptionis, ac etiam appaltus pro introductione bombicis pro levissimo pretio ab eadem Civitate tanquam privilegii
11 species concessa non essent pro persona nominanda, quo casu nominans facta nominatione, tollitur omnino de medio, & actus dicitur substantiatus cum persona nominata, perinde ac si ab initio cum ista initus fuisset per instrumentum, seu organum nominantis ex deductis per *Surd decis. 82. n. 16. & seqq. Gregor. & Add. dec. 157. num. 7. & 24. & 217. num. 3. cum seqq.* sed erat per admissionem ad societatem, seu participationem, quod non tollit existentiam appaltus, seu privilegii in
12 prima persona, solumque operatur in aliis participationem utilium & effectuum exinde resultantium, ut benè in his terminis appaltus ita distinguendo habetur per Rotam *decis. 208. par. 4. recen. & apud Ottobon. decis. 40. n. 36.* ita ut verè actus ab initio in ipsius Galeræ persona substantiatus esset; Nihilominus cum concessio esset pro ejus hæredibus, & successoribus quibuscumque, id quod erat ad hæredes transmissibile, poterit esse cessibile in successorem particularem; Et ex hoc motivo mihi quamvis pro altera parte scribenti visum fuit, justè reis conventis concessam fuisse absolutoriam, præsertim quia constabat de continuato animo Civitatis, dum in novo appaltu idem privilegium eis confirmavit.

ROMANA APPALTUS FOENI.

Pro JO. BAPTISTA BULLA, ET JO. BARTHOLOMEO

Cum ANTONIO SCARIONO.

Casus decisus per Cameram ut infra.

De societate vectigalium, an sit quandocumque dissolubilis, & quid agendum super vectigalium exactione, sociis inter se discordantibus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Societas appaltus dissolvi non potest durante tempore, pro quo susceptus est. limitatur num. 6.*
3 *Hæc societas dicitur collegiativa, ab aliis diversa.*
4 *Non dissolvitur per mortem unius, sed transit ad hæredes.*
5 *An unus ex sociis admitti debeat ad ponendum ministrum loco sui.*
6 *Limitatur conclusio, de qua num. 2.*
7 *Quæ sit justa causa, remittitur Judicis arbitrio.*
8 *Quando concurreret justa causa dissolvendi societatem, quomodo facienda sit divisio.*
9 *Appaltus dicitur individuus.*
10 *In individuis divisio facienda est per partitum, seu licitationem.*
11 *Fisci vel Reipublicæ domini vectigalis interest appaltatores esse in lucro, & de ratione.*
12 *Et de ratione ob quam debent tenere libros fideles, & bene tentos.*
13 *Explicatur cons. 210 Baldi lib. 1.*
14 *Habens participationem in fructibus ratione decimæ vel alterius portionis potest apponere custodem vel ministrum.*
15 *Aliud est societas appaltus, aliud participatio utilium.*

DISCURSUS XCI.

Susceperunt Bulla, Bartholomeus, & Scarionus, ad annos 14. à Camera Apostolica appaltum gabellarum noviter impositarum super palea, fœno & vino, sed ortis inter eos, ipso administrationis initio discordiis, ad terminos inimicitiæ deventis, ita ut impracticabilis absque scandalorum & inconvenientium timore judicaretur hujusmodi societatis continuatio; Idcirco pro ejus dissolutione Bulla, & Bartholomeus institerunt, offerentes licitationem, seu partitum, quod scilicet vel ipsi dimitterent appaltum, contenti idonea cautione per Scarionum præstanda pro eorum relevatione à molestiis per Cameram inferendis, vel è contra ipsi ad eorum onus appaltum susciperent, præstita pro relevatione Scarioni dimittentis eadem idonea cautione. Econverso autem Scarionus respuendo partitum, petebat continuationem commodè practicandam per ministrum ab eo deputandum, qui cum consociis appaltum administrare deberet absque necessitate insimul conveniendi. 1

Et introducta causa in Camera, pro Scariono scribentes allegabant regulam eis assistentem, ut scilicet societas ad certum tempus inita, non possit per unum vel plures socios aliis invitis statuto tempore durante dissolvi juxta *text. in l. si convenerit, & l. actione §. diximus ff. pro Soc.* idque maximè in societate vectigalium, in qua illius dissolutio, non solum percutit interesse ipsorum sociorum inter se, sed etiam illud fisci, vel Reipublicæ locantis, undè propterea dicitur societas collegiativa, ut observat *Salicet. in l. 1. tandem in fin. ff. pro Soc. & in rubr. ibidem*; Ista enim vectigalium societas aliquid peculiare habere videtur, ita ut à reliquis societatibus differat, Aliæ siquidem, per mortem unius ex sociis dissolvuntur etiam quoad superstites; istæ verò secus, nam durant, & in hæredes transeunt *ad text. in l. adeò ff. pro socio l. verum §. in hæredem ff. eodem Petr. de Ubal. de duob. fratr. par. 11. in principio Felic. de Societ. cap. 32. num. 19. Mantic. de tacit. lib 6. tit. 24. num 22. Michalor. de fratr. par. 2. cap. 40. n. 26. cum seq.* ubi plura congerit requisita pro dicta conclusione, ac per totum istud capitulum latè agit de materia societatis per mortem dissolvendæ. 2 3 4

Et in specie plurium sociorum vectigalis, vel pedagii, quod unus eorum admitti debeat ad ponendum loco sui unum ministrum, allegabatur tanquam punctualis *consil. Baldi 210. lib. 1.* atque inculcabatur ipsius Cameræ præjudicium, & ex quo forsan motivo rejecta petitione dissolutionis societatis cum dicto temperamento locationis seu partiti resolutum fuit pro continuatione, sub ea lege quod Scarionus non deberet per seipsum administrare, sed deputare alium, qui ejus vices gereret, ac partes suppleret. 5

Mihi pro Bulla, & Bartholomeo scribenti, reflectendo ad veritatem, etiam ante causæ propositionem

in congressu pro illius directione habito insinuatam videbatur super hoc, certum determinatumque judicium dari non posse, ita ut resolutio, sive uno, sive altero modo de positiva injustitia redargui non posset.

Licet enim regula prædicta de non dissolvenda societate ad certum tempus inita, certam limitationem
6 patiatur ex justa causa de novo superventa, qualis in jure reputatur illa, quod unus socius esset rixosus *ad text. in d. l. si convenerit in fine ubi Bart. & in l. cum satis sub num. 6. C de agricol. & Censit. lib. 10. Simoncell. de decreto lib. 2. tit. 4. num 6. Felic. de Societ. d. cap. 39. num. 63. cum sequentib. Duard. de Societ. lib. 3. cap. 4. quæst. 2. num. 7. Michalor. de fratr. par. 2. cap. 36. n. 25.* Nihilominus quando dicatur adeò rixosus, quod ad id sufficiat, seu alia causa reputetur ad hoc idonea, non habetur in jure scriptum, sed totum remissum est
7 prudentis judicis arbitrio ex facti circunstantiis regulando *Menoch. de arbitr. casu 138. num. 8. & casu 171. num. 36. Simoncell. dicto tit. 4. num. 7. Felic. dicto cap. 39. num. 64.* in arbitrariis autem non de facili convinci potest judex de injustitia.

Insinuabam verò, pro dicto arbitrio regulando, quod licet textus prædictus utatur termino *socii rixosi*, non tamen præcise desiderantur rixæ formales, quales reputari solent illæ quæ sint formalium inimicitiarum productivæ, sed intelligitur, sano & discreto modo, ita ut taliter quod consociis reddatur molestus, quodque in societate continuari non possit cum ea concordi voluntate, quæ communionis potissimum est fundamentum, unde *Bald. in eadem l. si convenerit n. 1.* utitur verbo seu termino socii molesti, ibi, *si & in quantum socius non sit molestus*, quod etiam repetit *num. 2. & in utraque additione.*

8 Ubi autem causa videretur ex facti circunstantiis justa pro interpositione arbitrii ad hujusmodi societatem dissolvendam, Quatenus pertinet ad modum, non placebat ille propositus per scribentes in oppositum, dividendi scilicet officia, ut unus faceret causam, alter teneret scripturam, alter alia expleret, quoniam hoc non esset dissolvere societatem adhuc ita durantem, sed solùm dividere exercitium, unde esset petere principium non admittendi dissolutionem, in cujus casu punctus erat de modo, qui alter magis congruus dari non poterat, nisi ille licitationis seu partiri.

Quamvis enim super modo faciendi divisionem bonorum vel jurium, quæ pro communi possidentur, nimis apud scribentes varietur, ita ut tresdecim diversas opiniones diligenter colligat *Capic. Latr. dec. 28.* Attamen id procedit in rebus dividuis, in quibus rectè aliquis ex dictis dividendi modis est practicabilis, secùs autem in individuis, quæ possideri quidem possint à pluribus
9 pro communi, sed non nisi in solidum, ita ut quilibet totum possidere dicatur, sed practicabilis non est possessio vel dominium per partes, nisi quoad solum exercitium vel fructum, quoniam appaltus est unicum jus individuum, ad instar juris patronatus & similium; Unde propterea societas appaltus dicitur collegiativa, quia totum penes singulos, tanquam unum corpus constituentes, esse dicitur, *ut per Salicet. loco supra citato.*

Positâ verò individuitate, alius non adest dividen-
10 di modus, nisi ille per licitationem seu partitum ad *text. in l. 1. & l. ad officium Cod. commun. divid. l. arbor. §. judex ff. eodem, ibique DD.* de quibus *Capic. Latr. dec. 28. num. 9. Latè Barbat. dec. 350.* Neque exinde Cameræ locatrici præjudicium aliquod inferebatur; cum ejus respectu duraret sociorum obligatio, perinde ac si societas continuaret, cadente obligatione in eo cui appaltus remanet, per idoneam cautionem socios exeuntes relevandi indemnes; Neque in hoc considerabile videbatur objectum, quod fragili cautioni fidendum non esset, quoniam hoc rectè procedere dicebam, quando actores peterent appaltum, ac prætenderent ab eo reum excludere cum sola cautionis oblatione, cum enim offerretur optio, idcircò deductum præjudicium potius remanebat in actoribus, cum ita reus eligere potuisset appaltus retentionem atque dictum præjudicium retorquere.

Quinimò observabam, Cameræ potius expedire, ut
ad divisionem deveniretur, quàm quod administratio 11
fieret per ministros, & deputatos; Interest enim fisco vel Reipublicæ, vectigalium appaltus diligenter ac fideliter administrari, atque appaltatores esse in lucro potius quàm in jactura, pro novis appaltibus in futurum cum pensionis augmento potius quàm diminutione faciendis; Et ex qua potissimum ratione appaltatores, quamvis proprium negotium durante appaltu gerant, eorumque
sit lucrum, & damnum, nihilominus libros fideliter 12
facere, & conservare tenentur, ut ex eis liquere possit quid perceptum sit pro futuro appaltu regulando; Ideoque interest appaltum administrari per ipsos principales interessatos, non autem per famulos & ministros salariatos non adeò diligentes etiamsi fideles præsupponendi sint, quia de dominorum jactura eis caput dolere non solet, Multò magis concurrente suspicione fraudis & occultationis, quam frequenter experimur.

Ad consilium autem 220. *Bald. l. 2.* facilis erat responsio, declarando æquivocum cum quo dicebam scribentes
in contrarium procedere super dictæ auctoritatis allega- 13
tione, Siquidem *Bal.* seu verius *Cristophor. de Castolion. cui Bald subscribit*, agit de habente quamdam participationem temporaneam in commoditate seu emolumentis pedagii, & dicunt juste posse petere non procedi ad concessionem appaltus absque ejus participatione, seu posse deputare suum ministrum & factorem, ut videat quantum percipiatur ad consulendum fraudibus,
quæ aliàs ibi fieri possent ex auctoritate *Specul. tit. de* 14
decim. §. fin. num. 14. ubi de Parocho, ut possit deputare assistentem perceptioni fructuum pro jure suæ decimæ, Quod in Baronibus vel aliis, quibus aliqua competit participatio fructuum, ex prædio colligendorum, ex eadem Speculatoris auctoritate firmant *Franch. dec. 117. ubi add. Ann. sen. Alleg. 94. num. 8. ibique adden. Capobl. de Baron. tom. 2. cap. 78. ubi cæteri.* Sed hoc nihil commune cum terminis præsentis controversiæ, quoniam habens participationem non dicitur appaltator, vel socius appaltus, atque magna differentia est inter societatem, & participationem utilium, *ut decis. 208. part. 4. rec. Otthob. decis. 40. n. 18.* ubi concordantes.

ROMANA Seu TUDERTINA COLLECTÆ

Pro ANGELO ANDOSILLA

Cum COMMUNITATE TUDERTI.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis & in Signatura Gratiæ, pendet in Rota indecisus.

An & quando forenses collectari possint per Communitates pro bonis ibi possessis, Et quid pro censibus cum eadem Communitate impositis super bonis particularium. Et aliqua de exemptione civium Romanorum.

Ad collectas debitas ratione fundi censiti, an creditor censuarius cum debitore fundi domino contribuere teneatur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Forenses de jure non possunt collectari.*
3 *Secus de consuetudine.*
4 *Ab oneribus Cameralibus Clerici non sunt exempti, cum declaratione.*

5 De

5 *De exemptione Civium Romanorum.*
6 *Onera Cameralia, quare debeantur, & à quibus.*
7 *Census ad alios effectus reputantur stabilia, & circumscribuntur loco bonorum censitorum.*
8 *Secus ad effectum collectarum, quia sequuntur personam creditoris.*
9 *Collecta an debeantur pro nominibus debitorum juribus, & actionibus.*
10 *An creditor censuarius teneatur contribuere in collecta reale ratione participationis fructuum rei.*
11 *An census sit onus reale vel personale ad dictum effectum.*

DISCURSUS XCII.

1 SUper aliquibus bonis stabilibus particularium Civitatis Tudertinæ, & de illorum consensu, illa Communitas, ad formam Bullæ Pii V. aliisque servatis servandis imposuit censum ad favorem Angeli Andosillæ senioris, inito contractu in Urbe, ubi etiam destinata fuit solutio fructuum, qui plurium annorum spatio integrè & absque deductione vel protestatione soluti fuerunt eidem Angelo, cui etiam restituta fors principalis, Eoque defuncto, scripto hærede Angelo juniore filio Raphaëlis ex fratre nepotis prædefuncti, contra istum pupillum Communitas prædicta prætensionem excitavit pro collecta totius temporis, quo dictus Angelus senior censum possedit, & Congregatio Boni Regiminis, non obstantibus infrascriptis ea parte dicti rei conventi deductis, ea prudentialibus magis, quam legalibus motivis, ut istam satis oppressam Communitatem in aliquo relevaret, pro dictæ collectæ solutione respondit; Quare habito recursu ad Signaturam gratiæ, per istam causa appellationis commissa fuit in Rota, ubi pendet, ut opinione, absque ulteriori prosecutione, ita ut silentium stet loco victoriæ dicti rei conventi.

In his igitur disputationibus, habitis tam in dicta Congregatione, quàm in Signatura, scribens pro Angelo; duas constituebam inspectiones, Unam quoad onera Communitativa, seu collectas eis proportionatas, Alteram, pro collecta debita pro oneribus Cameralibus.

Quatenus pertinet ad primam, inanis remanebat disputatio quæstionis excitatæ per scribentes pro Communitate super facultate collectandi forenses pro bonis in territorio possessis, quoniam admissa etiam affirmativa, cessabat difficultas ob exemptionem resultantem à clericatu, dum præfatus Angelus erat Prælatus, & Vaticanæ Basilicæ Canonicus, unde propterea quando etiam fuisset civis, neque ad eas urgeri potuisset,
2 Cessante autem hujusmodi circunstantia admittebam probabiliorem esse affirmativam, Licet enim in puncto juris verior sit negativa, quia collecta dicitur onus quod imponitur personis propter bona, ideoque requiritur subjectio personalis erga Communitatem collectantem, Nihilominus ex consuetudine, quam *Bart.* receptam dicit per totam Italiam practicatur affirmati-
3 va, ne cæteris collectis plenè firmatur *decis. 3. post Cenc. de Censibus, per Marott.* ad satietatem colligentem *in tract. de collecta seu bonatenentia cap. 9. num. 1. Cobell. ad Bullam boni regiminis cap. 35. num. 31.* & admittitur *in Ariminen. gabella 25 junii 1657. coram Bevilaqua*, ubi firmatur dicta regula negativa in puncto juris vera.

Quare tota disputatio fuit super secunda specie onerum cameralium, quorum respectu, exemptio ratione clericatus non suffragatur, ita expressè disponen-
4 te *Constitutione 39. Pauli III. seu ejus declaratione §. 1.* quæ in praxi recepta est juxta singularum Communitatum usum, si enim de præterito clerici nunquam collectari consueverunt, adhuc dictam exemptionem obtinent, secus autem econtra, in hac autem communitate observantis supponebatur clericorum inclusiva.

Motivabatur per alios pro hac eadam parte scribentes de exemptione civium Romanorum, Verùm istud motivum nullum habebat fundamentum, Tum quia talis exemptio non provenit ab aliquo privilegio Apostolico generali, sed solùm à statuto Urbis, quod vires non porrigit extra suum Territorium seu districtum, 5
Tum etiam quia tam Congregatio boni regiminis, quam etiam Camera pluries censuit, atque hoc jure vivitur, hujusmodi exemptionem, etiam infra districtum, suffragari quoad onera Communitativa tantùm, non autem quoad Cameralia, quæ dicuntur realia ipsis bonis imposita per æs & libram, non autem Communitativa, à quibus jure cujusdam administrationis & gratia majoris commoditatis ministri Ca- 6
merales illa exigunt, adeo ut si communitas satis dives & idonea sit, illaque de suo de facto solvat, adhuc repetitionem habet à possessoribus bonorum, ut in tribus instantiis acriter discussum fuit *in Nepesina collecta de qua sub tit. de servitut. ad materiam pascuorum.*

Verùm quia rei conventi auctor in eo territorio nulla possederat bona stabilia per veritatem, idcirco dicebam ita omnem difficultatem cessare; Licet enim magis communis & recepta opinio sit, non tamen mul- 7
tis contradictoribus destituta, census consignativos ad formam Bullæ *Pii V.* super bonis stabilibus fructiferis impositos, quamvis verè tertiam speciem constituentes, reputari tanquam stabilia, & circumscribi loco illorum bonorum, super quibus illi impositi sunt, ex plenissimè collectis per *Marott. dicto tract. de collectis seu bonatenentia cap. 6. num. 7. cum seqq. Rota dec. 144. & 290 par. 8. rec. in dicta Ariminen. gabella 15. junii 1657. Bevilaqua* & sæpius, quia est propositio recepta, Nihilominus ea procedit ad effectum comprehensionis sub statutis, aliosque similes effectus, in quibus attenditur loci circumscriptio, secùs autem ad effectum collectarum, quoties creditor est forensis, & contractus alibi initus est, prout & alibi destinata est solutio, in ejusdem scilicet creditoris domicilio, ut in 8
præsenti contingebat, quia contractus celebratus erat in Urbe, ibique solutio destinata; Ad istum enim effectum, verius est constituere tertiam speciem, atque sequi personam creditoris, ubi præsertim in ejus domicilio solutio destinata est, cum tunc cessare videatur omnis quæstio ex firmatis, *dicta dec. 3. post Cenc. & apud Gratian. discept. 26. n. 3.* cum quibus proceditur *in dicta Ariminen. coram Bevilaqua*, ac videtur recepta opinio in Curiæ Tribunalibus, licet Congregatio boni regiminis quandoque variaverit, & in contraria sententia residere soleat, Et quæ opinio etiam recepta est in Regno Neapolitano, ubi non sub nomine collectæ civium, sed bonatenentiæ, qui terminus convenit solùm forensibus, pro censibus solvitur collecta, *ut apud Marott. dicto cap. 6. & seqq.*

Non negabantur hæc per scribentes pro Communitate, sed dicebatur collectam deberi; non ratione bonorum stabilium, sed ratione hujus juris seu actionis in loco possessi; & hoc fuit fundamentum resolutionis, quoniam collecta debetur etiam de nominibus debitorum ac jurium & actionum, Ut in specie censuum, vel aliorum reddit“uum in proposito habetur 9
apud *Leotar. de usuris quæst. 57. num. 13.* Sed hoc videbatur æquivocum, quoniam id procedit in collectis personalibus, quæ propriis civibus, & subditis imponuntur per æs & libram habita ratione bonorum, quæ possident, quoniam habetur etiam ratio de nominibus debitorum, juribus & actionibus, mercibus, & pecuniis, juxta ea quæ habentur *in Romana Datiorum pro Universitate Hebræorum hoc eod. tit. disc. 102. & 105.* Secus autem respectu forensium & non subditorum, à quibus prætendi solùm potest collecta merè realis & ratione bonorum stabilium.

Alterum erat fundamentum, quod creditor censuarius utpotè participans de fructibus ipsorum bono-

rum, quorum ratione collecta solvitur, ad illam contribuere debet *ad text. in l. hactenus Cod. de usufruct. l. fructus Cod. de action. empt. l. prima & 2. Cod. de annonis & tributis lib.* 10. cum concordan. plenè collectis *per Marott. dicta tract. de collecta seu bonatenentia dicto c. 6. num. 1. cum sequen. usque ad 7.* ubi *num. 8. cum sequen.* in specie hoc plenè substinet, atque *in cap. sequenti* credit in æstimo possessori bonorum deducenda esse hujusmodi onera; utpotè in eodem æstimo ponenda in faciem censuarii participantis de fructibus, & *cap. 10.* descendit in individuo ad collectas debitas pro bonis possessis per eamdem Communitatem impositricem census, & respectivè pro censu possesso cum eadem Communitate, quamvis adesset pactum franchitiæ, quasi quod ita perciperetur majus emolumentum ea censu contra dispositionem Bullæ *Nicolai vel Pii V.* Unde infert aliàs esse usurarium, implendo super singulis propositionibus integras columnas allegationum.

Verùm & hoc motivum nullam habebat subsistentiam ea solo facto, quoniam census impositus non erat super bonis collectabilibus ipsiusmet Communitatis, unde intraret duplex gravamen ponderatum per dictum auctorem *dict. cap. 10.* sed impositus erat super bonis aliquorum privatorum, qui integrum illorum fructum perceperant ad proprium commodum, & ex quibus ista communitas integram exegerat collectam; Et consequenter nulla ex dictis quæstionibus cadebat, quoniam Communitas non poterat ex eisdem bonis duplicatam collectam prætendere, ideoque dum ex eis integram exegerat, alia non remanebat actio, Possessoribus verò bonorum neque competere poterat jus vel actio ad contributum contra creditorem censuarium, utpotè fructuum participem, dum ipsi nullum onus ratione census senserant, atque integros fructus perceperant; Unde propterea in hujusmodi disputationibus verificabatur ille satis frequens pragmaticus abusus, ignaro vulgo ad ò gratus, replendi chartas cum inanibus quæstionibus, & copiosissimis allegationibus super singulis, extra tamen casus opportunitatem, ac cessante applicatione ad factum.

Sed ubi de hujusmodi quæstione inter debitorem & creditorem censuarium agendum esset, sive quod re integra ipsa Communitas vellet utrumque proportionabiliter collectare, adhuc favore creditoris probabilius, mihi respondendum videbatur, quodque hujusmodi oneris solutio spectare debeat integrè ad dominum & possessorem, juxta opinionem, quam veriorem
11 dicunt *Leo in thesaur. for. Eccles. par. 1. q. 30. num. 49.* qui sic in Urbe & ubique servari testatur *Surd. cons. 161. num. 25. & sequen. Leotar. de usuris qu. 57. n. 8.* ea ea ratione, quod census non importat onus merè reale, seu participationem dominii, aut fructuum rei censitæ ut aliqui non benè opinantur, sed onus personale deserviens fundo censito pro subjecto census, ad effectum, ut creditor subjaceat periculo illius perceptionis ex deductis *per Cenc. quæst. prima num. 23. & q. 53. num. 3. & 4. decis. 111. num. 5. par. 5. rec. Leotar. dicto qu. 57. num. 10.* & habetur particulariter actum *in Romana pro Maximis sub tit. de feudis ad materiam Bulla Baronum disc. 91.* ubi de quæstione, an recensita legata vel donata, onus census pertineat ad legatarium vel donatarium.

Præmissa verò de participatione fructuum congruunt censui reservativo qui importat onus merè reale percipiendum à censuario ea jure sui primævi dominii, quæ tamen ita obiter insinuabantur absque eo quod desuper judicium pro veritate efformaretur, cum causæ necessitas id non exigeret ea facti qualitate ut supra, Unde propterea, reflectendo etiam ad veritatem, parùm probabilis videbatur dicta resolutio, quodque in casu prosecutionis contrarium per Rotam probabilius respondendum esset, ex eo potissimum & irrefragabiliter, quia non agitur de inducenda exemptione ab hujusmodi onere in futurum, minusque de illo deducendo à fructibus, qui remanerent exigendi, sed de repetendo id quod est jam solutum ac bona fide consumptum, cum negari non possit dictam juris dubietatem, una cum silentio Communitatis. & integra solutione sortis, & fructuum causasse in creditore bonam fidem, quæ immò non mala sufficit etiam non domino ad faciendos suos fructus ex re aliena perceptos, & consumptos, ut in proposito collectarum habetur *in Spoletana onerum pro Coppis hoc eodem titul. disc. 48.*

CARPEN. TRANSACTIONIS

Pro COMMUNITATE TERRÆ SANCTÆ CECILIÆ

Cum CAMERALIBUS STATUS VENAYSINI.

Responsum pro veritate.

De Constitutionibus seu Decretis revocatoriis exemptionum & franchitiarum, An complectantur transactiones initas super litibus & controversiis, quæ vertebantur super onerum & gabellarum solutione, vel franchitia respectivè.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*
2 *Sub generali revocatione gratiarum & privilegiorum non veniunt contractus ex causa correspectiva.*
3 *Princeps obligatur pactis & contractibus, & quando revocare possit.*
4 *Constitutiones revocatoriæ exemptionum non tollunt concessiones ex causa correspectiva.*
5 *Concordia non veniunt sub generali dispositione.*
6 *Sub generali revocatione concordiarum non veniunt illa, quæ sunt specificè confirmata à Sede Apostolica.*
7 *Confirmatio quando dicatur in forma specifica.*
8 *Concordia quando afficiat successores jure proprio venientes.*
9 *Transigens, id quod obtinet, dicitur obtinere jure proprio antiquo, non autem novo.*
10 *De potestate Principis revocandi concessiones remissivè.*
11 *Ubi adest transactio, oportet prius eam tollere de medio.*

DISCURSUS XCIII.

PLuribus diu vertentibus controversiis inter Cameram Apostolicam Comitatus Venaysini, & Com- 1
munitatem & particulares Terræ S. Ceciliæ, super oneribus, contributionibus, & servitiis, De anno 1655. cum interventu & auctoritate V. Legati Avenionen. omniumque illorum officialium ac ministrorum Cameralium, cum quorum interventu vel respectivè consensu ea negotia Cameralia explicari solent, deventum est ad quamdam concordiam ab *Urbano VIII.* tunc Regnante approbatam vivæ vocis oraculo, de quo Cardinalis Legatus, vel Prolegatus Avenionensis per litteras Vicelegatum certioravit, dictaque concordia effectum sortita est, cum pacifica observantia annorum 42.

Cum autem de anno 1667. ob motus populares sequutos in Civitate Avenionensi, aliaque inconvenientia in eo Statu exorta, particularis Congregatio erecta esset super dicti Status negotiis, & hæc per decretum revocasset, omnes franchitias, exemptiones, gratias, & reductiones onerum per V. Legatos pro tempore in Cameræ præjudicium concessas, quod in substantia fuit, vel imitari, vel exequi Constitutionem

Apostoˉ

Apostolicas exemptionum & franchitiarum revocatorias; Hinc proinde Judex Cameræ dictæ Comitatus, concordiam quoque prædictam sub dicta revocatione comprehensam esse declaravit, unde deinde ex parte Communitatis pro veritate consultus

Respondi pro non comprehensione, & successivè
2 pro dictæ sententiæ infirmatione probabilior judicandam esse, ex regula quod sub revocatoriis exemptionum, gratiarum, & privilegiorum non veniunt concordiæ, aliique contractus initi ex causa onerosa & correspectiva, utpotè sapientes magis de justitia commutativa, in qua Princeps jure privati contrahentis censendus est quam de gratia seu justitia distributiva, in qua Princeps jure publico, & tanquam gratiarum, & privilegiorum auctor consideratur, Ideoque adinstar cujuslibet privati, & fortius, hujusmodi conventionibus stare debet, quoniam si pacta ex jure naturæ vel gentium in ratione justitiæ obligant quoscumque, multo magis obligare debent ipsum Principem, qui est fons justitiæ, aliisque exemplar esse tenetur ad justitiam servandam seu exercendam, ne ab eo, à quo justitia scaturire debet, injuria & justitia emanent *ad text. in l.*
3 *Cæsar ff. de publican. l. donationes Cod. de donat. inter Vir. & Uxor. l. digna vox C. de legibus c. 1. de probat. utrobique scribentes, de quibus Roman. conf.* 252. *num.* 3. & 352. *num.* 22. *& cæteri collecti per Capic. Latr. dec.* 118. *n.* 4. *cum seq.* & admittunt rigorosissimi fiscales ac Principum potestatem nimium dilatantes, *Larrea alleg.* 3. *& Galeot. responso fiscali* 23. apud quos *& Capic. Latr. dicta decis.* 186. agitur de dicta potestate revocandi gratias & privilegia, seu reformandi contractus, illosque reducendi ad justitiam & æqualitatem, sive ubi causa publica ita exigeret.

Et comprobant ipsæmet Constitutiones exemptionum revocatoriæ *Pauli V. Urbani VIII. Innoc. X. & Alexandri VII.* dum per eas expressè præservantur con-
4 tractus & concessiones ex causa onerosa & correspectiva, Multo magis ubi agitur de transactione, cujus inter cæteras specialis prærogativa est, ut non veniat generalibus dispositionibus absque speciali mentione
5 *ad text. in l. causas C. de transact. ubi communiter scribentes Burat. decis.* 405. *num* 7.

Quinimò ubi etiam per novas, aliasque provisiones
6 expressè derogatur concordiis, adhuc tamen intelligitur de concordiis non habentibus confirmationem Sedis Apostolicæ, seu illam habentibus in forma communi, ex qua ad Papæ scientiam inferri non possit, secus autem ubi habent confirmationem Apostolicam in forma specifica, ut ita distinguendo in terminis *Sac. Conc. Trid. Sess.* 24. *de reformat. cap.* 10. *& sess.* 25. *de reformat. cap.* 6. *Gonzal. ad regul.* 8 *glos.* 15. *n.* 14. *Lotter de Benef. lib.* 2. *q.* 25. *num.* 86. *& sequen. Barbos. in Collectan. ad dictum cap* 6. *sess.* 25. *n.* 57. *& dicto cap.* 20. *sess.* 24. *n.* 82. *dec.* 99. *n.* 7. *&* 8 *par.* 5 *t. rec. & sæpius.*

Unde cum ista concordia haberet confirmationem Apostolicam in forma specifica, ex eo quod totum sequutum esset per organum Legati, prævia relatione V. Legati, maturè ponderando negotium, dicebam esse in casu dictæ conclusionis, Ut de confirmatione explicata per organum Cardinalis Pænitentiarii seu Legati, aut
7 prævio examine & cognitione iteratur seu plurium Cardinalium, quod dicatur in forma specifica habetur *dec.* 193. *num.* 3. *&* 210. *per totum par.* 1. *recent. dec* 339. *num.* 1. *par.* 2. *dec.* 44. *num.* 5. *par.* 10. cum ad hunc effectum sufficiat, ut quomodocumque, etiam per testes, vel adminicula constet Papam habuisse certam & specificam scientiam eorum, quæ ab ipso confirmata seu approbata sunt.

Ponderando etiam in proposito ea quæ frequenter habemus *sub tit. de fideicomm. & sub altero de emphyt-*
8 *teusi*, *& alibi* de transactione inita per Fundatorem, fideicommissarium, emphyteutam & similes, afficiente etiam successores independenter ac jure proprio venientes, quoties non collusivè inita est, sed bona fide

cuminterventu & approbatione alicujus magistratus vel alterius superioris, ex deductis *in Romana successionis de Comitibus coram Ghislerio dec.* 44. *&* 48. *post Censal. ad Peregr. cum aliis in Camerinen. castrorum sub tit. de feud. disc.* 49. & satis frequenter; Stante præsertim longæva observantia annorum 40. & ultra, satis quoque attendenda, cum transactio effectuata ac diu observata majoris ponderis & efficaciæ reputetur, ut in proximè allegatis decisionibus & in aliis.

Clarius quia attentis dictis motibus popularibus, aliisque circumstantiis, ob quas ad hujusmodi Congregationis erectionem deventum erat, ipsiusque decreti tenore attento, ad evidentiam constare videbatur, dictam provisionem emanasse, ut tollerentur illas gratias & reductiones, quas V. legati forsan inviti facere coacti sunt, non autem quod comprehendere deberet concordiam de tempore omnino pacifico & non suspecto initam, prævia informatione data per V. legatum aliosque officiales de mandato Cardinalis Legati, & communicato, ut dictum est, negotio cum ipsomet Pontifice approbante; Unde propterea penitus cessabant omnes illæ rationes, & motiva, ex quibus ad hujusmodi provisionem deventum est; Atque de jure dici non poterat hanc esse gratiam vel reductionem, unde propterea, nec verba, nec ratio dicti decreti conveniebant, quoniam transactio dicitur species rei judicatæ per quam, tanquam per concordem determinationem ita decernitur litis eventus, & consequenter id quod partes insimul colligantes ejus vigore res-
pectivè obtinent, non dicuntur obtinere ab altero 9
contrahente, & ex jure novo, sed à seipso ex jure proprio & antiquo, ita ab incerta litis alea per quandam speciem remotionis obstaculi assecurato *ad text. in l. si pro fundo Cod. de transact. ubi Bart. num* 3. *Castrens. num.* 7. *& cæteri, de quibus Menoch. conf.* 381. *num* 2. *Molin. de primog. lib.* 4. *cap.* 9. *num* 22. *in fine, ibique Addent. Novegrol. alleg.* 37. *num.* 4. *Rota dec.* 316 *num.* 6. *par.* 5. *rec. Romana Casalis* 18. *junii* 1660. *Cerro*; Nemo enim revelavit, an futurus litis eventus potius damnosus Cameræ esse deberet, eique etiam tollere ea, quæ per hujusmodi concordiam obtinuerat & possidebat; Unde propterea nisi aliæ ignotæ facti circumstantiæ adessent, in solo sensu veritatis, omninò injustam credebam hujusmodi Cameralium prætensionem.

Neque necessarium censui aggredi materiam potestatis, an scilicet, & quando Princeps tollere possit jus
tertii ac revocare ea, quæ per viam contractus corre- 10
spectivi, & ex causa onerosa privato dedit, de qua materia plenè apud *Larream dicta alleg.* 3. *Galeot. respons. fiscal.* 23. *& Capic. Latr. dec.* 188. & habetur formiter actum *in Rom. reintegrationis sub tit. de jurisdictione disc.* 95. cum hujusmodi inspectio intret, quando voluntas est clara, ita ut non dubitetur de comprehensione casus, solumque intret quæstio potestatis. Secus autem ubi agitur de revocationibus seu derogatoriis generalibus, regulariter complectentibus concessiones gratiosas, non autem onerosas, & ex justitia, ut præsertim frequens habemus in Constitutionibus revocatoriis *Inno. VIII & Adriani VI.* ac etiam in revocatoria Conc. Trid. patronatuum cum similibus.

Super eodem decreto revocatorio, in eadem Congregatione Avenionensi, Idem ex eisdem fundamentis dicebam, scribens pro Collegio Avenionensi, cum Camera; Cum enim illud possideret quædam bona in statu Venaysino quæ ab eo prætendebantur libera, per Cameram autem dicti Status Venaysini prætenderentur subjecta quibusdam oneribus, quibus supponitur generaliter ea bona subjecta esse ratione universalis dominii directi, hinc de anno 1657. deventum est ad concordiam, quam pariter de facto illi officiales Camerales ut ore sub dicto decreto comprehensam pro cassa & infecta habuerunt, sed habito recursu ad dictam Congregationem, dicebant injustè id practicari de

facto, quoniam cum non agerent de gratiosa, & privilegiativa concessione, sed de contractu correspectivo jure privato inito, oportebat prius illum tollere de medio servatis servandis, parte audita, causaque cognita effectivè, si adesset necne læsio, Interim verò, ubi adest transactio, exerceri non possunt primæva jura, prioresque actiones, nisi prius transactione per rem judicatam de medio sublata *Cavaler. decis. 550. num. 4. dec 86. num. 9. par. 6. recent. Mier. de Majorat. par. 3. cap. 15. num. 105. Valeran. de transact. tit. 6. par. 3. n. 36. Rot. in Faventina primogenituræ 26. Junii 1666. Bevilaqua, & sæpius.*

ROMANA FIDÆ

Pro CIVIBUS ROMANIS

Cum DOHANERIO PATRIMONII.

Casus resolutus per Præsidem Dohanæ pro Civibus.

Fidæ onus quid sit, quomodo introductum, quando & pro quibus animalibus debeatur.

De Districtu Urbis, & an Cives Romani dicantur Cives in toto districtu quoad omnia jura civica, necne.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *Quid sit fida quam exigit dohana patrimonii.*
3 *Districtus Urbis quantum se extendat.*
4 *Districtus, & territorium an differant.*
5 *Cives habent jus pascendi jure civico in proprio territorio.*
6 *De la atur de quibus pascuis id intelligatur.*
7 *An Cives Romani dicantur tales in toto districtu etiam quoad jus pascendi.*
8 *Quid de ipsis districtualibus.*
9 *De differentia inter cives & Districtuales.*
10 *In materia pascuorum deferendum est consuetudini.*
11 *Jus pascendi competens in aliena territoria intelligitur ultra usum domini, seu civium.*

DISCURSUS XCIV.

1 DIsponente Constitutione *Gregor. XIII.* in antiquo Bullario *Sixti V.* la 45. quod habentes animalia, quæ de loco ad locum ob temporum necessitatem pro pascuis sumendis transvehuntur, dum intra limites dohanæ Patrimonii veniunt, vel de stanga ad stangam transeunt, fidam dohanerio solvere debeant; Cum cives, & incolæ Urbis animalia in agro Romano habentes, illa æstivo tempore transmitterent ad montes intra districtum existentes, Prætendere cœpit Dohanerius, de illis in accessu, vel in recessu, utpote de ingredientibus limites dohanæ, seu transeuntibus de stanga ad stangam, solvendam esse fidam, cujus contrarium pro animalium dominis scribens, verius esse dicebam, & ita puncto plures discusso, per dohanarum Præsidem judicatum fuit.

Fida enim vectigal est, apud antiquos Romanos
2 etiam cognitum, fisco solvendum ob pastum, qui in publicis pascuis, ovibus, aliisque animalibus ab alienis regionibus illud confluentibus hyberno tempore ob calidiatem, vel æstivo ob frigiditatem à Principe conceditur, ut satis benè *Frec. de subfeud. lib. 2. auctarit. 46. num. 12. & seqq. Jacobus Rebuff. in l. 1. num. 1. C. de pascuis publicis lib. 11. num. 1.* ubi adamussim casum figurant, & fidæ originem tradunt, præsertim verò *Freccia* eruditè probat, usum dohanæ Apuliæ originem trahere ab antiqua Romanorum Republica, quod etiam benè comprobatur ab iis, quæ *ex Horatio, Plinio, & Martiali* stadidit *Chassaneus in Catalogo gloriæ mundi par. 12. consider. 96. fol. 354. à ter. in ultima col.* de excellentia lanæ Apuliæ, ubi proinde supponitur ovium concursus; Ideoque dictum vectigal potius est pretium pascuorum, quæ exterorum animalia sumunt in alieno territorio, in quo aliàs jus pascendi non haberent, quam verum vectigal vel gabella.

Quod civibus vel incolis Urbis applicari non posse dicebam, quoties transitus eorum animalium æstivo tempore ad montes, non egreditur limites districtus Urbis, qui hodie juxta moderna statuta est infra ambitum 40. milliarium circum circa, ut per *statut. 197.* 3
ubi Fenzon. antiquitus verò ob majorem populum erat 100. milliarium *Bald. in l. 1. in principio ff. de officio Præfecti Urbis, Fenzon. ubi supra,* & habetur latius actum *in Romana gabellæ equorum hoc eod. tit. disc. 72. & in Urbinaten. juris metropolitici sub tit. de præeminentiis disc. 1.* Unde cum districtus, & territorium sint synonyma, & sonent in idem, ut claré probat *text. in cap. ubi periculum §. porro de electione in 6. & Clementina ne Romani §. sane eodem tit. de electione glos. in cap. licet causam de* 4
probationibus Felin. in cap. Rodulphus sub num. 18. de rescriptis benè Napodan. ad consuetudines Neapolis in proæmio num 334. & in specie Fenzon. loco citato, Lotter. de benef. lib. 2. quæst. 35. num. 19. & seqq. Sequitur quod cives Romani transportando eorum animalia de loco ad locum intra eorum territorii limites, non dicuntur exire à territorio proprio, & ingredi in alienum, sed tanquam in propria patria sumere pascua tanquam cives,
quibus id de jure conceditur *ad text. in l. in tantum §.* 5
Universitatis ff. de rerum divisione, & §. Universitatis Instit. eodem cum concordant. per Covarruvias practicarum quæst. 37. num. 1. Otter. de Pascuis cap. 3. num 5. & per tot. & cap. 4. & frequenter *sub tit. de servitutibus ad materiam pascuorum,* ubi de hac facultate pascendi jure civico.

Adversùs hæc, pro parte Dohanerii dicebatur, districtum Urbis se protendentem ad 40. milliaria circum circa, intelligendum solum esse pro territorio tanquam jure terrendi, & sic ad solum effectum jurisdictionis, quam in eo Urbis Senator, ac Vicarius, cæterique Magistratus exercent, Sive ad effectum extensionis statutorum, non autem ad istum, de quo agitur sumendi ubique pascua jure civico, nam ita civibus, & incolis licitum esset cum eorum animalibus pascua sumere in territorio Portuensi, & aliorum locorum absque aliqua solutione, cujus contrarium docet observantia, cum ea, more aliorum forensium absque aliqua differentia, ab agrorum dominis emantur.

Verùm in hoc dicebam satis æquivocari, cum di-
stinguenda sint pascua campestria, & communalia, quæ 6
civico jure absque aliqua solutione sumi possunt, à pascuis privatis, in quibus procedat regula juris, ut herba quæ in solo meo nascitur, mea sit, de qua distinctione habetur *dicto tit. de Servitutibus ad materiam juris pascendi,* sæpius, præsertim verò *in Nepesina collecta, & in Tuscul.* ac etiam *in Cresemina sub tit. de jurisdict. disc. 48.* & in aliis, In secunda enim specie procedit praxis in contrarium allegata, quia etiam in ipsomet agro Romano, si cives vel incolæ Urbis volunt sumere pascua pro eorum animalibus in casalibus, & prædiis privatorum, illa emunt eodem modo, quo forenses, neque civica qualitas quidquam in hoc operatur, & tamen forenses ad agrum Romanum venientes, tanquam transeuntes de regione ad regionem, sive de stanga ad stangam solvunt fidam, seu dohanam, quam non solvunt cives, quoniam aliud est pretium herbæ, quod solvitur privato domino, aliud verò id quod Principi solvitur pro facultate introducendi animalia in regionem, ibique pascendi.

In prima verò specie, verius videtur, cives, & in- 7
colas Urbis, per totum districtum civico jure uti posse, quamvis intra eumdem districtum multæ adsint Civitates, Oppida, & loca, quorum singula districta habens

territoria,

territorio, ita ut incolæ unius loci, nec civilitatem habeant, nec pascua sumere possint in territorio alterius, Quia stant bene simul, comitatenses, seu districtuales habere per quandam divisionis speciem suos fines ac terminos inter se distinctos, & tamen hujusmodi distinctionem non intrare respectu Civitatis dominantis, cujus respectu totus districtus dicitur unum territorium, Eo modo, quo videmus in materia statutorum, quia si unus locus condit statutum particulare, illud non egreditur suos limites, neque in alio loco districtus est servandum, & tamen illud Urbis robur habet indistinctè in toto districtu; Ita pariter in jurisdictione, quoniam Gubernator Tusculi nullam habet jurisdictionem in Oppido Marini, vel in Civitatibus Veliterna, & Albanensi, & econverso, sed quilibet habet suos limites, & tamen Senator, seu Vicarius Urbis indistinctè habent bene jurisdictionem in omnibus locis intra districtum, cum similibus.

Dubium enim est in jure, an comitatenses, seu districtuales possint jure civico sumere pascua, aliasque
8 civilitatis prærogativas habere, tam in Civitate, quam in toto territorio ex deductis per *Otter. de pascuis dicto cap. 3. Franch. decis. 129. ubi add. Rovit. in pragm. 11 de immun. Neapol.* & in quo deferendum est observantiæ; Sed econverso, de civibus, vel incolis Civitatis dominantis, ut sint cives, ac civicas prærogativas habeant in universo territorio, dicebam saltem ex adverso non allegari dubitantem, cum non sit æqualis ratio.

Habitatores enim alicujus castri, oppidi vel pagi in districtu existentis, tanquam ut plurimum non in magno numero, neque in conspicua qualitate, contenti
9 esse possunt propriis terminis, in quibus quamvis angustis utpote parvo & ignobili populo, terra suppeditare potest necessaria, Quæ ratio adaptari non potest magnæ Civitati, præsertim Urbi, in qua necessaria cum lautiori usu suppeditanda sunt, non solùm populo civico & naturali, qui est magnus & nobilis, sed etiam Curiæ Papæ, ac tot Magnatibus, & Nobilibus, occasione Curiæ in ea viventibus; Unde omninò incongruum, ac ferè impossibile esset ejus terminos ita angustos esse, quales designat Romanus ager, ita dictus ad distinctionem reliqui territorii, in quo districtuales contradistinctè, & respectivè habent jus civium, quod in dicto agro eis denegatur, sed non econtra, Ut etiam in inferioribus Civitatibus Bononiæ, Ferrariæ, Perusiæ, & aliis videmus, quod sub eis, ac in earum territorio, seu districtu plura adsunt castra, & villæ, seu pagi, quorum quodlibet habet suos terminos distinctos inter se respectu ipsorum comitatensium, sed respectu Civitatis unum est territorium.

Et comprobari etiam dicebam ex statuto Urbis *lib. 3. cap. 15.* ubi disponitur, neminem civem Romanum intra districtum ad aliquod onus gravari posse, neque pro bonis, quæ possidet in locis in eo existentibus posse collectari, præterquam respectu onerum Cameralium peculiarem qualitatem habentium, *ut in Romana, seu Tudert. collecta hoc tit. disc. 92. & Nepesina collecta dicto tit. de servit. ad materiam pascuorum;* Unde liquidò constat, cives vel incolas Civitatis dominantis, intra totum districtum dici non posse forenses, sed reputari cives.

Quodque ad mensuram, & proportionem populi reguletur districtus, tanquam Civitatis territorium ad ejus incolarum usum necessarium, liquet ex eo, quod antiqua Roma, quæ majorem populum continebat ad centum milliaria ejus territorium extendebat, moderna verò illum habens longè minorem, solo 40. milliarium ambitu contentatur.

Quæ omnia clarè comprobari dicebam ex observantia, quæ in omnibus est optima interpres, dum à die emanatæ dictæ bullæ, cives vel incolæ pro transmissione eorum animalium de loco ad locum intra districtum, nunquam hujusmodi fidam solvere consueverunt, quia stant benè simul, eos non habere liberum, & gratuitum pascuorum usum, quia de jure vel consuetudine illa sint privatorum, ita ut civica qualitas à solutione pretii non excuset, & tamen non esse forenses, neque dici, quod egrediantur de proprio territorio, etiamsi ea consuetudine in aliquibus districtualibus locis non habeant illud liberum, & gratuitum jus pascendi, quod in aliquorum castrorum communalibus, & campestribus de facto habeant illius loci habitatores, quia cum in hac materia pascuorum spectanda sit consuetudo, ut observat *Otter. cap. 3. num. 2. & alibi*, potuit 10
hæc inducere per quandam (ut supra dictum est) divisionem, ut quisque proprios ac distinctos habeat pascuorum terminos, eodem modo, quo etiam in individuali eodem loco & territorio, consuetudo vel statutum inducere solet, ut cives unius partis depascantur in una contrata, & illi alterius in altera, sive quod in una parte territorii quamvis aliàs campestris, & communalis, etiam ipsi cives depasci non possint certis anni temporibus, seu nisi soluta certa quantitate ex deductis per *Abbatem cons. 6. par. 1. Mastrill. decis. 49. Franc. decis. 197.* & pluries in dicta sua materia pascuorum *sub tit. de servitutib.*

Et hoc potissimè ubi campestria, & communalia pascua alicujus loci districtualis sunt adeò exigua, quod ipsorum loci incolarum usum non excedunt, quia tunc consuetudo non admittendi ad liberum & gratuitum pascuum habitatores Urbis, quamvis jus civilitatis habentes, videtur habere juris fomentum, ut prius sumere debeant necessaria, qui vivunt in loco, & sine quibus vivere non possent, quam qui in eodem loco non vivunt, sed civicam prærogativam habent, ut in terminis habentium jus pascendi, lignandi, vel aquandi in aliquo territorio, quod intelligatur in eo, quod superest ultra usum civium, seu habitatorum illius loci, 11
& non aliàs *Rovit. super pragm. in rubrica de pascuis n. 57.* & habetur in dicta sua materia juris pascendi *sub tit. de servitutibus*. Hoc enim non tollit jus civilitatis, sed solum concernit quandam distinctionem circa modum utendi territorio, & exercendi discretè jus civicum, ut confusiones tollantur, ideoque ad forensem qualitatem inferri non potest, Unde Præsidis determinatio rationabilis, ac benè fundata visa est. De hac autem distinctione districtus, & agri seu plani Urbis habetur *in dicta Romana gabellæ equorum hoc eod. tit. disc. 72.*

AD contenta in hoc & seq. discurs. conferunt ea, quæ ad materiam pascuorum, & juris pascendi habentur pluries *sub tit. de Servit. & præsertim disc. 35. cum seqq.*

SUTRINA FIDÆ

Pro UNIVERSITATE, ET HOMINIBUS STATUS BRACCHIANI.

Cum DOHANERIIS PATRIMONII.

Causa pendes in Camera.

Quando Incolæ unius loci, depasci dicantur cum animalibus in pascuis alienis, ita ut intret nec ne Constitutio *Gregor. XIII.* super solutione fidæ.

Et an plura loca ad unum Statum, seu dominium spectantia, constituere dicantur unum Territorium.

Et de societate Territoriorum, ac promiscui usus pascendi inter plures Civitates Oppida vel loca.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *De fida, per quos solvi debeat, ac de intelligentia Constitutionum Apostolicarum de ipsa agentium.*
3 *De origine, antiquitate & causa fidæ.*
4 *Plura loca separata, num ad unum statum redacta, ex*

destinatione dici possint constituere unum & idem corpus, & territorium, & num. 7.

5 *Civibus & Incolis in suo Territorio licitum est depasci jure civico.*

6 *De communione plurium Civitatum vel locorum in promiscuo usu territoriorum, & pascuorum.*

7 *De eadem conclusione, de qua num. 4.*

8 *An hujusmodi communiones vel destinationes fieri possint in præjudicium alterius.*

9 *Observantia tanquam interpretativa in proposito attendenda.*

DISCURSUS XCV.

1 CUm attentis antiquis constitutionibus *Pii II. Alexandri VI.* & aliorum Pontificum, plures essent exortæ difficultates circa solutionem fidæ, quæ debetur dohanæ patrimonii pro pascuis animalium, *Gregorius XIII.* in ejus constitutione 46. in Bullario veteri *Sixti V.* ad omnes controversias dirimendas, expressè declaravit (sunt verba præcisa) *quod non solùm forenses, & qui extra provincias Dohanæ subjectas degunt, fidam prædictam solvere teneantur, sed etiam omnes, & singuli provinciales in prædictis provinciis quomodolibet subjectis tam intra stangam, quam extra, & tam si bullettam sibi dari fecerint, quam non, pro quibusvis eorum animalibus in pascuis alienis pascentibus, &c.*

Prætendentibus autem Dohaneriis exigere fidam ab incolis plurium Oppidorum & locorum, Bracchiani Statum constituentium, ex eo quod ab unius loci territorio ad illud alterius ejusdem Status ad pascendum cum animalibus accederent, prodiit de anno 1653. sententia Præsidis Dohanarum condemnans dictos incolas ad solutionem fidæ eo ipso quod pascua sumant in alieno territorio extra illud propriæ Terræ seu loci, quamvis accedant ad Terras, vel loca ejusdem Status Bracchiani, quæ tamen sententia ob interpositam appellationem ad Cameram amplius non prosequutam, nullum habuit effectum, neque executioni demandata fuit, vel aliud motivatum usque ad annum 1664. quando moderni Dohanerii prætendentes appellationem desertam dictæ rei judicatæ executionem petierunt; Unde datum fuit per Cameram solitum dubium, *an constaret de re judicata, vel potius de causis restitutionis in integrum;* Et pro negativa resolutione primæ partis dubii & successivè pro affirmativa secundæ, plures adducebantur nullitates, super quibus utpotè consistentibus in facto, atque concernentibus non bene servatum ordinem judiciarium, non multum Advocatis incumbebat immorari, cum juxta Curiæ stylum ad causæ patronum potiùs id pertinere soleat.

Quatenus verò, cessantibus nullitatibus, recurrendum esset ad injustitiam, cujus ratione receptum est
2 rem judicatam impediri, quia sententia injusta nunquam transit in judicatum, vel saltem fit locus restitutioni in integrum; Licet alii hujus Universitatis & hominum defensores in eo insisterent, hanc fidam, vel per exteros vel subditos, esse solum solvendam pro illis animalibus, quæ à locis extra dohanam ad illam introducuntur, sive pro animalibus eorum, qui plerisque fidæ ac dohanæ privilegiis & franchitiis uti volentes affidantur, secus autem ubi una vel altera ratio cessat, quia cessante ratione, cessare quoque debet onus solutionis, adducendo in his terminis auctoritatem *Otteris de pascuis cap. 34. num. 51. cum seqq.*

Et his Ego pro eadem Universitate contra Dohanerios scribens, pro hujusmodi intellectus comprobatione, ac Apostolicarum constitutionum congrua inter-
3 pretatione adderem peculiarem ac originariam fidæ naturam, ut nempè sit vectigal apud antiquos etiam Romanos cognitum, fisco solvendum ob pastum; qui in publicis, vel aliàs à Principe destinatis locis concedi-tur civibus, aliisque animalibus ab una regione ad alteram pro æstus caliditate vel respectivè frigiditate confluentibus, *ut ex Rebuff. in l. 1. n. 1. C. de pascuis publicis lib. 11. & Frecc. de subfeud. lib. 2. auctor. 46. num. 11. & 12. ut alias* deducebam in consimili controversia inter hos Dohanerios & Cives Romanos depascentes intra districtum, *ut in Romana fida disc. sequent.* ita ut propriè requiratur transmigratio de regione ad regionem, quodque peculiaris qualitas loci, in quo sunt pascua sibi per Principem reservata, vel aliàs destinata sit causa solutionis hujusmodi oneris.

Nihilominus prædictæ Gregorianæ Constitutionis verba superius registrata magnam difficultatem mihi inferebant, cum generaliter & indefinitè statuatur, omnes in pascuis alienis depascentes ad hujusmodi solutionem teneri, sive sint exteri, sive comprovinciales ac sive sumant bullettam sive non (quod est uti vel non uti privilegiis fidæ,) unde propterea concurrentibus verbis claris, locum non esse dicebam glossis, argumentis & illationibus ad regulam *text. in l. ille aut ille §. cum in verbis ff. de leg. 3.* quam receptam habemus in omni materia procedere *ut dec. 44. nu. 14. par. 11. rec.*

Proindeque causæ punctus in eo consistere videbatur, An scilicet hujusmodi homines excuntes à propriæ patriæ finibus, & depascentes intra fines alterius loci ad eundem statum spectantis, dicantur depasci in suo vel in alieno, cum hoc solum requisitum pro fidæ solutione à dicta Gregoriana Constitutione desideratum videatur respectu animalium intra dohanæ terminos existentium, ut scilicet excundo à proprio sumant pascua in alieno territorio.

Ex duplici autem fundamento dicebam non esse in casu dictæ Constitutionis, proindeque non verificari dictum requisitum depascendi in alieno; Vel quia scilicet ex antiquorum Ducum Bracchiani destinatione, incolarum etiam consensu munita, totus hic Status, quamvis complexivus plurium Oppidorum & castro- 4
rum, quorum singula erant antiquitus separata proprium territorium habentia, effecta essent unum cor- 5
pus, ita ut esset unum, & idem territorium, in quo omnes dicantur cives depascentes in suo territorio jure civico ad text. *in l. in tantum §. Universitatis ff. de rerum divis. §. Universitatis Instit. eodem l. omnes C. de oper. publ. l. duumvirum C. de decurion. lib. 10. cum concord. per Covarr. practicarum quæst. 37. num. 1. Bertran. cons. 37. vol. 1. Otter. de pascuis cap. 3. & 4. & habetur in d. Rom. fida disc. præced. & in Spoletana, ac in Tusculana, & aliis, sub tit. de servitutibus ad materiam pascuorum.*

Vel quod posito etiam, ut ista essent loca omninò 6
distincta, quarum singula proprium ac separatum haberent territorium, adhuc tamen inter eadem induci potuerit in jure non prohibita societas seu communio territoriorum & pascuorum, de qua communione *Thesaur. dec. 71. & 72. Rovit. super pragmat. in rubr. de pascuis num. 13. & 17. cum seqq. & in pragm. 1. de Salario eorum num. 30. & 31. ubi Lanarius in additionibus;* Qua communione posita, pariter resultat cessare dictum extremum depascendi in alieno, quia socii dicuntur domini insolidum pro communi illius rei, quæ in communione possidetur.

Quod autem ea loca, quæ prius erant separata, proprium territorium constituentia, vel ad alienum territorium 7
pertinentia, efficiantur de altero territorio, ac naturam immutent ex destinatione patris familias, alias generalem dispositionem *text. in l. si sui ædes de leg. 3. & l. ex facto ff. de hered. instit. cum concor. per Fab. de Ann. cons. 100. Rovit. cons. 101. lib. 2. & Rot. in Melevitana fideicommissi 13. Maij 1652. Bichio, & Bonon. liquidationis 4. Julii 1664. Emerix.* de qua causa habetur actum *sub tit. de legatis,* ibi an prædium materialiter separatum dicatur cum altero ex destinatione idem vel connexum; Adducebam in terminis magis approximantibus plene deducta per *Menoch. cons. 147. Decian. cons. 40. lib. 4. & Cephal. 458. & seq.* in quibus firmatur,

castra,

Vallis, & Monthlonis quæ prima erant de finibus & territorio Massanæ Civitatis, effecta esse de Statu & territorio Plumbini, dum ab istius Domino acquisita erant, & huic Statu incorporata; & de quo *in Massanen. sub tit. de feud. disc. 54. & seqq.*

Quando autem unus vel alter actus, incorporationis scilicet, vel communionis, haberet recens initium post dictam Gregorianam Constitutionem, jam in
3 proposito servari cœptam, quia tempe ista territoria ad effectum de quo agitur eo tempore jam habita fuissent pro separata, Et tunc, ad veritatem reflectendo, tam de unius, quam de alterius motivi viribus satis dubitarem, cum hæc à subditis in præjudicium superioris, atque ad ejus legem fraudandam fieri non posse probabilius videatur; Verùm quia tractabatur de facto antiquo, & longè prius quam dicta Constitutio emanaret, cum sensu etiam veritatis, hæc motiva vel eorum alterum, præsertim secundum communionis magis jure probatum, atque in Orbe, præsertim verò in Italia frequens subsistentiam habere credebam, accedente etiam observantia, non tanquam præscriptiva, sed tanquam interpretativa, quo casu non obstat decretum irritans, in Constitutione contentum.

SABINEN. FOCATICI

AD PETITIONEM PRINCIPIS BURGHESII

Responsum pro veritate.

An & quando filius dicatur vivere seorsom à patre, ut diversum focular constituat, ac pater familias, censeatur ad effectum onerum, collectarum, & contributionum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An de jure cognitum sit onus collecta quod solvitur per focularia.*
3 *Pater & filii insimul viventes unam domum seu unum focular constituunt.*
4 *Distinguuntur plures casus ad effectum videndi quando filius vivens seorsum à patre dicatur pater familias nec ne.*
5 *De distinctione ad hunc particularem effectum onerum & contributionum.*
6 *Unio vel separatio vitæ attenditur magis formaliter quam materialiter.*
7 *Filii familias possunt esse Decuriones, ac habere alia officia publica civitatis.*

DISCURSUS XCVI.

CUm in aliquibus castris de temporali dominio
1 Principis Burghesii, ex antiquissima consuetudine, vassalli cives & incolæ solverent quoddam onus seu recognitionem per focularia, vulgò *focaticum* nuncupatum, ad rationem unius scuti pro foculari, seu plus vel minus, ut singulorum consuetudo exigit; Exorta est dubitatio inter ejusdem Principis Affictuarium, & aliquos vassallos, qui habentes patrem adhuc viventem & solventem dictum onus, vivebant cum propria uxore & filiis in domo separata cum proprio labore & industria, An scilicet ab istis etiam deberetur focaticum, quod ab eorum patre respectivè solvebatur, præsertim in castro nuncupato de *Porciiis*, Unde propterea ex parte dicti Principis, integerrimè nolentis, vassallos præter jus & justitiam gravari, pro veritate consultus; Ad ejusdem, ejusque Affictuarii favorem stantibus facti circumstantiis respondendum esse credidi.

Ad quod probandum censui præmittendum, hanc oneris speciem per focularia seu domus fumantes
Domino vel Communitati solvendam, esse antiquam, 2
cum de ea mentionem habeant *Bal. in l. prima §. quod si nemo ff quodcujusque univ. nom. num. 5. & Boer. dec. 212. n. 4.* Et ex modernis *Apont. de potest. proreg. tit. de regal. impos. §. 8. num. 33. & 35. Rovit. pragm. prima de jur. & exatt. fiscal. n. 1. Capobl. de Baron. pragm. 10. n. 56. & per tot. Maroti. de collect. seu bonatenentia cap. 3. num. 6. 7. & 11.* apud quos & alios per eos allegatos habetur, hanc speciem usitatam esse etiam antiquis temporibus Romanorum; & comprobatur etiam ea eo onere salis & focatici quod Camera Populi exigere solebat in aliquibus locis adjacentibus Urbi, juxta deducta *in Romana gabellæ plans. seu equorum hoc eodem tit. disc. 72.* ideoque ista consuetudo aliàs antiquissima immemorabilis, dici non poterat exorbitans, potissimè quia super illa nulla adeat suspicio concussionis, non de facili admittenda in Statu Ecclesiastico, & fortius intra districtum Urbis ob vicinitatem Papæ ejusque officialium majorum, ut sunt Gubernator Urbis, A. C. Vicarius, & Senatur, præter denses habere cumulativam, ac de facili recipientes vassallorum querelas & recursus, ad quos hujusmodi castrorum habitatores sunt satis prompti & faciles, ut pluries in sua materia *sub tit. de jurisdictione & foro competenti.* & advertitur *in Sabinen. Status montis librotti sub tit. de feud. disc. 65.*

Hoc igitur præmisso, Quatenus pertinet ad punctum controversiæ, admittebam regulam ex parte vassallorum dedoctam, quod idem est focular ac familia, quæ 3
unica dicitur patris & filiorum insimul viventium, quamvis filii quoque uxores haberent, ac filios procreassent, quia id operabitur ejusdem familiæ numerositatem, non autem multiplicitatem, ideoque adhuc etiam ad hunc effectum unica dicitur, ut non nisi pro foculari onus solvi debeat, *ut ex Bald. in dict. l. prima, quod cujusque univers. nom. Capobl. dicta pragm. 10.* & aliis allegatis *Marotin dicto cap. 3. num.* 8. Dicebam verò punctum esse in applicatione, quando scilicet pater & filii dicantur ita insimul vivere, ut unam familiam vel unum foculare constituant, vel potius duo seu plura separata.

Quia verò agentes pro vassallis deducebant ea, quæ 4
apud Doctores habentur super quæstione præsumptæ emancipationis, seu super actibus constituentibus aliquem patrem familias, ad effectum validitatis contractuum, aliosque effectus exinde resultantes, Idcirco ad æquivoca tollenda advertebam, distinguendos esse casus seu quæstiones, Aliud enim est agere de quæstione, quæ inter ipsos patrem & filium principaliter agatur super statu patriæ potestatis, vel respectivè emancipationis, quam unus eorum altero invito ex habitatione seorsum aliisque actibus deducere prætendat, Et in his terminis, cessante emancipatione expressa, non sufficit sola habitatio seorsum, nisi concurrant alia indicia, quod patre sciente & patiente, filius se gesserit pro patre familias, cum lapsu temporis notabilis, super quo discrepant DD. an requiratur tempus viginti, vel sufficiat decem annorum, *ut legitur ex deductis per Menoch. lib. 3. præsumpt. 131. Masc. de probat. conclus. 529. Franc. & adden. dec. 10. de Marin. ad Reverter. dec. 354. Polidor. Rip. singular. obs. 102.* ubi benè.

Aut agitur incidenter ad alios effectus, puta validitatis contractus seu obligationis cum tertio, cum similibus, Et tunc sufficit quasi possessio status patris familias cum bona fide contrahentis *Franch. dicta decis. 10. num. 4. Otthob. dec. 16.* ubi de distinctione inter bona vel mala fide contrahentem, *Rot. dec. 184. post Zacch. de oblig.* & in sua materia *sub tit. de credito*, ac sub altero de *contractibus &c.*

Ad istum verò præcisum effectum onerum solvendorum per focularia, seu per domos fumantes, *apud Boer.*
dict. decis. 212. num. 4. Capoblanc. dicta pragm. 10. n. 57. 5
Maroti.

Maratt. dicto cap. 3. num. 8. cum sequentib. & alios apud eosdem, procederut cum distinctione, quam credebam juridicam & veram, Quod aut pater, filii, & nepotes vivunt sub unico tecto, & ad unicam mensam, sub illa vitæ societate, cum qua patre, filii & descendentes in simul vivere solent, & omnes habendi sint pro unico foculari, quia in effectu est unica familia, quamvis haberent proprium peculium castrense vel quasi, seu adventitium, cum id non repugnet qualitati filii familias; Aut vivunt sub proprio tecto, & propria mensa seu vita separata à patre, ita ut non vivant omnes sub dicta societate vitæ, atque, ut nostri dicunt, ad unum panem & unum vinum, Et tunc licet quoad alios effectus non sit solutum vinculum patriæ potestatis, reputantur tamen diversa focularia, quia in effectu sunt diversæ familiæ, quarum pater & filios respectivè sunt caput, dictaque onera proprie solvuntur per capita domorum.

Dictam verò vitæ societatem vel separationem, intelligendam esse dicebam potius formaliter, ac specta-
6 ta ratione oneris, quam materialiter; Si enim ob angustiam domus paternæ, contingat unum vel plures filios, qui uxorem duxerunt, ac procreando familiam augent, cogi aliam contiguam domum habitare, non dissoluta tamen in effectu dicta vitæ communione, tunc ista separatio domorum materialium non videtur considerabilis; Econverso autem si omnes vivant in eadem domo materiali, sed quilibet distinctè cognoscat suum, ac se suamque familiam regat, habendi sunt pro pluribus, *ut per Rovit. pragm. prima ad Sen Consul. Maced. Surd. cons. 459. n. 21. Rot. dec. 527. par. prima rec. n. 6. & per tot. adden. ad Gregor. dec. 182. n. 9.* Et sic punctus est in modo vivendi, & an vere una vel duæ familiæ dicantur, habentes unum vel respectivè duo capita.

Motivabatur ex parte Affictuarii, quod isti patrem
7 habentes gererent munia publica Communitatis, unde inferebant, quod ita se gererent pro patribus familias, Sed non videbatur hoc motivum considerabile. quando in effectu sub patre ut supra vixissent, quoniam id non adversatur patriæ potestati *ad text. in l. filios in potestate Cod. de Decurion. lib. 10. Bertachin. in repertor. verbo Syndicus, Rovit. pragm. 5. de administr. Universit. num. 27.*

Hinc proinde, attenta præsertim qualitate personarum & locorum, & observantia locorum adjacentium, concludendo respondi, dictos filios uxoratos, & vitam formaliter separatam ducentes, constituere diversa focularia, & teneri ad focaticum, ultra illud quod solvit pater, eumdemque sensum habuit alter Advocatus pariter pro veritate requisitus, unde ita exequutum fuit.

† DE ista materia filii familias, quando habendus veniat pro patre familias, agitur *sub tit. de Alien. & Contract. prohib. disc. 57.*

PRÆNESTINA PLAZZATICI

ad PETITIONEM PRINCIPIS BURGHESII.

Responsum pro veritate.

De onere seu vectigali nuncupato *plazzaticum seu plateaticum* quid significet, & impositum pro animalibus aliisque bonis, quæ vendantur, an debeatur pro animalibus vel aliis rebus venditis extra locum seu territorium.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Licet allegare Calepinum, ad quem etiam in causarum decisione recurrendum est.*
3 *Plateaticum quid significet.*
4 *Quid significet onus nuncupatum* la piazza.
5 *De verbo vectigal quid significet, & quod in his materiis non stetur in stricta significatione verborum.*
6 *Bona, quæ colliguntur in propriis prædiis non veniunt sub nomine mercium, & sub bannis.*
7 *De loco, in quo solvenda sit gabella de bonis, quæ contractantur remissivè.*
8 *Gabellæ assimilantur decimis, & ab eis licet arguere.*
9 *Decima animalium, quæ in diversis locis pascua sumunt, cui debeatur.*
10 *Pro eadem re, duplicata gabella solvenda non est.*
11 *Absentia causativa seu occasionalis non causat absentiam, neque tollit domicilium.*
12 *In materia gabellarum & vectigalium satis deferendum est observantiæ.*
13 *Etiam observantiæ locorum vicinorum.*
14 *De considerationibus, ex quibus onus dicatur personale, ac attendatur sola subjectio personarum.*

DISCURSUS XCVII.

IN Oppido seu Castro Olevani, per loci Dominum 1
exigi solet quoddam onus vulgò nuncupatum *Plazzatico*, pro frumento, vino, aliisque frugibus, quæ extrahantur, ac etiam pro animalibus, lana & aliis, quæ vendantur ad formam antiqui Statuti, cujus præcisus tenor talis est, *Item quod quicumque extraxerit de dicto Castro granum, vinum, hordeum, & generaliter quodcumque bladum, teneatur pro qualibet salma Curia denarios quatuor pro plazzatico. Pro animalibus vero, lana, panno, & generaliter pro omni mercantia teneatur pro plazzatico denarios decem pro libra pretii, quæ vendantur salvis rebus Nobilium & Ecclesiarum, de quibus non teneantur solvere plazzaticum, ut consuetum est.*

Cum autem juxta ferè omnium locorum necessariam consuetudinem, oves in quadam anni parte à territorio extrahi, & ad alia loca traduci soleant pro sumendis pascuis, quæ tunc in proprio loco congrua non habentur, juxta ea, quæ adnotantur *in Romana fidæ hoc eod. tit. disc. 94.* atque casus frequenter præbeat hujusmodi animalia, in toto vel in parte vendi, dum in diverso loco, ut supra morantur, Hinc orta est dubitatio, an de hoc pretio plazzaticum deberetur; Et pro veritate desuper consultus per Principem Burghesium dicti loci Dominum, in eo modico spatio quod juxta Curiæ stylum Advocatis in quolibet respectivè negotio conceditur, memoria vel diligentia non tribuit tractantem casum in specie seu in individuo.

Quare discurrendo punctum per generalia vel similia, ut juxta nostrorum majorum exemplum, quando specialia desunt, in judicando vel consulendo facere oportet, curavi indagare hoc vocabulum, ejusque usum vel significationem, ut exinde ad decisionem inferri posset, Verum id parum profuit, quoniam tam attenta significatione quam usu, congruere non videbantur ad rem.

In jure siquidem apud *Alberic. in dictionario, Calvinum in lexic. ac Alciat. & Reb. ff. sub tit. de verb. signif.* illud non reperitur, minusque apud *Calepinum*, ad quem etiam per juristas & pro causis decidendis recurrendum esse, ac licitè posse allegari admonet *Franch.* 2
dec. 662. num. 17. solumque in *Amalthea Onomastica*, ita tamen quod non de facili desumatur locus undè traxerit, dicitur plateaticum esse tributum, viarum publicarum nomine impositum, quæ significatione attenta, ad rem non faciebat, dum intra districtum illarum viarum, quæ verè publicæ sunt, aliàs Consula- 3
res seu Prætoriæ, cura non est Baronum seu Domicellorum, minusque in reliquo Statu, sed Ædilium & Præsidis viarum, *juxta ea quæ habentur in Reatina viarum, ut in aliis hoc eodem tit. ad materiam viarum disc. 141.* ideoque non congruit, quod Baro exigeret onus vel tributum pro ea re, quæ ubi non incumbit, & in

cujus

cujus causam nihil erogat, nisi in ratione taxæ vel contributionis more aliorum possidentium.

Usitatum est istud vocabulum in investitura feudali Regnorum utriusque Siciliæ, ut patet apud *Capic. in l. sua investitura*, verbo *plateis & juribus platearum fol. 115. columna prima*, & relativè ad eum *Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 13. num. 23.* ac etiam eundem terminum enunciat *Capobl. de Baron. tom. 2. cap. 9. num. 12.* nemo autem ad ejus vocabuli significationem descendit, atque *Capic.* se refert ad dicta vel dicenda sub verbo *Vectigalibus*, ac sub verbo *Dohanis vel gabellis* unde liquet ipsum hæc omnia habere pro synonymis. De hoc autem *plateatici* vocabulo habetur per Rotam *in Rom. plateatici 25. junii 1650. 12. Maij 1651. & 12. junii 1656. Melzio*, sed ad alium effectum.

Desumendo autem hanc significationem à praxi vel usu, neque ad rem facere videbatur, in Regno enim
4 Siciliæ circa seu Neapolis istud onus seu vectigal vulgò nuncupatum *la Piazza* est frequens, alicubi possessum per Barones ut frequentius, alicubi verò ex Regia etiam concessione per Episcopos vel Ecclesias, ut præsertim est in Civitate Bovini ex deductis *in Bovinen. sub tit. de jurisdictione*, ubi de puncto, an pro hujusmodi oneris exactione Episcopus adhibere possit censuras & arma spiritualia, & de altero puncto, an Baro vel Communitas in præjudicium Episcopi concedere possit forensibus ibi mercantibus civilitatem inducentem exemptionem ab hoc onere, quod juxta communem usum solvitur per solos forenses pro industriis & mercantilibus contractationibus, non autem per Cives, unde propterea desumendo significationem ab hoc usu, neque congruebat, dum attenta loci qualitate, ac etiam observantia, civium potius onus est, quam exterorum, quoniam nulli vel rari in loco mercandi causa esse solent.

Quare dicebam in his materiis vim constituendam non esse in verbis seu vocabulis; eorumque stricta & propria significatione, sed potiùs in usu seu observantia, à quibus pendet, pro qua specie oneris usurpetur, quoniam, in jure, vectigalia, collectæ, tributa, superindicta, gabellæ & similia, suas habent pro-
5 prias ac peculiares significationes inter se distinctas, & tamen ex communi usu, unum vocabulum pro altero usurpatur, & habentur pro synonymis, ut in specie vectigalis *habetur in Romana Dohana & in aliis hoc tit.* quod propriè importat illam septimam seu octavam partem, quæ Principi vel Reipublicæ solvitur pro mercibus, quæ ad portum, Civitatem, vel emporium vehuntur, & introducuntur, propriè dictum à vehendo, & quod aliàs *teloni*, seu *armandia*, & frequentius *Dohana* dicitur, & tamen passim usurpatur pro quacumque publici oneris specie, ut per Capic. *in dicta investitur. feudali* verbo *vectigalibus plene, Balzaran. de feudis in cap. unico, quæ sint regalia*, verbo *vectigalia n. 1. & seq. Borell. de præstant. Regis Catholici cap. 11. & communiter*, ideoque jus non est in verbis, sed in re.

Quatenus igitur ad rem pertinet, observabam istud dici non posse onus civibus & incolis impositum ra-
6 tione industriæ, seu mercaturæ, dum illud debetur etiam de frumento aliisque frugibus, quæ in prædiis & fundis colliguntur, quod non importat mercaturam, neque regulariter venit sub bannis prohibentibus extractionem, ut benè cæteris allegatis *Ant. singul. 49. & 50.*

Minusque dici posse videbatur esse gabellam contractus, cum restricta non esset ad solam venditionem, sed percuteret etiam extractionem ut supra, Ideoque mihi probabilius videbatur istud esse onus merè personale impositum ipsis civibus & incolis, ita commodius & magis insensibiliter exigendum ex bonis & frugibus quæ extrahuntur seu venduntur, Quo posito non spectatur locus, ubi actus venditionis sequatur; sed spectatur persona, quam bona sequuntur, & sic non intrant quæstiones, de quibus *Gutierez. de gabellis quæst. 104. & sequen. ubi de specie quæst. 107.* de anima- 7
libus, quæ ducuntur de loco ad locum, cum revera intrare non videatur localitas, præsertim verò si in loco, in quo fiat venditio, nulla gabella vel aliud onus, ipsius venditionis ratione solvetur.

Probari hæc mihi videbantur cum terminis decimarum congruè ad rem facientibus, quoniam *in hoc eod. tit. ad hanc vectigalium materiam frequenter habetur.* 8
juxta magis communem & receptam opinionem, gabellæ & vectigalia dicuntur quædam species decimæ temporalis, quæ Principi solvitur adinstar decimæ spiritualis, quæ præstatur Deo, ejusque loco Parocho & aliis divina ministrantibus.

In terminis etenim decimarum solvendarum ex ovibus, aliisque animalibus, quæ non per integram anni partem pascua sumunt in patria, seu in domicilio domini, sed in aliis regionibus, disputant DD. cui Pa- 9
rocho illæ debeantur, & dato concursu alterius decimatoris, nec non præsupposito, quod hæc esset decima potius realis seu prædialis, quàm personalis, magis communiter concludi videtur eas spectare ad utrumque decimatorem pro rata, secùs autem ubi cessaret dictus duplicis decimatoris concursus, tunc enim reputantur potius decimæ personales solvendæ per Dominum ratione industriæ, ideoque ejus persona, seu subjectio attendenda est, non curato, an in uno vel altero loco animalia morentur, & pascua sumant, ut patet ex collectis per *Barbos. de Parocho cap. 28 §. 2. n. 37. cum sequen.*

Ideoque cum supponeretur, in loco venditionis aliam solutam non esse gabellam, videbatur cum his terminis procedendum esse, spectata persona Domini & possessoris, secus autem ubi alteram gabellam ibi solvere oportuisset, cum tunc obstare videretur conclusio, quod pro eodem actu duplicata gabella præ- 10
standa non est. *Cyriacus controv. 646. num. 7. ubi allegantur Alex. cons. 143. num. 6. lib. 6. Corneus consil. 107. num. 6. vol. 4.* Licet super hoc nihil determinatè affirmaverim, utpote extra quæsiti opportunitatem, dum ex facto cessabat difficultas.

Clarius verò hæc sibi locum vendicare dicebam, quia hujusmodi animalium absentia à loco erat occasionalis, pro necessitate scilicet sumendi pascua, quæ in propria patria certa anni parte haberi non possunt, animo redeundi, Hæc autem absentia non tollit domicilium, ac permanentiam in loco, utpote causativa seu occasionalis juxta communem & receptam con- 11
clusionem, *de qua Felin. in cap. Rodulphus num. 13. & 14. de rescriptis*, ubi loquitur de seipso, *Cyriac. controv. 292. num. 31.* apud quem cæteri, & habetur pluries, ad materiam civilitatis *sub tit. de præeminentiis.*

Et si quæ superesset difficultas, illam omnino cessare dicebam ex observantia, quæ in omni materia est optima interpres, magis verò in hac materia vectiga- 12
lium & gabellarum, in qua habet aliquid peculiare ac totum facit ad text. *in l. finali Cod. Vectigalia nova l. si publicanus §. finali ff. de publicanis DD. communiter, de quibus Berazzol. cons. crim. 156. num. 11. Surd. cons. 470. num. 15. Cyriac. controv. 220. num. 18 & frequenter in aliis hoc eod. tit. ad hanc materiam*, Potissimè quia ista observantia seu consuetudo particularis conformare videtur cum observantia seu consuetudine generali Provinciarum præsertim adjacentium in utroque Aprutio ultra & citra, ubi major assis illorum incolarum consistit in gregibus ovium, quæ pro notabiliori parte anni morantur, vel in Apulia, vel in maritimis Status Ecclesiastici, & tamen in supportatione onerum de eis habetur ratio, ac si in loco, inspecta persona Domini & possessoris, Ideoque tanquam in casu expressè in jure non deciso, rectè confugiendum est ad observantiam seu consuetudinem adjacentium regionum, ex 13
collectis per scribentes apud *Prat. responso criminal. 46. num. 56. cum sequen.* & de consuetudine vicinarum Civitatum,

vitatum seu regionum aut Ecclesiarum habetur *in Foro Sempronien. seu Exrubina emphyteusis coram Coccino dec. 357. num 9. & seqq. par. 1 e. rec.* & est conclusio tam hoc tit. quam in aliis frequenter deducta, utpote frequens & recepta.

Satisque ad ita sentiendum me impulit conside-
4 ratio, quod statutum demandat hujusmodi oneris solutionem, etiam pro extractione frumenti, vini, aliarumque frugum, quæ colliguntur in propriis prædiis, & in quibus non intrant termini industriæ seu mercatoræ, *ut apud. Ann. dicto singul. 49. & 50. cum ibi allegatis*, si enim pro istis hoc onus solvitur, multo magis pro industriis, & negotiationibus.

Ac etiam spectata qualitate loci, cum non sit Emporium, vel locus mercantilis, ad quem concurrunt negotiantes, ita ut ibidem probabiliter omnium bonorum & mercium, vel saltem majoris partis contrectatio sequatur, sed quasi pernecesse opporteat, tam fruges & bona, quam animalia, lanas, pannos, & alia hujusmodi extrahere, ac alio traducere, ut vendantur; unde propterea istud onus aliàs fere in nihilo remaneret verificabile, atque facillimè, occasione hujusmodi extractionis exclusivæ fraudis, ita eludere solutionem ejusdem oneris, absque eo quod dici possit id factum esse in fraudem, stante dicto justo motivo seu causa extrahendi, ut in proposito extractionis animalium vel bonorum de loco ad locum ponderatur apud *Gutier. loco supra citato*, unde remaneret lex omnino elusoria imposita potiùs verbis, quàm rebus; Ideoque ex pluribus ita concludendum censui, attenta potissimè qualitate loci, in quo non nisi pro modo facultatum & illa occasione incolæ videntur collectabiles, seu habiles ad supportationem hujusmodi oneris Domino præstandi, Ac etiam stante exceptuatione Ecclesiarum & Nobilium, quod propriè comprobare videtur istud esse onus merè personale ipsorum subditorum, & incolarum, ita cum his occasionibus commodius ferendum, ideoque ad solas personas respectus habendus est.

Post hæc scripta repetii gravem Doctorem Sebastianum de Neap. *ad Capitul. Regni 193. incip. in singulis* juxta compilationem *Jo. Anton. de Nigr. num. 8.* ubi procedit cum eisdem distinctionibus, & an occasione nundinarum seu alia occasione alibi animalia vendantur, & an in loco in quo venduntur, aliud supportetur onus necne, unde lætatus sum, quod etiam sine speciali auctoritate dixi idem, quod nostri majores dixerunt, & cum hoc Doctore, solum eum laudando, pertransit *de Marin. resol. 35. num. fin. lib. 2.*

ROMANA TAXÆ NURSINORUM

Pro UNIVERSITATE NURSINORUM, ET CASSIANORUM VENDENTIUM AVES, ET CARNES SILVESTRES NUNCUPATIS CAMPIFLORÆ

Cum NURSINIS, ET CASSIANIS PISCIUM VENDITORIBUS NUNCUPATIS PISCARIÆ.

Casus decisus per Cameram pro Universitate Campiflora.

De Contributione debita Universitati alicujus artis vel exercitii per homines illam artem exercentes, An debeatur licet artem non exerceant, vel alteri universitati sint adscripti. Et an conventiones habitæ per prædecessores obligent successores idem habentes exercitium.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Obligatio illorum de Universitate proprio etiam nomine se obligantium an sustineatur, si obligatio ipsius Universitatis non subsistat.*
3 *De pluribus exemplis, et una obligatio respectu unius sit valida, & respectu alterius invalida.*
4 *Obligatio quando dicatur causativa seu occasionalis, ita ut cessante causa cesset.*
5 *Artifex vel alter se adscribens alicui Universitati vel Collegio, an perpetuò sit addictus illis oneribus.*
6 *Notarius si efficitur Doctor an remaneat Doctor.*
7 *Universitas semper est eadem, licet personæ immutentur.*
8 *Quando dicantur una vel plures Universitates, & an una formalis divisa esse possit in plures materiales?*
9 *Unus & idem an possit esse civis plurium Civitatum, seu adscriptus pluribus artibus vel universitatibus.*

DISCURSUS XCVIII.

NUrsini & Cassiani ab antiquissimo tempore artem 1 venditorum avium & carnium silvestrium in Urbe exercentes, suamque Universitatem more aliarum artium vel ministeriorum constituentes, cum tempore quadragesimali, ne otiosi manerent, exercitium vendendi pisces per Civitatem assumere cœpissent, se illis opposuit Universitas fori piscarii complexiva omnium pisces vendentium vel aliàs contractantium, prætendendo ex privilegiis vel antiqua consuetudine, hujusmodi exercitium absque ipsius Universitatis ejusque Consulum licentia explicari non posse, Unde litem habuit cum dicta Universitate Nursinorum, & Cassianorum, cum qua de anno 1583. deventum est ad concordiam, per quam conventum fuit, ut soluta singulis annis per dictam Universitatem Nursinorum & Cassianorum dictæ Universitati fori piscarii quadam præstatione, liberum eis esset absque alia Consulum licentia pisces vendere.

Tractu temporis, plerique ex dictis Nursinis & Cassianis, huic novo exercitio magis quam antiquo se tradentes, constituere cœperunt quandam speciem Universitatis distinctæ ab illa venditorum avium & carnium silvestrium, ita ut volgò dicerentur Nursini Campifloræ, & Nursini piscariæ, ac propterea isti denegare cœperunt antiquæ Universitati omnium hujusmodi nationalium dictas artes exercentium completivæ taxas, & collectas pro ejus onerum supportatione, per singulos singulis annis solvi consuetas; Sed de anno 1617. deventum est ad concordiam, per quam illi in foro piscario existentes, promiserunt solvere Universitati nuncupatæ Campifloræ singulis annis scut. 15. pro reficienda jactura mensæ Conservatorum & quasdam alias summas pro aliis oneribus, & de anno 1637. ortis denuò dissidiis, plerique ex dictis nationibus piscium venditores, denuò promiserunt dictam concordiam observare, obligando se ipsos, eorumque hæredes & bona etiam propriis, & privatis nominibus, prout de facto per plures annos continuarunt.

Defunctis autem pro majori parte dictis obligatis, atque per alios superstites mutato exercitio, vendendo scilicet pisces, non per Urbem ut prius, sed in petris, & apothecis, undè prætendere cœperunt facilè transitum in Universitatem generalem omnium piscariorum, Novis autem nationalibus tanquam non obligatis prætendentibus se non teneri ad dictam collectam de facto denegatam, Hinc propterea ortæ fuerunt novæ controversiæ, super quibus introducta lite in Camera, emanarunt duæ sententiæ contra Universitatem Campifloræ, declarando nullam ei ad dictam taxam seu collectam competere actionem contra dictos Nursinos & Cassianos piscium venditores.

In hoc autem statu in tertia instantia ad causæ defensionem per dictam Universitatem Campifloræ evocatus, visis præcedentium instantiarum scripturis hinc inde datis, credidi dictas sententias utpote injustas non posse substineri, dictamque Universitatem Campifloræ, non bene defensam, justam fovere causam, Pro

facilitori

faciliori tamen resolutione distinguendas censui inspectiones inter personas propriis nominibus obligatas adhuc viventes, & alias non obligatas, solo jure universali adstringendas.

Primo casit clarum videri dicebam illos teneri, quamvis etiam admitteretur respectu successorum. Et corporis universalis obligationem non substineri; Stant enim bene simul obligationem Civitatis esse invalidam, &
2 tamen validam esse illam civium particularium *juxta text. in l. Civitas ff si certum pet atur*, & tanquam absolutum de jure communi admittitur per DD. Regnicolas, de quibus *Marin. lib. 1. var. cap. 77 & lib. 2. c. 59* dum in vim *pragm. 11. de administratione Universitatum* agunt de invalida civium obligatione in causam Universitatis ob expressam pragmaticæ dispositionem, qua non obstante de jure ita sæpe dixit Rota, præsertim *in Brundusina census 18. Junii 1660. Priolo, & Tarentina census 15 Junii & 5. Decembris 1663. Taja.*

Stant enim bene simul unum eundemque contractum, in quo plures personæ interveniant, respectu
3 unius esse invalidum, respectu verò alterius validum & obligatorium *Cancer. p. 3. variar. cap. 2. num. 227. Rota in Bonon. nullitatis Concordii prima Julii 1648. coram Bichio.* Unde videmus obligationem contractam per pupillum & tutorem etiam nomine proprio, non substineri respectu pupilli, sed bene respectu tutoris, *ex plene deductis dec. 510. par. 5. recen. ibique adden. dec. 42. post Merlin. de pignor. & in aliis.* Ita pariter de obligatione duorum correorum, quorum unus sit filius familias, vel alias ad contrahendum inhabilitatus, alter vero non impeditus, quia si obligatio respectu primi est nulla, remanet tamen valida, & obligatoria respectu secundi, quamvis in effectu negotium spectaret ad primum, ita ut iste secundus gereret partes fidejussoris, quoties non tanquam fidejussor, & accessoriè, sed tanquam principalis correus principaliter & insolidum se obligavit quia distinctio, an negotium specter ad unum vel alterum, & quis dicatur principalis, vel fidejussor, rectè procedit inter seipsos, non autem quoad creditorem, cujus respectu tali casu omnes dicuntur principales correi debendi, *Gregor. decis. 321. 560. & 564. dicta decis. 510. par. 5. rec. dicta decis. 42. post Merlin. de pignor. decis. 216. & 241. post Zacchiam de obligat.* in quibus concordantes; Et in concordia, vel contractu absque solemnitatibus inito per Prælatum vel alios Ecclesiæ administratores, quia non obligat Ecclesiam, & successores, sed bene obligat personas ipsorum contrahentium, si proprio & privato nomine se obligaverint, quatenus tamen concernat ipsorum præjudicium non Ecclesiæ, constat *ex deductis per Gregor. & adden. dec. 152. Buratt. & adden. dec. pariter 152. ubi cæteri.*

Opponebant obligati, eorum obligationem fuisse causativam, seu occasionalem, ob exercitium scilicet vendendi aves & carnes silvestres ac pisces per Civitatem, unde cum primam artem vendendi aves amplius non exercerent, sed se restringentes ad illam venditionis piscium, transierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cessare debebat eorum obligatio ex regula textus *in cap. cum cessante*, de quia
4 plenè *Amatus resol. 21. dec. 428. p. 1. rec. & sæpe hoc tit. ad materiam officiorum*; Alia etiam regula accedente, quod pro uno eodemque exercitio non debet quis duplici onere gravari, ac per duas Universitates collectari.

Sed facilis visa est responsio, quia cum in vim dictæ concordiæ ab hac Universitate dicti obligati ita utriusque artis exercitium acquisierint, si nolebant unam exercere, sibi imputent, nec propterea cessata dicitur eorum obligatio, cum supradicta regula cessantis obligationis causativæ, de qua præsertim *in Romana extinctionis locorum montium hoc tit. ad materiam officiorum disc. 8.* procedat, ubi causa cessat ex casu vel facto tertii, seu natura rei; secus autem si ex voluntate, & mero arbitrio obligati *ex deductis per eundem Amat. dicta resol. 21. num. 2. 3 & 5.* Dando exemplum de se adscribente in matricola Notariorum sub obligatione solvendi aliquam præstationem, quia si non vult exercere notariatum, retinet potentiam, Sic pariter de sumente licentiam portandi ensem vel alia arma cum similibus; Sicut enim si ipsi vellent exercere dictam duplicem artem, non posset Universitas eos impedire, ita durare debet obligatio ratione istius habitus & facultatis ex regula correlativorum.

Et nihilominus cum hæc Universitas sit complexiva istorum nationalium utramque artem exercentium si aliqui unam non exercent, sufficit quod alteram retineant, præsertim quia de tempore obligationis, apud eusdem obligatos in confesso erat, non nisi unam artem venditoris piscium tunc exerceri, ideoque istius tantum intuitu principaliter inita fuit obligatio, cujus causa non cessabat, dum in eodem exercitio continuabatur.

Nec referre dicebam, quod ipsi transierint in alteram Universitatem generalem piscariorum, cui ta- 5
xam solvebant, quia cum id proveniret ex eorum voluntate & mero arbitratu, id suffragari non debet ut supra; Non quod hujusmodi obligationes factæ intuitu alicujus officii vel exercitii debeant aliquem invitum afficere usque ad mortem; cum id jure non subsistere crederem, sed quod durante illa causa, quamvis ex eadem alteri Universitati vel Collegio obligati se etiam addicant; Ut puta Canonicus alicujus Cathedralis vel Collegiatæ, ratione illius Canonicatus se obligat etiam proprio nomine ad aliquam annuam præstationem à Capitulo & Canonicis illius Ecclesiæ & ratione canonicatus solvendam, si eodem canonicatu retento, alium alterius Ecclesiæ suscipiat, vel alicui Congregationi omnium canonicorum complexivæ se adscribere velit, & istius onera solvere, non inde sequitur cessare primam ejus obligationem, dum adhuc durat qualitas canonicalis, quæ est illius causa; Sed si canonicatum dimittat, ita ut exeat de illo genere, atque canonicalem qualitatem nullatenus retineat, tunc non videtur ejus obligationem durare, quamvis canonicatus dimissio fuisset voluntaria cum similibus.

Sic à pari si artifex, unius artis Universitati seu matriculæ se adscribat, & pro adscriptione aliquid una vice in ingressu solvat pro facultate illam artem exercendi toto ejus vitæ tempore, si deinde mutata voluntate illam amplius exercere nolit, non per hoc repetit solutum, Adinstar suscipientis Doctoratum in jure civili vel canonico, quia si unum, & non alterum vel neutrum exercere velit, non per hoc repetit solutum, quod dicitur pretium susceptæ facultatis sive habitus ad exercendum; Sed si se obliget ad solvendas annuas taxas, & collectas per artifices solvi consuetas, nisi expressè dicat ad id se obligare pro tempore ejus vitæ, non videtur sibi præclusa facultas relinquendi dictam artem, & transeondi ad sphæram omnitò diversam, se privando non solùm exercitio, sed etiam habitu & facultate, ne alias dici contingat susceptionem alicujus artis vel exercitii esse speciem solemnis professionis emissæ in Religione, sive quod se faciat servum adscriptitium.

Tunc enim procedunt ea quæ dicunt DD. de Notario effecto Doctore, quod non desinit esse Notarius, 6
quamvis notariatum amplius non exerceat, ex deductis *per Rovit. super pragm. de notar.* quando vult retinere potentiam, & facultatem exercendi etiam notariatum, quia sola potentia, seu facultas est causa obligationis, neque implicat, ut unius artis vel exercitiò professor, illa saltem habitu retenta, alteram etiam suscipiat, Ut de una & eadem persona addicta duabus artibus, ac

utriusque legibus & oneribus subjecta benè *Roman. conf.* 422. Secus si etiam dicto habitu, & facultate se privet, quia tunc exire omninò dicitur ex illo genere seu sphæra, in qua proinde habetur pro mortuo seu non extante, Secus autem dicta potentia retenta, quæ sola spectatur quamvis voluntariè ad actum seu exercitium non deducatur.

Et ex præmissis in particulari disputatione habita super solo puncto obligationis singulorum, ad favorem Universitatis recedendo ab alias resolutis, contra obligatos judicatum fuit, ac punctus habitus pro claro.

Assumpta deinde in separata disputatione alia inspectione super obligatione corporis universalis, & consequenter successorum, quamvis propriis nominibus obligati non essent, Dicebam adhuc idem esse respondendum, quia posita obligatione Universitatis, nihil refert immutatas esse personas, quæ se obligarunt,
7 cum Universitas dicatur semper unum, & idem corpus, quod ex personarum mutatione non immutatur *Calderin. conf. 21. de præbend. Merlin. dec. 663. num 64. & 65. alias decis. 3. par. 7. recen. ubi concordantes*, unde successores in Universitate remanent sine dubio obligati ad corporis universalis onera, quoties istius valida obligatio datur.

Pro valida autem obligatione totius corporis, dicebam istam esse unicam Universitatem utriusque artis, vel exercitii complexivam, quamvis ratione diversitatis exercitiorum, ac etiam locorum seu quarteriorum, ubi vivunt & exercent, illa materialiter divisa appareat, quia formaliter est una, Neque de jure implicat, unam eamdemque Universitatem formaliter constitui
8 ex pluribus corporibus materialiter divisis ex theor. *in l. omn. & populi num. 7. ff de justitia & jure* ubi cæteri, de quibus *Losæus de jure universitatis par. 3. cap. 15. num. 4 Anna singulari. 83. Rota in Comen. Collegii 14. Februarii 1653. coram Zarata*, quod etiam habemus in Ecclesiis, ut dari possit una Cathedralis formalis constituta ex pluribus Ecclesiis materialibus inter se distinctis, & in diversis locis constitutis *ex deductis apud Paniam dec. 699. Otthobon. dec. 4. Cæsaraugustana Cathedralis 21. junii 1655. & Martii 1656. coram Bichio ut latius habetur in eadem Cæsaraugustana, & in Sypontina sub tit. de Præminentiis.*

Objiciebatur in contrarium, solam naturalitatem hujusmodi obligationem non inducere, neque ex eo quod quis sit Cassianus vel Nursinus resultare, quod debeat invitus esse de hac Universitate; Replicabam tamen, id esse verissimum respectu illorum Nursinorum, & Cassianorum, qui hoc exercitium vendendi pisces non habent, sed aliis artibus & exercitiis se addicunt, secus autem respectu illorum, qui hujusmodi artem exercere volunt, nam eo ipso quod illam faciunt, efficiuntur ipsius artis Universitatis subditi, Ideoque taxa non prætendebatur ab omnibus hujusmodi nationalibus in Urbe commorantibus ex sola ratione patriæ seu nationis, sed ab illis exercere volentibus hanc artem dictæ Universitati respectu istorum nationalium subjectam; Et ad ea, quæ dicebantur de transitu ad aliam Universitatem generalem piscationum, respondebam cum eisdem superius dictis, respectu eorum qui se particulariter obligaverant; Quæ omnia visa sunt relevantia, ideoque revocatis contrariis sententiis præcedentibus, pro Universitate concordibus votis judicatum fuit.

Difficultas, & quidem relevans, solum fuit in eo, quod prætendebatur huic Universitati in vim concordiæ initæ cum dicta Universitate generali piscariorum, non competere, nisi facultatem vendendi pisces per Urbem, non autem in petris & apothecis, sive emendi more mercatorum, ut vulgò dicitur, *al correio*, Unde propterea illi Nursini & Cassiani, qui juxta hunc modum artem exercere volebant, dicebant se ab hac Universitate exemptos, Sed difficultas sublata fuit ex facto, in quo cum observantia ab ipsius concordiæ tempore probatum fuit, hujus Universitatis nationales liberum habere exercitium, tam uno quàm altero modo. Quodque adscriptio 9
Universitati magnæ seu generali omnium piscariorum erat voluntaria, & gratia obtinendi artis Consulatus, & officia, aliasque honorificentias, quia non implicat unam eamdemque personam duabus artibus addictam esse *juxta dictum consil. 422. Romani, Franch. & alden. decis. 175. Cabedo d. 158. par. 1. Rovit. super prag m. in rubr. de magistris artium.*

Ac magis proximè, non implicat unum esse civem duarum Civitatum, in quarum una retineat civilitatem naturalem, in altera eam acquirat per allectionem, ita ut utriusque prærogativis gaudeat, & oneribus subjaceat, *ut sub dicto titulo de præminentiis ubi de materia civilitatis*; ita in præsenti possunt isti esse de Universitate minori complexiva dictorum nationalium tantùm dictas duas artes, vel earum alteram exercentium, & tamen esse etiam de Universitate generali, & majori, solumque difficultas caderet, quando id, quod ob adscriptionem Universitati majori facere possunt, esset eis interdictum, si huic tantùm Universitati adscripti essent.

ROMANA CONTRIBUTIONIS

Pro UNIVERSITATIBUS REGATTERIORUM ET ALIORUM ARTIFICUM,

Cum ACADEMIA PICTORUM.

Casus resolutus ut infra.

An, contributio debita per revenditores picturarum, vel aliarum rerum intret, ubi pictura vel res venditur accessoriè ad aliud opus.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Mandatum de faciendo non exequutum non importat factum.*
3 *Imposita gabella exercentibus aliquam artem, de quibus intelligatur.*
4 *In odiosis mixtum non venit sub simplici.*
5 *De distinctione artium, & artificum.*
6 *In dubio contra gabellam.*
7 *Qui dicantur mercatores, & qui artifices.*

D I S C U R S U S X C I X.

CUm Academia pictorum, ac sculptorum, de anno 1633. decrevisset, quod omnes hujusmodi professiones exercentes, seu alii artifices circa idem opus cooperantes dictæ Academiæ aggregati tenerentur quamdam menstruam collectam, seu contributionem dictæ Universitati pro ejus indigentiis solvere, atque ad eumdem effectum de facili assequendum, judicem particularem cum opportunis facultatibus à Sanctissimo deputatum obtinendi; porrectisque desuper precibus *Urbano VIII.* Hic per litteras in forma brevis Cardinali Barberino ejusdem Academiæ Protectori facultatem dedit dictum decretum approbandi, & confirmandi, omnesque ejus defectus supplendi, nec non judicem particularem deputandi, ac etiam ordinandi, præcipiendi, & mandandi, quod singuli lapicidæ, calceolarii, barbitonsores, propali, vulgò *regatterii*, & alii tabulas pictas revendentes, seu eas confici facientes, ut venderent, scuta decem singulis annis eidem Academiæ solvere tenerentur, Cardinalis autem in vim dictæ facultatis decretum prædictum approbavit, ac judicem deputavit, sed in ultima parte cogendi alios ut supra ad annuam contributionem scut. decem nil decrevit, atque spatio annorum 30. & ultra nil de hac ultima contributione exactum fuit usque ad annum 1664. in quo Academia prædicta eam exigere velle tentavit a propalis, seu regatteriis generalibus omnium supellectilium, & mobilium diversi generis, tabulas pictas una cum dictis 1
aliis

aliis bonis vendentibus, & ab illis artificibus, qui frequentius in via coronariorum existentes, cornices seu alia ornamenta, æris, aurichalci, vel argenti, ad formam parvarum iconarum cum tabulis pictis admixtis conficiunt & vendunt.

Unde pro utraque Universitate, licet separatim scribens, injustam dicebam Academiæ actricis prætensionem, ex eo præcipuè fundamentum utrique Universitati, ac omnibus aliis revenditoribus communi, quod deficeret legitima facultas exigendi ab invitis, & non existentibus de corpore Academiæ dictam collectam, quam utpotè de Regalibus, nemini quam Principi, vel
a cui Princeps concesserit, indicere ac exigere licet; Et quamvis in præsenti hæc facultas per Papam concessa esset, quia tamen non erat pura & dispositiva, sed in forma commissaria, ita ut potius mandatum de indicendo, quam indictionem contineret, ideirco non sequuta ejusdem facultatis executione, perinde habendum erat ac si concessa non esset, quia mandatum de providendo, seu faciendo, non sequuto facto, seu provisione nullum jus format, seu tribuit *ad notat. per Cardinal & Vitalin. in Clem. unic. de excess. Prælat. Mandos. in regul. de annal. quæst. 55. num. 3. Rebuff. in prax. benef. tit. de rescript. in forma dignum num. 2. & 3. Lotter. de benef. lib. 3. quæst. 8. num. 138. & seqq. Rot. in Tridentina Parochialis 5. Decembris 1646. coram Cerro, & in aliis* cum sit propositio in materia beneficiali quotidiana, quoties ad executionem deventum non est, licet esset exequuta, seu exequutione de jure non deneganda, etiam gratia in forma dignum seu mandatum de providendo dicitur jus tribuere, ut non semel habetur in sua materia, *sub titulo de beneficiis.*

Plura enim motiva concurrere potuerunt in Cardinali Protectore ad denegandam executionem hujus ultimæ gratiæ, dictaque facultate non utendum, atque dum ex pluribus in eadem commissione contentis, aliqua approbavit, signum est, quod in omissis noluit, accedente præsertim tricennali observantia hujusmodi voluntatem corroborante; Si enim longæva observantia annorum 30 est apta ad inducendam exemptionem à collectis & contributionibus, quamvis alias legitimè indictis, & de jure exigibilibus, *ut non semel deductum habetur hoc titulo*, multo magis attendenda est ad inducendam hujus gratiæ inessectuationem.

Cæterum ubi etiam talis contributio dispositivè per Papam demandata esset, sive per Cardinalem Prote-
3 ctorem indicta, adhuc tamen respectu Universitatis regatteriorum, dicebam id intelligendum esse de illis, qui principaliter, seu simpliciter artem emendi, & revendendi tabulas pictas exercent, ut plerique in Urbe adsunt, non autem de illis regatteriis generalibus, quorum institutum est emendi omnia mobilia, seu suppellectilia, ornamenta, & massaritias domorum, sub quibus emuntur, & revenduntur etiam tabulæ pictæ vel sistæ, tanquam venientes sub universitate supellectilium & ornamentorum, quia in odiosis, & præjudicialibus, ut absque dubio sunt hujusmodi contributiones, & onera sub simplici non venit mixtum, ex
4 plenè deductis per *Barbos. axiom. 152. n. 11. & Surd. decis. 174. n. 14. cum seqq.*

Magna enim differentia est inter artes, quæ considerantur & exercentur tanquam distinctæ, distincta Collegia, seu Universitates habentes, & illas artes, quæ consistunt circa res mixtas, plurium artium complexivas; Primo enim casu exercens plures artes, omnium statutis, & oneribus subjacet, ac privilegiis, &
5 favoribus respectivè seu distributivè potitur *juxta cons. Rom. n. 422. cum aliis in Romana cava pro Universitate Nursinorum Campistori hoc tit. disc. 98.* In secundo autem casu, qualis est ille hujusmodi regatteriorum ementium, & revendentium bona diversarum specierum spectantium ad plures artes separatas, dicitur quædam ars mixta, continens tertiam speciem, & de nulla dictarum inter se dictarum artium sapiens, nam alias duo sequerentur absurda, Unum quod isti regatterii, nullam constituere possent universitatem repræsentantem propriam artem, Alterum, quod cogerentur subjecti esse omnibus universitatibus seu collegiis singularum artium, ad quas pertinent respectivè singulæ species suppellectilium, & ornamentorum domorum, quæ per istos ita in confuso contractantur.

Atque saltem ex hoc negari non posse dicebam, casum reddi dubium, ac pro eis conventis esset respondendum. Tum ex observantia, quæ in omni materia interpretationis primatum obtinet, præcipuè verò in illa gabellarum, & onerum totum facit, ut sæpius *hoc titulo*; Tum quia in dubio contra gabellas, & onera respondendum est. *Cyriac. contr. 350. n. 24. Rota dec. 118. p. 11. rec. in fine.* 6

Respectu verò alterius Universitatis illorum qui fabricabant cornices seu ornamenta ut supra, adhuc dicebam eos sub tali dispositione non comprehendi, ex eadem superius dicta regula, ut sub simplici non veniat mixtum, ac etiam quia per istos, tabulæ pictæ non revenduntur pro mercatura, ita ut in hujusmodi revenditione eorum institutum consistat, sed cum ipsorum ars principaliter versetur circa prædictorum ornamentorum constructionem, adjiciuntur deinde tabulæ pictæ, accessoriè & consequutivè ad operis perfectionem, ideoque illarum mercatores seu revenditores dici non possunt.

Mercatores enim seu revenditores, propriè dicuntur illi qui bona, seu merces emunt, ut eadem, non immutata specie, revendant, secus autem ubi cum eorum opificio in diversas species reducunt, & vendunt, præsertim ubi opificium est principale, res autem empta est accessoria, ita ut regulando actum à præponderanti, institutum in artificio magis consistere dicitur *ad text. in cap. ejiciens 88. dist. Fedr. de Sen. cons. 207.* & cæteri *apud Surd. dec. 313. n. 1.* concurrente etiam diuturna observantia optima interprete; Audio quod de facto tunc pro unica vice ex quibusdam respectibus demandata fuit quædam solutio. 7

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM

Pro UNIVERSITATE HEBRÆORUM

Cum HEBRÆIS PARTICULARIBUS

Habentibus bona juramento subjecta.

Responsum pro veritate.

Facto juramento, seu æstimo bonorum Hebræorum pro datiis solvendis per quinquennium, si isto durante bona possessa per unum ex causa dotis vel alia, transeant in alium, An & quomodo datium augeri, ac respectivè minui, seu alias variari debeat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series, & quomodo fiat juramentum, seu æstimum Hebræorum.*
2 *Casus controversiæ circa dicti juramenti intelligentiam.*
3 *Juramentum, seu æstimum importat quemdam contractum inter Universitatem collectantem, & cum cujus bona æstimantur.*
4 *Durante quinquennio illius æstimi collecta sunt invariabiles, nec alterari possunt ex facto privatorum in præjudicium Universitatis.*
5 *Alienatis bonis positis in æstimo de uno in alterum, est in electione Universitatis exigere collectas in uno vel altero possessore.*
6 *De augmento vel diminutione bonorum allibratorum, an durante quinquennio, vel alio tem-*

nore habenda sit ratio.

7 *Æstimum faciendum est quolibet quinquennio, & ita servat Universitas Hebræorum.*

8 *Faciendum est defalcum bonorum, quæ pereant vel diminuantur ex incendio, furto vel infortunio.*

DISCURSUS C.

1 IN capitulis conditis per Universitatem Hebræorum super juramento universali per singulos in quinquennio præstando pro solutione collectarum, præsertim in cap. 26. dispositum fuit, ut jurantes infra summam scutorum 500. solverent baioccos 12. cum dimidio pro quolibet centenario, eandemque ratam solvere deberent exercentes bancum, quamvis nihil haberent juramento subjectum, illi verò qui jurarent possidere bona supra dictam summam scutorum 500. sed infra mille, solvere deberent ad rationem teneretur exercentes bancum, quamvis nihil haberent juramento subjectum, quoties habeant in banco pignora excedentia summam scut. mille, jurantes verò ultra summam scutorum mille tenerentur solvere juxta bonorum quantitatem absque alio augmento.

Item in capitulo 19. dispositum fuit, eos qui pecunias receperunt ex causa dotis ante dictorum capitulorum confectionem, teneri de illis præstare juramentum, tanquam de bonis propriis, de dotibus autem solutis post capitulationem, dandam esse notulam Universitatis factoribus, qui summam solutam defalcare deberent solventi, & adscribere viro, qui recepit, excepto casu quo integra dos de tempore nuptiarum solveretur, quo casu tota defalcanda esset solventi, viro autem recipienti solùm imputanda pro duabus tertiis, detracta restanti tertia parte, habito respectu ad expensas nuptiales, & rairam, quæ recipi solet in pannis & jocalibus.

His ita stantibus, cum contingeret, quod Hebræus, qui juravit infra summam scutorum mille, post juramentum 2 præstitum uxorem duceret, dotemque reciperet in summa, quæ unita etiam cum bonis propriis jam juratis non excedat mille, ut puta jurat quis possidere scuta 600. & sic ultra 500. sed infra mille, unde tenetur solvere ad rationem baioccorum 25. perinde ac si mille possideret, deinde recipit pro dote scuta 350. seu etiam 400 ita ut dos recepta, unita cum bonis antea possessis, & juratis, non excedat scuta mille; Hinc proinde dubitatum fuit; an teneatur solvere solùm baioccos 25. prout solvebat antea, vel potius, ultra summam pro bonis propriis debitam, teneatur etiam solvere aliud datium pro dicta dote sibi obventa; Atque cum desuper pro veritate interrogatus essem ex parte Universitatis.

Mihi videbatur pro ipsa Universitate respondendum esse, quod scilicet utrumque ipsa exigere posset, Atque ad id sentiendum movebar, quia de tempore quo præstatur juramentum (quod idem importat ac æstimum seu allibratio inter Christianos,) acquisitum illicò fuit Universitati quoddam jus quæsitum invariabile pro illo quinquennio circa solutionem collectarum, 3 cum dictum æstimum importet quemdam contractum inter Universitatem, & illum cujus bona æstimantur, *ut per Thomat. de collectis vers. si negatum n. 22. inter tract. magnos tom. 12. fol. 152. à tergo.* Et sic cum jurante jam firmatus est status toto illo quinquennio invariabilis.

De illa vero dote, quæ postmodum solvitur, Universitas pariter acquisivit jus exigendi collectas à dotan4te, quod ex facto partium postea sequuto non videtur minuendum vel alterandum, dum retenta quantitate collectarum jam taxata, variatur solum persona, quia summa soluta diminuitur solventi, & imputatur recipienti; tanquam patrimonium novum & diversum ab illo, super quo juramentum præstitum fuit, & ex cujus præstatione jam Universitas in bonis antea possessis jus acquisiverat exigendi ad rationem baioccorum 25. Unde allibratis seu positis in æstimo omnibus bonis territorii pro bonis Titii & Caji, ita ut contra utrumque sit firmata quantitas collectarum, si deinde 5 Titius vendat Cajo aliquod prædium, utique illud non erit computandum inter antiqua bona Caji, sed iste solvere debet nomine Titii venditoris id quod ille solvere debebat si non vendidisset, & hoc arbitrio Universitatis, *ut per Thomat. loco supra citato.*

Alias sequeretur, quod Universitas defalcaret dotanti summam ex causa dotis solvendam absque relevatione, contra expressum tenorem capitulorum, & 6 præsertim dicti capit. 19. ubi disponitur quod si uni detrahitur, alteri imputetur absque defalco. Et merito, quia ut dixi, dictum juramentum, quod importat allibrationem seu æstimum, firmat statum invariabilem, ita ut si durante quinquennio bona augeantur vel minuantur, nulla augmenti vel diminutionis ratio habeatur nisi in novo juramento seu æstimo pro sequen7te quinquennio faciendo, *ad text. in l. fin. C. de alluvion. ubi Bald.* & benè incertus auctor *cons. primo impress. post Petr. de Vbaldis in tract. de Gabellis num. 1. & 8. inter tract. magn. dicto tom. 12. fol.* 99. Et de æstimo faciendo quolibet quinquennio, ad effectum attendendi variationem bonorum medio tempore sequutam, quia interim status est invariabilis *Menoch. consil. 144. num 89. & 90. Cyriac. controv. 156. num. 5. & [illegible], nentibus hoc tit. disc. sequenti.*

Quodque status bonorum jam firmatus de tempore juramenti sit invariabilis, & solum concedatur commutatio de persona ad personam, constat etiam ex cap. 21. ubi in casu restitutionis dotis disponitur, ut summa quæ restituitur, defalcetur restituenti, & adscribatur recipienti, & sic semper debet esse idem, & con8formis bonorum status, variata solùm persona, quæ non facit cessare conventam quantitatem, nisi in casu incendii, furti, vel alterius infortunii gravis, ob quod notabilis diminutio sequatur, quo casu remissum est arbitrio factorum, quale defalcum faciendum sit, ut in capit. 16. & sic semper stare firmum videtur, quod jus Universitati jam quæsitum ex dicto contractu resultante à juramento, non debet ex facto partium pati diminutionem.

Et idem, quod dictum est de jurantibus, supra 500. sed infra mille, procedit proportionabiliter de jurantibus infra 500. seu infra 200. cum eadem sit ratio in omnibus, & hanc dixi mihi videri veritatem.

ROMANA COLLECTÆ HEBRÆORUM

Pro EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM

Cum JOSEPHO TOSCANO ETIAM HEBRÆO

Casus resolutus per Locumtenentem Vicarii pro Universitate.

In datiis seu collectis Hebræorum, an sit habenda ratio bonorum sub juramento cadentium in sorte principali, vel in fructibus.

SUMMARIUM.

1. *Facti series.*
2. *Collecta de jure debentur pro modo fructuum.*
3. *Declaratur.*
4. *Quod non sit practicabile cum Hebræo.*
5. *Etiam pro pecuniis, mercibus, aliisque bonis ad industriam retentis solvenda sunt collecta.*
6. *Prout solvenda sunt per capita ratione laboris & industria personalis.*
7. *Æstimum faciendum est juxta consuetudinem & præteritam observantiam, a qua non est recedendum.*
8. *Illud tamen quibusque temporibus est revocandum*

dum non ad effectum immutandi modum consuetum in genere, sed ad effectum adæquandi variationes medio tempore contingentes.

9 *Quod per universitatem Judæorum practicatur singulis quinquenniis, prout practicatur in statu Mediolani.*

10 *Ubi æstimum fit per æs & libram habita ratione valoris bonorum in sorte principali non inspicitur, ab ex illis possessor majorem vel minorem utilitatem percipiat.*

11 *Valor intrinsecus locorum montium vel aliorum jurium ob accidentia sæpe minuitur.*

DISCURSUS CI.

Cum hæc Universitas soleat singulis quinquenniis
1 pro publicis taxis & collectis renovare juramentum, quod idem est ac facere novum æstimum, ut in
aliis discursibus pro eadem universitate hoc pariter
titulo, atque retroactis temporibus Toscanus possidens in Civitate Florentiæ loca centum duodecim illius montis Salis in valore intrinseco importantia summam scutorum 12. m. prætenderet ob illorum diminutos fructus ac difficultatem exactionis, consuetum intrinsecum valorem esse notabiliter diminutum (ut in
effectu diminutus erat,) ideò concordavit cum Universitate jurandi hanc bonorum speciem pro summa
scut. 5. m. ad cujus rationem datia seu collectas ad illam rationem tot pro centenario, ad quam taxa fieri
solet, solvere deberet, atque ita per tria quinquennia
servatum fuit; Cumque non obstante, quod dictorum locorum valor hoc medio tempore notabiliter auctus esset, Universitas ad eamdem summam concordatam in novo juramento continuaret, prætendere cœpit Toscanus, se in hoc notabiliter læsum esse, eo quia
ejus Consultores calculando cum evidenti æquivoco
fructus, qui ex dictis montibus pro tata scut. 5. m. percipiebantur, ostendebant collectas importare majorem
summam, integros fructus excedentem, quod prorsus
injustum ac irrationabile dicebant, cumulando cum
incongrua applicatione magnam Doctorum catervam
ad probandum, collectas & datia taxanda esse per æs
& libram, habita ratione ad fructus, qui ex bonis percipiuntur, & pro illorum rata tanquam species decimæ, non autem ad valorem bonorum in sorte principali, & prout taxantur pecuniæ, quas Hebræi retinent
sub industriis, mercimoniis vel usuris, ex quibus longè majorem fructum percipiunt.

Sed pro Universitate scribens dicebam, juxta disponentia, collectas & onera publica ferenda esse pro mo-
2 do facultatum habita ratione fructuum, præsertim in
l. 1. & seqq. Cod. de indict. & tribut. lib. 10. l. ult. C. de immunit. nemin. conced. cum concord. per Menoch. consil.
3 *1144. num. 6.* atque auctoritates juxta dictarum legum
dispositionem loquentes, prorsus extraneas esse à casu
controversiæ, utpote procedentes in illis ordinariis muneribus realibus, quæ per subditos solvuntur loco
4 antiqui tributi, quod tanquam pars seu quota fructuum Principi solvebatur ratione bonorum, & tanquam onus prædiale, Quæ onerum species inadaptabilis est Judæis non possidentibus bona stabilia fructifera, ex quorum fructu tale munus Principi solvendum sit, cum tantum eis conveniant, vel illa munera
5 extraordinaria, quæ etiam inter Christianos solvuntur
propter pecuniam, merces, aliaque bona mobilia sub
industria, & mercimonio tenentes ex deductis per Menoch. *dicto cons. 1144. num. 31. & seqq. Nat. cons.*
6 *435. n. 5.* vel illa munera personalia; quæ in singula
capita ob quotidianum laborem & industriam etiam
inter Christianos solvuntur sub capitationis vocabulo
in jure nuncupata, & de quibus *Menoch. dicto consil.
1144. num. 40. cum seqq.* & de qua onerum specie etiam
inter Hebræos hab. *in disc. seqq.*

Quodque dum ab annis 100. & ultra, & quantum
hominum memoria suggerit constabat, ad formam capitulorum ab eadem Universitate, Sede Apostolica
approbante editorum, semper hujusmodi juramenta
seu æstima facta esse habita ratione bonorum in sorte
principali, deviandum non erat ab observantia & consuetudine in hac materia Principatum obtinente, ut 7
benè in his terminis faciendi æstimum, cæteris allegatis *Menoch. dicto cons. 1144. num. 89. cum seqq. Cyriac. controv. 156. num. 8 cum seqq.*

Qui solùm benè observat singulis quibusque congruis temporibus renovanda esse æstima, non ad effe- 8
ctum immutandi modum consuetum illa faciendi, cum
in hoc omnes concordent omnino deferendum esse
consuetudini, sed ad effectum reducendi onera ad justitiam & qualitatem, cum tractu temporis bonorum
pretia variari soleant, prout variari possessorum facultates, ut qui de uno tempore est dives, tractu temporis fiat pauper, & econtra: Et ea qua ratione *ex Bossio & aliis* testantur inductam esse praxim in Statu Mediolani renovandi æstimum singulis quinquenniis, prout 9
ut hæc Universitas etiam ab antiquo prudenter servavit & servat, ideoque prorsus vanam dicebam hujusmodi prætensionem.

Neque posito hoc modo æstimandi, & collectas di,
inspiciendum est, an bona, quæ per Hebræos possidentur fructent multum vel modicum, cum id esset im- 10
practicabile, atque inextricabilem confusionem induceret; sufficit enim quòd bona tanti valoris possideat
Hebræus, qui sibi imputet, cur non magnum, sed
modicum fructum percipiat, ita ut si casus daret pecunias retineri otiosas in arca, non inde resultet datiorum exemptio; Proindeque dicebam, quod si hic
opponens credebat pecuniam in dicta loca montium
investitam, parum fructiferam esse, illa venderet, atque
pretium in pignorando sub usum, vel in alia mercimonia more aliorum Hebræorum converteret, ut ita major emolumentum perciperet.

Verum adhuc spectata fructuum quantitate, videbatur manifestum esse æquivocum, quia fructus, qui ex
omnibus dictis locis 120. percipiebantur ad rationem
scut. quatuor pro quolibet loco, redacto eorum valore
ad solam summam scut. 5. m. ob extrinsecam & accidentalem intrinseci valoris diminutionem, importabat ad
rationem circiter decem pro centenario, ita ut spectandus esset fructus integræ summæ scut. 12. m. ad hanc 11
minorem summam redactæ ob accidentia istorum jurium intrinsecum valorem diminuentia, eo modo quo
practicatur in juribus Hispaniarum, aliorumque Principatuum, ut præsertim constat *apud Capic. latr. dec. 188.* ac supra hoc eod. titulo *in Romana locorum montium de Oricellariis disc. 30.*

Quinimo cum hoc intermedio tempore, postquam
dicta conventionalis reductio sortis ad dictam summam scut. 5. m. facta fuit, dictorum locorum valor
notabiliter excreverit, ita ut de præsenti valerent ferè
ultra dimidiam ejus, quod tunc valebant, intrinsecum
valorem fere adæquando ex jam dicta ratione variandi
æstimum pro ratione augmenti vel respectivè diminutionis bonorum eorumque valoris, potiùs dicebam ex
hujusmodi continuatione gravatam esse Universitatem
quæ istius reclamantis onera juxta præsentem statum
augere poterat & debebat; Ut ex his justè mandavit
Judex servari solitum rejecta dicta reclamatione, reservando Universitati jus agendi pro augmento ad portionem excreti oneris, pro quo credebam ei bonum jus
ac justitiam assistere. Appellavit Toscanus & commissa
fuit causa in Rota, sed prosecutio usque adhuc cessat.

ROMANA DATIORUM

PRO EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM

Cum HEBRÆIS BONA NON POSSIDENTIBUS.

An & quando faciat non prohibentes bona cadentia sub juramento seu æstimo, possint collectari pro lucris ex industria, & labore personali, Et quid in hoc operetur observantia præsertim respectu onerum ex causa extraordinaria omnes tangente, pestis vel belli aut simili.

SUMMARIUM.

1 *Universitatibus etiam inferioribus & recognoscentibus Superiorem competit de jure facultas imponendi collectas pro publicis oneribus.*

2 *Universitas Hebreorum id habet in facultatibus ex indulto Apostolico.*

3 *Ubi collectæ solitæ sunt exigi per æs & libram, an possit solitum alterari, & induci solutio per capitationem.*

4 *Collectæ propriè sunt, quæ solvuntur Principi ex fructibus bonorum tanquam tributum seu species decimæ in quota fructuum solvenda.*

5 *Ex qua causa solvantur per Hebræos datia, & onera.*

6 *Onera personalia vel mixta seu alia omnibus de Universitate communia, ab omnibus solvenda sunt.*

7 *Capitatio est collecta imposita per capita personarum, & ratione laboris & industriæ personalis.*

8 *Quomodo intelligendi sint damnantes modum collectandi per capitationem volentes fieri debere per æs & libram.*

9 *Pauperes non sunt collectandi, & quomodo id intelligatur, & qui in proposito dicantur pauperes.*

10 *Pro artificio seu labore & industria personali imponi possunt collectæ & contributiones.*

11 *Judæi non possident bona stabilia & fructifera, sed solùm pecunias & merces, quorum ratione solvunt collectas.*

12 *Collectæ dicuntur species decimæ quibus æquiparantur, earumque more regulandæ sunt.*

13 *Decimæ debentur etiam ex opificio, industria, & labore personali.*

14 *In facultate Universitatis est vivere per collectas vel per gabellas, ac onera uno vel altero modo exigere.*

15 *Quoties ex præterita observantia resultat injustitia & gravamen circa modum collectandi, ab ea est recedendum.*

16 *Immunes & exempti ab oneribus & collectis tenentur ad illa, quæ imponuntur ex causa pestis vel alia omnibus communi.*

DISCURSUS CII.

UNiversitas Hebræorum Urbis pro solvendis tribu-
1 tis, alijsque oneribus Cameralibus, vel Communitativis, imponere solita est singulis quinquenniis collectam per æs & libram, *ut in præcedenti* habetur, Cum autem ob graves impensas, quas pati coacta est ex causa pestis in Urbe grassantis anno 1656. æs alienum contraxisset, pro quo consuetas collectas augere, vel novas imponere cogeretur, atque adverteret multos Hebræos, ne juramento & oneri contributionis subjacerent, licet alioquin industrios, in dies cum quotidiano labore vel industria vivere, non curando cum parsimonia aliquod peculium sibi constituere. Hinc proinde determinavit istos etiam ita viventes proportionabiliter collectare, quibus se opponentibus, ac introducta causa in Tribunali Vicarii.

Pro Universitate scribens dicebam illius intentionem fundatam esse, non in dispositione juris, per quam etiam inferioribus Universitatibus conceditur ejus subditis imponere collectas pro supportandis oneribus communitativis, ac solvendis tributis, alijsque contributionibus Principi *Alex. consil. 78. n. 4. lib. 6. Capic. in investit. feudal.* verbo *cum collectis Thesaur. dec. 257. Farin. qu. 173. n. 72. Buratt. decis. 751. n. 4. Mares. in toto ejus tractatu de collect. seu bonatenentia,* apud quos concordantes; Tum certius, dum concurrebat expressa facultas, quæ concessa legitur in capitulis hujus Universitatis confirmatis à *Clemente VII.* & succes- 2
sivè ab aliis Pontificibus, præsertim *ab Innocentio X.* in erectione, seu aggregatione Montis pro ejusdem Universitatis debitis & oneribus solvendis.

Neque obstare dicebam præteriti temporis observantiam, ostendentem hujusmodi collectas imponi tantum 3
consuevisse per æs & libram, & sic juxta quantitatem bonorum, ideoque solitum alterari non posse, neque permittendam esse capitationem ex *deductis per Beroum. cons. 150. lib. 3. Paris. cons. 25. lib. 1. & alios*, quoniam illi loquuntur de illa collecta, quæ imponitur pro oneribus merè realibus, quæ utpote perpetua & 4
uniformia solvuntur Principi, tanquam tributum, seu census tanquam decima seu portio fructuum prædiorum & bonorum sub ejus ditione existentium, & quæ verè & propriè collectarum appellatione veniunt *juxta text. in l. fin. ff. de muneribus Ansal. cons. 43. num. 24.* Et quæ onera, fixa, perpetua, & invariabilia sunt illa, quæ transeunt cum ipsis bonis, etiam in exemptos juxta receptam distinctionem, de qua *in Brundusina gabellæ coram Ciania inter suas decis. 1079. & in Albengabella coram Merlino & pariter inter suas dec. 902. de quibus in Hydruntina onerum disc. 50. & in aliis locis.* Quæ tamen collecta, seu onerum species in hac Universitate non datur, cum Hebræi non possideant bona stabilia, tanquam ad illa obtinenda & possidenda inhabilitati.

Quare cum agatur de oneribus personalibus, quæ omnes & singulos tangunt, vel quia solvantur Principi pro eorum toleratione & protectione, quod tamen est quid satis modicum, vel quia ipsorum publicos 5
usus percutiant, & in quo ferè omnia onera consistunt, ideoque regula juris est, ab omnibus supportanda esse, *cum ea onera, quæ omnibus communia sunt, ab omnibus ferri debeant, atque à summis sarcina usque ad infimos decurrere debet*, ut sunt verba textus *in l. prima in fine C. de quibus muneribus nemini &c. lib. 10.* ideoque 6
solvi potius debent per capitationem, quæ propriè est collecta imposita per capita personarum ac ratione laboris & industriæ personalis, *ad text. in l. fin. C. si propter publicam pensitationem cum concordan. per Alex. cons.* 7
68. num. 3. lib. 2. Bertachin. de gabell. in prælud. num. 11. Bovadill. in polit. lib. 5. cap. 5. n. 25. & 26. Rovit. super pragmat. in rubr. de appretio.

Et quamvis plerique DD. etiam pro oneribus communitativis vel aliis, quæ personalia vel mixta sint, damnent hujusmodi collectandi speciem per capitationem, atque magis laudent alteram per æs & libram, seu pro quantitate bonorum, attamen id procedit ad 8
tollendum inconveniens, ne idem & æquale sit onus divitum ac pauperum, tunc enim intraret injustitia considerata per DD. cumulatos per *Barbatum in tract. de divis. fructuum par. prima cap. 8. n. 38.* & in hoc admittebam non pariformiter collectandum esse divitem ac pauperem, sed proportionatam rationem haberi debere, nedum ad industriam personalem, sed etiam ad bona.

Prout admittebam traditionem Bal. *in l. etiam C. de execut. rei judic. num. 17.* ut collectari pro publicis one- 9
ribus debeant bona possidentes, ac etiam mercatores & fœneratores ex pecunia lucrum reportantes, non autem pauperes ex quotidiano labore viventes, ubi adeo sunt pauperes, ac minus industrii, quod diurnus labor vix alimentis & sustentationi sufficiat, cum tunc cesset etiam onus decimarum, quibus collectæ assimilantur ut infra.

Non indè tamen dicebam inferri posse, artifices & alios industrios in summa paupertate non constitutos, & ad contributionem idoneos, remanere debere omninò

10 ninò exemptos sub hoc prætextu, quod bona cumulata non habeant, quia etiam pro industria & labore personali debet proportionabiliter aliqua contributio fieri, ut in specie firmant, *Dec. conf. 334. Natt. conf. 418. num 5. Bellon. sen. conf. 12. num. 16. Cyriac. controv. 156. n. 11. & per tot. Menoch. conf. 1144. ubi de materia,* Alias enim esset inducere maximum inconveniens allicìendi istos Hebræos quamvis industrios & ex labore notabile lucrum comparantes, ad imitandam potius cicadam quam formicam, atque in turpi otio, seu in imprudenti & damnata profusione totius lucri vivendum, ita ut melioris essent conditionis otiosi vel malè viventes, eorum lucrum quotidiè consumentes in cauponis & luxibus, quam illi, qui cum debita diligentia & parsimonia aliquod peculium ex industria & labore acquirere curant, & sic esset, unire virtutem & præmiare vitium, dictamque Universitatem ita tractu temporis omninò inhabilitare ad publica onera non supportanda.

Clarius hæc procedere dicebam, ponderando collectas juxta præteritam observantiam per æs & libram, 11 non solvi ratione fructuum, qui ex bonis percipientur, cum per istos nulla possideantur bona fructifera, sed totum eorum æs consistat in pecunia & mercibus de sui natura infructiferis, eatenus fructum seu utilitatem producentibus, quatenus possessoris industria concurrat, igitur totus est effectus industriæ & laboris, cum hac solum differentia, quod isto caso dicitur fructus mixtus, comparatus nempè partim ex industria personali, partim ex commodo & usu pecuniæ, in aliis verò pecuniam vel merces non habentibus dicitur emolumentum simplex ex mera industria seu labore personali resultans, unde nulla subest ratio, cur de una & non de altera industriæ specie contributiones & collectæ juxta debitam proportionem solvi debeant.

Idem comprobari dicebam ex altera juris propositione, 12 quod collectæ, quæ per subditos Principi solvuntur, seu alia onera, quæ pro Republica supportantur, æquiparantur decimis, earumque more data proportione regulari debent, *Lucas de penna in l. annonas num 3. C. de erogatione militaris annonæ lib. 12. Ansal. de jurisd. par. 3. tit. 2. de tributis n. 30.* & est sæpius hoc eodem modo deductum; Decimæ autem non solum sunt prædiales, & quæ de bonorum fructibus debentur, sed etiam personales debitæ ex industria, opi- 13 ficio & labore personali, *cap. pastoralis de Decimis ubi DD. Buratt. decis. 572 num. 10. Barbos. de pa ocho cap. 28. & cæteri passim;* Igitur sicut decimæ deberentur, ita interim hujusmodi contributiones illis assimilatæ.

Hinc dicebam non obstare præteritam observantiam, tum quia in facultate Universitatis repositum est vivere per collectas vel gabellas, atque onera uno vel al- 14 tero modo solvere. *Capic. dec. 148. & Marin. resol. 63. n. 3. vol. primo,* unde in facultativis non datur præscriptio absque notis requisitis præviæ prohibitionis, seu respectivè petitionis cum subsequenti acquiescentia seu denegatione; Tum etiam quia forsan antiquitus hominum malitia non adeò excrescente, non dabatur hoc inconveniens, quia quilibet validus & industrius, cum debita parsimonia & diligentia aliquod peculium sibi parare satagebat. Vel in omnem eventum prædecessorum administratorum negligentia vel culpa Universitati præjudicare non debuit, neque exindè permittenda erat certa injustitia, qua concurrente, à præ- 15 tensa observantia super modo collectandi recedendum est, ut post *Dec. conf. 314.* & alios benè probat *Cyriac. controv. 156. num. 20. cum seqq.*

Demùm ubi etiam præmissa cessarent, ita ut ex observantia, immunitas non habentium bona, & successivè juramento, seu æstimo non subjacentium inducta esset, Adhuc tamen respectu hujus collectæ, quæ controversiæ causam dedit, dicebam causam esse extra controversiam, cum illa imposita esset pro satisfaciendo ære alieno contracto ex causa pestis, quæ pro eorundem Hebræorum præservatione, & subsidio magnas produxit impensas, ideoque ad eam etiam immunes tenebantur, ut in specie aliis allegatis firmatur per Thesaurum juniorem *lib. 1. quæst. forens. 13. num. 5. cum seqq.* Et ita justè ac fundatè judicatum fuit, quia istæ 16 impensæ magis pro pauperibus quam pro divitibus fiunt; Sed judicatum quoad effectum remansit ferè inane, quia dictum fuit collectas debere pro eo quod lucrum excederet necessaria alimenta, qui casus vel nunquam, vel satis de rarò datur, undè propterea Universitas nullum levamen exinde sensit.

ALIA ROMANA DATIORUM

Pro EADEM UNIVERSITATE HEBRÆORUM

Cum LEONE CAMIZ.

Casus terminatus per Concordiam.

An Universitas impedire possit Hebræis ne ab Urbe extrahant, aliòque traducant in notabili quantitate pecunias, merces, aliaque bona in præjudicium collectarum & datiorum ipsius Universitatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Forenses non tenentur pati gabellas pro debitis universitatis.*

3 *Universitas an possit impedire hebræis exteris extractionem pecuniarum & bonorum in præjudicium datiorum, & collectarum,*

4 *Datia hebræorum licet sint personalia, attamen ob Cameræ & aliorum cautelam videntur realia, ita ut pro eis sint affecta bona hebræorum.*

5 *Quomodo intelligenda sit dicta propositio de bonis affectis pro oneribus, & datiis.*

6 *Multa quæ alias de jure permissa sunt, prohibentur ex capite publicæ necessitatis, seu utilitatis.*

7 *De prohibita extractione victualium ratione publicæ annonæ.*

8 *An Baronibus & Civitatibus competat Jus revocandi Cives seu Vassallos, ut ad patriam redeant.*

9 *An Episcopus impedire possit simplices presbyteros vel clericos onus residentiæ non habentes, ne à Diœcesi discedant.*

DISCURSUS CIII.

Contracto matrimonio inter quemdam Leonem 1 Camiz Hebræum Anconæ commorantem, & filiam Josephi Thoscam hebræi habitantis in Urbe cum dote scut. 5000. dictoque matrimonio dissoluto per mortem mulieris, superstite unica filia infante, cum Leo vir prætenderet, sive ex Statuto Urbis, sive ex Hebræorum ritibus, & traditionibus, dotem superlucratum esse, vel saltem se tanquam patrem filiæ ex matrimonio superstitis esse ejusdem dotis administratorem, & usufructuarium, atque volens ad patriam reverti, intenderet dotem prædictam in pecunia consistentem, à socero debitore viribus præturæ compulso jam depositatam, secum asportare, se opposuit Universitas, prætendens adeò notabilem pecuniarum quantitatem ejus æstimo seu juramento pro collectis jam affectam à Ghetto Urbis extrahi non posse, ideoque investitam remanere debere pro collectarum & onerum contributione, unde introducta lite coram Vicario, seu ejus V. Gerente.

Ex parte Leonis pecuniam extrahere volentis Insistebatur in eo quod, cum ipse esset forensis occasione matrimonii solùm aliquo tempore in Urbe commoratus, 2 teneri non debebat ad datia & onera Universitatis, præsertim pro debitis antea contractis, ad id allegando

auctoritates latè congestat *dec. 3. post Conc. de Censf. ac sæpius hoc tit. in aliis deducta*, dictæque propositioni adjungebantur regulæ generales, quemlibet esse rei suæ liberum administratorem & arbitrum, neque naturalem libertatem transmutandi personam & bona de loco ad locum, non concurrente aliquo legitimo titulo servitutis, impediendam esse.

Pro Universitate autem scribens dicebam, quod omissa etiam inspectione, an dictus Leo in Urbe in-
3 colatum contraxerit, ut scribens in facto pro Communitate prætendebat, atque admissa forensitate; adhuc tamen dictam extractionem adeo notabilis pecuniarum quantitatis jullè impediendam esse, non ex jure collectandi ipsum Leonem forensem, & tanquam ejus bona; sed tanquam bona Josephi Toschani hujus Universitatis subditi, & quæ sub juramento, quod inter Judæos est idem, ac æstimum seu allibratio, jam posita fuerunt, ita ut effecta essent oneribus publicis, & præsertim debitis jam contractis per Universitatem in summa scut. 180 m. proqua *Ign. X.* ad eandem Universitatem a gravioribus usuris solvendam, illam admiserat ad quemdam Montem Camtalem, pro cujus dote, & fundo obligavit omnes pecunias, merces, aliaque bona, quæ à singulis Judæis possiderentur, ita ut licet in puncto juris hæc non sint onera mere realia, sed vel personalia vel mixta, ut habetur in præcedenti, nihilominus pro dictorum onerum implemento ac Montis Fundo & cautela videntur speciem realium habere,
4 ideoque in mere realibus bona illis subjecta transeunt in quemcunque, quamvis exemptum cum sua causa ex plenè deductis in *Beneventana gabellæ coram Penia, dec. 1079.* ... *Alben.* ... *coram Merlino dec. 901* de quibus *in Hyl ... lib. 50. & in aliis hoc tit.*

Sive sta ne extractio hujusmodi bonorum, pecuniarum, & mercium obligatione pro dicti Montis seu creditorum cautela, recte instabant, quæ in jure habentur de bonis hypothecatis penes quemcunque tertium cum hujusmodi affectione transeuntibus; Licet enim hujusmodi propositio ita generaliter & abstracte sumpta
5 recipienda non videatur, utpote impeditiva commercii, quod alias cum Hebræis nullatenus haberi posset, unde deest ingenda venit ex illa æquitate, quam præter juris dispositionem forsan ex traditione Doctorum patitur ... in quibuscumque mercibus & mobilibus, ut scilicet quamvis creditorum hypothecis affecta sint, attamen in tertium libera & immunia transeant, *ex deduct. per Capi. Latr. decis. 24. num. 12. Otthobon. dec. 55. num. 9. ... 117 post Merlin. de pignor. ubi cæteri.* Nihilominus ista ratio non urget in constitutione dotis, quam nihil publico commercio interest in ... poni, & non extrahi ab Urbe, præsertim dum nulla urget necessitas, ut Hebræi Urbis maritent filias potius aliis Hebræis forensibus, quam concivibus.

Ideoque propositio prædicta nec generaliter recipienda, nec generaliter respuenda videtur, sed sano modo, & discretè juxta facti circumstantias intelligenda, nam aliàs si ita de facili cuicumque Hebræo liberum esset pecunias, & merces in tam notabili quantitate pro libito extrahere, stante gravitate onerum, quæ in Urbe per eos solvuntur per æs & libram, quilibet ad onera effugienda sub figuratis prætextibus curaret ejus pecunias & merces extrahere alibi occultò sub industria retinendas, ita ut Universitas redderetur impotens ad onerum supportationem, & quod magis est elusi remanerent creditores, qui sub hujusmodi bonorum & mercium cautela Universitatis fidem sequuti sunt, sub assecuratione etiam & fide publica Principis, qui Montis erectionem seu aggregationem concessit *ex deductis in Romana usurarum judaicarum sub tit. de usu, disc. 6.*

Multa enim ex justa causa publicæ utilitatis vel necessitatis præter juris regulas, & contra naturalem li-
6 bertatem conceduntur, unde licet quilibet sit rei suæ moderator & arbiter, cuisque bona ex naturali libertate quocumque velit, ducere valeat, nihilominus si ratio publicæ annonæ vel altera secus exigat, prohibita est extractio, ut passim de victualibus, & aliis ubi- 7
que vidimus, ac de jure aliis allegatis probant *Rev. super pragm. in rubr. de tractis seu extractionibus, Apont. de potest. Proreg. tit. de variis provisionibus, eadem rubr. de tractis Maxson. in tract. de contraban. post tract. de caus. executivis, ubi plenè de materia.*

Prout conceditur Baronibus vel Civitatibus jus revocandi vassallos seu cives patriam deserentes, ut ad illam redeant, quoties discessus est talis, quod illius deser- 8
tionem seu notabile præjudicium causet, ex deductis per *Marin. resol. quotid. 107. lib. 1. & addit. ad Rovitter. dec. 598.* ubi etiam observat, quod licet Episcopus impedire non possit simplices presbyteros vel cle- 9
ricos residentiæ beneficium non habentes, ne discedant a Diœcesi, attamen ex justa causa desertionis Ecclesiarum id facere potest cum similibus.

Eoque magis præmissa in proposita facti specie procedere dicebam, ob illam particularem circumstantiam, quod sive ex statuto Urbis 131. sive ex dispositione Juris communis *in auth. Uxore mortua C. de secundis nupt.* quamvis vir hujusmodi dotem lucratus esset, illius tamen proprietatem reservare tenebatur filiæ superstiti adhuc infanti, pro cujus cautela rectè Joseph avus & dotans, ac eadem Universitas se opponere poterant, ut hujusmodi summa poneretur in loco, neque permitteretur extractio sub dissipationis periculo, Et ad ita decernendum, Judex inclinabat, sed concordia controversiæ finem dedit, quia pecunia data fuit ad cambium ipsi Universitati.

ANCONITANA ONERUM HEBRÆORUM

Pro UNIVERSITATE HEBRÆORUM ORIENTALIUM, ANNONA COMMORANTIUM

Cum UNIVERSITATE HEBRÆORUM ITALORUM Seu OCCIDENTALIUM EJUSDEM CIVITATIS

Causa pendet in Rota.

De Immunitate ab oneribus concessa Hebræis exteris Orientalibus ad Civitatem Anconæ accedentibus, An competat illis, qui longo tempore in eadem Civitate incolatum habuerunt, sive iis, qui ex orientalibus procreati sunt, & ibidem nati, Et an isti potius Itali censendi veniant, quam Orientales.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An executio alias competens litteris Apostolicis procedat respectu limitationis, seu exceptuationis contra eum, in cujus gratiam & privilegium dictæ litteræ emanarunt.*
3 *Litteræ Apostolicæ tunc habent paratam executionem, quando agitur de facto executorio meri, secus autem ubi executorii mixti procedentes tanquam Judicis.*
4 *In exceptuationibus, & limitationibus, quæ continentur in privilegiis, Princeps dicitur habere se negativè, ac nihil disponit; sed relinquit casum exceptuatum extra privilegium, & sub dispositione Juris.*
5 *Domicilium non contrahitur sine animo, & per habitationem occasionalem, quamvis longævam.*
6 *Ex quibus excludatur animus non contrahendi domicilium per habitationem.*
7 *Græci longo tempore viventes, vel etiam nati in Italia seu aliis partibus Ecclesiæ Latinæ sub quo ritu vivere debeant.*
8 *Commorantes in aliqua Civitate occasione mercaturæ vel artis, an fiant domiciliarii, vel potius dicantur continuare civilitatem originariam.*

DISC

DISCURSUS CIV.

1 AD alliciendos ad portum & Civitatem Anconæ exteros mercatores, præsertim hebræos in Orientalibus partibus commorantes, consueverunt antiquitus Pontifices eis concedere varias exemptiones & privilegia, per *Paulum III.* demum confirmata & ampliata, inter quæ illud habetur, ut Hebræi orientales ultra exemptionem à dohanis & oneribus pro mercium introductione seu contrectatione solvi consuetis, immunes etiam esse deberent à collectis & taxis imponi solitis per Universitatem Hebræorum in dicta Civitate & locis adjacentibus cum perpetuo incolatu commorantium pro solvendis oneribus Cameralibus, & aliis eidem Universitati incumbentibus, exceptis tamen illis Hebræis, quos in dicta Civitate clarè constiterit juxta juris communis, non autem statutorum dispositionem domicilium elegisse & contraxisse, Unde propterea sequutum est, per unam, & alteram Hebræorum speciem, duas diversas constitui Universitates, unam, nuncupatam Orientalium, alteram verò Italorum, duasque haberi diversas Scholas seu Synagogas. Cum autem tractu temporis aliqui ex Orientalibus occasione mercaturæ longævum incolatum in dicta Civitate contraxerint, atque ibidem filios procreaverint, idem parentum exercitium continuantes, easdemque Orientalium Universitatem & Scholam sequentes, prætendere cœperunt dohanerii, illos utpote in dicta privilegiorum exceptuatione comprehensos ad dohanarum aliorumque onerum solutionem teneri, & introducta causa sub *Paulo V.* coram Gubernatore Anconæ, prodiit sententia Hebræis favorabilis, in gradu appellationis confirmata in Urbe per Thesaurarium Generalem, & in tertia Instantia per Cameram, quæ sententiæ munitæ etiam fuerunt cum Brevi *Pauli V.* qui prævia narrativa prædicti privilegii cum dicta exceptuatione per *Paulum III.* concessi, illud confirmavit ac servari voluit, à quo tempore citra dicti originarii Orientales quamvis in dicta Civitate, seu aliis Italiæ locis orti, utpotè sub Orientalium non autem Italorum Schola, & Universitate viventes dictis exemptionibus potiti fuerint, donec nuper Universitas Hebræorum Italorum prætendere cœpit, illos utpotè Italos sibi esse subjectos, & ad ejus onera, & contributiones teneri, atque ita Orientalium Universitate indefensa ab A.C. tanquam litterarum Apostolicarum executore, & sub titulo executionis dictarum litterarum *Pauli V.* sententiam obtinuit, qua prodita, occasione adeundi Signaturam ad effectum videndi, an locus esset appellationi suspensivæ regulariter ab executione litterarum Apostolicarum denegando.

2 Ex parte dictæ Universitatis Orientalium in hoc statu ad Causæ defensionem assumptus, quoad ea quæ ordinem seu appellationem respiciunt, prorsus vanam dicebam dictæ Universitatis Italorum prætensionem super appellationis suspensivæ denegatione, quia litteræ *Pauli V.* continent favorem & privilegium Orientalium, in quorum gratiam tantum emanarunt, unde absonum in jure videtur, ut privilegia contra ipsos privilegiatos exequi & rigorosè practicari debeant; Et quatenus replicaretur non impugnari privilegium, sed peti solùm executionem limitationis seu exceptuationis in eo contentæ adversus eos, qui domicilium in dicta Civitate contraxerunt, adhuc tamen dicebam chimericam remanere appellationis denegationem sub prætextu executionis litterarum hæc enim tunc loquitur dicitur ita privilegiata, ubi agitur de nuda illarum executione in iis, quæ ibidem explicitè demandantur absque aliqua Juris inspectione & judicatura, ac legitimo contradictore cessante, ita ut executor dicatur merus, secus autem ubi ille assumere debet partes Judicis cum legitimo contradictore, ita ut dicatur executor mixtus, quia tunc loquitur sine dubio appellatio, ac procedendum est juxta judiciarium ordinem, cum tali casu appellati non dicatur ab ipsis litteris eorumque dispositione, sed à mala judicis declaratione seu executione, *Seacc. de appell. q. 17. limit. 4. n. 64. & 65. Mantic. dec. 324. n. 3. decis. 701. par. 2. recent. dec. 352. par. 10. & sæpius*, quia est propositio plana, satisque frequens in materia beneficiali.

Clarius, quia *Paulus V.* in ejus litteris circa dictam exceptuationem nihil disponit, sed tantum narrat tenorem litterarum *Pauli III.* dictam exceptuationem continentium, & nihilominus, etiamsi dispositivè, & ex integro dictam exceptuationem contineret, non inde tamen inferri posse dicebam quod in hac parte hujusmodi litteræ aliquid disponerent, vel præciperent, ita ut eæ executioni mandarentur, sed tantum exceptuant casum, quod idem est, ac de illa aut illum non esse comprehensum sub privilegio, sed remanere sub dispositione juris, ita ut in hac parte Papa se habeat solum negativè; Exceptio enim vel præservativa nihil de novo continere dicitur, nec aliquid dare, vel tollere, sed solùm relinquit res in suo statu nativo, perinde ac si privilegium, vel alia dispositio, in qua continetur, non adesset *Gregor. & adden. dec. 558 n. 5. Rojas dec. 132. n. 16. dec. 100. n. 10. rec.* 4

Quo verò ad justitiam & meritum negotii principalis, cum sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse prætentionem Universitatis Italorum, quia Papa exceptuat eos orientales, qui juxta dispositionem juris communis domicilium elegerint, & contraxerint, quod sequuturum dici non poterat ex solo longævo incolatu, seu etiam ex nativitate in loco absque declaratione animi expressa vel etiam implicita, & præsumpta resultante à conjecturis à jure probatis, alias enim hoc animo cessante incolatus, seu nativitas occasionalis, occasione scilicet mercaturæ, officii, militiæ, feudi, vel similis, non importat domicilium, vel civilitatem, etiamsi per mille annos, invito eo de cujus domicilio vel civilitate agitur, *ad text. in l. Cives, ubi glos. verbo larem C. de Incol. lib. 10.* quam communiter sequuntur *DD. congestis per Barbos. de Episcopo alleg. 4 n. 21. cum seqq. Burat. & adden. decis. 75. n. 19. Otthobon. decis. 145. n. 30. & 31.* 5

De hoc autem animo contrahendi domicilium non constabat, quinimo de contrario, dum isti quamvis in dicta Civitate nati, seu longævo tempore commorantes, non sub Italorum Universitate vel Schola vixerint, sed illam eorum parentum, & Orientalium sequuti fuerint & sequuntur, unde clarè declaratur animum non contrahendi domicilium in loco, sed occasionaliter tantum in eo permanentes, continuandi antiquam, & paternam civilitatem; Quod etiam inter Christianos ejusdem vel diversi ritus in dies ubique practicari videmus, multi siquidem, præsertim in Italia, adsunt Græci, qui ab illis partibus venientes, longo tempore in ista commorati sunt, filiosque, & nepotes procrearunt, qui in Italia nati, ac Italiæ idioma, & mores habentes, potius Itali, quam Græci dicendi veniunt, & tamen si juxta Græcorum ritum vivere continuant, eis ille permittitur, & pro Græcis, non autem pro Latinis reputantur. 6 7

Item plures, præsertim in Italia nationes habemus mercaturæ occasione per omnes ferè Christiani orbis partes, & primarias Civitates versantes, ut in specie sunt Januenses, Florentini, Bergomenses, Lucenses, & alii sparsi, nedum per omnes conspicuas Italiæ Civitates, sed etiam per Galliam, Hispaniam, Germaniam, Poloniam, Angliam, ac etiam in Indiis, & nihilominus, quamvis ibi longam moram trahant, ita ut ibidem habeant eorum patres, & avos, attamen utpotè sub propriæ nationis Consolato viventes, ejusque Universitatem, & Ecclesiam sequentes, antiquam propriæ patriæ originariæ civilitatem retinens, nec proinde inter cives locorum, in quibus occasionaliter commorantur, computandi sunt, quia ut dictum est, occasionalis incola- 8

tes

tus vel nativitas, cessante præsertim animo, novam non inducit civilitatem, nec antiquam cessare facit. Accedente potissimè in præsenti longæva observantia, quæ tanquam optima interpres quamcunque dubietatem, si quæ adesset omninò tollebat; Et juxta præmissa fuit sensus Signaturæ Justitiæ, quæ proindè causam appellationis commisit ad utrumque in Rota, ubi post has notationes semel proposita causa coram *Carpinea* pendet absque resolutione, quod sciam.

ROMANA DEFALCHI SALIS

Pro NERIIS APPALTATORIBUS SALARIÆ URBIS

Cum CAMERA.

Casus resolutus in Congregatione Camerali, & sopitus per concordiam.

An deficientia hominum ob bellum divinum vel humanum, deficere faciat in parte substantiam appaltus salis ad effectum defalchi.

Et de materia vectigalis salis, & salinarum earumque origine & usu, ac jure, quod Princeps in eis habet, & an salinæ dicantur de Regalibus.

S U M M A R I U M.

1 *Defalcum non competit, nisi pro damno intolerabili, & quale illud dicatur ubi est in fructu.*
2 *Ubi verò est in substantia, reficitur tale, quale sit.*
3 *Quando dicatur damnum esse in substantia vel in fructus.*
4 *Distinctio prædicta procedit in bonis naturaliter fructifera, non autem in salaria, quæ ob hominum deficientiam dicitur cessare in substantia.*
5 *Salaria seu appaltus salis, in quo consistere dicatur.*
6 *Appaltus salis dicitur continere quandam speciem gabellæ, seu vectigalis.*
7 *An substantia salariæ dicatur esse in hominibus salem ementibus, vel in ipso jure vendendi.*
8 *In quibus vectigalium, vel aliorum appaltuum substantia consistat.*
9 *Pretium salis est inalterabile.*
10 *Appaltus salis potius speciem administrationis continere dicitur, & de differentia inter istum, & alios appaltus.*
11 *Ubi adest pactum non requiritur damnum esse intolerabile.*
12 *Declaratur, ubi pactum esset relativum ad juris dispositionem.*
13 *De differentia inter salinas, & salariam.*
14 *Salinæ possunt esse de dominio privato.*
15 *Salinæ computantur inter Regalia, sed declaratur, in quibus jus Regalia consistat.*
16 *De origine salinarum Urbis seu Hostiæ.*

DISCURSUS CV.

COncesso per Cameram Apostolicam Neriis appaltu salariarum Urbis, ac salinarum ad ostia Tiberina existentium, 1 in quibus sal pro usu Urbis, & locorum adjacentium fabricari solet pro annua pensione scut. 94500. cum ob pestem grassantem in Urbe & locis adjacentibus de annis 1656. & 1657. magna personarum diminutio contigisset, undè consequenter salaria prædicta notabile passa est detrimentum circa consuetam salis erogationem, ac propterea dicti Appaltatores peterent defalcum, Prætendebat Camera damnum contigisse in fructu, ideoque non intrare remissionem mercedis, nisi quatenus probaretur damnum esse intolerabile, quod juxta unam opinionem dicitur, ubi non remanet quantum sufficiat ad solvendam medietatem pensionis, *juxta decis. 412. Cerini*, & juxta aliam in hujusmodi appaltibus fiscalibus receptam, ubi læsio est in sexta parte, ut fusius habetur *in Romana defalchi pro Ravenna disc. 65. & in aliis hoc tit.*

E converso autem Appaltatores prætenderent damnum fuisse in rei substantia, unde remissio competit pro a toto damno, quale quale sit, ita ut restringeretur disputatio ad hunc punctum, an scilicet damnum causatum ex peste, & hominum mortalitate in appaltu salis, dicatur circa fructum, vel circa substantiam rei.

Dicebant Camerales, censeri debere in fructibus, quia tunc dicitur perire substantia rei, quando destruitur seu deficit ipsa potentia seu causa productiva 3 fructuum, & emolumentorum, quia nempe conducto molendino, illud impetu fluminis destruatur sive conducto prædio, domo, vel alia re, illa in toto vel in parte chasmate pereat, seu ex alio accidenti perpetuò inutilis, & infructifera fiat, quia sic deficere, vel diminui dicitur ipsa rei substantia, secus autem si ipsa re, seu causa productiva in suo naturali & consueto esse continuante, ex aliquo accidenti proveniat temporanea minor fructuum perceptio, ita ut impedimentum non percutiat potentiam, seu causam productivam, ac jus perceptionis fructuum, sed solum ipsum actum alicujus minoris consequutionis, juxta distinctionem, de qua sæpius *in aliis hoc tit.* & in alio *de locatione & conductione*, Unde cum salinæ non defecerint, sed in eorum naturali cursu continuaverint, neque defecisset salaria, id est jus distribuendi seu vendendi salem, sed solum ex diminutione populi causata esset aliqua minor venditio, in qua majori, vel minori consistere dicitur salariæ fructus, sed utilitas, utique damnum non in substantia, sed in fructibus contigisse videtur, & consequenter dicebant, locum non esse petito restauro, nisi damnum probetur intolerabile, ut supra.

Pro Appaltatoribus autem scribens dicebam, hujusmodi distinctionem esse veram, ac rectè procedere in prædiis, aliisque bonis indifferentibus naturaliter fructiferis, non autem in hac salaria tanquam re ab aliis dif- 4 ferente, & in qua hominum & populi deficientia substantiæ peremptionem sive diminutionem causare dicitur.

Appaltus etenim salis non consistit in ipsa materia, quæ de per se, ac juxta suam intrinsecam qualitatem 5 nullius vel satis modici valoris est, sed consistit in ipso jure privativo vendendi salem populis pro pretio à Principe locatore taxato, quod satis longè superat pretium seu valorem intrinsecum, & in quo jure privativo vendendi, ac extrinseco pretii augmento consistere dicitur vectigal, quod ita occasione hujus necessarii victualis Princeps à subditis vel aliis in sua ditione commorantibus exigere dicitur, & cujus ratione pensio per Appaltatorem solvitur, ut benè in puncto appaltus salium Marchiæ *Soccin. cons. 156. vol. 2.* quod est in materia magistrale, & de alio appaltu salium *Surd.* seu verius alter scribens apud eum *cons. 509. num. 7. & per totum* quod etiam constat ex Ancharan. *cons. 414* ubi quod interesse Appaltatoris consistit in jure vendendi salem aliquibus populis, qui emere recusabant, *& ex cons. Beros 141. num. 1. & seqq. vol. 1.* ubi pariter de Appaltatore salium, qui damnum patiebatur ob redditam difficiliorem consuetam salis venditionem, idemque habetur apud Corneum *cons. 339. vol. 1. in principio*, ubi de appaltu salis considerato circa distributionem faciendam populis.

Quodque vectigal salis dicatur species capitationis, quia respicit personas, & distribuitur per buccas *Bel- 6 lon. cons. 12. num. 9.* quod etiam dicit *Bossius de Principe n. 100. in fine*, Et in individuo appaltus salis diminuti ob exinanitum populum ex causa pestis, & novi appaltus regulandi ad proportionem populi & buccarum comedentium *Cyr. controv. 461.* Quod etiam probari videtur ad sensum ex ratione naturali, quod salis materia de per se considerata est inutilis, nullumque vel satis exiguum habet pretium, quod totum in pro-

polito

posito hujusmodi appaltuum consistere dicitur in ipso jure vendendi populis, quibus salis usus est necessarius, unde si populus non adesset, etiam dictum jus vendendi esset inutile, ac nullius fructus productivum, ideoque dicebam rectè per Surd. sive scribentem apud eum *dict. cons. 507. n. 7.* asseri, quod deficientibus hominibus dicitur deficere substantia hujusmodi salariatum.

Quamvis autem hæc, quæ tanquam Advocatus deducebam, aliquam probabilitatem habere viderentur, stante præsertim dicta individuali auctoritate *Surd.* seu alterius apud eum scribentis *dicto cons. 507. num. 7.* Mihi tamen minus fundata videbantur, quia li-
7 cet verum sit appaltum non consistere in ipsis salinis materialibus, sive in ipsa materia salis, sed in jure privativo vendendi pro pretio alterato, quod vectigal potiùs, seu gabellam continere dicitur ut supra, itaut emolumentum consistat in majoris vel minoris quantitatis esitatione pendente à numero populi, quo diminuto absque dubio minor remanet esitatio, & notabilis pars salis vendi consueti remanet inutilis; Nihilominus semper verum erit hæc omnia percutere fructum, ejusque majorem vel minorem perceptionem, non autem substantiam, seu causam fructuum productivam consistentem in ipso jure vendendi, quod est idem, nullumque recipit impedimentum; Ac aliàs in omni materia etiam indifferenti idem dici posset, nam triticum, vinum, oleum, aliique terræ fructus, eatenus valorem habent, & pro eis conductores prædiorum pensiones solvunt, quatenùs adsint homines, qui comedant, undè ob victus necessitatem eos emere cogantur, ita ut diminuto populo, adhuc fructuum consuetorum pars excrescens remaneat inutilis, sive omnium valor ex ista excrescentia notabiliter minuatur, tamen vanum est ex hoc motivo prætendi per prædiorum aliorumque bonorum indifferentium conductores restaurum, nisi damnum sit intolerabile, juxta terminos text. *in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem*, cum substantia non sit diminuta vel perempta.

Non sic est in casu *Soccini, Aucharani & Beroi*, de quibus supra, quia ibi impeditum erat ipsum jus privativum in aliquibus locis; atque ita impedimentum erat in ipsa substantia consistente in jure privativo vendendi, ea etiam concurrente circunstantia, quod impedimentum proveniebat ex facto locatoris seu tertii, cui locator præcipere poterat, undè non removendo impedimentum quod poterat removere, dicebatur non præstare patientiam, ad quam de jure locator tenetur, & sic termini erant diversi.

Et quidem licèt hunc punctum pereuntis substantiæ ob impedimentum contingens in fructuum esitatione non semel disputaverim, seu disputatum viderim, nunquam tamen illum vidi admissum, ut præsertim disputavi *in Rom. desalchi pro Ravenna, de qua hoc tit. disc.*
8 64. ubi de appaltu dohanarum consistentium in vectigali portorii; seu introductionis mercium exterarum, undè substantiam deficere, ego & cæteri pro Appaltatore scribentes assumebamus ob introductionem artium in Urbe, ob quam longe minores merces exteræ introducuntur, sive ob impeditum commercium ratione pestis, unde merces introduci non potuerunt, sed hoc motivum semper fuit rejectum, quamvis ex aliis motivis in eo casu satis honesta concordia prodierit.

Idemque assumpsi disputandum in una *Bonon. Cursitationis*, ubi de conductore Cursitationis sive postarum prætendente defectam appaltus substantiam ob impeditum commercium, undè cursus haberi non poterat, nihilominus contrarium judicatum fuit, *Ac etiam in una Romana pischeriarum, disc. 134.* ubi de conductoribus cujusdam lacus dicentibus substantiam defectam vel diminutam esse, stante impedimento introducendi pisces in Urbem ex causa pestis, ac etiam majori accidenti, quod ex eadem causa dispensatum fuerat vesci carnibus, aliisque cibis piscalibus, in quadragesima; Ac idem, quamvis in causa non scriberem, scio disputatum, & decisum in Camera *in una Tusculana*, in qua conductor macelli pro consueta pensione intoitu magni emolumenti percipi soliti ex concursu incolarum Urbis; & locorum adjacentium ad quasdam nundinas & festivitates ex dicta causa pestis prohibitas, & nihilominus non probato damno intolerabili, prætensio rejecta fuit, quia verè impedimentum est in fructu non in causa fructuum productiva consistente in ipsa potentia, seu jure vendendi, ut in terminis appaltus vectigalium & similium; quod appaltus consistere dicatur in ipso jure seu potentia, latè probat Larrea *allegat. fiscal. 17. cum pluribus sequentibus.*

Solidum autem in ista causa Appaltatorum fundamentum consistere putabam in ea particulari circunstantia hujus appaltus salis; quod materiæ usus esse non potest ad luxum & oblectamentum, sed ad solam necessitatem, quia nemo emit salem, illoque in condien-
dis cibis utitur, nisi quantum necessitas postulat, ac 9
etiam quia ejusdem materiæ pretium semper est uniforme, ex accidentibus bonis, vel malis non alterabile etiam sub pœnis, ut in specie considerat Soccin. *dicto cons. 156. num. 9. lib. 2.* Undè propterea quando fit appaltus, est moraliter certum emolumentum indè percipiendum, quia ad pensionem regulandam, tam ex parte locatoris, quàm conductoris habetur ratio ad quantitatem seu numerum populi, ad cujus verisimilem proportionem pensio constituitur, undè Appaltatoris damnum vel respectivè lucrum versari dicitur circa eam variationem, quam præter opinatam verisimilitudinem ipsa veritas, sive rei eventus tribuit, quod nec magnum lucrum nec magnum damnum importare
solet, ac propterea administrationis potiùs quàm loca- 10
tionis & conductionis naturam iste appaltus habere dicitur; Neque in eo intrare videntur termini seu ratio textus *in l. licet C. locati, & cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem*, quod scilicet conductor aleam seu fortunam conduxisse dicatur, ex qua, sicut ratione sterilitatis vel alterius mali eventus, damnum reportare potest, ita ratione nimiæ fertilitatis vel alterius boni eventus, aut alterationis pretii victualium, magnum lucrum obtinere, ut nedum in conductionibus prædiorum & bonorum, quæ sunt naturaliter fructifera, sed etiam dohanarum & vectigalium frequenter practicatur, & contingit, Ideoque sicut in casu fertilitatis & lucri locator pensionis augmentum non petit, ita conductor in casu sterilitatis & damni diminutionem petere non debet, ut æqualis sit contrahentium conditio, atque sentiat damnum qui lucrum sentire potest.

Hæc autem ratio huic appaltui salis ex supradictis convenire non potest; ut benè ratiocinatur Surd. seu scribens apud eum *dicto cons. 507. num. 6.* cujus auctoritas in hac parte videtur verè & benè fundata; Et in terminis appaltus transitus salis cum narrativa seu præsupposito, quod singulis annis tanta modiorum quantitas transire soleat, ut tanta quantitate non transeunte, habenda sit ratio ad faciendum desalcum, supponitur apud Bursatt. *cons. 104.* licet ejus disputatio alios terminos percutiat, ac etiam quia in casu sterilitatis fructuum istorum valor notabiliter augetur, undè majus pretium compensat illorum minorem quantitatem, quod in sale non est adaptabile.

Aliam item in hac materia considerabam diversitatis rationem, ob quam casus pestis cum terminis sterilitatis aliarum rerum naturaliter fructiferarum regulandus non venit, ut sæpius in aliis consimilibus controversiis hoc eodem titulo contentis vel sub altero de locat. dicere solebam, quod scilicet in casu sterilitatis vitio Cœli vel naturæ sperari potest ab eodem Cœlo vel natura compensatio damni cum subsequenti nimia fertilitate; Prout impedita in uno anno mercium introductione ex causa belli vel alio accidenti, potest in anno sequenti fieri duplicata introductio, cum similibus, ita ut unius anni damnum cum alterius lucro & utilitate compenseatur, ut in eisdem juribus supra allegatis disponitur.

Hoc

Hoc autem verificabile non est, ubi damnum provenit ex causa pestis in hac præsertim materia salis, quia diminuto populo ob pestem, sperari non potest, quod in anno sequenti ille adeò crescat, ut major solito quantitas esitetur, cum neque sæculum sufficiat ad resarciendum damnum, quod in populi diminutione pestis infert; Quinimò ubi etiam, non ex causa pestis, sed ex alio accidenti in uno anno consueta salis esitatio impeditur, adhuc populo etiam non diminuto, sperari non potest compensatio damni cum utilitate anni sequentis, quia usus salis ut supra, non est ad luxum & oblectamentum, sed ad solam naturæ necessitatem; unde homines & bruta, quibus anno præcedenti impeditus est usus salis dandi per Appaltatorem, consumere non possunt in anno subsequenti non impedito duplicatam quantitatem; Ideoque huic subjectæ materiæ nullatenus convenire posse dicebam dispositionem vel rationem dictorum jurium, quorum applicatio verè continere videtur æquivocum manifestum, quod tamen difficile est judicibus suadere, maximè hodiernis temporibus, in quibus insistitur solum in auctoritatibus, rejectis solidis & legalibus ratiociniis, quibus doctrinæ passim prævalent quales quales illæ sint.

Aderat etiam pactum expressum faciendi defalcum in casu belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ ab Urbe, unde dicebam Appaltatores, & cæteri pro eis agentes, ex hoc cessare omnem difficultatem, quia cum pactum non debeat esse otiosum, sed aliquid ope-
12 retur ultra juris dispositionem, opus non est damnum esse intolerabile, sed sufficit tale quale, *juxta consil. Angeli 312. n.6. & per tot. ut admittitur apud Coccin. dec. 422. num. 11. & 12.* & in terminis appaltus salis *Surd. dicto cons. 507. num. 2. & 3. & fusius habetur in Romana defalchi pro Paciviis titulo de locat.* Sed Ego de viribus hujus motivi dubitabam, stantibus illis verbis pactum qualificantibus, *Conforme sarà di ragione*, ex quibus *consil. Angeli* non intrare, neque pactum habere suam consuetam operationem, sed attendendam esse juris dispositionem circa damnum intolerabile firmant in specie *Mantica de tacitis lib. 5. titul. 8. num. 11. & Tondut. quæst. civil. 31. numer 12. & 13.* nihilominus aliqui pro Appaltatoribus agentes in istis verbis majus fundamentum constituebant, ac forsan probabile est, quod credentes adhibere majorem cautelam, illi in capitulis appaltus opponi curaverint, ut consuetæ sunt cautelæ indoctorum.

Super puncto autem peremptæ vel diminutæ substantiæ de quo supra, Camerales ad motivum evitandum insistebant, appaltum non consistere in ipsa salaria, seu jure vendendi salem, sed in ipsis salinis tanquam prædiis fructiferis, & causa salis productiva, quæ semper eadem continuavit, ac produxit fructum consuetum, cujus venditionem seu corruptionem, vel aliud accidens locator curare non tenetur; Si enim locato prædio productivo tritici, vini, olei, vel aliorum fructuum, conductor percipit fructus consuetos, qui deindè à solo separati disrubentur, seu alias corrumpantur, vel inutiles fiant, non per hoc intrat remissio mercedis, sic à pari.

Verum nimis leve videbatur istud Cameralium fundamentum, siquidem retroactis temporibus etiam mo-
13 dernis, salinæ locari solebant distinctæ à salaria pro satis modica pensione, cum modicus sit earum fructus seu utilitas naturalis, inspecto enim valore intrinseco salis, qui in eis fabricatur, detractis expensis in salinarum cultura, & salis fabricatura necessariis, satis modica remanet utilitas; Pensio autem hujus appaltus in adeò notabili quantitate scutorum ferè 100. m. juxta consuetum solvitur pro salaria, id est pro eo vectigali, quod exigi dicitur à populo cum extrinseco & alterato pretio salis, non aliundè habendi, sed de necessitate emendi à Principe seu cui Princeps dederit.

Salinæ siquidem de privato dominio esse possunt *ad text. in l. forma §. Salinæ quoque ff. de Censibus l. magis puto §. sed & si salinas ff. de reb. eorum l. generale § Uxori. & §. idem quæsivit ff. de usu & usufr. leg. l. sed & si ff. de publican. cum concord. per Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 25. num. 8. & seqq. Altograd. in appendice ad cons. 70. vol. 1. vers. Placò fol. 749. Barbosa l. divortio §. vir. num. 17. in fin. vers. juxta hæc &c. ff. solut. matrim. Rosenthal. de feud. cap. 5. conclus. 89. n. 2.* Atque antiquitùs, quando juxta dictum *Sannazarii* boves loquebantur, cuilibet salem in proprio fundo fabricatum vendere licebat; Principes verò deindè optimum vectigal exinde capere volentes, introduxerunt jus privativum, quod hodie computatur inter
Regalia *in cap. 1. quæ sint regalia* verbo *Salinæ*, sub 15
quo verbo, verè & propriè non veniunt salinæ materiales, quia hæ etiam privatorum ut supra esse possunt, sed vel jus exigendi decimam à salinarum privatis, vel verius hoc jus privativum vendendi populis pro pretio sibi benè viso, in cujus pretii alteratione, & de necessitate solvendi, propriè consistit vectigal Principis, qui propterea emere solet à privatis salinarum dominis ipsam materiam salis pro vili pretio, & ipse deinde per suos Appaltatores cariori vendit populis, quibus aliàs quàm ab ejus manibus salem habere prohibetur, ut egregie Barbosa *in dicta l. divortio §. si Vir. n. 29. & 30.* ubi mentionem facit de Constitutionibus *Pauli III. & Gregor. XIII.* ita disponentibus, & *Borell. ubi supra n. 10.*

Et in individuo istarum salinarum prope Hostiam
Tiberinam, eas instituit Ancus Martius Tertius Roma 16
norum Rex, ut salis congiarium populo daret, hoc est donativum de eo faceret; Post longum autem temporis intervallum, expulsis Regibus M. Livius Censor, cui exindè *Salinatoris* nomen datum fuit, introduxit salis vectigal consistens in dicto jure vendendi alterato pretio, *ut ex Livio & aliis Borell. dicto cap. 25. n. 1.* Igitur utilitas non est in ipsis salinis, sed in jure privativo vendendi pro alterato pretio, quod vectigalis speciem habet, dictumque vectigal esse antiquissimum etiam temporibus Macchabeorum habetur *lib. 1. Macchab. c. 10. & cap. 11.* & ubiquè reputari tale habetur latè collectum *per Solorzan. de jure Indiarum tom. 2. lib. 5. c. unic. Larr. alleg. 77. num. 7.* & alios.

Quia tamen non expedit cum fisco litigare, consului Appaltatoribus, ut eam quam possent amplecterentur concordiam, seu pensionis remissionem concorditer faciendam, & ita sequutum fuit.

† IN his disc. ad 116. inclus. occasione diversarum quæstionum, agitur de materia Salis, & Salinarum, de qua etiam agitur infrà *disc. 158. & 159.* ac etiam infra *in Placentina Salis disc. 168.* cum reverà omnia videantur coincidere in idem, ac propterea procedi non potest cum solis generalitatibus, cùm totum pendeat ex facti circumstantiis, pro diversis legibus, & stylis Regionum, vel Principatuum.

TUDERTIÑA SALIS

Pro COMMUNITATE TUDERTI

Cum PETRO NERLIO APPALTATORÆ SALARIÆ URBIS.

Casus respectivè decisus per Cameram pro Appaltatore, postea concordatus.

Subappaltator certæ quantitatis salis singulis annis levandæ, An teneatur ad integrum pretium conventum, quamvis integram quantitatem non levaverit, ita ut obstet nec ne exceptio rei non traditæ, & de ratione.

Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest, & sic exigatur in excessu, est restituendum. Et quando excessus in aliquo loco exigi solitus per Communitatem, dicatur potius gabella Communitativa.

SVMMA

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De exceptione rei non traditæ quando venditori non obstet, ita ut etiam re non tradita pretium ab emptore consequatur.*
3 *Pretium salis ultra valorem intrinsecum materiæ dicitur importare vectigal consistens in augmento seu pretio extrinseco.*
4 *Exceptio compensationis admittenda est etiam adversus rem judicatam & post factam executionem.*
5 *Compensatio concurrente æquitate admittenda est etiam in casibus, in quibus alias non intraret.*
6 *Purgatio attentatorum quando reservetur in fine litis.*
7 *Pretium salis per Appaltatorem augeri non potest.*
8 *Et exactum in excessu est restituendum, & quando augmentum spectet ad Civitatem.*
9 *Pretium salis neque minui potest. & quomodo intelligenda sit facultas data appaltatori vendendi salem extraordinarium pretio benè viso.*
10 *Æquitas non est attendenda, ubi juris dispositio resistit.*
11 *Princeps vel ejus appaltator habens facultatem cogendi Communitates ad accipiendum salem non potest ad id per Communitates cogi, & sic necessitas est reciproca.*

DISCURSUS CVI.

1 AB antiquo, duorum circiter sæculorum spatio, solita fuit Communitas Tudertina sumere subappaltum salis esitandi in ipsa Civitate ejusque castris in quantitate rubrorum 500. singulis annis solvenda (juxta subjectæ materiæ naturam) sive salis quantitas levaretur, sive non; Sed quia aliqua castra à dictæ Civitatis jurisdictione exempta seu dismembrata fuerunt, prætendere cœpit Communitas, nolle amplius ad tantæ quantitatis susceptionem teneri, Unde de anno 1647. deventum est cum Appaltatore salariæ ad concordiam, per quam Communitas ad septennium suscepit subappaltum salis pro ejus Civitate & castris subjectis pro rubris 360. singulis annis solvendis, sive levetur sive non, ad rationem scut. septem cum dimidio pro quolibet rubro, quorum scuta sex importabant tria nova augmenta imposita per *Urbanum VIII.* reliquum verò pro antiquo vectigali admixto cum valore intrinseco ipsius materiæ, & cum obligatione Appaltatoris in fine appaltus consignandi vel deponendi salis quantitatem non levatam. Cum autem in hoc septennio Communitas non levasset rubra circiter mille, per Appaltatorem factis aliquibus intimationibus depositata in quodam horreo, dictique salis non levati prætenderet pretium non solvere ab Appaltatore petitum; Hinc proindè introducta fuit causa in prima instantia coram Thesaurario generali, qui pro Communitate pronunciavit, eo sub fundamento, in quo Communitatis defensores insistebant, quod venditori agenti ad pretium obstaret exceptio rei non traditæ juxta terminos *textus in l. Julianus §. offerri ff. de action. empt.* quodque iniquum esset velle consequi pretium, & rem in manibus habere ex iis, quæ habentur *in Romana locationis venæ ferri 6. Junii 1664. coram Verospio, de qua hoc eod. tit. disc. 117.* Ponderando hujusmodi pacta non esse obligatoria utpotè continentia pœnam de æquitate canonica hodiè non exigendam ultra id quod interest, *ut dicto disc. 117.*

2 Et quamvis ex parte Appaltatoris replicaretur se ex parte sua implevisse, faciendo depositum salis exuberantis in fine appaltus, & quem promptus erat præstare, ita ut cessare diceretur dictum inconveniens obtinendi rem & pretium, Replicabant tamen agentes pro Communitate, depositum ob non benè factas intimationes, eaque servata, quæ de jure pro depositorum validitate servanda sunt, haberi pro infecto, & in hoc stantibus facti circumstantiis benè dicebant, præsentaneam scilicet oblationem salis non suffragari; Tùm quia ob imminutum ejus pretium de mandato Superiorum longè minus valebat, ità ut res non esset integra; Tum etiam quia finito appaltu & cessato consequenter jure privativo vendendi, (in quo substantia appaltus, ac ferè totum pretium vel major pars consistere dicitur) sal remanebat inutilis, ita ut oporteret projicere, vel illum vendere pro vilissimo pretio intrinseco solius materiæ, ideoque firmum remanebat, solvi debere pretium rei non habitæ.

Introducta verò per appellationem causa in Camera, hæc in contraria fuit sententia, atque per binas resolutiones (implicitè circumscripta dicta sententia Thesaurarii) pro Appaltatore respondit etiam in processu executivo, non curata vulneratione, regulariter ex sententia absolutoria resultante, ob illius insubsistentiam, quam credidit manifestam.

In hoc statu ad Communitatis prædictæ defensionem assumptus, cupiens pro mea informatione & causæ directione congressum Advocatorum ex laudabilissimo Curiæ stylo frequentem, & vere in causis nimis proficuum, exaggerantibus aliis defensoribus hujusmodi resolutionum injustitiam ob dicta juris clara principia Communitati assistentia, contrarium ego sentiebam, resolutiones scilicet videri justas & benè fundatas.

Licet enim supradictæ propositiones essent de jure verissimæ, difficultatem tamen consistere observabam in applicatione; Illæ siquidem rectè procedunt in emptione & venditione mercium, & rerum habentium de per se valorem intrinsecum, ita ut remanentes penes venditorem, illum de æquivalenti ditare dicantur; Secus autem in hujusmodi rebus, quarum valor intrinsecus, nullus, vel satis modicus est, & quæ penes venditorem remanentes ei non prosunt, cum pretium consistere dicatur in jure privativo vendendi cum subsequuto effectu venditionis statutis temporibus ex eisdem rationibus & auctoritatibus, quæ deductæ habentur in *dicta Romana locationis disc. 117.*

Prædicta enim exuberans quantitas salis remanebat penes Appaltatorem inutilis, solumque ejus intererat, quantum importaret solus valor intrinsecus materiæ, quia licèt ipse renovato appaltu salariæ, cum Camera, ejusdem juris vendendi exercitium continuaret, in hoc tamen reputabatur novus homo, diversus ab eo primo, quem in præcedenti appaltu repræsentabat, ita ut esitatio hujus salis pro integro pretio constituto ex vectigali ad commodum Communitatis emptricis, vel sui ipsius tanquam appaltatoris prædecessoris, importaret supplantationem appaltus currentis, atque esset percipere fructus rei conductæ post finitam conductionem ad novum conductorem pertinentis; Et ex qua ratione ubique terrarum receptum est, in quibuscumque appaltibus rerum mineralium & præsertim frequentius in hoc salis, Appaltatorem finito appaltu, exuberantem materiam amplius vendere non posse intra illam provinciam seu ditionem, in qua appaltus consistit, ut non semel *hoc tit.* & est praxis ubique indubitata.

* Idque discurrebam non solum fundari in ratione prædicta, sed etiam in altera, ut pretium salis, quod ultra ejus intrinsecum valorem à populis solvitur, dicatur vectigal seu onus publicum personale, quod Princeps ab ejus subditis, vel aliis in ejus ditione commorantibus, ita commodè, & insensibiliter exigit occasione 3
hujus victualis adeò humano usui necessarii, ut habetur etiam deductum *in Rom. Defalchi seu appaltus pro eodem Nerlio hoc eod. tit. disc. præced.* ubi concordantes auctoritates cumulatæ habentur, & in aliis, undè quando Communitas dictum subappaltum in certa & determinata salis quantitate suscepit, aliud in effectu fecisse non dicitur, (prout antecedenter longe continuato tempore consuevit) nisi se componere cum Appaltatore in eo vectigali, quod per ejus cives, & incolas occasione prædicta, forsan in majori quantitate solvi debuisset,

expediendo ipsi Communitati ejusdem vectigalis di-
minutam exactionem à singulis facere, ob exactio-
nem alterius oneris Communitativi, quod ipsa in aug-
mento pretii ejusdem materiæ à subditis exigere con-
sueverat, ut infra.

Quibus stantibus, inevitabilem remanere dicebam
solutionem dicti pretii, tanquam vectigalis seu oneris il-
lorum annorum, non commiscendi cum alio vectigali
seu onere solvendo in annis sequentibus, quibus audi-
tis cæteri cum jam dictis regulis generalibus rerum in-
differentium procedentes acquieverunt, proindeque
conclusum fuit, hujusmodi puncti disputationem ulte-
rius prosequendam non esse.

Verùm quia eadem Communitas vigore indulti sibi
cōcessi à summis Pontificibus indicendi pro publicis oc-
currentiis collectas, & onera, pro minori civium & co-
mitensium incommodo, ab antiquo consueverat vendere
salem ad minutum pro tribus quadrantibus ultra id,
quod, vel antiquum vectigal, vel deindè nova augmen-
ta importarent, ex quo majori pretio percipiebatur uti-
litas singulis annis scutorum mille & ultra, atque com-
pleto dicto subappaltu de anno 1654. ab eo tempore
usque ad illud in quo hæc agebantur, spatio decennii
idem Nerlius appaltator, cessante ulteriori subappaltu,
salem in dicta Civitate ejusque districtu vendiderat
juxta consuetum pretium sicut supra per Communita-
tem alteratum, ita ut sic haberet in manibus de bonis
Communitatis longè ultra quam præfatum ejus credi-
tum importabat; Oportunum proinde censui, derelicta
priori via, novam aggredi, petendo in eodem Tribu-
nali admitti ad compensationem unius debiti cum alte-
ro, cum reconventione ejusdem Appaltatoris ad restitu-
4 tionem illius pluris; Licèt enim Appaltator haberet re-
solutiones pro consequutione sui crediti in processu
exequutivo, & cum ea manu Regia quæ appaltatoribus
cameralibus competere solet, adhuc tamen in hoc statu
non incongruam dicebam allegationem compensatio-
nis, quæ etiam post rem judicatam opponi potest, cum
non sit exceptio impugnativa, sed modificava *Otth. dec.*
235. n. 15. Et quod opponi possit etiam ad effectum
satisfaciendi clausulæ *parito, Greg. dec. 342 n. 1. cum seqq.*
Et de ejus admissa oppositione post jam factam exequ-
utionem Rota *in Romana expensarum 15. Decembris*
1653. §. 1. coram Bichio.

Fortius concurrente æquitate, ob quam compensa-
tio saltem jure retentionis admittenda est, quamvis
5 alias in stricta juris censura non deberet admitti *Greg.*
dicta dec. 342. num. 3. & 4. Zacch. de oblig. Camer. q. 18.
num. 25. cum seqq. Æquitas autem in præsenti dopliciter
concurrebat, primo nempè quod ut supra Tribunal æ-
quitatem cum actore exercuerat, dando locum proces-
sui executivo, qui ex sententia absolutoria declarante
viam executivam non competere, de stricta juris cen-
sura vulneratus erat *juxta dec. 78. Coccini & 42. Mar-*
tini Andi. cum concord. in Romana pecuniaria 5. Julii
1659. coram Bevilaqua & in alia Romana pecuniaria
19. Januarii 1661. coram Albergato, Et secundò quia
cum impossibile esset Communitati cum bonis vel red-
ditibus communalibus solutionem summæ adeò nota-
bilis facere, undè propterea opus esset illam exigere per
viam collectæ à singulis, cum maximis totius populi in
his calamitosis temporibus incommodis, molestiis, cla-
moribus, & scandalis, iniquum dicebam, cum irrepa-
rabilibus præjudiciis permittere istum inanem circui-
tum, dum econverso actor erat ejusdem communitatis
vel populi debitor in longè majori summa; Undè
etiam in rigorosissima attentatorum materia receptum
habemus, quod licèt illa in primis & ante omnia, quo-
cumque bono jure non obstante purgari debeant, ni-
6 hilominus ubi purgatio fieri non potest sine scandalo,
vel ubi concurrit paupertas purgare debentis, gustato
bono jure admittitur æquitas pro illorum rejectione ad
finem litis.

Bonum jus Communitatis in proposito dicebam cla-
rum, quoniam Appaltatori licitum non est alterare pro
libito pretium salis ex deductis *in Spoletana salis hoc* 7
titulo disc. 110. ex jam dicta convincenti ratione, quod
non est vendere ipsam mercem pro eo majori vel mi-
nori pretio, quod vel partium conventio, vel rerum &
temporum variæ circunstantiæ exigant, ut contingit
in tritico, vino, oleo & similibus, sed est exigere vecti-
gal seu gabellam à populo subdito sub occasione neces-
sarii usus hujus victualis; Et ideò cum gabella sit de
Regalibus, non imponenda nisi per Principem, illici-
tum est Appaltatori pretium alterare, cum concessum
sibi solùm videatur jus exigendi id, quod Princeps lo-
cator seu Camera ejus nomine exigere solita est, tum ex
regula, ut semper appaltus concessi censeantur juxta
solitum *Cavaler. dec. 60.* & frequenter hoc tit. ad ma-
teriam vectigalium eorumque appaltuum, Tum etiam
quia esset ita cum privata auctoritate novum vectigal
indicere, vel consuetum augere.

Multò magis, quia constabat de causa augmenti,
quod scilicèt Civitas solita per viam subappaltus hu- 8
jusmodi vectigal à singulis exigere, istud augmentum
adjecerit tanquam onus Communitativum, quod alias
ab eisdem civibus & incolis pro supplendis publicis ne-
cessitatibus aliundè solvendum esset, ita ut duplici one-
re hic populus alias gravaretur.

Et si replicaretur de defectu potestatis in Communi-
tate super augmento pretii in hujusmodi Regaliis Prin-
cipi reservatis, ultra responsionem resultantem ex fac-
to centenariæ observantiæ, ob quam quicunque melior
titulus allegari potest, Ponderabam, replicantem con-
vinci posse cum inevitabili dilemmate, quod aut Com-
munitas hujusmodi augmentum imponere potuit, aut
non; Si potuit, ergo ad ipsam pertinet, & consequen-
ter eidem restituendum est ab Appaltatore quod suum
non est exigente, Et si non potuit, ergo fuit gabella
indebitè exacta, restituenda proindè eidem populo in-
debitè illam solventi ex deductis *in Rom. appaltus ga-*
bellæ carnis hoc eod. tit. disc. 71. & consequenter dice-
bam magis de plano intrare debere compensationem
pro evitando verè inani & adeò incommodo, ac scanda-
loso circuitu exigendi minutatim à singulis de populo
per viam collectæ debitum solvendum Appaltatori, qui
deindè eamdem, & majorem summam pariter minuta-
tim eidem populo restituere deberet, quod esset imprac-
ticabile, ac magnas pareret confusiones.

Assumpta igitur desuper disputatione, Appaltator
magnum constituebat fundamentum in quodam capi- 9
tulo appaltus, per quod facultas sibi conceditur ven-
dendi salem extraordinarium pro pretio sibi benè viso;
Respondebam tamen hujusmodi capitulum loqui de il-
la emptione, & venditione, quæ sequeretur ex merè
voluntaria partium conventione, in qua cadere potest
industria emptoris vel venditoris, atque unus potest
alterum circumvenire juxta text. *in l. 2. Cod. de rescind.*
vend. ut clarè probant illa verba capituli, *per il prezzo,*
che saranno d'accordo, ideoque intelligendum de vendi-
tionibus, quæ fierent non subditis, & extra appaltus
limites seu ditionem, vel etiam inter subditos salis ex-
traordinarii, de quo propriè capitulum loquitur, qui
sal extraordinarius dicitur ille, qui populi necessita-
tem & consuetum usum exuberans, emitur per sub-
ditos voluntariè & ad industriam pro saliendis carni-
bus porcinis in magna quantitate pro mercatura, vel
similiter, ita ut esset in utriusque partis omnimoda
libertate emere & respectivè vendere nec ne; Secus
autem in sale ordinario, id est consueto & usui neces-
sario, qui pro certo pretio taxato per ipsum Appalta-
torem venditur in publico foro, quia neque hic dici-
tur sal extraordinarius, neque venditur pro pretio
conventionali, sed coacto cum sola taxa posita per
ipsum Appaltatorem, qui si longè majus posuisset, ad-
huc stante jure privativo, populus coactus fuisset il-
lum emere tanquam victuale humano usui necessarium,
undè propterea, ut superius dictum est, istud pretium
dicitur

dicitur potius gabella personalis, quæ per Principem à subditis occasione hujus necessarii victualis exigitur, ita ut esset alterare vectigal vel novum imponere, quod per Appaltatorem fieri non potest, cum hic dicatur Procurator Principis in rem propriam exigens illud vectigal, quod ipse Princeps vult & solet exigere, & non ultra, Quæ ratio non militat in eo sale extraordinario, qui vendatur non subditis, vel etiam subditis ad industriam, & ex mera facultativa partium conventione, quacumque necessitate cessante; Atque hanc dicebam, cum sensu etiam veritatis, verum ac germanum dicti capituli intellectum à communi totius orbis observantia comprobatum.

Præterea eadem communi observantia suadente, dicta facultas vendendi quamcumque quantitatem salis extraordinarii pro pretio concordando cum emere volentibus, verè in capitulis appaltuum adjici solet in gratiam appaltatorum, ut ita majorem quantitatem esitare possent etiam pro minori pretio, cum in hoc finaliter vere, & propriè consistat appaltatoris lucrum quamvis pro dimidiato vel longè minori pretio, quam vendatur sal ordinarius seu necessarius populis subditis; Ideoque apponitur hoc pactum ad tollenda impedimenta, quæ alias Princeps locator dare posset, prohibendo hujusmodi venditiones utpotè supplantantes appaltum pro tempore futuro ex iis, quæ habentur deducta *in Rom. bulli alearum hoc eod. tit. disc. 79.* Nunquam verò nec theoricè nec practicè dici poterit, quod in vim hujusmodi facultatis licitum esset appaltatori populos suffocare, atque salis pretium pro libito alterare.

Agnoscentes Appaltatoris defensores in prima disputatione (quæ absque resolutione sequuta est) hujus fundamenti insubsistentiam, convolarunt ad alterum refectionis damnorum per Communitatem sibi debitæ ob non sequutam esitationem consuetæ quantitatis rubrorum 200. vel respectivè 350. ad quam Communitas juxta longissimam observantiam annorum circiter 200. tenebatur, dum in facto ostendebat ea venditione salis in hoc novennio ad dictam alteratam rationem quadrantium 12. fuisse potius in damno atque non percepisse illam pecuniarum summam, quam percepturus fuisset, si Communitas ejus risico suscepisset rubros 350. singulis annis, ut antecedenter factum fuerat, sed longè minorem, ita ut nullum adesset lucrum vel excessiva vectigalium exactio, minusque aliquod Communitatis damnum; Et ex hoc fundamento, quod procedendo cum quadam non scripta æquitate seu naturali discursu, visum fuit subsistens, prodiit resolutio Appaltatori favorabilis.

Resolutio mihi non placuit, quia ubi juris regulas
10 & dispositionem habemus, attendenda non est ista non scripta æquitas apud rusticos & idiotas attendi solita, non autem attendenda per eos, qui judicare debent prout de Jure *dec. 243. n. 22. par. 5. recen. 172. n. 57. & sequen. par. 6. & in aliis per Adden. ad decis. 28. p. tr. 3. recen. n. 437. & seq.* Quicquid enim sit de obligatione Communitatis, & an hæc finito præcedenti appaltu cogi potuisset ad suscipiendam suo risico consuetam summam rubrorum 350. juxta ultimam conventionem, eorumque pretium solvendi, sive esitaret sive non ut supra, quod tunc examinatum non fuit.

Attamen hoc erat privilegium Cameræ ejusque Appaltatoris, in cujus facultate positum erat ad id cogere Communitatem, sed econverso ipse ad id cogi non poterat ex deduct. *per Jas. cons. 117. num. 4. & 5. lib. 1. Castill. dec. 207. num. 12. cum sequen. lib. 3.* & conferunt quæ in simili habentur de pacto resolutivo *apud Mol. de pignor. lib. 5. q. 7. Olean. de cess. tit. 5. q. 3. num. 26. dec. 422. par. 4. recen. & in aliis;* Et sic poterat Appaltator uti hac facultate, quatenus voluisset, sed dum usus non est, aliamque viam eligere voluit, sibi parere debebat via quam elegerat, & ea qua sicuti facere potuisset majus lucrum esitando majorem quantitatem, illudque fuisset suum, ita suum esse debebat damnum, sed non per hoc dici poterat licitum fuisse pretium consuetum alterare; Si enim sibi competente facultate usus esset, atque Communitatem interpellasset ad continuandum solitum, ista sibi consuluisset distribuendo salem per cives, vel alias providendo, Nunquam verò jure dici posse videbatur, quod ignarus & non interpellatus, quinimò videns expressum non usum facultatis sibi competentis teneatur ad damna, & interesse, ad quorum effectum præcisè necessaria est mora, Ideoque resolutio nullum habere videbatur probabile juris fundamentum, Nihilominus opus fuit se concordare eo meliori, seu minus malo modo, quo potuit.

FULGINATEN. SALIUM

Pro PETRO ANGELINO, ET HIERONYMO LILIO
SUBAPPALTATORIBUS SALARIÆ FULG. [illegible]

Cum HONORATO THESAURARIO MARCHIÆ

Casus disputatus in Camera sopitus per concordiam.

Concesso appaltu salariæ cum obligatione præstandi, & respectivè recipiendi singulis annis certam quantitatem salis consueti, & certæ qualitatis pro certo pretio; Si deficiente sale consueto, tradatur sal diversæ regionis, & qualitatis, An possint Appaltatores prætendere aliquod defalcum vel interesse ex immutata specie, seu qualitate resultans.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Sal majorem habens mixturam terræ est minoris ponderis seu operationis.*
3 *In qua consistere dicatur damnum Appaltatoris salariæ resultans ex mutatione consueti salis, ejusque diversa specie.*
4 *Conventio de præstando salem in genere censetur juxta solitum, & in genere seu specie consueta.*
5 *Et ita judicavit in Camera.*
6 *Ubi conductori non præstatur implementum seu usus rei conductæ, si provenit sine culpa locatoris, debetur remissio pensionis damni quale quale sit, & si cum culpa, debetur totalis refectio damni etiam ratione lucri amissi.*
7 *De defalco competente Appaltatori vectigalium, ob istorum immutationem, vel quamcumque alterationem, seu etiam immutationis rumorem; & suspicionem.*
8 *Quando impedimentum conductoris dicatur provenire ex culpa locatoris.*
9 *Dicitur in culpa, ubi non adhibet eas diligentias, ex quibus conductoris impedimentum removeri possit.*

DISCURSUS CVII.

Conduxerunt Angelinus & Lilius ab Honorato 1
Marchiæ Thesaurario ad novennium salarium Fulginei cum obligatione sumendi, & respectivè præstandi singulis annis 800 m. libras, seu, ut vulgò dicitur, 800. milliaria salis per conductores solvendi ad rationem scutorum 7. cum altero julio pro quolibet milliare, ad quorum solutionem teneri voluerunt, sive habuerint conventam salis quantitatem, sive non, dummodò ex culpa locatoris id non proveniat, quodque salem in fine appaltus, vel non habitum vel apud eos remansum in venditum, juxta hujus appaltus consuetam naturam, restituere tenerentur ipsi locatori, vel alteri in Thesauraria successori, soluto tantum ejus pretio intrinseco & naturali, quod est quorundam paucorum juliorum pro quolibet milliare.

In primis tribus vel quatuor annis, juxta hujus, & ferè omnium similium appaltuum naturam, conductores integram quantitatem, quinimo neque medietatem levarunt, nec efitarunt, stantibus populorum provisionibus in fine appaltus præcedentis factis; Cum autem
1 inciperent anni boni, in quibus, nedum continentem quantitatem singulorum annorum, sed etiam excrescentem in præcedentibus, ac extraordinariam conductores levare, & efitare sperabant, dedit casus sterilitatem salinarum Cerviæ, unde defecto sale consueto dictarum salinarum, quo fere totus Status Ecclesiasticus utitur, opus fuit, ut prævia Papæ licentia, dictus Thesaurarius Marchiæ introduceret salem externum Barlettæ, illumque subappaltatoribus distribueret, cujus salis longe diversa qualitas magnum causavit consuetæ, ac verisimiliter speratæ efitationis impedimentum, Tum quia, utpote magis candidum minusque terrosum, majorem habet acrimoniam, cum minori quantitate eandem condiendi operationem faciendo, ita ut una libra istius salis fere condiret, quantum duæ dicti consueti salis Cerviæ, ex clara ratione, quod dum minorem habet terram infusam, & aquam admixtam, majoris est condimenti, ut in specie observat *Rovit.*
2 *super pragmaticis in rubr. de sale, & salinis num.* 4. Tum quia, populi hujusmodi salis magis asperi usui non assueti, satis dubitantes illum esse præjudicialem ovibus, aliisque animalibus viventibus, ac minus aptum
3 carnibus, caseis, & piscibus saliendis, quo magis heu potuit, abstinuerunt ab ejus usu; Tum demum, quia ob satis diversam coloris qualitatem, cum iste esset albus, nostralis verò Cerviæ niger, ac similis sali, quo uti solent Principatus & Provinciæ adjacentes, ista coloris diversitas localiter prohibuit forenses in notabili quantitate quamvis clandestine emere solitos, cum ex colore satis de facili convinci, oriussent de contraventione, atque subjici pœnis, quæ ubique habentur adversùs introducto ex salis externi, & ab alio ementes quam à proprio Principe, vel quem Princeps in loco deputavit.

Hinc finito appaltu, prætendente locatore solutionem pretii pro integra conventa quantitate, quamvis juxta formam pacti non levata, E converso autem prætendentibus conductoribus, non solum à solutione salis non habiti excusari, sed actionem habere adversùs locatorem ad interesse proco lucro, quod in venditione conventæ quantitatis fecissent, si consueta salis qualitas nostralis consumata fuisset, Introducta causa in Camera, locator fundatam licebat ejus intentionem in conventione clara, quam adimplevisse dicebat, dum ejus obligatio erat consignandi tantum salem in genere absque alicujus speciei restrictione, ideoque suæ obligationi satisfecerunt præstando idem genus, quod erat in obligatione.

Pro Conductoribus autem scribens dicebam conventionem quamvis generice de sale loquentem, omnino intelligendam esse de nostrali consueto Cerviæ, quo &
4 non alio populi, & Appaltatores uti solent, ac debent privativè ad quamcunque aliam speciem, etiam sub gravibus pœnis ex Constitutionibus *Pauli III. Gregorii XIII. & Clem. VIII.* de quibus duabus primis mentionem facit *Barbos. in l. divortio §. si vir num.* 29. & 30. *ff. soluto matrimonio*, ideoque appaltus censetur factus juxta solitum, eo modo, quo de præterito est consuetum, *Cavaler. decis.* 60. *num.* 4. *Bursatt. cons.* 190. *nu.* 37. & cæteri ad materiam gabellarum non semel hoc eod. tit. deducti.

Ideoque cum à sæculo circa alia salis species cognita vel usitata non haberetur, quinimo sub gravibus prohibitionibus & pœnis, neque haberi possit; Hinc certum videbatur de alio partes non sensisse, tum ex dicta regula, quod appaltus censentur facti juxta solitum, tum ex alia, quod omnes actus & conventiones censentur rebus in eodem statu permanentibus, ac etiam quia nunquam censetur deductum in contractum id quod continet delictum, & gravis pœnæ incursum, prout est introductio salis exteri & diversæ qualitatis, ut in specie quod contractus initus super traditione salis intelligatur de illo Cerviæ utpotè solito, *Surd. cons.* 563.

Atque super hoc Camera nullam habuit difficultatem, sed concorditer judicavit partes intellexisse de sale nostrali consueto, undè deputavit peritos ad refferendam differentiam inter unam & alteram speciem, & quam interesset conductoribus dictam immutationem sequutam esse, mandando interim supersederi in paghis. 5

Quare solutione sequuta, dum peritorum judicium pendebat, assumpta disputatione super effectibus ex dicta variatione resultantibus, de duobus tractatu contigit, Primò nempè an conductoribus competeret defalcum pensionis seu conventi pretii pro rata non factæ efitationis ea dicta causa, Et secundò an eisdem competeret actio ad totale interesse etiam pro lucro, quod in diminuta venditionibus fecissent, cum in jure privativo vendendi, & in utilitate ex hujusmodi venditione resultante consistat substantia hujusmodi appaltuum juxta punctuale *cons.* 156. *Socin. lib.* 2. *cum aliis in discursu proximè præcedenti.*

Quoad primum, etiam cum sensu veritatis, nullam cadere dicebam difficultatem super conductorum instantia, quia ubi conductori non præstatur implementum, ac liber & consuetus usus rei conductæ, sive proveniat à casu, sive à facto tertii, vel alias quomodocumque, etiam sine culpa & facto locatoris, certum est pensionis remissionem intrare pro parte deficiente, quia sic deficere dicitur substantia rei conductæ, sive præstatio patientiæ; Accedente verò culpa locatoris, non solum intrat remissio pensionis, sed actio ad interesse etiam ratione lucri, ut ex magistrali theorica *Bart.* firmant in terminis individualibus appaltus salis, *Socin. dict. cons.* 156. *lib.* 2. & *Ancharan. cons.* 414. Et in consimilibus terminis appaltuum aliorum vectigalium *Alberic. in rubr. C. de vectigalibus, & plenius in tract. de stat. qu.* 125. & *Rota dec.* 385. *post Pacificum de Salv.* ubi de appaltatore vini obtinere debente remissionem ex immutato consueto statu, quia impositum fuit novum onus, ob quod consueta vini quantitas vendita non fuit, Et de Appaltatore macelli seu gabellæ carnis ob novi oneris impositionem & consueti status immutationem, *Eugen. cons.* 50. *lib.* 1. & *Ama senior alleg.* 21. qui fortius firmat, in his materiis sufficere solam famam seu rumorem novi oneris vel alterationis consueti status, quamvis deinde non sequatur effectus, quia solus timor Appaltatori notabiliter præjudicat, ut quotidiana experientia docet, Et in terminis Appaltatoris gabellæ fictinæ *Marc. cons.* 7. *tom.* 1. Atque in hoc primo puncto Camera pro conductoribus sentiebat, quia iniquum esset, nedum privari lucro, sed absque propria culpa stante debere damnum solvendi id, quod haberi non potuit. 6 7

Et quamvis locator diceret, quod qui præstare tenetur deterius, longè magis ejus obligationem explicare dicitur, præstando melius; Facili tamen negotio replicabam, meliorem qualitatem respectu conductorum consistere in deteriori, ex qua resultat major efitatio, ut habetur fusius in *Urbinat. pretii salis hoc eod. tit. disc.* 111. *seu* 114. quia magis sal est bonus & perfectus, magis condit, ideoque minor quantitas venditur, & in hoc consistit damnum Appaltatoris, cujus utilitas in majori venditione consistit, ob illud certum secum pretium, resultans à privativo jure vendendi, in quo consistit appaltus, *ut per Soccin. dicto cons.* 156. *lib.* 1.

Difficultas igitur tota residebat in secundo puncto, an scilicet conductoribus competeret actio ad interesse passum, etiam ratione lucri, cujus decisio attenta magistrali, ac recepta distinctione *Bart. in l. si uno § item cum quidam ff. locat.* de qua in his terminis salis non tradditi habetur *in Ferrarien. salis pro Rimbaldesio hoc eodem tit. disc.* 109. Pendebat ab eo, an conductoris impedimentum, seu implementum à locatore

non

non præstitum, provenerit à casu fortuito seu facto tertii, cui locator providere non poterat, vel potius ab ipsius locatoris culpa seu alterius facto, cui locator poterat providere, ut primo casu intret solum remissio pensionis, neque aliud à conductore prætendi possit; secus autem in secunda, in quo rectè conductor actionem habet adversùs locatorem ad interesse non solum ratione damni passi, sed etiam lucri amissi, ut apud allegatos & benè *dicta decis. post 285. Pacificum d. Salv.* ideoque tota quæstio versabatur in facto, & super dictæ distinctionis applicatione.

Dicebat enim locator, sterilitatem salinarum Cerviæ, utpotè provenientem vitio Cœli seu naturæ, casui tribuendam esse ut habetur *in Cervien. seu Ravennaten. disc. seqq.* Et quatenus etiam negligentiæ & malæ culturæ tribui posset, non per hoc tamen ipsius culpæ tribuendum erat, cum dictarum salinarum administratio & cultura non incumberet Thesaurario Marchiæ locatori, sed Thesaurariis Æmiliæ, seu Romandiolæ, certam salis quantitatem præstare obligatis Thesaurario Marchiæ pro hujus provinciæ usu,

Econverso conductores, non ex hoc locatoris cul-
8 pam deducebant, sed ex eo quod cum ex Thesaurariæ capitulia haberet in facultatibus, in casu deficientiæ hujusmodi salinarum, se aliundè providendi de salis quantitate necessaria, seu consueta, non debebat ob aviditatem lucri facere hujusmodi provisionem de sale *Barletta* in Apulia omnino diversæ qualitatis, utpote vilioris pretii vel minoris impensæ in conducendo, sed providere de sale *Paghi* in Dalmatia, quod est nostrali simillimum, ac ejusdem ferè qualitatis, sive ab aliis locis ubi consimile reperitur, Unde propterea dicebatur in culpa non faciendo diligentias, quibus adhibi-
9 tis impedimentum conductoris removeri poterat, ut in his terminis appaltus salis, pro conductore contra locatorem latè deducit *Soccin. dict. cons. 156. lib. 2.* Rigorosa tamen & exorbitans videbatur, nedum Cameræ, sed etiam Mihi licet eorum Advocato hujusmodi conductorum prætensio, præsertim quia provisio salium *Barletta* de Superiorum etiam consilio, & consensu fuit universalis, etiam per Thesaurarios Romandiolæ pro aliis provinciis & locis ex salinis Cerviæ providentibus, sed non fuit opus de hac disputare, quia ex compromisso inito in ipsos partium Advocatos sequuta est concordia.

CERVIEN. Seu RAVENNATEN. REMISSIONIS PENSIONIS

PRO LUCATELLIS ET MAJOLIS JAM THESAURARIIS ROMANDIOLÆ

Cum CAMERA APOSTOLICA

Casus sopitus per Concordiam.

De remissione pensionis facienda Appaltatori salinarum, ob istarum sterilitatem, unde consueta salis quantitas percipi non potuit; Et quando hujusmodi sterilitas casui, vel potius Appaltatoris culpæ tribuenda sit.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Attestationibus magnatum & Cardinalium ob excellentiam dignitatis est deferendum.*
3 *De contingibili salinarum Cerviensium sterilitate.*
4 *De distinctione* Bartoli *circa actionem competentem conductori impedito inter impedimentum culposum & casuale.*
5 *Quando dicatur deficere vel impediri substantia rei, vel potius damnum esse in fructu.*
6 *Appaltus distributo pretio in singulos annos an dicatur importare locationem vel venditionem, Distinguitur.*
7 *Locator non tenetur conductori de non implemento, seu non præstatione illius rei, quam est in facultate conductoris accipere, ac habere potest à seipso.*
8 *Non sunt adhibendæ diligentiæ verisimiliter non profuturæ.*

DISCURSUS CVIII.

Thesaurariæ generali Provinciæ Æmiliæ vulgo *Romandiola* nuncupatæ, annexus esse solet appaltus salinarum Cerviæ, Cesenatici, & Comacli, sub suo tamen censu separato cum propriis & separatis capitulis, inter quæ illud in appaltu concesso cum dicta Thesauraria Lucatellis, & Majolis continetur, quod ubi ob malam temporum qualitatem non fabricaretur consueta quantitas salis, neque Camera aliundè suppleret usque ad summam saccorum 57.m. in singulis annis, diminui debeat census pro rata salis deficientis; Undè cum de annis 1650. & duobus sequentibus ob maris tempestates, temporumque intemperiem, dictæ salinæ Cervienses omninò steriles effectæ essent, ita ut ferè nulla quantitas salis ex eis percipi potuerit, Petebant idcircò dicti Appaltatores à Congregatione Camerali in computorum solidatione defalcum seu bonificationem census ex dicta causa, dictæque petitioni de more contradicentibus Cameralibus, pro dictis Thesaurariis scribens dicebam omninò indebitam esse oppositionem. 1

Salinarum enim sterilitas notoria erat, ac etiam probabatur per attestationes Cardinalium *Donghi & Cibo*, qui fuerant in ea Provincia Legati, quibus ob conspicuam qualitatem & dignitatis excellentiam deferendum erat, *ut dec. 18. num. 14. & 15. post Zacchiam de obligatione dec. 594. num. 16. par. 5. rec. dec. 191. p. 10. rec.* & sæpius, præsertim cum ageretur de re verisimili, & contingere solita, Ut de alia eiusdem salinarum sterilitate habetur *apud Surd. cons. 563. post num 5. vers. Secunda excusationis causa &c.* & comprobari dicebam ex eisdem capitulis expressè providentibus de isto casu præviso, utpotè contingibili & contingere solito. 2 3

Quo posito, ex recepta distinctione, *Bart.* quem cæteri communiter sequuntur *in l. si uno §. item cum quidam ff. locati*, & de qua in puncto appaltus salium *Soccin. cons. 156. lib. 2 & Surd. cons. 507.* dum rei conductæ usus ex casu impeditus fuerat, quamvis conductori non competat actio ad interesse, prout competeret, si culpæ locatoris casus adscribi posset, competebat tamen exceptio diminutionis pensionis, præsertim quia ad tollendam omnem juris ambiguitatem, id expressè conventum fuit per pactum, per quod etiam in terminis consuetis remissionis pensionis, juxta terminos textus *in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra locati*, cessat omnis dubietas *juxta cons. Angeli 318.* & aliorum traditionem admissam apud *Coccin. dec. 422.* atque habetur sæpius deductum in hac materia defalchi *hoc eod. tit.* præsertim *disc. 65.* & in altero *de locato disc. 1.* 4

Et clarius dicebam procedendum non esse cum terminis consuetis remissionis faciendæ ex causa damni obvenati in fructibus juxta dictorum jurium dispositionem, quia in alio capitulo de hoc impedimento in fructuum extractione, sive impedimento ex causa pestis, belli, vel alia, expressè & distinctè conventum fuit, undè per partes agnitum fuit in isto casu tractari de peremptione seu deficientia substantiæ.

Licet enim ex alias hoc titulo deductis substantia tunc proprie perire, seu deficere dicatur, quando deficit vel impeditus est usus ipsius causæ productivæ fructuum, secus ubi ex accidenti impeditur vel diminuitur effectus ipsius causæ, ipsa nempè fructuum perceptio, firma remanente ipsa causa productiva, ut in præsenti pro ratione dubitandi dici posse videbatur, dum sterilitas solum consueti fructus perceptionem

impediebat, eo modo, quo in vinea vel alio prædio, vitio Cœli aliquo anno vel tempore, siccitas, inundatio, vel imbres consueram fructuum perceptionem impedire solent; Nihilominus in præsenti procedendum erat cum terminis deficientis substantiæ, vel quia ita partes ex conventione agnoverunt ut supra, vel etiam quia in effectu locatæ non erant salinæ ad integrum fructum percipiendum, eo modo quo locatur vinea vel ager, cujus integer fructus à natura productus conductoris commodo & utilitati cederet, quo casu conductor futuram aleam seu fortunam emisse dicitur, ita ut quemadmodum ea naturæ beneficio & liberalitate magnum lucrum in casu fertilitatis consequitur, ita ex ejusdem naturæ defectu damnum sterilitatis patiatur juxta regulam *text. in l. secundùm naturam de regulis juris*, Et ex qua ratione denegatur conductori remissio pensionis ob damnum sterilitatis in fructibus, nisi esset intolerabile.

Non tamen ita est in præsenti conductione, quia si in casu fertilitatis, salinæ magnam salis quantitatem producerent, non possunt Appaltatores in proprios usus convertere, nisi dictam præscriptam quantitatem saccorum 57.m. reliquum verò, detractis expensis culturæ & fabricationis, cedit juxta formam capitulorum commodo Cameræ, quæ reponere & conservare solet in horreis seu conservis, ut ita in aliquo salinarum accidenti populorum necessitati consuleret, donec aliundè provideret; Igitur nulla ratio patitur, ut qui commodum fertilitatis sentire non debet, sterilitatis incommodo subjaceat.

Atque licet ob distributum pretium in singulos an-
6 nos, ex magis recepto Doctorum sensu, hujusmodi appaltus sonent in locationem magis quam in venditionem juxta dictum punctuale *consil. 156. Soccin.* locatio tamen potius residere videtur in jure administrandi salinas, & privativè ad quoscumque vendendi seu distribuendi dictam salis quantitatem, sed respectu ipsius materiæ videtur potius species emptionis & venditionis, quod scilicet census sit pretium dictorum saccorum 57.m. cum privilegio dicti juris privativi, ita ut intrent termini rei non traditæ per venditionem corporis, ut pro rata ejus, quo non traditur, dummodò non ex ipsius emptoris facto, pretium solvendum non sit, cum de laterinnibus tamen, de quibus *in Rom. locationis Venæ ferri hoc titulo ad materiam mineralium disc. 117.*

Ponderandum hæc concernentia materiam defalchi, non quod in illis annis, in quibus fuit sterilitas, damnum non esset intolerabile, cum fuerit ferè in totum, sed ad tollendam Cameralium prætensionem, super totius novennii, quo appaltus durat peræquatione, ut scilicet compensata utilitate omnium annorum fertilium, inspiciatur, an singuli remaneant ita damnificati, quod dici posset damnum intolerabile, de quo peræquationis seu compensationis puncto particulariter habetur *dicto disc. 65. & in aliis hoc eod. tit.*

Prætendebant Camerales, sterilitatem adscribendam esse ipsorum Appaltatorum culpa ob minus diligentem salinarum culturam, sed de facili objectum remotum fuit in facto, cum attestationibus dictorum Cardinalium Legatorum, ac depositionibus multorum testium peritorum, Quas probationes dicebam adminiculatas esse ex solito, dum novum non est, hujusmodi salinas ex temporum intemperie his accidentibus subjectas esse, ut habetur *apud Surd. d. cons. 563.* Undè Camerales ad illud objectum recurrebant, quod cum in appaltu considerentur non solum salinæ Cervienses, sed etiam Cesenatenses & Comaclenses, debebant in istis, illis impeditis adhibere diligentias, ac necessariam salis quantitatem fabricare, cum locator non te-
7 neatur pro ea re non tradita, quam conductor ex lege conventionis sibi ipsi præstare debet, ac per se stat, quominus recipiat, ut in hujusmodi mineralium materiis deductū habetur *in dict. Rom. loc. Vena disc. 117. & alibi.*

Sed facilis etiam erat responsio cum solo facto, quod scilicet quamvis salinæ Cesenatenses & Comaclē juxta antiquorum capitulorum formam venirent sub hoc appaltu, consuetudo tamen dedit, eas non fuisse coli solitas, ita ut adeo steriles & incultæ effectæ essent, quod non nisi magno sumptu ad priorem formam reduci possent, & adhuc inutiliter pro primis annis, undè diligentiæ fuissent inanes, propterea non adhibendæ, quia non tenetur quis adhibere diligentias verisimiliter non profuturas, ut benè in his proximis terminis *Surd. dec. 87. nu. 9. & sequen. Magon. dec. Florentin. 67. n. 21.* Quinimo fuisset se exponere verisimili a probabiliter certo periculo seu damno magnorum sumptuum inutilium, quia cum dictæ aliæ salinæ eandem haberent situationem, nec adsit aliqua promontorii diversitas, ob quam dici posset, quod tempestates maris unas devastantes, alias immunes relinquerent, ita ut causa casus seu sterilitatis esset omnibus æqualis, utique fatuitas fuisset videndo ea eadem effici steriles salinas uberiores & benè cultas, assumere colendas cum magno sumptu incultas naturaliter steriliores, & eidem infortunio pariformiter subjectas; Quia tamen in dictorum computorum solidatione pleræque aliæ aderant controversiæ, idcirco pro omnibus deventum fuit ad satis honestam concordiam, cujus medio consuetudo est ferè omnes controversias inter Cameram & Appaltatores terminari; Habita tamen fuit ratio quasi ex integro hujusmodi remissionis, cujus petitio verè justa & fundata videbatur.

FERRARIEN. SALIS

Pro FRANCISCO RIMBALDESIO APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ,

Cum CAMERA APOSTOLICA

Casus decisus per Congregationem Computorum pro Appaltatore.

Obligatio præstandi Appaltatori certam quantitatem salis ex consuetis salinis, An dicatur stare taxativè vel demonstrativè, ita ut obligatio speciei vel generis; Et locatore non adimplente, ad quid erga conductorem teneatur, An scilicet ad solam remissionem pensionis, vel etiam ad interesse; Et quatenus istud prætendi possit; An debeatur solum interesse intrinsecum, vel etiam extrinsecum, & quale.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De distinctione Bart. super actione competente conductori impedito uti re locata.*
3 *Ubi impedimentum est culpa locatoris, competit actio etiam ad lucrum amissum.*
4 *Debitor speciei perempta specie liberatur, nisi peremptio sit ex culpa, sed debitor generis non liberatur.*
5 *Promissio salis in genere, intelligitur tamen de consueto.*
6 *Princeps prohibens subditis salis fabricationem vel provisionem, tenetur eos providere, & non excusatur ob sterilitatem vel aliud impedimentum suarum salinarum.*
7 *Princeps tanquam subditorum pater & Reipublica maritus tenetur providere de victualibus, & aliis humano usui necessariis.*
8 *Culpa officialium & ministrorum tribuenda est præponēti.*
9 *Distinguuntur species interesse, & quale sit extrinsecum vel intrinsecum.*
10 *De pretiorum variatione, & quando dicatur invariabile.*

11 In

11 In rebus, quorum pretia alterationem non recipiunt, interesse intrinsecum dicitur totum illud, pro quo vendi solent.

12 Pretium intrinsecum salis respectu Appaltatoris dicitur etiam illud, quod provenit ex augmento extrinseco ratione Regalia.

DISCURSUS CIX.

1 AD tollendam dissensionum occasionem inter Sedem Apostolicam & Duces Ferrariæ super usu salinarum Comacli, & salis fabricatione in eis vel aliis dicti Status Ferrariæ locis facienda, inita fuit conventio sub *Julio II.* ac deindè sub *Adriano VI.* per quam promisit Camera Apostolica singulis annis providere dictum Ducem à prædicta salis fabricatione abstinentem, de sale sibi, & ejus populis necessario in quantitate saccorum 20. m. per Thesaurarios Romandiolæ gratis ex sale fabricato in salinis Cerviæ præstanda, Devoluto autem dicto Statu, ejusque possessione per Sedem Apostolicam adepta sub *Clemente VIII.* omnes publici, & fiscales redditus vectigalium, aliorumque jurium inclusis etiam vallibus, seu Pischeriis Comaclensibus, in appaltum per Cameram Apostolicam dari consueverunt conductori, qui nuncupari solet Appaltator generalis, cui in capitulis appaltus Camera pro fornitura seu usu Civitatis Ferrariæ & aliquorum locorum adjacentium, promittit dare gratis singulis annis saccos 5. m. salis declarando esse quartam partem illorum saccorum 20. m. qui Ferrariæ Ducibus, ut supra præstari solebant, cum facultate illum populis vendendi seu distribuendi pro certo pretio inalterabili in tabellis præscripto, Nec non pro saliendis piscibus Comacli, illiusque Civitatis usu præstare alios saccos 2000. soluta quadam modica summa Thesaurariis Romandiolæ pro valore materiæ.

Concesso autem dicto appaltu de anno 1659. pro annis novem cum dimidio Francisco Rimbaldesio cum consuetis capitulis, præsertim supradicto præstationis dicti salis per dictos Thesaurarios Romandiolæ ex salinis Cerviæ juxta solitum faciendæ, Cum ob dictarum salinarum sterilitatem in primis tribus subsequentibus annis, Appaltator prædictus, non obstantibus diligentiis ac protestationibus tam contra dictos Thesaurarios, quàm contra eandem Cameram, integram solitam quantitatem habere non potuisset, ita ut usque ad mensem Augusti anni 1653. (quando idem Appaltator, ut populorum necessitati consuleret non sine labore obtinuit facultatem se providendi propria auctoritate de sale extero) deficerent ad integrum implementum sacci 4000. circiter; Idcircò in redditione seu solidatione computorum, petiit ex censu seu pensione scut. circiter 100. m. singulis annis pro dicto appaltu debita, defalcari pretium dictæ taxæ salis non traditi in summa scut. circiter 13. m. Cui petitioni se opponentibus de more Cameralibus, assumpta desuper disputatione in Congregatione computorum.

Dicebant Camerales, quod cum deficientia provenerit à fortuito casu sterilitatis salinarum ex maris tempestatibus seu aeris intemperie resultantis, ad aliud Camera teneri non debebat nisi ad se abstinendum ab 2 exactione pensionis, seu pretii, per Appaltatorem alias pro re tradita solvendi, si traditio sequuta esset, cum actio ad interesse solum intret, ubi ex culpa locatoris implementum non sequitur, juxta magistralem, & receptam distinctionem *Bart. in l. si uno §. item cum quidam ff. locati*, Unde cum sacchis 5000. præstandis pro fornitura Ferrariæ Appaltator nihil solvisset, quia dantur gratis, & pro aliis sacchis 2000. Comacli solvendum esset quid modicum, sufficere debebat Appaltatori se non constitui debitorem de eo, quod alias ex dicta causa solvere debuisset.

Pro Appaltatore autem scribens dicebam, quod admisso etiam dictarum salinarum sterilitatem non fuisse culposam, sed casualem, adhuc tamen Camera locatrix dicebatur in culpa, qua concurrente, ex eadem recepta theorica *Bartoli* tenebatur nedum ad remissionem pretii seu pensionis, sed ad totale interesse etiam ratione lucri amissi, ut in individuo Appaltatoris salium Marchiæ cum Camera *Soccin. cons. 156. lib. 1.* & in terminis Appaltatoris gabellæ vini Urbis, cui ex facto 3 Cameræ locatricis defectum est in implemento promissorum, est bona *decisio 285. post Pacificum de Salviano*, ubi de reficiendo interesse etiam ratione lucri.

Culpam verò dicebam incontrovertibilem, quia promissio præstandi dictam salis quantitatem non erat præcisè restricta ad speciem salium Cerviæ, ita ut esset obligatio speciei, qua perempta, regula est debitorem liberari, sed erat obligatio generis, quod nunquam perit, cum tamen etiamsi obligatio esset speciei, ejus peremptio, data culpa, non liberet. *ad text. in l. si ex legati l. inter stipulantem §. sacram. & l. ubi autem §. illud ff. de verborum oblig. cum concordan.* 4

Et quamvis stante usu propriarum salinarum, ex quibus solum, & non aliundè ista salis quantitas semper præstari solita est, Cameræ promissio intelligenda 5 veniat de hac specie solita, ut in individuo ratiocinatur & firmat Surd. *cons. 563. nu. 14. & habetur disc. praeced.* Hoc tamen verum dicebam ad effectum, ut Appaltator recusare non posset hanc salis speciem, neque aliam ista existente prætendere posset, secus autem ad effectum inducendi promissionem taxativam ad istam speciem, ita ut ea perempta liberetur; Quidquid enim sit de subsistentia opinionis Surdi loco citato in casu suo, in quo tractatur de obligatione cujusdam privatæ personæ verisimiliter ex facti circumstantiis ad hanc speciem taxativè restricta, In casu nostro id asseri non poterat ex diversa facti qualitate.

Cum etenim salis usus, hominum, ac aliquorum animalium victus sit præcisè necessarius, atque Princeps sub rigorosissimis pœnis populis sibi subditis prohibeat hanc speciem fabricare, vel aliundè sibi providere, quàm ab ejus manibus privativè ad quoscumque, Utique ex necessitate resultat ejusdem Principis obligatio eosdem subditos providendi de hac specie per ipsum prohibita, & usui adeò necessaria, cum alias nimis iniquum, & humanæ rationi contrarium esset, ut Principi licita sit dicta prohibitio absque hujusmodi correspectiva obligatione, dum etiam dictæ prohibitionis particulari ratione cessante, adhuc generaliter Principi tanquam subditorum patri, & Reipublicæ marito, necessitas incumbit, ubi victualium, & rerum humano usui necessariarum penuria occurrat aliundè providere, quoniam correspectivè ad hanc obligationem, vectigalia, tributa, obsequia, & alia jura à subditis exigit, *argumento text. in l. prima C. ut nemini liceat in emptione specierum lib. 10.* & alias allegatis *Tuscus* in verbo *Princeps conclus. 679. n. 17. Capoblanc. de Baronibus pragmat. prima n. 185. & habetur in Spolet. gabella disc. 44. ac in aliis hoc tit.* Et sic culpam consistere dicebam in eo quod cognita salinarum accidentali sterilitate provisum non fuerit de sale aliundè, maximè quia istam obligationem rectè agnoscunt Constitutiones Apostolicæ de hac salis materia loquentes, præsertim ultima *Clementis VIII. inter suas 49. §. 3.* ac etiam ejusdem Appaltus salinarum capitula, in quibus prævisi casu sterilitatis, disponitur de providendo sale aliundè.

Dabam in hoc exemplum practicum de habente cauponam in regione unicam, cum prohibitione, tam Conductori quàm loci incolis emendi aliundè vinum, quam illud quod ex consuetis vineis domini in dicta caupona vendi solet; Si enim illius dominus eam in appaltum concedat cum dicto jure privativo, & cum obligatione præstandi singulis annis vel mensibus certam vini quantitatem, utique obligatio intelligitur de vino quod ex domini vineis colligi solet, quod appaltator recusare non posset; Sed si ob dictarum vinearum sterilitatem vinum non colligatur, non indè tamen in-

fieri potest locatoris obligationem remanere solutam, tam erga appaltatorem, quam erga illum populum aliundè de hujus necessarii victualis specie se providere prohibitum.

Et quamvis ea parte Cameræ replicaretur, hujusmodi inevitabilem culpam non providendi de sale aliundè, non sibi adscribendam esse, sed Thesaurariis Ro-
8 mandiolæ, quibus utpote salinarum Appaltatoribus in eorum Capitulis datum erat in commissis; Replicabam tamen quod quicquid sit de hujusmodi Appaltuum obligatione, de qua Camera cum ipsis videret, Ad nostrum tamen Appaltatorem non pertinebat de his inspicere, cum ipse cum Camera contraxisset, ejusque obligationem suscepisset, ac fidem sequutus esset, acceptando solum conventi traditionem à dictis Thesaurariis tanquam ipsius Cameræ officialibus & ministris, quorum proindè culpa eidem imputanda erat *ad text. in l. si servus servum §. si fornacarius ff. ad l. Aquiliam l. videamus ff locato l. nullus, & l. neminem C. de Decurionibus*, in quibus juribus claré probatur dominum teneri de facto famuli sive præponentem de culpa præpositi, & sequuntur communiter DD. de quibus plenè *Farinac q. 110. Rovit. dec. 79 Greg. dec. 533. n. 1. & per tot. Otthob. dec. 542. n. 9. & seqq. & cæter.* Atque in specie satis conferunt deducta per Soccin. *dicto cons. 156. l. 2.* ubi firmat Cameram locatricem teneri erga Appaltatorem salis de culpa tertii ab eadem Camera causam habentis, vel quem prohibere potest.

Licet autem hæc in puncto juris vera videantur, ita ut in controversia inter duos privatos prohabiliter conductor totale interesse etiam lucri amissi juxta dictam Bart. distinctionem prætendere posset; Attamen ea prudentialibus motivis ad computorum solidationem facilitandam ex omnium pro Appaltatore scribentium consilio, suspensa prætensione, quam ratione culpæ Appaltator habere posset super totali interesse etiam extrinseco lucri amissi restricta fuit prætensio ad solum interesse intrinsecum seu remissionem illius ratæ census, vel pensionis, quæ correspectivè ad hanc salis traditionem solvebatur, perinde ac si non implementum à casu non autem à culpa provenisset.

Prætendebant Camerales, juxta supradictam *Bartoli* theoricam, ad aliud non teneri, nisi ad interesse seu pretium intrinsecum salis, quod consistere dicebant in illis quatuor vel quinque juliis, qui ob fabricaturæ &
9 custodiæ expensas salinarum Romandiolæ Thesaurariis pro rata saccorum 2. m. salis Comacli solvuntur, quasi quod istud sit ipsius promissæ materiæ pretium intrinsecum; Verùm hujusmodi prætensionem omnis injustam, minusque fundatam dicebam.

In hac enim materia interesse, aliud est illud extra rem, seu, ut alii dicunt, extrinsecum, & accidentale,
7 aliud verò intra rem, quod alii dicunt, intrinsecum & naturale; Illud extra rem, quatenus ad hanc speciem pertinet, exemplificari posse dicebam in eo majori lucro, quod Appaltatoris industria & diligentia reportare poterat in vendendo salem exteris, cum quibus certam taxam præscriptam non habebat, sive in eo lucro, quod facere potuisset in carnibus vel piscibus sale conditis, tanquam, per speciem mercaturæ & industriæ, quam ex non implemento locatoris exercere non potuit, & hoc est illud interesse, quod non venit nisi in casu culpæ, Illud verò intra rem, in cæteris speciebus & victualibus, prout sunt, frumentum, vinum, oleum, & similia, dicitur incertum & variabile, utporè pendens à majori vel minori æstimatione juxta temporum
10 varietates & accidentia; sive juxta venditoris industriam, ad notata per scribentes, præsertim *Rebuff. & Caballin. in l. unica C. de eo quod interest*, & alios deductos *decis. 304. p. 9. recent.* ubi benè de his terminis interesse discurritur, ita ut necessaria sit liquidatio.

Sed in his materiis habentibus à publico pretium
11 determinatum & uniforme, illud dicitur certum & invariabile, utporè pendens à Principis taxa nunquam variabili, ita ut temporum varietates, & accidentia, vel hominis industria nihil operentur, nullamque causent alterationem, ideoque absque alia liquidatione, totum id pro quo vendi potuisset quantitas salis non traditi, dicitur pretium intrinsecum, cujus amissio ex non implemento resultans, damni certi potius, quam lucri amissi speciem habere dicitur atque in eo consistere dicitur pretium census seu pensionis, ut egregie in his præcisis terminis ita distinguendo *Soccin. dicto cons. 156. lib. 2 n. 10. & 11.*

Siquidem licet pretium ipsius mercis sit satis modicum, & vile, nihilominus respectu, tam Cameræ locatricis, quam Appaltatoris, pretium conventum 12
principaliter consistere dicitur in jure privativo vendendi pro majori pretio, in cujus extrinseca alteratione Principis Regalia necnon vectigal & substantia appaltus consistere dicitur, ut per Soccin. *dicto cons. 156. & sæpius hoc tit ad eand. mater. habetur deductum*, unde quando Appaltator conventam pensionis seu census quantitatem solvere promisit inter alios appaltus effectus, respectum habuit ad hanc salis gratuitam quantitatem, cujus emolumentum, stante pretii taxa, & rei necessario usu erat certum, & sine quo tantum censum non promisisset.

Juxta præmissa judicatum fuit, bonificando scilicet Appaltatori totum id, quod ex dictæ deficientis quantitatis venditione juxta taxam retractum esset, si traditio sequuta fuisset, quamvis hæc resolutio post plurium annorum decursum causaverit potius præjudicium hæredibus dicti Appaltatoris, ex iis quæ habentur *in Ferrarien. decupli hoc eod. tit disc. 119.*

SPOLETANA PRETII SALIS

Pro THESAURARIIS MARCHIÆ

Cum COMMUNITATE NURSIÆ.

Casus decisus per Cameram pro Communitate.

An aliqua Communitas vel populus ex temporis observantia præscribere possit sibi deberi salis distributionem pro minori pretio, quam alibi distribuatur, Et an in Regalibus seu vectigalium exemptione competat manutentio.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Pretium, pro quo sal vendi solet, distinguitur in tres species.*
3 *Quod tempus requiratur ad præscriptionem exemptionis à gabella, vel ejus diminutionis.*
4 *Gesta per conductores in committendo vel omittendo non præjudicant locatori.*
5 *In juribus incorporalibus non acquiritur possessio sine scientia & patientia ejus contra quem acquiri prætenditur.*
6 *Appaltator salium seu salaria duplicem personam gerere dicitur, & quomodo.*
7 *Novum augmentum vectigalis vel gabella superveniens durante appaltu exigitur per appaltatorem tanquam administratorem.*
8 *Ultra augmentum gabellæ salis, quod exigitur per Cameram, solvendum est id quod importat diminutio seu calum.*
9 *Pretia rerum in appaltibus seu venditionibus generalibus diversa esse solent à venditionibus particularibus & diminutis.*
10 *Vectigal est de Regalibus Principis.*
11 *In Regalibus non dantur remedia possessoria contra Principem sine titulo.*
12 *Declaratur.*
13 *In exactione vectigalium spectanda semper est consuetudo.*
14 *De constitutionibus revocatoriis exemptionum.*

DISC.

DISCURSUS CX.

1 ANtequam per *Urbanum VIII.* tres gabellæ nuncupatæ *primi, secundi, & tertii augmenti* super sale ponerentur, ita ut in ejus venditione per Appaltatorem facienda haberetur solum ratio valoris intrinseci, consistentis in expensis fabricaturæ, vecturæ, custodiæ & diminutionis vulgò *calo* nuncupatæ, ac etiam aliqua ratio, sed modica illius antiqui vectigalis, quod in jure privativo vendendi hanc speciem consistit, ut infra; Incertum est ex quo initio, quave ratione, in Oppido Nursiæ & Castris adjacentibus sub eadem Communitate venientibus, antiqua observantia dederit salis venditionem seu distributionem per Thesaurarium Marchiæ fieri pro satis minori pretio, quam in aliis locis dictæ Thesaurariæ subjectis fieri solitum esset, nempe ad rationem librarum 24. pro quolibet julio, quod idem est ac duorum quadrantium & duodecimæ partis alterius quadrantis pro qualibet libra, Postquam verò supervenerunt dicta nova augmenta, prædictæ Communitatis industria effecit, quod plurium annorum spatio, in ejusdem materiæ venditione continuatum esset ad solam rationem quadrantium octo pro qualibet libra, & sic pro longè minori pretio, quam in aliis locis, eo quia eadem Communitas curavit sub nomine alicujus civis absque aliquo privato lucro ad solam publicam utilitatem sumi subappaltum salis pro dicto loco & pluribus adjacentibus, atque venditionem ad minutum fieri solum pro eo pretio, quod subapaltus importaret.

Cum autem Thesaurarii, terminato forsan subappaltu, voluissent per seipsos, sive eorum ministros talis venditionem ad minutum facere pro eo pretio, quo juxta taxam à superioribus factam in aliis locis Thesaurariæ subjectis vendi solet, se acriter opposuit Communitas, introducendo causam in Camera, per quam non obstantibus deductis, tam ex parte Appaltatoris quam Cameralium illi adhærentium, concessa fuit manutentio Communitati, cum sensu etiam, quod bonum jus in petitorio eidem assisteret, reassumptaque pluries disputatione, perstitum semper fuit in decisis; Resolutionis autem fundamenta, quæ fuerint, incertum est, cum ab hoc Tribunali edi non soleant decisiones de quibuscumque resolutionibus causam reddentes, ut ex laudabili stylo practicat Rota, Et verè disputando istam causam, tanquam Thesaurariorum Advocatus, dictæ resolutionis probabile fundamentum percipere non potui, undè intellectus non acquievit.

Distinguebam siquidem pretium salis in tres species, quarum prima consistit in intrinseco & naturali,
2 constituto ex solo valore ipsius materiæ, prout emitur in salinis, ac important expensæ, vecturæ, custodiæ, diminutionis, seu cali & ministrorum, & hoc pretium ex calculo diligenter, per peritissimos viros facto ostendebatur importare quadrantes duos, & aliquid plus pro qualibet libra; Secunda species consistit in pretio accidentali ratione Regaliæ seu antiqui vectigalis consistentis in eo privativo jure vendendi, sub certo censu, seu annua pensione per Cameram in Appaltum concedi solito, de quo agit *Soccin. sæpius citato cons. 156. lib. 2.* & hoc ex eorumdem peritorum calculo importat quadrantem unum, & quasi tam partem alterius; Tertia species est pretii constituti ex superindicto seu tribus augmentis ut supra per *Urbanum VIII.* impositis, importantibus quadrantes septem pro qualibet libra, & forsan plus; Licet enim dicta tria augmenta juxta arithmeticam computationem ad commodum Principis importarent solùm quadrantes 6. cum quodlibet augmentum impositum fuerit ad rationem duorum quadrantium, nihilominus donec procedatur ad diminutam venditionem, in qua Princeps hoc vectigal hoc medio à subditis exigere dicitur, diminutiones, aliæque causæ, unum quadrantem & ultra important, ut in dicto calculo convincenter ostendebatur.

Quo facto sic stante, impossibile dicebam, tam in possessorio, quam in petitorio, canonizari debere dictam prætensam possessionem Communitatis, cogendi Cameram, vel ejus Appaltatorem ad vendendum ad solam rationem quadrantium 8. quamvis admitteretur à dicto populo ex longæva observantia quæsitum esse jus continuandi in distributione pro diminuto, & longè inferiori pretio librarum 24. pro quolibet julio, id est duorum quadrantium, & duodecimæ partis alterius pro qualibet libra, ita enim addendo istis solum tertiam pretii speciem consistentis in tribus novis augmentis, adhuc solutio ad minus facienda esset ad rationem quadrantium novem, & aliquid plus ut supra cum respectu novorum augmentorum dici non posset observantia habilis ad inducendum aliquam præscriptionem exemptionis in toto vel in parte, quia augmenta erant moderna & infra spatium 30 annorum quod 3
ad minus ad hujusmodi præscriptionem inducendam est necessarium ex deductis *apud Capic. Latr. consil. 66. & 68. & non semel in aliis hoc titulo ad materiam gabellarum.*

Prout neque in possessorio, tam ex decreto irritanti apposito in chirographis super dictorum augmentorum impositione emanatis, cujus decreti natura est inficere quemcumque titulum & collectionem; Undè propterea juxta receptissimam quotidianam propositionem, ubi certum sit illud irritare, impedit remedium manutentionis; Quam etiam quia hæc prædicta remotis possessio quæsita prætendebatur ex observantia unius Appaltatoris prædecessoris, qui solum spatio novennii intermediaverat, cujus gesta præjudicare non potuerunt Cameræ juxta text. clarum *in l. locatio 9 § earum ff. de publicanis.* Et in puncto manutentionis non dandæ adversùs dominum ratione possessionis resultantis ex actibus gestis per conductores *Buratt. dec. 751. & cæteri apud Postium de manutenendo observat. 35 num. 64.* 4
Et confert regula generalis, ut ex facto conductoris seu arrendatarii non præjudicetur domino, sive illud consistat in omittendo, ut præsertim habetur in materia decimarum *sub eo tit.* deductum & alibi, etiam hoc titulo ad materiam gabellarum.

Præsertim ubi agitur de juribus incorporalibus, in quibus non datur vera, & materialis possessio de facto, sed solum quasi possessio ficta, habens pro fundamento scientiam & patientiam, quæ stat loco possessionis, 5
& sine qua impossibile est istam dari, ubi præcipuè non intercedit tempus longissimum, ex quo illa præsumptio resultet, Undè ubi etiam ex infra dicendis ista Communitas ex privilegio vel consuetudine censenda esset exempta ab antiquo vectigali, ita ut pretium de præterito solvi solitum ad rationem unius julii pro quibuslibet 24. libris, ad solum materiæ intrinsecum valorem referendum esset (cum circa dictum valorem respicientem justitiam mere commutativam inter Appaltatorem, & emptores salis cadere non videantur termini exemptionis & privilegii) Adhoc tamen inevitabiliter dicebam prætensam possessionem seu observantiam ad istos limites regulandam, sustineri non posse in quadrantibus 8. stantibus dictis novis augmentis importantibus quadrantes 7. & ultra, circa quæ augmenta nulla considerari poterat exemptio ex privilegio vel antiqua præscriptio quæsita, ut supra.

Et quamvis plerique judicantium in eo fundarentur, quod augmenta prædicta importarent solum quadrantes 6. qui juncti cum antiquo pretio consueto prædictis quadrantibus 8. respondebant, cum sola differentia unius duodecimæ partis alterius quadrantis, de qua tanquam re minima curandum non erat, Attamen hoc videbatur æquivocum clarum, Appaltator enim in hoc duplicem personam repræsentare dicitur, Unam salinatoris, sive Appaltatoris solius privativi juris 6
vendendi, seu antiqui vectigalis juxta eum statum,

qui

7 *Substantia & utilitas appaltus salis, in quo consistant.*

DISCURSUS CXI.

1 COncessa per Cameram *Valenti* Thesaurarii Urbini, cum obligatione præstandi, & respectivè levandi certam quantitatem modiolorum salis salinarum Cerviæ, juxta consuetam mensuram præstandam à Thesaurariis Romandiolæ, quibus dictæ salinæ sunt annexæ, Observantia dedit, quod loco mensurandi salem cum modiolo, ille consignari solitus fuit in pondere, ad rationem scilicet librarum 292. pro quolibet modiolo, quem tanti importare experientia dederat; Cum autem ob dictarum salinarum Cerviæ sterilitatem, opus fuisset salem exterum salinarum *Barletta* introducere, ac subappaltatoribus & aliis distribuere longè ponderosiorem, unde propterea attento pondere ad dictam rationem librarum 292. pro quolibet modiolo, daretur satis minor consueti salis quantitas, quæ attenta mensura esset majoris ponderis, Hinc orta est quæstio, an juxta mensuram, vel potius juxta pondus, dicti salis exteri quantitas ponenda esset in calculo, dum illa modioli mensura, quæ in sale Cerviæ importabat in pondere libras 292. in hoc sale extero importabat libras 366. & introducta causa in Camera.

Pro *Valente* scribens dicebam, consignationem faciendam esse ad rationem mensuræ non ponderis, quia sic in contractu appaltus conventum fuit, ibi, *di fali consegnare mogetti 6. m. di sale alla misura solita* Undè cum verba contractus sint clara, illa debent attendi ad *regulam text. in l. semper in stipulationibus 35. de regulis juris*, cum in hac materia ponderum & mensurarum controversia cadat inter DD. circa speciem, seu qualitatem generis conventi, quæ scilicèt mensuræ species attendenda sit, quoties diversæ habeantur, juxta deducta *in Ferrarien. Datii salis discursu* 81. non autem circa substantiam seu genus conventum, quia cum expressè dictum sit, consignationem fieri debere ad mensuram, dici non potest faciendam esse in pondere, quod est genus omninò diversum ab eo, quod expressè & clarè conventum est, ac propterea cum conventio sit clara, locus non est argumentis & conjecturis *ad text. in l. ille aut ille ff. de legatis tertio*, cujus dispositionem procedere in omni materia, etiam in actibus inter vivos plenè firmatur, *dec. 44 par. 11. rec. num.* 14. ubi concordantes.

Hinc propterea dicebam non obstare consuetudinem seu observantiam faciendi hujusmodi consignationem in pondere, & non in mensura, quia observantia ma-
2 gnificienda est in ambiguis, & dubiis, in quibus optima interpres reputatur, secus autem in claris, in quibus non cadit terminus interpretationis, undè potius præscriptiva, seu destructiva status præcedentis, & novi status inductiva dicenda est, *ad communiter notata in l. si de interpretatione ff. de legibus Barbos. in l. qua dotis num. 47. & seqq. ff. soluto matrimonio Gregor. dec. 184. dec 319. & 351. par. 5. recen.* & benè in proposito *dec. 430. num. 3. p. 4. rec.*

Clara etenim erat conventio, tum quia verba ap-
3 paltus expressè sonabant in mensuram ut supra, tum etiam quia relationem habeat ad modiolum, quem esse mensuræ genus ex *Plauto*, *& aliis* observat *Calepin. in verbo modiolus*, & de verbo *modius*. quod contineat mensuram, habemus in jure nostro dispositum *in l. 5. C. de canonibus civilibus lib. 11. & in l. 1. C. de conditis in horreis publicis eodem lib.* 11. ac alibi; Et de facto salis *Barletta* in illis salinis, earumque membris, & subappaltibus, vendi, & consignari solent ad mensuram cujusdam parvi modii, ut Ego tanquam in ea Regione versatus, testabar tanquam de notorio incontrovertibili.

Nec obstare dicebam, in salinis Cerviæ consignationem fieri solitam esse in dicto pondere librarum 292. quanti experientia, seu peræquatio facta ostenderat modiolum importare, quia eadem peræquatio probat existentiam in rerum natura hujusmodi mensuræ, sine qua impossibile fuisset illam facere, ac scire quantitatem ponderandam, unde posito, quod mensuræ genus non sit omninò imaginarium, sed ejus existentia in rerum natura habeatur, tunc dum ipsa species promissa adest, illa est præstanda, neque admittitur
æquipollens, nisi in casu impotentiæ, quando scili- 4
cèt impossibile est ipsam conventam speciem præstare *juxta glos. in l. stipulatio §. opus autem ff. de novi operis nunciatione cum concordantibus per Ro. dec. 192. n. 18. post Zacchiam de obligatione Camerali*, Et in specialibus terminis mensuræ, quod ubi illa in rerum natura reperitur, juxta eam solutio facienda sit, habemus decisiones *Seraphini* 1461. & 1499.

Et quamvis in pondere non in mensura consignatio salium Cerviæ fieri solita esset, in quo solito altera pars totum constituebat fundamentum, stantibus illis verbis, *illa misura solita*, dicebam tamen nunquam adjectivum posse destruere substantivum, ut ita sequere- 5
tur, quod juxta hunc intellectum ipsa substantia mensuræ omninò tolleretur, quæ tamen ex dicto solito verè non cessat, cum illud inductum solum sit gratia majoris commoditatis, seu facilioris expeditionis in consignando, stante qualitate dicti salis Cerviæ, qui tanquam nimis humidus, & terrosus, non est ita de facili aptus ad expeditam consignationem per mensuram, sicuti est per pondus, atque hæc est ratio differentiæ, cur in hac salina consignatio fiat per pondus, & in illa *Barletta* fiat per mensuram, quia illa salis species tanquam arida & minus terrosa facilior est ad mensuram, quam ad pondus, & sic totum circa unam vel alteram observantiam resultat à majori commoditate, & faciliori expeditione.

Ad quod comprobandum adducebam quotidianum exemplum, seu praxim in materia monetarum, quia ubi frequens est usus monetæ æreæ, quamvis omnes solutiones utpotè quantitativæ in numero, non autem in pondere, vel mensura faciendæ sint, attamen gratia majoris commoditatis, & expeditionis, frequenter fiunt, vel in pondere, vel in mensura, quæ juxta experimentum numerationi æquipolleat, quod non semel etiam in moneta aurea in monte Pietatis Urbis, & alibi, quoties agitur de notabili quantitate practicari solet, onde si ob deficientiam monetæ regionis minus ponderosæ, eadem summa scut. exempli gratia, 1000. solvi debeat, nullatenus dicendum videtur debitorem posse admitti ad præstandum idem pondus, quod in alia moneta præstari solebat, quia stante monetarum diversitate idem effectus non resultat, cum pondus istius monetæ non contineat illam numericam quantitatem, quæ ex debito obligationis præstanda est.

Sic pariter exemplificari posse dicebam in frumento seu farina, cujus consignatio, quamvis de rei natura fieri soleat, & debeat in mensura, sæpè tamen, ac frequentius fit in pondere, ut præsertim in farina passim practicatur, quod ex experimento certarum librarum pondus æquipollet mensuræ rubri, seu modii, & tamen si deficiente frumento istius regionis, quod est levius, cogatur debitor, ut suam impleret obligationem, loco illius dare frumentum Marchiæ, vel Apuliæ, quod est longè ponderosius, otiosè vanum esset dicere, quod loco centum modiorum vel rubrorum illius frumenti levioris, quod est in obligatione, admittendus esset debitor ad præstandum in pondere tantam dicti frumenti exteri quantitatem, quæ eidem ponderi frumenti nostralis correspondeat, quoniam ita non esset dare integra rubra centum, quæ sunt in obligatione, sed solum 70. vel 80. quæ tantum ponderant quantum 100. alterius frumenti levioris.

Et nihilominus iste casus est fortior, ac aliquam probabilitatem forte habere videretur debitoris prætensio,
quia alterius frumenti qualitas ponderosior producit 6
effectum

effectum majoris utilitatis, cum ob magis aridam qualitatem, ejus farina majorem recipiat aquam, ideoque majorem panis quantitatem producat, ut experientia docet, unde sequitur, quod frumentum dulce & minoris ponderis aliquo viliori pretio ex dicta ratione venditur, quam ponderosius, & magis aridæ qualitatis, ut frequentissimè practicatum vidi in dohanis Salerni, & Abellini, quæ sunt maxima hujus frumentariæ materiæ emporia.

Non sic est in sale, cujus magis arida, & minus terrosa qualitas prodesse quidem potest ementibus, seu revendentibus ad minutum, tam ratione majoris ponderis, quàm etiam majoris conditurae, cum experientia docuerit eundem effectum facere in carnibus vel caseis condiendis unam libram dicti salis exteri *Barlottæ*, ac unam cum dimidio, & plus salis *Cerviæ*, ut habetur supra in *Fulgin. salium disc.* 107. Sed hoc nullam affert utilitatem, quinimò damnum notabile salariæ Appaltatori, cujus utilitas non consistit in intrinseca bonitate materiæ, quæ de per se satis modicum habet intrinsecum, & naturalem valorem, sed consistit in majori
7 vel minori esitatione, & sic in ipso jure privativo vendendi, cujus ratione fulvitur pensio, ut in puncto Appaltatoris salium Marchiæ *Soccin. conf.* 156. *lib.* 2. *& latius habetur dicto disc.* 107. *& disc.* 105. Sæpè enim contingit, quod terminato tempore appaltus, remanet Appaltatori aliqua salis quantitas invendita, quam ex lege appaltus, vel projicere debet, vel successori pro vilissimo pretio revendere, ne novum appaltum impediat, *ut* fusius habetur *in Rom. locationis venæ ferri pro Principe Ludovisio hoc tit. disc.* 117. Et sic major salis bonitas, & salsedo præjudicat Appaltatori in esitatione, seu smaltimento, quia quo magis sal condit, eo minor quantitas per populos emitur, ideoque Appaltatori expedit esse minus bonum, quia in minori bonitate sua utilitas consistit. Eò magis, quia ut in *dicto discursu* 117. habetur, non solùm Appaltator ex majori salis exteri acrimonia præjudicatus remanet ex jam dicta ratione, sed etiam ex alia, quod populi hujus salis usui non assueti, illum videntes nimis aridum & mordacem, crediderunt, caseis præsertim, & piscibus condiendis minùs aptum & præjudicialem, ac etiam periculosum, ut daretur ovibus, & animalibus viventibus, unde ab illius usu quantum possibile fuit abstinere curarunt, ideoque duplex damnum ita Appaltator sentiret, recipiendo scilicet ratione ponderis minorem quantitatem, quàm sibi debita esset, & istam minus aptam illi majori esitationi, seu smaltimento, in quo ejus utilitas consistit; Et ex his satis probabiles credebam partes Valentis, Concordia tamen controversiam terminavit.

CERVIEN. SALIUM

Pro BONIFACIO GRANARA THESAURARIO ROMANDIOLÆ.

Cum CAMERA, ET LUCATELLIS, ET MAJOLIS THESAURARIIS PRÆDECESSORIBUS.

Casus decisus per Cameram pro Granara.

An Appaltator circa finem Appaltus distribuere possit Communitatibus, & populis salem excedentem usum temporis, quo ejus Appaltus durare debet, Ideoque dicti excrescentis salis pretium, an cedere debeat commodo ipsorum Appaltatorum distribuentium, vel potius successorum pro rata temporis sub eorum novo appaltu cadentis; Et an Camera teneatur in hoc novis Appaltatoribus assistere, ac alias teneri ad quanti interest.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *In quo dicatur consistere appaltus salinarum, & salis.*
3 *Appaltator salis non potest illum vendere pro usu cadente post suum appaltum finitum & terminatum.*
4 *Dantur similia de usufructuario, conductore, Prælato, appaltatore gabellarum, & similibus.*
5 *Ubi quis facit actum principaliter ad suam utilitatem, non spectatur damnum, quod accessoriè, & consecutivè alteri resultat.*
6 *Declaratur in usu licito, & non protracto in tempus prohibitum.*
7 *Locator tenetur removere impedimentum proveniens à tertio, quem ipse prohibere potest.*

DISCURSUS CXII.

POst terminatam in Lucatellis & Majolis Thesau- 1
rariam Romandiolæ, & successivè appaltum salinarum Cerviæ eidem Thesaurariæ annecti solitum, ut habetur in præcedenti, Utrumque appaltum suscepit pariter ad novennium Bonifacius Granara cum consuetis capitulis, in quibus quoad concernentia appaltum salinarum, conventum est de dicta consueta quantitate saccorum 57. m. Appaltatori præstanda, & per ipsum Communitatibus & locis in solita tabella descriptis distribuenda, juxta diversa pretia in eadem tabella præscripta, ut singularum Provinciarum vel locorum diversa antiqua consuetudo introduxit; Cum autem dicti prædecessores appaltatores, reversis salinis ad fertilitatem, in ultimo anno talem fecerint salis distributionem, præsertim in Provincia Marchiæ & Statu Urbini, quod ferè ad totius primi anni novi appaltus provisionem sufficeret, undè in eodem anno impedita remanebat novo Appaltatori consuetæ quantitatis esitatio; Hic prætendere cæpit quod dicti salis in excrescenti quantitate distributi pretium extrinsecum, seu accidentale, illud scilicèt, quod fabricaturæ, vecturæ, & custodiæ expensas superat, deberet ejus commodo cedere prætendendo etiam Cameram locatricem teneri sibi assistere cum subsequuto effectu, alias ad quanti intererat non sequi, Undè introducta causa in Camera coram *Pallavicino*.

Pro dicto Granara novo Appaltatore scribens, dicebam petitionem esse justam & rationi consonam, quia 2
hujusmodi appaltus substantia juxta sæpius allegatum consilium 156. *Soccin. lib.* 2. consistit non in ipsa materia salis, sed in jure privativo vendendi ac percipiendi illud extrinsecum & majus pretium, in quo, ut in præcedentibus pluries deductum est, consistere dicitur illud vectigal, quod Princeps ab ejus subditis mediante hujus materiæ usu exigit, Undè cum hoc vectigal à po- 3
pulis solvi videatur singulis diebus & temporibus, in quibus utuntur dicta materia de necessitate ab Appaltatore tanquam Principis officiali pro alterato pretio emenda, idcircò sequitur, quod prædecessor Appaltator ejus jure jam resoluto, & expirato officio, idem vectigal ad privatam utilitatem exigat, undè intrare dicebam terminos usufructuarii non valentis imminente sui 4
juris expiratione ita agere, quod proprietarium supplantet, atque in istius præjudicium præventivos fructus percipiat, post suum jus expiratum, à proprietario percipiendos; Sive terminos Prælati vel Beneficiati non valentis percipere anticipatas solutiones, vel colligere immaturè fructus post suum jus expiratum per successorem percipiendos, Quod etiam habetur in specialibus terminis conductoris, ut non possit in fine conductionis ita prædium conductum erodere, ut locatori vel novo conductori præjudicet, quia esset percipere fructus pro tempore non suo.

Et in terminis magis specialibus Appaltatoris gabellarum, ut non possit in fine sui appaltus gabellæ pretium diminuere, ut successori præjudicet est magistralis decisio *Franc.* 96. cujus auctoritate id generaliter firmat *Cobell. ad bullam boni regim. c.* 46. *num.* 42. ubi in specie exemplificat in appaltatore salis, & agitur *in Romana bulli altarum hoc eodem tit. disc.* 79 *&* 80.

Et

L. aliqua ad hujusmodi mineralium materiam in proposito habetur in *Romana locacionis vena hoc pariter tit. disc.*117.

Undè propterea suffragari non dicebam prædecessoribus Appaltatoribus genericam regulam, pro unico fundamento adductam, ipsos eorum jure usos esse, non ut successori præjudicarent, sed principaliter, ut sibi ipsis prodessent, ideoque spectandum non esse
5 consequutivum præjudicium alteri resultans ex actu ad propriam utilitatem, utendo jure suo, principaliter ordinato, juxta communem nostrorum traditionem *in l. altius C. de servitutibus & aqua*, Quoniam istam propositionem procedere dicebam in sui juris usu lici-
6 to, non autem in abusu, percipiendo id quod sibi non competit, ac respicit tempus in quo jam suum jus expiravit, nam conductor vel usufructuarius vineæ, relinquens, ut nostri exemplificant, in ejus ultimo anno vires longiores, actum gerit de tempore, quo suum jus durat, illumque agit principaliter ad suam utilitatem, ut ita majorem vini quantitatem percipiat, sed non indè sequitur benè agere, cum ita abuti dicatur jure sibi competenti, quo discretè & juxta solitum uti debet, ne locatorem vel successorem in appaltu supplantet, Ac etiam qui ita esset percipere fructus pro tempore non suo, Ad quod etiam conferunt ea, quæ habentur deducta *in Romana officiorum pro Maximo hoc tit. disc. 3. & in Senogallien. sub tit. de feud. disc.* 1. super facultate subinfeudandi cum similibus.

Hujusmodi verò petitioni assistere teneri dicebam
7 Cameram locatricem, alias ad quanti interest obligatam esse, etiam ratione lucri amissi ob patientiam non præstitam; Ipsa enim concessit appaltum per novennium, cujus integro tempore durante promisit, Provincias, Civitates & loca in tabella descripta ab Appaltatore sumere debere salem eorum usui necessarium vel consuetum, & non posse habere aliunde. Undè cum hoc jus privativum ita impeditum remaneret facto tertii ab eadem Camera locatrice jus habere prætendentis, & quem tanquam subditum ipsa poterat prohibere, dicebam versari in casu præciso *consiliorum* 156. *Soccini lib.* 2. *& Ancarani* 414. in quibus agitur in individuo de interesse Appaltatori per Cameram locatricem reficiendo, ex eo quod aliqui populi vel loca non emerent consuetam seu debitam salis quantitatem ex facto ejusdem locatoris seu tertii, cui ipse providere poterat, ac impedimentum removere; Ad favorem Granatæ, prodiit sententia coram *Pallavicino*, in alia instantia confirmata coram *Aquino*, Et introducta causa coram *Cottano*, Lucatelli cesserunt liti acceptando sententias, solumque remansit disputandum super liqoidatione quantitatis salis & pretii.

ROMANA PECUNIARIA
Seu ADMINISTRATIONIS

Pro JO. BAPT. MAGALOTTO,

Cum APPALTATORE SALARIÆ URBIS.

Casus resolutus per Cameram cum quodam temperamento postea concordatus.

De diminutione quæ sequi solet in sale, tam pro asportatione de loco ad locum, quam ex mora in repositoriis, & ex diminutis venditionibus, ad effectum bonificandi administratori dictam diminutionem.

De materia liquidationis, & quando ab ista detur appellatio suspensiva etiam in executivis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *A liquidatione datur appellatio etiam in executivis.*
3 *Quando dicatur vera liquidatio vel non ad istum & alios effectus.*
4 *Quando sal dicatur magis vel minus ponderosus.*
5 *Debitor speciei vel generis condemnari non debet ad pretium, nisi quando alias obligatio impleri non potest.*
6 *Ad favorem Appaltatorum procedi solet cum subappaltatoribus eadem manu Regia, & via executiva, cum qua Camera procedit contra eos.*
7 *Judex an & quando teneatur judicare secundum allegata & probata, vel procedere possit per extrajudiciales informationes.*
8 *Sententia excessiva an annulletur in totum, vel sustineatur in parte debita.*

DISCURSUS CXIII.

COnsuevit Appaltator generalis Salariæ Urbis, in Provinciis seu locis ad eam spectantibus, salis 1
venditiones facere, ut vulgò dicitur, all' *ingrosso*, mercatoribus vel tabernariis, illum deindè ad minutum revendentibus, pro satis minori pretio, quam diminutæ venditiones importent, cum ex istis retrahantur scut. 18. pro quolibet sacco, qui ab Appaltatore generali solitus erat vendi revenditoribus ad rationem scut. 12. habita ratione diminutionis, quæ fit pro transportatione de loco ad locum, mora in magazenis seu repositoriis, & in minutis venditionibus, nec non habita ratione expensarum vecturæ, ac mercedis revenditorum; Cum autem Appaltatores ad facilitandam salis esitationem, (in qua majori vel minori utilitas vel respectivè jactura appaltus consistere dicitur,) deputassent Magalottum ministrum Narniæ residentem ad dictam esitationem faciendam, cum mercede scuti unius pro quolibet rubro, Hic autem tractu temporis expertus esset, magis Appaltatoribus expedire, ut in singulis locis, pro quibus dicti revenditores salem emebant, venditio fieret ad minutum nomine ipsorum Appaltatorum, & per eorum ministros; Idcircò ita per plures annos sub ejus generali administratione, & superintendentia practicatum fuit; Terminata verò dicta administratione, ortisque inter eos pluribus controversiis, & præsertim super deficiente quantitate salis traditi ob diminutionem seu calum ab administratore prætensum, ab Appaltatoribus autem impugnatum; Introducta lite in prima instantia coram Thesaurario generali, hic bonificata diminutione seu calo salis in certa sibi visa quantitate, pro residuo alterius quantitatis deficientis mandatum executivum relaxavit in quadam quantitate pecuniaria, perindè ac si dicta deficiens quantitas vendita esset ad dictam rationem scut. 12. pro quolibet rubro, undè interposita appellatione in Camera, ibique assumpta disputatione, an admittenda esset appellatio etiam ad effectum suspensivum.

In hoc statu ad causæ defensionem à Magalotto assumptus, dicebam, quod absque aliqua justitiæ & meritorum inspectione, appellatio de plano intrabat ratione liquidationis, à qua etiam in exequutivis datur appellatio suspensiva, quia hæc dari non dicitur ab executione seu substantia ipsius obligationis, sed ab isto incidenti liquidationis, in qua Judex decipi potuit, declarando majorem summam, quam verè debitam, ex 2
deductis per Scocc. de appellationibus q. 17. *limitat.* 9. *n.* 36 *& seqq. Gregor. dec.* 231. *n.* 1. *Ros. dec.* 379. *num.* 2. *&* 3. *par.* 9. *rec.*

Præsertim quia non tractabatur de liquidatione intrinseca, & in sui substantia certa ex solo calculo arithmetico certificanda, quæ in effectu non dicitur vera liquidatio *ex deductis dec.* 608. *n.* 5 *par.* 3. *rec.* 586. *n.* 3. *par.* 5 *Otthobon. dec.* 101. *n.* 4. *Tusculana Salviani* 22. *Maii* 3
1654. *coram Zarata & in aliis*, cum ista liquidatio utpote consistens in solo judicio intellectus, à solo Judice absque extrinsecis probationibus fieri possit, ac assimiletur liquidationi seu exceptioni pendenti à

puncto juris, sed agebatur de liquidatione extrinseca & varia, pendente ex testium depositionibus, vel peritorum judiciis & relationibus juxta varias facti circunstantias.

Salis enim decrementum non est semper uniforme, quia cum illud resultet ab exiccatione illius aquæ seu terræ cum sale admixtæ, quæ ubi magis adest, reddit materiam ponderosiorem, & ubi deficit illam reddit leviorem, *ut in specie observat. Rovit. super pragmaticis*
4 *in rubr. de sale num.4. & 15.* idcirco una & eadem quantitas & qualitas, majus decrementum pati potest, quam altera ex accidentibus & facti circunstantiis vel scilicet ratione aeris magis & minus exsiccantis, seu ipsiusmet salis materiam liquefacientis, dum asportatur de loco ad locum, vel ratione majoris & minoris permanentiæ in magazenis, ac repetitæ mutationis de uno repositorio in alterum, cum soli & murorum ariditas, humiditatis, materiæ exiccationem notabiliter causare solear, undè de necessitate hujusmodi liquidationem faciendam esse dicebam judicio peritorum, pensatis omnibus dictis facti circunstantiis, majorem vel respectivè minorem diminutionem causantibus, ideoque dupliciter suspensivam appellationem intrare, Tum ex ratione, & natura liquidationis extrinsecæ faciendæ per testes vel peritos, qui prout, & idem Judex, decipi potuerunt, Tum etiam ratione manifesti gravaminis, quod Judex in dicta liquidatione intulerat, non eligendo formiter peritos, qui partibus auditis & servatis servandis eorum judicium dederint, sed ex ejus capite, & per solas extrajudiciales informationes.

Ac etiam quia ubi de justitia non esset admittenda tanta diminutio, quanta per dictum administratorem in redditione ejus rationum deducebantur, Adhuc ta-
5 men condemnatio sequi debuisset in reliquam in ipsa specie salis tradita, dum non probabatur sequutam esse illius venditionem, ideoque indebite condemnatio sequuta fuerat in quantitate, cum debitor generis vel speciei condemnari non possit, nisi ad ipsam speciem vel genus, non autem ad pretium, nisi concurrentibus mora & ipsius rei peremptione, ita ut obligatio adimpleri alias non possit, quam in æquivalenti, *ad communiter notat. in l. vinum ff. si certum petat. cum concord.m.*

Quamvis autem ex præmissis, in stricta juris censura, appellatio sine dubio admittenda esset, atque partes Cameræ solum esse debuissent in hoc puncto determinando; Ex quodam tamen istius Tribunalis stylo, præsertim in causis Appaltatorum Cameralium, quibus
6 justum & conveniens videtur, ut cum suis subappaltatoribus eadem summaria justitia administretur, cum qua ipsi manu Regia, & sola facti veritate inspecta per Camerales urgentur, Idcircò per extrajudiciales informationes à peritis exquirere voluit, quantum verisimiliter juxta experientiam, pensatis omnibus facti circunstantiis, dictum decrementum importaret, dictaque informatione habita, decisivum judicium super ea non formando, sed utriusque partis jura in ulteriori discussione præservata relinquendo, in parte admisit appellationem ad utrumque effectum, in parte verò, in qua debitoris prætensio circa dictam diminutionem visa est excessiva, admisit ad solum devolutivum, ita ut interim executio non retardaretur.

Resolutio mihi, quamvis pro debitore scribenti visa non est à justitia aliena; Licèt enim in districta juris censura, Judex procedere debeat secundum allegata & probata, non autem per extrajudiciales informationes,
7 ita ut quod non est in actis dicitur non esse in mundo, ex deductis per *Greg. & adden. decis. prima, adden. ad Buratt. dec. 251. dec. 197. n. 13. & seqq. par. 5. rec.* Quod adeo rigorosè nostri asserunt, ut Judex, qui propriis oculis viderit delictum commissum esse à Titio, condemnare teneatur Cajum, in actis, & processu convictum, sive à judicando abstinere *Jas. in §. si minus Instit. de actionibus Rovit. pragmat. 15. de ordine Judiciorum num. 4.*

Attamen in magnis præsertim Tribunalibus, & præcipuè in his materiis fiscalibus, receptum est, ubi non agitur de probatione ipsius substantiæ, sed de hujusmodi liquidationibus, vel aliis incidentibus, procedi etiam per extrajudiciales informationes *Felin. in cap. pastoralis §. quia verò de officio deleg. Apont. cons. 83 n. 4 vol. 2. Franch. dec. 220. n. 5. Gramat. dec. 61. Capic latr. consil. 6. n. 75. & seqq* Quod etiam non semel vidi practicatum in Rota, præsertim in materiis cambiorum & mercantilibus pendentibus ab inspectione spacciorum sive librorum, an benè & mercantiliter justificentur, sive à calculis dati & accepti, quod ad evitandas dilationes & longos anfractus resultantes à formalibus & judicialibus electionibus peritorum hinc inde perpetuo invicem discordantium (undè causæ redduntur immortales,) habentur extrajudiciales informationes à peritis, qui Tribunali videantur probatæ fidei, & juxta illas proceditur, præsertim in his materiis pendentibus, à regulis generalibus & invariabilibus ut in specie fuit practicatum *in Romana cambiorum inter Valentem & Raimundum, de qua sub tit. de cambiis disc. 1. & 2.*

Prout licet etiam de juris rigore, sententia vel decretum excessivum condemnans ultra debitum admittat appellationem in totum, etiam in parte debita, ratione individuitatis, ob quam non potest in parte valere, &
in parte non. *Buratt. dec. 368. n. 7. & ibi Add. n. 8. & 9.* 8
Nihilominus de stylo originaliter in Tribunali Auditoris Cameræ, & deinde per alia Tribunalia amplexo, in materiis executivis, & de sui natura suspensivam appellationem non admittentibus, ubi aliqua pars debiti in decreto contenta videatur indebita vel turbida, in hac tantum admittitur appellatio suspensiva, demandando executionem pro parte debita, quoties adhuc res est integra, & processum non est ad executionem, in cujus casu stylus cessat, & excessus quamvis in minimo in totum vitiat. *Salust. Tiber. in prax. lib. 1. cap. 57. n. 4: Adden. ad Buratt. decis. 91. num. 6. Duran. decis. 383. num. 3. & 4. & alias sæpè*; Licet à moderno tempore Signatura Justitiæ practicare cœperit dictum stylum, etiam post factam, non tamen consummatam executionem, mandando illam sustineri & consummari in parte, quæ sibi videatur liquida & debita, concedendo suspensivam appellationem in parte indebita vel turbida, ut ita seorum & solvere debentium subterfugia evitentur, quod non est à justitia & ratione alienum; Causa verò ulteriorem non habuit prosequutionem utpote per concordiam sopita.

URBINATEN. PRETII SALIS

Pro VALENTE APPALTATORE SALARIÆ URBINI.

Cum LUCATELLIS & MAJOLIS THESAURARIIS ROMANDIOLÆ.

Casus decisus per Cameram pro Thesaurariis.

De augmento monetæ, in qua salis pretium solvi solitum vel præscriptum est, cujus damno cedat, Et an scuti aurei attendi debeant juxta antiquum valorem, non attento eorum intrinseco augmento, vel potius in ipsis scutis seu æquivalenti valore ad præsens currenti.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *De distinctione, an & quando augmentum monetæ cedat commodo vel incommodo creditoris seu respectivè debitoris.*
3 *Quando summa seu valor monetæ stet taxativè vel demonstrativè.*
4 *Observantia debet esse clara & liquida non autem dubia & æquivoca.*

5 An

dubia & æquivoca.

5 *An diminutio pretii ob anticipatam solutionem importet usuram, & econverso dilatio ob retardatam.*

6 *Ex alteratione monetarum alterantur pretia rerum.*

DISCURSUS CXIV.

1 CONduxit Philippus Valente à Camera per novennium Salaria Status Urbini cum conventione, quod sal ei traderetur in salariis Cerviæ per illarum Appaltatores, quibus solvi deberet illud idem pretium, quod solvere solebat Dux Urbini; quodque Appaltator revendere teneretur salem populis ejusdem Status pro eodem pretio, quo vendebatur vivente Duce; Cum autem de anno 1619. per Thesaurarium generalem aliosque Camerales confecta esset tabella salinarum Cerviæ, cum taxatione pretiorum, prout antiquæ consuetudines vel conventiones singularum Civitatum vel Provinciarum diversimode induxerant; Atque in dicta tabella pretium Status Urbini descriptum haberetur in scutis 19. aureis ad rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet scuto, ad præsens autem scutus aureus curreret juxta ejus intrinsecum valorem ad rationem juliorum 15. Hinc orta est quæstio inter dictos Thesaurarios Romandiolæ & Appaltatorem occasione solidationis computorum, non quidem super quantitate numerica, cum concordarent esse 19. sed super qualitate scutorum; an scilicet essent imaginarii in rerum natura non existentes, solvendi in moneta currenti ad dictam rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet; ita ut ex auri alterato & excreto valore nullam alterationem recipere deberent, vel potius essent scuti aurei veri & reperibiles, solvendi in ipsa specie vel in alia moneta æquivalenti juxta eorum currentem valorem, ita ut auri alteratio alterationem pretii induceret, Et Thesaurarius Generalis in prima instantia judicavit pro Valente, pretium scilicet esse scut. 19. ad rationem juliorum 11. cum dimidio, in gradu verò appellationis, Camera contrarium sensit.

In hac igitur disputatione concordabamus hinc inde super juris theorica generali, quam in hac materia habemus fundatam in recepta distinctione, quod Aut
2 moneta in conventionem deducta, attento ipsius conventionis tempore erat in rerum natura, & reperibilis quamvis etiam rara, Aut econverso esset mere imaginaria & irreperibilis, ut primo casu spectandum sit intrinsecum ejus augmentum vel decrementum, ita ut solutio vel in ea monetæ specie facienda sit, vel quatenus esset in regione rara, fieri debeat cum alia moneta in æquivalenti, secundo autem casu valor sit inalterabilis ac solvi debeat in eo æquivalenti, quod currebat de tempore conventionis ea deductis *per Thesaur. jun. in ejus tractatu de augmento monetæ per tot. Gregor. dec. 41. Buratt. dec. 626. dec. 430. nu. 2. par. 4. rec. dec. 119. post Merlin. de pignoribus*, & in aliis de quibus habetur infra ad materiam monetarum *disc.* 126, & 128. sed sola controversia erat super applicatione.

Docebant enim Thesaurarii, monetæ augmentum prætendentes, quod cum habeamus in rerum natura scutos aureos in una tantum specie in Statu Ecclesiastico, ac præsertim in Provincia Romandiolæ currentes, cum sola differentia stamparum novarum vel veterum importante quid modicum augmentum agii pro usu mercatorum, ideirco locus non erat monetæ imaginariæ, quia nunquam intrat fictio, ubi habetur veritas; Nil obstante specificatione valoris ad rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet scuto, quia id sæpè contingere solet pro partium commoditate, & ad tollendas differentias super modica alteratione agii seu valoris auri singulis hebdomadis contingere solita,
3 ideoque stare potius demonstrativè, non autem taxativè, ac proindè non impedire effectum intrinseci augmenti vel decrementi, Ut in puncto pensionis impositæ in scutis aureis cum expressione ad rationem juliorum duodecim pro quolibet scuto, In dicta summa stet demonstrativè, quia tunc tanti scutus currebat, non autem taxativè, neque tollat debitum solvendum in ipsis scutis, habetur in specie *dicta dec. 430. par. 4. rec.* & bene declaratur *dicta dec. 119. post Merlin. de pignor.* & agitur hoc titulo in supra insinuatis *discurs.* 126. & 128.

Verum pro Valente scribens dicebam, hæc abstractè quidem vera, non tamen applicari ad factum, quinimo ex ejus circunstantiis potius retorqueri, quia tabella confecta fuit de anno 1619. quando intrinsecus valor scuti aurei importabat julios 14. neque attento eo tempore habebatur in rerum natura, præsertim in his partibus scutus aureus cujus valor esset juliorum 11. cum dimidio, unde propterea de necessitate dicendum erat, tabellam loqui de moneta imaginaria, Prout ita inevitabiliter judicari debuisset, si tabella tunc ex integro formata esset, neque aliud in contrarium obstaret.

Difficultas autem in eo consistebat, quod supponebatur de dicto anno 1619. fuisse solum renovatam tabellam antiquam, confectam forsan de tempore quo scutus aureus ad dictam rationem juliorum 11. cum dimidio currebat, Et quod magis obstabat, quod capitula appaltus de pretio loquentia relationem non habent ad tabellam, sed ad pretium, quod Dux Urbini solvere solebat, atque ex prædecessorum Thesaurariorum libris constare supponebatur Ducem solvisse ad rationem scut. 19. auri in moneta vera, unde dicebant Thesaurarii cessare omnes juris inspectiones, ubi in facto clara partium conventio aderat *ad text. in l. ille aut ille ff. de legat. 3. cum concordantibus in Romana seu Florentina Cambiorum 3. junii 1650. coram Corrado dec. 44. n. 14. par. 11. rec.*

Super hoc facto controversia erat inter partes, cum solutiones factæ per ministros Ducis Urbini, ex eisdem libris, aliisque justificationibus appareant in moneta currenti, redactæ deindè juxta ordinem scripturæ ad scutos aureos, sed moneta soluta non correspondebat adamussim illi quantitati, quam importarent 19. scuti aurei imaginarii ad dictam rationem juliorum 11. cum dimidio pro quolibet, neque correspondebat illi quantitati, quam importarent 19. scuti aurei veri ad rationem juliorum 14. quanti tunc valebant, quia quantitas soluta correspondebat valori scut. 16. cum dimidio scuti aurei veri, unde propterea dicebatur ex hac parte versari in ambiguo, dictamque observantiam esse æquivocam, ideoque non attendendam adversùs legem claram tabellæ, cum ad effectum, ut observantia satis confuetas faciat operationes, esse debeat certa clara, & liquida, non autem æquivoca & dubia 4
Gregor. decis. 184. n. 5. & 6. Buratt. decis. 464. n. 6.

Removebatur tamen hæc difficultas per aliam partem, ostendendo ex libris aliisque justificationibus, quod licet pretium salis esse soleat ad dictam rationem 19. scut. aurei veri, antiqua tamen consuetudo dedit, quod hujus quantitatis solutio secumferat dilationem unius anni cum dimidio, cujus beneficio nolente emptore uti, eoque in prompta & numerata pecunia solvente in ipso actu consignationis salis, remissio fieret scut. duorum cum dimidio, ratione commodi repræsentationis pecuniæ, atque ita solutio sequeretur cum dictis scut. 16. cum dimidio, in quorum æquivalenti præfatus Dux dictam dilationem non curando salem emere consuevit, Et ex hoc motivo corroborato ab epistolis & libris ejusdem Valentis se constituentis debitorem ad rationem scut. aurei veri, atque agnoscentis hujusmodi differentiam inter pretium numeratum, vel cum dicta dilatione solvendum, prodiit resolutio, quæ propterea ex præmissis vila non fuit à probabilitate aliena; quia dum conventio non habet relationem ad tabellam, sed ad id quod facere consuevit Dux Urbini, atque idem contrahens tam verbis, quam factis ita observando conventionem interpretatus est, sibi proprium factum obstare debuit.

Et quamvis replicarem diminutionem pretii ob qualitatem anticipationis continere usuram, quæ in tam probo & qualificato Principe, qualis fuit ultimus Dux, non est præsumenda, *ex deductis per Malin. de contractibus disput. 355. & Lessar. de usur. quæst. 8. num. 16. & seq. & quæst. 30. num. 14.* apud quos & alios ab eis allegatos communis distinctio est, quod aut agitur de rebus habentibus pretium incertum & variabile recipiens alterationem juxta temporum & casuum contingentiam, quodque habere dicitur suam latitudinem infimi, medii & maximi, & tunc ratione futuræ incertitudinis admittitur currentis pretii alteratio ob anticipatam, vel posticipatam pretii solutionem, dummodo augmentum, vel respective decrementum sit verisimile, & futuro damno vel lucro adaptabile *ad notat. in cap. in Civitate cap. fin. de usuris*, prout sunt frumentum, vinum, oleum, & alia hujusmodi; Aut de rebus habentibus pretium legitimum invariabile à lege vel consuetudine in uniformi summa stabilitum, ita ut ea tempore vel aliis accidentibus nullam recipiat alterationem, & tunc augmentum vel decrementum ob anticipatam vel posticipatam solutionem continere dicitur usuram claram, quia illud provenit ex sola dilatione, in qua tanquam sub virtuali & implicito mutuo propriè usura consistit, ita ut sit accessio pecuniæ de sui natura sterilis, cum ad aliam causam referri non possit, ut in sua materia *sub tit. de usuris.*

Ponderabam tamen hoc motivum parum esse relevans ad effectum, de quo agebatur, tum quia tam de jure, quàm de communi usu, in rerum venditionibus aliisque contractationibus pecunia prompta de facto magis æstimatur quam dilata, dum præsertim ita est consuetudo publica, antiqua & notoriè practicata, ita ut deficiant depravata intentio fœnerationis, & suffocatio debitoris, quæ sunt usuræ bases, & fundamenta. Tum etiam quia in proposito spectandum non est quid de jure faciendum esset, sed quid de facto gestum sit ad regulandam observantiam ac assignandam rationem, cur summa per dictum Ducem soluta, nec uni nec alteri scutorum speciei responderet.

Verum tamen videbatur in hoc proposito considerabile fundamentum suadens monetam imaginariam, & consequenter invariabilem potius quam verum in auro, quia in dies aurum variationem recipit, & tamen tractatur de materia per Appaltatorem populis vendenda pro uniformi & invariabili pretio, quod nullatenus etiam sub pœnis ab ipso alterari potest, unde esset dare inconveniens, quod data auri alteratione, Appaltator, vel non reperto Appaltatore Camera cogeretur pati jacturam de suo, vendendo populis salem pro minori pretio quam emerit, cum tamen in hujusmodi pretii taxa per Superiores facta habita fuerit ratio ad pretium, pro quo Appaltator emere debet, nec non ad expensas vecturæ & custodiæ, ac aliquod istius lucrum propter periculum, quod suscipit, & operam quam in hujusmodi negotio impendit.

Ideo enim in aliis materiis parum curatur de monetæ alteratione, quia ex eadem alteratione, etiam rerum pretia alterantur *ad text. in l. 4. C. de veterum numismatum potestate, ubi Bart. & cæteri Gratian. decision. 85. num. 2. cum seqq.* quæ ratio in hac specie inalterabili
6 non cadit, atque istud motivum videbatur satis considerabile; Attamen stante dicta observantia, & ejusdem Valentis agnitione, de hoc motivo non fuit habita ratio, sed dictum, quod Appaltator stante monetæ alteratione debebat procurare à Superioribus alterationem pretii, ac alias sibi imputare, cur non fecerit.

ANCONITANA SALIUM

Pro BONIFACIO GRANARIA THESAURARIO ROMANDIOLÆ.

Cum PETRO MIRANDA.

Casus decisus per Cameram contra Granariam.

De pretio salis quomodo liquidandum & solvendum sit vero illius domino per eum, qui à suo domino emit, & ipsam speciem consumptam restituere non potest.

Mandatum datum correspondali ad merces vendendas quomodo probetur, & quomodo probetur etiam ejus revocatio, & an illa resolvatur dicatur ex correspondalis decoctione.

Revocatio mandati data correspondali an præjudicet tertio cum eo contrahenti.

Quando quis dicatur decoctus vel decoctioni proximus, & de nullitate actus gesti à proximè decocturo.

Quæ actio detur mercium domino contra tertium emptorem, ubi illæ sunt consumptæ vel commixtæ.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Mandatum etiam per epistolas familiares dari potest.*
3 *Probatur etiam ex præsumptionibus & conjecturis.*
4 *Sola transmissio mercium dicitur importare mandatum.*
5 *De facili præsumitur mandatum in ea, qui alia negotia gerere solet.*
6 *Ad Merces in tertium distractas non competit hypotheca.*
7 *Quando domino mercium non detur jus eas vindicandi à tertio emptore bonæ fidei.*
8 *Revocatio vel restrictio mandati quando præjudicet contrahenti cum mandatario.*
9 *Dissolutio societatis facta inter socios, an præjudicet correspondalibus postea cum socio contrahentibus.*
10 *Decocturus habetur pro decocto.*
11 *Quando dicatur decoctus.*
12 *Mandans an sit obligatus per actum gestum per mandatarium decoctum.*
13 *Scientia decoctionis in dubio non præsumitur.*
14 *Giratæ & contrapositiones partitarum inter mercatores habentur pro solutione numerata.*
15 *Duplex est pretium salis, vel aliarum rerum quæ per officialem vel appaltatorem fisci cum jure privativo venduntur, & specialiter in materia salis ratione Regalia.*

DISCURSUS CXV.

PEtrus Miranda mercator in Civitate Barii commorans, certam quantitatem salis Barlettæ per mare transmisit Anconam Jovito mercatori in ea Civitate commoranti, ut de eo exitum faceret, quatenus per Talleacarnem & Cassionum mercatores Venetos alias non disponeretur, unde istis eundem sensum habentibus, vendidit modiolos 8. m. ad rationem juliorum quatuor cum quarta parte alterius julii in numerata pecunia Granariæ Thesaurario Romandiolæ; Cumque post quinque dies dictus Jovitus defecisset, prætendens Miranda salem non potuisse ab eo vendi, egit pro ejus restitutione, vel eo consumpto pro solutione pretii contra emptorem, introductaque desuper causa in Camera, de quatuor disputatum fuit. 1

Primò, An constare diceretur de sufficienti mandato in persona Joviti ad vendendum salem, Secundò, an stante mandatarii decoctione, censeretur revocatum mandatum, quatenus adesset; Tertiò stante consumptione salis ex cessante mandato per mandatarium malè venditi, quæ actio vel quale remedium competeret rei venditæ domino contra tertium, qui emit, & consumpsit; Quartò demum posito quod competeret actio ad pretium, quomodò illud liquidandum esset.

Quoad primum, pro Granaria emptore scribens dicebam, jam esse in claris pro affirmativa, dum exhibebantur litteræ Mirandæ directæ, Jovito, in quibus 2

ajun

injungebatur cura faciendi finem salium, quatenus ab
illis de Taliacame & sociis aliter non disponeretur,
qui à Venetiis scribentes eundem sensum habuerunt
faciendi finem, nec de jure dubitatur mandatum etiam
2 per epistolas familiares dari posse, ad text. in l. prima ff.
mandati l. si procuratorem ff. de procuratoribus Mantic.
dec. 100. nu. primo Rota dec. 198. par. 1. recent. Quinimo
etiam ex præsumptionibus, & conjecturis illud
probatur, Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 7. Gregor. & adden.
3 dec. 44. & cæteri, maximè quia non agebatur de mandato
ad faciendam formalem alienationem alicujus
rei stabilis, pro qua juxta communem observantiam
dari solet formale & solenne mandatum per instrumentum,
ad effectum obligandi mandantem ad
evictionem aliasque emeutis cautelas, sed de venditione
mercium de uno emporio vel loco ad aliud transmissarum,
in quibus solus actus transmissionis ab uno
mercatore ad alium dicitur importare mandatum, ut
4 per Rotam Genuæ dec. 14. nu. 4. cum seq. ubi de tacito
mandato inter mercatores, & circa res mercantiles,
præsertim quia in facto docebatur Invitum in aliis negotiis
fuisse ejusdem Mirandæ correspondentem, de facili
enim præsumitur mandatum in eo, qui in aliis negotiis
procurator esse solet, ut in Avenionen. pecuniaria
15. Januarii 1648. coram Dunoz. inter suas dec. 786.
5 atque alias actum esset de publico commercio præcipuè
inter mercatores, si commissiones, quæ dantur
pro distrahendis mercibus ad eos transmissis, essent per
emptores formiter probandæ per scripturas publicas,
quinimò nec etiam per privatas apocas vel epistolas,
quas mercium emptores requirere non solent, neque
tenentur, ubi à noto mercatore, palam & publicè
mercaturam exercente emptionem fieri contingat.

Multa enim ratione publici commercii in mercibus
aliisque in quotidiana contractatione consistentibus
conceduntur, quæ juris rigori & regulis repugnant,
Ut præsertim habemus, quod quamvis hypothecæ privilegium
sit persequendi bona debitoris hypothecata
penes quemcumque tertium, etiamsi per mille manus
transierint; nihilominus æquitas, sive commercii ratio
induxit hujus regulæ limitationem in mercibus,
quæ licet sub hypotheca cadentes, donec sunt penes
6 debitorem, attamen penes tertium foventem causam
onerosam, cessante fraude, & mala fide, remanent ab
illa immunes, nisi ageretur, non de mercibus singularibus,
sed de integra illarum taberna considerata
tanquam corpore universali, juxta theoricam Bald. l.
ubi adhuc C. de jure dotium, quam cæteri sequuntur
apud Gizzarel. dec. 62. Capic. latr. dec. 24. n. 12. Rot. dec.
107. n. 6. post Merlin. de pignor. C. valer. dec. 259. Ganaver.
dec. 5. apud quos habetur dicta distinctio, de
qua fusius in titulo de credito.

Prout licet rei Domino detur illius vendicatio à
quocumque, penes quem invenitur, quamvis iste, in
portu, in nundinis, vel alio publico emporio emerit,
ad text. in l. incivilem C. de fur. & habetur actum in Januen.
vene sub tit. de feud. disc. 58. & in Rom. mercium pro
Cacurno hoc eod. tit. disc. 129. Attamen si emantur à probato
mercatore, cui idem dominus eas transmiserit, ita
ut non agatur de rebus furtivis, quamvis correspondalis,
mandati sibi traditi limites excesserit, ex eadem
ratione, de qua supra in creditore dictum est, nullatenus
intrare videntur termini text. in l. incivilem, de
7 quibus supra, quia ementes à mercatoribus merces in
eorum tabernis vel repositoriis existentes, non videntur
obligati exquirere, an sint suæ vel alienæ, & quale
mandatum habeant ad vendendum, ideoque sibi imputet
illarum dominus, cur correspondali minus fideli eas
transmiserit, non penes istum reperiantur de ipsius domini
voluntate & electione, quod non est in casu d. l. incivilem,
in cujus etiam terminis ementes à mercatoribus, quibus
justè credi potuit adhuc probabilius videtur, concurrente
bona fide, non debere molestari, ut habetur alocis
citatis, nam alias actum esset de publico commercio.

Et quamvis ex parte actoris diceretur, mandatum
per primas literas datum fuisse per subsequentes limitatum
vel revocatum, replicabam tamen, mandati re- 8
vocationem, sive modificationem deduci debuisse ad
publicam omnium notitiam per edicta, vel alios publicitatis
modos, stante præcedenti mandato puro &
libero, cujus vigore emptores ignari de subsequuta
modificatione rectè mandatarii fidem sequuti sunt, Secus
autem si restrictio, seu modificatio contineretur in
ipso primo mandato ab initio, quia cum mandatario
contrahens de istius facultatibus inquirere debet, ad
text. in l. sed si Pupilli §. quod palam ff. mandati, & l.
inter causas §. si quis debitori ff. eodem cum concordan. per
Mantic. de tacit. lib. 7. tit. 23. n. 18. & tit. 26. n. ultimo
Roscus respons. 17. lib. 1. & ita benè distinguendo habetur
in Romana Societatis de Re:ignis 10. Februarii 1648
coram Ghislerio apud Salgad. in labyrint. dec. 30. & 151.
par. 10. rec. & in eadem 19. junii 1645. apud Antonium
de Marin. resol. 207. tom. 2. in quibus agitur de societate 9
simpliciter & indeterminate per literas circulares
ad negotiantium notitiam deducta, & deindè per apocam
privatam inter ipsos socios ad certum tempus restricta,
ut hujusmodi restrictio non præjudicet negotiantibus,
habentibus proindè omnes socios obligatos,
quamvis contractus initus esset cum uno post expiratam
societatem, sive revocatum complementum,
nisi revocatio per literas circulares, aliosque modos ad
publicam notitiam deducta sit, quod habetur latius tractatum
in Rom. creditorum Lugi & Serene sub tit. de credito.

Et hoc etiam in illis casibus, in quibus cum mandatario
vel socio alieno nomine contrahitur, ita ut
sufficiens contrahendi potestas inquirenda sit, Multo
magis ubi ageretur de emptione, quæ à publico mercatore
& negotiante fit de mercibus tanquam propriis
& proprio nomine, seu simpliciter alio non expresso,
quia ea communi usu, quando à mercatoribus emuntur
merces in eorum tabernis vel repositoriis existentes,
non inquiritur, an sint suæ vel alienæ, unde quoties
emptio est bona fide, ita ut fraudis & collusionis suspicio
cesset, minus publico commercio præjudiciale videretur,
rigorosas juris regulas in hujusmodi mercantilibus
contractationibus attendere; Atque præsupposita
bona fide Judices hæc admittebant, sed punctus difficultatis
erat in hujusmodi præsuppositi deficientia, à
qua omnes aliæ inspectiones pendebant, ut infra.

Quo verò ad secundum punctum subsequutæ decoctionis
Inviti mandatarii, an scilicet per illam revocatum
esset mandatum, ita ut malè cum eo contractum
sit, non solum post detectam & publicatam decoctionem
(quo casu res esset plana) sed etiam ubi erat proximè
decocturus, cum tali casu etiam pro decocto ha- 10
beatur Beratt. dec. 9. ubi add. Fenzon. ad stat. cap. 114. lib.
primo, cum aliis in Romana seu Neapolitana litterarum
cambii, & in aliis sub tit. de credito vel de cambiis. Pro
actore scribentes toti insistebant in probando quando
quis dicatur proximè decocturus, & quale temporis 11
intervallum ad hujusmodi effectum requiratur, cum
terminum unius mensis attenderit Senatus Valentiæ
apud Leon. dec.----ac terminum 14. dierum ante detectam
decoctionem attenderit Rota apud Beratt. dicta
dec. 9. Alii verò solum triduum, vel aliud simile modicum
tempus attendunt, ex allegatis per Rucc. de decoct.
mercator. not. 17. num. 108. & seqq. post secundum vol. cons.
Et alicubi etiam longum plurium annorum præcedentium
intervallum attendatur, præsertim in Civitate Bononiæ,
ubi ex Statuto fori mercatorum, omnes qui intra
quatriennium ante decoctionem contraxerint, veniunt
æqualiter per concursum, non curato privilegio
vel tempore, ut in Bononien. census 27. Martii 1647.
Ghisler Bonon. discussiones 14. Decemb. 1654. & 5. Maji
1655. Rib. de qua causa habetur actum in Bononien.
Creditorum Creppe sub dicto tit. de credito, sed in præsenti
causa omnem difficultatem cessare dicebant, stante
Statuto Anconitano disponente, omnes actus per

octo dies ante detectam decoctionem censeri gestos à decocturo, ideoque invalidos remanere.

Verùm dicebam, quod in hoc scribentes laborabant in æquivoco, dictaque inspectio incongrua erat terminis. Aliud enim est, ubi agitur de actibus gestis per decoctorum nomine proprio cum ejus creditoribus, sive cum aliis in istorum fraudem & supplantationem, Aliud verò de actibus gestis cum eodem, tanquam alterius mandatario, institore, seu negotiorum gestore.

Primo casu, quicquid nostri Doctores varient, veritas esse videtur, certam regulam tradi non posse, sed totum repositum esse in prudentis judicis arbitrio, ex singulis facti circunstantiis regolando, Multoties enim casus decoctionis est talis, quod etiam per plures menses à creditoribus, & aliis cum mercatore contractantibus prævideatur, & multo magis ubi agitur de actibus ab ipso decocturo gestis ad favorem uxoris, filiorum, seu aliorum conjunctorum in creditorum fraudem & supplantationem, quia ut plurimum isti infames & perditi homines, de eorum statu benè conscii, cum fallacibus apparentiis negotiatores eludentes per annos, eorum futuram decoctionem prævident, ita ut quo magis affectent, pompas & apparentias, eo magis augeatur suspicio; Multoties verò etiam ipsis decocturis, aliisque negotiantibus, casus contingit novus, ita ut actus etiam per diem vel horam antea gesti, bonæ fidei, & in statu habili censendi sint, quia nempè casus proveniat ab insperato infortunio naufragii mercium, sive decoctionis alicujus mercatoris, vel correspondalis in diversa Civitate vel Provincia commorantis, ex quo ultimo casu probatissimos & satis idoneos mercatores scio plures innocenter propriæ decoctionis damnum & injuriam passos esse; Sive ex morte naturali ejusdem mercatoris alioquin probi & idonei ob pecuniarum, & bonorum occultationem à conjunctis vel famolia, ut est casus *in Romana seu Bonon. litterarum Cambii pra Federica sub eodem tit. de Credito vel cambiis*; Undè erroneum dicebam in ista materia certi & determinati temporis regulam dare.

Secus autem ubi agitur de contractu inito cum decoctoro, tanquam alterius mandatario, seu negotiorum
12 gestore, quia tunc, cessante in tertio contrahente collusione, vel mala fide positiva, ille qui, non mandatarii, sed mandantis fidem sequutus est, eum habet obligatum, quamvis mandatarius vel institor esset decoctus vel alias in malo statu, contrahentem tamen ignoto, quia mandanti imputandum est, cur personæ minus idoneæ madatum dederit, vel merces distrahendas commiserit, ejusque statum diligentius non inquisierit; Ideoque in æquali concursu ipsius mandantis, & tertii, qui cum mandatario contraxit, quamvis uterque de damno vitando ageret, melior est conditio tertii, utpote magis innocentis, quam mandantis culposi, *ut per Ja. de Evia lib. 2 commerc. terrestris cap. 11. n. 44 cum seqq. Stracc. de decoctoribus par. 3. n. 52. Rocc. in notabilibus post secundum volum. consiliorum tit. de decoct. notabili 48. n. 148.* unde nisi in tertio emptore probetur futuræ decoctionis & præparatæ fugæ scientia, quæ in dubio non præsumitur, ea plenè deductis per *Surd. cons. 128. n. 40. & seqq. & per Rocc. ubi supra & notabili*
13 *49. n. 150.* contra mandantem judicandum venit, Præsertim ubi non agitur ad effectum agendi contra mandantem, qui excipiendo allegare possit cessationem mandati ex immutato statu mandatarii, juxta ea, quæ in proposito habentur *in dicta Romana, seu Bonon. litterarum Cambii Federici*, sed ad effectum excipiendi atque excusandi malam fidem emptoris mercium jam consumptarum, ne dici valeat dolo & culpa desiisse possidere, ut contra eum competere valeat actio subsidiaria ad pretium juxta ea, quæ habentur *in dicta disc. 129*.

Omnia hæc in puncto juris abstracte considerata videntur vera & tanquam talia, per majorem ac saniorem Judicum partem admittebantur, sed punctus difficultatis erat in applicatione ad factum ob deficientem bonam fidem, cum cujus præsupposito, & non alias præmissa omnia procedunt; facti siquidem circunstantiæ unitim consideratæ, cum consueta regula, ut singula, quæ non prosunt &c. collusionem & malam fidem satis clarè convincere videbantur, quia Invitus reperiebatur debitor Castelli Mercatoris Veneti, qui erat socius Granaræ in Thesauraria, sive ut illarum particeps, atque Tractatus de hujusmodi salium emptione facienda, per menses absque conclusione ob discordantiam in pretio præcesserat; nolente Invito venditionem concludere pro oblato pretio sine certioratione & approbatione principalis, & tamen ista non expectata, ex abrupto intra brevem terminum detectæ decoctionis dicta venditio pro eodem pretio alias non acceptato conclusa fuit, unde magna resultare visa fuit suspicio collusionis, quod scilicet id actum esset pro reintegratione Castelli de dicto ejus credito consequendo, Quæ suspicio major reddebatur, ex eo quod conventio super solutione pretii fuerat cum dilatione sex mensium, & deindè illa non curata, cum deductione sex pro centenario, simulatum fuit fieri in pecunia numerata, quæ nec verè intercesserat, cum processum fuerit per simplicem contrapositionem cum dicta partita Castelli; Undè nobis bonam fidem Granaræ absentis ac ementis mediante ejus agente & procuratore exaggerantibus, ac etiam inculcantibus nullam adesse posse malam fidem Castelli Venetiis commorantis, & sic longa distantia absentis de Inviti infortunio ignari, Replicabant Judices, quod doceremus de vera & effectiva pretii solutione, quia se promptos declarabant ad admittendas omnes propositiones ex parte nostra deductas.

Et quamvis replicaretur de vera & recepta professione, quod inter mercatores & negotiantes, giratæ seu partitarum contrapositiones, ad evitandos inanes circuitus habentur loco veræ & effectivæ solutionis in 14
pecunia numerata, *Gabr. cons. 155. n. 11. & 26. lib. primo Scacc. de cambiis §. 2. glos. 5. n. 55. Buratt. dec. 546. n. 1. Rot. in Romana Cambii 23. Jann. 1645. coram Peutingerio*; Replicabatur tamen, & benè, id esse verum ad effectus solutionis inducendos, quoties nulla fraudis vel collusionis accedit suspicio, quæ in præsenti magis augebatur ex quadam alia eorundem venditione inter eosdem apparenter facta cum pecunia numerata, quæ per eorundem contrahentium apocam declarabatur ficta & simulata; Ideoque resolutio justa & rationabilis visa fuit, qualem in Advocatorum congressibus, contra sensum aliorum pro hac parte scribentium, semper prædixeram, ideoque exitus causæ fuit juxta meum votum, quamvis ob clientis affectionem desiderassem proprii judicii fallaciam.

Hinc deficiente præsupposito bonæ fidei, inanis remanebat altera inspectio super qualitate actionis domino rei malè distractæ competentis contra tertium ipsam rem amplius non possidentem, utpote consumptam seu distractam, de quo puncto in his etiam terminis mercium emptarum in portu vel emporio à non domino, & per emptorem distractarum an ipsarum domino contra istum aliqua competat actio ad pretium, habetur *in dicta disc. 129*.

Præsupposita verò competentia actionis ad pretium, ex eo præsertim, quod verè illud solutum non esset tanquam malè compensatum cum debito proprio mandatarii decocti seu decocturi, Altera disputata fuit quæstio super pretii quantitate, seu liquidatione, cum actor non acquiescens conventioni desuper habitæ cum mandatario ad jam dictam rationem juliorum quatuor, & quartæ partis alterius julii, longè majorem quantitatem prætenderet, atque ad eam rationem, pro qua ipsemet emptor eandem mercem aliis vendiderat, quasi quod in tanta quantitate remaneret de alieno locupletatus.

Hoc tamen assumptum, injustum & sine fundamento, etiam cum sensu veritatis, dicebam, quia licet

emptor

amptor tanquam salinarum Cameræ Appaltator pro majori pretio salem Communitatibus & populis vandidisset, non inde tamen inferri poterat illud integrè ab extero mercatore præiendi posse, quia in venditione, quæ fit per Appaltatorem Cameralem tanquam officialem Principis Communitatibus & populis, duplex pretium adesse dicitur, unum intrinsecum consistens in valore ipsius materiæ, alterum extrinsecum in jure privativo vandendi pro pretio à publico determinato, in quo consistit Regalia seu vectigal Principis, cujus ratione
15 Appaltator pensionem solvit juxta magistrale in hac materia consilium Soccini 156. *lib.2.* & sæpius habetur in alius *hoc eod. tit.* Igitur prorsus vanum est dicere, quod mercator ad privatam utilitatem consequi velit istam secundi pretii extrinseci speciem à solo Principe, vel ab eo causam habente exigendam, Ideoque solum habenda erat ratio valoris intrinseci, quantum scilicet importent pretium emptionis in salinis *Barletta*, necnon expensæ vecturæ, & non aliud, habita aliqua ratione periculi in itinere, ac industriæ.

Quinimò si istæ expensæ excederent valorem materiæ salis nostralis, adhuc dicebam istum valorem attendendum esse, cum enim non ageretur de merce indifferenti existente in libero commercio, quam mercator cum eis industria, & majori diligentia plus & minus uni vel alteri personæ vendere posset, sed de re differenti in commercio non existente, & quam ipsius dominus aliis quam Appaltatori vendere non poterat ex Apostolicis Constitutionibus *Greg. XIII. & Clementis VIII.* id expressè prohibentibus, utique nisi Appaltator emisset, mercator cogebatur vel habere mercem prorsus inutilem, vel illam majori sumptu ad alias Provincias, & Principatus vendendam asportare, ideoque non videbatur emptorem ad plus teneri debere, quam ad id quod impendere debuisset in salinis Cameralibus pro æquivalentis quantitatis materiæ fabricatione, aliisque expensis, quia tanti, & non ultra sua intererat, & in hoc tantum dicebatur effectus de re aliena locupletior, cum illud plus, pro quo venditio facta fuit percipiat vectigal seu regaliam ut supra, & ista consideratione habita processum fuit in dicta pretii liquidatione, addendo aliquid plus supradicto pretio convento ad rationem scilicet, si memoria non fallit, juliorum quinque.

PERUSINA COMPENSATIONIS

Pro THESAURARIIS UMBRIÆ

Cum CIVITATE PERUSII.

Casus disputatus coram Thesaurario Generali, incertus est exitus.

An Dominus salariæ actionem habeat contra eos qui salem habuerunt ab appaltatore eorum debitore cum quo compensarunt.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Compensatio fit etiam in prejudicium creditorum anteriorum.*
3 *Quæ actio competat locatori contra subconductorem.*
4 *Quid contra habentem fructus rei conductæ titulo lucrativo.*
5 *Quando compensatio non intret in alterius prajudicium.*

DISCURSUS CVI.

Cum Camera Apostolica solita esset singulis annis
1 certam salis quantitatem gratis distribuere aliquibus religiosis, & locis piis, istud onus injungere consuevit Thesaurariis Umbriæ salem prædictum ementibus, vel à Civitate, quæ est illius salariæ domina, vel ab ejusdem Civitatis appaltatoribus, bonificando ut plurimum pretium in onera per eandem Civitatem, Cameræ vel ejus nomine dictis Thesaurariis solvenda. Cum autem salaria prædicta per Civitatem data fuisset in appaltum primo cuidam Ridolphino, & deindè cuidam Codanet, qui ea causa mutui vel alia debitores dictorum Thesaurariorum effecti sunt, isti pro eorum crediti consequutione, compensarunt in propriis libris pretium dicti salis de eorum ordine per præfatos appaltatores respectivè distributi; Verùm quia Civitas, appaltus integram pensionem à dictis Appaltatoribus consequi non potuit, idcircò pro residuo recuperando egit contra dictos Thesaurarios tanquam debitores salis ad ipsam spectantis, & introducta causa coram Thesaurario generali hujusmodi controversiarum judice competenti in prima instantia, cum sensu etiam veritatis.

Injustam mihi videri dicebam Civitatis prætensionem, quia compensatio dicitur ficta solutio, ejusque vicem habet, ideoque rectè compensatur cum eo, cui 2
libere solvi potest, non obstante præjudicio creditoris anterioris, cui tale nomen debitoris affectum esset, quoniam quicquid dubitaverint *Franc. dec. 53. c.* usque sequaces, de quibus *Giurb. obser. 106. Salgad. in Labyrint. p. 3. c. 5. §. unic.* magis communis, ac in foro recepta est opinio contraria, quoties fraudis, vel collusionis suspicio deest, atque legis vel hominis inhibitio non concurrit ex deductis *per Capit. dec. 25. Giurb. dicta observ. 106. Rot. dec. 107. post Merl. de pignor.* quæ est eadem *apud Ottbob. dec. 55. n. 13. & p. 9. recen. dec. 183.* ac frequenter deductum habetur in sua materia *sub tit. de credito*, Undè quemadmodum ementes salem ab Appaltatoribus numerata pecunia tuti sunt, sic à pari, quia sibi imputet salariæ dominus, cui personæ minus idoneæ illam appaltaverit.

Ad instar ementis à conductore fructus prædii conducti, quod adversùs eum foventem causam onero- 3
sam nulla locatori competit actio ad *text. in l. solutum § solutam ff. de pignoratitia actione Rovit. dec. 23. Cancer. par. prima variar. tit. 14. de locato sub num. 4.* in terminis appaltuum *Ottbob. dec. 40 num. 51. & reperita post Merl. de pignor. dec. 99.* Quinimo etiamsi Appaltator alienè gratuitum salem dedisset amplius non extantem, sed bona fide consumptum, adhuc salariæ dominus nullam adversùs eum haberet actionem, cum nulla competat personalis adversùs tertium ex contractu, vel
quasi non obligatum, actio autem realis non datur nisi ad rem extantem, solumque officium judicis re non 4
extante adversùs tertium intrat, vel ubi dolo desiit possidere, vel ubi res extet in æquipollenti, quia nempè sic factus effectus locupletior, cum tunc intret, vel condictio sine causa, vel æquitas desumpta text. *in l. si & me & Titium ff. si cert. pet. cum concord. in Romana pro Cucurno hoc eod. tit. disc. 129.* cum de reliquo sufficiat rem non mala fide consumptam habitam esse ab eo, qui reputabatur ejus dominus, vel disponendi facultatem habebat, qualis dicitur Appaltator, quem sive dicamus dominum fructuum rei conductæ durante locatione, sive dicamus locatoris procuratorem in rem propriam ex iis, quæ habentur *in Romana appaltus gabella carnis eod. tit. disc. 71.* semper fateri oportet eum habere liberam dispositionem fructuum seu emolumentorum appaltus eo durante.

Difficultatem aliquam faciebat capitulum appaltus,
In quo Civitas locatrix assumebat in se onus exigendi 5
à Camera Apostolica pretium illius salis, quem de Cameralium, vel aliorum Superiorum ordine Appaltator personis vel locis piis distribueret, eidem appaltatori bonificandum, quasi quod hujus salis pretium in certam causam ab initio destinatum sit, quia Civitas illud cum oneribus eidem Cameræ debitis compensare seu contraponere solita erat, quod Thesaurariis innotescebat, dum eis in locum Cameræ succedentibus incumbebat eadem onera exigere; Et in hoc motivo ex parte

Civitatis non deducto aliquam dubitandi rationem subesse ponderatam, sed incertum est, ex qua causa defuerit occasio ulterius disputandi, dum post unicam disputationem amplius de causa actum non fuit, forsan concordia illam terminavit.

ROMANA LOCATIONIS VENÆ FERRI

Pro PRINCIPE PLUMBINI NICOLAO LUDOVISIO

Cum MARCHIONE CAROLO, ET JOANNE DE RINUCCINIS.

Casus variè decisus per Rotam, deinde concordatus.

De pretio seu valore mineralium, in quo consistere dicatur, an in ipsa materia tanquam valor intrinsecus, vel potius in estimatione seu jure vendendi, Et an recipiat augmentum vel decrementum ex qualitate venditionum seu appaltuum, ita ut differat pretium, ubi agitur de generalibus & magnis, ac respectivè parvis & diminutis.

An in hujusmodi mineralibus detur, quod venditor licitè solvat, vel petat pretium, & retineat rem statuto tempore ab emptore non perceptam, & in quo istæ materiæ differant ab aliis mercibus & rebus in differentibus.

Appaltator, seu administrator generalis fodinæ ad quid teneatur, & in quo consistere dicatur fodinarum fructus seu redditus.

Et an & quando contractus locationis & venditionis admixtus cum mutuo dicatur usurarius.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Distinguuntur puncta, seu inspectiones controversiæ.*
3 *De quæstione, an contractus locationis, vel venditionis admixtus cum contractu mutui sit usurarius.*
4 *Quando intret consideratio variationis & tenertitudinis pretii maximi, medii, & infimi.*
5 *Pretium appaltuum, seu venditionum generalium est longe inferius pretio appaltuum, seu venditionum particularium & minutarum.*
6 *De ratione, ob quam resultat dicta pretii differentia inter venditiones, seu appaltus generales, & particulares ac minutos.*
7 *De ratione, ob quam appaltus generalis cum jure privativo debet esse minus vel respectivè majus pretio.*
8 *Ius privativum est de Regalibus & auget pretium.*
9 *Monopolium est prohibitum.*
10 *An in contractu cambii dicatur adesse mutuum verum vel interpretativum remissivè.*
11 *Venditor non potest ob mora pretium rei non traditæ.*
12 *De jure canonico non exigitur pœna conventionalis ultra interesse.*
13 *Fallit accedente juramento, & ubi obligatio consistit in faciendo.*
14 *Declaratur regula pœnæ conventionalis, de qua num. 12.*
15 *In quo differant mineralia ab aliis bonis & mercibus.*
16 *Fructus mineriæ & fodinarum in quo consistat, & num. 18.*
17 *Quando locatur fodina, quid locari dicatur.*
18 *In fodinis constituitur fideicommissum, & usufructus, imponuntur census, dantur in dotem, cum similibus.*
19 *De suspecta confidentium auctoritate.*
20 *An appaltus contineat locationem vel venditionem.*
21 *Suscipiens appaltum vel administrationem fodinæ, ad quid teneatur, & quando dicatur esse in culpa.*

DISCURSUS CXVII.

Cum Venosii Princeps Nicolaus Ludovisius, promptè satisfacere deberet aliquibus mercatoribus Venetis, qui pro eo assecuraverant, vel fecerant solutionem Cameræ Imperiali duodecies centenorum millium florenorum Rheni pro nominatione ad subfeudum Plumbini, de qua *in Massanen. Castrorum sub tit. de feud. disc. 54.* De anno 1655. initio adeptæ possessionis dicti Status, contractum iniit cum Marchione Carolo, & Joanne fratribus de Rinuccinis nobilibus Florentinis, per quem ad decennium eis concessit appaltum generalem venæ ferreæ Iluæ sub pretio scutorum 38. & quartæ partis alterius scuti pro quolibet pondere vulgò *cento* nuncupato, sub diversis pactis, eo præsertim, quod ipse locator non posset quoquo modo, hujusmodi appaltu durante, dictam venam contractare, etiam pro usu proprio, quinimo in se assumere deberet onus curandi, ne quicumque alii ibi habentes venam excavatam, seu minutos, hujusmodi merces contractare possent, ita ut super ea jus omninò privativum esset ipsorum appaltatorum, qui econverso promiserunt (utendo in Italico idiomate, vocabulo *prestare*) dare vel ab aliis dari facere promptè scuta 175.m. retinenda sub cambiis ad rationem septem pro centenario, cum pacto, ut tam de sorte, quam de cambiis, satisfieri deberent ex ejusdem venæ pretio, de quo singulis annis constituere tenerentur eum creditorem in scut. 22500. sive tantam venam eo anno levassent, sive non, quam in annis sequentibus levare possent, dummodo singulo quoque triennio fieret peræquatio, & cum aliis pactis, de quibus partim in discursu, & partim neglectis utpote ad rem non facientibus.

Cum autem inter cætera ferri ædificia in Italia existentia, quæ hujusmodi venam elaborare solent, sit illud Magni Ducis Etruriæ, vulgò *Magona Florentiæ* nuncupatum, quod satis notabilem quantitatem ponderum 250. circiter singulis annis percipere, & elaborare solet, atque de præterito consuetum esset pro hoc ædificio hujusmodi mercem vendi ad solam rationem scut. 42. & sic longè inferiori pretio, quam pro aliis locis, & ædificiis, pro quibus, facta peræquatione, pretium erat scutorum 50. circiter; Dicti verò Appaltatores, hujusmodi consuetudinem continuare nolentes, pretium alterare vellent, hinc hujusmodi innovatio causavit, quod dictæ *Magonæ* administratores per triennium abstinuerunt à laborerio, curando etiam facere experimentum cujusdam fodinæ existentis in ibi proxima Insula nuncupata *del Giglio*, quæ tamen inutilis detecta fuit, Indeque sequutum est, quod hæc fodina ob hujusmodi adeò notabilis estirationis deficientiam, satis modicum redderet fructum, longè consueto inferius, Undè propterea eo anno quarto dicti appaltus, Princeps prædictus, illum de facto reassumpsit, denegando continuationem ob ejus invaliditatem, introductaque desuper lite coram A.C. de voto Rotæ, ac assumpta disputatione coram *Verospio* super dubio, *an contractus esset usurarius, & invalidus*, sub die 23. *Martii* 1659. de quo tempore Ego adolescens addiscebam praxim in S. Concilio Neapolitano affirmativa prodiit resolutio, deinde verò ob varios intermedios tractatus concordiæ, ac etiam ob quoddam compromissum, siluit causa usque ad annum 1659. quando reassumpta disputatione coram altero *Verospio* subrogato, super dubio, *An esset standum vel recedendum à decisis*, sub die 2. *Maji* ejusdem anni, pro recessu, & sic pro validitate contractus responsum fuit, & hæc resolutio confirmata sub diebus 20. *Februarii*, & 26. *Novembris* 1660. quæ posteriores decisiones sunt impressæ post *Zuff. de legit. process. decis. 44. & 49.* & omnes tres post *collect. miscell. Bondeni dec. 63. 78. & 82.* Deindeque aliæ assumptæ fuerunt disputationes super variis punctis concurrentibus inter easdem partes data & accepta, seu debitum &

& creditum, variæque prodierunt resolutiones, uni vel alteri respectivè parti favorabiles sub diebus 10. *junii* 1661. 6. *Martii*, *&* 12. *junii* 1662. *&* 6. *junii* 1664. *quarum prima est decis.* 88. *post Bondenum*. Ac demum prævio compromissu in tres ejusdem Rotæ Auditores, prodiit concordia, per quam controversia finem accepit.

In hujusmodi autem disputationibus, de pluribus articulis seu quæstionibus actum fuit, de quorum aliquibus, circa relationem præsertim aliquarum solutionum in unam vel alteram causam debendi, habetur 2 actum sub hoc etiam causæ nomine *sub tit. de credito*, Potissime verò ac principales fuerunt tres, Primò scilicet super hujus contractus usuraria qualitate ex parte Principis locatoris prætensa ob mutui mixturam, Secundo an vena suscepta seu levata per Appaltatores in anno quarto referenda esset in suppletionem illius venæ, quam in præcedenti triennio non susceperant ad proportionem scutorum 21500. In quibus singulo quoque anno ad formam pacti locatorem constituere debebant creditorem, vel potius tenerentur ejus pretium bonificare pro dicto anno quarto absque jure petendi dictam venam deficientem; Et tertio (de quo solum disputatum fuit coram Arbitris, non tamen in plena Rota, unde propterea decisiones de eo non tractant) An scilicet dicti Appaltatores tenerentur bonificare id, quod importabat pretium venæ elaborari solitæ per dictam *Magonam Florentiæ*, quæ ob dictam innovationem, ipsorumque Appaltatorum factum otiosa steterat.

Quatenus igitur pertinet ad primum punctum prætensæ invaliditatis contractus ex capite usuræ, scribentes hincinde, ac etiam dictæ decisiones, quamvis inter se variæ, concordabant in principio, seu theorica 3 juris, solaque controversia fuit facti, seu applicationis; In hac etenim quæstione, an contractus locationis, seu venditionis, admixtus cum mutuo dicatur usurarius, & quæ antesignanos habet pro una opinione *Abbatem conf.* 16. & pro altera *Geminian. conf.* 15. Quidquid aliqui variaverint, ex iis quæ habentur in hac eadem causa *sub tit. de usuris disc.* 4. Attamen, magis communis, & recepta est distinctio contrariantium opinionum conciliativa, spectandam scilicet esse justitiam vel injustitiam pretii deducti in locationis & conductionis, seu emptionis & venditionis contractum, cum altero mutui correspectivum.

Si enim pretium est justum, quamvis aliqui nimium rigorose credant adesse usuram, ob illud emolumentum saltem affectionis, quod mutuans ex ea locatione, vel emptione, & venditione percipit, ac respectivè, ob necessitatem, qua mutuatarius adstringitur ad dictum alium contractum faciendum; Nihilominus verius est oppositum, Secus autem econverso; ubi accedit injustitia, ut opiniones conciliando, ac declarando doctrinam *Covar. lib. 3. var. c. 2. n. 5 vers. tertio tamen Adrianus*, firmant *Rubeus conf.* 20. *n.* 5. *& sequen. Mantica de tacitis lib. 8. tit.* 18. *nu.* 19 *Menoch. conf.* 109. *scribentes apud Farinacc. conf.* 191. *lib.* 2. *num.* 16. 24. *&* 27. *cum sequen. Mastrill. dec.* 106. *n.* 7. *cum sequen. Castrill. dec.* 143. *n.* 1. *&* 2. *Millin. decis.* 88. *repetit. post primum volumen conf. Farinacc. dec.* 119. & cæteri deducti in prima hujus Causæ decisione 23. *Martii* 1659. & non negant aliæ istius revocatoriæ, rejectis traditis per *Cravett. conf.* 345. *num* 10. *& Adden. ad dictam decis.* 119. *post dictum primum volumen conf. Farin.* cum aliis *dicto disc.* 4. *de usur.*

Quare tota quæstio erat facti, & applicationis, an scilicet adesset necne injustitia, quam Ego & cæteri pro hac parte scribentes dicebamus claram, dum in facto justificabatur, plurium præcedentium annorum spatio, venæ pretium, facta peræquatione, majoris, minoris, ac medii, juxta singularum provinciarum, seu locorum respectivè consuetudinem, importare scuta 50. circiter pro quolibet pondere, unde cum hujusmodi appaltus, sive continet locationem, sive venditionem, haberet pretium in scutis 38. & quarta parte alterius scuti, injustitia erat evidens, dum in singulis scutis 100. mutuantes erant in lucro, & mutuatarius respective in damno scut. circiter 27. ultra alia septem pro cambiis.

Neque in hac merce dicebam intrare posse distinctionem in materia usuraria tradi solitam pretii, maxi- 4 mi, medii, & infimi, sive considerationem incertitudinis super ejus majori vel minori alteratione, Quoniam hæc intrant in victualibus, aliisque mercibus, juxta temporum, & casuum contingentias, seu ob earumdem meliorem, vel inferiorem qualitatem, notabilem variationem recipientibus, Non autem in hac materia, quæ ob quoddam jus privativum à natura hujus fodinæ domino traditum in Italia, habet pretium penè certum juxta singularum provinciarum consuetudinem, & consequenter dici potest pretium civile, seu necessarium, in quo non datur dicta distinctio, *ut per Molin. de contract. disput.* 347. *&* 364 *Lessar. de usu. n.* 3. 59. *n.* 13. apud quos concordantes; Quod habemus in sale, cujus pretium juxta singulas provincias, vel Civitates varium, in singulis tamen respectivè est certum, & uniforme, unde dici potest pretium necessarium, seu civile, facta peræquatione.

Unicum autem fundamentum, cui revera innixæ sunt hujusmodi resolutiones pro injustitia pretii excludenda, consistit in eo, quod justificationes ex hac parte deductæ percuterent appaltus, seu venditiones diminu- 5 tas & particulares, à quibus inferri non potest ad appaltus, seu emptiones generales, in quibus pretium longe inferius esse solet, ut ex originali sententia *Corradi* firmant *Reginald. in praxi lib.* 25. *n.* 281. *Lessius de just. & jur. lib.* 2. *cap.* 21. *de empt. & venditione dubit.* 4. *Boncin. de contract. disput.* 3. *q.* 2. *puncto* 4. *n.* 21. *Filiuccius qu. moral. contract.* 35. *cap.* 3. *num.* 58. & cæteri, de quibus in causæ primis decisionibus super hoc puncto usuræ editis impressis ut supra.

Ita etiam docente totius Orbis observantia, & praxi, præsertim circa appaltus generales salinarum, in quibus pretium, pro quo salinæ dominus illum vendit Appaltatori, esse solet longè inferius eo, pro quo populus diminutè eandem mercem emit, & tamen est pretium necessarium, seu civile, ex iis quæ frequenter habentur *hoc eodem titulo ad materiam salinarum*, præsertim *discurs.* 113. Et quod magis, ita comprobante observantia individua duorum appaltuum generalium hujus fodinæ, unius scilicet initi de anno 1577. inter tunc Principem Appianum, & M. Ducem Etruriæ, duraturi ad annos 45. pro pretio scutorum 29. pro quolibet pondere, & alterius initi de anno 1627. inter Regiam Cameram Neapolis istum Statum tunc administrantem, & quemdam Sanguinettum ad triennium pro pretio plastrarum 40. pro quolibet pondere usque ad certam quantitatem, *ordinariam* nuncupatam, & plastrarum 30. pro quantitate exuberanti, quæ *extraordinaria* dici solet, ut etiam in appaltibus salis, & salinarum practicatur, ex deductis *in Fulginaten. salis disc.* 107. *& in aliis hoc tit. ad illam materiam.*

Non negabam, scribens pro locatore, hujus assumpti, seu distinctionis veritatem in abstracto; Verum cum sensu etiam veritatis, dicebam fallaciam consistere in 6 applicatione, unde propterea, etiam post hujusmodi causam concordatam, refrigeratumque illum affectionis calorem, qui Advocatorum intellectum frequenter fascinare solet, adhuc ad eandem veritatem reflectendo, intellectus posterioribus resolutionibus acquiescere non potuit, potissimè postquam recessum fuit à decisione 12. *Junii* 1662. *per alteram* 6. *Junii* 1664. super vena non levata in primo triennio, supplenda cum vena anni quarti, de qua infra in secundo puncto; seu inspectione, & post quam compertum est, quod in laudo, seu concordia, nulla habita esset ratio de tertio puncto damnorum resultantium ab acquiescentia

Magonæ

Magonæ Florentiæ per triennium, ut etiam infra.

Ideò enim, in hujusmodi præsertim materiis mineralibus, pretium appaltuum, seu partitorum generalium, rationabiliter esse solet longe inferius pretio particularium, & diminutarum venditionum, quia ipsa materia de per se considerata nullum habet pretium, seu valorem intrinsecum, sed totus valor consistit in
6 jure privativo vendendi statuto tempore, juxta magistrale consilium 156. *Soccini lib. 2.* de quo satis frequenter *hoc eod. tit. ad materiam Salinarum*, Ideoque cum Appaltator generalis in se suscipiat onus solvendi certam salis seu consimilis materiæ quantitatem singulis annis, sive eam levaverit, & esitaverit, sive non, sub periculo quod finito appaltu, & cessato jure vendendi, illa materia sibi remaneat inutilis, projicienda in flumen, seu mare, vel restituenda Appaltori successori pro eo satis modico, & infimo pretio, quod importat ipsius materiæ valor intrinsecus, ideirco istud periculum compensat commodum resultans ex pretii diminutione, ac propterea hujusmodi mineralium Appaltatores, adinstar Appaltatorum vectigalium, & gabellarum, emere quoque dicuntur incertam aleam, ex qua ditari vel depauperari possunt, juxta majorem vel minorem materiæ esitationem, in qua vere & propriè consistit valor, seu substantia appaltus juxta *dictum consil. Soccin. 156. lib. 2. cum aliis supra disc. 105. & 107.*

Eademque ratio, proportionabiliter, ac respectivè cadit etiam in emptionibus vel partitis generalibus, seu magnis victualium, & mercium, quamvis valorem intrinsecum habeant, ob incommoda, & expensas super earundem mercium conservatione, & diminuta venditione, ac etiam ob periculum corruptionis, seu diminutionis consueti pretii ob superventam ubertatem, sive insolutum, & insperatum concursum earundem mercium ad locum, ob quas rationes allegati auctores, & cæteri communiter hanc notabilem pretii differentiam ab injustitia salvant ratione compensationis cum periculo, incommodo, & expensis respectivè ut supra.

Istæ rationes conveniebant dictis aliis appaltibus generalibus præsertim secundo inito de anno 1627. per Sanguinetum cum Regia Camera, quoniam ipse in se susceperat onus, & risicum solvendi singulis annis pretium, 800. ponderum, idemque respectivè procedit in altero priori appaltu Magni Ducis, quo alia etiam ratio accedebat, ob quam illud deservire non poterat pro regula pretii, quoniam in eo sæculo, ut generaliter erat in omnibus aliis mercibus, & rebus, etiam pretium particularium, & diminutarum venditionum erat inferius ad rationem scutorum 33. circiter pro quolibet pondere, ut in facto justificabatur.

In hoc autem appaltu, nullum conductores susceperant onus, vel periculum circa esitationem, vel aliud, dum etiam ab illo naufragii in itinere erant exempti, stante pacto (quod tamen est consuetum & connaturale) ut naufragata aliqua venæ quantitate, deberet suppleri tantumdem cum sola refectione expensarum pro effossione, seu cavatura, Et sic cessat illa ratio oneris, expensarum, & pericoli, quæ unicè sustinet dictam pretiorum differentiam inter appaltus generales, & particulares, seu diminutos.

Alia etiam notabili differentia concurrente inter dictum appaltum initum per Regiam Cameram, & istum, quod in eo appaltator, non omninò obtinebat illud jus privativum, quod est in hujusmodi appaltibus connaturale, & necessarium, dum præclusa non erat facultas fotorum de Appianis hæredum ultimi feudatarii, vendendi minutos tanquam fructus jam à feudo separatos, & de quibus habetur actum *in Rom. annuæ præstationis, seu minutorum sub tit. de feudis disc. 57.* quæ prohibitio in præsenti accedebat.

Undè propterea hujusmodi ratione cessante, dicebam, etiam cum sensu veritatis, quod hujusmodi qualitas appaltus generalis, cum omnimodo jure privativo, quod natura in hac regione ad favorem hujus 7
fodinæ induxit, potius retorqueretur, ac deberet producere majorem pretii alterationem, quam in particularibus, & diminutis venditionibus, ex ea clara, & convincenti ratione, quod particularis negotiator, qui certam venæ quantitatem in hac fodina emit, cum lege traducendi ad certam Civitatem, seu provinciam (ut est hujus materiæ, seu fodinæ consuetudo) incertus est, an alter negotiator eandem mercem introduxerit, vel sit introducturus, undè ob ejusdem mercis affluentiam impediatur esitatio, seu pretii consueti diminutio caussetur, Cujus oppositum est in appaltatore generali cum dicto jure privativo, quoniam ita certus est de negativa alterius introductionis, & successive turus de esitatione, etiam pro sibi bene viso, & alterato pretio, tanquam de re humano usui necessaria, quæ aliunde haberi non potest.

Hinc propterea habemus, quod jus prohibendi reputatur species vectigalis, & de Regalibus, pretio 8
æstimabile, unde augetur pretium, cum importet privilegium *Galeot. respons. Fiscal. 10 num. 39.* & habetur frequenter *hoc eod. tit. in dicta materia salinarum*; Et ex qua ratione in jure, etiam sub gravibus pœnis, prohibetur dardanaria, vulgò *Monopolium* nuncupata, ob jus privativum, quod neque ita certum redditur, ob possibilitatem introductionis earundem mercium & rerum ab extra, ac etiam quia non de facili practicabile est, ut dardanarius omnes merces acquirat, ita ut resultet illud certum, & omnimodum jus privativum, quod in isto Appaltatore adesse dicitur, ubi est generalis, & cum dicto jure privativo satis strictè in conventionem deducto.

Ut de dardanaria, seu monopolio habetur, cæteris allegatis, *apud Menoch. de arbitr. casu. 569. Farinac.* 9
in reperter. criminal. verbo Monopolium *Bovatill. in politica lib. 3. cap. 4. num. 54. Rovit. decis. 17. num. 5.*

Hoc autem motivo nunquam per scribentes in contrarium vel in decisionibus data fuit adæquata responsio, quæ intellectum captivare posset; Quamvis enim tunc dicti scribentes dicerent, ac decisiones admitterent, quod dictum onus, seu periculum subintelligeretur pro quantitate consueta, juxta ea, quæ inferius in secundo & tertio puncto habentur susceptum onus pro illa venæ quantitate, quæ caderet in dicta summa scutorum 22500. quæ singulis annis ponenda erat ad creditum locatoris, ut supra, Nihilominus post sopitum istum punctum, iidem scribentes cecinerunt palinodiam, atque in ultima decisione *6. Junii 1664.* ac in laudo, seu concordia id neglectum fuit, ut infra.

Consideratum etiam fuit pro exclusione usuræ, quod nulla adesset mixtura mutui sine quo illa non 10
datur, cum summa pecuniaria 175. m. data esset, non sub contractu mutui, sed sub altero cambii; Verum & hoc fundamentum, etiam in sensu veritatis, omninò fragile, nulliusque ponderis videbatur, ex iis, quæ habentur deducta in hac eadem causa in sua materia *sub tit. de cambiis*, ubi clare ostenditur, quod mutui mixtura datur etiam in cambio, vel ob diversorum contractuum multiplicitatem in ista specie cambii obliqui concurrentem, ut in ista causa, & in altera *Rom. Cambiorum disc. 1. & 2.* vel ob conversionem in mutuum interpretativum, quæ nedum datur in cambio, sed etiam in contractibus emptionis, & venditionis, permutationis, locationis, & quocumque alio contractu, Quinime & in sententiis & laudis, in legatis, & ultimis voluntatibus, omnique alio humano actu ex circumstantiis alterativis & corrumpentibus naturam contractus, eumque in aliam diversam transmutantibus, ut in dictis causis *sub tit. de cambiis* & in sua materia *sub tit. de usuris.*

Ponderabantur etiam plura pacta pretium augentia,

ria, vel respective minuenria, de quibus tam in prima decisione, quam in subsequentibus, & super quibus scribentes hinc indè nimis elaborarunt præsertim nostri, Sed pro meo judicio erant levitates, ac inanes labores resultantes à modica peritia hujus negotii, & subjectæ materiæ, cum ferè omnia essent huic negotio connaturalia, mutuamque compensationem continerent, absque eo quod notabilem pretii alterationem, sive in plus, sive in minus producerent.

Quo verò ad secundum punctum, seu inspectionem, an scilicet Appaltatoribus licitum esset petere supplementum illius venæ, quæ cadebat sub pretio scutorum 67500. de quibus in triennio, ad formam pacti, creaverant locatorem creditorem, ad rationem scut. 22500. pro quolibet anno, ut supra, ita ut vena habita in anno quarto, referenda esset ad suppletionem anni tertii, Dicebant scribentes pro Appaltatoribus, sibi assistere conclusiones, ac regulas generales juris, quod scilicet venditor obtinere non potest rem & pretium, atque istud ex re non tradita consequi, unde propterea in
11 isto contractu, & quocumque simili, semper venditori petenti pretium, obstat exceptio rei non traditæ *ad text. in l. Julianus §. offerri & l. ex prædiis ff. de action. empti*. in puncto hujus venæ *Decius cons. 297.* & confert regula text. *in l. curabit, cum ibi notatis Cod. de action. empti*. Alias enim esset inducere pœnam, quæ hodie de jure canonico non exigitur, ultra id, quod interest, *Af-*
12 *flict. dec. 135. n. 4. Rota in Romana lignorum 9. Iun. 1603. coram Justo*, ubi de reprobatione pacti adjecti, quod emptori silvæ cæduæ licitum non esset levare ligna statuto tempore non levata, quoniam pretium solutum vel solvendum esset, quoniam esset species pœnæ, & cum his, & aliis generalibus deductis in dicta ultima *dec. 6. Iunii 1664.* processum fuit, interpretando verba contractus, ut pactum venæ non levatæ percuteret retardationem pagarum, seu cessationem cambiorum, non autem restitutionem facultatis levandi venam non levatam, sed solutam.

Verum in hac etiam parte, probabilior mihi videbatur prima resolutio *an. 1661.* & consequenter minus probabilis hæc posterior, Quoniam quantum pertinet ad terminos pœnæ conventionalis non exigendæ, duæ cadebant limitationes ad rem facientes, una ubi accedit juramentum ex deductis *dec. Bonon. 22. num. 20. & 41. & per Rotam dec. 170. par. 11. rec.* ubi concordantes;
13 Et altera ubi pœna non adjicitur solutioni quantitatis, seu alteri obligationi consistenti in dando, ita ut inesse possit mutuum verum vel interpretativum, & successivè fraus usurarum, Sed adjicitur non implemento, unde dictæ fraudis suspicio absit, ut erat in præsenti, ut firmatur *dicta decis. Bonon. 22 num 6. cum sequen. Surd. decis. 259. num 9. & 10. dicta dec. 170. par 11. rec.* Et conferunt, quæ habemus in materia pacti commissorii apud *Leotar. de usuris q. 69. & 70.* quoniam illud reprobatum est in casu dictæ suspicionis seu fraudis, secus autem ea cessante, & de quo *in Tiburtina Castri S. Angeli de usur. disc. 8.*

Verùm quicquid sit de prædictarum limitationum subsistentia, & intelligentia, quomodo scilicet & quando procedant ac recipiendæ sint, cum incidenter solum deducerentur, absque eo quod formiter examinarentur, quia nulla suberat necessitas ad eas recurrendi; Credebam in proposito cessare omnem difficultatem ex ces-
14 sante applicatione ipsius regulæ principalis, procedentis quando stipulatoris nihil interest, ita ut pœna conventa sit ad exorbitantiam, & concussionem adimplere debentis, unde creditor eam exigendo esset in mero lucro, Secus autem ubi subjecta materia seu natura rei in contractum deductæ ita exigit, ita ut hujusmodi pacta redolentia speciem pœnæ, soleant esse potius connaturalia, & consueta, ad præservandum alterum contrahentem à damnis & interesse alias resultantibus, ut in eisdem terminis pacti non extrahendi ligna à sylva cædua post statutum tempus, explicando *dictam decisionem in Romana lignorum 9. Iun. 1603. coram Justo* habetur *in una Romana sub tit. de locato.*

Id autem rectè, ut infra, congruit huic subjectæ materiæ, onde propterea, etiam in sensu Rotæ, nulla cadebat quæstio potestatis, sed tota erat voluntatis, seu interpretationis dictæ conventionis, an scilicet illa tanquam ambigua referenda veniret, magis ad prohibitionem non levandi amplius venam singulo quoque triennio non levatam, ut prima vice resolutum fuit *sub die 12. Junii 1661.* vel potius ad suspensionem intersuriorum, ut credidit *secunda decisio 6. Iunii 1664.*

Mihi autem, nedum in calore hujusmodi disputationum, sed etiam post controversiam sopitam, omninò probabilior videbatur prior intellectus per Rotam concordibus votis datus, non autem secundus, in quem non absque votorum scissura deventum fuit, Quoniam ista materia regulanda non est cum terminis & regulis generalibus, cadentibus in aliis mercibus, & bonis indifferentibus, prout sunt, triticum, vinum, saccharum, piper, & similia, habentia pretium seu valorem intrinsecum, non admittendum in totum ex tempore, sed solum in aliquo alterabile, unde proptèrea intrat jam dictum inconveniens, quod venditor seu locator locupletetur cum aliena jactura.

Non sic enim est in hac merce, quoniam cum agatur de materia, quæ de per se nihil valet, nullumque habet valorem intrinsecum, quia totus valor consistere 15
dicitur in temporaneo usu seu smaltimento, dum agitur de magna & indeficienti fodina, idcirco, excepta modica impensa effossionis, seu excavationis, nihil venditoris seu locatoris interest conventam quantitatem statuto tempore levatam esse nec ne, quoniam levando nihil minuitur, & relinquendo nihil crescit, ut benè in his præcisis & individualibus terminis hujus fodinæ, ita distinguendo habetur *apud Corn. cons. 152. lib. 4.* (Et in simili pacto non negat loquendo pariter de hac eadem fodina) *Decius cons. 197. & 555.* in quibus non impugnat pacti validitatem, sed curat excusare Appaltatorem ob impedimenta, Dictique pacti seu conventionis validitas ratione consuetudinis, ex mercatorum & negotiantium testimonio probatæ, firmatur in specie per Rotam *in una Romana vena ferri 24. Februarii 1592. coram Blanchetto*, quæ in proposito est satis punctualis & notabilis decisio.

Siquidem fructus seu redditus, qui ex hujusmodi fodinis percipi dicitur, consistit, non in perceptione materiæ renascentis, ut consuetudo est fructuum, 16
qui dicuntur illi qui renascuntur & percipiuntur salva rei substantia, sed in ipsa esitatione substantiæ seu rei principalis singulis annis, unde quemadmodum in aliis bonis & prædiis fructiferis, quando natura copiosum præbet fructum, dicitur annus fertilis seu uber, & econtra sterilis, vel damnosus, quando modicum, ita in præsenti, ubertas, vel respectivè sterilitas pendet à majori vel minori esitatione.

Hinc proinde habemus quod quando fodinæ dominus illam locat seu concedit in appaltum, aliud concedere non dicitur, nisi facultatem arendi pro eo tem- 17
pore, quo elapso cessat, ut bene *Gutier. de gabellis q. 36. num. 10. cum seqq.* Et conferunt, quæ apud *Soccin. cons. 156. lib. 2.* & sæpius *hoc tit. ad materiam salinarum* habentur de appaltu salium vel salinarum, quod non importat aliud nisi jus, seu facultatem privativè vendendi eam mercem statuto tempore, emendo aleam lucri, vel respectivè damni resultantis à majori vel respectivè minori esitatione in tempore statuto.

Et licet in stricta juris censura, id quod ex hujus-
modi fodinis singulis annis percipitur, potius pars sor- 18
tis quam fructus dicatur, quoniam fructus vere & proprie dicitur ille, qui renascitur, ac singulis annis vel temporibus, salva rei substantia seu causa productiva, percipitur, Nihilominus ubi non agitur de parvis & superficialibus mineriis modico tempore duraturis, sed de hujusmodi magnis, atque juxta tot

sæculo

sæculorum experimentum indeficientibus, tunc earum fructus consistere dicitur in ipsius substantiæ annuali seu temporanea consumptione & esitatione; Undè propterea in eis cadit ususfructus, Ordinantur fideicommissa, Dantur in dotem pro matrimonio carnali seu pro dote Ecclesiæ vel beneficii, Imponuntur super eis census, atque intrant pro pretio termini textus in *l. curabit Cod. de action. empti*, cum similibus, *ut per Garz. de expensis cap. 22. n. 47. Barbos. in l. divortio § si vir. num. 9. & 10. ff. solut. matrim. Barbat. de divis. fructuum par. prima cap. 17 num. 39. Molina de primog. lib. 1. cap. 23. n. 8. in fine Castil. l. de usufr. cap. 37. num. 16. Gutier. de gabell. dicta q. 36. num. 21. & sequen.*

Igitur quot sunt anni, tot sunt locatores, neque fructus unius anni commiscendi sunt cum fructibus alterius *ad text. in l. hec distinctio § 1. ff locat. cum concor. per Barbat. de divisione fructuum par. 2. cap. 7. num. 5. cum seqq.* Neque ex eo quod conductor prædii vel vineæ non percipit integros consuetos fructus anni præteriti remansos inutiles, & absque locatoris utilitate, sequitur eum non debere solvere pensionem, seu quod fructus anni sequentis referendi sint ad suppletionem fructuum alterius præcedentis anni, & hunc dicebam esse casum.

Clarius verò, ac extra difficultatem, quia non integra perceptio seu esitatio venæ consuetæ, non provenerat ab aliquo casu, vel justo impedimento, seu ex facto tertii, sed à facto ipsorummet Appaltatorum, qui volentes alterare consuetum pretium *magone Florentia*. retraxerunt istius ædificii administratores à consueto laborerio; Quidquid enim sit, an id præberet actionem contra eosdem ad damna, & interesse, ut infra in tertia inspectione, Ad effectum tamen prædictum, ne fructus unius anni referri debeant ad fructus in anno præcedenti non integre perceptos, ista circumstantia videbatur ponere rem in claris.

Adversus hæc, deducebatur per scribentes in contrarium auctoritas punctualis *Caballi consil. 86. lib. 2.* ubi in individuo pro M. Duce hujus fodinæ Appaltatore generali ratione appaltus ut supra initi ad annos 45. de
19 anno 1577. substinet contra tunc Plumbini Dominum locatorem, quod M. Dux appaltator non teneretur ad solvendum pretium venæ non habitæ, ex dictis regulis generalibus prohibentibus petere pretium rei non traditæ.

Verum in hac auctoritate satis verificari observabam id, quod mea est frequens consuetudo dicendi, ut nulla fides adhibenda sit Consulentibus, utpote ad solum causæ servitium, seu oportunitatem clientis & ad pecuniam scribentibus, ut clarè verificabatur in isto scribente, qui erat etiam minister stipendiatus, Ideoque benè dicit *Franch. dec. 260. num. 5.* quod quando allegantur consilia, videre oponet decisiones desuper editas, quod etiam dixit Rota *in Lauden census 21. junii 1666. Taja.*

Probabilius autem est in dicto casu *Caballi* decisionem fuisse in contrarium, dum idem Appaltator in controversia postmodum habita cum subappaltatoribus, prævia formali probatione hujusmodi consuetudinis ratione subjectæ materiæ, obtinuit eam canonizari per Rotam *in dicta Romana vena ferri 24. Februarii 1592. coram Blanchetto*, ad ejus favorem edita.

Dicebant ulterius scribentes in contrarium, ad evi-
20 tandum dictum motivum, quod fructus unius anni confundendi non essent cum illis alterius, Quod hujusmodi appaltus, vere & proprie non contineret locationem ipsius fodinæ, dum præfinita erat quantitas ponderum, distributo pretio in singula pondera, sed quod potius dicendus esset contractus emptionis & venditionis; Hoc autem erat æquivocum clarum, quoniam in hujusmodi materiis mineralibus, in quibus fiat appaltus generalis cum jure privativo, determinatur numerus, seu quantitas materiæ levandæ, & solvendæ, cum distributione pretii in singulas mensuras, vel singula pondera, quia sic exigit subjecta materia, & ad tollendas fraudes, quas Appaltator facere posset in sopplantationem locatoris vel successoris in appaltu, ut practicatur in appaltibus salis seu salinarum, qui tamen ubi sunt per plures annos, distributis respective pretio & quantitate in singulos annos, dicitur locatio, ut punctualiter *Soccin. dicto cons. 156. lib. 2. in princip.*

Et nihilominus, ubi etiam contraria fundamenta essent majoris ponderis, dicebam ea prodesse posse, considerando Appaltatorem in suis puris & simplicibus terminis appaltatoris, ad effectum, ut urgeri non posset ad solvendum pretium rei non habitæ, juxta casus, de quibus agunt *Dec dicto cons. 297. & Caball. dicto cons. 82.* Sed hoc admisso, pernecesse eaindè resultabat destructio fundamenti, cui innixæ sunt priores decisiones circa punctum usuræ, cujus inspectio pendebat à justitia vel injustitia pretii, firmando quod pretium, etsi inferius, non esset injustum.

Eatenus enim pretium appaltuum seu venditionum generalium absque injustitia est inferius venditionibus particularibus, & diminutis, quatenus Appaltatoribus, seu emptor suscipiat in se aleam futuræ incertitudinis & periculi, quod pars mercis solutæ remaneret inutilis, cum aliis incommodis, damnis, & periculis ut supra; Cessante autem hujusmodi periculo, tunc, neque legalis, neque humana ratio subesse videtur, quæ pretii injustitiam salvet, Atque hic mihi videbatur punctus inevitabilis, quod scilicet non possent insimul stare, diminutio pretii ratione appaltus generalis, & hujusmodi facultas levandi quandocumque mercem non levatam, & non esitatam in suis temporibus, ideoque unum de duobus pernecesse dare oportebat.

Demum quoad tertiam & ultimam inspectionem damnorum & interesse, ob denegatam consuetam venditionem venæ magonæ Florentiæ pro solito inferiori pretio, Dicebam scribens in causa, adhuc certum videri bonum jus locatoris, stante pacto prædicto ipsius prohibitivo, ne aliquo modo durante appaltu in venæ contrectatione se ingerere posset etiam pro usu proprio, unde sequutum est, quod acquisitis per Principem locatorem furnis, & ædificiis ferri, coactus fuit emere rem suam ab eisdem Appaltatoribus cum augmento scutorum decem circiter pro quolibet pondere.

Ita enim dicti Appaltatores suscepisse dicuntur hujusmodi fodinæ generalem administrationem, ac mandatum ad vendendum, unde propterea præstare debebant diligentiam, ut perciperentur consueti fructus juxta solitum *Carocc. de locato tit. de consuetud. nu. 3. & 4.*
Carpan. ad Statut. Mediolani cap. 379. num. 41. & sequen. 21
volum. 2. Ponderando etiam regulam generalem obligantem mandatarium erga mandantem ad culpam latam & levem, de quibus nemo dubitat, ac juxta unam opinionem etiam ad levissima ex latè deductis *per Harpreɛt. in §. is, qui Instit. de mandato num. 21. cum sequen.* & quam conductoris obligationem de percipiendo fructus consuetos, admittunt etiam primæ tres decisiones, ad effectum excusandi usuram, & injustitiam pretii, quibus terminis retentis, hujusmodi damnorum refectio resultare dicitur de consequenti, quia non potest mandatarius vel administrator pro ejus libito, & ratione proprii majoris lucri ita sperati negligere consuetam venditionem, quinimo eam positive denegare.

Maturius tamen post causam sopitam, reflectendo ad veritatem, mihi videbatur hoc factum dici non posse culposum, sed potius prudens, & benè ordinatum ad eam utilitatem, quæ tunc & temporaliter fuisset quidem ipsorum Appaltatorum, cogendo scilicet hujusmodi ædificii dominum, vel administratores ad emendam venam pro eo majori pretio, pro quo reliqua ædificia emere solent, Sed principaliter, & perpetuo redundasset in ipsum fodinæ dominum, ut comprobavit experientia longi appaltus, quem ut supra spatio 45. annorum tenuit M. Dux Etruriæ, quoniam cum nunc consuetum pretium esset scut. 33. circiter pro quolibet pondere, dicti Appaltatoris diligentia, & paucitas in primis annis vendendi, ob jus privativum, quod

ue

ut supra natura huic fodinæ dedit, causarum, quod etiam antiquiori tempore, quando rerum pretia erant inferiora, vendita fuit vena ad rationem scut. 53. auri, ut patet ex decisione in alia *Romana venæ dec. 555. par. 4. rec. tom. 3.* Et sic aliud est, ut tanquam ex actu culposo tenerentur ad damna, & interesse, Aliud vero quod deberent currere aliquod periculum consuetæ seu præfinitæ quantitatis singulorum annorum ad effectum regulandi justitiam vel injustitiam pretii, ut supra. Sed concordia à Me etiam laudata & consulta his omnibus finem dedit.

ROMANA FERRACCII

Pro PRINCIPE LUDOVISIO

Cum FRATRIBUS DE SIRIS.

Casus decisus per A.C. pro Principe, & deindè concordatus.

Periculum rerum venditarum consistentium in pondere, numero, vel mensura, An & quando sit venditoris vel emptoris, Et quando venditori non obstante exceptione rei non traditæ jus competat consequendi pretium ex peculiari natura mineralium.

Casus belli, cujus damno cedere debeat, & an dicatur sequutum ex culpa venditoris seu locatoris, ita ut emptorem vel conductorem liberet.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De exceptione rei non traditæ, & an ex pacto venditor agere possit ad pretium, quamvis traditio sequuta non esset.*
3 *In rebus consistentibus in pondere, numero & mensura his non sequutis periculum est venditoris.*
4 *Fallit, ubi emptor est morosus in accipiendo, ac per eum stat.*
5 *Extenditur limitatio, ut venditor possit etiam bona vendita projicere.*
6 *Quando dicatur incursa mora; & an dilatio conventionalis concessa emptori illam non tollat.*
7 *An bellum motum in odium venditoris, seu locatoris excuset emptorem seu conductorem à mora in rei perceptione.*
8 *Bellum inter casus fortuitos computandum est.*
9 *De differentia proveniente ex casu belli moti per hostes locatoris vel venditoris, & ex causa privata inimicitiæ.*
10 *Quæ requirantur, ut emptor vel conductor actionem habeat contra venditorem seu locatorem pro damnis illatis ab ejus inimicis.*

DISCURSUS CXVIII.

1 PLumbini Princeps Nicolaus Ludovisius ingentem ferracii quantitatem vendidit fratribus de Siris tunc Appaltatoribus Status *Castri*, & ferrariarum *Ronciglini* spatio novem annorum, juxta distributas in singulos annos ratas percipiendam, eo adjecto pacto, quod tenerentur pretium statis temporibus solvere, sive mercem recepterint sive non; Ipsis autem in duobus vel tribus annis ante Status invasionem, consuetum ferraccium recipere negligentibus, casus dedit, quod ferraccium ibi in magna quantitate existens à Gallis occupatum & distractum fuit, Quare Princeps prædictus de anno 1648. occupatione adhuc durante, eos pulsavit coram A.C. ad solvendum residuum pro integro tempore decurso ex causa dictæ venditionis debitum, eisque opponentibus rei non traditæ exceptionem, assumpta fuit disputatio.

In qua scribens pro Principe (atque hujus causæ occasione Advocationis muneri formiter & publicè initium in ista Romana Curia dando) Dicebam pactum esse clarum, emptores teneri ad conventi pretii solutionem statutis temporibus, quamvis venditam mercem non accepissent, undè licet de jure venditori ad pretium
rei venditæ agenti obstet exceptio rei non traditæ 2
ad text. in l. Julianus §. offerri ff. de actionibus empti. Nihilominus idem jus non prohibet ex partium conventione recedi posse, Ut omissis generalibus, in specie ementis venam à Domino Plumbini, seu Appaltatore generali hujusmodi fodinæ, ut non obstante hujusmodi exceptione, etiam in casu, quo certum sit rem amplius tradi non posse teneatur ad pretium, firmavit Rota *in una Romana venæ ferri 24. Februarii 1592. coram Blanchetto de qua disc. præc.*

Et quamvis *Decius cons. 297. alias 298* in eisdem præcisis terminis, (in quibus tamen poterat volens venditor rem tradere, sed ob lapsum temporis prætendebat vigore pacti amplius non teneri,) non negando pacti validitatem, curet excusare emptorem, quasi quod conventio intelligenda sit de re amplius non petenda per viam actionis soluto jam pretio, secus autem per viam exceptionis ad venditorem pretii petentem repellendum, Ei tamen in specie respondet *Rota in dicta decisione*, ac latius in terminis venæ, etiam ubi est in facultate venditoris tradere, agitur assignata ratione *in Romana locationis venæ ferri discursu præcedenti*; Nos autem versabamur in terminis clarioribus, quia in venditoris facultate amplius non erat tradere mercem venditam, utpotè casu belli ab hostibus occupatam, ideoque periculum debuit esse ipsius emptoris tanquam domini, ut in specie ista ratio quamvis ex diverso capite deducitur per Rotam *in alleg. decis. coram Blanchetto.*

Ex parte emptorum acriter insistebatur, quod in rebus consistentibus in pondere, numero, & mensura, in
emptorem non transferitur dominium, & successive il- 3
lius non est periculum, antequam mensuratio, numeratio, vel ponderatio sequatur, sed utrumque ad venditorem pertinet *ad text. in l. quod sæpe §. in his ff. de contrahenda emptione, & l. 2. C. de periculo & commodo rei venditæ cum pluribus concordantibus*, Nihilominus non negata regula, illam limitari dicebam, ubi mora empto-
ris intercedit, atque per eum stat, quominus traditio, 4
seu mensuratio, vel ponderatio sequatur, ut probat idem text. *in dicta l. 2. in l. si per emptorem & l. illud ff. eodem tit. de periculo & commodo rei venditæ, ibique glos. & DD. communiter Gomez lib. 2. var. resol. tit. de emptione & venditione num 32. Medices de casibus fortuitis qu. 10. par. 2. num. 106*

Quod adeò verum est, ut lapso statuto tempore, ac emptore rei traditionem non curante, si venditori impedimentum præstet, possit etiam rem venditam proji-
cere, vel emptoris sumptu ex ejus fundo tollere, ut in 5
terminis emptoris lapidum est *text. in l. si is qui lapides ff. de actionibus empti*, Et in terminis venditoris vini, quod imminente nova vindemia, non curante emptore vinum accipere, possit venditor pro evacuandis doliis, ut vinum novum reponeret, illud etiam projicere, est text. clarus *in l. 1. §. licet autem ff. de pericul. & commod. rei vend.*

Undè cum statutis temporibus venditores ferraccium accipere & levare non curaverint, quando in libera facultate venditoris erat illud tradere, eorum debuit esse periculum, Accedente præsertim pacto, quod cessare facit rationem supradictæ regulæ, quod scilicèt venditio rerum consistentium in pondere, numero, & mensura, eam habere censeatur conditionem, si ponderatio, numeratio, vel mensuratio sequatur, quia hæc juris præsumptio in dubio admittenda cedit contrariæ veritati

veritati ex pacto resultanti; Et fortius ratione subjectæ materiæ, quia de natura hujusmodi mineralium est, ut commercium fiat in singulos annos, & statuta tempora, in quibus est vis, eum venditoris nil vel parum interesse rem invenditam remanere, quisque massam fieri, *ut in dicta Romana locationis vena ferri disc. praced.*

Negabatur ex parte emptorum mora (quam dicebam singulis annis contractam ex lapsu conventi temporis juxta text. *in l. magnam C. de contrahenda & commit. stipul.*) stante alio pacto, quod si singulis annis ferraccium non levaverint, teneantur quidem statutis temporibus solvere pretium, sed intra integrum novennium ac alium annum post illud expletum levare possent mercem emptam, unde propterea stante hujusmodi conventa dilatione adhuc durante, moram in illis considerari non posse contendebant; Sed minus tutum erat refugium, siquidem dies adjecta perfectioni & executioni contractus ac traditioni rei in eum deductæ consistebat in fine cujuslibet anni, per cujus lapsum mora hinc inde respectivè inducebatur, Subsequens autem pactum importabat unum ex tribus, vel scilicèt, quod annus post expletum novennium esset terminus adjectus gratia omnino terminandæ & extinguendæ obligationis venditoris, ita ut quamvis pretium recepisset, ac in ejus libera facultate esset rem tradere, adhuc tamen amplius non teneretur, prout verè tam verba contractus quàm subjecta materia, & negotii natura suadebant, ut in præcedenti ideoque intrat regula, quod mora non oritur ex die adjecta gratia extinguendæ obligationis *ad text. in l. exemplo alias, l. emptorem § Cassius ff. de action. empti.*

Aut quod contineat gratiosam dilationem emptori-
7 bus concessam ad faciendum id, quod alias facere non possent de merce singulo quoque anno levata, ita suadente hujus negotii natura, seu consuetudine, *ut in eius d. disc. præc.* Vel demum id fuisse concessum in gratiam eorundem emptorum, ne venditor lapso statuto tempore illos cogere potuisset ad disbrigandum magazenos seu repositoria, quodque alias venditori licitum esset mercem projicere juxta terminos *text. in d. l. prima §. licet autem ff. de periculo & commodo rei vendita & in l. si is qui lapides ff. de actionibus empti*, Nunquam verò tolli posse videbatur fundamentum, de quo supra, quod scilicèt per emptores steterit, quominus statuto tempore receperint ad inducendam in eis moram, non quidem culposam aliquam pœnam irrogantem sive interesse producentem, sed motum causantem effectum prædictum habendi rem ex parte venditoris pro tradita, ita ut emptoris periculo remaneret, prout regularis natura est hujusmodi contractus post illum perfectum, exceptis hujusmodi rebus, in pondere, numero, vel mensura consistentibus cum modificatione ut supra.

Aliud ex parte emptorum, solutionem effugere curantium, excitatum fuit motivum, quod casus belli & invasionis adscribendus esset culpæ venditoris, quasi quod in ejus odium id gestum esset, allegando *Bald. in l. si ea lege n. 12. & seqq. C. de usuris Corn. cons. 23. lib. 2.* firmantes causam belli moti contra locatorem, sive ex justa sive ex injusta causa conductorem excusare; Pluribus tamen mediis huic objecto de facili occurrebam, Primo nempe quod illud percuteret casum illius mercis, quæ levanda esset de tempore quo Status occupatus erat, ita ut considerando emptores tanquam species conductorum (sub quorum seu Appaltatorum nomine etiam hujusmodi particulares emptores nuncupari solent) dictum impedimentum justam præbere posset causam ad petendam remissionem, in quibus terminis loquuntur allegati, in quibus tamen neque procederet, nisi facta aliorum annorum peræquatione, damnum esset intolerabile juxta terminos text. *in cap.*
8 *propter sterilitatem*, quia verè bellum inter casus fortuitos computandum est, neque ad praxim deduci potest, ut culpæ positivæ id adscribatur, ut benè considerant *Mandos. cons. 79. n. 9. & alii apud Larrea in alleg. 17. cum seqq.* Et secundo quia quidquid volens diceret de armis Regis Christianissimi motis ad dicti Status occupationem ob excitationem, & instantiam aliquorum privatorum inimicorum, seu æmulorum ipsius Principis, attamen id merebatur inter fabulas reponi, quia verè mota fuerunt ex causa publicæ inimicitiæ inter Reges & ad fines ponderatos *in Januen. vena sub tit. de feud. disc.* 58. Unde quod dicti Status possessorem aliosque interessatos mero casui referendum erat.

Consideratio siquidem culpæ cadit in eo damno, quod à privatis inimicis venditoris vel locatoris infertur, quo casu inspicitur cujus culpa inimicitiæ provenerint, sed manifestum æquivocum esse dicebam ut ea quæ Doctores dicunt de damno illato ab inimicis applicanda sint bello publico, quod semper tribuendum est casui fortuito, cujus periculum in præsenti fuit commune, venditoris scilicet pro rata illarum mercium, in quibus dici non poterat per emptores stetisse, quominus illas reciperent, & emptorum pro rata illorum annorum decursorum, in quibus per eos stetit, quominus tempore non impedito reciperent mercem. 9

Præterea, ut emptor adversùs venditorem, vel conductor adversùs locatorem actionem vel exceptionem habeat ad interesse pro damno, quod ab ejus inimicis illatum infertur, duo copulativè requiruntur, Primò quòd damnum datum sit in odium venditoris seu locatoris ab ejus inimicis ut ipsum in bonis suis damnificarent, alias non damnificaturi, & secundò, ut inimicitia seu causa damni fuerit præexistens de tempore contractus, secus autem si supervenerit, quia quæ sequuntur post contractum, non habent causam retro, sed emptoris damno cedunt *l. Lucius ff. de evictionibus Alex. in l. stipulatio ista num. 15. ff. de verbor. obligationibus, ibique benè Jason. nu. 14. Mantic. de tacit. lib. 4. titul. 27. num. 41.* 10

Et nihilominus etiam in præexistente de tempore contractus, limitandam crederem, ubi venditoris seu locatoris inimicitia esset publica & notoria, quia conductor casum prævidere potest, unde censetur periculo se exponere voluisse, neque casus inde contingens dicitur inopinatus, Ut de conducente bona propè flumen, cujus inundationis ex ipsu rei aspectu, & frequenti contingentia prævideri possunt, ut ob damnum indè contingens pensionis remissionem non petat, nisi accedat pactum, *est plena decisio Coccini 421.* & de conductore tempore pestis vel belli actualis vel jam imminentis cum similibus *Cavaler. dec. 618 numer. 7. Capic. Latr. consult. 40. num. 34. & seqq. ubi cæteri.*

Juxta præmissa judicatum fuit ab A. C. proindeque relaxatum mandatum contra emptores, à Signatura Justitiæ canonizatum, sed plures deinde exortæ sunt controversiæ super calculis dati & accepti, præsertim occasione cujusdam magni ovilis per debitores creditori annis præcedentibus simpliciter & absque aliqua tituli expressione traditi, quod ex quodam morbo satis notabiliter diminutum fuit, an scilicet diminutio cedere deberet damno creditoris vel debitoris, quod pendebat à puncto, an debitore simpliciter dante bona creditori, censeatur in pignus, vel in solutum; Admittebatur enim hinc indè, ex magis communi, & recepta sententia, præsumptionem esse in pignus, ut creditor prætendebat, undè sequebatur periculum esse debitoris, ex cujus tamen parte allegabatur hujusmodi regulæ limitatio ex conjecturis aliisque adminiculis & circumstantiis dationem in solutum inducentibus, & successivè periculum in creditorem ex deductis *in Anconitana sub titul. de credito, & in Tiburtina Castri S. Angeli sub titulo de usur. discurs* 8. Quare post plures discussiones satis honesta concordia controversiæ finem præbuit.

† Contenta in hoc discursu pertinere videntur potius materiam emptionis, & venditionis, quod lo[illegible]
[illegible] scilicet

ſcilicet periculum ſit emptoris, vel venditoris, ideoque videndum in ſua ſede *ſub tit. de empt. & vend. diſc.* 1. 6. & 8.

FERRARIEN. DECUPLI

Pro HÆREDIBUS FRANCISCI RIMBALDESII

Cum CAMERA.

Caſus ſopitus per concordiam.

De pœna decupli impoſita per Bullam Pauli Tertii contra fraudantes fiſcum & Cameram, quando incurratur, & quid ad hunc effectum requiratur; Et an petatur mortuo delinquente, & de præſcriptione dictæ pœnæ.

S U M M A R I U M.

1 *Facti ſeries.*
2 *An & quando adminiſtrator exhibens computos infideles dicatur in dolo.*
3 *Ad pœnam conventionalem ſufficit dolus præſumptus.*
4 *Ut confuſio præjudicet, & convincat de mendacio, debet eſſe clara, dilucida, & concludens pernecesſe.*
5 *Confitens poteſt declarare confuſionem propriam dubiam & æquivocam.*
6 *Donator donationem irrevocabilem poteſt declarare, ſi eſt dubia.*
7 *Mandans poteſt declarare mandatum dubium.*
8 *Convinci non poteſt de mendacio vel dolo, qui erravit in modo calculandi, & ordinem temporum pervertit.*
9 *Salis conſignatio anticipata appaltatori facienda eſt, & de ratione, & implementum poſt tempus non attenditur.*
10 *A quo tempore appaltus initium habere ac regulari debet, & annus dimidiatus quomodo attendendus.*
11 *Vinearum locationes incipere ſolent poſt vindemias.*
12 *In regulandis annis appaltuum & locationum quale initium ſpectandum ſit.*
13 *Ad excuſandum à pœna Decupli ob mendacium vel fraudem in computis, qualibet probabilis cauſa eſt admittenda.*
14 *Bulla Pauli III. ſuper pœna decupli ob rationes infideliter datas, habet ſolum locum in partitis omiſſis introitus.*
15 *Aſſignatur ratio dictæ propoſitionis.*
16 *Quod ad effectus decupli requiratur dolus verus.*
17 *Ultra dolum requiritur perſeverantia uſque ad partitæ minus fidelis bonificationem, quia datur pœnitentia.*
18 *Diſtinctio, quando in his terminis requiratur dolus, & quando non inter pœnam mitiorem & graviorem.*
19 *In duplo, triplo, vel decuplo an contineatur ſimplum.*
20 *Probatur de jure dicta diſtinctio inter pœnam graviorem & mitiorem.*
21 *De pœna creditoris debitum bis petentis.*
22 *Ad effectum hujus pœnæ decupli vel ſimilis ſpectandus eſt effectus, an ſcilicet Camera Principis remaneat defraudata.*
23 *Mors extinguit delictum & pœnam. & quando contra mortuum procedi poſſit.*
24 *Moriens præſumitur memor æternæ ſalutis.*
25 *Crimen peculatus ceſſat per mortem.*
26 *Declaratur concluſio, quod pœna conventionalis non poſtulat dolum, ac non ceſſat per mortem.*
27 *Moriens per manus juſtitiæ dicitur voluntariè mori, & occidi à ſeipſo.*

DISCURSUS CXIX.

1 TErminato primo appaltu generali Ferrariæ, ſuſcepto per Franciſcum Rimbaldeſium in fine anni 1647. atque non reperto novo Appaltatore, ſtetit appaltus in adminiſtratione Officialium Cameræ uſque ad menſem Auguſti ejuſdem anni, de quo tempore illum denuo ſuſcepit idem Rimbaldeſius, ea lege, ut initium habere deberet à prima Julii præcedentis, & terminare in fine Decembris 1657. & ſic per annos novem cum dimidio, cum conſuetis pactis, illo præſertim, quod Camera ſingulis annis teneretur ſibi gratis tradere ſaccos 7000. ſalis, nempè, 5000. pro Statu Ferrariæ & 2000. pro uſu Civitatis & vallium Comacli, aliàs Clomachi, ut in alia *Ferrarien. hoc eodem titulo diſc.* 109.

Cum autem ſalinæ Cerviæ, ex quibus dicta ſalis quantitas præſtari debebat, ſterilitatem paſſæ eſſent, alia occaſione enarratam *in Cervien. diſc.* 112. ideoque de anno 1650 & parte anni 1651. integram conſueti ſalis quantitatem conſequi non potuerit, hinc propterea in computis aliquorum annorum, quos ad ſcriptum *Bulla* 40. *Pauli III.* juratos dedit in Camera de anno 1653. in ejus creditum, & à Camera bonificandam poſuit partitam ſaccorum 4169. ſalis anno 1650. & parte anni 1651. ſibi non traditi, eoque mortuo hæredes proſequentes dictorum computorum ſolidationem de anno 1658. obtinuerunt dictæ partitæ bonificationem, *ut dict. diſc.* 112.

De anno autem 1662. ſupponentes miniſtri Camerales dictam partitam eſſe minus fidelem, ex eo quod pro fornitura anni 1650. integram ſalis quantitatem habitam fuiſſe conſtaret, quodque pro anno 1651. licentiam habuiſſet ſe providendi de ſale extero, hinc prætendere cœperunt, non ſolum delendam eſſe partitam ex dicta cauſa ut ſupra bonificatam, importantem pro rata minus fideliter poſita ſcuta circiter 14. m. ſed etiam incurſum pœnæ decupli inflictæ per dictam *conſtitutionem* 40. *Pauli III.*

Et introducta cauſa coram Theſaurario, Agentes pro Rimbaldeſiis, cum calculis in facto oſtendebant, minus fundatam eſſe Cameræ prætenſionem, quodque calculando uſque ad diem 23. Auguſti 1651. in quo Appaltatori conceſſa fuit facultas ſe providendi de ſale extero per totum dictum tempus decurſum, verè deficiebat ſumma prædicta; Econverſo autem Camerales contendebant non debere ita calculari, quodque de anno 1651. nulla ratio haberi deberet, attento quod ipſo Appaltatore petente, ſibi conceſſa fuerat facultas ſe providendi de ſale extero.

Verùm ubi etiam ſine veri præjudicio modus calculandi per Camerales prætenſus ſubſiſteret, proindeque conſtaret dictam partitam eſſe in computis malè poſitam, ac non mereri jam ſequutam bonificationem, ita ut quæſtio reſtringeretur ad punctum juris, an ſcilicèt locus eſſet dictæ pœnæ decupli, vel potius remota bonificatione intraret illius excuſatio.

Dicebam ſcribens pro Rimbaldeſiis, punctum principaliter pendere ab eo, num ad hujuſmodi pœnæ incurſum requireretur dolus verus, vel ſufficeret præſumptus, quem Camerales prætendebant ſufficere, ita ut probata infidelitate partitæ, Camera fundatam intentionem haberet ad pœnæ incurſum abſque alia probatione, donec per alteram partem concludenter probaretur non dolus ſeu ejus excuſatio, ex eo quod qui ſupponit non verum dicitur eſſe in mendacio, habente in ſe dolum præſumptum, ut ultra generalia vel ſi- 2
milia, in ſpecie ad effectum incurſus hujuſmodi pœnæ, *Larrea alleg.* 38. *num.* 6. *& per tot.* ubi allegat *Cabreram de Triplis c.* 14. *n.* 7. *cum ſeqq.*

Et ultra prædictos, qui per Camerales allegabantur, idem in his terminis individualibus tenet & probat *Souſa deciſ. Luſitan.* 76. *num.* 12. ubi licèt conſtituat regulam, ut dolus non præſumatur, ſed ab allegante probandus veniat, firmat tamen ad hunc effectum, niſi probetur excuſatio, illum præſumi, quæ 3
auctoritates ſunt ſpeciales, Et generaliter allegabant *Chartar. deciſ. Mediolan.* 81. ubi latè probat, vel non

requiri dolum, vel sufficere præsumptum, ad incurrendum pœnam conventionalem, qualem Camerales dicebant istam, stante quod per contractum Appaltato. se obligaverat reddere rationes, unde implicite se obligasse videbatur ad pœnas à prædicta Constitutione inflictas, non benè & fideliter rationes reddentibus.

Contrarium verò omnino verius dicebam, tam in facto quam in jure; In facto siquidem negabatur mendacium, de quo impossibile erat Appaltatorem convincere, dum in partita jurata narravit deficientiam salis pro anno 1650. & parte anni 1651. indeterminate absque expressione mensis vel partis hujus ultimi anni, ideoque facultate ipsius confitentis erit declarare, de qua parte intellexerit, & usque ad quod tempus deficientiam includeret, quia ut confessio præjudicet confitenti, illumque convincat de mendacio, debet esse clara, dilucida, & pernecesse concludens, *Manic.*
4 *dec. 199. num 6 & 205. num. 2. decis. 218 num 9. par. 6. recent. dec. 54. num. fin. & 164 num. 13. par. 9. rec.* & in aliis frequenter, Atque sufficit confitenti pro excludendo præjudicio, confessionem esse æquivocam seu dubiam, ut ipsius declarationi deferendum sit, cum nemo melius declarare possit verborum sensum,
5 quam ille, qui ea protulit, Undè etiam in actibus irrevocabilibus & obligatoriis (qualis est exempli gratia donatio inter vivos,) quamvis donator non possit perfectam donationem revocare, neque aliud indirectè agere, ob quod revocatio resultet, attamen si concepta est per verba dubia & æquivoca. ad eum pertinet declaratio, quæ est attendenda *Otthobon. dec. 119.*
6 *num. 8. & dec. 195. n. 18. dec. 402. nu 31. & seqq. par. 9. rec. Romana scutorum 30. m. 9. Aprilis 1660 & 21. Junii 1661. Albergato qua sunt dec. 77. & 90. post collucubrationes Bondeni.*

Ita pariter in mandato, quod mandantem obligat
7 ad ea, quæ illius vigore mandatarius gessit, quia si est dubium, ad ipsum pertinet declaratio *Soccin. jun. cons. 22. num. 21. lib. 3. Manic. de tacit. lib. 7. tit. 14. num. 11. & fuit dictum in Romana pecuniaria de Vinccatinis sub titulo de credito* cum similibus; Undè cum calculando usque ad diem 23. Augusti, quando concessa fuit Appaltatori facultas se providendi de sale extero, deficeret summa in computis posita, omninò cessabat in facto mendacium.

Neque de illo convinci poterat Appaltator, ex eo quod non esset in ejus facultate ita calculare, quasi quod calculari debuerit ad totam ultimam diem Junii
8 ejusdem anni 1651. in quo annus terminabat, ne unus annus cum altero confunderetur (quod erat præcipuum, & forte totum Cameralium fundamentum, & in quo Judex primæ instantiæ suum sententiam fundavit;) Hanc enim dicebam fallaciam nimis claram, quoniam, aliud est agere, quomodo computa dari debuerint, & an pars anni novi commisceri potuerit cum annis præcedentibus jam decursis, Aliud verò agere, quid dicere voluerit ille, de cujus mendacio convincendo agitur, præsertim ad effectum pœnæ; Stant enim benè simul, quod calculari debuerit eo modo, quo Camerales asserebant, ita ut computa aliàs data reformationem mererentur, & tamen quod ille, qui rationes non benè ordinatas exhibuit; juxta suum calculandi modum veritatem dixerit, atque à mendacio immunis esset.

Clarius quia attenta subjecta materia, ita & non aliàs calculandum erat, deficientia enim salis debito
9 tempore non habiti, non est reparabilis cum suppletione post præfinitum tempus facienda, quia eo ipso, quod sal debitis temporibus non habetur, ita ut populis præventivè distribui non potuerit, vel in condiendis piscibus converti, Appaltator illico passus est damnum irreparabile, cui subsequens traditio non providet, cum dari non possit usus talis pro tempore jam decurso, quia hodie non utimur sale externa die non sumendo, neque cum eo tarde tradito condi possunt pisces jam capti & corrupti, vel aliàs ob salis deficientiam inutiles redditi, ideoque merito in capitulis Appaltus conveniri solet de anticipata traditione, quæ omnino necessaria videtur, ut scilicèt adveniente tempore, quo Appaltator ex distributione utilitatem reportare debet, jam sit in magazenis, & repositoriis singulorum locorum promptus ex ipsa prima die distribuendus; Quod etiam clare suadet ipsum vocabulum *fornitura*, quod idem est ac præventiva munitio, seu provisio pro futuri temporis prompto usu, ita ut in satis bona fide versatus diceretur Appaltator, restringendo deficientiam usque ad diem 23. Augusti, quando facultatem habuit se providendi de sale extero *Barletæ*, cum dictæ facultatis effectus ob regionis distantiam & navigationis intervallum, aliaque impedimenta contingere solita, vix ad totum mensem Septembris obtineri potuerit, undè hoc medio tempore, ob salis penuriam, Appaltator remansit irreparabiliter damnificatus, ac etiam istud damnum ponere potuisset in calculis.

Ponderabam quoque ego specialiter in facto, non benè regulari annum à die prima Julii, sed illum regulandum esse juxta consuetam appaltus naturam à prima januarii, quia cum appaltus esset pro annis no- 10
vem cum dimidio, annus dimidiatus referri debebat ad primum, quem pro reducendo appaltu ad suum consuetum casum, Appaltator ita dimidiatum suscipere voluit, cum juribus tamen pro anno integro competentibus tanquam partem pretii, dum Appaltatores salinarum Cerviæ pro eo primo anno nihil de consueta fornitura dederant, stante quod pro usu populorum in eo medio anno, quo appaltus stetit in administratione, distributus fuerat sal appaltus præcedentis remansus in magazenis, Atque isto calculandi modo attento, pro decem scilicèt fornituris, non autem pro novem cum dimidio, ut dicebant Camerales, non solum usque ad dictam diem 23. Augusti deficiebat dicta quantitas, sed longè major saccorum ferè 7. m.

Ad hoc assumptum probandum, dabam simile de locatione & conductione vineæ, cujus initium ex consuetudine, spectata prædii natura, incipere solet post 11
collectas uvas à prima die Novembris, ut de consuetudine, quod locationes vinearum incipiant à die S. Michaelis, & terminent in eadem die habetur in specie apud Munoz. *in tract. de computat. comput. 21. n. 7. & 8.* Si enim daret casus, quod non reperto conductore, locator vineam coleret, & intra annum versùs mensem Aprilis illam locaret pro uno anno cum dimidio, ita ut affictus terminare deberet in festo Sancti Michaelis anni secundi, utique dicendum est, annum dimidiatum referendum non esse ad secundum, sed ad primum, in quo continuando annum jam cœptum, cum sola possessione sex mensium, integras uvas, sive integros fructus percipit tanquam partem pretii seu tanquam conditionem, sine qua conductor non conduxisset, ita ut duas recollectas, non autem unam cum dimidio obtineret.

Quodque in regulandis annis præsertim affictuum, spectanda sit consuetudo, eaque cessante spectetur an- 12
nus solaris seu naturalis, incipiens juxta communem usum à die Nativitatis Domini *Munoz. dict. tract. de comput. post tract. de ratiocin. comput. 21. num. 1. & seqq. Rot. dec. 196. num. 1. apud Post. de manut. Melevitana pensionis 14. Maji 1849. coram Bichio post Contrium decis. 84.* Quamvis ista computatio anni naturalis rectè procedat in regulandis affictibus seu fructuum perceptionibus hujusmodi appaltuum seu vectigalium, quorum fructus est civilis, secus autem in prædiis rusticis, quorum fructus naturalis certa anni parte percipitur, quia tunc juxta exemplum vineæ supra traditum, annus novus incipere dicitur à prima die post collectos fructus per naturam produci dicuntur *ad not. per DD. in l. divortio ff. sol. matrim.* & non semel

habetur

habetur *sub tit. de pension.* ad effectum regulandi onus pensionis inter prædecessorem & successorem, sive inter titularem & pensionarii hæredem.

Et nihilominus ad effectum, de quo agebatur, dicebam sufficere ex præmissis dictam confessionem seu partitam reddi æquivocam & probabiliter dubiam, ad excusandum à mendacio & dolo, ex quibus alias satis gravis pœna resultaret, præsertim mortuo ipso principali confitente, qui suam voluntatem declarare non poterat, neque adducere causas excusationis forsan veras & solidas, hæredibus autem ignotas; Et ex qua
13 præsertim ratione dicebam, durum videri contra mortuum relinquentem hæredes pupillos & non informatos post plures annos hujusmodi pœnale judicium agere, proindeque de facili probabilem excusationis caussam in proposito attendendam esse, late habetur in his terminis *apud Sousam d. dec. 76. cum seqq.*

Verum ubi etiam factum ut supra non assisteret, ita ut dicta deficientia, quæ in computis præsupposita fuit,
14 non subsisteret, Adhuc tamen, etiam cum sensu veritatis, omnino improbabilem dicebam Cameralium prætensionem circa pœnæ incursum, quia dicta bulla *Pauli V.* decupli, & exasuratum pœnæ adjicit reddentibus rationes *pro quibus partita cedunt Cameræ omissa seu non soluta*, ut sunt ejus verba præcisa, ideoque locum habet, ubi defectus computorum est circa introitum, quia nempe non introitetur partita habita & introitanda, ut benè *Afflict. in Constit. Regni incipien. officiales num. 1.* ubi exemplificat in omissione introitus, & in his etiam terminis omissionis introitus ad effectum istius pœnæ agunt *Reverter decis. 523. Larrea alleg. 38. Ganaverr. dec. 27. Munoz. de ratiocin. cap. 42. num. 17. Sousa dicta dec. 76. cum seqq.* de materia tractantes.

Et in individuo hujus Bullæ, *Vermigliol. cons. 136. num. 6. 1. 7. num. 5. & 8. & 139.* atque semper ab ipsa prima die, qua Curiam ingressus fui, audivi dictam Bullam procedere circa partitas introitus omissas, in quibus verè dolus seu occultatio consistere dicitur, non autem circa hujusmodi prætensiones concernentes potius defalcum seu diminutionem pensionis, cum communis sit appaltatorum consuetudo, multas deducendi prætensiones pro majori parte in computorum solidationibus rejici, vel ad quid modicum reduci solitas.

Quodque in solis partitis omissi introitus id procede-
15 re debeat, assignabam claram rationem, quod scilicet ubi Camera concedit alicui Officiali vel Appaltatori generalem administrationem negotii, sub quo multi veniunt effectus, ac redditus, ut plurimum, incerti eventuales, & varii, impossibile redditur scire omnes partitas exactas, ac detegere quænam sint omissæ, Ideoque omnino necessaria est summa fidelitas, quæ hodie magis formidine pœnæ quam virtutis amore obtinetur, nam alias in facultate Officialium seu Appaltatorum esset plures reddituum & emolumentorum partitas occultare, de quibus vix convinci possent; Ubi verò defectus non est in introitu, sed est circa assertum non implementum ab eadem Camera ejusque officialibus & ministris præstandum, tunc non est occultare id quod Appaltator per se ipsum administravit, & circa ea, in quibus Camera ipsius fidem sequuta est, sed potius est non fateri implementum, quod ex parte adimplere debentis probandum est, ac de facili probari potest per officiales & ministros ad id destinatos cum eorum libris & partitis, unde cessat dicta potissima ratio violatæ fidei, quam Camera de necessitate circa introitum sequi solet ipsius Appaltatoris seu administratoris, præsertim quia de sale non solent per Appaltatores reddi rationes distinctæ, sed solum ejus non tradita quantitas enunciatur, tanquam prætensio seu caussa, ob quam debita sit pensionis diminutio, ideoque nullatenus intrabat dictæ Bullæ dispositio.

16 Præterea ubi etiam admitteretur Bullam prædictam istum quoque casum complecti, Adhuc tamen ex præmissis videbatur satis excusari dolum, quem constanter asserebam requiri verum, ex quo resultet delictum positivum, sine quo non datur pœna *ad text. in l. Sancimus C. de pœnis*, ut in individuo firmat *Vermigliol. cons. 136. num. 2. & 3. & cons. 137. num. 3. & 4. & cons. 399. num. 11.* in quibus allegat auctoritatem *Nattæ* de consimili lege loquentis *cons. 452. n. 24.* ponderando verba Bullæ, ibi, *ne audeant aliquid pro se retinere*, quæ ad oculum probant temeritatem circa retentionem, & sic in occultatione introitus, Ac etiam deducit chirographum *Pauli V.* emanatum in consimili causa agitata cum *Cenlo.* cujus originale repertum fuit & in quo licet ageretur de partitis omissis in introitu, attamen Papa liberando inquisitum, assignat rationem deficientis doli, quem necessarium esse asserit.

Et quod ad hujusmodi pœnam incurrendam requiratur dolus, explicite firmant, vel tanquam absolutum supponuntur, ultra *Nattam & Vermigliol.* locis citatis, *Afflict. in Constit. Regni Officiales nu. 1. Reverter dec. 523. Ganaverr. dec. 37. num. 5. & per tot.* loquentes de consimili lege Regni Neapolitani imponente pœnam nonupli, & in terminis legum Hispaniæ *Mun. de ratiocin. c. 42. n. 17. & 19.*

Quinimo neque solum mendacium ac dolosam partitarum omissionem sufficere, sed necessariam esse per-
17 severantiam usque ad computorum solidationem, & postquam partitæ fuerunt attinctæ, quia interim pendente rationum discussione est pœnitentiæ, benè firmat in specie *Afflict. dicta Constit. officiales num. 1.* ubi quod possunt errores corrigi & emendari, & plenè *Ganav. dict. dec. 27.* ubi testatur de observantia, quod etiam firmant *Munnoz. dicto cap. 42. num. 18. & Vermigliol. cons. 399. n. 55.* Ideoque impossibile videbatur procedi posse ad pœnam contra Appaltatorem, qui post datas rationes ad paucos menses obiit, neque illarum solidationem obtinuit, cum illas prosequuti fuerint hæredes pupilli, in quibus delictum dari non poterat.

Et quod ad effectum hujus Bullæ requiratur verus dolus, dicebam expressè firmari per eundem rigidissi-
18 mum, nimisque affectatum fiscalem *Larream* unicum Cameralium Achillem *dicta alleg. 38. num. 13. & per tot.* ubi duas considerat leges Hispanicas, unam imponentem solam pœnam tripli, alteram imponentem graviorem pœnam septupli; Ad primum effectum semper videtur non requiri dolum, quia est levis pœna à jure communi etiam imposita, *in l. excellentia tua C. de erogatione militaris annonæ lib. 12.* undè lex municipalis dici non potest exorbitans, cum hujusmodi pœnam lex imponat etiam in privatis aliena occultantibus *ad text. in l. fin. §. licentia C. de jur. deliber. cum concordan. dec. 181. par. 6. recent.* in quibus passim habetur pœna du-
19 pli, quam in effectu dicta Hispanica lex continet, quamvis loquatur de triplo, quia in eo continetur simplum debiti civilis resultantis ex occultatione partitæ, undè pœna in solo duplo consistere dicitur, ut *idem Larrea dicta alleg. 38. num. 6. & 13.* & plenius ex professo *Sousa dicta dec. 77.* ideò non mirum sit dolus positivus non requiritur.

Ad secundum autem effectum pœnæ gravioris septupli à jure communi ignotæ, ac propterea exorbitantis, admittit *Larrea* requiri dolum, Multò igitur magis in terminis hujus Bullæ irrogantis, non solum longè graviorem pœnam pecuniariam decupli, sed etiam alias, falsi scilicet, perjurii, & excommunicationis majoris, quas impossibile videtur posse incurri absque dolo positivo, ut *Paulus V.* declaravit ut supra.

Quam differentiam inter mitiorem & graviorem pœ- 20
nam, in proposito clarissimè probari dicebam de jure *per text. in dicta l. excellentia tua, & in l. quilibet 40. C. de decurionibus lib. 10.* In prima enim, per quam sola levis pœna pecuniaria dupli adjicitur, nulla fit mentio fraudis vel doli, Sed in altera, ubi pro eadem caussa imponitur gravior pœna corporalis, expressè postulatur fraus, ibi, *vel fraudulentus in adscriptionibus.*

Replicabant Camerales, mendacium esse clarum ex præmissis facti considerationibus non excusabile, quia partita jurata loquitur de salaria Ferrariæ, pro qua ostendebatur nihil deficere, cum deficientia esset in sale debito pro Civitate Comacli; Sed esse satis leve fundamentum replicabam, tum quia calculando pro decem fornituris, non autem pro novem cum dimidio utsupra, adhuc pro sola fornitura Ferrariæ consistente in saccis 5.m. pro singulis annis deficientia remanebat major. Tum etiam quia licet essent duæ salariæ seu fornituræ diversæ in ordine ad quantitatem singulis locis destinatam, ac etiam ob aliquam differentiam circa solutionem pretii intrinsece faciendam vel non faciendam Salinariis Cerviæ, Attamen in affectu unum erat debitum, ex uno eodemque contractu resultans, ita ut una esset persona debitoris, & una etiam persona creditoris ex eodem principio, & consequenter ista verborum formalitas nullius considerationis videbatur, Et nihilominus etiamsi credita provenirent ex diversis causis, attamen stante identitate personarum, nil referebat ut creditor, illud debitum, quod ex una causa consequi debebat, ad aliam retulerit, quia spectanda non est figura verborum, sed substantia veritatis, ejusque effectus consistens in eo, quod Camera non esset damnificata, seu præjudicata, dum nihil occultabatur, sed petebatur id quod verè erat debitum, nil referendo, an ex una vel ex altera causa deberetur.

Hinc habemus in jure, pœnam falsi vel stellionatus
21 impositam esse creditori idem debitum bis petenti, ex deductis per *Farinac. in fragm.* verbo creditor *n. 725. & Rovit. pragm. 7. de falsis*; Et tamen si ille, qui duas partitas ex diversis causis consequi debet, referendo erroneè vel indebitè solutionem sequutam ad unam magis quàm ad alteram, non petendo debitam, loco illius petat alteram indebitam, & ad quam solutio referri debuerat, Nullatenus dicendum est dictas pœnas intrare, quia debitor non remanet in aliquo damnificatus, neque in substantia concurrit fraus petendi debitum jam exactum, sed solum adesse dicitur error petendi rem pro re absque debitoris præjudicio, cum in proposito spectandus sit solus effectus, an scilicet
22 verè Camera defraudata remaneat. *Mandell. dicto conf. 451. n. 48. Vermigliol. dicto conf. 399. num. fin.*

Atque ex hoc modo de debito bis petito, benè probari dicebam supradictum assumptum *Afflicti & Ganaverr. locis cit.* ut ad hujusmodi pœnæ incursum non sufficiat sola partita indebitè posita, nisi concurrat perseverantia in ea sustinenda, & postquam attincta esset cum subsequuto effectu bonificationis, & in qua perseverantia dolus consistere dicitur, quia licet impositæ sint pœnæ pro debito bis petito, attamen ad illarum incursum sola indebita petitio absque effectu exactionis non sufficit, *ut firmat Rovit. in dicta prag. 7. de falsis*, quia in his non videtur puniendus affectus sine effectu.

Demum ubi etiam constaret de dolo, ita ut locus esset pœnæ, adhuc tamen dicebatur super ea judicium
23 agi non posse contra defunctum, dum contra ipsum viventem, neque inquisitio formata fuerat, neque lis contestata, cum mors omne delictum & pœnam extinguat, *ad text. in l. defuncto ff. de publ. judic. cum concordan. per Farinac. q. 10. num. 56. cum seqq.* Pro cujus assumpti ab aliis Advocatis deducti comprobatione, Ego (qui nunquam illud deducere volui, ne ita admitterem illud delictum, quod nec per somnium adesse videbatur) ponderabam duo esse genera delictorum, Unum nempè eorum, quæ dicuntur perfecta & consummata eo ipso quod committuntur, ita ut subsequens pœnitentia non possit ea retractare, nec facere, ut id quod est delictum, non sit tale, prout sunt, homicidium, sacrilegium, stuprum & similia, & in his terminis dubitari potest, an per mortem cesset actio fisci ad pœnam pecuniariam, quam non cessare plerique contendunt, Alterum est genus delictorum, quæ ex primævo actu non sunt consummata & perfecta, sed admittunt pœnitentiam re integra, ita ut perfectio delicti stet in pendulo, pendens à futura perseverantia, & usu usque ad consequutionem finis, ad quem illud est ordinatum, & tunc casus videtur indubitatus contra fiscum, ut scilicet per mortem omnia cessent, quia non adest delictum adhuc perfectum & consummatum, sed solum initiatum, quod per mortem sublatum dici potest, tanquam per tacitam & subintellectam pœnitentiam, cum quilibet moriens præsumatur memor æternæ salu- 24
tis ac pœnitens *ad text. in cap. significavit de homicid. & cap. litteras de præsumpt. Alciat. reg. 3. præsumpt. 4. in fin. Menoch. lib. 5. præsumpt. 5. n. 1. & 2. & per tot. Farinac. de hæresi quæst. 196. n. 31.* ubi quod in moriente non intrat præsumptio pertinaciæ & perseverantiæ.

Et in hac ultima specie delicti versari dicebam, quia ut ex *Afflict. Ganaverr. & aliis* supra probatum fuit, hoc est delictum postulans ad incursum pœnæ perseverantiam, ex qua doli probatio resultare dicitur, ut in proamia, & specialibus terminis pœnæ *peculatus* contra Officialem in Officio delinquentem, quæ cum 25
his terminis fraternizat, ut à fisco prætendi non valeat post mortem, quoties invita non est formata inquisitio, & lis non contestata, fundat *Anellus, Amat. cons. 55.* qui proindè testatur fiscum destitisse à molestiis remoto sequestro, Et tamen ibi agebatur de fisco Principis laici, multomagis in illo Papæ, qui alios Principes ad æquitatem, & mansuetudinem invitare debet, eorumque exemplar est.

Ad ea verò, quæ à Cameralibus inculcabantur de pœna conventionali dolum non postulante *ex Chartar. dec. 81. cum ibi allegat.* & per mortem non cessante, satis facilis erat responsio, Id scilicet procedere de illa certa pœna, ad quam ex contractu quis expressè se 26
obliget, ut est casus *Chartarii*, in quo quidam clericus expressè se obligaverat sub pœna centum scut. non conversari cum quadam muliere; Hoc autem nullatenus applicabile erat terminis nostris, in quibus nulla aderat expressè promissa pœna conventionalis, ille verò quasi contractus, quem delinquens facere dicitur cum justitia eo ipso, quod delictum committit, & per quod, per quandam occultam conventionem, dicitur se subjicere pœnis à lege præscriptis, procedit in quocumque delicto; ita ut moriens per manus justitiæ dicatur mori voluntariè, & occidi à seipso, *ut per Ca-* 27
stracan. de Societ. eff. cap. 19. num. 11. in fine Kot. apud Zacch. de Societ. decis. 54. n. 5. & per tot. & est particulariter actum *in Melphitten. pensionis sub tit. de pension.* ubi de causa singulari, Sed hæc est conventio large, & impropriè sumpta, cui vanum est limitationem applicare, quoniam ita prorsus fatua, & nunquam verificabilis remaneret regula, dum idem procederet in omnibus pœnis pro quibuscumque delictis.

His non obstantibus, Judex primæ instantiæ processit ad sententiam dictæ pœnæ condemnatoriam, sed interposita appellatione ad Cameram, concors erat omnium opinio pro dictæ sententiæ, utpote evidenter injustæ revocatione, ex quibusdam tamen provisionibus impedita fuit resolutio, atque non expectata repropositione inita fuit concordia super solutione computorum, ac prætensionibus, quæ habebantur hinc inde super appaltu, atque ista etiam prætensio sub eadem concordia comprehensa fuit; Sed reflectendo ad veritatem, etiam post causam sopitam, dictæ pœnæ nullatenus locum fore mihi videbatur.

BONONIEN. DECUPLI

Pro N. Cum CAMERA.

Casus disputatus coram Thesaurario, incertus est exitus.

De eadem materia pœnæ decupli contra dantes minus fideles rationes administrationis, vel appaltus reddituum fiscalium.

SUM

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Ad incursum pœnæ decupli an requiratur dolus verus, & fraus.*

3 *Errores computorum malè traditorum possint emendari.*

4 *In pœnalibus qualibet pœna probabiliter opinata excusat.*

5 *Camera Principis agit contra administratorem pro creditis inexactis.*

6 *Quando causa excusationis non dicatur justa.*

7 *Ubi causa non est omnino excusatione digna, sed aliquem colorem habet, an debeat pœna minorari.*

DISCURSUS CXX.

1 SEquuta applicatione ad beneficium Cameræ Apostolicæ nonnullorum bonorum, quæ dismembrata fuerunt à Collegio Bonon. nuncupato *Montis Alti*, consuevit Camera, & ejus nomine Thesaurarius pro dictorum bonorum administratione deputare œconomum, qualis per plures annos fuit Comes Carolus Antonius de Fibulis quo defuncto, deputatus fuit Titius, cui post jam transmissas literas deputationis in forma consueta, idem Thesaurarius per epistolas familiares injunxit, ut salvo jure Cameræ contra Fibulum pro juribus, & redditibus decursis inexactis, eorundem effectuum exactioni incumberet, prout fecit, efformando tamen de istis computum ad partes diversum à libro œconomiæ & administrationis super juribus & effectibus currentibus, atque post plurium annorum administrationem exhibendo computa jurata ad formam constitutionis *Pauli III.* ut per omnes Cameræ administratores vel appaltatores faciendum est, fideliter descripsit omnes effectus currentes ad dictam ejus œconomiam, seu administrationem spectantes, omissis autem exactiones per eundem factas de nominibus debitorum, aliisque effectibus ad œconomiam sui prædecessoris pertinentibus, Undè camerales ad hujusmodi defectum advertentes prætendere cœperunt incursum pœnæ decupli in dicta *Pauli III.* constitutione inflictæ, asserentes non posse isto casu allegari excusationem, de qua *discursu præcedenti*, quod scilicet Bulla solum procederet in partitis introitus omissi, cum de istis in specie ageretur, undè casus occultationis asserebatur planos.

Pro Titio verò scribens dicebam, adhuc eum ab incursu pœnæ excusabilem censendum esse, quia re-
2 tento eodem præsupposito, de quo *in præcedenti*, ut scilicet ad hujusmodi pœnæ incursum utpotè gravissimæ, & à juris dispositione nimis exorbitantis, requiratur fraus, sive dolus positivus quodque iste incurri dicatur, non ex solo actu momentaneo exhibendi computos defectivos, sed ex perseverantia in illis sustinendis, ac reportando effectum, ad quem defectos directus est, Omnia hæc requisita in præsenti cessabant, quia computorum solidationem, & liberatoriam adhuc non reportaverat, undè adhuc res erat integra corrigendi
3 errorem, quem corrigi posse ex *Afflict. Genaverr. & aliis* habetur *in præcedenti*, quia solus actus exhibitionis computorum videtur delictum initiatum, sed non perfectum, seu delinquendi affectus non sequuto effectu, pro quo, præterquam in atrocioribus, non intrat pœna ordinaria, ex deductis *per Farinac. quæst. 114. par. 1. num. 5. & seqq. & par. 2. num. 117. cum seqq.* præsertim ubi agitur de pœna statutaria à jure communi exorbitante.

Præterea recepta propositio est, in pœnalibus quam-
4 libet causam quamvis injustam, sed probabiliter opinatam excusare à dolo, & pœna *Cavaler. dec. 81. num. 2. dec. 593. num. 5. par. 6. rec.* Et in specialibus terminis hujus pœnæ *Sousa dec. 77.* ubi regulæ generales cumulantur, quæ fortius in nostris terminis quàm in illis, de quibus *Sousa* loquitur, procedunt, quia ut *in præcedenti* dictum fuit, pœna simpli inflicta per leges Hispaniarum, utpotè duplum in effectu continens, dum sub ea etiam ipsum simplum partitæ omissæ continetur, non exorbitat à jure communi, prout exorbitat nostra continens decuplum, nec non perjurium, falsum, & excommunicationem majorem, undè clarior dolus omnino requisitus videtur, & per consequens facilius excusatio admittitur.

Excusationis autem causa nimis probabilis videbatur in præsenti, quia pro nominibus & effectibus à Fibulo prædecessore inexactis, Camera contra eundem 5
directam actionem habebat *ad text. in l. fin. §. item ff. de administr. rerum ad Civit. pertinentium, & in l. 1. C. de periculo nominatorum lib. 11. cum concordan. per Cyriac. controv 433. num. 6. cum seqq.* quod etiam idem Thesaurarius in dictis ejus epistolis declaravit, committendo exactionem dictorum effectuum sine præjudicio dictæ actionis, ita ut potuerit probabiliter Titius credere, istos effectus non esse Camerales, sed potius privatos dicti Fibuli prædecessoris, exigendos per Cameram tanquam nomen debitoris sui debitoris, & consequenter non cadere sub computis suæ œconomiæ & administrationis percutientis effectus in futurum post ejus deputationem decurrendos, undè justè potuit de his tanquam ab ejus œconomia diversis, & utpotè diversam personam constituens tenere computum separatum ad partes

Replicabant Camerales, non sine aliqua probabilitate, hujusmodi excusationem rectè procedere, quan- 6
do ageretur de computis singulis annis distinctè præstandis, ita ut administrator dicere posset, ordinem scripturæ non postulare hujusmodi decursorum mixtum, secus autem dum agebatur de redditione generali plurium annorum, ab anno scilicet 1653. quo deputatus fuit usque ad 1661. in quo computa exhibuit, cum nullus subesse videretur prætextus, cur in dicta generali redditione hujusmodi partitæ neglectæ fuerint, præsertim quia in tam longo intervallo (stante forsan Fibuli insufficientia) idem administrator agnoscere potuit Cameram, vel negligendo, vel inanem reputando actionem contra dictum Fibulum, istos effectus reputasse suos. Undè casus patiebatur suas difficultates, atque si ageretur demùm pœna adeo à jure non exorbitanti, & juxta terminos legum Hispaniæ conformantium cum dispositione juris communis *in l. excellentia tua C. de erogat. militaris annonæ lib. 12.* satis dubitari potuisset quod causæ excusationis non essent sufficientes, sed quia tractatur de pœna nimis gravi & exorbitanti, cujus incursum, tam de jure, quàm ex declaratione *Pauli V. in præcedenti* enunciata, dolus positivus requiri videtur, probabiliter excusatio à pœna ordinaria intrabat, Sed adhuc dubitabam non posse eum 7
prætendi ab alicujus minoris & extraordinariæ pœnæ incursu omnino immunem; Concurrente siquidem aliqua probabili excusatione, quæ delictum omnino non tollat, neque totalem innocentiam redoleat, intrat quidem excusatio à pœna ordinaria, sed non per hoc remanet delinquens omnino immunis, ut habetur in proposito falsitatis non aptæ ad nocendum, sive affectus ad delinquendum non sequuto effectu cum similibus; Et in specie hujus pœnæ ex aliqua causa minorandæ plenè agit *Sousa dec. 78.* ex regulis generalibus traditis per *Tiraquell. in ejus tract. de pœnis legum temperandis*. Causa silet, atque ignotus est eventus, cum aliqua suavi concordia fortè sequutus &c.

ROMANA DECUPLI

Pro ANTONIO FRANCISCO FARSETTO,

Cum CAMERA.

Casus decisus pro Farsetto.

De eadem materia pœnæ decupli resultan. ex Bulla Pauli III.

Et aliqua de administratione cussionis monetarum, & expensarum desuper currentium.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An intret pœna decupli, ubi reddens rationes habet fundatam intentionem, elidibilem solum per exceptionem Cameræ.*
3 *An & quando diminuto labore vel opere, diminuendum sit salarium, & econtra eo aucto sit augendum.*
4 *Salarium debetur prompto operario, & per quem non stat præstare operam.*
5 *Ex quan itate pretii desumitur, quia in contractum deductum sit.*
6 *Tunc ex diminuto opere diminuendum est salarium, quando eo aucto competere posset augmentum, & non alias.*

DISCURSUS CXXI.

1 Cum ad parandam pecuniam belli indigentiis necessariam, *Urbanus VIII.* publico edicto mandasset, ut omnes exhibere tenerentur argenta in sicla Camerali, ad effectum cudendi & reducendi ad monetam, solvendo argentorum dominis valorem in tot locis montium tunc erectis; Camera iniit partitum cum Farsetto tunc ejus Depositario Generali, & Sicle Appaltatore, super dictorum argentorum cussione per solitos ministros & operarios facienda; sibi solvendo seu bonificando pro affinatura, fusione, & cussione, omnibusque aliis necessariis, julios tres pro qualibet libra, qui deinde in stipulatione instrumenti redacti fuerunt ad julios duos, ad quam rationem in ejus computis Appaltator se creditorem constituit, Quia tamen plures argentorum domini existimantes ita sibi magis expedire, ad tollendas fraudes per inferiores ministros inscio Appaltatore in fusione & affinatura fieri solitas, propriis expensis extra Zeccham curarunt ea fundi & affinari, atque in massam redigi, Idcirco prætendere cœperunt Camerales ad instigationem cujusdam secreti denunciatoris, defectivos ac fraudulentos esse computos dicti Appaltatoris in partita scutorum 4247. posita *pro toto eo, quod sibi debetur pro raffinatura, calo, battitura, & quacunque alia impensa, fearifico & periculo librarum 21257 argenti per particulares introducti ad rationem juliorum duorum ad formam instrumenti*, Quasi quod supponendo in omnibus argentis impensam fusionis & raffinaturæ, ita fuerit in fraude, dum illorum notabilis pars per illorum dominos propriis sumptu fusa & raffinata fuerat, unde propterea restituere deberet Cameræ totum id, quod dicta impensa importaret, atque pro ista rata, in qua fraus prætendebatur, incurrisse pœnam decupli à Constitutione *Pauli III.* inflictam, introductaque causa coram sic latum Præside.

Pro Appaltatore scribens, deducendo easdem conclusiones jam in terminis hujus Bullæ superius de 2 ctas in *Ferraren. decupli, disc. 119* tam scilicet super dolo ejusque excusatione ex qualibet causa probabiliter opinata, quam super ejusdem Bullæ intellectu, ut scilicet procedere deberet in partitis omissis in introitu, in quibus verè & propriè occultatio consistere dicitur, non autem in præsenti, ubi Appaltator ad formam publici instrumenti fundatam habebat intentionem in generali actione consequendi de omnibus argentis indefinitè julios duos pro qualibet libra, quia hæc accidentalis defalcatio per Cameram prætensa, continere dicebatur quandam exceptionem, seu prætensionem, quam actor seu creditor nec deducere nec fundare tenetur, Ideoque nullo jure nullaque positiva vel humana ratione dici posse asserebam, ut creditor habens fundatam ejus actionem in conventione clara, dici posset in fraude & pœna, ex eo quod aliquam defalchi exceptionem accidentalem, & à conventione extrinsecam non deduxerit; Atque ex hoc solum absque dubio locus esse deberet absolutoriæ à pœna, quamvis etiam circa simplum Cameræ prætensio fundamentum haberet, prout ita judicatum fuit, quia concessa absolutoria à pœna, credidit judex aliquid per Appaltatorem ex dicta causa restituendum esse, ideoque eum condemnavit ad restituenda scuta 400. circiter.

Sed adhuc parum fundata visa est condemnatio, quæ proinde nullum effectum sortita fuit, quia interposita appellatione ad Cameram, iidem Camerales agnoscentes prætensionis insubsistentiam, eam deseruerunt, & sic tacitè liti cesserunt, & merito, Siquidem 3 tunc hujusmodi prætensio aliquam subsistentiam habere posset, quando versaremur in mercede, quæ distinctè pro singulis dictarum operarum speciebus præscripta esset, quo casu intrat quæstio, de qua *Bart. & cæteri in l. ex toto ff. de annuis legatis, & l. diem functo ff. de officio assessoris Menoch de arbitr. casu 215. Zacch. de salar. quæst. 11. num. 2. & seqq.* An scilicet diminuta parte laboris, seu non præstita aliqua specie operis minuenda sit merces, & econverso, labore vel operis specie excrescente, illa sit augenda; Sed versabamur in mercede generaliter pro toto opere ad certam summam per quandam transactionis speciem conventa, quo casu sufficit locantem operas fuisse paratum ad præstandum quicquid pro opere perficiendo erat necessarium, neque per eum stetisse, quominus promissa adimpleret, Ut in specie de conducto indefinitè ad servitium, & ad faciendum quicquid facere opus erit, ut non augeatur salarium ob augmentum laboris, neque minuatur ob illius diminutionem habetur *in Romana mercedis 26. januarii 1604. coram Pamphilio*, cum qua pertransivit *Rota in I terameru. mercedis 25. Maji 1645. §. fin. coram Peutingerio*, & observant *add. ad Barate. decis. 508. in fine Zacch. de salario dict. qu. 11. num. 12.* Et generaliter de conducto ad aliquod opus pro certa mercede, ut illam consequatur, si ex parte 4 promptus est, nec per eum stat, quominus faciat benè *Galeot. lib. 2. controver. 69. num. 3. cum seqq. Cavaler. dec. 510. num. 1. Zacch. dict. tractat. quæst. 22. num. 8 cum seqq. & latè Rota in Urbinaten. salarii 16. junii 1652 coram Zarata, & 20. Aprilis 1654. coram Albergato, quæ sunt registrata apud Zacch. ubi supra q. 23. & prima est repetita dec. 186 par. 11. rec.*

Quod in proposito dicebam omnino rationabile, ac humano discursui adaptatum, si enim faber ex lapidibus per cives ad certum locum asportandis promittat pro certo pretio aliquod ædificium constituere, assumendo in se onus calcis, arenæ, lignorum, mercedis fabrorum, & politturæ seu quadraturæ lapidum in confuso, Aliqui autem asportent ad locum destinatum nonnullos lapides jam politos & quadratos, habebit quidem iste partitarius hoc beneficium à casu seu fortuna, sed non inde inferri posse videtur, conventum pretium esse minuendum; quia casus potuit prævideri, ejusque ratione merces minui ab initio.

Idque omnino probabile in præsenti videbatur, tum quia inspectis valore singularum expensarum & operarum, necnon periculi & curæ in hujusmodi cussione ad perfectionem reducenda, merces esset longè major, quam duorum juliorum, pro quibus conventa erat, Tum quia ultra singulas expensas singulorum operum, in quibus solum camerales insistebant, ponendus erat in æstimatione valor periculi notabilis super hujusmodi materiæ pretiosæ subtractione per ministros, & operarios, necnon curæ & industriæ perficiendi operis; Et clarius stante differentia inter chirographum desuper expeditum, & instrumentum ad plures dies postea celebratum,

lebratum, quia in primo merx conventa erat ad rationem juliorum trium pro qualibet libra, in instrumento autem redacta est ad julios duos, quæ notabilis superveniens diminutio ad aliam causam referenda non erat, nisi quod Camerales experti hoc medio tempore argentorum asportationem in parte fieri in massa, ita ut impensa necessaria in fusione & raffinatura in parte cessaret, sita mercem jam conventam diminuere voluerint, cum alias habita ratione omnium expensarum esset incongrua, undè intrat juris propositio,
5 quod ex pretii quantitate desumitur partium intentio, & quid & quantum in contractum deductum sit, *Alex. cons. 16. lib. 4. Manic. de tacit. lib. 4. tit. 9 num 8 Greg. dec. 126. num. 9. Buratt. dec 471. num. 4. & 697. num. 5. & passim.*

Ponderando demum, quod tunc ex diminutione laboris minue dum est salarium, quando itud ex illius augmento esset augendum, ex communiter firmatis
6 *per DD. in d. l. ex eo ff. de annuis legat. & l. diem functo de off. assess Menoch. de arbitr. dicto casu 213. Zacch. de salario dicta quæst. 11.* Undè cum stante generalitate conventionis pro omni & toto eo &c. Appaltator nunquam sperare potuisset augmentum pro eo damno vel impensa, quod cum malo eventu sibi desissent, mala & corrupta qualitas argentorum, seu alia pericula in subjecta materia de facili contingibilia, ita juxta regulam juris naturæ canonizatam à jure positivo *in l. secundum naturam ff. de reg. jur.* suum debebat esse commodum, quod bonus eventus sibi tribuerit, cum verè processum esset, non per viam taxationis expensarum, quæ in singulis operibus essent necessariæ, sed per viam transactionis super omnibus casibus dubiis ad commodum & incommodum se habentibus, & hæc videbatur veritas.

ROMANA Seu VITERBIEN. APPALTUS

Pro MULTIO ORSINO

Cum CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An fiscus sit in aliquo privilegiatus circa facultatem jurandi suspectos ejus debitores & Appaltatores diversimodè quàm cuilibet privato creditori competat.

Facto appaltu bonorum & jurium fiscalium ad certum tempus sub certa pensione in singulos annos distributa, sub dilatione tamen majoris temporis circa solutionem, an dicta dilatione durante appaltator dici possit debitor pensionis pro rata temporis decursi, & quomodo hujusmodi appaltus consistens in Regalibus & juribus fiscalibus reguletur.

Et aliqua de utroque pretio intrinseco, & extrinseco locorum montium, quomodo hæc pretio differant.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Debitor non potest jurari suspectus, nisi pro debito liquido & maturato, & si adest excessus actus corruit.*
3 *De distinctione pretii intrinseci, & extrinseci locorum montium vel censuum inter tertios.*
4 *Quid quoad ipsam Cameram vel debitorem census.*
5 *Quando Camera admittit aliquem particularem ad montem, dicitur pro eo se obligare seu fidejubere.*
6 *Fidejussor non est creditor debitoris nisi quoad sumsua interesse, & in damno quod patitur, sed non petit interesse extrinsecum, nisi cum requisitis.*
7 *Pretium intrinsecum locorum montium quandoque minuitur.*
8 *De fisci privilegiis cum eorum debitoribus remissivè: inter qua non adest illud allegandi debitorem suspectum sine causa.*
9 *Fiscus non est regulariter privilegiatus, sed ultra casus expressos in jure utitur jure privati.*
10 *Fiscus potest convenire suum debitorem ante tempus.*
11 *Ille qui de tempore contracti debiti erat suspectus & parum idoneus, non potest jurari suspectus de fuga.*
12 *Declaratur conclusio de qua num. 10.*
13 *Pensiones debitum non regulatur juxta tempora in quibus solutio conventa est, sed juxta perceptionem fructuum, quorum ratione conductor ad eam tenetur.*
14 *Quomodo fructuum perceptio reguletur.*
15 *In specie appaltuum fiscalium quomodo regulentur fructus, & in quibus eorum fructus consistat.*

DISCURSUS CXXII.

Suscepit Orsinus à Camera appaltum reddituum & proventuum Ducatus Castri, & Status Roncilionis ad novennium, incipiendum sub die 29. Septembris 1659. & ut sequitur, terminandum pro annua pensione scut. 70. m. solvendorum quolibet bimestre pro rata, sub conventione tamen, ut solutio initium habere deberet die prima Julii sequentis, ita ut terminante appaltu sub die 29. Septembris 1668. solutio pensionis terminare deberet ultima die Junii 1669.

Item, ut animalia, aliaque instrumenta in hujusmodi appaltu necessaria, vel opportuna Appaltator parare posset, loco illius mutui, quod vulgò *imprestantia* nuncupatum, per Cameram in pecunia numerata aliàs fieri solet, illum admisit ad additionem cujusdam Montis pro locis mille per ipsam Cameram sub ejus fide erigendis, & quæ per ipsum Appaltatorem ad libitum vendi & resignari possent sub obligatione conservandi ipsam Cameram indemnem pro fructibus, ac etiam dicto appaltu durante, redimendi totidem loca ejusdem montis, ad effectum, ut illa, appaltu terminante, suppressa & extincta remanerent, cum obligatione aliàs & quanti ejusdem Cameræ interesset ad non sequi; Cum autem paulo post biennium dicti appaltus ministri Camerales, ad quos pertinet, prætenderent dictum Appaltatorem non benè appaltum administrare, neque pensiones decursas solvisse, atque per publicam vocem & famam dictam imprestantiam integrè erogatam non esse in causam conventam, Hinc proindè illum de deterioratione status suspectum habere jurarunt, ideoque de mense Januarii 1662. declarando uti velle omnibus privilegiis Cameræ, præcipuè agendi pro assecuratione etiam ante cessam diem solutionis, institerunt procedi ad dicti Appaltatoris carcerationem, omniumque bonorum & effectuum sequestrum, interdicta etiam sibi administratione, ut de facto sequutum fuit, Cumque ex præmissis ingentia damna sequuta essent dicto Appaltatori, hic post aliquod tempus, occasione solidationis computorum, atque ut ejus personæ & bonorum liberationem obtineret, institit pro eorum refectione, seu bonificatione, utpotè ex dictis inhibitis actibus sequutorum, Undè assumpta desuper disputatione in Congregatione Camerali, cui ultra eos, qui in ea intervenire solent, duo alii Clerici Cameræ de mandato Papæ adjuncti fuerunt.

Punctus pendebat ab eo, an de tempore, qua dictus Appaltator juratus fuit suspectus esset necne in Camera debitor in summo qua juratus fuerat, isto enim debito cessante, Dicebam scribens pro dicto Appaltatore, & Camerales non negabant, dictam allegationem suspicionis cum omnibus indè sequutis remanere nullam utpotè excessivam, cum ad hunc effectum requiratur debitum liquidum, pro quo tunc debitor urgeri poterat, ita ut si pro summa excessiva vel illiquida juretur, tale mandatum dicatur nulliter concessum & executum.

eurum, ut cæteris allegatis firmatur apud *Burart. dec. 531. n. 5. & 653. n. 5 apud Otthob dec. 205. n. 6. in interamnen. seu Romana nullitatis mandati 11. Decembris* 2 *1652 coram Albergato*, de qua causa habetur actum in sua materia *sub titulo de credito*, ubi pluries de ista conclusione, & aliis spectantibus ad materiam debitoris de fuga suspecti jurandi.

Hoc autem à duplici inspectione pendebat; Primò ab eo quod ministri Camerales, ad quos pertinet juraverant dictum Appaltatorem ex causa dictæ impræstantiæ seu aggregationis Monti debitorem, nedum in eorumdem locorum pretio intrinseco importante scut. 100. m. ad rationem scut. 100. pro quolibet, sed etiam in scutis. 9. m. pro pretio seu valore extrinseco & accidentali, eum tunc illa species locorum montium contrectaretur ad rationem scut. 109. pro quolibet, An scilicet dici posset debitor Cameræ in præfatis scut. 9. m. Et secundò dum juratus fuerat debitor ex causa pensionis decursæ in scutis 43. m. circiter ad ratam temporis, non habita ratione dictæ dilationis novem mensium, qua durante dici non po erat esse debitum liquidum, pro quo tunc urgeri posset, ut ad hunc effectum requiritur, Et in utroque, pro appaltatore probabilius respondendum esse dicebam.

Quatenus enim pertinet ad primum, licèt quando loca montium inter privatos contractantur, ejusdem naturæ videatur utrumque pretium intrinsecum, & extrinsecum, nulla adhibita dictorum pretiorum distin- 3 ctione, quoniam quoad ipsas partes, tanti valere dicuntur, quanti communiter in foro currunt & contrectari solent, sive plus sive minus, quam importet eorum naturale & intrinsecum pretium, pro quo erecta sunt, scut. 100. ita ex accidentibus ac temporum qualitate alterabile, eodem modo, quo licitè in commercio inter tertios, absque debitoris mixtura & præjudicio, pro alterato majori vel minori pretio contractari potest census, quia nempè impositus pro sorte scut. mille, ob bonam qualitatem debitoris, aliasque circumstantias, licitè per creditorem alteri cedi valeat pro mille & centum, & econverso ob suspicionem debitoris, vel creditoris indigentiam, aut alias circunstantias, cedatur pro 900. &c. juxta magis communem opinionem in foro receptam de qua cæteris allegatis *Cenc. de Cens. quæst. 72. num. 17. & sequen. Cyriac. controv. 170. num. 13. Salgad. in l. labyrint. creditorum par. prima cap. 13. secundo n. 36. & cap. 27. nu. 8. & seqq.* & habetur pluries in aliis hoc eodem titulo ad materiam locorum montium, in quibus vel similibus juribus cum Principe aut Republica totius Europæ inconcussa praxis id comprobat, Ex ea clara ratione, quia id nil interest debitoris cujus debitum, tam in sorte quam in fructibus nullam recipit alienationem, dum in casu extinctionis, ab ejus electione ac facultate pendentis, ad aliud non tenetur, nisi ad restituendum pretium intrinsecum ab ipso acceptum, non curato, an census vel juris possessor, plus, vel minus erogaverit pro ejus acquisitione à creditore.

Secus verò est in ipsa Camera Montis debitrice, quoniam Aut non vult extinguere, & ejus interesse non 4 versatur nisi in solutione fructuum, quorum respectu nulla intrat alteratio, Aut vult extinguere, & non curato, an Montium possessores, illa pro majori vel minori pretio ab aliis montistis acquisierint, cogi non potest ad majus pretium quam intrinsecum & naturale scut. 100. pro quolibet; licèt possessor plus emerit, & econverso idem intrinsecum pretium diminuere non potest, licet possessor minus emisset, excepto casu, in quo extrinseci seu alterati pretii augmentum vel decrementum ipsius Cameræ seu Reipublicæ commodo vel respectivè damno cessisset, juxta casum, de quo *in Romana Religionis hoc eodem titulo discurs. 33.* ubi Camera etiam pro extrinseco & alterato pretio vendiderat, tantundem restitutura, & casum conversum, quando eadem pro minus vendidisset, de quo plenè agitur apud *Capic. Latr. dec. 180.* quorum neutrum in præsenti concurrebat, quoniam dicta additio facta erat jux a consuetam formam pro solo intrinseco pretio scut. 100.

Hinc proinde resultabat, ad effectum, de quo erat quæstio, eandem Cameram dici non posse dicti Appaltatoris creditricem in dicta rata pretii extrinseci seu ac- 5 cidentalis, quoniam ipsa in hac parte gerere solum videbatur, vel partes fidejussoris hujus Appaltatoris, pro cautela montistarum suam fidem pro alieno debito adhibendo, eo modo, quo facere solet, quando aliquos Barones, sive etiam particulares, aut Communitates admittit ad Montes Camerales, ut fecit præsertim pro Universitate Hebræorum cum similibus; Seu verius gerere dicitur partes imponentis censum super ejus bonis in gratiam alterius, qui ipsum impositorem relevare debet juxta casum, de quo *dec. 46. in fine par. 7. rec.* & sæpius.

Quo posito, fidejussor aliud à principali debitore prætendere non potest, nisi relevationem, & quantum 6 importaret suum damnum in casu quo ille suam obligationem non impleret, ad communiter notata *in l. unica Cod. de sententia pro eo quod interest*, Unde propterea fidejussor neque actionem habet ad interesse extrinsecum seu accidentale, nisi prævia intimatione aliisque concurrentibus requisitis, ex deductis per *Cenc. de Cens. qu. 75. num. 7. Duard. eodem tract. § 3. quæst. 13. n. 31. Rota post utrumque dec. 314.* & tanquam absolutum supponitur apud *Otthob. dec. 269. & dec. 270. par. 11. rec.*

Replicabatur per Camerales, idque faciebat impressionem quod Appaltator se obligasset reemere totidem loca montium, ut illorum extinctio in fine appaltus, seu alias quando sibi videretur, sequi posset, unde propterea inferebatur, quod dum ab aliis privatis Montistis, acquisitionem per viam emptionis facere oportebat, utrumque pretium pernecesse solvendum erat, quoniam ut supra dictum est, quoad ipsos Montistas inter se contractantes, nulla differentia est inter pretium intrinsecum & extrinsecum; Sed mihi, reflectenti etiam ad veritatem, ista responsio ad effectum de quo agebatur, videbatur parum probabilis, quoniam fidejussor inquirere non debet, quomodo, & pro quanto suam obligationem dissoluturus esset, sed respicere debet ad proprium interesse, & quanti sua interest, seu in quo damnificatus remanere posset, & de quo incumbit se assecurare, Adinstar eorum, quæ habemus in materia usuraria, in qua in ordine ad creditorem, non inspicitur quanti intersit debitoris, sed quanti intersit sua, cum similibus, Potissimè verò quia hoc novennio durante, incertum erat, quale juxta accidentales temporum varietates futurum esset hujusmodi pretium extrinsecum, quod Appaltator sperare poterat adeò diminuendum, quod etiam pretium intrinsecum diminueret, ut de facto contigit de anno 1664. in quo ob aliqua accidentia, loca Montium Camera- 7 lia contractabantur ad rationem scut. 90. circiter pro quolibet, diminuto valore intrinseco in scutis circiter decem, cum hic sit effectus temporis respectivè pacifici & uberis, ac bellicosi, vel alias calamitosi. Ut etiam in bello habito per Sedem Apostolicam de anno 1643. vidimus loca Montium Cameralia passa esse diminutionem valoris intrinseci in scutis 20. & forsan 30. circiter pro quolibet; Unde propterea semper firmum remanere dicebam, cessare præcipuum ac essentiale requisitum suspicionis fugæ, quod scilicet ageretur de debito certo & liquido, juxta superiùs allegatas auctoritates cum aliis apud eas; Neque in hoc dicebam (& aliquis doctissimus Cameralis non negabat) fiscum ha- 8 bere aliquod privilegium a præfata juris dispositione exorbitans, quoniam inter plura privilegia, quæ fiscus habet contra ejus debitores recensita, cæteris allegatis, per *Peregr. de jur. fisci lib. 6 tit. 7.* istud non videtur connumerari, Atque recepta propositio est, eodem modo quo ex magis vera & communi

habemus

habemus in dote, ut pluries in sua materia sub *titulo de dote* fiscum non esse generaliter in omnibus privilegiatum, sed solum in casibus in jure expressis, quibus cessantibus, ejusdem juris regulis generalibus more
9 privatorum subjacet ad text. cum ibi notatis *in l. idem ff. de compensat. cum concord. per Peregr. de jure fisci dicto lib. 6. tit. primo num. primo. Farinac. q. 32. num.* 88. *Rovit. dec.* 83. *num.* 5. & cæteri communiter.

Quoverò ad aliam crediti partitam, pro qua Appaltator juratus fuerat suspectus, Cameralium fundamentum consistebat in eo, quod calculando ratam temporis decursi à die suscepti appaltus, ac repartiendo censum seu pensionem cum regulis arithmeticis pro rata dicti temporis, ita remanebat debitor in tanta summa, cum ageretur de fructu civili currente singulis diebus, imò horis, & momentis, non obstante dilatione novem mensium ad formam conventionis Appaltatori concessa, quoniam dicebant, mandatum relaxatum non fuisse ad effectum solvendi, sed solum pro assecuratione. Ac ulterius dicebant; fiscum in hoc esse privilegiatum, quod scilicet ante diem ejus debitorem cogere potest ad solvendum, detracto tamen seu bonificato interesse medii temporis, *ad text. in l. prima Cod. de*
10 *condictione ex lege, ubi glos. Bald. & cæteri, Afflict. in cap. primo verbo* Vectigalia *num. 31. tit. quæ sint regalia; Peregr. de jure fisci dicto lib. 6. tit. 7. num.* 11. & communiter.

Verum & in hoc parum probabilem dicebant Cameralium prætensionem, quoniam quoad primum assumptum facultatis petendi assecurationem, etiam antequam cederet dies solutionis, id non est privilegium particulare fisci, sed ad instar eorum, quæ habentur in *l. si constante ff. soluto matrimonio cum concordan.* petitur assecuratio, ut adveniente tempore sequi possit solutio, eodem modo quo conceditur etiam judicium præventivum, non pro solutione seu executione, sed pro declaratione, ut adveniente tempore executio sequi possit, Verum ad hunc effectum requiritur accidentalis deterioratio, & sic mutatio status debitoris, ita ut non sit in eo statu, in quo erat de tempore contractus, Si enim debitoris status immutatus non esset, neque ejus conditio interim deteriorata, tunc etiamsi suspectus parumque idoneus esset, non per hoc initaret facultas eum jurandi suspectum, quoniam sibi imputare debet alter contrahens, cur tunc ad ejus conditionem non respexerit, atque minus idonei fidem sequutus sit.
11 *A ex. cons. 241. lib. 6. per tot. & cæteri per Thonar. dec.* 85. *n.* 3. & 4. cum concordantibus *in d. Camerinn. seu Romana nullitatis mandati* 11. *Decembris* 1652. *coram Albergato.* Unde cum in proposito nulla concurreret immutatio, sed Appaltator esset idem, qualis ab initio fuerat, eademque bona possideret, nullo modo jurari poterat.

Et quoad alterum punctum de jure in suo casu verum, cessabat applicatio ad factum, quoniam ut patet ex allegatis & aliis istud privilegium fundatum est in
12 ratione publicæ necessitatis, qua imminente id conceditur, & non alias, ut ita publicæ causæ consuleretur, ita ut cessante ista necessitate, fiscus reguletur etiam jure privati circa duplicationem induciarum, ut cæteris allegatis advertit *Peregr. dict. lib. 6. tit. 7. eodem n.* 25.

Præterea observabam, erroneum videri dictum assumptum, quod scilicet Appaltator esset jam debitor dictæ summæ, quæ cum regulis arithmeticis cadebat habita ratione temporis decursi, ita ut dici posset, ut Camerales dicebant, quod venisset, non autem cessisset dies debiti; In hac etenim materia regulandi debitum pensionis pro locatione rei fructiferæ, juxta communem traditionem scribentium *in l. divortio ff. soluto matrimonio*, frequentiorem verò beneficialistarum exinde desumentium, ad effectum regulandi, vel pensiones, vel divisionem fructuum, inter prædecessorem & successorem, non attenduntur tempora, in quibus pensio maturat, quia potest esse anticipata de posticipata in gratiam unius vel alterius contrahentis sed attenditur ipsa perceptio fructuum ex deductis *per Honded. consil. 85. num. 13. & seqq. lib. 2. Lotter. de benef. p. 1. c. 44.* 13
num. 14. & seqq. Giurb. obser. 14. num. 7. & per tot. Fontanell. de pactis claus. 6. gl. 2. par. 2. num. 41. & communiter; Et ideò, ubi agitur de prædiis urbanis, seu rusticis jure urbanorum regulandis; ut sunt horti, in quibus fructus singulis temporibus pariformiter percipitur, & tunc rectè pensionis debitum regulatur pro rata temporis tanquam species fructus civilis, habita ratione singulorum mensium, dierum & horarum, Ubi verò agitur de prædiis & bonis non uniformem fructum reddentibus, quia magis fructent in una parte anni, quàm in altera, sive magis in uno anno, quàm in alio, tunc dicta regula non intrat super æquali rata temporis, sed totum tempus, in quo omnium fructuum perceptio perficiatur, regulatur pro uno anno ad notata *per Bart. Castrens. & alios in d. l. divortio §. quod in anno, & in l. item quæritur §. ultimo ff. locati cum concord. per Menoch. lib. 3. præsumpt. 85. & per Barbos. de* 14
Episcopo alleg. 95. n. 4. Rota dec. 219. n. 7. & 8. par. 10. recent. ubi in proposito regulandi triennalem locationem bonorum Ecclesiæ permissam per *extravag. ambitiosæ de rebus Ecclesiæ non alien.*

Talis autem naturæ sunt hujusmodi appaltus Camerales complexivi, non solùm fructuum naturalium,
industrialium & civilium, quæ singulis annis, seu in sin- 15
gula tempora percipiuntur, sed etiam jurium ac Regalium emolumentorum provenientium à privilegiis, quæ Appaltatoribus conceduntur, privatis non competentia, ut sunt incettæ frugum & mercium, quæ in hoc Principatu, tanquam venientes sub prohibitione dardanariæ, privatis non permittuntur, conceduntur verò Appaltatoribus solventibus pro eis partem pensionis. Ac etiam sunt extractiones frugum aliàs prohibitæ, vulgò *tratte* nuncupatæ, de quibus habetur *in Ferrarien. extractionis hoc eod. tit. disc.* 133. & in aliis; Iste autem fructus per Appaltatorem non percipitur in primo anno, in quo ob incettas & tractas prædecessoris, remanet in hac parte penè inutilis, unde recipiendò utilitatem in fine anni, ita adesse dicitur annorum posticipatio, ita & taliter, quod fructum ultimi anni, de facto percipiat post jam finitum appaltum, eodem modo, quo regulata materia à dicta *l. divortio cum concord.* si vir de tempore contracti matrimonii habet vineam vel alium fundum vacuum, quia fructus de proximo recollecti sunt, percipit fructum etiam post tempus dissoluti matrimonii, seu aliàs factum casum restitutionis dotis; Ac etiam, quia in primo anno Appaltator magnas impensas facere debet tanquam per speciem segetum pro directione & præparatione negotiorum, & industriarum, in quibus major hujusmodi appaltuum nervus consistere dicitur, Unde propterea, ut habetur *in Fulginaten. fatium disc. 107. hoc eodem titulo*; experientia docet, quod in appaltibus salium, & similibus, primi anni solent esse damnosi parumque fructiferi, ultimi verò uberes & compensativi, quoniam hujusmodi appaltus in ipso jure vendendi seu prærogativa faciendi id quod alii non faciunt, magis consistere dicitur juxta magistrale *consil. 156. Soccin. lib.* 2. Et consequenter dictus modus solutioni pensionis adjectus, non erat gratia dilationis solvendi debitum jam maturatum pro fructibus perceptis, sed erat correspectivus ad fructum percipiendum, ideoque reverà Appaltator dici non poterat debitor.

ROMANA PRÆTENSÆ CONFISCATIONIS

Pro ANTONIO BORANO

Cum FISCO.

Discursus pro veritate.

An fiscus ex persona & juribus Banniti capitalis, actionem

legitima transmittuntur ad hæredem, & tamen non transmittuntur ad fiscum *ex deduct per Ca, sc. Latr. dicta consult. 33. & sequen. Giurb cons. crim. 56. Farinac. cons. 273. lib. 2. Vermighol. cons. 54. n. 3.* Atque licet ex magis communi, facta donatione omnium bonorum sub reservatione facultatis testandi de certa summa ista transmittatur ad hæredes intestatos facultatarii, quamvis dicta facultas ad exercitium non deducatur, nihilominus hæc transmissio, non datur ad Fiscum *Mastrill. dec. 277. Castill. dec 142. Hodiern. ad Surd. dec. 272. n. 3.* ex dicta ratione cessantis verisimilis voluntatis transmittentis in talem hæredem, qui non verus ex præsumpta volontate morientis, sed potius anomolus dicitur, per annihilationem magis, quam per successionem.

Motivabatur ex parte fisci de *Constit. 6. Sixti V.* §. 8. ubi disponitur confiscationi locum fieri non obstantibus fideicommissis, Sed facilis erat responsio, cum di-
8 ctæ Constitutionis contextus ostendat, eam loqui de bonis jam possessis ad annuato, atque pro fruitione pro tempore ejus vitæ, quæ transit in Fiscum tanquam de bonis jam quæsitis, non autem de quærendis, juxta ea, quæ habentur collecta apud *Salgad par. 3 cap. 15.* & pro ab-
9 soluto habetur per *Peregr.* & alios locis citatos, nisi expressa consuera cautela Fisci exclusiva per fideicommissi ordinatorem abjecta sit. Ideoque dicta Bulla prodiit pro tollendis omnibus his juris ambiguitatibus in prædicto scilicet casu in quo in bonis jam possessis & quæsitis, prætendatur exclusio Fisci ex causa fideicommissorum, secùs autem in jure quatenus, de quo Bulla non loquitur, atque ad ejus limites & relativè disponunt bannimenta generalia & hanc dixi mihi videri veritatem.

† Videnda sunt ea quæ habentur infra *disc. 160.*

PERUSINA PARTICIPATIONIS POENARUM

Pro THESAURARIIS UMBRIÆ

Cum CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali, & concordatus.

Appaltatori pœnarum seu proventuum ex maleficiis an debeantur pœnæ seu proventus provenientes ex condemnatione seu mulcta, aut compositione sequuta in Curia Principis pro delicto in loco appaltus.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*

2 *Conductori pœnarum loci debetur ea quæ in alia curia decreta est.*

3 *De concursu plurium Baronum; vel officialium ad pœnam pecuniariam.*

DISCURSUS CXXIV.

CUm inter effectus comprehensos sub appaltu The-
1 saurariæ Umbriæ, esset mulctæ seu pœnæ maleficiorum illius Provinciæ atque casus, dedisset quod ob delictum ibi commissum, pars offensa ex privilegio *leg. unica C. quando imperator, &c.* causam traxisset ad Curiam Romanam in qua reus ad quandam pœnam pecuniariam condemnatus fuit Cameræ applicatam, Hinc orta controversia in Congregatione computorum, inter dictos Thesaurarios & Camerales, cuinam dicta pœna applicanda esset, prætendentibus Cameralibus spectare ad Cameram quasi quod non sit pœna delata in loco appaltus, quod tamen doctissimus Cameræ Advocatus nullatenus cum terminis specialibus probabat, sed solùm ad id probandum insistebat in conclusione, quod privilegium dictæ *leg. unica*, tanquam insertum in corpore juris non venit sub generalitate verborum, sed expressa mentione indiget.

Pro Thesaurariis scribens, dicebam conclusionem esse in suo casu veram, ubi scilicet agitur de præjudicio illorum, quibus tale privilegium competit, & ad effectum inspiciendi, an illud intret, nec ne, in nostro autem controversiæ casu extraneam esse, quia non erat quæstio super privilegii competentia, sed an pœna fisci possit de loco comprehenso sub appaltu; in quo puncto affirmativam omnimò veriorem dicebam, quia eo ipso, quod maleficium committitur, acquiri dicitur jus con- 2
ductori solventi præsertim causam onerosam, non curato, an condemnatio in uno vel alio loco sequatur, Ad quod probandum adducebam individualem auctoritatem *Vermigl. cons. 437. 438. & 440.* in quibus in specie id firmatur, ac deducuntur fundamenta quæ ibidem videri possunt.

Quod clarè observabam probari ex capitulis ejusdem appaltus, in quibus disponitur, ad Thesaurarios spectare pœnas pro quibuscumque delictis etiam læsæ majestatis, & tamen de istis non cognoscunt judices inferiores, sed solus Princeps ejusque suprema Curia, etiam in prima instantia *Farin. de. quæst. 118. num. 15. cum seqq.* ergo attendi non debet locus cognitionis causæ & condemnationis sed delicti.

Præterea hujusmodi quæstiones cadere solent inter diversos Principes seu Officiales, & Barones, ita ut contentio sit, An pœna in unam vel alteram bursam intrare debeat, & de quo agunt *Constantius in l. 1. C. pæn. fiscal cred præferr. lib. 10 numer 12. cum seqq. Franch. decis. 434. Apont. de potestate Proreg. tit. 15. 3. Rovit. pragm. 5. de administr. Univer. & pragm. 1. de prohib. vend. Thes. & adden. decis. 154. & 166. Sanfel. decis. 29. Merlin.* 3
decis. 125. & 168. & alias 449. par 5 recent. Secùs autem ubi unus & idem est utrinsque loci fiscus, ita ut in unam eamdemque bursam pœna intrare dicatur, ita sive in uno sive in altero loco sequatur condemnatio, quia tunc idem fiscus ex delictis in ista Provincia contingentibus duplicem utilitatem reportaret, pensionem scilicet ab Appaltatoribus, & pœnam à delinquentibus ex sola formalitate mutationis loci ab ipsius Principis facto prudente, cum ita omnes causas graves posset ad ejus curiam avocare; Et secundum præmissa, quibus veritas assistebat, resolutum fuit, licet juxta solitum computa per concordiam solidata essent.

Et ex eisdem rationibus *in una Urbinaten. Arbalius pro Peribertis*, idem dicebam in Congregatione Camerali, ut scilicet Thesaurariis deberetur conventa participatio tractatum ad rationem decem pro centenario, quamvis Thesaurarius Generalis decrevisset quod obtinentes tracta in dicto tinore deberent solvere illarum emolumentum, quia non potest locator ex facto ejus voluntario tollere consueta emolumenta Appaltatori, per quem sufficit non stare, ut in simili habetur in Urbinaten. *salarii 26. junii 1652. Zarata, & 20. Novembris 1654. Albergato apud Zarat. de salar. q. 23. & prima est repetit. apud Paitell. dec. 40.* & generaliter habetur *hoc tit. & in altero de locato* de locatore debente præstare patientiam, ac nihil facientè quod conductori præjudicet.

† AD hanc materiam participationis pœnarum, de qua aliis relatis habetur apud *Mastrill. decis. 72 Farinac. cons. 107. & 148. lib. 2. Larrea alleg. 57.* de pœnis scilicet incursis, & declaratis de tempore unius officialis, exactis autem de tempore alterius, habentur in hoc Statu Ecclesiastico Constitutiones 93. Sixti V. Clementis VIII. & 88. Pauli V. ex quibus quæstio decisa remanere videtur, quod scilicet in participatione, sed repartitione, attendi debeat tempus, in quo incameratio cum effectu sequatur, quasi quod illud sit præmium, quod ex pecuniis, vel bonis jam obtentis fiscus præbeat officialibus, aliisque participantibus, tanquam per speciem admissionis ad convivium, seu ad mensam, ut in ea accumbant illi officiales, qui reperiuntur de tempore, quo cibi sunt jam præparati, non autem illi, qui erant officiales, de tempore, quo apertum fuit jus ad cibos assequendos, cum potius id videatur importare quandam præparationem futuri convivii, cujus tempus attendendum venit.

Quare in hoc proposito, quæstio cadere videtur in casu, quo pœna jam declarata, & cog. ita sit, sed fiscus, vel ejus officiales concesserint ei, qui pœnam passus est, vel alteri, qui eam solvere debet, aliquam dilationem ad solvendum, & de hoc agitur apud *Farinac. d. conf. 107. lib. 1.* ubi quod tunc habetur pro jam incamerata ad favorem primi officialis, dum dilatio non percutit substantiam, neque isto casu intrat ratio incertitudinis, quod scilicet prius incertum esset, an pœna effectum sortiri deberet, necne, ob gratiam Principis, vel ob aliud accidens, ob quod licet de jure incursa sit, potest effectum non sortiri.

Ideoque in casus contingentia, in una *Romana Centesimæ*, inter prædecessorem, & successorem in officio substituti Commissarii Cameræ, dicebam, consultus pro veritate circa participationem emolumenti resultantis ab incameratione quarumdam locorum montium, quod si Camera effectivè obtinuisset lecteratas, eas tamen pro ejus commoditate distulisset vendere ad aliquod tempus, intra quod sequuta erat mutatio officialium, quod tunc pro primo officiali respondendum esset, cum tali casu pœna esset jam consummata, & exacta in ipsis bonis, quæ Camera poterat non vendere, sed pro se retinere, ideoque ejus voluntaria dilatio in vendendo, non debebat præjudicare officiali; Secus è converso dando in hoc exemplum confiscationis, de qua infra *disc. 161.* quod scilicet cum illa consisteret in Castro, ac etiam in casalibus, quæ Camera poterat vendere, vel pro se retinere, si determinasset retinere, & postea mutato consilio ex intervallo vendidisset, & pretium in pecunia recepisset, illudque incamerasset, tunc dicendum non est, ut attendi debeat istud ultimum tempus, sed potius primum, quoniam tunc verè, & effectivè pœna exacta fuit; Cum præsupposito tamen, quod actus sit jam perfectus, & consummatus, adeò ut nulla vigeat dubietas, vel incertitudo circa substantiam, sed sit solùm circa executionem, & in sola ratione dilationis; secùs autem si adhuc vigeret dubietas circa substantiam; adeò ut res adhuc esset in pendulo, quia nempe à sententia lata super incameratione, vel super incursu pœnæ, penderet appellatio, vel recursus, unde propterea licet fiscus ex ejus privilegio obtinuerit in possessorio, ob denegationem appellationis suspensivæ, nihilominus rationabiliter abstinuerit à venditione, & ab effectiva incameratione, ob dubietatem, quòd in gradu appellationis, condemnati retractari possit, atque tunc intrare videntur ea, quæ habentur favore illius officialis, qui reperiatur de tempore, quo effectiva incameratio sequatur, id est, quo actus sit perfectus.

Ad hanc materiam quoque conferre videntur ea, quæ habentur *decis. 312. par. 4. recent. tom. 2. repert. apud Coccin. dec. 1839.* in proposito participationis munerum, & emolumentorum, quæ solvi solent per novitèr promotos ad Cardinalatum, familiaribus Papæ, occasione susceptionis pilei, vel receptionis biretti, quod eis absentibus ultra montes, per unum ex familiaribus transmittitur, an scilicet debeantur familiaribus illius Pontificis, qui creavit Cardinales, vel potius familiaribus Pontificis successoris, ac regnantis de tempore, quo fiat effectiva distributio massæ ex hujusmodi muneribus conflatæ.

NEAPOLITANA FRUMENTI

Pro COLLEGIO ROMANO SOCIETATIS JESU

Cum REGIO FISCO ET CIVITATE NEAPOLIS.

Discursus pro directione causæ.

De obligatione Principis, ejusque potestate circa concernentia Annonam, atque de illius administratione penes quem resideat, Et quando ex ista causa Fiscus obligetur.

Prorex an possit facere fidejussiones & assecurationes pro annona ad favorem dominorum frumenti, & victualium Civitatis, obligando Fiscum Regium ejusque bona.

Periculum rei venditæ cujus sit, & quando inducatur distractus, vel novatio contractus jam perfecti.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Periculum rei venditæ consistentis in pondere, numero, vel mensura, cujus sit.*

3 *Quando contractus emptionis & venditionis sit perfectus.*

4 *An & quando incerti udo pretii obstet necne perfectioni contractus.*

5 *De differentia inter pretium stabilium, vel aliorum non existentium in publico quotidiano usu & victualium.*

6 *De probatione valoris frumenti.*

7 *Ubi cratitio sequuta non est culpa emptoris, habetur pro sequuta.*

8 *Annona cura, seu administratio principaliter incumbit Principi, cujus mandato alii dicuntur Deputatores, & alii officiales.*

9 *Princeps dicitur Reipublicæ maritus & pater Subditorum, quos de tempore penuriæ tenetur providere, & subvenire.*

10 *Quando Prorex possit vel non fidejubere, & obligare Fiscum Regium.*

11 *Civitas dicitur corpus, & à quibus constituatur & an defecta parte à devotione Principis dicatur desinere corpus.*

12 *Ad effectum distractus, seu novationis qua requirantur.*

13 *Venditor frumenti vel rerum corruptibilium, quando possit propria auctoritate vendere in damnum emptoris.*

14 *Quæ requiruntur in contractu, necessaria etiam sunt in distractu.*

15 *An & quando rectè distrahi possit cum eo, cum quo fuit contractum.*

DISCURSUS CXXV.

CUM magna Civitas Neapolis de anno 1647. tum ob generalem Italiæ sterilitatem, tum ob motus populares sequutos de mense julii ejusdem anni, gravem frumenti penuriam pateretur, Princeps Rocchæ Aspidis Officialis per Proregem deputatus ad præsidendum, & assistendum nomine Regio in concernentibus annonam, & grassiam dictæ Civitatis, vulgò *Grasserius* nuncupatus, sub die 6. septembris, de ordine ejusdem Proregis convenit cū procuratore Collegii Romani de emendis tumulis 12. m. frumenti existentis in Apulia in feudo Ortæ ejusdem Collegii, promittendo solutionem pretii ad illam eamdem rationem, qua solveretur quibusdam aliis partibus in eadem Apulia frumentum habentibus, In cujus conventionis executionem, eadem die dictus procurator per epistolam familiarem dedit ordinem superiori Ortæ pro dicti frumenti consignatione, cui demandatæ dictus Princeps, qui in dorso ejusdem epistolæ mandavit eidem Superiori, quod dictam consignationem faceret cuidam personæ in Oppido Bitoli commoranti, cujus onus & cura esse deberet illud conduci faciendi ad Oppidum prædictum, & exinde transmittendi Neapolim cum navibus.

Sequuta fuit consignatio dicta aliquot tumulorum 4. m. circiter, de quibus utpote solutis nulla erat quæstio, reliquorum autem 10. m. suspensa fuit ob novum ordinem à dicto *Grasserio* datum stantibus novis motibus popularibus sequutis sub die 5. decembris.

Magis autem ob dictos motus crescente penuria, tam illius partis Civitatis, quæ fidelitatem Regi conservabat, quam sicuti, & terrestris, & maritimi exercitus Regii,

Regii, Idcircò, Prorex dedit in mandatis Gubernatori Baroli, ut omninò curaret consignationem frumentorum, eorumque onerationem in duabus navibus in eo portu existentibus, ut quam primum ducerentur pro servitio Civitatis, arcium, & exercitus, eidem injungendo, ut ipsius nomine frumentorum dominos de pretii solutione assecuraret. In cujus mandati executionem Gubernator prædictus comminando etiam violentias cum militum transmissione, curavit per dictum Superiorem Ortæ sibi consignari dictos tumulos 10.m. quos conductos ad portum oneravit in dictis duabus navibus, atque in apocis, vulgò nuncupatis *polize di Carico*, expressum fuit, dictum frumentum esse idem contentum in dicto partito tumulorum 11.m. facto per dictum *Grasserium*, ad effectum consignandi eidem, vel cui Prorex mandaret.

Sequuta oneratione, dum naves suum iter progrederentur, ex parte dicti Superioris Ortæ porrectus fuit supplex libellus Prorogi in Collaterali Consilio, in quo facta præmissorum narrativa, supplicatum fuit impartiri facultatem habendi dictum frumentum, postquam ad portum advenerit, ad effectum distribuendi pistoribus Civitatis, atque ab eis sua manu pretium exigendi, & juxta petita rescriptum fuit, sed hoc nullum habuit effectum, quoniam ex dictis duabus navibus, una, in qua major pars dicti frumenti onerata erat, ab hostibus vel pyratis deprædata fuit, ea verò modica pars, quæ reperiebatur in altera navi ad portum deventa, applicata fuit per Proregem munitioni arcium & fortalitiorum, tam ejusdem Civitatis Neapolis, quam Gaetæ, ac etiam pro servitio classis maritimæ, sed de hac parte utpote soluta nulla pariter erat quæstio, quæ solum erat pro dicta rata frumenti perempti pro qua Advocati, de & Agentes dicti Collegii, circa eadem tempora judicium instituerunt *in Regia Camera summaria* contra Fiscum, Quo opponente, nullam contra eum competere actionem, sed contra Civitatem, seu Annonam, ejusdemque Annonæ peculium, stante quòd cum ipsa mediante persona dicti Officialis initus fuerat contractus, in cujus executionem sequuta erat traditio, Replicabant quod licet sub hoc simulato nomine præmissa sequuta essent, nihilominus in rei veritate, Proregis intentio fuerat frumentum prædictum capiendi pro servitio Fisci, seu Curiæ Regiæ, Quod probare conabantur cum multis argumentis, & verisimilitudinibus in materia simulationis ponderari solitis, stante etiam dicta subsequuta observantia in ea modica frumenti parte, quæ ad portum devenerat; Atque super hoc puncto per annos circiter 17. substentata fuit absque aliqua decisione dispendiosa lis usque ad annum 1665. Quando in Hebdomada majori, partim recreationis, partim negotiorum gratia Ego dictam Civitatem, post 22. annorum motam in illa Curia; providendo, per PP. Jesuitas hospitio receptus, de hujusmodi causa, de proprio judicio consultus, cum habita aliquali facti informatione dixissem, pro mea sententia, justam, ac fundatam videri Fisci oppositionem, atque hujusmodi judicium ineptè formatum videri, cum directè institui debuisset contra Civitatem, seu Annonam, vocando tamen ad causam tam Regium Fiscum pro actione subsidiaria (quatenus Civitas vel Annona esset non solvendo) quam etiam ipsummet Grasserium contrahentem, ad effectum, de quo infra, Causæ verò defensoribus non placeret; Hinc determinatum fuit desuper convocare congressum; qui ibi *Collegium*, in Curia verò *Congregatio* nuncupatur.

In quo, eruditè quidem, ac benè ordinatè, cum magno verborum apparatu ab aliquo tamen superfluitatis defectu non alieno, defensores prædicti curarunt, eodem modo, quo in causa scripserant, probare dictam frumenti consignationem, & respectivè onerationem, verè factum esse pro servitio Regiæ Curiæ, non autem Civitatis, quamvis istius nomen ex simulatis politicis respectibus expressum fuisset, ideoque insistebant in juris regula *plus valere quod agitur &c.* super qua plures cumulabant auctoritates, Ac etiam super altera regula, quod verisimilitudo imaginem habet veritatis, sicuti econverso inverisimilitudo imaginem habet falsitatis.

Eoque magis hæc procedere dicebant, ex eo quod ob motus populares, tunc, neque Civitas adesse videbatur, neque ejus Annona, vel ejusdem Officiales, dum omnium rerum ordo sic immutatus erat, Atque ad oretenùs per Me ante ingressum motivata, quoddam contractus initus erat cum dicto Annonæ Præfecto, actio directa competere debebat contra Civitatem, vel Annonam, subsidiaria verò contra Fiscum, ob dictam assecurationem à Prorege promissam, Replicabant neutrum habere posse subsistentiam, Non quidem primum de actione contra Civitatem, seu Annonam quoniam ex privilegiis *Ladislai*, aliorumque Regum, administratio illius Annonæ residet penes Civitatis Decuriones, qui *Electi* nuncupantur, penes quos tantum residet auctoritas desuper contrahendi, ac Civitatem vel Annonæ peculium obligandi, Officialis verò *Grasserius* nuncupatus, per Proregem à moderno tempore deputari solitus, nullum in hoc habet votum vel partem, cum solùm præsideat jure cujusdam superintendentiæ.

Minusque alterum de actione subsidiaria contra Fiscum ratione dictæ assecurationis per Proregem promissæ, quoniam Prorex, sive illum consideremus Regis Vicarium, & Procuratorem, sive antiquis Proconsulibus, vel Provinciarum Præsidibus assimilatum, quemadmodum liberè donare non potest bona Fisci, minus fidejubere, cum & hic actus speciem donationis, seu perditionis sapere videatur, absque speciali mandato non faciendus, & in his omnibus absque minima dissonantia, contra communem hujusmodi congressuum consuetudinem, omnes erant concordes.

His auditis meum proferendo votum, quamvis ex improviso, & in otio sine libris, dicebant iis non obstantibus in mea persistere sententia, donec methodicas, ac adæquatas responsiones infra deducendis fundamentis audirem.

Atque ut strictè ac methodicè, juxta Romanæ Curiæ laudabilem stylum procederetur, dicebam quod sola quæstio esset super frumento perempto, causa reducebatur ad punctum, de quo *in toto titulo ff. & Cod. de* 2 *periculo, & commodo rei venditæ*, an scilicet, & cujus damno hujusmodi periculum cedere deberet, In quo puncto constituebam certam juris theoricam deductam præsertim in *l. si per emptorem, & l. illud ff. dicto tit. in l. 2. Cod. eodem tit. l. quod sæpè §. in his ff. de contrahen. emptione, ibique gloss. & DD. communiter, de quibus Gomez. lib. 2. variar. titulo de emptione & venditione num. 31. Medices de casibus fortuitis quæst. 10. par. 2. num. 106. cum aliis in Romana seu Massanen. Ferr accii hoc eodem titulo disc. 118.*

Quod scilicet in hujusmodi rebus consistentibus in pondere, numero vel mensura, periculum sit venditoris, donec sequatur ponderatio, numeratio, vel respectivè mensuratio, qua sequuta periculum est emptoris, nisi per illum steterit, quominus illa sequatur, cum tunc habeatur pro sequuta, idemque resultet effectus; Cum enim periculum sit sequela dominii ad effectum, ut illud spectare possit ad emptorem, præcedere debet legitimus, ac perfectus contractus emptionis, ac venditionis cum subsequuta traditione in hujusmodi rebus practicabili.

Qua juris certa theorica ita constituta, & per omnes Congregatos admissa, causæ punctum consistere dicebam in applicatione, cum enim Collegium haberet absque dubio radicale hujus frumenti dominium utpote in ejus prædiis & territoriis Ortæ collecti, Idcircò ut ejus actionem fundare posset, oportebat concludere ejusdem frumenti venditionem cum subsequuta consignatione per mensurationem, per quos actus dici posset, rei dominium ab uno abdicatum esse, ac translatum in alterū, cui periculum imputandum veniret; & qui pretii jam debitor antequam casus contingeret dicendus esset.

Examinando igitur dictos duos actus ad hunc effectum necessarios, unum scilicet perfecti contractus emptionis, & venditionis, alterum verò consignationis; Quatenus penìnet ad primum, de illo constare dicebam cum suis tribus requisitis substantialibus inter pro-
3 curatorem Collegii, & dictum Principem Rocchæ Præfectum Annonæ seu Grafferium nomine Civitatis contrahentem, dum concurrebant, consensus, certa res, & pretium; Et quamvis obstare videretur aliquis defectus in tertio requisito, dum de certo pretio conventum non fuerat *ad text. in l. finali Cod. de contrahen. empt. cum concordan. per Surd. decis. 114. num. 6. & finali latè Merlin. dec. 567. aliàs 172. par. 6. rec.* Nihilominus hanc dubitandi rationem ex pluribus cessare dicebam. Primò quia id procedit, ubi nullum pretium con-
4 ventum est, minusque explicatus modus illud taxandi, vel collatum fuit in voluntatem unius ex contrahentibus, Secùs autem ubi conventum est de pretio, quod licet in ipsa conventione appareat incertum, attamen in sui substantia est certum, quia conventum fit per relationem, ex qua certificari potest *Surd. dec. 82. n. 3. & 13. Franch. dec. 23. num. 3. & per tot. ibiq; Adden. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 19. n. 18. & 21. cum sequen.* & hic erat casus, dum conventum fuit de illo pretio, quod solvetur pro aliis partitis, & maximè quia ex somma tumulorum 12. m. jam consignatorum, & in quibus nulla erat controversia, hæc certitudo patefacta dicebatur.

Secundò quia deventum jam fuerat ad consignationem rei venditæ cum subsequuta consumptione ac respectivè peremptione, ita ut contractus fuerit jam exequutus, ac redactus ad terminos irretractabilitatis, quo casu dicitur inesse pretium certum, utpote judicis arbitrio taxandum, ex motivatis apud *Merlin. dec. 567. aliàs 172. par. 6. recen. numer. 3. cum sequen.* & conferunt, quæ in materia locationis absque conventione certæ pensionis, ubi jam contractus effectum habuit irretractabilem, habentur *decis. 88. par. 2. divers. & in Romana locationis pro Lucio sub tit. de locato & conducto*, Sed in hoc secundo fundamento utpote altioris indaginis, & habente multas inspectiones, ad causam facilitandam, monebam non esse insistendum, dum clariora habebantur.

Tertiò clarius, quia hoc objectum circa pretii in-
5 certitudinem, procedere videtur in bonis stabilibus vel aliis, in quibus ob particulares circunstantias, etiam illam affectionis seu deceptionis inter contrahentes de jure permissæ, est omninò incertum, atque ex partium conventione potest esse notabiliter varium, secùs autem in hujusmodi victualibus habentibus pretium ferè certum, & uniforme à publico foro & communi usu in dies taxatum, cum tunc venditio simpliciter facta, habere dicatur relationem ad pretium commune, ubi præsertim sequuta est traditio, ut communis praxis docet, atque isto casu absolutum, videtur secundum fundamentum, de quo supra, Unde propterea in jure habemus debitorem frumenti vel aliorum victualium hujusmodi, non solventem in tempore teneri ad pre-
6 tium quanti plurimi de facili taxabilem à publico foro *ad not. in l. vinum ff. si cert. pet. Giurb. decis. 15. Duran. dec. 346. dec. 421. par. 9. rec.*

Prout in æstimatione bonorum stabilium vel aliorum, quorum major vel minor valor pendet à singularibus circumstantiis, requiritur judicium peritorum, qui sive gerant personam periorum, sive illam testium, etiam non interrogati congruas & concludentes rationes allegare debent, cum id consistat in judicio intellectus *ut in Pisauren. rescissionis contractus sub tit. de emptione*, secus autem in æstimatione hujusmodi victualium & rerum in quotidiano humano usu & commercio existentium, quia sufficiunt etiam testes non periti, & quamvis aliquam rationem non adducant, quia potius tanquam res historia consistere dicitur in sensu corporis, quàm in judicio intellectus *add. ad Buratt. dec. 538. num. fin.*

Quodque frumenti pretium taxationem seu liquidationem recipiat à foro, & prout circa ea tempora idem 6
genus vendi consueverat *Afflict. decis. 316. n. 6. & 7. Mantic. dec. 220. n. 4. Buratt. dec. 865. in fine dec. 223. par. 11. rec. Romana affictus seu frumenti 17. Aprilis 1654. Peuting. & in aliis.*

Dum igitur constabat de contractu perfecto inter Civitatem seu Annonam, & Collegium, de nullo autem contractu constabat inter idem Collegium, & Cameram Regiam, non videbatur ubinam fundaretur actio directè intentata contra fiscum, dum deficiebat contractus translativus dominii, ex quo resultabat periculum, seu fundamentum actionis.

Quo verò ad alterum requisitum subsequutæ mensurationis, quod ad effectum periculi ut supra est quoque necessarium, ubi etiam subsisterent motivata per alios, quod hæc facta non esset cum emptore vel ejus mandatario, sed cum Gubernatore Baroli mandatario Proregis, quem à contractu extraneum supponebant tanquam tertium per viam & auctoritativè potius, quam ex voluntaria conventione hujusmodi frumentum capientem, Adhuc posito contractu dicebam esse in casu periculi in damnum emptoris, ex cujus facto voluntario consignatio cum mensuratione, antequam iste casus contingeret sequuta non erat, dum cœpta jam consignatione tumulorum 2. m. & io actu illam in totum perficiendi, supervenerat ordo ejusdem emptoris dicto 7
correspondali seu mandatario, ut supersederet; Ubi enim stat per emptorem, quominus ponderatio, numeratio, vel mensuratio sequatur, tunc illa habenda est pro jam sequuta, atque suum est periculum, ex supra allegatis juribus & auctoritatibus occasione constituendi theoricam, à qua præsens controversia pendet, ideoque dato quod huic fuisset casus fortuitus, qualis dicitur factum Principis vel cujuscumque procedentis per violentiam cui resisti non potest, adhuc alterum requisitum verificatum remanebat.

Verùm hæc ex abundanti, quoniam verè traditio cum mensuratione sequuta erat cum ipso emptore recipiente in executionem præcedentis contractus, ut explicitè declaravit Gubernator Baroli in apocis oneratoriis vulgò nuncupatis *polize di carico*, Licet enim contractus initus esset cum dicto Annonæ Præfecto, seu Grafferio, nihilominus potius ille inimis dicendus erat cum ipso Prorege, cujus minister, fundamentaliter personam dictus Grafferius gerere dicitur, unde contrahens cum procuratore, si tradat, rem in contractum deductam ipsi principali, rectè contractum absque dubio implere dicitur.

Annonæ siquidem cura, seu administratio principaliter incumbit Regi; & ex istius persona Proregi, qui 8
omnes Regis absentis partes implet, Decuriones autem vel Præfecti, aliique officiales Annonæ administrationi deputati, dicuntur ipsius Regis officiales, ac ministri seu mandatarii, ejus nomine administrantes, absque eo quod sua potestas abdicata dicatur, *ut benè per Apone, de potestate Proreg. tit. de abundantia Civitatis §. primo num. 15. cum sequen.*

Atque huic cessare dicebam objectum, ut supra per congregatos excitatum de defectu potestatis dicti Grafferii absque Decurionibus, quoniam id rectè procederet, quando ipse solus proprio marte contraxisset, sibique rei venditæ traditio facta esset, vel habenda esset pro facto, secus ubi demandato Proregis ratum habentis, & cum quo seu altero ejus mandatario contractus mediante consignatione exequutus fuit.

Ad hunc tamen effectum mandabam ad causam vocari debere dictum Grafferium, privato nomine satis idoneum, & quem potius Collegio expediebat habere debitorem, quoniam aut ipse sufficientem habebat facultatem contrahendi nomine Civitatis vel Annonæ, ejusque peculium obligandi, aut non, Si habebat, intrahant de plano præmissa, & si non habebat, sequebatur ipsum tanquam falsum mandatarium actione de dolo teneri,

teneri ad quanti interest, & sic posito contractu venditionis jam perfecto, atque data persona venditoris, de necessitate date oportebat personam emptoris, obligatam ad solutionem pretii, quæ dicenda erat, vel ista Civitatis seu Annonæ, vel illa dicti Gralleri male ut supra contrahentis, non autem illa fisci, cum de istius contractu non appareret, dum persona Proregis intervenisse videbatur, potius tanquam Supremi administratoris ipsius Annonæ, quam uti administratoris Regii ac rerum fiscalium.

Subjungebam tamen, quod ubi facta excussione peculii Civitatis vel Annonæ, hæc reperiretur non sol-
9 venda, tunc rectè prætendi posset actio subsidiaria contra fiscum seu Cameram Regiam, ob expressam assecurationem ab ipso Prorege promissam in litteris directis Gubernatori Baroli ut supra, Ac etiam ex dispositione juris, quia cum Princeps dicatur maritus Reipublicæ, ac pater subditorum, sibi obligatio incumbit de tempore penuriæ provide e de frumento, aliisque victualibus, quæ in casu indigentiæ, populis etiam gratis & de proprio distribuere tenetur, ex deductis in hac materia Annonæ frumentariæ *per Rovit. consil. 73. lib. 2.* & alios de quibus *in Spoletana gabella & in Ferrarien. hoc eodem titulo, disc. 44. & 45.* in quibus de ista materia annonæ tractatur, ac de obligatione Principis & fisci.

Vnde propterea ita de plano cessabat excitatum motivum super defectu potestatis Proregis obligandi Regium fiscum ex causa fidejussionis absque mandato spe-
10 ciali; quoniam id rectè procederet in actibus mere voluntariis importantibus speciem donationis ac perditionis, secus in concernentibus debitum ac sui officii necessitatem, qui Regi si præsens esset incumbentem, cum etiam in casu, quo Princeps non gerat partes patris gratuito victualia subditis quasi filiis subministrantis, sed gerat alias partes prudentis œconomi, ita providentis populum, à quo reintegretur de expensis juxta alteram distributionis speciem, ut quia locis citatis, Adhuc tamen pernecesse suam fidem interponere debet pro assecuratione mercatorum aliorumque dominorum victualium, qui aliàs ea daturi non essent sub incertitudine recuperationis pretii à populo præsertim de tempore revolutionum & motuum popularium, ideoque Prorex rectè versatus fuerat circa concernentia ejus officium, ac ea, quæ ipsi Regi de necessitate incumbebant.

Ad motivum autem excitatum per eosdem hujus partis Advocatos, quod stantibus motibus popularibus,
11 ex quibus major pars Civitatis defecerat à fide erga Regem, atque se pro Republica gerebat, defecisse diceretur corpus Civitatis, proindeque resoluti essent contractus per ejus Decuriones & Officiales initi, dicebam dupliciter facillimè tolli, nullamque subsistentiam habere. Primò nempè, quia dum hæc immutatio provenerat facto & culpa ipsius Civitatis, id non debebat sibi prodesse, ac alteri præjudicare contra omnia scripti & naturalis juris principia; Et secundo clarius, quia verè hoc assumptum deficientiæ Civitatis nullum habebat fundamentum.

Civitas enim sublata, dicitur corpus polyticum, cujus caput est Princeps, membra verò sunt cives, etiam in parte notabili à sui capitis & reliqui corporis antiqua natura & unitate discedant, id non operatur Civitatis dictique corporis dissolutionem, sed eis ita se facientibus alienos ac extraneos, totum corpus constitui dicitur ex capite & membris validis remanentibus, Vt habemus de Capitulo Cathedralis, cujus sunt caput Episcopus, & membra Canonici, quia si aliqui ex eis, vel ex voluntario in absentia, vel alio accidenti sint impediti, seu aliàs cum Episcopo & reliquis Canonicis uniti esse non possint, totum jus consolidatum dicitur penes reliquos non impeditos, etiam unum, *ut in Cæsaraugustana Canonicatus 30. Maji 1650. Dunozetto inter suas dec 856. & in eadem 16. junii 1653. Albergato, & 4. Febr. 1654. Bichio quarum secunda est dec. 14. post Tondut. de pension.* & in aliis etiam instantiis confirmat, in qua scribebam pro Alaiero, *ut habetur in ea causa sub tit. de Canonicis*, Ideoque non curatis illis civibus, qui se fecerant membra putrida, & à suo capite ac reliquo corpore abscissa, totum corpus repræsentabatur in ea parte, quæ fidelitatem ac unitatem suo capiti conservabat, & qui reliqui cives resipiscentes, tanquam per remotionem impedimenti, denuo uniti sunt, utpote ad suam unitatem redeuntes.

Major difficoltas, quæ vel ex parte Civitatis, vel fisci fieri posset, resultabat ex dicto supplici libello,
qui juxta enarratam facti seriem porrectus fuerat ex 12
parte superioris Ortæ in Collaterali Consilio, dum naves essent in itinere, quasi quod exinde deduci posset distractus, atque prioris conventionis novatio, Sed in hue omnes concordamus difficultatem non obstare, ex eo potissimo fundamento, quod hodiè novatio non inducitur nisi expresse dicatur *juxta text. expressum in l finali Cod. de novationibus* Et licet etiam hodie tacita & implicita novatio admittatur, nihilominus ad hunc effectum requiritur omnimoda incompatibilitas, aliàs ubi novus actus potest esse incompatibilis, cum præcedenti, tunc illa semper excluditur, quia sufficit quæcunque possibilis conciliatio, *ut ex Mantic. Meno. h. & cæteris habetur apud Annat. var. resol. cap. 50. Capic. Latr. consult. 120. num. primo cum sequen.* Nulla verò incompatibilitas dignoscebatur inter præcedentem contractum ac petitionem in dicto supplici libello contentam, ita ut exinde distractus resultare posset, quoniam petebatur solum facultas distribuendi frumentum pistoribus, postquam ad portum advenerit, ad effectum exigendi propria manu pretium, quod pernecesse non importat recessum à priori contractu, sed potius referri potest ad illius executionem, cum quadam cautela venditoris pro faciliori consequutione pretii, quæ alias stantibus temporum calamitatibus aliisque circumstantiis reddi potuisset difficilis ac satis periculosa ob notoria impedimenta concurrentia in Prorege & Regis Officialibus.

Ubi enim ex parte emptoris aliquod concurrit impedimentum, sive injustum, tunc in hujusmodi merci-
bus peremptioni subjectis, licitum est venditori, abs- 13
que aliquo recessu à contractu, illas vendere propria auctoritate, etiam minori pretio quàm convento, dummodo bona fides intercedat in damnum emptoris, ut in puncto frumenti firmatur per Rotam *decis. 259. numero finali par. 5. recent.* ubi allegatur *Cyriac. controv. 426. num. 62.*

Et nihilominus ubi etiam dicta petitio contineret incompatibilitatem, ex qua resultaret distractus, adhuc observabam istum prætendi non posse, dum petitio hujusmodi facultatis erat conditionalis, si & postquam frumentum ad portum devenisset, unde liquet, venditorem non nisi tunc voluisse mercis venditæ dominium reassumere, non autem dum esset in itinere, atque in se susciperet illud periculum, quod emptori de jure incumbebat, dum actus voluntarii non possunt plus operari nec protrahi quàm voluntas est, Et potissimè quia ex parte emptoris, licet verbaliter in rescripto super dicto supplici libello dicta facultas concessa fuerit, realiter tamen & de facto denegata; nam illa frumenti rata, quæ in alia navi ad portum salva venit, data non fuit venditori distribuenda ad formam petitionis & rescripti, sed erogata in usus vel Civitatis vel fortalitiorum, & classis maritimæ; Unumquodque enim dissol-
vitur eo vinculo, quo ligatum est, unde quemadmo- 14
dum contractus non perficitur, neque hujusmodi mercium dominium transferunt à venditore in emptorem, nisi utriusque consensus jungatur, ac alterius sequatur traditio mediante actu mensurationis, numerationis vel ponderationis, ut supra, Ita dicendum econverso respectu distractus seu novationis, quæ (dum præsertim res non est integra, sed ad traditionem deventum

est) importare dicitur novum contractum novi dominii translativam.

Concurrente etiam alia circumstantia, quod non constabat dictum simplicem libellum porrectum fuisse cum mandato speciali dicti Superioris Ottæ sub cujus nomine cantabat; Quicquid enim esset de mandato præsumpto, quod adhuc negari poterat, dum nulla concurrebat impensa vel alia circumstantia, ex qua ejus præsumptio resultet, dicebam hujusmodi præsumptionem suffragari posse, vel ad sustinenda acta judicialia, vel ad interpretationem alicujus rei ambiguæ, similesque effectus non adeò gravis præjudicii, secus autem ad effectum formalis distractus exigentis pro præscripto & essentiali requisito consensum certum & determinatum.

Motivatus etiam fuit defectus potestatis, an scilicet dictus superior tanquam procurator seu institor Collegii potuisset etiamsi voluisset huic præjudicare, atque
15 dictum distractum facere sine mandato speciali, sed in hoc Ego habebam difficultatem, cum non ageretur de mandatario seu institore specialiter deputato ad vendendum, ita ut sequuta venditione ejus facultas consumpta remaneret, neque distrahere posset, eodem modo quo procurator deputatus ad emendum, post perfectam emptionem retrovendere non potest, sed de institore & administratore generali, cujus facultas ad certum actum limitata non erat, unde quemadmodum, liberè & absque principis consensu speciali contrahere potuit, ita & distrahere, quoniam cessante dicta ratione facultatis limitatæ, & jam consumptæ, juris regula est, distrahi posse cum eo, cum quo contractum fuit; Et ex his juxta meum votum conclusum fuit, evocandos esse ad causam Civitatem & dictum Principem Rochæ, Sed officiales Regiæ Cameræ agnita veritate decreverunt verbaliter tamen, nullo huc usque sequuto effectu, refectionem à Regio fisco faciendam esse.

† DE materia Annonæ actum est supra in Annot. ad *disc.44. & 45.*

MELEVITANA QUINQUE CANONICATUUM

Pro CANONICIS NOVIS

Cum CAPITULO CATHEDRALIS.

Casus decisus per Rotam pro Canonicis.

De qua moneta intelligenda sit erectio facta per Sedem Apostolicam de Canonicatibus vel aliis beneficiis noviter erectis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Ubi fit mentio monetæ, de qua intelligatur.*
3 *De differentia inter observantiam interpretativam, & præscriptivam.*
4 *Ubi haberi potest moneta deducta in obligationem, in ea facienda est solutio.*
5 *Etiamsi rara sit, & cum magna difficultate inveniatur, quia tunc admittitur solutio in æquivalenti.*
6 *Princeps tenetur facere monetam bonam cum justa pondere & valore ubique expendibilem.*
7 *Quando concedatur Principi valorem monetæ augere.*
8 *De ratione postulante probitatem monetæ.*
9 *Principis laici lex super moneta non obligat exemptus.*
10 *Causæ decisio.*

DISCURSUS CXXVI.

1 EXcrescentibus redditibus Ecclesiæ Cathedralis Melevitanæ in annuis scutis mille monetæ Romanæ & ultra, *Urbanus VIII.* de anno 1633. erigi jussit alios quinque canonicatus, quorum singulis in singulos annos præstari deberent scuta bis centum monetæ hujusmodi, prout sequuta erectione servatum fuit usquequo in ea Insula de mandato Magni Magistri, ejusque Consilii fabricata fuit quædam species monetæ æreæ, seu alterius inferioris materiæ, cujus valor ex ejusdem Magni Magistri edicto longè supra illius intrinsecum valorem præscriptus fuit cum inscriptione *non æs sed fides*, unde propterea sequuta est satis notabilis cambiorum alteratio, ita ut centum scut. illius monetæ neque quinquaginta monetæ aureæ vel argenteæ ubique currentis constituerent, quod etiam frequens habetur in Hispaniis de moneta nuncupata de *Vellan.* & alibi.

Hinc propterea orta est controversia inter Capitulum, & dictos quinque novos canonicos, illo prætendente solvere dicta scut. 200. in ea monetæ specie, istis autem petentibus eadem scut. 200. sed in moneta Romana ad præscriptum litterarum Apostolicarum, pro quarum exequutione favore quinque canonicorum pronunciavit in prima instantia Inquisitor, à cujus decreto introducta per appellationem causa in Rota, Agentes pro Capitulo insistebant in propositionibus generalibus, ut scilicet dum hæc præstatio erat merx laboris à Canonicis in ea Civitate, & pro illius Ecclesiæ servitio præstanda, ibidem cum ejusdem regionis moneta solvenda esset, cumulando beneficialistarum proposi-
tiones, tam occasione congruæ, quæ Episcopo vel Cu- 2
rato per S.C.T. reservatur, seu alterius, quæ ex constitutione *Pii V.* favorem Vicariorum præscribitur, quam etiam reservationis pensionum, ut quotiescumque de scutis seu aliis monetarum vocabulis, & speciebus mentio habetur intelligendum sit de illa regionis; Quibus propositionibus addebantur, tum omnimoda monetæ Romanæ deficientia in ea Insula, ita ut impossibilis præstatio redderetur, tum inconvenientia exinde resultantia, quod scilicet melioris conditionis essent hujusmodi novi Canonici antiquioribus, quorum redditus in dicta monetæ specie exacti ita longè minores remanerent, Ac demum adducebatur observantia tum particularis per aliquos prædecessores, quæ de dictis novis canonicatibus provisi sunt, tum generalis præsertim ipsius Religionis, quia cum ex ejus stabilimentis certa annua præstatio militibus pro alimentis, seu aliis ministris in tot scutis solvenda sit, illa solvitur in hac moneta, & juxta ejus valorem à Principis edictis præscriptum.

Pro Canonicis autem junioribus scribens dicebam, omnia præmissa aliquod probabile fundamentum habere, quoties Bulla erectionis de scutis simpliciter loqueretur absque alio adjuncto, secùs autem isto accedente, tunc etenim utpote in claris non intrant ratiocinationes & argumenta, juxta notam regulam *text. in l. ille aut ille ff. de leg.3.* Prout neque consueta operatio tribuitur observantiæ, quæ magni facienda est in ambiguis, tanquam optima interpres, non autem in claris, in quibus ut dicitur amplius interpretativa, sed præscriptiva
& novæ dispositionis inductiva, indigens proinde om- 3
nibus requisitis ad præscriptionem necessariis, juxta receptissimam distinctionem, de qua *Barbos. in l. post dotem 41. sub num.47. & seqq. ff. sol. matrim. Penia dec. 754. n. 5. & 6. & 1145. n.4. decis. 319. & 234. par. 6. rec.* & punctualiter in inferius allegan. *Mantuana pensionis.*

Posita verò clara obligatione præstandi singulis canonicis annua scut. 200. monetæ Romanæ, ut litteraliter in litteris Apostolicis disponitur, & clarius redditur ex subsequuta declaratione Sac. Congregationis, Episcoporum & Regularium negotiis præpositæ, de cujus prævio voto *Urbanus* hujusmodi erectionem fecerat, se-
quitur verissima juris propositio in similibus terminis 4
pensionis Ecclesiasticæ sæpius canonizata, quod ubi species monetæ in obligationem deductæ in rerum natura existit, & haberi potest, tunc in ea facienda est solu-

lutio juxta traditionem Bart. *in l. Paulus 99. numer. 4. ff. de solut. Afflict. decis. 194. Rot. decis. 686. num. 1. par. 4. divers.* benè *decis. 430. par. 4. recent. Penia decis. 5. num. 6. Gregor. & addit. decis. 42. Burat. & adden. decis.* 626. & 90. benè de materia *Larrea decis. 21. cum pluribus sequentibus Mantuana pensioni. 12. junii 1615. coram Dunozetta inter suas decis. 139. Toletana pensionis 31. Maji 1660. coram Albergato*, & in aliis cumulatis *per adden. ad decis. 67. num. 29. & seqq. & num. 71. & seqq. par. 9. recen.*

In quibus auctoritatibus & decisionibus firmatum
5 habetur id procedere, quamvis ea monetæ species parum vel nihil esset in commercio, ita ut non nisi cum magna difficultate & incommodo haberi possit, quia non per hoc cessat obligatio, quæ in ea constituta est, sed solùm ex quadam æquitate intrat officium judicis, ut debitor admittatur ad solvendum in altera specie monetæ, quæ currat in regione, ita tamen quod æquivalentem valorem constituat, atque id quod solvitur præponderet monetæ in obligationem deductæ, ut ultra allegata habetur *decis. 688. par. 4. divers. decis. 215. & seq. post Cencium de Censibus apud Larream d. decis. 21. cum sequentibus*, & in aliis, Unde cum notus ac certus sit valor scuti monetæ Romanæ constituti ex decem Julius, quorum æquivalens rectè solvi potest in alia moneta argentea vel aurea habente valorem intrinsecum correspondentem, seu etiam in hac moneta ærea, regulando tamen valorem intrinsecum ipsius materiæ, non autem extrinsecum à Principe attributum, ita solutio facienda erat, Ut in specie de moneta noviter cussa solvenda pro veteri in tanta quantitate, quod veterem adæquet, *Lotter. de benefic. lib. primo quæst. 39. num. 214.* ubi benè de materia monetarum *& pluries sub titulo de pensionibus*, ubi hæc materia est frequens *ac etiam sub titulo de credito.*

Eoque magis præmissa procedere dicebam, stante injustitia hujusmodi Edicti; Princeps enim vel alter
6 Superior, qui jus cudendæ monetæ in loco habet tenetur illam probam facere cum justo pondere & valore æquali in massa seu materia non elaborata *ad text. per Andr. de Barulo, Ja. de Platea, & alios in l. prima, Cod. de veteris numismatis potestate lib. 10. Bobadill. de præstantia Regis Catholici cap. 12. numer. 28. & sequentib.*, ubi multa ad monetarum materiam notanda, deducit, & præsertim, an expensæ necessariæ, pro cussione ponendæ sint in valore, de quo etiam & aliis ad materiam monetæ bene agit *Lotter. de Benef. lib. 1. quæst. 39. num. 289. & sequen.*

Et quamvis in historiis habeatur probos etiam Principes aliquando improbam & inferioris valoris materiæ monetam cussisse, cui longè majorem valorem extrin-
7 secum ex eorum auctoritate tribuerint, Attamen id fuit tanquam species signi obligantis eundem Principem, cessante necessitate, supplendi de materia bona, cum aliàs esset subditorum bona ita surripere, illisque commercium cum aliis regionibus omninò auferre; Inter cæteras etenim rationes monetæ probitatem postulantes, illa videtur potissima conservationis commercii, quod aliàs dari non potest, nisi intrinsecus monetæ valor sit ubique uniformis, ita ut cum quacumque alia
8 probæ monetæ specie sit commutabilis, *Lotter. d. loc. quæst. 59. num. 180. & sequen.* ubi cæteri allegantur; Unde quatenus alias de facto indebitè fieret, id obligaret quidem de facto ejusdem Principis subditos, non autem istos Canonicos à M. Magistri superioritate & jurisdictione exemptos, ut in specie *Lotter. loco citato num.* 219. & habetur *in Rom. seu Januen. restitutionis dotis hoc*
9 *eod. tit. disc. 128.* Atque ita tolli dicebam objectum deductum ex observantia Religionis, ejusque militum & stipendiatorum, quia ab istis utpote subditis præceptum eorum Principis & Superioris, sive bonum, sive malum servari oportet, quæ ratio cessat in non subditis.

Quo verò ad inconvenientia, illud præsertim magni incommodi Mensæ Capitularis exinde resultantis, quodque contra verisimilem Papæ intentionem, melioris conditionis essent isti Canonici juniores antiquioribus, Respondebam hæc quidem censeri posse valida motiva deducenda eidem Papæ pro dictæ erectionis moderatione in futuris vacationibus, nullius autem ponderis esse apud Judicem ad formam litterarum apostolicarum ita expressè disponentium judicare debentem.

Et juxta præmissa per Rotam determinatum fuit *sub die 4. Aprilis 1661. coram Albergato*, ut constat decisione desuper edita, atque resolutio justa beneque 10
fundata videtur, stante præsertim inconcussa observantia, quæ ubique habetur præsertim in Hispaniis, super solutione pensionum Ecclesiasticarum, quæ in scutis monetæ Romanæ reservari solent, Atque ponderabatur etiam observantia individualis pensionum, quæ solvuntur ab ejusdem Insulæ Episcopo, & aliis beneficiatis; Et in specie de anno 1656. Sac. Congregat. Sancti Officii universalis Inquisitionis determinavit, pensionem ab Episcopo solvendam esse Inquisitori in eadem Insula existenti, in scutis auri, vel in moneta regionis ad proportionem valoris intrinseci scutorum auri non obstante longissima observantia ex eisdem fundamentis, ex quibus idem judicavit in *Imolen. pensionis*, de qua in sua materia *sub tit. pensionis.*

† DE hac materia monetarum, earumque alteratione, cujus damno, vel commodo cedat, agitur *sub tit. de Credito disc. 140. tit. de Benef. disc. 89. & de Pension. disc. 34. & seqq.* ubi videndum est; Et in specie de hac inferiori moneta Insulæ Melevitanæ *in Miscell. Ecclesiast. lib. 14. disc. 4.* ubi quod cussio monetæ inferioris materiæ, cujus pretium intrinsecum, & naturale, ipsius monetæ valori non respondeat, sit species occultæ gabellæ, quæ ita insensibiliter exigitur à subditis, eo modo, quo exigitur cum pretio extrinseco, & alterato salis, aliorumque victualium, quorum jus privativum Princeps habeat: Et de legatorum, aliarumque dispositionum interpretatione, de qua scilicet specie monetæ, vel scutorum intellectum sit *sub tit. de Legat. disc. 40. & in ejus Supplemento*, ubi pariter videndum est.

RHEGGINEN. PENSIONIS

Pro EMANUELE MONTOYA,

Cum ARCHIEPISCOPO.

Casus disputatus coram A.C. & resolutus pro Emanuele.

An moneta unius Regni vel Principatus attendi debeat in altero diverso, ex eo quod ibi ob alterius Regni adjacentiam de facto esset in usu. Et in specie, reservata pensione in scutis monetæ regionis super Ecclesia existente in Provincia Calabriæ, An debeatur in scutis monetæ Regni Neapolitani, vel in illis monetæ Regni Siciliæ ultra Pharum; Et aliqua de hujusmodi Regnorum origine, unitate, & diversitate respectivè.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De prima erectione Regnorum utriusque Siciliæ, quæ tunc unicum Regnum constituebant.*
3 *De illorum divisione.*
4 *Quomodo post divisionem Regnum Siciliæ citra nuncupetur.*
5 *In Regno Neapolitano, seu Siciliæ citra, unum est regimen sub eisdem legibus, eademque uniformis moneta.*
6 *Regnum Siciliæ ultra est in omnibus diversum ab illo Siciliæ citra.*
7 *Unio Regnorum sub una Corona non causat eorum unitatem.*

8 *Jus cudendi monetam est de Regalibus, & spectat ad Principem.*

9 *De materia monetarum.*

10 *Si moneta in qua debetur solutio est rara, an admittatur debitor ad solutionem in altera specie.*

DISCURSUS CXXVII.

1 Reservata auctoritate Apostolica, ad nominationem Regis Catholici, super fructibus Ecclesiæ Metropolitanæ Rheginen. in Calabria de Regio jurepatronatus ad favorem Emanuelis Montoyæ annua pensione ducatorum 300. monetæ illarum partium, Orta est controversia inter Archiepiscopum, & pensionarium super qualitate monetæ, prætendente Archiepiscopo illam deberi in scutis monetæ Regni Siciliæ ultra, constitutis ex quibusdam *tarenis* ibi nuncupatis, utpote in dicta Civitate, & Diœcesi in extremis partibus Calabriæ existente, & cum dicto Regno satis proximè confinante, magis frequentata; quàm esset moneta Regni Neapolitani, & introducta desuper causa coram A. C.

Scribens pro Emanuele pensionario, cum sensu etiam veritatis, qualem etiam causæ eventus comprobavit, dum ita judicatum fuit, Dicebam improbabilem, nullique fundamento, innixam esse hujusmodi prætensionem, quoniam cum reservatio facta esset de moneta illarum partium, intelligenda erat de illa hujus Regni Siciliæ citra, seu Neapolis, cujus pars, seu membrum est dicta Provincia Calabriæ, omnino separata, & independens à dicto altero Regno Siciliæ ultra.

Quamvis enim in ejecta primæva hujusmodi Regnorum erectione sub *Anacleto Antipapa*, seu *Innocentio*
2 *III.* in persona *Rugerii II.* juxta unam opinionem, sive diverso tempore juxta alteram prius in persona Ruggerii I. Normandi, unicum esse Regnum, Siciliæ nuncupatum sub unico Rege, complexivum omnium illarum partium, & regionum, quæ hodiè utrumque Regnum Siciliæ, & Neapolis constituunt, unde propterea Constitutiones per Federicum Imperatorem compilatæ circa annum 1220. aliæque leges usque ad extrema tempora Regni Caroli Primi Andegavensis, erant ut de facto remanserunt communes, ac probabiliter una eademque erat moneta.

Nihilominus, postquam in Vespere siculo, Gallis expulsis, illa Insula se dedit dominio Regis Aragoniæ, duo efformata fuerunt Regna, quorum unum à dicta insula
3 & ab altera Melevitana sibi annexa constitutum & ab Hispanis possessum, nuncupari cœpit Regnum Siciliæ ultra Pharum, alterum verò in reliquis Provinciis seu regionibus mediterraneis, perseverans sub eadem denominatione Gallorum, usquequo per adoptionem factam à Regina Joanna II. de Alphonso primo Aragonensium Rege, non per viam antiquæ unitatis, sed quodlibet ejus naturam retinente, sub eadem Corona unitum fuit. Nuncupari cœpit *Regnum Siciliæ citra Pharum*, deinde autem frequentius apud feudistas & in investituris apostolicis Regnum *Apuliæ*, A quodam ve-
4 rò moderno tempore abusivè vulgo *Regnum Neapolitanum* ob residentiam, quam Reges in ea Civitate facere consueverunt, & ex tunc habitum fuit pro omnino separato.

Illud verò Regnum, quod legaliter & discretivè ad
5 reliquam Regis Catholici Monarchiam, unica est provincia, ab uno Præside seu V. Rege sub eisdem legibus regitur, eademque est moneta, quæ sub diversis speciebus in dicta Metropolitica, seu residentiali Civitate fabricari solita, omnibus dicti Regni partibus æqualis est, & uniformis, ita ut non detur regio, Civitas, vel locus, quæ particularem, & ab aliis diversam habeant monetam; Licet enim idem Regnum, facilioris regiminis gratia, divisum sit in duodecim Provincias, ita impropriè dictas, quarum singulæ proprium habent Præsidem, Non tamen diversa corpora constituunt, neque diversas habent leges vel monetas, ut contingit in Statu Ecclesiastico juxta Legationum diversitatem, sed ubique parisormiter vivitur cum eisdem legibus & monetis, exceptis consuetudinibus locorum particularium circa leges.

Regnum verò Siciliæ ultra, diversam habet monetam sub diverso cuneo & impressione, tanquam diver- 6
si Regni seu Principatus. Licet enim Regna post mortem Alphonsi primi denuo divisa sint, ac demum sub Rege Ferdinando, *Catholico*, nuncupato, ad ejusdem Coronæ Aragoniæ unionem redierint, attamen adhuc duo diversa remanent ita inter se distincta, Quoniam unio sub eadem Corona non inducit ipsorum Regno- 7
rum unitatem, juxta ea quæ habentur deducta in *Pamplonen. decimarum de Taffalla sub titulo de præeminentiis*, Unde propterea banniti vel inquisiti unius Regni, in altero tanquam in diverso territorio, ac omnino diverso Principatu esse dicuntur, Atque, ut patet ex deductis *in Panormitana successionis feudorum disc. 13. & in aliis sub tit. de feud.* diversas habent leges, imò eædem Constitutiones antiquæ utrique communes, diversam habent interpretationem, & praxim, ut loco citato.

Cum igitur jus cudendi monetam sit de Regalibus, ita ut non nisi ad loci Principem spectat *ad tex. in cap.* 8
1. quæ sint regalia, ubi Hermia. Bald. Alvarot. Afflict. & cæteri, Capic. in Investitur. feud. vers. feudorum regalia, verbo monetæ, & cæteri communiter, de quibus amplè *Borell. de præstantia Regis Catholici c. 12. num. 1. cum sequen.* ubi juxta consuetam eruditionem benè agit de monetæ origine, usu, tonsione, falsificatione, ac probitate, ita ut suum debitum pondus, suumque 9
intrinsecum valorem habeat, quorum plura deducit etiam *Lotter. de Benef. lib. 1. quæst. 39.* & habetur *in Melevitana disc. præced.*

Hinc proinde, cum reservatio esset de moneta regionis, seu illarum partium, atque ista regio, seu provincia sit membrum, seu pars hujus Regni, de hac moneta sine dubio reservatio intelligenda est, quia hæc dicitur moneta regionis, non altera diversi Principis, in hoc Regno non habentis jurisdictionem, & Regalia.

Et quamvis in illa Civitate ac Diœcesi, utpote in extrema parte Regni, & ob magnam adjacentiam dicto 10
alteri Regno, magis in usu & commercio esset dicta moneta Siciliæ ulterioris, rara verò altera proprii Regni, Nihilominus id est accidens, quod non alterat, ut etiam praxis docet in aliquibus extremis partibus Aprutii confinantibus cum Statu Ecclesiastico, Urbi magis approximantibus; distantibus verò à Civitate Neapolis, quoniam in commercio, magis est moneta Papalis, quàm Regnicola, non per hoc tamen dicitur moneta proprii Principis, seu propriæ regionis, ideoque juxta ea quæ frequenter habentur in hac materia, *sub titulo de pensionibus Ecclesiasticis, præsertim in Calaritana pensionum*, aliud prætendi non potest, nisi quod ubi moneta, quæ est in obligatione non reperitur, vel est nimis rara, ita ut notabile incommodum debitori causet in ea præcisè solvere, ex æquitate admittatur debitor ad solvendum in alia moneta, quæ importet æquivalentiam, ita ut creditor obtineat totum id quod interest, solutionem fieri in ea moneta quæ est in obligatione, ut habetur etiam in *dicta Melevitana discursu præcedenti*.

ROMANA Seu JANUEN. DOTIS

Pro MARIA CATANEA COSTA,

Cum OCTAVIO COSTA FILIO.

Casus decisus per Rotam pro Octavio.

De eadem materia monetarum, An scilicet edicta,

ve

vel aliæ provisiones Principis loci, in quo initus est contractus super earum valutatione, afficiant creditorem vel respectivè debitorem extra ejus ditionem; quomodo, & quando.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Decisio causæ ejusque fundamenta.*
3 *Sæpè à magnis Tribunalibus prodeunt resolutiones ex ignotis motivis.*
4 *De quæstione, quale tempus in materia monetarum attendi debeat, an obligationis, vel solutionis.*
5 *In valore & usu monetarum Principis auctoritas totum facit, & dat regulam.*
6 *Contractus jurati non subjacent statutis, & legibus secularibus.*
7 *Leges vel provisiones Principis in materia monetarum locum non habent cum non subditis.*
8 *Declaratur conclusio, de qua num 6.*
9 *Incolatus occasionalis non facit cessare civilitatem originis.*
10 *Potest quis esse Civis duorum locorum.*
11 *Quando statuta sint operativa, & attendantur etiam extra territorium.*

DISCURSUS CXXVIII.

1 INito matrimonio de anno 1631. in Civitate Januen. inter Mariam Cataneam ejusdem Civitatis, & Benedictum Costam natum in Urbe, filium Octavii pariter Januen. seu Albinganen. in Urbe moram trahentis occasione negotiationis, cum dote librarum 60. m. eoque ad plures annos dissoluto per mortem viri; Cum pro dicta quantitate data essent quædam jura Hispaniarum, & super datio Mediolani, notabiliter hoc medio tempore deteriorata, ac effecta penè nullius valoris; Hinc occasione restitutionis dictæ dotis, orta in primis fuit quæstio inter dictam Mariam & Octavium ejus filium, legatarium, seu hæredem fideicommissarium Octavii senioris, An dos consisteret in quantitate, vel in specie, ex quo pendebat, num hujusmodi jurium deterioratio, viri, vel mulieris damno cederet.

Et introducta causa in Rota, prodierunt coram *Otalorà, & Taja*, resolutiones mulieri favorabiles pro restitutione dotis in quantitate, ut habetur actum in hac eadem causa in sua materia *sub tit. de dote*; Deinde verò assumptum fuit disputandum alterum dubium, super ejusdem quantitatis liquidatione, ob alterationem valoris librarum Januensium, dum inter partes non dubitabatur hanc monetam esse imaginariam, An scilicet attendendum esset tempus contractus, ut debitori expediebat, vel tempus solutionis, ut expediebat mulieri creditrici; Et proposita causa coram Taja *sub die*
2 *25. junii 1668.* prodiit resolutio debitori favorabilis, attendendum scilicet esse tempus contractus, quo attento, debitum liquidandum erat in minori summa.

Resolutio magis prodiit potiùs ex quadam æquitate non scripta, quàm ex discussione conclusionum juris, habita consideratione, quod ad ejusdem Mariæ favorem benignè processum fuerat in dicto altero dubio seu puncto magis importante, Ac etiam quia Tribunal cum eadem, alteram exercuerat æquitatem circa contraventionem præcepto Octavii senioris *juxta decis. 204. apud Rojas*, & sic, ut cum eodem motivo æquita-
3 tis aliqua fieret hinc inde compensatio, Unde propterea in hujusmodi causa, ut frequenter in aliis, practicatum fuit id quod advertunt *Apont. decis. 34. in fin.* & melius *Rovitus dec. 49. n. 13.* quod sæpius à magnis & Collegialibus Tribunalibus prodeunt resolutiones, vel ex illis causis quas recenset & declamat *Aponte*, vel ex aliis motivis à partibus earumque Advocatis non deductis neque excogitatis, unde propterea resultat tam frequens leguleicorum & pragmaticorum error, insistendi mordicus in decisionibus, non distinguendo casus, & non considerando diversas circunstantias.

Quatenus verò pertinet ad ea, quæ juris sunt, Scribens pro muliere creditrice, dicebam quod licet illa quæstio, an scilicet attendendum esset tempus obligationis, vel illud solutionis, esset apud antiquiores ni- 4
mium controversa, ita ut elaboratus additionator *ad decis. 67. par. 9. rec.* ubi multa in hac materia colligit, *num. 10.* dicat, eam nuncupari à Doctoribus quæstionem altam, antiquam, profundam, confusam, & involutam, habentem à tergo lupos, & à fronte præcipitium, Nihilominus admittebam, magis communem, ut & hodiè receptam esse, attendendum sit tempus contractus, quoties agitur de moneta imaginaria, ut in præsenti, ut apud *Afflict. decis. 194. in principio, Thesaur. de augmento monetæ p. 1. Rot. decis. 214. post Cenc.* & in aliis collectis per eosdem *Adden. ut supra, & in Melevitana disc. 126.* ac in hujus causæ decisione, ac habetur pluries sub *titulo de credito*, & in altero *de pensionibus*, ubi est propria hujus materiæ sedes.

Dicebam tamen hujusmodi propositionem, quæ hodiè recepta est pro regula, non procedere in casu controverso, ob decreta seu statuta edita per Rempublicam Januensem de annis 1637. & 1638. in contrarium disponentia, Ideoque cum jus monetarum sit de Regalibus majoribus supremo Principi reservatis *ut in duobus discursibus proximè præcedentibus*, Hinc sequitur quod in valutatione ac usu monetarum, Principis auctoritas 5
totum facit *ad text. in l. prima ff. de contrahen. emptione cum concordan. apud Larream decis. 12. num. 9 & per dictos Adden. ad decis. 67. numer. 2. cum sequen. par. 9. rec.*

Non negabant scribentes in contrarium dictam propositionem, quod scilicet Principis decretis, vel statutis in propria ditione, circa usum & valorem monetarum deferendum sit, Insistebant tamen in duabus limitationibus, una, quod ageretur de contractu jurato regulariter non subjacenti statutis & decretis Principis sæcularis ex utroque defectu voluntatis & potestatis *ex deductis per Lambertengh. de contract. glos. finali quæst. 2. num. 4. & 9. Burats. & Adden. decis. 44. & 422. dec.* 6
387. num. 6. cum sequen. par. 9. rec. & passim, ut frequenter habetur *sub tit. de contract.* ac altero *de credito*; Et secundò quod id procederet cum propriis subditis & in propria ditione, quorum utrumque in præsenti cessabat, dum Benedictus vir natus erat in Urbe, in qua judicium agebatur, ac obierat Octavius senior, à cujus hæreditate hujus dotis restitutio petebatur; Potissimè quia in dictis aliis præcedentibus disputationibus, eadem actrix potita fuerat beneficio statutorum Urbis pro obtinenda via executiva illorum vigore pro dote competente, ex deductis in hac eadem causa, *sub dicto titulo de loco.*

Quodque hujusmodi provisiones in materia monetarum non afficiant non subditos, sed locum habeant 7
solùm cum propriis subditis ultra propositiones generales in materia statutorum, de quibus præsertim *in Romanà pecuniaria, seu dotis de Santacruce sub dicto tit. de dote* & alibi, in specialibus terminis monetarum habetur *in dicta Melevitana disc. 126.* In præsenti autem dupliciter cessabat subjectio, quia extra territorium seu ditionem, & quia cum civibus Romanis, dum actrix, effecta erat domiciliaria viri, idem domicilium retinendo in statu viduitatis.

Quidquid autem sit de dicto motivo æquitatis, compensativo alicujus rigoris adhibiti in altera quæstione, ob quod resolutio non omnino improbabilis videbatur; Isto circumscripto, prædicta alia motiva; reflectendo etiam ad veritatem, parum probabilis mihi videbantur, Præsertim verò nulla penitus consideratione dig- a
num erat primum de contractibus juratis sub laicalibus statutis, & provisionibus cum cadentibus, unde merito

rito per Rotam spretum fuit; Conclusio enim est vera de jure, sed omnino cessabat applicatio ad factum, procedit siquidem quando statutum vel alia laicalis provisio, directè tolleret juramentum, atque enervando substantiam actus, eximeret jurantem ab observantia juramenti, quod ubi non rendit contra bonos mores naturales, seu absque interitu æternæ salutis servari potest, semper servandum est; Secus ubi agitur de exceptione modificativa, quæ non percutiat substantiam actus sed accidentia, & sic interpretationem actus dubii super magis & minus, sive non comprehensionem casus, vel præsumptum implementum, aut etiam defectum probationis ejusdem juramenti, adimendo fidem scripturæ, cum similibus, ut in foro quotidianom habemus.

Juramentum siquidem in hac facti specie, interpositum est super ipsa doris solutione vel restitutione respectivè in summa librarum 60. m. undè contra illud veniri diceretur, quando ipsa restitutio in genere, sive ipsa summa impugnaretur; Sed si utraque firma manenre, oriatur quæstio, etiam de ipso jure communi dubia, super ejusdem summæ liquidatione, & quantum illa consistens in moneta imaginaria importet in moneta vera, quodve tempus addendi decet, id omissum est in conventione, & consequenter provisiones super hujusmodi casibus omissis, ac de jure, vel de facto dubiis, nullatenus percutiunt ipsum juramentum.

Quo verò ad aliud motivum deficientis potestatis, illud pariter non videbatur habere subsistentiam ex defectu applicationis, quoniam ambo contrahentes origine erant Januenses, seu illi ditioni subjecti, ibique initus erat contractus; Et quamvis; tam vir, quàm ejus pater incolatum haberent in Urbe, Nihilominus iste erat accidentalis occasione negotiationis, qui non tollit naturalem civilitatem, neque inducit verum domicilium in loco tanquam occasionalis seu causativus ex

9 deductis *apud Otthob. decis. 89. & 145. decis. 436. num. 16. cum sequen. part. 5. rec.* & habetur præsertim actum *in Anconitana onerum hoc titulo ad materiam Vectigalium disc. 104.* & pluries *sub tit. de præminentiis*, ubi de hac materia civilitatis.

Nil obstante quod eadem actrix usa esset beneficio statutorum Urbis, tum quia id esset allegare inconveniens, quia si statuta non intrabant, eorum dispositio admitti non debebat, Neque ex pingui remedio concernente solum ordinatoria judicii & intentato per causidicos & procuratores, debet mulier, hujusmodi forensium subtilitatum ignara, remanere præjudicata in substantia, seu forte principali ejus dotis; Tum etiam, quia de jure non implicat, aliquem habere duplicem civilitatem, unam scilicet ratione originis, alteram verò ratione domicilii seu incolatus, ac utramque respectivè retinere *ex deductis per Burat. decis. 804. num. 4. Adden. ad eum dec. 811. num 7. dec. 187. in fine*

10 *post Zacch. de oblig. Cameral.*

Et in specie consimilis negotiatoris Januensis in Urbe commorantis *decis. 175. num 20. part. 9. rec.* Et in terminis ulterius negotiatoris exteri ad effectum comprehensionis sub statutis *dec. 137. per totum part. 5. rec.*

Præterea considerabam, rectè applicari posse ea quæ habentur *apud Merlin. decis. 447. alias decis. 355. par 5. num. 15. cum sequen.* de operatione statuti unius loci extra territorium & cum non subditis, non in ratione auctoritativa, sed in ratione probativa vel interpretativa voluntatis disponentis seu contrahentium; Cum enim alteratio monetarum in Civitate & ditione Januensi, tanquam de Regalibus & spectantibus ad Principem, facta esset per ipsam Rempublicam, Hinc proinde ista faciendo talem actum, ita declaravit ejus animum, quod scilicet intendebat id agere, quoad contractus futuros, non autem præteritos, Unde propterea dicta decreta seu provisiones attendi non debent in ratione auctoritativa & tanquam lex exorbitans, seu correctoria ejus, quod de jure dispositum est, sed tanquam declaratio ejus animi & voluntatis, & quid per immutatum monetarum valorem facere voluerit, ideoque ista ratio, cui principaliter innititur decisio, videbatur parum probabilis, neque in decisione desuper edita respondetur huic motivo, quod Ego deducebam.

ROMANA Seu CIVITATIS VETULÆ MERCIUM.

Pro FRANCISCO CUCURNO

Cum ALIQUIBUS MERCATORIBUS VENETIS

Casus resolutus per Thesaurarium contra Cucurnum.

De materia Salviconductus & portus franchi, & an emens à non domino merces in portu, sive in nundinis vel alio publico emporio sit tutus, ita ut per illarum dominum vendicari non possint saltem non restituto pretio soluto, val econtra.

Emens à non domino merces furtivas, & quando eisdem mercibus distractis & non extantibus teneatur domino illarum valorem restituere.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *De Salvo conductu, qui conceditur ingredientibus in portum vel alium locum, quomodo sit servandus & de quibus bonis intelligatur.*
3 *Emens rem alienam in portu vel publico emporio an sit tutus, ita ut rei domino competat Jus vendicandi non restituto pretio.*
4 *Hypotheca competens super bonis mobilibus, an sit exercibilis super mercibus penes tertium distractis.*
5 *Portus essentia principaliter consistere videtur in libertate commercii.*
6 *Contra tertium, An & quando dari possit actio personalis pro bonis in eum obventis & non extantibus*

DISCURSUS CXXIX.

TRadiderunt in Civitate Venetiarum plures mercatores eorum merces Capitaneo Petro Bruè, cum ejus 1 navi vehendas ad Civitatem Alexandriæ Egypti, ad effectum ibi vendendi, ac de pretio emendi alias merces illarum patrium, ad eandem Venetiarum Civitatem asportandas: Cum autem Bruè prætenderet in dicta Civitate Alexandrina injustè acensatum, passum esse duas graves *vanias* aliasque impensas. Integrum dictarum mercium pretium absorbentes, ideoque à mercatoribus Alexandrinis merces pecunia credita ad has partes vehendas habuisset, Hinc appulit ad portum Centum cellarum seu Civitatis Vetulæ, ubi his omnibus narratis, *salvum conductum* obtinuit, eoque obtento merces vendere cœpit variis mercatoribus, præsertim Francisco Cucurno Mercatori Urbis pro summa scut. 4. m. ex quibus 3. m. circiter in promptu soluta esse ex ejusdem Bruè apocis apparebat.

Consignata mercium parte, comparuerunt dicti mercatores Veneti, qui docentes per legitima documenta, merces in dicta navi existentes esse suas, sive ex aliarum mercium pretio emptas, obtinuerunt illas sequestrari, etiam cum dicti Capitanei carceratione, Unde exorta inter eos lite in Camera per istam (Me tamen in causa non scribente) acerrimè discusso articulo, pluries decisum fuit ad favorem Bruè, quod scilicet illi per mercatores reficiendæ essent vaniæ & expensæ, ut supra passæ, quibus refectis ipsa mercium dimissionem promptè offerebat, vel quod reponendus esset ejus pristinæ libertati cum *salvi conductus* observantia, ne publica-

blica fide contra jus gentium ita deceptus remaneret.

Ex quo præsertim ultimo motivo non violandæ fidei portus, Camera semper in hujusmodi sententia constanter perstitit, etiam super mercibus & bonis, quæ di-
2 cebantur aliena, non obstante auctoritate *Bal. consil. 400. lib. 1. Petr. Bellin. de re militar. par. 9. tit. unico & aliis* firmantibus *salvum conductum* intelligendum esse de rebus propriis non de alienis, quia cum ille fuisset generalis & indefinitus, debebat in totum servari etiamsi dicti Portus Gubernator ad id potestatem non habuisset, dum agebatur de non subdito, qui sub hac fide portum ingressus erat aliàs non ingressurus, unde reputandus erat pro non ingresso, ac suæ libertati reponendus, ex iis quæ de hac materia, *salvi conductus* habentur *apud Sur d. dec. 307. & cons. 281. & 289. Cyriac. controv. 109. ex num. 10. Franch. dec. 590. & 673. Fontanell. dec. 297. Farinac. quæst. 29. Tappia dec. 21. & 55. Sperell dec. 148. par. 2. Rovit. super pragm. de guidaticis* & alios de materia tractantes, Unde propterea revocavit sententiam in prima instantia latam.

Verùm habito per mercatores recursu ad *Alexandrum VII.* ab isto, forsan ex justis, ignotis tamen motivis, avocata causa à Camera emanavit chirographum, per quod, circumscriptis Cameræ resolutionibus, demandabatur prædictæ primæ dictæ sententiæ executio, Quare vigore prædicti chirographi, directi Thesaurario dicti mercatores, postquam merces in portu ejusque repositoriis adhuc existentes, sive venditas, sive invenditas, sibi consignari obtinuerant; pulsarunt etiam coram dicto Thesaurario varios mercatores, quibus aliquæ ex dictis mercibus traditæ fuerant: præsertim dictum Cucurnum, unde assumpta disputatione.

Pro isto scribens dicebam, causam in duas inspectiones dividendam esse, Unam scilicet super mercibus adhuc existentibus jure dominii, probata identitate, per dictos mercatores earum dominos vendicabilibus; Alteram super jam consumptis & non extantibus; Super prima quamvis pro mercatoribus urgeret dispositio textus *in l. Incivilem C. de furtis*, ut rei furtivæ domino
3 illam vendicare licitum sit, à quocumque possessore quamvis hic bona fide emisset, nullo sibi restituto pretio, quia bona fides excusat tantum emptorem à pœnis, quibus alias mala fide ementes res furtivas subjacere debent, non autem, ut de pretii soluti consequutione excipere valeat ex deductis per Farinac. *de furt. q. 177. n. 15. & seqq. Menoch lib. 5. præsumpt. 29. Spadam cons. 149. vol. 1. Rot. Lucen. divir. 151. Rovit. super pragm. 1. de empt. & vendit* & habetur *in Romana gemmarum pro Puteo & in Romana pro Terentiana sub tit. de empt. & vend* Quod Doctores nostri extendunt etiamsi emptiones factæ essent in nundinis vel publicis emporiis, *ut per Menoch Farinac. & Rovit. locis citatis* qui alios adducunt.

Attamen, præsupposita bona fide, dicebam hujusmodi conclusiones non esse istis terminis applicabiles, ubi agitur de mercibus, in quibus ratione libertatis commercii speciale esse videtur, ut à Juris consuetis regulis recedamus; De jure siquidem creditori hypothecario conceditur ad bona sibi hypothecata agere contra
4 quoscumque illorum possessores etiamsi per mille manus transierint, & nihilominus ubi agitur de mercibus, quæ distractæ sint, non tanquam universitas cum ipsa, taberna, seu toto corpore negotii, sed tanquam singulares, receptum est ex jam dicta ratione publici commercii, tertium in quem distracta sunt molestari non posse, sed illas transire liberas ab omnibus vinculis & hypothecis, quibus subjacebant, dum erant penes venditorem *ad communiter notata per Doctores per ipsum text. in l. cum tabernam ff. de pignoribus Bald. in l. ubi adhuc num. 37. C. de jure dotium Merlin. de pignor. lib. 2. quæst. 45. nu 15. & sequen. Capic. Latr. dec. 24. nu. 11. Rot. post Paris. de Salviano dec. 115. 126. & 205. & dec. 107. post Merlin. ubi supra num. 6. apud Ottbob. dec. 55. nu. 9. & in aliis.* Ita à pari, dum eadem in utroque casu militare videtur ratio publici commercii aliàs impediti, cum non soleant mercatores & negotiantes in mercium emptionibus exquirere à venditoribus eorum dominii & possessionis titulos, quos etiam respectu venditorum, magnum & impracticabile onus esset, ut in singulis mercium venditionibus justificare deberet, ut dictum fuit *in Anconitana Salinæ hoc tit. disc. 115.*

Fortiùs, quia venditor per Principis officiales ad id destinatos in portum receptus fuerat, & publicè ad merces vendendas admissus, ex qua ratione mercatores in bona fide existentes, ab eodem Principe ejusque publica fide, contra omnem juris gentium & positivi dispositionem decepti remanerent, cum credere non debuerint furem & alienarum rerum prædonem illum, qui in portu tanquam dominus & mercator admissus fuit ad merces publicè vendendas.

Ad quod comprobandum adducebatur communis aliorum portuum observantia, præsertim in nostra Italia Venetiarum & Liburnii, cum hujusmodi portuum anima sive essentia principaliter in hujusmodi commercii libertate, ibique mercantium securitate consistere videa- 5
tur, Ideoque ubi cum summa æquitate ad favorem actorum procedendum esset, dicebam admitti quidem posse ad mercium suarum vendicationem, sed restituto pretio per mercatorem bona fide ementem soluto.

Quo verò ad merces consumptas; in quibus rei vendicatio seu alia actio realis exercibilis non erat, dicebam actores omni prorsus actione vel remedio destitutos
esse, quia contra tertium dari potest actio personalis, 6
cum deficiat obligatio, quæ est hujusmodi actionis mater, nisi duobus tantum casibus, vel ubi scilicet dolo & mala fide possidere desierit, quia nempè ad aludendam rei propriæ vendicationem domino competentem istius distractionem vel consumptionem affectaverit, *ex deductis per Menoch. dicto lib. 5. præsumpt. 29. Spada dicto cons. 149. vol. 1. Farinac. dicta quæst. 77.* Vel ubi rei consumptæ pretium penes ipsum remaneret titulo lucrativo, & sine causa juxta terminos textus in *l. si me & Titium ff. si certum petatur*, vel *de in rem verso*, Quorum neutrum in præsenti applicari videbatur, quia pretium mercium venditarum penes istum mercatorem remanebat titulo oneroso, dum pretio mediante illas emerat, & non probabatur dolus vel mala fides, quæ utpote delictum importantia non præsumuntur; præsertim dum bonæ fidei præsumptiones & argumenta concurrebant, quia publicè & palam in publico portu emptæ fuerant.

Verum ex eisdem præsuppositis ab illis extrajudicialibus notitiis sive prudentialibus rationibus ex quibus infirmato judicio duodecim Virorum Tribunal Cameræ constituentium, unus solus pro dictis mercatoribus contra Brue judicavit, sive talis judicati exequutio demandata fuit, Ex eisdem etiam judicatum fuit contra istum mercatorem, quia processum est cum præsupposito, quod in ipso actu emendi antequam pecuniæ solutionem procederetur, fuisset sibi ad aures denunciatum à personis in eadem navi existentibus ut ab emendo abstineret, quia merces erant alienæ; Item quia nonnullæ merces distractæ fuerant, post inhibitiones & sequestra, & quod magis est, præsuppositum etiam fuit, verè nullam pecuniam solutam esse, sed apocas continere simplices confessiones sub spe futuræ solutionis, ut ità mercatoribus præcluderetur via agendi ad suorum bonorum recuperationem, Et quando præsupposita essent vera, resolutio non esset injusta, sed dubium est, quod in actis non benè justificabantur.

† AD contenta in hoc discursu super securitate ementis in portibus, vel publicis emporiis, conferunt, quæ habentur *sub tit. de Empt. & Vend. disc. 13. & 42.* ac etiam *sub tit. de Credito disc. 22.*

Et de emente rem furtivam, an, & quando ex æquitativa exceptione de utili in rem verso, seu negotiorum

gestorum

gestotum repetat pretium ab ipso solutum consentiunt ea, quæ habentur *sub tit. de Usur. disc. 5. & d. disc. 13. de Emp. & Vend.*

ROMANA seu CIVITATIS VETULÆ STATERÆ

Pro JOSEPHO ROGERIO PONDERATORE POPULI ROMANI.

Cum COMMUNITATE CIVITATIS VETULÆ.

Casus decisus per Thesaurarium & Cameram ad favorem ponderatoris.

De materia ponderum & mensurarum, ac jure privativo alicui Communitati competente ponderandi vel mensurandi merces in loco contractandas, An illi subjaceant forenses præsertim in Portu emente, & vendentes. Et an hoc dicatur species vectigalis & gabellæ, Et aliqua de immunitate portus.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Ponderum & mensurarum usus utpotè publico commercio necessarius de jure divino demandatus est.*
3 *Idem de jure canonico & civili.*
4 *Jus adequandi & retinendi pondera & mensuras computari solet inter Regalia competentia Principi vel Civitati.*
5 *De inventione ponderum & mensurarum remissivè.*
6 *Introductio juris privativi ponderandi vel mensurandi an sit rationabilis.*
7. *Dictum Jus privativum competens Civitati procedit inter cives & incolas, non autem cum forensibus.*
8 *Portus Civitatis Vetulæ ex indulto Apostolico est exemptus ab omnibus gabellis, & oneribus.*
9 *Jus privativum est species vectigalis & gabellæ.*
10 *Portus dicitur de Regalibus majoribus Principi competentibus, & alia dicuntur vectigalia, & onera, quæ in portu exiguntur.*
11 *Barones vel inferiores Civitates non habent jus portus nisi ex Privilegio vel Immemorabili.*

DISCURSUS CXXX.

1 POpulus Romanus quandam habet stateram *grossi ponderis* nuncupatam, importantem utilitatem emptori quatuor pro centenario, ut supra *in Romana Gabellæ statera disc. 85.* Quia tamen, tam respectu gabellæ super ea existentis, quam ex eo quod illius usus diligenti personæ in officium concedi soleat exteri mercatores illam magis commodam fidelem judicant, Hinc propterea ut plurimum, antequam ad portum Civitatis vetulæ accedant, in ipsismet eorum regionibus, per litteras cum correspondalibus Urbis, pacisci solent de mercibus ponderandis cum dicta statera, cum qua cessante etiam dicta præcedenti conventione, in ipsomet portu libentius vendunt, prout etiam libentius Mercatores Urbis emunt, undè aliqua navi mercibus onusta ad portum appulsa, vocari solet ab Urbe Ponderator Populi ad mercium ponderationem cum dicta statera faciendam. Cum autem Communitas Civitatis Vetulæ, suam pariter haberet stateram, quam in officium seu appaltum cum jure privativo ponderandi sub certa pensione sive emolumento concedere solet, ideoque prætenderet prohibendum esse dictum Populi Ponderatorem, ne in suo Territorio in præjudicium dicti ejus juris privativi hujusmodi ponderationem faceret, orta desuper controversia coram Thesaurario.

Pro Urbis Ponderatore scribens (cum sensu etiam veritatis, ita ipsomet judice Me requirente) credebam utramque partem distinctivè & juxta diversos respectus, bonum jus fovere, Cum enim in ponderum, & mensurarum adæquatione multæ fraudes committi soleant, atque publica utilitas, quinimò commercii necessitas, ponderum & mensurarum justitiam requirat, adeò ut etiam de jure divino id demandatum habeamus *Deuteron. cap. 25. Proverb. 16. & Levit. 16.* ibi, *nec erit in domo tua modius major & minor*, & ubi, *pondus habebis justum & verum* & ubi *modus æqualis & justus sit tibi*, Quod etiam de jure canonico statutum habemus
in cap. 2. de emptione & venditione Atque de jure civili
in l. modios 9. C. de susceptoribus & arcariis lib. 10. & 3
in auth. de Collatoribus §. eos autem circa finem, præcipitur in unoquoque loco vel Civitate, in Ecclesia, vel loco publico, justum pondus & justam mensuram conservari, ex quibus alia regulari valeant.

Hinc ferè ubique, vel per leges particulares, vel consuetudines, inductum est jus privativum penes Principem vel Baronem, seu Civitatem, adæquandi pondera & mensuras, eaque retinendi, atque hoc jus inter Regalia computari solet, ut bene *Guido Papa dec.*
490. quæ reputatur in materia magistralis, & notant 4
Afflict. in Constit. Regni ad legitima tempora, & in Constit. Mercatores, Niger. in cap. Regni item præ dicti 65. *Bovadil. in politica lib. 5. cap. 10. num. 33. Cyriac. contr. 331. num. 3. & 4. Flamin. de Rubeis cons. 69. numer. 26. cum seqq. vol. 2.* ubi tiam eruditè agit de ponderum &
mensurarum inventione, de quo agunt quoque *Alciat.* 5
in tract. de ponderibus, & mensuris, & Borell. de magistratuum edictis lib. 3. cap. 15.

Prout in praxi videmus in Urbe, Præfecto Sicle & Populi Magistratui privativè injunctum esse jus adæquandi pondera & mensuras, nec non jus ponderandi merces venales in summa notabili excedente libras 20. in dicta specie stateræ grossæ non nisi ponderatori ab eodem Populo deputato competere, *ut d. disc. 85.* dictio;
juris privativi introductio non videtur à publici 6
boni ratione extranea, ne scilicet ex generica mensurandi seu ponderandi libertate, fraudes committantur, præsertim cum exteris, qui de loci ponderum, & mensurarum usu informationem non habent.

Ex qua ratione, ad exemplum Urbis & Populi Romani, rectè ex consuetudine potuit etiam in Oppido Centum Cellarum seu Civitatis Vetulæ hoc jus privativum ponderis & mensuræ introduci, ut non nisi uni personæ per Communitatem deputandæ competeret; Verum hoc restringendum esse dicebam inter cives & in-
colas, seu alios ejusdem Communitatis subditos, quo- 7
rum respectu rectè verificabantur instrumenta appaltuum aliæque probationes, ex quibus Communitas suum jus & possessionem justificare prætendebat.

Secùs autem respectu portus ac mercium, quæ ab omnibus mundi partibus per mare ad portum appellunt, ibique, vel in eisdem navibus, vel in repositoriis occasione contractuum ponderantur; In hoc enim
prorsus vanam dicebam Communitatis prætensionem, 8
tum ex amplissimo privilegio huic portui concesso per *Urbanum VIII.* per quod sublatis omnibus, gabellis & oneribus, omnimoda franchitia & exemptio conceditur, cum hujusmodi jus privativum ponderandi merces cum una solùm statera per quemdam Officialem tenta, utpote tollens naturalem libertatem sit species servitutis, vel oneris, quinimo species vectigalis *ex deductis per Menochium de arbitrariis casu 569. Galeot.*
respons. fiscal. 10. numer. 59. Rovit. decis. 17. numer. 5. 9
Farinac. in fragmen. verbo Monopolium ac habetur in dicta Romana Gabellæ stateræ *discur. 85.* Quod etiam in specie probabatur ex eisdem appaltibus à Communitate productis, in quibus dicitur, conce li *gabellam stateræ seu juris ponderandi*, undè liquet hoc jus habitum fuisse inter gabellas & emolumenta publica.

Tum clarius, quia circumscripto etiam privilegio,
attentaque sola juris dispositione, portus dicitur de 10
majoribus Regalibus Principi competentibus & sub

ejus

ejus immediata jurisdictione, gubernio, & protectione existentibus, ideoque vectigalia, & quæcumque onera, quæ in portu exiguntur, dicuntur de Regalibus majoribus, soli Principi competentibus, ut clarè disponitur *in cap. primo quæ sint Regalia, ubi Andreas, Alvarot. & cæteri Capic. in investitura feudali verbo portubus Frecc. de subfeudis lib. 1. tit. de offic. magni Admirati n.16. cum seqq. Loffred. cons. 24. in principio & per tot. Borell. in tract. de præstantia Regis Catholici cap. 9. n. 1. & nu. 60. cum seqq. Aponte de potestate Proregis tit. 10. de diversis provisionibus rubr. de portu n. 1. cum seqq.* apud quos habetur, Barones, vel inferiores
11 Communitates jus portus non babere, nisi ex Principis Privilegio, vel accedente immemorabili, cujus vigore privilegium, & quicumque alius titulus de mundo melior allegari potest, quorum neutrum in casu, de quo agitur justificabatur, & quatenùs justificaretur, sublatum remanebat ex dicto novo exemptionis privilegio per *Urbanum* concesso, per quod expresse omnia & quæcumque onera revocantur.

Ac propterea etiam in sensu, sententiandum esse, non quidem ad favorem ponderatoris Populi Romani, ut sibi licitum esset in portu cum ejus statera ponderare, [ut in hac parte forsan non benè factum fuit, unde propterea id non levem dubitandi ansam præbuit in gradu appellationis in Camera) sed pronunciandum esse ad favorem mercatorum, & quorumcumque in portu merces contrectantium, ut juxta ejusdem portus libertatem, eis licitum esset merces ponderare cum illis stateris & ponderum speciebus, quæ partibus visæ essent, dummodo sint pondera legitima & probata auctoritate Superioris, qualis est Syclatum Præfectus, ita ut esset in mercatorum arbitrio uti dicta statera Communitatis, vel illa Populi Romani seu quacumque alia Superioris approbationem habente, quoniam aliàs portus sibi concessa exemptione & libertate potiri non diceretur, atque esset dare in subdita Communitate jus exercendi jurisdictionem in portu, ita dupliciter sibi usurpando Regalia majora vectigalis speciem ab exteris & non subditis ac in portu exigendo, quæ omnia juris dispositioni adversantur. De hac autem materia ponderum & mensurarum agitur *in dicta Romana gabella statera disc. 85. ac in Ferrarien. datis & Urbinaten. pretii salis disc. 82. & 111. seu 114.*

NAZARENA PEDAGIORUM seu NUNDINARUM

Pro DUCE REGINÆ

Cum ARCHIEPISCOPO NAZARENO.

Casus pendet in Rota indecisus.

Facta per Principem sæcularem concessione juris nundinarum alicui Ecclesiæ, an exemptio à vectigalibus & pedagiis competere dicatur mercatoribus ad hujusmodi nundinas accedentibus jure Ecclesiasticæ immunitatis, quæ violari dicatur per vectigalium & pedagiorum exactionem, & de franchitiis & exemptionibus competentibus in nundinis & mercatis.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Jus exigendi pedagia est de Regalibus, & à privato non possidetur nisi ex privilegio vel immemorabili.*
3 *Castra & jura etiam Regalia donata per Principes Ecclesiis fiunt bona Ecclesiastica & num. 7.*
4 *Nundinæ sunt de Regalibus & non competunt nisi ex privilegio vel immemorabili.*
5 *Inter privilegia nundinarum est illud exemptionis à vectigalibus*
6 *Princeps non revocat privilegia & jura concessa Ecclesiæ.*
7 *Declaratur conclusio de qua n. 3.*
8 *Multæ nundinæ sunt Ecclesiarum.*
9 *Privilegium exemptionis nundinarum, de quibus vectigalibus intelligatur.*
10 *Pedagium solvitur per vectorem ratione vecturæ.*
11 *Qua ratione exigatur pedagium seu gabella passus.*
12 *Quale interesse non habeatur in consideratione circa Immunitatem Ecclesiasticam.*
13 *Clerici negotiatores pro mercibus non sunt immunes.*
14 *Quando Ecclesia vel Ecclesiastici teneantur ad hujusmodi pedagia seu gabellam passus.*

DISCURSUS CXXXI.

ARchiepiscopo Nazareno ab ejus Cathedra & Dioe- 1
cesi, utpote ab infidelibus occupata profugo, Sedes Apostolica Ecclesiam concessit sub titulo S. Mariæ de Nazareth in insigni Oppido Barolitano Tranen. Dioecesis, ubi Sedem fixam habere posset, eidemque tractu temporis univit Ecclesias Cathedrales, Cannen. & Montis Viridis, cum plerisque privilegiis, jurisdictionibus, & prærogativis, de quibus *in Nazarena Jurisdictionis sub tit. de Jurisdictione disc. 10* & per *Ughellum 7. t. Italiæ Sacræ*, ubi de hac Ecclesia tractat. Cumque ad Solemnitatem B. Mariæ in die Annunciationis, nedum Oppidi, sed aliorum adjacentium locorum incolæ, cum magna devotione concurrerent. Hinc proinde *Rex Ferdinandus Primus* de anno 1458 privilegium concessit nundinarum, quarum jurisdictionem, administrationem, & emolumenta dictus Archiepiscopus haberet cum officio Magistri nundinarum, ac immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis quibus potiri solent aliæ publicæ nundinæ, quæ in Regno celebrantur; Cumque de anno 1495. per *Regem Alphonsum Secundum* concessum fuisset in feudum Leonardo Como ejus Scribæ & Consiliario jus exigendi pedagium, vulgò *passo*, à transeuntibus, prius per Regiam Curiam exigi consuetum in ponte Cannarum prope dictum Oppidum Baruli, satis celebri ob excidium quod Exercitus Romanus ab Annibale ibi passus est, Atque Dux Reginæ de familia Galeota nepos ex filio *Fabii auctoris controversiarum & responsorum fiscali*, ex dicto Leonardo descendens, in hujusmodi juris seu pedagii possessione esset, ejusque ministri seu affictuarii indemnitè illud exigerent à quibuscumque etiam illis qui ad prædictas ibi satis proximas nundinas accedere profitebantur; Prætendere cœpit Archiepiscopus, id adversari Ecclesiasticæ immunitati, unde propterea præfatos ministros sue affictuarios, tanquam dictæ immunitatis violatores excommunicavit, sed interposita appellatione ad Sanctissimum, & commissa per breve causa Episcopo Bituntino, hic dictas Censuras revocavit, unde Archiepiscopo recurrente ad Sacram Cougregationem immunitatis, eoque solum informante, *de mense Martii* 1660. prodiit sibi favorabile rescriptum super dicta violatione immunitatis; Verùm altera parte recurrente, suaque jura deducente, cognito quod esset causa merè judicialis, exigens formalem processum, remissa fuit ad Rotam coram *Otalora*, & proposita semel causa, absque resolutione, super solo incidenti attentatorum, quæ hinc inde prætendebantur, ulteriorem progressum non habuit, ob superventam mortem dicti Archiepiscopi, In cujus locum post biennalem vacationem ad dictam Ecclesiam ad meas preces meorumque ser-

vitiorum remunerationem per *Alexandrum VII.* de anno 1667. translato Fraocisco Antonio de Luca Episcopo Anglonen. mihi benevolentia plusquam fratre conjuncto, huic consului, quod nisi melius fundarentur jura Ecclesiæ, abstineret à prosequutione hujusmodi litis, quæ Mihi scribenti pro dicto Duce partim probabilis videbatur.

Non dubitabatur enim de competentia dicti juris
2 exigendi hoc pedagium, quod est de Regalibus, non obtinendum, nisi per habentes hoc jus ex Principis privilegio, vel ex immemorabili, quæ eidem privilegio æquipollet, cum doceretur de facta Regia concessione in feudum, cum subsequuta observantia pluries canonizata & demandata per Regiam Cameram Summariæ; Et quod magis, ad occurrendum fraudibus & extorsionibus, quæ per hujusmodi pedagiorum & passuum exactores vel affictuarios committi solebant, ex generali Regia provisione in toto Regno, de anno 1570. præscripta fuit taxa insculpta in marmore ad formam epitaphii in eodem ponte seu loco, in quo exactio fieri solet, Et nihilominus id deducebatur ex abundanti, quoniam cum ut dictum est jus exigendi hujusmodi pedagia sit de Regalibus supremo Principi reservatis, ad istum ejusque Magistratus & Officiales pertinet inspicere, an illa per privatos ab ipsius Regis subditis exigi possent nec ne, Unde cum cum iisdem Regiis Officialibus scientibus, approbantibus, ac demandantibus publicè & palam hujusmodi exactio fieret, prorsus extraneum ac inanem laborem dicebam illum scribentium hinc inde, super hujusmodi juris competentia, de qua inspicere non pertinebat ad istum judicem Ecclesiasticum, cujus partes tantum erant agendi de censuris, quarum causa per appellationem commissa erat, quod pendebat à puncto violationis Ecclesiasticæ immunitatis, an adesset nec ne:

Quatenus igitur ad istum punctum pertinet scribentes pro Archiepiscopo insistebant in generalibus, latè deductis *per Spad. cons. 5. & 6. lib. primo*, quod scilicet ea, quæ per Reges & Principes sæculares Ecclesiæ con-
3 ceduntur, etiamsi sint castra & bona jurisdictionalia, seu alias jura Regalia & de sui natura laicalia, efficiuntur Ecclesiastica, atque ut nostri dicere solent, *Sancta Sancto um*, ut in proposito deductum habetur *in Lucana Jurisdictionis seu Imperii sub tit. de feudis disc. 60.*

Ideoque admittentes, quod nundinæ sunt de Regalibus, ac Principi reservatis, exigentibus proinde, vel ejusdem Principis privilegium, vel immemorabilem illi æquipollentem, cum ejus vigore quilibet titulus de
4 mundo melior allegari valeat *ad text. in l. prima ff. de nundinis l. prima Cod. eodem, ubi Bald. Salicet.* & cæteri de quibus latè *Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 36. numer. 11. & sequen. Apont. de potestate Proregis tit. de divers. provis. rubr. de mercatur. seu nundinis numer. 1. Rippoll. Chri in.* & cæteri, de quibus *in Imolen. nundinarum disc. sequen.* Attamen dicebant, quod penes Ecclesiam effectæ erant Ecclesiasticæ, & successivè quod earum perturbatores seu violatores dicerentur Ecclesiasticam immunitatem violare, Ipsæque nundi-
5 næ perturbari dicuntur eo ipso, quod ab accedentibus ad eas, vectigalia & pedagia exiguntur; cum inter nundinarum privilegia collecta per *Borell. dicto cap. 36.* sit istud exemptionis à vectigalibus & pedagiis.

Nec referre dicebant, quod hujus pedagii exactio fieret ex privilegio & auctoritate Regis ejusque Officialium, quoniam Princeps sæcularis revocare non potest ea bona, seu jura & privilegia, quæ Ecclesiæ concessit, utpote effecta de diverso jure & dominio, etiamsi expressè diceret, transcribendo cum copiosis allegationibus ea, quæ desuper collecta habentur *per Thom.*
6 *del Bene in tract. de immunit. tom. 1. par prima d. b. 2. sect. num. 7. & num. 16. cum sequentibus*, ubi quod privilegium concessum non subditis transit in contractum irrevocabilem, multò magis ubi expressè non dicitur, cum tunc, regulando voluntatem à potestate, necne volitum præsumatur.

His tamen non obstantibus, reflectendo etiam ad veritatem, contrarium dicebam probabilius esse, quidquid enim sit de veritate dicti assumpti, quod scilicet jura Regalia ex Principis largitione ita fiant Ecclesiastica, quod ab ejusdem Principis alto dominio & su- 7
prema potestate exempta fiant, quod saltem de facto & in praxi non transit absque magna difficultate, ubi præsertim non assistit, sed potius resistit observantia, cui satis in proposito deferendum est ex iis, quæ habentur deducta *in dicta Lucana Jurisdictione seu Imperii sub titulo de feudis, discursu 60.* Et quæ observantia in contrarium urgere videtur, quoniam major pars nundinarum Regni, utpote introductarum occasione devotionis ac solemnitatum, ex Regiis privilegiis pertinet ad Ecclesias, earumque Prælatos, Capitula vel Monasteria, nedum quoad emolumenta bursalia, sed etiam quoad jurisdictionalia, facultatem scilicet deputandi Magistrum nundinarum aliosque Officiales, licet in hoc privilegia non sint conformia, cum in plerisque jus seu dominium Ecclesiæ sit quoad emolumenta 8
non autem quoad dictam facultatem & jurisdictionem; Et nihilominus juxta inconcussam observantiam nundinæ prædictæ, earumque Magistri & Officiales, quoad concernentia laicalia, tam in personis, quàm in bonis ipsi Regi ejusque Officialibus subjiciuntur.

Adhuc tamen prædicta percuterent casum, in quo ageretur de revocatione ipsarum nundinarum, earumque privilegiorum, quia nempe exigi vellent in istis 9
nundinis illa vectigalia & pedagia, quæ in aliis nundinis non exiguntur, ita ut laicalis provisio esset in odium Ecclesiæ, ejusque præjudicium, directè, vel indirectè tenderet, Quod in præsenti dici non poterat, illa enim exemptio, quæ juxta communem usum, præsertim in Regno, conceditur in nundinis, percutit illa vectigalia & onera, quæ alias extra tempus nundinarum in eo loco per mercatores & negotiantes ratione introductionis vel contractionis mercium sub nomine dohanæ seu plateæ, aut alio vocabulo solvi solent, non autem pedagia, quæ in itinere per pontes, scaphas, vel alia loca, potiùs ratione transitus materialis, quàm ratione in-
troductionis vel contractationis mercium solvuntur; 10
quoniam ista, ex iis quæ habentur *in Romana gabellæ ferri hoc eodem tit. disc. 63. juxta doctrinam Bart. in l. primam §. hic titulus num. 6 ff. de public. & l. cum plures §. vehiculum ff. locati & conducti* solvuntur potiùs à vectoribus quam à dominis.

Ea etiam ponderata ratione, quod hujusmodi pedagia seu passus, introducta fuerunt, ac exigi consueve- 11
runt, pro expensis refectionis, vel custodiæ illius pontis vel loci, ac etiam quia non exiguntur ratione accessus ad unas vel alias nundinas, sive ad unum vel alterum locum, sed indefinitè ob illum actum passus seu transitus materialis, non curando ad quem locum transeuntes accessuri sint; Et sic vectigal non percutit ipsas nundinas, earumque particulare privilegium, quod ita intactum remanet neque Ecclesia dici potest præjudicata, seu de suo damnificata per hujusmodi oneris solutionem; Licet enim considerari posset quoddam remotum interesse majoris concursus negotiantium ad hujusmodi nundinas, quando nedum in ipso loco sed per omnes passus & in toto itinere negotiantes essent immunes, nihilominus istud videtur quoddam interesse nimis remotum & accidentale, non habendum in con-
sideratione, quoniam interessatæ etiam dici possunt Ec- 12
clesiæ in omnibus oneribus, quæ per Principes laicos imponuntur eorum subditis, qui ita pauperiores ac minus potentes effecti, dare non possunt illas eleemosynas & oblationes, quas aliàs darent, cum similibus indirectis & remotis præjudiciis, in consideratione non habendis, stante etiam contraria praxi & communi

consuetu

consuetudine, quia accedentes ad nundinas, præsertim publicas & magnas, à Metropolitica Civitate Neapolis, seu aliunde cum mercibus, plurium dictarum iter habent, atque per plures hujusmodi passus pertransfeunt accessuri ad plures nundinas & de una in alteram sive de nundinis ad aliam. Civitatem vel locum pro contractandis mercibus, quæ in nundinis venditæ non essent, unde dicta exemptio esset impracticabilis; Ideoque nundinarum exemptio intelligitur de oneribus in ipso loco extra illarum tempus ferri solitis; Cumque transitus per istum pontem sit communis duabus vel tribus Provinciis, non pertinet ad gabellarium inquirere, unde transeuntes veniant, & quo vadant, sed solum attenditur ipse transitus materialis.

Illud etiam considerando, quod utique clerici & personæ Ecclesiasticæ in mercimoniis, ac bonis, quæ negociationis causa transvehuntur, seu contractantur, sunt immunes à vectigalibus aliisque oneribus ad text. *in c. 19. quamquam de censibus in sex. o. Cl. nundinarum ... eo ... Canonistæ communiter cod. ecclis per Bel. et.*
13 *disquis. Clerical. tit. de Clericorum exemptione à muneribus § 4. num. 1* Igitur nil dicebam commune habere in proposito Ecclesiasticam immunitatem cum isto casu, in quo immunitas seu exemptio provenit ex mero privilegio laicali, quod proinde intelligendum est, prout intelligit & practicat ipsemet Princeps, qui privilegium concessit.

In proposito item hujusmodi pedagii seu oneris solvendi ratione transitus per aliquem locum, concorditer consultus de anno 1665. in Civitate Neapolis per agentes Principis Ludovisii Domini passus Montisfuscoli, seu Venticani, spectantis ad Statum seu Principatum Venusinum, & agentes Collegii Romani Societatis Jesu, An scilicet deberetur dictum pedagium pro frumento, quod à feudis ejusdem Collegii in Apulia asportatur ad dohanas Avellini & Atripaldæ, sive ad Civitatem Neapolis, Tanquam utriusque partis in Curia Advocatus & benevolus respondi, Quod aut agitur de illo pedagio, quod nulla habita ratione valoris & qualitatis, mercium in summa uniformi solvitur ex sola ratione transitus materialis pro quolibet animali onusto, & tunc istud non debeatur pro animalibus propriis ipsius Collegii, sed benè pro illis vectorum, qui juxta frequentiorem usum pro certa mercede frumentum de loco ad locum asportant, cum hujusmodi onera spectent ad ipsos vectores, non autem ad mercium dominos juxta dictam doctrinam Bart. *& habetur in dict. Romana gabellæ ferri disc. 63.* unde propterea nihil Ecclesiæ interest, neque eâ in aliquo remanet damnificata, cum sufficiat solvere consuetam mercedem, Secus autem ubi agitur de illo onere, quod solvitur ratione mercium, & juxta earum qualitatem vel valorem, cum istud pertineat ad dominum, non autem ad vectorem, ideoque Ecclesia debet esse exempta, cum hujusmodi frumentum recollectum in propriis fundis transportetur de loco ad locum gratia facilioris & melioris esitationis, unde dici non potest mercatura, in cujus casu, pro frumento scilicet empto in Apulia, ad effectum revendendi in alio loco etiam collegium teneri deberet; Et licet respectu dicti oneris solvendi per vectores dici posset, quod illud indirectè solvi dicitur per Ecclesiam, quæ alias minorem solveret vectoram, nihilominus illud dicitur interesse potius lucri de alieno, quàm damni de proprio juxta distinctionem de qua *in Mantuana seu nullitatis exemptionis disc. 55. & in aliis hoc cod. tit.*

† IN materia nundinarum, juxta ea, quæ in his discursibus habentur super conclusione, ut nundinæ sint de Regalibus, pluries in facti contingentia, præsertim in una *Recanaten.* dicere consuevi, quod Regalia consistunt in illis qualitatibus, quæ verè, & propriè contradistinguunt nundinas publicas, & solemnes, ab aliis nundinis privatis, quas ad differentiam vulgò appellamus *Mercatus*, juxta distinctionem, de qua in his discursibus, & in auctoritatibus ibi relatis; Circa immunitatem scilicet à Dohanis, aliisque vectigalibus, ac etiam circa alia privilegia, quæ præter, vel contra dispositionem juris competere solent emptoribus, & venditoribus, aliisque negotiatoribus, ut ad constituendam primam speciem nundinarum publicarum, cum prædictis, & aliis privilegiis, requiratur privilegium Principis, quodque id sit de Regalibus, cum illa jurisdictione, & summaria cognitione causarum, de qua plenè agit *Maran. in specul. seu prax. verb. in judicium mercatorum*, & advertitur *tit. de Judic. disc. 42.* recensendo processus, seu causas executivas; Secùs autem pro secunda specie mercati privati, occasione alicujus festivitatis, vel alterius concursus populi, cùm tunc eatenus non liceat facere privata auctoritate hos mercatus sine licentia Gubernatoris, vel alterius judicis ordinarii loci sæcularis, vel respectivè Ecclesiastici, juxta qualitatem dierum feriatorum, & non feriatorum, in quibus illi fiant, vel utriusque etiam in diebus feriatis, quatenus ad alios effectus dicta licentia requiratur superioris, scilicet Ecclesiastici ob contrectationes in die festivo, & sæcularis ob prohibitas adunantias, ex quibus inconvenientia resultare possunt, juxta ea, quæ de conventiculis in jure disponuntur, sed hoc non est de Regalibus, cùm pertineat ad quemcumque judicem inferiorem ordinarium loci, Ideoque magna differentia est inter unam speciem, & alteram; Est benè verum, quod ista dici meretur una ex materiis incapacibus regulæ certæ, & generalis, dum Regionum, seu Principatuum leges, vel styli, quibus principaliter deferendum venit, nimiam diversitatem habere videntur; Ac propterea intrat consuetus error procedendi cum generalitatibus, vel attendendi auctoritates, & doctrinas in sola litera, earumque aritmetico cumulo, vel consarcinatione, non distinguendo loca, & tempora, aliasque circumstantias, cum quarum præsupposito, diversarum Regionum scriptores loquuntur, quoniam stant benè simul, quod omnes benè loquantur, & tamen quod malè aliqua applicentur.

IMOLEN. NUNDINARUM

Pro FRANCISCO MONTANARIO

Cum COMMUNITATE...

Causa pendens in Camera.

De nundinis seu mercatis an fieri possint absque auctoritate Principis, Et an concessio loci nundinarum facta per Principem importet jus privativum & necessarium; ita ut mutari non possit.

Et de foro in quo hujusmodi quæstiones cognosci debeant.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Causæ in quibus Fiscus habet interesse cognoscendæ sunt in Camera.*
3 *Nundinæ, seu mercatus sunt de regalibus & non possunt fieri nisi de Principis concessione.*
4 *Quid, de mercatis fieri solitis singulis hebdomadis vel mensibus.*
5 *De privilegiis, exemptionibus, & prærogativis nundinarum.*
6 *An locus nundinarum possit mutari.*
7 *Loca publica Principis quæ sint in communi usu, si non concedantur, desinit usus.*

DISCURSUS CXXXII.

QUendam locum seu situm de dominio Cameræ Apostolicæ, in quo nūdinæ singulis annis celebrari solebant *Urbanus Octavus* concessit Christophoro Ronconio aliàs in ista Curia eximio Advocato, tunc Subdatario, ad

effectum, ut ibi construerentur casulæ seu capannæ pro usu mercatorum & aliorum ad nundinas accedentium; Cumque orta esset controversia inter dictum concessionarium & Communitatem loci ..... in cujus territorio hujusmodi nundinæ fiunt, atque situs est locus concessus, An alii dictas casulas facere possent, Idem Urbanus per alias literas declaravit se fecisse, dictam concessionem cum jure privativo faciendi dictas casulas seu capannas, Devoluto autem per mortem dicti Christophori præfato loco ad Cameram, ab ista per consimilem investituram emphyteuticam concessus fuit Francisco Montanario, quo mutante pro minori sumptu ac majori commoditate dictas casulas seu capannas in forma domorum, ne ita de facili perirent, dicta Communitas prætendens ad se spectare jus nundinarum, earumque jurisdictionem & administrationem, ut hujusmodi concessionem eluderet, prætendere cœpit immutare locum, atque in altera ejusdem territorii parte nundinas prædictas celebrare, ipsasque recurrente ad Congregationem Boni Regiminis, in qua tempore in dubio, Communitatibus favorabili, expedit earum causas tractari, assumpta disputatione, & cognito non esse de causis ipsi Congregationi congruis, illa remissa fuit ad Tribunal Cameræ, ubi pendet.

In hujusmod autem disputatione principaliter actum fuit de fori competentia, & remissione dictæ causæ ad dictum Tribunal Cameræ, ob Fisci seu Cameræ Apostolicæ interesse, incidenter verò, ac ad eundem finem, juxta consuetum stylum, summatim & pro gustu, deducta fuerunt concernentia merita negotii principalis, & jus Regale nundinarum seu mercatorum, cum exinde resultaret quoque interesse Cameræ, cujus ratione ad dictum Tribunal causa remittenda erat.

De jure siquidem omnes causæ, quæ directè vel indirectè percutiunt interesse Fisci, cognoscendæ sunt coram *Procuratore Cæsaris*, cujus loco successit hodie illud Tribunal, quod ubique *Camera* dicitur ex deductis *per Peregr. de Jur. Fisci lib. 7. tit. 1. Franch. dec. 132.*
2 ubi in proximis terminis controversiæ inter Communitatem & feudatarium, seu ab eo causam habentes *Ravit. pragm. 62. de off. Procuratoris Cæsaris Marches. de commiss. par. 1. fol. 158. nu. 63.* Clarius verò in Urbe & Statu Ecclesiastico ob Constitutionem nonam *Pauli III.* ita expressè disponentem, & per quam cessat quæcumque dubitandi occasio.

Dupliciter autem Fiscus seu Camera in hujusmodi controversia interessata erat, primo quia cum hujusmodi situs esset de ejus directo dominio, sua principaliter interearat nundinarum locum non immutari, cum alias idem situs inutilis remaneret, unde in casu devolutionis novum emphyteutam non inveniret cum tanti canonis solutione, Quinimo etiam ipsa Investitura durante ob immutatum rei statum, posset emphyteuta se prætendere ab obligatione exemptum, ut de interesse Fisci in re feudali ob casum devolutionis habetur apud *Franch. dicta decis. 132.*

Et secundo quia nundinæ sunt de Regalibus ac Principi reservatis, neque celebrari possunt absque
3 ejusdem Principis privilegio explicito, vel consuetudine immemorabili, cujus vigore quicumque titulus de mundo melior allegati valeat *ad text. in l. 5. ff. de Nundinis l. unica C. eodem ubi Bald. & cæteri, de quibus Natta cons. 581. & sequen. ubi latè de materia Franch. Marc. decis. 53. repetit. dec. 515. & deci. 415. Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 26. num. 31. & 32. ubi num. 1. & sequen.* juxta consuetam eruditionem agit de usu Romanorum circa nundinas *Ansalt. de post. Pereg. tit. de mercatis, & nundinis num. 1. Ripoll. de Regal. cap. 41. num. 1. & sequen. Christin. decis. belgic. 99. num. 3. & seqq. vol. 3. cons. 14. part. 1. inter cons. Academ. illustr. & omnes;* Ideoque Fisci, seu Cameræ Principis interest, an Communitas habeat necne tale jus, quod est ipsius Principis proprium, & peculiare.

Potissimè quia non agebatur de aliquo privato mercatu occasione alicujus solemnitatis fieri solito, sive de illo mercatu, qui singulis hebdomadis circa victualia pro majori commoditate in aliquo determinato loco fieri solet, quo casu intrat quæstio exa- 4
minata per *Borell. dict. cap. 36. n. 19. cum seq.* an dicatur, necne de Regalibus, Sed agebatur de formalibus, & solemnibus nundinis publicis semel in anno celebrari solitis, ad quas comprovincialium, aliorumque negotiantium concursus habetur, quo casu indubitatum est id esse de Regalibus, ob praxim, & usum illorum privilegiorum, quibus potiri solent, ad hujusmodi nundinas concurrentes, circa exemptionem scilicet vectigalium, & pedagiorum, nec non 5
assecurationum a represaliis, aliisque molestiis, quæ in loco privato aliis inferri. Ac etiam circa summariam cognitionem causarum, & processum executivum inter ipsos negotiantes, juxta plene deducta per *Marant. in praxi, seu speculo, verbo ut judici mercatorum, & Borell. dicto cap. 36. num. 33. cum sequen.* ubi hujusmodi privilegia recensentur. Et cum qua distinctione observabam decidendam videri dictam quæstionem super mercatibus privatis ut supra, an scilicet essent de Regalibus, & pernecessariò exigerent privilegium Principis, vel immemorabilem, quia si prætenderentur, seu essent in usu dicta privilegia, & prærogativæ nundinarum solemnium peculiaris, atque ad istum effectum, censerentur de Regalibus, secus econverso, quia tunc essent potius quædam privatæ adunantiæ ementium & vendentium pro majori commoditate.

Verùm ubi etiam in hac facti specie admittenda
esset, ratione longæ consuetudinis habentis vim taciti privilegii, facultas in dicta Communitate cele- 6
brandi, & administrandi nundinas prædictas, etiam cum aliqua jurisdictione, quæ per Magistrum nundinarum haberi solet, Adhuc tamen, stante concessione facta per Pontificem de dicto loco cum jure privativo inibi faciendi casulas, seu capannas, ad alium usum non servientes, nisi ad illum nundinarum, cum sensu etiam veritatis, credebam eidem Communitati illicitum esse, inconsulto Principe, atque in præjudicium ipsius, vel ejus cui ipse concederet, dictum locum immutare, quoniam eadem antiqua consuetudo dividi non potest, neque eam Communitas ad sui favorem deducere valet tanquam speciem privilegii, & rejicere ejus qualitatem circa locum, cujus immutatio continet præjudicium ipsius Principis tanquam domini loci, quoniam ita esset multiplicare specialitates, & præjudicia.

Et quamvis ante hujusmodi concessionem, hujus-
modi locus haberetur tanquam publicus quasi nul- 7
lius ita ut cuilibet licitum redderetur casulas, & capannas construere attamen id provenit ex facultate, seu indulgentia Principis, in cujus libito fuit aliquandiu tolerare, sed postquam suo jure uti voluit, atque hoc jus privativum alteri concedere, utique licitum non est subditis, & inferioribus, cum immutatione loci ejusdem Principis factum eludere, ut in Urbe practicamus de mercatu, qui fit singula hebdomada in platea Agonis, & in campo Boario, cum similibus,

Prætendebatur etiam per Communitatem, quod ista concessio utpote relativa ad primam factam Ronconio, non contineret jus privativum concessum per alias literas post annum, & ultra, Verùm difficultas tollebatur ex facto, quoniam revera secundæ litteræ prodierant potiùs in declarationem animi Pontificis, & ejus quod virtualiter, & de jure in prima concessione continebatur, juxta exemplum excutientis grana à spicis contentum in *l. adeo 7. ff. de acquir. rer. dominio.*

FERRA

FERRARIEN. EXTRACTIONIS Seu TRACTÆ

Pro RIMBALDESIO APPALTATORE GENERALI FERRARIÆ

Cum CAMERA APOSTOLICA.

Casus sopitus per concordiam.

De tracta concessa alicui Appaltatori, an exerceri possit finito appaltu in frugibus emptis eo durante.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *Concessa tracta pro uno anno an suffragetur in alio anno.*

3 *Fallit, ubi adest clausula refectionis.*

4 *Bona serva, & prohibita, si semel effecta sunt libera, semper talia remanent.*

5 *Bona venientia ab extra non subjacent prohibitioni extractionis.*

6 *Libertas extractionis ex pacto concessa viro de fructibus bonorum dotalium, durat soluto etiam matrimonio.*

7 *Quomodo sit practicanda extractio competens appaltatori post finitum appaltum.*

8 *Facultas extrahendi intelligitur, quatenus regionis necessitas non urgeat, & victualia abundent.*

DISCURSUS CXXXIII.

IN Capitulis initis inter Cameram, & Rimbaldesium
1 super appaltu generali Ferrariæ, illud inter cætera continetur, ut appaltatori licitum esset quolibet anno incepiare, ac extra Ducatum Ferrariæ universumque Statum Ecclesiasticum liberè extrahere rubros mille frumenti, & 500. marzatelli ad quemcumque locum, præterquam ad partes infidelium, eo etiam adjecto, quod si dicta tracta in uno anno non uteretur, uti posset in sequentibus; Cum autem in ultimo anno appaltus, facta dicti frumenti, & marzatelli consueta inceptatione, vellet Rimbaldesius, post jam expiratum appaltum dicta extrahendi facultate uti, per Camerales autem, seu successorem Appaltatorem impediretur,
2 Orta desuper controversia in Camera, pro suæ oppositionis fundamento adducebant Camerales doctrinam *Camilli de Curte relatam per Cancer. par. 3. var. resol. cap. 15. de juribus castrorum nu. 264. in fin.* ubi firmat, quod concessa extractione pro uno anno, si in illo non utatur, non prodest in sequenti, & hoc solùm adducebatur in specie, reliqua enim consistebant in regulis generalibus, quod nempe concessum ad tempus, post illud censeatur denegatum, quodque una pars contractus alteram declarer, unde cum respectu facultatis inceptandi expressè dictum esset illam concedi appaltu durante, ita pariter intelligi debeat facultas extrahendi, quæ in eodem contractu concessa fuit.

Pro Rimbaldesio autem scribens dicebam non negari regulam, quod concessa extractione frugum pro anno, illa non suffragetur pro sequenti, cum id non
3 solùm firmetur per *Camillum de Curte*, quem simpliciter refert *Cancer. loco citato*, Sed etiam per *Apont. de potestate Prorey. tit. de tractis num. 9. & Laganar. in addit. ad Rovit. super pragmaticis in rubr. de extractionibus;* Verùm hujusmodi regulam limitari, ubi adest clausula *refectionis*, quod scilicet si in uno anno extrahere non potuerit, possit in sequenti, vel sequentibus omnes sibi concessas extractiones perficere, ut benè dictam clausulam explicat *Laganar. loco cit.* per eadem ferè verba in capitulis appaltus contenta, ideoque videbamur versari in casu claro; Nil obstante replicatione, quod hujusmodi clausula intelligi deberet, ac operativa esset infra novennium, in quo appaltus durare debet, secùs autem eo jam expleto ex duplici ratione, Prima quia esset aliàs conferre suæ facultatis exercitium in tempus inhabile, quando jam suum jus sive officium expiravit; Altera quia esset supplantare successorem, ac ita sibi reddere inutilem tractam in primis annis, quia steriles regiones ab hujusmodi Provincia de frugibus provideri solitæ, si ab Appaltatore prædecessore providentur; non curant fruges Appaltatoris successoris, juxta ea quæ in proposito non permittendi prædecessori exercitium illorum jurium, quæ protrahantur in tempus finiti appaltus, & locatori seu successori Appaltatori præjudicant, *habetur in Romana bulli alearum, & in Cervien. salium discursus 79. & 112. & in aliis hoc titulo.*

Siquidem ultra propositiones generales à simili applicabiles, quod bona alias serva, & prohibita, si semel effecta sunt libera, semper talia remanent *ad text.* 4 *in l. cum Pater §. 15. ff. de legat. 3. cum concordan. per Rovit. decis. 6. num. 7. Fusar. de substit. quæst. 531. num. 50. Fontanell. de pactis clausula 5. glos. 1. par. 2. num. 49. & seqq. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. quæst. 9. num. 45. & sequen. Rot. apud eumdem decis. 131. num. 7. & 192. num. 43. cum seqq.* ubi de bonis fideicommissariis semel à fideicommisso extractis, ut semper libera remaneant *de quo in Fanen. fideicommissi*, & in aliis *in sua materia sub titulo de fideicommissis, & sub altero de dote*, sic à pari, dum hujusmodi frugum quantitas appaltu durante inceptata, extractionis libertatem acquisivit, semper eam retinere debeat.

Magis proximè ad speciales terminos extractionis, de bonis, quæ venerunt ab extra in regionem, ubi adest prohibitio, ut tanquam alias à dicta prohibitione 5 libera, retineant suam naturam, cumque extractio permissa sit per *text. in l. si quis post hanc C. de ædificiis privatis, firmant Isernia in rubr. quæ sint regalia post num. 5. Bartholom. de Capua singular. 136. Rovit super pragmat. in dicta rubr. de extract. num. 4. & 11. & pragmat. 100. num. 3. plenè Phenut. de momento temporis, cap. 31. num. 20. Cancer. par. 3. var. cap. 13. à num. 255. præsertim num. 254.* & habetur *disc. 63.* sic in proposito, quia jus libertatis insitum videtur ipsis bonis, quandocumque propterea exercibile.

Habita præsertim consideratione absurdi aliàs resultantis, quod cum hujusmodi facultas dicatur esse in fructu Appaltus, ita ut ejus intuitu solvatur pars pretii, seu pensionis, ita in ultimo anno remaneret dicta facultas inutilis, quia cum incepta fieri soleat post recollectam intra mensem augusti, & septembris, quando & proximè extractio non est congrua, utpote in tempore proximo recollectæ, dum pro illis primis mensibus quælibet sterilis regio sufficientes fructus producere solet, Appaltus autem terminet in mense decembris, non solùm facultas ita remaneret inanis, sed esse posset damnosa, quod scilicet fruges sub hujusmodi spe inceptare remaneant inutiles, vel pro viliori pretio in ipso locu vendere oporteret.

Hinc si contracto matrimonio dentur viro bona dotalia habentia privilegium, quod eorum fructus extra- 6 ctionis libertatem, vel aliam immunitatem habeant, si post eos recollectos solvatur matrimonium, non per hoc dicendum videtur, viro competere non debere libertatem, seu immunitatem ipsis fructibus jam impressam, cum similibus.

Benè verum, quod id cum temperamento intelligendum esse dicebam, atque ita tolli absurda, quæ de successoris supplantatione in objectum considerabantur, 7 ut scilicet hujusmodi facultas post terminatum appaltum exercibilis remaneat pro sola quantitate inceptata in eo anno, sive non facta in ista inceptatione pro altera anni præcedentis, ita ut unam solam recollectam percutiat, neque detur plurium inceptationum, & recollectarum massa, cum qua supplantaretur successor, cui

per extractionem solius quantitatis emptæ in ultimo anno, seu in ultima recollecta præjudicari non dicitur, cum ipse in ejus ultimo anno idem facere possit, proindeque idem sit effectus, juxta ea, quæ habentur de viro habente in primo anno fundum vacuum, quod in ultimo, etiam dissoluto matrimonio juxta aritmeticam proportionem plenam habere debet, quia non est percipere fructus in tempore inhabili & post sui juris expirationem, sed est se reintegrare de fructu, quem non percepit in primo anno, quando matrimonii onera jam supportavit, sic à pari, quia etiam Rimbaldesius in sui appaltus ingressu idem cum ejus prædecessore passus erat.

Quia tamen ipsa extractio, ob regionis penuriam permittenda non erat, unde tota controversia restringebatur ad defalcum seu refectionem ejus, quod intererat illam fieri, ita in casu penuriæ expressè disponentibus capitulis appaltus, ac etiam ita juris dispositione suadente, cum hujusmodi facultates semper intelligantur cum præsupposito soperabundantiæ, quia non decet proprios agros sitem pati, ut alieni irrigentur *ex deductis in Carpen. aquarum sub tit. de servit.* ideò honesta concordia finem controversiæ dedit.

† DE hac materia tractarum, ut quamvis concessæ sint, non solùm ex gratia, & titulo lucrativo, sed etiam ex contractu oneroso, & correspectivo, ot in præsenti, prohiberi tamen possit earum usus, vel exercitium, quando ratio annonæ, seu alia justa causa id exigat, cadente solùm controversia super refectione, an debeat esse major, vel minor, habetur actum supra *in annot. ad disc.* 44. *&* 45. occasione agendi de annona.

De casibus autem contraventionis, quod scilicet victualia, aliaque prohibita extrahantur extra principatum, vel extra provinciam, sive extra privatum territorium loci, juxta varias leges, vel stylos Principatuum, vel Præsidatuum, plures disputari solent quæstiones, & præsertim an possit procedi per inquisitionem, vel sit opus, ut capiantur in fragranti, ac etiam quomodo in hac materia procedendum sit cum Clericis, & personis Ecclesiasticis, & de his agunt *Rovit. & Navar. super pragm. de extract. Manson. in ejus tract. de Contrabann.* & nuper *Rocch. in ejus tract. ad offic.* cui officiorum materia deservit solùm pro titulo, cum revera tota circumferatur super ista materia contrabannorum; Adhuc tamen desuper certa regula generalis statui non potest, proindeque dignoscitur in hoc idem consuetus error procedendi cum generalitatibus, sive quidquid scriptum reperitur, indefinitè applicandi quibuscumque casibus, cum totum pendeat legibus, & stylis particularibus Principatuum, seu guberniorum.

ROMANA PISCHERIARUM
Seu DISFALCHI.

Casus varii disputati in Rota, & in Camera inter partes, & cum resolutionibus, ut infra.

De Regalia consistente in pischeriis enunciatis *in cap. unica quæ sint Regalia*, qualis sit, & in quo consistere dicatur; Et an impedimentum superveniens soper consueto usu piscium dicatur percutere substantiam appaltus pischeriarum, vel potius damnum in fructibus, ad effectum defalchi faciendi hujusmodi Regaliæ Appaltatori, cum aliquibus ad defalchi materiam pertinentibus in hac specie Regalium.

SUMMARIUM.

1 *De Vocabulo* Pischeriæ *posito inter regalia quid significet, & de illius significatione.*
2 *Facti series.*
3 *Etiam in executivis in justitia admittit appellationem suspensivam, & retardat.*
4 *De regula quod quisque juris, &c. etiam de jure divino.*
5 *Æqualitas de jure servanda est.*
6 *Ubi adest pactum super defalco, non oportet, quod damnum sit intolerabile.*
7 *Dispositio relativa ad aliam, illius jure regulatur.*
8 *Ubi cessat rei substantia, reficitur damnum quale quale sit.*
9 *De differentia inter damnum, quod tempus calamitosum, vel accidentale causat in una ac altera specie vectigalium.*
10 *Casus dispensationis quadragesima de tempore pestis.*
11 *Casus omninò insoliti, & verisimiliter non cogitati non veniunt sub susceptione casuum, & renunciatione restauri, & quando casus dicantur tales.*
12 *Ubi Appaltatar impedimentum recipit facto locatoris, agit ad omnem refectionem damni etiam ratione lucri amissi.*
13 *Declaratur quomodo, & quando id procedat.*
14 *Alter casus controversia super appaltu pischeria.*
15 *Si damnum contingit in fructibus quos fundus locatus jam produxit, non intrat restaurum.*
16 *Non petitur defalcum, nisi in fine appaltus, quia anni uberes possunt compensare damnum.*
17 *Refertur resolutio, sed impugnatur, & de ratione.*
18 *Damnosus, & sterilis dicitur annus, si de facto est uber, attamen expensa sunt magna, & num.* 21.
19 *Declaratur conclusio de qua num.* 16.
20 *Anni pestis, vel belli dicuntur damnosi.*
21 *De eodem, de quo num.* 18.
22 *De alio casu Pischeria remissivè.*

DISCURSUS CXXXIV.

QUamvis textus *in cap. unico, quæ sint Regalia in usibus feudorum*, inter jura Regalia enumeret *pischerias*, controversia tamen est inter DD. super hujusmodi verbi intelligentia vel significatione, Aliquibus, non improbabiliter volentibus esse impressionis mendum, potiusque dicere debere *picarias*, id est loca in quibus pix conficitur; Aliis vero volentibus verificari in illis maris partibus, seu lacubus, & stagnis, in quibus natura quamdam particolarem, ac solito longè majorem liberalitatem exercuit super piscium productione, ut occasione vallium Comaclensium habetur actum *in Comaclen. aliàs Clomacen. vallium sub tit. de feudis disc.* 2. ubi de hac Regalia satis agitur, sub ea tamen feudali materia, ob feudales quæstiones in eadem causa cadentes, quasi quod magis dignum attrahat ad se minus dignum, seu principale trahat accessorium, cum quæstio ibi tractata, num illæ valles piscatoriæ essent juris publici, & de Regalibus, directa esset ad finem feudi, ibique enunciatur, incongruè hoc vocabulum juris Regalis significativum, adaptari posse illi significationi, quam ei tribuunt regulæ grammaticales, quibus attentis illud significat locum, in quo pisces venduntur. 1

Occasione autem controversiæ habitæ in Camera inter Christophorum Panzerium Appaltatorem dohanæ piscium, & Appaltatorem generalem dohanarum Urbis, comperii etiam in ista significatione Regaliam verificari, dum in Urbe habetur dohana piscium, vulgo *pischeria* nuncupata, super jure exigendi vectigal ex piscibus, qui ad Urbem vendendi vehuntur, pro satis prudenti grasciæ ordinatione in certum locum statutis horis traducendi, ut ibi pretium constituatur, ut vulgò dicitur, *al cottio*, & sic vectigal piscium, ad instar vectigalis aliarum merciom, quod solvitur pro introductione juxta ea, quæ de hoc vectigali vulgò *dohana* habentur *disc.* 65. *&* 67. & alibi hoc eodem titulo.

Suscepto siquidem per Zenobium Baldinottum in Urbe

Urbe negotiatorem appaltu generali dohanarum, su-
2 blocavit iste Vincentio, & Honuphrio de Panzeriis do-
hanam piscium, quæ vulgò dicitur *piscaria*, pro annua
conventa pensione scutor. 22.m. cum eisdem pactis, &
juribus, cum quibus ipse omnes dohanas à Camera
conduxerat; Cum autem ob pestilentiam in Urbe, ac
pluribus Italiæ partibus grassantem, de annis 1656. &
1657. dohanæ magnum senserint damnum, obtinuit
dictus Dohanerius generalis à Camera defalcum, seu re-
missionem in summa scutorum 155.m. Ipse verò pro di-
ctis annis calamitosis, sequendo exemplum, quod Ca-
mera cum ipso servabat, tenuit in suspenso pagas cum
dictis appaltatoribus pro summa scutor. 7500. pro qui-
bus deinde ad plures annos, cum illo processu summa-
rio, & executivo, qui more Camerali hujusmodi Appal-
tatoribus concedatur, obtinuit à Thesaurario Generali
mandatum executivum contra Christophorum, & alios
prædictorum subappaltatorum interim defunctorum
hæredes, per quos in vim appellationis introducta cau-
sa in Camera coram *Columna*, datoque solito dubio à
decretis Thesaurarii ex *Constitutione* 100. *Sixti V.* aliis-
3 que Apostolicis provisionibus habentis in facultatibus
procedendi executivè & appellatione remota; *An &
quomodo sit inhibendum*, Cum hujusmodi, dubii resolu-
tio ad favorem appaltantis pro retardanda executione
pendere soleat ab injustitia, qua concurrente, etiam in
executivis & privilegiatis, appellatio suspensiva alias
prohibita admittitur, Et ex qua ratione adeò frequen-
tes disputationes super judiciis executivis habentur in
Signatura justitiæ, ac etiam quandoque in illa gra-
tiæ.

Hinc proinde scribens pro dicto Christophoro, &
consortibus appellantibus, injustam dicebam dictam
condemnationem, ex fundamento resultante ab omni
jure divino, naturali & scripto, stante remissione, quam
ex eadem accidentali causa pestilentiæ ipse principalis
conductor à locatore obtinuerat in dicta summa, quæ
repartita, proportionabiliter, & pro rata, absorbebat
summam controversiam, ita ut potius in majori, habi-
ta debita proportione, istis subconductoribus remissio
seu defalcum deberetur.

De jure siquidem divino, præcisè, ac in individuo
deciditur in Evangelio *secundum Matthæum cap.* 18. ubi
4 de injustitia & iniquitate damnatus fuit, atque severè
punitus ille major servus, qui obtenta à domino libe-
ratione à debito 10.m. talentorum, suffocabat suum
conservum debitorem in centum denariis, quos ille
petebat sibi remitti ex eadem causa, seu cum eodem
modo, cum quo ipse major conservus à domino re-
missionem petierat & obtinuerat, In idem faciente al-
tero Evangelico Oraculo, *quod eadem mensura qua
mensi eritis, mentitur & vobis*, cui juri conformat ju-
ris positivi ac etiam naturalis regula, *quod quisque ju-
ris &c* ut in rubrica & toto in titulo *ff. Quod quisque ju-
ris*, ob quam in omnibus correlativis, tam in judicio
quam extra, generaliter receptum habemus, inter li-
5 tigantes vel contrahentes; æqualitatem servandam esse,
ex iis quæ plenè colligit *Barbosa axiomate* 16. *Rot. de-
cis.* 232. *num.* 23. *par* 6. *recent. Honded. consil.* 29.
num. 94. *& seqq. & consil.* 59. *numer.* 60. *& seqq. lib.*
1. ubi plura colligit favore æqualitatis servandæ.

Clarius verò dicebam hæc procedere, quoniam in
hoc vectigali piscium major urgere videbatur ratio re-
missionis pensionis, ob dictum accidens pestilentiæ,
quàm in alio vectigali mercium; Aut enim remissio-
nem ipse principalis appaltator obtinuit ratione pacti,
in cujus casu non attenditur, an damnum sit intolera-
bile necne juxta rigorosos terminos textus *in cap. potuit,
& cap. propter sterilitatem extra locati* cum ibi notatis,
& in *l. licet Cod. eodem*, sed ut pactum in aliquo ope-
6 rativum sit ultra juris dispositionem, sufficit tale quale
damnum considerabile juxta magistrale *consil.* 512.
Angeli, *admissum apud Coccin. decis.* 422. cum con-
cord. in his specialibus terminis dohanarum supra *disc.*
65. & in aliis hoc tit. ac etiam in altero de locato;
præsertim *disc.* 1. Et tunc eadem ratio assistebat, dum
hic subappaltus expressè factus erat cum eisdem privi-
legiis, conditionibus & pactis, cum quibus ipse gene-
ralis Appaltator generalis cum Camera contraxerat;
Conventio enim, vel quælibet alia dispositio relativa
ad aliam conventionem seu dispositionem, juxta eam 7
in omnibus regulatur, perinde ac si illa inserta esset in
ista de verbo ad verbum, ad regulam *textus in l. asse
toto ff. de hered. instit. cum concordan. apud Ottbobon.
decis.* 97. *num.* 6. *decis.* 272. *num.* 4. *par.* 10. *rec. &
ad satietatem Barbos. axiomat.* 201. *num.* 1. ac habe-
tur præsertim frequenter deductum *sub tit. de fideicom-
missis* occasione fideicommissorum, quæ ordinata sunt
relativè ad alia fideicommissa majorum.

Aut prætendebat ipse principalis Appaltator, quod
ob impeditum commercium ita cessasset saltem in par-
te rei substantia, seu ipsius rei conductæ usus, quo
casu neque damno intolerabili attenditur, sed illud
quale quale sit reficitur ex deductis *per Boss. de remiss.
merced num.* 104. *cum seq. Surd. consl.* 400. *num.* 26. *& 8
seq. Mastr. dec.* 299 *nu.* 111. *&* 116. *cum seqq. Ven-
turin. cons.* 15. *q* 7. cum aliis juxta consuetam nau-
seam cumulatis per *Amat. resol.* 18. *n.* 12. ac habetur
in terminis dohanarum occasione belli humani *dict.
disc.* 65. & occasione appaltus salis damnificati ob hoc
idem accidens pestilentiæ supra *disc.* 105. & in aliis *hoc
eod. tit.* & in damno subappaltus postarum ob hanc
eandem pestem *Contrius contr.* 90 *n.* 7. Et nunc ista
ratio magis congruit huic appaltui piscium, quam illi
dohanarum, quoniam ob hujusmodi impedimenta
temporalia, merces in quibus dictum vectigal consi- 9
stit, non pereunt, sed benè conservari possunt, atque
cessato impedimento in Civitatem introduci in longè
majori quantitate, quàm solitum esset, unde ita Ap-
paltator, si non omnimodam, saltem aliquam com-
pensationem vel restaurationem reportare potest. Non
sic est in isto vectigali, in quo non solum urget ra-
tio in proposito salis ponderata *dicto disc.* 105. quod
scilicet impossibile est, ut diminuto populo propter pe-
stem, cessato hoc accidenti, possit appaltator cum fu-
turo majori lucro reintegrari, quoniam homines mor-
tui non possunt salem consumere, & viventes non ex-
cedunt usum consuetum, ut ibi; Sed etiam quia urget
ratio corruptionis ipsius materiæ, quæ conservari non
potest, vel ad alienas regiones transmitti pro esitatio-
ne, sicuti fieri potest de sale, retrahendo saltem pre-
tium intrinsecum, quoniam nisi pisces comedantur ip-
somet die, oportet eos projicere in flumen, cum dam-
no etiam expensarum implicatione, & vectura, & sic
magis congruit ratio pereuntis, substantia sit non vere
& propriè, ut credunt scribentes apud *Surd. cons.* 507.
& Contrius d. contr. 90. *num.* 3. *&* 4. quia id videtur
minus tutum *ut in dict. disc.* 65. *&* 105. & in aliis, sal-
tem æquipollenter, & per assimilationem.

Præterea in hac facti specie, cum assensu etiam veri-
tatis, dicebam versari extra omnem controversiam,
longeque majorem rationem incompatibiliter isto casu
utilitatis pro remissione, quam in aliis vectigalibus, &
dohanis, ex ea particulari circunstantia, quod Ponti-
fex *Alexander. VII.* prævio maturo consilio, tam me-
dicorum, quàm aliorum peritiorum virorum, catholi-
ca etiam pietate insignium, ex eadem pestilentiæ causa,
ob bonum publicum, dispensavit jejunio quadragesi-
mali, in cujus tempore, exceptis feriis, quarta, sexta,
& Sabbato licuit vesci carnibus, aliisque cibis pascali-
bus, unde propterea duo exinde resolvare dicebam, ex
quibus magis de plano, ac de justitia ista remissa de- 10
bita erat, Primò scilicet quod iste casus erat omninò
insolitus & incogitatus, unde propterea etiamsi condu-
ctor in se suscepisset omnes casus remissione dignos, ad-
huc illi locus esse debebat juxta firmata apud *Millin.
decis.* 119. *&* 145. ubi de insolita & verisimiliter non
cogitata magna irruentia bannitorum, quæ tamen

circa ea tempora non erat adeò incogitata & inaudita; Et generaliter quod casus omnino insoliti & verisimiliter non cogitati non veniant sub hujusmodi casuum susceptione ac renunciatione restauri, plenè colligit *Amat. d. resol.* 18 *num.* 2. & 5. & confert celebre *cons.* 401. *Ancarani*. de quo frequenter in aliis hoc tit. de conductore vectigalium Pistorii, de tempore quo Curia Papæ ibi residebat, Et tamen ille conductor talem Curiæ discessum verisimiliter cogitare potuit ac debuit, cum ea Civitas non esset consueta Papæ residentia, sed proveniret per metum accidens; Prout appaltator dohanarum, aliorumque vectigalium, verisimiliter cogitare potuit ac debuit casum utriusque belli divini & humani, cum sint contingentiæ humano generi connaturàles, & solitæ, potissimè dum de recenti in Italia utrumque bellum, præcisè verò in hoc Principatu humani belli casus contigerat, unde propterea in omnium appaltuom instrumentis & capitulis, quasi de consueta formula hujusmodi casus belli divini & humani, seu absentiæ Papæ ab Urbe in conventionem deduci solent; At nemo unquam prævidere vel cogitare potuit istum adeò novum & insolitum casum dispensandi quadragesimæ, de cujus tempore majus est hujusmodi vectigalis emolumentum.

Et secundò quia cum dicta innovatio provenisset ex provisione ac facto voluntario ipsius Papæ locatoris, dicebam intrare quoque receptam theoricam *Bart.* de qua in celebri *cons.* 156. *Soccini lib.* 2. *cum aliis apud Amat. dicta resol.* 18. *num.* 23. & 24. *Venur. d. cons.* 15.
12 *n.* 9. & 10. *Mastrill. d. dec.* 299. *n.* 11. & *sequen. Cami. l. de Medic. cons.* 23. *latè Castill. lib.* 3. *controv. c.* 3. *nu.* 26. & *sequen.* & *n.* 39. cum aliis *dicto disc.* 65. & in aliis *hoc eod. tit.* Quod scilicet impedimentum provenit à facto voluntario ipsius locatoris, vel ejus, quem ipse prohibere potest, tunc tanquam ob deficientem patientiæ præstationem, nedum intrat remissio pensionis, quæ peti non potest, sed etiam refectio omnium damnorum & interesse etiam ratione lucri amissi, Et tunc ista ratio magis congruit huic appaltui piscium, quàm illi dohanarum, juxta celebrem decisionem *in Romana appaltus coram Justo decis.* 185. *post Pacif. de Salviano.*

Et quamvis, juxta ea quæ plenè deducuntur per *Larream alleg.* 17. cum pluribus sequentibus, & advertitur *d. disc.* 65. & alibi, dictus rigor reficiendi conducto-
13 ri totale interesse, etiam illud lucri amissi, procedat in facto merè voluntario, & quod culposum dici potest, secùs autem ubi, ex justa causa publicæ necessitatis vel utilitatis, cum tunc potiùs necessarium dicatur, Attamen id suffragatur ad evitandam refectionem cujuscumque damni, secùs autem ad effectum remissionis pensionis, ad quem effectum dicta consideratio non intrat, ut benè advertitur per *Castill. cap.* 3. *num.* 44 *cum sequentibus*, cum aliis *dicto disc.* 65. Et sic credebam justitiam huic parti omnino assistere, maturum tamen judicium pro veritate huc usque efformari non potuit, dum vel ob subsequutam concordiam, vel ob alia accidentia, ad disputationis trutinam adhuc ista redacta non sunt, unde inspici non potuerunt alterius partis fundamenta, minusque audiri Tribunalis judicium ex quibus ad meliorem veritatis notitiam deveniri solet; Credebam tamen probabiliores esse has partes; Tum ex dicta regula quod quisque juris &c. dum ipse principalis Appaltator defalcum à Camera locatrice obtinuerat; Tum etiam quia stante dicta particulari circumstantia, ob quam major urget ratio, quàm in reliquis dohanis, & vectigalibus, istis subappaltatoribus debitum videretur restaurum, etiam si per Cameram ipsi principali Appaltatori facta non esset, ut in specie *Socci. cons.* 44. *n.* 10. & 11. *lib.* 1. *latè Purpuratus consil.* 473. & cæteri collecti per *Contrium discep. seu contr.* 90. *n.* 1. & *per tot.* ubi in puncto de defalco faciendo subappaltatori occasione istius pestis, quamvis ipsi principali Appaltori factum non esset.

In eodem autem proposito illius pischeriarum speciei, quæ juxta distinctionem deductam in *dicta Comm. clen. vallium sub titulo de feudis disc* 2. consistit in jure privativo piscandi in locis, in quibus natura magnam & insolitam productionis piscium liberalitatem exercuit; Occasione etiam præfati accidentalis impedimenti pestilentiæ, aliam disputavi controversiam in Rota in una *Romana effictus lacus seu defalchi* pro Ciriaco Theolo & sociis cum Duce Sermonetæ possessore lacus Forani, quem præfati Theolus & socii conduxerant pro annua pensione scut. 3000. ad quinquennium, quo 14
durante dicti belli divini casus in Urbe & partibus adjacentibus contigit, Unde petentibus conductoribus defalcum, dictoque locatore denegante, introducta causa in Rota coram *Taja*, sub die 7. *junii* 1660. prodiit resolutio locatori favorabilis super petitæ remissionis denegatione, Ex eo potissimum fundamento, quod in facto ex parte locatoris doceretur, hoc accidentali tempore naturam fuisse magis fœcundam, atque solito majorem piscium quantitatem, facta priori annorum peræquatione perceptam esse, unde propterea cessabat, tam dispositio quàm ratio textus *in cap. potuit* & *cap. propter sterilitatem extra locati cum concord.*

Quoties enim conductor ex fundo conducto consuetos fructus percepit, si in eis deinde casus contingit, de isto locator non tenetur, *Albert. in l. si servus § locavi ff. de furtis Boss. de remissione mercedis conductoris num* 9. *Mandell. consil.* 735. *n.* 5. & 12. *Panzirol. consil.* 49. *n.* 10. 15
Pantzham de locato qu. 5. *n.* 17. *Faber. in Cod. lib.* 4. *tit.* 42. *defin.* 46. & 52. Ponderando etiam quod adhuc completa non erat locatio, dum alii duo supererant anni, qui poterant esse uberes, & apti ad hujusmodi damnum compensandum, ideoque intrat conclusio, quod ad restaurum non nisi finito affictu agi potest *Fab. in Cod. dicto l.* 4. *tit.* 16
42. *defin.* 35. *ad finem Gratian. in addit. ad dec. Marchia* 222. *n.* 4. & 5. *Rota dec.* 225. *n.* 5. *par.* 4. *divers.* & habetur supra *dict. disc.* 65. Ac etiam quod si in Urbe adesat impedimentum; præsertim ex dispensatione quadragesimæ, adhuc pisces in aliis adjacentibus partibus, in quibus tale impedimentum non aderat, vendi poterunt, ut patet ex decisione desuper edita, quæ aliam revisionis trutinam non habuit, dum conductores ita deterriti, eo quo potuerunt modo se concordarunt.

Resolutio autem, Mihi pro dictis conductoribus scribenti, non placuit, ex eisdem fundamentis de quibus supra in dicto alio casu disputatum, non obstante 17
dicta piscium affluentia, quoniam illa, nullius utilitatis est, ubi eorum usus & comestio impeditur, prorsusque improbabile credebam dictum assumptum, quod ex præfato omnino insolito & incogitato Urbis casu non resultasset damnum, ob potentiam vendendi pisces in aliis locis adjacentibus, quoniam notorium est in aliis parvis Civitatibus, Oppidis, & Castris, omni tempore, præsertim verò illo calamitoso, sequi non posse hujusmodi victualis congruam esitationem, nedum in quantitate, sed quod magis, in magno & alterato pretio, pro quo in Urbe pisces præsertim nobiles venduntur.

Item quia magnum, ac intolerabile hujusmodi conductorum damnum hoc accidentali tempore, 18
non tam provenerat ex impedimento perceptionis, & esitationis piscium, sequutæ etiam in Urbe, in illis hebdomadæ tribus diebus, in quibus prohibitus erat usus ciborum pascalium, quàm ex magnis & solito longè majoribus impensis, quas stante impedimento commercii & hominum penuria pati oportuit, tam pro habendis retibus, aliisque piscationis instrumentis, quàm prohibendis piscatoribus, & vecturalibus, aliisque operariis, quibus expensis detractis, nullus remanebat fructus, qui de jure dicitur detractis expensis; Atque in hoc pro meo judicio consistebat æquivocum, quod fuit causa resolutionis, quia scilicet eo anno pretium piscium fuit fortè majus solito, punctus enim non erat in pretio vel defectu esitationis, sed in expensis, quibus detractis parum aut nihil conductoribus remanebat.

Ineon

Incongruam verò subjectæ materiæ dicebam dictam
19 conclusionem futuræ compensationis cum subsequenti ubertate; Ut enim pluries hoc eodem tit. advertitur, præsertim in proposito saltem *dicto disc. 105.* ubi sterilitas provenit vitio Cæli, seu terræ & naturæ, sperari potest compensatio, eo quia natura uno anno avara, in altero nimium liberalis, & prodiga esse solet; Sed hæc ratio non intrat in hujusmodi accidentibus resultantibus à peste vel bello ex rationibus deductis *dicto disc. 105.* atque ex *Alberic. in l. si uno §. item cum quidem ff. locati nu. 13.* unum casum ab altero distinguentes ponderant *Sebastianus Medices de compensat. par. 1. qu. 45. in fine* benè *Camill. de Medic. cons. 2. 3. n. 13.* Anni enim bellicosi, & pestilentiales dicuntur de natura damnosi ex collectis in *dec. 212. n. 5 part. 1. rec. Contrias & discept. 90. n. 2.* ubi concordantes; Atque in proposito non
20 spectandi fructus perceptos, sed quid remaneat deductis expensis, ponderabam *dictas decisiones Millini 19. & 145* quod scilicet natura produxerat consuetum fru-
21 ctum frumenti, aliarumque frugum, sed damnum provenerat à magnis impensis, quas pati oportuerat pro facienda recollecta, & retinendis hominibus armatis, ut se defenderent à bannitis, sive pro iisdem bannitis alendis & recognoscendis, unde propterea nsl proferat uber recollecta, si d. tractis detrahendis, parum vel nihil remanebat pro recolligente in fructu & utilitate, cujus effectus attenditur.

De hac autem Regalis pischeriæ, seu privativi juris
22 piscandi in certa fluminis parte concessa in feudum vel subfeudum, & an devoluto feudo cessaret, habetur actum *in Ferrar. juris pisca di sub tit. de feudis disc. 40.*

† S*ub die 16 junii 1670* proposita causa, juxta præmissa resolutio prodiit, concessaque nova audientia, non audivi amplius actum, forsan concordia causæ finem dedit, si defensores non mutavit.

ROMANA PLATEÆ S. JOANNIS

Inter CAPITULUM LATERANENSE,

Et PRINCIPEM JUSTINIANUM.

Discursus pro veritate ad instantiam judicare debentis in causa.

De platea quando dicatur publica vel privata, Et de privilegio habendi usum plateæ, quamvis publicæ privativè ad alios circa venditionem aliquorum bonorum.

Via publica exiens in plateam, An desinat esse via, & fiat platea, vel potius retineat qualitatem viæ, Et aliqua de jure privativo in aliquo loco publico.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*

2 *De jure vendendi privativè in platea, vel area existente ante Ecclesiam.*

3 *Habens aliquod jus in platea, an illud habere dicatur in ejusdem plateæ ampliatione resultante à demolitione ædificiorum.*

4 *Via intrans in plateam an desinat esse via, & efficì platea.*

5 *Considerantur diversi effectus, ob quos via potest esse juris publici, & de regalibus, ac etiam de jure, vel dominio privato.*

6 *Habens jus privativum vendendi bona in platea, an possit prohibere venditionem in stillicidiis, & areolis privatis adjacentibus.*

7 *In incorporalibus non acquiritur possessio, neque inducitur præscriptio sine scientia, & patientia.*

8 *Jus privativum vendendi bona quæ vendi solent occasione solemnitatis in ea qua Ecclesia non incongruas, ut ad eamdem Ecclesiam spectet.*

DISCURSUS CXXXV.

CUm antiquitus facies Basilicæ Lateranensis à parte Septentrionali versùs baptisterium diversam haberet structuram, quia non adhuc constructo per *Sixtum V.* palatio Apostolico eidem Basilicæ nunc adjacentis, cappella ad Sancta Sanctorum, erat annexa, eumdemque prospectum faciebat, Ortæ fuerunt variæ controversiæ inter Capitulum ex una & Custodes dictæ cappellæ ex altera quas *Leo Decimus*, motu proprio, certis expressis modis terminavit, Et inter cætera declaravit, plateam existentem ante dictas basilicam, & cappellam, & continentia ædificia spectare ad Capitulum. 1

Platea prædicta non erat ejus amplitudinis, qualis hodiè cernitur, quia in loco, ubi est obeliscus, & constructa est via ducens à porta Sancti Joannis ad Coliseum, supponitur tunc adesse varias domos, hortos & ædificia, quibus dirutis, *Sixtus V.* palatium Apostolicum ædificavit, obeliscum erexit, viam prædictam, ac alteram à dicta basilica ad illam S. Mariæ Majoris aperuit, atque cappellam ad Sancta Sanctorum una cum Scala Sancta, in loco separato, ubi nunc cernitur, reposuit, ita ut structura in hac parte totaliter immutata fuerit.

Ex his sequuta est dictæ plateæ ampliatio, atque nunc possessa per Principem Justinianum aliquam restrictionem passa fuit, quia ex vestigiis patet, antiquitus ultro se extendere, juxta verò hodiernum statum, quædam ejusdem vineæ parva domus angulum constituit inter viam, quæ ducit à porta Sancti Joannis ad Coliseum, & alteram ab ista basilica ad illam Sanctæ Mariæ Majoris.

In hac domo, quantum nostri sæculi memoria tradit, conductores, vel ministri eorum, qui vineæ domini fuerunt, exercere consueverunt cauponam, vendendo panem, vinum, carnes, pisces & alia comestibilia, eademque domus habet ante se quamdam areolam latitudinis palmorum circiter octo circumseptam à quibusdam lapidibus, columnis, arboribus, & muris, & in medio areolæ adest quædam tabula lapidea, in qua accedentes ad cauponam comedere solent.

In tota verò platea, etiam ita recenter ampliata, ob populi, & peregrinorum concursum, præsertim verò in festis solemnibus, & quando Sacramentum Confirmationis in eadem Basilica tanquam Urbis Cathedrali ministratur, consuetum est ab antiquo vendi aliqua comestibilia; præsertim ciambellas, ab habentibus tamen licentiam à Capitulo tanquam plateæ domino, privativè ad quoscumque alios, qui vendere tentantes fuerunt prohibiti; quod jus privativum locatori à Capitulo consuevit pro certa pensione usibus Sacristiæ applicata.

Cum autem casus dedisset, unam eamdemque personam conduxisse ad plures annos, tam usum dictæ plateæ, quàm cauponam Justiniani, hinc proinde consuevit in prædictæ cauponæ areola retineri omnino tabulam ciambellarum nemine contradicente, cum utriusque loci unus & idem esset conductor, unde Capitulum credere potuit hujusmodi actum geri jure facultatis eorum plateæ conductori competentis, & Justinianus id geri per conductorem cauponæ.

Terminata dicta commixta locatione, ac prætendente novo cauponæ conductore diverso ab altero, qui jus plateæ conduxerat, venditionem ciambellarum in dicto loco continuare, orta est controversia, in qua per utriusque partis defensores regulæ solùm generales deducebantur, super facultate faciendi in suo &c. Requisitus autem pro parte judicare debentis de mea sententia;

Dicebam, quatenus pertinet ad jus privativum vendendi, tam ciambellas, quàm quæcumque alia bona in ea parte, quæ basilicæ platea dici potest, omnino fundatam esse intentionem Capituli, non quidem ex privilegio

vilegio seu jure præscriptionis hujusmodi juris privativi contra juris regulas competentis in locis publicis; sed ratione privati dominii quia *Leo X.* expressè determinavit, plateam spectare ad Capitulum ac in ejus dominio 2 esse, ideoque intrant vulgares regulæ, ut in privato fundo nemini liceat invito domino bona immittere vel aliud gerere, ex quibus ita in præcisis terminis juris vendendi in platea ante ecclesiam, firmat *Azevedo lib. primo var. cap. 74.*

Solum difficultas cadere poterat circa partem ampliatam ex ædificiis demolitis, & respective constructis per *Sixtum V.* cum in facto non dubitaretur plateam, de qua loquitur *Leo X.* esse longè magis angustam, cui difficultati respondebant agentes pro Capitulo, ampliationem provenisse ex demolitione ædificiorum ad idem Capitulum spectantium, unde propterea ipsorum dicendum erat eorumdem ædificiorum solum, sed istam credebam divinativam responsionem, cum hoc suppositum in facto non justificaretur, atque diruta ædificia esse potuerint aliorum privatorum seu juris publici.

Meliorem tamen responsionem dari posse observabam de jure, quod scilicet habens jus in platea, illud habere dicatur in ejusdem plateæ ampliatione sequuta per alicujus adjacentis ædificii, demolitionem, quia tota effecta est unica platea, unde dici potest augmentum per quamdam speciem alluvionis, nisi prioris ædi- 3 ficii dominus soli dominium sibi reservaverit, cum signis illud à platea distinguentibus, quo casu in ordine ad jus privativum vendendi, vel alia jura in platea exercendi, distinguendum veniret, an tale jus in antiqua magis angusta platea competeret ratione privati dominii, vel potiùs ex privilegio concesso à Principe super hoc jure, seu ejusdem juris legitima præscriptione, ut primo caso de hoc dubitari possit, secùs autem in secundo.

Atque hujus partis ampliatæ pertinentiam, jure probari dicebam per doctrinam *Bart. in l ff. de locis & itineribus publicis* ubi firmat, quod ædificio diruto prope plateam, totum fit platea, etiam via quæ erat prope ædificium dirutum, præsertim quia non de facili ostendi poterat, qualis esset pars antiqua, & qualis moderna, Et fortius quia Capitulo, quatenus pertinet ad plateam, assistebat antiqua inconcussa observantia à dictis temporibus *Sixti* citra, apta etiam ad præscribendum favore Ecclesiæ, multò magis ad inducendam interpretationem, quod pars ampliata ob ædificiorum demolitionem, eamdem naturam sortita sit, ita ut una eademque esset platea diverso jure non regulanda.

Major autem facultas consistere videbatur in via publica ducente à porta Sancti Joannis ad Coliseum, num scilicet dicta via plateæ contigua, & quasi cum ea confusa, dicenda esset ejusdem plateæ pars, ita ut esset de 4 jure vel dominio Capituli; Et pro affirmativa stare videtur doctrina *Bart. in l. si . ff. de locis publicis & l fin. ff. de servit. rustic. præd. utrobique in fine*, ubi firmat quod via intrans in plateam, non dicitur amplius via, sed platea, ad instar viæ parvæ intrantis in magnam, sive torrentis intrantis in flumen, ac fluminis intrantis in mare, & *Bartolum sequuntur Cepoll. de servit. rustic. præd. cap. 3. numer. 11. & sequen. Cancer. lib. 2. var. cap. 2. tit. de jurisdictione omnium Judicum num. 99. Rovit super pragmat. rubr. ne quid in loco publico num 9.* Unde infertur quod in statuto disponente, delicta commissa in platea gravius puniri, id procedat etiam in via, quæ in plateam intravit, quia in effectu est platea, & non via, cum similibus.

Verùm hæc doctrina, licet ad effectum statuti, de quo loquitur *Bart.* vel ad alios effectus æquipollentes recipienda esset, nullatenus tamen videbatur ad casum applicabilis, quia hoc jus non probabatur spectare ad Capitulum ex privilegio, vel præscriptione hujusmodi juris privativi in platea & loco publico, sed solum competere dicebatur ratione privati dominii, de quo esse dictam antiquam plateam *Leo Decimus* declaravit, quod dominium dari non potest in via publica & consulari, qualis est ista docens à porta Sancti Joannis ad Civitatem, ideoque doctrinam Bartoli intelligendam videri, vel ad dictum effectum Statutum, vel de via, quæ intrat in plateam, ibique cessat, ulteriorem progressum non habeat, ut clarè probare videtur *idem text. in l. finali §. de loc. public.* ibi, *intermoritur*; Et sic considerat textus, quod ibi via desinat, eumdemque sensum habet textus *in d. l fin ff. de servit. rustic. præd.* atque eodem termino utuntur *Cancer. & Rovit. ubi supra*, supponentes, quod via moratur in platea, à qua discerni non possit, sed cum ea omnino confundatur, ita ut quamvis in aliqua ejusdem plateæ parte alia adsit via per quam ulterior progressus haberi valeat, ista censenda videatur via nova, initium habens à platea, eo modo, quo dici potest de flumine intrante in lacum, à quo deinde ex alia parte rivus vel flumen prodeat, quia erit rivulus prodiens ex lacu, non autem idem flumen, quod intravit. Quod dici non potest in via, de qua agitur, habente suam lineam rectam, & benè contradistincta à platea, quamvis in una parte cum ista confinet, Unde quemadmodum, si per possibile daretur, ut flumen, habendo suum cursum rectum ad litus maris vel lacus, cum isto transeundo confinaret, suum tamen cursum rectum retineret, ita ut cum mare vel lacu ex diversa aqua constituto non confunderetur, dici non posset, quod desinat esse flumen, & sit effectus lacus vel mare, sic à pari.

Super quo plura habemus exempla ubique, præsertim in Urbe, in plateis Agonis & Rotundæ, quia earum usus seu jus privativum in quibusdam ipsarum locis, est Camerarii, & respectivè Capituli Rotundæ, sive aliorum quibus ex privilegio concessum sit, ut de platea Rotundæ habetur *in Romana plateæ hoc eodem titulo disc. 142.* Et nihilominus via publica, recto tramite ducens à Sapientia ad Pasquinum, non est de jure vel usu Camerarii, sed subest Ædilibus, seu magistris viarum, quia confinat cum platea, sed cum ea non confunditur, dum retinet suam rectam lineam & consuetum cursum.

Est benè verum, quod cum hæc via esset de recenti constructa per *Sixtum V.* habens transitum per hujusmodi plateam, quæ tota supponitur de solo seu dominio Basilicæ implicare non videtur, viam esse juris publici, omnino exemptam à privato dominio, quoad 5 usum privatum, Et nihilominus ejus solum adhuc remanere in statu antiquo, quia ut magis distinctè deductum habetur *in Sabinen. transitus seu via discursu sequenti*, viæ publicæ quoad protectionem & custodiam sunt Principis & de Regalibus, quo verò ad usum, sunt omnium seu nullius (intelligendo de usu viæ connaturali, qualis est per illam transire & iter agere,) & quoad jurisdictionem, sunt ejus, in cujus territorio sitæ sunt, & quoad solum esse possunt privati dominii, verificabilis in illis partibus, quæ publico usui non repugnant qualis est ille prohibendi, de in hujusmodi via tanquam in parte plateæ agere liceret id, quod viæ usum non respicit, Accedente præsertim longæva observantia, quæ ut supra dictum est, tanquam interpretativa id declaravit.

Adhuc tamen his admissis, urgebat difficultas, quia Justiniani conductor, seu minister non intendebat vendere ciambellas in platea; neque in via publica, sed in 6 domo privata ejusque areola seu stillicidio, in quibus unicuique, tanquam, in suo datur liber usus in iis, quæ non sunt de genere prohibitorum, ut Urbis observantia docet in jam dictis publicis plateis, Atque, Rotundæ, & similibus, in quibus privati domorum adjacentium non possunt impedire, ne vendantur ciambellæ & aliàs hujusmodi comestibilia ante ipsorum domos, quia usus & mos regionis nunquam id prohibuit, imo permittit; ista verò comestibilia quæ vendi possunt in platea sunt exempli gratia panis

catnis

carnes, caseus, pisces, fructus, & omnia alia commestibilia, ità subesse non videbatur ratio differentiæ, cur ibidem ciambellæ, tanquam species panis electi, seu res comestibilis more aliarum rerum vendi non possent; Nil refragante, quod ante supradictam affictuum miarutam id non esset consuetum, tum quia satis difficile dicebam posse concludentes probari negativam venditionis rei comestibilis in caupona, tum etiam quia in omnem eventum, esset actus facultativus non admittens præscriptionem, nisi præcedente prohibitione cum subsequuta acquiescentia, sine quibus, nec in petitorio nec in possessorio quicquam prætendi potest ex deductis per *Thesaur. decis. 16. Capobl. de Baron. pragm. prima n. 206. cum seq. & pragm. 4. per tot. Buratt. dec. 38. Post. de manut. obser. 53. ex n. 13.* & frequenter habetur in materia juris prohibendi accessum ad furnos & molendina cum similibus *sub titulo de servitutibus.*

7 Quare pro congrua hujus controversiæ determinatione, Mihi dicendum videbatur, spectandam esse qualitatem ciambellarum, aliarumque rerum in his locis vendendarum, Ubi enim ageretur de usualibus ciambellis, quotidiano usui deservientibus, tanquam species panis, magis grati, ita ut inter quotidiana comestibilia connumerari possent, & tunc minus juridicam censendam esse credebam capituli prætensionem; E converso autem ubi ageretur de venditione illarum rerum, sive comestibilium, sive non, quæ ex antiquissima Urbis consuetudine, occasione solemnitatis vendi solent ante vel prope Ecclesias in diebus festivis & solemnioribus, in quibus ad eamdem Ecclesiam magnus ac insolitus populi concursus habeatur, & tunc secùs, quia illa venditio fieri non dicitur pro ordinario & quotidiano usu humano, sed occasione illius festivitatis, unde congruum est, quod hujusmodi emolumentum in ipsius Ecclesiæ utilitatem cedat, & à contra incongruum est, ut in his se ingerat caupona, præsertim verò in illis ciambellis, vel aliis rebus ornatis, quarum usus tantùm esse solet pro pueris, dum Confirmationis sacramentum in eadem Ecclesia recipiunt, & in quarum rerum venditione dictarum solemnitatum occasione, verè plateæ utilitas consistit, cum omninò incongruum videatur, hujusmodi res in cauponis vendi.

Ad quod dabam exemplum antiquorum temporum, in quibus, columbæ aliaque animalia in Templo offerri & sacrificari solebant, ut incongruum non esset, accedente præsertim antiqua observantia, quod hujusmodi res vendi illicitum esset in cauponis aliisque privatis domibus, sed solùm id liceret in atrio seu
8 area ipsius Templi, illis quibus præberent Sacerdotes, utpote de rebus ad Templi usum destinatis, seu quæ occasione festivitatis & concursus introduci & contractari solent, Causa quod sciam cum quodam amicabili temperamento sopita fuit, ita ut jus capituli conservatum remaneat, quia ille ciambellarius utrique affictuario plateæ & cauponæ quamdam recognitionem solvit, ut ante portam dictæ cauponæ ciambellas vendere possit.

† AGitur in hoc & 142. discursibus de materia publicarum platearum, quæ contra distinguuntur à viis publicis ob diversitatem usus, quoniam quæstiones viarum percutiunt libertatem transitus, juxta casus, de quibus *in duobus discursibus proximè sequentibus*, istæ verò quæstiones platearum, in quibus ex Principis concessione habetur aliquod jus privativum in tota platea, vel in aliqua ejus parte, præcipuus punctus non est in usu situs materialis, sed in jure vendendi, sive in jure prohibendi, ne alii vendant absque ejus licentia, & permissione, pro qua præmium obtinetur.

Hinc propositio in quæstione disputata coram Judice particulariter deputato per Cardinalem Protectorem Hospitalis S. Sixti, quod habet hoc jus in platea Judæorum, sive ante Ghettum, & Dominos domorum adjacentium; Cùm isti prætenderent posse concedere, seu locare situs existentes subtus stillicidia, quasi quod ista essent juris privati, atque Scribentes pro dictis Dominis, desuper allegarent deducta à me *d. disc. 142.* Dicebam, scribens pro Hospitali, quod quidquid sit de hoc puncto, an scilicet spatium existens sub stillicidio, seu tecto se protendente super platea publica, esset juris publici, vel privati; Admisso etiam quod dicendum veniret juris privati, ad hunc effectum, ut scilicet alter, invito ipsius domus domino, non possit illum occupare, sive ibi bona vendere; Eo modo, quo est juris privati sine dubio externa pars murorum domus respondentium in via, seu platea, & quæ partes deservire solent pro venditione victualium, aliorumque bonorum, juxta ponderationes, de quibus *d. disc. 142. & sub tit. de locat. disc. 19.* non tamen exindè inferri potest, ut licitum sit ipsis dominis, vel illis, quibus ipsi concedant, ibidem tenere exposita victualia, aliave bona, pro quorum venditione privativa facta sit plateæ concessio à Principe, nisi quatenus agatur de rebus concernentibus usum illius domus, vel privati ædificii, juxta easdem ponderationes, de quibus *in his discursibus 135. & 141. & d. disc. 19. de locato.* Et sic quod illi, qui in hujusmodi stillicidiis, vel spatiis, victualia, aliave bona vendere volunt, duplici indigeant licentia, seu facultate, adeò ut una sine altera sufficere non videatur, nisi quatenùs antiqua & pacifica observantia contrarium doceat, Domini scilicet Plateæ, sive habentis istam concessionem juris prohibendi pro facultate vendendi in ea platea, sine distinctione, an in uno, vel in altero loco; Et domini domus, vel stillicidii, qui prohibere potest occupationem illius situs, & ne ipso invito, venditores ibi morentur, dum ita utrique consultum remanet; Neque habentis jus plateæ interest, an venditores pro obtinenda majori commoditate illius situs sub stillicidio, seu tecto protendente, vel pro commoditate murorum, solvant etiam recognitionem domorum dominis, atque ita in hac facti specie judicatum fuit, dando manutentionem utrique parti.

SABINEN. VIÆ Seu TRANSITUS

Pro PRINCIPE BURGHESIO

Cum PRINCIPE BARBERINO.

Casus decisus per Cameram pro Barberino & pendet.

Via quando dicatur publica, Et de illius requisitis, pluribusque viarum speciebus; & cui incumbat onus probandi eam esse talem, vel esse potius privatam; Et quando requiratur immemorabilis necne.

S U M M A R I U M.

1. *Facti series.*
2. *Servitus viæ vel itineris non dato titulo exigit immemorabilem.*
3. *Quomodo istius servitutis probatio facienda sit.*
4. *De requisitis necessariis ad probationem viæ publicæ.*
5. *Quales viæ sint sub cura Ædilium, & quales sub cura Domini loci vel Civitatis.*
6. *Quando requiratur probatio quod solum sit publicum.*
7. *Observantia declarat mentem sternentis viam, quod eam fecerit pro usu publico.*
8. *Successor in dominio seu Baronia, an possit revocare viæ destinationem factam à prædecessore.*
9. *Ea quæ semel destinata sunt pro usu publico non possunt amplius retractari, & redigi ad privatum.*
10. *Intendens negatoriam super libertate rei suæ adversus prætendentem servitutem non indiget probatione.*
11. *De quæstione, an intentatis judicium jactationis seu*

seu diffamationis dicatur actor vel reus.

12 *Quod longa quasi possessio annorum 50. in hac materia sufficiat.*

13 *Testes reducuntur di sunt ad concordiam.*

14 *Expenduntur jura distinguentia plures species viarum, & in quibus requiratur probatio immemorabilis, & in quibus non.*

15 *An de delictis commissis in via publica Princeps cognoscat privativè.*

16 *Via publica sub cura Ædilium.*

17 *Quomodo dignoscatur, an in una vel altera via specie vel sumus ad dictum effectum.*

18 *Via quæ incipit à publico, & desinit in publicum præsumitur publica non constituto de contrario.*

19 *De quatuor diversis effectibus, ad quos viarum dominium in jure consideratur, & quomodo stent simul, ut solum sit publicum & privatum.*

20 *Viæ & flumina solent dividere territoria & servire pro eo finibus, sed aliquando secùs.*

21 *Terminus seu confinis est diversus à confinatis, & dicitur communis utrique confinanti.*

DISCURSUS CXXXVI.

1 IN quadam parte Tiberis, in territorio Montis libertinorum, seu Montis Rotundi, adest locus (*portus* nuncupatus) utpote destinatus & aptus onerationi cymbarum vehentium ad Urbem ligna fabrilia, nec non biades & alia ex sylvis & territoriis, Palumbariæ, Moriconi, Cretoni, Stallani, Castri Chiodati & Montis Flavii, quæ ligna & bona vehi solent per quamdam viam initium habentem à dictis castris respectivè ac longo spatio sitam in eorumdem locorum territorio, & circa finem in tenuta nuncupata *del forno* territorii dicti Montis Libertinorum, inter secatam à tribus viis generaliter publicis vulgò *strade Romane* nuncupatis, quarum una dicitur *di Rieti*, altera *delle molette*, & tertia di *Correse*.

Cum autem Princeps Prenestinorum Barberinus, ex titulo emptionis ab Ursinis, juxta seriem, de qua in *Sabin. seu Status Montis Libretti sub titulo de feudis, disc. 65* effectus esset Dominus dicti loci Montis Libertinorum, aliorumque locorum ad eumdem Statum pertinentium, ac etiam per prius esset Dominus Montis Rotundi, Prætendere cœpit impedire transitum curruum, aliorumque instrumentorum ducentium ligna à præfatis sylvis & castris Principis Burghesii per dictam viam, utpote privatam, de facto per ejus ministros exigendo ab affictuariis pro transitu quamdam recognitionem; Hinc propereà Burghesius, pro sua, suorumque Vassallorum & affictuariorum libertate itinerandi ac ligna, aliaque bona ducendi per eamdem viam tanquam publicam, ex remedio *l. diffamari*, judicium instituit coram Præside viarum, coram quo succubuit, mediante sententia declarante in hac tenuta nullam adesse viam publicam, A qua sententia interposita appellatione in Camera, & proposita causa, scissa sunt vota, quoniam ex undecim, cum duo essent indeterminati, ac alter esset idem Præses qui sententiaverat, ex reliquis octo, quatuor erant pro confirmatione, & quatuor pro infirmatione; Sed quia ex quodam fortè non commendabili stylo Tribunalis, votat idem Præses, qui jam judicaverat, ideircò ob istius voti accessum, capta fuit resolutio pro confirmatione, sed concessa nova audientia & pluties reproposita causa ob votorum scissuram nulla hucusque capta est resolutio.

In hoc statu, in Advocatorum congressu, juxta laudabilem stylum habito per Burghesium, aliqui ex novitèr assumptis, non laudantes modum usque tunc tentum, substinendi scilicet hujus viæ publicitatem, ob difficultates, quas in ejus probatione militare dignoscebant, & de quibus infra, erant in voto assumendum esse motivum servitutis per castrorum Dominum & incolas quæsitæ, transeundi per hanc tenutam, ac ducendi ad dictum portum ligna & alia bona; Sed majori parti hæc sententia non placuit, utpote longe minus tuta, majoresque patiens difficultates, Tum quia quidquid aliqui dixerint in contrarium magis communis & recepta videtur opinio, hujusmodi scilicet servitutem, utpote habentem causam discontinuam, non dato titulo saltem colorato ab initio, & certitudinariè

2 allegato, exigere immemorabilem, *ut ex glos. Bart. & cæteris* firmatur per Rotam *decis. 101. par. 4. rec. tom. 2. num. 10.* ubi *num. 6.* refelluntur *Cepoll.* & cæteri volentes sufficere præscriptionem ordinariam 10. annorum inter præsentes, & 20. inter absentes, & hanc opinionem sequuta etiam fuit Rota in *Romana servitutis 19 Junii 1666. Cerro*, de qua causa inter Maximum & Justinianum habetur actum *sub servitutibus*. Tum etiam quia justificandum est, usum transitus fuis-

3 se jure servitutis, credendo uti jure suo, sciente & patiente domino fundi, quod in dubio non præsumitur, *ut dicta dec. 101 num. 14. & 15.* cum qua processum est *in d. Rom. servitutis coram Cerro*, quæ omnia ex facti circumstantiis non erant justificabilia.

Quare concludendo, quod insistendum esset in jam assumpto motivo libertatis transeundi tanquam per viam publicam, atque examinando fundamenta scribentium in contrarium, illud erat potissimum, quod Burghesio tanquam actori incumberet onus probandi hanc viæ publicitatem, ad quam probandam, dicebant

4 dicti scribentes, tria requisita copulativè justificanda esse, Primò scilicet, quod habeat utrumque caput in publicum, quia incipiat à publico, & desinat in publicum, Secundò quod longo tempore per eam publicè iter haberi consueverit; Et tertiò quod solum sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, nisi accedat immemorabilis, cujus vigore, cum quicumque titulus de mundo melior allegari valeat, dicta publica auctoritas, cum sola allegatione probata dicitur, ad id allegantes *text. in l. 2. §. viam & §. viæ publicæ ff. ne quid in loco publico. Rip. in l. quominus n. 92. ff. de fluminib. Bertazzol. cons. crimin. 471. n. 7. Ludovic. cons. 124. n. 5. Palm. cons. 59. n. 2. & 11. Menoch. cons. 448. n. 13. Sard. dec. 42. num. 3. Ripoll. de regal. cap. 40. num. 9. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 2. n. 22. Paitell. exped. 67. & in annotat.* ac alios.

De primo & secundo requisito nulla erat controversia, primum enim justificabatur per rei evidentiam, dum ista controversa via, initium habebat à dictis Castris seu à dictis duabus viis indubitatè publicis, & Romanis nuncupatis *di Rieti*, *e delle Molette*, ac desinebat, vel in altera etiam publica & Romana nuncupata *di Correse*, vel in flumine publico, Et alterum publici itineris, saltem ab anno 1633. quo, ut infrà, prætendebatur hæc via constructa per Ducem Joa. Antonium Ursinum tunc dicti Status Montis Libretti Dominum, erat pariter incontrovertibile, unde difficultas reducebatur ad tertium, quod mordicus contendebant dicti scribentes, cessante titulo destinationis soli publica auctoritate, justificandum esse cum immemorabili, nedum ex parte actoris, non benè probata, cum requisitis *vulgaris glos. in cap. primo de præscrip. in 6.* sed etiam improbabili, dum plures dabantur testes concludentes, istam dictæ tenutæ partem aliàs sylvatam, de dicto anno 1633. à præfato Duce Joanne Antonio, atque de ejus mandato disboscatam fuisse, redactamque ad eam formam, quæ cernebatur, Ideòque dato tam recenti initio, prorsus exclusa remanebat immemorabilis, cujus potissimum, ac magis peculiare requisitum est, ut non constet de initio.

Ponderato etiam in contrarium urgenti adminiculo, quod in divisione confinium sequuta inter eosdem de Ursinis tunc respectivè dominos Montis Libertinorum & Montis Rotundi; ac tenutatum nuncupatarum *del forno & cerco repozzo*, in quorum extremis controversa via reperiebatur, ac etiam in pluribus venditionibus herbarum

herbarum, aliisque actibus, unum territorium ab altero seu unam tenutam ab alia distinguentibus, nulla reperiebatur mentio hujus viæ, quæ si esset antiqua & publica, verisimiliter adjecta esset, tanquam confinis publicus invariabilis.

His autem minimè obstantibus, pro Burghesio, cum sensu etiam veritatis, nisi causæ affectin fascinaret intellectum, ut in Advocatis sæpè contingere solet, justitiam probabilius huic parti assistere dicebam, prout aliis quoque defensoribus videbatur, quoniam ubi etiam omnia præmissa venirent de jure admittenda, ita ut stante certa justificatione duorum primorum requisitorum, Burghesio & aliis transire volentibus, incumberet onus justificandi dictum tertium requisitum soli publici, utpote publica auctoritate ad id destinati, adhuc admissa etiam lectura partis adversæ, ac dicto testium ab ea inductorum, id satis justificatum videbatur, quoniam Dux Joannes Antonius, de cujus mandato hæc via de anno 1635. pro commodo transitu plaustrorum seu curruum & baroriarum aperta, & constructa prætendebatur, non erat dictæ tenutæ privatus dominus, illam jure privati dominii ad solam fructuum perceptionem possidens, sed erat dominus totius castri
5 & territorii cum jurisdictione & imperio, ita ut penes ipsum resideret publica auctoritas sternendi & custodiendi eas vias publicas, quæ juxta distinctionem, de qua infra, dicuntur in jure privatæ ad differentiam basilicarum seu viarum militarium, quæ solæ infra districtum Urbis sunt sub jurisdictione & cura Ædilium, qui vulgò *viarum magistri* nuncupantur, reliquæ autem sunt sub jurisdictione & cura Baronum, & domicellorum seu Civitatum, ut communis, inconcussa & notoria observantia docet.

Unde dato quod præfatus Dux, tanquam dominus jurisdictionalis, publicam habens auctoritatem, viam prædictam in suo territorio aperuerit, juxta ejusdem partis secturam, istam viam curribus & barotiis aptam reddendo, exinde videbamur esse in probatis circa dictum tertium requisitum, cum ita solum effectum esset
6 publicum, utpote publica auctoritate destinatum, ideoque remanebant extra casum dictæ & aliæ auctoritates in contrarium deduci solitæ, de quibus præsertim *Surd. decis. 42. Panell. exped. 67. Rot. decis. 101 par. 4. recent. tom. 2. Romana servit. 29. Jun. 1666. Cerro,* utpote percutientes vias vicinales per privatos agrorum dominos & usitatas pro suorum agrorum privata commoditate; Sive percutientes illos soros, quos itinerantes, ad evitandam longiorem seu incommodiorem viam publicam, facere solent per agros privatorum ignorantium seu tolerantium, atque hic est casus frequentior, de quo in allegatis Rotæ decisionibus; Idemque per agri dominium prætendebatur in casu, de quo *apud Cavaler. decis. 632.* & juxta casum de quo *in Spolet. aqu. disc. sequen.* Sed ubi habemus factum positivum ipsiusmet domini sternentis viam in proprio fundo per eum possesso, non jure privato, sed jure baroniæ, seu dominii publici, atque non ad privatam alicujus prædii commoditatem, sed ex ratione usus publici, tunc nihil aliud ad publicitatis qualitatem desiderandum remanere videtur, unde clarum æquivocum credebatur dictas & similes auctoritates ad hanc facti speciem applicare.

Clarius autem, stante subsequuta observantia, comprobante talem fuisse præfati Ducis Joannis Antonii voluntatem, ex receptissimo quotidiano axiomate, quod
7 observantia est optima omnium rerum ambiguarum interpres; Cum enim per octo & ultra annos, idem supervixisset, atque publicè & palam, ipsomet, ejusque ministris, & officialibus scientibus & videntibus, publicum iter habitum fuisset, nunquam opposuerunt, seu actum contrariæ voluntatis ostenderunt. Idemque fecerunt, Dux Sancti Gemini successor, ejusque officiales & ministri, usquequo dicta venditio sequuta est, Atque per plures etiam annos ita continuarunt officiales & ministri ejusdem Barberini novi domini.

Item ista venditio sequuta fuit ad æstimationem regulandam, non à valore bonorum in sorte, sed in reddditu ad rationem scilicet duorum circiter pro centenario, unde venditores, ad reddendum quo majus possent pretium, diligentissimè dederunt notulas omnium fructuum & proventuum, etiam quarumdam gallinarum, quæ à vassallis præstari solent, nec non redditus sylvarum Montorii existentium sub lite cum illa Communitate; Et quod magis est, proventuum angariarum super jure cogendi vassallos ad asportandum frumentum ad flumen & sic redditum, qui habet juris resistentiam, juxta ea, quæ habentur *in d. Sabinen. Status Montis Libretti sub titulo de feudis discursus 65.* Ideoque omnino probabile videbatur quod istum redditum quoque apposuissent, si transitus fuisset privatus, ita ut pro eo mercedem exigere licuisset.

Dicebant agentes pro Barberino, istum tanquam novum dominum non teneri servare id quod servare placuerat Ursinis ejus prædecessoribus, qui potuerunt negligere eorum jura, ab eo non negligenda, sed ista res- 8
ponsio verè nullius videbatur momenti ex pluribus. Primò & principaliter, quia dicti actus deducebantur, non tanquam inductivi servitutis seu præjudicii, sed tanquam interpretativi seu comprobativi voluntatis, quam dictus Dux Joannes Antonius habuit in dicta via sternenda, ut scilicet id facere voluerit animo constituendi viam publicam cum publica auctoritate, quo sequuto, ex tunc ille locus hujusmodi qualitatem assumpsit.

Secundò quia tunc successor non ligatur facto prædecessoris, quando venit jure suo independenter, secùs autem ubi habet ab eo causam & dependentiam, ut ita distinguendo firmant DD. de quibus apud *Rovitum decis. 72. numer. 62.* Et tertiò quia ea, quæ semel usui publico destinata sunt, non possunt amplius retractari, at-
que in ejusdem publici usus præjudicium redigi ad sta- 9
tum privatum *ad textum in l. diligenter C. de aquæductibus, lib. 11. Borgnin decis. 6. num. 49. part. 5. Cancer. par. 3. var. cap 4. de servitutibus num. 244. in fine, &* habetur *in Urbevetana aquæ seu fontis sub titulo de servitutibus,* in qua ex hoc motivo judicatum fuit, non licere divertere quandam aquam, etiamsi dicta destinatio facta fuisset per privatum & jure privato, multò magis dum auctoritate publica, ob quam stantibus aliis viæ publicæ requisitis, ista qualitas jam impressa fuit.

Verùm ubi hæc omnia cessarent, ita ut cessante dicto facto positivo Ducis Joannis Antonii; procedendum esset cum solis terminis probationis viæ publicæ à solo usu, Plures ex judicibus credebant, quæstionis decisionem pendere ab inspectione, quisnam contendentium esset actor vel reus, ad effectum videndi, cuinam incumberet onus probationis, an scilicet Burghesio probandi qualitatem publicam, vel Barberino istam excludendi, ac probandi solum esse privatum, Atque in hoc satis hinc inde elaboratum fuit super quæstione, an intentans remedium *l. diffamari ff. de ingen. & manumiss.* quod vulgò in Curia *jactationis & jactitationis* dicitur, censendus esset actor vel reus.

Pro meo autem judicio, dum non agebatur in pos-
sessorio, sed in petitorio, ac negotio principali, inanis 10
videbatur iste labor, quoniam cum non dubitaretur, Barberinum esse dominum, pleno jure tenutæ, per quam iste transitus prætendebatur, idcirco in petitorio qui allegat negatoriam, dicitur eo ipso habere intentionem fundatam in rei suæ libertate, nisi per prætendentem onus vel servitutem probetur contrarium, *ut plenè dicta decis. 101. par. 4 recent. tom. 2* ac habetur *in Spoletana via discursu sequenti,* Unde supponitur, quod dominus fundi sit actor intentans negatoriam, & tamen non gravatur onere probandi, ideoque dicta quæstio in aliis casibus seu terminis agitata, præsertim verò ad effectum competentiæ fori seu attentatorum, non videbatur istis terminis congrua.

De reliquo enim, satis huic parti expediisset causam reduci ad istum punctum, quoniam ita onus probationis tutè transferri debuisset in alteram; Licet enim ista quæstio antiquitus fuisset involuta, ut liquet ex deductis hinc inde *per Cacheranum decis. 151. & per Muscatellum in praxi parte prima glos. reus numer. 13.* ubi latius *Prat. in additionibus vers. ad quæst. fol. 20.* ubi allegantur *Afflict. decis. 268.* volens intentantem tale remedium esse actorem, *& Capyc. decis. 18.* volens contrarium; Attamen hodiè, præsertim in Rota & Curia, recepta videtur distinctio, ut quoad onus probandi diffamationes seu jactationes, intentans remedium sit actor, quo verò ad negotium principale, sit potiùs reus voluntarius, *ut apud Cevaler. decis. 587. decis. 417. apud Postium de manutentione, decis. 102. numero finali parte 6. recent. 57. numer. 31. & sequenti parte 7.* & in aliis, atque non semel habetur *sub titulo de jurisdictione & foro compe.enti* ac etiam *in Romana legati sub titulo de feudis discursu 33.* Sive quod procedendum sit cum distinctione, & de qua *decis. 500. numer. 12. & sequen. part. 5. recent.* & in aliis *in dicto discursu 33 sub titulo de feudis*, ut scilicet spectetur, an intentans tale remedium sit possessor nec ne, ut primo casu sit reus, in secundo autem actor, & sequi videtur Rota *in Firmana beneficii 18. Aprilis 1659. Cerro*, & semper hujus partis potior fuisset conditio, dum erat in possessione, sed mihi videbatur quæstio à casu extranea.

Ideoque, pro meo judicio, restringi videbatur quæstio ad punctum, an ex parte prætendentis viæ ac soli publicitatem, docendum esset de usu immemorabili, ut probandum esse contendebant scribentes in contrarium *per textum in l. fin. ff. de lo is publicis & l. 2. §. vicinales ff. ne quod in loco publico ubi glos.* verbo *constitutum sit & DD. de quibus apud Surd. dicta decis. 43. Paitell. expedit. 67.* & alios superius allegatos super requisitis quoniam si hujusmodi probatio huic parti incumbere deberet, ut opinabantur votantes pro altera, Egomet agnoscebam difficultatem, quia licet per enunciativas contentas in publicis instrumentis atque ab annis 1601 & 1604. ac plures testes deponentes à 40. & 60. annis citra, & à tempore immemorabili, constaret in loco adfuisse viam, nihilominus ob plura, quæ in contrarium deducebantur, probabilius perfecta immemorabilis probatio non aderat nec fieri poterat.

Benè tamen aderat illa longissima quasi possessio annorum 50. & ultra, qua contenta fuit Rota apud
12 Cavaler. *decis. 63. num. 2.* cum ipsa esset concludenter probata, nedum per dictas enunciativas, aliaque adminicula, sed etiam per plures testes, bonas & concludentes scientiæ causas reddentes, quorum fides non tollebatur per testes deponentes de moderno initio anni 1633. de mandato Ducis Joannis Antonii, quoniam, ultra plures circumstantias in isto testium conflictu primis potiùs assistentes; Ego dicebam, rectè illos testes reduci ad concordiam, pro qua inducenda omnis possibilis intellectus est capiendus *ad gl. ff. & DD. in cap. cum in de testibus Gregor. decis. 331. num.*
13 *37. & sequen. Merlin. decis. 607. num. 24.* ubi quod uni testes alios declarant vel supplent, *Adden. ad Burats. dec. 431. in fine & Rota sæpius.*

Cum enim antiquiori tempore non haberetur ista commodior usus ducendi ligna cum curribus seu plaustris & barotis, sed ducerentur in dorso animalium, sufficiebat pro publico itinere angusta via duorum vel trium pedum, neque suberat necessitas, ut illa esset per loca magis plana & commoda, Postquam verò usu haberi cœpit iste commodior modus, pro quo latior & commodior via necessaria erat, Dux Joan. Antonius dicto moderno tempore eam construxit; Et sic, id quod moderno tempore gestum erat, non percutiebat substantiam viæ in genere, sed ejus majorem latitudinem, ac aptationem, ideoque veritatem respectivè dicebant omnes testes hinc inde inducti, licet judices nullam fidem, neque istis, neque aliis præstare vellent, ita ut nec ejusdem eos nominari sinerent, utpote rusticos, ad cujuslibet partium opportunitatem deponentes, quod dammare non poterant.

Pro solutione igitur dicti objecti ex allegatis juribus & auctoritatibus deducti, circa necessitatem probandi
viæ publicum usum per tempus immemorabile dicebam, quod bene inspectis, ac ponderatis juribus de 14
materia agentibus, illud videbatur æquivocum clarum, Pro cujus dilucidatione, advertebam, *textum in l. fin ff. de locis & itineribus publicis*, duas tantùm constituere viarum species, unam militarium, alteram vicinalium, dicendo per verba præcisa, *Militares dicuntur, quæ habent exitum ad mare, aut in Urbem, aut in flumina publica seu ad aliam viam militarem, Vicinales dicuntur, quæ ex privatorum agris collatæ sunt, quarum pars in militares via exitum habet, pars tantum sine ullo exitu intermoritur &c.* atque in hac secunda specie, text. immemorabilem ad publicitatem inducendam exigit.

Ista distinctio est manca, dum totius Orbis usus docet, plures alias adesse viarum species, quare melius distinguit alter *text. in l. 1. §. via publica vers. viarum ff. ne quid in loco publico*, ubi tres viarum species generales constituuntur, scilicet *publicæ, privatæ, & vicinales.*

Publicæ sunt illæ, quas Græci appellant *Basilica*, antiqua autem Jurisconsulti, juxta usum Pandectarum & Codicis, vel linguæ latinæ professores vocant *Militares, Consulares, vel Prætorias* Feudistæ verò, & alii eas vocant *Regulares, regias, magistras, seu stratas* per antonomasiam, & in materna lingua juxta usum Urbis, & locorum adjacentium dicuntur *strade Romane*; Et hæc propria est illa viarum species, quam *text. in cap. unic. quæ sint regalia in usibus feudorum*, ponit inter Regalia, & ibidem communiter feudistæ, verbo *via publica.*

Atque in istis cadit quæstio, quæ ferè per totam Europam, præsertim in Urbe, & in Sac. Consulta frequenter habetur inter majora Tribunalia Supremi Principis, ac Barones, seu Officiales inferiores, super
privativa cognitione disturbationum aliorumque delicto- 15
rum, quæ in iis committuntur, ut liquet *ex Ripoll. de Regalibus cap. 40. per tot præsertim n. 21. cum sequen. ubi ex e i.*

Prout istæ antiquitus erant per totum Imperium Romanum sub cura Ædilium, de quorum jurisdictione
agunt *Borell. de præstant. Reg. Catholici cap. 7. & benè* 16
Rovit. cons. 58. lib. 1. & quorum auctoritas hodie in Urbe intra districtum exercetur ut supra, & quandoque cum Præsidente per totum Statum ex iis, quæ habetur *in Rosina taxa pro Communitate Vursie hoc tit. disc. 141.* quia respiciunt publicum commercium in universum, & communicationem cum toto Urbe, atque istæ sunt propriè viæ existentes sub immediata Supremi Principis protectione, sub qua tamen etiam sequentes esse non desinunt.

Privatæ sunt illæ, quæ exeuntes à via consulari, ducunt ad vicos, colonias, & castra, & respectivè ab istis reducunt ad viam consularem; Dicuntur autem privatæ, ad differentiam dictæ præcedentis speciei, eo quia ad usum aliquorum locorum, seu populorum tantùm deserviunt, non destinatæ communicationi universali, proportionabiliter autem, & directivè sunt etiam publicæ, respectu illorum vicorum & coloniarum, seu populorum in eis viventium.

Ut puta exit ab Urbe via consularis, vulgò dicta *strata Romana*, recto tramite ducens per agrum Tusculanum, vel Albanensem, & successivè per alia loca, usquequo ducit ad mare, Civitatem, vel flumen, ubi desinit, atque hæc est prima species viæ; Verùm ab ista, tanquam matrice, exeunt, vel respectivè ad eam ingrediuntur plures, viæ ducentes ad castra & alia loca, ad quæ itine-

rando

rando per dictam viam consularem accessus vel recessus haberi non potest, & hæc est secunda species, quæ in jure privata nuncupatur, ad differentiam consularium, sub nomine stratæ seu viæ publicæ propriè venientium, sed in se est etiam publica.

Quinimò & hæc secunda species subdistinguitur, quia intra ejusdem Civitatis, Oppidi, vel Castri territorium, adsunt viæ, quæ in suo genere proportionabiliter & respectivè, dici possunt majores & consulares, ex quibus habetur ingressus, & regressus per alias parvas vias, privatorum agros intersecantes, pro commercio de una contrata ad alteram ejusdem territorii, cujus cultura & communicatio alias haberi non potest ut edocemur, non solùm ex dictis juribus, sed etiam ab ipso jure naturæ, & communi totius orbis usu necessario, & de hac secunda specie agitur apud *Cavaler. dec. 631.*

In istis prima, & secunda viarum speciebus, prorsus erroneum videtur in jure desiderare in transeuntibus necessitatem probandi immemorabilem, vel aliam probationem, quod illud solum sit publicum, publica auctoritate ad id destinatum, quoniam neque allegata jura, neque DD. id cogitant, ipse enim usus commercio necessarius, publicitatem probat, cum jura de dicta probatione loquentia, percutiant tertiam speciem viarum, de qua infra, Cum enim fere omnes viæ Orbis, sive sint de prima sive de secunda specie prædictis, intersecent per agros, & tenutas privatorum, atque sæpius unus sit agri dominus ab una & altera viæ parte, Hinc sequeretur, quod ita in cujuslibet libito positum esset, claudere vias publicas, illas præsertim parvas juxta secundam partem subdistinctionis, & cogere vectuales, ac itinerantes ad probandam immemorabilem, vel destinationem soli publica auctoritate, quo nil absurdius adhuc in jure non auditum, cum id solum procedat in illis scortis; quæ prope vias publicas magis lutosas vel alias incommodas, itinerantes facere solent per agros privatos juxta casum, de quo *in Spoletana disc. seq.* & in hoc versatur æquivocum.

Tertia demum est species viarum vicinalium, quæ propriè sunt illæ constitutæ ex privatorum agrorum conflatione, atque aliquorum privatorum prædiorum usui & commoditati principaliter destinatæ sunt; quamvis accidentaliter aliis quoque deserviant, prout frequenter contingere solet in illis tenutis, vel casalibus, quæ conceduntur ad vinearum constructionem quia totum solum est juris privati, & constat de origine status privati ex ipsa rei evidentia, vel situatione; destinantur autem aliquæ viæ per eosdem concessionarios vel concedentem pro singularum vinearum seu prædiorum commoditate, & istæ sunt viæ, de quibus dicit *text. in d. l. fin ff. de loc. publ.* quod aliquæ inter ipsa prædia intermoriuntur, aliquæ verò exeunt ad vias consolares, vel ad mare, seu ad flumen.

De hac ultima specie agunt DD. de quibus *Surd. decis. 41. Laderch. cons. 124. Menoch. consil. 448. Pastell. expedit. 67. Rot. decis. 101. part. 4. recent. tom. 1. & in dicta Romana servitutis coram Cerro*, quia sunt viæ per agros & fundos privatos, introductæ principaliter pro privato usu, & commoditate, unde ad effectum, ut immutent qualitatem, atque ex privatis fiant publicæ, dicta requisita desiderantur, & hæc videtur vera theorica, & ipsissima genuina legalis veritas.

Applicando igitur istam theoricam ad præsentis controversiæ praxim, agitur in hac facti specie de multis Castris & Oppidis, tam quoad blades aliaque victualia, quàm quoad ligna fabrilia, & combustibilia, quamdam hinc inde necessariam communicationem habentibus cum Urbe per flumen, ad quem aliter non habetur accessus congruus, cum curribus, seu plaustris, aliisque instrumentis, ad lignorum, aliorumque bonorum evectionem oportunis, nisi per istam viam principaliter destinatam ac deservientem, non privato usui aliquorum prædiorum, sed usui, & commercio publico Urbis, ac populorum in dictis Castris, & Oppidis viventium; Igitur pernecesse dicendum venit, esse in casu viæ publicæ, non quidem juxta primam speciem viæ consularis, sed juxta secundam, non autem juxta tertiam viæ vicinalis, in qua solum requisita ex adverso deducta desiderantur.

In ista enim materia, spectanda est situatio seu finis, 17 ad quem principaliter controversa via destinata est, & deservit; Si enim principalis destinatio est ad usum, seu commodum privatum aliquorum prædiorum, ita ut si via de sui natura privata, sive quod ex rei evidentia, vel situatione pateat, agrum esse privatum prope viam publicam longiorem, vel incommodiorem, quam deserendo itinerantes, iter habuerint per talem agrum, tanquam per commodiorem scortum, juxta casus, de quo *in dicta Spoletana via disc. sequenti*, & tunc non constito de destinatione facta auctoritate publica, ob quam solum alias privatum, efficiatur publicum, admittebam necessariam esse immemorabilem, juxta allegatas auctoritates, istos casus propriè percutientes; Sed ubi usus est, principaliter publicus, quinimo necessarius ad humanum commercium, tunc, ut evidenter patet ex lectura dictorum jurium, ac omnium Doctorum de materia agentium, atque docet usus communis, casus est indubitatus, ut posito eo requisito, quod incipiat à publico, & desinat in publicum, præsumptio stet pro publicitate, donec probetur contrarium, ut *apud Cavaler. decis. 631.* ac supponunt omnes firmantes jam receptam & vulgatam propositionem; ut via, quæ incipit à publico, & 18 desinit in publicum, præsumatur publica, *ut ultra Cavaler. dicta decis. 631. Iserma in cap. primo, quæ sint Regalia*, verbo *via publica num. 3. Afflict. ibidem n. 6. Surd. dicta dec. 41. n. 3. Franc. dec. 14. n. 3. Tondut. qu. civil. 143. num. 10. cum seqq.* & omnes.

Præsertim ex dicta circumstantia necessitatis commercii activi & passivi cum Urbe, ad quam ligna & alia bona hujusmodi asportari non possunt per terram in dorso animalium, minusque per aer, sed per necesse per flumen, ad quod non constat aliam adesse viam, ideoque cum ista castra, & nemora in eorum territorio existentia, sint antiqua etiam de tempore antiquæ triumphantis Romæ, quæ urbem longè majorem populo in centuplo habens, majorem habebat necessitatem lignorum, & aliorum bonorum, ab his adjacentibus locis vehendorum, idcirco pernecesse supponenda est via, per quam dictus accessus haberi posset, & hoc est quod mathematicè convincere videbatur hanc veritatem circa existentiam viæ publicæ in genere, quamvis circa latitudinem, & meliorem que aptationem, cum aliqua etiam loci immutatione, illa quæ nunc extat dici posset moderna.

Neque per hujusmodi viam præjudicatum dicebam dominio tenutæ, à qua hinc inde illa circumdata est, quoniam viarum dominium ad quattuor effectus considerari solet; Unus est usus, & dicitur omnium seu 19 nullius; Secundus est defensionis, & protectionis, & est Supremi Principis, atque isto respectu viæ dicuntur de Regalibus & Principi reservatis, Tertius jurisdictionis, & est Civitatis, vel domini loci (exceptis casibus, in quibus idem Princeps prætendit privativam, vel cumulativam), Et quartus est quoad dominium soli, & est Civitatis, vel etiam privati, per cujus agrum via intersecat, quia non implicat, viam ad dictos tres alios effectus esse publicam, & in reliquis esse partem, seu membrum fundi privati, *communiter feudistæ in cap. primum quæ sint Regalia*, verbo *via publica Afflict. de jur. prothom. §. ultim. num. 3. Bonell. dep astant. Regis Catholici cap. 7. num. primo & 3. & per tot. Roviet. cons. 58. num. 2. lib. 1. Ripoll. de Regal. dicto cap. 40. Capobl. de Baron. tom. primo pragm. 8. par. 2. num. 48.* & liquet ex dicta *decis. 631. Cavaler.* ubi de via intersecante casale privatum.

Et sic quando text. *in d. l. 2. §. viam publicam & §. via*

autem

autem publica, dicit, quod via publica dicitur ea, cujus solum est publicum, intelligitur quoad dictos alios tres effectus, præsertim circa usum, sed non implicat eam esse publicam, in agro tamen privato existentem, cum ita sine legibus & auctoritatibus, doceat praxis totius Mundi, etiam quoad ipsasmet vias militares seu consulares & magistras, frequenter intersecantes privatorum agros campestres & tenutas, cum non ageretur de fundo culto sepibus vel muris recincto, cui publicus transitus esset incongruus.

Levissimum autem videbatur contrarium argumen-
20 tum, in quo aliqui adeò se fundabant, deductum ex
eo quod in antiquis divisionibus, hujusmodi via posita non esset pro confine, tum quia viæ, flumina, & similia tanquam fines publici, & invariabiles, distinguere quidem solent territoria & jurisdictiones, sed non est confinatio, quæ concludat pernecesse, ut in proposito fluminis fortè habetur *in Sabinen. territoris* inter eosdem Principes Burgesium & Barberinum *sub titulo de jurisdictione*, Tum clarius ex facto, quia istius viæ situs, ostendebat illam esse totam in dicta tenuta nuncupata *del furno* de territorio Montis Libertinorum, quod etiam patet ex ipsismet probationibus alterius partis, dum dicitur aperta & constructa per Ducem Joa. Antonium de anno 1633. quando Princeps Barberinus erat jam Dominus castri confinantis Montis Rotundi, acquisiti ab alio Ursinorum Colonello, de quo habetur *in Romana fideicommissi de Ursinis sub titulo de feudis ad materiam Bulla Baronum. disc.* 84.

Idcircò prudenter istud confine neglectum fuit, quo-
niam terminus dicitur ille, qui participat de extremo.
21 *Hier. de Monte in tract. de finibus cap.15.num.2.Rot.dec.
236. num.8.par.6.rec.* Unde dicitur utrique confinanti communis, proindeque in delictis, quæ occurrunt in via publica confinante, seu dividente duo territoria, locus est præventioni, & sic fatuitas fuisset ita facere commune id, quod totum erat unius ex confinantibus.

† ISta causa adhuc pendet in eodem statu; ut in discursu, & ad hanc materiam viarum, conferunt ea, quæ habentur *discursibus seqq. & tit. de Servitut. disc.* 23.

SPOLETANA VIÆ

Pro CHRISTALLINA, ET ALIIS,

Cum BASILIO CHRISTALLINO.

Casus resolutus per A.C. pro Basilio.

De materia viæ publicæ, quando hæc dicatur constitui etiam in fundo privato, à cujus Domino impediri non possit.

SUMMARIUM.

1 *Ad inducendam servitutem viæ, vel itineris requiritur immemorabilis.*
2 *Qualis dicatur via publica, & de ejus requisitis.*
3 *An sufficiat usus per 50. annos.*
4 *Via privata, seu vicinalis potest effici publica.*
5 *Ex signis juris privati excluditur usus publicus.*
6 *In facultativis non datur præscriptio, nisi præcedente prohibitione.*

DISCURSUS CXXXVII.

CUm inter unam, & alteram viam publicam, pro majori commoditate frequentaretur quidam scortus, seu transitus intermedians prædia partium contendentium, adeò ut etiam publicæ solemnes processiones per hujusmodi transitum, seu scortum fierent præsertim illæ occasione benedicendi campos, deinde verò Basilius dominus prædii, in quo dictus transitus initium habebat, cancellum apposuisset in quodam arcu, seu portono, ab antiquo pariter in initio dicti transitus prope viam publicam existente, ita ut præfatæ Christallinæ aliisque adjacentium prædiorum dominis, usus d. viæ impediretur, Hinc orta est controversia in partibus, atque examinatis plusquam 30. testibus, per eos (absque tamen formalibus requisitis immemorabilis) probatum fuit ab antiquissimo tempore solitum fuisse per dictum locum, publicè & palam, tanquam per viam publicam pertransiri, ac etiam publicas processiones
haberi; Introducta verò, per appellationem à quodam 1
incidenti, causa in Curia coram A. C. Basilii defensores insistebant in eo, quod cum ageretur de servitute habente causam discontinuam, ad illam inducendam, necessaria esset immemorabilis ex parte transire volentium non probata, ex deductis *decis.101.par.4.rec.tom.2.* ubi concordantes, quia est decisio punctualis, cum qua processum est *in Romana servitutis 29. januarii 1666. coram Cerro.*

Econverso autem pro Christallina & aliis scribens, diceban hic non intrare hujusmodi terminos servitu-
tis, quia non prætendebatur ejus jure transitus per alie- 2
nos fundos, sed prætendebatur illam esse viam publicam, cujus requisita habebat, dum incipiebat ab una via publica, & in alteram viam pariter publicam desinebat, *juxta decisionem Cavaler 631.* cum aliis, quæ in proposito habentur *in Sabinen. transitus disc præcedenti*, atque stante antiqua consuetudine transeundi per hujusmodi locum, tanquam publicum, talis in dubio erat præsumptio, absque necessitate probandi formiter
immemorabilem cum omnibus requisitis, quia proba- 3
tionem per annos 50. sufficere punctualiter firmatur *apud Cavaler. dicta dec.631.* ubi in specie de via in medio fundi privati.

Et quamvis ex rei facie constaret, hujusmodi viam conflatam esse ex privatis prædiis vicinorum, ita ut, vicinalis potiùs, quam publica dicenda esset, adhuc tamen, dum non docebatur de contraria memoria, pu-
blica dicenda videbatur, quia non implicat, viam ab 4
initio constitui ex prædiis privatorum pro vicinorum commoditate, & deinde ex longæva observantia effici publicam, vel saltem talem, quod omnibus vicinis non consentientibus, claudi non possit *ad textum in l.fin. ff. de locis publicis Surd.decis.42.num.13.cum sequen. Barz. dec. ultima Riminald. sen. cons. 431. num. 21.* apud quos cæteri.

Ex his, stante præsertim dicta satis punctuali *decisione Cavalerii*, videbatur probabiliora esse jura Christallinæ, aliorumque pro usu viæ instantium; Sed ab initio, quoad causæ defensionem assumptus fui, maximam mihi intulit difficultatem ille portonus semper retentus cum signis antiquæ portæ, seu cancelli ad clau-
dendum, Hoc enim ad oculum excludebat qualitatem 5
viæ publicæ, vel etiam vicinalis, dum per dicti portoni retentionem, prædii dominus retinere dicebatur facultatem claudendi quandocumque, quod usui publico repugnat; Et quamvis satis longo tempore clausus non fuerit, neque claudi potuerit ob deficientiam portæ, seu cancelli lignei, nihilominus ponderabam hoc fuisse facultativum, in quo per quemcumque temporis lapsum præscriptio non inducitur, nisi prævia prohibitione cum subsequuta acquiescentia per tempus aptum ad præscriptionem inducendam, cum non dicatur induci possessio, nisi ex die hujusmodi prohibitionis, ut sunt nimis plana juris principia.

Et fortius urgebatur difficultas, quia in eodem loco, per quem transitus fieri consueverat, prope dictum portonum, ejusdem primi prædii dominus habebat aream manufactam, ad triticum aliasque bladas triturandas, quod pariter viæ publicæ repugnat, cum de tempore messium, impossibile sit dare usum viæ publicæ nemini impediendum, eodemque tempore in eodem loco areæ usum privatum haberi; Ex quibus circumstantiis eandem difficultatem habuit Judex, qui proinde Basilio manuten

nu:entionem concessit in possessione retinendi cancellum, illumque suo libito claudendi, taleque judicium approbatum fuit per Signaturam Justitiæ, & resolutio mihi justa visa est, unde partibus consului, quod acquiescerent, nec ulterius appellationis, seu petitorii causam prosequerentur, quia in effectu totum provenisse constabat ex mera negligentia vel impotentia domini, non faciendo cancellum, ob cujus deficientiam, tanquam per locum apertum, vicini humaniter domino conuivente hujusmodi commoditatem obtinebant, tanquam per scortum commodiorem; Continuata verò portoni retentio clarè ostendebat animum domini conservandi suum jus, & claudendi quandocumque.

ROMANA SITUS

Pro PRINCIPE BURGHESIO,

Cum PROCURATORE FISCALI ÆDILIUM

Discursus pro veritate, cum resolutione, ut infra.

Ripa fluminis, vel alter situs prope flumen, An dicatur juris publici, & de regalibus.

Et an in iis, quæ prætenduntur esse de Regalibus, & juris publici locum habeant inter dicta possessoria sine justificatione tituli.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *In iis, quæ sunt juris publici, vel de regalibus non datur possessorium sine titulo.*
3 *Fallit, quando possessio est diuturna.*
4 *Item declaratur, ut procedat in iis, quæ sunt indubitanter publica, & de regalibus, secus ubi potest dubitari.*
5 *Ripa fluminis quoad usum est juris publici, sed quo ad dominium est domini prædii adjacentis.*
6 *Talis est observantia ripæ fluminis in Urbe.*
7 *Quid de illis sitibus, seu areis, quæ sunt inter ripam, & adjacentia ædificia urbana.*

DISCURSUS CXXXVIII.

1 PAlatium olim Cardinalis de Monte prope Portam & Ecclesiam S. Mariæ de Populo possessum à Principe Burghesio ob aeris suspicatam insalubritatem ad usum granariorum, seu ad locandum satis privatæ fortunæ viris, habet inter ejus faciem, & flumen quamdam plateam seu aream, quæ ab annis 50. & ultra jure privato ab eodem Cardinali, & successivè à Burghesio particulari successore possideri consuevit, ita ut ligna & alia bona per flumen venientia ibi exponi, seu alia fieri non potuerint, nisi per eos, quibus ipse vel ejus conductores & ministri concesserint, eodem modo, quo in plerisque consimilibus areolis, & situbus existentibus inter fluminis ripam, & adjacentia ædificia fieri consuevit, & solet per eorumdem ædificiorum dominos, vel alios privatos, seu loca pia, in iis partibus, in quibus tales situs ædificiis non cohæreant, Cumque à certo tempore citra Tribunal Ædilium aliàs Magistrorum Viarum sub nomine Cameræ possessionem dicti situs de facto occupasset, prohibendo in eo tanquam in loco publico ligna fabrilia ad exsiccandum apponi, aliaque ibidem solita fieri, nisi cum ipsorum Magistrorum licentia, prout in aliis Urbis plateis, & locis publicis fieri solet, atque petentibus Burghesii ministris in dicto Tribunali manutentionem in possessione

Objiciebatur per procuratorem Fiscalem, ut in iis, quæ sunt de Regalibus, ac juris publici non competat hoc remedium absque legitimi tituli justificatione, ita ut ea sola possessio de facto, quæ alias in bonis privatis
2 indifferentibus absque alia justificatione in hoc interdicto sufficit, non attendatur in istis *ad text. in l. quicumque Cod. de fund. limitroph. lib. 11. ubi Luc. de penna, Menoch. de retin. remed. ultimo num. 24. Peregr. de Jur. Fisci lib. 7. tit. 3. num. 20. Buratt. decis. 412. num. penult. & fin. decis. 605. num. 8. & 615. num. 3. par. 5. rec.* unde super his consultus ex parte Burghesii in congressu Advocatorum pro veritate inquirenda habito, mea sententia erat, cui cæteri adhæserunt, injustam videri dicti procuratoris Fiscalis prætensionem, atque de justitia locum esse debere petitæ manutentioni.

Primo quia, hujusmodi conclusio procedit in simplici possessione, quæ dici non valeat diuturni, & temporis satis considerabilis, secùs autem ista concurrente, cum ei assistat præsumptio, proindeque huic interdicto 3 locus est, ex ea ratione quod præsumendum non est, talem possessionem tamdiu publicè toleratam fuisse, nisi legitimus adfuisset titulus in petitorio justificandus, in puncto possessionis littoris maris, quod est absque dubio de Regalibus *Rota decis. 17. num. 18. parte prima divers.* Et generaliter in Regalibus *Giovagn. consil. 9. num. 36. & sequen. libro primo. Postius de manutentione observ. 44. num 25. Capebl. de Baron. pragm. prima num. 255. vers. sublimita tamen*, Et magis generaliter de diuturna possessione manutenibili, etiam in iis, quibus jus vehementer resistit, & in quibus regulariter hoc interdictum non datur *Gregorius decis. 370. adden. ad Buratt. decis. 131. num 9.* ubi concordantes.

Secundò clarius, quia dicta propositio in objectum deducta, procedit cum certo præsupposito, quod ageretur de jure publico, & quod de sui natura sit de illis Regalibus, quæ sine Principis concessione possideri non possunt, ita ut factum sit certum circa rei possessæ 4 qualitatem, atque sola quæstio reducatur ad punctum juris, an scilicet diuturna possessio absque titulo sufficiat necne, puta quia agatur de littore maris, de via Consulari, de jure exigendi vectigalia, & de similibus quæ certam ac notoriam habeant faciem loci publici, seu qualitatem Regaliæ, secùs autem ubi res esse potest juris privati, atque possessor contendat eam esse talem, ità ut quæstio sit potius facti super ipsius scilicet rei natura & qualitate, quàm juris super Regaliæ acquisitione; Tunc enim dicebam, etiam cum sensu veritatis, versari extra casum quæstionis, quoniam non datur præscriptum super præsumpto, atque dum rei pertinentiæ non est juris publici, & de Regalibus, sed ei convenire potest jus vel dominium privatum, tunc dicta conclusio non intrat, neque ob solam prætensionem; quod sit juris publici, possessor præsertim diuturnus de facto sua possessione spoliandus est, ut ita distinguendo admittitur in consiliis 1. 2. & 3. *Peregr. lib. 1.* ubi Principis privilegium non litigandi manibus vacuis, neque patiendi interdicta possessoria satis probatur.

Potissimè dum subjecta materia ex sui facie, privatum potius quàm publicum jus præ se fert, ita ut privato assistat præsumptio, ut in præsenti, dum agebatur 5 de ripa fluminis, quæ circa usum navigationis est juris publici, sed circa dominium, dicitur illius, qui est dominus prædii adjacentis, *§. riparum Instit. de rerum divis. ubi Repetentes Institutista Peregr. de Jur. Fisci lib. 1. tit. 1. num. 24. Rosenthal. de feud. cap. 5. conclu. 22. num. 3. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 5. num. 3. Moman. eodem* verbo *riparica num. 1.*

Tertiò corollario, quia talis est natura omnium aliorum consimilium situum vel arearum, Exceptis enim iis, qui ex antiquissimo usu reputantur juris publici, 6 utpote publico usui destinati, reliqui omnes jure privato possidentur, ut plurimum per adjacentium ædificiorum dominos ad usum viridariorum, vel ad alios sibi placitos usus, ideoque facilius iste situs præsumitur ejusdem qualitatis, ex iis, quæ habentur *in Comaclen. Vallium disc. 2. & in aliis sub tit. de feudis*, ut scilicet ad regulandam rei naturam, & qualitatem, an sit feudalis, vel allodialis, spectetur natura omnium

vel majoris partis bonorum adjacentium consimilis qualitatis.

Et quamvis objicerent Camerales, seu iji, ad quos istas materias pro publicitate tueri pertinet, præmissa procedere in ipsa ripa, non autem in hujusmodi area inter ripam, & adjacentia ædificia existente, cum dici non possit ripa, hoc tamen ad rem nil facere videbatur argumento ducto à majoritate rationis *ad textum in auth. multò magis &c.* quia, si ipsa ripa publico usui destinata, & consequenter de publico jure magis participans, dicitur de privato dominio eorum qui sunt domini adjacentium prædiorum, multò magis idem dicendum est de illo situ, seu area, quæ intermedia, de jure privato magis participante, præsertim stante dicta communi observantia individuali consimilium arearum, vel situum.

Dicebant quoque dicti opponentes, observantiam prædictam esse circa illos situs, qui cum muris vel sepibus sunt jam recincti, atque juris privati effecti sunt, secùs autem in isto, qui publicè omnibus patet; præsertim quia cum duo adessent viculi, seu parvæ viæ ducentes à platea nuncupata populi ad flumen, transitus haberi poterat per istum situm ab una ex istis viis ad alteram, ideoque inferebant eumdem quoque situm dici publicum, ex eo quod incipiat à publico, & desinat in publicum, Sed verè hoc levissimum videbatur fundamentum, dum loci situatio excludebat publicum, transitum, & commercium de via ad viam, neque modo aliquo intrabant rationes, ob quas initium à publico cum desinentia in publicum inducit præsumptionem publicitatis, nam etiam per prata, & campos apertos haberi potest transitus ab una via publica ad alteram, multaque desiderantur ad hanc publicitatem, ut in duobus discursibus præcedentibus, Et ulterius dicebam hanc esse unam de præsumptionibus seu adminiculis publicitatis deducendam in petitorio, sed non concludere per necesse publicitatem, & regaliam, ita & taliter quod excludat interdictum possessorium, ac exigat per necesse justificationem tituli.

REATINA TAXÆ

Pro ILLIS DE NOBILIBUS,

Cum COMMUNITATE CIVITATIS REATINÆ.

Casus per compositionem sopitus.

De contributione, seu taxa pro refectione pontium, & viarum, quomodo per dominos prædiorum vel alios facienda sit.

SUMMARIUM.

1 *Possidentes bona adjacentia ad mensuram commoditatis & bonorum tenentur ad refectionem pontium & viarum.*
2 *Intellige in bonis sitis in territorio Civitatis collectantis.*
3 *Qualibet Communitas reficit pontes & vias in suo territorio.*
4 *Declaratur.*
5 *Cessante utilitate cessat obligatio contribuendi ad refectionem.*

DISCURSUS CXXXIX.

1 CUm pro refectione cujusdam pontis & viæ publicæ in territorio Reatino, Communitas ejusdem Civitatis notabilem summam erogasset, ex taxis & contributionibus privatorum, juxta consuetum, reficiendam, imposuit proinde collectam, in qua taxavit illos de Nobilibus possessores cujusdam tenutæ, seu castri diruti nuncupati, *repasto* ad satis gravem summam, tertiam verò partem totius expensæ importantem, sub prætextu majoris adjacentiæ tenutæ prædictæ, ponti & viæ refectis, unde istis utpote gravatis Congregationem Boni Regiminis adeuntibus; Pro eis scribens, dicebam, quod licet pro refectione pontium & viarum teneantur omnes bona possidentes contribuere per æs & libram, habita proportione contiguitatis, ac majoris vel minoris commoditatis, ita ut oneris incommodum regulam à commodo desumat *juxta dispositionem text. in l. 2. C. de immun. nemini concedenda*, ubi rectè *Bart.* cum quo cæteri pertransenut *collecti per Peregr. cons. 102. num. 7. lib. 1. Riminal. jun. cons. 10. per tot. Kloch. de contribut. cap. 9. num. 71. Cohell. ad Bull. boni regim. cap. 28. num. 50. cum seqq.* ubi latè agit, an & quando Ecclesiastici ad hujusmodi contributionem teneantur & collectari possint, *de quo in Barchionen. hoc tit. disc. 58.*

Attamen id procedit in bonis sitis in territorio ipsius Civitatis collectantis, quorum respectu intrat quæstio agitata *per Peregr. Kloch. & alios ubi supra*, num scilicet requiratur utraque subjectio personarum & bonorum, vel sufficiat illa bonorum tantùm; Et in qua, licet in stricta juris censura dubitari possit utramque requiri, de consuetudine tamen relata per *Bart.* etiam pro aliis oneribus sola bonorum subjectio spectatur, multò magis pro istis, quæ ipsorummet bonorum commodum & gratiam respicere videntur *ut sæpius hoc tit.* 2

Nemo tamen dicit Communitatem aliquam collectare posse bona extra ejus territorium existentia, in ejus æstimo non descripta, & per forenses non subditos possessa, cum in eis nullam habeat jurisdictionem vel facultatem, nec ratione bonorum, nec ratione personarum, atque hujus qualitatis erat ista tenuta, quæ per antiquissimam sententiam ab annis centum & ultra latam, declarata fuerat castrum dirutum jurisdictionale constituens proprium territorium ab illo dictæ Civitatis separatum, ideoque collectis & oneribus ejusdem Civitatis non subjectum, prout de facto ab ejus æstimo seu catastro deleta fuit, consequenter nullo jure ejus possessores non subditi urgeri poterant ad solutionem collectæ seu taxæ impositæ ipsius Civitatis auctoritate, ex omnimodæ jurisdictionis defectu.

Quatenus verò eadem Communitas prætenderet prædictæ tenutæ possessores ad hujusmodi impensam contribuere teneri ratione utilitatis exinde resultantis, Dicebam non inde posse propria auctoritate ad hujusmodi suæ prætensionis exercitium devenire, sed eam tanquam gerentem personam partis formalis, debere adire judicem competentem rei conventi, atque ab eo cum actione de utili in rem verso ad utilitatis proportionem (quatenus de illa constaret) contributionem petere, non solum ab hujusmodi tenutæ possessoribus, sed etiam 3
ab aliis castris, locis, & tenutis extra ejus territorium utilitatem & commodum ex dicta pontis & viæ refectione recipientibus; Quod tamen rarò vel unquam praxis docet; quoniam quilibet reficit in suo territorio, 4
absque eo quod Civitates vel loca adjacentia de diverso territorio ad contributionem cogantur, cum istis sufficiat proprias vias reficere, nam si casus nunc præbet uni & non alteri Civitati necessitatem reficiendi, in futurum idem casus præbebit eamdem necessitatem alteri, nisi ageretur de magno ponte super flumen, qui unicus esset in provincia, vel regione omnibus Civitatibus & locis utilis & commodus, cum tunc iniquum esset solam Civitatem, in qua situs est, ad ejus refectionem obligari, secùs autem in iis in proprio territorio reaptandis, atque in parvis ponticellis super torrentibus & foveis pro quadam meliori viæ aptatione construi solitis.

Eoque magis, injustam & excessivam dicebam hujusmodi taxam, quia non constabat de utilitate, per possessores omninò negata, dum aliunde quam per pontem & viam reaptatam, commodiorem accessum & recessum habebant, atque qualitas adjacentiæ, in cujus ratione major taxæ summa fundata erat, dicebatur per possessores potiùs

potiùs causa eorum damni, quia transeuntium frequentia, non leve præjudicium eis inferebat.

Cessante autem utilitate, cessat contributionis obligatio, ut ultra generalia, in terminis individualibus
5 refectionis pontis *Cepoll. de servit. rustic. præd. cap. 70. de Ponte num. 4. in fine* ubi loquendo de ponte deserviente pro transitu distinguit, quod aut deservit omnibus de Civitate, & per omnes refici debet, aut deservit uni tantùm contratæ, seu viciniæ, & illi solùm contribuere tenentur, quia ejus debet esse onus, cujus est utilitas ad regulam text. *in l. secundum naturam*, sed concordia litem terminavit.

ROMANA TAXÆ VIARUM

Pro ANDREA ANGELO VALENTE

Cum CAPITULO SANCTI PETRI DE URBE.

Casus disputatus coram diversis judicibus & variè resolutus ut infrà.

De eadem materia contributionis, seu taxæ pro refectione viarum, ad quem hujusmodi onus pertineat, An ad dominos & locatores prædiorum, vel ad conductores; Et quid accedente pacto, ut ad conductores spectare debeat, quomodo illud intelligendum sit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Onus aptandi vias, & pontes, seu contribuendi in taxis spectat ad locatorem, nisi agatur de conductore ad longum tempus.*
3 *Fallit accedente pacto, quod est strictè intelligendum.*
4 *Pacta à jure exorbitantia sunt strictè intelligenda, & non extendenda, ita ut sufficiat, quod faciant unam operationem*
5 *Conductor ad longum tempus usufructuarius & emphyteuta tenentur ad istas expensas & contributiones.*
6 *Pro tempore tamen eorum juris durantis, ita ut sit ei reficiendum pretium excessûs.*
7 *Taxa pro refectione pontium & viarum licet una vice exigantur, dicuntur in effectu solvi diètim pro usu.*

DISCURSUS CXL.

1 CONduxit ad sex annos Valente, seu alter, pro quo idem fidejussit, à Capitulo Sancti Petri duo casalia, sub diversis legibus & pactis, illo præsertim, ut conductor teneri deberet ad quascumque publicarum viarum taxas, impositas & imponendas, pro quibus conventæ pensionis defalcum nullatenus prætendi posset; Cum autem casus dedisset, de mense Aprilis seu Maii ultimi anni, in quo de sequenti mense Septembris locatio terminabat, impositam fuisse per publicos Ædiles quamdam taxam pro viarum reaptatione facienda, Hinc orta est controversia, cuinam incumberet illius solutio, an locatori, vel potiùs conductori.

Pro parte Capituli locatoris dicebatur, casum esse planum, sub juris inspectionibus non cadentem, stante pacto claro, per quod quæcumque legis dispositio cessat, dum claris non intrant interpretationes & argumenta, cum tunc expensæ per conductorem solvendæ, dicantur pars pretii seu pensionis, ita ut in effectu solvi dicantur per locatorem, cui aliàs regulariter admittebatur onus incumbere, per manus tamen, seu organum conductoris.

Pro isto autem scribens, non impugnabam hujusmodi generales propositiones de jure veras, dicebam tamen punctum esse in earum applicatione seu congrua intelligentia; Certa enim juris regula est, hujusmodi expensas seu contributiones pro viarum publicarum refectionibus, spectare ad dominos, & locatores prædiorum, non autem ad conductores, quoties non agitur de locatione ad longum tempus, ut in terminis individualibus est *text. in l. Ædiles ff. de via publica, ubi Bart. & Salicet in l. in summa C. de pignor. Afflict. in cap. 1. quæ sint regalia*, verbo *via publica Rolan. cons. 83. num. 2. & 3. lib. 4* Et generaliter in quacumque expensa refectionis seu restaurationis sunt *text. in l. ex conducto l. Dominus horreorum §. primo l. Colonus ff. locati cum concordan. per Rolan. dict. cons. 83. num. 1. Carocc. de locat. tit. de expensis num. 52. Garz. de expens. cap. 11. Rota in Romana domorum 2. Martii 1663. coram Verospio*, & habetur pluries in sua materia *sub titulo de locat.* 2

Est bene verum, quod ab hujusmodi regula receditur ex pacto, attamen istud utpote juris correctivum seu ab ejus dispositione exorbitans strictè intelligendum est pro solo tempore durantis locationis, & sic pro ea rata, pro qua conductor refectionis commodum percipit, & in qua parte pactum rectè facit suam operationem à juris dispositione exorbitantem, nam etiam pro hoc tempore onus aliàs esset locatoris. 3

Non sunt enim multiplicandæ juris correctiones, ac pactorum exorbitantes operationes, sed sufficit quod in aliquo pactum operativum sit, ita ut superfluum vel inane non remaneat, ideoque in eo quod minus est intelligendum venit, juxta subjectam materiam, ut latè *Surd.* qui de more alios cumulat *cons. 34. num. 49* bene in his terminis locationis & conductionis, ad effectum tamen restauri *Coccin decis. 421. num. 4* & sæpè in sua materia *sub tit. de locato, & hoc eodem titulo ad materiam Vectigalium.* 4

Atque hunc esse germanum hujus pacti sensum, ut scilicet intelligeretur de taxis, & contributionibus impositis & imponendis pro ea rata temporis, quam usus seu commodum ipsius conductori importabit, Probari de jure dicebam cum terminis conductoris ad longum tempus, cum quibus etiam proceditur in usufructuario, emphyteuta, & similibus, qui de jure tenentur ad hujusmodi impensas, *ut per Carocc. loco cit. Rolan. dicto cons. 83. lib. 4. Menoch. de arbitr. casu 215. Garz. de expens. cap. 11. Castill. de usufr. cap. 56.* & alios, ita ut in conductore ad breve tempus, pactum inducere videatur id, quod lex in eo longi temporis induxit; Et nihilominus si conductor ad longum tempus, vel emphyteuta & similes, hujusmodi refectionum impensas faciant notabili tempore duraturas, ita ut earum effectus futuram utilitatem locatoris, vel proprietarii magis, quam ipsius facientis respiciat, sibi veniunt reficiendæ, detracta solùm rata suæ fruitionis, ut per *Garz. & Castill. locis cit.* qui concordantes cumulant; Iniquum enim & contra æquitatis ac justitiæ rationem videtur, ut ea impensa, quæ non ex ipsius conductoris libito, vel præsentanei usus necessitate, sed ex superioris edicto facienda est pro futura utilitate seu comoditate, quam non conductor, sed ipse locator percepturus est, debeat ita indefinitè per conductorem fieri ex sola literali & judaica intelligentia pacti, quod à juris dispositione, ac naturali ratione congruam intelligentiam recipere debet. 5 6

Potissimè quia, licet hujusmodi taxæ per Superiores initio destinati seu faciendi publici oneris imponantur, 7
in una seu pluribus vicibus, gratia majoris commoditatis exigendæ, nihilominus in effectu est quædam anticipata solutio seu destinatio ejus quod in annos, menses vel dies minutatim solvendum esset, tanquam pretium usus seu commoditatis, quæ ex viæ vel pontis refectione in futurum percipietur, Et hæc cum sensu etiam veritatis in juris terminis rectè procedere insinuabam; Varie autem desuper judicatum fuit, quia judex particularis hujus Basilicæ in prima instantia ju-

judicavit pro Capitulo, alter autem appellationis judicavi pro Valeme, cui Ego credebam inspecta etiam veritate justitiam assistere.

REATINA VIARUM

Pro COMMUNITATE NURSIÆ

Cum PROCURATORE FISCALI ÆDILIUM

Seu MAGISTRORUM VIARUM URBIS.

Casus decisus per Cameram pro Communitate.

De jurisdictione Magistrorum ac Præsidis Viarum circa contributiones pro refectionibus viarum, quantum se extendat; Et quando Communitates, & populi teneantur ad hujusmodi contributiones & collectas pro viis publicis reficiendis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De potestate Ædilium Curulium tempore Imperii Romani.*
3 *Post dissolutum Imperium, qui habebant viarum curam.*
4 *Quarum viarum curam habeat Princeps.*
5 *De obligatione Principis circa protectionem viarum.*
6 *De introductione officii Magistrorum viarum in Urbe.*
7 *De Congregatione viarum, & quod extra districtum jurisdictio Magistrorum viarum non extenditur.*
8 *Viarum refectio fit per Communitates per collectam cum subditis, & quid cum non subditis.*
9 *De jurisdictione Præsidis viarum.*
10 *Particulares solvendo pro via, non possunt præjudicare Communitati.*
11 *Datur distinctio collectarum, quæ solvuntur pro refectione viarum, & quæ sit universalis, quæ verò particularis.*
12 *Illi qui sentiunt utilitatem, debent solùm collectari.*

DISCURSUS CXLI.

1 Reaptata via militari seu consulari, ingressum ac
respectivè egressum habente per Portam Piam
Ædiles Curules, vulgò *Magistri viarum* nuncupati,
una cum Præside, in repartitione collectæ pro hujus-
modi expensa indictæ, inhærentes quibusdam anti-
quis taxis, condemnarunt Communitatem Nursiæ ad
solvendum scut. 1800. sed interposita appellatione ad
Cameram coram *Gastaldo*, & proposito dubio *An &
ad quid dicta Communitas pro dicta contributione tenere-
tur*, sub die 4. *Febr.* 1667. prodiit resolutio indefini-
tè negativa, demùm occasione novæ audientiæ confir-
mata 26. *Martii sequentis.*

In istis autem disputationibus, scribens pro Com-
munitate, duo deducebam fundamenta, unum ordinis
seu nullitatis circa defectum potestatis seu jurisdictio-
nis dictorum Ædilium, alterum verò justitiæ seu meri-
torum negotii principalis.

Quatenus igitur pertinet ad primum, dicebam, Ædi-
les Curules seu viarum Curatores, Romani Imperii
temporibus, omnium viarum verè publicarum, quæ
alias *consulares*, seu *militares* dicuntur, curam habere
2 per totum Imperium *ad text. in l. Ædiles Curules se-
cunda ff. de via publica cum concord. per Petr. Greg. Tholos.
syntagm. jur. lib. 3. cap. 13. Bortll. de præstantia Regis
Catholici cap. 7. num. 10. & seq. Rovit. cons. 58. num. 5.
lib. 1.*

Cum dissolutione autem Imperii, dictum officium
3 abiit in desuetudinem, atque præsertim in Italia, sin-
gulæ quæque Civitates, Oppida vel tota Communita-
tem constituentia, curare cœperunt eas vias, quæ quo-
ad se sunt publicæ, comparativè autem ad dictas *con-
sulares*, seu *militares*, privatarum potiùs nomen in jure
habent, juxta distinctionem, *quæ ex text. in l. 2. §. viæ
publicæ ff. ne quid in loco publico* habetur *in Sabinen. tran-
situs hoc eod. tit. disc. 136.* Illas autem vias, quæ ut su-
pra tanquam magis publicæ, *consulares* vel *militares*,
seu *basilicæ*, vulgò *magistræ*, seu *stratæ Romanæ* dicun-
tur, utpotè de regalibus, sub Supremi Principis cura &
particulari protectione existentes, ipse respectivè Prin-
ceps curare consuevit, vel cum Reipublicæ redditibus,
vel cum uniformi subditorum collecta omnes tangen-
te, ut ita distinguendo advertitur *per Borell. dict. cap. 7.
num. 20.* referens praxim Regni Neapolitani, de qua 4
etiam occasione officii magistri portulani *Rovit. dict.
cons. 58. & super pragm. 6. ne quid in loco publico.*

Et de Principis obligatione, nedum has vias regales
reficiendi, sed etiam protegendi, & custodiendi ab in- 5
cursionibus latronum, aliisque molestiis, commer-
cii libertatem impedientibus *Zasius cons. 14. late Gaill.
lib. 2. obser. 62. Ripoll. de regal. cap. 40.* Et ex qua pe-
culiari protectione oritur quæstio, an de delictis, quæ
in hujusmodi viis committuntur, privativè ad Baro-
nes vel inferiores Magistratus, cognoscat Princeps vel
major magistratus ad id deputatus, de quo aliqua *apud
Ripoll. ubi supra.*

Officium autem prædictum, in ipsa etiam Urbe,
sicuti & in cæteris partibus, in desuetudinem abiturum, 6
Martinus V. de anno 1425. restituit in eadem Urbe &
districtu per ejus *constitutionem* 9. confirmatam & am-
pliatam per *Sixtum IV. Innocent. VIII. Leonem X. &
Greg. XIII.* sed in omnibus pro sola Urbe & districtu
ut habetur apud *Baldum* ad interpretationem dictæ
constitutionis seu *in tract. de offic. magistrorum viarum*
& ex eo *Cobell. ad bullam boni regim. cap. 28. num. 81.*
Qui districtus alias 100. milliarium, deinde in solis
locis, in quibus solvebantur sal & focaticum, demum
verò sub *Greg. XIII.* indefinitè ad 40. milliaria circum
circa protrahitur, ex distinctè in hac materia districtus
observatis *in Rom. gabellæ equorum hoc eodem titulo
disc. 72.*

Hinc proinde, cum hæc provisio solùm Urbem &
districtum caperet, *Sixti V.* ut impleret partes Principis 7
pro universo Principatu, inter 15. Congregationes per
eum erectas per *constitutionem* 74. istam 13. loco statuit,
viarum, pontium & aquarum, Indeque inferebam,
quod cum istud Oppidum ejusque comitatus sint abs-
que dubio extrà districtum, nullam proinde habe-
bant jurisdictionem dicti Magistri viarum, *intra dic-
tos* limites eorum potestatem restrictam habentes; Ubi
enim scribentes, agendo de intelligentia *text. in l. 2.
C. de immunit. nemini concedenda lib. 10.* (ubi est sedes
materiæ,) firmant, per æs & libram, seu pro modo jo-
gerum hujusmodi taxas seu contributiones faciendas
esse, omnes pro absoluto supponunt, taxam fieri per
collectantem intra suam jurisdictionem, & quantum 8
ejus territorium extenditur, remanente solùm contro-
versia circa forenses, an dici valeant subditi ratione
bonorum, quæ in territorio possident, seu circa in-
colas, qui sint exempti ab eo magistratu, ut sunt Ec-
clesiastici, *ut liquet ex Bart. in ead. l. 2.* ubi quod re-
fectio viæ fit per collectam Communitatis, ac sequun-
tur *Cepol. de servit. rustic. præd. c. 3. de servit. via n. 50.
Rimin. Jun. cons. 31.* (quod in materia reputatur magi-
strale,) *Rim. jun. cons. 10. n. 7. Sola ad constit. Sabau-
diæ de report. viarum gl. viam n. 12. Peregr. cons. 102.
n. 7. lib. 1. Klock. de contrib. cap. 9. num. 71. Cobell. ad
Bullam boni Regim. cap. 28. num. 50. & seq.* & habetur
in altera Reatina taxæ hoc eod. tit. disc. 139. Ubi quod
in casu quo ex utili actione de in rem verso seu alias,
Communitati facienti expensam refectionis, compete-
ret actio contra non subditum ad contributionem, adi-
re deberet judicem competentem, non autem exigere
manu sua ab eo qui non est suus subditus.

Quamvis autem præmissa, respectu Magistrorum 9
viarum de jure subsisterent, attamen in nulla conside-
ratione per Cameram habita fuerunt, motivumque ne-
glectum, propter mixturam Præsidis viarum, qui est
unus ex ejusdem Cameræ Clericis, quem Tribunal præ-
supposuit

supposuit pro certo in hac materia habere jurisdictionem per universum Statum, meritoque Ædiles ad hæc procedunt cum interventu etiam Præsidis, ad effectum scilicet tollendi has difficultates, dum alias cum dicta limitata potestate intra districtum, refectio viarum non esset practicabilis, atque ita servatur, atque in hac parte acquievi observantiæ, ac etiam rationi, cui illa innixa est.

Quare tota disputatio restringebatur ad alterum fundamentum justitiæ, circa quam, scribentes pro Ædilibus, ad substinendam collectam, tres insistebant in observantia, quam deducebant ex pluribus consimilium collectarum solutionibus factis ab ista Communitate, ac etiam illis, *Asculi*, *Firmi* & aliis, cum quibus eadem habebatur controversia, sub diversis istarum defensoribus; Verùm ultra ea, quæ consistebant in facto circa probationem observantiæ, quam causæ patronus negabat, quia si quæ aderat coacta
10 solutio, ista facta erat per aliquos particulares, qui non possunt publico præjudicare ex deductis in his terminis *per Cavaler. dec. 631.* Vel etiamsi per aliquos officiales, neque obstaret, quoties id gestum est absque consensu totius Communitatis & populi, ut requiritur ad inducendam consuetudinem præscriptivam & in futurum obligatoriam.

Dicebam advertendum esse ad diversas refectionum
11 seu collectarum respectivè species, Una enim est refectio, ac successivè collecta, quæ respicit omnes subditos Principatus indefinitè, per omnes populos & Communitates pariformiter pro numero personarum vel bonorum solvenda, & hæc est illa refectio, quæ fieri consuevit singulo quoque anno Jubilæi, Et tunc admittebam istam Communitatem ad eam teneri, eodem tamen modo, quo reliqua omnia Oppida, Civitates & loca Status Ecclesiastici, juxta illam speciem collectæ, exigi in Regno ad rationem tot gravorum pro focalari habetur *apud Borell. de præstan. Reg. Catholici dicto cap. 10.*

Altera verò est refectio, quæ juxta temporum necessitatem fit sumptibus illarum Communitatum & populorum qui mercimonii causa, cum animalibus onustis frequentiorem & quotidianum habent commercium cum Urbe, grasciam ad eam inducentes, ut sunt, Perusini, Asculani, Nursini, Firmani, & similes populi industrii, discreti à quam pluribus populis non industriis, unde propterea ex utili actione de in rem verso isti tantum collectantur & contribuunt, reliqui autem non, qualis erat collecta seu contributio cadens sub ista controversia.

Ad istam verò injustè hic populus cogebatur, quoniam in facto docebatur, vecturales, aliosque dicta occasione continuum commercium cum Urbe habentes, non uti hac via, sed altera ingrediente per portam Flaminiam, in cujus viæ refectione ista Communitas absque controversia, tanquam pro sua via contribuere solet, ideoque gravanda non erat ad collectam pro ea via, cujus dictum usum peculiarem non habebat, ob cessantem causam utilitatis, quæ est fun-
12 damentum contributionis, *ut per Cepoll. de servit. urb. præd. cap. 70. de Ponte n. 4.* ubi agendo de contributione pro refectione pontis dicit, quod si omnes utuntur, omnes debent contribuere, sed si tantum illi de una contrata, illorum tantum debet esse contributio ex regulis text. *in l. secundum naturam & cap. qui sentit &c.* Unde propterea habemus, quod habentes prædia adjacentia sterilia, seu talia quod nullam ex refectione viæ vel pontis sentiant utilitatem, non debet sentire incommodum contributionis ex deductis *in d. Ĉta Reatina terræ & in Roven. collect. hoc eod. tit. dict. 59. & 159.* Non solùm enim dicti vecturales, seu alii traficantes Nursini, non utebantur hac via utpotè utentes altera ut supra sed neque volentes poterant, quoniam inter cætera grasciæ bannimenta, est illud, ut bona grasciam respicientia non possint absque licentia extra-hi à Statu Ecclesiastico, & tamen, ut à dicto loco ad Urbem accederetur per hanc viam, supponebatur in facto, id non posse practicari, nisi transeundo per aliquas partes Aprutii Regni Neapolitani, Unde propterea cum justitiæ fundamento ita judicatum fuit.

ROMANA PLATEÆ ROTUNDÆ

Pro SOCIETATE SANCTISSIMI CRUCIFIXI ET CONSORTIBUS

Cum CAPITULO ROTUNDÆ.

Casus disputatus in signatura gratiæ & resolutus ut infrà.

De jure privativo competente in aliqua platea quid importet, Et an per illud impediri possint privati domorum & apothecarum domini vendere bona in ipsis domibus earumque stillicidio seu area in ipsam plateam respondente.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*

2 *Concessio Principis de loco publico semper intelligitur sine tertii præjudicio.*

3 *Jus privativum vendendi merces est species gabellæ & oneris odiosi.*

4 *Ex concessione loci inferri non potest ad jus reale.*

5 *Stillicidium seu spatium ad quod se protendit tectum dicitur pars privata.*

6 *Datur intellectus constitutionis, & quid sub stillicidio facere non liceat.*

DISCURSUS CXLII.

CONcessit *Sixtus V.* Capitulo & Canonicis Ecclesiæ vulgò *Rotunda* nuncupatæ, quæ antiquitus erat celeberrimum Templum *Pantheon*, totam plateam, seu aream ante dictam Ecclesiam, ita ut in ea nemini concederetur vendere, carnes, pisces, fructus, olera, & alia, tam victualia, quam alterius generis, nisi quibus concederet ipsum Capitulum, quod proinde magnum consequitur emolumentum ex locatione apothecarum, vel situum ad hunc effectum in ipsa platea existentium. Quia verò primæ dictæ concessionis litteræ nimis amplam verborum prægnantiam continebant, ita ut posset dubitari an hujusmodi concessio importaret jus prohibendi dominos domorum & apothecarum adjacentium, ne in illis dicta bona vendere possent, idcirco idem *Sixtus* per literas declaravit, suæ intentionis fuisse, concedendi plateam & loca publica ad Cameram spectantia, non autem tollere jus privatorum, eisque præjudicare, præsertim circa ea, quæ de jure competunt; Verùm cum hac declaratione non obstante, tractu temporis in dies, inter dictum Capitulum ejusque conductores ex una, dictosque dominos domorum, vel eorum conductores ex altera, continuæ adessent dissensiones, & controversiæ, Hinc propterea *Urbanus VIII.* ad illas removendas, à dicta platea seu jure Capituli excepit tres areæ palmos, domibus seu apothecis adjacentes, ita implicitè in hoc spatio domorum præfatarum stillicidium declarando, ita ut juris privati dicerentur, adjecta tamen deinde prohibitione, ne carnes, fructus, olera, & pisces vendi deberent alias quam per eos quibus Capitulum concederet. Demum verò *Alexander VII.* ad Urbis, ejusdemque Ecclesiæ majorem ornatum, per suas literas prohibuit, ne in ea plateæ parte, quæ cum Ecclesia jungitur, usque ad viam intermediam, quicquam victualium venderetur, neque apothecæ, vel cellulæ ligneæ vulgò nuncupatæ *baracche* tenerentur, sed totum id fieri deberet in parte inferiori, ita tamen 1

quod

DISCURSUS CXLIII.

1 CUm in castro seu Oppido Vicovarii, ab antiquo
non nisi unum hospitium adesse consueverit, tam
prò usu exterorum & transeuntium, quam etiam civium
& incolarum; Dux autem Bracchiani ejusdem loci do-
minus in quodam ejus ædificio alias fortè inutili, ac
etiam ad suorum fructuum & bonorum meliorem esita-
tionem, alterum hospitium construxisset, se opposuit
dicta Communitas, prætendens in ejus præjudicium id
fieri non posse, sibique ex antiqua consuetudine jus pro-
hibendi, unde propterea ex parte dicti Ducis desuper
pro veritate consultus

Respondi quod in hoc statu, & donec ex parte di-
ctæ Communitatis fieret formalis probatio ad hujus
juris privativi præscriptionem necessaria, & quam ex
facti circumstantiis reputabam moraliter impossibilem,
improbabilis erat ejus oppositio, cui resistit certa &
notoria juris regula deducta ex vulgati textu *in l. alius
C. de servit. & aqua*, ut quilibet in suo, cessante posi-
tiva æmulatione excludenda per quamcùnque utilita-
tem sibi bene visum opus construere possit, non obstan-
te præjudicio, quod exinde aliis consimile opus seu ædi-
ficium habentibus resultaret, quoniam principaliter
attenditur utilitas facientis in suo, non autem alterius
damnum accessorium & consecutivum, ut in his spe-
cialibus terminis juris prohibendi constructionem vel
2 usum molendinorum, furnorum, macellorum, & simi-
lium ædificiorum, post antiquiores ab eis collectos ha-
betur apud *Natt. cons. 106. & sequen. Gratian. discept.
564. num. 44. & sequen. Capyc. latr. consult. 110.
num. 6. cum sequen. & per tot. Surd. cons. 127. Capo-
blanc. de Baron. pragm. 14. tom. 1. Afflict. dec. 388. n.
primo & sequen. ubi Vesill. Capyc. dec. 209. n. 54. cum
seq. Tuschar. in celebri decis. 16. n. 3. & seq. Rota nostra
dec. 70. par. 2. divers. 616. par 3. rec. & apud Buratt.
dec. 38.* quæ est in fortioribus terminis Domini loci,
in cujus præjudicium Communitas vel alii subditi
opus construere vellent, Et in proposito molendino-
rum habetur in *Cornetana, & in Farfen. hoc eod. tit.
disc. proxime seq.* ubi etiam de jure prohibendi nedum
ipsam constructionem, sed etiam accessum cum conse-
cutivo jure cogendi accessum ad propria.

Neque præmissis obstare dixi longam observantiam
3 retroacti temporis, quoniam cum hoc jus prohibendi
dicatur de Regalibus, atque ob expressam juris resi-
stentiam non competens recognoscentibus Superiorem
nisi vel ex privilegio Principis, vel ex legitima præscri-
ptione ut habetur *in dictis Cornetana molendini & in
Farfen. molendini* privilegium verò non adesset, ideo
ut præscriptio suffragaretur, dum agebatur de jure
incorporali & facultativo, qualis qualis illa requirere-
tur & sufficeret, dari non potest nisi concurrentibus
prohibitione, & subsequuta acquiescentia per tempus
4 congruum, quæ stant loco possessionis ad præscriptio-
nem omnino necessariæ, *ut apud omnes allegatos cum
aliis in dicta Farfen.* unde propterea neglexi assumere
inspectionem super qualitate præscriptionis ad id ne-
cessariæ, an scilicet esse deberet immemorabilis, ut una
est opinio, vel sufficeret tricenaria seu quadragenaria
juxta alteram, quoniam qualis qualis opinio teneretur,
effectus erat idem, dum ex cessante dicto necessario
requisito, cessare dicebatur ejus initium, sive ingressus,
sine quo inanis labor est disputare de progressu.

Clarius verò præmissa locum obtinere dicebam,
quoniam contentio non erat cum Domino loci adver-
sus vasallos & subditos, in quibus terminis frequentius
hujusmodi controversiæ haberi solent, sive inter Com-
munitatem & particulares cives & incolas, eidem
Communitati etiam subditos, ut patet ex supra alle-
gatis & aliis apud eos, sed agebatur de casu converso
Communitatis subditæ volentis prohibere proprium
Dominum.

Magna verò differentia est inter unum casum & al-
terum, ubi enim hoc jus prohibendi prætenditur per
Communitatem adversus sibi subditos cives & incolas,
urgere non videtur tanta juris resistentia, ex quadam 5
implicita conventione de facili subintelligenda commu-
dem civium & incolarum, ita se privandi eo jure alias
ex naturali facultate competenti ob propriam utilita-
tem, ut ita scilicet ex emolumentis ex hujusmodi jure
privavo obvenientibus, Communitas supportare posset
illa publica onera, pro quibus alias ipsi cives & inco-
læ cum majori incommodo collectandi essent eo modo,
quo ex eadem ratione solent iidem cives & incolæ se
privare jure seu facultate pascendi in proprio territorio
vel aliqua ejus parte juxta casum de quo *apud Franch.
decis. 197. & Mastrill. decis. 49* & habetur frequenter
hoc *tit. ad materiam pascuorum* unde propterea intrare
videtur limitatio, de qua apud *Tusc. dec. 16. n. 13.
vers. sexta sequitur exceptio*, quando scilicet utilitas 6
redundaret ad publicam utilitatem, quæ ratio congrue-
re non potest loci Domino Communitati non subdito,
& ad ejus onera non obligato, quam differentiam in
specie ponderant *Capobl. dicta pragm. 12. num. 22. &
sequen. & Capyc. latr. dicta consult. 110. num. 22. cum
sequen.*

Satis etiam me movebat loci qualitas, cui con-
gruum & sufficiens videbatur etiam unum solum hospi- 7
tium, unde propterea ob modicam utilitatem exinde
resultantem verisimilis non remanet negligentia vel
Domini, vel aliorum particularium circa hujusmodi
operum seu ædificiorum constructionem & usum, cum
hanc innovationem potius induxerit moderni temporis
qualitas circa difficultatem alias esitandi proprios fru-
ctus & victualia, & sic obstare non videbatur illud
adminiculum, quod alias vehementer reputari solet re-
sultans ab inverisimilitudine hujusmodi neglecti operis
magnæ seu notabilis utilitatis & emolumenti, ubi reve-
ra jus privativum obstitisset, qua circumstantia con-
currente, aliquam habuissem difficultatem.

† SUper concernentibus istam materiam juris priva-
tivi habendi in loco furnos, & molendina, vel
Hospitia, ultra insinuata *lib. 1. de feud. disc. 3.* & in
aliis, ut supra *disc. 6.* agitur etiam infra *in Fanen.
Molendini disc. 167.*

CORNETANA MOLENDINI

Pro COMMUNITATE CORNETI

Cum FANIS.

Casus decisus per Cameram pro Fanis.

An Communitates Civitatum & locorum subditorum
condere possint statuta prohibentia accessum ad
aliena molendina seu alienos furnos, & successive
cogendi ad accessum ad propria. Et quando data
etiam potestate ita statuendi cum civibus tanquam
propriis subditis, hujusmodi statuta, vel edicta cor-
ruant ex eo quod domini furnorum vel molendino-
rum à statuentis jurisdictione exempti sint; Et an
ubi hoc jus competat, possint exinde prohiberi no-
væ molendinorum, vel furnorum constructiones te-
nuissive.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causa.*
3 *Jus prohibendi est de Regalibus, ideoque non compe-
tit Baronibus & Civitatibus recognoscentibus su-
periorem.*
4 *Civitates subdita non possunt condere statuta contra
jus.*
5 *De auctoritatibus super defectu facultatis prohi-
bendi accessum ad aliena molendina, & cogen-
di*

di accessum ad propria.

6 *Etiam ubi dicta facultas competit non capit molendina extra territorium, & num. 16.*

7 *De differentia inter subditos & non subditos habentes hoc jus prohibendi & cogendi.*

8 *De probatione immemorabilis ejusque effectibus.*

9 *Non datur, neque suffragatur ubi constat de initio infecto.*

10 *De controversia super dicto jure prohibendi vel cogendi inter Dominum loci, ac cives & incolas.*

11 *De alia controversia inter ipsos cives, eorumque Communitatem, ac particulares habentes furnos, & molendina.*

12 *De prohibitione construendi novos furnos, vel nova molendina remissivè.*

13 *De casu preciso controversia, & qualis ille sit.*

14 *Quod quilibet possit sibi hanc servitutem imponere, & non curetur tertii præjudicium accessorium.*

15 *Declaratur, ut non præjudicet aliis, in quibus ratio servitutis non urgeat.*

16 *Declaratur conclusio, de qua n. 6.*

17 *Jus prohibendi seu privativum importat quamdam speciem vectigalis.*

18 *Habens molendinum privativè, prohibet introductionem panis & farinæ.*

19 *Quando subditi possint prohiberi ne accedant ad molendina aliorum.*

DISCURSUS CXLIV.

1 CUm Civitas Cornetana aliqua molendina possideret, ad istorum majorem fructum comparandum,
pro publicis oneribus supportandis, de anno 1571. in
publica civium adunantia, seu parlamento statutum
condidit prohibitivum civibus & incolis, ne ad alia
quam ipsius Civitatis molendina sub certa pœna accedere possent, atque ita per aliquod notabile tempus
servatum fuit; Cum autem Fani acquisiissent à Camera quoddam molendinum exitens in adjacenti territorio Centum cellarum seu Civitatis veteris, alias sub
Gregorio XIII. constructum pro usu triremium Pontificiarum, atque ad illud ad meliorem formam redactum, nonnulli cives & incolæ Cornetani artem agrariam, aliasque industrias ibi proximè exercentes, pro
majori commoditate accederent, prætendere cœpit
Communitas id prohibere, atque pœnam statutariam
à contravenientibus exigere, Unde propterea introducta desuper causa in Camera, quamvis datum esset
dubium in possessorio retinendæ, quia tamen illo proposito nulla capta fuit resolutio, cum rescripto, ut vi-
2 deretur de bono jure; Hinc super isto assumpta disputatione prodiit resolutio contra Communitatem, super
non obstantia scilicet dicti Statuti, ac libertate civium
& incolarum, ac aliorum accidentaliter in ea Civitate vel territorio existentium accedendi ad quæcumque
placita molendina, dictaque resolutio occasione novæ
audientiæ confirmata fuit, unde propterea Communitas acquievit.

Qualia fuerint resolutionis præcisa fundamenta, non
est omnino certum, cum hoc Tribunal non habeat
stylum Rotæ assignandi cum decisionibus judicati rationes.; Quantum tamen desumi potuit, processum est
cum infrascriptis propositionibus generalibus deductis
per scribentes in contrarium.

Primo scilicet, quod Civitates subditæ non habeant Regalia, inter quæ numeratur jus prohibendi,
3 quod etiam Baronibus & Domicellis habentibus merum & mixtum Imperium & gladii potestatem, & sic
quod magis, cessante Principis privilegio vel legitima
præscriptione, tanquam de Principi reservatis non
conceditur, multo minus Communitatibus *ex collectis per Capobl. de Baron. tom. 1. pragm. 14. Novar. de gravamin. vassall. par. 1. gravam. 58. cum seqq. atque d. gravam. 58. num. 3.* agit etiam de Communitatibus,
& supponitur absolutum apud proximè infra allegatos ex ratione tollendi jus tertii, & conferunt quæ habentur de molendinis banderatis, & non banderatis
sub tit. de feud. in Pisauren. molendinorum disc. 3.

Secundò ex altera conclusione pariter generali,
quod Civitatibus inferioribus & subditis non competit
facultas condendi Statuta contra jus, multo minus in 4
Statu ecclesiastico ob Constitutionem Ægidianam id
expressè prohibentem, ut per *Rotam. decis. 418. par. 4. rec. tom. 2. apud Buratt. decis. 6. & 129. utrobique adden Gregor. & adden. decis. 167.*

Et tertiò in specie juris prohibendi accessum ad aliena molendina & alienos furnos, & successivè juris
cogendi accessum ad propria, deducebant speciales
auctoritates *Baldi cons. 409. lib. 5. Ancharan. cons.*
12. cum pluribus sequen. & cons. 155. & 298. Natta 5
cons. 106. & 107. Surd. cons. 117. Capobl. de Baron. dicta pragm. 14. in princip. Novar. de gravam. vassal. dicto gravam. 58. cum plur. seqq. de Marin. resol. 32. lib. 1. Gratian. discept. 364. num. 44 & sequen. Thesaur. dec. 16. Rota dec. 70. par. 2. divers. & 616 par. 3. recent. apud Buratt. dec. 38. ac admittitur per *Casanatt. cons. 39. &*
40. ubi ex fundamento legitimæ præscriptionis, substinendo partes Baronis vel Civitatis, admittit regulam
tanquam absolutam.

Quod fortius procedere dicebam in hac facti specie,
in qua agebatur de molendino existente extra territorium ipsius Civitatis, quod non comprehenditur sub
hoc jure prohibendi, quamvis præscripto, seu alias
legitimè competente intra proprium territorium, ut in
specie firmatur per *Capoblanc. dicta pragm. 14. num.* 6
17. & Novar. tom. 2. quæst. forens. 5. num. 3. Et clarius quia agebatur de molendino ipsius Cameræ, & sic
Principis supremi, in cujus locum & jura possessores
successerant, cum quæcumque jurisdictio, seu facultas
ex privilegio vel præscriptione in hujusmodi juribus
acquisita intelligenda veniat cum propriis subditis, non
autem cum superiore juxta distinctionem, de qua habetur *in Tiburtina Hospitii disc. præced.* atque ut audivi, 7
illud fuit potissimum ac principale fundamentum resolutionis.

Neque subjungebant idem scribentes, Civitati suffragari posse solummo præscriptionis immemorabilis,
quæ suffragatur etiam in juribus Regalibus, quæ alias
per subditos sine Principis concessione vel privilegio
possideri non possunt ob facultatem ex illo resultantem, allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem, & consequenter privilegium, juxta *dec. 56. Franchi num. 4. cum seqq.* Tum quia illa probata non
erat, ut concludenter per allegantem probanda est cum
requisitis vulgatis *glos. in cap. 1. de præscript. in 6.* circa 8
quorum concursum, seu verificationem Romana Curia
nimium rigorosè procedit, ut quotidianum præsertim
habemus in materia decimarum, in qua ad effectum evitandi decretum Concilii Lateranensis registratum *in cap. nuper de decimis,* satis frequenter de hoc agitur, ut
præsertim habetur *in Hispalen. decimarum in eo titulo de decim.* Tum clarius quia constabat de initio infecto resultante à dicto Statuto condito de anno 1571. quod ut
supra per Civitatem inferiorem concedi non potuit, unde propterea dicebant, quod ubi etiam accederet centenaria, & longè major, adhuc dum constabat de initio
vitioso, illa suffragari non poterat juxta receptam theoricam *Innoc. in cap. dudum de decim. num. 2.* de qua
cæteris collectis habetur *apud Franch. decis. 166. n. 7. Capobl. de Baron. tom. 1. pragm. 1. num. 227. & melius pragm. 11. n. 136. 146. & tom. 2. cap. 7. n. 6. Rota apud Buratt. dec. 551. num. 1. & 792. n. 2. & 831. num. 6. & in aliis collectis per Adden. ad dec. 14. num. 51. & sequen. par. 3. rec.* quoniam est conclusio satis frequens
ac habetur *in Sabinen. exemptionis hoc eodem tit. discur. 47.* ubi quando privilegium sit cum immemorabili
compatibile, eique non præjudicet, multo magis ac
indubitanter quia initium erat infra centenariam.

Mihi

Mihi pro Communitate scribenti, ista generalia ita
9 in confuso deducta non placebant, dum in hac materia plures considerandi veniant diversi casus, seu effectus omnino diversam determinationem habentes, & ex qua generica seu confusa conclusionum ac auctoritatum consarcinatione tot æquivoca in dies resultant; Ideoque ad veritatem attendam, dictique æquivoca evitanda advertebam, reflectendum esse ad plurium casuum distinctionem, ex qua utriusque partis bonum jus respective resultare videbatur, atque omnia poterant conciliari.

Primus igitur casus est in hac materia frequentior, ubi controversia est super statu ali libertate, ac servitute
10 respectivè inter ipsos locorum cives & incolas, eorumque Communitates eis adhærentes de libertate contendentes, ac Barones vel Dominos seu alios prætendentes habere hoc jus servitutis, quo casu triplex ratio assistit contendentibus de libertate, ac resistit contendenti de servitute; Una juris facultativi, quod est præscriptionis oppositum, quod scilicet casus dederit longo tempore jure naturalis facultatis cives & incolas ad domini furnos, vel molendina accessisse; Altera impedimenti naturalis libertatis; Et tertia præsumptæ potentiæ seu concussionis, ex iis quæ super isto casu contentionis inter dominum & subditos, habentur *in Farfen discurs. sequenti.* Atque de isto casu aguntferè omnes, qui ut supra per dictos scribentes in contrarium cumulabantur, nempè *Bald. cons. 409. aliàs 410. lib. 5. Natt. cons. 106. & 107. Surd. cons. 127. Thes. decis. 16. Gratian. discept. 564. Capobl. pragmat. 14. de Baron. Novar. de gravamin. vassall. gravam. 58. cum seqq. de Marin. resol. 32. lib. 1. & Rot. dicta decis. 616. par. 3. rec. & apud Burati decis. 8.* atque isti sunt termini quos disputat *Casanat. cons. 39. & seq.* ideoque dicebam istas auctoritates extraneas remanere casu controversiæ utpotè omnino diverso, solumque à simili propositiones ibi constitutas deduci posse, sed non decidere casum præcisum.

Alter casus est, quando ipsi cives & incolæ voluntariè sibi ipsis hujusmodi servitutem injiciunt ad favorem propriæ communitatis, cujus utilitas exinde resultans in eorum commodum redundet, ut ita commodius supportari valeant publica onera quæ aliàs ab ipsismet civibus & incolis cum collectis supportari deberent, & ad quem effectum istud Statutum conditum fuit; Et tunc iste casus in plures alios subdistinguendus est, Primo scilicet, ubi per Civitatem, vel aliam Superiorem ista lex
11 adjicitur de tempore, quo aliis in eodem loco seu territorio possidentibus furnos & molendina, vel ipsa inutilia efficiantur, atque isto casu etiam si ageretur de particularibus ipsi Civitati subjectis, juste illi reclamare possent, dictumque statutum vel aliam decretationem impugnare; Tum ex eo quod est contra jus, atque id jus tertii tollit, quod Civitatibus vel Baronibus & aliis Superiorem recognoscentibus non competit, cum sit solum de reservatis supremo Principi ex deductis *in Rom. seu Salernitana revocationis demanii hoc eod. tit. disc. 148.* Tum etiam quia contineret manifestam irrationabilitatem, publica enim onera supportanda sunt per omnes pro modo virium seu facultatum, aut aliàs, ita tamen, quod inæqualitas non resultet, unos relevando, & alios nimium gravando, ut frequenter *hoc eod. tit.* ad materiam daciorum & collectarum, quod ita cum maxima inæqualitate resultare diceretur, dum domini & possessores furnorum & molendinorum, ut alii sublevarentur, omnimodam paterentur jacturam in eorum bonis & redditibus contra positivi & naturalis juris principia; Multo verò magis & indubitanter, ubi molendina & furni possiderentur per Ecclesias & ecclesiasticos, seu alios fatmenti non subditos, cum agatur de præjudicio positivo, ac de tollendo formiter jus alteri jam quæsitum & competens, atque de isto casu agunt *Ancharan. Calderin. Collegium Bononiense, & cæteri apud eundem Ancharan. dicto cons. 12. cum sequen. & cons. 155.* in quibus agitur de celebri *Spalatren.* inter Civitatem & Archiepiscopum, stante Statuto per Civitatem condito, ut accedens ad aliena molendina, solvere teneretur quandam gabellam, à qua exempti essent accedentes ad illa ipsius Civitatis, nam ita erat per indirectum prohibere, ne accederent ad molendina Archiepiscopi vel aliorum Ecclesiasticorum, ideoque meritò pro statuti invaliditate respondetur reprobata contraria sententia *Bald. consil. 196. lib. 4. repetit. apud Ancharan. cons. 11.* & benè advertitur *per Marin. dicta resol. 32. lib. 1. ubi eo modo dantes* Eosdem que vel similes terminos percutiunt dictæ aliæ auctoritates, quæ deducebantur, nempe ejusdem *Ancharan. cons. 298. Cacheran. dec. 17. Cravett. de antiquit. temporis par. 4. vers. circa præmissa num. 4. Franch. dec. 380. & Rota dec. 96. part. 2. divers. cum similibus,* quia scilicet præjudicium fit directum tollendo emolumentum illius furni vel molendini, quod in eodem loco pro usu incolarum ejusdem constructum est. Verùm & istæ auctoritates extraneæ erant à casu controversiæ, vel saltem illum directè ac præcisè non percutiebant, quia nec de tempore Statuti, nec postea in hac Civitate vel territorio aderant privatorum, vel Ecclesiarum molendina, illud verò quamvis tunc constructum, attamen erat extra territorium, atque nunc non deserviebat ad hunc usum privatorum, utpote constructum pro servitio triremium.

Alter casus est, ubi Communitas vel particulares construere volunt novos furnos, seu nova molendina 12
in eodem territorio, eisque se opponat aliquis prætendens habere jus privativum, & in his terminis agunt *Capyc. dec. 209. Cirias. controv. 462. Capyc. Latr. consult. 110. & 116.* & de quo casu agitur *in dicta Farfen. disc. sequenti*, sed pariter id extra casum controversiæ.

Tertio demum est proprius, ac præcisus casus controversiæ, ubi scilicet; nemine in loco ejusque territorio furnos, vel molendina possi lente, seu habentibus 13
d. restrictioni consentientibus, aut non opponentibus Civitas de civium & incolarum consensu præscribit hanc legem privativi accessus ad ejusdem Civitatis furnos, vel molendina, & tunc ubi non agitur de jure tertii directo & proximo, ut est in casibus, de quibus supra agunt *Ancharanus*, & cæteri quia nempe molendina essent in eodem loco, vel territorio qualis erat casus *apud Franch. dec. 380.* unde merito illam impugnat *Marin. d. resol. 32. lib. 1.* sed de interesse remoto, & secundario, quale videtur illud habentium molendina in alienis territoriis, ad quæ locorum adjacentium incolæ pro commoditate, accedere quandoque soleant, nulla subesse videtur congrua ratio, quæ prohibeat ipsismet civibus, & incolis, quorum favorem, & commodum dicta naturalis libertas percutit, illa voluntariè se privandi, dictamque servitutem sibi ipsis pro majori eorum utilitate, vel commoditate injiciendi, ut benè ita distinguendo *Cravett. apud Franch. d. dec. 380.* Eo modo quo cuique licet in bonis suis, etiam ex donatione servitutem ad alterius favorem constituere, juxta ea quæ habentur, deducta *in Hydrun. iura oneram, vel exemptionis sup. disc. 50.* & magis proximè *apud Franch. dec. 197. Mastrill. dec. 49.* ac sæpius *sub tit. de servitutibus ad materiam juris pascendi*, quando cives se privant naturali libertate pascendi jure civico eis competente in certa parte territorii, ut ex pascui pretio, vel fida commodius supportentur alia onera, quæ cum majori incommodo ab eisdem per collectas oporteret aliàs supportare, ut ponderatur in specie *apud Cachran. dec. 17.*

Et licet id præjudicium afferat possessoribus molendinorum in locis adjacentibus, attamen ubi ordinatio principaliter dirigitur ad proprium commodum, 14
propriamque commoditatem id attenditur, licet exinde alterius præjudicium accessoriè, seu in consequentiam resultet juxta ad vulgarem regulam *tex. in l. altius Cod.* de

de servit. & aqua, de qua satis frequenter sub tit. de servitutibus, ac etiam *disc. seq.* in proposito construendi in eodem flumine novum molendinum, de quo *in Sancti Severini Molendini sub d. tit. de servit. disc.* 30. Quod tamen recipiendum venit, quoad illos cives & incolas, in quibus dicta ratio urgeat, quia scilicet sint ecclesiastici, vel forenses, aut alias non sub-
15 jecti Civitati statuenti, seu oneribus ob quorum levamen talis servitus voluntariè imposita est, ut ponderatur in dicta. *Hydruntina* & in decisionibus in ea causa editis *coram Celso inter suas decis.* 259. & 352.

Ideoque in hac facti specie applicando ad rem, atque reflectendo ad veritatem, cum hac distinctione mihi procedendum videbatur, quod scilicet respectu ecclesiasticorum, vel forensium in eo territorio accidentaliter pro arte agraria, vel pastura animalium hyberno tempore existentium, bonum jus dominis hujus molendini adversus Communitatem assisteret; Respectu autem civium & incolarum dictum populum constituentium, & in quibus dicta ratio impositionis voluntariæ servitutis ad dictum aliud onus sublevandum urget, bonum jus assisteret Communitati, neque audivi probabilem rationem in contrarium adduci, quæ captivaret intellectum.

Ad auctoritatem autem *Capoblan. de Baron. prag.* 14. *num.* 17. de qua supra, quod scilicet istud jus pro-
16 hibendi, quamvis legitimè inductum non capiat molendina extra territorium, plures dabam responsiones, Primo quod ipse loquitur de Barone, ut scilicet vassalli non possint prohiberi accedere ad molendina extra territorium Baronis, & sic non percutit casum hujus controversiæ; Et secundo quia dicta doctrina in specie reprobatur per *Marin. resol.* 118. *lib.* 2. ubi vocat dictum auctorem Baronibus infensissimum; Meritò autem reprobatur tam per fundamenta ejusdem auctoris, quam etiam ex eo quod istud jus privati-
17 vum importare videtur quamdam speciem vectigalis, juxta ea quæ in terminis juris privativi furnorum, ac vendendi panem habentur *in Veliterna hoc eod. tit. disc.* 61. & generaliter in *Romana locationis vena disc.* 117. ac frequenter in aliis ad materiam salinarum; Indeque resultat istud dici jus, vel potius personale, quam locale, seu territoriale, ut scilicet qui volunt habere usum aliquorum victualium, ita eorum occasione supportent illud onus, ut in proposito gabellæ molituræ habetur in *Nullius Baren. disc.* 54. & *in Tra-*
18 *nen. disc.* 155. Et in terminis satis proximis habetur per *Rotam in Avenionen. seu Auriacen. Molendini coram Verospio dec.* 435. *par.* 9. *recen.* ubi de domino habente Molendinum cum jure privativo, prohibere posse introductionem farinæ, vel panis ab extra, ergò assumptum *Capoblanchi* nullum habere videtur fundamentum; Deciditur enim cum deductis per *Annam singul.* 160. ut vassalli non teneantur servire Baroni extra feudum, qui termini sunt diversi; De altera verò auctoritate *Novarii quæst. foren.* 5. *tom.* 2. *num.* 3. nulla penitus ratio habenda videtur, quia tacito *Capobl.* ad verbum eum transcribit cum eadem imperfecta allegatione *Soccini cons.* 222. non allegando librum, sed est *lib.* 2. quem refert & sequitur *Ripa* per eosdem allegatus *de remed. ad conservandam ubertatem num.* 301. istorum enim lectura ad oculum convincit æquivocum, in quod incidit *Capoblancus*, & consequenter *Novarius* ejus purus transcriptor, *Soccinus* enim firmat conclusionem in genere, quod scilicet Dominus loci, quamvis habeat merum & mixtum imperium & jurisdictionem, ubi tamen non est Princeps supremus non potest prohibere vassallis ne exeant territorium, ac non accedant ad aliena molendina, & sic non supponit competentiam juris prohibendi in genere, ejusque legitimum titulum ex præscriptione, vel privilegio, ita ut eo posito intelligi deceat cum hac restrictione, cum vere id nullum habeat fundamentum.

Considerabile quoque videbatur quoad cives & incolas Civitati subditos motivum, de quo *in Farfen.* 19
disc. seq. ut scilicet quando molendina Domini, vel Communitatis in proprio territorio existentia sunt æque commoda, ita ut pro molitura non supportetur onus excedens mercedem congruam, quæ nihil, vel parum differat ab onere, quod supportatur in molendinis existentibus extra territorium, tunc videatur species æmulationis, vel malignitatis, ideoque etiam ex sola dispositione, vel intentione juris communis cogi possunt, seu prohiberi; Cumque contra istud motivum scribentes in contrarium nil relevans deducerent, nullamque darent congruam responsionem, aliquod admirationis motivum habebam, quod illius nulla haberetur ratio, ut dictum est quoad cives & incolas, in quibus urgeat dicta probabilis ratio validè impositæ servitutis per quamdam speciem contractus, vel quasi, vel speciem insensibilis collectæ ut supra.

FARFEN. MOLENDINI

Pro COMMUNITATE PODII MIRTETI

Cum ABBATE.

Casus disputatus coram A. C. & resolutus pro Abbate in possessorio.

De eadem materia juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & respectivè cogendi ad accessum ad propria competentia Baroni, seu Domino contra vassallos.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quod in quadam specie causarum possessorium soleat importare totalem finem litis.*
3 *Baro, vel dominus non manutenetur in possessione juris prohibendi accessum ad aliena molendina, & cogendi ad accessum ad propria, contra ium num. 5.*
4 *De sustinentibus partes Domini in hoc jure prohibendi & cogendi remissivè.*
5 *Quod Baroni de ur manutentio.*
6 *De regula quod possessio temporis considerabilis sit manutenibilis, etiam ubi jus resistit.*
7 *Quando in Baronibus militet præsumptio concussionis, & de differentia inter Barones status Ecclesiastici, & alios.*
8 *An in ecclesiasticis habentibus jurisdictionem temporalem intret præsumptio usurpationis & concussionis.*
9 *Vassalli cogi possunt accedere potius ad molendina Domini, ubi eorum jus non fieret deterius.*
10 *Dominus non potest prohibere ne per vassallos nova molendina construantur.*
11 *Ex jure prohibendi accessum ad aliena molendina, & jure cogendi accessum ad propria, an resultet jus prohibendi constructionem novorum molendinorum.*

DISCURSUS CXLV.

Cum in territorio Oppidi Podii Mirteti nullum adesset molendinum, Abbas verò Farfen. in terri- 1
torio adjacentis oppidi Montis Opoli aliqua haberet molendina, ad quæ isti cives & incolæ accedere consueverunt, ob aliquas fortè asperitates affictuariorum à moderno tempore quandoque exerceri solitas, cæperunt isti Oppidani accedere ad quædam alia molendina, quod cum per ministros Abbatiæ prohiberentur etiam cum mulctis & poenis; Hinc proinde introducta desuper lite coram A. C. Abbatiæ defensores, juxta solitam prudentem cautelam, suspenso petitorio,

rio, insistissent decerni in solo possessorio summariissimo retinendæ, quod *manutentionis* dicimus atque de hac possessione Juris prohibendi temporis considerabilis sufficienter doctum esset cum edictis singulis quibusque annis renovari solitis continentibus prohibitionem accessus ad aliena molendina, idcirco prodiit decretum Abbatiæ favorabile super manutentione, canonizatum etiam à Signatura justitiæ denegante appellationem suspensivam, ac rescribente de clausula *sine præjudicio*, atque in hoc statu causa pendet, probabiliter absque ulteriori prosecutione, cum in hujusmodi controversiarum specie, prout & in altera jurif-
3 dictionalium & præeminentialium, frequentior experientia doceat hoc possessorium quodammodo absorbere petitorium, eique de facto finem imponere, quoniam non libenter, qui actualiter & de facto patitur aliquod onus, alterum gravius eodem tempore subiret, substinendi litem in petitorio per tres conformes, potissimè in rebus publicis & communitativis, quæ de facili, refrigerato illo primo colore, negligi solent ex vulgari dicterio, *quod commune est negligitur.*

In disputationibus autem habitis coram A.C. in Signatura, ac etiam in aliquibus Advocatorum congressibus habitis pro directione, tres hujus controversiæ puncti examinati fuerunt, Primò nempe circa dictum jus prohibendi & cogendi respectivè in solo possessorio, Secundo circa idem in petitorio; Et tertio posito utroque ad favorem Baronis, seu Domini, an id impediret, quin ista Communitas, vel ejus particulares in proprio territorio molendina pro majori eorum commoditate de novo construere possent.

Quatenus igitur pertinet ad primum, Quamvis ego scribens pro Communitate tanquam advocatus pro denegatione manutentionis insisterem in eo, quod cum hic Abbas in hujusmodi Oppidis, utramque jurisdictionem spiritualem & temporalem habeat, sitque illorum Dominus, juxta ea quæ habentur *in alia Farfen. sub tit. de feudis disc.* 52. exinde sequeretur possessionem ex parte ejusdem Abbatis probatam super accessu istorum Oppidanorum ad ejus molendina
5 non esse manutenibilem, vel quia dictus accessus facultativus dici valeat, vel quia ubi etiam probaretur coactivus, referendus veniret ad præsumptam usurpationem & subditorum concussionem; ut in specie cæteris allegatis habetur apud *Thes. decis.* 16. *in principio, Capebl. de Baron. pragm.* 14. *Novar. de gravam. Vassallorum par.* 1. *gravam.* 58. *cum sequen.* Et in terminis magis specialibus Baronis in Statu Ecclesiastico habetur *decis.* 616. *par.* 3. *rec.* ubi in specie de jure molendi, & cum eodem sensu occasione angariarum procedit *Rota in Sabinen. Status Montis Libretti* 12 *junii* 1662. *coram Cerra in fine*; Unde propterea dicebam non intrare regulam generalem, cum qua ex collectis *per Post. de manut. obser.* 42. procedebant solum scribentes in contrarium, quod scilicet in hoc judicio non quæratur de justitia vel injustitia, sed spectetur nudum factum possessionis, relictis omnibus concernentibus bonum jus, seu negotium principale, rejiciendis ac remittendis ad petitorium, quoniam ista regula non procedit concurrente juris resistentia, quæ ita ex præmissis adesse videtur, ut apud allegatos.

Reflectendo autem ad veritatem, agentibus pro Communitate ab initio juxta stylum liberè insinuatam, resolutio in hac parte visa est probabilis, cum possessio esset temporis nimis considerabilis & antiqui, cum continuatis edictis & prohibitionibus, ac subsequutis exactionibus mulctarum, aliisque actibus, qui
4 in his terminis ad Favorem Domini etiam in petitorio & ad legitimam præscriptionem omnium latius cæteris collectis ponderantur *apud Casanat. cons.* 39. *& seqq.* ubi de hac materia, juxta illum satis abundantem & fortè superfluum stylum ad satietatem, Et consequenter intrat regula, quod etiam in iis, in quibus jus resistit, seu præsumptio facultatis cadit, quando possessio est diuturna & temporis considerabilis, illa dicitur manutenibilis, ut in his individualibus terminis manutentionis concessæ Baroni seu Domino in hoc jure prohibendi habetur *apud Ann. singular.* 557.
& per Rotam in Avenionen. seu Auriacen. Molendini 5
coram Verospia decis. 435. *par.* 9. *rec.* ubi concordantes ibique respondetur, *ad dictam decisionem* 616. *par.* 3. *rec.* quia nempe non constaret possessionem esse diuturnam, sive quod accessus dici posset facultativus.

Et in terminis proximis possessionis temporis considerabilis, ut sit manutenibilis etiam in juribus Regalibus, quæ de sui natura sine Principis privilegio vel
concessione possideri non possunt à privatis, *habet Rota decis.* 28. *par.* 1. *divers.* Et generaliter, ut possessio 6
temporis considerabilis sit manutenibilis etiam in facultativis, quando probabilis dubitatio cadat, an actus jure facultatis vel obligationis gesta sint, quoniam interim, donec id discutitur, possessor ejus possessione privandus non est, habetur *in Majoricen. celebrationis missarum coram Bichio decis.* 186. *&* 380. *par.* 11. *rec.* Ac de alia possessione habente juris resistentiam, ut sit etiam manutenibilis, quando est temporis considerabilis *Cavaler. decis.* 80. *num.* 8. *Capyc. decis.* 209. *num.* 18. *Capyc. latr. consult.* 68 *num.* 23. *Add. ad Burat. decis.* 131. *num.* 9. *& frequenter.*

Ad auctoritates autem *Capebl, Novar.* & aliorum, pluribus mediis responderi posse observabam, quamvis nihil istorum deduceretur per scribentes in contra-
rium ut supra cum dicta generali regula procedentes; 7
Primo quod in Regno Neapolitano, de quo loquuntur *Capeb. & Novar.* ultra resistentiam resultantem ex dispositione vel intentione juris communis, adest alia particularis magis enixa, quæ resultat ex *pragmatica* 14. *de Baronibus*, in qua principaliter præfati Authores se fundant; Et ulterius in ea regione militat fortè de facto aliqua major præsumptio violentiæ & concussionis vassallorum, quæ non datur in Statu ecclesiastico ob facilem recursum ad summum Pontificem, ejusque Officiales, nimium in hoc invigilantes, ut advertitur *apud Coccin. decis.* 354. *& dicta decis.* 435. *par.* 9. *rec. ac habetur in dicta Sabinen. Status Montis Libretti sub tit. de feudis disc.* 65.

Secundò, quod etiam in dicto Regno non obstante dicta majori resistentia resultante à lege particulari, & etiam à mala præsumptione ibi fortius urgente, adhuc in possessorio ibi judicatum fuit pro Barone, ut testatur *Anna dicto singular.* 557.

Tertiò, quod in hac facti specie non ageretur de Ba-
rone seu Domino sæculari, sed ecclesiastico in quo mi- 8
litare non solet illa mala præsumptio usurpationis, quæ urget in Dominis temporalibus, ut ad intelligentiam *Sac. Conc. Trid. sess.* 24. *de reformat. cap.* 9. habetur *apud Duran. decis.* 415. *num.* 5. *decis.* 401. *num.* 7. *par.* 5. *rec.* cum aliis *per Adden. de Burat. dec.* 832. *num.* 5. licet ista consideratio videretur modici vel nullius momenti, quoniam quicquid sit ad dictum alium effectum decreti Conciliaris, ad istum tamen timoris & reverentiæ vassallorum seu subditorum, major absque dubio videtur potentia hujusmodi Prælatorum utramque potestatem spiritualem & temporalem habentium, tam in clerum, quam in populum sæcularem, unde propterea deficit illa oppositio, quæ adversus Barones & Dominos temporales in hujusmodi Juribus publicis fieri solet per clericos & ecclesiasticos tanquam ejus jurisdictioni & potestati non subjectos, quod isto casu non verificatur, sed utrumque sit, non est circumstantia considerabilis de facto, reputatur tamen talis de jure ut supra.

Et quarto demum fortius ob aliquam probabilitatem etiam in petitorio seu bono jure resultatem, nedum ex antiqua possessione non habente contrarium

memoriam, unde legitima præscriptio deberi solet, ubi constat de præcedentibus prohibitionibus cum subsequuta longissima observantia & acquiescentia, ex deductis *apud Casanat. dicto cons. 39. & seq. Anguisciol. cons. 59. Cyriac. controv. 462. & eumdem Thes. dec. 16.*

Sed etiam quia cum hæc molendina essent viciniora & commodiora aliis ad quæ accedi prætendebatur, neque onus moliture esset notabiliter gravius, intrare posse advertebam propositionem insinuatam *in Cornetana disc. præcedenti*, quod scilicet ubi, vel commoditas vel onus notabiliter non alteratur, vassalli cogi possunt accedere potius ad molendina Domini, quam aliorum, cum alias videretur species æmulationis & malignitatis, ut auctoritate *Divi Gregorii* fir-
9 mant *Freccia de subfeud. lib. 2. auctor. 41. Anna senior rubr. de vassallo decrep. ætat. num. 69. Anna junior in addit. ad singular. 557. Lanar. junior in addit. ad Lanar. sen. in repetit. feudal. §. si quis par. 30 num. 68. Novar. de gravamen. Vassall. lib. 1. cap. 58. num. 4. & lib. 2. quæst. forens. 3. Mastril. de Magistrat. lib. 4. cap. 18. num. 30. Rovit. pragm. 14. de Baron. num 5. de Marin. resol. 128. lib. 1. in fine* Unde quicquid esset de dictæ conclusionis praxi & intelligentia in petitorio, dum illam à me deductam *in dicta Cornetana* Tribunal Cameræ in nulla consideratione habuit, observabam tamen illam magnificiendam esse in possessorio, ad effectum, ut cessaret positiva juris resistentia, ac dici posset possessio habens aliquod bonis juris fomentum.

His stantibus, in congressibus habitis pro examinando petitorio, mea sententia erat istud assumendum non esse directè & præcisè super hac libertate, dum
10 semper, ubi etiam ex parte Abbatis non doceretur de legitima præscriptione, obstare posset ista conclusio, juncta præsertim cum aliis ponderatis apud *Casanat. dicto cons. 39. & sequen.* ad eamdem præscriptionem inducendam, & sic secundus punctus supra distinctus parum examinatus fuit.

Credebam tamen meliorem viam esse illam, quatenus territorii oportunitas concederet, constituendi Molendinum proprium; cum in hoc Communitas haberet fundatam intentionem in regula, de qua *apud Capyc. decis. 209. Surd. cons. 127. Borell. de magistr. edict. lib. 4. cap. 7. Novar. de gravam. vassallorum gravam. 50. num. 1.* ut Baro non possit prohibere subditis, ne molendina vel furnos pro usu proprio construant.

Et quamvis posito jure prohibendi legitimè præscripto accedendi ad aliena molendina, exinde in quam-
11 dam consequentiam resultare videatur jus prohibendi novorum molendinorum constructionem ex deductis *per Capyc. dicta dec. 209. Surd. dicto cons. 127. Cyriac. controv. 462. Casanat. d. cons. 39. & 40.* ac alios apud eos, Attamen advertebam id procedere, ubi ille qui tale jus prohibendi acquisivit & possidet, habeat molendina in eodem loco, in quo aliud de novo construi prætendatur, quasi quod antiqua observantia, quod nemo alter hujusmodi bonorum speciem possederit, dicatur argumentum juris privativi, ut advertitur apud *Thes. dicta decis. 16. num. 4. Capobl. de dicta pragm. 14. num. 14. & seqq. ubi cæteri*, & in his terminis loquuntur allegati; Secus autem, ubi nullum molendinum in proprio territorio adesset, cum tunc nulla concurrere dicatur possessio circa prohibitionem facultatis super nova constructione, sed illa solùm percutiat prohibitionem accessus ad aliena molendina pariter extra territorium existentia, quæ possessio inferri potest ad dictam rationem seu conclusionem, ut scilicet dum oppidani nulla in proprio territorio molendina habebant, sed pernecesse ad aliena extra territorium proprium accessuri erant, deberent magis ad illa Domini quam ad alia accedere, sed non exinde inferri posse videtur ad prohibitionem naturalis libertatis sibi parandi hanc commoditatem in territorio proprio, ideoque in hac parte credebam bonum jus Communitati assistere; Defuit tamen hucusque occasio id maturius ac fortiter examinandi dum causa siluit; ideoque judicium pro veritate desuper efformari non potuit.

AMERINA SERVITIORUM

Pro COMITE LAURENTIO DE MARSCIANO

Cum COMMUNITATE ET HOMINIBUS CASTRI GUARDEA.

Casus disputatus in Sacr. Consulta seu coram Judice ab ea deputato.

De angariis & perangariis, quæ dicantur, & an & quando competant Baronibus & inferioribus Dominis non habentibus jura Regalia, Et generaliter de servitiis per vassallos Domino seu Baroni præstandis. Et quid in possessorio, quando possessio sit manutenibilis; Et an in proposito adsit differentia inter Barones possidentes castra in feudum, & illos qui ea possident in allodium.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Vassalli debent portare ad domum Domini fructus portionis dominicalis seu decimæ.*
3 *Quid de conductore vel debitore censualista ubi pensio vel census consistit in fructibus.*
4 *Negligentia prædecessoris non præjudicat successori venienti jure proprio.*
5 *Quando observantia accipiendi fructus in ipsis bonis sit æquivoca, & non præjudicet.*
6 *De distinctione vassallorum feudi, & vassallorum civium seu Burgensium.*
7 *Quando servitia per vassallos Domino præstanda sint realia, & non cadant sub angariis.*
8 *Quod angariæ & perangariæ sint de Regalibus, & non competant Baronibus nisi accedente privilegio immemorabilis.*
9 *De alia ratione ob quam requiritur immemorabilis ratione servitutis habentis causam discontinuam.*
10 *De servitiis quæ vassalli de jure præstare debent Baroni.*
11 *Quæ sint angariæ & quæ perangariæ.*
12 *Ubi agitur de perangariis semper adesse dicitur juris resistentia.*
13 *De rationibus ob quas in perangariis adest juris resistentia, & mala præsumptio.*
14 *Immemorabilis est difficilis probationis in Curia.*
15 *In possessorio retinendæ non quæritur de justitia vel injustitia, sed attenditur nudum factum possessionis.*
16 *Fallit ubi jus possessioni resistit, puta in Regalibus & similibus.*
17 *Fallit quando possessio est diuturna & temporis considerabilis.*
18 *Conclusio de qua num. 16. in Regalibus procedere, quando agitur de præscriptione contra dominum.*
19 *In statu ecclesiastico non urget mala præsumptio violentiæ & oppressionis.*
20 *In facultativis ubi possessio est diuturna datur manutentio.*
21 *Expedit vassallis servitia commutari in pecunia.*
22 *De differentia inter Barones possidentes Castra in feudum, & alios in allodium.*
23 *Respectu Principis vel alterius habilis ad possidenda jura regalia non requiritur immemorabilis ad præscribenda servitia.*

24 Qui

24 *Qui verè & propriè dicuntur vassalli angarii & perangarii.*
25 *Quando in præstatione servitiorum non requiratur immemorabilis.*

DISCURSUS CXLVI.

1 RECurrentes Homines Castri Guardeæ ad Sacram Consultam adversus Comitem Laurentium de Marsciano eorum Dominum, plura deducebant prætensa gravamina, præsertim verò, quod eos cogere ad asportandum ad propriam domum portionem colonicam fructuum in eo territorio collectorum, nec non ad solvendum singulis annis julios duos pro quolibet loco unius operæ ad metendum, julium unum loco unius operæ ad fodiendum, ac habentes boves julios duos loco operæ unius aratri, exigendo etiam certis statutis temporibus asportationem lignorum, paleæ & aliorum ultra alias exactiones ex singulis capitibus animalium, de quibus, ac etiam de facultate faciendi bannitas & restringendi pascua habetur actum *in Amerina juris pascendi sub tit. de servit. disc. 36.*

Quatenus igitur pertinet ad hæc servitia, quæ per scriptores pro dictis vassallis, recurrentibus generaliter involvebantur sub vocabulis angariarum & perangariarum, Scribentes pro dicto Comite coram judice a dicta Sacra Consulta deputato, dicebam, etiam cum sensu veritatis, sub prospectiva servitiorum seu angariarum & perangariarum cadere non debere onus asportationis portionis dominicalis ad domum Domini,
2 quoniam ex juris dispositione verius est, colonos teneri asportare fruges aliosque fructus cadentes sub portione seu recognitione dominicali ad ipsius Domini domum, nisi contraria consuetudo obstet, ut in specie illius responsionis, quam vassalli solvunt Baroni seu Domino pro cultura ejus territorii *Aut. alleg. 94. num. 11. Franch. decis. 114. ubi Alden. Capobl. de Baron. tom. 2. cap. 78. num 7.* Ideoque erroneum dicebam huc onus involvere cum aliis servitiis, seu angariis & perangariis, in quibus utpotè de Regalibus recensitis *in cap. unico quæ sint regalia* jus resistere videtur Baronibus & Domicellis inferioribus, quibus Regalia non competunt, unde propterea urget juris resistentia non comprehendens istum casum, in quo vel cessante contraria consuetudine, jus assistit Domino ut supra, vel saltem eum regulando jure cujuscumque privati creditoris pro pensione, censu, vel responsione solvenda in certa quota vel quantitate fructuum, dubium est inter scribentes, an asportari debeat per debitorem ad domum creditoris nec ne ex deductis *per Duardum de cens. § 3. quæst 8. d. num. 9. ad 21.* & alios apud eum, ideoque
3 tanquam in casu, vel præter jus, vel in jure dubio, deferendum videtur observantiæ, Vel interpretativæ quæ sufficit qualis qualis, absque præfinitione certi temporis, aliisque præscriptionis requisitis, cum hæc sit notoria differentia, quam in foro quotidie decantatam habemus inter observantiam præscriptivam & interpretativam, Vel saltem sufficit decennalis utpotè in re præter jus; Et sic magna differentia est inter istud onus & alia onera seu servitia superius recensita quæ sub angariarum & perangariarum vocabulis per DD. poni solent. Et propterea cum in hac facti specie supponeretur talem esse observantiam ultimam & non interruptam annorum circiter 15. & ultra, prorsus injusta remanebat querela.

Et quamvis ex parte vassallorum opponeretur hanc esse recentem introductionem ipsius Comitis, illamque quod ejus majores hanc portionem levarent in areis vel ipsis prædiis, illam cum propriis animalibus seu alias proprio sumptu ad domum asportando; Attamen id non videbatur considerabile, quoniam iidem testes asserentes, quod aliqui prædecessores ita servarent, deponebant quoque, quod antiqua observantia huic recensi conformis erat, quod scilicet portio dominicalis per colonos & vassallos ad domum Domini asportaretur, ideoque aliqua intermedia contraria observantia præjudicare non debebat, nisi probaretur illam esse talem, quod legitimam induxisset consuetudinem vel præscriptionem hujus libertatis, præsertim contra successorem venientem jure suo & independenter, cui prædecessoris negligentia etiam diuturna regulariter non præjudicat *ex deductis per Gratian. discept. 577. num.* 4
34. Peregr. de fideicom. artic. 41. num. 16. & 17. Ciarlin. controv. 107. num. 26. Rot. dec. 210 num. 26. pag. 11. recent. & habetur frequenter in materia jurispatronatus, ac etiam in fideicommissaria, & similibus.

Considerando potissimè, quod dicta contraria observantia prædecessorum congruè referri potest ad jus facultativum, quando jure pro industria & majori uti- 5
litate exerceri solitum, quod scilicet magis Domini interesit accipere manu sua fructus ejus portionis in area vel in ipsis prædiis, quam quod coloni illos ad domum suo sumptu asportent, quasi quod major sit utilitas quæ resultet habendi fructus sinceros & non alteratos, quam sit onus seu impensa vecturæ, ut in plerisque partibus vidi in praxi servari, unde si successor hanc meliorem rationem servare nolit, vel sibi proficuam non reputet, non ex inde resultare debet consuetudo præscriptiva & obligatoria, ut frequens praxis docet in Episcopatibus ac Abbatiis, & Beneficiis, quod diversi esse solent usus Episcoporum & Prælatorum pro tempore.

Ponderando quoque ad exclusionem hujus oneris, ne scilicet veniret sub nomine illarum angariarum & perangariarum, quæ sunt de Regalibus & quibus jus resistit, ut infra, quod juxta communem feudistarum distinctionem *in cap. unico, quæ sint regalia*, verbo *angariæ*, & de quibus apud *Monald. in eodem cap. unico*, verbo *angariæ & perangariæ fol. 10. cum seqq. Rosenthal. de feud. c. 5. conclus. 70. Novarr. de gravam. vassallorum in prælud. n. 6. & seqq. Ripol. de Regalibus cap. 19* & alios, diversa sunt servitia præstanda per vassallos feudi ratione ipsius feudi seu rei, quæ propterea etiamsi à personis præstentur, realia seu occasionalia dicuntur, 6
à servitiis personalibus quæ ex sola ratione subjectionis & vassallagii jurisdictionalis exiguntur à vassallis, quos ad differentiam vassallorum feudi seu subditorum occasione rei feudistæ vocant vassallos, cives sive Burgenses; In hac enim secunda specie cadit juris resistentia ratione Regaliæ supremo Principi regulariter competentes, ut infra, non autem in prima, quoniam etiam inter privatos hujusmodi onera juxta conventiones vel consuetudines dantur, Ideoque cum ista 7
præstantia portionis dominicalis de jure congruat cuicumque privato, atque sic ratione rei, ideirco non cadit sub illis oneribus & servitiis, quæ sub nomine angariarum & perangariarum in jure explicantur.

Quatenus igitur pertinet ad alia onera & servitia, quæ ut supra, vel in specie vel in pecunia exigi consueverunt sub nomine angariarum & perangariarum explicari solita, Observabam quod licet *textus in cap. unico, quæ sint Regalia* angarias & perangarias collocet inter Regalia, unde propterea feudistæ ac alii DD. de quibus quod *Montan. Rosenthal. & Ripol. ubi supra* 8
interunt illa non competere feudatariis & Baronibus inferioribus, quibus concessa non censentur Regalia ipsi Principi reservata, & consequenter requiritur, vel ipsius Principis privilegium, vel immemorabilis seu centenaria, cujus vigore privilegium, vel quicumque alter titulus de mundo melior allegari potest, ut in casu immemorabilis vel centenariæ admittunt per eumdem *Capobl. in ejus tractatu de Baron. tom. primo pragm. 16.* quem Baronibus ipse assistentium communque potestatis rigorosum censorem appellat *de Marin. resol. 118. lib. 2.*

Et cum rationi resistentiæ juris resultantis à quali-

tate Regaliæ, aliam quoque ego ponderabam addi pos-
se, quod scilicet cum ista dicatur servitus habens abs-
que dubio causam discontinuam, hæc etiam inter pri-
vatos, juxta magis communem & receptam opinio-
nem, de qua frequenter in sua materia *sub tit. de ser-
vitutibus*, ac etiam in *Sabinen. hoc eodem tit. dis.96.* non
acquiritur nisi per tempus immemorabile.

Attamen erroneum dicebam quamcumque servitio-
rum speciem collocare sub hoc prohibito genere juris
resistentiam habente, quoniam pleraque sunt servitia,
quæ hanc juris resistentiam non habent, sed potius assi-
stentiam, quod scilicet Baro, vel Domicellus quamvis
10 inferior quemadmodum de jure vel saltem recepto usu
habet jus cogendi unum ex vassallis cum debita reparti-
tione & idoneitate ad colligendum sui feudi fructus, ac
faciendum, ut vulgò dicitur, munus Ærarii, ita colo-
ni & laboratores, qui aliis servitia & opera rustica lo-
care solent, cogi possunt etiam inviti ad serviendum
Domino in ejus bonis, quæ ratione feudi vel patrimonii
in loco possideant, soluta justa & consueta mercede,
ne Dominus sit inferioris conditionis quocumque alio
privato, ut sæpe contingit, quia nempe vassalli ipsi Do-
mino infensi monopolium seu conventiculum agendo,
renuant accedere ad arandum, metendum, fodiendum,
aliaque opera & servitia rustica præstandum, sive as-
portare ligna, frumentum, vinum, paleas, & alia ne-
cessaria, nam tunc cogi possunt ut adverti in specie
Montan ubi supra, & admittit, seu tanquam certum
præsupponit *Novarr. Capoblanchi* vestigiorum sectator
circa censuram potestatis Baronum *dicto ejus tractatu
de gravaminibus vassallorum à gravamine 76. ad 116.*
ubi solùm præsupponendo dictam obligationem insistit
super illius moderatione, & ne Baro abutatur, ac ex-
cessivè vassallos gravet.

Et tamen hæc etiam servitiorum species, quæ juris
assistentiam potius quàm resistentiam habet, atque non
est de Regalibus, sub nomine angariarum explicari so-
let, dum ex communi & recepta istorum vocabulorum
11 significatione legali sub nomine angariarum veniunt il-
la servitia personalia quæ per vassallos domino præstari
debent, soluta tamen congrua seu consueta mercede,
Sub nomine verò perangariarum illa servitia quæ nul-
la soluta mercede præstari debent, Ergo non omnes an-
gariæ sunt de Regalibus, ac habent juris resistentiam,
cum aliquæ assint permissæ ac habentes resistentiam ju-
ris ut supra, quoniam angariæ vocabulum dictum ab
angariando tam apud juristas, quam apud antiquos
linguæ Latinæ professores quodcumque onus vel servi-
tium personale significat, ut patet ex allegatis, & habe-
mus in Evangelio de Simone Cireneo angariato ad ba-
julandam crucem Domini Nostri Jesu Christi.

Verum quia in hac facti specie servitia per Domi-
num à vassallis nulla soluta mercede in specie vel in pe-
cunia ut supra exigi consueverunt, unde propterea in
eis cadit terminus perangariæ, in qua non intrat dicta
ratio servitiorum ad quæ de jure vassalli cogi possunt
12 soluta debita mercede, consequenter ubi non constat
de concessione vel privilegio Principis, pernecesse de-
sideranda est centenaria, vel immemorabilis, tam ra-
tione quod hoc jus est de Regalibus, quam ex dicta
alia ratione generali cadente in quacumque materia in-
differenti ex dispositione juris communis, quod in ser-
vitutibus habentibus causam discontinuam requiritur
immemorabilis.

Accedentibus etiam ratione subjectæ materiæ dua-
bus aliis rationibus ob quas in istis servitiis præstandis
per vassallos vel subditos Baroni seu inferiori dicta ma-
jor præscriptio desideranda venit. Vel scilicet ob præ-
sumptionem facultatis & benevolentiæ ob quam vassal-
13 li hæc servitia grato & benevolo domino præstare po-
tuerint juxta casum, de quo *in Feretrana servitiorum sub
tit. de feud. disc. 51.* Vel ratione malæ præsumptionis
concussionis & violentiæ, quæ in Baronibus militare
solet, ut apud DD. de quibus infra, cum quibus ex di-
cta ratione licet obiter, & non discussa materia proces-
sit *Rot. in Sabinen. status montis Libretti 12. junii 1662.
coram Cerro in fine*, ut advertitur *in eodem Sabinen. di-
cto tit. de feud. disc 65.* Ideoque admittebam in peti-
torio, & pro canonizatione juris exigendi dicta servi-
tia centenariæ vel immemorabilis probationem requiri, 14
quam supponebatur per testes probari; Licet enim ex
considerationibus, de quibus infra non improbabiliter
sustineri posset, ut ea quæ habentur in Baronibus &
Feudatariis non procedant in hac specie Dominorum
allodialium; Attamen agnoscebam id esse opus diffi-
cile, dum ut plurimum judices pragmaticum sty-
lum sequentes, has ratiocinationes reputant Advo-
catorum subtilitates, ut Ego præsertim sæpissimè ex-
perior.

Quia verò inspectio petitorii esse solet difficilis ac al-
tioris indaginis ob rigorem cum quo in Curia proce-
ditur circa probationem immemorabilis, cum requisi-
tis positis *per vulgarem glossam in cap. 1. de præscription.* 15
in 6. quæ ad litteram desiderari videntur, unde prop-
terea in praxi rari sunt casus, in quibus immemorabi-
lis benè probata canonizetur, Idcirco principalem di-
cti Comitis defensionem adversùs dictos vassallorum
recursus constituebam in possessorio retinendæ, quod
vulgò dicimus manutentionis, de cujus natura sum-
marii, & privilegiati natura est, ut non quæratur de
justitia, vel injustitia, sed attendatur nudum factum
possessionis rejectis exceptionibus boni juris non om-
ninò claris, & indubitatis per confessionem partis, vel
per rem judicatam ad petitorium ex nauseativè colle-
ctis *per Postum in tr. de manut. obser. 42.* & est in foro
quotidianum.

Et licet in istis juribus quæ sunt de Regalibus atque
præter supremum Principem per inferiores sine titulo
explicito privilegii, vel implicito resultante ab imme-
morabili possideri non possunt, ob juris resistentiam
possessioni, ista propositio non procedat, ut aliis alle-
gatis in his terminis & juribus firmant *Natta cons. 506.* 16
*num. 11. & seq. Buratt. decis. 312. num. 12. & 13. Rot.
dec. 616. par. 3. rec. Capobl. de Baron. tom. 1. pragm. 16.*
& generaliter *Capobl. ubi supra pragm. 1. num. 229. &
seqq. Rovit. pragm. 1. de jurisd. invicem non turban. num.
29. & seqq. Rot. dec. 605. & 615. par. 5. rec. ubi de
officiis.*

Attamen id non procedit, quando possessio est diu-
turna, & temporis considerabilis, ut in specie jurium
Regalium *Rot. decis. 18 par. 1. divers.* & magis in spe-
cie *Coccin. decis. 54 per tot. & confert. decis. 535. par.* 17
9 rec. Et magis generaliter de possessione temporis con-
siderabilis ut sit manutenibilis etiam ubi jus resistit *Ca-
pyc. decis. 209. num. 18. ex doctrina Innocent. in cap. in-
notuit de eo qui ordin. fuer. Capyc latr. consult. 66. n. 2.
& seqq. & consult. 83. num. 45. & seqq. Cavaler. decis.
80. num. 8 Rot. decis. 49. num 9. par. 7. rec. Add. ad Bu-
ratt. dec. 131. n. 5.*

Meritò autem in his terminis possessio temporis con-
siderabilis est manutenibilis, quoniam juris resistentia
non resultat à Regalia, quæ solùm urget, ubi agitur 18
contra ipsum Principem ex deduct. *Buratt. & Add.
dicta dec. 131. num. 4.* Sed potius à contraria præsump-
tione, vel concussionis & violentiæ potestativæ & ju-
risdictionalis, vel facultatis ratione benevolentiæ ut
supra, quæ utraque ratio cessat, ubi agitur de conti-
nuata & diuturna pacifica possessione absque conque-
stibus & recursu, quoniam prima species præsumptio-
nis non admittitur in Statu ecclesiastico, ubi facilis est
recursus ad Summum Pontificem ejusque Officiales &
Magistratus super hoc nimium invigilantes, ut in spe-
cie advertitur *apud Coccin. dicta decis. 354.* cum qua 19
procedit *in d. decis. 455. par. 9. recent.* ideoque non
intrat illa mala præsumptio, quæ cadit in illis regioni-
bus, de quibus allegati auctores & cæteri loquuntur,
in quibus Magnates & Barones de facto aliquam ma-
jorem habent licentiam, ut etiam advertitur *in dicta*

Sabinen

Sabinen. Status montis Libretti sub tit. de feudis disc. 65. & *in Farfen. molendini hoc tit. disc. praeced.* dum potissime in Regno Neapolitano, de quo plures loquuntur, adest aliqua major & particularis resistentia juris municipalis comenti *in dicta pragm. 16. de Baronibus*; Altera verò præsumptio facultatis cessat ubi concurrunt tempus notabile & multiplicitas actuum, unde propterea isto casu quicquid sit in petitorio, talis possessio remanet manutenibilis, quoniam ad effectum hujus remedii sufficit esse dubium, an jure facultatis vel obligationis id gestum sit ex dedoctis *in Majoricen.*
20 *Missarum coram Richio decis. 186. & 380. par. 11. recent.* Neque id negatur *per Rotam in dicta Sabinen. status Montis Libretti 12. Iunii 1662. coram Cerro* dum ibi proceditur cum præsupposito, quod de possessione constaret per unicum actum & per vim cum præceptis & coactionibus.

Neque obstare videbatur, quod aliqua ex his servitiis præstarentur in pecunia ut supra, quoniam id ma-
21 gis favorabile reputatur ipsis vassallis, ut scilicet per quamdam speciem compositionis cum modica summa pecuniaria ita redimantur ab hoc onere, atque libertatem acquirant, ut in specie habetur *apud Novar. dicto tract. gravamin. vassallorum gravam. 79. num. 1. & Rovit. pragm. 16. de Baronib. num. 5.*

Cæterum quatenus pertinet etiam ad petitorium ac bonum jus, assumendo rem aliqualiter magis ab alio, observabam, ut ea quæ generaliter per allegatos &
22 alios in hac materia angariarum & perangariarum dicuntur in ordine ad Barones & feudatarios inferiores non habentes jura Regalia, quæ resident penes Principem, cujus ipsi sunt Barones & milites, ut est præsertim in dicto Regno, in quo omnes Barones sunt feudatarii, atque obtinent illas Civitates Oppida, & castra jure feudi seu subfeudi omnino subordinati, & in sola ratione jurisdictionali, unde potius perpetui Gubernatores & Officiales à Rege deputati quam veri Domini censendi sint, non ita congruant hujusmodi castris & locis, quæ per Domicellos & Barones in Statu ecclesiastico, vel in aliis ditionibus absque investitura & servitio feudali possidentur in allodium, cum ea etiam circunstantia, quod nedum penes eos est dominium territorii consideratî in sola ratione jurisdictionali & territoriali utpote juris terrendi, sed etiam in pleno dominio etiam utilitario, adeo ut vassalli nihil possideant nisi quoddam jus coloniæ, ut in præsenti ex deductis in hac eadem causa *dicto titulo de servitutibus disc. 36.* Ex hoc enim duo resultant, Primo quod isti dici possunt potius vassalli feudi, quam vassalli cives seu burgenses, unde propterea ista sint servitia magis realia, quam personalia, quia nempe sub his oneribus per loci Dominum admissi fuerint ad inibi inhabitandum, ac habendum usum territorii; Et secundo quod etiam penes talem Dominum resideant hæc Regalia minora juxta ea quæ habentur *in Civitate Castelli contributiones sub tit. de feudis disc. 64.* licet enim frequenter tam *in dicto disc. 64.* quam in aliis *dicto titulo de feudis* istud non sit illud verum & plenum allodium per quod non recognoscitur, nisi Deus, sed insit illa remota, & impropria feudalitas quæ consideratur *per Spadam consil. 1. lib. 1.* in ordine ad superioritatem Papæ; Attamen exceptis Regalibus majoribus & primi ordinis, quæ non nisi penes Principem ac supremum Dominum residere possunt, non implicat hæc Regalia minora esse penes hujusmodi Dominos hanc dominationem habentes subordinatam quidem, sed magis plenam, atque non adeo dependentem & limitatam, quidem habent simplices feudatarii Baronales, & inferiores, quorum respectu intrat dicta resistentia, ob jus Domini & infeudantis, à quo hæc jura non censentur
23 concessa; neque veniunt sub feudo, Hac autem ratione cessante, ubi agitur de jure servitiorum inter Dominum capacem Regalium & subditos, non requiritur immemorabilis, sed solum longa præscriptio sufficit, *ut per Montan. ubi supra num 4. vol 5. pag. 111. col 2. circa finem*, ubi quod resistentia consistit in eo quod agitur de præscribenda Regalia contra Principem; Atque hunc discursum satis comprobat frequentior praxis, quod in hujusmodi locis ita sine investitura & servitio feudali jure allodii possessis Domini habent furnos, macellos, tabernas, seu pizzicarias & similia cum Regalia juris privativi & prohibendi, ac etiam habent fiscum & alia, quæ incongrua sunt feudatariis, & puris Baronibus jure feudi inferioris.

Considerabam quoque veram Regaliam in hac materia consistere in jure generali, id est in qualitate ipsorum vassallorum, quod simpliciter, & indefinitè tanquam species servorum seu colonorum adscriptitiorum 24
censendi essent angarii & perangarii ad plures effectus per feudistas consideratos, præsertim quod sine licentia Domini clericari non possint, neque habitationem loci deserere, atque semper & indefinitè servitio parati esse cum similibus, atque istud in vero sensu textus *in dicto cap. unico quæ sint Regalia*, ac antiquorum peritorum feudistarum dicitur propriè jus Regale, secus autem ubi non agitur de imprimenda dicta generali, & indefinita servili qualitate in personis, sed isti suam naturalem libertatem retinendo habeant solum quoddam modicum onus servitii rusticani, eorum statui, & conditioni congrui in una sola die totius anni, cum ejusdem servitii commutatione in præstatione pecuniaria, quoniam hæc dici potest quæ lam transactio super illis servitiis, quæ in pluribus diebus, ac anni temporibus etiam de jure ut supra inviti præstare tenentur, Unde 25
propterea in stricta juris censura, neque desideranda videatur illa immemorabilis, quæ necessaria est etiam in privatis servitutibus habentibus causam discontinuam, cum non agatur de inducenda formali præscriptione juris, quod certum esset non competere, sed de inducenda præsumptiva probatione concordiæ super modo præstandi servitia alias debita, licet hæc apud pragmaticos videantur metaphysica ratiocinia, & subtiles distinctiones non de facili amplexæ, quando per Advocatum in causa scribentem deducuntur, eo quia non adsunt Joannes & Martinus qui id dicant.

† AD hanc materiam angariarum, & perangariarum, aliorumque servitiorum, videnda sunt, quæ habentur *sub tit. de feud. disc. 51. & 65.* & de hoc eodem Castro, ejusque Dominio, agitur quoque *sub tit. de Servit. disc. 38.*

ROMANA

Seu &c. RERUM EXISTENTIUM POST SUPERFICIEM.

Discursus informativus ad petitionem cujusdam Magnatis.

An & quæ res existentes post superficiem terræ, sive subtus solum sint de Regalibus, vel respectivè juris privati; Et quando privato liceat absque publica auctoritate facere fodinas seu excavationes; Et posito jure privato in toto vel in parte, An hujusmodi res pertineant ad Dominum directum, vel potius ad Dominum utilem sive subalternum.

SUMMARIUM.

1 *Occasio scribendi.*
2 *Veritas benè aperitur cum disputationibus judicialibus.*
3 *Reprobatur opinio volentium omnium existentia post superficiem esse Principis & de Regalibus.*
4 *Datur distinctio inter bona existentia post superficiem habentia opus manufactum & non habentia.*

5 *In rebus habentibus opus manufactum non cadit Regalia.*

6 *Statuæ, lapides, & alia reperta in fundo emphyteutico spectant ad emphyteutam.*

7 *Sed non possunt fieri excavationes sine licentia Principis.*

8 *In hac licentia consistit jus Regalia.*

9 *De Thesauris eorumque materia.*

10 *Quod de consuetudine sint Principis.*

11 *Inventio thesaurorum redundat in damnum inventorum.*

12 *Ubi cum cautelis procedatur quid dicendum sit.*

13 *Quod spectent ad Dominum directum non autem utilem.*

14 *De aliis quæstionibus in materia Thesaurorum remissivè.*

15 *Fodinæ dicuntur de jure communi, sed apud feudistas dicuntur muneris.*

16 *De distinctione plurium specierum fodinarum.*

17 *De variis opinionibus super fodinis auri & argenti, an sint de Regalibus.*

18 *Opinio Auctoris.*

19 *De ratione ob quam in hac materia procedendum non est cum regulis juris communis.*

20 *De historia legali & introductione Regalium.*

21 *Etiam antiquo tempore mineræ auri & argenti erant de Regalibus.*

22 *Quid servatur in Indiis.*

23 *De fodinis infimis creta, arena, & lapidum ad quem spectent.*

24 *De Puteolana ut sit Domini utilis.*

25 *Et quæ actio competat Domino directo.*

26 *An quod percipitur ex fodinis dicatur fructus vel proprietas.*

27 *Super fodinis potest imponi census, vel constitui ususfructus.*

28 *De fodinis expertis constante matrimonio, vel durante dominio utili.*

29 *De tertia specie fodinarum continuentium quid medium inter illas auri & argenti & infimas terræ vel cretæ, præsertim illis aluminis & salis.*

30 *De jure privativo Cameræ Apostolicæ in alumeriis Tulpharum.*

31 *Alumen in Regno Neapolitano, an sit de Regalibus.*

32 *Quid de jure communi.*

33 *Refertur historia circa mineriam aluminis Tulpharum.*

34 *Quod articulus sit dubius.*

35 *An sub concessione feudi veniant fodinæ, quæ sunt de Regalibus seu alia regalia in eis competens.*

DISCURSUS CXLVII.

PLuries contigit, semper tamen in congressibus &
1 in forma extrajudiciali, non autem judiciali usque adhuc agere seu discurrere de hac materia fodinarum seu excavationum, Et an illæ res, quæ vel adhuc existentes in primævo statu naturæ, vel habentes hominis artificium, subtus solum vel superficiem terræ, casualiter vel data opera inveniuntur, sint de Regalibus & juris publici, vel potius juris privati; Et quatenus agatur de illis juxta hanc secundam speciem existentibus in fundo, duplicem directum, ac utilem, sive subalternum dominum habente, ad quem pertineant; Potissima verò occasio circa initia Advocationis in Urbe, fuit illa usus affirmativi vel negativi jam notæ venæ aluminis, enunciatæ *sub tit. de feudis in Maff.men. disc.* 34. ubi de illius statu ac serie; Unde propterea per quemdam Magnatem, partim ad propriam directionem, partim verò in reliquis ad curiositatem, requisitus fui, ut inter moras & otia Villæ Tusculanæ desuper ederem discursum informativum, prout edidi in sola discursiva forma, nihil tamen maturè pro veritate determinando, cum absque formali disputatione in judicio vix id sequi valeat, qui forenses disputationes nimium aperiunt intellectum ac frequenter detegunt ni- 2
grum id quod primo aspectu videbatur album, & econtra, Et ob quam rationem à nimium frequenti experientia comprobatam, mea consuetudo est parum deferendi iis scriptoribus, qui alioquin docti & ingeniosi, nullam, vel modicam fori, in magnis præsertim ac primariis Tribunalibus notitiam habentes, omnia dicunt theoricè & in abstracto ex sola librorum lectura & revolutione.

Dicebam igitur, quod neglecta illa satis adulatoria
opinione deferentium Principi, atque inter Regalia 3
enumerantium omnia quæ post superficiem, ac intra viscera terræ existant, sive in primævo naturæ statu perseverent, sive hominis artificium habeant, & casualiter nobis abscondita reperiantur, quasi quod privatorum dominium ad solam terræ superficiem, ejusque naturales vel industriales fructus restrictum sit, cum revera id nullum habeat, nec positivi, nec naturalis juris fundamentum.

Atque juxta magis communem & receptum Doctorum sensum, in conclusiva potius quam disputativa
ratione juxta solidum Curiæ stylum respondendo dice- 4
bam, distinguendum esse inter ea, quæ ex humano opere, vel industria ad illum statum redacta, præsupponunt antiquum primævum dominium (oblitatum tamen) ac accidentaliter post terræ superficiem existentia, ut sunt pecunia, gemmæ, aurum, argentum, seu æs elaboratum, statuæ, lapides insculpti, seu alias quadrati, ac similia opus manufactum præ se ferentia, Et ea quæ sub eadem superficie in primævo naturæ statu absque aliquo facto hominis adhuc perseverant; ut sunt mineriæ, seu fodinæ, auri, argenti, ferri, aliorumque metallorum, necnon aluminis, sulphuris, vitrioli, marmorum, aliorumque lapidum, cretæ, arenæ, puteolanæ, & similium.

Quoad primam speciem rerum præ se ferentium hominis industriam, seu opus manufactum, distinguebam inter pecuniam, aurum, argentum, gemmas, & similia pretiosa, quæ sub thesauri nomine venire dicuntur, & inter statuas, aliasque res lapideas, seu æneas, ac lapides insculptos, seu laboratos & similia, quibus thesauri terminus non conveniat.

Quatenus pertinet ad hanc secundam speciem, dicebam Principes usque adhuc pro mea notitia, in fundis, ac prædiis privatorum manus non apposuisse, neque
hanc bonorum speciem inter eorum Regalia collocasse, 5
unde propterea juris communis dispositione intacta remanente, ducuntur de privato dominio & pertinentia eorum, qui sunt domini fundi, seu prædii, quibus invitis non datur aliis privatis illa perquirendi & effodiendi facultas, quæ ut infra datur in perquirendis & effodiendis metallis; Solumque disputatio cadit, ubi fundus duplicem habet dominum, directum scilicet & utilem, seu subalternum, de cujusnam dominio & pertinentia illa sint; Cumque ista quæstio in specie disputata esset in *Rota in una Romana lapidum & statuarum coram Manzanedo sub die* 14. *Maij* 1671. pro emphy-
teuta, seu domino utili decisum fuit, ducto argumen- 6
to à thesauro, cum cujus terminis processum est, ut patet ex decisione desuper edita *impress. post secundum vol. cons. Farin. alias in ejus decisionibus criminalibus dec.* 359. ubi in fine advertitur domino directo solum competere actionem ad quanti interest fundum ob hujusmodi excavationes deteriorem fieri, & quæ decisio usu recepta est in Urbe, ubi magis quam in quolibet alia totius Orbis parte incomparabiliter hujusmodi effossiones, seu excavationes nimium frequentes & quotidianæ sunt, dum antiqua triumphatrix Roma adeò statuis, aliisque manufactis operibus ditata, tota sub solo est.

Quia verò sub nomine, seu pallio perquirendi statuas, lapides, & alia hujusmodi in proprio fundo, frau-

dea

des commini possent, perquirendi scilicet thesauros,
sive dando excavationis initium in proprio fundo,
illam prosequi in publico, vel in alieno; Hinc pro-
inde inolevit praxis, quæ fortè toti Orbi communis
est, & de qua in Catalonia testatur *Ripoll. de Regalib.*
cap. 16. num. 15. cum. seq. ut hujusmodi excavationes
fieri non possint absque licentia aliquorum officia-
lium cameralium, quæ passim concedi solet, sub
sola reservatione ad beneficium Cameræ, pecuniarum
ac rerum auri & argenti, aliarumque pretiosarum sub
thesauri nomine venientium, atque in hac licentia,
seu privativo jure prohibendi, ne ipso Principe, ejus-
8 que officialibus inconsultis, hujusmodi effossiones
fiant, consistit Regalia, ut advertitur *per Ripoll. d.*
cap. 16.

In prima vero specie illarum rerum quæ habent ho-
minis industriam, seu opus manufactum, quæ sub the-
sauri nomine veniunt, inanem laborem, ac stultitiæ spe-
ciem semper censui immorari super quæstionibus, ac
9 distinctionibus, quæ desuper per Doctores tradi so-
lent. An scilicet in fundo proprio, vel in alieno, vel res-
pectivè sacro, & religioso, vel nullius, Et an casuali-
ter vel data opera, Atque hoc secundo casu, an ope-
ra sit honesta & licita, vel illicita cum magicis arti-
bus & incantationibus, & an eo invento in fundo
Ecclesiæ fiscus Principis laici aliquod jus habeat cum
similibus, de quibus post antiquiores ab eis relatos,
Farinac. quæst. 104. à num. primo ad 32. Peregr. de
jure fisci lib. 4. tit. 2. Sixtin. de Regal. lib. 2. cap. 20.
Ripoll. dicto cap. 16. ex n. 38. Rosenthal. de feudis cap.
5. conclus. 92 Harprecht. in §. thesaurus, instit. de re-
rum divis. Fulgin. de emphyteusi tit. de variis quæstioni-
bus quæst. 16. Cavalcan. dec. 15. lib. 2. & nostri Regni-
colæ, Borell. de præstant. Regis Cathol. cap. 57. & Mon-
tanus de Regal. in §. & dimidium thesauri fol. 307. cum
seq. ubi plenè & doctè disputant præsertim secundus
an dispositio juris communis per jus municipale Regni
in aliquo alterata sit nec ne.

Quoniam, vel generalis est illa consuetudo, de qua
10 testantur *Farinac. d. q. 104. num. 32. in fine & aliis,*
ut hujusmodi res ad fiscum seu Principem pertineant,
Vel ob illam participationem, quam etiam de jure fiscus
ratione publici soli, vel ratione malarum artium præ-
11 tendere potest, De facto ubique experientia compro-
bat, potius in inventoribus hoc esse fortunæ malefici-
um quam beneficium, quoties unum de duobus ex-
tremis non concurrit, Vel scilicet omnimodæ publi-
citatis cum qua de Superiorum ad quos pertinet licen-
tia, ac interventu eorum, quos ipsi deputant, spera-
tus thesaurus effodiatur, Vel ubi cum nimia cautela
12 impenetrabili occultatione sequatur; Et quando præ-
ventivè ad excavationem licentia obtineatur, sive
quod contingente casuali inventione, ita inventor
cautè ac sincere agat, quod consuetas rigorosas fisca-
lium molestias effugiat, Tunc neque certa & determi-
nata regula dari potest, totum pendet à singulorum
Principatuum stylis & usibus, unde propterea, vel
nulli, vel rari sunt casus, in quibus hujusmodi quæ-
stiones in foro per juris tramites, præsertim civiliter
disputari contingat, & sic istæ quæstiones, atque tot
distinctiones desuper per DD. traditæ, scholarum &
Academicorum potius pabulum videntur ad ingenia
acuenda & exercenda.

Ubi verò casus præbeat, quod thesaurus vel in to-
to vel in parte pertineat ad dominum fundi, in quo
repertus est, talisque fundus duplicem habeat domi-
num, directum scilicet & utilem sive subalternum,
13 Et tunc receptum est, ad utilem, non autem ad dire-
ctum pertinere, ut patet apud allegatos de materia
agentes, & per *Rotam dicta decis. 359. post. secundum*
volum. cons. Farin.

Pluribus etiam aliis quæstionibus in hac thesauri
seu pecuniæ absconditæ materia cadentibus, inter pro-
14 prietarium, & usufructuarium, emptorem; & vendi-
torem, maritum, & uxorem cum similibus, de qui-
bus apud supra allegatos ac *apud Barbos. in l. divortio*
§ si vir ff. sol. matr. Castill. de usufr. cap. 37. ac etiam
inter fiscum sæcularem & ecclesiasticum, ubi in locis
sacris & religiosis inventio sequeretur, cum aliis de
quibus curiosus apud supra allegatos ac alios apud eos
videre potest, inanis autem labor est in viro forensi,
conclusivè, atque ad practicam & utilitatem scribente
desuper immorari, tempusque terere ex ratione supra
insinuata.

Quo verò ad alteram speciem rerum seu bonorum in
primævo naturæ statu perseverantium, nullumque 15
opus manufactum, seu hominis industriam haben-
tium, quæ verè & propriè in jure communi Romano-
rum sub fodinarum nomine veniunt, in jure autem
feudali seu apud feudistas explicari solent cum vocabu-
lo minerariarum, dum aliæ res habentes ut supra opus
manufactum sub solo existentes veniunt seu explicari
solent sub nomine excavationum seu effossionum,
quamvis aliqui promiscuè istis terminis seu vocabulis
utantur, quoniam vis non est in verbis.

Eam in tres alias species pro clariori resolutione mihi
subdistinguendam esse videtur, constituendo scilicet 16
duo extrema, primum superius, auri & argenti, ac
illorum lapidum pretiosorum qui sub specie gemmarum
veniunt, Alterum inferius arenæ, & cretæ, ac lapi-
dum ordinariorum, qui sub lapicidinarum nomine ex-
plicantur, Et quid medium seu tertiam speciem mix-
tam illarum rerum, quæ non veniunt sub metallis pre-
tiosis primi ordinis auri & argenti, minusque sub
alia vili & inferiori materia cretæ seu terræ aliquali-
ter qualificatæ, ac lapidum ordinariorum, sed sunt
quid medium, ut puta æs, aurichalcum, ferrum, &
similia metalla inferiora, nec non alumen, vitriolum,
bolarmenum, sulphur, ac lapides qualificati, pu-
ta marmoris, porphirii, diaspri & similes, qui etiam
pretiosi ad differentiam ordinariorum dicuntur, non
tamen gemmarum speciem habent.

Super prima specie variant DD. Aliqui enim volunt
esse de Regalibus auctoritate *D. Thomæ* ac aliorum
dicentium, Reges & Principes hæc pretiosa mineralia
sibi reservasse, ex quibus conflatur pecunia, Princi-
patus seu Reipublicæ defensioni rectoque regimini ne- 17
cessaria, nulla data distinctione, an in loco publico,
vel in privato reperiantur & adsint; Alii verò promi-
scuè de omnibus metallis absque distinctione, an sint
magis vel minus pretiosa loquentes, distinguunt, quod,
Aut repetiuntur in loco publico, & sint Principis tan-
quam de Regalibus, Aut in loco privato, & sint do-
mini fundi; Et alii demum, retenta eadem distinctio-
ne inter solum publicum & privatum, & concedentes
primo casu pertinere ad Principem, In secundo vero
ubi scilicet sint in solo privato, adhuc variant, Ali-
quibus volentibus solam decimam, spectare ad Prin-
cipem, reliquum esse domini soli, Aliis verò volenti-
bus fieri tripartitam divisionem, ut una portio sit Prin-
cipis jure Regaliæ, altera domini soli, & tertia metal-
larii, ut post alios ab eis relatos habetur apud *Peregr.*
de jure fisci lib. 4. tit. 2. Farinac. dicta quæst. 104. in-
spect. 2. Rosenthal. de feudis cap. 5. conclus. 88. Sixtin.
de Regal. lib. 2. cap. 16. Barbosa in dicta lege divortio
§ si vir ff. soluto matrim. Solorzan. de jure Indiar. tom.
2. lib. 5. cap. 1. & unico num. 19. Ripoll. de Regal cap.
16. num. 4. cum sequen. Montan. de Regal. verbo argen-
taria ex fol. 255. & Borell. de præstant. Regis Catho-
lici cap. 18. qui dum examinant jus Regni Neapolita-
ni & an per ejus Constitutiones & Capitula juris com-
munis dispositio in aliquo alterata sit.

Mihi verò, quoad hanc primam speciem mineralium
primi ordinis auri & argenti, ac illorum lapidum 18
pretiosorum, qui sub gemmarum nomine veniunt,
videtur dicendum idem quod supra insinuatum est the-
sauris, ut scilicet hujusmodi decisiones remaneant
hodie potius pabulum academiarum & scholarum;
quam

quam fori; Quantum enim universalis praxis docet istæ quæstiones non de facili audiuntur in foro, atque de facto hujusmodi fodinæ seu mineriæ sunt de Regalibus ad supremum Principem pertinentibus; Sive quod hæc materia non recipiat uniformem & generalem determinationem, sed tota pendeat à singulorum Principatuum legibus & stylis, auditis quandoque in foro hujusmodi quæstionibus in illis inferioribus metallis, seu qualificatis lapidibus, ac magis pretiosis terræ speciebus, in quibus tertia species constituta est ut infra.

Et quidem juxta ea quæ in proposito Regalium examinata habentur *in Comiclen. alias Clomacen. vallium*
19 *sub tit. de feudis disc.* 2. leguleicæ simplicitatis speciem habere videtur procedere cum jure communi Romanorum, & cum iis quæ in aliquibus ejus legibus disponuntur, sive per inductiones argumenta inducuntur, perinde ac si Romanum Imperium adhuc vigeret, idemque esset rerum status, qualis erat temporibus Justiniani, aliorumque prædecessorum, sub quibus Imperium magis florebat, minoremque scissuram passus fuerat; Siquidem quando Regalium usus in his partibus occidentalibus introduci cœpit, præsertim verò in Italia, ob omnino in his partibus oblitatum illud Imperium Romanum, quod ad differentiam moderni accidentalis, atque post hujus introductionem *Orientale* dicitur, nullus habebatur usus juris communis Romanorum juxta hodiernam compilationem, dum illius usum
20 modernum habemus, juxta legalem historiam insinuatam *in d. Clomacen.* latius verò occasione Zenonianæ Constitutionis super aspectu maris, examinatam *in Neapolitana sub tit. de servitutibus disc.* 1. Unde propterea omnino immutato priori rerum statu hisque partibus in tot diversarum Nationum Principatus divisis, ita eorum conditione exigente, Principes, vel Civitates, quæ ad libertatem provocaverant, sibi applicarunt eas partes, in quibus natura magis fœcunda & liberalis, insolita extraordinaria emolumenta præbet, & quæ bona vel jura ita reservata de Regalibus dicta sunt; *ut dicta Clomacen. de feudis discursu* 2. Potissimè verò in his magis pretiosis ac primi ordinis metallis deservientibus ad usum illius pecuniæ, quæ Principi vel Reipublicæ pro terrestri vel maritimo exercitu, aliisque publicis necessitatibus, ac Principatus bono regimine magis necessaria est, Ideoque non solùm his modernis
21 temporibus post scissum dictum antiquum Romanum Imperium hoc ex praxi edocemur, sed etiam quod idem servaretur dicto antiquo Imperio, seu Republica durante, ut docent historiæ, præsertim omnium prima & major *sacra Scriptura lib. primo Machabæorum*, ubi agendo de Romanis, cum quibus Iudas Machabæus amicitiam & societatem statuit pro Græcorum jugo excutiendo, atque narrando illorum victorias & potentiam, debellatasque Provincias & Regiones, illam præsertim Hispaniæ, deducitur ad speciem, quod in eorum potestatem redegerunt metalla argenti & auri, quæ ibi sunt Quod moderno tempore quoque practicatum est in acquisitione novi Orbis Indiarum, nam reliquis bonis in suo primo consueto statu relictis, aliquæ fodinæ argenti & auri Regii effectæ sunt, atque Regiæ Co-
22 ronæ incorporatæ, reliquæ autem relictæ in dominio privato sub obligatione præstandi Regi quintam partem, quandoque decimam vel vigesimam juxta fodinarum, & regionum qualitatem, ut per *Solorzan. d. tom.* 2. *lib.* 5. *c.* 1. *& unic. num.* 24. *& seqq.* Et sic non ratione correctionis juris communis vel præscriptionis adversus ejus dispositionem ut plures opinantur, sed quia dicto jure tunc ignoto, ita illorum temporum usus & contingentiæ induxerunt, unde quando jus commune inventum est atque usu receptum, seu primævo usui restitutum, jam ita in his Regalibus statutum erat.

Quo verò ad aliam bonorum speciem constitutam ex opposito extremo infimi ceteræ scilicet fodinas infimas cretæ, arenæ, ac ordinariorum lapidum ad ædificia servientium, receptum econverso videtur, cessante aliqua particulari seu locali consuetudine, illa esse 23.
juris merè privati, nullamque Regaliam considerari, præterquam superius enunciatam, quæ juxta diversos Principatuum stylos & usus consistere dicitur in illa licentia, quæ pro quacumque effossione seu excavatione à supremo Principe ejusque Magistratibus concedenda est, ad fraudes evitandas, & ne sub hoc pallio, thesaurorum, seu metallorum, aliorumque jurium Regalium effossiones fiant, vel etiam hujusmodi rerum infimi ordinis existentium in loco publico, cujus ratione ad Principem pertineant, ac sint de Regalibus.

In hac autem specie rerum absque dubio juris privati existentium, intrant quæstiones ubi fundi sive soli dominium pleno jure ad unum non pertinet, sed illud diversis respectibus est plurium, puta quia directum sit unius, utile verò vel subalternum jure feudi vel emphyteusis, aut perpetuæ locationis vel simili sit alterius, An scilicet hujusmodi fodinæ in fundo inventæ, ac de tempore concessionis ignotæ, sint unius vel alterius, Atque verius magisque receptum videtur juxta ea quæ de statuis, lapidibus & thesauris superius dicta sunt, cadere sub dominio utili, ut in specie de illa terræ seu arenæ specie, quæ ædificiis nimium apta est, &
quam *puteolanam* vulgo dicimus pro certo supponitur 24
per *Rotam apud Seraph. dec.* 1453. *num.* 6. *& per tot.* Et de lapidicinis ac etiam metallis & aliis hujusmodi habetur apud *Rosenthal. Barbos. Fulgin. & alios supra*
allegatos, Remanente solum actione domino directo 25
ad quanti interest fundum ob hujusmodi effossiones seu fodinas deteriorem fieri, juxta firmata per *Rotam dicta dec.* 359. *post secundum volum. cons. Farin. in fine* & hoc quando dominium utile est tale quod eo durante quam speciem proprietatis importare videtur juxta dictos exemplificatos casus feudatarii, emphyteutæ, livellarii, perpetui conductoris & similes.

Aliqua major quæstio cadit in eo utili dominio magis subalterno minusque jus præbente; ac quamdam usus fructus speciem præseferente, quia nempe jus possessoris taleque subalternum seu alias limitatum dominium ad solos fructus restrictum sit, ut putà viri in fundo dotali, possessoris majoratus, & fideicommissi, & similium, quam quæstionem omnium latius, ac meo judicio melius examinat *Barbosa in d. l. divortio* 5. *si*
ver ff. solut. matrim. à quo desumunt *Gutier. de tutelis* 26
par. 3. *cap.* 25. *Barbat. de divis. fructuum par. prima cap.* 17. *ex num.* 22. *Castill. de usufructu dicto cap.* 37. *& cæteri.* apud quos distinguitur, an agatur de fodina jam extante, de tempore puta contracti matrimonii aut ordinati fideicommissi, aut de reperta constante matrimonio, aut penes fideicommissarium, vel alium habentem jus vitalitium, ut primo casu, quoties agitur de fodinis antiquis, ex quibus per majores singulis annis certa utilitas percipi consuevit, id quod percipitur, dicatur esse in fructu, & pertineat ad habentem tale jus fructuarium seu vitalitium; Licet enim fructus verè & propriè dicatur ille, qui renascitur, ac singulis annis vel temporibus percipitur salva rei substantia, quod ad rem adaptabile non videtur, dum ita ipsa substantia consumitur; Attamen quoties agitur, ut dictum est de magnis & inexhaustis fodinis, quæ verisimiliter supponuntur perpetuæ & indeficientes, tunc earum fructus consistere dicitur in eo quod singulis annis de illa materia venditur, ita ut major vel minor esitatio uberem vel sterilem annum constituere dicatur, cum adinstar aquæ quæ extrahitur à puteo, parum extrahendo nihil crescat, & multum extrahendo non decrescat, dummodo extractio seu esitatio moderatè fiat, & juxta antiquum & consuetum usum, cujus alteratio vel in excessu vel in parsimonia præjudicium respectivè causare dicitur fodinæ domino seu proprietario, ut latius de hac materia habetur supra *in Rom. locationis venæ ferri disc.* 117. ubi ex supra allega-

tis

27 tis & aliis habetur, quod propterea super hujusmodi fodinis, census imponi possent, ususfructus constitui &c. in dotem dari &c.

Aut verò agitur de fodinis repertis de novo constante matrimonio, seu penes habentes jus vitalitium & resolubile, & tunc, aut ex ipsius usu fundus deterior efficitur, quia nempe magis expediat superficiem colere, atque ex ea consuetum fructum percipere, &
28 tali casu utili domino seu fructuario non conceditur talis fodinæ usus vel utilitas, & quatenus ipse suo periculo experimentum facere velit, prohibendus non est ob rationem præsertim publicæ causæ seu publicæ utilitatis ex hujusmodi effossionibus resultantis id facere, dummodo reficiat proprietario, seu domino id quod interest fundum non esse effectum deteriorem, ejusque statum non esse immutatum, ut de emphyteuta seu livellario excavante lapides & statuas habetur *dicta dec. 359. post secundum volum. consil. Farin. in fin.* Si verò expediat, idque reddat fundum pretiosiorem, unde solùm reducatur quæstio, an id quod excavatur, dicatur fructus pertinens ad habentem ut supra temporale dominium utilitatum, tanquam species fructus, vel ad dominum directum, tanquam species sortis, & quæstio videtur potius facti quam juris ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda, num scilicet fodina sit parva vel superficiaria longo tempore verisimiliter non duratura, vel magna & indeficiens, ut primo casu id quod percipitur, dicatur importare sortem seu substantiam, in altero autem fructum, ut latius apud allegatos, præsertim *Barbos. ubi supra.*

Major igitur dubietas in hoc proposito, an fodinæ inventæ in fundis privatorum sint de Regalibus nec ne, ita ut non ad fundi dominum, sed ad Principem per-
29 tineant, consistit in tertia specie superius distincta illorum metallorum, seu lapidum ac rerum, quæ non sunt in excessu pretiosæ & primi ordinis, ut sunt, aurum, argentum, & gemmæ, minusque sunt alterius infimæ speciei, sed quid medium constituunt; ut sunt alia metalla, auro & argento inferiora, & lapides magis qualificati &c. ac etiam sulphur, alumen, vitriolum, & similia; Et in hoc, aut adsunt leges vel consuetudines particulares illius provinciæ, seu Principatus, & cessat omnis quæstio, quoniam eis deferendum est, Aut his cessantibus, recurrendum est ad dispositionem vel rationem juris communis; Et tunc licet non desint adulatores potestatis Principis, huic deferentes omnia quæ sub solo sunt, & consequenter firmantes esse de Regalibus, Verior tamen magisque communis videtur contraria, ut pertineant ad privatos, quodque jus publicum consistat, vel in decima quæ per aliquos fisco defertur, super quo etiam satis consuetudini vel observantiæ deferendum est, ut advertit *Rosenthal. cap. 5. concl. 91.* vel privilegio metallariorum, ne ob publicam utilitatem prohiberi non possint hujusmodi effossiones facere in fundis privatis invitis dominis, quibus sufficere debet portio sua à jure delata, ut patet ex superius allegatis de materia agentibus, Quæ tamen ita summariè & compendiosè insinuantur, potius relativè ad eos, absque eo quod maturum judicium pro veritate desuper efformetur, dum adhuc occasio non tribuerit id formiter in foro disputare, ut ex formali disputationis studio, & judicatu tale judicium efformaretur, exceptis tamen fodinis salis terrestris, ut habemus in Calabria, & in plerisque aliis locis, & præsertim sunt celebres fodinæ Polonicæ nuncupatæ *de Vilissa*, in quibus cum fortè inaudito exemplo vivit populus subterraneus qui ibi generatur, crescit, & vivit absque eo, quod solis aspectum numquam videat tanquam in subterranea Civitate, quoniam ut pluries habetur in præcedentibus ad hanc materiam salinarum, ubique hoc minerale sive sit terrestre, sive sit maritimum est de Regalibus, ac Principi reservatis; Rarum verò est hoc minerale terrestre, sed frequentius sal fabricatur ex aqua maritima, adeò ut Sanctus Hylarius in homilia ad Evangelium in illis verbis, *Vos estis sal terræ*, opinatus fuerit nullum sal terræ reperiri.

In specie verò venæ aluminis, quæ potissima causa fuit hanc informationem petendi, dicebam inanem pariter laborem esse de hoc agere, quando subsistat illa traditio, quam pro constanti ab initio quo ad 30
Curiam accessi audivi circa illud jus privativum, quod ex communi Christianorum Principum consensu concessum fuit Sedi Apostolicæ pro vena seu fodina aluminis Tulphatum, occasione destinationis ejus emolumentorum pro cruciata contra Infideles, cum ita cessaret omnis quæstio ob præclusam illam facultatem, quæ alias de jure competeret; Seclusa verò ista circunstantia, in his specialibus terminis, major quæstio est inter Regnicolas super intellectu illius legis municipalis in Constitutione incipien. *Inter multas* super vario illius intellectu, dum *Afflict. dec. 321.* supponit illam Constitutionem loqui *de herbis alumi-* 31
nis, unde propterea dicit derisos fuisse illos qui eam allegarunt, cum alumen non conficiatur ex herba, sed ex lapidibus coctis; Verùm *Afflict.* in hac parte communiter reprobatur; quia textus Constitutionis juxta emendationem litteram contradistinctè ponit herbas, ab alumine, atque in casu illorum de Sangro possidentium hanc venam in montibus Agnani, de quo ipse loquitur, contrarium potius fuit decisum, ut per *Capyc. in investitura feudali*, verbo *feudorum clausulæ vers. alumen fol. 129.* & per transeunt *Balzaran. super capit. quæ sint Regalia*, verbo, *argentaria n. 3. fol. 402. à tergo Borell. de præstantia Regis Catholici cap. 28 nu. 52. & seqq. Montan. de Regal.* dicto verbo, *argentaria n. 4. fol. 261.* ubi concludit, quod in Regno alumen est de Regalibus, sive in publico, sive in privato loco inveniatur.

De jure autem communi, & cessante lege particulari seu municipali, scribentes variant, Alii enim cre- 32
dunt hanc materiam regulandam esse jure metallorum, ut latè *Afflic. dicta dec. 321.* Et alii, quod cum in jure non reperiatur desuper statutum, cadat sub regula generali non exceptuatorum, ut quicquid in fundo nascitur, meum sit, ut discurrit *Montan. d. §. argentaria, num. 3. ubi num. 4.* ex testimonio cujusdam chronistæ agentis de familia Regni *de Tolpha* nuncupata, ex qua solùm hodie superest satis qualificata Marthona vidua Ducissa Gravinæ, dicit quod cum qui- 33
dam nobilis de familia Frangipania seu Fragepane esset dominus castri Tulpharum, in cujus montibus ex cujusdam herbæ inditio hæc vena detecta est *sub Paulo II.* quod inter Cameram Apostolicam, & præfatum inferiorem dominum, quæstio fuit, super dictæ venæ pertinentia, prætendente Camera, quod tanquam de Regalibus ad ipsam spectaret, controversiæ eventus fuit per concordiam initam mediante opera & interpositione Regis *Alphonsi I.* per quam dictus Frangipanius de Tolpha nuncupatus ipsummet feudum seu locum cessit Cameræ, certa summa recepta, quam investivit in aliqua feuda in Regno, ubi Sedem constituit; Super quibus tamen Ego nihil firmabam, sed ita discurrendo etiam integrum locum veritati relinquebam, Et sic articulus remanet dubius, in quo ut dixi non 34
ausus fui proprium judicium interponere, potissimum dum decisiones desuper non habemus, ac quia plurium seculorum praxis illaque controversia, quæ enunciata habetur in *dicta Massanen. Castrorum sub tit. de feudis disc. 54.* satis comprobare videntur dictam traditionem super jure privativo ex Principum consensu Sedi Apostolicæ competente.

Posita verò Regalia, & sic quod agatur de illis fodinis, quæ de jure communi, vel municipali aut consuetudinario, sint de Regalibus, cadere solet altera quæstio, An sub concessione feudi, vel castri seu loci etiam in allodium veniant hujusmodi fodinæ, seu Rega- 35
lia

lia in eis competens, de qua cæteris collectis habetur apud *Rosembal. dicto c. 5. concl. 91. Sixtin. de Regalib. lib. 1. cap. 5. Moman. de Regalib. dicto verbo argentaria num. 5.* Mihi verò ista quæstio videtur potius facti quam juris, certam generalem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda, inspecta principaliter formula investituræ seu concessionis, an hujusmodi Regalia contineat vel excipiat, cum tunc in claris non intrent conjecturæ juxta vulgarem regulam *text. in l. ille aut ille ff. de leg. 3.* Quatenus verò verba sint generalia seu æquivoca in quibus probabilis dubitandi ratio cadere valeat, an ista comprehendant necne, tunc inspicienda videtur qualitas particularis ipsius feudi seu castri, an de præterito illius feudatarius, vel Dominus inferior hæc Regalia possederit, ubi verò ista quoque circunstantia deficit, recurrendum videtur ad usum generalem regionis tanquam interpretem, an scilicet feudatarii & inferiores domini hæc jura habere soleant necne, atque hoc etiam deficiente dicenda est qualitas feudi dominii allodialis, an scilicet sit de majoribus & primi ordinis cum jure Principatus, reservatis solùm concedenti alto dominio, ac majori superioritate vulgò *Sovranita* nuncupata, vel potius de feudo vel dominio inferioris ordinis in sola jurisdictione, non autem in totali dominio & imperio, juxta distinctiones, de quibus pluries *sub tit. de feudis* præsertim in Civitatis Castelli, *discurs. 63.* ut primo casu hæc jura veniant, in secundo autem non, atque ita docet praxis præsertim Italiæ. Intelligendo tamen de eo fodinæ jure, in quo jus Regale consistit, Vel scilicet in ipsismet fodinis in totum, ut sunt illæ auri, argenti, & salinarum &c. Vel in iis quæ sunt de Regalibus, quia in solo publico, ac nullius, Vel in ea decima, quæ juxta unam opinionem competit fisco supremi Principis in fodinis metallorum, & similium existentibus in fundis privatis, quasi quod Baro vel feudatarius in territorio feudi vel castri sibi concessi diseretivè ad Dominum directum censeatur jure privati, & sic Regalia consistat solum in ea decima, vel alia quota supremo Principi debita; Nimis autem raræ sunt hujusmodi quæstiones in foro, cum vel investiturarum formulæ, vel leges municipales, vel Principatuum, & Provinciarum consuetudines, ut plurimum illas dirimere soleant.

† DE contentis in hoc discursu, agitur incidenter *sub tit. de Dote disc. 160.* ac etiam *sub tit. de emphyt.* quando scilicet ea, quæ existunt sub solo, spectent ad emphyteutam, vel ad dominum directum & *sub tit. de Emptione disc. 44.*

ROMANA seu SALERNITANA REVOCATIONIS DEMANII

Ad PETITIONEM PRINCIPIS NICOLAI LUDOVISII.

Discursus informativus.

De potestate Principis concedendi aliis in feudum vel allodium subditos seu vassallos invitos, non obstante privilegio eisdem tributo, ne concedi possint, Et ut vulgò dicitur de potestate revocandi demanium. Qua occasione obiter habetur de hoc jure Regali potestatis tollendi jus tertii, de qua Regalium specie sit, & quibus competat, Et quando revocari possint gratiæ, privilegia, & concessiones officiorum, ac beneficiorum, & similium jurium; Et quid de contractibus, & de potestate tollendi bona privatorum; Et de habilitatione inhabilium in præjudicium juris aliis habilibus & capacibus quæsiti vel quærendi, Et generaliter de jure tertio quæsito tollendo, vel non tollendo.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Gratia & privilegia Regis debent infra annum executoriari alias non attenduntur.*
3 *Principi est replicandum, neque de facili procedendum est ad executionem gratiarum quæ videantur exorbitantes.*
4 *De ratione ubi agitur de Principe absente.*
5 *Quod Princeps possit revocare demanium, hoc est privilegium habendi subditos sub ejus immediata jurisdictione.*
6 *De ratione ob quam id facere potest.*
7 *De eadem conclusione de qua num. 5*
8 *Sacrilegium est dubitare de potestate Principis.*
9 *Enumerantur casus, in quibus concessiones factæ locorum demanii effectum sortitæ sunt, & quæ non.*
10 *An in hac materia dare possit certa regula.*
11 *Enumerantur Doctores tractantes, ac alios colligentes in materia potestatis Principis tollendi jus tertii.*
12 *Clausula, de plenitudine potestatis, est apponi solita.*
13 *Ad quos effectus consideretur defectus potestatis in supremo Principe.*
14 *An potestas tollendi jus tertii resideat solum penes Papam & Imperatorem, vel etiam penes alios Principes, & quos.*
15 *Principes infeudati quod non possint quæ Imperator in Imperio.*
16 *An Princeps possit concedere ut feudum dividuum erigatur in primogenituram remissivè.*
17 *Princeps est solutus legibus, sed debet vivere secundum leges, atque justitiam, ac datam fidem magis servare.*
18 *Quod non possit revocari demanium concessum recepto pretio, & ex causa onerosa, & n. 92.*
19 *In quo Principis potestati in hoc adulari soleat.*
20 *An & quando Princeps revocet officium alicui concessum.*
21 *Officialis officii venalis non potest privari officio, sed cogi ad vendendum vel ad exercendum per alium.*
22 *De differentia juris quæsiti & quærendi etiam in beneficialibus.*
23 *Principis concessio transfert dominium, & possessionem etiam sine traditione.*
24 *Quid in officiis ante admissionem, an transferat officii præeminentias.*
25 *De distinctione seu theorica quando Princeps tollat vel revocet id quod concessit.*
26 *De officiis jam assequutis, an Princeps ea tollat vel revocet.*
27 *De ratione dubitandi quod Papa sine causa non possit tollere beneficia de sui natura perpetua.*
28 *Contrarium verius & quod Papa in hoc sit Dominus absolutus.*
29 *De rationibus hujus assumpti.*
30 *De revocationibus exemptionum, franchitiarum, tractarum & similium.*
31 *An & quando Princeps tollat privatis bona per eos possessa, distinguuntur plures casus.*
32 *De conclusione de qua num. 5. & 18. super revocatione demanii. & de rationibus ut non possit.*
33 *Vassalli possunt se redimere & habent jus prælationis adversus emptorem.*
34 *Quod Princeps revocare possit bona per eum donata, seu alias gratuito concessa si extant & de rationibus.*
35 *Quid ubi non extant, sed sunt consumpta, an revocet æquivalentiam ex bonis propriis.*
36 *An tollat bona propria privati sub prætextu quod sint illicitè quæsita, & an in hoc stetur ejus assertioni.*
37 *An & quando deneget vel diminuat in sorte, vel in fructibus*

fructibus jura cum se ipso vel Republica, puta loca montium, vel fiscalia & similia jura.

38 *An & quando tollat bona privatorum pro construendis arcibus & mæniis, seu alias pro causa publica.*

39 *Licitum an sit demoliri domos pro publico ornatu, & quomodo.*

40 *Quando demolitio ex causa publica sequatur sine prompta refectione pretii.*

41 *De potestate tollendi bona uni, & dandi alteri præstertim militibus.*

42 *De materia* tex. in l. benè à Zenone.

43 *De retractu coactivo ex causa ornatus, vel pro Ecclesiis.*

44 *De restitutione banniti in gratiam an censeatur facta ad bona & jura alteri quæsita.*

45 *Et quatenus censeatur ita facta, an obstet defectus potestatis tollendi jus tertii.*

46 *Quilibet fiscus confiscat in proprio territorio.*

47 *An restitutio facta per bannientem operetur quoad bona extra ejus territorium.*

48 *An restitutio obstet tertio habenti causam ab ipso restituente.*

49 *De differentia inter restitutum ex mera gratia, & restitutum ex contractu, puta ex capitulationibus pacis:*

50 *De dispensatione seu habilitatione incapacis puta illegitimi, vel clerici, aut alias inhabilis in præjudicium tertii in successionibus in feudis, fideicommissis, & aliis ante, vel post factum casum.*

51 *Dispensatio bigamiæ vel matrimonii pro retentione pensionis an inducat novum onus Ecclesiæ.*

52 *De articulo, an legitimatio vel alia dispensatio retrotrahatur, & operetur quoad successiones & jura tertio delata vel quæsita, referuntur opiniones hinc inde remissive.*

53 *De distinctionibus quæ in hoc articulo tradi solent.*

54 *Quomodo ista quæstio decidenda sit, & de distinctione inter voluntatem & potestatem.*

55 *Distinguuntur plures casus cadentes sub quæstione de qua n. 52.*

56 *De habilitatione clerici succedendi in feudis & de ratione ob quam clerici sint hujus successionis incapaces.*

57 *De habilitatione forensium inhabilitatorum per statuta, & an hæc sint favorabilia vel odiosa.*

58 *An Princeps possit habilitare ad fideicommissariam successionem clericos exclusos per testatorem.*

59 *De potestate Principis derogandi fideicommissis aliisque ultimis voluntatibus.*

60 *De legitimatione bastardorum ad effectum successionis in fideicommissis, & eius retrotractione, & de eadem ad omnes alios effectus successionis.*

61 *Distinctio legitimorum & illegitimorum provenit à jure positivo.*

62 *De potestate Principis aggratiandi, vel componendi de delictis sine consensu vel remissione partis.*

DISCURSUS CXLVIII.

1 CUm Rex Catholicus *Philippus IV.* intuitu ingentium meritorum erga ejus Monarchiam *Greg. XV.* patrui, & Cardinalis Ludovici Ludovisii germani fratris Plumbini & Venusii Principis Nicolai Ludovisii, magis verò intuitu ac in remunerationem meritorum & servitiorum ejusdem, quæ penè inexplicabile est quam maxima essent, occasione præsertim revolutionum popularium Neapolitanæ Civitatis totiusque Regni, istum de an. 1649. infeudasset de Principatu Salernitano, illa verò Civitas acriter se opponeret in Regio Collaterali Consilio executioni, seu, ut ibi dicunt executoriationi Regiarum litterarum in forma privilegii desuper expeditarum, stante altero privilegio per Reges prædecessores, etiam ex causâ onerosa, eidem Civitati ejusque annexis concesso de illam non concedendo, sed perpetuò conservando sub Immediata Regia jurisdictione & gubernio, quod in eo Regno explicatur sub vocabulo *Demanii*, Prorex autem cum ejus Collaterali Consilio, supersedendo in dicta executione, Regem de hujusmodi oppositione certiorari voluerit, ac successivè habita secunda jussione, denuò replicaverit, continuando in supersessoria, Hinc dicto Ludovisio concessionario id satis ægre ferente, ac opinante magnum gravamen sibi inferri, magnamque injustitiam per dictum Collaterale Consilium administrari, talem opinationem etiam nimium confoventibus, nedum aulicis adulatoribus, sed etiam pluribus hujus Romanæ Curiæ doctis ac primariis Advocatis & Prælatis, Me autem circa initia inceptæ Advocationis in Curia, ipsoque fortè primo anno utpotè aliqualem majorem istius materiæ notitiam habente, occasione praxis illorum Tribunalium in adolescentia, in contraria sententia existente ac opinante quod in concursu privilegiorum partes executoris essent, supersedendo in executione Principis replicare, eidemque contendentes remittere pro controversiæ decisione, & an unum vel alterum privilegium attendere vellet, Injunctum propterea mihi fuit ab eodem concessionario onus efformandi desuper discursum pro sua aliorumque instructione ac informatione.

Quare injunctum onus assumendo, priusquam agerem de puncto principali, An scilicet Rex potuerit revocare demanium prædictum, atque non obstante privilegio præfatæ Civitati concesso, illam infeudare. Pro tollenda admiratione concepta de Collaterali, quod tenuerit parere Regiis mandatis, dictasque litteras exequi, Dicebam id non debere videri novum neque exorbitans, Tum ob illius Regni peculiarem praxim ra- 2
tionabiliter inductam, cum multa per Curiam Regiam concedantur, quæ exequi non expediat ob aliquas circunstantias illi Curiæ ejusque officialibus non adeò benè notas. Unde propterea in eodem Regno prodiit lex registrata inter ejus pragmaticas *sub tit. de privilegiis prag. 1.* quod litteræ & concessiones Regiæ infra annum non executoriatæ, nullius roboris & momenti remaneant, Quod etiam commune est alteri Regno Siciliæ ultra, ut præsertim insinuatum habetur *in Lucana sub tit. de jurisdictione dis. 91.* de pluribus privilegiis Regiis concessis aliquibus militaribus Religionibus, nullam vim habentibus, eò quia in Regno executoriata non sint, & de qua executoriatione, & an illa sufficiat tacita seu implicita deducta ab observantia habetur etiam actum *in Neapolitana concursus creditorum sub tit. de feudis dis. 100.*

Tum etiam quia de ipso jure communi id statutum habemus, ut magistratus & officiales faciles esse non debeât 3
ad exequendas Principis vel alterius Superioris Magistratus gratias, ac provisiones & jussiones, ubi cõperiant esse exorbitantes, ac tertio præjudiciales, sed supersedendo in executione debent replicare, atque Principem vel superiorem Magistratum, si est præsens, oretenus, & si est absens in scriptis benè certiorari de motivis & causis provisionis executionem denegantibus, expectando secundam jussionem, & quandoque, ita subjecta materia suadente, iterum replicando, expectare tertiam *ad text. in l. rescripta Cod. de precibus Imperatore offerendis leg. finali Cod. si contra jus vel utilitatem publicam §. deinde auth. de mandatis Principum §. hoc vero auth. ut nulli judicum, & in Novella 152. Justiniani*, Ac etiam in jure canonico *in cap. si quando de rescriptis*, ex quibus & aliis juribus concordantibus DD. istam desumunt conclusionem, ut post alios ab eis allegatos *Oldrad. de rescriptis tit. de litteris Principum prælud. 6. n. 88. Thes. jun. lib. 1. qu. forens. 4. Afflict. dec. 23. Galeott. respons. fiscal. 20. n. 36. & 37. Capyc. latr. decis. 190. num. 33. Rugger. cons. 24 n. 10.* ubi *n. 13.* refert

refert *Cepollam* & alios invehentes contra Prælatos nimium faciles ad exequenda mandata Papæ eique non replicantes ; Quod ubi præsertim agitur de Principe in alio longè remoto Principatu residente , magnam habet rationem , quia cum illi Consiliarii & Officiales non adeò distinctas habeant notitias morum 4 regionis aliarumque circunstantiarum , de facili decipi possunt , atque induci ad ea , quæ melius informati omninò denegarent ; Ideoque dicebam præfatam renunentiam non debere videri adeo exorbitantem , quodque non in Curia Neapolitana sed in illa Matriti principaliter insistendum esset pro concessionis effectuatione , ut eventus docuit , dum Civitate ibi ejus jura deducente , concessio evanuit ; ut in plerisque aliis similibus casibus frequens praxis docuit , infra insinuandis.

Quatenus verò pertinet ad punctum principalem potestatis Regis revocandi demanium , & concedendi in feudum Civitates & loca , non obstante privilegio eis concesso de non infeudando, sed de retinendo in demanio , hoc est sub inmediata ipsius Regis jurisdictione 5 & guberniο , Pro affirmativa adest magistralis traditio *Isernia in cap. 1. §. similiter de Capitaneo qui Curiam vendidit num. 27. & in l. Imperialem §. Nec Dominus num. 48. & 49. de prohibita feudi alienatione per Feder.* ubi quod Rex non obstante promissione facta subditis de tenendo eos in demanio & aliis non concedendo , publica causa ita exigente, revocare potest privilegium, eosque concedere alicui strenuo & benemerito militi &c. & per quam *Isernia* auctoritatem , quæ in Regno maxima est , ac sequaces , ita habetur in specie apud *Capyc. decis.* 166. quæ reputatur in materia magistralis; Et in individuo concessionis ejusdem Civitatis *Salerni* factæ cuidam Grimaldo cum revocatione privilegii *Apont. cons. 70. lib. 1. num. 35. cum sequen.* Et de alia consimili concessione facta Principi Ostiliani de Civitatibus *Bitunti & Vigiliarum*, in recompensam *Sablonetæ* idem *Apont. de more magistraliter cons. 15. lib. 2.* Et de concessione casalis *Marcianesii* intra districtum Capuanæ Civitatis *Anna senior alleg. 30. num. 1. cum sequen. ubi num. 4.* illam expendit rationem, quod quando Rex concedit alicui Civitati vel loco privilegium demanii , non abdicat à se dominium , neque illud in 6 ipsum concessionarium transfert , sed pro se retinet , & consequenter præclusa sibi esse non debet facultas disponendi , & prosequitur latius *alleg. 69.* Et generaliter de hujusmodi facultate revocandi demanium & concedendi , publica causa ita suadente , Civitates & loca hujusmodi privilegiis non obstantibus , quamvis illa pretio mediante , & ex causa onerosa concessa es- 7 sent , remanente solum inspectione , an reficiendum esset nec ne , id quod receptum est , plenissimè per modum consultationis generalis , deducendo quantum in materia deduci potest *Galeot. respons. fiscal. 23.* ubi nimium elaboratè expenduntur plures casus seu similes præsenti controversiæ , quos suo more collectivo refert etiam *Riccius collectan. 3570.* Et de rationibus , quæ hinc inde in hac materia habentur , ac de motivis pro una vel altera parte facientibus habetur plenè actum *apud Tappiam in decis. 5. supremi Consilii Italia* ubi de concessione *Civita Ducalis & apud Capyc. Latr. decis.* 199. ubi de concessione *Guardia campiclari* habentis idem privilegium , cum similibus.

Quamvis autem omnes præmissas auctoritates deducerem pro materiæ notitia , ac aliorum ut supra informatione , insinuando præsertim propositionem deductam per *Apont.* utroque loco supra citato, & *Galeot. d.* 8 *respons. 23. in princip.* ac frequenter per Fiscales decantari solitam , sacrilegii scilicet speciem esse de Principis potestate dubitare ; Observabam tamen , quod spectato effectu , nimium rari erant casus , in quibus hujusmodi concessiones , ac respectivè demanii revocationes effectum sortitæ essent , frequentiores verò essent illi , in quibus neglecta secunda concessione , firma remanserint demanii privilegia , ut præsertim observabam docere praxim utriusque casus , de quibus agit *Apont. dictis cons. 70. lib. 1. & consil. 15. lib. 2.* nam dictæ Civitates *Salerni* , *Bitunti & Vigiliarum* de facto continuant in demanio, Et quamvis contra dictam Civitatem Salerni decisum esse de anno 1573. testetur *Anna dicta alleg. 30. in principio* , cujus verba registrantur *apud Tappiam dicta decis. 5. num. 83.* adhuc tamen effectus fuit diversus , unde propterea semper edocemur quantum consulentium auctoritati deferendum sit , & fortè idem sequutum fuit in casu Marcianesii , *de quo agit Anna alleg. 30. & 69.*

Et in casu disputato *apud Tappiam dicta decis. 5.* eventus etiam fuit pro conservando privilegio demanii; Prout in casu disputato *apud Capyc. Latr. de.* 199. ob votorum nimiam discrepantiam capi non potuit resolutio, 9 quod demanii durationem causavit ; Atque Ego adducebam exempla Civitatis *Arani* infeudatæ Duci Bovini , Civitatis *Theatinæ* infeudatæ Principi Sancti Boni , seu D. Ferdinando Caracciolo , casalium *Cusentia* concessorum M. Duci Etruriæ , cum similibus , quoniam concessiones effectum sortitæ non sunt ; Econverso aliquæ effectum habuerunt , ut fuerunt concessio Civitatis *Amalphitana* strenuo ac celebri militi Octavio Piccolomineo , de cujus successione in hoc feudo habetur *in Amalphitana sub tit. de feudis disc. 18.* illæ Oppidi *Mola* in provincia Barii Michaeli Vaez , illa *Ostunii* , cujus mentionem facit *de Marin. ad Reverter. dec. 22. num. 3.*

Hinc proinde edocemur in hac materia , certam ac determinatam regulam tradi non posse , sed totum pendere ex temporum , aliarumque contingentiarum opportunitate , non agitur enim cum privato per judicem 10 præcisè cogendo , sed cum supremo Principe , cui nemo dicere potest , cur ita facis , & qui neminem habet , qui cogat ad retractandum ea quæ retractare nolit , ideoque est quæstio voluntaris , nunquam recipiens uniformem determinationem.

Licet enim ut patet ex collectis per *Gabriel. sub tit. de jure tertio quæsito non tollen. conclus. 1. cum pluribus sequen. Gomes. ad regulam Cancellariæ de jure tertio quæ-* 11 *sito in proœmio Tappia dicta decis. 5. Galeot. dict. respons. 23. Capyc. Latr. consult. 38. & 47. & decis. 188. & 199. de Marin. in addit. ad Reverter. decis. 54. 183. 184. 409. & 554. Fagnan. in cap. consultationibus de clerico agrotante Adden. ad decis. 2. par. 3. rec. & 666. par. 4. tom. 3.* DD. nimium se involvant in hac materia potestatis Principis , Aliquibus illam simpliciter negantibus in iis quæ tangunt jus tertii , quasi quod sit lædere jus naturæ vel gentium , cui Princeps dispensare non potest , Aliis verò distinguentibus inter potestatem ordinariam & absolutam , sive an dicat facere de plenitudine potestatis necne , Ac aliis distinguentibus , an concurrat necne justa causa publicæ necessitatis vel utilitatis , cum similibus , quæ scribentes unum alterum transcribendo excogitare curarunt juxta opportunitatem , ad quam scribere eis dedit occasio ; Attamen quicquid sit de foro interno , de quo forensium non est agere & ad quem in effectu , agnoscendo difficultatem , *se restringit Fagnan. loco citato* ; Quoad ea quæ pertinent ad forum externum , hujusmodi quæstiones ac distinctiones super positivo defectu potestatis , quando voluntas est in contrarium , mihi videtur quod contineant leguleicas simplicitates , quoniam distinctio inter potestatem ordinariam & supremam , & an fiat de plenitudine necne remanere videtur hodie idealis , cum passim in hujusmodi infeudationibus vel similibus concessionibus revocatoriis , quasi de stylo 12 & consueto formulario adjici soleant adeo per antiquiores magnificatæ clausulæ *ex certa scientia & de plenitudine potestatis &c.* Prout , an adsit necne justa causa , non ab alterius judicio pendet , quam ab illo ejusdem Principis , quo asserente id facere ex justis causis ejus animum moventibus , atque in hac as-

sertione

sertione & voluntate perseverantr nemo adest qui eum convincat de mendacio, & sic de similibus.

Est benè verum, quod prædictæ distinctiones, fortius
13 verò aliæ, de quibus infrà, inter gratuitas & onerosas concessiones, ac inter grave seu leve præjudicium in fama vel bonis exindr resultans, cum aliis pee DD. in proposito considerari solitis, magni momenti sunt, Tum ad effectum fori interni, in quo Princeps quantumvis supremus, jure cujuscumque privati subditi regulandus Deum habrt superiorem, propriamque conscienoam, quæ ipsum judicet; Tum etiam, ut in iis casibus in quibus de jure dignoscitur adesse defectum potestatis, id deservìat ad præbendum justum motivum ipsimet Principi revocandi ea, quæ vel ad importunas preces, vel ad minus veras suggestiones, vel calore iracundiæ, seu amotis ardere prætrr justitiam gesserit; Sive ut justè & rationabiliter coram successore eadem retractatio petatur ideoque ista dicatur importuna interpretativa resultans ex vi directiva magis quam coactiva, cum data suprema potestate absque actuali recognitione Superioris, nemo adsit, qui coactivam exercere valeat, dum coram eodem ejusque Magistratibus de his agendum est.

Et quamvis pletique aliam adhibrant distinctionem
14 inter Principes omnino supremos, ac omnino independentes, nullum habentes superiorem nisi Deum, ut de jure DD. exemplificare solent in Papa & in Imperatore, & de facto in illis Rrgibus, qui prætendunt ex legitima præscriptione omnimodam exemptionem ac independentiam ab Imperatore acquisiisse, aliumque pariter non cognoscere superiorem nisi Deum, ut de Regibus Hispaniarum, Galliarum, & similibus plures exemplificant ea collectis per nostrum eruditum Regnicolam *Borell. in tract. de præstantia Regis Catholici cap.* 47. secus autem, ubi agitur de Principibus qui licet habeant supremum Imperium, ac Regalia majora cum potestate condendi & revocandi reges, ab alio tamen dependentiam habent, eumque in superiorem recognoscunt, saltem cum illo altissimo dominio, & majori superioritate, quæ vulgò *sovranita* nuncupatur, quia nempè ab ipso Regnum vel Principatum in feudum vel ex alio titulo recognoscant, quasi quod hoc sit de Regalibus majoribus non nisi omnino supremo competentibus. Nihilominus ista distinctin remanere videtur hodie congruum pabulum Scholasticorum & Academicorum pro acuendis ingeniis, de facto autem in foro fabulæ speciem habere, cum hujusmodi Principes, quos absolutos vocamus, quamvis feudatarii Papæ vel Imperatoris, excepta dicta majori superioritate continente quid habituale seu intellectuale, cum ferè nulla vel satis modica actualitate, nisi ea quamvis bellica præbeat, atque extra causam ipsius feudi, ejus-
15 que devolutioni, prætendant se Monarchas cum potestate faciendi in proprio Principatu omnia ea quæ facit Imperator in Imperio, quod intelligitur in universum quoad ipsum jus feudi non autem quoad concernentia regimen, imperium, jurisdictionem & Regalia ut plenè, ac elaboratè multis collectis probat doctus I. C. *Billon. jun. cons.* 54. *per totum* & reassumit *in ejus tractatis de jure accrescendi cap. 6. num. 41. cum sequen. & cap. 7. num. 146. cum sequen.* Unde de facili transcribi potest magnus allegationum cumulus, atque ita docet praxis de facto.

Unde propterea in plerisque causis à me disputatis,
16 in quibus cadebat ista quæstio, an hujusmodi Principes tollere possent jus tertii, præsertim *in Mutinen. feudi*, & *in Mantuana feudi sub tit. de feudis disc. 6. &* 10. occasione quæstionis, an Princeps dispensare possit, ut feudum antiquum pacti & providentiæ, in quo omnes agnati jus quæsitum habere dicuntur, erigi possit in primogenituram, per quam dicto juri tertio quæsito derogatur, vel econtra, aliis hujusmodi potestatis defectum excitantibus; ego semper illum negligere consuevi, ubi præsertim in ejusdem Principis Curiis, & Tribunalibus de actus validitate & efficacia disputari contingerrt; Unoque casu quandoque hujusmodi defectum in foro deducere consuevi, atque à sapientibus viris deductum vidi, quando scilicet devoluto feudo, atque cessato Principatu, de gestis illius Principis disputari occasio dederit coram Domino directo, ut sequutum fuit in provisionibus & decretis Ducum *Ferrariæ & Urbini* coram Papa & in ejus Curia post jam sequutam devolutionem ac cessatum Principatum.

Quatenus ergo pertinet ad præfatum potestatis defectum interpretativum, ut scilicet justum motivum præbere debeat eidem Princeps vel successori retractandi
ea, quæ gesta sunt ex regula textus *in l. digna vox.* 17
Cod. de legibus cum concord. ut Princeps quamvis legibus sit solutus, secundum lrges tamen vivere debeat, in specialibus terminis nostris revocationis demanii, Vera distinctio videtur, an id ex mera gratia & privilegio Civitatibus & locis concessum sit, vel ex causa onerosa & correspectiva, accepto prtio, & tanquam per speciem contractus, ut primo casu revocatio sit substentabilis, cum ita Princeps tollett solùm dicatur id quod est suum, & consequenter revocando liberalitatem, non dicatur lædere justitiam, & jus naturæ vel gentium, Srcus autem in alio casu, quoniam Princeps magis, quam privatus ligatus videtur ad observandum pacta & contractus, servandamque justitiam ac datam fidem; Cum enim ejus præcipuæ partes consistant curandi, & invigilandi, quod ejus subditi istas virtutes colant & servent, hinc proinde ipse drbet in eisdem servandis esse illis exemplar, ut advertunt mox allegati; Et præsertim in terminis revocandi demanium concessum ex causa onerosa, quia nempe feudo alteri ex titulo venditionis pretio mediante concesso ipsi vas-
salli se redemerint, ut fieri non possit, plures colligit 18
de Marin. in addit. ad dictam decis. Revert. 409. num. 3. cum sequen. & non negat doctus fiscalis *Galeota dict. respons.* 23. ubi admittit, quod tali casu restituendum est acceptum, quod neque de justitia rectè procedere videtur ratione claudicationis, quia si rerum pretia diminuta fuissent, ipsæ Communitates jacturam sentient, ideoque justum non est, quod in casu augmenti cogantur recipere antiquum pretium, cujus etiam restitutio ratò vel unquam practicatur, quoniam fiscales Principi adulantes, sustinere solent propositionem, ut Princeps ex causa publicæ necessitatis vel utilitatis uti possit rebus alienis cum obligatione reintegrandi
de valore, quando commoditas præbuerit ad terminos 19
text. in l. Lucius Titius ff de evict. atque cum hoc prætextu, constituendo ipsas Civitates creditrices, istæ de facto remanent sine pecuniis & sine libertate; Et his stantibus concludebam, certum ac determinatum judicium desuper tradi non posse, Tum quia est quæstio magis voluntatis ut supra, Tum etiam, quia oportebat prius recognoscere privilegia concessa dictæ Civitati ad effectum inspiciendi, an essent ex gratia, vel ex titulo oneroso & correspectivo, & hæc fuit mea sententia cui conformis extitit rei eventus.

Occasione autem plurium contingentiarum, sæpius in forma tamen magis extrajudiciali, & per modum consilii, quam in judicio, disputavi de hac materia potestatis tollendi jus tertii, præsertim circa officia
& beneficia aliaque similia jura. Et quatenus pertinet 20
ad officia dicebam, quod aut agitur de officiis venalibus, quæ Princeps pretio mediante per speciem contractus correspectivi potius quam per viam gratiæ alteri concedit, ut sunt satis frequentia officia Romanæ Curiæ, de quibus eorumque speciebus plenè suprà *in Neapol. disc.* 2. Et tunc ut advertitur etiam supra *in Romana officii de Vaiis disc.* 14. hæc potestas non intrat nisi in aliis casibus, in quibus de jure communi vel municipali ita statutum sit, vel quod officii qualitas & natura ita exigat, cum tunc inter Principem ven-

dentem ac officialem acquirentem sub tali lege quasi contractus initus videtur, unde contingente casu amissionis officii, non ex voluntate & facto Principis concedentis, sed ex contractu seu purificatione implicitæ conditionis id sequi dicitur, secus autem ubi dicta circumstantia cessante ex facto voluntario concedentis id sequeretur, quoniam esset violare jus naturæ vel gentium, seu fidem, quæ inter contrahentes servanda est, etiamsi unus eorum sit Princeps, qui contractus jure privati censetur, ex collectis per *Capyc. Latr. dicta decis.* 188. *de Marin. in addit. ad dictum Reverter. decis.* 54. *num.* 5. & 409 *num.* 3. *cum seq.* & in terminis officiorum *Reverter. decis.* 54. cum aliis
21 supra *dict. dis* 14. Ubi quod in causa delicti seu inhabilitatis, potest quidem Princeps privare talem officialem exercitio, illum cogendo ad deputandum substitutum ab ipsomet Principe vel ejus Magistratibus nominandum vel approbandum, sive ad vendendum officium, ut advertit *Apont. de potest. Proregis tit. de elect. officialium* 5. *pr. n pr.* & 3. non autem ad tollendam proprietatem sine restitutione acceptæ pecuniæ, quoniam effici locupletari de alieno.

Aut verò agitur de aliis officiis, quæ ad justitiam administrandam, aliaque munera exercenda gratis à Principe conceduntur, & tunc, Aut res adhuc est inte-
22 gra, quia nempè provisus officii possessionem vel administrationem adhuc non susceperit, ita ut revocatio gravem injuriam seu famæ præjudicium non causet, & plana videtur facultas revocandi, cum agi dicatur de jure quærendo magis quam quæsito, & quia reintegra ad Principis notitiam devenire possunt illæ circumstantiæ, quibus prius habitis provisionem non dedisset, ut frequens praxis docet tam in officiis, quia etiam in beneficiis, ob notabilem differentiam inter jus quærendum & jus quæsitum, unde propterea in materia beneficiali habemus receptam distinctionem, de qua *in Calagaritana beneficiorum de B lbao coram Bich. decis.* 25. & 29. *post Zuffum. de legitim. process.* & in eadem in sua materia *sub tit. de Beneficiis*, ac etiam in proposito præeminentiarum *in Fanen. admissionis ad Confilium sub tit. de præeminentiis disc.* 38 quod ad effectum privandi jure quæsito ex causa delicti vel infamiæ requiritur plena & concludens probatio, ad effectum verò repellendi ab assequutione, & in ordine ad jus quærendum, sufficit sola inquisitio vel diffamatio etiam de facto, etiamsi prodierit sententia absolutoria ex defectu probationum, ita ut non sit positivè declarativa seu canonizatoria innocentiæ.

Et licet ubi Princeps jam contulit officium, ita videatur agi de jure quæsito ex regula, quod Principis concessio transfert dominium & possessionem ipso jure
23 etiam sine apprehensione ex deductis per *Gabr. de empt. & vendit. conclus.* 2. *num.* 19. *Rovit. decis.* 82. *num.* 5. *Rota dec.* 664. *num.* 18 *par.* 2. *rec.* & *dec.* 81. *num.* 6. *par.* 5. Attamen in officiis annexam habentibus administrationem justitiæ, seu alterius muneris, donec sequatur adeptio possessionis cum præstatione juramenti, aliisque solemnitatibus præcedere debentibus, dici non potest jus formaliter quæsitum, ut habetur *in Romana*
24 *Indulti sub tit. de Præeminentiis disc.* 38. occasione disputandi, an exemptiones & prærogativæ concessæ Auditoribus Rotæ, competant illi, qui ad dictum officium per motum proprium Pontificium jam assumptus est, sed antequam sedeat in Rota ad Episcopatum vel aliud officium assumitur; Ideoque rectè intrare videtur distinctio, quæ reputatur magistralis, *Bal li* & *Castren-*
25 *sis* quos cæteris collectis referunt *Rovit. super pragmaticis in rubr. de revocat. gratiarum num.* 22. *Cancer. lib.* 3. *var. cap.* 31. *num.* 48. *de Marin. lib.* 2. *resol.* 464 *latè Galeot. dict. responso fiscal.* 23. & 24. *Capyc. Latr. dicta decis.* 188. & cæteri de quibus supra, quod scilicet ubi agitur de concessione, quæ remanet in terminis gratiæ & privilegii, ita ut non participet de contractu ex causa correspectiva, neque res concessa commixta

est cum bonis & juribus concessionarii, qui per revocationem pauperior effici, seu alias ejus statum deteriorare non dicatur, & tunc de plano intrat dicta potestas, per quam non tollitur alienum, sed re integra reassumitur suum; Quod etiam pariter de plano procedit in illis officiis, quæ de sui natura sunt manualia & absque certi temporis præfinitione ad nutum amovibilia, cum juxta ea, quæ habemus in beneficiis & cappellaniis manualibus, cuilibet inferiori Prælato vel officiali, quinimò cuilibet privato hujusmodi potestas competat ut in sua materia *sub tit. de benef.*

Aut verò agitur de officiis jam de facto assequutis & possessis, & quæ ex eorum natura, vel ex consue- 26
tudine sunt perpetua, sive etiam temporalia, cum certi tamen temporis præfinitione, puta quia per biennium vel triennium sit eorum connaturalis duratio juxta casum disputatum apud *Capyc. Latr. consult.* 47. Et tunc ob injuriam gravem, quæ amoto resultat præsertim grave præjudicium famæ, nimis circumspectè procedendum esse advertit *Aponte de potestate Proreg. dicto tit. de elect. officialium in principio num.* 5. dictamque potestatem cæteris collectis plenè negant *Fagnan. in dicto cap. consultationibus de clerico ægrotante, Mastrill. de magistrat. lib.* 1. *cap.* 27. *num.* 16. *cum seq. Fregos de Republica par.* 1. *lib.* 3. *disp.* 5. *n.* 41. *cum seq. Larrea dec.* 2. *Capyc. Latr. d. consult.* 47.

Quod tamen ut supra recipiendum est, Vel in ordine ad Præsidem provinciæ, seu majorem Magistratum hanc supremam potestatem exercere volentem pro justo recursu ad Principem, qualis est casus, de quo agit *Capyc. Latr. dicta consult.* 47. & de quo juxta mores patrios agere intendit *Mastrill. loco citato*, Vel ad effectum illius deficientis potestatis quæ percutiat forum internum, sive ut defectus potestatis justum præbeat motivum ipsimet Principi, vel successori retractandi id quod gestum est, ad quod in substantia se restringit *Fagnan.* agnoscens in foro substentabilem non esse in supremo Principe non habente alium Superiorem, qui corrigat defectum positivum potestatis, quando voluntas perseveret.

Quo verò ad beneficia ecclesiastica circa quæ dubium istius potestatis destituendi seu revocandi ea quæ sint de sui natura perpetua, non autem manualia, in 27
alio non cadit quam in Papa; Quidquid sit quoad forum internum, super quo nimium se involvunt Theologi, cum quibus transire solent aliqui Canonistæ ex collectis per *Fagnan in d. cap. consultationibus num.* 54. & *seq.* quasi quod inter Pontificem collatorem nomine Ecclesiæ, & ipsum provisum initi dicatur quidam quasi contractus correspectivus, unde propterea concessio non remaneat in simplicibus terminis gratiæ & privilegii; Ac etiam quia Theologi credunt Papam in bene- 28
ficialibus esse administratorem seu distributorem, non autem dominum; Attamen quatenus pertinet ad forum externum, omninò verior, receptaque sententia est canonistarum, Papam esse in beneficialibus absolutum dominum, atque Beneficia, ubi præsertim non intercedit formale matrimonium spirituale, etiam sine causa tollere seu revocare posse, ut post *Gemin. in cap. si gratiosè de rescriptis in sexto Felin. Dec.* & *alii in cap. qui in Ecclesiarum de constit. Gemes. in reg. de jure quæsito non tollen. quæst.* 1. *Gabr. eod. tit. concl.* 1. *n.* 9. & cæteri latè collecti per *additionatorem ad decis.* 2. *par.* 3. *rec. n.* 215. *cum seq.* atque ita firmatum fuit per *Rotam anni* 1610 *apud Mohed. decis.* 4. *de restit. spoliatorum*, quæ reputatur in materia magistralis, & dictum etiam fuit *apud Seraph decis.* 997. *n.* 7. atque moderno tempore in quadam gravissima causa ita quoque respondit *eadem Rota* desuper consulta per *Alexandrum VII.* quamvis decisio desuper edita non sit.

Cujus causæ occasione ego ponderabam, quod ultra dictas auctoritates Canonistarum & Rotæ, discurrendo 29
etiam per rationes, ita quoque omninò dicendum veniat,

niat, quoniam Beneficia esse perpetua vel manualia, illæque distinctiones, quas in materia beneficiali habemus inter Beneficia sæcularia & regularia, ut illa sint perpetua, ista vero manualia, sive in ipsismet sæcularibus, quod alia sint perpetua, & alia manualia, non provenit à jure divino vel naturæ, sed à solo jure positivo canonico, & sic ab eadem potestate Papæ, in quo propterea non videtur, quomodo denegari debeat facultas revocandi id quod ex sui potestate ita statutum est; Et clarius, quia Beneficia præsertim majora, & in quibus hujusmodi quæstio cadere solet, in sui origine erant Monasteria Regularium de sui natura manualia, quæ deinde per eumdem Pontificem in forma seu natura Beneficiorum sæcularium pro conservando cum decenti decore ordinem ecclesiasticum præsertim majorem clericis sæcularibus conferri consueverunt; Igitur sicuti neganda non est Papæ potestas in privando Regulares dictis Monasteriis Beneficiis de sui natura & origine regularibus & manualibus, illaque conferendi ad formam sæcularium clericis sæcularibus, ita nulla ratio urgere videtur, cur licitum esse non debeat, illa in toto vel in parte ad priorem naturam reducere; Rationes autem injuriæ, vel gravis præjudicii quæ exinde resultant in contrarium ponderari solitæ, efficaces quidem videntur ad motivum, ut nimium circumspectè in hoc procedendum sit; sive quod idem vel successor facilis exinde reddatur ad reintegrationem, non autem ad inducendum defectum positivum potestatis.

Eodemque jure regulandæ videntur illæ concessio-
30 nes, quæ remanent in terminis gratiæ & privilegii, ac de juribus ipsius Principis, quæ de facto cum bonis nostris incorporari non dicuntur juxta dictam distinctionem *Baldi & Castrensis*, ut sunt præsertim concessiones exemptionum & franchitiatum, vel similium jurium, cum Princeps ita tollat quod est suum, potissimè verò, ubi justa & probabilis causa revocandi intercedat juxta terminos *textus in cap. nuper. & cap. suggestum de decimis*; Sive quia quandoque contingat usum gratiæ & privilegii Reipublicæ præjudicialem esse, ut contingere solet in privilegiis, quæ concedantur super tractis seu extractionibus mercium, ex iis quæ habentur in his terminis revocationis tractarum *apud Reverter. decis. 425.* ubi *de Marin. in addit.* & de eadem materia non admittendi usum concessionis tractarum ex justa causa habetur supra *in Ferrarien. disc. 133.*

Ubi verò agitur de tollendo bona cum nostro patri-
31 monio jam commixta seu incorporata, ita ut eorum privatio positivam depauperationem, sed diminutionem patrimonii causet; Cum scribentes in hoc se involvere videantur, plures casus inter se diversos insimul confundendo, idcirco occasione discurrendi in congressu de materia in quadam gravissima causa dicebam plures casus distinguendos esse; Quorum primus est jam dictus revocationis demanii, per quam datur quandoque casus, ut bona & jura per Communitates jure privato possessa tollantur, & tunc, ut supra distinguendo dictum fuit, quoties non agitur de concessione demanii
32 per viam puræ gratiæ & privilegii, sed potius per viam contractus ex causa onerosa & correspectiva, quia nempè Rege ipsam Civitatem vel locum alteri vendente, Communitas jure illius prælationis, quæ tanquam per speciem prothomiseos vassallis seu Communitati competit, non quidem de jure, ut bene advertitur *per Reverter. decis. 22.* sed ex quodam recepto usu, *ut per Camill. de Medicis cons. 164. Capobl. de Baron. tom. 1.*
33 *pag. 8. par. 3. num. 153. de Marin ad Reverter. dicta decis. 22. Capyc. Latr. decis. 174. n. 64.* se redemerit mediante solutione pretii restituti novo emptori; Sive quod imminente venditione, illam præveniendo se composuerit cum Regia Curia, solvendo illud pretium, quod ab aliis inveniri posset, ut fecerunt penè omnes illæ Civitates vel Oppida quæ nunc reperiuntur in statu demanii; Et tunc etiam restituendo pretium, videtur justitiam lædi, atque intrare illum interpretativum seu directivum defectum potestatis supra explicatum, multo magis quando neque pretium restituitur.

Et licet fiscales, Regii, vel Regis vices gerentibus adulando, duas in ore habere soleant propositiones, Unam, ut hic defectus potestatis procedat, quando nulla causa publicæ necessitatis vel utilitatis concurrat, secus autem ista accedente; Et alteram, quod cum jurisdictio non acquiratur ipsi Communitati, sed remaneat penes ipsum Regem, ita iste concedit, quod est suum, quodque Communitati sufficere debet, quod ei non tollantur bona ac redditus feudi, & cum hac distinctione frequenter practicari consuevit hujus contractus violatio, vendendo scilicet solam jurisdictionem, solumque imperium, seu jus baronale, quasi quod ita intret ratio ponderata per *Ann. d. ad leg. 50. num. 4.*

Attamen utraque ratio, fiscalium sensui & utilitati, non autem justitiæ adaptari videtur, Quatenus enim pertinet ad primam, quando Regis vel Reipublicæ necessitas, vel magna utilitas urget, illi consulere debent omnes subditi æqualiter per æs & libram, non autem unus vel aliqui tantum ad totum onus gravari, Adinstar eorum, quæ in proposito juris prohibendi furnos & molendina habentur supra *in Cornet. hoc tit. disc. 144.* cum similibus, Ideoque non debent una vel aliquæ Civitates demaniales tantùm ita suo jure suisque bonis privari, ut occurratur necessitatibus, quibus totum Regnum seu tota Respublica occurrere debet; Et quoad alteram, quamvis jurisdictio & imperium non sint penes ipsos vassallos, eorumque Communitatem, sed remaneant penes ipsum Regem, attamen id provenit ratione incompatibilitatis, quia non possunt vassalli esse ipsorummet domini, Non inde tamen sequitur, quod Rex qui habet ex dicta ratione hujusmodi jurisdictionis & imperii dominium, de illo liberam habeat dispositionem, dum illud ex causa correspectiva, tanquam per speciem depositi seu precarii ex dicta ratione incompatibilitatis habere dicitur sub contractu & lege non disponendi, Adinstar patientis servitutem in proprio fundo ad favorem alterius, qui per seipsum vel etiam per alios talem servitutem exercere possit, quoniam si dominus fundi servientis pretio mediante dictam servitutem redimet, solvendo integrum ejus valorem, concedendo tamen illi qui servitutem habebat, ut adhuc ejusdem fundi servientis quamdam protectionem & administrationem habeat, quoniam licet penes redimentem, ratione incompatibilitatis non remaneat ipsa servitus, non per hoc tamen illa remanere dicitur penes dominum fundi dominantis, ita & taliter quod aliis ejus usum concedere possit, quoniam in contractum deducta est libertas quæ pro observantia fidei manutenenda est.

Alter casus est, ubi Princeps tollit bona per ipsummet donata vel concessa adhuc extantia in specie, vel in æquipollenti, quia nempe pretium extet, seu in alios effectus conversum sit, Et tunc, ut in dicta gravi cau- 34
sa dicebam, pro revocandi potestate probabilius respondendum videtur, quoniam irrevocabilitas donationis vel concessionis inter vivos provenit à mero jure positivo inducente distinctionem inter donationem inter vivos, & causa mortis, ut ista sit revocabilis, illa non cui juri positivo Princeps derogare potest, dum solùm tollit id, quod est suum, non autem id quod ex propria providentia quis sibi comparavit, juxta communem distinctionem traditam ad intellectum textus *in l. assiduis Cod. qui potior. in pign. cum concord. collectis per addent. ad decis. 666. par. 4. rec. tom. 3.* Fortius autem, ubi, ut in dicta gravi causa verificabatur, mutaretur rerum status, atque cessaret causa donationis, sive justum indignationis ac revocationis motivum concurreret; Si enim etiam inter privatos in jure habemus, quod ex cessante causa seu implemento, aut ex ingratitudine, donatio quamvis de sui natura irrevocabilis, resolvitur vel revocatur *ad text. in l. fin. C. de revoc. donat.*

nat. & l. prima C. de donat. qua sub modo cum concord. Sive etiam resolvitur ob immutatum rerum statum, quia nempè donator filios suscipiat juxta terminos textus *in l. si unquam C. de revoc. donat.* Aut quod excat à Religione, cujus ingressus intuitu donationem fecerit juxta unam opinionem, de qua in sua materia sub *tit. de renunciationibus* cum similibus, Multo magis id concedendum est in Principe, qui vel derogare potest dicto juri positivo, ex quo irrevocabilitas resultat, vel declarare talem fuisse ejus intentionem, cum in hoc consistere videatur Principis peculiare privilegium, ut non teneatur extrinsecus justificare causam talis declarationis, quæ in casu dubio etiam privatis conceditur juxta firmata apud *Ottheb. decis.* 119. *n.*8. & 195. *n.*18. *Romana donationis scutorum* 30. *millium* 9. *Aprilis* 1660. & 11. *Junii* 1661. *coram Albergato impress. post Bonden. decis.* 77. & 90. & pluries in sua materia *sub tit. de donation.* ideoque ubi ipsa bona donata vel concessa in specie vel in æquipollenti extant, casus videtur planus, ut in dicta gravi causa verificabatur, quod pecuniæ per Principem elargitæ investitæ erant ac extabant.

Difficultas autem cadit, quando bona donata non
55 extant, quia bona fide consumpta sunt, alias non consumptura, unde propterea data revocatione, seu detecta invalida concessione, donatarius cogeretur diminuere proprium patrimonium, atque ita loco beneficii maleficium pati juxta casum disputatum in *Romana seu Volaterrana spolii sub tit. de donat.* in quo donatarii Principis coacti fuerunt restituere æquivalentiam bonorum à Principe eis donatorum, quamvis existentia non probaretur, ex motivo tamen præsumptæ existentiæ in æquipollenti, qua etiam cessante, intrare videtur defectus potestatis, nam esset tollere bona propria.

Tertius est casus, in dicta etiam gravi causa extrajudicialiter examinatus, quando Princeps tollit privato bona propria, quæ sibi suoque fisco applicat ex motivo, quod essent malè parta, maleque quæsita occasione alicujus muneris seu officii absque eo, quod id aliunde justificaretur; Et tunc dicebam intrare defec-
56 tum potestatis tollendi bona tertii sine causa, non obstante ejusdem Principis assertione, quando præsertim contineat turpitudinem & delictum; In ea enim quæstione, an Principis assertioni seu narrativæ super iis, quæ in facto alieno consistunt, deferendum sit nec ne, communis ac probabilis distinctio est, quod, Aut agitur ad effectum tollendi ea, quæ ipsemet ex gratia & privilegio concessit, puta officia gratuita, beneficia, exemptiones, præeminentias, &c. & tunc illi deferendum sit, quoniam etiam sine talis causæ expressione id facere posset; Aut verò de tollendo jus vel rem alterius, ut sibi ipsi suoque fisco applicaret, sub narrativa causæ, qua vera existente, confiscatio de jure intraret, & tunc secus, ut post antiquiores ab eis relatos *Gabriel. de probat. quæst.* 2. *n.* 28. *cum seq. Menoch. lib.* 3. *præsumpt.* 10. *n.* 55. & *seq. Mascard. de probat. concl.* 1228. *n.* 106. & 114. *Farinacc. de testibus quæst.* 63. *num.* 174. *cum seq. Rota apud Mohed. decis.* 16. *de restit. spoliatorum, & decis.* 7. *de probat. apud Pur. dec.* 124. *lib primo apud Seraph. dec.* 965. *num.* 9. & *in aliis*, atque ad evidentiam docet ipsa naturalis ratio.

Quartus casus est, ubi Princeps auctoritatem suam interponit in juribus, quæ privatis cum seipso seu Republica ex contractu & causa correspectiva competunt, juxta casum latè examinatum *apud Capyc. latr. dicta decis.* 188. quia nempe jura, quæ cum ipso Principe vel Republica habentur, quæ in Urbe ac aliquibus aliis
37 Italiæ Principatibus vocantur *loca montium*, in Regno autem Neapolitano dicuntur *fiscalia, seu jura super arrendamentis*, & in Hispania vocantur *los juros del Reij*, quæ Princeps vel solvere deneget, vel diminuat, sive extinguere velit pro minori pretio, quàm eorum intrinsecum importet, Et tunc in ordine ad omnimodam denegationem, de justitia id facere non potest; quamvis urgeret publica necessitas, Tum quia raro vel unquam verificatur illa necessitas præcisa, cui alias consuli non possit justificans hujusmodi subditorum ac privatorum oppressiones, cum prius reformari debeant inanes sumptus, ac etiam provideri, ne officiales & ministri tam magnas divitias cum subditorum oppressionibus comparent, atque cum istis divitiis, quas notorium est ex nihilo malè partas esse, publicis necessitatibus potius occurri debet; Tum etiam quia ut supra dictum est, publicis necessitatibus omnes subditi pariformiter & pro modo jurium occurrere & contribuere debent, non autem aliqui particulares tantum, atque alias videtur injustitia manifesta.

Quo verò ad extinctionem seu reductionem in sorte, probabilis videtur distinctio, cum qua proceditur *apud Capyc. latr. dicta dec.* 188. ut scilicet sufficiat supplere possessoribus id quod verè in acquisitiones hujusmodi jurium erogarunt, absque necessitate supplendi lucrum resultans ex pretii intrinseci diminutione, quæ vulgò *aggio* nuncupatur; Et quoad diminutionem seu shalliationem fructuum, procedendum videtur cum eadem distinctione, quod scilicet justa causa seu justum motivum concurrat, Vel ob diminutionem ipsorum jurium & effectuum per quamdam speciem illius diminutionis fructuum census, quæ de jure resultat diminutis fructibus fundi censiti, Vel quia de more regionis, & inter privatos, census & annui redditus effecti sint minores, ex iis quæ in proposito diminutionis censuum & redditium, qui habentur cum Communitatibus, cæteris relatis plenè habentur *apud Oleam in tract. de cess. jurium tit.* 7. *quæst.* 3. *n.* 32. & *Capyc. latr. dicta decis.* 188. apud quos concordantes.

Quintus casus est, ubi Princeps tollit bona privatorum ex causa publica, puta quia oporteat demoliri domos, vel devastare vineas, sylvas, arboreta & præ- 38
dia pro mœniis, arcibus, & fortificationibus, sive pro facienda area ad meliorem defensionem, cum similibus, & tunc stante causa publica non negatur hæc potestas *ut per Bal. in l. item lapilli in addit. num.* 2. *ff. de rer. divis. Apone de potest. Proreg. tit. de electione official.* §. 1. *n.* 87. ubi testatur de praxi, sub obligatione tamen reficiendi pretium vel à publico ærario, vel per collectam seu contributionem, ex deductis per *Aponte loco proximè citato n.* 31. *cum seqq.* & in specie de refectione pretii aliquarum domorum Ecclesiarum, quæ ob mœnia Civitatis demolitæ erant, habetur *per Rot. in Barchinonen murorum* 24. *Nov.* 1617. & 16. *Martii* 1618. *Verospio*, & 14. *Dec.* 1618. *Ubaldo* ex jam dicta ratione, quod licet accedat causa publica, quæ justificat ipsum actum demolitionis seu incorporationis bonorum alterius invito domino, non excusat tamen à refectione pretii, quoniam, causæ publicæ occurri debet, vel cum ipsius Principatus & Reipublicæ bonis & effectibus ita per Rempublicam Principi ejus marito assignatis tanquam dos pro hujus politici matrimonii oneribus supportandis, vel per omnes ejusdem Reipublicæ seu Principatus subditos, seu eos, quorum necessitatem vel utilitatem ipse actus percutiat, æqualiter & pro modo virium, non autem ut damnum sit unius vel aliquorum tantum, quoniam ita est offendere justitiam commutativam; Atque ita frequens praxis docet, Quam freqoentiorem in Urbe, tanquam pacifico Principatu habemus circa publicum ornatum, quoniam pro viis dirigendis, seu plateis faciendis aut alias publico ornatu exigente, privatorum domus in toto vel in parte demoliuntur, seu reformantur, cum refectione pretii per collectam, seu contributionem habentium domos adjacentes ad proportionem majoris vel minoris 39
adjacentiæ ratione utilitatis, quæ eisdem domibus ex hujusmodi projectibus resultare solet, quod Principi licitum esse advertunt in specie *Bal. in d. l. item lapilli ff de rerum divis. in addit. Lanar. cons.* 4. quæ videtur auctoritas in hac materia magistralis, Quæ tamen praxis reficiendi pretium, ubi agitur de demolitionibus domorum, vel arborum & prædiorum

rum ex causa belli, & quando illud urget, rara est, cum tunc majoribus urgentibus necessitatibus, cum publi- 40 co ærario, sive cum subditorum collectis & contributionibus illis occurrere oporteat, neqoe in eo conflictu de facili cogitatur ad ea, quæ leges disponunt, quasi quod armorum strepitus non sinat audiri leges, ideoque dici potest casus fortuitus, quem fortunæ maleficio referre debent ii, quos tangit; Licet enim DD. præsertim Morales, excusantes tali casu Principem, vel Rempublicam ejusque Magistratus à prompta refectione, ad istam obligent cessante calamitate, & qoando ipsius Reipublicæ, vel aliorum vires suppetere potenint, nimium tamen rari sunt casus, in quibus hæc theorica reducatur ad praxim.

Sextus casus est, ubi Princeps bona uni tollit, ut det alteri, ut fuisse quandoque practicatum, etiam citra necessitatem belli & remunerationis militum babe- 41 tur *in Ariminen. Castrorum sub tit. de feudis disc 45.* In jure verò civili hæc potestas absoluta supponitur, tam *per text in l. Lucius Titius ff. de evict.* ubi de potestate dandi militibus bona privatorum, quoniam ita Reipublicæ causa postulet, & cum dictæ causæ præsupposito admittunt DD. collecti *per Gabriel d. tit. de jure quæsito non tollen. concl. 1. & seq. Apont. de potest. Proreg. tit. 1. de provis. fieri solitis num. 26. & alii apud Marin. ad Reverter. dec. 183. n. 2. in fin. idem Reverter. dec. 184. in fine.* Quam etiam generaliter & indefinitè, ut daret cuicumque, supponitur per textum *in l.* 42 *4. & l. bene à Zenone Cod. de quatriennali præscrip.* ubi quod donatarius Principis tutus est à rei domino, cui solùm datur actio refectionis pretii contra fiscum, de quorum tamen jurium intelligentia, & quando locum habeant, necne, habetur particulariter actum *in dicta Romana, seu Volaterrana spolii sub tit. de donat.* quasi quod ita reintegrato domino de pretio, non dicatur illi inferri injuria, vel grave damnum, quod solùm consistat in affectione habendi magis rem, quàm pretium, super quo Principis potestati condonandum videtur etiam ex causa publici ornatus juxta dispositionem 43 *Constitutionis 12. Gregorii XIII.* per quam vicinus alterum invitum cogit ad rei suæ venditionem, & de quo retractu coactivo habetur pluries *sub tit. de servit. ad materiam retractus*; Ubi quod ex dicta causa publici ornatus ille quandoque datur etiam ex dispositione, vel intentione juris commonis, quamvis Principis potestas non accedat ad instar & per assimilationem illius retractus, qui de jure competit Ecclesiis, vel piis & religiosis domibus pro constructione, ampliatione, vel ornatu, ad terminos textus in *l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sumptibus funerum*, ut pluries in dicta sua materia *sub tit. de servitutibus* Et de eadem demolitione pro servitio Montis Pietatis, ad effectum illum reducendi io insulam pro meliori depositorum & pignorum custodia habetur actum in *Romana Salviani sub tit. de credit. & in Romana domus sub tit. de empt. & vend.* pro Monte Pietatis Urbis.

Septimus casus est, ubi factum Principis, vel illius Magistratus, qui à Principe potestatem habet, non est principaliter directum ad tollendam rem, vel alterius, ut sibi vel alteri tribuat, sed est gratiosum, ac principaliter ad benefaciendum uni, ex qoo accessoriè & consecutivè resultet damnum alterius, etiam in jure quæsito, ut frequenter in praxi contingere solet circa 44 gratiosas restitutiones, quæ fiant bannitorum, vel rebellium, quorum bona, vel jura per hujusmodi mortem civilem in alios translata sint, à quibus ità restitutus vendicare velit, Et tunc duplex cadere solet inspectio, una voluntatis, an scilicet Princeps talem civiliter mortuum resoscitando per hujusmodi restitutionem alteri præjudicare velit, ac bannitum restituere etiam ad bona, vel jura jam alteri quæsita, & ista est quæstio facti, potius quam juris, cujus decisio pendet à verbis & clausulis ipsius restitutionis, aliisque circunstantiis & adminiculis hujusmodi voluntatem affirmantibus, vel respectivè negantibus, cum sæpius in hujusmodi restitutionibus adjici soleant clausulæ præservativæ circa bona & jura fisco incorporata, vel alteri quæsita; In dubio autem, & quando fit restitutio simpliciter, ita ut voluntas sit ambigua, præsumptio est, quod gratia censeatur facta sine tertii præjudicio, & sic non quoad bona tertio quæsita, ut plenè antiquioribus relatis supponitur, cessantibus verbis diversam voluntatem probantibus, *per Rotam apud Merlin. dec. 125. alias 449. par. 5. rec. in princ.* & firmant DD. collecti *per Marin. ad Reverter. dec. 487. n. 1. & Capyc. Latr. consult. 2. n. 38. & seqq. ubi allegantur Odd. Mastrill. Rovit. & cæteri.*

Ubi verò voluntas est certa super plenaria restitutione ad statum pristinum, tanquam per speciem postliminii etiam ad bona & jura alteri quæsita, proinde- 45 que reducitur quæstio ad defectum potestatis, Et tunc distinguendum est inter illos tertios, quibus jus quæsitum est ex sola dispositione legis positivæ communis, vel municipalis, aut etiam ex judicio testatoris, ut frequenter contingit in bonis fideicommissariis, ac feudalibus, vel emphyteuticis pacti & providentiæ, quæ ob incapacitatem possessoris ex hujusmodi morte civili resultantem, transeunt in alios proximè agnatos, vel vocatos; Et illos tertios, quibus eadem bona, vel jura tanquam publicata, seu ita effecta vacantia, ab ipso Principe, vel altero ad id potestatem habente concessa sint; Primo enim casu plana videtur potestas, quoniam jus tertio quæsitum non provenit à propria providentia, vel causa onerosa, ita ut à jure naturæ, vel gentium magis provenire dicatur, sed provenit à solo jure positivo, atque à potestate ejusdem Principis, quam sicuti talis possessor pro se admittit, ita illius quæstionem refricare non potest, ita enim Princeps tollere dicitur, quod est suum, non quod alienum, ut antiquioribus relatis *Franch. dec. 213. Rovit. dec. 37. n. 9. Odd. de rest. in integr. par. 2. distinct. 99. art. 10. de Marin. resol. 46. n. 15. lib. 2. Rota apud Merlin. dec. 125. alias 449. par. 5. rec.* atque hoc jure passim vivitur io eodem Principatu, absque difficultate;

Sola enim quæstio cadere, solet, ubi agitur de bonis existentibus in diversis ditionibus, seu Principatibus, quoniam licet non levis controversia sit inter Doctores, an confiscatio capiat bona extra territorium confiscantis, & quatenus capiat, ad quem spectent, an ad fiscum Principis bannientis, seu condemnantis, vel 46 potius ad quemlibet Dominum territorii, atque plures soleant dari distinctiones, an confiscatio proveniat à jure communi, vel speciali; Attamen hodie commonis, & in praxi recepta propositio est; quod quilibet confiscat in fisco, quamvis non ex propria, sed ex aliena sententia bonorum publicatio sequatur ex collectis per *Bottiglier. de success. theorem. 110. n. 32. de Marin. resol. 35. lib. 1. Capyc. Latr. consult. 132. n. 41. & seqq. & latius per Rotam apud Merlin. d. dec. 125. alias 449. par. 5. rec.* quæ est in materia magistralis, obi solùm dubitatur, quoties contentio est inter Principem & Baronem, ac inferiorem; Atque ita vidi practicatum in *Januen. officiorum*; de qua *sub tit. de fideicommissis*, ubi de confiscatione facta per Datariam, seu Cameram Apostolicam de officiis ejusdem Datariæ, seu possessis per eum, cujus bona publicata fuerunt in alio Principatu.

Ideoque instat quæstio, an factum restitutorium illius- 47 mct Principis, qui per ejus sententiam dictam mortem civilem intulerat, afficiat alios, quoad bona per eos confiscata per seipsos possessa, vel aliis concessa, in quo ex eisdem fundamentis deductis *per Rotam apud Merlinum d. decis. 125. alias 449. par. 5. rec.* verius videtur, statum personæ trahere ad se omnia bona, tanquam accessoria, cum per plenariam restitutionem fingatur, ac si nunquam civiliter mortuus esset, ex regula, quod bona, sequuntur personam, & acces-

sorium regulatur à natura, seu statu principalis.

In altero autem casu, quod bona alteri concessa sint ab ipsomet Principe, & tunc, Aut concessio est ex gra-
48 tia & causa lucrativa, & pariter pro competentia potestatis respondendum venit, cum nullum præjudicium, nullaque injuria illi tertio inferri, dicatur, atque Princeps revocet sinum juxta auctoritates & rationes, de quibus supra occasione officiorum & beneficiorum, ac etiam clargitionum ab ipso Principe factarum; Aut concessio est ex causa onerosa, quia nempè idem Princeps, vel ejus fiscus bona confiscata pretio mediante alteri vendiderit juxta casum, de quo in *dicta Nullius Baren. melioramentorum sub tit. de feudis disc.* 17. Et tunc licet, ubi accedit causa publicæ necessitatis, vel militaris, etiam non refuso pretio concessio non obstet restituto, ex plenè collectis *per de Marin. in addit. ad Reverter. d. dec.* 487. hæc tamen potestas conceditur cum moderatione, ut ipsi Principi qui restituit, incumbat onus restituendi pretium emptori eumque conservandi indemnem, deducit suum jus ex contractu, & sic ex jure naturæ, vel gentium magis quam positivo, ut advertitur *per Menoch. Odd.* & alios relatos *per Marin. in addit. ad d. dec. 487. in fine.*

Magna siquidem est differentia inter restitutionem,
49 quæ fiat ex mera gratia Principis, ac illam, quæ fiat ex publica causa, ut ista magis justitiæ contractum, quam gratiæ speciem habere dicatur, ex deductis *d. disc. 27. sub tit. de feudis*, ubi de restitutione feudorum facta in vim capitulorum pacis illi feudatario, qui partes hostis Regis sequutus fuerat, quamvis illa essent alteri vendita, remanente emptori actione adversus fiscum, pro restitutione pretii; Sed ubi restitutio sequitur per viam gratiæ, tunc magis circumspectè procedendum est, saltem circa magis strictam interpretationem voluntatis Principis restituentis, quando non est plusquam clara, cum voluntas metienda sit à potestate, ac à regulis justitiæ & æquitatis.

Octavus casus est, ubi factum Principis, principaliter etiam gratiosum, ac directum, ut uni prosit, alteri
50 verò accessoriè, vel consequutivè præjudiciale sit in jure quæsito, vel quærendo sperato, puta quia existente proximè successuro in feudo clerico, vel alias feudi incapaci, Princeps tali impedimento dispenset, eoque non obstante illum capacem faciat; Sive, quod frequentius contingere solet, natalibus restituat illegitimum, aliàs feudalis, vel fideicommissariæ successionis incapacem, sive habilitet forensem cum similibus; Et tunc aut agitur de dispensatione, seu capacitate, quæ concedatur præventivè, antequam fiat casus successionis feudi, fideicommissi, vel etiam alterius successionis & plana est affirmativa; Tum quia cum illud sit impedimentum non proveniens à jure naturæ, vel gentium, sed à jure positivo, non videtur, quid prohibeat reintegra dicto juri posse per Principem derogari, ut ferè communi omnium ore firmant inferius allegandi in casu fortiori, in quo res non sit integra, & post jus quæsitum.

Tum etiam quia tunc non est tollere jus tertii, sed tollere vitium seu impedimentum quod repellebat proximiorem, cui alias successio debita esset, nisi illud impedimentum haberet, & tanquam per remotionem obstaculi, occurrendo præventivè ne impedimentum oriatur, Vel adsit de tempore quo fiat casus, unde propterea non dicitur Princeps tollere jus tertii, sed solum removere illud impedimentum quod ipsemet, seu ejus lex positiva inferebat, ideoque proximior succedit jure suo proximitatis; Ad instar habentis membra ligata, unde contingente casu cursus ad bravium, currere non posset, quamvis illi proximior esset, sed a remotioribus vinceretur, Quoniam si antequam casus contingat, aliquis habens potestatem illa vincula solvat, tunc ita solutus currit jure suo, & tanquam proximior accipit bravium, ac si ab initio in statu libertatis fuisset; Neque per hujusmodi præventivas gratias, per quas occurritur futuro obstaculo tolli dicitur jus tertii vel novum gravamen inferri, quamvis accessoriè seu consecutivè unum vel alterum exinde sequatur, ut à simili ha- 51
bemus *in Patavina pensionis apud Celsum dec.* 355. & 395. ac in sua materia *sub tit. de pension. in Ravennaten. & in aliis*, Quod si clericus habens pensionem, matrimonium etiam cum bigamia contrahere velit, seu militarem statum assumere, præventivè autem obtineat indultum Apostolicum retinendi pensiones dicto statu non obstante, tunc necessariæ non sunt, illæ derogationes, vel aliæ formalitates, quæ requiruntur in reservationibus pensionis super Ecclesiis Cathedralibus vel Metropolitanis cum similibus, atque durant priores cedulæ, & cautiones præstitæ in statu clericali, quoniam indultum non inducit novam pensionem, novumque & diversum gravamen, sed est eadem pensio, quæ continuat, remoto solum obstaculo, quod ob assumptionem status incompatibilis, illam alias extingui seu cessare faceret, cum similibus.

Difficultas verò est, ubi agitur de habilitatione seu dispensatione superventa post factum casum successionis, an scilicet illa retrotrahatur in præjudicium juris tertio quæsiti, Et in hoc DD. nimium scinduntur, ac se involvunt negando etiam in Principe potestatem, quasi quod esset violare jus naturale, vel gentium tollendo jus jam quæsitum, ex iis quæ habentur hinc inde col-
lecta per *Carol. de Graff. de eff. cl. 4. numer. 167. cum* 52
sequen. Giovan.9. conf. 17. lib. 2. ubi late de Marin. resol. 46. lib. 2 ac habetur actum in proposito successionis bastardi legitimati ad fideicommissa aperta ante legitimationem *in Bononien. fideicommissi de Nascentoriis sub tit. de fideicommissis*, & in decisione in ea causa edita 16. *Januarii* 1669. *coram Carpinea*, ex quibus & aliis apud eos allegatis patet plures adhiberi distin-
ctiones; Primo scilicet an legitimatio facta sit ab ipso 53
supremo Principe habente potestatem tollendi jus tertii, vel ab inferiore habente hanc legitimandi facultatem ex privilegio; Secundo, an legitimatio sit pura, vel potius cum clausula, *sine præjudicio venientium ab intestato* expressa vel subintellecta per *Constitutionem Pii IV.* Tertio an agatur de successione delata tantum, sed non agnita vel etiam de jure, non autem de facto, & absque possessione & incorporatione cum reliquo patrimonio, vel econtra. Et quartò an legitimatio fiat de consensu explicito vel implicito ejus de cujus successione agitur, cum aliis apud eos.

Mihi autem videtur illam quæstionem duplicem ha-
bere inspectionem, Unam voluntatis Principis vel alte- 54
rius Superioris legitimantis seu dispensantis, an scilicet voluerit nec ne gratiam concedere cum dicta operatione retrotractiva, & in præjudicium tertii, cui jus quæsitum, vel saltem delatum fuit, & an in gratia simpliciter concessa absque hujus voluntatis explicatione id subintelligatur, vel potius oppositum, Et alteram potestatis, quatenus talis voluntas explicita, vel implicita favore habilitatis concurrat.

Quidquid autem sit de prima inspectione circa voluntatem, de quo habetur actum in dicta sua materia *sub tit. de fideicommissis, præsertim in allegata Bononien. fideicommissi de Nascentoriis*; Quatenus pertinet ad alteram potestatis, quæ proprie percutit materiam hujus Regaliæ tollendi jus tertii, quamvis DD. promiscuè tractent dictos casus habilitationis clerici succedendi in feudis, ac forensis succedendi in bonis prohibitis, vel bastardi, ut jure legitimationis successiones fideicommissarias seu testatas & intestatas obtineat, Attamen isti casus videntur singulariter & distinctè considerandi, cum plures distinctiones, quæ in proposito adhiberi solent, unis congruant, & aliis non, atque ita evitari posse videtur tanta contrarietas, quodque potius diversæ quam contrariæ sint auctoritates, quæ desuper pugnare videntur.

Ideoque plures casus distinguendo, Primus est habi- 55
litationis clerici sæcularis, vel Regularis ad succeden-

dum

dum in fuedis; Alter habilitationis forensium ex statuto inhabilitatorum ad acquirendum bona in loco; Tertius est habilitationis ejusdem clerici ad succedendum in fideicommissis, vel aliis hominis dispositionibus clericorum exclusionem continentibus; Quartus legitimationis bastardorum ad effectum fideicommissariæ successionis; Et quintus ejusdem legitimationis ad effectum testatæ vel intestatæ primæ successionis.

Quatenus pertinet ad primum, omnino plana videtur potestas, quoniam quicquid sit de opinione volentium leges feudales clericorum inhabilitativas tanquam
56 ecclesiasticæ immunitati contrarias habendas esse pro cassis & irritis, Atque admittendo tanquam omninò veriorem & receptam contrariam opinionem super talium legum validitate, ex iis quæ præsertim habentur super hoc articulo *in Massanen. Castrorum sub tit. de feudis disc.* 54. Ratio cui hæc opinio innititur, ut ibi habetur, ac etiam benè ponderat *de Marin. dicta resol.* 46. *lib* 1. *num.* 4. *&* 2. consistit in ipsius Principis seu infeudantis voluntate & favore, quod scilicet infeudare noluerit, nisi sæculares ejus subditos, & sic exclusio non provenit ab inhabilitatione resultante ab intrinseca natura seu qualitate clericatus, minusque ab agnatorum sæcularium favore, sed à voluntate, ac favore ipsius Principis, vel infeudantis, qui etiamsi non sit supremus de jure non habens hanc Regaliam habilitandi inhabiles, ac derogandi legibus, adhuc videtur quod huic proprio favori renunciare valeat, suamque voluntatem declarare, cum non tollat jus alterius, sed solùm jus suum remittat, *ut ex Carolo de Garss. Gemmen. Tappia, & aliis habetur apud Marin. dicta resolut.* 46. *n.* 3. *cum sequen. & per totum.*

Idem in omnibus pariter de plano dicendum, videtur in secundo casu habilitationis forensium, quoniam inhabilitatio non provenit à jure natu-
57 ræ vel gentium, minusque à jure positivo communi, aut ex favore & privilegio conjunctorum civium, sed à mera voluntate ipsius Principis, qui voluit in sua ditione ita statuere, ac bonis sibi subjectis talem legem adjicere, unde propterea tollit solùm quod est suum, atque nemini injuriam infert, neque alterius privati voluntas resistit restituendo solum tem juris communis dispositioni, ac naturali libertati; Et licet DD. discurrentes de hujusmodi statutis forensium habilitativis, an favorabilia vel odiosa censenda sint ponderent, in eis favorem resultantem civibus ita recompensatis in aliis oneribus, quæ supportant, ex iis, quæ in proposito habentur in sua materia *sub tit. de successionibus*, ac etiam insinuantur supra *hoc tit. Urbinaten. collecta disc.* 77. occasione agendi de Statuto gravante forenses ad duplicatam collectam; Attamen dicitur hic favor accessorius & consequutivus, ab ipso Principe ex ejus liberalitate elargitus, ideoque non aptus ad refrænandam ejus potestatem.

Super tertio casu habilitandi clericos vel alios per testatorem ad fideicommissariam successionem inhabilitatos, aliqua major difficultas cadere potest, cum ita non solùm tollatur impedimentum ab ipso Principe ejusque lege illatum, sed etiam derogetur
58 voluntati testatoris, ac legi quam ille ejus bonis adjicere voluit, & sic in sensu aliquorum est lædere jura naturæ vel gentium; Sed quamvis isto casu magis circumspectè procedendum sit, Istaque circumstantia sit causa reddendi hujusmodi gratias difficiliores, Nihilominus de potestate pariter illius Principis qui habeat hanc majorem Regaliam derogandi juri positivo, dubitandum non videtur, ex eadem ratione, ob quam hodie receptum est, eumdem posse fideicommissis, aliisque defunctorum voluntatibus derogare, seu eas commutare, quod scilicet qualitas obligatoria fideicommissorum aliarumque ultimarum voluntatum proveniat magis à jure positivo, quam à jure naturæ vel gentium ut in proposito Bullæ Baronum pluries ad illam materiam advertitur *sub tit. de feudis*, præsertim *in Romana pecuniaria de Palavicinis disc.* 74. *& in Romana contributionis de Cassis disc.* 89. Imò non solùm in fideicommissis, sed etiam in ipsismet testamentis, ac primis dispositionibus idem dici potest, quoniam antiquorum fortè probabilior sententia est has dispositiones ut potè 59
collatas in tempus inhabile, & quando defunctus utpotè annihilatus non est amplius dominus, operativas non esse, cum ita disponat de re non sua, & sic totum provenit à jure positivo; Et quamvis in aliquibus legibus civilibus disponi videatur juri naturæ congruere, ut testantium voluntates suum sortiantur effectum, Attamen id est per modum loquendi, & tanquam per assignationem rationis, ob quam lex positiva ita disposuit, non autem quod verè naturæ, vel gentium resistat, cum verè apud Romanos provenerit à legibus 12. tabularum *ad text. in l. verbis ff. de verbor. signif. cum concordant.*

Super quarto casu legitimationis bastardorum ad effectum succedendi in fideicommissis & majoratibus, 60
intrat distinctio per DD. tradi solita, num testator hoc personarum genus abhorruerit nec ne, & an fideicommittentis voluntas assistat, vel resistat, cum similibus, sed hæc omnia in ordine ad regulandam voluntatem legitimationis, Vel scilicet pro benigna seu rigorosa interpretatione legitimationis simpliciter concessæ, Vel ut gratia facilius aut difficilius concedatur ob duplicitatem obstaculi, legis scilicet & voluntatis testatoris, non autem, in ordine ad potestatem, ex eadem mox, insinuata ratione, quod totum provenit à jure positivo cui Princeps dispensare potest.

Idemque in quinto casu ejusdem legitimationis ad effectum cujuscumque alterius testatæ vel intestatæ primæ successionis, cum tota difficultas cadat super regulanda Principis voluntate, dum de reliquo ista distin- 61
ctio legitimorum & illegitimorum, quodque uni sint capaces, & aliis non, à subtilitatibus juris positivi, non autem ab illo naturæ vel gentium provenit; Idque admittendo etiam opinionem tanquam veram, quod matrimonium, à quo hæc distinctio per veritatem provenire videtur, sit de jure Divino & naturali potius quam positivo, quoniam aliud est ipsius matrimonii substantia, aliud verò sunt isti effectus ex jure merè positivo & civili manantes.

In proposito item hujus Regaliæ majoris derogandi juri tertii, quæri solet etiam per DD. An Princeps possit facere gratiam de delictis, seu ad compositiones 62
admittere absque consensu seu remissione partis offensæ, quod alias sit tollere jus tertii, ac lædere legem naturæ vel gentium; In hoc autem quamvis apud DD. Regnicolas utriusque Siciliæ citrà & ultrà magna habeatur difficultas, atque magis communiter sentire videantur, ut cessante causa publica, puta publicæ quietis, quæ alias à delinquentibus & bannitis grave præjudicium patiatur, id fieri non possit, ut patet ex deductis per *Aponte de potestate Prorog. tit. de provis. folio.* §. 4 *num.* 6. *cum seqq. Mastrill. de indulto generali par.* 2. *Rovit. pragm.* 2 *de composit. num.* 3. *& pragm.* 8. *num.* 18. *& pragm.* 2. *de abolit. num.* 76. *& alios relatos per Sanfelic. dec* 53. Attamen hæc difficultas provenit à duplici circumstantia, Primo scilicet quod ibi non agitur de hac potestate in ipso supremo Principe, sed ejus Vicario, seu Prorege, Et secundo ob illas Regias pragmaticas, & leges municipales.

In terminis verò generalibus, & juris communis, ac ubi agitur de ipso Principe, probabilis videtur distinctio latè post antiquiores tradita per concivem *Robertum Marantam in praxi p.* 4. *distinction* 1. verbo, *An sit judicium civile vel criminale* cum quo pertransit *Sanfelic. dicta decis.* 53. *in principio*, *& per tot.* quod scilicet aut agitur de jure vel interesse tertii bursali, puta ob damna & interesse ex delicto resultantia, & tunc sine causa publicæ utilitatis vel necessitatis hæc potestas saltem ordinaria non de facili admittenda sit, quoniam est lædere justitiam commutativam, ac violare jus naturæ

naturæ vel gentium, Aut de jure vindictæ, & punitionis criminalis, & tunc, Aut agitur de compositione,& hæc facilius admittitur, quoniam æquipollet sententiæ condemnatoriæ ejusque speciem habet *Farinac. qu.5.n.4. & per 101.Spad.cons.120.n.4.lib.1.Rot.in Rom. loc.mont. 2. Maii 1667. Bourlemont.* §. 2. Aut de gratia, & tunc licet aliqui magis dubitent, adhuc tamen verius est potestatem intrare, quoniam hoc dicitur jus Reipublicæ, non autem partis; Princeps dicitur magis, ac principaliter intereslatus, Et sic differentia num interveniat causa publica nec ne, percutit potestatem circa remissionem juris seu interesse civilis & bursalis, quod ob causam publicæ utilitatis, vel necessitatis & quietis etiam remitti potest, dum & ipsa privatorum bona dari possunt ut supra; Est bene verum quod in hac materia certa & determinata regula tradi non potest, cum totum pendere videatur à regionum & Principatuum stylis, & moribus, ac temporum & accidentium contingentiis, & opportunitatibus, Distinctiones autem per Doctores traditæ satis attendendæ veniunt ad regulandam Principis, vel supremi Magistratus voluntatem magis quam potestatem, eumque faciliorem, vel difficiliorem reddendum, ac regulandum ejus arbitrium à ratione, & principiis juris positivi, & naturalis, reliqua verò ad materiam in casuum occurrentia videri possunt apud allegatos.

† SUper ista facultate tollendi jus tertii, eique præjudicandi, incidenter agitur pluries in omni ferè materia, & præsertim *in Relatione Curiæ disc.2.* occasione agendi de potestate Papæ *& tit. de fideic.* occasione agendi de derogationibus fideicommissorum, de quibus etiam *sub tit. de feudis ad materiam Balla Baronum, eodemque tit. de feud. in annotat. ad disc. 9. & in aliis*, circa facultatem immutandi naturam feudi, & in eo erigendi primogenituram, & *sub tit. de Credito*, occasione agendi de privilegiis, quæ concedi solent in erectionibus montium, tollendo, vel suspendendo hypothecas anteriores, & *sub tit. de legitima*, occasione statutorum tollentium legitimam matri, cum similibus.

Quidquid enim sit de foro interno, de quo ex professo tractatis, meum non est agere; Quatenus pertinet ad forum externum, ea, quæ per Doctores in hoc ponderari solent, circa justam causam publicæ utilitatis, vel necessitatis, percutiunt diversos effectus, unum scilicet monitæ ipsorum Principum, eorumque Consiliariorum, ut ab istius facultatibus exercitio sine justa causa abstineant; Ad alterum judicibus pro regulando defectu subsequutionis, vel obreptionis, aut intentionis; Et alterum, ut idem Princeps, vel ejus successor, facilior reddatur ad revocandum id, quod ita gestum est dum his seclusis, in iis, quæ percutiunt jus positivum, vanum hodiè videtur in foro, & in Tribunalibus ipsiusmet Principis disputare de potestate.

SANCTI DONINI BONORUM VACANTIUM

Inter ECCLESIAM SEU EPISCOPUM,

ET CAMERAM DUCALEM PARMÆ

Votum in Casu disputato in Sacr. Congregatione Immunitatis.

Moriente clerico absque legitimo successore, cuinam debeatur successio in ejus bonis stabilibus, seu quæ pro stabilibus habentur, ac loco circumscribuntur, An fisco Principis sæcularis, vel potius fisco ecclesiastico, sive ejus loco Ecclesiæ.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*

2 *De* Consil. 17. Oldradi *super distinctione inter mobilia, & stabilia circa fiscum*

3 *De observantia attendenda in hac materia, & de regionibus, in quibus viget pro fisco sæculari.*

4 *In bonis fisco sæculari responsivis, & tributariis ille succedit.*

5 *De responsionibus ad doctrinam* Abb. & ad decis. Rotæ 7. de testam. *in antiquis, & quomodo sint intelligenda jura deferentia Ecclesiæ successionem clerici.*

6 *Votum proprium cum distinctione inspectionum.*

7 *Quod clerico morienti sine herede indistinctè succedat Ecclesia, vel Episcopus, probatur auctoritate.*

8 *Probatur etiam per rationes, & de aliis, qui excludant fiscum, licet non sint conjuncti, remissive.*

9 *Successio intestata dicitur testamentum factum à lege ex præsumpta voluntate morientis.*

10 *In bonis clerici morientis non attenduntur statuta laicalia, sed jus commune.*

11 *Declaratur quomodo, & quando id procedat.*

12 *Bona clericorum, licet patrimonialia dicuntur ecclesiastica, & exempta ab oneribus laicalibus.*

13 *De alia ratione ob quam præsumitur clericum ab intestato decedentem velle, quod ei succedat Ecclesia.*

14 *Successio fisci in bonis vacantibus est de jure civili, ideo non ligat ecclesiasticos & de ratione.*

15 *Respondetur ad* Oldrad. cons. 17. *& aliis fundamentis fisci sæcularis.*

16 *Dominus directus præfertur fisco in successione, & de quæstione, an Barones, & Domini inferiores habeant hanc Regaliam remissive.*

17 *Declaratur, quando bona censita, vel tributaria cadant sub hac limitatione.*

18 *De consuetudine de qua supra num. 3.*

19 *De differentia inter casum successionis fisci ob confiscationem ex delicto, & casum successionis in bonis vacantibus.*

20 *Episcopus, vel Ecclesia non succedit ratione territorii, & jure fisci, sed jure privato.*

21 *Quando intret quæstio territorii in hac materia successionis, vel confiscationis.*

22 *De territorio Episcopi remissivè.*

23 *Quod Papa habeat fiscum, & territorium in toto mundo.*

24 *Damnatur distinctio inter clericum beneficiatum, & non beneficiatum.*

25 *Reprobatur item distinctio inter bona patrimonialia, & quæsita ratione beneficii, vel clericatus.*

DISCURSUS CXLIX.

CUm de mense Maij 1667. Bernardinus Botterius presbyter originarius villæ Busseti obiisset submersus aquis fluminis Brentæ, nullo condito testamento, 1
absque legitimo successore ab intestato, ipseque possideret aliqua bona stabilia in ejusdem villæ territorio existentia, nec non quosdam census, ac etiam aliqua mobilia & nomina debitorum, orta est controversia super successione hujusmodi bonorum vacantium, quoad stabilia tamen & census, inter Episcopum & Cameram Ducalem, Atque re delata ad Sacram Congregationem immunitatis.

Curiales pro Camera Ducali scribentes, curiali verè 2
incomparabili stylo, paucis restringendo ea quæ nimium fuso calamo juxta exterum prolixum ac superfluum stylum deduxerant plures Juristæ & Morales pro eadem Camera respondentes, procedebant cum distinctione tradita per *Oldrad. cons. 17.* quod apud laicos reputatur in materia magistrale, inter bona, quæ loco circumscribuntur, & mobilia ac nomina debitorum, quæ non circumscribuntur, sed sequuntur personam, ut in hac ultima specie, clerico nulli particulari Ecclesiæ addicto succedat Episcopus, sub obligatione juxta unam opinionem

opinionem distribuendi in pauperes aliosque pios usus
pro anima defuncti; In altera verò specie succedere
debeat fiscus Principis sæcularis, assignata ratione,
quod illa sequi debeat dominum territorii, in quo sita
sunt, retento præsupposito, quod Episcopus non habeat
territorium seu jus territoriale, Et cum qua distinctione
procedunt, agendo in specie de clericis, ac sequendo
dictum cons. Oldrad. Prob. ad Monac. in cap. cum secundum de hæreticis in 6. n. 8. & 9. Lopez in cap. per vestras in rubr. §. 39. num. 9. Boss. in practic. criminal. tit. de publicat. bonorum num. 64. Cavalcan. decis. 15. n. 3. par. 2. Bajar. ad Cal. §. finali quæst. 80. num. 2. Peregr. de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 110. & lib. 4. tit. 3. num. 10. Et cum qua distinctione, relato simpliciter
Oldrad. dicto cons. 16. procedit etiam, licet indigestè
& articulo non examinato *Modernus Cortiada decis. 26. num. 33.*

Magnum etiam fundamentum constituendo in præsupposita observantia, quam dicebant verisimilem,
3 stante quod illa talia alibi esse solet, ut de illa Regnorum Hispaniæ & Galliæ *Alpharus de off. fisci glos.* 20.
§ 9. de bonis vacantibus n. 141. & de illo Hispaniæ *Covarr. lib. 2. var. cap. 9. n. 12. & in cap. cum in officiis n. 9. de testament.* Et de illa Statuta Veneti *Peregr. dicto lib. 4. tit. 3. num. 10. in fine,* Fortius verò respectu aliquorum
bonorum stabilium, quæ supponebantur tributaria seu
livellaria Cameræ *ex glos. in cap. quia diversitatem ver-*
4 *bo præter de concess. præben. & aliis de quibus Boss. dicto tit. de publicat. bonorum num. 18. & 53. Bursat. cons. 43. Carol de Graff. eff. clerical. 31. num. 7.*

Et ad doctrinam *Abbatis in cap. 1. de successionibus ab intestato num.* 4. ac auctoritatem *Rotæ decis. 7. de*
5 *testam. in antiquis* in quibus credebant consistere totum
Episcopi seu Ecclesiæ fundamẽtum, Respondebant *Abbatem* loqui dubitative, *Rotam* verò fundari in aliquibus juribus intelligendis de bonis quæsitis ex beneficiis
ecclesiasticis seu aliis Ecclesiæ vel clericatus intuitu,
atque super hoc nimium se diffundebant scribentes de
partibus præsertim morales, de quorum numero erat
Bordonus auctor consiliorum seu resolutionum moralium, & quorum aliqui immodeste loquebantur de auctoritate *Rota d. decis. 7.* Ponderando præsertim *textum in cap. quicumque 12. q. 3. & cap. 1. de success. ab intestato*, ac etiam *in l. si quis presbyter Cod. de Episcopis & clericis, & §. interdicimus auth. de Eccles. titulis.* quod
in eis omnibus supponatur clericus alicui particulari
Ecclesiæ seu Altari addictus, quod dicebant non verificari in isto de cujus successione agebatur nullum habente ecclesiasticum beneficium, nullique Ecclesiæ vel
Altari addicto.

Super his autem per unum ex dictæ Sac. Congregationis Cardinalibus pro veritate consultus, Quoad bo-
6 na indifferentia, quæ non essent dictæ Cameræ Ducalis
feudalia, vel emphyteutica, seu livellaria, aut censita
quoties non legitimè, ac servatis servandis non probaretur consuetudo specialis, fui in voto, quod contra
dictam Cameram respondendum esset; Ad quod clarius ac methodicè probandum tres constituebam inspectiones; Unam in parte auctoritativa seu doctrinali,
firmando cum auctoritatibus hujusmodi successionis
competentiam ad favorem Ecclesiæ seu Episcopi in exclusionem fisci sæcularis; Alteram in parte ratiocinativa seu discursiva, quæ ex genio & stylo mihi magis
cordi esse solet, idem scilicet probando per rationes &
principia, Et tertiam respondendo objectis seu fundamentis fisci sæcularis.

Quatenus igitur pertinet ad primam, dicebam casum
videri extra controversiam, utpotè litteraliter & expres-
7 sè decisum *per text. in d. l. si quis presb. 20. Cod. de Episcop. & Cleric. & §. interdicimus auth. de Eccles. titulis, & cap. 1. de success. ab intestato*, ubi absque alia distinctione
firmatur, ut descendentibus clericis absque parentibus,
aliisque legitimis successoribus Ecclesia succedat, & per
quæ jura ita firmant ibidem communiter civilistæ, &
Canonistæ ut agnoscit idem *Peregr. d. lib. 4. tit. 3. n. 10.* &
generaliter absque dicta distinctione firmant antiquioribus relatis *Carol. de Graff. d. effect. 31. nu. 7.* ubi solùm limitat in bonis feudalibus, seu aliis de alieno directo
dominio, *Bellett. disquis. cleric. tit. de bonis cleric §. 14. n. 2. cum seq. Fagnan. in cap. presbyteri de pœnis n. 8.* ubi pertransit cum dicta auctoritate *Rota dec. 7. de testam. in antiquis, Barbos. in collect. in. ad d. textum in l. si quis presbyter.* licet juxta stylum referat in confuso DD.
hinc inde, nihil discurrendo, solumque *num.* 7. referendo difficultatem excitatam *per Valasc. alleg.* 57.
par. 2. an id procedat solum in clericis in sacris, vel
etiam in minoribus ex novissimo jure Concilii Tridentini; Cumque dicta jura, dictæque auctoritates loquantur in specie, & de casu præciso successionis bonorum
vacantium ex defecto legitimi hæredis, hinc absolutum
dicebam ferè omnes auctoritates huic parti assistere,
cum in contrarium alia non adsit, quæ percurrat eosdem terminos præcisos, nisi illam *Peregr. d. lib. 4. tit. 3. num.* 10. ubi loquitur de proprio judicio sine aliqua auctoritate, vel ratione, aliæ siquidem percutiunt
diversum casum confiscationis ex delicto.

Quo verò ad alteram partem discursivam, seu ratiocinativam, clarius id probari dicebam ex pluribus
fundamentis; Primo quia si habemus in jure juxta
unam opinionem; ut tutor, vel alius administrator,
seu educator in exclusionem fisci succedat pupillo, ac 8
hospitale succedat infirmo ibi morienti, Et magis ad
rem, ut militi alicujus cohortis succedant cohortales
sive cohortis nomine Dux, atque alicui de Collegio
succedant collegiales, cum similibus, de quibus *gl. magistralis in l. 1. C. de bon. vacan. lib. 10. bene Alex. cons. 31 n. 3. circa finem lib. 1.* & cæteris relatis *Borrell. de præstantia Regis Catholici cap.* 14. ubi late agit
de hoc jure Regali bonorum vacantium; Multo magis
dicendum est Ecclesiam, seu ejus nomine Episcopum
succedere clerico, cum clericos præsertim in sacris, ut
erat iste, dicatur absque dubio miles ecclesiasticæ militiæ adscriptus & de cohorte, seu Collegio, aut
Congregatione alicujus particularis Ecclesiæ, vel
saltem de illa diœcesis; Observando potissime, quod
d. gl. magistralis in l. 1. C. de bon. vacan. ad probandum
quod Collegium succedat collegiali in exclusionem
fisci allegat in specie *d. text. in l. si quis presbyter C. de Episcop. & cler.* quam etiam allegat *Alexand. cons. 31. num. 3. in fin. lib. 1.*

Secundo quia intestata successio deferri dicitur ad personas per legem vocatas ex præsumpta voluntate morientis, pro quo lex ita testatur, quasi quod negligendo facere testamentum, ac eligendo decedere intestatus, ita testari voluerit juxta successionis ordinem à 9
lege præscriptum; Et ex qua ratione Rota sequitur
opinionem, ut in bonis clerici ab intestato defuncti
attendi non debeant statuta laicalia, quamvis de tali
successione contendant solum laici statuto subditi, quasi quod præsumatur clericum voluisse decedere, atque
testari potius juxta dispositionem juris communis, cum
quo ipse vivebat, quam cum jure statutario, à quo 10
exemptus erat, ut *apud Ottbob. dec. 149. in Tudertina successionis 29. Maji 1692.* coram Meluo *dec. 256. par. 11. rec.* & pluries in aliis enunciatis in sua materia *sub tit. de success. ab intestato*, ac etiam sub altero *de testamentis*; Quicquid enim sit de veritate hujus assumpti
quoties agitur de statutis se conformantibus cum 11
jure antiquo, medio, & novo Romanorum excludere
masculos propter fœminas, seu agnatos propter cognatos solùmque deviantibus à jure novissimo Authenticorum, quod est magis Græcorum quam Romanorum
Italorumque moribus parum adaptatum, unde propterea dicta Rotæ opinio non placet, ex iis, quæ pluries habentur dicto utroque titulo *de success. ab intestato & de testamentis*; Certum tamen, ac absolutum videtur isto casu, præsumptam clerici morientis voluntatem assistere magis Ecclesiæ, ac piæ causæ, in quam
ejus

ejus bona erogari debent, quam fisco Principis sæcularis, ut ad sensum.

Tertio quoniam quicquid aliqui civilistæ, vel sæculares dubitaverint, hodie receptissimum, ac extra quæ- 12 stionem est, etiam bona patrimonialia clericorum, seu alias quam Ecclesiæ clericatus occasione quæsita, excepto casu mercaturæ, sequi conditionem personæ, atque censeri jure bonorum ecclesiasticorum, tam ad effectum fori, quam etiam exemptionis à vectigalibus, aliisque oneribus, quæ non sint fixa, perpetua, & merè realia juxta celebres decisiones *in Brundusina gabella coram Penia, in Alben. gabella coram Merlino, in Hydruntina coram Celso*, & in aliis de quibus frequenter in materia gabellarum & vectigalium *hoc eod. tit.* Ideoque cum successio in eisdem bonis normam, seu regulam suscipiat in ipso instanti mortis clerici, penes quem ita ex legis fictione donec ad alterius successoris dominium transeant, quodammodo bona continuare dicuntur, consequenter illa jure ecclesiasticorum magis quam sæcularium regulanda videntur.

Et quarto quia cum juxta sensum *Abbat. in d. cap.* 13 *1. de success. ab intest. num.* 4. cum quo scribentes magis communiter pertranseunt Episcopus teneatur piis usibus talia bona distribuere, ita resultat, quod erogantur in suffragium animæ morientis, quod etiam resultaret si ipsi Ecclesiæ acquirantur, & consequenter intrat præsumpta ejusdem morientis voluntas, ita disponendi, magis quam ut bona transeant ad fiscum sæcularem; Et licet hæc præsumptio generaliter militet in quocumque Christiano, quem præsumere debemus sollicitum de salute, ac suffragio ejus animæ, attamen in laicis obstare videtur ratio majoris subjectionis legibus sæcularibus hanc successionem fisco deferentibus, quoties ipsi expresse in contrarium non disponunt.

Item ista successio fisci non provenit à jure divino, 14 naturali, vel gentium, sed a mero jure civili *in l.* 1. *C. de bon. vacan. lib.* 10. *cum concordan.* Dictum autem jus juxta legalem historiam sæpius enunciatam, præsertim verò magis ex professo *in Neapolitana sub tit. de servitutibus disc.* 1. post ejus casualem inventionem de recenti sequutam obligat; Vel juxta unam opinionem ex decretis Imperatoris Occidentis, Vel juxta aliam probabiliorem, quia usu & moribus communiter est receptum, non est autem obligatorium ecclesiasticorum, nisi quia per sacros canones *in cap.* 1. *de novi operis nunciat.* & alibi ita statutum sit, ut scilicet ubi sacri canones in littera, vel ratione non adversantur, leges civiles attendi debeant etiam in foro ecclesiastico, & inter clericos, Et sic obligat ex approbatione & auctoritate Papæ, quem dicendum non est approbare voluisse istas leges disponentes de bonis vacantibus ad favorem fisci sæcularis, dum apud sacros canones *in cap.* 1. *de success. ab intest. cum concordan.* Ecclesia supponitur hæres clerici, potissimè dum eodem jure civili ita quoque statutum est *in d. l. si quis presbyter*, & *in d. §. inter d. §. dicimus auth. de Ecclesiasticis titul.* ipsorum etiam canonum ratione, ac verisimili Pontificum contraria voluntate idem clarè suadentibus.

Demum quoad tertiam inspectionem respondendi ad fundamenta in contrarium ponderata, quatenus perti- 15 net ad dictam majorem auctoritatem *Oldrad. cons.* 17. præsupposito etiam ex abundanti, quod ipse in casu suo bene loquatur, adhuc tamen cessat applicatio ad casum ex triplici circumstantia, Primò scilicet quoniam loquitur de bonis censitis, seu livellariis, quorum directum dominium supponitur spectare ad ipsum fiscum, seu Principem sæcularem, quo casu ipsemet textus *in d. l. si quis presbyter*, clarè decidit non intrare successionem in bonis vacantibus, sed illam debitam esse domino directo, tanquam domino, non tanquam fisco, & sic jure reversionis, seu consolidationis, potius quam successionis in bonis vacantibus, juxta ea quæ latè & ex professo in proposito habentur *in Tusculana bonorum vacant. sub tit de feud. disc.* 71. ubi disputata quæ- 16 stione, an hujusmodi jus Regale competat necne Baronibus seu Dominis inferioribus altum dominium, ac jura supremi imperii non habentibus pro Barone seu domino loci deciditur, non ratione Regaliæ, sed ratione dominii soli, idcoque in hac facti specie eram in votu quod ex d. ratione pro Camera Ducali respondendum esset in illis bonis, in quibus verificaretur dictorum scribentium præsuppositum, quod essent dictæ Cameræ redditiria seu tributaria, dummodo esset redditus seu tributum, quod redolens speciem canonis, 17 vel census, aut livelli, præ se ferret dominium directum & originariam concessionem ipsius Cameræ juxta terminos dicti textus *in l. si quis presbyter.* Secus autem si essent tributaria ratione alicujus oneris laicalis per Principem ab antiquo impositi, quod dici posset perpetuum, uniforme, & merè reale, ita ut etiam in clericum transiret juxta distinctionem, de qua in supra allegatis *Brundusina, Alben. & Hydruntin. coram Penia, Merlino, & Celso cum similibus*, quia tunc non intrat dicta ratio dominii directi & consolidationis.

Secundo quia *Oldradus* loquitur de Regno Franciæ, ubi supponitur talem adesse consuetudinem legitimè 18 inductam ut supra in objectis advertitur, de qua in præsenti non docebatur, ideoque absque necessitate assumendi inspectionem super hujus consuetudinis requisitis, & quando hæc diceretur legitimè inducta necne, cessabat quæstio ex facto, cum darentur aliqui casus absque dubio non concludenter ad perfectam probationem.

Et tertio clarius, quoniam *Oldrad.* loquitur de confiscatione propter delictum, in quibus etiam terminis, excepto *Peregr. dicto lib.* 4. *tit.* 3. *num.* 10. qui descendit 19 ad hanc speciem, sed est singularis nullam adducens auctoritatem vel rationem loquuntur cæteri omnes, qui ex parte Cameræ Ducalis allegabantur, adhibentes dictam distinctionem inter mobilia, & immobilia, quæ respectivè cohærent territorio, vel personam sequuntur; Maxima verò differentia est inter unum casum & alterum, Tum quia in illo successionis in bonis vacantibus habemus favore Ecclesiæ claram dispositionem utriusque juris canonici & civilis ut supra, quæ non habetur in alia specie confiscationis propter delictum; Tum clarius, quoniam Ecclesia, vel ejus nomine Episcopus in isto casu bonorum vacantium ob defectum legitimi successoris, non succedit jure fisci, sed vel ex præsumpta mente morientis, Vel ex eadem ratione, ob quam Collegium succedit collegiali, cum similibus, de quibus ex magistrali *glos. in d. l. prima Cod. de bonis vacantibus lib.* 10. *Alex. d. cons.* 31. *num.* 3. *in fine lib. primo, & latius Borell. de præstantia Regis Catholici dicto cap* 14. *à n.* 17. *ad* 40. *cum seq.*

Hinc proinde in hoc proposito extranea remanet inspectio, an Episcopus habeat necne fiscum vel territorium, dum non jure fisci, seu jure territoriali succe- 20 dere dicitur, sed tanquam privatus successor privilegiatus excludens fiscum, eodem modo, quo istum excludunt alii quamvis non conjuncti ut supra, Unde in hac parte aliquo æquivoco laborare videtur d. Rotæ decisio 7. *de testam. in antiquis*, dum istos fisci terminos adhibet; Et consequenter, inhærendo nimium laudabili Curiæ stylo abhorrenti superfluas evagationes semper damnabiles, sed strictè immoranti super præciso casu, de quo est quæstio, (licet quandoque moderno tempore ab hoc adeò commendabili stylo deviari soleat) assumendam non censui inspectionem, an Episcopus habeat fiscum vel territorium necne, ut- 21 potè cadentem in dicto alio casu confiscationis propter delictum, occasione controversiæ inter plures diversos Principes seu Dominos temporales, in quorum respectivè dominiis ille qui bonorum publicationem patitur illa possideret, juxta originalem quæstionem tractatam per *Jacobum de Ravenna, Guglielmum* de

de Cuneo, *Cinum*, *Bartolum*, *Baldum*, *& alios in l. prima Cod. de summa Trinitate* exemplificantes in eo Bononiensi, qui possideret bona in territorio Mutinensi, vel è contra ut per *Alex. d. cons. 31. lib. primo num. 4. Clar. in praxi criminal. § fi. alij quæst. 78. num. 27. Rosenthal. de feud. c. 5. conf. 52. in gloss. Rippoll. de Regal. c. 9. num. 10. cum seqq. cum aliis apud Merlin. dec. 115.* quæ videtur in materia magistralis cum aliis de quibus infra *disc. 160.* Et sic supponitur territoriorum diversitas materialis & de facto, vere non cadens in casu quo agatur de clerico ejusdem Civitatis vel
22 loci, in quo Princeps sit dominus territorii in temporalibus atque Episcopus habeat legem diœcesanam passim in jure explicari solitam cum terminis territorii spiritualis, ex deductis satis frequenter *sub tit. de jurisdictione*, præsertim *in Toletana disc. primo* cum non implicet dari ejusdem territorii duplex dominium diversis respectibus.

Verùm ubi de jure territoriali Episcopi dubitari posset, adhuc respectum clericorum extra controver-
23 siam remaneret jus territoriale Papæ in toto mundo cum jure fisci quoad personas ecclesiasticas, ac etiam quoad sæculares in causis ecclesiasticis & spiritualibus, cum sola quæstio cadat quoad personas sæculares in rebus & negotiis merè temporalibus, juxta omni o veram & apud Catholicos non controvertendam opinionem, de qua ita, ut supra distinguendo agunt *Dec. & Navarr. in c. novit. de judic. Molin. de just. & jur. tom. 1. tract. 2. disc. 29. Restaur. Castal. de Imper. quæstion. 50. Morta de jurisd. p. 2. c. 57. & seqq. Diana tom. 1. resol. 121. & cæteri plenè collecti per add. ad dec. 2. par. 3. recent.* & quam circa annum 1650. firmiter canonizavit, atque omnino tenendam censuit Sacra Congregatio universalis inquisitionis, damnando atque hæreticam declarando propositionem ex ignorantia fortè magis quam studiosè & ex malitia, deductam in quadam anonyma scriptura, quod Papæ jurisdictio etiam quoad personas & causas ecclesiasticas esset in personis absque territorio.

Inepta verò videbatur distinctio, quæ ex parte dictæ Cameræ Ducalis adducebatur inter clericos beneficiatos & non beneficiatos, seu alicui Ecclesiæ addictos vel non, cum textus *in d. c. si quis presbyter*, ita
24 exemplificativè seu demonstrativè seu magis quam taxativè loquatur, Ac etiam quia etiam clericus non beneficiatus certæque Ecclesiæ non addictus, adhuc tamen absque dubio adscriptus est ipsi cælesti seu clericali militiæ, ac dicitur de legione seu cohorte illius Civitatis seu diœcesis, ac de illorum clericorum Collegio, Potissimè verò ex jure novissimo Sac. Conc. Trid. per quod decernitur aliquem clericali tonsura initiandum, alicujus Ecclesiæ servitio per Episcopum adscribendum esse, unde propterea istud est unum de requisitis necessariis ad privilegium fori, quando deficiunt ordines sacri vel beneficium ecclesiasticum, ideoque ad hunc effectum illa circumstantia considerabilis est, pro concursu scilicet requisitorum Concilii in clerico in minoribus. Et sic esse clericum morientem adscriptum vel non adscriptum alicui Ecclesiæ percutit pertinentiam successionis illius Ecclesiæ particularis exclusivè ad Episcopum vel Ecclesiam formalem in genere, non autem ut aperiat locum fisco sæculari.

Magisque inepta & verè irridenda mihi videbatur
25 altera distinctio inter bona patrimonialia & alia Ecclesiæ seu clericatus intuitu quæsita, quasi quod jura tam civilia quam canonica superius recensita clerici successionem Ecclesiæ deferentia, de secunda, non autem de prima specie disponant ac intelligenda sint; Hoc enim est æquivocum manifestum, quoniam textus *in dicta l. si quis presbyter Cod. de Episcopis & clericis* defert Ecclesiæ successionem subsidiariam tanquam in bonis vacantibus in defectum parentum aliorumque proximiorum gradus successionis, & sic adinstar illius successionis, quæ prælativè ad fiscum conceditur Collegiorum bonis collegialium cum similibus, dum ut supra ponderatum est, *dicta glos. magistrali*, cum qua cæteri pertransierunt, agendo de successione Collegii in bonis collegialium adducit hunc eumdem textum; Hoc autem prorsus vanum est applicari bonis Ecclesiæ vel beneficii intuitu seu occasione quæsitis, cum in istis clericus quamvis habens parentes seu fratres, aliosque legitimos successores in dicto textu recensitos, habeat ipsam Ecclesiam hæredem necessariam, etiam cum prohibitione testandi, seu alias, dum infirmus est disponendi, & in quibus bonis ex Constitutionibus *Julii III.* aliorumque Pontificum intrat spolium ad commodum Cameræ Apostolicæ, ex iis quæ habentur per *Redoan. & alios in particulari tractatu de spoliis clericorum & per Rotam apud Celsum dec. 65. & apud Rojas dec. 280. & 314.* Igitur manifestæ fabulæ species est dictorum jurium dispositionem istis bonis applicare, sed pernecesse intelligenda sunt de bonis patrimonialibus seu alias temporalibus, quorum libera disponendi facultas competat, & quorum intestati successio juxta ordinem juris sit conjunctorum, quatenus adsint potius quam Ecclesiæ; Unde textus in dicto *cap. 1. de success. ab intest.* nihil disponit ad favorem Ecclesiæ, sed solum declarat ut illud jus quod Ecclesia habet succedendi in bonis clericorum etiam privativè ad parentes & conjunctos non procedat in patrimonialibus vel alias quam Ecclesiæ & clericatus occasione quæsitis, Atque hanc concludebam mihi videri genuinam veritatem, exceptis tantùm bonis feudalibus, emphyteuticis, seu alias livellariis vel responsivis ratione dominii directi ut supra. Adhuc tamen pendet resolutio.

† SUper ista quæstione disputata in Congregatione Immunitatis *sub die 16. Augusti* 1669. plenis, & concordibus votis, prodiit resolutio, juxta præmissa ad favorem Ecclesiæ, adeò ut ministri Cameræ Ducalis acquieverint, (quod sciam;) Et quamvis inter multos scribentes pro Camera, quidam moralis relatus *discursu num. 5.* edito isto Regalium volumine, visoque isto discursu, pro defensione (ut ipse dicebat) suæ distinctionis, nimium copiosum, & elaboratum ediderit Responsum impressum, in specie contra hunc discursum, quod per universam ferè Italiam distribuit, & præsertim mihi in Curia idem auctor; Quinimò illud cum nimis urbanitate transmisit, nimiumque probabile est, quod illud, quod inter alia ejus opera publicæ luci sit daturus (hùc usque non dedit;) Attamen assumere nolui provinciam ei replicandi, retinendo propositum insinuatum in prœmio hujus Supplementi, quòd scilicet, cum meum institutum non fuerit, ad propriam inanem gloriam, vel ostentationem, istos publicæ luci edere labores, minusque proprias mordicus substinere opiniones, sed solùm veritati, & justitiæ inservire, illasque eo, quo fieri potest modo inquirere ad publicam utilitatem, ac posteritatis instructionem; Hinc proinde eidem cum debita urbanitatis correspondentia, respondi, clarum fuisse, ut pro eodem à me desiderato fine, ita melius veritas enuclearetur, insinuando tamen, quod si credebat meliorem esse propriam opinionem, curaret illam canonizari ab eadem Congregatione, mediante recessu à resolutis.

Reflectendo autem denuò ad casum, non obstantibus multis ejusdem scribentis ponderationibus adhoc probabilis, benéque fundata visa est resolutio, cum responsiones in eadem scriptura contentæ non elidant solida fundamenta, quibus resolutio est innixa, præterquam ubi intrat illa ratio, de qua in his terminis habetur *sub tit. de feud. disc. 72.*

Quamvis verò pertinet ad casus incidenter in discursu insinuatos super successione Collegii, vel Congregationis, sive Hospitalis, in exclusionem fisci, Vera nimiumque probabilis videtur distinctio, pariter insinuata

an scilicet mors in Hospitali proveniat accidentaliter, quia nempè ad illud accesserit infirmus, gratia curationis, vel potiùs sequuta sit ob continuam moram, & addictionem pro tempore vitæ, ut contingit in hospitali senium, & mendicantium Urbis sub nomine Sancti Sixti, de quo agitur suprà *discurs.* 79. 80 & 81. sive sunt Horphanotrophia, & similia Hospitalia, vel Collegia, quæ recipiunt pueros, & puellas orphanas, vel dispersas, cum tunc Hospitale dicatur esse loco parentis; Istoque casu intrat successio in exclusionem fisci, non autem conjunctorum, Nullatenus autem in primo modo solum accidentali, qui non inducit mutationem domicilii, juxta ea, quæ habentur *sub tit. de Paroch. disc.* 23. & 38. cum isto casu ea quadam consuetudine generali, Hospitale succedere soleat in illis pecuniis, & vestibus quas secum ferunt.

Eademque distinctio adhibenda videtur in Collegiis, & Congregationibus, quod scilicet ad hunc effectum non sit considerabilis accidentalis adscriptio alicui Collegio, vel Congregationi occasione professionis vel artis, sive ex causa devotionis, sed quando sit addictio formalis pro toto tempore vitæ, ut (ex. gr.) sunt Presbyteri Congregationis Oratorii S. Philippi Nerii, vel sunt illæ mulieres, quæ in signa Monialium vivunt in Conservatoris juxta casum, de quo *sub tit. de jurisd. disc.* 45. & *sub tit. de Regal disc.* 50. & *alibi*; sive sunt milites illarum Ecclesiasticarum militiarum, in quibus professio Regularis non emittatur, juxta casum de quo *tit. de jurisd. disc.* 92. ad quod conferant, & quæ in proposito militum, vel servientium alicui Ecclesiæ, vel Monasterio, seu Religioni habentur *sub eod. tit. de Jurisd. disc.* 4. & 33. *cum similibus.*

ROMANA HÆREDITATIS DE RIVALDIS,

Pro MONASTERIO PUELLARUM MENDICANTIUM.

Cum PAULO LUDOVICO RIVALDO.

Casus disputatus coram Arbitris.

An officium Prælativum venale acquisitum per filiumfamilias præsumatur quæsitum de pecunia patris. Et quatenus hæc præsumptio, seu etiam probatio inferet, An dictum officium vel pretium in ejus acquisitione erogatum censeatur donatum, ita ut veniat necne in collatione sive in imputatione.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Officium emptum per filium familias in dubio non præsumitur emptum de pecunia patris.*
3 *Contrarium cum distinctione.*
4 *De acquisitionibus factis per Tutores, Administratores, & Officiales.*
5 *Generaliter de acquisitionibus factis per filios familias.*
6 *An pater emendo officium in persona filii censeatur illi donasse pretium erogatum.*
7 *De potestate patris volentis hoc pretium imputari, filio in legitimam remissive.*
8 *Decreti reservatio super officio quando detur & quando non.*
9 *De ratione ob quam officium habens annexam prælaturam non imputatur, sed censetur donatum.*
10 *Pretium tituli seu dignitatis super feudo non venit in collatione cum secundo genitis.*
11 *Donatum filio in causam primogenituræ non imputatur.*
12 *Ista est quæstio voluntatis pro facti qualitate decidenda, & de materia remissive.*

DISCURSUS CL.

Cum Gaspar Rivaldus, ultra filias fœminas tres haberet masculos, nempe Balthassarem, Paulum Ludovicum, & Ascanium, atque hic ultimus clericus suscepta Prælatura Referendarii utriusque Signaturæ, ipso patre vivente, acquisiisset officium venale Regentis Cancellariæ valoris circiter scutorum 20. millium, Ad aliquos autem annos sequuta dicti Gasparis morte, adhuc durante magno appaltu Dohanarum Urbis, casus dedisset, quod ad instantiam Cameræ pro residuo debiti ex causa dicti appaltus, nedum omnia bona stabilia, sed etiam istud officium vendita essent; Sequuta demum post mortem Balthassaris etiam illa Ascanii, scripto hærede in notabili asse Monasterio seu Conservatorio puellarum mendicantium, cujus ipse quodammodo fundator dici potest, Paulus Ludovicus alter superstes litem movit, prætendendo, Vel dictum assem esse communem, Vel quod cum dictus Ascanius de bonis paternis in pecunia & mobilibus consistentibus majorem habuisset partem, illi suppleri deberet propriam portionem, juxta ea, quæ desuper acta habentur *in hac eadem causa sub tit. de hærede & hæreditate*; Quia verò ex parte Monasterii rei conveniri dicebatur, quod ubi etiam constaret ad manus dicti Ascanii de pecuniis, & bonis communibus paternis plus obvenisse, id compensandum erat cum pretio officii, quod in causam communem per Cameram ut supra distractum fuerat; Hinc proinde coram tribus Prælatis arbitris concorditer electis, coram quibus hujusmodi disputationes habitæ fuerunt, cum exitu de quo *sub dicto alio titulo de hærede & hæreditate &c.* assumpta fuit hæc disputatio, An scilicet hoc officium dicendum esset proprium ipsius Ascanii, vel potius spectaret ad communem paternam hæreditatem, ita ut nullum jus peculiare competeret ipsi officiali.

In hac igitur disputatione, scribens pro dicto Monasterio tanquam Advocatus pro substinenda dicta excitata prætensione, duas constituebam inspectiones, Unam, an constaret officium prædictum emptum esse de pecunia paterna, Et secundo, quatenus de hoc constaret, An tale pretium censeretur filio donatum absque eo quod veniret in collatione, & respectivè imputatione in propriam portionem hæreditariam, atque utrumque negando.

Quatenus pertinet ad primam, cum in materia habeantur celebres decisiones *in Bononien. pretii clericatus coram Pirovano & Virili impress. decis.* 660. & 679. *par.* 4. *rec. tom* 3. & *coram Merlino inter suas dec.* 273. *repetit. par.* 5. *recent. dec.* 54. istas pro certo sciens in contrarium deducendas esse, utpote in Curia notorias, potius retorquebam, quoniam non obstante quod appareret de quietantia pretii soluti per patrem declarantem solvere de propriis pecuniis, plura ponderata fuerunt adminicula, ut advertitur præsertim *dicta dec.* 679. *num.* 1. & *sequen & apud Merlin. dicta dec.* 273. *alias* 54. *par* 5. *num.* 1. & 2. quoniam nihil in præsenti concurrebat, unde propterea inferebam fuisse habitum pro absoluto, solam juris præsumptionem non sufficere militantem in acquisitionibus, quæ fiunt per filiosfamilias, sed alia extrinseca adminicula requiri.

Verum reflectendo ad veritatem ab initio agentibus pro Monasterio liberè insinuatam, satis dubitabam de motivo ex facti circumstantiis, cum ageretur de filiosfamilias penè adolescente non industrio, & in quo nulla alia concurrebat causa, unde tam notabilis summæ acquisitio provenire potuerit; Quicquid enim sit de illa possibili acquisitione ex ignoto fortunæ beneficio in tutoribus ad excludendum delictum admissa per textum in *l. si defunctus C. arbitrium tutelæ* cujus dispositionem DD. extendunt ad quoscumque administrato

ministratores, & aliena negotia gerentes, seu officiales, ex plenè collectis *per Cyriac. contr. 91. in principio, & Surd. dec. 15.* Melius verò id impugnat in officialibus præsertim justitiæ administrationem habentibus *Apont. de potestate Proregis tit. de elect. official. §.7. num.6. cum seqq.*

Attamen quatenus pertinet ad acquisitiones factas per filios familias, vera & recepta distinctio est, quod aut agitur de filio industrio, in quo verisimilis caosa acquisitionis concurrat, & fortius si non habeat patrem opulentum, & tunc acquisitiones censeantur propriæ, Aut econverso de filio non indostrio, minus-
5 qoe alias acquisitionis occasiones habente cujus pater econtra sit dives, & tunc secus, ut plenè antiquioribus allegatis *Becc. cons. 113. num. 9. & per tot. Paschal. de patr. potest. par. 1. cap. 3. num. 24. Rota decis. 410. num 9. par. 9. recent.* Et in hac secunda parte distinctionis versabamur, dum filius erat satis juvenis, nullas acquisitionis occasiones habens; præsertim summæ tam notabilis, pater verò dives, atque occasione appaltuum, aliarumque negotiationum pecunia numerata abundans, & sic planum videbatur hujusmodi officii emptionem à patre de propria pecunia factam esse; In dicta vero *Bovonien.* dubitandi rationem præbebant facti circumstantiæ, quod filios haberet bona materna, aliaque adventitia per patrem administrata, cum quibus prætendebatur hujusmodi acquisitionem fieri potuisse, unde propterea dictum fuit, quod pater seu ejus hæres teneretur dictæ administrationis rationes reddere.

Aliqua magis probabilis dubitandi ratio cadere videbatur in secunda inspectione, quod scilicet censeretur dictam pecuniam in hujusmodi officii acquisitio-
6 ne erogatam fuisse animo donandi, dum neglexit pater decreti reservationem ad ejus favorem, neque aliam fecit animi declarationem juxta communem & receptam distinctionem, de qua supra plures, præsertim *in Romana hæredit. disc. 1. & admittitur d. dec. 660. num. 4. p. 4. tom. 3.* ac etiam supponunt aliæ decisiones editæ in eadem causa, in quibus voluntas patris erat expressa & clara, solaque disputatio restringebatur ad potestatem, ponderando ibi etiam dictæ contrariæ voluntatis non donandi vehemens adminiculum resultans ab ingenti summa scutorum 36. m. auri, stante præsertim numero aliorum filiorum, & quantitate reliqui patrimonii, quæ omnia in præsenti nedum cessabant, sed potius retorqueri poterant, eum atteoto statu patris, de tempore, quo id sequutum est, ac oumero filiorum, hæc summa dici non posset adeò notabilis, quod hujusmodi inverisimilitudioem induceret.

Aliud enim est, ubi quæstio restringitur ad defectum potestatis per *Nicolaum de Ubaldis* aliosque DD. pon-
7 deratæ, stante quod hujusmodi officia sunt de Regalibus, ac obtineri dicuntur magis à Principe, neque sunt in commercio, atque ad hunc effectum intrat distinctio, de qua in allegatis decisionibus, præsertim in illa coram *Merlino* ioter ipsum officium, ejusque pretium, ut non in primo, sed in secundo intret imputatio, clarius verò in ea facti specie, quod filius jam officium vendiderat, & habebat pretium in manibus, unde agebatur potius de imputatione pretii officii amplius non possessi; Aliud verò de regulanda voluntate patris in acquirendo, an scilicet fecerit animo donandi, & non imputandi, stante dicto contrario adminiculo neglectæ reservationis decreti juxta receptam distinctionem, de qua *dicto disc. 1. & alibi.*

Istud solum adminiculum per Arbitros reputabatur leve ac modici momenti, cum reservatio decreti passim ae de facili concedi soleat in aliis officiis populari-
8 bus non habentibus annexam Prælaturam, Secus autem in prælatitiis juxta eorum distinctionem, de qoa supra *in Neapolitana disc. 2.* quoniam non debet esse in facultate personæ privatæ deponendi aliquem à prælatura, ideoque non dantur nisi de raro & ex favore speciali.

Adhuc tamen dicebam, quod secluso isto adminiculo, urgebat aliud nullæ declarationis factæ in contrarium, atque magis apud me vim faciebat consideratio, tam ad effectum inducendi præsumptam dona- 9
tionem, quam ad alterum excludendi imputationem, quod ita filius non obtinebat istud officium gratuitum, & ad solam locupletationem, sed cum onere prælaturæ requirentis notabilem sumptum pro illius status decore & qualitate in statu privatæ fortunæ non necessarium, ideoque non esset filii ad prælaturam electi verisimiliter à patre prædilecti beneficium, sed maleficium, atque ita deterior esset ejus conditio, quam illa aliorum filiorum minos dilectorum; Ad quod deducebam ea, quæ frequenter habentur *sub tit. de feudis* super exemptione filii primogeniti à collatione pretii per patrem erogati in acquisitionem dignitatis seu tituli super feudo novo, cujus pretium confe- 10
rendum est, ob dictam rationem oneris annexi titulo seu dignitati majoris sumptus, quam in statu privato; Quod etiam ponderatum habetur *in Romana de Spatis sub tit. de legitima & detractione*, ac etiam *in Bononien. separationis bonorum de Dondinis sub eodem titulo vel sub altero de fideicommissis*, super puncto, an donata per patrem filio occasione erectionis pri- 11
mogenituræ in ejus persona, censerentur necne liberè donata absque onere imputandi in legitimam, vel econtra, quoniam cessante expressa voluntate imputandi ob dictam rationem, potius præsumptio est pro imputationis exclusione ob majora onera incumbentia ei, qui figuram primogeniti & capitis domus facturus est ex ibi deductis; Ideoque in ista causa difficultas restricta fuit magis ad factum, ex cujus circumstantiis prætendebatur constare de voluntate donationis exclosiva; Et revera ista est quæstio voluntatis, ideoque potius facti quam juris, certam ac uniformem determinationem non recipiens, sed ex singulorum casuum particularibus circumstantiis pro judicis prudenti arbitrio decidenda; De ista verò materia imputationis officiorum venalium aliorumque vacabilium in legitimam habetur pluries actum in sua materia *sub tit. de legitima & detractionibus.*

† SUper hac eadem caosa, occasione agendi de puncto collationis, vel imputationis, agitur *sub tit. de hærede disc. 32.* Et de eadem materia imputationis *lib. 1. de feudis in annot. ad disc. 29. & tit. de Legitima disc. 13. 15. 18. 20. 23. & 24.* & magis ad rem *sub tit. de fideicomm. disc. 191.* qui est io causa *Bononien. separationis bonorum* in hoc discursu allegata.

Quamvis aotem præsens causa adhuc pendeat coram arbitris, sub aliquo tractatu concordiæ, adhuc tamen ad eam pro veritate reflectendo, persistendum videtur in eodam senso, quod scilicet circa primum punctum, sufficiens probatio accedat, quod pecunia erogata in acquisitionem hujus officii, proveniret à patre, dum ejus magna quantitas, ac etiam status, & qualitas patris, ac ætas, & qualitas filii, ad evidentiam id comprobare videntur; Econverso autem, quod dum pater in vita nihil declaravit, nec disposuit, ac etiam ob aliquam subsequutam observantiam fratrum & cohæredum, adesse censeatur illa donatio, de qua supra *disc. 124. & alibi.*

Præterea, ubi etiam in hoc proposito procedendum esset cum formalitatibus juris civilis, cum quibus *Bald.* & alii nostri majores processerunt, juxta insinuata *sub tit. de feud. in hoc Suppl. disc. 131.* in proposito patris acquirentis pro se, & filiis feudum ex causa onerosa, constituendo scilicet differentiam inter filios in potestate, & extraneos, vel filios sui juris ob prohibitionem donationis inter patrem & filiom in potestate, congruerent ea, quæ habentur de extraneis, vel de filiis, qui non sunt in potestate, stante Clericatu, ob quem cessat prohibitio juris civilis, dum quidquid in filium

Clericum obvenit, sortitur naturam peculii, quasi castrensis, ex deductis occasione ususfructus legalis *sub tit. de servit. disc. 61.* & occasione facultatis testandi, *sub tit. de Testam. disc. 34.*

Verùm quia (ut *loc. cit. de feudis* advertitur) ista consideratio parum probabilis videtur, quodque totum faciat expressa, vel præsumpta voluntas patris; Hinc proindè ad hanc rem probabilius adaptari videntur ea, quæ habentur *d. disc. 191. de fideicomm.* & in aliis locis ibidem citatis, pro regulatione voluntatis, in exclusionem imputationis, & inclusionem donationis, ex causa scilicet correspectiva, & onerosa, quam secum fert status Prælaturæ, qui videtur importare quandam necessitatem majorum sumptuum, majorisque incommodi, & laboris; Quinimò magis quàm primogenitura, vel feudum, cum titulo, seu dignitate, quoniam hæc dimitti possunt, atque ita eximi à dictis oneribus, quod non est ita practicabile in Prælatura; Vel quia non pendeat à libera voluntate Prælati ad instar eorum, quæ habentur *sub tit. de Benef.* super resignatione beneficii ob quasi contractum, qui initi dicitur cum Papa in concessione, ac respectivè susceptione Prælaturæ; Vel quia, ubi contingat illam dimitti extra occasionem mutandi statum in longe melius, sed ex causa, quod in eo statu se sustentare non possit, tunc est nimium præjudiciale decori, & existimationi, & per consequens reputatur status necessarius, si non ex necessitate præcisa, attamen ex morali, seu causativa, quæ inesse dicitur in iis, quæ obligant ex ratione convenientiæ, seu dedecoris juxta *decis. 677. Franchi*, cum aliis *sub tit. de Dote disc. 78. & 79.* Et per consequens combinando simul occasionem, & subsequutam observantiam patris non disponendi in contrarium, ita videbatur, quod nimia probabilitas huic parti assisteret.

ROMANA EXHIBITIONIS LIBRORUM

Pro CHRISTOPHORO PANZERIO

Cum DOHANERIO.

Casus disputatus in Camera.

An & quando gabellarius conservare teneatur libros gabellæ, eosque cuicumque interessato petenti exhibere; An hujusmodi libri dicantur publici vel privati, tam ad effectum probandi pro vel contra tertium, quam etiam ad alium effectum; Et an gabellarius eos lacerando seu cassando, aut alias alterando criminaliter puniri possit, seu civiliter ad aliquid teneri.

SUMMARIUM.

1 *De provisione super abundantia piscium in Urbe.*
2 *Casus controversia*
3 *Distinctio theorica quando quis exhibere teneatur proprios libros*
4 *De jure nemo tenetur exhibere proprios libros vel scripturas.*
5 *Fallit de stylo Curia probatis interesse & existentia.*
6 *Libri proprii & scriptura privata possunt comburi & lacerari aut alias negligi, & num. 9.*
7 *Secus in libris publicis seu alias tenendis ex debito officii.*
8 *Gabellarius lacerans vel cassans libros gabella an possit puniri.*
9 *De eadem conclusione, de qua num. 6.*
10 *Gabellarii tenentur conficere & custodire libros, & de ratione.*
11 *De contrascriptore.*
12 *De differentia inter gabellarium appaltatorem, & gabellarium administratorem.*
13 *De fide prastanda libris gabella vel dohana.*
14 *De eadem distinctione, de qua num. 12.*
15 *De ratione ob quam isti libri sint publici, & debeant custodiri, ac exhiberi.*

DISCURSUS CLI.

INter prudenter beneque regulatas provisiones civilis 1
regiminis Urbis pro conservanda victualium abundantia, quæ vulgò *grascia* dicitur, tollendisque monopoliis ac dardanorum oppressionibus, illa præsertim habetur circa pisces quorum proinde continua adest copia in quantitate & qualitate cum omnimoda infimi populi facultate habendi etiam de magis electis supra quamcumque maritimam Civitatem incomparabiliter, Quoniam erectum est particulare officium cum banco, ad effectum ut piscium vectores à piscatoribus missi, illicò absque alia mora & non expectata venditione expediantur, consignando in dicto officio pisces tam circa pondus quam circa diversas eorum qualitates, ac dominos diligenter ab officiali descriptos, & qui omnes quolibet mane in publico foro ad id destinato cum interventu corresponsalium ipsorum piscatorum, qui *Cottiatores* vulgò nuncupantur, exponuntur sub publica hasta, atque ut vulgò dicitur *al cottio* pro statuendo pretio ad favorem piscatorum juxta piscium qualitates, & cum eorumdem piscatorum assecuratione de pretio prædicto, quod remanet in banco ad eorum dispositionem, Quinimo etiam antequam sequatur cottium, illis pecunia indigentibus subministratur, Istud autem officium quamvis distinctum, annexum tamen esse solet dohanis ob interesse dohanerii pro gabella super eisdem piscibus existente; Cum autem vel ex privilegio, vel ex consuetudine pisces cum quadam instrumentorum specie capti, atque ab aliis discreti aliquam haberent exemptionem à dohanerio nuper controversam, unde propterea desuper orta est lis inter eumdem dohanerium ac interessatos, inter quos, erat Panzerius, per quos, vel à dohanatum, vel à grasciæ Præside obtenta fuit manutentio cum condemnatione restituendi
exactum, Ad cujus liquidationis effectum, institit 2
Panzerius pro exhibitione librorum dicti cottii, qui vulgò *bastardelli* nuncupantur, ut ex distincta piscium descriptione, tam in quantitate, quam in qualitate & pretio in singulos dies & tempora, & cum distinctione piscatorum seu vectorum dicta liquidatio sequi posset; Præfato autem Dohanerio prætendente ad dictam exhibitionem non teneri, ac asserente eos non habere utpotè laceratos vel neglectos. Hinc datum fuit dubium *in Camera coram Mari*, ubi dicta causa exemptionis introducta erat, *An dohanerius ad dictam librorum exhibitionem teneretur.*

Et assumpta desuper disputatione, scribens pro Pan-
zerio dicebam, quod in hac materia exhibitionis li- 3
brorum recepta distinctio est in genere, quod aut agitur de libris merè privatis, ad quorum confectionem & custodiam quis non tenetur, utpotè ad privatam memoriam & diligentiam conscriptis & tentis, Aut de libris publicis, quos ratione officii, aut alias ratione subjectæ materiæ, & pro aliorum interesse quis conficere & conservare tenetur.

Primo enim casu, in puncto juris, quamvis de ipso-
rum existentia constaret, non intrat edendi seu exhi- 4
bendi obligatio, quoniam nemo teneri debet exhibere inimico arma propria contra seipsum, ad *text. in l. qui accusare Cod. de edendo*, & est communis traditio DD. tanquam in principio certo, quod absolutum supponitur in proximè allegandis decisionibus; In Curia tamen de stylo fundato in quadam æquitate, concurrentibus duobus requisitis, nempe existentia benè probata de tempore motæ litis, ac interesse
petentis, intrat dicta obligatio, tam respectu libro- 5
rum,

tum, quam aliorum jurium, cum ea tamen moderatione, quod ille, penes quem dicta exstentia probatur de tempore motæ litis, admittitur ad juramentum se amplius non habere, quia laceraverit, seu alias neglexerit, & amiserit, quo casu non probata per petentem actuali existentia, per quam dicta jurata assertio de falsitate seu mendatio convincatur, illa sufficit, quoniam ubi agitur de libris & scripturis privatis ex debito officii non tenendis & conservandis, semper & quandocumque per eatum dominum, lacerari, com-
6 buri seu alias negligi possunt, ut plenè antiquioribus allegatis probant *Farin. & cæteri apud eum scribentes cons. 43. lib. 1.* & habetur particulariter actum *in Romana census vitalitii pro domo professa Societatis Jesu sub tit. de credito.* Et in his terminis obligationis exhibendi libros vel alias scripturas ita distinguendo plenè habetur *apud Greg. & Adden. decisione 129. Buratt. & Adden. decis. 278. decis. 137. par. 11. rec. repetit. post Zuffum de legitim. processus decis. 6.* in quibus etiam habetur actum circa qualitatem probationis existentiæ, quod isto casu debeat esse concludens & perfecta, & non sufficiat præsumpta, cum aliis ad rem facientibus.

Secus autem in altero casu, in quo ex debito offi-
7 cii seu alias ratione consuetudinis vel subjectæ materiæ tenetur quis ad confectionem & conservationem librorum, aliarumque scripturarum, Tunc enim necessaria non est probatio existentiæ ex parte petentis, minosque admittitur amissionis seu existentiæ assertio, quamvis jurata, sed rectè cogi potest, vel ad factum, vel ad quanti petentis interest, ut in proximè allegatis, præsertim *decis. 237. par. 11.* alias *decis. 6. post Zuff cum concordan ibidem,* ac frequenter, quoniam juris theorica generalis & in abstracto vera est ac recepta.

Quatenus verò pertinet ad applicationem, cujus tota quæstio esse solet, adhuc non visis juribus alterius partis, pro ratione dubitandi ponderabam in terminis specialibus gabellariorum, & publicanorum, ea
8 quæ habentur plene disputata *apud Thesaur. decis. 171.* super quæstione, an gabellarius lacerans, occultans, seu cassans libros hujusmodi puniri possit criminaliter, *atque num. 6.* proceditur cum dicta distinctione, an libri essent publici de necessitate conficiendi ratione officii, vel essent merè privati ad propriam instructionem & memoriam, ut hoc secundo casu nulla intret actio criminalis, quinimò neque civilia, cum libri propril ad scripturæ privatæ comburi, lacerari, cassa-
9 ri, seu alias alterari liberè possint *Castrens. cons. 130. lib. 1. & cæteri apud Farin. d. cons. 43. lib. 1. Rota decis. 146. par. 4. rec. tom. 2. num. 7. & 8. Adden. ad Gregor. decis. 199. in fine.*

In hac secunda specie privatorum librorum versari dici poterat, Tum quia nulla lex habetur, quæ Dohanerium ad hujusmodi librorum confectionem & conservationem obliget, Tum etiam quia ita suadere videbatur ipsorum librorum forma & vocabulum, dum non agebatur de libris formiter ac mercantiliter textis, sed potius in forma simplicis memorialis, sive diarii, quod vulgò, *giornale* dici solet, propriè tanquam simplici manuali istud *bastardelli* vocabulum congruere de communi usu solet.

His tamen non obstantibus, cum sensu etiam veritatis, contrarium dicebam probabilius, Tum quia ga-
10 bellarii & publicani generaliter libros conficere & custodire teneantur, eosque quibuscumque petentibus exhibere, ex deductis per *Peregr. de jure fisci lib. 7. tit. 3. num. 37.* quoniam etiam in eis tertii interesse adesse videtur ad effectum probandi possessionem exemptionis & franchitiæ, aliosque effectus frequenter contingibiles; Tum etiam quia, ut in aliis supra advertitur, præsertim *in Roma bulli alearum disc. 79 vel 80.* locatoris seu domini vectigalis interest libros per Appaltatores fideliter confici & custoditi, atque in fine appaltus restitui, cum obligatione quandocumque ex-
hibendi ut ita Princeps vel Respublica certificari valeat de vectigalis vel alterius juris emolumentis & quomodo in futuris appaltibus se regulare debeat; Ideoque id communi usu receptum esse advertitur *apud Thesaur. dicta dec. 171. in principio, & Gennam de scriptura privata lib. 4. tit. de libris rationum gabellarii num. 21.*

Quinimo cum hujusmodi publicani & appaltatores quandoque non soleant esse fideles, neque omnia
emolumenta in eorum libris describere, idcircò licitè 11
possunt Camerales pro dicto Principis & Reipublicæ interesse apponere contra scriptorem, ut *per Boss. de remiss. merced. publicanorum num. 45. Capyc. Latr. consult. 40. num. 49.* & habetur supra *in Romana seu Albanen. defalchi disc. 66.* ubi de hac materia contrascriptoris.

Et licet, ubi non agitur de publicanis administratoribus vectigalium & gabellarum, sed de appaltatoribus seu conductoribus, de stricto jure dici valeat eos posse negligere confectionem vel conservationem librorum, eo quia, sive magna sive parva sint emolumenta, eorum tantum est interesse, non autem locatoris, aliam non habentis actionem nisi ad conven-
tam pensionem, Quinimò locatoris magis interesse vi- 12
detur dictos libros non confici, ut ita convinci non possit damnum ex cujus ratione appaltator restaurum seu defalcum prætendere valeat, ut de hac differentia inter gabellarium appaltatorem, & gabellarium administratorem habetur supra *in Romana redditionis rationum disc. 86.* Nihilominus dicti alii respectus ratione subjectæ materiæ id ex recepto usu exigunt, ac præponderant.

Unde propterea passim receptum habemus, etiam hujusmodi dohanarum & gabellarum libris per conductores seu appaltatores confectis tanquam publicis
quoad tertios fidem adhiberi, ut cæteris relatis ha- 13
betur *apud Otthob. decis. 130. num. 26. & per Rotam decis. 223. & 239. par. 11. rec. ubi concordantes.*

Et quamvis apud DD circa hujusmodi gabellarum libros distinguatur, an confecti sint per conductores
seu appaltatores ad proprium commodum vel incom- 14
modum, qui majus vel minus emolumentum respectivè cedat, vel confecti sint per eos qui nullum proprium interesse habentes sub certa mercede in officium vel administrationem deputati sunt, qui alicubi *Credenzerii* vulgò nuncupantur, quasi quod hoc secundo casu publicorum jure habendi sint, in primo autem potius jure privatorum, ut ita distinguendo cæteris relatis habetur *apud Mascard. de probat. conclus. 857. per tot. & 976. num. 39. & sequen. Thesaur d. decis. 271. Gait. de credito cap. 2. n. 66. Capyc. Latr. consult. 66. & 68.* Attamen id procedit in ordine ad majorem vel minorem fidem dictis libris præstandam in præjudicium tertii, secus autem quoad dictam obligationem custodiæ & exhibitionis.

Verùm in hac facti specie omnis penitus difficultas
cessare videbatur, quoniam hujusmodi libri princi- 15
paliter ordinantur, non pro adnotandis gabellarii seu dohanerii emolumentis, sed principaliter pro jure & interesse piscatorum seu transmittentium pisces, ut ita certificari possint de piscium quantitate, qualitate & pretio in singula tempora, atque ita etiam certificari de fide corespondalium seu cottiatorum, unde in hac parte dohanerius hujusmodi libros conficere dicitur, non tanquam dohanerius seu gabellarius pro jure gabellæ, sed tanquam officialis & bancherius ratione dicti publici officii, & respectivè banchi pro publica ubertate erecti; unde propterea videbamur esse in casu indubitabili, non obstante, quod libri non essent formales ac mercantiliter texti, sed in forma memorialium, bastardellorum nuncupationem haberent, quoniam dum talis est usus, neque alii libri desuper habeantur, vis non est in vocabulo vel forma, sed in rei substantia, sive effectu, ob quem illi conficiuntur ac

retinentur; Eoque facilius, quia clara erat inverisimilis laceratio ob ipsius dohanerii interesse, quodque affectaretur occultatio ad eludendam dictam manutentionem, ac refectionem indebitè exacti; adhuc tamen disputatio sequuta non est, unde judicium desuper efformari non potuit.

† DE contentis in hoc discursu ad materiam librorum eorumque exhibitionis, habetur actum *sub tit. de Judic. disc. 28. & 30. & in decis. 32. & 101. par. 10. recent.*

ROMANA PRÆTENSÆ FRAUDIS

Pro ANTONIO MARIA LEONIO

Cum DOHANERIO.

Casus disputatus in Camera.

An & quando dicatur constare de contraventione bannimentorum gabellæ, & de fraude, ita ut intrent commissum & aliæ pœnæ necne.

SUMMARIUM.

1 *de capitulis & bannimentis dohanæ ne merces relinqui possint in circuitu Urbis per decem milliaria.*
2 *Casus controversus.*
3 *Quomodo in hac materia fraudatæ gabellæ seu contrabannorum judicandum sit, & quare Advocati scribant pro una, vel altera sententia.*
4 *De circumstantiis in proposito spectandis.*
5 *Quando qualitas personæ præsertim, quod sit forensis excuset.*
6 *Generaliter quando forenses excusentur à pœnis bannimentorum.*
7 *De regula, ut singula quæ non prosunt &c. in hac materia attendenda.*
8 *Ponderantur circumstantiæ excusantes, & è contra.*
9 *Quando circumstantia excusantes non attendantur.*
10 *Quod erroneum sit procedere cum regulis & doctrinis generalibus in hac materia.*
11 *De interpretatione bannimentorum, de quibus num. 1. eorumque ratione.*
12 *Immorandum non est in cortice & figura verborum, sed attendi debet substantia voluntatis.*

DISCURSUS CLII.

1 DIsponentibus capitulis ac bannimentis dohanæ Urbis, ne relinqui possent merces in cauponis, vineis, casalibus aliisque locis Urbis & prope illam spatio decem milliarium, non facta notificatione Dohanerio vel ejus deputatis sub pœna commissi aliisque
2 pœnis, Cum Antonius Maria Leonius mercator Sulmonensis duceret Urbem versus quatuor ballas serici, adhuc tamen indeterminatus an mercem in ipsa Urbe venditurus esset, vel traducturus ad portum Centum cellarum seu Civitatis vetulæ, pendente determinatione à pretio in Urbe currente, Idcirco ad illam accedendo injunxit vectori, ut eam non ingrederetur, sed ipsum extra muros regredientem expectaret, quare vector muris proximus, ac incertus de domini mora in regrediendo, ne interim retineret animal onustum, in quadam caupona existente in ipsa via publica, animali exonerato ac reposito in stabulo, tenebat sericum in atrio seu cortili publicè & palam circa meridiem, omnium oculis expositum, quod ad vigilium certiorationem per dohanæ deputatos sub prætextu contraventionis bannimentorum sequestratum fuit, ac successivè declaratum cecidisse in commissum, incamerato pretio cum decreto Thesaurarii, unde propterea ex parte dicti Leonii introducta per appellationem causa *in Camera coram Caccano.*

Scribens pro appellante, cum eodem penè tempore, ac in eodem Tribunali dedisset occasio scribendi pro alio gabellario super incursu pœnæ in *Commissi, de qua disc. sequen.* 3 ad ostendendam compatibilem facultatem scribendi super eodem articulo, modo pro affirmativa, & modo pro negativa, quod ignaro vulgo, ac aliquibus rerum moralium professoribus parùm versatis scandalum quandoque parere solet, Dicebam istam materiam esse de illis, quæ potius facti & applicationis quam juris esse dicuntur, unde propterea uniformis ac determinata regula tradi non potest, sed adinstar ultimarum voluntatum, aliarumque conjecturalium materiam sæpè contingit, quod in casibus, qui nedum similes, sed penè identifici videntur, diversimodè judicandum veniat ex aliquibus alterativis facti circumstantiis, ex quibus determinatio pro judicis prudenti arbitrio pendet.

Ad effectum siquidem inspiciendi, an actus ex quo commissum seu contraventio deducitur, gestus esset animo fraudandi nec ne, sive mercium contractator dici posset repertus in fragranti faciendi contrabandum, plura inspicienda sunt, juxta personarum, locorum, temporum, & mercium qualitatem, ut benè antiquioribus relatis habetur *apud Farin. quæst. 173. ex num.* 4 *10. cum seqq. Caren. resol. 206. cum duabus sequen. Manson. de contraband. quæst. 3. Cyriac. controv. 512. Vermigliol. cons. 177. & sequen.* ac latè ad nauseam & ultra colligit *Gimba cons. 16* ubi in individuo consimilis prætensi commissi seu fraudis gabellæ ac extractionis serici.

Spectatur enim qualitas personæ, an scilicet esset 5 bonæ vel malæ famæ, seu solitus committere fraudes & contrabanda, beneque conscius hujusmodi bannimentorum & provisionum, vel econverso vir probus non solitus committere fraudes seu alias tanquam forensis hujusmodi prohibitionum ignarus; Et hanc excusationis circumstantiam in præsenti concurrere dicebam, dum agebatur de mercatore forensi, quod ponderatur per DD. collectos *apud Farinac. dicta quæst. 173. num. 14. & 16.* quoniam juxta generalem distinctionem traditam per criminalistas, an & quando ignorantia bannimentorum per forenses allegata illos excuset ab incursu pœnarum in eisdem bannimentis contentarum, Aut agitur de illis, quæ sunt naturaliter & intrinsecè mala, ac ubique prohibita, & 6 non intrat excusatio, solumque prætendi potest, quod allegata ignorantia, quoties illa est probabilis, temperare debeat pœnam ordinariam, si ista in aliis regionibus, præsertim in illa forensis contravenientis pro tali actu, quamvis etiam ibi prohibito & naturaliter malo, non adeò gravis imposita est, Aut de iis quæ non sunt naturaliter & ubique mala, & intrat excusatio, ex latè deductis *per Farinac. in fragmen. verbo bannimenta.* Unde cum relinquere merces in aliqua caupona vel loco prope Civitatem non sit de actibus naturaliter & intrinsecè malis, utpotè proveniens à novis bannimentis & capitulis, hinc inferebam qualitatem personæ, ut in hac facti specie, sufficientem excusationem inducere; Verum reflectendo ad veritatem, advertebam hujusmodi circumstantiam esse qui- 7 dem alicujus operationis, quando aliæ magis proximæ & stringentes pro fraudis exclusione concurrerent, solam verò & de per se nullius esse momenti, Tum quia ferè per totam Europam, præsertim verò in Italia generale est hoc vectigal dohanæ, quod in magnis Civitatibus seu aliis emporiis, ut fraudibus consulatur, ferè uniformiter hujusmodi rigorosas prohibitiones habet; Tum etiam quia in hac facti specie agebatur de mercatore in Urbe negotiari solito, & quia de facili etiam per ipsius Urbis mercatores fraus fieri posset, ita studiosè curando merces introduci per forenses, ut in casu quo in fragranti reperirentur, hic excusationis clypeus haberet.

Aliæ tamen plures in hac facti specie concurrebant circum-

circunstantiæ seu qualitates excusantes, quæ ubi etiam solæ & de per se insufficientes essent, insimul tamen junctæ bonam fidem ad evidentiam comprobare vide-
8 bantur, procedendo cum vulgari regula, *ut singula, quæ non prosunt, &c.* in omnibus ambiguis & conjecturalibus perpetuò ac principaliter attendenda. Primò scilicet qualitas loci, quia in publica caupona existente in via publica; Secundò modus, cum quo merces tenebantur ibi discoopertæ omnium oculis expositæ contra omnem verisimilitudinem, ubi aliqua adesset sinistra intentio, Tertio ejusdem loci situatio, prope scilicet portam, ubi custodes & vigiles solent esse adeò prompti & frequentes; Quartò tempus, quia de meridie. Quintò spontanea confessio veritatis illicò facta per vectorem custodibus, seu perquisitoribus. Et sexto quia per aliquos testes dicta historia justificabatur; Unde faciendo comparationem ad casum de quo supra *in alia Romana fraudatæ gabellæ disc. 96.* ubi idem Tribunal pro exclusione fraudis & commissi respondit, dicebam casum videri indubitabilem, cum in proposito per DD. ponderentur circunstantiæ oppositæ circa locum, quia nempe occultum, tempus quia nocturnum, viam quia insiratam, & similia, juxta ea quæ ponderantur *disc. seqq.* Atque catenus in proposito præsertim contrabandorum pro extractionibus mercium ex-
9 cusare non solet qualitas loci & temporis, quia nempe de die, & in aliqua caupona, seu sub aliqua publicè exposita capanna merces in fragranti reperiantur, quatenus aliud accidens illam moram causaverit, quia nempè ob ingentem pluviam aut aliud impedimentum ibi extractores morari coacti sint, cum similibus, & sic ista materia verè tota est facti, ex singulorum casuum individuis circunstantiis regulanda, proindeque leguleica simplicitas est, quam tamen frequenter experimur, procedere simpliciter cum doctrinis & auctoritatibus, quæ desuper pro excusatione vel incursu
10 habeantur, potissimum verò, ubi agitur de Consulentibus ad causarum vel requirentium opportunitatem scribentibus, quoniam illæ quidem per judicantes inspiciendæ & considerandæ sunt pro illuminando intellectu, beneque regulando eorum arbitrio circa particulares casus, & circunstantias metiendas, non autem in fide DD. ita dicentis generaliter judicandi.

Ponderabam demum, etiam cum sensu veritatis, quod non versabamur in casu bannimentorum prohibentium, ne merces in cauponis, vineis, casalibus,
11 aliisque locis relinqui possent, cum illud verbum, *relinquere*, juxta subjectam materiam, ac spectato fine seu ratione, ob quam hujusmodi prohibitiones fiunt, percutiat casum, in quo vector, exoneratis mercibus, eisque in loco occulto repositis, alio accessurus discedat, ut deinde de nocte, vel alias occultè & inopinatò merces non soluta dohana introduci possent; Hoc autem adaptari non poterat ad rem, dum adhuc vector una cum animali in eodem loco morabatur, unde fuit potius exonerare provisionaliter & ad tempus causa sublevandi ipsum animal, ne interim expectando domini jussum, remaneret absque proposito onustum, Et sic etiam in stricta verborum significatione casus non veniebat sub bannimentis disponentibus de illis, qui merces relinquunt, cum id non fuerit relinquere; Et nihilominus ubi etiam verba, inspecto sensu grammaticali convenire possent, dicebam attendi debere propositionem, de qua apud *Mantic. de tacit. lib. 2. tit. 7. n. 1. cum seq. Buratt. decis. 113. n. 7. Merlin. dec. 691. n. 46. Romana fidejussionis 24. Maii* 1660. *Verospio, & frequenter*, ut non cortex & figura verborum, sed substan-
12 tia veritatis attendi debeat, principaliter spectato fine seu effectu, ob quem ita statutum est, juxta ea quæ habentur apud *Dunozet. decis. 417.* alias *dec. 93. par. 7. rec.* & pluries advertitur, præsertim in materia ultimarum voluntatum sub *tit. de fideicommissis* ac alibi, proposita causa non fuit capta resolutio quæ pendet.

† De materia fraudatæ Gabellæ agitur suprà *disc.* 69. 88. & 89.

CAMERINEN. FRAUDIS

Pro GABELLARIIS

Cum ANTONIO NEAPOLIONE, ET SOCIIS cartariis.

Casus decisus per Cameram contra gabellarios.

De eadem materia discursus præcedentis, An scilicet, & quando constare dicatur de fraude, ita ut sit locus commisso, & pœnis fraudatæ gabellæ.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Repertus in territorio dici non potest repertus in flagranti extractionis & contrabanni.*
3 *Distinguuntur inspectiones.*
4 *Locus est commisso eo ipso quod quis repertus est cum mercibus ultra locum gabellæ.*
5 *Gabellarius non tenetur monere transeuntem cum mercibus, ut solvat gabellam.*
6 *Quid disponant capitula gabellæ.*
7 *Expenduntur tractantes de materia extractionis.*
8 *Materia fraudatæ gabellæ est potius facti quam juris, ex facti qualitate decidenda.*
9 *De circunstantiis relolentibus fraudem.*
10 *De excusatione resultante ab allegata pœnitentia.*

DISCURSUS CLIII.

IMposita moderno tempore gabella super cartæ, in ejus capitulis ac bannimentis *in cap.* 3. statutum est 1
volentes carta extrahere è carteriis vel aliis locis, teneri sumere bullettam continentem nomen ejus, qui extracturus est, nec non quantitatem à cartaria, ubi eam accipere debebit, ac locum quo traducturus est, nec non diem in qua id peracturus est sub pœna commissi in casu contraventionis; Cumque quidam vector circa secundam horam noctis extra carterias loci Rotaci, ac prope portam ejusdem loci per gabellarios seu eorum deputatos repertus esset cum equo onusto duabus ballis cartæ, quas idem vector dixit de mandato cartariorum deferre ad Civitatem Camerini, nullam habens bullettam, nullaque soluta gabella. Hinc gabellarii crediderunt factum esse casum commissi, atque ita judicavit in partibus judex deputatus; Introducta verò causa per appellationem *in Camera coram de Mari*, datoque dubio, *an constaret de fraude*, negativa prodiit resolutio, ex eo fundamento, quod bannimenta *dicto cap.* 3. alternativè loquantur de extrahentibus à carteriis vel locis, ibi, *tutti quelli che vorranno estrarre dalle cartiere ò luoghi &c.* & consequenter quod dici non posset dictus vector repertus in fragranti dum adhuc repertus, erat intus dictum locum Rotaci, quamvis extra carterias, cum ita non verificaretur utraque pars alternativæ ex iis quæ cæteris collectis habentur *apud Mauson. in tractat. de contrabannis qu. 1. Farin. & qu. 124. n. 120.* quos scribentes 2
pro excusando commisso allegabant, quod scilicet repertus in Civitate vel territorio cum mercibus extrahi prohibitis dici non potest repertus in flagranti faciendi extractiones & contrabanna, dum semper dicere potest, quod non intendebat exire de Civitate vel territorio, sed volebat accedere ad alium locum intra idem territorium, puta molendinum &c. sive quod antequam egrederetur statutos terminos pœnitere potuerit, & consequenter quod dici non valeat consummatum delictum productivum commissi aliarumque pœnarum.

Concessa verò adversus hujusmodi resolutionem nova audientia, in hoc statu ex parte gabellariorum assumptus, cum sensu etiam veritatis, stantibus facti 3

circunstantiis, dicebam recedi debere à resolutis, quodque processum videbatur cum aliquo æquivoco, applicando dictos terminos extractionis fructuum vel mercium à territorio à casu controversiæ extraneos, Ad id autem probandum duas efformabam inspectiones, Unam particularem & dividuam super sensu bannimentorum gabellæ quæ sunt ipsius lex, Et alteram super dictis auctoritatibus vel similibus, tam in proposito extractionis à territorio quam transitus per locum præfinitum cum similibus.

Quatenus igitur pertinent ad primam, æquivocum videbatur clarum, quoniam in alio capitulo 5. eorumdem bannimentorum ad literam disponitur gabellam solvendam esse, vel ante vel in ipso actu levandi cartam à carteriis, & dum ista carta reperta erat extra carterias, dicebam factum esse locum commisso, quod intrare dicitur eo ipso, quod quis repertus est cum
4 mercibus gabellandis non soluta gabella extra locum præfinitum *ad text. in l. 1. & 2. Cod. de vectigalibus & commissis*, & firmant communiter scribentes plenè collecti *per Farin. quæst. 173. num. 1. & 17.* ubi *num. 18.* advertit, quod id procedit etiamsi gabellarius vidisset vectorem transeuntem per locum præfinitum cum mercibus, eumque non advertisset, quoniam ad id non
5 tenetur, sed sciens & prudens id pati potest ad effectum faciendi majus lucrum ex commisso resultans, ideoque dum gabella solvenda erat, antequam carta levaretur à carteriis, vel in ipso quod reperta erat extra carterias, fundata videbatur gabellarii intentio.

Neque præmissis obstare advertebam disposita in *d. tit. cap. 3.* in quo alternativè fit sermo de carteria vel loco, & super quo loci vocabulo satis insistebant scri-
6 bentes pro carteriis, quod scilicet significet, Civitatem, Oppidum vel castrum, in quo ipsæ carteriæ existunt, quoniam istud capitulum loquitur de actu futuro, ac de bulletta anticipatè sumenda tanquam de actu præparatorio pro futura emptione & respectivè extractione, dum litteraliter dicitur, quod in ipsa bulletta exprimi debent, tam carteria, in qua ille intendit cartam levare, quam persona, & quantitas levanda, nec non locus, ad quem traduci debet, ac dies in qua levanda est, & sic semper verba de futuro, & pro actu faciendo, & consequenter istud capitulum est quid diversum à dicto capitulo 5. cum quo rectè compatitur, ut gabella, vel ante, vel saltem in ipso actu, quo carta levatur à carteria, solvi debeat.

Meritò autem dictum capitulum tertium alternativè de carteriis vel locis loquitur, quoniam non semper & per necesse carta emenda est in ipsiscarteriis, sed emi potest in aliis repositoriis seu tabernis, in quibus de licentia gabellariorum, cartarii vel alii mercatores eam retineant pro commodiori ac faciliori emtatione, sed semper sive in carteria sive in altero loco firmum remanet alterum capitulum, quod illa solvi debet in actu levandi, absque eo quod adversetur dictum alterum capitulum alternativè disponens utpotè percutiens alium actum præparatorium & de futuro ut supra.

Hinc proinde ex solo facto extranea dicebam à casu ea quæ ut supra habentur apud *Manson. & Farin. locis*
7 *citatis*, & plenius *per eosdem Manson. quæst. 3. & Farin. d. qu. 173. num. 21. cum sequen. & in fragment. verbo bannimenta num. 59.* in proposito extractionis frugum vel mercium à territorio, quoniam in eo casu pro fructibus vel mercibus, donec in territorio existunt nulla solvenda est gabella, sed absque alio onere & prohibitione contractari possunt contraventio autem consistit in ipso actu extractionis, qui verè & propriè dici non potest consummatus, nisi postquam territorii fines egressus est, Atque eatenus repertus in territorio dici potest captus in flagranti, quatenus alia urgeant indicia, quod probent illum esse in itinere, ac in actu extrahendi, neque ad alium actum seu finem illam mercium seu frugum asportationem referri posse, quod nil commune habet cum terminis præsentis controversiæ, in qua punctus non est in extractione à territorio, seu Civitate vel Oppido, sed est in ipsa contrectatione, quæ absque prævia solutione gabella fieri non potest.

Et nihilominus assumendo secundam inspectionem ut supra distinctam, quatenus pertinet ad dictos termi- 8
nos extractionis vel similes, dicebam idem, quod habetur *in Roman. prætensæ fraudis disc. præced.* istam scilicet materiam esse magis facti quam juris, non uniformiter decidendam cum regulis & propositionibus generalibus, sed pro judicis prudenti arbitrio juxta singulorum casuum particulares circunstantias, fraudem redolentes, vel respectivè excudentes, ponderando qualitatem personæ, tempus, locum, & alia similia benè cæteris relatis expensa *per Manson. dict. quæst. 3.* ubi ita seipsum declarat circa enunciata in præcedenti *quæst. pr.* & latius per *Farin. dict. quæst. 173.* in quo loco attendi debet, dum ibi ex professo agit de materia non autem *in quæstion. 124. num. 120.* ubi aliud agendo incidenter de hac materia loquitur.

Quibus facti circunstantiis in hac specie considera-
tis, animus faciendi contra bannum erat evidens, po- 9
tissimum ex qualitate temporis nocturni, & omninò insoliti, quinimò attenta qualitate loci & temporis, omninò incongrui, dum erat initio mensis Februarii, & in asperis montibus, in quibus, de eo tempore adhuc horrida dicitur sævire hyems, satisque incommodum & periculosum est iter etiam de die, multo magis de nocte, in qua si vectores aliquando itinerari solent, id duplici casu sequitur, vel quia ob impedimenta habita in via insperatò ad præfinitum locum pervenire non potuerint, vel anticipando iter de mane, quando ob diurni luminis supervenientiam, congruum & consuetum est anticipare, nunquam verò in ipso initio noctis; Et sic quemadmodum accessus per vias incommodas, periculosas, & insitatas maximum est fraudis indicium, quod solum ad commissum sufficere, solet, ita pariter & magis attento hoc tempore, cum aliis circumstantiis, illa præsertim præordinationis habitæ inter vectorem & cartarios, quod non nisi de nocte post crepusculum ad cartariam accederet, & sic fraus videbatur palpari manibus.

Præterea, ut apud allegatos patet, eatenus repertus
in territorio prope confines cum indiciis denotantibus 10
extractionem excusari solet, quatenus suffragari valeat pœnitentia per eum allegata, quia nempe repertus sit regrediens, dicendo quod habuerat, quidem animum extrahendi non obtenta licentia seu non soluta gabella, sed quod deinde melius cogitando pœnituerat, & regrediebatur ut ab extractione abstineret, vel ut gabellam solveret, dummodo tamen hujus allegatæ pœnitentiæ probabilia concurrant adminicula, Unde propterea firmum remanet totam esse quæstionem facti magis quam juris ut supra, quæ omnia in præsenti cessabant, Quinimò in facto concurrebant circunstantiæ oppositæ dictam pœnitentiam excludentes ob depositionem vectoris dicentis, quod volebat cartam asportare ad Civitatem Camerini, atque in cartariorum fide audacter substinebat non posse nec debere impediri, & sic cessabat omnis excusatio. His tamen non obstantibus, in secunda propositione perstitum fuit in decisis pro excusatione fraudis & tamen *in Romana disc. præced.* proposita causa circa idem tempus dilata fuit resolutio, quæ fuit in limine ut caperetur pro inclusione fraudis, quamvis in illa magis quam in ista incompatabiliter justæ excusationis causæ concurrant, undè propterea quotidie edocemur, causas eorum fata habere, atque frequenter verificari dictum illud, *justitia & veritatis semitas quis agnovit.*

FLOREN

FLORENTINA GABELLÆ

Pro MARCHIONE JOANNE BAPTISTA DE MONTE

Cum GABELLARIO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella debita pro successione in hæreditatem alicujus extranei, vel remotioris conjuncti. An debeatur pro successione mediata, seu fideicommissaria, Et quæ persona in proposito spectari debeat, an illa fideicommittentis vel potius illa gravati ultimo morientis, ad interpretationem statuti Florentini excipientis aliquos casus successionis proximiorum.

SUMMARIUM.

1 *De statuto Florentia circa gabellam successionum.*
2 *Facti series.*
3 *Expenditur littera statuti, quod intelligat de successione directa & immediata, non autem fideicommissaria.*
4 *Intra quantum terminum à die mortis solvi debeat hac gabella.*
5 *Quod intelligatur, de successione immediata & libera.*
6 *An gabella successionis debeatur ubi filius succedit patri.*
7 *Ab intestato decedere dicitur, qui condit testamentum, sed ejus vigore testata hereditas non aditur.*
8 *Filius institutus in sola legitima dicitur etiam heres.*
9 *De rationibus ob quas statutum de successionibus immediatis intelligendum sit, & quod attendatur persona gravati ultimo morientis.*
10 *Heres. fideicommisso gravatus interim dicitur verus dominus.*
11 *Fideicommissa antiquitus non erant obligatoria.*
12 *Ubi filius succedit patri, non dicitur successio, sed continuatio.*
13 *An in fideicommissis succedatur gravanti vel gravato.*
14 *An attendatur proximitas gravantis, vel gravati, & de ratione ob quam attenditur illa gravati.*
15 *De absurdis, si gabella deberetur de successione mediata.*
16 *An valeat argumentum de laudemio ad gabellam, & quando solvatur laudemium in successione.*
17 *Hac statuta sunt odiosa, & loquentia in uno casu non capiunt alterum.*
18 *In dubio contra gabellam, secus Florentia.*

DISCURSUS CLIV.

Disponente statuto gabellarum Florentiæ *tit.* 12.
1 *de gabella testamentorum, legatorum, donationum causa mortis seu alterius ultima voluntatis, ac etiam successionum ab intestato rubr.* 15. pro hæreditatibus, legatis, ac aliis ex testamento, codicillis, donationibus causa mortis aliisque ultimis voluntatibus obventis, ac etiam ex successionibus ab intestato solvendam esse quamdam ibi taxatam gabellam, à qua excipiuntur, parentes, filii, fratres, & sorores, nepotes tam ex filiis, quam ex fratribus, ac patrui & avi paterni; Cum Marchio Jo-
2 annes Baptista senior Borbonius de Monte, instituto hærede Bartholomæo nepote ex fratre perpetuum fideicommissum cum ordine primogenituræ, seu majoratus in ejusdem Bartholomæi descendentia masculina ordinasset, dictus autem Bartholomæus moriens, relictis quibusdam bonis Joanni Baptistæ filio, hæredem universalem instituisset Joannem Baptistam Andream ex dicto Joanne Baptista filio nepotem tunc infantem, qui tamen factus major, ratam non habendo aditionem dictæ hæreditatis per administratores factam, illam repudiavit, unde propterea in dicto Joanne Baptista filio utraque hereditas, fideicommissaria scilicet dicti Joannis Baptistæ senioris, ac altera Bartholomæi patris consolidata est; Prætendere cœpit gabellarius quod ab eodem Joanne Baptista solvenda esset præfata gabella pro fideicommissaria hæreditate Joannis Baptistæ senioris patrui magni sub dicta exceptuatione non comprehensi, Quare ex parte rei conventi requisitus ad scribendum in causa ad ejus opportunitatem

Respondi, etiam cum sensu veritatis, improbabilem videri dicti gabellarii prætensionem, ideoque reo convento debitam esse ab[illegible]toriam, Ad quod probandum duas constituebam inspectiones, Unam inspecta littera, seu attentis verbis Stat[illegible], Alteram verò ratiocinando, ac attentis regulis & principiis juris super ejusdem Statuti interpretatione, ubi illud dubium dici posset.

Quatenus ergo pertinet ad primam partem, mihi videbatur Statutum ad litteram, ac in verbis loqui de immediata, & directa, non autem de mediata & obliqua, seu fideicommissaria successione, dum in versiculo, *& occorrendo, che alcun testatore ò donatore &c.* 3
consideratur casus hæreditatis, & legati, vel alterius dispositionis ad favorem personæ exceptuatæ cum onere substitutionis vel fideicommissi ad favorem personæ non exceptuatæ, & statuitur ulteriorem substitutum teneri ad gabellam, quoties caducato primo dispositionis gradu per præmorientiam vel repudiationem primò vocati, secundus gradus efficiatur primus, aliud non disponendo in casu quo prima institutione vel substitutione effectum sortiente, subsequatur successio obliqua seu fideicommissaria, quem casum omninò statuentes expressissent, si habuissent in animo id quod gabellarius prætendebat, dum jam cogitarunt ad dispositionem factam cum onere substitutionis, unde intrat vulgaris regula textus *in l. unica §. sin autem Cod. de caduc. tollen.* de qua frequenter in materia fideicommissaria *sub tit. de fideicommissis*, quod quando testator cogitavit casum & dixit, signum est quod noluit, quando non dixit, quæ regula, prout & omnes aliæ, quas habemus super ambiguatum voluntatum morientium vel contrahentium interpretatione, procedunt quoque in statutis dubiis interpretandis, cum pariter de ambigua disponentium voluntate agatur.

Eamdemque immediatam & primam successionem clare considerari observabam in pluribus ejusdem statuti partibus, totoque ejus contextu, dum semper utitur verbis directis, *heredis & instituere* cum similibus 4
non convenientibus successioni obliquæ & per fideicommissum; Et clarius, quia statuitur terminus 45. dierum tam in testamentariis, quam in intestatis successionibus & dispositionibus à die mortis disponentis, seu ab intestato decedentis, quod ad evidentiam ostendit agi solùm de casu primæ & immediatæ successionis, non autem de altero, qui dari potest etiam post unum vel plura sæcula

Et in specie, quod istud Statutum intelligendum sit
de immediata & libera successione, non autem de 5
mediata & cum onere, præsupponit seu admittit *Cafall.* alias gabellarum acerrimus defensor *cons.* 124. *num. final. lib.* 2.

Omnemque difficultatem cessare observabam, ex eo quod *in §. seu versic. Mà tutti quelli &c.* expresse decidimr casus, ut scilicet alii successivè venientes ad antiquas hæreditates & dispositiones mediantibus personis eorum parentum, cum quorum hæreditatibus dicta antiqua bona commixta sunt, ad aliquam gabellam non teneantur; Et meritò, quoniam durum ac inhumanum videtur, ut qui per parentis, avi, vel fratris successionem bona obtinet, dicatur facere talem acquisitionem, quod pro ea gabellam solvere debeat, cum ita dicatur potius quædam bonorum continuatio jure naturæ, quam nova acquisitio

Unde

Unde propterea plurium sententia est, quod etiam
6 statuto oullum casum exceptuante, atque indefinitè
de quacumque successione & hæreditate disponente,
adhuc solvi non debeat per filium succedentem patri
ex collectis per *Surdum cons.461. num.13. & 14. Ri-
minald. jun. cons.15. n.9. Merlin. dec.93. num.14. cum
sequen. Nigr. de Laudemio quæst.16. art.1. num.17. ubi
num. 30. refert tenentes contrarium.*

Pro hujusmodi autem statuti parte evitanda, ut in
notula transmissa supponebatur; gabellarii defensores
potissimum constituebant in eo, quod non verificare-
tur ista conjunctio utriusque hæreditatis antiquæ &
recentis & in eadem persona, dum Joannes Baptista fi-
lius gravati morientis obtinebat solùm antiquam fidei-
commissariam successionem Joannis Baptistæ senioris
patrui magni, non autem ultimam Bartholomæi ejus
patris, qui Joan. Baptistam Andream nepotem ut su-
pra instituerat.

Hoc objectum in quo versabatur unicum gabellarii
fundamentum, de plano tolli dicebam ex solo facto,
dum ob repudiationem dicti Joannis Baptistæ Andreæ
ultimi testamentarii, ita in successione fideicommissi
consolidata quoque remanebat recens intestata hære-
ditas Bartholomæi patris, unde indubitanter verificata
remanebat dispositio statutaria, cum de jure intestatus
dicatur non solùm ille, qoi moritur nullo condito tes-
tamento, sed etiam ille qui cum eo decessit, non adita
testamentaria hæreditate, quoniam idem est aliquem
nullo condito testamento decessisse ab intestato, ac
7 decessisse condito testamento, sed hæreditatem ejus
vigore aditam non esse juxta textus literales *in l. in-
testatus ff. de verb. signif. l.1. ff. de suis & legitim. §.1.
instit. de hæred. quæ ab intest. defer. Angel. cons.159.
num.3. Crass. §. successio ab intest. quæst.1. num.1. Fu-
sar. de substit. quæst. 444. num.4. Rota in Perusina fi-
deicommissi 13. Martii 1662. Verospio §.1.* Ac etiam
quia dictus Bartholomæus Joannem Baptistam filium
hæredem instituit in quibusdam bonis pro legitima,
quæ cum juxta opinionem dicatur quota hæreditatis,
obtineri non potest absque titulo hæreditario, ita ut
in hac quota, seu virili adhuc dicatur patris hæres
ex deductis *per Merlin. de legitima lib. 5. tit.4. quæst.
3. n.4. Capyc. Latr. consult. 10. num.11. cum sequen.*
8 Quidquid enim sit de hoc assumpto ad alios effectus,
& ubi alter est universaliter institutus, quod, effugi-
endo superfluas evagationes, examinare neglectum
fuit, rectè tamen procedere dicebam ad hunc effec-
tum, dum hæc mixtura hæreditatis paternæ cum al-
tera antiqua hæreditate fideicommissaria, noo pro
præciso & essentiali requisito, sed potius pro ratione
de qua infra consideranda videtur.

Quo verò ad alteram partem ratiocinativam, omnino
attendendam, ubi verba noo assisterent, vel expressè
9 non resisterent, plures rationes considerabam, ex
quibus statutum loquens de hæreditatibus & successio-
nibus, aliisque dispositionibus, intelligendum veniat
de immediatis non autem mediatis, & quatenus de
mediatis, ut pro regulanda exceptuatione attendi de-
beat persona gravati ultimò morientis, per cujus
mortem successio aperitur, non autem persona gra-
vantis seu primi testatoris.

Primò ad id probandum ponderabam, quod hæres
gravatus, juxta veriorem ac hodie receptam senten-
tiam non dicitur simplex usufructuarius, ut aliqui
malè crediderunt, sed verus ac perfectus dominus,
10 cum aliqua tamen ejus dominii moderatione, ut sci-
licet non habeat illam liberam disponendi de bonis
suis facultatem, quæ dominio inesse dicitur, ut per
*Molin. de primogenit. lib. 1. cap. 19. num. 4. cum seqq.
Duran. decis. 155.* aliàs *dec. 200. num. 13. par. 5. re-
cent.* ac habetur pluries in sua materia *sub tit. de fidei-
commissis*, ac etiam sub altero *de feudis ad materiam
Bullæ Baronum*, ubi ad salvandam dictam Bullam
ponderatur, quod fideicommissa antiquitus non erant
obligatoria, ita effecta à temporibus Augusti citra, 11
sed continebant simplicem commissionem fidei ex sola
congruentia servandæ *ad text. in l. 2. §. post deinde ff.
de origine juris §. 1. ad finem Instit. de fideicommissis.
Peregr. de fideic. art. 1. n. 6. Rot. dec. 36. num.44 par.
5. rec. cum aliis in dicto titulo de feudis*, præsertim *in
Romana contributionis de Cestiis disc.89* Unde propterea
ubi filius succedit patri fideicommisso gravato, quam-
vis istud ab ulteriori ascendente vel transversali ordina- 12
tum sit, ita verificari videtur ratio ponderata apud
Merlin. d. dec. 193. laudata *in Ariminen. gabellæ 25.
Junii 1657. Bevilaqua*, quod scilicet de patre in filium
dicitur potius quædam bonorum continuatio ex ordi-
ne naturæ quam successio, Quoniam licet ex juris 13
subtilitate & fictione ad alios effectus propositionem
habeamus, quod per fideicommissum, gravanti ma-
gis quam gravato succedi dicatur, ne scilicet successor
teneatur habere ratum factum ejus cui immediatè suc-
cedit, neque per istum gesta sibi præjudicent, Atta-
men de facto, ac inspecta naturali veritate per gra-
vati nòn autem gravantis mortem successio sibi ape-
ritur, ac bona in eum transeunt, ideoque in propo-
sito ultimi, non autem primo morientis successio
attendi debet.

Secundò in idem ponderabam ea quæ habemus in
quæstione apud antiquos satis difficili & involuta,
apud modernos autem reddita plana, tam in fidei-
commissis, quam in feudis & similibus, super regu-
landa proximitate, An scilicet attendi debeat persona 14
gravantis, vel illa gravati, ut satis frequenter in sua
materia *sub tit. de fideicommissis*, & sub altero de *feu-
dis*, quod scilicet in stricta juris censura ob dictam
propositionem, quod fideicommissarius, fideicommit-
tentis potius quam gravati hæres & successor dicitur,
ipsius gravantis persona pro regulanda proximitate
attendi deberet, Et tamen receptum est contrarium
ex plenè deductis apud *Otthob. decis.* 21. & in locis
citatis; Tum ex ratione majoris certitudinis proxi-
mitatis, ejusque facilioris probationis spectata per-
sona ultimi morientis, ac ad evitandos inextricabiles
litium labyrinthos post remotissima tempora intran-
tes super proximioritatis probatione, si persona gra-
vantis attendenda esset; Tum etiam ex dicta ratione,
quod successio fideicommittentis resultat potius ex ju-
ris potentia & fictione, attenta verò naturali veritate
& de facto, succedi dicitur ultimo morienti per
quemdam successionis ordinem necessarium ab ipso
non pervertibilem.

Tertiò considerabam inconvenientia exinde resul-
tantia, quod scilicet ob grave onus gabellæ de facili
vocati ad fideicommissa, & majoratus retraherentur 15
ab illorum agnitione, quatenus gabellam de proprio
solvere deberent, quia cum eorum jus sit resolubile,
dari posset, quod beneficium resolveretur in malefi-
cium, atque successor remaneret in proprio patrimo-
nio damnificatus, si ad breve tempus per ejus mor-
tem fieret casus restitutionis; Et quatenus gabella
solvenda esset de ipsis bonis, Ita contingente frequen-
ti successionum casu, ipsa bonorum proprietas perpe-
tuæ conservationi destinata paulatim à gabella con-
sumeretur, atque fideicommissi dissipatio sequeretur.

Quartò ponderabam receptam propositionem, quod
una & eadem res oon debet duplici onere gravari,
unde cum hæreditas quæ ita semper est unica jam
senserit onus gabellæ, non videtur onus multiplican-
dum.

Et quintò demùm ponderabam ea, quæ habemus
in materia laudemii, quod æquiparari gabellis, eo-
demque jure censeri, ita ut inter ea iotret argumentum 16
æquiparatorum, habetur cæteris collectis *apud Surd.
decis. 305. Ganaverr. dec. 4. Nigr. de Laudemio quæst.
5. art. 5. num. 26. & alibi eod. tract. frequenter.* In lau-
demio autem communis & recepta observantia cum-
probat, quod illud pro successione solvitur in primo
ingressu,

ingressu, quando scilicet bona ab una linea vel genere personarum per extinctionem vel alienationem transeunt in alteram lineam diversam, sed si deinde bona in linea, in quam ingressa sunt, continuare debent in filiis & descendentibus, illud non solvitur, quoniam licet continuatio sit necessaria ex lege investituræ in forma pacti & providentiæ, ob quam successor concedenti vel primo acquirenti succedere dicitur, seu ab eo causam habere, attamen est potius continuatio bonorum de patre in filium, & in eadem linea seu genere personarum.

Deducebam quoque generalem propositionem super hujusmodi statutorum odio & exorbitantia, ut per
17 *Roman. consil. 464. in principio*, quodque propterea stricte intelligenda sint, unde si loquuntur de relictis & dispositis, non capiunt successionem universalem *juxta cons. 215. Fulgos.* quod reputatur in materia magistrale, ac esse verissimam & firmissimam doctrinam dicit *Ruin. cons. 139. n. 17. cum seqq. lib 5. n. 17. & seqq.* sequuntur *Cephal. cons. 13. n. 18. Rimin. jun. cons. 15. n. 63.* & habetur *in Senen. gabella hoc tit. d. 83.* Nec non alteram propositionem, de qua apud *Cyriac. con-*
18 *trov. 286. Rot. dec. 118. in fine par. 11.* & frequenter supra in aliis ad hanc materiam gabellarum, quod sufficiat casum esse dubium, ut in dubio respondendum sit contra gabellam, & pro ejus exclusione; Protestabar tamen hæc deducere ad superabundantiam, & per solum argumentum, ut facilius intrarent dicti alii intellectus, non tamen admittendo, quod casus dici posset dubius, stante quod in statutis gabellæ hujus Civitatis dicta propositio est in oppositum, ut scilicet in dubio judicandum sit pro gabella, & istam credebam esse veritatem.

† AN debeatur gabella de fideicommissaria, seu mediata successione videnda sunt quæ latè super consimili statuto scribit Manzius *Lucen. consult. 18.*

TRANEN. GABELLÆ

Pro ECCLESIASTICIS BAROLI,

Cum GABELLARIO

Seu COMMUNITATE.

Casus disputatus in Sac. Congregatione Immunitatis, & resolutus ut infra.

De gabella farinæ seu molituræ, An & quando debeatur per colonos & laboratores clericorum, & ecclesiasticorum, Et an isti dare possint colonis panem non gabellatum, sive istius ratione ipsi ecclesiastici ad aliquam gabellam teneantur.

SUMMARIUM.

1 *Ubi adest gabella farina seu molitura non potest introduci seu contractari panis externus.*
2 *Casus controversia.*
3 *Quando famuli, & laboratores clericorum non possint comedere panem sine gabella.*
4 *De statu tenutarum Apulia & ratione ob quam comedere panem francum non provenit ab immunitate ecclesiastica.*
5 *Furnus cum jure privativo vendendi panem importat quamdam speciem gabella.*
6 *Ad qua onera laicalia ecclesiastici teneantur.*

DISCURSUS CLV.

1 EXistente in Oppido Barolitano, juxta ferè totius Regni generalem usum, gabella farinæ seu molituræ, per istius Capitula statutum est, neminem in dictum Oppidum ejusque recinctum vinearum duorum milliarium circumcirca introducere posse panem ab extra, seu illum non ingabellatum comedere, aut alias contractare, quod est rationabile, quoniam licèt gabella imposita sit molituræ, ac vulgò dicatur gabella farinæ seu macinatus, attamen quia ejus effectus respicit usum panis, idcirco istius introductio rectè prohiberi potest ob præjudicia & fraudes, quæ alias ipsi gabellæ resultant, ut in specie habetur per *Rotam in Avenionen. seu Auriacen. Molendini coram Verospio decis. 435. p. 9. rec.* Quia verò extra dictum recinctum, tanquam in parte Apuliæ planæ, quæ est majus Italiæ & forsan
Europæ honeum, multæ adsunt magnæ tenutæ semi- 2
natoriæ, quæ ubi *massarie* dicuntur, in quibus ars agraria exercetur, atque consuetudo est conducendi bubulcos aliosque famulos & laboratores, ex variis Regni & extra patribus confluentes sub salario in pecunia annuorum ducatorum 30. & cum quadam diurna portione panis ex furno, seu vulgò *panettaria* ejusdem domini seu conductoris tenutæ, quod aliquod præjudicium de facto generat gabellæ dicti adjacentis Oppidi Baroli, eo quia cum ob infelicem illius Regni conditionem, ex bannitorum & latronum frequentia resultantem, etiam rustici in ipsis Civitatibus & Oppidis vivant, plures ex hujusmodi rusticis & plebeis ita dictarum tenutarum servitio se addicunt, ibique comedunt, unde gabella sentit diminutionem illius majoris emolumenti, quod obtineret, si dicti rustici & bubulci ejus incolæ non egrederentur, sed intra dictum recinctum commorando & laborando, illum panem ingabellatum comedere cogerentur, ob quod damnum resarciendum, ab antiquo eadem Communitas indixit quamdam gabellam, vulgò nuncupatam *del pane di fuori*, hoc est ut illi cives & incolæ ejusdem Oppidi, qui dictam artem agrariam in tenutis propriis vel conductis exercent, teneantur solvere quamdam summam ad proportionem culturæ, puta ducatorum 10. pro quolibet curru terræ satæ & ducatorum quinque pro quolibet curru segetum, Observantia verò antiqua & immemorabilis, forte ab ipsius gabellæ introductione dedit, quod clerici & ecclesiastici colentes tenutas proprias vel illas Ecclesiarum dictam gabellam solvere non consueverunt, minusque illi sæculares, qui à gabellis communitativis exempti sunt, ut puta affidati Regiæ dohanæ & cives Neapolitani ac similes, Nuper verò gabellario prætendente, per ecclesiasticos quoque dictam gabellam solvendam esse per eum adita fuit Sacra Congregatio immunitatis, atque cum præsupposito, quod clerici & ecclesiastici eorum exemptionem ab ista gabella communicare vellent eorum famulis & laboratoribus, alias gabellæ subjectis, obtinuit declarationem favorabilem, id scilicet non licere, cujus declarationis vigore Ordinarius ipsi gabellario benevolus aliquos ecclesiasticos ad dictæ gabellæ solutionem cogere cœpit, Verum istis recurrentibus ad eamdem Sac. Congregationem, atque me pro eis scribente, dictæ declarationis revocatio sortita esset, nisi aliquod æquivocum, cum quo in hac materia aliqui non bene de hujus gabellæ natura informati procedebant, occasionem dedisset dilationi resolutionis, cum rescripto, quod interim supersederi deberet, quæ tamen provisio hucusque totalis revocationis effectum produxit, ac probabiliter producet in futurum, Quoniam gabellarius rectè sciens hanc veritatem, eamque videns detectam, aliud non tentabit, & quando tentaret mihi certa videtur ejus succumbentia.

Scribens igitur pro ecclesiasticis dicebam, quod ubi ageretur de gabella, pernecesse ab hujusmodi famulis & laboratoribus alias solvenda, quia nempè nisi haberent panem ab ipsis ecclesiasticis tenutarum dominis, cogerentur alias panem ingabellatum comedere, quodque exemptio panis à gabella de facto redundaret in utilitatem ipsius domini tenutæ juxta casum, de quo supra *in Veliterna disc. 61.* Et tunc admittebam, quod justa & rationabilis esset gabellarii præ-
tensio, quoniam ita non ageretur de ecclesiastico- 3
rum exemptione passiva ab oneribus laicalibus, sed potius

potius de jure activo exigendi ad proprium commodum & utilitatem illam gabellam, quæ est Principis, seu Civitatis, ut advertitur in dicta *Veliterna*, ac etiam in specialibus terminis hujus gabellæ farinæ *in Nullius Baren. hoc tit. disc.* 54. esset enim ita locupletari de alieno, quod justum & rationabile non est, potissimè stante, quod, vel ratione antiqui concordati, vel ratione consuetudinis, ut pariter *in d. disc* 54. advertitur, taxata est frumenti quantitas, in qua ecclesiastici ab ista gabella exempti esse debent, ac quia de jure exemptionem obtinent pro eorum famulis & colonis proprio ipsorum ecclesiasticorum sumptu viventibus, non autem laboratorum sub diurno, vel menstruo salario, cujus pars dicitur ille panis, qui eis datur, ita ut dicti panis franchitia in effectu sit pars illius diurnæ, vel menstruæ mercedis, quæ alias in pecunia solvenda esset, *ut d. disc.* 61.

Verùm non erat iste casus controversiæ, quoniam in hujusmodi tenutis, sive intra, sive extra dicti Oppidi territorium existentibus, tam ecclesiasticorum,
4 quam sæcularium adest furnus, seu vulgò *panettaria* pro pane ipsius tenutæ famulis & laboratoribus necessario, sive tenutarum domini sint ecclesiastici, sive sæculares atque uniforme est salarium hujusmodi rusticorum laboratorum, non inspecta eorum patria, & an sint de isto oppido, vel alio, in quo adsit ista gabella farinæ, vel panis necne, & sic nil refert tenutæ domini, an dicti laboratores sint de uno loco, vel de altero, & an in eorum patria subjaceant, vel non subjaceant hujusmodi oneri, nam non per hoc salarium crescit, vel decrescit, & consequenter non intrat dicta ratio communicationis propriæ exemptionis famulis & laboratoribus, qui alias non essent exempti.

Sive enim rustici hujus Oppidi habitatores laborarent in tenutis ecclesiasticorum, sive in illis laicorum, nullum exemptionis privilegium habentium, adhuc pariter panem ibi non gabellatum comederent, idemque resultaret dictæ gabellæ præjudicialis effectus, qui resultare dicitur eo ipso, quod ejus incolæ exeunt à dicto recincto, atque panem in ipso Oppido explanatum non comedunt, sive in una, sive in altera tenuta, aut loco illum habeant; Et sic est damnum secundarium & consequutivum, quod ita resultat, non directè, sed indirectè, seu occasionaliter, quod scilicet tali occasione rustici discedunt à proprio domicilio, unde propterea minor panis quantitas ibi consumitur.

Dabam in hoc practicum exemplum Civitatis Albani, aliorumque similium locorum prope Urbem, in quibus Baro, vel Communitas habeat furnum cum
5 jure privativo vendendi panem, quod quandam speciem vectigalis, seu gabellæ includit, ut advertitur *in dicta Veliterna disc.* 61. si enim rustici & laboratores talis loci ab eo non discederent, ibique comederent, utique major esset panis esitatio, & successive majus domini furni emolumentum, sed non exinde resultat, quod accedentibus dictis rusticis ad colendas vineas Urbis, seu alias ad laborandum in casalibus & tenutis existentibus in agro Romano, ibique comedentibus, dicatur quod vinearum, vel casalium domini aliquam exemptionem communicent non exemptis, cum sit damnum accessorium & consequutivum, quod non habetur in consideratione ad regulam text, *in l. altius C. de servit. & aqua cum concord.* Nil enim refert domino fundi, an laboratores solvant nec ne in eorum patria gabellam, quia si solvunt nil ei minuitur, & si non solvunt nil crescit, atque in hoc est punctus.

Idque solum fuit causa, seu occasio, ut communitas indiceret istam gabellam merè personalem ejus civibus & subditis exercentibus artem agrariam, ab eis solvendam, quamvis in eorum tenutis casus daret, quod nullus hujus loci incola ibi laboraret; Ideoque ad gabellam, istam tamquam personalem ecclesiastici ut potè exempti à potestate illam indicentis, nullatenus tenentur, cum solùm teneantur ad merè reales
cum requisitis, de quibus apud celebres decisiones 6
Brundusina coram Penia inter suas dec. 1079. *& Alben. coram Merlino inter suas dec.* 902. alias 339. *par.* 6. *rec. Hydruntina coram Celso inter suas decis.* 249. *cum aliis ad satietatem dec.* 412. *par.* 9. *rec. ibique Adden.* & frequenter supra in aliis *hoc tit.* Accedente potissimum observantia, quæ tanquam optima interpres omnem dirimebat difficultatem, si quæ cadere potuisset, ac etiam quod laici ex Regio privilegio exempti à gabellis communitativis, neque solvunt talem gabellam; Ergo multò minus ecclesiastici.

† Vide ea quæ habentur *in Annot. disc.* 54.

NEPESINA GABELLÆ PASSUS

Pro COMMUNITATE CIVITATIS NEPESINÆ

Cum COMMUNITATE OPPIDI CAPRAROLÆ.

Casus disputatus in Congregatione boni regiminis.

De gabella passus, seu pedagiò exigenda à transeuntibus per territorium ob onus refectionis pontium & viarum; Et de concordia inter duas Communitates, seu populos super reciproca exemptione à gabellis, quando valeat, & quæ ad ejus validitatem requirantur, Et an rescindatur, si tractu temporis efficiatur nimium læsiva & præjudicialis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio causæ.*
3 *De gabella exactione concessa per viam gratiæ & privilegii, vel per viam justitiæ, & de differentia*
4 *Pontium & viarum refectio facienda est per collectam inter habentes usum.*
5 *Pedagia quæ sint, & qua ratione exigantur.*
6 *Concordia extinguit omnia jura & actiones.*
7 *De requisitis in concordiis & aliis actibus concernentibus perpetuum præjudicium, quæ fiunt per communitates.*
8 *An in concordiis inter duas Communitates, vel inter duos æquè privilegiatos requirantur solemnitates.*
9 *Solemnitates requisitæ in alienatione bonorum Ecclesiæ requiruntur etiam inter duas Ecclesias.*
10 *De præsumptione solemnitatum ex lapsu longissimi temporis.*
11 *Non sufficit tempus, nisi concurrat observantia cum requisitis.*
12 *Hæc præsumptio non supplet defectum causæ, declaratur.*

DISCURSUS CLVI.

OB copiam novem pontium existentium in territo- 1
rio Civitatis *Nepesinæ* quotidiano sumptu refectionis indigentium, per Summos Pontifices *Leonem X. Clementem VII. Paulum III. & Sixtum V.* dictæ Civitatis Communitatis concessa & respectivè ampliata fuit facultas exigendi quoddam pedagium, seu gabellam passus à transeuntibus per territorium prædictam, etiam cum mercibus concernentibus grasciam; Cumque de anno 1612. inter Magistratum hujus Communitatis, & illum alterius Communitatis Oppidi *Caprarolæ* inita esset concordia super reciproca exemptione à gabellis in utroque territorio respectivè existentibus, atque rei eventus doceret id huic Communitati esse nimis præjudiciale, ob magnam inæqualitatem, cum supponeretur gabellam, seclusa dicta concordia per Cives & incolas Nepesinos solvendam dictæ Communitati Caprarolæ vix importare annua scuta decem;

Econverso

Econversò antem istam gabellam solvendam per dic-
tos oppidanos importare scuta circiter 150. Hinc
2 proinde introducta causa in Congregatione boni
Regiminis, ob aliquas dilationes dictæ Communi-
tatis Caprarolæ ad resolutionem, huc usque deven-
tum non est.

Scribens autem pro Communitate Nepesina, fun-
datam dicebam ejus intentionem in facultate exi-
gendi hoc pedagium sibi concessa per Pontificia in-
dulta, quæ non strictè intelligenda sunt, ut regula-
riter faciendum est in materia onerum & gabella-
3 tum, quando continent privilegium & gratiam in-
ductivam servitutis, ac restrictionem naturalis liber-
tatis, sed largè & favorabiliter, cum potius ex justi-
tia, quam ex gratia hæc facultas concessa sit, & tan-
quam per sententiam, seu declarationem ejus, quod
5 est de jure, utpotè concessam per Principem, potius
tanquam supremum Magistratum justitiam admini-
strantem, quam uti Principem tollentem jus tertii,
quoniam cum hæc facultas concessa sit correspectivè
ad onus refectionis tot pontium deservientium pro
usu adjacentium populorum, intrat de jure onus re-
fectionis per collectam ex regola, *secundum natu-*
4 *ram &c.* ad text. *in l. 2. Cod. de immunit. nemini*
concedenda, ubi Bart. & cæteri, de quibus per Rimi-ald.
seniorem cons. 41. quod reputatur in materia magi-
strale, sequuntur cæteri *apud Peregr. cons.* 101. *num.*
7. lib. 1. Sosa ad consuet. Sabaudiæ de reparat. glos.
viam num. 12. *Cobell. ad Bullam boni regiminis cap.*
28. num. 50. & seq. & cæteri, de quibus in propo-
sito contributionis pro refectione viarum supra in
duplici *Reatina hoc tit. disc.* 19. & 41. Et de peda-
gio exigi solito pro transitu per aliquem pontem ha-
betur pariter supra *in Nepesina pedagij disc.* 151.
ubi quod hujusmodi gabellæ passuum non sunt ve-
5 rè & propriè gabellæ indictæ tanquam onera sup-
portanda per populos ad beneficium Principis, vel
Reipublicæ, sed tanquam commodior contributio
ex lege justitiæ facienda per transeuntes pro refec-
tione pontium & viarum, ex quibus commodum re-
portant juxta traditionem *Abbatis in cap. innovamus*
num. 6. de censibus, & cap. super quibusdam de verbor.
signif. cum concord. per Borell. de præstantia Regis Catho-
lici cap. 14. num. 43. & 44. & in aliis locis ut supra,
Idque per alteram partem non controvertebatur.

Quare unica dubitandi ratio consistebat in dicta
6 concordia, quæ juxta vulgares quotidianas proposi-
tiones habet vim rei judicatæ, omniaque jura & ac-
tiones extinguit, neque in alio superest judicis offi-
cium, nisi in ipsius concordiæ executione.

Non negabam dictam propositionem utpotè ve-
ram & irrefragabilem, quoties ageretur de concor-
dia valida, & ser. ser. inita, Dicebam verò punctum
esse in dicto requisito, cum cujus præsupposito &
non aliàs eadem propositio locum habet, cum sup-
poneretur dictam conventionem initam esse inter so-
los utriusque Communitatis Magistratus, seu alios
deputatos, quibus hæc facultas non competebat,
quoniam in concernentibus graviora negotia, &
perpetuum Communitatis præjudicium nulla po-
7 testas est penes solum Magistratum, cui demandata
tantùm censentur concernentia currentem admini-
strationem, in hujusmodi verò actibus plures requi-
runtur solemnitates deductæ per *DD. ad materiam*
textus in l. fin. C. de vendit. rerum Civitatis lib. 11. de
quibus Catheran. dec. 39. Surd. cons. 18. num. 82. &
seq. & cons. 65. num. 17. Menoch. cons. 80. num. 22.
cum seq. Rota dec. 447. par. 5. recent. apud Celsum
dec. 282. num. 2. cum seqq. Adden. ad Buratt. dec.
490. Præsertim, ut actus fiat à toto populo, vel illo
majori consilio, quod populum repræsentat, ac
etiam cum auctoritate superioris, & ex causa neces-
saria, vel utili; Quæ omnia requisita deerant, dum
nulla accedebat superioris auctoritas, fortiùs re-
quisita in Statu ecclesiastico, ubi juris communis
dispositioni accedunt Apostolicæ Constitutiones,
præsertim *undecima Pauli V.* deficiebat consensus
populi, & quod magis deerat justa causa necessita-
tis, vel utilitatis, quinimò constabat de evidenti
damno & inæqualitate.

Et quamvis ageretur cum altera Communitate,
in hoc pariter privilegiata, attamen id non tollit ne-
cessitatem hujusmodi solemnitatum, quoniam regu-
la, quod inter privilegiatos privilegia conquassan-
tur, ex magis communi, magisque hodie recepta
sententia locum non habet, ubi unus contendit de 8
lucro, alter de damno, sive unus de majori damno,
ut in proposito contractuum initorum inter duas
mulieres, vel inter duos minores, sive inter minores
& mulieres cum similibus, *plene Pacus ad statut. Veb.*
glos. 7. Gregor. dec. 164. ubi add. Buratt. & add. dec.
480. dec. 95. n. 2. cum seqq. par. 11. rec. Et habemus
etiam receptum in terminis *extravag. Ambitiosæ de*
reb. Eccles. non alienan. ut ejus dispositio pariformi- 9
ter procedat in alienationibus, aliisque contracti-
bus inter duas Ecclesias, quinimò inter duas Cap-
pellas ejusdem Ecclesiæ, quia discooperiendum non
est unum altare, ut alterum cooperiatur *de Marin.*
resol. 6. num. 14. lib. 1. Rot. dec. 561. num. 7. par. 5.
rec. dec. 191. num. 11. p. 7. dec. 336. num. 9. par. 10.
recent. & sæpissimè.

Scribentes in contrarium magnam vim constitue-
bant in hujusmodi solemnitatum præsumpto inter-
ventu resultante à longissimi temporis observantia 10.
ex deductis *per Gabr. de præsumpt. conc. us.* 1. cum
aliis, de quibus infra, & est de jure passim recep-
tum etiam in alienationibus bonorum Ecclesiæ,
non obstante satis vehementi resistentia juris resul-
tante à dicta *extravagant. Ambitiosæ*, quamvis hodie
per *Constitutiones Urbani VIII.* in bonis & juribus
Ecclesiæ istud beneplacitum præsumptum, ubi non
adest centenaria, sublatum sit, ut pluries *supra tit.*
de alienationibus; Verùm hoc fundamentum nullius
momenti videbatur ex duplici responsione. Primò
quia ad effectum inducendi dictam præsumptionem,
non sufficit solus lapsus temporis longissimi, sed
etiam accedere debet observantia, quæ requiritur
certa, univoca, continuata, & pacifica per totum
dictum tempus, *Coccin. decis. 301. num. 4. Ottbob. de-* 11
cis. 159. num. 11. & 12. & 220. num. penult. &
finali, decis. 188. num. 11. & sequen. par. 1. rec. cum
aliis per Adden. ad Gregor. decis. 354. & ad Buratt.
decis. 45. cujus observantiæ nunquam interruptæ
requisitum supponebatur deficere.

Et secundò quia non potest plus operari fictio
quàm veritas, neque majoris momenti esse solem- 12
nitas præsumpta quàm vera, ideoque ubi etiam
verè & de facto aliæ solemnitates accessissent circa
consensum totius populi, & auctoritatem superio-
ris, adhuc insuperabilis remanebat defectus causæ,
quem receptum est per beneplacitum apostolicum,
seu aliam solemnitatem non suppleri ex deductis
per Greg. decis. 113. num. 8. ubi Adden. num. 11. Ca-
valer. decis. 215. num. 2. & passim, licet longissima ob-
servantia inducat etiam præscriptionem utilitatis.

Præterea, ubi etiam ista concordia tunc validè,
ac etiam æqualiter inita esset, ita ut eo tempore
attento substentabilis esset, adhuc tamen cum trac-
tu temporis redacta esset ad magnam inæqualita-
tem & injustitiam ut supra dicebam locum esse ejus
rescissioni; Licet enim regula sit, ut in contracti-
bus attendi debeat tempus, in quo illi fiunt, non
curato subsequenti accidentali eventu, qui æquè
poterat se habere ad lucrum & damnum ad com-
monitet notata *in l. præses, & l. de fide commisso*
Cod. de transact. Attamen in iis quæ habent trac-
tum successivum, si tractu temporis contractus
reducatur ad iniquitatem ac magnam læsionem, 13

seu inæqualitatem, adbuc læsio attenditur, *Nat. conj. 304. & conf. 548. num. 36. Thes. decis. 226. Cappyc. Latr. dec. 18. Theodor. alleg. 23. Rot. apud Martin. Andr. decis. 48. num. 14. & decis. 70. num. 3. & 4. Rota in Calaguritana decimarum Sancti Ascemij 7. Februarij 1659. coram Cerro.* Et de qua conclusione ejusque declarationibus habetur particulariter actum *in dicta Calaguritana sub tit. de Decim.*

† DE hac gabella passus, seù pedagii, ultrà hic relatos, latè agit *Moles in decis. §. 14.* Et an ista debeatur de cadavere, habetur infrà *disc. 166.*

Et de requisitis in concordiis quæ fiant per Communitates, habetur in specie dua un Communitatum, actum *sub tit. de alien. & contr. prohib. disc. 24.*

IMOLEN. SOCIETATIS VECTIGALIVM

Pro ALEXANDRO ET ANNIBALE DE HECTORIS.

Cum JOSEPHO QVAINO, ET CAROLO RUSCONO.

Casus disputatus coram Thesaurario.

Quomodo computari debeat annus in illis appaltibus vectigalium, quæ uniformem fructum in omnibus anni partibus non reddunt, ut est appaltus gabellæ carnis, quæ est infructifera de tempore quadragesimali cum similibus.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *In quibus consistere dicatur appaltus vectigalium, & gabellarum.*
3 *Gabellæ regulariter sunt fructus civiles.*
4 *Quando regulentur iure fructuum naturalium, seu industrialium more prædiorum rusticorum.*
5 *Quomodo sit regulandus annus pro distributione fructuum, & pensionis.*
6 *Annus quiescens, vel præparatorius, adbuc dicitur producere fructum.*
7 *Emolumenta initiata, seu præparata tempore durantis societatis veniunt in communione, etiamsi percipiantur post illam dissolutam.*
8 *An in insolitæ, & majoris utilitatis, ut est in dohanis annus Iubilei, vel sedis vacantis quomodo sit regulandus.*

DISC. CLVII.

1 SVscepto per fratres de Hectoris à Thesaurariis Romandiolæ subappaltu gabellarum carnis & macinatus Civitatis Imolæ, atque admissis ad dicti subappaltus societatem vel participationem, Quaino & Ruscono sub quibusdam legibus, & conditionibus, ob quarum nonimplementum ex facto & culpa dictorum admissorum, cum judiciali etiam auctoritate dicta societas, seu participatio dissoluta fuit ad aliquos menses ante Dominicam Palmarum, à cujus tempore regulari solet gabella carnis; Atque in redditione, vel respectivè solidatione computorum inter dictos socios pro tempore, quo societas duravit, dictis de Hectoris, qui negotium administrarunt ponentibus in rationibus quidquid debitum esset & respectivè solutum pro pensione, seu censu appaltus usque ad dictam diem Dominicæ Palmarum; Prætendere cœperunt dicti alii socii, seu participes ipsos non teneri ad prædictæ pensionis contributionem, nisi pro solo tempore durantis societatis, non autem post illam dissolutam, quando præsertim cadebat tempus quadragesimale, Unde assumpta coram Thesaurario generali disputatione super hoc puncto, qui erat juris, cum plures alii essent potius facti, Scribens pro dictis de Hectoris, cùm sensu etiam veritatis, dicebam injustam esse hujusmodi prætensionem, dicturque tempus quadragesimale in calculo ponendum esse in damnum omnium sociorum pro regulanda pensione in singulos annos distributa, quamvis dictum tempus caderet post dissolutam societatem.

Cum enim substantia hujusmodi appaltuum consistere dicatur in ipso jure exigendi vectigalia, seo 2
gerendi ea, ex quibus appaltus emolumenta resultant, ita ut ipsum jus exigendi seu privativè vendendi, aut aliud gerendi stet loco fundi, cujus fructus & proventus locati sunt, juxta celebre *consilium 156. Soccini lib. 2.* cum aliis collectis *per Larream ex decis. 17. cum sequen.* ac satis frequenter habetur supra ad materiam hujusmodi appaltuum, tam vectigaliom, quàm salinarum.

Hinc proinde licet frequentius in jure, & apud DD. ad materiam *textus in l. divortio §. quod in anno ff. soluto matrimonio*, ubi est sedes materiæ circa repartitionem fructuum inter plures illorum participes, 3
& unde desumunt Beneficialistæ in frequentibus quæstionibus, quæ habentur inter prædecessorem & successorem in beneficio, sive inter hæredes prædecessoris & Ecclesiam, vel Cameram Apostolicam, gabellæ enumerari soleant inter fructus civiles, adinstar prædiorum urbanorum, in omnibus anni partibus, singulisque diebus & horis pariformiter currentes & percipi solitos, eo modo quo fructus censuum, aliarumque præstationum enumerantur, unde propterea attenditur sola arithmetica computatio seu proportio mensium vel dierum anni solaris, seu naturalis.

Attamen id non procedere dicebam in illis vectigalibus & gabellis, quæ in una parte anni fructant plus, & in altera minus, ut propriè est ista gabella 4
carnis, quæ de tempore quadragesimali est ferè omninò inutilis, & infructifera ob prohibitum carnium usum, ac etiam est gabella piscium, quæ de eodem tempore quadragesimali longè majorem reddit fructum, quam in reliquis anni partibus, seu temporibus *ut supra disc. 134.* ac etiam exemplificari potest in dohanis seu vectigalibus, quæ exiguntur pro introductionibus seu venditionibus mercium, quod de tempore aliquarum nundinarum juxta regionum mores ac mercium qualitates, vel fructant plus ratione majoris introductionis & venditionis juxta casum disputatum per *Camill. de Medi. cons. 23.* ubi de defalco prætenso per appaltatores dohanarum ob prohibitas nundinas Salerni, ex quibus magnum emolumentum percipi solebat, vel respectivè fructant minus ob franchitias, quæ in nundinis habentur, unde eo tempore gabella remanet infructifera cum similibus.

His enim casibus procedendum non est cum regula arithmeticæ proportionis, cum qua proceditur in prædiis urbanis habitationi seu quotidiano uniformi usui destinatis, sed proceditur cum regula, quæ habetur in prædiis rusticis, quæ magis in uno quàm in altero anno, sive magis in una quàm in altera anni parte fructare solent. Tunc enim non proceditur cum dicta arithmetica proportione anni sola- 5
ris, sed annus constituitur ex toto eo tempore, in quo integer fructus, seu integra recollecta percipient, facta peræquatione omnium temporum plus, & minus fructantium, ex quibus omnibus annus constituitur, ac regulandus est, etiamsi triennium, vel decennium ad id requiratur, cum tale spatium pro uno anno habeatur; Et econtra si quolibet semestre dicta integra perceptio fiat, ab eo annus constituitur juxta receptissimam magistralem theoricam *Bartoli in l. item quæritur § qui impleto ff. locati*, ubi cæteri communiter, ac etiam *in dicta l. divortio §. quod in anno ff. solut. matrim. ubi post Bartol. Castrens. & alios latè Petrus Barbos.* quos omnes juxta subjectæ materiæ qualitatem reassumunt *Menoch.*

lib. 3. præsumpt. 85. Mantic. de tacit. lib. 5. tit. 3. & late Barbat. in ejus tractatu de divisione fructuum, ac etiam Rota decis. 219. num. 7. par. 10. rec.

Unde exemplificant DD. præsertim *in d. l. divortio, §. quod in anno*, in terris, quæ ad frugum recollectionem coluntur, quod si in uno anno oporter fa-
6 cere segetes, ac relinquere terram otiosam & quiescentem, in altera verò seritur & percipitur fructus, annus constituitur ex integro biennio, nam annus quiescens, seu otiosus æquè concurrere dicitur ad fructuum perceptionem tanquam eorum præparatorius; Et econversò in *d. l. item quæritur, §. qui impleto*, advertitur in prædiis urbanis, quod si in una hebdomada, vel anni parte domus majorem fructum, vel commodum præbeat, puta quia sit propè nundinas &c. regulatur jure prædij rustici cum simi-
7 libus; Ideoque in hac facti specie dicebam, quod vel integra pensio totius anni repartienda est in illis solis mensibus, in quibus usus carnium habetur, vel etiam tempus quadragesimale reponendum est in calculo, quamvis illud caderet post dissolutam societatem, pro qua regulanda attendenda est proportio fructuum seu emolumentorum.

Quoniam emolumenta præparata de tempore durantis societatis veniunt sub negotio sociali, quamvis eorum actualis perceptio sequeretur post societatem dissolutam, *juxta celebrem decisionem in Romana A comandita coram Pirovano decis. 554. par. 1. rec. cum aliis collectis per Buratt. decis. 465. num. 1.* Unde propterea habetur supra *in Romana de fatthi disc. 65.* circa finem, quod annus Jubilei vel Sedis vacantis
8 verisimiliter prævisæ tanquam extraordinarius, & insolitæ utilitatis productivus regulandus non est jure aliorum annorum, & cum sola proportione arithmetica, sed est repartiendus in omnibus annis appalrus, cum similibus.

† SUper contentis in hoc discursu super modo computandi annum pro divisione fructuum, conferunt ea quæ habentur *sub tit. de Pension. disc. 24. & seqq. & sub tit. de Dote disc. 160.*

IMOLEN.

Seu FAVENTINA DATII

Pro COMMUNITATE IMOLÆ

Cum COMMUNITATE FAVENTINÆ.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis, & resolutus pro Communitate Faventina.

Si Civitas subdita habeat jus exigendi aliquod datium pro omnibus rebus & mercibus transeuntibus per ejus territorium, An exigere possit datium prædictum pro transitu illius salis, quem Civitates & loca recipiunt de necessitate à salaria Principis, cum prohibitione habendi aliunde, & cum onere solvendi cariori pretio, sub quo vectigal Principi solvi dicitur.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De antiquo Statu Faventinæ Civitatis.*
3 *Resolutio causæ.*
4 *Observantia 30. annorum in non solvendo gabellam inducit præscriptionem exemptionis in futurum.*
5 *An procedat in gabellis Cameralibus, & de ratione differentiæ.*
6 *De ratione ob quam vectigal exigi solitum pro mercibus & bonis, quæ transeunt per territorium non debet solvi pro sale, & de ratione differentiæ.*

DISC. CLVIII.

CUm ab antiquo Civitas Faventina, incertum est ex quo titulo, probabilius autem de facto, & auctoritate propria, quando juxta illorum temporum conditionem fere omnes hujus regionis Civitates per quamdam speciem Reipublicæ, vel sub proprio Domino vel Tyranno regebantur, exigere solita esset quoddam vectigal de omnibus bonis, & mercibus per ejus territorium transeuntibus, & præsertim pro sale, qui per alias adjacentes Civitates, & loca emi solebat à Camera in salinis Cerviæ, de quo vectigali mentionem faciunt *Dynus & Bart. in l. locatio, alias licitatio 9. §. mercatores ff. de publican.* Atque sub *Julio III.* dicta Faventina Civitas, quæ prius vi-
vebat sub proprio Domino seu Tyranno, ut patet ex 2
deductis *per Tusc.* verbo *Faventina Civitas conclus. 84.* se dedisset immediatæ superioritati, ac regimini Papæ, idem *Julius* confirmavit omnia ejus jura & privilegia, istud præsertim exigendi hoc vectigal, quod successivè confirmavit *Paulus IV.* Cumque moderno tempore ab annis 30. & ultra supponeretur, per Civitatem Imolæ, ejusque cives, incolas, & districtuales istud datium solutum non fuisse pro eo sale, qui pro ejusdem Civitatis, suique districtus usu per hoc territorium asportatur à dictis salinis Cerviensibus, nuper verò ad ejusmodi exactionem de facto procederetur; Hinc orta controversia, & in-
troducta causa in Congregatione boni Regiminis, 3
prodiit resolutio Faventinæ Communitati favorabilis, concessaque nova audientia, in qua solùm Ego scripsi, persistitum fuit in decisis, incertum est ex quibus fundamentis, Quantum tamen desumi potuit, ex eo potissimum, ac principaliter generalis observantiæ, quod scilicet omnes aliæ Communitates idem vectigal solverent, potissimè quia hoc Tribunal Communitatum bono regimini ac levamini deputatum, quandoque cum legibus prudentialibus seu quadam non scripta æquitate procedere solet, aliqualiter egrediendo rigorosos juris cancellos juxta singulorum casuum particulares contingentias, unde propterea non de facili judicium ex hujusmodi determinationibus super legali veritate efformari potest.

In hac igitur disputatione per alios scribentes pro hac parte, principale fundamentum constituebatur in exemptionis præscriptione resultante à tricennali
observantia, cum in hac vectigalium & gabellarum 4
materia illud favore libertatis peculiare videatur, quod etiam sine solitis requisitis præscriptionis, solùm observantia temporis longissimi inducat exemptionem & præscriptionem etiam in futurum, *ut apud Eugen. cons. 91. num. 25. & seq. lib. pr. Surd. cons. 234. num. 10. Capyc. Latr. consul. 68. num. 4. cum sequen. Farinac. quæst. 173. num. 101. Cobell. ad Bullam boni Regiminis cap. 50. num. 230. cum sequen. & in aliis hoc eod. tit.*

Adversus hoc fundamentum duo objiciebantur. Primò quod ista conclusio de facto in statu Ecclesiastico non videatur usu recepta, Et secundò, quod revera non adesset hæc pacifica observantia tricennalis ob aliquas interruptiones, quæ per alteram partem prætendebantur; De hoc autem secundo, utpote in nudo facto consistente, quæstio fuit inter causæ patronos, cum in iis quæ facti sunt, Advocati in Curia nullas partes gerere soleant; Quatenus verò pertinet ad primum motivum, observabam respondendo, illud continere aliquod æquivocum circa applicationem, quoniam in gabellis, & vectigalibus ca-
meralibus non de facili ad praxim reduci potest dicta 5
præscriptio resultans à non solutione per tempus longissimum, ut alibi *hoc eodem tit.* etiam advertitur, vel ob decretum irritans contentum in Constitutionibus, seu chirographis editis super hujusmodi onerum impositione, per quod juxta receptam & quotidianam propositionem inficitur quæcumque possessio, sine qua dari non potest præscriptio, & consequenter non solùm illa tollitur, sed impeditur, ne unquam oriatur; Tum etiam ob superventas Consti-

Card. de Luca Theatr. Tom. II.

Cc 2

tutiones revocatorias, de quibus *in Sabinea. exemptionis disc.* 47. & in aliis, per quas, quæcumque exemptiones & franchitiæ etiam per expressa privilegia quæsita revocata fuerunt, firmis solùm remanentibus illis, quæ competunt ex causa verè onerosa, & correspectiva justificata in plena Camera, quæ non procedunt in gabellis Communitativis, de quibus Constitutiones non loquuntur, ideoque juris dispositio incorrecta remanet, sed de hoc parùm actum fuit, cum factum dictæ pacificæ observantiæ non benè assisteret.

Cœterùm ego observabam opus non esse assumere hujosmodi inspectionem super formali præscriptione gabellæ seu vectigalis aliàs certi, neque capere dictam observantiam tanquam formiter præscriptivam, unde propterea alleganti incumbat onus illam
6 benè concludendi, sed illam capere tanquam interpretativam casus dubii, ad quem effectum non requiritur certum & determinatum tempus, sed sufficit ita quandoque servatum fuisse juxta receptissimam atque in foro quotidianam distinctionem.

Quod autem hoc vectigal pro transitu salis debitum non esset, vel saltem id esset probabiliter dubium, observabam quod iam antiquo tempore de quo loquuntur *Dinus & Bar.* quam etiam in modernioribus dictarum Apostolicarum confirmationum *Iulij II. & Pauli IV.* quamvis Camera Apostolica esset domina, vel omnium, vel aliquarum salinarum Cerviæ, attamen adhuc pro ista provincia & aliquibus aliis partibus Status ecclesiastici introducta non erat præcisa necessitas Communitatum & populorum capiendi hunc salem cum rigorosis pœnalibus prohibitionibus se providendi aliunde, cum id provenerit à temporibus *Gregorij XIII. citra in ejus Constit.* 19. cujus mentionem facit *Barbosa in l. divortio §. si vir, num. 29. in fin. ff. solut. matr.* unde Communitates & populi facultatem habebant se providendi aliunde, quinimò quibuslibet negotiatoribus seu aliis dabatur facultas ad industriam emere & introducere salem adinstar cujuscumque alterius mercis seu victualis, & consequenter ille cadebat sub genere mercium, ac aliarum rerum indifferentium, pro quibus non negabatur potestas exigendi hoc vectigal.

Secus autem à dicto tempore citra ob superventam immutationem status rerum circa hanc speciem, Tum quia ita illa effecta est de Regalibus, ob implicitum vectigal quod in ipso jure privativo vendendi inesse dicitur ratione alterationis pretij extrinseci exinde resultantis *juxta celebre consil. Soccin. 156. lib.* 2. & habetur supra satis frequenter ad hanc salis & salinarum materiam, ideoque intrare videtur privilegium fisci super exemptione à quibuscumque vectigalibus: Tum etiam quia populi ita per hoc novum vectigal gravati circa rem, quam pro certo, determinato ac inalterabili pretio solvere coguntur, cum prohibitione se providendi aliunde, suamque industriam adhibendi, ut antea poterant, gravandi non videntur duplici onere, cum istud non sit vectigal quod specialiter impositum esset super sale, sed sit generale super omnibus mercibus & rebus, sub quo genere antiquitus meritò comprehendebatur, etiam hæc species quæ emi & traduci solebat cum industria & iure aliarum mercium, quod in præsenti ob dictam status rei immutationem dici non potest; Verùm id reputatum fuit Advocatorum acumen & ratiocinium, mihi verò videbatur motivum satis probabile & juridicum; sed contraria observantia aliarum Civitatum & locorum adjacentium magnum præstitit obstaculum.

FERRARIEN. DE FALCHI.

Pro CAMILLO CARNESECCHIO ET SOCIIS.

Cum CAMERA.

Casus disputatus in Congregatione Camerali.

An diminuto solito pretio salis in una provincia, possit Appaltator Salariæ alterius provinciæ ejusdem Principatus dicere se damnificatum ex facto locatoris, atque ita petere refectionem damnorum, vel remissionem pensionis; Et generaliter, An & quando damna provenientia Appaltatoribus vectigalium aliorumque jurium Regalium ex augmentis vel diminutionibus eorundem vectigalium sive ex aliis provisionibus resarci debeant nec ne: Et de differentia inter casum quo innovatio causa proxima & immediata damni, vel sit occasio, seu causa remota.

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De theorica Bartoli, an, & quando damnum appaltatori resultans ex facto locatoris sit reficiendum.*
3 *De damno ob extinctionem, vel diminutionem gabella appaltata.*
4 *De damno resultante ab edictis, & bannimentis prohibentibus commertium, seu aliàs rerum statum alterantibus.*
5 *De specialibus terminis damni dati in appaltu salaria.*
6 *Non attenditur, an locator sit in culpa, nec ne, sed spectatur quod appaltator sentiat ex ejus facto damnum.*
7 *Declaratur juxta sensum Larrea quando hac procedant.*
8 *De materia damni resultantis ex casibus merè fortuitis.*
9 *Et è contra de damno ex facto locatoris voluntario juxta exempla, de quibus n. 3. 4. & 5.*
10 *De distinctione, an factum locatoris sit culposum, nec ne, & de effectibus exinde resultantibus.*
11 *De difficultate qua habetur adversus decisionem 285 post Pacificum, & quando appaltator efficiatur administrator gabella.*
12 *De damno resultante Appaltatoribus gabellarum, & vectigalium ex bannimentis, & provisionibus pro causa publica belli divini vel humani, aut simili.*
13 *De aliis casibus disputatis cadentibus sub eadem inspectione, de qua n. pracedenti.*
14 *Quid ubi Appaltatori impediuntur tracta ob causam publica annona.*
15 *Quid in casu belli activi, an intret culpa Principis, & de damno ab inimicis.*
16 *Quando provisiones de quibus num. 12. & seqq. causent remissionem pensionis.*
17 *Quando diminuitur pretium salis, dicitur extingui gabella in parte, & deficere substantia rei.*
18 *An gesta per Principem, vel ejus Officiales in una provincia dicantur importare factum prajudiciale in altera.*
19 *Casus omnino insoliti non veniunt sub pactis, & renunciationibus, seu regulis generalibus.*
20 *De remissione competente ex deficitione præsuppositi sub quo appaltus initus est juxta consil.* 402. *Anchatan.*

DISC. CLIX.

CUm in appaltu generali effectuum camerálium Civitatis & Status Ferrariæ comprehendatur

salaria 7. m. rubiorum salis Cerviæ, quos Cameræ Appaltatori singulis annis concedit cum jure privativo vendendi, ac obligatione impediendi quamcumque aliam dictæ materiæ contractationem; Durante verò appaltu de anno 1658. ad novennium suscepto per Carnesecchium & socios, hoc est ad annum 1662. per *Alexandrum VII.* suppressa essent augmenta sub *Vrbano VIII.* imposita super sali pro toto Statu, excepto præfato Ferrariæ, ipsorum loco alia onera imponendo, unde propterea consuetum pretium salis notabiliter diminutum est, & consequenter ejusdem status Ferrariensis populi ob magnam differentiam pretij majoris, pro quo sal à proprio Appaltatore vendebatur, curarunt clandestinè, atque, ut vulgo dicitur, cum contrabannis, sibi providere à salariis Cerviæ, quod causavit Appaltatoribus damnum scutorum ao m. ob imminutam consuetæ quantitatis salis extractionem in reliquo tempore appaltûs; Hinc dicto appaltu terminato, ac præsentatis juxta solitum computis in Congregatione Camerali pro solutione computorum, Cum inter alias partitas bonificandas adesset ista adeò notabilis, cui aetiter se opponebant Camerales.

Assumpta de super disputatione, scribentes pro Appaltatoribus, insistebant in magistrali theorica
2 *Bartoli in l. si uno, §. item cum quidam, ff. locati, & in quasi. 4. quæ incipit Pu licanus,* ubi distinguitur, quod aut locator voluntariè seu alias culposè impedit Appaltatorem in percipione emolumentorum appaltû, seu alias istius conductum statum alterat, puta augendo, vel minuendo, seu supprimendo gabellas, aut prohibendo commercium cum similibus, sive non prohibendo eum, quem prohibere potest damnum Appaltatori inferentem, & tunc quia dicitur venire contra actus ac non præstare illam patientiam, ad quam locator ea natura hujus contractus tenetur, non solùm locus est remissioni pro sonia pro rata damni tale quale sit, non curato an ascendat ad terminos intolerabilitatis nec ne, ut requiritur in casu damni accidentalis juxta terminos textus in *l. licet, Cod. locati, & cap. potuit & cap. propter sterilitatem extra eodem,* sed etiam reficiendum est totum damnum, etiam illud lucri amissi; Aut tale factum non est culposum, & tunc non intrat hæc obligatio refectionis damni, sed benè locus est remissioni pensionis ad proportionem damni quale quale sit absque necessitate probandi seu liquidandi intolerabilitatem, ut ita distinguendo ac sequendo præfatam theoricam, in specialibus terminis hujusmodi appaltuum alterationem recipientium ob augmentum, sive diminutionem, aut extinctionem
3 gabellarum, cæteris relatis, *Eugen. conf. 50. lib. primo, Marcian. sen. conf. 7. Anna alleg. 21. Bursat. consil. 309. Rota in Romana appaltus coram Iusto decis. 285. post Pacif de Salviano,* Et pluries habetur supra *hoc tit. præsertim in Fu'ginaten. disc. 107.* Et in terminis prohibitionis consueti commercij, unde propterea ob diminutas merces diminuantur do-
4 hanæ, latè *Menoch. conf. 671.* quod est in materia celebre; Et de prohibitione consuetarum nundinarum, *Camill. de Medic. conf. 23. & 141.* cum aliis collectis per *Amat. resol. 58. per totum, præsertim num. penult. & finali. Castill. lib. 1. controv. cap. 5. n. 4. cum seq. Ciriac. contr. 233. num. 12. cum sequen. Consal. decis. Lu en. 14.*

Et in magis punctualibus terminis appaltus salariæ *Ancharan. conf. 414. & Soccin. conf. 156. lib. 2.*
5 ubi de salaria Marchiæ, Et de alio contractu istorum salium Cerviæ, in quo non servabantur consuetæ franchitiæ, *Gozadin. conf. 20.* Exinde inferendo quod de rigore totum damnum etiam illud lucri amissi reficiendum esset, cum hæc alteratio fuerit merè voluntaria, & consequenter culposa;

Et quando super hoc aliqua subesset difficultas, illam tamen cessare dicebant circa remissionem pensionis, ad quem effectum sufficit, quod Appaltator de facto passus fuerit damnum, non cura- 6
to, an factum locatoris ex justa vel injusta causa provenerit, & an esset culposum nec ne, quoniam quoad Appaltatorem nihil refert locatorem non esse in culpa, si ipse ex ejus facto remanet damnificatus, ut præsertim advertunt *Amat. & Castill. ubi supra, & Censal. dicta decis. Luten. 14. num. 47. cum seq.* ubi ita conciliare curat contrarias auctoritates, respondendo præsertim *ad Larream alleg. 17. & seq.* & alias auctoritates, quæ fiscalibus assistunt. Econ- 7
versò autem Camerales reassumendo ea, quæ plenè in materia deducuntur per Larream qui est hodie fiscalium Achilles & magister, ac etiam per *Altogr. jun. in voto seu decis. post ejus controversias,* ubi latè in materia se diffundit, Dicebant præmissa procedere, ubi Princeps vel ejus Officiales causâ lucri, seu ex alio facto merè voluntario id agunt, secus autem, ubi causa publica impellente aliquid ordinant, non directè & immediatè ad diminuendum ipsum appaltum, & damnificandum Appaltatorem, sed ad alium finem, ex quo accidentaliter & consequutivè tale damnum resultet, cum tunc factum Principis, seu ejus Officialium & Magistratuum verè & propriè non contineat violationem legis contractus, minusque sit proxima & immediata causa damni, sed solum sit causa remota seu occasio, & tanquam species casus fortuiti, qualem continere dicitur factum Principis, & consequenter qood materia regulari debeat juxta dictos terminos dd. jurium in *l. licet, Cod. locati, cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra eodem,* ut scilicet damnum à casu fortuito contingens debeat esse intolerabile, ut sit remissione dignum, cadente solum quæstione inter DD. super dicta qualitate intolerabilitatis, quæ tamen quæstio in præsenti cessabat ex partium conventione, dum in capitulis appaltus statutum erat damnum dici intolerabile, ubi esset in quarta parte, regulando quemlibet annum de per se, atque ita tollendo solitas quæstiones super compensatione unius anni cum altero, & peræquatione omnium annorum totiusque temporis appaltûs; Et hunc dicebant esse casum controversiæ, dum Papa principaliter pro levamine seu commoditate aliorum populorum extinxerat seu commutaverat hoc onus, nihil innovando in ipso Statu Ferrariæ, pro quo factus fuerat appaltus, qui proinde directè nullam receperat alterationem, ita sequutam accidentaliter seu occasionaliter, unde proposita causa, Congregatio sequendo sensum Cameralium, censuit admittendam non esse hujus partitæ bonificationem.

Concessa verò de more nova audientia, ego in hoc statu ad causæ defensionem assumptus, aliisq; doctis defensoribus adjunctus in congressu juxta laudabilem stylum pro causæ bona directione habito, excitavi contra clientes difficultates, de quibus infra, & agnoscendo quod procedendo ita per dicta generalia, causa esset periculosa, fui in sensu, quod quædam media via teneoda esset, eurando scil. constituere quemdam casum mixtum, cui obstare non deberent Cameralium oppositiones: Alijque in meam sententiam devenientibus, ego ex aliorum commissione sub nomine omnium, scribendo in forma restrictus; Dicebam, quod cum in hac materia ob plurium casuum diversitatem, nimium diversa juris dispositio resultet, hinc proinde ad veritatem eruendam, ac tollenda æquivoca inducta per aliquos modernos, ut frequenter in aliis materiis, ob casuum confusionem illorum distinctio necessaria est, ut ita congruè activa passivis applicentur.

Primus igitur casus est, ubi damnum Appaltatoris provenit à merè fortuito accidenti, nullum

locatoris, vel ejus officialium admixtum factum habente, ut pura ex sterilitate, imbribus, locustis, innundatione, & peste, aut aliis casibus, Cæli, vel naturæ vitio, vel etiam facto tertij, quem locator prohibere non potest, atque iste dicitur casus merè fortuitus, in quo verè & propriè intrant dicti termini textus *in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem extra locati, & l. licet, C. eod.* regulandus cum terminis generalibus, de quibus frequenter supra, ac etiam *sub tit. de locatione*, An scilicet accidens percutiat damnum in substantia, vel in fructibu, ut primo casu intret refectio damni seu restaurum ad proportionem, talequale ipsum damnum sit; in altero autem debeat esse intolerabile, & super cujus intolerabilitatis qualitate intrant quæstiones, cadentes etiam, an illud potuerit prævideri nec ne, sive an fuerit renunciatum, & an renunciatio capiat casus omnino insolitos & incogitatos, & an ubertas, seu utilitas onus anni compenset damnum alterius cum similibus, de quibus in præsenti agere extraneum erat, dum conventio pattium in capitulis appaltus super his omnibus providerit, sed non judicabatur expediens procedere per hanc viam ob nimias difficultates cadere solitas super liquidatione damni singulis annis, & an illud esset in quarta nec ne.

Alter est casus oppositus, ubi cessante quacumque
9 necessaria, vel publica causa, damnum Appaltatoris, seu alteratio consueti status appaltus provenit facto merè voluntario locatoris, vel ejus officialium, ac eorum quos prohibere potest, ita ut non prohibendo dicatur esse in culpa, qualis supponitur casus positus *per Socin. d. conf. 156. lib. 2.* quod seu officiales Camerales non prohiberent illos, qui de facto vendebant salem in aliquibus locis provinciæ Marchiæ ex prætensa concessione Pontificis, unde non præstabatur debita patientia circa jus privativum, in quo substantia appaltus consistit; Idemque vel similis est casus positus *per Ancharan. conf. 414.* quod scilicet locator salariæ *Imolæ* cum ejus districtu non cogeret aliquos, seu non prohiberet aliquos districtuales de facto sibi usurpantes libertatem introducendi salem aliundè; Ac etiam *per Gozzad. d. conf. 20.* quod officiales Camerales non prohiberent gabellarios exigentes gabellas & pedagia ab emptoribus salium Cerviæ, quibus franchitia expressè promissa erat.

Atque sub eodem casu venit ille extinctionis alicujus gabellæ in appaltu comprehensæ, seu augmenti ejusdem gabellæ appaltatæ, ita ut factum innovativum locatoris vel ejus officialium directè feriat consuetum statum appaltus, ac damnum Appaltatoris juxta casum, de quo agunt *Bursatt. d. conf. 309.* ubi de extinctione gabellæ, de quo etiam *Rota d. dec. 285. post. Pacif.* Et de gabellæ augmento, quinimò augmenti fama & rumore, *Eugen. d. conf. 50. Marcian. d. conf. 7. Anna alleg. 21. & similes*; Et tunc intrat inspectio, seu distinctio, an id ex justa & rationabili causa cujuscumque culpæ & violatio-
10 nis fidei exclusiva sequatur, vel econversò, ut hoc secundo casu culposo intret omnimoda refectio damni, etiam ratione lucri amissi, in primo autem intret solum remissio pensionis pro rata damni tale, quale sit, non curato, an sit intolerabile nec ne, quoniam justum non est nec rationabile, ut locator percipiat pensionem ex re, quam ita non præstat, seu præstat diminutam, atque à consueto statu alteratam, nam esset locupletari cum aliena jactura resultante ab ipsius facto, non curato an ex justa, vel injusta causa id sequatur, quoniam justitia causæ sufficere quidem debet ad illum præservandum à damno, quod alias resultaret ex obligatione reficiendi conductori omnia damna & interesse ut supra, non autem ut ipse faciat lucrum cum damno alterius, ut in ordine ad remissionem pensionis admittit idem fiscalis, *Larrea alleg. 20.*

Stante autem hac distinctione, mihi non omnino placere consuevit *d. decisio Rotæ in Romana appaltus* 11
coram Justo. 285. post Pacif. quatenus decernatur ad favorem Appaltatoris ob extinctionem gabellæ appaltatæ totale interesse, etiam illud lucri amissi, quoniam hujusmodi provisiones, seu alterationes circa gabellarum augmenta, diminutiones, vel extinctiones fieri non solent, nisi ex justa causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, ideoque solùm consulendum est, ut ipse Appaltator remaneat à quocumque damno præservatus, illum efficiendo simplicem administratorem obligatum ad redditionem rationum, juxta casum, de quo supra *in Romana redditionis rationum disc. 86.*

Tertius casus est, ubi alteratio appaltus, vel directè immediatè, vel indirectè & causativè prove- 12
nit à facto ipsius Principis locantis jus Regale, seu vectigal, ex alio tamen motivo publicam causam concernente, & de quo propriè agunt *Menoch. d. conf. 671.* ubi de prohibitione facta per Regem Catholicum, ejusque Magistratus, ne naves Ollandensium, & Zelandensium, aliarumque inimicarum nationum suorum Regnorum portus appellerent, ibique commercium haberent, quod notabile causavit damnum appaltatoribus vectigalium, & dohanarum; Et *Camill. de Medic. d. conf. 23. & 141.* ubi de prohibitione facta per Proregem, ne fierent nundinæ Salerni ob suspicionem pestis, quod Appaltatori dohanarum nimium præjudicavit, & de quibus vel similibus casibus principaliter agit *Larrea d. alleg. 17. cum pluribus seqq.* Et tunc quicquid dicant *Menoch. Medic. & alij* consulentes, ad pecuniam, seu causæ opportunitatem potius quam ad veritatem scribentes, omninò verius videtur id quod substinet *Larrea*, qui tamen juxta illum doctum quidem, sed prolixum & non omninò distinctum stylum, aliqualiter casus confundit, ut non intret dicta distinctio, seu theorica *Bartoli*, de qua in secundo casu proximè præcedenti, sed potius iste dicatur casus fortuitus veniens sub primo, ut supra exemplificato, quoniam licet apparenter seu naturaliter & de facto præjudicialis innovatio, proveniat à facto ipsius Principis, qui poterat non facere, vel ejus Magistratuum & Officialium, quos poterat prohibere: Attamen videtur factum potius necessarium quam voluntarium, ita status vel publicæ salutis necessitate impellente ad majora mala evitanda, adeo ut delinqueret in officio seu munere Princeps vel ejus Magistratus id omittendo vel differendo.

Idemque videtur casus, de quo agunt *Cravett. conf. 95. & Venturin. conf. 15.* ubi scilicet ad tollendos abusus, aut alias bono Reipublicæ regimine ita 13
exigente, aliquæ fiunt provisiones seu prohibitiones, ob quas emolumenta appaltus notabiliter minuantur; quoniam Princeps vel Magistratus non minuit ipsa emolumenta vel jus, cujus ratione ipsa percipiuntur, sed tollit illam occasionem, ex qua eorum major obventio proveniebat juxta casum, quem disputavi in Congregatione Camerali *in una Perusina* pro Angelo Margaritonio Appaltatore Secretariæ Provinciæ Umbriæ, aliqua emolumenta percipiente ex licentiis deferendi arma ob superventam rigorosam prohibitionem Sac. Consultæ factam illi Gubernatori ob plura inconvenientia exinde resultantia, quod ab hujusmodi licentiarum concessione vel renovatione abstineret; Ac etiam est casus, de quo *in Romana affictus officij sub tit. de locato disc. 3.* ubi de prohibitione facta Notario Riparum, ne se ingereret in causis per Urbem, ut ab aliquo tempore de facto facere consueverat, sed se contineret intra eas causas Ripales, quæ solùm sibi de jure competunt, unde propterea emolumenta officij notabilem diminutionem passa sunt.

Ac etiam exemplificari potest in casu de quo suprà *in Ferrarien. tractarum disc.* 133. quod scilicet ratio-
14 ne insperatæ sterilitatis & penuriæ frumenti, aliarumque frugum, idem Princeps vel ejus Magistratus prohibere cogatur pro publica causa tractas & incertas, quæ aliàs Appaltatoribus seu Thesaurariis ex pacto competunt, unde resultat amissio seu diminutio emolumentorum seu utilium exinde provenientium, quoniam ubi id non sequitur ex causa merè voluntaria, sed ex necessaria saltem necessitate morali, tunc id recensendum est inter casus fortuitos, qui per Appaltatorem, quando appaltum suscipit prævideri possunt vel debent, ita emendo futuram incertam aleam potius quam inter impedimenta voluntaria, quæ ab ipso locatore præstentur, dum ex hujusmodi provisionibus multa alia damna & præjudicia tam ipsi Principi, quam ejus populis resultare solent, ideoque ad eas non nisi necessitate impellente devenitur, & sic verè non intrat dicta theorica *Bartoli*.

Adeoque, vel Consulentes ad clientis opportunitatem ingenium acuendo, vel aliqui leguli in stylo merè pragmatico hujusmodi Consulentium au-
15 ctoritati innitentes cum solito irridibili usu inspiciendi solùm, an ille Doctor dicat, unde frequenter in ore judicum audiri solet, *lo dice*, non reflectendo quomodo vel quare, crediderunt dictam *Bartoli* theoricam in quocumque locatoris facto intrare, quod etiam in casu belli idem dicendum esset, quasi quod bellum activum ex parte ipsius Principis motum, dicatur ejus factum voluntarium, quod poterat non facere, juxta motiva, præsertim supra *in Romana defalchi disc.* 65. atque bellum passivum per alios contra ipsum locatorem motum adhuc ejus facto & culpæ referendum esse tanquam damnum illatum ab ejus inimicis juxta motivata præsertim supra *in Romana seu Messanen. Ferruccij disc.* 118. & in aliis; Verum ut ibidem advertitur, id fabulæ speciem potius habet, cum hujusmodi contingentiæ, vel necessariæ, vel casuales omninò dicendæ sint; Atque eatenus observabam dictam theoricam intrare, seu alias ex æquitativo judicis
16 officio damnum quale quale sit refici debere, quatenus de tempore facti novi appaltus jam urgente causa exigens hujusmodi provisiones verisimiliter in animo habitas & præparatas, cum tunc species doli & deceptionis esset, reportando lucrum de alieno, ac faciendo appaltum pro consueta pensione congrua tempori pacifico & non accidentali cum similibus; Unde propterea quæstio videtur potius facti quam juris ex singulorum casuum particularibus circumstantiis decidenda.

Applicando igitur ad rem, Dicebam scribens in causa tanquam Advocatus, quod versabamur in secundo potius quam in tertio casu, ac propterea rectè intrabat dicta theorica *Bartoli* saltem in secunda parte facti voluntarij non culposi, excusantis quidem à refectione damni extrinseci, sed prohibentis exactionem census seu pensionis, quoniam ubi etiam admittendum esset id ex justa causa, justoque motivo majoris levaminis populorum actum esse, attamen certum est, quod nulla præcisa, vel moralis necessitas tunc impellebat, ac poterat non fieri, vel differri ad tempus terminati appaltus, & consequenter, quod dictæ remissioni locus esset.

Et quidem ubi talis innovatio sequuta esset in ipso Statu seu provincia, pro qua factus erat appal-
17 tus, motivum intrabat de plano, quoniam ita fuisset non præstare patientiam, seu immutare consuetum rei locatæ statum, Potissimè ratione subjectæ materiæ, dum ut pluries advertitur in præcedentibus ad istam salis & salinarum materiam, ipsa species seu materia salis nullum ferè vel satis modicum habet intrinsecum valorem, qui totus est extrinsecus consistens in privativo jure vendendi pro pretio alterato, cum quo exigi dicitur à populis collecta seu gabella ita insensibiliter occasione necessarij usus talis victualis, & consequenter si pretium diminuitur, dicitur extingui seu supprimi in parte ipsa gabella seu ipsum vectigal, unde dicitur deficere in parte substantia rei, atque percipi pensio ex re, quæ non præstatur.

Verùm difficultas non levis consistebat in eo, quod talis provisio sequuta non esset in ipsa provincia seu Statu, ubi proinde appaltus nullam receperat alterationem, atque jus privativum Appalta-
toris vendendi salem pro consueto alterato pretio 18
integrum & intactum remanebat. Et licet diminutio pretij ejusdem materiæ in provincia adjacenti esset causa, quod populi allecti ab eo inferiori pretio curarent facere contrabanna, & fraudare Appaltatorem, attamen id erat merum accidens, quod absque dubio venire non poterat sub dicto casu facti voluntarij juxta præfatam *Bartoli* theoricam, cum in dicta diversa provincia idem Princeps locator repræsentetur diversus homo juxta distinctiones, de quibus præsertim *in Pampilonen. decimarum de Taffalla sub tit. de Praeminentiis disc.* 29. ac etiam *in Missanen. affictus sub tit. de Iurisdictione disc.* 90. Ideoque gesta in uno Principatu non connectunt cum gestis in altero, Adinstar domini duorum prædiorum, quorum unum locat, alterum per seipsum colit & administrat, quoniam si irruentibus locustis, locator prædium ab ipso cultum diligenter expurgare curat, aut alias facere provisiones, unde resultet, quod locustæ irruant in alterum prædium locatum, quoties id studiosè, & ad effectum nocendi non fiat, utique dici non potest damnum sequutum facto locatoris, qui in alio prædio repræsentatur tanquam diversus homo, solumque dici poterit casus fortuitus, atque appaltatori replicari potest, quod debebat fines custodire, aliasq; diligentias adhibere, potissimè quia hujusmodi contraventiones seu contrabanna ratione commissi, aliarumq; pœnarum causate possunt majorem Appaltatoris seu gabellarij utilitatem; Ac etiam exemplificari posset in Principe seu ejus Magistratu rigorosè expellente ab una provincia vel præsidatu bannitos & latrones, aliosque facinorosos homines, qui se recipiendo in altera ejusdem Principis adjacenti provincia, in qua plura mala causent illorum vectigalium & gabellarum appaltatoribus, non inde tamen dici poterit istud esse damnum proveniens ex facto ipsius locatoris, cum similibus; Solumque ad summum dici poterit istum esse casum insolitum, ac verisimiliter non cogitatum, ideoq; non cadentem sub
solitis renunciationibus juri petendi defalcum, & 19
susceptionibus casuum juxta ea, quæ in casu magnæ & insolitæ irruentiæ bannitorum habentur *per Rotam apud Millin. decis.* 139. *&* 145. *cum similibus.*

Considerabam, prout etiam scribendo in causa deducebam, quod iste dicendus esset casus mixtus, in quo licet nullum interveniret factum locatoris,
adhuc ob immutatum rerum statum, intraret pro- 20
missio pensionis ac ratam damni tanquam ex cessante supposito, cum quo pro tanta pensione susceptus fuit appaltus aliàs non suscipiendus, juxta casum de quo agit *Ancharan. celebri cons.* 402. ubi de Appaltatore vectigalium Pistorij de tempore, quo in ea Civitate residebat *Alexander III.* cum ejus Curia, unde propterea illorum vectigalium appaltus factus erat pro pensione longe majori & ultra solitum, ut Papa ejusque Curia discedente, quamvis dici posset casus absque aliquo facto Civitatis l[illegible]tricis tunc pro Republica se gerentis, atq; æ[illegible]rentis talem discessum, quem utique si potuisset

tius prohibere curasset, locus esset remissioni tanquam ea cessante voluntate ob cessationem præsuppositi, cum quo rebus in eo statu permanentibus initus erat appaltus pro tanta pensione.

Quod etiam ponderatur *in d. Rom. affictus officij sub tit. de locato disc. 3.* ubi de *consilio 95. Cravetta*, quod in proposito circumferri solet, atque isti termini magis proximè ad rem facere videbantur: Et ea isto casu tanquam mixto, verè & propriè sub nullo ex supra exemplificatis casibus cadente, credebam etiam pro veritate pro judicis arbitrio remissioni locum esse debere, cum casus nullo pacto prævideri potuerit, eo modo quo prævideri solent, & debent casus, belli divini, vel humani, sterilitatis & similes, utpotè contingere soliti, juxta ea quæ in proposi.o alteri s omninò insoliti casus dispensationis usus ciborum paschalium de tempore quadragesimali habentur *supra in Romana pischeriarum disc. 134.* Potissimè quia pro locis præsertim apertis pene impossibile erat ob provinciæ adjacentiam impedire dictam salis introductionem, & contraetationem, Ac etiam quia ob ejusdem materiæ identitatem non poterant contrabanna convinci, cum reperti cum sale dicere possent illum emisse in repositoriis ipsius Appaltatoris; Quod etiam agnitum fuit per eosdem Camerales, de quorum consilio *Clemens IX.* successor eamdem augmentorum extinctionem pro hoc Statu quoque fecit, commutando suum Camerale emolumentum cum aliis oneribus, eodem modo, quo in reliquo Statu ut suprà sequutum fuerat; unde clarius intrare debet dictivè arbitrium tanquam in casu non cogitato.

† AD hanc materiam Salis, & defalchi videnda sunt ea, quæ habentur suprà in suis respectibus sedibus, nempè, *disc. 65. & seq. & 105. cum seqq.*

ROMANA ET FIRMANA CONFISCATIONIS

DE DIVERSIS CAUSIS IN DIVERSIS TRIBUNALIBUS

Pro DIVERSIS PERSONIS

Cum CAMERA ET DATARIA APOSTOLICA.

Et resolutus ut infrà.

De pluribus ad materiam confiscationis seu publicationis bonorum; Primò nempè an valeant privationes vel substitutiones factæ delinquentibus in exclusionem Fisci: Secundò an hujusmodi substitutiones vel privationes capiant legitimum, tam in ordine ad voluntatem, quàm in ordine ad potestatem; Tertiò, an & quando numerus filiorum cessare faciat confiscationem; Quartò de inhabilitatione seu incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis; Et quintò, an & quando restitutus in gratiam recuperet bona confiscata translata in tertium; Et incidenter de aliis fisci pœnalis seu confiscatoris materiam concernentibus.

SUMMARIUM.

1 *De uno casu controversia.*
2 *Quilibet fiscus confiscat in suo, & de materia remissivè.*
3 *An valeat dispositio exclusiva fisci.*
4 *Distinguendi sunt casus.*
5 *Non valet, ubi respicit casum delicti ipsius disponentis.*
6 *An sub generica prohibitione alienationis veniat confiscatio.*
7 *Quid, ubi testator expressè disponit de casu confiscationis, quod valeat.*
8 *Quando sit necessaria expressio justa causa, ob quam fiat dicta dispositio.*
9 *Examinantur tenentes contrarium.*
10 *Referuntur desiderantes dictam cautelam, & quando causa expressio requiratur.*
11 *In officiis vacabilibus, ac etiam in mobilibus possunt ordinari fideicommissa.*
12 *De fideicommisso Hebræorum.*
13 *A fideicommisso in casu delicti non infertur ad casum mortis.*
14 *An exhæredatio seu privatio in casu delicti capiat legitimam, qua veniat sub fideicommisso, distinguuntur casus.*
15 *De quæstione generali, an indefinita prohibitio alienationis sapiat legitimam, ne cadat sub confiscatione.*
16 *De casu speciali, in quo prohibitio in casu delicti facta sit etiam super legitima ut valeat.*
17 *De rationibus, ob quas valeat hæc dispositio etiam super legitima.*
18 *Expenduntur fundamenta Ciriaci contrarium tenentis, & refelluntur.*
19 *Ad materiam* tex. in l. Marcellus, ff. ad Trebell. *quando scilicet hæres gravatus censeatur elegisse bona in causam legitimæ & aliarum detractionum.*
20 *Possidens bona propria & fideicommissaria pro communi, si unam rem in totum alienat, censetur eam elegisse in portionem propriam liberam.*
21 *Translatio decreti in officiis, vel intestatio locorum montium in hæredem non importat alienationem.*
22 *Ad materiam* tex. in l. quisquis, C. ad leg. Jul. Majest. *super incapacitate filiorum rei læsæ Majestatis, & quando non procedat.*
23 *De casu alterius controversia.*
24 *Fisco pro pœnis pecuniariis competit hypotheca legalis à die condemnationis.*
25 *An fiscus ex solo jure hypothecæ vendat rem cum alio communem.*
26 *Non sunt assumendæ quæstiones juris, ubi causa sopiri potest cum facto, atque aliàs est imprudens consilium Advocatorum.*
27 *Filio nullum jus competit etiam pro legitima in bonis patris viventis.*
28 *Neque fiscus aliquod jus habet in bonis patris ex persona filij delinquentis.*
29 *Fallit in Urbe & Statu Ecclesiastico ob Constitutiones Apostolicas, & de dictarum Constitutionum moderatione.*
30 *Judæi dicuntur cives Romani, & veniunt sub legibus & statutis quæ loquuntur de civibus.*
31 *Lex revocata attenditur pro interpretatione, & tanquam doctrina magistralis.*
32 *Generaliter Judæi dicuntur cives & veniunt sub legibus & statutis cum ampliationibus, & aliquibus casibus specialibus.*
33 *Etiam ubi ex jure municipali fiscus petere potest legitimam ex persona filij delinquentis in bonis patris viventis, cessat ubi ille habet filios.*
34 *De alio casu controversia, an bannitus restitutus in gratiam recuperet bona translata in tertium.*
35 *Quod restitutus recuperet bona & jura in tertium translata, & num. 37.*
36 *De differentia inter verbum* restituere, *& verbum* indulgere.
37 *Datur distinctio plurium casuum, & quando bona in tertium translata veniunt, & quando non.*
38 *Quod restitutio non operetur contra tertium foventem causam onerosam, & quando etiam contra istum.*
39 *Respondetur ad* decisionem Cavalerij *& alias contrarias.*

40. De

40 *De aliis fundamentis ex quibus restitutio non operatur contra tertium titulo oneroso.*

DISC. CLX.

1 CUm in alio diverso Principatu, vel ex inimicorum machinationibus, vel probabilius, ex suspicione concepta ex quibusdam actibus præparatoriis privatæ vindictæ magis quàm publicæ offensæ referibilibus, quidam nobilis in contumaciam reus læsæ Majestatis cum publicatione bonorum damnatus esset, ipseque in Urbe quamplura possideret Datariæ & Cancellariæ Apostolicæ officia venalia vacabilia provenientia ex hæreditate patris, qui fideicommissum ad favorem filiorum & descendentium ordinavit: Hinc Camera seu Dataria, sequendo opinionem, quæ de facto frequentius ubique recepta videtur, plenè enunciata
2 per Rotam apud *Merlin. dec.* 525. alias 449. *par.* 5. *rec.* ut quilibet fiscus capiat in suo, de quo aliquid incidenter supra in Sancti Donini *disc.* 149. dicta officia tanquam sub dicta bonorum publicatione venientia confiscavit, sibique applicavit; Cumq; filij dicti condemnati ex persona propria venientes jure avi fideicommissi, officia prædicta seu eorum pretium ex venditione retractum vindicare vellent, acriter autem se opponerent, tam Camerales, quàm Datariæ officiales, Assumpta proinde desuper disputatione coram Datario, qui tunc erat *Cardinalis Corradus*, prius eximius Rotæ Auditor, ac elaboratissimus Jurisconsultus ut ejus decisiones ostendunt, ultra aliquas oppositiones circa dicti fideicommissi subsistentiam, quæ verè probabile fundamentum non habebant, De tribus potissimùm Camerales ac Officiales prædicti adversus actorum petitionem opponebant; Primo scilicet de disposi-
3 tione seu ratione textus *in l. filius fam.* §. *divi secundo ff. de legatis secundo, & de doctrina Bart. in l. post contractum num.* 9. *ff. de donat.* super invaliditate hujusmodi privationum seu substitutionum, quæ fiunt delinquentibus in fraudem fisci, quodque propterea pro non scriptis haberi debeant: Secundo quod in omnem eventum hujusmodi officia utpotè translata in personam dicti delinquentis primi hæredis, per ipsum electa censerentur in ejus legitimam sub tali substitutione non cadentem, ideoq; tanquam bona libera ipsius delinquentis rectè caderent sub dicta publicatione, neque jus auctoribus competerese; Et tertiò opponebatur de eorumdem actorum incapacitate inducta per *text. in l. quisquis Cod. ad l. Iuliam majestatis*; Pluribusque acribus disputationibus desuper habitis, honesta concordia demum controversia finem dedit.

In his igitur disputationibus, Quatenus pertinet ad primam oppositionem super invaliditate dispositionis in testamento contentæ circa privationem
4 & respectivè substitutionem factam delinquentibus pro excludenda bonorum confiscatione, cum per oppositores cum magno allegationum apparatu plura circumferrentur, diversos terminos seu casus percutientia, Hinc proinde scribens Ego pro actoribus, ad eruendam veritatem, tollendaque æquivoca, quæ de facili resultare solent, ex congerie doctrinarum & auctoritatum quæ diversos casus seu terminos percutiunt, eisdemque doctrinis quæ invicem pugnare videntur de facili conciliandis, dicebam, etiam cum sensu veritatis, procedendum esse cum plurium inter se diversorum casuum distinctione.

Quorum primus est, ubi confiscationis prohibitio respicit personam ipsiusmet disponentis, ac
5 bonorum liberi domini, quia nempe in eventum in quem contingeret ex ejus delicto bona publicari, ipse præventivè de eis sub tali conditione ad alterius favorem disponeret, & hic est casus, de quo propriè agit *Bart. in d. l. post contractum*, atque benè intrat dispositio vel ratio textus *in d. l. filius fam.* §. *divi* 2. *ff. de legat.* 2. super hujusmodi dispositionis invaliditate, licet juxta generalem naturam omnium regularum seu propositionum legalium, ista quoque ab aliquibus limitationibus seu declarationibus exempta non sit, negligebam tamen id examinare, utpotè extra casum controversiæ, juxta semper repetibilem commendationem styli Curiæ Romanæ abhorrendi superfluas evagationes in iis, quæ controversiæ præcisum punctum non percutiunt.

Alter casus est, ubi testator simpliciter ac genericè bonorum alienationem prohibet, ad confiscationis tamen speciem non descendit, Et tunc super 6
intellectu ejusdem textus verè & proprie de isto casu agentis intrat quæstio inter DD. An hujusmodi prohibitio capiat fiscum creditorem, seu confiscantem ex delicto, atque de hoc agunt *Ruin. in eod.* § *d. vi, num.* 43. *Ripa num.* 52. *Iason in secunda lectura num.* 19. *late Alex. cons.* 23. *lib.* 1. *Alciat. cons.* 208. *lib.* 9 *Boss. in praxi criminal. tit. de publicat. bonorum n.* 30. *cum seq. Clar. in praxi criminal.* § *finali quæst.* 78. *num.* 10. *Peregr. de jure fisci lib.* 5. *tit.* 5. *n.* 98. *cum seq. Farinac. quæst.* 25. *num.* 22. *Gabr. cons.* 123. *num.* 12. *lib.* 1. *& cæteri.* Sed qualis esset probabilior sententia, seu quomodo una vel altera opinio intelligenda veniret, pariter ex dicta ratione evitandi superfluas evagationes, examinare neglexi, insinuando solùm dictas auctoritates, ad effectum ostendendi, eas juxta modernum abusum cum aliis cumulatas, à casu nostræ quæstionis extraneas esse, ideoq; separandas, nullamque de eis habendam esse rationem.

Tertius verò est casus cadens sub controversia,
ubi scilicet testator, generica prohibitione aliena- 7
tionis non contentus, descendit ad speciem, exhæredando, seu privando in casu confiscationis delinquentem, an vocando alios, Et tunc licet doctus *Peregr. de jure fisci d. lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 100. *cum seq.* quæstionem ad partes examinando, pluribus deductis auctoritatibus pro validitate dispositionis, plura etiam argumenta ab ejus ingenio parta per modum motivondi in contrarium pro invaliditate alleget, Nihilominus dicebam, quod ubi alia extrinseca fraudis adminicula non concurrunt, & in quibus terminis loquitur *Ripa in dicto* §. *divi num.* 52. quem Fiscales communiter allegare solent, omninò verius est talem dispositionem subsistere, neq; in dubio intrare fraudis præsumptionem, quamvis simpliciter ac indefinitè talis dispositio concepta esset
absque assignatione alterius causæ sive rationis, 8
puta conservandi bona in familia vel agnatione, cum similibus, ut explicitè firmant *Ruin. cons.* 25. *n.* 10. *vol.* 5. *Tobias Nonius cons.* 79. *n.* 5. *& seq. Odd. cons.* 53. *n.* 13. *Farin. dicta quæst.* 25. *n.* 26. *Marzar. de fideic. par.* 2. *quæst.* 47. *vers. sed idem Alciatus Guazzin. de confiscat. bonorum concl.* 27. *in* 4. *cautela num.* 8. Et tanquam absolutum firmant *Soccin. jun. cons.* 9. *post num.* 2. *lib.* 3. *Tobias dicto cons.* 97. *num.* 1. *Rolan. cons.* 98. *num.* 26 *vol.* 2. *Ruin. consil.* 525. *num.* 4. *volum.* 2. *Odd. d. cons.* 53. *num.* 9. *Gabr. d. cons.* 123. *num.* 52. *& cons.* 146 *num.* 38. *lib.* 1. *Menoch. cons.* 91. *n.* 6. *Vermigliol. cons.* 57. *n.* 3. *Marzar. de fideicomm. dicta quæst.* 47. *Boss. loc. cit.* bene *Gomes ad leges Tauri l.* 40. *num.* 91. *Guazzin. de confiscat. concl.* 13. *limit.* 17. *num.* 22. *& conclus.* 27. *num.* 7. *&* 8. *Farinac. dicta quæst.* 25. *num.* 23. *& seq. Bajard. ad Clarum dicto* § *fin. quæst.* 78. *num.* 38. *& Rota decis.* 627. *num.* 7. *par.* 4. *recen. tom.* 2.

E converso autem non facilè invenire potui Doctores contrarium firmantes; Licet enim in contrarium allegaretur *Bart. in d. l. post contractum num.* 9. *ff.*

9 *de donat.* Attamen, ut supra dictum est, iste loquitur
de confiscatione eveniente in ipsomet qui disposuit,
& sic extra casum nostrum; *Ripa* verò tanquam fisci
Achilles allegatus *in d. §. Divi, num. 52.* loquitur (sunt
verba præcisa) *quando constaret, quod testator in fraudem
fisci prohibitionem fecisset*, & sic apertè supponit,
quod de fraude debeat constate; *Gabr. lib. 7. de criminibus
concl. 24. n. 7.* pertransit simpliciter cum *Bart.
ubi supra, Alciat.* verò *d. cons. 208. Alban. consil. 1* &
alii non percutiunt terminos nostros, sed loquuntur
de secundo casu, quando scilicet disputatur, an sub
generali prohibitione alienationis veniat confiscatio;
Decisio autem Senatus Veneti relata per *Peregr.* non
meretur attendi, quoniam ille Senatus profitetur Inobservantiam
juris communis Romanorum, atque
absonum est dicere, quod in Urbe mos Venetus receptissimis
Doctorum traditionibus ac juris regulis
prævalere deberet, unde propterea *Guazzin. concl. 13.
limit. 17. num. 19.* observat id procedere de particulari
consuetudine illius Senatus, quam tamen consuetudinem
adhuc in casu expressæ provisionis cessare dicit.

Et licet *Marzar. d. quæst. 47. & Catell. Cott. in suis
memorabilibus verb. Testamentum*, tradant pro tutiori
cautela, ut testator in hujusmodi confiscationis pro-
10 hibitione adjiciat causam conservationis bonorum
in familia, vel criminum perhorrescentiæ: Hoc tamen
est nudum consilium, ac major cautela ad penitus
tollendas omnes fiscalium tergiversationes, sed
non per hoc aliquis firmat, ut hujusmodi causæ expressione
cessante corruere debeat dispositio.

Causæ siquidem expressio ad prohibitionem salvandam
requiri videtur, ubi agitur de simplici & generica
alienationis prohibitione, quasi quod nullius
causæ vestimentum habens in consilium resolvatur,
atque inutilis remaneat, & isti verè & propriè sunt
termini, *text. in dicto §. Divi*, ad quod restringendum
est, quoniam aliqui terminos confundendo capiunt
secundum casum pro tertio, cum in secundo causæ
expressio desiderari videatur, in tertio autem nullo
modo dispositionis nullitas prætendi possit nisi in
duobus casibus: Vel ubi scilicet dispositio tendit ad
præservandam confiscationem pro delicto ejusdem
disponentis eveniendam juxta distinctionem, quam post
Farinac. d. quæst. 25. num. 26. & alios per eum allegatos
absolutam refert *Guazzin. dicta concius. 27. num. 7.
& 8.* Vel ubi verè de fraude constaret, in cujus terminis
loquitur *Ripa*; Sed positiva fraudis probatione
cessante, conclusio videtur indubitata pro validitate,
ita ut neque disputatione digna hodie videatur, cum
solùm quæstio verè & propriè cadat in secundo casu,
ubi scilicet agitur de simplici & generica alienationis
prohibitione, non autem ubi de specifica, & individua
provisione in casu delicti & confiscationis,
ut in specie Gomez. ad leges Tauri d. l. 40. num. 91. ut
doctè agit de quæstione, an in bonis fideicommissariis
vel majoratus intret confiscatio, atq; referendo
aliquorum sententiam volentium, ut saltem in crimine
læsæ majestatis aliisque atrocissimis intrare debeat,
ipse tamen nervosè etiam in his atrocissimis
contrarium substinet, sed semper, ubi agitur de simplici
fideicommisso, seu de generica prohibitione:
Ubi verò concurrit provisio specialis testatoris in casu
confiscationis cum privatione delinquentis, tunc
id supponit absolutum, & sic semper verum erit quæstionem
esse in secundo casu, non autem in tertio.

Et si benè consideretur *text. in dicto § Divi*, manifestè
constabit illum non probare id, ad quod eum
inducunt *Ripa ubi sup.* & aliqui, quoniam textus in hac
parte non loquitur dispositivè, sed potius illativè tanquam
de effectu resultante à prohibitione sine causa
adjecta, quasi quod illa nulla existente, de consequenti
resultet, ut neque creditoribus, neque fisco ita fraus
fiat, æquiparat enim *text.* creditores & fiscum, & tamen
vanum est dicere testatorem non posse prohibere,
quin ejus bona per hæredis creditores occupari
vel distrahi valeant; Et si replicetur *text.* loqui de
creditoribus testatoris, prout finalia verba probant,
nulla tamen videtur subesse ratio, cur pariformiter
non intelligat de fisco jus habente in bonis ejusdem
testatoris cum eodem orationis contextu, de utraque
pariter disponatur.

Quo verò ad secundam oppositionem, quamvis
etiam per Camerales diceretur fideicommissariam
dispositionem verificabilem non esse in hujusmodi
officiis, quæ utpotè vacabilia incapacia sunt illius 11
perpetuæ conservationis, pro qua fideicommissa ordinari
solent: Attamen motivum ab initio etiam per
Datarium neglectum fuit, utpote nulli juridico innixum
fundamento; Tum quia prohibitum non est,
etiam animalia, aliaque mobilia tempore peritura, &
perpetuæ conservationi non apta, sub fideicommissariis
dispositionibus venire ex collectis per *Fusar. de
substit. quæst. 624.* & habetur actum in sua materia
sub tit. de fideicommissis, præsertim *in Asculana*, super
qua prodierunt duæ decisiones *coram Celso inter suas
decis. 308. & 344.* Et comprobatur etiam *ex decisione
258. Otthoboni*, ubi de fideicommisso in solo casu de- 12
licti vel alienationis ordinato per Hebræum, non verificabili
nisi in pecunia & bonis mobilibus ob incapacitatem
Hebræorum possidendi stabilia; Et quæ decisio
est notabilis & magistralis super conclusione
quod à fideicommisso ordinato in casu delicti & confiscationis
non infertur ad fideicommissum purum &
restitutorium in casu mortis, solumque talis dispositio
seu ratio illi assignata attendi & deservire solet
pro una ex conjecturis tale fideicommissum restituto- 13
rium suadentibus, ut pluries in dicta sua materia *sub
titulo de fideicommissis*; Tum etiam quia cum cessante
motivo gravis ætatis vel infirmæ valetudinis, passim
concedatur assensus super hujusmodi officiorum
alienatione, ita resultare potest perpetuitas mediante
erogatione pretii in bona stabilia, & sic tertia motivum
videbatur discussu indignum.

Quare istud secundum objectum duas habebat partes.
Unam scilicet, an dicta exhæredatio & respectivè
substitutio in casu delicti caperet etiam legitimam,
quamvis ejus mentio specialis non haberetur:
Et alteram, quatenus legitima non veniret, sed tanquam
de bonis liberis delinquentis subjaceret confiscationi,
An ob translationem dd. officiorum in
personam seu faciem ipsius hæredis, censeatur exinde
tanquam per speciem implicitæ alienationis facta in
illis electio suæ legitimæ juxta terminos *textus in l.
Martellus ff. ad Trebell. cum concord. deductis per Adden.
ad Gregor. decis. 580.* & frequenter *sub tit. de fideicommissis*,
& sub altero *de detractionibus*.

Quoad primum, scribentes pro Dataria totum fun-
damentum constituebant in authoritate *Cyriaci contr.* 14
148. ubi probare conatur hujusmodi dispositiones
seu prohibitiones, ex defectu voluntatis & potestatis,
non capere legitimam à quibuscumque vinculis, oneribus,
& conditionibus exemptam, ad vulgarem textum
in l. quoniam in prioribus, Cod. de inoff. testam. cum
aliis generalibus per eum deductis; Respondebam
tamen istum Authorem, ex doctioribus quidem modernis,
quos habeamus, in hoc loco, ut forte requirenti
morem gereret, non bene digesta materia id ita
simpliciter asserere; Pro elucidanda verò veritate insinuabam
adhuc procedendum esse cum terminorum
seu casuum distinctione, ut in præcedenti objecto,
ut præ cæteris bene distinguit *Farinac. quæst. 173. n.
9. & seqq.* ubi egregiè materiam tractat.

Aliud enim est agere de quæstione, an generalis &
indefinita prohibitio alienationis facta filio cum alterius
substitutione in casu contraventionis capiat
nec ne confiscationem, etiam respectu legitimæ juxta 15
quæstionem, quæ antesignanos habet pro utraque
sententia *Castrens. & Aretin.* bene examinatam *per*

Bereum quaest. 87. *Boss. dicto tit. de publicat. bonorum num.* 41. *& alios*, de quibus proximè, Taliq; casu intrat distinctio, an adnuxtus sit favor tertii, vel solùm ac principaliter prohibitio concernat favorem ipsius prohibiti, cujus intersit liberam legitimæ administrationem ac dispositionem oon habere, puta quia percutiat solum tempus minoris ætatis, sive quod agatur de filio prodigo, aut aliàs imprudente, & de hoc agunt *Riminald. jun. conf.* 10. *Berons & Bossius ubi supra, Roland. cons.* 8. *n.* 29. *& seq. lib.* 2 *Dec. Rein. Tobias, & cæteri relati per Farin. quaest.* 25. *n.* 47. sed opus non erat istum casum formiter examioare, cum in eo non versaremur.

Aut verò, juxta casum quæstioois, agitur in specie, an expressa exhæredatio seu privatio in casu delicti, cum alterius substitutione, comprehendat legiti-
16 mam absq; dicta distinctione ætatis vel imbecillitatis ingenii; Et tunc, etiam cum sensu veritatis, quicquid dicant *Cyriac. ubi supra & Riminald. jun.* procedens cum dicta distinctione dicto *cons.* 50. Dicebam veriorem esse affirmativam, ut in specie reprobando dictam distinctionem firmant *Gratian. disceptat.* 905. *num.* 25. *Mastrill. decis.* 181. *n.* 22 *cum seq.* & generaliter cæteris relatis *Surd. cons.* 570. *per totum, Vermiglibl. cons.* 57. *n.* 2. *Fusar. quaest.* 296. *n.* 112. *Far nacc. dicta quaest.* 175. *a num.* 7. *ad* 10. *Merlin. de legitima lib.* 3. *tit. primo, quaest.* 32. *num.* 5. *vers. limitatur sexto*. & hanc etiam firmat *Rota decis.* 635 *num.* 6. *par* 4. *rec. tom.* 3.

Duplicem rationem assignant DD. Unam quod talis prohibitio continet potius favorem quàm odium
17 & gravamen ipsius prohibiti, quoties præsertim, juxta frequentiorem ac ferè generalem formulam, continet gravamen substituti restituendi bona eidem filio in gratiam reintegrato, eum ita sibi remaneat spes recuperandi bona, quod à frequenter contingentibus non verificatur ubi fisco incorporantur, ut benè præ cæteris advertitur per *Mastrill. dicta decis.* 181. *num.* 27. Et alteram, quod etiam prn gravibus delictis, & sic ultra 14. causas in jure enumeratas licitum est filium exhæredare: Unde propterea tam attentis authoritatibus, quàm rationibus hæc opinio firma esse videtur; Siquidem qooad authoritates, aliæ non adducebantur, nisi illa *Cyriaci*, qui neminem allegat nisi *Bossium ubi supra*, *ubi num.* 50. principale fundamentum constituit in statuto Mediolani: Et
18 quoad rationes seu fundamenta, in quibus idem *Cyriac.* se fundat, scilicet in dispositione *textus in d. l. filiusfamilias § divi*, il secondo, *ff. de legatis primo*, & in regula generali, *quod semel heres non potest desinere esse heres*, non percutiunt terminos speciales legitimæ, sed complectuntur universam hæreditatem, cujus respectu certum est, quod secunda ratio seu regula generalis, etiam cessante delicto non intrat; & quoad alteram jam suprà probatum est, dispositionem textus *in dicto §. divi* non percutere casum.

Hinc proinde superflua remanebat altera inspectio, An scilicet officia prædicta per immutationem decreti ad favorem, seu in faciem ipsius hæredis conferentur electa in causam legitimæ, quoniam etiamsi id sequutum esset, effectus erat idem, dum etiam legitima ut supra cadit sub dispositione; Verùm ubi de hoc agendum esset, adhuc, etiam cum sensu veritatis, dicebam hujusmodi electionem non intrare; Vt enim ad intellectum *textus in l. Marcellus, ff. ad Trebell.* habetur pluries *sub tit. de fideicommissis*, &
19 sub altero *de detractionibus*. (cum materia sit quotidiana) de jure legitima dicitur portio seu qoota reliquæ hæreditatis juxta unam opinionem, vel bonorum juxta alteram, quæ debetur ex singulis quibusque corporibus seo bonis pro rata; Est benè verum, quod hærede gravato, cui legitima competit, aliqua bona alienante in totum, subintret alienatio ex præsumpta electione in causam legitimæ, aliarumque detractionum, quoties alienatio non fit in fraudem, & supplantationem fideicommissi, quia nempe de melioribus, sed id contra dictam regulam detrahendi legitimam ex singulis corporibus pro rata, receptum est ex duplici ratione, Vel scil. cujusdam æquitatis fundatæ in ratione commercii, & quia non congruit cum præfato legali rigore facere omnium corporum seu bonorum scissuram: Et altera, quia ad excludendum delictum, quod aliàs in hærede gravato adesset, alienando pro reliquo bene id quod in re alienata non est suum, idcirco lex ita occultat quamdam divisionem, cujus jure gravatus, illam rem, quam alienat, elegisse censetur pro illo jure legitimæ, aliarumq; detractionum, quod super aliis corporibus & bonis pro rata haberet.

Quod etiam habemus in eo hærede gravato, qui bona pro communi cum fideicommittente possideret, quoniam si aliquod corpus in totum alienat pro sub- 20
stinendo actu, & ad excludendum delictum, lex fingit seu occultat dictam divisionem, ut censeatur totam illam rem elegisse in portionem suam, & totam aliam assignasse fideicommisso, ut *per Hinded. cons.* 58. *lib.* 1. *Rot. dec.* 419. *n.* 4. *divers. cum aliis per Fusar. de substitut. q.* 18. *num* 68. & habetur pluries *sub tit. de fideicommissis*, præsertim *in Eugubina fideicommissi de Benamatis*. Vnde propterea receptum pariter est, ut dicta electio seu occulta divisio ad terminos *dicti textus in l. Marcellus* intret solùm in veris alienationibus, quæ fiant per formalem translationem dominii, vel saltem juxta unam opinionem per impositionem census, respectu tamen fundi censiti tantùm, non autem per alienationem generalem & impropriam, quæ sine translatione dominii vel alterius juris, inesse dicitur sub hypotheca generali vel speciali.

Quibus ita stantibus, applicando ad rem, intrare non poterant termini *dicti textus in l. Marcellus*, quoniam officia non residebant in persona testatoris, minusque translata fuerant in illam hæredis gravati, cum aliàs, uno vel altero modo eorum vacatio sequuta esset, sed residebant in alia persona fiduciaria, cum reservatione tamen libera decreti ad favorem domini pecuniæ ad cujus commodum & incommodum illorum emptio facta erat, juxta distinctiooem, de qua supra *disc. pr.* & in aliis *hoc eodem tit.* frequenter, unde propterea dictus hæres gravatus curando 21
decretum aliàs reservatum ad favorem defuncti transferri in ejus personam, nihil gessit illicitum, sed potius fecit actum necessarium, ut ita quando opus esset, dictum decretum exercere posset, aliàs non exercibile, Eo modo quo citra aliquem alienationis actum, loca montium hæreditaria, aliaque jura transferuntur à persona defuncti ad illam hæredis, atque novæ litteræ patentes pro exactione fructuum aliisque effectibus expediuntur.

Demùm quoad tertium objectum incapacitatis seu inhabilitationis filiorum *per text. in l. quisquis, Cod. ad l. Iuliam Majestatis*, ultra motivum, quod dicta 22
lex non esset in usu, unde propterea etiam legitima filiis debita esset ex deductis per *Menoch. cons.* 805. & 808. *Farinac. quaest.* 116. *num.* 92. *cum seqq. Merlin. de legit. lib.* 3. *tit. pr. quaest.* 50. qui alios cumulat, *Seraph. decis.* 803. duobus aliis fundamentis illud de plano cessabat; Primo quia ot apud allegatos, dicta lex non capit filios ante delictum procreatos; Et secundò quia procedit, ubi de crimine læsæ majestatis constat per veras & legitimas probationes, ex quibus sci. fer. ad condemnationem processum est, secus autem, obi ex æquivocis indiciis cum solo processu contumaciali, ut in præsenti processum est.

In proposito item hujus Regaliæ confiscationis bonorum, *in Romana nullitatis executionis* pro Josepho 23
Toscaoo Hebræo cum fisco, circa professionis initia disputata coram Gubernatore Vrbis, cum fiscus prætenderet scuta 12. m. ad quæ Elias dicti Josephi

filius pro quodam delicto condemnatus fuerat, atque de facto processisset ad executionem super pignoribus & nominibus debitorum spectantibus ad bancum dicti Josephi, isto petente revocari dictam executionem oppote in bonis alterius quàm debitoris, assumpta fuit disputatio potius facti quàm juris, An filius ex coquod jure domini promiscuè cum patre dictum bancum exercebat & administrabat dicendus esset condominus, dictoque condominio posito fiscales inferebant, quod etiam pro pœnis pecuniariis per judicem criminalem arbitraris fiscus habeat tacitam seu legalem hypothecam in bonis rei
24 damnati saltem à die latæ sententiæ, cum ex tunc reus quasi contrahere dicatur cum fisco, ex deductis *per Farinac. quæst. 25. n. 193. Peregr. de jur. fisci lib. 5. tit. pr. n. 182. & lib. 6. tit. 6. num. 12. Constant. in l. pr. n. 107. Cod. de pœnis fiscal. lib. 10. Alphar. de jure fisci glos. 34. §. 5. n. 133. cum seqq. Merlin. de pignor. lib. 3. tit. 2. qu. 88. n. 17. & seqq.*

Et exindè inferebant licitè posse exequi bona communia, eaq; vendere ex privilegio, de quo *in l. unic. Cod. de vendit. bonorum cum privato commun. lib. 10.* licèt enim textus loquatur de communione in dominio, attamen idem ex rationis identitate di-
25 cendum esset, ubi jus in re communi competit fisco ex sola ratione hypothecæ *ex Bal. in eod. l. unic. n. 7. & aliis ac quibus Duenn. regul. 275. num. 3. & Constant. in ead. l. uni. num. 52.* cujus contrarium licet parum digestè, dicit *Merlin. de pign. lib. 2. quæst. 36. num. 1.*

Verùm quidquid sit de prædictorum assumptorum veritate, nolumus ego & cæteri in ista causa in effectu civili quamvis in criminalibus tractata scribentes pro patre, assumere hujusmodi quæstionum disputationem, principaliter ac solum insistendo super negatione in facto dicti præsuppositi condominii
26 filii in bonis patris, cum semper imprudens consilium sit Advocatorum, & patrocinantium, generaliter in quibuscumque causis, fortios verò cum fisco ubique duro & potenti adversario se trahi facere per fiscales ad disputandos articulos juris utplurimum dubios & periculosos, ob tantam scribentium & opinionum varietatem, dum quæstio removeri potest ex facto, ut in præsenti sequutum fuit, dum cum solo facto dicta prætensio superata fuit, quamvis juxta frequentiorem hujusmodi causarum exitum oportuerit, ex aliis etiam motivis mediante quadam concordia seu compositione, controversiam terminare.

Convolavit proinde fiscus ad aliam prætensionem, quod in omnem eventum potuisset pro dicta pœna exequutionem facere contra patrem & in ejus bonis pro legitima filio debita; Licet enim in puncto juris communis, quicquid aliqui dixerint, omninò verius sit, filium in bonis patris viventis nullum jus formale habere, etiam ratione legitimæ, cujus jus quoque incertum ac eventuale est, quia ipse filius præmori potest, vel quia ob ipsius patris indigentias, aliaque infortunia, cogi potest omnia ejus bona consumere
27 & alienare, ita ut de tempore mortis nihil supersit, ut generaliter de non jure filii in bonis patris viventis ad alios effectus, ex *tex. in l. pr. §. si impuberi ff. de collat. bon. & l. post emancipationem §. 1. ff. de legat.* firmant. *DD. de quibus Mantic. decis. 289. n. 1. Rot. dec. 355. p. 6. rec. n. 1. cum seqq. dec. 176. n. 6. & 7. p. 7. & latius.* Et in specie de non jure fisci pro pœnis
28 vel mulctis filii delinquentis in bonis patris viventis plures colligunt *Merlin. de legitima lib. 3. tit. 1. quæst. 3. par. 1. & seqq. & Giurba ad consuet. Messanen. par. 1. c. a gl. 5. num. 18. & 19.*

Attamen dicebant fiscales quod in Vrbe & Statu Ecclesiastico hæc difficultas cessabat, dum contrarium expressè statutum est per jus municipale contentum *in Constitutionibus Sixti IV. & Pii IV.* ad com-
29 pescenda delicta, ita disponentibus, ut fiscus pro delictis filii capere possit legitimam etiam à patre vivente.

Pro hujusmodi obiecto evitando, adducebatur *Constitutio 2. Innoc. IX.* dictarum Constitutionum *Sixti & Pii* moderatoria quoad Cives Romanos; Quodque leges editæ pro civibus & populo suffragentur etiam Judæis, probabatur cum *Constitut. 48. Pii IV. §.* .. ubi expressè disponitur Judæos compre- 30
hendi sub statutis & decretis generalibus Vrbis.

Et quamvis per fiscales replicaretur de *Constitutione Pii V.* moderatoria dict. *Constitutionis Pii IV.* Attamen facilis erat responsio, quod dicta Consti- 31
tutio quamvis moderata adhuc attendenda veniret tanquam doctrina magistralis in articulo iuris dubio, cum Constitutio moderatoria tolleret solùm exorbitantias & privilegia, non autem hunc effectum declarandi seu interpretandi id quod est de iure, ut in specie de lege vel Constitutione moderata ad hunc effectum attendenda. *Aldoren. Mascar. de statutorum interpret. conclus. 2. Salgad. in labyrinth. par. 2. cap. 29. num. 44. & seqq. apud quos cæteri* ac etiam quia moderatio restringitur ad ea quæ adversantur constitutionibus *Pauli IV.* non in aliis.

De iure autem, quicquid plures dixerint, distinguendo inter leges, & statuta continentia rigorem vel æquitatem, verius est, exceptio iis quæ concer- 32
nunt forum spirituale seu internum, Hebræos dici in omnibus cives, tam in odiosis & onerosis, quàm etiam in favorabilibus, & privilegiativis, ideoquè sub legibus, statutis, & consuetudinibus aut indultis comprehendi, ut plenè *Alex. cons. 75. lib. 5. num. 5. & seqq. & cons. 99. n. 3. & seq. lib. 6. & cæteri collecti per Rotam decis. 269. par. 4. rec. num. 2.* ubi in specie, quod Judæi comprehenduntur sub legibus vel statutis ex æquitate cogentibus creditorem ad subministranda alimenta debitori carcerato, atque occasione juris congrui seu prothomiseos fundati in æquitate habetur deductum *in Senen. juris congrui sub tit. de servitutibus ad materiam retractus disc. 70.* Et in specialibus terminis confiscationis bonorum, quod Judæi gaudeant beneficio *authentica bona damnatorum. Marquard. de Judæis par. 2. cap. 1. num. 6.* ubi *ex num. 7.* dedicta regula generali *Farinac. in fragment. verbo Judæi num. 6. 7.* ubi pariter *ex num. 11.* de dicta regula seu conclusione generali; Quod fortius procedere dicebam, etiam cum sensu veritatis, in hac facti specie, dum non agebatur ad effectum gaudendi aliquo privilegio seu favore alteri præiudiciali, atque à iuris communis dispositione exorbitanti, quo etiam casu verius est Judæos sub legibus comprehendi, ut occasione iuris congrui habetur *in dicta Senen.* sed ad effectum moderandi dictas rigorosas & exorbitantes leges tribuentes ius fisco pro delicto filii in bonis patris, unde dicta lex moderatoria continere non dicitur privilegium vel exorbitantiam, sed reversionem ad ius commune, ut in specie advertitur *per Alex. dict. cons. 75. n. 5. & seq. lib. 5.* & est generalis recepta propositio, ut statuta seu leges municipales non veniant sub consueta regula strictæ interpretationis & odibilitatis, quando per eam moderatis aliis legibus exorbitantibus sit reversio ad juris communis dispositionem.

Et ulterius dicebam omnem quæstionem cessare etiam attentis dictis Constitutionibus *Sixti & Pii*, ac seclusa Constitutione moderatoria *Innocentii*, cum verius magisque communiter receptum sit, hujusmodi leges intelligendas esse, quando filius delinquens non habeat filios, quibus extantibus, istis 33
potius quam fisco legitima debita est; Tum quia rationabilius est, filios potius quam fiscum succedere; Tum etiam quia talis lex triplicem contineret exorbitantiam, Unam generalem dandi jus legitimæ in bonis patris viventis, Alteram privandi filios propter fiscum, Et tertiam ita cogendi patrem ad

duplicatam

duplicatam legitimam, dum alteram nepotibu dare cogi posset, ut firmant *Bald. in l. si qua pœna, num 5. ff. de his qui sunt sui, vel alieni juris*, & alij communiter, de quibus *Tobias Nonius cons. 95. n. 2. & 10. Farinac. in prax. crim. q. 24. n. 172. & cons. 52. n. 5. lib. 1. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. q. 56. Surd. dec. 167. ubi Hodiern. in addit. & dec. 314.* ubi refert ita decisum; Atque hanc opinionem habuit pro absoluto *Rota in Spoletana legit. 1a ultima Maij. 1596. coram Blanchetto in press. post dictum cons. 52. Farinac.*

In eadem quoque materia confiscationis bonorum *in una firmana* pro Francisca Brancadora cum hæredibus Petri Montani consultus fui pro veritate super
34 articulo; An bannitus, qui bonorum confiscationem passus est, restitutus in gratiam recuperet bona & jura in tertium translata, & quando cum istius præjudicio hujusmodi gratiæ restitutoriæ factæ censeantur; Cum enim ob excidium cum morte Gubernatoris in Civitate Firmana sequutum de anno 1648. Petrus Montanus, qui unà cum pluribus aliis civibus, prudentiùs quàm Paccaronus & alij se absentavit, ac posuit, in tuto in contumaciam ad formam *Constitutionis Sixti V.* condemnatus esset in pœnam ultimi supplicij & confiscationis bonorum, istorum verò executioni & venditioni se opponeret Francisca Brancadora uxor creditrix pro ejus dotibus & lucris, ac etiam interessata, ut dissolverentur alia debita, in quorum aliquibus ipsa quoque obligata erat; Hinc deventum est ad compositionem, dicti banniti conjunctis prius à fisco oblatam, atque ab eis neglectam, ut retento per fiscum pretio retracto ex venditione mobilium, atque eidem solutis aliis scut. 200. Francisca obtineret omnia stabilia, ita sibi vendita, vel cessa cum onere dissolvendi totum æs alienum, etiam illud suarum dotium; Cumque de anno 1666. idem Petrus mediante compositione scut. 1600. cum fisco, restitutus fuisset in gratiam; atque brevi tempore ejus mors sequuta esset; Hinc inter ipsius hæredes, ac dictam Franciscam orta est controversia super dictorum bonorum stabilium vendicatione, seu pertinentia: Quare desuper ex parte dictæ Franciscæ pro veritate consultus,

Respondi primo aspectu contra ipsam pro hæredibus respondendum videri ex punctualiter firmatis per Rotam *apud Cavaler. dec. 253. reperit. dec. 165. par. 2. rec.* ubi in individuo resolvitur pro hæredibus banniti restituti contra uxorem fisci cessionariam assi-
35 gnata ratione, quod restitutus recuperat omnia, sive in fiscum, sive in tertium translata, cum per quandam speciem postliminij ita reponatur in eo statu, in quo erat præambula hora banni, cum hic sit effectus restitutionis, ita differentis à simplici gratia, seu indulgentia tollente solum pœnas corporales, non autem causantem dictam restitutionem, ut sequendo *dec. Seraph. 965. & 998. & dec. 714. & 715. par. 4. rec. tom.*
36 *2.* plenè habetur *apud Merlin. de . 105. n. 1. & seqq.* repetita *decis. 449. par. 5. rec.* & de qua distinctione inter verbum *restituere* & verbum *indulgere* habetur apud *Franch. dec. 213. Rovit. dec. 77. Capyc. Latr. consult. 2. num. 27. cum seqq.* apud quos cæteri.

His tamen non obstantibus, contrarium in hac facti specie ex ejus circumstantiis credidi probabilius; Quidquid enim sit de quæstione in genere, seu in abstracto, an restitutus in gratiam recuperet bona & jura in tertium translata, super qua scribentes nimis variarunt ex deductis *per Odd. de rest. i. in integr. par. 2. q. 99. art. 6. num. 40 cum seqq. & art. 10. n. 4. cum seqq. Farinac. q. 6. n. 47. cum seqq. & Mastrill. in comment. in dul. c. 2.* Vera, & rationabilis, atque in praxi recepta videtur distinctio, quod aut agitur de bonorum, vel jurium obventione ex delicto, vel banno resultante
37 ad favorem tertij ex legis ministerio, seu ex dispositione hominis, ut frequenter contingit in fideicommissis, quæ in casu delicti ordinantur, & tunc ubi agitur de restitutione plenaria, verius est illam suffragari, etiam quoad bona & iura in tertium translata, & in his terminis loquuntur *Seraphin. in d. dec. 965. & 998. Gregor. dec. 114. n. 7. d. d. dec. 714. & 715. p. 4. recent. tom. 3. Franch. dec. 213. num. 40. cum seqq.*

Aut verò agitur de bonis, quæ tanquam fisco incorporata seu delata, per istum tertio conceduntur, & tunc, Aut agitur de alienatione, seu concessione facta per viam gratiæ, ita ut tertius contendat magis de lucro, quàm de damno, & pariter probabilior videtur opinio, quæ restituto assistit, cum huiusmodi gratiæ, seu concessiones istam conditionem implicitè continere videantur, pro jure scilicet fisci, eoque durante, & nisi Princeps restituat, ex deductis apud *Farinacc. & Odd. ubi supra.*

Aut verò, ut in præsenti bona & jura in tertium translata sunt per contractum onerosum & correspectivum, & tanquam per speciem emptionis, & venditionis hujus hæreditatis, seu universitatis bonorum, in cujus pretij partem fiscus recepit pretium nobilium & scut. 200. per emptricem soluta, reliquum 38
verò pretium assignatum est æris alieni dissolutioni, & tunc secus, ubi restitutio est merè voluntaria, & absque causa concernente publicam necessitatem, vel utilitatem, secus autem ubi esset ex dicta causa, ut ponderatur apud *Farinacc. d. q. 6. n. 55.* & habetur *in Neapolitana bonorum vel . . . tit. de feud. disc. 2.* ubi de restitutione concessa in capitulis pacis, & pro publica pace & quiete, de quo etiam apud *Menoch. cons. 103.* ubi late cum similibus; Ubi enim agitur de gratia merè voluntaria & sine causa, tunc intrare videntur, ea quæ deducta habentur . . . disc. 148. de defectu potestatis, vel saltem non præsumendæ voluntatis Principis tollendi jus tertij foventis causam onerosam, atque violandi jus gentium super iis, quæ Princeps gessit per contractum correspectivum, & ad limites justitiæ commutativæ magis quàm distributivæ, cum tunc jure privati potius, quàm Principis censeri debeat, unde etiam in casu, quo id agat ex justa causa publicæ utilitatis, vel necessitatis tenetur reintegrare illum, qui fovet causam onerosam, *ut d. disc. 148.*

Si enim hoc medio tempore contigisset bona cessa, in toto, vel in parte evinci, seu gravius æs alienum detegi, ipsius cessionariæ periculum fuisset, dum expressè fiscus caverat nolle teneri de evictione, ejusque pariter periculum cum jactura dotium, ac ejus quod de pretioso solutum erat fisco & creditoribus fuisset, si bona in toto, vel in parte perissent, neque restitutus cogi potuisset bona accipere & damna reficere; Ideoque nulla justitiæ, vel æquitatis ratio suadet, ut restitutus solum commodum absq; incommodo, vel periculo habere debeat, & econtra fisci cessionarius debeat subjacere dictis periculis absque commodo; Et quoad decisionem *Cavalerij*, talem resolutionem probabiliter suadere potuerunt facti circumstantiæ; Tum quia fiscus ibi nullum gessit 39
contractum venditionis, vel cessionis, sed solum se opponentibus uxore & filia banniti, ac pretendentibus omnia bona à dotibus, aliisque earum juribus absorberi, declaratum fuit nihil pro fisco extare, unde fiscus habuit se merè negativè, quod nullum jus oppositoribus tribuere potuit; Tum etiam ob contrariam observantiam, dum restitutus per notabile tempus bona possederat & administraverat, eoque defunctò contra ipsius hæredes bona possidentes agebat hæres dictarum mulierum, & sic casus erat conversus, seu oppositus.

Et ulteriùs in hac facti specie, neque verificabatur requisitum omnimodæ & plenariæ restitutionis, cum aliqua essent excaptuata, atque restitutio non

contineret solitam amplitudinem verborum, ut ponderatur *apud Franch. d. dec. 213. num. 42. & 50.*

Ac etiam quia constabat evidenter, fiscum, seu Principem nunquam in animo habuisse istam restitutionem concedendi cum ejus damno & præjudicio, dum ultra ea quæ habuerat, voluit etiam alios scutos 1600. sub tit. compositionis pro dicta restitutione concedenda: Et tamen ita sine dubio teneretur erga cessionariam ad evictionem, seu interesse, etiam si expresse protestatus esset, nolle teneri; quia hæc protestatio non suffragatur quoad ea quæ ab ipsius cedentis facto voluntario pendent, juxta deducta apud *Merlin. dec. 874. num. 4. cum seqq.* & conferunt quæ habentur *apud Celsum dec. 78. num. 5. & per tot.*

† AD materiam confiscationis conferunt ea, quæ habentur infrà *in Romana Incamerationis disc. 161.* & suprà *disc. 123.*

† ROMANA INCAMERATIONIS.

Pro Cornelio Frangipanio cum Camera Apostolica.

Casus resolutus ut infrà.

An Confiscatio intret in bonis subjectis fideicommisso, & quando.
Et de propositione, quod quilibet confiscat in suo territorio, quando, & quomodo procedat.
Et de probatione delicti ad hunc effectum confiscationis, an sufficiat sententia sine actis.

Cum Discursus ob motivorum pluralitatem, plurimque articulorum examen sit prolixus, ideircò post facti seriem, pro majori commoditate, dividitur in tres articulos.
Primò nempè, An, & quando quilibet confiscare possit bona in ejus territorio existentia, pro delicto extrà idem territorium patrato, *à num. 5. ad 41.*
Secundò, An stante fideicommisso, intret, nec nè confiscatio, *à n. 42. ad 63.*
Tertiò, An sola sententia sine actis probet ad hunc effectum confiscationis, *à num. 64. ad finem.*

SVMMARIVM.

1 *Facti series.*
2 *De contentionibus, & statu causæ.*
3 *De meritis vel impedimentis causæ.*
4 *Quid sit insistendum prius in facto quàm in articulis.*

ARTICULUS I.

5 *De conclusione quod quilibet confiscat in suo, & de diversa, seu dissimilium Baronis.*
6 *Damnatur stylus cumulandi doctrinas in confuso, non distinguendo diversos casus, in quibus loquuntur.*
7 *De confiscatione, quæ contingat in una Provincia seu Civitate an acquirat bona in alia Provincia vel Civitate ejusdem Principatus.*
8 *De distinctione fiscorum in Statu Ecclesiastico.*
9 *Quare isto casu confiscantur bona extrà territorium.*
10 *De divisione fisci inter plures Civitates.*
11 *De historia introductionis regalium.*
12 *De distinctione juris communis & particularis in eodē Principatu.*
13 *Doctores sunt intelligendi juxtà auctoritates quas allegant.*
14 *De pluribus bursis fiscalibus minoribus Baronum, & Domicellorum in eadem Provincia, ubi adsit bursa Principis.*
15 *De fisco feudorum regalium, seu Principatuum subordinatorum alteri Principi majori Domino directo.*
16 *De pluribus Principatibus, & Regnis cum fiscis distinctis possessis ab eodem Principe.*
17 *De confiscatione hæreditaria vel successoria sine delicto, ob defectum legitimi hæredis.*
18 *De confiscatione ob læsam majestatem divinam.*
19 *De casu præcise quæstionis super confiscatione ex crimine læsæ majestatis humanæ in bonis ex Principatu.*
20 *De distinctione Peregrini & istius Doctoris laudibus.*
21 *De eadem distinctione, & de Auctoribus illam repetentibus.*
22 *De aliis, qui adducuntur in contrarium qui declarantur.*
23 *De bona consideratione, vel monitione circa modum attendendi doctrinas, easque deferendi.*
24 *De aliquibus animadversionibus modernorum, ad quas antiquiores non cogitarunt.*
25 *De rationibus comprobantibus in idem, de quo suprà n. 20. & 21.*
26 *Quod jus civile dicatur impropriè commune sed in quolibet Principatu sit illius jus particulare respectivè & de infamia legali.*
27 *De Extravagante Friderici II. Imperatoris super punitione rebellium, & criminis læsæ majestatis*
28 *Quare jus civile dicatur jus commune.*
29 *De distinctione inter condemnationem contumacialem contra absentem, & veram contra præsentem effectum sortitam.*
30 *An hodiè dentur servi pœnæ & quando.*
31 *An, & quando unus, & idem sit eodem tempore servus, & liber, vel testabilis, & intestabilis.*
32 *Quilibet Princeps est Imperator in suo Principatu, & quot sunt Principatus tot sunt imperia, vel tot sunt mundi.*
33 *De rationibus, ob quas ad hunc effectum reputetur, tanquam unus, & idem Principatus, sive quod intret confiscatio in bonis alterius Principatus.*
34 *Imperium, & Regnum Hungariæ sunt inter se diversa.*
35 *Qui propriè dicantur confederati, & an confederatio attendatur ad hunc effectum.*
36 *An Regnum Hungariæ sit de juribus Sedis Apostolicæ.*
37 *De amicitia, & confederatione cum infidelibus quando sapiat hæresim vel apostasiam.*
38 *De causis fidei, ad quem pertineat cognoscere.*
39 *Concluditur super assumpto, quod quilibet confiscat in suo.*
40 *De observantia super eodem.*
41 *De absurdis, & inconvenientibus, quæ aliàs resultarent.*

ARTICULUS II.

42 *Confiscatio etiam ex crimine læsæ majestatis, non intrat in fideicommissis*
43 *De limitatione in Majoratibus Hispaniæ*
44 *De motivo resolutionis pro confiscatione, non obstante fideicommisso, & examinatur resolutio.*
45 *In Hispania non habetur usus feudorum, sed majoratuum.*
46 *De diversis speciebus dictorum majoratuum, & num. 51.*
47 *De prohibitione alienationis magis dicta, ac etiam confiscationis in eis.*
48 *De origine, vel causa introductionis confiscationis in eis.*
49 *De ratione dictæ introductionis.*
50 *In qua specie majoratuum ista introductio procedat.*
51 *De alia distinctione plurium specierum majoratuum.*
52 *In quibus speciebus dicta introductio procedat, & de rationibus differentiæ.*
53 *Datur simile in fundationibus beneficiorum de jure patronatus.*
54 *De rationibus ob quas assumptum, de quo nu. 43 non applicatur*
55 *Quando leges locales attendi debeant in alio loco.*
56 *Clausula præservativa sine præjudicio, nihil dat, nec tollit, sed solùm conservat id, quod jam inest.*
57 *De eadem clausula solùm præservante, & conservante id, quod obtinetur.*
58 *De interpretatione voluntatis adjicientis clausulam præservativam confiscationis, quomodo intelligi debeat.*
59 *De simili in materia licentiæ concessæ super alienatione juris patronatus.*
60 *Consideratur an clausula adjecta sit in illa gratia speciali, vel sit generalis.*
61 *De conclusione, quòd licentia, vel assensus habet vim novæ investituræ, & de effectibus præjudicialibus concedenti, quando purè conceditur.*
62 *De declaratione ejusdem præservativæ confiscationis ex causa de futuro & quando verificetur.*
63 *An præservativa importet conditionem resolutivam.*

ARTICULUS III.

64 *Sententia non probat, ne quo assequutionem meretur, si non justificetur ex actis.*
65 *De distinctione diversarum specierum exequutorum.*
66 *De eadem conclusione, de qua n. 64. in criminalibus.*
67 *Declaratur eadem conclusio ad effectum exequendi, non autem, ad effectum probandi, ut ad hunc effectum sufficiat.*
68 *De alia declaratione dictæ conclusionis, ubi acta haberi nō possūt.*
69 *De declaratione de qua n. 67. quomodo, & quando procedat.*
70 *De ponderatione circa præjudicium principalis condemnati, vel tertij.*
71 *De aliis ponderationibus, ut sententia sine justificationibus non probet, neque attendatur.*
72 *De alia declaratione, de qua n. 68.*
73 *De consil. 27. Spada.*
74 *De differentia inter casum criminis læsæ majestatis humanæ, vel divinæ.*
75 *Conclusio in causa.*
76 *De aliis punctis disputatis remissivè.*

DISC. CLXI.

CUPIENS Marius, ultimus de antiqua, & præclara Frangipaniorum Romana Familia, istam conservare, in eadem Urbe per veritatem, seù per fictionem respectivè; Hinc in testamento condito de anno 1618. in Castro Nemi, & aliquibus Tenutis, seù Casalibus notabilis valoris, ac etiā in Palatio

ubi s

Urbis, aliisque bonis, perpetuam ordinavit primogenituram masculinam, ad quam primò vocavit Marchiones Francibipanios de Croatia: Secundò Comites Frangipanios de Provincia fori Julii; Tertiò familiam Fliscbiam Januensem, & demùm, cum quodam ordine inter eas Romanas familias nobiles de Astallis, & de Maximis; Cumque morti proximus de anno 1654. ob Constitutionem medio tempore magis rigorosam editam ab Innocentio Decimo super incapacitate forensium, suspicaretur de prædictæ dispositionis invaliditate respectu dictarum familiarum forensium, hinc alterum condidit testamentum, in quo instituto hærede liberè Cardinali Antonio Barberino, istum rogavit, ut quatenus ei placeret, de bonis disponeret eodem modo, quo ipse fecerat in dicto priori testamento; Quare Cardinalis, ut fidem ab amico in eo habitam, exactissimè impleret, indultum obtinuit ab Alexandro Septimo, super prædictorum forensium habilitatione, & capacitate, non obstantibus Apostolicis Constitutionibus, pro quarum tamen remotione, tantum illud concedere Pontifex professus est, adjecta clausula præservativa, quæ generaliter apponi solet, in omnibus hujusmodi indultis, & licentiis alienandi, præsertim Castra, & bona jurisdictionalia, ut scilicet conceslum intelligatur sine aliquo præjudicio jurium Cameræ, in casu devolutionis, caducitatis, vel confiscationis, & aliis quibusvis, tam de præsenti, quàm de præterito, & de futuro, & absque aliqua alteratione investiturarum, & concessionum, adeò ut ad præfatum solum effectum remotionis obstaculi Constitutionum, hujusmodi licentia concessa censeretur, juxta verba plenius registrata in voto desuper edito per Judicem primæ instantiæ, jam impressum *inter decisiones Rotæ par.* 14 *decisione ultima*, dictæque licentiæ vigore, donationem fecit eisdem familiis, cum eisdem vinculis, dispositionibus, & ordinationibus contentis in præfato testamento Matii ejus auctoris de anno 1658. absque aliqua immutatione, præterquam illa contenta in posteriori testamento anni 1654. ordinis per prius & per posterius inter dictas familias Romanas de Astallis, & de Maximis.

Cumque pro consueta penitione eorum, qui ex spiritu ambitionis, vel avaritiæ, post mortem vivere volunt, atque hujus Mundi bona caduca, efficere eupiunt perpetua; eum infelici electione ab initio, successionem obtinuisset Marchio Franciscus Francipanius de Croatia, qui spreto Testatoris desiderio, ac præcepto, cum licentia Apostolica sub variis prætextibus obtenta, in illis partibus moram trahendo de crimine læsæ Majestatis, in persona Regis Hungariæ proprii Domini naturalis, qui etiam ex electione est Imperator, capite plexus fuisset, unde propterea nullo alio de illa familia superstite, successio aperta fuit ad favorem Comitis Cornelii de familia Frangipania Fori Julii; Hinc contra istum Cameræ Commissarius coram Thesaurario Generali cũ speciali commissione, seu delegatione Clementis X. judicium instituit super prædictorum bonorum confiscatione, atque adjunctis ad causã illis de Astallis pariter vocatis, ut supra, ac etiã illis de Mattheis prætendentibus se vocatos ad quoddã antiquum fideicommissum ordinatum à majoribus dicti Matii, prodiit sententia ad favorem ejusdem Comitis Frangipanii in Palatio Ubis,

2 cum omnibus mobilibus, aliisque bonis, etiam stabilibus existentibus intra ambitum quatuor milliarium, quorum forenses sunt capaces ad præscriptum d. Constitutionis Innocentii, ad favorem autem Cameræ pro confiscatione in præfato Castro Nemi, aliisq; bonis ultra dictum ambitum quatuor milliarium, atque doctus quidem, & ingeniosus Judex, qui ad purpuram postmodum evectus fuit, pro ejus consuetudine, de qua etiam supra *disc.* 75. cujus causæ votum est registratum inter *decisiones Rotæ par.* 12. *dec.* 414. copiosum & elaboratum, multisque auctoritatibus refectum edidit votum, ut supra registratum *decis. finali par.* 14. *recent.* in quo etiam verba præcisa testamentorum, & donationum registrantur, in gradu verò appellationis deputata fuit sub eodem Clemente Congregatio particularis octo Prælatorum qui pro majori parte fuerunt in voto pro informatione sententiæ, sed non prodiit resolutio, eo quia ad formam commissionis, illa dici non poterat conclusa, peneque dissoluta dicta Congregatione, ob promotionem, ac respectivè mortem aliquorum, visum est Innocentio XI. necessari. observari debere ordinem benè regulatum, ut causæ appellationis à Thesaurario cognoscantur in Tribunali Cameræ, cui proinde causa commissa fuit atque in hoc statu pendet adhuc indecisa; dum hæc sunt sub Prælo.

Ultra igitur prætensiones, & motiva prædictorum de Astallis, & de Mattheis, super quibus ego non scripsi; Quatenus pertinet ad controversiam cum Camera super confiscatione, an illa intraret, nec ne, Tres erant puncti, Primò nempè, in quo consistebat judicii fundamentum, an scil. sufficienter constaret de dicto præsupposito crimine læsæ Majestatis, ob quod confiscatio prætendebatur juxta dispositionem textus *in l. quisquis C. ad leg. Jul. Majest. & in Auth. bona damnatorum. C. de bon. proscript.* dum ex parte Cameralium dabatur solùm quædam copia impressa, sed non authentica sententiæ, cum aliquibus justificationibus, super illius executione in persona dicti Marchionis, cum ejus capitis obtruncatione, Secundò, po- 3
sita sufficienti justificatione delicti patrato in Regno Hungariæ, an locus esset præfatæ confiscationi hujusmodi bonorum existentium in hoc diverso Principatu Status Ecclesiastici, quamvis esset liber, nullique fideicommissi vinculo obnoxia; Et tertiò posito etiam, quod in bonis liberis delinquentis confiscatio intraret, quid dicendum esset stante arctissimo fideicommisso ordinato, non solùm in casu mortis, sed etiam ex post esse in casu delicti, etiam utriusque læsæ Majestatis, divinæ, & humanæ.

Quamvis autem bonus ordo exigeret, ut de primo puncto esset prius agendum, cum in eo consistat judicii fundamentum, quoniam non constito sufficienter de delicto, inanes remanent labores, super aliorum duorum disputatione; Isteque ordo adhiberetur in 4
causæ defensione, præsertim coram dicta Congregatione deputata, dum semper erroneum est, assumere inspectiones juris, quoties, ex solo facto, quæstio dirimi potest; Nihilominus in hujusmodi adnotationibus, quæ ad publicam utilitatem, pro aliorum casuum decisionibus æternitati dicatur, diversus adhibetur ordo, examinando scilicet prius secundum, & tertium punctum, utpotè magis generales, ac altioris indaginis, de primo autem breviuri in fine agitur.

ARTICULUS PRIMUS.

An intret confiscatio in bonis extra territorium, ut quilibet confiscare possit in suo.

Quatenus itaque pertinet ad secundum punctum super assumpto, quod per ora forensium communiter volitare solet, atq; à me quoque, incidenter 5
tamen, & articulo non discusso, insinuatur supra *hoc eodem tit. disc.* 148. *nu.* 46. *& disc.* 149. *n.* 21. etiam advertitur *in d. voto nu.* 1. *& seqq.* Communis est traditio illorum, qui scripserunt post *Bartolum* qui plenè deducuntur in eodem voto, quos propterea superfluum est transcribere, cum ibi commodè videri valeant, insequendo traditionem, seu distinctionem ejusdem *Bartoli in l.* 1. *C. de Sum. Trinit. num.* 50. *&*
5 ubi explicando, seu conciliando dicta antiquiorum, super hoc articulo, distinctionem adhibet, quod, aut confiscatio à Judice diversi territorii provenit ex illius loci, vel territorii lege particulari, & tunc Judex vel Dominus alterius territorii non

confiscat bona in sua existentia; Aut provenit ex dispositione juris, quod in utroque loco, vel territorio vigeat, & sit commune, & tunc intret; Et per consequens, cum pro crimine læsæ Majestatis intret confiscatio, ex dispositione juris communis, ut in supra allegatis juribus; Hinc scribentes pro Camera inferebant planum esse, quod huic confiscationi locus esset ut advertitur *in eodem voto d. num. 15. & seqq.* ubi recensentur ea, quæ per multos scribentes in Curia & extra, pro Camera deducebantur inter quos fuit *Pratus*, qui Responsum desuper editum registravit *in tertio Tomo suarum disceptat. cap. finali*, atque cum hac distinctione pertranseunt omnes cumulativè in eodem Voto, & latè præ cæteris prosequitur *Bellon. jun. de jur. accresc. cap. 10. quæst. 5* & inter quos Modernio es Criminalistæ in Magistro agnoscere solent, & meritò doct. m *Bossium in praxi tit. de bonorum publicatione num. 62* qui dictam Theoricam reassumit.

Quia verò per scribentes in contrarium, auctoritates desuper pro consueto verò damnabili pragmaticorum more in confuso cumulabantur, quasi quod
6 tanquam per speciem electionis, vel præsentationis, aut alterius actus Comitialis, tota vis esset in numero majori arimethico Scriptorum, multaque etiam inculcabantur adversus distinctionem *Peregrini*, & sequacium, in qua ego etiam in sensu veritatis insistebam, ut patet ex relatis in eodem *Voto nu. 56. & seq.* Hinc ad eruendam veritatem, & æquivoca tollenda, adhibebam consuetum stylum, qui ex frequenter insinuatis, mihi videtur sacra anchora, seu salubertina medicina omnium controversiarum fntensium, distinguendi scilicet plures casus inter se diversos, de quibus agunt DD. ut ita eorum auctoritates congru applicari valeant, atque evitentur æquivoca.

Distinguendo itaque plures casus: Primus est, proprius, ac præcisus, quem ponit *Bart.* hujus Theoricæ auctor. & Magister, ubi scilicet agatur de uno, eo-
7 demque principatu diviso in Provincias, vel gubernia in quarum quolibet adsit particularis, ac sapatata bursa fiscalis, ut ex quadam antiqua consuetudine praxis docet in hoc principatu status Ecclesiastici, quod scilicèt, quamvis universus status immediatus, id est non infeudatus, cum feudo verè regali, resolente principatum absolutum, sit unus tantum principatus sub uno Principe, qualis est Papa, qui in hac parte temporali unam tantùm personam repræsentat, quamvis diversam ab aliis personis spiritualibus Papæ, ut Episcopi Urbis, j. xta distinctiones sub *tit. de præemin. disc. 1. sub tit. de regular. disc. 2. & in relatione Curiæ disc. 2.* & alibi, Et quamvis in Curia habeat Magistratus & Officiales Fiscales generales, qui fiscum administrant, ut (ex. gr.) sunt Camerarius, & Thesaurarius, ipsumque Tribunal Cameræ, cum Advocato, & Commissario Cameræ, ac Ratiocinatoribus, Attamen bursæ, vel exactiones sunt separatæ, etiam quoad pœnas, & confiscationes, quæ annectuntur appaltibus, vel Thesaurariis diversarum Provinciarum, ut docet praxis Thesaurariæ Marchiæ, contradistinctæ à Thesaurariis Umbriæ Patrimonii Emiliæ, Status Urbini, Ferrariæ, Bononiæ, Status Avenionen. & Urbis, adeo
8 ut frequenter audiantur quæstiones super pertinentia ejusdem pœnæ, vel incamerationis inter Thesaurarios, vel fiscos hujusmodi diversarum Provinciarum, quia nempe delictum sit commissum in una Provincia, condemnatio verò sequatur in Urbe, vel in altera Provincia, ut patet ex casu, de quo supra *in Perusina disc. 114.* Atque de isto casu propriè agit *Bartol. ubi supra*, dum ponit exemplum in sententia confiscationis lata per Præsidem, seu Judicem Marchiæ Anconitanæ, an capiat bona delinquentis existentia in Ducatu Romano. & sic de duabus Provinciis, ejusdē Pontificii principatus, seu status Ecclesiastici.

Quamvis etenim sub Gothorum, & Longobardorum, vel respectivè Græcorum dominiis, Ducatus Romanus, juxta temporum contingentias esset diversus à Ducatu Spoletano, & a Marchia Anconitana; Attamen de temporibus *Bartoli* non aderat hæc distinctio, sed ambæ istæ Provinciæ, vel partes erant de eodem statu Ecclesiastico, ac propterea isto casu *Bartolus* rectè, ac fundatè loquitur, motus ex dispositione textus *in l. 3. Cod. de bon. vacant. lib. 10.* cum quo omnes transeunt, quoniam, ut benè advertit
Alberic. de Rosat. de statut. par. 3. quæst. 2. num. 9. que- 9
madmodum tempore Imperii Romani, de quo præfatus textus loquitur, diversæ erant Provinciæ sub Præsidibus, & Proconsulibus, quarū quælibet habebat proprium fiscum distinctum, adeò ut cum altero non connecteret, neque se ingereret in bonis existentibus in proprio territorio, vel in propria Provincia; Nihilominus unum, & idem erat Imperium, ac Territorium, atque unus, & idem erat Imperator, vel Princeps, & per consequens erat unus & idem fiscus habitualis, quamvis ejus exercitium, vel administratio seu fruitio, ex concessione explicita, vel implicita imperatoris, pertineret, ad diversos Præsides, vel ad diversas Civitates.

Juxta exemplum positum quoque ab *Alberico de*
Rosatis ubi supra, & de quo disputant antiqui Scripto- 10
res ante *Bartol.* relati *per eundem Albericum, & per Jo. Andr. in addit. ad Speculat. par. 3. de accusat. §. 1. in addit. magn. vers. Nicolaus de Mattarellis &c. & Ancharan. in cap. cum secundum leges de hæretic in 6.* quos referunt *Barbat cons. 70. n. 45. vol. 4. Neli de bannit. car. 2. secundi tempor. num 17.* exemplificando scilicet in Civitatibus Italiæ, & præsertim Lombardiæ pro illo jure fisci, aliorumque Regalium, quod diversis, ex
concessione Imperatoris in pace Constantiæ, compe- 11
tebat, juxta regalium historiam recensitam, suprà *in Annotat. ad disc 1.*

Ita namque reverà unus est fiscus habitualis, quamvis plures sint ejusdem fisci bursæ & administrationes, juxta exemplum ab eodem *Alberico*, aliisque Doctoribus tradi solitum de uno pupillo habente plura, ac diversa patrimonia, in diversis Civitatibus, vel Provinciis, sub diversis tutoribus, quoniam licèt administrationes sunt inter se distinctæ, attamen reverà, una est persona pupilli; Unumque est patrimonium habituale; istumque casum propriè percutiunt omnes illi DD. qui simpliciter sequuntur prædictam distinctionem *Bartoli*.

Istoque casu, quod agatur de uno, eodemque Prin-
cipatu, verificatur etiam distinctio juris particularis 12
& juris communis, quamvis istud posteriùs esset quoque particulare; Puta (exemplificando etiam in hoc Principatu Status Ecclesiastici) quod Legatio Bononiæ, Ferrariæ, Emiliæ, & Status Urbini, ac Provinciæ Marchiæ habebant suas Constitutiones particulares, quæ non vigent in Urbe, vel in aliis Provinciis, adsit verò jus particulare istius Principatus, quod dicitur omnibus ejus Provinciis commune, ut sunt Constitutiones Apostolicæ editæ super hoc Principatu temporali, sivè sunt bannimenta generalia status Ecclesiastici, pro iis Provinciis, & Partibus, quæ non sint exceptuatæ; Quoniam si confiscatio provenit (ex gr.) in Provincia Marchiæ, in vim Constitutionis Ægidianæ, vel Carpensis, vel in Civitate Bononiæ, ex vi cōstitutionis Justinianæ, sivè decretis Ducalibus Ferrariæ, vel Urbini, tunc nō capit bona aliarum Provinciarū ejusdem status Ecclesiastici, secus autē si in vim alicujus Constitutionis Apostolicæ, sivè in vim bannimentorum generalium, quæ locum delicti, & condemnationis æquè complectantur, præscindendo etiam a jure magis communi civili, & Canonico, istoque casu quæstio verè, & propriè non cadit super existentia confiscationis in genere respectu delinquentis, qui in universo Principatu reputatur unus, & idem delinquens, & servus pœnæ, ac si esset unum, & idem territorium, sed cadit inter ipsas diversas

versas bursas fiscales, eo quia administrator, vel utilitarius bursæ fiscalis, loci patrati delicti, vel condemnationis, prætenderet confiscare omnia bona, etiam existentia in aliis Provinciis, & territoriis, atque isto casu recepta est d. propositio, quod quilibet confiscat in suo, cum sit propriè ille, de quo loquitur *Bartol.* atque loquuntur omnes alij, qui illum simpli-
13 citer referunt, & sequuntur, qui ita sunt intelligendi, & applicandi, ex receptissima propositione, quod DD. sunt intelligendi, juxtà auctoritates, quas allegant, ex relatis *disc. 35. de Iudic.* & alibi.

Alter casus est præcedenti nimium similis (cum
14 modica differentia,) ubi scilicet quæstio pariter sit in eodem Principatu, quinimò in eadem Provincia, in qua unica tantùm sit bursa fiscalis ipsius Principis, adsint tamen de consuetudine, vel privilegio aliæ bursæ fiscales inferiores, & subordinatæ, nempè, quia in eodem Principatu, seù in eadem ejus parte, vel Provincia adsit fiscus Principis, & adsint Barones, vel Domicelli, qui ex privilegio, vel consuetudine, habeant quoque in eorum feudo, vel dominio jura fisci, & confiscationis, undè propterea inter eadem quæstio, an unus confiscare valeat in alieno, vel potiùs quilibet confiscare debeat in suo, & de isto casu latè agitur per *Rotam apud Merlin. decis. 125. repertie. decis. 449. par. 5. recent. & de Marin. resol. 45. lib. 1.* & cum cujus Rotalis Decisionis auctoritate, Ego obiter aliud agendo, & non gustato articulo pertransii *ubi citatus* super dicta propositione, quod quilibet confiscat in suo, undè propterea semper, ac in dies magis edocemur, ac monemur, quàm magnus error sit in sola littera', cæcáve fide deferre Doctoribus obiter loquentibus, articulo non discusso, eosque in calculo ponere.

Tertius est casus, quando Principatus sint quidem
15 distincti, adeò ut quilibet habeat suum fiscum habitualem, & generalem, sed unus Principatus habeat ab alio dependentiam, ut sunt illi principatus sæpiùs enunciati, *sub tit. de feudis*, & alibi, qui constituuntur ex feudis regalibus, & veræ dignitatis, ut (ex. gr.) sunt in Italia feuda Ecclesiæ Romanæ, Regni Neapolitani, & Ducatũ Parmæ, & Placentiæ & feuda Imperialia Ducatuum Mediolani, Mantuæ, Rhegii, Mutinæ, & Senarum, & alia plura inferioris Sphæræ, atque est feudum Insulæ Melevitanæ, quia est membrum Regni Siciliæ citrà, cum similibus; Istoque casu dignoscitur consueta varietas opinionum, ut patet ex relatis *per Bellon. jun. d. cap. 10 par 3.* Atque casus decidendus videtur cum distinctione, an læsio Majestatis unius, sit talis qualitatis, quod influat in præjudiciũ, ac læsionẽ Majestatis alterius, ut isto casu intret opinio affirmativa, secus autem ubi id non verificetur, cum tunc veriùs sit oppositum, juxtà eam observantiam, quæ ponderatur *infrà n. 40. & 41.* idque maturè examinare neglectum fuit, utpotè extrà casum quæstionis, solúmque insinuatur ad eundem effectum, de quo supra in aliis, segregandi scilicet auctoritates,
16 quæ istum casum percutient.

Quartus casus est, ubi agatur de diversis Regnis, vel Principatibus, quæ tamen ex diversis titulis possideantur ab uno, eodemque Principe, cujus unica persona materialis repræsentet plures diversas personas formales, juxtà illam fictionem, de qua in his terminis Regnorum, & Principatuum habetur *tit. de praemin. disc. 29. & alibi pluries*) Ut (ex gr.) docet praxis, de qua eodem *disc. 29.* in Rege Hispaniarum possidente ibi enunciata Regna & Principatus, inter se diversa, cum omnimoda independentia; Et tunc si confiscatio proveniat ab aliquo crimine privato indifferenti, dicendum venit idem, quod infrà in ultimo casu, ut confiscatio non cadat, in bonis extrà territorium; Si verò proveniat ex isto crimine læsæ Majestatis humanæ, & tunc intrat distinctio, an ea sit circà ipsam individuam personam materialem Principis, adeò ut quoad ipsam omnia Regna, & dominia ita constituant unum, & idem corpus, ut isto casu interet confiscatio in universa ejus ditione; Ad instar eorum, quæ habemus in pluribus Ecclesiis, vel Diœcesibus, æquè principaliter unitis, quod licet ad alios effectus habeantur pro omninò distinctis, ac diversis, ex deductis *sub tit. de praemin. disc. 7. & sub tit. de benefic. disc. 15. & alibi pluries*, attamen quoad personam Episcopi, omnes habentur pro unica; Si verò idem crimen non percutiat directè, & immediatè personam Principis, percutiat autem illum statum, sive illud dominium tantùm pro illius amissione, seù mutatione & licet in hujusmodi causis, nullam, vel modicam partem habere videantur legales propositiones, vel auctoritates, cum alia lex politica, vel ratio status, illas regulet, ex insinuatis *sub tit. de Dote disc. 146. & alibi*; Attamen adhuc juridicè dici posse videtur idem, quod proximè suprà, dum lædi dicitur ipsa Corona, sivè ipsa Monarchia, de cujus scissura, vel deturpatione agitur; Secus autem, ubi idem crimen proveniat, ob offensionem personæ alicujus supremi Magistratus, ex odio, & causa privata, non autem ex causa status, juxtà casum, qui de recenti contigit in homicidio Proregis Regni Sardineæ, cũ similibus, cũ tunc de stricta juris censura, dicendum videatur idem quod infrà in ultimo casu; Adhuc tamen ex eadem lege, vel ratione status de facto servari consuevit contrarium, quasi quod ita dicatur læsa, vel saltem spreta eadem Majestas ipsius Principis, vel ipsius Coronæ.

Quintus est casus, ubi agatur de Regnis, & do- 17
minus, tàm formaliter, quàm materialiter divisis, & independentibus, cum proprio, ac discreto Principe; Agatur tamen de altera specie confiscationis minus odibilis, & non pœnalis, sed hæreditariæ, vel successoriæ], bonorum scilicet vacantium, ob defectum legitimi hæredis, juxtà quæstionem disputatam *suprà disc. 149.* & tunc rectè intrat dicta propositio, quod quilibet confiscat in suo, juxtà terminos dicti Textus *in l. 3. Cod. de bon. vacant. lib. 10.* dum isto casu, quæstio non est inter fiscum, & legitimum, vel testamentarium hæredem morientis, super substantia confiscationis & an illa intret, nec nè, sed ea ubique intrante, ob defectum hæredis quæstio solùm est inter plures fiscos de pertinentia, quia nempè ille fiscus, in cujus territorio vivebat, ac obiit persona, prætendat gerere figuram, vel personam hæredis universalis repræsentantis ipsam personam defuncti, quam bona sequi debent, atque adhiberi solet distinctio inter bona, quæ circũscribantur, vel non circumscribantur loco, ex deductis *d. disc. 149. hoc eod. titulo*, Sed quidquid sit de isto casu, ille extraneus erat à nostra quæstione, & per cõsequens intrat idẽ quod in aliis præcedentibus, quod scilicet auctoritates illum percutiẽtes, extraneæ remaneãt, atque segregari mereãtur.

Sextus est casus, illius confiscationis, quæ ex utroque jure, civili, & canonico, proveniat ob crimen 18
læsæ Majestatis divinæ, ratione hæresis, vel Apostasiæ à fide; Et tunc pariter intrat idem, quod in casu proximè præcedenti, quod scilicet in universo Orbe Catholico, nulla cadit quæstio super substantia confiscationis omnium bonorum, ubicumque sita sint, dum ubique idem delinquens est æqualiter criminosus, atque ubicunque reperiatur, absque distinctione principatuum, & territoriorum, est pariformiter punibilis, dum quoad Deum, cujus Majestas læsa est, totus Mundus est unus principatus, unumque territorium, undè propterea cadit solùm eadem quæstio pertinentiæ, inter plures fiscos in eodem territorio, vel principatu existentes, & præsertim inter fiscum Ecclesiasticum, & sæcularem, juxtà quæstionem disputatam *per Fagnan. in cap. vergente de heretic. nu. 1. & seq. & n. 16.* super quo locus relinquitur veritati sive observantiæ utpote extrà opportunitatem quæstionis; Et per consequens intrat idem, quod suprà dictum est, ut scili-

cet omnes auctoritates quæ percutiunt istam speciem confiscationis, segregari quoque mereantur, tanquam penitùs extraneæ, diversamque rationem habentes.

Septimus demum est casus præcisus nostræ quæstionis, ubi scilicet agatur de confiscatione ex crimi-
19 ne læsæ Majestatis humanæ unius Principis, bona verò sint in alio principatu diverso, & independenti, ut in præsenti, quod læsa fuisset Majestas Regis Hungariæ naturalis, seu originarii Domini delinquentis, bona verò essent in Urbe, ejusque districtu de dominio Papæ.

Ad hanc autem distinctionem nemo descendit ex antiquioribus scribentibus post *Bartol.* dum omnes
20 processerunt pro consueto Legistarum more, cum dicta theorica, seu distinctione in genere, non descendendo ad hanc speciem; Ad eam verò omnium primus descendit *Peregrinus de jure fisc. lib. 5. tit. 1. num. 1 . vers. se hic subjicienda sunt:* Hic etenim magnus, & profundus Jurisconsultus in omnibus materiis, exceptis beneficialibus, aliisque spiritualibus (quarum conjunctio cum prophanis, pecularis, ac singularis est professorum Romanæ Curiæ, ex rationibus insinuatis *in relatione Curiæ disc. 14 .*) ut ostendunt ejus operam in consiliis, & in decisionibus, ac etiam in tot aliis tractatibus, illa præsertim fideicommissorum, ex peculiari munere Advocati fiscalis illius Provinciæ, erat in his materiis fiscalibus versatissimus, ut docet dictus ejus tractatus *de jure fisc.* qui apud omnes fiscales adhibendo illum modum loquendi, qui adhiberi solet per Legistas, habetur tanquam liber Evangelii, ac propterea est minister fiscalis, qui loquitur cõtra fiscum, quod est nimium claræ veritatis argumentum, ipseque firmat, quod confiscatio non intrat in bonis extra territorium, vel principatum, non solùm ob defectum jurisdictionis, sed etiam ex alia magis convincenti ratione, quod scilicet extra principatum illius, cujus Majestas læsa est, ille delinquens est homo integer, suum habens hæredem, cum aliis motivis, & considerationibus apud eum de facili videndis.

Eandem distinctionem latiùs reassumit ac more fundatissimi Doctoris expendit *Pellon. jun. d. cap. 10. quæst. 3. num. 20. & seqq.* & sequuntur quotquot D D.
21 postmodum scripserunt usque ad hæc tempora, nemine contradicente; Quamvis enim in dicto voto deducatur Modernus *Antonell. de Loc. Legal. lib. 1. cap. finat. quæst. 1. n. 1. & seqq.* Nihilominus commendando quidem labores istius scriptoris, qui in sua inferiori collectoria Sphæra, Reipublicæ quoque proficuus est recensendus, ut etiam sunt alij Collectores; Attamen in hoc proposito recenseri non meretur inter DD. dum articulum non examinat, sed collectorio more ita incidenter loquitur, procedendo cum antiquiorum traditionibus, atque ad has distinctiones non reflectendo, eodem modo, quo dici potest de meipso supra *disc. 148. n. 46. & 149. n. 21.* quod scilicet incidenter aliud agendo, nõ discusso particulariter articulo, id insinuatur, procedendo cum *dicta decisione 125. Merlin. repetit decis. 149. par. . recent.* quæ bene examinata percutit secundum casum supradistinctum, omninò diversum.

Præfatam verò *Peregrini* magistralem distinctionem, ac theoricam, ultra *Bellonum* qui latè, & ex professo illam examinat, & firmat sequuntur etiam *Alfer. de offic. fiscal. gloss. 2. num. 119. Montan. de Regal. t. 1. bona contrahent. ince. t. nupt. num. 16. Gratian. de confiscat. conclus. 16. num. 1 .* ubi etiam amicus meus doctus hujus Curiæ Advocatus, *Massinius in addit. quæst. 4. num. 19. Brigglier de fisc. & ab intest. theorem. 110. n. 3. vers. alii tam. Negueral. allegat. 12. num. 53. & seqq.* & alii absque cõtradicente, qui more Doctoris, istam distinctionem, ejusque rationes, & fundamenta expendant; Unde propterea, loquendo etiam pro abhorrito, pariterque commendabili stylo mere prægmatico, procedendi cum solis auctoritatibus, duæ intrant propositiones, quæ per ora pragmaticorum volitare solent; Primò nempe, quod Doctoribus distinguentibus magis deferendum est, illique majoris recensentur auctoritatis, quam simpliciter, & in abstracto loquentes, istudque est assumptum verissimum à Judicibus præ oculis semper habendum; Et secundò, quod auctoritates punctuales sine contradictore, ubi præsertim sint plures gravium Doctorum, & quod magis est, bonis rationibus munitæ haberi debent, tanquam pro casu legis, ex relatis super utroque assumpto *disc. 35. de judic. & alibi pluries.*

Adversus hanc distinctionem scribentes in contrarium prætẽdebant adesse specialem auctoritatem, recensitam quoq; in eodem voto, quæ percutiat casum 22
præcisum confiscationis factæ in terris Imperii, ut capiant etiam bona in terris Ecclesiæ. Istaque est doctrina *Butrii in c. postulasti num. 9. de foro compet.* eamque nimiom magnificabant, atque magnum apud aliquos plausum habuisse (quoniam ea, quæ speramus, & cupimus facilè credimus;) Verùm dicebam, quod ista doctrina (ut aliqui ex nostris, pro eorum loquendi usu dicere solent) ad rem nostram non valet, nec quidem unum obulum; Tùm quia, ubi doctrinam pragmatico more attendere velimus ad litteram, stante quod loquitur de sententia confiscationis in terris Imperii, non aptatur ad rem, quoniam licet casus accidentaliter præbeat, quod iste Rex Hungariæ reperiretur etiam ex electione Imperator eo modo, quo Imperium habere consueverunt Carolus Magnus, & Lodovicus Pius, qui erant etiam Reges Francorum, ac etiam Duces Bavariæ, & Reges utriusque Siciliæ, aliique Principes, attamen nil commune habet Imperium cum Regno prædicto, juxta eandem distinctionem, de qua *d. disc. 29. de præminent. disc. 91. de jurisd. & alibi.*

Tum etiam quia *Butr.* more repetentis loquentis in Scholis, ad instruendos scholares, atque more Scholasticorum in abstracto examinat eandem theoricam, seu distinctionem *Bartol.* promiscuè loquendo de utraque læsa Majestate, non reflectit ad notabilem differentiam, inter unam, & alteram speciem, quod una scilicet est universalis in toto Orbe, absque distinctione principatuũ, & territoriorum; Altera verò est particularis unius Principis, seu principatus, sed pertransit cum eadem theorica, seu distinctione, quam tamen cum æquivoco, & male exemplificat diverso modo ab illo, quem, ut supra exemplificavit *Bartol.* qui re vera loquitur de diversis bonis unius fisci vel unius principatus; Unde merito *Bellon. & Montan. & tot aliis*, qui ut supra post *Peregrin.* scripserunt, illumque sequuntur, nullam de hac auctoritate mentionem vel rationem habent.

Deducebant quoque iidem scribentes plures alias auctoritates in idem, nempe *Imol. consil. 33. numer. 23. & seqq.* Ubi de confiscatione in Civitate Venetiarũ, pro crimine in Marchionatu Ferrarien, *Alexandr. cons. 31. num. 2. & seqq. lib. 1.* ubi de Murina, & Bononia. *Isernia tit. quæ sint Regalia nu. 45.* cum quo tanquã relatore aliud agendo pertransit obiter *Capic. Latr. consult. 41. numer 2 . & seqq.* ubi de confiscatione bonorum in Gallia, pro crimine patrato in Insula Siciliæ, *Chassan. ad consuet. Burgund. in rubr. 2.* ubi pariter de diversis principatibus; Et mihi objiciebant proprios locos, de quibus supra, nempe *disc. 148. & 169.* ubi de confiscatione bonorum in Urbe pro condemnatione sequuta in Civitate Januenn.

Sed pariter istas auctoritates nil ad rem facere dicebam quoniam in casu *Imolæ*, juxtà facti seriem ab eo enarratam, agitur de prætensione, quam Marchio Ferrariæ deducebat in Senatu Veneto contra reum, qui ad eam Civitatem confugerat, pro traditione personæ in vim capitulationum, principaliter verò instabat pro consignatione pecuniarum, aliorumque mobilium, ibi existentium, penes eandem personam, quam sequi deberent, dum supponebatur, quod essent

bona propria ejosdem Marchionis sibi furto ablata per delinquentem. Et sic erat quæstio privata, de cujus decisione non constat, neque fiscus Venetus hanc prætēsionem habebat, unde propterea hæc auctoritas potiùs retorquetur; *Alexander cons.* 31. loquitur de casu supra exemplificato successionis in boois vicantibus habente diversam rationem, dum non agebatur de confiscatione odibili, & pœnali, sed de altera favorabili, & successoria, in qua longè diversa ratio viget, ut supra; Et ulteriùs, attentis temporibus *Alexandri* quando adhuc non prodierat apud Historicos celebre laudumCaroli Quinti, quod prodiit sub Clemente Septimo, apud DD. subditos Papæ, qualis erat *Alexander*, pro constaoti supponebatur, quod Mutina esset de eodem Statu Ecclesiastico, de quo erat Bononia, ideoque intraret etiam doctrina *Bart.*

Isernia loquitur de confiscatione, ex crimine hæresis, atque optimè de more, tanquam profundus Doctor ponderat rationem superiùs assignatam, quod scilicet istud est crimen universale in toto Mundo absque distinctione territororum & principatuū, ideòque delinquens potest ubique puniri in persona; Deinde vero agit de prætensione Regis Galliarum, ex quadam consuetudine, vel lege particulari Regionis, confiscandi bona in ejus dominiis existentia homicidarum, ubicumque homicidium commissum esset, & sic extra casum quæstionis, neque *C. pic. Laur.* istam quæstionem disputat, sed aliud agendo, obiter dictam *Isernia* auctoritatem refert; Et *Chassan.* loquitur de pluribus principatibus, vel dominiis in eadem Gallia, & ejusdem Regis.

De meipso jam dixi, quod obiter, non examinato articulo, loquutus fui transeundo cum *decis.* 125. *Merlini.* quæ ut supra percutit casum longè diversum; Et quatenus pertinet ad confiscationem sequutam in Civitate Januæ per quam Officiales Datariæ prætendebant effecta esse propria quædam officia venalia possessa per condemnatum; Ultra peculiarem rationem, quod ageretur de officiis ejusdem Datariæ quæ vacationem ob mortem criminosam prætendebat, tanquam per speciem expirationis concessionis, revera de hoc articulo nullo pacto disputatum fuit, sed solùm de altero fideicommissi & legitimæ respectivè, ex deductis præsertim supra *disc.* 160 *n.* 1. *cum pluribus seqq.*

Cum etenim de Curiæ stylo enunciato in ejusdem
23 Curiæ relatione *disc.* 146, & alibi, causarum Patroni incipiant, & prosequantur judicia, deindeque in limine recurrant ad operam Advocatorum, super illis punctis, ad quos eis videatur difficultatem à Judice restringi, ac propterea in informatione facti, ageretur solùm de dicto puncto fideicommissi, & legitimæ respectivè, non advertendo ad hunc articulum, an intraret, nec ne confiscatio; Hinc proinde scripsi super iis, super quibus fui requisitus, atque neque Ego ad id adverti, cum materia tanquam nimium rara, tunc mihi revera esset nova; Itaque experientia, quam frequenter in meis laboribus agnosco, magis me docuit, sivè confirmavit in sensu geniali, parū deferendi DD. auctoritatibus in sola littera, non expendendo, an ex professo, & maturè examinato articulo, vel potiùs incidenter, seu collectorio more loquantur; Ac etiam non ponderando, eorum rationes, & fundamenta, aliasvè facti circunstantias; Et cum altera ponderatione, an essent doctrinæ venales, ad causæ opportunitatem, cum aliis ponderationibus, de quibus *disc.* 35. *de judic.* ubi de modo attendendi auctoritates.

Quam plures verò aliæ auctoritates Citramontanorum, & Ultramontanorum, quæ collectorio more deducebantur per scribentes, relatæ etiam *in d. voto n.* 12. vel percutiunt dictum diversum casum, ex causa hæresis ut præsertim est casus, de quo agit *Spada cons.* 27. *lib.* 1. vel quod sont Doctores generaliter loquentes juxta theoricam, seu distinctionem *Bartoli*, non reflectendo ad dictam distinctionem, ad quam revera primos omnium cogitavit *Peregr. ubi sup.*

Ac propterea cum deindè per sæculum, & ultra 24 postquam hic Auctor scripsit, alii scribentes etiam graves, concorditer hanc sententiam, utpotè benè fundatam sequuti, absque eo, quod antiquiores ad id cogitaverint, juxta pluries consimiles modernorum distinctiones, & observationes, ad quas antiquiores non cogitarunt, ut præsertim in quæstione, de qua *sub tit. de Credito disc.* 31. *& sub tit. de Test. disc.* 2 *&* 42. *& tit. de Dote disc.* 95. *&* 96. cum plerisque aliis similibus; Ideò rcò examinando punctum per auctoritates, pro non confiscatione, veritas omninò assistere videtur. 25

Clarius verò, eandem veritatem, huic opinioni in exclusionem confiscationis bonorum extra illum principatum assistere dicebam, ponderatis rationibus; Illa præsertim, quod si iste reus, postquam jam inquisitus, & condemnatus erat in ipso actu, quo ducebatur ad supplicium, amicorum ope, è manibus Justitiæ aufugisset, atque ad Urbem accessisset, utique hic capite plecti non potuisset, neque aliàs puniri; Et per consequens non videtur quomodo ejus bona possent confiscari, dum ipse integer, ac ingenuus homo, in hoc principatu dominii, & possessionis, & commercii capax erat, atque liberam testandi, & disponendi facultatem habebat, cum aliis rationibus latè expensis *per Bellon. jun. ub. sup.*

26 Advertebam quoque, quod neque verificaretur distinctio *Bartol.*, super condemnatione, quæ sequatur ex jure communi, vel jure particulari respectivè, dum clarum æquivocum est dicere, quod idem jus civile contentum *in d. l. cum quis, & in Auth bon. damnatorum* æquè vigeat in Urbe, & Statu Ecclesiastico, ac in dicto Regno Hungariæ, ex ejusdem Legislatoris auctoritate, eo modo, quo de tempore, quo dictæ leges conditæ fuerunt, ex Imperiali auctoritate vigebant in toto illo Mundo, qui tunc subjacebat Imperio Romano; Id enim pro meo judicio, continet unam ex consuetis nostrorum leguleieis simplicitatibus, dum etiam jus civile Romanorum contentum in Digestis, & in Codice, & quo ad differentiam statutorum, aliarumque legum, & pragmaticarum, merè localium, dicimus commune, revera est particulare cujuslibet principatus, ex proprii Principis, vel Domini particulari, & discreta auctoritate; non autem ex illa auctoritate antiqui Legislatoris, quæ utique Principatui, vel Provinciæ cōmunis esset, ut erat de tēpore Imperii Romani; Atque in hoc versatur æquivocum.

Ad id autem comprobandum, reassumebam toties insinuatam, & inculcatam historiam legalem, quam tamē semper opportune, ac utiliter repetere congruit, & de qua plenius, magisque distinctè *sub tit. de ser. vit. disc.* 1. *& in ejus annotatio. in* ub de pluribus 27 æquivocis Germanorum, à quibus, cum eisdem æquivocis totum mutuabant aliqui ex scribentibus pro Camera; Ex ibi etenim deductis, quorum repetitio omittitur, dum commode citato loco videri possunt, patet quod leges Romanorum quæ continentur in corpore juris civilis, nempe in Digestis, in Codice, in Authenticis, & in Institutionibus, in quolibet principatu, in quo receptæ sint, ac serventur, habent vim legum, non ex auctoritate *Iustiniani*, sed ex implicita, vel explicita ordinatione illius Principis, & ex usu populorum, dum aliqui Principes, vel Populi illas non receperunt, neque servant, ut præsertim in Italia docet praxis in Civitate Venetiarum, & sic ad instar eorum, quæ habentur *sub tit. de Dote disc.* 102. *cum pluribus seqq. & sub tit. de Credito disc.* 116. de paciscentibus, ut servari cum eis debeat aliqua lex, vel consuetudo, à qua sint exempti, sive juxta ea, quæ habentur *sub tit. de Test.* & sub altero *de Fideicommissis*, de ordinante fideicommissum, vel aliam dispositionem relativè ad testamentum alicujus ejus majoris, vel alterius, cum similibus; Quamvis etenim

Germani id referant auctoritati Imperiali, non quidem illi Justiniani Imperatoris Constantinopolitani, qui dictas leges compilavit in prædicta, quam habemus forma, easque ubique servari mandav t, sed alterius Imperatoris Germaniæ, nempè Lotharij; Attamen ue eodem *dis. 1. de Servitut.* advertitur, id rectè procedit in illis partibus, quæ præfato Imperio subjacent immediatè, vel saltem mediatè; In illis autem, quæ Imperatorem non recognoscunt, id manifestè fabulæ speciem redolet.

Atque ad id clariùs, ac ad evidentiam probandum
28 in individuo *d.l.quisquis ad leg. Jul. Majestat. & in Authent. bona damnatorum, sive in corpore unde sumitur*; Ponderabam, quod idem Fridericus Imperator, qoi occasione pacis Constantiæ, com Civitatibus Lombardiæ introduxit usum regalium, juxtà historiā recensitam *d. disc. 2. de Feudis.* & reassumptam suprà *in annotatione ad disc. 1. sivè ad hujus tit. de Regalibus rubricam*; Et quæ conventio dedit ansam quæstioni inter antiquiores disputatæ cum nimia varietate opinionum relatarum *per Anchar. & Io. Andr. & alios, de quibus supra* quas conciliare curavit *Bartol.* cum superiùs examinata distinctione, quæ hodiè recepta videtur prolege; Dictus, inquam Imperator Fridericus legem, seù Constitutionem particularem edidit in specie super isto crimine læsæ Majestatis humanæ, ot patet *in extravag. qui sint rebelles* inserta in aliquibus voluminibus Authenticorum, in quibus etiam sunt insertæ leges feudales, aliæque extravagantes similes, præscribendo modum punitioni, istius criminis, nulla prædictarum legum civilium habita mentione, quam facere cœperunt posteà Doctores, & præsertim *Baldus in Commentariis ejusdem extravagantis*; Ergò fabulosum est dicere, quod jus contentum *in d. l. quisquis, & in auth. bona damnatorum* dicatur jus omnibus populis, & principatibus commune perindè ac si esset divinum, vel naturale; Quoniam, ut præmissum est, totum prædictum jus civile dicimus commune per modum loquendi, ad differentiam statutorum localium, sivè etiam ad differentiam Constitutionum & Prag-
28 maticarum particularium cujuslibet principatus, ex eo quod dictarum legum usus esset pluribus Regnis, & principatibus communis, id est, quod in eo convenirent, atque uniformem haberent usum, sed in quolibet ex proprii Principis auctoritate, vel permissione.

Ad evitandum autem fortissimum ac insolubile argumentum *Peregrin.* latiùs reassumptum *per Bellon. jun. ubi supra*, cum quibus alii communiter pertran-
29 seunt, quod scilicet hodiè non dentur servi pœnæ, ex dispositione textus in *Auth. Sed hod. e, Cod. de donat. inter vir. & uxor.* quodque iste reus extrà illum principatum esset homo ingenuus, & integer, retinens tàm libertatem in persona, quàm etiam capacitatem dominii, & possessionis bonorum cum eorum libera dispositione: scribentes pro Camera insistebant super distinctione originaliter tradita *per Bald. in eadem l. 1. de Summa Trinit. n. 100.* ut scilicet id procedat in illa confiscatione, quæ sequatur per condemnationem fictam, seù contumacialem. contra bannitum, cum tunc intret defectus jurisdictionis, vel juris territorialis, quodque sententia suum territoriū non egrediatur, juxtà primam rationem *Peregrin.* Secus autem ubi agatur de condemnatione vera, contra præsentem, contra quem de facto exequutioni demādata sit per capitis truncationem, seù aliam speciem mortis, cum tunc confiscatio bonorum existentium extrà principatum, vel territorium, non proveniat ex ratione jurisdictionis ejus, qui sententiam condemnatoriam protulit, ejusdemque sententiæ vigore, sed in ratione bonorum vacantium, ob incapacitatem Domini, & possessoris, qui ita effectus est servus pœnæ, ubique ob rationem consideratam à *Bartolo*, & aliis, quod una, & eadem persona individua non potest eodem tempore esse diversæ naturæ ut sit libera, & serva, ut de prædicta distinctione habetur in eodem *voto num. 14.*

Et hinc plerique inferunt, quod dispositio *d. auth. sed hodiè*, intelligenda veniat in iis damnatis, qui 30
naturaliter non moriuntur, sed adhuc vivunt, ut sunt damnati in metallum, vel deportati in Insolam, sivè damnati ad triremes, &c. secùs autem ubi agitur de damnatis ad mortem dum istorum respectu, jura antiqua remanent incorrecta, multas in id allegando auctoritates, quæ habentur etiam relatæ *in d. voto nu. 17. & seqq.*

Verùm, & id continet æquivocum, quod aliis de quibus suprà, est clariùs; Siquidem ista quæstio super dispositione *d. sed auth. hodiè*, & an hodiè verificetur antiqua vera servitus pœnæ nec nè, procedebat intrà limites Romani Imperii; Et nihilominùs, etiam intrà eos verius est magisque communiter receptum, ut etiam in damnatis ad mortem cum subsequuta exequutione, non detur hæc servitus dum intestabilitas, ubi intrat confiscatio bonorum, provenit potiùs à defectu materiæ, quonia n stante generali confiscatione nil remanet, de quo testari & disponere; secùs autē extrà dictum Imperium, extrà quod Romani, illas partes appellabant partes hostium quoniam juxtà ea, quæ habemus in eisdem legibus in materia servorū, & ingenuorū sivè in materia legis Corneliæ, & postliminii passim datur iste concursus libertatis, & ser-
vitutis in eadem persona pro diversitate respectuum, 31
seù locorum, quòd scilicet, ille qui reverà apud hostes erat in servitute, apud nos habebatur pro libero, & è conversò, com illis tamen fictionibus quæ quandam superstitionem redolebant; Atque etiam hodiè docet notoria praxis inter Christianos, & Turcas, inter quos, utpotè sequaces diversæ fidei, & Religionis, datur usus veræ servitutis, quoniam illi infideles, qui apud nos sunt servi, in imperio Turcarum sunt ingenui, & liberi; & è conversò, nostri qui sunt infidelium servi, apud nos habentur pro ingenuis, & liberis, ut benè in specie id advertit *Alberic. de Rosat. de statut. d. par. 3. quæst. 2. num. 9.*

Hinc meritò dicta consideratio *Bartol.* in specie reprobatur, & quodammodò irridetur apud *Paul. de Castr. cons. 319. num. 4. lib. 1* quem sequuntur alii plenè reassumpti per *Bellon. jun. ubi supra*, quoniam concursus incompatibilis diversarum personarum, vel qualitatum, intelligitur eodem respectu, sivè ad eundem effectum, & in eodem loco respectivè, ut passim videmus in casibus, de quibus *sub tit. de Dote, disc. 102. cum seqq. & præsertim 106. & in decisionibus ibi relatis*, quod eadem persona in uno loco, ac respectu bonorum in eo existentium, esset testabilis, & in altero est intestabilis; Atque de facto etiam docet praxis in Religiosis professis, qui in partibus Catholicorum assimilantur servis, eorumque jure censetur, ideoque sunt omninò intestabiles, & incapaces dominii, & possessionis, ex deductis, *tit. de testam. disc. 9. & 35. & seqq.* & tamen si apostarentur, atque transeant ad partes hæreticorum, vel infidelium, sivè schismaticorum, apud eos habentur, tanquam liberi, & testabiles, tanquam in Orbe, vel in Imperio diverso.

Hic autem hodiè est generaliter casus in singulis quibusque Principatibus diversis, ac independentibus, 32
quoniam cum theoricè, & practicè receptissimum, atque absolutū sit, quod quilibet Princeps supremus dicitur Imperator, & Monarcha in suo Principatu, ibique tanta sit ejus potestas, quāta erat illa Imperatoris

in

in Imperio Romano; Hinc proinde sequitur, quod tot sunt Imperia, vel tot sunt mundi inter se diversi, quot sunt Principatus, Et per consequens non datur verificatio d. distinctionis *Bartoli* super jure communi.

Deducebant itidem scribentes pro Camera, ad evi-
33 tandum hoc verè insolubile argumentum, quod resultat a diversitate Principatuum, tres pro meo judicio, clatas levi-ates, quas mirandum videtur, quod judiciosus, ac nimium perspicacis ingenii Judex primæ instantiæ deduxerit in præfato voto *ex num. 33. ad 38* Primò nempè quod Papa, & Imperator sunt inter se confœderati; secundò, quod hoc Regnum Hungariæ dicatur de juribus Beati Petri, & Ecclesiæ Romanæ, utpotè ab ea receptum à S. Stephano, qui ut ejus S. Legenda testatur, Regium, & Christianum nomen invexit; Et tertiò, quod cum istud crimen læsæ majestatis propriè Regis complicaret confœderationem cum Imperatore, seu Tyranno Turcarum ita adesse dicerentur alterum crimen læsæ majestatis divinæ, quòd indubitanter ex jam admissis supra, sit ubique punibile, ideòque complectitur omnia bona ubicumque existentia.

Super istis motivis dicebam (etiam in sensu veritatis) quod ea essent levia, discussu indigna, illa etenim singulariter examinando; Quatenus pertinet ad primum motivum confœderationis, duplicem dabam responsionem;
34 Primò nempè quòd Imperium nil commune habet cum Regno Hungariæ, undè propterea acta Concilii Tridentini docent, quod Ferdinandus Primus Caroli V. germanus frater & hodierni Imperatoris atavus, diversos ad Concilium misit Oratores, alios scilicet nomine Imperii, & tanquam Imperator, & alios tanquam Rex Hungariæ, cum diversis locis, & tractatibus, undè propter à inter hunc Oratorem Regis Hungariæ, & Oratorem Regis Lusitaniæ habitæ fuerunt controversiæ præcedentiæ, de quibus apud *Card. Pallavicin. in histor. Concil. tom. 2. lib. 15. c. 20. & 21.* Ideoque posita etiam confœderatione cum Imperatore, nihil ad rem.

Et secundò, quoniam, ut sæpius advertitur, præsertim in *sub tit. de præeminent. disc. 1. & in miscellan. Eccles. disc. 1. & in relat. Curiæ disc. 2. & alibi* in Papa plures ac diversæ personæ materiales considerantur, & præsertim duæ in ratione magis publica, Una scilicet Papæ, id est Episcopi Ecclesiæ universalis, & Vicarii Christi, & altera Principis temporalis Status Ecclesiastici, tam mediati, quàm immediati in Italia, & in Gallia, ideoque duplicem habet fiscum, unum scilicet Pontificium, ad quem pertinent spolia Clericorum, decimæ Papales, emolumenta Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ, aliaque jura pertinentia ad Pontificatum seu ad Principatum spiritualem, inter quæ juxtà unam opinionem suprà recensitam, pertinent etiam confiscationes, quæ ubique locorum fiant de bonis hæreticorum, seu aliàs ex causa criminis læsæ majestatis divinæ, ubi contraria consuetudo aliud non suadeat; Et alterum fiscum laicalem in spectantibus ad dictum Principatum temporalem.

Illa itaque confœderatio, quæ generaliter supponenda est & esse debet inter Papam, & omnes Reges, ac Principes Catholicos, magis verò, ac peculiariter
35 cum Imperatore, ob juramentum, quod ipse præstat, quando recipit à Papa coronam, vel confirmationem suæ electionis, respicit primam personam Papæ uti Papæ, pro conservatione, defensione, & propagatione Catholicæ fidei, & Ecclesiæ Romanæ adversus infideles, & hæreticos, ac schismaticos, aliosque ejusdem Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ infensos, juxtà illam speciem confœderationis, & defensionis, quæ legitur inter Imperatorem Henricum Primum, cognomento Pium, quem Ecclesia in Catalogo Sanctorum descriptum habet adversus Græcos, in Apulia molestias inferentes Benedicto, cum similibus. Et quæ confœderatio, ut præmissum est, præsupponenda quoque venit, atque adesse debet inter Papam, & omnes alios Principes Catholicos; Verùm id nil commune habet cum cujuslibet istorum Principatibus, & finibus temporalibus, quorum respectu, ex præmissis, tot sunt mundi diversi, quot sunt Principatus, Neque ex illa generica, & remota confœderatione, quæ inesse dicitur in amicitia inter Principes, resultare dicitur communio, vel confusio principatuũ, sivè quod ille, qui lædit majestatẽ unius, efficiatur quoq; reus majestatis alterius.

In ea etenim quæstione, an amicus inimici Domini ipsum Dominum offendat, atque ob id felloniam, seu rebellionem contrahat; Et è converso, an idem effectus sequatur ob inimicitiam, seu offensionem illius, qui sit amicus, & confœderatus Domini, procedit in feudatariis, ob formam juramenti fidelitatis, quando tamen amicitia, vel confœderatio influit ad conservationem principatus ipsius Domini, ex his, quæ dicuntur infinuantur supra *disc. 18. & tit. de feud. disc. 58.* sive generaliter, respectu quorumcumque subditorum, in illa confœderatione omnimoda, quæ per speciem unionis, vel societatis, fiat inter plures Respublicas, vel Civitates, quæ ita collegiativo quodam more, tanquam tot membra æqualiter concurrant ad efformandum unum corpus politicum, sive unum principatum cujus unus, & idem sit fiscus habitualis, diviso solùm exercitio, & commoditate, juxta infinuatum exemplum, quo Iustitiæ uti solent, confœderationis Civitatum Lombardiæ adversus dictum Imperatorem Fridericum pro conservatione pacis Constantiæ, ex insinuatis *d. disc. 2. de Feu.* ac etiam suprà *hoc tit. d. c. & in annotat. d. disc. 1.* Atque nostris temporibus docet praxis in Civitatibus, vel Provinciis confœderatis Hollandiæ, sive in Civitatibus, & Provinciis, vulgò Cantoni, constituentibus unam Rempublicam, cum similibus; Ac propterea, cum ista confœderatio præt uderetur per fiscum sæcularem principatus temporalis, in quo Papa non consideratur, tanquam Papa, sed tanquam Princeps temporalis, non videtur ad quod præ positũ ista confœderatio remaneat considerabilis.

Quo verò ad alterum fundamentum, quod Regnum Hungariæ sit de juribus Sancti Petri, & Sedis Aposto- 37
licæ, à qua Sanctus Stephanus primus Rex Christianus titulum regium accepit, seque, & regnum Sanctæ Sedi submisit, Advertebam, quod inanis videbatur labor leguleicus aliquorum ex dictis scribentibus pro Camera, qui curatum illud expiscari à quibusdam ultramontanis Scriptoribus, relatis etiam *in voto nu. 35.* dum id legitur in Breviario Romano in lectionibus, in die commemorationis ejusdem Sancti, ideoque magis authenticũ testimoniũ desiderari non poterat.

Dicebam tamẽ, quod ista est quædam dependentia, quam omnia Regna habere debent à Summo Pontifice, tanquam Christi Vicario, juxtà illam Pontificis potestatem habitualem in toto Orbe, de qua *in Relatione Curiæ d. 2.* magis particulariter agnita per illos, qui Regnum, vel Principatum assequuti sunt ex concessione Sedis Apostolicæ, & Papæ uti Papæ, & Christi Vicarii, ex motivo fidei, & Religionis, ad reprimendos infideles, vel hæreticos, aut schismaticos, juxtà tot concessiones, & recognitiones, respectivè, quæ leguntur in annalibus, & historiis Ecclesiasticis, & quarum aliquæ referuntur *d. disc. 2. in Relatione Curiæ*, sed quoties non est formalis recognitio in feudum per omnes successores continuata, atque per tot sæcula intermissa, ut est illa Regni Neapolitani, tunc nullatenus inferri potest quod tale Regnum dici valeat membrum status temporalis immediati, vel mediati, ad hunc effectum confiscationis, quo prætendatur, non in ratione pôtificia, sed in ratione principatus mere temporalis, ut supra, potissime quia Stephanus non obtinuit à Papa Regni dominium, quod jam com inferiori titulo obtinuerat, sed tituli, & nomen regiũ.

Pondetabam quoque in idem, ea, quæ apud Chronistas habentur de gestis sub Pontificatu Pauli Quarti,

circà receptionem juramenti, & obedientiæ à Ferdinando Primo Imperatore electo per celebrem dimissionem Imperii, aliorumque Regnorum, factam per Carolum V. ejus germanum fratrem, quod scilicet, cum Ferdinandus potiùs ad effugiendum odium & inimicitiam Principum, & Civitatum protestantium Germaniæ, quàm ex defectu suæ magnæ pietatis, & religionis, aliquam haberet repugnantiam præstandi juramentum, & obedientiam in forma consueta; idcircò cogitatum fuit, an hujusmodi actus ab eodem Ferdinando gerendus esset, tanquam à Rege Hungariæ, ratione dictæ subjectionis Sancti Stephani; Atque ex utraque parte, Pontificis, & Imperatoris, agnitum fuit, quod id contineret quandam impropriationem, ideóque practicatum non fuit; sed quidquid sit de hoc, atque integrum locum veritati desuper relinquendo, firmum remanet, quod ista est subjectio Papæ, uti Papæ, ratione pontificiæ dignitatis, non autem ratione principatûs temporalis Status Ecclesiastici, ut etiam legitur de Regnis Angliæ, & Lusitaniæ, aliisque similibus, Atque hinc patet quàm magnæ sint simplicitates eorum, qui puro leguleico pragmatico more, auctoritates attendunt in sola litera, non reflectendo ad debitas distinctiones, ideoque omnia involvunt, atque mundum replent confusionibus.

Demum quoad tertium motivum confœderationis cum hostibus fidei, tres dabam responsiones; Prima scilicèt in facto ex defectu probationis, cum de hoc nulla daretur justificatio ex deductis infrà in ultimo púcto.

37 Secundò, quia hæresis speciem redolet illa confœderatio, vel amicitia infidelium, ob quam opes, & auxilium eis præstentur cum militibus, vel cum navibus, sivè cum pecuniis, & victualibus, armis, & instrumentis bellicis, & aliis, ut ita infideles potentiores efficiantur adversùs fideles, eosque opprimere valeant; secùs autem (sicuti in præsenti) intendant Barones, & Magnates alicujus principatus, se subtrahere à dominio & ab obedientia proprii principis, atque vindicare libertatem, seù aliud dominium, ac se efficere supremos, ex hoc solo fine dominii temporalis, absque aliqua alteratione, vel præjudicio fidei, & Religionis; Sed quia timent majorem potentiam proprii principis, cui cum eorum solis juribus resistere non possint, confugiant ad protectionem alterius principis magis potentis, pro defensione, ac protectione sinè alteratione aliqua religionis, juxtà illas confœderationes, quas Judas, & Jonata Machabæi fecerunt cum Gentilibus Romanis ut tueri possint excussionem à jugo servitutis Græcorum, cum similibus; Atque docet hodierna praxis plurium Catholicorum Principum, & Catholicarum Republicarum, quod curant obtinere, & conservare amicitiam hujus Imperii Turcarum; Quinimò respectivè aliquod tributum ei solvunt, tanquam Principi magnæ potentiæ temporalis, tam ad evitandam ejus oppressionem, quàm etiam ad protectionem, & defensioné adversùs alios qui eos opprimere vellent; Et hic est casus.

Et tertiò clariùs, quoniam si confiscatio prætendebatur ex diverso crimine læs. majestatis Divinæ, ita
38 duplex manifestus error dignoscebatur nullo modo in ipsamet Curia, in faciem Papæ, & Sacræ Congregationis Universalis Inquisitionis præsupponendus; ; tinú nempè, quod confiscatio fieret vigore sententiæ laïcalis, Consilii status Imperialis, & sic Judicis laici, qui est omninò incompetens in causis fidei, Et secundo, quòd confiscatio fieret per Thesaurarium Judicem primæ instantiæ, potius sæcularem, quàm purè Ecclesiasticum, & in causis prophanis ad Cameram, seù fiscum spectantibus, vel etiam in illis, quæ spectant ad fiscum Ecclesiasticum, sed ex causa prophana, ut sunt spolia Clericorum, & similia; secùs autem in causis fidei, quarum cognitionem, & competentiam privativam habet dicta Sacra Congregatio Universalis, ex deductis *d. 4 ... lationes ...*, adeò sint incompetentes etiam illi Judices, & Magistratus, qui sint merè spirituales, & Ecclesiastici, ut sunt Tribunalia, Rotæ, & Vicarii Urbis, ac etiam ipsæmet aliæ Sacræ Cógregationes Cardinalitiæ.

Ex his omnibus itaque, etiam reflectendo ad solam veritatem, concludendo, firmum, & constans remanere videtur, quod dicta propositio, quæ per ora vulgi tam legalis, quàm non legalis volitat, quod quilibet con- 39
fiscat in suo, est vera in suis respectivè casibus, superiùs distinctis, non autem in isto quodque ista est erronea opinatio, seù traditio vulgi, non distinguentis casus, & circumstantias, ad instar plurium aliarum consimilium vulgarium traditionum, & opinionum, quæ ad trutinam deductæ, nullum penitus habent fundamentum, ut præsertim est illa communis opinatio, quæ ubique per fiscales, sivè per publicanos, & gabellarios habetur de gabella solvenda pro cadaveribus, ut advertitur *hoc tit. disc. 1 6*.

Atque hinc manat alter error præsuppositæ obser- 40
vantiæ, quoniam stante dicta traditione, seù opinatione vulgi, ac etiam stante, quod hujusmodi casus sunt nimium rari in praxi, quando illi contingunt; Hinc proindè fiscales huic traditioni innixi, id attentare solent, & quandoque de facto assequuntur, quando boni defensores non inveniantur, eodem modo, quo ubique, ac indies faciunt publicani, ac Duhanerii, & gabellarii, quamvis illicitè agant, ut habetur *in dicto voto impresso Par 22. recent decis. 4 14. & suprà disc. 1*.

Ex deductis autem apud *Spadam dicto cons 2. lib. 1* (in quo Camerales magnum constituebant fundamentum) ad aliquam observantiam inferri non potest ex pluribus; Primò nempè, quoniam in eo casu agitur quoque de crimine læsæ majestatis divinæ, pro quo, firmum est intrare confiscationem, ubique; Secundò quia est auctoritas Advocati fiscalis scribentis pro Camera ad causæ opportunitatem, eodem modo, quo in ista causa faciebant scribentes pro eadem camera, ideóque est auctoritas suspecta, non docto de decisione, ut *in disc. 35. de Iudiciis num. 76. & alibi pluries*. Tertiò quia, ubi etiam de decisione doceretur, adhuc esset casus unicus, qui non facit solitum; Et quartò fortiùs, quoniam ille erat casus diversus, in quo non disputabatur inter fiscum & hæredes delinquentis, super bonis stabilibus, quæ loco circumscribantur, undè propterea intraret præsens quæstio (ad quam ne quidem cogitatum fuit) sed erat quæstio inter duos fiscos super pertinentia potiùs, quàm super existentia, vel substantia confiscationis, quæ non erat in controversia; Cumque tunc adhuc decisus non esset articulus, an loca montium circumscribantur loco, vel potiùs tanquam jura incorporalia, haberent speciem nominum debitorum, ut sequerentur personam; Idcircò juxtà hanc secundam partem prætendebatur per fiscum Regis Galliæ, quod sequerentur personam, Idemque erat casus qui in Curia circumfertur sub eodem Paulo IV. & circa eadem tempora (etiam per traditionem, absque eo, quod constet de sententia) in locis Montium, & juribus, quæ in Urbe possidebat alter Gallus Marescallus Conginus.

Econversò historiæ, in tot motibus Italiæ, aliarumque provinciarum, docent contrarium, & præsertim in tot notoriis motibus rebellionum, & factionum cum proscriptionibus bonorum, in antiquis Republicis, Januensi, Florentina, Senensi, Pisana, &c. quod rebelles se conferebant in Statu Ecclesiastico, in quo bona habebant, & in aliis principatibus adjacentibus, absque eo quod id unquam practicatum legatur, Quinimò in casu fortiori Baronum Status Ecclesiastici, possidentium feuda, & bona in Regno Neapolitano, qui Papæ rebelles in eo Regno se conferebant; Et è converso Barones Regni in Urbe, & Statu Ecclesiastico; Et tamen isto casu aliqua cadit major dubitandi ratio, juxtà tertium casum suprà distinctum.

Prout in omnium sensatorum, & politicorum judicio, prudens consilium reputatur id, quod in praxi 41
frequenter servatum habetur, ut nobiles, & magnates, vel divites unius principatûs, bona acquirere curent

in

in aliis principatibus, ad hoc ut hujusmodi infortuniis contingentibus, habeant ubi se confovere valeant, quod utique ita practicabile non esset, undè prosequutio proprii principis quandoque injusta, causaret omnimodam denudationem bonorum per totum mundum, quodque persona in aliis principatibus esset tuta, & impunibilis, & tamen quod pati deberet confiscationem bonorum, quo nil absurdius.

Quare id, quod ex omnium sensatorum judicio reputatur prudens consilium habendi bona sparsa in diversis principatibus, ita remaneret consilium imprudens, & perniciosum, præsertim verò in Baronibus Romanis, in quibus, juxtà hodiernum rerum statum, cessatis jam Dei gratia, antiquis factionariis divisionibus Guelforum, & Gibellinorum, utpote in principatu electivo, & pacifico, non de facili datur casus hujus criminis rebellionis formalis, ac læsæ majestatis veræ, quæ per Doctores dicitur in primo capite, quoniam cum eorum plerique, feuda, aliáque bona possideant in diversis aliis principatibus adjacentibus, ita de facili (quod Deus avertat) dari posset casus quod contingente aliquo bello in eo principatu inter duos de ejus pertinentia contendentes, ipsique sequentibus illas partes, quas ratio exigat, cū sinistro fortunæ evētu, unde proptereà ab altera parte victrice rebelles declararentur, & tanquam tales eorum feuda, & bona confiscarentur, & pluries in Italia cōtigisset estantur historiæ; ita possent etiā spoliari Castris, & bonis, quæ possident in Urbe, & Statu Ecclesiastico, & in aliis principatibus, Idemque Januensibus & aliis industribus nationibus, quæ coguntur habere feuda, & alliodialia in diversis regionibus, & principatibus, quoniam ob aliquam contingentiam de quo suprà in uno principatu, remanerent omninò denudati, quod utique repugnat usui cōmuni, cuidam humano discursui, ac etiam libertati commercii, adeò ut istud assomptum videatur in Republica perniciosum, & præjudiciale; Ideoque consulendum veniret dictis Baronibus Romanis, nimium divitibus in hoc principatu, ut omninò se spoliarent feudis, & bonis quæ possident in illis principatibus, in quibus periculum hujusmodi contingentiarū subesse potest, multaque alia resultarent inconvenientia, & absurda contraria rationi naturali, ac etiam legis dispositioni, & intentioni.

DE SECUNDO ARTICULO.

An posito quod intraret confiscatio in bonis liberis delinquentis, illa intrare possit in bonis subjectis fideicommisso.

STantibus jam firmatis in articolo præcedenti, ut etiam in bonis liberis ipsius Marchionis delinquentis, existentibus in hoc principatu, non intraret confiscatio, inanis utique labor videtur agere de hoc secundo; Verùm ubi in antecedenti aliqua subesset ratio dubitandi (quod reverà non credidtor;) Adhuc tamen eandem sententiam, & votum respective agnoscunt cetrum, hodieque extrà controversiam receptum est, ut in bonis fideicommisso subjectis, non intret confiscatio, etiam ex his majoribus criminibus utriusque læsæ
24 majestatis divinæ, & humanæ, quamvis ad speciem deducta non essent; multo verò ubi specialis, ac individua dispositio desuper adest ex relatis suprà *disc.* 160. *& in aliis*, ultrà quos ibi relatos plura cumulant *Vermigliol. cons.* 51. *&* 5 7. *Spada cons.* 32. 46. *&* 57. *lib.* 1. *late Royas de incompatibilit. par.* 3. *c.* 2. *n.* 8. *& seqq.* apud quos, & alios id firmatur etiam respectu bonorum existentiū in ipsomet principatu ejus, cujus majestas læsa fuit.

Clariùs verò, ac extrà omnem difficultatem in fideicommisso extranei, quod per delictum, & mortem possessoris apertum sit ad favorem alterius substituti, etiam extranei qui non sit de liberis & descendentibus ipsius delinquentis, dum in eis intrare non potest illa incapacitas, quæ respectu filiorum, & descendentium resultat ab eadem *l. quisquis, C. ad l. Iul. majest.* de qua *d. disc.* 160. *hoc eod. tit.* quicquid enim sit de ista incapacitate, cesset hæc difficultas in radice, ubi substitutus est extraneus.

Non negabantur hæc per scribentes pro Camera & admittuntur in voto, sed insistebatur in eo, quod Castrum jurisdictionale Nemi, ac etiam Casalia, aliaque bona existentia extrà ambitum quatuor milium Urbis ad præscriptum Constitutionum Apostolicarum, essent prohibita transferri, in exteros, qualis erat dictus Marchio Frangipanius de Croatia, ac etiam illi Frangipanii, & Flisci, undè proptereà sine Apostolica licentia non poterat super eis ipsorum favore ordinari per Cardinalem istud fideicummissum, Cumque licentia desuper concessa cōtineret expressam præservationem confiscationum, etiam ex causa de futuro; Hinc inferebant, quod fideicommisso non obstante de consensu ipsius ordinatoris adjecta fuisset ista lex, sive conditio, subjacerent bona confiscationi, totum fundamentum constituendo ex auctoritatibus Hispanorum, 34
loquentium de illis Majoratibus, nempe *Molina de primogen. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 56. *& seqq. & lib.* 4. *c. fin. nu.* 63. *Gomez ad l.* 4. *Tauri n.* 61. *vers. pulchrum Lopez. lib.* 6. *verb. que non pudiisse quæst.* 2. *tit.* 14 *par.* 6. *Mierez de majorat. p.* 4. *quæst.* 23. *Sanchez ad præcept. decalog. lib.* 2. *c.* 18 *num.* 41. *& seqq. Molin. Iesuita de just. & jur. tom.* 3. *disput.* 657 *n.* 2. *& disp.* 582 *nu.* 1. *Castropalao oper. mor. tom.* 1. *tract.* 4. *disp.* 4. *punct.* 5. *n.* 12. *Guttier. lil.* 2. *pract. quæst.* 66. *Angel. de melioramt. ad l.* 11 *glos.* 2. *a n.* 7. *ad* 13. *Royas de incompatib. par.* 10. *n.* 3. *c.* 2. *n.* 1. . atque ex hoc motivo. Judex protulit sententiā pro Camera super confiscatione scilicet prædictorum bonorum, pro quibus necessaria erat licentia apostolica ultrà ambitum quator
milliarium, non autem pro aliis infrà eundem ambitū, 44

Verùm, retento eodem sensu veritatis resolutio non placuit, eque parum probabilis, atque revocatione digna visa est, ex fallacia d. motivi in applicatione; Siquidem auctoritates loquitur in majoratibus Hispaniarum, ex illis legibus, & stylis particularibus, ex quibus non benè infertur ad determinationem causarum in Italia, ubi vivimus cum regulis juris cōmunis, ut etiā advertitur in *de fideicom disc.* 7 *& alias.*

Ad id autem probandum, reassumendo (ut decet) materiam per ejus principia; Advertebam, quod in Hispania nō habetur usus illorum feudorum, qua juxtà leges, vel consuetudines feudales regulanda sunt, & quorum usum habemus in Italia, & in Germania, juxtà illas diversas species, de quibus pluriès in sua sede *sub tit. de feud.* Sed etiam illa 45
publica, baronalia, & magnatitia dominia, qua per illos nobiles, & divites titulatos & Barones, etiam magnæ potentiæ obtinentur, Civitatum, Oppidorum, & Villarum, ac etiam jurium regalium, quinimò etiam spiritualium, ex concessionibus Apostolicis juris scilicet participandi de decimis spiritualibus, ut in sua sede *sub tit. de decimis* etiam cum titulis, & dignitatibus Ducum, Marchionum, & Comitum, non autem Principum (cum iste sit titulus singularis filij primogeniti Regis, qui futurus est Regnorum successor) obtinentur in natura allodii sub legibus illorum majoratuum, quorum mentio pluriès habetur *d. tit. de fideicom præsertim disc.* 1. 7. 13. 16. *&* 170. *& alias*

Isti verò majoratus sunt de duplici specie; Una scilicet qualificatorum, qualia sunt præmissa, redolentia baronalis seù magnatitiam qualitatem, ad instar nostrorum feudorum, cum titulis, & dignitatibus, aliisque præeminentiis, ex concessionibus, & privilegis Regis, & qui faciunt ibi illam figuram, quam apud nos faciunt feuda nobilia dignitatis veræ, vel abusivæ in forma individua juris Francorum; Et altera majoratuum simplicium, seù non qualifica- 46
torū, quales sunt illi, qui sine privilegio regio, ex sola privata dispositione domini & possessoris bonorum indifferentium, ac juris privati eriguntur, eodem modo, quo in Italia primogenituras, & majoratus ordinamus, ut etiam advertitur *d. tit. de fideicom disc.* 101 *& seqq.* Cum itaque illa bona, tam publica, quàm privata, quæ hujusmodi majoratibus obnoxia sunt strictiorem habeant alienandi prohibitionem, quàm habeant illa subjecta nostris fideicommissis, & majoratibus, imò magis, quàm ipsamet feuda, ex iis, quæ habentur *tit. de feud. disc.* 49. *d. disc.* 7. *de fideicom. & alibi pluries* præsertim. *disc.* 103 *seqq. eod. tit. de fideicom.* occasione agendi de transactione facta per gravatum, an præjudicet successoribus 47
vocatis, ac etiam, *disc.* 145. *de Dote*, occasione agendi de dispositione *Auth. res quæ, & alibi pluries*. Ac proptereà cō minùs, juxta antiquas leges, & stylos, qui etiam hodie in viridi observantia respectivè existunt, ut infrà, ob possessorum crimina etiam majora utriusque læsæ majestatis divinæ, & humanæ, & subjacebant confiscationibus. Hinc

His itaque sic stantibus, atque applicando ad rem nostram, omnes prædictæ rationes, vel circunstantiæ,
54 quæ considerantur in duabus primis speciebus, in hac facti specie cessabant, ideoque præfatum Hispanorum assumptum omninò extraneum erat à caso, quantum distat nox à die, vel Cœlum à terra, sive oriens ab occidente, ex multis diversitatibus, quarum una sufficeret, multò magis, ac ad evidentiam eis simul junctis.

Primò nempè, quod in majoratibus Hispaniæ, de quibus solùm, ac limitatè loquuntur præfati Auctores Hispani, id procedit ex prædicta Regia pragmatica & sic ex lege particulari illorum Regnorum, quorum fines non egreditur; Eatenus etenim leges particulares alicujus Civitatis vel principatus in alia Civitate, vel principatu attenduntur, quatenus deserviant pro interpretatione legis communis, vel particularis nimium dubiæ, vel quod sit casus omninò novus à lege communi, vel particulari regionis non decisus, unde propterea congruat recurrere ad legem proximæ provinciæ, vel principatus, ex iis quæ habentur *sub tit. de Servit.*
55 *disc. 2. num. 19. & dicto disc. 35. de judic. & alibi pluries*; Sed ubi habemus legem claram, ut in præsenti, quod scilicet ex delicto possessoris fideicommissi, vel primogenituræ confiscari non possunt bona eidem fideicommisso, vel primogenituræ subjecta, tunc prorsus improprium est, ut ad correctionem hujus regulæ legalis, attendere debeamus leges, & stylos particulares, & exorbitantes à jure communi.

Ideoque meus intellectus percipere non poterat, quare in Italia in antecedenti articulo sperni deberet distinctio, seu consideratio gravissimi Doctoris Itali Peregrini, & quæ tot gravibus Doctoribus etiam Italis, per sæculum absque contradictore admissa est, solidisque juris communis rationibus, & fundamentis innixa, ut supra; Et quod adhærendum esset in materia correctoria odiosa, & exorbitanti traditionibus modernorum Hispanorum, qui pro magna parte sunt morales potiùs, quàm juristæ, atque loquuntur circa leges particulares, & stylos Hispaniæ.

Secundò clarius ob aliam majorem diversitatem, tam rationis, quam etiam circunstantiarum facti, quoniam in casu, de quo loquuntur Hispani, facultas confiscandi, quinimò confiscatio, ipso jure sequenda in regio privilegio adjicitur per viam expressa, & dispositivæ conventionis, tanquam per speciem pacti, In præsenti autem adjecta fuit solùm clausula *sine præjudicio*, quæ nihil dat, vel tollit, sed solùm conservat, seu
56 præservat id, quod jam existat, vel competat, ex deductis *per Apont. consil. 9. à nu. 1. ad 14. lib. 1. cum aliis sub tit. de feud. disc. 1.* & frequenter; ideoque magna differentia est, inter dispositivam conventionem, & simplicem præservativam.

Tertiò in idem, quoniam (ut dictum est) in casu dicti privilegii super erectione dicti majoratus qualificati, Rex dat de suo, id est, juxta primam speciem dat
57 ipsamet Castra, & loca aliaque bona directè, & immediatè; & juxta secundam dat etiam de suo, id est dignitatem, nobilitatem, prærogativas, & præeminentias, aliave privilegia; In præsenti autem Papa nihil penitus dat de suo, sed solùm removet quoddam impedimentum accidentale, Unde propterea, procedendo etiam cum eisdem auctoritatibus Hispanorum, verè & propriè intrat quarta species supra distincta, ubi scilicet fiat erectio majoratus non qualificati in bonis liberis, ex privata dispositione, absque privilegio qualificante, accedat autem licentia dispensativa, seu remotiva obstaculi accidentalis, quod resultat ex legibus particularibus prohibentibus inæqualitatem, seu meliorationem inter liberos; Et hic videtur casus præcisus, quoniam nil dando de novo, solùm occurrit pœnalibus ac præjudicialibus effectibus, qui resultare possent à lege impeditiva seu prohibitiva quatenùs ei non occurratur, ejusque dispensatio non obtineatur, & sic potius per speciem præservativæ juris proprii, ne amittatur, quàm per acquisitionem novi juris; Ad instar illorum indultorum, quæ obtineantur pro retentione pensionis ecclesiasticæ non obstante assumptione status incompatibilis, puta matrimonii, vel professionis in Religione, vel Episcopatus, seu alias incompatibili, ex deductis pluries *sub tit. de pensionibus*, cum similibus.

Et quartò quia retentis etiam dictis fortioribus terminis, conditionis, vel clausulæ dispositivæ adjici solitæ in privilegiis majoratuum qualificatorum Hispaniæ, adeòut inesse dicatur dictus contractus, vel quasi, inter Principem concedentem, & subditum recipientem; adhuc tamen, ex verisimili utriusque voluntate, 58
ita conventum videtur, pro eo casu considerato, & volito per concedentem, & laudato per concessionarium, spectato fine, seu ratione, ob quam ista introductio sequuta fuit, pro fide scilicet servanda erga ipsummet Principem benefactorem, ne aliàs ingratitudo mixta cum perduellione committatur, & sic pro casu illius criminis, quod committatur, lædendo majestatem ipsiusmet Principis, vel Regis proprii, qui gratiam, seu privilegium concedit, & qui propterea, acquirere, vel præservare sibi voluit jus confiscandi bona in suo territorio existentia, super quibus ipse privilegium & præeminentia concedat; Non autem, ut sollicitus esse voluerit de fidelitate servanda diverso principi qui dum ipso concedente considerato tanquam Principe sæculari, ut supra, nullam connexionem habeat; Ideoque clausula apposita in privilegiis concedi solitis super his majoratibus Hispaniæ, petentit læsionem majestatis ipsiusmet Regis concedentis non autem læsionem Regis Galliæ, & Poloniæ &c. ut est clarus sensus omnium Hispanorum, de quibus supra, ac aliorum; Ac propterea ad rem conferre videntur ea, quæ circa verisimilem voluntatem, utriusque contrahentis seu renunciantis, & renunciatarii ad theoricam *Bartholi in l. Qui Romæ § duo fratres. ff. de verborum obligat. & in l. Gallus ff. de liber. & posthum.* habentur *sub tit. de renunciat. disc. 5. & 6.* cum similibus.

Ita circa dictam tertiam differentiam ad rem adaptabile videtur idem practicum exemplum superius traditum in materia Jurispatronatus, quod scilicet, si ob 59
aliquam prærogativam, & dignitatem, quæ aliàs de jure fundatori non competeret, Papa in privilegio desuper concesso, dispositivè aliquid sibi reservat sub certa conditione tunc verificari videtur, etiam ex parte Papæ concedentis acquisitio ejus, quod aliàs sibi non competebat, correspectivè ad id, quod de suo concedit, ut superiùs dictum est; Sed si ille, qui jam habet juspatronatus, ex fundatione, & dotatione legitime quæsitum, velut illud, cum aliquo titulo particulari transferre in alterum tunc patronum, quod tamen facere non potest sine consensu Ordinarii, vel Papæ, ex deductis in sua materia *sub tit. de Iurepatron.* unde propterea Patronus pro validitate dispositionis, & ad evitanda præjudicia alias resultantia, ab uno, vel ab altero, obtineat consensum, seu licentiam, in qua adjiciatur clausula præservativa amplissimè extensa quorumcumque jurium, tam Ecclesiæ quàm ipsiusmet concedentis, etiam reservationum, & affectionum, tunc utique ista præservativa nihil dat de novo, neque tollit, vel minuit jus patroni, sed solùm conservat ea jura, quæ competerent, & quatenus competant, ne per hujusmodi licentias, seu consensus prætestationem præjudicatum censeatur, & per consequens prætendi non poterit, quod per hujusmodi præservativam intret reservatio, vel affectio, quæ aliàs non intraret.

Considerando potissimè, quod ista clausula non est particularis in ista licentia, sive in isto licentia- 60
rum genere tantùm, juxta dictum casum privilegiorum Hispaniæ, in majoratuum qualificatorum erectionibus, sed generaliter adjici solet, in omnibus indultis, & licentiis, quæ conceduntur super alienationibus, vel

hypothecis, ac censuum impositionibus, aliisque actibus, super bonis jurisdictionalibus aliisque prohibitis, ad solum effectum præservandi præjudicia, quæ aliàs resultarent cum tertio, ex licentia, vel assensu simpliciter concesso, ideoque inferri non potest ad hanc specialitatem, vel ad hunc effectum exorbitantem, cum alios producat effectus, in quibus verificatur.

Cùm etenim, ex communi sensu feudistarum, pro-
61 positionem habeamus receptam, de qua *sub tit. de feudis* pluries, quod scilicet assensus habet vim novæ investituræ, quodque tertius, cujus favore fit alienatio, vel alter actus, principaliter sequi dicitur fidem ipsius Principis, vel Domini concedentis assensum, à quo suum jus metiri dicitur per occultam extinctionem primævi juris alienantis, & efformationem novi juris in eo, cui alienatio fiat; Quod etiam frequentiùs habetur deductum hoc eodem titulo in materia resignationis officiorum, & locorum Montium; Hinc sequitur, quod hujusmodi assensu accedente favore creditoris, istius jus, & hypotheca durant, etiam post devolutionem feudi, contra ipsummet Dominum, unde propterea non intrat regula textus *in l. lex vectigali, ff. de pignorib.* quod resoluto jure datoris, resolvitur jus acceptoris, ex deductis *disc. 1. de feud. & alibi pluries*, Vel si de tempore concessionis assensus, jus devolutionis, vel caducitatis jam competeret, non posset illam Dominus opponere tertio, cujus favore actus sequutus est, cum iste dicere valeat se fuisse sequutum, potiùs fidem ipsius Domini, qui assensum præstitit, quam illam alterius contrahentis, cum quo aliàs non contraxisset.

Ad hunc igitur effectum, evitandi scilicet hujusmodi præjudiciales effectus, qui resultare solent ex assensu, vel licentia simpliciter concessa, prodiit ista cautela adjicendi hujusmodi clausulam præservativam, ex deductis *d. disc. 1. de feudis*, & alibi pluries, & in voto *n.* 167. & per consequens ad hunc alium exorbitantem, & inverisimilem effectum non est trahenda.

62 Magna vis constituebatur per scribentes in contrarium, ac etiam per Judicem, ut patet ex deductis in voto, in eo quod præfata clausula præservativa, non solùm contineret casum devolutionis, vel caducitatis, qui sequi solet de natura rei, in feudis, & bonis jurisdictionalibus, quæ per Apostolicas Constitutiones, feudali servituti in aliquibus subjugata videntur, sed deducta etiam fuit ad speciem ipsa confiscatio, tam ex causa de præterito, & de præsenti, quod verificari posset in crimine ipsius Cardinalis donatoris, vel Marii ejus auctoris, aliorumque majorum; quàm etiam ex causa de futuro, quæ non est verificabilis, nisi in successoribus, juxta istum casum præcisum; Verùm istud pariter videbatur leve fundamentum, ex eadem ponderatione, de qua supra, quod scilicet, motivum esset considerabile, quando ista clausula esset specialis, adjecta huic gratiæ, seu licentiæ, vel huic generi licentiarum tantùm; Secus autem dum est formularium generale, adjici solitum in omnibus, & quibuscumque licentiis, etiam occasione contrahendi debita, & hypothecandi bona jurisdictionalia, & alia prohibita, dum isto casu, rectè verificabilis est præservativa confiscationis, etiam de futuro, ut scilicet illa contingente, Camera prætendere posset obtinere bona libera, perindè ac si licentia concessa non esset, ita singula singulis congruè referendo, pro illis scilicet casibus, in quibus præservativæ sint verificabiles; Ac etiam dicebam, quod verificabilis esset casus confiscationis, ex causa de futuro, & ex delicto successorum pro tempore, juxta illam scilicet confiscationem, quæ fideicommisso non obstante incurrat durante vita, vel jure possessoris, ex causa receptationis bannitorum ad præscriptum Constitutionis Sixti V. cum similibus, de quibus supra *disc.* 160. non autem, ut destruatur etiam fideicommissum restitutorium in casu mortis.

63 Atque ad hunc effectum observabam eadem punctum, super quo *in voto n.* 101. magnus fit allegationum cumulus, an scilicet hujusmodi clausula præservativa, conditionem resolutivam, quoad omnes, vel quoad illum tantùm, qui contraveniat, juxta quæstionem disputatam à *Rovito cons. 1. lib. 1.* quod etiam expenditur *in dicto voto num.* 126. quod scilicet ita licentia habeatur pro non concessa, ne concedendi resultent præjudicia, quæ aliàs resultarent in juribus sibi competentibus, non autem, ut exinde acquiratur novum jus, quod aliàs non haberetur, atque in hoc consistit punctus.

Ita etenim sequeretur quod cum nimia facilitate introduci posset confiscatio in omnibus bonis jurisdictionalibus, & aliis, non obstantibus fideicommissis, aliisque prohibitionibus, quoniam in dies contingit, ut concedantur hujusmodi licentiæ qualificatæ a prædicta clausula, occasione imponendi census, & contrahendi debita, seu faciendi alias alienationes, & contractus, dum generaliter in omnibus eadem præservativa ab annis circiter quadraginta citra apponitur pro formulario: confiscationes autem in hoc principatu sunt frequentes penè pro omnibus delictis, etiam privatis, ideoque in vim alicujus ex hujusmodi licentiis, omnia fideicommissa destructa remanerent.

DE TERTIO ARTICULO.

An sola sententia super condemnatione delinquentis, & confiscatione bonorum, probet delictum sine actis, ad effectum faciendi confiscationem in alio territorio, vel principatu.

Super isto demum tertio puncto, seu articulo, qui juxta ordinem initio præmissum, quoad hujus particularis causæ defensionem, deberet esse primus, ut potè eradicativus occasionis assumendi aliorum articulorum disputationes; Dicebam, quod certa juris regula est, ut sola sententia, quæ non justificetur ex 64
actis nil probet, neque executionem mereatur, ut aliis relatis *decis. 356. post. 2. vol. consil. Farinac. apud Buratt. dec. 76. num. 2. & 3. & decis. 94. nu. 1.* cum aliis, de quibus *tit. de judic. disc. 36.* & non negant alii, qui in oppositum deducebantur, de quibus infra.

Multò verò magis, ubi non agitur de exequutione sententiæ facienda ab eodem Judice, vel Tribunali, à quo lata est, ut est casus de quo agit *Grammatic. decis.* 24. sive de exequutione facienda per exequutores nudi facti, ut sunt Baricelli, birruarii, & lictores, aliive similes inferiores Ministri, ad quos non pertinet inquirere de validitate, & justitia sententiæ exequendæ, sed juxta distinctionem, de qua *tit. de judic. disc.* 40 65
& tit. de feud. disc. 77. agitur de exequutore juris, id est de alio Judice, vel Tribunali, præsertim diversi territorii, vel principatus; Tunc etenim Judex unius principatus, vel territorii, nunquam exequi debet sententiam alterius Judicis diversi territorii, vel principatus absque causæ cognitione, & non visis actis & justificationibus; Quinimò id teneatur inter Judices ejusdem Civitatis, vel territorii ex deductis *d. disc. 77. de feud. & d. disc. 40. de judic. & disc. 22. Miscellan. Eccles. lib. 14.*

Et in specie in criminalibus, etiam si adsit explicita confessio, vel acceptatio condemnati, adhuc sine justi- 66
ficatione sententiæ, vel delicti, ad exequutionem non est procedendum *Farinac. qu. 11. post num. 61. vers. limita rursus.* ubi concordantes.

Non negabant Camerales conclusionem, insistebant verò in pluribus ejus limitationibus, totum in his 67
terminis desumentes ex Advocato fiscali: *Spada d. consil. 27. lib. 1.* ubi procedit in multis *cum d. decis. 24 Grammatici*; Primò scilicet, ac principaliter, quod ista conclusio procedit, ubi agitur ad effectum exequendi sententiam in iis, quæ in ipsa continentur, de quo in præsenti non agebatur, secus autem ad effectum probandi; Siquidem sententia nullam

facit

facit mentionem confiscationis illorum bonorum, quæ essent extra territorium, seu Principatum ejus cujus Majestas læsa supponitur, ideoque ea deducebatur ad alium diversum effectum probationis criminis, quo posito non ex ipsa sententia, sed ex dispositione juris intret confiscatio; Potissimè ubi sententia transitum fecit in judicatum; Ac etiam quia factum erat notorium.

Et secundò, ut necessaria non sit productio illorum
68 actorum, quæ haberi non possint, neque dari solent, totum desumendo *ex d. consil.* 27. *Spada lib.* 1. alias auctoritates magis remotas pro ornatu deducendo, inter quas specialis, vel proxima esse videtur *dec.* 123. *n.* 10. *post.* 2. *vol. cons. Farin. ut in eod. voto n.* 40. *cum seqq*

Verùm, eodem sensu veritatis quoque retento, dicebam, quod neque istæ responsiones subsistentiam habeant; Illas etenim expendendo; quatenus pertinet ad primum, advertebam, quod ita non est arguere à
69 majori ad minus, sed potiùs à minori ad majus, quod utique non datur; Minus etenim est exequi id, quod jam est judicatum, quàm probare factum, pro quo alter Judex prius judicare & postea judicatum exequi debeat, quoniam primo casu sententia operatur unum tanquam effectum exequutionis ejus, quod jam est judicatum, in altero autem operatur duos effectus; Unum scilicet probationis adeò concludentis delicti, ut Judex alterius Territorii, cum hac sola probatione ad condemnationem procedere valeat; Et alterum exequutionis ejusdem condemnationis, ideoque in isto secundo casu agitur quoque de exequutione, ut in primo; Sed accedit aliud multò majus, id est, quod sententia stet loco processus ita omninò legitimati, & completi. in novo, ac diverso judicio, ita compilato, antequam incipiat sine citationibus, & sine actis, sed solum præsuppositivè, quo nil absurdius.

Conclusio etenim, de qua supra, ut sententia sufficiat ad probationem, fraternizat cum altera, de qua *dicto disc.* 36. *de judiciis, & alibi*, ut scilicet sufficiat etiam excipiendo, cum eadem tamen limitatione, seu declaratione, quæ in hac secunda intrat, nisi scilicet exceptio esset talis, redoleret exequutionem implicitam, ac determinationem negotii principalis; Ideoque conclusio circa probationem, intelligenda venit super aliquo incidenti, puta quod percutiat legitimationem personæ, vel statum personæ, super filiatione, vel descendentia, aut nobilitate, vel civica qualitate, sive puritate sanguinis, cum similibus, ad effectum excipiendi aliquod jus in diverso judiciu, in quo aliàs obstare posset defectus illius qualitatis, quæ ita per sententiam, quæ transitum fecit in rem judicatam, canonizata fuit; Dummodo tamen in ea non consistat substantia, vel principale fundamentum actionis, vel judicii, quoniam isto casu id continet assumptum omninò falsum.

Ubi enim quis vellet adversus alium in diverso loco experiri aliquam chimericam prætensionem ita posset in alio loco, coram Judice nimium benevolo, vel iniquo, colludendo cum aliquo figurato oppositore, reportare scientiam, atque cum ea tantùm, nullatenus justificata, suam chimeram, exindè resultantem, actionem probare, atque probatione posita experiri, quod repugnat omnibus principiis.

Ut puta vult aliquis, tanquam hæres creditoris pulsare debitorem hæreditarium in alio foro, vel territorio existentem, in vim obligationis justificatæ cum publico instrumento, ubi verò obstet exceptio legitimationis personæ, an scilicet sit hæres, necne, & tunc sententia Judicis quem innotescat in altero loco, esse competentem, per quam ille declaratur hæres, & legitimus successor, admitti solet ad probationem hujus qualitatis, absque alia justificatione actorum, quoties suspicio, vel adminiculum contrarium non deducantur.

Sed si coram Judice alterius territorii, vel principatus, agatur principaliter de canonizatione, ac pertinentia tituli hæreditarii, ad effectum obtinendi bona defuncti, in eo territorio existentia adversùs possessorem, qui de directo neget illam qualitatem, qua non justificata, bona ad ipsum possessorem pertineant, puta, quod ille sit legitimus hæres ab intestato; Actor autem, qui se fundat in sententia, veniat ex asserto testamento; Et tunc prorsus vanum esset asserere, quod sola sententia sine actis probaret testamentum contra tertium in diverso judicio, quod agatur in diverso territorio, vel principatu vel quod probaret totum id, quod est fundamentum intentionis actoris, & hic est casus.

Multo verò magis, ac citra principium dubitandi, quoties hoc diversum judicium non sit contra eundem 70
principalem condemnatum, qui faciendo transitum in rem judicatam condemnationem acceptasse videtur, sive contra ejus hæredem, cui obstet factum proprii auctoris, juxta vulgarem regulam textus *in l. cum à matre C. de rei vendicat.* cum quibus terminis, vel cum quo præsupposito procedit *Spada d. cons.* 27. Sed agitur contra tertium omninò independentem, cui expressum, & quantumvis positivum factum prædecessoris præjudicare non potuit, ob duplicem legis, & hominis strictissimam prohibitionem, dum isto casu regula est, quod sententia inter alios lata, aliis non præjudicat, ad vulgarem *text. in l. sæpè ff de re jud. & passim, ut d. disc.* 36. *de judiciis, & alibi frequenter.*

Ac propterea dicebam, quod punctus non consistebat in eo, an dictus Marchio Franciscus hujusmodi 71
bonorum, & fideicommissi possessor, fuerit necne inquisitus de crimine læsæ Majestatis, ob præsuppositam conjurationem contra personam, vel statum proprii Principis naturalis, & an pro tali inquisitione passus fuerit condemnationem, in sententia contentam, etiam cum ejus exequutione, dum istud factum, ut nudi facti est, non controvertebatur, ut potè certum, & notorium, atque ad hunc effectum suffragatur notorietas, quæ relevet ab onere formalis justificationis; Sed dicebam, quod punctus erat, an esset verum id, de quo idem Marchio imputatus, & condemnatus fuit, dum condemnatio provenire potuit ex injuria, vel iniquitate Judicis, sive ex imposturis, & machinationibus, ipso negligente se benè defendere, ac imposturas, & machinationes justificare, & testes repulsare, quod ibi fieri non potuerit ob indignationem proprii Principis, vel ob adulationem, seu malitiam Consiliariorum, & Judicum, etiam ubi Princeps optimam habeat intentionem, quod in alio principatu, vel in eodem sub diverso Principe, vel sub eodem non irato, mutatis ministris, sequi potest, ac solet, ut in tot casibus antiquis, & modernis docent historiæ.

Sive quod (excludendo iniquitatem in Judicibus, vel oppressionem in piissimo Principe) id provenire potuerit ex falsis testibus, qui postea detegantur tales; Aut quod, non existentibus concludentibus probationibus, sed solùm indiciis sufficientibus, ad constituendum reum, & ad tormenta, ipse, vel metu tormentorum comminatorum, vel ex levitate, & imprudentia aut ex imperfectione judicii (cui notorium est in Urbe illum subjectum esse, adeò ut pro penè stulto reputaretur) aliquam fecerit confessionem illius criminis, de quo innocens esset, vel saltem non ita culposus, ut hujusmodi pœnis locus fieret: Et per consequens, si contra ipsummet reum confessum, & condemnatum non attenditur coram alio Judice, præsertim diversi principatus, sola sententia sine actis, ex deductis *apud Farinac. dicta quæst.* 11. *num.* 61. multò minus contra tertium, confessiones, vel negligentia in se defendendo, sine dubio præjudicare non possunt, neque tollere jus defensionis.

Quo verò ad alteram limitationem, quod scilicet, ob qualitatem delicti, acta haberi non valeant; Ponderabam in primis, quod in casu *Spada d. conf.* 27. 72

supponitur, quod impedimentum actorum proveniret ab ipsamet parte, quodque propterea in odium impedientis, habenda essent pro extantibus, ex iis, quæ habentur *sub tit. de judic. disc.* 37. in his terminis transportationis actorum, ac etiam *eodem tit. disc.* 9. in proposito impedientis, ne citari valeat, ut haberi debeat pro citato, cum similibus; Secus autem in præsenti, quod nullum penitus accedebat impedimentum, ex parte rei conventi; Et quod magis est, non legebatur, quod Camera actrix debitas fecisset diligentias, ad quas saltem sine dubio tenebatur, ut dici posset in actis justificatum, quod acta justificativa haberi non possent.

Et nihilominus, quando etiam id justificatum esset, adhuc tamen, cessante culposo, & affectato impedimento alterius Partis, id referendum veniret casui, de quo Camera actrix conqueratur, dum reo sufficit vincere per non jus actoris eumque repellere, ex defectu probationis suæ intentionis, non curando, an à casu, vel ab alio accidenti proveniat probationum impotentia, ex deductis *disc.* 2 *&* 22. *de judiciis.*

Præterea, circa dictam auctoritatem *Spada cons.* 27.
73 Ultra responsionem superius datam, quod scilicet est scriptura Advocati fiscalis, ex officio scribentis ad causæ oportunitatem, quodque non constat quid decisum sit, unde propterea remanet auctoritas minus legitima, cui deferendum non venit; Potissimè dum more scribentis, pro Cliente, non autem ad veritatem, admittit omninò reprobum assumptum, ut sententia Judicis laici attendenda veniret in causa hæresis.

Advertebam quod, quando agatur de causa fidei,
74 in qua prodierit sententia condemnatoria alicujus Inquisitoris, vel alterius Ecclesiastici Judicis competentis, tunc ad effectum exequutionis, in altero loco contra eundem condemnatum, vel ejus hæredem, non adeò necessaria reputatur actorum justificatio, non solum ex dicta ratione, quæ non adeò urget in isto crimine prophano, ob stylum scilicet Inquisitionis non publicandi acta; Sed etiam ob magnam præsumptionem, quæ assistit, quoniam Inquisitores Ecclesiastici, procedunt cum magna circumspectione, ac præsupponendi sunt viri religiosi, & probatissimi; Ac etiam frequentiùs, prævia participatione negotii Sacræ Congregationis, ejusque oraculo expectato; Et (quod magis est,) quoniam, ut supra dictum est, in isto crimine non datur discretio Judicum, & territoriorum, vel principatuum, sed unus est forus Ecclesiasticus in toto Mundo; Locales autem Inquisitores sunt tot Judices, & ministri ejusdem Tribunalis,

Conclodendo itaque; Ad convincendum, qood ista
75 prætensa confiscatio non intraret, sufficeret quod unum ex his tribus fundamentis, vel punctis, juxta præmissa subsisteret, vel quia sententia sine actis non probaret crimen, vel quia non detur confiscatio bonorum diversi principatus indifferentis, vel quia obstaret fideicommissum, dum unum solum etiam motivotum sufficit; Multo verò magis, dum omnia firma esse videntur.

Super aliis autem in eodem voto contentis, con-
76 cernentibus jus familiæ Astalliæ, in exclusionem hujus familiæ Franchipaniæ, sive jus illorum de Mattheiis, ex fideicommisso, Ego, ex aliquibus justis motivis non scripsi, Potissimè quia quoad jura familiæ Astalliæ, judicabam non necessarium, dum constanter credebam, quod ista confiscatio non intraret.

---

† ROMANA QUINDENNIORUM.

Pro CAPITULO S. EUSTACHII, ET HOSPITALE S. SPIRITUS, ALIISQUE LOCIS PIIS,

Cum DATARIA.

Casus pendet.

An pro officiis venalibus, quæ ex concessionibus Apostolicis possidentur per Ecclesias, & pia loca, aliasque similes manus mortuas, debeantur quindennia, eo modo, quo debentur pro beneficiis unitis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De introductione quindenniorum in beneficiis unitis.*
3 *De ratione, ob quam non procedant in officiis venalibus.*
4 *Quando, neque in beneficiis quindennia debeantur.*
5 *De aliis quindenniis in materia emphyteutica.*
6 *An benè isti termini parificentur.*
7 *Quando paritas intret.*
8 *De alia diversitate inter beneficia, & officia.*
9 *An temporis lapsus obstet in hac materia quindenniorum.*
10 *De observantia interpretativa.*

DISCURSUS CLXII.

AB antiquo tempore annorum 134. & 112. respectivè, præfatis Capitulo, & Hospitali, ex con- 1
cessionibus Apostolicis possidentibus duos secretariatus Apostolicos, aliisque piis locis pariter ab antiquo supra centesimum possidentibus consimilia, vel alia officia venalia; Per Datariæ officiales excitata fuit prætensio super solutione quindenniorum, ad instar beneficiorum ecclesiasticorum, quæ penes Ecclesias, vel Monasteria, & Collegia aliasve manus mortuas unita sint; Quare ex parte piorum locorum desuper consultus, cum præsupposito servantiæ, quod scilicet nunquam hujusmodi quindennia soluta fuerint etiam cum aliquo sensu veritatis, non tamen omninò maturo, ob non visa jura, seu fundamenta dictorum officialium; Respondi improbabilem videri hujusmodi prætensioné.

Introductio etenim quindenniorum, juxta ea, quæ
in hac materia habentur deducta *sub tit. de benefic. di-* 2
sc. 89. illam habet rationem, quod cum annatistæ, aliique Officiales Cancellariæ, annatarum aliorumque emolumentorum, quæ per noviter provisos de beneficiis solvuntur pro expeditione literarum, participationem habeant ex causa dupliciter onerosa; Et secundò, quod pretio mediante, hujusmodi officia obtinentur, juxta ea, quæ habentur supra *disc.* 2. Hine proinde injustum esset, quod per gratias notionum, quæ fiunt de beneficiis penes manus mortuas, ita hujusmodi officialibus præjudicetur.

Illa quoque consideratione accedente, quæ habetur in eodem *disc.* 89. *de benefic.* circa solutionem ipsarum annatarum, quod scilicet cum provisi de beneficiis, vel commendis, totum obtineant ex gratia, & liberalitate Papæ, causam mere lucrativam idcircò foventes, conqueri non possunt, quod eorum benefactori, & elargitori, aliquam præbeant participationem illorum fructuum, quos ex gratia obtinent, & quæ concedens poterat eis non concedere.

Hujusmodi verò rationes non intrant in hac facti specie, dum hæc officia per istas Ecclesias, vel pia loca obtinentur, ex causa merè onerosa, & correspectiva, 3
loco quorundam casalium, & bonorum; Et per consequens nulla justitiæ ratio exigit, quod cum ipsemet Papa, non tanquam Princeps benefactor, sed tanquam privatus venditor ex privato contractu correspectivo, hujusmodi concessionem fecerit, atque rem tanquam liberam pleno jure vendiderit, possit servitutem ad sui, vel suorum officialium favorem imponere, vel protendere, dum ita esset obtinere duplex ejusdem rei pretium, seu emolumentum.

Atque si etiam in beneficiis unitis Hospitalibus, quæ
actu hospitalitatem exerceant, vel aliis locis piis, quæ 4
in opera pietatis integrum redditum erogent, adeò ut non agatur de commodo, & utilitate possessorum, quindennia non debentur, ex deductis apud *Vermigliol. cons.* 476. *& seqq.* (Quod tamen respectu unio-

num,

num, quæ factæ sint, puerorum, & adolescentum Collegiis, moderno tempore per Congregationem particulariter deputatam sub Clemente Decimo, in exequutionem suæ Constitutionis, vel Motus proprii admissum non fuit, ut in *annot. ad d. disc. 89. de benef.*) Multò magis non est solvendum in isto casu, in quo agitur de causa verè onerosa, & correspectiva cum ipsomet Principe, qui istud onus, vel emolumentum in effectu exigit mediantibus ejus officialibus, adeò ut transitus ad manum mortuam, non proveniat à facto tertii; quo casu dicere potest, quod id sibi præjudicare non debeat, sed agitur de directa, & immediata concessione facta illi manui, quam ipse concedens rectè sciebat esse mortuam.

Ad quod comprobandum deducebam ea, quæ ha-
5 bentur *sub tit. de Emphyt. disc.* 50. Super illis quindenniis, quæ adinstar præsentium, solvi debent Domino directo, qui patiatur, ut bona emphyteutica remaneant penes manum mortuam, quoniam id locum habere debet, quando Dominus directus emphyteuticam concessionem fecit privatæ personæ, bona verò, ex facto emphyteutæ transierint ad manum mortuam, unde propterea Dominus pati non debet hoc damnum ex facto alieno, sive quia potest alias id prohibere; Secus autem ubi ab initio directè, ac immediatè ipse talem concessionem faciat, ut scribendo in eodem casu, de quo *d. disc.* 50. comprobat etiam *Caponius controv.* 31.

Est benè verum, quod *ut eod. tit. de Emphyt. d. disc.*
6 50. *in fine* advertitur, non benè isti termini emphiteutici verificentur in istis beneficialibus, ob nimium diversam rationem, circa regulationem temporis, quoniam beneficia Ecclesiastica sunt personalia, & vitalitia, unde per necesse faciendæ sunt novæ provisiones, pro quibus solvi debent annatæ aliaque emolumenta, ideoque meritò, ad tollendam confusionem, quæ oriri posset, ex illa verisimili taxa vitæ hominis, quam facit textus *in l. hæreditatum, ff. ad l. falcid.* inducta est hæc taxa uniformis compensando vitam brevem, cum longæva beneficatorum. Id autem adaptabile non est ad rem, quoniam dari potest, ut bona emphyteutica nunquam vendantur, seu alias transferantur ad extraneos, obligatos ad solutionem laudemii, sed per sæcula continuent in concessionarii posteritate, & descendentia, ideoque ratio non est æqualis.

Hinc proinde sequitur, quod ista moderna introductio, quæ in materia emphyteutica facta est ad instar, benè procedat in substantia, sive in genere, malè autem in modo, sive in taxa temporis, ut advertitur *d. disc. 30. de emphyt. fin.*

Tunc autem similitudo rectè intraret, quando age-
7 retur de illo laudemio, quod per quemlibet novum successorem, etiamsi esset de filiis, & descendentibus investitura comprehensis solvendum esset, juxta ponderationes, quæ in materia feudali habentur *sub tit. de feud. disc.* 59. Non autem in eo laudemio, quod solum solvendum est per emptorem vel alium extraneum successorem, in investitura non comprehensum; Id etenim continere videtur clarum æqoivocum, atque unum ex consuetis leguleicis simplicitatibus, quæ à ratione penitus aberrant.

8 Ponderabam quoque in hoc proposito, aliam diversitatem rationis inter officia, & beneficia, quod scilicet in istis, Papa egerit personam Papæ, & Principis spiritualis, In illis verò potius diversam personam Principis temporalis, contractantis rem merè temporalem juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 2. undè propterea non benè de uno ad aliud infertur, ob rationis diversitatem, quæ etiam ponderatur supra *disc.* 6 in proposito regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus.

Nimium quoque considerabilem esse dicebam diu-
9 turnam observantiam supra centesimum; Quamvis etenim per dictam Congregationem particularem, diuturna observantia attenta non fuerit, ob decretum irritans, contentum in Apostolicis Constitutionibus, & ob aliam rationem, quod negligentia illorum officialium, qui hujusmodi quindenniorum exactioni, & administrationi præpositi sunt, præjudicium inferri non debet; Attamen id provenit, quia in illis casibus, non accedebat centenaria completa, secus autem ista accedente; Non quidem in ratione præsumptionis, sed in altera meliori, ratione facultatis allegandi quemcumque titulum meliorem, ex iis, quæ in hoc proposito habentur deducta *sub tit. de alienat. & contract. prohib. disc.* 3. ideoque allegari posse dicebam specialem conventionem correspectivam, & sic non cadentem sub generalibus derogatoriis contentis in Constitutionibus Apostolicis, juxta ea quæ habentur supra *disc.* 47. & in aliis circa Constitutiones revocatorias franchitiarum & exemptionum non capientes illas exemptiones, quæ concessæ sunt ex causa onerosa & correspectiva.

Ac demum quia, cum ex præmissis saltem dubita-
bile sit, an Apostolicæ Constitutiones, quæ de hujusmo- 10
di quindenniis aguot, atque sunt editæ super unionibus beneficiorum, complectantur necne hujusmodi officia, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 6. ad materiam regulæ de viginti, sive de infirmis resignantibus. Ita hæc diuturna observantia attendenda veniret, potius in ratione interpretativa, cui non obstant decretum irritans, nec clausulæ derogatoriæ, procedentes in illa observantia, quæ deduceretur tanquam præscriptiva, qualis datur in casu clam, in quo non intrant termini interpretationis, Ideoque ex his omnibus credebam probabilitatem huic parti assistere. Casus autem adhuc pendet indecisus.

---

† ROMANA LOCORUM MONTIUM DE JUSTINIANIS.

Pro HÆREDIBUS LUCÆ JUSTINIANI, CUM BARONE PATRIARCHA, ET ALIIS.

Casus variè decisus per Rotam.

De libertate locorum Montium penes novum emptorem, an procedat etiam à dominio tertii, qui indebitè fuerit eis spoliatos per sobhastationem, seu alias cum Judicis auctoritate, vel potiùs libertas intelligatur de libertate ab hypothecis, aliisque vinculis adjectis per eorum Dominum & possessorem.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *Monitum super auctoritate consulentium, & quæ propriè dicantur consilia.*
3 *De errore procedendi cum generalitatibus, non benè distinguendo.*
4 *De possessore ex directo Judicis facto.*
5 *De possessore sequente principaliter fidem venditoris.*
6 *De libertate locorum Montium ab hypothecis venditoris, qui esset Dominus.*
7 *De acquirente loca Montium ex causa lucrativa.*
8 *De casu præciso quæstionis emptionis locorum Montium per organum Secretarii à non Domino.*
9 *Ubi non habetur decisio particularis, oportet procedere cum similibus.*
10 *Loca Montium exæquato sunt officiis venalibus.*
11 *De exteris loquentibus de materia.*
12 *De ratione libertatis locorum Montium.*
13 *De praxi aliorum locorum in materia.*
14 *Assimilantur territorii feudales.*
15 *Quod sit in hoc reflectendum ad bonam; vel malam fidem, & quomodo ista probetur.*
16 *Quod sit procedendum rigorosè cum Secretario.*
17 *De alio casu simili.*

18 *De inconvenientium ratione.*

19 *An in resignatione, vel alia alienatione locorum Montium per minores, vel mulieres, requirantur solemnitates statutariæ.*

DISCURSUS CLXIII.

CUm Alcides, Scrinium seu Armarium (ut sup-
1 ponebatur) per ipsum emptum pretio scil. 1700. cum jure redimendi vendidisset pro scutis 400. Vincentio Justiniano, in curia Prælato, atque hujus defuncti hæres Lucas, illud transtulerit ad Civitatem Januæ patriam; Eodem Luca quoque defuncto, ad plures annos post mortem, contra ipsum tanquam adhuc viventem, Alcides judicium instituit coram A. C. cum citationibus per edicta in confinibus Status Ecclesiastici, juxta stylum enunciatum *sub tit. de judic. disc.* 8. contra eos, qui morantur in locis, in quibus non sit liber, & tutus accessus, pro citationum exequutione obtentaque condemnatione, ac successivè mandato exequutivo contra hæreditatem Vincentii, pro scutis 1300. pro residuali pretio dictorum scutorum 1700. ac etiam exequatur in persona, & bonis propriis Lucæ hæredis processum fuit ad subhastationem tresdecim locorum Montium hæreditariorum ejusdem Lucæ, de quo etiam habetur sub *titulo de fideicommiss. disc.* 133. Eisque deliberatis Ludovico majori oblatori, iste una, vel pluribus diebus proximè sequentibus, in cujus faciem, vel personam de mandato judicis dicta loca translata fuerunt, ea resignavit Baroni Patriarchæ, & aliis; Quare de his habita notitia per hæredes Lucæ, occasione eis denegatæ consuetæ solutionis fructuum judicium instituerunt contra possessores pro dictorum locorum recuperatione, introductaque causa in *Rota coram Ottalora* & dato dubio, an subhastatio substineatur *sub die* 14. *Decembris* 1665. negativa prodiit resolutio quæ habetur impressa *par.* 14. *recent. decis.* 381. in cujus fine respondendo privilegio libertatis locorum Montium, de quo agitur etiam *supra disc.* 26. *cum pluribus seqq.* firmatur id procedere in venditionibus, vel resignationibus privatis, & conventionalibus non autem in alienationibus sequutis judiciali auctoritate ut etiam advertitur supra *locis citatis*; Obtenta verò per tertios possessores nova audientia, & reproposita causa *coram Taia*, subrogato in locum *Ottalora*, ad præsidatum Granaten. interim assumpti; Aliis pro hac parte in causa scribentibus, dilata fuit resolutio ob difficultates adversùs decisionem habitas; Cumque in hoc statu præfatis aliis defensoribus Ego adjunctus essem, atque difficultates promovissem, hinc juxta laudabilem Curiæ stylum habitus fuit congressus in quo mea sententia fuit, quod resolutio respectu possessorum, non esset substentabilis, nisi quatenus in facto eorum mala fides justificaretur, quodque probabilius competeret aliqua actio contra Secretarium, qui adeò celeriter, non absque aliqua suspicione dictam resignationem admisit, ideoque eram in voto, ut idem Secretarius, vel ejus hæres ad causam quoque evocandus esset, edito desuper discursu super promotis difficultatibus; Sed quoniam antiquis defensoribus, concorditer visum est disputationem in eo statu prosequi, quodque decisionis supradictum fundamentum esset substentabile, utpotè munitum tot decisionibus in eadem decisione recensitis, idcircò cedendo, (ut decet) voto majoris partis, scripsi quoque ad causæ opportunitatem tanquam Advocatus, sed, resolutio prodiit 22. *Junii* 1671. juxta votum, confirmando scilicet decisionem contra Ludovicum deliberatarium, cum nullitas judicii esset indubitata; Illam autem revocando quoad emptores, ac tertios possessores, ob libertatem locorum Montium, & ex eisdem fundamentis jam à me prævisis, & excitatis, undè propterea, mihi quamvis in contrarium forsan acrius, magisque elaboratè scribenti, resolutio probabilis, benéque fundata visa est.

Atque hic moneri debemus, de eo, quod adeò frequen-
ter insinuatum est, quantùm scilicet deferendum veniat illis consulentibus, (qui damnabiliter quidem publicæ luci proferunt sub nomine consiliorum illa) informationes, quas more Advocati conductitio more occasio dedit facere ad causæ, & Clientis opportunitatem, cum verè & propriè illa dici debeant consilia, quorum auctoritati deferendum est, quæ data sint ad veritatem, illam scire cupienti, sive in figura Assessoris data illiterato Judici, per modum voti consultivi, ad effectum sententiandi, non autem more simplicis Advocati frequenter scribendo, etiam contra proprium sensum. 2

Quatenùs itaque pertinet ad hunc punctum liberta-
tis locorum Montium penes tertio emptores; Reassu- 3
mendo à me scripta super hujusmodi materia in hoc volumine jam edito, & cum quibus, penè in omnibus processerunt scribentes in contrarium, ac etiam Rota, ut patet ex ultima decisione desuper edita *coram Taja*: dicebam id, quod frequens mea est consuetudo dicendi clarum scilicet esse errorem, in hac materia procedere cum solis generalitatibus, sive auctoritates, & decisiones editas occasione aliorum casuum, quibuscumque aliis indefinitè applicare, cum vera, & germana, benè judicandi, & consulendi forma sit, reflectere ad distinctiones casuum, eorumque singularium particulares, ac individuas circunstantias, ex quibus metienda est congrua doctrinarum, & legum applicatio, dum applicandum non est factum legi, sed lex applicanda est facto; Isteque adeò clarus, sed nimium frequens, & communis error donec corrigatur, magis ac magis semper replebit mundum æquivocis, & confusionibus.

Quare plures casus desuper distinguendo Primus 4
est, ubi agitur de illo possessore, qui directè, ac immediatè obtinuit loca Montium sibi deliberari à Judice, seu aliàs ab eo in possessionem immitti, nulliter, vel injustè adeò ut controversia sit inter primum possessorem spoliatum, & secundum possessorem à Judice immissum; Et tunc, si actus est nullus, vel injustus, priori possessori competit manutentio, vel reintegratio, sive aliud remedium rei prosequutorium, quoniam admixta non est auctoritas publica, neque intrat ratio peculiaris, quæ resultat ex hujusmodi jurium natura; Et in his terminis loquuntur *decisiones* 284 *par.* 5. *recent. decis.* 70. *par.* 7. *coram Dunozetto decis.* 642. *repetit. apud Posthium de subhastat. dec.* 211. *decis.* 407. *in fine par.* 12. *recent.*

Secundus casus est, ubi quis ex privata conventione, emit loca Montium ab intrusivo possessore, qui
verè Dominus non esset, atque venditio, seu resignatio 5
admittitur per Secretarium sed id provenit ex privata conventione, inter emptorem, & venditorem, adeò ut emptor sequatur principaliter fidem privatam possessoris, & de isto casu loquitur *decisio* 650. *Cavalerii*, in cujus casu aderat mala fides positiva, ob inhibitionem factam emptori, ac denunciatam litem, unde scire debuit, ac potuit; eum non esse Dominum, neque pariter adaptatur ratio hujus libertatis, de qua infra.

Tertius casus est, ubi quis emit ex privata etiam
conventione à vero Domino, admissa per Secreta- 6
rium, qui emptorem liberè describat in libris publicis, quæstio autem sit cum creditoribus venditoris, prætendentibus loca Montium esse eis hypothecata; Et tunc resignatarius est tutus ab hypothecis, aliisque vinculis, præterquam descriptis in literis patentibus, vel ex natura hujusmodi jurium, ut verius est vel ratione commercii, ut firmant *Gratian discep.* 716. *num.* 48. *Cenc. de cens. quæst.* 19. *num.* 13. *Merlin. de pign. lib.* 2. *quæst.* 14. *num.* 28. & 29. *Rot. decis.* 14. *in fin. post Fenzon. apud Merlin. decis.* 531. *repetit. decis.* 77. *numer.* 20. *par.* 6. *recent. Romana locorum Montium* 29. *Novembris* 1660. *coram Bevilaqua*, edita in casu, de quo

supra

supra *disc.* 27. Et sic cum præsupposito, quod emptor sciat à quo emat, unde dici valeat, quod ejus fidem privatam sequatur, dum acquisitio provenit à privata conventione inter eos, licèt à publico officiali ad id per Papam deputato (qualis est Secretarius) auctorizata sit, atque de hoc etiam loquitur Constitutio 154. Urbani Octavi, cujus mentionem facit *in dicta decisione coram Bevilaqua*; Illaque non continet rem novam, dum etiam antea idem procedebat, sed prodiit ad majorem declarationem, ac etiam ad probationem, de qua infra,

Quartus est casus quando tertius, ex causa lucrati-
7 va, puta legati, obtinet loca Montium à defuncto possessa sive obtinet pecuniam, quam directè investit in loca Montium, quæ uno, vel altero modo in sui faciem intestentur, deindeque detegantur creditores hæreditari, quibus in subsidium de jure competat avocatio pecuniæ solutæ & tunc istud privilegium non suffragatur, sed datur etiam actio subsidiaria, & de hoc agitur in *Romana lucri Dotis coram DD. Ghislerio, & Albergato decis.* 43. *num.* 40. *par.* 10. *& decis.* 25. *num.* 5. *& seqq. par.* 11. *recent.* in casu, de quo agitur à me *in tit. de Dote disc.* 129. & juxta casum, de quo supra *disc.* 29.

Quintus demum casus est noster, ubi juxta com-
8 munem frequentiorem usum quis, sive Civis, sive exterus, ac sive præsens, sive absens, sed ignarus quisnam habeat loca Montium venalia, consignet proxenetæ ordinem directum publico Banco, ut solvat pecuniam in genere ei, quem Secretarius eidem Bancherio testetur liberè ad sui favorem resignasse tot loca Montium, adeò ut emptor sit omninò incertus de persona vendentis, sed sequatur principaliter, ac omninò solam fidem Secretarii, tanquam publici officialis, per Papam ad id deputati, talemque resignationem faciat ille, qui nulliter, vel injustè à manu Judicis obtinuerit, atque de Judicis mandato, Secretarius cum descripserit in libro publico.

In isto casu individuo, ac præciso nullam habemus auctoritatem, vel decisionem, quæ loquatur de locis Montium Urbis, ideoque oportet examinare casum,
9 cum doctrinis Doctorum, agentium de consimilibus juribus, quæ habentur cum Principe, seu Republica, ut sunt jura Regia Hispaniarum, fiscalia, vel jura super arrendamentis Regnorum utriusque Siciliæ, & loca Montium Venetiarum, Januæ, & Florentiæ, aliarumque Civitatum Italiæ, sive juxta terminos officiorum vacabilium, cum quibus, ac etiam cum terminis resignationis beneficiorum, procedunt inferius allegandi loquentes de præfatis aliarum Civitatum locis Montium, ac juribus hujusmodi.

10 Quodque ista loca Montium, vel jura exæquata sint officiis venalibus, eorumque jure regulanda veniant, expresè, ac literaliter disponitur per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. sæpius enunciatam.

11 Agit verò præ cæteris de his locis Montium, vel juribus *Larrea alleg.* 22. *ex num.* 19. *& seqq.* occasione tractandi de resolutione hypothecarum à possessore contractarum, atque adhibet eosdem terminos officiorum venalium, quæ tractantur cum terminis beneficialibus vel cum terminis feudorum, & de eisdem juribus *Salgad. in labyr. par.* 2. *cap.* 27. *n.* 39. *ubi per tot.* agit de officiis, ac etiam *par.* 1. *cap.* 35. *per tot.* ubi cæteri.

Ex deductis autem per dictos auctores, constat de vera ratione libertatis hujusmodi jurium penes ter-
12 tium, in quem cum publica Principis, vel ejus officialis auctoritate transferuntur, quod scilicet istud dicitur quoddam debitum, cum Principe, tanquam speciei census redimibilis, unde quando quis resignat officium, vel jus suum in manu officialis repræsentantis ipsum Principem, tunc dictum jus, vel officium extinguitur, & annihilatur, deindeque Princeps per actum occultum, novum jus ex integro efformat, & concedit resignatario, qui sequitur fidem publicam ipsius Principis, quem in ejus directum, ac immediatum auctorem agnoscit, ut pluries advertitur supra *disc.* 26. *& sequentibus.*

Igitur ille, qui cum bona fide, ignarus, an resignatarius sit, Gallus, Hispanus, vel Germanus, seu Indus, cum aliquo privato non contrahit, neque privatam fidem vult sequi, sed directè sequitur solam fidem publicam Principis, non potest, nec debet remanere elusus, sed habet in debitorem ipsum Principem, cum verè, ac propriè loca Montium aliud non sint, nisi debitum Principis super ejus redditibus, tanquam per speciem census, ut supra.

An autem Princeps, vel officialis benè, vel malè agat, in extinguendo, supprimendo jus antiqui creditoris, & an suum debitum extinguat cum legitimo, vel cum illegitimo, creditore, ipsi videant, hoc unum est tamen, quod novus acquirens rectè dicere potest, se contraxisse cum Principe, eumque habere in suum debitorem, quem rectè scit habere potestatem id, quod uni concessit, ei auferre, ac alteri dare, dum etiam bona aliena donare vel concedere potest, atque Domino non remanet aliud jus, nisi agendi contra ipsum Principem, pro reintegratione valoris, *ad Textum in l. benè à Zenone C. de quadrien. præscript.* cum ibi communiter notatis, de quibus *tit. Donat. disc.* 43. *& supra hoc tit. disc.* 148.

Igitur, aut priori possessori injustè spoliato competit actio contra spoliatorem, vel contra Judicem, vel contra Principem, ejusque Cameram, aut contra officialem, suum officium malè explentem & utatur jure suo; Aut hoc etiam remedio est destitutus; & erit casus fortuitus, qui est sequela dominii.

Talis est praxis inconcussa totius Europæ, in hujusmodi juribus publicis, seu regalibus supergabellis, & 13
juribus cum principe vel Republica; Ideoque dum in Curia non haberemus in his terminis casum decisum, recurrendum est ad observantiam generalem adjacentium aliorum Principatuum, ex deductis *tit. de servitut. disc.* 2. *num.* 19. *& sæpius.*

Sed verè habemus illum decisum per dictam Constitutionem 154. Urbani VIII. quæ expresè exæquat loca Montium officiis, non quidem in ratione privilegiativâ, sed declarativa, quia verè eadem est ratio.

Multa enim in hujusmodi juribus differentibus atque 14
in libero commercio non existentibus habentur peculiaria, quæ exorbitant à regulis generalibus juris communis, ut videtur in feudis, & juribus regalibus, quod ex veriori sententia, ubi Principis auctoritas non accedat, in eis non intrat titulus de separatione bonorum, unde creditores hæredis cum assensu, vincunt creditores defuncti sine assensu, ut *tit. de feud. disc.* 78. *& tit. de credito disc.* 13. *&* 151. Ac etiam non intrat titulus *plus valere, quod agitur, &c. & ut. de feud. disc.* 24. *& in aliis*; Unde propterea si hæc bona emantur de pecunia aliena, cum pacto expresso, ut acquirantur domino pecuniæ, quodque nomen acquirentis sit simulatum; Attamen si super hoc pacto non adsit assensus Principis, id non attenditur, sed dicitur officialis, vel feudatarius, sive possessor jurium regalium, ille in cujus faciem in libris cantat, ut *decis.* 100. *par.* 9. *rec.* cum similibus, de quibus *d. disc.* 24. *& in aliis de feud.* ideoque regulæ generales, quas habemus indifferentibus, ac existentibus in commercio, nullatenus congruunt hujusmodi bonis, ac juribus.

Hinc proinde advertebam, quod causæ defensio consisteret potiùs in facto, quàm in jure, an scilicet ex facti circumstantiis desumi posset collusio, vel mala 15
fides emptorum, qui rectè scientes, quomodo in resignantem loca montium obvenissent, ita resignantis potiùs fidem sequuti essent, juxta secundum casum, de quo supra *num.* 5. sed si cessante hujusmodi circumstantia, processum per eos esset cum bona fide juxta modum recensitum supra in quinto casu *num.* 8. & tunc

omninò probabilius pro emptoribus responderi deberet, dum alias esset mnodum revolvere, atque istud commercium impedire, ad quod considerabam etiam à simili ponderationes, de quibus supra *disc.* 129. Ad id antem arguendum advertebam inspiciendum esse, præsertim ad pretium, pro quo emptio facta esset, quoniam si fuisset in summa justa, & communiter currenti; & tunc magnum resultabat bonæ fidei argumentum, sicuti è converso malæ, in casu pretii diminuti, & insoliti, quod reputatur pars periculi ex deductis *disc.* 30. *& seqq.* Et per consequens est quæstio potius facti, quàm juris ex singulorum casuum circumstantiis decidenda.

Putabam tamen de collusione, & mala fide nimium
16 suspectum videri Secretariom, qui erat in hoc munere vir nimium peritus, & diligens, verisimiliter non admissurus adeò de recenti in ignoto, vel parum idoneo deliberatario, talem resignationem liberam, absque ejus corruptela, & notabili emolumento; experientia docente in hujusmodi Secretariis, & officialibus illa miracula, quæ alibi cenuntur in Judicibus, & Magistratibus, quod scilicet officio vix præbente emolumentum sufficiens ad suhstentationem, intra breve tempus, notabiles parantur divitiæ, ideoque cum eis nimium rigorosè procedendum videtur, adjiciendo præsertim legem, ne hujusmodi deliberatariorum, vel hæredum, & successorum resignationes admitti, debeant, nisi post notabile temporis intervallum unius, vel plurium annorum, cum ita etiam posset quis falsis probationibus se probare hæredem alicujus, qui adhuc vivat, vel etiam defuncti, qui alium hæredem revera reliquerit, atque sequuta intestatione, posset hujusmodi resignationem facere, absque eo quod domino consultum remaneat.

Idem consultus pro veritate, respondi, in alio casu, in quo loca montium habebant in corpore literarum,
17 vinculum fructuum ad commodum alterius, ejus vita durante, dum proprietarius cum falsis testibus deponentibus de morte reservatarii, obtinuit cum decreto Thesaurarii, vel ejus Auditoris deleri vinculum, atque ita resignationem liberam fecit, absque eo, quod reservatario consultum remaneret ob absentiam, vel inopiam resignantis, & ob assecurationem resignatarii bonæ fidei, ut supra, Istque est unus ex perniciosis effectibus, qui resultant ab usu propinarum, de quo *tit. de judic. disc.* 36. quoniam aviditas proprii emolumenti pronos, ac faciles reddit Judices ad faciendum id, quod aliàs non facerent, vel nonnisi cum majori circumspectione, & maturitate.

Et quamvis ob hujusmodi libertatem, & emptorum
18 assecurationem, & plura resultare possint inconvenientia & fraudes, præsertim in supplantationem absentium, vel hæreditatum jacentium, seu fideicommissarium; Nihilominus ex duobus malis, vel inconvenientibus, opportet eligere minùs, dum magis præjudicialia Reipublicæ & libero commercio essent alia inconvenientia contra resignatarios bonæ fidei, ac propterea, ut primis inconvenientibus occurratur, dandæ videntur opportunæ provisiones secretariis, atque cum eis rigorosè procedendom ad reficiendum de proprio, quando eorum officium non benè exercent.

Ex eadem verò superiùs insinuata distinctione inter illam venditionem, vel aliam alienationem, quæ fiat
19 inter partes ex privata conventione, vel etiam subbasta ex auctoritate judicis, cujus factum dicitur etiam factum patris, & illam quæ fiat mediante resignatione in manibus secretarii, frequenter consultus etiam pro veritate respondere consuevi, resultare decisionem quæstionis, de qua habetur actum *sub tit. de alien. & contract. probib. disc.* 2. an scilicet in alienationibus locorum montium, quæ fiant per minores, requirantur solemnitates statutorum 113. & 151. Urbis, ut primo casu requiratur, non autem posteriori, quodque in hoc sensu, vel cum dicta distinctione, & cum præsupposito, quod ageretur de prima parte, intelligenda est *decis.* 679. *Seraphin. & decis.* 50. *par.* 13. *recent.* in quibus id firmatur, cum aliæ desuper allegari solitæ loquantur obiter, vel ad alios effectus.

Ubi etenim agitur de secunda parte, intrat ratio superiùs assignata quod scilicet primus possessor, qui alienat, verè non transfert suum jus in eum, cui fit alienatio, sed potius illud refutat, & extinguit in manu Principis, qui novum jus ex integro efformat favore resignatarii agnoscentis in ejus auctorem ipsum Principem, cujus publicam fidem, non autem privatam primi possessoris sequi dicitur.

Ita etiam suadente ratione libertatis commercii, ob cujus conservationem multa permittuntur, quæ alias permittenda non sunt, ut ex. gr. non egrediendo hos terminos solemnitatum statutariarum, habetur, *eod. tit. de alien. & contract. probib. disc.* 34. in muliere, vel minore exercente mercaturam; Ac etiam recepta praxis docet in locationibus, & conductionibus domorum, vel in emptionibus, & venditionibus victualium, & rerum deservientium ad usum vestium, vel domus, cum similibus, quoniam licet agatur de contractibus, absque dubio cadentibus sub statuto 151. attamen ratione subjectæ materiæ, & libertatis commercii non sunt in usu.

Omnemque difficultatem tollit observantia, quæ in omnibus dicitur optima interpres, quoniam cum ab anno 1580. prodierit *d. decis.* 679. *Seraphin.* Attamen in hoc intermedio spatio penè integri sæculi, observantia docuit, & docet contrarium, quoniam Secretarius, & Thesaurarius respectivè passim admittunt resignationes sine his solemnitatibus; quinimò ubi partes vellent eas servare, dicti officiales id non admitterent, respondendo, quod eorum sufficere debet auctoritas, non indigens illa alterius Judicis in hoc inferioris, & incompetentis, in aliis Civitatibus, vel Principatibus, præsertim in Veneta, & Januensi, adeò exactè id servatur, ut etiam Capuccini, aliique professi incapaces in communi, & in particulari continuant descripti, & reputantur domini cum libera dispositione, ut insinuatur incidenter *sub tit. de testam. disc.* 36. *& alibi.*

---

† ROMANA EVICTIONIS LOCORUM MONTIUM.

Pro MARCO PAULO TYERI,

Cum GASPARE ALVERO.

Casus disputatus coram A. C. resolutus pro Tyeri.

Vendens loca Montium vinculata an & quando teneatur ad evictionem, vel ad pretii restitutionem ob factum casum vincoli, si ex facto ipsius venditoris id processit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Sciens vitium rei non agit de evictione, neque ad restitutionem pretii.*
3 *Declaratur quandò id procedat, & quandò etiam præstetur evictio de natura rei.*
4 *In omni conventione nunquam venit dolus, vel factum proprium culposum.*
5 *Venditor tenetur de vitiis sibi cognitis.*
6 *Quando cessionarius pensionis præstet evictionem, vel restituat pretium acceptum.*
7 *Dotis restitutio principaliter spectat ad verum, & fideicommissum est species fidejussoris.*
8 *Declaratur quando idem venditor locorum montium vinculatorum exercsat casum vinculi.*
9 *De differentia inter dotem constituendam, & restituendam.*

DISCUR

DISCURSUS CLXIV.

RErenta facti serie, de qua supra *disc. 37.* super
1 venditione locorum montium provenientium ex
pretio Casalis subjecti fideicommisso, cum ejusdem
fideicommissi vinculo translato in pretium, Cum uxor
Gasparis venditoris, pro assecuratione suarum dotium,
& lucri, ob vergentiam viri ad inopiam, ex beneficio
Auth. res quæ C. com. de legat. loca montium ab emp-
toribus vindicasset, ut insinuatur *in eod. disc. 37. in
fine*, Hinc ad aliquod tempus, exorta spe, quod mo-
lestiæ inferendæ eidem Gaspari, inopia non obstante,
parare possent emptoribus aliquam recuperationem
pretii, saltem in parte, præsertim præfatus Thyeri
utriusque Signaturæ Prælatus, unus ex emptoribus, ju-
dicium contra venditorem instituit pro evictione, seu
restitutione pretii, atque post aliquas disputationes,
obtinuit mandatum, à Signatura quoque canonizan-
dum.

In disputationibus desuper habitis, scribentes pro
Gaspare reo convento, vim constituebant in dispo-
sitione *textus in l. si fundum sciens C. de evict.* cum con-
2 cordantibus plenè deductis per *Rot. decis.* 453. 457. &
469. *par. 9. recent.* Ac etiam habetur *sub tit. de feud.
disc. 44. & sub tit. de empt. & vendit. disc.* 10. 11. &
17. *& sæpiùs, in his terminis supra disc.* 31. quod scili-
cet cum venditor expresse denunciaverit emptori hoc
vinculum fideicommissi, expressum quoque in literis
patentibus, adeò ut emptor illius certam habuerit scien-
tiam, ipseque venditor professus sit vendere eadem lo-
ca, talia, qualia, & pro jure sibi competente, cum
declaratione nolle teneri nisi de facto proprio, ita de
plano intrare dicebant præfati textus regulam eximen-
tem non solùm à præstatione evictionis, sed etiam à de-
ductione pretii; Quamvis etenim plurium sententia sit,
ut præfati textus dispositio procedat solùm respectu
evictionis, non autem respectu restitutionis pretii, à
qua venditor excusari non debeat, ob inconveniens
locupletationis de alieno; Contrarium tamen, præser-
tim in Rota, & Curia est receptum, quando diversa
conventio explicita non accedat, vel facti circumstan-
tiæ eam implicitè non inducant, juxta considerationes,
de quibus supra in his terminis *d. disc.* 31. Et meritò
quidem, quoniam ita in contractum censetur deducta
illa spes, vel incerta alea, seu eventualitas; Eodem
modo, quo docet quotidiana praxis in venditione seu
cessione commoditatis; Idque argui dicebant ex quan-
titate pretii; quoniam cum pretium intrinsecum loco-
rum montium esset scutorum centum ultra consuetum
augmentum extrinsecum, ista venditio facta erat ad
rationem scutorum 25. quodque propterea intraret alia
juris regula, de qua etiam locis citatis & præsertim
disc. 44. de feud. super exemptione venditoris à præ-
statione illius evictionis, quæ sequatur de natura
rei.

His tamen non obstantibus (etiam cum sensu veri-
tatis) contrarium dicebam verius, scribendo pro acto-
3 re, pro quo justè prodiit resolutio; Admittebam siquidem
dictas theoricas tanquam veras in genere; Dicebam ta-
men, eas procedere, quando à casu, seu alias citra factum
& culpam ipsius venditoris, bona vendita avocarentur
ab emptore, puta quia per ipsius venditoris mortem,
factus esset locus fideicommisso ad favorem alterius
vocati, vel quod ex ignotis juribus, quæ aliàs quam
ex facto proprio ipsius venditoris, tertio competant
super casali vendito, daretur eidem tertio actio super
locis montium, tanquam in pretio subrogato; Secus
autem, dum molestiæ veniebant ex ejus facto pro-
prio, quod nunquam censetur exceptuatum, dum id
ab omni justitia, & æquitate prorsus est alienum, ut
cæteris relatis plenè habetur apud *Merlin. decis.* 874.
4 *num. 5. & seq. decis. 18. num. fin. par. 11. recent. &
passim*; semper enim in omni contractu, omnique
conventione, quantumvis ampla exceptus censetur
dolus, sive aliud factum proprium in quo dolus inesse
potest, ut in proximè allegatis, & apud *Cels. decis. 78.
num. 6. cum seqq. Gregor. & add. decis* 119. Unde pro-
pterea licet venditor, quando protestatus est vendere
rem pro tali quali, &c. atque ut vulgò dicitur *come
un sacco d'ossa*, ad aliud non teneatur, adhuc tamen
tenetur pro vitiis, & defectibus latentibus sibi cogni-
tis, quæ non sufficit exprimere sub involucro generali 5
verborum ex deductis apud *Surd. decis. 146. num. 4.
Gregor. & adden. d. decis.* 119. *& sub tit. de empt. &
vendit. disc.* 8.

Atque ad id benè conferre dicebam ea, quæ haben-
tur *d. disc. 69. de Pensionibus*, quod scilicet cessa com- 6
moditate pensionis, si ista cesset per mortem naturalem
cedentis, vel per insufficientiam beneficii, aut per alium
casum, tunc cedens ad nihil tenetur; sed si cessat ob
delictum ipsius cedentis, aut ob alium ejus factum vo-
luntarium, puta quia per matrimonium, vel per mili-
tiam, vel per professionem in Religione; aut per di-
missionem Clericatus, diversum statum assumat, tunc
intrat evictio, cum similibus.

In his autem terminis versari dicebam, quoniam
licet emptoribus innotesceret vinculum fideicommissi, 7
quo posito de consequenti intrabat actio prædicta
uxoris in vim *Auth. res quæ*; Attamen id principaliter
provenit ex debito, & facto ipsius venditoris, quo-
niam nisi dotem uxoris, aliaque ejus bona dissipasset,
utique iste casus non daretur; Ubi enim agitur de do-
te restituenda per virum, tunc id referri non potest
casui, sed totum provenit ex facto, & culpa ipsius viri,
dum ipse est principalis debitor, fideicommissum autem
dicitur quidam legalis fidejussor ejusdem viri, adeo ut
etiam sine cessione subintret in jus mulieris, cui dos
restituta est, ejusque actiones exercere valeat pro rein-
tegratione, juxta firmata apud *Coccin. decis.* 1681.
cum aliis, de quibus *sub titul. de dote disc. 145. n. 56.*

Neque ad rem facere dicebam *decisiones 7. & 57.
coram Ninot.* in hoc proposito expensas etiam supra 8
d. disc. 31. quoniam earum casus est diversus, quod
scilicet idem venditor, tanquam tertius vendicabat
loca montium cadentia sub portione alterius vendito-
ris ejus fratris, per cujus mortem jus emptoris expira-
verat, ideoque evictio proveniebat de natura rei, &
à casu, non autem à facto culposo, seu aliàs volun-
tario ipsius venditoris, quale dicitur illud, quod
ab ejus creditoribus provenit, dum ita hæc venditio
redolet speciem furti, vel truffæ, si ille venditor, qui
scit se obæratum esse, bonaque vendita obnoxia ejus
creditoribus, à quibus ad horam illa vendicari possunt,
etiam à pretii restitutione excusaretur, ac propterea
excusatio restringenda est ad solum casum.

Ex casu autem provenire diceretur, quando filiæ,
& descendentes ipsius venditoris ex eodem beneficio 9
Auth. res quæ, peterent dotem sibi constitui ex bonis
fideicommissi, quoniam dici non potest culposum,
quod natura ei fœcunditatem dederit procreando filios
minusque dici potest culpa directa ad casum, quod
ipse pariter se inopem fecerit, unde propterea ejus
filiabus apertum sit præfatum subsidiarium beneficium;
Ideoque ut advertitur *eod. disc. 145. & in aliis pluries
eod. tit.* magna dignoscitur differentia inter casum dotis
restituendæ, & illum dotis constituendæ.

---

†INTERAMNEN. JURIS COLLECTANDI.

Pro CIVITATE INTERAMNÆ,

Cum CASTRO PAPINIÆ.

Casus pendet in Camera.

An, & quando Castra subjecta Civitati, dicantur
de

de ejus Comitatu, vel territorio, ut propterea constituant unum corpus, atque participare debeant de juribus, & proventibus Civitatis pro supportatione onerum, vel è converso an debeant Castra contribuere in oneribus majoribus, quæ supportentur per ipsam Civitatem.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Comitatenses dicuntur Cives in omnibus.*
3 *De eodem, & qualis dicatur proprie Districtus, vel Comitatus.*
4 *De unico territorio constituto ex tota Diœcesi.*
5 *Dismembratio jurisdictionis non tollit unitatem territorii.*
6 *De distinctione inter districtum, & agrum.*
7 *De alia distinctione inter Comitatum, vel districtum improprium, & generalem, & proprium, & particularem.*
8 *An Civitas possit acquirere id quod sit de ejus Comitatu.*
9 *Stant simul, quod Civitas sit de dominio unius, & Castra sint de dominio alterius.*
10 *De eodem de quo n. 5.*
11 *De monito, quod causarum decisiones pendent à circunstantiis facti.*

DISCURSUS CLXV.

De anno. 1525. Civitas Interamnæ emit à quibusdam domicellis Castrum ibi proximum Papiniæ;
1 cumque post modum sub Paulo III. & Paulo IV. impositum esset subsidium triennale, à quo conveniunt onera Cameralia, atque pro istius rigorosa exactione Civitas cavalcatas ad præfactum Castrum transmisisset, adeò ut Pius V. jurisdictionem illis abstulerit quam Gregorius XIII. successor reintegravit, hinc penes continuæ sequutæ fuerunt controversiæ inter Civitatem, & Castrum, & præsertim super modo contribuendi in solutione dictorum onerum Cameralium, atque per Sacram Congregationem boni Regiminis resolutum fuit, Castrum teneri contribuere pro octava parte, sed reassumpta causa in Camera ubi prius introducta erat, excitata fuit per idem Castrum prætensio, quod onera prius impleri deberent cum proventibus gabellarum respicientium totum Comitatum, quodque propterea ad id, quod opus esset pro suppletione, concurrere deberet in dicta octava parte, Datoque desuper dubio *coram Bichio, An, & qui proventus proveniant ex gabellis respicientibus totum Comitatum*, sub die 19. Junii 1673. prodiit resolutio utrique parti respectivè favorabilis, quod scilicet Castro prætendente, omnes gabellas in notula deductas venire, Civitate autem nullas, dictum fuit venire quasdam, & non alias.

In disputatione autem desuper habita, scribentes pro Castro, ejusque Communitate, cum præsupposito,
2 quod illud esset de Comitatu, dicebant ejus intentionem fundatam esse in juris regula, quod Comitatenses dicuntur cives, omnibusque privilegiis, & favoribus civium potiri debent, eodem modo, quo subjacent oneribus, dum Civitas, & Comitatus formant unum & idem corpus, ut definit *Bald. cons. 419. n. 1. lib. 1. Aretin. cons. 67. n. 4. Hieron de Mont. de finib. cap. 7. nu. 3. & 5. Cravet. in terminis cons. 97. Galeott. lib. 2. controv. 20. cum concordan. relatis per modern. de Luc. ad Franch. decis. 316. num. 7. Rot. decis. 406. par. 9. rec. & decis. 190. par. 11.* atque super hoc assumpto immorabantur, illud exornando de more scriptorum cum aliis generalitatibus; Reliqua enim consistebant potius in facto, super natura seu qualitate gabellarum, dum scribentes pro Civitate nimium insistebant in dicta qualitate, & quænam essent illæ gabellæ, quæ in Civitate solvebantur ab antiquo, priusquam istius Castri acquisitio sequuta esset, & quænam posteriores, quasi quod de antiquis priusquam idem Castrum acquireretur, atque efficeretur de hoc corpore, non deberet participare, sed solum de aliis postea impositis: scribens ego pro Civitate, in hac ultima disputatione, adhibendo stylum Advocatorum Urbis, curabam exornare, sive in jure probare ea, quæ in facto deducebantur cum solitis generalitatibus.

Reflectendo autem ad veritatem, mihi videbatur, quod reveta quæstio esset potiùs facti, & applicatio- 3
nis, quam juris; Admittebam siquidem, tanquam verum dictam juris propositionem pluries supra insinuatam, & præsertim *disc. 71. & 94. & sub tit. de praminent.* agendo de civilitate, quod scilicet Civitas, & Comitatus constituunt unum territorium, atque unum & idem corpus politicum, seu communicativum, eodem modo, quo plura membra unum constituunt corpus humanum, quasi quod Civitas sit caput, & venter, seu reliqua major pars corporis, Castra verò, seu Villæ sint brachia, & manus, & crura, & pedes, Sive juxta exemplum finium Spiritualium unius Diœcesis, quoniam licet intra ejus fines, 4
ultra locum residentiæ Episcopi, & situationis materialis Ecclesiæ Cathedralis quamplura existunt Oppida, Castra, & loca inter se omninò distincta, ac etiam sub diversis Provinciis, vel dominiis temporalibus, omnia tamen constituunt unum, & idem corpus, sive unum, & idem territorium spirituale; Vel eo modo, quo sequitur, quando Civitas, vel alter locus divisus sit per quarteria, aut per pagos, & Villas, juxta aliquarum Religionum usum insinuatum *sub tit. de jurisdict. disc. 24.*

Id quæ verum non obstante, quod singula Castra, seu Villæ, & loca, intra ambitum districtus, seu 5
Comitatus, habeant inter se fines distitutos, & quandam speciem territorii contradistincti, etiam ab illo Civitatis, & cum Constitutione propriarum subalternarum Communitatum, quoniam, id non tollit unitatem territorii, seu corporis in universum sed solùm continet quandam divisionem subalternam respectu usus, & commoditatis, ad tollendas confusiones, pro pascuis, & pro cultura prædiorum, & pro aliis effectibus, eo modo quo si pro aliquo magno Ovili diviso in plures turmas, & greges, destinatum sit prædium, seu tenuta, ut ad tollendas contentiones 6
inter Pastores, singulis turmis, vel gregibus, aut branchis distribuantur partes, vel fines ejusdem tenutæ, seu prædii, quoniam id non tollit unitatem, tam ovilis, quàm prædii; Unde propterea, ut in eisdem *disc. 71. & 94.* advertitur, pro ista contradistinctione, recinctus proprius Civitatis, contradistinctus à finibus singulorum locorum Comitatus, appellari solet, sub vocabulo agri, potius quam territorii, ac etiam advertitur infra *in Faven. Molendini disc. 167.*

His itaque constitutis adeò ut in iis, quæ juris sunt, nulla adesset discordantia inter scribentes hinc inde in genere, sive in abstracto: Disputatio restringebatur ad factum, sive ad applicationem, juxta penè generalem hodiernam omnium quæstionum forensium, an scilicet istud Castrum, dicendum esset de illa specie Comitatus, de qua superius allegati, & alii DD. loquuntur; quod scil. importet idem territorium constituentivum ejusdem corporis, vel potiùs esset de illo Comita- 7
tu improprio, qui redolet solum jurisdictionem, vel superioritatem, aut dominium accidentale, aut quoddam jus metropolyticum, juxta exemplum antiquæ Romæ, quæ juxta seriem, de qua *disc. 31. de praminen. in fin.* & alibi pluries, vi bellica effecta est domina magnæ partis Orbis adeò ut diceretur caput, & Metropolis Mundi, ideoque omnes Civitates, & Provinciæ dicerentur de ejus imperio, & territorio, seu Comitatu in universum, ratione scilicet jurisdictionis, vel

juris

juris terrendi ; & tamen non inde inferri poterat ad verum Comitatum, vel territorium, dum habebat suum districtum particularem centum milliarium, qui nunc est quadraginta.

Sive quod, juxta hodiernam praxim, Præfectura, vel Præsidatus Civitatis, complectatur sub se gubernium, & administrationem quamplurium Civitatum, Oppidorum, vel locorum adjacentium, quæ ita quandam speciem Comitatus præ se ferre videantur, sed iste est Comitatus improprius ratione jurisdictionis, & juris Metropolitici, non autem verè constitutivus unius corporis, & territorii, ut (ex. gr.) docet praxis Civitatis Perusii, cum similibus, quod scilicet alia sunt Castra Comitatus id est districtus, vel territorii particularis ipsius Civitatis, & alia sunt Castra, & loca existentia sub eo gubernio.

Applicando itaque ad rem, punctus viderur, an istud Castrum esset de una, vel altera specie, atque
8 scribendo more Advocati, dicebam quod esset solum de Comitatu improprio, id est jurisdictionali quoniam cum ante prædictum annum 1525. esset de diverso dominio, diversumque corpus constitueret, dum ex titulo particulari emptionis obvenit in hanc Civitatem, tanqoam penes extraneum ac privatum amptorem, hinc proinde dicebam, ita claram resultare probationem, quod non esse de ejus territorio, & pertinentiis; sed quod essee quid distinctum, ex juris certo principio, quod nemo emit, vel acquirit rem suam, quodque res mea non potest denuò effici mea, unde propterea nova acquisitio probat, quod prius res non esset sua.

Verùm id non videbatur argumentum, quod concluderet, quoniam aliud est jus territoriale pro civicis
9 prærogativis, ac oneribus respectivè, & aliud est jus territoriale, pro exercitio jurisdictionis, ut docet nimium frequens, ac notoria praxis, præsertim in Regno Neapolitano, pro cujus misera conditione, omnia penè loca sunt infeudata, ut insinuatur *dicto disc. 31. de praemin. & alibi pluries*, quoniam frequenter datur casus, quod Civitas sit unius Domini vel sit demanialis, & Castra quæ ibi Casilia dicuntur, sint diversorum Baronum, ut de aliquibus Casalibus ipsiusmet Regiæ Civitatis Neapolis, habetur apud *Franch. decis. 129. Gizzarell. decis. 24. ubi adden Galeott. lib. 2. controv. 20. Rovit. decis. 11.* & alios apud quos disputatur quæstio, an concessio alicujus Castri seu Casalis in feudum, importet quamdam implicitam dismembrationem territorii ad alios effectus jurisdictionales, illum
10 præsertim, an prohibitio, quæ fit bannitis, quibus conceditur salvus conductus sub lege de non conversando in loco delicti, neque in dicta Regia Civitate residentiali Principis, ejusdem territorio, complectatur hujusmodi Casalia infeudata, sed hoc non tollit alios effectus civicos, neque unitatem territorii communitativi, ad alios effectus communitativos, tam favorabiles, quam onerosos, ideoque possunt simul stare, quod istud Castrom esset de eodem Comitatu, & territorio, sed qood ex Apostolica concessione, sive ex antiqua usurpatione, aliquis Domicellus haberet ejus dominium jurisdictionale, seu Baronale, quod Civitas acquirere potuit, tanquam per restitutionem antiqui status, atque per quamdam speciem recuperationis; Secus autem obi ista circumstantia cessante, fuisset omninò nova acquisitio, quodque illud esset extra suum ambitum, seu Comitatum proprium, quoniam tunc Civitas consideratur potiùs in ratione Baronis, vel Domicelli, ita administrantis hanc subditam Communitatem, atque pro meliori administratione, jure cujusdam communionis exigendo, & respectivè solvendo ejus onera, dum isto casu contributio sine dubio facienda esset ad limites ejus jurium, & bonorum absqoe participatione jurium Civitatis

Hinc itaque edocemur, quod causarum decisio non pendet à generalitatibus juris, vel a formalitatibus ver-
11 borum, sed semper à circunstantiis facti, ex quibus pendet applicatio legum, & conclusionum, quoniam ista verba, *Comitatus, Districtus, Territorium*, & similia, sunt æquivoca, eaque promiscuè, sive impropriè adhiberi solent, ut præsertim advertimr supra *disc. 72.* & infra *in Fanen. disc. 167.* & alibi pluries; Ideoque tota vis est in applicatione desumenda ex circunstantiis facti, sive ex effectibus, ad quos de hoc agitur, semperque error est immorari in solis generalitatibus, vel in formalitate verborum, & sic quod videndum esset, an re vera ab antiquo istud Castrum esset de hujus Civitatis Comitatu, seu territorio proprio, ut cum ipsa Civitate, aliisque Castris, unum constitueret corpus necne.

---

† ROMANA GABELLÆ CADAVERIS.

Discursus pro veritate.

An debeatur Gabella, seu aliud vectigal pro extractione, vel introductione, sive transitu cadaveris.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *Reprobatur traditio super solutione gabella pro cadavere.*
3 *De auctoritatibus id reprobantibus.*
4 *De errore aliquorum, super legibus, quæ in id allegantur.*
5 *An, & quando juxta leges civiles cadaveris translatio fieri possit*
6 *Quando cadaveribus impedimenta præstari non debeant.*
7 *De rationibus, ob quas gabella solvi non debeat pro cadaveribus.*
8 *An gabella pro animalibus debeatur, si ea sunt mortua.*
9 *De rationibus, ob quas fiant funera, & exequiæ.*
10 *Quare apud Gentiles aliquid solvebatur pro sepulchro.*
11 *Et quare hodie Parochis, & Clericis solvuntur emolumenta pro sepultura, & funeribus.*
12 *Damnantur quidam abusus circa hoc.*
13 *Unde proveniat opinio, vel traditio, de qua num. 2.*

DISCURSUS CLXVI.

SEquuta immatura morte, nunquam satis laudati
Cardinalis Giberti Borromei, in Oppido Neptuni, 1
ad quod pro maritimi aeris salubritate, opportuno tempore se contulerat, ita expertus lyrici Poetæ dictum, quod in medio Tyberi, quandoque Sardinia est; Ejusque cadavere diligenter ad Urbem translato, duplex excitata fuit prætensio super ejusdem cadaveris vectigali, vel dohana; Appaltatoris scilicet dohanæ, aliorumque jurium Cameralium Neptuni, pro extractione, & Dohanerii Urbis pro ejus introductione in Urbem; Cumque id penè totius Curiæ excitasset curiositatem, ac etiam ejusdem Cardinalis hæredes, veritatem inqoirere curaverint; Hinc proinde, quæstione ad forum adhuc non deducta, à pluribus meum jodicium pro veritate desuper expetitum fuit.

Respondi itaque, quod licèt ferè per universum Or-
bem nostri commercii, ista vigere videatur opinio, sive 2
publicanorum prætensio, ut pro cadaveribus de loco ad locum evehendis, quod in illis Principum, & Magnatum, aliorumque potentium, frequentiùs quàm hominum privatæ fortunæ contingere solet, vectigal, seu passaggium debeatur; Nihilominos vana est opinario, nulli juris, vel rationis fundamento innixa, sive auctoritates legales, sive rationes attendamus.

Auctoritatibus etenim attentis, ita inter alios firmant 3
Florian. in l. ne corpora ff. de Relig. & samp. fun. Ferrett. de Gabell. num. 96. Cajac. lib. 2. obser. cap. 21. Faber. in l. funeris 37. ff. eod. tit. in fine, Lara de Anniverſ.

verf. & Cappoll. lib. 1. cap. 25. praesertim num. 44. Moles in decis. §. 14. quaest. 4. in princip. Irandius de potest. in apparat. num. 100. cum seqq. apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent *tex. in l. fin. Cod. de Relig. & sump. funer.* per quem asserunt correctam
4 juris antiqui dispositionem; Verùm iste videtur quidam communis error, qui derivat a consueto legistarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille Tex. de hoc non agit, tùm etiam quia nulla adest antiquior lex, quae ita disponat.

Ad rem potius facere videntur *Tex. in l. 1. & l. si necdum 10. & l. penul. Cod. eod. tit.* dum in earum
5 prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quae permittitur etiam *in l. si necdum*, ubi e converso prohibetur, quoties perpetuae sepulturae corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando id animo habeatur, corpus sepeliendi, provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi; *Tex.* autem *in l. penul.* hanc translationem quodammodo de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur *Tex. ind. l. ne corpora ff. eod. tit. de Relig. & sump. fun.* per quod genera-
6 liter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vexentur, neve prohibeantur, quominus via publica transferentur, quod propriè quaestionem decidere videtur, dum ita praesupponitur impedimentum, quod à vectigalium, & pedagiorum exactoribus fortè in viis publicis praestabatur; Atque hinc Doctores communiter referunt, ut corpora mortuorum, pro aere alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut aliàs impediri, quominùs sepulturae tradantur.

Idem dicendum venit, attenta ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici etenim
7 causa, vectigal, seu aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tributi, quod juxta frequentiorem Juristarum loquendi usum, capitationem dicimus pluries *hoc tit. insinuatum*; & praesertim supra *disc. 102.* & haec species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo; Adeò ut nostri cum consuetis frigiditatibus, inferre soleant,
8 quod gabella imposita pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo *Moles decis. dict. §. 14. quaest. 4. num. 4. cum aliis supra disc. 62. & 71. num. 13.* ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis quàm formalitas verborum, quibus ita inhaerere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi praetenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & bonorum, juxta ea, quae de isto onere vectigalis, seu dohanae, aut portorii, habentur supra *disc. 65. 67. 68.* & in aliis; Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem cùm cadaver res sit omninò inutilis, nulliusque existimationis, onde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentiae ut consuetudini satis fieret, sive ob viventium
9 consolationem, aut demùm pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animae defuncti suffragio, fiant ea quae cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac damnabili solito luxu, pro Regionum moribus practicantur in defunctorum cadaveribus tumulandis, non autem, quod illi jam annihilato vito id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Etiamsi etenim, apud antiquos Gentiles aliquam
10 solutionem fieri, scriptum invenitur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, unde propterea in commercio esse prohibebatur, ex deductis per *Frances de Ecclesia Cathedr. cap. 26. num. 136. & 153.* ideoque invito, vel ignorante domino in alieno praedio cadaver inferri prohibebatur, *per tex. in l. 2. Cod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* & sic ob istud praejudicium, rectè de ejusdem possessionis pretio, vel de aestimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodie apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum saecularium, vel Regularium, ex iis, quae in materia juris sepeliendi, habentur plures *sub tit. de Paroch.* & praesertim *disc. 21. cum plur. seq. disc. 2. cum seq. & disc. 58.* ac alibi; Attamen id provenit non ex dicta ratione funerum, vel sepulturae, seu ex indicta subrogatione illorum emolumentorum loco decimarum, quae in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvatur, non sufficiat ad congruam sustentationem eorum, qui curae animarum, aliisque divinis, populi servitio, ac saluti sunt addicti, ex ea ratione ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi triturantis os claudatur; Ex ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinorum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodo tamen moderatè, atque ad limites dictae rationis id sequatur. 11

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quomodò severa punitione digni sint illi abusus, qui recensentur *lib. 9. tit. de Testam. disc. 24.* & alibi, praesertim in aliquibus Apuliae, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet mortente aliquo extero, vel etiam cive divite, sub hoc praetexto decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & forsan etiam per Episcopos & per Capitula, magnae fiunt extorsiones, represalias faciendo circa ipsa cadavera, usque illius sepulturam retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Ethnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo &c. latè *Frances ubi supra cap. 26. ex num. 116.* & generaliter *cap. 17. & 26. per tot.* ubi de materia cadaverum, & sepulturae, merito que Sac. Congregatio pluries improbavit. 12

Praedictae autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puri etenim Juristae id referunt errori *Glosa in l. funeris 37. ff. de Relig. & sumpt. fun. verbo Vestiaria*, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit praesertim *Cujac.* cum quo pertransit *Faber. ubi supra*, Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquorum Romanorum moribus, ut per *Besold. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac.* & alios relatos per *Irand. in dicto tract. de potestat. in praelud. seu Apparat. num. 98.*

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad praxim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi praetensionis subsistentia, ut etiam idem gabellarii agnoverunt, qui à praetensionis fomento, seu prosecutione abstinuerunt, eamque amplius prosequuti non fuerunt, Idemque Alexandro VII. viva vocis oraculo, nostra aetate decisum fuit, occasione confimilis praetensionis, quae habebatur per plurium locorum gabellarios, & dohanerios pro translatione cadaveris Infantis Margheritae de' Sabaodia, nimium exemplaris vitae, quae in Urbe decedens, Assisii sepulturam elegit. 13

FANEN. MOLENDINI.

Pro CIVITATE,

Cum CORBELLIS.

Casus pendet coram A. C.

De

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 144. & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini, Et incidenter de iisdem, de quibus *disc.* 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quilibet potest construere Molendina, neque alter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.*
3 *De verbo territorium, an complectatur solum territorium particularis Civitatis, vel etiam totum districtum.*
4 *In flumine publico non possunt constitui Molendina sine licentia Principis.*
5 *Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.*
6 *Jus privativum, seu prohibendi est de regalibus.*
7 *De eadem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.*
8 *Observantia est interpres.*
9 *An aliqua divisio tollat unitatem territorii.*
10 *De ratione ob quam gabella, & collecta diversimodè exiguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.*
11 *Declaratur conclusio, de qua num. 2.*
12 *De eodem, & in quibus territoriis loquantur auctoritates, de quibus eodem num. 2.*
13 *Declaratur conclusio, de qua num. 4. circa usum fluminum, & qua sint de regalibus.*
14 *Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.*

DISCURSUS CLXVII.

POssidente Civitate Fani quædam Molendina ad
1 usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigendarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsilæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cum id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus tria molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII. circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris impositi super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, nec non concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quam alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem litteris quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitatenses, atque ita ab eo tempore, usque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilicet alia molendinorum constructio sequuta non est; Cum autem Corbelli haberent aquas in prædio privato existente in Castro Carroceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum litterarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta desuper disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè desumendo, ex jam deductis supra *disc.* 144. & 145. *ex Capic. Latr. consult.* 106. *aliisque ibi relatis*, insistebant
2 super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi prætensa per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione *textus in l. altius. C. de servit. & aq.* de qua in his terminis locis citatis, & generaliter *sub tit. de servitut. disc.* 1. *cum pluribus seqq.* & de molendinis *eod. tit. de servitut. disc.* 40. quod scilicet in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esset
3 de territorio in strictâ significatione, id est proprio, & particulari ipsius Civitatis, contra distincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvuntur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma colligendi, & cum formali communitate diversa; Atque ex inde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis impropriè, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Gubernatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus, juxta distinctiones, de quibus supra *in Interamnen. juris collectandi disc.* 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, 4
cum sint de Regalibus, in id allegando *Mandell. consil.* 505. *num.* 2. *Capic. Latr. dicta consult.* 116. *num.* 17. *Buccier. de Regal. cap.* 2. *num.* 165. *cum seqq. Arnisc. de jure Majestatis lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. *& seqq.* non autem ubi agitur de aqua existente in prædio privato, quæ dicitur de dominio privato Domini prædii, qui pro libito uti potest, ex iis, quæ ad istam materiam aquæ nascentis, vel existentis in fundis privatis, pluries habentur *eod. tit. de servitut. disc.* 15. *cum pluribus seqq.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxta hodiernam frequentiorem contingen- 5
tiam in omnibus penè forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti præsupposito, quod videbatur bases, & fundamentum totius causæ, quod scilicet istud Castrum, pro ut pleraque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & præsertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, ista Castra, quæ se rebellaverant à Civitate, denuò illam agnoscunt in superiorem, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu; Ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque ex capitulationibus approbatis in iisdem literis; Accedentibus etiam, allibratione bonorum existentium intra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enuntiativis; Et præsertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Carroceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imo minoribus probari istam qualitatem, aliis relatis firmatur *in Cesenaten. seu Sarcinaten. Emphyteusis* 10. *Iunii* 1641. *Ghislerio*, approbata in eadem causa *dec.* 400. *par.* 9. *&* 199. *par.* 12. *recent.*

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili præsupposito sic stante, quod scilicet ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis, juxta distinctiones, de quibus supra *disc.* 72. 94. *&* 165. adeò ut Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in prædicta concessione Apostolica, quæ tanquam expressa, & literalis, non admittebat quæstiones, & argumenta ad vulgatem regulam textus *in l. ille, aut ille, ff. de legat.* 3.

Quamvis enim verum sit juxta deducta *d. disc.* 144. *&* 145. & alibi pluries *hoc eod. tit. & tit. de feud. disc.* 6
3. ubi etiam in specie molendinorum quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus non obtinêdum, nisi ex concessione Principis supremi, adeò ut Civitas subdita, id statuere non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum consensu, tanquam per speciem voluntariæ collectæ, ex deductis *d. disc.* 144. Attamen ista

verf. & Cappall. lib. 1. cap. 25. præsertim num. 44. Moles in decis. §. 14. quæst. 4. in princip. Irandinus de potest. in apparat. num. 100. cum seqq. apud quos concordantes.

Omnes autem in id allegare solent *tex. in l. fin. Cod. de Relig. & sump. funer.* per quem asserunt correctam
4 juris antiqui dispositionem; Verùm ille videtur quidam communis error, qui derivat a consueto legistarum vitio, quod scilicet unus alterum inconsideratè transcribat, tum quia ille Tex. de hoc non agit, tùm etiam quia nulla adest antiquior lex, quæ ita disponat.

Ad rem potius facere videntur *Tex. in l. 1. & l. si*
5 *necdum 10. & l. penul. Cod. eod. tit.* dum in earum prima disponitur ex justa, vel necessaria causa, permittendam esse translationem cadaveris de loco ad locum, quæ permittitur etiam *in l. si necdum*, ubi e converso prohibetur, quoties perpetuæ sepulturæ corpus traditum est; Unde propterea mos inolevit, quando id animo habeant, corpus sepeliendi, provisionaliter, atque ut vulgò dicitur in forma depositi; *Tex.* autem *in l. penul.* hanc translationem quodammodo de Regalibus constituit, dum eam sine Augusti licentia fieri prohibet, nulla facta mentione alicujus solutionis vectigalis, vel alterius oneris.

Magis verò id probare videtur *Tex. ind. l. ne corpora ff. eod. tit. de Relig. & sump. fun.* per quod genera-
6 liter disponitur, ne ossa, aut corpora mortuorum detineantur, aut vexarentur, neve prohiberentur, quominus via publica transferrentur, quod propriè quæstionem decidere videtur, dum ita præsupponit impedimentum, quod à vectigalium, & pedagiorum axactoribus fortè in viis publicis præstabatur; Atque hinc Doctores communiter inferunt, ut corpora mortuorum, pro ære alieno, sive ex alia causa detineri non valeant, vel sequestrari, aut aliàs impediri, quo minùs sepulturæ tradantur.

Idem dicendum venit, attenta ratione, cui pro genio semper dignior locus tribuitur; Ex duplici ete-
7 nim causa, vectigal, seu aliud onus solvi debet, vel respectivè exigi potest. Primò scilicet, ratione oneris merè personalis, vel tributi, quod juxta frequentiorem Juristarum loquendi usum, capitationem dicimus pluries *hoc tit. insinuatum*; & præsertim supra *disc. 102.* & hæc species utique convenire non potest homini mortuo, qui non est amplius homo, Adeò ut nostri cum consuetis frigiditatibus, inserte soleant,
8 quod gabella imposita pro quolibet animali, intelligitur de animali vivente, non autem de mortuo *Moles decis. dict. §. 14. quæst. 4. num. 4. cum aliis supra disc. 62. & 71. num. 13.* ubi tamen advertitur, quod in hoc attendi magis debet substantia veritatis quàm formalitas verborum, quibus ita inhærere, semper est error.

Aut verò vectigal, seu dohana exigi prætenditur ratione mercimonii, sive introductionis, vel extractionis mercium, & bonorum, juxta ea, quæ de isto onere vectigalis, seu dohanæ, aut portorii, habentur supra *disc. 65. 67. 68.* & in aliis; Et tunc pariter nulla ratio suadet hanc solutionem cùm cadaver res sit omninò inutilis, nulliusque existimationis, unde propterea ex motivo Religionis, & pietatis, vel ex altero honorificentiæ ut consuetudini satis fieret, sive ob viventium
9 consolationem, aut demùm pro illa majori pietate, qua Christiana Religio suggerit pro aliquo animæ defuncti suffragio, fiant ea quæ cum tanto sumptu, & quandoque cum excessivo, ac damnabili solito luxu, pro Regionum moribus præcticantur in defunctorum cadaveribus tumolandis, non autem, quod illi jam annihilato viro id congruat, & per consequens nulla subest ratio, ob quam pro sepultura aliquid solvi debeat.

Etiandi etenim, apud antiquos Gentiles aliquam
10 solutionem fieri, scriptum invenitur, quatenus juxta gentilitatis leges, ac mores, ille ager, vel locus, in quem cadaver illatum esset, ex puro, seu prophano, fieret religiosus, unde propterea in commercio esse prohibebatur, ex deductis per *Frances de Ecclesia Cathedr. cap. 26. num. 136. & 153.* ideoque invito, vel ignorante domino in alieno prædio cadaver inferri prohibebatur, *per tex. in l. 2. Cod. tit. de Relig. & sumpt. fun.* & sic ob istud præjudicium, rectè de ejusdem possessionis pretio, vel de æstimatione illius diminutionis, quam ita patiebatur, conveniri poterat.

Et quamvis hodie apud Catholicos, sepulchrorum, vel funerum emolumenta habeantur, etiam necessaria, favore Parochorum, aliorumque Clericorum sæcularium, vel Regularium, ex iis, quæ in materia juris sepeliendi, habentur plures *sub tit. de Paroch.* & præsertim *disc. 22. cum plur. seq. disc. 2. cum seq. & disc. 58.* ac alibi; Attamen id provenit non ex dicta ratione funerum, vel sepulturæ, seu ex indirecta subrogatione istorum emolumentorum loco decimarum, quæ in loco ex consuetudine non solvantur, vel si solvantur, non sufficiant ad congruam sustentationem eorum, qui curæ animarum, aliisque divinis, populi servitio, ac saluti sunt addicti, ex ea ratione ut qui altari servit, de altare vivat, & ne bovi triturantis os claudatur, Et ob quam rationem in aliquorum etiam Sacramentorum, aliorumque divinorum administratione, aliqua persolvi emolumenta, moribus probabiliter est inductum, dummodo tamen moderate, atque ad limites dictæ rationis id sequatur. 11

Atque hinc liquet, quàm detestabiles, quàmque severa punitione digni sint illi abusus, qui recenientur *lib. 9. tit. de Testam. disc. 24.* & alibi, præsertim in aliquibus Apuliæ, aliarumque Provinciarum Regni Neapolitani partibus, quod scilicet moriente aliquo extero, vel etiam cive divite, sub hoc prætexto decimarum personalium, vel industrialium, per parochos, & forsan etiam per Episcopos & per Capitula, magnæ fiunt extorsiones, represaliias faciendo circa ipsa cadavera, illaque aliàs sepulturam retardando, vel denegando, quo nil turpius, magisque scandalosum, dum etiam Gentilium, ac Etnicorum legibus adversum est, ut de pietate Gentilium in sepeliendo &c. latè *Frances. ubi supra cap. 26. ex num. 116.* & generaliter *cap. 27. & 26. per tot.* ubi de materia cadaverum, & sepulturæ, meritòque Sac. Congregatio plures improbavit. 12

Prædictæ autem traditionis, vel communis opinionis rationem, vel originem, diversam scriptores allegant; Puti etenim Juristæ id referunt errori *Glosæ in l. funeris 37. ff. de Relig. & sumpt. fun. verbo Vestiaria*, quod explicat pro vectigalibus, sed malè, ut advertit præsertim *Cujac.* cum quo pertransit *Faber. ubi supra*; Alii verò historicè, seu eruditè id referunt antiquiorum Romanorum moribus, ut per *Besold. Petr. Greg. Guid. Pancirol. Cujac.* & alios relatos per *Irand. in dicto tract. de protestat. in prælud. seu Apparat. num. 98.*

Quidquid autem sit, atque, sive una, sive altera opinio teneatur, nil ad praxim id refert, cum neutra concludat super hujusmodi prætensionis subsistentia, ut etiam idem gabellarii agnoverunt, qui à prætensionis fomento, seu prosequutione abstinuerunt, eamque amplius prosequuti non fuerunt, Idemque Alexandro VII. viva vocis oraculo, nostra ætate decisum fuit, occasione consimilis prætensionis, quæ habebatur per plurium locorum gabellarios, & dohanerios pro translatione cadaveris Infantis Margheritæ de Sabaudia, nimium exemplaris vitæ, quæ in Urbe decedens, Assisii sepulturam elegit. 13

FANEN. MOLENDINI.

Pro CIVITATE,

Cum CORBELLIS.

Casus pendet coram A. C.

De

De eadem materia, de qua supra *disc.* 144. & 145. juris prohibendi constructionem novi Molendini, Et incidenter de iisdem, de quibus *disc.* 165. An scilicet Castra existentia in districtu, veniant sub nomine territorii.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quilibet potest construere Molendina, neque alter, qui jam habeat, id prohibet, & quando competat prohibitio.*
3 *De verbo territorium, an complectatur solum territorium particularis Civitatis, vel etiam totum districtum.*
4 *In flumine publico non possunt construi Molendina sine licentia Principis.*
5 *Quod decisiones causarum hodie pendeant ex facto, & de probatione situationis Castrorum in territorio, seu Comitatu.*
6 *Jus privativum, seu prohibendi est de regalibus.*
7 *De eadem, de quo n. 5. an Castra sint de Comitatu.*
8 *Observantia est interpres.*
9 *An aliqua divisio tollat unitatem territorii.*
10 *De ratione ob quam gabella, & collectæ diversimodé exiguntur in Civitate, & in Castris, seu Villis.*
11 *Declaratur conclusio, de qua num. 2.*
12 *De eodem, & in quibus territoriis loquantur auctoritates, de quibus eodem num. 2.*
13 *Declaratur conclusio, de qua num. 4. circa usum fluminum, & quæ sint de regalibus.*
14 *Flumina non navigabilia, an sint Civitatis, vel Baronis.*

DISCURSUS CLXVII.

1 POssidente Civitate Fani quædam Molendina ad usum triturationis tritici, aliarumque frugum redigendarum ad farinam in fluminibus Metauri, & Arsilæ, impositoque quodam onere super frumento molendo, in universum; Cum id produxisset controversiam, cum aliquibus particularibus possidentibus sua molendina in iisdem fluminibus, hinc Civitas, ista molendina emit, ac propterea obtinuit à Clemente VIII. circa finem decursi sæculi, approbationem dicti oneris impositi super frumento, donec solveretur pretium dictorum trium molendinorum, nec non concessionem juris prohibendi constructionem novorum molendinorum, tam in dictis fluminibus, quam alibi in toto territorio, sine tamen præjudicio refectionis jam existentium, approbando quoque in eisdem literis quasdam capitulationes initas inter Civitatem, & Comitatenses, atque ita ab eo tempore, usque ad præsens, spatio circiter annorum octuaginta servatum fuit, quod scilicet alia molendinorum constructio sequuta non est; Cum autem Corbelli habentes aquas in prædio privato existente in Castro Cartoceti, molendinum construere vellent; hinc Civitas obtinuit ab A. C. inhibitionem, pro observantia dictarum literarum Apostolicarum Clementis, super cujus moderatione assumpta desuper disputatione.

Scribentes pro construere volentibus, totum penè desumendo, ex jam deductis supra *disc.* 144. & 145. *ex Capic. Latr. consult.* 106. *aliisque ibi relatis*, insistebant
2 super naturali libertate construendi in suo, non obstante præscriptione, vel possessione prohibendi prætensa per Civitatem, ex vulgari regula desumpta, ex dispositione *textus in l. altius. C. de servit. & aq.* de qua in his terminis locis citatis, & generaliter *sub tit. de servitut. disc.* 1. *cum pluribus seqq.* & de molendinis *eod. tit. de servitut. disc.* 30. quod scilicet in facultativis non datur præscriptio, neque possessio manutenibilis, non præcedente prohibitione, cum subsequuta acquiescentia.

Respondendo autem ad prædictam Apostolicam concessionem dicebant; Primò, quod illa intelligenda esset
3 de territorio in stricta significatione, id est proprio, & particulari ipsius Civitatis, contra distincto ab illo Castrorum, non autem de toto Comitatu complexivo territorii Castrorum; Potissimè dum adest formalis contradistinctio inter Civitatem, & Castra, cum distinctis finibus, inde propterea pro bonis existentibus intra eorum limites contradistinctos ab illis Civitatis, solvuntur onera Cameralia, & alia cum quadam diversa forma collectandi, & cum formali communitate diversa; Atque ex inde inferebant, quod Castra dicerentur de Comitatu, seu districtu Civitatis impropriè, ac remotè in sola ratione jurisdictionali, ob subjectionem eidem Gubernatori, non autem de Comitatu proprio, denotante unum, & idem territorium, atque unum, & idem corpus, juxta distinctiones, de quibus supra *in Interamnen. juris collectandi disc.* 165.

Et secundò, quod concessio intelligenda de constructionibus in dictis fluminibus, tanquam publicis, à quibus non licet divertere aquam sine licentia Principis, 4
cum sint de Regalibus, in id allegando *Mandell. consil.* 505. *num.* 2. *Capic. Latr. dicta consult.* 116. *num.* 57. *Buccier. de Regal. cap.* 2. *num.* 165. *cum seqq. Arnisc. de jure Majestatis lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 5. *& seqq.* non autem ubi agitur de aqua existente in prædio privato, quæ dicitur de dominio privato Domini prædii, qui pro libito uti potest, ex iis, quæ ad istam materiam aquæ nascentis, vel existentis in fundis privatis, pluries habentur *eod. tit. de servitut. disc.* 25. *cum pluribus seqq.*

His tamen non obstantibus, scribens pro Civitate (etiam cum sensu veritatis) contrarium dicebam videri probabilius; Non negabam siquidem dictas propositiones, seu regulas in suis casibus, sed negabam earum applicationem, juxta hodiernam frequentiorem contingentiam in omnibus pene forensibus controversiis; Imprimis autem insistebam in facti præsupposito, quod videbatur basis, & fundamentum totius causæ, quod scilicet istud Castrum, prout pleraque alia adjacentia, essent sine dubio de vero districtu, & Comitatu Civitatis, ex pluribus claris demonstrationibus, & præsertim ex publico instrumento, per quod, mediante opera Commissarii Apostolici, ista Castra, quæ se rebellaverant à Civitate, denuó illam agnoscunt in superiorem, & matrem, cum expressa declaratione, quod essent de ejus territorio, & Comitatu; Ac etiam ex alio instrumento transactionis super modo distributionis onerum, & collectandi, atque ex capitulationibus approbatis in iisdem literis; Accedentibus etiam, allibratione bonorum existentium infra fines istorum Castrorum in catastro Civitatis, & aliis probationibus, & enuntiativis; Et præsertim, quod Civitas specialiter in isto Castro Cartoceti deputat potestatem, cum sola confirmatione Gubernatoris Apostolici, ex quibus imo minoribus probari istam qualitatem, aliis relatis firmatur *in Cesenaten. seu Sarcinaten. Emphyteusis* 30. *Iunii* 1642. *Ghislerio*, approbata in eadem causa *dec.* 400. *par.* 9. & 199. *par* 12. *recent.* 5

Isto igitur verè certo, & incontrovertibili præsupposito sic stante, quod scilicet ista Castra essent de vero, & proprio Comitatu, non ex sola ratione jurisdictionis, & subjectionis eidem gubernio, sed in ratione unitatis territorii, & constitutionis unius corporis, juxta distinctiones, de quibus supra *disc.* 72. 94. & 165. adeò ut Papa loquente de universo territorio, de jure veniant etiam Castra, ex deductis in proximè citatis locis; Ita dicebam fundatam esse intentionem Civitatis in prædicta concessione Apostolica, quæ tanquam expressa, & literalis, non admittebat quæstiones, & argumenta ad vulgarem regulam textus *in l. ille, aut ille, ff. de legat.* 3.

Quamvis enim verum sit juxta deducta *d. disc.* 144. & 145. & alibi pluries *hoc eod. tit. & tit. de feud. disc.* 6
3. ubi etiam in specie molendinorum quod istud jus privativum, seu prohibendi sit de regalibus non obtinendum, nisi ex concessione Principis supremi, adeò ut Civitas subdita, id statuere non valeat, nisi cum propriis subditis de illorum consensu, tanquam per speciem voluntariæ collectæ, ex deductis *d. disc.* 144. Attamen ista

difficultas de plano sublata remanebat ex facto, ob exi-
stentiam privilegii Apostolici, quod omnem dubitan-
di occasionem tollit, quoties non obstet defectus com-
prehensionis.

Quatenus itaque pertinet ad punctum comprehen-
sionis, ad quem re vera causa restringebatur, an scili-
cet illa verba, *in toto territorio*, intelligenda venirent
de territorio particulari Civitatis, vel de illo totius Co-
mitatus complexivo Castrorum, quorum territorium
esset unum indivisibile; Dicebam probabiliùs videri
hanc secundam partem, pro comprehensione totius
Comitatus, tùm ex regula juris, de qua in *dictis disc. 72.*
94. & 165. tùm etiam, & clarius ob duplicem facti
circunstantiam; Primò nempe ob amplitudinem, &
7 universalitatem hujus verbi, *territorii*; dum dicitur *in*
toto; Et secundò, quoniam occasione enunciandi situa-
tionem molendinorum emptorum, ut supra, fit men-
tio de agro Civitatis, sub cujus vocabulo explicari so-
let recinctus Civitatis, contra distinctus à finibus par-
ticularibus singulorum Castrorum, unde propterea adest
clara discretiva, inter agrum, & territorium, & per conse-
quens dici non potest, quod sub nomine territorii, juncto
cum dicto verbo denotante universitatem, seu totalita-
tem, veniret solum ager, juxta ea, quæ circa hanc discre-
tivam loquutionem in jure habemus in omni penè ma-
teria, & præsertim sub *tit. de fideicommiss.* in ea quæstio-
ne, an sub nomine filiorum veniant descendentes, cum
similibus.

Omnemque difficultatem in hoc proposito tolli dice-
bam, ob sequutam observantiam, quæ dicitur optima in-
8 terpres, ubi præsertim habeat verisimilitudinis fomen-
tum ex iis, quæ in terminis interpretationis Indulti Apo-
stolici habentur *dec. 59. n. 12. par. 10. recent. & frequ.* Im-
probabile etenim est quod tam diuturno tempore, alte-
rius molendini constructio neglecta fuisset, nisi istud
privilegium coercuisset, ut ponderatur quoque supra
disc. 145.

Neque hanc territorii unitatem tollit diversitas com-
munitatis, seu modi collectandi, & solvendi onera, quo-
9 niam ut advertitur quoque supra *in Interamnen. disc.*
165. hujusmodi accidentales divisiones ad certos effe-
ctus, non tollunt substantiam unitatis; Adinstar eorum,
quæ habentur in materia jurispatronatus, seu feudi in-
dividui *sub tit. de feudis disc. 8. & alibi*, ac etiam *sub tit.*
de praemin. disc. 3. cum duobus seqq. in uno corpore for-
maliter individuo Capituli, quod sit materialiter divi-
sum, seu distributum in plures Ecclesias, cum diversis
juribus, diversoque modo vivendi, atque passim exem-
plificant DD. in una, eademque Civitate divisa per
contratas, vel quarteria, quod una pars supportet ali-
qua onera, quæ non supportentur per alteram, puta
pro constructione, vel refectione pontis, pro usu, &
commoditate unius partis, quæ solùm contribuat, non
autem altera, quæ tali ponte nó indigeat cum similibus.

Atque frequens videtur iste usus, quod Civitas sup-
portet onera uno modo, & Castra supportent altero; Ut
præsertim occasione gabellæ carnis, & exemptionis
religiosorum, pro ea carne, quam extra Civitatem in
ejus Castris, & Villis eleemosynaliter obtineant, de Rea-
10 tina Civitate habetur supra *disc. 57.* ob congruam ra-
tionem, quod in Civitate, quæ muris recincta est, at-
que cum portis, speciem clausuræ habet, unde propte-
rea fraudibus magis occurri potest, atque personæ no-
biles, & civiles vivunt, publica onera commodius sup-
portantur, mediantibus gabellis super pane, vino, carni-
bus, aliisque victualibus, dum ita cum majori facili-
tate, mediante victualium usu, à sponte dantibus insen-
sibiliter exiguntur, nimium verò incommodum, & dif-
ficile est practicare collectas, & contributiones; E con-
verso autem, in Castris, & Villis, seu rusticanis domibus
sparsis per Comitatum, vel territorium, id est penè im-
practicabile, Tum ob locorum aperturam, ob quam frau-
dibus occurri non potest; Tum etiam quia, ob qualitatem
Incolarum, magis practicabile & oportunum est vivere
per collectas, seu taxas, & contributiones; Non per hoc
tamen cessat unitas corporis, & territorii; Quinimò in
eadem Civitate dignoscitur iste discretivus modus sup-
portandi publica onera, inter nobiles, & plebeios, ut
illi ea supportent per collectas super bonis per æs, & li-
bram, isti autem per collectam personalem, quæ capita-
tio dicitur, cum similibus.

His autem sic stantibus, atque respondendo ad assum-
ptum, de quo supra, quod scilicet in facultativis non
detur præscriptio, vel possessio, sine prohibitione, cum
subsequuta patientia; Dicebam id rectè procedere, quan- 11
do possessor, soli possessioni, vel temporis beneficio inni-
tatur; Secus autem, dum accedit titulus explicitus, qui so-
lus, & de per se sufficit, isque evitari prætendatur ratione
non comprehensionis, quoniam tunc possessio tempo-
ris considerabilis, attendenda venit in ratione interpre-
tationis magis, quam in ratione possessionis, atque alias
esset de facto eludere, vel circumscribere omnia hujus-
modi privilegia, sub hoc prætextu, & consequenter,
quando ex observantia, vel possessione, ita constat de
privilegii effectuatione, tunc accedere debet res judicata
in petitorio, quæ illud declararet, atque interim habens
privilegium conservari debet in eo statu, qui sit unifor-
mis privilegio.

Hinc proinde resultat, extraneas remanere auctorita-
tes, quæ in hac materia habentur, de quibus præsertim 12
apud *Capic. Latr. d. consultat 116.* cum aliis *d. disc.*
144. & 145. cum procedant in dicto altero casu longè
diverso, quod scilicet ille, qui prætendit istud jus priva-
tivum, seu prohibendi, innitatur soli possessioni, & ob-
servantiæ, potiùs præscriptivæ, quam interpretativæ, Se-
cus autem ubi titulus explicitus ad id habilis accedat,
possessio autem deducatur, tanquam effectuatio, & ob-
servantia interpretativa, ad elidendam exceptionem non
comprehensionis.

Nullius quoque momenti videbatur differentia con-
stituta inter aquas privatas, & illas fluminum; Tum quia 13
concessio Apostolica in verbis dirimit quæstionem, dum
facta mentione fluminum Metauri, & Arsillæ, existén-
tium in hoc territorio, subjungitur verbum universale,
& alibi, complexivum omnium aliarum aquarum; Tum
etiam quia, ut patet ex eodem textu *in cap. unic. quæ*
sint regalia, ea flumina, verè, & propriè dicuntur pu-
blica, ex illa publicatione, quæ redolet regaliam, unde
propterea construi non possunt molendina, & alia ædi-
ficia, quæ causent diversionem aquæ, vel impedimen-
tum navigationis, quando sint navigabilia, sive sint etiam
parva, sed quod eis constituatur flumen navigabile, ra-
tione publicæ utilitatis, ob quam, etiam extra naviga-
tionem, pro aliis publicis usibus cessat illa facultas quæ
de jure, Dominis prædiorum conceditur, divertendi
aquas privatas in eis existentes, ex deductis *sub titulo de*
servitut. decis. 41. Secus autem ubi agitur de flumini-
bus non navigabilibus, quæ dicuntur etiam publica
impropria, vel scilicet ad denotandum usum publicum
Civium, & Incolarum, tam pro irrigationibus, quam
etiam pro usu molendinorum, aliorumque ædificiorum,
juxta casus, de quibus *dicto tit. de servit. disc. 28. &*
30. Sive dicuntur publica ad excludendum dominium
mere privatum, atque ad denotandum dominium publi-
cum habituale, quod sine præjudicio usus Civium, &
Incolarum, residere dicitur, vel penes Barones, & Do-
micellos, juxta quæstionem insinuatam, occasione Mon-
tium, & forestarum *sub tit. de feud. disc. 2.* & alibi; Et 14
super quo puncto certa regula statui non potest, ac pro-
pterea dignoscitur consuetus error procedendi cum ge-
neralitatibus, vel cum traditionibus DD. in sola littera,
non distinguendo regiones, quoniam in aliquibus regio-
nibus, vel principatibus, ex consuetudine regula assistit
Baronibus, ut ipsorum sint flumina, ut apud *Franch. &*
add. decis. 183. & aliis plenè apud Prat. discept. 74. lib.
1. E converso autem in aliis regionibus, vel principati-
bus esse solent Communitatis, ut præsertim patet *dict.*
disc. 30. de servit.

Clarius

Clariùs verò in hac facti specie id comprobari dicebam, ex eisdem literis, ipsaque facti serie, dum plures particulares actu possident molendina antiquiora, quæ per privilegium præservatà fuerunt, ac etiam possidebantur per tres alios à quibus ipsa Civitas emit, unde propterea concessio Apostolica non fuit pro facultare construendi molendina, quæ requiritur in illis fluminibus publicis, qoæ sint de regalibus, sed solum pro jure privativo, & prohibendi.

---

† PLACENTINA INTRODUCTIONIS SALIS.

Pro MARCHIONE MALVICINO FONTANA,

Cum FISCO, seu CAMERA DUCALI.

Responsum.

De facultate introducendi Salem, illumque vendendi privativè, An sit de Regalibus, adeò ut competere non valeat feudatariis, & Domicellis inferioribus; Et quatenùs competat, an concessio istius juris in appellatum sub aliqua pensione, vel mercede, importet novam impositionem gabellæ, vel abusum ejusdem juris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Salaria est de regalibus. & non competit Baronibus, & Domicellis subditis.*
3 *De distinctione inter salinas, & salarias, & de jure privativo furnorum, & molendinorum.*
4 *Quod in hoc jure privativo inesse dicatur vectigal, seu gabella, & quomodo.*
5 *Quando id procedat, vel potiùs jus privativum importet bonam administrationem.*
6 *Quando possessio alicujus regalia importet potiùs passivam exemptionem, seu franchitiam ab onere.*
7 *Quod regalia minora, seu media quandoque obtineantur per Barones, & Domicellos.*
8 *De eodem, & quando hæc jura congruant etiam Domicellis.*
9 *Quid importet jus introducendi, & distribuendi salem, pro certo pretio inalterabili, & non nimium alterato.*
10 *Quod officia, vel appaltus portarum, vel nivis sint de regalibus.*
11 *Unde proveniant emolumenta, quæ resultare solent à dictis juribus privativis, absque eo, quod importent vectigal.*
12 *An Dominus teneatur de fraudibus, & culpis appaltatorum, & quando.*

DISCURSUS CLXVIII.

EXistente ab immemorabili tempore Domino Castri
1 Nibiarl in possessione privativa, introducendi in
Castrum, pro usu Civium, & Incolarum, ac aliorum in teritorio existentium, salem, ut ibi dicitur, grossum; Cum modernus Marchio tale jus concessisset in appaltum quibusdam negotiatoribus, sub annua peosione librarum 300. sub lege non alterandi consuetum pretium; Hinc fiscales prætendere cœperunt, quod Marchio dicta facultate abusus fuerit, atque ita quod jura regalia Principis usurpaverit, implicitè imponendo novum datium, vel gabellam subditis, sive ita dando præfatis Appaltatoribus occasionem fraudandi Cameram Docalem io datio salis, ob distributionem, quæ fieri posset extra territorium; Ac propterea desuper ex parte ejusdem Marchionis responsum petitum fuit; Sed qoia communicata non fuerunt jura, seu fundamenta, quibus fiscales innitebantur, Ideìrco maturum judicium pro veritate non de facili efformare potui; Cum præsuppositis autem contentis in notula transmissa, loquendo potiùs in abstracto, quàm in concreto, tres efformabam inspectiones, Primò nempe super ipso jure, seu ipsa facultate hujus introductionis, & privativæ distributionis, pro certo pretio ab antiqua consuetudine taxato; Secundò super adhuc non practicato modo, concedendi in appaltum istud jus introducendi, & distribuendi pro annua recognitione, an importaret, nec ne dictæ facultatis abusum, vel implicitam impositionem novi oneris, & gabellæ; Et tertiò, quatenùs ex inde innovatio subditis, ac Incolis præjudicialis non sequeretur, sed quod Appaltatores ista occasione fraudes committerent distribuendo salem extra Castri territorium in præjudicium appaltus Generalis Cameræ Ducalis, an id importaret aliquod ipsius Marchionis delictum punibile.

Quatenùs itaque pertinet ad primum punctum, dicebam, quod licèt istud jus introducendi salem in loco illumque vendendi, vel distribuendi privativè ad alios, ex quodam communi omnium principatuum usu, sit de regalibus, atque registretur *in cap. unic. quæ sint regalia*,
ideoque denegetur Baronibus, vel Domicellis subditis, ut 2
docet notoria praxis fortè omnium principatuum nostri Orbis communicabilis, ut patet ex deductis supra à *disc.* 105. *cum pluribus seqq. ad* 115. *& disc.* 158. *&* 159. in quibus de ista materia salis, & salinarum agitur, ibique allegantur concordantes, & præsertim *Decius cons.* 291. *alias* 293. quod in hac materia circumferri solet.
Attamen juxta ibi recensitas distinctiones, inter sali- 3
nas, salaria, regalia propriè non consistat in salinis materialibus, in quibus sal fabricatur, nisi istæ quoque ex legibus, vel consuetudine principatus effectæ sint juris regalis, seu privative Principis, dum pro regula magis generali, regalia consistit in salaria, id est in jure privativo introducendi, aut distribuendi salem, pro pretio, ex eo quod ista alteratio in effectu continet sub se vectigal, seu collectam, quæ ita à subditis insensibiliter mediante usu hujus victualis exigitur, eodem modo, quo sequi dicitur in quocumque alio jure privativo vendendi victualia vel alia humano usui necessaria, ut occasione juris privativi aperiendi furnos, seu vendendi panem, & similia, habetur sopra *in Veliterna disc.* 16. *& alibi.*
Et per consequens id procedit, quando verificatur 4
dicta ratio alterationis pretii intrinseci materiæ, quoniam in illo extrinseco pretio alterato, vectigal seu onus consistere dicitur, exindeque inferri dicebam, quod ubi in hac facti specie, consuetum antiquum pretium, pro quo distributio fieri consuevit, dicendum veniret solùm intrinsecum, & naturale, id est proportionatum expensis, quæ fiant in fabricatione, vel emptione materiæ, ejusque vectura, & conservatione, aliisque expensis, tunc verè, & propriè nulla adesse dicitur regalia, cùm id solùm importet quandam providam œconomicam administrationem, & curam favore subditorum.
Neque qualitas juris privativi, sola, & de per se redo-
let per necesse regaliam (ut aliqui malè opinantur) quo- 5
niam, ut præmissum est, eatenus illa id importat, quatenus sub se contineat dictum implicitum vectigal, quod inest in pretio extrinseco, & alterato, cùm in his vel similibus materiis, cessante ista circumstantia, jus privativum referendum veniat potiùs rectæ administrationi, quod congruit fieri per unam manum, seu unam personam ad tollendas confusiones, sive quod ita non possèt benè consuli publicæ necessitati, vel commoditati, juxta ponderationes, de quibus occasione cursitationum, seu portus literarum, ac etiam occasione provisionis, vel appaltus nivis, habentur supra *disc.* 46. Ac etiam occasione refectionis aggerum, vel expurgationis locustarum, & similium, habetur pariter infra *disc.* 56. *& sub tit. de servitut. disc.* 46. cum similibus.

Sive quod isto casu, verè, & propriè, non esset exercere jus regale, sed potiùs cum prudenti, & œconomica administratione consulere indemnitati subditorum eo modo, quo supra *disc.* 44. *&* 45. *&* 125. habetur de annona.

Aut quod ista facultas non importaret jus regale acti-

6 vum, sed potiùs quandam franchitiam, seu passivam exemptionem ab eadem regalia, sive ab illo onere, quod sub ea inesse dicitur, quod longè differt à jure activo, dum istud sine privilegio explicito supremi Principis, vel illo, quod in vim immemorabilis, vel centenariæ est allegabile, obtineri non potest, & tamen de jure, præscriptio exemptionis per solam longissimam possessionem acquiritur, ut supra, hoc eodem titulo advertitur.

Et nihilominùs, ubi etiam jus regale activum in-
7 esset, ratione impliciti vectigalis, vel gabellæ, quæ inest in pretio extrinseco alterato; Adhuc tamen istud non de illis regalibus majoribus, quæ pernecesse insunt supremo principatui, à quo divelli non possint, sed videtur potiùs jus regale medium, seu inferioris ordinis, quod non implicat obtineri etiam per Barones, & Domicellos, juxta *decis. 56. Franch.* cum aliis relatis *sub tit. de feud 63. & seqq.* ubi de jure collectandi competente Baronibus, & Domicellis inferioribus; Verùm non videbatur opus assumere hanc provinciam, quoniam dum ex hac innovatione pro adeò modico emolumento, Camerales id motivaverant, signum est, quod priùs nullum exinde reportaretur lucrum, seu emolumentum extrinsecum, sed verè, & propriè id redoleret dictam prudentem œconomicam administrationem, cum implicita exemptione, vel franchitia à vectigali, seu gabella generali principatus, ita obtinendo quodam modo francum, & pro solo pretio intrinseco illud victuale, quod alii subditi emere coguntur, pro pretio alterato, in quo inest vectigal.

Ad istius autem juris, vel facultatis comprobatio-
8 nem, ponderabam adamussim conferre ea, quæ habentur dicto *discursu 63. de feud.* quod scilicet talis facultas non proveniret à nova concessione Principis, sed à retentione facultatis antiquæ non obstante deditione, dum istud dominium præsupponebatur antiquios, quàm esset erectio Ducatus Placentini, eodem modo, quo ponderatur per scribentes in celebri causa status Pallavicini relatos *eodem tit. de feud. disc. 74 in princip.* Unde propterea quoad dictum jus seu facultatem introducendi, & distribuendi videbatur, quod nulla caderet ratio dubitandi, quæ, (ut supponebatur,) tota consistebat in secundo puncto innovationis, dandi scilicet hoc jus in appaltum negotiatoribus pro dicta annua recognitione, seu responsione librarum 300.

Quatenùs itaque ad hunc secundum punctum pertinet, dicebam (etiam in sensu veritatis) quod cum
9 ista concessio in appaltum, non importaret alienationem pretii consueti, nullum exinde resultaret hinc proinde non videbatur, ubinam fundari posset delictum usurpationis, vel exercitii juris regalis; Cum etenim id potiùs importaret prudentem œconomicam administrationem, ex quodam implicito quasi contractu inter Dominum, & subditos, ita eos providendi de hoc victualis cum uniformi, & non alterato pretio, ita intrare dicebam ea, quæ habentur in eisdem terminis pretii salis supra *disc. 110.* quod scilicet ista esset quædam species pacti, quod fieri solet, cum illis negotiatoribus, qui vivanderii appellari solent, manutenendi exercitum, vel milites præsidiarios, aut classem maritimam, de victualibus aliisque necessariis, pro certo uniformi inalterabili pretio; Sive juxta illam speciem appaltuum, furnorum, qui fieri solent in aliquibus Civitatibus, cum obligatione manutenendi in toto anno pretium uniforme panis venalis sive juxta casum, de quo *tit. de Canonic. & Capitul. disc. 7.* cum similibus, dum ita emi, ac respectivè vendi dicitur incerta alea, quæ potest hinc inde se habere ad lucrum & ad damnum, quoniam dari potest bona occasio emptionis salis in magna quantitate, ut vulgò *all' ingrosso*, quodque nullum in eo contingat infortunium unde propterea iste provisor vendendo ad minutum in aliquibus annis, possit esse in lucro; Et è converso in aliis annis in damno, quia ob sterilitatem salinarum, aliave accidentia supra in hujus materiæ discursibus pluries enonciata, compellatur cariori pretio salem emere, vel quia ille ex aliquo accidenti pereat, vel aliud patiatur infortunium, ac propterea nil prohibet, quin ista administratio, quæ habet hujusmodi incertam aleam, & quam viro nobili non expediat facere per se ipsum, committatur negotiatoribus in materia magis peritis, qui hujusmodi aleam, seu eventualitatem in se assumant, dando, vel respectivè recipiendo aliquam recognitionem; Adamussim juxta introductionem cursuationum, & postarum, sive appaltus nivis, & similium, ex ponderatis supra *disc. 46.* & alibi.

Et quamvis, ex plenè disputatis in *Romana census coram Bichio inter suas decisiones 571. & 606.* pateat,
quod officia, vel appaltus sint de regalibus supremo 10
Principi reservatis, idque procedere etiam in appaltu nivis, latè comprobare conetur *Ganavet. decis. 16.* cujus contrarium probabilius videri in hoc ultimo præsertim casu appaltus nivis ostenditur *d. disc. 46.* Attamen quidquid sit de hoc puncto in genere, sive in abstracto, admissaque etiam opinione, quod concessiones hujusmodi officiorum, vel appaltuum sint de regalibus, ista regalia consistere dicitur in ipso jure privativo, quod scilicet dum Princeps supremus, ex originario motivo publicæ commoditatis, vel utilitatis, rectæque administrationis Reipublicæ, istam curam, & administrationem in se suscepit exercendam per eos, quibus ipse committat, non possint alii in hoc se ingerere; Ac propterea admittebam, quod in hoc jure privativo, seu prohibendi consisteret regalia, sed istam in præsenti casu hic Domicellus jam habebat, ut supra in prima inspectione, Et per consequens, an illam exerceret per famulos, & ministros, vel per Appaltatores id non facit differre specie, neque aliquam innovationem, seu alterius juris regalis usurpationem continet, ut contineret quando exindè resultaret aliqua alteratio illius pretii intrinseci, & naturalis, quod antiqua consuetudo, per supra enonciatum implicitum contractum, vel quasi inter Dominum, & subditos, taxavit, dum illud extrinsecum, seu accidentale pretium alteratum, quod ab hoc jure privativo oritur, redolet aliam regaliam impliciræ collectæ, seu gabellæ, ut supra.

Neque vim facere videtur, quod exindè notabile
emolumentum Princeps, ejusque fiscus, vel Camera 11
penè in omnibus principatibus hodie reportare solet, ut docet praxis postarum, seu cursitationum, ac etiam appaltus Impressoris Cameralis cum similibus, quoniam, id provenit potiùs à casu, quod scilicet illa introductio quæ de ejus tempore, vel initio, potiùs damnosa, & dispendiosa erat, ob excretum hominum luxum, sive ob industriam administratorum pro tempore, effecta sit lucrosa, sed non per hoc inesse dicitur vectigal, seu gabella, dum alias si ita esset, sequeretur quod pretium portus literarum, vel impressionis illarum scripturarum, quæ per alium imprimi non possunt, non deberet esse uniforme in exemptis, & immunibus, sicuti est in subditis & tamen praxis penè universalis docet contrarium, ex præmissa ratione, quod revera est potiùs lucrum industriæ, vel excrescentia hujus usus, quod ita effecta sit lucrosa illa introductio, quæ in ejus initio erat damnosa, ut ponderatur *d. disc. 46.* Quoties, (ut præmissum est) non adsit innovatio alterativa pretii majoris, quod subditi, & alii, quamvis inviti, solvere cogantur, ex sola ratione juris privativi, seu prohibendi.

Demùm quoad tertiam inspectionē suspicatæ, vel possibilis fraudis, quæ appaltui Ducali, ob distributionem
quæ ita fieri potest, ex industria Appaltatorum in aliis 12
locis convicinis; Observabam adamussim congruere ea, quæ ea celebri *consil. 156 Soccin. lib. 1. & ex cons. 414. Anchar.* & aliis, in specie salis habentur super ùs ponderata *disc. 159.* quod scilicet ista possibilitas apta esse potest parere in Appaltatoribus actionem, vel exceptionem defalchi, quoties immutatio proveniat à facto ipsius

Locatoris,

Locatoris, vel etiam tertii, quem ipse prohibere potest, & non prohibet; Non autem, quod exercente aliquo jus suum, eo modo, quo exercere potest, atque concedente solam hanc administrationem in proprio territorio, si ille, cui administratio datur, malè agat, atque sibi præfinitos fines egrediatur, ut ad aliquid teneri debeat ipse dominus, dum iste solùm cogi potest prohibere ejus conductori, vel ministro, ne id agat, ejusque culpa adesse dignoscitur, quando possit prohibere, & non prohibeat, juxta dictas auctoritates *Soccini, & Ancharani, cum aliis d. disc.* 159.

Ad quod comprobandum congruit practicum exemplum illius, qui sit solitus colere, & administrare propriam vineam per se ipsum, ejusque famulos, & operarios, quoniam si mutato consilio, illam concedat alteri, sub nomine locationis vel coloniæ, isteve conductor, vel colonus, quia sit fur, damnum inferat in vineis vicinis, huic furto commoditatem sibi præbente vinea, quam habet conductam, non exindè inferri poterit, quod locator in aliquo deliquerit; sed solùm poterit ipse cogi, ut puniat, prohibeat, & quatenùs cum prohibitione, vel punitione non consulatur cogi potest, ut illum removeat, non autem, ut exindè ipse dicendus veniat criminosus, & punibilis, per solum dictum locationis, iste que videbatur casus præcisus; Et per consequens concludendo, nisi aliæ adessent ignotæ facti circunstantiæ, mihi videbatur, quod molestiæ essent indebitæ, Incertum tamen est, quid sequutum sit.

---

†ROMANA PORTÆ SANCTI PAULI.

Pro JULIANO,

Cum CAROLO, ET IGNATIO DE CAPRANICA

Casus decisus per Rotam pro Juliano.

De eadem materia, de qua suprà *disc.* 5. an officia sint ad vitam, vel transmissibilia ad successores; Et quando omissa mentio litis obstet gratiæ, & aliqua de Constitutionibus revocatoriis.

SUMMARIUM.

1 *Solent in Urbe nobiles habere officia mecanica ad utilitatem.*
2 *Super officiis solent etiam imponi census.*
3 *Facti series.*
4 *Resolutio.*
5 *De generalitatibus super exequutione litterarum Apostolicarum, & quod debeant præsupponi.*
6 *De stylo interlineandi in supplicationibus ea quæ concedi nolunt.*
7 *Officia de eorum natura sunt personalia, & ad vitam.*
8 *Habens pro se regulam, dicitur habere intentionem fundatam.*
9 *De adminiculis facti quod concessio esset personalis.*
10 *Quando omissa mentio litis non præjudicet gratiæ.*
11 *De Constitutionibus revocatoriis concessionum officiorum.*
12 *Quando concessio dicatur ex causa onerosa.*

DISCURSUS CLXIX.

1 CUm ex Urbis consuetudine enunciata suprà *dis-*
cursu 2. *& disc.* 21. *& in aliis*, etiam viri nobiles
quædam officia mecanica acquirere soleant ad solum
emolumentum, exercitio penes famulos, vel conducto-
2 res, residente, illaque soleant etiam esse perpetua, ut
propterea super eis imponantur census, ut *disc.* 19. *de
Cens.* Hinc Angelus nobilis Romanus de familia Ca-
pranica, de qua agitur *disc.* 106. *de fideicommiss.* de
anno 1563. ex causa resignationis onerosæ ad favorem
à possessoribus, tanquam per speciem illius emptionis,
de qua in præcedentibus pluries obtinuit à Pio IV. con- 3
cessionem officii Custodis Portæ S. Pauli ad ejus vi-
tam, ut concedi in præteritum consueverat, deinde-
que de anno 1565. in gratiam familiaris ejusdem Papæ,
intuitu cujusdam summæ eidem familiari solutæ, obti-
nuit prorogationem ad vitam Dominici, sed in sup-
plicatione signata per concessum, pro quodam stylo
tunc currente, adjecta fuerunt verba denotantia per-
petuitatem pro omnibus ejus filiis, & descendentibus.

Defuncto verò Angelo, Dominicus officii possessor à Gregorio XIII. de anno 1577. obtinuit aliam prorogationem ad vitam Andreæ filii, contra quem post mortem patris, alii filii, & nepotes respectivè, prætendentes in vim dictæ secundæ concessionis Pii, coæquale jus habere, litem desuper introduxerunt in Camera, qua pendente, Andreas de mense Maji 1621. facta litis mentione obtinuit à Gregorio XV. prorogationem in persona Hyacinti filii primogeniti, cum facultate, ut emolumentorum participationem aliis filiis concedere posset, ut in testamento fecit, atque de mense Junii sequentis ejusdem anni proposita causa in Camera, prodiit resolutio ut dicta concessio Pii esset ad vitam, non autem perpetua, neque ulteriorem progressum lis habuit; Sed de anno 1655 Hyacinthus prole carens obtinuit ab Innocentio X aliam prorogationem in persona Juliani filii Bartholomæi unius ex dictis colitigantibus; Quare sequuto ejus obitu, dicto Juliano petenti coram Vicegerente litterarum Apostolicarum exequutionem, pro adeptione possessionis officii, Carolus & Ignatius Hyacinthi fratres, ægre ferentes amissionem dictæ participationis, se opposuerunt excitando di-
ctam prætensionem perpetuitatis, conm tamen præ-
tensione non obstante, prodiit sententia super exe-
quutione. Commissaque per Signaturam Justitiæ cau- 4
sam *coram Taja*, cum clausula translativa exequutionis
pariis litteris arbitrio, sub die 15. Martii 1675 Julia-
no favorabilis prodiit resolutio, pro exclusione arbitrii.

Præsuppositis itaque consuetis generalitatibus, super
quibus, pro corrupto, inepto quidem stylo moderno, 5
fieri solet inanis chartarum repletio, quod scilicet litte-
ræ Apostolicæ justificatæ habeant exequutionem para-
tam, non retardandam, per exceptiones dubias, &
altioris indaginis, quodque arbitrium reguletur à jure, ideoque non interponendum nisi quando in continenti constet de vitio gratiæ, cum similibus cantionibus, quas utpotè notorias, & quotidiè decantari solitas, sufficere deberet breviter indicare, ac præsupponere, nulla penitùs allegationum dote eis attributa; Punctus erat in objectis, quæ duo erant; Unum scilicet dictæ prætensæ perpetuitatis, & concessionis coæqualis favore omnium, & alterum invaliditatis ob non factam mentionem litis pendentis in Camera; Neutrum tamen in utraque instantia scribens pro Juliano, subsistentiam aliquam habere dicebam.

Quatenùs enim pertinet ad primum; Quamvis inter
causæ patronos aliosque scribentes hinc indè, nimium
certaretur super formalitate verborum supplicationis,
quod scilicèt in aliquibus partibus diceretur pro Domi-
nico ad ejus vitam tantùm, in aliis verò diceretur ge-
neraliter pro filiis, & descendentibus, an scilicèt ista po- 6
steriora verba censerentur deleta per quædam signa in
forma crucis, cum solita cassari, seu interlineari, aut
alias signari soleant, juxta stylum, de quo fit mentio
disc. 65. *testamen. & disc.* 36. *de benefic. ac etiam disc.*
9. *in relat Cur. & alibi*, ut probabilius videbatur.

Dicebam tamen, opus non esse in hoc principaliter insistere, cum negari non posset, quin ex hujusmodi contrarietate, dubietas resultaret, idque sufficiens esset, ut pro consueta vitalitia qualitate, ac restrictione ad vitam Dominici, respondendum esset, tam ex jure, quam ex facto, ejusque adminiculis, & argumentis.

Ex jure scilicet, quoniam regulariter officia illa præ-
sertim, quæ aliquod industriæ, vel fiduciæ personalis 7
ministerium annexum habent, sunt personalia, & ad

summum, ad vitam, cum quandoque etiam manualia esse soleant, ex plenè deductis *per Barbos. in l. quidam tale num. 78. ff. solut. matrim. Ciriac. contr. 298. num. 1. & 2.* cum aliis de quibus suprà *disc. 5. in principio*, ubi ampliatur, id procedere quamvis adesset dictio, *in perpetuum*, super quo pro consueto collectorio more multa colliguntur per ibidem allegatum *Pratum disceptat. 18. num. 72. vol. 2.* Et in individuo hujus casus *Spad. cons. 146. lib. 1.* qui tanquam Advocatur Cameræ scripsit in dicta causa de anno 1621.

Illa verò est regulæ legalis frequenter enunciata operatio, præsertim *disc. 22. de judic.* ut funder intentionem ejus, cui assistit donec probetur limitatio, quæ
8 non præsumitur, sed per allegantem probanda est; Multò igitur magis, ubi eadem regula comprobata remaneat à praxi, vel observantia generali Curiæ, de qua suprà *disc. 1. cum pluribus seqq.* ac etiam à particularibus hujus officii, quod de præterito ita conferri consuevit, ita quoque ejus qualitate, seu ministerio exigente, cum quandam administrationis speciem habeat, ut distinguendo advertitur *d. disc. 5.*

Ex facto quoque idem comprobari observabam. Primò nempè, quoniam in mandato de observando, quod
9 illicò de anno 1565. expeditum fuit per Camerarium, cum prorogatione ad solam vitam Dominici, ideoque tanquam observantia valdè proxima, nimium attendenda est.

Secundò in idem quoniam in annotatione in libris Cameræ pariter ad solam personam Dominici fit restrictio; Tertiò, qua de tempore recenti intra spatium scilicèt duodecim annorum, & minùs idem Dominicus rectè conscius qualis esset gratia sibi concessa, prorogationem ad vitam Andreæ obtinuit à Gregorio Decimo tertio contra omnem verisimilitudinem, præjudicando aliis filiis, & descendentibus propriis.

Quartò, ob dictam resolutionem hujus Tribunalis, & Cameræ, cum subsequuta aequiescentia; Quintò in idem, quia idem Bartolomæus, qui cum aliis litem in Camera substinebat, ut suprà, curavit obtinere dictam prorogationem ad favorem ejus filii tunc infantis, quibus simul junctis tam in facto, quam in jure ità res videbatur omninò plana; Adeò ut sufficeret hæc observantia, quamvis non esse temporis valde considerabilis, utpotè interpretativa, ex deductis *disc. 21. de judic.* multò magis, dum erat per sæculum, & ultra, adeò ut intrarent etiam termini observantiæ præscriptivæ, atque ad hunc effectum sufficiebat ultimus status, juxta deducta *disc. 104. de feud. disc. 15. de jurepatr. & sæpiùs sub titulo de benef.*

Quo verò ad alterum objectum non factæ mentionis
10 litis, tres adhibebam responsiones; Primò nempè, quod ipsi non essent legitimi contradictores utpotè nullum interesse habentes, dum eorum jus non aderat ex dicta concessione, ut suprà, minusque aliquod jus prætendi poterat ex dicta participatione emolumentorum, cum illa non tangat substantiam officii, neque aliquod jus in re vel ad rem tribuat, aut liberam vacationem impediat, sed solùm contineat gravamen ipsius officialis ut emolumentorum participationem alteri tribuere debeat; ex iis, quæ pluries habentur in præcedentibus, respectu eorum, qui pecunias tribuant ad emptionem officii in persona alterius pro commodo emolumentorum, ac etiam in proposito participationis appaltuum, habetur *disc. 27. de locato*, & alibi pluries.

Secundò, quod lis per silentium triginta annorum & ultrà, stante præsertim malo jure tanquam habita pro derelicta de tempore hujus gratiæ, dici poterat deserta, ideóque illius mentio facienda non erat, ex iis quæ habentur *disc. 92. de beneficiis*, & alibi.

Et tertiò, quoniam juxta plenè firmata apud *Rich. d cis. 286. & 301. & disc. 66. de feud.* & alibi pluries, tunc omissa litis mentio subreptionem causat, quando per illam, aliquod jus alteri quæsitum sit, cui gratia præjudicet, secus autem ubi per novam gratiam in nihilo colliriganti præjudicetur.

Fortiùs verò, pro exclusione oppositorum procedere dicebatur stante superventa de anno 1624. Constitu- 11
tione 30 Urbani Octavi revocatoria officiorum in perpetuum; Et quamvis in contrarium nimium insisteretur in eo, quod Constitutio revocat concessiones, ex gratia, non autem illas, quæ sint ex causa onerosa, & correspectiva, cum tunc justitiam potiùs redoleant, ex iis, quæ in proposito consimilium Constitutionum revocatoriarum habentur *disc. 4. de feud. & supra hoc titulo disc. 47. & 56.* & alibi; Ac etiam *sub tit. de jurepatron. disc. 10. & 65.* & alibi; Attamen erat leve fundamentum, quoniam id rectè procedit, quando onus, vel correspectivitas sit ad favorem ipsius Came-
ræ, juxta casum, de quo *disc. 4. de feud.* ac etiam 12
suprà *disc. 47. & 56.* cum similibus, cùm ità esset violare justitiam, & æqualitatem, obtinendo rem, & pretium; Secùs autem, ubi ex parte Cameræ concessio sit onerosa, ob pretium solutum privato, cui Pontifex gratificari voluerit, cum tunc dicatur etiam pura gratia facta per personam Pontificis, ad cujus commodum re vera cedit, & à quo potiùs gratiam obtinere dicitur; Ad instar eorum, quæ *sub tit de Dote disc. 50. & 154.* & alibi, habentur de dote, quæ uni contemplatione alterius detur, ut dotata non à dotante, sed à contemplato potiùs obtinere dicatur, cum similibus.

MELEVITANA DEPRÆDATIONIS.

Responsum pro veritate ad petitionem incerti recurrentis.

De represaliis, vel deprædatione bonorum, quæ jure belli fiant contra subditos infidelium, vel inimicorum, quamvis ipsi bonorum Domini sint fideles, vel respectivè bellum non exerceant; Et quod inter subditos Principum Christianorum, inter quos vigear bellum.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversiæ.*
2 *De materia* Tex. in cap. 6. *de Judæis, super Christianis; qui opem ferunt infidelibus.*
3 *De dominio bonorum, quæ occupentur jure belli.*
4 *Quod ista non sint quæstiones Juristarum.*
5 *In hac materia non attenditur diversitas Religionis, sed alia ratio.*
6 *De publica, & generali inimicitia cum Turcis, & prohibito cum eis commercio.*
7 *Quare eorum commercium habeatur in portubus, & emporiis, & quomodo permittendum.*
8 *Quod, quandoque inimicorum subditis prohibeatur commercium, & quare.*
9 *An liceat deprædari personas, & bona subditorum Principis inimici.*
10 *De modo intelligendi dubia Doctorum vel leges.*
11 *De eodem, de quo num. 9. & quid sit subditus, sed adhærens.*
12 *Quod in hac materia non debeat procedi cum legibus civilibus Digestorum, & Codicis, & de ratione.*
13 *Et cum quibus legibus procedi debeat.*
14 *De legibus Maris, vel navigationis.*
15 *Distinguantur species inimicitiæ.*
16 *De deprædationibus inter Christianos inimicis jure publico.*
17 *De eisdem jure privato.*
18 *De deprædationibus infidelium, vel eorum subditorum.*
19 *Quid de Christianis subditis Turcarum.*
20 *Quod etiam in pugna inter singulas naves intret ratio belli.*
21 *An deprædationi, vel represaliis in Mari obstet ratio violationis libertatis naturalis.*
22 *Quando laicis concedatur cognoscere de statu personarum,*

rum, an sint fideles, vel infideles, vel Schismatici.

DISCURSUS CLXX.

1 CUm, ultra Sacræ Religionis Hierosolymitanæ triremium classem, quæ contra infideles, ad eos coercendum, ne fideles infestent, atque in servitutem redigant, mare cursitare solet, quamplures adsint in eadem Insula Melevitana belligeræ naves, quæ ad differentiam aliarum, quæ gratia mercium vehendarum tenentur, piraticæ dicuntur, eandem facientes cursitationem, incertæ belli aleæ expositæ, quod scilicèt cum Turcarum navibus maritimam incuntes bellum, capiant, vel capiantur; Contingat autem, aliquas, ex Græciæ, & Armeniæ, aliarumque partium, Turcarum imperio subjectarum, naves Schismaticorum, vel Catholicorum Christianorum Mercatorum reperiri, cum quibus, utpotè fidelium amicorum non ferentibus vexillum, sive ob vexilli suspicatam simulationem, pati nolentibus illam visitationem, seu recognitionem, quam leges, vel consuetudines navigationis permittunt ad effectum recognoscendi, an verè fidelium sit; Et quatenùs etiam sit fidelium, an in eis infidelium hostium personæ, vel bona adsint pro eorum deprædatione, ac respectivè servitute, ideoque contingat habere pugnam, dictasque naves in propriam reduci potestatem, ac deprædationem, atque ad eam impediendam objici solea: de ipsorum fideli qualitate, quodque tanquam Christiani subjacere non debeant illis deprædationis legibus, quibus infideles hostes subjacent; Hinc proinde ad eas dirimendas quæstiones, quæ desuper oriri solent, plurium Curiæ Advocatorum consilium pro veritate experitum fuit super quatuor dubiis: per hæc præcisa verba conceptis.

Primò, an deprædari possint per triremes, vel pyraticas naves Insulæ Melevitanæ personæ, & bona Christianorum Schismaticorum, quæ reperiuntur in triremibus, vel navibus Turcarum, quorum sint subditi, vel etiam in navibus ipsorum Christianorum subditorum Tyranni Turcarum.

Secundò, ad quem Judicem pertineat cognoscere de Schismate.

Tertiò, an Christiani, etiam Catholici, Turcarum subditi, qui voluntariè arma sumunt contra Christianos, possint in persona, & bonis deprædari.

Et quartò super modo probandi dictam voluntariam assumptionem armorum.

Cumque in eadem notula in dubiis data, insinuaretur *Textus in cap. ità quorundam 6. de Judæis*, quasi quod ab ejus dispositione, vel intelligentia penderet
2 dubiorum resolutio; Hinc inter alios Ego consultus, prius quàm ad dubiorum examen descenderem, præmittebam, extraneos esse à casu quæstionis terminos dictæ decretalis, ac propterea, superfluum, inanemque laborem remanere illum aliquorum desuper respondentium, qui cum perpetuò damnanda, & contemptibili chartarum inutili repletione, deducebant ea, quæ ad ejusdem Textus materiam plenè colligit, elaboratus modernus *Gonzal. in repetit. ejusdem Textus*, recensendo decreta quamplurium generalium, vel nationalium Conciliorum, plaresque Summorum Pontificum antiquas, medias, ac etiam modernas Constitutiones.

Omnes etenim percutiunt casum longè diversum, ubi scilicèt illi Christiani, qui sub Principum Christianorum dominio vivant, ab avaritia excæcati, turpis lucri gratia, mercando, sive exodio, vel æmulatione, cum altero Christiano Principe, communibus hostibus infidelibus, opem præstent cum armis, vel navibus, aut victualibus, adeò ut actus sit ex sua natura criminosus, ideóque subjectus tot pœnis, quæ in conciliaribus, vel Pontificiis decretis, & legibus continentur, inter quas ista est, ut in servitutem redigi valeant, atque naves, & bona deprædari; Ad praxim deduci non solita dicta pœna personali servitutis; Non quidem ratione consuetudinis, ut Christianus Christianno servum non faciat, ut aliqui putant, sed potiùs ratione pœnæ majoris, cui per dictas leges, ac etiam per illas Principum sæcularium subjacent etiam capitali; Verùm id nil commune habet cum casu quæstionis, dum hujusmodi orientales Catholici, vel Schismatici Christiani, Turcarum imperio, vel Tyrannidi subditi, cum eis necessarium habent commercium, atque non gratia præstandi opem infidelibus; sed gratia negotiationis, & mercaturæ, in propriis, vel in illis infidelium navibus navigationem ineunt.

His autem, pro æquivocis tollendis ita prænotatis; Quatenùs ad præmissa pertinet dubia, ut opportunè in casu præciso quæstionis resolvenda essent, observabam ea quoque malè concepta videri, sive quod tria posteriora essent superflua, & præsertim, tertium, & quartum, cum tunc respectu bonorum, etiam inter nostri 3
pacifici commercii Catholicos, jus vel ratio belli, id concedat ex iis, quæ in hac materia dominii, vel acquisitionis bonorum in conflictu belli, habentur deducta *sub tit. de feud. disc.* 58 quoties ejusdem belli justitia verificetur, adeò ut justa adsit causa pugnæ Secus autem, ubi potentioris navis pugna, contra aliam excitata, injusta, & illicita sit, adeo ut pyraticum potiùs crimen redolcat, ut in iis contingit navibus, quæ sint subditorum ejusdem Principis, vel alterius ejus amici, adeò ut, liberum inter Provincias, vel nationes adsit commercium, dum ad effectum, ut jus, vel præmissa belli ratio intret, istius requiritur justitia, cujus illud est principale requisitum, ut sit publicum, ab eo indictum, qui hoc regale jus habeat publicum indicendi bellum.

Et quamvis istud solùm requisitum non sufficiat, nisi etiam alterum justæ causæ accedat, nè aliàs tyrannidis potiùs motivum habeat; Attamen, ut advertitur *d. disc.* 58. *de feud.* ista inspectio cadit respectu ipsiusmet Principis, vel alterius belli auctoris; Et nihilominùs etiam isto casu nulla, vel nimium rara est praxis, 4
ut in iis, quæ ad externum pertinent forum, juridicæ regulæ, vel propositiones hujusmodi quæstiones decidant, cum ea, quæ ultima dicitur ratio rerum, earum potiùs Judex, ac decisor sit, ut alibi quoque advertitur præsertim *sub titulo de Dote disc.* 146. *num.* 16.

Prout incongruum advertebam esse secundum dubium, vel quæsitum super competentia cognoscendi de 5
qualitate Schismatis, sive de ejusdem justificatione, quoniam in hac materia sola diversitas religionis absque publicæ inimicitiæ qualitate, non attendatur, nihilque operetur, & per consequens ubi etiam notoriè Schismatici, quinimò Hæretici sint, & quod magis est etiam infideles, qui sub Christiani Principis amici dominio vivant, atque pacificum habeant commercium; Quinimò, & ipsimet Turcæ, seu alii Mahometanæ Sectæ sequaces ad pacificum admissi commercium, hujusmodi non subjacent licitis deprædationibus, adeò ut illæ, quæ sequantur, illicitæ, & pyraticæ potiùs censendæ sint, ex iis, quæ apud inferiùs allegandos communiter firmantur, & per consequens non videbatur ad quid hujusmodi jurisdictionis, vel competentiæ assumeretur quæstio, quàm unicè ad primum mihi videbatur quæsitum restringi.

Quatenùs itaque ad illud pertinet, cùm duplici per tractandum esse inspectione, observabam. Primò nempè pragmatico, seu leguleico stylo per doctrinas, & auctoritates; Et secundò, cum altero magis geniali, longèque meliori ratiocinativo.

Primò itaque pragmatico, seu doctrinali stylo attento, tanquam absoluta, & notoria præsupponenda 6
est publica inimicitia, quæ generaliter viget inter Christianos, & Turca, magis verò quoad istam Religionem, cujus peculiare institutum est, militandi contra hujusmodi infideles, cum quibus, eorumque Principe generaliter omnibus Christianis prohibitum est com-

mercium, juxta decreta conciliaria; & canones, ac pontificias Constitutiones, de quibus supra, & plenè habetur apud *Borell. de præstantia Regis Catholici c. 51. num. 178. & seqq.* ubi generaliter de justitia belli cum Turcis.

Et quamvis in aliquibus portubus, vel emporiis hujusmodi infidelium commercium habeatur, non tamen id præmissam tollit genericam inimicitiam, seu hostili-
7 tatem; Tum quia commercii libertas non provenit ab amicitia, vel qualitate personarum, quoties specialis conventio non accedat, sed provenit à qualitate loci, ut scilicet tanquam in quodam asilo omnes tuti sint, juxta ea, quæ de publicis portubus, eorumque securitate habentur suprà *disc. 129.* Tum etiam quia interdictio commercii est, ne Christiani infidelibus opem ferant, atque fruges, vel merces, & arma eis tribuant, & ne ità potentiores fiant, non autem, ut ipsi infideles pro nostro servitio, & commoditate ad nostras deferunt regiones ea, quibus caremus, juxta ea quæ habentur *sub tit. de Dote disc. 23. & 143. num. 31. & 38. cum seqq.* Quoties tamen personale commercium aliquam in fide, vel moribus labem inferre non possit, sive quod politica ratio status non prohibita, etiam in portubus commercium ratione explorationis propriarum virium, & status rerum, vel ratione exhauriendi à principatu pecunias, cum venditionibus mercium, juxta ea quæ generaliter etiam inter ipsosmet Christianos Catholicos de prohibitione commercii in propriis portubus, vel emporiis, aliisque locis subditorum
8 Principis inimici, habentur apud *Larr. allegat. fiscal. 17. & seqq.* & alios pluries in præcedentibus recensitos, hoc eodem *tit. & præsertim disc. 159.* ubi de dictis allegationibus *Larrea*, occasione agendi de materia defalchi, quod per dohanarum & vectigalium Appaltatores prætendi solet, ob hujusmodi commercii interdictionem.

Posita itaque inimicitia, seu hostilitate inter Principes, absque distinctione fidelium, vel infidelium, dis-
9 putant DD. an liceat represaliare, seu deprædari personas, & bona subditorum Principis inimici, etiam extra aciem Castrorum, vel conflictum belli; Atque in hoc omnes agnoscere videntur in primum auctorem, seu antesignanum *Innocentium in c.p. olim il primo num. 9. de restit. spoliat.* ubi proposita quæstione, affirmativam ponit, deindéque subjungit, quod aliqui dubitant, seu negant, quoties id sequatur extra Castrorum aciem, & belli conflictum; Atque exindè nostri pro consueta leguleica, veréque contemptibili ineptia disputant, quam ex his hujusmodi opinionibus ipse *Innocentius* teneat; Aliqui etenim opinantur, ut teneat posteriorem, ex magis communiter recepta propositione pluries insinuata, quod Doctor censetur tenere eam opinionem, quam ultimo loco refert; Alii verò volunt quod ipse pro suo sensu in prima parte id affirmet, solùmque deinde referat dubitantes absque eo, quod ad adhæsionem inferri possit, quasi quod ageretur de lege inducente auctoritatem necessariam, quodque ab uno, vel altero dicto, vel sensu unius Doctoris, pendere debeat veritas, & justitia rerum, quo nil ineptius;
10 Undè propterea, juxta dictum Concivis Horatii, risum ac bilem, eodem tempore promovent hujusmodi simplicitates, quæ nimium frequentes dignoscuntur in magnis quæstionibus, quas nostri assumere solent super interpretatione ambigui dicti alicujus Doctoris, qui sub obscurè loquutus fuerit, ut præsertim apud regnicolas feudistas dignoscitur super doctrinis, vel traditionibus *Andr. de Isern.* de quo dici solet, quod non disputatur, an benè, vel malè dixerit, sed an dixerit.

Ut enim advertitur *sub titulo de judic. disc. 35. & alibi*, in authenticis, & obligatoriis legibus, quæ necessariam faciunt auctoritatem, ubi ambiguæ sint, atque plurium intellectuum sint capaces, tunc tolerabiles videntur hujusmodi quæstiones, non tamen commendabiles, quoniam stante quæstione adeò controversa; præsertim inter interni fori professores, an lex sit solus effectus potestatis legislatoris, non curata ratione, vel potiùs sit effectus mixtus, potestatis, & rationis, ut propterea utriusque requisiti copulativus accedere debeat concursus; Quando etiam ea tenenda sit opinio, quam meritò externus forus magis recepit, ut effectus potestatis, quodque propterea legis virtus, vel operatio sit, ut quamvis dura servari debeat, cum subditis tribuenda non veniat licentia, inquirendi de rationabilitate vel irrationabilitate legum proprii Principis, vel Superioris, atque ità Judices se constituendo, sub prætextu irrationabilitatis, eas spernere, vel non servare; Attamen in Doctorum non necessariis, sed probabilibus traditionibus, stultitiæ, vel bestialitatis species videtur, adeò mordicùs in littera, vel in una, sive altera, eorum dicti interpretatione ad limites verborum, vel ordinis scribendi insistere, & an ex duabus relatis opinionibus unam, vel alteram teneat, dum isto casu, in quo necessaria deficiat legis auctoritas, rationes, & principia juris potiùs attendi debeant, *ut d. disc. 35. de judic.* advertitur.

Et nihilominùs, ubi etiam cum ista ineptia procedendum esset, advertebam, quod magis communiter receptum est, ut sensus *Innocentii* sit juxta affirmati-
vam sui dicti, ex iis, quæ aliis relatis plenè firmant in 11
eodem casu scribentes *Lanar. cons. 84. & Apont. cons. 95. lib. 1 idem Apont. in tract. de potest. Proregis*, (ubi magis in consiliis attendi debet) *tit. de triremib. num. 12. Loffred. cons. 45. num. 4. Covarr. in regul. peccatum par. 2. § 9. sub num. 4 vers. hinc denique, & § 10. num. 2. cum seqq* qui per modernos, & præsertim morales reputari videtur in materia magister, atque latè prosequuntur, & comprobant *Mastrill. decis. 254. ex num. 41. & Castrill.* pro more pene transcribendo *decis. 107. lib. 2. Reverter. dec. 76. ibique de Marin. in add. Rocch. de officiis, seu Magistrat. tit. de præda bonorum* §. 2. & plenè Magister meus *Arias de Mesa lib. 2. var. cap. 23. ubi num. 21. cum seqq.* benè assumit materiam represaliarum, juxta earum diversas species, ac potestatem eas faciendi, vel indicendi, atque cum iis procedere videntur *Castropal.* & alii morales, quorum unum dixisse sufficit, ut reliqui de more transcribendo sequantur; In iis tamen, quæ externum percutiunt forum, non multum eorum curata auctoritate, ubi illam forensium habemus; Eam pro interno foro, ut decet venerando, inter quos *Diana par. 11. tract. 3. resol. 1.* multa colligit in ista materia, præsertim circa capturam personarum.

Quinimò quod magis est, non desinunt volentes, ut etiam id procedat in personis, vel bonis eorum, qui non sint subditi Principis inimici, ei tamen adhæreant, atque secum habeant commercium, ut in specie bonorum cujusdam Januensis existentium in triremibus, vel navibus Regis Gallorum deprædatis, vel milites Regis Aragonensis ex eadem auctoritate *Innocentii*, sequacium; *Grammatic. consil. civil. 24. num. 6.* cum quo pertransit *Constant. in l. unic. C. de Class. lib. 11. n. 134.*

Hactenus agendo de articulo cum solo pragmatico stylo, juxta primam inspectionem, in parte scilicet doctrinali, & cum solis auctoritatibus, & traditionibus in littera; Assumendo verò alteram longè meliorem inspectionem ratiocinativam, quam cessante lege clara, & expressa, omnino attendi debere observabam; Prorsùs improbabile videtur in hac materia procedere, cum iis, quæ disposita leguntur in legibus ci-
vilibus Digestorum, vel Codicis, ut plerique faciunt in 12
illarum legum littera, vel interpretatione, aut inductione principaliter immorando, sive in iis primorum glossatorum, & interpretum traditionibus, quæ excusabiliter ab eis datæ fuerunt in scholis, & Cathedris, ut scholares instituerent.

In illo siquidem septem circiter sæculorum spatio, quod intercessit inter prædictarum legum compilationem, quæ de Justiniani Imperatoris facta fuit in Græ-

cia,

cia, & earundem legum casualem inventionem pluries
recensitam, & præsertim *tit. de servitut. disc.* 1. Mag-
na in hac præsertim nostra occidentali Europa sequuta
fuit, legum, & morum immutatio; Magnaque etiam
viget differentiæ ratio inter ea tempora, in quibus le-
ges Digestorum, præsertim, ac etiam aliquæ Codicis,
Romæ conditæ fuerunt, quando Romanum Impe-
rium, juxta Romanorum prætensionem, in toto Orbe
unum constituebat Principatum, adeò ut omnes illi,
qui alios in Navibus deferrent vexillos, quam illos
Populi, vel Imperii Romani, pro hostibus, vel rebel-
libus haberentur, & tempora nostra, in quibus habe-
tur tanta divisio Principatuum independentium, adeò
ut quilibet Princeps prætendat esse Imperator in suo
principatu, in quo tantam habent potestatem, quan-
tam Imperator in suo imperio, unde propterea, ut
etiam advertitur suprà *disc.* 161. & alibi pluries, tot
sunt Mundi diversi, quot sunt principatus.

Isto etenim rerum statu attento, procedendum est
cum scriptis, vel non scriptis legibus cujuslibet princi-
13 patus, quæ sine dubio prævalent dictis legibus civili-
bus, quæ apud nos, potiùs ex populorum usu, ipso-
rumque Principum tacito consensu, quàm ex auctori-
tate per Justinianum Imperatorem illis attributa, vim
legum habent, ac propterea in subsidium attendendæ
sunt, quando propriæ deficiunt leges.

Potissimè verò, & clariùs in hac materia navigatio-
nis, de qua præfatæ leges non multùm agunt, eaque
magis regulatur à quadam recepta consuetudine navi-
14 gantium, sive ab illis conventionibus, quæ per ali-
quas nationes habitæ fuerunt, & ab aliis postmodum
acceptatæ vulgo nuncupatæ, *il Consolato del Mare* de
tempore, quo vivebatur sine dictis legibus, dum ea-
rum inventio adhuc sequuta non erat, atque respecti-
vè adhuc non erant communiter receptæ, ut occasio-
ne agendi de Consolatu in materia assecurationis, ad-
vertitur *sub tit. de Credito disc.* 106. *& seqq.*

Quare pertractando materiam, ut decet juxta cur-
15 rentium temporum leges, vel mores, advertebam,
distinguendum esse inter illam inimicitiam accidenta-
lem, quæ ratione belli habetur inter Principes Christia-
nos Catholicos, & respectivè hæreticos, ut (ex. gr.)
in eodem genere catholicorum, juxta præsentes con-
tingentias contingit inter Reges, Catholicum, & Chris-
tianissimum; Et in eodem genere hæreticorum inter
Anglos, & Hollandos, cum similibus; Et alterum ini-
micitiam naturalem, ac fixam, communem, & gene-
ralem inter Christianos, & Turcas, ut suprà.

Quatenùs enim pertinet ad primam faciem, distin-
guendum videtur inter casum, in quo represaliæ, vel
deprædationes personarum, & bonorum subditorum
Principis inimici, fiant à Navibus, & militibus ejus-
dem Principis, in ratione publica, & illas, quæ è con-
verso fiant ab ejusdem subditis privatis, qui privato
jure hanc piraticam artem exerceant, per quandam
speciem mercaturæ, & negotiationis.

Primo etenim casu, ex quadam communi consuetu-
16 dine, quam asserit, vel præsupponit *Aponte d. cons.*
63. num. 18. receptum videtur, ut quilibet ex Princi-
pibus, inter se inimicis, subditos proprii inimici inse-
quatur, eisque commercium prohibere, vel impedire
curet, ex ejusdem belli, vel publicæ inimicitiæ, aut
status ratione, ad enervandum scilicet, vel debilitan-
dum vires ipsius Principis inimici, dum Principum
potentia à subditorum divitiis, ac industriis, in magna
parte provenit; Adeò ut, juxta notoriam praxim im-
pediatur etiam terrestre commercium: gratia simplicis
itinerationis, pro qua oportet obtinere assecurationes,
& salvos conductus; Multò verò magis ubi deprædatio
tio sequatur in ea parte maris, quæ sit sub ipsius Prin-
cipis jurisdictione, cum tunc intret altera ratio viola-
tionis interdictionis commercii, quæ juxta solitum
sequuta sit.

Ubi verò casus contingat inter privatos, qui ad pri-
vatam utilitatem, ex præmissa industriæ & mercaturæ
ratione, istam exerceant piraticam artem; Et tunc al- 17
tera intrat distinctio, an id fiat, de ejusdem proprii
Principis licentia, & auctoritate sub ejus vexillo, jux-
ta frequentiorem praxim, cum obligatione contri-
buendi publico ærario aliquam deprædationum portio-
nem, juxta diversas locorum consuetudines; Vel po-
tiùs, omninò privato jure id fiat; Ut scilicet primo ca-
su procedat idem, quod supra in ipsomet principe dic-
tum est, ex vulgato legali axiomate, quod omnia nos-
tra facimus, quibus nostram impartimur auctoritatem;
In altero autem, actus dicendus veniat illicitus, &
criminosus, quoniam sicuti, si aliqui Galli privato jure
disrobarent, atque grassationem committerent in per-
sonis, & bonis Hispanorum, aliorumque subditorum
Regis Hispaniarum, dicendi essent latrones, & grassa-
tores, neque inimicitia, vel bellum inter eorum prin-
cipes, crimen excusaret; Ità pariter in ista grassatione,
quæ piratico more in mari sequatur dum gravius po-
tiùs delictum ex quodam communi usu reputari vide-
tur; Nisi absque necessitate obtinendi particularem li-
centiam, & facultatem à proprio Principe, istius ge-
nerica licentia, vel permissio accedat, cùm tunc idem
importet.

In altero verò casu inimicitiæ naturalis, ac genera-
lis, non solùm inter Principes, sed etiam inter priva-
tos, qualis est illa inter Christianos, & Turcas; Et 18
tunc, absque dicta distinctione, inter jus publicum,
& privatum, deprædatio licita est, ob licentiam gene-
ralem, quæ ab omnibus Principibus Christianis attri-
buta videtur persequendi, & deprædandi infideles,
tam ratione hostilitatis, quàm etiam ex altera servandi
æqualitatem, dum ipsi infideles magis huic piraticæ
arti incumbunt, ut Christianorum personas, ac bona
deprædentur, & per consequens ad rem nostram ma-
gis de plano intrat præfata theorica *Innocentii*, quam
superiùs allegati Auctores, & alii indefinitè recipiunt
etiam inter ipsosmet Christianos.

Neque hanc facultatem adimere debet qualitas per-
sonarum, quæ sint communis hostis subditæ, quia
nempè essent etiam Christiani, quoniam, ut initio in- 19
sinuatum est, vis non consistit in diversitate Religio-
nis, sed consistit in publica inimicitia dominantium,
& in interdictione commercii; Qualitas autem Reli-
gionis operatur exemptionem à formali captivitate,
quòdque solùm capti detineri valeant in ratione carce-
rum donec redimantur.

Item quia magna exinde resultaret inæqualitas, in-
ter Christianos, & Turcas, in Christianorum præju-
dicium, & fraudem; Siquidem ita iidem Turcæ, qui
hanc piraticam artem exercere velint, subditos Chris-
tianos in navibus secum habere affectarent, illos fin-
gendo mercium, aliorumque bonorum dominos, ut
contingente succumbentia, bonorum jacturam, ac
deprædationem non paterentur; Sive quod iidem mali
Christiani Schismatici Turcarum subditi, qui æque,
& forte magis, inimici sunt Catholicorum, eandem
piraticam artem, Turcarum ad instar, & cum eorum
auctoritate licitè, ac impunè exercerent, & per conse-
quens eo ipso, quod Christiani Turcarum subditi in
propriis navibus, magis verò in illis eorumdem Turca-
rum, navigationem assumere, scire debent, huic pe-
riculo expositos esse.

In hujusmodi item deprædationibus, quæ privatæ
naves faciant, ex beneficio victoriæ, quam pugna 20
præbeat, intrare quoquè videtur illa acquisitionis do-
minii ratio, quam jus belli tribuat, juxta deducta
dicto disc. 58. *de feud.* cum eadem videatur ratio, seu
proportio, inter illum belli conflictum, qui habeatur
inter terrestres exercitus, vel maritimas classes, spe-
ciem exercitus maritimi constituentes, & inter pugnas,
quæ habentur inter hujusmodi piraticas naves; Quo-
ties tamen pugnæ initium, seu occasio, justa, & licita
sit, ex præmissa ratione inimicitiæ Principum, vel Na-
rionum

tionum, & diversitate vexillorum; Seu ex justo motivo se opponendi illis recognitionibus, quas leges, vel consuetudines navigationis fieri posse concedunt; Hujusmodi etenim justa causa cessante, pugna ex parte initiantis, dicenda potiùs esset injusta oppressio, & ex parte agressi, dicenda veniet justa defensio; Sed data pugnæ justa causa, intrat ratio illius quasi contractus, super incerta alea, qui inter invicem pugnantes iniri videtur, scilicet, quemadmodum navis victa, succumbentiam, ac deprædationem passa est, ita victoriam quoque habere poterat, atque deprædationem facere; Ideò que inter Christianos consideratione digna videtur illa circumstantia, an deprædatio, cum ista æquali incerta alea sequuta sit, vel potiùs cum navi nimium potentiori, & sine pugna, vel oppositione, ut vulgò dicitur manu salva, cum tunc intret dicta altera ratio publicæ inimicitiæ, non autem ista, quæ resultat à dicto quasi contractu inter invicem pugnantes.

Et quamvis super præmissa interdictione commercii, & navigationis, cum jure represaliarum, ac deprædationum,
21 aliqui Historicorum, vel eruditorum Academicorum potiùs quam forensium Jurisconsultorum more, de jure, vel ratione belli scribentes, præsertim est *Hugo Grotius*, hanc Principum denegent potestatem quasi quod navigationis libertas manet à jure naturæ, cui principes derogare non possunt; Attamen commendatione quidem dignæ sunt hujusmodi ponderationes, ratione acuminis ingenii, atque scholis, & Academiis congruæ ad ingeniorum exercitationem, & exercitium, praxi verò sunt penitùs incongruæ; Siquidem, ut occasione derogandi ultimis voluntatibus, & fideicommissis, aut legitimæ filiorum, & similibus, quæ per aliquos naturæ dicuntur, vel gentium, iste est quidam loquendi usus, ut ità distinguantur ea, quæ per jus civile Romanorum omninò de novo introducta fuerunt, non autem, ut à natura, vel gentibus omnibus ordinatas habeamus eas leges, quas violare non liceat, cum nullibi istæ leges habeantur scriptæ, illudque solùm jus naturæ præcisè obligatorium inter nos Christianos dicitur, cui derogari non potest per humanam potestatem, quod in sacra novi, seu veteris Testamenti scriptum legitur, quod divinum appellatur, promiscuè appellari quoque solitum naturale.

Illud namque dicendum esset jus naturæ, vel gentium, quod absque Religionum, & sectarum, vel Nationum differentia, omnes ità afficiat, quod ubique ejus violatio illicita reputetur; Et per consequens cum Turcæ, Persæ, Scythæ, Indi, & aliæ similes Nationes nostras irrideant, ac spernant leges, atque non cognoscant legitimam, vel testamenta, & fideicommissa, aliasque ultimas volontates, nisi prout eorum mores concedant, idcircò istæ considerationes inter fabulas collocari merentur, atque consuetas legistatum continent simplicitates.

Hinc proindè opus non erat respondere super secun-
22 do quæsito, ad quem scilicet spectaret cognoscere de Schismatica qualitate, dum ista in proposito, in nulla est consideratione, ut supra; Verùm, ubi de hoc puncto agendum esset, observabam cadere easdem distinctiones, quæ habentur in materia cognitionis clericatus *sub tit. de jurisdictione disc. 64.* ac etiam in materia cognitionis usurarum, vel sacrilegii, cum similibus; Quod scilicet, aut agitur de ista cognitione de jure, ac principaliter, ad effectum declarandi illam personam ream læsæ Majestatis divinæ, ac punibilem, & tunc id privativè pertineat ad Episcopos, & Inquisitores fidei, nullatenùs autem laicalis potestas in hoc se ingerere valeat, utpotè in materia merè spirituali, & ecclesiastica; Aut verò incidenter, & de facto ad propriam instructionem pro aliis effectibus, & tunc secus, præsertim verò in hujusmodi contingentiis, in quibus more militari procedi solet; Ac propterea in præmissis omnibus concludendum videtur, ut magis communiter navigationis receptæ consuetudines attendi debeant.

† CRACOVIEN. NAVIGII.

Pro COLLEGIO SOCIETATIS JESU.

Cum PP. TYNECENSIBUS ORDINIS S. BENEDICTI.

Casus disputatus in Rota, resolutus pro Collegio.

An, & quando in juribus regalibus competant remedia possessoria sine titulo habito à Principe supremo, vel potiùs iste sit necessarius; Et ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutio.*
3 *De extremis spolii, & num. 6.*
4 *Flumina navigabilia sunt de regalibus.*
5 *In regalibus, quæ obtineri non possunt sine titulo, non suffragatur sola possessio, ideò que non intrant remedia possessoria.*
6 *De eodem, de quo num. 3.*
7 *De errore scribentium immorandi in rebus certis, & non controversis.*
8 *Declaratur conclusio, de qua num. 3. ubi possessio est temporis considerabilis.*
9 *De virtute centenaria allegandi quemcumque titulum de mundo meliorem.*
10 *De alia declaratione conclusionis, de qua num. 5. ubi agatur cum privato.*
11 *Quando juris assistentia, & resistentia in his obstet.*
12 *An jura regalia penes privatum sint talia.*
13 *Quando in judicio reintegrationis obstet exceptio dominii, seu proprietatis.*
14 *Ad quos effectus flumina navigabilia dicantur de regalibus.*
15 *Quod aquæ non possint diverti à flumine sine concessione Principis.*
16 *De differentia inter usum, & dominium in viis, & fluminibus.*
17 *De regulis tenendis per Advocatos, & Consulentes.*
18 *De editione cap. unic. quæ sint regalia, qua occasione processerit, & ex qua ratione, vel auctoritate attendatur.*
19 *Regalia ignota in jure communi, & quomodo ab eo explicentur, & de nomine, vel titulo Imperatoris.*
20 *De nomine, seu vocabulo Principis, & Principatus.*
21 *De Regno Poloniæ, quod non subjaceat Imperatori.*
22 *De errore pragmaticorum super applicatione doctrinarum.*

DISCURSUS CLXXI.

POssidente Collegio Societatis JESU Cracoviæ, ex donatione cujusdam nobilis Viri tenimentum in Oppido Opatoviecx prope flumen VVistlæ, una cum 1
navigio in eodem flumine; Cum Patres Tynecenses Ordinis S. Benedicti, ex consimili donatione, vel alio titulo habito ab alio nobili, forsan fratre, vel conjuncto auctoris Collegii possiderent in eadem contrata, & prope idem flumen aliud tenimentum, ad quod potius dictum navigium, sive jus illud retinendi, spectare prætenderent, atque de facto, ab ejus possessione Collegii ministros, vel Conductores expulissent; Hinc introducta causa coram Ordinario, per istum in possessorio retinendæ fuit pronunciatum pro dd. PP. Tynecensibus; in gradu vero appellationis, Nuncius Apostolicus, in altero possessorio integrandæ pronunciavit favore Collegii; Istaque sententia confirmata fuit in altera instantia in Curia per Auditorem Cameræ; Introductaque causa per appellationem in Rota *coram Rondanino*, atque pro hujus Tribunalis stylo dato dubio ex integro, *An eidem Collegio concedenda sit reintegratio,*

gratio, sub die 16. *Januarii* 1674. affirmativa prodiit
2 resolutio, atque in hoc statu causa pendet.

In hac itaque disputatione habita in Rota, in qua solum pro Collegio scripsi, duæ erant inspectiones;
3 Una scilicet facti super justificatione hujus judicii, & præsertim primi, quod perfectam & concludentem exigit probationem, dum alterum leviori probatione est contentum, ex deductis *sub tit. de judic. disc.* 44.

Et altera juris super puncto in quo alterius Partis defensores insistebant, quod scilicet cum ageretur de flumine navigabili, quod est de regalibus, juxta expres-
4 sam dispositionem *cap. unic. quæ sint regalia, cum concord. per Peregr. de jur. fisc. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 19. & 20. *Rosenthal de feud. cap.* 20. *conclus.* 23. *Montan. de Regal. verb. flumina & alii communiter.* Idcirco inferebant ad regulam, quod jura regalia, quæ sine Principis con-
5 cessione, vel titulo possideri non possunt, sola possessio non suffragatur, sed necessaria est tituli justificatio, juxta auctoritates relatas supra *disc.* 14. *num.* 2. & 8. unde scribentes, tacito Auctore, totum desumebant.

Super prima inspectione, scribens pro Collegio, præsuppositivè pro stylo, habebam me relative ad deducta per causæ Patronum in informatione facti, cujus
6 revera potius, quam juris erat quæstio, cum in jure non dubitetur de necessitate justificationis duorum extremorum; Primi scilicet antecedentis possessionis illius, qui dicit se spoliatum; Et alterius actualis possessionis illius, contra quem petitur reintegratio cum superius insinuata distinctione, quod scilicet, primum extremum perfectam, & concludentem exigit probationem; Alterum vero leviori contenta est, etiam illa præsumpta, quæ ex litis sustentatione resultat, ex insinuatis, *disc.* 44. *de judic.*

Ac propterea contemptibilis, & nauseativus, perpetuoque damnandus est stylus illorum Consulentium, vel Scribentium in jure, qui cum inani chartarum repletione, desuper immorari solent, atque allegatio-
7 num cumulos faciunt, cum sint principia certa, & præsupponenda, totaque vis consistat in facto, sive in applicatione, an scilicet ex testibus, vel documentis resultet, nec ne, sufficiens probatio, quæ certam juris regulam non habet, sed remissa est Judicis arbitrio ex facti circunstantiis regulando, ex insinuatis *d. tit. de judic. disc.* 44.

Quatenus itaque pertinet ad alteram inspectionem juris; Pro causæ necessitate, vel opportunitate, etiam disjunctive, seu alterative, duo dicebam sufficere fundamenta, multo magis ea simul juncta considerando; Primo nempe, quod admisso etiam præsupposito, ut ageretur de jure regali, quodque contentio esset cum ipsius supremi Principis Camera, vel Fisco, adhuc ta-
8 men dicta conclusio procedit in possessione recenti, seu brevi, quæ ita vitiosa, & intrusi præsumitur, secus autem, ubi ea sit diuturna, & temporis valde considerabilis, quoniam tunc, licet quando sit minor centenaria, vel saltem quadragenaria, cum titulo colorato, & cum fama privilegii, in petitorio reputari non soleat sufficiens; Attamen in possessorio reintegrandæ, vel retinendæ, receptum est, eam esse sufficientem, ut aliis relatis *Capic. decis.* 209. *num.* 18. *Capic. Latr. consult.* 68. *num.* 23. *Rota in celebri Hostien. littoris maris decis.* 27. *cum seqq. & decis.* 33. *cum seqq. par.* 1. *divers. cum concordan. decis.* 83. *par.* 7. *recent. Add. ad Gregor. decis.* 370. *Add. ad Buratt. decis.* 131. *& frequenter.*

Multo verò magis ubi adesset centenaria, & ultra, ut in præsenti in facto supponebatur, conjungendo
9 etiam possessionem Auctoris, quam ad hunc effectum conjungi deberet absolutum, ac receptum est, dum ita etiam in petitorio cessat necessitas justificationis tituli ex recepta, nimiumque frequenter in omni fere materia insinuata conclusione, præsertim *sub tit. de feud. disc.* 3. *& hoc eod. tit. disc.* 47. *& in aliis, & sub tit. de alienat. & contract. prohib. disc.* 3. quod scilicet centenarius possessor allegare potest quemcunque titulum de mundo meliorem, ut etiam eadem conclusio expenditur *sub tit. de jurisdict. disc.* 96. & 97. illamque in proposito hujusmodi jurium regalium latè præ cæteris expendit *Capoblanch. de Baron. prag. prima num.* 213. & *seqq.*

Cadente solum difficultate examinata *d. disc.* 47. *hoc eod. tit. & disc.* 3. *de alienat. & contract.* ac etiam *d. disc.* 96. & 97. *de jurisdict. & alibi.* quando scilicet constaret de initio refecto, vel resoluto, cum quantitate tamen restrictiva, & exclusiva possibilitatis alterius tituli melioris, ex iis, quæ locis citatis deducta habentur.

Et secundo, quod eadem conclusio, ut in juribus
regalibus, sola possessio sine titulo non sufficiat, pro- 10
cedit, ubi quæstio sit cum ipso supremo Principe, vel Republica habente juris assistentiam super privativa competentia jurium regalium, unde propterea verificetur copulativus concursus duorum requisitorum de quibus *in c. ad decimas de restitut. spol. in* 6. ubi videtur sedes materiæ cum ibi notatis juxta collectaneas *Barbosa*, & aliorum modernorum Collectorum ibidem; Assistentiæ scilicet juris in eo, contra quem reintegratio petatur, & resistentiæ in eo qui illam petat juxta ejusdem
textus exemplum, in laico prætendente possidere deci- 11
mas spirituales contra Parochum particularem, sive universalem, qualis in plerisque partibus, & præsertim in Hispania solet esset Episcopus ex deductis in sua materia *sub tit. de decim. disc.* 1. *cum seqq.* & sic quod adsit assistentia in Parocho, & resistentia in laico possessore hujusmodi spiritualium jurium incapace sine privilegio Apostolico, quoties tamen certum sit agi de decimis, vel juribus spiritualibus; secus autem ubi possibilitas vigeat, quod illæ possint esse decimæ temporales, cum tunc ista possibilitas sufficiat in possessorio, ut advertitur *eod. tit. de decim. disc.* 6. Idemque ad instar, & ex paritate rationis, procedit etiam in illis juribus prophanis, quorum privati regulariter sunt incapaces, absque supremi Principis concessione.

Secus autem ubi contentio sit cum altero privato ex triplici ratione; Primò nempe ex conclusione, de qua
plene supra *disc.* 81. ubi de ejus declarationibus, quod 12
scilicet jura regalia, eatenus sunt talia, eorumque naturam, & privilegia habent, quatenus sint penes supremum Principem, vel Rempublicam, secus autem, ubi penes privatum, penes quem desinunt esse talia.

Secundò, quod ita in privato cessat supradictus copulativus concursus assistentiæ, & resistentiæ respectivè, ut concurrat quando sit quæstio inter Principem, & privatum.

Et tertiò, quod ita patet hujusmodi jura esse solita concedi personis privatis, atque ab eis possideri; Quemadmodum enim obtineri possunt ab ipsis colligitantibus, ita à nostris, præsertim dum agitur in solo possessorio.

Quamvis autem præmissa sufficerent; Ac etiam, quod in hoc privilegiato judicio spolii, seu reintegra-
tionis non admittitur exceptio dominii, vel boni juris 13
in petitorio, nisi de illo constet in continenti per confessionem partis, vel rem judicatam, aut publicum instrumentum clarum, adeò ut nulla cadat dubietas, vel contraria possibilitas, quæ sola supersit ex deductis apud *Buch. decis.* 179. *num.* 18. *cum seqq. decis.* 73. *num. fin. par.* 10. *recent. & frequenter*, ac etiam habetur *d. disc.* 44. *de judic.*

Attamen ad superabundantiam dicebam, quod admisso etiam, ut dispositio *d. cap. unic. quæ sint regalia.* recepta sit, atque locum habeat in Regno Poloniæ; Adhuc tamen clarum videbatur æquivocum recensere inter jura regalia istud navigium, de quo erat quæstio;
Siquidem dicuntur de regalibus ipsa flumina navigabi- 14
lia, ad excludendum in Baronibus, vel Communitatibus, aut privatis illud privatum jus, vel dominium, quod datur in aquis & rivulis, aut parvis fluminibus,

ea

non solum operatur, ut ad id non applicetur, sed ut potius hujusmodi ponderationes damnentur tanquam ratiocinia ex ingenii acumine, quo nil ineptius, & contemptibilius.

---

†ROMANA PROXENETICI.

Pro MERCATORIBUS RIPARUM, Cum COLLEGIO PROXENETARUM.

Casus disputatus in Camera, & pendet ut infra.

De jure privativo concesso aliquibus personis exercendi in Civitate, vel in Emporio, artem proxeneticam super contractatione mercium, an importet etiam jus coactivum, ut propterea mercatores, aliique contractare volentes teneantur eorundem Proxenetarum operam adhibere.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quando confirmatio sit in forma specifica, vel communi.*
3 *Jus privativum, vel coactivum est de regalibus, & non conceditur nisi à Principe.*
4 *De clausula sublata, & decreto irritanti.*
5 *Princeps. non potest, vel non debet tollere, vel minuere concessiones ex causa onerosa.*
6 *De commendabili usu proxenetarum.*
7 *De abusu modernorum in scribendo.*
8 *Ad quid deserviat, confirmationem esse in forma specifica, vel communi.*
9 *Quando confirmatio importet ampliationem, vel novam concessionem.*
10 *De argumento discretivo.*
11 *Quando non obstent clausulæ, de quibus num. 4.*
12 *De bannimentis Camerarii ad quid attendantur.*
13 *Quæ jura regalia concedi possint, vel soleant.*
14 *Ex stylo arguitur voluntas.*
15 *De puncto in quo consistat causa.*
16 *Servitus non præsumitur, ideoque pro libertate sufficit eam negare.*
17 *Non debent extendi onera, & servientes, & quod jus coadjuvandi sit majus quam privativum.*
18 *Quando jus privativum habeat annexum jus coactivum.*
19 *An Proxenetæ teneantur de approbatione.*
20 *De fide præstanda proxenetis.*
21 *De his officiis proxenetarum.*

DISCURSUS CLXXII.

1 VAriis proditis privilegiis, & provisionibus Apostolicis ad favorem Proxenetarum Ripalium, sub Pio Quarto, Gregorio Decimo tertio, Sixto Quinto, & demum Paulo Quinto de anno 1609. Postmodum idem Pontifex Paulus de anno 1611. novas statuit reformationes, præsertim circa numerum à quadraginta ad vigintiquinque reducendo, ac etiam quod essent officia venalia vacabilia, habentia jus privativum in proxeneticæ artis exercitio cum quadam massa communi emolumentorum, aliisque provisionibus ad rem non facientibus. Nuper autem obtenta per istud Collegium præfactæ ultimæ concessionis Pauli V. confirmatione à Clemente X. cum nova concessione, vel declaratione, quod eorum jus privativum restrictum non esset ad illam Ripam magnam, prope Portam Portuensem, quæ pro maritimo mercimonio deservit, sed etiam alteram complecteretur Ripam minorem, quæ vulgo Ripetta nuncupatur, prope portam Populi, è conspectu Ecclesiæ S. Rocchi, pro mercibus, quæ ex parte superiori fluminis evehuntur; Istius confirmationis vigore, prætensionem excitarunt Proxenetæ super jure coactivo contra mercatores, & negotiantes, quod scilicet in omnes negotiationes, eos evocare tenerentur, atque consuetam mercedem solvere, quamvis invicem contractantes, directè, ac per se ipsos paciscendo, concordes essent, curando desuper pro litterarum Apostolicarum exequutione expediri consueta Cardinalis Camerarii bannimenta, in quibus id contineretur; Quare desuper exorta lite in Camera *coram Cavalerio*, datoque dubio, an hæc privilegia comprehensa essent in præfata moderna Clementis confirmatione, de mense Martii 1674. prodiit resolutio, juxta istius Partis votum, comprehensa, scilicet, esse sola privilegia contenta in præfata ultima cedula Pauli V. reservato videre, an, & quæ ista privilegia sint; Atque in hoc statu causa pendet.

In disputatione itaque desuper habita, scribentes pro Collegio Proxenetarum, magnum faciebant, vere inutilem, ac superfluum conclusionum cumulum, cum copioso allegationum apparatu, in plerisque à casu quæstionis extraneis; Primo nempe, quod dicta moderna Confirmatio Clementis esset ex certa scientia, & in for- 2
ma specifica, dum habebat insertum tenorem dictarum litterarum Pauli de verbo ad verbum, qui est verus modus dignoscendi, quod confirmatio esset in forma specifica, & ex certa scientia, ut etiam pluries sub diversis materiis advertitur, cum sit conclusio vera, & recepta.

Secundò nimium insistebatur in potestate Pontificis,
tanquam supremi Principis, concedendi hoc jus tam 3
privativum, quàm coactivum, quoniam ambo sunt de regalibus, ideoque nonnisi per supremum Principem concedi possunt, sed de istius potestate non est dubitandum ubi constet de voluntate, super qua solum quæstiones cadunt, ut etiam in hac materia juris privativi, vel coactivi, advertitur supra *disc.* 44 *& seqq. & in aliis*, ac etiam *disc.* 148. ubi generaliter de materia potestatis Principis tollendi jus tertii.

Fortius verò id procedere dicebant ex eo, quod istæ
postremæ literæ Clementis, ac etiam præcedentis Pauli 4
erant munitæ consuetis clausulis præjudicialibus, nempe decreto irritanti, & clausula sublata, & quod de obreptione, vel subreptione dari non posset, dum istæ clau- 5
dunt os, & ligant manus Judici, & Parti, ut quidquam in contrarium deduci non possit, ut pariter sub pluribus materiis advertitur, & præsertim *sub tit. de judic. disc.* 20. Potissime verò favore illorum, qui hujusmodi officium obtinebant ex causa onerosa, ideoque Princeps non possit, vel non debeat eis præjudicare, deducendo desuper cumulata per *Noguerol. alleg.* 5. *ex num.* 18. *& Grat discept.* 891. *ex num.* 32 *per tot. & supra d. disc.* 148.

Et demum nimium insistebatur in probando, quod
introductio, atque usus proxenetarum esset res, nimium 6
commendabilis, atque Reipublicæ proficua, pro commercii facilitate, ac libertate, atque, ut ita exteri negotiatores, qui merces vehunt, non decipiantur, atque opprimantur à mercatorum monopoliis *ex collect. per Bracch. de proxenet. par* 2. *num.* 11. *cum seqq. Hartman. Pistor. quæst. jur. lib.* 3. *quæst.* 3. *n.* 24. *Marquard. de jur. mercat. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 51. *& seqq. Zacch. de Salar. quæst.* 83. *n.* 3. *& seqq.*

Scribens è converso pro mercatoribus contendentibus de eorum libertate, & ne cogi deberent pati hanc servitutem necessariæ evocationis proxenetarum, etiam quando concordes essent; Dicebam quod omnia præmissa inanem, ac superfluum continerent laborem, utpote extranea vel inutilia à casu quæstionis, ideoque pro academicis discursibus, vel Tyronum instructionibus essent congrua, forensi autem disputationi omninò incongrua; & nihilominus, adeò iste irrepsit abusus
damnabilis, ignaro vulgo placitus, quod per scribentes 7
magni fiant conclusionum, & auctoritatum apparatus, in iis, quæ sint extranea à præciso quæstionis puncto, iste autem intactus, vel nimium leviter actus remaneat, ita abundando in superfluis, & deficiendo in necessariis.

Nil etenim referre dicebam ad effectum quæstionis,
an confirmatio esset in forma communi, vel specifica, 8
quo

quoniam ista inspectio cadit ad effectum majoris, vel minoris operationis, ut scilicet quando est in forma communi non sit operativa in iis, quæ sint juri contraria, eo modo, quo operativa est, quando sit in forma specifica, ut sub diversis materiis pluries advertitur, præsertim verò *sub tit. de success. ab intestat.* ubi est magis peculiaris statutorum sedes; sed sive uno, sive altero modo, id non alterat confirmationis naturam, quæ est, ut ad limites confirmati restringatur, ac intelligenda sit, neque plus de novo concedat, sed solum operetur effectum revalidativum, sive quod confirmato majus robur tribuat, ad instar juramenti, vel pacti, seu clausulæ exequutivæ cum similibus.

In hoc enim proposito majoris operationis confirma- 9 tionis, quæstio cadere solet, quando accedat amplitudo verborum, vel nullitas actus, ut propterea confirmatio redolere valeat novam concessionem ex integro juxta insinuata *sub tit. de feud. disc. 4. 5. & 60. & alibi pluries*, & præsertim *sub tit. de judic. disc. 37.* occasione agendi de confirmatione Ægidianæ, *cum similibus*.

Id autem in hac facti specie prætendi non poterat, 10 Ideoque ista non cadebat quæstio, quoniam non solum nulla aderant verba, vel clausulæ, quæ id suaderent, sed potius constabat de contraria voluntate, cujus claram probationem, seu demonstrationem resultare observabam ex discretivo modo loquendi, respectu Rotæ, ut supra, dum in hac parte non contentus Pontifex, verbis confirmativis, & affirmativis, adjecit etiam alia verba denotantia declarationem, novamque concessionem, ideoque dicebam, quod clare intraret argumentum discretivæ, quod scilicet, ubi voluit dixit, &c. ad vulgarem *text. in l. unic. §. sin autem C. de caduc. tollen.*

Nullatenus item ex hac parte impugnabatur potestas concedendi utrumque jus privativum, & coactivum, minusque ipsa confirmatio dicebatur infecta; Et per consequens extranea, & inutilia erant, quæ deducebantur super potestate, ac etiam super virtute, & operatione dictarum clausularum præjudicialium, dum istæ 11 solum obstant, quando directè impugnetur gratia, vel concessio, secus autem quando allegetur non comprehensio, cum impugnare, vel contravenire non dicatur, qui non comprehensionem allegat ex deductis *decis. 247. par. 11. recent. & passim*, atque advertitur *d. disc. 20. de judic.*

Impugnationem autem potestatis deducebam, circa 12 bannimenta Camerarii, quoniam, ut advertitur etiam *disc. 174. & alibi*, ista bannimenta ubi præsertim sint plura, & continuata per tempus notabile, suumque effectum, & observantiam habuerint, nimium considerabilia sunt pro interpretatione pontificiæ concessionis, quæ ambigua sit, sive pro uno ex adminiculis, & præsumptionibus probationis præsumptivæ ejusdem concessionis, de qua non pateat, non autem pro non ampliatione, vel extensione ad casus in concessione non comprehensos, quoniam Camerarius est solum exequutor hujusmodi Pontificiarum concessionum, quarum observantiam cum ejus bannimentis mandat; Præsertim verò ubi agitur de gabellis, vel de hujusmodi juribus privativis, ac similibus, quæ utpote regalia supremo tantum Principi reservata sunt.

Et magis ubi agatur de illorum concessione alicui privato, quoniam tunc longe major incompatibilitas, ac potestatis defectus intrat in hujusmodi magistratibus, vel in Baronibus, & Domicellis, ac similibus.

Longa siquidem dignoscitur differentia, inter capa- 13 citatem obtinendi, & exercendi hæc jura regalia ad propriam utilitatem; Puta habendi jus privativum in molendinis, furnis, ac macellis, & similibus; Aut imponendi, & exigendi vectigalia, & pedagia; Et potestatem ea concedendi aliis; Primo etenim casu, facilius eorum praxis datur in Baronibus, & Domicellis, vel magistratibus, quamvis Principe inferioribus, ex ejusdem Principis explicito vel implicito privilegio, quod concedi solet; In altero autem videtur, quod sit de magis annexis Coronæ, quæ non possunt concedi, vel quod non solent; Et per consequens, quod ubi etiam non intret ille defectus potestatis, qui considerari solet in iis, quæ important formalem scissuram, vel deturpationem Coronæ, juxta deducta *sub tit. de dote disc. 146.* 14 *& alibi*; Attamen ex insoluto resultat probatio voluntatis, quæ ex consuetudine, vel stylo in Principe regulari solet, ex deductis apud *Greg. & add. decis. 150.* atque frequenter insinuatur sub diversis materiis, occasione agendi de obreptione, & subreptione, vel defectu intentionis.

Evagatoria quoque, atque extranea à casu quæstionis, dicebam esse ea quæ cum inutili chartarum repletione copiose deducebantur super commendabili usu 15 proxenetarum; Siquidem quæstio non erat super hoc usu, etiam privativo, dum iste non impugnabatur, stantibus Apostolicis concessionibus, ac propterea admittebatur, quod quando mercatores, aliique negotiantes adhibere velint in mercium contractationibus, aliisque negotiis operam proxenetarum, teneantur evocare, istosque habere in officium, neque alii, quamvis in arte periti, adhiberi possint; sed punctus controversiæ erat, an exinde inferri posset ad prætensum jus coactivum, ut scilicet etiam nolentes mercatores, & negotiantes, atque sine proxenetarum mediatione inter se concordes, teneantur inviti, proxenetas adhibere, sive consuetam mercedem absque ministerio eis solvere, atque super hoc puncto strictè, & præcisè immorari debere dicebam, & tamen ille remanebat penè intactus, juxta insinuatam modernorum frequentem consuetudinem.

In hoc autem dicebam, quod nulla cadebat juris quæstio, sed illa erat nudi facti, ideoque decidenda cum sola lectura prædictarum, litterarum Pauli, absque librorum apertura, dum totum pendebat à voluntate Papæ, an concedere voluerit; Donec autem per alteram id expressè non probaretur clare, & concludenter fundata erat hujus partis intentio, quoniam cum id redoleat 16 formalem exorbitantem servitutem; Hinc proinde, ille qui allegat libertatem, cui jus assistit, obtinere debet cum sola proportione actionis, vel exceptionis negatoriæ, eo ipso, quod altera Pars concludenter non probat servitutem, ex plene deductis *decis. 101. par. 4. rec. tom. 2. decis. 398. par. 14.* & frequenter de hac materia *sub tit. de servit.*

Non debent etenim multiplicari onera, & servitutes; neque eorum extensio admittenda est quamvis rationis identitas accedat, juxta nimium vulgaria, & frequentia axiomata quotidie per ora forensium volitare solita, 17 Multò verò magis, ubi majoritas rationis, vel exorbitantia accedat, quoniam quando alicujus professoris opera, vel ministerium jam adhibendum est, tunc necessitas adhibendi potius unas, quàm alias personas, est quidem exorbitans, utpote redolens restrictionem naturalis libertatis, ac etiam quia sub se continere solet quandam implicitam gabellam, quam secum ferre solet jus privativum, ex pluries insinuatis in præcedentibus, sed adeò magnam non continet exorbitantiam, cum solum importet quandam prælationem, juxta ponderationes, de quibus supra *disc. 44. & 45. & alibi*, sed cogere ad id, quod alias nullo modo faciendum esset, est multo magis exorbitans, longeque majorem importans servitutem.

Quamvis etenim jus privativum, quandoque annexum, seu consequutivum habeat jus coactivum; Atta- 18 men id procedit in iis, quæ pernecesse facienda sunt, juxta exemplum, de quo supra *d. disc. 44. & 45.* quod scilicet jus privativum molendinorum, & furnorum, ac similium, habeat annexum, seu consequutivum, jus coactivum, in necessariam consequentiam, ob necessitatem istius usus; Secùs verò ubi ista necessitas non urgeat, ut in præsenti, dum etiam sine opera proxenetarum,

directè,

directè inter se concorditer negotiatores perficere possunt negotia.

Ad quod comprobandum, deducebam practicum exemplum Notariorum Cameræ, vel alterius Tribunalis, habentium Notariatum in officium, quod scilicet si Patres acta contentiosa, vel voluntaria, publica facere volunt, adhibendo auctoritatem publici Notarii, tunc adhibere debent ex hujusmodi Notariis, neque possunt assumere alios bene visos ratione juris privativi, quod importat solum quandam prælationem, quoniam licet id, aliquod importet damnum, vel onus, ob gratuitam operam sive cum minori mercede, quæ à benevolo Notario ad libitum eligenda obtineretur; Attamen non videtur magna exorbitantia, sicuti esset illa juris coactivi, quod scilicet concordantibus partibus super conventione, inire scripturam privatam, cogi deberent facere publicum instrumentum per unum ex his Notariis, cum similibus; Et hic erat casus ad quem controversia restringebatur, atque super eo strictè, & præcise scribendum erat, reliqua verò continebant inutiles, ac damnabiles evagationes.

De hujusmodi proxenetarum materia, an scilicet ipsi teneantur tanquam fidejussores, vel assecuratores eo-
19 rum, quibus eorum mediatione accedente, mercatores credont merces, habetur *sub tit. de credit. disc.* 87.

Et de fide præstanda eorum attestationibus, vel libris,
20 & de differentia inter proxenetam, & mediatorem, habetur *sub tit. de dote disc.* 27. *& alibi* Atque de hujusmodi
21 officiis, quæ dicuntur portiones Ripæ, quod eorum sint capaces etiam mulieres, vel infantes in habitu, pro emolumentis, injuncto exercitio aliis ejusdem Collegii, sive ab eo approbandis, habetur supra *disc.* 6.

---

† FARFEN. GABELLÆ MACINATUS,

Pro MONASTERIO FARFEN.

Cum APPALTATORE GABELLÆ.

Casus disputatus coram Thesaurario, resolutus ut infra, & pendet in Camera.

An & quando pro eadem re duplex gabella solvi debeat; Et in specie, an debeatur pro illo frumento, quod solvitur pro molitura gabellæ macinatus, quæ per accedentes ad molendum jam soluta sit.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De exemptione Congregationum S. Benedicti,*
3 *De eadem re non debet solvi duplex gabella,*
4 *Declaratur, quando id procedat.*
5 *Non debet solvi redecima.*
6 *De ratione, ob quam moderni nesciunt ratiocinari.*
7 *De eadem conclusione, de qua n. 3. & 4.*
8 *Quando immunitas sit realis.*
9 *Et quando pro eadem re pluries exigatur gabella.*
10 *Qualis propriè sit gabella macinatus.*
11 *An à molitura Ecclesiastici sint exempti.*
12 *De qua rata frumenti solvi non debeat ista gabella.*
13 *De rationibus, ob quas solvi non debeat gabella pro frumento molitura.*
14 *Quod Ecclesiastici possint laicis concedere eorum franchitias.*
15 *Quando in hac materia deferendum sit observantiæ.*

DISCURSUS CLXXIII.

1 POssidente Monasterio molendinum ad usum frumenti, quædam parva portio ejusdem frumenti, quod ad illud moliendum asportatur, solvi solet pro mercede molituræ; cumque aliqua hujusmodi parvarum portionum notabili cumulata massa, vel quantitate, eam idem Monasterium pro ejus, vel servientium, & laboratorum usu moleret in eodem molendino; Hinc Appaltator gabellæ macinatus prætensionem excitavit super solutione gabellæ pro istius frumenti molitura, quare super hoc, & super alia gabella secundi Julii in alio frumento: introducta lite coram Thesaurario, prodiit sententia utrique parti favorabilis, Appaltatori scilicet pro solutione gabellæ alterius frumenti, Monasterio verò, ne teneatur pro dicto frumento retracto ex molendino, dum pro eo jam soluta fuit, sed revera partium acquiescentia, pendet causa in gradu appellationis in Camera.

Ille punctus in quo Monasterium succubuit, erat potius facti, quam juris super inclusione scilicet hujus gabellæ in quadam concordia, seu compositione inita cum eodem Urbano Octavo impositore per omnes Congregationes Benedictinas, mediante solutione scutorum centum mille, & quatenus dicta compositio illam non comprehenderet, an suffragarentur privilegia concessa ex causa onerosa per B. Pium Quintum, aliosque Pontifices, de quibus agitur supra *disc.* 56. adeo ut non obstarent pluries enunciatæ Constitutiones revocatoriæ, utpote excipientes exemptiones concessas ex causa onerosa merè correspectiva, examinanda in plena Camera. 2

Quo verò ad alium punctum, scribendo tanquam Advocatus pro Monasterio, deducebam regulam, de qua supra *disc.* 68. *num.* 12. *& disc.* 97. *num.* 51. in quibus concordantes allegantur, quod scilicet pro una, & eadem re duplex onus, vel duplex gabella præstari non 3
debet, ac propterea ubi semel pro isto frumento soluta est, illud in quamcunque speciem convertatur, alteri non debeat oneri subjacere; Potissime vero ubi agatur de eadem gabella, quæ respiciat unum, eundemque finem, usus scilicet panis, ut agendo de ista gabella molituræ, advertitur supra *disc.* 54. *&* 155. ac etiam *in Miscellan. Ecclesiastic. lib.* 24. *disc.* 5.

Tunc etenim non implicat, ut pro eadem re, duplicata gabella solvi debeat, quando ambæ essent diversæ, 4
diversosque haberent fines, vel diversos respicerent effectus, ut ponderatur supra *d. disc.* 68. & magis *disc.* 74. Puta (ad rem) si in loco adesset gabella imposita frumento introducendo in Civitatem, in ipso actu introductionis, in portu, vel ponte, vel in alio loco, non curato quid de frumento deinde agatur, & an ad usum panis reducatur in eodem loco, vel extrahatur à Civitate, vel Provincia, seu Principatu, sive an corrumpatur, & pereat, vel detur pullis, &c. Alia verò sit ista gabella macinatus pro ejusdem frumenti molitura, quoniam tunc solutio unius, nil commune habet cum altera, & per consequens verè, & propriè dici non potest illud prohibitum ejusdem rei duplex onus, quod percutit casum, in quo idem onus duplicet ex eadem causa, vel pro eodem fine, seu effectu.

Atque ad idem ponderabam receptam regulam, de 5
qua *sub tit. de decim. disc.* 58, ubi concordando super prohibita solutione redecimæ, ut scilicet de illis, pro quibus decima jam accepta sit, alteram decimam Parochus, vel alter decimator exigere non valeat.

Quamvis autem scribentes in contrarium pro gabel- 6
lario, super hoc puncto nimium leviter pertransirent cum aliquibus generalitatibus, idque ex ratione insinuata *in Relat. Curiæ lib.* 15. *disc.* 46. *& alibi*, quod scilicet tota modernorum eruditio, vel scientia, pro frequentiori usu, reducitur ad traditiones, & doctrinas in repertoriis adnotatas, absque parte scientifica principiorum, unde propterea, quando casus non præbent invenire decisiones vel doctrinas punctuales, aliud dicere nesciunt.

Attamen de tempore, quo causa disputabatur, ea 7
mihi aliquam difficultatem inferebat, ex eadem ratione, seu consideratione, de qua in his similibus, nimiumque proximis terminis habetur *d. disc.* 18. *de decim.* quod scilicet, quamvis pro frumento de tempore recollectæ per Dominum, vel colonum in area soluta sit decima, adhuc tamen pro eodem frumento decimator posset alteram decimam exigere à Domino molendini, quoniam ita

ita est exigere decimam de fructibus, & emolumentis molendini, accidentaliter consistentibus in frumento, quod solvatur loco pecuniæ pro mercede molituræ.

Siquidem, ut etiam advertitur supra *d. disc. 54 & 155. hoc. tit. & disc. 5. Miscellan. Eccles.* ista non est gabella merc realis imposita ipsi merci, adeo ut ista semel ingabellata, per quascumque manus transeat, at-
8 que plures ejus contractationes fiant, sint immunes, per immunitatem realem eis impressam, ut (ex. gr.) contingit in dohana, quæ pro mercibus serici, vel lanæ, aut similibus, vel pro vino, & aliis solvitur, in introductione in portum, vel in Civitatem, juxta deducta supra *disc. 63. cum plur. seqq.* quoniam tunc si post introductionem, & solutionem dohanæ, plures earum contractationes sequantur in Civitate, atque per plures manus transeant, alia dohana solvenda non est; secus autem si gabella non respiceret ipsam rem, ejusque introductionem, sed respiciat contractum, quoniam si pro contractu inito super una re, soluta sit gabella pro-
9 hibitum est, eam pluries exigere pro diversis contractibus, qui deinde super eadem re fiant, ex iis, quæ in materia gabellæ contractuum habentur supra *disc. 49.* atque in Urbe, in qua ista gabella generalis contractuum non habeatur, docet etiam praxis in gabella plani, seu equorum de qua supra *disc. 72.* quoniam pro eodem equo solvitur gabella toties quoties illum vendi contingat, ad instar eorum quæ habemus in materia emphyteutica super solutione laudemii, dum isti termini passim parificantur.

Applicando itaque ad rem, ut advertitur in superius allegatis *discursibus 54. & 155. hoc tit. & disc. 5. in*
10 *Miscellan Ecclesiast.* ista gabella molituræ, seu farinæ, dici non potest realis, imposita ipsi frumento, (ut malè opinatum fuit quando prodiit resolutio sacræ Congregationis Immunitatis, quod etiam absentes illius franchitiæ gaudere deberent) sed est imposita personis, ratione, vel occasione usus panis, & per consequens non solvitur frumenti, vel aliarum frugum, minusque ra-
11 tione ipsius molituræ, pro qua solum solvitur merx molendinario, & à qua neque Ecclesiastici sunt exempti, nisi in ea majori extrinseca, seu accidentali mercede, quæ solvatur ratione juris privativi, cui Ecclesiastici non subjaceant, *ex insinuatis d. disc. 5. in Miscellan.* sed solvitur pro fine, seu effectu conversionis in usum panis, & sic pro actu diverso, in quo Dominus molendini consideratur tanquam diversa persona, dum illud frumentum ex molendino perceptum, poterat non molere, sed aliis vendere, sive in alium usum convertere.

Et quamvis ita gabellarius duplicatam obtineat gabel-
12 lam, unam scilicet à molitoribus, & alteram à molendinario; Attamen quoad istum, videtur exceptio de jure tertii, qui sibi imputet cur solvit gabellam pro ista portione, pro qua de jure non teneretur ex dicta ratione, quod ista gabella respicit effectum usus; Unde propterea si molere volentes triticum pro eorum usu, adducerent ad molendinum in uno sacculo justam mensuram tritici molendini, & in alio parvo sacculo, illam portionem, quæ danda est molendinario, videretur, quod de ista portione, cujus usum molentes habituri non sunt, gabella solvenda non esset, sed solum gabellarius exigere posset à molendinario redditionem rationis, ne moleret in fraudem, propterea si molentes eam indebite solvunt, ac remittere volunt gabellario, de hoc ad molendinarium non pertinet.

Econverso autem favore hujus partis urgere videba-
13 tur consideratio, quod si molendinarius loco accipiendi suam mercedem in aliqua modica portione frumenti, priusquam molatur, illam percipiat in farina, posset istam ad usum panis convertere absque alia gabella, dum farina est jam ingabellata, ideoque usus percipiendi in frumento gratia majoris commoditatis causare non debeat præjudicium duplicati oneris

Retorqueri etiam videtur supradicta ratio, vel considératio, quod scilicet ista gabella imposita non est triтico materiali, neque actui molituræ, sed imposita est personis ratione hujus victualis, & per consequens ita ab omnibus personis loci pro rata usus obtinetur gabella integra, quoniam illi de populo, qui accedunt ad molendinum, si solverent mercedem molituræ in pecunia, atque ad domum asportarent integram quantitatem frumenti redacti ad farinam, haberent illum majorem usum, unde propterea ob hanc diminutionem coguntur denuò molere illud plus, atque denuò gabellam solvere, juxta ponderationes, de quibus *d. disc. 5.*
Miscell. Eccles. occasione agendi de facultate Ecclesias- 14
ticorum vendendi, vel concedendi laicis, eorum bullettas seu franchitias, dum ita nil gabellario deperit, ex quo Ecclesiastici coguntur emere panem ingabellatum sic à pari.

Ex his autem negari non posse, ponderabam, quin
casus esset dubius, & per consequens ut nimium defe- 15
rendum esset observantiæ; Potissime dum illa erat longissima annorum triginta, quæ in hac materia gabellarum regulariter sufficit, etiam præscriptiva pro exemptione gabellæ, alias debitæ, *ex deductis pluries in precedentibus*; Quamvis enim in hoc Principatu non sit practicabilis ista species præscriptionis, ob tot Constitutiones revocatorias continentes decretum irritans quod impedit quamcumque præscriptionem, ejusque initio se opponit, ex adeò frequenter insinuatis in omni materia; Attamen saltem attendenda venit, tanquam interpretativa, quæ licet non indigeat temporis decursu, ut præscriptiva, majoris tamen ponderis est, quando sit longissima, ideoque probabilis visa est resolutio.

---

† ROMANA GABELLÆ LIGNORUM.

Pro HOSPITALI MENDICANTIUM SANCTI SIXTI.

Cum MERCATORIBUS LIGNORUM.

Causa pendet in Camera.

An, & quando regalia penes privatos retineant suam naturam, ut possideri non possint sine titulo, quoque sola possessio non sufficiat; Et de interpretatione concessionis gabellæ, quid comprehendat; Et de bannimentis Camerarii in Urbe.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *In regalibus non suffragatur possessio sine titulo.*
3 *Possessio non suffragatur ubi constat de titulo infecto.*
4 *An sit deferendum bannimentis Camerarii.*
5 *Gabella odibilis, ideoque non extendenda.*
6 *Quod quæstio esset in applicatione.*
7 *Quando locus pius non habeatur jure privati.*
8 *Princeps tenetur subvenire pauperibus.*
9 *Quando possessio sit manutenibilis etiam in regalibus, aliisque prohibitis.*
10 *An, & quando bannimenta Camerarii attendi debeant.*
11 *In quo propriè gabella, de qua agitur, consistat.*
12 *Quod solvatur etiam pro lignis, quæ introducuntur per terram.*
13 *De differentia in solutione dohanæ inter introductionem per navigationem, vel per terram.*

DISCURSUS CLXV.

RElenta facti serie, de qua supra *disc. 81.* super erectione istius Hospitalis facta per Sixtum Quintum, & concessione sibi ab eodem Pontifice facta de gabella lignorum; Cum à moderno tempore inoleverit usus quarumdam cymbarum, sive instrumentorum navigationis pro vehendis lignis per flumen, quæ *Chiova*, seu *Media Chiova* nuncupantur, de quibus privilegium, seu bulla concessionis non loquitur, curatum verò esset per Hospitalis administratores, in bannimentis à Camerario pro tempore renovatis, ut ista nova instrumenta quoque describerentur, atque consuetum esset

pro

pro gabella exigi julios quinque pro qualibet Chiova, & duos cum dimidio pro media Chiova Hinc prætensionem excitarunt mercatores lignorum, ad hujusmodi solutionem non teneri; Introductaque causa coram Præside dohanarom, decreta fuit hospitali manutentio in quasi possessione exigendi, interpositaque appellatione ad Cameram, atque dato solito dubio, An, & quomodo esset inhibendum, prodiit resolutio hospitali favorabilis, super exclusione appellationis suspentivæ, cum consueto hujus Tribunalis rescripto *ad devolutivum tantum*; Concessa verò appellanti audientia, in repropositione ob votorum discordantiam, dilata fuit resolutio, quæ pendet.

Dubitandi rationem aliquibus præbebat sæpius insi- 2 nuata conclusio, quod in iis, quæ sunt de regalibus, ut præsertim est sine dubio istud jus imponendi, & exigendi gabellas, non intrat solita hujus interdicti possessorii propositio quod quærendum non sit de titulo, vel de bono jure, sed sufficiat sola possessio de facto, ex insinuatis, præsertim *disc. 44. de judic. & alibi pluries*, sed doceri debeat de titulo, ob vehementem juris resistentiam in privatis possidendi hæc jura sine privilegio Principis.

Potissime verò ubi possessio non sit diuturna, & temporis valde considerabilis, quo casu solet ipsa propositio limitari, ex insinuatis supra *disc. 138. & 146.*

Et fortius ubi in continenti constat de malo jure, at- 3 que de infecta, seu intrusiva possessione, contra vel præter titulum, ad quem possessio restricta sit, cum tunc possessio, quantumvis antiqua non suffragetur, ex deductis supra *disc. 47. & in tit. de alienat. & contract. prohib. disc. 1. & 3. & alibi pluries.* quoniam illa præsumptio, quæ à temporis antiquitate resultat, excluditur per contrariam probationem.

Cum etenim eadem bannimenta Cameratii, quorum vigore aliquæ exceptiones ortæ fuerant, relationem haberet ad dictam Bullam Sixti V. cujus vigore in omnibus appaltibus, aliisque actibus semper hospitalis administratores istam gabellam possidere professi sunt, adeò ut incontrovertibilis esset restrictio ad hunc titulum, tanquam unicum, absque eo, quod intrare posset sæpius insinuata possibilitas, vel facultas allegandi alium titulum meliorem, ita de plano præmissa procedere dicebant, scribentes pro mercatoribus, ac etiam illi Judices, qui dubitabant, dum ex ejusdem Bullæ, seu privilegii tenore in continenti constabat de incompetentia juris exigendi gabellam, ex hujusmodi specie cymbarum, vel instrumentorum quorum nulla mentio habebatur, sed ea solum fiebat de quibusdam aliis cymbarum speciebus, ad quas proinde concessio restricta dicebatur.

Cumque aliqui scribentes pro hospitali, & præser- 4 tim causæ Patronus insisterent in bannimentis Camerarii, in quibus pro continuatione antiqui styli adjici solet clausula, *habito Sanctissimi vivæ vocis oraculo*, quodque propterea ita adesset Pontificis concessio; Hinc proinde iidem scribentes pro appellantibus, cum consueto moderno superfluo allegationum cumulo, nimium in hoc se diffundebant ad probandum, quod hujusmodi clausula, *super vivæ vocis oraculo*, quæ antiquitus in Cardinalibus, aliisque Magistratibus latius patebat, per modernas Constitutiones nimium moderata fuerit, atque restricta ad ea negotia particularia, in quibus pro qualitate officii, & ipsorum negotiorum solet fieri verbum cum Papa, atque ab eo particulare vivæ vocis oraculum haberi, secus autem in hujusmodi bannimentis, aliisque generalibus provisionibus, in quibus id ex quodam stylo Notariorum adijci solet; Et per consequens cum iste Magistratus, quamvis sit nimium qualificatus, atque de majoribus, & primariis, in hoc tamen gerat partes exequutoris pro observantia concessionum, & provisionum pontificiarum; Idcircò facere non potest concessionem illorum jurium, quæ sunt de regalibus, & solo Principi reservatis.

Ac ulterius, non solum adesse dicebatur defectus potestatis, sed etiam ille voluntatis, dum bannimentorum tenor ostendebar, quod voluntas non erat aliquid de novo concedendi, sed tantum demandandi exequutionem & observantiam eorum, quæ jam concessa sint, & competant.

Nimium quoque iidem scribentes cum eodem consueto magno allegationum cumulo superfluo, vel inutili, in iis, quæ certa sunt, ac præsupponenda veniunt, 5 juxta scribentium præcepta insinuata *in Relatione Curiæ disc. 46.* se diffundebant in odibilitate gabellarum, & onerum, quodque propterea earum concessiones extensionem, seu favorabilem interpretationem non admittant, sed ad præcisos verborum limites restrictionem habere debeant, juxta genericam omnium odibilium, & exorbitantium naturam.

His tamen non obstantibus, scribens pro hospitali, etiam cum aliquo sensu veritatis, contrarium dicebam probabilius esse, quodque justè, ac fundate dicta manutentio concessa fuisset, ideoque merito rejecta appella- 6 tio suspensiva, juxta istius judicii privilegium, de quo *dicto disc. 44 & alibi pluries*; Non quidem negando, vel impugnando omnes præmissas conclusiones, quas admittebam tanquam veras, quodque propterea inanis labor esset, eas cum tot allegationibus comprobare, adhibendo consuetam ineptiam inducendi multos testes ad probandam lucem Solis meridiani æstivi; sed quod pro frequentiori, penèque generali forensium quæstionum consuetudine, fallacia consisteret in applicatione, tam de jure, quam de facto.

De facto scilicet, super minus verò præsupposito, quod ageretur de privata persona contendente de possessione, ac pertinentia jurium regalium cum potiùs ista exactio fieri, & continuari dicatur per ipsummet 7 supremum Principem, cujus vice, & nomine hujus hospitalis administratores, tanquam ejus ministri applicant emolumenta huic pio operi, quod Principi ex debito officii incumbit, eodem modo, quo ministri Camerales, vel militares, aliarum gabellarum, aliorumque publicorum onerum redditus, & emolumenta erogant in stipendia militum, & officialium, aliasque publicas impensas, dum Princeps dicitur pater pauperum, eorum que indigentiæ in subsidium consolere tene- 8 tur, ut agendo in specie de isto hospitali, istaque gabella, latius advertitur in sopra *alleg. disc. 18.* Et generaliter de ista Principis obligatione erga pauperes, occasione agendi de publica annona, advertitur supra *disc. 44. & seq. & 125.* Et consequenter, quod æquivocum dignosceretur in facti præsupposito, quo corruente, mole sua corruerent omnes præfatæ juris conclusiones, dum procedunt cum hoc præsupposito, quod ageretur de persona privata, quæ ad privatam utilitatem hujusmodi jura publica, & regalia obtinere prætendat.

In jure quoque, applicationis fallaciam adesse dicebam, quoniam præmissa omnia rectè procedunt, quando in privato (quatenus admitteretur, quod ejus jure, hoc hospitale censendum esset) nullus adesset titulus, adeo ut 9 in sola possessione se fundaret, vel adesset titulus, de cujus infectione in continenti constaret, aut quod eo valido, & legitimo existente, attamen id, quod possideatur, clare sit contra, vel præter illum, secus autem ubi vel clarum sit vel saltem probabiliter dubium, quod idem legitimus titulus comprehendat illam speciem exactionis, de qua sit 10 quæstio; tunc etenim possessio non habet illam juris resistentiam, vel malam præsumptionem, quam habet deficienta titulo, & quando ex illa tantum jus possessoris deducatur; sed potius attendenda venit tanquam observantia interpretativa tituli, seu privilegii dubii; Et per consequens, pendente quæstione super tali interpretatione, vel comprehensione, possessio juxta ejus regularem naturam est manutenenda, cum tunc cesset illa ratio, cui regulæ generalis limitatio specialis, de qua supra, innixa est, dum potius possessio ipsius tituli fomentum habet.

Ad instar eorum, quæ habemus in materia decre-

ti irritantis, quod scilicet quamvis, ubi illud obstet, non competat hoc remedium possessorium, ex ea ratiooe, quod possessio est infecta, & habenda pro non extante; Attamen ubi aliquod cadat dubium super dicti decreti obstantia, vel comprehensione, interim possessori deneganda non est manutentio, ex insinuatis *d. disc. 81. & 44. de judic. & alibi;* Ita pariter non competunt remedia possessoria illi, qui possedit ex titulo, vel causa jam resoluta, ut habetur in possidente causa feudi, vel emphyteusis, & simili, & tamen si id non sit omnino clarum; sed aliquam recipiat dubitationem quæ examen, vel discussionem exigat, interim manuteneri debet, ut pluries *sub tit. de emphyt. cum similibus,* & in specie possessionis hujusmodi jurium, quæ obtineri non possunt sine privilegio, quod si de illo per possessorem doceatur, è converso autem doceatur de revocatione, tunc ubi ista aliquam dubitationem habere potest, interim possessor est manutenendus, ex deductis *disc. 2. de praemin. & alibi.* Ex ea congrua ratione, quod in possessorio sufficit color tituli, de cujus viribus videndum est in petitorio.

Fortius vero ubi interpretatio, quæ ab observantia, vel possessione resultat, referri non valeat ad potentialem usurpationem, cujus præsumptio ex qualitate personæ, vel regiminis cadat, juxta ponderationes, de quibus *sub tit. de feud. disc. 65.* Multoque magis, ubi non sit possessio mere privata, quæ intrusiva dici valeat, sed fomentum habeat auctoritatis superioris, qui titulo, vel privilegio eandem dederit interpretationem, ut
10 in præsenti, ob superius enunciata bannimenta Camerarii, circa quæ dicebam idem, quod habetur supra *disc. 172.* quod scilicet quamvis non habeat potestatem indicendi, vel augendi gabellas, aliaque jura regalia concedendi, illis exceptis, quæ in ejus facultatibus leguntur, sive in quorum possessione existat, ut (ex. gr.) sunt concessiones aliquorum locorum publicorum adusum, vel ad ædificium, ex insinuatis supra *disc. 142. & sub tit. de servit. disc. 5. & alibi,* Attamen negari non potest, quin tanquam hujusmodi privilegiorum, & concessionum exequutor, dicendus veniat legitimus interpres, quodque possessio, quæ cum ejus auctoritate sequuta est, bonam, non autem malam habeat præsumptionem.

Præterea advertebam, quod etiam in bono jure, justitia hospitali assisteret, quoniam licet pontificia concessio loqueretur de quibusdam speciebus cymbarum, & instrumentorum, cum quibus ligna per flu-
11 men ad Urbem evehuntur; Attamen gabella non est imposita ratione navigationis, adeò ut dici valeat, quod dispositio loquens de una specie, non conveniat alteri, ob prohibitam extensionem, & ad instar eorum, quæ circa hanc distinctionem specierum navium, vel cymbarum in proposito assecurationum habentur *sub tit. de credit. disc. 106. & seqq.* sed imposita est lignis, seu verius personis occasione usus lignorum, juxta ea, quæ de dohana, vel alia gabella introductioois habentur supra *disc. 63. cum plurib. seqq.* Ac etiam in proposito gabellæ macinatus, vel aliorum victualium insinuatur *disc. praced.* ubi alii referuntur, & per consequens attendatur qualitas mercis gabellabilis, quomodocumque introducatur, unde properea cymbarum species, de quibus pontificia concessio loquitur, stant demonstrativè, non autem taxativè, ex eo, quod ille tunc solum in usu essent, dum inventio, vel introductio hujusmodi instrumentorum est recens; Alias etenim esset dare inconveniens, quod lex diceretur imposita potius verbis, quam rebus; nimiumque lata, & facilis aperiretur via fraudandi istam gabellam, eamque inanem reddendi, dum posset fieri introductio in longè majori quantitate cum triremibus, aliisque magnis navibus belligeris, vel mercantilibus, quando ob inundationes, vel aquarum copias, flumen esset earum capax, dum de istis concessio non loquitur, tanquam de specie impropria, & insolita, quod utique absonum est dicere.

Quodque dicta gabella imposita non esset cymbis, vel instrumentis, cum quibus ligna vehuntur, ac in 12
Urbem introducuntur, sed ipsi mercimonio, pro quo etiam solvitur dohana, tanquam de merce; Clare comprobari dicebam ex antiqua, & inconcussa observantia, quod eadem gabella exigatur in portis Civitatis ad proportionem quantitatis lignorum, pro illis quæ introducuntur super dorso jumentorum, vel in curribus, & plaustris, iis exceptis, quæ in propriis vineis, vel prædiis incisa introducantur pro usu proprio domestico; Idqoe rationabiliter, quoniam alias ad fraudandum gabellam possent ligna in cymbis, aliisque instrumentis navigationis introduci ad loca proxima extra Urbem, ibique exonerari, atque fieri introductio per terram animalibus, & plaustris, vel curribus.

Ad instar ejus, quod praxis docet circa solutionem dohanæ, quoniam major quota solvitur in dohana 13
Repæ, pro illis quæ cum maritima navigatione introducuntur, quam in dohana terrestri, ex probabili forte motivo majoris sumptus, qui in hac specie introductionis fieri debet per introductores, quoniam si merces, quæ per mare vehuntur, exonerentur in proximis litoribus, ex quibus cum jumentis vel curribus, & plaustris per terram introducuntur in dohana existente in Civitate, non autem in Ripa, adhuc tamen exigitur dohana ripalis, quoniam jus est in effectu, vel substantia, non autem in formalitate verborum, semper in omni materia damnabili.

---

† ROMANA APPALTUS vel DEFALCHI,

Pro BARBARINIS,

Cum CAMERA POPULI ROMANI.

Casus disputatus coram Camerario.

De eadem materia, de qua supra *disc.* 159 An scilicet, & quando Appaltatoribus gabellarum, & vectigalium competat defalchum, ob fraudes, & contrabanna, ex eo, quod Locator, vel ejus Officiales illis aliquam dederint causam, sive negligant ea impedire, atque oportunas tradere provisiones.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Non petitur defalchum pro causa jam praexistente, & cognita, & num. 15.*
3 *De eodem, ut non competat pro casu, qui possit praevideri.*
4 *Quod pro fraudibus, & contrabannis non competat defalchum.*
5 *Exceptuatio aliquorum casuum, in quibus competere debeat defalchum statuit, regulam in contrarium in aliis casibus.*
6 *Quando dicatur damnum intolerabile remissione dignum, & de compensatione anni sterilis, cum fertili.*
7 *Quomodo ista materia regulari debeat, & quod sit error procedere cum generalitatibus.*
8 *De distinctione casuum, vel specierum quaestionum in hac materia.*
9 *De interesse, ac damnorum refectione facienda per conductorem locatori.*
10 *De casu converso refectionis damnorum, & interesse, ad quam locator teneatur ex ejus facto voluntario erga conductorem cum distinctione inter factum culposum, & non culposum.*
11 *De damno proveniente à culpa, vel facto tertii, quando locator de illo teneatur, nec ne.*
12 *Quando perit, vel deficit rei substantia indefinitè, fit defalchum, non curata qualitate damni.*
13 *Quando dicatur perire, vel deficere substantia rei.*
14 *De deficientia voluntatis, vel praesuppositi, quae aequipolleat deficientiae substantiae.*
15 *De eadem conclusione, de qua num. 2.*
16 *Quando non obstante scientia, seu pravisione casus, debeatur*

debeatur defalchum.

17 *In damno casuali, quando illud dicatur magnum, & intolerabile, remissione dignum.*

18 *Posito damno intolerabili, an defalchum competat pro toto, vel solùm in eo, quod excedat ratam, ex qua resultat intolerabilitas.*

19 *De compensatione anni sterilis, cum fertili, ejusque modo.*

20 *De conventione, per quam conductor suscipiat in se casus, & renunciet defalcho, & quando etiam hoc non obstante debeatur.*

21 *Quando istud pactum censendum sit pro adjecto.*

22 *De casu converso, quod fiat pactum super defalcho in aliquibus casibus, quomodo tale pactum intelligi debeat.*

23 *Quomodo in hujusmodi quæstionibus procedi debeat.*

24 *De casu præciso controversia, & qui termini in eo intrent.*

DISCURSUS CLXXV.

SUscepto per Barbarinos negotiatores Jamuenses de
anno 1660. appaltu gabellæ vini, quæ gabella studij
nuncupatur, juxta seriem ad aliud propositum enarra-
1 tam *sub tit. de locat. disc.* 26. Inter alia capitula desu-
per pro stylo confecta, fuit illud, quod ubi per milites in Urbe morari solitos, pro custodia Papæ, vel Civitatis, aut per familiares, & ministros Oratorum, Regum, & Principum, aliosque exemptos, & Privilegiatos, fraudes, vel præjudicia committerentur, tunc tenerentur Conservatores populi, aliique Officiales Camerales de hoc certiorat hujusmodi fraudibus, & præjudiciis occurrere, atque opportunas capere provisiones, quodque aliàs defalchum de eo, quod interest fieri deberet, sola denunciationis obligatione ipsis Appaltatoribus injuncta; Cumque familiares, & ministri aliquorum Oratorum Principum, ac etiam aliquorum Cardinalium, nec non milites, in diversis temporibus, de facto vinum sine bulletta, vel gabella vendidissent, absque eo, quod manu, vel potestate sua id impedire potuissent Appaltatores, qui tamen ad Capitulorum præscriptum suo tempore præmissas fecerunt denunciationes, ac interpellationes; Hinc proinde finito appaltu, occasione solutionis residualis sommæ census, vel pensionis orta est consueta, peneque connaturalis quæstio defalchi coram Camerario.

In disputationibus itaque desuper habitis, majus,
præcipuumque fundamentum scribentium pro Camera
2 populi, consistebat in individuali *decis.* 60. *Cavaler.* ubi
agendo in specie de ista gabella, & de consimili petitione defalchi petita per Appaltatores, ex consimili causa quarundam franchitiarum, deciditur, quod cum de tempore suscepti appaltus, illæ franchitiæ jam adessent, atque verisimiliter innotescerent; non poterat ex earum causa defalchum prætendi; Potissimè stante retroacta observantia, dum appaltus censentur facti juxta solitum, ut etiam pluries in præcedentibus advertitur; Atque ad idem faciunt ea, quæ ad materiam *tex. in l. si fundum sciens, C. de evict.* habentur *in tit. de empt. & vendit. disc.* 10. 11. & 17. in emptore non agente ad evictionem pro sibi jam cognitis defectibus ac juribus alienis.

Deducendo quoque cooclusionem firmatam apud
3 *Coccin. decis.* 422. ut scilicet non competat defalchum
pro eo damno, quod prævideatur, vel prævideri debue-
rit; In idem deducendo resolutionem Congregationis
4 Computorum *in Ferrarien.* de qua supra *disc.* 159. quo-
niam frandes; & contrabanoa suot connaturalia gabellarum, ideoque Appaltatores id rectè sciunt, vel scire, ac prævidere debent, eaque videntur pars pretij.

Fortiùs verò, ob aliquorum casuum expressionem,
quibus exceptis conventum est, ut defalchum prætendi
5 non valeat, ex causa scilicet belli divini, vel humani,
vel absentiæ Papæ, ejusque Curiæ ab Urbe, ideoque omnes alios in se susceperint, ex iis, quæ apud fiscalem *Larream alleg.* 17. *& seqq.* habentur, ac alios deductos *d. disc.* 159. *& in aliis, hoc tit. & disc.* 1. *de locat.*

In eo quoque insistendo, quod non justificaretur
damnum intolerabile, quale solùm dicitur, quando
adsit læsio ultra dimidiam, quod scilicet fructus, qui 6
percipiantur, noo sufficiant ad medietatem pensionis, juxta opinionem, quam inter plures, Romana Curia sequitur dictam *decisionem receptam* 422. *Coccini, &* supra *disc.* 65. Et nihilominus, data etiam in uno, vel aliquibus annis ista damni specie, adhuc tamen neque id sufficiat, ut in illis aliorum præcedentium vel subsequentium uberiorum, ac utilium annorum compensatio, seu peræquatio fiat, juxta pluries in præcedentibus insinuata *hoc eodem tit.* & præsertim *disc.* 65. *ac etiam sub tit. de locat. disc.* 1. *& in aliis.*

Scribens è converso pro Appaltatoribus dicebam,
idem, quod dicitur *disc. præcedenti*, nimiumque frequen- 7
ter, in omni penè materia, semper tamen utiliter, & opportunè, mea est dicendi consuetudo, manifestum scilicet errorem esse in hujusmodi quæstionibus decidendis, com præmissis, vel similibus conclusionibus indefinitè in omni casu procedere, dum illæ, pro singulorum respectivè casuum qualitate, omnes quidem veræ sunt, sed non omnibus casibus congruunt, ac propterea totum consistit in applicatione, ex singulo-
rum casuum qualitate, & circumstantiis regulanda,
ideoque reassumendo alias deducta *disc.* 64. *& seqq. &* 8
159. *hoc tit. & d. disc.* 1. *de locat.* & alibi, advertebam, quod generaliter quatuor distinguendi sunt casus, vel species; Primò nempe, quando damnum proveniat ex facto ipsiusmet Conductoris, vel illorum famulorum, sive ministrorum, & officialium, quos ipse operi præposuerit, adeò ut de jure, factum istorum, habendum sit pro proprio, juxta deducta *d. tit. de locat. disc.* 7. *& seqq.* Secundò, ubi proveniat facto Locatoris, vel suorum officialium, seu ministrorum, ut suprà; Tertiò, ubi facto tertij; Et quartò, ubi à casu fortuito.

Io primo casu, certum est, qood defalchum non
competat, eodem modo, quo habemus in emptione, &
venditione, ut præstanda non sit evictio, quæ sequatur 9
ex facto emptoris; Distinctione cadente inter factum culposum, & excusabile, pro excusatione aliorum damnorum, & interesse, ad quæ Locator actione locati, & conducti, vel ex altera legis Aquiliæ contra ipsum agere valeat, ex deductis in præfata sua sede *sub tit. de locat. & conduct. d. disc.* 7. *& seqq.* Cum præsupposito tamen quod factum sit tale, ut dici mereatur voluntarium, secùs autem, ubi ita necessarium sit, ut potiùs cadat sub quarta specie casus fortuiti, ut frequentius contingit in facto locatoris, ut infrà.

In secundo autem casu, in quo agatur de facto ipsius
locatoris, vel eorum, quorum factum habendum est
etiam pro proprio, ut supra, juxta toties insinuatam 10
receptam theoricam *Bartol. in l. si uno §. item cum quidam, ff. locat. in quæst.* 4. *quæ incipit publicanus*, distinctio est, an factum sit ita voluntarium, quod dici valeat culposum, ob violationem fidei, super observantia, & implemento contractus, ac præstatione debitæ patientiæ, quia nempe, nulla accedente necessitate præcisa, vel causativa ad æmulationem, sive ad lucrum, aut ad alterius complacentiam, &c. aliqua fiat ionovatio præjudicialis; Et tunc dicatur factum merè voluntarium, ex quo resultat, non solùm remissio pensionis, sed etiam refectio omnimoda ejus, quod interest conductoris, etiam ratione lucri amissi, ut in individuo istius gabellæ firmatur in *decisione* 285. *post Pacific. de Salvian.* quamvis in eo casu incongrua videatur applicatio.

Aut verò damnum, sive innovatio proveniat à facto voluntario locatoris, qui volens, potuisset illud non facere, vel differre, sive aliàs necessitati consulere;

Attamen justa accedat causa, quæ si non præcisam, saltem interpretativam necessitatem redoleat, Ut (ex. gr.) contingit in ipsius gabellæ suppressione, vel diminutione, aut alia alteratione, juxta casum, de quo *in dicta decis. 285. post Pacific.* & supra *in Romana reddi ionis rationis disc. 86.* sive casum, de quo supra *d. disc. 159.* quando motivum diversitatis Provinciæ non obstaret; Vel è converso, quia eadem gabella augeretur, vel fierent novæ impositiones aliarum gabellarum præjudicialium; Aut quod fieret mutatio monetarum, cum similibus, juxta *conf. 50. Eugen. lib. 1. Ann. allegat. 21. Marcian. sen. consil. 7. cum aliis relatis supra disc. 107. & d. disc. 150. & in aliis*; Et tunc excusabitur quidem locator ab illa refectione damnorum, & interesse etiam lucri amissi, quæ intrat in casu facti merè voluntarij, & culposi, sed tamen locus est remissioni pensionis, pro rata damni, tale quale illud sit, neglecta distinctione intolerabilitatis, vel compensationis cum anno ubere, cùm tunc congruat potiùs praxis tenta *in d. disc. 86.* quod scilicet conductor induat pro eo anno, vel tempore personam administratoris, ne sit in lucro de alieno, non autem, ut sit in damno.

Aut verò factum locatoris, vel ejus officialium, & ministrorum proveniat à tali causa, quæ dici mereatur potiùs necessaria, pro recta Reipublicæ, vel Principatus admioistratione, ut formidatis damnis, & præjudiciis occurratur, ut (ex. gr.) contingit in casibus, de quibus agunt *Camil. de Medic. conf. 23. & 141. Menoch. conf. 671. Larrea d. allegat. 17. & seqq. & alij*; Quia nempe, ob timorem pestis prohibeantur aliquæ nundinæ, sive prohibeatur commercium maritimum, vel terrestre aliquarum Civitatum, vel nationum, vel quod eadem prohibitio sequatur ex causa belli, vel inimicitiæ cum alio Principe, vel populo, cum similibus; Et tunc cessante pacto, de quo infra, quidquid dicant *Camill. de Medic. d. conf. 23. & 141. & alij*, probabilius videtur, ot sub quarta specie potiùs hujusmodi casos cadat; Circumspectè tamen tractando cum aliqua majori æquitare, quàm ubi agatur de sterilitatibus, aliisque naturalibus accidentibus.

In tertio verò casu, in quo damnum proveniat à
11 facto tertij, intrat quoque distinctio, an sit tertius, quem ipse locator oportunè coercere, seu prohibere valeat, nec ne; Si etenim non possit, tunc pariter sub sequenti quarta specie collocandus venit, ut sunt (ex. gr.) irruentiæ hostium, vel bannitorum, & piratarum, cum similibus, Sive factum alicujus tertij ita potentis, qui de facto prohibere non possit; Si autem locator prohibere potest, & negligit; Et tunc in sensu aliquorum Doctorum, & præsertim *Soccin. in celebri totius emnciato consilio 156. & Ancharan. conf. 414.* & aliorum de quibus *d. disc. 159.* videtur, quod sit idem, ac factum proprium culpatum, quasi quod paria sint impedimenta præstari à seipso, ac à tertio, quem ipse prohiberi possit; Verùm erroneum videtur ita indefinitè id firmare, cùm potiùs eadem intret distinctio, de qua supra, an scilicet negligentia habeat, nec ne quod justum motivum, vel è converso dici valeat culposa, cùm ita culpa intret in omittendo. Isto etenim posteriori casu rectè iotrant ea, quæ allegari volunt, secus autem in primo, in quo justum motivum, quod à congruentiæ ratione, vel à prudentialibus motivis proveniat, excusabit quidem à culpa, ut propterea contra locatorem non intret rigor, de quo supra in casu facti culposi, pro omnimoda refectione ejus, quod interest, sed non per hoc è converso intrabunt ea, quæ habentur in defalcho, ex damno casuali, de quo infra, & sic, ut juxta secundam partem casus præcedentis fiat locus remissioni pensionis ad ratam damni, quale quale illud sit, quamvis ad metam intolerabilitatis non ascendat; Puta (ad rem), quod damnum proveniat à ministris, & familiaribus Oratorum Principum, sive Magnatum, & potentium personarum, qoi de stricta juris censura, justitia mediante, coerceri, ac prohiberi possent, sed ex prudentialibus motivis non expediat.

Demum in quarto casu, quod scilicet damnum, absque alicujus facto proveniat à mero casu fortuito; Et tunc eodem retento præsupposito, quod nullum accedat pactum, ideoqoe in solo puncto juris quæstio sit; Ea imprimis distinctio cadit, an rei substantia io toto, vel in parte perierit, vel potiùs ea salva adhuc existente, damnum sit io fructibus, vel proventibus; In primo etenim casu peremptionis substantiæ, absque distin- 12
ctione, an damnum sit magnum, & intolerabile, nec ne, & an ubertas compenset sterilitatem, cum aliis distinctionibus, de quibus infra, locus est defalcho pro rata, vel proportione deficientiæ, qualis qualis illa sit, juxta pluries in præcedentibus insinuata, & præsertim *disc. 64. & seqq. & 105. & seqq. & 159. & dict. tit. de locat. & conduct. disc. 1. & seqq. & 42.* dum in hoc scribentes sunt concordes.

Adhuc tamen magna inter ipsos discordantia dignoscitur, unde propterea punctus involutus esse videtur super applicatione, seu verificatione istius primæ partis, 13
quando scilicet substantia deficere dicatur, nec ne; Siquidem plerique volunt, quod quamvis in ipsa proprietate, sive in ipso habituali jure, aut in ipsa causa fructuum, & emolumentorum productiva, nullum accidens contingat, illud verò sequatur in ea occasione, qua mediante fructus, alioquin inutiles, efficiantur utiles, adhuc substantia deficere dicatur; Puta (ex. gr.) juxta assumptum, de quo apud *Surd. conf. 507.* & supra *disc. 105. & seqq.* quod scilicet in salaria, vel in salinis deficere dicatur substantia appaltus, ob mortalitatem hominum, & animalium, in quorum usu consistit valor, seu pretium salis, aliàs inutilis; Vel juxta casum, de quo *disc. 134.* super impedimento commercij, sine qoo inutiles sint pisces lacus, vel similes fructus; aut super impedimento cursitationum, sive super impedimento Tribunalium, in appaltu Cancellariæ, vel Notariatus, ut *tit. de locat. disc. 2. & 3.* cum similibus; Veriùs tamen est oppositum, quoniam in istis, vel similibus casibus, damnum dicitur potiùs esse in fructibus, quorum perfectio, vel excitatio impedita, vel diminuta sit, cùm damnum in rei substantia, propriè dicatur illud, per quod tollatur, vel impediatur ipsa causa productiva; Puta, quia in rebus soli, fundus, vel rei proprietas perierit, vel infructuosus redditus sit, ob aquarum inundationes, habentes causam permaoentem, puta, juxta casum, de quo suprà *disc. 108.* in devastatione ipsarum salinarum, vel in urbanis ex ruina, cum similibus accidentibus: Et in incorporalibus, quia sublatum, vel impeditum sit ipsum jus percipiendi, puta, quia concesso appaltu salariæ, seu vectigalium, aut postarum, aliorumve similium jurium aliquarum Provinciarum, vel Civitatum, aliqua Provincia, vel Civitas dismembretur, vel aliàs occupat sit, dum in ea parte deficit causa productiva, sive ipsum jus habituale; vel quod illud officium, quod exerceatur, vel exerceri possit per totam Civitatem, sive in universo causarum genere, restringatur ad certam contratam, vel ad certum genus causarum, vel personarum, cùm in partibus dismembratis, vel prohibitis, deficiat substaotia, id est jus habituale, seu causa productiva, oon autem effectus; Secus autem, ubi ipso jure habituali adhuc competente, & non alterato, impedimentum commercij, vel aliod accidens impediat exercitium, quod redundat in diminutionem fructuum, emolumentorum, juxta casus, de quibus *tit. de locat. disc. 2. & 3.*

Et licèt quandoque illud accidens, quod importat quandam mutationem status rerum, atque reverà percutit potiùs diminutionem fructuum, vel proventuum, 14
haberi soleat pro cessatione, vel diminutione substantiæ, juxta celebre, nimiumque frequenter insinuatum casom *Ancharani conf. 402.* de appaltatore vectigalium Civitatis Pistorij, de tempore, qno Pontifex Alexander Tertius, cum ejus Curia ibi residebat, ob ejusdem

Papæ,

Attamen id ita dicitur per quandam impropietatem, dum idem jus habituale exigendi victualia in ea Civitate, salvum remanebat, atque per hanc immutationem, solum effectum fuit minus fructiferum, accidentaliter, adeò ut si Curia redisset, illud suum majorem effectum produxisset; Adhibetur tamen iste terminus, ad denotandum defectum voluntatis appaltatoris, tanquam ex cessante præsupposito; eodem modo, quo (ex. gr.) appaltus dohanarum suscipiuntur pro majori amptione, intuitu aliquarum nundinarum, quæ prohibeantur, juxta casum, de quo agit *dictum Camill. de Medic. dicto conf.* 25. Sive in Urbe ratione anni sancti, vel Jubilei, juxta ponderationes, de quibus supra *disc.* 65. Si contingat ex aliquo accidenti portam sanctam non aperiri, atque Jubileum non indici, quoniam jus habituale exigendi dohanas mercium, est idem, atque diminutio exinde potiùs resultet in fructibus, & proventibus, sed cessat illud præsuppositum, quod fuit causa majoris pensionis, & sine quo, ea tanti conventa non esset, unde substantiæ defectus potiùs sit in voluntate, quam in ipsa re, vel jure; Et per consequens clarè dignoscitur nostrorum error, qui ad præmissas casuum, vel terminorum distinctiones non reflectendo, materiam in hoc adeò involvunt cum generalitatibus, vel cum confusione doctrinarum, & decisionum, quæ diversos casus percutiunt.

Ubi verò damnum non sit in substantia, vel in fructibus, tunc consideratur in primis, an casus extiterit,
15 vel immineret, seu alias prævideri potuerit, ac debuerit, cùm tunc etiamsi damnum esset intolerabile, locus non sit defalcho, ut supra *num.* 2. Idque ea ex congrua ratione, quod illud periculum imminens, vel prævisum, sit pars pretij ita diminuti; Unde propterea appaltator, seu conductor incertam aleam emisse videatur, ad instar censuum, aliorumque contractuum vitalitiorum, de quibus præsertim *sub tit. de donat. disc.* 54. *& sub. tit. de empt. & vendit. disc.* 1. Sive ad instar emptionis locorum montium vinculatorum, ex deductis supra *disc.* 30. *& seq. cum similibus*; Juxta exemplum positum apud *Coccin. d. decis.* 422. de conducente casale, vel prædium prope flumen, cujus inundationibus de sui natura subjaceat, unde propterea locari soleat minus, quam locentur similia casalia, huic periculo non subjecta; Idemque in appaltibus vectigalium, vel dohanarum de tempore, quo bellum jam vigeat, vel indictum sit, aut quod jam rupta sit pax, sive quando pestis grassetur, vel inceperit, in eodem loco, vel in aliis, cum quibus haberi solet commercium, cujus prohibitio prævideri potuerit, ac debuerit, cum similibus.

Et nihilominùs, etiam in istis, vel similibus casibus, erroneum videtur procedere, cum hac generalitate, non reflendo ad circunstantias facti, & præsertim ad
16 pretium, seu pensionem, an scilicet, vel periculi imminentia, seu prævisio fuerit causa diminutionis pretij intrinseci, vel consueti, quod aliàs, secluso hoc accidenti, vel ejus timore, conveniri debuisset, dum tunc intrat dicta ratio susceptionis aleæ, & quod casus sit pars pretij; Secùs autem si imprudens conductor à locatore deceptus, vel aliàs ex ejus imprudentia, non prævidendo id, quod prævidere debebat, suscipiat appaltum pro pretio consueto temporis pacifici, & non accidentalis, quoniam tunc, si non intrant verè, & propriè termini remissionis pensionis, juxta dispositionem regalium jurium *in lib. licet, & in cap. potuit, & cap. propter sterilitatem*, intrant tamen termini læsionis, vel alij doli veri, vel præsumpti; Praxis etenim frequenter docet, quod ministri, & officiales fiscales, vel Camerales, ad captandam gratiam Principis, vel supremi Magistratus, quod etiam in malis, & accidentalibus temporibus, cum eorum diligentiis fecerint consuetos appaltus absque diminutione, cum vanis, minusque veris assertionibus, vel promissionibus, & quandoque etiam cum minis, aliisque malis actibus, personas imprudentes, vel inexpertas, aut ambitiosas ad id inducere solent, ideoque rei veritas attendenda est, cùm dicta conclusio fundata sit in præsumptione juris, quæ per contrariam probationem, vel veritatem cessare debet, Atque pretium sit magnum voluntatis argumentum, ex frequenter in omni materia insinuatis.

Seclusa verò dicta circunstantia, præexistentiæ, vel provisionis casus, unde propterea casus sit verè improvisus, vel fortuitus, tunc intrat inspectio super qualitate damni, an illud sit intolerabile nec ne, atque 17
super hoc variæ habentur opiniones; In Curia tamen, (ut supra insinuatum est) inter privatos, & non privilegiatos illa recepta videtur, ut esse debeat ultrà dimidiam, juxta terminos *textus in lib.* 2. *C. de rescind. vendit.* qui in hoc proposito adhiberi solent; Ac propterea ex retentis in Urbe ad præscriptum statuti, sufficere deberet, quod sit ultra tertiam; in fisco autem, vel in Civitate, aliisque privilegiatis, in quibus attenditur solùm sexta, debeat ista sufficere, ex deductis supra *decis.* 64. *& seq.*

Atque posito, quod damnum ad hanc respectivè metam ascendat, unde propterea intolerabile, atque remissione dignum dici mereatur, adhuc duæ aliæ 18
intrant inspectiones; Una scilicet, an remissio, vel defalchus fieri debeat solùm in ea parte, quæ desit ad supplendam medietatem, vel tertiam, aut sextam respectivè, vel potiùs in toto, adeò ut illa deficientia locum aperiat ad defalchum, vel ad refectionem totius damni, ut verius esse firmatur supra *disc.* 66.

Et altera super compensationem annorum utilium, & uberiorum, cum sterilibus, vel accidentalibus, atque ad hunc effectum plures cadunt quæstiones, an at- 19
tendantur solùm anni proximi, vel omnium annorum totius appaltus, fieri debeat peræquatio, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.* 65. 105. 107. 134. *&* 159. *& in aliis*; Ubi etiam advertitur ad æquivocum nostrorum, non distinguendi illos casus damni, vel infructuositatis, qui proveniant à vitio Cæli, vel Naturæ, quæ unius anni infœcunditatem, cum alterius anni fœcunditate compensare solet, & illos, qui proveniant à peste, vel bello, vel alio accidenti, cui dicta ratio suppletionis, vel compensationis non congruat, ex ibi deductis.

Hactenus quoad illas defalchi, vel restauri quæstiones, quas agi contingat, ex sola dispositione juris, nullo pacto, vel partium conventione accedente; Ubi verò conventio accedat, & tunc duplex intrat inspectio; Una scilicet, quando pactum sit defalchi exclusivum, quia nempe conductor, sive appaltator promittat conventæ pensionis solutionem absque ulla exceptione defalchi, cui expressè renunciaverit, aut quod super illo se remittat voluntati, vel arbitrio locatoris, aut quod de illo conveniat in certis casibus, puta (exempli gratia) juxta frequentiorem Urbis consuetudinem, ex causa belli divini, vel humani, vel absentiæ Papæ, ejusque Curiæ, cùm tunc istorum, aliorumque civilium casuum exceptio firmet regulam generalem in contrarium; Et altera inspectio est è converso, quando generaliter in omni casu infortunij, sive in iis, qui jam contigerint, adsit pactum affirmativum defalchi.

In prima specie conventionis, plana est regula negativa, tum ex generali axiomate, quod quilibet potest proprio favori renunciare; Tum fortiùs ob superiùs 20
insinuatam rationem, quod scilicet casuum, vel periculi susceptio, speciem conventionis aleæ continet, quæ utrique damnum, & commodum æque inferre potest, cum intrinseci, & majoris pretij diminutione, tanquam per speciem assecurationis, juxta ea, quæ de contractu cambii, vel similibus assecurationibus habentur *sub tit. de usur. disc.* 5. *& seqq.* vel juxta illam refectionum, aliarumque expensarum susceptionem, quam in se faciat conductor, cum similibus.

Adhuc tamen ista regula exempta non est ab aliquibus limitationibus, illa præsertim, quæ ex *decis.* 239. *&*

& 145. Millin. & aliis habetur supra *d. disc.* 159. quando scilicet contingat casus omninò insolitus, vel in magno excessu, & præter solitum, adeò ut sit verisimiliter incogitatus; Sive ubi facti circunstantiæ ita suadeant observantiam hujus pacti præse ferre magnam injustitiam, magnamque læsionem, juxta generalem conclusionem frequenter sub pluribus materiis insinuatam, & præsertim *sub tit. de decim. disc.* 3. & infra *sub tit. de emphyt. disc.* 54. quod scilicet contractus, quamvis ab initio, & in sua ordinatione licito, si tractu temporis efficiatur nimium injustus, & inæqualis, reduci debeat ad justitiam, & æqualitatem.

Clariùs verò, ubi facti circunstantiæ suadeant, quod hujusmodi pactum studiosè adjectum non sit, ex particulari conventione inter contrahentes sub dicto requisito diminutionis pretii, eique sit congrua assecurationis merces, seu præmium; Seu potiùs ex formulario Notarii, aut ex quodam stylo locatoris, absque eo, quod conductor specialiter ad id advertat; Potissimè ubi dignoscatur aliqua mutatio temporum, & circunstantiarum, inter antiquos contractus, in quibus hujusmodi pactum adjici consuevit, & illum, de quo agitur; Maximè verò, ob verè detestabilem usum conficiendi instrumenta, & hujusmodi contractus latino idiomate, & quod Notario oretenus, & in compendio stipulante contractum in partibus substantialibus, circa quas re vera contrahentium tractatus, & conclusio fuit, postmodum domi transcribendo à formulariis, vel ab aliis instrumentis longas desuper extendat verborum, & clausularum cantilenas, super iis, quæ nunquam à contrahentibus cogitata fuerunt, imò, quod neque ipsemet Notarius intelligat quid scribat, ac propterea Judices ad id præsertim reflectere debent, an scilicet instrumentum ita confectum sit, quod ejus minuta, prout jacet, transierit per manus contrahentium, eorumque Advocatorum, vel Sapientum, adeò ut pactum ex matura, & studiosa conventione, & præordinatione adjectum sit, vel potiùs eo modo, quo supra: fortiùs verò hujusmodi considerationes habendæ sunt, quando istud pactum negativum non sit purè, ac indefinitè conceptum, sed aliquam habeat annexam qualitatem moderativam; Puta, juxta casum, de quo *sub tit. de locato disc.* 4. quod scilicet conductor se remiserit arbitrio, & discretioni locatoris, cum similibus.

Atque ita intelligenda videtur Constitutio Clementis Octavi, nuncupata boni regiminis, super appaltibus,
21 qui fiunt per Communitates, ut adjici debeat, vel pro adjecto habeatur istud pactum negativum, ex deductis per *Cohell. ad dictam Bullam boni regiminis cap. 48. cum aliis in tit. de locato, & conducto disc. 6.* quoniam rationabiliter, ac prudenter ita statutum est, ad occurrendum fraudibus, & cavillationibus committi solitis, quod scilicet potentes Cives, & negotiatores solebant suscipere appaltus Communitatum; atque in fine retinendo notabilem partem pensionis in manibus, excitare hujusmodi lites, cum quarum colore, colludendo cum administratoribus, ipsæ Communitates supplantari solebant; Quod etiam congruit fisco, & Ecclesiis, aliisque locis piis, & omnibus, qui per seipsos propria negotia tractare non possunt, sed sub aliena administratione per necesse vivunt; Ac propterea discretè id intelligendum est ad istius rationis limites, non autem indefinitè in omni casu, cum solis generalitatibus est procedendum, ad instar eorum, quæ habemus circa clausulam *appellatione remota*, ut intelligenda sit de frivola, & quæ non habeat omninò justum motivum, cum similibus.

E converso autem, in casu pacti affirmativi; Quamvis aliqui opinentur, ut illud intelligendum sit, prout
22 de jure, atque in illis casibus, in quibus debeatur, quasi quod sit expressio ejus, quod inest; Contrarium tamen probabilius, magisque receptum est, juxta opinionem, cujus antesignanus reputatur *Angel. conf.* 312. cum pacta reputari non debeant otiosa, sed aliquid addant juris dispositioni, ita tamen, ut eorum operationum extensio, vel multiplicatio admittenda non sit, vel sufficiat, quod unam faciant operationem, per quam tollatur fatuitas, ex insinuatis supra *disc. 65. & seqq. & 105. & 159. & d. disc. 1. & seqq. sub tit. de locat.* unde propterea si aliud non adsit obstaculum, tunc tale pactum istam faciat operationem, ut desiderandum non sit requisitum intolerabilitatis damni, sed istud tale, quale sit, cum defalcho refici debeat; Sed si accedat pactum, de quo supra, quod scilicet causa periculi, vel casus jam præexisteret, vel quod prævideri potuerit, ac debuerit, tunc pactum circa istius obstaculi remotionem, suam facit operationem, ut hoc non obstante, defalchum debeatur, juxta ea, quæ *in d. tit. de empt. & vendit. disc. 10. & 11. & 17. & alibi*, habentur ad materiam textus *in l. si fundum sciens. C. de evict.* ut non obstante scientia juris alieni, vel imminentis evictionis, ista debita sit, quoties in conventionem deducta est, quoniam ex eo, quod emptor, vel conductor sciebat, idcircò voluit sibi consulere, sed non faciat aliam operationem, circa requisitum intolerabilitatis, vel circa compensationem sterilitatis cum ubertate, juxta dictam *decis. 422. Coccini*, & supra *d. disc. 64. & seqq. hoc tit. & dicto disc. 1. & seqq. de locat.*

Atque hinc semper magis, magisque edocemur, quàm
clarus, ac damnabilis sit error in procedendo in hujus- 23
modi quæstionibus, cum solis generalitatibus, vel cum auctoritatibus, ac decisionibus, quæ diversos percutiant casus, cum revera dicendæ veniant quæstiones potiùs facti, quàm juris, ex singulorum casuum particularibus circunstantiis decidendæ, reflectendo quoque ad præmissas, aliasque similes distinctiones, non autem cum consueta ineptia procedendo cum sola litera auctoritatum.

Applicando itaque ad rem, retorqueri dicebam penè omnia supradicta, quod scilicet quò magis jam notæ
essent licentiæ, quas desuper de facto sibi assumere so- 24
lent milites, ac etiam Oratorum Principum, vel Cardinalium, aliorumque Magnatum familiares, & Ministri, absque eo, quod de facili occurri valeat, eo magis appaltatores voluerunt sibi consulere de pacto, ideoque sibi imputet locator, cur illi se subjecerit; Ac propterea ex facti circunstantiis cessabat applicatio omnium conclusionum, quæ, ut supra in contrarium deducebantur, dum ita, ob majorem licentiam, quæ circa hujus appaltus tempora irrepserat, semper in dies excretam, appaltatores edocti, ob casus fortè sequutos de tempore appaltus antecedentis, suæ indemnitati consulere voluerunt, cum hoc pacto, per quod habendum est hoc impedimentum, ac si præstitum esset ab ipsomet locatore, qui neglexit ad formam suscepti oneris, illud non tollere, opportunaque remedia non adhibere; Et per consequens, quod verè, & propriè non versaremur in terminis remissionis pensionis ratione sterilitatis, vel alterius accidentis, juxta dispositionem juris civilis *in l. licet C. locat. & juris Canonici in cap. potius, & cap. propter sterilitatem extra eodem*, sed verè, & propriè in terminis non implementi, vel non præstitæ patientiæ, juxta superiùs enunciatam theoricam *Bartol.*

Quamvis autem ista materia cadat potiùs sub sede locationis, & conductionis; Attamen quia hujusmodi quæstiones frequentiùs cadunt in appaltibus gabellarum, & vectigalium, hinc non est incongruum hoc titulo agi, inhærendo jam actis.

---

† NULLIUS FORTIFICATIONUM, vel CONCESSIONIS.

Consilium pro veritate, suppressis nominibus.

De eadem materia, de qua supra *disc.* 148. potestatis Principis tollendi jus tertii, vel disponendi de bonis alienis, & præsertim occupandi bona privatorum pro mœniis, vel fortificationibus; & quatenus id de

facto

facto sequatur, deindeque fortificationes demoliantur, vel earum necessitas cesset, an bona occupata prioribus Dominis restitui debeant, sive ab eis vendicari possint.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*
2 *De donatione facta per Principem de bonis alienis.*
3 *De amissione dominii bonorum, quæ capta sunt ab hostibus.*
4 *Destinata ad usum publicum desinunt esse de privata facultate.*
5 *Quando Princeps tollat bona privatorum.*
6 *De situ occupato à flumine, qui deinde mutet cursum, & num. 16.*
7 *Quod bona occupata pro fortificationibus vel aliis publicis usibus, cessante usu, restitui debeant Dominis.*
8 *De auctoritatibus individualibus.*
9 *Quod bonorum Dominis, refici debeat pretium bonorum, quæ occupentur ex causa publica.*
10 *De ratione, ob quam dicta refectio fieri debeat.*
11 *Quare de facto id non servetur, & quid faciendum sit.*
12 *Quod usus publicus non tollat dominium, sed solùm impediat usum, ac utilitatem.*
13 *Etiam in viis publicis datur dominium privatum.*
14 *Declaratur conclusio, de qua num. 2.*
15 *De conclusione, de qua num. 3.*
16 *De altera de qua num. 4. ac etiam num. 6.*
17 *De refectione expensarum, pro recuperatione bonorum occupatorum, vel eorum reductione ad priorem statum.*

DISCURSUS CLXXVI.

CUm quidam ex illis Italiæ Principibus, qui principatum non omnino independentem jure veri allodii, sed jure feudi regalis, & dignitatis obtinent,
1 juxta illas species, de quibus agitur *sub tit. de feud. disc.* 1. *cum pluribus seqq.* pro sui principatus defensione, in illis extremitatibus, in quibus major habebatur suspicio, juxta bellicæ, seu militaris artis regulas, aliquas construxisset fortificationes pro quibus de facto, nullo soluto pretio, nonnullorum privatorum, tam secularium, quàm Ecclesiasticorum, ac etiam piorum locorum prædia, & bona, in toto, vel in parte occupasset; Postmodum verò post aliquem temporis decursum, ea cessata causa, ab eodem, vel successore præfatæ fortificationes demolitæ essent, earumque situm ita sterilem, ac de facto à nemine possessum idem Princeps, cuidam emerito familiari, vel ministro concessisset; priores verò Domini, vel eorum aliqui proprios respectivè situs peterent, ac vendicare vellent, sive quod idem concessionarios ex conscientiæ stimulo id inquirere vellet; Hinc desuper meum pro veritate consilium petiit, ad effectum deliberandi, an deberet cum antiquis Dominis aliquam honestam parare concordiam, vel cessionem jurium procurare.

Respondi, quòd ejus favore plura ponderari possent
2 argumenta; Primò nempe, ob dispositionem textus *in l. omnes, & l. benè à Zenone Cod. de quadrien. præscript.* dum agebatur de donatione facta per supremum Principem, ex iis, quæ ad prædictorum jurium materiam habentur *sub tit. de donat. disc.* 43. ac propterea, si quæ actio antiquis Dominis competeret, ea exercibilis esset in pretio, seu valore contra fiscum, quatenos non adesset quadriennium, non autem contra donatarium.

Secundò, quod adaptarentur ea, quæ habentur *sub*
3 *tit. de feud. disc.* 58. in materia amissionis dominii, ob causam belli, quoniam licèt bona capta ab hostibus non in eodem, sed in alio belli conflictu, recuperentur, non per hoc tamen ad priores Dominos redeunt.

Tertiò, quod adaptari possent ea, quæ habentur *sub*
4 *tit. de servit. disc.* 35, ut destinatio jam sequuta ad publicum usum, tollat privatis Dominis illud dominium, vel illam facultatem, quæ aliàs competeret.

Et quartò, quod quæstio, de qua habetur supra *d. disc.* 148. super Principis potestate disponendi de bonis 5
privatorum, illorumque dominium uni tollendi, atque alteri concedendi, percutiat casum, in quo cesset causa publicæ necessitatis, vel utilitatis, & tamen etiam in eo casu, saltem in foro externo, magis recepta est opinio affirmativa; Sed ubi accedit causa publica, tunc remanet res extra controversiam, cum tali casu dici possit potiùs peremptio casualis, dum facta Principum inter casus fortuitos recensentur; Ideoque ita omniò amissum fuisset dominium, quod amplius non redit, ex regula, quod à privatione ad habitum non datur regressus; Ad instar illius situs, quem occuper alveus flu- 6
minis, cursum immutantis, quoniam si deinde tractu temporis ad antiquum alveum redeat, sive alias diversum assumat cursum, non per hoc iste derelictus alveus reincidit in antiquum dominium, sed vel ad terminos juris civilis acquiritur, pro virili Dominis prædiorum adjacentium, ex plenè deductis per *Mart. consil.* 5. *& per Rotam decis.* 59. *post Pacichell. de distant.* apud eum, vel juxta frequentiorem principatuum usum, remanet de regalibus, & sub genere bonorum vacantium, ex relatis per *Mart.* obi supra.

Idemque de situ, qui cum subsequuto effectu, destinatus fuerit pro via publica, quam postmodum immutari contingat, cum similibus.

His tamen non obstantibus, contrarium dixi probabilius videri; tum in parte doctrinali, vel auctoritativa, ex iis, quæ generaliter, & in abstracto desuper Doctores tradunt, tum etiam in parte ratiocinativa, & potissimè ob istius casus particulares circunstantias ita duas efformando inspectiones, unam scilicet super conclusione, seu theorica generali, & altera super circunstantiis particularibus casus, de quo agebatur desuper ratiocinando.

Quatenus pertinet ad primam, dixi communem esse traditionem *Innocentii, aliorumque Canonistarum in cap.* 7
quia plerique de immun. Eccles. & cap. quæ in Ecclesiarum constitutionibus, ac aliorum, quos referunt *Tiraquell. in tract. cessant. caus. in princ. num.* 20. *verbo ablationis causa cessante, & uterque Anna sen. jun. singular.* 84. ut bona privatorum per Principem, vel Civitatem occupata pro mœniis, vel fortificationibus, istarum demolitione sequuta, seu aliàs rerum statu mutato, tanquam ex cessante causa, ad priores redeant Dominos, à quibus vendicari possint; Ideoque dicebam intrare illam propositionem, quæ hodie modernorum pragmaticorum est sacra anchora, atque in dies per ipsorum ora volitat, sæpius insinuata, & præsertim *disc.* 35. *de judic.* 8
quod scilicet ubi decisiones, & auctoritates individuales habentur, cum istis procedendum est, neglectis generalitatibus, vel ratiociniis.

Assumendo verò alteram magis genialem inspectionem ratiocinativam; Dicebam, quod generaliter respectu omnium, multò verò magis respectu Ecclesia- 9
rum, & piorum locorum, ac personarum Ecclesiasticarum, ab ipsius Principis sæcularis potestate, & jurisdictione exemptarum, in puncto juris verius est, quod licèt Princeps, vel Civitas, ex ista publica causa munitionum, etiam invitis Dominis bona occupare possit, eisque uti, tanquam per speciem illius necessariæ servitutis, de qua suprà *hoc tit. disc.* 136. *& seqq.* vel illius retractus coactivi, de quo *sub tit. de servit. disc.* 1. *&* 83. *cum seqq.* cum similibus; Attamen id intelligitur soluto valore, seu pretio, juxta firmata in specie per *Rotam in Barchinonen. murorum*, de qua supra *d. disc.* 148. *num.* 38. *& seqq.*

Idque ex ea nimium probabili, & congrua ratione deducta eodem *disc.* 148. *num.* 33. occasione venditionis, vel concessionis illorum locorum quæ se redeme- 10
rint, unde libertatem à servitute baronali habeant ex contractu oneroso, & correspectivo, quod scilicet

publicis

publicis necessitatibus occurrendum est, cum omnium subditorum æquali collecta, & contribulatione, quando cum consueta Reipublicæ dote occurri non possit, non autem cum bonis unius, vel aliquorum tantùm; Idemque, ubi ex eadem causa belli, & fortificationum, aut pro via publica sternenda, alisque similibus contingat devastari arbores, & vineas, vel domos, aliaque damna privatis inferri.

Et quamvis, ut eodem *disc.* 148. insinnatur, obser-
11 vantia communis de facto contrarium doceat; Attamen id referendum videtur eidem causæ, vel ratione publicæ necessitatis, qood scilicet in bellicoso, vel aliàs calamitoso tempore, in quo ad hujusmodi actus devenire oportet, aliæ plures urgent indigentiæ, & occasiones, quibus occurrere oportet cum collectis, & contributionibus subditorum, sive cum bonis, & redditibus spectantibus ad dotem Reipublicæ, ideoque tunc non est practicabilis ista refectio, cujus tamen obligatio remanet, postquam cessatis calamitatibus, Respublica ad meliorem devenerit fortunam, ex iis, quæ in proposito monetarum inferioris materiæ in casu calamitatum advertuntur supra *disc.* 126 cum similibus, dum aliàs injustitiam, ac tyrannidem potiùs id redoleret; Et licèt pariter praxis de facto istam refectionem non doceat effectivam, id est solvendo in pecunia, vel in alio æquipollenti, id, quod importet bonorum valor, eo quia pro eadem communi nostrorum temporum praxi non de faeili verificatur istius melioris fortunæ casus; Attamen omnis justitiæ, & æquitatis ratio exigit, ut cessata necessitate, ipsamet bona, quæ ampliùs publico usui non deserviunt, prioribus Dominis restituantur potiùs, quàm (ut in præsenti) aliis ex liberalitate concedantur, cùm ita esset dare locupletarionem cum aliena jactura, atque exercere liberalitatem de alieno, directè offendendo justitiam, quæ est virtus major, & in Republica necessaria, ut exerceatur altera virtus non necessaria, seu solùm commendabilis, quando sine justitiæ detrimento fiat de proprio.

Considerabam præterea, quod quando hujusmodi fortificationes, ob tunc contingentes necessitates fiant potiùs occasionaliter, vel temporaliter, tunc revera
12 non sit hujusmodi bonorum dominium, & proprietatem tollere eorum Dominis, atque ab eis abdicare, atque in alterum transferre, sed solùm sit impedire usum solitum, vel culturam, & fruitionem, antiquo habituali dominio adhuc retento, & continuante, quodque propterea cessata publica necessitate, tanquam per remotionem obstaculi, ejus Dominus reassumat antiquum usum, atque continuet, non jure novi dominii, vel novæ recuperationis, sed jure primævo, juxta ponderationes, de quibus supra *hoc tit. disc.* 123. *& sub d. titulo de feud. disc.* 57. *&* 58. cum consueto exemplo deducto locis citatis, ac etiam *sub tit. de benefic disc.* 1. & in aliis plunes, occasione indultorum conferendi beneficia servata, illius scilicet, qui habens membra naturaliter valida, & operativa, recipiat in eorum operatione occidentalia impedimenta resultantia à vinculis, & compedibus, quoniam istis solutis, vel remotis ille ambulat, ac operatur non ex nova facultate, sed de jure suo naturali, & primævo.

Quodque istud privatum habituale dominium, quam-
13 vis sine utilitate, retineatur etiam in iis, quæ publico deserviant usui, comprobari observabam ex illa plurium dominiorum distinctione, quæ in viis publicis ponderatur supra *hoc tit. dict. disc.* 136. dum datur etiam dominium privatum soli viæ publicæ utile.

Neque obstare dicebam, præmissa in contrarium ponderata; Non quidem primum deductum, ex textu
14 *in l. omnes, & l. benè à Zenone*; qooniam inter plures limitatione, vel declarationes, quam dictæ leges patiuntur, adeò ut nimium raiò earum dispositio ad praxim reducantur, ex insinuatis *dict. disc.* 43. *de donat.* illa præsertim ad rem faciebat, quod id intelligitur, quando Princeps sciens rem esse alienam, adhuc tamen eam concedat, secùs autem ubi credat concedere id, quod non sit suum, vel nullius.

Alterum motivum bonorum captorum in bello, remanebat omninò extraneum, tam ex facto, dum non 15
agebatur de occupatione facta ab hostibus, quàm etiam ex jure, dum id procedit in bonis mobilibus, non autem in iis, quæ post liminio redeunt, ex insinuatis *eodem disc.* 58. *de feudis*.

Cessat quoque applicatio regulæ, de qua *d. disc.* 51. *de servit.* dum intelligitur favore causæ publicæ, quatenus ista duret; Idemque respectu quarti objecti, in quo 16
ea tenùs procedunt ea, quæ insinuata sunt de alveo fluminis, vel de via publica, quatenus casus, vel destinatio esset de sui natura perpetua, adeò ut intraret amissio dominii ex altera ratione, quod illud habitum fuit pro derelicto, vel quod priorum Dominorum amissa fuerit memoria, dum illa dominii amissio, quæ resultat ab alluvione, procedit, quando illa est perpetua, secus autem ubi accidentalis, ac temporalis, vel causativa, ex collectis *per Ursell. conclus.* 94. *Harprech. & Osvar. in §. quod si naturali instit. de rer. divis. apud quos caeteri*: in præsenti ob temporis qualitatem, aliasque circunstantias dici poterat, præsertim respectu Ecclesiarum, ac piorum locorum, pupillorum, minorum, & similium, quibus eadem congruebat ratio, ideoque petentem consilium monui, ut curaret cum honesta concordia ab antiquis Dominis jurium cessionem reportare.

Ratio etenim dubitandi, quando bona occupata redeunt ad priorem statum, est illa, de qua *d. dis* 57. *de feud.* super refectione scilicet expensarum, quas erogare 17
oportuerit, pro recuperatione, sive pro reductione bonorum ad priorem statum, sed hæc ratio non intrabat, quoniam ubi etiam aliqua impensa erogata fuisset in demolitione fortificationum; Attamen id sequutum non fuerat in gratia Dominorum, & pro reductione bonorum ad primævum statum, adeò ut intraret æquitativa actio de in rem verso, vel utilis negotiorum gestorum, sed principaliter, ac omninò in causam propriam tollendi scilicet necessitatem custodiendi tales fortificationes cum militibus præsidiariis, ac etiam tollendi occasionem inimicis, ne illas occuparent, & retorquerent contra earum constructorem.

---

†PISAUREN. INDULTI.

Pro FRANCISCA LAPIS,

Cum EJUS FRATRIBUS, ET PATRE.

Casus variè decisus per Rotam.

De eadem materia, de qua *disc.* 148. super potestate Principis tollendi jus tertii, ac de regulatione voluntatis, ac aliis ad hanc materiam; Et de alia materia concessionis, & revocationis gratiarum, vel earum nullitatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutionibus.*
2 *De auctoritatibus in hoc articulo potestatis Principis tollendi jus tertii remissivè.*
3 *De distinctione specierum causa publica.*
4 *De equivocis, & erroribus procedendi cum generalitatibus, quodque procedi debeat cum distinctionibus.*
5 *De differentia rationibus inter forum internum, & externum.*
6 *Quibus auctoritatibus in hoc proposito deferri non debeat.*
7 *Quod sit reflectendum ad varios stylos regionum, quodque sit error confundere auctoritates diversarum regionum ad id non reflectendo.*
8 *De differentia inter Papam, & alios Principes sæculares.*

9 Quod

9 *Quod antiqua observantia inducat in Principe restrictionem potestatis.*

10 *Quod stylus Papæ, & Curiæ Romanæ soleat esse varius, & de ratione.*

11 *De distinctione inter potestatem ordinariam, & absolutam, vel plenitudinem.*

12 *De alia distinctione inter Principem dependentem, & independentem.*

13 *De alia distinctione defectus potestatis positivi, & interpretativi.*

14 *Quando tollantur bona privatorum, jam possessa jure dominii, & quæ causa publica requiratur.*

15 *Quod isto casu debeat refici pretium.*

16 *Sed quod etiam sine causa, & sine refectione pretii tollere possit, & de ratione.*

17 *Quale sit jus divinum, vel naturale, aut gentium cui Princeps derogare non potest.*

18 *Quomodo occurratur Principis tirannidi.*

19 *Quod Princeps tollat hypothecas, & credita, & liberet debitores, vel moratorias concedat.*

20 *An possit facere gratiam de delictis, & injuriis, sine remissione partis offensæ.*

21 *An deroget contractibus, & concessionibus propriis ex causa onerosa, ideoque tollat officia vendita, & similia.*

22 *An tollat pecunias, & bona à privato, tanquam malè parta sine justificatione.*

23 *De jure jam alteri quæsito per dispensationem, vel habilitationem incapacis.*

24 *De Bulla Baronum.*

25 *De habilitatione incapacis, vel inhabilis ad impediendam novam acquisitionem alteri capaci.*

26 *De derogationibus fideicommissorum pro facultate alienandi, vel obligandi bona.*

27 *De rationibus, ob quas istæ derogationes concedantur, & an reputentur præjudiciales.*

28 *De derogationibus patronatuum in beneficiis Ecclesiasticis.*

29 *De ratione, ob quam de omnibus dictis casibus agitur, & quando derogationes non sint damnabiles.*

30 *De gratia dispensativa super retentione incompatibilium, vel non incursu caducitatis, & quod in ea non requiratur causa.*

31 *De infectione conditionis, vel præcepti inducentis viduitatem.*

32 *Ut non procedat in vidua, quod declaratur.*

33 *Non dicitur exorbitans, & odiosum id, per quod fiat reversio ad jus antiquum.*

34 *De differentia in hoc proposito inter Papam, & alios Principes sæculares.*

35 *Quomodo conciliatur dubium, an constet de causa publica.*

36 *De ratione, ob quam in præsenti disputatum sit de causa publica.*

37 *De muliere quinquagenaria, an parere possit.*

38 *De æmulatione substitutorum se opponentium gratiæ.*

39 *De distinctione an substitutus sit de sanguine testatoris, vel potius de illo ipsius mulieris contravenientis.*

40 *De usufructu legali debito patri.*

41 *Quod soleat Papa concedere hujusmodi gratias, in specie derogandi præcepto viduitatis.*

DISCURSUS CLXXVII.

SCripta in pingui asse hæres Francisca à Ludovico viro, sub lege viduitatis, in cujus violationis casu, pro-
1 pria dote, & quibusdam prædiis tantùm eam contentam esse voluit, nulla tamen isto casu facta substitutione, ac etiam ut moriens, de bonis disponere deberet ad favorem ejusdem hæredis fratrum, vel nepotum masculorum, qui in casu non factæ dispositionis, substituti censerentur; Cupiens ad alia convolare vota in ætate annorum 46. Apostolicum obtinuit indultum dictæ prohibitionis dispensativum, ut contraventione non obstante, integram jam adeptam hæreditatem obtinere posset, atque sponsalia de futuro cum N. N. contraxit; Habito verò per ejus patrem, & fratres recursu ad eundem Pontificem pro hujus gratiæ ipsis præjudicialis revocatione, remissoque negotio consulendo pro currenti stylo Congregationi particulari, ex Papæ Auditore, & ex quatuor, vel quinque aliis Prælatis constitutæ, prodiit votum, atque ad ejus normam pontificium rescriptum remissionis causæ ad Rotam, præscripto tamen (præter stylum) dubio, in ea disputando, an constaret de causa publica, & de præjudicio patris, cui Papam noluisse, vel non cogitasse præjudicare, declaratum est

Quare assumpta disputatione *coram Albergato Decano*, solisque Correspondalibus votantibus, nulla capta
resolutione, mandatum fuit, quod in repropositione, 2
omnes viderent, eaque sequuta *sub die 4. Julii 1674.* affirmativa prodiit resolutio in prima parte, constare scilicet de causa publica, & negativa in altera super patris præjudicio; Repropositâ *sub die 10. Decembris sequentis*, recessum est à decisis, præsertim in prima parte causæ publicæ, cui postremæ resolutioni, præsupponitur, quod idemmet Pontifex annuerit, atque in hoc statu causa pendet.

Quatenus itaque pertinet ad dictam primam partem, in qua principaliter disputationes fuerunt; Quamvis in Rota multa hinc indè cumularentur super puncto, de quo suprà *disc. 148. num. 11.* An scilicet possit Princeps tollere jus tertii, sive gratias tertio præjudiciales facere absque requisito causæ publicæ, ita cum consueto inepto transcripturio moderno stylo, chartas inutiliter replendo cum copiosis allegationibus desumptis ex modernis relatis *in d. jam edito disc. 148.* Attamen dicebam, quod in hoc Tribunali incongrua erat hæc disputatio, quæ potius congrua fuit in dicta Congregatione, in cujus resolutione super dicti dubii præfinitione, potius æquivocum, & forte aliqua ineptia consistebat, supponendo scilicet in hujusmodi gratia, requisitum causæ publicæ, quod revera non est desiderandum, quoniam cum Rota haberet legem scriptam dubii disputandi, eam præterire non poterat; Adhuc tamen scribens pro Francisca, pro gratiæ firmitate, dicebam hanc disputationem neque omninò incongruam, vel superfluam esse in Rota, quoniam cognito, quod hujus causæ requisitum necessarium non esset, tunc quamvis illud omninò negligi non posset; Attamen ita resultare deberet ejus benigna interpretatio pro illa scilicet, quæ largè, & secundariè publica in jure dicitur, quamvis principaliter privata esset, ut est ista matrimonii, & dotis, ratione procreationis filiorum, & honestatis fœminarum *ad tex. in l. 1. ff. solut. matrim.* ubi Doctores, & præsertim omnium latius *Barbos. par. 7. sub num. 12. verb. tertia utilitas*, ubi in specie publicitatis hujus causæ, latè & doctè disserit, non autem pro magis stricta, & rigorosa interpretatione illius causæ, quæ principaliter publica sit, quia publicum, & commune Reipublicæ bonum principaliter respiciat, quamvis accessoriè privatum quoque resultet, juxta distinctionem, de qua suprà *disc. 58. & in Miscellan. Ecclesiast. disc. 3. & sub tit. de servitut. disc. 80. alibi pluries.*

Agendo itaque de hoc puncto tam occasione scribendi in Rota, quam in dicta Congregatione, videnſ-
que cum consueto stomacho magnas, ac superfluas al- 3
legationum, & æquivocorum congeries, quæ cum inutili chartarum repletione, improboque labore per omnes hinc indè scribentes fiebant, tractando articulum in genere, sive in abstracto; Advertebam (sed inutiliter tanquam singularis) idem quod frequenter quidem, semper tamen pro meo judicio utiliter, & opportunè insinuare soleo, quod ista sit unica, & totalis, vel magna scaturigo, & causa productiva tot frequentium æquivocorum, justitiæ, & veritatis, ejusdemque legalis facultatis existimationi adeò præjudicialium, examinandi

scilicet hujusmodi quæstiones in abstracto, & cum solis generalitatibus, non reflectendo, ut omninò decet, quinimò ut præcisè necessarium est, ad distinctiones casuum, eorumque particulares circunstantias, sive ad effectus, ad quos disputatio fiat, dum his distinctionibus mediantibus, facile est, tam propositiones, quàm auctoritates, quæ invicem pugnantes videntur conciliare, illasque ad concordiam reducere.

Assumendo itaque articulum per hanc distinctionum viam, eodem modo, quo *d. disc* 148. sequutum est; Ad
5 illam in primis genericam distinctionem reflectendum esse advertebam, inter forum internum, & externum, ob magnam differentiæ rationem inter unum, & alterum forum militantem, ut *d. disc.* 148. *num.* 11. frequentiùs autem *sub tit. de usur.* insinuatam; In primo siquidem interno, Princeps dici non potest solutus legibus, sed neque supremus arbiter, ac dispositor, sed habetur jure privati rei habentis in eo judicio Deum in Judicem, ac judicandi cum Dei legibus, eo pariformi jure, quo omnes alii, cum apud Deum acceptio personarum non detur, neque in eo foro intrant illæ præsumptiones, quæ intrant in externo, in quo ob humanam imbecillitatem veritas occulta, vel ambigua est, eaque ex humana malitia alterari potest, mendacio frequenter illam suffocante, cum in hoc foro non judicetur de internis, vel occultis, quinimò neque de iis, quæ apud judicantem naturaliter, & in conscientia ex particulari notitia certa sint, sed juxta extrinsecas positivas probationes, sive juxta illas, quas legis præsumptio inducit, vel supponit, ex deductis *disc.* 18. *& 35. de judic. & alibi pluries*, sed apud Deum omnia sunt plana, ipsaque veritas necessaria, & sincera patet, legis civilis formalitatibus non subjecta.

Ac propterea clarum est æquivocum in quæstionibus fori externi, & judicialis cumulare auctoritates illorum
6 moralium, ac etiam Canonistarum, qui de foro interno agere principaliter professi sunt, cum isti utpotè à quæstione extranei, segregari, atque ad partes poni merentur; Atque cum eis etiam illi Canonistæ, vel Legistæ, qui potiùs collectores, vel transcriptores, quàm Doctores, ad id non reflectendo, cum istorum auctoritate procedant, cùm eis congruat id, qood advertitur *d. disc.* 35. *de judic. & alibi*, quod scilicet dicantur testes de auditu à non informatis, vel ab iis, qui de diverso casu agant, ideoque nulla fide sunt digni.

Et quoad forum externum, adhuc ad aliam genericam dicebam, reflectendum esse distinctionem, omni-
7 bus casibus, vel gratiarum, & provisionum speciebus, de quibus infrà, respectivè, & proportionabiliter applicabilem, super principatuum scilicet legibus, vel receptis stylis, pro quorum varietate in uno, derogationes, & dispensationes, aliæque gratiæ, vel provisiones tertio præjudiciales de facili concedi solent ex solo benevolentiæ, & gratificationis motivo, publica non desiderata causa; In altero autem nonnisi rarò, & cum magna difficultate, & nonnisi ex causa publica; Et per consequens idem intrat error, vel æquivocum confundendi doctrinas, & auctoritates Hispanorum, Gallorum, Germanorum, & Italorum, aliarumque Regionum, non reflectendo ad singulorum Principatuum, vel Regionum leges, vel stylos diversos, ut etiam advertitur suprà *disc.* 161. *& alibi*.

Quinimò in ipsamet citramontana regione, quæ in tot principatus divisa est, magna dignoscitur stylorum in hoc proposito diversitas, ideoque strictè procedendum est cum illis decisionibus, & auctoritatibus, quæ præcisè percutiant illum principatum, in quo quæstio cadat, ex recepto axiomate pluries insinuato, quod scilicet stylus Cancellariæ, & Principis dicitur organum sive indicatio ejus voluntatis, & cum quo, non autem cum illis diversorum principatuum procedendum est, ad regulandum illius Principis voluntatem, quinimò etiam potestatem, quam per Rempublicam sibi attributam fuisse, observantia comprobet, ut infrà.

Ad alteram quoque advertebam, reflectendum esse distinctionem inter Papam, & alios Principes sæculares, & de qua etiam in proposito legum, quæ ab eis eduntur, habetur *d. disc.* 35. *de judic. & alibi*; Alii namque 8
Principes eorum potestatem metiuntur à populo, vel Republica, penes quam habitualis potestas residere dicitur, in dominio directo, & proprio, penes Principem verò residet ejusdem dominii effectum, & usumfructum, juxta vulgare exemplum desuper dari solitum in bonis dotalibus inter virum, cujus figuram, vel personam Princeps gerit, seu repræsentat, & mulierem dotis dominam, qualis est Respublica; Atque ex hoc, quo manat illud legis requisitum, ut à populis, acceptari debeat saltem per actum negativum non reclamationis intra certum terminum post publicationem; Ac etiam quod eadem lex per contrarium usum tolli possit, quando consuetudinis notoria requisita verificentur.

Et per consequens quemadmodum populus, vel Respublica sibi eligit Principem, suamque in eum transfert 9
potestatem, si expressè istam in aliquibus restringit, in iis Princeps ea carere dicitur, ita ejusdem restrictionis probatio ab antiqua consuetudine, vel stylo desumi posse videtur, ad instar eorum, quæ habentur infrà *disc.* 181. *& sub titulo de emphyteusi disc.* 1. *& alibi*, super interpretatione potestatis, quam Princeps, vel Episcopus ejus Vicario, vel alteri officiali præbuerit, quoniam solitum, vel observantia, istam regulat interpretationem, sive probat restrictionem, cum similibus.

Omnia verò hæc cessant in Papa ex peculiari ratione *eod. disc.* 35. *de judic.* & alibi sæpiùs insinuata, quod 10
scilicet ipse non metitur potestatem à populo, vel à Republica, sed immediate à Deo; Ac propterea non ligatur legibus, & stylis ipsius Principatus, sed stylus dependet ab ejusdem Pontificis libero arbitrio, & voluntate, unde propterea in hac præsertim specie derogationum, & dispensationum, nimium varius esse solet Curiæ Romanæ stylus, prout generaliter in aliis, ut nostra ætate praxis docuit, quod aliqui Pontifices in derogationibus, & dispensationibus, ac aliis, tertio præjudicialibus, nimium duri, ac difficiles esse consueverunt, adeò ut nullas dederint, vel nimium raras, & nonnisi ex magna causa; Alii verò nimium faciles, & benigni, frequenter eas concedere soliti sint, in solam gratiam, & opportunitatem petentium, alia non desiderata causa; Ideòque ubi de gratia, vel alterius provisionis regulatione agendum est, evidens quoque remanet error procedendi cum generalitatibus, & in abstracto, sive etiam cum decisionibus Rotæ, vel aliorum Tribunalium, proditis de tempore Pontificis duri, & difficilis, quando diversus vigebat stylus pro regulatione gratiæ facta per Pontificem facilem, & benignum, alium habentem stylum.

Addita quoque alia distinctione particulari, de qua infrà in casu præciso dispensationis præcepti viduitatis, vel alterius conditionis inficientis matrimonium inter Papam, & alios Principes sæculares.

Ex eadem distinctione, vel consideratione styli, resultat quoque inspectio, an congruat, & recipienda sit 11
ea distinctio, quam antiquiores, pro illorum temporum usu tradiderunt, & cum quibus moderni, cum insinuato transcriptorio stylo antiquiorum, ad illud non reflectendo, procedere solent, an scilicet gratia, vel provisio prodierit de potestate ordinaria, vel potius Princeps uti voluerit plenitudine potestatis, quam aliqui ex Juristis, & Moralibus cum solitis frigiditatibus, dicunt plenitudinem tempestatis, quoniam ista reflexio benè procedit, quando de stylo adsit hæc discretiva, quia nempè in aliquibus gratiis, vel provisionibus rarò id adjici soleat, non autem generaliter in aliis; secùs autem pro quodam communi formulario ista

clausula

clausula de plenitudine potestatis adjiciatur, ut in gratiis, & provisionibus Apostolicis praxis docet, ut advertitur etiam *dict. disc. 148. num. 12.*

Dari quoque solet, tam per Juristas, quàm per Mora-
11 les altera distinctio inter Principes omninò supremos, & independentes, quales exemplificant in Papa, & in Imperatore, illisque magnis Regibus, qui omnimodam exemptionem, & libertatem à Romani Imperii jurisdictione, & superioritate præscripserunt, putà Hispaniarum, & Galliarum, & similibus, de quibus præsertim agitur per *Borell. de præstant. Regis Catholici cap. 47.* & illos, qui aliquam dependentiam habeant, quia nempè Principatum, quamvis supremum ab alio in feudum recognoscant, exemplificantes in Italia in feudis Ecclesiæ Regni Neapolitani, & Ducatuum Parmæ, & Placentiæ, & in feudis Imperialibus Ducatuum Mediolani, Mutinæ, Regii, Mantuæ, Montis ferrati, Senarum, & similibus; Verùm pariter ista distinctio in praxi forensi remanet idealis, ut etiam advertitur *d. disc. 148. num. 14.*

His itaque ita generaliter pro omnium sequentium casuum regulatione, cum omnibus respectivè cum sua proportione adaptentur; Atque descendendo ad diversas gratiarum, vel concessionum, & dispensationum, aliarumque provisionum species, cum ordine casuum, *in eod. disc. 148. tento.*

Antequam ad singulorum casuum distinctionem, ac examen deveniatur; illa quoque generica prænotanda est distinctio, singulis casibus respectivè pariter applicabilis, circa defectum potestatis, quod scilicèt alius
13 est ille defectus, qui dicitur positivus, & præcisus, adeò ut irritet actum, quàmvis ipse Princeps neglectis congruentiæ motivis, in eadem voluntate persisteret; & alius est defectus interpretativus, ac directivus, & improprius, qui pendeat à lege congruentiæ, & honestatis, vel à motivo justitiæ, & æquitatis, ut scilicèt non cogat præcisè Principem ad annullandum, vel retractandum actum, neque illum, sed ex quadam vi directiva illum impellat ad revocandum, vel moderandum id, quòd à se ipso vel ab ejus prædecessore gestum sit, tertio præjudiciale, ut etiam *d. disc. 148. num. 13.* advertitur.

Primus itaque casus est majoris, magisque positivi præjudicii tertii, quando scilicèt Princeps tollat privato
14 bona libera indifferentia, quæ allodialia dici solent, in quibus ipse Princeps nullum jus habeat, nisi illud protectionis, ac defensionis, & jurisdictionis, & quæ per possessorem obtineantur ex vera justitia commutativa, utpotè à seipso, vel ejus majoribus quæsita ex titulo oneroso, & correspectivo, sive alias ex industria, & providentia, vel etiam ex liberalitate eorum, qui dicto jure illa obtinerent, putà, quia possessori tolleret domum, vel vineam, aut olivetum, vel aliud prædium, quod alteri concederet, sivè sibi applicaret, aut devestaret, aliisque usibus applicaret; Isto quoque casu (qui, ut præmissum est, omnium fortior, magisque præjudicialis videtur) adhuc certa in jure supponitur Principis potestas *ad tex. in l. Lucius Titius ff. de evict. & in l. omnes & l. benè à Zenone C. de quadrienn. præsc.* de quorum jurium intelligentia, & praxi habetur *sub tit. de donat. disc. 43.* ubi de dotatione, quam Princeps uni faciat de bonis alterius.

Desideratur autem isto casu, ex communi sensu Doctorum, causa publica principaliter, putà quod bona dare congruat benemeritis, juxta casum *d. tex. in l. Lucius Titius ff. de evict.* Aut quia bona devastaret pro fortalitiis, & pro munitione, seu pro defensione, aut pro constructione mœnium, juxta decisiones Rotæ *in Barchinonen. Murorum allegatas d. disc. 148. num. 38.* Vel quod calamitoso tempore belli divini, vel humani, aut pecuniæ, tollat frumenta, aliaque victualia, vel argenta, & pecunia, vel animalia privatorum pro publico servitio, juxta insinuata suprà *disc. 44. & 45.* & infrà *d. disc. 181. cum similibus.*

Vel saltem quod si causa publica non sit necessaria, sit tamen utilis, vel decora, putà dejiciendo domos, vel prædia privatorum in toto, vel in parte pro constructione, vel aptatione viarum, seu platearum; Aut saltem quod causa publica sit accessoria, vel mixta cum privata, ut contingit in illo retractu coactivo, qui in Urbe ex Constitutione Gregorii XIII. practicatur ex relatis *disc. 79. & seqq. de servit.* quod etiam ubique ex dispositione, vel intentione juris communis pro constructione, vel ornatu Ecclesiæ, aut egregii palatii, ut advertitur *d. tit. de servit. disc. 2. & 85. cum similibus.*

Addito etiam, ultra dictum requisitum causæ publicæ, alio requisito, vel præsopposito refectionis pretii, 15
vel æquivalentiæ faciendæ per ipsum Principem, vel Concessionarium, aut per collectam, vel contributionem omnium civium, vel subditorum, juxta regularem naturam publicorum onerum.

Verùm ultra ea, quæ concernunt forum internum, ut præmissum est ab isto discursu extraneum, quatenùs pertinet ad externum, de quo agitur, omnia hæc per- 16
cutiunt secundum defectum improprium, & interpretativum potestatis, regulatum scilicet à lege convenientiæ, & honestatis, sive à vi directiva legis, & justitiæ, quæ Principem quoque afficit *ad tex. in l. digna vox C. de leg.* quod scilicet quamvis Princeps sit solutus legibus, attamen secundum illas vivere debet, ut proptereà laude dignus, si ab hoc se abstineat, vel si facta retractet, & è converso damnandus veniat, si alias se gerat; Non per hoc tamen inferri potest ad alterum defectum positivum, & præcisum, ex quo resultet irritatio actus, quodque Judex possit gesta per Principem retractare, vel invalida declarare, si absque ista, eam tollat, atque pretium non reficiat, vulgari dicterio; quod nemo Regi, vel supremo Principi dicere potest, cur ita facis, dum alium in suo principatu superiorem non cognoscit nisi Deum, ex relatis per *Galeot. respond. Fiscal. 23. & alios,* de quibus *d. disc. 48. num. 20. & per tot.* atque comprobat divinum oraculum *lib. 1. Regum cap. 8.* in Samuele insinuante populo jus Regis, quod privatorum prædia, aliaque optima tolleret; Assignata ratione, quod privata dominia, illorumque tituli, vel modi acquirendi, non proveniunt à lege divina expressa, sed proveniunt à lege civili, seu positiva, cui Princeps, qui dicitur lex animata, & potestatem habet faciendi, & destruendi leges, derogare, vel dispensare potest, ita tollendo illud beneficium, vel jus, quod ipse concessit.

Et quamvis multi ex illis scriptoribus, qui capiendo leges, vel antiquiorum sapientum traditiones in sola lit- 17
tera, cum solita leguleica simplicitate procedendo, dicant, quod id sit violare jus naturæ, vel gentium, cui Princeps derogare, vel dispensare non potest; Attamen ut *eod. disc. 148.* & alibi sæpiùs advertitur apud nos Christianos ex fræno fidei, & religionis, excepta juris divini prohibitione in utraque pagina novi, vel veteris Testamenti contenta, aut in illis Apostolorum, discipulorum, aliorumque Sanctorum Patrum traditionibus, quas Ecclesia recepit, & declaravit, esse etiam juris divini, utpotè provenientes ex ore Christi, & quod jus sub se complicat jus divinum, & naturale, quod cum divino, accipitur tanquam sinonymum, in reliquis non videtur in quibus Codicibus, & à quibus personis conscripta sint ista naturæ, vel gentium jura, quæ Juristæ, & Morales, ac etiam Politici figurant, vel præsupponunt; Dicitur namque impropriè, & per quendam modum, ac usum loquendi jus naturæ, vel gentium illud, quod est quidem humanum, vel positivum scriptum, vel non scriptum, innixum tamen cuidam naturali instinctui, vel rationi, ac humano discursui; sive cuidam magis gentium, ac nationum communi usui, inducto à fræno religionis, vel à legibus congruentiæ, & honestatis pro conservatione vitæ civilis, & humani commercii, ad differentiam illius juris merè civilis, seu merè positivi, quod sit principalis

effectus potestatis cum propriis subditis, & intra limites proprii principatus, vel territorii, in quo etiam exemptos ab ejus jurisdictione, & superioritate non afficiat, juxta insinuata *disc.* 143. *de dote, & allegat. disc.* 35. *de judic. & alibi pluries*; præsertim *sub tit. de success. ab intestat. & sub tit. de alienat. & contract. prohibit.* In quibus locis frequentius agitur de statutis, & legibus positivis municipalibus, ac etiam *disc.* 141. *de fideicom. & alibi.*

Prout quamvis aliqui ad probandum, quod iste defectus potestatis proveniat à jure divino, deducere soleant auctoritatem sacræ paginæ Veteris Testamenti *lib.* 4. *Regum cap.* 9. & 10. de casu Jezabelis super vinea, quam abstulit Nabat, & qui casus per ora Scriptorum, & Concionatorum adversùs facta Principum, & potentium in dies circumferri solet; Attamen id respicit alteram ab isto discursu extraneam inspectionem fori interni apud Deum, non autem istam fori externi; & judicialis pro irritatione, seu retractatione actus per tramites Justitiæ, & cum vi coactiva, quam utique nemo judex exercet.

Ponderant quoque aliqui, quod ita Principum fimbrias nimium dilatando, latam viam, vel januam sit ape-
18 rire tyrannidi, ac subditorum oppressionibus; Attamen plana est responsio, quod quando Princeps sua abutatur potestate, atque tyrannidem exerceat, tunc subintrat potestas Reipublicæ domine directæ, & habitualis, quæ illum coërcere, vel deponere potest, juxta idem insinuatum exemplum, vel similitudinem mulieris facientis divortium cum viro malè se gerente, juxta tot exempla antiqua, & moderna, quæ in historiis legimus, etiam in magnis ac potentissimis Imperiis, ut nostra ætate vidimus, & practicavimus de recenti in magno Imperatore, vel Tyranno Turcarum, & in Rege Angliæ, quorum filii actu regnant, cum similibus, sed istud dicitur judicium publicum, & politicum cum vi bellica, & potentiali exerceri solitum, ideoque non congruit forensibus tractantibus de judiciis privatis contentiosis, concernentibus administrationem justitiæ commutativæ; Atque in hoc pariter magna dignoscitur aliquorum scriptorum simplicitas, vel ineptia, confundendo scilicet istos terminos, vel judiciorum species.

Sub isto casu cadit etiam ablatio jurium incorpora-
19 lium, quæ pariter ex propria providentia, & privato jure obtinentur, & competant ad eosdem limites justitiæ commutativæ, putà tollere, vel suspendere hypothecas in aliquibus bonis, aut liberare debitores, privando creditores eorum juribus, & creditis, sive dilationes, & moratorias concedere, aliasque similes præjudiciales provisiones facere, quoniam licèt procedendos cum legibus congruentiæ, & honestatis, id solùm permittatur, quando causa publica id exigat, putà pro sedendis popularibus seditionibus, ac motibus; Aut quia sic exigat ratio publicarum calamitatum belli, & excidii, aut pestis, vel magnæ famis, cum similibus; Attamen id percutit quoque dictum improprium defectum interpretativum, non autem præcisum, ad effectum, ut idem Princeps, vel successor revocet, vel moderetur, sed si nolit id facere; Aut quod ex magis publica, magisque congruenti ratione non expediat, juxta casum, de quo infrà *in Romana locorum montium disc.* 163. Tunc nemo Principi in proprio principatu objicere poterit, cur ita facis nullusque invenietur Judex, qui actum annullet, vel retractet; Eadem intrante superiùs insinuata ratione, quod scilicet hypotheca, vel actio personalis, aliaque remedia, quæ creditoribus adversùs debitores competunt, prodierunt à jure civili, seu positivo, & per consequens ab eodem tolli possunt, ut etiam advertitur *tit. de dote disc.* 166. & *tit. de credit.* plories occasione agendi de potioritatibus, aliisque privilegiis, quæ per legem positivam concedantur posterioribus adversùs anteriores.

Alter casus est, in quo absque mixtura juris, vel in-
20 teresse bursali ipsius Principis per ejus gratias, & provisiones tollatur quoque illud jus tertii, quod à delictis, vel injuriis oriatur, faciendo scilicet gratiam delinquentibus de delictis, & injuriis absque consensu, vel remissione partis offensæ, non solum in præjudicium ejus vindictæ, sed etiam in præjudicium juris petendi refectionem damnorum, & interesse ab offenso, vel injuriato passorum; Et tunc pariter distinguunt Doctores inter causam publicam, & privatam, ut ex priori id agi possit, ut contingit in illis abolitionibus, & indultis generalibus, quæ concedi solent ex causa pacis, vel pro sedandis tumultibus, & rebellionibus, aut etiam pro extirpandis bannitis, aut ad summum ita suadentibus moribus regionis, occasione alicujus magnæ lætitiæ, præsertim ingressus novi Regis, vel Principis, non autem sine hujusmodi causa ad solam gratificationem, vel pecuniam; Distinguendo etiam inter remissionem pœnæ criminalis, & remissionem obligationis reficiendi damna, & interesse, ex deductis *eod. disc.* 148. *num.* 62. Sed pariter id intelligendum venit cum eadem distinctione defectus interpretativi, & secundum quid, non autem alterius veri, & positivi potestatis.

Tertius est casus in quo agatur de tollendo illud jus, quod ex causa etiam onerosa, & ad limites ejusdem justitiæ commutativæ habeat tertius cum ipsomet Princi- 21
pe, vel Republica, seu Civitate, putà, quia juxta casum principaliter actum *d. disc.* 148. *in princ.* aliqua Civitas, vel Oppidum in vim illius prælationis, de qua *sub tit. de feud. disc.* 30. & 110. provocaverit ad demanium, atque se redemerit, solvendo pretium, deindéque contra legem conventionis, denuò alteri concedatur in feudum; Sive quia Princeps tollat privato illa officia, quæ concesserit ex causa verè onerosa, & correspectiva, pretio mediante, juxta ea, quæ habentur suprà *hoc tit. disc.* 2. *cum plurib. seqq.* Aut quod deneget solvere sortem, vel fructus locorum montium, seu aliorum jurium ipsius Cameræ Principis, vel Civitatis; Aut quod fructus reducat, seu sbassèt, vel sortem diminutam restituat, juxta casum disputatum apud *Capic. Latr. decis.* 188. Vel appaltum intra tempus adimat, juxta casum, de quo suprà *disc.* 86. *cum similibus*, quibus eadem congruat ratio, quia nempè Princeps, vel ejus fiscus tanquam privatus, contractum inierit correspectivum ad limites justitiæ commutativæ potiùs, quàm distributivæ; Atque in his, vel similibus casibus, regulariter intrat eadem distinctio inter defectum positivum, & interpretativum, ut iste posterior adesse dicatur inductus à lege convenientiæ, & honestatis, juxta ea, quæ de observantia pactorum, quod scilicet fingitur tanquam privatus, insinuatur *sub tit. de feud.* 3. & suprà *disc.* 148. & *alibi.*

Verùm est defectus considerandus ab ipsomet, ut abstineat à faciendo, vel revocet factum, quatenus velit, & ex vi directiva, non autem coactiva, ut Judex, vel Magistratus retractet, eodem modo quo suprà, atque in istis pariter casibus adhiberi solent termini violationis juris naturæ, vel gentium, sed impropriè, & per modum loquendi, ut suprà, dum praxis nimium frequenter, & quotidiè contrarium docet; Et ulterius in aliquibus Regionibus non servamr illud dictum Senecæ Tragici, quod pietas, & fides privata bona sunt.

Quartus casus est, ubi Princeps, vel ejus Vicarius, cui concessum sit omnimodæ ejus potestatis exercitium, revocet concessiones factas jure Principis potiùs, quàm privati, atque ad limites justitiæ distributivæ potiùs, quàm commutativæ, de officiis nempè, & muneribus publicis, vel etiam de beneficiis, vel dignitatibus Ecclesiasticis, aut de feudis, non emptitiis, sed gratuitis; Et tunc licèt scribentes adhibeant quoque distinctionem, an concessio, sit merè gratuita, vel potiùs remuneratoria servitiorum, vel aliorum meritorum, ac etiam, an adimere illam concessionem, parere debeat grave præjudicium in fama, & honore, sive in interesse, & mutatione status, ut præsertim omnium fortè latiùs sequitur *Fagnanus in cap. consultationibus de Cler. ægrot.* cum aliis relatis *eod. disc.* 148. *n.* 20. & *seqq.* & 27. Attamen,

men, ut ibidem advertitur, ista sunt motiva regulandi voluntatem potiùs quàm inducendi verum defectum potestatis, quæ negari solet impropriè eodem modo, quo in præcedentibus, istiusque casus frequens esse solet praxis.

Quintus est magis ratus, quandoque tamen practicari solitus, ut nostra ætate tam in ipsamet Urbe, quàm 22 in aliis Principatibus per Italiam, vel extra vidimus, & qui fraternizat cum primo casu tollendi de facto bona, vel pecunias à tertio possessas, atque sibi, ejusque Cameræ applicando cum ea differentia, quod non constet de expresso legitimo titulo acquisitionis, unde propterea Princeps adimat, quia supponat occasione publici muneris, vel aliàs, esse pecunias, vel bona malè parta, ideoque auferri posse tanquam ab indigno, nulla tamen accedente judiciali, vel aliàs positiva justificatione extrinseca, sed cum sola ejus assertione notitiæ, & informationis extrajudicialis, quæ dici solet in præsentia; Et tunc quamvis multa per scribentes desuper dicantur ex relatis *d. disc.* 148. ubi etiam de isto casu præciso; Attamen pariter intrat eadem responsio, ut id percutiat forum internum, vel legem congruentiæ, & honestatis pro regulatione voluntatis, ut suprà, ideóque in externo judicio contentioso leguleicæ simplicitatis est constanter negare potestatem.

Sextus est casus, quando per gratiam, vel dispensationem, quæ uni concedatur, tollantur alteri bona non 23 solùm dilata, sed etiam actu acquisita, & possessa, quamvis obventa titulo lucrativo, adeò ut importet formalem privationem ejus quod jam obtineatur, ac depauperationem, attento statu, in quo ille tertius jam sit constitutus; Putà quia ob bandum, vel aliud delictum possessoris fideicommissi, bona fideicommissaria ex dispositione testatoris in alterum proximiorem obvenerint; sive quod eadem obventio sequuta fuerit ex ejusdem Principis, vel ejus fisci onerosa, vel gratuita concessione, juxta casum de quo *disc. 27. de feud.* Aut quod aperta successione feudi, vel fideicommissi per mortem possessoris ob incapacitatem proximioris, qui aliàs succedere debuisset, nisi incapacitas obstaret, bona obvenerint in alterum in gradu proximè sequenti capacem; Deindè verò post acquisitionem, Princeps per quandam fictionem postliminii bannitum restituat, vel incapacem dispenset, ut in fœminis, & Clericis sequi solet, magis verò frequenter in restitutione natalium, & legitimatione bastardorum, dum iste casus sit durior, quàm sequens, in quo dispensatio, vel habilitatio concedatur reintegra, adeò ut non tollat alteri jus jam quæsitum, possessum, sed solùm impediat acquisitionem juris delati, vel sperati, & pariter apud scribentes leguntur eædem simplicitates, de quibus in præcedentibus eædemque tamen intrant responsiones, sed faciliùs hoc præjudicium reputatur minus, cum tollatur id, quod obvenit titulo lucrativo ex providentia aliena, non autem ex industria, & providentia propria; Atque de hoc ultra insinuata *d. disc.* 148. agitur quoque *sub tit. de fideicommis. disc.* 68. *&* 69. ejusque supplemento, occasione agendi de legitimatione bastardi.

Sub hoc autem casu cadit dispositio bullæ Baronum, 24 de qua *sub tit. de feud. disc. 73. cum plurib. seqq.* quod scilicet post jam sequutam mortem possessoris feudi, vel fideicommissi, suumque jus expiratum, vel annihilatum, & postquam successor jure suo independenti ex fideicommisso, vel investitura effectus est dominus, vel possessor bonorum, eis per congregationem Baronum privatur per hastationem, quæ fiat in gratiam creditorum defuncti, & tamen non dubitatur de potestate; Et quamvis ignarum vulgus, qui nonnisi superficiem videt, scandalum de hac bulla concipiat; Attamen est potiùs effectus ignorantiæ, ut *in dicto disc. de feud.* pluries habetur præsertim *disc.* 74.

Septimus est casus suprà insinuatus, qui nempè per 25 gratiam habilitativam, vel dispensativam ejus, qui ob defectum natalium, vel alterius desideratæ qualitatis, esset alias incapax, præjudicetur alteri remotiori capaci, qui aliàs fuisset successurus, eique propterea tollatur jus speratum, vel etiam delatum, sed non acquisitum, adeò ut sibi impediatur acquisitio sed nihil tollatur, quod jam obtineat, juxta deducta *d. disc.* 68. *&* 69 *de fideicomm.* ac etiam *sub tit. de feud. disc.* 16. 17. *& alibi*; Et tunc quidquid aliqui dicant super requisito causæ publicæ, quatenùs pertinet ad forum externum, de quo agitur verè inter fabulas, id reponendum esse docet quotidiana praxis, solumque considerari solet, ac benè cadit distinctio inter præjudicium proximum, & remotum, inter præjudicium certum, & incertum, ac eventuale, quia nempè dispensatio, vel habilitatio concedatur post jam factum casum successionis, unde certificatum sit jus successoris; Vel è converso antequam ille fiat, unde propterea incertum sit, an ille capax, qui sperat, sit superstiturus, necne; Attamen ista distinctio duos percutit effectus; Vel scilicet illum potestatis illorum, qui Principe inferiores legitimandi, seu aliàs habilitandi potestatem habeant, vel regulationem voluntatis, ut faciliùs in uno, quàm in altero casu, dispensatio, vel habilitatio concedi debeat, sed passim ex mero arbitrio in privatam gratiam concessionari id sequitur, ideoque fabulosum pariter remanet assumptum eorum, qui causæ publicæ requisitum desiderant.

Octavus est casus, qui cum præcedenti fraternizat super derogationibus fideicommissorum, aliorumque 26 ultimarum voluntatum, vel etiam investiturarum, & pactorum, ad effectum, ad effectum, ut possessor fidei commissi, vel majoratus, aut feudi pacti, & providentiæ, contra legis, vel hominis prohibitionem bona vendere, vel hypothecare valeat, seu aliàs de eis disponere; Et tunc quamvis non desint plerique in ista specie gratiarum, & dispensationum, publicam causam desiderantes, ut in specie habetur, præsertim apud *Molin. de primogen. lib. 1. cap. 8. num. 31. & lib. 3. cap. 3. num. 11. & seqq. Boss. de Principe num. 97. & seqq.* & alii plenè collecti per *Antunez. de donation. regiis lib. 1. par. 2. cap. 11.* à quo scribentes, in contrarium cum consueto transcriptorio stylo alias plenè relatas auctoritates mutuabantur; Attamen penè generalis, & quodidiana praxis docet, ut inter fabulas reverà id reponi mereatur, dum passim in solam gratiam privatam possessoris, vel ejus creditorum hujusmodi gratiæ & dispensationes conceduntur pro Principatuũ, vel ipsorummet Principum diversis stylis, ex quibus major, vel minor facilitas resultat, ut supra; Atque in ipsamet Hispania, de cujus majoratibus loquuntur *Molina*, & alii, ut suprà patet ex iis, quæ circa derogationes habentur apud *Salgad. in labyr. credit.* aliosque modernos Hispanos; Præsertim verò in hoc principatu pontificio, id est nimiùm frequens, ac facile, adeò ut istius facilitatis aliqua moderatio desideranda veniat, ut patet ex tot casibus, qui recensentur *sub tit. de fideic.* ac etiam ex universa tractatione Bullæ Baronum.

Censenda etenim non venit ista species gratiæ nimium exorbitans, & præjudicialis, quoniam aut con- 27 sideratur præjudicium successorum, & istis nullum jus proprium tollitur, sed solùm adimitur illud speratum jus, quod ipsa lex positiva concessit faciendo obligatorias defunctorum dispositiones, quæ aliàs non erant tales, & sic adimendo beneficium ab ipsa lege positiva concessum, ex insinuatis *d. tit. de feud. disc. 74. & 89. & de fideicom. disc. 141. & alibi sæpiùs*; Aut verò consideratur interesse, vel præjudicium defuncti, qui illam legem in illis bonis, tanquam à se possessis adjecit; Et pariter istud præjudicium dicitur minùs considerabile, dum ille jam annihilatus est, nullumque dominium, vel jus ampliùs retinet.

Nonus est casus, cum præcedenti quoque fraternizans illarum derogationum, quas in beneficiis Eccle- 18 siasticis in totũ, vel in parte practicant Papa, & Curia Romana, & de quibus in sua sede *sub tit. de jurepatron. pluries*, Quamvis in hac specie cadere soleat di-

stinctio inter juspatronatus Ecclesiasticum, vel laicale, sive in genere laicalis, inter illud ex gratia, & privilegio, & alterum ex justitia, ratione fundationis, & dotationis, istoque posteriori casu ignarum vulgus scandalizari, atque obloqui soleat de defectu potestatis; Attamen pariter effectus ignorantiæ est, dictaque distinctio inter regium, & privatum, rectè intrat, & considerabilis est pro eadem regulatione voluntatis, ad cujus effectum inspicitur, an necessaria sit mentio specialis, nec ne, ex deductis in dicta peculiari sede, cùm semper dicatur gratia ejusdem Sedis Apostolicæ.

Quamvis autem præmissi, vel alii, si qui sunt simi-
29 les casus, extranei sint ab illo præsentis causæ, adeò ut primo aspectu illos recensuisse redolere videatur illud superfluarum evagationum vitium, quod à me pluries damnari, & exagerari consuevit, benè tamen reflectendo, id suum habet mysterium, seu finem rationabilem, ut ità scilicet dignoscatur, quod si in præmissis casibus longè magis præjudicialibus, magisque exorbitantibus, non est potestate dubitandum, quodque in totum aliquibus causæ publicæ requisitum desiderandum non est, multò minùs in sequenti casu, in quo longè minus est præjudicium, longéque minor exorbitantia.

Decimus itaque ad rem nostram est casus, in quo illi, qui jam legitimè bona, vel jura obtinuit, & possidet
30 aliquod onus, vel vinculum incumbat, adeo ut illum statum, in quo obtinuit mutare, prohibeantur sub pœna caducitatis, & privationis, vel amissionis, putà quia feudum, vel majoratus non possit retineri in statu clericali, aut quod non possit retineri cum alio majoratu, vel fideicommisso, sive ut in beneficiis Ecclesiasticis, quod non possint retineri cum Episcopatu, vel cum alio beneficio incompatibili, aut cum statu regulari, vel quod Ecclesiasticæ pensiones non possint retineri in statu uxorato, vel militari, aut regulari adeò ut per mutationem status amittantur bona, & jura jam obtenta, & possessa, qualis erat proprius, ac præcisus casus hujus quæstionis, quod scilicèt hæreditas non poterat retineri in statu uxorato, adeòque ob alias nuptias amittebantur.

Isteque casus tam theoricè, quàm practicè reputatur omnium præcedentium facilior, minusque præjudicialis, quoniam ille cui conceditur dispensatio, ut non obstante statu incompatibili continuare possit in dominio, & possessione, ac fruitione bonorum, & jurium, quæ jam obtinet, nihil cum alterius præjudicio, vel jactura acquirit, nilque de novo sibi conceditur, sed solùm per quandam speciem remedii præservativi, potiùs quàm curativi, occurritur futuro malo, ne incurratur, sive claudatur fovea, ne in illam incidatur, continuando in obtentione jure proprio, & primævo. Ille verò, qui in casu contraventionis, vel mutationis status possessoris commodum speraret, nihil amittit, neque certum præjudicium pati dicitur, quoniam nisi possessor dispensaretur super assequutione novi status, quem assumere intendat, illum assequi, vel mutare abstineret; Ideóque impediretur casus amissionis, vel privationis, dum totum pendet ab ejus electione, & libera voluntate, non autem ab incapacitate, vel alio obstaculo inducto à lege, vel ab homine, juxta casus præcedentes, & per consequens multò minus desiderandum venit requisitum causæ publicæ, quod reverà benè pensatis Doctoribus illam desiderantibus, isto casu non intrat, quoniam fieri solùm dicitur aliquod præjudicium voluntati illius defuncti, qui hanc legem, vel conditionem adjecit, & tanquam jam annihilatus, incapax est damni, & præjudicii, ut suprà.

Hinc videmus, quod in provisione beneficii de jure patronatus, quæ fiat isto neglecto requiritur, ut sit laicale, & expressa ejus derogatio, vel saltem mentio specifica eum ejus qualitate, undè implicita derogatio resultare dicitur, idemque in resignatione, vel promotione, aut in impositione pensionis; Sive quando gravantur Ecclesiæ Metropolitanæ, & Cathedrales, requiritur derogatio Concilii Lateranensis, & aliorum similium; Atque ubi derogetur fideicommissis pro bonorum alienatione, vel obligatione, juxta aliquorum principatuum, vel Principum stylos, desiderari solet consensus proximè successuri, & interessati unius, vel plurium, vel solent evocari; Prout etiam in legitimatione bastardorum plerique Doctores volunt citandos esse interessatos, quod pro eadem stylorum varietate, quandóque servari solet, cum similibus; Et tamen in hujusmodi gratiis, & dispensationibus super incompatibilium retentione, vel super mutatione status, ut ea non pariat illud damnum, quod aliàs paritura esset, nihil ex his desideratur, cum interesse sit remotum, ob dictam rationem, quod à libera voluntate, liberoque arbitrio possessoris dispensandi totum pendet, atque si non dispensetur, statum non mutabit, ex relatis *d. disc.* 148. magis verò ad rem *disc. 1. de pension. & disc. 65. 66. de jure patr.* & alibi pluries; Undè propterea se opponere denegationi hujus gratiæ, vel ejus jam concessæ, effectuationem impedire, atque revocationem, vel moderationem obtinere; æmulationem, vel malignitatem obtinere videtur, impediendi scilicet, absque propria auctoritate, alterius commodum, quod ex mutatione status, vel assequutione incompatibilis obtineret, & à quo abstinere cogitur.

Si ergo ista procedunt in præmissis casibus, vel exemplis, in quibus incompatibilitas, vel prohibitio
mutationis status sit in jure certa, nullamque habeat 31
infectionis dubietatem; Multò magis, atque citra omnem dubitandi rationem ea procedere dicebam in hac specie conditionis, vel præcepti viduitatis regulariter à jure civili damnatæ, ac habendæ pro non scripta, adeò ut neglecto testatoris præcepto, commodum præsertim sit modale, & à parte posteà obtineatur ex juribus, & auctoritatibus recensitis *disc. 73. de testam. & disc. 44. de fideicom.* & alibi.

Et quamvis ista regula limitationem recipiat in vidua, cui præsertim à viro ejus favore disponente, onus
viduitatis injunctum sit per jus novissimum authenti- 32
corum reassumptum in *Auth. cui relictum Cod. de indicta viduitate tollend.* cujus dispositionem hodie vigere, atque usu in foro receptam esse, magis communiter Doctores firmant; Dicebam tamen reflectendum esse, quod ista esset novissima lex *Justiniani* præcedentium jurium antiqui, medii, ac novi Digestorum, & Codicis contradictionem habens, dum antiquum jus Digestorum indefinitæ viduitatis conditionem damnat in plerisque juribus quæ à locis citatis referuntur, latiùs verò cum consueto modernorum collectoriorum superfluo nauseatorio stylo *per Altogr. cons. 77. lib. 2.* edito in eodem casu, de quo *d. disc. 44. de fideic.*

Jus autem magis novum Codicis post Imperii translationem editum, juxta mores Græcorum, potius quam juxta illos Romanorum, juxta quos dictum antiquum jus prodiit, illam induxit distinctionem motivi, ex quo mulier vidua ad alias cupiat convolare nuptias, an scilicet ex illo libidinis, vel potiùs ex altero desiderandi filios, ut primo casu, præceptum sit obligatorium, in altero autem non, undè propterea desuper exigi solebat ipsius mulieris juramentum, an ex uno vel altero motivo nuptias contrahere vellet; Sed quoniam experientia docebat magnam perjuriorum frequentiam, hinc proinde *Justinianus* ultimus in jure civili legislator, istam juris jurandi obligationem remisit, ut de his patet in *lib. 2. cum seqq. Cod. de indicta viduit. tollend.* & ex eodem novissimo jure *Authenticorum in §. qua verò nunc sequitur Authenticorum de nupt.* cujus summa continetur *in dicta Authenticorum qui relictum*, & sic quod pro magna illius Imperatoris volubilitate, & inconstantia, ut tot leges ostendunt, aut verius ex auctoritate Theodoræ, vel Triboniani, qui totum faciebant, ipso Imperatore, ut aliqui Historici volunt, tanquam indocto, parumque capaci, deserviente pro signo ad

tabernam,

tabernam, conditum est dictum jus novissimum per quod indefinite in viduis istud virorum præsertim præceptum effectum est obligatorium.

Id autem omnia consideratione in proposito dignum esse advertebam, ut ita dispensatio dicenda
33 non veniat exorbitans ab omni jure claro, & certo, dum potius importet restitutionem juris antiqui, juxta probabilem, ac receptam distinctionem, quam habemus in materia statutorum, ut sc. odiosa, & exorbitans censenda non sint, quando per ea corrigatur jus novum, quia reintegretur antiquum, ex pluries relatis in peculiari statutorum sede *sub tit. de successionib. ab intestat.* & alibi.

Et nihilominus advertebam, quod prædictæ juris novissimi dispositione quoque retenta, magis communiter receptum est, quod ea procedat in muliere vidua, ex matrimonio consumato, secus autem ubi de consu-
34 matione non constet, ex firmatis per *Bald. Angel. Dec. & alios in eadem Auth. cui relictum, Sanchez de matrim. lib. 1. disput. 34. num. 30. in fine. & lib. 7. disputat. 91. num. 5. Capic. latr. consult. 187. num. 57.* Atque ubi consummatio requiritur, ut illa probanda sit per eum, qui in se fundet occasione dotalis lucri statutarii assequendi, matrimonio consummato, & non alias, cæteris relatis habetur *dec 237. & 307. par. 6. recent. & in aliis*, cum ob nullam filiatum procreationem, incerte esset matrimonii consummatio.

Nimium quoque considerabilem esse advertebam, superius intrio insinuatam distinctionem inter hujusmodi dispensationes, quæ concedantur per alios Principes sæculares, & illam, quæ concedatur per Papam
35 in statu Ecclesiastico, in quo utrumque gladium, sive utramque exercet spiritualem, & temporalem potestatem Principis, & Papæ.

In Principe siquidem sæculari aliud non urget motivum, nisi illud voluntatis gratificandi dispensato, eique legis prohibitionem remittendi, quod motivum, cessante ista causa publica parum commendabile videtur; in Papa verò eandem habendam potestatem in sua Ditione, alterum probabile, & commendabile concurrere potest motivum libertatis matrimonii, cujus ipse est protector, & defensor, ac etiam, ut tanquam medicus spiritualis ita occurrat incontinentiæ, & periculo peccandi, ut etiam ponderatur per *Ruin. cons. 189. lib. 2.* Ac etiam ob regulam, quod omnes secundo nubentium pœnæ, illis exceptis, quæ favorem liberorum primi matrimonii concernunt, per jus canonicum correctæ sint; Quamvis enim magis receptum sit ut sub ista correctione non cadat hoc perpetuum, eo quia non est pœna legis, sed potius cessatio voluntatis disponentis, adhoc tamen id videtur consideratione dignum, ut gratia aliquod justum habeat motivum, neque adeò exorbitans dici valeat.

Ad salvandum autem inceptam, vel incongruentiam dubii, ut supra, per Congregationem à Papa deputatam præscripti, advertebam, quod haberi poterit
36 consideratio ad prædictam distinctionem, de qua in *l. 2. Cod. de indict. viduit. tollend.* capiendo causam publicam pro illa, quæ adesse dicatur in procreatione liberorum, cujus possibilitas in præsenti adesat in muliere adhuc non quinquegenaria, in qua hanc possibilitatem adesse clare decidit *textus in l. si major quinquagenariaff. de legit. hæred.*

37 Et quamvis desuper, cum consultis frigiditatibus mulierum per scribentes hinc inde cumulatentur, cum auctoritatibus etiam Medicorum, & Philosophorum, super aptitudine mulieris ad filiorum procreationem post annum quadragesimum quintum, & an casus insoliti tanquam portentosi habendi veniant in consideratione, ex deductis in utraque decisione, & prius *decis. 119. post. Turr. de pact. fut. success.* Attamen ad rem non facere credebam, quoniam sola possibilitas ad hunc effectum sufficere videtur.

Æmulatoriam quoque, peneque malignam dicebam hujusmodi oppositionem videri ex duplici consideratione, Primo nempe, quod ista oppositio nullam oppositoribus inferebat utilitatem, dum in casu revocatio-
nis gratiæ mulier abstineret à nuptiis, ideoque conti- 38
nuando in statu viduitatis impediret casum substitutionis, sed potius adferret ipsorum oppositorum damnum; tum in existimatione ob illud dedecus, quod ita mulieri resultare posset ob jam contracta sponsalia, juxta ponderationes, de quibus *sub tit. de Dote disc. 79. & seq. & 166.* tum etiam, quoniam ita potius impediri dicitur eorum magis proximum, ac speratum emolumentum per ipsius hæredis mortem quæ facilius contingere posset ex matrimonio, quatenus in ea ætate juncta cum aliqua obæsitate conciperet, cum nunquam peperetit ut frequentior praxis docere solet, ideoque verificari dicebam veram, & propriam æmulationem inferendi damnum sibi ipsi, ut alteri damnum inferatur, dum ita magis expediret, ut nuberet.

Ponderando, quod omnes quæstiones, quas in corpore juris actas hucusque habemus, respiciunt casus, in quibus annullatio, vel revocatio gratiæ tribuat oppositori jus quod non habeat, vel conservet illud, quod alias per gratiam assisteret, juxta casus, de quibus supra *disc. 148.* & tot alios *sub tit. de fideicommiss. & sub tit. de pension*, & alibi, quod in præsenti, ut supra non verificabatur.

Et secundò fortius, quoniam hujusmodi præcepta tunc rigorose servari debent, adeò ut repugnet æquitas illis dispensandi, quando substitutio concepta sit
in casu contraventionis ad favorem conjunctorum, & 39
de sanguine ipsius testatoris, quibus uxorem præferre voluerit, cum præsupposito, quod permanendo in viduitate, matrimonii reliquias retineret, atque ejus uxoris figuram adhuc faceret, alias non relicturus; Secus autem in præsenti, quod testator nullam sanguinis, vel affectionis personalis rationem habuit erga substitutos, dum eos vocavit sub nomine collectivo, ac per alternativam, adeò ut substitutio, vel mulieris dispositio in nemine, ex jam natis, & testatori cognitis, verificari posset, ipsaque mulier fuit medium, seu organum, per quod erga eos dispositio per extraneum facta est, potiùs ex quodam provido consilio erga ipsammet mulierem, ne alias seductionibus extraneorum subjaceret, prudentem disponendi modum sibi præscribendo, ideoque non intrat illa ratio, quæ intraret, quando substituti essent de sanguine testatoris.

Hinc de consequenti cessare dicebam interesse Pa-
tris, ratione usufructus legalis sibi competentis, qua- 40
tenus alii filii jure substitutionis hæc bona obtinerent, dum ita cessabat obtentio proprietatis, in altero enim usufructu legali, præsertim per patrem in bonis ipsius filiæ, quæ illum non intrare ea voluntate testatoris, & ea natura gravaminis, ex deductis in materia usus fructus *sub titul. de servit. disc. 64.* non cadebat sub inspectione gratiæ, dum salvum jus patris remanebat, & per consequens non cadebat in disputatione.

Et quod Papa soleat concedere hujusmodi dispen-
sationem in specie super conditione, vel onere vidui- 41
tatis, patet ex *decis. 1576. Coccini*, in qua disputatur, an in ista specie gratiæ requiratur derogatio regulæ de jure tertii, & deciditur affirmative, quia ob matrimonium jam contractum de tempore primæ gratiæ, ista non suffragabatur, & de tempore secundæ erat jam quæsitum jus tertio, quod non facit ad rem, ac etiam habentur alia exempla posteriora.

ROMANA JURIS DOCTORANDI.

Pro COLLEGIO PROTHONOTARIORUM PARTICIPANTIUM,

Cum COLLEGIO MEDICORUM.

Casus disputatus coram Cardinali Camerario.

De facultate, vel jure doctorandi, cui competat; Et an, & quando secunda concessio desuper facta, priori præjudicet; Et præsertim de differentia inter doctoratum in utroque jure, & illum in aliis scientiis, vel facultatibus.

Et incidenter de administratione Universitatis divisa inter plurium facultatum Collegia, an Medici, & Philosophi diversa constituant Collegia, vel unum tantum, quod sit utriusque facultatis complexivum.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *Possessorium est prius terminandum.*
3 *Per hanc determinationem causa corporum universalium finem habent.*
4 *Ius doctorandi est de regalibus.*
5 *In regalibus non sufficit sola possessio per manutentionem sine titulo.*
6 *Declaratur conclusio cumpluribus limitationibus.*
7 *Etiam in possessorio solet gustari de bono jure.*
8 *Non est immorandum in receptis principiis, qua sunt supponenda.*
9 *De auctoritate decisionum Rota.*
10 *De differentiis inter istum casum, & alterum, de quo agitur in decisione Seraphini.*
11 *De differentia inter doctoratum in utroque jure, & in medicina.*
12 *Quod introductio doctoratus sit moderna, & de moribus diversis.*
13 *De licentiatura, & quando hac aquipolleat doctoratui pro dignitatibus, & officiis Ecclesiasticis.*
14 *An possit exerceri medicina sine licentia.*
15 *Quando doctoratus sit ex mero privilegio, nec ne,*
16 *Observantia est deferendum, & n. 20.*
17 *De regula de jure tertii quasito non tollendo.*
18 *Quod non sit insistendum in formalitatibus verborum, sed in substantia rerum.*
19 *De alio casu controversia inter Collegia Medicorum, & Philosophorum Bononia.*
20 *De eadem conclusione, de qua nu. 16.*

DISCURSUS CLXXVIII.

1 AUcto per Sixtum Quintum à septenario ad duodenarium numero Prothonotariorum participantium eo modo, quo in plerisque aliis Curiæ Romanæ Collegiis sub diversis temporibus sequutum fuit, ut in relatione Curiæ advertitur; Hinc, ut compensaretur damnum antiquorum septem, quod ex ista accretione in emolumentorum participatione, per necessarium consequens resultabat, huic Collegio quamplura concessit privilegia, inter quæ fuit illud facultatis doctorandi in quacunque facultate, certam desuper præscribendo formam; Adversùs quam concessionem, dicto Pontifice defuncto, Collegium Advocatorum Consistorialium, quod ex concessionibus Julii tertii, & ejusdem Sixti hanc facultatem habet doctorandi in utroque jure, litem instituit in Rota *coram Seraphino*, coram quo sub die 3. *Aprilis* 1598. Collegio Advocatorum favorabilis prodiit resolutio registrata *decis. ejusdem Seraphini, dec.* 1271. in qua firmatur hujus concessionis Prothonotariorum inefficacia, & ne alteræ antiquiori concessioni dicti Collegii Advocatorum præjudicare posset, ad cujus decisionis normam expeditus desuper fuit Motus proprius Clementis Octavi; Postmodum verò Urbanus VIII. huic Prothonotariorum Collegio indulsit, ut quatuor singulis annis Doctores in utroque creare posset, eo tamen pacifice continuante in prædictæ facultatis exercitio quo ad alias facultates usque ad annum 1610. in quo Prothomedicus, & Collegium Medicorum, quod ex ejusdem Julii Tertii concessione hanc doctorandi facultatem in Philosophia, & Medicina habebat, eandem promovit litem, atque sententiam favorabilem à Cummissario reportavit, sed quia judicium nulliter actum fuerat, utpote non legitime citato corpore Collegii, sed aliquibus Prothonotariis jure singulari, id circò introducta causa per appellationem in Camera, Collegium Medicorum agnoscendo dictam nullitatem renunciavit omnibus actis, ad hoc, ut novum judicium ex integro validè instituere posset, sed ulterior prosequutio non adfuit, ideoque Collegium Prothonotariorum in sua possessione continuavit usque ad annum 1672. in quo denuò hæc prætensio excitata fuit coram Cancellario per dictum Collegium, à quo, & à scribentibus pro eo, totum fundamentum constituebatur in allegata *decis.* 1271. *Seraphini*, illam mutato cortice verborum in substantia, pene ad literam transcribendo, quasi quod idem esset casus, ideoque eædem intrarent rationes.

Scribens itaque pro Collegio reo convento, advertebam imprimis ad distinctionem possessorii, & petitorii, quodque pro nunc absque necessitate assumendi inspectionem negotii principalis in petitorio sufficeret 2
possessorium, quod tanquam privilegiatum prius terminandum est, juxta notorias, & quotidianas propositiones, de quibus *sub tit. de judic. disc.* 44. & in his præcisis terminis consimilis controversiæ inter Collegium Medicorum Neapolis, & alterum Salerni super jure doctorandi, cum consueta superfluitate ad satietatem colligit *Pratus discept.* 42. *lib.* 3. *n.* 33. *cum seqq.* ubi super hoc notorio, atque præsupponendo principio, pro consueto modernorum detestabili vitio, adeò magnum cumulum facit allegationum.

Praxis etenim docet, quod in hujusmodi controversiis inter corpora politica, sive universalia, in quibus agitur de iis juribus quæ pluribus communia sunt, 3
totus punctus est in possessorio, quo terminato ad favorem unius, ut plurimum, causæ insensibiliter pereunt, ut vulgò dicitur, ex febri ethica, cum negligi soleat id, quod pluribus commune est, potissime ubi agitur de incommoda, ac dispendiosa prosequutione petitorii, per tres conformes, ob varietatem morum, & ingeniorum illorum, qui succeduot iis, qui erant magis zelantes jurium universalium.

Et quamvis in hac materia non procedat illa propositio, quæ in privatis indifferentibus bonis habetur, ut in hoc possessorio retinendæ, quod vulgò manuten- 4
tionis dicitur, non quæratur de justitia, vel injustitia, neque admittatur exceptio dominii, seu boni juris, sed attendatur nudum factum possessionis, cum agatur de jure doctorandi, quod est de regalibus, spectantibus ad supremum Principem, vel ad eum, cui ipse concesserit, ex relatis per *Borell. de præstant. Reg. Catholic. cap.* 34. *Ripoll. de Regal. cap.* 48. *Prat. eadem discept* 42. *Mustacell. de præstant doctorat. par.* 2. *n.* 46. *& passim*, cum solius Principis sit conferre hanc dignitatem, atque aliquos Magistros declarare.

Vera etenim, & recepta est propositio, de qua *eodem disc.* 44. *de judic. & alibi*, quod in iis, quæ pos- 5
sideri non possunt sine privilegio Principis, atque sint de Regalibus, quorum regulariter incapaces sunt privati, non datur manutentio sine titulo, ideoque sola possessio non sufficit, neque attenditur illud vulgare practicorum dicterium, quod inter privatos, atque in rebus indifferentibus admittatur, nempe possideo, quia possideo

Verùm in hac facti specie advertebam, huic objectioni tres congruere responsiones, quarum una sufficeret, multò igitur magis eis simul junctis Primò nempe, quoniam id rigorosè procedit cum ipso Prin- 6
cipe, ejusque fisco contendente cum privato, secus autem inter duos privatos invicem contendentes de pertinentia; Secundò ut procedat in possessione recenti, non autem diuturna & temporis valde considerabilis, cum tunc ex illa resultet præsumptio privilegii, vel alterius tituli, cujus ob antiquitatem non sint conscii moderni possessores, ideoque ista præsumptio, insufficiens in petitorio, sufficiens tamen esse debeat in

possesso

possessorio, ea relatis *eod. disc. 44. de judic. & alibi pluries.*

Et tertio clarius, dum aderat explicitus titulus concessionis factæ per Sixtum Quintum, ut supra, unde propterea quæstio non erat super ejus existentia sed solum super validitate, & efficacia inter duos contendentes de ejusdem juris, & privilegii potiotitate, quo casu absolutum est dictam propositionem non iottare, sed possessionem interim sufficere.

Neque his adversari dicebam præfatam *decisionem Seraphini*; tum quia, ut ejus contextus probat, de hac distinctione petitorii, & possessorii actum non est, neque ad hæc descenditur; tum etiam quia in eo casu nimium recenter lis mota fuit; adeò ut inter tempus privilegii, & illud dictæ decisionis, intermediet solum spatium annorum duodecim, cum tamen decisio supponat, juxta notum, & regularem cursum causarum in magnis Civitatibus, & Tribunalibus, initium litis per aliquod antecedens tempus considerabile.

Adhuc tamen opportunum judicatum fuit incidenter, & pro gustu deducere concernentia merita negotii principalis, etiam in petitorio, pro commendabili Curiæ stylo pluries insinuato, præsertim *in d. tit. de judic. disc. 37. & 44.* & in relatione Curiæ *disc. 51.* agendo de Tribunali Signaturæ, tum ex prudentiali directione causæ ne insistendo mordicus in solo possessorio, imprimeretur mala causæ opinio, super diffidentia boni juris, ac etiam quia cum Cardinalis Camerarius, coram quo denuò causa excitata fuit, & qui alias de facili fuisset recusabilis, ob consumptionem jurisdictionis Tribunalis, & introductionem causæ in Camera, ut supra gereret illam personam primi ministri Papæ, de qua habetur *in dicta Relat. Cur. disc. 6.* Ita more Principis potius quam Judicis, istius causæ cognitio assumpta videbatur.

7

Quatenus itaque ad bonum jus, vel petitorium pertinet, cum privilegium esset expressum, ac literale neque aliqua caderet ratio dubitandi super potestate
8 concedentis, minusque super assumpto, quod posteriora derogent, ac prævaleant prioribus, cum istæ sint generalitates notoriæ, ac præsupponendæ, ideoque manifestam ineptiam meritò contemptibilem continet stylus Juristarum super eis se diffundere, atque inanem chartarum repletionem facere; Hinc proinde punctus erat in objectis, quæ ut promissum fiet, desumebantur ex prædicta individuali *decisione Seraphini*, ita stricte occurrendo puncto difficultatis, juxta verum scribendi modum.

Potuisset autem evitari dicta decisio, ex assumpto insinuato etiam *disc. 51. in relat. Cur. & disc. 35. de judic.* agendo de efficacia, sive auctoritate decisionum Rotæ, quod scilicet illæ præsupponi debent, &
9 quandam speciem necessariæ auctoritatis faciunt in eadem causa, & inter easdem Partes, quando firmato uno puncto, vel dubio, assumatur disputatio super altero, secus autem in tertio non audito, & in causa diversa; Sed pariter ista erat vaga generalitas nimia cultura parum digna, quoniam punctus non erat in auctoritate decisionis de per se, sed in eis motivis, & fundamentis, aliquod non leve recipientibus fomentum, ex eo, quod alias super eodem præciso puncto per Rotam antiquam canonizata fuerint ob reverentiam, quæ erga antiquitatem haberi solet, dum omne antiquum, vel ignotum pro magnifico.

Assumendo itaque rationes differentiæ inter prædictam aliam controversiam, & istam, ita de plano dicebam cessare illorum motivorum applicationem, in qua hodie tota est judicandi, vel consulendi vis.

Primò namque in eo casu accedebat circumstantia quæ probabiliter, ut ejusdem decisionis tenor quoque
10 comprobat, potissima causa fuit resolutionis, quod scilicet idem Pontifex Sixtus Quintus, qui concessionem nostro Collegio fecerat infra breve tempus biennii, ex causa onerosa venditionis officii Rectoratus, factæ eidem Collegio Advocatorum, privativam facultatem doctorandi in utroque jure alias competentem innovavit, & confirmavit; Unde propterea intrabat eadem propositio huic pacti favorabilis, quod posteriora derogant prioribus, potissimè, ob brevitatem temporis, intra quod memoria recens supponenda est.

Secundò, pro meo judicio magis stringenter, ob notabilem differentiæ rationem inter unam, & alteram concessionem ejusdem Julii Tertii utrique Advocatorum, & Medicorum Collegio factam; Illa siquidem prior Advocatorum est motu proprio, ut patet ex dicti Pontificis *Constit. 16.* altera verò posterior Medicorum est ad suppositionem, ut patet ex *Constit. 19.* Et quod magis est, prior est per quandam speciem legis, adjecta ratione favoris publici, posterior verò per viam gratiæ, & privilegii ob notabilem differentem rationem inter unam facultatem, & alteram.

Doctoratus etenim in utroque jure, vel in Canonico tantum in hoc Pontificio Principatu, magis quam alibi magnas secum trahit consequentias, non solum ob publicos Magistratus secularea eo modo, quo in aliis 11
Principatibus, sed magis, ac principaliter pro Episcopatibus, & Archiepiscopatibus, ac etiam pro primis dignitatibus Cathedralium, & Collegiatarum, aliisque Prælaturis, & officiis Ecclesiasticis, dum ista dicitur administratio necessaria, quam subditi licet nolentes, ac scientes, illum nomine, non autem re doctorem esse, juxta distinctionem inter Doctores re, & nomine de qua *disc. 35. de praemin.* evitare non possunt.

E converso autem in alia facultate medicinæ, prout etiam in legali, respectu Advocatorum, & Procuratorum, aliorumque causidicorum, ac etiam illorum Assessorum, seu Consiliariorum qui voluntariè assumantur ex electione populi, sive illorum particularium Civium, qui eorum opera, seu ministerio indigeant, doctoratus male collatus, est quidem alicujus, sed non adeò magni, & gravis præjudicii, cum in istis potius communis existimatio, ac fama doctrinæ, & idoneitatis, quam doctoratus attendatur & operetur, ut evocentur, eorumque opera adhibeatur, dum videmus una, vel altera facultate solemnissimà doctoratum in publicis, & famosis Universitatibus omninò otiosum; Et è converso alium doctoratus gradum non habentem magni nominis, magnique exercitii, ideoque magna differentia est inter primum casum administrationis necessariæ, & istum administrationis vel exercitii voluntarii ad liberam electionem eorum, qui ipsorum opera uti velint.

Ponderando etiam eadem, quæ habentur deducta *d. disc. 35. de praemin.* quod scilicet in jure civili, ex quo ad antiquos Romanorum mores arguitur, non videtur cognita ista solemnitas, doctoratus, modernis 12
temporibus introducta postquam à quinque sæculis circa omnes scientiæ redactæ fuerunt ad formam facultatum cum his formalitatibus magisteriorum & doctoratuum, sed adhiberetur terminus professorum, id est illorum, qui non ex privilegio vel simplici solemnitate, sed ex Cathedra, vel alio exercitio actuali, re potius quam nomine professores, necessitas autem, seu requisitum doctoratus in dignitatibus, vel Magistratibus, ut supra, & præsertim Ecclesiasticis, emanare videtur ex concilio Tridentino, aliisque hujus Ecclesiastici, vel aliorum sæcularium principatuum Italiæ aliarumque Regionum legibus, vel moribus, qui sunt inter se diversi, dum videmus, quod in Italia etiam in magnis, & probatis Universitatibus illico post completas scholas, quinimò, neque illis visis, & initiatis, adolescentes, aliique nullatenus versati, istum gradum, cum nimia facilitate obtinent, pro quadam ceremonia cum sola recitatione cujusdam cantilenæ; E converso autem in Hispania gradus doctoratus non confertur, præsertim in Salamanticensi Universitate non nisi cum magna causæ cognitione, ac personis provectis,

provectis, & quadiu se exercuerint, ideoque illi, qui studiis completis cupiunt habilitari ad publicorum munerum exercitium, conceditur solum, licentiatura, quæ æquipollet doctoratui Italiæ ut advertitur in proposito Vicarii capitularis *sub tit. de canonic. & Capitul.*
13 *disc.* 24. *& in annot. ad Conc. Trid. disc.* 31. atque docet praxis illarum Religionum, quæ habent hunc usum Doctorum, seu Magistrorum, quoniam in aliquibus, magisterium idem est, ac inter laicos doctoratus, qui cum majori facilitate, & frequentia illico obtinetur, in aliis verò cum magna difficultate, & nonnisi post plurium munerum exercitium, sed in istis, Baccalaureatus æquipollet doctoratui, juxta dictam distinctionem inter doctoratum, & licentiaturam; Et per consequens doctoratus non videtur in exercitio professionis medicinæ necessarius, pro requisito, eodem modo, quo neque in facultate legali, pro muneribus voluntariis, sed solum pro necessariis, & auctoritativis, ut supra.

Et quamvis in utraque facultate, præsertim verò in illa medicinæ, cum agatur de re gravi, nempe de vita hominum, concedenda non sit cuique libera facultas illam exercendi, unde propterea ubique usu in-
14 troductum est officium Prothomedici, qui per se ipsum, vel per ejus Substitutum, & Commissarios inhibere potest illos, qui per publicam Universitatem Magistri, & habiles declarati non fuerint, ne illam facultatem exerceant; Attamen id operatur solum, ut possit eos pro libito, examini subjicere, & ne alias imperiti non professores se intrudant in hoc exercitio, juxta illam distinctionem quæ inter Parochos approbatos in concursu, & simplices confessarios, habetur *sub tit. de Paroch disc.* 16. & alibi, atque deducitur apud *Prat. dicta discept* 45. *lib.* 3. sed non per hoc resultat, ut doctoratus sit præcisè necessarius in publica Universitate, non autem per privilegium.

Potissime verò, quia ista species Doctoratus, neque
15 dici potest omninò per privilegium, juxta illas species, quæ recensentur *d. disc.* 35. *de præmin.* non solum quia tractatur etiam de Collegio in eodem duodenario numero, adhuc tamen non sufficeret, cum non sint professores hujus facultatis, qui ad præscriptum Sixtinæ concessionis, idem Collegium adhibere debet tres peritos, ac probatos professores, qui cum diligenti examine doctorandi inquirant, & sic interveniunt tres Medici, qui Collegium, & Universitatem constituunt.

Et demum in præmissorum quoque corroborationem magni faciendam esse differentiam inter unum casum & alterum resultantem ab observantia, quæ ex
16 frequenter insinuatis in omni materia dicitur optima interpres; Potissimè verò ob discretivam, quod facultas doctorandi in utroque jure illico contradicta fuit, ista verò habuit pacificam observantiam per annos quadraginta circiter, usque ad dictam contradictionem anni 1628 quæ tamen neque effectum habuit, ut supra, unde propterea continuavit per annos circiter nonaginta.

Ex his autem motivis, solidius videbatur illud primo loco recensitum recentis implicitæ revocationis, per concessionem ab eodem Sixto factam Collegio Advocatorum; Alterum etenim motivum de facultate doctorandi in utroque jure, non adaptatur, dum istud Collegium Prothonotariorum constitutum est ex Duodecim Prælatis, qui sunt Doctores in utroque jure, ideoque constituunt æqualem, vel fortem magis qualificatam universalitatem, & per consequens congruit eadem ratio.

Objiciebatur quoque, quod non esset derogatum regulæ de jure tertii quæsito non tollendo, ut in gra-
17 tiis tertio præjudicialibus, quæ per Papam fiant derogare debere statuitur per regulam Cancellariæ, unde propterea in gratiis, quæ ab hoc Principe fiant longe magis procedit vulgaris, & frequens regula juris communis desumpta ex textu *in l.* 2. *§. si quis à Principe ff. ne quid in loc. public.* quod gratia, vel concessio Principis intelligenda venit, cum præsupposito, quod non præjudicet tertio, cujus jus tollere voluisse non præsumitur, ex relatis ad hanc materiam istius regulæ supra *disc.* 148. ubi late, & ex professo de hac materia potestatis Principis tollendi jus tertii, ac etiam *sub tit. de servit. disc.* 5. & alibi pluries; Verum istud videbatur leve objectum ob aliam pariter receptam, ac vulgarem propositionem, de qua eodem *disc.* 148. ac etiam *sub tit. de præmin. disc.* 9. & alibi pluries, quod sc. id non procedat, quando agitur de gratiis per necesse, ac de sui natura alteri præjudicialibus, qualis absque dubio ista dicenda venit, non solum respectu hujus Collegii Medicorum Urbis, sed etiam tot aliorum Collegiorum, & Universitatum in Statu Ecclesiastico existentium istam facultatem doctorandi quoque habentium, & quorum ignorantia in Papa supponi non potest, utpote in re notoria.

Ponderando etiam circumstantiam, de qua supra, quod sc. concessio facta per Julium Collegio Medicorum esset ad supplicationem, ex mera gratia privata, ideoque non intrent illæ majores difficultates, quæ intrare solent, quando agitur de gratia præjudiciali tertio sustinenti causam onerosam, & correspectivam, nedum propterea resistat æquitas, ac etiam quidam improprius defectus potestatis in ratione directiva, si non coactiva, sive morali, si non physica, ad hoc ut lædi videatur justitia commutativa, unde propterea magis intrat præsumptio exclusiva voluntatis, super qua ad satietatem plura colliguntur *per adden. ad decis.* 666. *par.* 4. *recent. tom.* 3. atque advertitur locis citatis, & alibi pluries; Ideoque re vera ista remaneret quæstio, potius facti, quam juris, utpote voluntatis, ac propterea intrat consuetus error procedendi in ejus decisione, cum solis generalitatibus, cum verius id pendeat à singulorum casuum qualitate, & circunstantiis.

Accedente quoque dicto efficaci motivo observantiæ ac etiam altero discretivæ, quoniam, cum utrumque Collegium Advocatorum, & Medicorum, pro hujusmodi facultatis doctorandi exercitio, conveniant in eodem loco, qui Sapientiæ dicitur, atque in concessione essent quodammodo gemelli, altera verò facta per Sixtum V. huic Collegio Prothonotariorum, occasione adeò notabilis immutationis ejus status, quoad ex septenario numero, constituitur esset duodenario, oritque tam concessio, quam subsequuta his acta per Collegium Advocatorum habuerunt speciem notorii.

Et ex his advertebam, tolli quoque applicationem quarumdam vere levium considerationum, quæ continentur in principio dictæ *decisionis Seraphini*, circa majorem prægnantiam verborum, & clausularum prio- 18
ris concessionis, cum illa motiva, quæ desumuntur ex hujusmodi formalitatibus verborum, vel clausularum, resultantibus à majori, vel minori diligentia, seu advertentia Notariorum, sive expeditorum, aut officialium pro meo sensu contemptibilia videantur sola, & de per se, solumque consideratione digna sint famulative, vel corroborative, quando alia accedant circa substantiam principaliter attendendam.

In hoc item proposito Collegiorum, sive Universitatum, & specialiter Collegii Medicorum, cum Eugenius Quartus concessisset Doctoribus legentibus in studio, seu Universitate Bononiæ in jure Canonico, & 19
civili, & artibus, ac medicina, pro eorum stipendiis, emolumenta cujusdam gabellæ grasciæ, & mercantiarum, cumque quererentur autem Doctores, quod in his emolumentis à Thesaurariis, ac depositariis, ac Ministris fraudarentur; hinc Julius Secundus eorundem professorum Collegiis, dictæ gabellæ administrationem concessit faciendam per duos Iuris civilis, & duos artium, & medicinæ Doctores collegiatos, singulis annis à propriis respective Collegiis eligendos; Cumque in eadem Universitate distincta sint Collegia Medicorum,

&c

& philosophorum, in quorum utroque pro majori parte adscripti sunt illi, qui sint principales medicinæ scientificæ professores, dum hoic facultati per necesse annexa videtur altera artium, seu philosophiæ, in illo tamen philosophorum, illi præsertim nobiles viri, qui medicinæ vacare nolunt, antiqua tamen observaotia dederit, quod Collegium Medicorum hanc administrationem habuerit, excitavit prætensionem alterum Collegium physicorum super participatione hujus administrationis; Quare introducta per appellationem causa
20 in Rota *coram Calatäeu*, datoque dubio; *De cujus bono jure constet. sub die. 13 Iunii* 1674. pro bono jure Collegii Medicorum, me pro eo scribente, responsum fuit, ex præfato potissime motivo observantiæ diuturnæ ex relatis *disc. 21. de judic.* & alibi, quando est antiqua, & excedit metam annorum quadraginta tanquam præscriptiva apta est tollere jus clarum uni, illudque alteri tribuere; Multò igitur magis ad effectum interpretationis, ad quem effectum sufficit etiam mioois temporis.

Certum autem videri dicebam, quod concessio Julii esset ambigua, & interpretationis capax, quinimò quod ista interpretatio, quam observantia dedit, esset probabilis, quoniam pro magis communi, ac pene universali usu Italiæ eadem unio duarum facultatum artium, & medicinæ, quæ consideratur in Medicis consideratur quoque in Juristis, quod scilicet sint professores, & Doctores utriusque Juris civilis, & canonici: Et tamen Pontifex distinguit Collegia, commque singulis concedit administrationem coæqualem; Istud verò considerat tanquam unum cum unica voce coæquali aliis, juxta regulam desumptam ex *Clementina plures, de jurepatronat.* de qua *sub tit. de jurepatron. disc. 34. &* 61. ideoque illud solum Collegium honorare voluit, quod esset utriusque facultatis complexivum, & sic penes illos, qui utramque haberent qualitatem, atque sedentes in isto Collegio, haberent etiam jus sedendi in altero, cum ad utrumque admitti soleant in ea Civitate professores medicinæ, habentes requisita necessaria, ut patet *ex decisione 797. & 832. Merlini, & decis.* 180. *par. 9. recent.* quasi quod ita absque necessitate distinguendi Collegia, in isto alterum saltem in parte comprehenderetur; Ac propterea probabilia visa est resolutio.

---

† ROMANA DATIORUM.

Pro UNIVERSITATE HEBRÆORUM.

Cum FRATRIBUS DE VELLETRIS.

Votum arbitramentale.

De eadem materia, de qua supra *disc.* 100. An scilicet, & quando durante quinquennio juramenti præstiti inter Hæbræos pro regulatione Datiorum, locus sit defalco, ob supervenientia infortunia, ex quibus bona notabilem diminutionem passa sint.

S U M M A R I U M.

1 *Casus controversia.*
2 *An ob augmentum, vel diminutionem bonorum durante quinquennio æstimi, fieri debeat augmentum, vel diminutionem datiorum.*
3 *Quod intrent similes termini defalchi pendentis in locatione.*
4 *Leges particulares, & capitula prævalere debent juri communi.*
5 *Ad quid recurrendum etiam sit ad regulas juris communis.*
6 *Quando evagationes sint laudabiles, vel vitiosa.*
7 *De applicatione ad rem, & quare non intraret defalcum.*
8 *Culpa ministri imputanda domino, vel præponenti.*

DISCURSUS CLXXIX.

PRæsupposita consuetudine Universitatis Judæorum Urbis, de qua supra *disc.* 100. *& seqq.* conficiendi quolibet quinquennio æstimum mediante possessorum 1
juramento, pro regulatione datiorum, Cum in Capitulo decimo sexto enunciato in eodem *disc.* 100. *in fin.* disponatur, quod contingentibus infortuniis, vel accidentibus evidentibus furti, incendii, & similibus, ita, & taliter, quod sequatur deterioratio status in quarta parte illius quantitatis, quæ jurata fuerit, fieri possit per factores Universitatis, & alios quatuor deputandos à consilio, quod inter eos Congrega nuncupatur, defalcum etiam infra quinquennium, quatenus eis visum fuerit, illud admitti debere, & quod extra istos casus, ex quocumque alio casu defalcum non admittatur, ne alias confusio inducatur; Atque fratres de Velletro bancum pignorum exercentes, in secundo, vel tertio anno currentis quinquennii, recognito negotio comperiissent ob fraudes, & dissipationes institorum, & ministrorum, notabilem adesse diminutionem, excedentem quartam partem quantitatis juratæ; Hinc oretenus, & concorditer in me ipsi, & Universitas compromiserunt, ut declararem, an intraret, nec ne dictum Capitulum 16. adeò ut locus esset defalco.

Negative respondendum censui, quoniam in hujusmodi allibrationibus, quæ in singula qoinquennia seu alias ex regionis more, statuta tempora fieri solent firmari dicitur pro eo tempore quidam status firmus & 2
invariabilis per quandam speciem conventionis correspectivæ, quæ tam ad Universitatis, quam singulorum commodum, & incommodum potest se æqualiter habere, quoniam si hoc medio tempore singulas facultates augeantur, non per hoc Universitas, vel alter, cui jus collectandi competat augmentum collectarum, vel datiorum prætendere poterit, ita è converso si minuantur, competere non debet singulis diminutio, vel defalcum; tum ea regula *secundum naturam &c.* ut quem sequuntur commoda, sequantur incommoda, ac etiam ex alia regula textus *in l. Præses, C. de fideic.* ut læsivus & præjudicialis non dicatur ille actus, qui æque se habere potest ad commodum, & incommodum, quamvis eventus respectu unius sit malus, dum poterat esse bonus; tum etiam ob nimiam congruam rationem in præfato capitulo decimo sexto in fine rectè consideratam, quod sc. ita sequerentur confusiones, & quotidianæ lites, & per textum *in l. fin. C. de alluvion.* firmant *Bald. & alii ibid. Intertus apud Petr. de Ubald. de gabell. cons. 1. n. 1. & 8. Menoch. cons.* 1194. *n.* 89. *& seq Ciriac. contr.* 156. *nu.* 5. *& seq.* Atque advertitur etiam supra *disc.* 100. ubi *& disc. seq.* agitur in specie de istis datiis Hebræorum.

Sed quoniam æquitati nimium adversari videtur, ut contingente infortunio, quod notabilem assis, & fortunæ deteriorationem causet, addenda sit afflictio afflicto, istum cogendo ad solvendum datia pro bonis, quæ non habet, dum ita dari posset casus, ut cogendus veniret quis pati jacturam omnium fructuum bonorum, quæ remanserunt, vel majoris partis eorum, pro solvendis datiis bonorum peremptorum; Hinc proinde, quando damnum, quod contigit, sit no- 3
tabile, juridice intrare debet defalcum, ad similes terminos *textus in l. licet C. locat. & cap. potuit, cap. propter sterilitatem extra eodem*, de quibus frequenter supra *hoc eod. tit. disc.* 65. *& seqq. & disc.* 159. *& in hoc Supplem. disc.* 175. ac etiam in ejus peculiari sede *sub tit. de locat. disc. 1. cum seqq.*

Quamvis autem inania evagatio videatur præmissa deducere in terminis generalibus juris communis, dum habetur lex particularis capitulorum, quæ juri communi semper prævalere debet, quoties turpia, & illicita non contineat, adeò ut obstet defectus potestatis, 4
ex

ex relatis *dist. 35. de judic.* & alibi, & in specie capitulorum appaltuum, seu vectigalium, ut pro lege haberi debeant, pluries in præcedentibus *hoc eodem tit.* advertitur; Attamen opportunum imo necessarium potius quam evagatorium censui hæc prænotare pro con- 5 grua, & germana intelligentia, sive interpretatione hujus legis particularis passivam interpretationem de sui natura recipientis à jure communi, ut in materia statutorum, aliarumque legum municipalium, quotidianum habemus.

Atque hinc educemus, quando evagationes, vel 6 prænotationes vitiosæ censeri debeant nec ne, spectato scilicet fine ad quem fiant, quoniam, ubi non influant ad causæ decisionem, vel examen, sed pro inani propriæ eruditionis substentatione, aut insequendo abusum regionis fiant adeò ut revera inutiles, ac superfluæ sint pro decisione causæ, vitiosæ censendæ sint, ac damnabiles, Secus autem ubi honestum, ac rationabilem habeant finem dilucidandi æquivoca, sive interpretandi legem, vel conventionem particularem, vel alium finem proficuum, & in casu præciso.

Descendendo itaque ad speciem, dum capitulum loquitur de casibus, vel accidentibus evidentibus, ac 7 provenientibus citra culpam possessoris, & qui illud notabile damnum saltem in quarta parte producant, exemplificando incendium, vel furtum, & similia & sic ubi adaptabiles essent termini defalchi, de quibus supra; Hinc dicebam non intrare, in casu illius damni, quod minutatim, & in dies ex mala administratione, vel negligentia, seu alia culpa contingat, quamvis illud in dies crescendo tractu temporis detegatur notabile, ut in præsenti supponebatur, quod scilicet ob fraudes, & dissipationes Institorum, & ministrorum banci, ac etiam ob deceptionem aliquorum negotiatorum, istud negotium detectum esset notabiliter diminutum, ex pluribus modicis diminutionibus, quæ factis calculis, seu bilanciis simul junctæ reddebant damnum notabile excedens quartam partem, qui casus mihi non videbatur comprehensus in capitulo.

Ponderando, quod culpæ potius quam casui ista deterioratio referenda veniebat; tum ex eo, quod mala 8 electio est in culpa, unde propterea habemus quod Dominus tenetur de facto famuli, vel præponens de facto præpositi quoties delictum versetur circa illud opus, cui præpositus fuerit, ex deductis *sub tit. de locat disc. 9. & alibi* tum etiam quia de culpa redarguendi videbantur ipsi principales, cur neglexerint singulis annis, vel temporibus facere bilancia, & revidere rationes ad effectum dignoscendi, an institores, & ministri fideliter, ac bene agerent, dum non agebatur de administrationibus legalibus, & necessariis sed de merè voluntariis; Et quemadmodum iisdem administratoribus bene agentibus ac propterea negotio, notabile recipiente augmentum, ultra quartam partem in capitulis taxatam non posset universitas prætendere augmentum dationum iuxta quinquennium, ita visum est dicendum fore in casu converso, ex regula, seu natura correlativorum, adhibendo quoque eosdem terminos defalchi in materia locationis, & conductionis, ut scilicet illud intret, ubi damnum proveniat à casu, non autem à culpa, aut mala administratione famulorum, & præpositorum, cum isti termini videantur congrui ad rem adaptabiles.

---

† PISANA, seu FLORENTINA
DEPRÆDATIONIS.

pro JOANNE FRANCISCO CARDO,
Cum MICHAELE ANGELO VACCARIO.

Responsum pro veritate.

De materia deprædationis indebite factæ per navem piraticam, ejusque Magistrum seu Capitaneum? An de illa teneatur Dominus navis, qui talem magistrum præposuit; Et quid ubi culposus non fuerit præpositus ab ipso Domino, sed ab altero per eum præposito.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *De probatione mandati præsumpti.*
3 *Dominus navis tenetur de facto præpositi mediati, id est præpositi ab eo, quem ipse præposuit.*
4 *Quod dominus navis non teneatur de robbaria, & delicto magistri navis.*
5 *Contrarium quod teneatur.*
6 *Quomodo ista contrarietates concilientur.*
7 *Quando dominus teneatur de facto famuli, vel præpositi.*
8 *De casu in quo dominus non teneatur, ut tamen affecta sit ipsa navis.*
9 *De exclusione culpæ deprædatoris.*
10 *Ad quod teneatur deprædator sine culpa, & delicto.*
11 *Quomodo in causis decidendis procedendum sit.*
12 *Resolutio casus.*

DISCURSUS CLXXX.

PYraticam navem pro deprædationibus contra infideles in portu Liburnensi instruxit Jo. Franciscus 1 atque servatis iis quæ ex legibus, ac stylis loci servari solent, ac debent, magistrum vulgò Capitaneum præposuit Joannem Baptistam, qui in partibus orientalibus decedens, ex vulnere habito pugnando cum navi infidelium; ejus loco proposuit Paulum, jam habentem munus ejus Locum tenentis. Joannis Francisci conjunctum, qui inita societate, cum duabus consimilibus pyraticis navibus melitensibus vulgo *di conserva*, quibus præerant duo milites Hierosolymitani, relatione habita, quod frumentum, aliæque merces repertæ in quadam cemba, seu minori nave oneratoria vulgo *Tartana*, cui præerat Michael Angelus Christianus, spectarent ad Magistratum Niciæ vulgo *Aga* Turcam, istas merces tantum deprædatus est, navem vero & alias merces, quas præsuppositum fuit esse Christianorum dimittendo, atque prædam cum dictis navibus sociis, juxta stylum divisit, Quare præfatus Michael Angelus datis justificationibus, quod etiam merces deprædatæ essent propriæ, non autem infidelium, eundem Liburnensem portum adiens, coram ejus magistratu, tam Paulum, quam Joannem Franciscum navis dominum, convenit pro restitutione damnorum, & interesse favorabilemque reportavit sententiam contra Paulum, cum istius condemnatione in prețiis 1300. pro mercium pretio, ac in damnis, & interesse liquidandis, reservato videri, an contra navis dominum actio competeret; atque in hoc statu ex parte Joannis Francisci domini, pro veritate consultus fuit, an, & quale jus foveret, ad effectum deliberandi an litem substinere deberet vel, potius honestam procurare concordiam transmissa proprii Advocati in partibus informatione, quæ in effectu aliud non continebat, nisi reassumptionem eorum, quæ habentur apud *Magon. decis. Florent* 111. deducendo quoque auctoritatem *Sanfelic.* 179.

Respondens itaque, duas efformabam inspectiones; unam facti, an scilicet Paulus, qui deprædationem fecerat, dicendus esset præpositus ab ipso Joanne Francisco; Et quatenus non quia præpositus à præposito, quid id relevaret; Et alteram, an præponens in casu quæstionis, de facto præpositi teneatur, sive sit mediatus, sive immediatus.

Quatenus pertinet ad primum; Quamvis in informatione transmissa supponeretur, quod scribentes pro actore prætenderent,

prætenderent, nimiumque insisterent ut Paulus dicendus esset præpositus immediatus, tanquam conjunctus,
2 ac nepos Joannis Francisci; Dicebam tamen quod istud (quatenus id interesset) videbatur contemptibile fundamentum, quoniam conjunctio sanguinis inter mandantem, & mandatarium, inducit quidem unam ex præsumptionibus ad probationem mandati præsumpti ex deductis *disc. 6. de judic. nu. 3. & seqq.* Sed est simplex præsumptio, quæ sola absque aliis non sufficit, & multo minus dum exclusa remanebat à contraria probatione expressa, quod fuisset præpositus Joannes Baptista, qui moriens in remota regione, istum præposuerat per viam subrogationis.

Difficultatem tamen, ob quam ista inspectio inanis remanebat, consistere dicebam in puncto juris, cujus
3 dispositione attenta dominus navis tenetur de facto magistri, vel præpositi etiam mediati, quia scilicet ab eo, quem ipse præposuerit, deputatus esset, ad textum expressum *in l. prima §. Magistrum autem secundo, ff. de exercitor. act. ubi Baldus, & alii*, cum quo pertranseunt *Afflict. decis. 82. num. 9. in fine Stracc. Ioannes de Evia, & alii relati per Rocch. in ejus notabil. de navibus post secundum volumen cons. notab. 5. n. 9* Et quamvis durum videatur, ut esse dicit *Faber in rational. in eod. text.* Attamen dicebam, quod è converso magis durum esset in foro ex sola repugnantia naturalis discursus obtinere contra id, quod expresse in jure decisum haberetur, atque per Doctores communiter receptum.

Ac ulterius quidquid sit de hoc puncto in genere, & pro aliis casibus quibus diversa congruat ratio; In hac tamen facti specie ob ejus particulares circunstantias, dicebam rationabiliter adaptabilem esse hanc legis decisionem, quoniam Paulus, qui à Magistro, seu Capitaneo, necessitate ita impellente, præpositus fuit, erat jam in munere ejus Locum tenentis seu Vicarii, qui proinde ubi etiam præpositus non fuisset, de natura officii in locum defecti capitanei succedere debuisset, ideoque ita ejus substitutio jam prævisa, & præordinata fuerat ab eodem domino, additis etiam ratihabitione, & conjunctione sanguinis ita considerabili.

Hinc proinde restringi dicebam causam ad alteram inspectionem, an scilicet posita dicti Pauli culpa in faciendo illicitam deprædationem, pro ista adversus navis dominum, & præponentem, actio competeret ei qui deprædationem passus est.

In hoc autem discurrendo, advertebam, domino navis assistere specialem auctoritatem *Roman. consil.*
4 *74.* ubi deciditur, quod dominus navis non teneatur pro rubbaria facta per magistrum, seu præpositum, istamque auctoritatem, quæ reputatur in materia magistralis sequuntur *Ursill. ad Afflict. decis. 82. nu. 1. Stracca de navib. par. 5. versic. scio alienum. Rocc. de navib. ut supra notab. 11. in fin. & notab. 13.* ex generali vera propositione, quod mandatum non censetur datum ad delinquendum; Potissime verò, ubi mandatarii persona non sit diffamata, vel suspecta sed potius bonæ opinionis, adeo ut imputare non possit mala electio.

E converso contra dominum observabam facere do-
5 ctrinam *Bar. inl. 1. §. familia ff de publican.* per illum *tex.* ut dominus teneatur de rubbaria magistri, seu præfecti navis atque firmant etiam *Afflict. & Ursill. d. decis. 82. Boer. decis. 56. Rocc. ubi sup. notab. 18.*

Stantibus itaque præmissis hinc inde dicebam pro declaratione idem, quod adeo frequens est mea dicendi
6 consuetudo, ut scilicet perpetuò erroneum censendum sit, cum hujusmodi generalitatibus, vel cum doctrinarum littera, & in sola earum fide indistinctè procedere, cum vera, & methodica forensium controversiarum decisio pendeat à casuum distinctione, ac singulorum qualitate, & circunstantiis; Illa tamen attenta generali propositione, vel distinctione pro facti regulatione, de qua *sub tit. de locat. disc. 9. num. 5. & seqq. & alibi plu-* 7 *ries*; quod scilicet aut præpositus delinquit circa opus cui præpositus est, & tunc dominus teneatur, aut extra illud, & tunc secus.

Ac propterea applicando ad rem, dictasque in oppositum doctrinas conciliando, advertebam, quod si exempli gratia agatur de navi oneratoria, & tunc si præpositus, seu magister rubbariam committat, seu alias in culpa sit in mercibus in ea oneratis, sive etiam in viatorum personis teneatur de ista culpa dominus, quoniam dicitur delictum præpositi, circa opus cui præpositus est, unde propterea, si idem deviando ab eo munere, cui præpositus fuit, artem piraticam exerceat, atque in aliis navibus rubbarias, & illicitas faciat deprædationes, sive alias culposè agat extra illud genus, cui navis destinata est, tunc dominus teneri non debeat, atque in his terminis procedat prima propositio, quæ antesignanum habet *Roman. d. conf. 74.* In aliis autem procedat altera quæ antesignanum habet *Bart. d. l. de publican.* Nisi in casu, in quo delictum famuli, vel præpositi sit extra opus, intret aliqua ex limitationibus late recensitis per *Farinacc. sub tit. de var. crim. quæst. 110.* puta quia domino innotesceret mala qualitas præpositi, sive quod sciens non provideat, aut quod ratum, habeat vel deprædatum sit in ejus auctoritate.

Et per consequens è converso ad rem si agatur de nave piratica principaliter destinata deprædationibus contra infideles, velgo *per andar in corso*, tunc si magister, vel præpositus, deviando à munere suscipiat merces venendas, atque eis rubbarias, vel fraudes committat, dominus teneri non debet, utpote extra opus, cui est præpositus, atque ultra fines mandati juxta *d. decis. 82. Afflict.* ubi de prohibitione accipi merces mercatorum, circa quas casus contingit. Sed si delictum, vel culpa versetur circa ipsum munus, vel officium deprædationis, & exercitii artis piraticæ quia nempe exercenda solum in bonis, & personis infidelium, ex deductis supra *in Melevitana deprædationis disc. 170.* & infra in alia *Pisana, seu Liburnien. disc. 195.* cum illis regulis, & justificationibus quas præbeat usus communis navigationis, ista verò ars illicite exerceatur cum fidelibus, & amicis, Et tunc dicitur delinqui circa opus, cui præpositus est, & per consequens dominus tenetur; Et hic videbatur casus quæstionis.

Alia etiam ponderata ratione, ob quam posita culpa nimiam sentiebam difficultatem contra requirentem, 8 quod sc. delictum non esset personale Capitanei, seu magistri, sed esset ipsius navis repræsentantis personam formalem, & intellectualem constitutam tam ex capitaneo, quàm ex militibus, & nautis, ac etiam ex tormentis bellicis, aliisque armis, seu instrumentis, adeo ut navis capta, vim, & deprædationem passa sit, non à fraude & machinatione solius Pauli magistri, seu Capitanei, sed ab ipso corpore navis, ejusque potentia; Et per consequens, ubi etiam contra ipsum dominum, & præponentem in ejus persona, & in aliis bonis non competeret actio, adhuc tamen ista competeret contra ipsam navem damnificantem ex noxali actione, sive ex illa legis Aquiliæ, ad instar illius damni, quod inferat absque domini mandato, vel præpositione servus, quoniam non tenebitur quidem dominus de proprio ad emendam damni, sed tenebitur pati amissionem servi damnificantis, ut noxa pro noxia remaneat affecta.

Concludebam itaque, quod præfati Joannis Francisci requirentis defensio non consisteret in jure, sed in facto, curando scil. excludere crimen, vel culpam præfati Pauli Præpositi, quasi quod in bona fide versatus fuerit, justamque asseverationibus nautarum ipsiusmet cymbæ deprædatæ, credendi causam habuerit, quod illæ merces spectarent ad infidelem inimicum; 9 Atque istius bonæ fidei justæque credulitatis nimium probabile argumentum desumi videbatur ex tribus circunstantiis. Primo nempe ex qualitate loci, in mari

mari scil. sub dominio Turcarum, & prope illum locum, ad cujus officialem, vulgo Ags, merces pertinere præsuppositum fuit; secundo ob divisionem aliarum mercium, ipsiusque navis, vel cymbæ ac ejus instrumentorum notabilis valoris, quoniam ubi in dolo versatus esset committendi rubbariam, & illicitam deprædationem, ista in omnibus sequuta fuisset; Et tertio ob participationem publice, & palam, & candide cum duabus aliis navibus sociis, seu *di conserva*, quas regebant duo milites hierosolymitani, viri nobiles, & religiosi, in hac arte bene periti, ob caravanas, quas super ejusdem Religionis maritima classe in hoc munere persequutionis Infidelium faciunt, adeo ut inter Christianos, Insula Melevitana videatur hujus ministerii metropolitica sedes, ac major universitas, vel schola, Ac propterea, quod ipsi navis domino expediret pro ejus jure & interesse assumere defensionem forte neglectam, vel non bene factam ejusdem Pauli præpositi cum præfatæ sententiæ ejus condemnatoriæ revisione.

Posita etenim exclusione delicti, & culpæ positivæ, adeo ut casui potius actus referendus esset tunc alia
10 non intraret actio nisi de utili in rem verso, juxta ea, quæ in materia ejus actionis competentis contra eum, qui nullam habeat obligationem ex contractu, vel quasi, aut ex delicto, vel quasi, habentur *sub tit. de credit. disc.* 72. Ideoque desuper ea defectu notitiæ, & circunstantiarum facti omnino maturum judicium efformare non potui.

Insinuavi tamen, quod quando istud motivum ea facti circunstantiis non assisteret, tunc causa videretur periculosa, ideoque consului quod magis expediret cum aliqua honesta concordia illi finem dare, Non potest etenim ejusdem administrantis in concernentibus ejusdem administrationem factum dividi, sed æqualis esse debet causa commodi, & incommodi, ut passim habemus in complimentariis aliisque negotiorum administratoribus, unde quemadmodum præponens reportavit, vel reportasset commodum licitarum deprædationum factarum cum opera hujus ministri, ita è
2 converso huic incommodo subjacere debet.

Ac propterea concluditur, quod juxta pene generalem
11 hodiernam forensium controversiarum naturam, punctus non est juris sed potius facti, ex cujus particularibus circunstantiis singulorum casuum decisio pendet, non autem ea generalibus propositionibus, vel ea doctrinis, quæ in diversis casibus prodierint, cum quibus perpetuo erroneum est procedere absque his distinctionibus, & reflectionibus.

Juxta præmissa ad favorem Caidi prodiit resolutio Rotæ Florentinæ de mense Julii, vel Augusti 1675. nulla tamen dictorum articulorum facta discussione, vel
12 examine, sed ex solo motivo limitationis dati solitæ ad regulam obligantem dominum de facto famuli, vel præponentem de facto Præpositi, de qua *Farin. d. qu.* 510. *& alii recensiti d. disc. 9. de loc. & alibi* quod sc. excusetur dominus, vel præponens si eligat, vel præponat personam bonæ famæ, inhærendo auctoritati *Vares. consil. 96. in civil.* ubi rejicitur *d. dec. Afflict.* sed id videtur ea adverso propositum; talis est frequens eventus causarum, ut eorum resolutio sequatur ex minus considerabilibus, vel neglectis motivis ob ingeniorum varietatem.

---

† PERUSINA REPRÆSALIARUM.

Pro CAPITULO CATHEDRALI, ET TOTO CLERO.

Cum CIVITATE, ET THESAURARIIS.

Casus disputatus in Sacra Congregatione Immunitatis, & resolutus pro Capitulo, & Clero.

De repræsaliis, à quibus, & contra quos exerceri possint, & de earum diversis speciebus.

SUMMARIUM.

1 *Facti series cum resolutione.*
2 *De Sacra Congregatione Immunitatis, & de quibus causis ad ipsam cognoscere pertineat.*
3 *Non attenditur qualitas personæ materialis, sed qualitas officii, ideoque si Prælatus exercet officium sæculare, habetur tanquam judex laicus.*
4 *De ratione ob quam Clerici, & Ecclesiastici solvunt onera, & gabellas in Statu Ecclesiastico.*
5 *Thesaurarius generalis Papæ est etiam Magistratus Ecclesiasticus.*
6 *An Episcopi, & alii inferiores Papa possint committere causas Clericorum Magistratibus sæcularibus.*
7 *De repræsaliis non concedendis contra Clericos.*
8 *Quod insolita non veniant sub mandato, seu delegatione generali.*
9 *Quænam sint vera, & propria repræsalia.*
10 *De quadam repræsalia judiciali etiam in causis privatorum*
11 *De repræsaliis contra cives pro debito Civitatis, & de illarum ratione.*
12 *Ad quod cives cogi possint pro occurrentiis, & debitis Civitatis, vel communitatis.*
13 *De ratione resolutionis, & quare cum Clericis non debeant practicari repræsalia, de quibus n. 18.*

DISCURSUS CLXXXI.

CUm in Statu Ecclesiastico immediato ea rationibus insinuatis supra *disc.* 55. *&* 56. modica pe- 1
neque nulla sit ecclesiasticæ immunitatis realis praxis, dum Ecclesiæ, & Clerici, aliæque ecclesiasticæ personæ plerisque oneribus, & gabellis subjiscent, præterquam illis, qui Cameralia dicuntur, ut etiam patet ex deductis *disc.* 26. *de Regularibus, & alibi*; Hinc inter singulorum locorum Communitatem laicalem, & Clerum, controversiæ haberi solent super hujusmodi onerum repartitione, ac supportationis modo, prout contingit in hac Perusina Civitate, in qua ea Arbitrorum laudo emologato, quædam annis decursis prodiit concordia ad cujus limites prætendentibus, tam Civitate, quam appaltatoribus Cameralibus, sub Thesaurariorum vocabulo explicari solitis, Clerum, & Capitulum in cujusdam notabilis summæ solutione morosum esse, obtenta à Thesaurario generali Urbis, generali communicatione ejus facultatum, ejusdem Civitatis, ac Provinciæ Umbriæ Gubernatori, qui pro istius Principatus stylo in Prælaturæ statu, quinimo etiam in Episcopali dignitate constitutus erat, de istius mandato repræsalia commissa fuit in persona cujusdam qualificati Canonici Cathedralis, qui supponebatur Syndicus, & administrator, vel superintendens negotiorum Cleri, illum indecenter detrudendo in carcerem à quo, ut se liberaret, coactus fuit summam prætensam deponere; Quare adversus hunc actum habito recursu per ipsum Capitulum, ac universum Clerum ad Sacram Congregationem Immunitatis post trinam propositionem *sub die* 18. *Decembris* 1674. prodiit resolutio in præcedentibus propositionibus, ex Cameralium oppositionibus & subterfugiis dilata, ad favorem Cleri, & Ecclesiasticorum, tam pro isto actu particulari, quam generaliter in futurum, hujusmodi scilicet repræsalias, quamvis cum sæcularibus practicari solitas, illicitas esse cum Clericis, cum quibus practicari non possent, nec debebant.

In disputationibus itaque desuper habitis, me pro Capitulo, & Clero scribente, duæ fuerunt inspectiones; Una scilicet ordinis, vel jurisdictionis, & competentiæ hujus Congregationis Immunitatis; Et altera meri-
soium

torum negotii principalis super licita, vel illicita repræsalia contra aliquos Clericos particulares pro universali, vel communitativo debito Cleri, seu Capituli.

Quatenus pertinet ad primum, Dicebant Camerales scribentes pro Thesaurariis, & Civitate, incongruum
2 esse recursum ad hanc Sacram Congregationem Immunitatis, ipsamque proinde incompetentem censendam fore, quodque causa remitti deberet ad suos Judices ordinarios, prout de jure, qui judicarent an bene, vel male dictus Gubernator à Thesaurario generali desuper delegatus, in hoc se gesserit; Ista namque Sacra Congregatio Immunitatis, ex insinuatis *in Relat. Curia disc. 17.* ac etiam *in Miscell. Eccles. disc. 2. & 4. cum seqq.* sub Urbano VIII. erecta fuit pro jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiæ conversatione, & defensione adversus laicorum magistratuum perturbationes, & præjudicia; secus autem, ubi contra Clericos, vel Ecclesiasticas personas processum fuerit cum auctoritate Judicis Ecclesiastici, generalem, seu habitualem cum eis competentiam habentis, quoniam si actualis incompetentia allegetur, sive unius ex pluribus æquè competentis major competentia, juxta tot quæstiones, de quibus in sua sede *sub tit. de jurisd. disc. 1. & seqq. & per tot.* ac etiam *in d. Miscell. Eccles. disc. 16. & 22. & seqq.* ad Sacras Congregationes Episcoporum, & Consilii sive ad unam, vel alteram Signaturam Gratiæ, vel Justitiæ cognitio pertinet, non autem ad istam Congregationem Immunitatis, quæ super prædicto solùm causarum genere erecta est, atque ita instando pro remissione causæ ad Thesaurarium generalem, quod idem importabat, ac succumbendam omnimodam hujus partis in negotio principali, dum ex pluries insinuatis *d. tit. de jurisd. & alibi*, frequenter contingit, quod ex qualitate Judicis, vel Tribunalis pendet decisio.

Scribens è converso pro competentia jurisdictionis hujus Congregationis, quæ in prima causæ propositione se talem declaravit, dicebam præmissa rectè procedere, quando nulla laicalis potestatis quæstio, vel mixtura desuper caderet, quia nempe repræsalia facta esset per Episcopum, vel alium Magistratum mere Ecclesiasticum, secus autem in casu, dum illa facta erat de mandato ejus, qui personam, seu figuram gerebat Gubernatoris, vel Præsidis sæcularis, unde manat violatio jurisdictionis, & immunitatis Ecclesiasticæ.

Neque obstare advertebam, quod persona materialis, quæ hunc Magistratum exercebat, esset in prælatura, & in Ecclesiastica dignitate constituta, quoniam
3 non qualitas personæ materialis, sed illa personæ formalis, & muneris in hoc proposito attendenda venit, juxta casum, de quo *sub tit. de jurisd. disc. 65.* quod scilicet ille Protex Regni Neapolitani, de quo ibi agitur, constitutus erat in dignitate Cardinalitia, ac etiam Archiepiscopali, & tamen considerabatur tanquam Princeps, seu Magistratus sæcularis; idemque in casu, de quo *disc. 4. Miscellan. Eccles. & eod. tit. de jurisd. disc. 1. & seqq.* de Magno Magistro Religionis S. Joannis Hierosolymitani in insula Melevitana, & de ejusdem Religionis Prioribus, & Commendatariis, quamplura dominia temporalia possidentibus, quoniam licet sint personæ Ecclesiasticæ, & capaces Ecclesiasticæ jurisdictionis, quam actu exercent, etiam cum Clericis, & cum aliis Religiosis professis, vel servientibus, habentibus requisita, de quibus *disc. 4. de jurisd.* Attamen in iis, quæ concernunt dominium, vel Magistratum sæcularem, considerantur tanquam sæculares violatores Ecclesiasticæ jurisdictionis, & immunitatis.

Atque in fortioribus terminis habemus in ipsamet Urbe, & Statu Ecclesiastico, & in persona ejusdem Pontificis, ejusque Tribunalibus, & Magistratibus, quod in iis, quæ concernunt dominium, & regimen temporale, pro mere sæcularibus habentur, quoties non accedat voluntas Papæ, conjungendi utrumque gladium, & utramque potestatem, ex pluries insinuatis sub diversis locis, & præsertim *disc. 57. de judic.* occasione agendi de Ægidiana, *& in Relat. Curia disc. 4. 25. & 36. & in aliis*, agendo de ipso Papa, & de Gubernatore Urbis, ac etiam de Congregatione Consultæ, & similibus officialibus.

Et quamvis emolumenta hujusmodi onerum cedant ad commodum ejusdem Cameræ Apostolicæ, sive solvantur per sæculares, sive per Ecclesiasticos; Attamen 4
diversa est causa debendi, atque in hac parte Papa duplicem respectivè gerit personam, ipsaque Camera duplicem diversam habet speciem, ex insinuatis supra *d. disc. 55.* ubi etiam insinuatur, id verificari quoque in aliquibus Principibus sæcularibus, & præsertim in Rege Catholico ex Apostolicis concessionibus exigente pleraque subsidia, & contributiones ab Ecclesiasticis, ac etiam gerente personam Prælati, ac magni magistri plurium militarium Religionum, sed non per hoc exercet hujusmodi jura Ecclesiastica, vel spiritualia per Magistratus, & Tribunalia principantis sæcularis, dum adsunt proprii Magistratus Ecclesiastici.

Quo verò ad aliam inspectionem, dicebam, quod ex præmissis constabat de inefficacia delegationis vel communicationis facultatum factæ per Thesaurarium 5
generalem, qui absque dubio dicendus venit Magistratus mixtus, habens sibi à Papa communicatam utramque potestatem, cum sit collector generalis spoliorum Ecclesiasticorum, aliorumque jurium Cameræ Papæ, ut Papæ præsidendo à principatu temporali etiam extra dominium temporale Ecclesiæ, dum est Judex appellationum, & recursuum à Nunciis, & Collectoribus Apostolicis, aliisque Cameralibus officialibus, & ministris per universum Orbem Catholicum ex deductis *in Relat. Curia disc. 55.*

Verùm hanc potestatem committere non potuit dicto magistratui sæculari cum Clericis, cum soli Papæ 6
id concedatur, quoties agatur de judicando, & exequendo judicatum proprium, secus autem, ubi de exequutione nudi facti mandatorum, & judicati Magistratus Ecclesiastici competentis, unde propterea receptum habemus, quod Episcopus, vel alter Prælatus, Papa inferior, non potest deputare laicum in Vicarium generalem, & foraneum, sive causas contra Clericos præsertim criminales, vel civiles circa coercitionem personarum, quidquid sit de judiciis merè realibus in bonis, ex relatis frequenter per modernos collectores, præsertim *Barbos. de Episc. alleg. 54. num. 4. Pellegrin. de Vicar. in princ. pag. 2. num. 4. & passim.*

Quinimò alterum dicebam, quod probabilius respectu Clericorum, & Ecclesiasticorum, neque in ipsomet 7
Thesaurario adesset ista facultas repræsaliandi, quamvis illam absque dubio habeat, & exerceat cum laicis, cùm quibus etiam conceditur appaltatoribus in appaltibus Cameralibus, eo quia cum laicis pro debitis, & contributionibus fiscalibus, id videtur ex communi consuetudine, præsertim Italiæ, passim receptum & connaturale pro debitis scilicet Communitatum exequendi in bonis, & personis aliquorum civium, ut infra; In Clericis autem, & personis Ecclesiasticis repræsaliæ sunt expressè prohibitæ per decretum Concilii Lugdunen. *registrat. in cap. unic. de pen. in 6.* ubi Doctores relati per *Carl. de Graff. effect. Cler. 23. num. 1. & 2. Barbos. in Collectan. ad idem cap. unic. Cohell. ad bull. bon. regim. cap. 12. num. 52. & num. 72. & seqq.*

Quamvis enim revera ista prohibitio percutiat casum diversum, ubi scilicet agatur de faciendo repræsalias in persona, vel bonis Clericorum pro delicto, vel debito laicorum, unde propterea non videtur, quod capiat casum in quo agatur de debito ipsorum Clericorum, eorumque Communitatis, ut pro absoluto habuit eadem 8
Congregatio; Attamen quia id est insolitum, & nunquam practicari consuevit, idcircò dicebam, & hæc Sacra Congregatio admisit intrare conclusionem, de qua *disc. 1. de emphyteusi & alibi*, quod scilicet in generali concessione jurisdictionis, & facultatum factâ

Vicario, vel alteri Magistratui non veniant insolita, ut etiam occasione agendi de alia specie repræsaliarum, ut ista, quando non obstet consuetudo, aliis relatis plene firmatur apud *Arias de Mesa resolut.* 22. *lib.* 2. dum in hoc totum facere videtur consuetudo.

Ad id autem comprobandum, occasione quoque respondendi multis auctoritatibus, quas desumptas, vel transcriptas *ab Arias de Mesa d. lib.* 2. *cap.* 11. *cum. plurib. seqq.* deducebant scribentes in contrarium; Advertebam, quod illæ repræsaliæ, de quibus antiqui

9 Doctores loquuntur, & præsertim *Bart.* qui particularem desuper edidit tractatum, & quarum facultas connumeratur inter regalia majora Principi reservata, longe diversam habent speciem, dum propriæ dicuntur illæ, quæ fiunt in personis, vel bonis subditorum alterius Principis, vel Civitatis in proprio Principatu, vel Civitate, ad effectum cogendi dictum Principem, vel Civitatem, ut abstineat ab aliquibus actibus præjudicialibus ipsi repræsalianti, vel ejus subditis ut nostra ætate frequens praxis docuit in dominiis Regis Catholici, quod repræsaliæ positæ fuerunt in bonis, & juribus Januensium aliarumque Nationum ob gesta Reipublicæ, vel alterius Principis, istarumque repræsaliarum occasione, *Arias de Mesa* utpote desuper consultus, disputat quæstionem, an Vicarius Regis qualis est Prorex Regni Neapolitani hanc habeat potestatem, concludendo affirmative potius, ratione consuetudinis &, observantiæ, & ob nimiam amplitudinem mandati.& facultatum istius Magistratus.

Istarumque repræsaliarum ad instar, per quandam

10 earum speciem, vel imaginem inolevit etiam in Magistratibus, & Tribunalibus usus exequendi judicatum in una re, loco alterius, juxta *decis.* 149. *Bichii, cum aliis relatis disc.* 40. *num.* 47. *de judic.* ac etiam insinuatur *sub tit. de feud. disc* 56. *& alibi.*

Diversa est species hujusmodi repræsaliarum, de quibus agebatur, dum istæ tales impropriè dicuntur

11 ex quodam usu loquendi, itaque non habent illam exorbitantiam, quam habent præcedentes, neque revera dicendæ veniunt de regalibus majoribus supremo Principi, præcise reservatis, quoniam licet non habeant juris assistentiam, non tamen habere dicuntur omnimodam resistentiam ea ea ratione, quod omnes cives dicuntur debitores erga Principem, vel Rempublicam pro tributis, & collectis, aliisque publicis oneribus, & contributionibus, atque Communitates, tanquam corpora ficta, & inanimata de per se, aliud non sunt, nisi quædam arca, seu bursa omnium Civium, qui cum singulorum collectis, & contributionibus, aut cum assignatione illorum jurium, & emolumentorum, quibus seipsos privant, juxta insinuata supra *disc.* 94. *& seq.* ac etiam *disc.* 35. *& seq. de servit. & disc.* 2. *de feud. & alibi*, illam arcam, seu bursam implent, ut ita commode promptam Principis, vel Reipublicæ Quæstores pro publicis urgentiis habeant, & per consequens quando idem cives id negligunt, ea quadam generali consuetudine introductum est ea boni publici motivo, atque ut prompte publicis urgentiis ea curri valeat, cogendi aliquos cives divites magisque idoneos ad promptam solutionem, ut deinde ipsi ex singulorum collectis, & contributionibus reintegrentur; Ita inferendo stimulum, ac timorem ditioribus, & potentioribus, penes quos Communitatum regimen, & directio esse solet, alicujus majoris sollicitudinis super singulorum collectis & contributionibus.

Ad instar eorum, quæ insinuantur etiam supra *disc.*

12 44. *&* 45. ut calamitoso tempore belli, penuriæ, aut pestis cogi possint divites, ac idonei cives exhibere, & vendere triticum, aliaque victualia, sive pecuniam pro illorum emptione mutuare, aut se obligare de proprio erga creditores Communitati, qui nolentes Communitatis fidem sequi, exigere solent obligationem aliquorum civium particularium, juxta casus relatos *sub tit. de alien. & contract. prohib. & alibi*, in proposito obligationis particularium pro Communitate.

Est itaque ista repræsalia impropria ita nuncupata ad instar, totaque provenit à consuetudine, de qua testantur *Bart.* & alii relati per *Cohell. ad bull. bon. regim. d. cap.* 12. Et per consequens cum in hoc totum faciat consuetudo, istaque non adsit in Clericis, aliisque per- 13
sonis Ecclesiasticis, ita resultat, quod ea indebite prædicata fuerit, non bene arguendo à praxi, quæ habeatur cum laicis dum ex insinuatis *d. disc.* 55. ex diverso jure, diversaque persona collectæ, & contributiones, aliaque onera exiguntur ab Ecclesiasticis, quam exiguntur à laicis, quamvis de facto eadem videatur Camera, seu bursa atque ex isto motivo deficientis consuetudinis potissime, prodiit resolutio, quæ justa, beneque fundata visa est.

---

†ROMANA LIBERTATIS.

Pro ISACH AROVAS HEBRÆO ORIENTALE,

Cum N. N.

Casus disputatus coram Vicesgerente.

An Hebræi Orientales domicilium habentes in locis de dominio Turcarum, efficiantur servi Christianorum à quibus vi bellica in terra, vel mari capiantur; Et quid de ipsismet Christianis subditis infidelium; Et de Christianis apostatis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*

2 *De potestate Magni Magistri Hierosolymitani in Insula Melevitana.*

3 *Princeps potest servos libertati donare.*

4 *Quando id procedat, & an attendi debeant literæ testimoniales libertatis.*

5 *De privilegio Apostolico concesso Judæis ne possint effici servi.*

6 *Quomodo istud privilegium veniat intelligendum.*

7 *De eodem Magistro, de quo nu.* 2. *& in quo subjaceat Sedi Apostolicæ.*

8 *De deprædationibus bonorum subditorum Principis inimici, & quid quoad personas.*

9 *De statu Judæorum, & quorum sint capaces, eorumque materia.*

10 *De differentia inter Judæos, & Turcas, & an Judæi efficiantur servi.*

11 *Declaratur propositio, quod Christianus non habet servum Christianum.*

12 *Christiani apostatæ vulgo renegati capti, si dicant velle redire ad fidem, an donentur libertati.*

DISCURSUS CLXXXII.

TRaducto ad oras Portuenses vulgo Fiumicino, sive ad [illegible] Urbis in quandam Navi, vel Cymba Mele- 1
vitana in forma servi à pluribus annis capto in navi Turcarum Isach Hebræo Orientali, curavit Universitas Hebræorum Urbis, de hoc certiorata, illum arrestari, ne alio duceretur, assumendo illius libertatis opus ex duplici motivo coram Vicesgerente Cardinalis Vicarii; Primo nempe ob litteras Magni Magistri Religionis Hierosolymitanæ, in qua ille enunciatur olim servus, nunc manumissus, & liber, hortando omnes, ut eum, tanquam liberum tractent, neque tanquam servum tractari seu molestari permittant, juxta hujusmodi litterarum patentium, seu testimonialium consuetam formam; Et secundo quod tam de jure, quam ex Apostolico privilegio Sixti V. Hebræi libertatem commercii habeant cum Orientalibus subditis imperatoris, vel Tyranni Turcarum, quodque propterea non possint per Christianos effici servi, ex eo quod in Turcarum navibus inveniantur.

In disputatione itaque desuper habita in qua pro
Hebræi libertate ad Universitatis instantiam scribe-
bam; quatenus pertinet ad primum punctum, quo
subsistente, inanis labor erat agere de altero, illa vide-
batur potius facti, quam juris; Non negabant etenim
scribentes pro eo, qui se dominum prætendebat, at-
que servitutem allegabat, ea, quæ à me dicebantur su-
per fide præstanda dictis litteris Magni Magistri, qui
Insulæ Melevitanæ est Princeps cum supremo imperio,
2 & regalibus majoribus, ea deductis *hoc tit. supra disc.
126. & disc. 69. de jurisdict. & disc. 4. Miscellan. Ec-
cles.* & per consequens cum ipse aliquem in sua ditione
liberum declarat, tali declarationi deferendum est, ob
3 facultatem, quam Princeps habet donandi servis liber-
tatem, *ad tex. in l. fin. & tot. tit. ff. de natal. restit. cum con-
cord. apud Rovit. super pragm. in Rubr. de serv. manumiss.*

Dicebant tamen id recte procedere, quando litteræ
non essent fiduciariæ, & in gratiam ipsius domini, cu-
jus interesat, ut iste servus redimeretur, idemque ad-
monitus, quod illum traducendo ad Urbem, Univer-
sitas Hebræorum Urbis, vel probabilius altera Hebræo-
rum Orientalium Anconæ, de qua contra distincta ab
Hebræis occidentalibus, habetur supra *disc.* 104. redi-
meret; hinc proinde ipsemet dominus de hujusmodi
4 litteris in discessu sollicitus fuit, ut contingente casu
redemptionis, illa prompte practicabilis esset juxta sty-
lum hujusmodi attestationes dari solent, ac propterea,
ut præmissum est, dicenda erat quæstio potius facti
quam juris; Idque reflectendo ad veritatem, mihi
quamvis in contrarium scribenti, probabile videbatur,
non solum ob aliquas justificationes, quæ desuper da-
bantur, de quarum efficacia in stricta juris censura,
nimium dubitari potuisset; sed potissime ex argumen-
to resultante ab eo, quod istæ litteræ non essent penes
ipsum Hebræum, qui se liberum contendebat, sed
penes illum, qui tanquam dominus illum ducebat vin-
ctum in statu servitutis, Addita etiam probabilitate,
seu bona fide resultante ab accessu ad Urbem, vel ejus
portum libere, & publice, cum tamen notorium sit in
eadem Urbe adesse Universitatem adeo numerosam,
& considerabilem hujus sectæ, ideoque insimul consi-
deratis omnibus circunstantiis, cum regula, ut sin-
gula quæ non prosunt, &c. videbatur, quod ita se ha-
beret rei veritas.

Quo vero ad alium punctum, illum distinguebam
in duas inspectiones, unam scilicet particularem resul-
tantem à privilegio Sixti V. Et alteram in terminis ge-
neralibus juris communis.

Super prima, scribendo more Advocati ad causæ op-
portunitatem dicebam, quod ita intraret vulgatis regu-
la sæpius enunciata *tex. in l. ille aut ille ff. de leg.* 3. quod
in claris, & expressis non intrant quæstiones, & argu-
menta, cum privilegium sit litterale, atque descendat
ad speciem illorum Hebræorum, qui in partibus Orien-
talibus sub dominio Turcarum cum navigatione com-
mercium habeant; Neque dicebam dubitandum esse
de potestate assumendi altiorem inspectionem super po-
5 testate Papæ in temporalibus, in toto mundo, & in
alienis Regnis, & Principatibus, & super quam aliquid
insinuatur *in Relat. Curiæ disc.* 5. cessabat difficultas
ex facto; dum persona erat in Urbe sub dominio tem-
porali Papæ, ac etiam ille, qui de servitute contende-
bat, subditus dici poterat, utpote de Insula Melevi-
tana sub dominio Magni Magistri Hierosolymitanæ
Religionis, qui est subditus Papæ adeo ut ab ejus sen-
tentiis ad Papam, ejusque Curiam appelletur.

Multoque magis dicebam, dicto privilegio deferen-
dum esse, dum constabat de ejus praxi, vel observan-
tia sub Clemente VIII. quod in consimili casu per
sententiam particularem Congregationis trium Cardi-
nalium, alter Hebræus liber declaratus fuit.

Verum reflectendo ad veritatem, dubitabam de mo-
tivi relevantia, ut juxta stylum ab initio requirentibus
6 insinuavi, quoniam ex præfati indulti, seu privilegii
tenore liquet, illum concessum fuisse per Papam, tan-
quam suæ temporalis ditionis Principem, non autem
tanquam Papam pro regimine Ecclesiæ Universalis, eo-
dem modo, quo sunt aliæ provisiones, de quibus *sub
tit. de Usur disc. 6. & alibi pluries* Cum etenim ea insi-
nuatis supra *d. disc.* 104. in Anconitana præsertim Ci-
vitate magis apta navigationi, & commercio partium
Orientalium, vivant hujusmodi Hebræi Orientales,
adeo ut particularem constituant Universitatem con-
tradistinctam ab Occidentalibus, ita congruum fuit
concedere libertatem commercii cum illis regionibus
active, & passive, ut scilicet illi qui in dicta Civitate
Status Ecclesiastici, aliisque partibus morantes, ad
illas partes Infidelium accederent, causa negotiationis,
ac etiam ii, qui in illis partibus domicilium habentes,
ad nostras venire possint, tanquam per communicatio-
nem commercii, ob quam ab uno Principe concessam
ex quadam communi lege congruentiæ, quæ gentium
dici solet, omnes alii Christiani Principes, per quorum
territoria transire contingat, non permittant eos depræ-
dari, ac servos effici; Secus autem, ubi de iis agatur
Hebræis, qui non ex causa hujus negotiationis, vel
commercii jam concessi, sed in Turcarum navibus mili-
tent, aut inveniantur dum etiam ipsorummet Turcarum,
& infidelium negotiatorum, cum nostris Regionibus
idem commercium quandoque haberi solet, eisque ista
conceditur assecuratio.

Et quoad superioritatem Insulæ Melevitanæ ponde-
rabam dubitare posse ea quæ habentur *d. disc. 69. de ju-
risd.* ut scilicet superioritas sit in iis, quæ concernant
ipsam Religionem, ejusque regimen, & in quibus ipse 7
Magnus Magister consideratur tanquam ejusdem Reli-
gionis Prælatus, Secus autem in temporalibus, in qui-
bus gerit personam diversam feudatarii Regni Siciliæ.

Quo vero ad alteram inspectionem in terminis ge-
neralibus juris communis; Præsupposito assumpto, ex
communi consuetudine recepto, ut ea, quæ in jure
statuta sunt, tam super deprædatione bonorum ho-
stium, quam super servitute personarum, hodie inter
Christianos, quamvis inimicos, procedunt solum quo- 8
ad bona, non autem quoad personas, quæ fiunt quidem
vinctæ ratione carceris, non autem in ratione servitutis,
eo quia Christianus non habet servum Christianum,
quamvis hæreticum, vel schismaticum, ideoque jura
veræ servitutis intret solum cum Turcia, aliisque Ma-
humetanæ sectæ sequacibus, qui proprie dicuntur no-
stri hostes, ea deductis apud *Mastrill. decis.* 154. *re-
petit. apud Castrill. dec.* 107. *cum aliis*; de quibus *in
Melevitana deprædationis in hoc eod. supplem. disc.* 170.
idcirco stante hoc præsupposito, advertebam, punctum
esse, quid dicendum veniret in isto casu mixto; quod
scilicet non ageretur neque de Christianis neque de
infidelibus Mahumetanis, sed de tertia specie profes-
sorum sectæ Judaicæ, an scilicet potius sub Christia-
norum, vel sub Infidelium genere in hoc proposito
venire deberent.

In hoc autem, retento eodem themate scribendi mo-
re Advocati ad causæ opportunitatem, deducebam ea
quæ cum consueto illius alioquin docti Auctoris pro-
lixo & nauseativo stylo habentur apud *Paris. cons. 1. lib.
4. in princ.* quod scilicet quamvis apud Deum Judæi 9
criminosi, & delinquentes, censendi sint, utpote in
eorum perfidia perseverantes, atque veritatem redem-
ptionis agnoscere nolentes, ac propterea servi reputen-
tur; Attamen id improprie procedit ad prædictam sci-
licet affectum fori interni apud Deum, & Ecclesiam, sed
in foro externo habentur tanquam liberi, & cives, eo-
dem modo, quo Christiani, adeo ut gaudeant omnibus
favoribus, & privilegiis, ac statutis, & legibus, qui-
bus alii cives, etiam in iis, quæ fundata sint in æquita-
te, & contra ipsosmet Christianos ex iis, quæ habentur
deducta *sub tit. de servit. disc.* 70. occasione competen-
tiæ retractus, & generaliter occasione privilegiorum
minoris, vel occasione lucri dotalis *sub tit. de dote,*

& occasione facultatis faciendi fideicommissum, *sub tit. de fideic. & alibi.*

Atque discutiendo etiam per rationes dicebam, quod quamvis Judæ sint infideles, non tamen sunt pu-
10 blici hostes generaliter, & in generica prohibitione commercii, ut sunt Turcæ, dum Ecclesia in ipsamet Urbe ejus Metropoli, & in multis locis permittit eorum commercium, adeo ut habeantur potius tanquam cives, vel pacifici amici; Ponderata etiam alia notabili ratione differentiæ inter Mahometanos, & Judæos, quod scilicet illa secta in ejus introductione habet formalem apostasiam à fide Christiana jam introducta, & dilatata, unde prodiit in ejus injuriam, & destructionem vel diminutionem, cui sectarii quotidie student n ale scilicet, ac tyrannice tractando Christianos, eosque incapaces reputando omnium munerum, & honorum, quorum capaces reputant, quando apostatando à fide, eorum amplectantur sectam, & sic est continua pugna contra Christianos, tam cum vi bellica, quam cum ista vi interpretativa; E converso autem secta Judæorum, antequam compleretur mysterium redemptionis, erat religio sancta, & a Deo probata ipseque populus electus, ex quo Verbum æternum carnem suscipere voluit, atque ex ea habemus Apostolos, aliaque magna Christianæ fidei luminaria, ut advertitur in *disc. 34. Miscellan. Ecclesiast* occasione agendi de puncto, an esse de sanguine Judæorum inducat irregularitatem pro assequutione ordinum, & beneficiorum, Continuare autem in eadem, non redolet apostasiam, seu novum crimen, sed solum continet errorem, ac perfidiam, non recipiendi, & credendi adventum Christi, & implementum mysterii, per quod eorum legis mystica, & cæremonialia evacuata fuerunt, unde propterea eamde immutata omnia ea religione, effecta est secta, & sic est simplex perseverantia in antiquo statu, quem credunt adhuc esse licitum, ut antea, ideoque valde notabilis dignoscitur differentia inter unam, & alteram sectam.

His tamen non obstantibus, reflectendo ad veritatem, contrarium credebam probabilius ex defectu applicationis præmissorum ad casum, Præmissa etenim rectè procedunt, ac vera sunt in illis Judæis, qui more civium & subditorum vivunt in proprio principatu, vel in al-
11 tero etiam Christiano amico, sive indifferenti, & non inimico, sed ubi vivunt in Principatu inimico, adeo ut inter ratio publicæ hostilitatis, tunc etiam hodie inter Christianos viget ratio belli, & deprædationis respectu bonorum, quæ jure belli fiunt deprædantium, ex deductis supra *in hoc supplem. in d. Melevitana deprædationis disc. 170. & sub tit. de feud. disc. 25. & alibi.*

Eatenus autem non practicatur deprædatio personarum in forma antiqua veræ captivitatis, & servitutis, sed solum in forma carcerationis, quatenus ita induxerit consuetudo ratione identitatis religionis, quod Christianus Christianum non habeat servum, & de quo latè aliorum collector *Diana to. 1 s resol. tract. 3 miscellan. resol.* 1. Et sic tanquam per speciem limitationis regulæ introductæ à consuetudine; Ideoque duplex tortæ recepta propositio; una scilicet prohibitæ cateosioois limitationis, quæ in jure reputatur stricta, & odiosa. Et altera prohibitæ extensionis, consuetudinis attendendo in casu individuo, & præciso, ex deductis *sub tit. de judic. disc. 35. & sub tit. de benefic. disc. 30. & alibi*; Ideoque Judæi subditi Principis hostis remanent sub regula.

Præterea occasione istius causæ, per modum tamen simplicis discursus, maturo non efformato judicio, cum causæ necessitas, vel opportunitas non exigeret; Cogitabam, quod dicta propositio, ut inter Christianos non detur jus captivitatis, quamvis inter eos ratione hæresis, vel schismatis circa articulos fidei, quam omnes pariformiter profitentur, aliqua dignoscatur diversitas, & de quo in specie *Diana d. resol.* 1. ubi concordantes, ut scilicet id procedat, ubi bellum esset inter Principes Christianos, inter quos regulariter non obstante diversitate Religionis circa speciem, non autem circa genus, esse solet pax, & amicitia, & commercium & quandoque, etiam confœderatio adeo ut bellum sit accidentale, ut docet quotidiana praxis Regnorum Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ, & Sueciæ, ac Danimarchiæ, & similium, ac tot principatuum Germaniæ superioris, & inferioris, quoniam licet bellum sit inter Catholicos, & hæreticos, attamen omnes sunt de eodem Orbe Christiano cum inimicitia accidentali, adeo ut schisma, vel hæresis non tollat unitatem fidei in genere inter Principatus, & Principes.

Secus autem in illis Christianis schismaticis subditis Imperio Turcarum, & qui in ejus exercitu militarent, vel alias in Turcarum navibus existentes jure belli, & deprædationis, deveniant in posse Christianorum, quoniam sicuti non implicat, ut servi Mahometani, si deinde Christianam fidem amplectantur, adhuc tamen in servitute perseverent, unde propterea Christianus habeat servum Christianum quamvis Catholicum; Ita non videtur quænam ad sit implicantia, ut Christianus habeat servum Christianum schismaticum, & subditum ejus, qui est perpetuus, ac naturalis inimicus nominis Christiani in universum.

Ac propterea dicta propositio, ut Christianus non habeat servum Christianum, recipienda videtur, ubi agatur de bello inter Christianos accidentali, non fixo, & naturali, adeò ut inter eos dari valeat reconciliatio, & amicitia, sive practicari valeat permutatio carceratorum belli; secus autem ubi cum isto hoste perpetuo, & irreconciliabili, quoniam isto casu, cessante dicta ratione, duo dari possent inconvenientia Christianis præjudicialia; Primo nempe, quoniam ita libentius possent, & curarent Turcæ habere milites Christianos eorum subditos, illosque in navibus piraticis adhibere in milites, & nauta, dum ita certi sunt, quod non efficientur servi, ex quo resultaret nostris præjudicialis inæqualitas, & claudicatio Christianis, dum è converso nostri, quatenus ab eis vincantur, indifferenter servi efficiantur.

Et secundo, quia potius damnosa, & præjudicialis victoribus, & capientibus esset victoria, dum oporteret alere tot carceratos inutiles, adeo ut expediret potius in conflictu bellis, vel post contentam victoriam, eos trucidare, quod esset magis inconveniens, magisque inhumanum, ac præjudiciale ipsismet captis, cum in eis non vigeat illa ratio æqualitatis, quæ consideratur in bello inter Christianos super permutatione, & reciproca restitutione carceratorum, etiam durante bello, & multo magis in casu pacis, vel treguæ.

Tunc autem dictam propositionem de Christiano non faciente servum Christianum, etiam schismaticum, procedere advertebam, quando agatur de illis Christianis, qui more civium vivant in Civitatibus, & locis, quæ antiquitus erant de dominio Christianorum, & per Turcas tyrannice occupati sint; & à quorum manibus, vi bellica recuperentur; sive etiam, ubi non sequatur formalis recuperatio cum perseverantia, sed solum fiat deprædatio, volgo *Sacco*, quasi quod ipsi Christiani potius id desiderent, atque nostris opem ferre curent, ut eorum obtineant libertatem à tyrannide, & servitute, eodem modo, quo juxta frequentem praxim, contingit in illis Christianis, qui in Turcarum captivitate existentes, tanquam servi remigent in eorum triremibus, aliisque navibus, quoniam inviti in pugna cooperari coguntur; & per consequens gaudent potius de succumbentia, quam de victoria eorum pro quibus operantur; Secus autem ubi veniant sub deprædatione, eodem modo, quo bona; Adhuc tamen maturiori judicio hæc reservata sint.

Prout frequenter contingente casu, quod in navibus, & in triremibus Turcarum inveniuntur Christiani

apostatæ, vulgò *Rinegati*: dubitari contingit, quomodo cum eis sit procedendum, & an efficiantur servi, vel potiùs donati debeant libertati, si dicant, id egisse per vim, & metum, atque sint prompti abjurare apostasiam, & reverti ad fidem; & in hoc me remittendo judicio Sac. Congregationis Universalis Inquisitionis, ut etiam in aliis, de quibus suprà; Quatenus pertinet ad hunc punctum prophanum libertatis videtur, quod eadem Congregatio procedat cum distinctione, quod si apostasia sequuta est de tempore infantiæ, vel alias in statu imperfecti judicii, absque eo, quod esset instructus in fide, restituatur libertati; Si verò in ætate adulta, inspiciendum, an sit captus pugnando more hostis, & tunc remaneat servus in pœnam apostasiæ, sub ea tamen restrictione, ut non possit vendi, vel dari in excambium infideli, ad quos redire possit, sed si spontè pœnitens compareat, aut quod navim ascendisset, ut facilius ad partes Christianorum confugeret, animo redeundi ad fidem, vel consimilem justificet excusationem, donetur libertati, ita tamen, ut tam baptismati ab eo asserti, quàm aliarum excusationum, adsit sufficiens justificatio, quoniam, quando agitur de præjudicio tertii non admittitur illa probatio baptismatis ex ejus assertione, & unico teste, juxta distinctionem, de qua apud *Maschard. de probat. concl. 163.*

---

†JANUEN. seu MEDIOLANEN. LOCORUM MONTIUM.

Responsum pro veritate, suppressis nominibus.

Augmentum, vel diminutio locorum Montium sequuta intermedio tempore inter venditorem, & translatorem, cujus commodo, vel incommodo cedat, an emptoris, vel venditoris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Cujus sit periculum, an emptoris. vel venditoris.*
3 *De peculiari natura venditionis locorum montium, & de effectibus exindè resultantibus circa eorum commercium.*
4 *Promissio de vendendo producit actionem ad interesse.*
5 *An ad implementi defectus resolvat contractum.*
6 *Adimplementum post terminum conventum, an sufficiat.*
7 *Quandoque negligi solet translatio in emptorem, & de ratione.*
8 *Quando intret actio ad damna, & interesse.*
9 *An incertitudo impediat perfectionem emptionis, & venditionis.*

DISCURSUS CLXXVIII.

POssessor quorundam locorum montium Mediolani,
de quibus agitur suprà *disc. 26.* vendidit alteri con-
1 civi Januensi tantùm eorum ratam, quæ cederet sub
summa scutorum 80. pro quolibet loco, atque numerata accipit scuta 500. cum conventione solutionis reliquorum quingentum post sequutam translationem in personam emptoris, quam venditor intra duos menses facere promisit; Cùm autem eadem translatio nonnisi septimo, vel octavo mense sequuta fuisset, hoc autem medio tempore eadem locæ deteriorationem, sive aliquam valoris diminutionem passa essent; Hinc venditore petente residuum pretii, emptore de dicta deterioratione excipiebat; Quare desuper suppressis nominibus incertum est ex cujus parte, consultus fui.

Respondit juxta terminos generales, quos in jure
habemus *tot. tit. ff. & C. de peric. & commod. rei vendit.*
2 de quibus suprà *hoc eod. tit. disc. 118. & sub tit. de empt.*
& vendit. disc. 4. & seqq. & alibi; quod scilicet exceptis illis rebus manualibus, quæ consistunt in pondere, numero, & mensura, in aliis post jam perfectam venditionem, etiam ante traditionem, tam periculum, quàm commodum sit emptoris, quoniam licèt dominium ante traditionem non transferatur, ex relatis *disc. 160. de dote, & alibi*, attamen receptum est, quod diversa est periculi ratio.

Neque præmissis obstare dicebam ea, quæ ex pecu-
liari natura hujusmodi locorum montium, aliorumque
similium jurium in specie habentur suprà *disc. 41.* quod 3
scilicet privata conventio Partium super eorum emptione, & venditione, illam verè, & propriè non importet perfectam, sed solùm promissionem, vel tractatum de vendendo ex ea ratione, quod non sint in privato commercio sine assensu, & auctoritate officialis ad id deputati, eodem modo, quo in officiis, aliisque juribus regalibus pluries suprà insinuatis; Quoniam advertebam id esse quidem verum ad alios effectus; Primò nempe ad illum probationis perfectæ venditionis non de facili præsumendæ, cum dicta peculiaris natura, ex magis communi usu, præsumptionem inducat, ut hujusmodi conventiones potiùs redoleant simplicem tractatum, sive conclusionem conditionalem, quatenus scilicet sequatur resignatio ex insinuatis suprà *d. disc. 41.* Secundò pro jure tertii, cui post hujusmodi conventionem illa valide cum dicta auctoritate officialis, resignentur, vel obligentur; Et tertio pro jure ipsius Reipublicæ, vel Principis, ut creditorem habere dicatur illum, quem in ejus libris descriptum habeat, cui bene fructus solvat, ac etiam ubi montis extinctionem sequi contingat, sortem restituat, cum similibus effectibus.

Sed ubi ex facti circunstantiis tollatur præsumptio,
de qua suprà in primo effectu, adeò ut constet de per- 4
fecta venditione inter ipsas Partes, adeò ut futura resignatio, vel translatio, ita exequutionem importet, quamvis quoad alios effectus resolvatur in promissionem de vendendo, & de emendendo, attamen inter ipsos contrahentes, absque mixtura interesse, vel præjudicii tertii, intrant iidem termini generales, sive alii refectionis ejus, quod interest, quam perfecta promissio de emendo, & vendendo producit ex relatis apud *Coccin. decis. 1951. repetit. decis. 58. par. 6. recent.* & pluries insinuatur sub diversis materiis.

Defectus autem implementi intra conventum termi-
num, hunc effectum non tollit, nisi quando constat 5
de præcisa voluntate ejus, cui adimplendum erat, ut nonnisi cum hoc præsupposito contrahere voluerit, alias non contracturus, cum in reliquis, quidquid aliqui velint, de quibus latè apud *Becc. cons. 45.* quod pro ea opinione tanquam magistrale circunferri solet, in contractibus nominatis, verius est non implementum non inducere resolutionem, sed solùm actionem ad id, quod interest, ex relatis apud *Gregor. & adden. decis. 130. & sub tit. de locat. disc. 18. & alibi.*

Et in proximis terminis adimplementi post tempus
præfinitum super resignatione officii, vel similis juris, ut 6
attendatur, aliaque ratio non habeatur, nisi ejus quod interest, aliis relatis apud *Rovit. decis. 33. Mantic. decis. 270. cum aliis per. Add. ad Buratt. decis. 571.*

Hinc proinde cum in hac facti specie contractus in-
ter ipsas partes esset in omnibus perfectus, soluta etiam,
ac respectivè recepta parte pretii, adeò ut conventa 7
translatio respiceret solam exequutionem ad præfatos alios effectus, & quæ quandoque negligi etiam solet ut loca montium, & alia jura, vel officia in conventionem deducta ad evitandam solutionem emolumentorum translationis, sive ad alios effectus emptori proficuos, negligi solet, ita juribus continuantibus in persona venditoris ad commodum tamen, & incommodum emptoris, ex deductis suprà *hoc eod. tit. disc. 16. & alibi*; exindè resultat, ut intrent ea, quæ generaliter in isto contractu emptionis, & venditionis habentur.

Aliam propterea dixi, non intrare actionem emptoris
contra venditorem morosum in adimplemento in tem- 8
pore, nisi illam ad id, quod interesset, & super quo ob defectum melioris notitiæ circunstantiarum facti, judicium dari non potuit, quod scilicet casus deterioratio-

nis contigisset post contractam moram, adeò ut emptor dicere valeat, quod si translatio statuto tempore sequuta fuisset, ipse antequam casos eveniret, pro antiqno consueto pretio illa vendidit ; Verùm ubi etiam ista circunstantia verificaretur, quod scilicet casus contigisset post contractam moram, adhuc tamen nisi doceretur de isto animo, & alterius contrahentis voluntate, difficiliter, dixi, hanc actionem intrare ex iis, quæ ad materiam refectionis damnorum, & interesse in fidejussore, au in alio, habentur *sub tit. de usur. & sub tit. de Camb. & sub altero de Credito, & alibi.*

Quatenus verò venditor majorem hujusmodi locorum montium quantitatem possideret, quod io facti notula non exprimebatur; tunc ponderabam, an intraret
9 consideratio imperfectionis contractus ratione incertitudinis rei in illum dedoctæ, ex iis, quæ aliis plenè relatis, habentur apud *Merlin. decis. 567. & 605. repetit. decis. 172. & 248 par. 6. recent. & sub tit de empt. & vendit. disc. 4. & seqq.* Verùm advertebam, neque istam dubitandi rationem cadere, quoniam tunc id procederet, quando essent loca montium diversarum specierum vel erectionum, adeò ut casus contigisset, vel contigibilis fuisset potius in una, quàm in altera specie, eo modo, quo exemplificari solet, ubi fiat incerta venditio tot jugerum, vel modiorum terræ alicujus prædii non deducendo ad speciem, in qua parte, & quænam essent cum similibus, in quibus intret eadem ratio possibilis contingentiæ magis in una, quàm in altera parte; Secus autem obi agatur de genere bonorum, quod in omnibus ejus speciebus, & partibus eandem habeat naturam, eandemque sortiatur fortunam, adeò ut non intret dicta ratio possibilis contingentiæ magis in una, quàm in altera parte, vel specie, cum tunc cesset ratio, ob quam incertitudo impediat contractus perfectionem, ex qua commodi, & periculi effectus resultat.

Quemadmodum itaque si hoc intermedio tempore casus præbuisset alterationem valoris, non potuisset ven-
10 ditor prætendere suppletionem pretii ultra conventum ex iisdem rationibus, de quibus suprà, ita quoque in casu converso, ex regula *secundum naturam*; Ac propterea contra emptorem concludebam, ut ad conventi pretii suppletionem teneri deberet, nisi facti circumstantiæ aperirent prædictam actionem refectionis damnorum, & interesse ratione moræ, ut suprà.

---

† FIRMANA BULLETTÆ.

Pro ARCHIEPISCOPO,

Cum THESAURARIIS MARCHIÆ

Casus resolutus per sacram Congregationem Immunitatis, pro Archiepiscopo.

In qoa specie onerum suffragetur possessio exemptionis, etiam in Statu Ecclesiastico, absque eo, quod obstent Constitutiones revocatoriæ exemptionum.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De stylo quandoque tenendo in Sacris Congregationibus, & generaliter per Advocatos.*
3 *De circunstantiis facti in casu.*
4 *Privata, & informes attestationes, quando attendantur.*
5 *An, & quando molestia, & interruptiones obstent immemorabili.*
6 *Quod possessio, vel observantia æquivoca non suffragetur*
7 *De constitutionibus revocatoriis franchitiarum.*
8 *Quare in Statu Ecclesiastico non sit practicabilis præscriptio franchitiarum ob possessionem triginta annorum.*
9 *Quando, & quare immemorabilis sit necessaria in præscriptione collectarum, & gabellarum, & quid vere d. præscriptio importet.*
10 *Negligentia conductorum, & appaltatorum an præjudicet.*
11 *De operatione immemorabilis, vel centenariæ.*
12 *De rationibus, ob quas non intrarent constitutiones revocatoriæ.*
13 *De differentia inter exemptionem laicorum, & Ecclesiasticorum circa præscriptionem, vel observantiam.*

DISCURSUS CLXXXIV.

EX antiqna consuetudine, quæ certum non habet suæ iotroductionis titulum, & causam, in provincia Marchiæ Anconitanæ, frumentum extrahi, atque 1
asportari de loco ad locum etiam intra provinciam non potest absque illius Thesaurarii, vel ejus ad id deputatorum licentia, seu bulletta, pro qua solvuntur quatuor Julii pro quolibet rubro, unde propterea in ejusdem Thesaurariæ appaltus capitulis, istud inter alia emolumenta, vel membra recensetur cum expressione, ut ab omnibus etiam Ecclesiasticis, qui essent soluti, exigi posset, exceptuando Cardinales per eorum, non autem colonorum portiones, & quosdam alios, & generaliter omnes alios, quorum exemptio in viridi esset observantia.

Cum autem ab antiquo tempore Archiepiscopus Firmanus esset in possessione hujus exemptionis, tam pro frumento suæ dominicalis portionis, quàm pro illa colonorum, quibus ipse, vel ejus officiales bullettam concederent, istaque Ecclesia, quandoque per Cardinales, quandoque verò per Prælatos obtineri solita sit, Hinc eam possidente Archiepiscopo Gualterio ex Cardinalis patrui, qui eam plurium annorum spatio obtinuerat, resignatione, opinantes moderni Thesaurarii retroactam exemptionem Cardinalitiæ qualitati referendam esse, prætensionem excitarunt post mortem Cardinalis, ut Archiepiscopus, ejusque Coloni huic óneri subjacerent, molestias de facto, ac manu Regia, juxta publicanorum stylos, ac privilegia inferendo; Quare Archiepiscopo recurrente ad Sacram Congregationem Immunitatis, Thesaurario audito, dilata fuit resolutio, ac rescriptum, quod Archiepiscopus meliùs ejus exemptionem justificaret; Ab isto propterea factis justificationibus, de quibus infrà, & reproposita causa de *mense Decembris 1674.* prodiit resolutio Archiepiscopo in omnibus favorabilis, tam scilicet pro seipso, quàm pro Colonis, quorum exemptio in ejus quoque utilitatem tendere implicitè dicitur, dum ex hoc respectu, facilius prædia coluntur, atque melior efficitur Ecclesiæ conditio, juxta ea, quæ in his terminis communicationis exemptionis, seu franchitiæ etiam Colonis, habentur supra hoc *eodem tit. disc. 53.* ubi plures distinguuntur casus.

Cumque in prima propositione processum fuisset pro frequenti stylo hinc inde cum simplicibus memorialibus in lingua materna, atque post dictum rescriptum
pro directione repropositionis, ex parte Archiepiscopi, 2
habitus esset pro commendabili Curiæ stylo Advocatorum congressus, quamvis in hoc omnia Ecclesiæ fundamenta, & respectivè Thesaurarii objecta per tramites juris discussà fuerint; Attamen Ego senior, fui in sensu, cui etiam alii adhæserunt, ut cum eadem primæva simplicitate procedendum esset, per viam scilicet memorialis in lingua materna, strictè parendo restrictivæ super enarratione justificationis, non autem formiter scribendo in jure, juxta stylum Advocatorum, benè tamen se præparando, ut altera Parte id agente, promptè responderi posset, breviter solùm insinuando solidiora Ecclesiæ fundamenta, & responsiones jam ex citatis objectis, alia oon excitando, cum sæpius Advocati, & defensores, qui debitam non adhibentes prudentiam proprium ingenium, propriamque eruditionem ostentare

taro volunt, objecta excitando, aliasque superfluas faciendo evagationes, non modicum causis præjudicium parare soleat, *ut disc. 35. de judic. disc. 46. in relatione Curiæ*, ac etiam in opusculo styli advertitur, præsertim verò in sacris Cardinalitiis Congregationibus, in quibus stylum facilem, ac planum, quo magis fieri potest, adhibere congruit.

In isto itaque congressu, cum causæ Patronus, juxta stylum recensuisset justificationes, quæ in facto habebeantur quales erant; Primò nempe antiqua instrumenta locationum, & concessionum in coloniam prædiorum Ecclesiæ usque ab anno 1573. quando erat in statu Cathedralis priusquam per Sixtum V. erigeretur in Metropolitanam, in quibus ista exemptio colonis promittitur; Secundò decreta, & litteræ Cardinalis Legati Provinciæ, qui tunc aderat de anno 1608. aliisque successivis temporibus, pro istius exemptionis observantia adversùs consimiles molestias Thesaurarii illius temporis.

Tertiò privatæ depositiones informes tamen ob defectum citationis Patris aliquorum testium, fuerant Cancellarii, & ministri Curiæ, vel mensæ Episcopalis de anno 1630. deponentium de hac observantia, cum requisitis immemorabilis, de quibus *disc. 21. de judic.* Et quartò, quam plures attestationes de præsenti factæ à septuagenariis, & octoagenariis super eadem observantia, & cum eisdem requisitis immemorabilis.

Ista facti serie sic enarratâ, de duobus punctis actum fuit; Primò nempe, an adesset bene probata immemorabilis; Et secundò, quatenus non, an adesset bene probata quadragenaria, vel trigenaria, istaque suffragaretur necne.

Quatenus itaque pertinet ad primum; Quamvis tam antiquæ attestationes de 1630. quàm modernæ, immemorabilis requisita concluderent; Attamen dicebam, eam dici non posse bene probatam, adeò ut quando necessaria esset dicta conventio, potius timendum veniret, non solum ex eo, quod ageretur de extra judi-
4 cialibus, ac respectivè informibus attestationibus, dum iste defectus fuisset superabilis ob antiquorum testium mortem, & ob adminicula resultantia à dictis antiquis instrumentis, & à decretis, & litteris Cardinalis Legati, cum etiam privatæ, & informes attestationes habent vim adminiculorum, & perfectam probationem concludere possunt, ex deductis *disc. 22. de judic.* sed fortiùs ob interruptiones, tàm de dicto anno 1608. quàm de annis 1630. & 1631. in quibus ministri Archiepis-
5 copi Rinuccini pluries hujusmodi emolumenta deponere coacti fuerunt, cum ita cessaret præcipuum immemorabilis requisitum, ut nunquam aliquid in contrarium dictum vel productum fuerit, ex deductis *dicto disc. 21. de judic.* pariter dicebam istum defectum videri superabilem, quoniam illæ perturbationes, & molestiæ, quæ non habuerunt effectum, atque in eis possessor victor potiùs remansit in ejus possessione, postmodum pacificè continuando, non causant interruptionem, neque nocent, sed potius prosint, magisque possessionem confirmant, & canonizant, ex deductis *eod. disc. 21. de judic. & alibi.*

Magis verò apud me urgebat, atque difficultatem inferebat alia consideratio, quod ista observantia, tan-
6 quam æquivoca non concluderet, utpotè referibilis ad accidentalem exemptionem illorum Archiepiscòporum, qui Cardinalitia fulgebant dignitate, & quorum erat major pars, potissimè de illo antiquo, ac primævo tempore, in quo dicta instrumenta habebantur; Ac etiam de tempore, in quo prodierunt dicta decreta, & epistolæ Cardinalis Legati, unde propterea quando fuisset necessaria immemorabilis, magnam dubitandi rationem superesse advertebam, ea tamen cessante ex hujus necessitatis cessatione, ut infrà.

Atque hinc resultare observabam, neque adesse benè conclusam quadragenariam, ex eadem ratione, quod
7 observantia remaneret æquivoca; Et nihilominus, quando adesset, & in qua junior constituebat, advertebam non r... jectis, in quibus Thesaurarii fu... Primò nempe illo Constitutio... nium exemptionum, & fr... aliorumque successorum Po... in præcedentibus, & præ... Unde propterea ibi, & a... nalis præscriptio exempt... cis oneribus, quæ in jure dat... cabilis est in hoc principatu, ob re... revocatorias, ac etiam ob decretum irrita... litum in Constitutionibus, vel Chirographis ... tionum gabellarum, & onerum, ob vim hujus decre... & clausulæ *sublata, &c.* ex quibus quæcumque contraria possessio inficitur, adeò ut perfici, quinimò nasci impediatur consuetudo, vel præscriptio, ex plenè relatis *decis. 400 par 9. recent. & decis. 199 par. 12.* cum aliis *d. disc. 21. de judic.* & alibi pluries.

Ideóque ex hac ratione in hoc principatu ad exemptionem necessaria est immemorabilis, vel illa centenaria, quæ non docto de initio infecto, immemorabili 9
æquivaleat, non quidem ex privilegio, & natura regalium, inter quæ gabellæ, & publica onera recensentur, ut aliqui malè putant, cùm regalia ita privilegiata consistat in jure activo, quod inferior prætendat, juxta casum *decis. 56. Franch.* cum aliis relatis *disc. 45. de feud.* & alibi; Vel in exemptione passiva universali, quia nempè Civitas, vel populus prætendat præscripsisse libertatem adversus Principem, ex collectis & gabellis, aliisque oneribus gravari non possit, dum ita est præscribere ipsum jus habituale in universum; Secus autem ubi aliquis privatus per longissimum triennale tempus in pacifica exemptionis possessione fuerit, quoniam tunc ista verè, & proprie non est scriptio, adversus Principem, vel Civitatem, ut aliqui malè putant, terminos non bene distinguentes, sive conclusionum rationem, aut medullam non penetrantes, sed est potius, præsumpta probatio privilegiativæ exemptionis, ex aliqua justa causa ab ipso Principe, vel Civitate concessa, juxta ea, quæ generaliter in materia hujus præsumptæ probationis resultantis à longissimi temporis observantia, habentur *eodem disc. 21. de judic.* ac etiam *disc. 143. de dote, & disc. 1. & 3. de alienat. & contract. prohibit.* & alibi.

Ista itaque longissimi temporis operatio inutilis in hoc principatu remanet ob dictas Constitutiones revocantes omnes privilegiativas exemptionum concessiones, quamvis certas, & expressas, ideóque multò magis hanc fictam, & præsumptam, ne alias detur absurdum, ut majoris virtutis, ac operationis remaneat fictum, ac præsumptum quàm verum.

Alia quoque consideratione accedente, quod in hujusmodi gabellis, aliisque oneribus, quæ directè non exigantur per ipsum Principem, vel officiales, aut Ci- 10
vitatem, sed per arrendatarios, & conductores, quos in hoc principatu Appaltatores dicimus, undè propterea non de facili verificari, potest illa pacifica observantia hujus præjudicialis effectus productiva, ex regula, de qua pluries in præcedentibus, quod conductorum, sive arrendatariorum negligentia præjudicare non potest, ex deductis pluries in præcedentibus, præsertim *disc. 68. num. 4. per tex. in l. locatio §. earum, ff. de publican.* istaque est ratio, ob quam etiam in aliis principatibus, in quibus non intret dicta ratio Constitutionum revocatoriarum non de facili ad praxim reducitur ista præscriptio tricennalis super exemptione gabellarum, aliorumque publicorum onerum.

Meritò autem istis, & consimilibus difficultatibus non subjacet immemorabilis, vel centenaria, quæ non habeat certum initium vitiosum, quoniam cum ejus 11
vigore allegari possit quicumque titulus de mundo melior, ita allegari potest contractus onerosus, & correspectivus in eisdem Constitutionibus revocatoriis præservatus,

servatus, ex deductis *dicto disc. 21. de judic. & disc. 3. de Alien. & contract. prohib.* & sic non in ratione præscriptionis, quæ, ut locis citatis advertitur, ferè unquam ad praxim, seu perfectionem reducitur, sed in ratione probationis.

Verùm in hac facti specie præmissa omnia extranea remanere, dicebam: Tum quia non constito de hujus-
12 modi oneris impositione per aliquam Constitutionem, vel provisionem habentem decretum irritans, & clausulam *sublata*, ita cessabat unum, ex dictis objectis; Tum etiam quia revera non versabamur in aliqua gabella, vel alio onere Camerali, pariformiter supportando per omnes subditos pro publicis necessitatibus; loco antiquorum tributorum, & collectarum, aut superindictorum, sed potius in exactione cujusdam emolumenti præstari soliti pro dicta licentia asportationis frugum de loco ad locum, cujus necessitate consuetudo introduxit, adeò ut ista species nullatenus cadere videatur sub præfatis Constitutionibus revocatoriis, loquentibus de collectis, & gabellis, aliisque ordinariis, vel extraordinariis oneribus communibus Principatus.

Clarius verò, ac extra omne dubium, quoniam in capitulis appaltus, in quibus consistit lex contractus, Camera non concessit Appaltatori jus exigendi hoc emolumentum ab omnibus, sed solùm ab illis, qui essent soliti illud solvere, expressè mandando, ut esse deberent exempti omnes illi, qui reperirentur in ista possessione exemptionis, ideoque dicebam attendi debere dictas antiquas probationes simul junctas ad ostendendum, quod non esset nova introductio, vel usurpatio, minusque ex accidentali dignitate Cardinalitia id provenisset sed esset inconcussa observantia antiqua, ad effectum docendi, quod versabamur in casu exceptuato; Et meritò, quoniam cum sit onus, quod resultat solum à consuetudine, & observantia, ideircò non nisi ad ejus limites attendi debet, & non ultrà.

Nimia quoque ponderatione dignum esse observabam, quod quæstio non erat cum laicis, & de populo sæculari regulariter subjecto publicis oneribus Princi-
13 patus sæcularis, sed de Ecclesia de jure ab eis exempta; Et quamvis in hoc Principatu contrarium in plerisque oneribus doceat praxis; Attamen id provenit ex illis considerationibus, de quibus habetur supra *hoc disc tit. 55.* adeò ut requiratur enixa, & exempta voluntas Papæ, uti Papæ, & per consequens, cum ista potius esset in oppositum, quia noluit ad hanc solutionem teneri eos, qui ratione consuetudinis, ei non subjacerent, injusta remanebat prætentio, ex ea differentiæ ratione inter Ecclesiasticos, & sæculares, quod scilicet contra sæculares urget regula generalis illorum obligatoria ad onera Civitatis, vel Principatus, unde propterea, quando allegatur contraria observantia, ista dicitur sonniret præscriptiva, & per consequens odibilis, & rigorosa, tanquam inducens juris correctionem, & regulæ generalis limitationem, quæ non præsumitur, idcóque non mirum si desiderantur requisita præscriptionis, eique obstent ea, quæ præscriptioni obstare solent; In altero autem casu Ecclesiasticorum, res est in oppositum, quoniam eis assistit regula exemptiva, unde propterea ille, qui allegat limitationem ob voluntatem Papæ, illius probationis onere gravatur, atque de consequenti possessio, vel observantia exemptionis non continet exorbitantem, & odiosam limitationem regulæ, & correctionem juris, sed potius favorabilem conservationem ejusdem regulæ, ac dispositionis juris, removendo obstaculum odibilis, & correctoriæ limitationis, atque capiendo talem observantiam, non tanquam præscriptivam, sed potius tanquam interpretativam voluntatis Papæ, quod noluerit eos huic oneri supponere, eorumque regularem exemptionem tollere; Et sic maxima differentia est inter unum casum, & alterum; & per consequens manifestus est error, eos pariformiter cum eisdem generalibus propositionibus regulare; Atque ex his reflectendo etiam ad sulam veritatem, justa beneque fundata visa est resolutio.

† ROMANA MONTIS CERÆ.

INTER MONTISTAS, ET ALIOS CREDITORES.

Casus disputatus in Congregatione particulari, & resolutus, ut infra.

De eadem materia, de qua supra *disc.* 148. & 177. de potestate Principis tollendi jus tertii, & præsertim de suspensione, vel remotione, hypothecarum, aliorumque vinculorum a bonis assignatis, pro erectione Montis baronalis.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Dos non est generaliter privilegiata.*
3 *Creditores cum assensu posteriores, in prohibitis, præferuntur anterioribus sine assensu.*
4 *Cessio super bonis jurisdictionalibus, sine assensu non obtinetur.*
5 *De errore assumendi quæstiones juris in abstracto, neglecto facto.*
6 *De potestate Principis tollendi jus tertii.*
7 *Facilius sustinetur factum, quam concedatur faciendum.*
8 *De libertate, aliisque privilegiis locorum Montium.*
9 *De interesse Principis conservandi libertatem locorum Montium.*
10 *Cum quo stylo in his materiis procedi debeat.*
11 *De distinctione, an gratia sit motu proprio, & quomodo.*
12 *An emptor teneatur esse sollicitus de versione.*
13 *Quo jure competat hypotheca, & an eam tollere, 'a lat jus naturæ, vel gentium.*

DISCURSUS CLXXXV.

CUpiens Cardinalis Federicus possessor Ducatus Ceræ extinguere antiquum Montem, aliaque debita, quibus iste Ducatus erat obnoxius, obtinuit à Clemente X. 1
cujus erat Secretarius status, eum Motu proprio erigi novum Montem, Ceræ nuncupatum locorum trium millium, quorum pretium in dictam extinctionem cederet, atque prodicti Montis dote, assignata fuerunt idem Castrum Ceræ, aliaque bona partim jurisdictionalia, & partim allodialia, quæ liberata, & exempta fuerunt amplissimè ab omnibus nexibus, vinculis, & hypothecis quantumvis anterioribus, & potioribus, ut propterea esset libera, & exempta pro Montistis, sequuta verò morte Cardinalis orta est controversia inter Montistas, qui pro majori parte erant exteri, præsertim Januenses, & dicti patrimonii creditores, inter quos primam figuram, ac majores oppositiones faciebat Maria Aldobrandina uxor Ducis Andreæ, per cujus obitum iste Ducatus, cum aliis bonis transitum fecit in Borromæos, juxta seriem, de qua *disc. 89. de feud.* tanquam creditrix dotis, & fructuum, juxta seriem, de qua *in Romana dotis, & fructuum sub tit. de Dote disc. 183. &* 196. prætendentibus dicta Maria, aliisque creditoribus tempore anterioribus vincere Montistas posteriores, non obstante dicto Motu proprio, cujus reductio ab eodem Pontifice deputata fuit Congregatio particularis, cui per Innocentium XI. successorem, ego tanquam ejus Auditor adjunctus fui.

In disputationibus itaque desuper habitis, de pluribus actum fuit, cum præsupposito facti, quod per dictum Motum proprium essent sublatæ hypothecæ anteriores creditorum, quoniam licèt negaretur, quasi quod Pontifex intellexerit solùm de hypothecis, ex causa fideicommissorum, attamen litera videbatur clara in contrarium. Primò nempe, an sub hac generalitate veniret dictum creditum dotale; Secundò,

an

an Papa potuerit id facere; Tertiò quatenus potuerit, an adesset voluntas, stante quod non omnes pecuniæ erant erogatæ in extinctionem æris alieni; Et quartò quatenus potuerit, & voluerit, an dictus Motus proprius, tanquam nimium exorbitans, ac præjudicialis tertio, mereretur moderationem, ac reductionem ad viam juris.

Quatenus pertinet ad primum, modica, peneque nulla habita fuit difficultas super comprehensione etiam cre-
2 diti dotalis, quoniam, licèt Scribentes pro muliere insisterent in assumpto, quod dos non venit sub generali dispositione, sed indiget expressa, & speciali mentione, juxta opinionem *Saliceti*, & sequacium, quos cum consueto improbo transcriptorio labore cumulabant, attamen observatum fuit, hanc opinionem esse magis communiter reprobatam, ex deductis *disc. 83. de Dote num. 3.* & alibi, quod scilicet dicitur solùm privilegiata in casibus, qui habentur in jure expressi, potissimè quia verba Motus proprii erant nimium ampla, quamvis essent credita ex causa pia, & privilegiata.

Quo verò ad alias quæstiones, cùm Scribentes hinc inde nimium elaborassent, penéque volumina confecissent, dicebam ego motivando, quod respectu Castri, aliorumque honorum jurisdictionalium, quorum valor
3 Montistis sufficiebat, & exuberabat, labores adhibiti videbantur inanes, quoniam tunc istæ inspectiones intrarent, quando alii creditores haberent hypothecas anteriores, vel potiores, quæ ita dicerentur sublatæ, secus autem his deficientibus, ut sequi dicitur quoad bona jurisdictionalia in debitis contractis absque beneplacito Apostolico, propter obstaculum Constitutionum Apostolicarum, dum ita Montistæ, tanquam habentes assensum, licet posteriores tempore, censendi sunt anteriores, ideoque non indigent beneficio Motus proprii, qui resolvatur ita in assensum, seclusa dicta exorbitantia tollendi jus tertii, juxta frequenter deducta *sub tit. de feud.* ac etiam *sub tit. de credito disc. 23. & 151.* & alibi sæpius, super assumpto, quod in prohibitis posteriores cum assensu vincunt anteriores, qui illo careant.

Et quamvis ex parte mulieris prætenderetur, quod cum ejus pecunia data in dotem extincta fuissent cum cessione jurium quædam antiqua debita, pro quibus
4 absque dicto assensu, valide obligata erant bona jurisdictionalia, utpote contracta priusquam ederentur Constitutiones Apostolicæ prohibitæ; Attamen adhuc obstare dicebatur eundem defectum, cùm per easdem Constitutiones expresse prohibitum etiam sit reportari cessionem jurium, quæ absque assensu remaneat inefficax, vel in ea subintrare, & per consequens dictæ quæstiones cadebant solùm super bonis allodialibus, quando etiam super istis Montistæ prætenderent potioritatem, quod non videbatur opus examinare ob sufficientiam, quinimò exuberantiam jurisdictionalium, ideoque vivificabatur id, quod in *disc. 45. de judic.* &
5 in opusculo *styli*, ac alibi sæpius insinuatur, quod hodierni professores negligendo factum, sive ejus applicationem, magnas assumunt cum improbo, ac superfluo labore quæstiones juris, extra causæ necessitatem, vel opportunitatem.

Quatenus verò de concursu in allodialibus indifferentibus ageretur, vel quod ratione assensus, etiam super jurisdictionalibus aliis creditoribus, qui erant in tempore anteriores competeret hypotheca, quæ per dictum Motum proprium sublata fuit; Assumendo se-
6 cundam quæstionem potestatis, deducebam eadem, quæ habentur supra *disc. 148. & 177.* & in aliis, super potestate Principis supremi tollendi ea, quæ tertio quæsita sint, & competant ex provisione, vel beneficio legis positivæ, ut est præsertim anterioritas vel potioritas, quæ proveniat ratione hypothecæ, vel alterius qualitatis per legem positivam inductæ, seu privilegiatæ, cùm ita tollat, quæ sua sunt eo modo, quo favore dotis, & fisci, cum similibus factum est, ut etiam pluries advertitur *sub tit. de feud. ad materiam Bullæ Baronum.* Distinctio autem causæ percutit potius forum internum, sive etiam externum, ad effectum regulandi voluntatem, sive dictæ potestatis usum, ne similes gratiæ tertio præjudiciales concedantur, vel quod concessæ per eundem, aut per successorem revocentur, aut moderentur, & ad hunc secundum effectum hæc inspectio remanebat opportuna, atque ubi non urgeret favor causæ publicæ, de quo proximè infra, intraret quarta inspectio, seu quæstio, in qua pro moderatione, dicebam responderi debere.

Secus autem in hac facti specie, ob ejus particulares circumstantias, ob quas advertebam urgere favorem pu- 7
blicum, privato semper anteponendum, etiam ubi res esset in fieri, quodque ageretur de gratia facienda, multo verò magis, ubi agatur de substinendo gratiam jam factam, cui innixi tertii contraxerunt, alias non contracturi; tum ex vulgari axiomate per Juristas etiam passim recepto, quod turpius ejicitur, quam non admittitur hospes, & ex altero, quod multa facta tenent, quæ fieri prohibentur; Tum clarius ratione subjectæ materiæ, quæ de sui natura secum fert libertatem, ac securitatem, neglectis quibuscumque præjudiciis privatorum, dum agitur de locis Montium, quæ ex nimium frequenter insinuatis hoc eodem titulo, de eorum natura, ob publicam fidem ei insitam, sunt de libero, tutoque commercio, atque non subjacent illis nexibus, 8
quibus ex quadam juris civilis fortè parum rationabili, parumque commendabili subtilitate, vel superstitione, subjacent alia bona, quorum dominium, & commercium in incerto semper esse dicuntur, dum in aliis contrahentes sequuntur fidem privatam possessorum, in hac verò specie sequuntur fidem publicam, ut præsertim advertitur supra *disc. 163.* cujus casuio ad rem particulari consideratione dignum esse advertebam, dum ibi habetur, quod loca Montium cadunt sub hypotheca, aliisque vinculis, quibus alia bona indifferentia subjacent, ut propterea super eis competant salvianum, aliaque remedia, illaque possunt exequi, & subhastari, & tamen, quando resignantur, transeunt libera in resignatarium bonæ fidei, tollendo hypothecas, aliaque jura, & vincula jam impressa, & creditoribus possessoris quæsita, ita suadente publico favore, qui privato commodo prævalere debet, Atque si id procedit generaliter subjectæ materiæ ratione, multò magis, ubi altera fortior accedit conservationis fidei, quàm supremus Princeps particulariter, & expressè interposuit, & quam fidem publicam exteri negotiatores, potius quàm pri- 9
vatam erectoris Montis sequuti fuerunt; Idque influit etiam ad Reipublicæ bonum, quando fides inconcussa remaneat, & malum, quando violetur, ut in Principatus indigentiis alliciantur, non autem arceantur, cum hodie majus, peneque totum Principum peculium in bona fidei opinione vel existimatione consistere videatur, ideóque intrat ratio publici favoris, & justæ causæ concernentis publicam utilitatem, ac propterea in hujusmodi concessionibus nimium circumspectè, & parcè procedi debet, atque facilitas laudabilis non est, sed postquam sunt factæ cum subsequuto effectu in tertiis ignaris, à quibus absit omnis suspicio collusionis, & fraudis, adeò ut si revocarent à publica, & inviolabili fide Principis decepti, tunc tenaciter observari debent.

Atque in hoc præsertim dignoscitur toties exageratus
error pragmaticorum procedentium cum littera, vel 10
generalitate conclusionum, & doctrinarum, non distinguendo, ut decet, casus eorumque particulares circunstantias, ex quibus diversimodè super eodem puncto judicari debet, quoniam aliud est agere de casu, in quo emptor principaliter sequatur fidem venditoris, atque cum eo directè contrahat more privatorum indifferentium contractuum: exetur autem ad uberiorem adhiberi auctoritatem Pontificis cum Chirographo, vel cum Motu proprio, juxta tot casus recensitos *sub tit. de feud. ad materiam bullæ Baronum, & dict. disc. 23. & 151. de credito, & alibi frequenter*; Et aliud est agere de

erectione

erectione montis, cujus loca ad instar aliorum Montium emantur per negotiatores exteros, vel Incolas, sequendo principaliter fidem publicam, ipsiusque subjectæ materiæ naturam.

Ex hac autem distinctione resultare quoque observabam responsionem ad objectum subreptionis, vel
11 non adimpleri finis, ob quem Pontifex gratiam concessit, dissolutionis nempe integri æris alieni, juxta tertiam inspectionem, quando etenim gratia, inspecta naturali veritate, de facto dici meretur concessa ad privatorum contrahentium supplicationem, vel instantiam, quamvis dicatur Motu proprio, cum aliquo rigore procedendum est, ut quo minus fieri potest lædat jus tertii, habeatque potius naturam gratiæ concessæ ad postulationem, sed quando in gratiam quidem privatam obtinentis prodita, respicit universitatem contrahentium, qui publicam fidem concedentis principaliter sequantur, tunc secus; Ponamus etenim, quod quis cum malis artibus, falsisque suggestionibus extorqueat à Principe privilegium in forum Motus proprii, super portu, vel emporio franco, cum assecuratione negotiatorum illuc confluentium, atque ementium merces, quamvis alienas, & furatas, juxta ea, quæ habentur supra *hoc tit. disc.* 129. & alibi, utique tale privilegium suffragari non debebit imperranti in præjudicium tertii, ejusque respectu moderatione, vel annullatione dignum erit, nunquam tamen dicendum erit, ut moderari debeat in præjudicium negotiatorum, qui ignari quænam esset conditio, vel status ejus, qui obtinuit privilegium, sub istius publica fide contraxerunt, & hic est casus.

Clarius verò, quoniam in ea quæstione, de qua *sub tit. de alienat. & contract. prohib.* & alibi sæpius, an em-
12 ptor teneatur esse sollicitus de versione, difficultas cadit, quando expressè non disponitur, adeo ut recurrendum sit ad dispositionem juris, & quo casu proceditur cum vera, & recepta distinctione, an implementum adjiciatur pro forma adimplenda à parte antea, ita ut constet, quod Pontifex noluit sequi fidem venditoris, vel pro modo à parte postea sequendo fidem veoditoris, cui concessa est facultas faciendi alias prohibitam alienationem; Sed quando expressè disponitur, quod emptor non teneatur de hoc esse sollicitus, quodque ab hoc onere sit exemptus, tunc nulla cadit ratio dubitandi ad vulgarem regulam *tex. in l. ille aut ille ff. de legat.* Et hic erat casus, dum in dicto Motu proprio ita expressè disponitur.

Exagerabatur nimium non solum per scribentes pro creditoribus, & aliquos ex Iudicibus deputatis, sed
13 etiam pene omnes Curiæ professores superficiales. & alios, hujus motus proprii nimia exorbitantia cui iniquitatis titulus tribuebatur, quasi quod læderetur ipsum jus naturæ, seu gentium, tollendo hypothecas anterioribus quæsitas, Advertebam verò, id continere unum ex adeo frequentibus erroribus popularibus resultantibus à consueto superficialium, seu pragmaticorum vitio procedendi in litera, vel superficie, non perscrutando rerum quidditatem, & originem cum hypotheca, sive conventionalis sive legalis, juxta effectus, quos producit, nullum habeat legis, vel rationis naturalis fundamentum sed potius contineat quoddam pignus fictum vel iotellectuale, seu quoddam figmentum juris civilis Romanorum, juxta deducta *disc.* 22. *de cred. & alibi*, adeo ut nisi sequuta esset istius juris civilis casualis inventio post tot sæculorum sepulturam, & oblivionem, juxta sæpius enunciatam historiam legalem, præsertim *disc.* 1. *de servitut. & in ejus adnotatione*, nescitemus quidnam esset ista hypotheca, quosque effectus produceret, quinimo, ut præfatum jus in hac parte potius legi, vel rationi, seu discursui naturali adversari videatur, quoniam ipsa ratio, vel discursus naturalis suadere videtur, ut absque distinctione chirographariorum, & hypothecariorum, seu privilegiatorum, & non privilegiatorum ille, qui attenta veritate naturali pecuniam, vel merces alteri credidit, primum locum occupare debeat, atque præferri aliis, qui postea crediderunt, ex ea clara ratione, quod tunc sciebat debitorem idoneum, aliisque debitis non implicitum, ideoque credidit alias non crediturus; Et per consequens irrationabilis videtur legis civilis dispositio, super coæquali concursu omnium creditorum, & chirographariorum, tam antiquorum, quam modernorum, cum prælatione inter eos aliquorum privilegiatorum, sive eorum, qui possideant, & præoccupaverint; Magisque irrationabilis altera dispositio, ut illi ultimi, & posteriores, qui sagaciores fuerint, forteque in majori mala fide, vel minus bona, servando hanc formalitatem hypothecæ, vel illi, quibus ipsa lex civilis beneficium ejusdem privilegii legalis dare voluit, aliis præferantur, eosque excludant, quodque creditores ex causa dotis, vel fiscali, sive primi pilarii præferantur, istorumque respectu ab eadem lege tollantur, atque inefficaces reddantur hypothecæ anteriores, cum similibus. Igitur si lex civilis, mereque positiva potuit id inducere, non videtur, cur id negandum sit Principi supremo, qui dicitur Lex viva, & animata longè majoris potentiæ, & efficaciæ, quam sit ista lex civilis mortua, & quæ legis vim habet, potius ex auctoritate, & permissione ejusdem Principis, quam ex ejus intrinseca natura, & qualitate, juxta ponderationes, de quibus *eodem disc.* 1. *de servit. & disc.* 35. *de judic.* & alibi frequenter. dum etiam statutis inferiorum id qoandoque conceditur, juxta casum; de quo *disc.* 20. *de Credito*, & alibi pluries. Non quidem, ut in hoc Princeps facilis esse debeat, sed potius nimium parcus, & circumspectus, adeo ut si res esset in fieri, ego non consuluissem, neque de facili consulerem, quoties justa, & rationabilis causa non accederet, sed quando sumus in facto esse, quodque retractatio majus inconveniens, majusque præjudicium publico bono, ut supra produceret, tunc revera hujusmodi leguleicæ considerationes fabulosæ censendæ sunt, atque irrisione dignæ, quæ in earum littera, & superficie se fundant, & ambulant.

---

† ROMANA SUPPLEMENTI.

Pro MONASTERIO CONVERTITARUM

Cum HÆREDE AGATHÆ,

Casus disputatus coram Judice dicti Monasterii, & concordatus.

An officia vacabilia in prohibitoriis, veniant sub genere contractuum vitalitiorum, quos illa persona probibita sit facere, ob præjudicium tertii.

SUMMARIUM.

1 *Casus controversia.*
2 *In odiosis danda non est extensio.*
3 *Officia sunt de regalibus, & obtinentur immediate à Summo Pontifice.*
4 *De præjudicio Cameræ, seu Principis ex restricta libertate.*
5 *Quando istud præjudicium adesse dicatur.*
6 *In calculo legitimæ quænam bona veniant.*
7 *Quod istud Monasterium sit loco filii, ut ei debeatur legitima.*
8 *Ubi lex habet rationem, tunc ista attenditur, & admittitur æquipollens.*
9 *Quid operetur, provisionem esse de maturo consilio.*
10 *Declaratur conclusio, de qua num.* 3.
11 *De inconvenientibus ex hac prohibitione resultantibus.*
12 *De qualitate hujus prohibitionis, & quando intret.*
13 *De rationibus differentiæ inter officia vacabilia, & census vitalitios.*
14 *De differentia inter investimentum privatum, & publicum in loca Montium.*

DISCURSUS

DISCURSUS CLXXXVI.

CUm super casu examinato *sub titulo de testamen. disc.* 37. isto jam impresso, & edito, ex voto par-
1 ticularis Congregationis desuper deputatæ, prodierit diploma Clementis X. ad favorem Monasterii, ut inhonestæ mulieres non possint inire census, aliosque contractus vitalitios sine consensu Administratorum dicti Monasterii, ob rationes, vel ponderationes, de quibus *dict. disc.* 37. ut ita scilicet occurri possit fraudibus, & collusionibus, ac etiam, ut ipsum Monasterium in hujusmodi contractibus prælationem habeat; Prædicta vero inhonesta mulier, seu alias de comprehensis sub Constitutionibus Apostolicis, emisset quædam officia vacabilia, quæ portiones Ripæ nuncupantur, quorum etiam mulieres sunt capaces, unde per ejus obitum sequuta est vacatio, producens eundem præjudicialem effectum, qui ex censibus, aliisque contractibus vitalitiis resultat; Hinc Administratores prætensionem excitarunt, ut tertia pars hæreditatis defunctæ testatæ Monasterio debita, ex reliquis aliis bonis remansis integra suppleri deberet, dictorum officiorum valore quoque collato, seu calculato, Introductaque desuper causa coram ejusdem Monasterii Judice particulari, post aliquas disputationes, me consulente, & cooperante, concordia liti finem dedit.

Dupliciter itaque de hoc puncto actum fuit, mota scilicet Advocati scribendo pro Monasterio, & in congressu pro meliori, & œconomica directione.

Juxta igitur primam speciem; Scribentes pro hære-
2 dibus immorabantur in regulis generalibus quod scilicet in hac materia exorbitanti, & odiosa impeditiva libertatis disponendi de rebus suis, danda non sit extensio de casu ad casum, sed dispositio intelligi debeat de eo, quod literaliter, ac in verbis continetur, juxta ea, quæ in proposito statutorum, & consuetudinum habentur *sub titulo de successione. ab intest. disc.* 15. *& in aliis & sub tit. de benefic. disc.* 30. *ac etiam disc.* 35. *de judic. & alibi*, Ideoque Motus proprius loquatur de censibus & contractibus vitalitiis, complecti non debeat casum
3 officiorum, cum ista sint de regalibus Principis, atque non obtineantur ex ejusdem Principis privilegio, & concessione, quamvis etiam per alterius privati possessoris resignationem, id sequatur, pretio mediante, ex ratione pluries in præcedentibus insinuata, quod scilicet ille, qui pro nostro usu, vel intelligentia, venditoris personam gerere dicitur nullum jus directe transfert in emptorem ex privato contractu, sed suum jus extinguit per refutationem in manu ipsius Principis, ut ita sequatur vacatio officii, quod tanquam vacans directe, & immediate per Principem, confertur alteri, ut etiam in locis Montium sequi dicitur, Et ex qua ratione manat hujusmodi officiorum, & locorum Montium aliorumque regalium jurium libertas, ut propterea hypothecis, aliisque vinculis per priorem possessorem injectis, non subjaceat.

Alia quoque addita regula generali, ut in quabbet dispositione non veniat persona loquentis, vel dispo-
4 nentis; Potissime vero, ubi agatur de ejus præjudicio, quale ita adesse dicebatur, dum ob restrictam libertatem in hujusmodi mulieribus acquirendi officia, difficilior redderetur illorum venditio, quæ per Datariam fieri solet in casu vacationis, ex insinuatis *supra disc.* 2. *& alibi*, vel quod ita diminuaretur numerus emptorum, quorum copia & concursus, pretii augmentum producere solet, & è converso diminutio sequitur ob raros emptores; Ita immorando in istis, ac similibus generalitatibus, easque cum consueto moderno parum commendabili stylo nimium exornando, cum copiosis auctoritatum allegationibus, ac inutili chartarum repletione, super jam certis, ac notis principiis præsupponendis.

Scribens itaque pro Monasterio dicebam, istas esse nimium vagas generalitates, veras quidem in suis casibus, male tamen ad rem applicatas, quoniam tunc ulti-
mum motivum impeditæ libertatis, ipsi Papæ, seu Da- 5
tariæ præjudicialis, consideratione dignum esset, quando ipsa acquisitio directe prohibita esset, sive quod Monasterio in casu vacationis aliquod jus super ipsis officiis vacatis, vel super eorum pretio competeret, quorum neutrum in præsenti sequi dicitur, non solum contra Principem, ejusque Cameram in hujusmodi officiis, sed etiam contra illos privatos, cum quibus census vel alii contractus vitalitii initi sint, quoniam contingente casu lucri debitoris per mortem mulieris creditricis, non per hoc contra debitorem aliqua reservatur actio, Quinimo in eodem Motu proprio expresse disponitur, quod nulla competat, ita dirimendo illud dubium, quod resultat *ex decisione* 508. *Bichii*, super censu vitalitio inito per Religiosum professum habentem ex Apostolico indulto aliquorum bonorum administrationem, sed solum præservatur Monasterio jus petendi suppletionem, ex aliis bonis, quæ erunt in hæreditate, ideoque nullum illi resultat Cameræ, vel Datariæ damnum, seu præjudicium.

Quare descendendo ad specialia, vel proxima, quæ ma-
gis in judicando attendi debent, quam hujusmodi ge- 6
neralitates, Dicebam ad rem recte adaptari ea, quæ pluries habentur *sub tit. de legitim. præsertim. disc.* 9. 19. *&* 27. ut scilicet in calculo illius assis, vel patrimonii, ex quo liberorum, vel ascendentium legitima detrahenda est, veniant omnia ea, quæ legitime debentur ex causa donationis, vel etiam dotis, aliove titulo lucrativo, sive illa, quæ in fraudem distraxit, ac dissipavit, ita tamen, ut ex aliis extantibus bonis, illa juxta talem calculum detrahatur.

Istos autem terminos ad rem adaptabiles esse dice-
bam, ut scilicet Monasterium ita esset loco filii, vel pa- 7
rentis, cui legitima de necessitate debita sit; Quinimo cum aliqua majori prærogativa, ut nullitatem testamenti ab ejus præteritione resultantem, non salvet clausula codicillaris, ut in liberis, vel parentibus contingit, quodque juxta non improbabilem opinionem, de qua agendo de hoc eodem Monasterio *sub dict. tit. de legitima*, occasione alterius legitimæ, ex bonis inhonestæ mulieris, per ejus matrem detrahendæ, ut sit species æris alieni.

Præterea ad rem quoque proxime adaptari dicebam
propositionem, de qua *sub tit. de feud. disc.* 87. *& sub* 8
tit. de testam. disc. 18. & alibi pluries, quod scilicet, quando lex, vel alia dispositio expressam habet rationem, quæ majorem contineat amplitudinem, quam verba, tunc ratio debet esse regulatrix, ac propterea non præcisa, sed æquipollens forma, attenditur ad limites rationis, non autem verborum; Ideoque cum idem Motus proprius expressam habeat rationem fraudis, & præjudicii hujus Monasterii; Ideirco omnes casus complecti debere dicebam, quibus eadem congruat ratio.

Potissime vero, & fortius, dum non agebatur de gra-
tia, vel provisione, ad solam supplicationem, vel sug- 9
gestionem partis interessatæ emanata, ut propterea ejus tenor citra Principis voluntatem, affectionis habeat suspicionem, sed causa cognita, prævioque maturo consilio, & examine in particulari Congregatione peritorum quæ circunstantia nimium attendenda est, ut propterea raddat confirmationem in forma specifica, quamvis insertio tenoris desit, ut pluries in suis locis advertitur; Ac etiam, quod id non concernat favorem privatum, sed potius publicum, ideoque latior, ac benigna cadat interpretatio, juxta sæpius insinuatas, hodieque notorias propositiones.

Ponderando quoque, quod licet juridicum, ac verum sit præfatum assumptum in contrarium ponderatum, ut
scilicet hujusmodi officia, utpote de regalibus non sint 10
in libero privatorum commercio, neque privatis subjaceant conventionibus, cum totum pendeat à Principis facto, & potestate; Attamen id percutit substantiam officiorum pro effectibus publicis inter ipsum Principem, & Rempublicam; Secus autem quo ad pretium,

sive quoad privatum commodum, vel interesse bursale, ut in præcedentibus frequenter advertitur.

In congressu verò in quo Deputati, potius, quam Advocati more loquebar, ad effectum deliberandi quid magis expediret; Dicebam, aliquam superesse dubitandi rationem, non solum ob inconvenientia ex hujusmodi prohibitione resultantia, quæ licet negligenda
11 veniant, quando aliter clarè, & expressè disponat Princeps, vel alter, qui potestatem habeat; Attamen in ambiguo, & pro interpretatione debent nimium attendi, ex pluries insinuatis *sub tit. de fideicommiss.* præsertim *disc.* 30. & alibi, sed etiam fortius ob rationis diversitatem.

Siquidem etiam in censibus, aliisque contractibus vitalitiis, juxta præsertim illam speciem, de qua *sub tit. de empt. & vendit. disc.* 1. *& tit. de donat. disc.* 55. Pontifex non simpliciter, & indefinite id prohibuit, sed solum qualificare, ne scilicet fieri valeant sine scientia,
12 & consensu Administratorum, pro effectibus considerata *eodem disc.* 37. *de testam.* Primo nempe, ut ita occurratur fraudibus, & collusionibus, & secundo, ut volens, possit ipsum Monasterium in isto contractu præferri, quod bene remanet practicabile, quamvis ille, qui ejus pecuniam huic contractui exponere vult, dicat, quod non propriæ, sed alienæ vitæ aleam experiri velit, cum id rectè practicabile sit eodem modo, quo in officiis, & locis Montium vacabilibus frequens praxis docet, atque in præcedentibus pluries advertitur; Ut scilicet in faciem unius, ad commodum alterius fiat contractus.

Unde quando, una, vel altera cessante ratione, quia nempe contractus vitalitius fiat sincere, ac citra omnem fraudem, atque Monasterium præferri negligat, adeo ut desit justa causa denegationis hujusmodi consensus ille valeat per Judicem suppleri, juxta quotidianam receptam praxim frequenter sub diversis materiis insinuatam.

Plures itaque differentiæ rationes inter istam investimenti speciem, & alteram in censibus, aliisque privatis contractibus vitalitiis dignosci videntur, ex quibus dicebam, nimium dubitari posse, an sub genere aliorum contractuum, qui ampliative ad census in hoc diplomate enunciantur, veniat ista species investimenti.

Primo nempe, quia in ea non cadit illa suspicio, vel possibilitas fraudis, vel collusionis considerata *dict.*
13 *disc.* 37. *de testam.* dum investimentum fit publice, & palam cum auctoritate Principis, & per adeo publicum, & autheuticum organum Officialium Datariæ.

Secundo, quia longa dignoscitur differentia inter istud investimentum, & illud, quod fiat cum privatis; tam ob majorem securitatem, & exemptionem à periculo evictionis, vel insufficientiæ debitoris; tum etiam ob magis promptam, facilem, & commodam exactionem fructuum, sive emolumentorum; Et fortius ob libertatem extra statum infirmitatis, vel nimium gravis ætatis, hujusmodi officia vendendi, & se liberandi à periculo amissionis pretii, ut supra *disc.* 6. & in aliis pluries, quod in censibus vitalitiis non est practicabile ob omnimodam irreperibilitatem, ac mortem fortis principalis, & ob quam rationem praxis docet, quod fructus censuum vitalitiorum sint majores, quam illi hujusmodi officiorum.

Et tertio in idem, quia in hac specie practicabilis non est ipsius Monasterii prælatio, & per consequens ob adeo diversas rationes, nimium dubitari posse, advertabam, de illatione ab una specie ad alteram, quodque iste consensus in hac specie desiderandus non veniat.

Ad quod proxime ponderari posse videtur id, quod in praxi habemus circa conventionalia investimenta, sive illa, quæ per Principem demandentur pro cautela,
14 & interesse tertii, quoniam quando agitur de investimento privato in bona stabilia, vel in census ob fraudis, & collusionis, vel etiam imprudentiæ suspicionem, & possibilitatem, demandari, vel respective conveniri solet, ut fiat non solum cum scientia, sed cum consensu interessati, secus autem, ubi agatur de investimento in loca montium Cameralia libera ob eorum securitatem, & libertatem ab omnibus vinculis, & nexibus, ac propterea cessat illa ratio, ob quam interessati consensus desideretur.

Ac demum ubi etiam superius ponderata alicujus præjudicii Cameræ, seu Datariæ in ita restricta commercii officiorum libertate, sola, & de per se non esset adeo considerabilis, adhuc tamen cum præmissis aliis conjuncta, aliquam meretur considerationem, Ideoque censui casum honesta concordia dignum.

---

† ROMANA PALATII.

Pro MARCHIONE DE PERNE.

Cum PRINCIPE SABELLO.

Casus variè decisus.

De Fiscalibus Regni Neapolitani eorumque natura, & qualitate, & quomodo transeant de uno in alterum, sive quomodo amittantur; Et incidenter de pacto resolutivo, an sit transmissibile ad hæredes, vel potius personale.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Resolutiones.*
3 *Quod pactum rescissorium sit transmissibile.*
4 *Quando sit personale.*
5 *Quomodo pacta debeant interpretari.*
6 *Quomodo attendi debeant clausula, & distinctiones.*
7 *De casu speciali, & quomodo pactum attendi debeat.*
8 *De dominio dotis in viro.*
9 *De pacto, ut importet declarationem animi.*
10 *De abusum odernorum circa auctoritates.*
11 *Qui vult rescindere permutationem, vel alium contractum, debet restituere, quod accepit.*
12 *De fiscalibus Regni Neapolitani, eorumque natura.*
13 *De aliis regalibus.*
14 *De hujusmodi redditum venditione privatis.*
15 *De liberatione, aliaque natura hujusmodi redditum, & jurium.*
16 *In quibus differant fiscalia, & alia jura Regis Regni Neapolitani à locis montium Urbis.*
17 *Quid operetur Regia pragmatica à fiscalibus.*
18 *Factum privatorum, vel administratorum Communitatum in hoc nullum jus tribuit.*

DISCURSUS CLXXXVII.

POssidens Latinus Ursinus regia fiscalia ejusdem proprii Oppidi Amatricis, quod jure feudi antiqui pos- 1
sidebat pro rata annui redditus ducatorum trium millium, ex eis cessit ratam scutorum septingentûm creditori Duci Joanni Sabello in satisfactionem ejusdam crediti dotalis; Cumque defuncto Joanne, superstite unica filia, & hærede Camilla fundatrice Monasterii, de quo agitur *sub tit. de Regular. in hoc Supplemento*, ut etiam habetur mentio *sub tit. de servit. disc.* 39. Istaque, vel forte etiam ipsemet Joannes neglexisset obtinere hujusmodi ratæ fiscalium descriptionem in ejus personam in illis publicis libris sub vocabulo intestationia explicari solitam, eodem modo, quo de locis montium Urbis habetur pluries in præcedentibus, & de ipsismet similibus juribus in hoc Regno habetur supra *hoc tit. disc.* 40. Idcirco in ea hujusmodi fiscalium, aliorumque jurium generali recognitione, quæ in quædam tempore pro illius Regni stylo fieri solet, secutum est, quod de anno 1615. ob istius intestationis defectum, ipsa Regia Curia, seu Camera, hanc ratam sibi applicavit, impediendo propterea exactionem Joannæ, quæ ob promissam à Latino evictionem, & exigibilitatem, litem instituit contra Alexandrum Latini filium, & hæredem, ejusdem

dem Oppidi pro moderno frequenti titulorum usu, vel abusu, sub titulo, seu dignitate Principis Dominum, ac possessorem; Cumque ista, lite pendente circa finem anni 1636. Alexander in Urbe matrimonium contraxerit cum Anna Maria Caffarellia sorore illius Ducis, hujus cognominis, cujus adeo frequens mentio habetur *sub tit. de feud. disc. 77. & seqq.* ac etiam *sub tit. de credit. & alibi pluries*, cum dote scutorum triginta millium, in quorum computum, pro rata decem millium circiter, tanquam species tamen, & fundus dotalis, assignatum fuit palatium, in eadem Urbe, situm prope Ecclesiam S. Andreæ à Valle; Idcirco initio anni 1637. ad quatuor circiter menses post matrimonium ad prædictam litem componendam per viam concordiæ, inter Alexandrum, & Annam Mariam conjugem ex una, dictamque Camillam ex altera, inita est permutatio prædictorum fiscalium, aliorumque jurium Joannæ competentium cum præfato Palatio, eo tamen pacto ex parte Annæ Mariæ adjecto, ut in casu soluti matrimonii, vel quocumque alio ob quem ejus dotis restitutioni, vel assecurationi locus fieret, contractus resolutus remaneret, sibique licitum esset ad proprium fundum dotalem regredi.

Dissoluto itaque matrimonio per mortem mulieris, superstite N. N. unico filio, in pupillari ætate, hic factus major, patre adhuc vivente, tanquam hæres matris, in vim dicti pacti resolutivi, atque in eo adjectæ facultatis capiendi propria auctoritate, obtinuit ab A. C. contra Principem Sabellum dictæ Joannæ hæredem ad Palatium associari; Introductaque causa *in Rota coram*

2 *Priolo sub die 27. Februar.* 1673. pro ejusdem immissionis competentia favore actoris, responsum fuit; Reproposita vero causa *coram eodem sub die 9. Aprilis* 1674. recessum fuit à decisis, istaque posterior resolutio confirmata *sub diebus 27. Junii sequentis, & 1. Februarii 1675. coram Taia, subrogato in locum Prioli* interim defuncti, atque in hoc statu causa pendet.

Cum autem de extremis, atque de personæ legitimatione non dubitaretur, hinc ad duos punctos restringebatur quæstio; Primo nempe ad prædicti pacti personalitatem ex parte Rei conventi prætensam, ideoque illud per hæredem exerceri non posset, Et secundo, quod ubi etiã pactum esset exercibile per hæredem, adhuc tamen restitui deberent dicta fiscalia accepta, quorum restitutio sequi non posset, ex eo, quod per superventam Regiam pragmaticam de anno 1648. illa essent amissa, & Regiæ Curiæ applicata ob neglectam comparitionem, & justificationem, ut ita sequeretur infestatio, ideoque ejusdem Annæ Mariæ, vel ejus hæredis culpæ id adscribendum esset.

Prior punctus personalitatis in prima decisione rejectus fuit, neque in posterioribus dictum est contrarium, quinimo in ultima disputatione *sub die 2. Februarii* 1657. potius Rota inclinabat in hac parte, in confirma-

3 tionem prioris resolutionis; Et merito, quoniam regulariter hujusmodi pacta resolutiva, ac etiam prælativa, & similia quoties verba, vel facti circumstantiæ limitationem non suadeant, sunt transmissibilia & cessibilia ut advertitur *sub titulo de servit. ad materiam retractuum disc. 85. & 88.* ac etiam *sub tit. de feud. occasione bullæ Baronum disc. 96. & alibi pluries.*

Et quamvis aliquando super hujusmodi pactorum stricta, & rigorosa intelligentia procedi soleat, & propterea censenda sint personalia, & non transmissibilia,

4 juxta ea, quæ præsertim habentur aliis relatis *decis. 330. & 371. par. 11. rec. & sub tit. de usur. disc. 8.* ac etiam *sub tit. de alienat. & contract. disc. 46. & alibi*; Attamen id procedit ratione subjectæ materiæ odibilis, ob suspicionem usuræ, ut ex. gr. contingit in pactis commissoriis, juxta casum, de quo *d. decis. 330. & 371. par. 11. recent. & d. disc. 8. de usuris*, cum similibus.

Ideoque in hujusmodi pactorum regolatione, atten-

5 denda quoque venit adeo frequẽter, sed semper opportune insinuata propositio in ambiguarum voluntatum,

tam defunctorum, quam viventium interpretationem omnino attendenda, ut scilicet immorandum non sit in cortice, & formalitate verborum, vel clausularum, & dictionum, sed principaliter attendi debet substantia verisimilis voluntatis, deducenda ex natura, seu qualitate conventionis, & ex aliis circumstantiis, ut locis citatis advertitur.

Clausulæ siquidem, ac dictiones attendi debent famulative, & concomitanter, non autem principaliter, ac solæ & de per se, quoniam, ut sæpius advertitur, stante præser- 6
tim abusu Notariorum extendendi contrahentium, vel disponentium mentem in lingua latina, Partibus ignota (ut in præsenti inter mulieres) & juxta eorum formularium; Hinc resultat, quod casualiter aliquæ clausulæ, vel dictiones adjiciuntur absque eo quod, non solum Partes, sed neque ipsimet Notarii ad eas advertant, earumque vim, & operationem sciant; Ideoque irrisione digni semper censendi sunt illi, qui in judicando, vel consulendo, in hujusmodi verborum formulis, eorumque grammaticali intelligentia, vel significatione vim constituunt, nisi quando deserviant famulative, vel pro interpretatione ejus quod pro facti qualitate ambiguum sit; sive quod clausulæ, vel dictiones respiciant validitatem actus, illumque juxta agentium voluntatem, rigorem juris præservent à nullitate, ita lege rationabiliter præsumente, quod Partes quamvis illas clausulas ignorent, atque ad illas non advertant; Attamen generaliter in animo habuerint adhibendi Notarium tanquam peritum, ut adjiceret omnes clausulas, & cautelas pro actus meliori firmitate, juxta ea, quæ occasione clausulæ codicillaris, & similium habentur *sub tit. de testam. disc. 57. & alibi.*

Iste vero discursus de plano, peneque ad litteram cadebat in hac facti specie, in qua propterea (etiam in sensu veritatis) scribendo pro Actore, dicebam omnino contemptibilia censenda esse ea, quæ cum magno allegationum cumulo, solitoque improbo, ac superfluo labore, juxta ineptum pragmaticorum stylum, deducebantur circa quasdam dictiones, & verba, personalitatem denotantia, ut præsertim sunt dictiones *ipsi* vel *illi* & similes, stante subjecta materia, ejusdemque conventionis contextura.

Cum etenim diceretur, quod ad eam deventum esset per concordiam pro superius enarrata lite componenda, in qua mulier palatii Domina, & quæ de pacto resoluti- 7
vo sibi consuluerat, nullum penitus interesse, vel participationem habebat, ac propterea sibi nullatenus congruebat iste terminus concordiæ, vel transactionis, qui non cadit nisi ubi adsit lis, vel ejus probabilis timor, & inter ipsos collitigantes, ut in sua sede *sub tit. de empt. & vendit.* & alibi passim; Hinc propterea advertebam, quod verus germanusque hujus pacti sensus erat, quod contractus permutationis, vel concordiæ principaliter initus est inter Alexandrum, & Camillam collitigantes, ejusdem vero Alexandri mulier, pro quadam Camillæ cautela exuberanti intervenisset, præstando illum consensum, qui neque necessarius erat, dum constante matrimonio etiam in fundis dotalibus vir habet illud domi- 8
nium utile, vel subalternum, de quo in sua sede *sub tit. de dote disc.* 158. ac propterea mulieris nil intererat, constante matrimonio, atque viro ejus onera supportante, & in consueto bono statu continuante, adeo ut nec restitutionis, nec assecurationis locus fieret, an bona dotalia essent penes ipsum virum, vel tertium ejusdem viri cessionarium; sed penes eum noluit perseverare, postquam ipsius viri jus cessasset, ac resolutum esset.

Et sic non in ratione illius veri, ac proprii pacti resolutivi, per quod destruatur, & annihiletur substan- 9
tia contractus jam quoad ipsos contrahentes juxta casus, de quibus agitur *in decisionibus, & auctoritatibus supra recensitis*, sed in ratione declarationis animi, seu limitationis consensus ad certum casum, ultra quem consensus habendus esset pro non præstito, atque actus pro infecto, juxta illam speciem

pacti, de qua *sub tit. de feud. disc. 57.* Unde potius remanet conventio in terminis conditionis impedientis in casu convento, vel specificato, perfectionem, vel essentiam actus, & ne incipiat, quam destructio actus jam perfecti, & juris quæsiti ablationem, juxta distinctiones, de quibus *sub tit. de testam. disc. 73. & sub tit. de fideicomm. disc. 154. & alibi.*

In hoc autem præsertim dignoscitur vere intolerabilis & nauseativa modernorum pragmaticorum ineptia,
10 quod scilicet conventione continente explicitum, vel implicitum pactum resolutivum super ejus interpretatione, vel praxi, in confuso cumulentur omnia, quæ cum improbo labore revolvendo, repertoria decisionum, aliorumque librorum, in eis inveniantur sub verbo *pactum resolutivum* ad litteram attendendo omnes decisiones, & auctoritates, quæ de materia pacti resolutivi agant, non reflectendo ad diversas species, & an faciant ad casum, nec ne, ratiocinia, & subtilitates reputando hujusmodi discursus, & distinctiones, quo nil ineptius.

Tota itaque difficultas hujus causæ residebat in alio motivo, quod de jure, & in abstracto erat verum, sed male ad rem applicabatur, quod scilicet ille, qui in vim
11 hujusmodi pacti ad rem suam vult regredi, restituere debet alteri contrahenti rem propriam ejus facto, & culpa non deterioratam, vel ab alio occupatam, juxta auctoritates in causæ decisionibus recensitas quarum testimonium neque necessarium erat, dum ego scribens in contrarium, non negabam, imo expresse admittebam veritatem assumpti in puncto juris, quodque propterea cumulus allegationum pro frequentiori contingentia redoleret inanem chartarum repletionem; Dicebam tamen etiam in sensu veritatis apertam fallaciam consistere in applicatione ad casum.

Ad id autem probandum, opportunum censui explicare hujusmodi fiscalium naturam, quoniam licet id sit notorium in ea regione; attamen tale dici non potest in Urbe, & præsertim in hoc Tribunali, quod constitutum est in notabili parte ex Ultramontanis, ex insinuatis *disc. 31. in Relat. Curiæ.*

Dicebam itaque, quod ut advertitur *disc. 5. Miscellan. Eccles.* ex antiquis illius Regni moribus, & concordatis respective inter ipsum Regnum, & Reges pro
12 tempore, Rex non imponit collectas neque gabellas, ut facit Papa in Statu Ecclesiastico, & faciunt quidam alii Italiæ Principes, sed pro ordinariis antiquis oneribus, Rex exigit à quolibet loco, seu Communitate annuam uniformem summam ad rationem focularium, ducatorum scilicet quatuor circiter pro quolibet foculari, & anno, istaque præstatio explicatur sub isto nomine fiscalium; Pro aliis vero extraordinariis expensis, vel subventionibus Regiis, solet idem Regnum in generali Parlamento facere Regi in tempora aliquod donativum, atque pro illis, aliisque oneribus communitativis quælibet Communitas sibi ipsi, ejusque Civibus indicit gabellas, vel collectas varie, prout provinciarum, vel regionum, sive locorum qualitas exigit, dum alicubi omnia fere onera supportantur per gabellas super pane, & vino, aliisque victualibus, juxta ea, quæ habentur supra *disc. 54. & in Miscellan. Ecclesiast. d. disc. 5. & 6.* Alicubi vero super bonis per collectam per æs, & libram, & alicubi per collectam personalem, quæ capitatio dicitur vulgo *la testa*, sive prout alias loci vel populi qualitas exigat, regia licentia solum requisita, ubi de novis collectis, vel gabellis indicendis agatur.

Hujusmodi itaque fiscalia, prout etiam pleraque aliæ jura Regalia, ad Regem pertinentia, ex quibus magni
13 reditus, & emolumenta percipiuntur, ut sunt Duhanæ, juxta illam speciem de qua occasione agendi de dohanis Urbis, habetur supra *disc. 65. & 67.* & alia dohana pecudum, & pascuorum, de qua pariter supra *disc. 94. & 95.* nec non salinæ, & salariæ, de quibus pluries in præcedentibus, ac mineralia, & jura privativa, & alia, sub hoc genere Regalium cadentia, juxta pene omnium Principatuum Europæ introductionem, ex eo quod annui reditus eo modo, quo in singula tempora percipiantur, pro urgentibus indigentiis belli non sufficiant, consueverunt vendi personis privatis in 14
proprietate, non quidem vendendo ipsam Regaliam, sed solum ipsos reditus, vel emolumenta ad rationem tot pro centenario, tanquam per implicitam impositionem census consignativi, quem Princeps, vel Respublica super hujusmodi juribus faciat, ut recipiendo centum in sorte, promittat solvere quatuor, vel quinque pro centenario, eodem modo, quo pluries in præcedentibus dictum est de locis montium Urbis, cum in effectus, ubique hujusmodi venditiones idem importent, quamvis pro diversitate regionum diversa sortiantur vocabula, quod scilicet alicubi loca montium alicubi fiscalia, vel respective jura super arrendamentis, alicubi jura cum Rege, ut in Hispania, & alicubi Comperæ, sive cum aliis vocabulis nuncupantur.

Omnia vero ubique pariformiter eandem sortiuntur naturam ob rationis identitatem, quod scilicet quoad ipsum Principem, vel Rempublicam ille reputatur Domi- 15
nus, & possessor, qui in libris publicis ad id destinatis per manus officialium, ad hoc munus deputatorum, describuntur, absque eo quod sint in privato commercio abdicativo, & respective translativo dominii, & possessionis ex sola privata conventione absque facto, & auctoritate officialis sine qua etiam in hæredes, vel successores quoscumque non datur transitus dominii, vel possessionis, nisi eorum descriptio in præfatis libris sequatur, sub intestationis vocabulo explicari solita, eodem modo quo *sub tit. de feud. disc. 7. & in aliis*, dictum est de descriptione feudatariorum in libris, vel quinternionibus feudorum, cum pariformiter hujusmodi jura Regalia, sub quorum genere veniunt quoque officia venalia, regulari videantur, adeo ut intret quoque eadem propositio, de qua *d. tit. de feud. disc. 24. & in aliis*, ut in eis non intret rubrica, *plus valere, quod agitur, quam quod simulate concipitur*, sed verus Dominus, ac possessor dicatur ille, qui in illis libris sit descriptus, absque eo quod alteri jus in re, vel ad rem quæratur, nisi ejusdem Principis, vel Reipublicæ, seu officialis ad id deputati auctoritas, ad instar assensus Domini super feudis accedat.

Atque hinc potius ratione subjectæ materiæ, ipsorumque jurium natura, quam ex privilegio, ut aliqui erroneè credunt, manat hujusmodi jurium liberorum commercium, de quo supra *disc. 16. cum plur. seqq.* ut in alterum in quem transferri contingat, transeant libera, & exempta ab omnibus hypothecis, vinculis & nexibus quibus penes priorem possessorem obnoxia essent, ex pluries assignata congrua ratione, ut scilicet cessio, vel resignatio, quam possessor faciat redoleat speciem refutationis jurium in manu ipsius Principis extinctivam potius, quam translativam, adeo ut extincto, vel corrupto primi jure, idem Princeps, vel Respublica per organum officialis ad id deputati, jure novæ creationis, vel efformationis, idem jus alteri concedat, qui id directe, ac immediate ab eo recipere dicitur ipsumque in ejus auctorem agnoscit, alteri non subjectus vinculo, nisi illi, quod in ipsismet libris, ac litteris desuper expediti solitis, exprimatur, juxta regulas beneficiales in resignationibus beneficiorum ad favorem in mano Papæ.

In plerisque autem hujusmodi fiscalia, vel consimilia jura Regia illius Regni à nostris Locis Montium Or- 16
bis differre videntur; Primo nempe, quod quandoque præsertim, ea quæ antiquis temporibus, tam ex causa onerosa, & correspectiva quam etiam ex Regum munificentia, concedi consueverunt, concedantur in feudum, non autem in allodium, ut propterea regolis, ac oneribus feudalibus, & præsertim illi Adhoæ subjaceant, quod in Urbe non est in uso, nisi quando annuus redditus pecuniarius super hujusmodi juribus Cameralibus, esset subrogatus loco alicujus feudi sub eadem natura.

Secundò

Secundo quod in Urbe assignamentum sive dos Locorum Montium præsertim Cameralium non est sub administratione ipsorum privatorum, qui directe, ac manu sua ad proprium commodum, vel incommodum fructus, & emolumenta exigant, sed est penes illos publicos officiales, qui Depositarii nuncupantur, à quorum manibus privati Montistæ singulo quoque bimestri fructus exigunt adeo ut assignamentorum augmentum, vel diminutio ipsius Cameræ Apostolicæ, vel respective alterius debitoris Montis, damno vel eo modo cedat; In prædicto autem Regno dicta Fiscalia, aliaque consimilia jura assignantur privatis, qui directe, ac manu sua exigant ab illis Communitatibus, vel aliis, ad quos solvere pertineat, eorumque sit ideoneitatis, vel deficientiæ Communitatum, vel debitorum commodum, vel incommodum.

Et tertio ad rem nostram (neglectis aliis differentiis ad eam non facientibus) quod in Urbe si Montistarum hæredes, & successores sive cessionarii translationem in eorum faciem, sive intestationem negligant, id cedere solet ad commodum depositariorum, non quidem in substantia, sed in dilatione, ac usu fructuum intermedii temporis, quoniam defecto Domino, huic omnes decursi fructus solvi debent, eoque non derecto, adeo ut habeantur pro vacantibus, subintrat Camera, ex jure Fisci in hujusmodi bonis, sed & quandoque etiam in substantia, quando id negligatur; In dicto autem Regno in tempora fieri solet revisio, seu regulatio generalis, & præsertim pro jure Adohæ, vel devolutionis, in illis Fiscalibus, quæ possideantur in feudum, atque ubi comperiatur non adesse legitimum possessorem in dictis Libris descriptum, sibi ipsi applicat, non quidem jure omnimodi, ac irretractabilis dominii, quoniam id injustitiam, ac tyrannidem redoleret, sed jure illius possessionis, & tenutæ, quæ ubique consueta, & connaturalis est in Fisco non litigante manibus vacuis in iis bonis, quæ ex causa devolutionis, vel alias ad se spectare prætendat, juxta insinuata pluries *sub tit. de feud.* & alibi; Idque sequutum fuit in his Fiscalibus in situatione, vel revisione anni 1612. ex quo tempore Regia Curia illa possedit, atque de eis disposuit.

His itaque sic stantibus, dicebam scribens pro actore contra posteriores resolutiones, cum eodem insinuato sensu veritatis, quod duo resultarentur; Primo nempe, quod de anno 1637. in quo initus fuit contractus, Camilla non habebat nec dominium, nec possessionem, quorum neutrum, neque prius habuerat, & per consequens, vel in dictam Annam Mariam transferre potuit, ex vulgari axiomate, *quod nemo plus juris, &c.* Minusque Anna quæ nihil receperit, ad aliquam teneretur restitutionem, quoniam dum sola verba accepit, sufficiebat, eadem verba restituere.

Et secundo, quod ita in hujusmodi Fiscalibus dicta Regia pragmatica, nil novi induceret, dum jam per
17 anno 36. antecedentea, Regia Curia obtinebat, Unde propterea opus non erat examinatore, punctum, an dicta pragmatica disponat solum id, quod supra insinuatur circa possessionem, & tenutam, donec legitime justificetur titulus illius, qui prætendat jus habere, vel potius pœnalem amissionem ob contumaciam non justificationis factæ in tempore, juxta casum de quo supra *disc.* 14.

Ultimæ præsertim resolutionis de anno 1675. fundamentum unicum, fuerunt quædam modicæ exactio-
18 nes fructuum, quæ supponebantur, factas esse à Sindico dictæ Communitatis per Camillam de annis 1625. & 1627. & per Annam post dictum contractum: Verum ultra ea, quæ in facto deducebantur circa hujusmodi exactionum veritatem, quæ ex hac parte impugnabatur; Ubi etiam ita res esset, adhuc tamen cum eodem sensu veritatis dicebam id continere æquivocum manifestum quoniam non ea eo, quod Sindicus, vel alter administrator Communitatis solvat aliquam partem hujusmodi fructuum, resultat dominium, & possessio, vel aliud jus in eo cui solutio fiat, cum non ab illius administratoris facto, & voluntate, sed ab illo Principis, vel officialis ad id deputati, juxta consuetam formam id pendeat.

Ut exemplificando in illis Locis Montium Urbis, quæ Communitatum dicuntur, quia scilicet, ipsæ Communitates sunt vere, & proprie debitrices, solumque Papa, vel ejus Camera fidem accommodet cum erectione Montis, vel aggregatione alteri Monti, quoniam si hæres vel cessionarius Montistæ absque eo quod sit descriptus in libris, & quod per Secretarium Montis, loca ad defunctum, vel cedentem spectantia in ejus faciem intestentur ab aliquarum Communitatum administratoribus exigat fructus, non per hoc dici poterit Dominus, vel possessor, sed erit simplex intrusus, nullum habens dominium, nullamque possessionem, eodem modo quo esset ille, qui a colonis, vel debitoribus, seu vendentibus alicujus beneficii, aliquos exigeret fructus, absque aliquo titulo sibi collato per Papam, vel per ordinarium, qui alteri idem beneficium contulisset, sive posuisset sub sequestro tanquam vacans, vel alias de eo disposuisset, quoniam non per hoc dici potest, ut ille esset Beneficiatus ita, & taliter, ut illud beneficium cum altero permutare posset, istosque dicebam esse veros, & proprios præsentis causæ terminos.

---

† ROMANA OFFICII CURSORATUS.

Pro ALEXANDRO ALBRITIO.

Cum HÆREDE SIBASTIANI BERTARELLII.

Casus decisus per Rotam pro herede.

An, & quando reservatarius officii dicendus sit Dominus vel potius creditor; Et de effectibus exinde resultantibus pro augmento, vel diminutione valoris, cujus commodo, vel incommodo cedat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De formula decreti reservationis, ut sit uniformis tam favore Domini, quam creditoris.*
3 *Quod ab hac distinctione pendeat inspectio commodi, vel incommodi.*
4 *Quomodo dignoscatur, an reservatarius sit Dominus, vel creditor.*
5 *De applicatione ad casum, ejusque circumstantiis.*
6 *Observantia est optima interpres, atque deferendum est.*
7 *Quando dicatur adesse fraus usurarum.*
8 *Actus spectantes ad officium fiunt per officialem, non autem per reservatarium, quia in eo residet substantia officii.*
9 *Augmentum causatum ab industria officialis fiduciarii, an sit suum, vel reservatarii.*

DISCURSUS CLXXXVIII.

Officium Cursoratus, quod vacabat per obitum possessoris, de anno 1662. Datarie concessit Alexandro Albritio pro pretio scutorum 1400. quos solvit Sebastianus Bertarellus, ad cujus favorem facta fuit illa reservatio decreti, de qua pluries agitur supra, præsertim, *disc.* 1. 4. 7. 10. 11. & 12. Attento vero eo tempore, modicum erat juniorum, seu noviter admissorum locorum, quoniam negotia, ex quibus majora emolumenta resultant, ea quodam jure ascendendi seniorum pro majori parte esse solebant: hic autem status de anno 1665. immutatus fuit, quoniam ex omnium Cursorum conventionali lege per Papam approbata, constituta fuit massa communis, ideoque tractu temporis produxit hujusmodi officiorum valoris notabile augmentum, super quo exorta controversia inter dictum Alexandrum officialem, & hæredem Sebastiani interim defuncti coram Datario, atque ab isto remissa controversia consultationi

sultationi *Rota coram Ubago*, datuque dubio, cujus temporis pretium attendendum esset, *sub die 15. Februarii* 1675. reservatario favorabilis prodiit resolutio; ad ipsum scilicet spectare officii dominium, & per consequens pretium, eique commodo de præsenti attendendum fore, Atque mihi, licet in contrarium scribenti pro officiali, probabilis visa est resolutio, & juxta proprium sensum jam ab initio pro stylo requirenti sincere insinuato.

Punctus itaque pro meo judicio facti potius, quam juris erat super partium voluntare; quoniam cum uniformis hujusmodi decreti sit formula, eaque ita con-
2 gruat illi, qui pecuniam præbeat ad officium emendum jure dominii ad proprium commodum, & incommodum, ac illi, qui eandem pecuniam moruet jure creditoris, ita obtinendo illud decretum, tanquam per speciem illius assensus, de quo *disc. 13. & 151. de credito, & pluries sub tit. de feud.* Et advertitur supra *hoc eodem tit. in discursibus supra cit.*

Hinc, ut præmissum est, punctus non erat in jure, sed in facto, sive in applicatione, & qualis fuerit volun-
3 tas partium, reservatarii scilicet, & officialis, cum ab hoc revera decisio pendeat, adeo ut evidens videatur error procedendi cum generalitatibus in abstracto, sive constituendi vim in formalitate verborum decreti Apostolici, cum illa æque bene uni, ac alteri reservatario congruant.

Atque ex hac distinctione pendet resolutio, cujusnam esse debeat augmentum, vel decrementum; cum unum, vel alterum, tanquam sequela dominii, ad illum spectare dicatur, qui Dominus est, non autem ad creditorem, ut de augmento Locorum Montium *Carill. decis. 148. & alibi pluries.* Et quamvis aliquando creditor, non de jure, sed de facto decrementi damnum sentire soleat, quia nempe ita resolvat insufficientia debitoris, ut advertitur pluries *supra*, *ac etiam disc. 7. de Societat. Officii*, occasione agendi de illis Societatibus, quæ præter communem usum fiant super periculo vitæ ejusdem officialis debitoris, attamen id provenit ex accidenti, non autem ex juris dispositione.

Ad dignoscendum autem an uno, vel altero modu pecunia data sit, certa, & generalis regula cuicumque
4 casui applicabilis, non de facili statui potest, dum ex præmissis non est punctus juris, sed facti ex singulorum casuum particulari qualitate, ac individuis circunstantiis regulandus, vel decidendus; Unde pariter intrat idem insinuatus error, qui pragmaticis, vel Collectoribus connaturalis esse solet, procedendi absque alio ratiocinio, vel discursu cum propositionibus generalibus vel cum illis decisionibus, & aucturitatibus, quæ diversos percuriant casus.

Ex illis vero generalitatibus, quæ in ambiguis, & conjecturalibus materiis attendi solent; Tres in proposito attendendæ videntur, non quidem ad certam probationem, sed ad præsumptionem, in ambiguo suffragantem nimiumque attendendam quoties alia in contrarium magis non urgeant, Primo nempe inspici debet summa, seu quantitas pecuniæ, an sit pro toto pretio, vel potius pro parte, quoniam quando sit pro toto, magnum argumentum est dominii, Quando vero è converso pro parte, argumentum est crediti, ut conjicitur ex combinatione casuum, de quibus supra *disc. 1. cum multis sequentibus*, in quorum plerisque de una, & in aliis respective, de altera specie agitur.

Secundo in idem, & magis stringenter inspici debet modus solvendi pecuniam, an scilicet illa directe, & immediate per Datorem solvatur Datariæ, vel resignatori, aut è converso solvatur ipsi emere volenti officium ut in primo casu intret præsumptio pro dominio, in altero autem pro credito, juxta casum *decisionis 34. Aponte, & alios, de quibus supra disc. 12. & in aliis.*

Et tertio magnum argumentum resultare videtur ex magis communi usu, qui, ut praxis docet, regulam recipere solet à natura, seu qualitate officiorum, Siquidem, ubi de illis officia, ex quorum intrinseca natura & qualitate magis, quam ab industria, & exercitio Officialis, emolumenta resultant, adeo ut etiam absentibus, vel idiotis, aut infantibus, & respective etiam mulieribus congruant: aliquod vero ministerium illis annexum, comparative ad emolumenta sit modicum, illud que cum modico stipendio explicari valeat, & soleat per substitutum, ut sunt pro majori parte officia Cancellariæ, & Secretariatus Apostolici, & tot militiæ, vulgo, Cavalleratus, nec non portiones Ripæ, & similia, & tunc præsumptio magis assistit dominio; Aut vero è converso sunt officia, in quibus principaliter requiratur industria personæ, atque majora emolumenta ex eadem industria, & peritia, ac labore personali manent, ut ex. gr. sunt ista officia Cursorum, ac etiam illa Notariorum Auditoris Cameræ, nec non Vicarii, & Capitolii, & similia, & tunc secus, ut scilicet, potius crediti, quam dominii urgeat præsumptio, ut præsertim in officiis Notariorum generalis praxis docere videtur.

Applicando autem ad rem; Quamvis scribendo pro officiali conductitio, seu venali more Advocati; ad evitandas decisiones, & auctoritates insinuatas, in allegatis discursibus, de quibus supra, ex quibus per 5
scribentes, hinc inde totum desumebatur principaliter, ac omnino insistere in hac distinctione, seu circunstantia naturæ, vel qualitatis officii, quodque ita omnes auctoritates hinc inde assistentes conciliarentur; Attamen reflectendo ad veritatem, advertebam, istam esse circunstantiam nimium quidem considerabilem ad inducendam, potius unam, quam alteram præsumptionem, quæ tamen, juxta naturam simplicis præsumptionis juris, per contrariam probationem, & fortiores præsumptiones eliditur, ut in hac facti specie sequi videbatur ob alias duas priores præsumptiones, quod scilicet, Sebastianus integrum pretium directe, ac immediate solvisset Datariæ venditrici, non autem tradidisset ipsi futuro officiali ad emendum.

Fortius vero ob subsequutam observantiam, quæ, ut insinuatur *disc. 21. de judiciis*, & alibi frequenter om- 6
nium ambiguorum est optima interpres, atque dicitur interpretationum Regina, quoniam per alteram partem docebatur de conventione, ex qua ad evidentiam dominii, probatio resultabat, quod scilicet, ipse Alexander Officialis conduxit officium pro certa pensione correspectiva ad illa emolumenta, quæ detracta mercede operæ, ac laboris personalis referenda veniunt ad officium, unde propterea non videbantur intrare termini interpretationis, de quibus, *in l. si de interpretatione, ff de legib.* sed potius alii vulgaris *textus in l. ille aut ille ff. de legat. 3.*

Et quamvis alii pro hac parte scribentes, præsertim vero acutus causæ Patronus replicarent hujusmodi con- 7
ventionem, ita initam esse in fraudem usurarum, ut ita non servata forma in societatibus officiorum per Apostolicas Constitutiones demandata, obtineantur pinguia pecuniæ fructus; Attamen observabam, eidem causæ Patrono, ac principali insinuando, id recte procedere, quando alia datum pecuniæ non assisterent argumenta, quæ potius urgerent in contrarium, ut in crediti, potius quam dominii, vel tituli causam, pecunia data esset, & per consequens intraret præsumptio usurarum, atque pro earum pallio talis conventio inita esset; Secus autem ubi eadem conventio veritatis habeat adminicula seu argumenta.

Magnum item per alios Scribentes, quibus ego quoque more Advocati adhærebam, constituebatur fundamentum in aliis actibus, qui fieri solent in nova admissione Officialis, ac etiam successive in progressu, & præsertim,
ac magis in dicta conventione facta per totum Colle- 8
gium super immutatione consueti status, ac reductione emolumentorum ad massam communem, unde supponebatur valoris augmentum prodiisse diu omnia

omnis gesta erant per Alexandrum Officialem, absque eo, quod reservatarius se ingereret, vel aliquam haberet participationem.

Sed pariter id mihi videbatur leve argumentum; quoniam, ut pluries in præcedentibus habetur, quoad Principem, & Rempublicam, ac negotia, vel jura officii, vel officialium Collegio, seu Universitati incumbentia, verus Officialis dicitur ille in cujus persona officium cantat, & cui Princeps non curata, quamvis clara, & expressa fiducia, vel simulatione, officium contulit, cùm in hujusmodi officiis, & juribus regalibus eodem modo, quo in feudis non intret rubrica *plus valere quod agitur*, *&c.* ut frequenter insinuatum est, adeò ut dominium reservatarii sit impropium, illudque non resideat in substantia ipsius officii, sed potiùs in commoditate, seu emolumentis; Et per consequens ad ipsum Officialem spectabat facere actus officio incumbentes, tam singulares percutientes exercitium, quàm etiam communitativos, seu universales pro eisdem Collegii administratione ad majorem utilitatem ordinates, & ad quem effectum reservatarius implicitum mandatum ipsi Officiali, tanquam ejus Institori, seu Complementario dedisse dicitur, adeo ut si ex hujusmodi nova conventione immutativa antiqui status, quemadmodum produit eventus bonus, prodiisset malus, valoris diminutionem causasset; reservatarii tanquam Domini fuisset damnum, dum non poterat ipse ha objicere culpæ malæ administrationi Officialis, ex quo fecit cum bona fide actum, quem tot alii Officiales magis provecti, & qui tanquam Domini officiorum, proprium gerebant negotium, fecerunt, ideoque ejusdem debet esse commodum ex regula *secundum naturam*, *&c.*

Quinimò etiam si augmentum valoris hujus officii particularis prodiisset, ab ipsius Officialis majori diligentia, industria, & applicatione, ut sequi solet in officiis Notariorum, quod scilicet, penes unum Notario-
9 rum magis peritum, & industrium, officii valor notabiliter crescit, & penes alterum minus industrium minusque diligentem decrescit, adeò ut pretium non sit uniforme, attamen cum jure administrationis, potiùs id sequutum sit, dicendum est, quod ita administrator proprio muneri satisfecerit, suumque munus benè impleverit ad commodum tamen Domini, cujus alias fuisset damnum, ut aliis relatis in proposito advertitur, *decis. 45. numer. 3. in fin. par. 2. recent. ex deductis per Burr. in cap. cum M. Ferrarien. de Const. numer. 56. & Felin. numer. 22. & conferunt deducta disc. 27. de feud. numer. 11.*

Dicebat idem principalis, quod ex dicta nova conventione creverat ejus labor, sed id ad rem facere non videbatur, quoniam id solùm illi justum præbere potuisset motivum petendi à reservatario majus salarium, seu majorem sui laboris mercedem, non inde tamen inferri posset, ut suum esse deberet pretii augmentum, quemadmodum suum non fuisset decrementum, ut supra.

---

†SPOLETANA, seu REATINA COLLACTÆ.

Pro CIVIBUS, ET INCOLIS OPPIDI LEONISSÆ, Cum COMMUNITATE OPPIDI MONTIS LEONIS.

Responsum pro Veritate.

An, & ad quæ onera teneantur Forenses pro bonis, quæ in territorio possident.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *An Forenses possint Collectari.*
3 *Consuetudo specialis prævalet generali.*
4 *Observantia attenditur in materia gabellarum, & onerum.*
5 *Quare Advocati, & consulentes deducant motiva parum tuta.*
6 *De ratione, ob quam observantia, non de facili inducit exemptionem.*
7 *De constitutionibus revocatoriis exemptionum, quando procedant.*
8 *De exemptione in vim reciprocæ transactionis.*
9 *Collectæ reales quales sint, & quare à Forensibus solvantur.*
10 *Gabellæ super victualibus sunt merè personales, ideoque non solvendæ per absentes, qui in loco non vivunt.*

DISCURSUS CLXXXIX.

PRomiscuè possidentibus Civibus, & Incolis adjacentium Oppidorum, Montis Leonis de pertinentiis
status Ecclesiastici, & Leonissæ de pertinentiis Regni 1
Neapolitani terrena, & prædia in utroque respectivè territorio; De anno 1608. inter eosdem, seu eorum Communitates deventum est ad concordiam, usque ad præsens observatam, quod pro bonis in quolibet territorio possessis, respectivè solvi deberent solùm Collectæ ordinariæ, quales in statu Ecclesiastico dicuntur impositæ pro illis operibus antiquis, & ordinariis, quæ Cameralia dicuntur, Et in Regno Neapolitano pro illis pariter antiquis, & ordinariis, quæ dicuntur Fiscalia, dum reliqua sub extraordinariorum, & Communitativorum generibus, & vocabulis veniunt, Cùm autem circa annum 1642. sub Urbano Octavo in statu Ecclesiastico immediato imposita esset gabella carnis, seu antiquæ gabellæ factum esset augmentum, cujus mentio pluries in præcedentibus habetur præsertim *disc. 57. 62. & 71.* Itaque diversimodè per singulas Communitates ab earum Civibus, & Incolis exigi solent, pro solutionis repartimento, Thesaurario, vel Appaltatoribus Cameralibus faciendæ, quoniam in aliquibus locis exigitur, juxta ejus propriam, & regularem naturam, in extrinseco, scilicet, augmento pretii carnis, quæ in macellis vendatur in frusta, & alicubi per Collectam super bonis per æs, & libram, ut de hac distinctione in eadem Civitate ejusque Castris, seu locis comitatus, & districtus, habetur supra dicto *disc. 57.* Itaque Communitas Montis Leonis, usque ab anno 1651. de licentia Congregationis Boni Regiminis, consueverit eam exigere in posteriori forma pro modo facultatum, seu per æs & libram, à solis tamen ejus Civibus, & Incolis, non autem ab illis dicti alterius Oppidi bona in eo territorio possidentibus; Post vicennalem autem observantiam, & ultra, prætensionem excitaverit, ista quoque bona, & prædia collectare; hinc desuper ex parte dictorum Civium Leonissæ pro veritate consultus fui, an collectari possent.

Negativè visum est respondere; Primò ex generali juris regulâ pluries in præcedentibus insinuata, & præ-
sertim *disc. 73. 77. 83. 84. & 92.* ut Forenses, qui bona 2
in territorio possideant collectari non possint, utpote Communitati collectanti non subjecti, dum juxta magis communiter receptam opinionem, de qua præsertim occasione statutorum habetur in sua magis peculiari Sede *sub tit. de success. ab intestat.* requiritur copulativè utraque subjectio, personarum, & bonorum.

Et quamvis de antiqua consuetudine Italiæ attestata etiam *per Bart.* aliosque primos Magistros, id non procedat in hac materia collectarum, ad quarum effectum sola bonorum subjectio sufficit ex relatis, *decis. 3. post Cenc. de Cens.* & per alios de quibus locis citatis, Attamen, ut specialiter advertitur in his terminis *supra disc. 73.* & generaliter in omni ferè materia incidenter,
principaliter autem super materia legum, & con- 3
suetudinum *disc. 35. de judic.* consuetudo generalis cedit particulari, quæ prævalet, magisque attendenda venit. Accedente etiam natura subjectæ materiæ gabellarum, & onerum, quod in eis totum facit observantia, quæ ubi

longissima excedens metam 30. annorum, attendenda
venit etiam ad effectum omnimodæ exemptionis, ut ex
Bartol. & aliis antiquioribus, apud *Euger. consil.* 92.
4 *num.* 25. *& seqq. lib.* 1. *Cobell. ad Ball. cap.* 50. *num.* 23.
& seqq. Capic. Latr. consultat. 68 *num.* 14. *& seqq.*
cum aliis relatis supra dicto disc. 48. *&* 52. *& in aliis*
pluries.

Verùm istæ generalitates, quamvis eas deducerem ad
satisfaciendum Juristarum stylo scribendi, aliquod ha-
5 benti fomentum rationis insinuatæ, præsertim *disc.* 46.
in relat. Cur. & alibi, quod scilicet, ob ingeniorum
varietatem sæpius levia parumque congrua placent,
meliusque capiuntur, solida verò, ac specialia, ex de-
fectu capacitatis, displicent, sive reputantur subtilita-
tes, & ratiocinia; Non placebant, neque sufficientes
videbantur, quatenus persistendum esset in solis termi-
nis observantiæ, vel consuetudinis inducentis quandam
gratuitam exemptionem; Tum ex facto, dum ab anno
1651. in quo ista gabella per collectam exigi consuevit
usque ad tempus motæ controversiæ, non adesat spa-
tium 30. annorum, sed solùm viginti, & parum plus,
ideoque ex solo facto cessabat applicatio.

Tum etiam quia, ut plures in præcedentibus adver-
6 titur, nimium rarum, nimiumque difficile est, istam
propositionem ad praxim deducere, cùm de facili, ad-
ministratorum, sive appaltatorum, aut exactorum negli-
gentiæ, id referri soleat non aptæ præjudicari ipsi
Communitati; Præsertim verò in statu Ecclesiastico ob
Constitutiones Apostolicas, sæpiùs enunciatas, revo-
catorias omnium exemptionum, & franchitiarum, illis
exceptis, quas explicitè constet concessas esse ex causa
verè onerosa, & correspectiva, sive quod idem titulus
in vim immemorabilis, vel centenariæ quæ non habeat
principium infectum, juxta casum de quo supra *disc.* 47.
allegari valeat.

Et quamvis dictæ Constitutiones verè, & proprie
7 percutiant gabellas Camerales, ac prodierint ad tollen-
da præjudicia Cameræ Apostolicæ, Attamen cum one-
ra Communitativa frequentiùs, ut in specie hujus casus
tendant ad commodum ejusdem Cameræ, vel soleat ad
ea extendi, vel nimium attendi ad faciliùs admitten-
dam restitutionem adversùs Administratorum, vel Ap-
paltatorum negligentias.

Istas autem dubitandi rationes in hac facti specie
8 non cadere observabam, quoniam non versabamur in
simplici observantia, vel consuetudine inducente quan-
dam speciem gratuitæ, & privilegiatæ exemptionis, sed
potius erat ad titulum merè onerosum, & correspecti-
vum, tendentem ad utriusque Communitatis coæquale
commodum, & incommodum, adeò ut neque intra-
rent illæ rationes dubitandi, quæ super consimili con-
cordia habentur *sup a dicto disc.* 73. quando scilicet,
excrescentia onerum illam deregat, seu efficiat læsi-
vam, dum in hac specie reciprocæ, & omninò coæqua-
lis exemptionis, illi termini non cadunt.

Fortius verò, atque (pro meo sensu,) citra omnem
9 dubitandi rationem præmissa locum habere dicebam,
ex natura oneris, ob quam seclusa etiam dicta concor-
dia, ejusque observantia idem dicendum veniret; Ubi
etenim agitur de Collectis pro illis oneribus, quæ erga
Principem, vel Rempublicam præstanda sunt, intrat
consideratio de qua in proposito onerum Cameralium
habetur supra, *disc.* 92. ac etiam *disc.* 35. *de servitut.* &
alibi, quod scilicet, tanquam subrogata loco antiqui,
vel super indicti, ad instar decimarum Spiritualium;
quibus exæquari solent, habent affecta ipsa bona, adeò
ut videantur species onerum realium, non curata quali-
tate possessorii, an sint Cives, & Subditi, vel Forenses,
& exempti; Ideóque merito dicta consuetudo genera-
lis Italiæ inolevit, ut etiam Forenses pro modo facul-
tatum & bonorum, quæ in eo territorio possideant,
collectentur.

10 Id autem nullatenus adaptari posse dicebam ad tem,
Quoniam hujusmodi gabellæ, quæ imponuntur su-
per victualibus verè, & proprie sunt personales; &
exiguntur à personis, quæ in eo loco vivant cum isto
commodiori modo, occasione usus eorundem victua-
lium, ut plures advertitur in præcedentibus, & præ-
sertim *disc.* 52. *cum pluribus seqq. & disc.* 61. 65. *&*
67. *& in aliis*, ideoque solvi debent solùm ab illis,
qui in loco vivant, eademque victualia consumant,
non autem ab exteris alibi viventibus; Quinimò, ne-
que ab ipsismet Civibus & Incolis, qui alibi vivant,
ut occasione franchitiarum advertitur supra *disc.* 54.
& alibi; Esset etenim alias dare magnum inconveniens,
ut eorundem victualium duplicata solveretur gabella
in loco scilicet domicilii, & in loco, in quo habean-
tur bona; Fortius verò ob diversitatem principatuum,
dum in istis personis in diverso principatu, non verifi-
cantur illæ rationes, de quibus supra *disc.* 55. *& alibi*,
Ideoque concludendo, meo judicio res videbatur pla-
na pro hac Parte.

---

† ASSISIEN. COLLECTARUM.

Pro CIVITATE ASSISII

Cum COMITIBUS DE UBALDIS.

Casus disputatus in Congregatione Boni Regiminis.

An & quando castrum, quod alias sit de districtu Ci-
vitatis, alteri concedatur in feudum proprium, vel
improprium, sive in Baroniam cum jurisdictione, &
Imperio, dicatur ab eadem Civitate omnino dis-
membratum, etiam ad effectum collectarum, alio-
rumque publicorum onerum.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*
2 *De dismembratione Castri, vel loci ab aliquo ter-*
ritorio.
3 *A finibus spiritualibus non infertur ad temporales, &*
è contra.
4 *De probatione situationis in territorio.*
5 *De eadem dismembratione, de qua num. 2.*
6 *Quod ista, facta quoad jurisdictionem, non intelliga-*
tur ad alios effectus.
7 *Quando habens titulum Comitis, vel similem non*
sit Baro, & bona non sint feudalia, vel juris-
dictionalia.
8 *Districtuales, vel Communitatenses dicuntur Cives*
& gaudent honoribus Civium.
9 *De ponderatione, an Castrum constituat Communita-*
tem separatam, & supportet onera.

DISCURSUS CXC.

CUm quoddam Castrum Blasani nuncupatum, si-
tum in districtu, seu territorio Civitatis Assisii,
occasione cujusdam belli, ibi peracti dirutum, ac
depopulatum fuerit, atque Joannes Baptista de Ubal- 1
dis Perusinus, Leoni Decimo obtulerit, illud reædi-
ficare, si illi in titulum Comitatus concederetur,
cum mero, & mixto Imperio, ac baronali jurisdi-
ctione prout sequutum fuit; Ejus autem successores
ob non solutum canonem, juxta rigorosam Consti-
tutionem Gregorii Decimitertii, de qua *disc.* 5. *de*
feud. in commissum cediderint; Urbanus verò Octavus
gratiosè caducitatem remiserit, quoad dominium pri-
vatum bonorum, & prædiorum, ac etiam quoad hono-
rificum titulum Comitatus, non autem quoad jurisdic-
tionem, & imperium, adeò ut ad antiquum statum in hac
parte restitutum fuerit, ut esset sub eadem jurisdictio-
ne Gubernatoris Civitatis; Adhoc tamen hoc non
obstante dicti Comites pro prædiis, & bona in dicto
Castro

Castro possessis prætenderent non subjacere collectis, aliisque oneribus Civitatis, quibus alia Castra, vel pagi territorii, vel districtus subjacent; Hinc introducta causa in Congregatione Boni Regiminis, restrictum fuit, ut videretur strictè, an Castrum, & bona essent de territorio Civitatis, ex cujus parte in hoc statu evocatus fui.

In disputatione itaque desuper habita; Scribentes pro dictis Comitibus, transcribendo latè deducta super 2 hoc puncto dismembrationis alicujus loci à Civitate, ea quæ latè deducuntur per verbosissimum *Venturin. consil. 4.* insistebant in omnimoda dismembratione hujus Castri à territorio, seu districtu Civitatis, dum illud per Principem alteri concessum fuit, ex eo, quod dandi non essent ejusdem rei duo Domini in solidum, In idem quoque cumulando ea quæ habentur in plerisque Rotæ decisionibus per eos allegatis, nempè in *Sancti Angeli Lombardorum, & in Montis Cassinen. & in Astoricen. jurisdictionis*, de quibus frequenter in sua Sede *sub tit. de jurisdict. disc. 1. cum pluribus seqq. & præsertim disc. 7. ubi de dicta Astoricen. & disc. 18. ubi de dicta Cassinen. seu Marsicana.*

Scribens itaque pro Civitate dicebam, prorsus à casu quæstiunis extraneas esse præfatas Rotæ decisiones, 3 aliasque similes editas super controversiis jurisdictionalibus inter Episcopos Diœcesanos, & Prælatos inferiores super jurisdictione Spirituali, & quasi Episcopali, & respective, super territorio separato, vel dismembrato à Diœcesi, quoniam, ut in eisdem locis citatis advertitur, & præsertim *disc. 1. & 5.* longe diversi sunt fines Spirituales à temporalibus, neque ab unis ad alios arguere licet, ob longè diversam rationem. Ideoque omnia, quæ percuterent fines spirituales, ac territorium diœcesanum, utpote omnino extranea, superfluam evagationem, ac inutilem chartarum repletionem redolebant.

Benè tamen à simili conferre dicebam ea, quæ præsertim *d. disc. 1. de jurisdict.* ac etiam *in aliis seqq.* ha-4 bentur super probatione situationis hujus Castri in districtu, seu territorio Civitatis, non solùm ob nimiam adjacentiam, sed etiam ob circundationem undique ab eodem territorio, adeò ut non intrent illæ considerationes, quæ desuper cadere solent, quando locus esset in aliqua extremitate.

Et quidem antiqua, & connaturalis situatio in territorio erat incontrovertibilis, dum non solum assistebat dicta præsumptio juris, quæ resultat ab omnimoda circundatione, ut supra, sed etiam clarius, ob prætensam dismembrationem desumptam à dicta concessione Leonis, quæ pernecessè supponit præcedentem unitatem cum illo corpore, à quo fiat dismembratio, ac etiam ob subsequutam praxim, & observantiam super reversione jurisdictionis ad suam antiquam unitatem, quod scilicet, cessata per incursam caducitatem Baronali, vel domicellaria jurisdictione, ista, utpote in remissione caducitatis non comprehensa, reversa fuit ad suum primævum statum, in quo adhuc continuat.

Hinc proinde reservatis tanquam superfluis, & inutilibus omnibus, quæ ut supra, cum magno allegationum cumulo deducebantur, advertebam, quod causa restringebatur ad punctum, an per hujusmodi concessionem Leonis inducta esset omnimoda, & formalis dismembratio hujus Castri ab aliquo Civitatis territorio, etiam ad effectum constituendi diversam 5 Communitatem pro exemptione collectarum, aliorumque onerum, juxta quæstionem de qua apud *Venturin. dicto consil. 4.* Ac etiam ad effectum exemptionis à statutis Civitatis, & ne cum illis procedendum sit, ut apud *Honded. consil. 13. lib. 1.* allegatum *ab eodem Venturino*, & in qua auctoritate pro consueta ineptia, magnum constituebatur fundamentum, tanquam in auctoritate individuali, ex eo, quod ageretur de consimili concessione facta per eundem Leonem X.

In hoc autem, ubi etiam res esset in eodem statu, in quo constituta fuit per dictam Leonis concessionem, adeo ut dicti Comites baronalem, seu domicellariam retinerent qualitatem, atque continuarent antiquam jurisdictionem; Adhuc tamen, cum sensu etiam veritatis, dicebam, hunc effectum non resultare dismembrationis omnimodæ à territorio, etiam pro collectis, & oneribus, vel è converso pro favoribus, & privilegiis Civitatis, ipsorum districtualium, seu Comitatensium, quoniam hujusmodi concessiones in feudum, vel 6 in Baroniam cum mero, & mixto imperio, & jurisdictione important solùm dismembrationem gubernii jurisdictionalis, sive ipsius jurisdictionis, & territorii considerati, tanquam jus terrendi, non autem territorii civici ad alios effectus, tam favorabiles, & utiles, quàm præjudiciales, & onerosos juxta ea, quæ in terminis individualibus alicujus Castri, seu Villæ, aut pagi, & apud Regnicolas pro illo usu loquendi alicujus casalis Civitatis habentur, *apud Franch. decis. 316. num. 4. & 5. Rovit. decis. 11. num. 12. Sanfelic. decis. 327. Gallet. lib. 2. controver. 20. num. 34. Prat. observat. 28. De Luc. ad Franch. dicta decis. 316.*

Fortius verò in hac facti specie, in qua etiam jurisdictio ad suam antiquam rediit unitatem, adeò ut hu- 7 jusmodi Comites reveta, & de facto, spectata substantia veritatis, domicellariam, seu Baronalem qualitatem, seu prærogativam amiserint, eorumque dominium non amplius publicum, ut antea cum Civibus, & Incolis loci ad fidelitatem erga eos obligatis adesse dicatur, sed solùm privatum prædiorum, & bonorum decoratum titulo comitatus abusivo, & honorifico.

Adeò ut probabilius dicendum veniat, quod quando Castra, vel bona, in vera qualitate baronali, vel domicellaria non habeant jurisdictionem, possessores dicendi non sint comprehensi in Bulla Baronum, non obstante titulo, & possessione, cum vis consistat in jurisdictione ex pluries insinuatis in sua Sede *sub tit. de feudis.*

Prout etiam, quod hujusmodi prædia, & bona, dicenda non veniant comprehensa sub Bulla Piana de non infeudando, ut praxis docuit sub Urbano Octavo, ob incorporationem, dum facta est de bonis, eorumque privata utilitate, juxta ponderationes, de quibus *disc. 61. de feud. & in aliis.*

Et de consequenti, neque cadant sub Constitutionibus Sixti Quinti, & Clementis Octavi, aliorumque successorum super prohibita alienatione jurisdictionalium, de qua *eodem tit. disc. 66. & alibi.*

Ponderabam quoque, quod, ubi de facto istud Castrum esset inhabitatum, adeò ut adesset populus, tum ad duo reflectendum veniret, ex quibus principaliter 8 hujus controversiæ decisio penderet; Primò nempe, an isti Incolæ, seu Vicani gauderent, necne privilegiis, & favoribus Civitatis, juxta ea, quæ in hoc proposito favorum, & privilegiorum competentium Vicanis, seu Comitatensibus, habentur plenè collecta apud *Pratum dicta observatione 28. & alios supra allegatos*, ac etiam advertitur in sua Sede civilitatis *sub tit. de præminen.* cum tali casu ex regula *secundum naturam, &c.* eadem Civica qualitas dividi non possit, quoad onera, ut apud supra allegatos.

Et Secundò, an iste locus constitueret formalem Communitatem, cum propriis administratoribus; & cum separato Æstimo, seu Catastro, adéo ut supportaret more aliarum Communitatum erga Principem, seu Rempublicam omnia onera publica ordinaria, & extraordinaria, ac etiam privata communitativa, quæ exceptis Salariis Medicorum, & Chyrurgorum, & expensis horologii, aliisque similibus, non magnæ considerationis; & publicorum extraordinariorum genere potius cadere videntur, Quoniam ubi id verificaretur, tunc intrare posset ratio prohibens duplex gravamen, ac eorundem onerum multiplicationem, rectéque inferri posset ad prætensam dismembrationem; secus autem è converso, dum esset facere istos incolas Acephalos, & exemptos ab oneribus publicis.

FARINEN.

† FAURINEN.

Suppressis nominibus.

De eadem materia confiscationis, de qua *disc.* 160. *& alibi*; An scilicet, per delinquentem in Fisci præjudicium, bona donari, vel aliàs alienari possint; Et an donatarius, vel alter possessor bonorum, sive delinquentis creditores, aliique interessati admittendi veniant ad exculpationem, vel defensionem Inquisiti absentis, & contumacis? Et quid cessante interesse.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Distinguuntur inspectiones.*
3 *Creditor non admittitur ad defensionem contumacis, cum sua nil intersit, quia etiam si sit reus, Fiscus tenetur ad debita.*
4 *De Fisco herede anomalo, & in quo differat à vero herede.*
5 *Sed quod creditor admittatur, quando sua intersit.*
6 *De confiscatione ex causa criminis læsæ majestatis.*
7 *In casu istius delicti feuda veniunt potius jure devolutionis, quam confiscationis.*
8 *De differentia inter confiscationem, & devolutionem.*
9 *In casu devolutionis, Fiscus non tenetur ad debita sine assensu.*
10 *Et quomodo teneatur ad illa cum assensu.*
11 *De alia differentia ad effectus Bullæ B. Pii V. de non infeudando, &c.*
12 *De eodem de quo numer. 5. pro admissione creditorum.*
13 *De regula, ut contumax non audiatur, nisi per se ipsum, & de legibus particularibus in hoc.*
14 *De donatione facta post delictum, an & quando valeat, & prajudicet Fisco.*
15 *An sub confiscatione veniant feudalia, & emphyteutica, remissivè.*
16 *Quando, & quomodo possit conjunctus, vel tertius comparere pro contumace, illumque defendere, vel excusare.*

DISCURSUS CXCI.

IN eodem casu, de quo agitur *disc.* 130. *de feud.* suppressis pariter nominibus personæ, & loci, consultus fui super puncto, an idem ibi præsuppositus Ca-
1 jus filius, cui Titius pater feudum, & quædam alia bona assignaverat in causam æris alieni, de quo ibi, & cum aliis oneribus, de tempore, quo à patria profugus in aliena ditione vivebat, suspicans jam detectam inquisitionem, pro quibusdam criminibus capitalibus, etiam illo læsæ Majestatis, pro patre contumace defensionem suscipere posset, ejusque innocentiam, cum testibus, & scripturis justificare, ut ita contumacialem impediret sententiam capitalem, cum poblicatione bonorum, quam etiam attenta dispositione juris communis intrare, in transmissa notula supponebatur, quod dictum supposuit crimen.

Respondi itaque, tres efformando inspectiones; Unam nempè, considerando ipsum filium, tanquam creditorem
2 patris, vel assignatarium bonorum ex causa onerosa, & correspectiva; Alteram considerando eundem, tanquam donatarium in ea parte, in qua bona excederent onus; Et tertiam eundem considerando tanquam filium, qui patris innocentiam alleget, ejusque personam excusare velit, ac impedire, ne condemnetur.

Quoad primam inspectionem, sub ea dixi non cadere quæstionem, de qua propriè agunt Doctores, de quibus infrà, super excusatione, vel defensione per-
sonæ absentis contumacis; Ideòque in præsenti agi de 3
facultate verificandi credita, quatenus per fiscum prætenderentur minus vera sive minus legitima, ita præventive occurrendo propriæ indemnitati, ad quem effectum extranea est defensio personæ à crimine, quoniam posita veritate debitorum, tam de jure, quam de facto, id est, quod sint vera, & legitima, seu non impugnabilia ab eodem debitore, vel ab ejus hærede vero, sive anomalo, qualis est Fiscus, nil refert, an debitor de aliquo crimine inquisitus declaretur reus, & condemnetur ad publicationem bonorum, dum Fiscus tanquam hæres anomalus, tenetur ad omnia debita, & onera, eodem modo quo hæres verus, juxta firmata su-
pra *disc.* 123. *num* 5. Ubi habetur, quod Fiscus est po- 4
tius deterioris conditionis, quam sit hæres verus, quamvis extraneus circa transmissionem fideicommissorum aliorumque jurium delatorum non agnitorum, istaque justificatio nullatenus negari posset.

Uno autem casu, advertebam, quod idem filius,
tanquam creditor, ac etiam alii creditores, & interes-
sati, non quidem pro excusatione, vel defensione per- 5
sonæ delinquentis, sed pro interesse, vel indemnitate propriè, & juridice possent assumere defensorem debitoris absentis, & contumacis, ejusque innocentiam justificare, seu alias qualitatem excusantem à graviori pœna ordinaria deducere, & probare; Quando scilicet, in casu condemnationis creditores non possent adversus Fiscum agere, quatenus non possideant, vel excipere quatenus possideant; Puta in feudo, super quo totus forte quæstionis effectus circumferri videbatur.

Siquidem stante præsupposito in notula transmissa
contento, quod pro criminibus, pro quibus transmissa 6
fuerat inquisitio, intrare posset bonorum publicatio de jure communi, quod idem est ac dicere, quod ageretur de crimine læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ, pro quo solùm de jure communi intrat ista pœna ex relatis *supra dicto disc.* 161.

Hinc proinde hoc posito, cum id in feudatario, ubi
præsertim agatur de læsa Majestate humana, importet
felloniam, stante quod idem Princeps, vel Dominus di- 7
rectus feudi, ita crimen redoleret speciem mortis, atque intraret devolutio, etiam in præjudicium successorum; Et per consequens, idem feudum non caderet sub confiscatione ad commodum Fisci pœnalis, sed potius ex devolutione, & jure consolidationis pertineret ad Cameram Domini directi, quæ sub Fisci vocabulo quoque explicari solet, quando ipse sit Princeps supremus.

Magna verò est differentia intra unam & alteram
Fisci speciem; Tum ob diversitatem bursarum, ad qua-
rum respectivè commodum bona cedant, dum etiam 8
sub eodem Principe diversæ solent esse confiscationum, & pœnarum bursæ ex deductis, supra *eodem. disc.* 161. Quinimò, ubi etiam non adsit hæc distinctio, ratione diversitatis provinciarum, vel Civitatum, seu principatuum, adhuc ista differentia solet esse considerabilis pro jure, vel interesse tertii; Puta quia emolumenta confiscationum, & pœnarum concedantur in appaltum, ut in specie habetur supra *disc.* 124. aut in officium venale; Unde, propterea, quando feudum, vel Castrum non devolveretur, sed quod pro delicto privato indifferenti caderet sub confiscatione, tunc ad istam bursam spectaret, non autem si unicæ devolutionis.

Tum etiam, quia in casu coofiscationis, Fiscus il-
lud obtineret tanquam hæres obligatus ad debita, ut
supra, eodem modo, quo successor feudi habens quali- 9
tatem hæreditariam, secus autem in casu devolutionis, dum tunc ex regula *textus in l. lex vectigali*, *ff. de pignor.* ut resoluto jure datoris, resolvatur jus acceptoris, feudum redit liberum ad Dominum, qui ad alia onera, & debita non tenetur, nisi ad illa, quæ imposita sint cum ejus assensu, dum hic sit liber, & purus, secus autem si qualificatus à clausula *sine prejudicio*, vel alia æquipollenti, ut ad-

vertitur

vertitur *disc. 1. de feudis & alibi*, Atque docet frequens, & quotidiana praxis feudorum Regni Neapo-
10 litani, in quibus etiam inolevit stylus, à Fiscalibus introductus, quod in casu devolutionis, neque admittuntur creditores super fendo, quamvis assensu libero, & puto muniti sint, nisi facta excussione patrimonii allodialis, quod ibi burgensaticum dicitur, ut insinuatur *disc. 30. de credit.*, & *alibi*.

Et de ista differentia inter pertinentiam Castri ad Fiscum jure confiscationis pro crimine privato, & in-
11 differenti, vel è converso, jure devolutionis ex capite lineæ finitæ, vel criminis feudalis habetur *apud Spadam consil. 16. lib. 1.* ubi de hoc agit, ad effectum comprehensionis sub Bulla de non infeudando, quamvis ad hunc effectum, distinctio non intret, ejusque opinionem videatur tuta, ut advertitur *disc. 128. de feud.*

Et per consequens (applicando ad rem,) cum creditoribus isto casu felloniæ consultum non rema-
12 neat, rectè ipsi rerum indemnitati comparere possunt, exaudiri debent ad excusandum, & tuendum eorum debitorem, quamvis absentem, & contumacem, ex ea ratione, quod id agere non dicuntur in gratiam ipsius delinquentis, ut ipsum excusent, & defendant, & principaliter pro eorum interesse, & in eorum gratiam, ita proprium gerendo negotium, ut impediatur devolutio illorum feudorum, ac bonorum differentium, ex quorum pretio, vel saltem commoditate, durante vita naturali debitoris, possent satisfieri, Ut cæteris relatis habetur *apud Farinac. quæst. 99. num. 154. cum seqq. Ciriac. controv. 492. num. 21. & 22. ubi concordantes.*

Et quatenus Fiscus criminalis replicaret, quod id esset per indirectum facere defensiones contumacis non
13 audiendi extra carceres, potissimè verò, ubi ultra ea, quæ desuper de jure communi disposita sint, adsit etiam statutum, vel lex particularis, quæ id disponat, ut in principatu, in quo erat quæstio, adesse supponebatur, prout pene generaliter præsertim in Italia verificari videtur.

Siquidem in statu Ecclesiastico, ita disponitur per Constitutionem 24. Julii Secundi registratam quoque *in Constitutione Ægidiana lib. 4. cap. 15.* Et in Regno Neapolitano adest ritus M. Curiæ Vicariæ, de quo *Campana observat. crimin. 11.* Et de Ducatu Mantuano agit *Ciriac. controvers. 488* & sic similiter alii de aliis principatibus; Attamen rectè creditores, aliique interessati onerosam causam veram, & non fraudulentam fouentes, allegare poterunt regulam desumptam ex vulgari *textu in l. altius Cod. de servit. & aqua*, quod scilicet ille, qui allegat, vel exercet jus suum, ut sibi prosit, curare non debet consequutivum præjudicium, quod alteri resultet; Ideoque Fiscalibus tali casu replicari potest, quod si credunt, id eis præjudicare in toto processu, & causa principali, habent remedium promptum declarandi, scilicet, non uti condemnatione in ipsorum creditorum, vel interessatorum præjudicium.

Quo verò ad secundam inspectionem, quod scilicet filius idem gereret tanquam donatarius, in ea bonorum parte, quæ debita, & onera excederet; Dicebam, quod quando ageretur de privatis, ac indifferentibus criminibus, pro quibus non ipso jure, sed ex Judicis condemnatione, bonorum publicationi locus esset, tunc intraret idem, quod in præcedenti inspectione,
14 quod scilicet fiscus oppositori objicere posset sua non interesse, an inquisitus declararetur innocens, vel reus, dum etiam in casu, in quo reus declararetur, adhuc tamen non probata per fiscum fraude, quæ in dubio non præsumitur, sed per allegantem est probanda, donatio valida est, potissimè ante citationem, seu transmissam inhibitionem, *ad text. litteralem in l. post contractum ff. de donat. ubi Bart. & alii*, de quibus apud *Peregrin. de jurisd. fisci lib. 5. tit. 1. num. 178. & seq. & lib. 6. artic. 6. num. 12. Gutier. lib. 2. Canon. quæst. cap. 5. num. 53. & seqq. Castrill. tom. 8. cap. 57. num. 15. & seqq. Vermigliol. cons. 8. Rovit. pragm. 1. de bon. prodit. num. 1. & seqq. & decis. 61. num. 31. & seqq. & alii.*

Verùm quia supponebatur, quod ut supra ageretur de crimine, pro quo intraret bonorum publicatio ipso jure ex legis communis dispositione; Hinc proinde cum tali casu donatio, vel alia alienatio non obstet fisco, utpote jus acquirenti ab initio patrati delicti, juxta distinctionem, de qua apud eosdem mox allegatos; Idcircò adamussim advertebam intrare eadem, quæ in præcedenti inspectione dicta sunt, ut donatarius pro ejus jure potius, quam pro defensione contumacis audiri debeat; licet creditoribus aliisque onerosam, & correspectivam causam foventibus, quædam major assistat æquitas, quàm foventi causam lucrativam, quæ inter patrem, & filium, aliosque à recta sanguinis conjunctione attinentes, aliquam præse ferre videtur fraudis suspicionem, quæ tamen sola non sufficit, nisi aliis munita sit adminiculis, ex ea congrua ratione, quod debitor, vel respective donator non potest cum ejus contumacia præjudicare creditori, vel donatario, cui expresse, & directè præjudicare non posset.

Hisque sic stantibus, non videbatur opus assumere quæstionem, super qua, respectu bonorum feudalium, & 15
emphyteuticorum plura cumulantur per *Cyriac. contr. 491. num 8. Rovit. de prag. 1. de bon. proditor. num. 14. & seqq. Rota de c. 261. par. 10. recent.* an veniat sub confiscatione saltem commoditas durante jure, seu vita delinquentis, cùm ita ob criminis qualitatem, feudum jure devolutionis potiùs, quam confiscationis ad Principem dominum directum redire.

Demùm quoad tertiam inspectionem, considerando
scilicet ipsum filium tanquam defensorem patris, dice- 16
bam, quod multa cumulantur in materia per *Farin. d. quæst. 99.* & per Scribentes apud eum *cons. 35. num. 5. & seqq.* ibique latius *add. litt.* Et ubi de Patre: *Cyriac. contr. 488. Conciol. tom. crim. verb. legitima resol. 2. Io. Maria Campana Neapolitanus resol. crim. 11. num. 1. & seqq.* & pleniùs *Carolus Orilia in hac Romana Curia Advocatus adhuc vivens in observ. in eandem. resol. 11. num. 1. & seqq.* apud quos habetur, quod Judices debent generaliter, aliquo petente, recipere saltem in forma extrajudiciali scripturas, & testes, qui in promptu adducerentur per tertium, tanquam instructorem, & defensorem innocentiæ, quoniam aliud est proponere exceptiones ex parte ipsius inquisiti, & aliud est audire instructorem super innocentia absentis, & ne ex ratione contumaciæ cum malis probationibus contentis in processu informativo, ad injustam procedat condemnationem.

Atque si id procedit in quolibet tertio comparente, planius, multóque magis dicendum est, ubi comparear pater pro filio, vel filius pro patre, & uxor pro marito, vel è contra, dominus pro servo, & similes; Quamvis in hoc, in casibus, super quibus, suppressis nominibus personarum, & locorum, consilium petebatur, & istud non de facili maturum dari potuerit, cùm magnam desuper partem habeant locorum, & Tribunalium styli.

---

† FOROSEMPRONIEN. APPALTUS.

Pro APPALTATORIBUS,

Cum ALIQUIBUS PRIVATIS.

Casus resolutus per Congregationem boni Regiminis pro Appaltatoribus.

De obligatione, quàm habeat Appaltator juris privativi vendendi victualia minutatim, emendi eadem victualia à possessoribus prædiorum illa producentium, quomodo, & quando procedat.

S U M M A R I U M.

1 *Facti series.*

2 *Capitula*

2 *Capitula appaltus habent vim legis.*
3 *Declaratur quomodo id intelligendum sit.*
4 *De provisionibus super annona, & grascia.*
5 *Quomodo ista provisiones intelligi debeant.*
6 *In quibus jus civicum non procedat.*
7 *An exemptiones, & privilegia suffragentur Colonis.*
8 *De eodem, & quando conductor potiatur privilegio locatoris.*
9 *De eisdem provisionibus, de quibus num. 4.*
10 *Monitum in judicando, & consulendo.*

DISCURSUS CXCII.

1 Obtinente Communitate Civitatis Forosempronii jus privativum vendendi dictum oleum minutatim, taleque jus concedente in appaltum, eodem modo, quo de furnis pro pane venali, ac similibus practicari solet, juxta casus, de quibus supra *hoc tit. disc.* 61. & 46. *de locat.* Inter alia capitula appaltus, vel onera est illud, ut appaltatores teneantur emere oleum, quod cives in eorum prædiis colligant, ejus injuncta lege, ut ad diem Cinerum, teneantur eisdem appaltatoribus denunciare quantitatem, quæ detracto uso proprio, venditioni destinata esset; Cùm autem aliqui ex dictis civibus aliquam notabilem cumulassent quantitatem olei, partim in pluribus annis eorum prædiis recollecti, partim verò ex aliquorum exterorum prædiis conductis, ac etiam ex responsionibus cujusdam molendini pariter conducti, prætenderet autem quod appaltatores in vim capitulorum emere tenerentur; Hinc introducta causa in Congregatione boni Regiminis, ob assistentiam, quam Communitas per ejus interesse præstabat appaltatoribus, istorum favore prodiit resolutio, nempè non teneri emere, atque mihi pro eis scribenti, reflectendo etiam ad solam veritatem, justa, benéque fundata visa est resolutio.

Non negabam etenim veritatem conclusionis in præcedentibus pluries insinuatæ, quod scilicet capitula 2 appaltuum pro lege servanda sunt, & in qua conclusione totum erat fundamentum scribentium pro illis particularibus, qui prætendebant cogere appaltatores ad emptionem, reliquum etenim continebat solitam, ac inutilem chartarum repletionem cum regulis generalibus, quæ licet notoriæ, & incontrovertibiles, ac etiam extra causæ opportunitatem cum magno allegationum cumulo exornari solent.

Dicebam tamen, quod ista alioquin vera conclusio intelligi, & practicari non debet in solo sensu litte- 3 rali, ac indefinitè in omni casu, sed cum illa propositione, quæ licet frequenter deducta, & inculcata forte in omni casu reperi meretur, ut scilicet non cortex, & formula verborum attendi debeat, sed substantia veritatis, vel finis, & effectus, ad quem actus, vel dispositio dirigatur.

Iste siquidem appaltus cum jure privativo illum res- 4 picit finem, vel effectum, ob quem annona frumentaria, aliæque provisiones prudenter in Civitatibus, & locis introductæ fuerunt, & de quibus suprà *hoc eod. tit. disc.* 44. 45. 125. & 134. ut scilicet ita occurratur monopoliis, ac dardanariorum oppressionibus, & suffocationibus, quibus in victualibus pauperes subjacent, qui earum colligunt in propriis prædiis, minúsque valent provisiones debito tempore facere.

Sed quoniam è converso justum est, ut illi cives, qui oleum in eorum prædiis colligunt, è converso non subjaceant illis suffocationibus appaltatoris, quæ ex jure privativo resultare solent ob prohibitionem vendendi; Idcircò prudenter statutum est, ut appaltator teneatur emere à civibus illud oleum, quod ipsi, dicto tempore determinato denunciarent collegisse in eorum bonis, atque ultra proprium usum, destinatum esse venditioni.

Ex his autem de consequenti resultare dicebam, istud jus coactivum non competere pro oleo conflato ex plurium annorum recollectis, præsertim verò ex molendino, aliisque exterorum bonis conductis: Primò 5 nempe respectu olei provenientis ex molendinis, quia ut illud nullatenus aptum esset dicto usui, vel fini, cum inter appaltus capitula, illud præsertim legeretur, ut oleum esse deberet lucidum, ac bonæ, & perfectæ qualitatis, utpotè victui principali destinatum, & consequenter id non erat verisimile in hac specie olei conflati ex mixtura plurium diversarum specierum in ea modi a summa, quæ pro molitura solvi solet.

Secundò respectu olei recollecti ex prædiis extero- 6 rum, quoniam isti per capitula appaltus contemplati non fuerunt, ideóque statuta favore civium attendi non debent in iis, quæ iidem cives ex causa negotiationis cum exteris agunt, ex deductis in proposito juris pascendi, competentis jure civico, habentur *disc.* 40. *de servit.*

Quintò ubi etiam ageretur de prædiis conductis 7 ab aliis civibus, scribendo more Advocati, dicebam idem procedere debere ex regula, de qua suprà *disc.* 53. & alibi, ut scilicet privilegia exemptionis non suffragentur pro industriis, & negotiationibus, neque extendantur ad colonos.

Verùm reflectendo ad veritatem de hac distinctione dubitabam ex eadem ratione spectandi finem, vel effectum, ac substantiam veritatis, quoniam ex tenore capitulorum appaltus, liquet, finem hujus introductionis fuisse, providere civibus indigentibus dictum hac specie victualis, tam circa rationem justi pretii, & indeficientiam, seu congruam provisionem, juxta frequentiorem praxim annonæ frumentariæ, ut suprà, quam etiam circa ejusdem victualis qualitatem, ut scilicet sit de illo, quod colligitur in prædiis ipsius Civitatis, quod supponitur melioris conditionis, quam sit illud adjacentium locorum in planitie, vulgò *di sotto*, dum in uno ex capitulis disponitur, ut appaltator ab his civibus teneatur emere ad rationem unius grossi pluri pro qualibet amphora vulgò *fiolo*, quàm communiter vendatur aliud oleum *di sotto*, ita prudenter consulendo quoque civibus habentibus prædia in ipsius Civitatis territorio, ut eorum culturæ, & ampliationi vacare possint; Et per consequens nil refert spectato fine, vel effectu, an per unum, vel alterum ex civibus jure dominico, vel jure colonico fructus colligantur, quoniam sicuti appaltator teneretur emere oleum à locatore, si non locasset, sive ipse coluisset proprium prædium, ita quoque à conductore, qui in hoc proposito censendus venit locatoris colonus, & minister; Neque urget congrua ratio disparitatis.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur suprà *hoc eod. tit. disc.* 155. & alibi, quod scilicet Ecclesia, vel per- 8 sona Ecclesiastica pro ejus prædiis, & bonis, quæ sua manu colit, si aliqua potiatur immunitate, vel exemptione, eadem gaudere debet conductor, præsertim, ubi sit etiam persona Ecclesiastica, vel alias exempta, neque isto casu intrant ea, quæ habentur de Clerico negotiatore.

Tertiò demum etiam respectu olei recollecti per cives in propriis prædiis, dicebam cum eodem sensu veritatis, id intelligi debere de oleo recenti cujuslibet 9 anni, non autem pro illo annorum præcedentium, dum obligatio emendi non est infinita, sed qualificata, in illo scilicet oleo, quod dicto statuto tempore denunciabitur, quasi quod non denunciando, faciat quis se extraneum ab hoc privilegio ponderando eandem rationem finis, vel effectus, ob quam hæc denunciatio frequentius in tritico demandari solet, ut scilicet ita initio anni regulandi à complemento recollectæ, fieri posset calculus, vel perequatio tam ad effectum regulandi pretium mettendum à majori, vel minori ubertate, & copia, quàm etiam ad effectum, an quantitas in territorio recollecta sufficiat, nec ne, pro usu populi minuti, ad hoc, ut in casu insufficientiæ ob illius anni

sterilitatem

sterilitatem fieri valeant opportunæ provisiones abundæ, & in casu exuberantiæ ratione ubertatis, appaltatoc providere possit extrationi quantitatis exuberantis extra locum.

Atque hinc edocemur idem, quod adeò frequenter, sed semper opportonè inculcatur, ut in judicando, & consulendo punctus non sit in regulis, & propositionibus juris in abstracto, minúsque in auctoritatum cumulo, & consarcinatione, sed principaliter consistat in facto, aliisque circunstantiis spectata substantia voluntatis, seu fine, vel effectu dispositiunis, non autem formalitate verborum in sensu grammaticali.

---

† MUTINEN LEGITIMATIONIS.

Pro MARIA CATHARINA GHERARDINA.

Cum IO ANDREA, ET ALIIS DE GHERARDINIS.

Responsum pro veritate in causa verten in Consilio Mutinæ.

De eadem materia de qua supra *disc.* 148. *&* 177. super potestate Principis tollendi jus tertii cum ejus gratiis, & habilitationibus nobilium, ipsoque declarante, non habuisse animum præjudicandi tertio, quomodo hæc declaratio intelligenda veniat.

Et in specie de legitimatione illegitimorum, an attendatur, & operativa sit extra territorium, & legitimantis jurisdictionem.

S V M M A R I V M.

1 *Facti sellies.*
2 *De operatione rei judicata.*
3 *De praescriptione.*
4 *In specie, quod defectus legitimationis praescribatur per decennium.*
5 *De quaestione, an legitimatio operetur extra ditionem legitimantis, & de opinionum diversitate.*
6 *De erroribus, & simplicitatibus scriptorum in materia.*
7 *De distinctionibus, cum quibus dicta quaestio veniat decidenda ut primo deferri debeat legibus, & stylis locorum.*
8 *Quid in successione feudi, & emphyteusis.*
9 *De successione in fideicommissis.*
10 *Quid de successione in bonis liberis, & indifferentibus & quando unica legitimatio sufficiat.*
11 *De ratione ob quam unica legitimatio sufficere debeat.*
12 *De operatione statutorum extra territorium.*
13 *Considerantur inconvenientia, si unica legitimatio non sufficeret.*
14 *De casu particulari.*
15 *De ratione ob quam Dominus mediatus non exerceat jurisdictionem in feudo majoris dignitatis.*
16 *Quid operetur declaratio Principis, quod per ejus gratiam non intellexit prajudicare tertio.*
17 *De operatione rei judicata, & praescriptionis, de quibus num. 1. & 3.*

DISCURSUS CXCIII.

MOtam trahens in Civitate Neapolitana pro servitio Ducis Mutinæ ejus Domini Jo. Jacobus Gherardinus uxoratus, absente uxore, quam in pa-
1 tria reliquit, ex muliere soluta filiam suscepit Mariam Catharinam, quam jam adultam propriæ domi educatam, & retentam, cum assertione, quod ipse esset jam senex destitutus non solum propria prole, sed etiam fratribus, & sororibus, vel nepotibus ex eis, obtinuit à quodam comite Imperiali habente ab Imperatore facultatem legitimandi, dictæ ejus filiæ amplissimam legitimationem: factoque postmodum casu ejus mortis ab intestato, dicta filia obtinuit à Duce prædicto proprio Principe ejus confirmationem, ac etiam per sententiam Consilii Mutinæ sibi decerni patris successionem, quam spatio annorum circiter viginti possedit; & quamvis remoti agnati dicti Jo. Jacobi ad biennium circiter post dictam confirmationem moniti forsan de cautela, de qua apud *Thesaur. decis.* 69. obtinuerint ab eodem Duce declarationem, quod non intellexit juribus alterius præjudicare, profitendo ad suppositionem facere hanc declarationem juxta dispositionem juris, Attamen ea tunc usi non sunt, sed post diuturnum silentium à moderno Duce mediato successore obtinuerunt revisionem dictæ sententiæ in eodem Consilio, ista revisionis causa pendente, ex parte dictæ Mariæ Catharinæ reæ conventæ requisitus.

Respondi, antequam assumerem inspectionem meritorum negotii principalis, quod pro ejusdem reæ conventæ absolutoria, sufficiebant duo fundamenta ordi- 2
nis; Primo nempè illud rei judicatæ, quæ firmat statum, atque facit ens de non ente, sive de nigro album, vel è contra *ex relatis disc.* 40. *de judic. in principio cum notis*; Et alterum præscriptionis dupliciter intrantis; primò nempe juxta terminos generales præscriptionis bonorum mobilium per triennium, & stabilium per decennium inter præsentes, et in casu cum sententia prædicta habeat speciem tituli, *ut decis.* 120. *num* 9. *par.* 3. *rec.* Et secundò ex terminis specialibus, ut per decennium legitimatio præscribatur adeout post istud tempus adversus illam objici non valeat, ex relatis per *Lup. de illegitim. comment.* 2. §. 3. *numer.* 55. *ubi allegatur Dec. Surd. & alii.*

Ista motiva erant extra quæsitum à me insinuata ad effectum parandi majores reæ conventæ defensiones, 3
quodque ejus defensores præsentes, ita quoque colerent; non tamen super eis judicium pro veritate efformavi, cum id sequi non valeat absque benè distincta facti, ejusque circunstantiarum notitia, potissime verò quia refugium præscriptionis fragile, ac periculosum frequentiùs esse solet ob tot subdistinctiones, vel exclusiones aut refectiones ex relatis *disc.* 21. *de judic.* quando solum, & de per se deducatur, benè tamen illud, ac alterum rei judicatæ consideratione digna sunt coadjuvative ad merita negotii principalis, ut infrà.

Quatenus itaque pertinet ad dicta merita negotii principalis, super quibus requisitus fui; Duas efformaba- 4
bam inspectiones; Unam nempè super efficacia, vel inefficacia legitimationis obtentæ à Commissario Imperiali, & an esset necessaria, necne confirmatio obtenta à proprio Principe; Et alteram, posito, quod ista confirmatio esset necessaria, itaut confirmantis, potiùs quam confirmati sit operatio, quid relevaret dicta declaratio postmodum ab eodem Principe facta; Inanis etenim labor esset agere de hoc secundo puncto si confirmatio non esset necessaria, adeout ea etiam seclusa, legitimatio esset operativa, atque decisio verò istius puncti pendet à quæstione in qua nostri nimium se involuisse videntur, an scilicet legitimatio facta per eum, qui hanc habeat potestatem, suffragetur, atque operativa sit extra territorium, vel ditionem legitimantis, vel illius Principis ex cujus auctoritate, & privilegio alter inferior, tanquam ejus Vicarius, vel Commissarius hanc exerceat facultatem.

In hoc autem DD. de more in varias scinduntur sententias; Aliqui etenim generaliter, ac indefinitè sequuntur affirmativam, ut legitimatio facta per ha- 5
bentem potestatem, utpote imprimens qualitatem in persona, quæ est individua, ubique eundem operetur effectum, Alii è converso generaliter, & indefinitè sentiunt oppositum, ut non nisi intra præcisos limites actualis, & immediatæ ditionis legitimantis; Alii distinguunt, an agatur de legitimatione facta cum auctoritate immediata, vel mediata illius Regis, vel Principis, qui restrictam habeat potestatem ad proprium regnum,

regnum, vel principatum, vel cum auctoritate illius, qui habeat potestatem, & jurisdictionem universalem saltem habitualem in toto mundo, quales exemplificantur in Papa pro illa potestate de qua agitur *disc. 2. in relatione Curiæ, & alibi*; & in Imperatore ratione antiqui dominii Imperii Romani, quasi, quod prior species non egrediatur propriam ditionem, secus autem posterior; alii verò hanc secundam partem omninò negantes in illis Regibus, & Principibus, qui de facto omnimodam libertatem, & independentiam præscripserint, & possideant, id solum admittunt in principatibus verè dependentibus, quia nempe per possessores recognoscantur à Papa, vel Imperatore; aut ab alio jure feudi quamvis majoris, & veræ dignitatis cum regalibus etiam majoribus, adeò ut importent, seu redoleant principatum absolutum juxta illas species feudorum, quæ enunciantur in sua sede *sub tit. de feud. disc. 1. cum seqq. & disc. 63. & alibi*, quod tamen alii acriter negant etiam isto casu; Et alii considerant qualitatem personæ legitimatæ, an sit sæcularis, vel Ecclesiastica, ut respectu personarum Ecclesiasticarum, attendenda non sit legitimatio Principis sæcularis, etiam in proprio principatu, vel ditione, quasi quod ita esset dare exercitium potestatis laicalis cum clericis, & personis Ecclesiasticis, & super quo magna dignoscitur discrepantia, quam aliqui conciliare satagunt cum distinctionibus effectuum spiritualium, vel temporalium respectivè; Et demum alii cum eadem nimia discrepantia distingunt effectus, seu casus, de quibus infrà, & an legitimatio importare dicatur actum jurisdictionis contentiosæ, vel voluntariæ, ut posteriori casu operetur etiam extra territorium, secus autem in priori, ut de his omnibus præsertim patet, aliis antiquioribus relatis, apud *Giovagnon. cons. 16. lib. 2. Lup. de illegitim. commentar. 3. §. 1.* & omnium latiùs *Bellon. jun. de jur. accresc. in tertio opere posthumo cap. 10. quæst. 4.* & obiter *disc. 45. de preeminent. & disc. 54. de testam.*

Atque in hoc ultimo præsertim admiranda videtur nimia patientia in adeò magna collectione adhibita, sivè commiseratione dignus censendus est ille legistarum improbus labor, qui apud aliarum literarum professores, adeo contemptibilis, & damnabilis reputatur, quem iste alioquin doctus, & existimatione dignus auctor passus est; Prout multæ irrisione quidem dignæ apud allegatos, & alios per eos relatos dignoscuntur leguleicæ simplicitates circa potestatem Imperatoris, ac respectivè Papæ in temporalibus in toto mundo, præsertim verò illa, de qua apud *Giovagnon. dicto Consil. 16.* super jure Imperatoris in Urbe, & statu Ecclesiastico ex concessione Constantini aliisque Imperialibus concessionibus.

6 Nolui autem hanc provinciam assumere ex professo in singulis casibus, vel distinctionibus, examinando adeò varias opiniones, & quænam esset, tam inspectis auctoritatibus, quàm rationibus probabilior, tam genio, quàm aliis occupationibus, magis verò connaturali impatientia id prohibentibus, ac etiam verè commendabili stylo effugiendi inanes digressiones, quando qualitas causæ non exigat.

Incidenter tamen priusquam ad examen casus præcisi descenderem, insinuabam, quod pro meo judicio illa videbatur probabilis distinctio, ut in primis reflectendum esset ad leges, vel stylos particulares illius Regni, vel principatus, quibus extantibus, ut contingit in casu de quo *in dicta decis. 69. Thesauri*, eis deferri debeat.

7 Hujusmodi autem legibus, vel stylis deficientibus, reflectendum veniat ad distinctionem, seu qualitatem effectuum, & præjudiciorum respectivè; Aut etenim agitur ad effectum habilitandi illegitimum ad successionem bonorum feudalium, vel emphyteuticorum, adeò ut hæc habilitatio non solum præjudicet legitimis agnatis, & aliis per legem investituræ vocatis

8 cum præjudicio merè privato, sed etiam præjudicet Domino directo contra cujus voluntatem implicitè, vel explicitè, & à lege subintellectam admittantur personæ incapaces, & abhorritæ, & tunc indistinctè iutret opinio negativa, ut legitimatio non sit operativa, nisi in iis ad quæ extendatur potestas legitimantis copulative in persona, & bonis, dum alias esset dare exercitium jurisdictionis cum non subdito, & propterea etiam in propriu principatu, vel territorio, intrat defectus potestatis, ratione diversitatis fori, puta, quia agatur de feudo, vel emphyteusi Ecclesiæ in cujus præjudicium potestas laicalis habilitare non possit inhabilem, dummodo tamen tale præjudicium personæ exemptæ adsit, quia nempè Ecclesiæ dominæ directæ intersit non admitti hoc genus personarum, per quod devolutio nimis in longum protrahatur, sive ex quotum alio respectu sibi præjudicetur, secus autem, ubi ipsa Ecclesia non existente in causa, nullumque revera patiente præjudicium, vel habente interesse, sit sola quæstio pertinentiæ inter laicos, ut nempe tunc licet Curia Romana credat etiam isto casu, quod bona censeri debeant Ecclesiastica, ratione habitualis, & directi dominii Ecclesiæ, quamvis sola contentio sit inter laicos, ex iis, quæ ad effectum Ægidianæ, aliosque similes effectus habentur *disc. 37. de judic. & alibi*; Attamen ista opinio videtur Curiæ singularis, alibi non recepta, *ut eodem disc. 37.* advertitur.

Istoque casu probabilior, magisque recepta in praxi circa productum territorii etiam inter laicos est opinio, quæ negat operationem legitimationis concessæ per Dominum directum, seu mediatum, quoties agatur de dicta specie feudi majoris, & dignitatis cum omnibus regalibus, redolente verum, & absolutum principatum, cum in hac specie feudorum, dominus, iis exceptis, quæ jus feudi, & alti dominii respiciunt, omnem aliam jurisdictionem à se abdicasse videatur, illamque in feudatarium transtulisse, nisi contraria consuetudo alias declaret, secus autem, ubi agatur de feudatariis, vel domicellis inferioribus, & subordinatis sub Baronum potius, quam Principum genere venientibus, juraque regalia regulariter non habentibus.

Aut verò agitur de illis bonis differentibus in quibus ex privato judicio privatum interesse, vel præjudicium adsit eorum, qui ex eodem judicio vocati sint, ut contingit in bonis subjectis fideicommisso ex privata dispositione ordinato, ad quod solum legitimi vocati sint; 9
Et tunc, aut ipsius fideicommittentis ordinatio, seu voluntas legitimationi assistit, taliqne casu verius videatur, ut quoties præsertim agatur de legitimatione obtenta re integra per illegitimi patrem fideicommissi possessorem, ad effectum, ut ad ejus posteros magis, quam ad alios remotos transversales, vel extraneos substitutos bona transeant, adeò ut utraque voluntas gravantis, & gravati assistat, dicendum veniat idem, quod in casu sequenti dicitur in bonis liberis & indifferentibus; Aut voluntas fideicommittentis resistit, vel non assistit, & tunc procedat idem, quod in casu præcedenti, quamvis non utraque ratio, sed una earum assistat simplicis nempè, non autem duplicis præjudicii, quoniam ita esset quoque exercere jurisdictionem contentiosam cum non subditis, atque istis jus tollere si non in re, & de præsenti, saltem in spe trahente causam de præterito, in qua radices jam habeat natas, & fixas; Multo magis, & absque dubio post jus quæsitum, quo casu etiam in eo, qui legitimet ex auctoritate proprii Principis intret ratio potestatis ex iis, quæ habentur supra *disc. 148.* & in casu de quo *disc. 68. de fideicommiss.*

Aut demum agitur de bonis indifferentibus liberæ dispositionis, & tunc si legitimatio non est obtenta per ipsum patrem, vel de ejus mandato, sed eo inscio, vel invito, seu defuncto, planum est legitimationem non suffragari, quamvis obtentam à proprio Principe, 10
vel domino, nisi constet de ejusdem legitimantis certa voluntate, in dubio non præsumenda, habilitandi

usque

usque ab initio cum retrotractione, quodque accedat ejusdem legitimantis potestas tollendi jus tertii, juxta ea, quæ habentur supra *d. disc.*148. *&* 177. quod verificabile non est in hujusmodi legitimationibus mediatis, quæ per inferiores ex privilegio supremi conceduntur, ut ita distinguendo, advertitur *d. disc.*68. *de fidei com. & alibi*.

Sed si legitimatio obtineatur ab ipso patre, vel de ejusdem voluntate, seu præordinatione libera, & simplici, per quam ipse se constituit in necessitate agnoscendi illum legitimatum in suum, adeout decedendo testatus, teneatur illum saltem in legitima instituere, & decedendo testatus illum habeat legitimum hæredem, & successorem, juxta receptam distinctionem inter legitimationem simplicem, & puram; & alteram qualificatam à clausula sine præjudicio venientium ab intestato, de qua apud *Gregor. & add. decis.* 135. *&* 201. *decis.* 200. *par.* 7. *recent. decis.* 35. *par.* 8. & frequenter advertitur in plerisque locis.

Et tunc quidquid in scholastico, meréque leguleico rigore irritabili teneant *Bellon. d. quæst.* 4. *num.* 140. *& seqq. & alii ibid. relat.* omninò probabilior videtur altera opinio relata *per eundem num.* 127. *& seqq.* benè substentata per *Giovagn. d. cons.* 16. in Curia per Rotam aliaque Tribunalia recepta etiam in fideicommissariis successionibus, quando fideicommittentis assistat voluntas, ut supra, ex relatis *d. disc.*68. *de fideic. & alibi, pluries*, ut unica legitimatio facta per habentem potestatem, abluat maculam, & qualificet personam individuam ubique, nisi repugnet lex loci, quæ expressè contrarium disponat.

Idque non solùm ex ratione assignari solita, quod sit actus voluntariæ jurisdictionis, quæ prorogari po-
11 test cum ista sola ratione attenta, non improbabiles essent considerationes tenentium contrarium, ut non possit subditus in præjudicium proprii Judicis, seu Superioris alienæ potestati, & jurisdictioni se subjicere, sed ex altera, quod ita in bonis liberis legitimantis, qui poterat illa dissipare, atque, ut nostri dicunt, projicere in mare, seu relinquere extraneis, quinimò relinquere ipsimet illegitimo, quamvis non legitimato, quoties, ut in hac facti specie nullus obstet defectus potestatis, quia nempe non adsint filii legitimi, & non agatur de illegitimo suscepto ex damnato, & punibili coitu, legitimatus bona obtinere dicitur ex voluntate ipsius patris, quæ est unica, & individua, ubique operativa, potiùs, quam ex potestate, & jurisdictione legitimantis.

Ad instar eorum, quæ habemus in materia statutorum exigentium copulativam subjectionem personarum, & bonorum, adeout non operentur in bonis ex-
12 tra territorium, ex pluries relatis in sua sede *sub tit. de success. & alibi*, & secus ubi statuti operatio fomentum recipiat à voluntate disponentis, ubique operativa, etiam in bonis extra territorium, ex deductis apud *Merlin. decis.* 447. *repetit. decis.* 355. *par.* 5. *recent.* & sæpiùs advertitur *eod. tit. de success.* & præsertim *disc.*9. *& disc.*109. *de jurisd.*

Alia quoque ratione accedente impracticabilitatis, & absurdi, quoniam stante hodierna divisione mundi in tot principatus, & dominia, si quis haberet ejus
13 patrimonium sparsum in plerisque dominiis, & territoriis, ut præsertim docet praxis Italiæ in Januensibus, Florentinis, Lucensibus, Bergomensibus, & Comensibus, & aliis similibus industribus nationibus, cuperet autem habere successorem ejus filium illegitimum per legitimationem habilitatum, vel etiam extraneum jure adoptionis, cogeretur obtinere multas, & multas legitimationes, vel facere multas adoptiones, quot sint dominia, vel territoria, in quibus bona sita sint, idemque in casu successionis fideicommissariæ ob assistentiam voluntatis fideicommittentis, quod utique absurdum, & irrationabile, nec æquè impracticabile censendum est communi usui quoque contrarium.

His itaque obiter prænotatis; Atque descendendo ad speciem, seu applicationem, Certè videbatur voluntas patris liberè, ac pleno jure hanc filiam legiti- 14
mandi, ut illam tanquam legitimam haberet in unicam succeditricem, non solum, quia curavit obtinere legitimationem puram, & liberam, ac in forma amplissima, sed clarius ob rationem ab ipso expressè assignatam in ejus impetratione, quod scilicet esset jam senex, ac destitutus non solum legitima prole propria, sed etiam proximis attinentibus transversalibus, quales reputantur fratres, & sorores, ac nepotes ex eis, nullusque obstabat defectus potestatis, cum dici non posset filia suscepta ex coitu damnato, & punibili utpotè ex muliere soluta, non obstante, quod ipse esset uxoratus, cum de consuetudine adulterium in viro non sit punibile.

Et per consequens confirmatio obtenta à proprio Principe, non erat necessaria, sed fuit ad exorbitantem cautelam, & ad bene esse.

Potissime verò, & fortius, dum legitimatio sequuta fuerat auctoritate Imperatoris Domini directi, quam una opinio credit sufficere etiam in quibus necessaria 15
sit jurisdictio, & potestas contentiosa, quoniam licet, ut supra contraria opinio probabilior videatur, magisque recepta, ut potestas Domini mediati non sufficiat, attamen id est in quæstione cum varietate opinionum; ideoque minus exorbitans, majorque dubitandi ratio videtur illa injuriæ, & præjudicii ipsius domini immediati, quando iste, ejusque nomine vicemagistratus, & officiales contradicant; secùs autem, ubi assentiatur, cum volenti, & assentienti non fiat injuria, ut in specie in hoc eodem principatu, advertitur *dicto disc.* 54. *de testam.* Ideoque dicta confirmatio non legitimationis ex integro, sed prædicti consensus, & approbationis speciem potiùs habere dicitur.

Hinc de consequenti resultare dicebam resolutionem alterius inspectionis circa declarationem ab eodem Principe factam non præjudicandi tertio, quo- 16
niam ubi etiam ista declaratio præ se ferret omnimodam revocationem, & annichilationem dictæ confirmationis, adhuc nil referret, dum confirmatio non requirebatur, ut supra, sed obtenta fuit ad uberiorem cautelam, quæ propterea nocere non debet, nec potest; Multo igitur magis ex duplici consideratione; Primò nempè, quod Princeps non processit per viam revocationis sed per viam declarationis, quæ non importat dispositionem, sed solum explicationem ejus, quod inest de jure, cujus dispositione attenta gratiæ Principum ita etiam sine dicta declaratione in dubio veniunt interpretandæ ex relatis *dicto disc.*148. *de Regal.* & alibi sæpius; Et secundo, quia idem Princeps professus fuit dictam declarationem facere secundum juris dispositionem, quâ attentâ nullum jus considerabile, ut supra agnatis actoribus quæsitum fuerat, ideoque gratia non importabat præjudicium considerabile.

Ac demum advertebam, quod in omnem eventum, negari non posset, quin casus esset probabiliter dubius, ut propterea dicta res judicata jamdiu exequuta, & 17
observata, dici non posset nulla, vel injusta, ut in isto gradu revisionis retractari mereretur; Quodque interim fuerit possessio in statu bonæ fidei, ac propterea intret dictum motivum præscriptionis, atque ad hunc effectum consideratione digna esse dicebam duo motiva initio insinuata, rei judicatæ, & præscriptionis.

---

† TAURINEN. RENUNCIATIONIS.

Pro COMITE AURELIO DE ASINARIIS.

Cum MONASTERIO MONIALIUM JESUS.

Responsum pro veritate extra Curiam.

De eadem materia potestatis Principis præjudicandi tertio: Et incidenter, quando Princeps judex laicus sit competens in causis Ecclesiasticorum, sive istorum jus tollat; Et aliqua ad materiam renunciationis factæ per ingressuros in Monasterium.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De restitutione in integrum adversus duas vel tres conformes.*
3 *An promissio de faciendo, habeatur pro facto.*
4 *De solemnitatibus in renunciationibus, quæ fiunt per ingressuros Monasterium vel Religionem.*
5 *Quod renunciationes puellarum sint solitæ, & favorabiles.*
6 *De distinctione inter Signaturam gratiæ, & justitiæ, & de alia distinctione inter diversas species restitutionis in integrum.*
7 *Quando non intret quæstio potestatis Principis tollendi jus tertii.*
8 *An Princeps possit facere gratiam proprio subdito in præjudicium non subditi.*
9 *De restitutione in integrum facilius concedenda venienti independenter jure proprio.*
10 *De errore juristarum assumendi quæstiones extraneas, & superfluas.*
11 *An, & quando Iudex laicus sit competens in causa cum persona Ecclesiastica.*

DISCURSUS CXCIV.

VOlentes duæ filiæ Comitis Aurelii senioris de Asinariis habitum Monasticum suscipere in Mo-
1 nasterio sub invocatione Jesus Ordinis S. Claræ, in quo jam educationis gratia morabantur, in instrumento inito super constitutione dotis præstandæ Monasterio, & consuetæ vitalitiæ præstationis facta per patris procuratorem, promiserunt suo tempore ad formam mandati procuræ amplam facere renunciationem bonis paternis, & maternis, & forsan aliis, sed sequuta professione renunciatio neglecta fuit; Defunctaque postmodum matre ab intestato, pater deinde decedens, hæredem in testamento scripsit Octaviam alteram filiam nuptam, cum gravamine perpetuæ primogenituræ in linea filii, vel filiorum ejusdem; Quare sequuto testatoris obitu, Monasterium ex persona dictarum monialium contra dictam Octaviam, sententiam à Senatu Pedemontano de anno 1623. reportavit super duabus ex tribus partibus intestatæ maternæ hæreditatis, nec non super supplemento legitimæ in paternis bonis, confirmatam ab eodem Senatu de anno 1627. adversus quas de anno 1672. Comes Aurelius junior dictæ Octaviæ nepos ex filio, ad breve tempus defuncto, factus major obtinuit rescriptum Principis super restitutione in integrum adversus dictas duas conformes, & lapsum temporis cum clausula, *quatenus suprema auctoritas extendatur, absque læsione justitiæ.*

In hoc itaque statu ex parte ejusdem Comitis Aurelii causam excitantis contra Monasterium, super multis pro veritate consultus fui, & præsertim, an suprema potestas Principis extenderetur ad hujusmodi restitutionis concessionem contra Monasterium personam Ecclesiasticam ab ejus potestate exemptam, ex quo de consequenti manaret jurisdictio, vel competentia dicti Senatus; Et an dici posset adesse in dicta concessione læsionem justitiæ, cum alia pleraque quæsita non viderentur nimio discursu digna, vel de illis incidenter infra mentio fiat, occasione agendi de dictarum sententiarum injustitia.

Respondi itaque opus non videri assumere hanc altiorem inspectionem super suprema Principis potestate præjudicandi tertio non subditi, cum gratiis, & habilitationibus quæ proprio subdito concedantur; Et an hujusmodi gratia contineret læsionem justitiæ, vel indigeret suprema Principis potestate; Cùm dictum rescriptum restitutionis in integrum directum eidem Judici, & Tribunali cum dicta clausula, *absque læsione justitiæ*, nullam contineat exorbitantiam, sed in substantia sit illa commissionis spe-
cies, quam in Curia quotidiè practicat Signaturæ 2
Justitiæ Præfectus super restitutione in integrum, prout de jure, quæ deneganda non est, etiamsi adsint duæ, vel tres conformes, quando prætendantur injustæ, quoniam leges, quæ duabus, vel tribus conformibus, disponunt, ampliùs sub disputationis trutina non ponendis, intelligendæ veniant de justis, non autem de injustis, ex relatis *disc.* 38. *de judic.* atque videtur hodiè nimium vulgare, ac species notorii quotidiè decantati, & practicati.

Injustitia verò dictarum sententiarum videbatur clara, decernendo successionem puellis, quæ recepta
dote, ei renunciaverant; Nil obstante, quod ad 3
actum renunciationis promissæ, deventum non esset, quoniam licet apud nostros majores, magna sit quæstio, in qua cum solita scissura nimium se involvisse videntur, an promissio de faciendo habeatur pro facto, ex relatis apud *Coccin. decis.* 1895. *&* 1951. quæ sunt repetitæ *decis.* 393. *par.* 5. *rec. & decis.* 58. *par.* 6. solitæ reputari magistrales, atque habetur *disc.* 48. *de donat. & disc.* 518. *de fideicom. & alibi.*

Attamen id producit diversos effectus translationis, nempè dominii bonorum quæ in promissione deducta sunt, ac juris tertii, cui medio tempore bona fuerint quæsita ex titulo singulari translativo dominii, quoties promissio munita non sit hypotheca, cum aliis considerationibus, quæ pro consuetis nostrorum formalitatibus, vel superstitionibus fieri solent, secus autem quoad ipsum promittentem, ac alios, ex ejus jure venientes, ejusque personam repræsentantes, ne liceat pœnitere, propriamque promissionem impugnare, ut generaliter locis relatis, & in specie consimilis promissionis de renunciando factæ per puellam, volens suscipere habitum in monasterio apud *Merlin. contr.* 4. *lib.* 1.

Supponebatur dictas sententias principaliter fundatas esse in ejusdem promissionis invaliditate, ob non
adhibitas solemnitates ex illis decretis Ducalibus, vel 4
constitutionibus præscriptas in contractibus minorum, sive alias solemnitates statutas à Concilio Tridentino, sed desuper insinuabam ea, quæ in hoc proposito habentur *disc.* 15. *de donat. disc.* 59. *de regular.* ac etiam *disc.* 40. *& in annot. ad Concil. Trid.* Insinuan-
do quoque ea, quæ habentur *disc.* 13. *&* 14. *de renun-* 5
ciat. super consuetudine Italiæ, ut puellæ occasione carnalium, vel spiritualium nuptiarum, hujusmodi faciant renunciationes, quæ propterea justæ, ac rationabiles reputantur, quoniam sufficit eas esse congruè provisas; Atque ex hoc manat responsum ad objectum læsionis, quod regulando rem ab eventu pro eisdem leguleicis formalitatibus, frequenter adversùs hujusmodi renunciationes deduci solet, ut in eadem renunciationum sede, & alibi.

Sed quidquid esset de præmissis, & aliis circa efficaciam, vel inefficaciam dictæ promissionis, advertebam id respicere merita negocii principalis, & an de restitutione in integrum, adversus duas conformes respondendum esse, nec ne, non autem circa ipsam promissionem, ad effectum, ut Tribunal, non obstante obstaculo duarum conformium, de hoc cognoscere posset.

Atque stante dicto rescripto non lædendi justitiam, advertebam in proposito, reflectendum esse ad distin-
ctiones, quæ habentur *disc.* 30. *&* 31. *in Relat. Curiæ,* 6
inter Signaturam Gratiæ, & Signaturam justitiæ, & inter illam restitutionem in integrum, quæ conceditur per Signaturam Justitiæ, prout de jure in hujusmodi judicialibus, an læsa sit justitia, de qua propriè agitur
disc.

disc. 58. *de judic.* & illam restitutionem, quæ per viam veræ gratiæ adversus aliquod factum, vel non factum, concedatur in præjudicium tertii, cui jus quæsitum esset, & de quo supra *dict. disc.* 148. & 177. & *alibi.*

Ac propterea in hac facti specie advertebam, opus non esse assumere hanc inspectionem supremæ potestatis Principis super gratiis tertio præjudicialibus, cum difficultas cessaret ex facto deficientis voluntatis, dum Princeps noluit rescribere in forma Signaturæ Gratiæ, sed potiùs in forma Signaturæ Justitiæ, ideoque extra propositum remanere dicebam ea, quæ in notulis transmissis, nimium ab alto teassumpta erant super jure naturali, vel gentium, ac super iis, quæ super potestate supremi Principis, tam Juristæ, quàm morales disputare solent eirca requisitum causæ publicæ, ex relatis *d. disc.* 148. & 177. ad quos remissivè me habeo, utpotè in puncto superfluo.

Prout superfluum, ac extra punctum quæstionis, advertebam esse alteram in eisdem notulis excitatam quæ-
8 stionem, an scilicet posita etiam potestate Principis præjudicando tertio non subdito, & super quo remissivè quoque me habui, ad deducta *disc.* 141. *de Dote*, & *disc.* 8. *in Miscellan. Ecclesiast.* ubi de distinctione jurisdictionis, quæ exerceatur cum proprio subdito, quamvis indirectè, & per consequentiam, redundet in præjudicium non subditi, dum ut supra nullus actus gratiæ, sed actus justitiæ factus fuit.

Potissimè verò, & clarius, quoniam etiam sine dicto rescripto, in eodem Senatu potuisset ad limites justitiæ intentare idem remedium, dum iste modernus Comes veniebat independenter ab ejus avia, tanquam vocatus ad primogenituram.

Quamquis etenim verius sit, ut sententia lata cum hærede gravato, vel cum alio legitimo possessore fidei-
9 commissi, seu primogenituræ, ubi servatis servandis causa defensa, & citra suspicionem collusionis lata sit; afficiat etiam successores jure suo venientes, quamvis sufficit, eam latam esse cum legitimo contradictore, ex relatis *disc.* 40. *de judic.* & *alibi*; Attamen longe facilius beneficium restitutionis in integrum impartiendum est successori independenti, cui prædecessoris culpa, vel negligentia præjudicare non potuit, quam hæredi, vel alteri successori dependenti, cui auctoris negligentia præjudicet.

Atque hinc monemur de continuo errore Professorum hujus facultatis assumendi inutiles, & extraneas
10 quæstiones, ac involvendi materias ex deficiente omninò necessaria reflectione ad distinctiones casuum, ad effectus, de quibus agatur.

Demum quoad punctum jurisdictionis, & competentiæ Principis, vel Judicis sæcularis cum loco Eccle-
11 siastico, & exempto, & insinuabam ea, quæ habentur *disc.* 58. & 94. *de jurisd.* dum ista non erat causa nova, & integra, sed continuatio causæ antiquæ in eodem Senatu pendentis, & introductæ ab ipso monasterio tanquam actore.

† PISANA, seu LIBURNIEN DEPRÆDATIONIS.

Pro CAROLO LONGLAND.

Cum HÆREDITATE MARTINI.

Responsum pro veritate extra Curiam.

An, & quando pyratica deprædatio sit licita, necne; Et quatenus illicita detegatur, an deprædator teneatur erga deprædatum ad damna, & interesse; Et de modo justificandi eafum deprædationis, & liquidandi valorem rerum deprædatarum.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*
2 *Quod in his, quæ sunt facti, & probationum, non de facili judicium pro veritate efformetur.*
3 *In quo consistat pondus judicandi, & consulendi.*
4 *De differentia circa probationes ad effectum assecurationis & ad effectum deprædationis.*
5 *Probato delicto, contra delinquentem leviores probationes admittuntur super liquidatione.*
6 *De ratione differentiæ, de qua num. 4.*
7 *Quando procedat ex decernens justificationem deprædationis infra annum.*
8 *De juramento in litem, vel suppletivo.*
9 *Transactio per carceratum invalida.*
10 *An Procurator, vel institor possit transigere.*
11 *Etiam in transactione intrat læsio.*
12 *Dominus vendicat bona sua furata vel deprædata à possessore, quamvis bona fidei.*
13 *Delinquens tenetur ad damna, & interesse.*
14 *Stygmata, vel signa probant dominium.*
15 *Deprædantur bona inimicorum, & bona amicorum.*
16 *De causis inducentibus bonam fidem.*
17 *E converso ducentibus malam fidem.*
18 *In casualibus attenditur initium actus.*
19 *Quando redimens rem alienam à furibus, vel hostibus; recuperet pretium.*
20 *Deferens vexillum inimicum, se supponit deprædationi.*

DISCURSUS CLCV.

Cum Carolus Longland Anglus navem haberet, cui præfecit Petrum Vittingh pariter Anglum causa mercimonii sub vexillo proprii Regis, supponitur, 1
quod olim Martinus eum ejus navi pyratica, illam aggressus sub prætextu, quod in ea invenisset quasdam mercium areas, vel sarcinas, turcico stygmate obsignatas, non solùm dicta arcas, vel sarcinas mercium deprædatus fuerit, sed ipsammet navim, ejusque instrumenta, aliasque merces, & pecunias, apponendo etiam Petrum institorem, & nautas sub vinculis, eo modo, quo eum hostibus Infidelibus, vel cum publicis inimicis practicari solet, atque ita spatio quatuor circiter mensium detinuerit, deindeque per concordiam cum mediatione cujusdam personæ qualificatæ initam cum eodem Petro, navem & quandam partem mercium restituerit, ac personas libertati donaverit.

Quæstio autem hodie fit super restitutione reliquarum mercium, & pecuniarum, aliorumque bonorum, nec non super damnis, & interesse per eundem Carolum ex dicta causa passis.

Quatuor constituendæ videntur inspectiones. Primò nempe super probatione quantitatis, & qualitatis mercium, & bonorum, quæ supponuntur esse in navi per Martinum deprædata, & non restituta; Secundò posita proba one an obstet concordia; Tertiò posito, quod non obstet, super obligatione restituendi bona deprædata, sive eorum valorem; Et quartò super damnis, & interesse.

Quatenus pertinet ad primam inspectionem, cum probationum relevantia pendeat à dicto, & fide testium, hinc inde inductorum, ac etiam ab aliis admi- 2
niculis, & circunstantiis, ac propterea sit quæstio potiùs facti, & arbitrii, juxta celebrem, vereque magistralem *textum in l.* 3. *ff. de testib.* cum concordantibus relatis *disc.* 32. *de judic.* Hinc proinde per absentem, atque non omninò informatum de omnibus circunstantiis facti, non de facili, maturum judicium pro veritate potest efformari.

Ad sequentia tamen reflectendum venit, ut ex eis pro facti qualitate, benè judicium efformetur, atque evitentur illa æquivoca, quæ in hac facultate nimium frequentia esse solent, confundendo unum easum cum altero, atque 3
auctoritates, quæ unum casum percuriant, alteri applicando, cum in hac reflectione, seu distinctione, tonus judicandi, & consulendi pondus consistat.

In hac namque materia probationis naufragii, aliorumque accidentium, quæ in mari contingunt, magna constituenda est differentia inter illam probationem,
4 quæ facienda sit ad effectum probandi casum assecurationis pro cogendo in actione merè civili assecuratores ad solvendum pretium mercium assecuratarum; Et illam probationem, quæ facienda sit per eum, qui indebitam, & criminosam passus est deprædationem, ad effectum cogendi delinquentem deprædatorem ad refectionem rei deprædatæ, ejusque, quod interest.

Priori etenim casu nullum in assecuratoribus concurrit delictum, ob quod in eorum odium probationes, quamvis leves, & imperfectæ admitti debeant, nullaque subest præsumptio, vel suspicio, quinimò res est in oppositum, quod scilicet potiùs urget suspicio, vel possibilitas fraudis in assecurato, qui pretiosarum mercium revera non oneratarum, neque periculo expositarum, assecurationem callidè procurare potuit, deindeque navis naufragium affectare ad hoc, ut pretium ab assecuratoribus per quandam speciem furti ob modicum præmium solutum, consequatur; Ideoque merito circa probationem, ac liquidationem respectivè proceditur cum aliquo rigore, & circumspectione ex iis, quæ habentur in his terminis assecurationis deducta *in tit. de credit. disc. 106. cum pluribus seqq.* ac etiam postea per *Rotam in Romana assecurationis 26. Iunii 1673. coram Mattheo*, in qua tacito auctore, reassumuntur à me, locis citatis, deducta.

In altero autem casu deprædationis qualis est ille, de quo agitur, res est in oppositum, quoniam in deprædato nullum concurrit delictum, nullaque considerari potest fraudis. & collusionis præordinatio, & affectatio, sed è converso delictum, & culpa concurrunt in injusto, & illicito deprædatore, cui in casu illicito latronis, & violenti spoliatoris, ac perturbatoris commercii nomen congruit.

Et per consequens intrat vera, & recepta conclusio, quod in odium delinquentis, constito de delicto in genere, vel in substantia quoad quantitatem, & qualitatem rerum deprædatarum, admittantur leves, & imperfectæ probationes, adeò ut aliqui velint, ut jura-
5 mento ejus, qui deprædationem passus est, deferatur, ex iis, quæ antiquioribus relatis habentur apud *Farinaco de furt. quæst. 176. num. 19. & seqq. & in fragm. part. 1. verbo juramentum num. 1005. Bellon. jun. consil. 93. num. 9. & 10. Vermigliol. cons. 27. num. 19. Rub. de testam. ad pias causas cap. 98. num. 353. & seqq.* atque pluries advertitur *præsertim disc. 22. de judic. num. 16.* Et specialiter de casu naufragii, vel deprædationis, quamvis in confuso non distinguendo casus, juxta solitum stylum collectorum *Mascard. de probat. concl. 473.*

Ubi etenim versaremur in priori casu assecurationis rectè dici potest, quod sibi imputet assecuratus, cur non benè sibi præcaverit super justificationibus onerationis mercium assecuratarum, ut adveniente casu nau-
6 fragii, vel periculi ejus actiones prosequi valeat contra assecuratores, dum est casus jam prævisus, & formidatus ab initio, ac etiam imputari potest, cur in primo loco post passum naufragium, vel alium casum, suas non fecerit probationes, juxta formam præscriptam à Consulatu, sive in ordinationibus ibi registratis, sed hæc omnia cessant in isto alio casu injustæ deprædationis; quoniam dici non potest casus prævisus, & cogitatus, ob quam sibi præcavere debuerit; neque habet illam suspicionem fraudis, & affectionis, quam habet dictus casus assecurationis, minùsque deprædato, objici potest, cur illico suas non fecerit justificationes, dum idem deprædator Ducem navis, ejusque nautas, & ministros vinctos ad formam servorum per tempus adeò notabile, detinuit; Ideoque ad has distinctiones, & differentias omninò reflectendum venit, cum alias manifestum sit æquivocum, hujusmodi terminos, vel casus confundere.

Atque hinc resultat non solùm æquivocum, sed evidenter fabulosum esse applicare *textum in l. neminem Cod. de susceptor præpos. lib. 10.* quoniam, ut patet ex tenore textus ex iis, quæ *Bartolus*, & alii, ibidem observant, id procedit in iis, qui juxta illorum temporum mores suscipiebant, tanquam per speciem muneris publici vehere merces, & pecunias de loco ad locum cum obligatione reddendi rationes, in quarum [illegible] punctionibus pro eorum exoneratione sinistros casus allegare solebant dispersionis, vel furti, aut alterius deprædationis; cum tunc in eisdem susceptoribus intrare posset eadem ratio fraudis, & affectationis, quæ posset eadem ratio fraudis, & affectationis, quæ supra consideratur illis, qui sunt solliciti de assecuratione, ut supra. Ac propterea in textu literaliter assignatur ratio celeris notitiæ, & justificationis, ut inquiri possint fures, vel deprædatores; Et per consequens manifestæ fabulæ speciem habet considerare istum textum adductum per *Mascard. dicta conclus. 273. numer. 11. & seqq.* ad favorem ipsius furis, & deprædatoris, adeò ut istud motivum omni penitus discursu indignum censendum veniat.

Præterea circa istam primam inspectionem probationis, quatenus pro suppletione exceptionum, quæ dantur adversus testes, exhibeatur juramentum, pon- 8
derandum est, quod æquivocum quoque videtur procedere, cum puris, & simplicibus terminis juramenti in litem, quod solùm, & de per se deducatur pro fundamento intentionis; Unde intrent ea, quæ in hac materia juramenti in litem habentur deducta *disc. 15. de Iudic.* ac etiam *disc. 8 de Tutor. aliisque administrator.* & alibi, quoniam potiùs dicendum est, ut sit species juramenti suppletivi, de quo *eodem disc. 15. de judic.* cum aliis, de quibus supra pro removendis scilicet exceptionibus, quæ in dicto, vel in persona dantur ad testes illos criticando perindè ac si ageretur de probatione contractus, vel alterius actus voluntarii initi in statu, & tempore pacifico, adeò ut actori imputari valeat, cur meliores probationes sibi non paraverit, sibique melius non caverit; Ac propterea, circa istam primam inspectionem cum hujusmodi considerationibus, & distinctionibus benè concludere videntur probationes magis distinctæ, ac diligenter expensæ per Advocatos pro parte dicti Caroli scribentes.

Quo verò ad secundam inspectionem, an scilicet obstet transactio inita inter Martinum deprædatorem, & Petrum deprædatæ navis capitaneum seu propositum, omninò plana videtur pars negativa ex pluribus fundamentis, quorum singula sufficerent, multò magis simul juncta.

Primò nempe quoniam, ubi etiam Petrus, cum quo inita est concordia, esset principalis, ac dominus, qui de mercibus deprædatis, liberam haberet disponendi facultatem, adhuc tamen concordia invalida,
nullinsque efficaciæ censenda esset, utpote facta cum 9
illo, qui injustè, & tyrannice vinctus detinebatur, juxta celebrem nimiumque vulgarem textum *in l. qui in carcere ff. de eo, quod metus causa, cum concordan. plenè deductis per Rot. apud Merlin. decis. 506. reperit. decis. 16. par. 6. recentior.* atque pluries advertitur præsertim *sub titul. de Alienat. & contract. disc. 41. cum aliis collectis per modernum Valeron. de transaction. titul. 6. quæstion. 5. numer. 11. & per t*

Secundò fortius, quia dictus Petrus, non erat Dominus, ideoque absque speciali mandato super rebus alienis transigere non poterat ex notoriis, non obstante, quod esset navis Præpositus, quoniam id rectè
consideratione dignum esset, quando ageretur de illis 10
concordiis, aliisque conventionibus, quæ initæ essent circa opus, vel ministerium, cui præpositus esset, quia nempè quemadmodum præpositus fuit emptioni, & venditioni mercium, aliisque actibus mercimonii, & navigii, regimen concernentibus, ita potuerit super

casibus

casibus dubiis desuper contingentibus transigere, nollamus verò in casu, de quo agitur, utpotè extra judicium.

Et tertio ratione enormissimæ læsionis, quàm hodie 11 ma... exceptum est, etiam in isto contractu transactionis locum habere, ex ratis *sub tit. de empt. & vendit. dist. 27 & sub tit. de Alienat. & contract. decis. 50. num. 14.*

Super tertia inspectione nulla cadere videtur ratio dubitandi, quoniam ubi etiam deprædator ob stigmata hostilia aliqua excusatione dignus esset (quod neque subsistit, ut in inspectione sequenti) adhuc tamen de-
12 recta veritate, id non excusat à restitutione bonorum, quæ deprædationi verè non subjacebant, sed solum excusat à pœna ex iis, quæ aliis relatis habentur apud *Caball. consil. 136. Vermigliol. consil. 271. & consil. 275.* atque advertitur pluries præsertim supra hoc *eod. tit. disc. 129. de regal. & disc. 5. de usurp.* & sæpius.

Major itaque forteque unica dubitandi ratio ad quartam & ultimam inspectionem restringi videtur, an scilicet deprædator teneatur etiam ad damna, & interesse, idque pendet à puncto, an intret, nec ne justa excusa-
13 tio à dolo, & delicto; Ubi etenim excusatio non intrat, planum est venire quoque damna, & interesse contra prædonem, vel furem aliosque similes delinquentes, secus autem è converso ex relatis *per Farinac. de furt. quæst. 167. num. 18. Vermigliol. consil. 275. in princ.* & passim cum sint principia notoria, & in foro quotidiana occasione spolii, vel attentatorum, & similium.

Quando itaque Martinus, qui piraticam artem exercebat, contentus fuisset sola deprædatione Arcarum, & Saccinarum habentium stigmata turcica, tunc proba-
14 bilius dicendum esset, excusatione dignum reputari debere, quoniam cum regulariter stigmata probent dominium, & pertinentiam, *l. stigmata, Cod. de fabr. lib. 11. ubi Luc. de Penn. Barr. & alii de quibus Maran. consil. 129. num. 3. Gratian. discep. 500. num. 5. & seqq. Penia decis. 5. num. 17. juxta Venetam impressionem*; Ita justè credere potuit esse merces, & bona hostium, nil obstante, quod navis esset amicorum, quoniam non implicat, ut in ona eademque navi amica, vel neutrali, adsint merces, & bona amicorum, & inimicorum.
15 Ideoque tam lex, quàm usus belli concedunt deprædari bona inimicorum, & relinqui bona amicorum, juxta casum relatum *disc. 6. ex num. 3. de empt. & vendit.* ac etiam comprobatur *ex deductis per Dian. par. 11 tract. 3. resolut. 1. in fine, vers. confirmatur hac veritas, &c.*

Et quamvis ex parte Longlandi ingeniosè, ac laborate probatum sit per scribentes, quod stigmata sint æquivoca, quandoque adhiberi, vel relinqui solita pro evitandis hostium molestiis, vel aliquibus gravamini-
16 bus, quodque propterea Martinus deprædator tenere-tur inquirere veritatem ex apocis oneratoriis vulgò di carico, ejusque justificationibus; Attamen, quando aliud non concurreret, nimium dubitarem, quoniam Nauta exercens artem piraticam, non tenetur esse peritus Jurisconsultos, atque cum juris subtilitatibus, se Judicem constituere, ac hujusmodi exactas diligentias adhibere, sed potiùs sibi imputet Rector navis, qui signa inimicorum adhibuit, ut in specie amici adhibentis vexillum Regis inimici, quamvis ex justo motivo, id quandoque fieri soleat, ad effectum excusationis à dolo, & consequenter à damnis, & interesse advertit *Siracca de naut. par. 3. num. 23. fol. 133.*

Verùm ex aliis facti circumstantiis, nempe deprædationis totius navis una cum ejus instrumentis aliisque
17 bonis, & mercibus, dicta stigmata non habentibus, ejusque retentionis continuatæ per notabile spatium quatuor mensium cum intentione continuandi in futurum, nisi auctoritativus mediator se interposuisset navis, & nautarum, more hostium, contrarium dicendum videtur, quod scilicet ita convincatur de dolo, & delicto inexcusabili, dum more hostis deprædatus est navem amicam, ejusque personas, & bona, in quibus stigmatum excusatio non intrabat, & per consequens ex regula *semel malus, sive ab uno crimine, &c.* convincitur dolosus, & culposus deprædator amicorum, quodque merces de quibus agitur, quamvis dicta stigmata non haberent, deprædatus esset.

Ad quod conferunt ea, quæ habentur de criminibus casualibus, vel alias excusatione dignis, ut excusatio non intret in eo, qui dabat operam rei 18
illicitæ; adeò ut initium actus fuerit illicitum, & criminosum ex relatis per *Farin. quæst. 126. par. 2. numer. 60. cum plurib. seqq. Fagnan. in cap. quidam de homicid. num. 3.*

Et magis proximè conferunt ea, quæ ex *Spada consil. 149. num. 5. & seqq. lib. 1. habentur dedicta dicto* 19
disc. 5. de Usuris num. 16. & 17. ac etiam supra *d. disc. 129. ad materiam textus in l. incivile Cod. de furt.* quando scilicet ille, qui rem furtivam emit, adversus dominum illam vendicantem excipere valeat de restitutione pretii saltem ex æquitativa actione negotiorum gestorum, vel de utili in rem verso, quoniam distinctio est, quod si actus gestus fuerit cum bona fide, bonoque animo recuperandi rem pro Domino, intrat æquitas, & justa excusatio, secus autem si convincatur de malo animo, quoniam tunc potius præsumitur in domo, emendo bona viliori pretio, quod non nisi in furtivis pro frequentiori contingentia sequi solet, cum similibus considerationibus, quæ fieri possunt.

Tunc etenim deprædatio universalis etiam navis, ejusque instrumentorum, & personarum, aliorumque bonorum turcico stigmate non obsignatorum esset 20
excusabilis ad excludendum delictum, quando ipsa navis deferret vexillum Turcicum, vel alterius inimici, cum tunc justè credere potuerit esse navim inimicam ut in specie *Gram. consil. civil. 24. num. 5. & 6.* & de eodem vexillo loquitur *Siracca ubi supra, Constant. in l. unic. Cod. de Class. lib. 11. num. 134.* sed cum deferret vexillum Regis Christianissimi, & amici, non poterat illam aggredi jure hostili, sed solum juxta leges, vel usum navigationis poterat illam visitare, & recognoscere ad effectum inspiciendi, an adessent bona inimicorum, illaque solum deprædandi, non autem generalem deprædationem facere potuit, dum ita delictum remanet inexcusabile.

Ideoque concludendo, nisi ex parte Martini deprædatoris, vel ejus hæredis doceatur de aliqua justa causa, ob quam etiam navim, & personas, aliaque bona dictis stigmatibus non obsignata deprædatus est, dum deferebat vexillum Regis Christianissimi, & amici, de manifesto & inexcusabili dolo convinci videtur. Ideoque de consequenti pro obligatione refectionis damnorum, & interesse veniat respondendum.

---

† SENEN. GABELLÆ, seu CONTRACTUS.

Pro GALLICHIS.

Cum MACINELLO.

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

De gabella solvenda pro contractibus, quando debeatur, nec ne, & de annullatione contractuum in casu non denunciatæ, & non solutæ gabellæ, quomodo & quando procedat.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Plures contractus diversi esse possunt in una scriptura.*
3 *Gabella contractuum non debetur pro pignore.*
4 *Quando debeatur de contractu emptionis & venditionis.*
5 *Pactum commissorium, vel resolutivum procedit creditore volente.*
6 *Quid operetur clausula ex nunc pro tunc.*
7 *Emptio est perfecta non obstante reservatione domini,*

minii, pendente solutione pretii.

8 *De differentia inter conditionem suspensivam, & resolutivam.*

9 *Augmentum, & decrementum pignoris est debitoris.*

10 *De invaliditate pacti commissorii, quando procedat.*

11 *Denunciatio facienda est etiam per exemptos à gabellis.*

12. *Adimplementum post terminum suffic.*

13 *Nemo opponit defectum, quo ipse laborat.*

14 *Quid operetur lex adimens fidem scripturæ.*

DISCURSUS CXCVI.

EXistens debitor Franciscus Pampurinus Salvatoris Gallicchi in quadam summa, pro ea de anno 1658.
1 per apocam privatam dedit in pignus domum, cujus pensiones cederent loco interusuriorum crediti, ea lege adjecta, quod debitore infra novennium non solvente sortem, ex nunc pro tunc domus censeretur vendita pro eodem pretio, dictæque obligationi accessit Mancinellus: Cumque defuncto creditore infra novennium, quidam creditor anterior Francisci domum evicisset, hinc hæredes obtinuerunt condemnari Mancinellum fidejussorem ad dictæ summæ debitæ solutionem, pro qua obtinuerunt in concursu creditorum sibi deliberari pecuniam ex ejus bonis retractam; Sed in hoc statu idem Mancinellus, vel ejus creditores se opposuerunt, se fundando in nullitate dictæ scripturæ resultate à bannimentis gabellæ annullantibus omnes scripturas non denunciatas infra mensem, non obstante, quod denunciatio, & respectivè solutio gabellæ essent jam sequutæ, utpotè extra dictum terminum, undè desuper ex parte hæreditariorum creditorum consultus.

Respondi prænotandum esse in primis, quod scriptura de cujus efficacia, vel inefficacia agebatur, duplicem continet contractum, unum nempè mutui sub pignore, & alterum emptionis, & venditionis, cum de jure non implicet, ut in una, &
2 eadem scriptura, sive publica, sive privata, duo vel plures diversi contractus contineantur, quoties omnimoda, & positiva implicantia non prohibeat ex relatis apud *Dunozet. decis. 543. numer. 102. & apud Bich. decis. 314. num. 5. & melius decis. 406. numer. 29. & seqq.* ac in specie istorum contractuum pignoris, & venditionis, ratione pacti commissorii, patet ex deductis *dist. 8. & 9. de usur. & in decisionibus ibi recensitis.*

Pro antecedenti autem contractu pignoris, gabella non debebatur, cum receptum sit apud DD. ut hu-
3 jusmodi gabellæ contractuum jure communi ignotæ, non debeantur pro contractu pignoris, ut antiquioribus relatis habetur apud *Gutier. de gabell. quæst. 69. Gratian. discept. 777. num. 13 & seqq. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 5. quæst. 168. num. 1.*

Prout etiam de contractu emptionis, & venditionis tunc debetur gabella, quando ipse sit jam purus, & perfectus in substantia, quamvis exequutio ad aliquod
4 tempus, vel aliquem casum dilata sit, secus autem, ubi sit conditionalis conditione suspensiva, à cujus purificatione pendeat perfectio in substantia, cum tunc non debeatur ex iis, quæ aliis relatis habentur apud *Surd. decis. 305. numer. 16. & seqq. Nigr. de laudem. quæst. 7. art. 1. numer. 37. & seqq. Centr. discept. 96. numer. 1.*

His itaque prænotatis dicebam, quod creditori, qui intra novennium vixit, imputari non debebat eur denunciam non fecerit, atque gabellam non solverit, dum in eo tempore vigebat solum contractus non gabellabilis pignoris; atque incertum erat, an alter contractus sequuturus esset, necne, dum termino durante, poterat debitor solvendo debitum, impedire ne alter contractus venditionis ad perfectionem reduceretur, elapso verò termino cum ob mortem interim sequutam creditoris superessent ejus filii, & hæredes in pupillari ætate, intrabat absque dubio justa excusatio.

Ac ulterius, cum hujusmodi pacta commissoria adjici soleant in gratiam creditoris, & ad sollicitandum debitorem eique incutiendum timorem, ut infra sta- 5
tutum tempus impleat id, quod implere tenetur, hinc sequitur, ut non nisi creditore volente, locum habeant, adeò ut debitor contra invitum creditorem illa exercere non valeat, quoties verba conventionis non sint talia, ut obligationem ex parte creditoris quoque inducant, ut apud *Merlin. de pign. lib. 5. quæst. 7. Leotar. de usur. quæst. 8. numer. 26. Olc. de cess. jur. tit. 5. quæst. 13. numer. 23. Rot. decis. 330. numer. 15. & seqq. par. 11. rec.* & advertitur supra *sub tit. de feud. disc. 57. numer. 3. disc. 33. de empt. & vend. & sæpius alibi*, & per consequens ob non factam hanc declarationem, quam neque volentes facere poterant creditores, ratione pupillaris ætatis, contractus perfectæ emptionis, & venditionis adesse non dicitur.

Motivabatur per Scribentes in contrarium, sive per judicem juxta commendabilem quidem stylum loci, quod stante clausula *ex nunc pro tunc*, contractus em- 6
ptionis, & venditionis censeretur usque ab initio perfectus dilata exequutione post novennium ex auctoritate *Manem. consl. 130. num. 20. & seqq.* deducendo etiam ea, quæ habentur apud *Barat. & add. decis. 179. numer. octavo & Contr. dicta discept. 96.*

Verùm advertebam in hoc procedi cum æquivoco, quoniam dictæ auctoritates, & aliæ apud eas, percutiunt casus diversos, vel scilicet, ubi venditio sit ab initio pura, & perfecta, habita tamen fide de pretio, pro quo venditor dominium sibi reservat, de quo casu 7
agitur præsertim apud *Contr. dicta discept. 96.* In his etenim terminis quidquid aliqui Doctores, vel potiùs collectores & præsertim morales, æquivocando dicant, opinando quod interim non sit verus, & perfectus contractus emptionis, & venditionis, neque in emptorem transferatur dominium, sed remaneat in terminis locationis, & conductionis; Attamen id continet errorem, cum veriùs sit, contractum esse perfectum atque dominium in emptorem transferri, tam ad effectum periculi, quàm omnes alios effectus, dictamque dominii reservationem in substantia aliud non importare, nisi cautelam potioritatis adversus alios emptores, & creditores ad effectum tollendi illum vere irrationabilem, ac judaicum rigorem legalem, per quem aliàs anteriores creditores emptoris vincerent venditorem etiam in re propria, ut advertitur in sua sede *sub tit. de empt. & vendit. & sub tit. de credito*, & alibi pluries, ideòque merito ab initio debita est gabella.

Vel ubi sit pariter purus, & perfectus contractus in substantia, adeòut ab initio transferatur dominium 8
in emptorem, adjiciatur tamen in casu alicujus non implementi, seu aliàs, pactum resolutivum, quod de sui natura præsupponit actum jam perfectum, qui deinde resolvatur, tanquam per speciem privationis, quæ præsupponit habitum, ut advertitur alibi frequenter, & præsertim *disc. 73. de testam. & disc. 154. de fideicom.* ubi de distinctione inter conditionem suspensivam, & resolutivam, & in his terminis loquitur *Manent. ubi supra.*

Sive demùm ubi (ut in contractu donationis frequentiùs, rariùs autem in isto emptionis, & venditionis, in quo tamen adhuc quandoque datur casus) ad certum tempus, vel ad certum casum puta mortis venditoris, differatur solum exequutio, non autem substantia in quibus terminis procedunt ea, quæ habentur apud *Barat. & addit. ubi supra*, & habetur *sub tit. de donat. disc. 30. & alibi.*

In

In nullo autem hujusmodi, vel similium casuum dici poterat, quod versaremur, dum emptio & venditio concepta erat sub conditione suspensiva, quæ ut supra poterat deficere, ideoque ab ejus purificatione pendebat perfectio in substantia, adeo ut revera interim domus continuaret in natura pignoris, & consequenter in dominio debitoris, Et si interim periisset, vel alias deteriorationem passa esset, periculum fuisset debitoris, tanquam Domini, & è converso suum fuisset augmentum non obstante conventione emendi pro eadem summa debiti, quoniam intelligenda venit rebus in eo statu permanentibus, & ratione æquitatis de qua *disc. 32. de empt. & vendit. & alibi pluries*, quoties non constaret de conventione, tanquam super quadam incerta alea hinc inde ab initio.

Ad excludendum item contractum emptionis & venditionis, ponderabam, invaliditatem hujus pacti commissorii juxta deducta *dicto disc. 8. & 9. de usuris.*
10 sed in hoc solidum fundamentum constitui non poterat, cum incertus esset verus rei valor, ex quo pendet validitas, tanquam ea justitia, vel injustitia ex deductis locis citatis.

Difficultatem autem mihi inferebant verba edicti annullantia scripturam, eique fidem adimentia, non quidem ob defectum solutionis gabellæ, quo casu recte intrarent dictæ inspectiones an actus esset gabellabilis
11 nec ne; sed ex defectu denunciationis non factæ intra terminum faciendæ de omnibus scripturis, & conventionibus, tales quales illæ sint, & quamvis essent super contractu non gabellabili, ut innotescant gabellario, ad quem pertinet potius, quam ad ipsos contrahentes inquirere, an actus sit gabellabilis, nec ne unde habemus, quod etiam exempti à gabella, pro introductione mercium teneantur tamen denunciationem facere, ut supra *disc. 57. & alibi.*

Verum, in sensu etiam veritatis, dicebam hanc difficultatem recte procedere, quando nunquam denunciatio, & respective solutio gabellæ facta esset, secus autem, dum uterque actus jam sequutus fuerat re integra, gabellario acceptante, & non allegante commissum, vel
12 aliam pœnam, minusque altera allegante nullitatem, dum ita quoties interim tertio jus quæsitum non sit, implementum etiam post tempus attenditur, ut apud *Rovit. decis. 53. numer 10. Mantic. decis. 270. Add. ad Buratt. decis. 571. nu. 6.* & pluries alibi advertitur.

Potissime vero, & clarius, quoniam hoc onus denunciationis incumbebat utrique Parti, & per consequens dicendus veniebat delinquens æque unus, ac alter contrahens, unde sequitur, quod non admittatur quis ad
13 objiciendum ad proprium commodum, lucrum de illo crimine, quo ipse laboret, præsertim contra foventem causam onerosam, cujus in pari causa melior est conditio, ut occasione defectus inventarii advertitur *sub tit. de hæred.* cum similibus, Ac etiam quia hujusmodi leges, vel ordinationes annullant quidem actum, & adimunt fidem scripturæ sed non tollunt substantiam veritatis debiti, de quo aliunde constet, neque faciunt, ut debi-
14 tor ita liberationem obtineat, & locupletetur, cum aliena jactura juxta ea, quæ à simili habentur *disc. 29. de feud. & disc. 143. de Dote* cum similibus.

† AVENIONEN. REDDITIONIS RATIONUM.

Pro N.

Cum CAMERA.

Consilium pro directione.

An, & quando Officialis cum pecunia Fiscali possit ad sui commodum facere lucrum cum negotiationibus, vel cum aggiis, & permutationibus monetarum, vel alias &c.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *De Auctoritatibus hinc inde super articulo.*
3 *Expenditur* decis. 285. Sanfelic.
4 *De errore circa allegationes auctoritatum, sive modum eis deferendi.*
5 *Quomodo legibus sit deferendum, & cum quibus considerationibus.*
6 *Ut reflecti debeat ad historiam legalem, & diversitatem temporum.*
7 *De eodem circa doctrinas.*
8 *De diversis effectibus civili, & criminali, & illorum differentia.*
9 *De diversitate casuum, & circumstantiarum.*
10 *Nimium in hoc defertur judicis arbitrio, & quomodo istud interponi debeat.*
11 *Distinguuntur plures casus, cum diversis decisionibus.*
12 *De diversis speciebus monetarum.*
13 *Quando præjudicium privatum redundet etiam in præjudicium publicum.*
14 *De differentia inter puros officiales, & administratores ex officio, & habentes illum administrationem in appaltum.*
15 *Quando lucrum alias debitum domino, pertineat ad administratorem.*

DISCURSUS CXCVII.

IN redditione, vel solidatione computorum, quam in Congregatione Camerali fecit N. pro administratione illius muneris, quod in hoc Principatu Collateralis 1 nuncupatur, distributoris scilicet, seu pagatoris stipendiorum, seu pagatum quæ singulo quoque mense præstantur militibus præsidiariis, aliisque stipendiariis in statu Avenionensi, & & forte etiam in Comitatu Venaisino plures juxta solitum per Cameræ Commissarium, & Rationatores excitatæ fuerunt difficultates, inter quas ad rem fuit illa, quod cum Cameræ officiales ad quos pertinet, illi dedissent pecunias argenteas, & bonas in tanta quantitate, quantam, juxta calculum arithmeticum, importarent militum stipendia; Attamen ista soluta non essent in eadem moneta integre, sed solum in duabus ex tribus partibus, alia vero tertia pars juxta solitum esset soluta in quadam moneta inferiori nuncupata *patacche*, habente minorem valorem, adeo ut illud aggium, quod importat valor major monetæ argenteæ, vel aureæ bonæ, attenta quantitate stipendiorum ob tempus notabile decursum importaret lucrum valde considerabile, quod ad favorem Cameræ, non autem officialis cedere debere, resolutum fuit, ideoque ex computis deducendum; Aliæ siquidem partitæ potius facti, quam juris inspectionem habebant.

Sequuta itaque ista resolutione, aliis Scribentibus pro officiali succumbente, iste meum petiit consimilium, ad effectum deliberandi, an expediret quatenus bonum jus foveret, in revisione in eadem Congregatione vel cum tela judiciaria in tribunali Cameræ illud experiri, vel è converso magis expediret honestam procurare concordiam; Atque de hac secunda parte, mihi visum est respondere.

Visis itaque Scribentium hinc inde informationibus, In eis consuetos hujus facultatis errores adesse comperi, tractandi scilicet articulum cum auctoritatibus in abstracto, earumque congerie, quasi quod tota vis consisteret in majori numero arithmetico, qui uni, vel alteri opinioni assisteret.

Siquidem Scribentes pro officiali, deducendo in ma-
teria magistralem auctoritatem *Cumanæ consil. 178. num. 1. in secundo libro*, quem sequaces hujus opinio- 2
nis officiali favorabilis, agnoscunt in Antesignanum, quod scilicet, ejus sit lucrum, allegabant *Dec. consil. 6. Alciat. consil. 11. numer. 14. lib. 5. Peregrin. de jur. Fisc. lib. 6. tit. 3. num. 10. Tondut. resolut. civil. par. 1. cap. 16.*

cap. 16. num. 2. Larream allegat. 33. num. 17. Noguerol allegat. 5. nu. 19. & decis. Sanfelic. decis. 285. num. 78. Bursat. consil. 325. num. 12. & seqq. apud quos alii habentur.

E converso autem ex parte Cameræ dicebatur stare originalem auctoritatem *Bartoli* eamque contra *Cumanum* esse veriorem firmari dicebant apud *Franc. Marc. decis. 101. & 102. Farinac. quæst. 171. per tot.* ubique allegatum *Iodoc. in prax. & Boss.* quorum auctoritas magnificabatur *Munoz. de ratiocin. cap. 14. numer. 27. & seqq. & alios relatos apud Surd. consil. 391. Berlich. par. 4. conclus. 57. numer. 82. & seqq. Flores de Mena variar. lib. 2. quæst. 21. num. 161. & seqq.* Pro hac opinione quoque deducendo *dictam decis. 285. Sanfelic. à princip. usque ad numer.* 68. ubi late de juribus Fisci contra officialem.

Considerando igitur hujusmodi auctoritates, plures tam in ipsismet, quam in Scribentibus, qui eas hinc inde transcribebant, animadverti errores, & æquivoca; Primo nempe, quod Scribentes circa *dictam decis. 285.*
3 *Sanfel.* ita illam præsupponendo alicujus magni Tribunalis decisionem, proindeque majoris auctoritatis, juxta ordinem recensitum *disc. 35. de Judic. & in opusc. styli, ac alibi pluries*, non reflectebant quod decisio proprie continetur in altera antecedenti 284. Super puncto an publicani, seu Appaltatores jurium Fiscalium de hujusmodi lucris criminaliter inquisiti audiendi essent extra Carceres per Procuratorem, vel è converso non nisi in carceribus, quod pendet à qualitate criminis ejusque pœnæ; Alia vero subsequens *sub num.* 285. nil peoitus continet, quod percutiat causæ decisionem, nullumque verbum habetur ipsarum decisionum, Auctoris, sed solum registrantur duæ informationes, hinc inde; Una scilicet, Advocati Fisci scribentis ex officio contra inquisitos, qui tunc erat *Capic. Galeot. auctor responsorum Fiscalium, & controversia una ex numer. 1. ad 68.* & altera *à numer. 69. ad finem*, Advocati, & defensoris Inquisitorum; Unde quælibet informatio continebat solita, & connaturalia extrema vitiosa pro opportunitate clientis; Et per consequens neutra merebatur pro auctoritate considerari multoque minus allegari, tan-
4 quam decisio nec pro una nec pro altera parte, & tamen in dies istas caprimur ineptias, quod quando auctoritates allegantur, inspicitur solum in illis numeris, qui inducantur, ac de hoc loquuntur, atque in cæca fidelitate desuper efformatur judicium, non reflectendo ad illius auctoris qualitatem, minusque ad finem vel effectum, ad quem ita ibi loquatur quin nil ineptius juxta monita de quibus *dicto disc. 35 de Judic. & disc. 46. in relat. Curia, & in dicto opusculo styli, & alibi.*

Alterum advertebam errorem, ipsorummet Auctorum, qui hinc inde allegabantur ut supra, & præsertim dictorum Scribentium, hinc inde, apud *Sanfelic. dicta*
5 *decis. 285.* procedendi scilicet in sola litera antiquarum legum civilium de crimine peculatus, & de administratione, ac usu pecuniæ Fiscalis loquentium, quas præsertim & diligenter de more expendunt dicti Fiscalis *Galeota, & Farinac. dicta quæst. 171.* non reflectendo ad id, ad quod reflecti deberet sæpius advertitur, an scilicet, sint leges *Digestorum, vel Codicis* editæ in Urbe de tempore, quo in ea, Sedes Imperialis aderat, vel in Urbe Constantinopolitana, postquam ad eam dicta Sedes translata fuit ob mores, ac modum gubernii nimium immutatos ex mutatione Cæli, & ex aliis intermediis contingentiis.

Et quod magis est, non reflectendo ad id, ad quod
6 reflecti debere advertitur nimium frequenter, sed semper apponitur præsertim supra *disc. 161. & disc. 1. de Servit.* super historia scilicet legali, ac super differentia temporum, quod nempe, tunc unum erat Imperium, unaque Regiminis forma, adeout ubique cum eisdem viverentur legibus, nunc verò tot sunt diversi principatus nimium diversas habentes leges, ac stylos, ac regiminis formas, præsertim circa administrationem

rerum Fiscalium, ut præcipue occasione pœnæ fundatorum adverterim supra *disc. 119. & alibi*; Et per consequens nimiumevidens videtur error, ita indistincte cum litera dictarum legum procedere.

Idemque error influit quoque in auctoritates, quatenus aliæ sunt Italorum, aliæ Hispanorum, aliæ Gallo- 7
rum, & aliæ Germanorum, cum tamen hujusmodi, ac aliarum provinciarum mores, ac styli nimium diversi, peneque oppositi videantur, Quinimo in singulis provinciis præsertim verò in Italia, & Germania, utpote majorem principatuum scissuram patientibus, diversi ac sæpius oppositi sunt Singulorum principatuum mores, & styli, seu leges, Igitur ineptia manifesta, qua nulla major, videtur ista consarcinandi in confuso auctoritates, ad hujusmodi reflexiones non advertendo.

Tertio confundendo inspectionem criminalem ad
effectum pœnarum, an scilicet, interet crimen peculatus, 8
vel furtum, sive illud genericum, quod explicari solet cum nomine stellionatus, & ad quem effectum agi solet de natura pecuniæ administratæ, an sit vere, & proprie Fiscalis, vel potius improprie, & remote, & an agatur de Fisco vero, idest Principis Supremi vel de administratore Civitatum subditarum, aut Baronum, & Dominorum inferiorum, cum aliis ponderationibus, de quibus apud allegatos, ut plurimum de isto effectu agentes, ut præsertim apud *Farinac. dicta quæst. 171. Bursat. dicto consil. 283. & Sanfelic. dicta decis. 284. & 285.* Et inspectionem civilem faciendi necne proprium illud lucrum, quod ex pecunia administrata factum sit, & ad quem effectum loquuntur *Cuman, Decius, Noguerol. & alii*, ob magnam differentiam, quæ dignoscitur inter unam, & alteram inspectionem, quoniam respectu primæ, requiritur dolus, & malitia positiva, sine quibus non datur delictum considerabili pœna criminali dignum, atque de facili intrant excusationes ponderati solitæ, præsertim vero illa usus, vel justæ credulitatis; Secus autem ad alterum effectum civilem, se locupletandi de alieno, ac faciendi proprium illud lucrum, quod ad alterum pertineat, juxta distinctionem, quam præsertim habemus in materia usuraria, ac etiam conferunt ea, quæ in materia indebitæ vel excessivæ exactionis gabellarum habentur supra *disc. 71.* Sive ea, quæ in materia alterationis, vel erroris computorum habentur supra *disc. 119 & seqq.* cum pluribusque similibus.

Ideoque manifestus error est auctoritates, ita consarcinare, non distinguendo, an ad unum, vel ad alterum effectum loquantur, ob adeo magnam diversitatem inter unum, & alterum, dum ad posteriorem civilem restitutionis, vel non bonificationis illiciti lucri, nil refert, an agatur de administratione publica, vel privata; sive in genere administrationis publicæ, an illa sit Fisci veri Principis Supremi, vel sic Baronis, aut alterius Domini inferioris, aut Communitatis subditæ, cum similibus.

Quartus demum error (neglectis aliis minus considerabilibus, qui ponderari possent) est in idem ille
confundendi prædictas, & alias auctoritates, etiam cum 9
præsupposito, quod non urgerent alii errores, vel animadversiones, de quibus supra, quia nempe omnes loquerentur, ad eundem effectum criminalem, sive ad eundem effectum Civilem (ad quem in præsenti casu erat quæstio) omnesque loquerentur cum præsupposito ejusdem juris communis, adeout nulla legum, vel stylorum diversitas dignosceretur, quoniam adhuc magna inter eos viget diversitas in figuratione casus, vel etiam ratione circunstantiarum ex quibus longe alteratur dispositio juris; Et sic pariter error est clarus in cumulo, & numero arithmetico auctoritatum vim constituere, cum principaliter oporteat reflectere ad distinctionem casuum; Quinimo in eadem specie casus ad diversitatem circunstantiarum, super quibus tamen impossibile est certas statuere regulas, ideoque ad hunc effe- 10
ctum lex introducit Judicis arbitrium, non quidem

ex

ex voluntate, vel cervice, aut ex affectione, vel odio regulandum, sed ex dispositione, vel intentione juris cum rectitudine boni, & judiciosi viri, ut frequenter sub diversis materiis advertitur.

Pro aliquali tamen cognitione, seu lumine ad effectum regulandi præsentem controversiam, ac dignoscendi in quo casu versaremur, sequentes casus distinguendi, & considerandi videntur, aliis tamen non exclusis, de quibus in rei contingentia apud allegatos, cum majori otio videri poterit.

Primus itaque casus est illius Thesaurarii, vel Capserii, sive officialis quocumque vocabulo nuncupetur,
11 qui nullum habens ministerium juris, vel facti in exactione, habet solum ministerium facti in custodia, & conservatione pecuniæ fiscalis, seu alias publicæ, potius tanquam speciem, quam tanquam genus, & quantitatem, adeo ut ejus officium & administratio, redoleat speciem depositarii regularis, ut (ex: gratia) in Urbe est Capserius Montis Pietatis, vel Banchi Sancti Spiritus, aliorumque banchorum, adeo ut dici non valeat, quod pecunia confundatur cum ejus patrimonio, & efficiatur de ejus dominio; Istoque casu quidquid sit de una, vel altera specie criminis magis, vel minus gravis, quod pendat à qualitate pecuniæ, & administrationis ut supra, ad effectum tamen lucri, quod reportetur ex aggio, vel commutatione pecuniæ de una specie meliori in alteram deteriorem, semper ac indefinite lucrum est illicitum, utpote redolens contractum rei alienæ, invito Domino.

Alter casus est officialis, & administratoris pariter potius facti, quam juris, ut proprie est ille præsentis controversiæ, & de quo præcisè loquuntur *Jodoc. & Boss. relati per Farinacc. dicta quæst.* 171. *num.* 43. quia nempe nullam habeat administrationem circa ipsam pecuniam, cujus exactio, vel alia administratio sibi incumbat, sed solum habeat Ministerium facti, quod scilicet, illam statutis temporibus recipiat à Thesaurariis, aliisque officialibus, vel ministris, ad quos pertinet, ut eam solvat, & distribuat militibus, aliisque stipendiariis, vel assignatariis; Istoque casu non intrat consideratio, de qua in casu præcedenti super omnimoda prohibitione usus pecuniæ, ejusque commutationis in deterius ad proprium lucrum, quoniam recipiatur in quantitate cum oblatione distribuendi etiam in quantitate, adeo ut periculum furti, vel alterius casus esset ipsius officialis, qui ita acquirit ejusdem dominium in forma depositarii irregularis; Et per consequens isto casu cum ejus industria non videtur prohibendus facere illud lucrum, quod absque aliquo damno, vel præjudicio ejus, qui dat pecuniam, & eorum, quibus est solvenda, facere posset.

Puta (explificando in Urbe) quod per depositarium aliosque officiales, vel appaltatores & debitores
12 Cameræ, sibi detur ad hunc effectum pecunia in notabili quantitate in scutis auri novarum stamparum habentibus inter negotiatores pro cursu cambiorum, sive pro expeditionibus Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ quemdam extrinsecum majorem valorem sub aggii vocabulo explicari solitū frequenter insinuatum *sub tit. de cambiis*, & sub alio *de Regal. & de pension & de benef. & alibi*. Inter privatos autem pro acquisitione victualium, aliarumque rerum usualium, & præsertim in modica quantitate. id non habetur in consideratione, adeo ut ejusdem usus, & commoditatis sint hujusmodi scuti, ac illi stamparum veterum, si sit æquivalentia in moneta argentea juliorum, & grossorum, ac similium specierum; Quinimo majoris commoditatis ista sit pro quotidiano, & minuto usu, pro quo frequentius hujusmodi stipendia deserviunt; Et tunc prohibendus non videatur iste officialis hanc adhibere industriam, commutandi acceptam pecuniam quæ sibi data fuerit in specie meliori, in alteram inferiorem, respectu tamen usus ejusdem æquivalentiæ, cum tunc nulli fiat injuria, vel præjudicium, dum tam Cameræ debitrici, quam stipendiariis creditoribus, id nil præjudicat; Quod etiam inferiori moneta ærea, quæ tamen quoad dictum usum æqualem, atque eundem habeat valorem licet inter negotiatores, vel ubi agatur de magna quantitate ob majorem commoditatem transportationis de loco ad locum, aliquem habeat majorem extrinsecum valorem aggii, ut (exempli gratia) contingit in Regno Neapolitano ob magnam copiam monetæ æreæ, & aliquam penuriam argenteæ, & aureæ, quoniam si officialis recipit monetam argenteam, vel auream, atque cum ejus diligentia, & dexteritate, absque tamen aliqua concussione, & violentia curet, ut milites aliique stipendiarii libenter suscipiant pagas in moneta ærea, ita faciendo aliquod lucrum ex aggio, pariter id prohibitum non videtur.

Sive quod sibi anticipate data sit pecunia distribuenda pro pluribus mensibus, vel in fine cujuslibet, ipse autem curet, eo intermedio tempore, pecuniam traficare, atque ex illa aliquod reportare lucrum, Et tunc pariter ex eadem ratione prohibitum non videtur, cum pariter interim suum sit periculum, nullumque dignoscatur tertii damnum, vel præjudicium, quoties particularis prohibitio non accedat.

Sed si recipiendo pecuniam argenteam, vel auream, distribuat monetam inferioris valoris, adeo ut ad omnes effectus illa minus valeat; ut est in casu, de quo supra *disc.* 126. & contingit præsertim in Hispania in illa moneta nuncupata *de Velon*, ac etiam in hac facti specie verificari supponebatur in dicta, moneta paraccarum, Et tunc non debitum, ipsius Cameræ, vel respective Communitatis, & alterius, cujus vice solutio fiat, in hac specie monetæ consistat, adeo ut in illa solvenda debitum satisfiat, neque creditor illam recusare valeat (ut in facti specie in tertia parte ex consuetudine verificari supponebatur;) Et tali casu lucrum Cameræ, vel Communitatis, sive alterius, cujus nomine solutio fiat, esse debet, non autem officialis, vel ministri, qui nullum habere dicitur titulum, vel prætextum, ex quo tale lucrum faciat suum, ut in hac specie contingit, ideoque justam dixi resolutionem.

Quatenus vero debitum sit in pecunia bona, stipendiarii vero, vel assignatarii expressè nolint, & eis invitis solvatur mala, & inferior, tunc non dicitur, quoad interesse bursale fraudari ipsa Camera, vel alter cujus vice, & nomine fiat solutio, sed dicitur fieri præjudicium, & fraus stipendiariis vel assignatariis, quibus solvitur minus debito, unde quodam modo inviti hanc minorem solutionem recipere coguntur, Ideoque intrare videntur, ea, quæ de solventibus minus debito habentur *apud Sanfelic. disc.* 284. & 285. atque ita fraus, & præjudicium committi quoque dicuntur cum Principe, ejusque Camera, aut Communitate, cujus vice, & nomine fiat solutio, adeo ut 13
crimen publicum quoque adesse videatur: quoniam quoad milites, aliosque inservientes, & stipendiarios, ita minus recipiendo, non adeo bene, servitium præstare possunt: Et quoad creditores, & assignatarios, nimium diminuitur æstimatio, quæ è converso integre, & punctualiter solvendo, augetur pro majori, ac faciliori, concursu negociatorum, ut in valore, & æstimatione locorum Montium, aliorumque publicorum jurium praxis docet, ut propterea lucrum in officiali remaneat illicitum.

Tertius demum est casus illorum officialium, & ministrorum in quibus admixta sit aliqua administratio juris, quia nempe onus exactionis ejus periculo subeant, Et tunc quoties Cameræ, vel Domini nil interest, dum tam exactio, quam exactæ pecuniæ periculum interim ejus damno cedit; aliqua industria citra 14
subditorum concussionem, & injustitiam prohibita non videtur, juxta casum de quo agit *Decius consil.* 6. quoties lex, vel consuetudo non prohibeat, cum in hac materia totum faciant leges, vel consuetudines, & styli.

Aliqua

Aliqua tamen differentia constituenda venit inter simplices officiales habentes illam administrationem in officio, & appaltatores, seu arrendatores principaliter agentes causam propriam ad industriam, & negotiationem, ut priori casu magis stricte, & rigorosè contra officialem procedendum sit, ex ea differentiæ ratione, quod isto casu habetur ad instar tutoris, qui utilia gerere debet ad commodum pupilli, vel alterius cujus tutelam gerit, in altero autem appaltatoris iste dicitur procurator in rem, & utilitatem propriam, ut advertitur *dicto disc. 71. hoc eod. tit.* Ideoque non placent ea, quæ habentur per Scribentes *apud Sanfelic. dicta decis. 285.* parificando appaltatores officialibus.

Eatenus verò in hac facti specie (applicando ad rem) istum officialem excusabilem fore dicebam, ut pro-
5 pterea suum deberet esse lucrum, quatenus id ex antiqua consuetudine à superioribus tolerata proveniret, atque lucrum referendum esset ad quandam speciem salarii, vel mercedis, quod ex facto pendebat.

---

†ROMANA OFFICII.

Pro MARCELLINIS,

Cum CAMERA POPULI.

Casus disputatus coram Iudicibus deputatis, & resolutus, ut infra.

De eadem materia, & puncto de quo supra *disc. 3.* prorogationis officii ad vitam alterius; Et vendens officium non vacatum, ad quid officiali teneatur, an ad pretium, vel ad fructus donec vixit. Et incidenter ad quid teneatur ille, qui concessionem à Principe obtinuit de re alterius.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quando confirmatio Apostolica revalidet actum alias invalidum.*
3 *Quomodo applicari debeant distinctiones desuper tradi solitæ.*
4 *Ad quid potissime in hoc restitui debeat.*
5 *De applicatione ad casum controversia.*
6 *An contra donatarium Principis rei alienæ detur actio ad restitutionem.*
7 *Si vendatur officium alienum, quid restitui debeat.*
8 *De eodem, & de æstimatione vitæ hominis.*

DISCURSUS CXCVIII.

De eodem anno 1636. in quo per Conservatores, Populi Urbis, concessa fuit prorogatio superius
1 peracta *disc. 3.* concessa quoque fuit ista de officio pos-
2 sesso per Atilium, prorogata ad Joan. Franciscum fratrem natu minorem, eadem adamussim accedente Apostolica confirmatione Urbani Octavi Defuncto vero Atilio, continuante Camera Populi, in ibi enunciata prætentione invaliditatis, hujusmodi prorogationum, quodque propterea sequuta fuerit vacatio officii, istud prævio mandato Pontificio ad præscriptum Chirographi Innocentii Decimi enunciati etiam supra *disc. 14.* venditum fuit, atque pretium de licentia Clementis Noni, erogatum in extinctionem æris alieni per eandem Cameram contracti pro expensis solemnis equitationis ejusdem Pontificis, in adeptione possessionis in Basilica Lateranensi, juxta stylum; Quare Joan. Franciscus superstes, ejusque pendente lite, defuncti hæredes, judicium contra dictam Cameram instituerunt, coram Prælato judice deputato, pro restitutione dicti pretii atque sententiam favorabilem reportarunt; Commissaque causa appellationis alteri Prælato; Cum ex parte actorum, tam in præcedenti, quam in ista instantia præcipuum fundamentum constitueretur in deductis in specie *dicto disc. 3.* jam publicæ luci edito, Scribentes vero pro Camera impugnarent responsiones, ibi datas ad impugnationem confirmationis Apostolicæ, ac etiam insisterent in eo, ut contra ipsos, tanquam donatarios Principis, dicti pretii, jam consumpti, nulla competeret actio; Vel quod, ubi competeret, illa restringeretur, ad quanti interest, & sic ad fructus pro tempore supervivientiæ dicti Joannis Francisci, per cujus obitum sequuta quoque fuisset vacatio; Hinc judice quoque exoptante desuper ex parte actorum requisitus fui ad scribendum, meumque pro veritate sensum proferendum.

Tres itaque erant puncti; Primò nempe de quo *dicto disc. 3.* super dictæ prorogationis validitate; Secundò quatenus illa valida esset, an contra ipsam Cameram competeret actio, necne; Et tertiò quatenus competeret, an esset ad totum pretium vel etiam ad fructus, quos dictus Joannes Franciscus percepisset.

Quatenus pertinet ad primum; Non controvertebam inefficaciam prorogationis ex sola potestate Conservatorum, ut etiam admittitur *dicto disc. 3.* ideoque disputatio restringebatur ad efficaciam confirmationis Apostolicæ, in qua ibidem pro validitate actus con- 2
stituitur fundamentum, In hoc etenim Scribentes pro Camera dicebant, quod *Dec. consil. 341.* in cujus auctoritate fundamentum constituitur, loquitur cum præsupposito, quod accedens quoque clausula, *& nihilominus de novo concedimus, &c.* quæ operatur, ut confirmatio transeat in speciem novæ concessionis ex integro, juxta ea, quæ habentur *disc. 2. de feud. & alibi*, quodque cum eodem præsupposito loquantur ibidem allegatæ *decis. 1432. Seraph. decis. 157 par. 6. recentior.* unde propterea cùm in dicta confirmatione præfata clausula non adesset, minusque altera *ex certa scientia*, quàm solum, & de per se neque sufficere, quoties aliundè non constaret, quod confirmatio revera esset, ex certa scientia, & in forma specifica, verius, magisque receptum est in Rota, & Curia, idcircò dicebant non suffragari, sed remanere in terminos simplicis confirmationis in forma communi, quæ nullum jus, vel robur tribuit actui confirmato, sed juxta ejus naturam regulatur, quasi quod Pontifex præsupposuerit, seu crediderit, quod Conservatores istam haberent facultatem.

His non obstantibus persistebam in eodem sensu, de quò *dicto disc. 3.* quod scilicet, ista confirmatio Apostolica robur, ac validitatem actui tribueret, omnemque suppleret d. factum, tanquam per speciem novæ concessionis, juxta firmata in ibidem deductis auctoritatibus, ac etiam *dicto disc. 2. & 3. de feud. ex alibi pluries*, cum aliis plene deductis *per Barbos. in collect. ad cap. cum dilecta ex numer. 12. de confirmat. util. vel inutil.* qui fortè omnium latius hanc materiam Apostolicæ confirmationis pertractat, omnes recensendo opiniones, pluresque distinguendo casus, ac etiam cum eadem distinctione procedit. *Fagnan. in cap. si quis eodem tit. de confirmat. utili vel inutili*, idemque est sensus Rotæ, in supra allegatis decisionibus, ac etiam *decis. 145. par. 7. recentior. repetit. apud Carill. decis. 14. apud Buratt. decis. 93. apud Coccin. decis. 1763.* & in aliis modernioribus pluries, quod scilicet; Aut agitur de simplici confirmatione in forma communi, sive certa scientia defectus, vel præjudicii, quod alteri inferretur, & tunc rectè procederent ea, quæ per dictos Scribentes in contrarium deducebantur, aut verò de confirmatione in forma specifica, ex certa scientia, & tunc secus, sed procederent ea, quæ dicebantur ex hac parte; Ideoque punctus erat potius facti, & applicationis, quam juris, an scilicet in una, vel in altera distinctionis parte versaremur.

In hujusmodi autem applicationis regulatione dignoscitur idem consuetus, adeo frequenter damnatus, & inculcatus error procedendi cum generalitatibus, vel in sola littera auctoritatum, & decisionum quæ diversos 3
percutiant casus, & præscitum procedendi, cum distinctione,

ctione, cum qua turba Scriptorum in superficie procedere solet, an sit inserto tenore necne, quasi quod ex hac incertiore affirmatione, vel negativa resultet natura confirmationis; vel an adsint, necne clausulæ prægnantes, & præsertim illa *ex certa scientia*, sive altera *supplentes*, aut altera, *Et nihilominus de novo, &c.* cum similibus formalitatibus, quoniam revera, cum agatur de voluntatis quæstione, & facti principaliter inspicienda est consubstantia, voluntate ex illius facti particularibus circumstantiis desumendo, non autem ex simplici formalitate clausularum, & verborum, ipsis deservientibus ad ejusdem voluntatis probationem, vel adminiculum, unde propterea insertio tenoris est quidem una species probationis, quod confirmatio fuerit ex certa scientia specifica, sed non est unica, & præcisa, cum aliæ species quoque admittantur, puta, quia compendiosè narretur actus confirmatus in rebus, & partibus substantialibus, vel quia constet confirmationem emanasse, causa cognita, & prævio voto, seu consultatione alicujus Congregationis, aut peritorum ad id deputatorum, juxta ea, quæ habentur *decis.193.& 210. part.1. recentior.* vel quod agatur de defectu claro juris, qui pateat in continenti, & cujus ignorantia danda non est in Papa, ejusque officialibus, sive quod alias confirmatio evidenter inutilis remaneret, ejusque impetratio claram redoleret fatuitatem, cum similibus probationum speciebus, etiam per testes, ut advertitur *per Barbos. ubi supra*, per quem præsertim expenditur *dicta decis.193. part.1. recentior.* & advertitur supra *hoc eodem tit. disc.93.n.7. & disc.35. de Judic.num.63.vers.adhuc tamen,& alibi.*

Principaliter autem, ac potissime advertebam reflectendum esse ad circumstantias particulares casus, de quo agatur, an scilicet, gratia confirmationis sit singularis, & insolita super aliquo actu, de partibus, cu-
4 jus verisimiliter Papa plenam, & exactam cognitionem non habeat, vel è converso sit gratia solita concedi, & super re, cujus verisimilis habeatur notitia, reflectendo quoque ad qualitatem præjudicii exindè resultantis, adeò ut resultet verisimile, vel inverisimile, à quo vere, ac principaliter materia ambiguæ, & conjecturatæ voluntatis normam recipere debet, ut frequenter tam in ultimis voluntatibus, quàm in actibus inter vivos in hoc proposito ambiguæ, & conjecturatæ voluntatis advertitur, istique videntur veri, ac proprii termini, seu veræ reflexiones, cum quibus materia regulanda videtur, non autem procedendo cum regulis, & propositionibus generalibus in abstracto, sive cum littera auctoritatum, & decisionum quæ diversos percutiunt casus, diversas habentes circumstantias.

Applicando autem ad rem, cum non agatur de gratia singulari, & insolita, sed consueta, & frequenter concessa, minusque agatur, de negotio existente in remotis regionibus, sed in Urbe, & in negotio publico, & notario spectante ad Cameram Populi, de cu-
5 jus statu Papa informationes recipere solet à Senatore, & à Fiscali Capitolino, qui frequenter, ad ejus audientiam admitti solent, ac etiam sint benè cognita Papæ officialibus, sitque defectus, qui consistit in mero puncto juris jam noto utpotè discusso, & deciso, ut in decisionibus in eodem *disc.3.* relatis; Hinc de consequenti, unum clarum, ac firmum esse dicebam, ut dicenda esset confirmatio ex certa scientia, atque principaliter obtenta ad revalidationem, ac firmitatem actus, quem jam notum erat non esse validum.

Fortiùs verò attenta qualitate præjudicii, quod modicum, atque potiùs privatum, quàm publicum erat, Siquidem attento eo tempore, quando adhue sequuta non erat dicta provisio Innocentii Decimi, emolumenta hujusmodi vacationum cedebant in utilitatem conservatorum pro tempore, & valerant ad eorum dispositionem, adeò ut in his prorogationibus consideraretur sola ratio supplantationis successoris, non intrante altera ratione voti captandæ mortis, ob consensum possessoris officii, dicta verò ratio, stante usu, adhuc cessat, quoniam illud damnum, quod Conservatores præsentes, & actuales, ita sentiunt à gestis per prædecessores, compensatum remanet ab illo damno, quod cum eorum lucro per consimiles concessiones faciunt successoribus, & sic successivè, ut in appaltibus considerari solet.

Ita etenim consuetudo non est nova, sed antiquissima, ut patet ex eisdem decisionibus, quæ illam non sufficienter probatam, ex quodam stricto juris rigore declarant, relatis *eodem disc.3.* ideoque stante dicta declaratione, pro ejus continuatione adinventa fuit ista cautela ex actuum multiplicitate, ac subjectæ materiæ qualitate probabili, apud Pontifices eorumque officiales notoria.

Ad quod satis proximè conferre videntur, ea quæ habentur *sub tit. de dote disc.22.& seqq. & disc.143.* Super Apostolicis gratiis, quæ conceduntur pro revalidatione dotium excessivarum contra formam Sixtinæ Constitutionis, quod in eis non intrant, ea, quæ adversùs gratias objici solent ex defectu subreptionis, vel obreptionis, aut defectu intentionis, quoniam sunt gratiæ notoriæ, consuetæ, & frequentes, non solitæ negari, & quæ alium non habent finem, aliamque non faciunt operationem, nisi revalidandi, id quod jam notorium est, esse alias invalidum.

Quo verò ad secundum punctum, an scilicet, pro repetitione pretii competeret actio contra Cameram; 6
Dicebam cum eodem sensu veritatis, quod quando illa non fecisset alias dictas impensas, neque debitum contractum fuisset, adeò ut liberalitas Papæ, ad id eam impulisset, alias non factura; Et tali casu pro ea probabilius respondendum fore mihi videretur, ex iis, quæ magis in specie habentur *disc.43. de donat.* & magis generaliter circa actionem, de in rem verso *disc.72. de credito, & disc.156. de dote, & alibi*; Sed quoniam expensa erat ex lege consuetudinis, & congruentiæ necessaria, illaque erat jam facta, atque debitum jam contractum, adeò ut, nisi istud pretium erogatum fuisset in ejus dissolutionem, istã aliundè facere oportuisset, hinc sequitur, ut adsit verbum, illudque duret, idcóque alias intraret locupletatio de alieno, juxta deducta in eisdem locis mox citatis. Adeò ut concessio Papæ non redoleret gratiosam concessionem de suo, sed potiùs licentiam erogandi hanc speciem pecuniæ in istum usum ad tollendum obstaculum, quod resultabat à dicta provisione Innocentii Decimi.

Demùm quoad tertium punctum, pro restitutione totius accepti respondendum fore dixi, non obstante 7
subsequuto eventu ob possibilitatem, quòd possessor officii, utpotè in statu valido & in ætate congrua, potuisset illud vendere cum licentia Papæ, quæ cessante infirmitate, vel gravi ætate, negari non solet, neque de justitia potest, vel debet ex pluries deductis in præcedentibus, & præsertim *disc.6.*

Ad quod conferre observabam, ea quæ habemus de bonis mobilibus datis in dotem ad usum, adeò ut soluto matrimonio, restituere sufficiat usu consumpta, & talia, qualia sunt, & à quorum restitutione excusat lapsus longi, vel respectivè longissimi temporis, ob præsumptionem consumptionis, juxta eorumdem speciem, seu qualitatem, Et tamen si vir ea vendat, atque pretium obtineat, tenetur ad istius restitutionem, neque excusatur ex eo, quod nisi vendidisset, fuissent consumpta, *ut per Castren. in l. si æstimatis, ff. solut. matrimon. Ursill. ad Afflict. decis.270. in fine*; Sive in hærede gravato excusato à restitutione illorum mobilium, quæ usu consumuntur, ut nihilominus teneatur, si ea vendidit, & pretium obtinuit, *ut disc.130. de fideicom. & fortè disc.25. de legit. & detract. & alibi*, cum similibus.

Verùm omnem difficultatem cessare advertebam, ex 8
eo, quod præfatus Joan. Franciscus Superstes de tempore mortis Attilii, erat in ætate annorum 45. Ac

propterea, quando procedendum esset cum computatione, *text. in l. ad hereditatum, ff. ad l. Falcid.* superessent anni quatuordecim, quorum fructus hujusmodi vacabilibus longè majores, quàm in perpetuis valorem æquant, & superant; Et quando, ut verius mihi videtur procedendum esset cum illis consideration bus, de quibus supra *disc.30. & latius disc.54. de donat. & alibi*, majus tempus æstimari debuisset, ob validum statum, ac fortem complexionem, ideóque attendi non debet eventus, qui sicuti fuit brevis, ita poterat esse longissimus, usque ad centum annos ob possibilem dorationem vitæ hominis ad dictam ætatem *ex relatis sub tit. de emphyt. & alibi pluries.*

† TAURINEN. BONORUM.

Pro EODEM DE QUO SUPRA DISC. CXCI

Responsum ad causam cum sensu veritatis.

An Fisco competant remedia possessoria, & præsertim illud adipiscendæ ad bona, & jura delata delinquenti, vel indigno. Et de donatione facta per patrem filio, quando sit revocabilis, vel onerari possit fideicommisso in exclusionem confiscationis bonorum filii donatarii.

S V M M A R I V M.

1 *Facti series.*
2 *An & quando Fisco pœnali competat remedium possessorium adipiscenda ex remedio*, l. fin.
3 *In Fiscum non transit jus cognoscendi jura delata, & non agnita.*
4 *Remedium possessorium adipiscenda non competit ei, qui semel possederit.*
5 *An Fisco competant alia remedia possessoria retinenda, & reintegranda.*
6 *De differentia inter Fiscum haredem anomalum, & haredem verum.*
7 *An, & quando unus sit alteri legitimus contradictor ad impediendum remedium possessorium adipiscenda.*
8 *Juramentum validat donationem inter patrem, & filium.*
9 *Quando id procedat, & quomodo intelligatur.*
10 *In vim reservationis adjici possunt ex intervallo conditiones, & onera.*
11 *Declarationi donationis, an & quando sit deferendum.*

DISCURSUS CXCIX.

1 IN eodem casu, de quo agitur supra *disc. CXCI.* ac etiam *disc.130. & 131. de feud.* diversas præter stylum, facti series narrare oportet, ob varietatem articulorum, ac etiam quia super singulis, super quibus distincta responsa petita fuerunt, illa tantùm series transmissa fuit, quæ punctum præcisum percuteret, & quandoque manca, & imperfecta, ut præsertim liquet ex *dicto disc.131. de feud.*

Qoatenus itaque pertinet ad præsentem casum, præsupponebatur in transmissa notula, quod, respectu bonorum allodialium neglectum fuerat in aliis, utpote percutientibus articulos feudales, quod scilicet, cupiens Marchio Planezzæ, qui primi Ministri illius Principatus celebrem apud Historicos, personam gessit, atque pleraque alia exercebat majora munera, istis omnibus aliisque mundanis abdicatis, solitariam, ac pauperem vitam ducere, ut ita cœlestibus magis vacaret, de anno 1667. post monerum dimissionem, Marchioni loci, quod nuncupatur Polonia, filio jam adulto, & uxorato oretenus, & de facto omnium bonorum feudalium, & allodialium possessorem, ac administratorem dimiserit; Deindeque de anno 1671. ultra illam assignationem feudi, de qua agitur in dictis *disc* 130. & 131. *de feud.* per publicum instrumentum juratum, eidem refutaverit feudum Montafiæ extra illum Principatum, de directo dominio Ecclesiæ, atque in hoc instrumento narratum fuerit, quod usque ab anno prædicto 1667. oretenus de omnibus bonis donationem filio fecisset, cum reservatione unius prædii sufficientis ad ejus sustentationem in statu paupertatis, & cum aliis reservationibus exprimendis in instrumento desuper conficiendo ob aliqua impedimenta adhuc non facto, quodque propterea, tunc ad refutationem dicti feudi puram, & absque alia conditione deveniebatur, reservato super aliis magis opportunè, aliud instrumentum facere.

Postquam igitur dictus Marchio filius, præfato alio instrumento non confecto, inquisitus fuit de crimine, locis supra citatis, enunciato, Marchio pater, antequam transmitteretur inquisitio, per aliud instrumentum declaravit revocare, quantum ejus extenderetur potestas, quamcumque assignamentum, vel donationem filio factam, ac etiam ad præscriptum ejus, quod jam in testamento à pluribus annis ante præfati Status mutationem condito, ordinaverat habuisse in animo adjiciendi perpetuum, ac descendentium fideicommissum cum ordine primogenituræ, nec non privationem delinquentium, juxta vulgarem passimque practicatam cautelam per plures dies antea cum substitotione alterius proximè venientis, atque hoc stante, eadem bona cum dicto onere assignavit, ac dedit traditione quoque subsequuta ejus ex dicto Marchione filio, nepoti primogenito, contra quem jam possessorem, stante pluries enunciata sententia contumaciali in pœnam capitis, & confiscationum omnium bonorum, Fiscus vigore præfati instrumenti anni 1671. judicium immissionis ad eadem bona instituit, ex remedio *l. fin. C. de edic. D. Adrian.* Quare desuper quoque sicuti super aliis punctis, de quibus locis citatis peractum est, ex parte dicti Marchionis senioris, jura nepotis, ut decet tuentes, consoltus,

Duplicem, respondendo, efformabam inspectionem; Unam nempè ordinis super dicti intentati judicii possessorii competentia, & alteram justitiæ, seu meritorum in negotio principali; Atque in utroque ad favorem requirentis contra Fiscum, ad solam veritatem reflectendo, visum est respondere.

Quatenus itaque pertinet ad primum punctum ordinis, vel competentiæ judicii dicebam quod ex veriori, ac recepta sententia agnoscente in auctorem. *Bald.* cum quo alii pertranseunt, ex relatis *per Menoch. de adipisc. remed.* 4. *num.*299. *& seqq. & Argel. de acquir. possess. quæst.* 10. *art.*8. *num.*131. *& seqq.* Fisco eatenus istud remedium possessorium competit, quatenus competent etiam ipsi delinquenti, vel indigno, ex cujus persona, tanquam hæres anomalus venire dicitur, illud peteret, Secus autem si veniat ex persona propria independenter ab ejus auctore, & contra istius judicium, ut contingit, quando veniat adversus alienationes, aliosque actus in ejus fraudem factos, cùm tunc sibi competat actio rescissoris ex *edicto de his, qua in fraud.* in judicio ordinario petitorii peragendo; Atque eatenùs ex persona auctoris, istud remedium ad bona, & jura sibi delata competit, quatenus etiam agnitio sequuta sit ab ipso principali, cùm in Fiscom pœnalem, ex veriori, magisque recepta sententia, non transeant, ea quæ latent in animo, ac præsertim istud jus adeundi, vel agnoscendi, ex deductis supra *disc.*113. *ac etiam discurs.*160. 2 3

Dupliciter autem ipsi Marchioni primo donatario, ex cujus persona, & jure Fiscus veniebat, istud remedium non competere, advertebam. Primò nempè, quoniam cùm supponeretur, quod ipse possessionem bonorum jam obtinuerit, ac retinuerit usque à dicto anno 1667. per spatium annorum circiter septem, ita plane remanebat incompetentia hujus interdicti, quod solum 4

solùm conceditur, ei qui nonquam possederit, ad novam possessionem obtinendum, non autem, ei, qui semel possederit, cum tunc alia interdicta reintegrandæ, vel retinendæ concedantur, non autem istud, ex plenè firmatis *decis.34. post Torr. de pact. fut. success. ubi concordantes, & habetur disc.44. num.10.& 63. de Judic.*

Cogitabam pro ratione dubitandi, an istud moti-
5 vum posset esse potiùs Fisco proficuum, atque reo convento præjudiciale, adeò ut loco evitandi istud judicium adipiscendæ, ita excitaretur Fiscus ad prætendendum aliud magis proficuum, magisque privilegiatum remedium recuperandæ, vel retinendæ in vim dictæ possessionis anterioris sui auctoris.

Sed quamvis illud in responso edito non excitaverim, ne adeò duro adversario, qualis est Fiscus, novæ aperirentur prætensiones; Attamen credebam, quod quando etiam motivum excitaretur, nullam haberet subsistentiam, dum etiam in hærede testato, vel intestato favorabili non conceditur ex persona propria remedium retinendæ, eo quia possessio defuncti in ipsum non transit absque actuali apprehensione, minusque illud reintegrandæ, nisi quatenus auctor illud intentaverit, vel spoliatum se dixerit, ex deductis *dicto disc.44 de Judic. & alibi.*

Multò igitur minus in Fisco hærede anomalo, &
9 odioso in quem, juxta deducta *dicto disc.160. & 123.* non transeunt ea, quæ in privatum hæredem favorabilem transeunt, dum ab eo potiùs alienus præsumitur animus principalis, cui succeditur, juxta ponderationes de quibus *dicto disc.160.* ac etiam *sub tit. de legitima disc.13.* adeò ut potiùs præsumendus sit animus, eo modo, quo proprio filio magis expediat, atque Fisco odibili noceat, & præjudicet, habendi se pro spoliato, ac habendi possessionem pro derelicta, ut propterea utrumque interdictum non intret.

Et alterum erat fundamentum super ejusdem inten-
7 tati remedii possessorii incompetentia, ex eo, quod ageretur cum altero donatario habente parem titulum, & possessionem ab eodem auctore in vita, quo casu dicitur legitimus contradictor, cum quo agendum est in judicio ordinario, & petitorio in quo diffiniendum est, an intret, nec ne dispositio *text. in l. quoties, C.de donat. quæ sub modo*, ex iis, quæ ad materiam legitimi contradictoris habentur *disc 43.& 44.de Judic. ac etiam disc.73. de Benefic. & alibi*, ac propterea ista prima inspectio plana videbatur ad favorem possessoris.

Quo verò ad alteram in meritis negotii principalis, inane reputabam opus assumere quæstionem, an illa
8 dimissio bonorum, quam oretenus, ac de facto principaliter filio fecit de anno 1667. importaret donationem, vel simplicem assignationem jure peculii, sive administrationis, & ad effectum, ut idem filius vice, ac nomine patris absentis ex eorundem bonorum fructibus, juxta decorem, ac statum, familiam substentaret, quoniam, ubi etiam fuisset jure donationis, adhuc effectus esset idem ob prohibitam donationem inter patrem, & filium, sive imperfectam atque pro libito revocabilem, ex deductis *disc.40. de donat.* cum notationibus, idque rectè Fiscales agnoscebant, dum totum fundamentum constituebant in juramento contento in instrumento, ut supra celebrato de anno 1671. Quamvis etenim istud in parte dispositiva contineret solùm refutationem perfectam feudi. Attamen supponebatur, quod Fiscales fundamentum constituerent in narrativa enunciante donationem ab initio, stante quod in dispositiva cum juramento dicebatur, quod omnia narrata essent vera, ideóque intraret limitatio, de qua *disc.40. de donat.* super validitate, ac perfectione, & irrevocabilitate donationis inter patrem, & filium ratione juramenti.

Verùm id continebat fallaciam evidentem, quoniam tunc juramentum in omnibus prohibitionibus, quæ à jure positivo manant, hanc facit operationem tollendi hujusmodi prohibitiones, & obstacula, quando deducendo hujusmodi prohibitiones ad praxim, vel 9
usum, resultaret peccatum, seu reatus perjurii, cum directa impugnatione, adeò ut intraret dispositio, vel ratio *text. in c. cùm contingat de jur. jur. & in c. per vestras de donat. inter vir. & uxor.* Secus autem ubi impugnatio fieret a tertio, juxta casum de quo *sub tit. de Credit. disc.10.* vel fieret ab eodem ex capite non comprehensionis, vel ex altero defectu naturali, ex quo de consequenti ipsum juramentum corruat, atque inefficax remaneat, puta ratione doli, metus, vel erroris, aut negatæ existentiæ, vel probationis; Et in summa, quod non sit impugnatio præcisa, & directa, ex qua dictus census oriatur, sed indirecta, juxta illam distinctionem, quæ *disc.143. de dote, & alibi*, pluries præsertim *sub tit. de alienat. & contract. prohibit.* habetur in materia potestatis laicalis derogandi, nec ne juramento, atque in bis terminis donationis habetur, quando revocatio proveniat ex ejus natura, quia nempe sit elata, & expressa causa mortis, & tamen adhibeatur juramentum, quoniam istud non tollit facultatem revocandi, utpote de natura actus, quoties illud simpliciter interpositum est, quæstione cadente, quando illud expressè adjectum sit promissioni de non revocando, an corrumpat naturam actus, illudque transire faciat in donationem inter vivos, ex *deduc. per Merlin. decis.665. repetit. decis.9. part.7. recentior.* & pluries in sua Sede *sub tit de donat.*

Applicando autem ad rem; Hinc esset impugnare hoc juramentum assertorium, quando donator negaret assertionem, asserendo nonquam donasse contra juratam narrativam in instrumento factam, sed si donator affirmet de præsenti, id quod nudi facti est, quod scilicet, dictam dimissionem bonorum in animo facere habuerit, non jure simplicis peculii, & administrationis, sed titulo donationis, non per hoc inferri potest, quod ista donatio simpliciter, & oretenus facta sine aliquo juramento, dici valeat jurata, adeò ut intret limitatio regulæ, ob juratam assertionem ex intervallo super ejus facto, quoniam ita esset dare retrotractionem hujus simplicis juramenti assertorii ad actum gestum per quatuor annos antecedentes, quod nullo jure, nullaque ratione dici potest.

Omnem tamen dubitandi rationem cessare advertebam, etiam ubi ageretur de donatione ab initio valida, & perfecta ob reservatam facultatem adjiciendi conditiones, & onera, seu faciendi reservationes, ut ex- 10
ptimitur in eadem prædicta narrativa, in qua Fiscus totum fundamentum constituebat, quæ dividi non poterat, tum ex regula, quod confessio in civilibus dividi non potest, *ut disc 23. de Judic. num.26.* Tum ex altero axiomate, ut unus, & idem actus non possit in parte approbari, & in parte reprobari, potissimè, ubi non impugnatus, sed acceptatus fuit ab eo ex cujus persona, & jure veniatur, atque hoc stante, absolutum remanet, ut conditiones, & onera ex nullo intervallo adjici valeant, cùm illæ censeantur in esse ab initio ex iis, quæ habentur *sub tit. de fideicomm. disc.134. cum plur. seqq. præsertim disc.138.& 140.*

Alia quoque in idem suffragante conclusione, de qua locis citatis, ac etiam in sua sede *sub tit. de donat.* 11
pluries, præsertim disc.36.& disc.85.de feud. quod donator etiam ex intervallo illam etiam juratam, & perfectam donationem, quæ absque dubio sit irrevocabilis, atque pœnitentiam excludat, declarare possit in iis, in quibus ob aliquam dubietatem cadat terminus declarationis, vel interpretationis, cui declarationi est deferendum.

Potissimè verò, ac extra omne dubium, quando declaratio non tendat ad privatum commodum, & interesse ipsius declarantis, illaque sit verisimilis, magis verò, si fomentum, vel adminiculum, aut primordium veritatis habeat; Hæc autem omnia insimul concurrere videbantur, quoniam ut patet ex deductis supra *dicto*

disc.160. de legitima, & pluries *sub titulo de fideicommiss.* cantela exclusiva confiscationis, videtur hodie generalis, & ordinaria etiam in personis privatæ fortunæ, multò magis in viro Ordinis magnatinii, adeò prudente, atque rerum mundi experto, & in patrimonio adeò pingui, & qualificato; Magis verò ob primordium veritatis comprobatum à testamento condito tempore ab omni penitus suspicione remoto, utpote per plures annos ante dictam terminationem, in quo idem continetur, ac in ultimo instrumento de anno 1674. ad favorem nepotis, quod potius præventivam testamenti executivum continere dicitur, ideóque concludebam casum videri clarum, ac omnis disputationis dote indignum.

---

† ROMANA EXTINCTIONIS MONTIS.

Discursus in ratione motivandi.

Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ restituendæ pro extinctione locorum montium cum illis Montistis, qui citati, non curant in termino comparere, & recipere pecuniam.

SUMMARIUM.

1 *Facti series.*
2 *Quomodo fieri debeat depositum pecuniæ pro extinctione locorum montium, & per totum.*
3 *Deposita pupillorum, viduarum & similium fieri debent penes publicam ædem.*
4 *Quando debitori liceat deponere in contumaciam creditoris.*
5 *Depositarius montis, an sit idoneus pro recipiendo deposito dictarum pecuniarum.*
6 *Cedula bancaria inter negotiantes habent vim pecuniæ numeratæ.*
7 *De modo servando in casu de quo supra, num.2.*

DISCURSUS CC.

Obtenta per Ducem Hieronymum à Clemente
1 Decimo erectione montis pro extinguendis debitis sub graviotibus usuris, cùm Tutores ejusdem defuncti unici filii, & hæredis agnoscerent, non expedire, quoniam licet apparenter fructus montis essent minores, attamen de facto comperiebantur graviores, stante consueto pacto cum campsore, quem idem Dux elegerat in depositarium, ut pro fructibus quolibet semestri solvendis ei liceret illum ponere sub cambiis, & recambiis; Hinc deliberarunt vendere quædam castra Duci Lantes ad effectum erogandi pretium scutorum quinque mille circiter ad effectum extinguendi dictum montem in parte; cumque ad effectum desuper necessaria est licentia Apostolica stantibus Constitutionibus pluries enunciatis *sub tit. de feud.* quæ prohibent alienationes bonorum jurisdictionalium, atque in Chirographo super hac licentia juxta stylum extenso pro consueto formulario contineretur, quod pecuniæ deponi deberent in banco ejusdem depositarii risico, & periculo Ducis debitoris infra terminum quindecim dierum assignari solitum montistis extractis ad eandem pecuniam recipiendam, ab inde verò citra risico, & periculo creditorum; dictus autem Pontifex Innocentius XI. Pontificatus initio, expertus dum esset Cardioalis aliqua inconvenientia ex ea resultari solita, quod inconsiderate per Pontifices subscribi solent Chirographa, quæ per ministros & officiales sub rescribenda proponuntur, cum ea sola notitia, quæ habetur ex quodam brevi summario in eorundem Chirographorum pede apponi solito, determinasset illa non subscribere, nisi prius viderentur à me, tanquam ejus Auditore, hinc in isto chirographo,
quod primum, adverti, quod injustum, ac irrationabile esset præfatum depositum penes privatum campso- 2
rem per montis debitorem electum pro eo tempore, quo non ipsius eligentis, sed montistarum risico, ex periculo illud stare deberet, sed quod elapso præfato termino pecunia deberet asportari ad montem pietaris, tum ob Apostolicas provisiones Clem. VIII. & Pauli V. & aliorum Pontificum registratas in volumine statutorum ejusdem montis, ut deposita judicialia, vel alias necessaria in præfato monte fieri deberent, & quibus provisionibus in isto chirographo de more derogabatur; tum etiam quia ita dispositum videtur de
jure communi, ut deposita pecuniarum pupillorum, 3
& mulierum, ac absentium fieri deberent penes publicam ædem sacram juxta ea, quæ agendo de isto monte Pietatis Urbis insinuantur *sub tit. de cred. disc.68.* idque non solùm dicto depositario, sed omnibus aliis campsoribus, & mercatoribus novum, & exorbitans visum esset, stante quod de præterito in plerisque similibus casibus ita servatum fuisse dicebam, ut abusus, & corruptelæ potius nomen, hæc observantia dici mereretur. Siquidem quando creditor pulsatus ad recipiendam pecuniam sit contumax, undè propterea de-
bitori liceat illam deponere juxta frequentem pra- 4
xim, quæ habetur in materia extinctionis censuum ex pluries insinuatis in sua sede *sub tit. de censib. ac etiam disc.51. de dote*, & alibi tunc lex fingit in odium contumacis, quod ipse verè à debitore pecuniam receperit, eamque receptam in continenti denuò in illo banco deposuerit ad proprium creditum juxta naturam novationis pluries insinuatam *eod. tit. de credito*, in quo est ejus peculiaris sedes; unde propterea iste campsor non dicitur amplius depositarius ex electione, & judicio debitoris montis, sed ipsorum monostarum, quorum ficta voluntas non esset præsumenda, tanquam continens actum imprudentem deponi pecuniam penes privatum campsorem de facili subjectum decoctioni, ut quotidiana praxis docet, dum haberi potest publica ædes sacra tuta, & in qua dictum periculum verisimiliter non cadit; Alias etenim esset dare cumulum plurium exorbitantiarum, & fictionum contra omnia principia; Primò nempè super derogatione privilegiorum montis, ut supra, Secundò per contumaciam non veram, sed fictam cum intimationibus, quæ prædicta fieri solent fingendo solutionem. Et tertiò fingendo dictam voluntatem, seu electionem inverisimilem, ac propterea dicendo, quod si de præterito id servatum quandoque fuerit, error, & abusus potiùs dici meretur.

Et quamvis replicaretur, quod dum in erectione 5
montis, Pontifex approbaverat tunc depositarium, tam super solutione fructuum, quàm etiam super deposito sortis in casu extractionis, ita hæc persona videbatur approbata, nedum à Principe, sed etiam ab ipsismet montistis, qui emendo hæc loca montium, rectè sciebant, vel scire debebant qualitatem depositarii, non tamen istud videbatur motivum considerabile, utpote procedens, donec perseveraret natura montis, quæ post lapsum dicti termini omninò extingui, ac cessari dicitur, dum ex natura novationis fingitur solutio, ut supra, adeò ut penitus extincto, & cessato isto termino fingatur pecunia indifferens ex voluntate ejus domini deposita penes istum campsorem, tanquam diversum à depositario montis. Et quidem nimium durum, ac irrationabile videri dicebam, quod montistæ absentes, vel etiam præsentes infantes, pupilli, vel aliàs sub aliena administratione viventes, aut etiam majores non curantes advertere ad hujusmodi edicta, quæ affigi solent, ita montibus, & pretio privati remanere deberent, quodque de fraudibus, & collusionibus species esse posset, erigendo montem, & eligendo depositarium parum idoneum, ut ita supplantarentur montistæ, quo nil absurdius.

Sed

Sed qoōniam frequentiori ptaal, quando fiunt hu-
6 jusmodi emptiones, non habetur integra pecunia numerata, sed per ipsosmet campsores habita fide fiunt cedulæ bancariæ, quæ inter negotiatores habent vim pecuniæ numeratæ, & sic magnum incommodum producebat ista praxis asportandi post quindecim dies pecuniam ab isto banco ad montem Pietatis, hinc egomet insinuavi, consuli posse, decernendo eo-
7 dem Chirographo, quod pecunia etiam post lapsum terminum prædictum usque ad veram, & effectivam solutionem continuaret in eodem banco, risico tamen, & periculo ejusdem Ducis debitoris, qui illum campsorem elegerat, prout practicatum fuit, quamvis Tutores Ducis pupilli ita in se assumpserint periculum decoctionis istius campsoris, quæ tractu temporis contingeret, sed eorum indemnitati consuluerunt cum obligatione alterius nimium idonei negotiatoris, qui in tali casu promisit ipsos tutores indemnes relevare.

† ROMANA APPALTUUM.

Pro CAMERA APOSTOLICA.

Cum ALIQUIBUS APPALTATORIBUS.

Discursus in congressu.

De eadem materia de qua supra *disc.* 81. super privilegio Fisci addictionis in diem, vel rescissionis ex capite læsionis; Et incidenter, an Princeps successor obligetur facto prædecessoris.

SUMMARIUM.

1 *Facti series, sive casus controversia.*
2 *Quæ læsio sufficiat in Fisco.*
3 *Dolus annullat actum.*
4 *De privilegio Fisci circa addictionem in diem.*
5 *An successor in Prælatura, vel beneficio teneatur stare locationi prædecessoris.*
6 *Quando Princeps successor obligetur facto prædecessoris, & de gratiis præventivis.*
7 *De eadem materia addictionis in diem de qua, num. 4.*
8 *Non intrat, ubi adhibitæ sint solemnitates, & quid ubi remissæ sint solemnitates.*
9 *Gratiæ exorbitantes, & præjudiciales debent strictè intelligi, & sufficit, ut aliquam faciant operationem.*
10 *In Chirographis aliisque gratiis attenditur solum id, quod continetur in summario.*
11 *Quales clausulæ debeant attendi.*
12 *Resolutio, &c.*

DISCURSUS CCI.

PRætendentibus Ministris Cameralibus initio Pon-
1 tificatus Innocentii XI. non teneri ad observantiam quamplurium appaltuum concessorum per Clem. X. prædecessorem stantibus majoribus oblationibus, quæ cum notabili Cameræ utilitate fiebant, hinc de mandato ejusdem Papæ, tanquam ejus Auditor interveni in eorumdem Cameralium solita Congregatione, ut inquireretur veritas, eaque à me referretur eidem Pontifici nolenti tollere jus tertii, atque à justitiæ tramitibus deviare. Quare in congressu desuper habito cum essem primus in discurrendo, tanquam ultimus, vel novissimus Prælatus, distinguebam duas species appaltuum, unam nempè illorum, in quibus res non esset integra, quia nempè jam incepti essent, & alteram illorum, qui per annos, ac respectivè menses præventivè facti erant, adhuc durantibus antiquis appaltibus adeóque res esset integra.

Quatenus pertinet ad primam speciem respondi pro 2
appaltatoribus contra Cameram, quoties non constaret de læsione, quæ in rebus fiscalibus sufficit in sexta parte juxta firmata superius *hoc eod. tit. disc.* 65. & alibi pluries, vel ubi non constaret sufficienter de illo dolo, de quo aliqua habebatur suspicio, ac diffamatio, quia nempè ex collusione inter aliquos ministros, & appaltatores facti essent appaltus cum dolo, & mala fide pro ministri censu, vel pensione, intuitu utilita-
tis, vel participationis dictorum ministrorum, vel 3
aliorum, quibus iidem ministri obsequi, vel gratificari cupiebant, cum tunc adesse diceretur dolus, qui etiam in privatis sub aliena administratione legali viventibus, causat absque dubio nullitatem actus, multo magis, ac extra omnem dubitandi rationem in Fisco, tam attenta dispositione juris communis, quàm clarius in hoc Principatu illa constitutionum Apostolicarum.

Seclusis namque præfatis remediis nullitatis, vel rescissionis respectivè, aliud non suppetere dicebam remedium, nisi illud addictionis in diem, quod non intrat re non integra, & post jam cœptum appaltum ex de-
ductis *supra disc.* 81. *& disc.* 46. *de locato*, & alibi, ubi con- 4
cordantes, atque in hanc sententiam omnes devenerunt, adeò ut donec super dicto suspicato dolo haberentur probationes, quæ deerant etiam in læsione, conclusum fuerit abstinendum fore ab appaltatorum molestiis.

Quo verò ad alteram speciem appaltuum, in quibus res erat adhuc integra; Quamvis aliqui motivassent, quod Pontifex successor non ligaretur facto prædecessoris, attamen istud motivum respuendum fo-
re censui, quoniam ea, quæ in jure habentur de successore in Prælatura, vel beneficio, ut stare non teneatur locationi factæ per prædecessorem ex deductis *disc.* 25. *&* 51. *de locat.* & alibi percutiunt Prælatos inferiores, non autem Principem supremum non ligatum à regulis juris positivi, eodem modo, quo in eo-
dem Principe non procedunt ea, quæ de impedita sup- 6
plantatione successoris, cum præventivis concessionibus prædecessoris habentur supra *hoc eod. tit. disc.* 3. *& disc.* 1. *de emphyteus. ex deduct. disc.* 1. *de pension. & disc.* 146. *de dote*, & alibi pluries, potissimè verò in actibus correspectivis, & onerosis gestis bona fide, &c. cum justa sperataque credulitate, quod Princeps, qui fecit actum, deberet supervivere, ratio dubitandi cadit, quando ob malum statum, in quo faciens reperiatur, intrat illa fraus præsumpta de qua *disc.* 1. *de Feud. & in ejus annotat.* sive quando agatur de concessionibus lucrativis, & gratiosis, in quibus intrare valeant Constitutiones Urbani VIII. & aliorum Pontificum revocativæ hujusmodi concessionum, vel aliæ considerationes, de quibus *dicto disc.* 146. *de dote, & alibi*, de quibus inanem dicebam esse laborem agere, utpotè extra casum.

Neglecto itaque isto motivo, cum novæ oblationes essent duplicis qualitatis, quia nempè aliquæ erant adeò notabiles, quod sextam, imò quintam partem, & plus excederent, aliæ verò ad istam non ascenderent metam, idcircò eas distinguendo, quoad primam speciem dicebam, quod nulla caderet ratio dubitandi per argumentum à fortiori, dum etiam in jam cœptis, atque re adhuc non integra poterat actus rescindi ex isto capite læsionis, ideóque restringebatur difficultas ad aliam speciem, in qua intrabat solum præfatum remedium, seu privilegium addictionis in diem, quod receptum est competere Fisco, dum ratio-
nes dubitandi, de quibus supra *dicto disc.* 81. percutiunt 7
Ecclesias, & loca pia, vel Communitates, aut minores, ex ibi deductis.

Motivabatur tamen in contrarium de duobus. Primò nempè, quod in Chirographis Pontificiis, quorum vigore Ministri Camerales dictos appaltus fecerant, remissæ fuerunt omnes illæ solennitates, quæ ex Apostolicis Constitutionibus, vel de jure communi

essent necessariæ; adeò ut eis non obstantibus firmi, ac validi esse deberent, suumque effectum sortiri, 8 ideoque sicuti juxta unam opinionem relatam eodem *disc.*81. quæ magis communis videtur, non intrat hæc addictio in diem; quando solennitates essent adhibitæ, sic à pari, cum suprema Principis potestas fictum reddat verum ex insinuatis frequenter sub diversis materiis.

Et secundò fortiùs, quod licet non in omnibus, sed in aliquibus Chirographis, expresè disponitur, ut appaltus validi, ac firmi esse deberent, suumque sortiri effectum, quamvis aliæ supervenirent majores oblationes.

His tamen non obstantibus adhuc in eodem persistebam sensu, ut huic Fiscali remedio, seu privilegio locus esse deberet, siquidem circa primum motivum adverrebam, quod cum ista Chirographa dicenda essent absque dubio à jure exorbitantia, & continentia rem Fisco præjudicialem, sufficiebat eis dare aliquam operationem, ne aliàs fatua, & inania remanerent, non autem ut exorbitantiarum, vel specialium cumulus admitti deberet juxta valdè nota sæpiusque firmata axiomata, ideóque cum hæc remissio solemnitatum suum, & quidem magnum operaretur effectum validitatis actus, qui alias irritus, ac invalidus esset, trahenda non erat ad hunc alium effectum. Accedente potissimum nimium rationis disparitate inter veritatem, & fictionem in hoc proposito, unde propterea non intraret exæquatio. Ubi namque revera solennitates adhibentur illa præsertim edictorum, & publicationum adhactam, tunc de animositate, vel æmulatione suspectæ videntur novæ oblationes, quæ ab initio fieri poterant, dum ignorantia non valet allegari, istaque est ratio, cui innixa est dicta opinio denegans hoc fiscale privilegium, quando solennitates adhibeantur, quæ ratio non est adaptabilis ad casum in quo illæ omittantur, licet ex Principis remissione illarum omissio non causet nullitatem actus.

Alicujus majoris ponderis, vel difficultatis videbatur alterum, pro cujus remotione tres ponderabam responsiones, quæ simul junctæ, una alteram coadjuvante, videbantur pro meo sensu efficaces. Primò nempè ex eodem superius insinuato axiomate, quod gratiis, ac dispositionibus exorbitantibus sufficiat, ali-
9 quam dari operationem, ne fatuæ remaneant, in reliquis verò attendi debere intellectum minus præjudicialem, ac propterea, ut intelligi deberent, vel de illis oblationibus, quæ non essent notabiles, sed modicæ, vel de illis, quæ re non integra supervenirent, ita desuper tollendo quæstiones, de quibus in eodem *disc.*81.*hoc tit.ac etiam dicto disc.*46.*de locato*.

Secundò, quod rectè allegari posset defectus intentionis Principis ex defectu scientiæ, sine qua voluntas, vel intentio præjudicandi tertio, ac tollendi jus Fisci danda non est, ex insinuatis super *disc.*148. & 177. & frequenter; Siquidem hujusmodi chirographa non leguntur per extensum per Papam; sicuti, neque leguntur supplicationes, vel cedulæ motus proprii, sed per Datarium, vel Thesaurarium, aliosque officiales, qui offerunt ea signando, in calce fit breve summarium continens substantialia gratiæ, ad quæ Papa respicit,
10 an concedi debeant necne, alia verò in corpore sibi non innotescunt, & quæ propterea substineri debent, quando sint adjici solita de stylo, tanquam consequutiva, vel connaturalia pro validitate gratiæ, non autem insolita, & exorbitantia ad instar eorum, quæ recepta habentur de imbreviatura Notarii, ut possit euo in ampliori forma extendere in protocollo, ut hæc facultas concernat ea, quæ de stylo apponi solent, vel debent non alterata substantia, non autem ea, quæ concernant substantiam voluntatis partium, cum similibus, ideóque meritò in Dataria inolevit stylus, quod gratiæ, sive sint ad supplicationem, sive Motu proprio, non attenduntur, nisi ad limites summarii, ad quod revisores gratiam restringunt cassando ea, quæ in corpore adjecta essent à summario deviantia, vel in eo non expressa, atque ad hunc effectum judiciosè, ac prudenter idem Pontifex Innocentius decrevit non subscribere Chirographa, nisi prius essent à me revisa, & obsignata.

Et tertiò, quod in omnem eventum ista esset gratiosa concessio, quæ caderet sub dictis Constitutionibus revocatoriis, vel quod revocari mereretur eodem modo, quo revocari solent gratuitæ concessiones Cameræ præjudiciales franchitiarum, & exemptionum cum similibus.

Quia verò in uno ex dictis appaltibus qui erant multi, adhuc non incæpti in numero viginti circiter, ultra consuetum præcedens Chirographum, eo modo, quo in aliis, post instrumentum desuper ad formam Chirographi stipulatum, accesserat etiam amplissimus motus proprius confirmatorius, in quo dicebatur, ut actus validus, ac firmus esse deberet; suumque plenarium sortiri effectum, neque posset impugnari, etiam ex capite enormis, vel enormissimæ læsionis, hinc super isto appaltu, in quo intrabat motivum læsionis, dum oblatio excedebat nedum sextam, sed etiam quintam partem, aliqua major habebatur difficultas, quam 11
tamen non obstare adhuc censui ex eisdem responsionibus, de quibus proximè suprà, præsertim ex secunda, & tertia, quas ad rem adaptari dicebam; Et ulterius, quoniam in eodem Motu proprio Papa expresè profitetur, illum concedere pro confirmatione gestorum relativè ad Chirographum, & instrumentum, inde propterea intraret receptum, sæpiusque insinuatum axioma, quod confirmatio non alterat naturam confirmati in substantialibus, sed ejus limites intelligi, & operari debet, Potissimè verò, quia, tam in parte præmiali, ex quâ reguletur voluntas, quam etiam in dispositiva, ad limites Chirographi, & instrumenti totum legitur restrictum, reliquum verò super non obstantiis etiam ex capite læsionis continetur in clausulis executivis, quæ potius ex officialium formulariis adjectæ censentur citra præcisam Principis voluntatem non præsumendam, ut in sui Fisci præjudicium læsionem quantumvis enormem, imò enormissimam canonizare voluerit, dum etiam in actibus privatorum hujusmodi clausulæ, & cautelæ super renunciatione, beneficio læsionis, remissione, & condonatione ejus, quod res plus valeret, negligi solent.

In meum votum alii concorditer devenerunt, atque desuper capta resolutio, approbata etiam fuit per pleniorem Congregationem Cameralem nuper 12
ab eodem Innocentio erectam, & constitutam ex omnibus illis Cardinalibus, qui fuerunt Thesaurarii, ac etiam ex tribus Cameræ Clericis, & ex solitis ministris Cameralibus nempè Thesaurario, Advocato Fiscali, & Commissario Cameræ, quibus etiam ego de mandato ejusdem Papæ adjunctus fui.

SUMMA

SUMMA,

SIVE

COMPENDIUM

Eorum, quæ continentur in hoc Titulo DE REGALIBUS.

INDEX RUBRICARUM.

I. Prœmialia.

De Regalium origine, ac introductione, eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus.
à num.1. ad 12.

II. De Officiis venalibus.
à num.13. ad 31.

III. De locis montium, aliisque juribus cum Principe, vel Republica.
à num.32. ad num.51.

IV. De Vectigalibus, Dohanis, Gabellis, Pedaggiis, Collectis, Datiis, Fidis, Taxis, Contributionibus, aliisque publicis oneribus.
à num.53. ad num.70.

V. De Salinis, & Salariis aliisque salis materiam concernentibus.
à num.71. ad 80.

VI. De mineralibus, & mineriis, aliisque fodinis, & excavationibus eorum, quæ sint post superficiem, & de thesauris.
à num.81. ad num.88.

VII. De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successoriis, in bonis scilicet proscriptorum, aliorumve delinquentium, sive in vacantibus, vel naufragatis aut alias derelictis, certum non habentibus dominum, ac possessorem.
à num.89. ad num. 110.

VIII. De monetis earumque cussione, & usu.
à num.111. ad num.118.

IX. De pluribus Regalium speciebus, nempè; De nundinis, & mercatis; De ponderibus, & mensuris; De juribus privatis, & prohibendi; De tractis & extractionibus, & Represaliis.
à num.119. ad num.124.

X. De Mari, Fluminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Silvis, Montibus, Forestis, Piscationibus, vel piscationum juribus, Venationibus, Pascuis, aliisque usibus, & eorum prohibitionibus.
à num.125. ad num.134.

XI. De Locis & Viis publicis, & de Angariis, & perangariis, aliisque servitiis.
Ac etiam de jure publici belli, ac de armamentis, & fortificationibus.
Et de jure creandi Titulatos, & Barones, concedendi nobilitatem, creandi Doctores, & Notarios, & erigendi Universitates, & Academias.
à num.134. ad num.146.

XII. De potestate concedendi leges, eisque derogandi.
De jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jus tertii, ac revocandi concessiones, seu alias inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & pœnas, aliave similia faciendi, quæ in jure prohibita sint.
à num.147. ad num. finalem, &c.

SUMMARIUM.

I.

1 *Debent peti rerum principia, & quare.*
2 *Regalium usus est antiquus, & de ratione.*
3 *In quibus dos principatuum, & Republicarum consistere soleat.*
4 *Quare antiquitus non appellarentur regalia.*
5 *De causa ordinationis* text. in c. unic. *quæ sint regalia.*
6 *Recensentur regalia contenta in dicto textu.*
7 *Quod non omnia in eo recenseantur.*
8 *Alia pertinent ad Principem magis, quam recensita, & quæ sint.*
9 *Pertinent ad Principem, non autem ad Barones, & subditas Civitates.*
10 *Regalia penes privatum desinunt esse regalia.*
11 *An, & quando sola possessio, sine titulo in his sufficiat.*
12 *Qualis ordo in hoc teneatur, &c.*

II.

13 *De differentia inter officia venalia, & officia ad justitiam ministrandam.*
14 *Officiorum venalium sunt capaces etiam infantes, & mulieres, & quando secus.*
15 *Quod ista officia sint antiqua in jure explicata sub nomine militiarum.*

16 *In hac materia officiorum non datur certa regula, & quare, quodque agatur solum de illis Camera Romane.*
17 *Officia sunt de regalibus, & non possunt obtineri nisi ex concessione Papæ.*
18 *Sunt regulariter vacabilia per mortem naturalem, vel civilem, & præsertim per Cardinalitiam dignitatem.*
19 *Non sunt in commercio, sine assensu Papæ.*
20 *Est in commercio commoditas emolumentorum, & quid hac importet.*
21 *Habentes assensum Papæ, vel reservationem decreti, vincunt eos, qui non habeant.*
22 *Hic assensus denegari non solet, nec debet, & quando denegari possit.*
23 *An in resignatione officiorum habeat locum regula de infirmis resignantibus.*
24 *Assensus, vel licentia in obligatione non præjudicat pro casu vacationis.*
25 *De diversis speciebus reservationis decreti, earumque diversis effectibus.*
26 *Quale jus habeant super officiis creditores non habentes reservationem decreti.*
27 *De pluribus quæstionibus inter creditores officialis super validitate, vel operatione reservationis decreti.*
28 *De imputatione erogati in emptionem officii in legitimam.*
29 *De donatione pretii ut supra erogati.*
30 *De præventiva, vel abusiva concessione officii adhuc non vacati.*
31 *De oneribus, quæ officio incumbant, &c.*

III.

32 *De origine, vel introductione locorum montium in quo consistant.*
33 *De aliis rerum vocabulis.*
34 *De qua specie locorum montium agatur.*
35 *Sunt jura regalia.*
36 *Dantur etiam loca montium non Cameralia, & non regalia.*
37 *De duplici eorum pretio intrinseco, & extrinseco.*
38 *Non sunt in privato commercio, sine auctoritate officialis ad id deputato.*
39 *De obligatione Secretarii.*
40 *Venditio sine auctoritate officialis non tangit substantiam, neque jus transfert, ideoque potior conditio secundi emptoris cum assensu.*
41 *Transeunt libera in tertium resignatarium ab omnibus vinculis, & quænam retineant.*
42 *De ratione dictæ libertatis.*
43 *Quando ista ratio cesset, ideoque cesset etiam libertas.*
44 *De motu proprio Urbani VIII. super eadem libertate.*
45 *De attergatione, an inducat eamdem libertatem, & securitatem.*
46 *De venditione commoditatis, vel vendenda substantia cum iisdem vinculis.*
47 *De evictione, an & quid intret facto casu vinculi.*
48 *Vincula minuunt de pretio, & quomodo in hoc detur læsio.*
49 *An libertas prosit fraudulentis, vel foventibus causam lucrativam.*
50 *De implicita donatione pretii si unus de sua pecunia emit commodo alterius.*
51 *De reservatione dispositionis locorum montium, vel fructuum.*
52 *An sint stabilia, & circumscribantur loco, ne ne.*

IV.

53 *De vectigali, quod dohana vulgò dicitur pro introductione mercium, & in qua quota solvatur.*
54 *Sub quibus aliis vocabulis explicetur.*
55 *Non debetur pro mercibus per transitum.*
56 *A quibus solvatur.*
57 *Alicubi solvitur pro extractione.*
58 *De alia dohana pro pascuis, ac de fida, & diffida.*
59 *De pedaggiis, quænam sint.*
60 *Gabellarum nomine, quæ onera veniunt, quidve importent, & à quibus solvi dicantur.*
61 *Quomodo exempti, & immunes in hoc se gerant.*
62 *De gabella contractuum.*
63 *De collectis, earumque variis speciebus, & distinctionibus.*
64 *Quando immunes, & exempti ad eas tenentur, & præsertim de Fisco, vel alio gabellæ domino.*
65 *Quibus competat jus indicendi Gabellas, & collectas, aliave onera.*
66 *Denegatur Civitatibus, & Baronibus subditis, & quomodo concedenda.*
67 *De aliis collectis, taxis, & contributionibus privatis, vel communitativis.*
68 *De pœnis fraudatæ gabellæ, vel dohanæ.*
69 *Quod prædicta vocabula soleant confundi.*
70 *De gabella non solvenda de cadaveribus.*

V.

71 *De salinis, & de salariis, & de differentia inter eas.*
72 *Salaria sunt ubique de Regalibus, & de ratione.*
73 *Quid de Salinis.*
74 *De salinis terrestribus, & de aliis maritimis.*
75 *In quo consistant appaltus salariarum & salinarum.*
76 *Pretium in distributione salis quæ fit populis non alteratur.*
77 *De defalcis in his appaltibus ex aliquo casu fortuito.*
78 *De mutatione qualitatis salis consueti.*
79 *De majori exitatione prohibita in fine appaltus.*
80 *De ratione ob quam magnæ salinæ sunt de regalibus.*

VI.

81 *De Mineriis auri, & argenti, quod sint de regalibus.*
82 *Quid de aliis mineralibus, & fodinis.*
83 *Et quid in rebus laboratis, & manu factis.*
84 *De thesauris, & de pecunia abscondita.*
85 *De generali prohibitione effossionum, & excavationum, sine licentia, & de ratione.*
86 *Quid in excavationibus, & thesauris in locis sacris, vel Ecclesiasticis.*
87 *An emolumenta fodinarum, & excavationum sint fructus, vel sors.*
88 *De appaltibus mineralium, & fodinarum.*

VII.

89 *Fiscus sæcularis est de regalibus ideoque ad solum Principem pertinet, non autem ad Barones, & subditas Civitates.*
90 *Quid de Episcopis, & Prælatis Ecclesiasticis.*
91 *De duplici fisco successore, & pœnali.*
92 *De fisco successore in bonis vacantibus.*

93 *In*

93 *In bonis vacantibus Clericorum an fiscus sacularis, vel Ecclesia succedat.*
94 *In bonis de directa dominio alterius non intrat fisci successio.*
95 *De aliis, qui fiscum excludunt, eique in successione praferuntur.*
96 *In bonis Ecclesiasticis, vel Ecclesia intuitu quasitis quastio non cadit.*
97 *An iste fiscus succedat in jurepatronatus.*
98 *De confiscatione omnium bonorum ejusque diversis speciebus.*
99 *De conclusione, quod quilibet confiscat in suo.*
100 *De jure fisci in bonis, qua auferuntur ab indigno.*
101 *De pœnis, & mulctis particularibus.*
102 *De pluribus quastionibus in materia fisci pœnalis.*
103 *An confiscatio possit prohiberi.*
104 *An prohibitio capiat legitimam.*
105 *De filiorum numero confiscationem, vel aliam pœnam impediente.*
106 *An fiscus agat contra parentem pro legitima filii delinquentis.*
107 *De restitutione delinquentis, vel condemnati an suffragetur pro bonis confiscatis.*
108 *De fisco favorabili, & privilegiato, & in qua bonorum, vel jurium specie fisci favores, & privilegia procedant.*
109 *Quando etiam jura pœnalia, & odiosa fisci privilegiis potiuntur.*
110 *De pœna dupli, aliisque pœnis contra fraudantes fiscum.*

VIII.

111 *Jus cudendi monetas est de regalibus soli Principi competentibus.*
112 *Princeps tenetur cudere monetam bona materia, & justi valoris.*
113 *Facere monetam malam est species collecta, vel gabella.*
114 *Quod in hac materia non cadat regula generalis.*
115 *Moneta valoris alteratio cujus commodo, vel damno cedat, & cujus temporis valor attendi debeat.*
116 *De crimine falsa, vel tonsa moneta.*
117 *An liceat impendere monetam, quam sciatur esse prohibendam.*
118 *An, & quando debitor admittatur ad solvendum monetam reprobam.*

IX.

119 *De nundinis, & mercatis, diversisque speciebus, & quando sint de regalibus, & de ratione.*
120 *De ponderibus, & mensuris, quando sint de regalibus.*
121 *De juribus prohibendi, cogendi, &c. in furnis, molendinis, macellis, tabernis, & aliis hujusmodi.*
122 *De prohibitis tractis, vel extractionibus, quando earum concessio non prosit, atque impediri possit.*
123 *De annona, ejusque regimine, & privilegiis.*
124 *De repressaliis.*

X.

125 *De jure maris, fluminum, lacuum, & nemorum, vel forestarum pro navigatione, piscatione, vel venatione cujus est usus.*
126 *Quanam ex his juris regalis sint, ut prohibitio cadat.*
127 *An, & quando Baronibus, & aliis liceat prohibere venationem, & piscationem, aliosve naturales usus.*
128 *De prohibitione, vel restrictione pascuorum cum defensis, & bannitis.*
129 *Quando liceat, nec ne, uti aquis fluminum, vel fontium pro molendinis, vel hortis, & pratis.*
130 *De mari ejusque dominio, & jurisdictione.*
131 *De portubus, & de ripa maris.*
132 *De ripis fluminum, & de arboribus, qua in eis sint.*
133 *De libertate portuum, & ementium in eis merces, ut etiam de nundinis.*

XI.

134 *De theatris, plateis, pontibus, & viis publicis, cujus sint attenta dispositione juris communis.*
135 *Quid hodierno tempore, & de quastione inter Communitatem, & Baronem.*
136 *In quibus consistit jus regale in viis, & plateis.*
137 *Distinguuntur diversa species quastionum in hac materia pontium, & viarum.*
138 *Quales verè, & propriè sint via publica, & de earum diversis speciebus.*
139 *Ad quos pertineat refectio viarum, & pontium.*
140 *De angariis, perangariis, & servitiis.*
141 *De jure publici belli, ut sit de regalibus.*
142 *Idem de armamentis.*
143 *Jus concedendi feuda nobilia, vel titulos & dignitates est de Regalibus.*
144 *Creare Doctores & Notarios, vel erigere Collegia est de regalibus.*
145 *Nobilitatem conferre solius Principis est.*
146 *Declaratur Magistratuum creatio, quando sit de regalibus.*

XII.

147 *Jus condendi leges solius Principis est, & negatur inferioribus.*
148 *Quibus magistratibus concedatur, & quibus non, & prasertim an Legatis.*
149 *Communitatibus subditis, & Baronibus quas leges condere liceat.*
150 *Et de diversis speciebus confirmationis.*
151 *Quibus competat jus faciendi gratias delinquentibus, vel legitimandi bastardos.*
152 *De gratiis tertio prajudicialibus, qua alterius jus tollant, minuant, vel impediant.*
153 *Ad quem effectum attendatur in Principe justa causa.*
154 *De facultate revocandi concessiones, & tollendi officia, & beneficia.*
155 *De distinctione potestatis ordinaria, & absoluta.*
156 *De potestate commutandi defunctorum voluntates, & derogandi fideicommissis.*

I.

PROEMIALIA.

De Regalium origine, ac introductione eorumque divisione, & de aliquibus generalitatibus.

Rerum principia, & quidditatem, in legalibus quoque exquiri, congruæ applicationis, rectæque justitiæ administrationis ratio exigit, ut ita quod suum est, cuique adaptatè tribuatur, & ne legum provisio, quæ uni casui oportuna sit, alteri incongruè applicetur.

Quamvis itaque omni ævo, omnique Reipublicæ, vel dominationis generi, publici ærarii provisio, ut publici,

publici, belli, & pacis occurratur indigentiis, opor-
tuna, quinimò necessaria in usu fuerit, tanquam per
2 illam dotem, quam omnes penè gentes, omni tempo-
re, mulieri tribuerunt, cui Respublica, sive soluta sit,
sive sub viro (qualis est Princeps) assimilatur, ut ita
publici matrimonii onera decentem habeant substen-
tationem.

Istaque dos, ex subditorum tributis, & oneribus,
vel ex illa bonorum specie constitui pro frequentiori
usu consuevit, in quibus natura insolitam, & exce-
dentem exercuerit libertatem, ut ita hoc ingens natu-
3 ræ beneficium, omnium commodo pariformiter cedat,
non autem ut aliquorum privatorum dominio, ac uti-
litati solum subjaceat; Adeò ut si non omnia, quæ sub
regalium genere, pro nostrorum temporum usu ca-
dunt, eorum tamen pars notabilior, apud antiquita-
tem quoque eamdem sortita sint fortunam, vel na-
turam.

Diversa tamen apud Romanos, aliasque antiquas
dominantes Nationes, ac Impena, sortita sunt nomi-
4 na, isto regalium vocabulo Romanorum legibus, at-
que linguæ latinæ professoribus ignaro, ob Regii no-
minis apud Romanos, post vindicatam libertatem, ni-
miam odibilitatem, ac perhorrescentiam.

Cum igitur post tot, Hunnorum, Gothorum, Van-
dalorum, aliorumque barbarorum incursiones, quas
Italia, post Sedis Imperialis translationem in Græ-
ciam passa fuerat; sub Longobardorum Jugo, ac do-
5 minatione cum eorundem legibus, illis Romanorum
penè in oblivionem ambitis, viveret, inque Arria-
næ hæresis sequaces, Catholicæ Religioni, Romano-
que Pontifici molestias, magnaque præjudicia infer-
rent; Romanus verò Imperator, vel ejusdem Arria-
næ hæresis pice contaminatus, vel Græci schismatis
fautor, Ecclesiæ Romanæ ejusque Pontificis defen-
sionem adversùs Longobardos indebitè negligeret,
cum Catholicæ fidei præjudicio; Hinc Pontifex, præ-
via Imperii dismembratione, Carolum Magnum, oc-
cidenti Imperatorem præfecit, cujus ope ab hujus-
modi molestiis exemptionem reportavit; Exindeque
ejusdem aliorumque successorum potestas in aliqui-
bus Italiæ partibus enituit; Ejusdem verò Imperato-
ris, ob dominationum scissuram, diminuta potentia,
Cæsarei nominis, ac potestatis in Italia penè oblivio
inducta est, donec illorum aliquam præbente renova-
tionem accessus Henrici primi, quem cognomento
Pium, Ecclesia Catholica Sanctorum Cathalogo ad
scriptum veneratur, ille etenim à Romano Pontifice
evocatus adversùs Græcorum molestias in Apuliam
se contulit.

At sequuta per matrimonium cum ultima Norman-
dorum prole, accidentali unione Imperii, cum utrius-
que Siciliæ Regnis, quæ nunc unum solùm Regnum
constituebant; Exortisque adeò Italiæ perniciosis Guel-
fa, & Ghibellina factionibus, cum Imperator Fride-
ricus Secundus Siciliæ Rex Ghibellinæ factionis tu-
tela, & protectione suscepta, Romanoque Pontifici
nimium esset infensus, Imperialemque auctoritatem,
in plerisque Italiæ partibus restituere satageret; Hinc
inter ipsum, & aliquas Lombardia confæderatas Ci-
vitates, asperum sequutum est bellum, cum ea
pace, quæ apud Juristas Constantiæ dicitur, so-
pitum.

Inter alias itaque desuper habitas conventiones,
ea fuit, ut firmum esse deberet, quænam jura rega-
lia hujusmodi confæderatis Civitatibus remanerent,
ac per eas exerceri possent; Cumque eorum enume-
ratio atque registratio inter feudales consuetudi-
nes sequuta esset; Hinc istud Regalium nomen,
seu vocabulum prodiit, istaque conventio in hac Re-
galium materia, pro communi lege haberi cœpit, usu-
quod deinceps recepta est; Ea autem juxta ibi tentum
ordinem sunt.

Armandie; Via publica; Flumina navigabilia, & 6
illa ex quibus fiunt navigabilia; Portus, Ripatica, Ve-
ctigalia, quæ dicuntur etiam Tellonia, & moneta, mul-
ctarum pœnarumque compendia, Bona vacantia, Bona
quæ ab indignis auferuntur, Bona contrahentium ince-
stuosas nuptias, Bona condemnatorum, & proscripto-
rum, Angariæ, Perangariæ, & plaustrorum, ac na-
vium præstationes, extraordinaria collatio, Potestas con-
stituendorum Magistratuum ad justitiam expediendam,
Argentaria, Palatia in Civitatibus consuetis, Piscatio-
num reditus, & salinaria, Bona committentium
crimen majestatis, & Thesauri juxta certas portio-
nes, &c.

Non omnia tamen, ista conventio continet jura,
quæ hodie pro communi Principum, & Republica- 7
rum praxi, juris regalis existant, quinimo desunt ea,
quæ majoris primivè ordinis, regiæque coronæ ma-
gis annexa censentur, non omnium etenim conces-
sio pro regula facta est, sed aliquorum pro limita-
tione, firma in reliquis remanente regula apud Im- 8
peratorem; cujus imaginem quilibet Princeps ho-
die in sua ditione præsefert, qui jura supremi Imperii
habeat.

Eamdem regalium naturam, seu qualitatem, ex
temporum, ac morum varietate pleraque alia in hac 9
lege non recensita, sortita sunt, qualia præsertim sunt,
armamenta, sive jus publici belli, & pacis, ac officia
venalia, eaque jura super vectigalibus, aliisque juri-
bus Principis, quæ Romana Curia sub locorum mon-
tium vocabulo explicat, aliave pro locorum moribus,
vel legibus.

Omnium itaque præmissorum, aliorumque simi-
lium jurium regalium, sola pertinentia est supremi
Principis, vel Reipublicæ, quæ jura Imperii obti-
neat, Privatis autem, quinimo Baronibus, & domi-
cellis, subditisque Civitatibus eadem pertinentia pro
generali regula denegata est, ejusdem Principis expli-
cito, non accedente privilegio, vel eo implicito, quod
legitima immemorabilis, vel centenaria non vitiosa
possessio allegari posse concedat. *Hoc tit. disc. 41. & 81.*
& in Supplemento.

Adeóque jura regalia privato dominio incongrua 10
esse, apud Juristas est receptum, ut eis, de privatorum
jure, vel dominio, ex Principis concessione effectis,
antiqua regalium corrupta natura, novam privatorum,
ac indifferentium bonorum sortiantur, & obtineant;
Nisi concessio solam commoditatem, vel fruitionem
percutiat, penes ipsum Principem, vel Rempublicam
eorumdem jurium substantia adhuc remanente. *Dicto*
disc. 81. & alibi.

Solam itaque hujusmodi jurium possessionem, quan- 11
tumvis longam, nisi immemorabilis, vel centenariæ
non vitiosæ, qualitatem habeat, privatis, aliisque Prin-
cipe inferioribus non suffragari sine titulo magis re-
ceptum est, ideóque ad ejusdem tituli justificationem
possessorem cogi posse sub amissionis pœna, *Dicto*
disc. 14. in solo retinendæ possessorio diuturni, nimium-
que considerabilis temporis possessione suffragante. *De*
judic. disc. 44.

Firma & generali regula, desuper non cadente, ob
nimiam morum, ac stylorum diversitatem, quibus est
deferendum.

Diversus autem ordo in singulorum jurium examine
adhibetur, quàm in eorum enunciata lege sit adhibi-
tus, ut pro Romanæ Curiæ forensi praxi, de iis agatur, 12
quæ magis usus receperit, cum ob nimiam regionum,
ditionumque varietatem, ad unam Curiam, vel Di-
tionem, se restringere necessitas cogat, ut ad illationes
exindè, vel circumstantiarum identitate, congruè de-
veniri valeat.

I I.

De offic is venalibus.

Diversa est venalium officiorum hujusmodi qua-
13 litas, ab iis magistratibus, qui in Regalium nex-
tu fendali superius insinuato registrantur, cum de il-
lis, quæ ad justitiæ administrationem deputentur. tex-
tus agat, de eis autem inferius agitur; *Infra num.* 146.
Ista verò officia, quæ pro frequentiori praxi venalia
sunt, justitiæ administrationem pro eorum natura non
habent, nisi quatenus, pro alicujus principatus mori-
bus, aliqua accidentalis mixtura insit, eorum substan-
tia in bursalibus emolumentis consistente, ob idque
venalitatem licitè admittunt.
Hinc pleraque, infantibus, ac rusticis, quinimò
14 mulieribus congrua sunt, quoties personalem ad-
ministrationem, vel industriam præcise annexam
non habeant, sive quod per substitutum eadem
administratio fieri valeat. *Hoc tit. discur.* 2. 6. 15. *&
in aliis.*
Antiqua est hæc Regalium species, ab ipsorum Ro-
15 manorum moribus, ac legibus derivata, satisque in
Romana Republica, vel Imperio frequens, sub diver-
so tamen militiarum vocabulo appellata; Ideóque
quod in Romanorum legibus in militiis statutum le-
gitur, hodiernis venalibus officiis pro generali regu-
la congruit, iis exceptis, in quibus diversorum loco-
rum leges, vel mores limitationem inducant, Cum-
que ex jam prænotatis, non de facili istius, omnium-
que aliorum jurium regalium materia uniformem ubi-
que applicabilem recipiat regulam, exindeque resul-
tet consuetus connaturalis Juristarum error, cum ge-
neralitatibus procedendi, sive unius Regionis, vel
principatus res judicatas, Scriptorumque traditiones
aliis generaliter applicandi, non distinguendo loca, &
16 tempora, seu legum, ac morum diversitatem, Hinc
ut pro regula in omnibus jam statutum est, de Roma-
næ Curiæ officiis pro norma, seu idea agitur, ut ex-
indè ducto argumento, juxta singularum regionum
leges, ac mores, congrua fiat illatio, seu appli-
catio.
Stat itaque regula, ut hujusmodi officia, tanquam
17 jura regalia, nonnisi ex Principis privilegio, vel con-
cessione per scripturam obtineri valeant, sive ex con-
cessione illius inferioris magistratus, vel subditæ Ci-
vitatis, cui idem Princeps facultatem concesserit, adeò
ut possessor ad tituli justificationem cogi valeat, sin
minùs officii privationem pati meritò debeat. *Dicto
disc.* 14.
Ex regulari natura quoque eorum personalia, seu
18 vacabilia sunt, atque per duplicem mortis speciem in
Curia eorum vacatio sequitur, naturalis scilicet, &
civilis, sub istius genere cadente tum illa, quæ ex ban-
no capitali, vel caducitate, seu privatione ob crimen
in ipsius officii exercitio resultet, tum etiam illa, quæ
ex Cardinalitiæ dignitatis assequutione procedit. *Di-
cto disc.* 2. *&* 5. Nisi de iis officiis agatur, quæ ex privi-
legio, vel erectionis lege pro regulæ limitatione per-
petua sint, ad hæredes transmissibilia, quæ tamen ni-
mium rara sunt, præsertim ex Cameralium genere, ali-
quibus Romani Populi, seu Capitolii Notariatus offi-
ciis istam sortientibus naturam, cum concessionis ta-
men renovatione in qualibet persona, feudorum ad in-
star. *Disc.* 5. *&* 14.
Eadem regalis qualitas, privati commercii liberta-
19 tem excludit; Ideóque de uno in alium transferri, sive
alteri obligari, aliudve jus reale quovis modo imprimi
sine Papæ assensu, seu licentia; vetitum est, in obliga-
tione, vel alio reali jure decreti reservationem loco
licentiæ per Curiæ stylo adhibendo. *Dicto disc.* 7. 10.
& seqq.

Privati commercii libertate solùm admissâ in ea fru-
ctuum, seu emolumentorum commoditate, quæ rei 20
substantiam non feriat, nullumque jus reale imprimat,
feudorum, aliorumque prohibitorum, & Ecclesiasti-
carum pensionum ad instar, ideóque in vendente, vel
cedente officium adhuc residet, ejusque persona va-
cationem regulat. *Dicto disc.* 7. 10. *& seq. & disc.* 16.
& seqq.
Hinc in officiis manat, usuque receptum est, quod
in feudis aliisque prohibitis habetur, ut ii, quibus 21
ex Principis licentia, vel decreto, officii translatio
facta sit, sive hypotheca; aliudve jus quæsitum, po-
tiora habeant jura, omnesque alios vincant quantum-
vis temporis majorem antiquitatem ex sola privata con-
ventione habentes, Ex ea congrua ratione, quod ille,
qui eum Principis auctoritate jus obtinet, prior esse
dicitur, aliis omnibus neglectis, qui eadem legitima
auctoritate sint destituti. *Dicto disc.* 10. *& seqq.*
Hanc autem auctoritatem, vel assensum, pro offi- 22
cii formali translatione, sive pro ejus obligatione,
quæ sub reservationis decreti nomine, ut suprà ex-
plicari solet, Pontifex denegare non solet, nec de-
bet, nisi gravis ætatis, infirmæque valetudinis, aliave
similis ratio, quæ ob imminentem vacationem, frau-
dem redoleat, justam denegandi causam præbeat; Ideó-
que stylus est hujusmodi licentiam, non nisi prævia
officialis visitatione, cum aliquo competenti conce-
dendi. *Disc.* 6.
Quæstione cadente, an resignatione admissa ad bre- 23
ve autem tempus morte sequuta resignantis eadem in-
tret infirmorum, vel de viginti Cancellariæ regula, be-
neficialis, probabiliori existente negativa, cum diversa
vigeat ratio. *Ibidem.*
Licet item in distrahi, vel obligari prohibitis, do-
mini licentia, vel assensus, quoties clausula præjudi-
cii præservativa munita non sit, illum operetur domi- 24
no assentienti præjudicialem effectum, ut facto devo-
lutionis, vel vacationis casu, adhuc duret hypothe-
ca, aliudve jus tertio quæsitum, ut in feudali Sede ad-
vertitur; Diversum tamen est in officiis, pro Roma-
næ Curiæ praxi, ut assensus, vel decreti reservatio
suas quidem faciat operationes, contra ipsum offi-
cialem, ejusque creditores, aliosve ab ipso causam
habentes, atque ut in ipsomet officio exercibile sit
jus obtinentis decretum, donec jus durat officialis,
non autem eo expirato per vacationem officii, quod
liberum ad Cameram Papæ redit. *Dicto disc.* 10. *&
seqq.*
Hujus autem reservationis decreti, vel assensus va-
riæ sunt species; Alia etenim est, quæ pro frequen-
tiori usu, plenaria, & omnimoda sit, atque in reser- 25
vatario officii dominium præseferre videatur, ubi nem-
pè officium, de alicujus pecuniam in alterius perso-
na ematur, non ut aliqua liberalitas cum eo exercea-
tur, vel beneficium aliquod conferatur, sed pro sola
demonstratione personæ, ex cujus mortis, naturalis,
vel civilis periculo vacatio sequutura sit, ita domino
pecuniæ omnimoda fructuum, ac officii facta sit re-
servatio, ut reservatarius omnia percipiat officii emo-
lumenta, atque jus habeat (nova tamen accedente li-
centia, sine causa denegari non solita) officium ven-
dendi, sive officialem cogendi, ut vendat,
Ipsius autem reservatarii mors naturalis, vel civi-
lis, nullum causat præjudicium, atque Titularis vi-
ta, vel jure durante, omne jus ad hæredem transmit-
titur, sive in hæreditate remanet, Titulari nudum no-
men desuper habente, quamvis quoad Papam, pro
casu vacationis, vel administrationis, hæc persona
demonstrata, attendenda veniat; Ejusdemque re-
servatarii creditoribus jus conceditur, eo modo quo-
ad reliqua debitoris bona, & jura, officii natura
non immutata, respectu vacationis. *Dicto disc.* 10.
& seqq.

Altera

Altera est consimilis reservationis decreti species, quæ domininm pariter redolet, magis tamen limitata sit, ad ipsius reservatarii vitam, seu dispositionem, ut propterea, eo defuncto absque facultatis disponendi exercitio, officium libere pertineat ad officialem, ex occulta, vel implicita pretii donatione, ut propterea transmissio ad hæredem, ut in præcedenti specie, non intret. *Dis.1. & 24.*

Tertia est species reservationis, quæ domininm non redolet, sed potiùs speciem assensus, super hypotheca, vel affectione, jure crediti, favore illius, qui pro officii emptione pecuniam officiali credit, sive pro alio indifferenti debito, ita obligetur illud officium, quod jam obtineretur, tanquam per superius insinnatam speciem illius assensus, qui soper feudorum, aliorumque prohibitorum obligatione concedatur, toto exitdè perienlo officialis damno cedente, ut officii vacatione sequnta, jus creditionis salvum sit, in reliquis bonis experibile; Ideóque malè huic reservationi, idem dominii tribuitur effectus, quem aliæ superius recensitæ species producunt, cum illius ille sit effectus potioritatis supra alios officialis creditores, quantumvis tempore anteriores juxta eam speciem concursus, quæ inter creditores assensum habentes, & alios, qui eo careant in feudis, aliisque prohibitis cadit; Ac etiam pro competentiá, vel exercitio juris realis, vel facultatis cogendi ad vendendum officium. *Disc.10. & seqq.*

Cessante verò jure, vel interesse reservatarii, & Pa-
26 pæ, aliis quoque creditoribus hanc decreti reservationem oon habentibus, in actione personali, vel judicis officio deneganda non. est facultas debitorem cogendi ad vendendum officium, ut ex pretio sibi satisfiat, eodem modo, quo in feudis est dispositum. *Ibidem.*

Ista verò decreti reservatio, juxta præmissas speciés, ad effectum facultatis vendendi, sive cogendi officia-
27 lem ad venditionem, concedi non solet in iis officiis, quæ Prælaturam cum aliqua administratione annexam habeant, ut sunt Clericatus Cameræ, aliave officia Prælatitia in suis sedibus recensita, *Hoc tit. disc.2. & in relat. Curia disc.31.* cum in privatorum libito repositum esse non debeat hujusmodi officiales in statu Prælaturæ constitutos deponere; Eadem reservatione ad alios effectus concedi solita reliquos operante, super concursu scilicet, vel jure ad ejusdem officii fructus, & emolumenta, ac etiam ad pretium quatenùs de Papæ placito, ipsiusque officialis consensu, venditio sequatur.

. Quæstio item in tertia reservationis specie cadit, quæ ereditum potiùs, quàm dominium redolet, super ejusdem reservationis valida, vel invalida concessione, in aliorum creditorum officialis præjudicium, idque à facti circunstantiis pendet, subreptionis, vel obreptionis vitium redolentibus. *Ibidèm.*

Altera quoque super æquali, vel inæquali plorium reservatariorum concursu, qui in ipsius reservationis concessione tempore inæquales existant, si causæ æqualitas accedat; *Ibidem.* Et altera, an concessa pro sorte, suffragetur pro fructibus, idque pariter à facti circunstantiis decisionem expectat; An scilicet, Judicis officio, vel jure actionis, & ex stipulato debeantur. *Ibidem.*

Donationis item quæstioties in ista officiorum materia cadunt; Ac etiam imputationis in legitimam,
28 aliave jura, ubi absque decreti reservatione, vel cum ea limitata, de pecunia unius officium in persona alterius quæ atur; Verùm pariter id certam non recipit regulam, cum facti, & voluntatis potiùs, quàm juris dicenda veniat quæstio, pro facti qualitate. & circunstantiis decidenda, cum à voluntate erogantis pecuniam, totum pendeat; Imputationi tamen in legitima regula assistere videtur. *Disc.150.*

Licet aliquando etiam ad donationem referatur.
Cessante præsertim causa necessaria, videtur assistere 29
regula, ex diversa tamen etiam tacita voluntate limitationem recipien. Istaque donatio, causa mortis, potiùs quàm inter vivos censenda venit. *Dicto disc. 124. & 150.*

Super præventiva, vel abusiva adhuc non vacan-
tium officiorum concessione, vel translatione, eadem 30
habetur dubitatio, quæ in feudo, vel emphyteusi oriri solet, propterea sub eisdem terminis decidenda videtur, an scilicet, qui concessionem facit, jus habeat supplantandi successionem, eique præjudicium inferendi. *Disc.3. & in supplem.*

Onera, quæ officiis incumbunt, occasionalia sunt,
ideóque cessato officio, cessant, nisi ex officialis facto,
privatoque commodo, officium onere gravatum sit,
vel ubi de illis agatur oneribus, quæ durante officii 31
possessione impleta non essent, cum aliis in sua sede. *Disc.8. & seqq.*

III.

De locis montium, aliisque juribus, cum Principe, vel cum Republica.

PRincipe, vel Republica, prompta pecunia in ingenti summa, ex belli præsertim occasione, aliis-
que publicis causis indigeote; Cum per illa emolu- 32
menta, quæ ex vectigalibus, & gabellis, vel subditorum collectis, aliisve contributiooibus, & oneribus, sive ex consuetis principatus jurium regalium proventibus percipiuotur, oportunitati, vel indigentiæ promptæ occurri non possit; Hinc per implicitam, sortis, vel proprietatis venditionem, cujus pretium oportunum sit necessitatis remedium, sive per quandam impositionis census speciem, ab eodem Papa, vel Republica privatis conceditur hujusmodi jurium, seu emolumentorum in singulos annos participatio, quantitativa potiùs, quàm quotitativa, ut in singula centena, quæ Principi, vel Reipublicæ præstita sunt, perpetuus super eisdem juribus assignetur reditus, ad instar census; eum ejusdem acceptæ sortis restitutione redimibilis. *Disc.26. cum pluribus seqq. & in disc.163. in supplemento.*

Hoc itaque jus participandi de illis proventibus,
qui juris publici, ac regalis existunt, sub locorum
montium nomine in Romana Curia explicatur, ut quæ- 33
libet scuta centum in sorte, juxta præsentem statum, annuorum scutorum quatuor productivum, unum locum constituant; Aliis verò principatibus, vel Republicis diversa adhibentibus vocabula, nempè jurium cum Rege, sive Fiscalium, sive comperarum, & similium in idem, spectato effectu conveniunt, idemque sonant.

Sed quia non omnium regionum, ac principatuum
eadem est lex vel forma; Hinc officiorum ad instar, de 34
illis Romanæ Curiæ sermo erit, à quibus, cum sua proportione, ad illa aliorum locorum, illationes fieri, vel consequentiæ trahi valeant.

Regalia quoque pro eorum regulari natura, hæc
jura reputantur, utpotè per Papam, vel Rempublicam 35
concessa, super iis emolumentis, quæ juris regalis sint; Eorum tamen ad instar, aliquando ejusdem Principis indulto, erectiones conceduntur super aliquibus bonis, quæ pro dote assignentur, per Communitates, ac
per Barones, & quandoque etiam per privatos fiunt, 36
ideóque discretio datur montium Cameralium, & non Cameralium, quamvis eadem sit omnium regula, idemque privilegium.

Duplex in eis pretium datur, intrinsecum, scilicet,
& naturale, primæ erectioois, vel concessionis, in- 37
ter Cameram, & privatum emptorem scut. centum pro quolibet loco, extrinsecum verò, vel accidentale illud

illud est, quod ex privata contractione, seu privato
commercio, quandoque majus, quandoque verò mi-
nus ratione bonæ, vel deterioris conditionis in com-
mercio sit; Illud autem accidentale, sive extrinse-
cum pretium, non alterat, ideóque solùm primæ-
vum erectionis pretium intrinsecum pro extinctione
restituendum est, sive pluris, sive minoris privatus pos-
sessor ab altero privato ex resignatione quæsierit.
Disc. 33.

Inter alios autem hujus juris regalis effectus, ille
38 major, ac præcipuus dignoscitur, ut in privato com-
mercio, privativè contractione non sit, sive Princi-
pis assensu, qui per illum officialem præstari solet,
Thesaurarius dicitur, per rogitum alterius officialis,
39 qui Notarii vices in hoc gerendo, Secretarius appella-
tur, cujusve attestationis, super resignatione, ipsorum-
que locorum montium libertate defertur; Ipsi Secreta-
rio obligatione incumbente de proprio reficere totum
id quod emptoris interest assertionem esse minùs ve-
ram. *Disc.* 27. *& seqq. & in supplem disc.* 163.

Hinc officiorum venalium ad instar, sola privata
40 contractatio, absque officialium hujusmodi interven-
tu, & assensu, commoditatis concessionem redolet,
quæ ipsorum locorum non tangit substantiam, penes
priorem possessorem, venditione non obstante, ad-
huc remanente, exindeque resultat, quod vendi-
tore alteri cum præfato assensu, eadem loca resig-
nante, posterioris resignatarii, cum assensu, potior
erit conditio, eodem modo, quo in officiis dictum est.
Disc. 41.

Atque hinc, hujusmodi jurium, seu locorum li-
41 bertas manat, quæ eorum commercio, facili contra-
ctioni magnum præbet fomentum, ut scilicet, ab om-
nibus hypothecis, aliisque nexibus, & vinculis, qui-
bus alia bona, & jura possessoris subjaceant, libera in
emptorem, seu resignatarium transeunt, aliaque non
retineant vincula, vel nexum, nisi ea, quæ in ipsa
Secretarii assertione, vel fide, sive in Thesaurarii litte-
ris desuper concedi solitis, quæ patentes dicuntur, ex-
primantur.

Id autem illi nimium probabili rationi innixum est,
42 quando novus emptor, vel acquisitor, non privati
possessoris, ac venditoris fidem sequatur, minúsque ejus
conditionem inquirere satagat, sed publicam fidem
Principis, ejusque officialium sequatur; Ita duplici
actu occulto; In priori scilicet possessore resignante,
illo refutationis proprii juris in manibus Principis, à
quo obtinuit; Et altero efformationis novi juris, quod
idem Princeps per ejus officialium organum concedit
resignatario, qui directè, ac immediatè à Principe
obtinere dicitur, ad instar resignationum, quæ in Pa-
pæ manibus fiant ad certæ personæ favorem de benefi-
ciis Ecclesiasticis, quibus in hoc proposito hujusmodi
jura assimilata sunt. *Dicto disc.* 37. *cum seqq. & disc.* 163.
in supplement.

Ista verò publica auctoritate non accedente, hæc
loca montium donec penes priorem possessorem, vel
43 alterum ab eo ex privata conventione causam haben-
tem existant, quoad hypothecas, aliave vincula, vel
jura tertii, eamdem sortiuntur naturam, ac alia pri-
vata bona indifferentia, ut etiam penes tertium emp-
torem eadem retineant vincula, & affectiones; etiam
si cum Judicis auctoritate, ac per hastam publicam,
vel per adjudicationem, acquisitio sequuta sit, dum
cessante præmissa solennitate auctoritatis magistra-
tuum, seu officialium, quos desuper Princeps deputavit,
ita cessat hujusmodi libertatis præmissa congrua ratio.
Ibidem. Quam etsi de jure sufficientem pontificia lex ad
majorem firmitatem, omneque dubium dirimendum
roboravit. *Ibidem.*

44 Quæstione cadente, an eadem libertas, vel omni-
moda securitas tertii, qui cum hac publica auctorita-
te contrahat, in eo actu cadat, per quem, non ipso-
rum locorum substantia, vel proprietas, per formalem
resignationem de uno in alterum transferatur, sed per
quandam obligationis, vel pignoris, & hypothecæ 45
speciem, per ejusdem Secretarii organum, in ipsis lit-
teris patentibus, fiat attergario; Idque varias habet
opiniones in sua sede recensitas, firmamque adhuc ha-
bere non videtur regulam, vel decisionem, quæ ab
ipsius attergationis forma, vel specie probabiliter pen-
dere videtur, an scilicet in ipso Secretarii libro quan-
dam protocolli Notarii speciem redolente resignatio-
nis ad instar, id adnotatum sit, adeò ut creditor eam-
dem publicam fidem sequutus dicatur, ipseque officia-
lis ex propriis actis factus certior de alienis vinculis, à
liberæ resignationis admissione abstineat, proprio pe-
riculo sin minùs expositus. *Disc.* 30. *&* 31. *& in pro-
ximis.*

In privato itaque commercio, feudorum, & officio-
rum, ac pensionum Ecclesiasticarum, aliorumque pro-
hibitorum ad instar, sola commoditas est, quæ rei sub-
stantiam non tangat, sub eadem verò conventione, quæ 46
cum præmissa publica auctoritate fiat, cadit quoque
substantia, vinculis tamen, quæ in litteris continean-
tur obnoxia, ut propterea emptor, vel resignatarius,
ipsorum vinculorum, eorumque casus periculum per
aleæ speciem in se suscipiat; Eoque casu contingente
nullam adversùs venditorem evictionis, vel restitutio-
nis pretii regressum habet, dum evictio de natura rei, 47
dicitur, si non à casu, & connaturali periculo per em-
ptorem suscepto, sed ex ipsius venditoris dolo, vel
fraude, aliove facto culposo proveniat, ut in pensio-
num Ecclesiasticarum sede quoque advertitur. *De pen-
sion. disc.* 69.

Sed hujusmodi periculi, seu vinculorum susceptio,
notabilem causat pretii diminutionem, super qua læ-
sionis quæstiones in foro audiri solent, certam tamen 48
non recipientes regulam, cum ex vinculorum numero,
& qualitate, susceptique periculi magis proximo, vel
remoto timore, id pendeat, ideóque Judicis arbitrio id
remissum est, ex facti qualitate, & circunstantiis regu-
lando. *Dicto disc.* 30. *&* 31. *hoc tit.*

Præmissa libertate, novique exemptoris omnimoda
securitate, illos potiri congruum est, qui onerosum
titulum foventes, cum bonæ fidei fomento obtineant; 49
Foventes verò causam lucrativam, quamvis malæ fidei
nota digni non sint, subsidiariæ vendicationi, ex æqui-
tate locupletationem de alieno prohibente, subjacent;
Ubi verò ea mala fides accedat, quæ fraudem, seu col-
lusionem positivam, cum tertii supplantatione redo-
leat, etiam onerosus titulus à subsidiaria refectione ejus,
quod tertii interest, excusare non debet. *Disc.* 29. *&*
164. *in supplemento.*

In his quoque juribus, idem quod præcedenti ru-
brica in officiis venalibus insinuatum est, sub quæstio- 50
ne cadere solet, super præsumpta scilicet donatione
pretii, quod per unum de proprio erogari contingat in
hujusmodi jurium emptione, vel acquisitione ad alte-
rius favorem; Idque frequentius praxis dabat in illa
hujusmodi locorum montium specie, quæ vocabilia
sunt, quorum usus antiquiori tempore nimium fre- 51
quens, pro præsenti rerum statu penè abolitus est. In
omnibus autem procedit, idem quod in officiis insinua-
tum habetur; Idemque ad amussim circa eamdem offi-
ciorum occasione insinuatam decreti reservationem, fa-
vore erogantis, vel credentis pecuniam, dum in hac ju-
rium specie, prædictæ reservationis decreti ad instar, in
ipsius Secretarii libro, ipsisque patentibus litteris, dis-
positionis reservatio tam pro sorte, quàm pro fructi-
bus, sive pro sorte, & non pro fructibus, vel è converso
fieri solet. *Disc.* 24. *&* 25.

Apud Majores sub quæstione fuit, an hæc loca mon-
tium, aliave similia jura sub nomine jurium, & actio- 52
num, vel nominum debitorum veniant, ut personam
possessoris sequantur, vel potiùs sub nomine stabilium,

ut loco circumscribantur, ac etiam sub bonorum sta-
bilium nomine veniant; Ista verò posterior pars hodiè
jam recepta est,ut eo loco Metropoliticæ Civitatis cir-
cumscribantur, in qua erectio facta est, ac destinata
fructuum solutio; Adeóque sub stabilium nomine ve-
niant, ut sub eisdem alienandi prohibitionibus cadant,
nisi erectionis lex aliter suadeat, ac etiam super eis
census constitui valeant, aliive similes effectus exindè
resultent, cum aliis in sua sede. *Tit. de feud. disc.92.&
hoc tit. disc.92.*

I V.

*De Vectigalibus, Dohanis, Gabellis, pedagiis, colle-
ctis, Dațiis, fidis, taxis, contributionibus, aliis-
que publicis oneribus.*

Singula hæc vocabula, de stricta Juris censura, in-
ter se diversa sunt, diversamque significationem
53 habent, ac naturam; Vectigal etenim, utpotè à ve-
hendo derivatum, illud onus importat, quod Princi-
pi, vel Reipublicæ solvitur, in quadam mercium, quæ
ad Civitatem, vel portum evehuntur, quota, quæ
de jure communi octava est portio, pro Ditionum au-
tem, vel principatuum diversis legibus diversa est,
Urbis praxi docente, ut in illis mercibus, quæ ex
Maritimæ navigationis majori commoditate, ac be-
neficio advehantur, sit in septima, in illis autem, quæ
per terram, sive per flumen Tyberis à montibus, in
nona, eaque frequentiùs in pecunia pro majori eve-
hentium commoditate solvitur, ad valoris mensuram,
in eorundem tamen evehentium libito existente lo-
cutione in ipsarum mercium quota, si commodum
tamen id sit, & practicari valeat. *Disc. 65. & 67.
hoc tit.*

Ista verò species oneris publici, quæ in legibus Ro-
manorum, sub hoc vectigalis vocabulo explicari solet,
pro quarundam aliarum legum particularium loquen-
54 di magis barbaro uso, sub diversis, *telonia, portoris, &
scaricatura* vocabulis explicatur; In praxi verò, pro
Italiæ præsertim frequentiori usu, barbaro vocabulo
Dohana, quod antiquis Jurisconsultis, ac linguæ lati-
næ professoribus ignotum est. *Proximè supra.*

Introductionis formalis mercium vectigal est, ubi
nempè, ita in portum, vel Civitatem merces intro-
55 ducantur, ut ibi remaneant, & contractentur; Se-
cus autem ubi transitus gratia, ut alio evehantur.
Disc.63.

Quamvis autem à mercium Domino, ac introducto-
re solvatur, re tamen, vel effectu spectato, ab earum
56 emptoribus, ejusque loci, vel Ditionis populo, illas
contractaturo, fit solutio, ob pretii alterationem ex-
indè resultantem, ideóque immunibus ex consueto
pretio bujus ratæ fit deductio,ut ita solùm intrinsecum,
ac naturale persolvant. *Dicto disc.67.*

Pro hujus vectigalis grammaticáli significatione,
magisque sequenti usu, mercium evictionis, vel
introductionis onus est, quod alicubi tamen pro ex-
57 tractione magis, quàm pro introductione persolvi-
tur, juxta varios locorum, ac ditionum mores, ita
præsertim in Italia Neapolitanæ Civitatis praxi do-
cente.

Idem barbarum *Dohanæ* vocabulum promiscuè, pro
illo quoque onere adhibetur, quod Principi, vel Rei-
publicæ, pro publicis animalium pascuis, hibernis
58 præsertim, & alicubi etiam æstivis, quæ sint de Prin-
cipi reservatis, atque de juribus Regalibus ex qua-
dam introductione effecta sint, præsertim verò pro
ovibus; Isto pascuorum pretio, alicubi sub nomine *fi-
da* quoque explicari solita, *d'ffida* vocabulum adhiben-
do pro quadam majori, ac pœnali solutione, ob pas-
cuorum fracturam, seu violationem, extra tempus, vel
modum permissum; Idque inter publica onera recen-
setur, ob necessitatem, quæ sumendi pascua, anima-
lium Dominis quamvis invitis incumbat, cum pretii
alias reperibilis alteratione, in qua vectigal, seu onus
publicum consistit. *Disc.94.& 95.*

Pedagiorum nomine, in stricta, legalique signifi-
catione, illa veniunt onera, quæ pro mercibus, vel
pro onustis animalibus, sive pro gregalibus animali-
bus, ad industriam, & alicubi etiam pro hominibus 59
persolvantur, ratione transitus per portam, pontem,
scapham, viam, aliumve locum, & alicubi per naves,
per aliquam maris partem transeuntes, sive portum
aliquem intrantes; Istaque frequentiùs onera unifor-
mia, & materialia sunt, non ratione valoris mercium,
sed per capita transeuntium, vel pro qualitate navium,
aliorumque instrumentorum pro diversis quoque mo-
ribus. *Disc.131.& 116.*

Gabellarum nomine, in stricta, & propria signifi-
catione, illa veniunt onera, quæ insensibiliter, oc-
casione usus victualium, aliorumque usualium, cum 60
aliqua, intrinseci, & naturalis pretii alteratione, ab
emptoribus supportantur; Quamvis etenim ad instar
vectigalis, seu dohanæ, per venditorum manus, ma-
terialis solutio fiat, reveta tamen spectato effectu, ab
emptoribus fieri dicitur, ita quandam exactorum, seu
administratorum ipsis venditoribus personam, seu fi-
guram gerentibus, ut illud scilicet extrinsecum, alte-
ratumque pretium, quod pro gabella exigunt ab em-
ptoribus, ipsius gabellæ domino, ac impositori resti-
tuant, naturali, ac intrinseco suarum mercium, & re-
rum, seu victualium pretio, contenti, alias publica,
& regalia jura, in privatam cedant utilitatem, illicita-
que de alieno locupletatio resultet; Ideóque non ven-
ditorum, sed emptorum immunitas, vel exemptio spe- 61
ctanda est, ut isti vilius emant, non autem, ut illi ca-
rius vendant; Ut pro frequentiori usu illæ sunt gabel-
læ, quæ super pane, vel farina, vino, oleo, carnibus,
piscibus, fructibus, aliisque similibus imponuntur;
*Disc.52. & seqq. & 155.hoc tit. & disc.5. & 6. Miscel-
lan. Eccles.* Istaque onerum species omnibus, Principi
scilicet, vel Reipublicæ imponenti, populoque per- 62
solventi (quando debitæ moderationis metam non
excedat) omnium commodior reputatur; Gabellarum
etiam vocabulo contractibus congruente, quæ pro di-
versis regionum moribus diversam habent regulam.
Disc.49.

Collectarum vocabulum triplicem habet significa-
tionem, merè realium scilicet, merè personalium, &
mixtarum: Reales etenim illæ sunt, quæ pro modo fa-
cultatum,atque ut vulgò dicitur *per as & libram*, per- 63
solvuntur, possessoris qualitate non curata; Persona-
les, quæ à personis subditis præstentur, certam haben-
tibus qualitatem, ac propterea personæ qualitas atten-
ditur, nulla bonorum, seu virium ratione habita, vel
constituta differentia; Mixtæ verò,quæ à personis qui-
dem subditis præstandæ sunt, bonorum tamen ratione,
ac pro modo facultatum.

Istæque species præsertim duæ priores, merè reales,
ac merè personales, suas quoque habent subdistinctio-
nes, inter ordinarias scilicet, & fixas, ac extraordi-
narias, seu accidentales, ac variabiles; Ordinariæ si-
quidem reales illæ sunt, quæ perpetuæ, ac invariabi-
les, in uniformi quota, vel quantitate in singula tem-
pora Principi, vel Reipublicæ præstentur, tanquam
per speciem decimæ spiritualis, quæ parocho persolvi-
tur, sive tanquam per speciem canonis, vel census, aut
tributi; Personales autem, in singulis quibuscunque
annis, aliisve certis statutis temporibus, in uniformi, ac
invariabili summa, per capita personarum persolvun-
tur, ideóque capitationis nomen, seu vocabulum ha-
bent; Extraordinariæ verò, sive accidentales, in stri-
cta significatione sub contributionum, & taxarum, seu
datiorum, vel impositionum nominibus veniunt. *Disc.
96. & seqq.*

Atque

Atque hinc immunium, vel exemptorum obligatio
64 pendet, pro iis bonis, quæ à subditis in eos obvenerint, & quæ priùs laicalibus oneribus penes subditos priores dominos subjecta erant, ut scilicet, prima species merè realium, ordinariorum, ac fixorum, tanquam species decimæ, ipsa bona principaliter afficiat, personæ qualitate, vel immunitate neglecta, secus autem, ubi de aliis agatur speciebus; ideóque non Juris, sed facti, & applicationis desuper quæstiones cadunt, quando scilicet, unam vel alteram speciem collectæ, sive onerum redoleant. *Disc.50. & 51. & disc.3. Miscellan. Ecclesiastic.*

Aliæ verò gabellarum, & onerum personalium, vel mixtorum species plures habent quæstiones, super sæcularium quoque privilegiata exemptione, illa præsertim Fisci, vel Civitatis, quæ gabellæ domina sit, de quibus in sua sede videndum, cum plures habeant distinctiones compendio non facile congruas. *Disc.44. & 45.*

Super imponendi facultate quæstiones etiam ca-
65 dunt, quàm solis Papæ, & Imperatori nonnulli in legali simplicitate ambulantes, tribuunt, aliis Principibus licet supremis, & absolutis denegando; Contraria verò usu recepta est regula generalis, quæ omnibus assistit Principibus, ac Dominis, vel Civitatibus, jura regalia, atque supremi principatus potestatem, ac Imperium in propria Ditione habentibus, quamvis jure feudi regalis, & dignitatis principatum ab alio obtineant, illumque in sola alti dominii ratione superiorem agnoscant; Nisi lex investituræ, seu altera scripta, vel non scripta lex, aliter disponat. *Disc.63. & 64. de feud.*

Eadem è converso regula generalis subditis, Baroni-
66 bus, & domicellis, ac Civitatibus resistit, nisi Principis explicita licentia, vel concessio accedat, sive illa implicita, quæ, ex immemorabili; vel centenaria vitiosum initium non habente, manat, cum jus indicendi publica onera, inter regalia numeretur; ideóque Principi competat; *Proximè suprà* Regionum moribus tamen magnam desuper partem habentibus, dum alicubi Principes publica onera, Communitatibus, in certa quantitate pro personarum, vel fumantium domorum numero indicunt, ipsarumque Communitatum partes remaneant exactionis modum indicere, qui pro locorum moribus, vel qualitate verius est, adhuc tamen Principis, vel supremi Magistratus assensu, seu licentia desiderata. *Discurs.43. hoc tit. & disc.5. Miscellan. Eccles.*

Aliæ quoque dantur extraordinariæ collectæ, seu contributiones, & taxæ, quæ comparativè ad præce-
67 dentes, privatæ magis, quàm publicæ dicuntur, pro privatis scilicet locorum, & populorum indigentiis, vel commoditatibus, quæ comparativè ad singulos privatos, publicarum nomen, seu vocabulum quoque habent, Communitativæ nuncupatæ, sive ubi pro singulorum in aliqua territorii parte, bona habentium, necessitate, vel commoditate, per Communitatis speciem, collectæ, vel contributiones indicantur, ideoque super immunium, & exemptorum obligatione frequentes cadunt quæstiones, certam non de facili regulam recipientes, utpotè à diversis decisionem expectantes distributionibus, in sua sede videndis. *Disc. 98. & seqq.*

Super gabellarum, & dohannarum fraudibus, ea-
68 rumque pœnis, & commissis, frequentes praxis quæstiones producit, certam pariter non habentes regulam, cum ab ipsarum gabellarum, vel onerum legibus, vel à locorum moribus ac stylis decisio minimum pendeat, ut in propria sede advertitur. *Discurs. 69. 87. 88. & 152.*

Quamvis autem præmissæ sint singulorum vocabu-
69 lorum legales, ac propriæ significationes, adhuc tamen certa desuper non cadit regula, cum pro vario loquendi usu, eadem vocabula confundi soleant, eorumque promiscuus usus adhiberi, illo præsertim vectigalium, omne genus onerum aliquando complectente; Ideóque non in rerum vocabulis, sed in rei veritate, ac substantia immorandum venit.

Vulgi quædam communis opinio, vel traditio penè
generalis est, ut pro cadaveribus de loco ad locum ve- 70
hendis gabella, vel dohanna solvi debeat; Quod tamen omni caret juris, ac rationis fundamento, ideóque erronea est opinatio. *Disc.166. in supplemento.*

V.

De Salinis, & Salariis, aliisque salis materiam concernentibus.

Diversa est Salina à Salaria; Salina etenim est ille
locus terreus, vel aqueus, in quo salis materia ef- 71
foditur, vel fabricatur; Salaria verò denotat privativum jus vendendi, seu distribuendi saltem in principatu, seu loco, aut in provincia, juxta distributos fines; pro alterato pretio, quod excedat intrinsecum, seu naturale pretium materiæ. *Disc.105. & seqq.*

Juris regalis ubique est hæc posterior species, ideó-
que non nisi Principi, vel cui ipse concesserit, ea compe- 72
tit, nedum ratione juris privativi, seu probibendi, quod naturali libertati contrarium, de supremo Principi competentibus dicitur, dum privatis, vel subditis incongruum est sed etiam, ob complicantiam gabellæ, quæ ita inest, atque à subditis insensibiliter exigitur, in ea alterati, & extrinseci pretii parte, quæ ab invitis solvitur, aliàs non solvenda, si libertas emendi suppeteret. *Ibidem.*

Super prima verò, Salinarum specie, quæstio cadit, an publici, ac regalis juris de earum regulari natura censeri debeant; Aliis communi cuidam usui innixis affirmantibus; Aliis verò negantibus, ex legum civi-
lium dispositione, quæ privatis aliorum prædiorum 73
more, eas decernunt, atque de eorum dominio, & utilitate supponunt: *Ut supra* Ea verò apud Juristas recepta videtur distinctio, inter magnas, suique natura publicas salinas terrestres quæ mineralium, magnarumque fodinarum speciem habent, ut in ea Italiæ parte, quæ Calabriæ dicitur, ac etiam in ea Poloniæ re-
gione, quæ Velista nuncupatur, praxis docet; Sive in 74
maritimis, ut in Italia in ea parte, quæ Apulia nuncupatur inter Garganicum montem, & Japigios, seu Barensem Provinciam, magnæ habentur, minores verò sunt in Emilia, quæ Cervienses dicuntur: Aliæve prope Urbem ad ostia Tyberina: *Ibidem.* Privatæ verò, quæ modicæ sint, in privatis fundis, vel puteis, seu fontibus, salsas aquas habentibus. Moderno verò tempore de facto, saltem pro Italiæ moribus, ut fraudibus occurratur, quibus salariæ Principis subjacebant, privatæ sunt prohibitæ, vel suffocatæ, earumque usus aboletus, ideóque ambæ species, inter regalia meritò recenseri debent.

Majores itaque forus desuper audit quæstiones, cum
hujusmodi salariarum, vel salinarum appaltatoribus, 75
vel conductoribus, quandam aleæ speciem ementibus, juris scilicet, privativi vendendi, vel distribuendi, intra præfinitos fines præfinitumque tempus, certam, ac statutam salis quantitatem ab eis, pro convento pretio solvendam, sive illam integram percipiant, ac vendant, sive non, ut proindè periculo se exponant, solvendi nimis alteratum pretium materiæ, non habitæ, vel quæ habita, finito statuto tempore inutilis remaneat, atque post determinatum tempus, in commercio sit prohibita; adeò ut in ipso jure vendendi, majorique venditione, ipsius appaltus substantia; Appaltatorisque utilitas consistere dicatur; Isto periculo ab eo lucro compensato, quod reportatur ex facultate revendendi, seu distribuendi pro longè majori pretio, quàm ipsi solvant. *Ibidem.*

Pretium verò à legibus appaltus, vel à consuetudine
statutum, in ea distributione, quæ populis subditis
76 fiat, est, inalterabile, nedum argumento, sed etiam di-
minutione prohibitis; Augmento scilicet, duoi novam
redoleret gabellam; Et diminutione, cum id Principi
locatori, vel futuro appaltui præjudiciale dicatur, ut in
sua sede latiùs advertitur. *Ibidem.*

Casuum belli, vel pestis, seu ipsarum salinarum ste-
77 rilitatis contingentia, frequentes parere solet quæ-
stiones defalchi, seu restauri, in sua sede in notabili
parte recensitas; Ex eo præsertim decisionem recipien-
tes, an casus rei substantiam, vel potius fructus per-
ceptionem feriat; Ista etenim substantia in privativo
jure vendendi consistit, major autem, vel minor stru-
ctus, in minoris, vel majoris quantitatis venditione esse
dicitur; Causa verò diminutionis, vel sterilitatis at-
tenditur; Ubi etenim ea, ex locatoris, ejusque officia-
lium, vel ministrorum parte culposa sit, actionem con-
ductori præbet ad totalem interesse refectionem etiam
lucri amissi, si verò voluntaria, sed non culposa, utpo-
tè justæ causæ fomentum habens, pensionis remissio-
nem ad ratam producit, absque illis intolerabilis dam-
ni requisitis, quæ in casu considerantur; Ubi verò me-
rè casualis, distinctio est an causam productivam, seu
substantiam, vel potiùs fructus percutiat, ut primo ca-
su, damnum quale, quale sit, refici debeat, in altero
aotem intoletabilitatis requisitum desideratur; juxta
omnium locationum generales regulas. *Ibidem & dis-
curs.159.*

Illa præsertim consuetæ speciei, seu qualitatis salis
78 mutatio, quæ à salinarum sterilitate, aliove impedi-
mento resultat, salinatori præjudicialis, ac remissio-
nis quandoque productiva reputatur; Ubi ex mariti-
mo, terrestre, sive ex Cerviensi, vel Hostiensi, magis
humido, minúsque salito, alterum pariter maritimum,
magis verò durum, & salitum Apuliæ, distribuere opor-
teat, cum detérior qualitas in salinatione melior repu-
tetur. *Disc.107. & seqq.*

79 Eadem salinatori, vel appaltori prohibitione in-
cumbente, quæ in publicanis, seu gabellarum, & do-
hannarum conductoribus præcedenti rubrica insinua-
ta est, circa appaltus extrema tempora consueta majo-
rem affectandi venditionem, vel distributionem, quæ
salariæ domino, vel sequenti appaltui præjudicialis cen-
setur. *Disc.107. & seqq.*

In magnis autem nimiúmque fecundis salinis, ea
80 congrua ratio cadit, aliis mineriis, ac fodinis, seu ma-
gnarum piscationum, & venationum locis quoque
congrua, ut juris regalis censendæ sint, meritóque
Principes, vel Reipublicæ, juris publici effecerint, ut
ita scilicet ingens, ac insolita naturæ fœcunditas, ac
liberalitas, omnium loci incolarum commodo, ac be-
neficio pariformiter cedat, cum penes Principem, vel
Rempublicam, pro ejusdem Reipublicæ dote politi-
cique matrimonii supportatione deserviant, ita illa fe-
rendo publica onera, quæ alias ex incolarum collectis,
& contributionibus ferre oporteret. *De feud. disc.2. &
in supplemento.*

VI.

De mineriis, ac mineralibus, aliisque fodinis, & excavationibus, ac Thesauris.

18 EX eadem proximè superius insinuata ratione, ut
ingens, ac insolitum naturæ beneficium, non ali-
quorum privato, sed omnium publico commodo ce-
dere debeat, ubique nisi receptum est, ut auri, & ar-
genti fodinæ, quas vulgò minieras dicimus, publici, ac
regalis juris esse dignoscantur, ut propterea privato
dominio incongruant, quamvis in privatis fundis, vel
prædiis existant.

Sub quæstione verò est, an idem, in ferri, æris, & la-
pidum, aliorumque mineralium fodinis, dicendum sit;
Idque ex legum civilium sensu ab ea distinctione deci- 82
sionem recipit, an in solo publico, vel privato existant,
ut primo casu juris publici, ac regalis esse censeantur;
In altera autem privati, ita tamen, ut metallorum alio-
rumque similium effossoribus, ob publicam utilitatem,
ipsis privatis dominis effodere negligentibus, eis invi-
tis, effossionem facere liceat, decima domino, aliaque
decima Principi, vel Reipublicæ persolvenda; Adhuc
tamen, certam, ac generalem id non recipit regulam,
cum à singularum Ditionum, vel principatuum variis
legibus, vel stylis id pendeat, normamque recipiat: Pro
frequentiori usu, in metallis præsertim ferri, vel æris,
utpote bellicis instrumentis ipsiusque Principis, vel
Reipublicæ usui magis adaptatis, ejusque hostibus, vel
æmulis denegandis, ut juris regalis, ac publici adhuc
existant, ad lapidum usualium, non autem valdè pre-
tiosorum, quæ gemmarum speciem habeant, sive ad sul-
phuris, sive vitrioli, vel terræ aliquibus usibus oppor-
tunæ, privatorum jure restricto, in illis fodinis, quæ in
eorum prædiis existant.

In rebus verò manufactis, sive hominis industriam
habentibus, quas ab antiquo, sub terræ superficie, ci- 83
tra aliquam hominum memoriam existentes, ex casus,
vel fortunæ beneficio, sive ex effossoris industria, & di-
ligentia reperiri contingat, quæstio item cadit, an pu-
blici, & regalis, vel privati juris esse censeantur, ea-
que juris communis dispositione attenta, neutro casu
istam habent naturam, dum in privatis fundis ad pri-
vatos Dominos pertinere dignoscuntur, eodem modo,
quo exceptis illis auri, & argenti, in aliis fodinis sta-
tutum est In locis verò publicis, utpotè nullius, occu-
pantis fierent.

Posterior autem distinctionis pars, ex generali usu, naturæ mutationem sortita est, ut quæ in locis publicis existant, juris publici, & regalis esse censeantur, abolito usu facultatis, quam leges civiles præoccupatoribus concedunt; Prior autem pro ditionum, vel principatuum diversis legibus, vel moribus, diversas habet regulas, frequentiùs autem etiam manufacta opera, auri, & argenti, sive illius nimium pretiosi lapidis, qui sub gemmarum genere veniat, publici, ac regalia juris censeantur; Reliqua verò privatum sequantur dominium; Quæstione cadente inter directum, & utile, quoties hæc divisa fiot, probabilitas verò major, magisque receptus usus utili assistit. *Disc.147. hoc titulo, & disc.160. de dote.*

In thesauris quoque, legum civilium dispositione
attenta, illa in primis adhibetur distinctio, inter the- 84
saurum, & pecuniam absconditam, ut thesauri nomi-
ne solùm veniat, auri, & argenti, gemmarum, aliarum-
que nimis pretiosarum rerum congeries, quæ supra
hominum memoriam, omninò incertum, ac ignotum
habeat dominum, ac possessorem; Talique posita qua-
litate plures cadunt distinctiones inter loca publica, &
prophaoa, & loca sacta, & fundos privatos, ut primo
& secundo casu publici, ac regalis juris censeantur,
certa portione inventori assignata; In altero autem to-
tum domino, qui etiam inventor sit, deferatur; Ubi ve-
rò diversus à domino sit inventor, certa inter eos distri-
butione statuta, quoties ex casu, vel ex licita industria,
sive aliquo sortilegii crimine sequatur, cum tunc Fiscus,
tanquam turpiter quæsitum totum occupet; diversa ta-
men est penè ubique praxis pro Ditionum, seu Princi-
patuum diversis legibus, ac stylis, ex quibus etiam in
fundis privatis certa portio, quamvis nullum admixtum
sit crimen, Fiscalis, seu regalis juris esse censetur, ideó-
que ubi casus, vel fortunæ beneficium, nimium dili-
gens, benéque custoditum annexum non habeat arca-
num, magnum etiam in re propria, quinimò in persona
redolet maleficium, ob Fiscalium consuetos rigores, &
molestias; Pecunia verò abscondita juris est privati.
Eod.disc.147. & tit. de servit. disc.47.

Hinc

Hinc generalis ubique inolevit usus, effossionum,
seu excavationum, etiam in privato fundo prohibiti-
85 vus, absque Fiscalium scientia, & licentia, quæ pro
diversis Regionum, seu principatuum stylis, diversas
habet leges, ac formulas, quas exactè servare expedit,
ac beneficium in maleficium, ut supra convertatur;
Duplici hujusmodi prohibitionis assignari solita ratio-
ne; Una scilicet, ne ea, quæ juris regalis sunt, atque
ad Principis Fiscum pertinent, à privato occupentur
effossore: Et altera, ne effossione extrinsecè in privato
solo initium affectatè habente, in publico tamen se-
quatur effectus.

Sub Judice verò, adhuc indecisa pendet quæstio
super iis thesauris, aliisque pretiosis rebus, quæ in sa-
86 cris, vel Ecclesiasticis locis, & fundis existant, an ad
prophanum Fiscum quoque pertineant, vel ad Ponti-
ficium, sive ad ipsam Ecclesiam; utpotè à tempora-
li imperio, ac jurisdictione exemptam, quod varias
de more opiniones habet, à locorum tamen stylis,
vel moribus saltim de facto decisionem id recipe-
re solet, ideóque certam non habet regulam. *Eodem
disc.* 147.

Effossionum autem, seu fodinarum emolumenta,
87 quæ in dies, & tempora percipiuntur, an sortis, vel
fructuum speciem redoleant, sub dotis, ac ususfru-
ctus, & fideicommissi sedibus agitur, cum id rega-
lium peculiarem non percutiat materiam. *Disc.* 160.
de dote.

88 Atque ubi verum, vel interpretativum ex Principis
edicto, vel naturæ beneficio, jus privativum in hujus-
modi mineralium usu, & venditione accedat, eadem,
quæ in salinarum, & salariarum appaltibus dicta sunt,
hujusmodi fodinarum, sive excavationum appaltibus,
vel concessionibus ad certum tempus, penè in omni-
bus congruere videntur, dum non in ipsius materiæ
intrinseco, ac naturali valore, sed in jure vendendi
intra statutum tempus, locatio, & conductio, aliave
fruitio consistere videtur, ut in sua sede latius. *Dis-
curs.* 117. *hoc tit.*

V I I.

*De Fisco, ac juribus Fiscalibus pœnalibus, ac successo-
riis, in bonis scilicet, proscriptorum, aliorumve de-
linquentium sive in vacantibus, vel naufragatis, aut
alias derelictis, certum non habentibus dominum, ac
possessorem.*

IPsius Fisci pertinentia in genere, ex magis commu-
89 ni, receptaque sententia, juris regalis censetur, ut
propterea, quatenùs ad prophanum, vel sæcularem
pertinet, ad solùm Principem, vel ad Rempublicam,
quæ jura Principis habeat, non autem ad subditos,
ac subordinatos Barones, seu domicellos, minusque
ad subditas Civitates pertinere dignoscatur, nisi Prin-
cipis accedat explicitum privilegium, sive illud im-
plicitum, quod ex immemorabili, vel centenaria pos-
sessione, quæ vitiosum non habeat initium, resultet;
Aliqua in Baronibus, vel domicellis, aut subditis Ci-
vitatibus, Fiscali effigie remanente, pro delinquen-
tium punitione, ac pro privatis mulctis, & pœnis,
non autem pro generalibus confiscationibus; Id au-
tem omnium ferè regalium ad instar, certam, ac gene-
ralem non recipit regulam ob nimiùm regionum, ac
principatuum diversam praxim, diversasque leges, ac
stylos, quibus deferendum venit. *Disc.* 160. *&* 161.
hoc tit.

In Episcopis verò, aliisque locorum Ordinariis, ac
Prælatis Ecclesiasticis quæstio est; consuetam habens
non modicam opinionum scissuram, an Fiscum ha-
beant, juraque Fiscalia, vel potiùs unicus sit Roma-
ni Pontificis, vel universæ Catholicæ Ecclesiæ Fis-
cus, idque pariter pro regionum, & principa-
tuum diversis moribus, vel stylis, diversam habet
praxim.

Fisci verò unius, vel alterius posita pertinentia, tri-
plicem ille naturam, seu speciem habet, successoriam 91
scilicet, favorabilem, pœnalem odibilem; Et alteram
magis favorabilem, & privilegiatam, quæ in publi-
cis Reipublicæ, vel principatus bonis, ac juribus
consistit.

Successoria ea est, quæ in bonis vacantibus, nul-
lum habentibus privatum dominum, ac possessorem 92
cadit; Qualia censentur bona naufragata, seu alias ha-
bita pro derelictis, & quæ ex legum civilium placito,
nullius dicuntur, ideóque primo occupantis fiunt, cum
ex generali Principum, vel Republicarum usu publi-
ci, ac regalis juris esse censeantur, ideóque de juribus
Fisci sint.

Frequentius verò, in iis contingit bonis, quæ va-
cantia dicuntur, quia nullum habeant legitimum, te-
statum, vel intestatum, defuncti Domini, ac posses-
soris hæredem, quia nempe non extante testamenta-
rio, nullus intra decimum civilem gradum per agna-
tionem, vel cognationem conjunctus, minusque con-
jux supersit, cum post istos fiscus, hæredis, ac succes-
soris locum occupet, veri ac favorabilis in universo
activo, ac passivo jure successoris, & hæredis perso-
nam gerendo, si defunctus ejusdem Principis subdi-
tus existat; Ubi verò non sit subditus, vel respectu 93
alterius Ecclesiasticæ qualitatis, ab ejus jurisdictio-
ne, ac imperio exemptus, non modica est quæstio,
consuetam habens opinionum scissuram, an fiscum
laicalem, vel potius Ecclesiam particularem cujus ser-
vitio defunctus addictus esset, vel formalem Ecclesiam
diœcesanam, hæredem habeat; Id autem à legitima
consuetudine primam decisionem recipit, eaque ces-
sante, una opinio distinguit inter ea bona, quæ soli
sint, sive loco circumscribantur, atque sub territoriali
jure cadant; Et alia, quæ personæ inhæreant, illam-
que sequantur, ut hæc posterior species personæ na-
turam, seu exemptionem sortiatur, ideóque Ecclesiam
habeat hæredem; Prima verò sub vacantium genere
veniat, atque ad sæcularem fiscum pertineat; Alia
verò probabilior magisque recepta opinio, in sæcula-
ris fisci exclusionem, totum Ecclesiæ defert, iis exce-
ptis bonis, quæ, de ipsius Principis, vel Domini, Rei-
publicæ directo sint dominio, cum quo utile, vel sub-
alternum ob legitimi successoris defectum, excluso
Fisco consolidetur; *Disc.* 149. *hoc tit. & tit. de feud.
disc.* 72. Id autem non ex fiscali, vel regali jure prove-
nit, sed ex natura, seu operatione dominii directi, quam-
vis illud privatum sit, ut utile, & subalternum, de- 94
ficto legitimo hærede, (fisco excluso) ad se attrahat.
Ibidem.

Plures verò pro diversis locorum moribus ultra de-
cimi gradus conjunctos, & conjugem, dantur succes-
sores, qui fisci successionem quoque excludant, eique 95
præferantur; Hospitalia scilicet, Collegia, Congrega-
tiones, & adunantiæ, sive monasteria in bonis novi-
tiorum, ita tamen, ut in hospitalibus, & Collegiis,
aliisque adunantiis, fixa, & perpetua verificetur vitæ
addictio; Id autem neque certam ac generalem re-
cipit regulam, quam in singulis regionibus, vel di-
tionibus consuetudo præbet. *Dicto disc.* 149. *& in sup-
plemento.*

Præfata in Clericis, & Ecclesiasticis personis quæ-
stione cadente laicalium bonorum respectu, quæ ex 96
majorum successionibus, vel ex personali industria
aliove fortunæ beneficio, ac alias quam Ecclesiæ, vel
clericatus occasione parta sint, ut prophani patrimonii
censeantur, ideóque prophanum legitimum habeant
hæredem: In aliis etenim, qua sub Ecclesiastico ca-
dunt patrimonio, dubitandi occasio abest, dum in eis
clericus Ecclesiam habet hæredem necessarium, ali-
ter disponendi interdicta facultate, quam peculiare

indultum Apostolicum non tribuat, eaque accedente,
illam habet conditionem, ut ad exercitium deduca-
tur, quo cessante, vel effectum non sortiente, sub-
intrat regula, quæ Ecclesiæ assistit, cum dispensa-
tivum indultum fisco prodesse non debeat. *Dicto
disc.* 149.

In iis quoque juribus, quæ spiritualia sint, vel an-
97 nexam habeant spiritualitatem, ista fiscalis successio
non admittitur, ut in Ecclesiastico jurepatronatus,
ex magis probabili sententia, praxis docet; Nisi de
illo agatur, quod reale sit, ipsis bonis annexum, eo-
rumque accessorium, cum tunc bonorum dominum,
ac possessorem sequatur. *Tit. de jur. patron. dis-
curs.* 38.

Altera verò pœnalis, ac odibilis est fisci successio,
98 quæ anomalæ hæreditatis speciem redolet, in proscri-
ptorum bonis generaliter cadens, sub universali om-
nium bonorum confiscatione pro forensi loquendi usu,
explicari solita.

Duplicem verò speciem ista successio apud Juri-
stas habet, unam scilicet ex juris communis disposi-
tione manantem, qualis est ea, quæ pro utriusque di-
visione, ac humanæ majestatis læsione resultat; Alte-
ram verò, quæ ex locorum, vel ditionum, seu prin-
cipatuum legibus particularibus, pro aliquibus manat
criminibus, quibus jus commune hanc non indixit
pœnam, ut temporalis Ecclesiæ Ditionis, vel prin-
cipatus frequentior fortè praxis docet, ut ea crimina,
quæ capitis pœnam habent, hanc alteram publicatio-
nis bonorum, pro regula penè generali, annexam ha-
bere videantur.

Hinc manat quæstio, an in uno territorio, vel prin-
cipatu, sequuta confiscatio, omnia complectatur bo-
na, quæ in aliis territoriis, vel principatibus quoque
99 existant, ad singulorum Principum, vel dominorum
favorem, ita quolibet in suo confiscante; Idque ni-
miam habet opinionum scissuram, pluresque recipit
distinctiones, ac declarationes compendio incongruas,
ideóque in sua sede videndas. *Hoc tit. disc. 161. in sup-
plemento.*

100 Regulis juris quoque illud est, ut fiscus ea bona
capiat, quæ ab indignis auferri, atque fisco applicari
lex disponit. *Dicto disc.* 160. Ubi verò de veris, vel con-
tumacialibus pœnis, vel mulctis particularibus à lege,
vel ab homine dictis agitur, ad juris regalis non est,
101 sed cuilibet Judici, vel magistratui congruit; Certa &
generali regula neque desuper cadente, ob diversam
ditionum, ac principatuum praxim, diversasque leges,
vel stylos.

Plura verò in hoc jurium fiscalium pœnali genere
102 cadere solent, quæ applicationem, vel pertinentiam
percutiunt, sive an, quæ in vita delinquentis decla-
rata non sunt, post mortem, declarationem, vel pro-
sequutionem habeant; Vel an fiscus illo transmissio-
nis beneficio potiatur, quo alter hæres potiri debe-
ret, ac similia non ipsum jus regale in habitu, vel
substantia, sed ejusdem modum, vel exercitium res-
picientia, quæ proindè in sua sede videnda sunt. *Di-
cto disc.* 160.

Præcipua cadente quæstione super hominis privata
facultate, illud fiscale jus, in aliquibus bonis tollen-
di, vel prohibendi, ut in iis præsertim praxis docet,
quæ ex alterius ultima voluntate, vel dispositione ob-
103 venientia, hanc habeant legem, ut fisco non quæ-
rantur; Aliquibus hanc potestatem negantibus; Affir-
mantium verò magis communis receptaque opinio est,
ubi positivæ fraudis in dubio non præsumendæ pro-
104 batio non accedat; *Dicto disc.* 160. Adeo favorabilis hac
dispositione reputata, ut etiam, ea complectatur bona,
quæ necessariam habeant successionis, vel dispositionis
speciem, gravamen eis adjiciendi interdicta facultate;
qualis præsertim ea est liberorum, vel parentum neces-
saria portio, quæ legitima dicitur. *Ibidem.*

Filiorum quoque numerus ex legum civilium pla-
cito hoc fisci pœnale jus impedit, vel minuit; Quod 105
tamen certam non recipit regulam pro adversa ditio-
num, ac principatuum praxi ex legum, vel morum
diversitate manantem. *Dicto disc.* 160. Eaque diversa
quoque est in eo fiscali jure, quod pro filiorum crimi-
ne à parentibus legitimam quoque aufert eis debitam.
Ibidem.

Restitutiones criminosi in gratiam Principis varias
quoque producunt quæstiones super publicatorum 106
bonorum recuperatione, diversam pariter habentes
praxim, vel decisionem, pro diversis legibus, vel mo-
ribus, sive pro diversa restitutionis formula, vel te-
nore, ideóque pariter certæ, ac generalis regulæ inca-
pacitatem id habet, cum similibus in sua sede recensi- 107
tis. *Disc.* 148 & 160.

Altera demum illa est fisci species, quæ, publico-
rum jurium, sive dotis reipublicæ, vel principatus ad-
ministrationem percutit; Istaque omnium favorabi-
lior, magisque privilegiata est fisci species, præsertim 108
verò, pro tacita hypotheca, vel potioritate adversùs
anteriores creditores, in bonis postea quæsitis, aliis-
que pluribus privilegiis, & favoribus, quæ fisco ad-
versus debitores, & administratores conceduntur; Ea
etenim pœnali fisco denegantur, ac etiam alteri suc-
cessorio, quamvis magis favorabilis censeatur, dum
jure privati utitur; Ideóque illa juris regula, quæ in
dubio pro fisco judicari debere decernit, tertiam hanc
fisci speciem percutit, non autem alias priores, præser-
tim verò secundam pœnalem, quæ oppositam potius
habet regulam, ut contra fiscum in dubio sit judican-
dum, quodque sub bono Principe fisci causa semper
mala sit. *Dicto disc.* 160.

Ea tamen, quæ à prima, vel secunda specie obve-
niunt, tertiæ favorabilis, ac privilegiativæ speciem 109
sortiuntur, illorum scilicet bonorum, vel jurium res-
pectu, quæ fisco jam quæsita sint, quodque tanquam
fiscalia bona, vel jura sub generica fiscalis patrimonii
administratione sint posita, at adversùs administrato-
res, vel occupatores idem, ac generale sit privile-
gium, ad instar eorum, quæ odibili usurarum, vel fru-
ctuum specie in jure statuta sunt, quod licet ad super-
fœtationem, vel anatocismum inhabiles penes debito-
rem sint, penes tamen administratorem, vel tertium
indifferentium bonorum, ac sortis naturam sortiantur,
ideóque novos fructus, vel usuras producere prohibi-
tionem non habeant.

Fiscalium bonorum, vel jurium administratoribus,
ac etiam Appaltatoribus pro diversis regionum, ac 110
principatuum legibus, vel stylis minus fideles red-
dentibus rationes, seu alias jura fisci fraudantibus,
graves indictæ sunt pœnæ, in Ecclesiæ præsertim tem-
porali ditione, ultra censuras aliasve personales pœnas
decupli, quæ diversas producunt quæstiones non de
facili sub compendio cadentes, ut in aliis plerisque
contingit, ideóque in sua latiori sede videndas. *Dis-
curs.* 129. & *seqq.*

VIII.

De Monetis.

Regalis juris esse facultatem cudendi monetas non
ambigitur, ideóque Baronibus, ac Domicellis, vel
subditis civitatibus jura supremi principatus non ha- 111
bentibus denegari non dubitatur, nisi supremi Princi-
pis indultum accedat.

Quamvis autem ille, qui supremi Imperii, ac prin-
cipatus jura in sua ditione obtinet, positiva, vel hu-
mana lege, cui dispensare, vel derogare potest, solu-
tus sit; Illam tamen directivam vim, quam etiam ex 112
humana lege Princeps patitur, in hoc monetarum ju-
re, magis fortè, quàm in aliis sentire videtur, ut bonæ
ligæ,

ligæ , seu materiæ ad ejus intrinseci valoris normam monetam cudere debeat;Ita quoque publici boni principatus , ac Reipublicæ politicis exigentibus rationibus , ob ingentia damna , & præjudicia, quæ subjectis populis , ipsique Reipublicæ , vel principatui deterior monetæ qualitas producit ; *Hoc tit. disc.*126. *& seqq.* Ideóque in ea , cui major , & accidentalis immeri-
113 tus valor ex Principis auctoritate tribuitur , gabellæ , seu collectæ speciem inesse videtur eodem modo , quo in sale aliisque jus privativum habentibus, ut superius adnotatur. *Ibidem & in Miscellan. Eccles. disc.* 4.

Adhuc tamen istius quoque regalis juris species cer-
114 tæ, ac generalis regulæ incapacitatem patiuntur, ob consuetam dirionum , ac principatuum legum, ac praxis diversitatem , idcóque fatuitatem redolet , cum antiquis Romanorum legibus, vel cum iis Interpretum traditionibus , quæ ab eis derivantur, ubi procedere , cum tunc diversa esset ratio , quod unum esset Imperium cum unica lege , & Principe.

Privati verò potiùs , quàm publici juris sunt illæ,
115 quas frequenter forus audit , quæstiones , super monetarum alterato valore , an creditorum , vel debitorum commodo cedere debeat , sive an obligationis , vel solutionis tempus inspici debeat , idcóque sub crediti, & debiti , & Ecclesiasticarum pensionum sedibus id potius cadit , ibique videndum. *Dicto disc* 126. *& seqq. hoc tit. de cred. discurs.* 139. *&* 146. *& de pension, disc.* 34 *&* 35.

Criminum quoque sedem , seu materiam potius,
116 quàm Regalium percutit monetæ fabricatio,vel falsificatio,seu tonsio ; Illa juris regularis inspectione cadente , quæ fori competentiam , super hujusmodi causarum cognitione , vel criminis punitione percutiat , an scilicet privativa ad Barones aliosve inferiores magistratus, ipsi s Principis , ejusque magistratuum cognitio , & competentia sit ob ejus majestatis , vel regalis juris læsionem.

Internum verò magis , quàm externum forum illæ percutiunt quæstiones , quæ de facultate contrahendi pecuniam , reprobationi destinatam habentur , quando imminentis prohibitionis habeatur notitia.

Privati quoque juris altera est quæstio , an vectiga-
117 lium, aliorumque publicorum jurium , vel privatorum etiam bonorum conductori , vel administratori , eam liceat solvere jam reprobatam pecuniam,quæ ante prohibitionem exacta sit , quam respuendi facultas non erat. *Disc.*68. *de credit.*

I X.

De pluribus Regalium speciebus , nempe , De nundinis , & mercatis ; De ponderibus , & mensuris ; De juribus privativis , & prohibendi ; De tractis , extractionibus , & Represaliis.

118 **P**Ublicas , ac solemnes nundinas celebrandi facultas ex magis recepto juristarum sensu , regalis juris est , idcóque nonnisi ex Principis privilegio explicito , vel eo implicito , quod ex immemorabili , vel centenaria resultat , ea competit ; Triplici id suadente ratione ; Ea nempè ob præjudicium , quod publicis vectigalibus & dohanis resultat ; Altera jurisdictionis magistri nundinarum , quæ ordinariis Judicibus , & magistratibus, cum extraordinariis insolitis processibus summariis, ac inordinatis more castrorum potius,quàm Civitatis præjudicat ; Et tertia , politica vel status ob magnam populorum etiam exterorum , & non subditorum affluentiam , ac adunantiam , quæ Principi suspecta esse debet.

Ubi ergo præmissæ non urgeant rationes , quia sci-
119 licet de illis minoribus , ac privatis nundinis agatur, quæ ex alicujus solemnitatis causa , sive pro victualium meliori usu , ut monopoliis revenditorum occurratur ad privati populi commoditatem , ac absque his exemprionum , & jurisdictionis circunstantiis fiant , & quæ ad differentiam , sub mercati vocabulo explicari solent , jus regale non intrat ; Bene tamen localis magistratus licentia, seu facultas desideratur , ob generaliam adunantiarum prohibitionem , ut conventiculis , & tumultibus occurratur ; Quæstione disputari solita, super privilegiariva facultate, publicas,ac solemnes nundinas celebrandi , an per diurni temporis non usum amittatur ; Sive an obrenta facultas revocatione , vel annullatione digna sit ob præjudicium , quod alterius loci nundinis inferatur ; Vel an liceat consuetum locum immutare , cum similibus. *Disc.*131. *&* 132. *hoc tit.*

Pondera , & mensuras , juris communis dispositione attenta , cujuslibet loci Magistratus statuere 120
potest , ut venditorum fraudibus , ac deceptionibus occurratur ; Ex quodam tamen pene generico principatuum , vel provinciarum usu , de juribus regalibus ad Principem pertinentibus, reputari soleant, vel ex ratione , ut in universo principatu pro majori subditorum commoditate unica sit , ac uniformis ponderum , & mensurarum taxa , vel quia jus prohibendi usum aliorum ponderum , & mensurarum, quæ publicum stygma , vel signum non habeant , sub zecchæ vocabulo explicari solitum , vectigal , seu gabellam implicitam , seu occultam habeat. *Disc.*130. *hoc tit.*

Eadem implicitæ gabellæ publicive oneris ratio magis , quàm altera , impeditæ , vel ademptæ naturalis libertatis , frequentius inter jura regalia recense- 121
re facit privativa , seu prohibendi , ac respectivè cogendi jus, in illis usibus , qui humano victui , vel commercio necessarii sint juxta ea , quæ de sale infinuata habentur , ut in molendinis , furnis , macellis , aliisque tabernis , & Apothecis victualium , habetur ; Ubi tamen non extrinseci , ac alterari pretii utilitatem id percutiat , sed solùm , ut monopoliis occurratur , sub cujuslibet Magistratus potestate cadit ; Regulariter autem jus privativum , extrinsecum ac alteratum rerum pretium producit , atque vectigalis , vel gabellæ speciem redolet , idcóque non nisi ex Principis privilegio explicito , vel ex eo implicito , quod ab immemorabili , seu non vitiosa centenaria resultat , Baronibus, & Domicellis, subditisque Civitatibus , multo magis privatis , id non conceditur nisi justa causa , quæ ob aliquod accidens ex juris communis dispositione , vel aliquam desuper provisionem per locorum magistratus adhiberi posse suadeat , ut in penurioso , vel alias calamitoso tempore praxis docere solet , *Disc.*144. *&* 145. *hoc tit. & in supplemento.*

Frugum , ac victualium aliarumque mercium , & rerum extractionibus prohibitio extra Ditionis , vel principatus fines , ubique meritò viget ; Duplici con- 122
grua ratione impellente ; Ea nempe , ut publicæ occurratur annonæ , & ne mercatorum , ac dardanariorum avaritia , penuriam in eo loco introducat , in quo natura , benefica , & liberalis fuit ; Et altera , ut Principis , ac Reipublicæ intersit , inquirere , ac scire , ad quæ loca , per quasve personas ex propria Ditione , fruges , ac merces aliave bona evehantur , ne cum hostibus , vel suspectis id sequatur ; Idcóque juris regalis est tractatuum , seu extractionum , concessio , quæ ex communi usu loci , temporis , ac modi , taxam , seu regulam habere solet ; Certa tamen ac generali desuper non cadente regula, cum à singulorum principatuum legibus , vel stylis , vel à singularum concessionum formulis decisionem recipiat.

Ejusdem verò concessæ facultatis exercitium, acci-

 dentalis

dentalis superventa penuria, sive publicæ annonæ ne-
cessitas, vel oportunitas, justè impedit, quamvis one-
rosam, & correspectivam causam concessio foveat cum
debita refectione, vel deductione ejus, quod interest.
Disc.133. & in annot.

123 gum civilium dispositione attenta, reputatur, sub
Annona verò, privati juris cujuslibet Civitatis le-
Principis tamen protectione, quæ magis proxima il-
lius Civitatis est, in qua sit sua sedes; Ideoque cala-
mitosi temporis qualitate, vel dardanariorum malitia,
aliave simili justa causa impellente, Ordinariis, ac
inferioribus magistratibus, facultas est cogendi, ad
victualium, ac rerum venditionem, vel respectivè em-
ptionem, aliquo justo quoque pretio taxato, quod ju-
ris tertii positivam læsionem non redoleat; Illa verò
juris regalis, ac fiscalis annonaria provisio reputatur,
quæ Principis, vel Reipublicæ peculiare munus con-
cernat, pro gratuita scilicet in toto, vel in parte panis,
aliorumque victualium distributione populis facienda,
idque illum præsertim percutit effectum fiscalis exem-
ptionis à vectigalibus, & gabellis. *Disc.44. & 45. &
145. in supplemento.*

Represaliarum concessio juris regalis censetur, cum
124 illæ legum prohibitionem habeant, ideòque alium non
pertinent, nisi ad illum, qui legibus derogandi, vel
dispensandi potestatem habeat, quod tamen à locorum,
vel Principatuum stylis, vel moribus recipit regulam.
Disc.148. hoc tit.

X.

***De Mari, Fluminibus, Lacubus, Portubus, Ripis, Sil-
vis, Montibus, Forestis, Piscationibus, vel piscatio-
num juribus; Venationibus, pascuis, aliisque usibus, &
eorum prohibitionibus.***

Legum civilium dispositione attenta omnia hæc
publici juris esse censentur, ut sub Principis qui-
125 dem, vel Reipublicæ protectione, ac dominio habi-
tuali esse censeantur, Quoad usum verò, ac fruitio-
nem, omnium sunt, cum cuilibet in mari, vel lacubus
aut fluminibus piscationis, vel navigationis usum, at-
que in Silvis, montibus & forestis illum venationis na-
tura concedere videatur.

Communis verò quædam introductio, juris rega-
lis efficit illas maris, seu lacuum, & fluminum, seu
126 fontium, ac etiam nemorum, & forestarum partes,
in quibus natura, præter communem consuetudinem,
magnam, ac extraordinariam exercuerit liberalitatem,
cum magna piscium, vel avium, aliorumve anima-
lium, vel pascuorum aliorumque fructuum copia, ut
propterea piscatio, seu venatio, illam non habet in-
certam, ac laboriosam aleam, quam pro magis com-
muni usu habere soler, sed potius magnum redoleat
proventum.

Ea etenim nimium probabilis ratio, quæ magna-
rum fodinarum occasione superius insinuata est, ju-
ris regalis hæc effecit, ut ea liberalitas, quam in lo-
co natura exercuit, non in aliquorum potentium, &
præoccupantium privatam, sed in omnium incolarum
publicam, & coæqualem cedat utilitatem, quæ in-
esse dicitur, ubi ad Principis, vel Reipublicæ ærarium,
hujusmodi naturalis beneficii emolumenta pertineant,
ita iis consulendo publicis oneribus, quæ alias cum
ipsorum incolarum collectis, vel contributionibus, &
gabellis ferre oporteret. *De feud. disc. & hoc tit. disc.
147. & 134.*

Eadem quoque ratio publici juris efficit omnium
commoda, & insolita pascua in vectigalium, & doha-
narum rubrica superius insinuata, occasione explican-
di opus fidæ, diffidæ. *Disc.94. & 95.*

Piscationis igitur, seu venationis prohibitionem fa-
cere Baronibus, & domicellis, vel subditis Civita-
tibus non conceditur, sed de Principi reservatis est,
ideòque ejus privilegium exigitur, explicitum, vel 127
sæpius enuntiatum implicitum; Nisi ratio privati do-
minii aliter exigat; Ecclesiasticæ Immunitatis desu-
per cadente quæstione, quæ à distinctionibus in suis
sedibus latius recensitis decisionem recipit, an scilicet
hujusmodi prohibitiones, quæ ex Principis aucto-
tate, vel privilegio fiant, sive per Barones, vel domi-
cellos, vel subditas Communitates, in quibus eas fa-
cere liceat, Clericos, & Ecclesiasticos afficiant. *Disc.134.
& Miscellan. Eccles. disc.40.*

In illis præsertim pascuorum prohibitionibus hu-
jusmodi quæstione cadente, quæ ex concordi Civium 128
consensu in aliquibus territorii partibus per Commu-
nitates fiant, sub bannitarum, seu defensarum vocabu-
lo explicari solitis, ut ita cum illarum pascuorum pre-
tio, ac emolumentis, publicis occurratur oneribus, ac
indigentiis, quod ab aliis distinctionibus recipit deci-
sionem. *Tit. de servitut. disc.35. & seqq.*

Quamvis item cuilibet privato communis sit, flu-
minum, seu lacuum, aliarumque aquarum in publico
solo existentium usus pro molendinis, sive ædificiis, 129
vel pro hortorum, ac pratorum irrigationibus, ut
præoccupantis potior conditio sit, alterius tamen usu,
vel industria non impeditis juxta varios locorum, ac
Regionum mores; In navigabilibus tamen, vel quæ
alteri navigabili deserviant, sive aliam habeant publi-
cæ causæ rationem, id non conceditur, ideòque juris
regalis censentur, cum hæc publica causa, vel commo-
ditas privatarum aquarum fundorum, ac prædiorum
dominis usum, ac libertatem impediat. *Tit. de servit.
disc.31. & hoc tit. in supplemento disc.171.*

Illa autem impedimenta, quæ navigationis maris
naturali libertati præstantur, pro vectigalium, seu pe- 130
dagiorum solutionibus, vectigalium, ac pedagiorum,
seu gabellarum materiam concernunt, ut in eorum ru-
brica superius insinuatum est; Alia verò quæ maris ju-
risdictionem, vel dominium, aliamve superioritatem
concernunt sub politicis potius, quàm legalibus cadunt
regulis, ac rationibus.

Portuum maris jus publicum, ac regale in habi-
tuali dominio, ac protectione dicitur, omnium verò 131
commune quoad usum, eodem modo quo de ipsius
maris navigatione habetur, ut propterea, hostibus,
vel suspectis prohibeatur ingressus. *Discurs.129. Ve-
ctigalium*, & pedagiorum materiam potius concer-
nentibus illis oneribus, quæ pro ipsorum ingressu
ac mora ferre pro diversis locorum moribus con-
gruit; Idemque in maris ripa statutum est, ut in
nullius dominio, in omnium verò usu sit. *Dis-
curs.138.*

Diversa verò est Fluminum, & lacuum ratio, ut ri- 132
parum, & portuum, ac adjacentium arborum priva-
tum sit dominium adjacentium prædiorum, ut naviga-
tionis usus, & commoditas non impediatur, nisi aliud
suadeat consuetudo; Quamvis etenim in hac regalium
lege, ripatica inter jura regalia censeantur: Vecti-
galium tamen, seu pedagiorum speciem id potius re-
dolet. *Ibidem.*

Super portuum libertate quæstiones forus audire 133
solet, tam pro publicorum onerum, & vectigalium
exemptione, quàm pro confluentium securitate, quæ
sub salvi conductus vocabulo ex communi loquendi
usu explicari solet; Ac etiam pro ementium, & con-
tractantium assecuratione, quodque aliena bona, &
merces à dominis molestias non recipiant, ubi citra
fraudem id sequatur, quod tamen certam ac genera-
lem non recipit regulam, cum à regionum, vel prin-
cipatuum legibus, vel stylis decisionem expectet; Id-
que nundinis, aliisque publicis emporiis commune esse
solet. *Dicto disc.129.*

XI.

X I.

De locis , & Viis publicis ; Et de Angariis , & perangariis , aliisque servitiis.

Ac etiam de jure publici belli , ac de armamentis , & fortificationibus.

Et de jure creandi titulatos , & Barones , concedendi nobilitatem , creandi Doctores , & Notarios , & erigendi Universitates , & Academias.

THeatra , aliave publica Civitatum loca , & viæ
134 publicæ ac fluminum pontes juris communis dispositione attenta , sub Principis protectione , & sub Civitatum , intra quarum fines , & territoria existant , dominio habituali ; In actuali autem , ac prohibitivo dominio sunt nullius , dum sub omnium publico , & communi usu esse dicuntur ; Nulla Baronum , vel domicellorum habita mentione , cùm Romanorum legibus isti non innotescant. *Disc.* 135. *& seqq.*

Ob illam verò status mutationem , quam penè in omnibus aliis rebus , Romani Imperii scissura , totque principatuum , ac dominiorum divisio , induxe-
135 runt , certa , ac generalis desuper statura non est regula , ob ditionum , ac principatuum diversas leges, ac stylos , præsertim verò super secunda dominii specie , an potius penes locorum Communitates , vel penes Barones. & domicellos existant ; Quod etiam de fluminibus , forestis , aliisque publicis , & communalibus bonis , sub quæstione est, quæ pariter à locorum diversa praxi decisionem recipit, *Tit. de feud. disc.* 2, *& in annot.*

Ubique tamen , ex Juristarum communi sensu
136 receptum videtur , ut hæc & similia , juris regalis esse censeantur ; ad aliquos effectus diversam pariter habentes praxim , pro eisdem Ditionum , ac principatuum diversis legibus , ac moribus ; Primò nempè ad illum juris prohibendi liberum usum , sive aliquibus privativam facultàtem concedendi , ut in eis faciant , vel aliis facienda concedant , quæ alias omnibus communia esse debent , ut in Civitatum plateis frequens praxis docet. *Dicto discurs.* 135. *&* 142. *& in annot.*

Secundò ad effectum indicendi pedagia , aliaque onera pro illo transitu vel usu , qui alias liber , & publicus est.

Tertiò pro privativa competentia , seu cognitione criminum , quæ in viis publicis , aliisque locis hujusmodi patrari contingat , quasi quod ita lædi quodammodo dicatur majestas Principis, sub cujus custodia, & protectione existunt,

Et quartò super cura & refectione , & jureque indicendi collectas , & contributiones , pro constructione, & refectione , seu custodia , cum similibus , certam tamen , ut præmissum est non recipientibus regulam, ob legum , ac morum insinuatam diversitatem. *Disc.* 139. *cum pluribus seqq.*

Viarum autem , ac pontium , aut similium locorum , publico usui deservientium , duplicis generis,
137 forus quæstiones audit ; Primò nempè inter privatos prædiorum dominos , intra quorum fines viæ existant, aliosque privatos , vel populos , super libertate , ac jure transitus , viæque publicæ substantia , seu qualitate , cum illæ quæstiones , quæ privatam transitus, vel usus facultatem jure servitutis percutiunt , sub diversa servitutum sede cadant. *Disc.* 136. *& seqq. & tit. de servit. disc.* 23.

Et altera inter Principem , ejusve magistratus ; & Barones , seu Domicellos , vel Communitates , super viarum, pontium, aliorumve locorum hujusmodi qualitate , an juris regalis , magisque publici totius principatus ad præmissos aliosva similes effectus existant, vel potius publici quidem juris , comparativè ad privatum dominium singulorum dicantur, privati autem, seu localis , comparativè ad præmissam majorem publicitatem.

Illæ siquidem viæ verè publicæ , atque juris regalis , sub immediata supremi Principis cura , & prote-
ctione esse dicuntur , quæ juxta regionum , varios 138
loquendi usus , Consularium , seu Militarium , aut Basilicarum , vel Regiarum , seu Romanarum stratarum , nuncupationem habentes , ab una Civitate ad alteram , sive à Civitate ad Mare , vel ad publicum navigabile flumen , initium ac finem habeant ; seu alias inter duas verè publicas existant extremitates, adeò ut , non unius , vel aliquorum adjacentium populorum , pro eorum privata communicatione , usum concernant , sed pro universo humano commercio totiusque orbis habituali commoditate deserviant.

Istæque viæ , quas discretè Urbis loquendi usu Romanas appellat , sunt illæ quas leges civiles publicas reputant , aliæ verò privatarum , ac respectivè vicinalium vocabula sortiuntur , quamvis comparative ad illas merè privatas vias , quarum usus jure simplicis servituris competat , publicæ quoque sint; Ideoque super una vel altera specie , seu qualitate, facti potius , quàm juris cadunt quæstiones , certam proindè , ac uniformem non recipientes regulam , utpotè à singulorum casuum qualitate , & circunstantiis decisionem expectantes. *Discurs.* 136. *& seqq.*

Quamvis autem verè publicarum , ac militarium,
vel consularium refectio Reipublicæ sumptu , vel ex 139
omnium populorum æquali onere , & contributiona facienda sit , inæqualitas tamen aliquando dignoscitur pro majori , vel minori populorum usu ; Idemque de fluminum pontibus , aliisque hujusmodi ; Privatarum autem ad Communitates , vel populos , quibus principaliter deserviant. *Ibidem.*

Regalis quoque juris censeatur angariæ , & pe-
rangariæ , quæ certi servitii necessitatem præferunt 140
à mercedis præstatione , vel exemptione distinctionem recipientes ; Ea etenim , quæ naturali libertati adversantur , atque invitos ad alienum servitium cogunt , utpotè legibus contraria , non nisi ex privilegio Principis , qui legibus derogare potest , obtinentur ; Nisi diurna immemorabilis , vel centenaria possessio , privilegii præscriptionem inducat ; Adhuc tamen omninò certam , ac generalem id non recipit regulam , ob diversas Ditionum , ac principatuum leges , vel mores , ex quibus etiam major , vel minor usurpationis , vel concessionis mala præsumptio , vel juris resistentia manat , ideóque pro locorum qualitate , factique circunstantiis decisio regulanda est. *Tit. de feud. disc.* 51. *&* 65. *& hoc tit. disc.* 146.

Publici belli jus (quisquis antiquorum temporum fuerit stylus) ex communi ubique recepto sensu , de
Regalibus est majoribus , ac primi ordinis , Supremo 141
Principi privativè competentibus , ut inferioribus non facilè concedatur ex eo privilegio , quod in aliis regalium generibus manare solet. *Tit. de feud. discurs.* 52. *&* 58.

Sub hoc autem belli jure , pro magis communi,
ac recepto usu , terrestria , ac maritima armamenta, 142
arciumque munitiones , aliæve fortificationes cadunt, illa fortium domorum , seu palatiorum munitione , seu fortificatione subdita , ac inferioribus concedi solita , quæ pyratarum , seu bannitorum , & lattonum, vel privatarum inimicitiarum tutelam concernat, quod pariter certam , ac generalem non recipit regulam pro diversis ditionum ac principatuum legibus ac moribus.

Dignitates Principum , Ducum , Marchionum ,
Comitum , & Baronum conferre solius supremi Prin- 143
cipis

cipis est, ideóque primarii regalis juris censetur; Idemque in nobilium ac rectorum feudorum concessione hodierna praxis docet, quidquid servaret antiquitas; Ideóque ut in propria feudorum sede babetur, ea quæ per subditos, ac inferiores conceduntur, impropria feuda potius censenda sunt, ex præfato publici belli privativo jure, cum verum feudum primi ordinis militiam redoleat, ideóque nonnisi habenti jus publici belli hos milites constituere conceditur. *Dicto disc.52.de Feud.*

Doctoratus gradum, vel Notariatus officium con-
144 cedendi facultas, juris quoque regalis est; Cujus etiam censentur, publicarum Universitatum vel Studiorum, seu Academiarum erectio.

Nobilitatis item concessio est de Regalibus, quoniam reddere nobilem illum, qui ex natura, vel
145 legis dispositione sit ignobilis, atque ita verum reddere id quod verum non sit, solius est Principis, qui legibus derogandi facultatem babet; Civitatibus, vel Collegiis aut nobilium adunantiis facultate competente, eorum gremio adscribendi eos, qui nobilitatem juridicam jam habentes, tanquam tales agnoscantur, ot proindè, non collationem nobilitatis, vel status mutationem, sed veritatis agnitionem, ejusque declarationem, quod jam inest, id redoleat, sive pro ipsorum recipientium privato præjudicio, eodem modo, quo subditis Civitatibus civilitatem concedere fas est, ut in præeminentiarum magis peculiari sede advertitur. *Tit. de Præminent. disc.30. & 35. & in aliis.*

Magistratuum creatio justitiam ministrandam in
146 Regalium lege inter hæc jura recensetur; Contrarium verò praxis docet, ut Barones, & domicelli, ac etiam subditæ Civitates hanc babeant facultatem; Ideóque illis videtur Magistratibus referendum, qui universalem in tota ditione, vel principatu habeant potestatem.

XII.

De potestate condendi leges, eisque derogandi, de jure concedendi gratias tertio præjudiciales, vel tollendi jus tertii, ac revocandi concessiones, seu alias inhabiles reddendi habiles, remittendique delicta, & pœnas aliasve similia faciendi, quæ jure prohibita sint.

NOvas leges condendi, atque antiquas corrigendi, seo moderandi, aut eis dispensandi facultas, juris regalis, supremique Imperii est, ideóque soli
147 Principi conceditur, non autem subditis Civitatibus, vel Baronibus, & domicellis, aliisve Magistratibus, nisi ipse Princeps concedat; Vel nisi de eo majori Magistratu agatur, qui ob absentiam Principis ejus vicariam potestatem in omnibus exerceat, ut (ex. gr.) In Italia in Proregibus Regnorum utriusque Siciliæ,
148 & Status Mediolani Gubernatoribus praxis docet; Quamvis etenim alii in eadem Italia supremi, ac primi ordinis habeantur Magistratus, omnium penè jurium regalium, supremive Imperii exercitium habentes, cum aliqua etiam potestate in casibus particularibus dispensandi legibus, vel aliqua eis adversantia demandandi, ut (ex. gr.) in Ecclesiæ Romanæ temporali Ditione Italica plures sunt Apostolicæ Sedis Legati, qui aliquarum Provinciarum vel Civitatum regimini præficiuntur, adeò ut Principis vicarias partes, ac figuram gerant, non tamen absque pontificia specifica auctoritate, vel confirmatione, ista conceditur facultas, ordinandi leges, antiquis contrarias, jurisque communis directè correctorias constitutiones, aliquas legum species condendo in iis, quæ secundum, vel præter commune jus esse dignoscantur, sive ejusdem juris interpretationem contineant, cum pleraque juri contraria specialibus indultis, & facultatibus referenda veniant.

Aliis verò inferioribus Magistratibus, vel subditis, mereque subordinatis Civitatibus, ac domicellis, & 149
Baronibus, generaliter statuta, & leges condendi absque Principis prævia licentia, vel subsequuta confirmatione, facultas denegatur; Et eo magis in enunciata Ecclesiæ temporali ditione, ob Ægidianæ Constitutionis præscriptum, iis exceptis, quæ ipsius juris communis observantiam, vel declarationem, ubi dubium sit, concernant; Sive ubi de illis agatur legibus, quas in rei propriæ concessione Baro, vel Civitas adjiciat, cum eam speciem redoleant illarum conventionalium legum, quas in contractibus cuilibet privato adjicere licet.

Non omnis tamen ejusdem Principis confirmatio, 150
ad id sufficiens reputatur, sed in iis, quæ juri communi, seu etiam particulari, ab ipso Principe specificè confirmato, contraria sint, illa confirmationis species desideratur, quæ in forma specifica dicitur, inserto scilicet ipsius legis tenore; Sive quod alias de certa ejusdem Principis scientia constet, ut in iis confirmationibus praxis docere solet, quæ prævia alicujus Magistratus, vel Congregationis examine, ac voto, concedantur.

Altera verò species confirmationis, quæ præfata circumstantia non accedente, in forma communi dicitur, in iis, quæ juri contraria sint, insufficiens reputatur, solúmque prohibitionis obstaculum tollit, in iis, quæ juxta, vel pariter leges statuantur.

Istarò verò speciem, vel naturam, habet illa confirmatio, quæ præsumpta dicitur, quia nempè ex sola longissimi temporis observantia præsumatur, nisi de iis agatur, quæ favorabilia potiùs quàm odiosa dicenda sint, utpotè restitutiva antiquarum legum, quas moderniores aboleverint, ut in statutis fœminarum, & cognatorum exclusivis, atque agnationis favorem concernentibus pro nostris Italiæ moribus receptum habemus; Vel nisi immemorabilis, aut centenaria observantia sit à vitioso initio non infecta, ea cujus consueta virtute, ac operatione, meliorem titulum specificæ confirmationis allegare liceat; Aut quod de illius Civitatis, vel Domicelli lege agatur, quæ in statu libero legislatoris, condita sit, quamvis obsequens ejusdem status immutatio subjectionem produxerit, si novus superior cum consuetis legibus continuari concesserit, vel permiserit. *De hac materia legum, & statutorum titul. de judiciis discurs. 35. & tit. de success. ab intest. pluries.*

Gratias tertio non præjudiciales, à jure tamen exorbitantes, atque legum correctionem, vel dispensa- 151
tionem implicitè continentes, concedendi facultas pariter juris regalis, supremique Imperii est, illegitimos nempè legitimis natalibus restituendi pro honoribus aliisque effectibus, qui tertii jus non tollant, neque lædant; Sive delinquentibus, & criminosis, præsertim verò condemnatis indulgendi, quando Patris offensæ præjudicium cesset, ob ejus pacem, seu consensum, cum similibus, quæ licet merè gratiosa sint, quia tamen legum correctionem implicitam habent, jus Reipublicæ in universum lædere videntur; Ideóque subditis Baronibus, & Domicellis, vel Magistratibus, id pro regula non conceditur, nisi ejusdem Principis privilegium, vel generalis, aut particularis legitima consuetudo hujus regulæ suadeat limitationem.

Magis verò extrà quæstionem, negativa regula lo-
cum obtinet, ubi de concessionibus, & gratiis ter- 152
tio præjudicialibus, quæ alienum jus tollant, minuant, vel impediant, agatur; Istam etenim potestatem,

tem, ipsimet Principi, qui supremi Imperii jura ha-
beat, absque publicæ necessitatis, vel utilitatis justa
causa, quamplures denegant; Magis verò commu-
nis, usuque recepta opinio, pro externo judiciario
foro concedit, in iis omnibus, quæ divinum, vel
naturale jus non lædant, sed ab humana, seu positi-
va lege manent; Justæ causæ deficientiam in id con-
153 siderando, ut idem Princeps suam reguler volunta-
tem, sive quod eamdem noo benè regulatam ipse, vel
successor revocet, seu moderetur; Aut quod, ubi ea
dubia sit, & interpretatione digua, Judices, & Magi-
stratus ex hujusmodi justæ causæ affirmativo, vel ne-
gativo interventu, arbitrium regulent, benignam,
vel latam, aut respectivè strictam, & rigorosam
adhibendo interpretationem. *Disc.148. hoc tit.*

Concessiones item factas & gratias revocandi, si-
154 ve in beneficiis, vel officiis institutos destituendi fa-
cultas, juris regalis, ac supremi Imperii est, non
nisi supremo Principi competens, cujus potestas eas-
dem habet quæstiones, cum eisdem insinuatis distin-
ctionibus, quatenus ad externum pertinet forum de-
cidendas, iis, ad quos magis pertinet pro foro inter-
no decisione reservata; Ea potissimum distinctione at-
tendenda, an concessio de cujus revocatione, vel de-
stitutione agitur, gratiæ, & causæ lucrativæ speciem
habeat, vel potius è converso justitiæ, & onerosæ, vel
correspectivæ causæ. *Eodem disc.148.*

Quamvis etenim majores Nostri, in altera ordina-
riæ, & absolutæ potestatis distinctione, magnam vim 155
constituere soleant; Moderno tamen tempore pro fo-
rensi praxi fabulæ speciem id redolere videtur, dum
pro communi stylo, vel formulario, potestatis ple-
nitudo semper interponi solet, ubi accedat volun-
tas, ad quam propterea omnes rediguntur quæstio-
nes, quoties ea clara, expressa non sit, ubi præ-
sertim justæ causæ fomentum desit, vel justitiæ ratio
resistat, si aliàs jus tertii saltim in fama, vel existima-
tione lædat, ut præsumi non debet, ut in sua sede la-
tiùs. *Eodem disc.148.*

Supremas defunctorum voluntates, commutandi,
vel destruendi, fideicommissis præsertim, & majora-
tibus derogandi, juris Regalis pariter, supremique 156
Imperii est, ut soli Principi, vel iis, quibus ipse con-
cesserit, ad quoscumque subditos privativè compe-
tat; Illa tamen in ipso supremo Principe à foro pari-
ter exulante antiquiorum potestatis quæstione, ex eo
quod juris naturæ præceptum sit, supremas morien-
tium voluntates exequi, ac servari, cum verius à po-
sitivæ legis benignitate id pendeat; Solumque in pia-
rum dispositionum, vel earum, quæ jurisjurandi re-
ligionem habeant, ista potestatis in Principe sæculari
quæstio cadit, ut soli Pontificiæ potestati id reserva-
tum sit. *Tit. de fideicommiss. in summa ex num.2. & 195. & seqq.*

FINIS.

